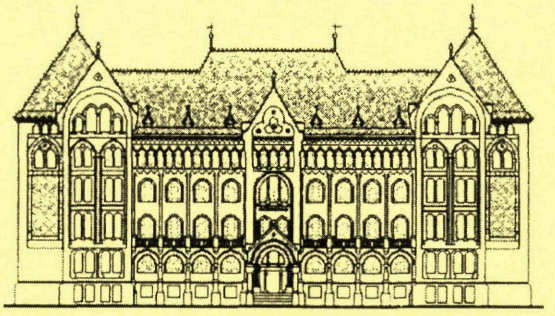
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1959–1960. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEI

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 1999

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1959–1960. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEI

A MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR KIADVÁNYAI

II.

FORRÁSKIADVÁNYOK

35.

Sorozatszerkesztő
LAKOS JÁNOS

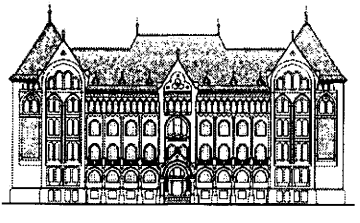
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK JEGYZŐKÖNYVEI 1957–1989

Kötetszerkesztő
Soós László

1959–1960. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEK

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK 1959–1960. ÉVI JEGYZŐKÖNYVEI

Jegyzetekkel ellátta
S. KOSZTRICZ ANNA – NÉMETHNÉ VÁGYI KAROLA – SIMON ISTVÁN
SOÓS LÁSZLÓ

MAGYAR ORSZÁGOS LEVÉLTÁR
BUDAPEST, 1999

Megjelent a Nemzeti Kulturális Alapprogram támogatásával
a Magyar Országos Levéltár gondozásában

A bevezető tanulmányt írta
SOÓS LÁSZLÓ

ISSN 0073–4055 (MOL Kiadv. II. Forráskiadványok)
ISBN 963631053 X ö (MSZMP KB jkv. 1957–1989)
ISBN 9636311056 (1959–1960. évi jkv.)

©Magyar Országos Levéltár, 1999.

Kiadja a Magyar Országos Levéltár, Budapest
Felelős kiadó: Gecsényi Lajos főigazgató
Nyomdai előkészítés: Paulus-Publishing Bt.
1126 Budapest, Orbánhegyi út 26.
Nyomás: Palatia Kiadó és Nyomda Rt. Győr
F. v.: Radek József

BEVEZETÉS

Jelen kötetünk a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának ülésein készült szó szerinti jegyzőkönyveket közreadó kiadványsorozat harmadik köteteként az 1959–1960. évi jegyzőkönyveket tartalmazza. A tárgyalt két évet átmeneti időszaknak is nevezhetjük a Kádár-rendszer történetében, hiszen 1958 végével az 1956-os forradalom és szabadságharc fegyveres leverése, a büntetések „kiosztása" lényegében megtörtént, de a politikai konszolidációt még nem sikerült megvalósítani.

A megtorlások évei után a párt vezetésének — a belső konszolidáció megteremtése érdekében — már szüksége volt arra, hogy az értelmiségellenes érzelmeit háttérbe szorítva a passzív ellenállást választó írókkal és egyházi vezetőkkel valamiféle párbeszédet alakítson ki.

Az önkéntes szilenciumot vállaló írók megnyerését szolgálta az Írószövetség újjászervezésének napirendre tűzése. Ezt a feladatot — a pártvezetés által korábban létrehozott — Irodalmi Tanácsra bízták, amely ez irányú munkáját a Politikai Bizottság 1958. novemberi határozata, valamint Köpeczi Béla 1959. januárjában írt útmutatója alapján kezdte meg.

Rövidesen kiderült azonban, hogy a párt által megállapított értékrendet érvényesítő Irodalmi Tanács alkalmatlan az írókkal való párbeszéd felvételére. A politikai vezetés ezért az Írószövetség újjászervezését kivette az Irodalmi Tanács kezéből és az irodalmi élet által elfogadható összetételű, 64 tagú előkészítő bizottságra bízta. A kölcsönös közeledés eredményeként 1959. szeptember 25-én az Írószövetség megtarthatta alakuló ülését, amelyről pl. Illyés Gyula, Németh László és Weöres Sándor még távol maradt, de az írók többsége már megjelent. (Politikai gesztusként az Élet és Irodalom az Írószövetség lapja lett.)

A kádári hatalom és az írók közötti közeledést mutatja, hogy ezekben az években számos, eddig a tilalmi listán szereplő, illetve önkéntes hallgatást fogadó szerző műve megjelent. Jelzésértékű volt az is, hogy 1959 szeptemberében Németh László a Szovjet Írószövetség meghívását elfogadva Moszkvába utazott. A kádári vezetés ezekben az években már nem eredménytelenül fordított jelentős energiákat arra, hogy a legjelentősebb magyar íróktól — Illyés Gyula, Németh László — a szocializmust támogató nyilatkozatokat kapjon.

A megbékélés konkrét lépéseként 1960. április 1-jén az Elnöki Tanács közkegyelemben részesítette a forradalomban való részvételükért hat évet meg nem haladó börtönbüntetésre ítélteket, továbbá feloszlatták az internáló táborokat és az internálás intézményét is eltörölték.

Lényegesen nehezebbnek bizonyult az egyházakkal való kapcsolat normalizálása. A forradalmat követő évek erőszakos egyházellenes politikája 1958 végén (Politikai Bizottság 1958. július 22-i határozata) annyiban szelídült, hogy különbséget tettek a vallásos világnézet elleni ideológiai harc és a nyílt politikai konfliktust vállalók elleni küzdelem között. A vallásos emberekkel szemben — az adminisztratív eszközök háttérbe szorításával — a felvilágosító és nevelő munkára helyzeték a hangsúlyt. Elsősorban a hívek legnagyobb táborát tömörítő és a legerősebb ellenállást

kifejtő katolikus egyházat igyekeztek megbékélésre bírni. Így 1958-ban megállapodtak az egyháznak adandó állami támogatás mértékéről, szabályozták, és ha szűk keretek között is, de engedélyezték az iskolai hitoktatást. Hosszú szünet után ebben az évben sor került püspökök kinevezésére is. Az engedmények mellett az egyházak feletti ellenőrzést szigorították azzal, hogy a Művelődésügyi Minisztérium egyik osztályaként működő Állami Egyházügyi Hivatalt miniszteriális szintű önálló szervezetté alakították át.

A forradalom leverését követő időszakban az új pártvezetés több, az egyéni gazdálkodás körülményeit javító intézkedést hozott. Ezek alapján a parasztság úgy érezhette, hogy a párt programjában szereplő kollektivizálási célkitűzés lekerült a napirendről. Maga az MSZMP vezetősége is óvatosan nyúlt ehhez a problémához. Ezt tükrözi, hogy a párt megalakulását követően kísérletet tett arra, hogy a mezőgazdaság kollektivizálását ne a sztálini, hanem az ún. magyar modell alapján valósítsák meg. Az 1957. évi agrártézisekben a valóban önkéntes és fokozatos, több évtizedre tervezett átalakítás tervét fogadták el. A békés megvalósítás addigi csekély eredményét látva 1958 decemberében a pártvezetés revideálta álláspontját és a belső politikai szempontokat előtérbe helyezve a gyors és tömeges kollektivizálás végrehajtását rendelte el. Ezzel a pártvezetés, belső vitáktól sem mentesen, akkor az ún. testvéri országok többségében is elfogadott határozathoz tért vissza, amely szerint a mezőgazdaság szocialista átszervezését pár év alatt végre kell hajtani. Mivel a pártvezetés nem bízott a magyar parasztság önkéntes szövetkezésében, ezért a falvakban szövetkezetfejlesztési bizottságokat hoztak létre. A pártfunkcionáriusokból, kijelölt gyári munkásokból és értelmiségiekből álló brigádok házról-házra járva, vitázva és nem egyszer fenyegetve kényszerítették belépésre a gazdákat. Először a módosabbakat és köztiszteletben állókat igyekeztek beléptetni. Ha a rábeszélés és fenyegetés (adóemeléssel, árveréssel, a felsőbb iskolákban tanuló gyermek kizárásával és hazaküldésével) nem járt sikerrel, a fizikai kényszer alkalmazásától sem riadtak vissza. Ez az eljárás a „más lehetőségetek nincs" elvének elfogadtatását szolgálta. Gyakran az 50-es évek elejének falusi terrorját megszemélyesítő régi párttagok agitáltak annak a kádári felső vezetésnek a nevében, amely az 1956-os forradalmat követő megtorlásokat végrehajtotta.

Az erőszakosan véghezvitt változások elleni tiltakozást tükrözi az a migrációs folyamat is, amelynek során a falu lakosságának jelentős része — főleg nagyobb — városokba költözött. (Ezek száma pl. 1960-ban meghaladta a 360 ezret.) A fenti folyamatnak köszönhető, hogy 1959 és 1961 között a mezőgazdaságban dolgozó keresők száma 41%-ról 31%-ra csökkent.

AZ MSZMP-nek a fenti eszközökkel sikerült elérni, hogy 1958 és 1961 között a termelőszövetkezeti tagok száma 169 ezerről 1,2 millióra nőtt, és így a parasztság 75%-a már a szocialista mezőgazdaság dolgozójává vált.

A hatalom a már ismertetett módon, nem csupán a belpolitikai elszigeteltségből kereste a kitörési pontokat, hanem a külpolitikai színtereken is megpróbálta elfogadtatni magát. Ezt a célt szolgálta Kádár János első nyugati útja, amely — 1960 szeptemberében — New Yorkba, az ENSZ székhelyére vezetett. Kádár október 3-án elhangzott felszólalásában, amelyben az ország teljes körű ENSZ-tagságának helyreállítását kérte, a tavaszi amnesztiára hivatkozva kijelentette: Magyarország tiszteletben tartja az ENSZ emberjogi alapelveit.

A kötetben közreadott 16 tanácskozáson terjedelmileg is a mezőgazdaság kollektivizálásának témaköre kapott kiemelt helyet, de mellette további lényeges bel-

politikai kérdésekben is születtek döntések. Nevezetesen: az MSZMP VII. kongresszusára való felkészülés, a hároméves konszolidációs tervről a „normál" ötéves tervre történő áttérés, a közoktatási reform irányelvei, felmerült az országgyűlés, a kormány, a tanácsok hatáskörének módosítása.

Sok értékes információval szolgálnak azok a beszámolók, amelyeket az SZKP XXI. kongresszusáról, a lengyelországi és a romániai út tapasztalatairól, valamint az 1960. novemberi moszkvai nemzetközi tanácskozás munkájáról készítettek.

A kötet közreadásával reméljük, hogy a jegyzőkönyvi anyag jól érzékelteti azt a folyamatot, ahogyan a Kádár-rendszer a kemény diktatúra keretei között már bizonyos területeken elkezdi egy rugalmasabb és humánusabb politikai gyakorlat előkészítését.

***

Kiadványunkban törzsanyagként a Központi Bizottság 1959. és 1960. évi üléseinek szó szerinti jegyzőkönyveit hoztuk nyilvánosságra, függelékben pedig az üléseken résztvevők, illetve az ülésekre meghívottak névsorát (amennyiben azt csatolták a jegyzőkönyvhöz). A forrásanyag őrzési helye: Magyar Országos Levéltár (MOL), MDP-MSZMP Iratok Osztálya (M szekció), Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Szervei (288. fond) 4/22-39. őrzési egységek. A Központi Bizottság rendes üléseit követő zárt üléseken keletkezett jegyzőkönyvek anyagát külön sorszámmal, önálló jegyzőkönyvként szerepeltetjük. A forrásközlés szabályai az előző kötetünkben rögzítettekhez képest az alábbiak szerint egészültek ki:

– terjedelmi okok miatt az előterjesztéseknek csak a levéltári lelőhelyét adjuk meg,

– az üléseken felszólaló KB tagok életrajzi adatait jegyzetekben ismertetjük.

Az itt közölt dokumentumok használatának megkönnyítése érdekében mellékleteket állítottunk össze. Ezek a következők:

– az MSZMP központi szervei tagjainak névsorai

– az MSZMP mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek,

– rövidítések jegyzéke,

– személynevek mutatója.

Végezetül a kiadvány munkatársai nevében köszönetet mondok Sipos Leventének gondos lektori munkájáért, hasznos tanácsaiért.

Soós László

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. *Donáth Ferenc*: Reform és forradalom Budapest, 1977.
2. *Kalmár Melinda*: Ennivaló és hozomány Budapest, 1998.
3. *Orbán Sándor*: Két agrárforradalom Magyarországon Budapest, 1972.
4. *Romsics Ignác*: Magyarország története a XX. században Budapest, 1999.
5. *Standeisky Éva:* Az írók és a hatalom 1956–1963 Budapest, 1996.
6. *Tőkés Rudolf*: A kialkudott forradalom Budapest, 1998.
7. Történeti utunk. Társadalmi Szemle XLIV. évf. 89. különszám

1.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1959. március 6-i üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői, megyei, budapesti, budapesti kerületi PB-k első titkárai, Központi Revíziós Bizottság elnöke, főhatóságok vezetői, kommunista miniszterek, Dobi István, Ortutay Gyula, Halas Lajos, Erdei Lászlóné, Lékai Elek, Daczó József, Kovács János, Benczekovits Lajos, Veres József, a mellékelt lista szerint.[1]

MAROSÁN GYÖRGY[2] elvtárs: Kedves elvtársak! A kibővített központi bizottsági ülést megnyitom. Javasoljuk, hogy a KB napirendjén a meghívón is feltüntetett beszámoló szerepeljen:

Beszámoló az SZKP XXI. kongresszusáról,[3] a magyar népgazdaság helyzete és fejlődése a Szovjetunió hétéves tervének tükrében.

Előadó: Kádár János elvtárs.

Szeretném az elvtársak figyelmébe ajánlani a következőket: kiküldtük a határozati javaslatot,[4] azért, hogy az elvtársaknak módjuk legyen tanulmányozni. Az elvtársak kaptak még egy pótkiegészítést[5] is. Ezt tegnap vagy ma kaphatták meg, figyelmesen olvassák el. Szeretném a következőket ajánlani: a két kiadott módosítást[6] is vegyék figyelembe, s a stiláris módosításokat bízzák a szerkesztőségre. A felszólalások ne a stiláris résszel, hanem a lényeges résszel foglalkozzanak. Azért határoztunk úgy, hogy előbb kapják meg az elvtársak, hogy megfelelőképpen tanulmányozhassák és hozzászólhassanak a dolgokhoz.

A Központi Bizottság tagjai hozzájárulnak a napirendhez? – Elfogadottnak nyilvánítom, és felkérem Kádár elvtársat a referátum megtartására.

KÁDÁR JÁNOS[7] elvtárs: Kedves elvtársak! A referátumom nem teljesen egyezik az írásban megjelölt témával, mert talán helyesebb volna azt a címet adni neki, hogy „beszámoló küldöttségünknek a XXI. kongresszuson végzett munkájáról és néhány saját kérdésről" – mert nemcsak a népgazdaságról lesz szó.

Az egyszerűség kedvéért először sorra venném a kongresszuson részt vett pártküldöttségünk konkrét munkáját. Küldöttségünk mindenekelőtt részt vett a kongresszuson és felszólalt. Ezzel kapcsolatban azt szeretném megemlíteni, hogy amikor megtanácskoztuk, miről beszéljünk, mit mondjunk a korlátozott időhatáron belül, a leglényegesebb, amit elhatároztunk, az volt, hogy mértéktartóan és nem hencegően beszélni. Így is állítottuk össze a felszólalásunkat, és azt egyébként nagyon jól fogadták. Különösen az tetszett a résztvevőknek, hogy nem döngettük a mellünket, hogy reálisan ítéltük meg a saját helyzetünket. Egyébként, ha erről szó van, meg kell említeni, hogy örvendetes módon ezen a kongresszuson már sem a hivatalos tárgyalásokon, sem a nemhivatalos érintkezések során a magyar kérdés mint világkérdés nem szerepelt – ez fontos dolog a mi számunkra.

A küldöttség nevében [be]számolok arról, hogy átadtuk azt a művészi munkát,[8] ami eredetileg a szovjethatalom negyvenéves fennállása tiszteletére készült. Az SZKP részéről meglehetősen ünnepélyes formák közt vették át, Hruscsov[9]

elvtárs mondta, hogy ő is szeretne ott lenni, ő volt ott, Szuszlov,[10] meg Andropov[11] elvtárs, a televíziót is odacipelték – ilyen ünnepélyes körülmények között történt, és nagyon bensőségesen köszönték az elvtársak. Ez eljut a rendeltetési helyére, ahol ehhez hasonló dolgok, ilyen jellegű ajándékok vannak kiállítva. A munka egyébként nagyon szép, néhány elvtárs önök közül látta. Arra gondolunk, hogy valami módon ezt Schubert[12] elvtársnak, meg a fiatal művészeknek tudtukra is adjuk,[13] mert hiszen szívvel és szépen csinálták meg, és Hruscsov elvtársék is megkértek, hogy üdvözletüket adjuk át a készítőknek.

Az SZKP Nemzetközi Kapcsolatok Osztályával, a szokás szerint, megbeszéltük a két pártot érintő különböző folyó ügyeket. Ezeket itt nem részletezem, mert többnyire olyan természetűek, amelyeket a Politikai Bizottság és a Titkárság hajt végre a munka során. Legfeljebb megemlítem azt, hogy szóba került és megegyeztünk abban, hogy az idén már cserélünk pártmunkás-küldöttséget az SZKP-val a pártmunka tapasztalatainak kicserélésére. Erre már a múlt esztendőben is tettek célzást, hogy hasznos volna, de mi azt mondtuk, a munkánk nem nagyon engedi meg az ilyesfajta látogatást, mert pártmunkásainknak idehaza van még dolga. Ezt ebben az évben realizáljuk.

A küldöttségünk hivatalos ténykedéséről megemlítem még, hogy részünkről három nagyobb szovjet lapban jelent meg nyilatkozat, a Szovjetszkaja Russzijában a küldöttség nevében Apró elvtárs nyilatkozott, Vecsernyaja Moszkvaban Fock elvtárs, végül a Pravda lehozta azt a nyilatkozatot, amit én a magyar sajtó embereinek szombaton adtam[14] a kongresszus befejezése után, és azt a hétfői számban nagyon kevés rövidítéssel leadták.

Az SZKP részéről mind küldöttségünket, mind a többi küldöttséget meghívták, hogy egy kis időt töltsön el a kongresszus után a Szovjetunióban. A fővárosban vagy vidéken tegyen látogatásokat és vegyen részt találkozáson a szovjet dolgozókkal. Mi a vidéki, illetve a hosszabb ott-tartózkodást elhárítottuk, hivatkoztunk az itteni sürgető munkánkra, végül megállapodtunk, hogy Moszkvában megyünk el gyűlésekre. Meg is történt, még a kongresszus munkája alatt. Az elvtársak felajánlották, hogy az ülések idején felváltva elmehet egyik-másik elvtárs. Így került sor a moszkvai óragyárban tett látogatásra, ahol Apró és Fock elvtársak voltak – ez egy hatalmas gyár, nem tudom, hányan dolgoznak ott. A moszkvai kis-autógyárban — ahol a Moszkvicsot készítik — én voltam másnap. Ezekről a találkozásokról a beszámolómban annyit említhetek, hogy nagyon szívélyes volt a fogadtatás, a hangulat bensőséges volt, és azt hisszük, hogy tényleg hozzájárult a pártjaink közötti jó viszonyhoz és a szovjet–magyar barátsághoz.

A kongresszus egy afféle nemzetközi seregszemle volt, mert ha az SZKP-t is számítjuk, akkor hetvenhárom kommunista- és munkáspárt találkozott. Ez módot adott arra, hogy az egyes pártok különböző ügyekben megbeszéléseket folytathassanak egymással. Megemlítem, hogy a misztifikáció elkerülése céljából a kongresszus rendes munkáján kívül semmiféle általános, titkos összejövetel, tárgyalás a pártok között nem volt. Megkereséses alapon találkoztak a különböző pártok küldöttségei. Így a mi küldöttségünk találkozott India, Korea, Dánia, Kanada, Új-Zéland, Ausztria, Izrael, Finnország, Csehszlovákia KP-jainak küldötteivel, és különböző ügyeket megbeszéltünk. Ezeket itt nem fogom részleteiben ismertetni, a Politikai Bizottságnak beszámoltunk,[15] az intézendő dolgokat az illetékes elvtársaknak kiadták.

A megbeszélések jellegéről, a politikailag érdekesebb dolgok közül egyet-kettőt megemlítek, hogy az elvtársak tudják, körülbelül milyen dolgokról volt szó. Pl. az indiai elvtársak felvetették, hogy nem gondolunk-e arra, hogy valamilyen felsőszintű magyar delegáció látogatást tegyen Indiában. Nekik az a véleményük, hogy mondjuk a németekéhez hasonlóan, erre valamikor a közeljövőben mód nyílna, és hogy ez hasznos lenne. Mi az elvtársaknak azt mondottuk, hogy pillanatnyilag még nem érett az idő, de talán jövőre már lehetséges lesz és hasznos is lesz talán. A koreai elvtársak, pontosabban Kim Ir Szen[16] elvtárs megkeresett bennünket, és a távol-keleti utunkat sürgette. Az elvtársak tudják, hogy lassan két esztendeje húzzuk ezt az utazást az itthoni dolgaink miatt, most a közeljövőben erre sor kerül. Kim Ir Szen elvtárssal nagyjából érzékeltettem ezt, mert ő reklamálta. Azt külön kérdezte, hogy én megyek-e, amire dodonai választ adtam, és mondtam, hogy mi a kongresszusra készülünk, és elég körülményes a küldöttséget ilyen hosszú időre összeállítani. Novotny[17] elvtárssal nyélbeütötték az én prágai utazásomat, amire később sor került, ennek az előzményét az elvtársak ismerik, ez annak helyrehozása volt, hogy betegségem miatt annak idején a küldöttséggel nem tudtam elutazni.[18]

Érdekes dolgokat vetett fel nekünk az izraeli pártküldöttség, amelyek közül egyet megemlítek. Hivatkozott valamilyen arab nacionalista lapra, és azt kérdezte tőlünk, igaz-e az, hogy Magyarországról tömeges zsidó kivándorlás lesz. Hozzáfűzte mindjárt azt, hogy véleményük szerint ez nem volna jó sem nekik, sem az araboknak, sem nekünk és általában sem. Magyarázta, hogy ők olyan zsidókörökben, amelyekhez hozzáférnek, teljes belső meggyőződéssel azt a propagandát viszik, hogy a zsidó dolgozó embernek a világ legrosszabb országa, ahol élhet: Izrael. Megmondtam, hogy mi nálunk a helyzet: tőlünk semmiféle tömeges kivándorlás nincs, részben amiatt, mert az emberek általában megnyugodtak, még a zsidó származású magyar állampolgárok többsége sem forgat most a fejében kivándorlási terveket. Egyébként a párt és a kormány politikája sem támogat ilyen tömeges kivándorlást.[19]

Küldöttségünk ott kézhez kapta az Indonéz és Argentin KP kongresszusára az írásos meghívást. Az idén nyáron lesz mind a két pártnak a kongresszusa. Rövidebb beszélgetésre úgyszólván minden részt vevő delegációval sor került, csak nem hivatalos jelleggel, üdvözlet-kicserélések és hasonlók formájában. A kínai elvtársakkal beszéltünk és másokkal is – majdnem mindenkivel.

A kongresszuson való részvétel, a gyűlések és más pártokkal folytatott tárgyalásainkon kívül még egyéb programja is volt küldöttségünknek. Különböző látogatásokat bonyolítottunk le. Az SZKP részéről ajánlották, hogy menjünk el lehetőleg sok helyre. Így jártunk a képzőművészeti bemutatón. Ez valamennyi szocialista ország együttes bemutatója. A sajtóból az elvtársak ismerik.[20] Megnéztük, és, mint a többi látogató, körülbelül hasonló következtetésre jutottunk. Nagyon szép a szovjet anyag, nagyon szép a klasszikus kínai anyag, meglepetésszerű, és emiatt a nézőket nagyon mélyen befolyásolja, rendkívül tetszik a vietnami anyag. Ez eddig ismeretlen művészet volt, valamelyest emlékeztet a klasszikus kínai művészetre, de sokban eltérő, és gyönyörű anyaggal vonult fel. Nekünk még szokatlan, de nagyon művészi kifejezőeszközeik vannak, és tartalmilag a dzsungel-harcukat és általában a háborújukat adja vissza magas művészi eszközzel.

Ami a saját részlegünk hatását illeti, azt nagyon nehéz megítélni, mert mi csak a rendezőkkel beszéltünk, a látogatókkal nem tudtunk beszélni, sőt a látogatókönyvet sem tudtuk átnézni. A rendezők nagyon kulturált, művelt és udvarias

emberek, ők rosszat nekünk nem mondtak. Azt mondták, hogy tetszik a nézőknek. Megnéztük és az a véleményünk, hogy a művészi színvonalat illetően a magyar részleg elég előkelő helyet foglal el.[21] Ami viszont az eszmei tartalmat illeti — legalábbis nekünk az a benyomásunk —, az bizony kissé vegyes. Elég jelentékenyen teret kapnak a különböző aktok, meg mások, olyan témák, amelyeken belül különös konfliktus vagy harc nem jelentkezik. Ámbár van tartalmilag is nagyszerű dolog. Egy fiatal festőművész művének 1956-ról nagyon nagy sikere van és szép. Érdekes, hogy a nézők milyen aprólékosak. Elmondták pl., hogy valamelyik néző azt írta be a könyvbe: „Miért van az, hogy a kommunistára fegyvert tartó ellenforradalmár kezében szovjet fegyver van?" Ehhez egy kis magyarázat is kellene, hogy az ellenforradalmár kezébe miért és hogyan került át a szovjet fegyver. Ez egy példa arra, hogy milyenek a nézők. Az egész kiállítást átnézve viccből azt mondtam, hogy nekünk nagyon jó, hogy a lengyelek is kiállítottak, mert az elégedetlenkedő nézők haragját magukra vonják. Megmondom, nehéz művészeti értékelést adni, természetesen vannak törekvések is, meg kutatások is, de a kiállított anyag a laikus néző számára borzalmas benyomást kelt. olyan absztraktok vannak, amelyek 1910-ben számítottak újdonságnak, meg forradalomnak. Apróhirdetésből kivágott fél arckontúr egy lapra ráfestve: arcképként, ezen különböző színű pontok, meg nem tudom én mi, ismerik az elvtársak a saját absztraktjaink jóvoltából. Ott persze óriási érdeklődés van, ennek a részlegnek tulajdonképpen a legnagyobb a nézőközönsége, s így a kiállításról különböző vélemények vannak. A rendezők mondták, hogy mindenki azt állított ki, amit akart – szóval nem nagyon akarták vállalni. Nekünk az a véleményünk, helyes, hogy azt mutatta be mindenki, ahol tart, mert így lehet egymástól tanulni, egymást kritizálni. A kiállításon persze mindig az tükröződik vissza, ami két évvel korábban volt a fejekben, ebből ki lehet számítani, hogy mi lehetett. Pl. én láttam Gomulka[22] elvtársat másnap reggel, nagyon jókedvű volt, és viccből azt mondta, ez azért van, mert ő még nem volt a kiállításon, mi viszont már voltunk. Egyébként a lengyel művészeti vezetők meg vannak elégedve, mert azt mondják, hogy mégis a legnagyobb érdeklődés az ő kiállítási anyaguk iránt van.

A kiállítás maga nyilvánvalóan nagyon hasznos lesz, nemcsak azért, mert a nézők benyomást kapnak arról, hogy az egyes szocialista országok művészete jelenleg hol tart, hanem valószínűleg lesz pozitív kölcsönhatás is, ami minden kiállítás kapcsán történni szokott. Úgy tudom, a művészek majd össze is ülnek — részben a kiállítók, részben a válogatók minden országból —, és megvitatják a tapasztalatokat.[23] Egész biztos, hogy pozitív hatása lesz.

Voltunk egy műszerkiállításon is, ahol leginkább a mezőgazdaságban használt műszereket állította ki öt ország: a Szovjetunió, a Német Demokratikus Köztársaság, Lengyelország, Csehszlovákia és Magyarország. A kiállítás maga nem túl nagy, de az anyag válogatott és szép. A magyar anyag is szép, megüti a nívót. De kiderül a kiállításból az is, hogy majdnem mind az öt országban a kísérletezés és a kutatás azonos témák körül mozog. Nyilvánvaló, hogy valamiféle témamegosztás lenne szükséges a műszerkutatás terén. Egymástól függetlenül ugyanazt a feladatot igyekeznek megoldani, közel hasonló értékű megoldásokat találnak — bár azok különbözők —, ezért úgy tűnik, hogy ez felesleges duplázása a vesződségnek és a fáradságnak.

Megnéztük a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának a rakétakiállítását. Ez népszerűsítő kiállítás, szép és érdekes. Látni ott a megkormozódott rakétákat,

amelyek már bizonyos távolságokat megjártak, és újra itt vannak a Földön, az ember nézheti őket. Itt meg lehet érteni, hogyan tudják az ejtőernyős szerkezettel, nagy magasságokról élve visszahozni a kutyát, annak ellenére, hogy a külső burok, a farokrész majdnem elég, még az ejtőernyős szerkezet fékezése dacára is.

Megnéztünk egy kiállítást az atom békés célokra való felhasználásáról. Nagyon érdekes, szép, miránk azonban a legnagyobb benyomást a fiatal specialisták tették. Egész fiatal emberek ezek — húsz és harminc között —, akikhez képest mi elemi iskolások vagyunk ebben a kutatási témakörben. Le a kalappal a magabiztosságuk, a tudásuk, a kvalifikációjuk előtt. Pedig valószínű, hogy a legfontosabb kutatóik azok, akik ott a demonstrációkat, a kiállításokat végzik. Tényleg, az embernek úgy tűnik, mintha valami új világ emberei volnának. Egész fiatal emberek, és olyan előadásokat tartanak, hogy néha jó, ha csak a felit érti meg az ember. Nincs olyan szakismeretünk, kicsit elmaradtunk. Lehet, hogy a mostani gimnazisták jobban megértik, azoknak az érdeklődési köre sokkal inkább kiterjed ilyesmire. Ehelyett mi foglalkozunk a szektarianizmussal, meg hasonlókkal – s közben ezek a fiatalok meghódítják a világot.

Egy gazdasági-kutató kiállításon volt Apró elvtárs, az FM meghívására, a baromfigyárban. Mi nagyon ösztökéltük őt, hogy nézze meg, mert ez számunkra megoldandó kérdést jelent.

Meg szeretném említeni, hogy Hruscsov elvtárs ajándékozott nekünk két filmet ebből a témakörből. Az Egyesült Államokban készítettek filmet azok a szakembereik, akik ott jártak, a baromfi gyorshizlalásról, a marhahizlalásról. Elküldte, hogy nézzük meg. Amikor hallotta, hogy tetszik, nekünk ajándékozta, a szakembereinknek.

Végül megemlítem, az ottani munkánkból — bár ez nem munka volt, hanem egy rendkívül baráti gesztus és megtiszteltetés —, hogy a kongresszus egy munkaszüneti napján — volt közben egy vasárnap — mi majdnem az egész napot Hruscsov elvtárs családi körében töltöttük. Ez úgy történt, hogy kihallgatást kértünk, és visszaüzenték, hogy milyen ügyben, ha valamilyen kérdéseket akarunk feltenni, akkor specialistákat hívnak oda. Mi mondtuk, hogy megbízásunk van a gobelin átadásával kapcsolatban, különösebb kérdéseket felvetni nem akarunk, van most elég dolguk. Erre azt mondta Hruscsov elvtárs: töltsék velünk a vasárnapjukat. Nagyon nagy baráti gesztus volt ez. Este még azt mondta, menjünk el együtt a színházba, mi azonban nem akartuk túlzásba vinni a dolgot, mert ez az egy munkaszüneti nap volt, mi magyarok az egész napját elvettük, ha a színházba is elmegyünk, akkor ez talán az újságba is bekerül, és másoknak rosszul esik. Megköszöntük és mondtuk, hogy inkább hazamegyünk a szállásunkra.

Végül be kell számolnunk, hogyan utaztunk haza. Ezt azért említem meg, mert bizonyos tekintetben kicsit körülményes volt. A kongresszus időtartama alatt influenzajárvány volt Moszkvában, ahhoz hasonló, ami itt volt nálunk 1957 őszén. Sok ember megbetegedett a külföldi delegátusok közül is. Volt olyan, aki kétszer is beleesett: például Gomułka elvtárs. És sokan, pl. Csou En-laj[24] és Duclos[25] elvtárs, magas lázzal egy pár napig feküdtek, aztán túlestek rajta. A mi küldöttségünk vitézül harcolt az influenza ellen, mégpedig két síkon: népi gyógyszerrel, meg tudományos gyógyszerrel is, egyébként mind a kettőt orvosi tanácsra. El is értük vele, hogy amíg ott voltunk, nem voltunk betegek. Végig rendesen részt vettünk a munkában. Lehet, hogy a 72-ből a mi küldöttségünk az egyetlen, amelyik nem volt beteg. Aztán az történt, hogy a népi gyógymódot Fock elvtárs egy

nappal előbb abbahagyta, és mindjárt beteg lett. Mikor Moszkvát elhagytam, és Kijevbe ért a vonat, én is beteg lettem. Kijevnél az volt a helyzet, hogy a háromból már kettő lázas volt. Így érkeztünk haza. Erről befejezésképpen: nagyon sok testvéri üdvözletet bíztak ránk a különböző testvérpártok központi bizottságainak képviselői. Megkértek bennünket, hogy adjuk át önöknek forró üdvözletüket, és nagyon sokan kifejezésre juttatták, hogy nagyon örülnek a magyarországi fejleményeknek, és, hogy ez az ő harcukban is segít. Azonkívül meglehetősen sokfelé jártunk, és beszélgettünk szovjet munkásokkal, dolgozókkal, értelmiségiekkel, ők is üdvözletüket küldték, és ezt átadjuk az elvtársaknak.

Szeretnék valamit szólni a kongresszusról. Megbocsátanak az elvtársak, ha nem vállalkozom arra, hogy a kongresszus egészét próbáljam elmondani, ismertetni, értékelni, hiszen az elvtársak az anyagot olvasták. Értékelése pedig egy kissé több munkát kíván, mint amit egy ilyen referátum keretében elintézhetünk. Pár dologról azért szeretnék szólni. Megemlítést kíván a kongresszus külsősége. Meg akarom az elvtársaknak mondani, hogy sem a kongresszus termében, sem a Kreml-palotában, sem egész Moszkvában egyetlen egy olyan képet, feliratot vagy hasonlót nem láttunk, ami a kongresszusra utalt volna. Magában a kongresszusi teremben, ezt jóformán mindenki ismeri, van Lenin-szobor — ez a Kreml tanácskozó terme —, ott azon kívül sem felirat, sem semmi egyéb a világon nem volt. Külső eszközökkel nem dolgoztak. Rendkívül egyszerű, és számunkra meglepetés volt a kongresszus megnyitásának a módja. Ez tudniillik a következőképpen történt: összegyűlt a nagy teremben rengeteg küldött, meghívott és külföldi vendég, és nagyon ünnepélyes pillanat volt, amikor Hruscsov elvtárs felállt a megnyitáshoz, és a következővel kezdte: kongresszusunkon részt vesz ezerháromszáz-nemtudom-én-mennyi szavazati joggal rendelkező küldött, hat kivételével, akik betegek. Az ülést megnyitom, napirendi javaslatunk a következő; ezt megszavazták, akkor ajánlott bizottságokat, azokat is megszavazták, és megvolt a kongresszus megnyitója. Minden fellengős vagy hasonló vonást nélkülözött a kongresszus. A lehető legegyszerűbb munka-kongresszus volt.

Azt is meg kell említenem, hogy korábbi, hasonló jellegű találkozások és a mostaniak között nagyon nagy különbség volt, sokkal egyszerűbb volt minden. A 40. évforduló idején[26] majdnem minden nap találkoztak a külföldiekkel a szovjet vezetők, vagy egy közös ebéden, vagy egy közös vacsorán, vagy valami hasonlón, ahol pl. elég szép számú tószt vagy hasonló szokott elhangzani. Most az egész kongresszus ideje alatt rendesen ment a munka, más pihenő szobában voltak a szovjet vezetők és másban a külföldi vendégek, és csak a kongresszus befejezése után adtak egyetlen egy fogadást, ahol együtt voltunk, és ezen a fogadáson is összesen három tószt hangzott el: a vendéglátók részéről Hruscsov elvtársé, és a vendégek részéről Csou En-laj és a Togliatti[27] elvtársaké, és készen volt az egész. Nagyon gyorsan és alaposan változtak meg a Szovjetunióban ezek az összevissza vendégeskedések stb., és ez nagyon jó volt. Ismerik, hogy ez úgy volt, hogy afféle illemből ivott a házigazda, aki nem kívánta, ivott a vendég, aki nem kívánta, nagy kiadás volt belőle, még talán az egészségünkre is rosszul hatott stb. Politikai értelemben, más tekintetben is a rendkívüli egyszerűség jellemezte ezt a kongresszust.

Néhány kérdést szeretnék a hétéves tervvel[28] kapcsolatban felvetni, hogy amikor mi propagáljuk, milyen vonását ne felejtsük el hangsúlyozni. Pl. a hétéves tervről tudni kell, hogy az alapját hallatlan erőfeszítés és munka képezte, amit sok éven keresztül végeztek. Talán úgy lehetne mondani, hogy 1953-ig is nem keveset

dolgoztak a szovjet emberek, de azután 1953-ban — amikor nekiláttak, hogy a nagyobb fejlődés bizonyos korlátait lerombolják, tehát a nehézkesebb vezetést, meg hasonlókat, nem beszélve a személyi kultusz maradványairól — egy hallatlan lendületes és minden térre kiterjedő munka kezdődött, amely nagy erőfeszítést kívánt, átszerveztek, munkamódszereket javítottak, vezetési szisztémákat a követelményeknek megfelelően dolgoztak át. Ide tartozik a szűzföldek megmunkálása,[29] az iparvezetés, a kormányzás, a kormány munkájának az átszervezése, a mezőgazdasági tervezés átszervezése és ehhez hasonló dolog, és mindez a szovjet nép rendkívül lelkes, odaadó, nagy erőfeszítésével. Ennek eredményeképpen született meg az az anyagi alap, ami megadta a kiindulási pontot ehhez a világraszóló hétéves tervhez. És erről nem szabad megfeledkezni. Nem magától született ez a feltétel. A hétéves terv céljait az elvtársak ismerik: az ipari termelés 80%-os, a mezőgazdasági termelés 70%-os, az életszínvonal 40%-os növelése, a munkaidő rövidítésére vonatkozó tervet és hasonlókat.

Kevésbé ismerik nálunk azt, ami legalább ilyen fontos, hogy az ipar termelékenységét emelik 50–55%-kal, az építőipar termelékenységét 60–65%-kal, az állami gazdaságokban 50–60%-os, a kolhozokban 100%-os növekedést akarnak elérni a termelékenység emelésében, és még sokféle más területen hasonló módon kell a termelékenységet növelni. Nekünk a kitűzött célon, az abszolút szinten kívül egy kicsit több figyelmet kell ezeknek a témaköröknek is szentelni, mert ezek nélkül az a szint nem születhet meg. Ugyanígy nagyon fontos vonása ennek a tervnek, hogy az egész vonalon a legkorszerűbb technika tömeges bevezetését tűzte ki célul. Automatizálás igen széles területen, a vegyipar — ami a korszerű technika fontos része — nagyarányú fejlesztése stb. Ezt azért is ajánlanám az elvtársak figyelmébe, mert azoknak, akik ezzel a kérdéssel nálunk foglalkoznak, nagy figyelmet kell annak szentelni, hogy a mi körülményeink között hogyan és mit tudunk tenni a magasabb technika térhódítása érdekében, ami nélkül komoly eredmény nem születhet. A technika fejlesztése nélkül, a termelés szerkezetének módosítása nélkül nem lehet olyan tempóban előremenni, mint pl. a Szovjetunióban. Ennek a tervnek a tanulmányozása fontos, mert tapasztalatokat ad. A Szovjetunió most az építés olyan szakaszában van, amelyik el fog következni Magyarországon is, azonkívül olyan tapasztalatokat ad, ami a mostani viszonyainkra hasznosítható.

De azonkívül van egy másikfajta hatása, egy közvetlen, gyakorlati együttműködési lehetőséget rejt magában ez a terv. Emiatt is nagyon fontos, és kell vele foglalkozni, az elvtársak egy része konkrétan foglalkozik ezzel: a vegyipar fejlesztése bizonyos együttműködési lehetőséget adott a magyar és a szovjet népgazdaság között, amelyik már realizálódik, hasonlóképpen a gépiparé is, de hogy jellemezzem a Szovjetunióban folyó építőmunka hatását a magyar népgazdaságra, meg kell említenem, hogy az 1959-es gazdasági együttműködési tervünket[30] a közelmúltban módosítottuk, és ennek következtében a múlt évhez képest 1959-ben a magyar–szovjet forgalom 30%-kal fog növekedni egyik évről a másikra. És aki tudja, hogy a külkereskedelmi forgalom milyen része bonyolódik le a Szovjetunióval, azt is tudja, hogy ez mit jelent az egész népgazdaságra. Ennek az együttműködési keretnek a nagysága már ebben az évben elérte azt, amit az eredeti tervek szerint — az egyeztetett tervek szerint — csak 1960 végére vártunk.

Néhány szót a kongresszuson felmerült elvi-politikai kérdésekről, hozzáfűzve, hogy maga a hétéves terv is elvi vonatkozásokkal jár, mert hiszen ez a terv a kommunizmus felépítésének megalapozását, széles körben való kibontakoztatását

jelenti. A kongresszus elvi kérdéseinek tárgyalásánál figyelmet érdemel az, hogy a XX. kongresszus irányvonalán alapszik, és azt fejleszti tovább a XXI. kongresszus is. Feltétlenül említést kíván az a harc, amit a Szovjetunió Kommunista Pártja vívott a XX. kongresszus[31] irányvonalának megvédéséért. Amint ismeretes, ezt az irányvonalat az SZKP-n belül támadták, balról, dogmatikus és szektás pozícióból, az ismert csoport tagjai: Malenkov,[32] Molotov,[33] Kaganovics[34] stb., akiket egyébként személyileg összekötött az a felelősség, ami a régi dolgokból mindegyikőjükre háramlik, a személyi kultusz idején elkövetett különböző káros ténykedésük alapján. Megvédték velük szemben a vonalat. Mindnyájan ismerik azt az elég kritikus helyzetet, ami 1957 nyarán ennek a csoportnak a lázadó fellépése következtében előállt, és amit akkor a Központi Bizottság semmisített meg.[35] Említést érdemel magának a személyi kultusznak a kérdése. Egyszer-kétszer idézőjelbe tett „filozófiai kérdésre" is kell válaszolnom, mert nálunk mindég van egypár ember, aki jóval okosabb, mint az átlagember, és akiknek már csak olyan gondjaik vannak a világ fejlődését illetően, hogy vajon Hruscsov nem személyi kultuszra tör-e, meg hasonló, hát kell ezekre is válaszolnom. Az a véleményünk, benyomásunk — meg kell mondani —, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságában a személyi kultusznak semmiféle talaja nincs. Ez az a Központi Bizottság, amelyik 1957 nyarán fellépett, megsemmisítette ezt a pártellenes csoportot, és ez az a Központi Bizottság, amelyik 1953[36] óta lényegében harcolt a személyi kultusz maradványai ellen, és azt fel is számolta.

Ami Hruscsov elvtárs személyét illeti, nem tudom, elvtársak, hogy erről illik-e vagy sem beszélni, de a benyomást meg kell mondani. Nekünk az a benyomásunk, hogy ez az ember egész életében harcolt a pártbürokratizmus, meg mindenféle ellen, gyakorlati ember volt, aki az élethez olyan közel áll, mint kevés más, és ez az ember a mi benyomásaink szerint gyűlöli a bürokratizmust, a nehézkességet, a fecsegést — szóval mindazt, ami jellemezte ezt a nem nagyon termékeny vonalat, ami a személyi kultusszal járt a pártmunkában —, a hízelgőket, a talpnyalókat pedig nem bírja. Nem hiszem, hogy egy makulányi is lenne ebben az emberben, ami a személyi kultusz irányába vinné őt, amikor végeredményben óriási személyi érdeme is van abban, hogy a személyi kultusz különböző maradványait felszámolták, és az utolsó ilyen nekilendülését is letörték 1957 nyarán. De, ami ugyancsak említésre érdemes, az az, hogy — és azt hiszem, ez a legfontosabb ennél a személyi kultusznál, dogmatizmusnál, szektariánizmusnál — a dolgozó tömegekben nincs talaja. Kár ilyen filozófiai feltételezésekbe bonyolódni. Nekünk az a véleményünk, mindenféle más benyomás alapján, hogy a pártellenes csoport, amely az elnökségben zavart csinált, utána még zavart tudott volna csinálni a Központi Bizottságban is, amire már persze nem volt módja. Nekem az a véleményem, hogy a szovjet munkások, meg általában a szovjet kommunisták darabokra tépték volna őket. azért mégis keserves tapasztalatok árán és nem olcsón jutottak hozzá a szovjet kommunisták és a szovjet dolgozók azokhoz a tapasztalatokhoz, amelyek oda vitték őket, hogy a legmélyebben elítéljék és kíméletlenül harcoljanak a személyi kultusz mindenféle maradványai ellen. Ha valakinek ilyen aggodalma van valahol a becsületes párttagok között, akkor nyugtassák meg ezt illetően.

A Szovjetunió Kommunista Pártja megvédte a lenini vonalat nemzetközi síkon, közelebbről meghatározva jugoszláv oldalról jelentkező revizionista támadással szemben is. A jugoszláv revizionisták támadása valóban a XX. kongresszus vonala ellen irányult mindenféle kérdésben. Maga ez a kongresszus is bizonyítékát

adta annak, hogy argumentálással, érvekkel, tényekkel, a klasszikus kifejezéssel élve porrá zúzták ezeket a revizionista fecsegéseket. És azzal, hogy ezt megvédték, természetesen óriási szolgálatot tettek a nemzetközi munkásmozgalomnak. A Szovjetunió Kommunista Pártjában és a szovjet népben — ha szabad ilyesmit kívülről megállapítani — ennek a revizionizmusnak meg ilyen jobboldaliságnak még halvány nyoma sem volt, valószínűleg nagyon hosszú idő óta, szemben a szektarianizmussal meg a dogmatizmussal, mert ilyen azért volt bizonyos értelemben, a társadalmi munka bizonyos részeiben. Azt hiszem, elvtársak, hogy ezekkel a revizionista fecsegésekkel vitatkozni nem nehéz. Akármit vetettek ők fel az államról, a párt vezető szerepének anti-marxista értékeléséről, a bürokratizmusról, vagy bármiről, ha semmi más nem volna a világon, mint a szovjet gyakorlat, az SZKP gyakorlata, a szovjet állam gyakorlata, a szovjet tömegek gyakorlata, ezeket a fecsegéseket megsemmisíti, de még a Szovjetunión kívül nemzetközileg is van erre példa nem kevés. Meg kell említeni, hogy az ilyen nagy nemzetközi találkozás bizonyos mértékig mindenféle külön ülés, elemzés vagy tanácskozás nélkül megmutatja, hogy hol tart most a nemzetközi kommunista mozgalom, mi ott a vonal, mi a helyzet, mi a hangulat. Az összes felszólalások együttesen ezt megmutatják, és a beszélgetések kiegészítik. Meg kell mondani, hogy a revizionizmus nemzetközileg és világméretekben vereséget szenvedett a kommunista mozgalmon belül. Azt hiszem, az elvtársak emlékeznek rá, hogy a magyaron kívül — mert azért itt az első hely — leginkább behatoltak és zavart csináltak az Egyesült Államok Kommunista Pártjában, ahol a párt központi lapját kézbekaparintották, a Politikai Bizottságba befurakodtak, és a Dán Kommunista Pártban az elnök maga árulta el a zászlót, és evezett át a revizionisták vizeire. Az egész vonalon vereséget szenvedtek. A kongresszuson ismét megjelent az USA pártja, és ez nem jelentéktelen eseménye a nemzetközi munkásmozgalomnak. Ahogy mi ott a beszélgetésekből meggyőződtünk, a vezetésben egység, marxista vonal van, a revizionistákkal leszámoltak, és ez a gyökere a tisztulásnak, tehát bizonyosfajta egészségesedési folyamat indult meg ott is.

Ami a dánokat illeti: beszéltünk a dán párt főtitkárával, aki elmondotta, hogy Larsen[37] rengeteget fellép, beszédet tart, cikket ír, az egész skandináv háromszögben — mind a három skandináv országban —, és nekik az a benyomásuk, hogy máris átevezett az osztályellenség oldalára, mert hiszen kapitalista országokban az ilyen brosúratömegnek, utazásnak stb. valami anyagi bázist is kell valahonnan keríteni, s azt nem könnyű megszerezni, kivéve, ha a tőkések közvetlenül vagy indirekt finanszírozzák. Ennek ellenére az a helyzet — ami az ő viszonyaik között korábban évekig nem volt —, hogy amióta a kongresszusuk megvolt, és ezeket a revizionistákat kizárták a pártvezetésből, azóta nincs nap, hogy ne jelentkeznének dolgozók, értelmiségiek, más rétegekből emberek, és ne kérnék a felvételüket a párt tagjai közé. Ez nem is lehet másképp. Még a kevésbé tapasztalt, de a munkásmozgalomban harcolni kívánó ember is úgy van, ha már kommunista párthoz akar tartozni, akkor az kommunista párt legyen, és ne revizionista csoportosulás. Ott is megindult az egészségesedés. Így nyugodtan állíthatjuk, hogy a nemzetközi síkon jelentkező revizionizmus a világ kommunista mozgalmának minden frontján vereséget szenvedett.

Volt a kongresszuson egy olyan tétel, amelyik megállapította, hogy a Szovjetunióban nemcsak teljesen, hanem véglegesen is győzelmet aratott a szocializmus. Ezzel foglalkozni kell. A mi küldöttségünk ennél még egy kicsit tovább is ment, és

azon kezdte törni a fejét, hogy ez az elméleti megállapítás összhangban van-e a gyakorlat tényeivel? Milyen értelemben hat vissza ránk? Olyan következtetésre jutottunk, hogy a határozati javaslatba bevettük — és azt hisszük, hogy megállja a helyét, mert az egyébként logikus —, ha a Szovjetunióban az a helyzet, hogy kint a világon nincs olyan erő, amelyik képes legyen legyőzni, bent végképp nincs, akkor ha közöttünk a szolidaritás és a szövetség fennáll, akkor a mi szocialista vívmányunkat nem veheti el senki. És nagyon fontos, hogy a nép tömegeiben — hogy most ezzel a rossz szóval éljek — ezt tudatosítsuk, vagyis ismertté tegyük, mert ez több bizalmat ad a munkához. Fontos és figyelmet érdemel — habár a cím szürke — az a tétel is, amelyik nagyon határozottan kiáll a szocialista építésnek azon kérdésében, hogy a fő elv a teljesítmény szerinti bérezés. Ezt a Szovjetunió szocialista építésének egész tapasztalatából vonta le az SZKP, de hangsúlyozzák, hogy ez az elv most is — amikor a kommunizmus építése szélesen kibontakozva indul meg — változatlanul érvényes. Tehát ez úgy látszik, nemcsak a szocialista építésnek, hanem a kommunizmus építésének is fő elve a bérezést illetőleg. Ez azért fontos a mi szempontunkból — és különösen az ezzel foglalkozó mozgalmi és gazdasági emberek számára —, mert ismerjük azt a sok éve jelentkező feladatunkat, miképpen oldjuk meg jobban a szocializmus építésében az egyéni érdekeltség elvét a dolgozók számára. Vannak bizonyos eredmények, de azt hiszem, még lehet valamit javítani, hogy az egyes dolgozók személyi érdekeltségét növeljük a bérezés, a juttatás terén. Ami a kommunizmus építését illeti, részletekbe menni nem tudok, fontos az, hogy hogyan jelentkezik ez a feladat egy párt, egy nép számára a szocialista társadalom felépítése menetében, mivel a felépítés időszakában már valójában meg is kezdi a kommunista társadalom építését. Tehát az elemek jelentkeznek és sokasodnak a szocialista építésben, és bizonyos ponton túl, amikor már teljesen felépült, akkor majd eluralkodnak a kommunizmus építésének az elemei, tehát ahogyan Hruscsov ezt pontosan kifejtette: elérünk egy kapuig, ott véget ér a szocializmus, átlépünk, és ott megkezdődik a kommunizmus építése. Ez nagyon fontos, és nem tréfából mondom, mert az a fajta megoldás, ami nálunk pl. szociális ellátások terén mutatkozik, meg a különböző mindenféle ingyenes juttatások és hasonlók arra vallanak, hogy lehet, hogy mi egyik-másik tekintetben megelőztük a korunkat, és elkezdtük a kommunista elemeket bevezetni a társadalmi életünkbe olyan körülmények között, amikor a termelési oldalon még a szocialista építés elvei sem érvényesültek teljes mértékben. Ezek a bizonyos ingyen juttatások, Hruscsov beszámolója ezt helyesen állapította meg, ezek a teljes térítés nélküli szolgáltatások valóban már kommunisztikus jellegű szolgáltatások, mert az már a szükséglet utáni.

Azonkívül nagyon fontos, és azt hiszem, hogy a Szovjetunió határain túlmenő jelentősége is van annak a megállapításnak, hogy a kommunizmus építése nem nyugodhat más alapon, mint a termelés növelése, a legkorszerűbb és leghaladottabb technikával, a fogyasztásban pedig a javak bőségén. A XXI. kongresszus igen élesen elítélte az ún. hadikommunizmus felfogását a kommunista társadalomban. Megmondták, hogy ez egy adott helyzetben rendkívül szükségszerű, de a kommunista társadalom a legmagasabb termelésen és a javak bőségén alapulhat és nem a javak hiányán.

Az állam kérdéséről: itt nem lehet sokat beszélni időhiány miatt, legfeljebb a mi körülményeink között is meg lehet vizsgálni egyik-másik tennivalót, amit talán át lehet adni valamelyik, arra hivatott társadalmi szervnek, esetleg a szakszerve-

zetnek, amely már most is végez olyan munkát, amit korábban az állam oldott meg, ha ez a munkát megkönnyíti, és a kérdés megoldását elősegíti. Ez tanulmányozás kérdése.

A lenini békepolitikáról. A saját küldöttségünk felszólalásába is belevettük, hogy mi a lenini békepolitikát azért üdvözöljük teljes belső meggyőződéssel, mert ez mindvégig magában foglalja az imperialistákkal, az agresszorokkal szembeni kötelező éberséget és készenlétet, és a megegyezésre való szakadatlan törekvést. Meg kell ugyanis az elvtársaknak említeni, hogy a háború elkerülhetőségének tételét már a XX. kongresszus is kimondotta, a XXI. kongresszus megerősítette, azonkívül igaz az, ami ott nincs kimondva, és hasonló alkalommal valószínűleg sokáig nem is nagyon mondják ki, mert a deklarálás itt nem érdekes, hogy az imperializmus és a kapitalizmus pusztulásra van ítélve. A fejlődés általános iránya: mindenféle kitérésen, zökkenőn, megtorpanáson, vagy esetleg átmeneti visszaesésen keresztül is a szocialista világrendszer erősödése, végső győzelme. Ez igaz. Akár békés versenyben mérkőzik meg a szocializmus a kapitalizmussal, akár az imperialisták konfliktusokat, vagy akár háborút provokálnak, azon nem tudnak változtatni, hogy a szocializmus győzni fog, és az imperializmus megsemmisül, ezen nem tudnak változtatni. És ez erőt és önbizalmat kell hogy adjon a szocializmus minden területén. Ugyanakkor azonban tudni kell, hogy jelenleg a nemzetközi életben különböző tényezők hatnak. Az imperializmus krízisből krízisbe megy, teret veszít, ezt tapasztalni lehet. Ázsiában az imperializmus alatt megrendült a föld a kínai forradalom győzelmével.[38] Hogy Afrikában, különösen az arab országokban mi történik, az ismerős a mi közvéleményünk előtt. Most még hozzájön Dél-Afrika is, meg Délkelet-Afrika,[39] ami korábban nem volt. Ahogy számunkra a kongresszusi beszámolókból jelentkezett, a dél-amerikai helyzet az imponáló dolog [sic!]. Az egész vonalon előretörnek Dél-Amerikában a haladás erői, azzal, hogy győztek. Egyik párt a másik után jön elő, tíz-tizenöt évi harc után, legálisan működnek, tömegbefolyásuk van, vezetik a tömegek harcát. Az az imperialista-ellenes hullám, ami most Dél-Amerikában végigmegy, azt mutatja, hogy a talaj inog az imperializmus lába alatt. Ez bizonyos bomlást idéz elő az imperialista körökön belül is. Hát innen vannak azok a viták a szenátorok, meg a külügyminiszterek között, hogy tárgyalni kell, nem kell tárgyalni, innen van a Dulles-i[40] hidegháború[41] igen éles kritikája a vezető tőkés körökből is. De ugyanakkor vannak más tényezők is. Jelenleg az, hogy mennél komiszabb helyzetbe kerül, annál elkeseredettebbé válik az imperializmus, és annál inkább hajlamos kalandorságra. Ha az elvtársak egy ilyen nagy imperialista csoport gondolatmenetébe élik bele magukat, ezek is úgy nézik: ha harcolunk, ha nem, mindenképp megvernek, de ha nem harcolunk, akkor simán megvernek bennünket, hát akkor próbáljunk meg harcolni. Van ilyen tényező is. Azt szerettem volna ezzel kapcsolatban aláhúzni, hogy a nemzetközi élet erőviszonyainak általános körvonalai a szocializmus erőinek a felülkerekedése, az imperializmus veresége irányába fejlődnek.

De ugyanakkor tudni kell, hogy az általános irányon belül szakaszok vannak. És a szakaszok nagyon különbözőek lesznek. Az egyik az enyhülés, a másik az élesedés szakasza lesz. A nemzetközi helyzet egy-egy élesedési jelére ne kezdjenek ide-oda táncolni, hogy itt a világvége, a világháború, vagy mi lesz. Szilárdabban, reálisabban lássák a helyzetet, és akkor biztosabban állnak a saját lábukon. Mi nem elemeztük külön, a véleményem az, hogy a német kérdés[42] bizonyos élesedéssel fog járni. És az még nem érte el a csúcspontját. Úgyhogy erre számítani kell. Az

általános fejlődés útja feltétlenül a szocializmus erősödését jelenti és végső fokon a győzelmét, de ezek a közbeeső szakaszok bizonyos ellenkező jelűek lesznek. Egyik az élesedést jelenti, a konfliktus közeliségét, esetleg konfliktust is, a másik pedig az enyhülést. Ezzel számolni kell, mert az általános világbéke napja még nem köszöntött ránk. Ezt tudni kell. És akár propagandáról, oktatásról, vagy akár tömegagitációról van szó, mindig hozzá kell fűzni, hogy a jelenlegi helyzetben, amikor a béke erői féken tudják tartani az imperializmus erőit, és azok nem tudják a világháborút kirobbantani, azért van így, mert harcolnak ezért a pozícióért.

És a tömegek is harcolnak. És ha nem harcolnánk, akkor mi volna?

Végül itt a kongresszuson szóba került a kommunista és munkáspártok egymás közötti viszonya, azon belül pedig, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja a nemzetközi munkásmozgalom soraiban a kommunista pártok példaképe, vezetője, a Szovjetunió pedig a szocialista tábor vezető ereje. Ez a két megállapítás a kongresszus előtt is szóba került. Ugyanis mi kaptunk a szovjet elvtársaktól egy szöveget, még a kongresszus előtt, ahol közölték velünk, hogy ők hogyan akarják felvetni ezt a kérdést, és mondjuk meg a véleményünket. Ebből az fontos, és azt kell megemlíteni, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának az a gyakorlata, hogy nem avatkozik bele semmiféle párt belső ügyeibe. A másik, ahogy ez a kérdés általában a propagandában, tömegagitációban szerepel.

A szovjet elvtársak felvetették, hogy ők örülnek, mert rájuk nézve megtisztelő, hogy őket, az SZKP-t a testvérpártok mint példaképüket kezelik. Annak is örülnek, hogy a szocialista tábor országaiban őket mint a szocialista tábor vezető erejét emlegetik. Úgy gondolják, hogy ez a ténynek is megfelel, és rájuk megtisztelő. Ugyanakkor az a véleményük, hogy ennek az állandó és ilyen formában történő hangsúlyozása bizonyos mértékig talán nem hasznos, különösen a kapitalista országokban harcoló pártok számára, akiket azzal gyanúsítanak, hogy az SZKP alárendeltjei. Azt is meg kell mondanom, hogy ebben a kérdésben annak hangsúlyozásán kívül, hogy mi a pártok egymás közötti viszonya: önállóság, függetlenség, bele-nem-szólás egymás belügyeibe, a szolidaritás, a felelősség, amely minden pártra hárul, mind a saját munkásosztálya felé, mind a nemzetközi munkásosztály előtt a forradalom sorsáért – más kimondva nem lett. De az egészből az a benyomásunk keletkezett, hogy a szovjet elvtársak ellene vannak annak, hogy minden okmány, minden többé-kevésbé hivatalos megnyilatkozás, minden akció mindig azzal kezdődjék, hogy az SZKP a vezető, a példa, a Szovjetunió a vezető. Persze itt valami határozatot hozni — mi gondolkoztunk ezen — majdnem lehetetlenség. Ha nem hoz az SZKP olyan határozatot, hogy befolyásol más pártokat, olyat se hozhat, hogy megtilthassa, hogy őt hogy nevezzék. Ez világos! De a kérdés felvetése azt jelenti, hogy a szovjet elvtársak, úgy látszik, amellett vannak, hogy kevesebbet emlegessék őket. Mert habár ténylegesen ilyen intenció nincsen, de olyan benyomást kelthet valakiben, hogy nélkülük nem mer senki egy önálló lépést sem tenni, holott a valóságban egész másképp van.

Pár szót a kongresszus tapasztalatainak hasznosításáról. Természetesen a kongresszus anyagával ismerkedni kell. E tekintetben az a véleményem, hogy a magyar sajtó jó szolgálatot tett. Jól publikálta a kongresszus anyagát. A közvélemény nagy érdeklődésére jellemző, hogy a XXI. kongresszus anyagát százezrek, talán lehet mondani, milliók olvasták a népi sajtóban, és azt hiszem, ez nem is a legrosszabb formája az ilyen anyaggal való ismerkedésnek. Ezt tanulmányozni is kell. A tanulmányozás annak is feladata, aki valamilyen területen felelősséggel

akarja a közügyet előmozdítani. Mert sok olyan tapasztalat van, amit munkánknál hasznosítani tudunk. Tanulni is kell ezt az anyagot. Aki kommunistaként képezni akarja magát, annak a szervezett oktatás keretében, vagy az önálló tanulás keretében tanulnia is kell ezt a kongresszusi anyagot. Mert ez a kongresszus a marxizmus jelenlegi elemzését adja, nem akármilyen kérdésekről[sic!].

Aztán bizonyos következtetéseket kell levonni abból a szempontból, hogyan hasznosítsuk a saját népünk és a saját pártunk számára azt, amit ez a kongresszus nyújt. Ha áttérünk a XXI. kongresszusra és saját kérdéseinkre, illetve a kettőt kapcsolatba hozzuk, azt hiszem, hogy fel kell tennünk egy alapvető kérdést, hogy ha a XXI. kongresszus eszmei, politikai irányvonalát nézzük, akkor mit kell mondanunk a saját pártunk eszmei, politikai irányvonaláról? Ez elég nehéz kérdés. Különösen most, mert nekem nagyon élénken emlékezetemben él 1956 márciusa, amikor a mi akkori Politikai Bizottságunk deklarálta ebben a teremben a beszámolónál, hogy a Szovjetunió XX. kongresszusa mindenben helyeselte a mi Központi Bizottságunk[43] vonalát. Azt hiszem, emlékeznek erre néhányan. És ez a deklaráció akkor tragikus volt, ezt meg kell mondani. Ma már inkább talán a komikus felé hajlik, mert távol van a dolog. Most nekünk is választ kell adni. Hát mit mondjunk? Igazolódott-e bizonyos vonatkozásban a Központi Bizottság? Azt hiszem erre, a nehéz előzmény dacára is, igennel kell válaszolni.

A fővonal feltétlenül igazolást nyert. Meg kell mondanom, hogy hol van a lényeges eltérés mondjuk pl. az SZKP mindennapi munkája és harca és a miénk között. Vagy bizonyos eltérés, [sic!] a néptömegek vonalán is fel lehet ismerni. Azt hiszem, a fő egyezés az, hogy az eszmei vonal, az irányvonal, a politika lényegében ugyanaz. Marxista-leninista politika — más körülmények között —, de azért ugyanaz. Az eltérés abban van, hogy az SZKP — véleményünk szerint — sokkal következetesebb a saját elveinek, politikájának gyakorlati alkalmazásában, mint mi vagyunk. Kérlelhetetlenebb is eszmei dolgokban, és a gyakorlatba való átültetésnél nincs az a tarkabarkasága a helyzetnek, mint ami nálunk megvan. Bár a fő tevékenységi területek nagyobb részén a Központi Bizottság vonala megy, lefelé egész ágazatok vannak, ahol senki sem tudja, hogy ez megy vagy nem ez megy, szóval sokkal több következetesség kell. És ez elég lényeges különbség. Mert nem elég, hogy az eszme helyes, hanem nagyon fontos aktus, amikor ez a gyakorlatba átmegy, megvalósul. Most nem az eszmei-politikai felfogásban van az eltérés — mint annak idején —, itt szerencsénkre azonosság van, fontos az, hogy marxista-leninista a vonalunk, de a megvalósításban nagyon lényeges eltérés van. Kevesebb a következetesség nálunk. Azután az SZKP bátrabb is. Ahol tenni kell valamit, vagy változtatni, vagy egy vezetési szisztémát el kell dobni, mert látnivaló, hogy már nehézkes, rossz, és újat kell helyette hozni, abban bátrabb az SZKP.

Azonkívül a hibákkal szemben lehet látni sokkal határozottabb türelmetlenséget. Aki találkozott mostanában szovjet emberekkel, szovjet kommunistákkal, az látja, hogy ott már nemigen tűrik az általános fecsegéseket. Nem tűrik, rendkívül türelmetlenek az elvtársak. Ott konkrétan, kézzelfogható eredményeken, tényeken mérik le, hogy egy ember ott, ahol áll, ér-e öt krajcárt, vagy sem. Dolgozik, vagy nem dolgozik, alkot, vagy nem alkot. Nagyon türelmetlenek az ilyen fecsegéssel, meg féloldalt állással szemben maguk a tömegek is. Tehát felülről is és a tömegek oldaláról is. Nagyon mélyreható változás ez. A személyi kultusz idején elég sok ilyen formális vonás volt az SZKP munkájában is, de azt tűzzel-vassal égették, és

ami még fellelhető, égetik most is. A mi küldöttségünk bevallása szerint ez a két lényeges momentum van itt, ha összevetjük.

A marxista-leninista vonalat illetőleg elmondhatjuk, hogy az SZKP kongresszusának a tükrében igazolást nyert a mi politikánk, de a gyakorlati tevékenységet illetően még messzi vagyunk az SZKP munkájában érvényesülő következetességtől, munkalendülettől, tehát az eszme és a politika megvalósítása az életben nem azonos a gyakorlattal, ezt tudni kell. Nem elvileg más, hanem a miénk még gyermekdedebb, fejletlenebb az SZKP gyakorlatától és ez mutatja nekünk, hogy hol kell javítani.

Ami a tapasztalatok feldolgozásának a módját illeti. Nem tudom, az elvtársaknak mi a véleménye, a mi küldöttségünk azt ajánlotta a Politikai Bizottságnak, hogy ne intézzük el a XXI. kongresszust olyan módon, hogy összehívunk egy nagy aktívát, ott beszélünk a XXI. kongresszusról, utána hazamennek az emberek, aztán meg a szemináriumokon, meg hasonló módon [sic!]. Azt mondjuk — ha egy kicsit nehezebb is —, kíséreljük meg a saját munkánkkal és harcunkkal összefüggésbe hozni, hogy még inkább kommunista módon foglalkozzunk a XXI. kongresszussal. Ugyanis a kommunisták munkamódszerére az jellemző akár ünnepről, öröm- vagy gyászünnepről van szó, elismerésről, bármiről, hogy ő a maga munkájában mit fog tenni ezzel összefüggésben. Azt hiszem, hogy ez helyes. Ezzel nem végeztük el, hogy most mi majd áttérünk a saját feladatunkra, hanem azt hiszem, hogy kétszer kell ezt megtennünk. Most úgy, ahogy már mindjárt lehetséges, és mélyebb, átfogóbb értelemben a saját kongresszusunk kapcsán. A XXI. kongresszus tapasztalatait, eszmei-politikai útmutatását, amit számunkra ad, sőt a hétéves terv végrehajtásából és az együttműködésből adódó gyakorlati lehetőségeket is most kissé a felszínen tárgyaljuk, ahogy ez most is megtehető szembetűnő dolgokban, és a kongresszus időpontjában mélyebben és átfogóbban. Akkor is össze kell kapcsolni a magunk harcát az SZKP harcával.

Azt ajánljuk, hogy a Központi Bizottság kibővített ülése, hasonlóképpen a budapesti, megyei bizottságok és más pártszervek is, lehetőleg a saját munkájuk kérdéseit is felvetve, foglalkozzanak a XXI. kongresszussal. Mert ez bizonyos vonatkozásban példát ad minden ember számára. Mert nem elég külön örülni, hogy milyen szép dolog az a XXI. kongresszus, és a mi dolgunk az egészen más, össze kell a kettőt kapcsolni, és akkor előmozdítója lesz a mi gyakorlatunknak is. És ilyen értelemben két lépcsőben vannak feladataink: most mindjárt valamit tenni, és a kongresszussal kapcsolatban is.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Tartsunk tizenöt perc szünetet és utána folytatjuk.

(Szünet után)

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: (folytatás) Elvtársak! Jelenlegi helyzetünk jellemzőiről szeretnék szólni. A politikai helyzetet jellemzi, hogy pártunk Központi Bizottságának vonala marxista-leninista, és ennek megvalósítása az életben állandóan erősíti pártunk vezető szerepét a társadalmi életben. Növekszik és erősödik pártunk és a nép erkölcsi, politikai egysége. Az ingadozó rétegek fokozódó mértékben pártunk felé fordulnak. A reakció elszigetelődése fokozódik. Fejlődik és erősödik az internacionalizmus szelleme a magyar dolgozó tömegekben. Ennek különböző bizonyító tényei vannak, amit itt részletezni nem akarok. Nem azért, mintha világpolitikai jelentősége volna, de véleményem szerint Kovács Béla ismert cikke[44] és állásfoglalása nemcsak azt mutatja, ami Kovács Béla gondolkodásában pozitív i-

rányban végbement, hanem bizonyos mértékig jellemző ezeknek a társutasoknak a magatartására. Ennek az általában kedvező képnek azonban van egy jelenleg érvényesülő vonása is, amit külön az elvtársak figyelmébe szeretnék ajánlani. A termelőszövetkezeti mozgalom jelentős fejlődése a közelmúlt két, két és fél hónap alatt, ezzel az általános politikai fejlődéssel ellentétes mozzanatot is vitt a helyzetünkbe. Ezt figyelembe kell vennünk. Tudniillik, az ilyen többé-kevésbé gyors előrehaladás azzal jár, hogy bizonyos kispolgári és kispolgári gondolkozású tömegekben, a parasztság és a városi kispolgárság egy jelentős részében bizonyos zavar és nyugtalanság is fellép. Talán emlékeznek az elvtársak a parasztság múlt nyári-őszi hangulatára, amikor nagyon sok helyen félig tréfásan, ilyen egyénileg dolgozó középparaszti elemek azt mondták, hogy minden jó, csak így maradjon. Készek vagyunk a Központi Bizottsággal és a kormánnyal százéves szerződést kötni, hogy életre-halálra támogatjuk, csak maradjon minden így. Ez persze a mi számunkra politikai kérdés és nem tréfa. Mivel ezek között a paraszti tömegek között ellentétes volt a hangulat, a további fejlődés során egy része [sic!] tényleges lépést tett előre, közelebb került a párthoz, a szocializmus útjára lépett, másokban viszont nyugtalanságot keltett. Ezt nekünk számba kell venni. De ugyanakkor megmondom, nekünk az a véleményünk, akik a Központi Bizottság szerveiben dolgozunk, hogy végeredményben ez a változás is olyan tényező, hogy a paraszti és a kispolgári tömegekben is erősíti a párt politikai befolyását, erősíti a szocializmus pozícióit abban az esetben, ha figyelembe vesszük, hogy ehhez még bizonyos politikai munkát kell végezni, hogy ezt a pillanatnyi nyugtalanságot megfelelő politikai felvilágosítással, a változás lényegének megmagyarázásával, teljes mértékben pozitívvá változtassuk. Azt hiszem, hogy most nagyon figyelmes két-három hónapi politikai munka kívánatos a paraszti, a városi-kispolgári és az értelmiségi tömegekben, és ennek az egész folyamatnak a plusz pozitívuma jelentkezni fog a belpolitikai helyzetben. De ha ezt elfelejtenénk, akkor bizonyos rétegek és a párt kapcsolatában lazulás állna be, mert az ellenség is dolgozik ebben az irányban, hogy nyugtalanítsa a kispolgárokat és a kispolgári módon gondolkozókat.

A gazdasági és kulturális helyzetet fejlődés jellemzi. A gazdasági életben az 58-as év záróeredményei rendkívül fontosak. Ott az ismert számok mutatják a helyzetet: a szocialista ipar 1958-ban 12%-kal, az ipari termelékenység 8%-kal növekedett, a mezőgazdasági termelés értéke 3%-kal magasabb volt mint az 1957-es év eredménye, a behozatali tervet külkereskedelmi vonatkozásban 2%-kal, a kiviteli tervet 12%-kal teljesítettük túl, és ezért a külkereskedelmi mérlegünk 600 millió devizaforint aktívával zárt 1958-ban. Ez rendkívül fontos és kedvező tényező. Az állam külföldi adósságainak összege 20%-kal csökkent 1958-ban, és megmaradt adósságaink összetétele is kedvező irányban változott, ugyanis a rövidlejáratú hitelekről a hosszúlejáratú hitelekre tolódott át elég jelentős részben. Ehhez a képhez tartozik a takarékbetét-állomány egymilliárd forint összegű növekedése 1958-ban és az életszínvonal bizonyosfokú emelkedése, aminél érdemes emlékeztetni arra, hogy az 58-as évet azzal kezdtük, hogy a tömegeknek megmondottuk, hogy életszínvonal-emelkedés 1958-ban nem lesz, később ez módosult, és egy bizonyos szerény mértékű emelés lett tervezve, ami meg is történt. Még említésre méltó, hogy a lakásépítés, amely tudvalévőleg nem a legerősebb pontunk, olyan mértékű volt, hogy ha összehasonlítást teszünk, azt látjuk, hogy az első ötéves tervben öt év alatt 110 000 lakás, 1957-ben és 58-ban — két esztendő alatt — 92

000 lakás épült. Tehát így a korábbi tevékenységgel összevetve ez sem mutat rossz képet.

Fejlődés jelei mutatkoznak a kulturális életben is. Erre a kérdésre én még egyszer nem fogok visszatérni, de érdemes megállapítani, hogy a párt politikai befolyása kulturális területen is, irodalmi és művészeti vonalon is, erősödött és növekedett. Nem mondhatjuk azt, hogy kielégítő, amit a gazdasági eredményeknél elmondhatunk, de kétségtelenül emelkedett, növekedett. Ez kifejeződik különböző dolgokban. Többek között kifejeződik a már említett nemzetközi kiállításon is, [a] magyar pavilonban, amiért nekünk szégyellnivalónk nincs. És kifejeződik a költők alkotásaiban, színdarabokban, filmekben is, és a képzőművészet különböző alkotásaiban, aminek egyik örvendetes jele, bizonyos fiatal elemek jelentkezése pl. a költészetben, és most a közeljövőben fogunk felavatni emlékműveket, amelyeket fiatal szobrászok alkottak, sok minden más, többek között a gobelinnek az elkészítése is fiatalok műve. A fiatalok jelentkezése nagyon örvendetes és jó, és bizonyos mértékig ösztönzőleg hat és sarkantyúzza ezeket a félig-meddig beteges, idősebb kategóriákat is. Megemlítem, hogy most, amikor napirendre kerül például az Írószövetség létrehozása és működtetése,[45] a népi írók is tanakodnak, hogy mit csináljanak és mit ne csináljanak, és azt hiszem, hogy az utóbbi évek tőlük látott legbölcsebb döntését hozták, ti. megegyeztek abban, hogy nem egyeznek meg semmiben, nem akarnak csoportként fellépni ebben a kérdésben. Ez mindenesetre okos döntés részükről (közbeszólás: haladás), hogy ki-ki saját belátása szerint. Ez fontos dolog, és azt jelenti, hogy mint politikai frakció bomlás állapotába került, bár természetesen a kérdés még távolról sincs megoldva.

Jelenlegi helyzetünk egyik fontos jellemzője az a társadalmi fejlődés, amit a szocializmus építésében elértünk falun. A termelőszövetkezeti mozgalom legutóbbi nagy előrelépéséről van szó. Itt néhány adatot érdemes végigtekinteni. A mezőgazdaság szocialista átépítése a következő képet mutatja (termelőszövetkezetek és termelőszövetkezeti csoportok együttes számait fogom ismertetni). Az ellenforradalom által okozott mélypont idején, ami megfelel 1956 végének és 57 legelső napjainak, 119 000 tag volt, 1 millió 40 ezer hold földdel. A múlt év végén, 1958. december hó 31-én 168 000 tag, 1 millió 780 000 holddal. Március 1-jén volt 364 000 tag és 3 millió 60 ezer hold föld a termelőszövetkezetekben és a termelőszövetkezeti csoportokban. Azóta ez a szám változott, további fejlődés van. Ezzel a fejlődéssel kapcsolatban mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy ez a decemberi KB-ülésen elhatározott lépés. Talán emlékeznek az elvtársak, hogy az volt az elv, hogy az 1958-as fejlődésnél kétszer-háromszor nagyobb előrehaladást érjünk el 1959-ben. Ezenkívül mozgalmi szempontból különösen fontos, és ezt nem is lehet másként elérni, hogy a földdel rendelkező parasztok most már tömegesebben lépnek be a termelőszövetkezetekbe, illetve csoportokba. Ez volt a cél, és a valóságban ténylegesen ez is történt. Nyilvánvaló, hogy ez a lépés jobban sikerült és gyorsabban, mint ahogy terveztük. De magán a lényegen ez nem változtat.

Végeredményében most március 1-jéig sikerült elérni, hogy ha csak valamivel is, de mégis túlhaladtuk mind a tagok számát, mind a földterületet illetően azt a legmagasabb szintet, amely nálunk az ellenforradalom előtt bármikor is volt. Az összkép azt mutatja, hogy március 1-jén 723 szocialista község, illetve néhány város volt az országban, most már állítólag 800 körül jár ezeknek a száma. A mezőgazdasági művelés alatt álló földterület több mint 40%-a és hazánk összes földterületének nagyon kevés híján 56%-a szocialista tulajdonban van. Ez a hazai

viszonyokat figyelembe véve óriási eredmény. Az ország összterülete erdőt és mindenfélét jelent, állami gazdaságot, termelőszövetkezetet, termelőszövetkezeti csoportot. Most ezeknek a fő jellemzőknek sorra vétele után arról kell beszélni, hogy milyenek a lehetőségek, és mit kell tenni ebben a helyzetben. A Politikai Bizottság véleménye szerint[46] a további előrehaladás szempontjából jók a lehetőségeink, és a következő reális feladatokat tűzhetjük ki magunk és a néptömegek elé: először a népgazdaságban, azon belül döntően az iparban és a külkereskedelemben 1959-ben néhány nagyon fontos alapvető mutatóban elérhetjük az 1960 végére tervezett színvonalat. Ezzel együtt és ezektől függően, 1959 végére a munkások és az alkalmazottak reáljövedelmében is elérhetjük az 1960 végére tervezett szintet. A másik alapvető nagy feladat, ami most előttünk, a nép előtt áll, hogy megszilárdítsuk azt a lépést, amelyet a termelőszövetkezeti mozgalomban december óta mostanáig megvalósítottunk. Ez a két alapvető és döntő feladat. A Politikai Bizottság úgy véli, hogy ezeket a feladatokat kettős értelemben kell néznünk. Egyrészt úgy, hogy a lehetőségeink realizálásával ebben az évben megfogható, azonnali előrehaladást érjünk el, más vonatkozásban viszont ezt megvalósítva a további fejlődéshez egy biztosabb és egy magasabb kiindulópontot tudunk teremteni. Egy kicsit részletezni kell, ami a kiegészítő javaslatban érintve van, hogy mit jelent ez a feladat, hogy néhány fő mutatóban a fejlődést egy évvel előbbre hozzuk, meggyorsítjuk.

Az ipar termelési szintjének megvalósítása azt jelenti, hogy ebben az évben a tervezett 5% helyett az ipari termelés mennyiségét még 9%-kal kell növelni. Tehát a tervet 4%-kal kell túlteljesíteni. Megjegyzem, hogy az 1958-as tervet is 4%-kal teljesítettük túl. Az ipari termelékenységben 3%-kal terveztük a növelést, de 4%-ot kell megvalósítani. Az ipari önköltség-csökkentés terén a terv az volt, hogy 1,5%-kal csökkentjük az önköltséget, most 2%-kal kell csökkenteni. Ezeknek a megvalósítása azt jelenti, hogy a munkások és alkalmazottak reáljövedelme mintegy 5–6%-kal növekszik, és azt a szintet, amit az egész hároméves tervben terveztünk, 1960 végére érjük el. Ezeket a számokat azért említem itt a beszámolóban is, hogy lássák az elvtársak, hogy nem valami rettenetes feszítésről van szó, hanem nagyon megfogható, megközelíthető és elérhető dolgokról. A beruházásoknál is hasonlóan reális feladatról van szó. A hároméves terv összes beruházása 32 milliárd Ft értékű lett volna. 1958-ban menetközben fel lehetett emelni a tervszámot, és 1958-ban megvalósult 12,8 milliárd. Az idei tervet már felemeltük 2 milliárddal, az az eredetihez képest most összesen 11,2 milliárd, és a megvalósításukra rátértünk. 11,2 milliárd volt a tervezet, de ezt már felemeltük, már a tervekben is bent van, és ezzel elérjük az 1960-as szintet. A nemzeti jövedelemnél az idei terv 5%-os növelést írt elő, most 8,3%-kal kell növelni.

A mezőgazdaságot külön kell számolni. A mezőgazdaságnál figyelembe kell venni, hogy az átszervezés állapotában van, és ezért úgy számítottunk, hogy megvalósítjuk azt a tervet, amelyet eredetileg elhatároztunk erre az évre, tehát nem többet, és ezzel már elérjük a nemzeti jövedelem megfelelő növelését. Ez nem kicsi, mert a mezőgazdasági termelésnél 5,2% növelés van tervezve. Ez részletezve azt jelenti, hogy a növénytermelésnél 8,5%-os emelkedést kell elérni, az állattenyésztésben 1%-osat. Ennek függvénye bizonyos mértékben, és a terv megvalósítását is jelenti, hogy az egy főre eső paraszti reáljövedelem is növekedik ebben az évben, mert itt is az a cél, hogy a terv szerint az előírtat valósítsuk meg. Az egy főre eső paraszti jövedelem kiszámítása rendkívül bonyolult, nehézkes, és itt számba veszszük azt is, hogy a mezőgazdaságban dolgozók létszáma csökkenni fog bizonyos

mértékig, s az egy főre eső reáljövedelmet ez a csökkenés is növeli. Az 1957-es reáljövedelem lényegesen magasabb volt, mint az 1958-as, akkor a számítás szerint csökkent, ebben az évben ismét növekedni fog, mégpedig úgy, hogy az 1957-est is bizonyos mértékig meghaladja. Ez a terv, ezt kell végrehajtani.

Most néhány szót, elvtársak, a mezőgazdaság szocialista átszervezésének tapasztalatairól. Erről azért kell beszélnünk, mert ezek a tapasztalatok nagyon fontosak számunkra a további lépések szempontjából. Beszélnünk kell továbbá erről azért is, mert a legközelebbi időszak falusi politikai munká[já]ban is hasznosítani kell, és fontosak e tapasztalatok azért is, mert ezek támasztják alá annak szükségességét, hogy miért fő feladat most a megszilárdítás? Először is olyan kérdésről szeretnék beszélni, amit nem a tömegek vetnek fel, de a funkcionáriusok egy részének, úgy látszik, problémája — véleményem szerint egy kicsit mesterkélt probléma —, de ha van, válaszolnunk kell rá. Jónéhány elvtársunk most azon meditál, spekulál, hogy vajon az, ami történt, megfelel-e a decemberi határozatnak?[47] Hogy ezt most minek nevezzük, lépésnek, vagy ugrásnak? Ha azt nézzük, ami Győr,Szolnok, Veszprém, Vas, Heves és még egy néhány megyében történik,[48] akkor azt mondhatjuk, hogy ez ugrás, de itt emlékeztetni kell arra, hogy a decemberi Központi Bizottság ülésén az elvi állásfoglalásban benne volt, hogy a fejlődés egyáltalán nem egysíkú lesz, hanem eltérő. Fel is vetődött itt, ha jól emlékszem, Szolnok megyével kapcsolatban: lehetséges-e, hogy ott ugrásszerű fejlődés lesz? Teljesen lehetséges, és országosan ez nem ugrás volt, hanem az 1959-re tervezett lépés végrehajtása. Meg kell mondani, hogy a további fejlődésnél is abból kell kiindulnunk, hogy az nem lesz egyenletes, helyenként, megyénként, vagy akár a megyéken belül is más-más lehet a további fejlődés. Természetesen olyasfajta „meglepetés", ami Győr megye előretörésével történt, lehetséges a továbbiakban is. De amikor ilyen általános mérleget vonunk, akkor fontos tudni, hogy ez nem ugrás az ország számára, hanem egy bizonyos elhatározott, jelentékeny lépés. Már említettem, hogy ez a lépés valamivel nagyobb volt, mint ahogy terveztük, és gyorsabban történt.

Felvetődik a kérdés, hogy van ez, a Központi Bizottság így tudta kiszámítani a lépést? Itt emlékeztetni kell az elvtársakat a következőkre. Gondoljanak vissza az elmúlt két és fél esztendő munkájában és harcában néhány dologra. Vegyék például a párt újjászervezését, vegyék a közállapotok konszolidálódását, a termelés helyreállítását, az állam megszilárdítását. Vagy vegyenek más természetű dolgot, pl. a szovjet delegáció magyarországi látogatását és tartózkodását, vagy az 1957. évi nyári részleges választást, amiben 1 100 000 ember vett részt,[49] vagy vegyék a múlt évi általános választást. Hát mindegyikkel kapcsolatban nem tehetjük fel a kérdést, hogy a fejlődés gyorsabb volt, mint ahogy előre vártuk? Feltehetjük. És ez erre is érvényes. Azt hiszem, hogy politikai lényegét tekintve ez a bizonyos gyorsabb és nagyobb lépés itt is tulajdonképpen ugyanazokra a forrásokra támaszkodik, mint amelyekre a párt újjászervezésének eredményei, az ország konszolidálódása, a választás eredményei támaszkodnak, amelyek bizonyos tekintetben meg is leptek minket.

Hát nézzük például a választást, mi, hogyan történt, hogyan ítéltük meg előtte? Tudtuk, hogy győzelem lesz, azt is tudtuk, hogy jelentékeny és komoly győzelem lesz, de azt nem gondoltuk, hogy olyan lesz, mint amilyen volt, és itt tulajdonképpen ugyanaz történt. Úgyhogy itt olyan tényezők hatnak, amiket mi a decemberi KB ülésen nem is tudtunk mind sorra venni, de az életben ezek mind

léteznek és hatnak. Először is, van egy olyan tényező, mint a mi saját népünk történelmi tapasztalata. Mert azért a népnek is van történelmi tapasztalata 1956 előttről, az 1956-os ellenforradalomról, és az azt követő harcokról. És ennek hatásaként a néptömegek politikailag nagyon komoly mértékben fejlődtek. Ez is egy tényező. Magától értetődően, a néptömegekben a parasztság is benne van. Hatott parasztságunkra feltétlenül az, hogy Kína, Bulgária, Csehszlovákia, Albánia és más népi demokratikus országok parasztsága, vagy legalábbis döntő többsége a szocializmus útjára lépett. Azért a mi parasztságunk is gondolkodik, számvetést tesz, és figyeli a nemzetközi életet. Hatott ebben a lépésben a nemzetközi helyzet alakulása is, olyan értelemben — azt hiszem, ezt megint nem jósolta volna meg senki —, hogy a világ kommunista mozgalmának 1956-os vagy 57 eleji nehézségeihez képest ilyen rövid idő alatt gyökeresen megváltozott a nemzetközi helyzet a szocializmus erőinek a javára. Hatottak bizonyára a Szovjetunió hatalmas tudományos eredményei is, mindenki átélte, mit jelentett a szputnyik, a világűrrakéta és a többi. Feltétlen hatott a XXI. kongresszus is a magyar közvéleményre és a paraszti közvéleményre is. Mindezeket a parasztság sokkal egyszerűbben teszi mérlegre, és összegezi a maga számára a tennivalókat.

Emlékszem Dobi elvtárssal és Benke elvtársnővel közös szekszárdi gyűlésre,[50] hogy miközben Dobi elvtárs beszélt, én folyton azt gondoltam magamban, hogy még ő mondta, hogy a választásnál ne csináljunk főkérdést a szövetkezetből, és aztán egy óra hosszát magyarázgatott, hogy szövetkezni muszáj emberek. Azt mondottam magamban, hogy majd én kicsit enyhítek, a végén az lett, hogy én is vagy negyven percig magyarázgattam, hogy bizony szövetkezni kell emberek, és olyan udvariasak voltunk, annyi mindenről beszéltünk, hogy se erőszak, se bottal, se semmi, hogy este, mikor felértünk a szőlőhegyre a tsz-be, mondták, hogy már megjöttek az egyéni paraszt vendégek, és azt mondták: meghallgattuk őket, hát fiúk, nincs mit csinálni, be kell menni a tsz-be.

Ugyanakkor erről a fejlődésről szólva meg kell említeni egy pár kérdést is. Nagyon fontos, hogy elvi állásfoglalásunk tisztaságát megőrizzük ebben a kérdésben, és a pártunk harca és sikere szempontjából rendkívül fontos az a tisztázás és vita, ami ebben a kérdésben a múlt év őszén a Politikai Bizottságban történt, és a Központi Bizottságban fejeződött be. Ez rendkívül fontos a jövő munkája szempontjából. Mert most mi a helyzet? Most mindenki, aki valamelyest is a szocializmus mellett van, és valami köze van a faluhoz, kihúzta magát, egyenesen jár és ahogy ez szokott lenni, mindenki úgy kacsint a másikra, hogy ugye mindig megmondtam? Ez vonatkozik azokra is, akik bizonyos szektás pozíciójukkal valójában fékeztek, és a jobboldali állásfoglalást erősítették, és bizony vonatkozik azokra is, akik a jobboldali megalkuvás bűnében leledzettek. Nagyon kérjük az elvtársakat, hogy mikor ezt beszélik, tárgyalják, utaljanak rá, hogy az elvi állásfoglalás tisztaságát nem szabad odaadnunk, mert hiszen ezek a kérdések újból és újból felvetődnek a fejlődés minden állomásán. És nekünk a Központi Bizottság decemberi ülésének — szerintünk nagyon tiszta és egységes — vonalához kell tartanunk magunkat a jövőben is. Tehát a szektás türelmetlenséget éppen úgy, mint a jobboldali megalkuvást a leghatározottabban el kell utasítani. Nem a szektás merevség és nem a jobboldali megalkuvás, hanem a Központi Bizottság vonala igazolódott be ez alatt a két-három hónap alatt. Ebben az egész változásban, ami néhány megyében tényleg viharos erővel jelentkezett, de meg vagyok győződve róla, hogy minden megyében, az ország minden járásában mélyreható változás történt ez alatt a két

és fél hónap alatt, megmutatkozott az a bizonyos dialektikus dolog, ami azt jelenti, hogy a fejlődést érlelő tényezők haladtak, de a minőségi változás még egyes helyeken nem következett be. Ahogyan Győr megyében sem lehetett egyszerű kihirdetésre elérni, hanem az hosszú időn át érlelődött, míg minőségileg változott, ugyanez fog az ország többi megyéjében és falvában is történni. És ezekben feltétlenül hatott — ezt kénytelen vagyok ismételni — a Központi Bizottság egész két és féléves politikája és magatartása a parasztsággal szemben.

Akármilyen furcsán hangzik egyeseknek, ebben az eredményben jelentkezik az, hogy 1957-ben a Központi Bizottság a parasztság anyagi helyzetének megjavítása, termelési biztonsága érdekében fellépett, és ez bizonyos mértékig bátorította az egyéni gazdát is, ennek a politikának a gyümölcse is jelentkezik ebben az eredményben. Mert amit mi el akartunk érni, hogy a parasztság győződjön meg róla, hogy a párt politikája érte, javára, az ő érdekében van, azt értük mi el két, két és fél év alatt, és azért sikerült most átvezetni jelentős középparaszti rétegeket a termelőszövetkezetbe. Ugyanígy hatott a két 3004-es rendelet[51] és mindaz, amit a tsz-mozgalom megszilárdítása érdekében a Központi Bizottság és a kormány tett. Ide tartozik még a nyugdíj és az öregek kérdésének általános rendezése, ide tartozik a földjáradék kérdése, amiről mi túl sokat nem beszélünk, de a paraszttömegekben, akik ezt az elhatározó lépést megtették, nem kevés jelentősége van.

Nagyon nagy jelentőséggel bír az, hogy az az idősebb parasztember, akinek föld van a tulajdonában, lát maga előtt valami jövőt, hogy mint öregembernek is lesz valami része, járadékot, vagy valami nyugdíjat kap. Az eredményben szerepet játszik a kulákkérdés marxista-leninista és politikus kezelése is. A tapasztalat szerint pozitív és nem negatív eredményt hozott az, hogy maguk a parasztok — persze főként a tsz-községeknél — válogassák ki a kulákjukat, és akit akarnak, bevesznek, akit nem akarnak, nem vesznek be. Ez nagyon sokat segített olyan értelemben is, hogy a parasztok felelőssége növekedett, örülnek, hogy ilyen dologban is bízik bennük a párt, és az osztályellenség vagy volt osztályellenség megosztása sem utolsó kérdés. Ezeknek a kulákoknak így, úgy, amúgy, mindenféle módon még ma is nagyobb a befolyása a faluban, mint egy átlagos parasztembernek, és hát azok sem oroszlánok, erről decemberben is vitatkoztunk, azok is emberek, feladják a harcot, és meg akar alkudni a körülményekkel, de ehhez kell valami létezési formát látni maga előtt a saját jövőjét illetően. Még arra is gondolunk, hogy a közeljövőben szükséges lesz állást foglalni abban is, hogy nemcsak bevehetik, ha a közösség így dönt – persze közösség döntésében a párt vezetésének az ajánlásban kell érvényesülnie [sic!]. De még azt is ki kell mondanunk, hogy egy bizonyos meghatározott ideig, két vagy három esztendeig tartó becsületes munka és tisztességes viselkedés után teljesjogú tsz-tag lesz, tehát nemcsak hogy választási joga lesz, hanem választható i lesz. Az tőlünk függ, hogy mit állapítunk meg határidőnek, és az nem is azt fogja jelenteni, hogy neki vezetőnek kell lennie, hanem egyszerűen a lehetőséget adjuk meg. Úgyhogy ez is egy tény.

Természetesen az általános és központi vonal, intézkedések és tettek mellett óriási szerepet játszik a helyileg végzett állhatatos felvilágosító munka. Az a szakadatlan munka, amit hónapról hónapra, évről évre végeznek az elvtársak, és amelylyel kapcsolatban néha olyan érzésük van, hogy hiába végzik, nem hiábavaló, mert nem megy el nyom nélkül a paraszttömegekben, még akkor sem, hogyha akkor, abban a pillanatban nem jelenti ki, hogy belép a termelőszövetkezetbe. Nagyon nagy jelentőségű a központi vonal és a központ munkájának helyessége mellett a

helyi munka is. Az eszme meg a vonal az egy dolog, de hogy az meg is valósuljon, ahhoz emberek kellenek, akik ezt megvalósítják. Ezért ajánlottuk, hogy határozatunk is mondja ki, hogy a fejlődésért igazán kiérdemelt elismerés jár mindazoknak a kommunistáknak, sőt nem kommunistáknak is, akiknek a személyes munkája ebben az eredményben benne van. Ez vonatkozik természetesen a megyei pártbizottságainkra is, és mindazokra a megyei vezetőkre — akármilyen vonalon dolgoznak —, akik helyes és hasznos munkát végeztek. A Központi Bizottság számára, azt hiszem, fontos tapasztalat, hogy helyes az, ha a Központi Bizottság, amikor mérlegeli, hogy egy megyében mit, hogyan kell tenni, döntően a helyi elvtársak véleményéből induljon ki. Ha ezt nem tettük volna, hanem sablonosan, egyformán minden megyei bizottságtól ugyanakkor, ugyanazt követeltük volna, az azt jelentette volna, hogy ilyen kiugró eredmény nem lett volna, és rengeteg erőszak, torzítás és a többi járt volna vele. Az ország kibírja – én nem tudom, hogy vannak a Csongrád megyei bizottságban dolgozó elvtársak, kibírják-e, hogy Győr megye, Szolnok megye őket megelőzte, de az ország ezt feltétlenül kibírja. És hasznos a nem-sablonos munka. Ez továbbra is így lesz. Nem azt mondjuk, hogy az országot osszuk 19–20 köztársaságra, és az egyes megyékben az történjen, amit a megyebizottság mond, hanem a Központi Bizottság, mikor a döntését, állásfoglalását, intézkedését teszi, akkor induljon ki abból, hogy a megyeiek véleményét hallgassa meg, és alapjában azt is kell elfogadni az esetek többségében. Helyes volt az, hogy az egyes községek együttes belépésére vettük az irányt. Ezzel a parasztság számára egy rendkívül fájdalmas átmeneti helyzetet megtakarítottunk, azt a bizonyos földrendezést, osztozást, ide-oda dobálást, így lehet együttes perspektívát adni a községnek a fejlődés szempontjából.

A megyei pártbizottságok nagy többségben jól állapították meg, hogy melyik községben lehet most előremenni, és hova kell az erőket koncentrálni. Egyes esetekben nem jól választották ki, ott aztán keservesen meg is kellett nekik dolgozni, mert egy másik fontos tapasztalat az, hogy ha egy községnél az a cél, ha megvannak az adottságok, hogy az egész község a szocialista fejlődés útjára térjen, akkor a tapasztalat szerint, ha hozzákezdtünk, végig is kell vinni, hacsak valami különleges helyzet nem áll elő, ami arra késztet minket, hogy felülvizsgáljuk az állásfoglalásunkat. Célszerű az állhatatos és végigvitt munka, mert elmenni, aztán visszavonulni, aztán hat hónap múlva megint elkezdeni, ezt nem lehet egy községben megcsinálni. Nem tudom, az elvtársaknak mi a véleménye, a Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy ebben a fejlődésben egyik döntő tényező volt, hogy az önkéntesség elvét betartottuk, és anélkül ez az eredmény nem született volna meg. Nem akarom itt részletezni, az elvtársak nagyon jól ismerik, hogyan jelentkezett a mi erőfeszítésünkkel párhuzamosan a parasztság önkéntes és spontán fellépése. Amikor a dolog egy helyen megmozdult, volt olyan tapasztalat, hogy nem a faluba mentek az emberek, hanem a faluból jöttek, hogy ők is akarnak valamit csinálni. Egyénieknél ezrével fordult elő, hogy az a paraszt, vagy az a négy-öt paraszt, aki belépett a tsz-be, bár nem is kapott ilyen feladatot, de még ebédre sem ment haza előbb, míg hat szomszédját meg nem győzte. Döntő volt az önkéntesség, mint alapvető vonása ennek a fejlődésnek.

Meg kell ezzel kapcsolatban említeni, hogy az ellenség igen aktívan rágalmazta ezt a fejlődés útján megtett lépést. A legfantasztikusabb dolgokat terjesztette a hazai és a nemzetközi reakció. A Szabad Európa Rádióban most napirenden van a tsz-átszervezés, a munkájuk 60%-át most ők is erre fordítják és természetesen a

hazai reakció is. Hogy a parasztokat kínozzák, meg bottal verik, meg plafonba lőnek, meg mit tudom én, miket találnak ki. Terjesztették azt is, hogy nem esketik össze a paraszti házasulókat, amíg be nem lépnek a tsz-be. Meglehetős nagyszámú ilyen esetet megvizsgált a Központ Bizottság egyik vagy másik szerve, és kiderült, hogy a világon semmi nincs e mögött. Sajnos az a helyzet, hogy ezeket az ellenséges rágalmakat jóhiszemű emberek is terjesztik, párttagok, sőt pártfunkcionáriusok is. Ezeknél a jóhiszemű embereknél nem arról van szó, hogy ők rágalmazni akarják a tsz-t, hanem a régi ismert kérdésről. Már ismerünk néhány hullámot, és egyszerűen vannak emberek, akik annyira reszketnek a régi hibák kiújulásától, hogy mindjárt elrémülnek, hogy csak nem a plafonba lövöldözéssel szervezzük megint a tsz-t, és akaratuk ellenére, az ellenséges rágalom terjesztőjévé válnak. Ezt azért említem, mert nekünk a tsz-mozgalomra szórt rágalmat a leghatározottabban vissza kell utasítanunk, mégpedig teljes belső meggyőződéssel, hogy a mozgalom önkéntes. Politikai fordulat van a parasztoknál.

A jó munka elismerése mellett feltétlenül beszélni kell olyan hibákról, amelyek ténylegesen megvoltak, a fejlődésnek ebben a szakaszában. Nem a hibák a jellemzőek — ezt még egyszer megmondom —, nem ismerünk olyan járást, olyan községet, ahol a fejlődést döntően a hibák jellemezték volna. De mindenütt, ahol ez a mozgalom végigment, hibák is jelentkeztek. Ezeket a tapasztalatok miatt kénytelen [sic!] vagyunk szóvá tenni. Mert udvariasságból nem hallgathatunk róluk, különösen azért, mert egy gyönyörű és nagyszerű dolgot ront le olyasmi, amire semmi szükség nincs. Meg kell mondani, hogy szórványosan, esetleg 10 000 közül tíz esetben előfordult, hogy egyes parasztokkal szemben erőszakoskodtak is. Nem a körmeit huzigálták, hanem legorombították, vagy fenyegették, vagy még az is előfordult, hogy az országban egy-két helyen pofonütöttek egy-egy parasztot. Ezt nem szabad csinálni. És nem szabad ilyen hisztérikusan nézni a dolgot.

Mikor egy falu megindul — mert az esetek többségében olyasmiről van szó, hogy még egy dűlő hat parasztja csökönyös —, ha az a hat paraszt megfeszül is, az áramlatot nem tudja már feltartóztatni, tehát szépen ki kell neki térni, és három nap múlva kell visszamenni az ő utcájukba.

Milyen hibák voltak? Sajnos elég gyakran jelentkező hiba volt a valahol dolgozó munkások, alkalmazottak hazahívása, vagy hazaküldése. Ezeket az eseteket mi ismerjük Veszprémből, ismerjük Zalából és máshonnan is. (Közbeszólás: Szolnokból is.) Szolnokból is. Én nem tudom, hol találták ezt ki, de elég hamar átvették másutt is. Ez ostobaság volt, és a mozgalom ellen hatott. Meg kell egyébként jegyeznem, hogy az esetek jelentős részében maguk azok a szervek, ahonnan a hiba eredt, hamar rájöttek, hogy ez hiba, ők maguk korrigálták is. Ennek mi tanúi vagyunk Veszprémben, ahonnan bizonyos ilyesfajta lépés kiindult, de a megyebizottság egy-két napon belül rájött és rögtön helyesbített is a központ nélkül, de sajnos közben ennek a híre elment és áttevődött más megyékbe is. Ez volt a legnagyobb hiba, és ami a méreteket illeti, a legszélesebb is volt. Ugye ismerik, miről van szó? Egyeseket küldjenek haza, mert neki vagy a szüleinek földje van, addig fizetést se kapjon, és megmondták, hogy majd akkor jöjjön vissza, ha már belépett. Ez a tsz-mozgalom ellen hat a faluban is, meg azon a helyen is, ahonnan ezt az embert hazaküldték. Ez olyasfajta nyomás, amit mi elítélünk. Kötelező idézés a tanácsházára is sajnos előfordult aránylag nem nagy részben, de azért nem kevés esetben. Beszélgettek a paraszttal, és mikor nem ment, akkor olyan hivatalos idézést küldtek, hogy büntetés és nem tudom, mi jár, ha nem jön be a tanácshoz,

mint amilyenek a tanácsidézések szoktak lenni. Erre sincs nekünk semmi szükségünk.

Előfordult az is, hogy aláírattak olyan nyilatkozatot paraszttal — miután nem akart belépni —, hogy nem ért egyet a népi demokráciával. Ez durva politikai hamisítás. Egyetlen ilyen eset volt, de nem szabad ilyennek előfordulni. A jászberényi járási bizottság megajándékozott minket egy negyedíves plakáttal, amelyen börtönrácsok vannak és rettenetes fej a rácsok mögött, rajta elég udvarias felírás, hogy így jár az, aki a tsz ellen izgat, vagy valami hasonló. Elvileg ez persze igaz, de képzeljék el, milyen hatású, ha egy járás falvaiban megjelennek az utcán ilyen plakátok. A megyebizottság is észrevette és a központ is, s egyesült erővel gyorsan leragasztgatták. Ezek nem kellenek. Elnézést a személyes bántalomért, de meg kell említeni, hogy Szirmai elvtárs cikke,[52] a Somogy megyei pártbizottság első titkárának a cikke, véleményünk szerint nem volt hasznos. Én is olvastam, sokan olvasták, elvileg helytelen abban nem volt, de az egész cikk ingerült, türelmetlen, fenyegetőző, mert olyan tételek is voltak benne, hogy aki a szocializmus kereke elé áll, azt a szocializmus legázolja, meg nem tudom én mi. Általában a parasztokkal mi nem így beszélünk most már egy pár esztendeje. És a példa szerint jobb emberségesen beszélni, még a makacskodókkal is.

A szándékot mi nem vitatjuk, hogy becsületes, segíteni akart, de azt hisszük, az ilyen hang nem segít. A megyei első titkár nagyobb autoritású ember a megyében, mint hogy ilyen kis baltával lépjen fel, ha nem szükséges. Hiba volt egyes helyeken, hogy nagy tömegben küldtek a falura olyan embereket, akik nem ismerték a kérdést. A parasztokkal most beszélgetés, vita folyik a kérdések körül, és ha megkérdik, hogy lesz a járadék, a választás, a nyugdíj, ez meg az, s ott vannak a mi becsületes elvtársaink, akik se Á-t, se B-t erre nem tudnak mondani, és nem tudnak segíteni, az rossz hatású. Amilyen helyes tapasztalat volt az, hogy még megyei értelemben is, elsősorban a helyi erőkre támaszkodtak, és ahol kellett, azokat erősítették, úgy rossz tapasztalat az, ha tömegesen küldték falura az embereket. Általában a tömeges küldés se nagyon jó. Volt úgy helyenként, hogy teherautók jöttek, persze nem ávósok, GPU-sok, hanem egyszerű, becsületes munkásemberek agitálnak, de már maga a megjelenés, hogy jön egy teherautó, leugrálnak stb., már az is félig-meddig pánikot kelt. Nagyon kell az ilyesmire vigyázni.

Kicsit rontott az általában jó munkán a nem helyes értelemben felfogott versengés. Nekünk az a véleményünk, hogy ez bizonyos mértékig még a megyebizottságok gyakorlatában is jelentkezett. Látván a győrieket, a szolnokiak egy kicsit idegesek lettek, hiszen sok éven át ők álltak az élen, és most egyszerre mit csinált Győr, eléjük vágott. Egy kicsit idegesek lettek, és ennek következtében egy-két nem jó dolgot is csináltak. Másutt maguk a megyei bizottságok intettek le különböző községekbe kiküldött egyes agitátor-brigádokat, amelyek afféle szocialista versenyt rendeztek, hogy ki lesz előbb kész, ki lesz később kész, és ez hibákra vezetett. Hát ilyenfajta versengés ennél a mozgalomnál nem hasznos. Ennyit a tapasztalatokról.

Ami a megtett lépés megszilárdítását illeti, egész hangsúlyozottan és kereken kimondom, hogy a Politikai Bizottság véleménye szerint most a nagy fejlesztésről, meg hasonlóról le kell állni. Azt hiszem, mindenki nagyon örült az eredményeknek, de azért ez a fejlődés egy bizonyos időszakban, úgy február vége fele már olyan nívót ért el, hogy mindenki azt kérdezte a társaitól, hogy nem volna-e jó most már

megállni egy kicsit. Mindenki érzi, hogy a tavasz közeledtével — amikor más kérdések kerülnek előtérbe — akkor az az alapvetően egészséges erő, ami ezt az egészet vitte, fogyatkozik, a parasztok esze is már máshol jár, és növekszik az alapvetően nem egészséges dolog, amikor tisztán szervezési és egyéb módszerekkel akarjuk tovább vinni a dolgot. Nekünk az a véleményünk, hogy ahol a megyebizottságok a dolog közepén vannak, vagy egy faluban dolgoznak, valami módon fejezzék be, de semmi ilyesfajta új vívmányra most már ne törekedjenek, ilyen célt ne állítsanak. Sőt, azt akarjuk ajánlani, hogy a kint lévő embereket vissza kell vonni. Ez se történhet pánikszerűen, hogy megfújják a trombitát a falu főutcáján, sorakozó, és mindenki eltűnik, hanem értelmesen, egyik napról a másikra lecsökkentik a felére a kiküldötteket, a harmadik nap megint, és pár napon belül ezeket a külső mozgósított erőket — kivéve, akik a megszilárdításhoz feladatot kapnak — vissza kell vonni.[53] Ezt így kell nézni, elvtársak, különben hiba lesz. Egy nagyszerű dolgot most még egy hetes ilyen izzadságszerű erőltetéssel elronthatunk.

Felvetődött az, hogy miután ilyen visszavonulásféléről van szó, egyes elvtársak még egy pár napért könyörögnek, mert úgy érzik, még közben valamit el lehet érni. Nagyon fontos, hogy ez ne politikai visszavonulás legyen, hanem egyszerűen az erők átcsoportosításáról van szó, és egy más feladatra való átállásról. Azonkívül, akik dolgoztak, ne olyan érzéssel legyenek, hogy itt valami nem jól van, hanem olyannal, hogy egy nagyszerű feladatot jól oldottak meg, most véget ért ez a feladat, és egy más feladat van előttük. Ennek ilyen módon és ilyen szellemben kell történnie. Tehát a szilárdítás a fő feladat a különböző helyeken. Ahol merőben új tsz az egész község, ott hallatlan nagy ez a feladat. Ahol nagyon nagy a növekedés egy volt tsz-nél, ott is nagy a feladat, de nem olyan, mint egy újonnan alakult tsz-nél. A szilárdítás különböző súlyú feladatot jelent, de nagyon fontos és nemes feladatot. Ugyanakkor azt ajánljuk, hogy a politikai tömegmunkában a termelőszövetkezet érdekében folytatandó agitáció mellett — amit változatlanul folytatunk — a rendes, mindennapi élet szokásos agitációjára kell visszamenni, lényegében arra, amit mi végeztünk a múlt év tavaszán, nyarán stb., tehát a nem azonnali belépésre sürgető agitációra, hanem általános agitációra a tsz mellett. Mert természetesen ezt is folytatni kell. Olyan rendes, normális agitáció kell, amelynek célja — megmondom, ez nem haditok — egy jövő téli újabb igen jelentős lépés előkészítése. Ugyanolyan előkészítése, mint ahogyan a mostani lépést is hosszan tartó agitációs munka készítette elő.

A megszilárdításról, különösen az újonnan alakult tsz-ekről, vagy a tsz-községekről beszélünk, de értelemszerűen a többiekre is vonatkozik. Legfontosabb, ahol még nem történt meg, a közgyűlés haladéktalan összehívása, a vezetőség haladéktalan megválasztása. A vezetőségen belül nem olyan megoldásokat kell erőltetni, hogy különböző megyei és hasonló funkcionáriusokat erőszakoljunk rá a tsz-parasztokra, hanem fordítva, azt kell megnézni, van-e ott alkalmas vezető, és amennyiben van, feltétlenül a saját emberüket támogassuk, és inkább segítsük más formában a munkájukat. Aztán fontos a tervkészítés. Azt hiszem, hogy itt kétféleképpen kell dolgozni, de az elv mind a kettőre érvényes. A tsz-ek kisebb részénél a közös munka őszi beindítása mellett foglaltak állást, és van, ahol az azonnali beindítás mellett. Mind a két helyen kell közgyűlés, vezetőségválasztás és tervkészítés is, még ott is, ahol úgy határoztak, hogy egyénileg takarítanak be, és csak ősszel kezdenek együtt dolgozni. Ti. el kell kezdeni most mindjárt valami közös tevékenységet, s ha az egyelőre nem más, mint a közös tervezés, azt is el kell

kezdeni. Azután már a nyár elején gondolni kell a leendő takarmányszükséglet közös megteremtésére, bizonyos istálló-szükséglet létesítésére még ott is, ahol az állatokat csak ősszel fogják összehozni. Tehát mind a két helyen szükséges a közgyűlés, a vezetőség megszilárdítása, tervezés és valamiféle közös tevékenység megkezdése.

A szakemberek fontossága most növekedik. Reméljük, hogy összetalálkozik a jó agitátor és a jó szakember. De valahogy úgy is vehetjük, hogy az agitátorok munkája vége felé jár, és kezdődik a szakemberek munkája, amikor ők veszik át a főszerepet. Mi elhatároztuk bizonyos számú szakember kiképzését. Egyes elvtársak most azt mondják, hogy a PB nem jól látta a fejlődést, mert sokkal több szakember kell, mint ahogy ők azt elhatározták novemberben, meg decemberben. Persze, hogy több szakember kell, és többet is fogunk küldeni, de ezzel is úgy vagyunk, hogy felvetette nekünk a mezőgazdasági osztály, hogy küldjünk háromszáz vagy négyszáz új szakembert, erre mi azt mondtuk, hogy küldünk inkább százötven szakembert, de azok a tsz hívei legyenek, amellett, hogy jó szakemberek. Itt sem kell kapkodnunk, lépésről lépésre kell mennünk. Ha mi most tudunk kétszáz jó agronómust küldeni, akik szívvel-lélekkel a szocializmus hívei, inkább küldjünk kétszáz ilyent, mint háromszázötven olyant, akikből százötven nagyon jó szakember, de nem nagyon van a tsz oldalán. És majd ezekkel még foglalkozni kell később.

Beszélnem kell a megszilárdítás helyes és helytelen felfogásáról. Itt főképp a megyei szintről szeretnék szólni, de a központról is néhány szót. A paraszti tömegeknél látunk egy nagy egészséges vonást — egyébként ez cáfolata mindenféle erőszakról szóló híresztelésnek —, hogy ma lett tsz-tag reggel, és már este arról tanakszik, a lehető legkevesebb adósságot csinálja. Ez bizonyítja, hogy ő saját tsz-ének érzi. Ez nagyon egészséges vonás, és nekünk döntően erre kell támaszkodnunk, most a kezdetben. Hogyan jelentkezik ez megyei síkon? A megyei bizottság általában úgy tartja, hogy minden erőt, követ meg kell mozgatni: magukat a parasztokat, a megyei lehetőségeket és a központi támogatást. De jelentkezett másfajta dolog is. Megint elnézést kérek, az egyébként minden elismerést megérdemlő Szolnok megyei pártbizottságtól – a héten ugyanis tárgyaltuk egy anyagát,[54] ahol mindenféléről helyesen írnak, az egész jelentést mi elfogadtuk, egy-két pontját majd külön még megvitatjuk, ahol arról van szó, hogy a központ nem segített semmit sem, vagy a központi emberek inkább bírálgattak. Azonban van egy táblázat mellékelve, ahol leírják, hogy tavasszal kell 264 traktor, a nyár elején újabb 300, ősszel meg újabb 400. A számok nem fontosak. Ez olyan dolog elvtársak, hogyha mi képzőművészeti téren dolgoznánk és rajzolni tudnánk, akkor nekiállnánk és rajzolnánk 200, meg 600, meg 800 traktort, olyan modellt, amilyent kívánnak, de ez nem helyes felfogás. Valahogy az csendül ki — persze nem a szolnokiakat bírálom csak, ilyen gondolkodás van mindenhol —, mi elvégeztük a magunkét, beagitáltuk a parasztot, most azután ti jöttök. Hát hogy megy ez elvtársak? A tsz megszilárdítása azt kell, hogy jelentse, hogy maximálisan fejleszteni a technikát, de mi a maximum? Természetesen a lehetőség határain belül. Decemberben is megmondtuk, hogy a leghaladottabb technika és a hagyományos technika párosításáról van szó. Mert addig, amíg kellő számú megfelelő erőgép, meg minden más lesz, addig a lovaknak is vetniük kell, és amit a két erős paraszti kéz meg tud fogni, azt azzal kell megfogni. És én azt hiszem, hogy úgy fogjuk fel helyesen az erősítést, ha azt mondjuk: a KB is tegye meg, ami kitelik belőle, a kormány is, a megyei pártbizott-

ság, meg a tanács is, és maguk a paraszttestvérek is. És akkor le fogjuk küzdeni azt a nehézséget, amitől még mindig nem vagyok megijedve, decemberben sem ijedtem meg, amikor még csak jósoltuk.

Most is azt mondom, hogy nagyszerű, hogy ilyen nehézségeink vannak, és le is fogjuk küzdeni. És nem kell sajnálni a szót, a paraszti öntudatot erősíteni, és azt kell mondani: az a puszta tény, hogy összefogtatok, hogy 1500-an vagytok és nem 1500 dirib-darabban, az előbbre tudja vinni a falu sorsát egyedül, és a központ is segít. Kérjük, hogy ezt egészségesen fogják fel, és ne mechanikusan. Mit tudunk mi csinálni? Elvtársak, tárgyalunk, intézkedünk. Bár én nem ezért utaztam Prágába, de a cseh elvtársaknak azt mondtam: egyetlen dolgot vetek fel, adjanak a megállapodáson felül valami traktort. Azt válaszolták, megnézik, és ha valami mód van rá, adnak. Nem azt mondom, hogy ígérjenek ezret, hanem úgy vegyék, ha egy darabot adnak, az is segítés, és ha ötvenet, az is. És hasonló módon fordulunk a szovjet kormányhoz, és azt hiszem, még a román kormányhoz is. Ahogy mi azt elképzeljük, úgy nem lesz, ezt előre meg kell mondani, de van olyan segítési mód is, hogy sajnos most a traktoristáknak át kell állniok hosszabb műszakra, és át kell állni a dupla műszakra is. Mert ahol dupla műszak van, ott kétszer dolgozik ugyanaz a traktor. Mindenféle lehetőséget meg kell ragadni, és le fogjuk küzdeni ezt a technikai nehézséget, mégpedig nem úgy, ahogy az ellenség ugatja, mert azok nagyon okosak ám, mert nem azzal kezdték, hogy ölik a parasztot, hanem hogy nem lesz elég gép, vagy ha lesz, akkor nem lesz életszínvonal. Elvtársak, majd lesz gép, persze sohasem az ideális mértékben — mert mennél több van, annál többet fogunk kívánni, ez természetes —, és nem az életszínvonal rovására. Olyan a helyzetünk, hogy nem kell hitelbe, meg kölcsönbe kérnünk, hanem elszámolásba kérjük, és amit csak kapunk, arra van mit ellentételként felajánlani. Valamit talán segítenek majd az elvtársak. És ha a gyár azt mondja, hogy ötvennel többet ad, az is nagy dolog. Ez a helyes felfogása a tsz megszilárdításának, nem a táblázatok, meg a rajzok, meg, hogy az ideális megműveléshez ennyi holdhoz ennyi kell. Ilyen rajzokat tudnak gyártani Pesten is, sok éven keresztül gyártottak is, de abból sajnos nem lett annyi traktor, amennyi kellett volna.

Valamicskét — látják az elvtársak — a központ segített is, a győriek is kaptak, és a kiugró megyéknél mindig valamit majd kiszorítunk, most azon gondolkozunk, hogy mit tudunk majd összekaparni a szolnokiaknak, valamit azoknak is akarunk adni. Az ilyen kiugró megyéknek valami plusz segítséget technikában adunk, de általában kombinálni kell az erőket és a lehetőségeket. A csehszlovák és a szovjet testvérek segítenek, és a mi parasztembereinknek a munkája, ez együtt a helyes útja a megszilárdulásnak, és nincs más útja. Ugyanez áll az építkezésre. Ismerik az álláspontunkat, hogy építőmunkást mi sehova sem fogunk küldeni, sőt még a közvetlen építésvezetőt is helyileg, a megyéből kell előteremteni. Ott is vannak mérnökemberek, pallérféléknek valók, művezetők, a központ majd megfelelő tervek formájában segít valamit, és ha tud, ad persze specialistát is. Össze kell fogni az építkezéseknél is.

Vegyék számba az elvtársak, hogy néz ki a központi lehetőség. Amikor beszéltünk erről az évről, úgy gondoltuk, hogy 6–700 ezer hold lesz a plusz. De több lett. Számoltunk, hogy mi jön azzal [sic!], és akkor az jött ki, hogy az állatok kb. 70%-ának elhelyezéséhez tud a központ építési segítséget adni. De azóta több a föld, és olyan helyen több, ahol az állat is sokkal több. És most örülni fogunk, ha központi erőfeszítésből az állatelhelyezés felét tudjuk biztosítani, a többit helyileg

kell megoldani. Ezzel szembe kell nézni. Az elhelyezés nagyon sok helyen nem lesz korszerű egyelőre, hanem talán csak jövőre, vagy az azután való őszön, és addig ideiglenesen a faluban öt nagy parasztudvart, vagy valami elhelyezési lehetőséget kell találni. A jelenlegi helyzet nagyon sok ilyen bonyolult, megoldásra váró kérdést vet fel. Ha szőlővel lépnek be, mennyi háztájit kapjanak, maradjon-e náluk a szőlő, és sok mindenféle más kérdés van. Most rendszerezzük ezeket, és jövő kedden szeretnénk, ha a Politikai Bizottság olyan határozatot hozna,[55] amely ezekre a leglényegesebb és legáltalánosabb kérdésekre adna egy kis eligazítást, hogy hogyan tovább. Egyébként megmondom, úgy van, hogy a PB a tudományát a tömegek tapasztalatából szerzi. Nagyon sok helyes megoldást találtunk, azt próbáljuk most összegezni, hogy megfelelő eligazítást tudjunk adni. Meg kell említeni, a megszilárdításnak egyik része, hogy a Földművelésügyi Minisztérium részéről gyorsabban szülessenek meg mindazok az intézkedések, amelyek itt szükségesek. Ilyenek a tagosítási, a földjáradék-rendeletek, az alapszabályminták[56] stb. Ezen dolgoznak az elvtársak, de nem mindegy, hogy két hét múlva jut ki egy alapszabályminta, vagy már ott van kéznél. Ezt is egy kicsit meg kell gyorsítanunk, mert ezt aránylag a legkönnyebb megtermelnünk. A rendelet-termelésben nem vagyunk olyan tehetetlenek, hogy ezzel is soká kelljen várni, ezzel tehát ne késlekedjünk. A tsz-szilárdítással kapcsolatban a tennivalók között utoljára azt ajánlanánk, mint a legfőbb feladatot, hogy politikai vonalunkat szigorúan tartsuk be a továbbiakban is. Ez alatt mi azt értjük, hogy a párt bizalma nemcsak az állami gazdaságok, gépállomások dolgozóiba és a tsz-tagságba van helyezve, hanem a pártonkívüli, a még egyénileg dolgozó parasztokba is. Ez a mi politikánk lényege. Azonkívül a munkásosztálynak nemcsak az állami gazdasági, a gépállomási, meg a termelőszövetkezeti paraszt a szövetségese, hanem az egyénileg dolgozó paraszt is. Erre a vonalra nagyon komolyan és szigorúan kell vigyázni. Egyik hibánk volt, hogy amikor nekilendült a tsz, akkor mi, akik távol innen olvastuk az újságokat — ott mindig figyelmesebben olvas az ember —, azt láttuk, hogy az a szó, hogy egyéni paraszt, már négy hete nem fordul elő a magyar sajtó központi lapjában. Ez nem helyes.

Ha ezt elmulasztanánk, veszélyeztetnénk az idei mezőgazdasági termelési tervünket, s a jövő tsz-fejlesztését veszélyeztetjük, ha nem rendesen bánunk a még egyéni parasztokkal, mert az is, aki belépett a télen, azért lépett be, mert egyéni paraszt korában tisztességesen beszéltünk vele, és bizalommal voltunk iránta. Veszélyeztetjük ezzel a párt politikai befolyását és rendszerünk legfőbb politikai alapját, a munkás-paraszt szövetséget. Ha viszont a párt vonalát visszük következetesen, helyesen, ugyanazzal az alapvonással, amellyel két és fél év óta visszük, akkor mint pozitívum jelentkezik, meglesz az évi tervünk a mezőgazdaságban jó feltételt teremtünk jövő télre a tsz-fejlesztéshez, erősítjük a párt befolyását és a munkásparaszt szövetséget is. Még egy kérdésről kell beszélnem, a vezetés feladatáról mindezekkel összefüggésben.

Mi azt gondoljuk, hogy a magyar nép lendületes, alkotó munkája és bizalma a vezetés iránt megköveteli, hogy ahhoz méltó vezetés legyen, mégpedig a vezetés minden fokán. Tehát a Központi Bizottság és a kormány, a főhatóságok, a párt központi szervei vonalán, középfokú hatóságok vonalán, és vezetés alatt értjük mi a műhely vezetőit, a mezőgazdaságban a brigád vezetőjét, vagy azt, aki az egyéni parasztoknál a falu ügyeit intézi, tehát a vezetés minden fokát. Mert, ami jelentkezik a politikai feltételezésekben, amikor azt mondjuk, hogy győzni fogunk a válasz-

táson, s kiderül, hogy az eredmény jobb, mind amire számítottunk, ez azt jelenti, hogy a vezetési nívónk egy kicsit elmaradt a tömegekben meglévő alkotó erőhöz és hangulathoz képest. Egy kicsit el van maradva, és ezt a vezetést erősíteni kell. Részben olyan elsődleges egyszerű módszerekkel, ami minden további nélkül alkalmazható: tehát lelkiismeretességgel, nagyobb gondossággal, nagyobb figyelemmel, több operatív tevékenységgel, tehát amikor csinálunk valamit, ne meditáljunk hónapszámra, meg évszámra egy kérdésről, ezenkívül a vezetést javítani kell olyan módon is, ami már mélyebb elemzést és hosszabb erőfeszítést kíván. Mi azt gondoljuk, hogy a Központi Bizottságnak — támaszkodva természetesen a kormányban dolgozó elvtársakra, a Tervhivatalra —, a kongresszusig ki kell dolgozni az ötéves terv irányelveit, úgy, hogy az a lehetőségeket kihasználja, felmérje adottságainkat az import terén, de hasznosítsa a testvéri országokkal fennálló lehetőségeket, azok tapasztalatait is. Ki kell dolgoznunk a gazdaságvezetés továbbfejlesztésének alapelveit. Most már van egy egész sor tapasztalat a testvéri országokból, foglalkozunk vele, tanulmányozzuk a Szovjetunióban, NDK-ban, Csehszlovákiában, Bulgáriában és összegezzük szomszédaink tapasztalatait. Ki kell indulnunk a saját tapasztalatainkból, és javítanunk kell a gazdasági vezetést. A főirány nem fog változni, az egyszerűsítés irányába kell haladnunk, a központi irányítás szilárdításával olyan értelemben, hogy kevesebb számú kérdésben, de hatékonyabb irányítás legyen, és több kérdést adjunk a helyi szervek kezébe, az ő felelősségükre.

Végül, ilyen vonatkozásban, úgy gondoljuk, a kormányzati munkát is vizsgálat alá kell vetnünk, magának a kormánynak a tevékenységét. Nem tudom, hogy a miniszter elvtársak ijedősek-e, vagy lassan már megnyugodtak, de azt hiszem, hogy minden szubjektivizmustól meg tárca-sovinizmustól eltekintve a vezető állami funkcióban lévő elvtársaknak tanulmányozni kellene, hogy lehetne egyszerűsíteni a kormány munkáját. Még attól sem kell nagyon megijedni, hogy egy-két minisztériummal kevesebb lesz a jövőben, mint ami most van. Higgyék el az elvtársak, hogy a megbecsülés, meg a tekintély nem abból a rangból áll, hogy valaki miniszter. Előfordulhat, hogy a mai miniszter esetleg első miniszterhelyettes lesz. Azért már most ijesztgetem egyik-másik elvtársat, nehogy később megijedjen. Lehet, hogy tekintélye a tömegek szemében a duplájára nő, mint miniszter korában volt, ha arról szereznek tudomást, hogy ő maga kezdeményezte, hogy az apparátust egyszerűsítsék, vonják össze. Ne ebből a rangmániából induljunk ki. A kormányzati munkát is meg kell kicsit tüzetesebben nézni. Nem a látszat kedvéért kell csinálni valamit, hanem lényegbevágóan javítani kell, amin javítani tudunk. És azt hiszem, lehet javítani.

Végül az ötéves terv, a közvetlen gazdaságvezetés, a kormány munkája mellett — a kettő persze összefügg, gazdaságvezetés és kormány — a negyedik ilyen előkészítendő nagy kérdés a termelőszövetkezeti mozgalom következő lépésének a terve. Valahogy úgy néz ki, hogy nekünk a kongresszus idején azt kellene mondani, hogy fejezzük be Magyarországon a szocializmus alapjainak lerakását. És ehhez mind a négy dolog hozzátartozik: a helyes tervezés, a jó vezetés és a társadalmi átalakulás, a falu szocialista átalakítása. Azt hiszem, nagyon fontos lenne a Központi Bizottság és általában a vezetés számára, hogy minden fokon, az eddigieknél nagyobb bátorsággal támaszkodjanak a tömegekre. Mert a tömeg többre képes, mint amit feltételezünk róla. Eddig minden nagy kérdésnél ez látszott. Egy kicsit érettebb, mint ahogy gondoltuk, bár mi becsüljük és bízunk a tömegekben, de egy kicsit többet is adott minden döntő kérdésben, mint amit előre vártunk. Tehát ez

azt jelenti, hogy bátrabban támaszkodjunk rájuk. Bátrabban kell támaszkodni az élenjárókra is, tehát ami nem a milliós tömegeket jelenti, hanem a leghaladottabb dolgozókat, és az ő tapasztalataikat általánosítva, bátrabban kell ajánlani a milliós tömegeknek. Itt vannak ezek az ismert kérdések, pl. munkaverseny, amely erősödik, a terjedelme szélesedik, alapjában egészséges irányban, anélkül, hogy maga a Központi Bizottság vagy a kormány vagy a központi szervek valami nagyon vezetnék ezt a munkát, vagy valami túlságos nagy propagandát csinálnának neki.

Itt vannak azok a jelenségek, amelyeket említettünk a határozati javaslatban: a felajánlásokat, amiket az igazat megmondva nem mi kezdeményeztünk, a szocialista munkabrigádok, amelyekről úgy szereztünk tudomást, hogy egyszerűen mondták nekünk, hogy van. Tehát az élenjárókra is fokozottabban kell támaszkodnunk. Ezeknek a szocialista munkabrigádoknak, szocialista versenynek a kérdésében, most már a SZOT, a Vasas Szakszervezet Központi Vezetősége, Csepel fordult hozzánk, mondván, hogy az ő véleményük szerint nagyon kedvező a helyzet a szocialista munkaverseny felemelésére. Ha már a SZOT is mondja, ez azt jelenti, hogy most már mi is mondjuk, mert akkor nagyon lemaradunk. Mert a SZOT a régi hibákból adódó félelem légkörében élt, és nagyon jó dolog, ha a szakszervezet figyelmeztet minket, hogy most már lehet a dologgal foglalkozni az ő véleményük szerint is. Hasonlóképpen a KISZ funkcionáriusai is jöttek valamikor decemberben, hogy valamit mondjunk most már ezekre a szocialista munkabrigádokra. Vannak a fővárosban, vidéken, bányában szocialista ifjúsági brigádok is. Úgyhogy nekem is az a véleményem, hogy a helyzet erre érett, az aktív társadalmi munkások körében és a tömegek körében is. Általában támaszkodjunk a tömegekre és indítsunk el, és lendítsünk fel egy országos szocialista munkaversenyt. Ezt is célozza az a lépés, amit ajánlunk.

Felmerült a gondolat, hogy most ezen az ülésen mi ajánljuk, hogy indítsunk a kongresszus tiszteletére szocialista munkaversenyt. A PB-nek az a véleménye, hogy talán jobb, ha ezt nem a Központi Bizottság ajánlja — mi csak állást foglalunk a munkaverseny kérdésében —, és más szervek, a SZOT, a Budapesti Pártbizottság indítson ilyet a kongresszus tiszteletére. Úgyhogy az az elképzelés, hogy ha a Központi Bizottság a határozatot elfogadja, mi ezt vasárnap publikálnánk. Valószínűleg a Budapesti Pártbizottság lép fel ebben a kérdésben és a SZOT plénuma, amely alapul fogja venni a feljegyzésben felsorolt feladatokat. Ha ez hat-nyolc-tíz nap alatt megtörténik, akkor valószínűleg neki van igaza. Az a véleményünk, hogy ez a népgazdasági előrelépés egy kicsit nagyobb a tervnél, és ezért ajánljuk — bár nehéz feladat, de reális, azonkívül elkerülhetetlenül szükséges —, hogy szilárdítsuk meg azt, amit elértünk.

A Politikai Bizottság nevében kérem a Központi Bizottságot, hogy foglaljon állást ezekben a kérdésekben és hagyja jóvá a küldöttségünk munkáját az SZKP XXI. kongresszusán, és ha támogatja a Központi Bizottság, fogadja el a határozati javaslatot, hogy ilyen értelemben irányt mutathassunk, legalább a kongresszusig, a célszerű munkához mind a pártaktivistáknak, és párttagságnak, mind a tömeg élenjáró embereinek, mind maguknak a milliós tömegeknek. Az a véleményünk, hogy jó feltételei vannak a munkának és szép eredményeket lehet elérni.

(Szünet)

KISS KÁROLY[57] elvtárs: A Központi Bizottság ülését folytatjuk. Megindítjuk a hozzászólásokat Kádár elvtárs beszámolójához. Szót kér Tömpe István elvtárs, utána következik Kiss Dezső elvtárs.

TÖMPE ISTVÁN[58] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Kádár elvtárs és a Politikai Bizottság jelentésével, valamint az írásban előterjesztett anyaggal és javaslatokkal egyetértek. Szeretném mindjárt megmondani, hogy javaslom, hogy a reggel adott kiegészítő részt is fogadja el a Központi Bizottság. Az a rész különösen érdekel bennünket, amely úgy szól, hogy a mezőgazdaság ez évi tervét, ami 5,2%-kal több, mint a tavalyi, teljesítse túl. Nem hiszem, hogy jó lenne, ha kimaradna az a termelőszövetkezeti parasztság egy olyan felhívásból, amely az egész dolgozó magyar népet szólítja fel a kongresszus tiszteletére indítandó munkaversenyre, mert a tsz-parasztság számban nagyon megerősödött, és azon az úton van, hogy egy egységes, szocialista parasztosztályt alkosson, és annál is inkább — mert mint Kádár elvtárs mondotta —, hogy ez a munkaverseny nem olyan, hogy itt határozza el a Központi Bizottság, hanem amely jelentkezett a mezőgazdaságban is. Például Szolnok és Fejér megyék között a hibridkukorica-, silókukorica-vetést illetően folyik egy ilyen verseny. Ennek a jelentősége igen nagy a népgazdaság ellátása szempontjából. Javaslom a felhívásba bevenni a tsz-parasztságot, és a mezőgazdasági terv túlteljesítéséről szóló felhívást is elfogadnám.

A XXI. kongresszus hatása konkrétan — mondjuk a mezőgazdaság területén — szinte meglepő eredményekkel járt, ami az érdeklődést illeti. A magyar–szovjet mezőgazdasági napok első részét az Akadémián tartották, és azt mondják, hogy soha még ilyen nagy látogatottság nem volt, ki kellett nyitni a nagyterem hátsó termét is, és zsúfolva voltak a karzatok is. Most az érdeklődésnél tartunk, és ha tartalommal töltjük meg az érdeklődést, akkor feltétlenül anyagi erővé válik a XXI. kongresszus ezen a területen is. Ami az értekezletnek az egyik fő kérdését illeti: a hároméves tervnek 1960-ról 59-re történő befejezése [sic!], a magam ismeretei szerint is reális célkitűzés. Ha másra nem is gondolunk, csak arra, hogy a múlt esztendőben fél év alatt mennyivel tudtuk emelni a beruházásokat, és ebben az évben is van ilyen lehetőség. Nem azt mondom, hogy a tervek lazák, hanem a helyzet úgy fejlődik, hogy a munkások, parasztok erőfeszítése túlhaladja a terveket, tehát ennek megvan a feltétele. Másrészt szükséges is. Nagy hatással vannak azok a felajánlások is, amelyeket a budapesti üzemek többsége a fejlődő szövetkezeti mozgalom érdekében tesz, és azok a felajánlások is, amelyekről nem ad hírt a sajtó, de a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése, amikor a megszilárdítást tesszük fő kérdéssé, megköveteli azt is, hogy amennyire tudjuk, gazdaságilag is támasszuk alá, tehát a tervek reális időbeni befejezése ezt a célt szolgálja [sic!]. De ezen túlmenőleg bizonyíték újból arra — ami az egész idő alatt látható volt —, különösen az elmúlt két hónapban, hogy ezt a mozgalmat a munkásosztály felelősséggel irányítja, felelősséget vállal érte, ott áll a parasztok mellett, és a falu szocialista átalakítását végre fogják hajtani.

Engedjék meg elvtársak, hogy a mezőgazdasági kérdésekről többet beszéljek. Egyetértek Kádár elvtárssal, és csak bizonyos részletekkel tudom kiegészíteni. Azért gondolom, hogy valamivel többet kell erről beszélni — bár nem ez a fő téma, és jobb lett volna, talán, ha harmadiknak szólalok fel, és nem mezőgazdasági kérdésről —, mert a szervezés folyik, ha most már kisebb erővel is, de még mindig nagyon erőteljesen. Ha nem látná mindenki világosan, hogy itt most a fő kérdés az elért eredmények megszilárdítása, akkor ez politikai visszavonulást jelentene, és ez nem lenne jó. Valahogy úgy van, hogy ha egy sovány emberre rászólunk, hogy azonnal álljon fel, akkor a bokája esetleg kificamodik. De nem erről van szó. Meg kell érteni a dolgot, és ezért engedjék meg, hogy egy pár olyan dolgot mondjak, ami

még jobban indokolja a Politikai Bizottságnak ezt a célkitűzését és a számszerű eredményeket illetően a Központi Bizottság határozatát. Két hónap alatt megkétszereződött a szántóterület és a termelőszövetkezeti szektor ma 2 700 000 kh-on gazdálkodik.[59] A családok száma több mint kétszerese az eddiginek, 340 000 család van a szövetkezetekben. A tagok száma tizenkét és félszerese, 405 000 regisztrált tag dolgozik, ezenkívül még vannak, akik munkakönyvvel dolgoznak. Amíg 1958 végén a saját föld 30% volt, s a tartalékföld 70%, addig most március 1-jén a saját föld 59%, és a tartalékföld 41%. Ezek a számok mutatják, hogy az eredmények nagyon jelentősek, megnyugtatóak az eredmények, nincs szükségünk kapkodásra, sietésre. Jól, gyorsan kell dolgozni, de nem kapkodva, sietve.

A termelőszövetkezetek, termelőszövetkezeti csoportok és a háztáji gazdaságok összes szántóját tekintve a kollektivizálható terület, a tanácsi terület %-ában 33,3%, pont egyharmadnál állunk. 1953-ban — akkor volt a legmagasabb — 25,9% volt. A mostani eredményeinkkel nemcsak az 56-os szintet, hanem a tíz év alatt elért legmagasabb szintet is mindenféle szempontból, családok száma, tagok száma, földterület, összterületi szántóterület szempontjából túlhaladtuk. Tehát a szövetkezetek aránya a tanácsi szántóterületeken 33,3%, az ország szántóterületének szocialista szektor aránya 41,7%, és az összterület arányában — erdő, minden benne van — 57,2%. Ilyen eredmény tíz év alatt nem volt, és nemzetközileg sem kell szégyenkezni, mert az adatok a következőt mutatják: szerintem a számítási módok különbözők. Nemzetközileg, más országokban a mezőgazdasági területbe számítják a szántót, gyümölcsöst, rétet, szóval mindent, mi meg csak a szántót. Csehszlovákiában a helyzet az, hogy február 1-jén az egész szocialista szektor 59%, ebből a termelőszövetkezet 62%. Romániában február 28-án az egész szocialista szektor 57%, ebből a szövetkezeti szektor 31%. NDK: február 28-án a szocialista szektor 31%, a termelőszövetkezeti 28%. Nagyon nagy öröm elvtársak, hogy ezen a területen, amelyen a legjobban el voltunk maradva, a párt helyes politikája és Kádár elvtárs által ismertetett okok miatt előre tudtunk menni, és nem kell nemzetközileg sem szégyellni magunkat ezekért a lépésekért, ezért a helyzetért.

De meg kell rögtön mondanom azt, hogy akármilyen nagyok az eredmények, a kollektivizálható területnek a kétharmada még előttünk van! 4,6 millió hold szántóról van szó, ami olyasmit jelent, hogy kb. vagy 1 200 000 parasztcsalád van, ebből 350 000 parasztcsalád már dolgozik a szövetkezetekben, de a többit még be kell szervezni megfelelő munkával. Bár én úgy értékelem, hogy általában ez a mozgalom már a nehezén túl van. Ezt mutatja az ütemnek a hevessége, az önkéntesség, és így tovább, ez segíti a további munkát, de mégis komoly munka áll előttünk. Itt még a számoknál megjegyezném azt is, hogy a Központi Bizottság decemberi határozatában az egyenlőtlen fejlődésről beszélt, nagyon helyesen mutatott rá, hogy egyenlőtlen a fejlődés, ugrásról nem lehet beszélni három megye kivételével. A helyzet a következő, mondjuk a családokat illetően. Több megyében a két hónap alatt a tsz-be belépett családok száma 10- és 30 000 között van, 9 megyében 3- és 7000 között, és további 5 megyében 1- és 3000 között. Különösen megmutatkozik ez a szántóföldterületnél. 3 megyében a két hónap alatt elért növekedés 250 000 és 325 000 hold között van, 9 megyében 30 000 és 120 000 hold között és hét megyében 9000 és 22 000 hold között. Mióta Győrben megindult ez a nagyobb fejlődés, harcolunk azért, hogy ne legyen versenyszellem és gúnyolódás, szemrehányás megyék és megyék között, ne tegyenek fel olyan kérdéseket, hogy egyik vagy másik megye miért maradt le.

A Központi Bizottság határozata után a PB határozata[60] az volt, hogy mesterségesen nem csinálunk szövetkezeti mozgalmat, mert ez nem lehetséges megyék, sőt járások között sem. Ahol a lehetőség megvan, azt maximálisan ki kell használni. És itt talán megmondhatnám azt, hogy a győriek eredményei segítik a zalaiakat, a Szolnok megyeiek eredményei segítik a Hajdú megyeieket azzal, hogy megteremtjük ott is azokat a politikai előfeltételeket, a parasztság párt iránti bizalmának olyan fokát, mint az előrehaladottabb megyékben, és ha most ezt még nem tudták megteremteni, dolgozniok kell, lehet, hogy pár hónapig, és akkor ezek a megyék ugyanazokat az eredményeket el fogják érni. Nagyon fontosnak tartom kijelenteni, Kádár elvtárs, még egyszer a Központi Bizottság kibővített ülésén, ahol mindenki itt van, hogy a zalaiakat nem lehet elmarasztalni azért, mert ott még nem tudták megteremteni azokat a feltételeket, mint Győrben megvan [sic!], elvtársak, megvan ennek is az oka. Ott a parasztokban a sérelme a múltból [sic!] stb., jobban élnek, de már ott is van azért fejlődés. Minden egyes helyen meg lehet állapítani annak elemeit, ha ténylegesen még nem értek meg a politikai feltételek, sőt olyan következtetéseket is vontam le, hogy egyes helyeken, ahol kismértékben erőszakosságok voltak, elsősorban olyan helyeken voltak, ahol elhanyagolták a politikai munkát, ami nélkül nem megy előre ez a mozgalom. A sikereknek az alapja — ezt meg kell érteni mindannyiunknak, mert akkor nem tudunk továbbmenni — a parasztságnak a pártba vetett bizalma. Elvtársak, nem lehet mással magyarázni, mert a győriek a leggazdagabb parasztok, meg a vasiak is ilyen gazdagok, és a győriek kezdték el a dolgot, meg a veszprémiek és a szolnokiak. Annyira különbözőek a gazdasági körülmények, a kulturális körülmények, hogy akárhogy próbálja az ember magyarázni, egyre tud rájönni: a paraszt bízik a pártban. Nem tudja pontosan, hogy milyen lesz a szövetkezet, lát jól működőket és rosszul működőket is, de bízik a pártban, és a párt azt mondja, menj be, csinál meg, mert akkor az élet jobb lesz. Meg kell mondani, ilyen mozgalmat már láttunk — én akkor nem a mezőgazdasági területen dolgoztam, hanem az erdő területén — 1951–52–53-ban, és meg kell mondani, mi is a különbség a mostani, meg a régi munka között.

Elvtársak, ezekben az esztendőkben volt a legmagasabb a szövetkezeti mozgalom, és mi kísérte? Az, elvtársak, hogy otthagyták a földet. Abban az időben született meg ez az 1 millió hold tartalékföld. Meztelenül mentek be a tsz-be, kis- és középparaszt egyáltalán nem ment be, és a kisparasztok is mindent eladtak. A paraszt pedig nem termelt többet, mint ami saját háztartásába, meg ami a beszolgáltatáshoz kellett. Meg kell mondanom, hogy mindenki lássa, akiben valami kétely van, hogy erőszakosságról most egyáltalán nem volt szó, de ha van is egy pár negatív vonás — amiről Kádár elvtárs beszélt —, a jellemző mégis az, hogy közel egy negyedmillió parasztot erőszakkal bevinni nem lehet.

De szeretnék még egy pár bizonyítékot mondani. Ezt nem azért említem, mint hogyha bennem olyan érzés lenne, hogy volt, de sajnos sokan vannak, akik nem tudják felfogni, nem értik a pártnak a politikáját még a mi köreinkben, a kommunisták között is, de különösen a pártonkívüliek között, akiknek még nem eléggé tudtuk megmagyarázni a párt politikáját, ezek titokban arra gondolnak, hogy itt valami különös módszert alkalmaztunk. Mit lehet bizonyítékként felhozni az eddigiekhez? A helyzet, elvtársak, jelenleg a következő: a termelőszövetkezeti tagok többsége földdel rendelkező birtokos paraszt. Azon gondolkozik, hogy a közös termelést hogyan tudja a legjobban megszervezni, akkor, amikor az őszi vetést egyénileg vetette el, a tavaszit közösen fogják elkezdeni, ez a fő gondja. Én beszéltem

parasztokkal, akik még be se léptek a szövetkezetbe, még folyt az agitáció, és már azt kérdezték, hogy ki lesz az agronómus, hogy XY-t adjuk-e agronómusnak, mert ha a falu szocialista lesz, egy húszholdas gazda nem tudja gazdaságilag irányítani, tehát jó agronómust kell adnunk. Nem akarnak — jellemző ez — a középparasztok hitelt igénybe venni. Ennél persze van egy olyan dolog is — Dobi elvtárssal beszélgettem, ő is mondotta —, hogy független akar lenni még az államtól is. Még gondol arra is, hogy valamikor feloszlottak szövetkezetek, és megterhelték őket az adósággal, és ez végeredményben pozitív dolog, hogy ő a saját lábán akar kezdeni, és nem állami hitellel. A közös állományt illetően a cél: istállók, de csak azért, hogy a közös állatállomány meglegyen, hogy a tejtermelés emelkedjen, és így tovább. Olyan jelenségek vannak, hogy abból a vagyontárgyból, amit bevisz a szövetkezetbe, amit a szabályok szerint 20–35%-ig kell a közös alapba befizetni, Győr megyében és Veszprémben nagyon jellemző, hogy nem a 20%-ot, hanem a 30–35%-ot választja, szóval magasabban járul hozzá. És ezen túlmenően még van valami nagyon fontos dolog. Mi azt mondjuk, hogy az élet segít megoldani különböző problémákat, amiket az irodában nem tudunk megoldani. De ez nem így van, elvtársak, nem az élet segít, a parasztok segítenek. És ha ez így van, mondjuk meg világosan, a parasztok segítenek abban, hogy hogy oldjuk meg a szőlőnek a bevitelét.

KÁDÁR elvtárs: Az absztrakt élet?...

TÖMPE elvtárs: Azért mondom Kádár elvtárs, mi nyugodtan, bizalommal támaszkodhatunk a parasztságra, és ők segítettek nekünk megoldani pl. istálló, a közös állomány kérdését. Amíg nincsen istálló, a közösbe nem bírjuk vinni az állatokat, és Győrben meg Veszprémben az elvtársak a beszélgetések során a parasztokkal azt alakították ki, hogy amíg nincsen közös, ott marad a háznál, a járandóságot leadják, a tartásért megkapják a tejet, és majd amikor meglesz a közös, akkor fogják bevinni. Aki ismeri az elvtársak közül közelről ezt a problémát, látja, hogy milyen kiváló átmeneti megoldások vannak. Vagy a szőlőnél hogy oldjuk meg ezt a kérdést, hogy mennyi legyen a háztáji? A veszprémi szőlősgazdákkal a veszprémi elvtársak kialakították azt az álláspontot, amit mi a pártnak és a kormánynak, a PB-ülésen és a kormány megfelelő ülésén felelősséggel javasolni tudtunk. És ezt így lehetne még folytatni. Azért az se akármi, hogy pl. ezek a szövetkezetek, amelyeknek egy jó része még nem tud munkaegységre közösen dolgozni, azt mondják: az elnöknek, aki az ügyünket képviseli, valamiből élnie kell, és a szövetkezetben megbeszélték, hogy fejenként 20 Ft-ot befizetnek, és ebből összejön 1500–1600 Ft, hogy az elnök rendesen megélhessen addig is, amíg munkaegység alapján megkapja a fizetését. Ez az egyik oldal. Mit csinálnak az egyéniek, elvtársak? Nagyon tüzetesen és körültekintően vizsgáltuk ezt a dolgot. Az állapítható meg: készülnek a tavaszi munkára, folyik a trágyakihordás, a szerződések, a növénytermelési szerződések rendben folynak, 180–190 000 holdon kötött cukorrépa-szerződés már 197 000 holdnál tart, nem nagyon nagy, de a túlteljesítés jellemzi a helyzetet. Ezenkívül olyan nagy az egyéni parasztok műtrágyaigénye, hogy nem tudjuk kielégíteni, a hibridvetőmag-csere, ami új dolog, ebben a házában, 80%-nál tart, és van olyan a paraszt gondolkodásában — amely véleményem szerint még nem általános, de erősíteni kell —, hogy kihasználom a gazdaságom, lehozok, amit tudok, de azért úgy dolgozom, hogy jövőre esetleg mint tsz-tag ugyanezen a földön jól dolgozhassak. Érdemes azon gondolkodni, hogy hogy vélekedik most a paraszt, és ezen pozitívan segíteni a politikai munka során. De ugyanakkor hiba lenne homokba dugni a fejünket bizonyos kedvezőtlen vonások fölött. Ezek a

következők: az egyénieknél a szőlőnél, ahol az úgynevezett rámetszés van, nem megy az egyesítés, pedig a szakemberek mondják, hogy 56 előtt is volt ilyen, vagy 56-ban és két esztendő alatt helyrehozták, és a tavalyi termés bizonyítja, hogy nem jelent olyan veszélyt ez, mint az ágak kivágása jelentene. Ágakat sehol nem vágnak ki, mert amikor vágják az erdőt, nem seftelnek az erdővel, hanem vagy befejezi a saját házát, amit egyéni korában elkezdett, vagy házat akar építeni, vagy pedig valami közös kutricához vágja a fát. Nem jó, hogy vágják az erdőt, tettek is az elvtársak intézkedést, de ez sem károsítási és rendszerelleni szándékból történik.

Bonyodalmak vannak itt a szerződések körül, egyes szervek nem értik meg, hogy a szerződés ellátásunknak egyik alapvető kérdése, akkor is, amikor így előrehaladtunk a szocialista átalakulás terén. Úgyhogy nekünk tovább kell tartani ezt a frontot. A szerződéseket elsősorban a tsz-ekkel, de az egyéniekkel is folytatni kell. A visszásságokat pedig meg kell szüntetni.

A termelőszövetkezetekben van visszahúzó erő is, és ennek nemcsak olyan okai vannak, hogy már nem egyéni paraszt, hanem olyan gazdasági okai is vannak, hogy az őszit ő maga vetette el, és az esetek többségében — azt hiszem a jó részében — úgy tervezik, hogy saját maga fogja betakarítani, mint tsz-tag. Nem akarom ezt részletezni. Komoly gazdasági alapjai is vannak ennek, amikor azt mondom, hogy visszahúzó erő, és erre nekünk vigyázni kell. Mutatkoznak olyan jelenségek is, hogy nem szívesen adja oda a vetőmagját, hanem azt mondja, hogy az állam adjon. Ott, ahol nagyon politikusan és határozottan felléptek, ott a tsz-be beadták a vetőmagot, de volt, ahol nem adták be. Amit én a legkedvezőtlenebb vonásnak vélek, az a szervezeti lazaság, amely lazaságban jelenleg a szövetkezetek vannak. Igaz, hogy én felsorolhatnám, hogy pl. Győr megyében már minden vezetőség megalakult, elég kielégítően folyik a földrendezés, és így tovább, de itt az a fő kérdés, hogy készen álljanak a tavaszi munkára, hogy amikor a vetés ideje elkövetkezik, vessenek, és úgy vessenek, hogy jó termés legyen, s ebben bizony hiányosságok vannak.

Ne értsen senki félre, nincsen ok sem kapkodásra, sem pánikra, a helyzet olyan, hogy időben tudunk intézkedni, de tudni kell, hogy vannak szervezeti lazaságok, nem elég operatívak a termelőszövetkezeteink, hogy a vetés idejére ezt a munkát elvégezzék. Ezt persze az is befolyásolja — ami véleményem szerint szintén nem a legkedvezőbb és gondunk lesz a jövőben erre —, hogy nem egy helyen nagyon nagy szövetkezetek alakultak. Egy pár számot, ha megengedik az elvtársak, elmondanék. 1956-ban a 3900 tsz-ből 850 volt 1000 és 2000 hold között, 1600 volt 400 és 1000 hold között, és 1868 volt 400 hold alatt. Nekem az a benyomásom, hogy 400 holdon aluli tsz-ünk nincs is, és a jellemző az 1000 és 1000 holdon felüli szövetkezet. Nemcsak Karcagon van 10 és félezer holdas, hanem Szolnokban nem egy 3–4–6000 holdas, és ez nagyon nagy feladatok elé állítja a helyi szerveket, sőt itt-ott az állami vezető szerveket is. Nem teljesen egységes viszonyok között — mivel van őszi egyéni, közös tavasszal — ilyen nagy földterülettel nehéz megbirkózni, ezért nekünk komoly segítséget kell adni a termelőszövetkezeteknek. Az egészből azonban azt lehet megállapítani, hogy a munkás-paraszt szövetség ez alatt az idő alatt, amikor nagy előrehaladás történt a szövetkezeti mozgalom fejlesztése terén, nem gyöngült, hanem erősödött, és ha mi a szilárdítást megint komolyan vesszük, és a szükséges intézkedéseket ténylegesen megtesszük, akkor azt lehet mondani, hogy véglegesen megszilárdult a munkás-paraszt szövetség úgy, hogy továbbhaladhatunk.

Egy mondatot a hibákról. Én egyetértek Kádár elvtárssal, ahogy ezt értékelte, és én nagyon örülök annak, hogy Győr, Veszprém és Szolnok megyében a hibák ellen rögtön felléptek, és a parasztok láthatták azt, hogy amikor tízezrével mennek a tsz-be a parasztok, hibák ugyan előfordulhatnak, de a helyi vezetők észreveszik, fellépnek, megbüntetik a hiba elkövetőjét, és nem kell a központba menni. Ott, ahol ezt csinálták, ott a párt tekintélye nagyon megnőtt, ahol nem ezt csinálják, ott bizony a párt tekintélye csökkent. Mindezek alapján, amit eddig mondtam, érthető, hogy különösen örülök a Politikai Bizottság állásfoglalásának, amikor azt mondja, hogy a megszilárdítás a fő feladat. Könnyű azt mondani, elvtársak, egy kommunistának, egy vezetőnek, hogy indulj rohamra, de amikor rohamban vagyunk, nehéz azt mondani, hogy állj meg. És én azért örülök, hogy a Politikai Bizottság időben ezt mondja, mert felelőssége és bátorsága van most azt mondani, hogy most a megszilárdítás a fő feladat. Tudniillik, itt arra kell gondolni, hogy nem egy helyen szeretnék végigcsinálni a dolgot. Azt gondolják, hogy ehhez a feltételek is megvannak. És amikor Kádár elvtárs azt mondja, hogy vigyázzunk, hogy ne legyen politikai visszavonulás, mert nem erről van szó, akkor mi erre gondoltunk. És én gondolom, hogy a Központi Bizottság és a meghívott elvtársak kell, hogy lássák, hogy nem az az igazi kommunista vezető és felelős ember, a nép ügyét ténylegesen szívén viselő ember, aki csak indíts-t tud mondani, hanem minden helyzetben meg tudja mondani, hogy mi a soron lévő feladat, hogy az elért eredményeket meg tudjuk szilárdítani. Ezt a megszilárdítást olyan kedvező politikai helyzetben tudjuk megvalósítani, amely ismert, másrészt olyan objektív viszonyok között, mint a tavaszi munka. A tavaszi munkát a paraszt minden körülmények között elvégzi, akármilyen rendszerben. És ez jó dolog, mert objektíve segít bennünket abban, hogy megszilárdíthassuk a tsz-eket, és ez növeli a párt tekintélyét. Tolnában két községben voltam. Azon vitáztak, hogy tavaszi, vagy őszi megindulás legyen, ugyanakkor sütött a nap, vasárnap volt, már vetni kellett volna, és én azt mondtam az embereknek, kezdjék el a tavaszi munkát, vessenek el, és egyik este üljenek össze, és csinálják meg a szövetkezetet. Tegnapelőtt kint jártam a dombóvári járásban, és azt mondták, hogy így történt. Elkezdték a tavaszi munkát, és szerdán vagy csütörtökön két községben megcsinálták a szövetkezetet. Én azt éreztem, elvtársak, hogy felszabadultak a parasztok, hogy látták, hogy elvégezhetik a tavaszi munkát, támogatják a kommunistákat, és bizalomra bizalommal válaszoltak, és nem vonták vissza a szavukat, a szövetkezetet is megcsinálták. És itt hadd említsem meg, elvtársak, a veszprémiek példáját, ami a múlt hét előtt volt, amikor ott jártam, és véletlenül Dobi elvtárssal összetalálkoztunk. Akkor azt mondta Pap [János] elvtárs,[61] hogy ők úgy gondolják, hogy itt az ideje a megszilárdításnak, éppen azért VB elé viszik, hogy azokban a községekben, ahol elkezdték a munkát, fejezzék be, a többi községekben pedig kimennek, és megmondják, hogy itt a tavaszi munka ideje, végezzék a munkát, és amikor befejezték, folytatjuk a vitát, hogy hogyan csináljuk tovább a dolgokat. Múlt szombaton ezt a határozatot a VB meghozta.[62] Úgyhogy a Politikai Bizottságnak ez az állásfoglalása támaszkodik már a pár megyére, pl. Szolnok megyében is ugyanez történik, tehát már két megyéről konkrétan tudok, lehet, hogy máshol is, Laki [István][63] elvtárs is mondta, hogy ilyen döntéseket hoztak, tehát a PB döntése támaszkodhat a megyei vezető szervek okos elgondolásaira, a helyzet fejlődése alapján. Jelenleg a szövetkezeti mozgalom politikai, gazdasági megszilárdítása a fő kérdés.

Emlékeztetem a Központi Bizottság tagjait, hogy nem véletlenül tárgyalta pár hónappal ezelőtt a falusi pártmunka helyzetéről szóló anyagot a Központi Bizottság, és hozott határozatot.[63/a] Amelyik megyében, Szolnokban, Veszprémben vagy Győrben megvizsgálják, hogy hogy hajtották végre a határozatot, látni fogják, hogy ahol a legjobban hajtották végre, ott a legjobbak az eredmények. Azért mondom most is, bármennyire sürget a tavaszi munka, ezekben a nagy szövetkezetekben meg kell gyorsítani a politikai munkát. Ha lehet, kommunisták odaküldésével, ha lehet, más módszerrel, ez alapvető dolog. Mi szakembereket tudunk küldeni, és küldünk is, de a kommunisták munkája nélkül a szakemberek sem fogják tudni a feladatokat megoldani, és az ellenséges tevékenységgel szemben nem tudnak fellépni. A tavaszi munkát, elvtársak, azért is jól kell elvégezni, mert a feltételek általában adva vannak, van vetőmag, a gépállomások erőfeszítéseket tesznek, hogy a munkákat elvégezzék, valamelyes műtrágya is van, de nemcsak azért kell jó minőségűen elvégezni, hanem azért is, mert a múlt esztendőben az aszály következtében a gabona- és a takarmánytermelésünk kevesebb lett, az év őszén kevesebb gabonát vetettek el a parasztok, és nekünk ebben az esztendőben mindezt be kell hozni, mert különben hiányzik a népgazdaságnak, és nehézségekkel küzdünk. Mi annak érdekében, hogy jobban menjen ez a munka, több segítséget adunk. A megyékkel való egyetértés alapján háromszáz olyan embert választottunk ki a SZÖVOSZ, Élelmezésügyi Minisztérium és a Földművelésügyi Minisztérium apparátusából, akikről gondoljuk, hogy nemcsak értenek, hanem szeretik is a tsz-t, és szívvel-lélekkel fognak ott a helyi szervek irányítása alatt dolgozni azon, hogy a termelőszövetkezetekben meginduljon a munka. Itt nemcsak az új szövetkezetekről van szó, hanem a régiekről is. Ugyanakkor a káder-átcsoportosításnak véleményem szerint most kell megindulnia, mert az elvtársak azt várták, hogy elérkezzenek bizonyos fokára a fejlődésnek, és akkor veszik igénybe azokat a kádereket — akik ki vannak jelölve —, akiket a Központi Bizottság, illetve állami határozat alapján fizetéssel igénybe vehetnek.

Szeretném aláhúzni, amit Kádár elvtárs mondott: elnököt kívülről ne importáljunk sehova. Van tudniillik egy pár helyen ilyen törekvés.

KÁDÁR elvtárs: Lehetőleg, mondom, lehetőleg.

TÖMPE elvtárs: Hát, elvtársak, lehetőleg, természetesen. De azért azok között a parasztok között, akik meg tudták csinálni az átszervezést, és tíz-húsz, vagy ennél több parasztot beszerveztek, egész biztos megtalálható az a tekintélyes ember, aki elnök lehet. Azonban szükségesnek tartom, hogy melléje jó pártszervezőt adjunk, ilyen nagy szövetkezetekhez. A szabad státuszokat erre kell felhasználni, vagy ha ez nem elég, akkor még adni kell, kérni kell, és megfelelő mezőgazdát és megfelelő könyvelőt is adjunk. Elvtársak, egy új, ezerholdas szövetkezet irányítása nagyobb feladatot jelent, mint egy négyezerholdas állami gazdaság irányítása. Ezt minekünk tudni kell. A másik fontos dolog, hogy itt átmeneti gazdálkodásról van szó, az őszieket elvetették, s egyénileg akarják betakarítani, a tavasziakat jórészt közösen fogják megcsinálni. Van szövetkezet, amely őszre alakul, ahol közös munkát részben terveznek, részben nem. Minden törekvésünk az kell, hogy legyen, hogy ezekben a szövetkezetekben, akár tavaszra, akár őszre alakultak, a közös elemeket szaporítsuk, éspedig ne csak szóval vagy tanáccsal, hanem anyagi ösztönzéssel is. Ennek megvan a maga módja, Antos [István][64] elvtárssal és más elvtársakkal erről mi már tárgyaltunk.

A kettős feladatról szeretnék egypár szót mondani. Erről szó esett a Központi Bizottság ülésén, és akkor abban maradtunk, hogy viszonylag könnyű volt a kettős feladatot egy időben végrehajtani eddig, de az igen lassú volt. Törekedni kell arra, hogy most is, amikor gyorsabb lesz az ütem, maradéktalanul végrehajtsuk. Hogy ítéljük meg mi a helyzetet? Úgy, elvtársak, hogy a kettős feladat elemei a következők: az egyénileg dolgozó parasztság magatartásáról beszélni kell, tehát ha nem dolgozna azért, mert fél, hogy be fogják szervezni a szövetkezetbe, feltételezhető, ha jól politizálunk, az egyéni parasztság ugyanannyit takarít be, mint múlt évben, illetve az időjárástól függően elvégzi a munkát, és takarít be. És a szövetkezetekről: új szövetkezetek vannak, itt, elvtársak, minden lehetőségünk megvan arra — nem túlzom el a dolgot, és nem mondok frázist —, hogy a termelőszövetkezeteknek a múlt évi szintjét tartsuk. Ez, Révész elvtárs, kevés, vagy nem kevés, a termelőszövetkezetek múlt évi területe megduplázódott.

RÉVÉSZ GÉZA[65] elvtárs: Ez olyan területen jelentkezik, ahol alacsonyabb volt.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ez magasabb volt az egyéninél.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Végiggondoltuk, elvtársak[66] — tavaly átlag 2 q-val magasabb volt a búza [sic!] —, hogy magunk elé milyen célokat tűzzünk, mondani lehet, hogy legyen több, de ez nem reális, és ezért is nagyon sokat kell harcolni, hogy azt a szintet tartsuk meg. Itt azonban vannak bizonyos problémák, amelyekkel találkozunk és meg kellene oldani, mivel átmeneti visszaesésre lehet számítani azoknál a cikkeknél és termékeknél, amelyeket a paraszt a maga viszonyai között termelt meg, pl.: a bab. A babra mindenki haragszik, sokat esznek nálunk, és a bab exportcikk. A babot a parasztól vettük, és a paraszt a kukorica közt termelte. A nagyüzemi gazdálkodásnál köztes nincs, mert a gép nem tud dolgozni, tehát van ilyen probléma is. Igaz, hogy időben tettünk intézkedést, és 2000 hold bab fővetést csináltunk, de ez kísérlet, ilyen még nem volt. A másik ilyen dolog a korai burgonya, a korai cukorborsó, általában a zöldség, szóval van egy pár ilyen dolog, amit a paraszt a maga viszonyai között jól megtermelt, de a szocialista nagyüzem erre még nem volt képes. Aztán ismert az elvtársak előtt, hogy most dolgoztuk ki a zöldségtermelésnek a kérdését, most visszük a Gazdasági Bizottság elé, s ennek a többségét az egyénileg dolgozó parasztok adták, és a szocialista szektor nagyon le volt maradva, nem volt kifizetődő a számára. De persze nem törvényszerű, elvtársak, hogy cukorborsóban vagy másban lemaradjunk, a megoldás útja a következő: nekünk ki kell tűzni célul, hogy a termelőszövetkezetek termelése érje el a múlt évi szintet, és amit nem lehet megtermelni a közösben, azt a háztájiban kell megtermelni, és ne féljen senki attól, hogy a háztáji átmenetileg erős lesz, mert amennyire erősödik a közös, úgy fog gyengülni a háztáji. Nekünk ebben az esztendőben is szükségünk van azokra a cikkekre, amelyeket múlt évben adott a népgazdaság. Azonkívül mondok valamit Apró elvtársnak és Fock elvtársnak: azok a munkások, akik felajánlották a 200 silót, meg a többi gépeket, lehet, hogy már meg is mondták, hogy ezért mi bőséges, és olcsó élelmiszert akarunk. Nem frázis ez, amiket mondok, de a munkások adnak a mezőgazdaságnak, a mezőgazdaság adjon a munkásoknak, s a vezetőktől függ, hogy hogy szervezik meg a munkát, mennyire rugalmasan oldják meg ezeket a kérdéseket. Hogy megnyugtassam az elvtársakat a háztájival kapcsolatban: minálunk a múlt esztendőben pl. a tsz-tag jövedelmének 1/3-a a háztájiból származott, 2/3-a a közösből, de Németországban 50% a háztájiból származik és 50% a közösből. És nincs belőle semmi baj. Úgyhogy nem szabad

és nem lehet most dogmákat, sémákat alkalmazni, az életet kell nézni, előre kell menni. A szövetkezetek szempontjából szükséges, hogy az év végén jövedelmező legyen, és meglegyen a népgazdaság szempontjából is szükséges termény. Olyan jelenségek is mutatkoznak, hogy amíg eddig a takarmánytermelés nem volt nagyon érdeke a szövetkezeteknek, most ahogy ez a változás történt, nagyon sok kukorica, pillangós vetés van, és a takarmánybázis is erősödni fog. A megszilárdításnál — sok minden szempont és feladat mellett — ezeket tartottam a legfontosabbaknak elmondani, és még egy dolgot, ami a szervezésnél, azt hiszem, a siker egyik forrása volt. Az, hogy mi hozzásegítettük a parasztot, hogy ő döntsön abban, hogy belép-e a szövetkezetbe, és nem kényszerítettük rá. Ez így volt elvtársak. A szilárdításnál is ugyanezzel kellene élni, hogy ne mi mondjuk meg nekik, hogy mit, hogyan, mikor csináljon, hanem segítsük abban, hogy ő a kellő helyzetet, a saját helyzetét jobban ismerve meg tudja mondani, hogy mikor, hogy mit kell csinálni. Nem szabad a saját óhajainkat az ő gondolkozásuk körével felcserélni.

Még két kérdést: az egyik az, hogy Kádár elvtárs említette, hogy felmerült, hogy a decemberi KB-határozat talán nem jó, mert túlhaladta az élet, nem kell még jobban aláhúzni, indokolni, hogy ez nem így van.

De szeretnék még egyet mondani, hogy ebben az időben, amikor ilyen gyors fejlődés van, és a megszilárdítás is új feladatokat ró ránk, amikor a régi formákat, sémákat el lehet dobni, a régi módszerek nem válnak be. Csak az a kommunista tud biztosan lábán állni, helyesen, okosan, előrelátóan intézkedni, aki meg van győződve arról, hogy a párt politikája helyes, és hogy a decemberi határozat ténylegesen erre az esztendőre — legalábbis a kongresszusig — megszabta azt az irányvonalat, amelyen haladni kell. Aki ezt nem tudja megérteni, és nem tudja magáévá tenni, az nem tud — akármilyen szinten is van — határozottan és magabiztosan ezekben a fontos kérdésekben dönteni.

Végezetül, felmerült, hogy minőségi változás van egyes megyékben, ezért szervezeti változásokat kellene csinálni. Még egy sor más dologra is kellene gondolni, amit a helyzet felvet, mi ezekkel a kérdésekkel foglalkozunk, jórészt ismerjük ezeket, de az a véleményünk, hogy tanulmányozni kell ezeket, és amikor tanulmányozzuk, akkor kell megfelelő javaslatokat és döntést hoznunk. Ne kapkodjunk. Most, elvtársak, a fő feladat a termelőszövetkezeteknél az elért pozícióknak a megszilárdítása, és az utánpótlás megszervezése abból a célból, hogy a megfelelő pillanatban tervszerűen tudjunk tovább előrelépni.

KISS DEZSŐ[67] elvtárs: Tisztelt elvtársak! A mai központi bizottsági ülésünk fő tartalma a XXI. kongresszus nagyon gazdag tapasztalatainak a mi viszonyainkra való alkalmazása. És azt hiszem, hogy ezen belül az a fő dolog, hogy a szocializmus építését meggyorsítsuk. Én tulajdonképpen erről a tényről beszélni nem akarok, mert Magyarországon megvannak a gyorsabb előrehaladás feltételei, ezt bizonyítani túlhaladott álláspont. És ugyanakkor az is mindenki előtt világos, hogy a párt két és fél esztendő alatti helyes politikája, a KB következetessége e politika végrehajtásában — ha az alsóbb pártszervezetek, gazdasági és állami szervek követtek is el hibát — a jellemző mégis az, hogy a KB a párt fő vonaláért komolyan harcolt. Egyben azt is mindjárt meg kell mondani, hogy ma a munkások előtt, a szocializmust illetően, a békét illetően, van perspektíva. És úgy is teszik fel a kérdést, a megnyilatkozásaik olyanok, hogy igenis szocializmust akarunk, részt kérünk ennek az építésében, és nagyon-nagyon gondosan ügyelnek arra, hogy valahogy ne kövessünk el ebben komolyabb, kirívóbb hibát. Amire nekünk választ

kell adni, az az, hogyan tudnánk megszervezni a dolgozó népben felgyülemlett nagy-nagy alkotó energiát, és hogy úgy álljunk a tömegeknek az élén, illetve továbbra is olyan feladatokat szabjunk meg a tömegek számára, hogy megfelelően vezetni tudjunk, se le ne maradjunk, se pedig előre ne szaladjunk. Nézetem szerint mind a két veszély fennáll. Az is, hogy lemaradunk a tömegek gondolkodása és fejlődése mögött, és napról napra tapasztaljuk — én most inkább az alsóbb szervekről beszélek, bár ez végső soron kihat a KB-ra is, de most ez a nagyobbik veszély —, hogy nem ismerjük fel eléggé azt a nagy-nagy odaadást és energiát, ami a dolgozó népben van, és talán ünneprontás ilyenkor arról beszélni, hogy nehogy olyan célokat állítsunk magunk elé, ami meghaladja az erőinket, nem a dolgozó népben rejlő erőforrásokra gondolok, hanem az elkövetett kisebb-nagyobb hiányosságokra lent és fent, és arra, hogy esetleg gazdaságpolitikánkban olyan aránytalanságok következzenek, amelyek esetleg nekünk később bajt okozhatnak [sic!]. Hiába van meg a lelkesedés, ha az anyagi feltételek bizonyos területeken nincsenek biztosítva. És erre nekünk nagyon ügyelni kell. És arra is nagyon vigyázni kell a mostani helyzetben, amikor a Szovjetunióban, a környező népi demokratikus országokban óriási nagy eredmények születtek, és a magyar dolgozó nép és a vezetői sem mentesek attól a tulajdonságtól, hogy szeretnek vetélkedni, nem bírják el, hogyha le vannak maradva.

RÉVAI JÓZSEF[68] elvtárs: Ez jó.

KISS DEZSŐ elvtárs: Igen ez jó, csak már egyszer ebben volt nagy baj is az országban, és ez nem volt jó, Révai elvtárs. És mi még egyszer abba a helyzetbe nem szeretnénk kerülni, mert egyszer már átléptük az októbert azért, mert nem voltunk hajlandók figyelembe venni azokat a reális erőforrásokat, azokat a reális helyzeteket, ami Magyarországon volt. És ilyenkor, amikor nálunk megvan a megfelelő temperamentum és előre tudunk menni, akkor szerintem mind a két véglet ellen hadakozni kell.

Lényegében egy dologról szeretnék itt szólni, ez a szocialista munkaverseny, amelyik az ország előrehaladásának egyik legfontosabb előrelendítője kell, hogy legyen. És szeretném bejelenteni vagy megmondani a KB-nak, hogy a magasabb termelési eredményeink magasabb színvonalú szocialista munkaversenyt kívánnak, és a munkások legjobbjai, legöntudatosabbjai jelenleg kidolgozták, és megalkották azokat a formákat, a munkaversenynek azt a tartalmát, ami ezt a magasabb színvonalú szocialista munkaversenyt biztosítani tudná. Azt is meg szeretném mondani, hogy ebben valami nagy szervező munkát mi nem végeztünk. De talán ez a mutatója annak, hogy a munkásokban mennyire megvan a szocialista internacionalizmus, a más népektől való tanulás, amikor csak annyit tudtak, hogy a Szovjetunióban kommunista brigádok, Csehszlovákiában és másutt szocialista brigádok alakultak, és mégis letették nekünk kidolgozva az asztalra ezeket a témákat és a módszereket. Nálunk 1956 óta a gyárban a munkaversenynek a fő formája a brigádverseny. Most kezdtünk rájönni arra, hogy ennek a brigádversenynek nagyon-nagyon komoly haszna van abból a szempontból, hogy a brigád munkaszervezetre épül. És amikor a dolgozók a brigádban végzik a tevékenységüket, akkor egy esztergályosnak vagy lakatosnak a mindennapi munkája már nemcsak az ő problémája. Az egy kis kollektívának a problémája, a problémának rossz vagy jó megoldása már egy kis közösséget érint, és két év alatt sokat nevelte az embereket ez a brigádforma.

Az emberek gondolkozásában is nagyon sok változás történt. Amikor most mi egy néhány hét óta nagyon alaposan tanulmányozzuk ezeket a kérdéseket, kiderült, hogy nagy az érdeklődés mindenütt iránta. Egyetlen helyen, egy rosszul dolgozó üzemünkben — az Acélműben — volt csak probléma, ahol közel ötszáz emberrel beszéltünk, az összes többi helyen nagyon magas színvonalú beszélgetések folytak le, és a vezérigazgatót, Komjáthy[69] elvtársat a csőgyáriak azzal fogadták, hogy miért csak most jönnek ezzel, mikor mi már három hónapja törjük a fejünket rajta, és azt kérték, mikor mondtuk, hogy mi tanulmányozzuk a kérdéseket, hogy ha összesítettük a gyári tapasztalatokat, arról feltétlenül tájékoztassuk őket, mert ők tudni akarják, hogy hányadán vannak. Szerintük ez a forma a szocialista brigádoknak a munkája 8–10%-os termelékenységet eredményezhet rövid időn belül [sic!], és úgy mondják, hogy a munkafegyelem megszilárdításának a lehatásosabb eszköze. Pl. milyen fejlődés van e téren a martinban, ahol műszakonként van öt-hat-nyolc brigád, és ezek között a brigádok között folyt mindég a verseny, és ez nem mindig volt mentes az önzéstől, mert minden brigád a maga érdekeit nézte, most anélkül, hogy mondták volna nekik, áttértek a műszakonkénti versenyre, tehát a nagyobb kollektíva közötti versenyre, és ez az öt-hat brigád önként rendelte alá saját érdekeit, közösen összefogott az egész műszak, azért, hogy az üzemben jobban dolgozzanak. Szerintünk, elvtársak, ilyen tapasztalat sok van, nagyon értékesnek tekintjük őket. A gépgyárban, a szerszámgépgyárban, ahol az ellenforradalom előtt nagyon rossz volt a hangulat — Biszku elvtárs tudja, hogy politikailag egy rohadt fészek volt — most ott a brigádok között olyan a hangulat, hogy a brigádnak nagyobb tekintélye van, mint a művezetőnek. Ezt ne úgy tessék érteni, hogy mind a százhúsz brigádnál, de van legalább harminc olyan brigád, amelyiknek nagyobb a tekintélye a munkások előtt. Ott voltam épen náluk, amikor egy fiatalember bejött, azt mondta, a mamáját kórházba vitte, és én nem szerettem volna a bőrében lenni. A többi brigádvezetők messziről nézték, hogy most mi lesz, és mi meg is mondtuk az elvtársaknak, hogy nem szabad azért ennyire túlzásba vinni a dolgot, mert legközelebb, ha ismét be kell vinni a mamáját a kórházba, nem fogja bevinni. De most nem ez a lényeg, hanem az, hogy nagyon nagy a fejlődés ezen a téren.

Vagy a harmadik ilyen közvetlen tapasztalat: rendkívül féltik a szocialista címet, annak lejáratását. A következőket javasolják: termelési tanácskozás adhassa vagy vehesse el a szocialista brigád címet, a kiérdemlés alapján. Vagy a párt, vagy a szakszervezet, vagy üzemi tanács adja ezt a címet. Az vehesse csak fel, aki kiérdemelte, s ebben nemcsak ennek a címnek a féltése van, hanem az egész szocializmusnak a féltése, hogy magáénak érzi a szocializmust, részt akar venni benne, és olyannak akarja csinálni, amilyen elképzelése van a szocializmusról. Nem engedi azt, hogy csak jó szakemberekből állítsák össze ezt a brigádot. Nagyon éberek arra, hogy valamiféle kivételezéseket tegyünk a brigádokban, csak szigorúan reális alapokon engednek ilyen brigádokat szervezni. Ezekre a legfejlettebb brigádokra részben, amelyiknek nincs szocialista neve, részben amelyiknek van szocialista neve, az a jellemző — nem mindig az, hogy talán pillanatnyilag jobban dolgozik vagy pedig csodálatos vállalásai vannak —, hogy közösségi életre, annak a szabályaira, a társadalmi tulajdon védelmére és gyarapítására, és nagyon lelkiismeretes munkára nevel. Ez az első és a legfontosabb tapasztalat. Van az acélmű anyagkezelésében, ahol a samott-téglát rakják, egy rendkívül goromba, durva női csoport. Ebben az volt a jellemző három hónappal ezelőtt, hogy veszekedtek, a

legtrágárabb hangot használták, és állandóan tönkretették a drága samott-téglát. Ma — az ő szavukkal élve — megmorogják azt, aki a samott-téglát megrongálja vagy töri, és megfogadták ezek az asszonyok, hogy tisztességesen fognak egymás mellett élni. És azóta nem nagyon veszekednek ezek az asszonyok. Hiába magyarázna ott a párttitkár vagy az igazgató, hogy asszonyok, ne veszekedjenek, ha ott nem ment volna valami végbe az ő gondolkozásmódjukban. Ezt nem lehet kényszeríteni az emberekre, csodálatos dolgok ezek a tapasztalatok. Azt is tapasztaltuk, hogy azokban az üzemekben, ahol van brigádértékelés, tehát versenyértékelés és nyilvánosság, ott olyan kritikus légkör van a brigádokon belül, hogy azt el nem lehet mondani. Nyilván azért, mert az egyes embernek a munkája egy egész brigádnak a jutalom-elvesztését jelentheti, vagy a dicséret elvesztését, elsőbbséget vagy éppenséggel az utolsóságot jelentheti. Abban a brigádban, amelyik üzemrészben [sic!] nincs értékelés, ott nincs ilyen kritikai légkör.

Ma már nem ritka, hogy közösen járnak színházba, üzemlátogatásra, előadásokat szerveznek, filmankétokon vesznek részt, tárlatokon, ismeretterjesztő előadásokon, és volt olyan öntő-brigádunk is, amelyik a jutalmat közösen megy meginni, de azért elmondják, hogy közben főleg a munkáról beszélnek. Ugye, elvtársak, ez azelőtt is megvolt, és nem feltétlenül a rossz példákhoz sorolnám, hogy a jutalmat közösen isszák meg. Hát, ez az élet elvtársak. De tényleg, közben — mondják — a munkáról beszélgetnek.

A harmadik fő érdeme ennek a brigádnak, hogy megoldották a szakmai és a politikai képzést. Tudniillik megtalálták az iskolai képzésnek akár pártiskolai, politikai szeminárium és egyéb iskolai képzésnek a kiegészítő formáit, illetve talán úgy is lehetne mondani, az előkészítését azoknak. Van nekünk ma már harminc-negyven brigádunk, amelyek rendszeresen látogatnak ilyen előadásokat. Egy példát említenék meg: a gépgyári kísérleti üzemben az egyik ilyen szocialista brigád elvállalta egy rendkívül modern fogaskerék-köszörűnek a legyártását. Előadást tartott nekik az egyik üzemmérnök, hogy melyik országban és milyen színvonalon gyártják ezeket a gépeket – ez volt az első előadás. A másik előadás arról szólt, hogy a népgazdaság számára és az üzem perspektívája számára milyen előnyökkel járt ennek a gépnek a legyártása. A harmadik előadás és a többi közvetlen a gépnek a szakmai kérdéseivel van összefüggésben. Nagyon érdeklődnek az emberek az ilyen előadás iránt, állítom, hogy ez akármilyen szemináriummal vetekszik, ebben van politika, van gazdaságpolitika, szakképzés, minden van ebben. És nyilván, hogy nekünk ezeket a formákat tovább kell majd fejleszteni.

Úgy néz ki, hogy ezek a szocialista brigádok tehát jó eszközei, lehetőségei lehetnek annak, hogy a fizikai munkások és a műszakiak között jó kapcsolat létesüljön, ugyanakkor a pártmunkások, vezetők és a fizikai munkások közötti kapcsolatnak egy további formáját jelenthetik, mert a pártmunkásoknak és vezetőknek is egészen másként kell ezekhez a brigádokhoz viszonyulniok majd a későbbiek folyamán. Tehát, elvtársak, nekünk most olyan munkaverseny-formánk van kibontakozóban, amelyik nemcsak a gazdaságos termelésre, nemcsak a társadalmi tulajdon védelmére, hanem a gyarapítására is mozgósítja az embereket, emellett mindinkább az általános nevelés kerül előtérbe; megmondom, hogy erre a nevelésre nagyon nagy súlyt fektetünk. Mert ha még egy-két évig nagyon jól tudjuk nevelni az embereket, akkor egy-két év múlva újra ilyen minőségi ugrást készíthetünk elő.

Én, elvtársak, ezzel csak azt akartam dokumentálni, hogy megvan a munkaverseny-mozgalom magasabb színvonalra való emelésének a feltétele, és ebben ez a kölcsönös bizalom, ami most kialakult vezetők és a munkások között, ez jelenleg is és a jövőben is óriási erő, erről lemondani nem szabad. Én nagyon kérem az elvtársakat, hogy ezt ne frázisnak vegyék, mert ahogy tanulmányoztuk a kérdéseket, újra és újra felötlődtek ezek a kérdések, szóval muszáj volt ezt kimondani. Amit én elmondtam, az a munkásoknak egy kisebb részét érinti, azért mégis úgy nézzük, elvtársak, hogy megvan a feltétele annak, hogy ezt a szélesebb munkástömegek között is fokozatosan erőteljes ütemben elterjesszük. Ennek az érdekében azonban még egy dologra van szükség. Nagyon időszerű már, hogy a párt legfelsőbb fóruma kimondja, indítsuk meg a nagyobb előrehaladásért a kongresszusi versenyt. Megmondom, elvtársak, hogy a felkészülés január 1-jén megvolt. Antos elvtárs járt nálunk, aztán kolompolás lett, és a minisztériumok is rákapcsoltak erre a dologra. De aztán sem biztató szót, sem jóváhagyást, semmit nem kaptunk, ezért egy kicsit visszamaradtunk. És ha a tömegeknél néha megérik valami, nem kell, hogy mi okvetlenül megvárjuk a KB ülését, vagy hogy a IV. kongresszus[70] miről fog tanácskozni, nekünk ezen a téren jobban kell vigyázni a következőkben. Jobban kell figyelni, hogy alul mi van kibontakozóban. Rendkívül idegesítőleg hatott ránk is, és a gazdasági emberek egy sor területen lefékezték ezt az egészet. Ha visszatartunk egy nagy tömeget, azt nehezen tudjuk újra lendületbe hozni. Én nagyon helyeslem azt, hogy a Budapesti Pártbizottsággal indíttatnánk ezt a versenyt, mert azért az ország életében mégis ez a legfontosabb pártszerv, és nyilván[való], hogy e pártszervnek kell kezdeményeznie a kongresszusra való felkészülést. Ugyanakkor kell hogy rövidesen a SZOT is belekapcsolódjék ebbe, hogy az egész munkaverseny a legszélesebb néprétegek tevékenységévé váljék, és gondolom, hogy el kellene nekünk érni azt, hogy a kongresszusi verseny alatt a verseny tényleges gazdájává a szakszervezet váljék. Ezért nagyon helyesnek tartom, hogy ez a két szerv kezdje a versenyt.

Nekünk egy sor vitás kérdést kellene tisztázni. Igaz, hogy a munkások megalkották és megmondták, hogy milyennek kell lenni a magasabb színvonalú szocialista versenynek. De egy sor területen mi nem tudunk kiigazodni, ilyen az anyagi ösztönzésnek a kérdése. Nagy vita van nálunk a brigádok között. Van brigád, amely azt mondja, „hogyha guba van, akkor minden van". Ez a lényeg. Ezek vannak most kevesebben – a fejlettebb brigádokról beszélek most. Vannak olyan brigádok, amelyek azt mondják, hogy ők éppen azért szocialista brigádok, mert ennyi pénzért akarnak magasabb termelékenységet elérni. És emellett mi agitálunk, hogy addig, amíg ez a kérdés nincs megoldva, nyugodtan ilyen formában dolgozzanak, érjenek el magasabb termelékenységet, hiszen úgyis látják, hogy a kormány úgyis visszaadja rögtön az embereknek különböző területeken ezeket a pénzeket. De a szélesebb tömegek számára nem biztos, hogy anyagi ösztönzés nélkül a szocialista brigádmozgalmat komolyabb mértékben ki tudnánk fejleszteni.

Vannak olyan brigádvezetők, akik azt javasolják, hogy adjunk bizonyos anyagiakat jutalom vagy átlagbér formájában, vagy azon felül valamit, úgy, hogy mondjuk a termelékenység, önköltség, vagy anyagtakarékosság öt, hat vagy tízszeres megtakarítást hozna az államnak [sic!]. Azt hiszem, hogy a Munkaügyi Minisztériumnak, a Kohó- és Gépipari Minisztériumnak a helyi szervekkel és az egyszerű munkásokkal ezekről a kérdésekről nagyon sokat kellene

tanácskoznia, és valamiféle utat mutatni, mert megmondom, hogy ebben sem így, sem úgy nem merünk állást foglalni. Viszont lehet, hogy bizonyos területeken néhány fillérrel, néhány forinttal nagyon sok tíz vagy száz vagy ezer forintot lehetne megtakarítani.

A másik ilyen kérdés a műszakiak részvétele a brigádban. Ez nem annyira fenti dolog, ezt helyileg is meg lehet oldani. Van azonban megint egy elég rázós dolog, ez a termelésben nem közvetlenül részt vevő pártmunkások, gazdasági, műszaki emberek hozzáállása az ilyen brigádokhoz. Itt tudniillik arról van szó, hogy új módon kell hozzányúlni ehhez a kérdéshez. Ezek a brigádok elvárják, hogy a vezetők — én nem a Kádár elvtársra gondolok, hanem helyi vezetőkre, vagy gyárigazgatóra, vagy minisztériumi főosztályvezetőre, vagy szakszervezeti vezetőkre — jöjjenek oda a brigádba, tanulmányozzák az életüket, adjanak választ az akár szakmai, akár politikai téren felmerült problémáikra, és ezáltal nagyon jó kapcsolatot lehetne a vezetők és a munkások között kialakítani. Nagyon kellene őrködni a túlkapások és formális megnyilvánulásokkal szemben [sic!]. Nemrég volt kint nálunk egy szakszervezeti elvtárs a gyárban, s amikor a szakszervezeti területi bizottság azt vitatta, hogy a munkások újítását hogy lehetne tömegessé tenni, és milyen problémák állnak ennek az útjában, hogyan lehetne ezt elhárítani, akkor az ő hozzászólásának a lényege az volt, hogy szervezzünk újítási hónapot. Ez azt mutatja, hogy bizonyos emberek — és ez nemcsak nála van, hanem sok helyen van — élnek a rutinból, még azt hiszik, hogy öt évvel hátrább vannak, és nem törik a fejüket. Ha most nem látjuk, hogy hogyan tudunk az ilyen dolgokhoz hozzányúlni, akkor ebből baj lesz, elvtársak. Végeredményben a szocialista brigádot nem mi találtuk ki, azt a munkások csinálták, és nekünk nem szabad, hogy megint csak a magunk feje után menjünk, mert abból baj lesz. Világos, hogy nekünk kell a tapasztalatokat összesíteni, feldolgozni, általánosítani, és jelenleg azt hiszem, hogy a legnagyobb gond, elvtársak, hogy emellett még a termelés szervezését olyan színvonalra kell emelni, hogy segítsék ezek a munkaverseny kibontakozását.

Ezen a téren nekünk sok gyengénk van, én erre kitérni nem akarok, már felvetettem a múltkor egynéhány problémát, meg is mosták érte egyes helyeken a fejemet, de ismerik az én álláspontomat ezzel kapcsolatban. A legfontosabbnak a szocialista brigádokkal kapcsolatban azt tartom, hogy jelenleg konkrét szervezőmunkát kell végezni a brigádok elterjesztése érdekében, mert magától ez a dolog nem megy, ugyanakkor azonban a politikai munkát, ami elősegítette többek között ennek az új versenyformának a kialakítását, tovább kell folytatni, és magasabb színvonalra emelni. Azt gondolom, az a legjobb, ha hallgatunk a csőgyári elvtársakra, és megmagyarázzuk ennek az egész versenyformának az előnyeit, hasznát, és akkor majd meglátjuk, hogy milyen nagy eredményeket tudunk elérni. Én a magam részéről azokat a célkitűzéseket, hogy a 60-as feladatokat mind népgazdasági szinten, mind az életszínvonal tekintetében 1959-ben megvalósítsuk, helyesnek, teljesíthetőnek és túlteljesít[het]őnek tartom, a határozati javaslattal pedig egyetértek.

SZURDI ISTVÁN[71] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A magam részéről a határozati javaslatot és a kiegészítést is jónak, helyesnek, elfogadhatónak tartom. A kiegészítés gazdasági vonatkozásaihoz lesz módosító javaslatom. Egyetértek és

helyesnek tartom a Politikai Bizottságnak azt a felfogását is, hogy a XXI. kongresszus tapasztalatait akkor értékeljük kellően, ha megnézzük azt, hogy a mi viszonyaink között a fejlődésünket hogy gyorsíthatjuk meg.

Egyetértek azzal az értékeléssel is, hogy népgazdaságunk fejlődésének politikai és gazdasági feltételei most igen kedvezőek. Konkrétan a gazdasági célkitűzésekről: a határozati javaslat azt tartalmazza, hogy ipari termelésünket az 1959-es tervhez képest 4%-kal teljesítsük túl, és érjük el az ipari termelés 1960-ra tervezett szintjét. Hozzá szeretném tenni, hogy ez a célkitűzés szükséges is, mert ha el akarjuk érni a nemzeti jövedelem kitűzött szintjét, tehát a nemzeti jövedelem 1960-ra tervezett szintjét 1959-ben el akarjuk érni, akkor erre az ipari termelésre szükség van. Szükség van azért is, mert a nemzeti jövedelem termelésében, méreteiben és stabilitásában is az ipari termelés egy jelentős tényező.

Azt is hozzá szeretném tenni, és úgy gondolom, hogy ki kell egészíteni ezt a megfogalmazást azzal, hogy a túlteljesítésnek meghatározott termékekben az anyagi feltételei is adva vannak, reális a célkitűzés erről az oldalról is. Olyan vonatkozásban vannak meg az anyagi feltételei, hogy a túlteljesítéshez ezekben a meghatározott termékekben az anyagi fedezet megvan részben központi erőből, részben pedig megteremthető megtakarítások révén. Megvannak az objektív feltételei olyan vonatkozásban is, hogy ezekben a meghatározott termékekben megvan a szükséglet belföldi piacon is, és export vonatkozásokban is.

Amivel nem értek egyet a határozati javaslat kiegészítő részében, az a termelékenység és az önköltség csökkentés mértékére vonatkozó rész. A határozati javaslat azt tartalmazza, hogy a termelékenység szintjét az 1959-es tervhez képest 1%-kal növeljük, 1%-os túlteljesítést érjünk el, az önköltség csökkentés mértékét pedig terven felül még fél %-kal csökkentsük [sic!].

Ezek a javaslatok valószínűleg számítások és meggondolások alapján nyugszanak, és helyes, ha az ilyen javaslatok szolidak. De én éppen a számítások birtokában úgy vélem, hogy ennél magasabb célokat tűzhetünk ki mind a termelékenység növelését, mind az önköltség csökkentését illetően. Milyen számításokra és tapasztalatokra támaszkodva teszem meg ezt a javaslatot? Megnéztük néhány jelentős üzem felkészülését az 1959-es tervek teljesítésére. Tán szerénységből nem beszélt itt Kiss elvtárs részletesen az ő felkészülésükről. Ők a Csepel Műveknél azt tűzték ki célul, hogy ebben az évben is kb. százmillió forintos megtakarítást elérnek. Mi is áttanulmányoztuk a Csepel Műveknek ezt a felkészülését, és meg kell mondani, hogy olyan részletesen kidolgozott haditervet készítettek egészen a műhelyekig, a legkisebb részletkérdésekre lebontva a feladatot, hogy úgy látom, reális ez az elképzelés, és hogyha harcolnak ezeknek a teljesítéséért, egész biztosan ezt ebben az évben el is érik. De az ipari tárcákkal is konzultáltunk a Központi Bizottság ülése előtt, és az ipari tárcák egész sorában olyan elképzelések alakultak ki, hogy a termelékenységi terveiket, jelentősebben mint 1%, túl tudják teljesíteni. A KGM minisztere véleménye szerint — és ezt a véleményt részben az üzemekkel való konzultációra alapozták, részben számításokra — 2–3%-os termelékenységi túlteljesítést gondolnak. De maga az Országos Tervhivatal is kb. 2%-kal véli túlteljesíthetőnek az 1959-es termelékenységi tervet. Ugyanez vonatkozik az önköltség csökkentésének mértékére is. A tárca, a tervhivatali vélemények szerint és az üzemek ismert felajánlásai birtokában úgy vélem, hogy ez a fél is növelhető 1%-ra.

Két lényeges dologra szeretném még az elvtársak figyelmét ráirányítani. Az egyik az, hogy a termékek, a termelési terveink túlteljesítése csak egy meghatáro-

zott termékkörben kívánatos, más termékekben a túlteljesítés egyenesen népgazdasági károkat okozhat. Jelentős objektív erők vannak részben iparunk szerkezetéből fakadóan, részben a jelenlegi bérrendszerünkből fakadóan, amelyek arrafelé visznek, arrafelé szorítanak lent az üzemekben, hogy a tervek túlteljesítése arányosan minden cikkben, vagy több cikkben történjék, mint a kívánatos cikkek köre.

Köztudott dolog, elvtársak, hogy ipari termelőüzemeink egész sorában nem kapacitásra tervezünk, felesleges kapacitásaink vannak, és ezekben az üzemekben, üzemeken belül műhelyekben, műhelyeken belül egyes termékekben nem kívánatos az ipari termékek túlteljesítése [sic!]. Hogy mennyire reális veszély a túlteljesítés, a központi célkitűzések ellenére egy példát szeretnék elmondani, mégpedig a szénbányászat területéről. A múlt évben is azt a célt szabta meg a párt Központi Bizottsága a nehézipari tárca felé, hogy szénben túltermelés, magasabb kalóriájú fekete szenekben, barna szenekben kívánatos, de lignitben nem kívánatos. 1958 végéig nagy nehezen ezt a célt elértük. Most, mikor nézzük a januári, februári tervteljesítéseket, megint olyan helyzetben vagyunk, hogy a szénbányászat túlteljesíti a tervét, de legnagyobb mértékben nem feketeszénből, hanem lignitből nemkívánatos készletek keletkeznek, népgazdaságilag nem hasznos, a helyzeten változtatni kell.

Azt hiszem, elvtársak, hogy talán jó lett volna, ha Kiss elvtárs elmondja, hogy ők hogyan készültek az 1959-es feladatokra, és én azt hiszem, nem árt, ha én itt utalok az ő felkészülésükre, mert példamutató valamennyi üzem számára, hiszen ennek a munkának megszervezése most előttünk áll. A Csepel Művek a többtermelést illetően úgy fogalmazzák meg a vállalásaikat: az előirányzott többtermelés az éves termelési terv 2,3%-os túlteljesítését irányozza elő. Többlettermelést kizárólag olyan gyártmányokból vállaltunk, melyből a megrendelés biztosítva van, illetve az igénylés jogosságát a minisztérium ellenőrzése elfogadta. Így határozza meg a szükséglet oldaláról helyesen a Csepeli PB a tennivalókat a gazdasági vezetés felé.

Hogy határozza meg az anyag oldalát illetően: a többtermeléshez nem igényeltük a norma szerint szükséges összes anyagot, hanem annak csak kisebb hányadát, a termeléshez szükséges további anyagmennyiséget részben felhasználási megtakarításból, részben készleteink csökkentéséből fedezzük. Erre az utóbbi lehetőségre különösen felhívom az elvtársak figyelmét. A Statisztikai Hivatal számításai szerint a mi üzemeinkben anyagokban és szerszámokban kb. megközelítőleg 15–16 milliárd forint felesleges készlet fekszik el. A programban kitűzött terven felüli termeléshez igényelt anyagkiutalásokat a minisztérium előreláthatóan biztosítani fogja. Világos, hogy túltermelésüket az anyag oldaláról és a szükséglet oldaláról is fedezik, ezek nagyon helyes elgondolások, és a népgazdasági célokat teljes egészében, teljes mértékben szolgálják.

Egy másik kérdés, amire az elvtársak figyelmét rá szeretném irányítani, az a következő: az év első két hónapjának termelési eredményeiről széles tapasztalatok nem állnak rendelkezésünkre, csak előzetes jelentések, és ezt minden esetben fenntartással kell fogadni. Ezek az előzetes jelentések azt mutatják, elvtársak, hogy itt-ott az elbizakodottság ütötte fel a fejét, olyan felfogás, hogy mi a terveinket könnyen tudjuk teljesíteni, a célok, az eredmények az 1959-es évet illetően, ahogy mondani szokás, a zsebünkben van [sic!]. Ha összegezzük az 1959-es januári termelési eredményeket az 1958 hasonló hónapjának termelési eredményeivel, akkor

meg kell állapítani, hogy 5%-kal több ipari terméket állítottunk elő 1959. januárban, mint 1958. januárban. De ha egy kicsit továbbvisszük és mélyítjük ezt az elemzést, és az 1959-es januári eredményeket az 1958. január havi átlaghoz hasonlítjuk, akkor kiderül, hogy 5%-kal kevesebb terméket állítottunk elő, és az is tény, hogy a január havi termelést kb. 16 ezerrel több alkalmazottal és munkással értük el, mint amennyit az 1958-as év havi átlagában az ipar foglalkoztatott. Ez itt a másik jelzés, egy kicsit nagyobb mértékű, mint a szokásos volt. Nagyon aláhúzom, hogy ezeket hiba lenne eltúlozni vagy túlbecsülni. De hiba lenne ezek mellett a jelzések mellett szó nélkül elmenni. A februári termelési számokat illetően ugyancsak van egy-két adat, termelési eredmény, ami nem kielégítő, ami a várt alatt van. Ilyen pl. a kőolajtermelésünk eredménye — nem akarom itt felsorolni ezeket a cikkeket —, de a termékek egész sora alatta van a tárca elképzeléseknek [sic!], alatta van a tervnek, és alatta van a kívánatosnak.

Azzal fejezném be, hogy a sikerek egyik előfeltétele, hogy a mi pártbizottságaink, pártszervezeteink ugyanolyan hozzáértéssel, lendülettel és konkrétan foglalkozzanak most az ipari termelés kérdésekkel [sic!], mint ahogy a mezőgazdaság szocialista átalakításával ebben a periódusban. Mielőtt a felszólalásomhoz kijöttem, megkérdezte tőlem néhány kerületi titkár, Kiss [János] elvtárs és Molnár [Ernő] elvtárs, hogy vajon fel vannak-e készítve az ipari miniszterek arra, hogy most a budapestiek rohama következik a népgazdaság fejlesztésében? Én azt hiszem, hogy részben fel vannak erre készülve, és a cselekedetek fontos egybehangolása, a célok nagyon gondos követése esetében az eredmények az ipari területén sem fognak elmaradni, mivel a kitűzött célok reálisak és teljesíthetőek. Megismétlem a javaslatomat, hogy a termelékenységre vonatkozó célkitűzéseket 1% helyett 2%-ban határozza meg a Központi Bizottság, és a termelési költségek csökkentését fél helyett 1%-ban.

TÖRÖK ISTVÁN[72] elvtárs: Kedves elvtársak! Egyetértek Kádár elvtárs azon megállapításával, hogy a XXI. kongresszus anyagát nekünk tanulmányozni kell, de ami ennél döntőbb, alkalmazni kell a mindennapi gyakorlati munkában. Megmondom, nekem jól esett az, hogy itt Kádár elvtárs kitért a XXI. kongresszussal kapcsolatban egy-két olyan dologra is, amely bizony minket nyugtalanított. Én személy szerint elég sokat problémáztam azon, hogy most Hruscsov elvtárs körül megvan-e a személyi kultusz, vagy nincs meg? Azért, Kádár elvtárs, a mi szempontunkból bizony eléggé furcsán történtek ott a dolgok. Hruscsov elvtárs nyitja meg a kongresszust, ő tartja a beszámolót, felszólalnak az SZKP-elnökség tagjai, de nem úgy, hogy egy kollektív testület beszámolója hangzott el, mint ahogy általában a munkásmozgalomban kongresszusokon elhangzani szokott, hogy ez a Központi Bizottság, vagy az Elnökség beszámolója, hanem, hogy „Hruscsov elvtárs megmondta", „amint Hruscsov elvtárs kielemezte", „amint Hruscsov elvtárs" stb. Ez egy kicsit elgondolkoztatta az embert, de én egyetértek Kádár elvtárssal, hogy a lényeg mindig azon van, amit mondanak, amiből a politikai vonal áll, és számomra meggyőző volt, amit Kádár elvtárs mondott, hogy bár Hruscsov elvtársnak személy szerint döntő érdeme van abban, hogy a XX. kongresszus irányvonala a Szovjetunióban alkalmazásra talált az élet minden területén, a személyi kultusz őkörülötte nincs meg, és nincs is meg annak objektív, tárgyi feltétele.

A következő kérdés az, hogy az SZKP XXI. kongresszusa igazolja-e a mi pártunk Központi Bizottságának politikai irányvonalát, és hogy erről mi beszéljünk-e? Az én véleményem szerint igazolja, és feltétlenül helyes, ha a dokumentumban ezt

ki is mondjuk. Én nem tudom másnak értékelni pl. a mi decemberi ülésünket sem a mezőgazdaság szocialista átszervezésében. Igaz az, hogy mi, a KB tagjai elég nehéz helyzetben voltunk, hisz a környező szocialista államokban a mezőgazdaság szocialista átszervezésében végbemenő viharos fejlődés elég ideges hangulatot teremtett a pártmunkások között.

A KB határozata és állásfoglalása azonban mentes volt ettől az ideges hangulattól, és tényleg úgy alkalmazta a marxizmus-leninizmust a szocializmus építésében, a közös elveket a mezőgazdaság szocialista átszervezésében, hogy pár hónapon belül átütő sikerek, eredmények születtek meg, amelyekről itt Kádár elvtárs beszélt, amelynek adatait Tömpe elvtárs bővebben értékelte.

Nagyon egyetértek azzal is, hogy a mi pártunknak bátrabban és következetesebben kell előremennie, mint ahogy ezt eddig tettük. Én egy kérdést kívánok itt kiemelni, ezt már szóvá tettem a kongresszus egyik előkészítő bizottságában, most szóvá teszem itt is. Itt van az ipari átszervezés kérdése. Hosszú hónapok óta beszélünk róla. Különböző kísérleteket indítunk el, különböző ipari tárcáknál, és ezután nem szólunk egy szót sem. Egy hallatlan nagyfokú idegesség mutatkozik meg, és tartóssá válik mindazokban a szervekben, azok közt a kommunista irányító gazdasági szakemberek között, a párt káderei között, akiket mi neveltünk tizennégy év alatt, hogy most mit akarnak csinálni az ipari átszervezéssel? Decemberben volt egy országos pártaktíva az Országos Pártközpontban. Fock elvtárs külön kihangsúlyozta: foglalkoztunk vele, foglalkozunk vele, de még nem tudjuk, hogy 1959-ben-e vagy 60-ban. Az én egyéni megítélésem szerint a nemzetközi tapasztalatok már nekünk rendelkezésre állnak — a szovjet, a bulgár, az NDK, a csehszlovák —, mindenütt kint voltak az elvtársak, tanulmányozták. Mi magunk is, ha megfordulunk ezekben az országokban, tanulmányozzuk ezt a dolgot, mert hiszen a szakszervezetek munkáját is jelentősen befolyásolja, érinti ez a dolog. Véleményem szerint megérett a helyzet itt is arra, hogy legalább elvben a párt megmondja, mit akarunk csinálni, hogy akarunk csinálni még akkor is, ha holnap nem fogunk átszervezni, hanem mondjuk két év múlva. Mert ez is valami, ez is biztonságot ad azoknak a káderekneк, akik ezen a téren dolgoznak, és igen fontos munkát végeznek.

Az én véleményem az, elvtársak, hogy egy másik problémára rátérjek: nem helyes dolog az, hogy nálunk pártsajtóban és egyéb helyeken is kezd elterjedni az, hogy nálunk minden jól megy. Szinte olyan problémamentes ma már nálunk az élet. Hadd mutassak itt rá a legutóbbi parlamenti ülésre. Münnich elvtárs felszólalása, Antos elvtársnak mint pénzügyminiszternek az expozéja egy kicsit ezt táplálta bennünk, akik hallottuk ott ezt a két beszédet.[73] És Fock elvtárs felszólalása volt az, amely aztán végeredményben az egész parlamenti ülésszakban rámutatott arra, hogy igen, a két és fél éves konszolidációban jelentős eredményeket hoztunk, emeltük a dolgozók életszínvonalát, bíznak bennünk a tömegek, azonban egy-két téren még vannak nekünk komoly tennivalóink. És a képviselő elvtársak felszólalásai rá is mutattak erre. Szerintem, komolyan is kell vennie a kormánynak azt, amit Antos elvtárs ott, az országgyűlésen kijelentett, hogy azt a kritikát, amit a képviselők mondtak a költségvetésre, hogy hol, milyen formában kellene a helyi viszonylatok alapján változtatni, hogy a tartalékkeretből vagy túlteljesítési összegekből változás is lehet. És ebben a dokumentumban is egy kicsit ezt a szellemet érzem.

Én részt vettem abban a vizsgálatban, amikor a munkásosztály helyzetét vizsgáltuk Győr megyében. Itt a KB ülésén amikor tárgyaltuk, mi magunk megállapítottuk, hogy az életszínvonal emelkedést nem lehet úgy venni, hogy mindenkinek egyformán emelkedik az életszínvonala, és ezzel mindenütt rend van. Az általános emelkedésen belül vannak egyes munkásrétegek, egyes munkáskategóriák, akiknek az életszínvonala elmaradt az általános fejlődés mögött. Itt állapítottuk meg, hogy ilyenek pl. a nagycsaládos dolgozók. Én tudom azt, hogy a PB kimondta a határozatot a családi pótlék rendezésére, nem tudom hányszáz millió forinttal, de azt hiszem, elvtársak, hogy itt a teremben nem ül egy vezető sem, aki azt mondaná, hogy ezzel mi pl. a nagycsaládosok életszínvonalát felhoztuk oda, ahol az általános életszínvonal-fejlődés tart ma két és fél esztendő eredményei alapján. Tehát a nagycsaládos dolgozóknál, aztán a segédmunkások egyes kategóriáinál, a gyárakban, üzemekben, közlekedésben van még nekünk tennivalónk az életszínvonal fejlesztése terén, és csak azért említem meg ezt a két dolgot, a parlamenti meg a mostani dokumentumnak általam hiányolt szellemét, hogy jó volna azért, ha erre rámutatnánk, mert itt is úgy van elintézve, hogy fejlődött az életszínvonal, emelkedtek a bérek, a kiskereskedelem áruforgalma bővült stb., és nincs megmutatva az — én nem azt mondom, hogy konkrétan mondjuk ki, hogy hol, mit, mennyi milliót stb. akarunk változtatni, de ez elvileg veti fel —, hogy igenis a párt látja azt, hogy a tömegen belül hol vannak azok a rétegek, akiknek az életszínvonalához az elkövetkezendő idők munkájának eredményeképp hozzá kell nyúlnunk, és azt fejlesztenünk kell.

Vagy itt van pl., a dokumentum megemlíti, hogy a reáljövedelem emelkedett 1958-ban. Ez igaz, no de ebben az emelkedésben voltak azért olyan disszonáns hangok is, amelyek mellett mi nem mehetünk el szó nélkül. Én csak egy tárca területéről hozok adatokat, a kohó- és gépipar területéről, nem azért, mert ez itt egyedülálló, ez minden más ipari termelő tárcára vonatkozik. Pl. 1958. negyedik negyedévében 1 780 000 túlórát használt fel a tárca. Most, ha azt vesszük, hogy a tárcához tartozó üzemek átlag órabére 7,56 Ft, és a kettőt összeszorozzuk, akkor mindjárt kapjuk azokat a millió forintokat, amelyek mi szerintünk helytelenek, hogy megtörténtek [sic!]. Mert semmilyen kormány-, semmilyen párthatározatban, -dokumentumban az nincs bent, hogy egy üzem úgy kapja meg a tervet, hogy ahhoz ennyi meg ennyi túlóra kell, hogy a tervet teljesíteni tudja. Hogy a tervek teljesítéséhez mégis ilyen nagymennyiségű túlóra kell, annak két oka van. Az egyik az objektív ok, a másik a szubjektív. Mi, a szakszervezetek, elveinkkel és a párt elveivel ellentétesen azért járulunk hozzá és engedélyezzük, én magam is — mint a Vasas Szakszervezet főtitkára engedélyeztem ezt a túlóramennyiséget —, mert számtalanszor előfordult a termelésben az, hogy egy olyan objektív akadály van, ami miatt nem lehet mást csinálni, mint túlórát adni. Ott áll az egész termék szétdobva, várnak egy alkatrészt, amit behoznak majd külföldről, ha azt nem tudják az előírt időre behozni, akkor ott már úszik minden, ott már mást csinálni, mint túlórát adni, nem lehet. Ezek az objektív okok. Szerintem ez a kisebb része, a nagyobb része azután az, hogy az üzemen belüli szervezetlenséget, amelyből tulajdonképpen különböző elcsúszások következnek, belevarrják igen sok helyen az objektív okok közé, és aztán ember legyen a talpán, aki egy ilyen éves terv teljesítésének a hajrájában ki tudja azt vakarni, hogy, kérem, melyik a reális, melyik az irreális követelés a túlórának a terén. Ezt csak azért említem meg, mert a reáljövedelem emelkedett, mert az emelkedésben benne volt pl. a túlóra is, és ez nem

helyes dolog. 1959-ben azon leszünk, hogy nagyobb tervet teljesítsen a kohó- és gépipar, 12%-kal van a terve megemelve, de kevesebb túlórával. Nehéz helyzet ez, elvtársak. Azt megmondhatjuk, hogy a munkások túlnyomó többsége szívesen túlórázik, és harcol érte, mert a kereset növelésének ez legális módja az ő számára.

Ugyanekkor mi, a szakszervezetek, ellene vagyunk a túlórának, mert tényekkel be tudjuk igazolni azt, hogy a balesetek abban az üzemben, abban a munkakörben növekednek, ahol a munkások túlóráznak, különösen ott, ahol egy dolgozó nagyobb mennyiségű túlórát, vagy egy kisebb kollektíva nagyobb mennyiségű túlórát teljesít abban a hónapban. Ezt a pár gondolatot csak azért említettem meg, hogy lássuk azt, hogy vannak olyan problémák, amelyeket nekünk meg kell oldanunk. Ennek a dokumentumnak a 6. oldalán az a/ pont[74] foglalkozik az újítómozgalommal. Lényegében az a mondanivalója a tömegek számára, mert hisz ez megjelenik, hogy gyorsítani kell az újítómozgalmat. Elvtársak, a mi újítómozgalmunkban nagy lehetőségek vannak akkor, ha az újítómozgalom iránya egy üzemen belül helyes. Egy üzemen belül a műszaki fejlesztésnek terve van. Lényegében az új technika alkalmazása menet közben, termelés közben: ez a műszaki fejlesztési terv. De nagyon sok üzemünkben a beadott újítások, ha összességében nézzük, nem ezt a feladatot készítik elő, hanem olyan területen jelentenek újítást, amely a műszaki fejlesztéssel nincsen összhangban. Ezért jó volna, ha a dokumentumban erre hivatkoznánk. A másik az, hogy Kádár elvtárs azt mondta, hogy tudunk rendeletet gyártani. Véleményem szerint: nem tudunk. Elvtársak, tavaly tizenkét szakszervezet tartott újítási konferenciát.[75] A Szaktanács megtartotta a II. újítási kongresszust.[76] Ez azt jelenti, hogy legalább 5000 újítóval tanácskoztunk. Mi jött ki? Hogy a jelenleg érvényben lévő újítási rendelet nem jó. Akadályozója és fékezője annak, hogy mi tömegesítsük az újítási mozgalmat. És hol tartunk ma? Ma nekünk, vezetőknek, a kezünkben van egy rendelettervezet, és majd most fogunk vitatkozni azon, hogy mi legyen, vagy mi ne legyen benne. Nem kielégítő ez, elvtársak. Bátrabban és gyorsabban kell haladni, és ha egyszer újítási konferenciák, kongresszusok feltárják azt, hogy nem jó az a rendelet, ami megvan, gátol, és nem előreviszi a fejlődést, akkor nagyobb léptekkel kell előremennünk ezen a téren.

Vagy itt van a Munka Törvénykönyve, már két és fél éve készítjük. Jelenleg már ott tartunk, hogy megvan a Munka Törvénykönyve, ami a Minisztertanács elé megy, de a Munka Törvénykönyve végrehajtási utasítása, amit a Munkaügyi Minisztérium kidolgozott, az olyan messze van a szakszervezet álláspontjától, mint Makó Jeruzsálemtől. Hát, ha ebbe megint nem nyúlnak bele, akkor megint két évig fog tartani a birkózás, mire végre-valahára elkészül egy munkatörvénykönyv, amely az üzemekben megkönnyíti a bérvitákat, egyéb dolgokat, amik jelenleg megvannak, és amelyeket a munkatörvénykönyv ki nem adása miatt nem tudunk megfelelőképpen végrehajtani. Már külön tudós kell, aki meg tudja mondani, hogy a Munka Törvénykönyve melyik paragrafusa van érvényben, melyik paragrafusa nincs érvényben. Ezen szerintem változtatni kell, és bátrabban kell hozzáfogni a dolgokhoz, de nemcsak hozzáfogni, hanem következetesen végig is kell vinni ezeket a dolgokat.

Még szeretnék szólni a szocialista munkaversenyről. A dokumentum 8. oldalán foglalkozik lényegében a szocialista munkaversennyel. Ott a következő mondat olvasható: „Az ellenforradalom leverése után újjászületű munkaverseny alapjában véve megszabadult a korábbi évek hibájától." Ez igaz, de ez az igazságnak csak az

egyik oldala. Nem azért nem ment ebben az országban úgy a szocialista munkaverseny, ahogy mi, kommunisták szerettük volna, mert az ellenforradalom előtt torzulások és hibák voltak benne, hanem azért, mert nem tudtuk időben szétverni és tisztázni azt a demagógiát, amit az ellenforradalom hisztérikusan felszított a szocialista munkaversennyel szemben. Elvtársak, ezt ide bele kell venni, mert az az igazságnak csak az egyik oldala. Miről van szó? Az üzemi értekezleteken két és fél év alatt mi, a szakszervezetek, soha nem szűntünk meg a munkásoknak magyarázni a szocialista munkaversenyt, szembeszállni azzal, amit az ellenforradalom összehordott a szocialista munkaversenyről: hogy hajcsár-rendszer, hogy versenyezzél, aztán utána a normádat csökkentik, lehet úgy is szocializmust építeni, hogy nincs szocialista munkaverseny az országban, és egyéb dolgokat, amelyeket magyarázni kellett a munkásoknak, vitatkozni kellett a munkásokkal, akár egyénileg a gép mellett, akár a nagygyűlésen, ahol 4–500 dolgozó, szakszervezeti bizalmi vett részt. Meg kell mondani, hogy ezt a munkát a budapesti pártbizottság nem egy esetben segítette elő, valamint az országos PTO, a megyei pártbizottságokon keresztül. És bár Kádár elvtárs azt mondta, hogy nagy szó, hogy a SZOT helyesli a versenyt, de azt is látni kell azért, kedves Kádár elvtárs, hogy mi esztendőkön keresztül nem beszéltünk egy nyelven a szocialista munkaversenyről.

Minden funkcionárius fejében élt már 1957-ben az első pártdokumentumoknak az a megállapítása, hogy a szocialista munkaversenyben torzulások voltak 1956 előtt. Na, de mi volt ez a torzulás? Hát a kerületi, megyei párttitkárok, szakszervezeti főtitkárok kimentek az üzemekbe, homlokegyenest magyaráztunk [sic!] dolgokat, mert mindenki önkényesen magyarázta, hogy mi a torzulás, amit el kell hagyni, és mi volt a jó dolog, amit meg kell tartani. És bizony eltellett jó hosszú idő, mire elmondhatjuk, hogy ma itt a teremben, akik itt ülünk kerületi, megyei párttitkárok, szakszervezeti főtitkárok, egy nyelven beszélünk a szocialista munkaversenyről, és véleményem szerint nagyon fontos lesz, hogy a Budapesti Pártbizottság ülése és a SZOT-nak a plénuma megfelelő sajtót kapjon. A megfelelő alatt azt értem, hogy az ott elhangzó referátumot nem rövidítve, hanem teljes terjedelemben közöljék a lapok, mert pl. a SZOT plénumon mi arra készülünk,[77] hogy a legteljesebb részletességgel a közvélemény elé tárjuk a szocialista munkaversenyt, ugyanezt a Budapesti Pártbizottság ülése is tárgyalni fogja, hogy minden üzemi párt- és szakszervezeti aktivista előtt tejesen világosak legyenek a szocialista munkaverseny elvi kérdései, mi az, hogy torzulás, mi az, amit el kell engedni a markunkból, és mi az, amit szilárdan meg kell szorítani, és benne kell tartani, mert anélkül nem szocialista munkaverseny a szocialista munkaverseny. Tehát az én véleményem szerint most, hogy esztendőkön keresztül magyaráztuk az ellenforradalom által keltett demagógiát, hogy egy nyelven beszélünk, a XXI. kongresszus hatása, a szocialista országok eredményei ténylegesen megérlelték azt a helyzetet, hogy a szocialista munkaverseny megint olyan tömegméretű legyen, mint 1956 előtt egyes szakaszaiban volt, de annál talán nagyobb. Most már csak az a feladat hárul ránk, hogy tényleg csináljuk is, mert Kádár elvtársnak abban igazat kell adni, hogy azért, ha a szocialista munkaverseny dolgában a szakszervezetek, az üzemi pártbizottságok alaposabb szervezőmunkát végeztek volna, akkor a munkások politikai bizalma már nagyobb méretekben megnyilvánulhatott volna. Ez igaz és ezt el kell fogadni. A szocialista munkaversenyről elmondhatjuk, hogy elő van készítve, és megvan minden előfeltétele annak, hogy ez a szocialista munkaverseny, amely, reméljük, hogy nagy tömegeket fog átfogni, ténylegesen kézben is

legyen tartva. Ma a szakszervezetek nem úgy szervezik a szocialista munkaversenyt, hogy kimegyünk az üzembe, és az a lényeg, hogy verseny legyen, ma úgy szervezzük, hogy a minisztériummal közösen olyan célokra szervezzük a versenyt, amelyek az általános célkitűzést elősegítik. És ma nem tűrünk meg olyan állapotot, mint ami volt azelőtt, hogy a dolgozók 95%-a a vállalatnál szocialista munkaverseny volt [sic!], hogy millió és millió forintokba [sic!] került a vállalatnak a verseny nyilvánossága, a festmények, meg a nagy dekoráció, és az üzem nem teljesítette a tervét. Hát ilyen szocialista verseny volt nálunk. Ma ilyen jelenség nem fordulhat elő azért, mert ma nem a mennyiség a cél. Ma, amikor egy üzem vállalást tesz, a vállalása jóvá lesz hagyva, és elsősorban az igazgató felelős azért, hogy a minisztérium, amely anyagkeretet, egyebet kézbefog, meghatározza azt, hogy ezt lehet csinálni, ezt meg nem lehet csinálni. Nyilván[való], hogy bármilyen nagy is a lelkesedés, de káros dolog lenne, ha mi a tömegek uszályába kerülve pl. olyan gyártmányoknál engednénk, hogy a szocialista verseny célkitűzése a mennyiség legyen, aminek a dollárkihozatala nem jó a népgazdaság számára. Ilyen termékeknél nyilván hogy nem ez lesz a célunk.

A másik dolog, amire fel kell hívni a figyelmet, az, hogy a nyereség-részesedés rendszere alapvetően befolyásolja a szocialista munkaversenyt. Elsősorban azért, mert most már nem lehet a versenyben a raktárakat megtölteni és olyan termékeket gyártani, amiket nem lehet realizálni, mert ez elviszi a munkások nyereség-részesedését. Tehát a verseny összefoglalva: elő van készítve, kézben van tartva, és most ténylegesen az szükséges hozzá, hogy ezt a március havi termelési értekezleteken a dolgozók tárgyalják meg, hagyják jóvá, szóljanak hozzá, szavazzák meg, hogy most már ténylegesen ez a verseny el is induljon.

A Vasas Szakszervezet központi vezetőségi ülésén, ahol 65 üzemből vannak ott fizikai dolgozók, felszólaltak vagy húszan, és azt mondták, hogy lesz verseny, elő van készítve minden, hát mondjanak már valamit! Azért írtunk át a pártba, hogy az elvtársakat figyelmeztessük arra, hogy az üzemekben, úgy, ahogy itt előttem Kiss elvtárs, vagy melyik elvtárs mondta, most már egészségtelen helyzetet teremt az, hogy be lett víve a munkások köztudatába, hogy a szocialista munkaversenyt újra indítjuk, és az újraindítás késik. Nem tudom, nem volna-e helyes, ha ez a dokumentumban benne lenne, hogy a párt Központi Bizottsága helyesli, hogy a kongresszus tiszteletére munkaverseny indul. hogy nekünk elégséges-e az, hogy a Budapesti Pártbizottság ülése hozza ezt a döntést? Lehet, hogy elég lesz, véleményem szerint talán helyesebb lenne, ha a dokumentumban ez benne volna. Egyébként a dokumentummal és Kádár elvtárs felszólalásával a magam részéről egyetértek.

PRANTNER JÓZSEF[78] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Megyénk dolgozói is nagy lelkesedéssel fogadták a XXI. kongresszus határozatait, és különösképpen megragadta a figyelmüket az a kitétel, ami szerint az összes szocialista országok egy időben érnek el a kommunizmus küszöbére. Ez igen nagy öröm a számunkra, de ezzel egyidejűleg két ellentétes vélemény is van. Az egyik az, amely negatív, ami lényegében abban csúcsosodik ki, hogy bizonyos önelégültséget vált ki, hogy végeredményben nem is fontos nekünk erőfeszítéseket tennünk, mert hisz úgyis segítenek bennünket a barátaink. A másik, amit úgy értékelhetnénk, hogy pozitív, bizonyos ilyen nemzeti önérzet-féle felbuzdulás van olyanformán, hogy egy kicsit szégyelljük az elmaradást, és meg szeretnénk gyorsítani a szocializmus építését minden szakaszon, hogy ne kelljen a mi barátainknak miránk várni,

hogy átléphessék a kommunizmus küszöbét. Mi úgy gondoljuk, hogy helyes is, hogy van ilyen, és ezt a nemzeti önérzetet nekünk ebben a helyes irányban feltétlen táplálni kell, mert ez igen nagy emelője lehet előrehaladásunknak.

A másik, ami igen nagymértékben megfogta dolgozóink lelkesedését, az a béke megőrzésének a szilárd tudata, az a megállapítás, hogy a jelen körülmények között a szocialista tábor erejére, a békeszerető milliók összefogására támaszkodva megakadályozható egy világháborúnak a kitörése. De ugyanezzel egyidejűleg szintén van bizonyos elbizakodottság, ami az éberségnek a tompulására vezethet, és nagyon helyeslem a Politikai Bizottság határozati javaslatában azt a fogalmazást, amely egy kicsit feltételesen jelenti ki azt: ha a béke erői összefognak, akkor megakadályozhatjuk az új világháborút. Lelkesítőleg hatott a XXI. kongresszus határozata a mezőgazdaság szocialista átszervezésének meggyorsítására is. És ezen a téren a mi megyénkben is elért eredmények több értelemben pozitív eredményeknek mondhatók. Olyan értelemben gondoljuk elsősorban pozitívnak, hogy a párttagság, a széles tömegek és a pártonkívüliek is még jobban meggyőződhettek a Központi Bizottság politikájának helyességéről. Ugyanis a mezőgazdaság szocialista átszervezésénél a pártmunkások részéről bizonyos bátortalanság volt hosszú ideig. Valahogy nem bíztunk a saját erőnkben, féltünk a régebben elkövetett hibák visszatérésétől, és volt egy bizonyos tétlenség. A másik pedig azok az elhajlások, jobb- és baloldali torzítások voltak [sic!], amivel a Központi Bizottság decemberi ülésén is foglalkozott.

A mezőgazdaság átszervezésében bekövetkezett sikerek azért is nagyon jók voltak, mert a párt egységét is megerősítették. Nálunk a gyönki járásban volt legjobban tapasztalható az, hogy az ott lévő elvtársak úgy képzelték el, hogy a mezőgazdaság átszervezése úgy fog majd menni, hogy megszorítjuk a parasztot, és most, hogy rájöttek, hogy az agitációval, sokoldalú, színes, meggyőző munkával is megy, igen nagy lelkesedéssel végzik ezt a munkát, és az ő járásukban vannak a legnagyobb eredmények. Valahogy úgy vagyunk ezzel, hogy mielőtt ilyen intenzíven nem végeztük ezt a munkát, nem is láttuk ennek a munkának a szépségét, hogy milyen szép és felemelő dolog az, amikor a mi felvilágosító munkánk segíti az egyéni dolgozó paraszt gyötrődésének a megoldását. Látjuk a gyötrődését, de ugyanakkor látjuk a felszabadulását is, és nem véletlen az, hogy a mi pártmunkásaink, akik kiemelkedően részt vettek ebben a munkában, igen nagy tekintélyt vívtak ki maguknak a dolgozó parasztok között. És, hogy ez az átalakulás milyen nagyjelentőségű a dolgozó parasztság számára is, azt mutatják az olyan példák, mint pl. minálunk 34 szövetkezeti községben mindenütt elhatározták a dolgozó parasztok azt, hogy a szövetkezeti községgé alakulás napját minden évben mint fogadott ünnepet megünneplik. Úgy fejezte ki valahogy egyik dolgozó paraszt, hogy ez olyan szocialista búcsúféle. De ugyanakkor azt is kikötötték, hogy mindazok az elvtársak, akik részt vettek a munkában, azok ott legyenek az ünnepen, mert ezek olyan komafélék, mint mondta. Tehát végeredményben itt arról is van szó, hogy e forradalmi átalakulásban új hagyományok alakulnak ki, amely hagyományok kinyomják a régi egyházi ünnepeket.

A másik, amit fel szeretnék vetni, az az öregeknek a problémája. Nagyon helyes az, hogy földjáradék fizetésével, továbbá, hogy bérbe adhatják a tsz-nek a földet, bizonyos anyagi lehetőséget adnak az öregeknek, de meg kell mondani őszintén, hogy ez a lehetőség nem elégséges ahhoz, hogy az öregeket megnyugvással és biztonsággal töltse el, mert pl. egy tízholdas idős paraszt hogyha földjáradé-

kot kap a földje után, az 10–12q búzát jelent egy évben. Ez viszont a megélhetéshez nem elég. Ezért nagyon helyes kezdeményezés van néhány tsz-ünkben, pl. a legnagyobb tsz-ünkben, a 6000 holdas bátaszéki tsz-ben, ahol bizonyos pénzalapot létesítettek, még ezen felül is adnak az öregeknek egy-kétszáz forintot havonként. És jellemző az, hogy a 700 tsz-tag a közgyűlésen egyhangú lelkesedéssel megszavazta ezt. Tehát szükség van arra, hogy mindezen felül, amit törvény által biztosítunk, még igyekezzünk segíteni az öregeknek.

A másik probléma, amit fel szeretnék vetni, az, hogy hogyan végezzük az agitációt úgy, hogy nagy kiesés ne legyen a mostani nagy kampányszerű munka és az ősszel újra nagymértékben beinduló munka között. Azt én feltétlen helyesnek tartom, hogy most fő kérdés a meglévő termelőszövetkezetek megerősítése, és itt nemcsak az új tsz-községekre és az új tsz-ekre kell gondolnunk, hanem valamennyi tsz-re, és ezt azért is jó kihangsúlyozni, mert valahogy a régi tsz-ek, ahol nem az egész község van benne a tsz-ben, kicsit háttérbe szorultak. Azért is fontos az új tsz-ek megerősítése, mivel az egyénileg dolgozó parasztok, akik a szövetkezés útját választották, bíznak bennünk, bíznak, hogy nyugodtan letehetik a szocializmus kezébe a jövőjüket, és minekünk úgy kell segíteni szövetkezeti gazdálkodásukat, hogy ne csalódjanak bennünk. De már ez nemcsak gazdasági kérdés, hanem sokoldalúan politikai kérdés is. Most már viszont mi is úgy beszéltük meg, hogy azokban a községekben, ahol az agitációs intenzíva [sic!] most is folyik, ott befejezzük, (közbeszólás: hány ilyen község van?) nyolc, de ebben nem vagyok biztos, mert valahogy olyan láncreakció volt, úgyhogy azt hiszem, több is van, szóval mi igyekszünk olyanféleképp befejezni, hogy a tavaszi kezdéssel menjen, de a tavaszi munkát addig is kezdjék meg.

Vannak olyan tapasztalataink, hogy az egyik este azt mondják a dolgozó parasztok, hogy csak ősszel kezdjük, és mikor megtudják, hogy akkor mennyivel többet kell nekik fizetni az adóba, akkor azt mondják, megkezdjük most. Nem kell itt húzni-halasztani, megkezdjük most. Tehát nem lehet olyan pontosan kidekázni, hogy most ezt átszervezzük, a másikat meg nem, mert valahogy úgy értékeljük, elvtársak, hogy olyan időben vagyunk a már említett kedvező körülmények révén, hogy az egyénileg dolgozó parasztságnak a tudatában valóságos forradalmi változások mennek végbe, és azt nem tehetjük meg, ha egy ilyen általános kívánság van, ha összeállnak a dolgozó parasztok, akkor úgy gondolom, hogy meg kell még szervezni. Hogyha a munkát csak ősszel kezdjük: tudvalevőleg a gazdasági év azzal kezdődik, hogy az őszieket elvetik, de ezt megelőzi még a tarló felszántása, vagyis időben ez azt jelenti, akik ősszel kezdik, augusztusban már meg kell kezdeniök a munkájukat, éppen azért mi úgy gondoltuk, hogy ha vannak olyan községek, ahol már a szövetkezés gondolata annyira megérlelődik, hogy ősszel kívánják elkezdeni a dolgot, ott most rövidesen azt fogjuk ajánlani a dolgozó parasztoknak, hogy alakítsák meg az előkészítő bizottságokat, a szövetkezet vezetőségét, és már a közös terveket készítsék el, megköthetik a gépállomásokkal a szerződést és különböző ilyen közös tevékenységet folytathatnak. Tehát mindezek azt jelentik, hogy a tavaszi munka teljes beindulásával nagy erővel a fő súlyt a meglévő megszilárdítására helyezzük, de teljesen nem állhatunk le a számszerű fejlesztésről, különösen a szövetkezeti községek szomszédságában van olyan helyzet, hogy várnak bennünket, hogy menjünk már oda. Úgy gondoljuk, hogy ilyen módon, hogy ne zavarja a termelést, a felvilágosító munkával arra ösztönözzük őket, hogy igenis hozzák létre őket akkor is, ha ősszel kezdik meg a közös munkát, és őszig is minél intenzí-

vebben dolgozzanak. Végezetül, elvtársak, ismételten kihangsúlyozom, hogy a Politikai Bizottság javaslatával teljes mértékben egyetértek, és úgy gondolom, hogy a Központi Bizottság határozata szellemében még nagyobb eredményeket érünk el a szocializmus építésében.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a Központi Bizottság vitájában egy kérdést szeretnék érinteni, a takarékosság kérdését, annyival is inkább, mert Kádár elvtárs beszámolójában a termelőszövetkezeti mozgalmunk nagyon szép eredményeivel, annak egyes kis hiányosságaival és a további tempó kérdésével mi a Politikai Bizottságban teljesen egyetértettünk, és az a mi véleményünket is kifejezte. A takarékosság kérdéséről azért szeretnék itt röviden az elvtársak előtt felvetni néhány kérdést, mert munkánk során, vidéki utaimon gyárak látogatásakor ebben a kérdésben több dolgot tapasztaltam, és különböző üzemek vezetői felhívták a figyelmemet erre. Miről van itt szó? Nagyszerű jelenségek vannak az egész országban a takarékosságot tekintve. A lapokban olvastam arról — egyszerű emberek elhatározásáról van szó —, hogy Komlón elhatározták, hogy naponta egy forint értékű anyagot vagy hulladékot ment meg egy bányász. Ez kis felajánlás, de szép, mások százezreket takarítanak meg. Ugyanakkor, amikor szép jelenségek vannak, látunk olyasmit, hogy milliós értéket dobnak félre és rothad el — mondhatni — törvényes eszközökkel úgy, hogy nem lehet érte senkit felelősségre vonni.

Ha mi az 1960-as szintet 1959-ben el akarjuk érni, és erre megvannak a lehetőségeink, akkor rendkívül kell figyelni az ilyen negatív jelenségekre. Az a helyzet, elvtársak, hogy jelenleg itt nálunk a kommunista vezetők középfokon, meg nem egészen felső fokon nem harcolnak elég keményen ilyen jelenségek ellen, például nem harcol elég keményen a Belkereskedelmi Minisztérium és a termelő minisztériumok, különösen a Könnyűipari Minisztérium a meglévő hibák ellen, amelyek a népgazdaságra jelentős kárral járnak. Engedjék meg, hogy egy ipari példán mutassam be ezt. A másodrangú anyagok felhasználásának a kérdéséről van szó. Belkereskedelmünk azt a vonalat viszi: csak prímát a népnek. Elsőrangú jó dolgot a népnek. Az ember azt gondolná az első pillanatban, hogy ez abszolút helyes. És ha egy kicsit vizsgálja, azt látja, hogy ez hamis. Ez nem helyes jelszó: prímát is, meg nem is prímát, mert annak a nem prímának az anyaga itt van az országban, óriási mennyiségben, és az ebből az anyagból gyártott iparcikk olcsóbb, mint a príma, olcsóbb, és az se rossz a népnek, ha van olcsóbb. Kérem, engedjék meg egy iparon [sic!] ezt talán kézzelfoghatóbban megmagyarázni. A bőriparban 17 000 tonna bőrt hoz be az ország egy évben, 1956-ban 11 000 tonnát hozott be, most több a pénzünk, nagyobb az exportunk, többet hozunk be. Ennek csak a príma részét engedik felhasználni, a másodrangú anyagból nem enged gyártani a kereskedelem, az milliós értékben hever. Egyelőre semmi nem lesz belőle, ott rothad el. Ilyen másodrangú bőrcikk hétmilliós értékben fekszik a kereskedelemben, nem tudják eladni, mert nem engednek belőle gyártani. Tehát most már ki se készítik. Pl. a simontornyai bőrgyárban három millió forint értékű bőr fekszik félkikészített állapotban, mivel nem engednek belőle gyártani, mert nem elsőrangú, tehát nem is tudják most már egészen kikészíteni.

Nagyon helyes, hogy az exportunk megnőtt, annak az exportnak a legyártása után maradt másodrangú bőrünk, és ez nyomja most a belföldi másodrangú készletet. És ha elmennénk más gyárakba, hasonló mennyiség fekszik el. Az ipar látja ezt, megmutatja a mintadarabokat, amelyeket ezekből gyárt és gyártott az előző

években, mert csak 1955 óta probléma, azelőtt mint a cukrot használta el az ipar ezeket a darabokat, és a felszabadulás előtt soha nem dobták el, soha, mindig felhasználták, és minden országban felhasználják, mert nemcsak elsőrangút gyártatnak, hanem olcsó tömegcikket is. De ma nem rendel a belkereskedelem, mondjuk, női szandált, csak elsőrendű príma anyagból, tehát a falusi asszony, aki a kis kertjében a virágot öntözi és kapálja, az csak elsőrendű anyagból készült szandálban kapálhatja, és ilyen másodrangú hulladékanyagból készültet nem vásárolhat, mert a kereskedelem megőrzi őt attól, hogy ilyet vásárolhasson. Igaz, hogy ezt meg lehetne jóval olcsóbban kapni, és a pénzügyi emberek, akikkel én már beszéltem, meg az Árhivatal, meg a Szabványügyi Hivatal véleményét is megkérdeztem, meggyőztek arról, hogy nincs igaza a belkereskedelemnek, mert az állam megtalálja a maga adó- és egyéb számítását ebből a másodrangú anyagból készült árunál is. Mégis pillanatnyilag ez a helyzet, és erre fel kell figyelni, ki-ki a maga területén egy kicsit jobban harcoljon ez ellen. Nagy Józsefné[79] miniszter elvtársnő azt mondja, hogy a textilipar területén hasonló a helyzet, csak elsőrangú anyagot akar gyártani a belker., holott van nekünk nyersanyagunk sajnos másod- és harmadrangú is. Valamit abból is kell gyártani, nem rothadhat el, nem lehet elégetni. Tehát arra van szükség, hogy harcoljunk az ilyen jelenség ellen, és akkor, miközben az egyik oldalon a forintokat takarítják meg a munkások, ezen az oldalon is milliókat lehet megfogni és megtakarítani, és erre fel kell figyelni, és nem szabad engednünk, hogy ezen a téren eluralkodjon az az állapot, amit egyes emberek képviselnek, akik a megrendelést adják.

Azt mondják, hogy most már a jövőben csak exportminőséget engedünk belföldön is gyártani. Hát ez igen szép kijelentés, de emögött az van, hogy tíz- és tízmilliós értékben megy tönkre olyan anyag, amit különben fel lehetne használni. Kimegyek a simontornyai gyárba, az első az, hogy a gyár kapujában az iparvasúttal találkozom, hozza ki a gyárból a bőrhulladékot, viszi a pályaudvarra, olyan fél négyzetméteres darabokban. Mondom, mi lesz belőle? Azt mondja, miután semmit sem tudunk belőle csinálni, kifőzzük enyvnek. Enyvet azelőtt a faragás-hulladékból fél négyzetcentiméteres darabokból főztek, azzal most semmit sem csinálnak, az megrohad. Mert ezekből a nagy darabokból, a fél négyzetméteres darabokból csinálják az enyvet. Ez a nemzetgazdaságnak kárt okoz, és ha nem segítünk rajta, akkor a minisztériumban dolgozó hiába harcol ellene. Úgy van, hogy aki bent van, az van feljebb, és az diktál. Kell ebben segíteni, mert máskülönben a takarékosság elvein és azon a szép mozgalmon, amit a takarékosság terén a gyárainkban és a különböző helyeken, munkahelyeken a dolgozók szerveznek, sérelem esik. Ezt kívántam a Központi Bizottság előtt egy kissé megvilágítani.

(Szünet)

KISS KÁROLY elvtárs (elnök): A Központi Bizottság folytatja ülését. Felszólalásra jelentkezett K. Nagy Sándor elvtárs, utána Kiss János elvtárs, a XIII. kerületi pártbizottság titkára.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: A jelentkezés olyan, mint amikor az ereszből csurog a víz, hol csöppen, hol csurog. Nekünk valami orientációt kell venni, elvtársak, vagy befejezzük ma, vagy aki szót kér, az most kérjen. Holnap van a nőnapi ünnepség és a magyar–lengyel egyezmény-aláírás stb. Ha húszan vannak, vagy ha csak öten, de jelentkezzenek, hogy valami tervet dolgozhassunk ki. Most jelenleg három elvtárs jelentkezett felszólalásra.

K. NAGY SÁNDOR[80] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A beszámolóval és a határozati javaslattal egyetértek azzal a kiegészítéssel és fenntartással, hogy a termelőszövetkezetekben szintén legyen munkaverseny, annál is inkább, mert ez most a termelőszövetkezetekben ki tud bontakozni. Megvan a talaj a munkaverseny kibontakozására. Véleményem szerint is az a fő kérdés a Politikai Bizottság 28-i anyagával kapcsolatban, hogy a termeléssel egyidőben igyekszünk azt a munkánkban érvényesíteni most és az elkövetkező időkben egyaránt. Az a célkitűzés, hogy a mezőgazdaságban ez évben érjük el az 5,9% termésemelkedést, szintén reális és túl is teljesíthető, persze akkor, ha a rendelkezésre álló lehetőségeket helyesen használjuk ki, és komoly szervezőmunkát végzünk. Annál is inkább megvan a lehetőség, mivel ennek alapját megadja a meglévő termelőszövetkezeteink elmúlt évi erősödése, valamint a hat-nyolc éves tervek, amelyeket összesíteni kezdünk.

A termelőszövetkezetek egy kh-ra eső termelési értéke 1958-hoz viszonyítva mintegy 20%-kal emelkedik. Ezen belül növekedik az állatsűrűség, 17,3%-ról 21-re, tehát a növekedés majdnem a duplája lesz a tavalyinak. Ez bizonyítja azt, hogy a talajerő-gazdálkodásunk szintén jó, mert több trágya lesz, a műtrágya szintén növekedik, 103-ról 157 kg-ra. Emellett jelentős az is, hogy nemesített vetőmagból többet használunk fel ebben az évben, különösen hibrid vetőmagból, és emellett a szakmai munka beindítása a gazdálkodáson belül szintén fog jelentkezni [sic!] ebben az évben is. Ez a régi termelőszövetkezetekkel kapcsolatban tartalék, amelyre lehet támaszkodni, és ha helyesen fogjuk meg, akkor jelentős termelésnövekedési tényező jelentkezik. Világos, hogy a kettőt együtt kell nézni, és itt jön az új termelőszövetkezetek problémája.

Az új termelőszövetkezetek tavaly is, amikor az új termelőszövetkezetek döntően a tartalékföldeken alakultak, amelyek nagyon ki voltak zsarolva, alacsony állatsűrűséggel alakultak, mert az új termelőszövetkezeteknél tavaly 100 kh-ra csak 12,7 számosállat esett, szemben a régi termelőszövetkezetek 19,4 számosállatával. Mégis, az új termelőszövetkezetek már az első időben az egyénieknél nagyobb terméshozamokat értek el. Már az első évben jelentkezik a nagyüzem hatása a termelés növekedésénél, persze nem olyan mértékben, mint a régi termelőszövetkezeteknél. Emellett, elvtársak, még milyen tényező van a kezünkben? Az, hogy önkéntesen jöttek be ezek a parasztok a szövetkezetekbe. Ez olyan hatalmas eredmény, és az, aki a termelőszövetkezetekben dolgozik, tudja azt, hogy milyen óriási különbség van aközött, amikor a parasztok önkéntesen vállalják ezt a munkát, meg aközött, akit becipeltünk. Mindig az ember szemébe vágják, hogy ne pofázz, ha akarunk nekik parancsolni, mert engem bizony így és így hoztatok be. Ez pedig most elesik, és ez egy hatalmas erőforrás a terméshozamok növelése szempontjából.

A másik a termelési tapasztalat. Azt szintén tekintetbe kell venni, hogy a most belépett parasztok nagyon komoly termelési tapasztalatokkal rendelkeznek. Ezek nem olyanok, akik kubikosok voltak, akik csak a kubikosmunkát szeretik és a kazlazást, de az aprómunkát nem szeretik. Ez hatalmas erő a mi kezünkben. A földek kultúrállapota egész más. Nézzük például az állatsűrűséget, az egyéni parasztnál 100 kh-ra esett 38 állatsűrűség, a termelőszövetkezetek 21 állatsűrűségével [sic!] szemben. Tehát ezek a földek olyan állapotban jönnek be a termelőszövetkezetbe, amelyek kultúrállapota kielégítő, egészen jó, és jobb, mint a régi talajerőnövekedés, mint a régi tartalékföldek, amelyek ki voltak zsarolva. Ez

is jelentős tényező. Az állatsűrűségre még nem tudok számot mondani, de a Rábaközén és egyéb helyeken jelentős állatállománnyal lépnek be a termelőszövetkezetbe a parasztok, ami szintén nem volt meg régebben. Ezek a tényezők azt vetik fel, hogy nálunk is megvan a lehetőség ahhoz, hogy sokkal gyorsabban menjünk előre, csak ezeket a lehetőségeket ki kell használni, és megfelelő szervező munkával kell alkalmazni.

Szeretnék arról beszélni, hogy maga a forma, a tszcs, az egy forma, mint Sztálin mondta abban az emlékezetes könyvében, aztán most szintén hivatkozott rá beszédében Hruscsov elvtárs, óriási tartalék és lehetőség, csak helyesen kell gazdálkodni benne. Ebből a szempontból is szeretném kiemelni, hogy az egyéni parasztokkal szemben rettenetesen nőtt a felelősségünk. Míg egyéni paraszt volt, egyénileg gazdálkodott, addig a termelését nem sokban támogattuk. Különben is a termelőszövetkezet nem felelhetett az ő termeléséért. De most mi mondtuk, hogy jöjjön át a tsz-be, neked jobb lesz, nekünk tehát, a pártnak és az összes állami szervnek felelőssége, hogy aki most jött be a tsz-be, éreztessük velük a felelősséget. Ebből következik az a néhány probléma, amire ki akarok térni. Szerintem az első és a legfontosabb az, hogy a termelőszövetkezeteken belül nagyon alaposan meg kell erősíteni a politikai munkát, mert azt is látni kell, hogy a most belépett parasztok nem szocialisták, először is nem tudják az új formákat, az együttélés szabályait nem szokták meg, és ezeket erre nevelni kell. Sok torzsalkodás van ilyen helyen.

A vezetőséget szintén támogatni kell a munkában. Szerintem az a fő kérdés, hogy milyen gyorsan tudjuk ezeket az embereket gyorsan nevelni, átsulykolni, és ebben a pártnak van a legdöntőbb szerepe. Alapvető tényezője a tevékenységünknek, hogy ne vegyük ki a parasztok kezéből a vezetést, hanem a paraszti öntevékenységet bontakoztassuk ki, mert akkor érzi a paraszt azt, hogy övé a tsz. Ha ezt másképp csináljuk, akkor a dolgozó parasztnak ez nem tetszik, azt mondja, hogy a termelőszövetkezet nem az övé, hanem az államé, mert más irányítja. Ez nagyon fontos szempont, mert lényegében ilyen hibát elkövettünk. Ugyanakkor, elvtársak, világos, hogy a tsz vezetőségét már most igyekeznek lejáratni egyes helyeken. Pedig ezek rendes emberek. De fellépnek bizonyos hanyagsággal szemben, szólnak a háztáji terület nagyobbításával szemben. Ha nem áll az új tsz vezetősége mögött a pártszervezet, akkor nagyon komoly problémák fognak jelentkezni a tsz-en belül mindazokban a kérdésekben, amelyek biztosítják az első lépéseknél, hogy ezek a termelőszövetkezetek szocialista módon és alapon induljanak el. Mert ha most engedünk egy hézagot akár a háztájinál, akár a munkaszervezetnél, akár az elosztásnál, később óriási munka lesz visszacsinálni, és szembe fogunk kerülni a paraszttal, aki bejött a tsz-be. Tehát ezért mondom, hogy a legdöntőbb mostan a folyó évi munka, először is a tavaszi munka, erről nem akarok beszélni, mert erről beszéltek már mások.

A következő probléma, amit szeretnék felvetni, elvtársak, az, hogy felvetődött a munka termelékenységének problémája. Nálunk szintén világos, hogy a tszekben döntő kérdés, hogy növeljük a munka termelékenységét. Bár még országos számításaink nincsenek, semmi módszer nincs még kidolgozva, de mi végeztünk már ez évben ilyen méréseket, kíváncsiak voltunk, és az a véleményem, mivel én is csináltam, amikor tsz-elnök voltam, ilyen méréseket, hogy amikor az ember kezében van pl. gép, az eszköz, a fogat és az emberi munkaerő, nem mindig tudják ezt helyesen kihasználni vagy megszervezni, és hiába adunk a kezükbe technikát, ha

nincsen megszervezve a munka, akkor a munkatermelékenysége alacsony. Azt akarom ezzel mondani, hogy nem minden a gép, nem minden a magas technika, hanem ha a technikát összekötjük a hagyományos eszközökkel, a fogattal, a kézierővel, és helyesen szervezzük meg a munkát, annak óriási jelentősége van, és csökkenteni tudjuk az egy egységre eső munkaidőt, az élő munkát. Különben ahol rosszul szerveznek, nincs megfelelő munka, adhatunk mi akármilyen modern gépet, akkor is rosszul dolgoznak. Elmondok néhány példát, hogy milyen óriási a szóródás. Mi végeztünk több helyen mérést, az országos átlag 1 q búzára 1,5 munkaóra. Óriási szám ez. Mi próbáltunk termelni 1 q árpát 2,7-del odahaza a tsz-ben, de még ez is magas, és az egy munkásra eső termelési érték ilyen munkatermelékenység mellett 369 Ft-ra jött ki. A budapesti Bán Tibor-ban 1 q búza három és fél munkaóra, a Bánvölgyiben és a Sallaiban 11 munkaóra. Kecskeméti Törekvésben 6,2 munkaóra. Hát ez mit mutat? Azt, hogy nagyjában óriási eltérés nincsen, de abban van, hogy egyik helyen csapnivalóan szervezik a munkát, a másik helyen jól szervezik meg, és ez adja meg a munkatermelékenység alapját. Világos, hogy az emberi munka egy napra eső termelési értéke ott a legmagasabb, ahol a legkevesebb munkaidővel termelnek.

Világos, hogy döntő a gépesítés foka, a munkaerő ebben a munkában nem mindenhol egyenlő. Azt mondom, hogy a szervezőmunka, gépi és kézi erők helyes megszervezése az döntő ebben, mert máskülönben óriási ráfizetéssel dolgozunk. Ezért arra számítunk, hogy ez évben mi még jobb módszereket dolgozunk. Ezért arra számítunk, hogy ez évben mi még jobb módszereket dolgozunk ki, és a következőkben mindig mérni fogjuk a munka termelékenységét is, mert ha eltűrjük azt, hogy a hibák így alakulnak, akkor nem juthatunk előre.

A következő, amiről beszélni szeretnék, az a termelés bővítése. A XXI. kongresszuson arról is szó volt, hogy az óriási termelésnövekedés úgy az iparban, mint a mezőgazdaságban, a termelés hatalmas bővítése alapján valósul meg, és meg kell mondani, hogy nálunk a termelés bővítése, ha a tsz-ben nézzük, akkor elég rosszul áll. Igaz, hogy elég komoly állami eszközöket kapunk, de ennek arányában nincs meg a tsz-tagság erősítése, a saját erőnk beruházása és a termelés bővítése saját erőből nemhogy kielégítő, hanem rettenetes rossz képet mutat. Ezen a téren is kellene gyorsan változtatni, máskülönben lecsökken a termelés értéke, ugyanakkor a jövő nem lesz megalapozva, és megesszük a jövőnket is. Tudniillik, úgy néznek ki a számok, hogy ez évben a várható jövedelemből beruháztunk 12,2%-ot. Ez jelent 169 millió forintot. Az állam adott 700 milliót. Itt is látjuk, hogy valami nincs rendben. De még ez a szám mindig csal, mert azt is meg kell mondani, hogy nálunk nincsen értékcsökkenési leírás. Ha ezt is nézzük, amivel szintén számolni kell, akkor úgy nézünk ki, hogy a tsz-ek állóeszközének egy évi kopása kb. 100 millió forint. A konkrét beruházás 69 millió Ft volt az elmúlt évben, ami azt jelenti, hogy kh-ként nem esett több mint 50–60 forint. Nem azt mondom, hogy nincsenek jó tsz-ek, de az is van, és ezt látni kell, hogy van egy sor tesz, ahol felélik a meglévő állóeszközeiket, és nemhogy nem bővítik a termelést, hanem még számításaik sincsenek az egész évi kopásról.

Azt javasolnám, hogy a következőkben nagy súlyt kell helyezni arra, és törvényben kell kimondani, hogy 5% az alsó határ, és hogy legalább 10%-ot kell beruházni, és ezen felül akármennyit. Máskülönben nem tudunk előremenni a szovjet újratermelés vonalán. Ha mi azt csináljuk, ami tavaly is történt, hogy a meglévő állatok nagy része ki lett selejtezve és meghizlalva, a fiatal üszőket pedig

nem neveltük fel, akkor világos, hogy elesik a tsz, mint állóeszköz növelő tényező a termelés bővítése szempontjából. Az állami segítséget úgy kell kikalkulálni, hogy arányosan igyekezzünk állami segítséget adni. Csak ennyit akartam mondani erről a problémáról, és mi úgy számoltunk, hogy ez évben még elérjük azt, hogy a tsz-ek ezeket a saját erőforrásokat jobban kihasználják a fejlesztés szempontjából.

Befejezésül annyit, elvtársak, hogy az alapszabályügyben engem is terhel a felelősség, hogy nem készült el határidőre. Megmondom, hogy egyik bajunk még az, hogy ha rendet akarunk csinálni, rengeteg papír kell hozzá. Decemberben kész volt az ötös[81] és az alapszabály, akkor jött egy vita, hogy nem kell az ötös, csak az alapszabály. Az kell még sok elvtársnál, hogy ne a bürokrácia útvesztőjét, hanem az ügyet nézze, amit csinál. [sic!]

KISS JÁNOS[82] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Kádár elvtárs szavaival élve, talán azért csörgedeztek ilyen lassan a hozzászólások, mert néhány elvtársnak — köztük nekem is — bizonyos hiányérzetem van. Én ti. szerettem volna Csergő elvtárs után hozzászólni.

A KB itt beterjesztett határozati javaslata néhány nagyon fontos kérdést tár fel, amit az ötéves terv teljesítése, illetve túlteljesítése vonatkozásában meg kell tenni. Most jó lett volna, ha ezekben a kérdésekben nyilatkoznak az ipar vezetői, akik ehhez a legjobban értenek, pl. hogy mennyire látják a munkaverseny feltételeit biztosítva. Az elhangzott beszámolóban a mi sajátos körülményeinkre levont következtetéseket helyesnek, meggondoltnak, megalapozottnak tartom. Hozzászólásomban szeretném megerősíteni a PB-nak azt az állásfoglalását, hogy 1959-ben az 1960-ra tervezett bizonyos termelési mutatókat hozzuk előre, és azokat teljesítsük. A beterjesztett számok, amelyek itt vonatkoznak a terv 4%-os túlteljesítésére, az önköltség 0,5%-os túlteljesítésére, a termelékenységi terv 1%-os növelésére, helyesnek tartom [sic!], Szurdi elvtárssal ellentétben. Miért? Én is úgy látom, hogy bizonyos területeken és bizonyos helyeken van arra lehetőség, hogy ennél nagyobb eredményeket érjenek el. De azt, véleményem szerint, figyelmen kívül hagyni nem lehet, hogy vannak bizonyos iparágak, mint mondjuk a járműipar, vagy az erősáramú ipar, ahol már 1959-ben olyan nagy feszítések indultak, hogy nagy nehézségekbe fog kerülni a tervnek ilyen áron való teljesítése is, amit itt eredetileg terveztünk. Nagy munkát fog ez jelenteni, és félő, hogy ezeken a helyeken, hogyha mi megfeszítjük általában ezeket a számokat, az eredetileg kitűzött célokat sem tudjuk teljesíteni. Ugyanakkor vannak olyan iparágak, ahol ennél nagyobb túlteljesítésre van lehetőség, ezért azt javaslom a KB felé, hogy az eredetileg beterjesztett előterjesztést fogadja el, és az nem lesz baj, ha a munkaverseny lendülete során ezt túlteljesítjük. Miért tartom én reálisnak a PB azon javaslatát, hogy a termelési szintet 1959-ben így érjük el? Azért, elvtársak, mert egy sor objektív és szubjektív tényező abban az irányban hat, hogy ezek a célkitűzések reálisak lehetnek. Néhányat szeretnék megemlíteni. Az egyik dolog az, hogy a tömegekben, elsősorban a munkásokban egészséges türelmetlenség van a vezetés irányában, beleértve ebbe a pártvezetést és a gazdasági vezetést is. Többet akarnak adni, többet akarnak termelni, és természetesen jobban akarnak élni, mint most. A munkások versenyezni akarnak. Ez a határozat, ami most születik, úgy gondolom, hogy jó lesz arra, hogy ilyen széles, mélyebb, alaposabb munkaversenyt bontakoztassunk ki, az egész munkásosztályra vonatkoztatva. Igaza van Kádár elvtársnak abban is, amikor kijelenti, hogy a munkások sok kérdésben előttünk járnak. Így van ez a munkaverseny különböző formáinak kialakításánál is. Sokszor

a kerületi pártbizottságtól, az üzemi pártszervezettől és hozzáteszem, a szakszervezettől függetlenül alakultak és létrejöttek olyasfajta munkabrigádok, sokszor nem is nevezik magukat szocialista brigádnak, amelyek kb. azokat a kritériumokat megütik, amelyekről előttem Kiss Dezső elvtárs beszélt. Figyelemreméltónak tartom azt is, hogy ebben a munkában az ifjúság, a KISZ élenjár, ő maga szervezett különböző brigádokat, szocialista brigádokat, nagyon jól bevált, és jól megy a „szakma ifjú mestere" címért folyó mozgalom. Egynéhányat lehetne itt elmondani. Ezek hasznosak, idősebb elvtársak átveszik ezeket a kezdeményezéseket, terjed, szélesedik.

Szeretném megemlíteni azt is, hogy a munkások hangulatát kedvezően lehet megítélni, általában is és ahhoz is, hogy ilyen nagyobb lépéssel haladjunk előbbre a termelésben. Ez adódik elsősorban abból, hogy helyes a párt politikai vonala és támogatja [sic!]. De jöttek hozzá olyan új tényezők is, amikről érdemes szólni a KB-ülésen. Itt van a mezőgazdaság szocialista átszervezése és az a gyors ütem, amit sokan nem hittek, hogy ilyen gyorsan bekövetkezik. Nagyon jó hangulatot vált ki a munkások között, hogy ilyen előrelépés van a mezőgazdaságban. Örülnek neki. De rögtön megjegyzem, hogy azok a negatív tapasztalatok, melyeket Kádár elvtárs elítélt beszámolójában, azért bizonyos aggodalmat váltottak ki a munkásoknál, őket meg lehetett nyugtatni ezekben a kérdésekben. Alapvetően azonban örülnek neki, hogy így előrehaladtunk a mezőgazdaság átszervezésében.

Még egy dolgot érdemes megemlíteni. Felmértük azt, hogy milyen nyereségkifizetés várható az 1958-as eredmények alapján. Nagyon erőltetett és durva számok alapján, nálunk a XIII. kerületben kb. 10 millió Ft-tal több nyereségrészesedést fizetnek ki, mint az elmúlt évben. Itt van egy olyan eltolódás is, hogy kevesebb lesz. (Közbeszólás: mennyi volt tavaly?) Tavaly 40 millió valamennyi Ft, most 50 millió lesz. (Kádár elvtárs: 25%-kal). Igen. Van egy ilyen minőségi eltolódás, hogy kevesebbet, jóval kevesebbet fognak fizetni, általában a könnyűiparban, különösen a textiliparban, ez érthető az ottani termelési helyzetből, és jóval többet a KGM vállalatai. Nem egy olyan üzem van, amely tavaly nem fizetett, vagy nagyon keveset fizetett, és most olyan 20–21–26 nap között változik. Ez is abban az irányban hat, hogy a munkásosztálynál kedvező talajra talál, hogy mi ilyen munkaversenyt beindítsunk. De vannak egyéb tényezők is, egyéb kérdések is. Ez pedig már szorosan a termeléssel kapcsolatos. A vállalatok egy részénél van szabad kapacitás, olyan kapacitás, amely nincs kihasználva. Nemcsak a könnyűiparban, és különösképpen a textiliparban, hanem a KGM egyes vállalatainál is.

Azt is fontos megemlíteni, hogy a tervek, amelyek elkészültek, és amelyek alapján dolgozunk 1959-ben, sok vonatkozásban óvatosak voltak. És fontos tényezőkben, fontos mutatókban az üzemek egy része megközelíti, illetve van, amelyik túlhalad olyan mutatókat, amelyet évi szinten előírtak. Én, ahogy készültem erre az ülésre, megnéztem, hogy hogyan alakulnak különböző mutatók teljesítése [sic!], tömegcikkgyártó üzemről beszélek. Elő van írva az, hogy 1959-re az egy napra eső termelési érték 239 Ft kell, hogy legyen, most már 243 Ft-nál tartanak. Meg lehet állapítani azt, hogy az üzemek többsége rendeléssel le van fedezve. Anyag részben van a vállalatoknál, részben a minisztériumnak kell biztosítani anyagot, hogy a kitűzött célokat teljesíteni tudjuk. Milyen akadályokat és nehézségeket látok, amelyeket, úgy gondolom, jó itt megmondani, mielőtt nekiindulunk a nagy munkának?

Az egyik, amelyik a pártszervezetek munkájában jelentkezik, a következő nehézség: hogy a munkaverseny irányítása, vezetése tekintetében tapasztalható a

pártszervezeteknél — beleértve a területi pártbizottságot is — bizonyos fokú bátortalanság és bizonytalanság. Dacára annak, hogy van már párthatározat, amely ezt a kérdést tisztázta egyértelműen. Mégis van ilyen probléma. Jelentkezik a pártaktíváknál még mindig az a régi, egyoldalú mennyiségi szemlélet, nagyon nehéz ezt kiverni a fejekből. Jelentkezik az a nehézség, hogy a felajánlásoknak valamiféle régi formáját, kimondom a szót is, ilyen bürokratikus formáját, kevergetik új vonásokkal. Jelentkezik egy olyan nehézség a pártszervezeteknél, amelyet nagyon fontosnak tartok itt most a munkaverseny beindításánál. Mivel kimondja a párthatározat[83] — és ez helyes is —, hogy elsősorban a munkaversenyt a minőségi mutatók irányába kell majd irányítani, ezt viszont nem lehet megtenni anélkül, hogy mi megfelelő jó kapcsolatot azokkal az emberekkel ne építsünk ki, akik kulcsemberek, a műszakiakról van szó. Elvtársak, az a helyzet — kimondta ezt már a munkásosztály helyzetéről szóló párthatározat is —, hogy a munkásosztály egy részénél, de a párttagok, sőt pártmunkások egy részénél is van értelmiségellenes hangulat. E vonatkozásban műszaki értelmiségellenes hangulat. Ha mi ezeket az embereket most nem nyugtatjuk meg a nagy munka előtt, és nem értetjük meg, hogy nekik fontos szerepük van a munkaversenyben, akkor nem fognak eléggé aktívan dolgozni ebben a kérdésben, és akkor csökkenni fog a várható eredmény. Fontosnak tartom tehát, hogy most, a határozat végrehajtása előtt, annak során, mi tegyünk határozott lépéseket a műszaki értelmiségellenes hangulat leküzdésére.

Szeretnék nemcsak a pártszervezetekkel kapcsolatban, hanem más szervekre vonatkozó megállapításokat is tenni, mely még akadályként jelentkezik. [sic!] A szakszervezetről. Egyetértek Kiss Dezső elvtársnak azzal a megállapításával, hogy jó volna elérni most, a nagy munkaverseny során, hogy végre az egész szakszervezeti apparátus, üzemekben és fönt is, végre vegye kezébe az egész munkaverseny irányítását. Török elvtárs olyasmiket mondott felszólalásában, a verseny jól elő van készítve stb., lehet, hogy a SZOT-ban és a Vasas Szakszervezet Központi Bizottságában, de nincs ez így lent az üzemekben, elvtársak. Bizony a szakszervezet még nem eléggé aktívan dolgozik a munkaverseny szervezése, irányítása tekintetében. Ott is hasonlóképpen megvannak, sőt erőteljesebben jelentkeznek azok a vonások, mint amiket korábban a pártszervezet munkájában említettem. Véleményem szerint nagyon nagy gondot kellene a szakszervezetnek arra fordítani, hogy leküzdjünk egy helytelen szemléletet az üzemi bizottságok munkájában. Éppen együtt ültünk múlt héten Török elvtárssal egy ülésen, ahol szerepeltek ilyen kérdések napirenden. De nemcsak arról az egy gyárról van olyan tapasztalatunk, hanem máshonnan is, hogy az ún. érdekvédelmi munka, amit a szakszervezeti bizottságok folytatnak és dolgoznak, ezek nagyon leszűkülnek. [sic!] Én nem azt kifogásolom, hogy a szakszervezeti bizottságok ezzel aktívan foglalkoznak, jól teszik, mert korábban elhanyagolták, de azt már hibásnak tartom, hogy pl. a munkaverseny szervezése [sic!], vagy a termelés fellendítéséért folyó harcot nem tartják érdekvédelmi feladatnak. Ez is érdekvédelmi feladat, mégpedig a javából. Mert következményeiben, perspektívájában a munkások jólétének, felemelkedésének az útját jelenti. És ezért megítélésem szerint a szakszervezet fontos feladata, hogy az érdekvédelmi feladatok el nem hanyagolása mellett nagyobb figyelmet fordítson a termelői munka egész problémáira [sic!] és a munkások osztályöntudatának növelésére.

Végül én, mint negyedik akadályt és nehézséget szeretném megemlíteni, ez a gazdasági vezetéssel, a minisztériumokkal kapcsolatos. Elsősorban a KGM-ről beszélek, mert hiszen nálunk a kerületben ez az ipar van elsősorban képviselve. És itt aláhúznék egy dolgot, jobban kellene fokozni a minisztériumokban, az iparigazgatóságokban, az ott dolgozó vezetők, valamint a gyárakban dolgozó igazgatók és főmérnökök politikai felelősségét. Azon túl, hogy itt most a minisztériumoknak aktívan meg kell teremteni a munkaversenynek azokat a feltételeit, amelyre épülhet egy ilyen munkaverseny, a munkát gondosan meg kell szervezni, a kooperációt jól össze kell hangolni, a munkaverseny anyagi, ösztönző oldalát biztosítani és így tovább, mert különben valahol hibák fognak kiugrani. Szeretném megkérni a minisztériumban dolgozó elvtársakat, hogy ne ismételjék meg tevékenységükben azokat a hibákat, amelyeket már korábban a párt egyszer elítélt. Amikor szóba került, hogy munkaversenyt kellene szervezni a párt soron következő kongresszusa tiszteletére, akkor a KGM bizonyos iparigazgatóságai összerántották a gyárigazgatókat, párttitkárokat, üb-elnököket és utasítást adtak pénteken, hogy „szombaton küldd be a választ". Először is nem lehet ezt megcsinálni. Ki tudja ezt felelősséggel megcsinálni? Senki! De ez csak a dolognak az egyik oldala, ennek, elvtársak, szerintem súlyos politikai következménye is van. Egyszer már elítéltük azt, és elhatároztuk, hogy a munkások nélkül semmit nem vállalunk. A gyárvezetés készítse el azokat a terveket, amelyeket véleménye szerint reálisnak és elérhetőnek tart, beszélje meg a munkásokkal, azt erősítsék meg, szavazzák meg, és utána küldjék be a minisztériumba, hogy miket vállaltak. (Közbeszólás: érthetetlen.)

Ezeket szerettem volna itt a KB előtt elmondani, ismételve még egyszer azt a korábban tett kijelentésemet: helyesnek, reálisnak és elérhetőnek tartom az itt elhangzott politikai célkitűzéseket.

VARRÓ GYÖRGY[84] elvtárs: Kedves elvtársak! Én azt hiszem, hogy valamennyiünknek a tapasztalata az, hogy az SZKP XXI. kongresszusa dolgozóink között igen jó hatást váltott ki, nagyon kedvezően fogadták főképpen azokat az intézkedéseket, amelyek az életszínvonal emelkedésére vonatkoznak. Az már nem annyira domborodott ki — az már nem volt annyira fő téma —, és meg kell mondani őszintén, hogy a XXI. kongresszuson nemcsak arról volt szó, hogy az életszínvonal ilyen, meg olyan mértékben emelkedik, hanem arról is szó volt, hogyan és mit kell tenni azért, hogy ez az életszínvonal létrejöjjön, milyen felelősség hárul ezzel a szovjet népre, ez már annyira nem volt a vita tárgya. Magunk is gondolkodtunk róla bizonyos csoportmegbeszéléseken, pártnapokon vagy egyéb más érintkezési formákon a dolgozókkal, ugyancsak tudatosítsuk azt a lelkesítő perspektívát, amelyet a XXI. kongresszus magába foglal, azonban már mi elhanyagoltuk azt az ismertetést, hogy ezért mit kell tenni. Éppen ezért úgy gondolom, hogy amikor a KB, illetve a PB intézkedni fog arról, hogy ezt a XXI. kongresszus-anyagot megtárgyalják, megvitassák pártkörökben, és pártonkívüliek előtt is, akkor különös gondot kell arra fordítani, hogy aláhúzva ki legyen emelve az, hogy milyen munka vár a szovjet népre, és ezen belül mi is hasonló fejlődést érjünk el a mi viszonylatainkban, nálunk milyen felelősséggel tartoznak az emberek, munkások, vezetők egyaránt. Amikor olvastam ezt a határozati javaslatot, melyet kiküldtek, akkor láttam benne a vezetés színvonalának és módszerének megjavítását, de valahogy úgy éreztem, hogy nem teljes. Kádár elvtársnak a beszámolójánál nyugodtam csak meg, amikor Kádár elvtárs azt mondta, hogy a vezetést nemcsak a felső szervekre

érti, hanem érti egész le a műhely és a csoport vezetéséig is. Meg kell említeni, elvtársak, ezt azért, mert mi az utóbbi időben éppen a munkásosztály helyzetének a megtárgyalásánál megtárgyaltuk a munkásosztály helyzetének a megjavítására vonatkozó párthatározatot a gazdasági vezetéssel. Alsó szinten, üzemi vonatkozásban, közép- és felső szinten is. Meg kellett mondani, elvtársak, hogy az a szomorú tapasztalatunk volt, hogy a mi gazdasági vezetőink — még azok is, akik a gazdasági munkát nagyon jól értik — annyira apolitikusak, annyira nem értik gazdasági munkájuknak a politikai tartalmát, hogy az szinte aggasztó. Annyira nem látták a politikai oldalát a mi tevékenységünknek, a termelés előbbre vitelének, a termelékenység emelkedésének, hogy az már szinte abszurdum. Ebből azt a következtetést vontuk le és az a tapasztalat, hogy a dolgozók között, éppen a munkaverseny kifejlesztése érdekében napvilágot látott, hogy a mi dolgozóink elhagyták a vezetőket. A dolgozóinkban annyi energia összegyűlt, a mi dolgozóinkban annyi tettvágy van. Ha ezt a tettvágyat és ezt az energiát nem irányítjuk helyesen, akkor ezt egy mélypont, egy lefelé mutató görbe fogja kifejezni. S akkor már nehéz újból ezt a görbét felfelé lendíteni, akkor már sokkal több energiát kell belefektetni, mint hogy ezt a lendületet bizonyos szinten tartani tudjuk. Ezért a gazdasági vezetésben, alsó gazdasági vezetéstől egészen a felső gazdasági vezetésig, amikor az oktatási kérdés, általában a vezetés módszerének a kérdését feldolgozni [sic!], akkor úgy vélem, nagy gondot kell arra fordítani, hogy ennek a politikai tartalmát megtanítsuk, megmutassuk, megvitassuk és megpróbáljuk a vezetési módszer kialakításánál a politikai tartalmat kiszélesíteni, megmutatni az embereknek.

A helyzet az, elvtársak, hogy a Beloiannisz Gyárban eddig annyi brigád alakult, amely [sic!] még eddig soha nem alakult. Több mint 138 brigád jött létre a Beloiannisz Gyárban. Még a régi időkben, amikor a legjobban adminisztrált munkaverseny volt, még akkor sem volt ennyi, és ez a brigád dolgozni akar [sic!]. Most azt látjuk, hogy a vezetők ettől félnek. Úgy látjuk, hogy félnek. Félnek azért, mert először: felelősséget jelent, mert hiszen nyilván ezek a brigádok dolgozni akarnak, és ezeknek a brigádoknak a feltételeket biztosítani kell. Most az alsóbb gazdasági vezető tényleg rossz helyzetben van, mert mindig őtőle függ a feltételek biztosítása, hanem függ mindazoktól, amit az előttem szóló elvtárs is elmondott. [sic!] Bizonyos felső vezetési bizonytalanságból, bizonyos következetlenségből, össze nem hangolt kooperációból, és minden egyéb is közrejátszik, hogy az alsó gazdasági vezetés nem áll jól a lábán. Éppen ezért fél a munkaversenytől bizonyos szempontból, fél attól a felelősségtől, ami ráhárul, amelyet ő maga nem tud megoldani. Úgy gondolom, hogy meg kell nézni a vezetést egész végig, egész színvonalában alulról felfelé, és ezt nagyon helyeslem a határozatban.

Külön kell beszélni a pártvezetésről is néhány szót. A helyzet az, elvtársak, ha az üzemeinket megnézzük, hogy a nagyüzemeinknél van függetlenített státusz egy vagy kettő — tehát jóval kevesebb, mint a múltban volt —, és a kisebb üzemeinknél és általában a többséget kitevőknél, úgy gondolom, nincs függetlenített státusz. Tehát a politikai munkát is társadalmi munkaként, gazdasági munka mellett végzik az elvtársak. Ez rendkívül nagy megterhelést jelent. A mi elvtársaink nagyon szívesen csinálják, de ezzel kapcsolatban van egy egészségtelen jelenség, hogy ezek az elvtársak politikai és szakmai képzés terén teljesen elmaradnak. Mind jobban mutatkozik az, hogy az elvtársak hatalmas erőfeszítéseket tesznek azért, hogy a velünk egy szinten lévő emberek, akik nem végeznek társadalmi munkát, vagy olyan mértékű társadalmi munkát végeznek, [sic!] hogy azokkal az ő szakmai,

műszaki színvonaluk egy szinten maradjon. Sajnos meg kell mondanom, hogy egy jelentős részének ez nem sikerül. Nem sikerül, mert az elvtársak nem tudnak odáig eljutni, hogy műszaki könyveket olvassanak, szakmailag képezzék magukat, mert ki kell szakítani abból a politikai tevékenységükből, melyre viszont a politikai vonal vitelében szüksége van. Gondolom, hogy ezt is meg kell nekünk vizsgálni, mikor a vezetés módszerét nézzük. Biztosítanunk kell azt, hogy azok az elvtársak, akik szívükkel, lelkükkel dolgoznak a párt célkitűzéseiért, ne maradjanak le. Nagyon rossz ez nekünk is és rossz a társadalom szempontjából, ha lemaradnak.

Meg szeretnék említeni még egy-két dolgot, befejezésképpen azt, hogy igaza volt Török elvtársnak abban — azt hiszem, Török elvtárs vetette fel —, hogy a mi értékelésünkben talán rózsaszínűbbre fessük [sic!] a helyzetet, mint van. Én úgy érzem, hogy neki igaza van. Nem azért mondom, hogy a dolgozók között ma nem lenne jó a hangulat, bizakodóak a mi dolgozóink, és bíznak a pártban, bíznak a vezetésben, azonban egyet látni kell, hogy a nagycsaládosok, akiknek több gyermekük van, valamint azok az édesanyák, tehát egy keresők [sic!], akiknek két-három gyermeket kell eltartani, azok rendkívül rossz anyagi körülmények között vannak. Ezt azért nem lehet kihagyni a számításból. Azt is látni kell, hogy ezek nem kis számmal vannak, elég nagy számban vannak. Azért gondolják el az elvtársak — könnyű utánaszámolni, hogy olyan két-három gyermekkel rendelkező család, ahol a három gyerektől már az édesanya nem tud elmenni dolgozni, otthon kell vele maradni, az apának nincs más jövedelme, mint az átlagjövedelmet számítva 1500–1600 Ft — egy négy-öt tagú családnak, elvtársak, komoly gondjai vannak. Ezt látni kell. Vagy annak az édesanyának, aki 1200 vagy 1500 Ft-ot keres és abból két gyereket tart el, komoly gondjai vannak. Hogy mégis ezekben a családokban a bizalom megvan, ez azért van, mert a holnaptól nem félnek, és azt is látják, hogy azért ez javulni fog, de ezt nem számításba vennünk és ezt nem kihangsúlyozni akkor, amikor mi erről beszélünk, azt hinni, hogy ilyen rétegek nincsenek, ez nem lenne jó. Én abból következtetek erre, hogy amikor Kádár elvtárs a választások előtt a Láng-gyári pályán[85] elmondta beszédét — a Kádár elvtárstól megszokott közvetlen stílus mellett —, az embereknek az tetszett legjobban, hogy kitért Kádár elvtárs beszédében a nagycsaládosokra, kitért az öregekre és kitért azokra az egyedülálló, több gyermekes eltartókra, akiknek tényleg nehéz a helyzetük. Ez tetszett nekik. De azért, ha mi ezt a következő időszakban nem fogjuk szem előtt tartani, és általában emeljük a munkásosztály életszínvonalát, a színigazság az, hogy emelkedni fog mindenkinek az életszínvonala, de azoknak lassabban fog emelkedni, akiknek nagy anyagi gondjaik most is vannak, mert azoknál az a jövedelem, ami befolyik a családhoz, több személyre oszlik el. Ennélfogva természetesen az ő fejlődésük lassabb lesz. Éppen ezért úgy gondolom, hogy gondoskodni kell arról, hogy amikor a bérjavítások, vagy olyan lehetősége lesz az államnak, hogy külön engedményeket tud tenni, [sic!] akkor sosem szabad megfeledkezni arról, hogy minálunk elég nagy számban van olyan réteg is, akin segíteni kell.

Én lényegében be is fejeztem a mondanivalómat. Én egyetértek úgy a kiküldött határozati javaslattal, s a módosítással, valamint Kádár elvtárs beszámolójával.

MOLNÁR ERNŐ[86] elvtárs: Kedves elvtársak! Én Kádár elvtárs beszámolójával és az előterjesztett határozati javaslattal egyetértek. Véleményem szerint is az ipar területén a munkásosztályban is megérlelődtek azok a feltételek, hogy gyorsabban tudjunk előremenni. Meg kell mondani, hogy a dolgozók türelmetlenek.

Előre tudunk menni azért is véleményem szerint, mert a munkásoknak a nagy tömegei az elmúlt két és fél év alatt azért megízlelték azt, hogy milyen eredményt hoz a saját munkájuk. Én nem akarok túlozni, elvtársak, de van néhány olyan jelenség, ami figyelmeztet bennünket, hogy a vezetést minden szinten meg kell javítani, s én nagyon-nagyon egyetértek a beszámolónak ezzel a részével. Véleményem szerint és véleményünk szerint a kerületben a munkások között nagyon komolyan erősödik a gazdának a szeme, a gazdának a fogalma a közös tulajdonnal kapcsolatban, nagyon erősödik az az érzés, hogy a kollektíva iránt felelős és ezt sok-sok példa mutatja. Ma már, elvtársak, egy sor területen komolyan, szinte ösztönösen, minden irányítás nélkül fellépnek a társadalmi tulajdon ellen vétőkkel szemben. Néhány üzemben, elvtársak — én egy iparágat említenék meg, a téglagyártást, építőanyagipart —, olyan tendenciák mutatkoznak, hogy jó néhány évtizedes elmaradott fogalmat, elképzelést fel tudunk számolni. Hozzá kell tennem, nem az igazgató, esetek többségében nem a pártszervezetek vezetik ezt, hanem a munkásoknak csaknem ösztönös igyekezete. Egynéhány példát. Mi hosszú időn át nem tudtuk felszámolni a technika, az új technika iránti ellenvetést. Van olyan példa, hogy 1951–52-ben próbáltunk gépesíteni, pl. a kihordóknál, hát csaknem enyhén szólva összetörték a gépet. Ma téglagyáraink sorozatában megindult egy olyan folyamat, hogy a kisgépesítés rendszerével [az] egy főre eső termelékenységet 50–60%-ra fel tudjuk emelni. Megmondom, elvtársak, azt is, hogy nekünk a kezünkben voltak éveken keresztül olyan mutatók, hogy a szállítási kapacitásunk egy négyzetméterre 700 tégla – a szakemberek ezt ismerik. A Szovjetunióban vagy egy sor népi demokratikus országban is 1800–2000 téglát számítottak egy négyzetméterre. Ma a munkások fogtak hozzá nagyon komoly üzemi tanácskozásokon, néha a mesterrel, néha egyes igazgatóval szemben, hogy hogyan tudjuk nálunk is megjavítani azt a feltételt, hogy mi is ezt a szűk kapacitást meg tudjuk oldani. A probléma itt, elvtársak, az, megmondom őszintén, hogy az esetek többségében mi is tudtunk ezekről a lehetőségekről, tudtak az iparnak a vezetői is, és nagyon sokszor nem volt bátorságunk — és ma sincs bátorságunk —, hogy mi kezdeményezzük ezeket a dolgokat. S a munkásoknak a mozgása figyelmeztet bennünket. Egyes új normák alakulnak ki véleményünk szerint más kérdésekben is. Elvtársak! Százszámra tehető a kerületben azoknak a munkásoknak a száma, akik az állam, a kormány vállalatáról a terhek egy részét le akarják venni. Ilyen a lakásprobléma is. Tucatjával és százával jelentkeznek, hogy a pénzüket oda akarják adni, hogy megosszák az állammal a gondot. Még egy komolyabb figyelmeztetés a kultúra felé való fordulás. Évek óta nem tudtuk elérni egyik-másik viszonylag elmaradottabb iparág, azok munkásai között, hogy valami komolyabb színművet megtekintsenek és kulturálódjanak. Ma egyik-másik gyárban, pl. az újlaki téglagyárban minden hónapban megszerveznek egy-egy ilyen képkiállításnak a megtekintését. Ötszáz munkás közül elmegy nyolcvan. Vagy a Parlament meglátogatásában részt vesznek százan. Véleményünk szerint ez hihetetlen komolysággal visszahat az üzemben a termelésre.

Még egy dolgot említenék, az ifjúság kérdését. Azt hiszem, az ifjúság között, elvtársak, talán még nagyobb türelmetlenség üti fel a fejét, talán még nagyobb mértékben akarnak segíteni, s a hangulatuk összehasonlíthatatlanul jobb, mint évekkel ezelőtt. S még szélesebb mértékben ütközik ki a műszaki fiatalok közt. Kutatnak, keresnek, és nagyon nehezen adunk, vagy adnak nekik segítséget. Elvtársak, én nem általános dolgokat vetettem fel, felvetettem tendenciát. Túlzás

lenne, ha azt mondanám, ez általános dolog, ami mindenkit érint, vagy a többségét a munkásoknak, ezek olyan tendenciák, amit ha jól vezetünk [sic!], nagyon komolyan előre tudunk jutni. Miért vetem fel ezt a vezetés kérdésével kapcsolatban? Elvtársak, én azért vitatkoznék itt egy néhány dolgon. Mi ténylegesen a Kiss elvtárssal odaszóltunk Szurdi elvtárshoz, hogy az ipar — tehát az ipari minisztériumok — föl vannak-e készülve, hogy a munkások között jelentkező akaratot, hajlamot megfelelően le tudják vezetni. Szóltam. Véleményem szerint nincsen felkészülve az ipar ebben a kérdésben úgy, ahogy mi ezt elképzeljük.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Óriási különbség levezetni, vagy vezetni. A levezetésre a képesség megvan.

MOLNÁR ERNŐ elvtárs: Ez nem ilyen egyértelmű dolog, hogy csak a KGM vezet, hát azt a párt vezeti. Elsősorban ott is kéne műszaki területen valamit, illetve többet csinálni. Ez a fontos.

Elvtársak! Fock elvtárs kint volt a héten a Szállító Berendezések Gyárában. Ott 1200 silókombájn helyett vállaltak 1400-at. Ugye tudomásul kell venni, hogy a tervet kiadták január végén. A probléma, hogy rendkívül komoly kooperációs problémák vannak, és tudnánk talán többet is csinálni. A Hajógyárban nincs rend, amit mi titkolunk. Na most, itt lent ilyen ellentmondások keletkeznek és születnek. Sokszor bíráltak bennünket a területen, az alsóbb szerveknél, mikor ott dolgozunk, joggal, a munkások is bírálnak, hogy van olyan hangulat, hogy a Központi Bizottság vonalával, politikájával egyetértenek, ez így igaz általánosságban is, csak lent a helyi vezetők azért nem úgy dolgoznak. Hát, elvtársak, milyen ellentmondások vannak? Egy: azok az ellentmondások, hogy januárban, vagy még talán ma sincs egy sor helyen tisztázva, hogy mit fogunk gyártani. Hát itt van a textilipar. Mi általánosságban, ha jön egy határozat, kimondjuk azt helyesen, hogy a termelékenységet emelni kell, az önköltséget csökkenteni kell. Nem mondom, hogy rendkívül nagy gond a III. kerületben is — ahol az ország kikészítő iparának a többsége van —, hogy hogyan oldjuk meg azt a feszültséget, hogy a termelékenységet emeljük. Elvtársak, akármilyen objektív dolgok vannak, megrendelés és egyéb, ott az egy munkás [sic!] és ennek alapján az ezer-ezer munkás vitatkozik velünk, hogy adjuk meg ennek a lehetőségét.

Olyan helyzet van a Budapesti Harisnyagyárban, hogy a munkások — 1200 ember dolgozik ebben a gyárban — megosztják egymással a munkát, vállalják a heti 42–44 órás munkahetet, azért, hogy ne kelljen elbocsátani ötven vagy száz embert. Na most, ezek az összeütközések azért, elvtársak, bizonyos politikai ellentmondásokat is előidéznek, amire válaszolni nagyon nehéz. Persze, véleményem szerint, általában az iparban pontosabban, jobban kellene megnézni, illetve törekedni arra, hogy ezt a nagy kezdeményezést fel tudjuk használni, illetve fel tudjuk fogni, vezetni tudjuk. Én, elvtársak, lehet, hogy nem jól értelmeztem, Török elvtárssal vitatkoznék én is egy kérdésben. Mélységesen egyetértek azzal, és én azt hiszem, ez nagyon komoly előrejutás, hogy a családi pótlékot felemelték az egész országban. Tényleg a nagycsaládosoknak a helyzete nagyon nehéz. De én megmondom, a kerületben is vitában állunk ebben a kérdésben egy csomó elvtárssal, hogy mi az a határ, ameddig el tudunk menni. Az értékmérő a munkások között: amit én teljesítek és a másik munkás. És nem az, ugye, hogy kinek milyen szükséglete van. Ez az általános mérce. Ugyanis én azért vetem itt fel ezt a kérdést, mert lehet, hogy tévedek. Mi a kerületben ezt a kérdést úgy magyarázzuk, hogy most az erőviszonyainkhoz képest komoly gondoskodás történt, a további előrejutás a nagycsaládo-

sok részére is a cél, az az életszínvonalemelés, ami általános, és az az életszínvonalemelkedés, ahogy az egyén iparkodik. Ahogy az egyén többet akar termelni, a saját technikai és egyéb tudását emeli, és nem az, hogy neki négy-öt vagy hat gyereke van. Szóval félreértés, elvtársak, ne essék — nekem is négy gyerekem van odahaza, hát tudom azt, hogy milyen gond —, de én azért politikai kérdést is felvetek, amikor gyakorlatban meg akarjuk ezt a dolgot oldani.

Befejezem, elvtársak, azzal, rendkívül nagy teher van rajtunk, a pártszervezeteken, vagy azokon az embereken, akiket a párt az úgynevezett pártszervezetekbe küldött, hogy ott kell dolgozni. Én azt hiszem, nagyon alá kell húzni azt a dolgot — ez a mi általános véleményünk —, hogy a megcsontosodottság ellen, a megszokottság ellen nagyon kell harcolni. Ez a mi legnagyobb akadályunk, a régi vezetési forma, emberekhez való viszonyunk, erről le kell szokni, és ez, elvtársak, nálunk is megvan bizonyos értelemben. Véleményünk az, hogy nagyon komoly mértékben megvan a gazdasági vezetésnél is. És nekünk az lenne a kérésünk, nagyon komolyan javult a viszony a miniszter elvtársak, miniszterhelyettes elvtársak és egyéb fent dolgozó elvtársakkal, segítsenek egy kicsit, hogy még jobban segíthessünk, hogy lent meg tudjuk oldani ezt a dolgot, hogy politikai indokkal is menjen a munka. Én, elvtársak, azt tudom ígérni a magunk részéről, a magam részéről, mindent el fogunk követni, hogy a Központi Bizottság határozatát végrehajtsuk.

KISS KÁROLY elvtárs: Kádár elvtárs zárszava következik.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! Előbb néhány általános kérdésről kell szólnom, ami bizonyos értelemben kiegészítése lenne az egyébként kimerítő referátumomnak. Sok kérdés gyűlt össze, és azt hiszem, nekünk itt nem a fő elveken kell vitatkoznunk, és helyes, ha sok gyakorlati kérdésről is szó van. A képhez, amit én itt vázoltam, hogy milyen tényezők jellemzik a helyzetünket, sok minden egyéb is hozzátartozik, de további részletekbe nem tudtunk menni. Úgyhogy én azt ajánlom a Központi Bizottságnak mint testületnek, az elvtársaknak, akik itt jelen vannak, hogy vegyék figyelembe, ami a kép kiegészítéséhez tartozik. Pl. Szurdi elvtárs szóvá tette, hogy a januári visszaesés bizonyos mértékig nagyobb, mint a szokásos. Ezt figyelembe kell venni, és ebből adódnak természetesen tennivalók, végrehajtások [sic!]. A tsz-szervezés hibái között is van egynéhány olyan, amiről nem beszéltem, de egyet még megemlítenék, hogy nehogy még egyszer ezt csináljuk. Hogy honnan, honnan nem, területi szervektől-e vagy központi szervektől fordultak bizonyos tanintézetekhez, pl. az Állatorvosi Főiskolához és más ilyen szakiskolához,[87] valakik olyan javaslattal, hogy függesszék fel a tanítást, és a hallgatókat küldjék haza. Ez több tanintézetnél előfordult, azonnali rendkívül rossz hatással. Ti. ezek a fiatalemberek nincsenek úgy benne a mindennapi harcban, ami ma a falun, meg egyebütt van, sok mindennek a nyoma még a fejükben benne van, ami 1956-ban a felszínen csapkodott, tehát az első reagálás az volt, hogy az Állatorvosi Főiskola hallgatóinak egyik csoportja kihallgatásra jelentkezett nálam, Dobi elvtársnál és másoknál. Az egyik fő terjesztője volt annak, hogy mi történik a falun, miért küldenek minket haza stb., stb. El kell képzelni, hogy ha ezek történetesen hazamennek, mit segítettek volna. Rontottak volna. Úgyhogy az ilyesfajta dolgoktól, hogy intézmények szüntessék be a működésüket, hogy az embereket mozgósítsuk valahova a világba — mert hát ezek a világ minden sarkából kerültek össze —, azt hiszem, a jövőben tartózkodnunk kell, vagy ha ilyennek az igénye mégis felmerül, akkor ennek az engedélyezését a Központi Bizottság vagy a kormány hozzájárulásától tegyük függővé, mert különben nagy zavart csi-

nál. Főleg az ilyen megkeresett tanintézetek diákjai, egyes tanárai voltak a fő terjesztői itt, Budapesten mindenféle pánikhangulatnak, hogy erőszak van, meg mi lehet ebből stb. Bár a vélemény megoszlott, egy részük tényleg akart menni segíteni, a nagyobbik része talán nem akart. Ezt csak azért említem meg, mert elég rossz volt az ilyesfajta kezdeményezés.

Nem beszéltem a pártélet és a mozgalmi élet néhány negatív vonásáról, ami az utóbbi időszakban jelentkezett. Miről van szó? Nekünk vannak politikai tanfolyamaink, szemináriumaink, az ún. napi politikai kérdésekkel való foglalkozások stb. Sajnos az a helyzet, hogy a tanfolyamnak [sic!] egy része megint üres, lapos, ismétlő, unalmas. Már megint kezdenek szolgálatszerűen és kényszeredetten menni az emberek ezekre a tanfolyamokra. Ez csak egy szimptóma. Van más szimptóma is. Összrendezvényeink számarányán belül arányban nem túl nagy, de számban elég sok a nem sikerült rendezvény. Tudjuk, hogy még fontos pályaudvari fogadásnál is előfordult, hogy négyszáz ember kellett volna és százötven volt. Pl. képzeljék el, hogy milyen kellemetlenül éreztem magam, mikor beszéltem a szovjet katonai vezetőkkel, és megemlítették, hogy a Vörös Hadsereg évfordulójának az ünnepségére[88] sok rendezvény volt. Ők ennek nagyon örültek, de azt mondták, az az érzésük, hogy többet rendeztek, mint szabad lett volna, és ennek következtében előfordult, hogy találkozót szerveztek, az ő katonáik elmentek oda, megtisztelve, lelkes hangulatban, és hat magyar jelent meg a találkozón. Másik esetben előfordult, hogy az ilyen találkozó filmbemutatóval volt összekötve, a tényleg nagyon szép Halhatatlan garnizon c. filmet mutatták be, ott megjelent az ő katonaságuk, akiket erre meghívtak és magyar részről összesen tíz dolgozó jelent meg. El lehet gondolni, elvtársak, hogy egy ilyen nem jól sikerült rendezvény milyen hangulatot vált ki a szovjet csapatokban, és ötven jónak a hatását egy rossz tönkreteszi. A belső pártmunkában is érvényes az, amit általában itt felvetettünk, hogy amihez nem kell nagy elméleti tanulmányozás, azt azonnal meg lehet tenni, tehát egy kicsit több lelkiismeretesség, egy kicsit több felelősség kell, és érezze ezt a legegyszerűbb alapszervi titkár is, hogy ha egyszer valamire azt mondja, hogy ezt megcsináljuk, akkor annak legyen keze, lába. És, ha csak nyolcat képes csinálni, ne vállaljon tizennyolcat, hanem csináljon nyolc rendes dolgot. Ez mindenféle politikai rendezvényre vonatkozik.

Vagy pl. egy másik jelenség. Van nekünk tényleg sok élő, eleven, aktív szervezetünk, hát mindenekelőtt ott a pártunk, aztán a szakszervezet, KISZ, nőmozgalom, Magyar–Szovjet Társaság,[89] békebizottságok, tudományos egyesületek és még jó néhány. Kezdenek az érintkezési felületek ismét súrlódni, és nem tudom, nem kellene-e nekünk a kongresszussal kapcsolatban egyik tanulmányozandó kérdésnek felvenni, hogy az egész társadalmi, politikai mechanizmusunk munkáját megjavítsuk. Nem tudom, elvtársak, ilyen szentségtörő gondolatot jó-e felvetni. Mikor a Magyar–Szovjet Társaságról volt szó annak idején, sajnos nem tudtuk kellően tanulmányozni, mert ennek az újjáalakítása felmerült már 1956 decemberében, és valahogy isten nevében újjáalakult. Ennek vannak alsóbb szervei, lefelé mindenfele bizottságai stb. Van néhány ilyen dolog, amelynél felvetődnek ezek a kérdések. A békebizottságnál a Politikai Bizottság már nem is csinálta, hogy legyen egy országos, reprezentatív békebizottságunk, és ez lehetőleg ne legyen tömegszervezet, amelynek alsóbb bizottságai vannak és instruktorai, instrukciói és nem tudom én még mi, ami még ezzel jár. Egy ilyen csapást kivédtünk a Minisztertanácson, ahol a PTO ellenzése után a gyermekvédelmi bizottságnak a fő szervező

elvtársnője — nem tudok rá jelzőt találni, párttag — visszaélt azzal, hogy Münnich elvtárs az elnöke a bizottságnak, ő nem tudta, hogy a PTO nem akarja, bevitte a javaslatot a kormányhoz, hogy ne egy országos bizottsága legyen, hanem minden megyében és másutt, és legyenek instruktorok, gépkocsik, szervezet, meg kongresszus és tömegszervezet legyen. Minek ez? Egy-két ilyen akarnoknak kell az ilyesmi, a népnek erre nincs szüksége, attól az ifjúságvédelem nem lesz jobb. Pl. a Magyar–Szovjet Társaságnál nem tudom, nem lett volna-e helyesebb egy komoly, országos testületet csinálni, amelyik ezt reprezentálja, a nép felé minden vonalon és mindenhol kell ápolnunk a magyar–szovjet barátságot.

Itt van a nőmozgalom. Egészséges, jó, és én azt hiszem, hogy az ellenforradalom retrográd akciói után elkerülhetetlenül kellett. Ez komoly országos nőmozgalom kell hogy legyen, amely behozza azt a veszteséget, ami itt jelentkezett, mert a nőket mindenhonnan kidobálták, és csak egy kis részük került vissza. De hogy távolabbi perspektívában vajon ez így hasznos-e, vagy más formában, azt hiszem, meg kell vizsgálni. Lehet, hogy nekünk jó egy reprezentatív, komoly országos nőszervezet, amelyiknek van lapja vagy fóruma, lefele és kifele szóló, és lehet, hogy nem kell alsó szervezet. Az egyszerű állampolgárra gondoljunk, eszerint ha ő igényt tart arra, hogy becsületes embernek tartsák — és nem kevés az ilyen állampolgárok száma —, akkor, ha igen fejlett, akkor párttagnak kell lennie, de ha rokonszenvezőről van szó, annak szakszervezeti tagnak kell lennie, a békebizottságban is kell valakinek lenni, a Magyar–Szovjet Társaságban ha valaki nincs bent, akkor nehezen lehet becsületes, haladó állampolgár és így tovább. És még ha nő is az illető, akkor a nőmozgalomban is ott kell ülnie, ha fiatal, akkor még az ifiknél is, tessék ezt elgondolni. Nálunk megint vannak olyan szimptómák, hogy ugyanaz a harminc ember négyféle elnevezés alatt találkozik egymással egy héten belül, és négyféle testület nevében hozza egyazon határozatait. Azt hiszem, meg kell nekünk vizsgálni ezt a kérdést elvileg — legalábbis a perspektívát illetőleg —, mert ez így van nemcsak lent, hanem fönt is. Bár ott egyéb oka is van, ez a szűklátókörűség az emberek megítélésében. Tényleg minek kell az, hogy ötszáz emberünk van, akik minimum hét testületben országos vezetők. Ennek egyéb oka is van. Néhány ember szeret szerepelni, azt hiszi, hogy szegényebb lesz, ha hat testület helyett csak kettőben tényező, és közben nem tudnak a népünk fiai felkerülni. (Közbeszólás: a pártszervezeteknek kell őket segíteni és nem fordítva.) Ezek bizonyos kiújulásai egy korábbi, nem jó társadalmi munkamódszernek.

Nem akartam mindenféle dolgokat felvetni a mai referátumomban, mert nagyon messze jutottunk volna, de ezeket azért sorolom mégis most pótlólag fel, mert itt felmerült, hogy nálunk minden jól megy. Hát azért nemcsak hogy nem minden megy jól, hanem negatív dolgok is jelentkeznek és erősödnek már lassan. Ezek bizonyos konszolidációs termékek, de nagyon rossz hatással járhatnak. Pl. itt van a mi bonyolult társadalmi mechanizmusunk, ez pl. mit eredményez? Itt volt a decemberi tsz-határozat. Elhatároztuk, hogy valami három központi helyen kell ezt tüzetesen megvitatni a Központi Bizottságon kívül.[90] Azt hiszem, az FM aktívájáról volt szó, a SZÖVOSZ aktívájáról és a Szövetkezeti Tanácsról. Ehhez jött negyedikként a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, ahol szintén nem volt káros, hogy politikai kérdésként szóba került. Aztán míg mi közben Moszkvában ülünk,[91] kapjuk a lapokat, nézegetjük őket, látjuk, hogy a Nőbizottság is, és aztán még legalább húsz központi szerv megtárgyalta, de hogy megtárgyalja, az még csak hagyján, de mindjárt sajtóba is teszik, és a szerencsétlen olvasó hatszor-tízszer

olvassa ugyanazt a témát különböző rendezvények címén, és a tetejébe aztán mindez az összes csatornákon megy lefele. Nézzük a tsz-t, lehet, hogy ezért is adta fel némelyik középparaszti réteg a harcot, mert tsz-kérdésben hatféle kiadásban vették elő, mint állampolgárt, mint Népfront-hívőt, mint szimpatizánst, mint tanácstagot, mint nőbizottsági tagot, meg nem tudom én még mit. Nem szabad ezt csinálni. Nem szabad engedni, kiújulni azt, ami egyszer volt és a tapasztalat szerint rossz. Ezeknek a szerveknek akkor, addig és olyan területen van létjogosultságuk, ahol szerepet töltenek be. Pl. időszakilag a nőmozgalom bizonyos értelemben történelmi missziót tölt be, és két-három évig ezt nyomni kellett, hogy az elvtársak egy kicsit egyenesbe jussanak. De lehet ezen másképp is segíteni. Nem az a női egyenjogúság, hogy országos mozgalom van, az igazi egyenjogúság az, amikor már erre nincs szükség, mert a Központi Bizottság harmada majd nőkből áll, és általában a pártéletben, a szakszervezeti életben, az állami funkciókban és mindenütt ott vannak az asszonyok is. Kell ezt a kérdést is tanulmányozni, mert ilyenekből az következik, hogy amit 57-ben joggal mondtunk, hogy a szavak visszanyerték az értelmüket, majd megint el fognak kopni, és megint elvesztik az értelmüket és üres frázisokká válnak.

Van még egy morális kérdés a társadalom életében. Most a legszűkebbekről beszélek, a párt- és az államapparátusról. Nagyon nem jó jelenségek vannak. különösen szélesen elterjedt megint az iszákosság. Megjegyzem, a pártban is, és sajnos az állami életben is. Most az évi mérleget megcsinálta a Belügy és az Ügyészség, és a Belügyben az elmúlt évben 13 000 fegyelmi ügy volt. Minden második belügyi ember fegyelmi elé került. Kisebb-nagyobb mindenféle vétségekért. Persze, ehhez hozzájárul, hogy szigorúbban is veszik most, mint egy évvel korábban – de azért a jelenség nemcsak ebből van. Hát mondjuk, hogy 10 000 volt, ez rettenetesen sok fegyelmi, ami a részegségből, a fegyelmezetlen nőügyekből, a garázdálkodásokból jön. Most mit csináljunk? Már többször kértek minket az elvtársak, a PTO a pártaktíva érdekében, mások másért, hogy tegyük szóvá általában országosan az iszákosságot, de ez nem nagyon jó, mert ha országosan tesszük szóvá, mi az? Prédikáció. De nagyon-nagyon jó volna, hogyha pártvonalon, más tömegszervezeti vonalon, állami vonalon az adott jelenségekkel szemben legelőször talán döntően nevelő jelleggel és azután büntető jelleggel elkezdenének egy kicsit komolyabban harcolni. Mert ennek okát, fokát kikeresni, kibogarászni elég nehéz. Sok minden közrejátszik. Tudjuk mi, mikor kezdődött ez? 1957-ben, amikor már megint állt az ország és a párt a lábán, akkor kezdtek el inni. Tényleg súlyos dolgokon mentek át az emberek, lelki megrázkódtatás érte őket és mindenféle, ekkor föllélegeztek, és elkezdték jól érezni magukat. Hát módjával ez még érthető is, de ma már oda vezet, hogy nagyon súlyos esetek vannak és sajnos nem kevés. Nem azt mondom, hogy száz közül harminc pártaktivista, de bizony viszonylag elég sok ilyen eset van, és talán helyileg kellene adott esetben nevelni, rábeszélni, kicsit büntetni ezeket, mert országosan kezdeni a dolgot tisztára prédikációs alapon nem helyes, és megint elkoptatnánk a dolgot. Lehet, hogy majd kell, de előbb próbáljuk meg kicsit szigorúbban venni helyileg ezeket a mindenféle erkölcstelenségeket.

Most visszakanyarodok megint közelebbi témához. Megemlítem még a tsz-fejlődés tényezői között, mert szintén fontos, hogy itt segített, példának okáért, a tanácsválasztás is, ahol a tanácsok összetételét mi elég lényegesen javítottuk olyan szempontból, hogy ne tsz-ellenes emberek álljanak a községek élén. És tényleg sikerült is érezhető változást elérni, ez is segített. Azonkívül nem beszéltünk róla,

de azért nagyon fontos, talán alapvető tényező lehetett, az a burzsoá reakciónak és a nemzetközi imperializmusnak 1956-os ellenforradalmi felkelésben szenvedett veresége. Ez nagyon fontos tényező lehetett, mert akiben valamiféle illúzió élt, az kétféle módon is kigyógyulhatott belőle. Először úgy, hogy megértette, hogy ha a kommunistákat félretolják a kormányrúdtól, akkor nem a paraszt-mennyország jön, hanem a régi fasiszta világ. Ezt megértették, ez is kigyógyította őket. Másrészt azokat is kigyógyította, akik azt se bánnák, hogyha ez jönne. Tréfás dolog, hogy itt-ott voltak olyan hangok, ez az öngúny, hogy ilyen parasztok azt dalolták, hogy „nem győzték az angolokat várni, be kellett a tszcs-be állni". Hát ugye ebben öngúny is van, meg mindenféle, a reakció veresége. Ezt mutatja, hogy milyen érdemes agitálni bizonyos távoli kérdésekben is. Pl. voltak középparasztok, akik azzal léptek be most a napokban a tszcs-be, hogy „már Macmillan is elment Moszkvába,[92] meg hallom, hogy az ENSZ főtitkár is oda fog utazni,[93] hát akkor én mit okoskodjak tovább, belépek a tszcs-be". Hát szóval, a nemzetközi tényezők és erőviszonyok is közrejátszottak, ez az érdekes. És általában az a súlyos vereség is, amit a reakció elszenvedett az úgynevezett magyar kérdésben, ez alapvető és döntő tényező. Azért érdemes ezzel foglalkozni, mert ha ezt mind végigvisszük és megértik, akkor azt is értik, hogy mivel magyarázható az, hogy most a győriek még egy-két nap haladékért rimánkodnak, mert már csak egyetlen helységük van a megyében, ami nincs beszervezve. Onnan is adódik ez, hogy az ellenforradalom kérdésében is világosság van, megfelelően lett megvilágítva, megvitatva a kérdés.

Még egy ide vonatkozó kérdés: decemberben itt mi vitába szálltunk azzal, hogy a gazdasági feltételek biztosításának a függvénye legyen a falu szocialista átalakítása. Mi azt mondtuk, nem lehet annak a függvénye. Mert azt nem tudjuk soha megcsinálni, hogy előbb az összes szükséges traktor, meg minden csoda legyen kész, és utána fogunk ennek megfelelően szervezést csinálni. Ezt mi nem tudjuk elfogadni, az ilyen kabalisztikus szemléletet. De hogy semmit se törődjünk a gazdasági feltételek megteremtésével, az sem fogadható el. Ezt azért emlegetem, mert még majd vissza kell térnem erre, hogy most a tsz megszilárdítása van-e soron, vagy hogy még szervezgessük még nem tudom én meddig. Mert ha előre nem is lehet tulajdonképpen az összes gazdasági és szervezeti feltételt megteremteni, de utána aztán nagyon sürgősen igyekezni kell maximálisan megteremteni. És most ez van soron. Még majd kicsit itt vitatkozni is kell.

Említettem a kormányzati munkát, annak tanulmányozását, egyszerűsítését, javítását, hogy ne mechanikusan értsék, nem arról van szó, hogy több minisztérium, kevesebb minisztérium, ez egyáltalán nem érdekel minket mint előzetes tétel, hanem valószínű, hogy a vizsgálat azt hozza ki, hogy még a minisztériumok számát is tudjuk csökkenteni. Mi nem ebből indulunk ki, hanem hogy ez mit jelent. Az egész kormányzást vizsgálni kell, itt van egy napi kérdés, még nem is tudtunk rá válaszolni. Vannak termelőszövetkezeti községek, városok, és ott van a mi régi közigazgatásunk, a tanácsapparátus és háromnegyed részben munkanélkülivé vált. A parasztok úgyis megoldják — ez radikális megoldás —, hogy volt egy jó tanácselnökük, akivel meg voltak elégedve, a falu nem túl nagy, csináltak egy tsz-t, megválasztották tsz-elnöknek, és azt mondták, csináld mind a kettőt, vezesd a mi tsz-ünket, és utána majd megcsinálod a tanácselnök munkáját. A kormányzatnak most jelentkeznek bizonyos problémái, Szolnok megyében vannak nagy városok, az egyik 50 000 hold határral. Ott öt vagy hat nagy tsz lesz valószínűleg, de az egész át van fogva és vezetve van, és ott azért nem csekély tanácsapparátus is van.

Hát azzal mi lesz? Erre is válaszolni kell, meg az embereknek is, hogy övelük mi lesz. Úgyhogy ilyen tágabb értelemben gondoltam én azt, hogy ne csak kizárólag a gazdaság vezetését, hanem az egész kormányzási szisztémánkat is egy kicsit meg kell vizsgálni.[94]

Egyes felszólaló elvtársak kérdéséhez szeretnék kapcsolódni. Több elvtárs felvetette, hogy a munkaverseny-felhívásban legyen benne a termelőszövetkezeti parasztság is. Ez elég fogas kérdés, mert nem tudjuk, hogy melyikben legyen benne. Hát itt van ez az alaphatározat, talán ide valami mondatot lehetne még tenni, mert a felhívást a SZOT adja ki, és azért oda nagyon nehéz beleragasztani a SZOT-hoz a termelőszövetkezeti parasztságot. De ebben a határozatban legalább egy főcím alatt kell megemlíteni, hogy az össznépi munkából a termelőszövetkezeti parasztság is vegye ki a részét, illetve rájuk is számítunk. Tömpe elvtárs a „felhívás" kifejezést használta, és ezért nem értettem pontosan, de most világos, a határozatról van szó.

Egy szimptóma van, amire érdemes gondolni, amit Tömpe elvtárs mond, hogy most úgy ment bégbe ez a szocialista átszervezés, hogy nem menekültek a parasztok a földtől. Ezt még más jelenség is alátámasztja. Pl. most a Határőrségnél leszerelések voltak, és nagyon érdekes dolog, hogy a korábbiakhoz képest sokkal kevesebb parasztlegény kérte, hogy visszamaradhasson. Pl. eddig elég sok parasztlegény kérte, hogy maradhasson a Határőrségnél, mert ott egy pályát látott maga előtt. Most nagyon sok parasztgyerek, és különösen Győr megyeiek, azt mondták, nem akarnak visszamaradni, hanem mennek haza a faluba. Kérdezik, Miért? Azt mondják, hát ott most már más világ lesz ezután, szocialista a falum. Szóval nemhogy menekülne a földtől, hanem bizonyos paraszti elemek vissza is fognak menni, akik a haladást, a kulturáltabb életet keresték, és azért hagyták ott a falut.

Tömpe elvtárs megemlítette a termeltetési szerződések szorgalmazását, és azt mondta, hogy továbbra is nagyon fontos tényezője a népgazdaságnak. Megmondom őszintén, nemcsak nagyon fontos, hanem fő eszközünk a közellátásban, mert nincs beszolgáltatás. Tehát a fő eszközünk a szerződéses termeltetés, mert a piacra szorulás csak másodlagos lehet az állam szempontjából, mert tisztára a csődbe jut az állam, ha a fő a piacra szorulás. Úgyhogy, ha itt van késlekedés, akkor szorgalmazni kell, hogy az egész vonalon a szerződtetést igyekezzenek most megoldani. A kettős feladat megoldásával kapcsolatban itt több bizakodó hangot hallottunk Tömpe elvtárstól is és K. Nagy elvtárstól is. Mi azt hisszük, megoldható. És az, hogy érjük el a tavalyi szintet, az helyes törekvés, ti. sokkal szélesebb bázison kell elérni a tsz tavalyi szintjét, ez nem ugyanaz. Ha jóval jelentékenyebb bázison érjük el azt a növénytermelési pluszt, akkor az már segít is megoldani azt a kikerülhetetlen ellentmondást, hogy másutt meg viszont a termelés egy kicsit csökkenni fog. Bár mi úgy látjuk, hogy ez nem vészes, hogy az egyéni parasztnál valami borzasztóan csökkenne a termelés, nem vészes, de azért valami lesz, most egy kicsit. És ezt tudjuk ellensúlyozni. Most arra vonatkozóan, hogy háztájiba, vagy nem háztájiba termeljük ezt meg. Mi a háztájitól nem vagyunk megijedve, de azért azt ajánljuk, hogy a fő mégiscsak a közös gazdaság legyen, legfeljebb vihetjük azt, hogy erről a földről, ami itt van, többet kell az idén behoznunk, mint tavaly, amikor száz meg ezer dirib-darabban gazdálkodtunk, mert most szocialista gazdálkodás van. Ezért nézzétek meg a közöst és aztán még a háztájit is, és ahol valami lukat vagy helyet láttok, valamit vessetek bele, ami értelmes és célszerű. De azért előbb mégis a közös termelésre ösztönözzük őket és ne a háztájira. Úgy néz ki, hogy ez az éves

terv menni fog. Persze időjárás, meg ilyen tényezők közrejátszhatnak, ez határozattal nem dönthető el. De ha rendesen, jól nekilátnak a munkának, és egy kicsit jobb megmunkálást adnak neki, most, hogy együtt vannak, akkor az időjárásért is jobban lehet harcolni. Győrnél az a probléma, hogy az ország egyik legfontosabb zöldség, gyümölcs, állatitermék stb. termesztője volt és nagyon nagy baj lenne, hogyha ez most gyengülne. Valami áthidalási megoldást kell találni addig is, míg ezt nagyüzemi alapon lehet csinálni, serkenteni kell őket, hogy termeljenek továbbra is.

Amit Kiss Dezső elvtárs felvetett, hogy mind a két veszély megvan: hogy lemaradunk a tömegek hangulatától, meg elibe is vágunk, ebben igaza van, mind a két veszély lehetősége fennáll. És, hogy ne olyan célt tűzzünk magunk elé, ami a népgazdaságba egészségtelen eltolódást vagy torzulást visz be, azt hiszem, hogy erre maga a határozattervezet elég világos választ ad, majd még a munkaversenynél visszatérek rá. Egyébként meg kell mondanom, hogy Kiss elvtársat megnyugtassam, hogy mi kezdettől fogva gondoltunk erre, hogy nehogy olyan cél- vagy mennyiséghajhászás legyen, vagy „gyerünk túlteljesíteni" ha kell, ha nem. Például volt olyan elgondolás, hogy adjunk ki valamilyen jelszót, hogy „ebben az évben befejezni a hároméves tervet" vagy ne adjunk. Mi azt határoztuk, hogy nem adunk. Mert Tömpe elvtárs is mondta, hogy be fogjuk fejezni. Nem fogjuk befejezni! Bizonyos, nagyon lényeges mutatóknál ajánljuk, hogy érjük el a célt, de ezen a hároméves terv teljes befejezése. Mondjuk, őszre már kialakul, hogy hogy megy a dolog, és lehet, hogy a kongresszuson azt fogjuk javasolni, hogy fejezzük be hat hónappal előbb — ez lehetséges —, de most mi nem adhatjuk ki még azt a jelszót sem, hogy két és fél év alatt fejezzük be. Úgyhogy ezt Kiss elvtárs megnyugtatására mondom. Vagy van egy másik ilyen gondolat, hogy most a napokban adjuk ki a jelszót, hogy a kongresszus idejéig az éves tervet teljesítsük. És addig vizsgáltuk, míg elálltunk ettől. Nem tudjuk ezt a jelszót se kiadni. Mert ez olyan egyetemleges nyomást jelentett volna, amit anyaggal nem győzünk. Nincs fedezve még a 13. hónapi termelésre való anyag, és ezért nem tudjuk kiadni azt a jelszót, hogy a kongresszus idejéig fejezzük be az éves tervet.

A szocialista munkaversenynél egyébként az az elképzelés, hogy a SZOT felhívásának nagyon jónak kell lenni. Pl. kategorikusan ki kell mondani, hogy bizonyos termékekben célszerű a terv mennyiségi túlteljesítése. Valószínűleg meghatározott termékekre fogjuk azt mondani, hogy ezt mennyiségileg túl kell teljesíteni. És megmondjuk, hogy a párt, meg az állami vezetésnek ebben együtt kell segíteni. Mit kell túlteljesíteni? Azt, ahol anyagfedezet van, vagy ez előteremthető, és az értékesítés biztosítva van, ahol ez megvan, ott nyugodtan mondhatjuk, hogy csináljatok, amennyit csak tudtok, tehát vagy a belső piac, vagy az export területén. Népgazdasági szempontból az exportot különösen támogatjuk.

Jó volna hamar eldönteni azt, amit itt Kiss elvtárs felvetett, mert nagyon egészségesen a dolgozók azt kívánják, hogy ne akárki nevezhesse magát szocialista brigádnak. A termelési értekezleten, ahol az összes dolgozók ott vannak, lehetne ezt felvetni, és annak a hozzájárulása legyen szükséges, hogy egy brigád viselhesse a szocialista brigád nevet. (Közbeszólás: rövidesen kidolgozzuk...) Nem tudom, hogy jövő szombatig ez menni fog-e, de hamarosan szükséges ez. Mert ez egészséges dolog, hogy ne akárkik nevezhessék el önmagukat, gyorsan szabályozni kell, hogy hogy menjen ez. Talán három héten belül ez is szabályozható.

Helyes az is, hogy ne a Központi Bizottság mondja ki azt, hogy a kongresszus tiszteletére indítsunk munkaversenyt, és talán jobb, ha a Budapesti Pártbizottság teszi közzé a felhívást. De a tulajdonképpeni tennivalókat részleteiben a SZOT-nak kell megszabnia, mert ezzel is azt akarjuk jelezni, hogy a SZOT a gazdája. Egyébként a szakszervezeteknél van tényleges kezdeményezés is.

A Központi Bizottság legfeljebb lerögzítheti, amit Kiss Dezső elvtárs kért, hogy az anyagi érdekeltséget a szocialista versenyen belül, hogy segítsék a gazdasági vezető szervek, meg más szervek is kidolgozni. Ezt nem lehet egyszerűen a helyi pártszervezetekre bízni, és egyébként sürgős is. Azt hiszem, a helyes az volna, ha bizonyos politikai, erkölcsi követelményt állítanánk, és anyagi ösztönző is legyen, mert mind a kettőre szükség van. Egyébként ez a XXI. kongresszus állásfoglalása is.

Amit Szurdi elvtárs felvetett, az vitatható. Ez a termelékenység 1% vagy 2%-os további növelése. Itt sok számvetés volt, tulajdonképpen ugyanabból a kéményből jön a cúg, az is, ami 1%-ot mondott, meg ami a 2%-ot mondja. Elvtársak, itt olyasmiről van szó, hogy ez elhatározás kérdése. A dolog úgy néz ki, hogy az 1% túlteljesíthető. Persze előfordul az, hogy – Kiss János elvtárs a híve annak, hogy mondjunk egyet, és csináljunk többet. De elképzelhető az is, hogy mondjunk kettőt, és csináljunk, amennyit lehet, (derültség), még az is előfordulhat, hogy végül be fogunk számolni, és azt mondjuk, hogy csak 1,8%-ot tudtunk elérni, de nem hiszem, hogy ez olyan ártalmas legyen, hogy mi arra törekedjünk, hogy igyekezzünk plusz 2%-kal növelni a termelékenységet. Úgyhogy talán Szurdi elvtárs javaslatát fogadjuk el, a 0,5% helyett 1%-ot. Az is előfordulhat, hogy nem sikerül majd elérni, és majd a végén megmondjuk, hogy nem sikerült elérni, de valószínű, az eddigi tapasztalat alapján, hogy sikerül elérni. Még nekik is vannak tartalékaik, ez a két fiatalember, a Czottner,[95] meg a Csergő[96] itt írt valamit, hogy ők már mellette is vannak: 2% legyen és ne fél, hanem 1%, úgyhogy ezt a jegyzőkönyvhöz csatoljuk! (Nagy derültség.) Én azt hiszem, hogy egy kis igyekvéssel és erőfeszítéssel valószínűleg megoldható, mert itt országos átlagról van szó, és ha egyes iparágakban nem is fogjuk tényleg elérni még az 1%-ot sem, máshol lehet, hogy 3%-ot fogunk elérni.

Török elvtárs felvetette, hogy a határozatban mondjuk ki, hogy a XXI. kongresszus igazolta Központi Bizottságunk politikai vonalát, megerősítette és alátámasztotta. Én azt ajánlom, hogy ne mondjuk ki. Sokkal jobb, ha ezt a következtetést a tömegek vonják le. Egyébként tartalmilag néhányszor megmondtuk, hogy az eddigi vonalat folytatjuk, ez értelmileg azt jelenti. Vagy ha úgy tetszik, talán a SZOT állapítsa meg rólunk, ezúttal, mint kritikus (derültség), hogy úgy látja a XXI. kongresszus tapasztalatai alapján, hogy az MSZMP Központi Bizottságának vonala igazolt. Én azt hiszem, hogy nem szükséges ez a fajta önigazolás. Mert akkor éppen erősítené azt a vonalat, ami ellen protestáltak, Török elvtárs is, mások is, hogy kicsit olyanok a megnyilatkozások, hogy itt minden jól megy. Nem kell ez nekünk! Én azt hiszem, most nem kell bizonygatni, úgy mint 56 márciusában, hogy igazolta, vagy nem igazolta. Én azt mondom, ne vegyük bele.

Amit itt egyébként Török elvtárs kritikailag megállapított, én azt hiszem, igaza van. A parlamenti ülésen én csak a megnyitó részen vettem részt, utána beszéltem elvtársakkal, azt mondják, általában nem valami híresen sikerült. Lehet, hogy ez azért van, mert első ilyen munkaülés volt. És tényleg, talán célszerű lett volna — és a jövőben ez megvalósítható —, hogy egy kicsit elvileg felvetni egy-két problémát a nagyobb beszámolókban, és nem egyszerűen összegezni az

eredmény-számokat, mert olyan benyomást kelthet, mintha ez egy olyan puszta dicsekvési lista volna. Azt hiszem, ebben helyes volt Török elvtárs észrevétele.

Felvetődött, elvtársak, amikor szövegeztük a határozatot, hogy mit csináljanak a tömegek? Azt mondtuk, hogy ez nem lesz elég, mert ha a tömegnek kiosztjuk a feladatot, hát osszunk ki valamit magunknak is, azért vettünk megint bele központi feladatot is. Lehet, hogy a szándék ellenére így alakult, de ilyen dicsekvésszerű törekvés nálunk nincs. A munkásosztály helyzetéről szóló határozatnál is legelőször a központ felé szóltunk, kritikai megállapításokat szögeztünk le. Én azt hiszem, hogy Török elvtárs véleményét figyelembe lehet és kell venni, hogy más ilyen nagy megnyilvánulásoknál ne legyen az egész ilyen csupa jót konstatáló dolog, hanem az egyes meglévő problémákat vessük fel egy kicsit bátrabban. Egyébként a parlamenti ülésnél még kell igazítanunk, mert a frakció-vezetőség[97] nagyon vaskézzel fogja a képviselőket, és nem akar hajlani arrafelé, amerre én tanácsoltam, meg mások is. Engedjük őket beszélni, lehet, hogy mond öt értelmes dolgot és egy butaságot, hát nem dől össze a Parlament ettől, s majd kiigazítjuk. Mert nagyon fontos államérdek fűződik ahhoz, hogy ez egy eleven testület legyen, ezért itt egy kicsit bátrabban kell dolgozni. Értem ezt úgy, hogy maguknak a főbeszámolóknak is bátrabbaknak kell lenniök, kritikusabbnak és önkritikusabbnak is, és kicsit jobban engedjük az embereket a szívük szerint beszélni. Nem történik abból semmiféle szerencsétlenség, majd kijavítjuk, és utána jobb lesz.

Ha ez a dokumentum ilyen dicsekvő benyomást kelt, tegyenek javaslatot, hogyan változtassunk rajta, mert máskülönben így fog maradni, mert a szerzők tovább is dolgoznak rajta, és már mondtuk is, hogy nekünk tetszik, mert mi csináltuk! (Derültség.) Nem vettük észre, hogy egy kicsit önkritikusabbnak kell lenni. Elképzelhető, hogy az életszínvonal-megállapításnál egy mellékmondat sokat tudna változtatni, pl. hogy ennek megállapítása mellett mi tudatában vagyunk annak, hogy bizonyos dolgozó rétegek helyzete még nem ideális. Nekem ideadták azt a levelet, amit a Központi Bizottság küldött a nőknek ma estére. Ott olyasmi volt, hogy kedves édesanyák, leányok, asszonyok – mindenki kedves volt, továbbá az, hogy a felszabadulás után vagy óta megszabadultak anyagi gondjaiktól, és boldog élet lett a részük. Én ott beleírtam valamit, mert ott jobban észrevettem, hogy dicsekvő, mint itt. (derültség) Azt mondtam, hogy az anyagi gondoktól nem szabadult meg, mert még egy milliomosnak is vannak anyagi gondjai, nemhogy egy dolgozó asszonynak, de a létbizonytalanság nyomasztó gondjaitól megszabadult, és az élete, ha nem is boldogság, de jobb élet lett. Ezt már szívesebben elfogadom. Ebbe a határozatba is bele lehet valamit írni, hogy vannak bizonyos dolgozó rétegek, amelyeknek a helyzetén javítani kell.

Egyébként ami a kérdést illeti, én egyetértek itt Molnár elvtárssal, sajnos ez komplikált dolog, ez a nagy család, mert hát itt az a bizonyos két elv ütközik. Erről mi már beszéltünk, hogy egy világért ne kövessük a jugoszlávokat, ahol az sült ki, hogy több a haszna, ha otthon marad családot szaporítani, mintha bemegy a műhelybe, mert azért egy hónapban csak 10 000 dinárt kap, ha meg otthon szaporít, akkor 12 000-et. Hát ezt nem lehet csinálni. Ez nem szocialista ösztönzés a termelés irányába. De itt van most ez a családi pótlék,[98] azt hiszem, még mindig nincs meg a végső döntés. Ezt, mint eszközt, fel kell használni arra, hogy az általunk megnevezett kategóriáknak tényleg érezhető segítséget adjon, s majd 1959 végén a mérlegkészítésnél újra megnézzük, de év közben nem tudunk nagyon sokat csinálni. Nem volnék ellene, hogy jelezzük, hogy mi még itt látunk problémát, hogy az

életszínvonal terén van egyenlőtlenség, amit most akarunk részben a családi pótlékkal és mással is a jövőben megoldani. Egyébként itt lesz olyan probléma is, hogy pl. közalkalmazottak olyan dialektikusan [sic!] élnek, de tényleg úgy van, hogy két-három évig szokott emelkedni az ipari munkások reáljövedelme meg a belker[eskedelmi] alkalmazottaké, meg a többieké, de a tulajdonképpeni tisztviselőké nem szokott emelkedni. Ott is nagy rés szokott keletkezni s akkor négy év múlva egyet hozunk be, tehát azoknak se olyan nagyon könnyű az életük, mert ott is előfordul négy gyerek is, és ott a túlórát is vékonyabban osztogatják, mint máshol. Lehet, ha Kiss Dezső tanácsát megfogadják, és kültagként egy-egy brigádba beneveznek a gyárban, egy kis mellékkeresetre is szert tesznek. Mi nem feledkeztünk meg azokról a problémákról, és amit felvetettünk a tavalyi határozatban,[99] most is számon tartjuk.

A Munka Törvénykönyve késik két éve.[100] Török elvtársnak tudnia kell, hogy ebben a főbűnös a Politikai Bizottság, mert legalább hatszor azon a ponton voltunk, hogy követeltük, hogy már ma fogadjuk el, de mi azt mondtuk, hogy ezt nem lehet olyan egyszerűen elfogadni. Úgy látszik, hogy túl korán született ez a Törvénykönyv, mert ebben olyan részletek vannak szabályozva, hogy minden félévben valamit módosítani kell rajta. Ha most azt akarjuk, hogy valamit módosítunk rajta, annak legyen teteje, és egy ideig szolgáljon is eligazításul, ezért születik olyan nehezen. Most kb. már kialakult, most készül a végrehajtási utasítás, az is nehéz munka. De ez véletlenül olyan, amit én nem nagyon sürgetnék. Inkább legyen olyan, hogy aztán ne kelljen hozzányúlni legalább három vagy négy évig, amíg legalább a szocializmus alapjai le nincsenek rakva. Úgyhogy ezt rajtunk kell reklamálni. Ennek ellenére sok, ott meg nem oldott kérdést a Központi Bizottság, meg a kormány az életben rendeletekkel és egyébbel folyamatában már megoldottak [sic!].

Hogy a Központi Bizottság ajánlja a kongresszus tiszteletére a szocialista munkaversenyt, ezt nem kell belevenni. Nekünk a döntő szó, amit ki kell mondanunk, hogy emberek, gyerünk előre szocialista munkaversennyel, mint népmozgalommal, ez a döntő, és ezt ki is mondjuk. És majd három nap múlva mondja ki egy szerv, hogy a kongresszus tiszteletére.

Prantner elvtárs sok helyes dolgot mondott, jó volt hallgatni. Azt is mondta, hogy egyetért a referátummal és a határozattal is, de végül elkezdte magyarázgatni, hogy most nyolc községben folyik az agitáció, meg láncreakció van, meg nem elég ezt ősszel újrakezdeni, már nyáron el kell kezdeni. Az a benyomásom, hogy ők nem nagyon akarják abbahagyni ezt a szervezést. Úgyhogy ezzel a felfogással vitába kell szállni. Általában a megyei titkárok nagyokat hallgatnak, nem akarják leszögezni, hogy általában a megállással és az átorientálással is egyetértenek. Még mindenki egypár napot akar nyerni, pedig itt az egész ügyet kell nézni, elvtársak, és nem azt a bizonyos helyi statisztikát.

Amit Kiss elvtárs felvetett, az érdekes, de a képhez hozzátartozik még egy mozzanat, tudniillik először megmagyarázzák, hogy miért nem szabad másod vagy harmadosztályú anyagból valami terméket csinálni, mert a legjobbat kell adni, aztán kiderül, hogy az olcsóbb lenne. Ehhez még hozzáfűzik, igen, de ha van 80 forintért szandál, ki fogja megvenni a 280 forintosat. Ilyen szűk kereskedelmi szemlélettel nem lehet ezeket a dolgokat intézni tovább. Ez az ország és a nép megkárosítása.

Nem tudom, hogy amit K. Nagy elvtárs nyomatékosan aláhúzott és más elvtársak is érintették, ebben a határozatban benne-e van vajon úgy, hogy most ennek az egész megszilárdításnak elsőrendű kérdése a tsz-en belül a politikai vezetés megszilárdítása. Meg kell nézni ezt a szöveget, ha nincs benne, bele kell venni, de nem valami erőszakolt módon, hanem úgy, hogy biztosítani kell a tsz egész életében a bölcs politikai vezetést, és ennek fegyvere, eszköze vagy vezetője a pártirányítás, amit ott meg kell teremteni.

Amit K. Nagy elvtárs mondott az új vezetés tekintélyéről, az nagyon fontos, mert ilyesfajta viták már a mézeshetek második hetében jönnek, hogy az elnök kezd egy kicsit rendet csinálni, akkor már kezdik, hogy mi nem így gondoltuk, és ezen a párt és a kommunisták támogatása segíthet. Eléje kell szilárdan állni, hogy a helyes vonalat realizáljuk, mert abban nagyon igaza van, hogy ha hozzászoknak valami laza, trehány, mindenféle rossz életmódhoz, akkor tíz évig kell velük utólag verekedni, míg azt kikaparják onnan, így hát sokkal jobb mindjárt egy kicsit rendesebb, tényleg szocialista életre vezetni az elvtársakat, akik bementek. Amit felvetett K. Nagy elvtárs, külön mondjuk meg a határozatban, hogy meg kell tüzetesen vizsgálni, hogy a kötelező beruházási arány 5%-ról hogyan emelhető 10%-ra. Itt, azt hiszem, az évi jövedelemről van szó, annak 5, illetve 10%-áról. Ezt okvetlen meg kell vizsgálni. (Közbeszólás: benne van a 3004/1-ben.) Szóljunk K. Nagy elvtársnak, hogy olvassa el, úgyis az FM-ben dolgozik, a 3004/1-es rendeletet. Azt mondják, úgy van, ahogy K. Nagy elvtárs követeli. Ez véletlenül nem az agrártézisekben, hanem a 3004/1-ben van. Azt hiszem, erre majd külön intézkedés kell. Vannak maguknak ilyen kabalisztikus ötös, tízes rendeleteik, mi ezt nem ismerjük.

Itt felvetette több elvtárs, Török és Kiss János elvtárs is, hogy hogy vagyunk ezzel a munkaversennyel. Nem olyan egyszerű ez. Török elvtárs azt mondta, hogy írjuk bele, hogy nem vertük vissza elég korán a reakció támadását a szocialista munkaversennyel szemben. Én mellette vagyok, írjuk bele. Ez nem zavarja ezt, mert mi azt mondjuk, hogy alapjában megszabadult a régi hibáktól, azt mondhatjuk, egy kicsit lassú volt a folyamat. De most van nálunk a munka szempontjából egy másik fontosabb kérdés is. Néha úgy vagyok, hogy attól tartok, hogy félreértenek az álláspontomat illetően. Tudniillik, amikor kétfrontos harcról van szó, én mindig a belül keletkezett hibát vetem fel, dogmatizmust, szektarianizmust stb., mert azt tartom a nagyobb veszélynek és a jobboldalit kisebbnek. Meggyőződésem szerint nem tudunk harcolni a jobboldali ellen, ha a belső szektarianizmust le nem győztük. Itt van ez a munkaverseny. Nem vertük vissza a reakció támadását kellő időben, de miért? Mert a mi saját aktivistáink nem tudták belső meggyőződéssel védeni a munkaversenyt azoknak a tapasztalatoknak az alapján, ami őket régről nyomta. És ezért le kell számolnunk a helytelen, formális munkaverseny megcsontosodott híveivel, hogy aztán egyesült erővel visszaverhessük a jobboldal támadását. Nem tudjuk visszaverni a jobboldal támadását, ha nem vagyunk teljesen meggyőződve, hogy amit védünk, az 100%-ig védhető. És azt hiszem, hogy ez még ma is létezik. Hogy még mindig felszólalnak itt, hogy aztán nehogy formális legyen, ne helytelen legyen, ez a rossz tapasztalat öröksége. És innen van ez a bizonytalanság, amit le kell küzdenünk, mert tény, hogy a jelenlegi munkaverseny nem szenved a régi betegségben, tehát teljes erővel, teljes egységgel megvédhetjük az ellenség rágalmával szemben. Azt is akarjuk mi most, hogy magasra emeljük a munkaverseny zászlaját, a szocialista építés pátoszát. De ahhoz, hogy ezt tehessük, az a meggyőződés kellett, hogy most nem azt csináljuk, amit azelőtt, hogy összeül

egy gyárban négy öt magyar — ahogy mondják —, és ötezer nevében valamit vállal, és az ötezer nem tud róla. Amíg az ellen [a] garancia nem volt meg, mint ahogy most már megvan, addig nem tudták a mi pártaktivistáink, sőt a szakszervezetiek sem, teljes határozottsággal és jókor letörni az ellenség rágalmait, a belső bizonytalanság miatt. Van itt valami késlekedés. Megmondom, az sem véletlen, hogy a KB ilyen soká nem mondta ki a maga szavát ebben a dologban. Az a véleményünk, hogy lejárt dolgot nem szabad ajánlani. Ha egyszer a KB azt mondja, hogy most egészséges a munkaverseny, gyerünk szélesítsük ki és erősítsük, annak jónak is kell lenni. Ez is olyan, hogy se a munkaversennyel, se a KB szavával játszani nem lehet. Ezt aztán teljes belső meggyőződéssel kell képviselnünk. Ennyiben válaszolok Török elvtárs és Kiss János elvtárs problémájára. Azt hiszem, a belső bizonytalanság teljes felszámolásának már igazán ütött az órája. Annak is ütött az órája, hogy most már emeljük fel az egész szocialista munkaversenyt. Lehet, hogy itt van tempóveszteségünk, de ha tényleg sikerült a régi világtól megszabadítani, be fogjuk hozni ezt a tempót, meg időveszteséget.

Helyeslem Kiss János elvtársnak azt az észrevételét, hogy a szakszervezetek érdekvédelmi feladatát ne szűken értelmezzék, hanem tágan. Nemcsak a megnevezésében is érdekvédelmi kérdéseket karolják fel, hanem tágabb értelemben a termelési propagandát is, mert az is érdekvédelem. Egyébként nekem az a véleményem, hogy a szakszervezeteknél nagyon sokat javult a helyzet. Általában most már viszik a szélesebb értelemben felfogott érdekvédelmet, a termelésre ösztönzik a dolgozókat.

Kiss János elvtárs felvetette a minisztériumok szervezési munkáját is. Ugyanezt vetette fel Molnár elvtárs is. Megmondom, elvtársak, erről elég ritkán esik szó, hogy — a Politikai Bizottság véleménye szerint, amely naponta dolgozik vezetőkkel — nagyon sokat javult a mi állami vezetésünk munkája, nem mondom, csetlés-botlás közepette, de azért nagyon sokat javult. Szolidabb, megalapozottabb, lehet rá támaszkodni, még serkent is néha előre, általában sokat javult. De hogy még javítani kell, az teljesen kézenfekvő, és tudják azt az elvtársak. Sokszor az a benyomása az embernek, hogy nem valami politikai szembenállás van — néhol még az is akad itt-ott trösztöknél —, hanem van bizonyos megcsontosodottság, meg személyi presztízs, hogyha ő javasolja, nem jó, hogyha ő javasolja, akkor jó, ez nagyon sok energiát elpocsékol. Javult azért ott is a munka, ezt az elvtársak maguk is mondják és tapasztalhatják.

Varga[102] elvtárssal egyetértünk, abban tényleg igaza van, hogy mi fogja meg a dolgozókat. A 35 órás munkahét, nem is olyan csodálatos, hogy első olvasásra ez ragadjon meg a fejében. Az ötnapos munkahét, az adó megszűnik, aztán kommunizmusba egyszerre megérkezünk, kb. ezt a három dolgot jegyezték meg az első olvasásra. Nekünk az a kötelességünk, hogy a többit is megmagyarázzuk, ami még hozzátartozik. A többi kérdéssel is egyetértek. A nagycsaládoknál olyan mértékű segítség kell, hogy ebből a nagyon nyomasztó helyzetből kikászálódjanak, de nem léphetjük át a jól dolgozó munkáscsalád nívóját. Lehetőségünk sincs átlépni és elvi okoknál fogva sem tudjuk átlépni. Egyszerű segédmunkás, akinek négy-öt-hat gyereke van — akármit csinálunk vele —, a családjával együtt rosszabbul fog élni, mint a másik család, ahol van három kvalifikált szakmunkás és a negyedik, az anyjuk vagy valaki más otthon van. Ezt sose fogjuk utolérni, vagy legalábbis, amíg a kommunizmusba nem érünk, ott majd utoléri.

Amit itt Molnár elvtárs elmondott, ezekről a segítőkész munkásokról, fiatalokról, akik szintén türelmetlenek, ezek olyan kérdések, hogy azért mi ne tévesszük össze a kettőt, tartsuk számon a leghaladottabb dolgozókat is és a dolgozók százezres, milliós tömegeit is. Mert látni kell mind a kettőt, összetéveszteni a kettőt nem lehet. Van ez is, és van az is. Amit felvetett, hogy a munkások megosztják a munkát, hogy ne legyen elbocsátás, reméljük, hogy ezek a foglalkoztatási problémák, amelyek kísértettek, meg kínoztak is minket, javulni fognak. Hiszen a termelési szint emelkedése szélesebb foglalkoztatottságot jelent, és az ötéves tervnél még inkább így lesz, úgyhogy az a helyzet, ami különösen 1957-ben volt, amikor tényleg elbocsátástól [sic!] és a főnökeik is védték őket, ez a probléma nem fog így jelentkezni, ma már van általában elhelyezkedési lehetőség.

Elvtársak, én azt ajánlanám, a KB szavazza meg, hogy a határozatot véglegesítse a Titkárság — szövegezésről van szó — a szétosztott anyagok és a vita alapján. Ami a feladatokat illeti, mi lényegében kettőt akarunk nagyon kihangsúlyozni, ez a népgazdaság kérdése, a másik pedig a termelőszövetkezeteknél átállni a megszilárdításra. Itt, elvtársak, mese, kibúvó nincs, azt mondjuk, tessék mélyebben átgondolni az egészet, és értsék meg, hogy most a pártnak, az államnak, az egész vezetésnek át kell állnia a tömegek szervezéseiről a megszilárdításra. Ezt kívánja az elért eredmény érdeke is. És itt most külön erőltetéssel ne veszélyeztessék a mi dolgainkat. Ahol megkezdték, benne vannak a közepén, vigyék végig, de egyetlen új helyen ne fogjanak ilyen tömeges szervezéshez, és láncreakció címén se bővítsék ki a dolgokat. Meg kell érteni, ez egy országos nagy érdek, magának az ügynek az érdeke. Azt javaslom, hogy ahogyan mi itt egy mondatban kiugróan írjuk, hogy a népgazdaság egypár alapvető mutatójában érjük el az év végére a jövő évi szintet, ugyanilyen kiugró módon kellene odaírni, hogy a Központi Bizottság véleménye az, hogy a termelőszövetkezeti mozgalomban most a döntő feladat ennek a fejlődésnek a megszilárdítása, hogy ne legyen kibúvó politikailag sem. És ha a KB egyetért, ezt ajánlanám is.

Most mi fog következni a KB ülése után? Mi nem akarjuk előírni a megyei bizottságoknak, kerületi bizottságoknak, hogy milyen formát válasszanak, lehet az kibővített bizottsági ülés, lehet aktívaülés, szűkebb-szélesebb, ítéljék meg, melyik a megfelelő forma, hogyan kapcsolódik az eddigi munkájukhoz. De tény az, hogy ezeket a kérdéseket végig kell vinni, mégpedig egy kicsit olyan formában, hogy ott szó essék a XXI. kongresszusról is, a mi jelenlegi helyzetünkről is, erről a két alapvető feladatról, meg a perspektíva előkészítéséről.

A tennivalóknál kívánatos, hogy az illető szerv kicsit a maga területe kérdését is hozzákapcsolja az országoshoz. Mire lehet támaszkodni? Mindenekelőtt a KB határozatára, ami vasárnap jelenik meg,[102] azután a Budapesti Pártbizottságnak lesz egy gyűlése, hogy mekkora sajtóval, arra mi nem vállalhatunk kötelezettséget, mert attól függ, mi fog ott elhangzani, ha nagyon jó dolgok lesznek, nagy sajtója lesz. De azt hiszem, a lényeg az, hogy ott szintén lesz valami rövidebb, egyszerűbb, áttekinthető, érthető határozat.[103] (Közbeszólás: felhívás) Azonkívül a konkrét feladatok szempontjából még fontosabb lesz valószínűleg a SZOT-nak a felhívása. A terv szerint az egyik szerdán lenne, a másik a jövő héten.[104] Úgyhogy talán ez után kellene ezeket a szélesebb üléseket, aktívákat és hasonlókat megszervezni. Ez a három alap: a határozat, a KB[-é], a budapesti és a SZOT-felhívás.

Negyedik segédeszközként arra gondoltunk, hogy az itt elhangzott beszámolót odaadnánk a funkcionáriusok egy bizonyos körének ezeknek az üléseknek az elő-

készítése menetében nem nyilvános közlésre vagy hasonlóra, hanem személyes használatra. Arra gondoltunk, hogy talán a jelen lévő elvtársaknak és még egy bizonyos funkcionárius körnek, járási első titkárnak is. Ezt viccből mondom – azért, hogy a megyei titkár elvtársak nehogy elhallgassanak egy-két momentumot. Egyszerűen segít egy kicsit, mert a XXI. kongresszussal is kell foglalkozni és a többivel is. A felkészüléshez fog segítséget adni. Erre az írásra támaszkodhatnak az elvtársak.

Ami a munkát illeti, persze meg kell egy kicsit mozdulni a pártnak is és a tömegeknek is. De lépcsőzetes mozgatást kell majd eszközölni, hogy előbb a felső vezetés mozogjon egy kicsit és azután a közép-, alsó vezetés, a párt, állami, társadalmi, tanács stb., azután a termelésben élenhaladó dolgozók, a brigadisták, amelyik még nem azonos a legszélesebb tömeggel, és aztán nagyon kívánatos, hogy a legszélesebb tömegek kapcsolódjanak bele ebbe a szocialista munkaversenybe, illetve az építés kicsit gyorsabb tempójába, mert ebből valóság persze csak akkor lesz, ha a munkásosztály, a dolgozó parasztság maga, az értelmiség a maga egész tömegével támogatja ezt a célkitűzést. Én az elvtársaknak mint referens azt mondhatom, a PB nevében is — mert sokat tárgyaltunk róla —, mi erősen meg vagyunk győződve róla, hogy menni fog, és valami olyasmit indítunk el, ami legalábbis a kongresszusig orientációt ad az embereknek a cselekvésre, a munkára, és ezt majd követik további részhatározatok a párt, a kormányszervek oldaláról is. A tennivaló fő irányát mégis ez a KB-ülés, illetve határozata adja meg, és azt hiszem, kielégítően adja meg. Érthető célról van szó, és az a benyomásom, hogy a tömegek azt is meg fogják érteni, hogy reális, hogy megvalósítható, és lesz kedvük érte dolgozni. Kérem, hogy szavazzák meg az előterjesztést.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tanácskozásunk végére értünk, javaslom, hogy az elvtársaknál lévő határozati javaslatot a kiegészítéssel együtt fogadja el a KB azzal, hogy megbízza a Titkárságot a felmerült észrevételek alapján annak véglegesítésével, utána pedig lehozzuk a Népszabadságban.

Egyetért a Központi Bizottság a javaslattal? Aki egyetért, kérem, nyújtsa fel a kezét? Ki van ellene? Senki.

A KB az előterjesztett határozati javaslatot elfogadta, és megbízta a Titkárságot annak végleges formába öntésével.

A KB-ülést befejeztük, eredményes, jó munkát kívánok az elvtársaknak az előttünk álló feladatok megoldására.

Viszontlátásra.

Kmft.

JEGYZETEK

[1] L. a függeléket.

[2] Marosán György (1908–1992) 1956 novemberétől az MSZMP IKB és IIB, ill. KB és PB tagja, 1957. február 26. és 1962 között a KB titkára, 1956. november 7-től 1960-ig államminiszter, 1957. április 23-tól 1959-ig az MSZMP Budapesti Bizottságának első titkára.

[3] Az SZKP XXI. Kongresszus (1959. január 27. – február 5.) elfogadta a hétéves népgazdasági tervet, amelynek fő célkitűzése a kommunizmus technikai alapjainak megteremtése volt.

[4] Ez az előterjesztés „A Politikai Bizottság javaslata " „A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1959. márciusi ülése és határozata" címet viseli, hat fejezetre tagolódik. *(MOL-M-288.f.4/22. ő. e. 137–141. p.)*

Az I. fejezet szövege — néhány stiláris változtatástól eltekintve — megegyezik a Népszabadság 1959. március 8-i számában megjelent „Az MSZMP Központi Bizottságának határozata az SZKP XXI.

kongresszusáról és belső helyzetünk időszerű kérdéseiről" c. dokumentum I. fejezetének szövegével. (Ez a határozat megtalálható még: *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962* c. kötetben is. *Sajtó alá rendezte: Vass Henrik és Ságvári Ágnes. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 341–350. p.)*

A II. fejezetben is csak a 6. bekezdés (harmadik mondatától) módosult. A határozati javaslat eredeti szövege itt a következő: „A kapitalista országok egyenlőtlen fejlődése következtében az erősebb kapitalista országok uralkodó osztályai leigázzák és kizsákmányolják a gyengébb kapitalista országokat. A szocializmust építő népek között nem az az elv érvényesül, hogy az elöljárók növelik előnyüket, és a hátulmaradók még hátrább maradnak. A szocialista tábor fejlettebb országai segítséget nyújtanak a testvéri országoknak, hogy leküzdjék elmaradottságukat és felzárkózzanak az élenjárókhoz. A tőkés országokra jellemző egyenlőtlen fejlődés törvénye a szocialista világrendszerben megszűnik, pusztító hatását a szocialista országok kölcsönös testvéri támogatása, internacionalista segítsége váltja fel. A szocializmust építő országok gazdasági és kulturális színvonala kiegyenlítődése válik a szocialista világrendszer törvényévé. Ez az új törvény úgy érvényesül, hogy a szocialista tábor valamennyi népe a maga munkájával, erejével és sikereivel, s így a magyar dolgozó nép a szocialista Magyarország megteremtésével és felvirágoztatásával járul hozzá a szocialista tábor erőinek gyarapításához."

A határozati javaslat III. fejezete és a IV. fejezet első öt bekezdése is megegyezik a megjelent szöveggel. A hatodik bekezdés szövege új, nem szerepel a határozati javaslatban. Ettől kezdve a szerkezet is megváltozott. Az eredeti előterjesztés IV. fejezetét itt kettéválasztották, és bizonyos bővítéssel ezt a szöveget V. fejezetként jelölték. A megjelent határozat V. fejezete harmadik bekezdésének utolsó mondata, valamint a 4., 5., 6. és 7. bekezdés szövege nem szerepel az eredeti javaslatban. Az utolsó bekezdés megegyezik a határozati javaslat IV. fejezetének utolsó bekezdésével.

A határozati javaslat V. fejezetét ugyancsak két részre bontották, bővítették, egyes bekezdéseket felcseréltek, ez képezi a határozat VI. és VII. fejezetét. A megjelent határozat VI. fejezetének negyedik és ötödik bekezdése kiegészítés, nem szerepel a határozati javaslatban.

A határozati javaslat VI. fejezete lényegében megegyezik a megjelent határozat VIII. fejezetének szövegével, csupán a VIII. fejezet ötödik bekezdésének 3., 4. és 5. mondata nem szerepel a határozati javaslatban.

A stiláris javításoktól és esetenként a mondatok felcserélésétől eltekintve a határozat — csillaggal elválasztott — záró szövege is teljesen megegyezik a határozati javaslat befejező részével, de ott nem különül el.

[5] A „pótkiegészítés": „Feljegyzés a Központi Bizottság tagjai és az ülésre meghívott elvtársak részére. Melléklet a KB határozati javaslatához." Ebben rögzítették, hogy „A határozat egyik célja, hogy a tömegek akaratára támaszkodva, a gyorsabb fejlődésért széles munkaverseny bontakozhasson ki... Az előkészítés során szóba került, hogy a Budapesti Pártbizottság adjon ki versenyfelhívást, amelyben ajánlja, hogy a kongresszus tiszteletére indítsunk országos munkaversenyt. Előkészítés alatt van a Szakszervezetek Országos Tanácsának plénuma is, és az elnökség tagjai arra gondolnak, hogy a KB határozatához kapcsolódva már a konkrét versenycélokat és részfeladatokat tartalmazó felhívással fordulnának az ország dolgozóihoz." A továbbiakban az előterjesztés felsorolja a kongresszusi munkaverseny során teljesítendő „különösen fontos" feladatokat a szénbányászat, a kőolajbányászat, érc- és ásványbányászat, a villamosenergia-ipar, a vegyipar, az alumíniumipar, a kohászat, az acélipar, a gépipar, az erősáramú ipar, a híradástechnikai ipar, az építőanyag-ipar, a könnyűipar, az élelmiszeripar, a közlekedés, a gépállomások, az állami gazdaságok és az erdőgazdaságok területén. *(MOL-M-288.f.4/22. ő. e. 135–137. p.)*

[6] A határozati javaslathoz mellékelt „Módosító javaslat"-ról van szó. Az abban foglaltakkal korrigálva jelent meg a határozat. Vö. a *4. sz. jegyzettel. (MOL-M-288.f.4/22. ő. e. 142–145. p.)*

[7] Kádár János (1912–1989) 1956 júliusától az MDP KV és PB tagja, a KV titkára, 1956. október 25-től első titkára, október 28-tól az Elnökség elnöke, október 31-től Nagy Imre kormányának államminisztere, a szűkebb kabinet tagja. Az 1956. november 1-jén megalakult MSZMP Intéző Bizottságának tagja. Szembefordult Nagy Imre kormányával, és november 4-től ő lett a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány miniszterelnöke 1958-ig, majd 1961 és 1965 között. 1958-tól 1961-ig államminiszter, 1956. november 7-től az MSZMP IIB elnöke, 1957 február 26-tól az IKB elnöke, 1957. június 29-től az MSZMP KB első titkára.

[8] A küldöttség az Iparművészeti Főiskola fiatal művészei által készített gobelint adta át ajándékul az SZKP Központi Bizottságának. Az eseményre február 4-én délután került sor, a *Népszabadság február 5-i* számában közölte a hírt.

[9] Hruscsov, Nyikita Szergejevics (1894–1971) 1953–1964 között az SZKP KB első titkára, 1958–1964 között a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke is.

[10] Szuszlov, Mihail Andrejevics (1902–1982) 1947-től 1982-ig az SZKP KB titkára.

[11] Andropov, Jurij Vlagyimirovics (1914–1984) 1953-ban a Szovjetunió budapesti nagykövetségének tanácsosa. 1954 nyarától 1957 márciusáig budapesti nagykövet. Ezt követően az SZKP KB Nem-

zetközi Kapcsolatok Osztályának vezetője, majd KB titkár. 1967–1982 között a KGB elnöke, 1982-től az SZKP KB főtitkára.

[12] Schubert Ernő az Iparművészeti Főiskola tanára volt. Az ő közreműködésével és irányításával készítették a gobelint.

[13] Kádár János 1959. április 1-jén levélben köszönte meg a gobelint készítő fiatal művészek munkáját. (*MOL-M-288.f.47/724. ő. e. 104. p.)*

[14] Kádár János nyilatkozata „A XXI. Kongresszus dolgozó népünk előtt is világosabbá teszi a jövő távlatait" címmel jelent meg a *Népszabadság 1959. február 8-i* számában.

[15] Kádár János február 11-én részletesen beszámolt a PB-nek az SZKP XXI. Kongresszusán járt magyar küldöttség munkájáról. (*MOL-M-288.f.5/117. ő. e.)*

[16] Kim Ir Szen (1912–1995) haláláig a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság vezető politikusa. 1946-tól 1966-ig a Koreai Munkáspárt Központi Bizottságának elnöke, 1948 és 1972 között miniszterelnök.

[17] Novotny, Antonin (1904–1975) 1953–1968 között a Csehszlovák Kommunista Párt Központi Bizottságának első titkára, 1957–1968-ig Csehszlovákia köztársasági elnöke is.

[18] 1958. december 10–17-e között tartózkodott magyar párt- és kormányküldöttség Csehszlovákiában. A PB 1958. november 5-i döntése alapján a küldöttséget Kádár János és Münnich Ferenc vezette volna. A PB 1958. december 9-i ülésén Kádár János szóbeli bejelentése alapján úgy határozott, hogy „Kádár János egészségi állapota miatt ne utazzék a párt- és kormányküldöttséggel Csehszlovákiába. Helyette Marosán György vegyen részt a delegációban." (*MOL-M-288.f.5/107. ő. e.)* Kádár János utazására 1959 februárjában került sor, feleségével együtt tett látogatást Prágában február 18-tól 21-ig. A *Népszabadság 1959. február 22-i* számában jelent meg közlemény Kádár János csehszlovákiai látogatásáról.

[19] Magyarországi zsidók kivándorlásáról Izraelbe ld. *A magyar zsidóság és a hatalom 1945–1955. (A dokumentumokat közli: Svéd László.) Múltunk, 1993. 2–3. sz. 248–299. p.)*

[20] A *Népszabadság 1959. január 11*-én „Több mint háromezer műtárgy a moszkvai szocialista biennálén" címmel közölt cikket a kiállításról, *január 27*-én pedig hírt adott arról, hogy a magyar küldöttség megtekintette a központi kiállítási csarnokban a szocialista országok közös képzőművészeti kiállítását.

[21] A moszkvai kiállításon való részvételről tájékoztatót, a kiállítás visszhangjáról feljegyzést készített a KB Tudományos és Kulturális Osztálya. (*MOL-M-288.f. 33/1959/8. ő. e. 80–86. p.)*

[22] Gomulka, Wladislaw (1905–1982) 1956–1970 között a Lengyel Egyesült Munkáspárt első titkára.

[23] A vitát tizenkét ország küldöttségének részvételével rendezték meg 1959. március 24–26-án. A vitáról készült tájékoztató feljegyzés lelőhelye: *MOL-M-288.f.11/473. ő. e.*

[24] Csou En-laj (1898–1976) 1949-től 1976-ig Kína miniszterelnöke, 1949 és 1958 között külügyminiszter is. 1928-tól 1956-ig a Kínai KP KB titkára.

[25] Duclos, Jacques (1896–1975) 1931-től 1964-ig a Francia Kommunista párt titkára, illetve főtitkára.

[26] L. erről bővebben Kádár János beszámolóját a KB 1957. november 29-i ülésén a „NOSZF 40. évfordulója" alkalmából Moszkvában járt pártküldöttség munkájáról. *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1957–1958. évi jegyzőkönyvei. Magyar Országos Levéltár, Budapest 1997. 119–129. p.)*

[27] Togliatti, Palmiro (1893–1964) 1927–1964 között az Olasz Kommunista Párt főtitkára.

[28] 1959. január 27–28-án az SZKP kongresszusa meghallgatta N. Sz. Hruscsov beszámolóját. (A beszámoló megjelent a *Népszabadság 1959. január 28–29-i* számaiban.) Az 1959-ben kezdődő hétéves terv célul tűzte ki az Egyesült Államok technikai utolérését és túlszárnyalását.

[29] 1954 januárjának végén L. I. Brezsnyevet és P. K. Ponomarenkót az SZKP KB megbízta a kazahsztáni szűzföldek művelés alá vonásának megszervezésével. Óriás szűzföld-területeket törtek fel Kazahsztánban és Nyugat-Szibériában, a nagyszabású munka elvégzésére fiatalok tömegeit mozgósítva. A szűzföldek feltörése Azonban csak néhány évre hozta meg a kívánt eredményt, ugyanis az első évek nagyobb terméseredményeit követően a földek kimerültek, és csak alacsonyabb termést hoztak.

[30] Az 1958. november 4–15-én folytatott tárgyalások eredményeképpen aláírták az 1959. évi szovjet–magyar árucsere-forgalomról szóló jegyzőkönyvet.

[31] Az SZKP XX. Kongresszusát 1956. február 14–20. között tartották.

[32] Malenkov, Georgij Makszimiljanovics (1902–1988) 1953–1955 között szovjet miniszterelnök, 1955-től 1957-ig miniszterelnök-helyettes és a villamos erőművek minisztere. 1946-tól 1957-ig az SZKP Politikai Iroda, illetve Elnökség tagja.

[33] Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics (1880–1986) 1953-tól 1956-ig a Szovjetunió Minisztertanácsa első elnökhelyettese, külügyminiszter, 1956–1957-ben állami ellenőrzési miniszter, 1926-tól az SZKP Politikai Iroda, illetve Elnökség tagja.

[34] Kaganovics, Lazar Mojszejevics (1893–1991) 1938-tól 1953-ig a Szovjetunió miniszterelnök-helyettese, 1953–1957 között a miniszterelnök első helyettese, 1930-tól 1957-ig az SZKP Politikai Iroda, illetve Elnökség tagja.

[35] Az SZKP KB 1957. júniusi plénuma G. M. Malenkovot, L. M. Kaganovicsot és V. M. Molotovot kizárta a vezetésből, mert szembeszegültek az SZKP-nak a személyi kultusz következményeinek felszámolására irányuló, a XX. kongresszuson körvonalazott politikájával.

[36] 1953. március 5-én meghalt J. V. Sztálin. A Szovjetunió Minisztertanácsának elnökévé G. M. Malenkovot választották meg, az SZKP KB első titkári posztot azonban csak a szeptember 3–7-i ülésen töltötték be; hosszas hatalmi harc után Ny. Sz. Hruscsov lett az SZKP KB első titkára. Hruscsov felismerte, hogy a szovjet nagyhatalmi státusz megtartásához szükség van a birodalom belső stabilizálására, a belpolitikai feszültségek csökkentésére. A párt ezért meghirdette a „személyi kultusz maradványainak felszámolását". Az előző időszak terrorjáért a felelősséget elsősorban Sztálinra hárították.

[37] Larsen, Aksel (1897–1972) 1932–1958 között a Dán Kommunista Párt elnöke. 1958-ban kizárták a pártból, 1959-ben létrehozta a Szocialista Néppártot, annak elnöke és a parlamenti csoport vezetője lett.

[38] A Kínai Népi Felszabadító Hadsereg 1948-ban fölénybe került a Kuomintang erőivel szemben (a Kuomintang Tajvan szigetére szorult vissza). 1949 szeptemberében a Kínai Népi Politikai Tanácskozó Testület megválasztotta a Központi Népi Kormányt, amelynek élére Csou En-laj került. 1949. október 7-én kikiáltották a Kínai Népköztársaságot, amelynek elnöke Mao Ce-tung lett, s amely 1950 februárjában barátsági szerződést kötött a Szovjetunióval.

[39] 1958-ban a francia közép-afrikai gyarmatbirodalom széthullása nyomán egy sor önálló állam alakult Közép-Afrikában (pl. Guinea, Niger, Szenegál, kongó). Algériában és Tunéziában francia-ellenes megmozdulásokra került sor, 1958. szeptember 19-én Kairóban algériai ideiglenes kormány alakult, 1959-ben Tunézia megszüntette a vámuniót Franciaországgal. Dél-Afrika őslakossága a XVII. század óta folytatott harcot a gyarmatosító hollandok, majd a búr háborúkban őket elűző angolok ellen. A XX. század elején az ellenállás összehangolásának céljából megalapították az Afrikai Nemzeti Kongresszust. 1959-ben az angol gyarmati vezetés törvényt hozott ún. bandusztánok létesítéséről, amelyek a színes bőrű lakosság teljes elkülönítését szolgálták.

[40] Dulles, John Foster (1888–1969) 1953 és 1959 között az Amerikai Egyesült Államok külügyminisztere. (Az előadó a Kuba által szervezett USA ellenes tevékenységekre utal.)

[41] A „hidegháború" kifejezés 1947-től terjedt el a köztudatban a „forró", azaz fegyverekkel vívott háború párhuzamos fogalmaként a II. világháború után létrejött két tömb szembenállásának jelölésére.

[42] A II. világháború után győztes hatalmak közötti ellentétek miatt nem került sor a német békeszerződés aláírására. A győztes hatalmak nézetei nagymértékben eltértek Németország háború utáni helyzetét illetően. A jaltai és a potsdami megegyezések értelmében Németországot és Berlint négy zónára osztották fel. Az amerikai, az angol és a francia zóna egyesítése után 1949. május 23-án megalakult a Német Szövetségi Köztársaság, a szovjet fennhatóság alatt álló területeken pedig október 7-én a Német Demokratikus Köztársaság.

[43] Pontosabban: az MDP Központi Vezetőségének irányvonalát. 1956 márciusában így hívták e párttestületet.

[44] Kovács Béla (1908–1959) politikus. 1944 decemberétől az Ideiglenes Nemzeti Kormány belügyi államtitkára, 1945–1946-ban földművelésügyi miniszter. 1945 nyarától 1947 februárig a Független Kisgazdapárt főtitkára, a Kis Újság főszerkesztője. 1947. február 25-én a szovjet hatóságok koncepciós váddal letartóztatták, később a Szovjetunióba vitték. 1955 őszén tért haza. 1956. október 30-án az újjáalakult FKGP Intéző Bizottságának tagja, november 3-án elnöke lett, október 27-től a Nagy Imre-kormány földművelésügyi minisztere, november 3-án államminisztere. 1958-ban országgyűlési képviselő lett. Kovács Béla említett cikke a *Magyar Nemzet 1959. február 20-i* számában jelent meg. (Épülő szocializmusunkért) Kádár János 1959. február 23-án levélben válaszolt a cikkre. (*MOL-M-288.f.47/724. ő. e.)*

[45] A Politikai Bizottság 1959. április 3-i ülésén foglalkozott az Írószövetség újjáalakításának kérdésével. Az előterjesztett javaslatot a Politikai Bizottság nem fogadta el. Létrehozott egy előkészítő bizottságot, amelynek feladata az Írószövetség újjáalakításának irányítása volt. (*MOL-M-288.f.5/124. ő. e.)* Az Írószövetség 1959. szeptember 25-én alakult újjá.

[46] A PB 1959. március 3-án vitatta meg a „belső helyzetünk időszerű kérdéseiről" szóló határozati javaslatot, amelyet a KB március 6-i ülésére terjesztett be.

[47] A KB 1958. decemberi ülésén „A párt agrárpolitikájával kapcsolatos egyes kérdésekről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről" hozott határozatára utal az előadó. (A határozat I-III. fejezete megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962* c. kötetben. *Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 286–295. p.* A IV. fejezetet *A Magyar Szocialista*

Munkáspárt Központi Bizottságának 1957–1958. évi jegyzőkönyvei c. kötetben adták közre. *Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1997. 917–919. p.)*

[48] A termelőszövetkezetek szervezésére az említett megyékben ld.: Biszku Béla, illetve Fehér Lajos szóbeli beszámolója a termelőszövetkezetek fejlesztéséről Győr megyében. 1959. február 3. *(MOL-M-288.f.5/116. ő. e.)* Tájékoztató jelentés a Győr megyei termelőszövetkezeti helyzetről és hatásairól más megyékre. 1959. február 11. *(MOL-M-288.f.5/116. ő. e.)* Jelentés a Heves megyei termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről. *(MOL-M-288.f.28/1959/4. ő. e.)* Jelentés a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről Szolnok megyében. 1959. március 3. *(MOL-M-288.f.5/120. ő. e.)* Havi jelentés a Vas megyei tsz-mozgalom helyzetéről. *(MOL-M-288.f.28/1959/5. ő. e.)* A tsz-szervezés tapasztalatai Veszprém megyében. *(MOL-M-288.f.28/1959/5. ő. e.)*

[49] Az Elnöki Tanács 1958. január 6-án kelt jelentésében összegezte az 1957. évi tanácstagi választások eredményeit, miszerint: „1957 folyamán (gyakorlatban május 27-től (egyrészt az ellenforradalom, másrészt a természetes fluktuáció következtében megüresedett tanácstagi helyekre megválasztottak: 330 megyei, illetve megyei jogú városi (az eredetileg megválasztottak 12,7%-át), 727 járási (11,8%), 546 városi (10,1%), 585 városi kerületi (15,3%), valamint 7346 községi (8,2%) tanácstagot... Leszavazott 1 705 001 személy, a választásra jogosultak 94,3%-a." *(MOL-M-288.f.21/1958/17. ő. e.)* Kádár János kerekített adatot használt.

[50] L. „Javaslat a PB tagjainak és a listavezetők választási programjára:... Választási gyűlés Szekszárdon: 1958. október 26." *(MOL-M-288.f.5/98. ő. e.)*

[51] 3004/1958. Korm. sz. határozat a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítését és fejlődését szolgáló intézkedésekről. (Megjelent *„A termelőszövetkezetek megszilárdításáért és fejlesztéséért"* c. kiadványban. *Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1958.)* 3004/1/1959/II. 1./ Korm. sz. határozat a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítéséről és a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztéséről. *(Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye, 1959. 279–285. p.)*

[52] Szirmai Jenő cikke „Határozottan, bátran előre a mezőgazdaság szocialista átszervezésének útján" címmel jelent meg a *Somogyi Néplap 1959. február 17-i* számában.

[53] „A mezőgazdaság szocialista átszervezésének sikeres megvalósítása érdekében a termelőszövetkezetek, községi pártszervezetek és községi tanácsok megerősítésére... ötszáz politikailag szilárd, nagy szervezési és vezetési tapasztalattal rendelkező, a falusi életet jól ismerő és a falusi munkát önként vállaló elvtársat kell pártmegbízatásként falura irányítani..." – olvasható a Titkárság 1959. február 13-án az 1959. évi káderátcsoportosításra hozott határozatában. *(MOL-M-288.f.7/44. ő. e.)*

[54] A PB 1959. március 3-án tárgyalta a „Jelentés a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről Szolnok megyében" c. előterjesztést. *(MOL-M-288.f.5/120. ő. e.)*

[55] A PB 1959. március 10-én fogadta el „A termelőszövetkezeti mozgalom megszilárdításának egyes soron lévő kérdéseiről" szóló határozatot, amelynek 8. pontja így szól: „8. A Politikai Bizottság egyetért azzal a gyakorlattal, hogy a szőlőtermelő vidékeken a szőlővel belépő dolgozó parasztok számára 4–600 négyszögöl szőlőt a háztáji gazdaságban hagynak. A termelőszövetkezeti tag közgyűlési határozat szerint kapjon kiegészítésként kisebb szántó területet is... A bevitt szőlő után a szántónál nagyobb földjáradékot kell adni." *(MOL-M-288.f.5/121. ő. e.)*

[56] A tagosításról szóló rendelet: 16/1959. (V. 30.) FM. sz. rendelet a mezőgazdasági nagyüzemi gazdálkodásra alkalmas területek kialakításának végrehajtásáról; a földjáradék fizetésről a 439/1959. (VII. 12.) FM. sz. rendelet az 1959. évi 7. sz. tvr. végrehajtásához kapcsolódóan, a tsz-alapszabályminták ugyancsak az 1959. évi 7. sz. tvr.-hez készült 19/1959. (VII. 12.) FM. sz. rendelet mellékleteként jelentek meg 1959 nyarán. *(Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1959. 425–430., illetve 448–455. p.)*

[57] Kiss Károly (1903–1983) 1956. október 28-tól az MDP hattagú Elnökségének tagja. 1956. november 4. után az MSZMP KB titkári teendőit látta el, irányította a Szervező Bizottságot. 1957. február 26-tól a KB titkára, 1956 novemberétől az IKB, ill. KB tagja, az IIB, ill. PB tagja.

[58] Tömpe István (1909–1988) 1956. december 8-tól 1958 elejéig a belügyminiszter első helyettese, a Honvédelmi Tanács tagja. 1958-tól a földművelésügyi miniszter első helyettese. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, ill. KB tagja.

[59] Kádár János előadói beszédében 3 millió 60 ezer hold földet említett. Az eltérő adatokra a KSH-nak a termelőszövetkezeti mozgalom 1959. január – február havi fejlődéséről szóló jelentése ad magyarázatot, mely szerint 1959. február 28-án: a tsz-ek összes földterülete 3057,0 kh, ebből a mezőgazdasági termelőszövetkezetek összes területe 2672,5 kh. (Mindketten kerekített számot használtak.) *(MOL-M-288.f.23/1959/30. ő. e.)*

[60] A KB 1958. decemberi ülésén „A párt agrárpolitikájával kapcsolatos egyes kérdésekről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről" címmel hozott határozatának végleges szövegét a PB 1958. december 31-én fogadta el. *(MOL-M-288.f.5/110. ő. e.)*

[61] Pap János (1925–1996) 1957-től 1961-ig és 1963-tól 1965-ig az MSZMP Veszprém megyei első titkára, 1961-től 1963-ig belügyminiszter. 1959-től az MSZMP KB tagja.

[62] L. erről „A tsz-szervezés tapasztalatai Veszprém megyében és az ebből adódó feladatok" c. jelentést. *(MOL-M-288.f.28/1959/5. ő. e.)*

[63] Laki István (1898–1963) emigrációból hazatérve 1945 után Mohács, illetve Pécs város, majd Baranya megye rendőrkapitánya volt. 1950-ben leváltották, koholt váddal letartóztatták, kétévi börtönre ítélték. 1956 novemberében az MSZMP Baranya megyei IB elnöke lett, és 1959-ig a megyei első titkári funkciót töltötte be.

[63a] A felszólaló a KB 1958. április 25-én tartott ülésére utal. (L. MSZMP Központi Bizottságának 1957—1958. évi jegyzőkönyvei MOL, Budapest 1957. 665—920. p.)

[64] Antos István (1908–1960) közgazdász: 1945-től az Országos Gazdasági Tanács főtitkára és pénzügyminisztériumi államtitkár, 1951-től pénzügyminiszter-helyette. 1954-től a Közgazdaságtudományi Egyetem tanszékvezető tanára. 1955 áprilisától 1956 októberéig az MDP KV Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának vezetője. 1956. november 4-e után a pénzügyminiszter első helyettese, 1957. május 9-től 1960-ig pénzügyminiszter. 1957 júniusától az MSZMP KB póttagja, 1959-től tagja.

[65] Révész Géza (1902–1977) 1957. február 28-tól 1960-ig honvédelmi miniszter. 1957. február 26-tól az MSZMP IKB, ill. KB tagja.

[66] A vitakérdés az volt, hogy az új tsz-ek magasabb terméseredményt érhetnek-e el általánosságban 1959-ben, mint az egyéni gazdák ugyanott 1958-ban.

[67] Kiss Dezső (1920–) 1957. február 26-tól az MSZMP IKB, ill. KB tagja. 1956 novemberétől a Csepeli Vasmű MSZMP Intéző Bizottságának elnöke 1959-től az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára, 1961–1962-ben első titkára.

[68] Révai József (1898–1959) 1945 után az MKP, ill. MDP vezető ideológusa. 1944-től 1956-ig az MKP, ill. MDP KV tagja. 1953-tól 1958 végéig az Elnöki Tanács elnökhelyettese. 1956. október 31-én a Szovjetunióba menekült. 1957 áprilisában hazatért, 1957. június 29-től az MSZMP KB tagja.

[69] Komjáthy László (1920–) 1954-től a Csepeli Vas- és Fémművek vezérigazgató-helyettese, illetve vezérigazgatója.

[70] Az 1959-ben tartott kongresszus a történelmi folytonosság kifejezésére — tudniillik, hogy az MSZMP utóda a Magyar Kommunista Pártnak és a két munkáspárt (MKP, SZDP) egyesüléséből létrejött Magyar Dolgozók Pártjának — ezt a kongresszust a hetedik kongresszusnak nyilvánította. (Egyébként az 1959. szeptember 22-én megtartott KB ülésen is már mint a VII. kongresszussal összefüggő feladatokról tárgyaltak. (L. e kötet *3. sz. jegyzőkönyvét.*)

[71] Szurdi István (1911–1987) 1957-től az MSZMP KB Ipari és Közlekedési Osztályának vezetője. 1957. február 26-tól az MSZMP KB tagja.

[72] Török István (1923–) 1957 márciusától a Vasas Szakszervezet főtitkára. 1957. június 29-től az MSZMP KB tagja.

[73] Az említett parlamenti ülésszak — 1959. február 17–19. — jegyzőkönyvét l. *Országgyűlés Naplója 1958–1962.* Münnich Ferenc beszámolója: *Országgyűlési Értesítő* az Országgyűlés 2. ülése jegyzőkönyve 1959. február 18. (19–43. h.) Antos István előadói beszéde: az Országgyűlés 3. ülése jegyzőkönyve 19959. február 19. (76–89. h.)

[74] Pontosabban az előterjesztés 7. oldalán található az a/ pontban ez a két mondat: „A műszaki színvonal emelésének egyik fontos eszköze az újítómozgalom gyorsabb fejlesztése. Éppen ezért el kell hárítani minden bürokratikus vagy egyéb akadályt, amely ennek útjában áll." *(MOL-M-288.f.4/22. ő. e.)*

[75] A Bőripari, a Vasas, a Kohászati, a Bányaipari, a Vegyipari, a Helyiipari és az Élelmezésügyi Dolgozók Szakszervezetének az újítómozgalom helyzetéről és problémáiról szóló jelentését l.: *MOL-M-288.f.25/1958/19. ő. e.*

[76] A kiváló dolgozók és újítók II. országos konferenciáját 1958. december 6-án és 7-én tartották.

[77] A SZOT IV. teljes ülését március 14-én tartották. A *Népszabadság* és a *Népszava március 15-i* száma közli a SZOT határozatát a kongresszus tiszteletére indított szocialista munkaversenyről.

[78] Prantner József (1911–1975) 1955-ben az Országos Béketanács titkára, 1956-tól a Tolna Megyei Pártbizottság osztályvezetője, 1958-tól első titkára.

[79] Nagy Józsefné (1921–) 1951–1952-ben a könnyűipari miniszter első helyettese, 1952–1953 között az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, majd 1956. november 3-ig könnyűipari miniszter. 1956. december 13-tól 1957. május 9-ig a Könnyűipari Minisztérium megbízott vezetője, ettől kezdve 1971-ig könnyűipari miniszter. 1951-től az MDP KV póttagja, 1954-től tagja. 1959-től 1966-ig az MSZMP KB póttagja, majd tagja 1970-ig.

[80] K. Nagy Sándor (1921–) 1955-től 1958-ig tsz-elnök. 1957. február 26-tól az MSZMP IKB, ill. KB tagja. 1958-tól az FM főosztályvezetője.

[81] A tsz-ek 1959. évi megerősítéséről és a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztéséről készülő rendeletről van szó, amelyet kezdetben 3005-ös számmal jelöltek, végül a 3004/1. számot kapta. Vö. az *51. sz. jegyzettel.*

[82] Kiss János (1915–1986) 1956 végétől az MSZMP XIII. kerületi intéző bizottságának vezetője, ill. a kerületi pártbizottság első titkára. 1959. december 5-től a KB póttagja.

[83] A jelen ülésre beterjesztett határozati javaslatról van szó.

[84] Varró György (1922–) 1956-tól a Beloiannisz-gyár osztályvezetője, 1957. június 29-től az MSZMP KB póttagja, 1961-től tagja.

[85] Kádár János 1958. október 15-én beszélt a Láng-gépgyár munkásgyűlésén. (A beszéd szövegét l. *MOL-M-288.f.21/1958/6. ő. e.)*

[86] Molnár Ernő (1922–1978) 1957-től az MSZMP III. kerületi, 1959-től a Csepel Vas- és Fémművek Pártbizottságának első titkára. 1959. december 5-től a KB tagja.

[87] Az egyetemeknek a tsz-szervezésbe való bekapcsolásával foglalkozik a PB „Egyetemeink egyes politikai és káderkérdéseiről" szóló határozatának végrehajtását elemző jelentése: *MOL-M-288.f.33/1959/4. ő. e.)*

[88] A Szovjet Hadsereg Napjáról van szó, amelyet február 23-án ünnepeltek.

[89] Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága 1956. november 28-i ülésén a Magyar–Szovjet Társaság megszüntetéséről döntött, de azt később újjászervezték. 1957. június 15-én az MSZT Országos Vezetősége ülést tartott, a társaság nevét Magyar–Szovjet Baráti Társaságra változtatta. (*MOL-M-288.f.22/1957/3. ő. e.)*

[90] A határozat záradékában intézkedett a KB arról, hogy azt meg kell tárgyalni az országos aktíván, az FM, a SZÖVOSZ és a Termelőszövetkezeti Tanács kommunista aktívájával, valamint a megyei pártbizottságok kibővített ülésein.

[91] Apró Antal, Fock Jenő és Kádár János az SZKP XXI. Kongresszusán „ültek" Moszkvában.

[92] Macmillan, Harold (1894–1986) angol politikus, 1957–1963 között miniszterelnök. 1959. február 22-től március 3-ig folytatott tárgyalásokat a szovjet vezetőkkel Moszkvában.

[93] Hammarskjöld, Dag (1905–1961) 1953-tól 1961-ig az ENSZ főtitkára.

[94] A PB 1959. augusztus 11-én és október 13-án, a KB pedig október 22-én foglalkozott az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájával. (*MOL-M-288.f.5/144. és 145. ő. e., ill. 4/25. ő. e.,* továbbá l. e kötet *4. sz. jegyzőkönyvét!)*

[95] Czottner Sándor (1903–1980) 1948-tól a Kohóipari Központ vezérigazgatója, 1949–1950-ben nehézipari államtitkár, majd 1956-ig szénbányászati, illetve bánya- és energiaügyi miniszter. 1957-től 1963-ig nehézipari miniszter. 1951–1956 között az MDP KV tagja.

[96] Csergő János (1920–1980) 1948–1949-ben a Magyar Posta főigazgatója, 1949-től 1951-ig a Nehézipari Minisztériumban államtitkár. 1952-ben az MDP KB Államgazdasági Osztályának helyettes vezetője, majd decembertől 1953 júliusáig a Minisztertanács csoportvezetője, ezután 1954-ig a KV Ipari és Közlekedési Osztályának vezetője. 1954–1962 között kohó- és gépipari miniszter. 1954–1956 között az MDP KV tagja, 1959-től az MSZMP KB póttagja.

[97] Az Országgyűlés azon képviselőiről van szó, akik tagjai voltak az MSZMP-nek. A kommunista képviselőcsoportnak választott vezetősége és titkára volt, a parlamenti viták előtt rendszeresen megbeszélték a közösen képviselendő álláspontot. A PB 1958. novemberi ülésének „Javaslat az új Országgyűlés összehívására, jellegére, napirendjére, az Országgyűlés bizottságaira" c. napirendi pontja előterjesztésében ezzel kapcsolatban a következő szöveg olvasható: „A képviselőcsoport vezetőségét az ellenforradalom előtt az MDP parlamenti csoportja választotta meg. Tagjai: Apró Antal, Házi Árpád, Kiss Károly, Köböl József, Kristóf István, Kukucska János, Rónai Sándor, Szabó Piroska, Vass Istvánné elvtársak." (*MOL-M-288.f.5/103. ő. e.)* 1959 decemberében a csoport a vezetőséget 11 tagúra változtatta, tagjai közé választva Komócsin Zoltánt és Olt Károlyt.

[98] A PB 1959. február 3-án foglalkozott a több gyermekes dolgozók és nyugdíjasok családi pótlékának felemelésével. Ennek alapján készült a 15/1959. (III. 27.) Korm. sz. rendelet a három vagy ennél több gyermeket eltartó dolgozók és az egyedülálló dolgozó nők családi pótlékának emeléséről. (*TRHGY. 1959. 209. p.*)

[99] Utalás „a munkásosztállyal kapcsolatos egyes feladatokról" szóló határozatra, amit 1958. október 13-án hozott a KB. *(A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1957–1958. évi jegyzőkönyvei. Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1997. 636–662. p.)*

[100] A Munka Törvénykönyvének kidolgozásával kapcsolatos néhány kérdésre vonatkozóan l.: „Előterjesztés a Munka Törvénykönyve kidolgozásával kapcsolatos néhány elvi kérdésről." (*MOL-M-288.f.5/59. ő. e.)*

[101] Elírás! Varró György felszólalására utal Kádár János.

[102] „A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1959. március 6-i ülésének határozata" a *Népszabadság 1959. március 8-i* számában jelent meg.

[103] *A Népszabadság 1959. március 12-i* számában adott hírt a március 11-én tartott budapesti pártbizottsági ülésről.

[104] Vö. a *77. sz. jegyzettel.*

FÜGGELÉK

A Központi Bizottság ülésén résztvevők névsora:*

KB tagok:
Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Biszku Béla
Borka Attila
Brutyó János
Cservenka Ferencné
Dabronaki Gyula
Dögei Imre
Fehér Lajos
Fogarasi Béla
Fock Jenő
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Harmati Sándor
Ilku Pál
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Novobátzky Károly*
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József*
Prieszol József
Révai József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Scherczer Lajosné
Somogyi Miklós
Szirmai István
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula

[Póttagok:]
Antos István
Borbély Sándor
Darabos Iván
Horváth Ede
Kaszapovics András*
Klujber László
Valkó Márton
Varró György

Budapesti titkárok
Csikesz Józsefné
Kelen Béla

Megyei titkárok:
Laki István
Molnár Frigyes
Klaukó Mátyás
Cseterki Lajos
Lombos Ferenc
Gódor Ferenc
Putnoki László
Molnár László
Jakab Sándor
Horváth András
Szirmai Jenő
Benkei András
Czinege Lajos
Prantner József
Gosztonyi János
Pap János

* Valójában a meghívottak névsora, a hiányzókat *-gal jelöltük.

Kerületi titkárok:
Anda János
Borbándi János
Molnár Ernő
Nagy Mária
Maros Józsefné
Ormos Tibor
Barinkai Oszkár
Horváth János
Kelemen Lajos
Diósi Imre
Fajkos Aladár
Kiss János
Schumeth János
Kerti Henrik
Bialon Vilmos
Tóth István**
Ujfalusi Sándor
Jánki Kálmán
Tóth Tiborné
Karsai Ferenc
Szőke Lajos

BM (kerületi szinten)
Kovács János

Főkapitányság (kerületi szinten)
Daczó József

MÁV (kerületi szinten)
Lékai Elek

Osztályvezetők:
Asztalos Géza [KEB titkára]
Kaszás Ferenc [KB Adminisztratív Osztálya vezetője]
Tóth László [KB PGO osztályvezető-helyettese]***
Szilágyi Dezső [KB Külügyi Osztálya vezetője]
Kálmán Endre [PTI igazgatója]
Bárd András [RPB elnöke]
Komját Irén [Társadalmi Szemle szerkesztője]
Ripp Géza [Pártélet szerkesztője]
Dapsi Károly [Néphadsereg Politikai Csoportfőnök]
Köteles István [KB Apparátusi Pártbizottság titkára]
Barkóczi Imre [KBI vezetője]
Központi Revíziós Bizottság
Fodor Gyula [elnöke]

Magyar Nők Országos Tanácsa
Erdei Lászlóné

Munkásőrség
Halas Lajos

Miniszterek [ill. miniszterhelyettesek]
Karádi Gyula [külkereskedelmi miniszterhelyettes]****
Tausz János [belkereskedelmi miniszter]
Mekis József [munkaügyi miniszterhelyettes]*****
Csergő János [kohó- és gépipari miniszter]
Kilián József [építésügyi miniszterhelyettes]******
Kovács Imre [élelmezésügyi miniszter]
Czottner Sándor [nehézipari miniszter]
Nagy Józsefné [könnyűipari miniszter]
Doleschall Frigyes [egészségügyi miniszter]
Sik Endre [külügyminiszter]

Elnöki Tanács
Dobi István

Hazafias Népfront
Ortutay Gyula

Főhatóságok [vezetői]
Péter György (KSH)
Oczel János (KNEB)
Rusznyák István (MTA)
Varga András (MT Tanácsszervek Osztálya)

Ganz-Mávag
Benczekovits Lajos

Fővárosi Tanács
Veres József

SZOT
Martin Ferenc
Varga György
Bugár Jánosné
Vincze József

** Kóbor Ferenc helyett
*** Laczkó Pálné helyett
****Incze Jenő helyett
*****Kisházi Ödön helyett
****** Trautmann Rezső helyett

2.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1959. augusztus 14-i üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői, Központi Revíziós Bizottság elnöke, a Pártközpont apparátusi pártbizottságának titkára (a mellékelt lista szerint).[1]

Napirend: A kongresszusi irányelvek és a szervezeti szabályzat módosítására vonatkozó javaslatok megtárgyalása.[2]

Előadó: Kádár János elvtárs

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Szívélyesen üdvözlöm az elvtársakat, a Központi Bizottság ülését megnyitom. Az elvtársak megkapták a meghívóval a napirendi előterjesztést[3] is. Felteszem szavazásra a kérdést, hogy az elvtársak a kiküldött anyag alapján a napirendet elfogadják-e? Aki elfogadja, szíveskedjen a kezét feltenni. Köszönöm szépen.

Átadom a szót Kádár elvtársnak.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A Központi Bizottság legutóbbi ülése óta öt hónap telt el. A Központi Bizottság összehívásának az elhúzódását azzal tudjuk indokolni, hogy olyan nagy horderejű kérdés, amelyik fontos politikai döntést kívánt volna, nem merült fel, a Központi Bizottság szervei a márciusi határozat végrehajtásán dolgoztak egész idő alatt. A másik oka az ülés összehívása elhúzódásának az volt, hogy terveink szerint a kongresszusi téziseket szerettük volna jóváhagyatni, és annak az elkészülte bizony elég bonyolult és hosszan tartó munka volt, és csak mostanában tudtuk a javasolt formában összehozni.

Szeretnék tájékoztatást adni azokról az ügyekről, amelyeket közben a Politikai Bizottság, a Titkárság és a Központi Bizottság apparátusa intézett. Munka volt a múlt esztendőben elhatározott feladatok megoldásával, a termelői árak bevezetésével.[4] Az elvtársak munkájuk során nyilván találkoztak azzal a problémával, amely ennek a végrehajtásában jelentkezett. Az új termelői árak megtervezése felső kormányszinten kellő időben megtörtént, annak megfelelően dolgoztak a párt- és kormányszervek az éves terv elkészítésén, és közben megadták az instrukciót a minisztériumoknak, a trösztöknek, a vállalatoknak az új termelői árak elkészítéséhez. A munka menetében kiderült, hogy az alsóbb gazdasági szerveknél laza és ilyen önbiztosító tervezés folyt, úgyhogy a számok összeadása után kiderült, hogy az éves tervben a kormányszinten megállapított árak és az alsóbb szinten megállapított árak között mintegy öt és félmilliárd forint különbség volt. Azt hiszem, részletesebben nem kell indokolni, hogy ez a Politikai Bizottság és a kormány beavatkozását kívánta. Gondolkoztunk azon, hogy mi lehetett ennek az oka. Szembetűnően az látszik, hogy a gazdasági vezetők egy részében még esetenként erősebb és felülkerekedik a helyi érdek, nagyon gyakran hamis érdek, az általános és a közérdekkel szemben. Itt meg szeretném említeni azt is, hogy a Politikai Bizottság véleménye szerint a nyereségrészesedés bevezetése óta a tapasztalat azt mutatja, hogy az általunk alkalmazott formában a nyereségrészesedés alkalmas a

termelés ösztönzésére. Ugyanakkor most először találkoztunk a nyereségrészesedés negatív oldalával, mert a nyereségrészesedésre gondolva — még minisztériumi szinten is helyenként, de leginkább a középfokú gazdasági szerveknél és a vállalatoknál — az árak kidolgozásánál a jövő évi nyereségrészesedés lebegett az emberek szeme előtt, és bizony olyan laza, az önköltséget messze meghaladó árakat dolgoztak ki a vállalatok egész sorában a cikkek ezreire, ahol a népgazdasági érdek súlyos károkat szenved. A dolognak kellemetlen következménye volt az, hogy a márciusi határozat propagálása során, tehát amikor a dolgozókat felajánlásokra hívták fel[5] a vállalatok, akkor a vállalati terv, tehát a kiindulási alap, amelyhez képest a felajánlásokat tették a dolgozók, nagyon sok helyen a saját laza számaikon keresztül mutatták be. [sic!] Most ennek a következménye lett az, hogy a dolgozók tettek különböző felajánlásokat, teljes jóhiszeműséggel, mert hiszen az igazgatójuk által közölt számokat elfogadott tervszámnak tekintették, a következménye az lett, hogy, mivel az árak lazák és magasak voltak, a felülvizsgálat után kiderült, hogy a dolgozók jóhiszeműen olyan felajánlásokat vállaltak, aminek a teljesítése után rosszabb az önköltség-mutatójuk és a termelékenység-mutató, mint amilyen a tervben van. Ez volt a dolognak a politikai komplikációja és kellemetlen következménye. Ezért kellett ezzel foglalkozni a párt- és kormányszerveknek, hogy ezt a dolgot egyenesbe hozzuk.[6] Ez részben folyamatban van, és feltétlen végre is kell hajtani. Reméljük, hogy meg tudjuk csinálni anélkül, hogy a dolgozók bizonyos köreiben elkeseredést váltana ki, hogy jóhiszeműleg felajánlásokat tettek, és akkor utólag úgy néz ki, mintha nem teljesítették volna. Itt azt is meg kell mondani, elvtársaim, hogy amikor a kérdéssel a Politikai Bizottság kezdett foglalkozni, akkor úgy jelentkezett a dolog, hogy vagy maradnak a laza számok helyenként, vagy szenvedni fog a dolgozók lelkes felajánlása [sic!]. És most mégis azt kellett választanunk, hogy a termelői árak megváltoztatását minden körülmények között végre kell hajtani, mert végső fokon a kérdés olyan horderejű és fontosságú, hogy a termelői árak megváltoztatásának keresztülvitele az sokkal messzibb ható érdeket jelent az ország és a nép számára, mint akár maga az éves felajánlás is. Mert, ha ezeket nem hajtjuk végre, akkor az, ami az egésznek a kiindulópontja volt, hogy gazdaságos tervezésre, gazdaságos termelésre szorítsa az egész ipart és részben a mezőgazdaságot is, az elvész. És ez sok évig ugyanúgy marad, mint ahogy eddig volt. Ez természetesen még az egyébként nagyon fontos éves felajánlásnál is nagyobb horderejű kérdés. Szeretné a Politikai Bizottság, ha legalábbis így távolból a Központi Bizottság egyetértene velünk, mert mi ezt így tovább akarjuk vinni, és ha törik, ha szakad, a termelői árakat az eredeti elgondolásoknak megfelelően ebben az évben át fogjuk dolgozni.

Egy másik gazdasági kérdés, amivel foglalkoztak vezető párt- és kormányszerveink, a szőlő és a bor árának megváltoztatása.[7] Itt a helyzet a következő: már a tavasz végén látnivaló volt, hogy jó szőlőtermés, vagyis jó bortermés mutatkozik a láthatáron. Ez így elég szokatlan dolog, hogy most már harmadik évben egymás után nagy szőlő-, illetve bortermés mutatkozik. Az elhelyezési és az értékesítési nehézségek a szőlő, még inkább a bor vonalán, rendkívül nagyok. Ugyanis ez az egymás után következő szokatlanul jó termés nemcsak magyarországi jelenség, hanem ugyanez volt a helyzet Spanyolországban, Franciaországban és egyebütt is. Úgyhogy a bor elhelyezése a nemzetközi piacon és a számunkra különösen fontos nyugati piacon, rendkívül nehéz volt, mert ugye elég jó minőségű magyar borokat kínáltunk mi, azt hiszem öt centes áron, és ugyanakkor a spanyolok és a franciák

ugyanezen a piacon három, meg három és fél centes áron kínálták ugyanezt a bort. Tehát, hogyha az árakat nem akarjuk teljesen és néhány évre tönkretenni, a felkínálásban is valamilyen mértéket kellett tartani. Ez van a nemzetközi piacon. A szocialista piacon az átvétel más okoknál fogva korlátozott, hiszen a többi országban népgazdasági meggondolásból a pénzt nem nagyon szívesen fordítják borra és szőlőre. Úgyhogy a következő helyzet alakult ki. Nagyon hozzávetőleges becslés alapján úgy néz ki, hogy ebben az évben is lesz valamivel több mint öt millió hektoliter bortermés. Az elhelyezési lehetőség, tárolótérben, az nem egészen két millió hektoliter. Ez egy rendkívül súlyos helyzetet idézett volna elő, ha ezt ennyiben hagyjuk. Úgyhogy valamit tenni kellett. Intézkedések történtek újabb tárolótér építése érdekében. Továbbá intézkedések történtek, hogy a nemzetközi piacon további bort helyezzünk el. Végül a Politikai Bizottság, egyetértésben a Kormánnyal, úgy látta, hogy arra kell törekednünk, hogy az értékesítés, a különböző formában történő értékesítés egy kicsit növekedjen. Ha lehet, szőlőben többet értékesítsenek, az országban több mustot értékesítsenek, és végül a borból is többet értékesítsenek. Itt találkoztunk egy olyan kérdéssel, hogy mi visszük az antialkoholista kampányt, bár meglehetős mértéktartással, de visszük, másrészről viszont kívánatos, hogy a borfogyasztás is növekedjék. Ezeknek a meggondolásoknak az alapján szállította le végül is a kormány — a folyó évre — a szőlő árát kb. 15–20%-kal, a bornak úgy a felvásárlási, mint az eladási árát 20–20%-kal. Mi azt gondoljuk, hogy ez egy szükséges és elkerülhetetlen lépés volt.

A Központi Bizottság szerveinek munkájában jelentős teret foglalt el, mint már említettem, a márciusi határozat végrehajtása. Az ipari és a mezőgazdasági termelés növelése, megjavítása, fejlesztése és az ahhoz szükséges intézkedések kidolgozása. Itt bizonyos nehézségek voltak. Az elvtársak tudják, hogy az első negyedévi terv végrehajtása csak annyiban sikerült, hogy a tervet magát kb. 100%-ra, vagy annál egy árnyalattal magasabb szinten tudtuk végrehajtani. Ez azonban a márciusi határozatban kitűzött célhoz viszonyítva kevés, mert ahhoz a tervet túl kell teljesíteni. Ebben szerepet játszott természetesen a termelői áraknál említett okokon kívül, hogy a KB határozata az első negyedévben még nem játszhatott nagy szerepet, hiszen az márciusban született. Tehát az első negyedév harmadik hónapjában, mire az lekecmergett, megfelelő hangsúlyt kapott, már kb. a negyedévnek vége is volt.

A második negyedév eredményei már jobbak, és részben behozták ezt az elmaradást. A felajánlást illetően, ami az első negyedévben hiányzott, már megvan az első félévnek az alapvető tényeket illető összegzése, amely azt mutatja, hogy az iparban a tervet 103%-ra, illetve valamivel magasabb szinten sikerült teljesíteni. Ez a múlt év első felének eredményeihez képest 9%-os növekedést ad. Ami a termelés mennyiségét illeti, a márciusi határozat szerint 104%-ra kellene a terveinket teljesíteni és a múlt évi szintet 9%-kal. [sic!] Ami a mennyiségi teljesítést illeti, azt lehet mondani, hogy az első félévben elértük, és ma azon a szinten mozgunk, amit a márciusi határozatban akartunk elérni. Ez a mennyiség az általános értékre vonatkozik.

Rosszabbul áll a dolog a termelékenységet illetően, mert a termelékenységnél a növekedésnek 5%-osnak kellene lenni, és a valóságban csak 3%-os. Ebben különböző okok szerepet játszanak, többek között az is, hogy ezt a többlettermelést — elég jelentős mértékben — több munkaerő alkalmazásával érték el a vállalatok. Ez van az iparban. Ami a mezgazdaságot illeti, részben a jobb munka eredményeként,

részben a kedvező természeti körülmények miatt, az eddig számba vehető eredmény és az év további eredményeinek kilátásai jók. Talán emlékeznek az elvtársak, hogy itt a cél az volt — a márciusi határozatban —, hogy az éves tervet teljesítsük. Úgy néz ki, hogy ez jelentékeny mértékben túlteljesíthető lesz. A gabonánál, a kukoricánál, a burgonyánál és másnál a kilátásokat számba véve úgy néz ki, hogy a mezőgazdasági főbb növények eredménye az idén valószínűleg 20 vagy több %-kal magasabb lesz, mint a tavalyi. Ami az állattenyésztést illeti, részletes elemzés még nem áll rendelkezésünkre, de a hústermelésnél látni való, hogy a marhahústermelésnek az a kedvező irányzata, ami az utóbbi három évben megindult, az tovább folytatódik, és a marhahústermelés jelentékenyen tovább növekedik.

Ami a sertéshúst, zsírt és hasonlót illeti, tehát a sertéstenyésztést és a termékek előállítását, itt volt egy elég jelentékeny törés. Azt tudják az elvtársak, hogy a szerződés iránti érdeklődés megtört a tavasszal, de úgy néz ki, hogy ez is egyenesbe fog jönni. Ugyanis a sertés száma az országban nem volt kedvezőtlen ebben az időben sem. Csak a hizlalásra való szerződéskötéssel, illetve az erre való törekvéssel volt baj. Főképp takarmánykérdések miatt. Mivel az állatlétszám itt is megvan, sőt az fejlődött, és a takarmánykilátások kedvezőek és jók, valószínű, hogy az év további menetében a sertéshúsban a lemaradás behozható lesz, sőt itt is fog az eredmény növekedni. Így néz ki a dolog. Most nem tudom megállni, hogy egy kis rosszmájúsággal itt meg ne emlékezzek arról a tavalyi vitánkról, amikor arról volt szó, hogy a hároméves tervünkbe belevettünk egy 12%-os mezőgazdasági termelésnövekedést. Na most, a múlt év nem nagyon jól sikerült, és erre itt elhangzott egy javaslat, hogy ennek következtében szállítsuk le a 12%-os célkitűzést 8%-ra. Ugye ez nagyon egyszerű megoldása lett volna a mezőgazdaság hároméves tervének. És akkor itt is, a Politikai Bizottságban is vita volt. Akkor arra az álláspontra helyezkedtünk, hogy az egyik év rossz, a másik év jó, de hát a mezőgazdaságban is úgy kell tervezni, hogy valami célt magunk elé kell tűzni, és dolgozni kell azért, hogy azt elérjük, még akkor is, hogyha nem nagyon kedvező a terv.

Egyébként az még a múlt évi tervre is kicsit korai jóslat volt, mert hiszen az év végén értékben a mezőgazdaság termelése elérte azt, ami tervezve volt.

Ami az életszínvonalat illeti, az első félévben a bérek és fizetések összege — a munkások és alkalmazottak összkeresete — a múlt évihez képest 9%-kal növekedett. A belkereskedelmi forgalom a múlt évihez képest 8%-kal növekedett. Tehát itt lehet azt mondani, hogy teljes összhang van a megnövekedett termelési érték és a megnövekedett bérek és fizetések között, mert ez mind ilyen 8–9%-os színvonalon mozog. Ami viszont a termelékenység kisebb növekedésénél jelentkező problémát illeti, az azonban itt is benne van, az életszínvonal növekedésében, mert ez a 9% az egyes munkásra értve ez nem 9%, hanem jelentékenyen kevesebb. Én most nem tudom megmondani, pontosan hány százalékkal kevesebb, de feltétlenül kevesebb 9%-nál. Ugyanis az eredményeket megnövekedett munkáslétszámmal, még ez a jobb, de részben alkalmazotti létszám növekedésével érték el, és ez azt jelenti, hogy az egy főre eső reáljövedelem, vagy akár bérnövekedés az nem 9%.

(Közbeszólás: 2% kb.) Igen, az egy főre eső jövedelem-növekedés a múlt évihez képest kb. 2%. Most itt jelentkezik egy olyan kérdés, amellyel majd kell foglalkozniok az illetékeseknek, hogy hogyan is van ez a dolog, nehogy megint valami olyasmi helyzetbe kerüljünk, hogy az összes kifizetett bérek alapján elkezdjük hirdetni, meg mondani, hogy 8 meg 9%-kal növekedett a dolgozók keresete, és

közben az egyes dolgozók keresete csak 2–3%-kal növekedett, mert ilyen ellentmondásért már drága árat fizetett valamikor a párt, és ezt semmi szín alatt megismételni nem lehet. Ez a folyamat valószínűleg úgy jelentkezik, hogy maga a béralap kötött, a jobb munkaszervezéssel még volna mit csinálni, a jobb munkafegyelemért még van tennivaló, de van egy másik út is, hogy több embert vesznek fel. A béralap kötve van, mit csinálnak? Alacsonyabb bérkategóriára vesznek fel meglehetősen nagyszámú embert. Így az a helyzet, hogy a múlt évben is ott dolgozó emberek keresetének a szintje nem csökken, az megmarad, viszont a gyáron belül most már két kategória van: az egyik, aki régen ott dolgozik, annak a kereseti szintje megvan és növekszik, viszont az újonnan beállított embereket már egy alacsonyabb szinten veszik fel, és azoknak a kereseti szintje bizony a gyáron belül kicsit alacsony. Ezzel nekünk majd kell foglalkozni, hogy hogyan lehet ezt a rendszert még tovább fejleszteni, mert maga a folyamat, bár egyelőre nem veszélyes, mert főként munkásokat vettek fel, de mégsem mondható egészségesnek. Éves fejlődésében ez nem egészséges, sőt káros lesz. Mert, ha nem a termelékenység növekszik, hanem a foglalkoztatott munkásoknak a száma, annak az lesz az eredménye, hogy a termelés korszerűségének a nívója nem növekszik, és a dolgozók keresete sem fog növekedni. Úgyhogy ezt az egyszerű receptet egy kicsit meg kell törni, valamilyen módon.

Itt említésre érdemes, mint nagyon fontos kérdés, hogy a külkereskedelem félévi mérlege is jó. A tervünk a múlt évihez képest nagyobb követelményt jelentett. Én pontosan nem tudom most megmondani, hogy mennyivel, de emeltebb a követelmény a külkereskedelemmel szemben, és az első félév úgy ment, hogy a behozatali tervet 107%-ra túlteljesítette a magyar népgazdaság, a kivitelit viszont 118%-ra teljesítette túl. Úgyhogy az első félév külkereskedelmi forgalma jó, és megfelel azoknak a követelményeknek, amit a márciusi központi bizottsági határozat előírt. Ez a félévi eredményt is figyelembe véve folyik különböző párt- és állami szerveknél a tervek készítése, mégpedig egy időben több terven dolgoznak az illetékes szervek.

Most kidolgozás alatt van az ötéves terv irányelve, amivel kapcsolatban az az elképzelés, hogy szeptemberben, tehát kb. egy hónap múlva, vagy egy hónapon belül a Központi Bizottság elé hozzuk megvitatás céljából, utána pedig, részben a közvéleménnyel ismertetjük, és a kongresszus elé visszük döntés céljából.

Ezzel egy időben kell foglalkozni természetesen a jövő évi tervvel, amelyik szintén bizonyos mértékben komplikált, mert hiszen a hároméves terv befejező évét jelenti, és ugyanakkor tervezési feladatot ad az, hogy ha ez év végéig a tervet néhány lényeges kérdésben teljesítik, akkor a jövő évben hogyan és miként dolgozik tovább a népgazdaság. Mind a két kérdés folyamatban van.

Dolgoznak az illetékes szervek a mezőgazdaság ötéves tervén is. Külön, ez része ugyan az ötéves terv irányelveinek, de külön dolgoznak a mezőgazdaság ötéves tervén, mert az önmagában külön egy fontos és bizonyos értelemben problematikus dolog. Az elképzelés az, hogy a Központi Bizottság elé hoznánk a mezőgazdaság ötéves tervét is, hogy azt megfelelően megvitassuk.[8] Itt ezzel a tervvel olyan kérdéseink vannak, hogy szakítani kell egy kicsit azért az eddigi módszerrel, vagy hogy ezt a rossz kifejezést használjam, az eddigi hozzáállással, mert a mezőgazdasági termelés és a tervezés valahogy úgy ment, hogy különböző számokat leírogattunk, hogy mennyi kell a lakosság ellátásához, kb. mennyi érhető el, és aztán akkor ez majd — gondoltuk — meglesz. Ha az eső esik, amikor kell, akkor jó,

ha nem esik, az nem jó, és nem történt komoly erőfeszítés olyan irányban, amiben elkerülhetetlenül erőfeszítéseket kell tenni. Kell egy távolabbi elképzelés az öntözés fejlesztéséről, kell egy távolabbi elképzelés a talajerő utánpótlásáról, természetes, mesterséges meg zöldtrágyával stb., kell valami távlati komolyabb elképzelés a vetőmagok minőségének a feljavítása érdekében és még néhány ilyen fő mezőgazdasági területen, hogy az ország mezőgazdasági termelése kevésbé függjön a természeti tényezők jó vagy rossz voltától. Ezért is tartjuk nagyon fontos kérdésnek az ötéves tervet, a mezőgazdaság ötéves tervét és külön azért, hogy a mezőgazdaságban a tervezés sem és a termelés sem olyan egyszerű, mint az iparban. Hiszen ott különböző tulajdonformák léteznek, különböző társadalmi viszonyok vannak, mint döntő tényezők. A tervszerű gazdálkodás a mezőgazdaságban még csak nyomaiban lelhető fel és alkalmazható, befolyásolás főképpen az árpolitikán keresztül történik, ami egészséges ugyan és jó, de az mindig csak olyan utórezgésekkel korrigál, mit vessenek és mit ne vessenek évről évre. Látják, most a szőlőnél és a bornál azt a gyakorlatot kell elővennünk, hogy évről évre lesz megállapítva a felvásárlási ár is és a fogyasztási ár is, mert azért azt nem lehet teljesen a termelés nagyságától függetlenül csinálni. Tehát az ötéves terv irányelvei, a mezőgazdaság ötéves terve ide lesz hozva.

Itt kell ennél a kérdésnél megemlékeznem arról a szovjet–magyar gazdasági tárgyalásról, amelyet legutóbb Apró elvtárs vezetésével kint járt küldöttségünk folytatott.[9] Ennek a tárgyalásnak, amelyet magyar részről kezdeményeztünk, világos és meghatározott célja volt. Mi azt kértük a Szovjetunió Kommunista Pártjától és a szovjet kormánytól, hogy vizsgálja felül a múlt évben aláírt szovjet–magyar megállapodást, ami azt hiszem, hogy hétéves árucsereforgalomról szólt. (Közbeszólás: öt évre szól.) Hogy? Öt évre, 61–65-ös évre szól. A kérésünk az volt, hogy annak a megállapodásnak a kereteit jelentékenyen növeljük, ebből a célból vizsgáljuk felül. Ugyanis olyan helyzet állt elő, részben persze a Szovjetunióban végbemenő viharos fejlődés eredményeképpen, részben pedig nálunk is gyorsabb volt a gazdasági fejlődés még annál is, mint amit, én nem tudom, múlt év tavaszán láthattunk. Mert azt történt, hogy amit 1965-re aláírtunk a megállapodás értelmében, hogy mennyi árut fog nekünk a Szovjetunió szállítani, mennyit fogunk mi a Szovjetuniónak szállítani, ugyanazt a szintet elértük már az 1959-es évben. Ezért kértük, hogy növeljük. A Szovjetunió Kommunista Pártja és kormánya indokoltnak tartotta, a tárgyalást lefolytattuk. A szovjet elvtársak részéről messzemenő jóindulattal, segítőkészséggel és elvi egyetértéssel találkoztunk abban, hogy növelni kell az áruforgalmat. A tárgyalás eredményeképpen az eredeti áruforgalmi összeg, ami 8,1 milliárd rubel volt, 10,8 milliárd rubelre növekedett, azaz egyharmadával bővült. Ez önmagában jelentékeny növekedés, mert ezek szerint az 1958-as forgalomhoz képest, amikor ezek a tárgyalások tulajdonképpen a kezdeti lépéseket megtették, 1965-re az áruforgalom 83%-kal fog növekedni magyar–szovjet viszonylatban ezzel a bővítéssel. A tárgyalás eredményeként egynéhány nagyon fontos és jó eredmény született az egyes ágazatokat illetően is. Különösen jó megállapodás született vegyipari berendezések szállítása kérdésében, amit a Szovjetunió szállít Magyarországra. Úgyhogy azt a jelzett vegyipari fejlesztést, ami már itt ezekben a tézisekben is jelezve van, azt a mostani megállapodás nagyjából meg is oldja, illetve a szükséges fedezetet ahhoz megadja. Hasonló jó eredmények születtek erőműberendezések szállításában, azonkívül energiaátadásában, s egynéhány más területen, amit én itt felsorolni nem tudok. Egy egész sor komplett

nagy gyárat fog a Szovjetunió nekünk szállítani. Ami viszont az ellentéte[le]ket illeti, az is hasznos számunkra, mert a hagyományos kereskedelmi árukat szállítjuk, tehát ami a kettőnk viszonylatában már szinte szokásos, és azonkívül egy sor egyéb olyan felkínált terméket, ami nekünk rendelkezésünkre áll, és amivel máskülönben elhelyezési nehézségekkel találkoznánk. Úgyhogy ez jó. Ezen belül vannak még olyan kérdések, a mi saját ötéves tervünkkel kapcsolatban, ami sajnos, ezzel az egyébként nagyon kedvező megállapodással sincs még megoldva, vagy legalábbis nem teljes mértékben. Ilyen például az ötéves terv színesfém-nyersanyaggal való alátámasztása, olajjal. Bizonyos nehézségek vannak a számunkra nagyon nagy fontossággal bíró faáruval, fűrészelt faáruval. Nehézségek és hiányok mutatkoznak még a hengerelt áruban is. Ezt azért kell megemlíteni, mert a gazdasági kérdésekkel foglalkozó szakembereknek számba kell venni, hogy még itt igen komoly megoldandó feladatok vannak. Aminél bizonyos reményeink vannak az az, hogy még a további évek során, az évről évre kötött megállapodásokon túl sikerült talán szovjet–magyar viszonylatban bővíteni. A tapasztalat szerint mindig egy kicsit sikerül bővíteni, azonkívül más szocialista országok viszonylatában és a nyugati piacon kell megoldani majd ezeket a kérdéseket. A megállapodáson belül még van egy olyan vonás is, ami számunkra bizonyos nehézséget jelent, mégpedig az, hogy a felfuttatás üteme nem egyenletes évről évre. Az első két évben még aránylag kismértékben növekszik csak a kölcsönös áruforgalom, és inkább növekszik az utolsó három évben. Tehát ez azt jelenti, hogy bizonyos nyersanyag-, energia-, áruelhelyezési kérdéseket illetően a 60–61-es év a mi tervünk végrehajtása során feszített és nehéz feladat. Ezt tudnia kell a Központi Bizottságnak.

Mindenesetre az egészről: a megállapodásról szólva, s ennek kiegészítéseként számba véve egyéb megállapodásokat is, el lehet azért mondani, hogy ez a még most csak kidolgozás alatt álló új ötéves tervünk[10] mindenesetre olyan terv lesz, ami úgy nyersanyagban, mint energiában, mint a megtermelt termék elhelyezését illetően messzemenően sokkal jobban le van fedezve, mint bármelyik eddigi terv.

A Központi Bizottság szervei, és részben a kormányszervek is, meglehetősen sokat foglalkoztak a márciusi határozat azon pontjának végrehajtásával, amely a termelőszövetkezeti mozgalom megszilárdításának feladatából áll [sic!]. Azt hiszem, el lehet mondani, hogy ez az elmúlt öt hónap, azokat az elvtársakat is kibékítette a márciusi határozattal, akik akkor nem nagyon lelkesedtek amiatt, hogy a tömeges szervezésről átálljunk a tömeges szilárdításra. Mert sajnos az történt, hogy ez alatt az öt hónap alatt bizony szembetűntek és mutatkoztak mindazok a nehézségek, amelyek az adott helyzetben várhatók voltak. És nem kis nehézségek. A termelőszövetkezeteket gépekkel, munkával ellátni, megszervezni, politikailag megszilárdítani, gazdaságilag alátámasztani, káderekkel, vezetőkkel, szakemberekkel jól ellátni, azután a közös gazdálkodásra rávezetni a tömegesen belépett új tagokat, bizony nehéz és komoly feladatokat hoztak magukkal. Amint ez előrelátható volt, elég komoly nehézségek mutatkoztak az őszi indulásra szervezett termelőszövetkezeteknél. Ahogy a belépés az egyes parasztok részéről afféle elvi deklaráció volt csupán, és bizony eléggé széles körben mutatkozott olyan jelenség is, hogy a papírt kezdték visszakéregetni, amit akkor vagy lelkesedésükben, vagy a tömegsodrásban, vagy ijedtükben aláírtak. Különösen szembetűnően jelentkeztek nehézségek, konfliktusok is abban az időszakban, amikor a gabona learatásakor, mit tudom én, a tarlóhántással vagy más művelettel, a mezsgyék összeszántásával valójában megkezdődött volna a kollektív élet a parasztok számá-

ra. Ez helyenként elég komoly konfliktusokra, politikai összeütközésekre vezetett. A jelenségeket az elvtársak, akik ezen a területen dolgoznak, ismerik. A helyzet mindenesetre olyan volt az első félév végén, még júliusban is, hogy a télen és tavasszal belépett parasztok közül még 114 000 tag egyénileg gazdálkodott. Ez mutatja, hogy micsoda feladatokat kellett és kell megoldani. Az azóta eltelt idő ebből a szempontból nagyon fontos. Mert egy hónap alatt nagyon komoly munkát kellett végezni, és eredmények is születtek. Meg kell mondani, hogy kb. harmincra tehető azoknak a községeknek a száma, ahol komolyabb politikai összetűzések voltak, és ahol az esetek jelentős részében hatósági beavatkozásra került a sor. A hatósági beavatkozás itt nem sortüzet vagy mit tudom én mit jelentett, hanem vizsgálatot, vagy egy-két uszító letartóztatását és helyenként bizonyos csődület feloszlatását. Meg kell mondani, hogy ezeknek a problémáknak a közelebbi vizsgálatánál kiderült, hogy látszólag jelentéktelen dolgok váltottak ki nagy izgalmakat, és hoztak létre összeütközéseket a falvakban. Én nem tudom, hogy hol, azt hiszem, Hevesben is volt egy ilyen eset, hogy összecsődült vagy ötven asszony, követelte a belépési nyilatkozatok visszaadását, erőszakosan lépett fel, és a dolog vizsgálatánál kiderült az, hogy ott egy olyan elnök volt, aki általában tartotta a párt vonalát. Nem engedte, hogy meghagyjanak egyéni művelésre parcellákat, hanem szorgalmazta a közös gazdálkodás megkezdését. Ellenben a tulajdon apjának, napának, mit tudom én kinek, öt-hat embernek visszaadta a céduláját, nem tudom pontosan, de megengedte, hogy nekik nem kell bemenni. A szokott esettel állunk szemben, a végsőkig felháborítja — természetesen — az embereket, hogy egy valaki, egy bizonyos merev álláspontot képvisel az ő óhajukkal szemben, közben saját rokonát meg famíliáját illetően csinálja az ellenkezőjét. És másutt is voltak ilyen hasonló esetek. Mindenesetre voltak olyan jelenségek már júniusban, hogy mikor megindult volna a traktor a tarlóhántásnál, odaállt eléje a parasztasszony, s azt mondta, csak rajtam keresztül, vagy gázoljon el a traktor, én nem engedem az én földemet. Ilyen konfliktus volt vagy harminc községben, nehézség és probléma természetesen ennél több községben volt és van. De figyelemreméltó az is, hogy a falvak egy részében feszült hangulat van, mert ahol ilyen aránylag kis vacak dolgok is összeütközéseket, csődületeket robbantanak ki, ez azt jelenti, hogy ott feszült a politikai hangulat. Meg kell azt is mondani, hogy ellenséges elemek, akik szintén egy vegyes társaság — az adott esetben — a rendszernek ellenségei, mindenféle csendőrök, mit tudom én kulák, meg volt földbirtokos, meg hasonló elemek, tudatos ellenségei a rendszernek, másrészt vannak ilyen neki való szegény-, meg középparasztok, akik szintén ellenségesen lépnek fel, holott egyébként nem lehet azt mondani, hogy a rendszernek szociális ellensége, vagy osztályidegenek, vagy mi az ördög, de azok is fellépnek ellenségesen. Megszurkálnak tsz-, meg pártembereket, verekedések keletkeznek, meg hasonlók. De egyébként nagyon ügyesen dolgoznak, mert az ilyen összeütközéseknél csak egy-két olyan eset volt, amikor volt csendőr, vagy mi, saját maga lépett fel ellenségesen, az esetek többségében nem, hanem nekivadult volt szegény-, meg középparasztokat uszított fel, és különösen jelentékeny számban asszonyokat uszítanak. Ilyen jelenségek vannak. Ami az egész feladat végrehajtását illeti, azt, amit itt márciusban elhatároztunk, azt hiszem, a Politikai Bizottság nyugodt lélekkel jelentheti, hogy a határozat végrehajtása rendben, normálisan, az elhatározásnak megfelelően folyik. De azért ez a harminc — vagy vegyünk hozzá még száz községet —, ahol komoly összeütközés nem volt, de feszültség, nehéz helyzet van, akkor is (mivel 1300 termelőszövetkezeti község van

az országban) ezek között igen nagy része most született — pár hónapja —, úgyhogy viszonylagosan a dolog megy rendesen és normálisan a maga útján. Kiderül, hogy a megválasztott vezetőségek többsége bevált, a munka megy rendesen, és a Politikai Bizottság úgy ítéli meg a helyzetet, hogy amit elhatároztunk, végre is tudjuk hajtani. Gépeket sikerült szerezni jelentékeny számban, műtrágyát is vásárolt a kormány közben terven felül — sajnos devizáért — külföldről, azért előteremtettük azt, ami kellett. A pártszervezetek alakulnak, normálisan, egészségesen. Jelenleg az a helyzet, hogy az igen komolyan megnövekedett termelőszövetkezeteknek 65%-ában van, működik pártszervezet. És általában az egész megszilárdítási munka a politikai és gazdasági elképzeléseknek megfelelően folyik. És ha kellő figyelmet szentel az egész párt a kérdésnek, és az állami, meg gazdasági szervezet is megfelelően végzi a maga munkáját, amit eddig általában elvégzett, akkor végre tudjuk hajtani. Az új mezőgazdasági évben, már úgy lehet mondani, hogy bizonyos őszi vetéssel ezek a termelőszövetkezetek már mint megszilárdított termelőszövetkezetek fognak működni. És reméljük, hogy olyan helyzet áll elő, hogy ha ennek a megszilárdítási munkának a végrehajtása után összeülünk és megtanácskozzuk, hogy mi a helyzet, mik a tapasztalatok és hogyan tovább, olyan helyzetet látunk majd magunk előtt, ami lehetővé teszi egy újabb lépés elhatározását, előre. A Politikai Bizottság terve az, hogy az ősz folyamán, ha lehetséges, októberben, de mindenképpen még a kongresszus előtt, hozunk egy jelentést a Központi Bizottság elé a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről, a márciusi határozat végrehajtásáról és a javaslatokról, amit a Politikai Bizottság — a további feladatokat illetően — tervez a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése terén.

Ezenkívül rengeteg kérdéssel foglalkozott a Politikai Bizottság, a Titkárság, más arra illetékes szervek.

Néhányat megemlítek. Született egy határozat a honvédelmi hozzájárulás bevezetéséről.[11] Ezt annyiban szeretném megindokolni a Központi Bizottság előtt, hogy az elvtársak talán tudják, de lehet, hogy egyesek nem tudják, hogy jelenleg a hadsereg normális élete azt jelenti, hogy a sor alá kerülő fiataloknak kb. a fele nem lesz behíva katonai szolgálatra, és körülbelül a fele igen. Vagy csak rövidebb kiképzésre, amely egy éven belül végbemegy, vagy a rendes előírt kiképzési évre. De a fele nem lesz behíva. Most ez a körülmény, hogy a fele be lesz híva, a fele nem lesz behíva, a sor alá kerülők között bizonyos feszültséget teremt, amit csak növel az, hogy mégis azt szeretnénk, hogy a politikailag jobb elemek kerüljenek be a szolgálatot teljesítők közé, s a kevésbé jók nem. Ez nagy tömegben nem így jelentkezik persze, mert a be nem hívottak túlnyomó többsége is rendes ember. De mégis bizonyos szelekció, bizonyos válogatás folyik. Ez azt jelenti, hogy szociálisan inkább a szegényparasztok, meg munkásemberek gyerekeit hívjuk be, és a régi világ embereinek gyerekeit — ha lehet — mellőzzük. Különös feszültséget jelentett az, hogy a kormány elég komoly támogatást nyújt a behívott családjának vagy családtagjainak, amennyiben ott keresőképtelen családtag van, ami komoly anyagi terhet ró az országra. Ebből született az az elhatározás — és úgy gondoljuk, hogy ez a tömegek igazságérzetével találkozik —, hogy a sor alá kerülő fiatalok közül, aki nem szolgál, hozzájárulást fizet. A hozzájárulás mértéke nem olyan szörnyű, az évi 1200 Ft. Havi 100 Ft az illető részéről. Ha otthon marad és dolgozik, az átlagkeresetet vesszük, 1200, 1300 Ft-ot megkeres, kint a falun, akkor még mindig jobban jár, ha abból 100 Ft-ot az államnak befizet, mint hogy ott szolgál a katonáknál a kimenőpénzért. Illetve a kötelezettségének eleget tesz.

Megemlítem, hogy foglalkoztak pártszerveink, a kormányszervek a közoktatás továbbfejlesztésének kérdésével.[12] Meg kell mondanom, hogy a kérdés megoldását illetőleg valami óriási munkát még nem végeztünk. Azért bizonyos számvetést, meg hogy miből is áll tulajdonképpen ez a kérdés, milyen pontokat kell jobban szemügyre venni, ilyen természetű munka folyt. Amikor ez megtörtént pártvonalon, akkor bevittük a kormányhoz, és ajánlottuk, hogy társadalmi bizottságot hozzunk létre, amelyik a kérdés kellő tanulmányozása után megfelelő javaslatot visz a kormányhoz. Mivel itt egy komplikált és nagy kérdésről van szó, amelynek a végrehajtása is, nem tudom én, tíz esztendőt kíván, hát az előkészítési munkára is szántunk vagy egy esztendőt. Mert itt kapkodni, csapkodni összevissza, nincsen semmi értelme, mert vannak bizonyos közoktatási elképzelések, amit egymagában hiába rögzítünk papírra, annak nincs meg a biztosítéka a tanerőt, az anyagi feltételeket illetőleg és más tekintetben.

A döntések között ott van, és már végrehajtás alatt van, ezeknek a művészeti szövetségeknek az újjászervezése.[13] Ezeknek egy része működött eddig is, tényleg átszervezésükről, újjászervezésükről van szó. Kisebb része nem működött, mint például az Írószövetség, annak következtében, mert a párt elhatározása alapján a kormány betiltotta. Ezeknek az újjászervezése folyik.[14] Most úgy néz ki, hogy sikerült ezeknek a művészeti szövetségeknek az életében a pártvezetést erősíteni és általában a demokratikus bázist megteremteni, valahogy egy kicsit befolyásolni magát a művészeti alkotást is, a helyes irányban. Ami az írókat illeti, a probléma az elvtársak előtt közismert. Itt az az elgondolás, hogy ami a tevékenységét, a hatáskörét illeti, az Írószövetségnek az lényegesen kisebb, mint a múltban volt. Megfelelő alapszabályok biztosításával azt akarjuk, hogy irodalommal foglalkozzanak és ne az ország kormányzásával, vagy nem tudom én mivel. Ez a döntő. Most ezeket az elveket érvényesíteni szeretnénk a vezetők és vezetőségek összeállításánál is. Valamilyen körvonalai a megoldásnak már kibontakoztak. Valószínűleg a Darvas[15] lesz az elnök. Dobozy[16] a főtitkár, szóval vannak elképzelések, még nem véglegesek, de már nagyjából kialakultak. Azonkívül a létrehozást is lépésenként csináltuk; először létrehoztunk egy koalíciós, irodalmi értelemben vett koalíciós előkészítő bizottságot, kommunista többséggel, de minden árnyalat képviselőit bevonva abból a célból, hogy ezekkel előbb megvitatjuk az alapszabályt, a párt elképzeléseit, és megfelelő előkészítése lesz annak, hogy a Magyar Írószövetség újjáalakuljon. Azonkívül az újjáalakulásánál nem kerül be rögtön az a 70 000 magyar író, aki írónak tartja magát, hanem körülbelül 150-nyi alapító taggal fog indulni, és azután, megfelelő eljárás után, kérhetik a felvételüket az írótömegek. Ez az elképzelésünk. Itt bizonyos nézeteltérés volt közöttünk, még a Politikai Bizottságon belül is olyasfajta nézetek, hogy már az előkészület 8. hónapjában egyes PB-tagok felkiáltottak, hogy kell nekünk egyáltalán ez az Írószövetség? De végül is úgy határoztunk teljes egységben, hogy kell nekünk ez az Írószövetség. Az irodalmi élet normalizálódik, ott is vannak eredmények és feltétlenül azon kell lennünk, hogy tovább szilárdítsa a párt pozícióit az Írószövetségen belül is.

Különböző más természetű kérdésekkel is foglalkoztunk. Megemlítem az idős munkásőrökkel kapcsolatos határozatunkat.[17] Azt hiszem, részletesen indokolni nem kell. Ismerik a munkásőrség állandó foglalkoztatását és elfoglaltságát, azt tudjuk, hogy ez egy hallatlan megterhelés egyénileg a munkásőrökre. Ezért mi azt gondoltuk, hogy aki ötven éves, meg annál idősebb munkás, tartsuk meg munkásőrnek anélkül, hogy két-három év alatt fizikailag teljesen kikészítsük [sic!]. Mi ezt

gondoltuk előre, hogy maguk az érdekeltek nem lesznek lelkesek. Kicsit úgy érzik, hogy feleslegessé váltak. Nincs erről szó. Az alapvető feladatot illetően ugyanúgy számba vannak véve, mint a többiek. Szerintünk szükséges volt ez a határozat, mert magunk találkoztunk ezekkel az elvtársakkal, és tényleg olyan fizikai állapotban voltak idős korban lévő emberek, akiknél lehetett várni, hogy holtan esnek össze egy nehéz gyakorlatnál, de az el nem ment volna, és nem kérte volna a mentesítését, ha ott hal is meg, akkor sem, mert büszkék arra, és jogosan, hogy ők munkásőrök. Azért volt szükséges e határozat, hogy megtartsuk ezeket az embereket, nem pedig azért, hogy kitegyük őket. Ezt azért említem, hogy ahol szükséges, ott még segítsenek ennek a végrehajtásában, hogy helyesen értsék ezt az idős elvtársak.

Hoztunk egy másik határozatot, amellyel a Belügyminisztérium különböző szerveinél működő politikai osztályok nagy részét megszüntettük.[18] Egyik-másik szervnél megmaradt [sic!]. Ez bizonyos tapasztalat számbavétele alapján történt. Maguk a Belügyminisztériumban dolgozó elvtársak javasolták. A tapasztalat az, hogy ilyen dupla munka folyik. Dolgoznak a pártszervezetek, s dolgoztak ezek a politikai osztályok. Nagyon sok tekintetben olyan munkával voltak elfoglalva, amelyik szegte egyik a másikát. Ennek eredményeképpen az történik, hogy ott sohasem tudhatták az emberek, hogy melyik a fontosabb politikai szerv, a pártszervezet vagy a politikai osztály. Ilyen nehézség egyébként a hadseregben, amióta létezik, ismeretes és valószínűleg lesz is, amíg létezni fog ilyen intézmény. Megemlítem, hogy a Szovjetunió hadseregének egyes fegyvernemeinél a politikai osztályokat szintén megszüntették. A mi elképzelésünk az, hogy van a pártszervezet, végzi a maga munkáját, foglalkozik az emberek politikai nevelésével. És egyes szerveknél egyébként is az a helyzet, hogy a párttagok aránya rendkívül magas. A fiatalok szakoktatására is van némi befolyása a pártnak, ha nem is nagyon sok, de van, tehát két oldalról is tudunk az emberekkel politikailag foglalkozni, mi az ördögnek még egy harmadik. Legalábbis célszerű megnézni, hogy mit mutat a tapasztalat. A politikai osztályon dolgozó jó embereket — mert azért azok általában politikailag jó emberek — természetesen nem tették el erről a területről, hanem a rendes szolgálati ágakba, nem kis részben a pártbizottságok vagy a pártszervek függetlenített embereiként megtartották és ott maradtak. Ez is olyan javaslat volt, mint amikor úgy van, hogy állítsunk fel valamilyen osztályt, a végén oda van írva, hogy ötszáztíz státuszt kérünk, de amikor arról van szó, hogy megszüntessünk osztályokat, akkor nem volt odaírva semmi se, hogy hány státuszt szüntessünk meg. Ezt utólag kellett tisztázni, azután békés egyetértésben elintéztük.

Van egy néhány kérdés még, részben előkészítve, részben előkészítési állapotban, amit a Központi Bizottság elé szeretnénk hozni. Ezek olyan kérdések, amelyekről kezdetben azt gondoltuk, hogy talán a kongresszus elé kerülnek: vagy a Szervezeti Szabályzat módosítása kapcsán, vagy más vonatkozásban. Végül is a Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy nem szükséges a kongresszus elé vinni ezeket a dolgokat. Milyen kérdések ezek?

Lakóterületi pártcsoportok szervezése. Ezek a születésük idején sejteknek nevezett szervek. A budapesti tapasztalatok szerint ezek jók és beváltak,[19] ez azt mondja [sic!], hogy az egész pártba be kell vezetni ott, ahol ez indokolt, nagyobb városokban stb. Azt gondoljuk, hogy ehhez elegendő lesz egy központi bizottsági határozat, mert ahhoz még nagyon fiatal a tapasztalat, hogy ezt szervezeti szabályzatban rögzítsük. Elegendő egy központi bizottsági határozat, hogy kiterjesztjük a

vidék városaira is. Azonkívül nem akarjuk most a pártszervezeteket ezzel terhelni, mert azért ez bizonyos munkát ad, leköti az embereket. Azt gondoltuk, hogy a Központi Bizottság hoz egy döntést ebben a dologban,[20] megszabja majd a határidőt, hogy mikor kell ezt bevezetni, és a kongresszus után majd a vidéki pártszervezetek bevezetik.

A másik kérdés: felmerült, hogy növeljük a minisztériumok pártszervezeteinek befolyását a minisztérium ügyeire, és tekintélyét is növelni kell. Ez részben a saját tapasztalatunk, hogy egy sor minisztériumban bizony nincs elég tekintélyük és nincs elég befolyásuk. Részben nemzetközi tapasztalat, mások is foglalkoznak ezzel. Nagyon határozott formában a román testvérpárt foglalkozott ezzel a kérdéssel. Arra gondolunk, hogy valami módon, legalábbis a minisztériumoknál, főhatóságoknál dolgozó felső pártvezetőségnek módot kell adni arra, hogy a minisztérium munkájába is beleszóljon, valamilyen értelmes és körülírt módon és formában, mert a minisztériumi egyszemélyi vezetést fenn kell tartani. Úgy gondoltuk, hogy ezt szintén nem vesszük szervezeti szabályzatba, mert még egy kellően ki nem tapasztalt dologról van szó, de a kérdés olyan, hogy célszerű erősíteni a pártszervezetek tekintélyét és befolyását, és kidolgozunk egy megfelelő javaslatot a Központi Bizottság számára, és idehozzuk. Ez egy határozat, és azt végrehajtjuk. Egyelőre még nem kell ezt sem a szervezeti szabályzatba bedolgozni.

Van egy harmadik kérdés: a kongresszus előkészítésének kezdeti stádiumában az volt a véleményünk — erről azt hiszem, itt is említést tettünk —, hogy a jelenlegi munkát az államhatalmi szervek vonalán, tehát Országgyűlés, tanács, az államigazgatás vonalán végig, továbbá a gazdasági vezetés munkáját, ha jól megnézzük, akkor azt kell mondanunk, hogy ezt még lehet javítani, s tovább kell fejleszteni, s ennek megfelelően ki is küldtünk egy megfelelő bizottságot, nem is mondom meg, kinek az elnökletével, melynek feladata volt, hogy hozza össze (már bólogat az Apró Antal) ezt az egész kérdést, vizsgálják, tanulmányozzák, dolgozzanak ki javaslatot, és vegyük bele a tézisekbe, és vigyük a kongresszus, meg a nép elé is, hogy ez is egy feladat; a gazdasági, kormányzati munkát javítsuk és fejlesszük. Ez az egyetlen albizottságunk, amelyikkel nem tudtuk tető alá hozni a munkát, meg kell őszintén mondani egyébként, hogy egy rendkívül bonyolult és nehéz kérdésről van szó, csak úgy táncolni össze-vissza nem lehet. A közigazgatás terén is vannak nehéz és különleges problémák, pl. 1300 községben van tsz, ott nyilván a tanács meg egyéb állami szervek feladata egész másképpen alakul, ahol tsz a község, mint ahol ilyesmi nincs. Azonkívül a gazdaságvezetésnél is, mert elhatározni, hogy átszervezünk, meg papíron lerajzolni, az tényleg egy félórai munka, vagy egy félnapi vita eredményeképpen megtehető, de hogy az jó legyen és hasznos legyen, azt meg kell egy kicsit közelebbről nézni. Azt határoztuk el, lemondunk arról, hogy nagy kérdésként a kongresszuson szerepeljen ez, vagy a tézisek között – egyébként mindenkinek a joga megmarad, hogy csak bírálja nyugodtan a gazdasági és egyéb vezetési munka hibáit. A kérdést viszont már a Politikai Bizottság megtárgyalta egyszer, további munka fog itt történni, és abban bízunk, hogy még az ősz folyamán megfelelő irányvonal itt is kialakul a tennivalókat illetően, de itt is azt az eljárást ajánljuk, hogy a Központi Bizottság hozzon határozatot, és esetleg azt belső határozatként fogjuk felhasználni a munkához. Olyasmiről is van itt szó, hogy egy gazdasági átszervezésnél a középfokú gazdasági szervekben dolgozók tízezrei vannak érintve. A végrehajtás meg évszámra megy, meg kell gondolni hogyan és miképpen bolygatjuk össze a jelenlegi vezetési szisz-

témákat és az embereket. Bolygatni kell, mert nem lehet a fejlődésben megállni, de hogy az célravezető és ésszerű legyen, majd megnézzük, és egyelőre nem valami nagy külső propagandával, inkább belső munkával — központi bizottsági határozattal — gondoljuk, hogy azzal kell dolgozni.

Egész szorosan a kongresszushoz kapcsolódó néhány kérdésről akarok beszélni.

Elvtársaim, itt van Önök előtt a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Irányelvei a párt VII. kongresszusára javaslat. Én ezt az „irányelv" című javaslatot megindokolni nem akarom. Elnézést kérünk, hogy aránylag rövid idő állt rendelkezésre a tanulmányozáshoz. Mi azt üzentük, ha lehetséges, tegyék félre egy pár napra a folyó munkájukat, olvassák el, tanulmányozzák, és segítsenek tető alá hozni. Indokolni, magyarázni nem akarom, mert remélem, hogy túl sok olyan kérdés itt nincs, amelyik magyarázatot és indokolást, meg védelmet kíván, látják az elvtársak, mi a rendeltetése és célja. Azt szeretnénk, ha az elvtársak most, mikor ebben állást foglalnak, azért gondolnának arra, hogy a javaslatunk szerint három okmány képezi a kongresszus tárgyalásainak az alapját; ez, „az ötéves terv irányelvei", valamint a Szervezeti Szabályzat módosítására vonatkozó javaslat, mert ezt magát elfogadni csak annak tudatában lehet, hogy tudjuk, hogy „az ötéves terv irányelvei" című okmányban részletesebben és alaposabban ki lesznek fejtve és ki lesznek dolgozva gazdasági és nem is csak gazdasági, hanem bizonyos mértékig kulturális feladatok is. Mégis, itt is kellett gazdasági rész. Mi tudniillik arra gondolunk, hogy ez az okmány remélhetőleg, ha végső formáját megkapja, akkor hosszabb ideig használható okmány lesz. Ugyanígy vagyunk az ötéves terv irányelveivel is, de a felhasználásnál már nem mindig azonos elemek fognak vele dolgozni. El lehet képzelni, hogy ezzel pártemberek foglalkoznak még a kongresszus után is, meg előtte is inkább, viszont az ötéves terv irányelveit — el lehet képzelni, hogy pártállásra való tekintet nélküli — kollektívák, közösségek elé visszük és vitatjuk meg velük. Ezért kell itt is lenni gazdasági résznek, mert különben nem volna teljes ez, és a felhasználás során nehézségeket támasztana. Itt legfeljebb felmerült az a kérdés, hogy esetleg azt a bizonyos III. fejezetet,[21] ami a gazdasági kérdésekkel foglalkozik, hogyha ismétlődő elemek lennének ebben és az ötéves terv irányelveiben, akkor a javasolt publikálásnál ezt a III. fejezetet esetleg rövidebb formában adnánk ki. Esetleg, de ezt nem is kell most megvitatnunk, mert amikor összejövünk az ötéves terv irányelveit tárgyalni, akkor már itt pontosan látjuk, hogy mi a teendő.

Az irányelvekkel, tézisekkel az a helyzet, hogy kérjük, hogy a Központi Bizottság erősítse meg, és miután megerősítette, úgy vegyük, hogy először is ezek ténylegesen a Központi Bizottság beszámolójának a tézisei is. Nem lehet külön kongresszusi téziseket csinálni és külön a beszámoló téziseit, mert ezek a tézisek kötelezőek a beszámoló elkészítéséhez, az összes beszámolók elkészítéséhez, sőt bizonyos értelemben ezek orientálják az egész pártot a kongresszusra való felkészülésre.

A felhasználásra javaslatot tettünk, meg kellene indokolnunk a publikálás kérdését. A testvérpártok gyakorlatában mostanában politikai téziseket nem publikálnak. A testvérpártok gyakorlata az, hogy az ötéves tervet vagy téziseit publikálják, esetleg a szervezeti módosításokat publikálják, ilyesmit nem szoktak készíteni, és nem is publikálják. Mi azonban most arra gondoltunk, hogy olyan szakaszában van pártunk munkája és küzdelme, amikor olyan kérdésekről kell

tárgyalnunk a kongresszuson és állást foglalnunk, amelyekkel, ha tetszik nekünk, ha nem, az egész világ foglalkozik. A mi álláspontunk nem titkos álláspont, és semmi bajunk nem történik abból, ha széles körben, pártonkívüliek is tudják, hogy milyen kérdések képezik a mi kongresszusunk politikai alapjait. Ezért ajánljuk, hogy publikáljuk a kongresszus előtt két hónappal. Ajánljuk itt, hogy bizonyos pártfunkcionárius körnek küldjük meg most, ha a vita alapján a szöveg véglegesen megvan, reméljük, hogy pár napon belül, három-négy napon belül már végleges szöveggel rendelkezünk, küldjük meg. Az az elképzelés, hogy ezeknek a pártfunkcionárius elvtársaknak legyen a kezében, és ők értelemszerűen használják fel a párton belül nyugodtan. El lehet képzelni, hogy megkapja az a járási titkár, és a járási bizottság tagjainak odaadja elolvasni, vagy meg is beszéli velük, azután összehívja az alapszervi titkárokat, akik készülnek a saját taggyűlésükre, azokkal is megbeszéli, vagy tájékoztatja, vagy orientálja őket ezekről a kérdésekről. Tehát párton belüli felhasználásra most, de nem szűk értelemben, hogy csak azoknak kell a páncélszekrényében tartani, akiknek adtuk, hanem ők a maguk munkájában hasznosítsák. Így akarunk bizonyos segítséget nyújtani a párt középfokú szerveinek is, hogy felkészíthessék az alapszervi vezetőségválasztó üléseket, és a saját konferenciájukat megfelelően készíthessék fel. Ez az elképzelés.

Ami itt nincs megírva, megemlítem. Az az elképzelésünk, hogy ugyanezt az okmányt a publikálással egy időben, tehát szeptember második felében, szeptember végéig bezárólag, lefordíttatjuk egy néhány nyelvre, és megküldjük azoknak a testvárpártoknak is, akiket meghívunk a kongresszusra, hogy álljon a rendelkezésükre, és legalább már két hónappal előbb tudják, hogy mi mivel akarunk ott foglalkozni, és ők is a maguk részéről jobban hozzá tudnak szólni.

A Szervezeti Szabályzat módosításáról. Ez az első bevezetés, úgy hiszem, nem kíván további indokolást, mégis egy-két javaslatot megemlítenék. Miért ajánljuk a pártbizottságok, revíziós bizottságok létszámának növelését?[22] A következőkből indulunk ki: Amikor a pártértekezletre készültünk, akkor a párt tagjainak a száma talán egy negyedével kevesebb volt, mint most, körülbelül. Tehát a párt azóta növekedett. Azután felmerült már akkor, hogy legyenek ezek a bizottságok szélesek, mert a nemzetközi gyakorlat szerint is, és a saját pártunk hagyományában is a bizottságoknak nagyobb létszáma volt, mint most a három év alatt. De mi már akkor erről beszéltünk, és azt mondtuk, hogy nem sürgős, mert hiszen részben a káderek is újak — ez 57 nyarán volt —, a kongresszuson ez logikus és helyes is lesz. Tehát ez nem új kérdés, ajánljuk, hogy bővítsük ki a pártbizottságokat. Egyébként ez összefügg egy kicsit a káderelképzelésekkel is. A Politikai Bizottságban néhány szót már váltottunk róla. Azt gondoljuk, hogy a funkcionáriusaink zöme, akik ma dolgoznak és viszik a pártügyeket, beváltak. A helyes káderpolitika az lenne, hogy csak elkerülhetetlenül szükséges esetben változtassanak, cseréljenek — persze nem tömegesen —, az alapszervi vezetőségekre gondolunk, ahol áthelyezés, más munkakör, meg nem tudom én mi, kongresszustól kongresszusig, meg a választás időszaka alatt a harmadát ki szokta cserélni a pártvezetőség, néhol a felét. De már járási szinten vagy kerületi szinten, városi szinten, megyei szinten ne sok embert csereberélgessünk. Ne ilyen álláspontot képviseljünk, hanem fordítva: bővítjük a létszámot is, hogy bekerülhessenek a vezetésbe olyan emberek, akik már a hároméves munkájuk alapján nyilván odavalók. Ez a káderelképzeléssel is összefügg, hogy mi bizonyos bővítést ajánlunk. A fegyelmi bizottságok tagjainál,[23] azt hiszem, a dolog világos, módot akarunk adni arra, hogy nem pártbizottsági tagokat is

választhassanak be a fegyelmi bizottságokba, ezzel az aktivisták, pártfunkcionáriusok körét némiképpen szélesítik. Ismeretes az elvtársak előtt, hogy vannak olyan emberek, akik koruk miatt, vagy más miatt, mindennapi operatív munkára nem alkalmasak, viszont egyéb olyan tulajdonságokkal rendelkeznek, ami miatt fegyelmi munkára meg nagyon is alkalmasak, nagy élettapasztalatuk van, elvhűek, védik a pártot és így tovább.

Itt van javaslat arra, hogy nem háromszáz vagy több párttag esetén, hanem kétszáz vagy több párttag esetén legyenek pártbizottságok az üzemekben,[24] ez különösebb indokolást nem kíván, ez összefügg azzal a változással, ami adódik abból, hogy a pártnak nem 850 000 tagja van, hanem 420 000 vagy 425 000 – ez, azt hiszem, bővebb indokolást nem kíván. Ugyanígy változik az a másik szám, hogy ahol kettőszáznál kevesebb, nem háromszáznál kevesebb, párttag van ugyan, de több alapszervezet, ott pártvezetőséget választanak. Van egy olyan javaslat, hogy az alapszervezet ne csak titkárt, hanem titkárhelyettest is választhasson.[25] A tapasztalat szerint erre szükség van, mert eddig a Szervezeti Szabályzat ilyent nem ismer, de a pártszervezetek igen is ismertek, mert kineveztek maguknak nagyon gyakran és kell is: szabadságon van, beteg, külföldön van és így tovább, lassan olyan helyzet van, hogy egy embert egy évben legalább négy hónapig helyettesíteni kell valakinek. Ez helyes és logikus, már az életben részben meg is valósult.

Végül van egy javaslat, hogy a tagdíjfizetésnél még egy kategóriát iktassunk be, ez az 5000 Ft-nál nagyobb keresettel rendelkező emberek, és 160 Ft legyen a tagdíjuk. Ez helyes és indokolt. Jelenleg olyan a gyakorlat, hogy a párttagoknál inkább a kisebb keresetű emberek fizetnek valamivel több tagdíjat, mint ami elő volna írva, mint a nagyobb keresetűek. Ezen mi nem tudunk változtatni így egycsapásra, de indokoltnak látszik még egy ilyen kategória bevezetése. Felmerült olyasmi, hogy vezessünk be százalékrendszert, hogy ebben az utolsó kategóriában ne meghatározott összeget, hanem százalékban, a kereset valamilyen százalékát fizessék. Mi nem helyeseljük a Politikai Bizottságban ezt a megoldást. Az az indokunk, hogy általában a tagdíjfizetési helyzet politikailag rendkívül egészséges. A tagdíjfizetés az olyan szinten van, hogy azt már nagyon nehéz is magasabb szintre vinni, 96–97–98%, ezek olyanok, hogy már az, aki nem fizeti a tagdíjat, annyi van a kórházban, meg szabadságon, meg katona és így tovább. Nagyon jó a tagdíjfizetési morál. Ilyen helyzetben nincs okunk arra, nem volna helyes, hogy bizonyos embereket, azért akik általában nem a legrosszabb emberek — mert ilyen nagyobb jövedelemmel vagy valamilyen élenjáró munkás, vagy vezető funkcionárius, nem miniszter, hanem igazgató, vagy más ember is rendelkezik —, mi értelme van, hogy ezeket minden hónapban gyóntassuk, hogy hogy volt, meg mennyi volt, mi a fizetése, meg leszázalékolni, nem ad ez a pártnak annyit, hogy ilyesmivel érdemes volna foglalkozni. Mindig ilyen tusa, viaskodás, lelki harc, család, mit tudom én – szóval nincsen értelme. Van a tagdíjfizetési norma, mindenki fizesse meg az előírt tagdíjat.

A határozati javaslatban kérjük bizonyos kérdésekben a Központi Bizottság jóváhagyását a már megtett intézkedéshez. Ezeknek a jóváhagyásoknak nagy elvi jelentőségük van. A mi pártunk Szervezeti Szabályzata és törvénye szerint azt, hogy a párttagság milyen képviseletet kap a kongresszuson, azt mindenkor a Központi Bizottság határozza meg. Nekünk bizonyos előkészítési dolgok miatt ki kellett küldeni egy eligazítást, hogy miként és hogyan készüljenek a pártszervezetek mindenekelőtt a saját taggyűléseikre és értekezleteikre, de ott már meg kellett mondani, hogy milyen kongresszusi küldöttet ajánlunk. Ez azonban a Központi

Bizottság elhatározásától függ, mert a kongresszusi küldötteket, azokat csak októberben fogják választani, tehát a Központi Bizottság véleménye szerint fog történni. Mi 600 után ajánlottuk. Meg kell mondani, hogy ez elég demokratikus képviselet, mert a kommunista pártok gyakorlata szerint 500 és 1000 között szokott mozogni, hogy hány tag után küldenek egy küldöttet. Minél kevesebb tag küld küldöttet, annál demokratikusabb a dolog. Mi az 1000 és az 500 között a 600-at ajánljuk. Egyébként a meghívottaknál is bizonyos elveket szeretnénk érvényesíteni. Láttunk egy sor kongresszust a közelmúltban, egyes testvérpártok úgy csinálták, én például legutóbb voltam a németeknél, hogy volt legalább 7000 ember azon a kongresszuson; egy nagy sportcsarnokban volt, valami 1700 küldöttjük volt nekik, nagyobb is persze abszolút számban a pártjuk mint a miénk, 1700 küldött volt, de hogy hogy nem, volt vagy 6–7000 ember ott a kongresszuson. Ez egy típusa, vagy egy módja a kongresszus ülésezésének, hasznos, ezt úgy is szokták nevezni, hogy ott nőnek, nevelődnek a kongresszuson magán a pártfunkcionáriusok. Bizonyára ez hasznos és jó. Mi azonban úgy gondoltuk, hogy amennyire lehetséges, tartsuk meg a kongresszus tanácskozó jellegét, és ne a propaganda-jellegre helyezzük a súlyt. Ezzel a 600-as létszámmal ez elég demokratikus képviselet és azt jelenti, hogy ott lesz kb. 700–800 küldött és ahhoz bizonyos számú meghívott, külföldiek stb., még abban a keretben van, amíg tanácskozó a kongresszus. Ezt a kérdéseink maguk meg is kívánják. Kérem, hogy a felszólalók legyenek szívesek mondják meg, helyeslik-e ezt?

A másik intézkedés, amire jóváhagyást kérünk, az a kiküldött utasítás, amely szerint most a kongresszus előtt az értekezleteken és hasonló fórumokon már aszerint válasszák a bizottságokat, ahogy a Szervezeti Szabályzat módosítása ajánlja.[26] Ezt is jóvá kell hagyni. Itt tudniillik arról van szó, hogy a Központi Bizottságnak joga van bizonyos szervezeti módosításokat elhatározni, vagy ajánlani, itt döntően olyanról van szó, amit a pártmunka gyakorlata sürget, megkíván, és mivel most lesznek a vezetőség-választások, egy abszurdum volna, hogy várjuk meg a kongresszust, ott hagyassuk jóvá, hogy nem 34, hanem 45 tagot választhatnak, és akkor a kongresszus után megint üljenek össze választani. Ezért abban a feltevésben, hogy a kongresszus megerősíti ezeknek a bizottságoknak a kibővítését, a Központi Bizottság elhatározása alapján már most kibővített vezetőségeket fognak választani. Kérjük, hogy az elvtársak mondják meg, hogy helyeslik-e, mert ez is olyan dolog, hogy a Központi Bizottságnak az elhatározása kell hozzá.

A testvérpártok meghívásáról. Különböző vélemények egybevetése, tisztázása után elhatároztuk, hogy a világ kommunista és munkáspártjait, egy kivételével, valamennyit meghívjuk, ez az egy a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége. Ezt nem hívjuk meg, mert mi sem voltunk ott az ő kongresszusukon, és a jelenlegi viszony a két párt között olyan, hogy egyszerűen a tömegek becsapása volna, hogyha mi őket a kongresszusunkra meghívnánk. Ezt nem lehet, azt mondjuk, hogy nem hívjuk meg. A többi testvérpártot meghívjuk, persze a képviseleti arány nem egyforma, a Szovjetunió Kommunista Pártjának, Kína Kommunista Pártjának talán olyan meghívót küldünk, hogy három-öt tagú küldöttséggel képviseltessék magukat, más pártoknak, szocialista országokbeli pártoknak, franciáknak, olaszoknak majd talán úgy, hogy két-három küldöttel képviseltessék magukat, és úgy szukszesszíve [sic!], végül lesz a pártoknak egy sora, távoli, vagy kisebb pártok, akiknek azt fogjuk írni, hogy egy küldöttel képviseltesse magát. Felmerült itt olyasmi, hogy pl. a dél-amerikai államok pártjait ne hívjuk meg, hanem írjunk nekik levelet,

amiben közöljük, hogy lesz kongresszusunk, és kérjük, hogy üdvözöljék a kongresszust. Végül úgy határoztunk, hogy ezeket is meghívjuk. Valószínű úgy is az, hogy egy sor párt nem tud eljönni, akkor miért bántsuk meg őket azzal, hogy meg se hívjuk? Ez a rendes gyakorlatnak megfelel; meghívást kapnak, és utána fognak küldeni táviratot, hogy megkaptuk a meghívást, sajnáljuk, nem tudunk elutazni, nehézségek stb. miatt, ezért üdvözöljük. A meghívott pártok száma magas, amennyi csak van, amennyiről csak tudunk, ez nyolcvan-valahány, vagy kilencven fele jár, és számítunk arra, hogy negyvenöt-ötven között lesz a megjelenő pártoknak a száma, és kérjük, hogy ezt hagyják jóvá, mert [ha] mi most jóváhagyjuk, akkor a jövő héten már ki is küldjük a meghívást, és akkor szeptember végén pedig majd elküldjük még pótlólag ezeket az irányelveket.

Még a kongresszus előkészítésével kapcsolatos munka során meg kell említenem két dolgot, amivel foglalkozunk. Az egyik, anélkül, hogy a Szervezeti Szabályzatot megsértenénk, és a választásokat előre befolyásolnánk, mégis szükséges bizonyos kádermunka végzése. Ugye, mi azt mondjuk a pártszervezeteknek, hogy a Szervezeti Szabályzatot szigorúan tartsák tiszteletben. Azért az nem lehet, hogy valami segítséget ne nyújtsanak a jelenlegi vezetőségek azoknak a taggyűléseknek, konferenciáknak, meg a kongresszusnak a káderkérdések eldöntéséhez. Bizonyos előkészítési munka szükséges. Nos, ennek megfelelően mi például megnéztük a héten a Politikai Bizottságban, mi a helyzet jelenleg a megyei pártbizottságok vezetőinél és a budapesti kerületi pártbizottságok vezetőinél,[27] és a vizsgálatunk eredménye az lett, hogy a megyei pártbizottságoknál két embernél látunk nehézséget, hogy a munkát nem tudnák vinni tovább, a budapesti kerületi pártbizottságok titkárainál pedig azt, hogy minden funkcionárius viheti tovább a munkát. A két megyei vezetőnél sem politikai okról van szó, hanem részben olyasmiről, hogy hároméves pártiskolára fog menni az ősszel az egyik, tehát nem célszerű, hogy most újból megválasszák, és a másik embernél a kora, de nem politikai ok. Na most, mi milyen határozatot hoztunk. Előre mi nem hozhatunk határozatot, mert akkor minek szavazni. Mi a magunk számára hoztunk egy olyan határozatot, hogy a pártbizottságok megválasztása után, ha ezeket az elvtársakat jelölik a titkári funkcióra, azt i helyeseljük. Csak a pártbizottság megválasztása utánra szól nekünk ez a mérlegelés, mert mi előre nem kötelezhetünk egy párt, egy kerület tagságát arra [sic!], hogy ezt tessék megválasztani titkárnak. Ilyen jellegű munkát még el kell végezni a Központi Bizottság szerveinek, még egy lépcsőben körülbelül a járási titkárok szintjén, meg talán nagyobb üzemek titkárai esetében is, de mi segítünk egy kicsikét a felkészülésnél.

Most foglalkozunk egy másik kérdéssel is, amivel az elvtársak majd kellő időben fognak; mi szeretnénk megoldani, hogy a párt, a kormány, a gazdasági élet vezető posztjain egy kicsit tovább javítsuk a munkát. Ez összefügg azzal, hogy bizonyos terveket kell még odavinni, és a kongresszusnak kell állást foglalni majd, és a kongresszuson megválasztott Központi Bizottságnak bizonyos kérdésekben, és nem lehet, hogy most már ne gondoljunk rá. Pl. olyasmire gondolunk, hogy a Központi Bizottság titkárainak a számát kell növelni, a gyakorlati munka azt mutatja, hogy vagy két emberrel több titkár kell. Hasonló kérdések vannak a kormánynál is, valamely erősítés kívánatos, ezt csak egyszerűen azért jelzem az elvtársaknak, hogy ilyen kérdésekkel is foglalkozunk. Ha valakinek van valamilyen gondolata, vagy ötlete, javaslata, vagy a Központi Bizottságnak állásfoglalása ilyen kérdésben, tessék, segítsenek, most, vagy később, amikor célszerűnek látják.

Itt meg kell mondani, hogy a döntés joga az a kongresszusé, illetve az ott megválasztott Központi Bizottságé. Én végeztem a beszámolómmal, ami a kongresszussal kapcsolatos főbb kérdéseket illeti. A továbbiakban, a mai mostani ülésünk munkájának elvégzése után, a Központi Bizottságnak az ötéves terv irányelveit kell jóváhagyni valamikor szeptember közepe táján. Majd lesz még egy munkája, közvetlenül a kongresszus előtt. Elképzelhető, hogy a kongresszus előtt kb. 10–12–14 nappal ülésezni kell a Központi Bizottságnak, és meg kell tárgyalnia egy benyújtandó határozati javaslatot, mert ez a Központi Bizottság joga és kötelessége, hogy a kongresszus számára határozati javaslatot dolgozzon ki, és esetleg a kongresszussal kapcsolatos még egyéb kérdésekben állást foglalni. A határozati javaslatot is a Politikai Bizottság elő fogja készíteni, és be fogja nyújtani a Központi Bizottságnak. Kérem, hogy az egyes elvtársak és a Központi Bizottság foglaljon állást ezekben a kérdésekben, amelyekben állást kell foglalni, és fogadja el, hogy ezek az irányelvek ezek kötelező erővel rendelkeznek, vagy más szóval ez egyben a Központi Bizottság beszámolójának a téziseit is jelenti, sőt az ötéves terv irányelveinek készítésénél is kötelező tézisek a pártfunkcionáriusaink számára, kiknek a kezükbe adjuk a terv szerint — e hó második felében —, a kongresszus felkészítését szolgálja. Kérem, mondják meg véleményüket, és foglaljanak állást.

MAROSÁN elvtárs: szünetet javasol, és bejelenti, hogy szólásra jelentkezett Cservenkáné elvtársnő.

CSERVENKA FERENCNÉ[28] elvtársnő: Az anyagot igyekeztem figyelmesen átolvasni arra gondolva, hogy a kongresszussal kapcsolatban minden megjelenő anyagot szintén nagy érdeklődéssel fognak tanulmányozni különböző rétegek, különböző emberek, és ilyen szempontból is próbáltam átnézni. Úgy láttam, úgy éreztem, hogy nagyon lényeges vonása az anyagnak, hogy a kétfrontos harcot összegezi, és mintegy választ ad ezzel arra, hogy tulajdonképpen a párt politikájában semmiféle változás nincs, mert ilyen rebesgetések vannak. Az, hogy ilyen határozottan és ilyen részletesen foglalkozik továbbra is ez a dokumentum a kétfrontos harccal, eleve kihúzza a talajt az olyan rétegek, személyek lába alól, akik megpróbálnának különböző dolgokat belemagyarázni a kongresszus előkészítésébe, vagy a kongresszus anyagába. Úgyhogy ilyen szempontból ez nagyon hasznos és feltétlenül erősítést fog jelenteni.

A másik nagyon pozitív vonása az anyagnak, ami, azt hiszem, újszerűen is hat, és a népfrontpolitikát szélesíti, hogy állást foglal abban a kérdésben, hogy osztályidegen, vagy nem teljesen a népi demokrácia rendszerével egyetértő elemeknek a gyerekeinek milyen perspektívát nyújtunk, sőt ezeknek a személyeknek is, ha a rendszer mellé álltak. Úgy látom, hogy ez a népfrontpolitikánkat is erősíti és szélesíti. Hasznos és megerősíti a pártmunkásokat, hogy a munkastílus bizonyos elemeit kiemeli, és mintegy megerősíti, hogy ebben az irányban haladjunk, ebben az irányban dolgozzunk tovább. Jónéhány olyan vonása van ennek a dokumentumnak, amely erősíteni fogja részben a pártmunkásokat, részben nagyon komoly politikai felélénkülést segít elő a kongresszus előkészítését illetőleg.

Egy-két megjegyzésem lenne; előre szeretném bocsátani, hogy lehet, hogy nem teljesen világosan értettem meg, és nem látom talán teljesen egészében az irányelveknek a szerepét. Ennek az előrebocsátásával úgy érzem, hogy itt az irányelvekben nagyobb súlyt kellene kapni magának annak a ténynek, hogy mi lesz a kongresszus jellege. Gondolok arra, hogy kongresszusok alkalmával bizonyos jelszó születik, ami köré az egész kongresszus munkája tömörül. Igaz, hogy ebben az

anyagban egy helyen szerepel — és eléggé elbújtatva —, hogy az 1959-es márciusi határozattal a Központi Bizottság a néphez fordul, gyorsítsuk meg a szocializmus építését.29 Én úgy gondolom, hogy ez a kongresszus tulajdonképpen a szocializmus építésének nemcsak egyszerű befejezését, hanem tényleg a meggyorsítását célozza, hogy öt év alatt be tudjuk fejezni. Ezért úgy gondolom, hogy nyomatékosabban, érezhetőbben kellene ennek a gondolatnak végigvonulni, vagy rögtön az elején félreérthetetlenül leszögezni, vagy a befejezésnél még súlyt adni ennek a gondolatnak, hogy világossá váljon, a kongresszusnak nemcsak egyszerűen beszámoló jellege van, a cél kitűzését és erre való mozgósítását célozza. Ez egy kicsit elsikkadt az anyagban a különböző feladatok részletezéseinél és meghatározásánál.

A párt-résznél úgy éreztem, hogy az egy kicsit a kelleténél is szűkebb, soványabb. Nehéz elgondolni, hogy egy ilyen dokumentumban pl. a kádermunkáról egy árva szó nincs, még csak utalás sem. Tudom, hogy részletesen ezt nem lehet kifejteni, de a kádermunkáról, a párt nevelőmunkájáról nehéz dolog, hogy valamennyit mégis hát egy ilyen dokumentumban ne mondjunk.

Ugyancsak a tömegszervezeteknél felsoroljuk az összes tömegszervezeteket, a felsorolásban szerepel a tanácsok [sic!], a női szervezet, amiről megállapíthatjuk, hogy kell, legalább egy fél mondattal szerepeljen. A tanácsoknál még többre gondolok. A tanácsok egy helyen, egy negyed mondattal szerepelnek, ahol államigazgatási kérdésekről van szó. De mivel egy ilyen dokumentum, aminek igen nagy jelentőséget tulajdonítanak széles tömegek, és azt hiszem, hogy teljesen joggal tulajdonítják ezt a jelentőséget, lehetetlen, hogy a tanácsokról, amelyek az ellenforradalom után olyan komoly viharban nemcsak hogy megállták a helyüket, hanem hamar megszerveződtek, talpraálltak, őszintén szólva az összes meglévő hiányosságok, fogyatékosságok ellenére, amelyekkel én jómagam is találkozom, szinte napról napra, amikor a tanácsokkal kapcsolatba kerül az ember, mégis azt kell mondani, komoly javulás, komoly fejlődés van a tanácsok munkájában, egy nagyon komoly törekvés arra, hogy tömegkapcsolatot építsenek ki, és egy ilyen dokumentumban ezt a törekvést valamilyen mértékben — szerintem — méltányolni kell, erre utalni kellene, ez erősítést és biztatást jelent, hogy a pártvezetés látja a tanácsok munkájában, a tanácsapparátusok munkájában, tevékenységében ezt a törekvést. Egy fél mondattal talán megérdemelne annyit — esetleg valamelyik másik tömegszervezet mellé odatenni —, hogy a Nőszövetség is valamit tesz ezen a téren.

A 17. és a 32. oldalon[30] ismét foglalkozik a dokumentum az igazságszolgáltatással, illetve az ellenforradalom elleni harc, a munkáshatalom diktatórikus oldalával. Itt olyan észrevétel alakult ki bennem, akár ezt a 17. oldali részt olvasva, akár a 32. oldalon, amely csaknem ismétlése ennek a résznek, hogy egy kicsit úgy magyarázzuk ezt, hogy miért volt szükség arra, hogy mi keményen lépjünk fel, és nem elég támadólag vetjük fel ezt a kérdést, hanem magyarázólag. Arra gondolok itt, hogy részünkről teljesen jogos és eszembe jutott a kínai pártnak a határozata, amely felvetette, hogy tulajdonképpen nem eléggé gyakoroltuk a diktatúrát, és ezért nem eléggé érvényesülhetett a demokrácia sem. Az, hogy mi ebben az esetben az ellenséges elemekkel szemben a diktatúrát gyakoroltuk, úgy gondolom, nem szabad ilyen kicsit védekező oldalról felvetni a kérdést, mint ahogy itt van. Ilyen magyarázkodóan. Utoljára azt vetném fel, hogy egy kicsit problémamentes, szóval nem eléggé mutat rá egy-két olyan problémára, ami szerintünk helyes lenne, jogos lenne, már a téziseknél a probléma felvetése, amely utat mutatna

egyben arra is, hogy hát a problémákkal mi magunk szembenézünk akkor, amikor az egész nép szinte egyöntetűen, a becsületesekre gondolva dicséri a pártot. Vitathatatlan, amikor annyi pozitívumról számolhatunk be, mint amennyiről lehetőségünk van beszámolni, ezért lehetünk bátrabbak, és bizonyos problémákhoz bátrabban hozzányúlhatunk már itt az irányelveknél.

Én egyetlen egyre szeretnék rámutatni: úgy érzem, hogy azzal, hogy a szocializmus felépítésének meggyorsítását akarjuk, és azzal, hogy az elmúlt időszakot elemezzük, rá kell jönnünk, hogy a pártmunkának és a vezetésünknek egyik hiányossága volt, hogy nem eléggé mutatkozott meg a gazdaság és a politika összekapcsolása, főleg középszinten, nem a felső vezetésre gondolok, és éppen ezért fel kellene vetnünk már talán itt, hogy törekednünk kell, következetesnek kell lennünk a gazdaság és a politika egységének szorosabbá tételére. Mire gondolok, hogy talán világosabb legyen. Arra, hogy ha a pártmunka oldaláról nézem a kérdést, meg kell mondani, hogy nem elég alaposan, nem elég mélyrehatóan foglalkoztunk elsősorban a budapesti — én a budapesti szinten mondhatom — gazdaság bizonyos kérdéseivel, egészen a Központi Bizottság márciusi határozatáig. És most, amikor iparkodunk foglalkozni, törekszünk, akkor is eléggé a felületen mozgunk, aminek megvannak a maga objektív és szubjektív okai. De ami feltétlenül felveti, hogy a probléma fennáll, hogy egyetemesebben kell foglalkozni a pártmunkásoknak a gazdasági kérdésekkel, hogy mélyrehatóbban kell elemezni, hogy ne utólagosan szignáljunk csak dolgokat, mint hát különböző gazdasági problémák jelentkeznek, hanem menetközben talán már korábban tudjuk figyelmeztetni a pártot, és ugyanakkor a másik oldalról nézve a gazdaságvezetés részéről is megmutatkozik ez a probléma, hogy nem eléggé kapcsolódik a politikai kérdésekhez. Egyetlen egy dolgot kiragadnék, ezt pontosan végig lehet vezetni és meg lehet mutatni a termelői árrendszer bevezetésénél. Ha a politikai oldalát is néznék a gazdaságvezetők, vajon kialakulhatott volna-e az a helyzet, amely kialakult. Vagy ha megnézzük, mennyire érvényesül még mindig a tárcasovinizmus, amelyik világosan megmutatta azt, hogy a politikai oldalát a kérdéseknek kevésbé nézik. Vagy a nyereségrészesedés, mely az igazgatóknak a harca, hogy a politikai kérdéseket félrenyomják, és csak azt nézik, hogy a nyereségrészesedés nagy legyen, hogy a munkások meg legyenek elégedve, hogy a munkások előtt az ő népszerűségük megmaradjon, erősödjön. Hajlandók elnézni azt, és nemigen találkoztam olyan igazgatóval pl., amelyik komolyan harcolt volna, hogy megkeresse a maga területén a szekrénypénzeket.[31] Hát ha nem is teljes megszüntetését, mert saját erejéből erre nem képes, de bizonyos mérvű csökkentését. Nekünk szembe kell nézni, hogy pillanatnyilag kialakult az a helyzet, hogy nagyon komoly szekrénypénzek vannak — legalábbis azokban az üzemekben, ahol én jártam —, személyes tapasztalatom alapján igen sok ilyen dolog van, és nagyon sok olyan tényező mutatkozik még, amely azt mutatja, hogy politikai kérdések eléggé elszakítva mutatkoznak meg kommunista gazdasági vezetőknél, és eléggé elszakadva mutatkoznak meg a gazdasági kérdések pártpolitikát vivő pártmunkásoknál. Ehhez kapcsolódhatna talán az, hogy meg kellene néznünk, és lehet, hogy szóvá kellene tennünk, hogy olykor az anyagi érdekeltség elvét talán túlhangsúlyozzuk. Szükség van rá, hát gondolom, hogy az elméleti felkészültségem annyira megvan, hogy meg tudjam állapítani, igenis a szocializmus építésének során az anyagi érdekeltség elve az egyik mozgatóerő, melyet a párt nem adhat ki a kezéből, s nyilván fel kell használni. De az élet különböző területén találkozunk olyan jelenségekkel, amelyek azt mutatják, hogy már olykor

nem elég egészségesen használjuk ezt a mozgatóerőt, amelyek azt bizonyítják, hogy bizony visszaélnek, és nem lépünk fel ezekkel szemben, nem hivatkozunk arra, hogy azért kommunistáknál, a pártvezetés elég józan ahhoz, hogy megkívánjon[32] nem tudom én milyen áldozatokat, de igenis megkívánhat bizonyos olyan magatartást, amely nem mindenkor csak az anyagi érdekeltséget tartja szem előtt, hanem bizonyos politikai meglátásokat is igényel, mivel kommunista vezetőkről, akár gazdasági, akár pártpolitikai vezetőkről van szó. Én ezeket gondoltam elmondani, az egyéb előterjesztéssel, Szervezeti Szabályzat és a többiekkel én egyetértek.

KISS DEZSŐ elvtárs: Elvtársak, Sági elvtárssal közösen vonultunk rejtekhelyre felkészülni az anyagra. Mindjárt meg is állapodtunk, hogy nagyon nehéz ezekhez a tézisekhez hozzászólni. Egyrészt azért, mert első látásra túl általános. Ha meg az ember alaposabban tanulmányozza, akkor rájön, hogy rendkívül tömött anyag. Mivel nagyon gondos munka, széleskörű munka előzte meg a tézisek elkészítését, aztán nem tudni egészen, hogy mi fog még hozzájönni, hogy ez milyen lesz, amit még ráraknak, mert a tézisek alkalmat adnak arra, hogy nagyon sok problémát vessenek fel, azért nagyon nehéz a hozzászólóknak a helyzete. Szabad legyen megmondani, hogy — bár mi nem fogalmaztunk ilyen élesen, mint Cservenka elvtársnő, de — volt ilyen érzés bennünk, hogy eléggé problémamentesnek látszanak a tézisek. Ez azért fontos, mert a kongresszusnak egy dologban feltétlen példát kell mutatni, hogy amikor nagy sikerek, nagy eredmények vannak, akkor is kell a bírálatra és az önbírálatra példát mutatni. Úgy kell felvetni a kérdéseket, úgy kell odatálalni a pártmunkások elé, hogy az tényleg a leglényegesebb kérdéseknek a nagyon őszinte, nagyon alapos megvitatásával, egy ilyen kritikai légkör kialakításával is elérjük a párt erősítését. Nem önmagáért felvetett hibákról beszélek, vagy felületes dologról, hogy csak kritizáljunk, hanem azért, hogy [a] legégetőbb dolgok helyes megvilágításával, tisztába tevésével tudjuk a párt egységét erősíteni, a tömegkapcsolatot és így tovább. Talán szabad lesz egy példát elmondani. A budapesti elvtársak jobban ismerik a dolgot, és Münnich elvtárs is. Amikor 57-ben volt a csepeli pártértekezlet,[33] az egy nagyon viharos valami volt. De ténylegesen felszínre kerültek az összes vitás, égető, lényeges kérdések, és azután a pártszervezet egysége nagyon megerősödött. Ez az egyik megjegyzésem. A másik, hogy én nagyon egyetértek, Sági elvtárs is egyetért. Azért hangsúlyozom, hogy mind a ketten, mert munkamegosztást csináltunk. Ő fog szólni az ötéves tervhez, én meg ehhez a részhez. Nagyon egyetértünk azzal, hogy a kongresszus a VII. kongresszus[34] nevét fogja viselni. Én azt gondolom, hogy azért nagyon helyes ez, mert jobb, ha az egész dolgozó nép és a magyar munkásosztály a párt egészét látja, a párt negyvenéves történetét a sikereivel, a kudarcával együtt, és nem ahhoz köti, hogy 56 előtt volt egy rossz párt, 57 után egy jó párt, hanem az ellenforradalom és az egész negyvenéves harc nagy tanulságaként azt a következtetést vonja le, hogy párt nélkül meglenni nem lehet, és egyben az ő felelősségét is növeli a pártért. Én azt hiszem, hogy az első fejezet végén nem is ártana talán még következtetést a tézisek végén levonni, hogy ez az egész útja a pártnak, a párt történetének az a nagy tanulsága, hogy a munkásosztály céljait, az egész harcát az egész dolgozó nép elképzeléseit csak a párttal, a párt vezetésével tudja kivívni.

Most egy-két kérdést konkrétan említek. Nekem nagyon tetszik a párt összetételének az elemzése, az a három erőforrása, ami meg van jelölve, de azért amellett, hogy az egész anyagon végigvonul a pártpolitika elsődlegessége, a párt helyes

politikájának elsődlegessége, azért nem ártana itt aláhúzni, hogy a párt helyes politikája mellett ez a három kérdés nagyon fontos erőforrása a pártnak. Egy kicsit elszigetelt, egyedülálló, és csak úgy látszik, hogy ez a három dolog az a nagy erőforrás, holott a párt helyes politikája nagyon fontos kérdés. Ha az önállóságnál a pártmunka stílusa van kifejtve, itt én egy dologgal megtoldanám. Van ilyen gyakorlati probléma. Talán egy mondattal meg kellene mondani, hogy az alsóbb szerv, szóval pártszervezetek önállósága, pártmunkások önállósága nem jelenthet lemondást a rendszeres ellenőrzésről és az alsóbb szervek rendszeres segítéséről. Ilyeneket a pártszervezetekben, a pártéletben elég gyakran találunk. Ezért egy mondattal utalni kellene rá. Lehet, hogy nem fér bele, vagy sokkal magasabb szinten vannak ezek a tézisek, de gyakorlati problémák feltétlenül jelentkeznek. Azt hiszem, hogy jobban alá kellene nekünk húzni a tömegkapcsolatoknál az elbizakodottság veszélyét, amit Kádár elvtárs a pártértekezlet beszámolóján nagyon szépen kifejtett. Ma sokkal aktuálisabb az elbizakodottság elleni harc, mint akkor volt. Nagy sikerek vannak politikai, gazdasági téren, a kulturális fronton. A nemzetközi szocialista tábornak az egysége, óriási sikere az építésben, a kommunizmus, a szocializmus építésében, a békéért folytatott harcban. Azt hiszem, hogy nagyon jó lenne erről sokkal határozottabban, élesebben szólni egyrészt, másrészt kimondani azt a lenini tanítást a tézisekben, hogy a tömegekkel való kapcsolatnak a kérdése az nem egyszer s mindenkorra adott valami, hanem azt minden nap újítani kell. Minden nap meg kell győzni a dolgozó tömegeket a párt politikájáról. A másik ilyen kérdés a szakszervezetek helyzete. Én egy kicsit az ott dolgozó kommunistákon keresztül nézem a szakszervezetnek a helyzetét, és nem ilyen kategorikusan mondanám ki, hogy mi van a szakszervezetben, hanem hogy a párt vezetését elfogadja a szakszervezet. Nem tudom pontosan, hogy van írva. En azért csak odatenném, hogy a párt helyes politikája alapján. A szakszervezetben dolgozó sok tízezer kommunistának a felvilágosító, meggyőző munkája során a párt vezetése sokkal jobban érvényesül a szakszervezetben, mint bármikor. Ne csak mint teljesen különálló szervezet, mert itt is mindig az van, hogy veszély van, és kezd jelentkezni, hogy nem a kommunistákon keresztül nézzük a szakszervezetet, hanem általában, ami kis parancsolgatáshoz, utasítgatáshoz és egyebekhez vezet. Másrészt legalább egy mondattal a szakszervezet belső demokráciájának fejlődéséről kellene egy pár szót mondani, és feladatként szabni, hogy ezen a téren további lépéseket kell tenni.

A KISZ-szel kapcsolatban is van egy megjegyzésem. Ki van adva a KISZ-nek az ifjúság nevelése, a nacionalizmus felszámolása az ifjúság nézeteiben. Én ezzel egyetértek. De valahogy úgy kellene mondani, hogy a KISZ-nek ebben van a legnagyobb feladata, mert ha csak úgy mondjuk, hogy a KISZ nevelje át a fiatalságot, akkor ezzel felmentjük az állami intézményeket, társadalmi szerveket, kommunistákat az ifjúság nevelésének felelőssége alól. Csak egy mondattal – a legfőbb feladata ez, de ne kizárólag a KISZ-re bízzuk ezt a feladatot. Ez szerintem fogalmazási probléma.

A második fejezethez volna egy-két apró megjegyzésem; ott van szó az iparnak a struktúrájáról, hogy további lépéseket teszünk a helyes irányban való további megváltoztatására. (Közbeszólás: harmadik fejezet.) Igen, harmadik fejezet. Vagy talán azt egy mondattal megemlíteném, hogy az évszázadok óta nem a legjobb irányban kialakult struktúra. Ez egy régi probléma. Arra emlékeztessünk, hogy ezt nem három vagy négy év alatt rontottuk el. Másrészt az évszázados problémák

megoldásához bizonyos türelmet is kérünk, mert nem lehet két-három év alatt megváltoztatni a dolgot. Ez hosszú évek feladata.

A 20/a pontnál meg az van: „Magyarországon, a magyar népgazdaságban döntő tényező a fejlődésben az ipar fejlesztése."[35] És azt hiszem, ide kell még enni, hogy a szocialista országokban, és így Magyarországon is döntő tényező a népgazdaság fejlesztésében az ipar fejlődése. Mert így úgy néz ki, hogy Magyarországon igen, de nem biztos, hogy más népi demokráciákra vonatkozik-e ez.

A mezőgazdasági részhez:

Úgy van leírva, hogy két-három év alatt befejezzük a mezőgazdaság szocialista átszervezését.[36] Talán jobb lenne az, hogy célul tűzzük ki. Én egy picivel enyhébb megfogalmazást javaslok. Ez így nagyon kategorikus valami, hogy három év, és be van fejezve. Akkor megkérdezhetik nyugodtan, hogy hol van az önkéntesség. Ilyen apróbb dolgokba ne engedjünk ilyen támadási felületet. Szerintem, ha úgy írjuk, hogy célul tűzzük ki, vagy ez az elképzelés, talán megindokoljuk, hogy a parasztság öntudata, a sok traktor stb. alapján, akkor nem lesz bántó éppen azoknak a rétegeknek, akik nem érzik még ilyen világosan, vagy nem látják ezt a kérdést.

Ami a tudósokat illeti:[37]

Itt is egy mondatot talán be kellene venni, hogy szenteljenek több figyelmet az élettel való kapcsolatra. Éppen ez a baj nálunk. Ez benne van egy kicsit az anyagban. Arra gondolok, hogy a gyakorlat során kialakult módszereknek a tudományos elemzését ne nagyon hanyagoljuk el. A legtöbb tudós bent ül az irodájában, és nem mindig van megfelelő kapcsolata az élettel. Nagyszerű dolgokat találnak ki, de amit az élet kialakít, sok gyakorlati tapasztalat, a mindennapi élet során, nagyszerű következtetéseket lehet éppen elméleti téren levonni.

Na most még két megjegyzésem lenne, aztán befejezem.

Nem tudom, volna-e rá lehetőség, azt hiszem, hogy volna. A munkásosztály felelősségét, nagyobb felelősségét az egész szocializmus építése iránt mondjuk ki ebben a tézisekben [sic!]. Vagy talán nem is csak általában, hanem bizonyos területek; a mezőgazdaság szocialista átszervezése, az ötéves terv, az ifjúság nevelése és egy sor területen a legfontosabb kérdésekben. Azt hiszem, lehetne erről beszélni, mert most a munkásosztály hozzáállása a dolgokhoz, ahogy látszik, az, hogy ő nagyobb energiával akarja a részét kivenni a szocializmus építéséből. Ez egy kicsit mindig a munka frontján jelentkezik. A munkásosztálynak politikai érettsége, politikai fejlődése, az egész hozzáállása a párt politikájához, a párthoz az olyan, hogy a kongresszus felléphet ilyen igénnyel a munkásosztály tevőleges részvétele iránt.

Végezetül, én is hiányolom azt, amit Cservenka elvtársnő elmondott, hogy a pártéletnek az ún. szakkérdéseivel nem nagyon foglalkozik a beszámoló, illetve tézisek. Ilyen a bírálat, önbírálat, a pártoktatás helyzete, a kádermunka, és van egynéhány nagyon fontos jelenség a pártban, amiről kellene beszélni. Nem akarom ezeket a kérdéseket részletezni, de azt hiszem, hogy a pártmunkásokat, pártaktivistákat ilyen hiányérzet fogja meg, ha ezzel a dologgal találkoznak.

Egészében véve a tézisekkel egyetértek, elfogadom, és javaslom, hogy az elhangzottakat, amennyiben indokolt, vegyék figyelembe az elvtársak.

SZURDI ISTVÁN elvtárs: Elvtársak! A kongresszusi irányelveket, és a Szervezeti Szabályzat módosítására vonatkozó előterjesztést magam részéről jónak tartom, tartalmilag is, és szervezetileg is egyetértek azzal. Valóban én is gondolkoztam azon, hogy milyen következtetést lehet levonni a kongresszusi irányelvek elolvasása után a VII. kongresszus jellegét illetően. Az irányelvek elolvasá-

sa után az értelemszerűen egészen világos, hogy egy szakasz, az ellenforradalomtól napjainkig terjedő szakasz lezárásáról, értékeléséről és ennek a politikának jóváhagyásáról van szó, a KB ezt kéri a kongresszus résztvevőitől. Nem eléggé domborodik ki — lehet, hogy a második ötéves terv irányelvei ezt a hiányt pótolni fogják —, hogy ennek a kongresszusnak olyan jellege is van, hogy az elkövetkező évek során a második ötéves terv befejezésével a szocializmus építésének az alapjait lerakjuk az országban, és azt az utat is, módszereket, célokat illetően is kijelölje a kongresszus. Még egyszer mondom, lehet, hogy ezen a hiányérzetemen a második ötéves terv irányelvei javítani, változtatni fognak, vagy el is tüntetik.

További megjegyzéseim részletkérdésekre vonatkoznak, és nem fontossági sorrendben, hanem oldal szerint fogok végigmenni.

A harmadik oldalon a harmadik pontban az anyag megállapítja és indokolja is, a elmúlt években a szocializmus építésében milyen sikereket értünk el, és a szemléltetését ezeknek a sikereknek két oldalról veszi. Azokról az eredményekről beszél, amit az iparban értünk el, és azokról az eredményekről, amit a mezőgazdaság fejlesztésében értünk el a felszabadulástól napjainkig. Azt hiszem, ha a szocializmus építésének sikeréről beszélünk, feltétlen egy mondatban meg kellene említeni azokat az eredményeket, amit egész dolgozó népünk kulturális színvonala, a tömegek kulturális színvonala emelésében elértünk, és ezt akár az oktatásban elért számszerű eredményekkel, vagy akármilyen más módon is szemléltetni lehet, de szemléltetni kell, úgy lesz teljes a kép.

A 8. oldalon, elvtársak, a legelső bekezdés kifejti azt, hogy — a mezőgazdaság eredményeiről szólva — a lakosság szükségleteinek kielégítése mezőgazdasági termékekkel zavartalan volt az elmúlt két-három év során.[38] Én ezt a megállapítást valamivel enyhíteném. Mert akár az elmúlt évben is a lakosság szükségletének kielégítésében — a húsellátásra, a zöldségellátásra gondolok — kisebb, átmenő zökkenők voltak.

A 21. oldal b/ pontja azzal foglalkozik, hogy a szocialista tábor segítsége a mi országunk fejlődésében is, de általában a szocialista országok fejlődésében milyen szerepet játszott, mi a jelentősége a gazdasági együttműködésnek. Ezt a gondolatot fejti ki a b/ pont két fejezete. Utána úgy érzem, hogy egy harmadik megjegyzés következik, ami nem ide tartozik. Úgy kezdődik, hogy „folytatjuk iparunk szerkezetének javítását, mindenekelőtt azokat az iparágakat fejlesszük, és...". A gondolatok között logikai sorrend nincs. Ez az ipar szerkezetére vonatkozó elképzelés, célkitűzés, nem ide, a nemzetközi gazdasági együttműködés fejezetének gondolatához tartozik.[39]

A c/ pontban ugyanezen az oldalon beszélünk az energiaellátásunk fontosságáról és általában az energiatermelés fejlődésével kapcsolatos célkitűzéseinkről. Én azt javaslom, hogy egy félmondatban, vagy egy mondatban vegyük be az energiagazdálkodásunkat is, és állapítsák meg itt az irányelvek az energiagazdálkodásunk nagyon lényeges kérdését, nagy tartalékokat, forrásokat jelenthet az, ha energiagazdálkodásunkat szervezettebbé és hatékonyabbá tesszük, üzemek ezrei foglalkoznak energia-termeléssel, és itt ezekben a kérdésekben nincs minden rendben.

A 25. oldalon az életszínvonal emelésével foglalkoznak az irányelvek. Beszél ez a fejezet a termelékenység állandó növeléséről és az életszínvonal emeléséről. Nekem az a javaslatom, hogy itt ennél a fejezetnél ne csak azt a célt tűzzék ki az irányelvek, hogy két év alatt a reáljövedelmeket mennyivel kívánjuk növelni, hanem említsük meg azt is, hogy a termelékenység növekedésének milyen mértékét képzeljük el, ebből ered az, hogy a reáljövedelmet milyen mértékben tudjuk

emelni. Konkrétan ezt a célt is tűzzük ki, ne csak a reáljövedelem növekedésének a mértékét, az életszínvonal-fejezettel kapcsolatban.

A 30. oldalon: Ez a kulturális rész befejezése. Én azt hiszem, hogy félreértésekre adhat okot a fogalmazás. Az első a 29. pont. Az első bekezdés utolsó mondata úgy határozza meg a tennivalókat, hogy a kulturális intézményeink fordítsák figyelmüket a társadalom vezető osztályára, a munkásosztályra. Javítsák az üzemek, munkáslakta telepek, munkásszállások kulturális ellátottságát.

A következő bekezdés pedig az ismeretterjesztés, a film, a könyvtár és más népművelési intézmények feladatává teszi, hogy segítsék a dolgozó parasztság látókörének szélesítését. Azt hiszem, nem lehet ezeknek a kulturális intézményeknek a feladatait így elosztani, hogy a kulturális intézmények a munkásosztály felé adjanak segítséget, a film, a könyvtár, az ismeretterjesztés pedig a dolgozó parasztság felé. Azt hiszem, elvtársak, érdemes ezt a fejezetet stilárisan is átnézni egy kissé, mert ezeket a kifejezéseket, mint kulturális ízlés, kulturális selejt, kulturális ellátás talán pontosabb, idevalóbb kifejezéseket lehet találni.

A 34. oldalon az utolsó sorban,[40] ahol a revizionistákról is szólnak a tézisek, megállapítja az anyag, hogy a revizionizmus ebben a harcban súlyos ideológiai és politikai harcot[41] szenvedett és elszigetelődött. Egyetlen marxista-leninista párt, sőt a pártok egyetlen jelentősebb csoportja sem támogatja. Ezt világosabbá kell tenni. Nem világos ez a fogalmazás. Pártokon belüli csoportokról van szó, vagy általános esetről van szó.

DABRONAKI GYULA[42] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Először szeretnék hozzászólni a Szervezeti Szabályzatnak két pontjához. A 15. pontban, úgy érzem, van egy ellentmondás, amikor azt mondjuk, hogy a kizárt párttag megtarthatja a tagsági könyvét, részt vehet az alapszervezet taggyűlésén, majd lejjebb azt mondjuk, hogy minden pártbüntetés addig érvényes, míg a felsőbb szerv a döntést meg nem változtatja. Ebben az esetben a legnagyobb pártbüntetés nem érvényes, mert ha fellebbez egy fél évig egy kizárt párttag, könyvvel a zsebében mehet különféle helyre, állásba, mindenhová, mert az alapszerv döntése csak akkor érvényes, ha valahol felső fokon, a felsőbb szerv jóváhagyja. Ha azt akarja a javaslat elérni, hogy a párttagságnak a legfontosabb tényezőjét védjük, akkor el lehetne fogadni, de ez a mondat, amely nem volt eddig a Szervezeti Szabályzatban, ezt vitássá és logikailag nem teszi egész világossá.

A másik a 32. pont,[43] amely azt mondja, az eddigi kooptálási jog az ne a 15%, hanem 30% legyen a kongresszus, ill. a Központi Bizottságnak. Én nem tudom, indokolt-e ilyen nagymértékben felemelni ezt a lehetőséget. Az eddigi pártélet nem teszi ezt szerintem szükségessé. Nem kell adni magunk felé, ill. a jövő Központi Bizottság elé olyan nagy jogot, lehetőséget, hogy 30%-ban kooptálhasson, vagy mozgathasson. Az külön kérdés, hogy miért, ugyanakkor megnehezíteni, vagy egyetlen kooptálás miatt összehívni országos pártértekezletet, nem lenne helyes. Vagy meg kell ilyen esetben várni egy országos pártértekezletet, vagy pedig emiatt össze kellene hívni. Én javaslom, hogy maradjon meg a Központi Bizottság további jogkörében. Így volt, mondjuk az eddigi szabályzatban, és hagyjuk meg a 15%-ot, mert azt nemigen léptük túl az elmúlt tizenöt év alatt a pártélet keretein belül, nem látom annak indokoltságát, hogy 30%-ra felemeljük.

Ez volt a könnyebb probléma.

Nehezebb hozzászólni a kongresszusi irányelvekhez. Nehezebb azért, mert nagyon jónak és szépnek tartom.

A hároméves pártéletet helyesen tükrözi, a harcokat helyesen rögzíti, és a következtetések is helyesek, igazak. Nekem is az a véleményem, hogy ennek a VII. kongresszusnak kellene egy vezető motívum, az, ami az egésznek ad egy mozgalmi, harci, propagandisztikus jelleget. Az pedig az, amit Cservenka elvtársnő is elmondott, és amit Szurdi elvtárs is elmondott, úgy látom, hogy az eredmények ezt lehetővé teszik, felépítjük a szocializmust az ötéves tervben. A kongresszus ennek a jegyében legyen megtartva.

A tézisek utolsó bekezdése,[44] amely összefoglalja a mondanivalónkat, talán a legszegényebb rész. Javaslom, hogy többet mondjunk, az legyen mozgósító, és azt mondjuk meg, hogy felépítjük a következő ötéves tervben, a kongresszus határozata alapján, a tagság közreműködésével, a munkásosztály vezetésével a szocializmust. Erre kell mozgósítani az egész dolgozó népet. Ez így csokorba nincs kötve, bár az egész anyag ezt mondja, ezt szolgálja, és efelé akar mutatni.

Nem tudom, helyes tárgyalási mód-e, de nem tudom másként megoldani, hogy megmondjam, egy-két fejezettel kapcsolatban stiláris véleményem van, ami esetleg több is mint stiláris. Egészen rövid leszek, csak néhány pontban. Talán jobb lett volna írásban adni a szövegező bizottságnak.

A 7. oldalon, ahol azt mondjuk a második bekezdés utolsó sorában, hogy „leleplezte, megcáfolta az ellenforradalmi eszmék népellenes tartalmát".[45] Nem cáfoltuk meg az ellenforradalmi eszmék népellenes tartalmát, hanem bebizonyítottuk. Itt meg azt mondjuk, hogy megcáfoltuk, mert előzőleg mást is mondunk, és arra illik a megcáfolás. Csak szövegezési probléma nyilván.

A 14. oldalon találkozunk ezzel a „szektáns"[46] szóval. Nehéz ehelyett jobbat találni a pártéletben, vagy mást mondani, egyrészt rosszul is írjuk, a szektáns szó, ha jól tudom a hajózásnak iránymeghatározó eszköze,[47] egy módszer [sic!]. Major elvtárs egyszer már megtanított bennünket, hogy szektáns... Tehát vagy hagyjuk ki — ez egy osztó műszer, lényegében ebből indul ki maga a szó is —, vagy keressünk ehelyett más szót...

KÁDÁR elvtárs: Már megegyeztünk, hogy minden hibát a leírókra fogunk... (Derültség.)

DABRONAKI elvtárs: Egyébként van benne, ami nyilván gépeléssel függ össze. Érezni a szövegből, hogy mást akart mondani.

A 16. oldal foglalkozik az ifjúság szerepével.[48] Azt mondjuk, hogy mindenekelőtt a nacionalizmussal szemben neveljük a gyerekeinket. Talán ide jobb lenne egy kötőszóval odaírni a sovinizmust is, a mi ifjúságunk részére így érthető ez a burzsoá nacionalizmus legjobban, így tudjuk legjobban megértetni velük, hogyha ezt is még oda betesszük, és helyes volna egy olyan dolgot is lerögzíteni, hogy a nyugatnak az elvtelen majmolásával szemben és a cinizmus leküzdésével szemben [sic!] is neveljük az ifjúságot, ez még nem a múlt, ez még ma probléma, és ezzel talán kerekebb lenne az ifjúság felé a mondanivalónk.

A 18. oldalon azt mondjuk, amikor rögzítjük azt, hogy a dolgozó nép miért állt mellénk a nehéz időkben, és miért fogadta el a pártnak a vezetését, s azt mondjuk, hogy a proletár internacionalizmus eszméjét elfogadta. Azért talán kellene mondani valamit — szerintem — az olyan dolgozó réteg felé, amely nem eléggé követ bennünket abban, hogy pártdiktatúra van, de szereti a békés gazdálkodást. Egy kicsit meg kellene mutatni, hogy az ellenforradalom elhozta a háborút hazánk küszöbére, s egy nagy tömeg azért állt mellénk, mert már unta a gyaloglást, mert már dolgozni szeretett volna. Ez egy nagyobb tömeg. Így ez többet mond. Ezzel

jobban segítjük a tömegszervezeti munkát. Mutassuk meg, hogy ezért szálltak szembe a hőzöngőkkel. Így már azt hiszem, benne van az, ami fontos. Azért mellén állt a legértelmesebb, politikailag megnőtt[49] tömeg. Aki szeret dolgozni, létezni, munkálkodni.

A 23. oldalon a lakáshiányról van szó. Én azt hiszem, elvtársak, itt mi kicsit sokat vállalunk, amikor azt mondjuk, hogy tizenöt év alatt minden erre igényt tartó családnak önálló lakást biztosítunk. Én azt hiszem, itt meg kell mondani, hogy a társadalom segítségével, és az igényjogosult egyéni segítsége kell hozzá. Ez társadalmi kérdés, és ennyi idő alatt nem tudjuk megoldani, és nem is így szólnak gazdasági intézkedéseink, így ne is ígérjük meg, hanem mindenki a maga erejét, anyagi eszközét adja oda, hogy ő is lakáshoz jusson tizenöt éven belül. És ez mindjárt mozgósítólag hat.

A 24–25. oldalon foglalkozunk a mezőgazdaság fejlesztésével, a belterjesség kérdésével. Elvtársak, ami benne van, azt nagyon helyesnek tartom, azonban hiányzik egy mondat, mégpedig a következő: hogyha még egy vagy két ilyen jó termés van, akkor az minket nemzeti katasztrófába sodor... (Derültség, hangzavar...) Hogy mi az első osztályú disznózsírt dunai uszályokon tároljuk egész télen, mert nincs hová tenni, és eladjuk harmadosztályúnak, vagy ipari terméknek. Szóval, elvtársak, én mondom, ha borból még két ilyen jó termésünk lesz, még a fürdőmedencék is kevesek lesznek a tároláshoz. Nemcsak az időjárás miatt van jó termés, sokat tettünk és teszünk a belterjességgel, ez az eredménye. Egy kicsit fel kell készülni, ez folyamatos lesz, javulni fog a termelés. Erre fel kell készülni a termékek feldolgozása, tárolása érdekében is. Itt az anyag egy mondatot adjon, mint leckét, mint feladatot. Ez a jó termés ez olyan, hogy az idén jó termés lesz, és még jövőre is lesz jó termésünk, aztán még jobb lesz. És itt mi nem vagyunk jól felkészülve, legalább leckét adjunk mi magunk felé.

Szóltak a megyetitkár elvtársak itt a szünetben, hogy mennyi almatermésük van, mennyi minden van, miért nem viszitek a hűtőbe. Hát kell a hűtő annak a nyomorult csirkének, amely dollárt hoz. De az alma savanyú, az elveszi a parasztnak a termelési kedvét, s ha egyszer nem veszem át [sic!].

Vannak itt olyan kérdések, ahol előrelépést kell tennünk, és ezt mondjuk itt meg magunk felé a tennivalóknál.

A 33. oldalon felsoroljuk, hogy a szomszédos testvérnépek, a románok és a csehek milyen jól dolgoznak.[50] Én nem tartom szerencsésnek a felsorolást így. Ennél több szomszédunk van. Többek között a Szovjetunió, s ha felsorolunk két népi demokráciát, ez mindenképpen megbántást okozhat azoknak a testévnépeknek, akiket nem sorolunk fel. Hát a bolgárok azért, hogy messzebb vannak, éppúgy tartoznak a népi demokráciához, éppúgy építenek valamit, szóval ez nem egy szerencsés felsorolás. Általánosan mondjuk meg, hogy a testvérnépek mennek előre. Kezdődjék névsor szerint az anyagban. Javaslom, hogy ne emeljük ki.

Végül, elvtársak, az egyik helyen azt mondjuk, hogy nem utolsósorban a Szovjetunió segítségével értünk el eredményeket. Itt mondjuk azt, hogy elsősorban. Elvtársak, pozitív oldaláról vegyük, hiszen az egész gondolat, az egész bekezdés ilyen értelmű. Ezt szebbé kell tenni, ezt a részt is. Én, elvtársak, egyetértek a határozati javaslattal, elfogadom, és ismétlem, nagyon szépnek és jónak tartom. Ezekkel a hozzászólásokkal [sic!] kívántam a javaslatokat kiegészíteni.

NÓGRÁDI SÁNDOR[51] elvtárs: Kedves elvtársak! Én az előterjesztéssel teljesen egyetértek. Különösen alá akarom húzni, hogy egyetértek azzal a javaslattal,

hogy a kongresszusi irányelvek hagyja jóvá és erősítse meg az 56 novembere óta folytatott politikát. Ami mindjárt azt is jelenti, hogy ennek a politikának a jó folytatásaként jelölje meg a feladatokat a jövőre nézve is. Magát a dokumentumot is igen jónak tartom. Látnivaló, hogy nagy, kollektív munka van benne. Különösen jó szerintem, és igen megörvendeztető volt a politikai rész. Az elemzése az ellenforradalom előzményeinek, az eseményeknek és azután annak nemzetközi kihatása, aztán a többi, a gazdasági, ideológiai rész, a pártmunka is. De azért lesz néhány megjegyzésem hozzá, és talán nem veszik rossz néven az elvtársak, hogyha egy kicsit több lesz a megjegyzésem, hiszen két év alatt már összegyűlt. (Derültség, hangzavar.)

Először is arról van szó, hogy annak ellenére, hogy lesz ötéves terv, és amiket Kádár elvtárs fejtegetett a gazdasági kérdésekről, én azt hiszem, hogy ennek a dokumentumnak — mert ez a politikai dokumentuma a kongresszusnak, ez a beszámolónak az irányelve — tartalmaznia kellene valami konkrétabbat gazdasági fejlődésünk irányába: a struktúrába [sic!]. Helyes-e az, amit mostanáig csináltunk három év óta a gazdasági struktúra változtatása tekintetében? Azon az alapon, hogy a KGST most már gyümölcsözően dolgozik, vagy nem. Legalább általánosságban, hogy milyen irányban akarjuk az ipart fejleszteni. Az ember végigmegy az országon — és most volt alkalmam nagy örömömre — az országban néhányszor végigmenni, látni, hogy bizonyos strukturális változás van a mezőgazdaságban. Sok a kukorica, kevesebb a búzatermő terület, ami önmagában persze nagyon jó, mert hiszen ez volt a vonalunk, ez gazdagít bennünket. Minket úgy neveznek a szovjet elvtársak is, mint a világ egyik legjobb kukoricatermesztő országát. Persze vannak változások, amiket én nem tudok csak úgy szemre megállapítani. Jó volna erről is mondani valamit, mert akkor mindjárt tudnák, hogy mi is a vonala az ötéves tervnek. Továbbá a propaganda számára volna nagyon fontos az, hogy valami konkrétabb erről ebben a dokumentumban legyen. Nagyon nehéz lesz az ötéves tervből magából mindent kihámozni az egyszerű propagandistának. Úgyhogy még akkor is, ha bizonyos kérdéseket tömörítünk a gazdasági kérdésekből, mert ott jól specializálva vannak a dolgok, érdemes volna szűkíteni. A konkrétebb perspektívát megmutatni.

Szeretnék néhány ilyen részletbemenő megjegyzést tenni, amiknek nemcsak szövegezési jelentőségük van, hanem nézetem szerint van más jelentősége is, elvi természetű talán, vagy mondjuk talán: politikai természetű. Így pl. itt van az 5. oldalon a 7.[52] pontban ez a harmadik bekezdés az anyagban, amit úgy lehetne mondani, hogy az ellenforradalom nemzetközi jelentősége. Az van itt megfogalmazva. És ez szerintem gyenge megfogalmazás. Ami úgy kezdődik, hogy „az amerikai monopoltőkések által vezetett agresszív, az emberiség békéjére törő, hidegháborút folytató nemzetközi reakció", és így tovább, ebben nincsen benne az: először, hogy Magyarországot le akarták igázni, hogy Magyarországra betörve, azaz kiszakítva — arról van szó, hogy ki akarták szakítani a szocialista táborból — szét akarták feszíteni a szocialista tábort és felgöngyölíteni, továbbá Magyarországot nemcsak hadszíntérré akarták változtatni, hanem ugródeszkaként akarták felhasználni a Szovjetunió ellen és az egész szocialista tábor ellen. Mert ha ezt így mondanánk, akkor jobb lenne, mert logikusabb lenne a következő, nagyon jól megfogalmazott fejezettel, illetve bekezdéssel, ahol az összegezése a dolognak megvan.

Egy másik észrevétel: a 7. oldalon a második bekezdésben, ahol azt mondjuk, hogy az ellenforradalom okozta fertőzés az ideológiában és kultúrában volt a leg-

súlyosabb. Ez roppant általános, és azt hiszem, hogy nem felel meg a követelményeknek. Miért nem? Nem kellene nekünk itt megemlíteni azt, hogy az egyetemeken, talán még azt is, hogy a középiskolákban, azután az irodalomban és a művészetek egyes ágaiban? Mert az azt követő rendszabályaink azután ezzel igazolódnának. Hogy az egyetemeket nem tudtuk megnyitni február 1-jén, sőt a Műszaki Egyetemet február 15-én nyitottuk meg, bizonyos rendszabályokat alkalmaztunk a közép-iskolákban, azután művészeti ágakban is. Éppen most fejtegette Kádár elvtárs, hogy még mindig volt vita arról, hogy az Írószövetséget talpraállítsuk-e vagy se. Hát ha nem érintjük az egészét a dolognak, és mindjárt aposztrofáljuk azokat a helyeket, ahol valóban a legnagyobb bajok voltak.

Itt mindjárt megemlítenék valamit, ami szerintem szintén nemcsak stiláris jellegű. A második bekezdés utolsó előtti sorában az van, hogy „felszabadította — már a konszolidáció — a tömegeket az ellenség eszmei hatása alól". Nem azt kellene mondani, hogy a félrevezetett tömegeket? Azelőtt is az ellenség eszmei hatása alatt voltak? Vagy fel lehet szabadítani tömegeket egyszerre az ellenség eszmei hatása alól? Nem, nem lehet a legjobb agitációval, sőt a legjobb politikával sem lehet egyszerre. Itt az ideológiai befolyásolásról van szó. Szóval itt valamilyen szövegezést kellene szerintem keresni.

A következő észrevételem az, hogy ahol a párt tevékenységének néhány kérdéséről van szó, itt az első bekezdés: „... pártunk egész tevékenységéért felelős népünknek...", igen rossz szöveg. Már stiláris szempontból. Én például alig tudom megérteni. Nagyon nehéz lesz megérteni például fiatal párttagoknak egyszerűen stiláris szempontból, de nem ez a döntő. Hanem itt van, hogy „... a kongresszusunknak is számba kell venni" — ez már a másik bekezdés — „mind a hazánkban folyó osztályharc, mind a nemzetközi forradalmi munkásmozgalom tapasztalatait, hogy a párt további munkájában megfelelően felhasználhassa azokat népünk és szocialista építésünk javára...". Én azt hiszem, elvtársak, hogy ezen a helyen nekünk, mondjuk olyan hozzávetőleges lenini formulát kellene használni. Amikor azt mondjuk, hogy a nemzet, a szocializmus építésének nemzetközi tapasztalataira támaszkodva, nem tudom, helyes volna-e megmondani, hogy a Szovjetunió tapasztalataira támaszkodva, a Szovjetunió példáját különösképpen figyelembe véve, vagy attól tanulva. Ez szövegezés kérdés, ez megfelelő politikai, taktikai dolog legyen, nem erőszakolt, és azután azokat alkalmazva nemzeti sajátosságainkra, építjük a szocializmust. Én itt nem javasoltam egy formulát, csak e helyett a nagyon általános és sokat már nem mondó rész helyett kellene egy elvi meghatározást használni. Ha megengedik az elvtársak, még itt az utolsó bekezdésben a 9. oldalon, fel szeretném hívni a figyelmet egy formulára. Egy igen kényes kérdésről van szó, elvileg ez helyes. Ugyanis „a munkásosztály, a dolgozó nép erőit egyesítő és helyes irányba vezető párt nélkül, fegyvertelenné válik, elveszti erejét, és a reakciós burzsoázia kényére, kedvére kiszolgáltatott, tehetetlen tömeggé válik". Ez sajnos nem jól hangzik. Ha kiveszem a tőmondatot belőle [sic![, akkor a munkásosztály tehetetlen tömeggé válik. A munkásosztályról nem mondták a mi klasszikusaink, hogy a tehetetlen tömeg, sőt, én nem tudok visszaemlékezni ilyen szövegezésre. (Közbeszólás: 56-ra vissza tudsz emlékezni?) Arra visszaemlékszem. Én azt mondom, hogy ez lényegében helyes, de jó lenne, hogyha másként formulázznánk a dolgot. Nem kell itt arról beszélni, amiről annak idején szó volt, hogy ösztönösség és tudatosság, meg micsoda. Sem a hatalom megragadása előtt nem tudja elérni célját a párt nélkül, sem a hatalom megragadása után nem tudja elérni

célját a szocializmus építésében. Valami ilyesmit. Mindjárt másképp hangzik. (Közbeszólás: megragadni sem tudja?) Még ha megragadná, sem tudná megtartani. El lehet képzelni, hogy meg tudja ragadni, s akkor már három nap múlva bukik. A dolognak nincs perspektívája. Nem tudja megragadni. Ez a helyes. Szóval valahogy így kellene. Felvetem szintén mérlegelés céljából, ami ezután következik, igen jó. Igen jó meghatározása a párt szerepének a szocializmusba való átmenet idején. Elvtársak, itt van még egy pont. A 10. oldalon középen, ott ahol arról van szó, hogy „fegyvert ragadtak a párt szavára a munkáshatalom megvédéséért, a karhatalmisták a fegyvert tartják keményen a kezükbe[n], a munkásőrök" stb. De a munkáshatalom védelmére, ha visszaemlékszünk az 1956-os év októberi, meg novemberi napokra, azért voltak más erők is, amelyek megragadták a fegyvert. Mert, amikor még karhatalom nem is volt, még voltak olyan alakulatai a hadseregnek, amelyek harcoltak. Valahogy másképp kellene ezt, mert ezzel teljesen kikapcsoljuk a hadsereget. Nem tudom, azokat az ezredeket, amelyek az Alföldön harcoltak, azokat a tisztiiskolákat, amelyek itt voltak Budapesten, és bizonyos harci pozíciókat foglaltak el, és harcoltak is. Szóval ezt a dolgot itt meg kell nézni, mert akik akkor kezükbe vették a fegyvert és harcoltak, karhatalmistákat csinált a párt, karhatalmisták voltak tisztek. (Közbeszólás: azok képezték a magvát.) De itt valamiféle utalás erre kellene, hogy legyen.

Az ifjúsági szervezetnél: én azt hiszem, elvtársak, hogy ez itt gyenge megfogalmazás úgy, ahogy itt van az ifjúsági szövetség szerepe meghatározva. Itt beszélni kellene arról, hogy neki milyen szerepe van az ifjúság nevelésében, oktatásában, a tanulásban való serkentésben, hogy milyen erkölcsű ifjúságot kell neki nevelnie, és milyenek legyenek azok az ifjak, amelyekre [sic!] a jövő feladata vár: a kommunizmus építése. Hogy azoknak művelteknek és igazi kommunistáknak, igazi hazafiknak kell lenni. Valami ilyesmit kellett volna itt mondani, mert ez így nagyon általános.

Meg szeretném mondani, hogy van észrevételem a Hazafias Népfront szerepének, feladatának a meghatározásánál is. Ugyancsak azt mondhatom, hogy gyakran elhangzott már ilyen, de a megfogalmazásban a Népfront feladatai nincsenek benne. Ez az egyik, és ha megnézik az elvtársak a szövegen, nem tűnik ki, hogy a Népfront feladata, miközben harcol nemzeti függetlenségünkért, megmagyarázza a legszélesebb körű tömegeknek azt, hogy nemzeti függetlenségünk semmiképpen sem biztosítható a szocialista tábor ereje, egysége, az arra való támaszkodás és a Szovjetunióval való szoros baráti szövetség nélkül. Ez volna az egyik.

A másik pedig, valamit kellene mondani a Népfront irányába, a nacionalizmus ellen való nevelésben [sic!]. ezt nem muszáj ilyen direkt módon. Jobban, világosan meg lehet szövegezni, hogy felvilágosító munkát kell neki végezni a szocialista népek testvérisége mellett. Ha ez magában foglalja a nemzetköziséget, és esetleg még tovább is lehet menni ebben a fogalmazásban. A Népfrontnak a párt által irányított hatalmas tömegmozgalmának kell lennie.

Itt van a 19. oldalon a vége felé ez: „Szovjetunió iránti tisztelet, szeretet, barátság, megbecsülés"[53] stb. Azt hiszem, hogy a bizottságnak, amely foglalkozik a szövegezéssel, ezt még meg kellene nézni, mert szintén nem eléggé meggyőző, nem eléggé átütő erejű. Nincsen benne pl., akárhogy keresi is az ember, hogy egyik fő feladatunk mégiscsak ennek a Szovjetunió iránti barátságnak az ápolása és állandó folytonos elmélyítése. Ebben a szövegezésben annak is benne kellene

lenni, hogy ez a felszabadítónk, a Szovjetunió. Lehet, hogy már ezt figyelembe veszik, de hát mégis meg akartam említeni.

Itt van egy formula a 27. oldalon a 25. pont első bekezdésében, hogy „vannak eredményeink iskoláinkban a pedagógusok és a tanulóifjúság szakmai és világnézeti fejlődésében is". Az én véleményem szerint, elvtársak, nem helyes a pedagógusokat és a tanulóifjúságot egy sorba helyezni. Ez nem egy platform, ez nem egy réteg, ez nem egy és ugyanaz. A pedagógusok nevelik az ifjúságot, az ifjúságból az lesz, amivé neveli társadalmunk, a pedagógus és a család segítségével. Ezt a két dolgot nézetem szerint el kell választani. Egyébként is szó van az ifjúság szakmai és világnézeti fejlődéséről, a pedagógus és az ifjúság fejlődéséről. A pedagógus szakmája az, nem az ifjúság szakmája. Szóval sehogy sem tartozik össze. Én az elvi részét veszem a dolognak. A pedagógusokra rendkívül nagy súlyt helyezzünk. A párt ezt teszi 1957 eleje óta, és ezt folytatni kell. És itt én még meg akarom mondani, hogy nézegetek tankönyveket. Nem minden téren van még rendben a dolog. És lehet, hogy itt valahol be kellene azt is venni, hogy a tankönyvekre nagy figyelmet kell fordítani. Nem tudom, hogy anélkül, hogy ezt a szövegbe belevennénk természetesen, nem kellene-e itten a Kommunista Ifjúsági szövetségnek valamilyen külön feladatot adni. Még amellett, hogy a Népművelési Minisztérium[54] és más szervek foglalkoznak vele, hogy valahogy patronálják ezt a dolgot, hogy jobban menjen, hogy valóban ne félnacionalisták, negyednacionalisták írják ezeket a tankönyveket, és hogy gyorsabban is készítsenek olyan tankönyveket, amelyek még nem készültek el, és ahelyett, amelyek a régi világból maradtak ránk.

A befejező résznél, ahol a nemzetközi politikáról van szó, én azt hiszem, elvtársak, hogy a mi kongresszusunk nem hagyhatja figyelmen kívül azt, hogy Algériában háború van, nagyon véres háború, már öt év óta. Egy kommunista pártkongresszusnak ebben a kérdésben nyilatkoznia kell — és egyáltalán nyilatkoznia kell nézetem szerint — az elnyomott népek felszabadító harcáról, és ebben az összefüggésben az algériai háborúról, mikor is kifejezésre jut, hogy pártunk teljes egészében az algériai harcosok igaz ügye mellett áll. Ezzel, elvtársak, én be is fejezem. Megjegyzem, hogy a sok megjegyzésem mellett én a dokumentumot igen jónak tartom és nagyon könnyen olyan állapotba hozhatónak, hogy valóban a vita alá tudjuk bocsátani.

Nekem az az észrevételem a Szervezeti Szabályzattal kapcsolatban, hogy mérlegelés tárgyává kellene tenni, javasoljuk-e a kongresszusnak a párt nevének megváltoztatását, Magyar Kommunisták Pártjává. Nekem az az érzésem, hogy ez rátenné az i-re a pontot. Az ország konszolidálódott, a párt konszolidálódott, a párt erősebb, mint valaha, a párt vállalja a mi pártunk egész hősi múltját. A Magyar Szocialista Munkáspártnak szintén van tradíciója.[55] Az idősebb elvtársak emlékeznek rá, milyen nagy jelentősége volt annak, annak idején. De azért mégsem volt az, amellett volt illegális kommunista párt, az inkább egy olyan fedő pártja, szervezete volt. Erről nem is kell sokat magyarázni. Én azt mondom, hogy mérlegelés tárgyává kell tenni. Most augusztus van, a kongresszus valamikor november végén lesz, még addig elmúlik egy bizonyos idő a vitára, sőt a vitának lehetne ez belső része, kérdése, ha talán nem is hoznánk mindjárt nyilvánosságra, de valahogy nekem az az érzésem, hogy a párttagok ezt a dolgot igen jól megértenék. Semmi különösebb ellenvetést nem váltana ki, mikor lesz újra kongresszus? Talán három év múlva, azt hiszem, így írja elő a Szervezeti Szabályzat is. A konszolidáció megvan, elvtársak, a tömegek hangulata jó. Én meg szeretném mondani, elvtársak, hogy volt

alkalmam most kint járni üzemekben, bányákban, tsz-ekben, nehézipari üzemekben, és én mindenütt a várakozáson felüli jó helyzetet találtam, ami a tömeg hangulatát illeti. Éppen azért van is egy javaslatom. Ha megnézik az elvtársak a 2. oldalt, itt arról van szó, hogy a kongresszusra való felkészülés a tömegekben növekvő szocialista lelkesedést [sic!], közvetlenül is jól szolgálja a szocialista építést és egyéb ügyet. Én azt hiszem, hogy itt már nem a lelkesedésről kell írni, hanem a növekvő szocialista öntudatról. Erről nincs itt szó. A 2. oldalon felül van ez. Az öntudat emelkedik. A lelkesedés az egy nagyon jó dolog, de ez ma van, holnap nincs, a jó agitáció következtében lehet erősebb, kevesebb az agitációs érv, akkor esetleg gyengébb. A lelkesedés az egy átmeneti is lehet, de amikor már az öntudat emelkedik, aminek az alapja a párt helyes politikája, a nemzetközi helyzet jó alakulása és méghozzá nem utolsósorban az 1956-os ellenforradalomból leszűrt tanulságok. Beszéljünk most erről a szocialista öntudat növekedéséről, mert ez van, a hozzáállás, mint ahogy az elvtársak mondták felszólalásukban, a munkások részéről más, mint volt sokszor azelőtt. A lelkesedés és az öntudat emelkedése nagyobb, mint volt. Én nem ezt akartam érvként felhasználni a párt nevének megváltoztatása kérdésében, hanem éppen azt, hogy valóban tegyünk pontot a dolog végére. Mondjuk ki azt, ami van. Nem szégyen az, hogy a Magyar Szocialista Munkáspárt, mert más testvérpárt is van olyan, melynek nem kommunista párt a neve, de annak más történelmi adottságai vannak, és nálunk a történelmi adottságok olyanok az ellenforradalom óta, hogy éppen erre kellene érzésem szerint rávezetni bennünket. Hisz nem lehet összehasonlítani pl. a németek Szocialista Egységpártjával. Ott sok minden egyéb közrejátszik, hogy a párt éljen, két nagy pártnak az egyesülésből adódott, és annak még most is van nyúlványa nyugaton és így tovább. (Kádár elvtárs: nekünk is van nyúlványunk nyugaton, Kéthly Anna.)[56] (Marosán elvtárs: más nyúlvány is van, Aczél Tamás)[57] (Derültség.)

USZTA GYULA[58] elvtárs: Elvtársak, én az irányelvekkel, a párt szervezeti szabályzatának módosításával egyetértek, jónak tartom azt. Egypár megjegyzésem van, amit el akarok mondani. Az első ilyen megjegyzés: szeretnék arra hivatkozni, amit Kádár elvtárs egypárszor már szélesebb körben is kijelentett, hogy a munkásosztálynak és a hadseregnek a párt részéről való kézbentartása jelentős és fontos a szocializmus építése ideje alatt is. Szinte elsőrendű feladata a pártnak. Én ezt az anyagot ilyen szempontból is néztem, amikor olvastam. Meg kell mondani, úgy ahogy van, a munkásosztály igen, egyet is értek azzal, ahogyan vele foglalkozva van, de a hadsereg jelentősége ebből az anyagból nem derül ki. Szeretném ugyancsak, amit Nógrádi elvtárs mondott, a 10. oldalon, az is félreérthető, ami benne van, a konszolidáció ideje alatti szerepe a hadseregnek. Kádár elvtárs, Marosán elvtárs nagyon jól tudja, hogy milyen szerepe volt, nemcsak fegyveres, hanem ugyanakkor politikai is. A hadseregben élő kommunisták a pártszervezésben is nagyon kivették részüket, utasítást is kaptunk rá, és belefolytunk, csináltuk. Ugyanakkor itt ebben az anyagban elsikkad, nincsen sehol. Arra gondolunk, hogy ez az anyag egy történelmi dokumentum, és a hadseregben dolgozó kommunistáknak is elégtételül szolgál, hogyha azt, amit Kádár elvtárs eddig is elmondott, egypár szóval itt is újra elmondanánk: milyen volt a hadsereg szerepe és jelentősége. Ez a hadsereg nem az a hadsereg, mely az ellenforradalom előtt volt. Ezt a hadsereget — bár az anyagban benne van, hogy újjászerveztük — népünk nem ilyen szemmel nézi. Ha a kongresszuson is elhangzik, mondjuk a Kádár elvtárs beszámolójában, hogy a hadsereget hogyan kell nézni, erre szüksége van szerintem a hadseregnek,

különösen az ellenforradalmi események után. A 10. oldalon a harmadik bekezdés, ahol azt mondjuk, hogy „fegyvert ragadtak a párt szavára a munkáshatalom védelmére, 56 novemberében a karhatalmisták (vonás)[59] fegyvert fogtak, és tartják keményen kezükben a munkásőrök".[60] Szóval, ez úgy hangzik, hogy aki amit akar, azt ért belőle. Benne van-e itt, hogy a fegyveres testületek benne voltak, vagy nincsen benne? Úgy is lehet érteni, hogy csak a munkásőrök, holott tudjuk azt, hogy a karhatalmistákban benne voltak [sic!] a munkások, a hadsereg, meg aztán a rendőrség is. A munkásőrség utána lett megszervezve a párt utasítására. Ezt a kérdést javaslom rendezni, világosabbá tenni.

A másik megjegyzésem a parasztság helytállását illetően: szerintem ebben az anyagban is nem ártana [sic!], ha megmondaná Kádár elvtárs azt, amit a parlamentben annak idején és több helyen mondott, hogy a parasztság megállta a helyét az ellenforradalom alatt. A kongresszus olyan esemény az ellenforradalom után, ahol, ha megmondjuk ezt a parasztságnak, ezzel csak erősítjük őt. Tovább ösztönözzük arra, hogy gyerünk még gyorsabb léptekkel előre. Úgyhogy szerintem a parasztság jelentőségének kérdését, tevékenységét is világosan meg kell mondani. Megállta a helyét, és akkor, amikor az ellenforradalom tombolt Magyarországon, ők szántottak, vetettek, és politikailag bíztak ebben a rendszerben, és szeretik ezt a rendszert. Dolgoztak, nem álltak oda az ellenforradalom mellé.

Egy másik kérdés van még, amit itt fel akarok vetni. Amikor elolvastam Rákosi ténykedését ebben az anyagban a 4. oldalon,[61] az az érzésem keletkezett: ez az anyag alkalmas arra, hogy felületet adjunk, hogy belénk lehessen kapaszkodni. Itt Rákosinak csak a negatívumairól beszélünk. Nem szeretném, ha félreértés volna azzal, hogy nem is akarta őszintén kijavítani a hibáit, én egyetértek, és saját magam is tudok konkrétumot felhozni erre. Találkoztam vele, amikor a XX. kongresszuson volt, és ott egypár kérdést feltettem. Én tudok erre adatokat adni, hogy ez igaz, de hogy csak a negatívumokat mondjuk ki Rákosiról – az élettevékenységére nemcsak ez a jellemző szerintem. Ha egyszer hozzuk a negatívumokat, akkor hozzuk a pozitívumokat is. Sőt, ezt úgy be lehetne mutatni, hogy ebből népünk és mindannyian tanulnánk. Íme nézd meg: ez az ember fiatal korától kezdve a pártért élt-halt, harcolt, és mégis hová jutott? Milyen helytelen módszerekkel dolgozott: a lenini normákat nem vette figyelembe, elszakadt nemcsak a néptől, hanem a párttól magától is. Énszerintem ha így meg akarjuk őt említeni, akkor építőleg, nevelőleg a másik részéből is tegyünk hozzá.

Az elbizakodottsággal kapcsolatban a véleményem nékem is az, Kádár elvtárs, hogy itt élesebben kell felvetni a kérdést, mert veszélyesebb ez a kérdés. Veszélyesebb, ahogy én látom, járva a vidéket, az országot. És nem ártana talán, hogy ha itt személy szerint volna megemlítve egypár, aki megérdemli; akin keresztül nevelnénk másokat is.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Várj Uszta elvtárs! Ezek irányelvek, ide nem írhatjuk, hogy például Varga Sándor Pécelről.

USZTA GYULA elvtárs: Rendben van, Kádár elvtárs. De akkor élesebben kellene ezt a dolgot felvetni. A nemzetközi helyzet alakulásával kapcsolatban: Az erőviszonyok kérdése stb., ahogy itt ezzel foglalkozik az anyag, ott szerintem nem ártana, ha a nyugatnémet hadsereg rohamos fejlesztésére egypár szóval ráirányítanánk a figyelmet. Akkor, amikor itt az erőviszonyok a mi oldalunkra billentek, és jó a helyzetünk viszonylag, de ugyanakkor dolgoznak és készülnek. Jelenleg nin-

csenek kész, és még egy pár évig nem lesznek kész, de rohamos ütemben építik hadseregüket, és a legjobb technikával igyekeznek ellátni.

Az ötéves tervvel kapcsolatban én nagyon egyetértek azzal, ami ott benne van, csak itt szélesebben kellene a súlypontokat megadni. A legfontosabb iparágakban — ipar, a mezőgazdaság, vegyiüzem stb. — meg kellene nézni azokat a súlypontokat, ami irány is volna [sic!] a további tervezéshez. A legfontosabb iparágakban megadnám a súlypontokat és azt, hogy számszerűen kb. hogyan fog kinézni.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Az előterjesztett javaslatokkal egyetértek, helyeslem azokat. Egypár megjegyzésem van a tézistervezethez. Kiegészítő megjegyzésem: egyetértek azokkal az elvtársakkal, akik azt mondják, hogy benne van az anyagban, hogy ez a kongresszus a szocializmus alapjai lerakásának kongresszusa lesz. Ezt pontosabban fejezzük ki, és jellegében, motívumában szerepeljen. Ez feltétlenül mozgósító erő, benne is van, csak jobban ki kellene hangsúlyozni. Oldalanként a megjegyzéseim:

1. oldal: arról beszél, hogy a népi hatalom belső ellenségei súlyos vereséget szenvedtek, elszigetelődtek, s ma már nem képeznek szervezett erőt. Ez így van. Ugyanakkor vannak ellenséges megnyilvánulások is. Feltétlenül meg kellene mondani, hogy az ellenséges megnyilvánulásokat külföldön szervezték. Ez nagyon fontos megállapítás, világosan mutatja a helyzetet.

A 3. oldal beszél arról, hogy a nyugati imperialisták fegyveres támogatásával került hatalomra a Horthy-rendszer.[62] Én nem tudom, elvtársak, nem lenne-e helyes felvetni azért azt a kérdést is, hogy bár a nyugati imperialisták szervezése volt, ebben a román és a cseh imperialisták is segítettek.[63] (Érthetetlen közbeszólások.)

Az 5. oldal arról beszél, hogy az amerikai monopoltőkések a magyar néphatalom megteremtése óta folytatják az aknamunkát hazánk ellen. Én azt hiszem, hogy azt kellene mondani — ami a tényeknek megfelel —, hogy a felszabadulás óta. Nemcsak 1948 óta. 1948-ig is egy sor tevékenységet folytattak. Ezt ki kellene fejteni.

7. oldal: A második bekezdésben nagyon helyesen van kifejtve: a konszolidációnak az alapja az volt, hogy az eszmei fertőzést legyőztük. Ez csak az egyik fele a dolognak. S meg kellene mondani a másik részét is: amint az eszmei zűrzavart felszámoltuk, amilyen mértékben felszámoltuk, olyan mértékben nyitottunk szabad utat a szocialista rendszer alkotó erejének. Nem valami csoda történt, hanem az, hogy a hatalom a kezünkben volt, felvilágosítottuk a tömegeket, és a szocialista rendszerben rejlő hatalmas erők tették lehetővé a gyors konszolidációt. Ez is nagyon fontos, mert annak idején a szocialista rendszer alkotó erejében bizonyos fokig sokan nem bíztak, és az ebben való hitet az ellenség bizonyos sikerrel döntötte meg. A konszolidációval kapcsolatban itt szó van arról, hogy a kormány intézkedéseket hozott a népgazdaság irányításának javítására, a központosítás megszüntetésére és így tovább. Én szükségesnek tartanám bevenni azt a nagyon fontos dolgot, hogy széles körben alkalmazta a kormány az anyagi érdekeltség elvét. Béremelés történt, a parasztságnál meg ezek a változások. Ezeket pár mondatban ki kellene fejteni.

A mezőgazdaságról szól az anyag további része a 8. oldalon. Azt hiszem, hogy amellett, ami le van írva — hogy a párt politikája elősegítette a mezőgazdasági termelés fejlesztését, szervezete megváltozott és így tovább; a szükségleteket kielégítette —, meg kell mondani, ugyanakkor a meglévő termelőszövetkezeti mozgal-

mat szilárdította, és ennek eredményes fejlődési lehetőséget, illetve perspektívát adott. Erre az időre esik ezen kívül az állami gazdaságoknak a fejlődése is. 1956 előtt az állami gazdaságok fejlődése össze sem hasonlítható ezzel az 1956 utáni időszakkal.

A 11. oldalon van egy ellentmondás. A szöveg azt mondja, hogy a párt ma valóban azonos elveket valló emberek önkéntes harci szövetsége. Ez így van. A következő bekezdés felsorolja a párt erejének tényezőit. Azt mondja: a másik tényező, hogy „megszabadult a karrierista, a kommunizmustól idegen és más ellenséges elemek túlnyomó többségétől". Hát egy négyszázezres pártban vannak karrierista elemek. S fel kell tételezni, hogy vannak ellenséges elemek is. Azonban ezt így exponálni nem tartanám helyesnek. A párt ma valóban azonos elveket valló emberek önkéntes harci szövetsége. Ezt kihagynám, hogy „a túlnyomó többségétől". Azt mondanám, hogy a párt erejének második tényezője, hogy megszabadult a karrierista és kommunizmustól idegen, más ellenséges elemektől. A tézisben,...

(Kádár elvtárs közbeszólt.)

A dolog úgy áll, hogy ha ez kikerül a nyilvánosság elé — amit én nagyon helyeslek —, akkor egy csomó ember arra gondol: „talán én vagyok az..."

KÁDÁR elvtárs: Ha azt mondja, hogy megszabadult, az jó.

TÖMPE elvtárs: De valahogy másképp kellene fogalmazni.

A 13. oldalon a 15. pont a dogmatikusokról beszél. Javaslom belevenni az első bekezdésnek a vége felé, hogy kárt okoznak a szocializmus ügyének, gyengítik a párt egységét és tömegkapcsolatát, a munkás-paraszt szövetséget és aztán folytatni „a munkásosztály és a középrétegek szövetségét".[64]

A 17. oldal 18. pontja a munkás-paraszt szövetségről beszél. Azt mondja: leglényegesebb vonása, hogy széles demokráciát biztosít a dolgozóknak, elnyomja a volt uralkodó osztályokat és így tovább.[65] Én azt hiszem, ezért érdemes lenne és szükséges is kiegészíteni azzal, hogy „felépíti a szocialista társadalmat és állandóan javítja a dolgozók életszínvonalát". 1956-ban láttuk, hogy mit jelent a munkás-paraszt szövetség megsértése. A következő bekezdés azt mondja, hogy az ellenforradalom elleni harcban a dolgozók jogos sérelmeit orvosoltuk, és rendbehoztuk a dolgokat. Azt hiszem, hogy ez nagyon fontos dolog. Meg kell mondani, hogy a szocializmus felépítése nagyon lényeges célkitűzése a munkás-paraszt szövetségnek; és mi úgy csináltuk, hogy állandóan javítottuk a dolgozók életszínvonalát. (Kádár elvtárs közbeszólása: Ezt mondani?) Ezzel kiegészíteni. Leglényegesebb vonása: nagy, széles demokráciát biztosít a dolgozóknak. Azt mondjuk itt, hogy nálunk 1956 őszén lett nyilvánvalóvá, hogy a munkás-paraszt szövetség megsértése, a demokratizmus megcsorbítása milyen súlyos következményekkel jár. Az ellenforradalom elleni harcban a párt s a nép megvédte a proletárdiktatúrát, annak államát, a Magyar Népköztársaságot. Ez a dolgozók jogos sérelmeinek orvoslása, a munkás-paraszt szövetség megszilárdítása, a rendszer demokratikus vonásainak erősítése és a rendszer ellen támadó ellenség kíméletlen elnyomása útján ment végbe. Én ugyanezt kifogásolom az előbbieknél: az anyagi érdekeltség... (Kádár elvtárs közbeszólása: Az ide jöjjön?) Itt is legyen szó róla. Hogy javul. Ezek nemcsak politikai tényezők, hanem anyagi tényezők is.

A 18. oldalon egy szó bővítést javaslok: azt mondja: „a szocialista tábor országai szoros egységbe tömörülve, egymást segítve és védve építik a szocializmust. A tábor szilárd egysége, növekvő gazdasági, politikai..." és így tovább, fölényt biztosít. Bele kell venni tudományos... (Kádár elvtárs közbeszólása: Hogy? Tábor és

tudományos?) „A tábor szilárd egysége, növekvő gazdasági, politikai, tudományos és katonai súlya biztosítja a táborhoz tartozó országok függetlenségét, békéjét és szabadságát." (Kádár elvtárs közbeszólása: eredményeit...) Tudományos eredményeit.

Itt az utolsó bekezdés arról beszél, hogy a Szovjetunió és a baráti országok hogyan segítettek bennünket az ellenforradalom után. Nem esik szó arról, hogy a kapitalista országok kommunista pártjai és munkásosztályai is komoly segítséget adtak. A francia munkásosztálynak három halottja volt.[66] Olaszországban, s másutt is voltak megmozdulások.[67]

A 20. oldalon a 20. pont: „Feladatok az ipar és a közlekedés terén." Javaslom pozitívabban fogalmazni a második bekezdést. Itt arról van szó, hogy „iparfejlesztési politikánkban arra törekszünk, hogy: a/ nagyobb mértékben és gyorsabban növeljük az iparban és a mezőgazdaságban a munka termelékenységét, b/ enyhítsünk azokon a nehézségeken, melyek az ipari nyersanyag-szegénységünkből származnak". Én azt javaslom, hogy: — az a/ pont az rendben van —, erőteljesen fejlesszük az ipart oly módon, hogy fokozatosan csökkentsük a nyersanyag- és energiamennyiségeket. (Kádár elvtárs közbeszólása: Az ugyanaz!) Ez ugyanaz, csak pozitív.

A mezőgazdasági résszel kapcsolatban van egy megjegyzésem. A 24. oldalon hozzá kell még tenni az első bekezdéshez nemcsak azt, hogy „világossá kell tenni a dolgozó parasztok előtt: érezzenek felelősséget a nép sorsáért", hanem azt is, hogy ez a kis parcellán, elmaradt technikával folytatott termelés nem elégíti ki a népgazdaság növekvő szükségletét, mert ez csak alacsony termésátlagot biztosíthat. Nagyon fontos érv, amit használunk, és eredményesen használunk.

Az a/ pont, amely arról beszél, hogy a mostani időszak legfontosabb tapasztalatait használjuk fel, ide egyet én javaslok bevenni: nemcsak azt, hogy „a szövetkezetek szervezését mindig követnie kell a gazdasági, politikai megszilárdításnak"; a sorrendet is meg kellene változtatni politikai és gazdasági megszilárdításra. A másik, hogy viszonyaink között lehetővé vált a kettős feladat egyidejű végrehajtása. Ez nagyon fontos kérdés, elvtársak. Az utolsó központi bizottsági ülésen, ha emlékeznek, márciusban, ezt a kérdést felvetettük. Dacára [a] hatalmas fejlődésnek,[68] megvan a lehetősége, hogy a termelés ne essen vissza, hanem növekedjék.

Amikor a legfontosabb tapasztalatokról beszélünk, akkor ezt a fontos kérdést vessük fel.

Javaslom — annak alapján is, amit itt Kádár elvtárs elmondott —, hogy harminc községben milyen konfliktus támadt, hogy olyan viszonyok között építjük a falun a szocializmust, mikor beleütközünk az ellenségnek az ellenállásába. Igaz az, elvtársak, hogy az ellenség kihasználja — bár nincs önálló politikája, nincs szervezett ereje —, kihasználja a mi hibáinkat, abba kapaszkodik bele. Na de azért ez egy tény. Ha 1300 községből 100 községben van is, akkor is van, s előreláthatóan ezekre a jövőben még jobban fel kell készülni, fel kell készíteni egész pártunkat. Ellenben az osztályharc legélesebben most, azt hiszem, ezen a területen folyik, és egypár szót erről mondani kell. A b/ ponttal kapcsolatban javaslom: ahogy az iparnál ki van mondva, a termelés 60%-kal nőni fog a következő ötéves tervben, mondjuk ki a mezőgazdaságnál is. Azt, ami már a Politikai Bizottság előtt volt, hogy a mezőgazdasági termelés 1957–58-hoz hasonlóan a következő ötéves tervben 35–40%-kal emelkedjék. Kádár elvtárs bevezetőjében kifejtette, hogy itt arról van szó: szakítsunk a régi dolgokkal, ennek megfelelően menjünk előre. Na most,

akkor vegyük csak bele ezt a számot, amely nagyon reális szám, nem kell részletezni. (Kádár elvtárs közbeszólása: Milyen szám? 30%) 35–40%.

Itt arról van szó, hogy emelni kell a növénytermelés színvonalát, ennek alapján az állattenyésztést kell fejleszteni. A növénytermesztésnél célul kell kitűzni az öntözést és az állattenyésztés fejlesztése, műtrágya stb. útján a talajjavítást. És nem egyszerűen jó vetőmagokról van szó, mert jó vetőmagunk van, hanem magas hozamú, nemesített vetőmagokat kell a parasztság számára biztosítani. Csak pontosabban kellene a fogalmazásnak ezt a részét kialakítani.

A gépesítéssel kapcsolatban: Nincs eléggé megindokolva, hogy miért kell a mezőgazdaságnak ennyi gép. Meg kell mondani, hogy a mezőgazdaság termelékenysége és a mezőgazdasági kultúra állandó és jelentős emelése érdekében van szükség ilyen arányú gépesítésre a mezőgazdaságnak. És még egy dolgot javasolok, amit már itt felvetettek, hogy legyen benne az a gondolat, hogy a mezőgazdasági termelés és az élelmiszeripar fejlesztése, valamint az értékesítés legyen összhangban. Mert tényleg itt nem arról van szó, hogy katasztrófa lesz, ha jövőre is ilyen termés lesz. Szó sincs róla, de azért most is tudunk arról, hogy a nagy termés mellett egy csomó helyen nem lehet gyümölcsöt kapni, egy csomó helyen nem tudják a termést feldolgozni. Nagy lehetőség van a mezőgazdaság ilyen irányú fejlesztésének — 35–40%-nak —, és erre az iparnak fel kell készülnie, s magának a kereskedelemnek is. Nem indokolt, hogy a Közértnek külön rendeletet kellett kiadni, hogy felvágják a dinnyét. Szóval kicsit az iparunk és a kereskedelmünk a régi viszonyokhoz van hozzászokva, most az új viszonyokat...

(Közbeszólás: az emberek ragaszkodnak hozzá, hogy meglékeljék. Tudni akarják, hogy mit vesznek.)

És ami a beruházásokat illeti, javaslom itt is pontosan megmondani, a mezőgazdaság beruházásai irányíthatók, elsősorban a termelés gyors növelésére. És ez pontosan azt jelenti, hogy gép, műtrágya és a közös férőhelyek. Szóval meg kell határozni, hogy nemcsak az iparról van szó, hogy építkezés helyett gép [sic!], hanem a mezőgazdaságban is műtrágya és a közös állatállomány elhelyezéséhez szolgáló épületek. Az iparnál helyesen arról van szó, hogy építkezés helyett a meglévő épületekbe modern gépeket állítsunk be, nekünk azért istállókat is kell a jövőben építeni, de a sorrend mégis az, hogy gép, műtrágya s építkezés. Ezek gondolom, helyes, ha benne vannak.

A 27. oldal felvet egy érdekes kérdést, kulturális forradalmunk kérdését. Az utolsó bekezdés azt mondja: „egész előrehaladásunk akadálya a kistulajdonosi szemlélet, a konzervativizmus a parasztság soraiban". Nem jó ez a mondat, nem jó ez a megfogalmazás, mert a mi társadalmunk nemcsak a parasztságból áll, másrészt a parasztság 40%-a bent van már a szövetkezetben. Igaz az, hogy aki belép a szövetkezetbe, még gondolkodásában a régi, de már átlépte a Rubikont. Megvan az objektív lehetőség, hogy változzék, s most látjuk, hogy az új szövetkezetek is milyen eredményeket értek el a munkában, tehát a gondolkodásuk változott. Úgy kellene mondani, hogy előrehaladásunkat nehezíti, lassítja elsősorban a még egyénileg dolgozó parasztságnál a kistulajdonosi szemlélet, a konzervativizmus.

(Marosán elvtárs közbeszólása: De a fejlődés számára a konzervativizmus hosszabb idő. Konzervativizmus akkor is lesz, ha bent lesz a szövetkezetben.)

A 31. oldalon az első bekezdés szövegezésénél a mondat szerkezetét kellene megváltoztatni. Így nem helyes elvileg. Azt mondja, hogy „a termelőszövetkezeti fejlődés, a mezőgazdaság szocialista átalakítása feloldja a munkásosztály és a kisá-

rutermelő parasztság közötti ellentmondásokat". A mezőgazdaság szocialista átalakításában más is van, nemcsak a szövetkezeti fejlesztés. Na most, a következő bekezdésben az van: a mezőgazdaság szocialista átalakítása idején a párt továbbra is szövetségesének tekinti az egyénileg dolgozó parasztokat. Én azt hiszem, nem helyes ez a kifejezés, mert nem a párt szövetségese az egyénileg dolgozó parasztnak, hanem a munkásosztály a szövetségese. Én nem tudom, hogy ez stimmel-e? Tovább az van, hogy a párt szövetségesének tekinti a városi kispolgárságot. Hogy a városi kispolgárságot szövetségesének tekinti, én ezt nem helyeslem. Együtt halad, nem szövetségese. A munkás és paraszt szövetségről van szó. Azt helyes mondani, hogy a párt segíti és támogatja a társadalom szempontjából szükséges és hasznos tevékenységüket, de azért arra a szintre emelni a kispolgárságot, mint a parasztságot, a munkásosztály szövetségesének, nem helyes.

És végezetül, elvtársak, Nógrádi elvtárs javaslatával kapcsolatban. Nógrádi elvtárs javasolja, hogy változtassuk meg a pártnak a nevét. Én azért nem javaslom ezt, mert a Magyar Szocialista Munkáspárt tradíciója és nagy tekintélye nemcsak a Horthy-fasizmus idejéből származik, hanem elsősorban 1956-tól. Nem akarok arra hivatkozni, hogy nemcsak Németországban van Egyesült Munkáspárt, hanem Romániában is munkáspártnak hívják, Lengyelországban is, de nem ez dönti el a dolgot. Arra akarok hivatkozni, hogy ilyen párt, amelyiknek ilyen harci tapasztalatai, tradíciói vannak, ami le van írva, ne veszítse el ezeket a tradíciókat. Hiba volt véleményem szerint is — nem ide tartozik ténylegesen a tézisekhez — annak idején feloszlatni a pártot a legnagyobb nehézségek között. Most, amikor célul tűztük ki azt, hogy a következő szakaszban lerakjuk a mezőgazdaságban is a szocializmus alapjait, meggyorsítjuk a szocializmus építését, az a párt, amelyik elkezdte ezt a munkát, nevét ne változtassuk meg. Én a magam részéről nem tartanám helyesnek azt sem, de hallottam, hogy beszéltek egyes elvtársak, hogy a kormány nevét is meg kellene változtatni. A kongresszus után minden konszolidálódik, és szűnjön meg a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, s legyen Minisztertanács. Hát, elvtársak, ezekre a tradíciókra szükségünk van, ezek tömegeket mozgósító erők, és ezeken ne változtassunk.

SÁGI GYÖRGY[69] elvtárs: Elnézést kérek a Központi Bizottságtól, csak egyetlen gondolatom merült fel. Ez kimaradt, és nagyon fontosnak találjuk ezt a gondolatot. A kongresszusnak feladata az ellenforradalomnak az elemzése és a tanulságok levonása; leginkább nekünk magyaroknak kell ezt legjobban megtenni. Nagyon jónak találjuk az elemzésben az ellenforradalom okait, az osztálytartalmát, kirobbantásának módját, a leküzdést is. Én azt gondolom, hogy szükséges lenne ebben a dokumentumban azért azt is lerögzíteni, hogy mi volt a következménye ennek az ellenforradalomnak, ezeknek a hibáknak, amiket elkövettünk, mi lett a következménye. Ugyanis ezért az ellenforradalomért, ezekért a hibákért jelentős árat kellett fizetni a pártnak, a munkásosztálynak, a magyar népnek is. Ebben a dokumentumban szerintem ezt le kellene rögzíteni. Már csak azért is, mert ezzel kapcsolatban meg kellene a legfontosabb hatását említeni: átmenetileg visszavetette, időben visszavetette Magyarországon a szocialista építést, és viszonylagos lemaradás jelentkezett ennek hatására, aminek a behozása magunk felé, a nép felé, s internacionalista kötelességünkként is jelentkezett. Ezt a gondolatot tartanám célszerűnek az ellenforradalom elemzése kapcsán a dokumentumban lerögzíteni.

MAJOR TAMÁS[70] elvtárs: Kedves elvtársak! Az előterjesztéssel, a javaslatokkal egyetértek. Nekem nagyon tetszik a stílusa is. Azért tetszik, mert nem sematikus, mert valóban a mi viszonyainkra alkalmazva fejtegeti az elvi álláspontot és a teendőket. Én itt egy dologról szeretnék beszélni a kulturális résszel kapcsolatban, ami a továbbiakban a pártnak, a pártszervezeteknek a feladata lenne. Nevezetesen a párt kulturális határozatairól, amelyek jók, és amelyek helyett nem kell, úgy hiszem, a közeljövőben újakat csinálni. Ezeknek a kulturális határozatoknak a mindennapi életre a hétköznapokra való átvitelével, a pártszervezetek feladatával kapcsolatban.

Az ellenforradalmárok azt mondták, hogy a tudomány, a művészet, a kultúra előbb járhat, mint általában a párt, tagadták a párt vezető szerepét. Mi azt mondjuk, hogy a kulturális élet általában kisebb-nagyobb mértékben lemarad a fejlődéstől, és ez a reális. Hogyha ez a lemaradás kisebb, vagy ha ezt a lemaradást igyekszünk lehetőleg megszüntetni, akkor a kultúra elősegíti a szocializmus építését. Ha ez a lemaradás nagyobb, mint ahogy erre tapasztalataink voltak az ellenforradalom előtt és alatt, akkor a kultúra gátolja, lassítja, nehezíti a szocializmus építését. Ez különböző feladatokat ró a kultúra munkásaira, de a pártszervezetekre is. Folyik tehát az osztályharc ezen a területen. Mostanában alkalmam volt különböző pártbizottságoknál, üzemekben beszélgetni kulturális kérdésekről a Nemzeti Színházzal kapcsolatban. Találkozunk olyan hangokkal a tömegek részéről, hogy mi nem politizálni, hanem szórakozni akarunk. Ez a mondat igen sok meggondolni valót hagy maga után. Ezen a mondaton el kell gondolkodni. Nekünk a kultúrforradalomban nagyon nagy eredményeink vannak. Hogy csak néhány eredményt mondjak, a színházak területén, ha megjelenik egy jó pozitív mű, mint amilyen volt a Szélvihar, a Pesti emberek, a Kormos ég,[71] vagy szovjet darabok, akkor mi tudunk mozgósítani a pártszervezetek útján ötven-hatvan telt házat. Ez nagyon jó, de ennek vannak nagyon rossz hatásai is. Elsősorban az elvtársak kötelező feladatnak veszik, és mint kommunista pártmunkás, feladatnak veszik azt, hogy ezt a kultúrát támogassák. Ez jó, de a kultúra nem lehet csak kötelező feladat, a kultúrának sokkal nagyobb vonzereje kell, hogy legyen, sokkal szélesebb kultúrát kellene a pártnak és a pártszervezeteknek támogatni. A kulturális irányelvekben egy kicsit másként hatnak a pártnak az elvi megállapításai, mint ahogy lent a pártszervezetekben. Minekünk tehát le kell vonnunk a konzekvenciákat. Elsősorban fel kell lépni ez ellen a rossz, ellenséges, revizionista álláspont ellen, hogy „nem politizálni, hanem szórakozni akarunk". Ez természetes, de a pártszervezetek a kulturális munkát egy kicsit olyan periférián való munkának tekintik. Szakszervezeteinknek adják ki, de a szakszervezetekben is az üzemekben főképpen olyan emberek foglalkoznak kultúrával, akiknek már nagyon sokszor szóltak, hogy végezzenek valamilyen társadalmi munkát, hát ezt tartják a legkönnyebb társadalmi munkának, és általában ez a kérdés elhanyagolódik.

Az a tapasztalat, hogy ha felhívtuk a pártszervezeteknek a figyelmét bizonyos konkrét események során arra, hogy foglalkozzanak kulturális munkával, akkor komoly eredményeket tudtunk elérni. Még egy szempontból, az ifjúság szempontjából nagyon fontos lenne, hogy a pártszervezetek, a szakszervezetek a pártszervezetek felügyelete alatt jobban foglalkozzanak a kulturális munkával. Mi itt elmondjuk azt, hogy az ifjúságot milyen módon óhajtjuk nevelni. Szeretném, ha belekerülne az a szöveg is, hogy nem utolsósorban kultúrával, a mi kultúránkkal szeretnénk az ifjúságunkat nevelni. Tehát végeredményben az egész felszólalá-

somnak az lenne a lényege, hogy kerüljön bele ebbe az okmányba egy olyan mondat, hogy a párt kulturális irányelveit a pártszervezetek annak az érdekében, hogy a munkásosztály, a dolgozó tömegek nagyobb kultúrával tudják építeni a szocializmust, a mindennapi munkájukban segítsék a különböző üzemekben, munkahelyeken a kultúrmunkát. Ezt a mondatot szeretném a pártszervezetek felé, a párt tömegei felé bevétetni ebbe az okmányba. Azzal szintén egyetértek, ami itt elhangzott, hogy rossznak találom azt a fogalmazást, hogy a munkásosztály felé bizonyos intézmények terjesszék a kultúrát és a parasztság felé egyéb intézmények. Ezt valóban ki kellene javítani, gondolok itt például olyan dologra, ami a parasztság felé kimaradt a kultúrmunkának a megfogalmazásából, így pl. a televízió. Nekünk, amikor majd az új ötéves tervet fogjuk tárgyalni, akkor nagyon meg kell nézni azt, hogy az ország fejlődése arányában milyen mértékben kell a kultúrát, azon belül a kulturális intézményeinket is erősíteni és fejleszteni. Éppen ezért rossz az a megkülönböztetés valóban a munkásság és a parasztság kultúrellátása között, ahogy itt a szövegben van.

Befejezésül: én egyetértek a Tömpe elvtárssal abban, hogy ne változtassuk most meg a pártnak a nevét. Mi valamennyien örülünk annak, és tudjuk azt, hogy kommunista párt ez a mi pártunk, de azt hiszem, hogy a szocializmus építése közben — és a Tömpe elvtárs érveivel is nagyon egyetértek — a Magyar Szocialista Munkáspártot a tömegek megszerették, ezért a névnek a megváltoztatására most nem lenne szükség. Majd ha a szocializmus építését befejeztük, akkor tűzzük ezt napirendre.

MAROSÁN elvtárs: Javaslom a Központi Bizottságnak, hogy délután három órakor folytassa tanácskozását. Háromnegyed háromkor folytatjuk a tanácskozást.

FOCK JENŐ[72] elvtárs: Szólásra következik Nezvál Ferenc elvtárs, utána Orbán László elvtárs.

NEZVÁL FERENC[73] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én az irányelveket helyesnek és jónak találom, elsősorban azért, mert a logikai sorrendje, annak felépítése minden vonatkozásban megfelel azoknak a célkitűzéseknek, amelyek a szocializmus építésénél nekünk irányelvként is felhasználható. Másrészt pedig azok a célkitűzések, amelyek a társadalom további fejlődését, az egyén és az osztály érdekeit, az állam érdekeit összekapcsolják, helyesen vannak összeállítva. Talán egy gondolattal lehetne ezt még megtoldani. Azzal, hogy az irányelvek, amelyek köré, nyilvánvaló, a kongresszus előadói beszédei is csoportosíthatók — ahogy ezt a Kádár elvtárs elmondta — több konkrétumot kellene tartalmazni [sic!] a társadalom fejlődése irányában, olyan meghatározásoknál, amely[ek] a társadalom fejlődését, gazdasági és politikai életünk további munkáját megszabnák.

Én egyéb kérdésekről szeretnék még hozzászólni az irányelvekkel és másodsorban a Szervezeti Szabályzattal kapcsolatosan. Annak a gondolatnak a továbbfejlesztését szeretném, hogy a társadalmi életünk kialakításában, a pártnak, a társadalmi szerveknek, az állami életnek milyen szerepe volt az elmúlt idő alatt, és ebből a szempontból rendkívül fontosnak találom, hogy a helyi államhatalom és a helyi államhatalomnak a tevékenysége jobban alá legyen támasztva. Nem volna helyes, és a történelmi tényekkel nem volna összhangban, ha a tanácsok szerepét csak az utolsó sorban, egyetlen mondatban említenénk meg, amikor a társadalmi életünknek az ellenforradalom utáni kialakításában és az ellenforradalmi időszak alatt vállalatok és egyéb intézmények mellett a tanácsok szerepe általában véve pozitívnak volt mondható. Ezért az irányelvekben ennek nagyobb teret kell szen-

telni, és le kell egyértelműen szögezni, hogy a proletariátus diktatúrájának ez a szerkezete helyes, és ezek a párt és a tömegek közötti kapcsolatokat híven szolgálták, minden egyéb hibájuk mellett.

A másik ilyen kérdés a következő: előre le szeretném szögezni, hogy egyetértek a gondolattal és az egész gondolattársítással. A 17. oldalon az utolsó bekezdésben a formulázást ki szeretném egészíteni a következőkben: az ellenforradalom felszámolása és megsemmisítése nemcsak az itt felsorolt karhatalmi szerveknek és munkásőrségnek volt tulajdonítható, hanem történelmi tény, hogy az igazságszolgáltatásnak milyen szerepe volt ebben az időszakban. Gondoljunk csak vissza, hogy az ellenforradalom időszaka alatt azok a felhívások, amelyek a sztrájkok beszüntetésére, a rend helyreállítására vonatkoztak, kevésbé voltak hatásosak, csak amikor az államhatalom tényleges szerepe, az elnyomó funkciója is érvényesült, akkor lett ennek jelentősége. Nem szabad ezt kihagyni. Tehát tőmondatban az igazságszolgáltatás szerepét ki kell emelni, és ezt alá kell húzni, mert ennek a szerepe szerintem legalább olyan nagy volt, ha nem nagyobb, mint ami a kezdő lépéseket és a döntő impulzust adta meg a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánynak, vagy a Szocialista Munkáspárt politikájának a végleges megszilárdításához.

A harmadik kérdés, amellyel foglalkozni kell: nem nélkülözheti az irányelv annak a megállapítását, hogy az utolsó években feltétlenül komoly változás javulás van a társadalmi tulajdon védelmében, de egy ilyen dokumentum ennek a tényét, hogy a társadalmi tulajdon védelmére további erőfeszítéseket kell tennünk, nem nélkülözheti és feltétlenül utalni kell erre, mert az utóbbi időben a változások nem elegendők még, és nem lehet megnyugodni ezen a téren, mert a társadalmi tulajdonban okozott károk sok száz millióra rúgnak. Itt rendkívül nagy jelentősége van a minisztériumok irányító szerepének, a bizonylati rendszer megszilárdításának és mindannak, amelyek ezzel kapcsolatosak.

Legalább három év óta állandóan foglalkozunk az egyik legnagyobb problémánkkal, az ipar területén a villamosítással, s ezen a téren valami keveset mentünk előre. Ez ismétlődő és ez egy olyan figyelmeztető, hogy a szocializmus építése időszakában ennek a technikai fejlettsége ma nem kielégítő, és ide több energiára és határozottabb fellépésre volna szükség.

A szövegezéssel nem tudok egyetérteni, mert a lakásproblémát szerintem véglegesen nem oldja meg ebben a tervben, amit mi ki akarunk alakítani.[74] Nagymértékben megoldja, de nem fog kielégíteni minden igényt, hanem lényegesen ki fogja elégíteni az igényeket. Ehhez szükséges az, hogy a második ötéves terv programjában, ami még nincs előttünk, az építőipar konstrukcióját meg kellene változtatni. Ez is ígérve van éveken keresztül, de ezt a programot mi nem tudjuk teljesíteni, hogyha az építőipar konstrukciója, tehát az előfeszített elemeknek a gyártása nem lesz olyan előrehaladott állapotban, ami ennek a programnak a biztosítását teszi lehetővé.

A negyedik ilyen kérdés, amit fel szeretnék vetni, ez a párt apparátusában lévő káderek magatartásával van kapcsolatban. Én nagyon alá szeretném húzni az elbizakodottság veszélyét, annál is inkább, mert mi a Központi Ellenőrző Bizottság területéről kapcsolatban állunk a pártszervezetekkel. Ez nem jellemző, de vannak olyan tények, amelyek arra mutatnak, hogy az alsóbb pártszervezetek a párt központi centralizmusát nem érvényesítik, és van egy olyan elbizakodottság, ami úgy néz ki és ez felér megyei szintig, és egynéhány megyében is jelentkezik, hogy a párt

központi irányelvei azok ugyan elvként érvényesek, de nekik nem feltétlenül szükséges ezeket betartani. A hibákért a pártbizottságok vállalják a felelősséget, de amikor arra kerül a sor, hogy felelősséget kell vállalni, és az elkövetett hibákat el kell ismerni – ezt már nem nagyon akarják. Ez nemcsak a pártszervezetekre, hanem az államigazgatás és az állami szervekre is érvényes, és én kevésnek találom azt az egyetlen halvány mondatot, hogy a demokratikus centralizmust erősíteni kell. Ezt tovább kell vinni, és jobban alá kell támasztani, mert ez nem elégséges. Újabban felüti a fejét a pártszervezetekben a párt Központi Bizottsága és a Politikai Bizottság által számtalanszor hangoztatott azon elvnek a be nem tartása, hogy az emberekkel emberségesen és elvtársi módon kell bánni. Sok esetben embertelenül bánnak el elvtársakkal, és előre elképzelt koncepciók alapján embereket olyan helyzetbe hoznak, amelyek hatásaképpen a területen lévő többi becsületes kommunisták nem tudják elképzelni, hogy ha az az ellenforradalom alatt becsületesen, tisztességesen viselkedett, most miért került olyan hátrányos helyzetbe, amely a pozíciójából való leváltással végződik. Erre is fel kell hívni a figyelmet, és a szubjektivizmus érvényesítését feltétlenül és minden körülmények között likvidálni kell erről a területről is. Nekem a fülemet sértette az a megállapítás, amelyet az Uszta elvtárs tett Rákosival kapcsolatban. Én azt hiszem, hogy az a formula, ami az irányelvekben meg van szabva, amely végigvezeti az irányelvek szerint azt a gondolatot és tényt, amely az ellenforradalomhoz vezetett, és ebben megállapítja azokat a hibákat, amelyeknek következtében jutottunk oda, ehhez nem kell a Rákosi érdemeit odabiggyeszteni, mert az nem vág ebbe bele. Én azt hiszem, hogy nem érdekünk az, hogy elorozzuk valakinek az érdemeit, de ebben az esetben összekevernénk azt a logikus, világos elmefuttatást, ami itt a hibák sorozatához vezetett, és ebben a kérdésben szerintem még világosabban, sőt az elvi megállapítások mellett reméljük, hogy ez a kongresszusi beszédben még jobban érvényesül. Feltétlenül szükséges az ellenforradalom összes következményeivel, hibáival együtt olyan világos irányelveket megszabni, és világos beszédet mondani, amely minden tévhitet eloszlat, mert ez is akadályozza bizonyos mértékben a fejlődést. Egyes emberek jóakaratúlag, jóindulatúlag is helytelen dolgokat tesznek azért, mert nem látnak ebben a kérdésben világosan.

A másik ilyen kérdés, amit itt fel szeretnék vetni, az előbbiekkel áll összefüggésben. A 15. oldalon a Szervezeti Szabályzattal kapcsolatosan a 40. pont azt írja, hogy „a pártbizottságokat végső fokon a felettes pártszervek erősítik meg", és azt mondja, hogy „a felsőbb pártszervek megokolt esetben semmisnek nyilváníthatják egyes pártszervezetek, vagy pártbizottságok megválasztását". Ezt a gondolatot és javaslatot jónak találom, de a formula, hogy megokolt esetben, ez egy kicsit tág. Ezt lehet jól, helyesen is végrehajtani, mert az, hogy mi a megokolt és mi nem ez nagyon relatív. Ez sokszor függ abból a szempontból a gyakorlat megvalósítását illetően [sic!], hogy mennyire szubjektívak, vagy mennyire tárgyilagosak az illető szervek, akik [sic!] ennek a feladatait ellátják. Ezt is azért említem fel, hogy nagy gondot kell fordítani arra, hogy az egész kongresszus a pártszervezetek megerősítéséhez, a demokratikus centralizmus biztosításához megfelelő alapot adjanak ahhoz, hogy ezeket a jogokat úgy tudják gyakorolni a pártszervezetek, hogy ebből ne lehessen alapvető hibákat elkövetni.

A 15. oldalon „A párt alapszervezete" című bekezdéshez én helyesebbnek találnám a következő szöveget: itt az van, hogy „hirdesse és népszerűsítse a párt politikáját". Én azt hiszem, hogy ha ezt meg is hagynánk, akkor is elsősorban

nevelje a párttagságot. A nevelés kérdése nem vonul végig sehol se, és ezt én szeretném, ha belevennénk, hogy neveljék, mert a nevelés kérdése az egész oktatás, a pedagógiai vonal a pártoktatáson keresztül rendkívül fontos. Meggondolás tárgyává tenném, hogy emellé, vagy ez elé, hogy „hirdesse és népszerűsítse a pártot", hogy nevelje a párttagságot, ezt a szót bele kellene írni.

FOCK JENŐ elvtárs: Orbán elvtárs, utána következő felszólaló Kreszán elvtárs.

ORBÁN LÁSZLÓ[75] elvtárs: Kedves elvtársak! Egyetértek az irányelvekkel, azokat helyesnek, jónak tartom. Különösképpen azért, mert az ellenforradalomnak a tapasztalatait is, és az ellenforradalom óta eltelt néhány év pártmunkájának, politikájának a tapasztalatait is helyesen, jól foglalja össze. Ez különösen fontos azért is, mert a kongresszus iránt nagy érdeklődés lesz az egész nemzetközi kommunista mozgalomban. Végeredményben ez az első kongresszusunk az ellenforradalom óta, és nyilvánvalóan a testvérpártok várni fogják, hogy részben az ellenforradalomnak, de részben az ellenforradalom óta eltelt időnek is, pártmunkának, politikánknak a tanulságait a kongresszuson ismertessük meg nemcsak az ország népével, hanem a testvérpártokkal is. Én azt hiszem, a legfőbb erénye a dokumentumnak az, hogy sikeresen oldja meg e feladatot, az ellenforradalom és az ellenforradalmat követő évek politikájának, pártmunkájának a tapasztalatait helyesen rögzíti.

Néhány kérdést szeretnék felvetni. Az egyik az, hogy én is egyetértek Cservenkáné elvtársnővel és még egy-két elvtárssal, akik arra utaltak, hogy a pártszervezetek közvetlen feladataival kapcsolatosan kissé hiányosnak tartják a dokumentumot. Ezzel én is egyetértek. Gondolkoztam rajta, és felvetődött bennem, hogy vajon nem függ-e ez össze bizonyos fokig a dokumentumnak a szerkezetével. A dokumentumnak a szerkezete azt a megoldást választotta, hogy az ellenforradalom és az azt követő időket történetileg veti fel, és ott az elvi tanulságokat nem érinti. Ellenben, az elvi tanulságait az ellenforradalomnak is, és az ellenforradalmat követő éveknek is a következő, a II. fejezetnél oldja meg, és összekapcsolja a pártszervezetek feladataival. A II. fejezetnek tehát lényege az ellenforradalom és az azt követő évek politikájának elvi tapasztalatai, plusz a pártszervezeteknek a feladata. Tehát két ilyen problémát kapcsol össze a dokumentum. Ennek megvan egy nagy előnye, elkerüli az ismétlést, ami bizonyos fokig óhatatlanul előállna abban az esetben, ha a két feladatot külön tárgyalná. Az előnye az is, hogy így a pártszervezetek feladatával kapcsolatos részt egy magas elvi színvonalra emeli, és kiküszöböli azt a veszélyt, ami a pártszervezetekkel kapcsolatos résznél gyakran szokott előállni. Ilyen aprólékos gyakorlati, prakticista feladatokba fullad bele. Úgyhogy ez így jó, és ez erénye és érdeme. Ellenben bizonyos veszéllyel jár ez a struktúra, és úgy érzem, hogy ezt a veszélyt nem tudta kiküszöbölni. Ez a veszély éppen az, hogy az elvi tanulságok mellett, az elmúlt periódus elvi tanulságainak az elemzése mellett nem sikerült eléggé konkréten a pártszervezetek feladatait megmutatni, és ezért nem eléggé mozgósító jellegű ez a rész. Nézetem szerint kétféleképpen lehet ezen segíteni. Vagy úgy, hogy csinálni egy bizonyos strukturális változást, különválasztani a történelmi rész után az ellenforradalom és az azt követő évek elvi tanulságait, és egy rövid részben összegezni a főbb tanulságait az ellenforradalom és az azt követő résznek, és hagyományos módon a végére tenni a pártszervezeteknek a feladatait. Meg kell mondani, hogy általában véve kommunista pártok kongresszusainál hagyományos az szo-

kott lenni, hogy a pártszervezetek feladataival kapcsolatos rész az a végén van. Először ismerteti a különböző feladatokat, szocialista építőmunka, államrend fejlesztésével kapcsolatosan, azután kulturális feladatokkal kapcsolatosan, és azután tér rá ebből adódóan a pártszervezeteknek a feladataira. Ez eddig nálunk minden kongresszusnál, az SZKP kongresszusánál, és általában véve ez szokott lenni a hagyományos, persze ez nem egy szentírás. Ez nem azt jelenti, hogy feltétlenül ezt kell tenni, el lehet térni ettől. Megoldható, gondolom, ennek a struktúrának a fenntartásával is. Bár javaslom, hogy mérlegeljék a Politikai Bizottságban az elvtársak, hogy nem volna-e célszerű kettéválasztani ezt a részt. Ha úgy gondolják az elvtársak, hogy nem, akkor én is osztom azoknak az elvtársaknak a véleményét, akik azt javasolták, hogy ki kell azért szélesíteni a pártszervezeteknek bizonyos feladataival. Gondolok a pártoktatás és káderkérdés mellett — amit már érintettek — még két kérdést, amit itt, azt hiszem, feltétlenül érinteni kell.

Az egyik a pártszervezeteknek a feladatai a termeléssel kapcsolatosan. Igaz, lesz egy külön referátum az ötéves tervről, de én úgy hiszem, hogy általában a pártszervezetek néhány alapvető feladatát a termeléssel kapcsolatban itt kéne megemlíteni. Gondolok elsősorban a termelési propagandára. Nem véletlen, most, hogy a szovjet pártmunkás küldöttség itt járt,[76] egy sereg elismerő dolog mellett, amit aláhúztak az elvtársak, a fogyatékosságok között az első helyen ezt említették meg, hogy úgy érzik, hogy az üzemekben a termelési propaganda nincs még azon a helyen, amit megérdemelne.

A másik kérdés, amit szintén — nézetem szerint — a pártszervezetek feladatainál meg kellene említeni, ez a falusi pártmunka, a termelőszövetkezeteknek a kérdése. Ez ma is és az elkövetkezendő években egyik központi feladata lesz a pártszervezeteknek. Most alakult egy sereg új termelőszövetkezet, persze nem kis, hanem súlyos probléma ott a pártszervezetek létrehozása és megerősítése, de ez a folyamat éveken keresztül fog tartani. Nyilvánvalóan a falusi, különösképpen a tsz-pártszervezeteknek a problémái, megerősítése, megszilárdításának feladatai azonban olyan nagy jelentőségű kérdése lesz a pártmunkának, amely az egész előttünk álló években előtérben kell majd, hogy álljon. Ha megmaradna is ez a struktúra, akkor is javasolnám, hogy ezekkel, a pártmunkának ezekkel a feladataival ki kellene egészíteni ezt a II. fejezetet.

Egy másik kérdés, amit szóvá szeretnék tenni, ez a kulturális résszel kapcsolatban egy-két megjegyzés. Az egyik a tudomány-résznél. A tudomány-részénél a műszaki és természettudománnyal foglalkozó rész, az így nagyon sovány.[77] Javasolnám egy-két dologgal kiegészíteni. Talán fel lehetne itt vetni a tizenötéves távlati tervet, ami egy nagyjelentőségű dolog, s úgy gondolom, addigra el is fog már készülni, és jelentős mozgósító, nagy távlatokat mutató feladatot érdemes volna, úgy gondolom, bevenni a tudományos részbe.

A másik pedig az, hogy ahogy a társadalomtudományoknál — helyesen — az anyag kiragad két-három döntő társadalomtudományt: filozófia, közgazdaság, s ha jól emlékszem, történelemtudományt, erre volna szükség a műszaki és természettudományoknál is. Talán ki lehetne emelni a fizika, a műszaki tudományoknak és talán a kémia, a vegyészeti tudománynak a különösen kimagasló szerepét az elkövetkezendő években, összhangban az előttünk álló feladataival a szocialista építőmunkának, és ezzel kicsikét testesebbé, gazdagabbá tennénk a tudománnyal kapcsolatos részt.

A közoktatással kapcsolatos résznél kifejezetten is kimondanám, hogy a reformnak a legfőbb célkitűzése: közelebb hozni iskoláinkat az élethez, a termeléshez, megszilárdítani iskoláinknak a kapcsolatát az üzemekkel. Van utalás erre abban a részben, ahol arról van szó, hogy a politechnikai oktatást bevezetjük, és a középiskolákban [a] szakmát kitanulják, de így kifejezetten, hogy azért a fő célkitűzése mi a reformnak, nincs benne, és én fontosnak tartanám ezt határozottan is aláhúzni.

A kulturális résszel kapcsolatosan még azt a megjegyzést tenném, hogy, nagyon helyesen, aláhúzza a tanulásnak a nagy jelentőségét. Nemcsak az iskolás gyerekeknél, hanem általában véve az egész nép, a felnőtt emberek, a dolgozók tanulásának is a nagy jelentőségét. Én még hangsúlyosabbá tenném ezt a részt, és kibővíteném a műszaki ismeretek és a műszaki propaganda elterjesztésének a kérdésével. Az elmúlt másfél év során alkalmam volt két országban járni: Németországban és egy évvel ezelőtt Csehszlovákiában. Mindkét szocialista országban — én a Szovjetunióról nem is akarok beszélni — hát ismert, hogy ott milyen óriási erőfeszítések történnek és eredményesen ebben az irányban. De úgy a cseh, mint a német elvtársaknál, meg kell mondani, hogy összehasonlíthatatlanul nagyobb súlyt kap a műszaki propaganda, a műszaki ismeretterjesztés, kiindulva abból, hogy a termelésnek és ezzel a szocialista építőmunkának az üteme a jövőben nem kismértékben függ attól, hogy a munkásságnak a szakmai ismeretét mennyire sikerül kibővíteni és elmélyíteni, és ha mi megnézzük például a könyvtárakban, üzemi könyvtárainkban, hogy állunk műszaki könyvek és brosúrák olvasottságával, hogy állunk előadásokban, a műszaki ismeretterjesztéssel kapcsolatos előadásokkal, akkor meg kell mondani, hogy nagyon erősen le vagyunk maradva. És ezt érdekes volna külön kicsit felvetni, mert a szocialista építménynek a meggyorsításával [sic!] a legszorosabban összefügg.

Még a kulturális résszel kapcsolatban az a javaslatom, hogy egy mondatban említést kellene tenni a sportról. Itt teljesen kimaradt, és javaslom, rövid mondatban valamit a sportról mondani.

Még fel szeretném vetni a következő kérdést az irányelvekkel kapcsolatosan. Nagyon helyesen, az irányelvek a végén tárgyalja a szocialista építőmunka nemzetközi feltételeinek a problémáját. Megmutatja, hogy milyen kedvezőek a nemzetközi feltételek a hazánkban folyó építőmunka számára. Úgy hiszem azonban, hogy egy-két mondatban az éremnek — ezzel összefüggésben — a másik oldalára is azért figyelmet kéne fordítani, és utalást kellene tenni. Arra gondolok, hogy az egyik oldalon persze a nemzetközi feltételek, azok kedvező alapot teremtenek a szocialista építőmunka számára. De arról is kellene valamit beszélni, hogy nekünk milyen kötelezettségeink vannak a szocialista tábor irányában. És úgy hiszem, hogy talán úgy lehetne röviden és hatásosan, erőteljesen megfogalmazni az ezzel kapcsolatos problémát, hogy megmutatnánk, hogy ugyanakkor, amikor mi teljesítjük népünk iránt a kötelezettségünket azzal, hogy meggyorsítsuk a szocializmus építésének a munkáját, a szocialista építőmunka meggyorsításával egyben mi előmozdítjuk az egész szocialista tábor erejének is a növekedését, a fokozását. És hogy ez a mi hozzájárulásunk a szocializmus és a kapitalizmus közötti versenyhez. Mi nagyon sokat szoktunk, joggal, beszélni arról, hogy mennyire a szocializmus és kapitalizmus közötti verseny ennek a történelmi periódusnak egy központi kérdése. Ennek kapcsán miről beszélünk még, hogy a Szovjetunió az Amerikai Egyesült Államokat hogy fogja behozni, és hogy tűzte ki a tervét, hogy mikorra hozza be

termelésben, vagy Kína, hogy hozza be, éri utól, és hagyja maga mögött Angliát. De itt nemcsak [a] Szovjetunióról és Kínáról van szó, bár természetesen a Szovjetuniónak döntő szerepe van a két tábornak, a két világnak a versenyében, hanem a szocialista tábor a maga egészében is versenyben áll, termelési versenyben, a kapitalista táborral, s ebben mi nem nézők vagyunk egyszerűen, hanem tevékeny részesek is, és én úgy hiszem, alá kellene húzni ebben a dokumentumban is ezt a szerepet, hogy mi igenis ebben a versenyben, a kapitalizmussal való versenyben veszünk részt azzal, ha még nagyobb eredményeket érünk el, és meggyorsítjuk fejlődésünket a szocialista építőmunkában. Az utolsó megjegyzésem az irányelvekkel kapcsolatosan az, hogy a számozással kapcsolatban itt, úgy hiszem, bizonyos következetlenség, vagy zavar van, amit ki kellene javítani, vagy fejezetenként kell a számozást csinálni. De ha végigvonul a számozás, akkor az nem helyes, hogy az egyes nagy fejezetek előtt van egy ilyen bevezető rész, aminek semmilyen számozása nincs.

Egy-két megjegyzésem van a Szervezeti Szabályzattal kapcsolatban. Az egyik: a II. 3. pontnál azt javaslom, hogy ne szerepeljék [sic!] itt a második oldal első bekezdésében kétszer egymásután az, hogy szektáns, pártellenes nézeteket vallók ellen is, aztán később az, hogy a szektáns baloldali elhajlókkal szemben is... Hát vagy az egyiket, vagy a másikat kell, mert ez ugyanaz, egy mondaton belül.

A 17. pont a harmadik oldalon[78] nem világos; az, hogy a taggyűlésen túl a felsőbb szerv jóváhagyásával szabad nyilvánosságra hozni a kizárást. Ez nincs pontosan megfogalmazva. Ebből az derül ki, hogy a taggyűlés hozzájárulása is kell, plusz a felsőbb szerv hozzájárulása, vagy pedig a taggyűlésnek is joga van a saját hatáskörében; ez így nem világos. Mert jelentheti azt is, hogy a taggyűlésnek is külön joga van, és a felsőbb szervnek is külön joga van, vagy a kettőnek együtt van joga. Ez így nem világos, és véleményem szerint ezt ki kell javítani.

Végezetül, van ismétlés az 5. oldalon a 36–37. pont között, ugyanazt mondja, hogy a pártbizottság tagjai egyenjogúak, a pártbizottság póttagjai tanácskozási joggal részt vehetnek a pártbizottsági üléseken, szóval bizonyos pontok a 36–37. oldalon, nem tudom ez elírás-e, vagy valami tévedés, de ismétlődnek, és ezt az ismétlést ki kell hagyni.[79] Különben még egyszer hangsúlyozom, hogy jónak tartom, egyetértek vele, és a magam részéről elfogadom az irányelveket.

KRESZÁN LAJOS[80] elvtárs: Kedves elvtársak! A magam részéről én az irányelvekkel, valamint a Szervezeti Szabályzat módosításával egyetértek, mert rögzítik az eddig elért eredményeinket, és a fejlődésünk jövő perspektívái felé mutatnak. Egyetértek azért is, mert egyszerű és érthető a nyelvezete és főként igaz. Amellett nem hivalkodik az eddig elért nagy eredményekkel, pedig az eddig elért eredményeinket igen komolynak és nagynak tartom. Rögzíti továbbá pártunk eddigi hasznos ténykedését, mely nyílt, tiszta és világos a dolgozók előtt, amely ennélfogva teljesen érthető is. Rögzíti azt is, hogy hova akarunk az irányelvek folytán eljutni. Ebben az irányelvekben társadalmunk minden rétege megtalálhatja a maga célkitűzéseit, és ez az irányelv alkalmas arra, hogy közelebb hozza a dolgozókat a párthoz, és célt tud adni a dolgozóknak azért, hogy a párt által kitűzött célkitűzéseket még inkább valóra váltsák. Egynéhány apró dolgot azonban szeretnék javasolni, bár tudom azt, hogy ötéves tervünk irányelvei ezután fognak következni.

Tudom azt, hogy amikor párttagságunk és majd később a párton kívüli dolgozó társaink is vitatni fogják ezeket az irányelveket, igen fontos, hogy az agitatív is legyen, hogy bizonyos számok is legyenek a birtokunkban. Ezért egynéhány rövid szavas kiegészítést tennék néhány ponthoz. A lakásépítés területén az a terv, amit most elértünk először, az a 93 ezer lakás, egy igen komoly és egy igen nagy két év alatt. Ezt nem vitathatja senki. Az a 250 ezer, amit mi az ötéves tervünkben kitűzünk, szintén óriási. Éppen ezért, hogy ennek forintban is legyen foganatja, javasolnám megmondani, hogy forintban mennyit fordít a mi államunk arra, hogy a lakásépítés ezen időszakon belül hány millió forintba kerül nekünk. Ugyanakkor ide javasolnám bevenni a korábbiak alapján elhangzott és már folyamatban lévő olyan ténykedésünket is, hogy szorgalmazzuk a szövetkezeti lakásépítést, bár én tudom azt, hogy ennek anyagi feltételei is vannak. Nem elég itt csupán a jó szándék, ehhez építőanyag is, kapacitás is kell, és így tovább. Azonban szükségesnek tartanám, hogy ez is benne szerepeljen. Beszél az irányelv a bérjavítás kérdéséről és fizetésjavításról. Itt is igen komolyan és nagyot léptünk előre. Ide szintén belekívánkozik az, hogy pl. egy időszakot véve alapul, 1957 eleje óta mit haladtunk előre, hány milliárd forinttal nőtt a dolgozóknak a keresete? Azért javasolom ezt, mert ezeket az irányelveket a testvérpártoknak is megküldjük, hogy ők is lássák, és tudjanak vele politizálni, hogy mi hogy haladunk előre, másrészt jó az, ha pártmunkásainknak is adunk agitációs érveket.

Nagyon egyetértek azzal, hogy az egészségügyi hálózatunkat fejleszteni kívánjuk. Azonban ide önkéntelenül belekívánkozik az, hogy az üzemegészségügy, tehát a munka és az egészségvédelem fejlesztését a jövőben is tartsuk szem előtt, éppen a Politikai Bizottság márciusi határozata alapján.[81] Nem ártana az sem, elvtársak, ha itt belevennénk azt is, hogy a mi pártunk és kormányunk milyen erőfeszítéseket tett a veszélyes, illetve az egészségre ártalmas munkakörökben dolgozóknak a munkaidő csökkentésével, és azt mondanánk ki az irányelvekben, hogy a jövőben is a gazdasági lehetőségeinkhez mérten, ahol szükséges, ezen az úton kívánunk tovább haladni. Nagyon jó lenne az 1956-os decemberi határozatunk mellett még néhány döntő határozatot értékelve megemlíteni.[81/a] Így gondolok elsősorban a munkásosztály helyzetének megjavítására hozott határozatra, hogy ennek érelmében mit tettünk, vagy például a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatos határozatra, és így tovább. Tehát azokra, amelyek nyomán az elért eredmények megszülethettek, hogy értékeljük azokat is, mert hiszen a mi pártunknak, a mi vezetőinknek a munkája van benne, a mi párttagjainknak és a mi párton kívüli dolgozóinknak a megértése van benne. Egyszóval: a tömegkapcsolat, a párt és a tömegek kapcsolata, a tömegek és a kormány kapcsolata nyilvánul meg ezekben. Nem azt javasolom, hogy minden egyes határozatot vegyünk elő, hanem csak a legdöntőbbeket.

Az ipari résznél, a II. fejezet 20. pontjánál a d/ bekezdésnél[82] szinte önmagától adódik annak, aki az ipar területén dolgozik, hogy a dízelesítésről beszéljünk néhány szót. Azért vetem ezt fel, hogy pártszervezeteink, a pártmunkások, párttagjaink és vezetőink, mérnökeink érezzék felelősségét annak, hogy ez igen komoly dolog. Utalás van arra, hogy a gördülőanyagokat, a vasutat stb. vigyük előre. Érezzék azt, hogy felelősséggel tartoznak érte, hogy kötelességük van ezen a téren, amelyet nekik teljesíteni kell. Nem tudom, helyesen vetem-e fel azt, hogy a mezőgazdaságnak adott gépi beruházásokat nem volna-e jó forintban és lóerőben kifejezni, hogy így is szemléltetőbb lenne az, egyetértve azzal, hogy a nagyüzemi

termelés stb. felé haladva menjünk előre. Forintban és lóerőben meg kellene mutatni ezt.

Ott, ahol a szakszervezetekről beszél az irányelv, a második bekezdés utolsó sorában beszúrásként javasolom azt, hogy a dolgozók általános műveltségének és szakmai színvonalának emelése érdekében tovább fáradozzon. Ti. ilyen van, ilyen megy, de helyes az, ha az irányelvekben ez a dolog még inkább alá van húzva.

Lehet, elvtársak, hogy ezek a javaslatok nem mind helytállóak, tekintettel arra, hogy lesz egy ötéves tervünk, lesz egy kongresszusi beszámoló, ami ezekre az irányelvekre épül fel. Mindenesetre úgy gondolom, hogy el kell ezeket mondanom. Felmerült, hogy a pártunk neve változzon meg. Az én véleményem az — és kérem az elvtársakat —, hogy ne változzon meg. Jelen időben még nem, majd fejlődésünk egy későbbi szakaszában beszélhetünk róla. Megmondom azt is, hogy miért nem. Csupán érzelmi rész ez, amit én most mondok. Dolgozótársaink szeretik a jelenlegi pártvezetést, bíznak a pártban, megszokták ezt, emellett nőttek fel, ez a párt vezette ki őket a zűrzavaros időszakból, amelyet mindannyian átéltünk. Ez a párt javította meg nekik a helyzetüket. Nincs szükség, véleményem szerint, arra — bár nem konzultáltam ebben a kérdésben senkivel, hiszen itt merült fel a kérdés —, hogy megváltoztassuk. Úgy tekintsük jelen pillanatban pártunkat, így a nevénél fogva is, hogy a mi édes gyermekünk. En azért nem is javasolnám, és kérem, hogy ne változtassuk meg, hiszen tradíciók fűződnek hozzá. A másik oldala a dolognak az, hogy különböző mendemondákra, beszédre adna alkalmat, hogy változik a párt neve, változik a politikája is, és bizonyos mértékig elvonná az előttünk álló nagy feladatokról a figyelmet, dolgozótársainknak vitára adna okot, győzködni kellene, holott ezt az energiát mi felhasználhatjuk a helyes cél irányában megszabott munka elvégzésére.

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az irányelvekkel, a mellékletekkel és Kádár elvtárs beszámolójával is egyetértek. Úgy gondolom, hogy az irányelvek megjelenése szeptember végén azzal a haszonnal is fog járni, hogy meggyorsítja azt a feladatot [sic!], ami az országban van. Gondolom, nekünk is segíteni fog a tsz megszervezésben, a politikai hangulat kialakításában. Ebből a szempontból én nem helyeslem Kiss elvtárs véleményét, hogy a párt halványabban fogalmazza meg az átszervezésnek a kérdését. Szerintem az ahogy ott van, jó, hiszen a következő években befejezzük az átszervezést, és ez a határozott megfogalmazás sokat fog segíteni a végrehajtásban. Nem is lenne helyes sokáig húzni ezt az ügyet, mert az problémával jár a termelés területén is. jobb lesz ezt minél gyorsabban befejezni, mert a feltételek megértek. Nem értek egyet Nógrádi elvtárssal, mert szerintem a pártnak van hagyománya az ellenforradalom leverésétől kezdve a mai napig, amit szerintem a népben sem lenne helyes elvetni, nem helyes a párt nevét megváltoztatni.

Néhány problémát fontossági sorrendben vetek fel. Az első a társadalmi és államrendünk megerősítésével kapcsolatos probléma. Meg kell említeni a kulákproblémát, ami van Magyarországon. Azért is van, mert tudjuk, hogy egészen másképp áll ma a kulákprobléma, mint régebben. Egy részét felvesszük a tsz-be más része kimarad, és egy része pedig uszít is a tsz-mozgalom ellen, és támadja azt. Ezért szerintem tisztázás szempontjából szükséges megfogalmazni a kulákkal kapcsolatos álláspontunkat a 30. oldalon, a társadalmi rendünk problémájával kapcsolatos részben, ahol beszélünk a munkás-paraszt szövetségen belül különböző társadalmi rétegekhez való viszonyunkról.[83] A kulákkal kapcsolatban az az

álláspontom, hogy amelyik a tsz-be belépett, át kell nevelnünk a munkán keresztül, ugyanakkor szemmel kell kísérni, mert feléledhetnek a kapitalista vonásai a tsz-en belül is, ha arra nem vigyázunk. Ez kötelez az osztályéberségre. Állítom, hogyha a tavaszi átszervezés után a politikai munkánk aktivitása nem növekszik, hanem csökken, és az osztályéberség úgy lesz, mint volt, egy sor összeütközés a parasztsággal, ahol néhány helyen hadjáratok vannak a tanács- és a párt apparátusban, ahol felvonulnak a parasztok, ezt meg tudtuk volna spórolni.[sic!] Azért mondom, hogy helyesebb ezt így belevenni. Tisztánlátás lesz ebben az ügyben is. Leszögezzük a párt gyakorlatát, ami most is van.

A másik probléma az, beszélünk a társadalom- és államrendünk erősítéséről és fejlesztéséről, eléggé szép sorjában megvan minden réteggel kapcsolatban a párt álláspontja. De egy pontban sincs összegezve, hogy mit fog eredményezni ez a magyar társadalmi rendnek a kialakulásában. A probléma az, hogy a termelési viszony erősödése azzal fog járni, hogy a magyar nép nemzeti egysége és népi egysége mennyire fog erősödni. Ez egy új hajtóerő lesz a további építésünk szempontjából. Ha ez meg van mondva pontokban [sic!], helyes lenne összegezni, hogy ez így fog történni az ötéves tervben, amikor átszervezzük az egész mezőgazdaságot. Végül még egy pont az anyagi érdekeltséggel kapcsolatosan a 26. oldalon. Egyetértek, hogy a mezőgazdaságban az anyagi érdekeltség a jövőben is az irányító erő abban, hogy a parasztok azt termeljék, amire szüksége van az országnak. Ugyanakkor látni kell ,elvtársak, hogy ez egyoldalúan nézve elég veszélyes és nem is helyes, hanem előbbre kell tenni a gazdasági szervezőmunkát, a termelés megszervezését. Állítom, elvtársak, azt, hogy ha valahol le vagyunk maradva, nem jól szerveztük a munkát, akkor megyünk prémiumért, aztán árakat, meg egyebet kéne csinálni [sic!]. Szerintem az az álláspont és az a nézet igaz, hogy ahol a termelést nem szerveztük meg jól, és nem fektettünk be mindent abba, hogy kihozzuk a mezőgazdaságból azt, amit lehet, ne igyekezzünk mindjárt megoldani a problémákat az anyagi érdekeltségnek a növelésével, illetve a prémium, vagy egyéb más címen. Helyes lenne valamilyen megfogalmazásban az anyagba ezt is beletenni.

A következő ilyen probléma a nagyüzemek kialakításával függ össze, a 24. oldalon. Elvtársak, már régebben is megvolt az, hogy a nagyüzemet úgy kellett csinálni, hogy ki kellett a táblát alakítani, aztán meg kellett a munkát szervezni stb. Azonban ezen folyamat megszervezése évekig elhúzódott. A régi viszonyok között egy tsz-nek a kialakítása kb. öt-hat évbe került, már így távlatban. Nekem a fő kérdésem az, elvtársak, és amire szerintem a lehetőség megvan, hogy a kiépítés folyamatát meg kell gyorsítani. A múltban öt évet szántunk erre, most ezt le kell két vagy három évre csökkenteni. Állítom, elvtársak, hogy erre megvan a lehetőség. Én nézem a tsz-eket Vas megyében és máshol is, ahol megfelelő emberek vannak a tsz-ek élén, szinte öröm nézni azt, hogy még alig hozták össze a parcellákat, és máris megvan a tervük. Jövőre már úgy indulnak ezek a tsz-ek, mint egy tíz éves tsz, állítom, de sajnos kevés van ilyen. Elvtársak, ahol jó agronómus és könyvelő van, ott a következő a helyzet: máris kettős könyvelést vezettek be. A régi tsz-ekben tíz év kell, míg eljutnak ide. A kedvező lehetőség, ami ma van — a jó gazdaságpolitika és a parasztság hozzáállása —, az alapja annak, hogy meggyorsítsuk a mezőgazdaság nagyüzemi megszervezését és kiépítését. Ez az államnak rengeteg pénzt fog hozni, mert rengeteg pénzt vitt el az, hogy húztuk az egész ügyet.

A következő probléma a 26. oldalon van, ahol le van szögezve, hogy a következő évben meg kell oldani az átszervezést.[84] Szerintem ezt is kategorikusan kellene megfogalmazni, de nem csak úgy, hogy a parasztsággal meg kell értetni, hanem megmondani a következő mondatban, hogy a magyar mezőgazdaság termelésének növelése csak az átszervezés útján oldható meg. Utána természetesen ezt a parasztságnak is meg kell magyarázni, hogy más lehetőség nincs. Szóval határozottabban kell megfogalmazni.

A következő a termelési költségek problémája, különben egy kétoldalas anyag, ki van szakítva valahogy az egész gondolat a gazdálkodásnak a problémaköréből. A költségcsökkentés probléma a belterjesség útján nem mindig valósul meg, mert van olyan belterjességi törekvés, és effektív munka, ahol nem költségcsökkentéssel, hanem költségnövekedéssel jár. Itt a döntő az, elvtársak, hogy az egész termelésnek a munka megszervezését vagy a technikát úgy kell kihasználni, hogy a munkatermelékenység okvetlen növekedjen, és ez együttesen a költség csökkentésével is járjon, mert önmagában a belterjesség nem fogja eredményezni a költségek csökkentését. De ha így veszem, ez a költségek csökkentésével fog járni, és azt hiszem, felszabadul egy csomó munkaerő, melyet át lehet csoportosítani az egyik termelési ágból a másikba. Ilyen lehetőség sok van még az országban. Ezek fognak árkot ásni és talajvizet lecsapolni, erdőt ültetni és nem tudom mit csinálni, amit eddig az állam pénzén oldottunk meg. Ezt most már a tsz fogja megcsinálni.

A következő az öntözés problémája, melyet úgy kellene megfogalmazni, hogy a régi hibáit ott is küszöböljük ki. Régen az öntözést az üzemtől elvonatkoztatva önmagában lett víve [sic!]. Ez azzal járt, hogy nem illeszkedett be az üzemgazdálkodás rendszerébe, különösen nem a talajerő-gazdálkodásba, ezáltal mindig csak a termést vittük el az öntözéses földjeinkről, de oda semmi vissza nem ment. Még trágya sem jött vissza. Úgy kellene megfogalmazni, hogy az öntözést a régi hibáktól mentesen úgy szervezzük meg, hogy szervesen beilleszkedjen az üzem egész gazdálkodásába, és talajerő szempontjából is illeszkedjen bele. Rövid megjegyzésem van a 24. oldalhoz, ahol az állattenyésztésről úgy van szó, hogy azért kell az állattenyésztést fejleszteni, mert szükség van a talaj javítása szempontjából. Meg kellene egy kicsit fordítani, mert a trágya az melléktermék. A fő cél az, hogy hús, tej, tojás stb. legyen. És azután kell megemlíteni a trágyát, mint melléktermékét a talajerő szempontjából. Így sokkal értelmesebben hangzik. A következő a 26. oldal, ahol a paraszti életszínvonal problémájával foglalkozik. Ott az van megfogalmazva egyszerűen, hogy a paraszti jövedelem növekedjen a tervnek megfelelően.[85] Én beszúrnám azt a régebbi beszúrást, hogy a többlettermés arányában terv szerint növekedjen. Mert azt nekünk még egyszer nem lehet belevenni, hogy úgy is növekedjék a parasztság életszínvonala, hogy a termelékenység ne emelkedjen.

VALKÓ MÁRTON[86] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett két javaslattal, melyek közül az egyik a Szervezeti Szabályzat módosítására, a másik pedig a kongresszusi tervezetre vonatkozik, teljes egészében egyetértek, valamint a tézistervezetnek a politikai értékelésével is.

Néhány rövid megjegyzésem volna a gazdasági részhez, és elnézést kérek, hogy ha esetleg ez politikus lesz. Lent a párttagság széles rétegeiben, valamint a párton kívüli dolgozók között rendkívül nagy várakozás előzi meg a kongresszust. A kongresszustól várnak valamilyen olyan lépést, amely egy határozott iránymutatást mutat egy gyorsabb fejlődés érdekében, amit itten többen is már az előttem hozzászólók kifejezték [sic!]. Most fokozza ezt a várakozást a XXI. pártkongresz-

szusnak a Szovjetunióban lezajlott, és akkoriban ismeretessé vált tézisek és határozatok [sic!], amelyek arról szólnak, hogy egy viszonylag rövid történelmi időn belül a Szovjetunió utoléri a legfejlettebb tőkés országot, sőt legyőzi már bizonyos területeken, és egy aránylag egész közel tapintható időszakon belül a legmagasabb életszínvonalat, legrövidebb munkaidőt, legjobb szocialista körülményeket biztosítja a szovjet dolgozóknak. Nagyon sokan úgy gondolkoznak nálunk is, és ezt nem szabad véka alá rejteni, támaszkodva Hruscsov elvtársnak itt Budapesten 1957-ben tett kijelentésére, hogy kb. azonos időpontban érkeznek el a kommunizmusnak az időszakába a szocialista országok.[87] És, akik számolni tudnak, a következőképpen gondolkoznak: a Szovjetunió hétéves tervében az iparra vonatkozólag egy 80%-os fejlődési ütem van előírva. Mi, akik lényegesen le vagyunk maradva, ha jól emlékszem, 40%-os életszínvonal-emelkedést írunk elő. Mi, akik lényegesen le vagyunk maradva a Szovjetuniótól e tekintetben, nekünk ugyanezen év alatt — mert hiszen 65-ig szól az 58-tól — csak 58–60% szerepel itt bent ezekben a számokban, és az életszínvonal emelkedése valami 25–28%. Én elhiszem, hogy a józan és gondos számvetés a mi részünkre nem enged most meg többet, hogy betervezzünk. És nem ismerem annyira az országos kérdéseket, hogy ezt el tudnám bírálni, hogy vajon ezek a számok jók-e vagy nem. De azért az emberekben szöget üt, mert hisz tulajdonképpen hét év alatt fokozódni fog az elmaradottságunk, nemhogy csökkenne, tehát lassítottabb ütemben megyünk, hiszen a Szovjetunióban 12%-os volt most is az első félévi teljesítmény a múlt év első feléhez képest, a miénk valami 9 és fél vagy 10 volt (közbeszólás: 9), és az itteni tervezetben szereplő szám pedig a hét év alatt 58–60%, hát az kb. 8% volna évi ütemben a fejlődés. (Közbeszólás: az 5 év).

Én úgy érzem, hogy ez nem nyújt elég lelkesítő perspektívát az emberek számára, valami nagyobbat szeretnének ők a kongresszustól kapni ebben a tekintetben. Én nemrégiben egy turistacsoporttal a Szovjetunióban voltam, néhány gyárat is megnéztünk, és elég sok egyszerű dolgozóval tudtunk beszélgetni. Az volt a tapasztalat, hogy a szovjet emberek, az egyszerű munkások között is, ennek valami rendkívüli mozgósító ereje van, hogy márpedig ők versenybe szálltak, konkrét versenybe a legfejlettebb kapitalista országgal, és hihetetlenül nyomják a gombot, hogy ebben a versenyben ők minél hamarabb előretörjenek. Nem tudom, nem volna-e helyes nekünk is azon gondolkodni, hogy kiválasszunk valamilyen versenypartnert. A németeknek is ott van a nyugatnémet partner, úgy tudom, a csehek is megcéloztak valakit a kapitalista európai országok közül, én úgy érzem, hogy mi is megcélozhatnánk valakit, mondjuk Olaszországot, vagy nem tudom én, melyik olyan országot, amelyik nem áll olyan nagyon messze tőlünk, hogy mi azt utol ne érhetnénk ez alatt az idő alatt. És ennek is lenne bizonyos mozgósító hatása, persze, ezt tovább kellene gondolni, és nem lehet könnyelműen csinálni.

A másik, amit viszont szükségesnek tartok belevenni, ha már többet a mi számításaink jelenleg nem engednek meg, legalább hagyjuk nyitva az ajtót a tekintetben, hogy amennyiben alulról jövő kezdeményezés, vagy valamiféle komolyan megalapozott törekvések jönnek felszínre, amelyek azt mondják, hogy nézzétek, ha ezt és ezt csináljuk, akkor többre megyünk, ilyen irányba buzdítsunk okvetlenül. És énszerintem ilyen lehetőség, ha nem is túlságosan szélesen, de van.

Van itt egy másik megállapítás, amit, mint hiányt kell, hogy megemlítsek. Például: említés van az ipari részben az energiaszükségletek fokozottabb kielégítéséről, mint alapvető követelmény, ez helyes. A vegyiparnak a fejlesztéséről, ugyan-

csak helyes, magától értetődőleg helyes. A gépiparról, mint olyan iparágról, amely az egésznek az alátámasztását szolgálja. De szerintem ugyanakkor megállapítja egy másik részben a tézistervezet azt, hogy nyersanyagokban szegények vagyunk, akkor nem lehet egy szót sem szólni a magyar bányászatról. Utóvégre a magyar bányászatnak van ahhoz köze... (Kádár elvtárs: nem lehet nem szólni.) a bányászatunk ipara nincs megemlítve, és hadd legyek soviniszta, a kohászati iparág szintén nincsen megemlítve, még szó sincs benne, márpedig hát valamennyi szocialista országnak hasonló vonatkozású tervezeteiből tudjuk, hogy a vaskohászat, az energiagazdálkodás, a bányászat ez egy olyan hármas együttest képez a gépgyártással együtt, amelyiket nem lehet egymástól elválasztani, és legalábbis utalni kellene arra. Én arra gondolok, hogy pl. igenis földgázt találhatnak mostanában, és van olajunk elég szépen, kezd növekedni a termelés. (Közbeszólás: azt az Esti Hírek szerkesztői tudják, hogy mennyi földgázt találtak, azt mi nem tudjuk.)[88]

Szóval van egy dolog, hogy nincs is bőség, legalább törekedni kell, hogy legyen, a magyar bányászat még sok mindent a felszínre hozhat, részben vegyipari alapanyagokat, részben vegyes ásványokat, és az sincs még kimondva, hogy Magyarországon már minden terület ismert, és nem lehetne találni valamit, mert időnként a kutatások hoznak felszínre egyet-mást. Én azt konkrétan javasolnám, hogy legalább említés történjék a gazdasági részben a bányászat és a kohászattal kapcsolatban [sic!], együtt az energiával, a vegyiparral és a gépgyártással.

Erre a nyersanyag-szegénységre vonatkozóan én azt hiszem, hogy nekünk bizonyos fokig ezt a szegénységet egy kicsit revízió alá kellene venni. El van terjesztve, hogy Magyarország nyersanyagokban rendkívül szegény. Én most hivatkozni fogok egy francia közgazdászra, aki nem a magyar, hanem a bulgáriai helyzetet vizsgálta meg, most a népi hatalom éveiben, nem is olyan régen, talán két vagy három évvel ezelőtt, és arról adott egy értékelést. Valószínűleg egy tisztességes ember ez a közgazdász, de nem kommunista ember, tőkés közgazdász. Ennek olvastam a beszámolóját, és ott feltettek neki bizonyos kérdéseket, mint tisztázandót, például olyanokat: az ő megítélése szerint mi befolyásolja legjobban az ország életszínvonalának a magasságát. Olyan kérdések voltak, vajon a befektetett állóeszközöknek a nagysága, a természeti erőforrások, vagy a piaci konjunkturális lehetőségek, mert ezeket kutatták, és ez az ember végső fokon oda konkludált, hogy mindezeknek a kérdéseknek nagy befolyása van, természetesen, az ország életszínvonalának kialakulására és a gazdasági erejére, de a legdöntőbb két tényező, illetve legfontosabb két dolgot ő abban látja, milyen minőségi és mennyiségi szakkáderekkel rendelkezik az az ország, s ez alatt nemcsak a mérnököket kell érteni, hanem az ügyeskezű lakatost, a kitűnő esztergályost és a nagyszerű szűcsöt, szóval mindenféle szakiparost és hozzátéve a technikust, a mérnököt, az agronómust és mindenkit, tehát a kiképzett embereknek a tömegét, akik a termelőfolyamatban benne tudnak lenni. A másik pedig a befektetett állóeszközöknek a nagysága, ami természetesen kifejezi azt, hogy milyen korszerű és mennyire gépesített annak az illető országnak a termelőtevékenysége, mind az ipar és mind egyéb téren. Érdekes módon háttérben hagyta azt a témát, hogy vajon milyen mennyiségű természeti kinccsel rendelkezik. És van is ebben logika. Végeredményben, hogy mi jó termelékenységgel, gazdaságosan transzformálni tudjuk a nyersanyagot valamilyen iparcikkért, vagy valamilyen portékával, ami kelendő a piacon, és azzal versenyképesek vagyunk, általában normális körülmények között meg lehet hozzá szerezni a szükséges nyersanyagot. Ezt azonban akárhány kapita-

lista ország példáján keresztül lehet látni, vagy lemérni, de szocialista országén is. Ausztriának sincs szene, Olaszországnak sincs se érce, se szene, mégis fejlesztenek ipart, mégis fenntartanak valamelyes ipart, úgyhogy tán ezt a dolgot tompítani kellene nekünk, hogy nincs nyersanyagunk vagy egyéb. Természetes, hogy összhangban kell fejleszteni az iparunkat és a gazdaságunkat a lehetőségeinkkel.

Két apró megjegyzésem van, aztán befejezem: a 13. oldalon szó van arról, hogy a dogmatikus nézeteket a kispolgári és álradikális elemek képviselik.[89] Énnekem az a tapasztalatom, hogy ilyen nézeteket képviselnek bizonyos, a munkásosztály egyes elmaradott, konzervatív elemei is. Vannak ilyenek, úgyhogy a hordozói kétségtelenül a kispolgári elemek, de vannak egyes elmaradott munkásrétegek is, akik ezt képviselik.

A 15. oldalon pedig van egy kifejezés, ez inkább stiláris dolog lesz, ahol arról beszélünk, hogy a megtévesztett dolgozók által megfogalmazott helytelen követeléssel szemben akkoriban a párt fellépett. Ezt én úgy javasolnám kibővíteni, hogy helytelen, vagy az adott időpontban teljesíthetetlen, mert, amit akkor felvetettek, például, hogy a szovjetek ellen, az világos, hogy azt vissza kellett verni, és az helytelen, és nem is lehetett annak teret engedni, de például olyan követeléseket, hogy az életszínvonal emelkedjen, vagy egyéb, arra nem mondhatjuk, hogy helytelen, az helyes, csak az adott időpontban kielégíthetetlen, mert a termelékenység és az egyéb körülmények így és így álltak.

Ezeket kívántam megjegyezni.

TÖRÖK ISTVÁN elvtárs: Elvtársak! Azt hiszem, a felszólaló elvtársak közül senki nem érintette azokat a problémákat, amikről Kádár elvtárs a referátumában szólt. Engedjék meg nekem, hogy mielőtt rátérnék az irányelvekre, először ehhez szóljak hozzá. Az egyik, amelyben ki kívánom a véleményemet fejteni, az, hogy Kádár elvtárs úgy kezdte a beszámolóját, hogy öt hónapja ült össze a Központi Bizottság legutóbb, aminek az okát abban jelölte meg, hogy olyan politikai helyzet nem merült fel, ami szükségessé tette volna a KB ülését. Ezzel én egyetértek. Ténylegesen olyan politikai kérdések az ország, a párt életében nem merültek fel, amelyek ezt szükségessé tették volna. De mivel a pártkonferencia óta már a második KB-ülés az, ahol azzal indokolja Kádár elvtárs, hogy a KB nem a párt szervezeti szabályzatában lefektetett időpontban, legalább három havonta lett összehíva, ezért teszem ezt szóvá. Én úgy gondolom, lehet, hogy helytelenül látom, hogy a Központi Bizottságnak nemcsak olyan napirendeket kell tárgyalnia, amikor a párt gazdasági és kulturális területén olyan határozatot kell hozni, ami merőben új, alapvető fordulatot ad azon a területen a munkának. A KB hatáskörébe tartozik a párt politikai vonalának az ellenőrzése. És én úgy gondolom, hogy helyes lesz a jövőben, ez már nem gyakorlati kérdés, hisz a kongresszusig adva van a párt vezető szerveinek a munkája, de a jövőben, a kongresszus után, úgy gondolom, helyes lesz a Központi Bizottságot a Szervezeti Szabályzatban lefektetettek szerint összehívni, és ha nincsenek fontos politikai kérdések, akkor bizonyos munkaterületeket, bizonyos ágazatokat elővenni, beszámolót tartani illetékeseknek a Központi Bizottság előtt, hogy az ellenőrző munkát is ki tudja fejteni a Központi Bizottság. Én megmondom őszintén, elvtársak, hogy a magam részéről azt vártam, hogy amikor a pártdelegáció hazajön a távolkeleti útjáról,[90] összehívják az elvtársak a Központi Bizottságot, és hallunk egy részletes beszámolót erről az útról. Nem azért, mert talán nem tudom én, valami nagy dolgokat vártam a beszámolótól, de hát azért mindannyiunkat, felelős kommunistákat behatóan érdekelt volna, hogy más távoli

világrészekben működő, hasonló helyzetben szocializmust építő kommunista pártoknak mi a véleménye a mi munkánkról, mit láttak a mi elvtársaink ott kint. Mi az, ami helyes, amit követni kell, mi az, amit nem helyes követni. Vagy vannak itt például a gazdasági életben olyan problémák, amelyeknek megoldása előbbre csak akkor megy, ha a párt legfelsőbb vezető szerve az egész párt, a közvélemény figyelmét ezekre irányítja. Ezek közül csak egyet hadd említsek meg. Köztudomású a sajtó útján, hogy a gépipar, a híradástechnika, a műszeripar területén sok gyártmány vonalán felzárkózunk a világ műszaki színvonalához. De amilyen módszerrel, műszaki nyelven, amilyen technológiával ezek a gyártmányok a mi gyárainkban készülnek, az egy nagyon elavult dolog. Lehet ezen a térne fejlődést elérni? Lehet akkor, ha a párttagság, a műszaki vezetők gondolkodásmódját alapvetően meg tudjuk változtatni. Mert amelyik üzemben ez sikerült, ott ugrásszerű a gyártmányok műszaki fejlődése, ugrásszerű a technikai fejlődése. Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre úgy gondolom, bár mondjuk itt alapvető határozatokat nem kell hozni, helyes lesz, ha erre a figyelmet felhívjuk.

A másik dolog, amit meg kívánok említeni, a termelői árakkal kapcsolatos probléma. Én mindenben egyetértek azzal, amit Kádár elvtárs a témában kifejtett. Egy megjegyzésem azonban az, hogy megtakaríthattunk volna igen sok munkát akkor, ha a termelői árrendszer bevezetése felsőbb gazdasági szervek részéről körültekintőbben és gondosabban ment volna végbe. Egy dologra hadd mutassak rá. Kádár elvtárs kiemelte, és szerintem is helyes megmutatni, hogy az új termelői árrendszer alapján, amikor kialakultak a vállalatoknál a termékek árai, ennek alapján összesítették népgazdasági szinten a tervet, öt milliárd forint hiány keletkezett. Ennek egyik alapvető, döntő oka az, hogy az üzemeknek időben az árjegyzékek nem álltak rendelkezésre. Még helyesebben mondva: hiányos árjegyzékek álltak rendelkezésre. Elmondták a főkönyvelő elvtársak, vezető adminisztratív beosztásban dolgozó elvtársak, hogy Török elvtárs, hasunkra ütünk és kb. kalkulálunk. ha viszont ezt gondosan előkészítjük, esetleg későbbi időpontban vezetjük be, amikor tárgyi feltételeit annak körültekintőbben megteremtettük, akkor sok minden dolgot megspórolhattunk volna. Én például bogoztam ezt a kérdést, például a KGM vonalán, amikor az Antos elvtárs felülvizsgáltatta ellenőrökkel a termelői árrendszert, és kijött az, hogy a vállalat 150, meg 180 millió Ft-tal akarta az államot megkárosítani, a vállalat helyi érdekeiből kiindulva, ahogy Kádár elvtárs felvetette. Bennem felmerült az, hogy hol van itt a kommunisták felelőssége egy párthatározat iránt. Hát nekünk megint vannak határozataink, amelyeket pontosan végre kell hajtani, és megint vannak olyanok, amelyeket csak körülbelül kell végrehajtani. És rájöttünk arra, hogy ilyen és hasonló hibák miatt, amik felsőbb gazdasági szervek részéről lettek elkövetve, nincs meg az erkölcsi alapja annak, hogy azt a vállalati igazgatót, akinél a pénzügyi ellenőrzés kimutatta, hogy 150 millió Ft illetéktelen haszonhoz akart jutni a termelői árrendezésnél, hogy ezeket a gazdasági vezetőket mint párttagokat elővegyük, és megkérdezzük tőlük, hogy mi a véleményük arról, hogy hogyan kell végrehajtani a párthatározatot. (Közbeszólás: lefelé nem tévedtek.)

TÖRÖK elvtárs: de hát Somogyi elvtárs mégiscsak neki van 50%-ig igaza. Hát ezért nem lehetett hozzányúlni. A Gazdasági Bizottság is azért hozott határozatot, irányelvet, széles magyarázatul, árjegyzékek kiigazítása stb. Az valóban igaz, hogy a hiba ki lett korrigálva, ma ott vannak az árjegyzékek, megvannak az árak, pontosan meg lehet csinálni, ellenőrizni lehet, tehát a vállalatoknál ez a dolog a

reális helyzetbe került. Én csak azért vetem fel, hogy ilyen hiányosságok azért történnek. Nagyon örülök annak, hogy a témával kapcsolatosan Kádár elvtárs rámutatott arra, hogy ha pártszervezetek saját munkájukat nem tekintik döntő kérdésnek, milyen politikai veszélyek állnak elő egyes üzemekben. Amikor azt mondta Kádár elvtárs, hogy úgy néz ki, hogy az új termelői árak alapján megállapított költségszintje a vállalatnak ma például magasabb, mint a régi költségszint, plusz a szocialista munkaverseny vállalása. Tehát ha mi nem vigyázunk, egyes vezetők opportunizmusa helytelen helyi érdekből kiindulva oda vezethet, hogy egyes gyárak munkástömegeit szembe fogják fordítani a párttal, mert ha nem érik el a költségszintet, nincs nyereség, és a dolgozók jogosan felvetik: hát kérem én ugyanannyit csináltam, mint azelőtt, hogy vezetnek a vezetők, miért nincs nyereség. A SZOT vezetősége is úgy határozott, hogy szeptemberben összehívja a soron következő plénumülést, ahol többek között erről is szó lesz, hogy a szakszervezeteknek, nem a vállalati, hanem az össznépgazdasági érdekből kiindulva, milyen komoly munkát kell kifejtenie, hogy ez a politikai helyzet ne következzen be egyetlenegy vállalatunknál sem.

Egyetértek Kádár elvtárs megállapításával: a gazdasági vezetés átszervezéséhez, reformálásához vagy fejlesztéséhez óvatosan kell nekünk hozzáfogni, és a kongresszusi dokumentumoknak is ezt említeni kell, és ezt tanulmányozni kell. Ezt azért tartom szükségesnek elmondani, mert az elmúlt központi bizottsági ülésen én voltam az, aki azzal a bírálattal léptem fel — türelmetlenséggel —, hogy ehhez a fejlesztéshez kezdjünk már hozzá, csináljunk benne valamit, ne topogjunk annyit egy helyben. Azóta én is rájöttem személyes tapasztalat alapján azokon a területeken, ahol kísérletképpen ilyen fejlesztést bevezettünk, hogy nem is olyan egyszerű a dolog, ezt nagyon jól meg kell gondolni, mert másképp összekuszálhatjuk ezeket a dolgokat, ha idegeskedünk, ha hirtelenkedünk vele, és nem hozza meg a kívánt eredményt. Ezért helyeslem a javaslatot, amit Kádár elvtárs tett ebben a kérdésben.

Az irányelvekkel kapcsolatosan több megjegyzésem, hozzászólásom lett volna, a vita folyamán azonban a felszólaló elvtársak már jelentős részét elmondták. Egy pár dolgot szeretnék azonban megemlíteni.

Feltétlenül egyetértek Kiss Dezső elvtárs felszólalásával, és nagyon felhívom rá a figyelmet az egyes dokumentum kritikusabb szellemére [sic!]. Nem úgy, hogy kérdést elővenni tényleg azért, hogy legyen benne kritika, na tanuljatok belőle, egész párttagság! Hanem a benne lévő megállapításokat a politikai, gazdasági, kulturális élet terén kritikusan felvetni. Van itt egy dolog azonban, amivel most már én magam sem tudom, hogy hogyan állok. Ez a Magyar Dolgozók Pártjának feloszlatása és annak körülményei.[91] A pártkonferencia óta központi bizottsági ülésen így, úgy került szóba ez a dolog. Kádár elvtárs is az egyik ülésen, vagy referátumban, vagy a válaszában említette úgy a dolgot, hogy a kongresszuson erről a témáról majd mondani fogunk a párttagságnak. Elolvastam a dokumentumot, hát ezért ennek a lényege benne van, az, hogy milyen körülmények voltak, milyen volt azelőtt a pártélet, hogy bontakozott ki az ellenforradalom támadása, hogy mi következett mindebből, Nagy Imre revizionista árulása, és hogy hogyan jött létre az MSZMP. A politikai vonalát a dolognak megtalálni benne. De így kimondva nincs, hogy mondjuk egy korábbi felfogásunknak megfelelően az MDP feloszlatását mondjuk a kongresszuson így kívánjuk szerepeltetni. Ezt nem azért vetem fel, mintha egy valamilyen nagy jelentőségű kérdés lenne, vagy azért, mert

azt követelnék, hogy ezt mondjuk meg, de ha figyelembe vesszük, hogy e kongresszus okmányai a mi pártunkban mégis a pártoktatás alapjául fognak szolgálni az elkövetkezendő években, én helyesnek tartanám ott, ahol Nezvál elvtárs a Rákosival kapcsolatosan fejtegette a dolgokat a felszólalásánál, ott egy-két mondattal erre rá lehetne mutatni, és énszerintem is ezzel a dolog el lenne intézve.

Én egyetértek mindazokkal a megállapításokkal, amelyek a szakszervezetekre vonatkoznak a dokumentumban. Kiss Dezső elvtárs azt fejtegette, hogy a szakszervezetben dolgozó kommunisták munkáját stb. kéne megmutatni, hiszen a szakszervezetek XIX. kongresszusa 1958 márciusában a maga határozatában állapította meg, hogy a szakszervezetben dolgozó kommunisták, a magyar szakszervezeti mozgalom, a marxizmus-leninizmus elmélete alapján áll, és a Magyar Szocialista Munkáspárt politikáját nemcsak helyesli, hanem azt a gyakorlatban is végrehajtja. Énszerintem talán rá kellene mutatni erre a körülményre a szakszervezeteknél, erre a minőségi változásra, amelyet a szakszervezeteknél a mostani alapszervi vezetőségi választás hozott. Tudniillik most az történt, elvtársak, hogy hosszú évek óta, elmondhatjuk, a párt történetében megint bekövetkezett az az alkalom, az a helyzet, hogy a szakszervezet ténylegesen pártonkívüli tömegszervezet lett. És most, amikor azt mondjuk, hogy a szakszervezet végrehajtja politikáját, ez alatt nem azt értjük, mint a korábbi években, hogy a párttagság egy része a pártszervezetben dolgozik, más része pedig az össz-szakszervezeti funkciókat betölti, hanem azt értjük, hogy pl. a vas- és fémiparban több mint 300 000 munkás között a megválasztott 18 000 bizalminak 24%-a párttag, és ez a bizalmitestület hajtja végre a dolgozók közt, és mozgósítja a dolgozókat a párt politikája iránt [sic!]. Ez egy nagy változás a korábbi helyzethez képest, és valahogy én úgy gondolom, hogy helyes volna, hogy ha erre rámutatnánk. (Közbeszólás: a szakszervezet nemcsak pártonkívüli tömegszervezet.) Marosán elvtárs, tudjuk, hogy eddig a gyári bizalmitestületek 90%-a párttag volt, és akkor azt mondtuk, hogy a szakszervezetek az transzmisszió [sic!], és a párttagokkal végrehajtottuk a párt politikai vonalát. Most is dolgoznak párttagok a szakszervezetben, de a szakszervezetben most azonban már helyt kaptak, funkcióban vannak, persze ez fölfelé csökken, az üzemi bizottságoknál már 60% a párttagok aránya, mennél feljebb megyünk, és ez így helyes is, annál több a párttagok aránya, és énszerintem ez egy döntő dolog, hogy egy tömegszervezetben mondjuk helyére került a dolog, mert ezt csak annak lehet nevezni, énszerintem a dokumentum helyesen szögezi le, hogy helyére került a dolog.

Abban a vitában, amit Nógrádi elvtárs vetett fel, a párt nevének a megváltoztatását [sic!]: én egyetértek Nógrádi elvtárssal abban, hogy régi párttagok és pártfunkcionáriusok körében, széles rétegekben ez a gondolat nagyon szimpatikus ez a gondolat. [sic!] Egyéni véleményem szerint azonban politikailag mégsem helyes. Nem helyes azért, mert politikával kevéssé foglalkozó tömegeknek valami olyan fajta benyomása kezdődne, hogy az ellenforradalom alatt volt az MDP, utána jött az MSZMP, most megint jön egy másik. Énszerintem a párt nevének a meghagyásával is ki lehet fejezni azt, hogy az ellenforradalom óta a párt politikája egyenes és sziklaszilárd, és abban nincs változás, nincs ingadozás, és úgy gondolom, hogy ezzel talán nem is adunk alkalmat arra, hogy az imperialista reakció a nemzetközi mozgalomban és itthon is zavart tudjon kelteni politikailag, indifferens körökben, tömegekben.

Én még egy gondolatot vetnék fel. Kaptunk egy dokumentumot, melyben a második pontban[92] javaslat van téve a kongresszus napirendjére és az előadójára. Előadóknak a párt titkárai, a Központi Bizottság titkárai vannak megjelölve. Én nem tudom, nem volna-e helyes, [ha] azon elvtársak közül is valaki egy napirendi pontot előadna, akik a kormányt vezetik. Én arra gondolok, hogy mi a központi bizottsági ülésen többször tárgyaltunk arról, az 1957-es év végén egész konkrétan, hogy akkor a párt munkájában az volt a hiba, hogy a kormány volt előtérben, és a párt pedig háttérbe szorult, és nagy munkát kellett kifejteni, hogy a tömegek megértsék azt, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány politikáját is a párt dolgozza ki, és a párt vezeti. De ez az időszak, én azt hiszem, mégiscsak azt a nyomot hagyta a mi tömegeinkben, hogy a kormányt vezető elvtársaink, hát mondjuk, jó munkát végeztek, és én nem tudom, nem volna-e helyes meggondolni, hogy mondjuk Münnich elvtárs, vagy Apró elvtárs lenne ilyen meggondolások alapján az előadó. Én ezt nem azért mondom, mintha nem volna bizalmam az elvtársak iránt, akik a napirendben javasolva vannak, alkalmasnak tartom őket arra, hogy előadják, de én csak ezt a politikai meggondolást vetem fel, hogy ebből a meggondolásból nem volna-e helyes, hogy ha a kormányban dolgozó egyik vezető elvtárs szerepelne előadónak.

FOCK JENŐ elvtárs: Az ülést folytatjuk, felkérem Kádár elvtársat, hogy a vitában elhangzottakra adja meg a választ.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs zárszava: Előbb az egyes felmerült kérdésekre szeretnék válaszolni. Cservenka elvtársnő és mások szóvá tették, hogy a kongresszus központi kérdése, vagy a fő célkitűzése nem eléggé emelkedik ki az anyagból. Mi egyetértünk ezzel az észrevétellel, helyes, ezt javítanunk kell.

A második kérdés, amit szintén sok elvtárs tett szóvá, hogy az anyag rendkívül kismértékben kritikus. A problémákat, amelyek léteznek, nem érinti. Ezt az észrevételt is jogosnak tartjuk. Mind a két fő dologban javítani kell a szövegen. Ezekre még szeretnék visszatérni majd a végén.

Felmerült itt az a kérdés, hogy a közvetlen pártmunkával és a pártszervezetek tevékenységével az anyag nem eléggé foglalkozik. Ez a megállapítás igaz, de az a javaslatunk, hogy ne bontsuk meg az irányelvek jelenlegi szerkezetét, és ne készítsünk egy önálló fejezetet ebből, mert akkor elkerülhetetlenül ismételnünk kell rengeteg kérdésben. Talán az elvtársak járuljanak hozzá, hogy a pártszervezetek munkájának és a párt munkájának néhány kérdésével erősítsük ezt a II. részt.

Felmerült Cservenka elvtársnőnél, hogy a tömegszervezeteket felsoroltuk, és a kérdésekkel mégsem foglalkozunk eléggé, ill. kimaradt a Nőtanács, a tanács maga, mint tömegszervezet, és más tömegszervezetek is. A szerkesztésnél nekünk mi volt a célunk? Mi szerettük volna elkerülni most is és magában a kongresszus tanácskozásában is azt, hogy a tömegszervezetekkel korábban szokásos, sablonos módon foglalkozzunk, és felsoroljuk az összes tömegszervezeteket, a szakszervezettől kezdve a Vöröskeresztig. Aztán, ha elfelejtünk egyet vagy kettőt megemlíteni, akkor az azt mondja, hogy tönkre van téve és meghalt; és akkor mindegyikről mondunk három sablonos mondatot. Ehelyett azt gondoltuk, hogy kiemelünk egyet vagy kettőt — itt leginkább a szakszervezet és a KISZ van kiemelve bizonyos mértékig, azután a tömegmozgalmak közül a Népfront —, és ezekkel kapcsolatban leszögezzük a párt állásfoglalását, mégpedig úgy, hogy az értelemszerűen a többi tömegszervezetek munkájára is vonatkozzon. Itt lehet mégis ilyen módon valame-

lyest tárgyalni a döntő kérdést, a párt és a tömegek kapcsolatát. Ezen a vonalon, a tömegszervezeteken és a tömegmozgalmakon keresztül.

Ami a tanácsokat illeti, elvtársak, itt még adósok a tudósok is, meg a politikusok is, meg mindenki, hogy mi az ördög is ez a tanács? Eddig már ismerjük azt a jellemvonását, hogy néphatalmi szerv, tehát dönt dolgokban, rendeleteket hoz, intézkedik; azután államigazgatási szerv, mert kormányutasításokat hajt végre, azután a gazdasági irányítás szerve — és fejlődik, erősödik ez a vonása —, és végül tömegszervezet. Nem bírjuk mi kifejteni ilyen tézisekben, hogy mi az a tanács. Az helyes, amit itt többen szóvá tettek, hogy esetleg utalva a tanácsrendszer erejére, húzzuk alá a tanácsok történelmi szerepét, vagy pedig azt, hogy mint rendszer kiállta a próbát. Itt van egy kis hiba a tanácsoknál, mert eredetileg mi azzal szerettünk volna foglalkozni, hogy hogyan és milyen irányban fejlesszük a munkájukat, az egyes vonalakon, de sajnos ezt kidolgozni ez ideig nem sikerült. S nincs is reményünk arra, hogy a kongresszusig frázisokon kívül valamit tudnánk mondani.

Arra gondolunk, hogy abban a bizonyos külön anyagban, amit a Központi Bizottság elé hozunk — hogy központi bizottsági határozattal kezdjünk dolgozni —, államigazgatási, néphatalmi szervek, gazdaságvezetés stb., ott a tanácsokkal nekünk komolyan kell foglalkozni és meghatározni, hogy milyen irányban vigyük tovább a munkát.

A diktatúra magyarázásáról, amely itt részben ilyen mentegetődzőleg van felvetve és nem támadólag, meg kell a szöveget újra nézni, hogy helyesen legyen felvetve. Azonban a politikai mérlegelésről nem szabad nekünk megfeledkezni. Azért nekünk számba kell venni, hogy a proletárdiktatúrában él vagy 7 200 000 felnőtt ember, abból azonban kommunista — mondjuk, ha a fiatalokat is számítjuk — 600 000 ember, erről nekünk nem szabad megfeledkeznünk. Ez olyan védekezés is, de nemcsak védekezés, mert annak idején az orosz bolsevikok ezt ki is fejtették, meg is magyarázták, hogy miért nagyon fontos politikailag, hogy még a proletárforradalom, a fegyveres felkelés kirobbantása is az ellenség támadására adott válaszként történt. Emlékeznek rá, hogy megtámadták a Pravda nyomdáját, és az volt az utolsó csepp.[93] Mert a politikailag elmaradt nagy tömegek szemében mindig a támadó a felelős és a bűnös. Nekünk ezt mérlegelni kell, hogy jól van, vagy nem jól van ez a diktatúra, de én azt hiszem, hogy politikailag hasznos az a fejtegetés, ami ott van. Akkor igenis az volt előtérben, és szükséges és helyes volt, és hogy ez a vonása jelenleg már nem olyan éles, és a jövőben valószínűleg még kevésbé lesz éles, és előtérbe kerül a gazdasági, kulturális, szervező vonása.

(Marosán elvtárs közbeszólása: Ez inkább regisztrál most, ez történt.)

Nem, itt arról van szó, hogy védekezünk, vagy nem, vagy támadólag vetjük fel. Meg kell még egyszer a szöveget nézni, lehet-e javítani vagy nem. Egyébként itt voltak észrevételek, amelyeket az irányelvekben nagyon nehezen tudunk érvényesíteni, de a kongresszus egész tanácskozásában lehet érvényesíteni. Pl. azt, hogy nálunk az anyagi érdekeltségre való apellálás túl hangsúlyos, mondjuk az öntudatra való apellláshoz képest. A kongresszus egész tanácskozásában fel lehet vetni, de itt a tézisekben nagyon belebonyolódni nem tudunk. Ez a kérdés itt bennünket a fő vonatkozásában érdekel, mint a szocializmus építésének egyik nagyon fontos eszköze, a szocialista bérezési elv és az anyagi érdekeltség. Más dolog az a kérdés, hogyan jelentkezik az agitációban.

Kiss Dezső elvtársnak volt egy sor észrevétele, ami helyes, és figyelembe kell venni. Felmerült, részben vitakérdésként — Török elvtársnál —, hogyan tárgyal-

juk a szakszervezeteket, hogy ott az ott dolgozó kommunisták tevékenysége révén változott meg a helyzet kedvezően, vagy hagyjuk úgy, ahogy most van. Én azt hiszem, meg lehet nevezni megfelelő módon az ott dolgozó kommunistákat is, anélkül, hogy ezt a jellegét változtatnánk, ami az összes szakszervezeti funkcionáriusra vonatkozik. Vannak erre ilyen bevált formulák: mondjuk elsősorban az ott dolgozó kommunisták munkája eredményeképpen.

Nem is térek ki olyasmire, mint pl. az ifjúság átnevelése nemcsak a KISZ feladata, hogy ne legyen ilyen kicsengése – ezek mind helyes észrevételek, amit meg kell nézni. Nem is volt az a szándékunk, hogy az ifjúság átnevelését a KISZ-nek adjuk.

Helyes az a megjegyzés is, esetleg utaljunk rá, hogy a magyar gazdasági élet szerkezete tartósan hátrányos. Meg kell ezt nézni, mert helyes a gondolat. Annak idején Magyarország félgyarmati ország volt, malmokat építettek stb., onnan ered a hibák egy része.

Van egy nagyon fontos kérdés: ne olyan kategorikusan írjuk, hogy néhány év alatt befejezzük a szocialista átalakítást a falun. Én azt hiszem, hogy a Kiss elvtársnak van igaza a K. Nagy elvtárssal szemben. Lehet az nagyon határozott, ami ugyanakkor megfelel a lenini önkéntességnek is. Valami olyasmi formulát kellene találnunk, hogy az a célunk, sőt még hozzá lehetne venni, hogy olyan politikai és egyéb munkát kell végezni, amelynek eredményeképpen ez lehetséges lesz, de a párt ezt meg akarja csinálni.

Szurdi elvtárs észrevételeivel általában egyetértünk; azt hiszem, helyes és lényeges, hogy a tizenöt év eredményei között legyen valami utalás a nép kulturális felemelkedésére is, és nemcsak ilyen gazdasági vonatkozásban.

Nem értenék egyet azzal, hogy a mezőgazdaság, a gazdaságpolitika megoldotta a lakosság élelmiszerrel való ellátását, és vegyük bele, hogy időnként a sertéshússal zavarok vannak. Ez valahogy nem a kongresszusi irányelvekbe való. Az van odaírva, hogy alapjában megoldotta. (Fock elvtárs közbeszólása: az van odaírva, hogy zavartalanul, Szurdi azt mondja, hogy ne hagyjuk meg a zavartalanul!)

[Kádár János]: Akkor azt kell írni, hogy alapjában. De nem mehetünk bele a részletekbe. (Fock elvtárs közbeszólása: ezt csak indokolásként mondtuk). [Kádár János]: A reáljövedelemnél kapcsoljuk össze a termelékenység emelésének arányát, azt hiszem, lehetséges.

Dabronaki elvtárs amit felvetett, hogy az összes fegyelmi határozatok érvényesek, csak a kizárás — a legsúlyosabb — nem lép azonnal érvénybe. Azt hiszem, ez így van. Óriási különbség van az olyan fegyelmi határozatok között, ami megrovást vagy egyebet oszt ki és aközött, hogy kizárják a pártból. Az, hogy ez így minden további nélkül, egy pillanat alatt ne történhessen meg, arra szolgál védelmül ez a szervezeti pont. Azt hisszük, hogy ez helyes, és meg kell tartanunk. Óriási minőségi különbség van még a szigorú megrovás végső figyelmeztetés és a kizárás között is. Ez már mondjuk az a jog, hogy védhesse a létét a párton belül az illető. Ahhoz ad bizonyos feltételeket, és helyes volna megtartani.

Itt van az, hogy az értekezlet kooptáljon vagy ne kooptáljon és hány százalékkal. Ez a javaslat nem érinti azt, hogy a Központi Bizottságnak joga van 15%-ban kiegészíteni önmagát, ez megvan. Itt arról van szó, hogy a pártértekezletnek ugyanannyi joga feltétlenül van, de lehetne nagyobb jogot is adni. Itt egy páran beszélgettünk közben, és az a véleményünk, hogy eltekinthetünk ettől, hogy a pártértekezlet 30%-ban kiegészíti – nem kell. Ti. a normális pártélet időszakában

a 15%-os kooptálás joga a Központi Bizottságnál elegendő, ha meg abnormális viszonyok vannak — gondoljanak 1956-ra —, akkor minden jóváhagyás, pártértekezlet nélkül a kétharmada kicserélődött a Központi Bizottság tagjainak. Nem szükséges, elállunk ettől a javaslattól. Marad továbbra is a Központi Bizottság joga a 15% kooptálásra.

Fontos politikai kérdés, amit felvetett a Dabronaki elvtárs, hogy az embereknek egy jelentős része nem azért támogatott minket, mert internacionalista volt, vagy azt elfogadta, hanem egyszerűen a normális élet után vágyódott. Talán nem is úgy, hogy béke vagy háború, hanem mert nem akarja, hogy ha munka után megy haza, keresztüllőjék az oldalát. Bizonyára hatalmas tömeg volt, amely emiatt volt mellettünk, és ezt érzékeltetni tudjuk. Vagy ilyen formában, vagy fordítva, hogy a legöntudatosabb dolgozók tömörültek a párt körül, mert elfogadták, és ez vitte az egész népet.

Azt, hogy minden családnak önálló lakás, itt helyes korrigálni, mert tényleg félreérthető, és a mi álláspontunknak megfelelően le kell szögezni, hogy állami eszközökkel, az érdekeltek saját erőfeszítéseivel, szövetkezeti lakásépítéssel stb. együttesen el kell érni, hogy tizenöt év alatt a családoknak önálló lakása legyen. Ezt így korrigálni kell, ez helyes.

Felmerült az anyag tárolásának a gondja. Azt hiszem, így ezt ide mi nem vehetjük be. Szélesebb értelemben igen. Nemcsak a termelés növeléséről kell gondoskodni, hanem arról is, ami annak a folytatása: a megfelelő elosztásról, értékesítésről stb. De a raktárkérdést ide nem vehetjük be, nem ide való.

Hogy milyen irányban akarjuk az ipart fejleszteni, hogy ez határozottabban legyen benne? Megmondom, elvtársak, vannak nehézségeink. Különböző okokból addig nem tudjuk elkészíteni az ötéves terv irányelveit. Ha fordítva lenne, ha az megvolna, abból a leglényegesebbet ide beleszerkeszteni könnyebb lenne. De az ötéves terv irányelvei attól a tárgyalástól is függtek, amely most pénteken fejeződött be Moszkvában.[94] Annak is függvényei voltak. Meg kell vizsgálni, van-e mód arra, hogy itt még határozottabban vegyük bele. Egyébként azt helyesnek tartjuk, vagy tartom, amit itt felvetett Valkó elvtárs. Az egy fontos kérdés, hogy ne ugorjuk át a bányászat, kohászat kérdését. Ezen túl azután, hogy mennyire lehet ott a részletekbe menni, a jelen pillanatban nagyon sokkal több részletet most mi ebbe nem tudunk belevenni. Ezért a referátumomban utaltam rá, képzeljék el az elvtársak úgy, hogy ez az ötéves terv irányelveivel együtt fog a közvéleményben jelentkezni [sic!]. Sőt, lesz egy egész jelentős párton kívüli réteg, amelyik azt fogja tulajdonképpen tárgyalni és megkapni, az ötéves terv irányelveit, és ott ezeknek természetesen benne kell lenni.

Volt olyan javaslat, hogy az ellenforradalmi felkelésnél nevezzük meg közelebbről az egyetemeket és az irodalmat. Én azt hiszem, hogy ez helyes észrevétel. Erre lehet utalni, hogy az ideológia területén, de meg lehet a közelebbi helyet is nyugodtan jelölni. Egynéhányszor, azt hiszem, ezt megjelöltük és megneveztük, talán javára válna.

Volt észrevétel, már a Nógrádi elvtársnál és Uszta elvtárs is szóvá tette, ez a hadsereg szerepe. Helyes az, hogy mikor arról van szó, hogy kik fogtak fegyvert, ott korrigáljunk. Ez helyes. De ott utalni kell arra, hogy igenis a hadsereg, a katonák, az államvédelmisták, a rendőrök stb. egy része mindvégig harcolt. Ezekből és másokból, akik akkor jelentkeztek a néphatalom védelmére, lett megszervezve a karhatalom. Ez helyes és szükséges. Hogy a néphadseregre ezen túl hogy tudunk

még utalni, az egyelőre nem világos előttünk. Azt ellenben célszerű lenne a szövegbe belevenni valami módon, hogy újjászületett a néphadsereg is, és ebben a harcban született újjá, mert ez teljesen megfelel a valóságnak.

Amit Nógrádi elvtárs javasolt, azok közül egy sor helyesbítés használható, másokat nem tudunk felhasználni. Azt hiszem céltalan lenne itt bemenni annak részletezésébe, hogy a népfront miről világosítja fel az embereket. Ez itt nem célszerű.

Hogy ne keverjük össze a pedagógusokat és tanulóifjúságot, ezt meg kell nézni, és ha ilyen kicsengés van, korrigálni kell. Tényleg nem helyes így összeragasztani, hogy neveljük a pedagógusokat és a tanulóifjúságot.

Az algériai háború helyes – sőt, ott majd egy sor ilyesmit meg kell nevezni. Itt van Indonézia, Algéria, Fekete-Afrika népei,[95] a jelenleg értelmesen csoportosítható ilyen kérdéseket vegyük bele. Ez elvi állásfoglalás természetesen.

A párt nevének megváltoztatása. Mi egynéhányan a szünetben konzultáltunk, és egyetértünk azokkal az elvtársakkal, akik ezt elutasítják, hogy ne változtassuk meg. Felmerült nálunk is, már korábban, még az előkészítő munka kezdetén, és a Politikai Bizottság elvetette. Mindenféle egyéb ok mellett többek között olyan ok is van, hogy jelenleg van egy forradalmi kicsendülés, meg presztízse a Magyar Szocialista Munkáspártnak. A magyar dolgozó tömegek előtt is és a nemzetközi munkásosztály előtt is. Félreértésekre is vezethetne. A másik okunk, hogy nem olyan sok éve történt nálunk sem a két munkáspárt egyesülése. És ez az egyesülés is alá volt vetve egy új próbának 1956-ban és 57-ben, még egy kicsit ez friss. Olyasmiről is beszéltünk, hogy a szó legegyszerűbb értelmében nem jó, ha egy párt két évenként változtatja a nevét. Ez sem jó! Ilyen meggondolások miatt mi ennek ellene voltunk, és az a javaslat, hogy ne vegyünk mi ilyesmit az irányelvekbe.

A hadsereg szerepe nem jön ki jól – mondta az Uszta elvtárs, és közben egynéhány nagyon szép megfogalmazását adta annak, hogy mi a hadsereg. Itt szeretnék egy gondolatot felvetni — ez saját egyéni véleményem —, hogy valamikor sort kell nekünk keríteni arra, hogy a hadseregben a politikai munkát jobban koordináljuk a párt általános tevékenységével, mert van egy valamiféle elválása a dolognak. Meg kell mondanom, hogy a hadseregben dolgozó kommunistáké a vezető szerep ebben az elválásban. Ennek megvan a maga reakciója: hogy a párt általános munkában eltűnik a hadsereg. Azt hiszem, már volt is erről szó. Nehezen felfogható számunkra, hogy most pl., mikor az alapszervi választásról volt szó, mi az ördögnek kellett nekünk két határozat erre: egy, hogy a pártban hogyan történjen, azután még egy, hogy a hadsereg szervezeteiben hogyan legyen. Mert most is úgy jártunk, hogy két határozatban rendeztük. Inkább majd vizsgálnunk kell azokat a tennivalókat, amelyek egy kicsit [a] hadseregben élő pártszervezetek tevékenységét és általában a pártszervezetek tevékenységét jobban összeforrasztják. Nem lehet az ott dolgozó embereknek más irodalmat adni, más propagandát, más agitációt, mert egy kicsit ez mindig elválik. Általában a pártnak is egy kicsit jobban kellene hangsúlyozni, hogy a hadsereg a nép része stb., mert itt is van hiányosság. Nekünk tanulmányozni kell ezt az egész kérdést jobban.

A parasztság megállta a helyét 1956-ban: ez igaz. Hogy a szövegben hogy tudunk erre utalni, azt nem tudom, mert egyedül ezt nem lehet tárgyalni. Akkor azt kellene felvetni, hogy a munkásosztály hogy állta meg a helyét, azután, hogy a parasztság, az értelmiség. Ez egy olyan kérdéskomplexum, hogy ezekben az irányelvekben mi belemenni nem tudunk. A másik dolog, ami kicsit komplikálja a

kérdést még, az a nagy egyetértés, ami mondjuk 1957-ben kialakult, 1958-ban a párt és a paraszti tömegek között, az most egy kicsit vitássá változott, a szövetkezeti mozgalom erőteljesebb fejlesztése következtében. Ennek ellenére el tudom képzelni, hogy a beszámolóban magában utalhatunk mi arra, hogy az egyes társadalmi osztályok, rétegek hogyan viselkedtek 1956-ban. De a tézisekben ne emeljük ki a parasztság helytállását.

A Rákosi-dolog: azt hiszem, hogy az alapgondolatában Uszta elvtársnak igaza van, hogy a kritika teljesebb, és tulajdonképpen erősebbé válik azáltal, ha utalunk arra, hogy Rákosi Mátyás mikortól meddig pozitív irányban tevékenykedett. De akkor ő meg rosszabbul fog járni személyiségileg, mert akkor utána annak kell jönni, hogy mi történt ővele? Azt kell mondani, hogy elhagyta a marxizmust, meg nem tudom én, mit hagyott el, úgyhogy egy ilyen vonással kiegészíteni, azt hiszem, az Uszta elvtársnak igaza van, reálisabb, hitelesebb és erősebb lesz a kritika. Csak arra kell vigyáznunk, hogy érték-oldalakat nem szentelhetünk [sic!], mert eltorzítjuk az egész irányelveket.

A nyugatnémet hadseregre helyes volna utalni, a nemzetközi kérdéseknél, a Nyugat-Németországban folyó fegyverkezésre.

Itt van, hogy hogyan szabadult meg a párt a karrieristáktól és az ellenséges elemektől. Mi is fogalmaztuk ezt már hatféleképpen. Először azt mondtuk, hogy megszabadult. Ez a nagy kategóriát illetően igaz, és ez használható is. Hátránya, hogy ez az összes pártszervezetek és kommunisták számára azt jelenti, hogy megszabadultunk, holott az ő számukra, a napi munka szempontjából nem szabadult meg maradéktalanul. [sic!] Itt még egyszer meg lehetne fontolni, hogy tudnánk ilyesmit megfogalmazni, ami azt jelenti hogy lényegében megszabadult. Talán így valahogy: hogy lényegében megszabadult, vagy ehhez hasonló formulát választanánk. Azért nem célszerű csak így mondani, hogy megszabadult, mert azért tudjuk, hogy ez 100%-ig nem igaz.

Itt felvetődött, hogy a népgazdasági fő tervszámot adjuk meg a mezőgazdaságnál, az iparhoz hasonlóan – ez helyes. Csak sajnos ezt is majd szeptember második felében tudjuk meg, hogy ez mennyi. A jövő hét közepéig kell beírni, dehát majd megcsináljuk valahogy.

Felmerült az, hogy a városi kispolgárság szövetséges. Lenin tanításai szerint feladata a pártnak, hogy a szocializmus építésébe az összes dolgozó osztályokat, a kispolgárságot is vonja be. Lehet, hogy itt nem jól jön ki a szöveg, vagy nagyon kiugrik, meg kell vizsgálni. Talán fel kell cserélni, hogy vonja be, vagy sikerrel bevonja. Valamit lehet itt mondani erről a folyamatról, hogy igenis, most segítik a szocializmus építését.

Akár akarják objektíve, akár nem akarják. Helyes Sági elvtársnak a kiegészítő észrevétele, hogy az ellenforradalom átmenetileg visszavetette, vagy törést vitt hazánk szocialista fejlődésébe, és sok más hátránnyal járt. Ez helyes. Helyes Major elvtárs észrevétele is. Be lehetne venni, hogy a kulturális irányelvekben megjelölt feladatok végrehajtása. Helyes. Elvileg feltétlen helyes. Ilyen általános utalás történjen rá. Nezvál elvtárs általános zúgással találkozott, mikor ajánlotta, hogy az igazságszolgáltatás szerepét jobban emeljük ki. És ez nem véletlen. Mindenki ismeri a történetét neki, hogy ez hogy ment. Az első időszakban úgy ment, hogy a rendőrség vagy a karhatalmisták elfogták, bevitték, átadták, kiengedték, majd újra elcsípték, bevitték, még jó, hogy közben megborotválták az illetőt. Aztán később lábraállt. Nagyot segített, hogy a népbíráskodást újra bevezettük. Nehéz ezt így

egyszerűen belevenni, és azt mondom, tekintsünk is el tőle, mert nem szükséges azt itt részletezni, hogy az igazságügy, mert az kritika nélkül nem megy ma. Majd Nezvál elvtárs felszólalhat a Kongresszuson, és elmondhatja, hogy milyen érdemeik vannak. Csak vigyázzon, mert megtámadja az utána következő. Ezt a tézisbe nem vehetjük így bele. A társadalmi tulajdon védelmét helyes bevenni.

Ami az építőipar fejlesztéséről szólt, az benne van tulajdonképpen, de talán a szövegezésen lehetne változtatni még. Kissé homályos, és valahogy előbb jön az anyagipar. Az építőiparnak a gyáripari része korszerű, tényleg korszerű. A Szovjetunióban, s másutt elismeréssel szólnak róla. A lakásépítési technikánk azonban elavult. Sem a Szovjetunióban, sem az NDK-ban téglával már nem építenek tömegesen lakásokat, hanem előregyártott elemekkel. Ez tényleg olyan feladat, amit meg kellene csinálni. El lehetne gondolni, hogy a lakásépítésben is korszerű színvonalra kell emelni a technikát, és rá kell térni az előregyártott elemekkel való tömeges építkezésre.

A pártapparátusban dolgozó káderek helytelen magatartásáról lehet szó, olyan értelemben, ahogy az elbizakodottság ellen legyen itt valami tézis, de nem úgy, hogy az apparátusban dolgozók. Ezt így nem lehet az irányelvekbe bevenni, itt kommunistákról lehet szó. A központi utasítások kötelező erejére van utalás itt, meg kell nézni, talán erősíteni lehetne azt.

A választás megsemmisítésének joga ott benne van, bizony általános felhatalmazás megokolt esetben. Eddig is így volt. Azt kell mondani, ki kell fejteni, mi az a megokolt eset, hogyha a párt politikájával szemben álló platformon, vagy azzal szemben álló többség vezetőséget választ. Nincs értelme itt a részletezésnek.

Orbán elvtárs felvetette, hogy a pártszervezetek feladatairól és a klasszikus dolgokról többet mondjunk. Itt meg kell említeni, hogy az elgondolás az, hogy ezek az irányelvek tulajdonképpen a Központi Bizottság beszámolójának a tézisei. Maga a beszámoló szerkezete az lehet, hogy nem lesz ezzel azonos, mert az követi a klasszikust, ami mindig a nemzetközi feltételekkel kezdődik és végül a párt fejlesztésével meg a pártszervezet munkájával végződik. Ez nem elvi kérdés, és lehet, hogy ott lehet ilyen felépítést választani, itt a szerkezetet már nem tudjuk felforgatni.

A tudományokkal kapcsolatban a tizenötéves távlati tervekre való utalás, azt hiszem helyes. Helyes, mint összes tudományokra vonatkozó nagy feladat. Tudományos tanács, meg mit tudom én mi. Azt hiszem, javítja a dolgot, ha elfogadjuk azt a javaslatot, hogy emeljünk ki néhány tudományágat. Hasonlóan néhány iparághoz, fizika, kémia, műszaki tudományok, helyes. Az is helyes, hogy mondjuk meg, hogy az iskolareform célja közelebb hozni az iskolákat az élethez, az üzemekhez, a munkához. Helyes. A műszaki ismeretek terjesztésének feladatát talán máshova vegyük, mert nem bírunk minden kérdést ide belesuszterolni.

No, hogy a sport nincs ott. Ez igaz. Nem lehet, hogy beletegyünk egy frázist, hogy a sport is fontos, vagy kezdjük kifejteni mi az a sport. Lehet, hogy a népesség, a lakosság, a fizikai, szellemi kultúra, vagy valami ilyesmi.

Felmerült a kötelezettségek a nemzetközi munkásmozgalommal szemben vagy iránt, a hozzáállás a békés versenyhez. Azt hiszem, ez helyes. Ezzel kapcsolatban felmerült, hogy keressünk versenypartnert. A kongresszusig nem találunk. Azért ez egy bizonyos tanulmányozást kíván, nekünk nem olyan kézenfekvő, mint a Szovjetuniónak, mert mi azért kicsik is vagyunk a táboron belül, mindenféle bajunk is volt. Már felmerültek olyan gondolatok, hogy bizonyos mutatóknál mi

tudnánk mondani, el is lehet képzelni, vegyesen vagy ilyen vagy olyan téren Olaszországot elhagyjuk. Nem egy általános partnert keresni, hanem esetleg utalni egyikre, vagy másikra. Majd ki kell keresni talán egy partnert, bár ez nem feltétlen szükséges. A Szovjetuniónál egész más ok miatt van, mint ahogy nálunk.

Van egy javaslat, hogy a fejezetek bevezetésének is adjunk számot. Meg kell nézni, ez egy elég klasszikus szövegezési forma, hogy minden fejezetnek van egy általános bevezetője. Azután jönnek a tételek. Mi ezt követtük, mert az első tételek azok mindig olyan általános jellegű bevezető dolgok. A számozással egy bajunk volt, hogy az egyik szövegnél felfedeztem, hogy a szektások kerültek a 13. szám alá. Később az átdolgozásnál ez is változott, anélkül, hogy ebből problémát csináltunk volna. Féltem, hogy a jövőben elnevezik őket 13-asoknak. Szirmai ajánlott egy olyan megoldást, mint a szállodáknál van, hogy ne legyen 13-as szám. Nem fogjuk az általános bevezetőt megszámozni, mert alatta jönnek maguk a tételek és önálló kérdések.

Kinek van joga fegyelmi határozatot nyilvánosságra hozni? Itt arról volt szó, hogy a felsőbb szerv engedélye kell, hogy a párt keretein túl nyilvánosságra hozzák. Ez a tulajdonképpeni kérdés. Először volt úgy, hogy a sajtó. Nem lehet csak sajtót, mert van rádió, televízió, azt mind nem sorolhatjuk fel, azért választottuk ezt a formát, hogy az alapszervezet határain túl kivinni csak felsőbb szerv engedélyével lehet. Meg kell még egyszer nézni ezt a szöveget, talán még pontosabb lehet.

Kreszán elvtárs tett egy pár olyan javaslatot, ami növelné az irat agitatív erejét. Sajnos, azt hiszem, ezek a számok nincsenek a kezünkben, de az idő nagyon sürget minket. Majd lesz egy javaslatom, esetleg lehet majd a későbbiekben is felhasználni, ha össze tudjuk szedni ezeket a számokat. Most nem tudjuk, mert nincsenek meg egyszerűen a számok, meg számvetések nincsenek, hogy forintban mennyit jelent.

A dieselesítést azt be lehet venni. Van ott sok minden rokon kérdés a dolognál, csak ezzel is úgy vagyunk, hogy jobb volna csinálni, mint mondani. Már annyiszor mondtuk és olyan keveset csináltuk, hogy most már az van történelmileg napirenden, hogy csinálni kellene. Annak ellenére azt hiszem, helyes volna bevenni. Egy nagy kérdés ez. Az ipar műszaki fejlesztésének, sőt külkereskedelmünknek is egy nagyon nagy kérdése ez. Helyes volna ezt mégis megnevezni.

K. Nagy elvtárs, amit felvetett, az átszervezésnél nagyon meg kell a szöveget nézni, hogy tényleg félreértés nélküli és kategorikus legyen, hogy a pártnak az az elhatározása, hogy a legközelebbi években befejezi, és ugyanakkor a szöveg megmondja, hogy ez az önkéntesség alapján történt. A feltételeket kell megteremteni a befejezéshez. A kulákkérdésnél lehet utalni, sőt kellene is arra utalni, hogy ez az osztályharc közepette megy végbe. Lehetne ez egy-két szó csak, s ez nem ártana a dolognak. Szó van arról, hogy az elmaradt nézetek milyen gátat képeznek, hogy ez az osztályharc is gátat képez, nemcsak az elmaradt nézetek.

A nagyüzem kialakításának gyorsabbá tétele a mezőgazdaságban. Itt csak arról beszélünk, hogy a szocialista mezőgazdaságot akarjuk megteremteni. Lehet utalni rá. Helyes az, hogy a paraszti jövedelem emelkedjen, a termés, a többletermelés arányában. Ez nagyon helyes énszerintem.

Valkó elvtárs, amit felvetett, hogy a kongresszustól a gyorsabb fejlődés meghirdetését várják, ez igaz, és különösen alacsonyak a számok a Szovjetunió XXI. kongresszusáénak, már viszonylatában is alacsonyak [sic!]. Nem az abszolút számról van szó. Ezen nagyon nehéz változtatni, mert a lehetőségeink korlátozottak. Itt

a számokat egyszerűen nem tudjuk korrigálni. Ahhoz tartjuk magunkat, hogy azokat a számokat vehetjük csak, amelyek az eddig ismert tervszámokból adódnak. Egyébként olyan meggyőződés él bennünk, hogy a tényleges végrehajtás menetében az eredmények nagyobbak lesznek. Én helyesnek tartom Valkó elvtárs gondolatát. Lehetne utalni, hogy ezt a fejlődést lehet gyorsítani tömegmozgalmakkal, öntudatos dolgozók kezdeményezéseivel, és a többi. Azt is lehetne utalás formájában belevenni, hogy a reményeink szerint túl tudjuk teljesíteni. Mind a kettőt bele lehet venni, de számokban nem tudunk nagyobbakat mondani. Ami magát a kérdést illeti, igenis elképzelhető, hogy a kommunizmusba nagyjából azonos időszakban érkezünk el, és 65-ig még viszonylag hátrább maradunk. Ez elképzelhető. A kommunizmus az nem öt év alatt fog felépülni. Talán emlékeznek a formulára, hogy a kommunizmus építésének széles kibontakoztatása ez a terv, nem a kommunizmus felépítése. Azonkívül a Szovjetunió fejlődésének olyan szakaszában van, amikor 42 éves munka gyümölcsei már megérettek, és a fejlődés gyorsabb lendületet vesz. Mi még nem vagyunk ebben a szakaszban.

A bányászatról, a kohászatról már szóltam, bele kell venni. A dogmatizmus hordozói: talán inkább úgy, hogy a szektás magatartást tanúsítók között nemcsak kispolgárok vannak, hanem vannak becsületes dolgozó, fizikai munkások is, parasztok, meg mindenfélék. Ha tudunk rá valahogy utalni, valahogy majd érzékeltetni fogjuk. Mi itt a társadalmi gyökeréről beszéltünk, ezért került előtérbe a kispolgárság.

Török elvtárs tett észrevételeket. A téziseknél felemlítette a bizalmiaknál előállt új helyzetet. Én azt hiszem, helyes volna a szakszervezetnél utalni erre, amiről itt szó van. Tényleg most már a kommunisták által irányított osztályöntudattal rendelkező, párton kívüli funkcionáriusok tömegeire is van építve. Szóval egy ilyen utalás is helyes. Fölvetette az előadók kérdését. Mi, itteni politikai bizottsági tagok beszélgettünk a szünetben erről. Mi azt ajánljuk, hogy a Központi Bizottság fogadja el a javasolt előadókat, akiket itt javasoltunk. Itt Török elvtárs kicsit összekevert két különböző dolgot. Mi annak idején arról beszéltünk, hogy amikor a nép előtt föllépünk, akkor jusson előtérbe a párt, és ne csak a kormány jelentkezzen. A néptömegek lássák, hogy a párt irányítja még a kormányt is. Akkor arról volt szó, itt meg egy pártkongresszusról van szó, ahol nem kell kifejezésre juttatnunk, hogy a kormány vezetése is érvényesül. Ez egy pártkongresszus. Egyébként ehhez nekünk gyakorlati okunk is van erre az elhatározásra, azonkívül, hogy ez elvileg teljesen rendben van, hogy a három referens ugye a párt három titkára, ez elvileg teljesen rendben van a kongresszuson. A gyakorlati elgondolás a személyek helyzetéből adódik, mert Fock elvtárs megjött a szabadságáról, az Apró elvtárs meg hétfőn fog menni és mindenféle egyéb okai is vannak, ami nem egy nagy elvi kérdés. Természetesen, azért a személy sem utolsó. Mi azt ajánljuk, hogy ne változtassunk rajta, mert elvileg nem azonos kérdésről van szó, mint ott.

Török elvtárs fölvetett egy pár kritikai megállapítást a PB felé, amelyben elvileg teljesen igaza van. A Központi Bizottság már másodízben azt a bizonyos három hónapos határidőt nem tartotta be az ülésezést illetően. Ez elvileg helyes. Erről vitatkozni nem lehet. Megmondtam, mi ennek az oka. Legfeljebb saját egyéni véleményemet fejezhetem ki, amikor megmondom azt, hogy nem rossz a Politikai Bizottság lelkiismerete ebben a kérdésben, mert ha 56 óta megnézzük az átlagos ülésezési időt, akkor kiderült, sokkal sűrűbben üléseztünk, mint három hónap. De nem is ez a döntő. A döntő az, hogy nem hiszem, hogy az elvtársak meg tudnának

nevezni — hát a legelső időszak zavaros heteit nem számítva — egyetlen olyan lényeges kérdést is, amikor a Politikai Bizottság a Központi Bizottság nélkül hozott volna olyan nagy horderejű határozatot, és én azt hiszem, ez a dolog lényege, és ezt be kell tartanunk. Énnekem személyileg az a véleményem, hogy azért ülést tartani, hogy formálisan oldjuk meg a kérdést, nem sok teteje van. Elő lehet mindig kaparni valamit. De ha mi úgy kezdjük az üléseket szervezni — már volt ilyen időszak —, hogy a naptárra nézünk, és azt mondjuk, „már három hónapja már megint nem ültünk össze, szedjünk össze, szedjünk össze valami kérdést, hogy már ülésezzen ez a Központi Bizottság", én azt hiszem, ez volna a helytelen kérdés. Ilyen helyzet adódott elő, azért a munka ment, és vegyék figyelembe az elvtársak, hogy öt hétig, hat hétig a munkából ki voltak kapcsolódva emberek a távolkeleti út miatt, egyébként szabadságolások is voltak. Ismétlem, a lényeg az, hogy tartsuk be tényleg a szervezeti szabályzat rendjét különösen annak lényeges tartalmát illetően, a kollektív vezetésnek megfelelően. A Központi Bizottság hatáskörében ne járjon el a Politikai Bizottság.

Ami a termelői árak nem kielégítő előkészítését illeti, én nem tudok a Török elvtárs kritikájával vitába szállni, mer utólagos tapasztalatok alapján nyilvánvaló, hogy elő lehetett volna jobban is készíteni. Hát persze ilyesmiről van szó, hogy már mások is csináltak ilyet. A németek meg a csehek is két és fél évig csinálták, kb. ilyen zavarokkal, mint nálunk, és mi igyekeztünk ezt rövidebben csinálni, de becsúsztak hibák. Sajnos az áraknál az a baj, hogy azoknak csak egy részét tudják a központi szervek megadni, a többit ott kell elkészíteni a gyárban. Egy sor cikknek az árait ott dolgozzák ki. Úgyhogy hiba volt a végrehajtásban, s most a korrigáláson kell még egyszer annyit dolgoznunk, mintha eredetileg több biztonsággal hajtottuk volna végre.

Ami a gazdasági vezetés fejlesztését illeti, ezt ismétlem, ide fogjuk hozni a Központi Bizottság elé. Rögzíteni akarjuk a feladatokat. Valamilyen formában lehet utalni az irányelvekben is arra, hogy ezt fejleszteni kell.

Megemlítettem azt a bizonyos MDP-feloszlatást. A javaslatunk az, hogy ez az irányelvekben ne szerepeljen. Elgondolható, hogy a Központi Bizottság beszámolójában a kongresszuson megemlítsük. Itt nem célszerű azért bevenni, mert hiszen az a szándékunk, hogy publikáljuk, és ezekkel a tényekkel az egész nép fog foglalkozni. Az viszont egy korlátolt jelentőségű kérdés ma, amit célszerű a párton belül elintézni, mondjuk úgy, hogy véglegesen. Itt a javaslat az, hogy ide ne vegyük be, és a beszámoló előkészítésénél, esetleg a szóbeli beszámolóba bevesszük. Ez célszerűbb. Azon az ülésen, amire összejön a Központi Bizottság a kongresszust közvetlen megelőzően, esetleg ott majd visszatérünk erre a kérdésre, hogy fölvessük, vagy ne vessük, vagy hogyan. Mert egy elég bonyolult és zavaros kérdés. Hát ennyiben így az egyes észrevételekre. Amikre nem reflektáltam, azok között olyan nincs, amivel mi nem értenénk egyet.

Na most, hogy hogyan és miképpen használjuk föl ezeket. Hát, ami a vitát általában illeti, véleményem az, hogy nagyon okos volt és nagyon sokat segített az irányelvek szövegének további javításához. A Politikai Bizottság számára nagyon megnyugtató, hogy a Központi Bizottság a politikai értékelések lényegével alapjában egyetért. A vitában elhangzott észrevételek felhasználását illetően azonban csoportosítani kell az itt felvetett gondolatokat, javaslatokat, mert itt a következő lehetőségek mutatkoznak. Ami az irányelveket illeti, a következőket ajánlom: fogadja el a Központi Bizottság azzal, hogy itt még korrigálás és szövegezési javítás

történik. Mi azt gondoljuk, hogy egynéhány napon belül eszközöljük a javítást, amit itt meg lehet csinálni, és valamikor a jövő hét közepén ki kell bocsátani abban a bizonyos párton belüli körben, amiről itt szó volt. Utána úgy véljük, hogy mód nyílik a szöveg még egyszeri és további javítására is. Az elvtársak megkapják a korrigált szöveget mondjuk a jövő hét második felében. Kérjük, hogy miután megkapták, két héten belül írásban küldjék be a Titkárság, vagy a KB Iroda címére, ha még vannak észrevételeik. Mi úgy gondoljuk, hogy a publikálás előtt még egy valamilyen javítással szeretnénk elkészíteni. Kérjük, hogy ehhez járuljanak hozzá. De akkor már ezt napirendre és vitára nem bocsátanánk. Átszövegezzük, szétküldjük, a Központi Bizottság pedig két héten belül írásban küldje meg mint észrevételt, azt még egyszer összegezzük, megnézzük, milyen javítási lehetőség van, azt eszközöljük, azután publikáljuk. Tehát ez a felhasználás egyik lehetősége.

Na, most a másik, amit itt figyelembe kell venni. Készül az ötéves terv irányelve. Az észrevételek egy részét ott is fel lehet használni. Azután a Szervezeti Szabályzat módosítására vonatkozó javaslatban lehet érvényesíteni, a kongresszusnak benyújtandó határozati javaslatban is, bár arra gondoltunk, hogy most nem készítenénk egy harmincoldalas határozati javaslatot. Tulajdonképpen lényegileg újra ugyanazt meg kellene ismételni az irányelvekben. Arra gondolok, hogy egy olyan határozati javaslatot nyújtanánk be, ami rövid, és ami jóváhagyja a kongresszusi irányelveket, az ötéves terv irányelveit, a Szervezeti Szabályzatra benyújtott javaslatokat. Ez az elképzelés. De lehet ott is még valamit aláhúznunk. Na, most a fölhasználás további lehetősége, hogy ott el fog hangzani három beszámoló.

Azonkívül lesznek még ott külön fellebbezési, vagy nem tudom miféle kérdések tárgyalva. Na most, három beszámolóban lehet felhasználni. Mind a három beszámoló alkalmat ad arra, hogy bizonyos kérdéseket felvessünk, amit itt nem tudunk belesajtolni. Ebből nem csinálhatunk egy 150 oldalas könyvet. Ez is olyasmi, hogy napi értelemben használhassák az emberek, a kommunisták. Tehát három referátum lesz. Nekünk például az volt az elképzelésünk, hogy a Szervezeti Szabályzat kapcsán lesz egy referátum, nem tudom milyen keretben, egyórás, másfélórás, valamilyen keretben. Erről a módosításról – hát azzal tíz perc alatt készen lehet, hogy az mit javasol. Ellenben ez alkalmat ad arra, hogy a pártmunka néhány kérdéséről beszéljünk. Abban a beszámolóban. S azt a későbbiekben felhasználjuk. Kritika, önkritika, meg kádermunka, meg sok olyan kérdés van, amiről lehetséges a Szervezeti Szabályzatról szóló referátumban beszélni.

Ezenkívül van még egy elgondolás. A Politikai Bizottságnak van rá határozata. Nem emlékszem pontosan, úgy tudom, hogy kilenc felszólalást készítenénk elő még a kongresszusra. Ezeknek az a célja, hogy egy-egy fontos kérdéscsoportot még mélyebben világítson meg. Itt különböző központi bizottsági tagokra gondolunk, hát így pl. az állami irányító munka kérdésében az a tervünk, hogy a Münnich elvtárs tartson egy megfelelően előkészített felszólalást, a gazdasági kérdésekben az Apró elvtárs, a kulturális kérdésekről Kállai elvtárs s így tovább, ki van osztva, akikre egy-egy ilyen nagyobb kérdéscsoport, tulajdonképpen a munkájuk értelmében is vonatkozik.

Visszatérek még egyszer az itt érintett két fő kérdésre: a célra. Arra a célra, amit mint legfontosabb és összefoglaló célt a kongresszus a tömegek számára adhat. El lehet képzelni, hogy mindjárt a bevezető részben, ahol arról van szó, hogy a kongresszus erősítse meg ezt a politikát, hagyja jóvá, vagy utasítsa, hogy ezt folytassák – ott mindjárt lehet az általános központi kérdésekről beszélni. Ez nem

egy borzasztó dolog, ez elképzelhető. Ott elgondolható, hogy erősebben legyen kiemelve, mint itt a szövegben. Meg van jelölve a társadalmi cél, és az világos; mi azt megszövegeztük, csak egy kicsit eltűnt a szövegben. A szocialista társadalom alapjainak a teljes lerakása, meg az alapok lerakásának a befejezése. Ez a társadalmi cél. Még hozzá lehet olyasmit is fűzni, hogy ami a társadalom osztályszerkezetét illeti, bizonyos kispolgári rétegtől, vagy nem tudom én mitől eltekintve, két alapvető nagy dolgozó osztály legyen az országban, amelyen a társadalom nyugszik: a munkásosztály és a szocialista parasztság. Ezt is meg lehet ott mondani. Tömören. Aztán el lehet képzelni, hogy az ország termelésének emelésére irányuló célt ott sommázva megmondjuk, hogy az iparban és a mezőgazdaságban mit kell elérnünk. A társadalmi cél az osztályszerkezet megváltozása, a termelés fejlesztése, ipar, mezőgazdaság, több nem is kell; a két fő szám. És végül, hogy ezeken keresztül, esetleg szám nélkül, a dolgozó nép életét magasabb színvonalra emeljük gazdasági és kulturális tekintetben. Lehet egy ilyen sommázás a bevezető végén, és akkor megfelelően kifejteni.

Ami a problémákat illeti: ez a nehezebb dolog. Elvtársak, arról van szó, hogy megmondjuk: politikailag mi a legfontosabb ennek a kongresszusnak kapcsán; részben az elvtársakra vonatkozóan, részben a széles tömegekre, s egyben a nemzetközi munkásmozgalomra. Én azt hiszem, a legfontosabb az, hogy ezt a politikai vonalat és a pártmunka stílusát továbbvigyük. Azt hiszem, ez a döntő. A tervektől sem félnek úgy az emberek, még ha a szám nem is olyan magas. Ők most már láttak ilyet, hogy elkezdtünk egy hároméves tervet, s menet közben a célt feljebb emeltük a hároméves terven belül. Ők tudják, hogy ez lesz ezután is, ez a józan számvetés, a lehetőségek kihasználása; ez adja meg a garanciát, hogy lehet és érdemes dolgozni. Én azt hiszem, hogy ez a döntő. Egyébként a mi kongresszusunk nagyon nehéz kongresszus. Itt kell beszélni a múltról, történelmi értelemben is, mert olyan a helyzetünk, hogy most már a harmadik párt jelentkezik jóformán a munkásosztály előtt. A Kommunista Párt annak idején, aztán a Kommunista és Szociáldemokrata Pártból született MDP. S most ez az MSZMP, ami tulajdonképpen ugyanaz, ami azok voltak, s mégse teljesen ugyanaz. Nagyon fontosak a stabilizációs tényezők ennél a kongresszusnál. És ezt is kell erősíteni, levezetni a történelemből. Beszélni ezekről a súlyos érvekről, s hát a múltról, aztán a jelenről, aztán a jövőről. Ami a múltat illeti, bizonyos dolgokra ezen a kongresszuson végképp pontot kell tenni. Megesküdtem, hogy a kongresszus után még egyszer nem fogom azt fogalmazni, hogy mi volt az a Rákosi Mátyás [sic!]. Ezt most már valahogy úgy meg kell fogalmazni, hogy ez maradjon meg a pártoktatásban, meg nem tudom én hol; a napi agitációban, meg a népgyűléseken ne kelljen ezzel a kérdéssel foglalkozni. Ilyen szerepe is van ennek a kongresszusnak.

Feladatokról, a célokról: nagyon bonyolult és terhelt a kongresszus a maga témájával. Mi a XXI. kongresszushoz nem hasonlíthatjuk a magunk kongresszusát, még kicsiben sem. Talán a XX. kongresszushoz. Kicsiben természetesen. Meg fogják ezt érteni az emberek. A nemzetközi mozgalom is arra kíváncsi, hogy mi tartsuk meg a vonalat. Ezt oldja meg ez a kongresszus, és annak irányában menjünk tovább, ahogy eddig mentünk.

Ott, abban a bevezető tömör összefoglalóban egyébként a hároméves tervet is meg kellene említeni, eszembe jutott, mintha az is kimaradt volna. Oda be lehetne venni a termelés emelését, hogy a hároméves terv megfelelő befejezésével, túlteljesítésével kell készülni az ötéves tervre. S az öt év során elérni, hogy az ipar ennyit,

a mezőgazdaság ennyit fejlődjön, s mindezeken keresztül a dolgozó nép élete így és így fejlődjön.

Az elvtársak a múltkor együtt vacsoráztak Hruscsov elvtárssal,[96] és eszembe jutott épp ma a vita után: a Hruscsov elvtárssal történt beszélgetésnél szóba került, hogy nekünk az idén sok munkát ad a kongresszus, és ott elég fogas kérdésekre kell válaszolni. Egyetlen egy megjegyzése volt: nem akarnak maguk valami különös dolgot azon a kongresszuson? Mondom, dehogy akarunk, a vonalat meg akarjuk erősíteni. Azt mondja, hogy ez a jó. Ez érdekli az embereket, nem azt várják, hogy kiagyaljunk valami új dolgot, új felfedezéseket, vagy új irányokat jelöljünk ki. Vigyük tovább az eddigi munkát jól. Ezt akarják az emberek. Úgyhogy most vessük fel kritikusan a dolgot? Én megkérdezem az elvtársakat, a közvéleményben van most olyan benyomás, hogy a párt nem törődik a hibákkal, elmegy mellettük? Nincs ilyen benyomásuk! Én nem hiszem, hogy a tézisek alapján ilyen benyomás keletkezne. Ez is kritikus. Annak ellenére nincs benne sokszor az, hogy kritika, önkritika, önkritika, kritika. Van itt kritika, ami kommunistáknak, nekünk szól, éppen elég. Annak ellenére én egyetértek, hogy bizonyos problémákat vagy bele kell venni, vagy hangsúlyozottabban felvetni. No de most, milyen problémáink vannak, ezen is kellene vitatkozni. Beszéltünk is erről már sokat.

Milyen problémáink vannak? Például ilyesmi, én így tudnám összefoglalni: a lehetőségeket, amelyek adva vannak az országban — beleértve a legöntudatosabb dolgozók akaratától kezdve az alumíniumig, ami a földben van — nem tudjuk elég jól felhasználni. Ez egy hibánk. Nem tudjuk elég jól felhasználni! Nem tudunk eléggé élni vele! Mondjuk, a kincsek között van, amire Valkó elvtárs helyesen utalt, amit bele is kellene venni, hogy ez egy nemzeti lehetőség. Van egy jól kvalifikált munkásosztály, jó képzettségű munkásosztály, ennek megfelelően jó értelmiségi, műszaki és nem ideológiai, de nem tudjuk eléggé kihasználni. [sic!] Ez például hibája a jelenlegi munkánknak. Nincs meg az a lendület — van egy bizonyos lendület, de nincs meg az —, ami lehetséges volna. Ezt már többször tapasztaltuk nagy feladatok megoldásánál.

Van egy ilyen hibája a munkánknak, hogy tulajdonképpen még bátrabban kellene a tömegekre támaszkodni. Még bátrabban! Mert eddig minden nagy harci feladat megoldásánál az derült ki, hogy bíztunk a tömegek érettségében, meg abban, hogy tanultak történelmileg is, fejlődtek – és a tömegek valamivel mindig előbbre jártak, mint amit mi feltételeztünk. Ez volt a konszolidációnál, ez volt a választásnál, az egyes feladatoknál, a termelőszövetkezetnél is, a télen és a tavaszon. De ebből van egy következtetés, hogy még bátrabban támaszkodjunk a tömegekre. Ez vonatkozik az egész pártra, vonatkozik egyes pártszervezetekre és még inkább a párttagok egy bizonyos részére, akikben tulajdonképpen még ma is él a tömegekkel szembeni bizalmatlanság, húzódozás, félelem, meg nem tudom én, még micsoda.

A lehetőségek nem kielégítő felhasználása, a tömegekre még jobban támaszkodni, és végül van egy sor kérdés, hogy a pártmunka színvonalát emelni kell. Emelni kell! Ez az a színvonal, ami 1956–57-ig nagyjából kialakult, miért ne lehetne fejleszteni?

Azután itt van ez az állami és gazdasági vezetés színvonalának az emelése. Ez is egy gyenge pontunk. Erről már beszéltünk, hogy nincs arányban, és nem felel meg a legöntudatosabb dolgozók akaratának, lelkesedésének, erőfeszítésének. Nem felel meg! Az erősebb és jobb, mint a mi vezetési színvonalunk. Ez az igazság.

Mert, ha arról van szó, hogy takarékosság, a legöntudatosabb emberek az ő köreikben sokkal bátrabban és eredményesebben nyúltak hozzá, mint ahogy mi ahhoz országosan hozzányúltunk. És még egy sor másik kérdésben. Nem az, hogy semmit sem csináltunk ezen a téren például. Csináltunk, de a dolgozók öntudatos körei — és nem kevés ezer ember — többet és hatékonyabban csináltak a maguk körében, mint amit mi országosan csináltunk. A bürokratizmus leküzdése. Ugye itt Nezvál elvtárs a bírósággal dicsekszik. Kedden is tárgyaltunk ilyen bírósági munkát, közben Fock elvtárs meséli, hogy mikor meghalt egy rokonuk, akkor adnak egy nyilatkozatot, hogy az örökségre nem tartanak igényt. Két és fél évig kellett nyilatkozni és tárgyalásokra járni, míg elfogadták, hogy tényleg az örökségre nem tartanak igényt. Hát ilyesmi van a mi életünkben ezer, meg ezerszámra. Itt vannak a mi gyenge pontjaink.

Bürokratizmus is van. A dolgozó tömegek, a munkások, meg a parasztok, akik a földön dolgoznak, azok bürokráciamentesen dolgoznak, s nagyobb hatásfokkal dolgoznak, mint ahogy más ezer, meg ezer ember a vezetésben. Ez is a gyengeségeinkbe tartozik. A tervezésben és termelésben érvényesül az önbiztosítás, itt én most nem a Kiss Árpádra gondolok, nem erről van szó, bár rá is gondolhatnék. Hanem hát van ennél rosszabb helyzet. Nálunk tervezéssel 20 000 vagy 40 000 ember foglalkozik. Nem egy gyárban foglalkoznak tervezéssel, és lent komisz a helyzet e tekintetben. A tervezők jelentékeny része önbiztosítással dolgozik és azzal az elképzeléssel: még mindig jobb, ha a kisebb tervet túlteljesíti, mintha egy nagyon komoly tervet állítana össze, és netán azt nem tudná túlteljesíteni, csak teljesíteni.

Ez nem hibája a mi munkánknak?

Azonkívül van egy bizonyos fajta tehetetlenség is. Egy általános tehetetlenség. Nem akarok én konkrét példákat hozni, de nincs nálunk kérdés olyan, ami körül hat éve forgunk mindig? Egy olyan kérdés, mint ez a Haas-palota, vagy minek hívják ezt: a Vigadó![97] Vagy annak a fele. Ha abból tizenöt éve háromszáz ember nem él, akinek az a feladata, tartalma, lelke, élete, fizetése tizenöt éve, hogy mi legyen a Vigadóval, akkor egy ember se él. És még ma sem tudja senki, hogy mi legyen a Vigadóval. Már mindenki attól fél, hogy egy óriási robajjal összedől. Most már a nagyobbik felét kezdik lebontani. Ezt nevezem én a vezetésben lévő tehetetlenségi vonásnak. És itt lehet gondolni a mi vezető körünkre is, még itt is a Központi Bizottságnál is, meg még inkább lejjebb. Erősítsük meg egy kicsit az irányelveket: én nagyon egészségesnek és hasznosnak tartom az irányelveket ilyen elemekkel megerősíteni.

A káderkérdésekről. Én ellene volnék annak, hogy a tézisekben legyen róla szó. Itt leírjuk a szokott dolgokat, hogy törődni kell a káderekkel, fejlődésükkel stb., stb. Ellene volnék annak. Mert mi van a káderekнél? Hát becsület istenemre ahányszor a békebizottságnak vagy az Interparlamentáris Uniónak vagy akármi hasonlónak utaznia kell, hétről hétre ott van négy név, és az első mindig Barcs Sándor.[98]

Hát ez nem tehetetlenség? Hát ahány vezető központi gazdasági szervet meg kell alakítani, és vezető kell, az első mindig Friss István.[99] Hát ez nem tehetetlenség? Abban a nyolc bizottságban nem tudna hat ember dolgozni? Hát ez is vezetési tehetetlenség. És mindenütt a káderkérdésekkel tulajdonképpen így vagyunk.

Tessék, ezek a mi kritikus pontjaink, amit helyesen, jogosan érzékeltetni lehet. Az idő erre egy kicsit kevés, de a megfelelő helyeken még bele lehet venni bizonyos

dolgokat. Itt van is valami, hogy tovább kell fejleszteni stb., az lehet kritikai megállapítással is egybekapcsolva. Ezt kibocsátjuk mint előzetes okmányt — alapjában véve úgy, ahogy most van —, ezzel fog a közvélemény legalább két hónapig foglalkozni. A kongresszuson magán ilyen formában elővesszük ezeket a kritikus-önkritikus kérdéseket, azt hiszem, hogy nem fognak az emberek elkeseredni ettől sem. Ennek az írásnak van egy nagy hátránya. Ezt ne felejtsék el az elvtársak. Ezt mi kibocsátjuk — ellenvélemény nem volt, úgy látszik, egyetértenek az elvtársak —, hogy a közvélemény is ismerkedjen meg vele, de a kialakuló vitákban mi persze nem tudunk beleszólni, maga a Központi Bizottság sem. Azt csak a kongresszuson tudjuk megtenni. Ezért sem nagyon szerepel sok olyan kérdés a múltból, hogy az MDP hogyan szűnt meg. Nincs értelme, hogy ezt mi leírjuk, s széltében-hosszában vitatni, amikor százezer és százezer párttagnak fogalma sincs, hogy hogyan szűnt meg azokban a napokban az MDP, s hogyan alakult az MSZMP. Nem olyan egyszerű ezeket a kérdéseket vitára bocsátani. A kongresszusnak van egy ilyen fontos szerepe is, hogy zárjon le bizonyos kérdéseket, de most már aztán tényleg véglegesen. Ennek a bizonyos negatív múltnak a kérdéseit. Erősítse meg a vonalat, és jelölje meg a megfelelő célokat. Nem egyedül ennek az okmánynak a feladata megoldani mindezt a kérdést. Ez feladata a három okmánynak, feladata a beszámolóknak, s feladata annak a nyolcszáz küldöttnek, akik ezen a kongresszuson jelen lesznek. Kérem az elvtársakat, hogy elvben és alapjaiban hagyják jóvá, s járuljanak hozzá, hogy a vita során felmerült gondolatokból azt, ami idevaló és ami a szerkezet gyökeres felforgatása nélkül beilleszthető, illesszük be, szövegezzük át. Jövő héten bocsássuk ki felhasználás céljából, utána még írásos véleményeket küldjenek be az elvtársak, ha van, két hét alatt a KB Irodának a címére, és utána még egyszer át kell vizsgálni a szöveget, sajtóra kész állapotba hozni, s ki kell bocsátani a nyilvánosság elé. Ez a javaslat.

FOCK JENŐ elvtárs: Elvtársak! A tanácskozás végére értünk, a határozathozatal van hátra. Felteszem a kérdést, hogy az elvtársak elfogadják-e Kádár elvtárs válaszát. Amennyiben igen, tartsák fel a kezüket. (Szavazás) Van-e valakinek észrevétele a válasszal kapcsolatban? Nincs, egyhangúlag elfogadták az elvtársak. Az írásban kiadott határozati javaslattal kapcsolatban felteszem a kérdést, hogy elfogadják-e az elvtársak a határozati javaslatot. Van-e valami észrevétel a határozati javaslattal kapcsolatban? Nincs. Egyhangúlag elfogadták az elvtársak. Még egy javaslata van Kádár elvtársnak.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Mindnyájan ismerik azt a szomorú eseményt, hogy legutóbbi ülésünk óta eltelt idő alatt a Központi Bizottság két tagja meghalt: Fogarasi és Révai elvtársak. A temetésükön, akik itthon voltak, jelen voltak, eltemettük őket, most haláluk következtében a Központi Bizottság tagságán belül két hely megüresedett. Ezzel kapcsolatban a PB-nek az a javaslata, hogy ne kooptáljunk most a két elhalt elvtárs helyett a Központi Bizottságba, a kongresszus maga közel van, a kongresszusi választások fogják a Központi Bizottságot kiegészíteni. Úgyhogy a PB nevében kérem az elvtársakat, hogy járuljanak hozzá.

FOCK JENŐ elvtárs: Felteszem a kérdést, elfogadják Kádár elvtárs javaslatát? Ellenvélemény? Nincs! Egyhangúlag elfogadták az elvtársak a javaslatot. A Központi Bizottság ülését bezárom.

Kmf.

JEGYZETEK

[1] L. a Függeléket!

[2] A Politikai Bizottság 1959. július 10-én a kongresszusi főbizottsággal kibővített ülésen vitatta meg a kongresszusi irányelveket. *(MOL-M-288. f. 5/139. ő. e.),* majd augusztus 6-án újból napirendre tűzte a szervezeti szabályzat módosításával együtt. *(MOL-M-288. f. 5/143. ő. e.).*

[3] A napirendhez három előterjesztés kapcsolódik: a/ „A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának irányelvei a párt VII. kongresszusára. Tervezet." *(MOL-M-288. f.4/23. ő. e. 148–183. p.);* b/ „A Magyar Szocialista Munkáspárt Szervezeti Szabályzata." *(MOL-M-288. f. 4/23. ő. e. 127–147. p.);* c/ „A Központi Bizottság augusztus 14-i ülésének határozata a kongresszussal kapcsolatos ügyekben. Javaslat." *(MOL-M-288. f. 4/23. ő. e. 184–185. p.)*

[4] A Politikai Bizottság 1958. december 2-i ülésén tárgyalt a termelői árak tervezett bevezetéséről. *(MOL-M-288. f. 5/106. ő. e.)* 1958. december 31-én állami rendelkezések születtek: 71/1958. (XII. 31.) Korm. számú rendelet az új ipari termelői árak életbeléptetéséről és egyes cikkek fogyasztói árának módosításáról; 72/1958. (XII. 31.) Korm. számú rendelet az új termelői árrendszer bevezetésével érintett újítási és feltalálói díjak felülvizsgálatáról; 73/1958. (XII. 31.) Korm. számú rendelet a vállalati besorolások átmeneti rendezéséről *(TRHGY 1958. 265–283. p.)* Továbbá kapcsolódik a 2/1959. (I. 24.) Bk. M. sz. rendelet a tüzelőszer és építőanyag-kereskedelemben a termelői árrendezéssel kapcsolatos ármódosításról és az árak alkalmazásáról. *(TRGYH 1959. 548–550. p.)*

[5] A KB 1959. március 6-i határozatára utal az előadó. Ezzel kapcsolatban az előterjesztés a következőket rögzíti: „Gazdasági és politikai eredményeink, a Szovjetunió Kommunista Pártja XXI. kongresszusának nagyszerű célkitűzései növelték a dolgozók lelkesedését és ezért helyesléssel fogadták a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1959. március 6-i határozatát, melyben ajánlotta a népnek, hogy gyorsítsa meg a szocializmus építését, melyet a hároméves terv 1960-ra irányoz elő. A párt kezdeményezésére széleskörű országos munkaverseny bontakozott ki a VII. kongresszus tiszteletére. A munkaverseny eddigi eredményei arra mutatnak, hogy a lendület fokozásával elérjük a kitűzött célokat." *(MOL-M-288. f. 4/23. ő. e. 155. p.)*

[6] A termelői árrendezés tapasztalataival a Titkárság 1959. május 7-i ülésén foglalkozott. *(MOL-M-288. f. 7/49. ő. e.)*

[7] Az étkezési szőlő, a must és a bor felvásárlási és fogyasztói árának csökkentéséről szóló jelentést a PB 1959. július 28-i ülésén tárgyalta meg. *(MOL-M-288. f. 5/142. ő. e.)*

[8] A KB 1960. október 28–29-i kibővített ülésén vitatta meg a második ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtásáról szóló irányelveket. L. e kötet *15. sz. jegyzőkönyvét!*

[9] 1959. július 27-én magyar kormányküldöttség utazott Moszkvába Apró Antal vezetésével. Az augusztus 7-én befejeződött tárgyalások eredményeképpen megállapodást írtak alá az előző évben megkötött árucsereforgalmi egyezmény előirányzatainak megváltoztatásáról, a kölcsönös áruszállítás növeléséről.

[10] 1958-ban és 1959-ben az MSZMP vezető szervei rendszeresen foglalkoztak az új ötéves terv kidolgozásával. Az 1958. december 2-i PB-ülésen vitatták meg a II. ötéves terv tervezési munkájának állásáról és főbb problémáiról szóló előterjesztést. 1959. május 5-én került a PB elé „A II. ötéves terv egyes fő kérdéseinek konzultációja a Szovjetunió Tervhivatalával" c. anyag, mely az ötéves terv megnövekedett tervfeladatainak teljesítéséhez szükséges nyersanyagnak a Szovjetunióból történő beszerzésével és ennek ellentételezési lehetőségeivel foglalkozott. 1959. június 30-án tárgyalta a PB „A II. ötéves terv irányelvei" c. előterjesztést, amely részletesen tartalmazza a terv előirányzatait és a terv elkészítésére vonatkozó legfontosabb elveket. *(MOL-M-288. f. 5/106 ő. e.; 5/129. ő. e.; 5/137. ő. e.)*

[11] A PB 1959. április 1-jei ülésén szerepelt napirenden a „Javaslat a be nem hívható sorkötelesek és tartalékos hadkötelesek körének meghatározásáról" és az „Előterjesztés a katonai szolgálatot nem teljesítők honvédelmi hozzájárulás fizetésére való kötelezéséről." *(MOL-M-288. f. 5/106. ő. e.)* 1959. július 5-én hirdették ki a kapcsolódó állami rendelkezést: 1959. évi 26. számú törvényerejű rendelet a honvédelmi hozzájárulásról. *(TRHGY 1959. 149–151. p.)* L. még: 24/1959. (X. 16.) P. M. számú rendelet a honvédelmi hozzájárulásról szóló 1959. évi 26. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról. *(TRHGY 1959. 339–340. p.)*

[12] A PB 1959. június 9-i ülésén tárgyalta meg „A közoktatási reform kidolgozására kiküldött bizottság jelentése és javaslatai" c. előterjesztést. *(MOL-M-288. f. 5/134. ő. e.)*

[13] A PB 1958. november 25-i, „A művészeti szövetségek helyreállításáról és a művészek közötti ideológiai és politikai munka egyes kérdéseiről" szóló határozata megjelent *„A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962."* c. kiadványban. *(Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 281–285. p.)* A művészeti szövetségek újjászervezéséről szóló jelentés a PB 1959. május 27-i ülésének napirendjén szerepelt. *(MOL-M-288. f. 5/132. ő. e.)*

[14] A kormány 1957. január 17-én felfüggesztette a Magyar Írók Szövetségének működését, majd áprilisban a belügyminiszter feloszlatta a szövetséget. Újjászervezésével a PB 1959. április 1-jei és június 30-i ülésén foglalkozott. L. erről bővebben: *Standeisky Éva: Az írók és a hatalom 1959–1963. (1956-os Intézet Budapest, 1996. 191–200., 250. és 429–443. p.)*

[15] Darvas József (1912–1973) író, publicista; a népi írók közé tartozott, jelentős szerepe volt a Márciusi Front 1937. évi megszületésében. 1942-ben a Magyar Történelmi Emlékbizottság egyik alapítója, a Nemzeti Parasztpárt tagja, 1945 és 1949 között egyik alelnöke. 1938-tól a német megszállásig, majd 1945–49-ig a Szabad Szó szerkesztője. 1947–1950-ig építésügyi miniszter, 1950–1951-ig vallás- és közoktatásügyi, majd 1953-ig közoktatásügyi, ezt követően 1956 végéig népművelési miniszter. 1951-től 1953-ig az Írószövetség elnöke. 1957 és 1959 között a Hunnia Filmstúdió igazgatója és a Kortárs c. irodalmi folyóirat egyik alapító szerkesztője. 1959-től élete végéig a Magyar Írók Szövetségének elnöke

[16] Dobozy Imre (1917–1982) író, újságíró; 1945–1947-ig az MKP Budakörnyéki járási bizottságának titkára. 1947-től 1959-ig Szabad Föld, a Szabad Nép, illetve a Népszabadság munkatársa, 1959-től 1975-ig a Magyar Írók Szövetségének főtitkára, majd elnöke. 1961-től 1963-ig az Élet és Irodalom főszerkesztője. 1975 és 1982 között az MSZMP KB tagja.

[17] A „Javaslat egyes munkásőrök szolgálatának megkönnyítésére" c. előterjesztést a PB 1959. május 12-i ülésén tárgyalta. *(MOL-M-288. f. 5/130. ő. e.)*

[18] A PB 1959. június 30-i állásfoglalása szerint „A Belügyminisztérium rendőrségi, büntetésvégrehajtási, légoltalmi és tűzrendészeti szerveinél működő politikai nevelő osztályokat és funkciókat meg kell szüntetni ... eddigi politikai nevelő feladataikat a pártszervezetek lássák el." *(MOL-M-288. f. 5/137. ő. e.)*

[19] A PB 1959. január 6-án tárgyalta meg a budapesti lakóterületi agitációs csoportok (sejtek) munkájának tapasztalatairól szóló jelentést. *(MOL-M-288. f. 5/111. ő. e.)*

[20] A KB 1959. október 22-én hozott határozatot a lakóterületi pártcsoportok szervezéséről, amely megjelent *„A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962"* c. kiadványban (393–394. p.).

[21] Az előterjesztés III. fejezetének címe: „A szocializmus építésének kérdései", alcímei pedig: „Feladatok az ipar és közlekedés terén", „A mezőgazdaság szocialista átszervezésének befejezése és a mezőgazdasági termelés növelése", „A beruházásokról", „Az életszínvonal emelése", „A népgazdaság fejlesztése".

[22] A Magyar Szocialista Munkáspárt Szervezeti Szabályzata c. előterjesztés X. fejezete „A párt budapesti, megyei, járási, városi, kerületi, üzemi, hivatali, intézményi, községi szervei" címet viseli. Ebben a következő javaslat olvasható: „A budapesti és megyei pártbizottságok 41–51, a többi pártbizottságok 24–41, a revíziós bizottságok 7–9 tagúak legyenek."

[23] Az előterjesztés IV. „A párttagok és tagjelöltek felvétele, a párttagság és a tagjelöltség megszűnése, a párttagok és tagjelöltek átigazolása. A pártfegyelmi eljárás" c. fejezetének 13. pontja szerint: „A budapesti, a megyei, a kerületi, a járási és a városi pártbizottság, továbbá a Központi Bizottság által felhatalmazott nagyüzemek pártbizottsága tagjai közül fegyelmi bizottságot választ. Az elnök személyén kívül a fegyelmi bizottság tagjai lehetnek olyanok is, akik nem tagjai a pártbizottságnak."

[24] Az előterjesztés X. fejezetének 37. pontja a következőket mondja ki: Abban a városi kerületben, községben, üzemben, hivatalban, intézményben stb., ahol a párttagok és tagjelöltek száma meghaladja a kettőszázat, kétévenként pártértekezletet hívnak egybe, s megválasztják a pártbizottság tagjait és póttagjait."

[25] Az előterjesztés XI., „A párt alapszervezete" c. fejezetének 46. pontja szerint: „Azokban a pártszervezetekben, amelyeknek taglétszáma nem haladja meg a tízet, a taggyűlés által megválasztott titkár és helyettese látja el a pártvezetőség feladatait."

[26] L. erről a PB 1959. augusztus 20-i ülésének 2. napirendi pontját: „Javaslat a Szervezeti Szabályzat módosítására." *(MOL-M-288. f. 5/143. ő. e.)*

[27] A PB 1959. augusztus 11-i ülésének napirendjén szerepelt a „Javaslat a megyei és budapesti kerületi titkárok tisztségükben történő megerősítésére" c. előterjesztés. *(MOL-M-288. f. 5/144. ő. e.)*

[28] Cservenka Ferencné (1918–); 1949-től az MDP KV apparátusában munkatárs, alosztályvezető, illetve osztályvezető-helyettes. 1956. november 28-tól az MSZMP KB Agit. Prop. Osztálya propaganda csoportjának munkatársa, majd osztályvezető-helyettes. 1957 és 1962 között a Budapesti Pártbizottság titkára. 1957. február 26-tól a KB tagja.

[29] L. *az 5. sz. jegyzetet!*

[30] A felszólaló által említett szövegrészek a következők:

17. o.: „Az ellenforradalom elleni harc kezdetén törvényszerűen előtérbe került a munkáshatalom diktatórikus oldala. Mivel a rendszerre támadó ellenségre mért kemény csapások idején maradéktalanul helyreállítottuk a törvényességet, és a szükséges szigort csak az ellenforradalom szervezőivel

és vezetőivel, a fő bűnösökkel, és nem a megtévesztettekkel szemben alkalmaztuk, intézkedéseink megfeleltek a tömegek igazságérzetének, megnyerték támogatásukat."

32. o.: „A proletárdiktatúrák elnyomó funkciója az ellenforradalmi erők restaurációs törekvéseivel és a társadalomellenes elemekkel szemben elkerülhetetlenül szükséges. Államunk elnyomó intézkedései a szocialista rendszer jogos önvédelmét jelentik, azok ellen irányulnak, akik megsértik népi demokráciánk törvényes rendjét. Mindenki nyugodtan élhet, aki tiszteletben tartja törvényeinket, de mindenkire lesújt a törvény szigora, aki állami vagy társadalmi rendünk ellen támad."

[31] Cservenka Ferencné szóbeli közlése szerint: Az üzemeknek, vállalatoknak csak bizonyos mértékig és összegig volt érdemes bejelenteni, hogy mennyit termeltek, mert nagyobb teljesítmény esetén mindjárt emelték a normákat. Ezért pl. ha 120%-ra teljesítettek, csak 110%-ot jelentettek be és fizettek ki, a többit tartalékolták (szekrénypénz) arra az esetre, ha pl. az anyagellátás zavarai, vagy más ok, szervezetlenség miatt nem tudták a 100%-ot sem teljesíteni.

[32] Helyesen: ne kívánjon.

[33] Münnich Ferenc (1886–1967) a Szovjetunióból való hazatérése után 1945-től Pécs főispánja, 1946-tól 1949-ig Budapest rendőrkapitánya. 1949 és 1956 között diplomáciai szolgálatot teljesített. 1956. október 27-étől november 3-áig a Nagy Imre-kormány belügyminisztere, 1957. február 28-áig a fegyveres erők és közbiztonsági ügyek minisztere, miniszterelnök-helyettes, február 28-ától a miniszterelnök első helyettese, 1958-tól miniszterelnök. 1956 novemberétől az MSZMP IKB és IIB, illetve a KB és a PB tagja. Részt vett és felszólalt a Csepeli Vasműben 1957. május 30-án tartott aktívaülésen. *(Népszabadság, 1957. május 31.)*

[34] Az előterjesztés első fejezete: „A párt történelmi útja" címet viseli, amelyben ez áll: „A párt magáénak vallja a magyar munkásmozgalom minden forradalmi hagyományát, utódja a Kommunisták Magyarországi Pártjának, a két munkáspárt egyesüléséből létrejött Magyar Dolgozók Pártjának. E történelmi folytonosságnak megfelelően a Magyar Szocialista Munkáspárt 1959 novemberében összeülő kongresszusa a hetedik kongresszus a magyar kommunista mozgalom történetében."

[35] Az említett 20/a. pont első mondata pontosan így hangzik: „A magyar népgazdaság fejlődésében, az ország társadalmi viszonyainak átalakításában döntő tényező az ipar."

[36] A mondat ismertetése nem pontos. Az előterjesztés 21. pontjának első mondata így szól: „A következő években befejezzük a falu szocialista átalakítását."

[37] A felszólaló az előterjesztés IV „Kulturális forradalmunk kérdései" c. fejezetének 27. pontjára utal, amelynek szövege a következő: „A szocialista építés nagy feladatokat állít a tudományok elé. A természettudomány és műszaki tudományos kutatómunka legyen tervszerű, a legújabb nemzetközi eredmények feldolgozásával és önálló kutatásokkal segítsék a népgazdaság korszerű fejlesztését. Népgazdasági céljainkat az iparban és a mezőgazdaságban csak akkor érhetjük el, ha megfelelő tudományos bázist teremtünk, eredményes kutatások folynak."

[38] A felszólaló által említett megállapítás pontosan így hangzik: „Az ipar és a lakosság szükségleteinek kielégítése mezőgazdasági termékekkel zavartalan volt."

[39] A felszólaló figyelmen kívül hagyta az idézett mondat második felét, valójában jó a gondolatok logikai sorrendje. A már említett mondat ugyanis pontosan a következő: „Folytatjuk iparunk szerkezetének javítását: mindenekelőtt azokat az iparágakat fejlesszük, amelyek számára hazai adottságaink és a nemzetközi együttműködés által nyújtott feltételek kedvezőek."

[40] Pontosabban: az utolsó bekezdésben.

[41] Elírás: Helyesen: kudarcot.

[42] Dabronaki Gyula (1916–1984); 1945 után az SZDP központ üzemszervezési osztályának vezetője, 1948-tól 1954-ig az MDP KV tagja. 1948-tól az MDP Budapesti Bizottsága, majd a Szikra Kiadó osztályvezetője, illetve az Élelmezésügyi Minisztérium Sütőipari Igazgatóságának helyettes vezetője. 1957. február 26-ától az MSZMP IKB, illetve KB tagja. 1958–1959-ben a KNEB alelnöke. 1959-ben élelmezésügyi miniszter.

[43] A PB 1959. június 9-én foglalkozott a Szervezeti Szabályzat módosításával, és úgy határozott, hogy a 32. pontot ki kell egészíteni. *(MOL-M-288. f. 5/134. ő. e.)* Ennek megfelelően a PB 1959. augusztus 6-i ülésére beterjesztett javaslat szövege a következő volt: „32. A Központi Bizottság két kongresszus között saját kezdeményezésére országos pártértekezletet hívhat össze. Az országos pártértekezlet résztvevői, a budapesti és megyei pártbizottságok küldöttei a párttagság számaránya és a pártszervezetek jelentősége alapján képviselik az egyes pártbizottságokat az országos pártértekezleten. Az országos pártértekezletnek joga van a tagok egyharmadáig a Központi Bizottságot kiegészíteni." A KB tagjai csak a módosítási javaslatot kapták meg, nem a Szervezeti Szabályzat teljes szövegét. Nyilván ebből fakad a félreértés, ugyanis a felszólaló által említett 15% másra vonatkozott. A Szervezeti Szabályzat 28. pontjára gondolhatott, amely így szólt: „28. A Központi Bizottság két pártkongresszus között kivételes esetekben behívhat (kooptálhat) tagokat a Központi Bizottságba. A behívott (kooptált) tagok száma nem haladhatja meg a beválasztott tagok számának 15%-át." Ezt a pontot

viszont nem módosították. Zavaró, hogy a KB-ülés jegyzőkönyvéhez csatolt Szervezeti Szabályzat tervezett szövege nem tartalmazza a 32. pont fent idézett módosítását.

[44] Az említett utolsó bekezdésben ez áll: „Az ország népe bizalommal és várakozással tekint a Magyar Szocialista Munkáspárt VII. kongresszusa elé. A kongresszusra eddigi tapasztalataink értékelésének és új, lelkesítő célok kitűzésének nagy feladata vár. A kommunisták bíznak abban, hogy a kongresszus megfelel történelmi feladatának."

[45] Az idézett mondat pontosan így hangzik: „A konszolidáció azért lehetett gyors és sikeres, mert a párt leküzdötte az ellenforradalom által felszított eszmei zűrzavart, felszabadította a tömegeket az ellenség eszmei hatása alól, feltárta, leleplezte és megcáfolta az ellenforradalmi eszmék népellenes tartalmát."

[46] Az említett mondat a következő: „A párt leküzdötte a revizionizmus iránti békülékenységet, és nem engedett »baloldali« szektáns befolyásnak."

[47] A felszólaló a szextáns szóval tévesztette össze a szektáns szót.

[48] Az előterjesztésben erről az áll: „A Kommunista Ifjúsági Szövetségre vár az a megtisztelő munka, hogy kiküszöbölje ifjúságunk gondolkodásából az ellenforradalom és revizionizmus maradványait, mindenekelőtt a nacionalizmust, és nevelje a fiatalokat a szocializmus lelkes építőivé, népi államunk hű polgáraivá, szocialista hazafiakká."

[49] Elhallás. Helyesen: felnőtt.

[50] Az említett szövegrész a következő: „Ez évben ünneplik a világ haladó erői a kínai forradalom győzelmének tízéves évfordulóját. A népi Kína tíz év alatt a világ egyik nagyhatalmává nőtt. Tizenöt esztendősek a közvetlen szomszédos testvéri népi demokráciák: a Csehszlovák Népköztársaság és a Román Népköztársaság, amelyek a szabadság másfél évtizedében megsokszorozták termelőerejüket, növelték népeik anyagi, kulturális színvonalát. Gyors ütemben fejlődik a szocialista tábor minden országa, köztük az európai béke, biztonság és társadalmi haladás szempontjából különös fontossággal bíró, most tízéves Német Demokratikus Köztársaság."

[51] Nógrádi Sándor (1894–1971); 1949 és 1956 között a Magyar Néphadsereg politikai főcsoportfőnöke, 1955-től a honvédelmi miniszter első helyettese. 1956-ban az MDP KV Agit. Prop. Osztályának vezetője. 1956 novemberétől az MSZMP KB Agit. Prop. Osztályát vezette 1957 áprilisáig, ezután 1959 végéig pekingi és hanoi nagykövet, majd hazatérve a KEB elnökévé nevezték ki. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[52] Az előterjesztés 5. oldalán található említett bekezdés így hangzik: „Az amerikai monopoltőkések által vezetett agresszív, az emberiség békéjére törő, hidegháborút folytató nemzetközi reakció — amely a társadalmi haladás ellensége, és támogat minden népelnyomó rendszert az egész világon — a magyar néphatalom megteremtése óta folytatja aknamunkáját hazánk ellen. Ki akarja szakítani Magyarországot a szocialista táborból, vissza akarja állítani a kapitalizmust. A nemzetközi imperializmus ez időben teljes diplomáciai és propaganda fegyverzetével, diverzióval támogatta a hazai reakció tevékenységét, szította és szervezte a fegyveres lázadást."

[53] Az említett bekezdés teljes szövege a következő: „A nemzetközi burzsoázia és a revizionisták nacionalista jelszavakkal gyűlöletet próbálnak szítani a Szovjetunióval szemben. Az ellenségnek ez a kísérlete kudarcba fulladt: népünkben megerősödött a Szovjetunió iránti megbecsülés, a Szovjetunió népe iránti szeretet, megerősödött a szocialista táborhoz tartozás érzése, a proletár internacionalizmus eszméje. Az embereknek a Szovjetunióhoz való viszonya immár 42 esztendeje biztos mutatója annak, hogy ki haladó és ki ellensége a haladásnak. A magyar nép a maga tapasztalatain okulva tudja már, hogy legjobb barátja, szabadságának és hazája függetlenségének legbiztosabb támasza a világ első szocialista állama, a Szovjetunió."

[54] Ez megszűnt 1956–57 fordulóján. A Népművelési és Oktatásügyi Minisztérium összevonásából 1957. február 28-án Művelődésügyi Minisztérium lett.

[55] Az 1925-ben alakult Magyarországi Szocialista Munkáspártra utal a felszólaló.

[56] Kéthly Anna (1889–1976) szociáldemokrata politikus; 1922-től az MSZDP parlamenti frakciójának tagja. 1945-től 1948 februárjáig, az SZDP-ből való kizárásáig a Pártvezetőség és a Politikai Bizottság tagja, az Országos Nőszervező Bizottság elnöke. 1950-ben törvénysértő módon börtönbe zárták, 1954-től 1956 nyaráig házi őrizetben tartották. Az 1956. október 31-én újra megalakult MSZDP elnöke lett, a Népszava főszerkesztője, november 3-tól Nagy Imre kormányának államminisztere. 1956 novemberétől emigrációba kényszerülve folytatta politikai tevékenységét. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban néven működő szociáldemokrata szervezet elnöke. 1957 januárjától a Magyar Forradalmi Tanács elnöke volt.

[57] Aczél Tamás (1921–1994) író, munkásságáért 1949-ben Kossuth-díjat, 1952-ben Sztálin-díjat kapott. 1953-ban az írói ellenzékhez csatlakozott, 1956-ban Angliába, majd az Egyesült Államokba emigrált.

[58] Uszta Gyula (1914–) 1956. november 4-e után a fővárosi karhatalom megszervezője, a Néphadsereg Katonai Tanácsának elnöke. 1956. december 8-ától 1962-ig a honvédelmi miniszter első helyettese. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[59] Értsd: vessző (írásjel!)

[60] Az említett bekezdés teljes szövege a következő: „A munkásosztály megteremtette és mindenkor legáldozatkészebb, legjobb fiait adta a pártnak, a hóhérok előtt, életük árán védték és hirdették a kommunista mártírok ezrei a párt igazát. A dicső Tanácsköztársaság idején a munkások, dolgozók tízezrei ragadtak fegyvert a párt szavára. S fegyvert ragadtak a párt szavára, a munkáshatalom védelmére 1956 novemberében a karhatalmisták, fegyvert fogtak és tartják keményen a kezükben a munkásőrök."

[61] A felszólaló által említett szöveg így hangzik: „A párt eredményes harcának és jó munkájának évei után, a szocializmus építésének menetében 1949-től kezdődően kialakult Rákosi Mátyás körül a személyi kultusz. Rákosi Mátyás és szűk csoportja a pártélet lenini normáinak félredobásával, a törvényesség megsértésével eltorzította a párt irányvonalát és mind súlyosabb károkat okozott a szocializmus ügyének. Az iparosítás túlfeszített üteme következtében 1951–1952-ben már nem emelkedett, sőt átmenetileg visszaesett a dolgozók életszínvonala. Ez rontotta a párt és a munkásosztály kapcsolatait. Súlyos hibák jelentkeztek az agrárpolitikában és ezek lazították a munkás-paraszt szövetséget."

[62] A hivatkozott mondat így hangzik: „A nyugati imperialisták fegyveres támogatásával a magyar nép nyakára ültetett ellenforradalmi Horthy-rendszer véres fehérterrorral állt bosszút a magyar dolgozó népen és mindent elvett tőle, amit a Tanácsköztársaság adott."

[63] 1919. április 16-án megindult a román hadsereg támadása a Tanácsköztársaság ellen. Április 27-étől a francia és a csehszlovák csapatok is támadást indítottak, április 28-án Csap és Munkács vonalában a román és a csehszlovák csapatok találkoztak. A Tanácsköztársaság hadseregének ellentámadása kezdeti sikereket ért el, júliustól azonban a román hadsereg előrenyomult, és augusztus 4-én bevonult Budapestre.

[64] Az eredeti szöveg a következő: „A dogmatikusok, bár általában nem tudatos ellenségei a pártnak, mégis mérhetetlen károkat okoznak a szocializmus ügyének azzal, hogy magatartásukkal gyengítik a párt egységét, lazítják a párt és a tömegek kapcsolatát, a munkásosztály és a középrétegek szövetségét."

[65] Az idézett szövegrész így hangzik: „A proletárdiktatúra politikai alapja a munkásosztály által vezetett munkás-paraszt szövetség. Leglényegesebb vonása, hogy széles demokráciát biztosít a dolgozóknak és elnyomja a volt uralkodó osztályok, a nép ellenségeinek ellenállását."

[66] L. erről Szarka Károly külügyminiszter-helyettes 1958. március 19-én kelt — Szilágyi Dezsőnek, az MSZMP KB külügyi osztályvezetőjének küldött — levelét, amelyben ezt írja: „1956. november 7-én a magyarországi ellenforradalom leverésétől felbőszítve a francia reakció támadást intézett az FKP székháza és központi orgánuma, a L'Humanité helyisége ellen. A támadás során a párt és a L'Humanité székházának védői közül számosan megsebesültek. Közülük három később belehalt sérüléseibe. Ezek a következők: Albert Ferrand, Bagnole-i munkás, 53 éves, 1930 óta tagja a Francia Kommunista Pártnak...; François le Guennac, 40 éves, kommunista pártmunkás, 3 gyermeke maradt; Daniel Beaucourt postás, 31 éves, 1 gyermeke maradt. Nem kommunista." *(MOL-M-288. f. 32/1958/3. ő. e.)*

[67] L. erről: *Federigo Argentieri: A magyar '56 és Olaszország. (Mozgó Világ, 1992. szeptember. 29–42. p.,* valamint az 1956-os Intézet *„Évkönyv II. 1993"* c. kiadványában megjelent írásokat: *Hidas Péter: A kanadai visszhang (73–93. p.), Duco Hellema: Hollandia és a magyar forradalom (95–106. p.), Juhani Auotori: 1956 – Finnország és Magyarország (107–116. p.)*

[68] Értsd: a termelőszövetkezetek számának gyors növekedése.

[69] Sági György (1920–1983) 1953-tól a Csepel Vasmű főmérnöke, 1957-től az MSZMP KB tagja.

[70] Major Tamás (1910–1983) 1945-től 1962-ig a Nemzeti Színház igazgatója. 1957. február 26-ától az MSZMP KB tagja.

[71] Mesterházi Lajos Pesti emberek c. darabját a Néphadsereg Színháza mutatta be 1958. október 24-én. 1959. március 29-én a budapesti Nemzeti Színházban került színre Darvas József Kormos ég c. darabja. A Kaposvári Csíki Gergely Színház 1959. február 6-án tűzte először műsorára Dobozy Imre Szélvihar c. drámáját.

[72] Fock Jenő (1916–) 1955-től 1957-ig a SZOT titkára, illetve főtitkárhelyettese. 1957. február 26-ától 1961-ig az MSZMP KB titkára, ezután a Minisztertanács elnökhelyettese. 1956. november 4-e után az MSZMP IKB, illetve KB tagja, 1957. június 29-étől a PB tagja.

[73] Nezvál Ferenc (1909–1987) 1954-től 1956-ig a város, és községgazdálkodási miniszter első helyettese, 1956. október 27. és november 3. között miniszter. 1956. november 12-étől december 8-áig a helyreállítási kormánybizottság tagja, ezt követően az Igazságügyminisztérium megbízott vezetője, 1957. május 9-étől igazságügyminiszter. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[74] A felszólaló a következő szövegrészre utal: „Annak ellenére, hogy a felszabadulás óta mintegy 350 ezer lakás épült (ezen belül az utolsó két évben több mint 93 ezer) a lakáshelyzet mégsem kielégítő. Mintegy 15 év alatt a lakáshiányt felszámoljuk, és minden erre igényt tartó családnak önálló lakást biztosítunk. A távlati lakásfejlesztési terveknek megfelelően már az első öt évben 250 ezer új lakást építünk, s ezzel megkezdjük a lakáshiány felszámolását."

[75] Orbán László (1917–1978) 1955-től oktatásügyi miniszterhelyettes, 1956 februárjától az MDP KV Tudományos Osztályának helyettes vezetője. 1956 novemberétől az MSZMP KB Agit. Prop. Osztályán osztályvezető-helyettes, 1957. júliusától a KB Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője, 1962-től az Agit. Prop. Osztály vezetője. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[76] A Hruscsov vezette szovjet kormányküldöttség 1959. június 4–6. között — Albániából hazatérőben — tartózkodott Magyarországon, és megbeszélést folytatott magyar párt- és állami vezetőkkel.

[77] L. a *37. sz. jegyzetet*!

[78] Pontosabban a 8. oldal 17. pontjában van erről szó: „A taggyűlésen hozott kizárási vagy más fegyelmi büntetésről szóló határozatot csak a felsőbb szerv: a budapesti, illetve a megyei pártbizottság vagy a Központi Ellenőrző Bizottság jóváhagyásával szabad nyilvánosságra hozni."

[79] A hivatkozás nem pontos. A jegyzőkönyvhöz csatolt előterjesztés 10. oldalán a 25. pontban található ez a megfogalmazás: „A Központi Bizottság tagjai egyenjogúak... A Központi Bizottság póttagjai tanácskozási joggal részt vesznek a Központi Bizottság ülésein." A 12. oldalon a 35. pontban pedig „a párt budapesti, megyei, járási, városi, kerületi, üzemi, hivatali, intézményi, községi szervei"-ről szólva rögzítették a Szervezeti Szabályzatban, hogy „A pártbizottság tagjai egyenjogúak... A pártbizottság póttagjai tanácskozási joggal részt vesznek a pártbizottság ülésein."

[80] Kreszán Lajos (1912–1963) 1953 és 1955 között a Ganz Vagon és Gépgyár üzemi szakszervezeti bizottságának elnöke, 1957 és 1959 között a gyári MSZMP bizottság titkára, 1959 januárjától a Ganz-Mávag Mozdony- Vagon- és Gépgyár szakszervezeti bizottságának titkára. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[81] A PB 1959. január 13-án tárgyalta „A dolgozók társadalombiztosítási, egészségügyi ellátásáról szóló előterjesztést, amelynek egy fejezete az üzemegészségüggyel foglalkozik. *(MOL-M-288. f. 5/112. ő. e.)* A határozatot márciusban tárgyalták meg a pártszervezetekben, innen származhat a „márciusi határozat" elnevezés.

[81/a] A felszólaló a KB 1958. december 5. és 7. között megtartott ülésére utal.

[82] Az előterjesztés említett II. fejezet 20/d pontjában a gépiparról van szó: „A gépipar megfelelő gépek és berendezések előállításával segítse a többi iparág, a közlekedés fejlesztését a legkorszerűbb technika alapján, és lássa el mezőgazdaságunkat a nagyüzemi termeléshez szükséges gépekkel és eszközökkel."

[83] Az előterjesztés hivatkozott szövege így szól: „A termelőszövetkezetek gazdasági megerősítése mellett fáradhatatlanul kell munkálkodnunk a termelőszövetkezeti parasztság politikai nevelésén, mert a belépés a szövetkezetekbe még nem azonos a kistulajdonosi álláspont végleges és teljes feladásával. A tegnap még egyénileg gazdálkodó termelőszövetkezeti tagok csak fokozatosan vetkőzik le a kistulajdonosi vonásokat. A mezőgazdaság szocialista átalakítása idején a párt továbbra is szövetségesének tekinti az egyénileg dolgozó parasztokat, a holnap termelőszövetkezeti parasztjait látja bennük, megengedhetetlennek tartja a velük való szövetség megsértését."

[84] A hivatkozás nem pontos. A 23. oldalon található ez a mondat, és pontosan így hangzik: „A következő években befejezzük a falu szocialista átalakítását." Továbbá a 24. oldalon olvasható a következő szöveg: „Az átszervezést a paraszti tömegekkel együtt hatjuk végre. Világossá kell tenni a dolgozó parasztok előtt, hogy az, aki felelősséget érez az ország, a nép sorsáért, nem nyugodhat bele, hogy elmaradt technikával, kisparaszti parcellákon folyjon a mezőgazdasági terület egy részén a termelés."

[85] A 26. oldalon a hivatkozott megállapítás pontosan így hangzik: „A mezőgazdasági felvásárlási árakat, a paraszti adókat a fogyasztási árak alakulásával összhangban úgy állapítjuk meg, hogy azok ösztönözzenek a mezőgazdasági termelés növelésére, tervszerűen emelkedjenek a paraszti jövedelmek." az előző oldalon van szó az életszínvonal emeléséről az alábbi megfogalmazásban: „A párt gazdaságpolitikájának megmásíthatatlan alapelve, a szocializmus építésének célja a dolgozók életszínvonalának állandó emelése. Ez a cél csak a termelés és a termelékenység állandó növelésével, a termelési költségek rendszeres csökkentésével valósítható meg."

[86] Valkó Márton (1911–) 1953-tól a Diósgyőri Lenin Kohászati művek vezérigazgatója. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[87] Pontosabban 1958. április 4-én tett ilyen kijelentést Hruscsov a szovjet küldöttség tiszteletére adott ebéden — amelyen Valkó Márton is részt vett — mondott pohárköszöntőjében: „... Ha megleszneknek a megfelelő feltételek, úgy gondoljuk, hogy engedményeket teszünk Apró elvtársnak, és keresünk hitelt, hogy felépíthesse a nitrogéngyárat, mert a kommunizmusba bennünket a magyarok nélkül nem

engednek be, együtt kell oda mennünk... A kommunista társadalomba valamennyiüknek együtt kell eljutni." *(MOL-M-288. f. 9/1958/4. ő. e.)*

[88] Pontosabban az *Esti Hírlap*ban jelentek meg az említett cikkek: 1958. december 10-én „Újabb két olajmezőt tártak fel az Alföldön", december 18-án pedig „A Dunántúl olaj- és földgázkutatási terve" címmel.

[89] Az előterjesztés 13. oldalán erről a következő szöveg található. „A dogmatizmus a párton belül tevékenykedő kispolgári, álradikális elemekből találja meg társadalmi bázisát. Ezek a baloldali túlzásokra és ugyanakkor pánikra hajlamos emberek szubjektíven, tévesen ítélik meg a nemzetközi és a belső helyzetet. Szemléletük lényeges vonása a nemzetközi sajátosságok elhanyagolása, a tömegek lebecsülése, a sablonosság... A dogmatizmus és szektánsság újra- és újra jelentkezik a politikai meggyőző munka lekicsinylésében, szövetségi politikánk meg nem értésében, az új kérdések alkotó megválaszolásától való félelemben, a pártonkívüliekkel szembeni indokolatlan bizalmatlanságban, értelmiség ellenességben."

[90] 1959. április 11. és május 17. között Münnich Ferenc vezetésével járt magyar párt- és kormányküldöttség Mongóliában, Vietnamban, Kínában és a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságban. Tapasztalataikról a PB 1959. május 19-i ülésén számoltak be. *(MOL-M-288. f. 5/131. ő. e.)*

[91] Az MDP feloszlatásának körülményeiről lásd: *Dokumentumok a jugoszláv menedékről és a Szántó Zoltán-ügyről. (1956–1958) Közli: Kiss József–Ripp Zoltán. Múltunk, 1991. 4. sz. 1–139. p.;* továbbá *Sipos Levente* bevezetője *Az MSZMP ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei i. k. 1956. november 11 – 1957. január 14. INTERA Rt., Budapest 1993. 10–11. p.*

[92] Az említett dokumentum — „A Központi Bizottság augusztus 14-i ülésének határozata a kongresszussal kapcsolatos ügyekben" (Javaslat) — 2. pontja rögzíti: „A kongresszus előzetes napirendjét és az egyes napirendi kérdések előadóit az alábbiakban jelöli ki: I. A Központi Bizottság beszámolója. Előadó: Kádár János. II. A népgazdaság második ötéves tervének irányelvei. Előadó: Fock Jenő. III. A Szervezeti Szabályzat módosítása. Előadó: Marosán György. IV. A Központi Revíziós Bizottság jelentése. Előadó: Fodor Gyula. V. Fellebbezések elbírálása. VI. A párt vezető szerveinek megválasztása."

[93] 1917. november 6-án az Ideiglenes kormány rendelkezésére a junkerek megtámadták a Pravda elődjének, a Rabocsij Putynak a nyomdáját.

[94] L. a *9. sz. jegyzet*et!

[95] Indonéziában 1958 decemberében államosították a munkások által elfoglalt holland gyárakat. 1955-ben újra életbe léptették az 1945. évi ún. forradalmi alkotmányt és A. A. R. Szukarnot miniszterelnökké nevezték ki. Az Algériában harcoló partizánegységek 1955-ben Nemzeti Felszabadító Hadseregé egyesültek és folytonos harcot folytattak a franciák ellen. 1958-ban létrehozták az Algériai köztársaság Ideiglenes Kormányát, elnökévé az 1956-ban bebörtönzött Ben Bellát választották. 1959-ben az Algériai Nemzeti Felszabadítási Front harcokat folytatott a francia gyarmati hadsereg és közigazgatás ellen.

[96] Lásd a *76. sz. jegyzet*et!

[97] Az MSZMP központi szervei 1958–1959-ben többször foglalkoztak a romos pesti Vigadó újjáépítésének és hasznosításának tervével. A hasznosításnak több változatát dolgozták ki (zenei központ, Széchényi Könyvtár, esetleg eredeti formájában eredeti céljára helyreállítani). 1959 végére kialakult a terv, miszerint a Vigadót helyreállítása után korszerű hangversenyközponttá kell fejleszteni. *(MOL-M-288. f. 25/1958/1. ő. e.; 5/162. ő. e.; 23/1959/5. ő. e.; 5/141. ő. e.)*

[98] Barcs Sándor (1912–) újságíró: A Független Kisgazdapárt tagjaként 1945-ben a Szabadság c. lap szerkesztője, 1948-tól 1950-ig a Magyar Központi Híradó Rt. elnöke. 1950-től 1980-ig az MTI vezérigazgatója.

[99] Friss István az MSZMP KB Államgazdasági Osztályának vezetője. Életrajzát l. e kötet 380. oldalán.

FÜGGELÉK

A Központi Bizottság 1959. augusztus 14-i ülésén résztvevők névsora*

Aczél György
Antos István [póttag]
Apró Antal
Bakó Ágnes
Barkóczi Imre [KBI vezetője]
Benke Valéria
Biszku Béla
Birkás Imre [KEB megbízott elnöke]
Borka Attila
Brutyó János
Cservenka Ferencné
Dabronaki Gyula
Dapsi Károly [Néphadsereg Politikai Csoportfőnöke]
Darabos Iván [póttag]
Dögei Imre
Fock Jenő
Fodor Gyula [KRB elnöke]
Harmati Sándor
Ilku Pál
Kádár János
Kálmán Endre [PTI igazgatója]
Kaszás Ferenc [KB Adminisztratív Osztályának vezetője]
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Komócsin Zoltán
Köteles István [KB Apparátusi Pártbizottságának titkára]
Kreszán Lajos
Klujber László [póttag]
Komját Irén [Társadalmi Szemle szerkesztője]
Laczkó Pálné [KB PGO vezetője]
Losonczi Pál
Marosán György
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Novobátzky Károly
Nógrádi Sándor
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József
Prieszol József
Rónai Sándor
Ripp Géza [Pártélet szerkesztője]
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Somogyi Miklós
Schercer Lajosné
Szirmai István
Szilágyi Dezső [KB Külügyi Osztály vezetője]
Szurdi István
Török István
Tömpe István
Uszta Gyula
Valkó Márton [póttag]
Varró György [póttag]

* A meghívottak közül Asztalos Géza és Horváth Ede hiányzott.

3.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1959. szeptember 22-i üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői, a budapesti PB titkárai, a megyei pártbizottságok első titkárai, a Központi Revíziós Bizottság elnöke, Dobi István,[1] Ortutay Gyula,[2], Birkás Imre,[3] a miniszterek és a SZOT titkárai, a mellékelt lista szerint.[4]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Üdvözlöm a megjelent elvtársakat, a Központi Bizottság ülését megnyitom. Napirendi javaslatunk szét van osztva, kérem az elvtársakat, fogadják el, hogy két napirendet tárgyaljunk ma.

Napirend: 1. Irányelvek az 1961–65-ös ötéves népgazdasági terv elkészítéséhez. Előadó: Fock Jenő elvtárs.

2. Különfélék. [A párt VII. kongresszusával összefüggő javaslatok.]

Ha nincs más napirendi javaslat, akkor elfogadottnak jelentem ki, és kérem az előadó Fock Jenő elvtársat, tartsa meg beszámolóját.

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak!

Talán feltűnt az elvtársaknak, hogy az előzetes címe ennek az anyagnak „Irányelvek az ötéves tervhez" volt, és most „Irányelvek az ötéves terv elkészítéséhez" az új cím.[5] Néhány elvtárssal beszéltem, és úgy látom, érdemes erről néhány szót szólni, hogy a Politikai Bizottság miért tartotta szükségesnek a cím megváltoztatását. Azért kell erről beszélni, mert az a néhány elvtárs, akivel erről beszélgettem, az ebből a címváltoztatásból olyan következtetést vont le, hogy az ötéves terv elkészítésének egészen kezdeti stádiumában vagyunk, lényegében most kezdődik az ötéves terv készítése, ezért kellett a címet megváltoztatni. Szeretném rögtön megmondani, hogy nem ez a helyzet, az ötéves terv készítésének nem a kezdetén vagyunk, hanem mélyen benne vagyunk az ötéves terv készítésében. Ötéves tervünk ebben az állapotában is elég jónak mondható, és ha a jövő év első hónapjában indulnánk az ötéves tervvel, könnyen jóvá tudnánk hagyni az ötéves tervet az év végéig. Jellemzésül egy néhány dolgot: 1958 júniusában a Szovjetunióval megállapodtunk már az ötéves kölcsönös áruszállításban. Az elmúlt év végéig az összes baráti államokkal lezártuk a kölcsönös áruszállításokat, hosszúlejáratú egyezményeket kötöttünk 1965-ig. A Politikai Bizottság 1958 júliusában tárgyalta már az ötéves tervet, az akkori állapotának megfelelően, hozzáteszem még azt, hogy akkor még az ötéves, illetve a hétéves termelési felfutás még csak 50%-os volt, és kb. 50% maradt 1958 végéig. Ez évben a Szovjetunióban lefolytatott bővített tárgyalások előtt ismételten tárgyalta a PB az ötéves tervet, amikor Apró elvtársék kiutaztak Moszkvába,[6] és kb. 30%-kal megnövelték a tavaly, egy évvel ezelőtt megkötött hosszúlejáratú egyezményt.[7] A mostani KB-ülés előtt a PB két alkalommal tárgyalta ezt a szövegtervezetet és vele együtt az ötéves terv jelenlegi állását.[8] Nem

vagyunk tehát a tervezésnek a kezdetén, és az a véleményem, hogy ebben a formájában sem szégyellnivaló a mi készülő ötéves tervünk.

Mi indokolja mégis azt, hogy a címet megváltoztassuk? Két dolog indokolja: az egyik, hogy lehessen még tovább dolgozni az ötéves terven. Ne higgye senki azt, aki a tervekkel foglalkozik, hogy a KB már kész tervet fogadott el. Miért fontos ez? Azért, mert ha ma döntenénk az ötéves terv kérdésében, valószínűleg ezeket a számokat fogadnánk el, amik ebben az irányelvtervezetben szerepelnek sok részszámadattal együtt, de pl. a megoldások módján érdemes még sokat törni a fejünket. Elhatározni, hogy a termelés mennyivel nőjön, és milyen beruházások szükségesek hozzá, azt meg tudjuk most tenni, de pl. az iparágban a tervezett termelésfelfutáshoz jelenleg tervezzük, mondjuk, öt új üzem építését. Ha egy évig dolgozunk, valószínűnek tartom, hogy tudunk olcsóbb megoldásokat találni: két új üzem építésével, a másik meglévő hat-nyolc üzem bővítésével, technikai fejlesztésével ugyanazt a termelési feladatot meg tudjuk oldani. Ezért kell kihangsúlyoznunk, hogy a tervet ilyen irányban kell elsősorban továbbfejleszteni, ilyen irányban kell tovább dolgozni a terven. A másik, amiért ki kell hangsúlyozni, hogy nem kész tervet fogadtunk el, hanem irányelveket a terv elkészítéséhez: azért szükséges, mert egy és háromnegyed év van még hátra hároméves tervünkből. Különben is van az embernek olyan benyomása, hogy úgy fogják fel az emberek általában, hogy a hároméves terv készen van, zsebünkben van, már csak az ötéves tervet kell kidolgozni, jóváhagyni és elkészíteni. Érdemes felhívni a figyelmet ily módon is rá, ennek az irányelvnek a címében is, hogy a hároméves terv megvalósításáért még egy és negyedévet kell dolgozni. Hozzá kell azonban tenni — befejezéséül ennek a bevezetőnek —, hogy ahogy a KB határoz, az fontos irányelve a gazdaságpolitikánknak, a kongresszusig kötelező érvényű minden kommunista számára, elsősorban a tervezéssel foglalkozó kommunisták számára. Bízunk abban, hogy a kongresszus ezeket az irányelveket és főbb számokat akkori formájukban — reméljük, ezt még tovább fogjuk fejleszteni a kongresszusig — jóvá fogja hagyni, és utána ez még nagyobb nyomatékkal utasítás lesz a kommunisták számára.

Miről tárgyal és miben határoz ma a Központi Bizottság? Úgy tenném fel a kérdést, hogy csak a szöveget nézzük meg, hogy alkalmas-e kiadásra? Gondolom, hogy ez túl egyszerű lenne, ha ide minősítenénk a dolgot [sic!], hogy csak szöveget fogalmazunk, stilizálunk, és így jó szöveget adunk ki. Ez persze igen fontos, hogy jó szöveget adjunk ki, megfelelő legyen az, amit kiadunk. De nemcsak ez a napirend. Ebben az irányelvtervezetben és a főbb számokban nem sok számban, de a főbb számokban is tükröződik a mi pártunk gazdaságpolitikája, amit az utolsó három évben kialakítottunk. Tükröződik benne, bele van foglalva, bár kifejtve részleteiben nincs a gazdaságpolitika az irányelvben. Csak mellékesen említem meg, hogy érdemes lenne egyszer arról beszélni a Központi Bizottságban összefoglalóan, hogy mi is a mi pártunk gazdaságpolitikájának a lényege, összefoglalva, hogy mit is tettünk mi három esztendő alatt. Összegyűjtve és elemezve azért lenne ez véleményem szerint nagyon szükséges és nagyon fontos, mert fennáll annak a veszélye, és több jel mutat erre, hogy ugyanazok, akik kialakították velünk közösen ezt az új gazdaságpolitikáját a pártnak, tanulva a régi hibákból és levonva a következtetéseket mindinkább abból, amit mi magunk tettünk három esztendő alatt, kezdenek sokszor megfeledkezni arról, hogy tényleg mi is a gazdaságpolitika lényege, mit tettünk újat, mihez kell ragaszkodnunk, mit kell továbbfejlesztenünk.

Nem kívánok ebbe a kérdésbe én belemélyedni, mert úgy érzem, hogy a Központi Bizottság ülésének a témájától nagyon eltérne. Inkább csak néhány mondatban megemlítem, hogy mire gondolok. Kezd újra feléledni, elvtársak — meggyőződésem szerint — a minisztériumi sovinizmus. Kezd feléledni. Kezd feléledni a lokálpatriotizmus. Megyék is — megyéjüket fejlesztve — [az] országos érdekeket szem elől tévesztik. Kezd feléledni a negyedévi hajrá. Nézzék meg, elvtársak, ebben az évben mindkét negyedév végén nagyobb hajrázás volt és nagyobb visszaesés utána, mint a múlt esztendőben. Kezd feléledni újra a túlórázás, erről majd még beszélek később, és ezzel összefüggésben a harc a prémiumért, a prémiumvadászat. Kezd újra a mi gazdaságpolitikánknak ellentmondóan kialakulni az, hogy a kiemelt gyártmányok köre ismét növekszik. Kiss Árpád[9] elvtárs kicsit dicsekedve emlegette nekem, hogy anélkül, hogy a miniszterek észrevennék, ő emeli a kiemelt gyártmányok körét, s a miniszterek ezt észre sem veszik, hogy ő ezt csinálja. Én szerintem ez nem jó, és ez arra mutat, hogy megint ilyen adminisztratív módon kezdünk vezetni, megint kevésbé kezdünk bírni azzal, hogy az alsóbb szerveknek az önállóságot megkapva, azt növelve tudnak segíteni a központi vezetésnek [sic!]. Az alsóbb szervek lebecsülése sok szempontból — nem kívánok erre példát felhozni — kezd megint úrrá lenni. Több elvtárssal beszéltem, a kérdést úgy vetik fel, hogy igazam van — nem abban, hogy lebecsülik az alsóbb szerveket, hanem —, hogy a hatáskört megint kezdjük összehúzni, központosítani, igazam van, hogy ez történik, de ez azért van, mert most már nem a stabilizálás, konszolidálás időszakában vagyunk, most már a termelőkapacitásunkat kezdjük egészében vagy majdnem egészében kihasználni, kezd a terv feszítettebb lenni, kezd több nehézség úrrá lenni, és ezért kell, hogy központilag kézbe vegyük a dolgot [sic!]. Rögtön megemlítem, ha igazunk van akkor, amikor azt mondjuk, hogy az emberek kezdeményezőkészségére, alkotóképességére építeni kell, néhány legjelentősebb kérdést kézben kell tartani, központosan, de azt igazán kézben tartani, és a kérdések zömét rábízni az emberekre az alsóbb szerveknél. Ha igaz volt ez akkor, amikor a terv nem volt feszített, akkor sokkal inkább az ez, amikor nagyobb feladataink vannak. Nem helyes, hogy amikor az elvtársak nagyobb feladathoz érnek, csak úgy látják megoldhatónak a nagyobb feladatot, ha mindent a saját kezükbe vesznek. Mi örömmel üdvözöltük pl., hogy minisztériumok, mondhatnám saját kezdeményezésükből, 1957-ben kevés mutatót adtak ki az üzemeknek. Pl. a Könnyűipari Minisztériumban négymutatós rendszert vezettek be, és a KGM is sok okos dolgot teremtett meg ezen a területen. Egy kicsit vártuk azt, hogy más minisztériumok követik őket, és rájöttünk arra, hogy más minisztériumok nem nagyon követték őket ezen az úton, és most, elvtársak — nem tudom, Nagy elvtársnő talán megmondja, Antos[10] elvtárstól hallom —, hogy Nagy elvtársnőék bevezették az ötödik mutatót már, mert volt egy kis nehézség a létszámmal.

Kellene egyszer beszélni erről részletében is, mert ha mi nem elemezzük ezt, s nem állapítjuk meg, hogy mi is az, amit tettünk, miért tettük, és miért helyes az, lassan-lassan visszatérnek ezek a régi dolgok. Lassan-lassan megint ilyen túlközpontosított dolgok lesznek, mindent kézben akarunk tartani, és semmit nem tudunk kézben tartani.

Mi néhányszor megállapítottuk, hogy a demokratikus centralizmus az nemcsak a szűken vett politikai értelemben igaz, hanem igaz a gazdasági élet területén is, és ha igaz, akkor gondolkodnunk kell azon, hogy pl. a Szovjetunióban, ha nagyobb feladatok jöttek, mit csináltak. Központosítottak? Nem! Néhány kérdést

jobban központilag kézbe vettek, a kérdések zömét leadták a Népgazdasági Tanácshoz.[11] Éppen a nagyobb feladatok érdekében [sic!]. Érdemes ezen gondolkozni, én szerintem ez is azt bizonyítja, hogy igazam van, ha azt mondom, hogy ha nagyobb feladatok jönnek, azt több embernek kell megoldani, több embernek kell a vezetésben részt venni, akkor tudjuk a nagyobb feladatot megoldani. Ezt a kis kitérőt azzal fejezem be, hogy mi mostanában — helyesen — nagyon keveset beszélünk az elmúlt években, az ellenforradalom előtt elkövetett gazdasági hibákról. Nagyon helyes, hogy erről keveset beszélünk, és többet beszélünk arról, hogy nekünk mit kell tennünk, mit tettünk, és arról, hogy hogyan kell ezután továbbmennünk. Hogy ez miért helyes, arról beszéltünk a legutóbbi KB-ülésen. Csak azt szeretném megmondani, hogy ha akkor hiba volt az, amit elkövettek a gazdaságpolitikában, egy mentségük a régi vezetőknek lehet. Gondolom, hogy ezzel élnek is [sic!]. Hát először is, Magyarországon senki még népgazdaságot nem vezetett, ők a maguk kárán tudtak csak tanulni. Ez a mentségünk nekünk, elvtársak, nincs meg. Ilyesmire nem hivatkozhatunk. Előttünk most már követtek el hibákat, nekünk abból kötelességünk tanulni, ha újra azokat a hibákat elkövetjük, mi nem egyszerűen hibát követtünk el, hanem bűnös könnyelműséggel viseltettünk az ország kérdése iránt, nem vontuk le kellően a tapasztalatokat, és ezért mi sokkal felelősebbek lennénk, mint elődeink voltak, akik a gazdaságpolitikában hibát követtek el.

A tervvel kapcsolatban.

A mi utóbbi éves tapasztalataink azt bizonyítják, hogy helyes, ha nem készítünk túlfeszített terveket. Az a meggyőződésünk, hogy ez a terv a mostani állapotában nem túlfeszített terv. Bár, ha végignézzük azt, hogy az elmúlt év végén még csak 50%-ra terveztük a hét év alatti felfutást az iparban, azután 50–60%-ra, amikor a moszkvai bővített tárgyalás előtt voltunk, a bővített tárgyalás után 60–62%-kal, a KB-ülést megelőző ezelőtt három héttel, a PB ülésen 60–65% volt az ipari felfutás, most pedig ebben az anyagban 65% van, és akkor olyan hangokat is hallottam, hogy megint kezdjük túlfeszíteni a tervet. Nem kívánok részletekbe menni, meggyőződésem az, hogy a terv nem túlfeszített, és valószínűleg ennek a 65–70%-nak a felső szintjén, esetleg azon felül fog valamivel a végleges terv kialakulni. Azt is hozzáteszem, hogy most már nem sokkal kisebb ez a hétéves tervfutás,[12] mint a népi demokratikus országoknak az átlaga.

Feltenném mindjárt a másik kérdést, hogy miért nem feszítettebb ez a terv? Az eddigi tapasztalat azt bizonyítja, hogy ha a terv egy kissé lazább a lehetőségeinknél, az okoz bizonyos nehézségeket a központi szerveknek, kézben kell erősen tartani a kérdést, hogy a nagyobb lehetőségeket milyen irányban, mire használjuk fel. De ha a terv túl van feszítve, az rengeteg kárt tud okozni. Elsősorban az, hogy már a kitűzött tervszámok eléréséért megindul a harc bármi áron, és ez a bármi ár azt eredményezi, hogy a termelékenység, az önköltség, a gazdaságos termelés teljesen háttérbe szorul, csak a kitűzött termelési fő számokat és [a] nagy beruházási tervek elérését tartjuk szem előtt, [az] életszínvonal és minden egyébnek a rovására. Ez igen fontos kérdése népgazdasági tervünknek, a termelékenység kérdése. Lényegében a fordítottját akarjuk termelékenységi célkitűzéssel, amit az eddigi fejlődés folyamán elértünk. [sic!] Eddig a termelésnek egyharmad részét hozta a termelékenység kb. a 14 esztendő alatt, most ebben az ötéves tervben az van betervezve, hogy a kétharmad részét a termelés növekedésének a termelékenység emelkedésével kell elérni. Ez a tervnek, gondolom, a legfontosabb előírása. Vannak olyan vélemények, hogy vigyázzunk evvel a termelékenységi előírással, mert ha ezt

betartjuk, nem bírjuk biztosítani a foglalkoztatottságot. Az a véleményem, hogy a tervnél nekünk abból kell kiindulnunk, hogy a termelékenységet, amilyen mértékben csak tudjuk, emeljük, és a következő szempont az, hogy a foglalkoztatottságot hogyan biztosítjuk, anélkül, hogy ezt lebecsülnénk.

Elvtársak! Nézzük meg: ennél a tervnél, mondjuk 5000 km utat tervezünk be pormentes úttá tenni. Ha a termelékenységet nagyobb mértékben tudjuk növelni, s az a veszély fennáll, hogy a foglalkoztatottságot nem tudjuk biztosítani, akkor nyilvánvaló, hogy sokkal okosabban fel tudjuk használni az embereket, hogyha elvonjuk olyan területekről, ahol rájuk nincsen szükség, és olyan területre visszük, ahol értékes, hasznos munkát tudnak végezni. Pl. utak állapotának megjavítása, közművesítéssel nagyon el vagyunk maradva, vízzel és csatornázással, talajjavítással a mezőgazdaságban, erdősítés és más sok dolog, amiből a tervbe most nem tudtunk többet beletervezni, de ha a termelékenységet nagyobb mértékben növeljük, akkor ezeket a feladatokat nagyobb ütemben tudjuk megoldani [sic!]. Mindenhol többet tudnak az emberek használni, mint ott, ahol csak azért vannak, hogy „feleslegessé ne váljanak".

Van olyan vélemény, hogy már most előre gondoljunk azzal, hogy több ember szabadul fel a mezőgazdaságban, a termelékenység az iparban több embert fog felszabadítani, és ezért már előre határozzunk, hogy a munkaidőt csökkentsük. Ez a kérdés még inkább előtérbe került most, amikor a Szovjetunió hétéves tervében úgy volt tervezve, hogy a hétéves terv utolsó évében csökkentik a munkaidőt napi hét órára, és most előbbre hozták, ez év utolsó negyedéve és a jövő év utolsó negyedéve között végrehajtják ezt. Úgy gondolom, hogy mi ráérnénk ebben a kérdésben dönteni. Most a PB-nek az volt a véleménye, hogy tartalékoljunk összeget arra, hogy az ötéves terv utolsó esztendejében a hétórás munkaidőt megvalósítsuk. Tartalékoljunk erre egy összeget, de nem lenne helyes most meghirdetni a hétórás napi munkaidőt általánosságban. Néhány szóval megindokolnám, hogy miért. 1958. első félévében 14 millió túlórát használt fel az ipar. Ez év első félévében 16 millió túlórát. Ezt mi 1955 óta folytatjuk — és helyesen —, hogy a nehéz fizikai munkában, nehéz munkakörülmények között, egészségtelen körülmények között dolgozók munkaidejét 36–42 órára lecsökkentjük. Azóta kb. 40–50 ezer munkás munkaidejét lecsökkentettük 36–42 órára.

Az ötéves tervben beterveztük, hogy további 150–200 ezer ember munkaidejét lecsökkentjük 36–42 órára. Kb. 150 ezer dolgozó van az országban, akiknek a munkaideje törvényesen is több, mint 48 óra, ezek az emberek elsősorban a közlekedésben vannak foglalkoztatva. Ha most mi meghirdetnénk azt, hogy a hétórás munkaidőt bevezetnénk általánosságban, mit szólna az a 150 ezer munkás, akinek a törvényes munkaideje nem 48 óra, hanem kb. 65. Az a véleményem, hogy ha ezeket a kérdéseket megoldottuk, vagy a megoldáshoz közel vittük, akkor hirdethetjük meg a hétórás munkaidő általános bevezetését.

A mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban egynéhány dolgot. Itt is van kétféle vélemény. Túlzottan magas az előirányzat a mezőgazdaságban, mások szerint pedig alacsony a mezőgazdasági előirányzat. A mi véleményünk szerint ez az előirányzat megfelel annak, amire mi képesek vagyunk, lehet, hogy ennél valamivel többre is képesek leszünk, ha továbbra is helyesen dolgozunk, vagy még helyesebben dolgozunk a mezőgazdaságban. Ez az előirányzat 7 év alatt 30–35%-os tervfutást[13] jelent, öt év alatt 20–21%-ot. Természetesen, hogyha összehasonlítjuk azzal, hogy az előző 20 esztendőben Magyarországon ennek felével növekedett csak a

mezőgazdaság termelése, akkor soknak tűnik. De ha hozzávesszük azt, hogy két és félszer, háromszor annyi traktor áll rendelkezésünkre az ötéves terv végére és kb. háromszor annyi műtrágya, és a hibrid kukoricát elterjesztjük a teljes területre, és sok egyéb dolgot ehhez hozzáveszünk, akkor az a véleményem, hogy nem sok ez a 20–21%-os felfutás a mezőgazdaságban öt esztendő alatt. Fontos feltétele a gazdasági dolgokon kívül, hogy ezt megvalósíthassuk, az, hogy a pártunk politikája, a gazdaságpolitikája ugyanúgy, sőt jobban érvényesüljön a legalsóbb szervekben is, mint ahogy eddig érvényesült [sic!]. Az emberekhez való viszonyunk, benne a parasztsághoz való viszonyunk ne változzon meg, sőt a meglévő hiányosságokat, hibákat küszöböljük ki, mert így tudjuk az ún. kettős feladatot végrehajtani, a termelést ilyen ütemben fokozni, s ugyanakkor a mezőgazdaság kollektivizálását befejezni. Erről a kérdésről többet nem is kívánok mondani, mert a következő KB-ülésnek ez lesz a témája, egyrészt a jövő évi tsz-fejlesztés, a decemberi határozat kiértékelésével összhangban, másrészt a mezőgazdaság ötéves tervének a végrehajtásával fogunk foglalkozni.

A nemzeti jövedelemről néhány szót. Magasnak tűnik az 50–55%-os előirányzata a nemzeti jövedelemnek, összehasonlítva a 65–70%-os ipari és a 30–35%-os mezőgazdasági termelés-emelkedéssel. Nem kívánom részletezni ezt a kérdést sem, csak fel kívánom a figyelmet hívni, hogy ebben a célkitűzésben tükröződik az, hogy mi a műszaki fejlesztésnek, a takarékosságnak az eddiginél nagyobb szerepet szánunk a következő ötéves tervben.

Az életszínvonallal kapcsolatban.

A 26–29%-os [növekedés] a parasztságnál, 26–28%-os reáljövedelem növekedés az ipari munkásoknál, elég szerény célkitűzésnek néz ki. És valószínű, hogy a kongresszuson, vagy legkésőbb a terv elfogadásánál ez az előirányzat valamivel magasabb is lesz. Erre mutat az is, hogy a lakosság fogyasztása e szerint az irányelv szerint is 40–45%-kal növekszik az ötéves terv végére. Mégis az a véleménye a PB-nek, hogy a kiadandó irányelvekben még ne emeljük meg a reáljövedelem előirányzatát, esetleg a kongresszuson lehet ezen valamit módosítani. Az életszínvonal kérdésénél figyelembe kell venni természetesen, hogy 56–57-ben igen jelentős életszínvonal-emelkedés következett be, és a hároméves terv elég szerény célkitűzését túl fogjuk teljesíteni a reáljövedelemben, a reálbérben valamivel túl fogjuk teljesíteni.

A beruházással kapcsolatban néhány szót.

A beruházás az irányelv szerint a mostani tervállapotban 50%-kal magasabb, mint az előző öt év beruházása volt. Minden miniszter kevesli ezt a beruházást. Nem ezt az összeget népgazdaságilag [sic!], hanem azt, amit ő kap. Kivétel nélkül minden miniszter kevesli.

Szeretnék arra utalni, hogy 1958-ban a másfél milliárddal felemelt beruházást nem tudtuk teljesíteni.[14] Pedig akkor is mindenki verekedett, hogy ne másféllel, hanem legalább három milliárddal emeljük a beruházást. 1959 első felében a beruházás teljesítése nagyon gyengén állt. Kb. egyharmadát teljesítettük a beruházásnak, ahelyett, hogy teljesítettük volna a 45–50%-át az első félévben. Az 1960. évi terv, amelynek az előirányzatát már a Gazdasági Bizottságnál a miniszter elvtársak bevonásával tárgyalták meg, minden miniszter kevesellte a beruházást 1960-ra [sic!]. Az építésügyi miniszter elvtárs már kijelenti, hogy ez a terv a beruházás, az építés oldaláról túlzottan feszítettnek mutatkozik, ő azt a régi hibánkat, hogy túlzott ütemű beruházást tervezünk, ami meghaladja az erőnket, gazdaságosság,

termelékenység, önköltség és a munkásosztály, s a magyar nép életszínvonalának rovására megy [sic!]. Ilyen durva hibát ne kövessünk el. Még egy megjegyzést a PB állásfoglalásáról; ha valamicskével tudjuk ezt a beruházást emelni, akkor a termelő beruházásokat kell emelnünk, amivel az összes többi ágazatoknak a fejlődését, az életszínvonal további növekedését tudjuk előmozdítani.

A terv realitásáról néhány szót.

A termelésnövekedés üteméről már beszéltem bevezetőmben, ehhez csak annyit kívánok hozzátenni, hogy a termelés növekedésének üteme az elmúlt évben 12%-os volt, ebben az évben 9–10%-os lesz, a jövő évi terv 8,2%-ot ír most elő, mire elfogadjuk, valószínűleg a 9%-ra fel fogunk menni, és nem akarok jósolni, de ezt a 9%-ot ha teljesítjük, de ha csak 8%-ot teljesítünk, akkor is, ez a három év magasan fölötte van a mi ötéves előirányzatunknak [sic!]. Ilyen szempontból tehát a tervünk, az ötéves tervünk reálisnak néz ki.

Hosszúlejáratú egyezményekkel a terv úgy biztosítva van, ahogy eddig még semmilyen tervünk nem volt, a hároméves terv sem, az ötéves terv sem, az első hároméves terv sem.

Külkereskedelmi forgalmunknak háromnegyed része a baráti országokkal bonyolódik le, és ennek a háromnegyed része most előre hét esztendőre, az ötéves terv végéig biztosítva van a nemzetközi megegyezésekben.

A fizetési mérlegünk egyensúlyban van a mostani tervben. Van tartalék is. Olyan tartalék, ami közben ki van mutatva, és én gondolom, hogy van olyan tervezési tartalék is, amit a Tervhivatal mifelénk sem tár fel, mert gondolja, hogy hátha valahol elszámítja magát. Van a beruházásnál is tartalék, 3–5 milliárdos, hozzá kell tenni, hogy ez tényleg tartalék kell, hogy legyen, a terv jóváhagyásakor is meg kell, hogy legyen. Az nem arra való, hogy meginduljon a harc ennek a 3–5 milliárdnak a szétkapkodásáért. A fizetési mérlegnél is van tartalék, évi 200 millió devizaforint tartalékkal számol a terv. Ahogy említettem, a munkaidő tervezett további csökkentésére, a 7 órás munkaidő bevezetésére is van 5–600 millió forint tartalékolva.

Azért a tervben van bőven feszültség is, ahogy szoktuk mondani, pl. a beruházásnál és főleg ennek ütemezésénél. Az első évben kevesebb van, mondjuk, mint az utolsó években, és a minisztériumok harca főleg azért folyik, hogy az első két esztendőben a beruházását megemeljük. Van feszültség a foglalkoztatottságnál, a nők, a fiatalok és különösen a vidékiek foglalkoztatottságánál. Van feszültség az anyagbiztosításnál is, és ami már most is jelentkezik, pl. a hengerelt acélnál, a jövő évi tervvel kapcsolatban is.

Van ilyen feszültség az ipartelepítésnél, az, hogy a Nagy-Alföldet [sic!], és egyes iparilag elmaradt vidékeknek az iparosítását nagyobb ütemben kell végrehajtanunk, mint ahogy az jelenlegi állapotában most van.

Ezenkívül még van számos nehézség, pl. van olyan, hogy a vegyipart meg akarjuk duplázni, és ezenközben olyan új technológiákat akarunk bevezetni az országban, amik eddig ismeretlenek voltak. Ezek eléggé ismeretlen nehézségek, amik jelentkezni fognak akkor, amikor ezeket az új gyárakat építjük, az új technológiákat bevezetjük.

Van egy jónéhány olyan kérdés, amit a PB megvizsgál, vagy további megvizsgálásra már megjelölt a Tervhivatal számára, így pl. az ipartelepítés javítása, vagy pl. ilyen kérdés a textíliák, a textilfogyasztás és a textiltermelésnek a kérdése, mert ami most a tervben van, az azt jelenti, hogy Magyarországon továbbra is a népi

demokráciák között a legalacsonyabb a textilfogyasztás, egy főre jutó textilfogyasztás, holott a textiliparunk ennél többre képes. Vagy pl. ilyen megvizsgálandó kérdés az élelmiszeripar összhangja a mezőgazdasággal és a fogyasztással, amit alaposabban meg kell nézni, és nyilvánvaló, hogy az élelmiszeripart valamivel jobban kell fejleszteni, mint ahogy ez most a tervben van. Most — természetesen — a fő dolog az irányelvnek a kiadása. De ezeket a fő kérdéseket látni kell, amikor az irányelveket jóváhagyjuk és kiadjuk. Csak megismételném, hogy a Központi Bizottság nincs abban a helyzetben, hogy további beruházási összegeket osztogasson, tehát a miniszter elvtársakat megkérem arra, hogy ne ilyen irányba vigyék a tárgyalást, hogy itt a Központi Bizottság ülésén akarjanak több beruházást kapni, mert ilyen határozatot a Központi Bizottság nem tud hozni. A termelés további során kell kialakítani, hogy a beruházást hogyan lehet még módosítani. A megyei titkár elvtársakat is arra szeretném megkérni, én tudom azt, hogy az ipartelepítés, az ő megyéik iparosítása, nagyon fontos kérdés, és a foglalkoztatottság is, de azért ne kívánják tőlünk azt most, hogy itt határozzon a Központi Bizottság, hogy ennek a megyének vagy annak a városnak mégis kell ilyen vagy olyan gyárat építeni, mert ezt nem tudjuk itt elhatározni.

Befejezésül, elvtársak, gondolom nem jóslás és senki nem veszi úgy, inkább csak magamat szeretném lelkesíteni és másokat is, ezért elmondom, hogy most ennek a hároméves terv második évének a vége felé járva és látva a hároméves terv utolsó évét, ami a tervelőterjesztés formájában rendelkezésünkre áll, látjuk azért, hogy a hároméves tervünk hogyan fog alakulni. Eszerint a nemzeti jövedelem a hároméves tervben tervezett 13%-kal szemben 30–32%-kal, a mezőgazdasági termelés növekedése a 12,1%-os tervvel szemben 15–17%, megismétlem, a nemzeti jövedelem 13%-kal, 1957-hez képest 1960 végére 13%-kal szemben 24%-kal... (Kádár elvtárs közbeszólása: Ez csak jóslat!) Nem jóslat, hát ha csak a mennykő belénk nem csap, a háború ki nem tör, akkor ennél jobb számokat érünk el, tehát ez olyan szempontból jóslat, hogy ennél valamivel jobb lehet akkor, ha nem történik valami kellemetlen katasztrófa. Azt mindig hozzátehetjük, hogy e hónapnak már nem tudom huszonhanyadik napján vagyunk, ha e hónapi tervet teljesítjük, akkor hozzá kellene tenni, ha a jövő héten a háború ki nem tör [sic!]. Nem folytatom tovább, mert jósolni nem szeretek, majd, aki kíváncsi, annak elmondom. A további tervhez két mondatot hadd mondjak még; bár 20 percnél többet beszéltem, mégis, hogy ne úgy fejezzem be, mint egy jazz-darabot. A Központi Bizottság ülése után a vita alapján, a határozat alapján nyilvánosságra fogjuk hozni ezt az irányelvet, amit megbeszéltünk már a Központi Bizottságban, utána a kongresszusra összesíteni kell az addig befutó észrevételeket és a tervmunkánkban addig elért további eredményeket. A mostani tárgyalás célja az, hogy így ki tudjuk adni a határozatokat.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tessék, azt javaslom, hogy kezdjük meg a vitát. Most kézfeltartással kezdjük, és utána cédulákat küldjenek az elvtársak. Tessék, Sági elvtárs.

SÁGI GYÖRGY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az irányelvek megállapítja, hogy megvannak a szocializmus gyorsabb építésének feltételei, és ezt összegezik a megfelelő elemzések után a 4. oldalon. Ebből az alapból kiindulva tűzzük ki a célokat, és véleményem szerint nagyon komoly munkával, az alapvető feladatok helyes kiválasztásával, sokoldalúsággal, az adottságaink figyelembevételével, elemzésével, nem frázisokban, hanem tényleg a marxizmus alkotó alkalmazásával

gazdasági életünkre végzi el ezt a munkát, és így jó alapot ad nemcsak a tervezési munka további folytatásához, hanem programot ad egész népünknek, és véleményem szerint iránytűül szolgál a feladatok megvalósításánál. Az irányelvekkel egyetértek. Az a néhány megjegyzés, amit az irányelvekkel kapcsolatban teszek, az részben kérdés bizonyos összefüggésekre, amelyeket nem ismerhetek eléggé, másrészt bizonyos általam is helyeselt célok más oldalú alátámasztása, indoklása, így különösen a magam munkaterületéről veszem ehhez a megfelelő indítóokokat. Az alapvető feladatok c. részben, az első pontban azzal a meghatározással, hogy irányozza elő a terv elsősorban a termelés műszaki színvonalának jelentős emelése alapján a munka termelékenységének az eddiginél gyorsabb növekedését, különösen egyetértek. Ugyanis a gazdaságosság bizonyos fokú javulása kapcsán 1958–59-ben a termelékenység növekedése jelentős részben komolyabb műszaki színvonalemelés nélkül, a meglévő berendezések és technológiai folyamatok lényegesebb változtatása nélkül, a szervezésben sem valami különlegesen elért eredmények kapcsán azáltal jött létre, hogy normálisabb munkaütemet vettünk fel a berendezéseink jobb kihasználásával, bizonyos lazaságok megszüntetésével, jobb munkalendülettel és ennek kapcsán a teljesítmény-plafonok megemelésével jött létre annak a termelés-növekedésnek jelentős része, amit elértünk. Véleményem szerint ez nagyon szükséges és nagyon jó dolog volt. És nagyon helyes az, hogy ez az így elért eredmény nem téveszti meg az országunk, kormányunk, pártunk vezetését, és azt is meg kell mondani, hogy ezek a területek a továbbiakban is hoznak eredményt, de az alapvető és helyes megoldást éppen az idézett termelés műszaki színvonalának jelentős emelése útján kell és lehet is elérni, biztosítani. Én azt hiszem, hogy ebbe a gondolatkörbe, fogalomkörbe tartozik az is, hogy a munkaszervezés magasabb fokú, tehát a műszaki fejlesztés egyik elemeként fogható fel a munkaszervezés magasabb fokú, elmélyültebb, átgondoltabb alkalmazása, bizonyos vonatkozásban a tudományosabb módszereknek az igénybevétele is. Az alapvető feladatok negyedik pontjában, amikor azt mondjuk, hogy növelni kell a tartalékokat a gazdasági élet zavartalan vezetéséhez, egyetértek. Azonban gondolom, hogy ezt az indoklást még szélesíteni lehet. A tartalékoknak más vonatkozásban is jelentős szerepe van, részben a technikai fejlődés gyors üteme miatt is vannak előre nem látható feladatok, melyek azonban a felvetődés időpontjában gyors, azonnali megvalósításának a kényszerével jelentkeznek. Ezeket meg nem valósítani a lemaradás veszélye nélkül nem lehet, erre is jó, szükséges a tartalékolás. Másrészt a kapitalista piaccal való kapcsolatunk sem tervezhető olyan pontosan, mint a tervállamokkal.[15] Ez bizonyos fokú rugalmasságot követel meg, emiatt is szükséges a tartalékolás. De itt említem meg, hogy véleményem szerint a gyorsabb előrehaladás legnagyobb tartaléka az irányelvek és azok indoklásának a köztudatba való hozásán keresztül azáltal jön létre, azáltal jön felszínre, hogy az emberek ilyen célokért hajlandók lesznek, akarnak többet tenni, és erre fel kell készülni anyagi vonatkozású tartalékaink vonalán is, de fel kell készülni más területeken is, pl. a vezetés színvonalának emelése területén. És itt vennék egy olyan példát, ami a mi életünkből jelentkezik. A most folyó taggyűlések, kongresszusi választó taggyűlések, termelési tanácskozások legfontosabb mérlege azt mutatja, hogy az öntudatos dolgozók jelentős tömegei előbbre vannak egy kicsit, mint a vezetés. Ez vonatkozik miránk, középvezetőkre. Ha a kongresszusi versenyt nézzük, számszerűen ugyan nem lehet kimutatni, de vannak jelek, amelyek félreérthetetlenül igazolják azt, hogy dolgozóink részéről megnyilvánul akarás a gyor-

sabb előrehaladás érdekében. Néhány gondolat ennek igazolására. A versenyben nem túl nagy energiával, munkalendülettel sikerült a munkabrigádok számát 800-ról 1400-ra emelni. Ez is jele annak, hogy tisztelik, egyetértenek ennek a pártnak a törekvéseivel és alá akarják támasztani a maguk munkaterületén és nem készültünk fel, a vezetés, eléggé erre a lendületre. Gondolom, hogy ennek az ötéves terv irányelveinek a tudatosítása után szintén megjelenik egy lendület, amelyre fel kell készülni, mert pl. a brigádokban végzendő tényleges munka tartalmát, a feladatok kijelölését, a munkaelemek lebontását, a párttagoknak ezekben a brigádokban való részvételét, a vezetésben való részvételét elég hiányosan tudtuk megoldani. Nem tudtunk eléggé felkészülni erre. És amikor a végrehajtó bizottságunk nagyon önkritikusan hozzálátott a munkához, elmentünk le különböző kommunista aktívákra az egész végrehajtó bizottsággal, és ott még újabb bajok is jelentek meg [sic!]. Többek között én szeretném felhívni a figyelmet erre a jelenségre, nem széles, nem általános, de meg-megjelenő. A régi vezetési módszereknek bizonyos fokú visszaszivárgásával is találkoztunk. Elmondok egypár példát, mert ez ellen sose lehet elég korán elkezdeni harcolni. Pl. a Csőgyárban, ma egyik legnagyobb gyárunkban, amikor a kommunistákhoz fordultunk, hogy ebből a kisebb visszaesésből, amiben vagyunk, ki tudjunk keveredni, amikor az összes kommunistákkal akartuk megbeszélni a dolgokat, ott bejelentették, hogy létrehoztak egy háromtagú brigádot, amelyik a különböző munkaterületeken keresgéli azokat a hibákat, amelyekkel az adott terület felé tudnak megfelelően érvelni [sic!]. Na most, ezen a taggyűlésen, ezen az aktívaülésen úgy vetődött fel, hogy csak ők tudják meglátni a dolgokat, ők az okosak, de ennél még súlyosabb volt az, hogy az jött ki belőle, hogy csak ők a becsületesek és véleményem szerint, amikor mi egy ilyen nagy munkával indulunk, akkor az egész kommunista aktívához, azon keresztül az egész dolgozó réteghez akarunk szólni, nagyon zavar bennünket az ilyesfajta, ha úgy tetszik, azt mondom, hogy csendőrbrigádnak a beállítása.

Egy másik ilyen jelenség, hogy a vállalásokat — mondja az egyik igazgatónk — beépítette a prémiumba. Ez a legtisztességtelenebb dolog, amit el lehet képzelni. A vállalás ténylegesen több, mint amit a megfelelő munka során adnak az emberek. Ez mutatja azt, hogy én azon túl akarok tenni valamit, én felajánlom az én becsületes munkámnak azt a részét is, amit ti ezekkel a különböző eszközökkel nem tudtok megfelelően kihozni, és akkor erre a tisztességes megnyilatkozásra úgy reagálnak, hogy ezt beteszik a prémiumba. Vagy egy másik buta dolog, hogy a szocialista brigádok szervezésével sok gondon keresztül próbáljuk kialakítani a leghelyesebb formát, aminek a kerete az, hogy ezek a szocialista brigádok nemcsak gazdasági célokat, hanem azt a célt is maguk elé tűzik, hogy a szocialista embert nevelik. Ezzel kapcsolatban egy beszámolóban elhangzik, hogy nagyon jelentős előrehaladás, eredmény van, pl. mondjuk az egyik brigád az nemcsak rendesen végezte a gazdasági munkáját, hanem ezenkívül közös szakmai tanfolyamon, közös politikai szemináriumokon, sőt színházlátogatásra is közösen, családostól járnak el. És itt van a butaság, hogy pl. ez a brigád erről igazolást hozott a színházból, micsoda buta dolog ez. Szóval vissza-visszatérnek ilyen kis apró, nevetségesnek látszó jelenségek, azonban sajnos ezek, ha nem vesszük elég időben észre, ezek elvihetnek bennünket nagyon fonák területek felé. És engedjék meg, ha már itt tartok, ezzel kapcsolatban egy dolgot elmondjak. Talán nem jó, hogy a Központi Bizottság előtt mondom, de a sajtón keresztül a kongresszusi versennyel kapcsolatos állásfoglalásainkért, szerintem komolyan kell helytállnunk, és én itt megmon-

dom a diósgyőri elvtársaknak, hogy nagyon furcsának találtuk azt, hogy a diósgyőri elvtársak egyszer szerkesztőségi cikkben, egyszer a párttitkár elvtársnak a megnyilatkozásában közlik, hogy Csepel megsegítésére kongresszusi versenyben és a lemezhengermű megsegítésére 7000 tonna anyagot gyártanak le terven felül. Ez egy rendes dolog, mit tehetünk erre, mi, csepeliek, azt mondjuk, hogy ez egy új formája a dolgoknak. Ez azt jelenti, hogy a gyárak segítik egymást ebben a versenyben, tehát nem szűkül le csak a maga területére. Erre mi csak úgy válaszolhatunk tisztességesen, ha megmondjuk, hogy köszönjük, de ehhez mi mit teszünk hozzá. Mi megmondtuk, hogy ezért a durvahengermű nagyjavításának a 30 napos időtartamát le fogjuk rövidíteni 5 nappal. Ez is megfelel 4 és félezer tonna hengereltáru-többletnek és napi 1 millió forint termelési többletnek. Hozzáfogtunk a munkához, és úgy néz ki, hogy a holnapi nap folyamán beindul, mert komolyan kézbe vettük a dolgokat, és nem 5, hanem 7 nappal előbb készül el. De a másik oldal az nagyon kellemetlen, mert a diósgyőri elvtársakkal, amikor realizálni akartuk ezt a vállalásukat, akkor azt mondták, hogy majd az év végéig, mit tudom én hogyan, havonta százegynéhány tonnával megpróbálják ezt a dolgot megcsinálni, és azért az nem is négy- és félezer és nem is hétezer tonna, hanem négy és fél [sic!], mert ők alapanyagban és nem hengereltáruban értették. Én azt gondolom, hogy e kérdésekben nagyon következetesnek kell lenni. Attól függetlenül úgy néz ki, hogy most már Sztálinvárosból is lehet biztosítani az anyagot, de én a szervezését ennek a munkának a munka komolysága miatt mondom el. Úgyhogy az a véleményem, hogy azt a tartalékot, ami ennek az irányelvnek a közzététele nyomán is felszínre jön, ennek a kihasználására is fel kell nekünk megfelelően készülnünk [sic!].

Az irányelveket, az ötéves tervet mi a szocialista országok együttműködésére építjük. Tényleg nagy eredmények vannak, de én úgy gondolom, hogy a munkának nagyon jelentős része még hátravan. Itt sok más meghatározott profil elosztás is van, de még ezeken belül is rendkívül széles választékokról van szó, és azoknak a tisztázása tényleges[en] ennek a másfél évnek egyik feladata, hogy az ötéves tervben ezt nagyszerűen tudjuk hasznosítani [sic!].

Egy olyan kis megjegyzés, ami talán természetellenesnek tűnik. A 6. oldalon van, hogy folytatni kell a nehéz testi munka gépesítéssel való kiküszöbölését. Én javaslom, hogy tegyük hozzá, hogy a termelékenység egyidejű növelése mellett, bár természetes lenne, hogy így jöjjön létre, azonban sajnos, a saját területemen és más területen is tapasztaltam olyant, hogy bizonyos gépesítések, manipulátorok sokszor azért nem tudnak megmaradni a megépítésük után sem, mert azt a fontos feladatot, hogy legalább azt a termelékenységet, amit a kézi munka biztosított, ők is produkálják [sic!].

A kohászat[i] termelés vonatkozásában, hogy elsősorban korszerű, értékesebb kohászati termékeket kell növelni, egyetértek, és én úgy gondolom, hogy itt azt meg kellene növelni, egyetértek, és én úgy gondolom, hogy itt azt meg kellene mondani, hogy meg kell teremteni a kiemelt fejlesztésekhez — amit célul tűzünk — az alapanyag termelését. Arra gondolok itt, hogy a híradástechnika vonalán, a műszeripar vonalán feladatunk nekünk, sőt véleményem szerint biztosan feladatunk, hogy az atomipar alapanyagait azokban a profilokban, amelyek hozzánk fognak tartozni műszer és egyéb területen is, megteremtsük. A folyamatos öntés az valóban egy olyan fontos tény, amelyiknek kiemelten kell ezekben az irányelvekben szerepelniök [sic!], mert a beállításuk során lényegesen tudunk előbbre lépni, különösen azokon a területeken, ahol elavult és szűk a berendezés. Ott

ennek olyan szerepe is van, hogy bizonyos beruházások megtakarítását is lehetővé teszik.

A beruházások, amennyire én meg tudom ítélni, összhangban vannak azokkal a feladatokkal, amelyeket célul tűz az irányelv. Én nagyon egyetértek a felhasználás módjával is, tehát, hogy hogyan kell ezeket a beruházásokat megvalósítani. Különösen most, főként a területek jobb kihasználására és a gépi berendezés korszerűsítésére kell a nagyobb energiát fordítani. Én talán csak azt a megjegyzést fűzném ehhez, hogy a fejlődés folyamán fellépő igények kielégítésére tartalékképzés mellé tegyük azt is hozzá, hogy a tartalékanyaggal együtt, mert egyébként már most is jelentős bajok származnak abból, hogy az anyagfedezet nincs összhangban. Az új ipar létesítményeinek túlsúlyban vidékre történő telepítésével egyetértek. Én azt gondolom azonban, hogy a fővárosi ipar fejlesztésére vonatkozóan lehetne ebben az irányelvben kitűzni azt, hogy a minőség vonalán érje el a fejlődést. Én itt főként arra gondolok, hogy a megfelelő szakmunkásgárda, amely egy-egy ilyen iparbővítési folyamathoz szükséges, az itt a fővárosban rendelkezésre áll. Ezeknek tömeges átcsoportosítását nem is tervezzük, de ha terveznénk is, jelentős nehézségekbe ütköznénk. Így célszerű, hogy Budapesten az ipart a nagyobb szakképzettséget igénylő, bonyolultabb feladatokra állítsuk át az alapprofilján belül, és esetleg számításba jöhet, mint ahogy gyakorlatban meg is kezdődött ilyen folyamat, hogy bizonyos belőtt profiloknak a vidékre való telepítését kezdjük el. Mind a kettőre van példa is. A fémkohászat területén egy magasabb munkaigényű, nagyobb szakmunkás képesítést igénylő híradástechnikai alapanyagok gyártása felé menni, gépészet területén is vannak ilyen lehetőségek, és arra is van példa, hogy belőtt profilokat sikeresen tudtak áttelepíteni vidékre, pl. a rádiógyártást Fehérvárra, és elképzelhető még, én nem tudom, egy jó pár terület, ahol belőtt, bizonyos ipari tevékenység van, amit át lehetne tenni könnyen vidékre, ahol a megfelelő átmenetet biztosítanánk kerékpárnak, varrógépnek vagy, nem tudom én, ilyen dolgokra gondolok, és a fővárosi ipart, amelyet azokra a nagy új és műszakilag bonyolultabb feladatokra állítanánk át, ami egyúttal azt is jelentené, hogy nagyon komoly feladatot, a jelenleg az irányelvekben kitűzött feladatok mellett igen komoly feladatot kapna a fővárosi ipar [sic!]. Én úgy gondolom, hogy itt számításba kell venni az ipartelepítésnél azonban azt is, hogy ennek a telepítésnek bizonyos átmeneti nehézségei is lesznek. hogy bizonyos mértékben számolnunk kell azzal, hogy ez az áttelepítés drágábban fog megvalósulni, bizonyos zökkenőket kell csinálni. Ezzel kapcsolatban én gondolom, hogy még egy feladat van. Szerintem és különösen azoknak a lakosoknak a véleménye szerint, akik ilyen ipartelepek mellett laknak, nagyobb gondot kell hogy fordítsunk arra, hogy a lakosságot nagyon kellemetlenül érinti, hogy ipartelepeket kivigyük a lakott területek közül [sic!]. Itt nemcsak az a feladat, hogy a következő időben ne telepítsünk — nem tudom én — cserző anyaggyárat valahol a városnak a szívébe, vagy pl. Erzsébeten a fekália üzemet felállítjuk a város mellett, hanem arra is kell gondot fordítani és bizonyos pénzügyi energiát is megfelelő ütemes tervszerűséggel beállítani, hogy, ma már az ilyen szerencsétlenül telepített üzemeket elvigyük, mert hiába van lakása ott a dolgozónak, azt rendesen berendezi, tisztán tartja, de az a körülmény, hogy mellette ilyen üzemek vannak, szinte elkeseríti a lakosság életét. Szerintem talán ebben az ipartelepítési gondolatban is kellene irányt szabni. Egyetértek azzal a célkitűzéssel, hogy mindezek megvalósítása mellett ilyen arányú életszínvonal-emelést fogunk elérni, és mint ahogyan Fock elvtárs már mondta, reméljük, hogy ezeknek az

irányelveknek a köztudatba való átültetése, gyakorlati megvalósítása nagyobb termelési és gazdasági eredmények mellett nagyobb lépést enged megtenni ezen a területen is.

Nagyon értékeljük a munkáslakta körzetek kulturális ellátásának fokozott javítását, és úgy gondoljuk, hogy ez következetesen bent van abban a vonalban, amit a munkásosztály helyzetének a vizsgálata során megállapítottunk, annak a célkitűzésnek nagyon jól megfelel, és tovább viszi ezt a gondolatot.

Most volna néhány olyan kérdés, amit nem látok elég tisztán, és ezzel kapcsolatban szeretném, hogyha választ kapnék. Ilyen pl. a gépipar kiemelt termelési felfutása együttesen a nem kiemelttel, ez 82–86%. Ebből a kiemelteknél sokszor 2–300%-os felfutást is terveztünk, és most azt is jó lenne látni, hogy a nem kiemelteknél, ahol nagyobb, lényegesebb beruházást vagy korszerűsítést nem tudunk végrehajtani, ott milyen nagyságú felfutást tervezünk, fontos, hogy az reális legyen.

Most a villamosenergia-termelés kapcsán, ha az ipar 65–70%-os átlag felfutását vesszük figyelembe, valószínű, hogy a legnagyobb energiafogyasztóról van szó, és melléje a 75%-os villamosenergia felfutást nézzük, akkor felvetődik egy olyan gondolat, hogy van-e lehetőség ebben az 5%-ban arra, hogy a mezőgazdaság a szocialista átszervezés kapcsán nemcsak a világítás, hanem egyéb területen is fokozódó energiaigénye, a világítás területén történő lemaradásunk általános energia, villamosenergia fogyasztási igény minden oldalról ezzel az 5%-kal biztosítható-e [sic!]. Ezt azért vetem fel, mert jelen pillanatban is van nehézség a villamosenergia-ellátás területén, nem olyan rettenetesen súlyos, hasonlíthatatlanul jobb, mint a korábbi években, de van délutánonként, éjjel, bizonyos komoly termelőberendezéseinket kell korlátozni.

Ezt is kérdésként vetném fel: van egypár szükségleti cikk, amelynek a számszerű adatait is felvettük az irányelvekbe. Itt szerepel, hogy mennyi porszívót, mennyi jégszekrényt, mennyi mosógépet fogunk megvalósítani. Itt azt kérdezném, hogy ezek hogyan lettek tervezve? A lakosság jelenleg megmutatkozó igényeinek a kielégítése volt az alap a tervezésnél, vagy meglévő, vagy megtervezhető kapacitás és ezen keresztül előállítható termékek? Mert bizonyos vonatkozásban nem értem egyik-másik számnak a nagyságrendjét. Pl. biztos, hogy a mosógép az a legjelentősebb dolog, ami a dolgozó asszonyok életét megkönnyíti, és utána véleményem szerint talán a porszívó az, amelyik a leginkább segíti még a lakáskarbantartást, és ennek a száma ez kisebb mondjuk a jégszekrénynél is, amelyik 150 000 darab, ami viszont már egy olyan tartós fogyasztási cikk, amelyikre tényleg nagy energiával, tényleg nagy takarékossággal tudnak csak felfutni a háztartások [sic!]. Szóval, hogy ennek a tervezése az milyen alapból indult ki, mert gondolom, hogy ha az igény jelentkezne a porszívónál, ezt talán nem lenne olyan nehéz kapacitásilag biztosítani. A számítási anyagban olvastam, hogy a fogyasztási cikkek behozatala az 60 körül beáll olyan állandó szintre, amelyet a második ötéves terv folyamán tart végig. Ezzel kapcsolatban az a kérdésem, hogy ezeknél a fogyasztási cikkeknél azért van ez a stagnálás, mert fel tudunk futni a hazai gyártásnál, vagy elértük azt a szintet, amelyiknél egy jelentősebb fejlődés nem igénylődik már [sic!]. A lakáskérdésre vonatkozóan: az öt éves terv végén 3%-kal javul az egy lakásra eső embereknek, lakóknak a száma. Mi elvben elfogadtunk egy ilyen 15 éves lakásfejlesztési programot, ezzel kapcsolatban az a kérdésem, hogy a harmadik, illetve negyedik ötéves tervben milyen lesz ez a felfutás, ugyanis azt sem tudom pontosan, hogy

ebben a pillanatban hány százalék az, akinek a lakása nem megoldott. Mindenesetre olyan 15%-os nagyságra lehet gondolni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Gódor Ferenc elvtárs kért szót, utána Gáspár elvtárs.

GÓDOR FERENC[16] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Fock elvtárs a referátumát azzal fejezte be, hogy egy-két lelkesítő számadatot közölt velünk. Én úgy gondolom, hogy az ötéves terv célkitűzései az valamennyi szocializmust építeni akaró dolgozót lelkesít[enek] azért is, mert ennek elolvasása határozott perspektívát nyújt előttünk, sok kérdésben világos helyzetet teremt, és bizonyos magabiztosságot ad nekünk a munkánkhoz. Úgy gondolom, nem mellékkörülmény az is, hogy a nyelvezete az az egyszerű emberek számára is nagyon érthető, aminek az ilyen anyagnál komoly jelentősége van. Az ötéves tervvel kapcsolatban nagy várakozás tapasztalható a megyékben is, és nagyon jó lesz az a határozat, hogy ennek nyilvánosságra hozatala megtörténik, mert már most tapasztalható, hogy a kongresszussal kapcsolatban tudatos, fokozott igények merülnek fel, a munkások körében olyan problémákat vetnek fel, amiben a kongresszus nem foglalhat állást, és ezáltal az az észrevételünk, hogy olyan értelemben akarnak hatni, hogy csalódást váltsanak ki a kongresszussal kapcsolatban. Mielőtt az anyagra részleteiben rátérnék, elöljáróban azt szeretném felvetni, mivel ez egy országos anyag, és én országos adatokat nemigen ismerek, ezért lehet, hogy több olyan probléma és kérdés, amit én felvetek, az én ismereteim hiányából fakad, és kérem ezt a KB vegye figyelembe az észrevételeim megtevésénél.

Egy-két általános észrevétel. Az anyaggal kapcsolatban az a meglátásom, hogy a fejlődésünk egyes fő problémáit nem említi. Mivel ez az anyag kerek egész, bár a kongresszus egy részét képezi, de azért én úgy gondolom, hogy a szocialista kultúrforradalom megvalósításával kapcsolatos kérdésekről kellene beszélni, vagy az iparvezetés megoldandó problémáiról. Az anyag bizonyos szerkezeti aránytalanságot is mutat meglátásom szerint, pl. a gyógyszergyártás az egy mondatban szerepel, ugyanakkor az építőiparnál részletkérdésekbe is megy és majdnem technológiai fejtegetésbe. Vagy pl. a 27. oldalon a beruházás területi fejlesztési fejezetnél Budapesten még arra is kitér, hogy hány tanterem készül, ugyanakkor az országos tervszámokat nem is ismerteti ebben a kérdésben. És így bizonyos aránytalanság mutatkozik meg egyes fejezetekkel kapcsolatban. Az előterjesztés bevezető része ismerteti az eredményeket, azonban nem tér ki eléggé — véleményem szerint — arra, hogy milyen nehézségekkel küszködünk, csak a végén van erre utalás, és most a Fock elvtárs a bevezetőjében sokkal több problémát vetett fel. Úgy gondolom, helyes volna itt is a nehézségeket, a problémákat is felvetni, amelyekkel meg kell küzdenünk, hogy sikeresen oldjuk meg a feladatokat. Az első oldalon van egy olyan kitétel, hogy elkerültük a gazdasági bomlást, konszolidáltuk a népgazdaságot, kijavítottuk a korábbi gazdaságpolitikai hibákat stb. Én nem tudom, hogy ilyen egyértelműen, kategorikusan kimondhatjuk-e, hogy kijavítottuk, hogy nagyrészt kijavítottuk a korábbi gazdaságpolitikai hibákat. Felvetődik kérdésként, hogy így kimondhatjuk-e egy ilyen határozatban? A 2. oldalon, ahol az életszínvonal emelkedéséről van szó, az a javaslatom, hogy vegyük bele azt a meghatározást [sic!] is, hogy a termelékenységet követő életszínvonal-emelést tudunk biztosítani, kettőnek az összekapcsolását jobban kimondva.

Az ipar kérdésénél szó van a munkaerő problémájáról is, és ahogy a számok is mutatják, elég nagy munkaerő felesleggel számolhatunk. Ha most figyelembe vesszük azt, hogy jelenleg is elég nagyszámú foglalkoztatási probléma van, és azt,

hogy ilyen irányban várakozás van, hogy az ötéves terv mit fog mondani erről a kérdésről, helyesnek tartanám valami utalást erre az anyagban, hogy a foglalkoztatás kérdését hogy kívánjuk megoldani az ötéves terv folyamán.

A 7. oldalon szó van a kőolajtermelés növekedésének kétszeresére való tervezéséről. Azonban nincs utalás arra, hogy új olajmezők feltárásával akarjuk-e ezt megoldani, vagy a meglévők kihasználásával. Ezt azért vetem fel, mert elég sok problémát okozott ez a múltban, és ilyen irányban valószínűleg találkozunk érdeklődéssel ennél a kérdésnél.

Ugyancsak úgy gondolom hogy helyes volna pár szót vagy gondolatot felvetni az uránium kérdésénél. Mivel ez a múltban politikai kérdésként is jelentkezett, és ha mi az ötéves tervben erről a kérdésről nem beszélünk, feltételezhető, hogy ebből politikai tőkét akarnak egyesek kovácsolni.

A könnyű- és az élelmiszeripar fejezet résznél a 16. oldalon arról van szó, hogy a cukorgyártás és a nyershús termelésnél azonos fejlődési ütemet ír elő a terv. Ha az ismereteim jók, a cukorgyártásnál és a cukorfogyasztásnál különleges problémáink nincsenek. Lehet, hogy export követelmények írnak elő ily emelkedést, de én nem látom eléggé világosan, hogy a húskérdésnél az az elképzelés, amelyik itt fel van vetve, hogy ez megoldja-e, mert a számítások 8. oldalán azt tapasztaljuk [sic!], hogy 80 000-rel fog csökkenni a sertésállomány, és a sertéshús kérdése ma már mindinkább politikai kérdésként vetődik fel. Budapesten nem, de vidéken általában így vetődik fel, mert a sertéshús-ellátás az nagyon rossz, és én nem tudom, hogy ez a csökkenése a sertéshús-állománynak megfelelő arányban van-e azzal a követelménnyel, amely ma is még fennáll, és a jövőben is fenn fog állni a sertéshúsellátást illetőn [sic!].

A tervjavaslat nem tér ki a hazai kender- és lenipar helyzetére. Úgy gondolom, erről is érdemes volna gondolatot felvetni, hogyha bizonyos kérdéseknél részkérdésekre is kitérünk.

A 15. oldal valamennyiünk örömére a papírtermelés kétszeresére való emelkedését tűzi ki, de nincs szó a nyomdaipar problémáiról. És amikor mi a papíripar kétszeresére való növelését tűzzük ki, mindinkább felvetődik a nyomdaiparnál lévő ma már tarthatatlan helyzetünk, hogy ebben a kérdésben is van-e valamilyen elképzelésünk az ötéves terv folyamán.

Úgy gondolom, hogy az ipar fejlesztésénél valahol foglalkozni kellene az iparvezetés problémáival, a decentralizáció és centralizáció vitájára valahol pontot kellene tenni, és ugyanakkor talán helyes volna feladatul kitűzni az egy területen dolgozó, de azonos profilú más-más felügyeleti hatóságok alá tartozó ipari üzemek összevonását.

Ugyancsak helyes volna a tervezőirodák jelenlegi felépítésének problémáját felvetni az ötéves tervben annál is inkább, mivel a tervek általában nagy költséggel készülnek, sok esetben a kivitelezés előtt, de számos tapasztalat van, hogy a kivitelezés alatt is módosítások történnek. Ezért az volna a javaslatom, hogy talán helyes volna egy központi tervezőirodát létrehozni, amelyiknek a feladata elvi irányítás volna, megszüntetni a területi tervezőirodákat, és a kivitelező vállalatoknál pedig tervező részleget felállítani.

A mezőgazdaságot illetően — az ipari résznél az előterjesztés utal a KGST-vel való együttműködésre — úgy gondolom, helyes volna a mezőgazdasági résznél is ezt felvetni, a termelési ágak és vetési szerkezetalakulás szempontjából a KGST-vel való együttműködési elképzelés problémáját. Nem értem, hogy milyen meggon-

dolásból nem tesz említést a tervezet az egyéni parasztságról. Az egyéni parasztsággal nekünk a tervidőszak bizonyos részében számolni kell. És úgy gondolom, hogy helyes volna, hogyha a tervben az egyéni parasztsággal kapcsolatban egy-két gondolatot felvetnénk, mert ha nem tesszük, akkor ez politikai kérdésként fog jelentkezni falun, hogy ha az egyéni parasztságról az ötéves terv anyagában nincsen szó.

A 17. oldalon az anyag felveti a vetésterület csökkentésének kérdését. A számítások 7. oldalán 320 000 kat. holdnak országos csökkentését írja elő. Ez megyénként kb. 18 ezer kat. hold csökkentését jelenti. Én nem tudom, hogy figyelembe van-e véve az a probléma, hogy állandóan csökken ma is a kenyérgabona vetésterülete. És én bizonyos veszélyt látok abban, hogy ha mi az anyagnál célkitűzésként vesszük a kenyérgabona vetésterületének csökkentését, ez problémát fog nekünk jelenteni, mert az ma is csökken. Megyénkben pl. tavasszal a földmérés azt mutatta, hogy 10 ezer kat. holddal csökkent a kenyérgabona vetésterülete, és most, amikor a cséplési eredményeket vizsgáljuk, kiderül, hogy sokkal nagyobb területről van szó. Én úgy gondolom, hogy itt az átmeneti időszakban, amikor a mezőgazdaság szocialista átszervezése folyik, még feladatul fog nekünk felvetődni az, hogy a kenyérgabona vetésterületét növelni kell. Lehet, hogy az olaszbúzával van itt valamiféle elképzelés, én nem látom világosan ezt a kérdést, én bizonyos veszélyeket látok ebben a problémában, mert jelenleg a tendencia minden felhívás nélkül az, hogy csökken a kenyérgabona, és nálunk, a mi megyénkben, elég veszélyes számban. Másrészt pedig felvetődik a szalmának a kérdése, a talajerő visszapótlásának kérdését illetően, másrészt pedig a cellulóz gyártásnál a tervezet, mint alapanyagot, a szalmának a felhasználását veszi elsősorban. Ebben én bizonyos ellentétet, problémát látok. Hogyan akarjuk ezt a kérdést megoldani, mert a szalmára szükség lesz a talajerő-visszapótlásnál, a cellulózgyártásnál, ugyanakkor pedig csökkenteni akarjuk ilyen mértékben a kenyérgabona vetésterületét.

A 19. oldalnál szó van az öntözéses gazdálkodás egyszerű, olcsóbb megoldásáról. Én azt megértem, hogy az öntözéses gazdálkodás nagyon sok pénzt igényel, de az öntözéses gazdálkodás egyszerű módja, ami alatt az elárasztást értjük, ennek nagyon komoly kihatása van a talajszerkezetre, mert szikesíti a talajt. Figyelembe véve azt a kárt, ami származik az egyszerű megoldásokból, ahol ezt alkalmazták, elég nagy ellenállás tapasztalható, és bizonyos értelemben joggal tapasztalható ellenállás, mert talajszerkezet rombolásával jár együtt az elárasztás. Úgy gondoljuk, hogy helyes volna a Keleti-főcsatorna kürtrendszerének a kiépítését felvetni az ötéves tervben. Ott áll a Keleti-csatorna számunkra, nagy költséggel épült, nem tudjuk megfelelően hasznosítani, ez nemcsak egyszerűen Hajdú megye problémájaként, ez az egész Alföldnek problémájaként vetődik fel.[17]

A 20. oldalon az előterjesztés arról szól, hogy meg kell oldanunk „megfelelő intézkedésekkel és szervezett védekező munkával lényegében fel kell számolni a gümőkórt és a járványos elvetélést". Én úgy gondolom, hogy ez a célkitűzés irreális. Annál is inkább, mivel hogyha megnézzük a számítások 8. oldalát, amelyik az adatokat közli, azt tapasztaljuk, hogy nagyobb arányú kiselejtezésre nem lesz lehetőség. Másrészt pedig az állatállományunknak tudomásom szerint 80%-a fertőzött. Tehát ez alatt a tervidőszak alatt mi ezt a problémát lényegében nem tudjuk megoldani. Bizonyos lépésekkel tudunk előremenni, de lényegében nem tudjuk megoldani, és ez a szakemberek előtt irreális célkitűzésnek fog feltűnni.

A 21. oldalon nagyon helyesen fel van vetve, hogy folyamatosan kell az alkatrészek utánpótlását biztosítani. Ez annál is inkább nagy öröm, mert ezen a téren

nagyon sok problémánk van jelenleg is. Azonban helyes volna ennél a résznél utalni arra, hogy tárolóhelyiségek kellenek. Ha csak a traktorállomány növelését vesszük, hogy háromszorosára emelkedik, és figyelembe vesszük azt, hogy a jelenlegi gépeink jelentős része azért megy tönkre, mert nincs megfelelő tárolóhely, tehát hozzászámítjuk még a növekedést is, a tárolóhely problémája nagyon komoly problémaként fog jelentkezni. Az volna a javaslatom, hogy a tárolóhelyeket ne a gépállomásokon építsük, hanem a termelőszövetkezetekben, hisz az irány úgyis az, hogy lassan a termelőszövetkezeteknek fogjuk átadni a gépeket, és azok a gépek, amelyek azon a területen dolgoznának, így a termelőszövetkezet kezelésében, gondozásában volnának.

A 24. oldalon van egy megfogalmazás, amely nem a legszerencsésebb megfogalmazás. Ez úgy szól, hogy az állam továbbra is támogatja a termelőszövetkezetet. Ezen az „is"-en van a hangsúly. Úgy gondolom, hogy talán helyesebb volna úgy megfogalmazni, hogy az állam a második ötéves terv egyik legfontosabb feladatának tartja a mezőgazdaság szocialista átszervezéséhez szükséges anyagi feltételek biztosítását, ennek megfelelő támogatását. Szóval nem az „is"-sel, mert inkább úgy volna jó, hogy az egyéni parasztokat is támogatjuk, ott talán jobb volna az „is" szó, mint a termelőszövetkezeteknél.

A 23. oldalon az előterjesztés foglalkozik — nagyobb terjedelemben — a mezőgazdasági kutatások problémájával. Azonban nem veti fel a közgazdasági jellegű kutatások problémáját és ezen a téren elsősorban az üzemszervezést, másrészt pedig az agrárgazdaságtani kutatások területén nagyon sok probléma van. Helyes volna talán ezt a két fontos kérdést előtérbe helyezni.

Az életszínvonal, a kultúra és a tudomány résznél a 29. oldal a lakásépítési programmal foglalkozik. Úgy gondolom, elvtársak, valamennyi hazáját szerető ember számára nagyon elszomorító az, ahogyan az épületeink külső karbantartása kinéz. Ilyen értelemben nagyon sok várakozás van, és nemcsak külföldiek, hanem hazai emberek is felvetik azt, hogy épületeink napról napra mennek tönkre, csúnyulnak, és építjük ugyan a szép új épületeket, de a régi épületeink állaga, azok állandóan mennek tönkre [sic!]. Helyes volna az épületek tatarozására és gondozására kitérni, ilyen irányú igénnyel találkozhatunk mindenhol. Nekünk is ez elég nagy problémánk. Amikor a városba jön valaki, úgy néz ki, hogy a város közepe ilyen koldusruhához hasonlít, ezért visszük gyorsan a város szélére, ahol új épületeket építünk, hogy azt nézze meg a városban, ez a szép része a városnak, vagy a [debreceni] Nagyerdőbe.

A 32. oldal 8. pontja, amelyik a művelődés kérdésével foglalkozik, teljesen figyelmen kívül hagyja az iskolareform kérdését. Úgy gondolom, helyes volna erre utalni, ennél a fejezetnél, mivel ez egyik nagyon fontos problémánk most az elkövetkezendő időben. A 33. oldalon ugyancsak szó van a műszaki egyetemek felvételének kérdéséről, ahol meghatározza azt, hogy 30–35%-kal kell növelni a műszaki egyetemre való felvételeket, de ugyanakkor sem itt, sem a mezőgazdasági résznél, sem a számításoknál nem szerepel, hogy az Agráregyetem és a Mezőgazdasági Akadémia létszámának növelésével mi a tervünk. Annál is inkább felvetődik ez, mert most a mezőgazdaság szocialista átszervezésének kérdésénél a mezőgazdasági szakemberek problémája mindinkább jelentkezik, és ilyen értelemben van várakozás, hogy az e téren lévő szakemberkérdést hogyan akarjuk megoldani. Ugyancsak a 33. oldalon szó van, az egyetemi és főiskolai oktatás céljából mit kell

befejezni, helyesnek tartanánk, hogy ha szó esne arról, hogy az agrár-felsőoktatási intézményeket is fejleszteni kellene, mert ilyen jellegű igényeink is vannak.

A 34. oldalon, ahol megfelelő kutatóintézetek biztosításáról szól az előterjesztés, itt kizárólag az ipari kutatóintézetek problémáját veti fel. Úgy gondoljuk, hogy talán helyes volna a mezőgazdasági tájkutató intézetek kérdését is felvetni, és egyrészt a felsőoktatási, másrészt a tájkutató intézeteknek fő feladatul megszabni a területükön lévő mezőgazdasági termelőszövetkezetek kérdését. Elnézést kérek — Fock elvtárs mondta —, hogy ne menjünk talán ilyen kis kérdésekbe, de én ebből az anyagból csak ilyen vonatkozásban tudnék hozzászólni [sic!].

Végül volna két határozati javaslatom. Az egyik a 3. ponthoz: mivel Fock elvtárs a beszámolójában aláhúzta azt a tényt, hogy az előterjesztés úgy van megfogalmazva, hogy a népgazdasági fejlesztési terv előkészítésének irányelvei, talán helyes volna, ha a Központi Bizottság ezt konkrétabbá tenné olyan vonatkozásban, hogy a megyék pártbizottságai felé meghatározná, hogy bizonyos időre — én nem tudom, január vagy február végére — tennének konkrét javaslatot, hogy a helyi tartalékok feltárása érdekében mit tettek, mi a javaslatuk az országos szervek felé, és a KB megbízná az Ipari Osztályt, az Államgazdasági Osztályt, hogy egy bizottságot hozzon létre, ami a megyéknek ilyen jellegű anyagát feldolgozná, és jelentést tenne a Politikai Bizottság felé. Ez serkentőleg hatna felénk is bizonyos értelemben az általános agitáción túl, hogy mi agitáljunk a helyi tartalékok feltárásáért, azt eredményezné, hogy konkrét tevékenységet folytatnánk, hogy a megyékben milyen lehetőségek vannak, mit tettünk eddig is a tartalékok feltárása érdekében, mit kívánunk az országos szervektől is, és konkrétabban előbbre vinné az ügyet. Másrészt pedig az volna a javaslatom, hogy a kongresszus után helyes volna talán versenyt indítani azzal a jelszóval — és talán ez a kongresszus feladata volna —, hogy teremtsük meg az ötéves terv indulásának jobb feltételeit. Egy ilyen versenyt, amely úgy gondolom, belevág abba a gondolatba, amit az előterjesztés is mutat, és a Fock elvtárs is beszámolójában felvetett, hogy ezt az ötnegyed évet mi használjuk jól ki, hogy még jobb alapot biztosítsunk az ötéves terv sikeres teljesítésének.

KÁDÁR elvtárs: Gáspár Sándor elvtárs következik.

GÁSPÁR SÁNDOR [18] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az irányelvek célkitűzései nagyok, szépek és lelkesítőek, tényleg nagy dolgokról van szó, ha csak azt nézzük, hogy az ipari termelés 65–70%-kal fog nőni, a termelékenység 40%-kal, az életszínvonal 26–29%-kal, önköltség 14%-kal csökken, ezek szép és nagy célkitűzések. Mielőtt továbbmennék, én azt szeretném megjegyezni elsőnek, hogy szerintem mint módszer is jó az, amit most a KB alkalmaz, igaz, a helyzet egy kissé kényszerhelyzet, a kongresszus készteti a KB-t arra, hogy lényegében az életbeléptetés előtt több mint egy esztendővel előbb hozza a KB elé a tervet. De gondolom, hogy ezt a módszert még akkor is alkalmazni kellene a jövőben, hogyha nincs olyan helyzet, mint most, hogy a kongresszus elé kell tárnunk az ötéves terv célkitűzéseit vagy az irányelveket a terv előkészítéséhez. Ez módszernek is jó.

Ha azt figyelembe vesszük, hogy az ötéves terv, amely a kongresszus elé kerül, a célkitűzések, az ötéves terv mégis csak a fejlődésünket határozza meg 5 évre, és ez alatt az 5 esztendő alatt kell nekünk néhány alapvető kérdést megoldani a terv célkitűzésein túl, olyant, mint a mezőgazdaság szocialista átszervezése, a szocialista szektor megerősítése, a lakáskérdés megoldásához ebben az időszakban fogunk hozzá a 15 éves távlati terv keretén belül, akkor én arra gondolok, tisztelt Központi Bizottság, nem aggályoskodás végett, de még egy esztendőnk van az elfogadásig,

hogy tényleg mindent nagyon jól centizzünk ki. Minden nagyobb terv elfogadásánál, a népgazdasági terv elfogadásánál kétféle hibát követhetünk el. Én is abból indulok ki, illetve figyelembe veszem, amit Fock elvtárs mondott, hogy nekünk vannak jó és rossz tapasztalataink is. Két módon tévedhetünk megítélésem szerint, és főképp nem aggályoskodni, akarok én most, hisz lelkesítőek a célkitűzések. Az egyik módja az eltévedésnek az lehet, hogyha tényleg alátervezünk, hogyha a termelőerők fejlesztésére nem helyezünk olyan súlyt, mint amit kell, hogyha a fogyasztás és felhalmozás aránya megbomlik, akkor eltévedhetünk. De eltévedhetünk akkor is — ez a múltból nem nyom bennünket, mert ilyen tapasztalataink nincsenek —, persze ez se rosszabb tapasztalat, mint ami már van [sic!]. A másik pedig az, hogyha többet markolunk, mint amennyit valójában meg tudunk csinálni. Ilyen tapasztalataink vannak.

Most az ötéves terv irányelvei célkitűzéseivel kapcsolatban az még nem derül ki, itt abszolút számok vannak, és nyilvánvaló, hogy akinek nagyobb a tárgyismerete, tudja, hogy azok az abszolút számok hogyan viszonyulnak a nemzeti jövedelem felosztható részéhez és a többi, de a nemzeti jövedelemből való gazdálkodás itt részletezve nincs, nem is lehet, erre még van időnk. Ehhez hozzászólni nem tudok, de ismerem az 1960-as terv elkészítésével kapcsolatos elképzeléseket.[19] Ott szerepel egy szám, nem tudom, mennyire megnyugtató ez a szám, és véglegesnek tekinthető-e. A hároméves terv utolsó évének célkitűzéseit, irányelveit ismerem, valamilyen szinten dolgoztunk együtt különböző szervekkel ennek az elkészítésén, ott a nemzeti jövedelem 25%-ra van előirányozva ebben a tervezetben, nem végleges terv ez valószínűleg, 25% van előirányozva beruházásra, felújításra. Elvtársak, ha figyelembe vesszük, tényleg van egy türelmetlenség, és ez helyes a vezetés részéről is és a tömegek részéről is, a gyorsabb ütemű építést illetően. Van türelmetlenség. Mindenki szeretne gyorsabban előremenni, jobban élni, többet kapni. Ez világos dolog, ez jó. A márciusi határozat is nagyon jó.[20] Ott is részben az egészséges türelmetlenség jutott kifejezésre, és a vezetés türelmetlensége találkozott a dolgozók türelmetlenségével. És ebből jó dolog jött ki. Az élet mutatja, hogy jó volt az a határozat, helyes volt. És helyes arra törekedni, hogy minél többet a nemzeti jövedelemből termelő beruházásra előirányozni, nagyon jó dolog. De elvtársak, azért vigyázni kell, még egy esztendőnk van ahhoz, hogy ezt a tervet véglegesítsük, és inkább egy fél százalékkal kevesebbet ruházzunk be és tartalékoljunk, mint hogy egy fél százalékkal többet irányozzunk elő, és aztán ne bírjuk [sic!]. Nagyon meg kell gondolni. Ismerjük, hogy hogy néz ki a dolog. Ha egy — akár termelő, akár nem termelő — beruházást elkezdünk, hát az tátja a száját, addig, amíg be nem dugjuk, hiába jövünk rá közben, ha elkezdjük az ötéves terv első évében, hogy nem jó, vagy a második évében, akkor azt már tömni kell addig, míg be nem fejezzük, mert még nagyobb baj származik belőle [sic!]. Ismerjük, nem akarom én részletezni. De nagyon jól meg kell gondolni. Éppen azért, mert mi is türelmetlenek vagyunk, a vezetés is és a tömegek is türelmetlenek, és tényleg jó volna minél többet beruházni. De nekünk van annyi tapasztalatunk — ezért teszem szóvá a 25%-ot —, hogy egy időben, 1952–53-ban több mint 25%-ot beruháztunk, és világos, hogy nem bírtuk el, és ebbe majdnem belepusztultunk. Úgyhogy érdemes ezen a dolgon gondolkodni, és valamilyen módon biztosítani magunkat, amennyire lehet, annak a 3 évnek a jó tapasztalatára támaszkodni, ami előttünk van.[21] Elvtársak, el lehet azt képzelni, hogy 26–29% mondjuk a reáljövedelem

előirányzata, el lehet képzelni, hogy tartalékolunk valamit, nem mindent irányzunk elő beruházásra.

A 25. oldalon van egy szóban utalás arra, hogy tartalékolunk, énszerintem ezt egy kicsit erőteljesebbé kellene tenni, egy-két szóval meg lehetne erősíteni, és azt nagyon könnyen el lehetne képzelni, hogy mondjuk évi átlagban 2–3 vagy akár 4% reáljövedelem-emelésről, akár reálkereset-emelésről beszélünk, hogy valamikor a 3 éves terv közepén, vagy annak utolsó évében azt mondjuk, hogy kedves elvtársak, tartalékoltunk, van ilyen tartalékunk, termelő-beruházásra elő tudjuk irányozni. Az életszínvonal emelését ne a tervezett 3% vagy az 5%-kal realizáljuk, hanem csak kettővel vagy eggyel – ezt el tudom képzelni. És még azt is tegyük ahhoz a tartalékhoz, ami van, és csináljunk ilyen vagy olyan beruházást, termelői beruházást, ami megtérül majd a következő ötéves tervben, vagy már a következő népgazdasági évben. Ilyesmit el tudnék képzelni. Ne feszítsünk, elvtársak, ne feszítsünk [sic!]. Törekedjünk mindent kihasználni, de vigyázzunk: inkább tartalékoljunk.

Mert a dolog úgy folytatódik rendszerint — nem akarok itt rémeket a falra festeni —, tudjuk elvtársak, hogy hogy van. Mindig legkönnyebb, mikor szorult helyzetben vagyunk, hogyha túltermelünk, mindig legkönnyebb odanyúlni a fogyasztásnak ahhoz a hányadához, részéhez, amelyik legnagyobb, a béralaphoz. És ha semmit nem teszünk hozzá a béralaphoz, és nem is veszünk el, akkor azt már csökkentettük. Ez évről évre elő van irányozva nekünk, és akkor már megbontjuk azt az egységét a mi gazdaságpolitikánknak és politikánknak, amit a három év alatt nagyon sikeresen és szépen kezdtünk kialakítani, és ami a dolgozók számára szimpatikus és jó: tehát, hogy a népgazdaság erősödése mindig együtt járjon a dolgozó nép életszínvonalának emelkedésével. Van még egy esztendőnk, és javaslom, hogy a jövőben is vegyük jó előre, ha nincs kongresszus, akkor is vegyük előre, s egy évvel előtte már a Központi Bizottság foglalkozzék vele, tökéletesítsük és dolgozzunk rajta. Mert itt kevésbé van meg annak a lehetősége, hogy eltévedjünk valahol, nagyobb hibát kövessünk el a gazdaságpolitikában, ami politikai hiba.

Szeretnék még néhány kisebb dolgot szóvá tenni. Itt van a munkaidő problémája. Fock elvtárs fejtegette, habár minden részletét nem tárta fel, mert a dolog természete olyan, hogy nem tudta még most feltárni. Én az irányelvekben nem vettem azt észre, hogy ott a munkaidő-csökkentésről szó van. Lehet, hogy elkerülte a figyelmemet, de én is óvnám a Központi Bizottságot: és én nem tenném most szóvá a munkaidő csökkentését. Valóban arról van szó részben, amit Fock elvtárs elmondott, de vannak itt egyéb tényezők is, hogy fontossági sorrendben nem ez a legfontosabb énszerintem. És ezt nem fogják nálunk számon kérni sem a párttól, sem a kormánytól a tömegek, vannak még itt egyéb problémák, és ha lesz rá erőnk, lehetőségünk, akkor majd valamit az év közben, az ötéves terv harmadik vagy második évében adhatunk. S akkor majd megmondjuk, hogy most pedig ezzel vagy azzal lehet operálni. Én ezt nem tenném most szóvá. Lehet valahogy utalni rá, hogy foglalkozni kell a munkaidő csökkentésének problémájával, vagy ezzel, vagy azzal, de a sorrendet itt nem keverném össze, és vannak itt még fontossági sorrendben fontosabb kérdések.

A 28. oldalon elég kategorikusan ki van mondva a nyugdíj és a családi pótlék emelése. Én ezt sem venném be, elvtársak. Erre is lehet utalni, hogy mit tudom én, a párt és a kormány figyelemmel kíséri a nyugdíjasok helyzetét, és mit tudom én, a családi pótlék rendszerével kapcsolatban is lehetne valamit mondani. De ez megint

olyan dolog, hogy az elkövetkezendő 4–5 esztendőben — énszerintem — nekünk ezzel a kérdéssel nem kell foglalkozni. A családi pótlék rendszerünket jó volna még valahogy tökéletesíteni, és majd lesz is rá mód valamikor, nem hiszem, hogy az ötéves tervben; vagy ha igen, akkor is úgy csináljuk meg, hogy ne utaljunk rá, ne kötelezzük el magunkat, és nagyjából ugyanez a helyzet a nyugdíjjal is. Elvtársak! Tényleg, nyugdíjrendszerünk most olyan, hogy —nem kell itt kiállni, és dicsekedni ország-világ előtt — jó a nyugdíjrendszerünk. Vannak kisebb hibái, és majd lehet azon javítani úgy is, ha az irányelvekbe nem vesszük be, de itt megint arról van szó, hogy ha nekünk van anyagi eszközünk — és majd lesz —, akkor arra törekedjünk, hogy a bérrendszerünket tökéletesítsük, a szocialista elosztás elvének még következetesebb érvényesítését szorgalmazzuk, méghozzá úgy, hogy bérrendszerünk tökéletesítése ösztönözzön a szakképzésre, és tényleg a munka szerinti elosztás elvének még következetesebb érvényesítését szolgálja bérrendszerünk. Minden eszközt, ami rendelkezésünkre áll, szerintem erre kellene felhasználni. Persze szociális dolgokkal is törődni kell majd. S ha lesz erőnk, akkor jó, de az irányelvekbe ezt én most nem venném bele. Lehet erre utalni, de nem ilyen kategorikusan és nem ilyen egyértelműen.

Még egyetlen egy szót, tisztelt Központi Bizottság, azzal kapcsolatban, amit Fock elvtárs itt az aktivitásról, munkamódszerekről és a többiről tett szóvá. Hát a pártkongresszus után egy esztendőnk marad még a hároméves terv teljesítésére. Nagyon sok jó tapasztalat van, és a feltételek valóban adva vannak ahhoz — különösen, ha még egy kicsit javítjuk a munkát —, hogy a hároméves tervet tisztességgel teljesítsük, s rendben hozzá tudjunk fogni az ötéves terv teljesítésének elkezdéséhez. Azonban van itt egy dolog, elvtársak, amit énszerintem érdemes szóvá tenni, és érdemes rajta gondolkozni, ez pedig a következő: nekünk éveken keresztül az volt az egyik legnagyobb gondunk, hogy a munkásoknak az aktivitását hogyan növeljük, hogyan fokozzuk. Ez volt a legnagyobb gond. Az egész politikánk véghezvitele szempontjából ez döntő kérdés. Én nem akarom elkiabálni a dolgot, de felelősséggel merem állítani, hogy a dolgozók aktivitása, termelési aktivitása, meg politikai aktivitása is — tényleg ne használjuk ezeket a szavakat, amiktől Kádár elvtárs mindig óv és teljes joggal, hogy „legjobb", meg „legtöbb" stb. — jónak mondható. A politikai és termelési aktivitás jónak mondható. A dolgozók hangulata jó, szívesen dolgoznak, lelkesen dolgoznak, jó a hangulat. Na most, van itt egy olyan tényező, amelyik még mindig abban az irányban hathat — persze tovább lehet fokozni ezt a lelkesedést —, de vannak már tényezők, amelyek már hatnak, és gátolják a dolgozók további kezdeményezését, lelkesedését. Elvtársak, persze nem lehet sommásan elintézni a dolgot, de itt van tennivalója a pártszervezeteknek, gazdasági vezetőknek, szakszervezeteknek, együttesen nem nagyon sokat tettünk annak érdekében, illetve még mindig keveset tettünk annak érdekében, hogy ezt a meglévő jó kezdeményezést felkaroljuk és továbbfejlesszük. Keveset teszünk. Általában megvan az minden taggyűlésen és szakszervezeti gyűlésen, meg mit tudom én, kollégiumokban, minisztériumokban beszélnek erről — és ez jó dolog —, hogy ténylegesen fel kell karolni a kezdeményezéseket. A termelési tanácskozásokon és másutt is, nagyon jó tapasztalatok vannak, de rossz tapasztalatok is vannak. Most már nem lehet a kezdeményezést úgy általában fokozni és felkarolni úgy általában, hanem ott kell, ahol az emberek adva vannak, ahol megmondják, hogy mit akarnak tenni, és szerintük mit kell tenni annak érdekében, hogy egyik vagy másik üzemben jobban menjen a munka – ott kell felkarolni.

Elvtársak! Érdemes a pártszervezeteknek is figyelmet fordítani arra, meg a minisztériumoknak is, meg nekünk is, szakszervezeteknek, hogy egyik-másik helyen bizony a dolgozók megint magukban vannak. A nagy lelkesedés megtörtént felülről, s tényleg lelkesednek is, de mikor odamennek a termelési tanácskozásra, akkor felelős gazdasági vezetőt ott nem lehet látni, sok esetben felelős pártvezetőt nem lehet látni, helyi embert, és bizony-bizony szakszervezeti emberek sem nagyon dugják oda az orrukat. S ezen változtatni kell. Hiszen ott mondják el, hogy szerintük mi az, ami jó, mit kell még tenni; s abban kell segíteni, amit ott elmondanak. Tehát, ha nem vigyázunk, s nem intézkedünk, és sokoldalú szervezőmunkát nem folytatunk, ezt a meglévő jó lelkesedést majd lelohasztjuk. És ezt lehet még fokozni; tényleg az emberekben megvan az akarat.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak, most szünetet tartunk, utána folytatjuk a vitát. Valkó elvtársat felírtuk, és kérem, hogy a cédulákat adják le az elvtársak itt az elnökségi asztalnál, akik szólni kívánnak.

(Szünet)

(Szünet után)

KÁLLAI GYULA[22] elvtárs: Elvtársak, folytatjuk a Központi Bizottság ülését. Szólásra következik Kádár János elvtárs, utána Valkó Márton elvtárs.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A javaslatban meghatározott célokkal és az ott rögzített elvekkel egyetértek.

Fock elvtárs említette már azt a nehézséget, ami adódik abból, hogy kongresszusunk most lesz, az új ötéves terv azonban csak egy és negyed év múlva fog kezdődni. Ezt vitatva jutottunk arra a megállapodásra, hogy ajánljuk: milyen jellegű legyen a kongresszusi anyag, hogy utasítást ad tervkészítésre. Megmondom őszintén, már a politikai bizottsági tárgyalásnál is felvetettem,[23] s most a vitát hallgatva, Fock elvtársat is meghallgatva, még egyszer megemlítem azt, hogy tartalmilag a mi anyagunk tulajdonképpen azt fejezi ki, hogy a Központi Bizottság véleménye szerint a pártra milyen feladatok várnak a népgazdaság területén. Ez ezt fejezi ki tartalmilag. Úgyhogy nem akarom a javaslatot aláaknázni, de elképzelhető volna az is, hogy az anyagnak olyan címe legyen, a kongresszus egy olyan okmányt tárgyaljon, amely kissé általánosabb fogalmazás, ami azt mondaná, hogy: irányelvek a párt előtt álló népgazdasági feladatokhoz. Ezt nem ajánlom én, nem hivatalos javaslatként vetem fel, de nagyon kívánatosnak tartanám, hogy maga az anyag tulajdonképpen ennek felejen meg. Itt ugyanis másról is van szó, nemcsak a tervkészítésről. Én azt ajánlanám magánál az anyagnál, hogy az elején nagyon világosan és határozottan vegyük sorra azokat a feladatokat — ha csak címszerűen is —, amelyek jelenleg a párt előtt állanak a népgazdaság területén, vagy ha akarjuk, úgy mondhatjuk, hogy a gazdasági és kulturális építés területén. Ez fontos, hogy az emberek előtt világos legyen. A sorrend világos, mert nem először beszélünk róla. A feladat micsoda? A kongresszusi felajánlásra támaszkodva az éves, tehát az 1959-es tervet kell teljesítenünk és túlteljesítenünk. Ezzel kezdődik a munka, ez az, ami most folyik. És aminek a jó végrehajtása nagyon fontos a továbbiak szempontjából.

A másik feladat: részben az 1959-ben végzett munkát értve alatta — de ez átmegy a következő évre is — a hároméves terv idő előtti teljesítése, illetve a kívánatos irányba való túlteljesítése. Ez a másik feladat, ami az egész párt előtt áll jelenleg. Ezzel a kettővel el kell érnünk — s ezt szintén helyes volna kimondani mindjárt az anyag elején valahol —, hogy egy magasabb és biztos kiindulási alapot

teremtsünk az új ötéves tervnek. Ez feladat, az előttünk álló feladat. Most ezt követően, s ezzel egyidőben folyó munka egy jó új ötéves terv elkészítése. Ez is félig-meddig előttünk áll, annak ellenére, hogy — Fock elvtársnak igaza van — ebben a munkában már javában benne vagyunk. De hát ez még folytatódik. Végül jön ennek az új ötéves tervnek a végrehajtásához szükséges tennivalók meghatározása. Úgyhogy ezt a címet megtartva, de valami ilyen beindítással már elérjük azt, hogy a gazdasági kérdések helyes sorrendben jelentkeznek a pártszervezetek számára.

Javasolnám, hogy legyen valahol az elején már az ötéves tervvel kapcsolatban valamilyen határozott megfogalmazás, amely megmondaná, hogy ez az irányelv ez utasítás, utasítás minden kommunista számára, aki a népgazdaság területén tevékenykedik. Értve ez alatt a kormányt, értve a tervezőket és más elvtársakat is, akiknek a terv elkészítésében szerepük van, tehát számukra utasítás, és ugyanakkor felhívás azoknak a nem párttagoknak számára vagy azok felé, vagy azokhoz, akik ezen a területen tevékenykednek. Utasítás és felhívás – hogy egy kicsit határozottabb legyen ezáltal.

A továbbiakban, ami az ötéves tervet illeti, illetve annak a céljait, célkitűzését, ott is kívánatos, hogy amikor a konkrét feladatokra áttérünk, legyen egy sommás bevezetése a konkrét feladatoknak. Ott van egy bizonyos kipontozott rész.[24] Nem tudom pontosan, hogy néz ez ki, mert a legutóbbi vitánál nem voltam ott... (Fock elvtárs: ami a tézisekből van kivéve...[25]) Akkor nem az, amire én gondoltam, de szerintem szükséges volna a konkrét feladatok bevezetésénél egy sommázás, ahol megmondanánk azt, ami jelenleg megvan, a célokat illetően: akár úgy, hogy „legalább" — valami ilyesmi jelzéssel — mit akarunk a termelés terén, ipari, mezőgazdasági termelés terén, mit akarunk a termelékenység terén, mit akarunk a kereskedelem és export terén, mert hiszen az is a nemzeti jövedelem céljait szolgálja; végül a nemzeti jövedelemben mit akarunk elérni, abból beruházásra mit szánunk, és mit szánunk fogyasztásra. Végül be kellene fejezni az életszínvonallal. De ez valahogy sommásan és tömören lenne együtt, azután jönne a részletezés, hogy az ipar, a mezőgazdaság és a többi, és a többi. Kívánatos volna itt a fő számokat megadni. Ha itt fel volna sorolva a termelés, a termelékenység, a kereskedelem, a nemzeti jövedelem, a beruházás, aminek a megállapításai egyébként helyesek, hiszen a szövegben benne is van, világosan meg van mondva, hogy most egy kicsit több megy beruházásra, mint fogyasztásra. Ennek meg kellene lenni, mert akkor aztán jönne az egyes terület, ahol ez részleteiben jelentkezik.

Ami a gazdasági elveket illeti, azt hiszem, helyesek, és magukba foglalják az utóbbi esztendők tapasztalatait. Van egy elég hasznosnak bizonyult jelszó vagy tétel, amit nem ártana megismételni ezekben az irányelvekben sem. Mégpedig azt, hogy egyáltalán mit akarunk termelni, és milyen termelési területen kívánatos a túlteljesítés, és ott aztán bizonyos kondíciót, amiről már többször beszéltünk, megnevezni, hogy olyan termékekben, amelyekhez három feltétel biztosítva van a kapacitáson kívül, vagy esetleg még a kapacitást is meg kell teremteni: anyag, energia, értékesítés. Ez már most az utóbbi két évben sokat szerepelt, és nagyon fontos, s azt hiszem, segít a tervezőknek. Sőt segít a legegyszerűbb dolgozóknak is, amikor a termelési tanácskozáson vitatkoznak arról, hogy mit teljesítsenek túl, vagy miben termeljenek többet, és miben nem. Ez egy világos és közérthető fogalom, ott kívánatos a többtermelés és olyan termékeknél, ahol anyag, energia, értékesítés biztosítva van. Természetesen a biztosítás alatt olyan biztosítást értünk,

ami ilyen tervezésnél közkeletű. Ez nem fillérekre meg grammokra szóló, hanem alapjában biztosítva van. Úgyhogy még ezt az egy elvet, amely már nem új elv — már benne van a köztudatban is — még egyszer hangsúlyoznám. Tényleg van ilyen lelkesedés a dolgozókban, akarnak is többet termelni, de már most az indításnál meg kell mondani: ez az ötéves tervre is érvényes. Ez a népgazdasági eredmények között szerepet játszott, hogy igenis alapjában a túltermelés olyan termékekben történt, ahol anyag, energia és értékesítés nagyjában biztosítva volt.

Az anyag szerkezetét illetően: itt van egy olyan menet, hogy ott van az ipari termelés, közlekedés, mezőgazdaság, kereskedelem; aztán jön a tudományos munka. A tudományos kutatómunka. Valahogy úgy: a középiskola, főiskolákból nő ki a tudományos kutatómunka. Én azt hiszem, helyes elgondolás az, hogy a tudományos kutatómunka nagy súllyal szerepeljen itt, de valahogy nincs a helyén. Nem az iskolából kell annak kinőni, hanem ott, amikor termelésről beszélünk, iparról, közlekedésről, mezőgazdasági termelésről, utána kellene akár egy önálló fejezetet is megírni, az igényt a tudományos kutatómunkával szemben. Úgyhogy ezt előbbre kellene hozni.

Most még egy ilyen szerkezeti módosítást ajánlanék, ami azonban nemcsak szerkezeti kérdés. Szerintem nagy politikai kérdés is. A gazdasági vezetésben jelenleg fennálló hiányosságokat meg kellene nevezni. Már a Politikai Bizottság vitájában felmerült, s ott Friss elvtárs egy pár helyes dolgot mondott, megnevezte, hogy hol vannak nehézségek.[26] Fock elvtárs is beszélt egy-két dologról, ami létezik és van. Ez a szakmai korlátoltság, minisztériumi sovinizmus, mindegyiket nem kell egyenesen a minisztériumokhoz ragasztani, bár oda is lehet – tudjuk, mik ezek: szakmai korlátoltság. Ez érvényesül. És hogy mit mondunk mi erre, hogy már megint újból éledezik, vagy még marad, az teljesen mindegy. De a munkában ott van. Azt hiszem, hogy itt arról van szó, hogy újból éledezik, van és hat a szakmai korlátoltság is, és az a bizonyos helyi érdekeknek az országos érdekek fölé helyezése. Ez is hat, és létezik. Van még egynéhány dolog. Van bürokratizmus is. A gazdasági vezetésben van bürokratizmus is. Még most is vannak ilyen nehézségek, hogy ezek a bizonyos olcsó kivitelű istállók megépítése ilyen akadályverseny az építtető számára. Nincs is valami túl nagy buzgalom egyébként a termelőszövetkezetek részéről, de azért annál jóval nagyobb szándék van, mint amit realizálni tudnak, mert 3–4 hatóságot kell megjárniok ahhoz, hogy a terv a kezükben legyen, a jóváhagyás, az a bizonyos anyag, amit ők nem tudnak előteremteni és a többi. Tehát van bürokratizmus a gazdaságvezetésben. Ajánlanám, hogy ez önálló fejezet legyen, akármilyen rövid fejezet, ott körülbelül, ahol van. Így valahogy benne van a pontok között, és annál ennek nagyobb a súlya. Tudniillik, nem kerülhetjük el, hogy valami észrevételt ne tegyünk olyan irányban, hogy a dolgozó tömegek oldaláról mi a kívánatos. És ott is meg kell egypár dolgot nevezni, mert van olyasmi, hogy az általános munkafegyelem területén vannak még kérdések, aztán a köztulajdon óvása, gyarapítása területén is vannak még kérdések, s általában van az a bizonyos egoizmus, ez az önzés; ez a dolgozó tömegeknél is van és hat. Ez is egy maradványa annak, ami egy időben nagyon ki volt fejlődve, hogy ha van prémcsi, akkor lesz több munka, vagy mi – amit a futballistáktól vettek át: „Nagy pénz, nagy játék, kis pénz, kis játék". A dolgozók között van ilyen szemlélet. Ez azért összefügg az ellenforradalommal és az azután következő dolgokkal.

Ne feledkezzenek meg az elvtársak arról, hogy mi hogyan harcoltunk az ellenforradalom ellen. Lehet, hogy majd később a történészek, vagy még előbb, a velünk

egyet nem értők meg fognak ezért minket bírálni. Mi 1956-ban védekező pozícióból harcoltunk; a mi agitációnk olyan volt, hogy nem igaz, hogy olyan rossz ez a szocializmus, lehet itt élni is, aztán utána mondtuk, hogy egész tűrhetően lehet itt élni, s így lassan két év alatt váltottunk vissza arra, hogy nemcsak tűrhetően lehet itt élni, hanem itt érdemes lelkesen dolgozni, önfeláldozóan, önzetlenül. De ez még nem uralkodó az agitációban. Valamit még a dolgozók felé is kellene mondani. Ezt a parasztoknál úgy pedzegetjük már, hogy ne csak önmagára gondoljon, van neki társadalmi felelőssége is, de azért a munkásoknál is van ilyesmi. Most dolgoznak elég jó kedvvel, mert nem is molesztálják annyira az embereket, a kereseti viszonyok tűrhetőek, s ezért dolgoznak. De azért ennél több kell a munkásosztálynak ahhoz, hogy a szocialista társadalom fel legyen építve. De hogy ezt megtehessük, mégpedig úgy, hogy legyen a lábunk alatt erkölcsi talaj — hogy így mondjam —, ahhoz kritikusabbnak kell lenni önmagunkkal szemben is. Itt jelentkeznek azok a kérdések, amiket nem először hozunk szóba, hogy azt mondjuk az embereknek: takarékoskodjunk! Rendben van, takarékoskodjunk! De ha mi megnézzük a mi tervezési szisztémánkat, amelynek egy része még mindig az — hisz az újság ezt helyesen írta meg —,[27] hogy akkor kap nagyobb prémiumot, ha tovább tervezünk, tervezünk, s még 8 dokumentumot hozzáragasztunk, olyasmit is, ami az építkezéshez nem is kell. Akkor kap prémiumot. Ha ésszerűen, célravezetően, gyorsan, a józan emberi ész szerint tervez, akkor elesik a keresettől.

Aztán itt vannak ezek az üzletátalakítások, meg micsodák. Tényleg az újságban benne volt, hogy megszűnnek a felesleges üzletátalakítások, mert a Fővárosi Tanács illetékes osztálya egy körlevelet adott ki.[28] Mi tudjuk, hogy nem szűnnek meg. Egyáltalán nem szűnnek meg. Mondjuk: nem olyan esztelenül mennek talán most, mint korábban. Ez egy hosszú, keserves harc. Az emberek utaznak, jönnek-mennek, szemüket kiverik olyan jelenségek, amelyekről ők azért tudják, hogy ez millió és millió forintba kerül, és azt is tudják, hogy csak egy erélyes intézkedés kellene a felső vezetés részéről, és rend volna. Ez nincs. Sok ilyen kérdés van.

Tehát a szocialista lelkesedés felszításához igenis szükséges, hogy a párt és a kormányszervek gazdasági irányító munkájában sok minden, és gyorsabban változzék, ha azt akarjuk, hogy a szocializmus gyorsabb ütemben épüljön. Mert hovatovább ez is egy akadálya a gyorsabb fejlődésnek. Ott van az a bizonyos szakmai korlátoltság. Fock elvtárs tud jó példákat, mondott is egypárat, hogy pl. 1957-ben, amikor semmi tőke nem volt talán a kormány kezében, vagy 1958-ban, amikor kevés volt, akkor megmondták a miniszter elvtársaknak: kedves miniszter elvtársak, beruházás mint általános terv, e pillanatban nincs. Most ahhoz van erőnk, hogy bizonyos cikkek termelését előremozdítsuk, bizonyos kevés számú gyárban valamit beruházzunk. A többiről nem tudjuk, hogy mi lesz. És akkor ezt mindenki megértette. Sikerült egy bizonyos koncentrációt végrehajtani. Most már ez nincs. Ott van az az eset, ami például Csergőéknél történt: ők tudtak koncentrálni 1957 második felében, meg 1958-ban, most már nem tudnak, most már mindent akarnak.[29]

Az egész minisztériumi fronton, minden vonalon akarnak beruházást és egyöntetűen fejleszteni, holott arra még mindig nincs meg az erő, és talán a szüksége sincsen meg. Ezt én nem akarom sokáig részletezni, csak azt akarom ajánlani, egy önálló fejezetet iktassunk be, aminek a lényege valahogy az legyen — ne ezek a szavak legyenek, nem a szavakon van a hangsúly, de a lényege az legyen —, hogy a vezetés színvonalának méltónak kell lenni ahhoz a lelkesedéshez és törekvéshez,

ami a legöntudatosabb dolgozókat viszi előre. Állítom, hogy azzal most nincs arányban, ahogy azt Sági elvtárs is mondta, nincs arányban. Ez az igazság. A legöntudatosabb dolgozókat — persze értjük ezalatt a munkások 15–20%-át és a paraszti embereknek még kisebb százalékát —, azok lelkesedésben, odaadásban, utánjárásban, talpalásban, valaminek a kiforszírozásában jobban dolgoznak, mint a mi gazdasági hatóságaink, meg irányító szerveink. Nemcsak a minisztériumokra gondolva természetesen, hanem a középfokú és alsó vezetésre is. S ennek valahogy ebből ki kell jönni. Ez egy nagy segítség a szélesebb tömegek számára, és egészen másképp jelentkezik az a követelmény, amit velük szemben támasztanak, ha látják azt, hogy saját magával szemben is támaszt igényeket ez a vezetés. És itt meg kell egy pár dolgot nevezni. Szakmai korlátoltság, lokális érdekek, bizonyos bürokratikus nehézségek és mások, egypár ilyen dolog van, azt hiszem, ezt Friss elvtárs jobban össze tudja foglalni, mint én.

Szerintem sajnálatos módon hiányzik az anyagból — és nem tudom, hogy önálló fejezetet kíván, vagy csak úgy a végénél kell, hogy hangsúlyt kapjon — valamiféle utalás azokra az előrelendítő erőkre, amelyekre támaszkodik a párt és a kormány. Először is meg kellene nevezni a pártszervezeteket, szakszervezeteket, KISZ-szervezeteket, azután esetleg az alsó gazdasági mechanizmusok embereit, akik nagyon fontos tényezők az egész ügy előrevitelében. Azt hiszem, nem volna helyes ez az irányelv, ha itt meg sem lenne nevezve a szakszervezet. El lehet képzelni, hogy van egy ilyen közvetlen faktor, amely mondjuk úgy, hogy a dolgozó nép élén járó mozgatóerő: a pártszervezetek, tehát a kommunisták, a szakszervezetek, az ifjúkommunisták és az alsó gazdasági vezetők, és azonkívül van a széles tömeg, amelyre mi apellálunk.

Itt van egy helyes kifejezés a szocialista versenyről a kongresszusi verseny kapcsán, de ott a végén, ahol arról a bizonyos öntudatos emberről van szó, ott azt hiszem, célszerűbb volna megnevezni egyenest, hogy a szocializmus ügye iránti lelkesedéstől áthatott, áldozatra kész, önzetlen stb. munkásosztály, a tömeg az egyik feltétele, hogy az ügy előremenjen. És ott lehetne — ha ismétlés is — újra utalni a szocialista munkaverseny széles körű kibontakoztatására és a tömegek által létrehozott különböző formák kifejlesztésére.

Most már lehet látni olyat — nem tudom, újságban, vagy hol olvastam, azt hiszem, egy információs anyagban olvastam —, hogy valahol alakítgattak „becsület" brigádokat. Így hívják; az egyik úgy mondja, hogy szocialista brigád, a másik másnak nevezi, most meg már egyes gyárakban becsületbrigádokat alakítottak tényleg olyan szép célokkal, hogy örül az ember, amikor látja, meg olvassa, hogy mit gondolnak ki az emberek. Mert ott ott van a magatartás, a fegyelem, a rend, a tisztaság, a kultúra, a munka, minden ott van annak a „becsület" brigádnak a célkitűzései közt. És erre nyomatékosabban kellene utalni. Valahogy két ilyen előrelendítő tényezőről kellene beszélni, és én itt előbbre venném a pártszervezeteket, a szakszervezeteket, az ifjúkommunistákat és gazdasági fronton dolgozó funkcionáriusokat is és magát az öntudatos munkásosztályt, vagy a falusi emberek legöntudatosabb rétegét. Mert tényleg mi viszi előbbre a munkát? Tegnap itt volt a Dobi elvtársnál, meg nálam egy öttagú küldöttség, a pásztói tsz-ből hozták ezt a dolgot, s az ember nézi, hogy hogy van szívük ennyi munkát ebbe a szalmába belenyomni, amikor ez úgysem él 30 esztendeig! Megcsinálják! És ezek elmondják, hogy 10 évvel ezelőtt alakultak, 10 család állt össze 60 holdon és 10 esztendeje harcolnak a létezésükért. Az ő saját szavaik szerint: „mi, falusi proletárok álltunk

össze 10 évvel ezelőtt". És azóta olyan harcokat vívtak jobbra-balra, hogy most van 80 család és mondjuk 500 hold föld, amin gazdálkodnak. Azért ez 10 év harcának nem rossz eredménye! Mondják, „azért hoztuk ezt maguknak, mert mi a 10 év alatt mindig azt csináltuk, amit a párt ajánlott nekünk, és azért létezünk". „És erre akarjuk magukat is emlékeztetni!" Elmondták, hogy szombaton volt az ünnepségük, küldtek vagy 30 embernek meghívót — köztük nekem is —, és még csak nem is válaszolt nekik a meghívásra. Ilyesmire gondolok én, amikor tényleg ennek a szocializmusnak vannak ilyen harcosai százezerszám, itt pl. 10 ember, a legkisebb faluban, ott 30 ember, a műhelyekben sokszor nehéz helyzetben harcolnak, és néha az embernek az az érzése, hogy odaadóbbak, mint mi magunk a munka iránt. Verekszenek is és harcolnak is, mert mi mennél feljebb vagyunk, annál inkább egyetértőbb emberekkel dolgozunk. Mert részben már az elvtársak is többen vannak a felső posztokon, ha meg nem, ott jobban mérlegelni tudják, mi a hatalom, és az is derogál egy kicsit, ahhoz is tartják magukat az emberek. Ott lenn a műhelyben, meg a faluban kaszára-kapára mennek az ellenséggel minden nap, és szerintem itt benne kell [lennie] annak — az anyagnak valamelyik részében —, hogy ez az az erő a technikán kívül, ami előre fogja vinni az egész ügyet. Nem maradhat ki belőle se a szakszervezet, se a KISZ.

Egy pár részlethez szeretnék még hozzászólni. A határozati javaslat harmadik pontja azt mondja, hogy széles körű vitát nem szándékozunk indítani. Ez nem felel meg pontosan annak, amit mi szándékozunk. A szövegben így van: „a közzétett irányelvek alapján a párt Központi Bizottsága széles körű vitát nem szervez." Ez nyelvtanilag helyes, de ide nem ez kellene. Mi most, a mostani ülés és a kongresszus között szervezett tömeges vitát nem akarunk, de később mi akarunk, amikor már azt mondjuk, hogy itt a tervjavaslat. A tervjavaslat valahova be fog kerülni, a Központi Bizottsághoz vagy a Parlamentbe, vagy esetleg több helyre is. Amikor mi azt mondjuk, hogy ez a tervjavaslat, kívánatos, hogy legalább egy olyan vitát szervezzünk, hogy nagyon széles körben csoportokkal megvitassuk, olyan csoportokkal, amelyeknek itt feladatai vannak; például a pártaktivistákkal, a tömegszervezeti aktivistákkal, a kutatókkal, mérnökökkel, technikusokkal, tudósokkal; egy értelmes vitát, aminek azonban van terjedelme és kerete - ezt mi akarjuk! Itt ne legyen félreértés. Nem tudom, ezt kell-e módosítani vagy nem. Ezek az irányelvek közzé lesznek téve, ez bizonyos fajta hozzászólást úgy is kivált. Ennél tovább most nem megyünk, mi magunk most vitát nem szervezünk, de a továbbiakban — és helyes volna, ha ezt elfogadná a Központi Bizottság — igenis egy szervezett, átgondolt és elég széles körű vitát kell majd az ötéves tervvel kapcsolatban csinálni. Nagyon fontos nekünk, hogy meghallgassuk a műszaki értelmiség véleményét még mielőtt a végleges döntés megszületne, vagy hogy a tudósok véleményét meghallgassuk, vagy a Népfront-embereknek a véleményét, akik nem kommunisták — 40 vagy 50 vezetője van a Népfrontnak, azok véleményét is hallanunk kell —, mielőtt a végleges döntés megszületik. Ez az egyik észrevételem.

A szövegben az első oldalon utalás van az ellenforradalom kártevésére, de mivel ilyen nagy távlatra visszatekint a szöveg, kívánatos, hogy a háborús pusztítás és rombolás is itt szerepeljen, itt ebben a visszatekintésben, mert itt egy több évtizedes visszatekintés van; itt kell lennie a háborús pusztításnak, mert arra ráment a népnek vagy 3 esztendei munkája, míg a háborús pusztítást helyrehozta, és ennek ellenére, a pusztítás helyrehozatala után sikerült ezt az eredményt

elérni. Az ellenforradalom a második lökés volt, ami visszataszította. Ez ide kívánkozik.

A második oldalon van egy kifejezés: „A párt következetesen érvényesíti azt az elvet, hogy a szocializmus építésének feltétlenül együtt kell járnia a dolgozó nép életszínvonalának emelkedésével." Ez egy nagyon fontos dolog, de szerintem nem lehet ezt mondani, hogy „feltétlenül". Ez elvileg helyes, mert hogy az életszínvonal rendszeresen emelkedjen, ahhoz feltételek kellenek, feltétel nélkül nem járhat együtt. Ez egy nagyon fontos elvi kérdés, mert éppen az anyagban is hangsúlyozni akarjuk valami módon, hogy a termelékenység növelése révén, vagy egyéb feltételek fennforgása esetén együtt kell járnia, mert ha azt mondom, hogy „feltétlenül", akkor ebből olyasmi jön ki, hogy ha nem emelkedik az életszínvonal, akkor abba kell hagyni a szocializmus építését is. És ez néha nem úgy van. 1958-ban azt mondtuk mi magunk, hogy ebben az évben nem fog emelkedni az életszínvonal.[30] ez egymással nem vág össze, a „feltétlenül" – ezt nem lehet kimondani, hanem azt kell mondani, hogy rendszerint vagy normálisan; meg kell a feltételeket teremteni, hogy a szocializmus építése állandóan együtt járjon az életszínvonal emelkedésével. Egyébként az életszínvonallal most is van egy bizonyos kis probléma. A következőről van szó: a termelékenység növekedése nem a tervek szerint alakul, alatta van, a munkáslétszám növekedése az se a tervek szerint alakul, az felette van. Egyelőre az 1959-es évet ez jellemzi. Ennek van egy bizonyos kihatása az életszínvonalra is. Például növekszik általában a béralap, a munkások és alkalmazottak béralapja, fizetése kb. 8%-kal növekedett egy év alatt. Ezt ha minden további nélkül mondjuk, igaz az országra, de nem igaz az összes munkásra és alkalmazottra, mert az igazság az, hogy a munkások egy részénél tartják a régi nívót, a múlt évi nívót, aki tavaly is dolgozott, ott a minimum az, hogy a tavalyi nívót azért tartják, egy részének növekszik a bére, viszont az újonnan beállított munkásoknál az átlagos béralap alacsonyabb annál, mint amit tavaly ott keresett egy munkás. Ennek megvan az oka, hogy miért van így: mert a béralap kötve van, a munkás létszám nincs kötve. Akkor mi történik? Felvesz több munkást, s akkor csak kevesebb bért tud abból a kötött béralapból adni. Ebből az a furcsaság jöhet ki, hogy ha elmegy az ember valahová valami gyűlésre — másokkal is előfordulhat, velem előfordult —, és ott szép nyugodtan mondom, hogy emelkedik a reálbér, akármilyen vékonyan is, 2%-kal, de emelkedik. Igen ám, de akihez beszéltem, azok 30%-ának a bére alacsonyabb, mint a tavalyi. A Salgótarjáni Üveggyárban az összes munkás átlagbére az idén alacsonyabb, mint tavaly volt. Aki tavaly is ott dolgozott, azé nem, de az újé már lényegesen alacsonyabb, és az átlag is lejjebb szállt. Ez egy rendkívül kényes dolog, és nagyon kell vigyáznunk rá. Magát a kérdést is vizsgálni kell, hogy lehet ezt az ellentmondást egy kicsit másképp rendezni, mint ahogy az most ilyen spontán módon megy. Itt tényleg kívánatos, hogy ami mondva van, az úgy is legyen, ezért én ajánlom, hogy a „feltétlenül" szót dobjuk ki. Ha azt mondjuk, hogy „érvényesíti azt az elvet, hogy a szocializmus építésének együtt kell járnia a dolgozó nép életszínvonalának az emelkedésével" – ez a „feltétlenül" szó nélkül is elég sokat mond.

A harmadik oldalon szerepel a baráti hitelek visszafizetése. Azt hiszem, hogy helyes, ha ez a kérdés valahol szerepel – egyik célunk, hogy visszafizessük, ezt meg is mondjuk, nem is nagyon titkoljuk. Valahogy azonban sohasem sikerült ezt nekünk jól megfogalmazni. A szövegben ez így van: „A vállalt kötelezettségeknek megfelelően törleszteni kell a baráti országoktól az ellenforradalom után kapott

hiteleket". Ez az egyik oldal, azután jön a másik oldal. A szöveg így szól: „Az egyenjogúság és a kölcsönös elvek alapján minden országgal fejleszteni kell a kereskedelmi kapcsolatot". Valahogy nem egészen jól van ez így. Valahogy úgy néz ki, mintha itt csak az volna a jogunk, hogy fizessük az adósságainkat, viszont kapitalista viszonylatban pedig az egyenjogúság és a kölcsönös előnyök alapján volnának terveink. Valahogy nem egészen jó ez a szöveg. Ehelyett olyasmit kellene itt mondani — egyébként nem titkoljuk mi ezt, megmondtuk —, ami hitel, adósság van, azt fizetni kell a testvéreknek, mert az tisztesség dolga, a kapitalistáknak, mert az okosság dolga, különben megnyúznak bennünket, tehát fizetni mindenkinek kell, mert a legjobb, ha nincs adósságunk, vagy kevesebb van. Azt kellene mondani, hogy nemzetközi fizetési kötelezettségeinknek pontosan eleget téve — ezt le lehet írni, ez elég nyomatékos, ez vonatkozik a szocialistákra, meg a kapitalistákra is — arra törekszünk — és ez tényleg egy cél itt az ötéves terv alatt —, hogy az öt év során az ország külföldi kötelezettségeinek összege ne növekedjen, hanem csökkenjen. Nagyon fontos célkitűzés ez, és a dolgozók ezzel egyet is tudnak érteni, és helyeslik. Itt, ennél az okmánynál, úgy hiszem, helyesebb, ha azt mondjuk, hogy a nemzetközi fizetési kötelezettségeinknek pontosan eleget téve az a célunk, hogy az öt év során az ország külföldi adósságainak összege ne növekedjen, hanem csökkenjen. Ez célunk is, van is valami elképzelésünk, hogy mennyivel, nem nagy arányban, de valamivel csökkenjen. Ha akarjuk, írjuk oda, hogy ha van ilyen adósságunk, azt becsület megfizetni, amazoknál is van valami adósság, azt meg üzleti érdek megfizetni. Ehhez hasonló valami kellene, mert ez a szöveg egy kicsit furcsán jön ki.

A 17. oldalon van a mezőgazdasági nagyüzemekről szó. Én azok közé tartoztam, akik küzdöttek az ellen, hogy ez az anyag is döntően a szocialista átszervezéssel foglalkozzon. Ez nem idevág, itt elsősorban termelési dolgokkal kell foglalkozni. Itt van, hogy „a mezőgazdasági nagyüzemek általánossá válásának és megszilárdulásának"... stb. – itt ajánlanám, hogy a „mezőgazdasági szocialista nagyüzemek"... stb. Nem kell nagyon fejtegetni, de legyen benne, hogy szocialista nagyüzemekre gondolunk.

A 28. oldalon van a lakásügy. Az is olyan nagyon keserves dolog persze, az a lakás, bár az a 250 000 lakás nem egy olyan rossz szám. A perspektívának megfelel, majd a Fock elvtárs megmagyarázza, mi itt az elképzelés, hogy jön ez az ötéves terv és a 15 éves terv egymáshoz. Itt a következőkről van szó: „A rendelkezésre álló erőkből elsősorban lakásokat kell építeni, ezért az iskolák kivételével minimálisra kell csökkenteni a középületek építését". Itt — bizonyos félreértések elkerülése végett — azt ajánlanám, ne azt mondjuk, hogy „a rendelkezésre álló erőkből", mert hiszen az összes rendelkezésre álló erőkből mi elsősorban nem lakást építünk. Valamit mondani kell, és meg kell határozni, hogy milyen rendelkezésre álló erőkön belül döntő a lakás, mert mi ezt az összesre nem mondhatjuk. Mi elsősorban gépeket akarunk vásárolni, gyárakat építeni, és csak azután jön a lakás. Nehogy itt valami szélhámoskodással vádoljanak bennünket. Azt kell mondani, hogy a lakosság jobb szükségleteit szolgáló építkezési célokra rendelkezésre álló beruházásból döntően lakást építünk. Ez is kívánatos, mert különben félreértés lesz, és azt mondják, hogy a 150 milliárdból csak ennyi jön ki? – ha elsősorban lakást építünk.

A 31. oldalon — csak ilyen kis politikai észrevételem volna — meg van mondva röviden és tömören, helyesen, hogy „a második ötéves tervidőszak végére be kell

fejezni a falvak villamosítását". Ez meg van mondva, fontos célkitűzés, de azért egy kicsit politizáljunk ennél a dolognál, és valamit mondjunk, hogy a középkori sötétség eltűnik az országból, vagy egyéb – valamit még kell itt mondani, hogy most már az ország minden falvában lesz villanyvilágítás. Ezt ne csak mint szakkérdést intézzék el, hanem politikailag is mondjanak valamit, mert azért ez egy történelmi dolog; villany minden magyar helységben és faluban.

Egy észrevételem lenne általában a szöveghez. Még egyszer megismételem, hogy helyesnek tartom azt, ami itt a szövegben van, a konkrét feladatot és az elveket illetően is, a szöveg sem rossz szerintem, de valahogy a körvonalak elmosódnak. A művészeti irányzatokat tanulmányozó emberek tudják, hogy van olyan stílusirányzat, amelyik határozott körvonalakkal dolgozik, és van olyan, amelyik árnyékolásokkal. Itt valahogy egy kicsit elmosódnak a körvonalak, egy kicsit határozottabb körvonásokkal kellene ugyanezt megrajzolni, és egy kicsit politikusabbnak kellene lenni a szövegnek. Itt az a cél, hogy ez ne szakemberekhez szóljon, szakemberekhez is, de ne csak szakemberekhez, hanem ez olyan legyen, hogy a kémiáról azt mondjuk, ami egy földművest is érdekel például és nemcsak egy kémikust – valahogy egy kicsit a szöveget még politikusabbá kellene tenni. A két irányelv, amit múlt hónapban elhatároztunk[31] és ez, valahogy azért rokonságban van, mert amit itt ma jóváhagyunk, azt át kell vezetni azon is, amit egy hónappal ezelőtt hagytunk jóvá; mert ott vannak gazdasági kérdések, viszont ott vannak jó politikai dolgok, amikből valaminek ide át kellene kerülni, hogy egy kicsit politikusabb legyen; akár úgy, hogy egyszerűen idézzük, mint ahogy egy helyen jelezve van, akár úgy, hogy nem idézzük, hanem újra megmondjuk. Az elképzelés az, hogy ennek az anyagnak a megvitatására, tanulmányozására valahogy rábiztatunk olyan embereket is, akiktől ne várjuk el, hogy a másik irányelveket tanulmányozza, párton kívüli szakembereket és hasonlóakat – ezért egy kicsit politizálni is kellene itt. Pl. bele lehetne venni ebbe a szövegbe is a másikból, hogy a pártszervezetek tevékenységében és a párt egész munkájában most már előtérbe kerültek, és a jövőben még inkább előtérbe kerülnek — persze itt is, hogy ha nem tör ki a háború, világos — a gazdasági és kulturális építés kérdései. Ennek benne kellene lenni, hogy elsőrendű politikai fontossággal bírnak a gazdasági építés kérdései. Ez vonatkozik a pártszervezetek tevékenységére is. Benne kellene lenni véleményem szerint annak is, hogy a jelenlegi helyzetben és a jövőbeni helyzetben a rendszer további politikai megerősödése nem kicsi, hanem döntő mértékben a gazdasági kérdések helyes megoldásától függ. Ennek is benne kell lenni és még egy-két ilyen dolognak, és mindjárt egy kicsit politikusabb lenne az egész. Ez volna az észrevételem a szöveghez.

Ami a kilátásokat illeti — amit a Fock elvtárs a végén említett —, hogy most hogyan tervezzünk? Letervezzünk, vagy feltervezzünk, vagy mit csináljunk? – ez persze nagyon fontos dolog. Azon a véleményen vagyok, hogy a valóságban még mindig alultervezünk. A lehetőség szerint úgy néz ki, hogy ennél többet tudunk elérni. Ennél többet lehet elérni, mert ez kb. megfelel évi 10%-os termelés-növekedésnek az iparban, helyesebben 8–9%-nak, annyit meg lehet csinálni, ez elérhető. Másrészről viszont van felelősség is a világon. Mi azt mondtuk, most nem tudunk más számokat alapul venni, mint amit most felelősséggel mondani lehet, és ugyanakkor van olyan érzésünk, hogy mégis a teljesítés az jobban fog menni. Egyébként ennek a tervnek az időbeni elhelyezkedése is nekünk egy kicsit olyan különösen sikerült, mert most tárgyaljuk itt pártfórumon, amikor csak egy és negyedév múlva fog kezdődni. Ennek a tervnek van az első része, az 1961–62-es év,

amely feszített és amikor egy kicsit szorulni fog a kapca minden tekintetben, anyaggal is, energiával is, mással is, a további évek már könnyebbeknek néznek ki.

Ugyanakkor itt meditálunk azon, hogy mit lehet mondani a munkaidő-csökkentésnél, a nyugdíjemelésnél és hasonlónál, de közben lesz még egy kongresszus. Ha most van kongresszus 1959 végén, akkor 1962 november-decemberében, vagy 1963 első negyedében megint lesz egy kongresszus, akkor az ötéves terv közepén leszünk. Megmondom őszintén, én ezzel a tervvel nem vagyok olyan babonás ember, én pl. el tudok képzelni olyasmit is, hogy a hozzávetőleg megítélhető, és felelősséggel, nyugodt lelkiismerettel megadható célkitűzéseket meg kell adnunk, és lehet, hogy a következő kongresszuson több kérdésben új helyzet lesz, túlhaladhatók, akkor meg kell mondani, hogy túlhaladhatók, de én még azt is el tudom képzelni, hogy egyik-másik dolognál nem megyünk úgy előre, mint ahogy gondoltuk 1959-ben, és ott meg azt fogjuk mondani, hogy itt nem értük el a tervet. Az nem képzelhető el, hogy van egy tervünk, nekilátunk és dolgozunk, és megy a terv, s minden év elején meg fogjuk mondani, hogy hogyan áll a tervünk: itt elértük, ott túlhaladtuk – lehet még tovább menni, és egy-vagy két kérdésben pedig nem értük el? Nem ezen múlik egy pártnak és egy kormánynak a tekintélye, hogy amit egyszer leírt, az hajszálra mindig úgy legyen, hanem azon múlik a tekintély, hogy az a terv jó legyen, előrevivő legyen, és menetében becsületesen világosítsa fel a dolgozókat, hogy hogyan halad a végrehajtás. Ebből áll a tekintély, és a bizalom nem fog elveszni. Ha kivesszük belőle a munkaidőt, és most nem mondunk semmit, a nyugdíjról sem mondunk semmit — persze ezt mind kellemesebb most nem mondani, és utólag ha mégiscsak van rá lehetőség, akkor mondjuk, hogy most emeljük a nyugdíjat —, ez a kellemesebb, de akkor végül mi marad? Azért gondolják el, öregasszonyok is vannak a világon, a tsz-ben és mindenhol vannak öregemberek, akik bizony néha még könnyeznek is, mert most a sorsuk nincs eligazítva nekik, egyáltalán nincs eligazítva. Kérdezik is a felelősebb elnökök, hogy mi lesz az öregekkel, és erre jobb híján egyelőre azt válaszolja nekik az ember, hogy most az öregek sorsa nem lesz végképp elintézve anyagi eszközök híján és politikai okokból, mert ha most mi az öregek helyzetét ideálisan megoldanánk a tsz-ben, akkor az összes öregasszonyokat, öregembereket ideadnák nekünk a szocialista szektorba, a legényemberek, meg a felnőtt emberek kívül maradnának, maszek alapon. Ilyen kérdés is van a világon, de azért valamit mondani kell. Tényleg az a helyzet – emlékezzenek a XXI. kongresszusra,[32] ott meg lett világosan mondva, hogy bizony az embermilliók között nem kevés azoknak a száma, aki a hasán keresztül ítéli meg a szocializmust, akármennyit beszélünk is mi neki revizionizmusról, meg dogmatizmusról, ő a hasából indul ki.

Én olyan nagy óvatosságnak nem volnék híve; világos, hogy valamit a nyugdíjjal is kell csinálni öt év alatt, hát ha az aktív dolgozó emberek életszínvonalát emelni akarjuk, akkor nem lehet, hogy öt évig nem nyúlunk a nyugdíjasokhoz. Legfeljebb az volna jó, az egy helyes elv, hogy ne egyforma arányban nőjön, mert azzal sem lehet a társadalmat megterhelni, hogy a nyugdíjasoknak az életszínvonala ugyanabban az arányban nőjön, mint a dolgozóké, de hogy növelni kell, az biztos. Ha növelni kell, le kell írnunk. Valamit kell az embereknek mondani. Találkozni fogunk olyanokkal is, akik nem nagy marxisták, és azt mondják, mit ad a maguk ötéves terve. Valamit akkor el kell mondani, hogy mit ad, Erzsébet hidat ad, életszínvonalat, nyugdíjat. Attól, ami itt le van írva, én attól nem félnék, hogy ebbe valami felelőtlen ígérgetés van. Ez megvalósítandó. Amit lehet, tartsunk is meg,

mert az a munkaidő olyan, hogy kimondani nem nehéz, bevezetjük a heti 40 órás munkaidőt, most, amikor a közlekedésben ilyen helyzet van, ez nem volna helyes. De ezt én el tudnám képzelni, hogy olyasmit mondanánk, hogy ezt és ezt elérve a termelékenység terén, meg a jobb munkaszervezés, meg a technika, vezetés stb. megkísérejük elérni, vagy azért küzdünk, hogy elérjük. Mért nem lehet ezt leírni? Ha leírjuk a feltételeit neki. Azt mondják az emberek, gyerünk és harcoljunk, ha meglesz, meglesz, ha nem lesz meg, nem lesz. Ezeket most már ne nagyon gyomláljuk, mert a végén semmi sem jön ki, mert elkezdik számolni az életszínvonalat, és azt mondják, hogy is lesz ez? Végül kijön 1–2%, azt hiszem, ez nem egy olyan nagy lelkesítő perspektíva. Nahát most már 4% lesz lassan, mert a 28 az hét esztendő, kategóriák, meg mindenféle, végül az átlag dolgozónak évi 3%-ra jönne ki, vagy 4%, de az sem biztos, mert néha kellene annak a 250 ezer bürokratának is emelni a fizetését, de ezt mindjárt megérzik a termelőmunkások, mert abban az évben ott nem lehet emelni. Ne gyengítsük ennek a tervét, nekem ez a véleményem, és meg vagyok győződve, és mindenki, aki benne volt ebben a munkában, tudja jól, hogy legalábbis eddig még mindig az történt, hogy alatta terveztünk. Állítom, hogy már közel van a reális lehetőségekhez a tervezés, de még nem merítette ki. Énszerintem most nincs olyan veszély, hogy megbolondulunk, és irreálisan tervezünk. Dolgozni kell. Nem ismétlek, egy kicsit a kontúrokat erősíteni kéne, egypár dolgot belevenni, amit a dolgozóktól várunk, és társadalmi felelősségérzetet, öntudatot és egy jó pár dolgot megnevezni, amit önmagunktól követelünk. És ha ez meglesz, akkor helyes.

A címet mégis talán hagynánk meg, mert hiszen ez alatt a cím alatt is tartalmilag meg lehet azt oldani, hogy a feladatok felsorolásánál kezdjük az 1959-es tervvel, a hároméves tervvel, egy jó kiindulási alap megteremtésével, egy jó terv elkészítésével az ötéves terv végrehajtásáról. Ez a sor.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én az előterjesztett irányelveket teljesen jónak tartom, és figyelembe véve az eddigi hozzászólásokat egynéhány részletkérdésre szeretnék kitérni.

Mindenekelőtt egypár számszerű dologra. Itt van a 25. oldalon egy adat, ami a mezőgazdaság beruházására vonatkozik, az ott millióban mondja meg, hogy 37–38 millióban – de ez nyilván elírás, mert annak milliárdnak kell lenni, ez a szövegből kitűnik. Azonban egy ilyen sajtóhibának tekinthető számszerű hiányosságon túl, van egy olyan dolog, ami már sokkal komolyabb. Itt veszem az adatokat, a legfontosabb cikkek termelése a számítási anyag 3. oldalán: a melegen hengerelt acél késztermékek felfutási indexe 153. Ezzel szemben a gépgyártásnál a gépipari felfutás 184, még akkor is, ha a 15%-os anyagmegtakarítást itt figyelembe vesszük, akkor is ez a kettő nem áll arányban egymással. Még kevésbé helyes az a szám, és éppen, mivel roppant jelentőségű dologról, az acélról van szó, ezt feltétlenül korrigálni kellene. Itt 1965-ben a nyersacél termelés 2413 ezerre van, 2 millió 413 tonnában van megadva, ehhez tartozólag a melegen hengerelt acél késztermék 1 millió 610-re, és ez felel meg a 153%-os felfutásnak 1958-hoz képest. Nem tudom, hogy miképpen van, de ezek a számok nem stimmelnek, mert a vaskohászati iparágnak és tudtommal a KGM-nek legújabb előterjesztése szerint a 2413 ezer tonna acél helyett 2 millió 434 ezer tonna acél van betervezve, illetve előterjesztve, és ebből 1 millió 610 ezer tonna hengerelt készáru helyett 1 millió 701 ezer tonnának kell kijönni. Tehát ez azt jelenti, hogy 20 ezer tonnával több nyersacélból 91

ezer, illetve 90 ezer tonnával több hengerelt áru jön ki. Ez persze lehetetlennek tűnik, pedig így van. Tudniillik, 70 kilogrammal kell megjavítani a kihozatalt, acélöntecsről a készárura vonatkozólag. Ezek a kihozatali számok úgy néznek ki nálunk, hogy a faragos hengerelt áru kihozatal 1958-ban 1372 kg/tonna volt, vagyis 1 tonna hengerelt készáruhoz 1372 kg acélra volt szükség, és ennek le kell menni 1302 kg-ra 1965-re. Hogy ez lehetséges és reális, az teljesen biztos, úgyhogy a legnagyobb felelősségtudat mellett lehet állítani, hogy ez a 70 kg 1000 kg-ként megtakarítható, tehát ide akkor nem 1610 számnak kell jönni, hanem ide 1 millió 701 tonnának, és akkor az indexszám nem 153 lesz, hanem 162, a 162-es index a 186-os gépipari felfutással pedig összhangban van, és így kb. 3% tartalék is marad. Kérném, hogy ilyen értelemben ezt módosítsuk, mert ez teljesen reális és lehetséges.

Elmondhatom nyugodtan, hogy nekünk az első félévünk most Diósgyőrben kereken 40 kilogrammos megtakarítást adott az anyagra vonatkozólag. Még nagyon messze vagyunk azoktól az intézkedésektől, amiknek a bevezetésével ezen tovább lehet javítani, de 1958-hoz képest 40 kg, ez azt jelenti, hogy egy év alatt több mint a fele be van futva annak az útnak, amit itten 70 kg-ban jelöltek meg. Ez teljesen reális és lehetséges lesz. Ennyit szerettem volna mondani a számokról, és kérném, hogy ezt így igazítsuk ki, mert olyan fontos dologról van szó, mint a hengerelt áru, anélkül a gépipar dolgozni nem tud. Amit itt meg szeretnék még mondani, és nagyon melegen üdvözölni, hogy kellő hangsúly jutott végre ebben a tervben a termelékenység problémájának és ezzel összefüggésben a műszaki fejlesztés és a technológiai kérdéseknek. Való igaz, hogy nekünk az iparág döntő többségében, így a kohászatban is olyan hihetetlen tartalékaink vannak, amik nem ismertek általában még mindig a közvélemény előtt.

Egy-két rövid példa. A nagykalapácsnál 12 ember dolgozik, vagy nagy sajtónál 12 ember dolgozik nagyon keserves munkán. Egyetlen egy manipulátort oda ha beállítanak, a létszám lecsökken 3-ra, a munkatermelékenység legalább 30%-kal megnövekedne. És ez együtt jár az emberi munka megkönnyítésével, mert ez a munka veszélyes és életveszélyes. Sok esetben nálunk vannak 40 tonnás darabok, amit sajtolnak, és ezt kézzel mozgatni, az egy életveszélyes dolog. Nem egy embert agyonütött már, amikor dolgozott ott mellette, ezt a munkát átveszik a gépek Ilyen gépet lehet kapni, nekünk épp most érkezett be a Szovjetunióból az első és legalább 4 ilyen gépet tudunk beállítani. Ez azt jelenti, hogy minden 12 emberből — de ez műszakonként értve — már megmarad 9, és az más területen foglalkoztatható. Hallatlanul nagy tartalékaink vannak ilyen téren. És ha én valamitől félek, az legalábbis az — a saját iparágamból nézve —, hogy ha konzekvensen visszük a műszaki fejlesztést és [a] technológiai eljárás modern bevezetését és azt a politikát, hogy a pénzünket, amit elvehetünk a nemzeti jövedelemtől, felhalmozásból állóeszközök növelésére, és azt konzekvensen gépek és egyre modernebb gépek beszerzésébe fektetjük, az egyetlen félő dolog, hogy most már nemcsak olyan perifériális területeken jelentkeznek majd munkaerőfeleslegek, mint jelen esetben a nehézipari centrumokon a nők foglalkoztatása, vagy egyes iparral nem rendelkező vidéki eldugott helyeken lévő, Sátoraljaújhelyen és hasonló jellegű kisebb-nagyobb helyeken, hanem még az ipari centrumokban is. Mert másképp ezt nem lehet realizálni.

Nekünk van egy új hengerművünk, ami a beindításával a munkatermelékenységet kb. 10-szeresére növelte a régi hengersorhoz képest. Ez nem beszéd, ez realizálva van, most már 4 éve fut ez a hengersor. Kádár elvtárs ismeri, és látták

többen. Hasonló ilyen elmaradott 80 éves dolgaink vannak mindenhol, ha mi ezeket sorban kicseréljük, ott van pl. Borsodnádasdnak az esete: 60 ezer tonna lemezt hengerelnek — finom lemez — kb. dolgozik benne 3 ezer ember. Sztálinvárosnak, illetve a Dunai Vasműnek a hengerműve — ami itt az anyagban benne van — az kb. 700 emberrel fog dolgozni, és kb., félmillió tonna ilyen lemezt tud kiadni. Itt ekkora arányok vannak az elmaradottságunk folytán. Erre bizony nagyon kell gondolni, hogy mi történik ezzel a munkaerőfelesleggel majd, ami ilyen módon felszabadul.

Persze vannak olyan helyek, ahol a termelékenységet ha sokat forszírozzuk, azt sok esetben gyomrozásnak veszik az emberek. Én is 20 évig esztergáltam, tudom, hogy megy az, mikor a normás szorítja egyre jobban, jobban, de nekünk először ezeket a helyeket kell megragadni. Hol van pl. Magyarországon a szállításnak a gépesítése, hol tart ma a mai eszközökhöz mérten. Mi most kb. eljutunk ebben az évben a 80%-os, 70–80%-os gépi anyagmozgatáshoz. Na de hát nálunk sokmillió tonna anyag fordul meg évente, hol van a bányászatnál, hol van a többinél, úgyhogy hihetetlenül nagy lehetőségek vannak a termelékenység növelésére, hiszen mi kb. háromszorosan el vagyunk maradva a legfejlettebb államokhoz képest és ebből 1/3-át az első ötéves tervben[33] lehetne realizálni akkor, hogyha konzekvensen visszük ezt az iparfejlesztési politikát, ami ebből az anyagból nagyon helyesen kiviláglik.

Az is helyes dolog, hogy a rekonstrukcióval és a kevés építkezéssel inkább a gépekre fektetjük a súlyt. Ebben a tekintetben mi Diósgyőrben igazán kijártuk az iskolát, mert jóformán évtizede egyebet sem csinálunk, mint ilyesmiket: fabódé helyett egy műhely, ide tódni, oda tódni, itt gépeket, ott gépeket – részletekbe nem akarok belemenni, de ez nagyon helyes dolog. Van nekünk egy csavargyárunk pl., abba beruháztunk összesen írd és mondd 2 milliót, ami ahhoz képest, hogy ott mi folyik, egy jelentéktelen összeg. Egy L alakú falat kellett húznunk, tetőt rá, 12 gépet kicseréltünk, a gépeket nagyrészt magunk csináltuk meg – eredmény a 6 ezer tonnás évi termelés helyett 12 ezer tonna csavarnak megfelelő felfutás, éppen a szeptember hónapban már realizálva van. Itt nagyon sokat lehet ilyen alapon kapni. De van ennek egy veszélye – és ez tervezési kérdés. Az építőipar az ilyen munkákra egyszerűen nem tud ráállni. Ezt nem tudja realizálni. Hát mi van az építőipar vonalán? Az új termelői árakon egy építőipari szakmunkás, illetve egy építőipari főre, beleértve a szakmunkást, nem szakmunkást, ami gyárunkban dolgozik, a Borsod megyei Mélyépítőnél, havonta 9 ezer forintot kell produkálni a vállalatnak. Az ilyen barkácsoló munkából nem tudják összehozni, itt nincs jóformán anyag. Hát mit kell itt, egy gépalapot csinálni, itt egy falat, ott egy falat, itt egy tetőt, ott egy tetőt, egy kis ilyen egyszerű dolgokat – nincs tömeg beton, nincs tömeg cement, nincs tömeg vas, amit bedolgozik, nincs tömeg kerámia, és nem tudom ilyen drága anyagok az ilyen műhelyépítkezéshez, hanem csináltassuk, mint ahogy mi dolgoztatunk velük általában, saját magunk által termelt kohósalaktéglából, az meg 513 forint, a másik tégla 760 forint, hát ő a 760-ra van betervezve. Nem képes összehozni magának azt a forintot, ami kell. Ennek a vállalatnak a főmérnökénél éppen a múlt héten sürgettem, hogy nézzétek, szanaszét a gyárban dolgoztok 30 helyen, hát nem jobb volna egyiket befejezni, és menni a másikhoz, hogy ne lenne ilyen felfordult világ. Azt mondta, nézze, Valkó elvtárs, hogyha maga tudna nekem egy kis samott munkát adni, akkor én 1 millió forintos samott munkáért 30 embert hoznék ide minden hónapban. Nem tudom, érzékelik-e az

ilyet az elvtársak, a samott-téglának magas az ára, ha azt bedolgozza, kijön neki a fejpénz, ha nem dolgozza be, nem jön ki neki a fejpénz. Azt mondja ez az ember, nézze — aki itt dolgozik éppen egy műhely, ilyen csalafinta műhely rekonstrukciót csinál mostantól, hát végre a karbantartási problémánkat megoldjuk —, azt mondja, nézze, ez a 8 ember dolgozik, erről nem tudok többet, mint havi 3 ezer forintot. Hol azonban a többi? Ott a borsodnádasdi csatornaépítésen, mert ott kapott 2000 forintot egy méterért, ott hozom be. Tehát nekünk ezt a kérdést, amit évek óta mindenki ismer, sőt néha a Ludas Matyiban is vannak ilyen kirívó esetei ennek, ezt meg kell oldani, mire belemegyünk a második ötéves tervbe. Valami olyan fogalmat kellene megalkotni a tervgazdálkodásunkban, hogy anyagmentes termelési érték, erre a speciális esetre. Vagy más dolgokat. Én nem tudnám ezt pontosan megadni, hogy mit, de valamit okvetlenül kellene csinálni. (Kiss Károly elvtárs: Pedig a népgazdaságnak ez a barkácsoló munka milliókat ment meg...) Milliárdokat, tessék elhinni, Kiss elvtárs, hogy milliárdokat jelent, és gyorsan térül, nagyon hamar visszajön. Itt el lehet érni, mint ahogy én a csavargyári példában felhoztam, hogy végeredményben 6 hónap alatt meg lehet duplázni a termelést ugyanazon műhelyben, ugyanazon dolgokban, alig került valamibe, és ment a dolog, a gépeket felújításban csináltuk.

Most akarok rátérni egy másik ilyen dologra, a felújításra. Itt helyesen ki van mondva, hogy a felújítást össze kell kötni korszerűsítéssel. Azonban a mai tervezési gyakorlatunk más. Mert ha szorosan ragaszkodunk a jelenleg fennálló felújítási szabályzathoz, akkor voltaképpen csak ott, azon a helyen és úgy lehet helyreállítani, mint ahogy volt a régi dolog. Itt az anyag nagyon haladó módon mutat rá, hogy ez helytelenség. Nem szabad nekünk 80 éves, meg nem tudom én hány éves dolgokat reprodukálni a mai világban. És nagyon sokszor úgyis van, legalábbis a kohászatban, hogy téres-tágas nagy anyagokkal kell mozgolódni, hogy nekünk azt a kemencét nem oda kell tenni, ahol volt 50 évig, hanem egy más helyre, mert példának okáért, visszatérve az előbbi dologhoz, manipulátort akarunk beállítani, annak hely kell. Következésképpen a kemencét odébb kell vinni legalább 10 méterrel, az már nem lehet nálunk felújítás, az már nálunk csak beruházás lehet. És ezeket a problémákat szintén meg kellene nézni.

Egy következő kérdés a földgáznak az ügye. Magyarországon a nagyipari felhasználók közül ketten vagyunk: a Lenin Kohászati Művek és a Tiszapalkonyai Erőmű, jelenleg, akik földgázt használnak fel. Így nekünk van ezen a téren bizonyos tapasztalatunk. Azt lehet mondani, jóllehet a földgáz felhasználás világszerte az utolsó 10 év alatt döngeti a kaput, de olyan viharos fejlődést ért el mindenütt a világon, hogy erről a fejlődésről nekünk nem szabad lemaradni. Lehetne kis millió példát felhozni. Miskolcon volt a múlt héten egy ilyen ankét, két napig. Nagyon értékes egyetemi tanárok és más hozzáértők előadásaiban, ott a világ helyzetét, a saját helyzetünket, a lehetőségeinket elég komolyan kivitatták. Azt kell mondjam, a földgáz, mint fűtőanyag, és mint kémiai alapanyag és különösen olyan helyen, mint a kohászat, ahol annak az istenverte kénnek olyan rendkívüli nagy jelentősége van, és ebben nincsen kén, általában semmi kén nincs ebben a földgázban, kimondhatatlanul nagy jelentősége van, és ott kifejtették, hogy pl. az alföldi legújabban feltárt gázmezők, azok milliárdos nagyságrendben szerepelnek több helyen, térképeken mutogatják. Persze, nehezen jutunk el oda, hogy ezek a felhasználókhoz elkerüljenek.

Fontos kérdés a földgáznak a szállítása. Hogy mehet az végbe csővezetékben? A jelenlegi földgáz vezetékéhez használunk Mannesmann-csöveket, ami azt jelenti magyarul, hogy 3-szor annyi acélt fektetünk be ugyanannak a csőnek az előállításába. Meg kell oldani azt, amit éppen Csepelen ti tudtok megoldani, ott van az a Truchwarter-féle dolog, meg kell oldani mindenféleképpen a vékonyfalú hegesztett csöveknek — mert itt nagyméretű csövekről kell beszélni —, azoknak a gyártását, mert ez Magyarországon nincsen megoldva. Márpedig a kevés beruházási forintunkat, ha jó helyre tesszük, akkor nyilvánvaló, hogy az eredmény megsokszorozódik. Mert pl. el tudok képzelni olyasmit — nézem én a nyugati sajtót, meg szaklapokat stb. — franciáknál jelenleg 11 millió tonna szenük hever, a németeknek egy csomó szenük hever, a belgáknak, a többieknek. Miért hever ez? Nyilvánvalóan abból az okból hever, hogy előrenyomult ott is a földgáz és az olaj. Ez egy krónikus válság a bányászatnál. Ha mi esetleg ezt a meglevő kincsünket, pl. amit Hajdúszoboszlón mondanak, hogy van földgáz, a jelenlegi 110 millió m^3-es évi fogyasztásunkat, ami nekünk van adva, és 200 millió az egész román kontingens, amit évente kapunk, ennek a 110 milliónak 40 évig fedezetét adja a jelenleg feltárt hajdúszoboszlói gáz. Hát akkor miért nem megyünk rá erre teljes gőzzel? És miért nem inkább a szénvonalon engedünk egy kicsit, mert hisz ez teljes értékű, sőt jobban pótolja a szenet, úgy a háztartásokban, mint az ipar területén.

Egy utolsó kérdés, amit meg szeretnék említeni, ez a kohósalak kérdése házépítésben. Erről már nagyon sokat beszéltünk. Mi kénytelenek vagyunk már abbahagyni a beszédet a kohósalakról, mert mi a kohósalak értékesítést megoldottuk olyannyira, hogy több salakot adunk már el, mint amennyit termelünk. De szerintem nem ez a helyes felhasználása a kohósalaknak, amit mi csinálunk. Ez nekünk pénzügyileg rendben van, a problémát megoldottuk, de a kohósalakból házakat kell építeni. Éppen azok, elvtársak, akik kint jártak Ausztriában, említették, hogy milyen nagy dolgokat csinálnak ebben, de mindenütt a világon, ez egy sokkal értékesebb anyag annál, semhogy fundament alapkőnek adjuk el, mint ahogy jelenleg csináljuk 22 Ft-ért. Nekünk nem probléma tovább, nem tudunk vele foglalkozni tovább. (Kossa[34] elvtárs: de kő sincsen...) Kossa elvtárs, szívesen adunk érte salakkövet, de értékesebb célra, házépítésre kellene felhasználni.

SZURDI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A népgazdaság fejlesztésére előterjesztett anyaggal egyetértek, az irányelveket helyesnek tartom, a célokat reálisnak és elérhetőnek.

Jelentősnek tartom azt is, hogy a kitűzött célok megvalósítása nyomán az ipar szerkezete tovább javul, országunk adottságainak megfelelően.

Egyetértek egyben Kádár elvtárs módosító javaslataival is, az általa elmondott indokok alapján. Egyetértek a szerkezetre tett észrevételével, hogy az anyag körvonalait élesebben kell megfogalmazni – énszerintem sem sikerült ez teljesen. Még keverednek a célok az anyagban a végrehajtás módszereivel és a jelentősebb dolgok a részletkérdésekkel.

Néhány általános természetű megjegyzést szeretnék magam is tenni az anyaghoz.

Helyesnek vélném, hogy a terv irányelvei között szerepeljen az a kikötés, hogy minden sorozatgyártásnál az alkatrész-utánpótlást oldjuk meg, gyártását szervezzük, tervezzük meg. Ez egy régi rákfenéje nemcsak a mezőgazdasági gépgyártásunknak, hanem az egész gépiparunknak, ott, ahol sorozatgyártásban folyik a termelés. Még ennél is lényegesebbnek gondolom, hogy az irányelvek kötelezzék a

tervező szerveket az egyes területek komplex fejlesztésére. 1958-ban ennek a hiányát nagyon sok vonatkozásban éreztük, ez nagyon sok problémát okozott a számunkra. Elsősorban a mezőgazdasági termelés ipari feldolgozásánál az ipari háttér hiányzott, gondolok olyan példákra, mint a volt tároló telep, az élelmiszeripari feldolgozó telep korszerűtlensége, hiánya, vagy például olyan problémára, hogy az élelmiszeripar [a] kulturált élelmiszerellátást anélkül nem tudja megoldani, ha pl. a belkereskedelem megfelelő hűtőberendezéssel nincs felszerelve. Úgy látom, elvtársak, hogy a második ötéves terv elképzeléseinél ebből a szempontból nincsen minden rendben. Egy példát szeretnék ennek alátámasztására elmondani.

Az építőipar felé a feladatok igen nagyok, köztudott dolog, hogy az építőipar, ahogy mondani szokták, egy szűk keresztmetszetét képezi népgazdaságunk fejlesztésének. Nyilvánvaló, hogy az építőipar ezeknek a feladatoknak csak akkor tud eleget tenni, ha többek között a gépesítését is a jelenleginél egy magasabb fokra emeli. Most az a helyzet, hogy az építőipar gépesítéséhez a tervekben a belföldi gépgyártási kapacitás nincsen biztosítva. Az 1960-as tervekben is hiányzik kb. 35 millió forint belföldi gépgyártási kapacitás, és itt én utalni szeretnék Kádár elvtárs megjegyzésére, többek között azért nincs biztosítva ez a kapacitás, mert a gépipar csak akkor kíván berendezkedni az építőipar, gépipar igényeinek kielégítésére, ha ehhez nagy összegű beruházást, korszerűsítésnek megfelelő beruházást kap.

Ismétlem tehát, elvtársak, hogy indokolt az irányelvekben a komplex tervezés, erre a szemléletre kötelezzük a tervező szerveket. Persze nem ártana ezzel kapcsolatban más ügyet is egy kicsit intézményesebben elrendezni, megvizsgálni. A termelési profilok pontosabb meghatározására gondolok. Itt tervhivatali feladatokról van elsősorban szó. Már most zavarok vannak, a második ötéves tervtől messze tartunk. Pl. ezt is egy-két példával szeretném szemléltetni.

Most, hogy a műanyagalap-iparunkat megteremtjük, fejlesztjük, ezzel egyidejűleg felkészülünk a műanyag feldolgozására is. Ez idáig rendben van. De — azt hiszem, a tervezés hibájából, azt hiszem, a profilok meghatározásának hiányából — mi történik már most, a kezdet kezdetén. A nehézipari miniszterünk megvásárolt 400 ezer dollárért két darab modern berendezést a hőre lágyuló műanyagok feldolgozására. Ugyanakkor a kohó- és gépipari miniszterünk irányítása alá tartozó Kábel- és Műanyaggyár is megrendelte ezeket a gépeket, és lényegében itt egy kettős kapacitás fog jelentkezni.

Vagy egy másik ilyen példa. A Hungária Műanyag- és Gumigyár megvásárolt 3 db polietilén fólia fungó gépet. Ezekkel a gépekkel az ország szükségletét 1962-ig el tudják látni. Ugyanakkor a könnyűipari miniszterünkhöz tartozó Dobozgyár is megvásárolt egy ilyen berendezést tőkés piacról, valutáért, amit a Nehézipari Minisztérium azért nem vásárolt meg, mert ezeket a gépeket korszerűtlennek minősítette.

Néhány észrevételt szeretnék tenni, elvtársak, a részleteket illetően is, a szövegre vonatkozóan.

A 3. oldalon a legutolsó bekezdésben beszélünk arról, hogy növelni kell a gazdasági élet zavartalan menetéhez, valamint a honvédelem erősítéséhez szükséges tartalékokat. Ha az anyag nyilvánosságra kerül, azt hiszem, ezt a kifejezést át kellene fogalmazni, ami a honvédelem erősítését illeti, azt hiszem, félreértésre adhat okot a széles közvélemény előtt. (Kádár elvtárs: Mit csináljunk, hagyjuk ki...) Nem, Kádár elvtárs, hanem egy olyan fogalmazást javasolok, hogy nem „honvédelmünk erősítése " – „ez a honvédelmi célokra is megfelelő tartalékot kell

képezzen". Az erősítés fogalma azt a hitet kelti az emberekben a világeseményekkel ellentétben, mi az ötéves terv során jelentősebb beruházásokkal erősítjük a honvédelmet. (Kiss Károly elvtárs: Az sohse baj, ha a honvédelem erős...) Igen, de én most a nyilvánosságra kerülő szöveg fogalmazásáról beszélek tulajdonképpen. (Kádár elvtárs: Ezen senki sem fog csodálkozni.) Furcsának fogják találni, az a véleményem.

A 28. oldalon beszélünk arról, hogy milyen módszerekkel akarjuk növelni a munkások és alkalmazottak egy főre eső reáljövedelmét, a reálbéreket. A fogalmazás így szól: „A reáljövedelmek növekedését elsősorban a bérek emelésével és árleszállítással kell biztosítani". Ez nem ad itt egy sorrendet, úgy emlékszem, hogy a Politikai Bizottságnak az volt az állásfoglalása, hogy elsősorban a bérek emelésével, s e mellett az árak leszállításával.[35] Itt a két fogalom között egyenlőségjel van, javasolnám ezt átszövegezni.

Lenne még néhány apróbb megjegyzésem, ezt írásban a szövegező bizottságnak el fogom juttatni. Nem akarom feltartani a Központi Bizottságot ilyen apróságokkal.

Elvtársak! Nekem az a véleményem, hogy nagyon helyes a Politikai Bizottságnak az az állásfoglalása, hogy most irányelveket adunk ki és nem végleges tervszámokat, és a hátralévő egy és negyedévet felhasználjuk arra, hogy a még meglévő tartalékainkat feltárjuk, számba vesszük, és egyetértek minden olyan javaslattal, amely arra irányul, hogy ez a munka tervszerűen és céltudatosan történjen, és ebben a területi pártbizottságoknak nagy szerepe van.

Fel szeretnék vetni ugyancsak néhány népgazdasági jelentőségű tartalékot, amelynek kiaknázása — véleményem szerint — majdnem kizárólagosan a vezetés kulturáltságától, színvonalától, következetességétől függ. Egy példát szeretnék majd mondani az élelmiszeripar területéről, és egy területet szeretném a kohó- és gépiparnak érinteni. A közelmúltban az élelmiszeripari tárcával együtt megvizsgáltuk a malomipar helyzetét országunkban. A vizsgálat a következő képet mutatja. Az országban van 260 nagyobb malom miniszteri irányítás alatt, és van kb. 420 kisebb malmunk községi tanács irányítása alatt. A miniszteri malmok kapacitásának kihasználása kb. 52%. A tanácsi malmoké 23,5%. Elvégzett, megbízható ilyen számítások szerint, ha az állami malmok végezték volna el a tanácsi malmok helyett is a gabona őrlését, ami a kapacitás miatt elvégezhető lett volna, akkor önköltség vonalon kb. 22 millió Ft megtakarítás származott volna, és annak révén, ha az állami malmok végzik, melyek műszaki színvonala magasabb, több és jobb minőségű lisztet hozhattak volna ugyanabból a gabonából, 11 millió Ft megtakarítás lett volna elérhető. A szállításokat is beleértve, és azt a megoldást is, hogy itt jelentkezik egy plusz szállítási költség. Ezek persze olyan részletek, amit talán itt ne vitassunk most meg, de úgy Kossa elvtárs, mint Dögei[36] elvtárs számára a legrészletesebb számítási anyagok rendelkezésre állnak. És itt igenis jelentkezik bizonyos tárcasovinizmus és ezekkel a tárcasovinizmusokkal le kell számolni, szembe kell nézni, mert hatalmas népgazdasági tartalékok feltárását rekesztik el. Bizonyos korszerűsítés után — és ezt is a számítások mutatják — 150 malomban, amely nagyüzemi termelést hajt végre, mostani termelői árak figyelembevételével 80 millió forintos megtakarítás érhető el a jelenlegi helyzettel szemben, csak a malomipar területén.

Még egy másik területet szeretnék érinteni. Erről a Valkó elvtárs is beszélt, azokról a lehetőségekről szeretnék megemlékezni, amelyek a korszerű technológi-

ák alkalmazása révén áll[nak] rendelkezésünkre. Mi az adott technológiák színvonalának emelésében előrementünk, de a technológiák megváltoztatását illetően alig mentünk előre. A megmunkálási módszerek között a gépipar évek óta változatlanul a forgácsolási technológia alapján áll, a forgácsolási technológia alkalmazása 80–82% a gépiparban, és évek óta erről a helyről nem mozdulunk el. Bár a kohó- és a gépipar területén az arány valamivel kedvezőbb, mégis az a helyzet, hogy a kohó- és gépipar ebben az évben az importból behozott gépek 80 %-át forgácsolt szerszámgépekben hozza be.

A kovácsoló gépeink zöme — erről beszélt Valkó elvtárs — csak kézi kovácsolásra alkalmas, és nagy arányban lemarad a süllyesztékes és finom kovácsolás alkalmazása terén. Ugyanaz a helyzet a forgács nélküli hideg alakítás terén is. Nagy az elmaradás a korszerű öntési technológiák alkalmazásában. Precíziós öntéssel ebben az évben mindössze 180 tonna terméket állítottunk elő, és ezt a mennyiséget a tervek szerint a KGM a második ötéves terv végre csupán 300 tonnára kívánja emelni. Véleményem szerint ez az elképzelés alacsony. 1952 óta kísérletezünk a modifikált öntöttvas bevezetésével, és ma még mindig tulajdonképpen csak a kísérleteknél tartunk. Ugyanez áll a feketetemper gyártására is. A hegesztési technológiák nálunk általában a nemzetközi 1950-es színvonalon állnak. Azt hiszem, elvtársak, hogy itt vannak azok a nagy népgazdasági tartalékok, amelyeknek a feltárására az elkövetkező időt fel kell használni, és ezek révén, biztos vagyok, ezek a tervcélok nemcsak teljesíthetők, hanem túlteljesíthetők is.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Kovács Imre elvtárs következik.

KOVÁCS IMRE[37] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Két témával szeretnék foglalkozni, egyrészt a mezőgazdasággal kapcsolatos irányelvekkel, másrészt az élelmiszeriparral összefüggő kérdésekkel. Azért kezdem a mezőgazdasággal, mert a mezőgazdasági termelés az élelmiszeripar előtt álló feladatok szempontjából döntő jelentőségű, egyben az irányelvekben szereplő életszínvonallal és életszínvonal emeléssel, valamint külkereskedelmi előirányzatunkkal szoros összefüggésben van.

Az előirányzatok, a mezőgazdasági előirányzatok szerintünk nem magasak, sőt a jelenlegi tudomásunk, előrelátásunk szerint, ha a különböző cikkeket, mezőgazdasági előirányzatokat nézzük, magasabbra előirányozni talán nem volna helyes. Véleményünk szerint azonban a modern technika, a mezőgazdasági tudomány fokozott térhódítása, a nagyüzemi mód megvalósítása, megerősödése a mezőgazdaságban összhatásában még nem mérhető fel, véleményünk szerint azonban 3–4 éven belül a mezőgazdaságban nagyobb mértékű fejlődés várható. Véleményem szerint ezt a fejlődést elő lehetne segíteni, nagymértékben befolyásolni, ha a mezőgazdasági termelésbe több tervszerűséget vinnénk. Most nem ún. tervmutatókra, kötelező tervmutatókra, tervrendszerre gondolok, de a felvásárlási rendszerünkön, politikánkon keresztül a mezőgazdasági termelés irányításába kellene több tervszerűséget vinni, mert az a tapasztalatunk — és ennek hangot adnak a megyei vezető elvtársak, megyei pártbizottságok titkárai, tanácselnökök, termelőszövetkezeti vezetők, járási vezetők —, hogy legyünk olyan szívesek, és mondjuk meg feléjük, hogy mit célszerű termelni, különböző cikkeknek, mezőgazdasági termelési irányoknak mik a perspektívái. Ezt, azt hiszem, majd mikor összefüggésében megnézzük az egész ötéves tervünket, konkrétan ki lehet dolgozni, és szükséges kidolgozni. Szükséges a továbbiakban nagyobb figyelmet fordítani a mezőgazdasági termeléssel összefüggő értékesítési problémákra. Ti. itt egyrészt

arról van szó, hogy a mezőgazdasági munka realizálódását, a mezőgazdasági jövedelmezőség megvalósulását biztosítjuk a mezőgazdasági termelés felé, s lehetőleg előrelátóan igyekezünk a hazai és a nemzetközi értékesítést hosszabb távlatban is előre látni és bizonyos intézkedéseket kidolgozni. Itt van pl. az ez évi példa. A mezőgazdasági termelés egy fontos ágában, a zöldség-gyümölcs termelésnél különböző értékesítési nehézségeink vannak. Ugyanakkor megállapíthatóan belföldön a zöldség-gyümölcs értékesítésénél, terítésénél még komoly hiányosságok vannak. Közel sem mondhatjuk azt, hogy fogyasztásunk a nemzetközi színvonalnak megfelel. Itt még bő lehetőségeink vannak. A másik oldalon viszont úgy néz ki, a mezőgazdaság részéről a zöldség-gyümölcs termeléssel a jövőben perspektívában nem kívánatos foglalkozni, különböző veszélyeket rejt magában, és nem gazdaságos, nem szívesen teszi ki magát a termelő az értékesítés ilyen hullámzásainak és bizonytalanságainak. Szükségesnek tartanám, hogy a mezőgazdaságra vonatkozó irányelvek különös súllyal foglalkozzanak az állat- és állati termékek termelésével. Fő problémánk hosszú ideig, mert az irányelvekben szereplő előirányzatokból — akár a fogyasztásnál, akár az élelmiszeripari termelésnél — előre látható, a termelés vonalán nagyobb emelkedés nem történik az előirányzottnál, a szükségletet, belföldi szükségletet elsősorban húsban, sertéshúsban, baromfiban, nem fogjuk kielégítően biztosítani. Meg kell mondani, 1965-re pl. előreláthatólag mintegy 2–3 ezer vagon sertéshúsunk így is hiányzik.

Javasolnám azt is, hogy — globálisan a felvásárlási előirányzatok főbb számokban szerepelnek — helyesnek tartanám azonban, hogyha bizonyos főbb cikkekben — húsban, tejben s cukorban — a felvásárlási előirányzatokat külön szerepeltetnénk. Azt hiszem, nagyobb figyelmet kellene fordítani az értékesítés és a nemzetközi versenyképesség biztosítása szempontjából a mezőgazdasági termelés önköltségének és minőségének. Egy sor jel azt mutatja, a baráti államok között, a szocialista táboron belüli piacon a verseny erősen megnőtt. A bolgárok és a románok nem kis gondot okoznak nekünk a mezőgazdasági termékek értékesítésénél a baráti piacokon, és ugyanakkor a minőségi követelmények is állandóan nőnek. Ugyanez vonatkozik a kapitalista tőkés piacra is. Itt tehát a mezőgazdaság előtt önköltség vonalon és minőség vonalán lényeges előrehaladást kell elérni, mert másképpen a kivitelét a külkereskedelmi a nemzeti jövedelemnek számottevő részét elviheti [sic!]. Meg kell mondanom, hogy különböző cikkekben a nemzetközi piacon a jelenlegi árainkkal, önköltségünkkel hosszú ideig nem tudunk reuzálni, nem tudunk érvényesülni. Egy kis megjegyzésem van ehhez a részhez, az élelmiszerkutatás nem a mezőgazdasági kutatás körébe tartozik, ott van feltüntetve, Szerintem más helyre kell tenni, mert nem az élelmiszeriparhoz tartozik.

Az élelmiszer-termeléssel, iparral kapcsolatos direktíva első helyen megemlíti, hogy fel kell készülni a mezőgazdaságból származó, egyre növekvő mennyiségű anyagok feldolgozására. Fock elvtárs a bevezetőjében külön megemlítette az élelmiszeripart, amelynek a növekedésében, fejlesztésében a mezőgazdasággal és az értékesítéssel összefüggésben nagyobb mértékben kell foglalkozni. Én ezt csak örömmel üdvözölhetem annál is inkább, mert az elmúlt két esztendő egy sor vonatkozásban igen komoly tapasztalatokat hozott, és felveti azt, hogy ezen a területen feltétlenül olyan intézkedéseket kell hozni, amelyek megszüntetik azt az állapotot, hogy az élelmiszeripar — beleértve természetesen a tárolás, értékesítés, szállítás felkészültségét — hovatovább gátja a mezőgazdasági termelés további fejlődésének, de ugyanakkor gátja az ellátás biztosításának is. Nem szabad annak előfordul-

ni, hogy pl. egyik oldalon nem tudjuk a kellő megtermelt — a mezőgazdaság által megtermelt — tejet felvásárolni, szállítani, feldolgozni, ugyanakkor a másik oldalon pedig a közönség részéről a fogyasztók részéről jelentkező igényt nem tudjuk kielégíteni.

A mennyiségi fejlesztés mellett azonban, amelyik alapvető feladata az élelmiszeriparnak, hogy a mezőgazdaság által termelt mennyiségeket feldolgozza, azonban további feladata is van az élelmiszeriparnak, amely fokozott igényekkel, az emelkedő életszínvonallal szorosan összefügg, a kulturáltság növekedésére való felkészültség, további minőségjavításnál bőven van még ezen a területen tennivaló, és a modern háztartás igényeinek a kielégítése, amire még ez idáig még csak kezdeti lépéseket tettünk [sic!]. Itt tehát műszaki lemaradásunk nagymértékű felszámolásáról és kapacitásnövelésről van szó. Ugyanakkor az élelmiszeriparon belül vannak ágak, ahol az adottságok, lehetőségek kihasználása nagy népgazdasági tartalékokat szabadít fel.

Szurdi elvtárs az előbb említette a malomipar kérdését. Magyarországon a malomipari kapacitás, amely a régi Magyarországon épült fel, messzemenően felesleges. Magyarországon több mint 800 malom van, amiből 500–550 malom felesleges. Ezeknek az üzemeltetése rendkívül drága, nem beszélve arról, hogy ezeknek a malmoknak a nagy részét egyéb lehetőségek, raktár, helyi üzemek felhasználására lehetne biztosítani. Itt van pl. a dohánygyár. Öt dohánygyárunk van, megfelelő korszerűsítéssel, távlatban a szükségletünket két dohánygyár tudná fedezni.

Az élelmiszeriparra vonatkozó direktíva csak a tejet emeli ki, ahol a korszerűsítést, kapacitásnövelést kell biztosítani. Az előttünk álló feladatok és a mezőgazdasági termelés növekedése szükségessé teszi, hogy a tej mellett a konzervipart és a cukoripart is mint fejlesztendő iparágakat megemlítsük. A direktíva kitér egy sörgyár építésére is. Tekintettel arra, hogy az élelmiszeripar előtt álló fejlesztési feladatok egyik-másik iparágban rendkívül nagyok, az anyagi eszközök nagymértékű igénybevételét vetik föl, illetve igénylik, én javasolnám — mert még a vita ezen a területen tart —, hogy a sörgyárra vonatkozó, illetve a sörgyár építését a direktívából hagyjuk ki. A magam részéről az élelmiszeripar és az ezzel összefüggő területek terveit megalapozottaknak, szolidaknak tartom. Én feltételezem azt, hogy a mezőgazdaságnak az előirányzatnál esetleges magasabb termelése további lehetőségeket fog biztosítani.

KOSSA ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Fock elvtárs és Kádár elvtárs is tett olyan megjegyzést, hogy ha ma elfogadjuk az előirányzatokat, az elfogadott számok kötelezőek lesznek. Ha ezt az arányokra értették az elvtársak, egyetértünk, de ha részlet számokra, akkor vitatkozni kellene. (Fock elvtárs: Csak azt, ami az irányelvben van, a számítási anyag, az más...) Csak azért, mert amit mi megkaptunk már mint előzetes számokat, és a mostani számok között, ha nem is alapvetően, de lényeges különbségek vannak, és azt hiszem, nem a Központi Bizottság a hely, ahol ezeket a számokat vitatni kellene. Tehát az arányok kérdésében egyetértünk. Én általában egyetértek az előterjesztéssel, az abban foglalt arányokkal, két helyen azonban nem értek egyet vele.

Az első a mezőgazdaság. Én nagyon határozottan lazának tartom a mezőgazdaság előirányzatait. Igaz, hogy a bázishoz viszonyítva jó az előirányzat, csakhogy mi a bázis, az szerintem — az 1954–58-as bázis, most éppen azt használjuk — nagyon önkényes. Ha visszagondolok a régebbi dolgokra, valahányszor még tervet elfogadtunk, mindig más bázist használtunk. Volt rá eset, amikor tízéves átlagot

vettünk. Volt rá eset, amikor a folyó évi becsültet használtuk bázisként. Volt, amikor a múlt évet használtuk bázisként, azt hiszem, Dögei elvtárs emlékszik, hogy így volt. Bizonyos játékot ad a bázisok kiválasztása. Ha megnézzük a konkrét előterjesztést, nagyjában és egészében most 1959-ben majdnem ott vagyunk, ahol az 1965-ös mezőgazdasági eredményeket akarják hozni. Úgyhogy szerintem feltétlen felül kellene vizsgálni még egyszer, és vagy igaz az, amit itt annak idején szónokoltak róla, hogy a sokéves átlaghoz kell a mezőgazdaságot hasonlítani — az utolsó tíz évet értik sokéves átlagnak —, nézzük meg, hogy az utolsó tíz esztendőt véve bázisnak ezek az előirányzatok miképpen fekszenek [sic!].

Nem értek egyet azzal, elvtársak — ez egy ilyen szövegezési dolog —, hogy sok aprólékos dolog fel van tüntetve. Pl. az építőiparnál meg akarjuk mondani mi, a Központi Bizottság, hogy hulladék anyagból kell elsősorban habtéglát gyártani, meg kohósalakot stb-t kell felhasználni. Hát persze, ezek nagyon fontos dolgok, de amikor látjuk, hogy a Szovjetunióban nem ezt csinálják, hanem téglablokkokból megy az építkezés, azonkívül Nyugaton is és Keleten is igen nagy viták vannak a jövő építőanyaga fölött, akkor nem tudom, miért kell nekünk, a KB-nak lekötni magunkat bizonyos építőanyagok mellett. Az ilyen részleteket ki kellene hagyni a szövegből.

Na, nekem vitám van az arányokról, az arányokon belül a közlekedésről. Ne vegye, Kádár elvtárs, szakmai korlátoltságnak, hogy én a közlekedésről szólok, és megmondom, nincs is vitám az összesen belül a közlekedésre irányzott összegről. De ennek a felhasználásáról már sok vitám volna, illetve lényegesen eltér a véleménye. A mintegy 70%-os felfutás 1965-re, 35%-os mezőgazdasági felfutás, néztem az élelmiszeripart, a könnyűipart stb. Pl. a vagon felfutás 8%, én úgy gondolom, hogy minden szakmai korlátoltság nélkül fel kell a figyelmet hívni arra, hogy az lehetetlen, hogy 8%-os felfutás mellett bármilyen erőfeszítés és szervezés mellett még ekkora óriási módon jelentkező... (közbeszólás érthetetlen) Én nem kérem azt, Révész elvtárs, hogy 65%-kal vagy 50%-kal fusson fel, közel sincsenek ilyen igényeim. Ugyanez vonatkozik a vonóerő-ellátásra is. A mostani hároméves tervben minket kellőképpen felstafíroznak vagonnal, ami a három év arányaihoz megfelelő. De vonóerőt alig-alig biztosítunk a közlekedésnek, pontosabban a vasútnak. Kapunk magyar gyártmányú 4–600 lóerős dieseleket, amik arra jók, hogy tolassunk velük, a mellékvágányokon tolassunk velük, de nagy terhelésű vonatokat nem tudunk vinni ezzel. Záhony és Budapest között még kettővel sem tudunk, mert szinkronban a két darab 400-as nem hoz le 600-at sem. Záhony és Budapest között, ahol naponta 30–40 ezer tonna áru megy, csak nagyterhelésű, nagykapacitású vonatokkal tudjuk lebonyolítani a forgalmat.

Ma sem bántam meg, hogy leálltunk a 424-es gőzmozdony-gyártásról, mert a mozdonyokat 30–40 esztendőre előre építjük. Egy-egy 424-es 1200 lóerőt jelentett a mi számunkra, és ebből 25–30-at kaptunk évente. Most ugyanennyit kapunk a 400-as, az 500-as, illetve a 600-as dízelekből, tehát nem lehet mondani, hogy darabszámra nem kapunk annyit, de az összes lóerőben lényegében kevesebbet kapunk. És bár mondjuk, az idén hallatlan erőfeszítések közepette, de valahogyan megbirkózunk a feladatokkal, de ilyen növekedés mellett a szállítási erőkön feltétlenül változtatni kell. Ebben az esztendőben is úgy tudunk megbirkózni, hogy ezer vagont kértünk — az ellátottság mellett — a baráti országokból, kölcsön. Mozdonyt nem tudnak adni, s a mozdonyparkunk ma úgy néz ki, hogy van kétezerháromszáz mozdony, de ebből csak 1600 munkaképes mozdonyunk van, 780 a

MÁVAG-ban javítás alatt van. 70 éves mozdony nálunk nem ritkaság. Azt hiszem, ennek a felújítása, kicserélése bőségesen visszatérül a bányászatnál, annyival kevesebb beruházást kell a szénre, a bányászatra fordítani.

Én nem azt követelem, hogy a beruházásokon belül a közlekedés nagyobb részesedést kapjon – mert pl. nyugaton le tudok mondani a hajó beruházásról. A hajót mi közel sem tudjuk úgy kihasználni, és annak az árából lehet ezeket fedezni. Na most, a hajónál viszont nem lehet egyetérteni azzal, hogy a személyszállítás 1965-ben 80%-ra csökkenjen a mostanihoz viszonyítva. Igaz, hogy nálunk a személyszállítás a hajózásnál, az nem közlekedés. Talán nem is helyes, hogy a közlekedésnél szerepel, mert annak a kulturális, szociális beruházások között kellene szerepelni... (Derültség.) (Közbeszólás: kirándulások...) Igen, kirándulások. jöjjenek le vasárnap a Duna-partra, vagy jöjjenek le Badacsonyba, meg Siófokra, meg Füredre, és nézzék meg, hogy mi van ott vasárnap a nyári két hónap alatt. Ha nekünk kell kultúrházat építeni, vissza nem térülő beruházásként, ugyanúgy kell nekünk ilyen igényeket is kielégíteni vissza nem térülő beruházásként a személyszállító hajók területén.

Még egy kérdést a közlekedésről. Nem lehet azzal egyetérteni, hogy mi egy igen jól bevált gyártmányunk gyártását visszafejlesszük. Még az én KGB-i miniszterségem idején vettük meg a dízel-szabadalmat Ausztriától. Nagyon sokat fizettünk érte, nem tudom, nem Bakonyi[38] volt-e, vagy valaki más akkoriban kinn. Na most, nagyon jól bevált a Csepel, nagy rakterülete van, gyors, jó a Csepel autó. Erre a 3200, vagy nem tudom mennyi gyártásáról visszamegyünk 1965-ben 1600-ra, 18 kg-os dízelolaj fogyasztása van, és hozunk be importból kisebb rakfelületű 45 kg-os benzin fogyasztású autókat. Én nem tudom, hogy milyen érdekeink fűződnek nekünk ahhoz, hogy ezeket hozzuk be. Kitalálunk olyat, hogy nekünk speciális öntözőautókat, meg nem tudom én miket gyártsunk. Nekünk a hazai szükségletre is szükség volna 1600-ra is. Ha nem gyártunk idehaza, csak importból kell pótolni, akkor miért szükséges nekünk egy ilyen jó magyar gyártmányról lemondani, elvtársak. Mementóként talán jó lenne erre gondolni, amikor lemondtunk a vagongyártásról. Mindenki tudja, aki foglalkozik vele, hogy milyen nehéz vagont beszerezni, jó vagont gyártottunk, ma örülünk, ha kapunk két tonnával nehezebb vagont és 30–40 esztendeig minden vagonnál többet kell vontatnunk. Nagyon könnyen ki lehet számolni ennek a gazdaságosságát 30–40 esztendőre. Milyen nagyot veszítettünk, amikor a saját vagongyártásunkról lemondtunk.

Szóvá szeretném tenni a bérkérdéseknél a közalkalmazottak bérének a helyzetét, bár Kádár elvtárs ezt úgy mondotta, hogy a 250 ezer bürokratának is kell bérjavítást adni. Elvtársak, tarthatatlan a minisztériumokban a helyzet, egyszerűen nem tudunk munkáskádereket sem behozni. Én azt hiszem, hogy nem egészséges állapot az, hogy a minisztériumokban a munkáskáder behozatala lassanként megszűnik. Valahogyan helyes volna szerintem folytatni továbbra is azt, hogy bizonyos munkaterületekre, minisztériumokba közvetlen üzemi munkásokat hozzunk be. Én nem tudom miért, csak a most egyetemről, meg nem tudom én honnan kikerülőket lehet behozni, de munkáskádereket nem tudunk, mert akik olyan fejlettségűek, hogy minisztériumi munkára alkalmasak, azoknak olyan a keresetük az üzemben, hogy mi behozni nem tudjuk. Van persze egy módja a miniszternek, hogy kiemelt fizetést ad. De itt persze ütközünk a már ott dolgozó, tapasztalatokkal rendelkező alacsonyabb fizetésűekkel. Szerintem meg kell oldanunk ezt a kérdést még akkor is, ha van bürokrácia a minisztériumokban. Szerin-

tem is — és valaki szóvá tette már — a foglalkoztatottságról nemcsak a számítási anyagban, hanem a kongresszusi anyagban is feltétlenül beszélni kell. A foglalkoztatottság hiánya élő probléma az országban. Igen éles probléma sok helyen ,bizonyos esetekben ez változik is. Nekünk arról, hogy mi a perspektíva, feltétlenül szólni kell.

Szeretném, elvtársak, ha valahol szóba kerülnének a leállított beruházások. Ez egy olyan rákfene, ami állandóan izgat bennünket. Nagyságrendben különösen izgató téma, és hozzáteszem, hogy ez így nem is igaz. Ebben a nagy összegben, nem tudom én, 9 milliárd leállított beruházás van, amikor 11 milliárd, azt hiszem, valamennyivel csökkent (közbeszólás: öt...) (vita érthetetlen). Igen nagy összeg. Most a Statisztikai Hivatal csinált egy nagyon jó felmérést, és mi ezt a magunk területén nagyon alaposan elemeztük. Megállapítottuk, hogy ebből egy csomó örökre leállított beruházás. Mondjuk, nekikezdtünk egy vasútvonalnak, ami tervezve volt, egy bizonyos állomáson megálltunk, és kiderült, hogy ez a vasútvonal, amit megépítettünk, az dolgozik, funkcionál, él, tovább pedig nem építjük. És ennek a 340 milliója tovább szerepel mint be nem fejezett beruházás. Szerepelnek 300 ezerért, 400 ezerért, másfélmillióért olyan tervek, amikért még építés nem is történt, csak tervezés. S az is mint be nem fejezett beruházás szerepel. Olyan beruházás, illetve olyan terv, amelyet soha többet mi megvalósítani nem akarunk, azért, mert kiderült, hogy azokra nincsen szükség. Én azt gondolom, hogy ki kellene ezt szedni innen, és egyszerűen, mondjuk a veszteség oldalon leírni, és végezni vele. Azért, hogy amit mint be nem fejezett beruházást látunk, az tényleg az legyen, ami izgat bennünket, amelyikért harcolni, dolgozni kell, hogy valamiképpen befejezzük, és hasznosítsuk a népgazdaság számára.

Ami a bérek kérdését általában illeti. Elvtársak! Én szeretném, és jó volna, ha kitérnénk, az elvekben állást foglalnánk, hogy végre nagyobb lépésekkel közeledjünk a közvetlen bérek felé. Nem jó dolog az — erről már nagyon sokat beszéltünk, sokszor megállapodtunk —, hogy a bérek egy jó része közvetett bér. Mettől nagyobb az összbéren belül a közvetett bér, annál inkább torzításokra ad lehetőséget. Mettől tisztább a bérhelyzet, mettől inkább közvetlen béreket fizetünk, annál több eszköz áll a vezetés rendelkezésére, hogy szándékait megvalósítsa, hogy aki többel járul hozzá a társadalom javainak létrehozásához, az jobban részesedjen a társadalom javaiból. Mert, ami most van, hallatlan torzításokat ad, azt hiszem, ezt a munkásosztály helyzetéről történt felmérés bebizonyította. Egyes esetekben alacsony nominálbért élveznek az összbéren belül. Szerintem ez elvi kérdés, amivel azért kellene foglalkoznunk, mert a bérekkel dolgozók számára ez iránymutatást jelentene, hogy a részletmunkánál milyen irányban dolgozzanak.

Az se volna rossz dolog, elvtársak, ha az úgynevezett önköltségcsökkentő beruházások igénybevétele terén, vagy annak biztosítása terén, hogy igénybevehessék, bátrabb lépéssel mennénk előbbre. Az az egypár százmillió, amit ilyen célra adunk, elvtársak, minden esztendőben gyorsan elfogy. Szerintem sokkal jobban meggondolják az üzemek vezetői, alaposabban megnézik, hogy helyesen ruháznak-e be, népgazdasági érdek-e, milyen gyorsan térül vissza a népgazdaságnak. Amikor ilyen beruházást biztosítunk számukra, szerintem kamatkedvezményeket, sőt tőkevisszafizetési kedvezményeket – de én még olyan messzire is elmennék, hogy aki jól fizet vissza, jól ruházta be, tényleg népgazdasági szempontból, azoknak tőkekedvezményt adnék, amely még az üzem nyereség-visszatérítési alapjába is beszámítana.

Elvtársak, én az előterjesztéssel, mint mondottam, egyetértek, ezzel a néhány megjegyzéssel.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Elvtársak, javaslom, hogy tartsunk egy órás ebédszünetet, és egy kis ráadással 1/4 3 órakor folytassuk tanácskozásunkat. Ebéd után az első felszólaló Trautmann Rezsó elvtárs lesz. Van itt még 6 jelentkező felszólalásra, kérném az elvtársakat, hogy akik még hozzá kívánnak szólni, az ebédszünetben jelentkezzenek, hogy a délutáni munkarendünkről, ügyrendünkről dönthessünk. Adják itt le a jelentkezésüket.

(szünet)

MAROSÁN elvtárs: Az ülést folytatjuk, első felszólaló Trautmann Rezső elvtárs, utána Tömpe István elvtárs.

TRAUTMANN REZSŐ[39] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Elöljáróban engedjék meg, hogy köszönetet mondjak a meghívásért, hogy részt vehetek a Központi Bizottság ülésén és az ülésen felszólalhatok.

Elöljáróban szeretném hangsúlyozottan kijelenteni, hogy a kibocsájtott irányelvekkel általánosságban és részleteiben messzemenően egyetértek, és az építőszakma nevében már most a tárgyalás szakaszában is kijelenthetem, hogy minden igyekezetünkkel az irányelvek megvalósításáért fogunk harcolni. Azt a néhány észrevételt, amit közvetlen az irányelvekkel kapcsolatban el szeretnék mondani, Brutyó[40] elvtárssal megbeszéltem, helyesebben felkért arra, hogy az ő nevében is közöljem, hogy ezekkel az észrevételekkel egyetért. Ő a mai KB ülésen külföldi útja miatt nem tudott részt venni.

Hozzászólásomat az irányelvek csoportosításával szeretném megkezdeni.

Az építőipar tervezett felfutása a tervidőszak alatt kimagaslóan nagy, 75%-os. Ezt a felfutást az országos építőipari szakma vállalja, reálisnak tartja, az erő benne van, és igyekszik, hogy ezt a rendkívül nagy feladatot megoldja. Az irányelvek egy sor helyes intézkedést és megoldást javasol ennek a nagy felfutásnak a teljesítése érdekében. Ilyenek, hogy meg kell javítani az építőipar szervezési munkáját. Itt voltaképpen két szervezési kérdésről van szó: egy, amelyik a szervezetre magára vonatkozik, és egy, amelyik a munkák végrehajtására, az építkezések helyi szervezésére vonatkozik. Egyaránt fontos mind a kettő. Az építőipar szervezetében véleményem szerint sikerült az elmúlt években egy helyes rendszert kialakítani, és ennek kapcsán elérni, hogy az országos építésben részt vevő szervek megfelelő profil alapján, megfelelő profilelhatárolás alapján végezzék az országos feladataikat. Ilyen módon az építés egy jelentős részét az építésügyi tárcához tartozó építőipari szervezet végzi el. Ezeken túlnyomó többségében a lakás- és kommunális építkezéseket és ipari építkezéseket kell érteni. A közlekedési tárcához — Kossa elvtársékhoz — tartoznak a nem vonalmenti út-vasút építések, repülőtér-építések, szóval a közlekedési építések. Az Országos Vízügyi Főigazgatósághoz ugyancsak egy nagy építőipari vállalat tartozik, az ár- és belvízvédelmi építések, folyó- és patakszabályozások és az országos jellegű közműhálózatok, csatorna- és vízhálózatok megépítése. A Nehézipari Minisztériumhoz a mélyszintű építkezések, bányák építése. Ilyen módon helyesen, a profiloknak megfelelően történt az elhatárolás, és ma már az országos építőipar az említett négy fő szerv irányítása alatt, ha szabad ezt a kifejezést használnom, békességben dolgozik, és eredményeket ér el. Ilyen módon ismertetett horizontális tagolás mellett az építőipar még vertikálisan is tagozódik, mert hiszen igen erős építőipar tartozik a tanácsokhoz, és ez végzi a

tanácsi kisebb beruházási építkezéseket és a tanács tulajdonában lévő épületállomány tatarozási és felújítási munkáit.

Itt szeretném mindjárt megemlíteni, hogy az én véleményem szerint — és talán az elvtársak közül többen is osztoznak benne — ma már nem olyan siralmas az épületek képe, mert az épület-tatarozásokat a fő útvonalon és terek esetében elsőnek, később a városnak a többi részét is sorban tatarozni, csinosítani fogjuk, és úgy gondolom, hogy nemcsak Budapesten, hanem az ország sok városában és községében ezt a helyes munkát ma már szemmel láthatjuk.

Részt vesz még az országos építésben a szövetkezeti építőipar és az építőipari kisipar. Azt szeretnők, ha ez a két kategória mindenekelőtt a termelőszövetkezetek részére építkezne, illetőleg a lakosság részére. Sajnos, ma az a helyzet, hogy az országos vagy állami építőipar, beleértve a tanácsit is, a kisebb jelentőségű munkákat, pl. olyanokat is, melyeket Valkó elvtárs említett meg, csak nagy nehézségek árán tudja elvégezni, mert a tervmutatói elsősorban nagy munkákra vannak megszabva. Az apró kiegészítések, bővítésekből és egyebekből álló építkezésekre az állami építőipari apparátus nincs kellően felkészítve, illetőleg nem szerveztük meg még azokat a speciális építésvezetőségeket, amelyek külön tervmutatókkal ilyen típusú munkákat elvégezhetnének. Ezért a szövetkezeti építőipar és az építő kisipar sajnos elég nagymértékben vesz részt az állami építkezésekben is, nem kívánatos módon elvon kapacitást a közvetlen feladat végzésétől, a szövetkezeti építkezésektől és a lakossági építkezésektől. Igyekszünk fokról fokra és évről évre olyan helyzetet teremteni, amelynek kapcsán ezt a ma még helyteleníthető gyakorlatot fokozatosan megszüntetjük, és ilyen módon az állami építést és a szövetkezeti, illetőleg a tanácsi építést egymástól szervezetileg is, anyagellátásilag is élesebben el fogjuk tudni választani.

A másik szervezés — talán ennél is fontosabb — az, amit a munkahelyeken kell nekünk végezni. Megmondom, hogy az utóbbi évek részeredményei kapcsán még nem lehetünk megelégedve az itt történtekkel. Ilyen módon az építés helyi szervezésével még rendkívül sok tennivaló van hátra. Ennek kapcsán kell elérnünk azt, hogy az építkezéseken valóban súlypontot alakítsunk ki, az építkezéseken koncentráljuk erőnket, hogy azok minél gyorsabban és minél hatékonyabban bonyolódjanak le, és az a régóta hangoztatott indokolt vád az építőiparral szemben fennállt, hogy lassan épít, ezt kell a helyi szervezéssel, a vállalaton belüli szervezéssel megoldanunk. Erre vonatkozólag szeretnék felvetni egy gondolatot annak kapcsán, hogy most egy tervidőszak tervéről van szó.

Mi építők azt szeretnők, ha a távlati, 15 éves, perspektivikus terveken belül az ötéves irányelvek és annak egy bizonyos idő múlva az elnevezése ötéves terveken, illetve az éves terveken belül lenne egy olyan gyakorlati szervezési lehetőség, hogy az építőipar a 3 év múlva sorra kerülő építkezések programját és helyét ismerné, és azon dolgozhatna főleg műszaki tervezési vonatkozásban – és pl. ebben az évben a két év múlva sorra kerülő építkezések műszaki tervét végezné. Már ebben az évben ismerné a jövő évi munkát teljes egészében, és arra vonatkozóan az összes kivitelezési terv is rendelkezésre állna. Ilyen módon az erőit és a szervezését úgy tudná irányítani, hogy végül is céltudatosan és az összes lehetséges erő kihasználásával az év során fennakadás nélkül tudná lebonyolítani a munkáit. Vagyis arról van szó, hogy az ismert tervfogalmakon túlmenően, a 15 éves és éves terveken túlmenően, de ezekre támaszkodva egy ilyen araszoló tervezési módszer alakulna ki úgy, hogy az építőipar már a 3 évre előre jelzett munkáknak is legalább a

többségét ismerje, és az azokkal kapcsolatos előkészítő, műszaki, tervezési feltáró munkákat elvégezhesse. Úgy gondolom, hogy a második ötéves terv letárgyalása után az építőipar megkapja ezeket a lehetőségeket és ilyen módon fel fogja tudni dolgozni három évre előre a rá háruló feladatokat.

Az irányelvek véleményem szerint helyesen — Kossa elvtárs vitája — felvetik, hogy az új technológia bevezetése kapcsán mindenekelőtt az ipari hulladékanyagokat és ezen belül kohó habsalakot és pernyét kell felhasználni. Azt mondja Kossa elvtárs — és voltaképpen igaza van —, hogy ez olyan kis jelentőségű dolog, ezt nem érdemes megjelölni egy ilyen fontos okmányban mint fontos célkitűzést. De nálunk az építőiparban ez olyan fontos változást jelent, mint a közlekedésben az, hogy a gőzvontatásról áttérnek a dízelvontatásra, vagy hogy a gépipar részére elhatározták, mint fontos termelési profilt, a dízelesítést. Ha Kossa elvtárs fáradságot vesz, és ezzel kapcsolatban hajlandó velem közvetlenül leülni, én szeretném meggyőzni, hogy a valóban talán jelentéktelennek hangzó dolgok mögött valóban fontos dolgok vannak. Arról van szó, hogy építőanyagiparunk, illetve téglaiparunk tovább nem fejleszthető, egyrészt a téglagyárak túlnyomó többségben városokon belül vannak, Budapesten és Kőbányán, Óbudán és más részen a város szívében, éspedig pechünkre pontosan azok a gyárak, amelyeknek még nyersanyaga is van. És mégis ezeket fokozatosan le kell állítani nemcsak azért, mert legtöbb esetben útjában állnak a területek jó felhasználásának, hanem azért is, mert nagy energiaigénnyel gyártanak. Ha valaki az elvtársak közül ismeri a téglagyártást, tudja azt, hogy a legprimitívebb égetési módszerekkel dolgozunk, és a fajlagos szén, illetőleg energiafelhasználás rendkívül magas az előállított téglával szemben. Ehelyett ott vannak ezek az ismert ipari hulladékanyagok, amelyek kitűnő építőanyagokként, illetőleg szerkezetekként felhasználhatók, és ha felhasználjuk, egyúttal a kohászati üzemek számára is egy könnyebbséget hozunk. Elvisszük a közelükből az ott éktelenkedő salakhegyeket és így tovább. Miért is tartom szükségesnek, hogy itt a kohó habsalakról külön is szóljak, Valkó elvtárs utalt arra — és ezt a jelenséget mi is ismerjük —, hogy a salakra most mindenki pályázik. A mezőgazdaság, az útépítés, az építőipar, sőt a cementipar is. A Hejőcsabai Cementgyár igen nagymennyiségű kohósalakot őröl be a cementbe, s úgynevezett kohósalak cementet gyárt. Ha mi nem gondoskodunk időben arról, hogy biztosítva legyen megfelelő részesedésünk a salaktermelésből, elveszítünk egy olyan építőanyagot, amelyből ma már világszerte kitűnő, ismert módszerekkel, olcsón, nagyméretű építőszerkezeteket lehet előállítani, blokkokat, paneleket és így tovább. Ezért én változatlanul helyesnek tartom, hogy itt szerepeljen az irányelvekben az áttérés a régi módszerről az újra, a kohó habsalak és pernye megjelölésével.

Itt szeretnék az irányelvekkel kapcsolatban tenni egy javaslatot. Éspedig a következőképpen. Itt a középblokk építése és a nagyméretű kézi falazóblokkokkal kapcsolatos módszerre egy olyan szám szerepel, „el kell érni, hogy az állami kivitelezésű lakás, és középületeknek 25%-át kivitelezzük". A mi ellenjavaslatunk úgy szól, hogy blokkból készüljön 25% és nagyméretű kézi falazóelemekből további 15%, vagyis ezzel a két új építési módszerrel az állami kivitelezésű lakásoknak és középületeknek mintegy 40%-a legyen kivitelezhető. Ezt szeretnénk javaslatba tenni, ha egyetértenek, igen tisztelt elvtársak, akkor ezt az irányelvekbe is fel lehet venni.

Az említett szervezési, anyagellátási és egyéb intézkedések kapcsán az építőiparnak a tervidőszak alatt 65–70%-os termelékenység-emelkedést kell elérni, ezt az ugyancsak feszített nagy célt vállaljuk.

Az építőiparról az irányelvekben szó van arról, hogy a kohászatnak az építőipar számára szállított acél minőségét meg kell javítani, hogy az építőipar fajlagosan egy 28%-os acélmegtakarítást érhessen el. Mi ezzel egyetértünk, remélem, a kohász elvtársak is.

Nem csak saját és nem csak kohászati anyagokra kényszerül támaszkodni azonban az építőipar a jövő fejlődése kapcsán, hanem — mint ezt már Szurdi elvtárs említette — nagymennyiségű gépre is. Én helyesnek tartanám — és talán volna mód rá —, hogy a gépipar fejezetében kapna egy kis hangsúlyt ez a cél. Az, hogy a hazai gépipar azoknak a gépeknek az előállítására, amelyeket részben a nemzetközi egyezségek kapcsán vagy importból nem kaphatunk meg, rendezkedjék be. Tudniillik én úgy tudom, hogy a hazai gépipar a KGST tárgyalások kapcsán úgy is vállalt vagy vállalni fog bizonyos gépgyártásokat. Tehát a Magyarországra profilozott gépeket természetesen mi is igényeljük, amennyiben azok gyártásra kerülnek, de feltétlenül gondoskodni kell arról, hogy részben a meglévő géppark alkatrészellátására, részben pedig egyedi gépeknek a gyártására, és a KGST kötelezettségből eredő sorozatgyártásban készülő gépekre a gépipar rendelkezzék be. Igaz, hogy pillanatnyilag úgy néz ki, hogy a gépeink többségét az import útján beszerezhetjük. De számítani kell arra, hogy ez nem mindig lesz olyan könnyű kérdés, mint ebben a pillanatban, s talán az építőipar sem lesz mindig olyan hangsúlyos, mint ebben a pillanatban, és esetleg a rendelkezésre álló devizakereteket nem kapjuk olyan arányban, ahogy ebben a pillanatban. Ennélfogva helyes foglalkozni azzal, hogy a hazai gépgyártás bizonyos gépek gyártására rendezkedjen be, és azokból mi részesülhessünk.

Ugyancsak kérjük az építőszerelvények ellátása kapcsán, hogy itt olyan ütemű termelés folyjék, hogy mindig egy bizonyos készlet rendelkezésre álljon ahhoz, hogy azt fennakadás nélkül megkaphassuk, és beépíthessük. Sokszor egy lakóépületet, azért, mert egy csap vagy egy fürdőkád nincs meg, nem tudunk esetleg hetekig vagy hónapokig átadni. Nem arról van szó, hogy a mi gépgyártásunk nem elégséges. Arról van szó, hogy az építés üteme, a felhasználás üteme és a gyártás üteme valahogy mindig egymáson fekszik. Nem tudjuk azt az egynegyedéves vagy néhány hónapos előnyt biztosítani, hogy ezeknek a szerelvényeknek a felhasználása zavartalanul menne.

Végül, ugyancsak még az építőipari fejezettel kapcsolatban, van egy kérésünk a vegyiparhoz. Ahhoz, hogy mi az új, korszerű lakásokat, iskolákat, épületeket megépíthessük, mind nagyobb mértékben lesz szükségünk műanyagokra, éspedig műanyag burkolatokra és csövekre. Ragasztóanyagokról most nem is beszélek. A Czottner[41] elvtársék — tudomásom szerint — felkészülnek ezeknek az anyagoknak a gyártására. Megérné, ha az irányelvekben egy mondatot kapna ez a fontos vegyipari cél is, megjelölve ennek az építőipari felhasználását. Ezekre vonatkozó szöveges javaslatot, ha szabad, átadom. Nem akarom Önöknek közvetlen felolvasni. Itt vannak.

Az építőanyagipar felfutása 85%-os. Itt egy nyitott olló látszik az építőipar 75%-os és az építőanyagipar 85%-os tervezett felfutása mellett. De ez csak látszólagos, mert itt nem pusztán építőanyagokról van szó, hanem ha pontosabb kifejezést akarnánk használni, inkább szilikátipari termékekről. Az építésügyi tárcához

tartozik az építőanyagok egy köre, amit úgy szoktunk hívni, hogy építőanyagok, de nem pontos ez a kifejezés, itt szilikátipari termékekről, cement, tégla, mész és egyebekről van szó. A felfutás nagyobb mértékben a cementgyártásra vonatkozik, és ez érthető. Tudniillik, az új építési anyagok fajlagosan több cementet igényelnek, mint a hagyományosak, ennélfogva műszaki produktumban nem fog több jelentkezni, mint amit az építőipari kapacitásban 75%-ként megterveztünk, akkor sem, ha a felfutás az anyagiparban 85%. De meg kell mondjam, hogy itt nagymértékű felfutásról van szó a híradástechnikai porcelán, az üvegipar és egyebek dolgában is, amelyek ugyancsak ennek az iparágnak részei.

A mi legfontosabb munkánk az elkövetkezendő időben — és az irányelvek helyesen jelölik meg — a Dunai Cementműnek a megépítése. A nagy országos és folyó beruházások mellett — Sztálinváros, Barcika,[42] TVK[43] és egyebek mellett — ez lesz a legnagyobb beruházása az elkövetkezendő időben az országnak. 2,8 milliárdos nagyságú a beruházás, és nem kisebb dologról van szó, mint kb. kétharmadával megemelni a jelenlegi cementipari termelési szintet. Az irányelvekben 58-as adat kapcsán látható, hogy az elmúlt évi cementtermelésünk 1 millió 300 000 tonna volt, valószínűleg a jövő év végéig elérjük a másfélmillió tonnát, a Dunai Cementmű 63-ban egymaga újabb 1 millió tonna cementtel lép be, tehát kereken két és félmillió tonna lesz a cementtermelésünk. Alapja ez az egész építési felfutásnak, alapja az útépítésnek és így tovább. Néhány éven keresztül sajnos elég nagy importra is rá fogunk szorulni, míg az új kapacitás belép. Én arra kérem mindazokat az apparátusokat és azok vezetőit, akik valamilyen közvetett vagy közvetlen módon ennek a nagy műnek a létesítésében részt vesznek — import, gépipar és így tovább — segítsék, hogy ez a munka mint egy mintaberuházás időre elkészülhessen, és a további építésben részt vehessen.

Ennyit az irányelvekről.

A lakáskérdésről itt a korábbi felszólalásokban többször volt már szó. Engedjék meg az elvtársak — talán szabad ezt kijelentenem —, a Politikai Bizottság megtárgyalta a 15 éves lakásépítési tervet,[44] és az erre vonatkozó állami határozatot néhány héten belül a kormányhoz juttatjuk, és a kormány tárgyalása után közzé lesz téve.[45] A 250 000 lakás, amely a második ötéves tervben az irányelvek kapcsán elő van irányozva, időarányos része ennek a 15 éves tervnek, amely kb. a következő ütemekben valósítja meg az egymillió lakás megépítésének célját. A második ötéves tervben 250 000, a harmadik ötéves tervben 320 000, a negyedik ötéves tervben, tehát a 15 éves terv harmadik harmadában pedig 420 000 lakás, tehát ez összesen 1 millió lakás megépítését teszi ki.

Szó van még arról is, hogy ne csak új lakásokat építsünk, hanem a régieket hozzuk rendbe. Ennek a 15 éves fejlesztési tervnek és azonkívül az ötéves népgazdasági tervnek fontos része a meglévő lakásállomány fenntartásával kapcsolatos munkák megtervezése és előirányzása. Meg kell mondani, hogy a lakásállomány jelenlegi bevétele messzemenően nem fedezi azokat a költségeket, amelyek szükségesek, hogy a meglévő lakásállományt felújítsuk, tatarozzuk, ezért már most is és a jövőben is a kormányzat sokszáz milliós évi összeggel dotálja a lakáskarbantartásokat és felújításokat. Ennek kapcsán megtervezzük az ezzel kapcsolatos építőipari szükségleteket is. Remélhető, hogy a következő ötéves tervidőszak végére mind a városok, mind a községek arculata meg fog változni, egyidejűleg sok-sok százezer lakást a további pusztulástól meg lehet menteni.

Szeretném szóvá tenni, hogy az irányelvekben kifejezett cél, hogy a következő ötéves tervidőszak alatt többségében 2 és 3 szobás lakást építsünk, ez akármennyire is furcsának látszik, én magam kell, hogy mondjam, hogy ez egy kicsit maximalizmus. De csak attól függően, hogy lakószobákról beszélünk-e vagy lakóhelyiségekről. Tudni kell, hogy a mi terminológiánkban — a magyar terminológiában — a lakószoba alatt egy minimálisan, az újabb típusú terveket figyelembe véve, 16 négyzetméteres szobákat értünk, és hát az újabb tervek szerint 16-tól 20 négyzetméteres szobákról van szó. Be kellett vezetni azonkívül egy másik fogalmat, a fél- vagy kisszoba fogalmát, a 8–12 négyzetméteres szobákat is. Ha most ebben az irányelvben azt rögzítjük, hogy 2 és 3 szobás lakásokat kell építeni, akkor a mi terminológiánk szerint 2 vagy 3 nagyszobának a megépítését tervezzük. Én azt hiszem, hogy ez meghaladja pillanatnyilag az erőnket, és olyan típusokat is tömegesen kell építeni, ahol egy nagyobb és egy kisebb szoba, két nagyobb szoba és egy kisebb szoba, vagy egy nagyobb és két kisebb szoba — többféle variáció lehetséges ilyen módon — épül. Helyes volna, hogyha a lakószoba helyett, tehát 2 és 3 szobás lakások helyett olyan lakásokról beszélünk, amelyben 2 vagy 3 lakóhelyiség van. Tudniillik a lakóhelyiség mind a nagyobb, mind a kisebb lakószoba fogalmát magában foglalja.

...[46] Két dologról van szó: a beruházások műszaki tervezésével kapcsolatosan a kormány helyesen az építőipari szervezetnek megfelelően profilozta a műszaki tervezési munkákat. Vannak központi, és vannak helyi intézmények. Úgy hiszem, hogy ezeknek a rendszerét fenn kell tartani a jövőben is. Mi az építés területén ezenkívül megszerveztünk 19 megyei tervező vállalatot, amit a Gazdasági Bizottság döntése alapján jövő év január elsejével a tanácsok kezelésébe fogunk átadni. Azért maradtak ezek ebben az évben még az Építésügyi Minisztériumnál, mert mi káderekkel, dologi felszereléssel és egyebekkel ellátjuk. Mihelyt ezek működőképesek lesznek, át tudjuk adni a megyéknek, hogy a központi szerveket tehermentesítsék olyan műszaki tervezési munkák alól, amelyek kint a helyszínen jelentkeznek, s helytelen volna, ha Budapestről járnánk le. A műszaki tervezés egy másik kategóriája a gyártmánytervezés, géptervezés, vagy mint nálunk az építő szakmában, az építésszervezés megtervezése és így tovább. Itt messzemenően helyeseljük, hogy ezt a műveletet a termelőüzemek, vállalatok maguk vegyék át. De a beruházások megtervezését — a jelentősebbeket — átadni az üzemeknek, nem helyeseljük, mert egyrészt a műszaki tervezés sohasem csak a technológia megtervezéséből áll. Egy üzem bővítése is felveti az építéstervezést, közlekedéstervezést, vízellátási tervezést, kommunális tervezést és egyebeket. Ilyen gazdagok nem vagyunk még, hogy minden üzemnek saját szaktervező részlege legyen, de az üzemek a technológiai tervezésben természetesen részt vehetnek. Köszönöm szépen.

MAROSÁN elvtárs: Tömpe István elvtárs, utána Varró György elvtárs.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az anyagot a minisztériumban[47] megtárgyaltuk, azt helyesnek, reálisnak és végrehajthatónak tartjuk. Egypár általános megjegyzést szeretnék tenni, mielőtt a részletkérdésekre rátérnék, amelyeket fontosnak tartok megemlíteni. Mi nagyon örülünk annak, hogy a vegyipar fejlesztése ilyen nagy lesz, kétszerese a mostaninak. Az anyagban szerepel a műtrágyagyártás és a műanyaggyártás. Ennek bizonyos vonatkozásai a mezőgazdaság fejlesztését szolgálják, pl. a műtrágyagyártásnak ilyen nagyarányú fejlesztése. Szeretném azonban felvetni, hogy annak ellenére, hogy az 1958-as évet alapul véve háromszorosára emelkedik a műtrágyafogyasztásunk, ez a műtrágya-

fogyasztás még jelentősen elmarad a baráti országok műtrágyafogyasztása emelkedésének jelenlegi szintjétől. 1965-ben a hatodik helyen leszünk, utánunk Albánia következik. Ezek KGST-adatok. A Szovjetuniónál más a helyzet. Ilyen hatalmas szántóterületek műtrágyával való ellátása akár olyan szinten, mint minálunk, lehetetlen. Itt az egész területet nem is szántják fel. A KGST-adatokat mondom én el azért, hogy műtrágyaiparunknak ez a fejlesztése, a műtrágyaellátás fokozása következtében igen jelentős termésnövekedés kimutatható. A mi gyáraink belépése azt jelenti, hogy az importtól lényegében vagy teljes egészében megszabadulunk, hazai előállítással tudjuk biztosítani a szükségletet. Én mégis azt vetném fel — a tervezés is, mifelénk is —, hogy meg kell gyorsítani a most folyamatban lévő gyárak építését, belépését, és a második ötéves terv második felében, ha a lehetőségek erre módot nyújtanak, elkezdeni új műtrágyagyár építését. Ismerve a KGST-államoknak ez irányú tevékenységét, ennek a felvetése a tervezés megfelelő időszakában, vagy a második ötéves terv folyamán helyes és szükséges.

A vegyipar fejlesztése lehetővé teszi, hogy behozzunk egy sor lemaradást. Itt van a gyomirtószer. Nagyon örülünk a célkitűzésnek, hogy másfél millió holdon lesz vegyszeres gyomirtás. De szeretném megmondani, hogy az NDK-ban az ún. simazint, amely a kukoricánál, szőlőnél, gyümölcsnél a kapálást feleslegessé teszi, már gyártják. Mi kísérleteztünk ebben az esztendőben. A műanyagfelhasználás Csehszlovákiában már bevezetett dolog. Minálunk most a mezőgazdasági kiállításon mutatták be pl., hogy hogyan lehet azt alkalmazni. Gondoljuk, hogy mindezeket mi el fogjuk érni a vegyipar ilyen jellegű fejlődése következtében.

A második kérdés az élelmiszeripar. Ehhez általában szeretnék hozzászólni. Megint elmaradt az élelmiszeripar a mezőgazdasági célkitűzésektől, amelyek az anyagban vannak. Fock elvtárs kiegészítése, hogy a Politikai Bizottság véleménye szerint ezt alaposabban meg kell nézni, és fejlesztését jobban alá kell húzni anyagiakkal, nagyon fontos dolog. Itt azt hiszem, azzal kell számolni, hogy egy ötéves terv alatt ezt az elmaradást arányban a mezőgazdasági termelés felfutásával, megoldani nem tudjuk. Éppen ezért szükségesnek látszik, hogy már a második ötéves terv időszaka alatt is az élelmiszeripar felfutásának — tárolást és feldolgozást illetően — amennyire lehet, összhangban kell legyen a mezőgazdaság felfutásával, az értékesítés belföldi és exportérdekeivel. Örülünk annak, hogy Kovács elvtárs felvetette, hogy ne szerepeljen a sörgyár építése az anyagban. Nagyon meggondolandó, elvtársak, hogy nem-e [sic!] olcsóbb nékünk valamelyes sört importálni, a bor minőségén olyan értelemben változtatni, hogy több legyen a könnyűbor, mert nálunk nagyon sok a nehézbor. Azt az összeget, amit a sörgyár építésére akarunk szánni, az élelmiszeripar feldolgozási és tárolási helyzetének a megkönnyítésére kellene fordítani.

A közlekedést illetően itt tényleg egy ilyen minőségi ugrás van. Ami a jármű számát és az úthálózat fejlesztését illeti, 5000 km út portalanítása nagyon nagy dolog. Ugyanakkor azonban még mindig nincsen arányban az úthálózat a felfutó jármű-mennyiséggel, és különösképpen nincsen arányban a mezőgazdaságban. A mezőgazdaságban küzdeni kell a lóval, de mindaddig, amíg megfelelő km bekötőút nincs a mezőgazdaságban, a lovat olyan mértékben, mint szeretnénk, amilyen mértékben gazdaságos lenne, kiküszöbölni nem lehet. Én azt hiszem, hogy nem lenne helyes most felvenni az anyagba, de gondolkozni kell azon, hogy a bekötőutat növeljük. Ez összefüggésben van a munkaerő foglalkoztatásával is. Fogadjuk el ezeket a számokat, hogy kb. 300 000 fő munkaerő szabadul fel a mezőgazdaságban.

Én azt hiszem, hogy több, de fogadjuk ezt el, hogy ezt az ipar fel fogja szívni. Én erről egyáltalában nem vagyok meggyőződve, mert hiszen az iparban is nagyon helyesen — Fock elvtárs elmondta ", a második ötéves tervben a termelékenységre nagyobb súlyt kell helyezni. Lehet, hogy a harmadik ötéves tervben már ilyen lehetőségek vannak, na de az emberek felszabadulnak, foglalkoztatni kell őket, és én azt hiszem, hogy bekötőutak építését, belvíz-hálózat [sic!] építését időben meg lehet szervezni, és a falun élő lakosság egy részének foglalkoztatottságát meg lehet oldani. Itt azonban van egy nagyon fontos kérdés. Egy kilométer bekötőút 550 000 forintba kerül. Ez olyan sok, hogy mi ezt nem bírjuk. Ebbe persze kő, szállítás, munkaerő van, úgyhogy az útépítés önköltségét felül kell vizsgálnunk, és meg kell találnunk azokat a módokat, hogy olcsóbban tudjuk ezeket megépíteni.

A mezőgazdasággal kapcsolatban csak egypár általános megjegyzésem van, mert októberben részleteiben tárgyalja a Központi Bizottság az anyagot.[48] Akkor részleteiben kell kifejtenünk, hogy e célok elérésében milyen termelési politikát, módszereket kell alkalmazni, hogy teljesítsük, túlteljesítsük feladatainkat. Azonban már itt előre meg lehet mondani, hogy a célkitűzések reálisak. Kossa elvtárs azt mondja, hogy lazák. Ajánlja, hogy ne az 1954–58-hoz, hanem az utolsó tíz évhez viszonyítsunk. Rosszabb az utolsó tíz év termelési átlaga, mint az 1954–58. éveké. 1959-hez nem lehet hasonlítani, mert ez egy kiugró esztendő. Nem lenne reális. Én azt hiszem, hogy a legreálisabb az, hogy 1954–58-hoz hasonlítjuk. Ez nem zárja ki, hogy mi ne teljesítsük túl, hogy a tervezés időszakában ne fejlesszük. Egypár ilyen dolgot mondok (Kádár elvtárs: szocialista átszervezés és ez), elvtársak, ami reálissá teszi az egészet. Egypár számot, 1938-tól az első ötéves tervig[48/a] a mezőgazdaság 2,8%-kal fejlődött. Szóval egyhelyben topogott. De az első ötéves terv időszakában 8%-kal. Ugyanakkor nőtt a lakosság és nőtt a fogyasztás. Most a hároméves terv alatt a kitűzött 12% helyett biztosan lesz 15%. Ezt ki lehet már számítani, elvtársak, még hogyha jövőre nem is érnénk el a céljainkat. Persze, mi nem ezzel számolunk. Most, amikor a 3 éves tervtől számítva 20%-ot irányzunk elő, egy viszonylag magas szintről, ezért ez reális dolog. 1954–58-hoz képest, 1961–65 átlagában 30–35%-ot tervezni, azt hiszem, reális, azért mert nekünk közben a szocialista átszervezést végre kell hajtanunk. Itt meg kell mondjam azt is elvtársak, hogy ez nemcsak nagy munka és nagy feladat, hanem ez adja meg a lehetőségét annak, hogy a termelést így fellendítsük. Nem lehet megérteni másképp ennek az esztendőnek az eredményét csak azzal, hogy ilyen nagymértékben előrehaladtunk a termelőszövetkezetek terén. Volt eső, az nagyon jó volt. De nagyon sok segítséget kapott a mezőgazdaság gépben, műtrágyában stb. Az embereknek, annak a félmillió embernek ez az új hozzáállása döntötte el végeredményben a dolgot. A gyakorlatban ez bebizonyosodott. Ezzel számoltunk akkor, amikor ilyen célkitűzéseket javasoltunk és reálisnak tartunk.

A másik ilyen dolog, hogy a nagyüzemi formák lehetővé teszik olyan termékek előállítását, amivel eddig nem tudtunk foglalkozni. Itt van pl. az olaszbúza vagy a bőtermő búzafajták kérdése, amely közül most kipróbáltuk az olaszbúzát. Ebben az évben rekordtermésünk van hosszú évekre visszamenőleg. Az országos átlag 10q lesz kereken, és az olaszbúzából elő lehet állítani 30q-t. Ilyen lehetőségek (közbeszólás: sikértartalma milyen?) Elvtársak, az olaszbúzából, hogy megnyugtassak mindenkit, süttettünk kenyereket, eljuttattuk az elvtársaknak. Tiszta olaszbúzából, keverve, meg saját búzánkból. Elég sok elvtársnak juttattuk el. Akiknek eljuttattuk, nem tudták a különbséget megállapítani. A tudományos vizs-

gálatok is azt bizonyítják, hogy igenis felhasználható tisztán is és tésztafajtákra, száraztésztának is, és megfelelő keveréssel kenyérnek. De még valamit kell mondanom az olaszbúzáról. (Marosán elvtárs: akkor így fogalmazzuk, hogy felhasználható, de nem azonos.) Nem azonos, mert pl. rétest nem lehet csinálni belőle. De hát azért, tisztelt elvtársak, azt elfelejteni nem szabad, hogy országok és nagy népek ebből élnek. Olaszországban és Franciaországban, Spanyolországban, Jugoszláviában most csinálták meg. Bulgáriában ebben az esztendőben 300 000 holdat vetnek. Én nem azt mondom, hogy az egész búzaterületünket ezzel vessük be. Erről szó sincsen. Csak azt mondom, hogy vannak tartalékok a mi tervünkben. Mi azzal számoltunk, ami itt most szerepel, hogy a terv utolsó esztendejében 200 000 hold lesz olaszbúza. Gondoljuk, hogy már 1961-ben 150 000-et el tudunk vetni. Ez az egyik. A másik dolog, a húst meg kell vizsgálnunk. Ahogy látjuk, valószínűleg van lehetősége annak, hogy a hústermelést emeljük. A harmadik, az export igényeit jobban ki lehet elégíteni, és jobban ki fogjuk tudni elégíteni. Megnyugtatom Kossa elvtársat, hogy nem laza a terv, de vannak lehetőségek, amiket mi igyekszünk kihasználni, de abból nem engedhetünk, ami itt már elhangzott többször, hogy csak a takarónkig nyújtózkodjunk. Nincs értelme, elvtársak, olyan számokkal dolgozni, amelyekről magunk nem vagyunk meggyőződve, és nem reálisak.

A feladatok teljesítésének a még nagyobb biztosítéka az, hogy ebben az időszakban a szocialista átszervezés megtörténjen, és itt is azt hiszem, mint az iparban, a műszaki fejlesztés foka és aránya összefügg a termelés fejlesztésével. Az anyagi megalapozása ennek a tervnek olyan, hogy megháromszorozódik a traktorszám stb. De itt meg kell azt is mondjam, hogy a mezőgazdasági terv végrehajtásánál a másik ötéves tervben lesz egypár probléma, amit meg kell oldani, mert a mezőgazdaságban, az állami gazdaságok kivételével nem automatikusan nő a termelés emelkedésével az árutermelés. A termelőszövetkezetek nem állami üzemek. Az állami gazdaság megtermeli a búzát, a tejet és így tovább, és átadja az államnak. A termelőszövetkezet egy részét kiosztja a saját tagjainak, a másik részét adják el az államnak. Most ezzel a problémával találkozunk, amikor nagy termés van, és a felvásárlásban bizonyos lemaradás van, és többek között bizonyos szervezett politikai intézkedéseket kell tenni, hogy a lemaradást behozzuk. Azt is látni kell, hogy ez nem olyan egyszerű dolog, hogy többet termelünk, és egyszerre automatikusan felugrik az árutermelés. Meg kell találni azokat a módszereket, hogy a magasabb termelés mellett nőjön az árutermelés is, és éppen azért ez a felvásárlási százalék az anyagban benne van, 30–35% termelésemelkedés mellett 40–45%, ha jól emlékszem, a felvásárlás. Ezért is meg kell küzdeni. Meg fogjuk oldani, de ezeket a problémákat ismerni és látni kell. Fel kell ismerni, ez a legnagyobb biztosítéka.

Az anyaggal kapcsolatban a következő megjegyzéseim vannak: a második oldalon, ahol a mezőgazdaság szocialista átalakulásáról van szó, ide hozzá kellene tenni a tényt, hogy ennek alapján nő és lendül fel a mezőgazdasági termelés. Ezt ki kellene megfelelően fejezni. A harmadik oldalon, az a mezőgazdaság kérdéseivel foglalkozván, én azt hiszem, nem helyes sorrendben állítja fel a tételt. Azt javaslom, a második pont helyett írjuk, hogy a mezőgazdaságban befejezzük a szocialista átszervezést, győzelemre juttatva a korszerű nagyüzemi gazdálkodást, biztosítva ehhez az anyagi eszközöket. A növénytermesztés, állattenyésztés hozamainak növelése útján jelentősen emelni kell a termelés színvonalát, kultúráját és ennek alapján az árutermelést. Legyenek benne itt a legfontosabb dolgok, úgy gondolom ez fontos. A 15. oldal az élelmiszeriparról beszél. Én azt hiszem, az

élelmiszeriparnak a súlyát jobban alá kell húzni ebben az anyagban, és ezért javaslom azt, hogy a szöveg az szóljon a következőképpen: a mezőgazdasági termelés gyors növekedése alapján a termékek gazdaságos felhasználása érdekében jelentősen fejleszteni kell az élelmiszeripart. Legyen ez kimondva, mert erről volt már szó, az anyag azonban erről nem beszél. A 17. oldal a mezőgazdaságról szól. Itt is javaslok ilyen változtatást. Nem egyszerű szövegezésről van itt szó, hanem ebben a dokumentumban a legfontosabb dolgok legyenek, amennyire lehet szabatosan, világosan kifejezve. Az helyes, hogy ki kell elégíteni a hazai fogyasztás szükségleteit, az ipar jobb ellátását, exportot. De ehhez hozzá kellene tenni, hogy a mezőgazdasági termelés új, szocialista feltételeinek megteremtésére, a szocialista nagyüzemek gyors kialakítására kell törekedni, mert csak ezeknek a lehetőségeknek a kihasználása biztosítja a népgazdaság számára a nyersanyagoknak ezt a szükséges bő választékát. Én ide javaslom venni, ami a tudománnyal kapcsolatos. Nem tudunk előremenni a mezőgazdaság területén az új helyzetben a tudomány és a kutatás segítsége nélkül. Egy olyan bekezdést javaslok itt, hogy a mezőgazdasági termelés új, szocialista feltételei szükségessé teszik a mezőgazdasági tudomány és kutatás koncentrálását, elsősorban üzemszervezési és a szocialista nagyüzemben leggazdaságosabban alkalmazható fajták és termelési módszerek kialakítására. Ez a fő kérdés, ami előttünk áll. Feltétlenül szót kellene ejteni a baráti országokkal való konkrét együttműködésről. Nemcsak azért, mert ez már folyik, hanem azért, mert mi a termékeinket nem tudjuk megfelelően elosztani és értékesíteni, ha a baráti országokkal nem állapodunk meg.

A részletek, amik itt vannak, azok helyesek, egy kivétellel, hogy ne foglaljon állást a Központi Bizottság olyan szakmai kérdésben, hogy most kukorica, silókukorica, őszi árpa, évelő, pillangósok legyenek fejérjebázisnak. Ezt ki kellene hagyni. A 18. oldalon [az] első bekezdés második részét, ez nagyon fontos szakkérdés, de azt hiszem, nem a Központi Bizottság anyagába való. Viszont, ami az állami gazdaságokról szól, itt ki kell mondani nagyon fontos dolog. Ami itt benn van, az nem kielégítő. A második ötéves terv időszaka végére a kollektivizálás meg fog történni. Ez azt jelenti — kerek számot mondok —, hogy egymillió hold állami gazdaság lesz és 7–8 millió termelőszövetkezet [sic!]. És ennek a 7–8 millió hold termelőszövetkezetnek az állami gazdaságok kell, hogy tenyészállatot és a nemesített vetőmagot szállítsák még akkor is, ha ez az árutermelés rovására megy. Tehát be kellene vennünk, hogy az erre való törekvés a fő feladat, amellett, hogy a nagyüzemi formák elterjesztését és megszilárdítását kell szorgalmazzák a termelőszövetkezeti mozgalomban. Ezt azért vetem fel, Kádár elvtárs, mert nagyon elmaradt az állattenyésztés, és ma a tenyészállatoknak jelentős részét az egyéni parasztoktól veszszük. Ez egy ideig megy, de majd, ha belépnek a tsz-be, akkor nagy nehézségeink lesznek. Az állami gazdaságoknak ilyen feladata is van. Nem elég azt mondani, hogy példamutatóan dolgozzanak. Ilyen konkrét feladatokat kell adni. Általában az anyag szövegezéséhez én azt javaslom, hogy érdemes átnézni nagyon pontosan, és melegebbé [sic!] tenni. Ezek gazdasági természetű dolgok, nem lírai dolgok, de lehet melegebbé tenni. Kádár elvtárs nagyon aláhúzta, hogy ez a párt, a tömegek felé szól, mozgósító ereje kell hogy legyen. Ennek szövegezésében is kifejezésre kell jutni.

A határozati javaslattal kapcsolatban örülök annak, amit Kádár elvtárs mondott, mert mi úgy gondoltuk, hogyha a második ötéves terv elfogadásra kerül, vagy előtte, nekünk ezeket a feladatokat a termelőszövetkezeti vezetőkkel széles körben

meg kell tárgyalni. Egyedül a minisztérium elképzelheti, ki is dolgozhatja a tervet, de a végrehajtáshoz feltétlenül kell az egyetértése ezeknek a parasztembereknek, mint ahogy Kádár elvtárs mondta, hogy úgy gondolja a Politikai Bizottság, erre lehetőség van. Végül a 3. ponttal kapcsolatban, vagy a negyedikkel, amelyet Kádár elvtárs úgy javasolt, hogy az anyag ezzel kezdődjön, hogy az ötéves terv legjobban megalapozza az ez évi és jövő évi tervek végrehajtását. Én ennek nagyon örülök azért, mert én az alkalmat fel akartam használni, és fel is használom arra, hogy megmondjam, hogy a mezőgazdaságban ennek a mezőgazdasági kiállítási hangulatnak most már véget kell csinálni. Megmutattuk az eredményeinket, ezek nem rosszak, de most már egy kicsit a mezőgazdasági munkával többet kell foglalkozni. Egypár számot, elvtársak. A vetéssel rosszul állunk. A hónap végéig 500 000 hold őszi árpát el kellett volna vetnünk, és most állunk 10%-nál. Elvetettünk 50 000 holdat. A rozsból október 10-ig el kell vetnünk 600 000 holdat. Mostanáig elvetettünk 8%-ot. Az őszi búzát, elvtársak, október 20., november 1-ig el kell vetni. Alig vetettünk valamit. Vannak ennek objektív okai is; a nagyobb termelés, a rosszabb időjárás. A mi nem kielégítő szervezőmunkánk következtében is az erőgépek jó része el van foglalva, másrészt szárazság van. Sajnos az eső elment mellettünk, és október közepe előtt nem várható eső, kemény a föld. Arra az álláspontra nem helyezkedhetünk, hogy megvárjuk az esőt. Annak ellenére, hogy ez így van az egész mezőgazdaságban, az állami gazdaság, a tsz és az egyéni paraszt várja, hogy legyen eső, mert olcsóbb akkor a szántás. Ha többe is kerül a szántás, el kell végezni, el kell vetni, mert hát mindenki tudja, aki ezen a területen dolgozik, hogyha későn vetünk, az két-három mázsa terméskiesést jelent. Számolva azzal, hogy a jövő esztendőben nem lesz ilyen jó időjárás. (Kiss Károly elvtárs: mindent előre jósolsz, hogy nem lesz jó idő.) Hát, Kiss elvtárs, a dolog úgy van, hogy kiemelkedő időjárású esztendő volt, és kétszer egymásután nem valószínű, hogy lesz ilyen. De ha lesz, akkor nagyobb termésünk lesz, mint az idén. Tehát bátran a vetési munkákat el kell végezni, a figyelmet efelé kell fordítani. Végezetül még egy dolgot javaslok és kérek az elvtársaktól, a megyei titkár elvtársaktól, hogy a felvásárlással kapcsolatban a szervezeti intézkedéseken túl nagyobb politikai munkát végezzenek. Meg kell mondani a parasztnak, hogy neki társadalmi kötelezettségei is vannak. A felvásárlás nemcsak azért nem megy, mert a cséplés bizonyos elmaradást mutat, hanem mert nagyon erősen tartalékolnak, nemcsak az egyéni parasztok, hanem még a tsz-parasztok is. Bizonyos társadalmi kötelezettségeik vannak, mert azért ezt a nagy termést annak a helyes politikának hiányában, ami volt, annak a segítségnek a hiányában, amit a kormány adott, végrehajtani, teljesíteni nem lehetett volna. Nekik a munkásosztály felé kötelezettségeik vannak.

MAROSÁN elvtárs: Varró György elvtárs, utána Kiss Árpád elvtárs.

VARRÓ GYÖRGY elvtárs: Kedves elvtársak! Mikor én kézhez kaptam ezt az anyagot, utána kétszer elolvastam. Egyszer mint olvasmányt, utána megpróbáltam részleteiben végigmenni, tehát megpróbáltam tanulmányozni. Úgy az első olvasás, mint a második olvasás után olyan jóleső érzés keletkezett bennem, nem azért, mert itt csillagászati számok vannak, noha az eredmények, a számok, amik itt benne vannak, nagyon szépek. Ez a jóleső érzés inkább azért volt, mert valahogy úgy éreztem, hogy ami itt benne van ebben az anyagban, az végre is hajtható. Ez érzés dolga volt, és lehetséges, hogy ehhez nagyon hozzájárul az, hogy az utóbbi évek elkényeztettek bennünket, mert az utóbbi években sok sikert értünk el, és ennek alapján biztosnak véljük, hogy végre tudjuk hajtani ezeket a számokat.

Alapjában véve mégis az a véleményem, hogy az ebben foglaltakat végre tudjuk hajtani. Én azt hiszem, hogy dolgozóink ennek a javaslatnak, illetve határozatnak elolvasása után ugyancsak hasonló véleménnyel lesznek. Nagyon helyesnek tartom — ugyan nem ide tartozó, hanem egyebek között, a különfélék határozatában szerepel ennek a közzététele, azonban — én nagyon helyesnek tartom [sic!]. Mostanában sor kerül arra, hogy a sajtóban ezt közöljük, annál is inkább, mert a mostani taggyűléseknél már igen sokszor kellett rátérni azokra a túlzott és felfokozott igényekre, amely a dolgozók között el van terjedve. Nem tudom, hogy mindenhol-e, de ahol én dolgozom, eléggé, és sokszor a taggyűlésen erre vissza kellett térni, és meg kellett magyarázni, hogy óvakodjanak attól, hogy túlzott igényekbe hajszolják magukat. Ennek megvan a maga politikai hátránya. Olyanokról beszéltek, hogy a nyugdíjat emelik, a nyugdíj-korhatárt 50 évre fogják leszállítani, mostanában, a közeljövőben nagyon jelentős, százalékosan kifejezett árleszállításokról beszéltek stb. Én magam hallottam, amikor egy üzemnek a titkára úgy válaszolt erre, hogy elvtársak, ne engedjék magukat túlzásokba hajszolni. Az igaz, hogy az életszínvonal területén olyan számot fognak majd kapni, ami meg fogja lepni valamennyiüket. Ez olyan dolog, hogy ez a 29%, ami itt benne van, maximálisan ezt el fogjuk érni. Ez a 29% tényleg komoly, de hát azért ebből a válaszból és ehhez hasonló válaszokból jóval magasabb százalékokra lehet következtetni. Amikor ez a határozati javaslat meg fog jelenni, illetve ezek az irányelvek meg fognak jelenni a sajtóban, és el fogják olvasni az emberek, megítélésem szerint a mi pártfunkcionáriusaink is sokkal határozottabban fognak a lábukon állni. Igaz, hogy a nyugdíj és egyéb dolog ebben nincs határozottan megfogalmazva, bizonyos korhatárokhoz sincsen kötve, ez természetes is. Azonban mégis azok a számok, amelyek az életszínvonal emelkedésére jellemzőek, azok ismertek, és ezen belül minden pártfunkcionárius fog tudni arra következtetni, hogy ezen belül egyes területeken meddig lehet a fantáziának elmenni.

Az irányelvekben a minőség kérdéséről is van szó, és én ezt a magam részéről nagyon helyeslem. Talán csak azt kifogásolom, hogy a minőséggel kapcsolatos megállapítások elég szűkre vannak szabva ebben az irányelvekben, és nincs is kellő mértékben aláhúzva. Én nagyon lényegesnek tartanám azt elvtársak, hogy ezen belül emeljük ki az alapanyaggyártás minőségét. Az alapanyaggyártó területeken is igen szép számok vannak a fejlődést illetően. Félő, hogy amikor az emberek olvasni fogják ezeket a számokat, akkor meg fognak előttük azok a hengerelt lemezek jelenni. Nagyon lényegesnek tartanám azt elvtársak, hogy ezen belül emeljük ki külön az alapanyaggyártás minőségét, amely néhány évvel ezelőtt sajnos bekerült az iparba elég szép számmal, ami úgy szétrétegeződött, mint a rétes, levelenként szétvált. És meg fog előttük jelenni a ma is meglévő olyan lemez, amit csak egy irányban lehet hajlítani, mert ha másik irányba hajlítják, akkor eltörik stb. S ha látni fogják ezeket a számokat, akkor még inkább azt fogják érezni, hogy vissza fognak térni az alapanyaggyártás minőségére vonatkozóan. Ezért nagyon helyesnek tartanám, hogyha megjelenne és aláhúzva szerepelne ebben az irányelvekben, hogy ugyanakkor, amikor ezek az emelkedések számokban kifejezve elérhetőek, ugyanakkor semmi esetre sem szabad elfeledkezni arról, hogy a minőséget még csak inkább fokozni kell,az alapanyaggyártás területén különösen. A legutóbbi időben néhány hónappal ezelőtt a vállalaton belül a külkereskedelmi részleghez kerültem át, és ha azelőtt nem tudtam eléggé értékelni, hogy mit jelent a minőségi gyártás, és mit jelent a jó termék, akkor én ezt most különösképpen értékelni

tudom, mert amikor megpróbáljuk berendezéseinket elhelyezni, és látjuk, hogy bizony elemi hibák is vannak berendezéseinkben, és még azokat a hibákat is felnagyítják — azok a cégek, akik szeretnék, ha mi nem lennénk ott — amik alig vannak. Tehát felnagyítják a hibákat, különösképpen felnagyítják a tényleg meglévő hibákat és hiányosságokat. És ha ennek az irányelvnek pontjait nézegetem, akkor látni kell, hogy úgy a műszaki színvonal emelkedése, mint a termelékenység emelkedése bizonyos értelemben oda tendál, hogy az exportmunkát meg fogja könnyíteni. Hiszen ebben az exportmunka fontossága is benne van, és benne szerepel. A hosszú szállítási határidők, a világpiaci áraktól drágább áraink rendkívüli nehézségeket okoznak, és a népgazdaság területén tényleg sok olyan üzleti lehetőségtől ütik el a kereskedőket, ami viszont sok hasznot hajtana a népgazdaságnak, ha a minőség területén és tényleg a műszaki színvonal területén jelentős lépéseket tudnánk előre tenni. Úgy gondolom, ez lényeges és fontos kérdés – ezért is javasolom, hogy a minőséggel kapcsolatos megállapításokat aláhúzva, kiemelve szerepeltessük.

Nagyon egyetértek Kádár elvtársnak azzal a megállapításával, hogy a vezetés színvonalára vonatkozó rész szerepeljen az anyagban, akár külön is, noha azt hiszem, hogy valamennyien egyetértünk azzal, hogy a vezetés színvonalának a megjavítását semmiféle határozattal nem lehet megoldani. Ez ettől sokkal komplexebb feladat, sokkal szélesebb, nagyobb kiterjedésű feladat, és azt hiszem, erre nem is gondolt senki. Mégis jó lenne felmérni, hogyan lehetne pl. ezen a területen előrelépni. Megmondom őszintén, hogy az üzemen belül a pártbizottság is tanulmányozta, és a XI. kerületi pártbizottság is tanulmányozta ezt a kérdést. Az ipari kerületek közé tartozik a XI. kerület is, és ez lényeges kérdés volt. Visszajutottunk ahhoz a ponthoz, hogy azonkívül, hogy politikailag érett legyen az illető, megfelelő szakember legyen – ezek alapvető követelmények, de ezzel még egyedül nincs megoldva a kérdés. Láttuk, hogy ma az egyik leglényegesebb béklyója az ez irányú előrehaladásnak az, hogy a vállalat és az irányító szervek között van egy rendkívül nagyfokú bizalmatlanság. Ez a bizalmatlanság sajnos, nem mondom ugyan, hogy ez nem javult, de a Fock elvtárs által ismertetett tényezőkön keresztül is látszik, hogy azért él és mélyül. Azt, hogy egyes területeken újabb számokat vetnek be az ellenőrzés területén – ez is bizonyos értelemben a bizalmatlanság jele. A bürokráciának az elterjedése az iparban és az üzemekben is egy bizonyos mértékig ide vezethető vissza. Azt is megmondom az elvtársaknak, hogy a mi megállapításunk szerint miért van ez. Az ellenforradalom előtti időben a vállalat vezetői nagyon szoros korlátok közé voltak szorítva, és fentről jövő számok alapján rengeteg mutatóval voltak ellenőrizve. Az önállóságukat egy bizonyos értelemben nem bírták gyakorolni, hiszen önállóságuk nem is volt. Ezért a maguk területén igyekeztek mindenféle trükköt felhasználni ahhoz, hogy ebben a rendelkezési útvesztőben azért valamilyen formában a termelést mégis kimutassák. Rengeteg szabálytalanságot követtek el, tehát egy bizonyos értelemben specializálták magukat a csalásra. Nekünk volt a vállalatnál egy főmérnökünk — ezt meg kell mondanom az elvtársaknak —, annak az volt a véleménye, hogy a minisztérium örüljön annak, hogy nem hajt végre a vállalat minden utasítást, mert akkor jól nézne ki a népgazdaság, ha mindent végrehajtanánk (Közbeszólások érthetetlenek.) Igen, de ez már nem a gyárban van, máshol van már, még fontosabb helyen.

De nem a Termon[49] problémája ez, valószínűleg sok embernél volt ilyen nézet, és sajnos még ma is, meg kell mondani, hogy [az] üzemben a vezetésnek egy

jelentős része kb. úgy könyveli el az irányító szerveket, hogy ott olyan embereket gyűjtöttek össze, akik a szakmai tudásnak nem a tetején állanak, enyhén kifejezve, és megfelelő korlátoltsággal is rendelkeznek. (Nevetés.) Elvtársak, meg kell mondani, hogy ez nem jó, mert ez a nézet, amely — vagy kimondja, vagy nem mondja ki az iparban —, de alapjában mégis arra készteti őket, hogy a lehetőség szerint, amit tanácsolnak nekik, ne hajtsák végre, csak amire utasítják őket, azt hajtják végre, de azt is lehetőleg a maguk módján. A minisztérium, tehát az irányító szervek részéről is van egy ilyen nézet — nem ilyen értelmű —, de olyan nézet, hogy a vállalaton belül az emberek mind igyekeznek a kiskapukat megtalálni, s ezért olyan rendelkezéseket próbálnak meghozni, hogy ezeket a kiskapukat, be próbálják csukni. S minél inkább megpróbálják becsukni ezeket a kiskapukat, tehát minél inkább arra igyekeznek korlátozni a maguk tevékenységét, hogy meggátolják a csalást, a bizalmatlanságot elmélyítik ezzel, s azóta mindig bürokratikusabbá válnak az intézkedések. Nem mondom, hogy ez teljes mértékig így van, de egy csomó részében erre lehet következtetni. S valahogy ide lehet kilyukadni most, hogy a KGM területnél megnéztük ezt az új tervezési és premizálási rendszert. Itt is az látszik, hogy nagyon óvatosan, nagyon szerényen, de az önállóságából egy kicsit már megint lefaragtak, elsősorban azzal, hogy a vállalat legfőbb vezetőit lényegileg a minisztérium kiemelte, s a minisztérium részéről fogják prémiumfeladattal ellátni, s fogják őket jutalmazni. Tehát a vállalat vezetője, a vállalat igazgatója lényegileg, bocsánat, de inkább cinkostársává válik a 8–10 vezetőnek. Ha ilyen értelemben nézzük, sajnos ez a probléma fennáll, és hogy ezt én így felvetem, az azért van, elvtársak, mert amikor néztük ezt a rendelkezést, és megpróbáltuk vitatni, érdekes módon az ipar vezetőinél az első gondolat az volt, hogy akkor ezek szerint most nagyon lazán kell tervezni azért, hogy prémiumot kapjunk. Tehát már megint az jutott az eszükbe, hogy hogyan kell csalni. Nekem az a véleményem, elvtársak, hogy ahhoz, hogy a vezetés színvonalát alaposan meg lehessen javítani, a nevelés kérdésén kívül meg kell tanulni a felsőbb irányító szerveknek ellenőrizni, mert ez ma még nem is ment, csak a rendeletek különféle paragrafusain keresztül, noha az is fontos, de nemcsak ezen keresztül, hanem meg kell próbálni az ellenőrzésnek élő formáját megtalálni, és azután tanuljanak meg a paragrafusokkal bánni. Fura, hogy ezt én mondom, mert nálunk az üzemben kellene elsősorban ezt alkalmazni, de mégis ki kell jelentsem, mert felsőbb szempontoknak kell érvényesülniök, meg kell tanulni felelősségre is vonni. Ezek a dolgok eléggé ellaposodtak, és sajnos ezért ilyen nehézségek vannak. De arra is kell gondolni, elvtársak, hogy azok a vezetők, akik még egy vagy második éve, hogy kezükbe kaptak bizonyos önállóságot, ezzel az önállósággal meg kell tanulni bánni [sic!]. Nem olyan egyszerű dolog ez. Őszintén megmondom az elvtársaknak, nem olyan egyszerű dolog beleszabadulni most a jogokba, s ezekkel a jogokkal azután megfelelően és jól élni. Tehát bizonyos értelmű türelmet, de ugyanakkor határozott magatartást is kell velük szemben tanúsítani. Ebben az esetben — azt hiszem — ezen a területen is előbbre fogunk jutni. Mindenesetre a vezetés színvonalának a megjavításához hozzátartozik az a bizonyos szervezés, amelyről elég széles körben beszélnek — és valószínű, az ipar bizonyos struktúrái megváltoztatására sor is fog kerülni —, tehát ezenkívül azonban a nevelésnek és a jó káderkiválasztásnak is rendkívül nagy jelentősége van, tehát a politikai munkának is nagy szerepet kell biztosítani.

A munkásosztály felelősségének aláhúzását jegyeztem fel ide magamnak, hogy valahogy ezt az egész javaslatot, illetve irányelveket össze kellene fogni, de azt

hiszem, ezt Kádár elvtárs sokkal jobban összefoglalta az ő hozzászólásában, és erre nagy szükség is van. Amit azonban mégis szeretném, hogy belekerüljön ebbe az irányelvbe, az az, hogy nem sok szó esik magáról az anyagi ösztönzésről. Azt hiszem, nem is esik szó, ha jól emlékszem. Viszont én úgy gondolom, hogy ennek azért szerepe van, és még hosszú, hosszú ideig szerepe lesz a mi gazdasági életünkben, és azt hiszem, nem szabad ezt kihagyni. Ezért néhány mondattal meg kell arról emlékezni, hogy a mi bérezésünknek fő irányelve továbbra is a teljesítménybérezés, anélkül, hogy a régi, rosszértelmű darabbérezésre gondolnánk, vagy az erőltetett teljesítmény-bérezés, de alapjaiban a teljesítmény-bérezésnek — úgy hiszem — nagy jelentősége van, tehát általában az anyagi ösztönzésnek megfelelő megoldását meg kell találni. Részben kialakulóban vannak, és egyes helyeken nagyon jól alkalmazzák, de azt hiszem, ebben az anyagban is helyet kell kapjon ez a megállapítás. Magában az anyagban szerepel az újító mozgalom. Azt hiszem, hátul, a felsorolásban meg van említve, de ez is megérdemelné, hogy valamivel bővebben legyen itt benne. Bővebben kellene kifejteni azért, mert a termelékenység emelkedésének vannak olyan tényezői is, amelyek mozgalmi jellegűek, és egy kicsit talán az újítást is, ha szabad önkényeskedni, a mozgalmi részhez sorolnám. Ahhoz, hogy az embereket felvilágosítsuk, és az embereknek a figyelmét felhívjuk arra, hogy nemcsak pénzért kell újítani, hanem általában a termelékenység emeléséért, az bizonyos értelemben mozgalmi feladat. Azt hiszem, az elmúlt időszakban nem panaszkodhattunk különösebben az újító mozgalmakra. Nem lehet mondani, hogy talán az újító mozgalom visszaesett volna. Azt hiszem, ez nem így van! Az újítók száma kevesebb lett, az igaz, ahogy mi nézegetjük. Legalábbis azon a területen, azok az egész apró újítások azért eltűntek, helyette inkább a komolyabb újítások foglalták el a helyet, de azt meg kell állapítani, hogy nem elegendő. Valahogy szerényebben foglalkozunk mi ma az újítási mozgalommal, noha a szerénység nagyon szükséges, és én azt helyesnek is tartom, de helyenként sokkal szerényebbek vagyunk ezen a területen, mint szabadna lenni, és úgy gondolom, a következő időszakban az újítási mozgalomnak, mint mozgalomnak először, másodszor mint ipartervezési feladatnak, tehát termelékenység csökkentési feladatnak is nagyobb jelentőséget kell, hogy tulajdonítsunk. Én gondolom, nem fog ártani majd egyszer megnézni, hogy az újító mozgalom dotálása nem avult-e már el, a jelenlegi helyzetnek megfelelő-e, és a fejlődés szempontjából jó-e az. (Kádár elvtárs: Eddig még nem jutott oda.)

Még nem. Mindezek mellett azonban nehogy azt érezzék az elvtársak az én hozzászólásomból, hogy azt hiszem, ezek a termelékenység emelésének legfontosabb feladatai, mert hiszen ezek másodlagos eszközök. Elsődleges eszközök azok, amelyeket a műszaki értelmiségtől kell kapnunk, azok, amelyeket a mérnöki, technikusi gárdától kell kapni, amelyet a felső vezetéstől kell kapni – de ezek sem nélkülözhetők.

Befejezésül engedjék meg, hogy az itt elhangzott módosító javaslathoz csupán eggyel hozzájáruljak, amennyiben az elvtársak ezt jónak tartják. A 4. oldalon arról van szó, hogy kiterjedtebb és megalapozottabb a szocialista országok gazdasági együttműködése, s nagymértékben megerősödtek stb. A Szovjetunióról van szó. Azt hiszem, hogy a „nagymértékben megerősödtek" helyett helyesebb volna azt írni, hogy tovább erősödtek. Mert abból, hogy megerősödtek, azt a következtetést lehet levonni, hogy meg kellett erősödjenek, mert eddig gyengébbek voltak. Lehet, hogy ez ilyen akadémikus vita, lehetséges, de ne adjunk alapot ahhoz, hogy a

pártfunkcionáriusoknak lent magyarázkodni kelljen akkor, amikor esetleg egyszerű szövegezéssel meg lehet oldani a problémát. Én úgy javaslom tehát inkább, hogy: „tovább erősödtek" stb.

Befejezésként: az irányelvekkel teljes mértékben egyetértek, és a magam részéről elfogadom.

MAROSÁN elvtárs: Kiss Árpád, utána Kiss Károly elvtárs.

KISS ÁRPÁD elvtárs! Tisztelt Központi Bizottság! Tekintettel arra, hogy a felszólalások során az irányelvek számszerű megalapozásának kérdése is felmerült, engedjék meg, hogy tájékoztassam a Központi Bizottságot arról, hogy az irányelvek elkészítését másfél éves tervezőmunka előzte meg, amely időszakban nemcsak az Országos Tervhivatal végezte a számításokat, hanem a tervkészítésbe a minisztériumok is be voltak vonva. A Tervhivatal és a minisztériumok ilyen hosszan tartó és megalapozott számszerű vizsgálatai bizonyos garanciát adnak arra, hogy az irányelvek túlfeszítéseket nem tartalmaznak, számszerű megalapozatlanság nem jellemzi, és arra is bizonyos garanciát ad, hogy lazaságokat nem tartalmaz. Ennél nagyobb mértékű megalapozását biztosította ezen számoknak a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának az a helyes ajánlása, hogy az országok ezen tervidőszak előtt kétoldalú egyeztető tárgyalásokkal alapozzák meg terveiket, és a terveiket közösen egyeztessék. Ennek a helyes ajánlásnak a magyar részről történt elfogadása alapján, ezen irányszámok alapján előirányzott tervhez szükséges külkereskedelmi forgalomnak, a baráti táboron belüli forgalomnak kb. 65–70%-a egyeztetve van már, ami még soha nem fordult elő a Magyar Népköztársaság történetében. A baráti táborból eredő importunknak kb. 65%-a le van egyeztetve és kétoldalú szerződésekkel le van kötve, a baráti országok felé irányított exportnak kb. 68–69%-a le van kötve. Ez rendkívül nagy megalapozottságot biztosít a tervnek. Részben ezzel függ össze az az álláspontom, amelyet Fock elvtárs említett. Tudniillik 69%-os tervegyeztetés — az exportnak 69%-os volumenét leegyeztettük kétoldalú szerződésekkel —, ez rendkívül nagy nemzetközi felelősséget jelent a Magyar Népköztársaság számára, és ezért szükséges az eddiginél sokkal nagyobb volument kiemelni, kiemelt gyártmányként megfigyelni, hogy ne következzen be az az állapot, ami a hároméves terv időszakában — nem mondom, hogy túlsúlyba került, de elég jelentős volt —, hogy a kétoldalú vagy többoldalú nemzetközi kötelezettségeinknek nem tudtunk eleget tenni. Egyszerűen vállalati szinten nem kezelték a dolgot olyan jelentőségűnek, mint amilyen jelentős a népgazdaság szempontjából, miután nemzetközi kötelezettségeket vállaltunk. Hát elég itt a hajószállításra céloznom, a Szovjetunió felé, a hároméves tervben tavaly még szinte könyörögtünk a Szovjetuniónak, vegye át a hajóinkat, 10 darabból, azt hiszem, kettőt fogunk szállítani. Tehát szükséges, ha nem is túlzott mértékben — én azt elismerem, hogy talán túlzásba mentünk ezen a területen —, de a kiemelt gyártmányok körét azon gyártmányokban szélesíteni, ahol nemzetközi kötelezettségeink vannak. Az irányelvekben előírt fejlődési ütem nagyobb mértékű, mint a korábbi tervidőszakokban volt, különösen nagymértékű az ütem emelkedése azokon a területeken, ahol az elmúlt években bizonyos elmaradás történt. A mezőgazdasági termelés növelése pl. az irányelvekben hét év alatt 30–32%-ban van előirányozva, az elmúlt hét évhez viszonyítva ez jelentős emelkedés, mert az elmúlt hét évben 8%-os fejlődés volt.

Az irányelvek egyik jellegzetessége, hogy ilyen nagymértékű mezőgazdasági termelésemelés műszaki, technikai megalapozását tartalmazzák. Tehát ezek az

előirányzatok nem kívánságszámok csupán, hanem a gépellátás, műtrágyaellátás területén ez a fejlődés, átlagos időjárást feltételezve, meg van alapozva. A másik jellemző változása az irányelveknek a korábbi tervidőszakokhoz képest, hogy a termelékenység növelését sokkal jelentősebben irányozza elő, mint a korábbi tervidőszakokban volt. Ezen hétéves terv időszakában az iparban kb. 37–40%-os termelékenység emelést irányzunk elő, az elmúlt hét évhez viszonyítva ez jelentős emelés, mert akkor 25–26%-ot értünk el. Az ipari termelés százalékos növekedése valóban valamivel kisebb, mint a korábbi időszakban, a hároméves tervben volt, de azt meg kell jegyeznem, hogy a hároméves terv ipari emelkedési indexeihez nem helyes viszonyítani, mert nagyon alacsony színvonalról indultunk, és azt csak nagy örömmel kell fogadni, hogy az 1960-as bázisszámra már nem az a jellemző, ami az 1957-esre volt, hogy teljesen szétzilált gazdaságból indultunk ki. Az előző hét évhez viszonyítva, tehát ha nem három évhez, hanem hét évhez viszonyítunk, akkor valamelyest, 3–4 tized százalékkal az ipari termelés üteme is meggyorsul a következő hétéves időszakban.

A nemzeti jövedelem hét évre előirányzott 50–55%-os növekedése is magasabb, mint az előző hét évben volt, mert akkor 33%-ot értünk el. Tájékoztatásul elmondom, hogy a Szovjetunió ipari termelési indexe az ipar területén 80%, a mezőgazdaságban 70%, a nemzeti jövedelem emelkedését 62–65%-ban irányozza elő. A Lengyel Népköztársaság iparát 80%-kal, mezőgazdaságát 30%-kal irányozza fejleszteni, s a nemzeti jövedelem fejlődése 60%-os. Tekintettel arra, hogy ezen irányelveket, számításokat elég tüzetesen végignéztük, ennek következtében a tervben lévő feszültségeket is jobban látjuk már, mint azt a korábbi időszakban láttuk. Ezért engedjék meg, hogy egyes témáknál erre is rögvest kitérjek.

Az egyik éppen a nemzeti jövedelem emelkedésének előirányzott üteme. A terv a fogyasztási javak termelése területén azt irányozza elő, hogy a tartós fogyasztási cikkek forgalmát jelentősebben növeljük, nagyrészt az élelmiszer-fogyasztás terhére, és kisebbrészt a ruházati forgalom terhére. A tartós fogyasztási cikkek volumene kb. 4%-kal növekszik az élelmiszer[en], ruházaton túlmenően. Tekintettel arra, hogy a legnagyobb forgalmi adó a ruházati gyártmányok területén volt és van, a tartós fogyasztási területen viszont egy nagyságrenddel kisebb a forgalmi adó, mert ezeket elég magas önköltséggel gyártjuk. Van olyan gyártmányunk, mint pl. a hűtőgép, ahol nincsen forgalmi adó, dotáljuk a gyártását. Ennek következtében a második ötéves tervben, bár kétségtelen, hogy a fogyasztási alap civilizációs megoldása jellemző, mert zsír és nagy kalóriájú fogyasztási élelmiszercikkek helyett tartós fogyasztási cikkekben 4%-kal nagyobb forgalom van előirányozva a lakosság igényeinek megfelelően, de ez egyben jelentős forgalmi adó kiesést is fog eredményezni, és ennek következtében itt mindjárt egy célt lehetne kitűzni, hogy ez be ne következzék, viszont a tartós fogyasztási cikkek volumenét ténylegesen növelhessük. Az lenne a fő célkitűzés, hogy a tartós fogyasztási cikkek termelésének megszervezése, technikai fejlesztése úgy irányozandó elő, hogy az önköltség jelentősen csökkenjen. Azért kell ezt kiemelni általában az önköltségcsökkentés problémakörön belül, mert ez politikai kérdéssé fog válni később. Ez nem egyszerűen a bevételek kérdése, hanem ha a nemzeti jövedelem termelése nem eléggé emelkedik, két eszközhöz nyúlhatunk: vagy csökkentjük az önköltségét a tartós fogyasztási cikkeknek, vagy a forgalmát korlátoznánk, ami viszont nem lenne helyes. Viszont ha politikai összefüggései vannak, akkor jóval előbb, évekkel előbb fel kell készülni ennek az elhárítására. Az irányelvekben előirányzott fejlődés végrehajtása esetén

népgazdaságunk 1965-re lényegében az ipari országok jellegzetességét fogja magára ölteni. Az egyik, hogy az ipar a nemzeti jövedelem termelésében kb. kétszeresét, illetve több mint kétszeresét fogja elérni a mezőgazdaság termelésének. 188 milliárd nemzeti jövedelem termelése van előirányozva 1965-re, és az ipar 1965-ben ebből kb. 109 milliárdot termel, a mezőgazdaság 47 milliárdot, tehát több mint kétszeresét az ipar.

A másik jellemzője 1965-ben népgazdaságunknak az lesz, hogy a mezőgazdaságban dolgozóknál valamivel nagyobb számú lesz már az ipari dolgozók arányszáma. Kb. 2–3%-kal. Ez is jellemző változás, mert a nyugati országokra az jellemző, hogy a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma csökken, a termelékenység növekszik, az USA-ban — ha jól emlékszem — 13 vagy 14% a mezőgazdaságban foglalkoztatottak száma.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Angliában 8.

KISS ÁRPÁD elvtárs: A harmadik fő jellemzője lesz, hogy a főbb cikkek termelésében, pl. a villamosenergia-termelésben, acél, cement, kénsav-termelésben az egy főre eső termelés meg fogja haladni a fejlett nyugati országok 1950–53-ban elért színvonalát, pedig ezek az országok 1950–53-ban már ipari országok voltak.

Az irányelvek kidolgozásakor a legnagyobb problémát az iparfejlesztés terén országunk jellemző nyersanyaghiánya okozta. Erre jellemző, hogy 1958-ban pl. az anyagimport az összimportunknak több mint kétharmada volt. Kevés ország van, amely ilyen nagyméretű anyagimportra szorul. Az irányelvek azt tartalmazzák, hogy a jellemző nyersanyag-szűkületünket két módon oldjuk fel: az egyik, hogy az alapanyagipar fejlesztésére jelentős beruházásokat irányzunk elő — ez nem mostani sajátság, ezt tettük az első ötéves terv időszakában is —, a másik jellemző az, amely már ennek az ötéves tervnek a jellemzője, s a hároméves tervben is ez volt az eredmények egyik forrása, hogy olyan iparpolitikát folytattunk, amelynek következtében azonos célok elérésére jelentősen csökkenő anyagfelhasználás esett.

A második ötéves tervünkben ez a ténykedés összeesik egyébként a termelékenység-növelési tevékenységünkkel. Azt hiszem, Szurdi elvtárs említett egy példát erre, de az egész iparra jellemző, hogy a termelékenység-emelő beruházásainkat külön vizsgáljuk olyan szempontból, hogy egyben olyan technológiai átalakításokat is tartalmazzanak — tehát nem öncélúan termelékenység-emelőek legyenek —, amelyek révén a bruttó-nettó anyagkülönbség jelentősen csökken. Tehát ne legyen nagy különbség a kiinduló anyag és a késztermék súlya között, azonkívül másik jellemzője, hogy az alapanyagiparban olyan minőségi fejlesztést irányoz elő, hogy nagy volumenű, kis minőségi értékű nyersanyagok helyett kisebb volumenű és magas minőségi értékű anyagokat használjunk fel. A legszembetűnőbb e téren az a fejlődés, amelyet Trautmann elvtárs említett, hogy ha magas szilárdságú betonacélokat gyártunk, akkor ugyanazon cél megvalósításához 24–25%-kal kevesebb acél kell. Ma alacsony szilárdságú, nagy volumenű acélokat teszünk a szerkezetekbe, és a második ötéves terv végére elérhető, hogy 25%-kal kevesebb acélt, viszont ugyanilyen mértékben nagyobb minőségű acélt építsünk be. Ugyanez vonatkozik a szerszámgépiparra és más területre, ahol az a jellemző, hogy más, fejlett nyugati országok gyártmányaival összehasonlítva azt látjuk, hogy az alacsonyabb értékű anyagok nagy volumene van a mi szerszámgépünkben, nyugaton viszont kisebb mennyiségű, magasabb értékű acélt alkalmaznak. Mindezek alapján azt érjük el, hogy ezen hét év alatt pl. a bányafa felhasználás kb. 21%-kal csökkenthető, a villamosenergia termeléséhez szükséges

kalória felhasználás 11%-kal csökken, a fajlagos humuszos felhasználás kb. 11%-kal csökken, és a cementgyártás felhasználásához szükséges kalória mennyisége kb. 19%-kal. Emellett, amint említettem, a másik jelentős eszközt is használjuk, hogy az alapanyag-termelő területeken nagy beruházásokat irányozunk elő a cementtermelésre, műanyagtermelésre, olajipari termelésre, cellulóz-, papír- és műfatermelésre. A terv készítése során még egy jelentős feszültséggel találkoztunk, és abból ered, hogy az 1954–56-os időszakokban elhanyagoltuk az alapanyagiparunk gyártásának fejlesztését. Annak ellenére, hogy a mostani tervben jelentős eszközöket fordítunk erre, de miután későn kezdjük, csak 1964-től, vagy 63-ban fognak ezek belépni, pl. a váci cementgyár, vagy 63-ban a sztálinvárosi vasmű, amely jó lenne, ha már 4 évvel ezelőtt üzembe lépett volna.[50]

Ebből eredően 1961–62, de még 63-ban is jelentős anyaghiánnyal fogunk küzdeni, amelyet csak külkereskedelmi téren tudunk majd megszüntetni. Ez viszont azt jelenti, hogy bár a nemzetközi fizetési mérleg egyensúlyban van, sőt egy milliárd forint tartalék van beállítva a tervbe, a tervidőszak elején 61-től 63-ig évente mintegy 400 millió devizaforint hiány mutatkozik, és csak 200 millió van tartaléknak beállítva. Igaz, hogy [a] tervidőszak második felében ezt ki tudjuk egyenlíteni, és az ötéves tervidőszakban eladósodás nem mutatkozik. Tehát a másik célkitűzés az kellene, hogy legyen, hogy a tervidőszak elején se legyen eladósodás, és ezt úgy lehetne keresztülvinni, ha már bekövetkezett az alapanyagipar négy évvel ezelőtti késleltetése, melynek a kihatását most érezzük, ezen tervidőszakban úgy kellene irányítani a beruházásokat, hogy a legnagyobb mérvű takarékosságot érjük el, esetleg még annak árán is, hogy egyes célokat csak részlegesen valósítsunk meg. Tehát mondjuk egy ipari beruházásnál csak a termelő folyamatot építsük meg, és a kiegészítő ágazatokat halasszuk el ebben az időszakban. Sajnos, az elmúlt 3 év nem ezt mutatja, hanem egyre drágulnak a beruházások. Az eredeti második ötéves tervünkben, amit nem hajtottunk végre,[51] pl. egy tanteremépítés 320 000 Ft-ra volt előirányozva reálisan, most 369 000 Ft-ba kerül. Ugyanilyen arányú drágulás van az erőmű építések terén is, más téren is, ami részben abból ered, hogy az elmúlt két és fél évben valahogy elterjedt az a hangulat, hogy nekünk olyan jól megy, hogy még így soha nem ment, s ennek következtében még a luxus igényeket is kielégíthetőnek vélik a beruházók. Nem helyes, hogyha én egészen szélsőséges eseteket mondok példaként, de most megvizsgáltuk a Borsodvidéki Festékgyár esetét, amely kétszer annyiba került, mint ami a tervfeladatban elő volt irányozva, a tiszapalkonyai.

Tisztelt elvtársak! A gyárudvar térvilágítását az Oktogon téren alkalmazott neoncső világítással akarták megoldani, a gyárkerítést, amely betonkerítés, a külső peremen végigfutó neon sulics[52] világítással akarták megoldani. A légkondíció 20-szoros csere óránként a robbanóanyagyárban nőtt és így tovább [sic!]. Azért említem ezt meg, elvtársak, mert az elmúlt két és fél év eredményeit, amelyek jelentősek és elismerésre méltóak, és a további haladás bázisát szolgálják, tartalmaznak egy veszélyt is, hogy szinte már önteltséggé fajult a megelégedettség, és ebben az időszakban az az általános hangulat, hogy olyan jól megy nekünk, hogy luxus igényeket is ki lehet elégíteni. Márpedig ha az 1963-ig tartó feszültségeket nem oldjuk meg ilyen takarékossággal, azon túl még más egyéb eszközökkel, akkor itt nem arról van szó, hogy az első felében a tervidőszaknak valami kis zökkenő lesz, hanem elúsztatja az egész második ötéves tervet, mert ha 62-ben megint

kétszer annyi célt tűzünk ki, mint amennyit megvalósítani tudunk, akkor elkezdődnek elhúzódni a beruházások, és az egész terv elúszik.

Engedjék meg, tisztelt elvtársak, hogy egypár felmerült kérdésre válaszolhassak, amelyekre válaszolni tudok. Nagyon helyeselném, ha az irányelvekbe a Varró elvtárs javaslata alapján az alapanyaggyártás minőségi kérdései bekerülnének már csak azért is, mert az előbb említett összefüggésben vannak az egész tervkoncepcióval. Hiszen ez a minőségi változás, azon túl a gépiparban előirányzott szerkezeti változás eredményezi azt, amelyet Valkó elvtárs kifogásolt, hogy 35%-os acél-késztermék kibocsátásnövekedés mellett a gépipari termelés 100%-os, illetve 103%-os fejlődése van előirányozva. Ennek legnagyobb része abból ered, hogy a gépiparban olyan szerkezeti változások vannak, amelyek mondjuk egy termelési egységre eső anyagi felhasználást több mint 50%-kal csökkentenek, és ezek a termékek már külkereskedelmi úton le is vannak kötve. Hivatkozhatok a műszeriparra, a Szovjetunióba lekötött gázautomatika és más gyártmányokra, amelyeknek jelentősen kisebb az anyagfelhasználása.

Ságí elvtárs a mezőgazdasági villamosigények, energiaigények kielégíthetőségét esetleg kétségesnek tartotta, itt meg kell jegyezni, hogy a Szovjetunióból vett villamosenergia biztosítja a kapacitást az ellátáshoz, zavart most a középfeszültség-hálózatok szűk keresztmetszete okoz, amelynek kiküszöbölésére a Gazdasági Bizottság már lépéseket tett, olyanokat is, ami fekete beruházásokat is jóváhagy, és engedélyezte. Tehát ezeket már 60–61-re megszüntetjük az osztásnál lévő szűk keresztmetszetet [sic!], mert kapacitáshiány nem várható ebben az időszakban. A tartós fogyasztási cikkek forgalma alaposan, igényeinknek megfelelően van tervezve. Itt viszont azt kell figyelembe venni, amint említettem, hogy árleszállítás, árcsökkentés, ami esetleg változást okozhatna a lakosság igényeiben – nem irányozható elő, mert így is, azt hiszem, a 2% hasznon kívül semmi nincs a tartós fogyasztási cikkek kiskereskedelmi árában. Ezzel szemben a textilben 60–65% körül. A tartós fogyasztási cikkek importja viszont azért stagnál, mert a Magyar Népköztársaság ipara, különösen a B ipar,[53] amely most már jelentős, túlnyomó százalékban tartós fogyasztási cikkeket gyárt, alkalmas a lakosság igényeinek kielégítésére, és ez a 40 millió devizaforint, amely stagnálónak van előirányozva, az csak a választék bővítése miatt van. Tehát nem szükséges, ha a belső gyártásból biztosítjuk a szükségletet, a választék kielégítésére elég egy bizonyos mennyiség. A teherautó kérdés, ez egy vitatott dolog, de ebben az a koncepció, hogy a magyar teherautó-gyártást megszervezni nem lehet, úgy vélem, mert 4, esetleg 5 ezerig mehetnénk fel, 5 ezer teherautót gyártani nem lehet, csak csinálni. A Szovjetunióban viszont nem tudom pontosan, de 3–500 ezer db körüli gyártás van, amely már kétszerese a Ford-termelésnek, és rendkívül alacsony önköltségen gyártják. Az volt az elgondolás, hogy miután speciális teherautókat, pl. hűtőteherautókat, amibe kis frizsidert kell beépíteni, vagy személyszállító kocsit sehol nem gyártanak a világon többszázas szériában, ezeknek egy speciál, azt mindenki csinálja [sic!]. E területen tehát nekünk megfizethetik a csinálás költségeit. És azt elcseréljük, pl. a Szovjetuniónak adunk el 400 db speciális teherautót. Az ár- az árkülönbözet, a 2 tonna, 2, és 2 és félszeres [sic!], tehát minden egyes speciális kocsiért kétszer annyit kapunk, kettő és fél, esetleg háromszor annyit vehetünk. A másik indítója ennek az volt, hogy a mezőgazdaság nagymértékű gépesítési időszakában a dízel alapszükséglet olyan mértékben megnőtt, hogy nem tudjuk kielégíteni, és ugyanakkor, miután a Szovjetunió rendkívül nagyvonalúan azt mondta, hogy a fehéráru szükségletre

tervezzünk, tehát amennyi a mezőgazdasági szükséglet, benzinszükséglet, és a nehéz, de könnyű tartályokat tüzeljük el [sic!]. Ebből eredően olyan benzinfölöslegünk van, hogy nem tudjuk hova tenni. A mezőgazdaságba több profilgépet bevinni nem hiszem, hogy helyes lenne, hogy az egyik traktor benzinnel működik, a másik olajjal. Ezért tehát ki kellett keresnünk azt a legközelebbi nagyvolumenű fogyasztót, s ez az országos teherszállítás, ahol benzint fel lehet használni. Ti. a mi gőzbenzinünket nem lehet exportálni, mert csak a neve benzin. 65-ös oktánszámú benzint nem lehet eladni, viszont egy ötéves terven belül azt is előirányozni, hogy a 2 milliós feldolgozó kapacitásunkat is alakítsuk át egy 78–80-as benzinűre, nem lehetséges. Ezért tehát két oknál fogva én azt hiszem, helyes az, hogy megtakarítjuk az országutakon a dízelolajat, gyakorlatilag ingyen van a benzin, és nem visszük el a mezőgazdaságba. Egyébként a táboron belül nem is gyártanak benzinüzemű traktort, úgyhogy ezt a kapitalista piacon kellene venni. Más benzinfogyasztót viszont nem hiszem, hogy lehetne találni, ahol elsütnénk a benzint. Tekintettel arra, hogy a terv ezen jelentős kettős koncepciót tartalmazza, hogy az anyagszűkületünket, tulajdonképpen úgy mondhatnám, a magyar munkások és mérnökök rendkívül nagymértékű szellemi fejlődéséből eredő lehetőségek adtán anyaggá konvertálni, mert olyan iparpolitikát folytatunk, amelyben a munkások — nagy felkészültségű munkások — és mérnökök tömege kell, amikor is olyan iparpolitikát folytatunk, hogy a termelési egységre eső anyagfelhasználás csökkenjen. Miután ilyen jellemzője van a tervnek, ezért rendkívül nagyfontosságúnak tartom azt, amit Kádár elvtárs említett, hogy a felső vezetés tényleg ennek a koncepciónak a végrehajtása során vezetővé tudjon válni, és keresztül tudja ezt a koncepciót vinni. Ehhez viszont az kellene, hogy miután a határozatok előkészítése ma már Magyarországon elég demokratikus, nem lehet azt mondani, hogy az előkészítő vita során bárkinek a szavát elnyomnánk. Ennek következtében a határozatok sokkal jobbak, mint korábban voltak. Most azt kellene — képletesen szólva — keresztülvinni, hogy ezen jó határozatok diktatúráját [sic!] megteremtsük, és ne következhessen be, hogy a határozatok végrehajtása kinek-kinek kedve szerint történjen. Azért is lehetséges ez — és hibát nem tartalmazhat ez az álláspont —, mert ha valaha rossz határozatot hozunk, ma megvan a lehetősége annak, hogy ugyanazon fórumokhoz bevíve, indokolva, kijavítsuk a határozatokat. Tehát rossz határozat végrehajtása ma már nem lesz senki által erőszakolva. De a határozatok végrehajtásának ellenőrzése, az egy rendkívül fontos, és szinte az egész terv végrehajtásának egyik alapfeltételévé fog válni, mert ez a terv olyan irányváltozásokat tartalmaz, módszereiben is, ami csak egy rendkívül határozott és eléggé, a fő kérdésekben eléggé centrálisan vezetett gazdaságban lehetséges.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztéssel természetesen egészében és részleteiben is egyetértek, s véleményem szerint az elhangzott értékes vita azt még igen értékes és érdekes módosításokkal pótolja, amiket még bele lehet dolgozni, részben pedig a vita, ami elhangzott, egyes felszólaló elvtársaknak a javaslatain megmutatja az anyag gyengéit. Ilyen módon is nagyon értékes itt a mai vita. Én az irányelvek 28. oldalához, ahol az életszínvonal, kultúra, tudomány fejezet van, ahhoz szeretnék röviden hozzászólni, még inkább ennek a fejezetnek a 8. alpontjához, ami a 32. oldalon van, és ami a bevezetőben azt mondja, hogy a dolgozó nép kulturális igényeit tárgyalja. Ehhez kapcsolódna az én rövid hozzászólásom. Ugyanis az a helyzet, elvtársak, hogy az itteni vállalatok számára évenként engedélyezve van a vállalatok nagyságától függően szociális és

kulturális keret. [A] keretet minden vállalat a saját belátása szerint használja fel. Ezenkívül az utóbbi években az a gyakorlat alakult ki, hogy minden üzem saját kultúrház építésére törekszik függetlenül attól, hogy az üzem a lakótelep közvetlen közelében van-e vagy se. A gyakorlat ma már oda vezetett, hogy az üzemek többsége szép és modern kultúrházzal rendelkezik, csak éppen azért, mert a lakóterülettől messze van, másnak, mint ebédlőnek, nem is tudja ezt hasznosítani, kulturális esemény ritkán fordul elő az üzemben. Ugyanakkor a tanácsok, a szűkös beruházáskeret miatt a lakóterület megnövekedett kulturális igényeinek nem tudnak eleget tenni. Bizonyításképpen két számadatot közlök: Tatabányán az üzemeknél 19 millió forint lett felhasználva üzemi kultúrházakra és kultúrfelszerelésekre, amellett évenként mintegy 4 millió forint összegű kiadás ezeknek a fenntartására. helyes és szükséges lenne ezen változtatni, ezt a problémát pl. felvetette a Komárom megyei Pártbizottság, jobb és gazdaságosabb lenne, ha az egy város területén lévő üzemek az e célra kapott összeg egy részét, mondjuk 50%-át egy ún. közös kasszába adnák, melyhez a tanács is hozzátenné a maga részét. Az így összegyűlt összegből lehetne a lakóterületeken komoly, a lakosság igényeinek megfelelő objektumokat létesíteni, melyet a lakosság is szívesen fogadna. Az így összegyűlt összeg felett csak a tanácsnak lenne rendelkezési joga azzal a kikötéssel, hogy csak szociális, kulturális létesítmények fenntartására lehet felhasználni. Jelenleg a rendelkezésre álló összeg ezer csatornán folyik el, a lakosság kulturális igényei pedig nincsenek kielégítve. E javaslat alapján pár éven belül, a legégetőbb kultúrház problémákat meg tudnánk oldani anélkül, hogy a népgazdaság erőforrásait különösebben igénybe vennénk. A Komárom megyei pártvezetők e kérdésben fordultak a nehézipari és az építésügyi miniszter elvtársakhoz, ők a maguk városuk, a maguk területén értékes elgondolásokkal és javaslatokkal léptek fel. Czottner elvtárs a javaslatokat támogatta, Trautmann elvtárs nem értett egyet vele. Így sajnos Tatabányán sem tudtak a javaslatoknak érvényt szerezni. Véleményem szerint a Minisztertanácsnak kellene e kérdés helyességét felülbírálni, és a szükséges utasítást a minisztériumok felé kiadni. Gondolkozzanak ezen az elvtársak, érdemes ezen a téren ilyen változtatásokat bevezetni.

(20 perc szünet.)

[KISS KÁROLY:] Közlöm az elvtársakkal, hogy hat elvtárs van még szólásra feliratkozva, úgy látszik, hogy még ma be tudjuk fejezni a Központi Bizottság ülését, átadom Prieszol elvtársnak a szót, utána Orbán László elvtárs következik.

PRIESZOL JÓZSEF[54] elvtárs: Tisztelt Központi Vezetőség![55] Kedves elvtársak! Én csak két vagy három kérdéssel szeretnék foglalkozni, ami énszerintem igen lényeges, és ez a termelés pártellenőrzésének a kérdése.

A mi véleményünk szerint hosszú hónapokon keresztül kellett Borsod megyében is az elvtársainkat arra nevelni, hogy a termelés pártellenőrzésének helyes módszereit megtanulják, az új módon való vezetés tudományát valóban gyakorlattá tegyük a mi gazdasági életünk egész területén. Mire gondolok én itt? Arra gondolok elsősorban, hogy ez az ellenőrzés legyen olyan ellenőrzés, amitől nem riadoznak, nem félnek, amit kívánnak a mi gazdasági vezetőink, műszaki vezetőink, amit óhajtanak, és ami a leghatározottabban elősegíti az ő munkájukat is. És itt igen nagy jelentősége van, hogyha mi az ötéves népgazdasági terv tárgyalása során rá tudunk mutatni a pártszervezeteinknél és a mi elvtársainknál elsősorban, de a pártonkívüli széles tömegek között is, hogy mi az ő feladatuk, amikor mozgósítani kell atekintetben, hogy a terv minél sikeresebb teljesítése érdekében a terv-

teljesítés előtt álló akadályokat eltávolítsuk. Én ezekről az akadályokról kívánok szólni, amiben úgy vélem, nagy segítséget kell kapnunk azoktól a lelkes elvtársaktól, akik a termelés minden mozzanatát figyelemmel kísérik. Mielőtt azonban erre rátérnék, nagyon aláhúzottan ki kell térnem, és ez pedig a következő [sic!]: ha mi elvárjuk a mi elvtársainktól, hogy a szocialista ellenőrzés, a termelés pártellenőrzésének a helyes módszerével éljenek, ha elvárjuk tőlük, hogy segítségünkre legyenek az ő javaslataikkal, hívják fel figyelmünket a hibákra, akkor tartsuk kötelességünknek — ha már elismerjük és elfogadjuk a bírálatukat, helyesnek látjuk a figyelmeztetésüket —, hogy ezek után történjen valami. Mert ha azt fogják látni azok a lelkes dolgozók, akik felhívják a hibákra a figyelmünket, bár igazat adtunk nekik, hogy helyes volt az észrevételük, de utána nem történik semmi, akkor azt fogják látni, hogy az ő munkájuk tulajdonképpen nem egyéb, mint hiábavaló kritikusi munka, és ennél demoralizálóbb hatást nem lehet még az ellenségeinknek sem elérni ezen a téren. Elkedvetlenítjük a dolgozókat. Az egyik elvtársnő Borsod megyében azt mondotta, hogy „akkor inkább a kályhacsőbe kiáltom a panaszomat, mert nagyobbat hangzik, és utána korom is lesz belőle". Ez egy nagyon lényeges dolog! Én mindjárt konkrét példákra is fogok hivatkozni. Trautmann elvtárs emlékszik arra, amikor felhívtuk az Építésügyi Minisztérium figyelmét, hogy a mi dolgozóink Borsod megyében figyelmeztettek, hogy a mályi téglagyárat átprofilírozzák. Válaszfaltéglát és cserepet fognak benne gyártani. Az indokolás — amikor mi felhívtuk az Építésügyi Minisztérium figyelmét, hogy ez egy helytelen eljárás, akkor azt mondották — „hát, elvtársak, nem értenek maguk hozzá, ez az anyag nem jó a téglához, de sokkal finomabb áruféleségekre jó anyag, mert a válaszfaltégla és a cserép finomabb". Na most, az történt, hogy átprofilírozták a gyárat, Békéscsabáról hoztak Borsod megyébe téglát, és Borsod megyéből vittek az ország minden részébe válaszfaltéglát. (Közbeszólás.)

Igen, majd később még ennél csúnyább dolgot fogok mondani. Most a rossznyelvek azt mondják, feltételezem, hogy a rossznyelvek, nem ellenőriztem, de azt állítják, hogy, Trautmann elvtárs, hogy Ti most visszaprofilírozzátok az üzemet. Most már leállítjátok a válaszfaltéglát és a cserepet, most újból rátértek a téglára teljes kapacitással. Hát ha ez igaz, akkor én megmondom, be kellene záratni egypár embert. Hogy először hónapokon keresztül azt bizonyították, hogy nincs igazunk, nem értünk hozzá, és most hallgatólagosan, suba alatt visszacsinálják a dolgot. Eddig nem igényelt vagont a mályi téglagyár, közvetlenül az építkezésekre szállította autóval a téglát, most vagont igényeltek. Reméljük, hogy ez nem igaz, és talán okosabban szervezik át a dolgot, és csak annyi téglát, válaszfaltéglát és cserepet szerveznek ott meg, amennyi Borsod megye vagy annak a rajonnak a szükségletét kielégíti. És ugyanakkor kb. olyan mértékben majd a téglatermelést is segítik fokozni. Ha most a téglánál vagyunk, az ördög tudja, miért kellett nekünk olyan árpolitikát folytatni egy ideig, hogy a kohósalakból készített tégla ugyanolyan árban lett megállapítva, mint az égetett tégla. azért, hogy ne vásárolják az ózdiak a téglát, mert az valamivel jobb a hőszigetelés szempontjából, az égetett tégla. Majd aztán később változtattak rajta, most — amit te mondottál, Valkó elvtárs, az 511 Ft-os ár meg a 450 Ft-os ár — most a forintösszegre való tervezésnél nem akarják figyelembe venni, mert ők feltétlenül ezt akarják használni, mert így teljesítik forintösszegre a tervet. Ez hasonlít ahhoz, mint mikor a Váci Téglagyár vagy a Cementgyárnak a készülődése, építése folyt, és igényelték a vagont, megkérdeztük, hogy minek kell maguknak Nyékládházára vagon? Mert, azt mondja, „sódert

akarunk ideszállítani". Meg vannak őrülve, a Duna mellett? Miskolcról sódert szállítani? Azt mondja, „Igen, de ezt írta elő a tervező", 50 Ft-tal drágább m^3-enként. Hát van magának lelkiismerete, mondom, hát van — azt mondja — teljes mértékben lelkiismeretem, csak nincs hozzá béralapom. Hát mit ér vele! Erre azt mondja, inkább elhordja a sódert a Dunából. Hát azért bocsánatot kérek, ha ezt valaki meghallaná a nyugati államokban, kinevetnének érte. Vagy talán Kossa elvtárs emlékszik rá, lehet, hogy most már nem így van, de amit Ózdon csináltak! Ózdon építkezünk, és nagyra nőjön az illetékes szerv — megérdemelné a regruta nagyrendet, hogy a mellére tűznénk —, hát ott hengerelik a vasat, igényeljük ózdi és a miskolci építkezésekhez Diósgyőrből és Ózdról, azt mondják, hogy az nem kereskedelmi vállalat, várjuk meg, míg elviszik Budapestre a vastelepre a vasat, és majd ott igényeljük, és majd akkor visszahozzák nekünk újra Ózdra. Hát én nem tudom, hogy jó-e ez így, így lehet gazdálkodni? Én azt állítom, hogy a 8% vagonpark és homokpark[56] bővítés, ha okosan gazdálkodnánk a meglévővel, elégséges volna. De hát ezt nem lehet csinálni, hogy Sátoraljaújhelyen van egy káposzta-savanyító, erre kijelölik Békéscsabát, és Sátoraljaújhelyről viszik a káposztát Békéscsabára savanyítani, savanyún visszahozzák ide, korán hozzák vissza, de megfelel a célnak, mert aki tudja, milyen úton savanyították, savanyú lesz a szájában a káposzta. Nem jól van ez, így nem lehet gazdálkodni! Az én véleményem szerint a Közlekedésügyi Minisztériumban kellene lenni egy — a műszaki osztályon — egy szervezetnek, akik grafikonszerűen néznék a táblázaton, hogy ki honnan szállít, és már felhívnák onnan a figyelmét, egyszerűen nem is adnék vagont erre a célra. Azt mondanám, ha maguknak van sóderük Miskolcon, én oda nem adok vagont a Dunától, vagy hasonló mértékben, bár nem szállítanak a Dunából sódert, mert a szemösszetétele nem szerencsés a dunai sódernak. Nem jó ez így, és én azt hiszem, hogy ezt a kérdést szigorú felelősségrevonás mellett napirendre kell tűzni. Így ne gazdálkodjanak szállítóparkunkkal az egyes illetékesek azért, mert nekik úgy könnyebb a tervezés ilyen formában való elintézése. Én itt megmondom, egy részben érthetetlen dolog, megtervezzük a tiszapalkonyai erőművet. Kiss elvtárs tudja jól, hogy ez az erőmű a borsodi szénre lett tervezve. Na most, mit csináltak?! Erről beszéltem én Jakab[57] elvtárssal, nem haragszunk sem Jakab elvtársra, és nem is a Nógrád Megyei Pártbizottság tehet arról, hogy olyan rossz szén van Nógrád megyében, máshol nem tudják eladni, hát egyszerűen azt a gyenge kalóriájú szenet, nagy hamutartalommal, áthozták Tiszapalkonyára, és naponta 600 vagon fogyasztást Nógrád megyéből hozzák, világért sem Borsodból. Köztudomású, Borsodnak a szénkincse milyen, az egyéni feltárások szerint — azt hiszem, Czottner elvtárs, a közeljövőben — 30–45%-os arányban veszünk részt az ország széntermelésében. Nem? Így van! Nahát, felfejlődik, de ha nem engedjük felfejlődni, mert először el kell használni a nógrádi szenet, és ott van a szomszédunkban a borsodi szén, amire terveztük a tiszapalkonyi erőművet. Kiss elvtárs ezt tudja jól, és nem tudom, milyen intézkedés történik. Azt hiszem, ez így nem helyes.

KÁDÁR elvtárs: Talán ez így olcsóbb? Nem?

PRIESZOL elvtárs: Dehogy olcsóbb, az igazgató könnyeket csorgat minden nap, hogy mennyivel drágábba kerül neki, hát 50 km után már annyiba kerül a szállítás, mint amennyibe a szén ára, a kitermelési ára kerül. Hát nem lehet olcsóbb az a szén? Ezen változtatni kell nekünk is. Ezek a dolgok, amelyekről szólok, Kádár elvtárs, mint belső tartalékok jelentkeznek, amelyeknek a feltárása tényleg nagymértékben segíti a mi munkánkat.

Ennyit erről a kérdésről, és talán rögtön erre az olajra és gázra térek rá. Amikor a tiszapalkonyai negyedik egység belépett, megnéztük, hogy nyolc kemencében alkalmazza a gáztüzelést, de [nem] mindegyikben alkalmazza, nem mert átállítani egy kemencét, mert a tűzteret nem meri átalakítani. Nem tudja, hogy meddig fog gázt kapni és mennyit, hát le kellene fixálni, hogy meddig fog gázt kapni, biztosítva van a gáz 10 évre vagy 15 évre, és állítsa át ezt a tűzszerkezetet is, tüzeljen gázzal. Nem kellene más megoldás most csak arra, hogy szabályozó erővel bír ez a gáz, tartja az állandó hőmérsékletet. És azt hiszem, hogy Diósgyőrött is kellett valami szerkezeti átalakításokat végezni a kazánokon, mert másképp nem tudták volna az olajat [sic!]. Hát a MÁV miért riadozik a 424-eseknél az olajtüzeléstől? Mert átszereli, és aztán nem kap olajat, és széntüzelésre nem alkalmas a 424-es. Szóval, ezt is meg kell nézni, szoros tartozéka ez is a tervezésnek.

A másik dolog, amiről szólni szeretnék, az ellenőrzés kérdése. Én megmondom, rögtön egy gyakorlati példára hivatkozom. Hangonyban építünk egy szövetkezetet — ahová voltál szíves megígérni a cementet, Dögei elvtárs, reméljük, meg is lesz ez a cement — és egy földszintes épületnek 1 méter 10 centi széles alapot adtak. Többemeletes épületnek nem csinálnak ilyen alapot. És az ózdi műszaki osztálytól két építész lakik ott Hangonyban.[58] Minden nap ott jártak el mellette, és nem vették észre. Nem volt, aki ellenőrizze, akkor, amikor a magános épít házat, az összes rokonság odajön, mint szaktanácsadó még a koszorúkészítő mester is fellép építésznek, és elmondja, hogy mi nem jó ezen az építésen, mit kell javítani, de ha a közösség dolgáról van szó, akkor az orrunk elé csinálnak olyan épületet, hogy borzalmas ránézni. Rossz, minőségileg kifogásolható, silány építkezés, ellopják belőle az anyagot, felelősségre vonás nem történik. Az egyik dolog, hogy nincsenek hozzáértő emberek, később rátérek, hogy miért. Nem történik meg a felelősségre vonás. Most, amikor megnéztük ezt a kérdést, a tanácselnököt nálunk be akarták feketíteni, megvizsgáltuk, hogy miért haragszanak rá. Az történt, hogy egyszer volt egy tanácselnökünk, aki a kőművesmestert behívatta, hogy micsoda dolog az, hogy maga nem fejezi be az istálló-építkezést. Ő most nem ér rá azzal foglalkozni. Miért nem javítja ki a hibákat? Azt mondja, hogy az nem hiba. Na jó, azt mondja, majd én adok magának, az elég volt magának, hogy ilyen jól keresett, hogy házat épített, azt az isten segítségével kapta. Hát jó, akkor mehet. Másnap megvonta tőle az engedélyt. Nem lehet többet kőművesmester! Akkor beszaladt, azt mondta, hogy menjen csak maga a maga tanácselnökéhez, mert elindítottam maga ellen az eljárást is, el fogom a házát árvereztetni, amíg az istállót nem hozza rendbe, teljes felelősséggel tartozik érte. Hát micsoda dolog az, hogy mi elnézzük a maszek mestereknek, hogy nem teljesítik a kötelességüket. Hát szabad ezt csinálni, hogy ők az államot lopják, zsarolják és gazdagodjanak az állam pénzén? Felelősségre kell vonni, és nem szabad az engedélyüket meghagyni, s ha kell, vagyonilag is felelőssé kell tenni ezekért az építkezésekért, mert minőségileg kifogástalan munkát kell végezni. Ami aztán a baj, Apró elvtárs, hogy van egy olyan felfogás, hogy általakarékosság. A járási tanács műszaki osztályára akartunk egy műszaki embert — mert most már mondják, hogy igenis már van rá lehetőség, mert kap 2500–2600 Ft-ot —, de még mindig nem jön oda egy kiváló műszaki erő, akinek gyakorlati járatossága van, épített már, ért a tervezéshez és így tovább, még mindig nem jön oda mindaddig, amíg 4000 Ft-ot kereshet kint a szakmában, a területen. Hát ez nem spórolás, ez egy hamis spórolási módszer, az, hogy egy ilyen előadón takarékoskodunk, vagy a műszaki osztály vezetőjén. Miért nem teremtjük meg a

feltételeit, hogy tényleg az a járási műszaki ellenőr meglegyen olyan értelemben, hogy tudjon ellenőrizni a területén, hozzáértő legyen. Olaszliszkán azt mondja a kőművesmester, bár nincsenek nagy képességei az ellenőrzésről, úgy néz ki, azt mondja, hogy mintha a disznó akarná megmondani a hentesnek, hogy mikor kell levágni. Ezen a sorrenden változtatni kell. Hát nem lehet ezt így csinálni. És énszerintem, ha ezer forinttal megemelnénk a fizetését, majd lesz rá jelentkező elvtárs, aki ide fog jönni. És tényleg olyan keménykezű, hozzáértő embereket fogunk kapni, nem szabad nekünk az államhatalmi szervünket, a tanácsot így lejáratni, hogy nem vagyunk képesek egy jó munkaerőt felvetetni. Azt mondják ámbár, hogy ez a kérdés most már rendezve van.

Pár szót a tervezőintézetekről. Minisztériumi gyakorlatból tudom, hogy a tervezőintézetekben dolgozók egy kis huncutságért nem mennek a szomszédba. És azért a tervezőintézetben azt mondják a szakemberek, maga Lux[59] elvtárs is, aki a tervezőintézetek egyik fő irányítója, hogy nagyon nehéz ám ezt a társaságot ellenőrizni. Azt mondottuk, hogy meg fogják kapni a tanácsok akkor, amikor úgy fognak állni, hogy meg tudnak birkózni a feladatokkal. Amit kiváló műszaki szakemberek nem tudtak megvalósítani, nem tudták ellenőrizni a tervezőintézeteket, azokat most majd a tanácsok fogják ellenőrizni. Tisztelet a kivételnek, még ilyen hétpróbás zsiványokat az ember nem látott. Kezdem ezekkel a típustervekkel. Ők látszólag belemennek abba, hogy a típustervek módszere helyes, jó lesz, alkalmazni kell, de ahol lehet, kibújnak alóla. A 20 évvel ezelőtti szakirodalomban a kőművesmesterségben megvolt a típusistállónak a terve, és mégis, ha 40 férőhelyes istállót kérünk, rögtön kiadják, megtervezik, ha már 100 férőhelyes istállót kérünk, nincsen semmi különösebb akadálya, tudjuk jól, hogy a típusterv a fiókjában van, de nem adja ki, úgy tesz, mintha tervezné, két hónapig váratja az embert, és akkor előveszi a típustervet, és a teljes tervezési költséget felszámolja. Hát ki ellenőrzi ezeket az embereket megfelelő módon? Hát szabad ezeknek azt csinálni, amit ők akarnak? Nem lehet ezt így csinálni!

Énszerintem nagyon erősen ellenőrizni kellene, és itt most azért megint lesz egy kis baj. Elnézést kérek a hasonlatért, de most megkapják a tervezőintézeteket a tanácsok, a dolgozók és általában az illetékesek várakozással tekintenek a dolgok elé, és azt mondják, na most már rendben lesznek a dolgok, mert a tanácsok kapják meg a tervezőintézeteket, és jönnek a feladatokkal a tanácsok felé. Hát a tanács azt fogja mondani, sajnálom, nem tudom elvégezni. Egy kicsit lejáratjuk a tanácsot. Mi történik itt? Bár én ezt azért mondom el, hogy esetleg két nap múlva megcáfoljanak, mert ez volna a jobbik eset.

Ahogy én vagyok értesülve a dolgokról, a tervezőintézetek kapacitása a jövő esztendő végére le van kötve. A mi tanácselnökünk azt mondja, hogy „bocsánatot kérek, úgy nézek én ki ezzel a menyasszonnyal, akit a másik vőlegény átadott, ez már teherben van, és egy darabig nem tudom üzemeltetni". (Derültség.) Hát nem lehet ezt így csinálni. Nagyon jó volna, ha ez nem így lenne, de én azt hiszem, hogy azoknak van igazuk, akik amikor már tudták, hogy a tervezőintézeteket átadják a tanácsnak, akkor gondoskodtak róla, hogy nesze semmi, fogd meg jól, hogy ez a dolog vége, legalábbis egy, másfél esztendőre [sic!]. Nem jól van ez így! Ezt is meg kellene nézni, én lennék a legboldogabb, ha önkritikát kellene gyakorolnom, hogy téves értesülések alapján mondottam el.

Végül, be is fejezve, egyetlen egy dolgot. A csepeli Sági elvtársnak, mert nálunk is van Hangonyban egy Sági elvtárs, aki viszont a csepeliekre haragszik. Itt az

történt, hogy a diósgyőri elvtársak teljes jóhiszeműséggel tették ezt a felajánlást szeptember 1-jén, megnézték a tervteljesítést, beismerték a hibájukat, hogy ők egy kicsit lazán vállaltak, azt mondották, toldjuk meg, mert úgy néz ki, ha erőfeszítéseket teszünk, még meg fogjuk toldani ezt a tervet. Vállaltak még plusz hétezer tonna acéltermelést. Én nem akarom a számokat végig ismertetni, de ezt be is tartják. A következő napon megjelent a cikk – én úgy tudom, hogy Nemeskéri elvtárs úgy írta a cikket, hogy Csepel a Lőrinci Hengermű és Ózd megsegítésére.[60] És ez megint egy más dolog, Sági elvtárs, várjál, és megjelentetek, és jöttök a hétezer tonnáért. Szabadság, kedves elvtárs, de ez majd csak év végén jelentkezik (derültség). Azt mondották az elvtársak, hogy testvérkéink, lassabban, megadjuk mi a 7 ezer tonnát, nem most, majd egy kicsit később, nem hétezret, hanem kevesebbet, mert magunknak is kell valami. Hát nem egy tisztességesebb dolog ez? Először ez volt, ezt mondották az elvtársak, én most ne szóljak erről, hanem menjek haza, és mondjam meg én ezt a diósgyőri elvtársaknak. Nem mondom én meg ezt, nem keserítem el, nem sértem meg őket, hogy ezt a felajánlást így fogadták. Ők helyesen jártak el, csak rosszul tájékoztattak téged. Én azt hiszem, így helyes, év végére meglesz az a mennyiség, ami jár nektek ebből az elosztásból, a csepelieknek. Úgyhogy, én köszönöm, ezeket akartam elmondani.

ORBÁN LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az irányelvekkel egyetértek, azokat jónak tartom, a kulturális kérdésekkel kapcsolatosan volna egy-két javaslatom.

Az irányelvek aláhúzzák az elején, hogy a szakképzésnek, tudománynak, kulturális képzettségnek óriási szerepe van a termelés és a termelékenység emelése szempontjából. De ez az elvi megállapítás nem eléggé jut kifejezésre a kulturális részben, amely a jelentőségéhez képest eléggé sovány. Szeretnék néhány konkrét javaslatot tenni, hogy nézetem szerint hogy lehetne talán bővíteni és hangsúlyosabbé tenni az egész anyagot.

Az egyik javaslatom az, hogy néhány helyen szerepeltetni kellene számokat. Az összes többi résznél nagyon helyesen, tervről lévén szó, szerepelnek a számadatai. Ez szinte teljesen hiányzik a kulturális résznél, vagy egy-két, nem is éppen a legjellemzőbb és nem is az agitáció szempontjából a legfontosabb számadatok szerepelnek. Csak egy konkrét példát mondok: a tervhez hozzátartozik az iskolai hallgatók létszámfejlesztésének a megtervezése. És e téren komoly előrehaladás fog történni, pl. az általános iskola 8 osztályát végző hallgatók szám[a] jelenlegi — ha jól emlékszem — 108 ezerről 146 ezerre fog felemelkedni. Ami azt jelenti, hogy kb. 40%-os a fejlesztés. Ez óriási dolog. A középiskolai, a főiskolai hallgatók száma emelkedik, és nemcsak a műszaki egyetemiekkel, mint ami itt van, hanem a tanítóképzők, a pedagógiai főiskolának befut a negyedik éve, a bölcsészkari, ami azt jelenti, hogy jelentősen emelkedni fog az egyetemi hallgatóknak a létszáma. Az iskolai, középiskolai, egyetemi hallgatók létszáma az egyik legfontosabb mérője az általános kulturális fejlődésnek is. Feltétlenül javasolom ezt bevenni az anyagba. Vagy ott van pl. az egészségügyi beruházások, 2 milliárd forint. Ez egy igen komoly, reprezentatív dolog, agitációs hatású erő, miért rejtjük véka alá? Vegyük be, nézetem szerint, ezt is az anyagba.

A másik megjegyzésem az, hogy jelentős feladatok a kulturális területről hiányoznak a tervből, és az egymást követő ilyen részfeladatok nincsenek eléggé összefogva, valahogy a kulturális résznél is az hiányzik, amit az egész tekintetében

Kádár elvtárs megjegyzett, hogy a körvonalai nem eléggé határozottak és pregnánsak, hanem egy kicsit szétfolynak.

Milyen kérdéseket javasolnék itt nagyobb súllyal felvetni? Az egyik a munkások szaktudásának, szakismeretének a növelése. Ez is az elején a 4. oldalon szerepel egy félmondatban, elvileg, de sehol sem szerepel az, hogy hogyan kívánunk e téren számottevő fejlődést elérni. Nemrégen egy pártmunkás-delegációval voltunk az NDK-ban.[61] És ott megállapítottuk, hogy óriási erőfeszítéseket tesznek a német elvtársak a munkásság szakképzésének az emelésére. És kitűzték maguk elé azt a célt, hogy a munkásoknak a szakképzettségét a technikusok színvonalára emeljék a fejlődésnek a során. És hatalmas erőfeszítéseket tesznek e téren. Nálunk e téren egyáltalán nem kielégítő a fejlődés. Nagyon komoly az anyagban alá kellene húzni, hogy a műszaki propaganda, a műszaki ismeretterjesztés, a műszaki szakkönyvek kiadása, azok terjesztése, olvasottsága – ez egyike a legfontosabb láncszemeknek a műszaki kultúránk, technikánk emelése és ezzel a termelékenységnek a javítása szempontjából. Az anyagban erről egy árva szó sincs, csak az ipari tanulóképzés problémáját veti fel. De az egy más dolog, az ipari tanulóképzés, és más dolog a felnőtt, már dolgozó munkások szakképzésének az emelése. Arra is gondoltam, hogy esetleg meg lehetne csinálni azt, hogy a műszaki kultúra és a műszaki technika fejlesztésébe beiktatni ezt a problémát is, a munkások szakképzésének az emelését, és egy külön fejezeti részben, tudniillik az anyagban több helyen szerepel deklaratív formában a műszaki kultúra, a műszaki technika emelése, hogy ez milyen alapvető az egész termelés szempontjából, de általánosságban, hogy hogyan kívánjuk ezt megoldani, ez nem szerepel az anyagban. Én javasolom, hogy vizsgálják meg az elvtársak, nem volna-e lehetséges ezt egy külön fejezetté, vagy legalábbis egy külön fejezetrésszé tenni, és akkor külön súlyt kapna az egész. Itt van az egész felnőttoktatásnak a problémája, mi az ellenforradalom előtt e téren különböző okok miatt nagyon erősen visszaestünk, és azóta is a dolog stagnál. Jelenleg az a helyzet, hogy középiskoláinkban 29 ezer, egyetemeinken összesen 7200 levelező és esti hallgatónk van. A műszaki egyetemeken összesen 2000. Ez az arány egyáltalán nem kielégítő. Politikai szempontból is rendkívül fontos volna messzemenőleg is szélesíteni a felnőtt oktatásban résztvevőknek a számát és arányát, mert a tizedrészébe nem kerül annak, amibe kerülhet a normál egyetemi hallgatóknak a képzése.

A másik problémacsoport, amit sokkal jobban alá kellene húzni az anyagban, ez a falu kulturális fejlődésének a fokozása. A tsz-fejlesztés, ami ezekben az években előtérben áll, és nagy léptekkel fog előremenni, egyben a kulturális igényeknek a falun óriási kiszélesítését és növekedését is eredményezi. Nekünk nagy erőfeszítéseket kell tenni ennek a kielégítésére. Ez is hiányzik az anyagból. Itt látni kell, hogy egy új helyzettel kerülünk szembe. Amíg a falun a termelési viszonyok elmaradottak, az rányomja a bélyegét a falu kulturális életére is. Elkerülhetetlenül a falu kulturális elmaradottságát is jelenti. Most, amikor új és magasszintű szocialista termelési viszonyokra tér át a falu, a kulturális elmaradottság a falu életében fékezi és visszahúzza az egész falunak a fejlődését, ami azt jelenti, hogy ha a termelési viszonyoknak megfelelően gyorsítani akarjuk a falunak a fejlődését, akkor a kulturális fejlesztésben is lépést kell tartani azzal az óriási fejlődéssel, ami a termelési viszonyok tekintetében bekövetkezik. Ezt is, a kulturális forradalom meggyorsítását a falun, az anyagban egyik hangsúlyos, fontos résszé kell tenni. A további ilyen megjegyzés, ami az anyagból hiányzik — valamelyik elvtárs már utalt

rá —, ez a közoktatási reform. Ez idő alatt az ötéves tervben a közoktatási reform végrehajtása már teljes gőzzel fog folyni. Erről hallgatni súlyos hiba volna, úgy néz ki, mintha az ötéves tervünk idején ez másodrendű vagy jelentéktelen feladat lenne. Feltétlenül erre is utalni kell. Ezzel összefüggésben én javasolom megemlíteni azt is, hogy ez alatt az idő alatt fog a politechnizáció, a gyakorlati műszaki oktatás bevezetése az általános iskolákban befejeződni. Azt megkezdtük, folyamatosan hajtjuk végre, anyagi, technikai okok miatt egyszerre nem tudtuk végrehajtani, de az ötéves terv keretén belül a politechnizáció az általános iskoláinkban mindenütt bevezetésre fog kerülni. Az egyetemeknél is, ezzel a közoktatási reformmal, az élettel, a termeléssel való kapcsolat szempontjából kiindulva, nemcsak azt kell aláhúzni, hogy emelni kell általában az egyetemi oktatásnak a színvonalát, hanem azt is, hogy a gyakorlati oktatást kell messzemenően javítani, és korszerű gépekkel, felszerelésekkel, laboratóriumokkal ellátni az egyetemeket. E célból megfelelő pénz rendelkezésre áll a tervben. Meg kell mondani, hogy e téren nagy lemaradások vannak, és az a veszély fenyeget, hogy az egyetemi oktatásnak a színvonala korszerűség szempontjából elmarad az ipar mellett. A cél éppen az volna, hogy a fiatal mérnökök a legkorszerűbb technikára képeződjenek ki az egyetemeken, de ehhez korszerű gépek szükségesek.

Végezetül, egyetértek Kádár elvtársnak azzal a javaslatával, hogy a tudomány részt ki kell emelni és előbbre hozni, vagy külön fejezetbe, vagy a kulturális részen belül az első helyre egy külön részbe tenni, mert a terv, termelés, termelékenység szempontjából ennek van itt a legnagyobb jelentősége. Ugyanakkor azt is javasolom, hogy a tudományos részben is néhány javaslattal bővíteni kellene az anyagot, ott olyan kérdésekről történik említés, mint a fizikai tudomány fejlesztése, illetve csak ilyen jelző szerint szerepel, mint fizika és kémia tudomány, helyesen fölsorolja, hogy a kémiai tudományt milyen területen, de a fizikai tudománynak az a néhány rendkívüli fontos ága, ami fejlesztésre szorul, azok megemlítve nincsenek. Vagy pl. feltétlen említést kellene tenni bővebben, mint ahogyan szó van róla, a műszaki tudományos kutatásokról. Erről egy rövid mondat van. Ezt is, nézetem szerint, ki kellene szélesíteni. Az egyetemeknek a szerepét a tudományos kutatómunkában alá kellene húzni, kis országban, mint amilyenek mi vagyunk, egy sereg tudományág területén nincs és nem is lesz tudományos kutató intézet, ezért kis országban az egyetemeknek a szerepe a tudományos kutatás szempontjából különösen nagy. Ugyancsak a tudományos káderutánpótlásnak a problémája egyike azoknak a kérdéseknek, amit a tudomány címszó alatti részben nézetem szerint feltétlen be kell venni.

Végezetül az anyagi ellátottsággal kapcsolatosan szeretnék egy megjegyzést tenni. Nem konkrét anyagi kérdéseket illetően — ilyenek is vannak ugyan, de ezek nem itt indokoltak, hogy megtárgyalásra kerüljenek —, azt szeretném megemlíteni, hogy a tudomány céljára adott összegeknek a megfelelő elosztása és tervezése az teljesen hiányzik. Ez egy komoly hiba. A tudomány céljára, ti. az erre a célra adott összegeket egyszerűen három főhatóság között osztják el. Három területen folyik tudományos munka. Akadémiai intézetekben, ipari kutatókban és egyetemen. Az történik, hogy mindegyikkel külön-külön folyik az alkudozás, az Akadémiával, a minisztériumokkal, de nincs egy olyan központi tervezése annak, hogy egyes tudományágakra összesen mennyit adjanak, mit adjanak, tehát az egész tudományos kutatás céljára szánt összegeket hogy kell elosztani az egyes tudományágak között. Ez kiinduló pont, és azután kell megnézni, hogy egy tudományágra,

mondjuk a kémiai kutatásoknak a céljára adott összegből mennyit kapjon az akadémiai kémiai kutató intézet, mennyit kapjanak olyan ipari kutató intézetek, amelyek kémiai kutatásokkal foglalkoznak, és mennyit kapjanak az egyetemek kémiai kutatásokkal foglalkozó tanszékei. Ez volna a tervszerű felosztás és a legcélszerűbb elosztása a tudományos célokra szánt összegeknek. Azért javasolom, hogy ha a Tervhivatal az illetékes főhatóságokkal együtt egy ilyen irányú megtervezését a tudományos célokra szánt összegeknek a helyes elosztását a végleges terv előtt megtenné.

Végül, viharos lelkesedéssel üdvözöljük Kiss elvtársnak[62] a javaslatát, mivel ilyen rábeszéléssel ezt az évek óta húzódó problémát nem sikerült megoldani, úgy hiszem, valóban itt hatalmi szóval, Minisztertanács és kormányhatározattal kellene ezt a tényleg súlyos problémát megoldani.

CZOTTNER SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szeretném előrebocsátani, hogy az irányelvekkel messzemenően egyetértek. Azzal is, ami a Nehézipari Minisztériumra vonatkozik. Elég kemény és nagy feladat lesz a második ötéves terv ezen irányelveit megvalósítani, mert nem kisebb dologról van szó, mint az egész népgazdaságnak energiával, műanyagokkal, a lehetőség szerint műszálak termelésének a beindításával való ellátása. Jelen pillanatban az energiahordozók közül a szén az, amelyik nem olyan keresett cikk, mint az elmúlt években volt. Ez csak egy átmeneti idő, és ahogyan az erőművek és az elkövetkezendő fogyasztók kezdenek felépülni, üzembe lépni, akkor már ez [a] probléma, ami most ilyen gyenge munka mellett is teljesíthető, komoly problémává válik, és igen határozott erőfeszítéseket kell tenni a szénbányászat termelésének a népgazdaság fejlődéséhez, igényeihez mérten való ellátására. Addig is, mi a bányászatban igen komoly előrehaladást próbálunk elérni a műszaki fejlesztés vonalán. Ez a szénbányászatra vonatkozik elsősorban, így többek között a minőségjavítás, az állékony anyagok, a gépesítés területén, hogy amikor már nagyobb igények jelentkeznek, a szénbányászat ki tudja elégíteni. Az egyéb bányászati ágazatoknál szintén, pl. a bauxitbányászatnál mind ez ideig kézzel rakodtak az emberek, az egyik legnehezebb fizikai munka volt, mert sáros, nehéz anyag, és sokkal nehezebb a rakodása — mert rátapad a lapátra —, mint a széné. Az üzemek, kezdeményezésünkre két új típusú felrakógépet konstruáltak, amik most vannak kipróbálás alatt, és úgy látszik, hogy mind a kettő nagyszerűen be fog válni, és utána tudjuk már a bauxitbányászatban is a bauxit felrakását gépesíteni.

A villamosenergia-ellátás kérdésével, lassan ugyan, de áttértünk már modernebb erőművek építésére, a 32 megawattos gépegységekről az 50 megawattra. Hála a Szovjetunió segítségének, 1964-től kezdve 150 megawattos legmodernebb gépegységekkel fog a magyar villamosenergia-termelés gazdagodni. (Érthetetlen vita.)... Az erőműveké igen nagy, és a legmodernebb kazánegységet, 520 tonna W/óra teljesítményű olajtüzelésű kazánegységet fog szállítani a Szovjetunió. A többi erőműveknél pedig automatikák alkalmazásával javítjuk az egy megawatt termelésre foglalkoztatott létszám arányát. A tábor országai között Magyarország van ezen a téren a legjobban elmaradva, mert nálunk a legtöbb ember van egy megawatt termelési egységre. A harmadik iparág, a vegyipar. A párt határozata szerint Magyarországon a vegyipar erőteljes fejlődésnek, illetve fejlesztésnek indult. Végre elkezdjük megteremteni olyan műanyagok, műszálak alapanyagainak a termelését, ami mind ez ideig Magyarországon nem volt. Ehhez elsősorban a Szovjetunió nyújtotta a legnagyobb segítséget. Hosszú éveken keresztül idehaza

próbáltunk mi tervezni új gyáregységeket — lásd borsodi, kazincbarcikai vegyikombinát —, ahol igen, igen drága árat fizettünk azért, hogy idehaza terveztük, és nem kértünk a Szovjetuniótól segítséget. Majd később nyugat felé kacsingattunk, és azt állította idehaza a szakemberek zöme, hogy ha modern műanyagipart akarunk ,csak nyugatról szerezhetjük be. Ez év januárjában egy vegyipari delegáció járt a Szovjetunióban, és sikerült megnézni jó néhány modern vegyipari gyárat. Ennek alapján a Szovjetuniótól kértük, tegye lehetővé, hogy ezekből a vegyipari gyárakból mi komplett egységeket kapjunk a magyar vegyipar fejlesztésének az érdekében. A Szovjetunió meghallgatta a mi javaslatunkat, és tényleg komplett gyárberendezéseket szállít az elkövetkezendő ötéves tervben. Olyanokat, amilyenek Magyarországon nem voltak. Pl. polietiléngyár, a tiszapalkonyai vegyikombináthoz a teljes gépegységeket. Meg kell mondani, hogy eddig a hazai tervezésben elköltöttünk kb. 43 milliót, és most szépen rárakhatjuk a tűzre ezt a tervet, mert ehhez a berendezéshez, amit a Szovjetunió szállít, nem tudunk használni egyetlenegy tervet sem. Ez a terv adaptálása kb. egymillió forintba kerül, amiket mi a Szovjetuniótól kapunk, és ezzel meg tudjuk oldani a kérdést. Nem kell kísérletezni. A Szovjetunió szállítja a gázbontó-berendezéseket a kazincbarcikai vegyikombináthoz és a tiszapalkonyaihoz is. A Szovjetuniótól 1958–1965-ig mintegy 12 komplett gyárat kapunk a vegyiparba. Emellett kapunk még két erőművet, kompletten, szürkevasöntődét és még jó néhány olyan segítséget, ami lehetővé teszi az iparunk fejlesztését.

Elég komoly feladat vár ezeknek a gyáraknak az egyik részén a Külkereskedelmi Minisztériumra a magánjogi szerződések megkötésével. Másrészről ránk, hogy olyan, a felfutáshoz szükséges szakgárdát létrehozni, amelyik képes lesz arra, hogy zökkenőmentesen, határidőre, ahogyan a gépek szállítása megtörténik, idehaza az épületeket és a hozzá szükséges alapokat el tudjuk készíteni. Igen komoly előrehaladás történt a vegyipari gyárak tervezésében, illetve felépítésében. Elmaradnak azok a hatalmas, nagy zárt épületek és a berendezéseknek a zöme, mintegy 60%-a kikerül a szabadba. A Szovjetunióban láttunk komoly, egész nagy vegyipari gyárat, ami egy kis emeletes épület, ahol el vannak helyezve a műszerek, szivattyúk és a többi berendezés kint van a szabadban. A magasépítési vonalon a vegyipari gyáraknál mintegy 20–25%-os, de egyes helyeken 35%-os magasépítési volumen megtakarítását tudjuk elérni.

A gyógyszeriparnál mi a három nagy budapesti gyógyszergyár rekonstrukcióját tervezzük. A három gyár rekonstrukciójának befejezése után az 1958. éves termelési értéket figyelembe véve mintegy háromszorosára emelkedik a gyógyszeripar termelése.

Itt sok szó esett az olajról és a földgázról. Jelen pillanatban az olajiparban egy igen erőltetett kutatási irány érvényesül. Berendezéseinknek a zömét kutatásra használjuk fel, és a Szovjetuniótól kapott modern „Uralmas" elnevezésű berendezésekkel olyan fúróteljesítményeket tudtunk már elérni, hogy míg 1957-ben 5250 métert fúrtunk, 1958-ban 7500 métert, s 1959-ben el fogjuk érni a 10 000 méter fúrási teljesítményt egy évben. Ennek eredményeként, bár olajmezőt feltárni még nem sikerült olyan nagyságrendben, mint amilyen a nagylengyeli olajmező, de megvan a remény ahhoz, hogy a tervben szereplő mintegy 5 millió 700 ezer tonnás termelést 1965-re elérjük. Miből következtetünk erre? Jelenleg biztonságosan tudunk termelni 1 millió 200 ezer tonnát, amennyiben a nagylengyeli mezőkön a sűrítő fúrásokat el tudjuk végezni. Kb. 500 ezer tonna az, amit ismeretlen mezők-

ből kell összeszednünk. De ahogyan az ország különböző részein kutatgatunk, megvan a remény arra, hogy ezt az ismeretlen mezőt is meg fogjuk találni. Olajat ugyan kevesebbet találtunk, de gázt valamivel többet.

A gázgazdálkodás kérdésével többen vitatkoztak, illetve felszólaltak a gázkérdésben, többek között a Valkó elvtárs. Meg vagyok arról győződve, hogy a legkényelmesebb tüzelőanyag a földgáz. A legtisztább, a legjobb. De viszont abból a köbméter földgázból, amiből Valkó elvtársék a Martin-kemencében előállítanak x forintot, annak a sokszorosát tudjuk előállítani a vegyiparban, mert a leghasznosabb vegyi alapanyag a szénhidrogén, a földgáz. Ezért Tiszapalkonyán és Kazincbarcikán a nitrogén műtrágyának a tonnáját kb. a jelenlegi önköltségnek a felére tudjuk levinni. Ezért a mi fő célkitűzésünk az, hogy az ország területén fellelhető szénhidrogéneket a tiszapalkonyai második lépcső megépítésére kívánjuk felhasználni, és mindenütt, ahol vegyiüzem van, a szénhidrogének feldolgozása lehetővé válik.

Az irányelvek is foglalkoznak azzal, hogy meg kell teremteni a hazai vegyipari gépgyártást. Itt az irányelvekben kb. 1 milliárd 72 millió forint van előirányozva. A mi számításunk szerint ez az ötéves tervben három, három és fél milliárd. A Kohó- és Gépipari Minisztériummal mi tárgyalgatunk, hogyan tudnánk egy olyan közös előterjesztést vinni a kormány elé, hogy a vegyipari gépgyártást, amely a mi véleményünk szerint az elkövetkezendő 20 esztendőben le lesz terhelve a megteremtett kapacitás [sic!], feltétlenül szükségessé válik, hogy bizonyos gyáregységeket vegyipari gépek, vegyipari felszerelések és vegyipari szerelvények gyártására tudjunk átállítani. Ez annál is inkább fontos, mert mi a baráti országoktól kaphatunk bizonyos vegyipari berendezéseket, de azoknak az elhasználódása folytán a pótlásukról már nekünk kell gondoskodni. Ezért én javaslom, hogy a vegyipari gépgyártás problémáját az irányelvekben egy kicsit sommásabban határozzuk meg.

Egy-két szót az uránbányászat kérdéséről is, mivel a vitában ez itt felmerült. Az uránbányászat területén szépen haladunk előre. Ez évben megkezdtük már a szállításokat ércből, 1962-ben elkészül a vegyiüzem, 1963-ban indul, utána már nem ércet szállítunk el, csak koncentrátumot.

Engedjék meg, elvtársak, hogy egy-két szót szóljak arról, amire nekünk még nagy szükségünk van: a mezőgazdaság felé [sic!]. A mezőgazdaságtól mi igényeljük, sőt kérjük, hogy maximálisan nyújtsanak lehetőséget a gyógynövények termesztéséhez. Itt van nekünk az alkaloida gyárunk [Alkaloida Vegyészeti Gyár], ami mákgubó hiányában képtelen teljesíteni a tervét, és ugyanakkor nem tudjuk az exporttervet megvalósítani csak azért, mert a mákgubónak sem a termelése, sem a begyűjtése nincs megszervezve. Egyik se, mert a termelt mennyiség sem elegendő ehhez. A második a digitálisz[63] levél. Nagy mennyiségű gyógyszert szállíthatnánk, és tudnánk eladni. Nem tudunk sehogy sem megegyezni sem a termelőszövetkezetekkel, sem az állami gazdaságokkal, sem az egyéni parasztokkal, hogy minél több, minél nagyobb mennyiségben termesszenek digitálisz levelet. Ezenkívül még felsorolhatnánk egy jó néhány olyan dolgot, amelyre nekünk szükségünk volna. Próbáljuk egyeztetni az ötéves tervet a Földművelésügyi Minisztériummal, hogy a gyógyszeripar igényeit is elégítsük ki, és ahol több forintot lehet kihozni a mezőgazdaság 1 kat. holdjából, a lehetőség szerint ezért a több forintért próbáljunk erőfeszítéseket tenni.

Trautmann elvtárs felvetette a műanyagokat az építőiparnak. Mi, mielőtt az ötéves terv elkészítéséhez hozzáfogtunk, körlevelet intéztünk minden tárcához, hogy a lehetőség szerint az elképzeléseiket adják meg, mennyi műanyagra volna szükségük a sokoldalú felfejlődés folytán a második ötéves tervben. Ennek alapján terveztünk meg mi két polietilén, illetve két PVC gyárat, hogy a lehetőség szerint ki tudjuk elégíteni az építőanyagiparnak cső- és burkolóanyag igényeit. A polietilén gyárat azért terveztük meg, hogy ki tudjuk elégíteni az élelmiszeripar, a mezőgazdaság, a könnyűipar csomagolóanyag igényeit. Nekem is volna az Építésügyi Minisztérium felé egy kérésem. Itt van a mi hazai pernitünk, a világ legjobb építőanyaga, nemcsak építőelemekre alkalmas, hanem hő- és hangszigetelésre, és ez halogatásba, lassúságba süllyed. Állítom, hogy ez a ráknál vagy a tetűnél lassabban halad előre. Szeretném kérni Trautmann elvtársat, tegye lehetővé, hogy az a kis üzem, amit most már megépítünk — azt is középlejáratú hitelből — (Kádár elvtárs: Még jó, hogy itt találkoztak), azért mondom el, Kádár elvtárs, itt a Központi Bizottság előtt, mert tudom, hogy ez sommásabban és jelentősebben jelentkezik majd a kivitelezésnél.

Amit a Prieszol elvtárs elmondott a tiszapalkonyai szénellátással kapcsolatban, meg kell mondani, elvtársak, hogy a tiszapalkonyai építkezést, amikor 1953-ban elkezdtük, akkor a borsodi szénbányászat ezzel a terheléssel megbirkózni nem tudott, amely terhelés akkor az irányszámokban szerepelt. A fejlesztésre biztosított keretek nem tették lehetővé Borsodnak a gyorsabb fejlesztését. Ha most figyelembe veszem azt, hogy a vasút is lassan kezd leállni a gőzvontatásról, bizonyos mennyiségű lengyel szenet kap, még kevesebb borsodi szenet igényel. Annak alapján fejlesztettük mi fel a mizserfai 3-as telepnek a fejtését Nógrád megyében, hogy azt a hiányt, ami Borsodban jelentkezik, azzal pótolni tudjuk a tiszapalkonyai vagy a borsodi hőerőműben a szénellátást. Közben az történt, hogy a Romániával kötött államközi egyezményben[64] az van, illetve az államközi egyezmény szerint a gáztechnikát kellett bevinni. Az államközi egyezményben az van, hogy milyen mennyiséget kell átvenni 1958. IV. negyedévében, mennyit kell átvenni 1959-ben és az azt követő években. Ellenkező esetben pönálét[65] fizet az üzem. A tiszapalkonyai vegyigyár elkészülése folytán háttérbe szorult, és eltolódott 1964-re. Ennek alapján nekünk a gázt fel kell használni örömmel, mert megtakarítunk energiát, és így más, nagy fogyasztót nem tudtunk rá keresni, mint a tiszapalkonyai hőerőművet és a diósgyőri kohászati üzemeket. Ellenben ez jelentkezni fog 1964-ben, amikor a palkonyai erőműtől elvesszük a földgázt és szénnel fogjuk pótolni. Akkor a Borsodi Trösztnek is nehéz lesz teljesíteni a tervét, és még a mizserfai 3-as telepi szenet is oda kell küldeni. Ezek a kérdések együttes vizsgálatot érdemelnek és kívánnak annak érdekében, hogy nehogy a Monos[66] ott Borsodban telesírje a Prieszol elvtársnak a fülit, hogy becsukja a bányákat, mert nem tudja fenntartani a bánya vágatait. Erre nincs szükség, szépen meg fogjuk tudni oldani, hogy a szenet is el fogjuk helyezni, és minőségileg jobb szenet fognak termelni, mint idáig.

Engedjék meg az elvtársak, hogy egy-két szót szóljak az irányelvekben a nehéziparra vonatkozó számokról. Úgy gondolom, hogy a 8. oldalon az első bekezdésben, ahol arról van szó, hogy több mint kétmillió tonna olajfinomító kapacitást kell az országban létrehozni, hogy itt ne a többet mondjuk, hanem kétmillió tonnát, mert két egymillió tonnás egységről van szó, amelyeknek a megépítése a második ötéves tervben fog elkészülni. Egyik Szőnyben, a másik pedig a Százhalombattai első

egység lesz, ahova még utána a harmadik ötéves tervben két egység jön. Ez kétmillió tonna. A több szót kérem törölni.

A 9. oldalon a második bekezdésben, ahol az van, hogy a nitrogén-műtrágya termelését 1958-hoz viszonyítva 4–5-szörösére kell növelni, és a következő mondatban százezer tonna kapacitásról van szó, ez százezer tonna ammóniára vonatkozik, ezért ez a 20%-os nitrogén-műtrágyára számolva 360 000 tonna. Mivel műtrágyáról van szó, kérem a 360 000 tonnát bevenni.

Ugyanakkor a következő bekezdésben van, hogy a műanyagok gyártásának fokozására 10 000 tonna kapacitású polietilén gyár létesítését kell megkezdeni. Szeretném javasolni, hogy úgy legyen beírva, hogy polietilén gyárat kell létesíteni, kicsit határozottabb legyen a fogalmazás. Ugyanakkor ki szeretném még egészíteni az utolsó előtti, illetve az utolsó bekezdést a vegyiparról, ahol a korszerű gyártási eljárások bevezetésével és új gyár létesítésével kell fokozni a kénsavtermelést. Korszerűsíteni kell a gyógyszergyárakat és a gumigyártó ipart, és utána egy mondatot még: meg kell teremteni a szintetikus műszálgyártó hazai alapanyaggyártást. Ezzel a mondattal szeretném kiegészíteni. Az irányelvekkel messzemenően egyetértek.

BAKONYI SEBESTYÉN ENDRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azzal kell kezdenem, hogy messzemenőleg egyetértek, és szükségesnek tartom, hogy az irányelvek anyaga tartalmilag foglalja magában azokat a gazdasági feladatokat is, amelyek az 1959-es év sikeres befejezését és az 1960-as év feladatait is tartalmazzák. Azért tartom ezt szükségesnek, mert az a véleményem, és az a tapasztalatom, hogy az 1959-es évben is jelentkeznek már különböző problémák, nehézségek, az 1960-as év tervkérdései, tervfeladatai nem könnyű feladatok, nincsen még a zsebünkben, még nagyon sok erőfeszítésre, mozgósításra van szükség ezeknek a feladatoknak a jó teljesítéséhez.

Fock elvtárs elmondott egypár jelenséget, amely már most jelentkezik, bizonyos olyan jelenségeket, amelyeket már ismerünk a régebbi időkből, amelyekkel szemben már időben fel kell vennünk a harcot. Ilyen jelenségek: a túlzott mértékű túlórák, a hajrák — a negyedév végén —, a balesetek növekednek, ilyen jelenséggel találkozunk, hogy egyes területen a minőségben is visszaesés van. Ezek azok a jelenségek, amelyeket az 1956 előtti időkből ismerünk, és időben meg kell tenni az intézkedéseinket. Mi a magunk területén ezeket a kérdéseket alaposan vizsgáljuk, és megfelelő intézkedéseket teszünk. De szükségesnek tartjuk ezzel kapcsolatban a dolgozók összességének a figyelmét felhívni erre, és nagyobb mérvű mozgósítást, hogy nehogy az elbizakodottság legyen úrrá rajtunk, hogy nagyon jól megy az 1959-es terv is, és biztosan az 1960. évi terv is jelentős túlteljesítéssel fog zárulni. Ehhez még nagyon sok kemény munkát kell végezni.

Az ötéves terv irányelveivel kapcsolatosan, azokkal egyetértünk. Azok a feladatok, amelyek ki vannak jelölve a Kohó- és Gépipari Minisztériumra és az eszközök, amelyek ebből a kohó- és gépipar rendelkezésére fognak állni, úgy látszik, reálisak, szolidak. Azonban a feladatok kijelölése és az eszközök megadása még a tervmunkának csak az egyik részét jelenti. Eddig is nagyon kemény tervmunka folyt — mint a Kiss Árpád elvtárs mondta — már hosszú idő óta, azonban azt is világosan kell látni, hogy nemcsak probléma, hogy egy és negyedévvel előtte már határozunk a terv irányelveiben, de nagyon jó is abból a szempontból, hogy az egy és negyedév még nagyon szükséges, hogy az itt megadott feladatokra és eszközökre

a legjobb variánsokat dolgozzuk ki, a leggazdaságosabb megoldásokat. Ebben sok lehetőség és sok tartalék van, ha ezeket alaposan kidolgozzuk.

A kohó- és gépipar nem könnyű iparág, sok oldalról vannak követelmények. Kádár elvtárs megemlítette, hogy nálunk az a hiba, hogy széles területen teljes mértékben kívánunk fejlesztést, illetve beruházást. Ez tényleg így áll, amennyiben az igazgatóságokat és a vállalatokat nézzük. Nehéz harcban vagyunk az igazgatóságokkal és a vállalatokkal, mert ők a saját területüket nézve mindenhol fejleszteni akarnak. Mi, a minisztérium vezetői, a Tervhivatallal kb. egyvonalban vagyunk ebben a kérdésben, hogy a döntő iparágak, a népgazdaság iparpolitikájának megfelelő iparágak koncentrált fejlesztését szolgálják a beruházások. Meg kell mondani, hogy nemcsak a mi tömegeinktől van tömegnyomás, hogy mindent fejlesszünk, hanem azt lehet mondani, hogy a népgazdaság széles rétegeitől. Itt most a Központi Bizottság ülésén megemlítette egypár elvtárs a mivelünk kapcsolatos követelményeket. Szurdi és Trautmann elvtárs beszélt, hogy mi nem akarjuk az építőipari gépeket gyártani. Czottner elvtárs mondta, hogy a vegyipari gépeket kiemelten kell az irányelvekben szerepeltetni. Nagy elvtársnő még nem beszélt, de ha beszélni fog, akkor valószínűleg a textilipari gépeket fogja megemlíteni. (Nagy elvtársnő. Nem.) Nem említi? Akkor jó. Végh[67] elvtársnak az a véleménye, hogy amilyen nagy textiliparunk van, nem lehetünk meg textil-gépipar nélkül. Ezekről a nagy igényekről nekünk az a véleményünk, hogy a KGST vonalán való szakosításban keményen akarunk afelé menni, hogy szűkítsük a gépesítést és ne bővítsük, mert így nem tudjuk koncentrálni az erőket. Nem értek egyet azzal, hogy mi az építőipari gépekre általában ráálljunk. Nincs értelme, hogy 5 vagy 10 exkavátort gyártsunk egy évben, mert ezt a Szovjetunió ezrével gyártja, és máshol is nagy mennyiségben gyártják és a harmadáért, mint mi. Azonkívül a kapacitásunkkal, ami van, ha át akarjuk alakítani a struktúrát, elképzelhetetlen úgy, hogy minden jelenlegi gyártásunkra ráemelve a helyes irányokat ennyit termeljünk, többet, ugyanakkor a jelenlegi gyártási struktúrákat is kell csökkenteni, szűkíteni azon a területen, ahol nem gazdaságos, azon a területen, ahol a baráti országokkal a kapcsolatok révén külkereskedelmileg is kedvezően tudjuk importálni. Rá kell arra is mutatni, hogy éppen az a politika, amelyben mindent akartunk gyártani, vezetett oda, hogy ez külkereskedelmi politikánkat is nehezítette. Vezetett oda, hogy a baráti országokkal szemben nem léptünk fel sohasem gépigénnyel, s végül azt mondták ezek az országok, hogy végeredményben mi mindig csak nyersanyagot akarunk és gépeket nem, és csak gépeket akarunk eladni. Ezt nem lehet tovább követni, és a szakosítás területén nemzetközi vonalon nekünk is példaadónak kell lenni, egyes profilokról lemondani annak érdekében, hogy a másik profilokban gazdaságosabban, nagyobb szériában tudjunk termelni. Nem tudunk minden igényt kielégíteni. Egyes kiemelt iparágakat kell fejleszteni, és erre koncentrálni a szellemi erőt is, és erre kell koncentrálni az anyagi erőt is. Külön hangsúlyozom a szellemi erőt azért is, mert a technika mai színvonalán ahhoz, hogy valamely iparágban mi számottevően exportálni tudjunk, a hazai ipart korszerűen kielégíteni, nem lehet, hogy egypár géppel foglalkozzunk. Az iparág az komplett, az egészet, azt a komplett részt kell fejleszteni, mert különben a technológiával nem tudunk foglalkozni, nem tudjuk megfelelőképpen fejleszteni. Ezért sem szabad minden vonalon a gépipart fejleszteni, mert különben a szellemi koncentrációt nem tudjuk végrehajtani.

Mint mondottam, nem könnyű iparág a kohó- és gépipar. A feladatokért, amiket kaptunk, érezzük a felelősséget, a kohó- és gépipar kommunistái nagy felelősséget éreznek a feladatok végrehajtásáért. Az irányelvekben szerepel, hogy a fajlagos hengereltáru szükségletet 15%-kal kell csökkenteni. Ez komoly, nagy feladat, és ezt csak egyszerű anyagtakarékossággal nem lehet elérni, ehhez szükséges a struktúrának, az ipar szerkezetének az átalakítása. Azonban ez összefügg a másik kérdéssel, a termelékenység kérdésével. Ugyanis a termelékenység azt mutatja ki, hogy bizonyos értéket mennyi munka ráfordításával állítunk elő. Hogyha az ipari struktúra eltolódik abba az irányba, hogy kevesebb anyagból több értéket állítsunk elő, akkor több munka kell ahhoz, ez pedig a termelékenységre negatívan hat ki. Ezért nagyon kemény feladatnak látszik az, amit Fock elvtárs itt megjelölt, hogy míg a 10 év átlagában a termelésfokozás egyharmadát állítottuk elő termelékenység révén, most pedig ebben az ötéves tervben kétharmadát kell elérni. Ez egy nagy ugrás, amellett, hogy ugyanakkor a fajlagos anyagfelhasználást struktúraátalakítás segítségével is 15%-kal kell emelni. Ennek a lehetőségnek az alapos vizsgálatát szükségesnek tartjuk a mi területünkön a tervezés további periódusában. Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy nagy tartalékok vannak a mi iparágunkban úgy a kohászati, mint a gépiparban. Mi úgy látjuk, hogy a munkánknak a súlypontja itt van a gépiparban, elsősorban a technológiai fejlődésünk teljes komplex megjavításának a kérdése. Ezért erre dolgoztunk ki egy részletes tervet, és már 1960-ban szeretnénk olyan lépéseket tenni, amelyek megalapozzák az ötéves tervben a technológiai fejlődésünknek nagymértékű emelését.

Itt meg kell említeni azt is, hogy arra vettünk irányt, hogy döntő mértékben rekonstruáljuk gépparkunkat az ötéves terv folyamán. Ez a rekonstrukció nemcsak egyszerűen a géppark kicserélését jelenti, hanem a meglévő gépparknak olyan technológiai eszközökkel, szerszámokkal, készülékekkel, kiegészítő eszközökkel való ellátását, amely magasabb fokú technológiát tesz lehetővé. Ugyanakkor megállapítottuk, hogy a géppark-korszerűsítésre jelentős mértékben fel lehet és fel kell használni a felújításokra rendelkezésre álló összegeket. Ugyanis, jelenleg mi nagyon sokat költünk a tmk-szervezeten keresztül olyan gépeknek a megjavítására, amelyek költségén új gépekkel korszerű technológiát tudunk bevezetni, és ez a korszerű technológia nemcsak az önköltséget csökkenti, hanem lehetőséget ad arra, hogy az építkezési beruházásokat is csökkentsük. Egypár példán bebizonyítottuk vállalatainknak, hogy két korszerű gép beállításával öt másik gépnek a helye szabadul fel, és ha így dolgozunk, sok épületet tudunk megtakarítani. Éppen ezért terveinkben a beruházási összegből a produktív területünket csak 30%-kal kívánjuk növelni ugyanakkor, amikor a termelést 205%-ra, a gépiparnak több mint duplájára tervezzük. Ezzel akarjuk kifejezésre juttatni, hogy a termelésemelkedést elsősorban a korszerű technológiával, a korszerű gépekkel hozzuk létre.

Végül még egy ponthoz szeretnék szólni. Varró elvtárs felszólalásában említette, hogy a bizalmatlanság a minisztérium és a vállalatok között még fennáll, sőt úgy említette, mintha a most kiadott, az erre az évre kiadott prémiumrendszer ezt aláhúzná. Úgy gondolom, mivel nemrég került ki ez, Varró elvtárs valószínűleg még nem tanulmányozta megfelelőképpen, mert itt teljes ellentét van. Ebben a rendszerben éppen az a cél, hogy a bizalmatlanság a minimum legyen, nem mondom, semmi sem, mert az sohasem lehetséges, de a minimum legyen. Csak egy példát. Éppen nem a laza tervezésre, hanem az optimális, reális tervezésre mozgósít, de a vezetők azok, akik a legjobban vannak a tervezésben érdekelve, az igazga-

tók, főmérnökök, tervosztályvezetők, a műszaki osztályok vezetői – ezeknek a prémiumát úgy állapítottuk meg, hogy az elért eredményt, ha helyesen tervezték be, akkor a dupláját kapják, mint hogyha nem tervezték volna be. Tehát, ha elértek egy eredményt, mondjuk 1%-os önköltségcsökkentést, azért kap prémiumot, mondjuk 1000 forintot, hogyha azt be is tervezte, akkor 2000 forintot kap. Tehát arra ösztönözzük, hogy megtervezzék, feszítetten megtervezzék a gazdasági eredményeket. Tehát valamiképpen félreértették Varró elvtársék ezt a tervezetet. A másik jellemzője pedig az, hogy megállapítottuk, hogy a prémiumrendszerünk, ami eddig nem volt eléggé ösztönzött [sic!] a műszaki fejlesztésre, most a prémiumrendszernek jelentősebb részét a műszaki fejlesztés ösztönzésére használjuk fel, ugyanis hamis tény, hogy ma a vezetők, az igazgatók már a nyereségrészesedés révén, nem a saját nyereségrészesedése révén, hanem a dolgozók nyereségrészesedése révén erkölcsileg komoly nyomás alatt vannak a gazdasági termelés felé, a műszaki fejlesztés felé ilyen nyomás nem érvényesül olyan mértékben. Ezért a műszaki fejlesztés érdekében prémium rendszerünket erősebben ennek az irányába eltoltuk.

Még egy kérdést, a Kiss Árpád elvtárs felvetette a tartós fogyasztási cikkek árának, önköltségének kérdését. Tisztelt Központi Bizottság! Ez nekünk nagy problémánk. Ez kezd egy kicsit tyúk-tojás problémája lenni. Ugyanis, mi az önköltséget jelentős mértékben, tehát olyan mértékben, ami megváltoztatja a forgalmi adó bevételt, csak akkor tudunk elérni [sic!], ha a szériaszám jelentősen felmegy. Ebben az évben a Belkereskedelmi Minisztériummal, Tausz[68] elvtársékkal verekedtünk, hogy hűtőszekrényben 90 darabot rendeljenek meg. Tausz elvtársnak van valami igaza, hogy addig, amíg ilyen magas az ára, addig nem látnak elég elhelyezési lehetőséget, nem tudunk eleget gyártani, nem tudunk lemenni az árával. Így vagyunk mi a tyúk és tojás kérdésével, mert nem tudunk elindulni, hogy hol váljunk el, mert emellett a szériaszám mellett jelentős mértékben nem tudunk ezeknek a cikkeknek az árával lemenni, lehet 10–15%-kal, de ennél sokkal többel kellene lemenni az önköltségével, hogy az ár megfelelő legyen. Éppen ezért is kezdeményeztük a gépipari állandó bizottságnál, és csütörtökön most Prágában tárgyalva is lett[69] az a magyar javaslat, hogy a belső fogyasztási cikkekben is egy bizonyos szakosítás történjen meg, ami lehetővé teszi a szériaszámoknak a növelését és ezen keresztül az önköltség csökkentését is.

KISHÁZI ÖDÖN[70] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az irányelvekkel — minthogy minisztériumi vonalon megvizsgáltuk a munkaügyi kérdések tekintetében — egyetértünk, szerintünk is megfelel azoknak a céloknak az elérésére, amelyet a párt, a kormány célul tűzött ki.

Néhány megjegyzést szeretnék fűzni, amelyek szerintünk feltétlen figyelembe veendők az elkövetkezendő időkben.

A bérek tekintetében lényeges haladást értünk el a három esztendő alatt a helyes béarányok irányában, és mondhatjuk, hogy ez idő szerint a munkásság vonalán, kivéve a tanácsi építőipart, komolyabb bérfeszültség nincsen. egyes kisebb csoportoknál, kategóriáknál előfordulhat, de általában nincs feszültség. A legnagyobb feszültség ez idő szerint az alkalmazotti vonalon, ezen belül a közalkalmazotti vonalon van, azon belül is a tanácsi szerveknél, ahol igen nehéz és komoly a helyzet. A párt erre már felfigyelt, és ezzel kapcsolatosan készülnek is bizonyos számítások. Meg kell itt említeni, hogy ilyen részproblémák vannak pl. a vasútnál is, ahol egy közepes állomás főnöke a havi 270 órájával, ha 210-re átszámítjuk,

1500 Ft-ot keres havonta. Az állomás-felvigyázó vagy -irányító még nehezebb helyzetben van, az nem éri el a segédmunkás keresetét sem. Ilyen rétegeknél javítások és módosítások szükségesek. De itt nem a bér tekintetében, hanem inkább a munkaidő tekintetében kell majd változtatni és javítani, mert a 270, az irányítóknál 240 óra, az ma már sok, magas, túlhaladott álláspont. Itt még meg szeretném említeni, hogy a közalkalmazottakon túl, a felsőoktatásnál is igen komoly feszültség van. Az a körülmény, hogy üzemekből kerültek át a felsőoktatásban dolgozók, ezt a feszültséget még nagyobbá teszi, mert gyakran előfordul, hogy két oktató között 1000 Ft-os havi különbözet is van. Ez nem jó, annál is inkább, mert az újonnan bekerülő mérnök, aki egy kiváló üzemi ember, még olyan rutinnal nem rendelkezik, mint az a másik előadó, aki már 5–10 éve ott van az egyetemnek, ennek dacára 1000 Ft-tal többet keres. Ezen a téren nagyon gyorsan kellene valami változást elérni, segítséget nyújtani.

A másik kérdés, amiről szólni szeretnék, a munkaerő kérdése. A jelenleg elkészített munkaerőmérleg értelmében a kereső népesség létszáma mintegy 420 ezerrel emelkedik. Az ötéves terven belül 200 ezer új munkahely van betervezve. Ha figyelembe vesszük a különböző lemorzsolódásokat, akkor is mintegy 60–70 ezer olyan kereső marad szabadon az ötéves terven belül, akiknek az elhelyezéséről gondoskodnunk kell. Ez a 60–70 ezer ember túlnyomórészt nőkből és fiatalkorúakból kerül ki. Nagyon pártolni tudnám azt a felvetett kérdést, amit Kossa elvtárs érintett a munkaerő elhelyezésével kapcsolatban, különösen vidéki viszonylatban. Pl. Vác, Szolnok, Borsod megyék sorra kérik, hogy rendeljük el az ő területükre a kötelező munkaközvetítést. Olyan nehéz ott a helyzet. Az elvtársak részéről, a pártbizottságok is kérik, nemcsak [a] tanácsok. Szeretnének ezen valamit változtatni. Nagyon helyes a pártnak és a kormánynak az az intenciója, hogy újabb ipari létesítményeket csak végső esetben enged a fővárosban, s azokat vidékre igyekszik elhelyezni.

Az irányelvekben szerepel, elvtársak, a nyugdíjkérdés és a családi pótlék kérdése is. Szerintem helyes, ha ez továbbra is bent marad az irányelvben, mert van egy igen erős nyomás ezen a téren különböző rétegek részéről, akik figyelik ennek alakulását. Meg kell mondanom, hogy bár a korábbi 454 Ft-os átlagot most 596 Ft-os átlagra emeltük fel a saját jogú nyugdíjasoknál és 311 Ft-ra az özvegyeknél, a korábbi 210 Ft-ról. Ez ugyan lényeges előrehaladás. Ennek ellenére az a véleményem, elvtársak, ha mi itt nem kísérjük ezt figyelemmel, ha nem gondolunk ennek alakulására, akkor könnyen abba a helyzetbe jutunk, amibe évek hosszú során eljutottunk, hogy két nyugdíjas között olyan óriási különbség lesz nyugdíj összegben, amit nehéz lesz később áthidalni. Nézem, elvtársak, 26–29%-os életszínvonalemelést tervezünk. Ez nagyobbrészt bérben fog kifejezésre jutni és ha figyelembe veszem a hároméves tervnek mintegy 9%-os életszínvonal-emelését, akkor azt lehet mondani, hogy mintegy 38%-os életszínvonal emelkedéssel kell számolnunk a 8 esztendő nyomán. Ha ennek egyharmadát vesszük csak bérként, akkor máris 8 esztendő alatt az egyik nyugdíjas és a másik között egyharmados csökkenés, illetve emelkedés lép fel. A későbbi időkben ez folytatódik. Azért én nagyon helyeslem azt, elvtársak, hogy az irányelvek között legyen ez a kérdés, mert ez megnyugtatná általában a dolgozókat a tekintetben, hogy a párt, a kormány, a szakszervezetek nézik ezt a kérdést, és a szükségnek és a népgazdasági lehetőségeknek megfelelően rendezni is fogják.

A családi pótlék kérdésével én szeretném felvetni, hogy történt itt egy nagyon komoly rendezés. Az évi 700 milliós költség 1200 millióra megy most fel évente. A párt és a kormány intézkedése nyomán a 3 gyermektől felfelé gyerekenként 120 Ft havi családi pótlék folyósítható. Azonban most felmerül az a kérdés, hogy ez idő szerint egy gyerek után semmilyen családi pótlékot nem fizetünk, két gyermek esetén is egész minimálisat, 75 Ft-ot adunk, és ha véletlenül a kettő közül egyik már nagykorú lesz, a másik után sem kap a család. Ezt igen széles körben sérelmezték, s azt hiszem, a népgazdasági lehetőségek ezt megengedik, erre is gondolnunk kell a következő időben, hogy itt valami rendezés történjék. Nagyon jó hatással volt az, hogy az intézkedés nyomán az egyedülálló anyák, akik egyedül nevelik gyermeküket, már az egy gyermek után is a 90 Ft-os családi pótlékot kapják, és amennyiben két gyermekük van, gyerekenként 120 Ft-ot kapnak. Ugyancsak ezt kapják, amennyiben a gyerekek betegek lennének a családban, még akkor is, ha az anya nem egyedül nevelné.

Összegezve tehát, elvtársak, a munkaügyi vonalon a különböző problémákat, megmondhatjuk minden elfogultság nélkül, hogy az az irány és azok az intézkedések, amelyek történtek az utolsó három esztendőben, a munkásság körében, de általában a dolgozók körében megnyugvást keltettek. Bérfeszültségek egész minimális mértékben fordulnak csak elő. A gyárakban alapjában megváltozott a termelés, megváltozott a munkásnak a viszonya a gyárakhoz. A gyár maga határozza meg, hogy milyen bérkörülmények között akar dolgoztatni, és a teljesítménybéreknél is, amely az ellenforradalom után nagyon szét volt dúlva, ma már rendezettnek mondható a helyzet. Ez idő szerint a dolgozóknak mintegy 52–54%-a teljesítménybérben dolgozik. A teljesítménybér nem darabszámos mindenütt, ez kombinált, különböző bérrendszerekben folyik. A nyugdíjkérdést is általános megnyugvással vették a dolgozók. Lényeges előrehaladás történt. Igaz, elvtársak, hogy a fél évet kivetítve, a múlt évi egész évi kiadáshoz viszonyítva mintegy 720 millió kiadás mutatkozik a nyugdíj vonalán, ebben azonban benne van a nyugdíjemelés költsége is. Az, hogy kivettük a legnagyobb nyugtalanságra okot adót, hogy 10 év után ugyanolyan nyugdíjat folyósítunk, mint 30 év után, ez a változás a dolgozók igazságérzetét megnyugtatta, s ma ebben a tekintetben súlyosabb feszültség nincs. A minimális özvegyi nyugdíj 250 Ft, elég alacsony. Meg kell mondani, hogy ezt olyan özvegyek is kapják, akiknek férjük 25–30 esztendőt is dolgozott. Ha lesz erre lehetőségünk, a népgazdaság megengedi, meg vagyok győződve, meg is fogjuk találni annak a módját, hogy ezekben a kategóriákon is javítsunk. Mindent összevetve, elvtársak, tapasztalatunk az, hogy a minisztériumokban jól alkalmazzák a különböző bérrendszereket, bérfeszültség igen ritkán fordul elő, és a termelés, azoknak az intézkedéseknek nyomán, amelyeket a párt, a kormány tett, és a szakszervezetek munkája nyomán lényegesen jobb lett, megjavult a helyzet. Reméljük, elvtársak, hogy ez a javulás tovább fog tartani azoknak az intézkedéseknek nyomán, amelyeket itt az ötéves tervben a párt javasol felvenni és elfogadni.

KISS KÁROLY elvtárs: Nagy Józsefné elvtársnő és utána még Trautmann elvtárs kért egypár szót.

NAGY JÓZSEFNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Nagy szavak hangoztatása nélkül, úgy érzem, feltétlen meg kell említeni azt a tényt, azon túl is, amit már itt több elvtárs előttem elmondott, hogy a Központi Bizottság ebben az időben tárgyalja a második ötéves terv irányelveit, nem kevesebbet jelent véleményem szerint, mint hogy a tervnek a gyakorlati életben való végrehajtását elősegít-

jük. Ezt azért mondom, mert a népgazdaság egészére vonatkoznak a keretszámok. Az előző években mi, akik a Tervhivatalban dolgoztunk[71] és a gazdasági élet különböző területén, tudjuk, hogy az elmúlt időben a Központi Bizottság foglalkozott a terv időszaka előtt tervkérdésekkel, de sajnos, mindig csak egy-egy kiragadott iparágról volt szó. A tervező apparátus olyan helyzet elé volt állítva, hogy el voltak fogadva tervek különböző iparágakra, és amikor az egészet összetettük, sohse sikerült, mert a népgazdaság egésze nem jött ki. Az elképzelések, amiket papírra rögzítettünk — hogy kinek, mit adunk el, honnét, mit vásárolunk — a gyakorlati életben nem realizálódott, mert két kapura ment a játék: nem sikerült mindig abban a relációban értékesíteni és beszerezni. A különböző és nagyon gyakori tervmódosítások akadályozták sokszor a munkát, már a tervkészítés időszakában. Amikor el volt fogadva a terv, innen hazamenve már elkezdtük a módosítást. Véleményem szerint, elvtársak, pillanatnyilag nem is tudjuk ennek a jelentőségét felfogni. Ha még hozzáveszem, hogy azt is sikerült ebben az előirányzatban realizálni, amit mindig mondtunk — a gyakorlati életben sajnos nem tudtunk megvalósítani —, hogy nincs tervgazdálkodás tartalék nélkül. Az a tény, hogy egy milliárd 400 millió van előirányozva csak a beruházásnál tartalékként, és ha hozzáveszem még azt, hogy az előirányzatok úgy kerültek elfogadásra a különböző minisztériumokban folytatott tárgyalásnál, hogy gazdaságossági számításokat kellett produkálni, hogy ezt, meg ezt azért kérjük, mert ez ennyit hoz a népgazdaságnak, ez hallatlan jelentőségű. Én azt mondom, hogy ez a tény megadja a lehetőségét annak, hogy ha mi pillanatnyi ismeretek alapján azt is mondjuk, hogy ebben, meg ebben az iparágban vagy népgazdasági ágban feszültség van — vagy ahogy most újabb szóval fejezzük ki — „púp van", 61-ben, 62-ben; az a tény, hogy el lesz ma fogadva az irányelv — és a tervező apparátusnak, a gazdasági szerveknek ez már kötelező utasítás —, meg tudjuk teremteni annak a feltételét, hogy a gyakorlati életben a módszereket és tartalékokat helyesen felhasználjuk és a végrehajtását biztosítsuk.

Egy-két javaslatom lenne, nagyon röviden. A felhalmozáson belül véleményem szerint meg kellene vizsgálni, hogy a forgóalapokra történt előírás helyes-e, mert nagyon kevésnek látszik, feltűnően kevésnek látszik 1958-hoz viszonyítva.

Javasolnám megvizsgálni másodszor, hogy a bázis, amihez viszonyítunk, nem mindig egyforma. 1958-at alkalmazzuk pl. a részanyag számítás első oldalán, amikor az életszínvonal előírását határozzuk meg, az iparágakban ez változik. Egyik helyen 1960, másik helyen ismét 1958 a bázis. Úgy érzem, helyesebb lenne, miután a minisztériumokban mindenhol megvan az 1958-as bázis, a számítást a második ötéves tervnél, ezt fogadjuk el, egy nyelven beszéljünk. Ne legyen két vagy három bázis, és nehogy valaki azt mondja, hogy ez valami tudatosság. Véleményem szerint nincs itt semmi szándékosság, de jobb, ha a bázis egy időszakhoz van viszonyítva. (Kádár elvtárs közbeszólását nem érteni.) De ez van, Kádár elvtárs, a többi iparágnál így van, hogy a hároméves tervet teszik várhatóvá, és ehhez számítják a felfutást. Azért mondom, hogy 1958, ez az, amelyik már biztos, tényszám lehet.

A harmadik javaslatom az lenne — csatlakoznék Czottner elvtárs javaslatához —, hogy a mezőgazdasági fejezetben kérném, ha volna rá mód és lehetőség, az ipari nyersanyagbázis nagyobb fejlesztését kicsit részletesebben, politikailag is megmagyarázni egy szakaszban. Czottner elvtárs beszélt a különböző vegyipari alapanyagú növényekről. Nekem nagy örömömre szolgált, hogy a juhelőirányzat az átlagos állatállományon belül nagyobb mértékű, mint a sertés és a marha. De, elvtársak,

ha figyelembe vesszük, hogy még mindig az összfelhasználásnak 52%-át kapitalista országból szerezzük be nagyon kemény devizáért — és azért sok textilt kell adni, hogy ezt a devizát előteremtsük —, véleményem szerint minden lehetősége megvan, hogy itthon állítsuk elő a gyapjú legnagyobb részét, és nagyon keveset kellene csak merinó gyapjúra adni, mert a keresztezések sikerültek, és nagyon jó minőségű gyapjút tudunk előállítani. S ha még azt is figyelembe veszem, hogy nagyon igénytelen állat a juh, és olyan területeket lehet felhasználni a tenyésztéshez, amin nem lehet kulturált növényt [sic!] termeszteni. Évek múlva, amikor a közhangulat is meglesz, és a juhokat, különösen a tenyészállatokat, szüretnél nem fogják paprikásnak megfőzni, biztos, hogy az állatállomány növekedése meglesz.

Elvtársak, nagyon komoly problémát jelent a selyemipar nyersanyagszükségletének megteremtése. Azelőtt Magyarországon családok éltek abból, hogy selyemhernyó-tenyésztéssel foglalkoztak. Jó árat fizetünk érte, de ma már nem szívesen csinálják, mert piszkos munka, mert faleveleket kell hozzá szedni, holott ténylegesen a fiatalkorúakat, a gyerekeket lehetne ezzel foglalkoztatni. A beváltási ár jó, de sajnos nem megy, és nekünk ezt kapitalista relációból, meg baráti országokból kell beszerezni. Megyünk a bolgár elvtársakhoz, ott meg tudják oldani, hogy selyemhernyót tenyésszenek, nekünk meg el kell menni Kínába, meg Bulgáriába, meg kapitalista országba, mert évről évre csökken, annak ellenére, hogy a felvásárlási ár véleményem szerint megfelelő.

Ugyanez vonatkozik pl. az erdőtelepítésekre. Gódor elvtárs beszélt arról, hogy szalma kell a cellulózgyártáshoz. Mi elsősorban nem búzaszalmára és gabonaszalmára tervezzük a felfutást, hanem rizsszalmára, amit nem lehet alomszalmának felhasználni. Ez kevés, és nagyon kellene pl. a fűzvessző-telepítéssel, nádtelepítéssel és erdőtelepítéssel foglalkozni, mert ez megint komoly hazai nyersanyagbázis biztosítása lenne. Nemcsak a papíripar, hanem a bútoripar nyersanyagbázisának megteremtéséről is szó van.

A len [és a] kender termelésről, ami — meg kell mondani itt, a Központi Bizottság előtt — nagy örömünkre szolgált ebben az évben. Nagyon féltünk, hogy a termelőszövetkezetek nagyarányú fejlesztésével csökkenni fog a len [és a] kendertermelés. Az összes szerződéses vetésterületet elvállalták az újonnan alakult termelőszövetkezetek, és nemcsak hogy a 100%-ot leszerződték, hanem még 15%-kal többet is vállaltak. Ez nagyon komoly tény, mert érzik annak a jelentőségét, hogy ezekre a növényekre is rá kell menni [sic!], és ez a foglalkoztatottságot is tudja biztosítani a mezőgazdaságban. Ha lehetséges lenne, javasolnám, hogy az ipar hazai nyersanyagbázisára egy-két szakaszban térjünk ki.

Szurdi elvtárs beszélt arról, hogy a termelési profilok helyes elosztására figyelmet kellene fordítani. A példához, amit felhozott, nagyon röviden csak annyit, hogy ebben az esetben, amit Szurdi elvtárs javasol, a Tervhivatal mondta meg, hova, milyen gép legyen és milyen profil. A fóliagépről van szó. Ez az ipari kiállításon volt, egy nyugati cég állította ki, s a Tervhivatal döntötte el, hogy ezt nem a vegyipar, nem a kohó- és gépipar — mert ők is kérték —, hanem a könnyűipar kapta meg. Az elvtársak látják, hogy mosott szőlőt árusítanak, ezeket a csomagolóanyagokat, az egész vékony fóliákat gyártjuk rajta. De helyes, elvileg én teljes egészében egyet tudok érteni Szurdi elvtárs felvetésével, mert nagyon sok olyan tény van, ahol a profilnál áttörés van. Nálam is van olyan profil, ami Czottner elvtársnál, a vegyipar területén megtalálható. Pl. a győri műbőrgyár fejlesztését most megterveztük. A nehéziparban is folyik tervezés. Ott megtervezik a Rugy-

gyantagyárban a fejlesztést ugyanarra a profilra. Ők is kérik hozzá a beruházást. Ezeket kellene, hogy a Tervhivatal egyértelműen elrendezze, hova tartozik ez a profil, kinek kell a beruházási összeget, a szakembereket stb. biztosítani. Ugyanez vonatkozik a Nagytétényi Gumigyárra. A Nagytétényi Gumigyár gyártja a gazdacsizmákat, a gumicsizmákat. Azt mondták valamikor, hogy ez a profil a könnyűiparé, a nehézipar mást fog gyártani. A Tisza Cipőgyárban elkezdtük az intézkedést, folyik a beruházás, és most a Nagytétényi Gumigyár azt mondja: nem, ez nagyon gazdaságos, ez jövedelmező. Ő erről nem akar lemondani, de valakinek igazságot kell szolgáltatni olyan értelemben, hogy egyértelmű legyen, vagy fejleszthetem a Tisza Cipőgyárat, vagy azt mondják, ez a vegyiparé, és nekem ehhez semmi közöm. Ilyen vonatkozásban kellene egyértelmű állásfoglalásnak történni.

Nemcsak a Tervhivatalnak van itt, véleményem szerint, nagyon nagy feladata, hanem — most, az új termelői árrendszer bevezetése után nagymértékben kitűnik, nálunk, a könnyűiparnál van tapasztalat erre — a minisztériumoknak is nagymértékben figyelembe kell venni, hogy a következő időben egy iparágon belül milyen vállalatnak milyen profilt ad. Kiderült, az első féléves tényszámok vizsgálata alapján, hogy ugyanazt a férfiöltönyt gyártja a Vörös Október Férfiruhagyár és a Szegedi Ruhagyár is. A Szegedi Ruhagyár 3 és fél százalékkal nagyobb önköltséggel állítja elő, amiért ugyanazt a forintot kapja az állam – mert diktált az árrendszer vagy a fogyasztási árrendszer fix. Ezt feltétlen figyelembe kell venni. Ha már valahol egyszer Magyarországon elő tudják állítani azt az öltönyt olcsóbban, oda kell adni, és azt kell mondani, hogy a Vörös Október Férfiruhagyárnak kell ezt termelni, és Szegednek majd adunk valami mást. De tudnék erre sok konkrét példát felsorolni, és ezt fő feladatnak tartjuk, mint tartalékot.

Vita van most az önköltségnél, a termelékenységi számoknál. De ha ilyen lehetőségeket felhasználunk, és intézkedéseket teszünk, akkor biztos, hogy a tervkészítés időszaka alatt meg tudjuk teremteni a feltételt.

Javasolnám, hogy az időalap[72] csökkentéséről feltétlen legyen szó az irányelvekben. Mire gondolok? Olyan értelemben, hogy a feltételt teremtsék meg az egyes iparágak a műszaki fejlesztéssel, a termelékenység növelésével, újítások, jó módszerek, ésszerűsítések elterjesztésével. Egy csomó szervezeti intézkedést lehet tenni annak érdekében, hogy elérjük, vagy legalább kilátásba helyezzük — ha előbb nem, de a második ötéves terv végére — a lehetőségét az időalap csökkentésének. Mire gondolok? Nagyon nagy probléma a nők foglalkoztatottsága. Nincs itt a teremben egyetlen egy olyan megyei titkár, aki már engem fel ne keresett volna személyesen, hogy létesítsünk könnyűipari üzemet. Hát mondanom sem kell, hogy erre semmiféle mód és lehetőség és — véleményem szerint — szükség sincs. Elmondom az elvtársaknak — nem fognak velem minden vonatkozásban egyetérteni —, de úgy érzem, nem szabad a köztudatba bevinni, hogy Magyarországon egyik megyében 5000, a másikban 10 000 munkanélküli van. A legkülönbözőbb számokról — már olyan is van, ahol 30 000, sőt 40 000 munkanélküliről — beszélnek. Véleményem szerint ennek a negyedrésze, talán még annyi sem, aki a szó szoros értelemben munkanélküli jön számításba [sic!]. Ennek egynek se kenyérre kell a kereset, hanem kalácsra. Mert amikor mi azt mondjuk, hogy nem az általad elképzelt munkahelyen kapsz munkát, hanem elmehetsz virágot ültetni és kaphatsz 45 forintot egy napra, akkor azt mondják: jaj, attól piszkos lesz a kezem. Én csak varrógép mellett szeretnék ülni. Konkrét példát mondok: Sztálinvárosban mi építettünk 3 könnyűipari üzemet. Ott most már 1600 nőt tudunk foglalkoztatni. De

még mindig sírtak az elvtársak, hogy nagyon nehéz, még valamit csináljunk. S az egyik nap, amikor a munkaerő-közvetítésnél megnéztük, akik jelentkeznek, azt a megállapodást kötöttük pártszervekkel, tanácsszervekkel, hogy ha akárhány olyan ember van, aki jelentkezik munkát kérni, akinek kenyérre kell, aki családfenntartó, én ott rögtön megadom, hogy felvegyék az üzembe munkásnak. Harmincöten voltak, akik munkát kértek. A 35 között egy sem volt ilyen, és amikor azt mondták, hogy a kertészeti vállalat 15 munkást kér 45 forintért naponta virágültetéshez, gereblyézéshez, földhordáshoz, akkor — így, ahogy mondom, elvtársak — egyetlen egy sem jelentkezett. Azt kell mondanom: itt már nem arról van szó, hogy nem tud mit enni. Elmondtam nekik, hogy ugyanazért a forintért, amit ott kap, vagy a mezőgazdaságban, vagy az építőiparban kap, azért is ugyanúgy adnak a boltban nejlonzoknit, meg körömcipőt. Hát miért nem megy el oda dolgozni? Miért csak oda, amit maga elképzel magának. Azt mondja: megvan a megélhetési lehetőségem, mert dolgozik az apám, dolgozik a bátyám.

Itt van az, amit Kádár elvtárs mondott – és ez az utolsó dolog, amire ki szeretnék térni. Volt arról szó — Fock elvtárs érintette, és Kádár elvtárs is kitért rá, és helyeslem —, hogy bekerüljön az irányelvekbe, hogy a gazdasági vezetésnél még mindig van hiba, és van olyan törekvés is, hogy bizonyos központosítás legyen. De meg kell mondani, elvtársak, hogy nálunk, amikor 1957-ben bevezettük az új tervezési rendszert, felém a párt és a kormány azt mondta, hogy ilyen termelési érték, ennyi forint béralappal. Én ezt már nem bontom le a vállalatok felé, hanem azt mondjuk: kérem, naturális mutatókban ennyi pár cipő, ennyi ruha stb., és kap hozzá ennyi bért. Igen ám, mi a létszámot nem mondjuk meg, de az ellenőrzés során kiderül, hogy a termelékenységi szám — ami a minisztériumnak elő van írva, az önköltség szintén elő van írva — egyes vállalat vonatkozásában nem nő, az önköltség viszont nő, és ugyanakkor a létszám is. És mikor mi ellenőrzünk, az élő, meg a holtmunka arányát együttesen nézzük, ott, ahol az ellenőrzés azt mutatja, és be tudják bizonyítani, hogy ténylegesen a választék növekedése, az anyagtakarékosság, a minőség javítása szempontjából kellett, hogy ennyi embert felvegyenek, minden további nélkül azt mondjuk: rendben van. De legyen valami ellenérték. Ne az következzék be, amit Kádár elvtárs helyesen mondott, hogy a 8 hónap tényszámai alapján 9%-kal nőtt Magyarországon a reáljövedelem, de ugyanakkor a könnyűiparban pl. van 3 ezer munkás, akikre véleményünk szerint nem lenne szükség, ha megfelelő módon osztanák el a termelést, és azok, akik már régen dolgoznak, akik a törzsgárdát képezik, azok foglalkoztatottságát biztosítanák, akkor felesleges létszámnövelésre nem kerülne sor. Akkor azt az elképzelést, amit a kormány helyesen mondott, a párt előírt — hogy legalább 2% reálbérnövekedés bekövetkezzék —, biztosítani tudnánk. De mi történik? A globális béralapot mi nagyon keményen tartjuk, mert az még súlyosabb lenne, ha túllépnénk. Az összbéralapon belül vagyunk, de ugyanakkor ez az összbéralap 3000-rel több munkás között oszlik el. Ha családokat nézünk, akkor családi vonatkozásban nagyon jó dolog, hogy az apa is dolgozik, meg esetleg még a fia is dolgozik, aztán még a lánya is lemehet, mert egy családon belül akkor már az összjövedelem nő. De ahol erre nincs mód és nincs lehetőség, akkor az csak azt látja, amire az elvtársak azt mondják, nem ezt akartuk, a törzsgárdánál ez ne következzék be. Nehezen tudjuk neki megmagyarázni, amikor a számokat olvassa az újságban 9% reálbér-növekedésről, és kérdi, hogy van ez, mert hát én ennyit kaptam tavaly, most meg ennyit kapok, hát hol van ez a százalék. Úgyhogy ezért mi most nagyon szigorú elszámol-

tatást teszünk, és sajnos találkozunk olyannal, és éppen a rosszul dolgozó vállalatoknál — mert ahol jól dolgoznak, ott semmiféle baj nincs —, hogy ott azt mondják: a tervezési metodika jó és bevált, célszerű, ésszerű, nem kötjük meg a kezüket – hogy mindjárt sikítanak és azt mondják, hogy na már megint kezdik, már megint a régi módszer. Ezért azt javasolnám, hogy amikor a KB elfogadja az irányelveket és belefogalmazzák, hogy a gazdasági vezetésnél hiba van — ez kétségtelen fennáll —, ezt nagyon kérem vegyék figyelembe. Az önállóságnál ne csak a felsőbb szervet — nem hiszem, hogy félreértenek az elvtársak, úgy érzem, hogy a káderelosztás következtében Magyarországon azok se született bürokraták, akik a minisztériumban teljesítik ezt a nagyon nemes feladatot —, a középszerveket és az alsóbb szerveket is említsék meg amellett, hogy a felelősségüknek is meg kell lenni. Nem szabad, hogy azt a hangot most már elterjedni engedjük, hogy amikor megfogjuk, és tényleg az ellenőrzést már jobban gyakorolni kezdjük, hogy ezen keresztül egyes embereket megbántsanak. Úgyhogy ezt javasolnám, amennyiben egyetértenek az elvtársak, egyetért a tisztelt Központi Bizottság, hogy az átmeneti jellegű intézkedésekre és az önállóságra és a felelősségre a gazdasági munkában való hiányosságnál is legyen utalás.

KISS KÁROLY elvtárs: következik felszólalásra Trautmann elvtárs, utolsó felszólaló Incze elvtárs.

TRAUTMANN REZSŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A vita során több észrevétel és bírálat hangzott el az építőiparral kapcsolatban, ezekért, mert igazságosak voltak, summásan köszönetet mondok. Három olyan észrevételt azonban, amelyet Prieszol elvtárs tett, nem tudok ilyen egyszerűen tudomásul venni, és minthogy itt hangzott el, élhetek azzal a lehetőséggel, hogy ne 2 nap múlva — amint Prieszol elvtárs mondotta —, hanem ezt az átfutási időt lerövidítve, most válaszoljam meg.

Az egyik a Mályi Téglagyárral kapcsolatban hangzott el. Hát valóban, ahogy Prieszol elvtárs elmondta, hogy ott most oktalanul és ész nélkül cserépgyártásra tértünk rá, és a téglát az ország túlsó végéről szállítjuk, így ez valóban rosszul hangzik. Azonban e mögött nem kisebb dolog van, mint az, hogy ebben az évben terven felül jelentős mértékben meg kellett emelni a tetőcserépgyártást az ismert tsz-programmal kapcsolatban. Bár a tsz-istállókon cserepet nemigen látnak az elvtársak, mert arra palát teszünk, tekintve, hogy a palát más helyekről kellett elvonni, az ilyen módon hiányzó cserepet azokban a téglagyárakban kellett legyártanunk, amelyek cserépgyártásra egyáltalán alkalmasak. Azt is tudni kell, hogy a kb. 200 téglagyárból mindössze 16–18 olyan van, amelyben tömegesen és olcsón az agyag minősége és a technológiai berendezés korszerűsége folytán tetőcserepet gyártani lehet. Ilyen módon mint a legkorszerűbb gyárunkat, a Mályi Téglagyárat tetőcserépgyártásra kellett átállítani, és ez végeredményben helyes intézkedés volt, mert egyébként a tetőcserép szükségletet másképp megoldani nem tudtuk volna. A dolog úgy néz ki, hogy a téglagyártás legnagyobb volumene az ország délnyugati és nyugati részében van, onnan szállítjuk általában a téglát az ország keleti részébe még akkor is, hogyha az ország keleti részében is van néhány téglagyár. Ennélfogva itt nem úgy kell venni a dolgot, mint valami oktalan és esztelen intézkedést, hanem úgy, mint egy szükséges intézkedést ahhoz, hogy az ez évi programot le tudjuk bonyolítani. Egyébként is a Mályi Téglagyár a műszárítója és a felszereltsége folytán a jövőben is csak nemes cserép- és lukasárut fog gyártani még annak az árán is, hogy a tömör falazó téglát, amelyeket egyáltalán használunk

a borsodi körzetben, más területről kell majd szállítani. Itt én úgy érzem, hogy Prieszol elvtárs a kérdést egy kicsit a borsodi horizont szerint nézi és nem az országos horizont szerint.

A második kérdés, amit a típustervekkel kapcsolatban mondott. Tudni kell, hogy a típusterveket üzletben kapni, olyan összegért, ami az előállítási önköltséggel egyezik. Budapesten és a vidéki tervező vállalatainkban készen összecsomagolva lehet bármelyik istállótípus tervét megvásárolni. Ezeket a típusterveket azonban adaptálás nélkül általában nem lehet, és nem is szabad a helyszínen felhasználni. hiszen ezek a típustervek, bár 3–4 alapozási variánst, a különböző talajnemekre vonatkozóan tartalmaz, mégsem elégséges ez ahhoz, hogy ezek felhasználásával egy helyi szocialista községi üzem létesüljön. Ha egy ilyen nagy létesítményt, pl. egy 100 férőhelyes istállót valahol meg akarunk építeni, mindenekelőtt a leendő üzemnek legalább a vázlatát kell elkészíteni, nehogy valamilyen olyan helyre telepítsék azt az istállót, ahol víz nincs, ahol a szennyvizet elvezetni nem lehet és így tovább. Tehát minden egyes típusterv felhasználásával kapcsolatban is van bizonyos tervezési munka, és ezt nem egy felesleges rossznak, hanem igenis egy szükséges tényezőnek kell tekinteni.

Végül, a harmadik. Azt mondja Prieszol elvtárs, hogy a jövő évben a tanácsok részére átadandó megyei tervezővállalatokat — bizonyos biológiai folyamatra célzott — terhes állapotban kapja meg majd a megye. Ha a megye vezetősége az ezekkel kapcsolatos rövid és a Magyar Közlönyben megjelent utasítást elolvasta volna, akkor azt is tudná, hogy bár a férj szerepét csak a jövő évben kapja meg, ebben az évben már vőlegény. Tudniillik, a megye végrehajtó bizottsága, elnöke jelöli ki már ebben az évben is azokat a munkákat, amelyeket a megyei tervezővállalat végezhet.

KISS KÁROLY elvtárs: Incze Jenő elvtárs következik.

INCZE JENŐ[73] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mindenekelőtt engedelmet kérek, mert valami zavar miatt úgy tűnik fel, mintha utólag jelentkeztem volna. Én odatettem a jelentkezésemet, úgy látszik, hogy valami félreértés volt. Úgy érzem, hogy a külkereskedelem részéről illendő néhány szót mondani, hiszen fontos szerep jut reá. A tervezésben magában mi már részt vettünk, tehát természetesen egyet is értünk ezekkel az irányelvekkel.

Itt ebben a pillanatban különösen a határozati javaslatnak a második pontjával szeretnék foglalkozni, amelyik igen helyesen azt mondja, hogy arra kell a továbbiakban törekedni, hogy a jelenlegi előirányzatok a népgazdaság tartalékainak feltárásával emelkedjenek, és a fejlődés üteme gyorsuljon. Ezt azért tartom szükségesnek külön kiemelni, és erre visszatérni, mert a helyzet itt a következő. Felmerül alapvető és központi kérdésként a termelékenység. A termelékenységnek ilyen fokú megvalósítása és realizálása megfelelő előfeltételek tervszerű előkészítését kívánja meg. Ezért az a javaslatom, hogy országos vonatkozásban azt vegyük tervbe, hogy fel is készülünk rá, mert különben csak kijelentett szó marad, és nem fogjuk tudni realizálni. Az előfeltételek megvannak rá, de csak akkor, hogyha megfelelő gonddal tárcánként, sokszor még cikkenként és árukategóriánként felkészülünk rá.

Hasonló természetű dolog az a központi kérdés, hogy nem túl feszített terv a helyes, mondotta Fock elvtárs, úgy emlékszem Kádár elvtárs is. Természetesen helyes. A helyzet azonban az, hogy az egészet egyszerre nézem, annak egyes részei lazák, egyes részei túlfeszítettek, és így van benne átlagban, hogy nem túlfeszített.

Azok a részek, amelyek lazák, azokat a további munka során fel kell kutatni; még hátra van egy évünk. Azok, amelyek túlfeszítettek, azokat fel kell oldani.

Én most szeretnék rámutatni néhány olyan, a külkereskedelemnek különösen a piaci oldaláról, de ez a termeléstől sokszor elválaszthatatlan, vonására, amely a következő időszakban szem előtt tartandó, véleményem szerint. A Kiss Árpád elvtárs említette már, hogy itt az egyik központi kérdés lesz az, hogy ebben az ötéves tervünkben az első három év az nem azonos jelleggel bír, mint az utolsó két év. Ha véletlenül most 3 éves tervet csinálnánk, akkor itt egész más hangon beszéltünk volna. az első 3 évben igen komoly problémák vannak, amelyek azonban megoldhatók, éppen ezért nyugodtan hozhattuk ide, mert érezzük az erőt. Már az eddigi tapasztalatok, amit 1957-ben, 1958-ban, 1959-ben szereztünk, mutatták azt, hogy milyen módon lehet teljesen kihasználni a gazdaságunkban rejlő erőt. De most ne veszítsük el, ami ebben valóban jó volt, azt őrizzük is meg. Hát mi az egyik, ami valóban jó volt, például a nemzetközi piacon? Az — aminél nagyobb propaganda nem lehet —, hogy mi irántunk, a nemzetközi tevékenységünk iránt az ellenforradalom előtti időhöz képest a bizalom, az összes országokban, azt lehet mondani, majdnem kivétel nélkül helyreállt. Miben állt ez helyre? Abban, hogy bizalommal vannak, hogy amiket mi ígérünk, azt mi álljuk, akár exportról, akár vásárlásról, akár egyéb fizetési kötelezettségről van szó. Ennél jobb propaganda nem lehet. Ezt a helyzetet ha elrontjuk — ha nem vigyázunk rá, mint a szemünk fényére —, akkor materiális erőt veszünk el a tervünk megvalósításától. És ez egyformán vonatkozik, akár a szocialista országról van szó, akár a kapitalista országokról.

Itt az elvtársak említették, mint nagy pozitívumot — és ez valóban így is van —, hogy a KGST-nek az új munkamódszere lehetővé teszi — és ez korábban nem létezett —, hogy mi már idehozhatunk egy olyan tervet, amely azt lehet mondani, 65–70%-ban úgynevezett tervegyeztető nemzetközi tárgyaláson egyeztetve van. Ez egy hatalmas haladás. De én megmondom, éppen ilyen pozitívumnak kell minősíteni azt is, hogy már most, 1959 közepén vagy vége felé tudjuk azt, hogy hol van probléma, hogy mit nem tudtunk elhelyezni, vagy mit nem tudtunk megkapni, ez éppen olyan pozitívum, ha helyesen élünk vele, és ha helyesen dolgozunk vele. Ma már terveket tudunk felállítani, és ez elég nekünk — nem kell, hogy a tőkések is tudják róla — elég, ha én állítom fel a tervet, és tervszerűen tudok vele mozogni. Ugyancsak tervszerűen tudunk eljárni olyan cikkekben, amelyekről tudjuk, hogy nehéz az elhelyezés, vagy nem tudjuk megkapni. Egy kis kijavítással is tartozom, Fock elvtárs úgy említette, hogy hosszúlejáratú egyezmények vannak. A KGST-nek ez a helyes gyakorlata az úgy szól, hogy tervegyeztetés, idáig jutottunk el, most jönnek majd a hosszúlejáratú egyezmények, amikor a kormányok kötelezően aláírják a kötelező kontingenseket.

És aztán jönnek még az éves egyezmények, és azután a bővítések. Itt a tábornak ezzel a négyszeres fokozattal olyan ereje van tulajdonképpen elrejtve, amit e pillanatban sokszor nem is tudunk kellően felbecsülni. Mi, akik napról napra foglalkozunk vele, mind jobban érezzük ennek az erejét.

Amit a Kádár elvtárs mondott, azt nem lehet eléggé aláhúzni, úgy fejezte ki, hogy amikor túlteljesítjük a tervet, akkor az anyag, az energia és az értékesítés egyidejűleg legyen biztosítva. Gondolom, ebbe az is beletartozik, hogy a tervnek magának is olyannak kell lenni, abban minden tételnek olyannak kell lenni, hogy ez a három elem meglegyen abban is. A terv maga is csak akkor jó, ha ez a három

elem benne van. És ezenfelül igaz még az, hogy túlteljesíteni csak így szabad, de ez már igen szigorú követelmény és igen nehéz munkát is igényel.

Szeretnék rámutatni egy másik vonásra. Az, hogy ezek a tervegyeztetések ilyen nagy számban már megvannak a magyar export oldaláról, például olyan cikkek részéről, mint a gépipar, ahol a termékek elhelyezése sokszor problémát okoz, ez ne vezessen félre bennünket abban a tekintetben, hogy itt még rendkívül komoly munkát kell elvégezni. Ha mi nem a Szovjetunióval, nem Csehszlovákiával, tehát nem egy politikailag baráti állammal állunk szemben, akkor mi ilyen tömegben, ilyen volument előre elhelyezni, anélkül, hogy bemutattuk volna ezeket a termékeket, nem tudnánk. Itt lényegében arról van szó, hogy előlegeznek egy csomó helyen bizalmat irántunk, az ő tervüknek bizonyos kockázatával. A Szovjetunió például az élelmiszeriparának egy nagy részét nekünk előlegezi, hogy mi azt meg tudjuk rendesen, minőségileg jól csinálni, anélkül, hogy korábban be tudtuk volna mutatni működésben ezeket a telepeket. Vagy előlegezi például a bizalmat, hogy mi általa építendő sokezer kilométeres olaj- és gázvezetékhez a híradástechnikát rendesen meg fogjuk csinálni, anélkül, hogy ezt be tudtuk volna mutatni. Erre vigyázzunk, elvtársak, ha mi az első szállításoknál nem bizonyítjuk be, hogy méltók vagyunk erre a bizalomra, akkor a szovjet beruházó, aki felelős, nem veszi át, hiába van majd benne az egyezményünkben, a hosszúlejáratúban. Az egyezmény nem fog realizálódni. Tehát az, ami a tőkés piacokon fordítva játszódik le, hogy először kell nagy áldozatokat hozva bebizonyítani, hogy valamiben jók vagyunk, szállítóképesek, minőségileg jók vagyunk, az itt a politikai barátság folytán fordítva zajlik le, nekünk gazdaságosabban, olcsóbban, de a munkától ez nem fog bennünket megkímélni. És van még egy másik nagy előnye, hogy mi ezt, ha helyesen és jól kézbe vesszük, a tőkés piacokon, ahol a verseny napról napra élesebb, értékesíteni tudjuk ugyanezeket a tapasztalatokat. És itt meg kell mondani azt is, hogy van még egy szűk keresztmetszet. Nem általában a tőkés devizáról van szó, hanem a tőkés piacon a nyugati iparilag fejlett országokkal és a konvertibilis devizával dolgozó országokkal vannak feszítettségek a terveinkben. És ez egy olyan probléma, hogy ha rá fogunk menni — és koncentráltan rámegyünk [sic!] —, hogy gyűjtsük ezt a devizát, akkor ez fel fog oldódni. Véleményem szerint helytelen ennek az olyan visszacsapódása az országban, amely nemcsak Magyarországon jelentkezik, hogy pl. exportminőség van, és belföldi minőség. Ami sokszor odáig eltorzul, hogy ha egy budapesti üzletben egy rossz árura kiírják, hogy exportminőség, azt jobban el lehet adni. Hát ez önmagában ellentmond alapvető gondolatainknak. Hát mi nem adhatunk saját népünknek rosszabb minőséget, mint exportra. Ez is egy olyan feladat lesz a jövőben, a következő időszakban, ami ellen küzdenünk kell. De úgy kell küzdeni persze, hogy rengeteg sok részletmunkával és szívós munkával és tanulással, a minőséget de facto emeljük fel, most már függetlenül attól, hogy belföldre vagy pedig külföldre adjuk azokat az árukat. (Kádár elvtárs: itt abban van magának igaza, hogy nem lehet tömegesen rosszat gyártani és kevesebb jót.)

Végül még egyet a következő munkaperiódusunkra el szeretnék mondani. Mi most már közel száz országgal kereskedünk. A baráti országokkal és a tőkés országokkal egyaránt központi kérdésünkké vált mind erősebben, hogy mennyire állítjuk magát a kereskedelempolitikát a termelés szolgálatába. Mit jelent ez? Igen kedvezően, sokszor olcsón lehet dolgokat megvenni, de igen sokszor a saját dolgainkat nem tudjuk eladni, ha bizonyos dogokat nem veszünk meg. Ez kihat a

termelésre. Ki kell azért hasson a termelésre, mert van egy csomó dolog, hogy nem is érdemes itthon gyártani, mert megvehetjük, sőt a legkedvezőbb feltételekkel megvehetjük, és felesleges itthon gyártanunk. De amellett szériában tudunk itthon dolgokat gyártani. Nem tudok eladni, hogyha nem veszek meg bizonyos cikkeket. Meg kell mondani, hogy ez a szocialista országoknál is jelentkezik és a tőkéseknél is. Angliában például azt mondják, hogy ha nem veszünk meg bizonyos textilárukat tőlük, akkor ők sem vesznek tőlünk árukat. Tehát nekünk ezt át kell váltani a termelésre. Ez a következő időszakban szintén egyik központi feladatunk kell, hogy legyen.

Van még egy olyan szerepe a külkereskedelemnek, amelynél meg kell mondanom az elvtársaknak, ha jól együtt dolgozunk, nagyon nagy segítségére tudunk lenni minden iparágnak. Itt nagyon hasznos volt hallani az építkezésről, mint szűk keresztmetszetről. Hát nálunk ajánlatok vannak, például hitelre szállítanak építkezési terveket, ha kell, vasszerkezetet, ha kell, építőanyagokat is, sőt hitelt is felajánlanak hozzá. Nyilvánvaló, hogy ezek azok a dolgok, ha helyesen együtt dolgozunk, akkor materiális erővé tudjuk változtatni azt a helyzetet, amit jelenleg élvezünk. Vagy például megtudtuk azt, hogy műtrágyagyárat bontanak le Nyugat-Németországban. Igaz, hogy az amerikaiak is bejelentették rá az igényüket, de rendkívül olcsón, hitelbe meg lehetne kapni készen. Érdemes megnézni talán azt, hogy nem tudjuk-e ezáltal ezeket a problémákat, ami a műtrágyával kapcsolatban van, hamarább megoldani. Én csak mint példát említem fel. Aztán itt van a foglalkoztatottság kérdése. Egy csomó esetben mi ugye bérmunka formájában tudjuk ezeket a kérdéseket előrevinni. Most én mindezeket csak azért mondom el, mert rendkívül sok teendőt látok még a hátralévő időszakban ahhoz, hogy mi ezeket a gondolatokat, amelyek itt vannak, realizáljuk. És ez csak 61-re, mert viszonylag 61-re még jobban állunk, 60-ra még több feladat van, mert a 60-as év kimaradt ebből az újfajta KGST egyeztető munkából, és itt egy kicsit a völgybe jutottunk. A 60-as évnek egy egészséges átmenetet kell képeznie a következő ötéves tervre, itt még egy hézaggal állunk szemben, és ez még megfeszítettebb munkát kíván.

Végül, engedjék meg az elvtársak, hogy rámutassak egy olyan negatív vonásra, mely az ellenforradalom után sokkal nagyobb mértékben felütötte a fejét, mint előtte, és ez pedig a külkereskedelmi monopóliumnak a jobbról-balról való sértegetése. Ezt itt a KB előtt kell, hogy szóvá tegyem, mert ennek a konkrét kihatásait, amely — meg kell mondanom —, majdnem minden tárca részéről lassan jelentkezik, nem lehet így tovább vinni. Ezt jobban kell ellenőrizzük, mert a külkereskedelmi monopólium nem egy olyan elv, amit mi találtunk ki, hanem valóban olyan, aminek helyessége a gyakorlati életben és mindenekelőtt a Szovjetunióban bebizonyosodott. Nekünk kimutatható káraink is származtak abból, hogy ezt nem egyszer megsértik. Nem túlzok itt, elvtársak, én nem vagyok kicsinyes ezen a téren, sőt azt az álláspontot képviselem, hogy a tárcáknak bizonyos fokon, amikor eljön az ő tevékenységük, igenis kell adni a mozgást, de azt csak velünk egyeztetve. És ez is egyik feladatunk lesz a következő időszakban.

Végül, utoljára, még egy dolgot, én azt javasolom, hogy itt van egy politikai kérdés, a tőkés országoknak a gazdaságilag gyengén fejlett része, az ezzel való kapcsolatunk, annak egypár mondatot kellene szánni. Minekünk továbbra is az az álláspontunk, és ez politikailag helyes, hogy a gazdaságilag gyengén fejlett országokkal a politikai megsegítés vonalán is akarjuk tartani a kapcsolatot. És ez nekünk, magyaroknak azonkívül még abból a szempontból is döntő és fontos, mert a

mi áruösszetételünk mellett, a mi árustruktúránk mellett, ez egy adottság. Ezeket az országokat mind az jellemzi, hogy a felszabadulásuknak, a felébredésüknek az első pillanataiban nagy beruházásokat csinálnak. Éppen a gépeket keresik, amire a mi összetételünk mellett megvan az adottságunk.

KISS KÁROLY elvtárs: Elvtársak, Fock elvtárs zárszava következik.

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Először is, nagyon örülök, és nagyon hálás vagyok, hogy a miniszter elvtársak két szóból is megértették, hogy beruházási vitát nem kezdeményeznek. Gondolom, így a Központi Bizottság ülése sokkal nívósabb, sokkal jobb volt, sokkal inkább segített bennünket ahhoz, hogy az irányelveket közösen megvitatva, azt tényleg kijavítsuk, és jó irányelveket tudjunk kiadni.

Húsz felszólaló elvtárs, kb. 150–200 észrevételt, megjegyzést és kérdést tett fel az anyaggal kapcsolatban. Ezek nagy részét, amikkel egyetértek, nem szükséges megválaszolni. Olyanokra sem kívánok kitérni, amelyek véleményem szerint az irányelveket nem érintik, de egyébként helyes felszólalások voltak, és a további munkánkban segítséget adhatnak. Egy részére a kérdéseknek nem kell válaszolnom, mert Kádár elvtárs felszólalása előtt vetődtek fel, s ezek egy részére Kádár elvtárs választ adott.

Ezután rátérek egynéhány kérdés megválaszolására.

Sági elvtárs kérdésével kapcsolatban, a villamosenergia-felfutás problémájára Kiss elvtárs válaszolt, de szerintem nem egészen helyesen válaszolt. Azt a részét magyarázta, hogy a termelésen kívül komoly mértékű import is van, és így jelentősebben tudjuk az ipar és a lakosság szükségleteit ellátni. De Sági elvtárs kérdése kifejezetten arra szólt, hogy a mezőgazdaság növekvő szükségletét hogyan látjuk el. Erre őszintén és becsülettel azt kell válaszolni, hogy ezt teljesen nem tudjuk ellátni, sőt kismértékben tudjuk csak ellátni; a faluvillamosítást eléhelyezzük a tsz-villamosításnak; a tsz-ek villamosítása csak igen kis mértékben tud előrefejlődni. És ha villamosenergiában többletet tudunk teremteni vagy az energiaszükségletet, ott, ahol ez lehetséges, más energiával, más energiahordozókkal tudjuk helyettesíteni villamosenergia helyett, akkor a tsz-villamosításban is nagyobb mértékben tudunk majd előremenni.

Gódor elvtárs megjegyzésével egyetértek. Ő nagyon sok megjegyzést tett, csak néhányra térek ki. A mostani vita is bizonyítja — az én bevezető szavaim is arról szóltak —, nem mondhatjuk, hogy kijavítottuk a gazdaságpolitikai hibákat. Helyesnek tartom, hogy azt a „nagyrészt" szót odategyük, mert az egész mostani tárgyalásunk azt tükrözi, hogy minden hibát nem javítottunk ki, és amit kijavítottunk, az is kezd egy kicsit újjáéledni.

A foglalkoztatottsággal Gódor elvtárs és sokan mások is foglalkoztak. Elvtársak, itt nagyon sok feltételezés van természetesen két évre előremenően; hogy majd a mezőgazdaságban ennyi meg ennyi százezer ember fog felszabadulni stb. Erre is utaltam, amikor azt mondtam, hogy ne határozzunk előre a munkaidő csökkentésében, a hétórás munkaidő kérdésében. Egyéb más kérdéseket, amik itt említve vannak, természetesen továbbra is helyesnek tartok, sőt még azt is meg kell gondolni, hogy azt a 7 órás munkaidőt, a további általános csökkentés gondolatát — anélkül, hogy konkrétan mondanánk, hogy 7 órás munkaidőt bevezetünk az ötéves terv időszaka alatt — valamilyen formában meg kell fogalmazni. De amikor még ennyi feltételezésből indulunk ki, ennyi helytelen nézet is uralkodik, ennyi mindent a tervben még nem látunk világosan — pl. az erdősítéssel és mással

nem tudunk-e nagyobb mértékben előremenni —, ne csináljunk abból előre problémát, hogy a számítások szerint a hétéves terv folyamán, az utolsó év valamelyikében 60–70 ezer munkanélküli lesz. Előre ne csináljunk ebből ilyen problémát. (Kádár János elvtárs: Állítólag most 50 000 van.) Talán rátérnék most arra a kérdésre, amit Nagy elvtársnő mondott. Amit az elvtársnő mond, abban sok igazság van. Egy megjegyzést ahhoz, amit felhevültségében mondott. Gondolom, azt nem gondolta komolyan — vagy ha meggondolja, akkor visszavonja —, hogy ezek közül egy sincs, akinek megélhetésre, kenyérre, élelemre kell a pénz, hanem kalácsra kell. Abban a konkrét példában, amit mondott Nagy elvtársnő, elhiszem, így van, ahogy mondja. Én is tudok sok ilyen példát mondani. Amerre járunk az országban, látjuk, hogy ennél a termelőszövetkezetnél is, annál az állami gazdaságnál is a paprika, paradicsom odarohad, és 50 forint napszámért nincs, aki leszedje. Az 50 forintos napszám mellett még akkora kosárral is vihet haza, amekkorával akar, még sincs, aki leszedje. Tehát nagy munkanélküliség, nyomorban lévő emberek nincsenek az országban, mert akkor ilyen állapotnak nem szabadna lennie. Vagy pl. emlékeznek arra, amikor az Aeros Cirkusz elment Kecskemétre. Kecskemétről is jelentették, hogy a múlt évben másfélezer munkanélküli volt, az Aeros Cirkusz háromszoros napidíjért mégsem talált Kecskeméten 30 embert, aki sátrait felverje, a másfélezer munkanélküli között. Révész elvtárstól kértek katonákat itt is, ott is. Úgyhogy, elvtársak, ilyen van, de azért kb. az igazság az, ha összesen van 50 000 munkát kereső ember, jórészt fiatalember és jórészt asszony, ezeknek egy része, egyharmada, egynegyede, egyötöde tényleg olyan, aki szétszórva, szerte az országban tényleg családfenntartó, és családját tényleg eltartja.

Gódor elvtárs javasolta, hogy az uránról is beszéljünk. Érdemes két szót szólni erről. Nekem az a véleményem, hogy ott, ahol az ércbányászatról beszélünk, egy mellékmondat erejéig meg lehet ezt említeni. Azt mindenki tudja az országban is és külföldön is, hogy nekünk van uránunk, és ha megemlítjük, mint távlati perspektívában energiaforrásunkat egy mondat erejéig, félmondat erejét — itt az ércbányászatról úgy is egy mondat van, hát abba az egy mondatba egy szó vagy két szó erejéig bevenni —, ebben véleményem szerint semmi vész nincs. Abban nagyobb bajt látok, ha nem említjük meg, mert — igaza van Gódor elvtársnak — belekapaszkodnak, hogy még azt is eltagadjuk, hogy uránunk van. Gódor elvtárs említette, hogy a cukor és a nyershús azonosan növekszik, holott a nyershúsnak szerinte jobban kellene növekednie. A cukornál tényleg az a helyzet, hogy exportra, mégpedig jelentős exportra gondolunk az ötéves terv végére, mert több baráti országban hiánycikk a cukor, és így nálunk a jelentős cukorfogyasztás mellett is többletcukorra gondolunk. A nyershústermelést tényleg, ha módunk és lehetőségünk van rá, növelni kell. a Földművelésügyi Minisztérium a tervezés további folyamán és a Tervhivatal is azt kell, hogy elsősorban vizsgálja, hogy az állattenyésztésünket hogyan tudjuk még előbbre vinni, nyershústermelésünket hogyan tudjuk növelni. De Gódor elvtársnak akkor nincs igaza, amikor azzal érvel, miért van itt a sertésszám csökkentés, mert ez ellentmond. Nem mond ellent. A sertésszám csökkentés helyes azért, mert ugyanakkor 110 ezerrel növeljük a mostanihoz viszonyítva a kocaszámot. És az egész sertésállományban nagyrészt áttérünk a hússertés tenyésztésére, és nem a sertéstartásra, ami azt jelenti, hogy 15–18 hónapig tartogattuk a sertést, hanem 7–8 hónap alatt 110–120 kilóra felneveljük. Így a valamelyest csökkenő sertésszám mellett is sokkal több hústermelésünk lesz.

Szóvá tette Gódor elvtárs, hogy a papírtermelés kétszeresen, de nincs szó a nyomdaiparról. Gondolom, egy-két mondat erejéig a nyomdaiparról is lehetne itt említést tenni.

Itt említeném meg mindjárt azt is, amit Nagy elvtársnő említett, hogy nem elsősorban a gabonaszalma az, amire a cellulózgyártásnál gondolunk. Említette Nagy elvtársnő az erdőtelepítést is és ezzel a papíripar jövendőbeli alapanyagául szolgáló nyárfatelepítést. Gondolom, a Tervhivatalnak is érdemes lenne ezt megvizsgálni. Most már többször szó esett az erdőről, az erdőtelepítésről, a bútorral kapcsolatban, papírral kapcsolatban, ezért meg kellene vizsgálni, nem tudnánk-e az erdőtelepítéssel továbbmenni, jelentősen továbbmenni, mint ahogy az az irányelvekben elő van irányozva. Tényleg olyan embereket tudunk felhasználni, akiknek semmi szakképzettségük nincs. Valaki szóvá tette pl., hogy nemcsak az erdőtelepítést, hanem a fásítást is beleszámítjuk az utak, dűlők, vasutak mentén, az árterületeken, akkor ez az erdőtelepítési szám kevésnek néz ki. (Kádár János elvtárs: Ebből 1965-ig cellulóz nem lesz.) Nem lesz cellulóz 1965-ig, de már a következő ötéves tervben igen. 12–15 év alatt vágják ki, tehát a következő ötéves terv végére már kezdik vágni, amit most ültetünk.

Gódor elvtárs szóvá tette a kenyérgabona vetésterületének csökkentését. Ez persze nem agitációs érv, hanem számítási anyag, és előfeltétele a terméshozam növekedése, amit mi viszont agitációs érvként használunk fel. Ha a terméshozam nem növekszik a tervnek megfelelően, akkor természetesen határozottan ellene leszek annak, hogy a kenyérgabona vetésterülete csökkenjék. Egyébként nem is ez a lényege ennek, hanem az, hogy növelni kell a szálas- és egyéb takarmányok termelését azért is, amit Gódor elvtárs mondott, hogy a hústermelést fokozni tudjuk. Arról beszéltem már, hogyan.

A Keleti-főcsatorna hasznosítása: ez a 360 ezer hold öntözött területben benne foglaltatik, de javasolom, hogy mondjuk ki magyarul, hogy 360 ezer holdra növeljük az öntözött területet, és ezen belül már régebben elkészült Keleti-főcsatornának a hasznosításáról gondoskodunk.

Az állatállomány fertőzöttségét említette Gódor elvtárs. Itt valami külön helyi számot hozott a 80% fertőzöttségről, mert ez 14% a szarvasmarhánál, és mi elsősorban arra gondolunk, amikor a gümőkórról beszélünk. Egyes helyeken én is tapasztaltam. Egy termelőszövetkezetet megkérdeztem, tudnak-e gondoskodni arról, hogy a TBC-s fertőzött szarvasmarhát külön istállóba tegyék? Azt mondják: sajnos nem kell róla gondoskodni, mert egész állományunk fertőzött. Vannak ilyen termelőszövetkezeti istállók, ahol sajnos így néz ki a helyzet.

Gódor elvtárs javasolta, hogy a megyék január, februárig készítsenek el valamiféle tervezetet a saját elgondolásaikról, és azt valamiféle bizottság nézze meg. Gondolom, ebben nem kell most dönteni, nem az irányelvekkel kapcsolatos ez, de egyébként helyes. Erről szó is volt, hogy a megyei titkár elvtársakat és a tanácselnököket az illetékes osztályok meg fogják hallgatni. Van rá határozat, úgyhogy ott majd megállapodnak időpontban és hogy mit, mikorra fognak kidolgozni.

Gáspár elvtárs észrevételei közül kettőre kitérnék. Az egyik az, amivel teljesen egyetértek. Nem ismétlem. A bevezetőben is szó volt róla, hogy a beruházásoknál nehogy túlfeszítsük a dolgot. Említette Gáspár elvtárs: az 1960. évi beruházás 25, pontosabban nézve 24,4%. Hozzá kell tenni, hogy régi áron számolva. Én napokig nyomoztam, hogy ez most mennyi. Csak annyit tudok, hogy ez valamivel kevesebb, 20% körül van. 20–25% lehet a régi termelői árakon, és ez körülbelül megfelel

annak, amit mi így optimálisan szoktunk mondani, hogy a nemzeti jövedelemből kb. 20% az, amikor a múltra gondolva még nem toltuk el, és amikor 27–28/-ra felment, akkor már elrontottuk. De itt nem egyszerűen csak erről van szó, hanem arról is, hogy ez a beruházási hányad milyen beruházásokra szól. Amennyiben gyorsan befejezünk beruházást, akkor egészen más. Feljebb is mehetünk a nemzeti jövedelemből a hányaddal. Amennyiben pedig mindig újakat kezdünk, amely a nemzeti jövedelemben csak később jelentkezik, mint termelési többlet, annyiban persze a 20% is magas lenne. Gondolom, hogy itt főleg arról van szó, hogy előrehozunk befejezéseket, és nem arról, hogy nagyon sok beruházást elkezdünk, és ezzel növeljük a nehézségeket.

A tartalékok növekedésének fontosságáról beszélt Gáspár elvtárs, Sági elvtárs és más elvtársak is. Javasolom, hogy az irányelvekben egy kicsit jelentősebb szerepet hagyjunk ennek olyan szempontból is, ahogyan Sági elvtárs is kihangsúlyozta, és ahogy Gáspár elvtárs is beszélt erről.

Kádár elvtárs észrevételeivel egyetértek. Azzal is, amit az előtte felszólaló elvtársaknak mondott, mert az irányelveknek a legjelentősebb átdolgozását az jelenti, amit szerkezetéről ennek az anyagnak Kádár elvtárs elmondott. Csak egy megjegyzést: a címmel kapcsolatban. Gondolom, Kádár elvtárs is egyetért azzal — mert mondta, hogy a cím maradhat —, hogy nem ez a cím, hanem, amint Kádár elvtárs is említette, és mások is említik, hogy így van, illetve ahogy le van írva, ne maradjon, hogy a VII. kongresszus irányelvei, mert nekünk ahhoz, mint a mostani Központi Bizottságnak nincs jogunk, hogy a VII. kongresszus irányelveit megszabjuk. Tehát a Központi Bizottságunk irányelvei az ötéves terv elkészítéséhez.

Igen. Irányelvek a fontosabb népgazdasági feladatok megoldásához és az 1961–65. évi ötéves népgazdasági terv elkészítéséhez. Igen. A Központi Bizottság irányelvei.

Valkó elvtárs a melegen hengerelt acél- és gépgyártás viszonylatáról beszélt. Kiss elvtárs megadta lényegében a választ. De itt is lényegében adta meg Kiss elvtárs a választ, mert itt arról van szó, hogy a hengerelt acél importunk is állandóan, évről évre növekszik. Ez is be van tervezve, s ennek az újabb adatai a KGM-nek egy újabb elképzelései. Gondolom, itt az anyagban még keresztülvezetve nincsenek. De azok mellett is növekvő hengerelt acél importról van szó.

A földgáz hasznosításáról, felhasználásáról szólt Valkó elvtárs. Teljesen igaza van, de itt az anyagban ez tulajdonképpen ebbe van dolgozva. Lehet, hogy lehetőségünkhöz képest még nem elég merészen, de mindenesetre a szén termelését 15–19%-kal javasoljuk növelni hét év alatt, ugyanakkor a földgáz kitermelését a jelenleginek háromszorosára. Újabb adatok szerint ez a háromszoros is kevésnek fog majd kinézni, és remélhetőleg az újabb adatokat még egy év alatt tovább erősítik az újabb felfedezések, és akkor esetleg a négy-ötszörösére tudjuk a jelenlegi felhasználást növelni.

Szurdi elvtárs megjegyzésével egyetértek, de úgy gondolom, hogy ezek az irányelveket nem módosítják. Ez a honvédelemmel kapcsolatban, egy szóval szemben tett megjegyzés: az „erősítés" helyett, lehet gondolkozni rajta, hogy a „szükségleteinek fedezése" szót használjuk, ne az erősítést. Amikor Hruscsov épp azt mondja, maradjon meg a parittya és legfeljebb a géppisztoly, ne akarjuk erősíteni, hanem mondjuk azt: szükségletének fedezésére. Hogy ez erősítést jelent, azt mindenki gondolja.

Egy megjegyzés, amivel nem értek egyet, amit Szurdi elvtárs mond, ez a malmok kérdése. Ezt nem kell itt vitatni, külön is meg lehet beszélni. Tudniillik ilyen már volt, Kiss [Károly] elvtárs jól emlékszik rá, hogy Altomáré[74] egyszer már leállította a malmokat, az egész parasztság sírt, hogy meg van bántva, mert nem abból a búzából kap, amit megszokott éveken keresztül és a többi. Aztán gyorsabban is megy azért ez. Ha elromlik, a kijavítását nem a malomnak kell csinálni, hanem raktárrá kell csinálni, és így lassan megoldódik. Kollektivizálás után majd kicsit gyorsabban megy ez. (Kiss Károly elvtárs: Akkor lehet előrelépni.) Kovács elvtárs észrevételével kapcsolatban: nem javasolom elfogadásra, hogy a felvásárlási előirányzatokat fontosabb cikkekre vegyük be az irányelvekbe. Ez nem szükséges. A termelési előirányzatok úgy a mezőgazdaságnál, mint az iparnál megvannak, szükségtelennek tartom, hogy még a felvásárlást is belevegyük.

A dohánygyárral kapcsolatban csak egy megjegyzést: ez tipikus példája annak, amikor beszélünk, beszélünk, újra elmondjuk, megint elmondjuk, és marad minden a régiben. Akkor ugyanaz, akinek végre kellene hajtani, vagy akiknek végre kellene hajtani, újra és újra elmondják, mint nagy felfedezést. Erről kb. egy évvel ezelőtt beszéltem Kovács elvtárssal, a tervhivatali elvtársakkal, a Külkereskedelmi Minisztériummal, hogy tud-e olyan gépeket behozni, amivel modernizálunk. Mindenki megegyezett abban — ahogy tényleg Kovács elvtárs elmondja —, öt gyár helyett kettő, maximum három elegendő. A másik két vagy három gyárat pedig fel lehet használni híradástechnikára, meg erre, arra. Annyi eredmény lett eddig, hogy pl. az egyik dohánygyár összes vezetői megharagudtak rám, mert a pártiskolán említettem jó hét, nyolc hónappal ezelőtt tartott előadásomban, hogy ilyen lehetőség is van, és megemlítettem, hogy példaképpen ezt a dohánygyárat meg lehetne szüntetni. A Budapesti Pártbizottságon felelősségre vontak, hogy én az előadásban azt mondtam: márpedig én megmutatom, hogy ezt a gyárat kitelepítem. Ilyet nem mondtam persze, de mondtam azt, amit Kovács elvtárs mondott. Meg lehetne csinálni, akkor miért vacakolunk vele egy éven keresztül. Rengeteg ilyen probléma van, az elvtársak a felszólalásaikban maguk elmondtak ilyeneket.

A sörgyárat hagyjuk el. Én ezzel teljes mértékben egyetértek. Én is jobban szeretem a bort, mint a sört, és különben is, arról van szó, hogy befejezni nem akarjuk a terv szerint, csak elkezdeni. Megmondom, egyébként Nagykanizsán találkoztam egy mérnökházaspárral és még egy mérnökkel, aki egy év óta Nagykanizsán lakik a vendégházban, és tanulja a söripart, hogy ennek az új sörgyárnak a főmérnöke, technológusa vagy mije legyen ez a három ember.

Kossa elvtárs említette, hogy lazának tartja a mezőgazdasági előirányzatot. Én ezt elöljáróban mondtam, nem tartom lazának, viszont feszítettnek sem tartom. Ha tudunk még egy év alatt újabb lehetőséget, akkor a minisztérium, a Tervhivatal, az osztály és mások is foglalkozzanak vele. A másik az összehasonlítási alap, a 10 évhez viszonyított. Igaza van Tömpének, rosszabbat mutat, mert ebben benne van az 1952-es év, amely katasztrofálisan rossz év volt, benne van az 1954-es, amely nem volt nagyon jó év, úgyhogy valószínűleg valamivel rosszabbat mutatna. Egyébként az öt évet az öt évhez, azt hiszem, helyes. Volt már sok variáns, hogy 1958-hoz 1965-öt. Ott becsaptuk volna magunkat, mert az valami 20%-kal többet mutatott volna, mint a mostani.

Az építőiparral kapcsolatban, hogy részletes. Én azt gondolom, az építőiparnál tényleg hagyjuk meg, hogy most itt ez a részlet is fontos, mert ott most nagy minőségi változás lesz. Egyéb területen, ahol ilyen részletek vannak, mindenkivel

egyetértek, aki azt mondja, hogy a részleteket hagyjuk el. Az egésznek a jellegét... (Kádár János elvtárs: Legalább akkor azt a két kilós elvet hagyjuk el.) 12 és fél kilós.[75] (Kádár János elvtárs: Hát 12 és fél kilóst.) Össze lehet vonni, kiló nélkül, azzal egyetértek, de lényegében ez a változás legyen benne.

Kossa elvtárssal egyetértek abban is, hogy a közlekedés, így a közlekedésnek belső rétege nem megbízható, ahogy a tervben van. Irányelvet ugyan nem írunk ki, de ezen a Tervhivatalnak még dolgoznia kell, mert igaza van Kossa elvtársnak, a vonóerő kérdésében és néhány más kérdésben is. Tehergépkocsinál Kiss Árpád elvtárs megadta a választ. Én csak egyet tennék ehhez a válaszhoz is hozzá: abban Kossának feltétlen igaza van, ha rosszabb teherautót kap, mint a 8–10 éven keresztül szidott Csepel teherautó, akkor nem kötelessége elfogadni. Hát nem lehet olyan nemzetközi egyezmény, elvtársak, hogy mi álljunk le egy Csepel autóval, amit össze-vissza szidunk, hogy rossz, és még rosszabbat kapjunk ezrével, tízezrével. Azt hiszem, ezt velünk szemben sem fogadja el egy baráti ország se, hogy ő abbahagyja azért, hogy tőlünk rosszabbat kapjon. Ezt meg kell nézni. Ha rosszabbat kap, akkor nem szabad ebbe belenyugodni.

Trautmann elvtárs megjegyzéseivel kapcsolatban: amit mondott, hogy kettőt összevonni, elhagyni a kilókat — amit Kádár elvtárs is javasol — és ez a kettő együtt 45% – ezt el kell fogadni. Itt egy félreértésről van szó, mert a 25% az egyikre volt értve, s a szövegezésből kettőre értődik. Építőipari gépek, szerelvények: egyetértek azokkal, akik azt mondják, hogy nem kell az irányelvekbe bevenni. Utalok arra, amit Bakonyi Sebestyén elvtárs mondott. Szerintem teljes mértékben igaza van, hogy nem szabad az ipart arra szorítani, hogy most megint mindent gyártson. Egyszer már csináltuk ezt. Gyártottuk a félköbméteres exkavátort, kikínlódtunk 5 darabot, meg megint 10 darabot, aztán tönkretettünk egy gyárat vele három évre, aztán abba kellett hagyni, mert rájöttünk arra, hogy a szovjet elvtársaknak akkor is igazuk volt, mikor óvtak bennünket, hogy ezt a gyártást átvegyük tőlük.

Tömpe elvtárs észrevételével egyetértek. Úgy érzem, hogy azok a módosítások, amiket javasolt, javítanak a szövegen.

Varró elvtárs néhány megjegyzésével kapcsolatban. A minőségi munka kihangsúlyozása az alapanyagoknál: átnézegettem még egyszer az anyagot, és úgy gondolom, hogy nemcsak az alapanyagoknál, hanem általában a minőségi munka kihangsúlyozása hiányzik ebből az irányelvekből. Tehát a minőségi munkát általában ki kell hangsúlyozni, azon belül esetleg az alapanyagokat megemlíteni külön is.

Anyagi ösztönzés: gondolkodni lehet, hogy ebbe az irányelvbe vagy pedig a tézisbe kell belevenni. Valami szó van róla a kongresszusi tézisekben, és a kettőnek a szövegezése most egymás mellett megy. Valahol ezt a kérdést kicsit jobban meg kell említeni. Szerintem ott, a kongresszusi tézisekben.

Az újítómozgalom mozgalmi jellegét annál a résznél gondolom, meg lehet említeni, amit Kádár elvtárs javasolt, hogy a végén, a befejezésnél, a munkásosztályra, parasztságra stb-re hivatkozni kell.

Kiss Árpád elvtárs fontosnak tartotta, hogy reflektáljon arra, amit én említettem, a kiemelt gyártmányok körének növelésével kapcsolatban. Szerintem nem helyes, hogy így válaszolt rá, mert az egész gazdaságpolitika, a mi irányítási módszerünket érintő kérdés, vagy amit én felvetettem, annak egy kis része volt az, amit itt megemlítettem. Szerintem itt akkor elvi különbségről, felfogásbeli különbségről van szó, mégpedig igen jelentős területen, amit külön meg kell beszélni Kiss

Árpád elvtársékkal. A példa, amit felhoz, egyáltalán nem jó, hogy azért kell növelni, mert az export. Az exportot mi általában mindig kiemelten kezeljük. Vannak külkereskedelmi vállalataink, melyek összesen három cikkre épülnek fel, három főosztállyal, három cikk exportálására a Szovjetunió felé. Így néz ez ki. Kiemelten foglalkoznak vele. Vagy pl. a hajó. Mindig is kiemelt cikk volt, és a NIKEX-nél egy egész osztály csak azzal a 10–20 hajóval foglalkozik, amit mi szállítottunk. De bármennyire kiemelt volt, azzal sokszor lemaradtunk. Nem azért, mert nem volt vagy ki volt emelve, hanem lemaradtunk, mint ahogy most, jelenleg műszaki nehézségek miatt, vagy néhány évvel ezelőtt, amikor a hegesztésre áttértünk, fele hegesztett hajóra. Akkor is lemaradtunk 2–3 éven keresztül. Tehát ezen az ilyen kiemelés szerintem nem segít. Egyszerűen arról van szó, hogy bízunk-e abban, hogy a minisztériumok nem akarnak becsapni bennünket. Persze, ellenőrizni kell, nehogy félrecsússzanak a dolgok – de nem így, hogy folyton kiemelgetünk mindent, és mindent központilag veszünk kézbe. Én ezt a választ nem tudom elfogadni, és ezt külön meg kell majd beszélni.

Az ipari fejlődés üteme [a] másik kérdés, amiben Kiss elvtárssal nem értek egyet. Voltaképpen örülök, hogy sok kérdésben segített nekem a válaszadásnál, és más kérdés, hogy én helyeslem az ő felszólalását. Az ipari fejlődés ütemével: én kihangsúlyoztam a bevezetőben, hogy reálisnak, jónak tartom, és úgy gondolom, egy év alatt ennek a 65–70%-nak kb. a felső szintjén vagy picikét afölött fog kialakulni a terv. Nem javasoltam egy szóval sem a Politikai Bizottság nevében, a magam nevében pláne nem, hogy ezt az előirányzatot növelje meg a Központi Bizottság. Azt, hogy közben elmondtam, hogy ez a terv nincs túlfeszítve, van a tervben biztonság, mert pl. 1957-ben vagy 1958-ban 12%-ot, ebben az évben kb. 10%-ot emelkedett a termelésünk, és a jövő évben is kb. 9%-ot fog emelkedni, ha nem 10 lesz a mi termelési tervünk teljesítése, ez nem azt jelenti, hogy most na hajrá, akkor gyerünk, feszítsünk, ha ez így néz ki. Amit Kiss elvtárs válaszolt, hogy 1957-hez nem jó viszonyítani, hát jó, akkor az 1958-at elfogadom, de 1958-ban már tényleg nem egy elesett állapotban volt a magyar népgazdaság, és ahhoz képest is erre az évre 10%-ot növekedett. Ez nem helyes válasz. És az különösen nem helyes válasz, Kiss elvtárs, hogy ha a hét év átlagához viszonyítjuk — az előző hét évhez —, akkor néhány tizeddel jobb ez a hét év. Hát nem jó válasz ez, elvtársak. Ilyet le sem mernék sehol írni, mert mindenki tudja, hogy az előző hét évben benne volt az ellenforradalom esztendeje vagy két esztendeje, mert az 1956-ot is megzavarta, az 1957-et is megzavarta. Benne volt az 1954, amely az 1953-as és 1954-es leállítás, jobbra-balra tingli-tanglizás esztendei voltak. Hogy ehhez képest néhány tizeddel jobb ez a hét év, az nem bizonyít számunkra semmit. Én azt hiszem, hogy nem kell most a tervet tovább feszíteni, nem kell a 65–70% fölé menni. Újra megismétlem, hogy ebben az állapotban nem szégyellnivaló ez a terv, s ha néhány százalékkal túlmegyünk, és 73 vagy 74% alakul ki, attól nem esik össze a világ, ha mondjuk a kongresszusig 70%-ról beszélünk, és utána egy fél esztendővel azt mondjuk, hogy 72%-ig mentünk fel. Nem kell félni a Tervhivatalban, hogy itt a pártban újra kialakul az, hogy itt Politikai Bizottság, Titkárság és pláne egy személy elkezd kiabálni, hogy még 5%-ot feszítsünk. Ettől nem kell félni. Ha mondjuk, tényleg, jó, személyemben ilyen beállítottságú lennék, akkor nyugodtan meg kell mondani, nemcsak Kiss Árpád elvtársnak, hanem akármelyik beosztottjának is, hogy hallja maga Fock, maga kezd itt nagyon gyanús módon viselkedni.

Kiss Károly elvtárs észrevételeit már a kultúra frontjáról örömmel üdvözölték. Azt gondolom, hogy igaza van Kiss elvtársnak, ha nem is javasolta, hogy irányelvbe vegyük, de a Minisztertanácsnak, illetve a Gazdasági Bizottságnak, vagy valamilyen szervnek kell vele foglalkozni. Ilyen fajta döntés egyes részterületeken már eddig is volt, például az óvodákkal kapcsolatban, csak nemigen tartották be. Van itt egy-két döntés már, de kellene egy összefoglaló az egész területre, és azután azt be is kellene tartani.

Nos, a Prieszol-Trautmann vitában: amikor a Prieszol elvtárs felszólalt a mályi téglagyárról, odaírtam, hogy ha igazat mond a Prieszol, ha Trautmann meg nem cáfolja, akkor a Prieszolnak igaza van, néhány embert le kell tartóztatni. De utána Trautmann elvtárs azt mondja, hogy nem igaz, hogy a Mályi Téglagyárat ismét visszaállítják, s ha ez nem igaz, akkor Prieszol elvtársnak rosszul mondták azt, hogy... (Prieszol elvtárs közbeszólását nem lehet érteni.) Na jó, de azt már nem egyszer elfogadtuk, veled együtt elfogadtuk, én is elfogadtam, amit megmagyaráztak, hogy jó minőségű anyagot stb. Most te azt hallottad, hogy most megint visszaállítják, de ez az érv megdőlt. Hát ha ez az érv nem dőlt meg, akkor én továbbra is elfogadom azt, hogy ha jó minőségű, akkor csináljanak belőle jó minőségű cserepet.

Prieszol elvtárs egyébként sok mindent mondott, nemcsak ezt a három kérdést, és lényegében Prieszol elvtárs, amit elmondott, gondolom, hogy mások is, akik itt érintve voltak, azok is felszólaltak volna, ha úgy érezték volna, mint a Trautmann, hogy igaza van neki. Mármint a Trautmannak van igaza. Hát mivel mások nem szólaltak fel, akiket szintén érintett a Prieszol elvtárs, úgy néz ki, hogy azokban a kérdésekben megfelel a tényeknek, amit mondott.

Orbán elvtárs megjegyzésével kapcsolatban néhány szót. A kulturális rész bővítését javasolja Orbán elvtárs. Hát jelentős bővítést nem tudnék javasolni a Központi Bizottságnak. Ami a számadatokat illeti, én egyetértek vele, hogy néhány ilyen nagyon nyomós és helyes számadatot belevegyünk. Ahogy például a Műszaki Egyetemmel kapcsolatban említjük — Gódor elvtárs és más is említette már —, más egyetemnél is lehet ilyet említeni, helyes, ha említünk. De ezenkívül Orbán elvtárs nagyon sok helyes dolgot mondott, amik részben már benne vannak az irányelvben, a kongresszusi tézisekben és másrészt pedig, elvtársak, benne van majdnem minden megjegyzése Orbán elvtársnak a művelődéspolitika irányelveiben. Én azt javasolom, hogy se a művelődéspolitika irányelveit, sem a kongresszusi téziseket ebben az ötéves terv irányelveiben ne ismételjük meg. Azokat, amiket Orbán elvtárs elmondott, mind helyesnek tartom, gondolom, hogy nagy részük a számadatokon kívül — egy-két dolog kivételével még — nem az ötéves terv irányelveibe valók.

Czottner elvtárs említette, hogy a vegyipart kissé sumássabban kell kifejteni. Gondolom azt érti alatta, hogy nagyobb súllyal kell. Mert itt inkább az van, hogy summásan el van intézve, egy csomóra odarakva. Nekem is az a véleményem, hogy a vegyipar fejlesztése a mostani ötéves tervnek egyik kulcskérdése, és erről érdemes még egy kicsit többet mondani. Czottner elvtárs egy kicsit ravasz ember. Erről régen ismerjük. Néhány dolgot úgy említett itt meg, mintha fogalmazási javaslatai lennének, holott itt lényegbevágó dologról van szó. Például a polietilén gyár építését megkezdeni. Ez úgy van beírva, hogy megkezdeni. Azt mondja, hogy egy kicsit bátrabban fogalmazzunk: megcsinálni. Úgy van tervezve, hogy belekezdtünk, aztán majdnem a végére jutunk. Nem lehet így fogalmazni, mert akkor számon kérik, hogy miért nincs készen, holott tudjuk előre, hogy nem lesz készen. Vagy

például az olajfeldolgozó kapacitásnál, hogy „több mint kétmillió". Megmondja Czottner elvtárs, hogy kétmillió az a gyár, amit tervezünk. Ez igaz, az két gyár. De a meglévő kapacitást nem tudjuk mi hét év alatt kis tonnákkal emelni? Semmivel? Nem mondhatunk le róla. Az a terv több mint kétmillió, az rendben van. Nem akarjuk, hogy három millió legyen, de lehet, hogy kétmillió 200 ezer lesz belőle, s annyit nyugodtan lehet hét év alatt elérni. Ne hagyjuk ki a több mint kétmilliót.

Bakonyi Sebestyén elvtárs megjegyzésével egyetértek. Egy dolgot, amit ő említett, javasolnám az irányelvben érvényre juttatni. Úgy érzem, kevésbé van kihangsúlyozva a gazdaságos termelés, a külkereskedelem, a nemzetközi együttműködés szerves összhangja. Külön-külön mind a három kérdés említve van, de ebben az összhangban, ahogy ő beszélt róla, nincs.

Kisházi elvtárs olyan kérdésekről beszélt, melyeknek egyik-másikára már Kádár elvtárs válaszolt, amikor Gáspár elvtársnak adott választ, ugyanakkor Kisházi elvtársnak is választ adott: legsürgősebben megoldandó bérproblémák. Ezekkel egyetértek, de az irányelvekbe nem javaslom bevenni.

Nagy elvtársnő szóvá tette, hogy a forgóalap szűknek néz ki a további esztendőkben, 1958-hoz viszonyítva. A Tervhivatalnak meg kell még egyszer vizsgálnia, ha ilyen észrevétel van. Nagy elvtársnő nem mondta, hogy ezt az összesre érti-e, vagy pedig a könnyűipar forgóeszköz-szükségletére. Ezt meg kell vizsgálni. A téziseket — gondolom — ez nem érinti.

A bázis időszakot tette szóvá Nagy elvtársnő. Ezt, ahol lehet, mindenhol helyes 1958-hoz viszonyítani. Hát, néhány dologban, például a mezőgazdaságban nyilvánvalóan nem lenne helyes — ez egyszer már volt, de letértünk róla —, és gondolom, hogy annál a résznél, ahol az életszínvonalról van szó, szintén tartsuk meg a számszerű adatoknál azt, hogy öt év alatt mit kap a lakosság. Tehát ott ne csináljuk azt, hogy hét évre viszonyítva, hanem abban az öt esztendőben mennyi televíziót, mennyi ezt, mennyi azt bocsátunk a lakosság rendelkezésére.

Lényegében a végére érkeztem. Incze elvtárs megjegyzésével egyetértek. Egy dolog van, amivel a téziseket bővíti egy-két mondattal. Ez a gazdaságilag elmaradott országokkal való kapcsolat. Helyeslem, hogy ezzel bővítsük ki, mert van szó arról, hogy a kapitalista országokkal, van szó arról is bőven, hogy a szocialista országokkal hogyan kereskedünk, de ha megemlítjük, az jó, hogy a gyengén fejlett országokkal, gyarmati sorból szabadult országokkal mi a mi külkereskedelmi politikánk.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tárgyalásunk végére értünk. A Központi Bizottság tagjai kezében két határozati javaslat van. Az egyik határozati javaslat a második ötéves terv elkészítésének irányelveivel kapcsolatban 6 pontban foglalja össze a tennivalókat.[76] Mivel a vitában, itt az ülés folyamán olyan momentum nem merült fel, ami okot adna arra, hogy e hat pontban foglalt tennivalókon változtassunk, az a javaslatunk, hogy a Központi Bizottság ezt fogadja el. Egyetértenek-e vele az elvtársak? Aki elfogadja, nyújtsa fel kezét.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: A harmadik pontot kicsit módosítani kell.

KISS KÁROLY elvtárs: Ennek a javaslatnak a harmadik pontját érintette itt a vitában az egyik elvtárs. Beszélgettünk Fock elvtárssal arról, hogy szükségessé válik-e ennek módosítása. Az volt a nézetünk, hogy jelenleg ezen nem kellene módosítani. Módosító javaslatod van ezzel kapcsolatban, Kádár elvtárs?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Az legyen benne, hogy: vitát most nem szervez, viszont kellő időben az ötéves terv szervezett vitájáról gondoskodni kell. Ez a javaslat.

KISS KÁROLY elvtárs: Ez a szöveg úgy módosul, hogy a harmadik pont első mondata után még beírjuk: megfelelő időben ezzel kapcsolatban vita indul. A Központi Bizottság elfogadta az első határozati javaslatot.

Az elvtársak kezében van a különféle napirendi ponthoz címzett határozati javaslat.[77] Az elvtársak elolvasták, úgyhogy gondolom nem kell felolvasni.

Ennek első pontjával kapcsolatban azt szeretném itt a szavazásra való feltevés előtt megemlíteni, hogy a kívánság a kongresszusi versenyzászlókkal kapcsolatban néhány üzemben felmerült. Ezekkel a kívánságokkal foglalkozott a SZOT, összefoglalta, és előterjesztéseket tett ezzel kapcsolatban. Mi ezekkel az előterjesztésekkel foglalkoztunk, helyeseltük, s így került ide. Az a javaslatunk, hogy ezt a Központi Bizottság fogadja el.

Ezt a kérdést felszólalásában érintette Gódor elvtárs. Véleményem szerint Gódor elvtárs által érintett probléma, hogy jó alap legyen az ötéves tervhez, benne foglaltatik ebben a versenyben.

Amennyiben a Központi Bizottság a különféle napirendhez adott határozati javaslattal egyetért, kérem, szavazzanak.

Földes László elvtárs, tessék.

FÖLDES LÁSZLÓ[78] elvtárs: Az ötödik napirendi pontként, önálló napirendi pontként javasolják az elvtársak a Fellebbviteli Bizottság jelentését. Nem tudom, ez így szükséges-e. Értem, miről van szó. A kongresszushoz fellebbezett, pártból kizárt emberek ügyének elbírálásáról. Ez a Szervezeti Szabályzatból következő joga az embereknek. De hogy ezt a kongresszuson napirendként szerepeltessük, nem tartom szükségesnek. Meg fogunk választani egy bizottságot, mely ott lesz megválasztva, nem úgy, mint régebben volt a kongresszusokon, hogy a Központi Ellenőrző Bizottság terjesztette elő a kongresszus elé a javaslatokat. Én azt hiszem, ez a kongresszus menetében menjen. Ne adjunk ennek ilyen jelleget. Nem szokott ez soha önálló napirendként szerepelni sem Magyarországon, sem más országokban.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: A kongresszus megnyitásán kell javasolni ezt a napirendet.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Amióta pártunk legális, s amióta a legális párt kongresszust tart, minden kongresszuson a mi pártunkban, de másutt is, kiküldenek egy bizottságot a kongresszushoz küldött fellebbezések elbírálására. Ez a bizottság eddig minden esetben ki lett küldve, minden esetben kiválogatta az odaérkezett fellebbezések közül azokat, amiket erre alkalmasnak tartott, előterjesztést, jelentést tett munkájáról a kongresszusnak. Ennek alapján helyes, hogy itt van ez az ötödik pont. El lehet képzelni, elvtársak, hogy most ez az ötödik pont nincs itt, de a kongresszuson ott lesz.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Van már ilyen fellebbezés?

KISS KÁROLY elvtárs: 165 van.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Akkor benne kell hagyni.

KISS KÁROLY elvtárs: És még jön. Javasolom a Központi Bizottságnak, hagyjuk benne. Egyetértenek az elvtársak? Akkor kérem, szavazzunk.

SOMOGYI MIKLÓS elvtárs: Az első ponthoz javasoltunk iparáganként kétkét oklevelet, a zászlók mellett.

KISS KÁROLY elvtárs: Az oklevelet elintézi a SZOT. Ezt a határozati javaslatot a különfélék között a Központi Bizottság elfogadta.

Tisztelt Központi Bizottság!

Informálni szeretnénk a Központi Bizottságot még két dologról.

A Kínai Népköztársaság 10 esztendős lesz. 10 esztendős jubileumi ünnepségére delegáció küldését kérte tőlünk. A Politikai Bizottság párt- és kormánydelegációt jelölt ki Dobi István elvtárs vezetésével, aki külön, személyére szóló meghívást is kapott a Kínai Népköztársaság kormányától. A delegáció tagjai: Biszku Béla elvtárs, Antos István elvtárs és Nógrádi Sándor elvtárs, nagykövetünk. Ők még a héten elutaznak.

A Kínai Népköztársaság kormánya ezenkívül még szakszervezeti, társadalmi szervektől 15 tagú küldöttséget hívott meg a Kínai–Magyar Baráti Társaságon keresztül, akiket különböző szervek javasoltak és a Politikai Bizottság jóváhagyott.[79] Ők is el fognak utazni.

A Német Demokratikus Köztársaság szintén 10 esztendős, 10 esztendős évfordulóját ünnepli október 7-én. Párt- és kormánydelegáció küldését kérte tőlünk. A Politikai Bizottság ilyen delegáció küldéséhez hozzájárul, és dr. Münnich Ferenc elvtárs vezetésével Kiss Károly, Kisházi Ödön és Rostás István[80] elvtársakat jelölte ki az évfordulón való részvételre.

Ezeket információképpen terjesztettem a tisztelt Központi Bizottság elé. Azt hiszem, hogy a Központi Bizottság is egyetért vele.

Tisztelt Központi Bizottság!

Ülésünknek végére értünk, kívánok eredményes, jó munkát a továbbiak folyamán.[81]

K. m. f.

JEGYZETEK

[1] Dobi István (1898–1968) korábban vezető tisztséget töltött be a Független Kisgazda Pártban. 1945–1948 között váltakozva államminiszter és földművelésügyi miniszter, 1948 és 1952 között a Minisztertanács, azután az Elnöki Tanács elnöke. Meghívottként vett részt a KB ülésén. 1959. november 20-án felvették az MSZMP tagjai sorába, a VII. kongresszuson KB tagnak választották.

[2] Ortutay Gyula (1910–1978) 1947 és 1950 között vallás- és közoktatásügyi miniszter, majd a Múzeumok és Műemlékek Országos Központjának elnöke. 1946-tól a budapesti tudományegyetem tanára, tanszékvezetője, 1957-től rektora. 1958-tól az MTA néprajzi kutatócsoportjának igazgatója. 1957 és 1964 között a HNF főtitkára. Meghívottként vett részt a KB ülésén.

[3] Birkás Imre (1908–1964) 1955-től főosztályvezető az FM-ben 1956 szeptember-októberében begyűjtési miniszterhelyettes, majd Békés megyében kormányösszekötő. 1957 februárjától ismét főosztályvezető az FM-ben. 1959. február 24-től a Központi Ellenőrző Bizottság ideiglenes jelleggel megbízott elnöke, állandó meghívott volt a KB ülésein.

[4] L. a *Függelék*et!

[5] Az 1959. szeptember 15-i PB ülésen elfogadott, „A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. kongresszusának irányelvei a második ötéves népgazdaságfejlesztési terv elkészítéséhez" c. előterjesztésről van szó, amelyet csatoltak a KB-ülés jegyzőkönyvéhez. (*MOL-M-288.f.4/24. ő. e.)* Azt megelőzően 1959. szeptember elsején „Javaslat a második ötéves terv irányelveire" címmel szerepelt a napirend a PB-ülésen. (*MOL-M-288.f.5/147. ő. e.)*

[6] Apró Antal, a Minisztertanács elnökhelyettese vezetésével a magyar kormányküldöttség 1959. július 27. és augusztus 7. között tárgyalt Moszkvában az áruforgalom növeléséről. A tárgyalásról 1959. augusztus 11-én számoltak be a Politikai Bizottságnak. (*MOL-M-288.f.5/144. ő. e.)*

[7] A magyar-szovjet hosszúlejáratú egyezményt — az 1961–1965. évi főbb áruszállításokról és gazdasági együttműködésről — 1958. június 2-án írták alá.

[8] A PB 1959. június 30-án és szeptember 1-jén tárgyalta a második ötéves terv irányelveit. (*MOL-M-288.f.5/137. és 147. ő. e.)*

[9] Kiss Árpád (1918–1970) mérnök. 1950-ben a Nehézipari Minisztérium főosztályvezetője, majd 1954-ig könnyűipari miniszter, 1954-től 1956-ig vegyipari és energiaügyi miniszter, 1956 júliusától 1961-ig az OT elnöke. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, ill. KB tagja.

[10] Nagy Józsefné könnyűipari és Antos István pénzügyminiszterről van szó.

[11] Az első szovjet kormány, a Népbiztosok Tanácsa 1917. december 2. (15.)-án jelentette meg a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács felállításáról szóló dekrétumát, amely e szerv fő feladatául a népgazdaság és az állami pénzügyek megszervezését jelölte meg. A Legfelsőbb Népgazdasági Tanács feladatkörét 1932 januárjában felosztották. A feladatok legnagyobb részét az új Nehézipari Népbiztosság vette át.

[12] Helyesen: felfutás.

[13] Helyesen: felfutás.

[14] L. erről az Államgazdasági Osztály 1958. július 30-i tájékoztatóját a beruházások tervezésében és lebonyolításában alkalmazott változtatásokról (*MOL-M-288.f.11/346. ő. e.),* valamint a beruházások fontosabb kérdéseiről szóló PB-határozat végrehajtásáról 1959. június 13-án készített tájékoztatót. (*MOL-M-288.f.11/498. ő. e.)*

[15] Értsd: a tervgazdálkodást folytató szocialista országok.

[16] Gódor Ferenc (1919–) 1952-től az MDP Baranya megyei Bizottságának osztályvezetője, illetve másodtitkára. 1956 novemberétől az MSZMP KB Szervezési Osztályán instruktor, illetve Győr megyei pártszervező, 1957 júliusától az MSZMP Hajdú megyei Bizottságának első titkára.

[17] A Keleti főcsatorna 1956 nyarán épült ki teljes hosszában, 1956. július 14-én nyitották meg. A *Népszabadság 1959. január 13-i* számában a „Hogyan hasznosítsuk a Keleti főcsatornát?" c. cikk foglalkozik hasznosításának problémáival.

[18] Gáspár Sándor (1917–) 1952-től a SZOT főtitkárhelyettese, illetve főtitkára, 1959-től 1961-ig az MSZMP Budapesti Bizottságának első titkára, 1961–1962-ben a KB titkára. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja. 1959. december 5-étől a PB póttagja.

[19] L. erről „Az 1960. évi népgazdasági terv keretszámai" c. összeállítást. (*MOL-M-288.f.23/1959/9. ő. e.)*

[20] Utalás a KB 1959. március 6-i határozatára: „Az MSZMP Központi Bizottságának határozata az SZKP XXI. kongresszusáról és belső helyzetünk kérdéseiről". Megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és jegyzőkönyvei 1956–1962* c. kiadványban. (*341–350. p.)*

[21] Értelemszerűen: mögöttünk van.

[22] Kállai Gyula (1910–1996) 1954-ben szabadult a börtönből, ahová 1951-ben került koholt vádak alapján. 1954–1955-ben a Kiadói Főigazgatóság vezetője, 1955–1956-ban népművelési miniszterhelyettes, 1956 júliusából az MDP KV Kulturális Osztályának vezetője, 1956 novemberéből az MSZMP KB Kulturális Osztályának vezetője, 1957. február 26-ától 1959-ig a KB titkára, 1957. február 28-tól művelődésügyi, 1958-tól államminiszter, 1960-tól miniszterelnök-helyettes. 1956. november 4. után az MSZMP IKB, illetve KB tagja, 1956 novemberétől az IIB, illetve a PB tagja.

[23] Kádár János a PB 1959. szeptember 1-jei ülésén „A második ötéves terv irányelvei" c. napirendi vitájában elhangzott felszólalására utal. (*MOL-M-288.f.5/147. ő. e.)*

[24] Kádár János az előterjesztés következő mondatára utal: „A második ötéves tervet a kongresszusi irányelveknek megfelelően úgy kell elkészíteni, hogy..."

[25] Az MSZMP Központi Bizottságának a párt VII. kongresszusára készített irányelveiről (téziseiről) van szó, amelynek említett részlete így hangzik: „Elkészítjük új ötéves tervünket, aminek megvalósításával elérjük, hogy az ország ipari termelése az 1958 végéig elért színvonalhoz képest 1965 végére legalább 65–70%-kal, a mezőgazdasági termelés az 1954–1958. évek átlagához viszonyítva 30–32%-kal növekedjék. A termelés növelését az iparban elsősorban a termelékenység 37–40%-os emelésével érjük el. A nemzeti jövedelmet legalább másfélszeresére növeljük, és annak helyes elosztásával is biztosítjuk a termelőerők gyorsabb fejlesztését, az egy főre jutó reáljövedelemnek legalább 26–29%-kal, a lakosság fogyasztási alapjának pedig 40–45%-kal való emelését."

[26] Friss Istvánnak a PB 1959. szeptember 1-jei ülésén elhangzott felszólalására történik utalás. (*MOL-M-288.f.5/147. ő. e.)*

[27] A *Népszabadság 1959. június 26-i* számában „Mindnyájunk javára" címmel jelent meg a takarékossági mozgalommal foglalkozó cikk.

[28] Vö. *Népszabadság 1959. július 24-i* számában megjelent írással, amelyben a Fővárosi Tanács Kereskedelmi Osztályának vezetője nyilatkozik a felesleges átépítésekről és az új lakótelepek üzlethálózatáról.

[29] A Csergő János vezette Kohó- és Gépipari Minisztériumról van szó, melynek munkáját 1959. január 6-án tárgyalta a PB (*MOL-M-288.f.5/111. ő. e.)*

[30] L. a PB 1958. május 13-i ülésén „A gazdasági helyzet és feladataink" c. napirendi vitáját. (*MOL-M-288.f.5/78. ő. e.)*

[31] Utalás a VII. kongresszus irányelveire. Vö. e kötet *2. sz. jegyzőkönyvével.*

[32] Az SZKP XXI. kongresszusáról van szó, amelyet 1959. január 27. és február 5. között tartottak.

[33] Pontosabban: a második ötéves tervben.

[34] Kossa István (1904–1965) 1945-től 1948-ig a Szakszervezeti Tanács főtitkára. 1948–1949-ben iparügyi, 1949–1950-ben pénzügyminiszter, 1950–1951-ben az Országos Munkabér Bizottság, 1951–1952-ben az Állami Egyházügyi Hivatal elnöke. 1952-ben kohó- és gépipari, majd általános gépipari miniszter, 1953–1954-ben a Munkaerőtartalékok Hivatalának elnöke. 1954 végétől az OT elnökhelyettese. 1956. október 27-től november 3-ig, illetve november 7-től 1957. május 9-ig pénzügyminiszter, utána közlekedés- és postaügyi miniszter 1963-ig. 1957. február 26-ától az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[35] L. a PB 1959. szeptember 1-jei ülésén „Az életszínvonal növelésének módszerei" c. napirend vitájában Friss István felszólalását. *(MOL-M-288.f.5/147. ő. e.)*

[36] Dögei Imre (1912–1964) 1946 őszétől az UFOSZ főtitkára, 1948 decemberétől a DÉFOSZ ügyvezető elnöke, 1950-től 1956-ig a SZÖVOSZ elnöke. 1956 novemberétől 1960-ig földművelésügyi miniszter. 1956. novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[37] Kovács Imre (1914–) 1954-től élelmezésügyi miniszterhelyettes, 1957 májusától élelmezésügyi miniszter.

[38] Bakonyi Sebestyén Endréről van szó. (Szül. 1913-ban.) 1946-ban tért haza az emigrációból. 1947-ig a Mérnök Szakszervezet főtitkárhelyettese. 1947 végétől a Nehézipari Központ főosztályvezetője, 1949–1950-ben a KGM főosztályvezető-helyettese. 1951-ben a Közgazdasági Egyetem tanszékvezető tanára. 1952 augusztusától a Klement Gottwald Villamossági Gyár igazgatója. 1956 szeptemberétől a KGM-ben első miniszterhelyettes.

[39] Trautmann Rezső (1907–) 1951-től építésügyi miniszterhelyettes, 1957. május 9-étől építésügyi miniszter.

[40] Brutyó János (1911–1987); 1947-től az MKP KV munkatársa, 1950-ben az Építők Szakszervezetének főtitkárhelyettese, 1951-től 1955-ig építésügyi miniszterhelyettes, majd az Építők Szakszervezetének elnöke. 1959-től a SZOT főtitkára, illetve elnöke. 1957. június 29-étől a KB tagja.

[41] Czottner Sándorról és a Nehézipari Minisztériumról van szó.

[42] Értsd. Kazincbarcika.

[43] A Tiszavidéki Vegyi Kombinátról van szó.

[44] A PB 1959. június 2-i ülésén tárgyalta meg a 15 éves lakásépítési tervet. *(MOL-M-288.f.5/133. ő. e.)*

[45] A kormányhatározat a 15 éves lakásépítési tervről 1960. január 10-én jelent meg. Az 1002/1960. számú kormányhatározat 1 millió lakás építését irányozza elő; fokozott állami támogatásban részesíti a magánerőből épülő lakásokat. Ugyanezen a napon tették közzé a 3/1960. számú kormányhatározatot: a lakás nem megfelelő kihasználtsága esetén lakbérpótlékot állapít meg, rendelkezik az albérleti díjakról. *(TRHGY 1960. 265–267. p.)*

[46] Itt az eredeti dokumentumban is kipontozott rész van.

[47] A Földművelésügyi Minisztériumról van szó, ahol Tömpe István ekkor a miniszter első helyettese volt.

[48] A KB 1959. október 22-én tárgyalta meg a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről szóló anyagot. L. e kötet *4. sz. jegyzőkönyvét!*

[48/a] Az első ötéves tervidőszaka 1950-től 1954-ig tartott.

[49] Valószínűleg elhallás, félreértés miatt hibásan írták a nevet. – Varró György szóbeli közlése szerint az említett mondás Kass Oszkár főmérnöktől származik.

[50] A Dunai Cementmű avatására 1965. november 4-én került sor, Dunaújvárosban (korábban Sztálinváros) 1965. július 4-én avatták fel a hideg-hengerművet.

[51] Az „eredeti" második ötéves terv — az 1956–1960-as időszakra készült — irányelveit az MDP KV 1956. április 27-én bocsátotta társadalmi vitára.

[52] Feltehetőleg a szuffita szó (csőalakú színpadi izzólámpák) használata lenne megfelelő.

[53] A „B" ipar a hadiipari üzemeket jelentette. A PB 1958. április 29-én tárgyalta a KGM/B ipar munkáját, állapotát, és döntött arról, hogy „azokat a vállalatokat, amelyek előreláthatóan huzamosabb ideig, illetve egyáltalán nem gyártanak hadiipari terméket, adják át a szakiparnak." *(MOL-M-288.f.5/76. ő. e.)*

[54] Prieszol József (1906–1965) 1949-től a KPM-ben politikai államtitkár, majd a miniszter első helyettese. 1956 novemberében Ózdon az MSZMP szervezője, 1957-től a Borsod Megyei Pártbizottság első titkára. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[55] Helyesen: Központi Bizottság.

[56] Helyesen: vonatpark.

[57] Jakab Sándorról, az MSZMP Nógrád megyei első titkáráról van szó.

[58] Hangony: község Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a volt ózdi járásban.

[59] Lux László (1907–) 1953 decemberétől 1961 júniusáig építésügyi miniszterhelyettes.

[60] A *Népszabadság 1959. augusztus 29*-i számában megjelent „Sztálinváros, Csepel, Diósgyőr a kongresszusra készül" c. cikkről van szó, mely közli Nemeskéri Jánosnak, a Lenin Kohászati Művek Pártbizottsága titkárának nyilatkozatát.

[61] Orbán László vezetésével járt pártmunkás küldöttség az NDK-ban. Tapasztalatairól a Titkárság 1959. október 6-i ülésére terjesztettek be jelentést. *(MOL-M-288.f.7/61. ő. e.)*

[62] Kiss Károlynak az üzemi és tanácsi összefogással építendő kultúrházakra vonatkozó javaslatára utalt a felszólaló.

[63] Bizonyára a gyűszűvirágról van szó, abból készült a digitálisz nevű szíverősítő orvosság.

[64] 1958. február 20–28. között folytak a tárgyalások Romániában, a magyar párt- és kormányküldöttséget Kádár János vezette. A tárgyalásokról február 26-án közös nyilatkozatot írtak alá.

[65] Pönálé = kötbér.

[66] Monos Jánosról, a Borsodi Szénbányászati Tröszt igazgatójáról van szó.

[67] Végh László (1912–) 1948–1949-ben a Kőbányai Textilgyár igazgatója, innen került a Könnyűipari Minisztériumba főosztályvezetőnek, majd csoportvezetőnek. 1951-ben a Budakalászi Textilművek igazgatója, 1955-ben pedig a Magyar Gyapjúszövőgyár igazgatója. 1957-től a Könnyűipari Minisztérium Gyapjúipari Igazgatóságának vezetője, 1958. februártól miniszterhelyettes.

[68] Tausz János (1911–1988); 1950 és 1956 között belkereskedelmi államtitkár, illetve a miniszter első helyettese, 1956 áprilisától 1966-ig belkereskedelmi miniszter.

[69] A KGST Gépipari Állandó Bizottsága 1959. november 30-án „A gépek és berendezések gyártásának további szakosításáról és kooperációjáról..." beszámolót készített, amelyet beterjesztettek a KGST — december 10–14. között Szófiában ülésező — XII. ülésszakára. (A beszámoló lelőhelye: *(MOL-M-288.f.23/1959/38. ő. e.)*)

[70] Kisházi Ödön (1900–1975) 1945 után a vasas szakszervezet főtitkárhelyettese, a Szakszervezeti Tanács elnöke. 1952-ben koholt vádak alapján elítélték, 1955-ben szabadult ki. Ezután a SZOT főtitkárhelyettese, 1956. november 2-ától az MSZOSZ főtitkárhelyettese, 1957. május 9-étől munkaügyi miniszter.

[71] Nagy Józsefné 1952 és 1955 között az Országos Tervhivatal elnökhelyettese volt.

[72] Feltehetőleg az időnormáról van szó, amely a gyártmányon elvégzendő művelet szükséges idejét tartalmazza.

[73] Incze Jenő (1901–1969) 1954-től külkereskedelmi miniszterhelyettes, 1957 márciusától miniszter.

[74] Altomáré Iván (1894–1976) a Szovjetunióból hazatérve 1948-tól a Tejipari Igazgatóságon, majd a Belkereskedelmi Minisztériumban dolgozott. 1952-től 1956 júliusáig élelmiszeripari miniszter volt.

[75] Az előterjesztés következő mondatára utalnak: „Jelentős mennyiségben kell gyártani és felhasználni továbbá 10–12 kg súlyú kézi falazóblokkot is."

[76] A hat pont szövege a következő: „1. A Központi Bizottság jóváhagyja a második ötéves terv elkészítésének irányelveit. Megbízza a Politikai Bizottságot, hogy a vita során elhangzott észrevételek figyelembevételével, mint a VII. pártkongresszus 2. napirendi pontja tárgyalásának alapjául szolgáló okmányt közzétegye. 2. A II. ötéves népgazdasági terv végleges előirányzatainak kidolgozásakor arra kell törekedni, hogy a jelenlegi előirányzatok — a népgazdaság tartalékainak feltárásával — emelkedjenek, a fejlődés üteme gyorsuljon. 3. A közzétett irányelvek alapján a párt Központi Bizottsága széles körű tervvitát nem szervez. A sajtó buzdítson vállalati és népgazdasági tartalékok feltárására és közöljön ilyen értelmű hozzászólásokat az irányelvekhez. A pártbizottságok, a pártsajtó gondoskodjanak arról, hogy a dolgozók a párt gazdaságpolitikájának az irányelvekben rögzített vonásaival megismerkedjenek. A felvetődő észrevételekre a kongresszusi referátumban kell válaszolni. A terv kidolgozása során a dolgozók észrevételeit fel kell használni. 4. A KB felhívja a pártszervezetek figyelmét arra, hogy a tervvel kapcsolatos agitációjukban az aktuális feladatokra, a hároméves és különösen az 1959. évi tervek és a márciusi KB-határozat teljesítésére, a kongresszusi versenyre helyezze a súlyt és ne engedje ezeket a feladatokat a tervről szóló vita által háttérbe szorítani. 5. A pártbizottságok tartsák agitációjukban szem előtt, hogy az irányelvekben közölt számok általában nem öt, hanem hét évre vonatkoznak, és azt is, hogy a második ötéves terv megkezdésétől még ötnegyed év választ el. 6. A határozatról a megyei és kerületi titkárokat, valamint az agitációs és propaganda apparátust tájékoztatni kell." A sajtó szeptember 29-én közölte az okmányt.

[77] A „Különfélék" napirendi ponthoz beterjesztett határozati javaslat a következő: „1. A Központi Bizottság a párt VII. kongresszusa tiszteletére indult munkaversenyben legjobban dolgozó vállalatok részére a kohó- és gépipar, a nehézipar, a könnyűipar, az építőipar, a földművelés, a közlekedés és posta, az élelmiszeripar, a belkereskedelem és a külkereskedelem területén egy-egy »kongresszusi versenyzászlót« adományoz. (9 db zászló.) Az értékelés alapja az 1959. évi terv és a kongresszusi felajánlás teljesítése. Az eredmények alapján a Minisztertanács és a Szakszervezetek Országos Tanácsa Elnöksége készítse el a javaslatot a Központi Bizottság részére. A zászlók átadása 1960. április 4-én

történjék meg. 2. A Központi Bizottság előzetes döntése alapján hozzájárul, hogy: a) »A Központi Bizottság kongresszusi irányelvei«-t szeptember 27-én tegyék közzé. Az »Irányelvek a második népgazdasági terv előkészítéséhez« c. okmányt szeptember 29-én tegyék közzé. A módosított Szervezeti Szabályzatra vonatkozó javaslatot pedig október 1-jén hozzák nyilvánosságra. b) A Központi Bizottság hozzájárul, hogy szeptember 27-én a kongresszus előzetes napirendjeként és az egyes napirendi pontok kijelölt előadóiként az alábbiakat közzétegyék:

1. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának beszámolója és az MSZMP feladatai. Előadó Kádár János elvtárs.

2. Irányelvek az 1961–1965. évi népgazdasági terv elkészítéséhez. Előadó: Fock Jenő elvtárs.

3. A párt Szervezeti Szabályzatának módosítása. Előadó: Marosán György elvtárs.

4. A Központi Revíziós Bizottság beszámolója. Előadó: Fodor Gyula elvtárs.

5. A Fellebbviteli Bizottság jelentése.

6. A KB és a Központi Revíziós Bizottság megválasztása.

c) A KB hozzájárul, hogy ugyancsak szeptember 27-én tegyék közzé a párttagság kongresszusi képviseltetésének elfogadott arányszámát (minden 600 párttagra egy teljes joggal bíró és minden 600 párttagjelöltre egy tanácskozási joggal bíró küldött) és azt, hogy a küldöttek választása, valamint a vezetőségek megválasztása minden fokon titkos szavazással történik."

[78] Földes László (1914–) 1946-tól az MKP, illetve MDP budapesti, ill. központi apparátusában dolgozott, 1955-től külkereskedelmi miniszterhelyettes. 1956 novemberében részt vett az MSZMP Szervező Bizottságának munkájában. 1957. február 12-től a KB Káder Osztályának vezetője, 1958-tól belügyminiszter-helyettes. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[79] A PB 1959. szeptember 15-én fogadta el a Kínai Népköztársaság megalakulása 10. évfordulója alkalmából Kínába utazó 15 tagú társadalmi delegáció összetételét. A delegáció vezetője: Molnár Erik. Tagjai: Harmati Sándor, Szakasits Árpád, Sztergár János, Gergely Zoltán, Sztéló Béláné, Blaha Béla, Bató István, Takács Sándor, Szabó László, Gyóni Lajos, Váradi Mihály, Palkó Sándor, Szebeni Ferenc, Szabó István. (*MOL-M-288.f.5/149. ő. e.)*

[80] Rostás István (1906–1989) 1946-ban visszatérve az emigrációból az MKP KV Szervezési Osztályának munkatársa, majd osztályvezető-helyettese. 1948–1949-ben a Magyar Szabadságharcos Szövetség főtitkára. 1949-től 1951-ig gyárigazgató, 1951-től a Könnyűipari Minisztérium főosztályvezetője. 1954-től a Fővárosi Tanács VB elnökhelyettese. 1956-ban a Külügyminisztérium főosztályvezetője. 1956 nyarától az MDP KB Káder Osztályának vezetője. 1957. májusától 1962-ig berlini nagykövet.

[81] A KB üléséről készült ún. határozati jegyzőkönyvben — amelyet Kádár János és Barkóczi Imre, a KB Iroda vezetője aláírásával hitelesített — a következőket rögzítették:

1. Az 1961–65-ös népgazdasági terv előkészítéséhez előterjesztett határozati javaslatot a KB elfogadja azzal, hogy „annak harmadik pontjába be kell venni: a második ötéves terv irányelveiről megfelelő időpontban széles körű vitát kell szervezni. A KB úgy határoz, hogy az Országos Tervhivatal vizsgálja meg:

– Milyen lehetőségeink vannak az erdőtelepítés további növelésére?

– A forgóalap aránya megfelelő-e?

A Minisztertanács elé javaslatot kell készíteni arra vonatkozóan, hogy az ipari üzemek által kulturális célra felhasználható összegek egy részét a területileg illetékes tanács rendelkezésére bocsássák, amely ezeknek és a tanács rendelkezésére álló egyéb összegeknek a felhasználásával gondoskodna a terület kulturális igényeinek fokozottabb kielégítéséről.

2. A párt VII. kongresszusával összefüggő határozati javaslatot a Központi Bizottság elfogadja."

FÜGGELÉK

A Központi Bizottság 1959. szeptember 22-i ülésén résztvevők névsora:*

KB tagok:

Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Biszku Béla
Borka Attila
Cservenka Ferencné
Dabronaki Gyula
Dögei Imre
Fehér Lajos
Fock Jenő
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Harmati Sándor
Ilku Pál
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Orbán László
Pothornyik József
Prieszol József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Somogyi Miklós
Szirmai István
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula

A KB póttagjai:

Antos István
Darabos Iván
Horváth Ede
Kaszapovics András
Klujber László
Valkó Márton
Varró György

Meghívottak:

Barkóczi Imre [a KB Iroda vezetője]
Asztalos Géza [a KEB titkára]
Kaszás Ferenc [a KB Admin. O. vez.]
Laczkó Pálné [a KB Pártgazd. O. vez.]
Szilágyi Dezső [a KB Külügyi O. vez.]
Kálmán Endre [a Párttörténeti Intézet igazgatója]
Bárd András [a Régi Párttagok Biz. titkára]
Komját Irén [a Társadalmi Szemle szerkesztője]
Ripp Géza [a Pártélet szerkesztője]
Dapsi Károly [honvédelmi miniszterhelyettes, Néphadsereg Pol. Csop. főnöke]
Lakos Sándor [a Béke és Szocializmus folyóirat mts.]
Csikesz Józsefné [a Budapesti Pártbizottság titkára]
Kelen Béla [a Budapesti Pártbizottság titkára]
Laki István [a Baranya megyei Pártbizottság első titkára]
Molnár Frigyes [a Bács megyei Pártbizottság első titkára]

Cseterki Lajos [a Fejér megyei Pártbizottság első titkára]
Klaukó Mátyás [a Békés megyei Pártbizottság első titkára]
Lombos Ferenc [a Győr megyei Pártbizottság első titkára]
Gódor Ferenc [a Hajdú megyei Pártbizottság első titkára]
Putnoki László [a Heves megyei Pártbizottság első titkára]
Nemeslaki Tivadar [a Komárom megyei Pártbizottság első titkára]
Jakab Sándor [a Nógrád megyei Pártbizottság első titkára]
Horváth András [a Pest megyei Pártbizottság első titkára]
Szirmai Jenő [a Somogy megyei Pártbizottság első titkára]
Benkei András [a Szabolcs megyei Pártbizottság első titkára]
Czinege Lajos [a Szolnok megyei Pártbizottság első titkára]
Prantner József [a Tolna megyei Pártbizottság első titkára]
Gosztonyi János [a Vas megyei Pártbizottság első titkára]
Pap János [a Veszprém megyei Pártbizottság első titkára]
Bakonyi Sebestyén Endre [a KGM első miniszterhelyettese]
Czottner Sándor [nehézipari miniszter]
Nagy Józsefné [könnyűipari miniszter]
Incze Jenő [külkereskedelmi miniszter]
Tausz János [belkereskedelmi miniszter]
Kovács Imre [élelmezésügyi miniszter]
Trautmann Rezső [építésügyi miniszter]
Simonovits István [egészségügyi miniszterhelyettes]
Kisházi Ödön [munkaügyi miniszter]
Bugár Jánosné [a SZOT titkára]
Martin Ferenc [a SZOT titkára]
Varga György [a SZOT titkára]
Ortutay Gyula [a HNF főtitkára]
Dobi István [az Elnöki Tanács elnöke]
Birkás Imre [a KEB megbízott elnöke]
Fodor Gyula [a KRB elnöke]
Szarka Károly [külügyminiszter-helyettes]

* A meghívottak közül hiányzott Brutyó János és Köteles István; Doleschall Frigyes egészségügyi, Csergő János kohó- és gépipari, valamint Sík Endre külügyminisztert helyetteseik képviselték.

4.

JEGYZŐKÖNYV

készült a Központi Bizottság 1959. október 22-i üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, osztályvezetői, megyei PB-k első titkárai, Központi Revíziós Bizottság elnöke, [a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke] a mellékelt lista szerint.[1]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Üdvözlöm az elvtársakat, a Központi Bizottság ülését megnyitom. Javaslatot teszek a napirendre, a Politikai Bizottság megbízásából.

Napirend: 1. Jelentés a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről és javaslat továbbfejlesztésére. Előadó: Fehér Lajos elvtárs.

2. Javaslat az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájának további javítására, az iparvezetés fokozatos átszervezésére. Előadó: Apró Antal elvtárs.

3. Javaslat a minisztériumokban és egyes főhatóságoknál működő pártszervek hatáskörének kibővítésére. Előadó: Marosán György elvtárs.

4. Javaslat a lakóterületi pártcsoportokra. Előadó: Sándor József elvtárs.

A napirenddel kapcsolatban szeretnék egy felvilágosítást adni. A korábbi munkatervünk szerint ezen a KB-ülésen kellett volna tárgyalnunk a mezőgazdaság ötéves tervét, illetve az ötéves terv végrehajtásával kapcsolatos tennivalókat.[2] A Politikai Bizottság megvizsgálta[3] ezt a kérdést és elhatározta, hogy azt ajánlja a KB-nak, a mezőgazdaság ötéves tervével kapcsolatos tennivalókat kb. fél éven belül, a jövő év első felében tűzze napirendre.[4] Ennek a módosításnak az az oka, hogy a néhány hónappal korábbi feltevés nem pontosan alakult úgy, ahogy gondoltuk, tudniillik nincs jóváhagyott ötéves tervünk. A terv készítése folyik még most is, és ennélfogva a mezőgazdaságnak sincs jóváhagyott ötéves terve, tehát nem volna célja és értelme ebben a stádiumban tárgyalni. Néhány hónapon belül az ötéves terv véglegesítve van, véglegesítve lesz a mezőgazdasági része is, és a Politikai Bizottság indokoltnak tartja, hogy a speciális feladatra való tekintettel igenis külön tárgyaljuk, hogy hogyan és miként biztosítjuk a mezőgazdaság ötéves tervének végrehajtását. De, mint mondom, nem most, hanem csak akkor, ha már meglesz a terv, valamikor a jövő év első felében. Kérem, hogy a napirendi javaslatot fogadják el, és fogadják el a Politikai Bizottságnak ezt a módosítását a mezőgazdasági terv tárgyalásával kapcsolatban. Nincs más javaslat? Akkor elfogadtuk a napirendet. Átadom az első napirend előadójának a szót, Fehér Lajos elvtársnak.

FEHÉR LAJOS[5] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Elöljáróban egypár szót kell szólnom a Központi Bizottság elé ma tárgyalásra került határozati javaslat[6] előkészítésével kapcsolatban. El kell mondanom, hogy a decemberi[7] és a márciusi[8] KB-határozatok végrehajtásának tapasztalatairól és a további teendőkre vonatkozóan augusztus hónapban részletes elemzést kaptunk valamennyi megyebizottságtól, a Földművelésügyi Minisztériumtól, a Pénzügyminisztériumtól, a Termelőszövetkezeti Tanácstól, a SZÖVOSZ-tól és még néhány szervtől.[9] A Politi-

kai Bizottság, amikor a Központi Bizottság számára elkészítette a határozati javaslatban rögzített helyzetmegítélést, és megszabta a továbbfejlesztésre vonatkozó tennivalókat, felhasználta és érvényesítette a megyebizottságok, állami és társadalmi szervek főbb tapasztalatait, észrevételeit s indítványait.

1. Anélkül, hogy túlságosan ismételném az előterjesztett határozati javaslatban foglaltakat, a vita és a további munka érdekében mégis szeretnék néhány tapasztalatot és gondolatot jobban kiemelni. A határozati javaslat első része megállapítja — helyesen és jogosan — azt a nagyon örvendetes tényt: az idei jelentős fejlődést mind a fejlesztésben, mind a megszilárdításban sikerült úgy elérnünk, hogy általában a munkás-paraszt szövetség tovább erősödött. Ezt a nagy erőpróbát sikerült úgy megvívnunk, hogy a párt és állami szervek, helyi vezetők tekintélye a fejlesztés során nem csökkent, hanem nőtt, s a decemberi és márciusi határozatok sikeres végrehajtása során a párt politikai, erkölcsi tőkéje tovább gyarapodott a legtöbb faluban.

Ez csak úgy következhetett be, hogy — mind a decemberi határozat megelőző kétéves erőgyűjtése idején, mind pedig a decemberi határozat nyomán megindult nagyobbarányú fejlesztés alatt és óta — alapvető feladatnak tekintettük a parasztsághoz való jó viszony kiépítését, továbbmélyítését. És annak kell tekintenünk a jövőben is.

Ez még jobban aláhúzza a meggyőző munka, a politikai munka fontosságát, mind a szervező, mind a megszilárdítási munkában. Nem tennénk jó szolgálatot az ügynek, ha ezen az ülésen ezzel kapcsolatosan nem néznénk szembe egyes kellemetlen tényekkel — amelyek a határozati javaslatban is rögzítve vannak — annak érdekében, hogy a jövőben feltétlenül elkerüljük azokat. Nem szabad megengednünk, sehol sem, pontosabban: az eddiginél sokkal határozottabban fel kell lépni az ellen például, hogy a meggyőző munkát adminisztratív módszerekkel helyettesítsék. A meggyőzést, a politikai munkát — ahol ennek van helye — természetesen nem szabad adminisztratív megoldásokkal helyettesíteni a megszilárdításban sem. A tsz-pártszervezeteket — amelyek nagy és nehéz feladatokat oldottak meg már az idei esztendőben is — arra kell nevelnünk, hogy lépést tartsanak a pártmunka stílusának fejlődésével, és képesek legyenek a rendszeres, mindennapos politikai munkára, a belépett tagok egy részénél utólag jelentkező paraszti ingadozások leküzdésében, a munkafegyelem megszilárdításában stb.

Ha hagynánk, hogy egyes helyeken mindezt szem elől tévesszék, s a meggyőző munkát adminisztratív módszerekkel helyettesítsék, magunk alatt vágnánk a fát. Ez ugyanis azzal járna, hogy az ilyen községekben feszültté válik a parasztokkal a viszonyunk, elmérgesedik a helyzet. Ezzel lélektanilag olyan helyzet alakul ki, amelyet a szövetkezeti mozgalom, a szocializmus ellenségei játszva kihasználhatnak ellenünk, a munkafegyelem lazítására, kilépési hangulat teremtésére stb. Mindez a mozgalom fejlődésének gátlásához, [el]szigetelődéséhez vezet az ilyen faluban. Jelenleg — mint a határozati javaslat is hangsúlyozza —, szocialista rendszerünkben egyetlen olyan pont van, ahol az osztályellenség, a bel- és külföldi reakció reménykedhet abban, hogy nagy számban tud becsületes embereket is rendszerünk ellen fordítani: s ez a termelőszövetkezeti mozgalom. A saját magunk által elkövetett hibák ugyanis az ellenség malmára hajtják a vizet. Éppen ezért, az év elejéhez képest sokkal határozottabban kell fellépni mind központilag, mind helyileg a káros adminisztratív eszközök újjáéledése ellen.

2. A határozati javaslat a Központi Bizottság márciusi határozatának végrehajtásával kapcsolatban élesen állapítja meg: első ízben fordult elő az MSZMP idejében, hogy ilyen fontos határozatot nem úgy hajtottak végre, ahogy kellett volna, sőt szembehelyezkedtek vele nem egy helyen. A pártszervezetek ugyanis a határozat után és ellenére is sok községben folytatták a tömeges szervezőmunkát, március 10-e után még több mint 200 községet szerveztek át tsz-községgé, s vonakodtak az erőknek a megszilárdításra, mint soron következő döntő feladatra való határozott és egyértelmű átcsoportosításától.

Felmerül a kérdés, mi az oka ennek a kétségkívül nagyon komoly fegyelmezetlenségnek? Több oka is van. Az egyik: érzelmi ok. Sok helyen nem volt szívük az elvtársaknak a szépen bemelegedett és nekilendült sikeres szervezőmunkát abbahagyni, annak ellenére, hogy a mezei munkák már kinn dörömböltek a szántóföldeken. A másik, az előbbinél is lényegesebb oka: a számos megyében és járásban eléggé lábrakapott egészségtelen versenyszellem, és olyan községben is hozzáfogtak a szervezőmunkához — főleg a márciusi határozat után —, ahol a politikai feltételek nem voltak meg, vagy nem készítették elő azokat. Ez később az őszi kezdésű termelőszövetkezetek — bár kisebb, [de] — jelentős részében eléggé meg is bosszulta magát. A harmadik és legfontosabb ok azonban az, hogy pártszervezeteink, párttagjaink jelentős része igazán „forradalmi" munkának csak a szervezést tekinti, és lebecsüli a megszilárdítással járó rendszeres, mindennapos politikai és gazdasági szervezőmunkát. Ennek igazolására a legkülönfélébb ismereteket, érveket hoztak fel, s helyi erőkkel sok helyen tovább folytatták a szervezőmunkát. Sőt azzal a gondolattal foglalkoztak nem egy helyen, hogy a tavaszi növényápolási munkák befejeztével újra elkezdik a szervezést. Egyes megyékben pedig már augusztusban szorgalmazták a szervezőmunka elkezdését azzal az érveléssel, hogy a megszilárdításban adódó nehézségek a községek egy részében abból erednek, hogy „a tavasz folyamán félbeszakítottuk a számszerű fejlesztést".

Akik márciusban nem értették meg, vagy ma sem értik még eléggé — bár ma már sokkal kevesebb az ilyen elvtársaknak a száma — a Központi Bizottság határozatának helyességét: azoknak szolgáljanak bizonyítékul a tények. A tények pedig azt mutatják, hogy az azóta eltelt hónapok során nehéz, szívós és sokoldalú munkával sikerült a nagy számban alakult új és kibővült tsz-eket jelentősen megszilárdítani, és ez alapot, magasabb kiindulási pontot teremt számunkra a továbbhaladáshoz, az elkövetkező őszi, téli hónapokban.

Az idei tapasztalatok alapján úgy tűnik, hogy pártszervezeteink, párttagjaink körében további szívós nevelőmunkára van szükség annak megértetéséhez, hogy a tsz-megszilárdítással járó rendszeres politikai, gazdasági szervezőmunka is éppen olyan forradalmi munka, mint a fejlesztés. Mindkettő ugyanis ugyanannak az egy dolognak, a szocializmus előrehaladásának, a mezőgazdaság szocialista átalakításának különböző megjelenési formája és feladata.

A megszilárdítással járó nehézségek megoldása tehát nem az, hogy helyettesítjük a szervezőmunka megindításával, hanem, hogy ezt a nehéz, bonyolult és folyamatos munkát ténylegesen elvégezzük. Szükséges az eddiginél jobban felhívni a figyelmet arra is, hogy a fejlesztés megindulásával ne hanyagolják el a szilárdítás munkáját, arra továbbra is nagy erőket összpontosítsanak, mert a sikeres előrehaladásnak a jövőben is alapja a meglévő termelőszövetkezetek jó munkája, eredményes gazdálkodása.

3. A határozati javaslat újból aláhúzza mezőgazdasági politikánk egyik alapvető célkitűzését, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésével együtt kell járnia az árutermelés fejlődésének. Ez bonyolult és nem éppen könnyű feladat. A növénytermesztésben könnyebb a helyzet. Ott — a nagyüzemi munkaszervezés, a gépek, a műtrágya használata eredményeként — már az első esztendőben fölényt lehet produkálni, s országosan pótolni az egyéni parasztgazdaságok egy részénél az árutermelésben esetleg bekövetkező kiesést. Győr és Veszprém megye például soha annyi árugabonát nem adott, mint ebben az esztendőben.

Másként áll a helyzet az állattenyésztésben. A nagyüzemi állattenyésztés kialakítása ugyanis folyamat, és ehhez időre van szükség. Éppen ezért az állat és állati termékek árutermelésénél már bonyolultabb a helyzet, s egy-két probléma már ma is jelentkezik. Ezektől azonban nem megijedni kell, hanem megfelelően foglalkozni velük, és időben megoldani a nehézségeket.

Ilyen élő probléma pl. a tsz-ekben a közös sertéstenyésztés és hizlalás kialakítása. Közismert dolog, hogy több megyében, ahol a tsz-fejlődésben nagyobb előrehaladás történt, az első esztendőben a hízottsertés-szerződéskötésben lemaradás következett be. Győr 75, Veszprém 77, Fejér 89, Baranya 96, Somogy 83, Szolnok megye 95%-ra teljesítette október 10-ig az éves szerződéskötési terveket. Szerencse, hogy más megyék viszont túlteljesítették a tervet, és így az 1,8 millió darabos sertésfelvásárlási éves tervet előreláthatóan teljesítjük. Jövőre azonban 2,1 millió darab sertést kell felvásárolnunk: több hús kell a lakosságnak és több kell exportra is (az európai piacon mintegy 20%-kal emelkedett a sertéshús ára). E terven belül a meglévő tsz-ektől 700 ezer darab hízott sertést kell kapnunk. És ezt elsősorban a termelés oldaláról kell megfogni. Ha az idén nem is jutott elég erő, főleg saját erőforrásból, az új tsz-eknek a sertésférőhelyek építésére, és nagyon kevés közös férőhelyet létesítettek, a jövő évben maximális erőt kell kifejteniök ennek érdekében, s ehhez megfelelő segítséget is kapniok. Részben erdőgazdasági szerfa biztosításával, részben pedig — a háztájiból való utánpótlás mellett — megfelelő számú szerződéses koca és süldő átadásával a tsz-eknek.

A közös szarvasmarha-, sertés-, birka- és baromfitartás gyors ütemű fejlődésére való törekvés mellett azonban látnunk kell világosan, hogy az átmeneti időben — és erre kényszerít bennünket a népgazdaság helyzete — maximálisan kell kihasználnunk a tsz-tagok háztáji gazdaságában és az egyéni gazdaságokban meglévő lehetőségeket is. És leszerződnünk velük annyi disznóra, növendékmarhára, baromfira, amennyit tudunk, s amennyit a háztáji keret elbír. Ez két dolgot követel meg. Az egyik: a közös jószágállomány eltartásához szükséges takarmány biztosítása mellett a munkaegységre takarmányelőleget biztosítsanak a tagoknak. A másik: a háztájival és az egyéni gazdaságokkal továbbra is szerződést kell kötni. És szigorúan fellépni azokkal szemben, akik akadályozni akarják vagy megtiltják a velük való szerződéskötést. Mert egyes községekben ilyen is volt, s így érveltek: „Ha leszerződünk az egyéni parasztokkal, nem jön be a tsz-be". Akik ilyen mondvacsinált érvekkel áltatják önmagukat, egyrészt megfeledkeznek arról, hogy a belépő paraszt rendeleteink értelmében magával hozza a szerződése kötelezettségeit a tsz-be, másrészt az ilyen embereknek fogalmuk sincs az átmeneti idő sajátos problémáinak megértéséről. Az olyan cikkeknél, mint pl. a disznó, baromfi, tojás, amelyekből egyenesen kívánatos a szerződési terv túlteljesítése, nem gátolni kell tehát, hanem segíteni a szerződéskötéseket a háztájival és egyéni gazdaságokkal.

A termelőszövetkezeti megszilárdítás sikere a helyes átmeneti gazdasági intézkedések egész sorától függ. Egy sor rugalmas, átmeneti intézkedésre van szükség az állattenyésztés terén is, hogy az átszervezés idején ne csökkenjen az állatállomány és annak hozama, sőt növekedjék a terv szerint és ennek arányában az árutermelés is ezeknél a cikkeknél. Ennek szellemében állítja elénk a határozati javaslat azt a követelményt, hogy minden tsz-községben, járásban és megyében a termelőszövetkezeteknek, a tsz-tagok háztáji gazdaságainak és a meglévő egyéni gazdaságoknak együttesen már az átszervezés első esztendejében több árut kell adniok, mint az azt megelőző esztendőben.

Az átmeneti intézkedések során megemlíteném még a következőt. Gazdasági helyzetünkből eredően a szükség diktálja azt a követelményt, hogy a szövetkezet megalakulása után a tsz-vagyont képző jószágállományt folyamatosan olyan ütemben hozzák be ténylegesen a közösbe, ahogyan a közös fedél, a közös férőhelyek elkészülnek. Addig, rövid átmenetre, az ilyen tsz-vagyont képző jószágot a jó gazda gondosságával a háztájiban kell tartani. Annak, hogy a közös férőhelyek elkészülte előtt, időnap előtt a behozott szarvasmarhát közös karámba erőltessék, az eső verje, s a marhák 20–30 kg-ot veszítsenek átlagsúlyukból és ennél is többet a tejtermelés terén: nincs semmi értelme, türelmetlenség, előreszaladás és kárt okoz a népgazdaságnak. Ezt sok helyen még ma sem ismerik fel elég világosan a mi elvtársaink.

4. A határozati javaslat helyesen állapítja meg, hogy a fejlesztésben elsődleges szerepe van a politikai feltételek megteremtésének, a jó előkészítésnek az érintett községben. Az új szövetkezet megalakulása után azonban már az első naptól kezdve nagyon nagy gondot kell fordítani a gazdasági, szervezeti, politikai megerősítésre. A szövetkezet megerősödése, gazdálkodási színvonalának megjavulása alapvetően a tagság szorgalmas munkájától, saját erőfeszítéseinek maximális kihasználásától függ. Ezt két irányban kívánjuk különböző gazdasági ösztönzőkkel serkenteni. Részben az árutermelés erőteljes fokozására, s ennek alapján a pénzgazdálkodás megjavítására. Az e téren bevezetett új gazdasági ösztönzők 2 év alatt eredményesnek bizonyultak.

Kevésbé hatékonyak azonban a saját beruházás növelésére bekapcsolt eddigi gazdasági ösztönzők. Az egy hold szántóra eső saját felhalmozás pl. 1958-ban csökkent az előző évihez képest. A tsz-megszilárdításnak pedig központi elve továbbra is a termelőszövetkezeti parasztság saját erőforrásainak lehető legnagyobb felhasználása, s ezt egészítse ki az állam sokoldalú segítsége. Szükségessé válik a tsz támogatási rendszerünk olyan irányú továbbfejlesztése, amely az eddiginél eredményesebben ösztönöz a tsz-tagság saját erőforrásainak felhasználására, mindenekelőtt az állóeszközállomány gyorsabb növelése érdekében.

A határozati javaslat olyan intézkedés meghozatalát indítványozza a kormánynak, amelyek többek között az eddiginél nagyobb mértékben serkentik a tsz-eket pl. saját gépvásárlásra. Más szóval arra késztetik, hogy a mezőgazdaság gépesítésének terhéből a tsz-parasztság az eddiginél jobban vegye ki a részét. Erre mód is van, mert hisz az idén, különösen a tsz-községekben, tömegesen léptek be a szövetkezetekbe a jobbmódú parasztok. S nem utolsósorban ennek nyomán a gépvásárlási törekvés országosan már eddig is szemmel láthatóan felélénkült a termelőszövetkezetekben.

Továbbá arra akarjuk serkenteni a tsz-eket, hogy saját erőből az eddiginél nagyobb mértékben vásároljanak jószágot, elsősorban tagjaik háztáji gazdaságá-

ból, mert hisz — mint tudjuk — abban a belépett parasztok a legjobb minőségű teheneiket és kocáikat hagyták vissza. Világosan kell látnunk ugyanis azt, hogy a tsz-mozgalom előrehaladásával — a közös tenyésztés fokozása és az állami gazdaságokból jövő tenyészanyag mellett — a közös állatállomány bővülésének hovatovább egyik fő utánpótlási forrása a háztáji gazdaság.

A saját erőkifejtést különösképpen fokoznunk kell az építkezéseknél. A közös állatállomány gyors ütemű kialakítása és a népgazdaság szűkös anyagi helyzete parancsolóan állítja homloktérbe a tsz-építkezéseknél az egyszerű, olcsó szerfás építkezéseket. A saját erőből történő egyszerű építkezések eddiginél hathatósabb ösztönzésére a fennálló hitelrendszert megfelelően kell módosítani.

5. Ha a gazdasági problémáknál tartunk, válaszolnunk kell arra a kérdésre: milyen gazdasági segítségre számíthatnak a megyék a jövő esztendőben? Első helyen kell megemlíteni, hogy a kormány nagy erőfeszítéseket tesz megfelelő mennyiségű, mintegy 12 ezer darab traktor beszerzésére, főleg behozatal útján. Műtrágyából kb. annyit tudunk biztosítani, mint az idei esztendőben. A várható területi felfutást tekintve tehát az egy kh-ra jutó műtrágyamennyiség csökkenni fog. Tsz-építkezésre állami erőből kb. ugyanannyi beruházást tudunk nyújtani, mint az idén vagy némivel többet. A meglévő tsz-ekre 600 millió forintos beruházási keretet, anyaggal és kiviteli kapacitással ellátva, már felosztottunk a megyék között, a velük való együttes tárgyalás alapján.

Az új 3004-es kormányrendeletet a Központi Bizottság ülése után a legrövidebb időn belül ki kell adni,[10] hogy a szervezőmunka megindulásával az agitációban résztvevők és maga a paraszti közvélemény idejében megismerkedhessék vele. Lényegesebb módosítások a gépállomási munkadíjaknál, a saját erő nagyobb mérvű felhasználásánál lesznek. Nem az új 3004-esben, hanem külön rendeletben kerül nyilvánosságra adózási rendszerünknek olyan irányú módosítása, amely szerint 1960. január 1-jétől kezdve a tsz-tagok is kötelesek fizetni községfejlesztési hozzájárulást háztáji gazdaságuk után, éves viszonylatban 100 forinttól 300 forintig terjedően.[11]

6. Visszatérve a fejlesztés kérdésére, e határozati javaslat fő mondanivalójához:

Mérlegelve a tsz-mozgalom fejlesztésében és megszilárdításában az idén elért eredményeket, számbavéve a meglévő hibákat, gyengeségeket is, úgy látjuk: megérett a helyzet arra, hogy e télen is jelentős fejlődést érjünk el a falu szocialista átalakításában.

A további munkában is iránymutatóak a decemberi határozat alapelvei, s emellett alapul kell venni az idei fejlesztésben és megszilárdításban elért igen gazdag tapasztalatokat.

A fejlődést illetően a Központi Bizottság ezúttal is tartózkodik mindenféle számszerűségtől, s óva inti a megyebizottságokat is, hogy számszerű terveket adjanak az alsóbb pártszerveknek és pártszervezeteknek.

Ellenben, mint a határozati javaslat is utal arra, felhívja a megyebizottságok figyelmét arra, hogy a megyei, járási elvtársak és szakértők bevonásával a Központi Bizottsághoz hasonlóan nagyon gondosan saját maguk is végezzék el a helyzetmegítélést megyéjükben, nyugodtan gondolják végig a dolgokat, s a tapasztalatok gondos elemzésével készítsék el a konkrét mozgalmi tervüket. És csak ezután, kb. november derekán hívják össze a megyei pártaktíva-értekezletet a feladatok megbeszélésére.

Addig is folytassák, illetve erősítsék fel az agitációs munkát az ún. „hagyományos eszközökkel", annak minden formáját igénybe véve. Ennek segítségével hassanak oda a szükséges légkör és közhangulat megteremtéséhez, amely nélkül el sem lehet képzelni a tömeges szervezőmunka elkezdését s eredményes végzését a tervbe vett községekben.

A mozgalmi tervben kijelölt feladatokat rugalmasan, hajlékonyan hajtsák végre. E munkájukban megyéjük adottságainak megfelelően legyenek a jövőben is sokrétűek és kezdeményezők, kerüljék a sablonokat, a mechanikus megoldásokat. Ahol sikereket értek el, ott adjanak bátorítást a további előrehaladáshoz. Ahol viszont kiderült, hogy végképp elakadt a munka, legyen bátorságuk leállni, s onnan átcsoportosítani az erőket. Csak olyan előrehaladásra van szükség, amely után nem következik a községben visszaesés (pl. kilépési hangulat, a földek megnemmunkálása stb.). Az ilyen izzadtságszagú „előrehaladás" többet árt az ügynek, mint használ.

Most is számítsanak arra, hogy télutóján, a tavaszi munkák küszöbén az erőket újból át kell csoportosítani a megszilárdításra. Erre idejében készüljenek fel, hogy az áttérés szervezetten történjék.

Arra a kérdésre, hogy nehezebb lesz-e a mostani fejlesztés, mint az éveleji, nem olyan könnyű válaszolni. Nagyon nagy előnyt jelent számunkra az idei fejlesztésben és megszilárdításban elért igen fontos előrehaladás. Kedvező helyzetet teremt erre az idei jó termés és ennek nyomán a parasztság hangulata. Bár az utóbbi alakulásában újabban vannak bizonyos zavaró mozzanatok is. Ezek közül legszembetűnőbb az egyéni parasztok egy részében meglévő bizonytalanság, amely megmutatkozik a kenyérgabona- és takarmánygabona-tartalékolás erősödésében. Ennek valódi oka az, hogy a parasztság számít a tsz-szervezés megindulására, s jelentős része talán a belépésre is, s egy-két évre biztosítani kívánja magát a termények tárolásával. Ennek a lélektani helyzetnek gazdasági hátrányai mellett — éppen az indító okai miatt — bizonyos pozitív vonása is van. Úgy tűnik, mintha a parasztságnak ez a része érzelmileg előbbre lenne még az éveleji állapothoz képest is, és a tsz-kérdések közelebb kerülnek.

Megfelelő légkört és háttért biztosít az induló fejlesztési munkához a nemzetközi helyzet igen kedvező alakulása is. Úgyszintén a népgazdaság biztató helyzete, a népgazdasági tervek várható túlteljesítése számos területen, a széles körű lelkes kongresszusi verseny eredményeként.

És több mint bizonyos, hogy a kongresszusi légkör is nagy lendületet ad majd a munkához kommunistáknak és nemkommunistáknak egyaránt, s mindenkinek, akinek csak köze van az ügyhöz és újból kész kivenni szívvel-lélekkel a részét a parasztság újabb jelentős tömegeinek a szocializmus útján való elindításában.

7. Végezetül még egy dologra szeretném nyomatékosan felhívni a figyelmet: az őszi szántás-vetési munkákra. Ez most a soron lévő legfontosabb feladat a mezőgazdaságban. Nemcsak népgazdasági szempontból, hanem politikai okokból is, mert a legszorosabban összefügg a termelőszövetkezeti kérdéssel. A megszilárdításnak és a továbbfejlesztésnek is nagyon fontos feltétele ugyanis az, hogy ezekben a hetekben az új és régi termelőszövetkezetekben is, hogyan végezzük el a munkákat: időben és megfelelő területen vetjük-e el a kenyérgabonát vagy sem. Éppen ezért a termelőszövetkezeti fejlesztés előkészítése közben is a megyebizottságok fordítsanak igen nagy figyelmet erre a munkára.

HORVÁTH ANDRÁS[12] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én tényleg igyekeztem felkészülni lélekben is, és az elsők között kérek szót. Szeretnék olyan kérdéseket felvetni, ami valószínűleg vita tárgyát képezi, és jó lenne, ha tényleg megvitatnánk.

A határozati javaslatot tanulmányoztam, és ami abban van, azzal egyetértek. Ugyanakkor az a véleményem, hogy ez az anyag nem foglalkozik a mezőgazdaság olyan kérdéseivel, amely kérdések nagyon szorosan összefüggnek, hogy mennyire menjünk előre. Most a kiegészítőben Fehér elvtárs már beszélt erről, és én szeretnék ehhez egypár szót, illetőleg egy-két mondatot még hozzáfűzni.

Minden kétséget kizárólag megállapítható, hogy az előrelépésnek bizonyos gazdasági következményei vannak, és nem kedvező következményei. Igaz az, hogy az átszervezett megyékben kenyérgabonából többet adtak el, mint az előző években, ez magától értetődik, mert jobb volt a termés. Meg kell azonban azt is mondani magunk között, hogy még nem közösen vetették azt, amit közösen arattak. Nem akarom lekicsinyelni ezt a dolgot, de azért önmagunknak ezt látni kell. A másik az, amiről Fehér elvtárs beszélt: az állattenyésztés, illetőleg a hízott sertésről, szarvasmarhákról nincsenek adatok. De a hízott sertésekkel kapcsolatban – itt van nálam a Politikai Bizottságnak küldött ilyen jellegű tájékoztató[13] a nyár vége felé került napvilágra, és itt meg van állapítva, hogy 7 megyében megvizsgálták: Baranya, Fejér, Komárom, Győr, Somogy, Vas, Veszprém, tehát azokról a megyékről van szó, ahol a tsz-fejlesztés leginkább előrement, hogy a tsz-ekből, háztáji gazdáktól, illetve egyéni gazdáktól együttesen 8%-kal kevesebb hízott sertés várható, mint az elmúlt évben. Ez erre az évre szól és nem a jövő évre. Tehát az első évben is már visszaesés mutatkozik.

Van egy másik jelenség, elvtársak, a takarmányáraknak az egész országban való felfutása. A csöves kukorica Pest megyében, de valószínűleg más megyékben is 140–160–180 Ft-ig van, és ez a májusi morzsoltra átszámítva 300 Ft körül indul. Ha megnézzük a 300 Ft-os kukorica árat és talán az ennél még magasabb árpaárat, akkor nagyon komoly gondot kell, hogy okozzon nekünk, hogy ennyi, illetőleg ilyen árak mellett érdemes-e, kifizető[dő]-e a sertéstenyésztés hizlalása. [sic!] Ha nem fizetődik ki, akkor nem fognak hizlalni, hiába fogunk beszélni. Távol áll tőlem, elvtársak, hogy emeljük az árakat, nem arról van szó, ez nem megoldás, de most tényekről van szó. Mi okozza a takarmányáraknak ilyen magasságát, hiszen az idén jó takarmánytermés volt. Megnéztem a megyei 10 éves átlagot, a 10 éves átlagnál 40%-kal, az ötéves átlagnál 32%-kal magasabb, ez vonatkozik a kenyérgabonára is és egyébre, a megyében, de országosan sem rosszabb a helyzet, és mégis felmentek az árak, tehát ennek valami oka van. Kétségtelen, hogy az az oka, hogy az egyéni parasztok, akik eddig a piacra termeltek takarmányt, és a tsz általában a piacon sosem jelentkezett takarmánnyal különböző okoknál fogva, részben maga felhasználta, másrészt nem is olyan sokat termelt, az egyéni parasztok nem akarják értékesíteni a takarmányukat. Nem akarják, tartogatják, bizonyos bizonytalanságban vannak.

Egy másik dolog, hogy a termelőszövetkezeteink, ahol még nincs meg a megfelelő állatállomány, de betervezték, szintén tartalékolják saját készletüket, ha nem most, de talán jövő májusra együtt lesz az a hízott sertés vagy marha. Két helyen tartalékolnak, s ebből szükségképpen hiány keletkezik, és ha hiány keletkezik, szükségképpen futnak fel az árak. Persze ezt megmagyarázni könnyű, hogy miért van, megoldani azonban egy más kérdés. Ami létezik, számolni kell vele. Ebből

következik az, hogy vajon milyen következménye lesz, mit hoz az, hogy most előbbre lépünk, mennyivel léphetünk előre. Hogy egy ilyen — nem akarok én itt számokat mondani — 25–30%-os újabb előrelépés vajon azt hozza-e, hogy ez a feszültség csökken, ez a tartalékolás csökken, vagy pedig még fokozódik. Akkor viszont ellátási problémákkal kell számolnunk. En ugyan nem tudom, hogyan értékeli a Központi Bizottság, hogy a burgonya a piacon elég gyengén áll, tojás, meg egyéb, énszerintem ilyen bizonyos összefüggések vannak. S amikor mi, abban a kérdésben dönteni akarunk, hogy hogyan és mennyit előre, akkor ezzel számolni kell.

Fehér elvtárs azt mondja, hogy számokat ne tervezzünk, de konkrét mozgalmi terveket készítsünk. Azt hiszem, azért ebben egy kis ellentmondás van. Nekünk azért azt tudni kell, hogy mennyi erővel bírjuk ezt, elvtársak, a mi megyénkben, és gondolom, országosan is ezzel számolni kell. Azt hiszem, hogy most nem az lesz a nehezebbik dolog, hogy megszervezni, illetve betervezni. Nem, elvtársak, olyan a lélektani hangulat; a tézisek megjelenése, majd a kongresszus és más, felsőbb szerveknek a nyilatkozata, hogy itt 5 év alatt rendet kell csinálni. Ezt értik a mi parasztjaink, és ha már erről beszélnek: „tudjuk mi, a mi sorsunkat, mindegy most már, hogy előbb vagy később megyünk a tsz-be", és bizonyos értelemben ez mutatkozik meg a vetések lassúságában az egyéni parasztoknál. Ez mutatkozik meg, elvtársak, a tartalékolásnál. Számítanak azzal, hogy ősszel vagy tavasszal belépnek a termelőszövetkezetbe. Tehát nem ez a nehezebbik feladat — az én meglátásom szerint —, hanem a nehezebbik feladat a kettős feladatból a második.[14] Itt szeretnék majd kitérni, hogy mit látunk mi, ahol a megoldást is keresni kellene. Úgy gondolom, mégis kellene itt valamit mondani, hogy mi az, amit lehet, mert neki fogunk rugaszkodni. (Kádár elvtárs: Mégis, Ti mit ajánltok?) Hát, Kádár elvtárs, nem akarunk mi túlságosan előremenni, egyébként majd beszélek, hogyan lehetne előbbre menni, mi az, ami akadályozza, hogy a kettős feladatot megoldjuk. Mindenesetre azt ajánlom, hogy azért körülbelül, hogy mire vagyunk képesek, nem az agitációt illetően, mert azt győzzük, hanem nehezebben győzzük a gazdasági szervezést és egyáltalán a nagyüzem kiépítését. Nem azon múlik, hogy nekirugaszkodik néhány paraszt, és már abból nagyüzem lesz, abból még nem lesz nagyüzem. Arról van szó, hogy lehet itt határozatot hozni, és mondani, hogy nem lehet csökkenni a kettős feladatban [sic!], a másodikat is teljesíteni kell. De az élet azt mutatja, hogy csökkent. És meg vagyok győződve, hogy ezek az elvtársak, akiknek megyéjéről szó volt, hogy ténylegesen mindent megtettek. Meg vagyok győződve, hogy éjjel-nappal dolgoztak, hogy a párt határozatát végrehajtsák. És ha ez ott mutatkozott, attól kell tartani, hogy ez a jövő évben is mutatkozni fog, és ez az ellátásban és az árutermelésben gondot okoz. S itt arról is kell beszélni, hogy hogyan oldjuk meg.

Másik ilyen jelenség. Azok a szerveink, akiknek azt kell betervezni, hogy az ellátás biztosítva legyen, azok nem sokat törődnek, hogy a gyakorlatban mi van, hanem nekünk ugyanannyi gabonaterületet, búzaterületet írtak elő, mint ebben az évben, 1–2%-kal túl fogjuk teljesíteni, azért, mert látjuk, hogy probléma van egyébként a gabonatermelésben – de ugyanakkor ezer vagonnal több felvásárlást írtak elő. Hol van az, elvtársak, biztosítva, hogy ilyen esztendő még lesz, mint most volt? Hasonló a helyzet a marhafelvásárlásnál. Annyit írtak elő felvásárlásra a megyénkben, hogy az összes szaporulatot felvásárolják. Akkor hogyan lehet előbbre menni? Én hallottam más elvtársaktól is — ugyanúgy panaszkodtak a győriek

—, hogy régebbi tradíció az állattenyésztésnél, felvásárlásnál, ők is úgy vannak vele, hogy többet akarnak felvásárolni, mint amennyit lehetne. Nyilvánvalóan kell, elvtársak, ez a hús, nem találták ki ezt az emberek, de ha nincs összehangolva a termeléssel, és ha a terveinket 8%-kal csökkentjük, és ugyanakkor emeljük a felvásárlást, valami nem jó fog abból kisülni. Én csak a figyelmet szeretném erre felhívni, és jó lenne, ha erről itten konkréten beszélnénk, akkor, amikor mi előbbre akarunk lépni, hogy hogyan a kettős feladatokat. Kettő közül a második hogyan, a kettő közül a kettőt.

Az anyagban a 18. oldalon szó van az alacsonyabb típusú termelőszövetkezeteknek a forszírozásáról. Egyben megmondja a beszámoló, illetőleg a jelentés, hogy az elmúlt évben ezeket az alacsonyabb típusúakat felszámoltuk. Meg kell mondani, elvtársak, ahol ilyen alacsony típusúak voltak és áttértek a fejlettebb típusúakra, az nagyon előnyös volt, összeszokott emberek voltak, nagyon előnyös és nagyon jó volt. De azért itt nincs eléggé kidomborítva. Meg van mondva, ahol nincs meg az előfeltétele, ott az alacsonyabb típusúakat kell szervezni, szerintem nem eleget foglalkozunk vele, és Engels, Lenin útmutatását nem tartjuk eléggé figyelembe. Az a nézetem, elvtársak, valahogy gondoljuk át, egyszerre lépjünk-e előre? Igaz, hogy valamelyest könnyebb így foglalkozni, hogy egyszerre megoldjuk a fejlettebb típusnak a megindítását, csak nem tudom, hogy a termelésnél előnyös-e? Nem tudom, elvtársak, nem kellene-e nekünk azon gondolkozni, hogy mit hozott nekünk egy sor alacsonyabb típusú — persze, ahol betartották a szabályzatot —, de ha mi tudjuk biztosítani a magasabb típusnál, miért ne tudnánk az alacsonyabbnál is. Énszerintem tudjuk, s ezen gondolkozni kell, mert itt probléma merül fel. Gondolok én itt elsősorban az állatállományra. Nézzék meg az elvtársak a mi megyénket, de országosan se sokkal különb a helyzet. 100 kh-ra jut — nem most, mert az újonnan létesített termelőszövetkezeteket figyelembe véve, még sokkal rosszabb a helyzet — az év januárjában, amikor elindultunk, 100 kh-ra 17 sertés jutott a tsz-ekben. Az egyéni parasztoknál, elvtársak, 70. Az újonnan tervezett termelőszövetkezeteknél mi alakult ki? Az, hogy sertést nemigen vittek be, mert az alapszabályzatban engedélyezett 2 anyakoca és annak a malacai 20 vagy 25 db, ennél nincs több általában az 5–8 holdas parasztoknál, ezt nem kell neki bevinni, ha van neki takarmánya, igyekszik meghizlalni és eladni, ha nincs takarmánya, akkor megpróbálja soványan eladni az egyik anyakocát, mert ha 2 volt, az egyiket biztos meghizlalta, és ez a jövőre vonatkozóan semmi jót nem ígér nekünk. Ugyanakkor a tsz-ekben mi annyi disznót, istállót, tervezőembert és állatgondozót, hogy ott rögtön nagyüzemi gazdálkodás induljon, nem tudunk biztosítani. Azt mondja Fehér elvtárs — én teljesen egyetértek Fehér elvtárssal —, hogy türelem, addig ne vigyük be, amíg nincs biztosítva. Szerintem ez sincs itt teljes egészében rendben és tisztázva. Nincs ez rendezve, elvtársak. Úgy néz ki, hát jó, ott hagyhatjuk, de hogy a takarmányhoz hogy jut, az egy másik kérdés. Itt van nálam a 22-es közlöny, amelyben szabályozva van a takarmánynak a kiadása.[15] Azt mondja, „hogy a tagok, családok részére a kenyérgabonából a tervezettnél, illetőleg a család szükségeltének mennyiségénél, takarmányból pedig a tervezettnél, illetőleg a háztáji átalány szükséglete mértékénél többet biztosítani nem lehet, az egyes tagok, családok részesedés-előlegeit az általuk keresett munkaegység figyelembe vételével kell [sic!].”[16]

Lényegében megmondja, hogyan lehetne — figyelembe véve a munkaegységeket, a háztáji állatokat — biztosítani a takarmányt.[17] Megmondom őszintén, elv-

társak, hogy a gyakorlatban szinte lehetetlen ez. Ebből marakodás lesz, hogy te kapsz, mert van háztájid, én nem kapok, mert nincs. És én nem is értem egészen, amit Fehér elvtárs mondott, hogy a jó gazda gondozására bízva a háznál hagyni. Nincs ez tisztázva, elvtársak. Úgy gondolja, Fehér elvtárs, hogy a tsz tulajdonába megy át, a tsz birtokában marad, aki ott eteti? (Fehér elvtárs: Úgy!) De hát, elvtársak, hogy lehet biztosítani 250 embernél a közös takarmányt, hogy az a saját állatát ne etesse abból? Azért olyan önzetlen paraszt nincsen, ha ott van a dara, meg a széna, hogy ne etesse a saját teheneit belőle. Mibe kerül az, elvtársak? Ez egy olyan probléma, hogy szembe kell nézni vele, és nem biztos, hogy ez az egyetlen helyes és járható út. Azért vetem én fel, elvtársak, az egyszerűbb típusú termelőszövetkezeteknek a kérdését. Volt erről már egyszer szó, és akkor lekerült napirendről. Nem lenne-e előnyösebb, ha mi a következőkön gondolkoznánk: hogy amíg nem tudjuk az állatállománynak a nagyüzemi előfeltételeket biztosítani — aki valamit foglalkozott mezőgazdasággal, azt mindenki tudja, hogy a mezőgazdaság nagyüzemi kialakításának a legköltségesebb része a nagyüzemi állattenyésztésnek a kifejlesztése, modern istálló, meg egyéb —, az rendkívül sokba kerül, hisz ezek drága épületek. A mezőgazdaságot nagyüzemi előnyökkel lehet művelni bizonyos hagyományos eszközökkel. Lóval is lehet szántani, meg vetni, meg kézzel is lehet aratni, akkor is vannak előnyök, mert a vetésforgót a táblákban ki lehet alakítani. Szakembereket lehet alkalmazni, akik a föld minőségét, kiválasztását és egyebet tudják biztosítani, nagyüzemnél biztosítható, mert a barázdák, meg a különböző járdák eltüntetése sok ezer holdat jelent, szóval számtalan előnye van a nagyüzemi gazdálkodásnak azon túl, hogy a dolgozó paraszt megszok [sic!] egy bizonyos közösséget.

A táblás nagyüzemi gazdálkodásnak akkor is nagy előnye van, ha az állatállományt nem tudjuk rögtön a közösbe vinni. Nem lenne-e mód, bizonyos olyan előrelépésre, hogy ahol nincs mód biztosítani a közös állatállományt, ott egy-két évre vagy háromra megmondani, addig nála marad, a takarmányt úgy tervezni, hogy az állatállományát el tudja látni nem a bevitt földje szerint, hanem az elvégzett munkaegység szerint – ezáltal a családtagját is vonzaná, hogy bent dolgozzon, hogy a háztájinál az állatokat tudja tartani, ezeknek az állatoknak egy részére a tsz igényt tartana, felvásárolná, és bizonyos akkumulációs alapot biztosítana, hogy 2–3 év alatt a tsz maga összehozna egy jelentős összeget, és az istállót fel tudná építeni. Bizonyos közös gyakorlatot szereznének, közös vezetés alakulna ki, és a közös állattenyésztéshez akkor fognának hozzá, amikor megvannak annak a feltételei, talán nem csökken, elvtársak, az állatállományunk és a hústermelésünk. Én gondolkoztam azon, hogy miért kell nekünk összehalmozni teheneket, hatot-nyolcat egy istállóba, hát ez nagyüzemi tenyésztés elvtársak? Arról volt szó, hogy ilyen nagyobb kulák istállókban 8–10–12 tehén, ez nem nagyüzemi tenyésztés, elvtársak. Az sem nagyon, hogy mi kukoricaszárból csinálunk istállót, és minden marad a régi módon, az se nagyon, de hát az közelebb van, és onnan előbbre lehet lépni. De ez nem vitte előre, de viszont feltétlenül a következő eredményt hozza. Képzeljék el az elvtársak magukat a tsz-vezetőség és az egyéni parasztnak a helyzetében! Az egyéni paraszt nem igyekszik szaporítani, mert úgyse fogunk tudni takarmányt megfelelően biztosítani, tehát ott már megáll, stagnál, ha nem is fogy, de stagnál. A tsz vezetősége a következőképpen gondolkozik: a meglévő tehenem is szanaszét van, 5–6 egy istállóban, nem igyekszem én azt szaporítani, majd egy-két év múlva. De nekünk egyéves stagnálás is, elvtársak, kiesést jelent. Hogyan lehetne ezt a

kezdéstől a második, harmadik évig áthidalni, hogy ne csökkenjen, hogy növekedjen, illetőleg, hogy a hústermelést is növeljük. Én ezt gondolatként vetem fel, és talán kellene ezen gondolkozni.

Az anyag nem helyez elég súlyt a jövedelemelosztás új módszereire. Nem helyez! Én megmondom, elvtársak, évek óta nem jutunk előre. Szerintem nem vesszük figyelembe az újat, és nem állunk az új mögé teljes súllyal, mert valami dogmák kötnek bennünket. Ne haragudjon, Dögei elvtárs, de leginkább az FM bizonyos területéről lehet ezt tapasztalni, mert azért ha a párt mezőgazdasági osztályával beszélgetünk, ott bátorítják az embert, csak kezdjetek, csináljatok, rendben van. De a tanácsnál, a mezőgazdasági emberek, azok nem mernek semmi újat, mert azt mondják, hogy kérem, a könyvben ez van. Szeretnék én egy példát mondani. Én megnéztem három egyenlő gazdálkodású termelőszövetkezetet, ahol más és más módon osztják el a jövedelmet. Inárcson, ahol egyébként ilyen kisebb tszcs volt, tavasszal a dolgozó parasztok beléptek a tsz-be, átalakult nagyüzemi termelőszövetkezetté, ezeknek van 80 hold kertészetük. Öntözéses kertészetük, maguk fúrtak ott kutakat falusi fúrómesterrel. Az egy holdra eső teljes termelési érték a 8 holdnál 27, illetve majdnem 28 ezer forint. Van hasonló, Nagykőrösön, az 10 holdas, Csömörön van hasonló, 5 holdas, ugyanilyen öntözéses kutakkal, pontosan azonos a termelési típusa. Az inárcsiban új módon osztják a jövedelmet – a termelt érték után írják jóvá a munkaegységet, éspedig egyszerűen megoldották. Egy parasztember a vezetője, az a parasztember, Kádár elvtárs, akit mi Biksza[18] elvtársékkal szemben védtünk az állami gazdaságban — emlékszel rá —, az az elnöke.[19] Azt mondta, minden 120 Ft bevétel után 1 munkaegységet írok jóvá, 40 forint a munkaegység. Itt 70 ember dolgozik, ebben a 80 holdas kertészetben egyetlen egy brigádvezető, illetve agronómus-brigádvezető van. Ez az ember a szállításokat ellátja, a kocsiszerzést, mindent ellát, más mindenki termel. Ezen az egy hold kertészeten 16 300 tiszta jövedelem jut holdanként. Ha figyelembe vesszük, hogy a tsz-eink átlaga bruttó holdanként 3200, a termelt tisztajövedelem bevételének, illetőleg a termelt értéknek a tiszta jövedelem 56%-a volt, a kifizetett munkaegység a termelt értéknek ebben a szövetkezetben 35%-a volt, a másikban, a nagykőrösiben hasonlóan 56%, a csömöriben 62%, elvtársak. Tehát a bér költsége — ahol ilyen módon osztják a jövedelmet — 35, a másiknál 32%. Érthető, mert a másik helyen munkaegység, infláció van, munkaegységre törekszik. De ennél a tsz-nél arról volt szó, hogy igyekezett korai paprikát, paradicsomot a piacra dobni minél előbb, mert ő a 120 Ft után 40-et kapott.

Nem akarok én itt kitérni az összes részletekre, és ez nemcsak a zöldségtermelésnél van, itt van pl. Nagykőrösön — engedjék meg az elvtársak, hogy felolvassak egy kis részt — a végtermék után jóváírt munkaegységnek a tagokra való ösztönzése mellett szól a nagykőrösi Szabadság Tsz-ben a kukoricatermelésben alkalmazott jövedelemelosztás módszere is. Ők az 1 q-ra megtermelt kukoricára 0,7 munkaegységet írnak jóvá a tsz-ben, ez ösztönzőnek bizonyult, mert az évben a gazdaság termésátlaga 113 holdon — Nagykőrös, tudják az elvtársak, nem a világ legjobb földje — átlag 33 q csöves kukorica volt. 1956-ban 24, 1957-ben 22, 1958-ban 19 q volt ugyanitt. A tsz vezetői ezt a végtermék utáni munkaegység jóváírásának tulajdonítják. Elmondják, náluk ilyen szorgalmasan még sohasem dolgozott a tagság, a cukorrépán kívül már mindent betakarítottak, a végtermék utáni részesedés munkaegység jóváírásában 42 tsz tag volt, akinek tavasszal kiosztották, hogy melyik táblát végzi egész évben, és elmondják, hogy persze nyár közben is, most is

42 tag, de a kukoricát 103 tag szedte, elvtársak. Kint volt a feleség, az anyós, a sógornő, meg mindenki. Mindenki kint volt, elvtársak. Van nekünk olyan tsz-ünk is, ahol mi is a hagyományos munkaegység szerint osztjuk a jövedelmet, és úgy kell az ipari munkásokat kérni, hogy menjenek, szedjék le a kukoricát, és vágják le a szárat. Tudnék én az elvtársaknak sok ilyen példát felhozni. Mégis, mi akadályozza, elvtársak, hogy ezt alkalmazzuk? Én beszélgettem a Központi Bizottság egyik munkatársával erről a dologról, a saját szemével látja, hogy így van. Azt mondja, igaz, tényleg jó eredmény, de ez végső soron visszatérés az egyéni gazdálkodáshoz. Lehet, hogy én nem értem, de gondolom a következőt: az ipari munkás, aki darabbérben dolgozik — én mindig úgy dolgoztam —, és akkor írták jóvá, vagy fizették ki. Azért nem egyéni gazdálkodás volt az, hanem a tőkésnek nagyüzemi gazdálkodása volt az. Itt ugye, közösen szántanak, közösen végzi a gépállomás, nagy táblában, csak éppen arról van szó, hogy aki ahogy kapálta, úgy aratott.

Hogyan lehet, elvtársak, különben biztosítani, hogy a családtagok részt vegyenek a munkában? Mondják meg, hogyan lehet? Hát aki közvetlen foglalkozott vele, legyen szíves mondja meg, hogy lehet, hogy a családtag is részt vegyen a munkában? Persze, ha a családtag egész héten részt tud venni, az rendben van, de ha 1 napot tud, vagy 1/2 napot, vagy egy délutánt tud segíteni, ezt nem tudjuk megoldani egyelőre. Ahol ténylegesen megvan a nagyüzemi gazdálkodás minden feltétele, gépesítve van, ott nincs ilyen probléma, a gépek elvégzik, az ember ott kiszolgálja a gépet, ott meg van oldva. De hát mi tovább megyünk, nem tudunk, elvtársak, főleg a nagy munkaigényű, a nagy munkaigényű kultúráknál nem tudunk mindent gépesíteni. Nekünk szükségünk van, hogy a falun élő minden munkaerőt értékké fejlesszük, hogy értéket termeljen. Nem lehet egyetlen emberünk, félemberünk, egyetlen asszonyunk, aki otthon a háztájiban van, illetőleg otthon van. Mert ez értéket termel, a jövedelmet növeli, a nemzeti jövedelmet növeli. És ha mi ilyen módon vagy hasonlóan — lehet, hogy jobb is van — biztosítjuk a munka beosztását, arról nem beszélve, hogy az improduktív munka itt szinte a nullára csökken, sokkal kevesebbet kell beírni, nem kell beírni csak azt, hogy a végén hány mázsa termett. Egy brigádvezető végigjár és megnézi: maga nem kapált meg gyorsan, általában nem termelt, pedig tudja, hogy ha nem kapált, nem fog aratni. Szorgalmas a mi parasztunk, s ha tudja, hogy miért dolgozik, akkor igyekszik dolgozni. Mindenhol ilyen kísérleteket tettünk, na de akkor mégis miért nem lehet? Azt mondják azért, mert ugyanúgy kapál, mint amikor az övé volt. Hát először is nem igaz, mert nem a saját földjét, nem annyi földet, mint amennyi neki volt, hanem amennyit vállalt. Amit ő vállalt, hogy ebben az évben elvégzi. A szerszámkészítő a gyárban kap egy szerszámot, 3 hónapig dolgozik vele, azért nem egyéni vállalkozó ő. Na, de azért, elvtársak, a zöldkönyvben a következő van írva, ami teljes egészében, elvtársak, fedi a szocialista munkaszervezést, de azért zavarja az embereket, és a tanácsnál azt mondják, hogy kérem, ez van kiadva, ti beszélhettek, mi oda tartozunk.[20] Azt mondja: a tagok a nagyüzemi munkamegosztás előnyeit kihasználva, a termelés minden ágában közösen végzik a munkát. Ki van mondva, hogy minden ágában, ebből ugye arra következtetnek, hogy, kérem, kapálni csak úgy lehet, hogy brigádban, tízen együtt egy brigádvezetővel, és ahány négyszögölet kapáltatok meg, majd úgy írja este jóvá nektek a munkaegységet. Hogy aztán a kapálás miatt ott maradt-e a paraj, vagy nem, hogy az a brigádvezető reggel korán felkel és kelti a parasztokat, gyere komám kapálni, mert el van a föld gazosodva és hasonló, az egy más lapra tartozik. Ha pedig kiosztja neki, hogy ez a

tiéd, a családoddal együtt műveled és vállalod, akkor önmaga megoldja brigádvezető nélkül, és még azzal az előnnyel jár, hogy ilyen esetben a dolgozó tsz-tag tudja, hogy mennyi lesz ősszel a jövedelme. Azt mondja, hogy kérem, 20 mázsa kukorica után én ennyi egységet kapok, ha megtermelem a 25 mázsát, ennyivel többet kapok. Ezt tudja, már hogy mennyi lesz a jövedelme. Tehát nem azzal múlik minden nap az idő, hogy hova ossza be, hova ne ossza be a brigádvezető. Nem mondom, hogy ez az egyedüli forma, van nálunk is többféle, de ha mi azt akarjuk, hogy az egy holdra eső termelési költség csökkenjen, ne elégedjünk meg azzal elvtársak, hogy azt mondjuk, búzából ennyivel, rozsból ennyivel termeltünk többet a tsz-eknél, ezek nem munkaigényes kultúrák, ezeket mi nagyjából gépesítettük, s igaz, hogy ebből többet termelünk, de a nemzeti jövedelemben ezek viszont a földművelésből eredő kisebb részt teszik ki, mert akármilyen jó termés van, búzából 14 mázsa — ez nálunk rekordtermés —, ott 2900 Ft értéket, vagy teljes értéket hozott, vagy 2600-at. Munkaigényes kultúrákból 27–30–40 ezer Ft értéket tudunk termelni. De azok rendkívül munkaigényes kultúrák, és mivel nálunk az egy főre eső föld Magyarországon viszonylag kevés, Pest megyében különösen kevés, mert sűrűn lakott — 4 hold —, kénytelenek vagyunk törekedni olyan kultúrák terjesztésére, művelésére, amelyek nagyon munkaigényesek, megkövetelik, hogy szombaton este szedjék le a málnát vagy az epret, nem maradhat hétfőig. Ez pedig, elvtársak, rendkívül előnyös és ösztönző, hogy ha az illető megkapta, hogy miért felelős, és annak a jövedelméből, illetve a bevételekből mit fog kapni.

Szeretném, ha több súlyt helyeznénk az új munkamódszerekre, az új munkabeosztásra, az új jövedelemelosztásra. Itt a Központi Bizottságnak mondjuk meg, hogy jó-e ez, helyes-e? Tényleg, nem vagyunk-e mi opportunisták, hogy ilyen irányban megyünk, mert azt mondják, hogy kérem, ti beszéltek, közös van írva, s ti mégis egyénenként elosztjátok a kukoricát, holdanként.

Szeretnék még egy dolgot felvetni. Fehér elvtárs azt mondta – s nagyjából egyetértek Fehér elvtárssal, de szeretnék egy konkrét példát, hogy azért vigyázzunk, ne legyünk merevek. Azt mondja Fehér elvtárs, hogy ahol a tavasszal vagy a nyáron problémák voltak, annak az az oka, hogy nem volt érett a helyzet, amikor átszerveztek, és most is mutatkozik a vetéseknél ez. Itt van nekünk egy konkrét példa. Biztos tudna sok elvtárs mondani még más konkrét példákat is, csak azért mondom, hogy nem lehet mereven kezelni. Itt van Zsámbék. Ez a község úgy ment át, hogy szinte nem is kellett agitálni; kiment egy elvtársnő, sok ismerőse volt, tavasszal a hangulatban termelőszövetkezeti község lett. Azután jött a tüntetés, az asszonyok ott tüntettek, nem akarok kitérni, hogy miért, mindenesetre mi vagyunk az oka, mert gondoltuk, hogy minden rendben van, és hagytuk. Közben az ellenség működött, jött az asszonytüntetés. Ezen a Zsámbékon az elmúlt vasárnap jelentették, hogy mindent elvetettek. Búzát, mindent, betakarítottak, elvetettek. Ezen a Zsámbékon felmérték a középparasztok és a jobbmódú parasztok házainál kiürült istállókat, egyébként vagy három közös istállót építettek. Azzal dicsekszenek, hogy 500 Ft-ba került nekik egy 50 férőhelyes tehénistálló, mondva, hogy csak a jászolnál a karikákat és a drótot vették meg. Ténylegesen fát termeltek ki, vázat csináltak, dróttal rákötözték a vázra a kukoricaszárakat, kívülről-belülről sárral bevakolták, és 500 Ft-ból felépítették. Hármat építettek eddig fel. Na most, az üresen maradt istállókban már megszervezték, hogy napos csirkéket fognak — 40 000 darabot — igényelni, s az öreg parasztok otthon ezeket a tsz részére takarmányozzák, illetőleg nevelik. S ebből nagy bevétel lesz. Mit bizonyít ez, elvtársak?

Nyáron tüntetés volt, most rendkívül jól dolgoznak. Egy akadémiai tanár az elnök ott. A gödöllői akadémia egyik tanára[21] kérte, hogy ő tsz-elnök akar lenni, gyakorlatban akarja megmutatni, hogy mit tud az akadémia. Hát azt mondtuk, hogy legyen.

Befejezve, elvtársak, hozzászólásomat, én azt szeretném, hogy nagyon nagy súlyt helyezzünk arra, elvtársak, hogy ne csökkenjen a termelés. Azt nem elég kívánni, elvtársak, azt csinálni kell, és itt nagyon pontosan kell tudni, hogy mit csinálunk. A háztájinál maradás, meg etetés és még más dolgok nincsenek tisztázva teljesen. Bizonyos értelemben érzelmi kérdés, és rendkívül nagy harcot kell folytatnunk, mert arra a háztáji gazdaságra úgy néznek a mi embereink — valószínű, nem Pest megyei dolog ez —, hogy ott maszekoskodik. Nekünk, szerintem, 2–3 éves átmenetet kell biztosítani, s lehet biztosítani. Én úgy számoltan és úgy láttam, ha mi nem leszünk merevek és türelmetlenek az állatok bevitelével, hanem engedünk, hogy először a növénytermelésben legyen a közös gazdálkodás, munkaegység ilyen módon, ahogy itt szó volt róla, utána szervezett takarmánytermeléssel, növeléssel át lehet hidalni, elvtársak, és előbbre, sokkal messzebbre, előbbre lehet menni. Itt, elvtársak, a hagyományos eszközökkel is lehet közös gazdálkodást folytatni, mert azért most már lélektanilag kezd káros lenni, mindinkább a kint maradt paraszt azon számít, úgyis bemegyek. Tartalékol, már nem törekszik előbbre jutni, és ez a közellátásban komoly kárt fog okozni nekünk. Meggondolandó, hogy egyszerűbb típusokkal nem lehetne-e gyorsabban előremenni, így biztosítanánk mindkét feladatnak a megoldását. Igaz, hogy nem egyszerre a legfejlettebbet, de átmenetet tudnánk biztosítani. Én nagyon alaposan tanulmányoztam Engelsnek és Leninnek ezeket a tételeit, és nézetem szerint mi nem vesszük ezt eléggé figyelembe. Nem vesszük figyelembe, és fizetünk azzal, hogy csökken az állatállományunk és a hústermelésünk is. Ezt meg lehetne oldani, ha türelmesebben csinálnánk.

CSETERKI LAJOS[22] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság által előterjesztett anyaggal, értékeléssel és javaslatokkal egyetértünk. Az ott adott elemzés és megállapítás érvényes a mi megyénkre is. A mi megyénkben ebben az évben igen jelentős felfejlődés történt. A termelőszövetkezetek megszilárdítása az előző évekhez hasonlítva viszonylag gyorsan ment végbe, és megteremtődött egy olyan feltétel, hogy tovább lehessen menni, és a termelőszövetkezeti mozgalomban egy további lépést lehessen tenni. A Politikai Bizottság elemző anyagában szó van az elkövetett hibákról. Ezek a hibák ránk is érvényesek, a márciusi központi bizottsági határozat megjelenése után az erők átcsoportosítását[23] nem elég gyorsan hajtottuk végre, és sok községben még utána is szervezés volt. Ezeknek a politikai hibáknak a súlyát később vettük észre a Megyei Pártbizottságon, és a súlyát most is lehet érezni olyan jelenségekben, hogy előfordulnak ma is olyan hangok és vélemények, amelyek úgy fogalmazzák meg — különösen augusztus és szeptember hónapban találkoztunk ezzel — a tavaszi központi bizottsági határozattal kapcsolatos véleményüket, hogy miért álltunk le? Ahol a politikai munkát nem végeztük el tavasszal a szervezés idején, azokban a községekben a nyári hónapokban és különösen a nagyobb mezőgazdasági munkák idején igen nagy nehézségeink támadtak, és a legtöbb politikai nehézség ott jelentkezett.

A 10. oldalon az anyagban az okok között megemlíti [sic!], hogy jelentkezett a tavaszi nagy felfejlődés után egy elbizakodottság. Van ilyen, elvtársak, feltétlenül ezzel számolni kell, de van ennek egy másik oldala is, ott, ahol nehézségek jelent-

keznek, van bizonyos sírás, pesszimizmus is, s a tsz-parasztokkal együtt ingadoznak az ott dolgozó elvtársak is. A jelenlegi helyzetre vonatkozóan, amelynek alapján javaslatok végrehajtását kell nekünk elvégezni: az egyéni parasztsággal a viszonyunk jó. A bizalom a párt politikája iránt megvan, és tovább növekedett ebben az évben, annak ellenére, hogy itt-ott különböző nehézségeink támadtak. A mi megyénkben hátra van még 19 község és Székesfehérvár, maga a város is 18 ezer kat. holdjával. Vizsgálatot végeztünk, elvtársak, ezekben a községekben, és a következő megállapítások voltak. Az egyénileg dolgozó parasztság adófizetése jó, tehát az állam iránti kötelezettségét teljesíti. Van egy várakozó álláspont, és ennek sok ténye és jele van. Elsősorban jelentkezik abban, hogy a gazdasági fejlesztésre kevesebbet ruház be, kevesebbet fordított ebben az évben. Az árutermelésnél elsősorban hizlalásra és szarvasmarha-hizlalásra törekszik, a sertéshizlalási szerződések alacsonyak. 21 községben 1960-ra, tehát a következő évre kötött szerződések augusztus végéig 917 db ebben a 21 községben, és 835 db hízómarhára kötöttek szerződést. Adógabonájukat befizették a cséplésKor, de az idén a tavalyi évvel szemben találkoztunk egy olyan jelenséggel, hogy míg tavaly a mérlegelésnél az 5–10 kg-ot otthagyta, és átadta a felvásárló szerveinknek, az idén az 5–10 kg-ját is hazavitte. Ez azt jelenti, hogy bizonyos tartalékolás és készülés van. A vetési munkáknál is van vontatottság, ebben az is szerepet játszik, hogy a szárazság miatt a lóval nehezebben tud szántani, és közrejátszik feltétlenül ez a lélektani helyzet is, amiről Fehér elvtárs beszélt.

Az egyénileg dolgozó parasztok, elvtársak, tudják és várják a tsz-mozgalom továbbfejlesztését, legalábbis a mi megyénk tapasztalatai ezt mutatják.

Augusztus végén és szeptember hónapban volt a pártapparátusban egy türelmetlenség. Nyomás, bizonyos nyomás a járási pártbizottságok felé, s rajtuk keresztül a megyei pártbizottság felé is, hogy miért állunk, miért nem kezdjük a szervezést. Ma már ez a vélemény visszaszorult a pártfunkcionáriusoknál, de jelentkezik ennek egy ellenkezője is. Ezzel is, elvtársak, helyes, ha a Központi Bizottság ülésén számolunk. Van olyan vélemény egyes pártfunkcionáriusok között, hogy az egyénileg dolgozó paraszt berendezkedett az új gazdasági évre, megkezdte az új gazdasági évet, és így sokkal nehezebb. Ez az oldal is kétségtelenül fennáll. Ezzel a hanggal és véleménnyel számolni kell a mostani szervezésnél. Ezzel szemben, elvtársak, a termelőszövetkezeti parasztság — új termelőszövetkezetekben és régi termelőszövetkezetekben is — igen józanul gondolkodik, pozitív állásfoglalása van a termelőszövetkezet fejlesztése terén, számíthatunk a termelőszövetkezeti tagság támogatására. A munkásosztály körében, különösen, akik részt vettek a tavalyi szervezésben, van egy nagyon egészséges hang, bizakodó hang, olyan munkások között, akik együtt élnek a dolgozó parasztokkal. A választások tapasztalatai azt mutatják, hogy pártszervezeteink erősödtek, jó hangulat van a pártban, tehát megvan a lehetőség arra, elvtársak, hogy újból sikerüljön közüggyé tenni a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztését.

Szeretnék, elvtársak, azzal kapcsolatban, amit Horváth elvtárs elmondott, néhány más kérdésre is kitérni. Elsősorban azt a véleményemet szeretném elmondani, hogy nekem az volt az érzésem, hogy úgy beszélt, mint egy középparaszt, mint aki nem akart belépni a termelőszövetkezetbe, mert egy sor nehézséget hozott fel. Azt mondta, hogy az előrelépésnek bizonyos gazdasági következményei vannak, mégpedig negatív gazdasági következményei vannak. Vannak, elvtársak! Az átmenetnek vannak ilyen átmeneti nehézségei, de van pozitív oldala is, minde-

nekelőtt a növénytermesztésben jelentkezik, már az első évben is jelentkezik, és az árutermelésben is. Csak olyan példát hadd említsek meg, elmondottam a legutóbbi megyei titkári értekezleten is. A felvásárlásnál a kenyérgabona területén ha azt vizsgáljuk, hogy tavaly egy kat. hold után mennyit adtak a termelőszövetkezetek, a kép azt mutatja, hogy 50 kg jutott egy hold búzatermésre a felvásárlás során. Ugyanebben az évben, 1959-ben minden kat. hold után a termelőszövetkezetek 150 kg-ot adtak. Ugyanakkor az egyéniek, figyelembe véve a tavalyi rosszabb termést és az idei jobb termést, a tavaly egyéniek által termelt búzából is 11 kg esett, és az idén is 11 kg esett a felvásárlás során. Tehát ez az egy tény is azt mutatja, hogy maga a termelőszövetkezet lehetőséget biztosít, hogy nagyobb árugabona-mennyiséget termeljen.

Itt van a hússertés kérdése. Igaz, hogy a mi megyénk és a többi felfejlődő dunántúli megyéknél is az a helyzet, hogy tervünket nem tudtuk teljesíteni. A tavalyi 75 ezerrel szemben az idén 76 ezer volt a tervünk és Kovács[24] elvtársék kérésére plusz 10 ezer sertést vállaltunk. A 76 ezer sertést adni fogja az idei, előre — tavaly — megkapott tervet, de a 10 ezer sertésnél vannak nehézségeink. Minden erőfeszítést meg fogunk tenni annak érdekében, hogy ezt a plusz 10 ezer sertést a megye, ha nem is az 1959-es évben, de 1960. első felében adja. Mert megvan hozzá a takarmány is, és megvannak hozzá a sertések is.

A kukorica-felvásárlásnál jelentkezik a legnagyobb probléma. A tegnapi napig 31 vagont vásároltunk fel a megyében, tavaly ebben az időpontban 250 vagon volt már az állami raktárakban. Elemeztük mi, elvtársak, hogy körülbelül mi lehet ennek az oka? Van feltétlenül egy ilyen politikai helyzet, amelyből ez a pillanatnyi nehézkes indulás fakad. A tsz-ekben van egy ilyen több kiosztásra való törekvés a tagságban. Az új vezetőségnél jelentkezik bizonyos tartalékolás is. Az egyéni parasztoknál egy várakozó álláspont, s ez a három együtt a piacon azt jelenti, hogy nem jelent meg az új kukorica, ennek az időszakát figyelembe véve a tavalyi évhez viszonyítva kb. egyharmada az a kínálat, ami a piacon jelentkezik. Van egy csomó bányász elvtárs, van egy csomó vasutas, üzemi munkás, akinek otthon megvan a sertése, a kis állata, s elmegy a falura és felvásárolja azt a mennyiséget, amit a piacon nem tud felvásárolni. Tehát ennek következtében felugrottak az árak, már 50–60 Ft-tal magasabb az idén az indulás a kukoricánál, mint tavaly volt. Az intervenció, amivel kísérleteztünk, az nem vált be. A mi véleményünk az, hogy a kezdet kezdetén, tehát az indulásnál nem is lehet ilyen állami közbelépést tenni, csak akkor sikerül az árakat leszorítani, amikor már 50–60%-át a felvásárlásnak elvégeztük és a piacon is már kezd jelentkezni. Az a kis mennyiség, amivel mi tudunk jelentkezni a piacon, az nem elegendő ahhoz, hogy az árakat befolyásolja, irányítsa és szabályozza. Azt mondta Horváth elvtárs, hogy a gabonánál is figyelembe kell venni azt, hogy nem közösen vetették. Ez igaz, hogy az új tsz-ek nem közösen vetették, és a felfejlődött tsz-ek, de pusztán az a tény, hogy fejtrágyáztunk, és közös munkával végeztük el a tavaszi munkát, kivétel nélkül legalábbis a szomszédainknál is úgy ismerjük, hogy az egyéni parasztokénál legalább másfél, két mázsával magasabb terméshozamot értünk el a termelőszövetkezeteknél búzatermelésben. Ez vonatkozik más terményfajtákra is. Ez az érv véleményem szerint nem helyes.

A felvásárlásnál, elvtársak, el szeretnék mondani még egy olyan gondolatot, amelyre az utóbbi napok tapasztalatai alapján jutottunk. Miért megy gyengén? A kérdést így tettük fel a mi számunkra: az apparátus, a tanácsi apparátus és a

pártapparátusban dolgozó elvtársak örülnek annak, hogy nincs begyűjtés. Új módszer azonban, a munkánknak, pártmunkánknak, tanácsi munkánknak új módszere, amellyel elősegítenénk a felvásárlást, még nem alakult ki. A begyűjtést annak idején a tanácsok maguk végzeték. Igen komolyan dolgozott minden helyi tanács, elszámoltattak, most pedig a helyi tanácsok ezt a segítséget a felvásárló szerveknek nem adják meg. Ugyanakkor, mi a pártszervezetekben, helyi pártszervezeteink, falusi pártmunkánkban a felvásárlásnak még nem adtuk meg azt a politikai jelentőséget, amelyet szükséges megadni, és nem lehet ezt a munkát kizárólagosan csak a felvásárlási vállalatokra bízni, mert azok el kezdenek sírni ebben a kérdésben, ahogy a nehézség jelentkezik. A magas ár a piacon, ez igaz. Ez befolyásolja. Itt egy kapitalista tendencia van: a kínálat és kereslet állandó ingadozása. Ennek az ellensúlyozása a mi véleményünk szerint csak akkor lehetséges, ha a szocialista szektor magasabb árutermelést tud biztosítani, tudunk állami tartalékot biztosítani, párosul ez az egész felvásárlási munkánk politikai segítésével.

Horváth elvtárs egy olyan gondolatot fejtett ki, hogy az állattenyésztésnél meg kellene gondolni, hogy ne halasszuk-e el a termelőszövetkezet szervezése során három évre, hogyan kezdjék el a termelőszövetkezetek az állatállomány kialakítását.

Erre a mi parasztságunk nagyon hajlamos. Arra kész, hogy a földet közösen művelje, a gépállomás gépeit ingyen igénybe vegye, kapja a nagy állami segítséget, de a tehenétől megválni, a lovától megválni, sertését bevinni a termelőszövetkezetbe, ott, elvtársak, nagyon komolyan találkozunk a régi paraszti gondolkozással és nekünk ebben a kérdésben engedményt tenni nem szabad. Azt a nézetet is — ami a parasztoknál, különösen a középparasztoknál jelentkezik —, hogy az én istállóm nagyon jól be van rendezve, tehát ti még ezt nem tudjátok biztosítani, le kell küzdeni, és a termelőszövetkezetek létrehozásával a közös mezőgazdasági munkával együtt az állattenyésztést is el kell kezdeni; évek kellenek ahhoz, hogy egy termelőszövetkezetben kialakuljon egy helyes állattenyésztés. Itt vannak termelőszövetkezeti elnök elvtársak, ők is elmondhatják, hogy indultak az első évben, s hova jutottak el 5–6 év alatt, s a fejlődés most gyorsabb, és az állattenyésztésnél is ezt meg lehet teremteni. Meg kell azonban, elvtársak, vizsgálni a mi állattenyésztésünk helyzetét. Helyes volna, ha a Központi Bizottság ezt a kérdést napirendre tűzhetné, vagy állami szerveink tárgyalnák. Mi felfigyeltünk arra a jelenségre, hogy nálunk az állattenyésztési kedvvel van baj. Például a Fejér megyei parasztság évtizedekig Győr megyéből, Somogy megyéből, Tolna megyéből és Komárom megyéből vásárolta a szarvasmarhát. Nem törekedett arra, hogy szarvasmarhát tenyésszen. Ma is a hizlalási kedv nemcsak Fejér megyében, hanem a többi megyékben is erősebb, mint például a tenyésztési kedv. Olyan ösztönző tényezőket és olyan intézkedéseket kellene tenni, amelyek az állattenyésztés fejlesztését szorgalmaznák. A termelőszövetkezeti tagsággal folytatott beszélgetésből azt látjuk — és megmondják őszintén —, hogy olcsóbb meghizlalni egy szarvasmarhát, mint felnevelni 3–4 éven keresztül tehenet, tenyészállatot. Ezt különösen érdemes megvizsgálni és szükséges megvizsgálni, mert például most a kocák hízóba állítása a következő évek sertéstenyésztésére kihatással lesz.

Még egy javaslatot szeretnék tenni befejezésül. Az idei tapasztalataink azt mutatják a mezőgazdasági termeléssel kapcsolatban, hogy a belterjesség értelmezése körül zavar él még a mi parasztságunkban és nálunk is, elvtársak. Nagyon sok tsz úgy fogta fel a belterjességet, telepítsünk szőlőt, telepítsünk gyümölcsöst és

különböző ilyen intenzív kultúrákat, kertészkedjünk, mert akkor gyorsabban több pénzhez jutunk. Ugyanakkor a belterjességnek az az értelmezése, hogy egy kat. holdon nagyobb termésmennyiséget hozzunk le, ez az értelmezés még hiányzik, és helyes volna a mezőgazdasági propagandánkban, szak-propagandánkban és a sajtóban is ezzel a kérdéssel szélesebben foglalkozni.

BENKEI ANDRÁS[25] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság javaslatával egyetértek, megfelelő módon elemzi az elmúlt időszakban végzett munkát, és egyben megfelelően meg is határozza a munka további végzésének a helyes irányát. A megtett útnál helyesen elemzi az elkövetett hibákat, amely tényleg sok esetben nemhogy erősítette volna a bizalmat a párt irányában, hanem sok esetben rontotta a párt és a tömegek közötti kapcsolatot. Egy-két mondatot szeretnék felvetni a javaslathoz, amely nem szerepel a határozati javaslatban; szükséges azért is, mert nem elegendő csak gazdasági területen előrehaladni, megfelelő módon az emberek fejlődésével is foglalkozni kell. Ami nem tükröződik vissza az egész előterjesztésből.

Elöljáróban azt szeretném felvetni, hogy nagyon jónak tartom, hogy a Központi Bizottság semmilyen számszerűséget nem határoz meg az előterjesztésben. Véleményem szerint nem helyes, nem szükséges, és nem értek Horváth elvtárssal egyet, hogy jó volna valamiféle számszerűséget megmondani. Ha számszerűséget mondanánk ki a javaslatban, ismét visszatérnénk a régi módszerhez, amely egészségtelen versenyszellemet idézne elő, amely a törvénysértések sorozatát emeli és növelné, amely nem erősíti a dolgozó parasztságunk részéről a bizalmat a mi pártunk iránt. Az eddigi munkából nekünk le kell vonni a tapasztalatokat és következtetéseket, és emlékszünk rá, amikor egy-egy ülés után innét hazajöttek a megyébe, meg volt határozva, hogy hány családdal kell növelni az adott megyében a szövetkezeti tagoknak a létszámát. Útközben az mindig növekedett legalább kétezerrel, de mire a nagyaktíván megtárgyalták, legalább ötezerrel megnőtt a létszám, és ezzel egy egészségtelen munka indult és kezdődött meg. Ez nagyon sok törvénysértést vont maga után. Véleményem szerint nagyon helyes, hogy a Politikai Bizottság úgy határozza meg, hogy az elfogadás után a megyei pártbizottságok dolgozzák ki a saját maguk taktikai tervét, de ezt sem számszerűségében — hozzáteszem —, hanem olyan szempontból, hogy figyelembe véve a megye adottságát, differenciáltan, a megye területén hol lehet gyorsabban előrehaladni, melyek azok a területek, ahol megvan a politikai előfeltétel a gyorsabb ütemű fejlődéshez. Úgy gondolom, ez helyes lesz és utána megkonzultáljuk a központtal, ennek az alapján fogjuk végezni a munkát.

A másik, amit meg szeretnék jegyezni mindjárt az elején, Horváth elvtárs azt mondta, hogy a számszerű fejlesztés sokkal könnyebb, mint a termelés kérdésének vele párhuzamos emelése. Én azt hiszem, hogy mind a kettő nehéz. Legalábbis mi úgy értékeljük a megyében, hogy igaz, tartalékolás van, a politikai hangulat jó, a dolgozó parasztok várják, hogy belépjenek, és különösen most, hogy megjelent az irányelvekben[26] az, hogy a második ötéves terv időszaka alatt le kell rakni hazánkban a szocializmus alapjait, ez eléggé széles körben elterjedt, foglalkoznak vele, egy-egy dolgozó paraszt már úgy veti fel: na még van hátra négy évünk, addig kint maradhatunk, az ötödik évben most már feltétlenül be kell lépnünk, mert ez most már határozat, amit végre kell hajtani. Ennek ellenére én úgy vetném fel, ahhoz, hogy mi előre haladjunk a területen, a politikai munkát fokozottan kell erősíteni,

és minden dolgozó parasztért meg kell küzdeni a belépést illetően. Meg kell győzni őket.

Mi jellemző most a községekre? Az, hogy az egyénileg dolgozó parasztság semmi olyan beruházást nem eszközöl, ami az ő árualapját növelné azzal az indokkal, hogy semmi olyant ne vigyen a tsz-be. Így 1959 első negyedévében visszacsökkent teljes mértékben a kisgépek vásárlása 1958 első negyedévéhez viszonyítva. Csak egy-két példát: 1958 első negyedévében a lókapából vettek 250 db-ot, 59-ben 61 db-ot, összesen. Répavágóból vettek 100 db-ot, most összesen 6 db-ot. Lószerszámból vettek 259 db-ot, most összesen 45 db-ot vettek csak. Ugyanakkor vetőgépből egyetlen egy darabot sem vettek a megye területén, amelyet ugye be kell vinni a termelőszövetkezetbe. Emellett 16%-kal növekedett az építési anyagok vásárlása. Tehát csak olyan beruházást eszközöl, amely az ő egyéni, saját céljait szolgája, másrészt olyan beruházást eszközöl, amely abban az esztendőben visszatérül neki, pl. műtrágyát és növényvédőszert. Ez azt mutatja, hogy dolgozó parasztságunk most már gondolkodik, foglalkozik azzal a gondolattal, hogy be kell menni, éppen azért saját magának, egyéni céljainak megfelelően használja fel anyagi eszközeit.

Ami a sertés-kérdést illeti, én azt hiszem, hogy ezt nekünk országos szinten kell látni. Világosan látni kell azt, hogy az egész fejlesztés időszaka alatt az országnak az egyik része kiegyenlíti a másik felét és fordítva. Ezt nekünk tudomásul kell vennünk. Legalábbis az eddigi fejlődés azt mutatja, hogy ott, ahol gyorsabban haladnak előre, ott nekünk türelmeseknek kell lennünk a termelőszövetkezeteinkkel, legalább 1 év türelmi időt kell adnunk ahhoz, hogy a jószágállományuk területén rendet teremtsenek. Ezt az egy esztendőt kell pótolni azoknak a megyéknek, akik egy kissé vissza vannak maradva, és én helyesnek tartom a tervezésnél már azt a létszám-elosztást, ami most van, hogy tényleg egyes megyéknek magasabb tervet adnak, hogy kiegészítsék azoknak a megyéknek a lemaradását, akik előrehaladtak, akik nem rendelkeztek abban az esztendőben megfelelő takarmányállománnyal, és emiatt nem is rendelkeznek megfelelő sertésállománnyal. Ez így van, és ezt nekünk látnunk kell.

Amit javasolnék: nem szerepel itt egy olyan fontos kérdés, bár felveti a pártszervezetek helyzetét a termelőszövetkezetekben, elmondja, hogy erősödtek, és ma már jobban dolgoznak valamivel, de nem megoldott kérdés, különösen a párttitkáraink továbbképzése. És ezen érdemes volna gondolkodni, és megoldani, hogy a termelőszövetkezetek pártszervezeteinek titkárait, ha nem hosszabb időre, de legalább 5 hónapos iskolára el kellene küldeni. Ezt az 5 hónapot meg kellene osztani egyrészt szakmai képzéssel, másrészt politikai képzéssel. Ez szükséges azért, mert hiába viszünk mi a termelőszövetkezet élére egy fejlett, jó elvtársat, aki megpróbálja elképzeléseit keresztülvinni, ha maga a párttitkár sem érti szakmailag, hogy miért kell ezt így megoldani, a pártszervezettel is szemben találja magát, és nem támogatják az ő elképzeléseit. Ezért véleményem szerint szükséges ilyen formában megoldani. Én csak a megyéből veszem a példát: 285 termelőszövetkezet közül 178 olyan párttitkárunk van, akinek semmiféle képzettsége nincs, még egy 2 hetes pártiskolája sem. Nyilván, hogy ezeken a területeken probléma, baj van, és itt nekünk erősíteni kell. Úgy gondolom, hogy ez megoldható.

A másik, amit javasolni szeretnék szintén bedolgozásra, hogy nagyon alacsony a termelőszövetkezeti vezetők szakmai képzettsége. Én nem tudom, hogy megoldott kérdésnek tekinti-e a Központi Bizottság azt, hogy ismét, bár szerepel a tervezetben, hogy a fejlesztés következő időszaka alatt ismét 1500 szakmai és

politikai kádert adjon. Ez nem fogja végső soron megoldani a problémánkat. Véleményem szerint meg lehetne oldani, és meg lehet találni a módját annak, és már tettünk javaslatot ilyen irányban, hogy van nekünk mezőgazdasági akadémiánk Gödöllőn, Zsámbékon tsz-elnökképző iskolánk, miért nem lehet ennek levelező tagozatát megteremteni megyei szinten, és képzett előadók havonta egyszer lejönnének, és az alapvető kérdésekre tanítanák meg előbb termelőszövetkezeti elnökeinket – itt gondolok elsősorban az üzemszervezés kérdésére, ahol a legtöbb probléma és a legtöbb baj van. Megoldható ez, és termelőszövetkezeti elnökeink igénylik, és ők kérik ezt. Egyszerre nem tudjuk őket elküldeni iskolára, de megyei szinten, esetleg járási szinten havonta egyszer össze tudjuk hívni őket, ahol megkapják az előadást, konzultálhatnak, és fejlődésük így biztosítva van. Itt is azt tudnám elmondani, hogy 165 olyan termelőszövetkezeti elnökünk van, akinek semmiféle képzettsége nincs. Nyilván ezek az elvtársak nagyon komoly nehézségekkel küzdenek és nagyon nehéz nekik a szövetkezet irányítása.

A következő javaslatunk volna: amikor a gépállomási díjkedvezménnyel foglalkozik az előterjesztés, meghatározza, hogy ismét az újonnan alakult termelőszövetkezeteinket kell elsősorban megfelelően segíteni. Én összegszerűségben a következő változtatást javaslom: eredetileg úgy szerepel, hogy 60–80 és 100. Én azt javasolnám: 50–80 és 110. Ezzel is kifejezésre juttatnánk, hogy tényleg az újonnan alakult termelőszövetkezeteknek adjuk a legnagyobb segítséget a gépállomásainkon keresztül is, és a 110 Ft-ot azok a termelőszövetkezetek, amelyek már harmadik éve gazdálkodnak, nyugodtan elbírják és megfelelő módon fizetni is tudják.

Egy kérdésem volna, amellyel nem vagyunk tisztában, és nem találtunk rá megfelelő magyarázatot. A 16. oldalon a műtrágyakedvezménnyel kapcsolatosan van egy megállapítás. A megállapításból az tűnik ki, hogy továbbra is meg kell adni az új termelőszövetkezeteknek a műtrágyakedvezményt. Ez a megfogalmazás kizárja, hogy az eddigi termelőszövetkezetek most már kapják tovább, szóval megszűnik ez a kedvezmény. Helyes-e az, ha mi megszüntetjük most a kedvezményt, a műtrágyafelhasználási kedvezményt? Ennek a kihatása fel van-e mérve országos szinten? Érdemes-e most megszüntetni ezt? Vagy pedig várjunk vele egy vagy két évet. Én úgy gondolom, nekem az volna a javaslatom, hogy jelen pillanatban várjunk vele még legalább 1–2 évet, és azután nyúljunk ehhez a kérdéshez, hogy a 2–3 éves termelőszövetkezeteknél ezeket a kedvezményeket megszüntessük, és csak az újak kapják tovább.

Összességében a javaslattal mi egyetértünk, jónak tartjuk, javasolnánk, hogy a Központi Bizottság vegye figyelembe ezeket a javaslatokat, amelyeket megtettünk.

USZTA GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a határozati javaslattal egyetértek, jónak tartom azt, pár megjegyzésem van, azt szeretném elmondani a Központi Bizottság előtt.

Elsősorban nagyon helyesnek látom, és én is világosan látom, hogy a politikai kérdés biztosítása a legfontosabb úgy a jelenlegi termelőszövetkezeteink megszilárdítása, mint a következő lépés biztosítása érdekében. Ha ezt a kérdést nézzük, akkor azt látjuk, hogy — legalábbis az én véleményem az —, a határozati javaslat nem biztosítja azt, hogy ezt a kérdést rendezzük. Már a Szabolcs megyei párttitkár elvtárs itt szólt, én is szeretném ezt a kérdést egy kicsit részletesebben ismertetni. A PTO tájékoztatója[27] szerint, annak alapján ismerem nemcsak a megyém — Heves megye[28] — , hanem az országos helyzetet. Azt a helyzetet, hogy alapszervi titkáraink 45,9%-ának semmiféle pártiskolája nincs. Márpedig a megszilárdítás-

nál, jelenlegi szövetkezeteink és a jövőben alakuló szövetkezeteink érdekében rendkívül fontos kérdésnek tartom. Benne van a határozati javaslatban, a 6. oldalon, hogy általában pártszervezeteink többségükben megoldják feladataikat. Én most nem tudom, hogy mit jelent az, hogy általában megoldják – a határozati javaslat szerint. Attól függ, hogy a pártszervezet a párttitkár vezetésével a községben községpolitikát képes-e kialakítani, azt vezetni, irányítani, mozgósítani a pártonkívülieket is, akkor ha ezt nézzük, ezt várjuk a párttól, akkor azt kell mondani — legalábbis amerre én járok, nemcsak Heves, hanem más megyékben is —, hogy erre még a mi pártszervezeteink nem képesek teljesen. Még többségében nem is lehet mondani. (Marosán elvtárs: Budapesten 3000 alapszervi párttitkárnak nincs semmiféle iskolája...) Marosán elvtárs, Budapesten más a helyzet, mind vidéken! (Marosán elvtárs: vidéken is van alapszervezet...) Budapesten üzemi munkások vannak, egészen más a helyzet. Más körülmények között nőttek fel, más politikai nevelést kaptak, szervezeti életet éltek, vidéken pedig ez a lehetőség nem volt meg a felszabadulás előtt és a felszabadulás után sem, mert nem volt nagyüzemi gazdálkodás! Az én véleményem az, hogy itt fokozottabb munkát kell végezni, hogy ezt a hiányosságot kiküszöböljük, hogy alapszervi titkáraink valamilyen pártoktatásban részesüljenek. Az a véleményem, hogy biztosítsuk a határozati javaslatban foglaltak végrehajtását, meg kell nézni a mezőgazdaságban a párttitkárok függetlenítésének kérdését, és szélesebbé kellene tenni, mint ahogy most van. Hiszen olyan periódusban élünk, olyan kort él át a mezőgazdasági dolgozó, ez a legnehezebb a számára, nemcsak az átmenet, hanem a megszilárdítás korszaka, a nagyüzemi gazdálkodás megszilárdításának a kora. Szerintem nem ártana itt hangsúlyozni, hogy a függetlenített titkárokat bizonyos mértékben szélesítenénk [sic!], mint ahogy az ma van. Ha a határozati javaslatba nem is tesszük be, de szerintem a Központi Bizottságnak, a Politikai Bizottságnak foglalkoznia kellene ezzel a kérdéssel, hogy a pártfunkcionáriusaink hogy állnak most politikai és szakmai képzettség szempontjából. Szintén a PTO tájékoztatójára hivatkozom, ahogy ott néztem, és azt tapasztaltam, hogy a pártfunkcionáriusok több mint 50%-ának nincs érettségije. Aztán 42%-ának nincs még 8 általános iskolai végzettsége sem. Nem azt mondom, hogy nem lehet politikai munkát végezni 4 elemi iskolával is, hiszen én is azzal kezdtem, mikor a párt a kezébe vett. De a helyzet az, hogy ott megfelelni a követelményeknek, végrehajtani azt, amit a párt vár tőlünk, hangsúlyozom, nem lehet anélkül, hogy ne legyen továbbképzés, ne legyen továbbképezve, ne kapjon pártiskolát, ne kapjon politikai, szakmai továbbképzést, nem lehet! Akármilyen nagy a lelkesedése, akármilyen jó a szíve, nem tud eredményes munkát végezni. Nekem a javaslatom az volna, hogy irányt kellene venni, és meg kellene adni, hogy mi az irány. Nem azt mondom, hogy egyszerre a járási pártfunkcionáriusokból, községi titkárokból csináljunk mérnököket – bár ez nagyon jó volna, el lehet képzelni egy városi párttitkárt mérnöki diplomával, aki a munkáját jobban elvégezné, mint egy 4 elemit végzett ember. El tudom képzelni, valószínűleg jobban is el tudná végezni. Nem azt mondom, hogy így, egyszerre. Vegyünk irányt, határozzuk meg a járási, városi párttitkároknak, hogy ilyen és ilyen tudást kell elérniük. Egy: mit adjon neki a párt politikai, pártoktatás terén; kettő: mi az, amit neki magának kell levelező úton elsajátítani szakmai téren ahhoz, hogy a munkáját jól elvégezze. Általában a helyzet az, hogy nem pártvonalon, más területeken ez mindenütt megy, nálunk a hadseregben is irányt vettünk arra, hogy minden tisztünk, aki 45 után bekerült a hadseregbe, a párt beküldte, hogy az

érettségije meglegyen. Erre feltétlenül rámegyünk, és biztosítjuk a feltételeket, segítjük őket. Eredményeink is vannak. Szerintem sokkal fontosabb szerv a párt, fontos, hogy a mi pártfunkcionáriusaink képzettek legyenek. Meg kellene adni az irányt, hogy mit kell elérni a járási, aztán a városi párttitkároknak. Szerintem az érettségineк, általános műveltségnek meg kell lennie, technikusi stb. végzettséggel rendelkezni kell abban a szakmunkában, amit ő végez. A megyei titkároknál szerintem el kell érni, hogy pártfőiskolát végezzenek, erre irányt kell venni, és fokozatosan pótolni, mert a gyakorlati munkában, már menetközben is segítség volna, és nem pedig a rovására menne a politikai és szakmai munkának.

A következő kérdés, ami a párthatározatban nagyon helyesen benne van, most azt jelenti, hogy hivatalosan is fogják tudni kint, hogy annak idején a Politikai Bizottság is foglalkozott vele, de nem volt kint annyira a köztudatban, hogy a nagyüzemi gazdálkodás megszervezésé[vel] a mezőgazdaságban párhuzamosan a termelés nem csökkenhet. Ezt roppant fontos kérdésnek tartom, és azért emelem ki, mert a véleményem az, hogy ezen a téren sok helyen nem tettünk meg mindent, amit meg kellett volna tennünk. Alapszervi vezetőségválasztó értekezleteken, ahol kint voltam, viszonylag jó pártszervezetnél megkérdeztem, amikor vitatták a kérdést, hogy hogyan előre, megkérdeztem, mondják meg, elvtársak, hogy most itt önöknél a község nagyüzemi község lesz, ősszel beindulnak, már indulnak is szépen, úgyhogy nincs különösebb probléma, mondják meg, hány tehén lesz, hány hízómarhát adnak be jövőre, hány sertést adnak be, mennyi kg-mal adnak be többet stb., stb. Akkor senki sem tudta megmondani, ott volt a községi tanácselnök, ott volt a párttitkár, ott voltak még a megyétől is, nem tudták megmondani, hogy hogy is áll ez a kérdés. Azért mondom, hogy nagyon jó dolog, hogy ez itt ebben a határozati javaslatban benne van, de nekem az volna a javaslatom, hogy még nem teljesen késő, ellenőrizzük le ezt a kérdést, hogyan áll. Mert egészen biztos, hogy még mindig van olyan nagyüzemi községgé alakult hely, ahol a tervezésükben ezt nem vették figyelembe. Márpedig ez fontos kérdés. A Központi Bizottság annak idején, amikor a fejlesztést megindította, akkor is kimondta, most újra beleveszszük, hogyan van ez végrehajtva, ezt lényeges kérdésnek tartom.

Ugyancsak az a javaslatom, hogy a határozati javaslatban is foglalkozni kell azzal a kérdéssel, hogy elsősorban ott, ahol a nagyüzemi gazdálkodásra tért át parasztságunk, hogy hogyan biztosítsuk — központilag hangsúlyozom biztosítani —, hogy végre legyen hajtva a nevelése a parasztoknak. Annak érdekében, hogy végre legyen hajtva, ami benne van a határozatban, az a bizonyos szakmásítás, ki hol tudja a legjobb munkát végezni, ehhez milyen előadások kellenek és milyen előadókkal, hogy ott lent tényleg meg is hallgassák, ezt is központilag kellene meghatározni, hogy menjen, mint menjen azokban a községekben, ahol már a nagyüzemi gazdálkodásra tértünk rá. Itt Szerintem foglalkozni kellene ezzel a kérdéssel.

A 19. oldalon a spekuláció, ill. az adóztatás kérdésével kapcsolatban: azt mondja, hogy csak azt adóztassuk, aki spekulációval szerzi a jövedelmét. Szerintem, elvtársak, ahogy én Heves megyét ismerem, ez nem mehet így. A helyzet az, hogy vannak szőlősgazdák, akik bizony nemcsak egypár napra, hanem huzamosabb ideig fogad[nak] napszámosokat, s 120–130 Ft-ot adnak egy napszámra. Az üzemektől vonják el a munkásokat, úgyhogy elmegy mondjuk a Szerszámgépgyárba, ott munkáshiány van, mert hát ennyit fizetnek a szőlőben, és bírják fizetni. Szerintem nem helyes ez a meghatározás, hogy aki spekulál. Ez nem spekulál, de kizsák-

mányol másokat. Szerintem úgy kellene ezt a megfogalmazást beletenni, hogy aki mondjuk nem vesz idegen munkaerőt igénybe, azt ne adóztassuk meg, akármennyit termel a belterjességgel. De aki idegen munkaerőt vesz igénybe, azt szerintem meg kell adóztatni. Legalábbis a mi megyénk azt mutatja, hogy ezekre több adót kellene rátenni, mert káros hatással vannak az üzemi termelésre is.

Én Horváth elvtárs által felvetett kérdéssel, hogy meg kellene találni a módját annak, hogy hogyan válna érdekeltté a paraszt, hogy tényleg a gyerekét is bevigye a tsz-be dolgozni – most már tényleg ideje volna kidolgozni ennek a módszerét. Az országban hol oldották meg a legjobban, ennek volna leírása, ez az újságban megjelenne, hogy s mint csinálják, mert én is egyetértek azzal, hogy nem ér az semmit, hogy gyerünk, csak a munkaegységre törekedjünk, nem oldja meg a kérdést. Sok helyen így merül fel a kérdés, nem elsősorban a munkaegység és a munka minősége arányában kapja, hanem ahány munkanapot eltölt. Sok helyen nincs ez a kérdés megoldva. Jobban kellene propagálni, hogy mi a legjobb módszer.

A szocialista munkaverseny kérdése szerintem megint időszerű kérdés. Szerintem ez motorja lenne és előre vinné a kérdést a mezőgazdasági munkálatok között is, a nagyüzemi gazdálkodásban erről a kérdésről is jó lenne, ha a határozati javaslatban szó lenne. Ha nem is úgy, hogy indítsanak stb., hanem felhívás erre, hogy ezt tessék csinálni, Ugyanakkor a hivatalos szervek adnának javaslatot, hogy hogyan és mint kellene csinálni. A mezőgazdaságban ez a kérdés még nem mozgalom, és sok helyen be sem indult még, holott tudjuk, hogy egyik legfontosabb kérdés, ami mondjuk előre visz bennünket, és biztosítja a kommunisták kifejlődését.

(Szünet)

PRANTNER JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A határozati javaslatot én nagyon jónak tartom, főleg azt hangsúlyoznám ki, hogy nagyon mértéktartó és nagyon felelősségteljes munkát tükröz.

Amit én fel szeretnék vetni, elvtársak, az elsősorban az, hogy az ez évi tsz-fejlesztés és megszilárdításért folytatott munkánk igen komoly forradalmi tapasztalatot eredményezett. Ezt nemcsak úgy gondolom, hogy a termelőszövetkezetek fejlesztése terén végzett munkánkra érthető ez csupán, hanem ennek a munkának bonyolultsága és sokoldalúsága olyan tanulságokat is szolgáltatott, hogy sok párt és állami szerveink munkájára vonatkozólag igen komoly mértékben fel lehet ezt használni. Én ebben a munkában szerzett tapasztalatoknak azt az oldalát szeretném kihangsúlyozni, hogy bebizonyosodott, hogy a termelőszövetkezetek megszilárdításánál és tervezésénél is mindig a kétfrontos harc útján kell nekünk haladnunk. Visszaemlékeznek az elvtársak arra, hogy a márciusi központi bizottsági ülésen én felszólaltam, és a fejlődésnek bizonyos láncreakciójáról beszéltem, és hát azóta is több elvtárs, hol tréfásan, hol komolyan megkérdezett engem, hogy mi van azzal a láncreakcióval?

Mit mutatnak ezek a tapasztalatok? A jó politikai munka, a kedvező politikai légkör tényleg segíti a mi munkánkat, megkönnyíti a mi munkánkat. Ellenben olyan tapasztalatokat is szereztünk, hogy a láncreakció nemcsak ilyen pozitív irányban indult meg, hanem egyes elvtársaink fejében negatív irányban, amikor is a „hurrá" hangulat, a versenyszellem nagyon sok elvtárs felfogásában és munkájában uralkodóvá vált, és ezzel igen komoly károkat okoztunk az ügynek, és nagy nehézségek közepette tudtuk jóvátenni az elkövetett hibákat. Nálunk lényegében 8 ősszel induló községben voltak komolyabb nehézségek, de a nehézségek fő oka a

politikai munka elhanyagolása, és egyes elvtársak durva, adminisztratív hibája miatt következett be. Két hónapi nagyon komoly és nagyon nehéz munkával tudtuk helyrehozni a bajokat. És megtanultuk azt is, hogy a politikai munka elsődlegessége mellett hogyan kell kombinálni a szükséges adminisztratív intézkedéseket is, világosabban látjuk a politikai munka, az adminisztratív tevékenység összefüggését, az osztályellenség tényekedésének összefüggését a politikai munka minőségével. Egynéhány községben olyan durva hibát követtek el egyes járási szerveknél dolgozó elvtársaink, pl. hogy megakadályozták a dolgozó parasztokat a cséplésben, miután nem ígérték meg, hogy azonnal beviszik a vetőmagot. És az ilyen elrontott helyzetben felbátorodtak az ellenséges elemek, és nyílt, népi demokrácia-ellenes fellépésre is vetemedtek. Annyira elmérgesedett a helyzet, hogy velük szemben mindjárt és azonnal nem lehetett a szükséges adminisztratív intézkedéseket megtenni, amíg kéthetes szívós politikai munkával a hangulatot kellett számunkra kedvezővé megváltoztatni, és a kedvezőre változott hangulat talaján tudtunk eljárni adminisztratíve az ellenség ellen. Addig, míg ezt nem tettük, senki nem volt, aki azt bizonyította, milyen ellenséges megnyilvánulások voltak, s amikor a politikai hangulat javult, akkor a rendes, komoly emberek mondták, hogy ez és ez a kulák volt, aki itt méregkeverő, és nagyon egyetértünk vele, hogy ezek ellen el kell járni.

Volt, elvtársak, olyan tapasztalatunk is, hogy a Belügyminisztériumból a megyénkbe lejáró néhány instruktor elvtárs nem valami segítő módon nyúlt bele a munkánkba. Ugyanis ezek az elvtársak szemrehányást tettek nekünk és ott a helyi kapitányságon dolgozó elvtársaknak is, hogy kevés nálunk a letartóztatás, és példákat hoztak fel, hogy Baranyában már sokkal több van (derültség). Ezeknek az elvtársaknak persze azt mondtuk, hogy a politika, az osztályellenség ellen folytatott harc sem szarvasvadászat, ahol trófeára megy a dolog, hanem az is nagyon komoly, felelősségteljes munka és a megye politikai helyzetéért mi vagyunk a felelősek, és nem tartjuk helyénvalónak azt, hogy a BM-től lejövő egyes elvtársak itt külön sportot űzzenek az osztályharcból. Úgyhogy ezzel kapcsolatban, elvtársak, nekem az volna a javaslatom, hogy továbbra is érvényben kell tartani a korábbi határozatot, hogy a tsz-szervezéssel kapcsolatban szükségessé vált adminisztratív intézkedésekhez a megyei pártbizottság hozzájárulását meg kell szerezni.

A másik probléma, amit fel szeretnék vetni, az az, elvtársak, hogy az elkövetett hibák elleni engesztelhetetlenségben egységet kell teremtenünk a párton belül az egész országban. Miről van itt szó: Nálunk az egyik járási titkár elvtárs durva adminisztratív intézkedések miatt pártbüntetésben részesült. Utána ez az elvtárs elment pártiskolára, ahol a különböző megyékből összejött elvtársak ilyen tapasztalatcserét folytattak, és egyöntetűen azt állapították meg, hogy mi túl szigorúan ítéltük meg ezt a dolgot, és ez a mi elvtársunk úgy érezte ott magát, hogy a vakok között a félszemű is óriás.

Felhívom a pártfőiskola vezetőinek figyelmét arra, hogy alaposabban kísérjék figyelemmel, hogy az élet és a gyakorlati munka értékelését hogyan és milyen módon folytatják ott a pártiskolán és szóljanak bele olyan értelemben, hogy elvtársi vita folytán a párt helyes politikája érvényesüljön.

Többen hozzászóltak Horváth elvtárs felszólalásához. Én se egyezek Horváth elvtárssal abban, hogy nem teljesíthető az átszervezéssel együtt az a bizonyos kettős feladat, és hogy olyan tapasztalatok vannak, hogy az átszervezéssel nem nő, hanem inkább csökken a tsz-ek termelése, főleg az árutermelés. Nincs ugyan még az egész megyében a tsz-községekről képünk, de néhány községben, ahol megnéz-

tük, pl. a kenyérgabonát és a hústermelést 100 holdra vonatkoztatva, ott nincs csökkenés, sőt búzából olyan kiemelkedő terméseredmények vannak, mint pl. Bátaszék községben, ahol az egész falu tsz-ben van — 6000 holdas tsz — és több mint 13 mázsás átlagtermése van az egész község búzavetésének. Ez a község történetében sohasem volt. Nekem az a véleményem, hogy ha a szükséges intézkedéseket, a megfelelő agrotechnikai munkákat elvégezzük, és helyes irányban segítjük a tsz-eket, nem szabad csökkennie. nem szabad, még átmenetileg sem.

A másik, amit fel szeretnék vetni, az, hogy termelőszövetkezeti községeinkben nincs megoldva párttitkárainknak a megfelelő helyzete. Ugyanis egy nagy termelőszövetkezeti község párttitkárának igen sok a dolga, és ha munkaegységre dolgozik, akkor a többivel szemben mondjuk hátrányos helyzetbe kerül. Van néhány község, ahol olyan megoldást próbáltak teremteni, hogy a párttitkárt — az aki, különben is alkalmas ember, köztiszteletben áll a tsz-en belül — elnökhelyettesnek választották meg, és mint függetlenített elnökhelyettes végzi a párttitkári ténykedést is. Az a kérdés, hogy hogyan haladjunk tovább? Elvtársak! Nekünk az a véleményünk, hogy a kedvező gazdasági és politikai feltételek alapján tényleg komoly előrehaladást tudunk elérni a termelőszövetkezetek fejlődésében. Mi sem tartjuk helyesnek, hogy ilyen számszerűség legyen itt. Azt hiszem, elvtársak, az az elv helyes, hogyha becsületbeli kötelességünknek tartjuk a termelőszövetkezetek megszilárdításában az egyénileg dolgozó parasztok között végzett politikai munka állandó javításával azt, hogy minél több kedvező feltételt teremtsünk meg a továbbszervezésre, és ezeknek a felhasználása mindannyiunknak becsületbeli ügye, de ahol a feltételek nincsenek meg, és ezt adminisztratív intézkedésekkel, vagy olyan helytelen munkával akarják helyettesíteni, amivel megrontjuk a kölcsönös bizalom légkörét az egyénileg dolgozó parasztokkal, az nem hiba, hanem súlyos bűn, és azt nem szabad tűrni. Mi mindent megteszünk, hogy a kedvező feltételeket szaporítsuk, és jó politikai munkával nagyobbat lépjünk előre, de nem azt tartjuk presztízskérdésnek, hogy a község, illetőleg a megye az idén lesz-e termelőszövetkezeti megye, hanem azt, hogy úgy menjünk előre, hogy a dolgozó parasztsággal egyetértésben, és ne romoljon, hanem inkább erősödjön a kapcsolat.

NYERS REZSŐ[29] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság határozat-tervezetével egyetértek. Néhány megjegyzést szeretnék tenni. Talán egy kis megjegyzéssel kezdeném, az első oldalon arról van szó, hogy a fejlesztés időszakában a munkás-paraszt szövetség tovább erősödött. Én ezzel egyetértek. Ez a lényege az egy év óta megtett utunknak, és általánosítva ezt lehet mondani, de hogy ne tegyük hozzá, hogy ezen belül helyenként nehézségek, problémák jelentkeztek, valamint a szocialista útra még nem elhatározott egyéni parasztokkal kapcsolatban még problémánk van, azt hiszem, ez szimplifikálása lenne a dolognak. Amikor értékeljük, szerintem hozzá kell ezt tenni, azért is, mert ezzel nem mondunk semmi újat, amikor a fejlesztést elindítottuk, Kádár elvtárs felszólalása nyomán egyetértőleg megállapítottuk, hogy itt nehézségek lesznek óhatatlanul.[30] És néha a termelésben, néha a felvásárlásban jelentkeznek is ilyen problémák. A jellemző szerintem is az, hogy a munkás-paraszt szövetség erősödőben van. A meglévő termelőszövetkezeteink, ha tavasszal alakultak is, zömében biztató helyzetben. Nagyon sok nehézség van egyik-másikban, főleg az állatállomány megteremtésében, de van olyan termelőszövetkezet, ahol nehézség van abban, hogy nem mennek ki dolgozni, főleg az őszre alakuló termelőszövetkezetekben. Ennek ellenére azt tapasztalom az utolsó két hónapban — hét vagy nyolc községben jártam

az ország egész vidékén, főként Bács megyében —, hogy kádereinkben változatlanul él, hogy kollektivizálni kell a községüket, el vannak szánva rá, a nehézségektől nem ijednek meg, sőt inkább néha egy kicsit lebecsülik azokat, és a meglévő termelőszövetkezeteink vonzó ereje is sokkalta jobb, mint az 50-es években volt. Annak ellenére, hogy ilyen problémák vannak. Ezért azt hiszem, hogy erről az oldaláról meg van adva a lehetőség, hogy lépjünk előre.

A kettős feladattal kapcsolatban. Én is azt hiszem, változatlanul okunk van arra, hogy azt mondjuk: megoldható ez a kettős feladat. A határozati javaslattervezetben nem nagyon utalunk erre, azt hiszem, a határozat fog nyilvánosságra kerülni – tudomásom szerint a Társadalmi Szemlében[31] utalni kell erre, hogyha változatlanul ez megvalósíthatónak látszik is, törekvésünk, hogy így valósítsuk meg a kollektivizálást.

Azonban azt a tanulságot levonhatjuk, hogy automatikusan ez nem valósulhat meg úgy, hogy létrehozzuk a termelőszövetkezeteket, és azok többet fognak termelni, mint amennyivel visszaesik az egyéni parasztok termelése. Vagy mondjuk stagnál az egyéni parasztok termelése, és automatikusan, minden külön intézkedés nélkül többet termelnek a termelőszövetkezetek. A jelenleginél kétségtelenül valamivel jobb szervezőmunkára van szükség. Milyen nehézségeket látunk? Én egyetértek a nehézségekkel, úgy ahogy ott fel van sorolva az anyagban. Szeretném azt hangsúlyozni, hogy szerintem nem váratlan nehézség egyik sem. Nem mondhatjuk azt, hogy a termelőszövetkezeti fejlesztésben már előrementünk, és most valami olyan váratlan tényező bukkant fel, amely egészen újabb értékelését veti fel e politikának. Azzal, hogy a növénytermelésen belül munkaigényes kultúrák nem fejlődnek a termelőszövetkezetben olyan gyorsan, ezzel számoltunk, ez reális tény is, bár a zöldségféléknél eredményt értünk el, de azt hiszem, hogy mikor Horváth elvtárs azt vetette fel, hogy egy kh-ról értékben a tsz kevesebbet állít elő, aligha mondott valótlant. A lehetősége annak, hogy bizonyos időn belül többet állítson elő – fennáll, de az első évben ez így van. Az állattenyésztést illetően is hasonló a helyzet. Én azt hiszem, úgy kellene nekünk tekinteni a dolgot, hogy a termelőszövetkezet a közösben az első években, és amíg jelentős háztáji gazdaság van, semmi esetre sem termelhet többet, mint az egyéni paraszti gazdaság. A közösben és a háztáji gazdaságban együtt többet termelhet. Így kell reálisan számba venni, hogy a háztáji gazdaságban a tehénállománynak fele egy darabig még ott lesz. És a Szovjetunióban ma az összes tehénállománynak 52%-a van háztáji gazdaságban. Ilyen hosszú fejlődés után. Valószínű, hogy mi gyorsabban fogunk fejlődni, de aligha olyan gyorsan, hogy irányt vegyünk arra, hogy most már a háztáji gazdaságot szűkítsük, és úgy kezdjük mérni a termelőszövetkezetek termelését, hogy a közösben többet termeljenek egy holdra számítva, mint egyénileg. Ezeket a nehézségeket le lehet küzdeni.

A felvásárlás terén is nehézségek vannak. Azt hiszem itt sem arról van szó, hogy felvásárlási politikánk csődbe jutott volna, sőt arról sincs szó, hogy a kialakított termelői árak helyteleneknek bizonyultak volna. Én úgy vélem, hogy pillanatnyilag nehézségek, pillanatnyi tényezők hatása, ami jelentkezik a felvásárlásban. Az egyik tényező, amit a Cseterki elvtárs említett, hogy mi politikailag nem nyomjuk, vagy most kezdjük nyomni a felvásárlást. Bővebben nem akarok erről beszélni.

A másik az, amiről ugyancsak szó esett, azt hiszem, Horváth elvtárs említette, hogy a piaci helyzet következtében egy óriási takarmánykereslet jelentkezik az

országban, ez a takarmányárakat felvitte, a takarmánynak összefüggése van a burgonyával, hiszen a burgonyát is takarmányozzák. És ezek a gazdasági okok, amelyek a kukorica és burgonya felvásárlásban jelenleg nehézséget okoznak. Emellett vannak szubjektív okok is, de az apparátusunk, az fel van készülve a felvásárlásra. Az a kukorica-mennyiség, ami most nem jön elő, az egyszer elő fog jönni a népgazdaságban. Ebből egyszer disznónak kell lenni. És ez a disznó a népgazdaság készletét jelenti. Hogy mikor lesz disznó? Lehetséges, hogy jövőre már lesz, de biztos, hogy azokban a községekben, ahol a kollektivizálás megvalósult, ott valamivel gyorsabban lesz belőle disznó. Ahol nem, ott átmenetileg ilyen tartalékolási tendenciákkal számolnunk kell. A burgonyánál még azt is megállapítottuk, hogy véleményünk szerint számolnunk kell bizonyos spekulációval is. Nem szabad ezt eltúlozni. Hiba lenne, ha azt mondanánk, hogy a burgonya-felvásárlás nehézségeinek fő oka a spekuláció. De Szabolcs megyében azt láttuk, hogy míg mi felvásárolunk 40–50 vagont naponta, addig kb. ugyanennyi mennyiség kimegy a megyéből egyéb csatornákon. Vasúti, teherautó szállításokon, részben olyan fogyasztók álltak [sic!], akiknek szükségük van burgonyára, és ők maguk nem termelnek. Azonban közbeékelődnek ilyen nyugdíjasok, vasutasok és osztályidegen egzisztenciák is alighanem, azonban azt rámondani, hogy ezek tisztán osztályidegenek – azt nem lehet. Egy ilyen spekulációra a nyugdíjas is hajlamos, a vasutas is hajlamos, csinálja is. (Kádár elvtárs: meg a SZÖVOSZ is.) (Derültség.)[32] Ha a SZÖVOSZ spekulál, a társadalmi felhalmozás növekszik. Azt hiszem, hogy ezzel a felvásárlási helyzettel számolnunk kell, és takarmánykészletünk kevés volt, amikor elkezdtük a termelőszövetkezeti fejlesztést. Itt tulajdonképpen az bukkan ki, hogy egy kicsikét tartalékolni kellett volna, akkor ma ezen a nem váratlan helyzeten könnyen túl tudnánk tenni magunkat. Burgonyánál is, azt hiszem, le kell vonni azt a konzekvenciát. A burgonyánál még előbb ki fog jönni, azt hiszem, a tavaszig. De ha elteszik, számolva a tavaszi magas árral — a termelőszövetkezetek is így vannak, a Szabad Nép is ír róla,[33] itt-ott népszerűsíti is ezeket a tsz-eket —, de számolnunk kell azzal, hogy esetleg importálunk is, ha nem sikerül.

Végeredményben én négy pontban látom a mai aktuális problémákat. Az egyik, a közös állattenyésztés megvalósítását meggyorsítani a termelőszövetkezetekben. Hogyan lehet? És lehet-e? A másik problémának látom, hogy a termelőszövetkezet a jelenleginél nagyobb foglalkoztatottságot tud biztosítani a tagoknak. Horváth elvtárs ugyancsak érintette ezt a kérdést, azt hiszem, ő is ezt gondolta alatta. Bár nem bizonyos. De Győr megyében, ahogy belépnek a parasztok a tsz-be, egyszerűen a korábbi munkaerők egy része otthagyta a mezőgazdaságot. Hát ez azt jelenti, hogy gépet kérnek mindjárt, géppel művelni, és a munkacsúcsokban ezekben a termelőszövetkezetekben mindjárt hiány jelentkezett, vagyis a családtagok egyszerre az iparba akarnak menni, nincsenek érdekeltté téve abban, hogy időszaki munkát végezzenek a termelőszövetkezetekben. Ezt a problémát meg lehet oldani, részben azzal, amit Horváth elvtárs javasolt. Az egy kicsit kényes kérdés, mert lehet, hogy úgy mondjam, revizionista módon is végrehajtani, ha valaki revizionista céllal csinálja, azzal, hogy egyéni gazdálkodást valósítson meg a tsz cégtáblája mögött. Ez azonban nem szabad, hogy bennünket semmittevésre biztasson, mert azt lehet úgy végrehajtani, hogy teljesen megfeleljen a marxizmus-leninizmus elméletének, és akkor megoldottuk a mezőgazdasági problémát, és a foglalkoztatottság problémáját is egyúttal.

A harmadik kérdésnek a háztáji gazdaság problémáját vetném fel. Azt, hogy ne tekintsük maszekoskodásnak, ha az alapszabály keretein belül gazdálkodnak a háztájiban, sőt esetleg fejlesztik is a háztájukat az alapszabály keretei között. Ettől nekünk nem szabad félni. ilyen félelem ma van az országban. Világosan meg kell mondanunk. Jellemzőnek elmondom, hogy helyenként hogyan értékelik a háztáji gazdaságot. Bács megyében az én kerületemben,[34] a Bács Megyei Tanács egy táblázatot állított össze, hogy a termelőszövetkezetek mennyi árut adnak, és az egyéni gazdaságok mennyi árut adnak. Persze, kiderült, hogy a tsz-ek a disznók egyharmadát adják az egyéni gazdaságoknak. A tsz-táblázatban azonban csak a közös árutermelés volt benne. A tsz háztáji árutermelését egyszerűen hozzácsapták az egyéniekhez. Hát legalább egy harmadik táblázatot kell csinálni. Nem vesszük azonos értékűnek a közössel, de amikor termelőszövetkezeti fölényről beszélünk, állattenyésztés terén egyszerűen nem lehet úgy kihozni a dolgot, hogy a közös intenzívebb legyen, mint a többi.

Negyediknek azt a problémát nevezném, hogy a belépni készülő egyéni paraszt termelésével mi legyen. Én úgy vélem, hogy nemcsak belépni készülő egyéni parasztok vannak ma, hanem be nem lépni akaró egyéni parasztok is vannak. Zömében azonban valamikor készül belépni. Ezeknél legveszélyesebbnek látom, hogyha a tenyészállat beruházásoktól tartózkodnak, vagyis kezdik leépíteni a kocájukat és a tehenüket. Valahogy érdekeltté kellene tenni őket abban anyagilag is, azonkívül politikailag megnyugtatjuk, hogy ne építsék le, amíg be nem lépnek.

A másik problémát az évelőkben látom, ahol mondhatnám, hogy aggasztónak látom a telepítések és felújítások helyzetét, most, 1959 eleje óta. S a szőlőre és a gyümölcsösre gondolok. Ott, ahol tsz-ek még nem tudtak előrenyomulni, mint Szabolcs megyében az almában a tsz-ek elő tudtak nyomulni, ott nem látok aggasztó helyzetet. Egyéb gyümölcsöknél és szőlőnél egy kicsit aggasztónak tartom, úgyhogy ezzel foglalkozni kell. Végeredményben kétféle módon lehet gondolkodni a további tennivalókban. Beszélgettem elvtársakkal, kb. kétféle vélemény alakult ki. Az egyik azt mondja, hogy itt vannak ezek a termelési problémák, hát tényleg nehéz problémák, oldjuk meg úgy, hogy gyorsabban essünk túl rajta. Valósítsuk meg egy év alatt a mezőgazdaság kollektivizálását.

Ezek a problémák megmaradnak, de mondjuk kevesebb ideig hatnak ránk. A másik az, hogy emiatt mesterségesen ne gyorsítsuk az ütemet, hanem ahogy a politikai feltételek lehetővé teszik, úgy menjünk előre — és én ezt vélem kiolvasni a Politikai Bizottság határozatából —, emellett oldjuk meg a termelés terén jelentkező nehézségeket. Én emellett vagyok, hogy ne vonjunk le olyan következtetést, hogy most már egy év alatt az egész országot bezavarni. Ennek politikai, szervezeti feltételeit, hogy minden tsz-ben pártszervezetet létesítsünk ilyen rövid idő alatt, még ezt sem tudnánk ilyen rövid idő alatt megoldani, és az anyagi feltételeket sem tudnánk ennek megfelelően biztosítani. Azt hiszem, ahogy a politikai feltételek adva vannak, ill. ahogy pártszervezeteink megteremtik azokat.[sic!]

Az egyszerűbb formákról. Ezek kiestek a hajónkból teljesen, nem lenne helyes most az egyszerűbb formákat megint trónra ültetni olyan mértékben, mint ahogy az volt 58 decemberéig, és akkor végeredményben elhatároztuk, hogy fő formaként nem visszük az egyszerű formákat.[35] Azt hiszem, hogy ezt változatlanul helyesnek kell tartani, mert a politikai vonalat megváltoztatni — Horváth elvtárs sem javasolta ezt — szerintem nagyon rossz lenne. Nyugodtan vihetjük a decemberi határozatnak megfelelően a termelőszövetkezeti fejlesztést. A végrehajtásban

egyetértek Horváth elvtárssal, hogy az egyszerűbb formáknak nagyobb teret engedjünk. De a végrehajtásban olyan teret nem kaptak ott sem, ahol indokolt lett volna helyenként, mint amit lehetővé tesz a decemberi határozat. Azt hiszem, ez a bizonyos növénytermelő szövetkezeteknek az ügye. Azt hiszem, úgy helyes, ahogy Horváth elvtárs mondotta, bár ő a kérdőjeleket rakta egymás mögé, lényegében a hozzászólása csak kérdőjelek felsorolása volt, de akkor is hasznos hozzászólás szerintem, mert felveti legalább azt, hogy milyen problémák vannak. Én azt gondolom, hogy növénytermelő szövetkezeteket ott, ahol a politikai, de legalább az anyagi feltételei adva nincsenek ahhoz, hogy megvalósítsuk hamarosan a közös állattenyésztést, meg kell csinálni. Nem kellene ettől úgy elzárkózni pártszervezeteinknek. Nem kellene kitűzni azt, hogy gyerünk szervezzünk növénytermelő szövetkezeteket. Megvan a lehetősége, és itt vetődik fel a magasabb színvonalú politikai munka, hogy nézzék meg a megyei pártbizottságok, hol kell ezzel élni, hol kell közvetlenül a tsz irányába menni, hol kell esetleg szakcsoportot csinálni, mert még azt is egy területen szerintem kell: a szőlőnél és a gyümölcsnél. Ott, ahol nem szórvány szőlő, gyümölcsről van szó, mert a szórványokat be kell vinni a szövetkezetbe. Ott ahol nem szórványokról van szó, lehet élni vele hasznosan úgy, hogy előrevigye a mi ügyünket, mégpedig azzal, hogy serkentsük a telepítést, gyümölcstelepítést ezeken a szakcsoportokon keresztül, és egyéni telepítést nem is kellene serkenteni, sőt serkentsük a közös pinceépítést. Végeredményben nem lenne helyes, ha nem tennénk semmit annak érdekében, hogy a legtehetősebb rétege a parasztságnak az állandóan várja minden termelési problémának a megoldását. Hát mi, az állam, fogunk építeni borpincét az országban? Hogy elég legyen a bortermésre? Azt hiszem, ez olyan feladat, amit nem vállalhatunk. A szakcsoportban tessék, építsenek, vigyék be a pénzüket, az állam is segít mondjuk 50%-ban. 50–60 %-ot nekik kell bevinni.

Végül még egy gondolatom van. Ezt javaslom a határozatba; az egyszerű formákat politikusan belevenni, mert az elemző részben van egy pont, a határozatban semmi nincsen erről.

Még egy gondolat, a fejlesztés és az anyagi alapok összhangját megyénként biztosítani, ez számos megyei titkár elvtárs részéről felvetődött. Azt hiszem, van ennek bizonyos alapja, mechanikusan úgy végrehajtani talán nem lehet, hogy minden megyének kiad egy bizonyos anyagi alapot, hogy ő tudjon vele számolni, hogy annyi termelőszövetkezetet csináljon, amennyit közös istállóépítésre beruházási keretet kap, mert előfordulhat, hogy kiadjuk egyik megyében a keretet, a másik megyében megy előre a mozgalom, amit politikai feltételek szerint viszünk, ugye így nem lehet. Én helyeslem, hogy úgy legyen a szervezés irányítva, hogy a KB egyik titkára tárgyalja meg megyénként, a megyei pártbizottságokkal a fejlesztés során is, hogy hogy megy a dolog, és utólag kell biztosítani a fejlődésben való előrehaladásnak megfelelően az anyagi alapokat. Ha egyszer odáig tudnánk menni, hogy kifogynak az anyagi alapok, akkor inkább csinálnak növénytermesztési szövetkezetet, vagy tsz-t, vagy tszcs ennek a neve ma hivatalosan. És csináljanak azt, amikor az anyagi alap meglesz, akkor vegyük arra az irányt, hogy tsz legyen belőle.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! Én is azok közé tartozom, aki az anyag kézhezvétele után elhatároztam, hogy egy pár dologhoz hozzászólok. Ezért én nem a vitába akarok itt belekapcsolódni, de annyit megjegyeznék, hogy én véleményem szerint a Horváth elvtárs felszólalása feltétlenül hasznos volt annak

ellenére, hogy nem lehet minden gondolatát elfogadni. De azok a kérdések, amiket felvetett, az helyes [sic!].

Magával a javaslattal és Fehér elvtárs előadói beszédével egyetértek. A javaslatnak énszerintem javára válik az, hogy szinte túlnyomóan a tapasztalatokat mutatja meg, és a követendő irányt adja meg, és nem szabja meg számszerűen a célt országosan. Ezzel a számszerűséggel még majd foglalkozok. Itt meg akarom az elvtársaknak említeni, hogy valami összefüggésben van természetesen az irányelvekben vázolt céllal, ahol az van, hogy „a legközelebbi években", és ezt nem is ajánlanám, hogy felcseréljük, hogy „az ötéves terv alatt" legyen. Nem az ötéves tervről és erre a hat és fél esztendőre értjük mi azt, hogy a legközelebbi években. De hogy ez két vagy három esztendő alatt megy végbe, vagy négy vagy öt vagy hat esztendő alatt, azt mi most ne határozzuk meg. Mi e tekintetben legfeljebb azt határozhatjuk meg, hogy ha lehetséges, akkor kívánatos, hogy ezek a legközelebbi évek, a legközelebbi évek legyenek. Tehát, ha az elérhető, hogy 1963-ig befejezhető legyen, akkor törekedni kell arra, hogy befejezzük. Mi maradjunk csak annál, hogy a legközelebbi években. Ez a helyesebb meghatározás. Na most, az idei lépés az, amiről ne tárgyaljunk, ez ennek a része, hogy a legközelebbi években. Itt van egy kérdés, amire választ kell tudnunk adni. Hát, hogyan képzelhető el ennek a végigvitele és a befejezése? Én azt hiszem, hogy helyes az, hogy most télen akarunk menni. Mert népgazdasági szempontból ez valahogy úgy néz ki, hogy az ideális az volna, hogy nem tudom én, az őszi közös munkát már együtt kezdjük. Ez volna az ideális. De viszont ez a mezőgazdasági időszak olyan időszakkal esik egybe, amikor más oknál fogva nem tanácsos termelőszövetkezeti szervezéssel foglalkozni, tehát marad a tél, mint a szervezés fő időszaka. És meglesz a nehézségünk, hogy igenis, olyanokból lesz a télen szervezve szövetkezet, akik az ősszel külön-külön vetettek. Ez a nehézség benne van. De hát másik választásunk nincs, mert különben azt kellene elhatározni, hogy június, július, augusztusban szervezzük a szövetkezetet és ez nem megy. Az egyéb mezőgazdasági munkák miatt ez egyszerűen nem lehetséges, úgyhogy ez az időszak látszik a leghelyesebbnek, november, december, január, február. Na most, a másik, hogy az egésznek a hulláma hogyan mehetne. Az elgondolható, hogyha megvan a szántóföld 70–80%-a, akkor ilyesfajta lépésről valószínűleg már nem kell beszélni, mint ami most még előttünk áll. Ez lényegében azt jelenti, hogy a zöme megvan, és a többi mehet már olyan csurranó-cseppenő alapon, mert a lényeg eldőlt már. Most itt, azt hiszem, arról van szó, hogy ez a bizonyos 25–30% hogyan születik meg? Ez, elképzelhető, hogy két ütemre fog menni. Ez nagyon könnyen elképzelhető. Én el tudnám képzelni, hogy ha az ember a helyzetet általában mérlegre teszi, hogy most ennél a lépésnél elérhető, hogy 10–15–20%-kal előbbre tudunk menni. El tudom képzelni. Itt most a szántóföldről beszélek és nem arról a másodlagos számvetésről, az úgynevezett tanácsi földről, mert ez minket itt csak zavar. Most 50 vagy 51% van (nem tudom pontosan), tehát 25–30% van olyan, ami még nehéz és nagy. Ez elképzelhető, hogy két lépésben fog történni, ezen a télen és a jövő télen. Ami ebből marad, az majd a bizonyos években egészen más módon végbemehet. Na de azt kimondani, hogy 15%-kal menjünk előre, azt hiszem, hogy nem lenne helyes. Mert lehetséges, hogy úgy fog menni a dolog, hogy 25%-ot fogunk elérni. És lehetséges, hogy úgy fog menni, hogy csak 10%-ot tudunk elérni. Ebből nekünk a párt részéről presztízskérdést nem szabad csinálnunk. Ezt tulajdonképpen azért mondom, hogy Horváth elvtárs lássa, hogy arról van szó, hogy mennyi, valamiféle ilyesmi lépésre gondolunk. Nem tudom,

hogy mi a véleménye erről, egy 15–20%-os lépésre gondolunk, ami jelentős és nagy lépés. De valami jelentős lépésre, mert ezzel a nekihuzakodással, amit mi most csinálunk, nem tehetünk egy 5%-os lépést, azt hiszem, ezt senki sem fogja úgy fel. Feltétlenül nagyobbrendű, nagyobbmértékű, 10%-os előrehaladásra gondolunk a szántóterületnél. Kell foglalkozni azzal is, hogy milyen kérdés az, amiről mi most tárgyalunk.

Négy napirendi pontunk van, azt hiszem mindenki tudja, hogy nem egyenlő súlyú és jelentőségű négy kérdésről tárgyalunk. Mert ez a kérdés, amit most tárgyalunk, a termelőszövetkezeti mozgalom ez érinti a mi politikai fővonalunkat, aztán érinti a munkás-paraszt hatalom legfőbb politikai alapját, a munkás-paraszt szövetséget, és érinti több százezer ember egyéni sorsát. És még olyan is van, hogy kellemes-e, nem kellemes-e, de hát arról van szó, hogy több százezer ember sorsát érinti. Egy nagy horderejű dologról van szó, amit igen nagy felelősséggel kell megvitatnunk és megállapodásra jutnunk. Én magam pl. úgy képzeltem el, amikor reggel bejöttem a munkahelyemre, hogy itt össze fog ülni 60 ember, tanácskozunk egy napig, ahol mi lényegében 100 ezer ember sorsáról döntünk. Ez a felelősség előttünk van. És a párt küzdelméről van szó, és az állam erősödéséről van szó, tehát e szerint kell tárgyalni. Mi annak idején úgy gondoltuk, hogy csütörtök reggel kezdjük el az ülést, hogy ha a kérdés megkívánja, akkor napszámra vitatkozzunk, mert ez többet ér, mint hebehurgyán dönteni. Úgyhogy én ennek nagy fontosságot tulajdonítok, hogy mindenki e szerint vizsgálja a kérdést. És még én is rágyújtok a régi nótára, felbátorított engem Horváth elvtárs, aki Engelsre hivatkozott. Hát, ugye, nem Engelsről van itt szó, hanem az egész marxista tanításról és a történelmi tapasztalatokról. Ez a munkás-paraszt szövetség rendkívül bonyolult kérdés. Ez nem egyszerű kérdés, ez egy osztályszövetség, amelynek a második számú partnere nem egy egységes osztály. Erről sem feledkezhetünk meg, hát a parasztság, az a lakosság egy részét képezi, de az mint osztály, marxista szempontból nem egységes. Ennek van ismert módon egy hármas tagozódása, vannak kulákok. Azt hiszem, hogy hatóságaink számon tartanak valahány ezer kulákot, ami a régiekből maradt, de azt hiszem, hozzá lehet tenni még kétannyit, aki közben született. Úgyhogy egypár tízezer kulákról van itt szó, amely mint osztálykategória a burzsoáziához tartozik a marxizmus szerint. Tehát így néz ki a munkás-paraszt szövetség a kulákot illetően, a parasztságban a kulák is csak benne van. De másrészről a szembenálló, a fő ellenséges osztályunkhoz tartozik, a burzsoáziához. Hogyan állunk vele? Őt elnyomjuk, vele harcban állunk. Őt korlátozzuk, és a szocialista falut csak a vele folytatott harcban tudjuk felépíteni. Ezt nem lehet másképp. Egy kitérés van azért, vagy egy kivétel, hogy nem tisztára azonos a városi burzsoáziával, ebből a szempontból inkább a kispolgárok közé soroljuk, és azt mondjuk, ez a marxizmus szava, hogy valami úton-módon rá kell vezetni a szocializmus építésének az útjára. A jelen esetben ugyanúgy, mint a városi kistőkést. Tehát, hogy egyénileg számára elfogadható módon mégis megpróbáljuk rávezetni a szocializmus útjára. De ezt is így kell nézni a maga bonyolultságában, mert hát a kínaiak célul tűzték ki maguknak, hogy a burzsoáziát, az ipari burzsoáziát rávezetik a szocializmus útjára, és vezetik is. Hát, mi itt a kuláknál, a falusi burzsoá réteget akarjuk rávezetni a szocializmus útjára, és vezetjük is, mert az a formula, ami a télen született, a télen kialakult, helyesnek bizonyult, mert az számára elfogadható forma, hogy mint burzsujt nem hagyjuk létezni, kapitalizá-

lódni nem engedjük őt, viszont mint egyént, beengedjük a jövőben a szociális kollektívába [sic!]. Ez számára az egyetlen elfogadható út.

A középparaszt. Ezt utoljára hagyom, mert ez a legbonyolultabb, a parasztság rétegei közül a számunkra. A másik az a falusi munkáselem, akit a gyűjtőnévbe beleértünk, hogy paraszt, de a szó igazi értelmében falusi munkásember. Mindegyiknél más a helyzet. A kulákkal érdekellentétben vagyunk, mikor szocializmust építünk, a falusi munkással pedig érdekazonosság áll fenn, amikor szocializmust építünk. Sajnos, az érdekazonosság nem esik mindig egybe a vélemény-azonossággal. Mert a társadalmi lét meg a tudat nem mindig hajszálra fedi egymást. Erre is vannak az osztályharcban tapasztalatok, hogy a munkás munkás, de még a munkások közül is kikerül olyan, aki a burzsoázia szekerét tolja. Vagy fasiszta lett, vagy fajelmélet alapján, vagy nem tudom én, minek alapján. A falusi munkásemberekkel érdekazonosságunk van, vélemény-azonosságunk is van, de ez sem törvény, ez alól is van kivétel. De aránylag ez is egyszerű dolog. A kulákok ellen harcolunk, és ez meg a fő támasz a falun, a falun belüli munkáselem vagy szegényparaszt. Ezt csak így használjuk, hogy szegényparaszt, mert ha nem a faluban élne, akkor elmenne a vasúthoz dolgozni, vagy napszámba, vagy az állami gazdaságba.

A legbonyolultabb a viszonyunk a középparaszttal. De a marxizmus itt is ad útbaigazítást, mert Lenin annyira finoman és az utolsó pontig kielemezte, hogy mi az a középparaszt, ezt nem kell újra kitalálni, hanem csak tudni kell, gondolni kell rá. Hogy ez egy személyben munkás is, és a kapitalizmus hordozója. Ezt szinte naptárilag is meg lehetne mutatni, hogy az év 10 hónapjában munkásként dolgozik és gondolkodik, és 2 hónapig tőkésként viselkedik, mert árutulajdonos. És itt jelentkezik a mi legnagyobb ellentmondásunk a munkás-paraszt szövetségen belül. Hogy itt a munkásosztály és a kisárutermelő érdeke szöges ellentétben van a mezőgazdasági termékek árának a kérdésében. Homlokegyenest ellenkező az érdek. Akármit is csinálunk, ezen mi változtatni nem tudunk, hogy a munkásosztály érdeke és a munkás egyéni érdeke: a lehető legalacsonyabb legyen a mezőgazdasági termék ára és a felvásárlási árnál, természetesen. Az ő érdeke pedig az, hogy a legmagasabb legyen. Ez szöges ellentét. Itt legfeljebb olyasmiről van szó, mint a középparasztnál, hogy vannak azonos érdekeink is, hogy pl. azonos az érdekünk a munkáshatalom kérdésében, azonos abban is — és ezt a középparaszt is eléggé tudja —, hogy nagyon jó, hogy az ipar szocialista. Nagyon jó az, hogy a pénzvilág szocialista jellegű, a bankrendszer, nagyon jó a számára az, hogy a kereskedelem is szocialista. Ez az érdekazonosság. A munkáshatalom az, amely megvédi őt a kapitalizmus minden átkától. Megvédi őt, és ő ezt tudja, ezért van ő a munkáshatalom mellett. 1956-ban is ezért nem állt az osztályellenség mellé. Viszont van érdekellentét a mezőgazdasági árak kérdésében, ez aztán összefügg azzal, hogy a munkásosztálynak az jó, ha mentül hamarabb a szövetkezetbe lép, neki pedig egyéni haszna, hogyha mentül később. Azt itt tudni kell, hogy az érdekazonosság tartós dolog, az állandó. Az érdekellentét meg átmeneti. Még ehhez a bonyolultsághoz jár az is, hogy a parasztság különböző rétegei egész más szelet jelentenek ennél a kérdésnél, ha bent van a szövetkezetben, mintha még kint van. Még meg is duplázódnak ezek az elemek. Még arra a kulákra is van egy pici gondunk, amelyik már bent van a szövetkezetben, még az is kettéoszlik. Meg arra a középparasztra, amelyik bent van, és amelyik kint van, mert egész más partner az is. És a szegényparasztra is van gond, ha bent is van, meg ha kint van. Ha bent van a szegényparaszt, és az osztály érdekei szerint lép fel, akkor rendszerint szembeszegül a mi

törekvéseinkkel, hogy földjáradékot fizessünk.[36] Tehát ez még bonyolódik, s így kell nézni. Ezt én azért említem, mert egyrészt erre nem árt gondolni, amikor a megyében gondolkodnak az elvtársak, másrészt ennek jelentős részét nyíltan meg kell beszélni magukkal a parasztokkal. Nyíltan meg kell velük vitatni. Ez a mi marxista álláspontunk. El tudnám képzelni, hogy a kulákokkal megbeszélést tartanék, és elmondanám nekik a mi marxista álláspontunkat, ami azzal végződik, hogy „öregem, ha meggebedsz is, mi a szocializmust felépítjük, és ha olyan ügyesen dolgozol ellenünk, akkor mink is ügyesen harcolunk ellened, ha gorombán harcolsz ellenünk, akkor mi is gorombán harcolunk ellened, s ha furkósbotot veszel, mi is furkósbotot veszünk ellened. Másrészről van egy átmenet a te számodra is. Az, hogy mi felveszünk téged az új életbe, és megtalálhatod a magad helyét. Eszed van, elég csavaros. Dolgozni tudsz, legyél ember a talpadon, új ember leszel, és megtalálod a helyed a mi társadalmunkban." Csak azért hívom erre fel a figyelmet, mert erről nyugodtan és nyíltan lehet a parasztokkal beszélni. Nem olyan buták azok a parasztok, és ma hovatovább a marxizmusból is megértenek egypár kérdést, ha nem az alatt a név alatt [is] ismerik, de azért ismernek egypár dolgot. Ez is új vívmányunk, újból létező erőnk, hogy most már megint él a tömegekben az, hogy a párt, ha valamit elhatároz, az meg is lesz valósítva. Ez is egy erő és tényező. Még erre is lehet hivatkozni.

Egy pár kérdésről. A tavalyról maradt kérdések között jelezve van a paraszti jövedelem lefölözése. Ezt azért említem, mert nagyon fontos, hogy ebben az álláspontunk egységes és világos legyen. Hisz az Uszta elvtárs újból megpendítette ezt a dolgot, és létező ez a kérdés. Most tudni kell, elvtársak, hogy miközben mi a múlt év decemberében nagy vitát folytattunk erről, hiszen arról volt szó, hogy ha nem fölözzük le, nem lehet szövetkezetet csinálni. Ezt a vitát már kétszeresen is eldöntötte az élet. Egyrészt eldöntötte, hogy nem fölöztük le, és lehetett szövetkezetet csinálni, másodszor, hogy le is fölöztük már, csak nem tudtunk róla, amikor decemberben mi vitatkoztunk. Mert most már ismerjük az 1958 egész mezőgazdasági jellemzőit, és ebben benne van, hogy a múlt év folyamán kb. 6–7%-kal csökkentettük a felvásárlási árakat, különböző ipari eredetű üzemanyag árát és eszközökét 7%-kal felemeltük, az egyéni adót 12%-kal növeltük, ez három fontos tényező, a negyedik egy járulékos dolog, hogy az az évi termése nem volt valami túl magas a parasztoknak, és a négy tényező együtt azt eredményezte, hogy a paraszti egy főre eső jövedelem abban az évben 6%-kal csökkent, az 1958-as évet tekintve, és ezt mi decemberben nem tudtuk, amikor vitatkoztunk. Ezt azért említem, hogy ez rendkívül fontos kérdés, és jó volna, ha a javaslatot nyugodt lélekkel hagynánk jóvá, hogy ez most számunkra nem probléma, hogy ezzel kellene külön foglalkozni. Ami az eredményeket illeti, amiről itt szólunk, úgy a decemberi határozat végrehajtása, mint a márciusi, végeredményében hallatlan nagy siker. Ez a fő jellemzője a decemberi és a márciusi határozatnak is. Se olyan tömeges belépésre nem volt korábban olyan példa, mint a télen,[37] és olyan gyors ütemű és határozott megszilárdításra sem volt példa, mint amit márciustól mostanáig képesek voltunk végrehajtani. És ez a fő jellemző. Ezt tudni kell, amikor a tapasztalatokról beszélünk. Mind a kettő hallatlan nagy siker volt. Mégpedig olyan, amely tartós eredményeket szült. Tehát ez nem egy évre szóló eredmény, hanem az egész évre kiható eredmény, a szervezés is, és a megszilárdítás is. Ehhez legfeljebb azt lehet hozzátenni, hogy ezt úgy értük el, hogy egy-egy időszakban a fő feladatra koncentráltuk az erőket. És, elvtársak, ez is vitakérdés még ma is, hogy helyes volt-e a márciusi határozat. Énszerintem a

Központi Bizottságnak egyértelműen meg kell mondani, hogy feltétlenül helyes volt. És azok jártak el helytelenül, akik ezt nem hajtották végre pontosan. Mert ha ez a pozíciónk nincs meg, akkor nem tudunk tovább rendesen dolgozni. Mert onnan van az eredmény, hogy decemberben a szervezésre koncentráltunk, és márciusban a megszilárdításra koncentráltunk. Nem volt erőnk sem gazdaságilag, sem politikailag, se semmi, hogy mellőzhettük volna ezt a koncentrálást. Ebből egyébként következik még egy valami, elvtársaim. Az előttünk lévő javaslat, bár itt többnyire a szervezésről van szó, ez tulajdonképpen egy kettős feladat, nem a termelési vonatkozásban, a tsz-mozgalom szempontjából, és én az első helyre, a megszilárdítást állítanám, és a második helyre a télen megteendő lépést, a szervezést tenném. Miért ajánlom én itt? Először is vannak vármegyék, amelyek termelőszövetkezeti vármegyék, vagy pedig hovatovább azok. Ez mi az ördögöt fog csinálni addig? Én azt hiszem, hogy a tsz-mozgalom jövője szempontjából, mint mozgalom szempontjából, aztán népgazdasági szempontból, tehát a termelési feladat megoldásában az ország szempontjából létfontosságú, hogy a tsz további megszilárdítási munkája homloktérben áll. Ez természetesen nemcsak Győrre, Szolnok meg Veszprém megyékre vonatkozik, hanem valamennyi megye pártbizottságára, mert valamicske mindenhol van, amit még meg kell szilárdítani. Több vagy kevesebb. És mikor tanácskoznak, ezt ne másodrendű kérdésnek tekintsék. A másik pedig az új szervezés.

Most valamit a hibákról és nehézségekről is, mert azok is voltak. Itt meg vannak nevezve ezek a hibák, hogy munkahelyről hazaküldtük az egyéni paraszt családtagját, hogy ha majd az apád belép a szövetkezetbe, akkor jöhetsz dolgozni. Különösen veszedelmesek voltak ezek a felelőtlen ígérgetések, ezek különösen veszedelmesek voltak, és nagyon megnehezítette munkánkat. Azonkívül az a bizonyos tanácsra cédulával való behívás,[38] az sem használt, és ezt tudni kell. Ez nem volt hasznos. Ez volt a mínusz abból a nagy és nagyon szép eredményből, amit elértünk, amiért később aztán kamatokat is kellett fizetni, ugyanazoknak a pártszerveinknek, amelyek aztán ezt a munkát rosszul végezték. Most van egy más kérdés, bizonyos nehézség, ezt is szóvá kell tenni, elvtársaim, hogy a megszilárdítás ebben az évben a népgazdaságnak valamicskével több mint 6 milliárd forintnyi értékét kötötte le a nemzeti jövedelemből. Ezt tudni kell. Csak számoljanak, elvtársak! Ez az összeg az évi beruházásnak több mint a fele. Az egész ország évi beruházásának több mint a fele az a beruházás. Persze, ez nem mind beruházás, ez a 6 milliárd. Ennek jelentős része beruházás, egyéb mindenféle kiadás az állam számára, de összesen valami 6 milliárd egyszáz-kétszáz millió forint volt. Megmondom őszintén, hogy a párt és kormány gazdasági munkáját semmi jobban nem dicséri, mint ez. Az összes hiányosságok ellenére, hogy ilyen hallatlan összegű megterhelést el bírtunk vállalni és végre is hajtani anélkül, hogy a népgazdaság egyensúlya és mérlege felbomlott volna. Ez egy hallatlan dolog. Mi csak úgy leírjuk egy mondatban, hogy jövőre ugyanannyit kell adni, akkor legalább tudjuk azt, hogy milyen hallatlan megterhelés és feszítés ez a népgazdaság számára és szociális szempontból a munkásosztály számára is. Gondolják el, hogyha ezt a 6 milliárd forintnyi értéket részben beruházásra, technika fejlesztésére lehetett volna fordítani az iparban és részben bizonyos mértékben az életszínvonalra, az életszínvonal emelésére. Ez a munkásosztály szempontjából nem mindegy, hogy ez így volt. Úgyhogy ez is korlátot szab bizonyos értelemben a terveinknek.

Itt még egyszer szeretnék foglalkozni a tsz-mozgalom anyagi feltételeinek a kérdésével. Azért, mert azt hittem, hogy a múlt év decemberében itt tiszta helyzetet teremtettünk, hogy ezt hogyan kell kezelni. És én úgy emlékszem, hogy megegyeztünk abban, hogy a szervezésnek nem lehet előfeltétele, hogy már előbb annak a tsz-nek az anyagi alapja meg legyen teremtve. Erről szó nem lehet. Ez sem politikailag nem egészséges, sem népgazdaságilag, és általában abszurdum. Erről már népgyűlésen is beszéltünk. Milyen tsz az, hogy valahol egy egyénileg gazdálkodó falu közepén vagy valahol, felépítenek egy óriási, gyönyörű szép istállót és mindent, ami kell, és utána kezdjük el hívni a parasztokat, mint valami lakodalomba a vendégeket, hogy most már menj be. A föltehető reagálás az lenne, hogy újabb igényekkel lépnének fel, és azt mondanák, hogy az istálló jó, de az iroda még nem jó, mesterséges megtermékenyítés is kellene — mert tudományosan már ők is tudnak gondolkozni —, és majd aztán szóljatok, ha már az is meglesz. Hiszen ez egy abszurdum. De ugyanakkor azt is mondtuk, hogy ez nem azt jelenti, hogy ez elhanyagolható kérdés, hanem előbb jön a megszervezés, és rögtön már azon a napon kezdődik a megszervezett tsz anyagi megszilárdításának a feladata. Ugyanolyan hiba volna először a megszervezés előfeltételeként állítani, hogy legyen meg előbb az anyagi bázis, mint amilyen hiba volna, ha a megszervezés megtörtént, hogy nyomban a fő kérdésnek nem az anyagi megszilárdítást vennék. Ezt azért mondom, mert a Horváth elvtárs által mondottakból azt nem helyeslem, amit itt célzásképpen mondott az istállókkal és hasonlókkal kapcsolatban. Nem tudunk előre, egy kutyaólat sem tudunk előre felépíteni, ez egy abszurdum. Országosan másként áll a kérdés. Országosan a KB a kormányon keresztül köteles előre tartalékot képezni a várható fejlesztésre, megszilárdításra. Mert országosan nem lehet úgy csinálni, ahogy az idén félig-meddig csináltuk, mert mi erre az évre 6 milliárdos tartalékot nem képeztünk, hanem utólag rohangáltunk, hogy hogyan, miképp. Ezt nem lehet rendszerré tenni. Állami, országos értelemben előre kell bizonyos anyagi eszközöket tartalékolni és biztosítani a várható fejlődés alátámasztására. Szerintem ez a helyes szemlélete a kérdésnek. Hogy helyileg semmit előre, országosan pedig a maximumot tartalékként biztosítani. Ezt nem lehet másképp felfogni helyesen.

Egypár politikai kérdésről. Elvtársaim, mi nem véletlenül vetettük fel azt a dolgot, hogy úgy kell nekünk a termelőszövetkezeti mozgalmat nézni, mint olyan kérdést, amelyiken keresztül a becsületes dolgozók széles körében az ellenség mozgósítani tud az állam, a rendszer, a párt ellen. Ez az egyetlen, ez idő szerint. Hogyha valamilyen egyéb nagy hibát nem csinál, mert ilyen hibát lehet egy hónap alatt csinálni, hogy kettő vagy három legyen, de most nincs. A dolgozó emberek életszínvonala, a közhangulat, a közszellem, általában a társadalom kérdései olyanok, hogy nem tud becsületes dolgozókat nagyobb számban az ellenség a rendszer ellen fordítani. De ebben igen. És ezt nekünk számba kell venni, mert azt is megmondom, most már az ellenforradalom tapasztalataira vonatkozva, azt hiszem, elég világos számunkra, hogy nekünk az USA hadseregével szemben van szövetségesünk. A szovjet hadsereg. Így csak képletesen mondom, nemzetközileg. Ami a belső ellenséget illeti, szent meggyőződésünk, és azt hiszem, ez a Központi Bizottság véleménye, hogy ha senki nekünk ebben nem segítene, ha senki, egy szem szovjet katona nem segítene, akármilyen harcban, de összetörnénk az ellenséget. Igaz. Hát ilyen értelemben mi nem félünk az ellenségtől. Egy esetben tud veszélyessé válni, ha saját zászlaja alatt nagyobb számú becsületes dolgozót tud a

rendszerrel szembefordítani. Mert akkor előáll az 56-os helyzet. Ami halálos veszedelem lehet a rendszer számára, mert azt mindenki tapasztalta nagyban, hogy mit jelentett az ellenség számára az a többszázezres megzavart tömeg, ami az ő oldalán lépett fel, talán tudata nélkül, hogy ott van, és mit jelentett az, amikor egy utcában jött szembe egy 300 ember, egy piros-fehér-zöld zászlóval az élen, és mi tudtuk, hogy ott van 20 fasiszta, akit szitává kéne lőni, de tudtuk, hogy kétszáznyolcvan hülye van ott, akit nem lőhetünk szitává. És így harcra képtelenné váltunk. Ezt a kérdést így kell nézni. Most nézzék meg ezeket a falukat, hogy ott mi történt. Mert ezt nem szabad elfelejteni. Kb. 30 faluban volt — országosan ez nem sok, és ne is vigyék maguk ezt a számot sehova ebből a szobából —, de kb. 30 faluban volt ilyen közönség, felhördülés vagy lázongás, vagy nem tudom én, minek nevezzük, az egyik ilyen volt, a másik olyan volt. Hát azért az nem csekélység, hogy Magyarországon legyen 30 falu, ahol ilyen felhördült bolond emberek, meg asszonyok, felvonulnak a községházára, meg a tsz-irodába, és erőszakkal kényszerítik — mert ilyen is volt — a tsz-vezetőséget a belépési nyilatkozatok kiadására.[39] Hát ezt a mi törvényeink tiltják. Ha mi a törvény szerint járunk el, akkor azok közé kellett volna lövetni. És nagyon sokszor ezt nem is lehet megengedni, elvtársak, ezt meg kell mondanom, mert akkor ennek veszedelmes következményei lehetnek, hogy ha emberek azt tapasztalják, hogy tömegesen meg lehet sérteni a törvényt és erőszakhoz fordulni a hatósággal, vagy a termelőszövetkezettel szemben. Ezt nem lehet sokszor megengedni. Úgyhogy mi azt kérjük a megyebizottságoktól, hogy sok ilyen fogas kérdést és helyzetet mi elénk ne állítsanak, mert nekünk nagyon nagy gond ilyenkor mit csinálni, mert az sem olyan egyszerű, hogy tűrni. Nem egyszerű, és az se olyan egyszerű, hogy erőszakkal letörni. Úgyhogy erre kell nagyon-nagyon gondolni, amikor lelkesedünk az előrehaladásért, hogy úgy haladjunk előre, hogy ezeket az eseteket kerüljük ki. És van még valami, ami nem megy a végtelenségig. Mi olvasunk rendőrségi jelentéseket, és volt egy olyan időszak, amikor mindennap olvastuk, hogy az országban hol 3, hol 6 parasztot, akiről mi tudjuk, hogy dolgozó paraszt, szóval itt mint egyén, tisztességes dolgozó ember, le kellett tartóztatni, egyik nap is, másik nap is, harmadik és a tizedik nap is. Mikor ezeknek a száma kezdett olyan 40, 60, 70 felé menni, ezen mégiscsak el kellett gondolkodni, hogy normális helyzet-e ez, jó-e az államnak, hogy egy paraszt, akivel az ismert módon érdekazonosságban vagyunk, egy kérdést kivéve, hogy a tsz-dologban vitatkozunk, hogy az bent ül a börtönben, vagy az internálótábor rácsa mögött.[40] Azt hiszem, ez sem egészséges dolog. És azért mondtuk akkor mi úgy, hogy az ilyen dolgok elsődlegesen politikai kérdések, ahol ilyen rendellenesség van, és nem rendőri kérdés. Hogy ott a főszerep abban, hogy mit kell tenni, a pártbizottságé és nem a rendőrkapitányé, annak is ott kell lenni ilyen esetben, és az eszköz elsősorban politikai kell, hogy legyen, és csak másodsorban katonai vagy rendőri. Amit természetesen szintén alkalmazunk, ha a helyzet megköveteli, mert hiszen nem engedhetünk rést ütni a proletárdiktatúrán. De ezt nem lehet elfelejteni.

A másik nehézség, ez az árutermelés. Itt én igazat adok azoknak az elvtársaknak, magam is arra gondoltam, hogy így kell nekünk nézni. Most én nem a tenyésztésről beszélek, azzal én nem tudok most foglalkozni, hanem az árutermelésről. Annak kell ebből kijönni, most a jelen esetben, hogy vagy takarmánynak vagy leszerződött állatnak. Itt most így mondom népgazdasági szempontból, hogy „vagy". De politikailag egyáltalán nem mindegy, hogy takarmány vagy állat. De egyik és a másik, a kettő együtt, többet kell, hogy adjon, mint korábban adott.

Tehát így is kell nézni. Takarmány vagy leszerződött állat. Kettőnek együtt többet kell, hogy adjon. Az én véleményem szerint bizonyos tekintetben jobb, hogy ha takarmány van több a központi hatalom kezében, mert azt mindig vissza lehet adni, mindig vissza lehet adni, bármikor oda lehet adni, a tsz-nek is lehet adni takarmányt, az egyéni parasztnak is, mindenkinek lehet takarmányt adni, ha van, de ha nincs a kézben, akkor megszerezni azt olyan gyorsan nem lehet. És ezért bizonyos esetekben jobb a takarmány, mint a leszerződött állat. De népgazdasági szempontból mindegy, mert a kettőnek együtt kell többet kitenni, mint a korábbi időben volt takarmány és leszerződött állat. Na most, hogy honnan. Az is világos. Mi úgy gondoljuk, helyes az, ha úgy vesszük, állami gazdaság — mert ezt azért ne feledjük el, hogy ezek következetesebben szocialista elemei a népgazdaságnak —, amelyek kifejezetten árutermelő üzemek kell hogy legyenek és részben tenyésztők, aztán jön a termelőszövetkezet. De azon belül kétféle elem van. És én is azt mondom, hogy azon belül tartsuk számon a kettőt, külön. A tsz közösét és a háztájit. Annál is inkább, mert még ott is van egy probléma a tsz-en belül, mert akár tetszett nekünk, akár nem, egynéhány tsz mégiscsak növénytermelő tsz lett a gyakorlatban, és most olyan helyzet állt elő, hogy a termék, a takarmány a tsz-nél van, a jószág meg az egyéninél. Most mit kell csinálni? Mi azt nem tehetjük meg, hogy a jószágot, meg a takarmányt tartsuk külön, mert abból borzasztó kár származik, valahogy a kettőt össze kell hozni, még a tsz-en belül is. A jószágot, meg a takarmányt. Most, ha van egy okos vezetőség és van benne realitás, akkor ő ezzel az eszközzel él, és az egyénieknél lévő állat egy részét a közösbe tudja húzni a takarmány segítségével, ha erre van reális lehetőség, vagy van hova tenni, ahol nincs hova tenni, ott én azt hiszem, hogy megfelelő józansággal és számvetéssel, a takarmányt kell odavinni, ahol az állat van, mert különben nem lesz belőle sem hízott marha, sem hízott disznó, se semmi. De azzal is kell külön számolni. Végül van az egyéni. Van az állami gazdaság, a tsz — azon belül kettő — és az egyéni. És van itt még egy tényező, amivel itt nekünk nem kell számolni, mert szerződést sem kötünk semmit, de a lakosság ellátása szempontjából nem utolsó a saját fogyasztásra magánosok által nevelt állat. Hát azért az is a világon van, és az is kitesz bizonyos mennyiséget nálunk, és az is számít a lakosság ellátásánál. Mert aki hizlal magának egy másfél mázsás disznót, az azt fogja megenni. Annál is inkább, mert itt azért mégis az a helyzet, hogy se kukoricát, se hízott malacot, se semmit egyéni paraszt vagy magános bányász az országból kivinni nem tud, mert annak itt kell valahol cirkulálni, és előbb vagy utóbb az emberek gyomrába kell kerülni, a belső fogyasztásra szánt résznek. A másik rész megy exportra. Az egyéninél feltétlenül látni kell, hogy a beruházás leállt. Ennek ez a lényege. Ez döntően onnan van, hogy gondolja, hogy jön a tsz, és hogy valahogy be fog abba a tsz-be kerülni. Ez onnan van, és tény, hogy leállt, és ez más vetületen népgazdasági problémát idéz elő.

Csökkent bizonyos mértékben a termelési kedv. Ez is egy tény. De nekünk szembe kell nézni ezekkel a dolgokkal úgy is, mint az egész szövetkezéssel. Pl. nézzék meg, nagyon érdekes, hogy az ellenség mit csinál ezzel a mi szövetkezeti mozgalmunkkal. Hogy hogyan kezeli ezt. Hát, abból is tanulhatunk valamit. Ők például a következőt veszik. Ez a Szabad Európa [Rádió], vagy minek hívják, hát az is egy olyan munkaszervezet, ott vannak állások, meg fizetést kapnak, meg már tanultak tőlünk is valamit, és munkatervek alapján dolgoznak. És ők a munkatervüket, a mi őszi tsz-fejlesztésünkre építették. Elkészítették, annak rendje szerint a felelősöket is kijelölték, azt hiszem, szóval mindenki számol azzal, egy teljesen

normális barát, ellenség, a mi parasztunk, a Szabad Európa [Rádió] igazgatója, hogy most ősszel megint fogunk újra tsz-t szervezni. Ők is így nézik. Most nézzük meg, hogy hogyan vitatkoznak vele. Most mondják persze még azt néhanapján, hogy megöli a parasztot az egyéni szabadság halála stb., stb., de mind nagyobb teret kapnak benne a következő kérdések. Már nem azzal vitatkoznak, hogy szövetkezetet szervezünk, hanem a következőt mondják: megint erőltetik, pedig a kolhozosításnak nincs meg az anyagi alapja. És aztán így tovább veszik elő azokat a kérdéseket, amelyekről mi itt beszélünk, mint nehézségekről, és ezek a fő tüzet nem arra fogják irányítani, hogy miért van tsz, hanem ők ezeken a kérdéseken fognak lovagolni. Hát ők így készülnek rá. Na most, itt van az egyéni parasztnál az, hogy leállt a beruházása, és csökkent a termelési kedve. Hát ezzel is szembe kell nézni. Hogy lehet ezt a dolgot feloldani? Gondolkozzunk. Jogunk van, hogy azon gondolkodjunk, hogy az egyéni parasztnál hogyan ösztönözzük a beruházási kedvet, és hogy ösztönözzük a munkakedvet. Ehhez is van jogunk. Mondják meg, ha mi itt az Országház elé így, ahogy vagyunk, kimennénk, a jobb kezünket felemelnénk, mint Petőfi,[41] és azt mondanánk, hogy megesküszünk, hogy az idén meg jövőre nem szervezünk tsz-t, én azt hiszem, teljesen még azt se hinnék el. Úgyhogy teljesen nem nyugodnának meg. Azért ők is felmérik a helyzetet, a társadalmi fejlődést, és látják Kínában is mi folyik, azért ők is gondolkodnak, hogy hát ezek csak azt a szocializmust akarják építeni. Mondjuk, ha mi nem kezdenénk most szervezni, kicsit spekulálnának, de nem nyugodnának meg teljesen. Én nem hiszem, hogy nem várna-e még februárig is, hogy nem lesz-e tsz-szervezés, november 15-én még nem mondaná, hogy az idén nem lesz. Várna. És februárban elkezdene vetőgépet vásárolni? Én azt hiszem, azt mondaná, hogy még megvárom még a jövő őszt is. Itt egy olyan nehézséggel állunk szemben, amit csak úgy tudunk feloldani, hogy az előérzete, jóslata időn belül, időn kívül valóra válik. Szóval, megszeretik a termelőszövetkezetet, mert itt már olyan nagyon nagy beruházási kedve az egyéni parasztnak nem lehet. Termelési kedv annyiban lesz, amennyiben az értékesítés feltételei számára kedvezőek. Az azért lesz, azért termelni fog, értékesíteni fog, nem azzal az ambícióval és reménnyel, mint 1957 második felében, de azért fogja ő azt csinálni. Ezt a visszatartást, szorongást, nem hiszem, hogy bármilyen határozattal vagy döntéssel teljesen fel tudnánk oldani. És azonkívül gondolkozni is kell, hát micsoda határozat volna ez. Ugyanis, mi most elhatározhatnánk, hogy két évig nem szervezünk. Hát ezt is elhatározhatnánk végeredményben. És aztán akkor mit csinálnánk két év múlva? Hát megint csak azt mondanánk, hogy gyerünk szervezni, és kezdhetnénk elölről az egészet. És két év utáni következő évben ugyanez fölött tanakodnánk, ami fölött most tanakodunk. Hogy őt sem kíméltük volna meg az ő gondjától, magunkat sem a magunk gondjától. Sokkal helyesebb dolog, menni az egyenes úton előre. Úgy, ahogy mi mindig is megmondtuk az egyéni parasztoknak, becsületesen. Annyira, amennyire a lehetőség ezt engedi, természetesen.

Most jön szerintem a legeslegfontosabb kérdés, már a munkában. A fejlesztés megtervezése és a számok kérdése. Most látják, hogy mi milyen eljárást ajánlunk a helyi pártszerveknek. Mi azt ajánljuk, lesz most a helyi értekezlet, ami a közeljövőben lesz. Járásoknál részben már megvolt, még imitt-amott lesz, megyei jön. Mi azt ajánljuk, hogy foglalkozzanak a megyei értekezleten a kérdés elvi részével úgy, ahogy mi itt erről tárgyalunk, bizonyos korlátozással, mert egy-két kérdést ne vigyenek már ki a megyei értekezletre, pl. azt, hogy 30 faluban volt veszekedés, az már nem oda tartozó kérdés. Elvileg kell tárgyalni. Közben szépen el kell készíteni

az elgondolást és a tervet. Legyen abban szám vagy ne legyen? Énszerintem ez teljesen mindegy. Abba bele is lehet venni számokat. Megyéknél már igen, mert ez nem ugyanaz, mintha az országosba veszünk számokat, mert azt akkor el kell osztani, és akkor már a helyi körülmények figyelembevétele nem biztosítható. A megyénél énszerintem lehet számot is mondani, és lehet szám nélkül is tervet csinálni, jó, konkrét tervet, mert azt mondják, hogy kérem, ebbe a faluba megyünk – mert itt van lehetőségünk, vagy abba a járásba megyünk, mert ott van lehetőségünk, sőt tervbe vehetik, hogy ezt a járást most megkerüljük, hagyjuk az ördögbe őket, mert azok nagyon csökönyösek. Tehát nem ez a döntő. Hát mi a döntő? Hogy a tervszám, amit kimondtak, az semmi szín alatt nem lehet egy megmerevített kötelező terv. Önmaguk számára sem. Mert hiszen annak a menetétől függ, hogy az a szám jó vagy nem jó, én azt gondolom, hogy neki fognak a munkához, hát először is az általános agitációt mindenütt vinni kell, már el is kezdtük vinni, hát elkezdtük vinni az általános agitációt, és ezt vinni kell tovább, És a szervezést is, mert hiszen annak nincs akadálya, amiről beszéltünk, hogy a mezőgazdasági év be van fejezve, mondtunk is valamilyen határidőt, vagy mit, hát akkor utána szépen megkezdjük az egyéni parasztokat meggyőzögetni, amikor már a megyei elképzelésük megvan. És a döntő az, ha mondjuk, ők úgy gondolják, hogy mi tudunk 30%-ot menni, akkor, amikor mennek, a menetében kell követni, és közbeesőleg tanácskozni annak a megyei végrehajtó bizottságnak és lejjebb az alsóbb szervnek is, hogy hogyan megy a dolog, és ha úgy néz ki, hogy nincs arányban, tehát alatta marad a valóság a képzeletnek, akkor ne szégyelljék, a számokat hagyják a fenébe, és vegyenek egy kisebb számot, ha pedig a várakozásnál jobban megy a dolog, akkor is hagyják a fenébe az elképzelt számokat, és akkor szép nyugodtan menjenek tovább. Itt a döntő az, hogy ne mechanikusan, előre elhatározva 4 hónappal, hogy mennyi parasztot fogunk beszervezni, vagy 3 hónap alatt, mert az a megölése azoknak az összes követendő elveknek, ami nélkül a dolog nem megy, hogy mégis önkéntesnek kell lenni, meggyőzésen kell alapulnia stb., stb. ezért ajánljuk, hogy miután kialakult a tervünk, azt egyeztessék a központtal. Mi szándékosan nem vettük a PB-t, mert ha mi a megyei tervet PB-jogerőre emeljük, akkor ugyanott vannak, mintha országosan kiadtuk volna a számot, legfeljebb egy kicsit meghallgattuk magukat is, de kötelezni ugyanúgy köteleztük. És én azt mondom, hogy az illetékes titkár, meg a PTO, meg a Mezőgazdasági Osztály, hármasban beszélgessék át a tervüket. Az nem árt, hogyha három nagyobb tapasztalattal és nagyobb áttekintéssel rendelkező, központban dolgozó elvtárs konzultálja Önökkel a saját tervüket, és tanácsokat ad, hogy az rossznak néz ki, az meg jónak. Ez a procedúra. Novemberben kell az aktívát összehívni, és megvitatni, mi a teendő.

Még egy dolgot megemlítek, hogy a hírverést hogyan kezeljük. Az egész lépésnek a hírverését. Itt is hasznosítsuk a múlt évi tapasztalatot, meg vegyük figyelembe, hogyan akarunk az idén menni. Azt mondom, hogy a Központi Bizottság az ülés befejezése után ne kezdjen a nagyvilágba kiabálni, hogy elhatároztuk, még egy lépést teszünk előre és a többi, ne kezdjünk kiabálni. A dolog menetében, amikor a végrehajtás megy, meg fogják látni, hogy mi sokkal kevesebbszer fogjuk jelenteni, hogy országosan mit ment előre a mozgalom. Hát először is ne publikáljunk egy olyasfajta elképzelést, aminél ki vagyunk téve annak, hogy egy kicsit kevesebbel is meg kell elégednünk, olyat mi ne publikáljunk. Mert az már egy bizonyosfajta presztízsvereség. Tehát várjuk meg a dolog menetét, és annak alapján egy kicsit utólag fogjuk az eredményt publikálni. Én azt hiszem, hogy ez egészségesebb. Nem

kell ilyen mesterséges hisztériával dolgozni, és ugyanezt ajánljuk a megyei bizottságoknak is, saját területükre és saját sajtójukra értve, hogy ne előre harangozzák be, hogy mit akarnak a télen elérni, hanem, hogy elvileg foglalkozzanak a dologgal, kezdjék el csinálni, és amikor bizonyos eredmények vannak, sokkal jobban megvan az eredmény, és egy héttel később írjuk meg az újságba, minthogy megírjuk az újságba, és még négy hét múlva sincs meg az eredmény. Azt hiszem, ez világos!

Még egy utolsó kérdésről, és akkor befejezem. Itt felmerült a képzés igénye. Kétféle vonatkozásban is; szakembert illetően is, és pártembert illetően is. Meg szeretném mondani a véleményem ezzel kapcsolatban. A szakemberképzéssel úgy vagyunk egy kicsit, mint az anyagi eszközök biztosításával. Kicsit hasonló a kérdés. Hát, mi nem tudunk előre a még nem lévő tsz-ek számára ugyanannyi számú agronómust képezni, nem is volna értelme. Bizonyos agronómusképzésnek menni kell, természetesen, mert arra szükség van így is, úgy is, amúgy is, de a valóságos igény mögött lesz mindig. Mindig, a dolog menetében, a valóságos igény mögött fog kullogni. És a feladatunk, hogy ezt a mögötte kullogást ne hagyjuk úgy, hogy nagyon nagy legyen a szakadás. Úgyhogy a tsz létezik, és szakember meg nincs. Lehetőleg gyorsan kell utánamenni a mozgalomnak, itt nem lehet mást csinálni. Vannak egyetemek, vannak technikumok, folyik itt a képzés. Ha maguk azzal jönnek, hogy kérem, van újabb 1200 tsz, és nincs agronómus, mi az összes szidásokat szívesen végighallgatjuk, és majd fogunk gondolkodni rajta, hogy fogjuk ezt a nagy bajt leküzdeni minél rövidebb idő alatt. Ugyanezt értem én egyébként még sokkal határozottabban a pártmunkásokra. Megmondom, elvtársak, mi a helyzet. Ha mi azt néztük volna, hogy van biztosítva a pártvezetés az egyes szövetkezetekbe, a múlt év decemberében, el se mertünk volna kezdeni tsz-eket szervezni. Igaz? Elkezdtünk szervezni tsz-eket, és se pártszervezet, se párttag nem nagyon volt nagy részében, és most is mi a helyzet? A tsz-ek több mint 70%-ában van pártszervezet. Nem azt mondom, hogy a hatodik emelet magas szintjén, képzett, meg összeforrott, hisz nem is lehet olyan, de állítom, hogy az van olyan, ott, az ő maga újonnan született életkörülménye, feltétele között, mint ahogy mi vagyunk itt, akik az 1956-os körülmények között születtünk mint Központi Bizottság. Ezt én állítom nyugodt lélekkel. Azok se rosszabbak. Na most, a képzés. Képezni majd azután kell. Én ezt úgy mondom, hogy Önök tudják, hogy vannak pártiskoláink, ahol folyik a képzés — függetlenül ennek a mozgalomnak a haladásától —, de énnekem eszembe jutott egy történelmi vita valamikor a frakciósokról. Különösen a Deményék vitték nagyon a következő vonalat. Ők is agitáltak, terveztek, mozogtak munkások közt, és a következő volt. Mi bevontunk a KIMSZ-be fiatalokat és a jövő héten elküldtük tüntetni, meg röpiratot terjeszteni, meg a Peyert[42] megverni, meg mikor milyen munka adódott, és közben néha egy brosúrát [sic!] — ezt én magam is átéltem —, hogy elküldtek a Peyert megverni a 6/2-be, már a jövő héten, ahogy tag lettem, és közben a kezembe nyomták a sas éra című lelkesítő brosúrát.[43] Az ember nem is tudta, hogy az mit jelentett. És aztán itt toldoztak és ott foldoztak, és végül mégis valahogy marxista lett belőlem. Mit csináltak a Deményék.[44] Ők azt hirdették, nem lehet menni egy ifjúmunkásnak agitálni, mikor semmiféle marxista elméleti tudása nincs. Azt mondták, hogy ez egy abszurdum, árt a szocializmus ügyének. És azt mondták, hogy azt már előbb tanulni kell, és azután tud harcolni, és minden ilyen bevont ifjúmunkásnak 3–4 éves kurzust rendeltek, és el is kezdték őket oktatgatni, és volt olyan, aki ezt végig is járta. Mi lett az eredmény? Hát persze, a kivételtől eltekintve. Ott neveltek valami olyasféle

embereket, akiknek volt ismeretelmélete, még a marxizmusról is, meg a polgári tudományról is, de nem ért egy döglött kutyát sem a mozgalom szempontjából, mert megtanulta, hogy marxista lehet, és nem kell se tüntetni, se harcolni, se verekedni, se semmi. Hát mi tudunk így kommunistákat nevelni? Én azt mondom, hogy a kommunista csak a harc tüzében születik. Másképp kommunista nem születik. Hogy ha valaki nem harcolt, nem dolgozott valamicskét, sőt még a tanulás ideje alatt is valamicskét, valamilyen formában nem vett részt a harcokban és a munkában, az lehet egy kiválóan képzett szobatudós, de az soha az életben harcos kommunista nem lesz. És így van ez a kommunisták nevelésével is. Megmondom maguknak, akármilyen parasztember az, ha annyit tud csak a Marxtól, hogy termelőszövetkezetet kell csinálni, hogy dolgozzon, verekedjen meg, meg hogy a párt szavára kell csinálni, a párt szavára kell hallgatni, közben az életből is, a harcból is merít tapasztalatokat, és egy kicsit tanulni is fog, mert azért ezt is elolvassa, meg azt is. Ez az én véleményem a képzésről. Hogy mi csak képezgessünk rendesen pártfunkcionáriust, ahogy ez megy nálunk most. És ha meglenne netán az újabb 1300 tsz-község jövő márciusra, és lehet, hogy ennek megint csak egynegyedében lesz pártszervezet, mit csinálunk akkor? Akkor megvitatjuk, hogy mit csináljunk, és abban is lesz egy év múlva pártszervezet. Úgyhogy én nem látok ebben olyan katasztrófát.

KISS KÁROLY elvtárs: A Központi Bizottság ülését folytatjuk, elvtársak, Németh Károly elvtárs következik, utána Putnoki elvtárs.

NÉMETH KÁROLY[45] elvtárs: Kedves elvtársak! A Politikai Bizottság által előterjesztett határozati javaslattal egyetértek, ahhoz majd egy-két kisebb módosító javaslatom lesz. Szeretném megmondani, hogy különösen most, a Kádár elvtárs felszólalása után is, de az egész anyaggal kapcsolatosan egy sor dologban ismét megerősödünk, amikor most közös erővel ehhez a munkához fogunk, mert tényleg az élet beigazolta nálunk is a decemberi határozat és a márciusi határozat helyességét. Annak ellenére, hogy mi is késlekedtünk a márciusi határozat végrehajtásával, meg kell mondani azt, hogy abban az időben elég nehéz volt átállítani az apparátust a megszilárdítási feladatokra, külön erőfeszítésekre volt szükség ahhoz, hogy ezt megértsék.

Milyen most a helyzet, elvtársak? Én úgy ítélem meg, hogy a decemberi határozat és a márciusi határozat — különösen a decemberi határozathoz visszanyúlok — ez nagyon hasznos volt abból a szempontból, hogy érezni minden rendelkezésből, központi szervektől jövő utasításból, hogy van egységes, helyes vonala ebben a kérdésben a pártnak, és ha kisebb-nagyobb hibák vannak is, mégis a fő vonal érvényesül mindenütt, minden szervnek a munkájában, legalábbis nekem ez a tapasztalatom. A különböző felsőbb szervek, minisztériumok intézkedéseit illetőleg is. Most mi a helyzet? A megyében, azt kell mondani, hogy van egy sürgetés az alsóbb szervek részéről. Megmondom, hogy ez a sürgetés megyei végrehajtó bizottságnál is, bennünk is felmerült, különösen egy-másfél hónappal ezelőtt. De amikor látjuk, hogy milyen nehézséggel kell megküzdeni az őszi indulású szövetkezeteknél, milyen nagy gond azoknak a munkába indítása, az őszi szántásvetési feladatok megkezdése, akkor egy kicsit ez arra ösztönöz bennünket, hogy változatlan erővel a megszilárdításon dolgozzunk, és különösen a központi szervektől kapott tájékoztatás, ennek az anyagnak előzetes tárgyalása után is segített helyes irányba bennünket. Most az a helyzet, elvtársak, hogy a megyében, amely tudvalevő, nem tartozott a számszerű fejlesztés szempontjából az élenjáró megyék közé, a megszi-

lárdítással kapcsolatosan az alapvető feladatokat megoldottuk. Ebben jelentős segítséget adott a káderátcsoportosítás,[46] amelyikről azt kell mondani, hogy már láthatóak az eredményei gyenge termelőszövetkezeteknél, és ez aláhúzza a vezetés, a jó vezetés fontosságát. A gyenge termelőszövetkezetek nagyon sokat fejlődtek, ez jó irányba hatott a munkafegyelmükre, és erősítette a szövetkezeti mozgalomba vetett hitét a bent dolgozó embereknek, és jó hatással volt a kívülállókra is. A pártszervezetek is lényegesen erősödtek, 80%-ában van a meglévő termelőszövetkezeteknél pártszervezet. Meg kell azonban mondani, hogy természetesen a régebbi szövetkezeteknél mintegy 45–50%-ban jól működik, nagyobb részében még sok gyengeséggel kell küzdeni, de az erősödés folyamatában vannak ezek a pártszervezetek is.

Szeretném megmondani, hogy úgy ítéljük meg a megyei végrehajtó bizottságban, hogy megvannak az előrehaladás feltételei, azzal megjegyezve, hogy a Politikai Bizottság előterjesztésében van, annak ellenére, hogy vannak bizonyos negatív jelek. Erről már sok szó esett – én is szeretném csak felsorolni, hogy jelentkezik nálunk is várakozó álláspont. Van elég nagyfokú tartalékolás, nálunk is a piaci árak nagyon felszöktek, a dolgozó parasztok nagy része, akinek eladóként kellene az állami szervek felé és a piacon is jelentkezni, vevőként jelentkezik. Nem a bankban tartalékolt pénzét ilyen módon igyekszik kamatoztatni. Ez fakad abból a kétlelkűségből is, amiről Kádár elvtárs is beszélt. Meg kell mondani, elvtársak, hogy ugyanakkor a jövő évi felvásárlási tervek vonatkozásában sem biztató a helyzet, bár előbb-utóbb valahol ennek a kukoricának és sertésnek jelentkezni kell. Az a helyzet, hogy egy hónappal előbb kezdtünk az idén szerződést kötni mint tavaly, és nem tartunk ott egészen létszámban, sertés vonatkozásban, mint ahol tartottunk tavaly. De én azt hiszem, hogy ez összefügg többek között azzal is — és ezt is szeretném megmondani, mint egyik okot —, hogy a mi politikai tömegmunkánk a tömegek között megközelítőleg sem olyan intenzív, mint az elmúlt évben. Ha visszagondolok arra, hogy az ellenforradalmat követő időszaktól egészen a téli fejlesztésig állandó felfelé ívelő politikai tömegmunka volt, a fejlesztést megelőzte a választásra való felkészülés, ahol nagyon őszintén, tényleg az ellenforradalom óta eltelt idők eredményeire is és a felszabadulás óta eltelt idők eredményeire is támaszkodva, őszintén beszéltünk a dolgozó parasztsággal, akkor azt kell mondani, hogy most nem folyt ilyen munka, a mi hibánkból is. Sajnos, egy kicsit konszolidálódtak rossz vonásai a munkának, hogy valószínű, kicsit többet értekeztünk, és kevesebbet mozogtunk kint az emberek között, a közvetlen napi felvilágosító szót nem vittük el olyan sűrűn most a tömegek közé, mint az elmúlt esztendőben.

Mindezek ellenére, elvtársak, úgy gondolom, ezek a negatív jelenségek tényleg pillanatnyiak és átmenetiek, mert azt kell mondani, hogy — azt hiszem, nem túlzok — a párt és a kormány politikája iránti bizalom a tömegekben nem csökkent. Ennek számtalan jele van, elvtársak. Olyan jele is, hogy az állampolgári fegyelemben a megyében különösebb baj nincsen, azért ami az adózást illeti, mind a háromnegyed-évet mindig túlteljesítették, búzaadóban is, pénzbeli adóban is és egyéb vonatkozásokban is, azt lehet mondani, hogy nincs elzárkózás a dolgozó parasztok között a velünk való tanácskozások elől, csak sorsforduló előtt állnak ezek az emberek, és mindenből érzik, hogy lesz előrelépés. Ez bennünk is kavarog már. Sorsforduló előtt állnak az ő egyéni sorsukat illetőleg, és nem könnyű nekik a döntés. Ebben kell segítséget adni. Mi, a megyei végrehajtó bizottságban úgy gondoltuk, és elmondom, hogy mikor az elvtársak a Mezőgazdasági Osztályról kértek

véleményt, hogy kb. mit gondolunk, elmondottuk az elvtársaknak, hogy mi az eddigi eredményeink megduplázását akarjuk. Ez, mint célkitűzés, ami azt jelenté, hogy a megye szántóterületének, tsz-be szervezhető szántóterületének 50%-a. Ez holdakban 100 ezer holdas fejlődést jelentene. Mi ennek feltételeit látjuk most biztosítottnak, illetve reálisnak, és úgy gondoltuk, hogy mindenekelőtt a feketeföldi területeinken, ahol a politikai feltételek is előbbre vannak, kezdjük meg ezt a munkát.

Felmerült, hogy termelőszövetkezetek vagy a termelőszövetkezeti csoportok irányában is folyjon-e munka? Azt gondolom, hogy feltétlen helyes figyelembe venni azt, ami a határozatban van, hogy ahol nincs meg a feltétel, ne erőltessük a magasabb formát, de mindjárt megmondom, hogy az én meggyőződésem szerint a dolgozó parasztok maguk is a fejlettebb formát fogják többségükben választani. Ezzel számolni kell, mert van egy olyan hangulat — és erről beszélnek is a dolgozó parasztok —, hogy hát ha lépünk, akkor már ide lépjünk. De azt gondolom, helyes figyelembe venni ezt, ahol nem megy, nem erőltetünk. Volt egy ilyen pozitív irányú fejlődés nálunk is az alacsonyabb típusból: 66 termelőszövetkezeti csoportból 27 maradt. Ez is mutatja, hogy ha foglalkozunk velük, akkor jelent egy lépcsőt a fejlődésben, és meg lehet teremteni a nagyüzem feltételeit sok vonatkozásban más, alacsonyabb forma keretei között is.

A kettős feladattal kapcsolatban röviden azt szeretném mondani, hogy helyeslem a javaslat megállapításait ezzel kapcsolatban, s ami itt elhangzott. De azt is hozzáfűzném, hogy tényleg úgy van, hogy országos méretekben lehet erről beszélni. A mi megyénk, mivel nem is léptünk akkorát előre, abban a helyzetben volt, hogy kicsit többel tudott hozzájárulni az ország ellátásához. Mi teljesítettük a búzatervünket, a sertés-tervünket, mintegy 5000 darabbal túlszerződtük a megemelt tervünket, és más cikkféleségben, baromfiban különösen nagy előrehaladás volt, és azt hiszem, helyes és kell is, lehet is még nálunk erőfeszítéseket tenni a jövő év megalapozása szempontjából is. Azonban szeretném megmondani, elvtársak, hogy reális alapokon kell ezt is tenni, mert magunkat fogjuk becsapni, ha az következik, hogy Csongrád megye, mint aktív sertéstenyésztő megye adja oda az ország ellátásában sertésállományának, összállományának 47,6%-át. Akkor, amikor az országban 30%-át vásároljuk fel az állománynak. Ez nagy, amit jövő évre előirányoztunk. Szóval reális alapokon, maximálisan kell megfeszíteni a tervet, mert magunkat fogjuk becsapni, ha túlméreteztük a tervet. Természetesen, ezt meg kell vizsgálni, reális alapon.

Azért is megemlítem ezt, mert nemcsak a termelőszövetkezeti megyékben jelentkezik probléma, hanem olyan megyében, mint a mi megyénk, a termelőszövetkezeti községekben is. Megvizsgáltunk, elvtársak, néhány termelőszövetkezeti községet, és a következő tapasztalat van. Mintegy 15%-kal kevesebb a vemhes koca, mintegy ugyanennyi százalékkal kevesebb a szoptatós koca, ami azt jelenti, hogy 30%-kal több anyakoca áll üresen, mint a megelőző esztendőben. Tettünk erőfeszítéseket, hogy ez ne következzen be, ne legyen ebből valami nagy kiesés, de sajnos, ezek a tények, és közös erőfeszítéseket kell tennünk, hogy ez ne eredményezzen nagy kiesést. De ezzel számolni kell. Én nagyon egyetértek azzal, hogy a háztájiban is fokozni kell a felvásárló tevékenységet, a háztájiban termelt állomány hiányában, és országosan is fel kell lépni olyan jelenségek ellen — nem tudom, máshol hogy tapasztalják — nálunk egy-két szövetkezetben, olyanban is, mint a makói Úttörő, amelyik nagyon fejlett szövetkezet — bár ott tartana már minden

szövetkezetünk — kiadták ukázba, hogy a háztájiban senki ne tartson baromfit. Elhatározták. Következő lépés — mondják —, senki nem fog sertést tartani a háztájiban, mert mi előre akarunk menni a kommunizmus útján. Van ilyen rossz felfogás, pedig, elvtársak, abban a szövetkezetben közel ezer dolgozó paraszt van, ami 6–700 család, ha mindenki csak egy disznót ad el az államnak, az nagy dolog. Ez országosan — ha kivetítjük — nagy segítséget jelent az ellátásban.

Szeretnék röviden felvetni egy javaslatot. A tagosítással kapcsolatos kérdésekkel én alapvetően egyetértek, de kérem a Központi Bizottságot, mérlegelje azt, hogy olyan nagyhatárú alföldi városokban, mint pl. Hódmezővásárhely, ahol 81 000 kat. hold van, valamilyen határrészi bontásban, ha külön engedéllyel is, legyen lehetséges a határrészben a tagosítás, mert, elvtársak, 81 000 holdon 80%-ot csinálva nem lehet garantálni, hogy — akármilyen jó feltételek is vannak —, hogy egy nekirugaszkodással sikerül. És akkor esetleg abból erőszakoskodás jön ki, mert attól viszont nagyon irtóznak, hogy szétszórt parcellán, nagy területen kelljen esetleg egy vagy két esztendőn át dolgozni. Én egyetértek egyébként teljesen ezzel az elgondolással, csak, ha lehetne — akár külön engedéllyel is " ebben a vonatkozásban valamit tenni.

Meg szeretném említeni, hogy van egy bizonyos tapasztalatunk a termelőszövetkezetek egyesülésével kapcsolatosan. Elég sok termelőszövetkezetünk, 4–500 holddal rendelkező szövetkezetünk egy község határán belül egyesül. Két-három ilyen szövetkezet. Ez helyes. Létrejött a 400 hold helyett 1200, másfélezer holdas szövetkezet, amelyik a mi viszonyaink között leginkább életképes. De mire észrevettük, elvtársak, két községünkben már 5000 holdon felüli szövetkezet jött létre, és jelentkeznek mindenünnen, hogy mi is akarjuk, mi is akarjuk, és nálunk az Alföldön, ahol nagyhatárú községek vannak, nem szabad az „egy község, egy szövetkezet" elvét mechanikusan alkalmazni, mert ebből az fog születni, hogy nem bírnak a vezetéssel, nem bírnak a gazdálkodás megszervezésével, üzemszervezést megfelelően kialakítani, és nagy baj származik belőle. Ezt azért említem meg, mert van ilyen nyomás alulról, és úgy tudom, hogy máshol is említették az elvtársak, hogy más megyében is volt olyan, hogy mire észrevették, már létrehoztak ilyen nagy szövetkezeteket, és ez nem helyes.

El akartam mondani, Kádár elvtárs említette, én is egyetértek, hogy Horváth elvtársat nem szabad bántani véleményem szerint sem azért, mert felvetette az életben meglévő problémát, annak ellenére — ezzel én sem értek egyet —, hogy elodázzák, ha a feltételei megalapozottak. Azért, elvtársak, azok nagyon az életből vett problémák, és aki ebben a kérdésben egy kicsit elmélyed és ismeri, azt tudja, hogy tényleg ezek minket szorítanak. Ha ezeket meg tudjuk oldani, többek között a munkaerő teljes bevonását, a családtagok bevonását, elvtársak, akkor nyertük meg körülbelül a csatát, mert akkor majd nem lesz az a problémánk, hogy egy kicsit megszorult a munka, és akkor kell szólni az üzemi munkásoknak, hogy gyertek ki azonnal, és törjétek a kukoricát. És más kérdésekben is. Én mérlegelésképpen feltétlen helyesnek tartom, hogy foglalkozunk ezekkel.

KISS KÁROLY elvtárs: Putnoki elvtárs, utána Klaukó elvtárs.

PUTNOKI LÁSZLÓ[47] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Heves megyében, a megyei pártbizottságon belül, ezt az előterjesztést megtárgyaltuk néhány elvtárssal, akire tartozik, és mi ezzel az előterjesztéssel és határozati javaslattal egyetértünk.

Heves megye azok közé a megyék közé tartozik, ahol tavaly[48] elég jelentős felfutás volt a termelőszövetkezeti mozgalom terén, és azok közé a megyék közé tartozik, ahol a legtöbb ősszel kezdő szövetkezet szerveződött. A tapasztalat az a megyében, hogy mintegy 90 ősszel kezdő termelőszövetkezetben, valamennyiben, a munka beindult. Az őszi munkák állása Heves megyében jelenleg úgy néz ki, hogy az őszi vetések összegészét véve alapul, kb. 50–52%-nál tartunk. Számos dolgot elvetettünk, őszi árpát és egyebeket. Az őszi mezőgazdasági munkák állása a megyében kedvező. A szövetkezeti tagok valamennyi szövetkezetben megkezdték a közös munkát, mégis egyetértünk azzal, ami az előterjesztésben van, hogy többet tavasszal ősszel kezdő szövetkezeteket ne szervezzünk. Ezzel azért értünk egyet, mert akik ezt csináljuk, tudjuk, hogy a nyáron ez nekünk mibe került. Minden épkézláb embert, akit valahol be lehetett erre a munkára fogni, ezt egész nyáron permanenciában kellett tartani. Itt volt valami baj, ott volt valami baj, s ezeket a szövetkezeteket állandóan, szinte egyik napról a másikra össze kellett tákolni. Most azonban, amikor megkezdődött a közös munka, lényegesen más a helyzet a szövetkezetekben. A belépett kb. 27 ezer tag közül most tavasszal 14 ezer már szerzett munkaegységet, amit az őszi munkába be lehetett fogni az őszi vetésnél, de a többiek is, ha a munka úgy kívánja, munkába lehet állítani. Tehát még egyszer őszi szervezésre, illetve őszi kezdéssel tavasszal szervezni szövetkezetet, ez nem volna ajánlatos. Legalábbis mi még egyszer ezt nem csináljuk meg.

Másik probléma a szakcsoportok problémája, amiről itt vita volt. Az a véleményem, hogy a szakcsoportok és az alacsonyabb típusú szövetkezetek szervezését elvben elvetni helytelen volna, azonban a gyakorlat, különösen a szántóföldi mezőgazdasági területen, ahol szántóföldi gazdálkodás folyik, ott mintha az élet túlhaladta volna ezeket az alacsonyabb típusú szövetkezeteket. Ahol elkezdődött a szervezés, s amikor egy község átszervezésére mentünk rá a tavasszal is, ilyen alacsonyabb típusú szövetkezetek szervezésének a problémája fel sem vetődött. Vannak azonban a mezőgazdaságnak olyan területei, elsősorban a szőlő, ahol ezeknek az alacsonyabb típusú társulásoknak van valami jövője. Itt is alaposan meg kell azonban nézni, mert nekünk a megyében közel 32 ezer kat. hold szőlőnk van, van egyik-másik helyen szőlészeti szakcsoport, és ez a szőlészeti szakcsoport már évek óta szakcsoport, és ennek a társulásnak csak az előnyös oldalát élvezik, azonban a termelés, ami a szakcsoporton belül előbbre mehetne, ezekben a szakcsoportokban nem tapasztaljuk eléggé. Lehet, hogy ez a mi hibánk, hogy ezekkel a szakcsoportokkal vagy alacsonyabb társulásokkal nem foglalkozunk eléggé, azonban az élet egy kicsit azt mutatja, hogy igyekeznek a parasztok is maguk konzerválni ezt a helyzetet ezeken a szakcsoportokon belül. Ami a további előrelépést jelenti: az a tapasztalat nálunk a megyében, hogy ennek az előrelépésnek a politikai feltételei, ha nem is minden községben, de ott, ahol jelentősebb előrelépést tervezünk, adva vannak. Ennek a megyének egyik alapvető mozgatója, hogy a tavasszal őszre szervezett szövetkezeteket mi be tudtuk indítani, és a vetés normálisan megy, és ezekben a szövetkezetekben normálisan megindult a munka. A kívülálló parasztok, akik még kint maradtak a szövetkezetekből, azt tették fel, hogy sikerül-e ezeket a szövetkezeteket ősszel beindítani, vagy nem sikerül. S miután látják, hogy ezek a szövetkezetek ősszel beindultak, ott egyre normálisabb munka folyik, a helyzet egyre szilárdabb, egyre stabilabb lesz, így a környező községekben, ami a nagy szövetkezeti község mellett maradt kisebb község, ezek a községek húzzák egy kicsit ezeket a szövetkezeteket. A másik része pedig, hogy a

parasztság ténylegesen számol azzal, hogy most újabb előrelépés lesz. Azok a tünetek, amikről már itt a vitában szó volt, erre a megyére is érvényesek. Egy dolgot azonban, amit Kádár elvtárs mondott, azzal számolni kell, hogy míg tavasszal az ellenséget váratlanul érte ez a gyors fejlesztés, most azonban ő is felkészül erre. És akkor, amikor mi elindítjuk ezt a mozgalmat, nem biztos, hogy nem előbb kapcsol-e rá az ellenség. Jelek szerint úgy néz ki, hogy előbb próbál rákapcsolni.

A megyében az elmúlt héten volt egy tűzeset, amiről most már kiderült, hogy szándékos gyújtogatás volt az egyik szövetkezetnél. ilyen ősszel induló termelőszövetkezet, az állatok összehozásának napján felgyújtották a termelőszövetkezet egyik kazlát, és most az emberek, akik megvannak, világosan látszik, hogy szervezett bandával állunk szemben, aki ezt előkészítette. Szóval, az ellenség is felkészül arra, hogy mi ősszel tovább előre akarunk lépni. Ezzel mi is számolunk, és tudjuk, hogy az ellenség erre készülődik.

Ami a tervezést illeti: nekünk az a véleményünk, hogy ha nem is mondjuk ki azt a megyében, hogy 20 ezer parasztcsaládot akarunk bevinni, x kat. holdat, de azért valahogy, gondolom, ha tervet készítünk, meg kell határozni, hogy ezekben a községekben, vagy ezeket a községeket akarjuk előrevinni. Enélkül tervet készíteni csak általában, szóval politikai jelszavakat írni a tervbe, vagy csak a politikai munka oldalát lefektetni és nem megmondani konkrétan, hogy xy községben akarunk előremenni, itt akarjuk átszervezni a községet, gondolom, hogy a tervben ennek bent kellene foglaltatni.

Van egynéhány dolog, amit el szeretnék mondani a jövő szempontjából. Az egyik dolog — lehet, hogy csak helyi, megyei specialistás ez, de általában probléma, úgy gondolom, országos probléma —, ez a kétlakiak problémája. A megye szántóterületét véve alapul, mi most 64%-nál állunk. Ha most tovább akarunk előrelépni, egyre inkább beleütközünk azokba a kétlakiakba, akik még a földjük mellett üzemben, vasútnál, vagy más területen dolgoznak. Ebben az előterjesztésben, ami itt van a Központi Bizottság előtt, nincs megfelelő utalás arra, hogy ezekkel a kétlakiakkal hogyan legyen tovább. A feleségek beléptetése a termelőszövetkezetbe a feleségeket bizonyos vonatkozásban hátrányosabb helyzetbe hozza. Még az SZTK-ra való jogosultsága, miután a férje ipari munkás, előnyösebb, mint a szövetkezetben, miután SZTK-tagok.[49] Szóval van néhány ilyen probléma a kétlakiaknál, amit úgy gondolom, alaposan meg kellene nézni, mert ha előre akarunk menni, ezzel a problémával a megyében találkozni fogunk.

Ehhez kapcsolnám, hogy az előrelépés időszakában úgy gondolom, az üzemekben is megfelelő közhangulatot kell kialakítani a szövetkezet mellett. A falun mi ezt a közhangulatot megteremtjük, és ha az üzem közhangulata, ha nem is egészen olyan lesz, mint a falué, de ha messze elmarad amögött, akkor az üzemekből a falura hazajáró munkásokkal itt-ott nekünk problémáink lesznek. Ezért fontosnak tartanám még az üzemekben is megfelelő közhangulatot kialakítani a szövetkezeti mozgalom további előrelépése során.

A másik ilyen probléma talán aprónak látszik, de a megyebizottságokon, tapasztalat szerint, nem apró dologként jelentkezik. Itt ebben az előterjesztésben a módszerek, amelyek rosszak voltak, el vannak ítélve, és amelyek jók, azok helyesen vannak meghatározva. Mégis azt mondanám, hogy a jövő szempontjából vigyázni kell arra, hogy egyik vagy másik megyére ne kényszerítsünk rá olyan módszereket, amit abban a megyében alkalmazni nem lehet. Kicsit a tavasz folyamán az volt a helyzet, hogy a különböző osztályok, miután a megyékből összehívták az osztályve-

zetőket, itt olyan módszert javasoltak, ott olyan módszert, a harmadik helyen harmadik módszert, és ez végül a megyebizottságon ütközött össze, és a megyebizottságon, a végrehajtó bizottságon belül kellett egy kicsit ezért civakodni: ezt nem csináljuk, ezt csináljuk, itt ezt azt utasítást adták stb. A jövőben ezen változtatni kellene.

A másik probléma: arról van szó, hogy vannak elvtársaink, akik még viccnek is rossz dolgokat csinálnak. Az elmúlt héten, szombaton Doleschall[50] elvtárs lent volt a megyében. Összehívott férj-feleség orvosokat, kb. 130–140-et. Ott beszélt népi demokráciánk egészségügyi politikájáról. Viccnek is rossz dolog: elmondja, hogy nálunk nem épül bölcsőde, hanem csak istálló, mert nálunk a tehén többet ér, mint az ember. Ezt elmondani 120–130 orvos előtt, még viccnek is rossz. Rendkívül nehéz, hogy ezt az egészségügyi miniszter mondja, és fel kell állni az embernek, megcáfolni az egészségügyi minisztert. Ez nem jó, mert fel akarjuk építeni a szocializmust, és a szocializmus nem bölcsődék útján valósulhat meg. A bölcsődét létrehozzuk, tej nélkül, hús nélkül nem sokra megyünk vele. Ez az egyik része a dolognak. A másik része — és itt kapcsolódnék megyénk egy következő problémájához —, a szőlőprobléma a megyében, amiről az előterjesztés keveset beszél. Mi is úgy tervezzük, hogy a szőlős községek közül egynéhányban megvan a feltétele annak, hogy előbbre tudjunk menni, van néhány község, ahol nem tudunk előbbre menni, de úgy gondolom, azért a pártközpont Mezőgazdasági Osztályának, azoknak a megyéknek bevonásával, ahol jelentős szőlőterület van, ki kellene okoskodnunk, hogyan tovább ezzel a szőlővel.

Itt a következő problémák jelentkeznek. Ha csinálunk olyan termelőszövetkezetet, ahol a szőlő dominál, tehát túlnyomó többségben van a szőlő, ott mi gépesíteni nem tudunk, ott ugyanúgy kell dolgozni, mint egyéni gazda korában kellett, mert ami gép a szőlőben van, az rendkívül kevés. A másik probléma: gondolni kell arra, hogyan tovább a szövetkezeteknél. Hát szőlő, ahány darab, annyi fajta, és valahogy el kellene kezdeni az olyan egyfajták, egyneműek kitelepítését, ami később a nagyüzemi mezőgazdaság alapja lehet. Mert azt sokáig nem lehet bírni. Még egy kedvező termés, és ebből a vegyes szőlőből készült vegyes borokkal nem tudunk tovább előremenni. fajtiszta borokat kell termelni, ehhez az szükséges, hogy fajtiszta szőlőket telepítsünk, ezt pedig kis mezőgazdaságban, egyéni parcellákon nem lehet megoldani. Úgy gondolom, előbb gondoskodnunk kellene már, és megnézni, mi az a legkedvezőbb forma, amivel tovább lehet előrelépni.

Ehhez az is kellene, vannak borász és szőlész szakembereink, akik a szőlő nagyüzemi gazdálkodásával tapasztalataim szerint nem értenek egyet. A nyáron a megyei tanácsok lapja rendezett Heves megyében egy ankétot.[51] Ott megjelentek Magyarországról a nevek után jól ismert borász és szőlész szakemberek. Ennek az egész értekezletnek az volt a menete, hogy felálltak olyanok, mint Katona Zsiga[52] és még egy néhány ember, akik bebizonyították, hogy Magyarországon a szőlőt nem lehet kollektivizálni, mert ez a szőlő tönkremenését jelenti Magyarországon. Különösen nem Heves megyében, ami történelmi borvidék és így tovább. Ha ezeknek az embereknek is – én nem tudom milyen módon lehetne ezekhez hozzányúlni, vagy hogy lehetne ezekkel megértetni, de valahogy ezeknek is szószólóknak kellene lenni, mert ezek az emberek egyikét másikát jól ismerjük [sic!]. Én Tokajhegyalján is voltam járási titkár, akkor, amikor egy-két szőlő egyéni kézben is volt, meg Egerben az érseki uradalmak nagy szőlőtáblán tudtak gazdálkodni primitívebb eszközökkel, mint amit mi most — ha holnap szövetkezeti tag lesz — biztosí-

tani tudunk neki. Ez a probléma, amin segíteni kéne a megyebizottságon, azon keresztül, hogy ezekkel az emberekkel valahogy le kéne ülni, és megbeszélni velük, hogy miről van szó.

Amit mi nem látunk megoldottnak. Én teljesen egyetértek azzal, és megvalósíthatónak tartom, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésével a termelés növekedését, azt mi tudjuk biztosítani. Arra azonban — itt a Németh elvtárs erről beszélt — vigyáznunk kell, hogy ne csináljunk túlzott biztonságot, amivel az emberek eleve tudják, hogy nem lehet egyetérteni, és tudják, hogy nem lehet megvalósítani. A megyében a következő a helyzet: van nekünk 7 ezer holdon zöldségtermelésünk. Most ezt jövő évben felemelik 3 ezer holddal. Ez azt jelenti, hogy 10 ezer hold lesz. 200 termelőszövetkezetet véve alapul, ez szövetkezetenként 50 holdat jelent. 50 holdat most kezdő szövetkezetek zöldségtermelésből nem fognak tudni elbírni. Szóval, a 7 ezer holdat 10 ezerre felemelni nem tudjuk. Egyszerű számítások alapján be lehet bizonyítani, hogy egy kat. hold zöldségtermeléshez minimálisan két ember szükséges. 10 ezer holdra két embert adni, az 20 ezer ember, honnét vesszük ezt? Kell az állattenyésztésben, kell a szőlőben és kell általában a mezőgazdaságban ember, hogy pótolja a gépet, amit mi nem tudunk adni. Most hiába próbálnak ilyen terveket az elvtársak ránk erőszakolni a megyében, vagy mi hiába próbáljuk a szövetkezetekre ráerőszakolni, ezt megoldani nem lehet. (Somogyi elvtárs: És hogyha a család dolgozik?) Még hogyha a család dolgozik is, Somogyi elvtárs, akkor sem tudjuk ezt megoldani. Szóval egy termelőszövetkezetre általában 50 kh zöldségtermelést rászorítani, ez nem megy. Ezt nem lehet megoldani, mert feltételeket kell megteremteni, és nem tudom, a családokat be tudjuk-e jövőre vonni. Van nekünk szövetkezetünk, amelyik most ünnepelte alakulásának 10. évfordulóját, de ott is a családok még nem dolgoznak. Arra építeni ezt a 3 ezer holdat, hogy a családtagokat is bevisszük, ezt nem tartom egészen reális dolognak.

Az volna az én javaslatom, amikor ténylegesen emeljük a terveket — én azzal egyetértek —, szolidan kellene megcsinálni, és megfelelően megbeszélni.

Befejezésül még egyet szeretnék javasolni. Az egész szövetkezeti fejlesztés egy fontos részének tartom, ha nem is nagy dolog, de ha lenn járnak az elvtársak a megyében és ha tapasztalnak valamit, nem egészséges tünetet, valami nem jó dolgot, mert ilyesmi előfordul, azt jó volna, ha előbb a megyebizottságokkal beszélnék meg. Tudniillik a következő gyakorlat van egyik-másik elvtársnál kialakulóban. Lenn járt a megyében, és belebotlik valami dologba, mert ilyet lehet találni a megyében. Csinálunk is hibát, csinálunk szamárságot is, belebotlik abba, és ahelyett, hogy leülne velünk és megmondaná, később az ember úgy tudja meg, hogy van itt vagy ott jó ismerős, és megmondja, hogy vigyázzatok, mert itt ilyen dolog van. Nem kell a megyei pártvégrehajtó bizottságoktól félteni azt a megyét. Mi elkövetünk hibákat is, de úgy gondolom, hogy van erőnk is ezeket a hibákat kijavítani, és sokkal jobb az, ha ott lenn helyben leülünk, és megbeszéljük közösen.

KLAUKO MÁTYÁS[53] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A jelentéssel és a határozati javaslatokkal egyetértünk. Egyetértünk azzal is megyei szinten, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom számszerű fejlesztését főleg a téli hónapokra korlátozzuk, a beindítást november derekán kezdjük meg.

Ami a hangulatot illeti, valóban megyénk területén is az áll, amit itt a Fehér elvtárs elöljáróban elmondott. Egy-két dologban alá is szeretném támasztani ennek a hangulatnak a kedvező voltát és helyességét. Mi az utóbbi napokban a

megyénkben szerveztünk ilyen tsz-látogatásokat, szerveztünk tsz-asszonyok és egyéni gazdák asszonyai találkozóját. Ezek a találkozók igen kedvező hatást váltottak ki, és voltak esetek, amikor a dolgozó parasztok meghallották, hogy van egy ilyen tsz-látogatás, anélkül, hogy valaki elment volna hozzájuk, önként jelentkeztek, és elmentek megnézni egy-egy szövetkezet munkáját. Vagy egy olyan tény, hogy ez évben a termelőszövetkezeteink gazdálkodása még nagyobb arányban mutatkozik a nagyüzem előnyére és fontosságára az egyéni gazdálkodással szemben, mint az elmúlt évben. Amíg megyénken belül az elmúlt esztendőben a tsz-ek javára 2 q-val több volt a búza termésátlaga, addig az idén ez a szám több mint 3 q-ra emelkedett. Vagy az őszi árpa 3 q, ebben az esztendőben több mint 4 q. Hasonló lesz az arány a tsz-ek javára a cukorrépa, tengeri termés területén is. Vagy még egy ilyen gondolatot az önkéntes földcserével kapcsolatosan. Mi a megyénkben kb. 20 ezer kat. holdon bonyolítottuk le az önkéntes földcserét. Megmondjuk azt, hogy a dolgozó parasztoktól a legteljesebb egyetértésben és barátsággal váltunk el. Mégis, amikor értékeltük a tsz-ek további munkáját, az volt a véleményünk, hogy semmi okunk az elbizakodottságra, és az elkövetkező idő komoly feladat elé fog minket állítani. Mi számba vettük már kb. azokat a községeket, amelyek hátravannak. Számba vettük azokat az egyénileg gazdálkodó parasztokat is, és a zöme azokból a kategóriákból kerül ki, akik megyénk területén a legnagyobb mértékben ragaszkodnak a régi elavult gazdasági módszerhez, akik úgymondván a legmakacsabbak ezen a területen, akik anyagi és gazdasági területen néha még versenyeznek is a mi termelőszövetkezeti tagjaink jövedelmezőségével, ezek zöme a középparasztság. Ebből egy olyan következtetést vontunk le, hogy itt nemcsak alapos körültekintő politikai munkát, hanem még nagyobb türelemmel is kell lennünk a dolgozó középparasztság megnyerésével, mert megyénk területén mindjobban ezek vannak hátra, és ezek alkotnak nekünk legtöbb feladatot.

A másik dolog, amiről már Kádár elvtárs beszélt, hogy az ellenségnek is megvan a maga terve. Azt tapasztaltuk, hogy megyénk területén már hozzá is láttak a munkához. A módszerük eléggé kifinomított módszer. Ugyanis az egyik községünkben elterjesztették azt, hogy a Központi Bizottságnak politikája volt az, hogy Veszprém és Győr megyét vette elő, mert ezek nyugati határ mellett vannak, és így is mutatni kell a szocializmus előnyét és jövőjét a nyugat számára. Ami viszont Békést illeti, ez ráér, és hivatkoznak még az irányelvekre is, benne van, hogy 5 éven belül. Magyarul mondva, hogy, parasztok, lényegében tartsatok ki, még 5 esztendeig ráértek. Ilyen vonatkozásban is már kezdődik a tevékenység, kezdődik az ellenagitáció és ellenpropaganda a tsz-mozgalommal szemben.

Egyetértünk a határozati javaslatban azzal is, hogy ez évben ne szervezzünk ősszel induló termelőszövetkezetet. Mégis meg szeretnénk említeni azt, hogy tán, amit az idén csináltunk (Kádár elvtárs: az is tömegesen ment) nem mondható, hogy valami hibát vagy hiányosságot követtünk volna el. Bár igaz az, hogy néhol éjt-nappalt kellett egyberakni, hogy tartsuk meg ezeket a szövetkezeteket. És ilyen szempontból is hozzájárultak ahhoz a légkörhöz, amely jelenleg már egy kicsit másképp jelentkezik, és valóban nem szükséges, hogy mi ilyen szempontból ezt tovább forszírozzuk, vagy pedig foglalkozzunk [sic!]. Az eredmény ebből a szempontból mégis nem elítélendő teljes egészében.

A harmadik gondolat, amivel kívánnék foglalkozni, a jelentésben, azt hiszem, a 3. oldalon szerepel egy olyan megfogalmazás, hogy sikerült a tsz-mozgalom bonyolult feladatát társadalmi üggyé tenni. Mi egyetértünk azzal, és értékelve ezt az

elvi megállapítást, hogy társadalmi üggyé való tétele szempontjából nagyon komoly mértékben mentünk előre, főleg a párt decemberi és márciusi határozata után. Mégis, valahogy kategorikusan kijelenteni, hogy az egész országban sikerült társadalmi üggyé tenni, mi úgy gondoljuk, hogy tán ezt nem helyes megcsinálni és kimondani. Lehetséges az, hogy egy-két területen társadalmi üggyé vált, véleményünk az, hogy ezen a területen vannak még tennivalók és feladatok. Ha pl. a márciusi határozatot vettük alapul, és itt ki van mondva, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom társadalmi üggyé való tétele nemcsak a fejlesztésre, hanem a megszilárdításra is vonatkozik, és maga a Politikai Bizottság határozata is kimondja, hogy a márciusi határozat és a megszilárdítás továbbra is alapvető és fontos feladat a pártszervezetek számára, ebben tagadhatatlanul mi is követtünk el hibát, hibát követtek el más állami és társadalmi szervek is. Vagy itt vannak ezek a falusi fejlesztési bizottságok,[54] akik összetételüknél fogva valóban ilyen társadalmi és különböző rétegekből tevődnek össze, ezeknek a munkája az utóbbi időben, legalábbis nálunk a megyében, nagyon elhalványult. Vagy itt vannak a mi tanácsi szerveink. Nekünk az a tapasztalatunk, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése, de főleg a megszilárdítása az államapparátus mezőgazdasági osztályának feladata és ezen dolgoznak, de az egész államapparátus, tanács a termelőszövetkezeti mozgalom megszilárdításában megfelelően nem vette ki a részét, és ebből a szempontból is úgy látjuk, hogy nem helyes úgy megfogalmazni, hogy sikerült társadalmi üggyé tenni. Félő, hogy egyes vállalatok vagy intézmények részéről ez még további problémát jelent, és nekünk vannak olyan gyakorlati tapasztalataink, hogy nekünk jócskán vannak tennivalóink, hogy ezek a vállalatok és intézmények a Központi Bizottság politikáját valóban tegyék magukévá úgy, hogy segítsék elő ennek a szervezett munkának az eredményét.

Itt van többek között ez a Nádtermeltető Vállalat, amely Békés megye számára 50 ezer kéve nádat kellett volna leszállítson, viszont ma ott tartunk, hogy az ötödik levelet küldjük, de még nem tudjuk, hogy ki fogja nekünk ezt leszállítani. És azt sem tudjuk, hogy ki az a szerv, aki ezt le fogja adni.

Végül, de nem utolsósorban megemlítjük még a pártot is. A mi véleményünk és tapasztalatunk az, hogy tán még itt sem lehet mondani azt, hogy a párt egészének feladatává, ügyévé tettük ezt a mozgalmat. Én itt nem beszélek a párttag egyéni gazdálkodók számáról, mert ilyenek is vannak. Arról beszélnék, hogy az egész párttagságot megfelelően, legalábbis nekünk, nem sikerült mozgósítani. És ha még párton belül is jelentkezik ez, mint központi feladat és az egész párttagság megfelelően vegye ki a részét, véleményünk az, hogy tán ilyen szempontból ezt az elvi meghatározást, megfogalmazást módosítani kéne, annál is inkább, mert ha így visszük ki, félő, hogy meg fogunk nyugodni, mintha tán az egész szövetkezeti mozgalmunk társadalmivá tétele szempontjából további feladataink, tennivalónk nem is volna.

Ami a tsz-csoportok problémáját illeti; véleményem az, ahogyan a határozati javaslat ezzel foglalkozik, az helyes. A határozati javaslat se nem értékeli túl a termelőszövetkezeti csoportokat, nem értékeli le, mint a mozgalom fejlesztésének fokozatossági elv betartásának egyik részét. Mi, elvtársak, azon megyék közé tartozunk, akik országos szinten a legtöbb tsz-csoportot hozták létre, számszerűleg 194-et, 430 termelőszövetkezetet. Tapasztalatból szeretnék egy-két gondolatot felvetni; és itt mindjárt reagálok Nyers elvtárs hozzászólására, aki többek között azt mondta, hogy a végrehajtásban nagyobb teret engedni a tsz-csoportoknak. A mi

tapasztalatunk az, hogy a termelőszövetkezeti csoportok milyen arányban fognak fejlődni, vagy lesznek-e ilyenek, annak feltétele az előkészített politikai munka, és ahol ez megfelelő, ott a gyakorlat azt igazolja és bizonyítja, hogy nem a termelőszövetkezeti csoport, hanem a termelőszövetkezetek, mint legfejlettebb formák jönnek létre. Egyébként, ez ennek az esztendőnek is tapasztalata, ez volt a gyakorlat ilyen szempontból is. Másrészt nem volna helyes itt központilag sablont előírányozni, hogy mennyit a termelőszövetkezeti csoportból. Annál is inkább, mert 10 esztendeje vagyunk mink már a szövetkezeti mozgalom közepén. Mi már 10 esztendő óta a tsz-mozgalmat népszerűsítettük mint legjobb formát, és ebből a szempontból a fokozatossági elv – nálunk a megyében úgy is be van tartva, hogyha a dolgozó parasztok a meglévő termelőszövetkezeti csoportba lépnek, vagy vannak olyan járásaink, amelyek termelőszövetkezeti járások, és a kialakult termelőszövetkezetek és termelőszövetkezeti csoportok már nem is vetik fel, hogy új termelőszövetkezetet és termelőszövetkezeti csoportot kéne létrehozni, hanem a meglévőt feltölteni [sic!]. Én azt hiszem, nem volna helyes ilyen központi irányt szabni, hanem a terület adottságát és sajátosságát alapul venni. Én egyébként egyetértek azzal a megfogalmazással, amely a Politikai Bizottság határozatában szerepel a termelőszövetkezeti csoportokkal kapcsolatban.

Végezetül még egy gondolat, a spekulációból származó jövedelem elvonása. Egyetértünk azzal, ami a belterjes gazdálkodásból származó többletjövedelem – ahhoz ne nyúljunk. Megyénkben van valami olyan speciális ipari növény, amelyben benne van az, hogy belterjes gazdálkodás is, de spekuláció is. Amivel valahogy központilag is álláspontot kéne foglalni, az a földi mogyoró termelése. Addig, amíg a termelőszövetkezetek bizonyos %-át vetik el a földi mogyorónak vagy az egyénileg gazdálkodó parasztok – akkor nincs probléma

(Hány hold ez az egész megyében?)

Több holdról van szó. Van egy községünk, ahol 1500 kat. holdon termelik, és utána tovább fog fokozódni, majd később erre ki fogok térni. Azonban zöme azokból tevődik össze, akik spekulatív céllal termelik ezt a földi mogyorót. Egyrészt idegen munkaerőt alkalmaznak ezen a területen, és hogy mennyire spekulációs célt szolgál, ezt bizonyítja az, hogy egy-egy kat. hold földterületnek a haszonbérért négyezer forintot is adnak erre a célra, vagyis a földi mogyoró termesztésére. Másrészt vannak olyan dolgozó parasztok, akik 2–3 hold földdel rendelkeznek, egyetlen egy szem kenyérgabonát nem akarnak elvetni, mind földi mogyoróval akarják az egész földterületet beültetni. És érdekes az egészben az, hogy véleményünk szerint itt komoly árat is fizetünk mi, és meg szeretnénk említeni, azt hiszem, a Nyers elvtárshoz tartozik, hogy mi indokolja, hogy ezért a földi mogyoróért 32 forintot fizetünk kilogrammonként. Ugyanis, elvtársak, az a tapasztalat, hogy ezeken a területeken egy-egy katasztrális holdon 7–8 q termés van. Az testvérek között is számolva egy katasztrális hold jövedelme 24–25 ezer forintot tesz ki. Ebből való kiadás 7–8 ezer forint, tisztajövedelme 14–15 ezer forintja van a dolgozó parasztnak [sic!]. A mi javaslatunk a következő volna: a Pénzügyminisztérium részéről vagy adják le ennek a bizonyos korlátozását a megyei hatáskörbe, vagy pedig esetleg harmadszor, hasonlóan mint a dohányt, állami monopóliumként. Veszélyességét abban látjuk, hogy amíg egy község foglalkozott vele, most már 4 községben terjed, és ha valamit nem csinálunk, akkor át fog terjedni az egész járásba, sőt a szomszéd járásba is, mert a talaj ilyen szempontból kedvező.

(Nem kell külföldről behozni! Ez nem változtat rajta; meg kell nézni!) (Apró, Marosán és Kádár elvtársak beszólása.)

Végezetül még egy gondolatot szeretnék megemlíteni, az idősebb dolgozó parasztokkal való bánásmód, bizonyos nyugdíj, és egyéb dolog. Mi ezzel a véleménynyel nagyon egyetértünk és helyeseljük, csupán egy kérésünk volna, hogy a törvényerejű rendelet időben jöjjön ki ezekkel az idős dolgozó parasztokkal kapcsolatban.

A másik kérésünk a Földművelésügyi Minisztérium, Dögei elvtársék felé szólna, mi nem akarjuk vitatni a 22-es rendeletnek a helyességét, helytelenségét, mi a rendelettel teljes egészében egyetértünk, a 22-es, ami a betervezett kenyérgabona és takarmánygabona feleslegek kiosztását nem engedélyezte.[55] A rendelet helyes. De a módja, hogy mikor adjuk ki az ilyen rendeleteket, az véleményünk szerint nem jó. Ez a rendelet majdnem a cséplés derekán jelent meg, ami ilyen szempontból utána bonyolítja és nehezíti a lenti területek problémáját, és hozzátéve azt, hogy ez nemcsak gazdasági, hanem politikai kérdés volt. Több esetben a Szabad Földben tájékoztattunk, [sic!] hogy ilyen rendelet is napvilágot lát. Hasonlóan itt van jelenleg az évi zárszámadások eltolódása az év végére. Az volna a kérésünk a Dögei elvtársék felé, hogy bizonyos ilyen belső végrehajtási utasítást, ha lehetséges, ezt az utasítást mielőbb adják le, mert ez is bonyolítja a jövő évi tervezés és egyéb problémák végrehajtását.

DÖGEI IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság előterjesztésével egyetértek, az előterjesztés helyesen értékeli a decemberi, márciusi határozatok végrehajtását, a jelenlegi helyzetet, és helyesen jelöli ki a feladatokat is. Az elért eredmények, amelyek igen jelentősek, örvendetesek, alátámasztják és egyben igazolják a Központi Bizottság decemberi és márciusi határozatának a helyességét. Az elért eredmények többek között azt is bizonyítják, hogy lehetett előremenni a tsz-szervezéssel anélkül is, hogy külön megadóztattuk volna a magasabb jövedelemmel rendelkező egyéneket. A tények erről engem is meggyőztek, gondolom, másokat is, akiknek annak idején más véleményük volt.

Az idén sok tapasztalatra tettünk szert, most az a fontos, hogy a tapasztalatokat jól használjuk fel a további munkálkodásban. Véleményem szerint az előterjesztésben érvényesülnek az idei tapasztalatok. Egyik leglényegesebb tapasztalat, hogy a számszerű fejlesztést nyomon kell, hogy kövesse a megszilárdítás. Az idei tapasztalat, elvtársak, világosan mutatja, hogy ez előfeltétele a további előrehaladásnak és annak, hogy a termelés ne essen vissza. Az idei tapasztalatok azt igazolják, hogyha kellő körültekintéssel járunk el, lehet úgy előremenni, hogy nem szenved csorbát a munkás-paraszt szövetség, és nem esik vissza a termelés országos méretekben.

Az előrehaladással kapcsolatban, a további munkával kapcsolatban és nagyon helyesnek tartom a határozati javaslatnak azt a részét, hogy ne tűzzünk ki konkrét számokat, hogy a megyék döntik el, hogy mi az, ami reális és különösen nagyon megszívlelendő az, amit Kádár elvtárs a felszólalásában mondott, hogy ha menet közben úgy látjuk, hogy az előirányzott tervek megvalósítása nem reális, vagyis nem mutatkozik helyesnek, akkor merjünk attól visszamaradni, viszont ha azt látjuk, hogy a feltételek jobbak, mint amit terveztünk, mert ilyen is előfordul, hiszen előfordult ez ez évben is, akkor merjünk bátran előremenni. Nagyon lényeges dolog a további előrehaladásnál, amiről itt ma is szó volt, és erre én röviden

visszatérnék, illetve kitérnék, hogy hogyan lesz az árutermelés, ezen belül a hízott sertés, meg ide tartozik a háztáji kérdés.

Nekem meggyőződésem, hogyha betartjuk azt, amiről remélem, ma itt határozunk, ami az előterjesztésben van, akkor nem fog visszaesni az árutermelés országos méretekben. Tudniillik, ha a termeléssel előremegyünk — mint ahogy terveink ezt előirányozzák —, akkor [az] árutermelésnek is növekedni kell a tsz előrehaladással, mert hiszen az, minden területen most is beigazolódik, kivétel persze lehet, de általában ez a jellemző, hogy a szövetkezetek több árut termelnek, mint általában az egyéni parasztok.

Egy másik lényeges dolog, ami felmerül gyakran, és itt is felmerült ma, hogy milyen nehézségek merülnek fel, ha jól emlékszem Horváth elvtárs vetette fel, hogyha ugye, megyünk előre, nehézségek merülnek fel, azzal számolnunk kell, de úgy kell számolni szerintem, hogy ezeket a nehézségeket megkerülni az életben nem lehet. És hiába halasztanánk tényleg el egy évig vagy kettőig, amikor hozzákezdünk, a nehézségek jelentkeznek, nekünk arra kell ügyelni, hogy a nehézségeket ne növeljük azzal, hogy valamit elrontunk, hanem tegyünk maximális erőfeszítéseket, hogy csökkentsük azokat.

A termeléssel kapcsolatban szeretném én hangsúlyozni: hogy itt nemcsak arról az oldalról jelentkezik a veszély — mert jelentkezik —, hogy ha gyorsabban megyünk előre, akkor visszaesés lehet egyes helyeken a termelésben is, ha nem követi a megszilárdítás, de számolnunk kell ezzel a kérdéssel kapcsolatban azzal is, hogy az egyhelyben állás is termésvisszaesést, ill. terméskiesést jelent, jelenthet is. Azt mindenki tudja, aki itt van köztünk, nem mondok újat, hogy a tsz-eink azért, nemcsak a régiek, hanem az újak is nagyobb termésátlagot érnek el egy-két mázsával, van olyan, amelyik többet is. Nekünk tehát úgy kell felfogni a dolgot, hogy ha állunk egyhelyben, akkor ezek, mint mínuszok kiesésekként jelentkeznek, mert hiszen ha szövetkezetben van, a nagyobb termelésnek jobban megvannak a feltételei.

A háztájival kapcsolatban szeretném itt a Központi Bizottságot tájékoztatni röviden, igaz, hogy kevés a közös sertésállomány, és ezért komoly erőfeszítéseket kell még tenni, de azt is szeretném mindjárt hozzátenni, hogy a tendencia, a fejlődés tendenciája biztató. Néhány adatot: 100 kat. hold szántóterületre a közös gazdaságban a tsz-eknél 1958. dec. 31-én 12 db szarvasmarha esett, június 30-i adat szerint — ez a Statisztikai Hivatal adata — 23,4 szarvasmarha. Rosszabb a helyzet a sertésnél: sertés dec. 31-én 23,1 db volt, most, ill. jún. 30-án 18,6 db volt. De nyilvánvaló, hogy azóta már ez is javult valamit. Ezzel csupán szemléltetni akartam, hogy [a] fejlődés azért biztató, jó irányban megy. És most a férőhelyeket is felépítjük, mert ez is akadályozta, akkor azért itt a lemaradást — én bízok benne — rövidesen be fogjuk hozni.

Még tájékoztatásul szeretném elmondani, nagyon vigyáznunk kell arra, hogy hogy is legyen a közös és a háztáji állatállomány. Itt Horváth elvtárs fel is vetette, hogy esetleg úgy is eljárhatnánk, hogy egy-két, esetleg három év múlva az állatállomány [sic!] – ez nem hiszem, hogy helyes lenne a következők miatt. Jelenleg az idén úgy néz ki az előzetes számítások alapján, hogy a közösből egy tagra eső jövedelem mintegy 12–13 ezer Ft körül mozog. Ugyanakkor a háztájiban jelentkező jövedelem 9–10 ezer forint körül lesz. Most itt látnunk kell, ha nem vigyázunk, akkor egy olyan helyzet alakul ki, hogy a háztájiból lényegében annyi van, mint a közösből – ez az egyik oldala a dolognak. Igen ám, de van a dolognak egy olyan

oldala is, hogy a szegényebb parasztoknak a háztáji állománya az kevés jövedelmet ad, van olyan is, akinek semmit, és ha nincs a közösben állatállomány, akkor egyeseknek lehet jó jövedelme a szövetkezetben, de a másiknak meg kevés, és ez egyenetlenséget szül, amiből később bonyodalmak lennének, ezért itt is a kellő mértékre kell ügyelni, ami azt jelenti, hogy nem egyszerre, de folyamatosan, a közös állatállomány megteremtésére kell törekedni. A jövedelem-elosztással kapcsolatban, amit Horváth elvtárs mondott, arról csak annyit, hogy nincs semmi olyan dolog tudtommal, hogy az FM részéről akadályoznák egyesek azt, hogy kísérletezzenek, ez meg van beszélve, a jövedelem-elosztásnak a helyi viszonyoknak való alkalmazásával. Ha mégis akad valaki ilyen, akkor szóljanak az elvtársak, és beszélünk majd róla. De nekem az a véleményem, és ezt itt meg kell, hogy mondjam, hogy most az átszervezés idején mi széles körben valami lényeges változtatást nem hiszem, hogy tudunk csinálni, és nem is hiszem, hogy helyes lenne. Mert ahhoz, hogy módosítsanak, változtassanak, ahhoz kell bizonyos tapasztalat, hogy hogy van ott, mint van ott, hogyan helyes az adott szövetkezet esetében, és ezt meg kell szervezni. Ehhez egy bizonyos idő kell. És nem olyan egyszerű dolog, hogy valahol jól bevált, én nem tudom azt mondani, nyugodt lélekkel, hogy na, elvtársak, én megnéztem öt helyen, tíz helyen, vagy esetleg több helyen, és most már gyerünk bátran az egész országban. Hisz az adottságok annyifélék, ez az egész munkaegység, az egész jövedelemelosztás nemcsak Magyarországon probléma, hanem más országokban, népi demokratikus országokban kísérletezni kell még, hogy hol lehet javítani, de ezt máról holnapra felváltani valami újjal, nem hiszem, hogy tudnánk. Következő kérdés, amit felvetnék röviden, hogy miután a Központi Bizottság határoz az előterjesztés alapján, egy másik nagyon fontos feladat, amit szóvá akarok tenni, hogy a különböző gazdasági intézkedéseket jól összehangoljuk, mert megítélésem szerinte ez egyelőre még nincs meg. Ebből bajok lesznek. Én csupán arra gondolok itt, hogy lerögzítjük, hogy a mezőgazdasági termelésnek mintegy 33%-kal kell növekedni. Rendben van, ez reálisnak látszik. Rögzítsük, hogy az életszínvonalnak mintegy 28–29%-kal kell növekednie. Reálisnak látszik. Megmondjuk, hogy a tsz-eknél az állami támogatás mértékét csökkenteni, a saját erő beruházást növelni kell. Ez is egy helyes dolog. De ha itt nem egyeztetjük jól a dolgokat, a mértékeket, az arányokat, akkor ebből esetleg baj is lehet. Erre gondolok, amikor arról beszélek, hogy ezeket fel kell mérni és jól összehangolni, nehogy itt elrontsunk valamit.

Befejezésül néhány szót a vetésről. Fehér elvtárs ezt említette már. Abból kiindulva, hogy a jövő évi termésnek, és lényegében az előrehaladásnak fontos kérdése, hogy hogyan vetünk most az idén. Szeretném megemlíteni, hogy bár fokozódik a tempó, de a vetés területén még mindig lemaradásban vagyunk, így a tempót, az erőfeszítéseket tovább kell növelni. A 17-i állapotnak megfelelően a búza 22%-a van elvetve. Azóta persze javult ez az állapot. Jó eredményt ért el viszonylag Szolnok, aki [sic!] 44%-nál tartott 17-én, Szabolcs, aki [sic!] 48%-nál tartott. Veszprém gyengén áll, 12%-ra. Van lemaradás a rozsnál is, az őszi árpa úgy néz ki, hogy meglesz, egyes megye már túl is teljesítette tervét, kukorica-betakarítás lényegében rendben folyik, burgonya lényegében be van fejezve. Egy dolgot még, amit Putnoki elvtárs vetett fel legélesebben, a szőlő, gyümölcs kérdése. Ez, elvtársak, egy szélesebb jelentőségű dolog, arról van szó — ez az én megítélésem, gondolom egyet fognak érteni vele az elvtársak —, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezése mellett a másik legfontosabb feladat a mezőgazdaság terén, hogy jól

átgondolva, megyékre bontva határozzuk meg, hogy egyes megyék milyen arányban fejlesszék a termelést, milyen mértékben. Mert ha ezt nem tesszük, akkor anarchia lesz, akkor zűrzavar lesz, és végső fokon sok kár lesz. Én véleményem szerint ezt meg kell csinálni, már dolgozunk is a minisztériumban ezen, de meg kell tudnunk mondani minden megyének, hogy évelő kultúrákból, miből mennyit telepítsen, milyet telepítsen, és a különböző növényből azon az elvi alapon kell ezt csinálni, hogy lehetőleg a különböző növényi kultúrákat a legjobb, számára legkedvezőbb talajra, tájra vigyük, mert ez idézi elő, hogy gyors mértékben emelkednek a terméshozamok. És szerintem fel kell majd lépni, ha kell adminisztratív intézkedésekkel is, hogy megakadályozzuk, hogy a jó fekete földeken, ahol kitűnően terem búza, kukorica és egyéb, szőlőt, gyümölcsöst telepítenek, ugyanakkor a homokon meg rozst termelünk, ami tudvalévő, hogy keveset hoz. Én nem akarok ebbe belemenni, csak a gondolatot vetem fel, szerintem ezt meg kell csinálni, mert a termésfokozásnak, a tervszerű gazdálkodásnak ez egy nagyon fontos előfeltétele.

LOSONCZI PÁL[56] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én az előterjesztett határozati javaslattal és az értékeléssel egyetértek. Szeretném most az én tapasztalataimat elmondani, hogy én hogyan látom az új szövetkezetek helyzetét. Most, a KB ülése előtt, jónéhány szövetkezetet megnéztem kint a helyszínen, és meg kell mondani, hogy az új szövetkezetek között is, ott, ahol az anyagi feltételek nem voltak biztosítva, vannak egészen kiváló szövetkezetek, egy kicsit irigykedve is néztem őket, hogy azok egy-két év múlva elhagynak minket. Persze, öröm ez, azt szeretném, hogy ha mi lennénk a legutolsók. Amit én leginkább örvendetesnek tartok, hogy ezekbe az új szövetkezetekbe szinte öröm menni ott, ahol jól mennek a dolgok. Olyan lelkesedéssel beszélnek. Pl. Szulokban voltam vasárnap. Itt négy szövetkezet alakult, és sváb község, dohánytermeléssel, burgonyatermeléssel foglalkoznak. Ezek között olyan harc folyik a termelést, a jövedelmezőséget illetően, hogy 70–80 Ft-on alul nem akarnak egy munkaegység értéket kapni, és meg is van erre az anyagi alapjuk. Emellett még különféle olyan anyagi beruházást eszközöltek, ami 1956 előtt a szuloki termelőszövetkezetekben nem volt. Pl. traktort, illetve Zetort vettek és gépi beruházásokat az első évben már saját erőből. Ami jó, hogy sok olyan tsz-vezető került felszínre az új tsz-szervezés során, aki azelőtt nemigen támogatott bennünket, hanem sok esetben ellenkezett a politikánkkal. A tavasz folyamán az első járási tsz-elnöki értekezleten feláll az egyik tsz-elnök, és azt mondja, hogy hát, elvtársak, én itt 1945 óta semmiféle ilyen ülésen, járási ülésen részt nem vettem. Na, ez az ember is, aki eddig semmiféle politikai munkát nem fejtett ki, és a szövetkezetek között nem végzett munkát, a falu bizalmából odakerült a szövetkezet élére, nagyon kiválóan vezeti a szövetkezetet, támogatják az emberek is. A fejlődés gyors volt, és mondhatnám, ha körülnézünk, a szövetkezetekben több épület épült az idei évben, mint eddig összesen, amit kaptak a szövetkezetek, és mondhatnám, nagyon jó az, hogy sok szövetkezet saját erőből oldotta meg a férőhelyek építését.

Itt mindjárt hozzátenném, amit veszélyesnek tartok, hogy olyan helyeken, ahol a szövetkezeti vezetők jól dolgoztak, harc folyik a tanács, pártszervek, tsz-vezetők között, hogy kié a dicsőség. Na, én nem mondom, hogy a tanácsszervek ne szóljanak bele, de hogyha rosszul mennek a dolgok, akkor érezzenek egy kis felelősséget a tanácsszervek vezetői, hogy nekik is valami közük van ahhoz, hogy ha nem jól mennek a dolgok, akkor érezzenek felelősséget. De ez nincs meg, csak ott, ahol jól mennek a dolgok, csak ott van ilyen harc. Sajnos, ez nem mondható

minden termelőszövetkezetre. A mi környékünkön, a barcsi járásban a fele szövetkezet dolgozik jól. Egyik része azonban nem. Külön vizsgálgattam, hogy melyik szövetkezetek azok, amelyek a legrosszabbak. Talán azt mondhatnám: ott, ahol a vezetők nem megfelelők, ahol olyan vezetőt választottak, aki maga sem akarta vállalni ezt a munkát, vagy olyat tettek oda, akit a tagság nem akart. És itt nem mennek jól a dolgok. Én felhívtam már a járás vezetőinek figyelmét, hogy tegyenek valamit ezeken a helyeken, de maradtak a dolgok, csak ígéretet kaptam. Év végén úgy állnak ezek a szövetkezetek, habár van köztük régebbi szövetkezet is, hogy siralmas a helyzetük. És a hangulat is nagyon rossz. Én, aki most már régi jogosult tsz-tag vagyok — 10 éves elmúltam —, én nem hallottam olyan rossz hangulatot és trágár, csúnya beszédet tsz-asszonyoktól, mint tegnapelőtt az egyik termelőszövetkezetben. Ebben a szövetkezetben több mint a fele kukorica nem lett bekapálva, a bíborherét azt rendben lekaszálták, a burgonyájukat a vetőmag-tartalékolásra szelektálták, és 120 hold rétjük nem lett lekaszálva egyszer sem. Kb. 2 Ft fog jutni munkaegységenként az év végén és természetben sem sok. Nagyon érdekes a természetbeni osztás a barcsi járásban, 2,64 kg búzát osztottak munkaegységenként előlegképpen, de további osztalékra nincs meg a búza. Nem volt rossz a termés. Én különben kezdtem nézni. Nem sok az egy tagra jutó munkaegység. Nem osztottak sokat, és végén mégsem jut, akkor hova tették? Hát hova tették? Visszaadták a behozott területre adott vetőmagvat, vetőmagot tettek el jövőre, részből aratták le, és részből[57] csépelték el a gabonát. Így nem maradt osztalék, és most a tagok arról beszélnek, hogy milyen kevés kenyérgabona jut. Ez kétségtelen. Ami a fiatalok és az öregek helyzetét illeti, Istvándiban voltam tegnap, ott is 58 esztendő az átlagos életkor a tagok között. Kerestem a fiatalokat, hogy hol vannak. Egy részük elment, másrészt egyke község Istvándi, és nem is voltak fiatalok. Az öregek közül 308 volt felvéve a tsz tervébe, most vannak 120-an. Nem is mondható, hogy a tagság nem dolgozik, az erejéhez mérten dolgozik. Azonban az eredmény itt is nagyon rossz. Egyrészt a vezetés gyenge, ebben a községben úgy volt, hogy a fejlelődés után a járási népfront elnökét választották meg elnöknek, mivel az tevékenykedett ott a leghatékonyabban a szervezés során. A népfrontelnök nem akarta vállalni, de a járási pártbizottság határozott utasítására vállalta, azonban úgy, hogy csak ideiglenesen. A végén is otthagyta a szövetkezetet. Ekkor egy olyan középparasztot választottak, aki maga sem akarta vállalni. Úgyhogy betegen mennek a dolgok, beteg maga a tagság is. Nem mondhatnám, hogy nem akarnak ezek dolgozni, de a fizikai erejüket meghaladó munka az, ami rájuk vár. És most szeretnék mindjárt egy javaslatot tenni, hogy mit csináljunk az ilyen községekben. Gépet meg annyit adni nem tudunk, hogy ott a munkákat annyira megkönnyítsük, hogy az öregek ott a munkát el tudnák végezni. Most, amikor volt a földrendezés a tavasszal, a községnek, a község lakosainak a tulajdona egy tagba került, és ez rájuk vár most. Ennek a községnek a területének egy részét, nem is kis részét, a szomszéd község, Szulok község parasztjai művelték bérbe, felesbe és különböző módon. A szulokiaknak földigényük van, az istvándiak szívesen adnának földet, csak hát olyan szerződésileg nem adhatnak, hogy „átadjuk". Valamiféle intézkedést kellene hozni, hogy ilyen esetben a szomszéd község tsz-éhez adjunk át területet, ha erre lehetőség van. Különben veszélyeztetve lesz itt a termelés.

Amiről vita volt néhány felszólaló felszólalásában: a háztáji állatállomány mértéke és értéke körül. Én nem úgy fogom fel a kérdést, hogy megalakul egy tsz, és ott holnap feltétlenül vigyük be az állatokat, ha nincs hova bevinni. Én elnéztem a

tavasszal, egynéhány helyen összevitték az állatot, nyáron karámban is el voltak ezek. Most a tél folyamán, miután nem tudtunk istállót építeni, mit csináljunk? Tartsuk a karámban, a hidegen, ahol az állatok tönkremennek, vagy vigyük vissza a parasztokhoz? Az sokkal rosszabb, mintha el sem hoztuk volna őket. Szerintem, nem is azt akarnám, hogy növénytermelő szövetkezeteket hozzunk létre, hanem ott, ahol nem tudjuk összehozni az állatokat, legfeljebb a munkaegységre eső takarmányérték legyen magasabb, és egyelőre, míg nem tudjuk megteremteni akár saját erejéből, akár az állam segítségével a közös férőhelyeket, addig legyenek nála az állatok.

Most az árutermelés kérdése a lényege a szövetkezetnek, hogy a paraszt a közös asztalra is igyekezzen minél többet tenni. E téren is vannak hibák. Megnéztem a múltkor a járási összesítést. A barcsi járás fele még egyéni paraszt, a fele már a termelőszövetkezetben van. A tsz-ek szabad gabonát, illetve szerződéses vagont beadtak 30 vagon 36 q-t, az egyéniek 409 q-t. A barcsi járás területének 3%-án gazdálkodunk mi, mi adtunk az egyéniek által adottnak háromszorosát és a tsz-ek összesen beadott gabonájának a kétharmadát. Tehát, baj van itt a tsz-eknek az áruértékesítésével is, és az egyéniekével különösen. Az kétségtelen, hogy azok a szövetkezetek, amelyek törekedtek az állatállomány megteremtésére és a férőhely biztosítására, ezek már fognak tudni tartani a télen hízót és hízottmarhát is. Az áruértékesítés teljesítésénél fontosnak tartom azt, hogy az állattenyésztés jövedelmezőségére is gondoljunk, amikor a szövetkezeteket minden áron arra akarjuk szorítani, hogy minél több húst termeljenek az állattenyésztésük folytán. Itt szeretnék egy otthoni példát elmondani. Mi az idén 120–130 q körüli marhahúst, disznóhúst adunk az államnak. Ez azt jelenti, hogyha mindenki ennyit adna, akkor nem volna disznóhús probléma a piacon. Tehát másképp állnánk. Fontos az áruértékesítésnél az is, hogy jövedelmező legyen, a tagokat megtanítani arra, hogy minél olcsóbban tudjanak előállítani egy-egy kg húst. Ugyanez vonatkozik a tejtermelésre is. Ha mi nem tudjuk biztosítani, hogy a szövetkezetnek jövedelmező legyen a sertéstenyésztés és hizlalás, akkor vonakodnak a tsz-ek is a sertéstenyésztéstől és hizlalástól, ami jelenleg van is. Jelenleg nálunk az 1 kg sertés előállítási költsége takarmányértékben 8–9 Ft. 26–28%-os takarmány-értékesítést tudunk elérni, így már jövedelmező. Persze, ennek feltétele volt az is, hogy egyik sertéshizlalónkat, aki nem tudott eredményesen dolgozni, leváltottuk, Kádár elvtárs ismeri az öreg Szilit. Ez nagyon meg volt sértődve, őt, az öreg párttagot stb., az mondtuk, hogy aki a termelésben nem tudja megállni a helyét, félreállítjuk még akkor is, ha párttagról van szó.

Most kevés szó esett itt a termelőszövetkezetek gépellátásáról, a gépállomások munkájáról és a termelőszövetkezetek saját gépvásárlásáról, bár a javaslat foglalkozik ezzel. Én nagyon örülök annak, hogy lehetővé vált a termelőszövetkezetek saját géppel való ellátása,[58] nálunk az idén már saját gépek dolgoznak, és sokkal gördülékenyebb a munka, sokkal jobb a talajelőkészítés. Az is igaz, hogy nekünk többletkiadást okoz az, hogy többe kerül az 1 hold költsége, mint azoknak, akiknek 35 Ft-ért dolgozik a gépállomás. Azt mondtuk, hogy ez a terméstöbbletben fog megmutatkozni, és úgy is van, hogy mi is egyszer szoktuk megkapálni a kukoricát kézi kapával, de négyszer kaptak sorközi művelést, mert gépeink voltak. És 40 q-án felüli kukoricatermésünk lesz. Tehát már ezzel a kiadásnak egy része bejön. A gépállomások munkájáról. A gépállomások munkája javult az idén, különösen ott, ahol a tsz-ek adtak traktorosokat. Azonban meg kell mondani, hogy a nagyobb

feladatok nagyobb szervezettséget kívánnak, és ez a gépállomásokon nincs meg. Egy példát szeretnék felhozni. Minálunk a gépállomás csépelt, mert a határozat azt mondja, hogy a tsz ne vegyen cséplőgépet, azt szeretném, hogyha egyszer valaki megmagyarázná nekem, hogy miért nem? Miért nem tarthat cséplőgépet a szövetkezet, ha már más gépet tarthat? A gabonát úgyis odaadjuk az államnak, nem tesszük azt el. Az állam gabonája hol veszik el? Azt mondja a gépállomás, hogy háromévenként lehet és cserélnek dobsínt. Az első dobsínnél bennmarad egy csomó gabona a szalmában, ami az államé és a termelőszövetkezeté is. Csökken a napi teljesítménye a gépnek, kb. 33%-kal, egy csomó üzemanyag fogy el, és mégis bennmarad a gabona. Azt hiszem, hogy se az államnak, se a tsz-nek az érdeke, hogy ilyen munka folyjon. Persze nem feltétlenül szükséges a gépállomáson másod-dobsínnel csépelni, de ha nálunk megcsinálják ezt, akkor még inkább máshol, és tessék Fehér elvtársnak vizsgálatot indítani, hogy mennyi gabona marad benn a cséplőgépben. Ez nem volt soha a cséplésnél azelőtt, mert a paraszt kizavarta volna az udvarából, és nem jöhetett volna többet be az a cséplőgép annak a gazdának az udvarába. Nálunk, Magyarországon a szövetkezetekben a szocializmust építjük, nyugodtan odaereszthetjük a gabonát a szalmába, mert hát a kicsire nem adunk, pedig nagyon sok gabona vész így el. A gépállomásokon még mindig kevés a betakarítógép, és én szeretném felhívni a KB figyelmét és akiket illet, hogy ugyanakkor hivatkoznak arra, hogy nem tudunk csinálni elég vetőgépet, betakarítógépet, ugyanakkor a MEZŐSZÖV-öknek a telepei tele vannak olyan kisgépekkel és mezőgazdasági eszközökkel, ami senkinek sem kell. És ezt még mindig gyártják.

Ami az építkezések kérdését illeti, az idén nagyon szépen fejlődött az építkezés a szövetkezetekben, azonban itt az a hiba, hogy a szövetkezetek csak az államtól várják az építkezésnek az anyagát. Persze meg kell mondani, hogy az, aki az állam költségén építkezik, jobban jár, mintha a saját költségén építkezne. Jobban jár azért is, mert ha a tsz új anyagot vásárol saját pénzén, annak egyharmadát elengedik vagy jóváírják. Ha a tsz saját maga éget téglát, vagy összeszedheti a parasztoktól az elfekvő rönköket, és felfűrészelné, vagy a saját erdejéből tudna építőanyagot szerezni, azután nem kap semmit. Nem ösztönzi a jelenlegi 3004-es rendelet arra, hogy saját erőből építsen. Javasolnám azt, hogy valami olyan megoldást kell találni, hogy azok a tsz-ek, akik saját anyagi eszközökkel építkeznek, gondolok arra is, hogy még azért is államilag kellene segítséget adni, hogyha valahol összedöntik a parasztoknak az istállóját, és új, nagy istállót építenek. Mert vannak már, akik ebbe belemennének, olyan parasztok. Tehát ezt kellene jobban segíteni, és nem egy helyben topogni, hogy államilag nem tudunk elég segítséget, anyagot biztosítani, ha egyébként a kapacitás meglenne már.

Kádár elvtárs is a szakmai továbbképzést úgy képzelte el, amit én is segítek, hogy nem mindig az dönti el, hogy végzett-e az elnök tsz elnökképző iskolát, vagy a párttitkár pártiskolát. Én megnéztem a Termelőszövetkezeti Tanácsnál, hogy a zsámbéki tsz elnökképző iskola végzett hallgatóinak a fele sem dolgozik jelenleg azon a területen, amit tanult. És nagyon sok pénzbe került az az államnak. Most felmerül az a kérdés, hogy a most, idén alakult tsz-nél ki tudja megmondani, hogy ki lesz az alkalmas személy arra, akit elküldtünk az iskolára? Én azt találnám a legeredményesebbnek mostan, hogy minden megyében és járásban vannak jobb, régi szövetkezetek, ahol ilyen tapasztalatcsere-félére ülnének össze az új tsz-elnökök, mert nagyon sok olyan dolgot elsajátíthatnának, ami soha sem jutna eszükbe önmaguktól. Itt mindjárt hozzá szeretném tenni, hogy hozzám most már a fél

országból, vagy a Viharsarokból éppen úgy, mint a Dunántúl másik részéről eljönnek a tsz-elnökök tapasztalatcserére, és én azt hasznosnak tartom. Ezt államilag elő is segíteném nekik, hogy kedvezményes utazást vagy mást biztosítsunk. Többet tanul így egypár nap alatt, mintha beül egy iskolába, és itt egy okos ember elkezdene beszélni olyan nyelven, amiből ő nem sokat ért, a munkaszervezés különböző olyan problémáiról, amit a közgazdászok általában el szoktak mondani, amiből egy parasztember nem sokat ért.

Szó esett itt a jövedelemelosztás különböző módjairól, én ezt felvetettem a decemberi ülésen is, hogy minket sokat támadtak azért, hogy mi valamilyen más utat csinálunk, ami nem is szocialista és elítélendő. Meg kell mondani, hogy ez a módszer, amit mi csinálunk, garantált jövedelemelőleg a tagoknak, ez tetszik a szövetkezeti vezetőknek és tagoknak egyaránt, most már az egész ország területén. Egyedüli egy baj, hogy nincsen anyagi eszközük arra, hogy ezt biztosítani tudnák. De feltétlenül jó dolog az, hogy ez ösztönzést ad arra, hogy anyagi alapokat teremtsenek arra, hogy a vezetők maguk is lássák, hogy mennyire jobban megmarad a fiatalság a termelőszövetkezetben, ha havonta kap bizonyos jövedelem-előleget, amit biztosítanak a számára. Én szóvá tettem az egyik tsz-ben, ahol nagyon elkeseredett volt a hangulat, hogy mi lenne az igényük, ami őket kielégítené, hogy kaphatnának előleget rendszeresen. Azt mondták, hogy ha 10 forintot kaphatnának, nagyon meg lennének elégedve, munkaegységenként, havonta. És én azt hiszem, hogy ez nem is nagyon nagy igény. Az a baj, hogy elmúlnak hosszú hónapok, és nem kapnak egy fillért sem, és nincs kilátás arra, hogy ősszel is kapnak, ez azt eredményezi, hogy a tagság mind kevesebb lesz. Valahogy úgy néz ki ez a dolog, azt mondják (vita folyik azon), hogy előbb dolgozzunk-e, és azután látjuk meg a hasznát, vagy előbb lássunk valamit, és utána dolgozzunk? És nagyon érdekes, hogy a „mi lett előbb, a tyúk vagy a tojás", a tag adjon előbb munkát és jövedelmet csináljon, vagy a szövetkezet valahogyan adjon neki előleget, és akkor nagyobb lesz a jövedelem, mert lesz kedve dolgozni. Ezt a kérdést valahogyan meg kellene oldani. Én jónak tartom a garantált munkaegységet, illetve jövedelemelőleget, de ott, ahol nincs meg az anyagi alapja, jó az is, amit csinálnak az ország különböző szövetkezetei, hogy a termék után írjanak jóvá munkaegységet, amit mi csináltunk 1953-ban. Akkor azt mondták, hogy ez valami részesművelés és nem is egészen szocialista valami, mert a lényege az, hogy munkaegységet kaptak a betakarított termék mázsája után. Persze, mindaz jó, ami előreviszi a termelést, növeli az árutermelést, és a tagoknak is az anyagi érdekeltségét növeli.

Az egyéni parasztok hogy néznek ki ott Somogy megyében? Kétségtelen, hogy várják, hogy mikor jönnek szervezők, mikor kezdődik meg újra a szövetkezeteknek a fejlesztése. Én egy dolgot látok veszélyesnek. A kettős feladat megvalósítását általában úgy tartjuk, hogy mivel igen jó termés volt, hogy ez feltétlen a szövetkezetek szervezésével együtt jár, hogy több legyen a termés. Én azt tartom, hogy nem szabad elfelejteni, hogy ezt a területet gondosan előkészített földbe az ősszel vetették be a parasztok, amiről most magasabb termés lett, és a szövetkezetek is megfelelően előkészített vetésforgó szerinti talajba vetettek. Az idén más a helyzet, most a szövetkezetek olyan földbe vetnek, amibe szabályszerűen nem szabadna vetni, rosszul előkészített, sokszor magas gazt szántanak bele. A másik, hogy az egyéni parasztok kevesebb területet vetnek be, és szintén nem használnak műtrágyát, nem készítik elő a vetőmagot, és ez kétségtelenül ki fog hatni a jövő évi termelésre. Most mit csináljunk? Várni nem várhatunk a szövetkezet fejlesztésével, mert az

egyéni parasztok nem ruháznak be, és tényleg nem növelik a termelésüket. Azt csinálhatjuk, hogy az egyénieket most egyelőre kötelezzük a vetésterületüknek a bevetésére, a szövetkezeteket pedig segítsük minél jobban a gépi munkával, hogy minél előbb tudjuk befejezni a vetést. Még a gépi munka mellett, ha ilyen lehetetlen talajba vetnek, feltétlen fenn fog állni a pertuzán (?) [sic!] hatás az őszi gabonáknál, hogy műtrágyát feltétlen szórjanak, ugyanis vannak helyek, ahol szórnak, és vannak, ahol nem csinálják ezt.

Sokat vitatott dolog, ami a tavaszi fejlesztésnél is fennállt, hogy a belépett tsz-tagoknak az állatállománya után százaléklevonás milyen mértékű legyen. A 7-es törvényerejű rendelet[59] kimondja, hogy 20–35%-ot kell levonni. Én olyan esettel nem találkoztam, hogy 35%-ot vontak volna le, ill. helyeztek volna szövetkezeti alapba. Általában 20%-ot, azonban meg kell mondani, hogy énszerintem ez a 20% szövetkezeti alapnövelés csak névleges. Látszólagos, szerintem nem valóságos, úgy néz ki, hogy annyival drágábban értékelik a lovat, a tehenet, amit bevitt a paraszt, és akkor ott voltak, ahol a part szakad, sőt még drágábban is. Sok helyen felmerült az a kérdés, hogy egyes parasztok mielőtt belépnek, eladják a jószágot, elhelyezik máshol, hogy ne a jószág után vonják le, ill. teremtsék meg a szövetkezeti alapot, hanem a bevitt földek arányában. Ez sokat vitatott kérdés volt, és egyesek azzal hárították el, hogy ezt az alapszabály így írja elő, és itt ebben nem lehet vita. Azok a parasztok, akiknek több a jószága, az[ok] ezt vetették[k] fel, a szegényparaszt pedig azt vetette fel, ill. nem is a szegényparaszt, mert annak földje nem volt, hanem az a paraszt, akinek jószága nem volt, hogy a jószág után vegyenek. De én úgy érzem, hogy bizonyos százaléklevonás jószág után ösztönzi a parasztot arra, hogy a szövetkezetbe vigye a jószágot, és ezért is nem kerülnek a legjobb egyének[60] a szövetkezetbe, vagy otthon tartja, vagy eladja az államnak. Én azt javasolnám, hogy — ahogy az NDK-ban csinálják —, a földterület után kell a szövetkezeti alaphoz hozzájárulni, gondolnánk meg ezt a kérdést, hogy nem lenne-e jobb? Földjáradékot biztosítunk a parasztnak a bevitt földje után. Igazságos lenne, hogy földjáradékot ha kap, akkor az annak arányában adna be a szövetkezeti alapba egy bizonyos összeget. Az állatállomány után pedig ne vonnánk le a szövetkezeti alapból. Mondom, hogy ez csak névleges és látszólagos összeg, amit levonnak, mert drágábban értékelik fel a jószágot, akkor szívesebben viszi be a paraszt a közösbe, mert teljes összeget kapna a bevitt állatai után. Én egyébként úgy érzem, hogy ha most a szövetkezetek fejlesztésében elindulunk, az elején nem fog könnyen menni, azonban a végén attól kell tartani, hogy hol állunk meg, mert ha annyira nekilódulunk, hogy az egész parasztságot beszervezzük a szövetkezetbe, nem fogjuk tudni ellátni őket gépi erővel és különböző olyan dolgokkal, amit a paraszt joggal igényel, és most is nehézség volt már az ellátás terén.

CZINEGE LAJOS[61] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Az előterjesztésben foglaltakkal, úgy az értékeléssel, mint a feladatok kitűzésével egyetértek. És Kádár elvtárs felszólalását véve alapul, én is a megszilárdítással szeretnék foglalkozni, ill. azzal a kérdéssel, hogy milyen tapasztalatokat hozott az ez évi megszilárdítás politikai és gazdasági vonatkozásban, még akkor is, ha nem mondhatjuk, hogy minden vonatkozásban tudunk összefoglalót mondani, és nem is teljesíthetők ezek a tapasztalatok [sic!].

Az egyik, ami itt is felmerült, és azt hiszem országosan is, azt a bizonyos kettős feladatot meg tudjuk-e valósítani. Annál is inkább felmerül ez, mert a mi megyénkben is, és ahogyan az értékelésnél is halljuk, bizonyos területen jelentkeznek prob-

lémák, így pl. a kocaállományban kimutatható: nálunk, nem nagy százalékban, egy-két százalékban visszaesett. Fehér elvtárs a bevezetőjében elmondotta, hogy 95%-ra teljesítettük az ez évi sertésszerződési kötéseket. Mégis, hogyan áll a valóságban, akkor ragadjuk meg a sertéshúst Szolnok megyében [sic!]. 1954-re visszamenőleg kidolgoztam, hogy egy évben sertéshúsban és kukoricában, hogy könnyebben tudjak számolni, a kukoricát átszámoltam sertéshúsnak, hogyan álltunk akkor a begyűjtéssel, és hogyan állunk most a felvásárlás idején, és ez évben 1954-hez viszonyítva hogyan nézünk [ki]. 54-ben a megyében kukoricában és sertéshúsban beszolgáltatás volt 125 770 q sertéshúsnak megfelelő sertéshús és kukorica. 56-ban volt 163 000 q, 58-ban 226 000 q és 59-ben az a bizonyos 95%-ra teljesített szerződéskötés a következőképpen néz ki. Kaptunk ez évi keretet 126 000 sertés[t], és a márciusi határozat után az Élelmezésügyi Minisztérium megemelte — velünk egyetértésben —, később sajnos nem kérdeztek meg bennünket, hanem újra meg lett emelve, mintegy 177 000 db lett nekünk darabszámra a sertéstervünk, így lett 95%-ra teljesítve. Véleményem szerint miközben a megye 95%-ot elért, és az egyik oldalon jelentkezik a jó termés, azonban eddig még a sertéshizlalásba nem sokat tudtunk bevetni [sic!]. Véleményem szerint, ha egy 38%-kal megemelt tervet 95%-ra teljesítenek, végső soron azt bizonyítják, hogy egy adott megyében, ahol az ugrás száz százalékos volt, és a kettős feladat megoldása megvalósult lényegében, és elővennénk az 59-es tervet, az 250 000 mázsát tett ki, átszámítva a kukoricát is sertéshúsnak, ez megint az idényhez viszonyítva tizen néhány százalék növelés, összesen 59-ben és 60-ban a sertéshús-növekedés Szolnok megyében 58-hoz viszonyítva 50%-ot fog kitenni [sic!].

Meg kell mondani persze, hogy egy kicsit mi is sziszegtünk, amikor az emelések voltak, különösen amikor a kocaállomány-csökkenésről értesítést kaptunk. Most azonban úgy néz ki, hogy ha kellő — okos, átgondolt — intézkedéseket teszünk helyben, és ehhez kapunk segítséget is, az idei terveket is teljesítjük, nagyon kicsi lemaradással, feltétlen teljesíteni tudjuk, ami mondom, 38% növekedést jelent a tavalyihoz képest, és a jövő évire is megfelelően fel tudunk készülni.

A szarvasmarhánál lényegében a keret nem ilyen mértékű, de bizonyos emelésénél lényegében ugyanez a helyzet, hogy a tervet szerződéskötésben és az ütemezett szállításoknak megfelelően máris teljesítettük. A baromfinál lényegében ugrásszerű fejlődést értünk el, noha a jelenlegi árutermelési minőségünk nem való dicsekvésre, de mégis azt jelenti, hogy az elmúlt évben a közösben termelt néhány tízezer baromfival szemben mintegy 600 000 db baromfi lesz a szövetkezetekben felnevelve ez évben, külön az állami gazdaság. Fel is tudunk készülni úgy, hogy jövőre három és fél, négymillió darabot, és mi azt ajánltuk az Élelmezésügyi Minisztériumnak, amikor ott tárgyaltunk velük, hogy mi azt vállalnánk, hogy az összhús-mennyiséget mi magasabban tudjuk ellátni az ötéves terv során, de azon belül az arányokat a viszonyokhoz méretezzék, és ne emelkedjen a szarvasmarha hús mennyisége, hát figyelembe kell venni, hogy Szolnok megyében a szarvasmarhát most kezdjük el. És nekünk óriási szükségünk van a szerves anyagra, emellett emeljük a baromfit, a baromfihús igény az elkövetkező években gyorsan fog növekedni. Általában most is az a tapasztalat, hogy az összhús fogyasztáson belül a könnyebb hús, a fehér hús iránti igény nagyobb.

Kétségkívül van bizonyos lemaradás, én azonban azt gondolom, hogy ha lemaradásról beszélünk, akkor itt valamit meg kell mondani. A lemaradás e pillanatban nálunk az igényekhez mérten megnövekedett. Az, hogy az igény növekszik, az

természetes és normális folyamat, mert hát milyen szocializmus az, amelyik nem növeli évről évre a dolgozók ellátását? Azonban mégis azt vetném fel, elvtársak, hogy úgy néz ki, hogy nagy erőfeszítéssel tudjuk talán teljesíteni a megemelt terveket. Azonban nem tudom, én persze országosan nem tudom egyik vagy másik megye helyzetét. Bennünk is felmerült, hogy nem lehetne-e bizonyos más terhelosztás ez évben, hogy ezt az átmeneti első esztendőt valahogy könnyebben tudnánk átvészelni. Nálunk most mindenki ezzel, a tervnek a teljesítésével foglalkozik. Nem tudom, máshol hogy van, de úgy látom, más is hasonló módon szólalt fel, hogy ez az átmeneti esztendő az, amelyik a legfeszítettebb és úgy tudom, hogy a terhelosztás elég átlagosan történik.

A másik kérdés, ami felmerült, és nálunk elég széles körben vitatkoznak rajta, felmerült az, hogy a takarmányt, ill. a húst, azt mi hogyan vásároljuk fel, zsákban, vagy ahogy a paraszt mondja bőrben, gabonát, kukoricát vásárolunk-e, vagy pedig szarvasmarhát, meg sertést, meg stb. Kádár elvtárs mondotta felszólalásában, hogy általában jó az államnak a gabonatartaléka, amazt könnyebb visszaadni. Én azt mondom, hogy ezzel kapcsolatban tisztázni kellene azt, hogy az államnak az érdeke, de ugyanakkor a tsz érdeke is összeegyeztethető-e, egyiknek is, másiknak is mi az érdeke. Szerintem összeegyeztethető, és ezentúl tisztázni kellene egy-két ilyen dolgot, pl. a tartalékolás, meg spekuláció. Legutóbb volt egy ilyen vita, ill. értekezlet idefenn,[62] Fock elvtárs felszólalása után én magam is nagyon sokat gondolkodtam, és ha mindent nem is tudtunk ott megfejteni, de bizonyos vélemény kialakult. És ez a következő: én azt gondolnám, hogy amikor minél inkább előremegyünk és a szövetkezetek politikai, erkölcsi, gazdasági szempontból is olyan egységet kívánnak, amelyek képesek biztosítani a folyamatos húsellátást és egyéb áruellátást is, akkor lehetőleg még a kukoricát, árpát ne árpaként és kukoricaként vásároljuk fel, ill. a húst, hanem húsként, a szövetkezetek hizlalják meg a sertést, tejet termeljenek, baromfihúst adjanak, tojást adjanak, és azt vásároljuk fel.

Ezzel kapcsolatban felmerült ez a tartalékolás kérdése. Azt hiszem, ez kicsit velejárója, és egy-két évig még, amikor átszervezzük is, így lesz, éppen azért, mert a tudatában nem következik be azonnali gyors fordulat az új tsz-tagnak. Most hogy van az új tsz-tag? Azt mondja, hogy elhiszem én magának, hogy jobb lesz a tsz, de nem próbáltam én még ki ezt a tsz-t, ami biztos, az biztos, és beteszem a kamrába. Ha most jövőre nem követünk el hibát, jobban gazdálkodunk, akkor már az első év őt meggyőzi, hogy mi a fenének kell tartalékolni. Biztos, hogy jövőre csökkenni fog a tartalékolás, én merem azt mondani, hogy jövőre, az ez évi tsz-tagoknál nem lesz olyan, aki a szükségletnél többet fog a kamrába betenni, és esetleg hosszabb ideig ott tartja. A spekuláció az előbbi szempontból merül fel, hogy spekulációnak lehete azt nevezni, ha egy termelőszövetkezet arra törekszik, hogy ne kukoricát adjon el, hanem helyette sertést. Mi azt mondjuk, hogy ez nem spekuláció. Nem spekuláció akkor, ha a szövetkezet plusz munkát akar befektetni valamibe, hogy azáltal magasabbra emelkedjen. Csak normális dolog, és általában ez így van.

Van még egy dolog, amivel mi sokat vívódtunk, és ez a kenyérgabona kérdése. És itt szerintünk van egy egészségtelen jelenség. Én megmondtam a múltkor is, nagyon sok pénzt adott már az állam, mégis az a véleményem, hogy nem járul hozzá erejéhez mérten az ország kenyérgabona ellátásához. Kenyérgabonát már nem kell a tsz-nél tárolni, legfeljebb akkor, ha nincsenek közös magtáraink, hogy valameddig őrizze a kenyérgabonát. A kenyérgabonánk az ország ellátására, a város ellátására van, annak az állam raktárában van a helye, mert minekünk

tudnunk kell most, hogy mennyi gabona áll rendelkezésünkre, és nem kapkodhatunk januárban vagy márciusban, hogy nincs a kenyér biztosítva.

Szerintünk ez a kérdés, hogy vásároljuk fel a tsz-ektől a húst, húsban-e vagy kukoricában, ez bizalom kérdése, és bízunk-e mi abban, hogy visszaadják azt, ami őrájuk hárul a népgazdaság egészéből.

Következő kérdésem, elvtársak, a gazdálkodás színvonalával kapcsolatban, itt az anyagban gépről, műtrágyáról, férőhelyről szó van. Amit az elvtársak mondottak, én azzal teljesen egyetértek, hogy a szakember az nem hátra, hanem előbbre teremti a létet olyan mértékben, mint amilyen mértékben nekünk szükséglet jelentkezik. Azonban meg kell mondani, hogy mi most kb., és azt hiszem, ha most Lombos[63] elvtársék felszólalnak, kb. ugyanazt mondhatnák el, és más elvtársakkal is beszélgettem. Most viszonylag nagyon komolyan jelentkezik a szűk keresztmetszet. Az az igazság, hogy ha ember ránéz egy kimutatásra, ahol ki vannak mutatva a tsz-ek gazdaságeredményei, meg tudja mondani, hogy hol van szakember, aki jó szakember. A 2–3 év gazdasági eredményt kimutató táblázat alapján rá tudunk mutatni néhány százalék hibaponttal, hogy itt jó szakember van, itt pedig nincs. Nagy eltérés van azonos feltételekkel gazdálkodó szövetkezetek között, ahol az egyik helyen tapasztalt és képzett szakember van, a másikkal szemben, ahol jóindulatú, de kevésbé tapasztalt, vagy éppen nincsen.

Miért vetem én fel? Én egyetértek azzal, amit Kádár elvtárs mond, csakhogy, elvtársak, mi felmértük a jelenlegi szükségletet, ami van, és ami kell. Mi felmértük, hogy 2000 holdra számítva egy egyetemi végzettségű szakembert kellene nekünk beállítani, mintegy 350–380, kb. megvan a 40–45%. Technikumi végzettségű vagy ahhoz hasonló iskoláztatással brigádvezetőknek, gépészeknek, állattenyésztőknek kellene mintegy másfélezer, és van kb. 300. A valóságban persze jobb a helyzet, mint így statisztikai kimutatásban. Van egy csomó olyan brigádvezető, aki jó gyakorlati szakember most, de megemeljük a gazdálkodási célkitűzéseket 3 év múlva néhány 10%[-kal], azt már teljesíteni nem tudja, ha őt nem iskoláztatjuk, mert a föld az nem lesz több. Van egy csomó most belépett parasztember, aki elvégzett gazdasági szakiskolát, gyakorlott ember, ezeknek valami speciál iskolára való elküldése, amely rövid idő, mondjuk 10 hónap, egy év vagy egy félév, vagy levelező, rövid néhány év alatt ki lehetne egy bizonyos, jelentős számút képezni.

Sokat gondolkoztam, hogy felvessem-e, mégis felvetem ezeknek az új, őszi kezdésű tsz-eknek a kérdését. Én egyetértek az anyagban a célkitűzéssel, hogy ne csináljunk ilyet, annál is inkább, mert senki sem mondta ezt a tavasszal sem, mi sem mondtuk, és tiltakozom is ellene, hogy mi feltaláltuk a spanyolviaszt. Kialakult helyzet volt, és úgy értékeltük, hogy jó, ha megcsináljuk. Jobb ha megcsináljuk most, jobb feltétellel indulunk most, ősszel neki.

Azt hiszem, elvtársak, hogy legalábbis nálunk az az értékelés, hogy ezeket újjá kellett, illetve kétszer kellett szervezni, azt nem tudom elfogadni, mert nem így van. Ehelyett meg kell mondani, hogy mennyiségben szinte le nem mérhető, óriási munkát kellett belefektetni. Ez igaz, de ugyanakkor hadd tegyem hozzá elvtársak, hogy ezek az úgynevezett őszi kezdésű szövetkezetek hogy néznek most ki. Azok az összes szövetkezetek, akik [sic!] elvégezték eddig az őszi vetést a megyében, kb. 50, aminek fele őszi kezdésű szövetkezet. Elvetette az árpát, kukoricát és így tovább. Pedig az össz-szövetkezetnek nincs fele az őszi kezdésű szövetkezet. Ugyanakkor ezek az őszi kezdésű szövetkezetek saját erőből mintegy 360 épületet építettek. Én is azt mondom, hogy ne csináljuk ezt még egyszer. De nem is lesz rá

szükség, ha most fogunk hozzá. De mikor kellett ezt elkezdeni? Akkor, amikor már lényegében a tavaszi árpa alá már kellett a talajt előkészíteni, és akkor nekifogni. Mintegy 226–230 000 új tsz-területünk van, tehát valóságban mintegy 600 000 holdat kellett helyére rakni, rendezni, nem tudtuk volna megoldani. Egyetértek, hogy ne legyen, azonban az értékelésnél úgy kellene megmondanom, hogy olyan plusz energiát kíván, amely, ha azonnal kezdjük a gazdálkodást, akkor ez lecsökken időben és mennyiségben.

Az árutermelésnél is van egy ilyen probléma, hogy háztáji, meg közös. Én egyetértek azzal, hogy a háztáji árura is szükségünk van, de meg kell mondanom, hogy valahogy most olyan érzésem van, hogy nagyon sokat beszélünk, és megmondom, hogy nagyon fontos helyen beszélünk róla, hogy a háztájit erősítsük. Véleményem szerint, ha ezt továbbvisszük, akkor harcolunk egy tendenciáért, ami nincs. Mert egyelőre nem az a veszély, hogy a háztájit elsorvasztják, hanem az a veszély, hogy a háztáji erős, és nem fejlődik eléggé a közösben az árutermelés. Szerintem azért kell harcolni, hogy a közösben az árutermelés emelkedjen úgy, hogy közben ne üssük agyon a törvényen belüli lehetőség alapján dolgozó háztájit, mert arra is szükség van. De ha túl sokat beszélünk arról, hogy a háztáji árutermelést erősítsük, azt hiszik, hogy fontossági sorrendben az van elől, és a közösből, sertés és baromból, az másodlagos [sic!]. Többek között véleményem szerint azért is, mert a gazdaságos árutermelés a közepesnél vagy annál gyengébben gazdálkodó szövetkezetünk is egy s más abraktakarmányból jobb százalékarányban termel, meg állítja elő a húst, mint mondjuk a kisüzemi gazdaság. Emellett azt mondom, hogy a háztájiból hosszú ideig még nekünk kapni kell, és nem szabad adni. Nem szabad agyonütni, de én azt mondom, egyelőre a tendencia — legalábbis nálunk — úgy érzem, hogy a közöst kell erősítenünk erősen.

Befejezésül, elvtársak. A gépesítéssel kapcsolatban teljesen egyetértek. Ezen is gondolkoztam, bár nem egészen idevág, de mégis elmondom a javaslatunkat, annál is inkább, mert valahogy majd ebben állást kell foglalni. Én már felvetettem tavaly decemberben is, hogy két körzetünkben, Karcag és Túrkeve gépállomás körzetében olyan helyzet van, hogy a szövetkezetek lényegében kialakultak, hosszú perspektívában, szervezeti keretük, formájuk, vezetésük is. Itt a legkisebb szövetkezet 4000 hold, a legnagyobb 12 000. Karcagon 54 000 holdon öt szövetkezet működik, 10 éves szövetkezetek, átlag 1600–1800 holdra jut egy agronómus, képzett vezető stb. Mind a két pártértekezleten nagyon erős nyomás volt — nem is ismerték még a gépállomási munkadíjjal kapcsolatos anyagot —, hogy a gépállomás gépét kapják meg a szövetkezetek. Mi konkrétan azt javasolnánk, hogy ebben a két gépállomásban kísérletképpen kidolgozni az átadásnak mindenféle formáját. Adjuk át a gépeket, Karcagon egyébként két szövetkezetünknek nagyobb része gépesítve van, és azt hiszem, az itt szerzett tapasztalatok hozzá fognak járulni komolyan ahhoz, hogy amikor a tömeges átadás-hoz elérkezünk, kellő tapasztalatokkal rendelkezünk.

BIRKÁS IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a határozati javaslattal teljes egészében egyetértek. Néhány észrevételt ennek ellenére és javaslatot szeretnék tenni. A javaslatnak a mozgalmi részével foglalkozó, hogy úgy mondjam elveihez feltétlen jó lenne a Központi Bizottság részéről belevenni a javaslatba, hogy nagyobb gondot fordítsunk a mozgalmi előkészítés során az üzemszervezési feladatok megoldására. Általában még azokban a megyében is, az ez évi tapasztalatok szerint, ahol a szervezőmunkát, a mozgalmi szervezőmunkát nagyon alapo-

san szervezték meg, mint Győr megyében, ott sem fordítottak elég gondot arra, hogy a létrejövő termelőszövetkezetek üzemgazdálkodását megfelelő szakemberekkel el tudják-e látni. Bizony oda is utólag kellett a már létrehozott termelőszövetkezeti gazdaságok üzemszervezési, szilárdítási feladatainak megoldására szakembereket előkeresni. Ez a feladat most már világos előttünk, hogy a mozgalmat nyomon követő feladata a tsz-gazdaságok szervezésének, s ezért feltétlenül helyes volna annál a részénél a javaslatnak a szövegbe bevenni, ahol arról van szó, hogy a fejlesztő bizottságokat aktivizálni kell, a fejlesztő bizottságokat az illető község területére aktivizálható mezőgazdasági szakemberekkel ki kell bővíteni. Már az agitációs munka során üzemszervezési érvekkel a határozat ismeretében igen komoly érveket tudnak adni, a nagyüzemi területek kialakításával, a termelési tervezés munkájához is. Ez azért is szükséges, mert ebben a formában lényegében a politikai agitációs munkát végző elvtársak jelentős részét, akik politikai agitációs érvekkel fel vannak készülve, ilyen vonatkozású érvekkel is ellátták. Egyrészt szakmai vonatkozásban adunk nekik az agitációs munkához komoly érveket. Ugyancsak az üzemszervezési problémánál, mint a szilárdítás feladatának egyik kérdését, a gyenge termelőszövetkezetek a problémáját tartom figyelembe ajánlani [sic!]. Arra gondolok, hogy csaknem minden megyében — de van megye, ahol igen gyenge a termelőszövetkezetek belső rendjének kialakítása, a termelés szervezettsége —, üzemszervezési feladatok várnak megoldásra, és ezeknek a szövetkezeteknek alapos segítséget kell nyújtani ahhoz, hogy az ez évi gyenge termelési eredmények tapasztalatait abban az értelemben is hasznosítsuk, hogy a jövőre jobban tudjanak termelni. Üzemszervezésileg a belső rend megszilárdítása szempontjából nyújtsunk segítséget most a mozgalom beindításának idején.

A nagyüzemi építkezésekkel kapcsolatban: ebben a vonatkozásban meg kell mondani, hogy az építkezéseknél dominálóan az állami eszközökből történő építkezések alakultak ebben az évben túlsúlyban, és a saját erő mozgósításával létrehozott nagyüzemi épületeknek az a módja, ahogy tudták azokban a termelőszövetkezetekben, ahol házilagos építkezéssel, egyszerűbb eszközökkel alakítottak új épületeket, kicsit le van becsülve [sic!]. Valahogy úgy néz ki, mintha igényeink olyan nagyra nőttek volna ebben a vonatkozásban, hogy csak az állami anyagfedezettel, állami kivitelezési kapacitással kellene nekünk a mezőgazdasági nagyüzemi épületek megteremtésére törekedni. Ez azért hiba, mert gyakran pártszervezeteink vezetői, nemegyszer megyei vezetők és tanácsvezetők részéről ebben a vonatkozásban nem jó véleményt hallunk. Feltétlen nagy gondot kellene fordítani a mezőgazdasági területünk jól felhasználható, olyan építőanyagok felhasználására, amelyekkel rendelkezünk. Én erre nem akarok kitérni, de van ilyen anyagunk bőven. Azok, akiket ez érdekel, ismerik is ezeket az anyagokat. Azonban mivel a betonfödémes, 100 férőhelyes, magtárpadlásos istállónak a felépítésével nyilvánvalóan impozáns képet tudunk az újonnan alakult termelőszövetkezeti gazdaság egy bizonyos részén kialakítani, és úgy véljük, hogy azok állóképesebbek, mint az ideiglenes építkezések, házilagos építkezéssel létrehozott épületek, ebben az irányban növeljük az igényeket, és nem teszünk megfelelő erőfeszítéseket abban az értelemben, ahogy itt feltétlenül szükséges. Ez annál is inkább, hogy úgy mondjam kényszerítő szükségként, parancsolóan követeli meg ezt a megoldást, mert az állatállomány elhelyezésének problémája miatt egyszerűen azon meditálunk, hogy növénytermő szövetkezetek legyenek, háztájban maradjon-e az állatállomány, a növénytermelést közösen végezzék, az állatállomány pedig egyéni

gazdálkodásban legyen. Feltétlenül megvan a lehetősége annak, hogy egyszerű eszközökkel a termelőszövetkezetekben létre tudjuk hozni azokat a nagyüzemi férőhelyeket, amelyekben ideiglenesen 8–10–15 éves időtartamra el tudjuk helyezni a termelőszövetkezeti tagok közös állatállományát. Azonban ebben a vonatkozásban nem teszünk elég erőfeszítést, és ha úgy keressük a kivezető utat, hogy jó, hát az egyéni gazdaságban megvan a férőhelye az állatállománynak, és ott jobb is, mintha mi ideiglenes szalmatetős, meg nádtetős, szabadtartásos istállóval próbálkozunk a közös állomány összehozására, akkor egy kicsit megkerüljük az egyébként üzemgazdaságilag, nemzetgazdaságilag, nemzetjövedelmezési szempontból a mezőgazdasági termelésnek ezt a rendkívül fontos problémáját.

A dolgozó parasztok termelőszövetkezetbe lépésénél éppen az állatállománynak egyéni gazdálkodásból a közös gazdálkodásba való átvitele egyik legnehezebb feladat. S ha nincs férőhely, akkor minden további nélkül mi magunk is ennek a kisebb ellenállásnak az irányába megyünk, pedig ha idejében a termelőszövetkezeti szervezés mozgalmi, agitációs munkája során erre vonatkozólag a lehetőségeket is megbeszéljük azokkal a dolgozó parasztokkal, akik ma még egyéni gazdákként az állatok tulajdonosai, velük együtt tudjuk kialakítani azokat a lehetőségeket, amelyek az állati férőhelyek szempontjából rendelkezésünkre állnak.

Amiről még szeretnék szólni, az most, amikor a javaslat értelmében néhány hét múlva az egész országban meginduló termelőszövetkezeti mozgalom előtt állunk, feltétlenül szükséges, hogy szóvá tegyem. Ez pedig a párt határozatainak a maradéktalanul való betartása. Azt hiszem, nem lenne jó olyan tapasztalatokat szerezni, most majd országos viszonylatban beinduló mozgalomban, mint amit ez év tavaszán azokon a területeken volt, ahol ebben a vonatkozásban igen jelentős nehézségeket okoztunk [sic!]. Én nemcsak a márciusi határozat be nem tartására gondolok, hanem egyéb helyi elgondolások, a központi intézkedésektől eltérő gyakorlat olyan problémáira, amelyről szól a határozati javaslat bevezető megállapítása és az értékelő rész, amelyet egyrészt azért követtünk el, mert egy kicsit, hogy úgy mondjam, elnézőek voltunk azokkal a hibákkal szemben, és ha a központi vezetés részéről, vagy megyei, járási vezetés részéről nem vagyunk elnézők a hibákkal szemben, később sokkal kevesebb bajt kell nekünk orvosolni, mint ahogy ebben az évben nem egy megye tapasztalata mutat[ja], ahol idejében léptek fel a határozattól eltérő módszerek megszüntetéséért, ott hamarabb szűntek meg a bajok.

A javaslatban van egy olyan rész, hogy a szociális alap növelése érdekében az állami tartalékföldek földjáradék összegét a szociális alapba kell helyezni. Ez általában a termelőszövetkezeteknél nagyon furcsa módon jelentkezik. Rendkívül nagy a szóródása az állami tartalékföldeknek a termelőszövetkezetek között. Sok olyan termelőszövetkezet lesz az új termelőszövetkezetek között is — de már a mostaniak között is van bőven —, ahol nagyon kicsi az állami tartalékföld aránya a szövetkezeti gazdaságban, és ezt az állami tartalékföldek földjáradék összegét valami jelentős tényezőnek felfogni a szociális problémák megoldására a termelőszövetkezetekben én nem tudom feltételezni, nem lesz valami jó eszköz. Ellenben az öregek problémája, az mégiscsak egy olyan probléma, amellyel a javaslathoz, hogy úgy mondjam, hozzá kellene még azt tenni: az olyan szövetkezetek, mint amelyről Losonczi elvtárs szólt, mint az istvándi szövetkezet, ahol elöregedő emberek vannak a szövetkezetben, akik pár év múlva munkaképtelenné válnak, ott nyilvánvaló, valami módon meg kell találni a lehetőségét annak, hogy ezeknek az

elöregedő, munkaképtelenné váló termelőszövetkezeti tagoknak a megélhetését biztosítsuk, ugyanakkor amikor már ők dolgozni nem tudnak, és szövetkezetük nem is tud róluk gondoskodni, mert mind az aggok házához hasonló állapotban lévő ember lesz abban a szövetkezetben. Ilyen nem sok van, nem sok lesz, mint az istvándi szövetkezet, de az öregeknek a kérdése mégis olyan kérdés minden termelőszövetkezetben, amelyet nem nagyon tartanak szívügyüknek a termelőszövetkezeti tagok. A szervezés, fejlesztés, agitációs munkák során feltétlenül gondot kellene fordítani arra, hogy az öregekről az utódoknak, a fiúknak és lányoknak, akár szövetkezeti tagok, akár nem, de a szövetkezetbe lépett öreg parasztoknak a gyermekei, igenis kötelesek gondoskodni, ha pedig nem képesek gondoskodni valami oknál fogva, akkor ezt a problémát a továbbiakban jó lenne az eddig megállapított lehetőségek bizonyos bővítésével, esetenként lokális jelleggel megoldani.

MOLNÁR FRIGYES[64] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A megyei bizottság részéről mi is egyetértünk a határozati javaslattal, az előterjesztett anyaggal. Az a véleményünk, hogy a Központi Bizottság nagy gonddal elemezte a tavalyi tapasztalatokat, illetve a Politikai Bizottság, és a határozat érdemben előbbre viheti az ez évi fejlesztést. Egyetértünk a márciusi határozattal is, pártbizottságunk igyekezett következetesen végrehajtani, éppen ezért nem szerveztünk ősszel induló termelőszövetkezeteket. Hármat létrehoztak, a továbbiakban elejét vettük, hogy őszi indulású termelőszövetkezeteket szervezzenek, törekedtünk a szövetkezetek megszilárdítására. Ezzel kapcsolatban nem kívánom részletezni az elért eredményeket, de fontosnak tartjuk, hogy lényegesen fejlesszük állatállományunkat is, a zöldségtermelés vonatkozásában is nagyobb a szövetkezeti részarány. A decemberi határozatkor csak azt tettük szóvá, hogy csak 2%-os volt a szövetkezeti részarány, ez 20%-ra növekedett.

Ami az idei fejlesztésünket illeti, mi úgy véljük, hogy a növénytermelés vonalán világossá vált a szövetkezeti fölény, és én Czinege elvtárssal értek egyet, aki részletesen fejtegette, hogy alapvetően a kettős feladatot sikerül végrehajtani, és végrehajtottuk. A kenyérgabonánál, takarmánygabonánál lényegesen nagyobb a szövetkezeteknek az 1 kh-ra eső átlaga, de nagyobb a felvásárlási arány is, mert pl. nálunk is kenyérgabonából a tsz-ek 100 kh-ra vetítetten 200 q-t adnak át, az egyéniek pedig csak 140 q-t. De nagy a fejlődés az állatállománynál is — noha nem kielégítő —, de lényeges dolognak tartjuk, hogy amíg 3 évvel ezelőtt a háztájiban több volt az állati részarány, majd akkor 1–1 arány alakult ki, az idei évben pedig 3:1 az arány a közös javára. 100 holdra vetítetten pedig az egyéniekhez viszonyítva még elmaradnak szövetkezeteink, ebből adódóan 100 kh-ról származó felvásárlásban, áruértékesítésben is elmaradnak, ezért világos, hogy legfőbb gondunk a közös állatállomány növelése, fejlesztése. Ezzel kapcsolatosan én úgy gondolom, hogy világosan kellene beszélni a dolgozó parasztokkal. Ugyanis bizonyos perspektívátlanság abból adódik, hogy amíg a többség nem ismeri a szövetkezetek fölényét a növénytermelésben, látja, hogy az egyéni paraszt ma még többet produkál az állattenyésztésben. Hát akkor talán meg kellene neki mondani, hogy mi azt kívánjuk, hogy az állattenyésztésben is fejlesszük a gazdaságunkat, ezért ideiglenesen egyet lehet érteni azzal, hogy háztájiban, pontosabban közösen végezze a növénytermelést, és egy átmeneti időszakra — talán két év, ha időben ezt meg lehet határozni — az állatállomány maradjon meg otthon. De közben nyomban törekednünk kell arra, hogy erősen szervezzük a közös állományt. Mást nem is tehetünk, mi történik most? A gabonatermelés sem fog a közösbe kerülni még az ősszel, a kapásokat már közösen

fogjuk termelni. Az állatállományt az idei tapasztalatok szerint nem lehet egyszerűen bevonni, azt hiszem, itt is bátrabban szót kell érteni a parasztokkal.

Ami a fejlesztést illeti: a dolgozó parasztságnak, az egyes rétegeknek persze különböző a véleménye a szövetkezeti mozgalomról. A mi tapasztalatunk szerint alapvetően azt mondhatjuk el, hogy ha látják a párt és a kormány határozott álláspontját, akkor a dolgozó parasztság megindul a szövetkezetek felé, mert alapvetően azért eldöntötték a parasztemberek, hogy itt most már nem lesz hosszú az út az egyéni gazdaságokban. Hát milyen viták vannak? Vitázunk velük abban, hogy mikor! Ők azt szeretnék, hogy minél később, vitázunk abban, hogy ki legyen az első, és vannak olyan problémák, hogy nem látnak még perspektívát az állattenyésztés vonatkozásában, meg nálunk a szőlőművelés területén. Én azt hiszem, itt is a nyílt beszéd sokat segít, és megteremtődik az a bizalom, hogy jelentős lesz az ez évi fejlődés, jók lesznek a politikai körülmények, és amint tapasztaljuk, nagyon akarja az apparátus is.

A pártapparátus mindenekelőtt, de úgy látjuk, hogy a tanácsi, tömegszervezeti apparátussal is szót értünk. Itt azonban van egy furcsa dolog. Az anyag úgy teszi szóvá, hogy első eset a Magyar Szocialista Munkáspárt élete során, hogy egy határozatot nem hajtottunk végre. Mi azt tapasztaljuk, hogy olyan jelenségek vannak a járási bizottságok, a falusi pártszervek részéről, hogy a megyebizottság képviselői a Központi Bizottság politikáját, afféle illemből, de azt tapasztaljuk, hogy úgy gondolkodnak, hogy mi nem fogunk megharagudni, ha egy kicsit ők vagánykodnak és eltérnek [sic!]. Hát ha ez sikerül, akkor megdicsérjük őket, ha nem sikerül, akkor legfeljebb megszidjuk. Ezen a helyzeten feltétlenül változtatni kell, mert nagyon megerősödik ez a munkastílus. Az a helyzet, hogy a mai napon ma tárgyalja a Központi Bizottság a fejlesztési határozatot, a kiskőrösi járási bizottság összehívta 3 napra a járás aktivistáit, hogy megtárgyalja a járás szövetkezeti fejlesztését. És ezt eltitkolják előlünk, suba alatt csinálják. Persze mi azért erről tudunk, leállítottuk, és azt mondtuk nekik, hogy egy napon tanácskozzanak, az őszi vetésekről tanácskozzanak, és ha ezt megvalósították, majd összehívjuk őket a KB-ülés után, a megyei pártértekezlet után, és akkor tárgyaljuk meg a továbbfejlesztést. De ebben határozottan állást kell foglalni.

Elvtársak! Én nem akarok szemrehányást tenni, élcelődni. De azért ezekkel az őszi fejlesztésű szövetkezetekkel úgy áll a dolog, hogy a legtöbb megye képes lett volna, hogy ereszt egyet a gyeplőn, és hozza létre az ősszel kedvező szövetkezeteket. Mert ennek van bizonyos előnye. Igaz, hogy sok munkába kerül, de azért mégis az történik — hát hiába, elvtársak, nekem ez a véleményem, és nem tudnak az ellenkezőjéről meggyőzni —, bizonyos értelemben rengeteg munkába kerül, de mégis ahol fejlődés van, ott kapják a gazdasági támogatást. Körülbelül megéri, mert az átszervezésen túl kell esni, addig korszerű gazdálkodást folytatni nem lehet.

A megyei bizottság is elkészített bizonyos tervet, bizonyos elgondolásaink vannak. Végső soron számszerűségében is, mert ha az ember vizsgálja a községeket, ebből összeadódik egy bizonyos számszerűség is. Körülbelül 150 000–200 000 holdra gondolunk, ez megduplázása a jelenlegi területnek, ebben 20 000 kh szőlő is van.

Fehér elvtárs tájékoztatott bennünket arról, hogy országosan mi áll a megyék rendelkezésére, illetve országosan általában mi áll rendelkezésre. Kádár elvtárs beszélt erről a témáról, mi sem kívánjuk semmiképp, hogy előre építsünk istállókat, sőt az állattenyésztésnél a legmesszebbmenőkig arra törekszünk, hogy házila-

gosan oldjuk meg. Nem az a szégyen, hogy akár szalmatetős is lesz az a sertéskutrica — mert van ilyen kutatóintézetben is, és nagyon jól tenyésztenek ott —, hanem az a szégyen, ha nincs közös állatállomány. De mi súlypontosan fejlesztettük a bajai és a bácsalmási járást. Sajnos elég nagy gondunk van, mert gépekben, szállító eszközökben semmit sem tudtunk adni a felfutott járásnak, s ebből többek közt olyan probléma adódik, hogy most a kendert nem tudták időben beszállítani, megfeketedett, ezért leértékelték. Szóval, ilyen értelemben a minimális támogatást meg kell adni, és nagyon szeretném, ha mégis a megye ilyen értelemben bizonyos tájékoztatást kapna. Annyit, hogy körülbelül a területre megkapjuk-e a szükséges gépeket, és hát amennyire lehet, egyéb beruházási segítséget. De a gépeket tartjuk fontosnak, mindenekelőtt a traktorokat. Mi úgy látjuk, hogy nekünk ehhez kellene 300 db traktor.

A következő kérdés: úgy vélem, hogy a Központi Bizottságnak határozottan állást kell foglalni a szőlő-, gyümölcs-, zöldségtermelő területek átszervezésével kapcsolatban. Én egyetértek Dögei elvtárs javaslatával, véleményével, hogy egyszerűen népgazdaságilag indokolt, hogy ebben meglegyen a Központi Bizottság állásfoglalása. Hiába, tudomásul kell vennünk, hogy bizonyos területeken ez fő kultúra, népgazdaságilag ez sokat jelent, szembe kell néznünk, ha nem korszerűsítünk, akkor elmaradunk más országokkal szemben is, mert több éves kultúráról van szó, 4–5–6 év beletelik, míg az új telepítmények termőre fordulnak. Mi kb. a szőlőterület egyharmadánál szeretnénk fejleszteni. Vannak bizonyos elgondolásaink, egyszerűen hozzá kell fogni, mert [ha] a termelésünk a szőlő-gyümölcsben így fog maradni, nem leszünk versenyképesek. Bizonyos előnyökkel jár ez a termelőszövetkezeteknek, meg kell azért is tennünk, mert bizonyos perspektívát kaptunk azért a szőlőre, gyümölcsre vonatkoztatva most a Gazdasági Bizottságtól,[65] és meg kell tenni a korszerűsítést, a rekonstrukciót, át kell térni a csemegeszőlőre, azokat a gyümölcsféléket kell termelni, amelyek iránt külföldön is igény van. Ez nagyon komoly gond részünkről, és egyben kérjük a Központi Bizottság támogatását, ha másképpen nem, akkor konzultációs jelleggel, hogy megerősödjenek és elrendeződjenek bizonyos dolgok [sic!]

A káderkérdéssel kapcsolatosan. Egyetértek én Kádár elvtárssal abban, hogy az embereket a munkán keresztül lehet kommunistává formálni. De úgy tapasztalom, hogy nem is harckészséggel, a törekvéssel, a lelkesedéssel van baj, hanem a meglévő szövetkezeteinkbe is még sok jól képzett elnököt, brigádvezetőt, agronómust kell adni, mert ez az év is nagyon mutatta, hogy ahol a tavaszon megfelelő elnököt adtunk, vagy agronómust, ott nagyon gyorsan megváltozott a szövetkezeti élet és a körülmény is. Nekem az a véleményem, hogy a meglévő elvtársainkat el kell küldeni kisebb tanfolyamokra, vagy szervezzük meg úgy, hogy esetenként konzultációs jelleggel, megfelelő irodalom alapján növeljük körükben a közgazdasági szemléletet, hogy azért a termelés alapkérdései, mégis az, hogy egységi területről minél többet termelni, és minél többet átadni a legolcsóbban [sic!]. Nálunk a termelés a jó szövetkezetekben jól alakul, de sokszor úgy, hogy nem számolnak azzal, hogy mennyi gépi munkát fektetnek rá, mennyi műtrágyát adjanak. Tudják, hogy mindez szükséges, és akkor magasabb lesz a termelés, de hogy mi mibe kerül, ezt még a legjobb szövetkezeteink közül is nagyon kevesen mérik. És a pártmunkásokkal kapcsolatban is nekem az a véleményem, hogy a legszükségesebb közgazdasági, üzemszervezési dolgokat el kell sajátítaniok. Ezzel rendkívüli módon

meggyorsulhat a szövetkezeti élet, a szövetkezeti vezetés vagy a szövetkezeteknek a jövedelmezősége.

Végül, azt a javaslatot tenném, hogy a káder utánpótlásban jó lehetőséget kínál számos szövetkezetünk, ahol jól felkészült brigádvezetők vannak. Úgy látjuk, hogy ezek közül nagyon sok alkalmas arra, hogy az új szövetkezetekbe átmenjenek elnöknek. De a jelenlegi rendelkezések nem adnak módot ezek állami dotálására, márpedig itt jó szövetkezetekről van szó, amelyek nagyon jó körülmények között élnek, és van néhány nagyon gyenge szövetkezetünk, ahol bizony közel sem tudja megkapni azt az anyagi jövedelmet, amit jelenleg élvez. Erre is ki kellene terjeszteni az állami támogatás rendszerét. Ezeket tartottam szükségesnek megjegyezni.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Helyzetem a válaszadásban megkönnyíti az, hogy a fejlesztéssel kapcsolatban felmerült legtöbb kérdésre Kádár elvtárs a felszólalásában választ adott. A továbblépéssel kapcsolatban még ezenkívül felmerült néhány kérdés, erre szeretnék válaszolni, úgyszintén a megszilárdítással és a gazdasági helyzettel kapcsolatos több kérdésre.

A fejlesztéssel összefüggő kérdés volt többek között Putnoki elvtárs által felvetett probléma, mi legyen a szőlővidékkel, a tsz-átszervezéssel a továbbiakban. Ez röviden van csak érintve az előterjesztett anyagban. Álláspontunk az, hogy a szőlős vidéken az átszervezés feladata második vonalbeli kérdés csak. És nem erre kell összpontosítani a fő figyelmet sem a badacsonyi vidéken, sem másutt. Hasonlóképpen lehet válaszolni a kétlakiak megnyerésére, a tsz-be való beléptetésére. Az sem a fő vonalba tartozó feladat. A fő feladat a földdel rendelkező parasztok megnyerése, és csak a második vonalba tartozik a kétlakiak, s főleg a családtagjaiknak a tsz-be való beléptetése.

Több hozzászólásban felmerült az alacsonyabb típusú szövetkezetek kérdése: van-e szükség a továbbiakban ilyenek alakítására? Azt hiszem, hogy az a helyes válasz, amit Nyers és Putnoki elvtársak fejeztek ki, hogy a szőlő- és gyümölcsvidéken pl. a szakcsoportok szervezésének továbbra is van értelme és szüksége.

A vitában többen szóltak az őszi kezdésű termelőszövetkezetekről. Én is szeretnék pár szót szólni erről. Jelenleg 529 ilyen tsz-ünk van. Még nyár elején úgy tudtuk, hogy 402 van. A valóságban azonban jóval több. Tehát a nyár eleji megyei jelentések nem voltak pontosak. Ezek közül 33-ban igen komoly problémák vannak ma is. Zömében megjavult a munka, kialakult kisebb-nagyobb mértékben a közös tevékenység, a takarmánybehozatal, úgyszintén a vetőmagbehozatal is. A szántás-vetés is megindult már mindegyikben. De a 33-ban nagyon komoly bajok vannak, és a tagoknak csak egy nagyon kis része vesz részt az őszi munkában. Nem kielégítő sok helyen a közös munkaszervezet kialakítása sem. Pl. Békés megyében 52 őszi tsz-ből 25-ben még ma sincs termelő brigád. Csongrád megyéből 33-ból 21-ben szintén nincs termelő brigád. Azt akarom kihozni az egészből, hogy változatlanul nagy gondot kell fordítani ezekben a tsz-ekben a politikai munkára, létrehívni a termelő brigádokat. S igen nagy gondot kell fordítani a továbbiakban is az őszi szántás-vetési munkákra. Mert igazában ezeket a tsz-eket csak akkor lehet megalakultnak tekinteni, ha már az őszi kenyérgabonát elvetették.

További probléma. Itt van a gyenge tsz-ek sorsa. Az idén a jobb politikai munka és elsősorban a sikeres káderátcsoportosítás eredményeként jelentősen csökkent a tavaly még gyenge tsz-ek száma. Azt is kell látni azonban, hogy számos új gyenge tsz is keletkezett. Részben a tavaszi indulásúak közül is kb. azok az ilyen tsz-ek, ahol a kukoricát nem kapálták meg a nyáron, és az őszi indulású tsz-ekből

33-ban igen gyenge a helyzet. Azt akarom ezzel kapcsolatban aláhúzni, hogy pártbizottságaink változatlanul tekintsék állandó napi politikai feladatnak a velük való foglalkozást. Azt hiszem, helyes az a tavalyi, tavalyelőtti módszerünk, hogy a gyenge tsz-ekre vonatkozóan külön egyedi megszilárdítási tervet készítettek el, a gazdasági, politikai, szervezeti megerősítésre. Ezt alkalmazni kell a továbbiakban is.

Felmerült a vitában az öregek kérdése. Mint a javaslatból is kiderül, egy kicsit most tovább tudunk és akarunk menni: azoknál az öregeknél, akik kevés földet vittek be, vagy szegényparasztok voltak, vagy nincstelenek. A 200 forintos havi járulék ezeket illeti majd, s bizonyos mértékig könnyít a helyzetükön. Azt is kell látni azonban, és nyíltan meg is mondani az agitációban, hogy az öregek ellátásának teljes gondját sem az állam, sem a tsz a mai viszonyok között nem tudja átvállalni. Kicsit tudunk javítani a tavalyi állapothoz képest, de teljes egészében nem tudjuk átvállalni.

Többen is szóvá tették, Horváth elvtárs is, és mások is, a munkaegységrendszer továbbfejlesztésére irányuló kísérleteket, természetesen olyan kísérleteket, amelyek a szocializmus elosztási elve, a munka szerinti elosztás alapján állnak. Valóban érdemes kutatni, és kell is keresni annak a módját vagy módozatait, amelynek segítségével a tsz-tagokat jobban érdekeltté lehet tenni a minőségi munkában, amely a mázsákat hozza a terméseredményekben, tehát jobban érdekeltté tenni a tsz-eket a munka végső céljában, a termelésben. Ilyen kísérletezések számos helyen vannak az országban, éppen ott, ahol a legjobb elnökök vannak. Azt tudom javasolni, ami a határozati javaslatban is van, hogy ott, ahol a személyi, politikai feltételek megvannak, tehát a legjobb tsz-elnökök vannak, bátran támogassuk az ilyen kísérletezéseket, és azoknak a tapasztalatait összegezzük. Az ilyen kísérletnek természetesen az FM Tsz Főosztályával összhangban kell folyni, illetve annak a tudomására kell hozni, és velük együtt csinálni.

Többen szóvá tették a szakemberellátást. Czinege elvtárs úgy fogalmazta meg, hogy most már lassanként ez szűk keresztmetszet, különösen azokban a megyékben, ahol a fejlődésben komolyabb előrehaladás történt, és a megyei tartalékot már eléggé kimerítették. Mi legyen a további teendő a szakemberellátásban? Itt azt tudjuk mondani, amit a javaslatban is érintünk; lassanként elérkezett az ideje annak, hogy hozzányúljunk a fővárosi és a megyei különböző termeltetési vállalatok komoly tartalékaihoz, mert ott elég sok képzett, tapasztalt agronómus van. Az FM pártszervezetének és a termeltető vállalatok pártszervezetének segítségével beszélnünk kell ezekkel a szakemberekkel, megnyernünk arra, hogy vállalják — pártmegbízatás alapján — a tsz-be való kimenetelt és az agronómusi munkát.

Sokan hozzászóltak a kettős feladat problémájához. Kétségtelen, hogy nem könnyű feladat ez, és nem váratlan nehézségek ezek, amelyekkel szembetalálkozunk, mint ahogyan ezt Nyers elvtárs is kifejezte. Itthon – én csak ismételni tudnám, amit az előadói bevezető beszédben mondtam, hogy szívósan, módszeresen dolgozni kell ezeknek a leküzdésében. A megoldás sokrétű. Két fő vonalat húznék alá, ismételten. Az egyik, hogy a tsz-megyék, járások, községek termeljenek többet, mint azelőtt, és pótolják az esetleges kieséseket, ami az egyéni parasztságnál van. Elmondom itt, hogy a vasárnapi jászberényi pártértekezletre kihozta magával Czinege elvtárs a megyei pártértekezlet referátumának azt a részét, amely megyéjük mezőgazdasági fejlesztésével foglalkozik a második ötéves tervben. Itten az olvasható, hogy az ötéves terv évi átlagában Szolnok megyében 40–42%-ra kívánják emelni a mezőgazdasági termelés színvonalát, az országos

30–33%-kal szemben. Azt akarom kihozni, hogy ebben a megyében már megvannak a nagyüzemi keretek. Előnyben vannak a többi megyével, és éppen, mert ez az előnye megvan Győr megyének is, és még néhány más megyének is, ahol előbbre vannak: éppen a nagyüzemi keretek megléte miatt jobban bírják a megterhelést, és alkalmasak arra, hogy hasonlóképpen többet produkáljanak azokkal a megyékkel szemben, ahol az előbbrelépés ezután fog csak bekövetkezni. Ez az egyik lehetőség. A másik, a közös állattenyésztés kialakításának elősegítése minden eszközzel. Így az egyszerű építkezések gyorsütemű kiterjesztésével éppen az egyszerű, olcsó, szerfás istállóépítés elterjesztésével a sertés-fronton egy éven belül nagyjában meg is tudjuk oldani ezt a feladatot. Azt kell megérteni, hogy a nagyüzemi állattenyésztés megteremtése folyamatos s szívós, módszeres munkával és erőfeszítésekkel meg lehet ezt oldani, anélkül, hogy kiásnánk a homályból a „növénytermelő szövetkezetekre" vonatkozó korábbi elgondolást. Ehhez hozzáteszem még egyszer, hogy ugyanakkor, amikor minden erővel segítjük a közös állattenyésztés kialakítását, ugyanakkor óvakodjunk a türelmetlenségtől, és ne hozzanak olyan határozatokat, mint ez az idén néhány megyében történt, hogy „zöldre" behozzák a jószágokat, amikor tudták, hogy a közös fedél, tehát az istálló-átalakítások, az új épületek később, sok esetben csak ősszel készülnek el.

A háztájiról is több felszólalásban esett szó. Való igaz, hogy egyes helyen az a véglet található, hogy a háztáji gazdaságot túlméretezik, eltúlozzák. Van egy másik véglet is, amelyik a türelmetlenségben nyilvánul meg, és a háztáji gazdaság felszámolására törekszik. Vagy olyan formában, hogy nem adnak elég takarmányt a háztáji jószág részére, vagy nem engedik ki a közös legelőre a háztáji jószágokat. Igaza van annak a hozzászólónak, aki úgy fejezte ki magát, hogy nem szabad a háztáji gazdálkodást „maszekoskodásnak" tekinteni: ez kiegészítő része a közös gazdálkodásnak. És jó darabig szükség van rá, mindaddig, amíg az átszervezett mezőgazdaságban az árutermelés színvonala eléri azt a magas színvonalat, amely feleslegessé és értelmetlenné teszi a háztáji gazdaság szükségességét. Addig meg kell engedni a háztáji gazdálkodást, a megszüntetésére való törekvés előreszaladás, és káros a népgazdaságnak.

Szó volt a vitában, s Kádár elvtárs is szólott a központi takarmánykészlet gyűjtéséről, nem utolsósorban amiatt, hogy az új gyenge tsz-eknek tudjunk megfelelő takarmányt adni, ha szükséges, jövőre is. Itt felmerül természetesen az, honnan kívánjuk előteremteni: így az állami gazdaságok árutermeléséből, tsz-ektől, egyéniektől. Én a középső tényezőhöz szeretnék egypár szót hozzáfűzni. A rekord kukoricatermés következtében és amiatt, hogy sok tsz-ben még nincs meg teljesen a kívánt és szükséges közös állatállomány, viszont megvan,bőven van takarmányuk és feleslegük is. Bátran adják el ezt a felesleget a felvásárlási vállalatoknak. Egypár megyében a megyei pártbizottságokon van olyan álláspont, hogy nem engedik ki az ilyen termelőszövetkezetekből a takarmányfelesleget. Azt kérem, hogy ezt a nézetet számolják fel, és tegyék lehetővé, hogy a felvásárló terményforgalmi vállalat az ilyen termelőszövetkezetekből a kukoricafelesleget felvásárolhassa. Mert ez más formában a jövőre biztos segítség a gyenge termelőszövetkezetek támogatására.

Cseterki elvtárs hangsúlyozta a felvásárlással kapcsolatban, hogy a terményfelvásárló vállalatokat jobban kell támogatni politikai munkával is a tanács és a párt részéről. Ezzel tökéletesen egyetértek. Teljes mértékben aláhúzom, mert valóban a felvásárlás nemcsak vállalati feladat, hanem az egész népgazdaság ügye.

Néhány egyéb gazdasági kérdés. Benkei elvtárs a tervezett gépállomási munkadíjakkal kapcsolatban úgy szólott, hogy a felső határát 120 forintra emeljük fel. Azt hiszem, hogy ez túlzás lenne és nem is indokolt. Miért nem indokolt? Az idén a gépállomási normálhold önköltsége 120 forint körül van. Viszont tudjuk azt, hogy a gépállomások több mint 5000 traktort kaptak. Jövőre kapnak vagy 10 000 traktort, tehát a nagyobb traktorpark következtében jobban eloszlik a költség, és reálisan előáll az a lehetőség, hogy az új gazdasági esztendőre 100 forint körül szabják meg a normálhold önköltségét. Ha ezt tudjuk, egyáltalán nem lenne értelme, hogy a régi tsz-ek önköltségi áron felül kapják meg a gépi munkát a gépállomásoktól.

A gépvásárlással kapcsolatban Czinege elvtárs felvetette, hogy Karcagon, Túrkevén, ebben a két tsz-városban, úgy néz ki, hogy megérett a helyzet a gépállomások gépeinek átadására a tsz javára. Mindkét városban, úgy tudom, hogy a pártértekezleteken élesen fel is vetették ezt a kérdést. Azt javaslom, hogy a Központi Bizottság bízza meg a Politikai Bizottságot ennek megvizsgálásával és a megfelelő intézkedések meghozatalával.

Benkei elvtárs a műtrágyára vonatkozóan kérdést tett fel, hogy az idei új tsz-ek megkapják-e jövőre is a műtrágya kedvezményeket? A határozati javaslatból is kiderül, hogy az új tsz fogalmában két esztendőt értünk: az idei új tsz-t és az ezután alakuló új termelőszövetkezetet. Ebből következik, hogy két évig jár a kedvezmény az ilyen tsz-eknek. Eltérés az idei rendszertől csupán az lesz, hogy nem adunk sem 100, sem 70 kg-os határt, mert nem győzzük műtrágyával.

Felvetette Cseterki elvtárs azt, hogy a tsz-ekben jobban kell törekedni a szarvasmarhánál a tenyésztői munka megjavítására. Való igaz, hovatovább az állatforgalmi vállalat nem tudja megfelelő mennyiségű hízó alapanyaggal ellátni a tsz-eket. Éppen ezért előtérbe kerül a saját tenyésztés. Viszont a tsz-ek jelentős része nem vállalja az ezzel járó rizikót és terhet. Ennek leküzdésére az új 3004-esben néhány módosítás és intézkedés történik, amely jobban ösztönöz a tenyésztői munka megjavítására. Többek között arra, hogy az olyan üszőket is, amelyek tenyésztésre nem alkalmasak, mert anyjuknak nincs elég tejhozamuk: legalább egyszer borjaztassák el, és utána borját és az anyát is hizlalják meg. Így tehát a húsárutermelés is több lesz.

Losonczi elvtárs szóvá tette, hogy a saját erőből való építésre a saját anyag felhasználásra a 3004-es nem ösztönöz eléggé. Ez így van. Az új kormányrendeletben megfelelő intézkedés lesz, amely jobban ösztönöz erre. Az is igaz, amit Birkás elvtárs mondott ezzel kapcsolatban, hogy a tsz és egy kicsit az apparátus is lebecsüli a saját erőből való építkezést. Jelenleg elég széles körű ma az a hangulat, hogy pl. az egyszerű, dorongfás építkezések kivitelezésére hívjunk létre megyei építő vállalatot, és az építse meg ezeket az egyszerű ólakat. Ezzel szemben mi azt mondjuk, hogy minden tsz-ben hívják létre a saját építőbrigádokat, vegyenek fel a tsz-be egy-két kőművest, ácsot és ez az építőbrigád végezze el ezeket az egyszerűbb építkezéseket.

Felmerült a vitában a tsz-párttitkárok, általában a párt- és tanács-funkcionáriusok szakmai továbbképzése. Én teljesen egyetértek azzal, amit Kádár elvtárs ezzel kapcsolatban mondott. Azt ti., hogy funkcionáriusaink előzetes szakmai kiképzése nem lehet előfeltétele a szervezési munka megindításának. Ettől függetlenül foglalkoznunk kell funkcionáriusaink szakmai továbbképzésével. Vannak is bizonyos elképzelések már erre vonatkozóan, és van is bizonyos gyakorlat a me-

gyékben. Tavaly pl. a legtöbb megyében volt tanfolyam a községi párttitkárok és tsz-párttitkárok részére. Elképzelések vannak olyan irányban, hogy az országban három helyen hívnánk létre szakmai pártiskola jellegű iskolát, ahol két hónapig bennlakásos tanulás lenne, utána egy évig egyéni tanulás, és annak elvégzése után az illető elvtárs beiratkozhat a technikum harmadik évfolyamára levelező hallgatónak. Az erre vonatkozó javaslatot a PTO-val együtt rövidesen be fogjuk terjeszteni a Politikai Bizottság elé, amely megtárgyalja ezt a kérdést.

Elhangzott a vita során az is, Putnoki elvtárs részéről, hogy központi osztályaink jobban hangolják össze, milyen tanácsokat adnak a megyéknek. Én egyetértek ezzel a bírálattal, és szükségessé válik, hogy a központi osztályok jobban hangolják össze a tevékenységüket ilyen formában is.

Úgyszintén egyet kell érteni azzal a bírálattal is, hogy a rendeletek idejében jöjjenek ki, és ne késsenek. Éppen ezért akarjuk azt, hogy a fontos új 3004-es a KB ülése után két-három hét múlva megjelenjen,[66] hogy azt felhasználhassák aztán az induló agitációban.

Végezetül még annyit, hogy az elhangzott vita alapján az előterjesztett határozati javaslat szövegének véglegesítésével a Központi Bizottság bízza meg a Titkárságot, hogy az a legrövidebb időn belül kiadható legyen a megyéknek.[67]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak, az első napirendi pont tárgyalásával végeztünk. A szöveget, azt hiszem, keddig véglegesíteni kell. Nincs itt nagyon nagy munka. Azonkívül még járuljanak hozzá az elvtársak, hogy majd a Politikai Bizottság kedden döntse el, hogy a funkcionáriusok milyen köre kapja meg a teljes szöveget, ahol ezekről a hibákról is szó van, azért mérlegelni kell, hogy milyen határig menjen ki. Pl. a megyei bizottságok első titkárai megkapják, de hogy célszerű-e lejjebb menni vagy nem, ebben majd a Politikai Bizottság dönt.[68] És akkor a javaslat értelmében fog a szerkesztett szöveg megjelenni novemberben a Társadalmi Szemlében és a Pártéletben. Egyébként az az elgondolás, hogy a mai ülésről kiadott kommünikében közölni fogjuk, hogy milyen napirendeket tárgyaltunk.[69] További részletezés nélkül, azt hiszem, ez teljesen összhangban van az irányelvekkel, és ha olvassák a parasztttestvéreink, hogy a tsz-mozgalom helyzetéről és továbbfejlesztéséről tárgyaltunk, és megfelelő határozatokat hoztunk, ez is abba az irányba hat, amely irányba kell. Úgyhogy engedjék meg, hogy még egy mondattal visszatérjek arra, amit a felszólalásomban is szerettem volna érzékeltetni, hogy egy igen nagy horderejű kérdésben foglalt állást a Központi Bizottság, és nagyon kívánatos, hogy teljes egységben, minden vonalon azonos álláspontot képviselve, megfelelő kommunista eréllyel és eltökéltséggel, de ugyanakkor a kívánatos megfontolással járjunk el a javasolt módon. Tehát azt az időt ne sajnálják az elvtársak, ami arra van szánva, hogy maguk a megyei bizottságok igen gondosan elemezve saját helyzetüket tűzzék ki a feladatot. Azt hiszem, értelemszerűen abban is megegyezünk, hogy a Központi Bizottságnak kell folyamatában is kézben tartani és irányítani az egész fejlesztési munkát ebben az évben. Az itt elhangzott vita is megerősít bennünket abban a meggyőződésben, hogy lehetséges, és meg is fog valósulni egy újabb jelentős lépés a tél folyamán a termelőszövetkezeti mozgalomban. Úgyhogy akkor én a beterjesztett határozati javaslatot ezzel az értelemszerű kiegészítéssel szavazásra teszem fel, és megkérem az elvtársakat, hogy aki ezzel egyetért, tegye fel a kezét. – Köszönöm! Ellene: nincs senki. Tartózkodni: nem tartózkodott senki. Egyhangúan elfogadtuk a határozatot. Áttérünk a napirendünk 2. pontjára.

2. *Javaslat az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájának további javítására, az iparvezetés fokozatos átszervezésére.*

Előadó: Apró Antal elvtárs.

APRÓ ANTAL[70] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Pártunk VII. kongresszusának irányelvei a szocializmus építésének meggyorsítása, a proletárdiktatúra államának erősítése érdekében fontos feladatként jelöli[k] meg, hogy tovább kell javítanunk az államhatalmi és az államigazgatási szervek munkáját, tovább kell fejleszteni egész közéletünkben a szocialista demokráciát, a dolgozó nép alkotó tevékenységét. Az irányelvek azt is előírják, egyszerűbbé, olcsóbbá, hatékonyabbá kell tenni a népgazdaság irányítását. A fentiekben megjelölt célok megvalósítása érdekében a Politikai Bizottság a KB elé határozattervezetet készített megvitatás céljából.[71] Ebben a határozattervezetben az Országgyűlés, a Kormány munkájának további javítására, az ipar szervezetének és vezetésének fokozatos átalakítására, valamint a tanácsok gazdasági és igazgatási hatáskörének bővítésére teszünk javaslatot. Az előterjesztésben lévő javaslatokkal kapcsolatban rövid indoklást szeretnék elmondani.

Az első fejezetben az Országgyűlés munkájával foglalkozunk. Az Országgyűlés munkája, a képviselők tevékenysége az utóbbi években fejlődött. Országgyűlésünknek jelenleg 338 tagja van. A megyékben megalakultak a megyei képviselőcsoportok, legtöbb helyen a párt első titkárának vezetésével. Ezekben a képviselőcsoportokban mind rendszeresebb a munka. A megye lakosságát érintő közérdekű kérdésekkel foglalkoznak a képviselők, mind többen foglalkoznak gazdasági kérdésekkel, termelőszövetkezetek fejlesztésével, kulturális és szociális problémákkal. Úgy gondoljuk, hogy ez a szervezett munka jó hatással van a lakosság politikai hangulatára is. Az utóbbi hónapokban sokszáz beszámolót, fogadóórát tartottak a képviselők, látogatják a termelőszövetkezeteket, politikai gyűléseket tartanak, vagyis a képviselők szélesítik a párt tömegkapcsolatát, mint az Országgyűlés tagjai mindjobban ismertekké válnak.

Úgy gondoljuk, hogy ebben az irányban kell továbbfejleszteni az Országgyűlés munkáját. Nálunk az Országgyűlésnek komoly politikai szerepe van a közvélemény formálása, az ország tájékoztatása szempontjából. Ezért az Országgyűlés munkájába több tervszerűséget kell bevinni, biztosítani kell, hogy a szocializmus építése során felmerülő, megoldásra váró jelentős feladatok megvitatásra kerüljenek az Országgyűlésben. Azt szeretnénk, hogyha megélénkülne az Országgyűlés munkája, fejlődne a kritikai szellem, építő bírálat, a referátumok, hozzászólások ne legyenek sablonosak, vitatkozó szellem alakulna ki. A közérdekű kérdésekben hasznos lenne többször igénybe venni az interpellációk módszerét. Itt megjegyzem, hogy 1959-ben összesen 3 interpellációt jegyeztek be. A PB úgy látja, hogy az Országgyűlést jobban fel kellene használni az ország tájékoztatására és a közérdekű kérdések megvitatására, nem szabad megengedni, hogy az Országgyűlés munkája elszürküljön, hogy csak egy szavazótestület legyen, hanem olyan aktív törvényhozó testületté kell, hogy váljon, amely a mi viszonyaink között a szocializmus építését, a közvélemény-formálást, az ország lakosságának tájékoztatását mindjobban elősegíti. A rövid határozati javaslatok ezeket a célokat szolgálják, a Politikai Bizottságnak lesz a feladata arról gondoskodni, hogy az itt lefektetett elvek szerint az Országgyűlés munkája tovább javuljon.

A beterjesztett határozati javaslat II. fejezetében a Kormány munkájával foglalkozunk, javaslatot teszünk a munka további megjavítására. A PB-nek az a véle-

ménye, hogy a kormány munkájának iránya helyes, a párt politikájának megvalósításában jól tölti be a feladatát, de tovább kell javítanunk a Kormány kollektív munkáját, javítani kell a hozott határozatok végrehajtásának ellenőrzését, mert sok esetben előfordul, hogy a helyes határozatok végrehajtása körül bajok vannak. A tanácsok végrehajtó bizottságainak irányítását is tervszerűbbé, rendszeresebbé kell tenni a Kormány részéről. A Kormány munkájában azt szeretnénk elérni, hogy a miniszterek ne csak saját reszortjukért érezzék a felelősséget, hanem a Kormány össztevékenységéért. Ne csak saját szakmai reszerotterületüket lássák, hanem a Kormány munkájában, az ellenőrző, irányító tevékenységében mint a Kormány tagjai vegyék ki részüket. Rendszeresíteni kell a jelentéseket, beszámolókat a hozott határozatok végrehajtásáról. A Kormány munkáját segíti elő a Gazdasági Bizottság, amely előkészíti a Kormány gazdasági vonatkozású intézkedéseit. A PB-nek az a véleménye, hogy ez a gyakorlat jónak bizonyult, a jövőben is fenn akarjuk tartani. Ellenben az a javaslatunk, hogy a jövőben a Gazdasági Bizottságnak a 2./ pontban felsoroltak legyenek a tagjai. A termelést közvetlenül irányító miniszterek ne legyenek tagjai a Gazdasági Bizottságnak. Itt megemlítem, hogy ebben a kérdésben hosszabb idő óta vita folyik, ugyanis az eredeti javaslat az volt, hogy minden gazdasági miniszter legyen tagja a Gazdasági Bizottságnak. A PB ezt a javaslatot elvetette, így a most működő 8 tagú GB helyett a felsorolt összetételben alakítjuk ki a Gazdasági Bizottságot. Amikor a Kormány munkájával kapcsolatos javaslatokat készítettük, megvizsgáltuk legtöbb szocialista ország gyakorlatát is. Mi úgy látjuk, hogy a Kormány rendszeres heti üléseit nálunk fenn kell tartani. A Kormány napirendjén lévő kérdésekről, a hozott határozatokról — eltekintve a bizalmas döntésektől — az ország közvéleményét rendszeresen tájékoztatni kell. Nálunk ez a gyakorlat jónak bizonyult, és hasznos ezt fenntartani. Számos szocialista országban más rendszer alapján dolgozik a Kormány. Legtöbb helyen egy szűkebb elnökség vezet a Kormányban, több helyen a Minisztertanácsot csak havonként egyszer hívják össze, egyszer ülésezik, számos szocialista országban az ülésekről csak ritkán adnak ki tájékoztatót. Mi úgy gondoljuk, hogy a nálunk kialakult gyakorlatot hasznos fenntartani és a határozati javaslatban előterjesztett elvek szerint tovább javítani a kormány tevékenységét.

Az előterjesztés III. fejezetében az ipar szervezetének és vezetésének fokozatos átalakítására teszünk javaslatot. Mint az elvtársak tudják, a legtöbb szocialista országban kisebb-nagyobb ilyen irányú átalakításokat végeztek a gazdasági szervezetben, az üzemek összevonása, területi átszervezés, egyes gazdasági minisztériumok megszüntetése vagy összevonása útján. Mi a legtöbb szocialista ország ilyen irányú gyakorlatát, tapasztalatát nagyjából ismerjük, és úgy látjuk, hogy az utóbbi években nálunk a tervezésben, iparirányításban, a gazdálkodás különböző más területein olyan intézkedéseket tettünk, amelyek jónak bizonyultak. Ilyenek az alsó fokú gazdasági szervek önállóságára tett intézkedések, a minisztériumok önállóságának növelése, a tervezési módszerek, tervmutatók egyszerűsítésére tett intézkedések és az anyagi ösztönzés bevezetése. Nem utolsó sorban a beruházások ellenőrzése, hatékonyságának növelése terén tett intézkedéseink mind sorra jónak bizonyultak. Lényegesen csökkentettük a tervmutatók számát, egyszerűbbé tettük a béralappal való gazdálkodást, a nyereségrészesedési rendszer bevezetésével olyan ösztönzőt alakítottunk ki, amely a kollektív és az egyéni anyagi érdekeltséget fejezi ki, elősegíti az üzem többtermelését, és anyagilag érdekeltté teszi a dolgozókat. A nyereségrészesedés arra ösztönzi a vállalatokat, hogy a tervek minőségi

mutatóit, önköltségi mutatóit javítsák, feszítettebb terveket készítsenek, hogy minél nagyobb nyereséget érjenek el. A nyereségrészesedésnek ezt a rendszerét tovább fenn akarjuk tartani. Az elvtársak tudják, hogy 1957-ben a minisztériumoknál mi igen lényeges létszámcsökkentést hajtottunk végre, azonkívül összevontunk minisztériumokat, csökkentettük a minisztériumok számát.[72] Úgy látjuk, hogy azok az intézkedések, melyeket felsoroltam, sokat javítottak a gazdaságvezetésben, egyszerűsítették annak szervezetét. Ezen az úton akarunk továbbhaladni. Úgy, mint a határozati javaslat is megjelöli, nagy alapossággal, átgondoltan kell itt megtenni minden lépést, annál is inkább, mert az utóbbi 10 év alatt nagyon sok átszervezést hajtottunk végre. A minisztériumok számát 1949 óta minden második évben növeltük vagy csökkentettük. 1952-ben pl. 26 minisztérium volt. Most 18 van. Jelenleg kétlépcsős irányítás van a minisztériumok legtöbbjében. A különböző elvi osztályok mellett szakmai iparigazgatóságok vannak. Egyes minisztériumoknál trösztöket alakítottak ki, vannak területek, ahol a vállalatok közvetlenül a minisztériumokhoz vannak kapcsolva. Köztudomású, hogy nálunk nagyon sok elaprózott kis vállalat van. Közel 1000 ezeknek a száma, ezeknek a gazdasági egységeknek. A határozati javaslat III. fejezetében olyan intézkedéseket javasolunk, hogy az azonos profilú vállalatokat fokozatosan vonjuk össze, vagyis nagyobb gazdasági egységeket, nagyobb üzemeket, vállalatokat alakítsunk ki. A mai túlzottan elaprózott vállalati rendszerünknek igen sok hátránya van. Költségesen termelnek, elaprózzuk a beruházásokat, sok fölös igazgatási létszámot tartunk, a sok kis üzem miatt nem tudjuk eléggé koncentrálni erőinket a nagy népgazdasági célok megvalósítására, a gyorsabb műszaki fejlesztésre. Az első lépés, amelyet javasolunk tehát az, hogy a vállalatok bizonyos körét vonjuk össze. Ugyanakkor meg akarjuk szüntetni a minisztériumokban az irányítás kétlépcsős rendszerét, az iparigazgatóságok fokozatos megszüntetését [sic!]. A határozati javaslatból láthatják az elvtársak, hogy ezeket az intézkedéseket párt és állami vonalon jól elő akarjuk készíteni. Itt a kapkodásból nagy károk származnak. Ezeket el akarjuk kerülni. Előttünk más országokban végrehajtottak már kisebb-nagyobb méretű átszervezést, tehát van, mint említettem, nemzetközi vonatkozású tapasztalatunk is. Saját magunknak is van tapasztalatunk, az utóbbi 3 évben végrehajtott intézkedések eredményeiből. Nem akarjuk mechanikusan lemásolni [a] más szocialista országokban végrehajtott gazdasági átszervezést. Mindenekelőtt saját tapasztalatainkból indulunk ki a tervezett intézkedések megtételénél. Úgy gondoljuk, hogy a kongresszuson nem volna helyes ezt a kérdést központi kérdésként venni. Egyrészt azért, mert nem vagyunk kész az átszervezésekkel kapcsolatos terveinkkel, másrészt sokezer embert érintő kérdésről van szó. Az üzemek összevonásánál is sokrétű problémával találkozunk, nem vagyunk kellően felkészülve. Ilyen problémák mindenekelőtt a káderkérdések, bizonyos bérvonatkozású kérdések, egyes területeken normakérdések, minden üzem védi a saját önállóságát, tehát megfelelő politikai előkészítés kell ilyen intézkedések megtételére. A Ganz-MÁVAG egyesítésénél[73] már úgyis követtünk el bizonyos hibákat az előkészítésnél, ebből is okultunk, óvatosabbak vagyunk.

A határozati javaslat IV. fejezetében, ahogy az elvtársak látják, a tanácsok igazgatási és gazdasági hatáskörének bővítéséről van szó. Először is a járási tanácsok hatáskörének önállóságát akarjuk növelni, ezt fontos kérdésnek tartjuk a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatban, ezek a problémák az első napirendi pont tárgyalásánál is felmerültek. Ahhoz, hogy a tanácsok hatáskörét

növeljük, szükséges megfelelő eszközöket, anyagiakat, intézkedési jogot adjunk a megyei, járási tanácsoknak, hogy elősegítsék a termelés növelését, a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Ezt a kérdést még részletesebben kell természetesen kidolgozni a szükséges állami vonatkozású rendeletekben, kormányhatározatokban. A mezőgazdaság szocialista átszervezése mind élesebben veti fel, és az elvtársak, különösen a megyei titkár elvtársak, a gyakorlatban látják, hogy mind élesebben merül fel a megyei és járási tanácsok hatáskörének növelése. Mind élesebben merül fel az a probléma, hogy az új feladatok megoldásához kell igazítani az államhatalmi és államigazgatási szervek munkáját. A javaslatban most a gépállomásokról is szó van, amelyet jelenleg az FM-ből irányítanak, a beterjesztett határozati javaslat lényege az, hogy a gépállomások a megyei végrehajtó bizottság irányítása alatt dolgozzanak, illetve kettős irányítás alatt, minisztériumi és tanácsi irányítás alatt. A gépállomások továbbra is önelszámoló egységek maradnak, a minisztérium feladata továbbra is a műszaki, szakmai irányítás, új gépek beszerzése, alkatrész, üzemanyagellátás stb. De a gépállomások gazdálkodásáért elsősorban a Mezőgazdasági Osztályon keresztül a végrehajtó bizottság kell, hogy felelős legyen.[74] A határozati javaslatban az van, hogy a gépállomások vezetőit a megyei végrehajtó bizottság, illetve a járási végrehajtó bizottság nevezi ki. A határozati javaslatnak ezt a pontját úgy kérem módosítani, hogy a gépállomási igazgatót az FM előzetes jóváhagyása után a megyei végrehajtó bizottság nevezi ki, úgyhogy a tanácsi munka más szakterületein is a kettős irányítás elve, illetve a kinevezésben is érvényesül. Ezt a hibát majd kijavítjuk. A közigazgatás különböző területein nem kívánunk semmilyen átszervezést végrehajtani. A múlt évben különösen sok kósza hír járt az országban járások, megyék összevonásával kapcsolatban, semmi ilyen vonatkozású közigazgatási átszervezést nem kívánunk végrehajtani, azon túl, ami a kisközségekre vonatkozik, ott, amelyiknek a határa már kollektivizálva van, és fölös apparátust fenntartani nem szükséges, megtartva a tanácsokat, mint a helyi államhatalom szerveit, de közös igazgatást fogunk biztosítani jelentős létszámcsökkentéssel, és mindjobban összehozzuk a kisközségeket. Ezekkel kívántam kiegészíteni a beterjesztett, viszonylag rövid határozati javaslatunkat, és kérjük, hogy a Központi Bizottság mondja el véleményét.

KISS ÁRPÁD elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett javaslattal általában egyetértek, egy kiegészítésem, javaslatom van, és annak az indokolását is szeretném elmondani. Javaslom, hogy a 4. pontot úgy alakítsuk át, hogy a GB az egyes ipari ágazatok figyelembevételével dolgozzon ki ezen javaslatnál részletesebb elvi anyagot arra vonatkozóan, hogy az egyes ágazatoknak milyen ezen alapelveknek megfelelő, de részleteiben milyen vállalati összevonási és felső irányítási megoldások felelnek meg, tekintettel arra, hogy a Magyar Népköztársaságban az egyes ágazatok sajátságai az itt lefektetett irányelveknek egyik vagy másik oldalát kívánják jobban kidomborítani. Példának elmondom, hogy egyes komplikáltabb késztermékeket gyártó iparágazatokban az alapelvek betartása mellett célszerű lenne nemcsak azonos profilú vállalatokat összevonni, hanem még ezeket, különös tekintettel a műszaki fejlesztés követelményeire, ezekbe a vállalatokba be kellene vonni egyes kiegészítő ágazati vállalatokat is, annak érdekében, hogy a késztermékek minőségjavítása, a gyártmányfejlesztés érdekében, egy vállalaton belül egy kézben legyen az összes alapfeltételek megteremtésének a lehetősége. Más ágazatokban, mint például a tömegcikkipar, egyértelműen be lehetne tartani azt az elvet, hogy azonos profilú vállalatok összevonása a célszerű. Mindez még az irá-

nyelveken belül van, amit ez a határozati javaslat tartalmaz, de ágazatonként azért szükséges lenne, hogy a Gazdasági Bizottság bizonyos irányelveket hagyjon jóvá. Azért lenne szükséges, mert a 4. pont szerint egy ilyen előzetes koordinációs munka nélkül készülnek el a minisztériumi javaslatok, és ezeket később nehezebb lenne egy ilyen központi részletes irányelv nélkül egy szintre, közös nevezőre hozni. A másik indokolása javaslatomnak az, hogy az átszervezésnek bizonyos egyéb termelési és statisztikai összefüggései is lesznek, amelyeket szintén szükséges, hogy a Gazdasági Bizottság kidolgozzon, sőt arra vonatkozóan is bizonyos irányelveket adjon, hogy az egyes területeken, összefüggő területeken egy időben legyen végrehajtható az átszervezés, tekintettel arra, hogy eléggé nagy lehetőség van különböző időben történő átszervezésre. A javaslatom mindössze tehát az, hogy a 4-es pontot úgy alakítsuk át, hogy ezen alapelvek mellett a Gazdasági Bizottság a különböző ágazatok sajátosságainak megfelelő részletesebb elveket dolgozzon ki, különös tekintettel a termelési összefüggésekre, a műszaki fejlesztési követelményekre és nem utolsósorban annak érdekében, hogy a későbbiekben az összehasonlíthatóság fennmaradjon, ezért bizonyos statisztikai követelményekre is.

KRESZÁN LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azokkal a tényezőkkel, amelyeket Apró elvtárs előterjesztett, ami az összevonás gazdaságosságát támasztotta alá, én azzal teljes mértékben egyetértek, annál is inkább, mert a közelmúltban, januárban egyesült a két nagy gyár, a Ganz és a MÁVAG. Itt egynéhány hibára kívánom felhívni a figyelmet. Éspedig először azt szeretném elmondani, hogy ebben a tervezetben egyetlen pontjában sincs utalás arra, hogy a pártszervezetek helye és szerepe hol van. Ezt pedig azért mondom el, mert a közelmúltbeli tapasztalatunkban ez előfordult. Előfordult pl. olyan eset, hogy beszélgettünk a kerületi pártbizottsági ülésen, egyesítés vagy nem egyesítés, hát úgy foglaltunk állást, Csergő[75] elvtárs útmutatása alapján, hogy nem, közben Hidas[76] elvtárs egy félórára megcáfolt bennünket, hogy igen. Hát így nem szabad egy pártszervezetet lejáratni. Nyilván nem. De ezen túlmenően is van egy csomó olyan dolog, ha azt mondjuk, hogy a pártszervezet a vezető erő, amelyet nekünk a jövőben figyelembe kell venni a gazdasági tényezőkön kívül, és, mint ahogy van egy csomó szubjektív tényező is, amire egypár dologgal röviden utalni fogok. Kádár elvtárs az előző napirendi pontnál mondotta, hogy százezreket érintő kérdésekről döntünk. Nem egészen ennyi, de lehet, hogy több ezer ember sorsáról fogunk dönteni, éppen az ország gazdasági helyzetének a megjavítása érdekében. Miről van szó? Mit is akarnék mondani magyarul? Azt, hogy a pártszervezetek ebben az átszervezésben kapják meg az őket megillető helyet és szerepet. Ne fordulhasson az elő, mint ahogy volt nálunk, és amire utalt Apró elvtárs, hogy itt követtünk el hibákat. Most egy tervszerű átszervezésbe megyünk be, és itt megvan most már a mód, miután nem szükséges kapkodni, hogy a pártszervezeteknek ezt a szerepét biztosítsuk. Ezen túlmenően, ha mi a kommunistákat megnyerjük az átszervezés gondolatának, akkor már a csatát megnyertük. De ezen túl van még egynéhány olyan dolog, amire szintén fel kívánnám hívni a figyelmet. Az egyesítés előtt villamoson, autóbuszon, gyalog, mindenhol beszéltek az egyesülésről és fecsegésről, találgatásokról, és a munka ment.

Elvtársak, nem célunk, hogy valamennyire is megakasszuk az átszervezés munkáját, és ez miből adódott, onnan adódott, hogy akik az átszervezéssel foglalkoztak, kisebb emberek fecsegtek, kikerült, és ez nyugtalanságot okozott mindkét

gyár területén [sic!]. Erre nekünk, úgy gondolom, nincs szükségünk, hanem arra van szükségünk, hogy a híreszteléseket, a találgatásokat meggátoljuk, és zavartalanul biztosítsuk a termelés menetét. Miért szükséges még továbbá a pártszervezetek bevonása, és ideértem a mozgalmi szerveket, a pártszervezet elvi irányítása után, hogy azok is vegyék ki a részüket ebből a munkából. Azért, mert mindenhol megvan a helyi sovinizmus, amire helyesen utalt Apró elvtárs, és ez is azt jelenti, hogy bizonytalanságot visz be az emberekbe, nem is először azokba, akik a padoknál dolgoznak, mert azoknak a munka megvan, ott már csak a bérezés kérdésénél ugrik ki a nyuszi a bokorból, hanem a vezetőknél van elsősorban a probléma. Ezért is szükséges az, hogy az illetékes pártszervezet kézbe fogja ezt a dolgot és előre lássa. Szükséges továbbá azért is, hogy a káderek kiválasztásánál, majd az elhelyezésénél, majd az emberséges elhelyezésnél biztosítva legyen, és esetleg, ahol van olyan, az ellenséges elemek eltávolításánál is ilyenkor a véleményét elmondja. Szükséges még a szervezeti felépítés kialakításánál is, hogy ott legyen a pártszervezet, mert ha hoznak létre szervezeti felépítést, nem biztos, hogy jó, de ha a pártszervezet ott van, szintén tudja hallatni a szavát, tudja bírálni azt, vagy jobbá tenni azt a javaslatot, amelyet hoznak [sic!]. Itt van a tervteljesítés. Véleményem szerint, akármilyen egyesítést hajtunk végre, akármilyen vállalatokat egyesítünk, nem volna helyes az, hogyha csak egy forintot is engednénk a tervből. Ezt meg lehetne csinálni felsőbb gazdasági szervek támogatásával, és így ebben Apró elvtársnak is komoly része van, ha a Ganz-Mávagban meg lehet csinálni, akkor nyilván meg lehetne csinálni a többi gyáraknál is. Hiszen azért visszük ezt a munkát, hogy többet tudjunk termelni és adni a népgazdaságnak. Van aztán olyan része még a dolognak, amely különböző üzemekben eltérő, pl. a szociális ellátások, itt most nem akarok a napközi bölcsődéről beszélni, az úgyis meg fog oldódni, egészségvédelem, a munkaruha, a bérezés, a normakészítés, a normaelszámolás és így tovább, egy egész csomó dolgot tudnék felhozni, hogy ezekkel is foglalkozni kell, éppen azért szólaltam fel, hogy a párt elvi irányítása mellett, a többi tömegszervezetekkel együtt menjünk bele ebbe a harcba, hogy ne forduljon elő az, ami nálunk előfordult, és aminek még itt-ott még mindig megvannak a maradványai [sic!]. Mondom, nem a munkásoknál vannak meg, hanem azoknál, akik az íróasztalnál ülnek. Akkor könnyebben át tudjuk fogni a területet, és könnyebben tudunk politizálni. Ez lett volna a javaslatom, és kérésem az, hogy ebben a 6 pontban legyen egy 7., amelyik meghatározza a pártszervezetek és a mozgalmi szervezetek helyét és szerepét, mert csak így kiadni nagyon egyértelmű dolog, és így nem szabad, hogy az elkövetett hibákból, amit Apró elvtárs is mondott, amit mi átéltünk, ne tanuljunk, úgyhogy én lényegében a pártszervezeteknek a szerepét kérem ide belevenni.

KISS DEZSŐ elvtárs: Tisztelt elvtársak! Két megjegyzésem van. Az egyik, hogy az irányelvek is nagyon röviden foglalkoznak ezzel a kérdéssel, de a határozat is túlságosan rövid. Én nem akarom megtoldani, valamiféle részleteket belevenni, de bizonyos elveket a munkastílussal kapcsolatban, azt hiszem, le kellene rögzíteni. A mi jelenlegi egész apparátusunk, állami, gazdasági apparátusunk olyan, hogy ott maga a munka elvégzéséért és a munka elvégzésének a minőségéért felelőst, azt nagyon nehezen lehet találni.

Nagyon komoly bajok, problémák vannak, és valahogy arra utalni kellene, hogy egy ilyen átszervezés során olyan légkört, illetve nem is légkört, olyan szervezetet kialakítani, ahol az ellenőrzés, az egész ügyviteli munkamenet olyan, hogy

bizonyos dolgokért legyen felelős. Ez pillanatnyilag nincs meg, és csak bizonyos tervekre talán utalni lehet.

Ezzel kapcsolatos lenne az is, elvtársak, ha mi felelősségteljesebb munkát akarunk végezni, akkor nézetem szerint ehhez az átszervezéshez bizonyos kádererősítések is szükségesek. A kádererősítésnek viszont van egy sor akadálya. Minisztériumokban nem olyan a színvonal, amilyennek kellene lenni, és ez nagyon sokszor azért van, mert nem mennek be olyan képzettségű emberek dolgozni, mert az ottani fizetés nem adja meg a lehetőséget. Inkább ott marad az üzemben, nem megy el a minisztériumba, és hiába, munkát követelni felkészületlen emberektől, felelősségteljes munkát, jó munkát, nem lehet. Én csak egy dologra utalok: legalább egy könyvre menő az a munka — építjük azt a strandot Csepelen —, ami a legalább 200 tárgyalás meg huzavona eredménye, mindez azért, hogy egy vacak strandot felépítsünk. Megvan a pénz, de mondom, legalább 200 tárgyalás volt már ideáig, de még van egy dolog: kiderült, hogy az építési engedély nincs is meg hozzá. Ez abból is adódik, hogy olyan káderek vannak, és olyan az egész munkastílus, hogy nincs felelős. Nem kell ez a rengeteg szerv, mert ez öl meg bennünket, és ez kerül rengeteg sokba.

A másik megjegyzésem az lenne, hogy az átszervezés végrehajtásának egy nagyon szigorú menetközbeni ellenőrzését kellene megszervezni, valahogy a Központi Bizottság vagy a Politikai Bizottság részéről, mert azok a dolgok, amelyek nálunk feltűnnek, azok rendkívül vontatottan mennek, sok hibával. Ismerik az elvtársak az átszervezés körüli problémákat is, a gondokat, meg a bajt, azt, hogy a jó mellett mennyi sok gondot okoz a Ganz-MÁVAG egyesítése. Általában ha ilyen dolgokhoz hozzányúlnak, az mindig egy sor zavart és egyéb dolgot jelent. Ezért jó lenne, ha a Központi Bizottság is rajta tartaná kezét az egész dolgon. Ezt azért húzom alá, elvtársak, mert a második ötéves terv első két esztendeje nagyon feszített valami lesz. Ha még most plusz átszervezés is jön hozzá, és esetleg egy rossz átszervezés, vagy az átszervezés során elkövetett komolyabb hibák, nekünk visszatartja az ötéves tervet.

Itt van a IV/3-as pont; azt hiszem, elvtársak, ezt nyugodtan ki lehetne hagyni, vagy összevonni a négyes ponttal, mert ez itt egy általános óhaj lenne, hogy járási tanácsoknak minden erejükkel arra kell törekedni, hogy ... – és akkor felsorolja, hogy mire. Azt hiszem, erre itt nincs szükség.

FÖLDES LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én néhány részletes kérdéshez szeretnék hozzászólni, megmondom elöljáróban azt, hogy egy kicsit meglepetés volt nekem ez az előterjesztés, miután legutóbb abban maradtunk, hogy a gazdasági és állami életünk átszervezésével javaslatainkat a kongresszusig nincs időnk elkészíteni, nem tudjuk kidolgozni. Ennyiben volt ez meglepetés. Az elvtársak bizonyára abból indultak ki, hogy valamit mondani kell a kongresszuson ezekről a kérdésekről is, és ez helyes. Erről mondani kell valamit. Ez az előterjesztés feltétlenül lépést hoz előre és javulást a munkában.

Amit én most gondolatként szeretnék felvetni, az az Országgyűléssel kapcsolatos. Igaz, amit az Apró elvtárs elmondott, hogy az országgyűlési képviselők jobban dolgoznak, többet tesznek, hogy megbízatásuknak eleget tegyenek. Erre nem is vonatkozik ez az előterjesztés. Az Országgyűlésről szól, s az Országgyűlést illetően helyes is, ami itt van, hogy a plénumokon szabadabb viták legyenek. Az ittlévő elvtársak többsége képviselő, s tudják, hogy ott a legnagyobb fegyelemre van szükség, hogy végig ülje egy-egy képviselő az ülésszakot. Amit azonban az ember na-

gyon sajnál, az az, hogy a kommunista képviselők azok, akik a sablonos beszédeket elmondják, s a pártonkívüli képviselők azok, akik élénkebbek, és jobban szólnak hozzá. Én nem is azt akarom felvetni, hanem inkább egy kicsit a bizottságok szerepének növelésére szeretném a figyelmet felhívni. Én egy ideig tagja voltam az egyik bizottságnak, a kereskedelmi bizottságnak voltam az elnöke. Mit csináltunk? Beszámoltattuk a minisztereket: hogy áll a kereskedelem, mondjuk az áruellátásban. A miniszter elvtársak ezt úgy fogadták, s teljesen érthető: hogy nahát van még egy hellyel több, ahol nekünk be kell számolni. Most már a bizottság előtt is be kell számolni. Én azt hiszem, elvtársak, hogy a képviselők, a bizottságok ennél többre képesek, mint hogy ott egy beszámolót hallgassanak. A két ülésszak között bizonyos kérdéseket megvizsgálhatnának, s foglalkozhatnának vele. Aztán a sajtó is közölhetné, és ez is a közvélemény előtt úgy jelenne meg, mint az Országgyűlés munkája. Mert magát a plénumot, magát az Országgyűlést olyan nagyon sokszor összehívni, mint ahányszor összehívják, nem nagyon lehet. Lehet, hogy valamivel többször lehetne, de ugyanakkor tényleg az van, hogy közben fél évig, vagy sokszor hosszabb ideig az ország közvéleménye nem tud arról, hogy az Országgyűlés szervei tevékenykednek-e. Én csak egy példát hozok fel, bár nem ez a legfontosabb kérdés. Például tudom, kint volt tőlünk egy delegáció Csehszlovákiában,[77] tanulmányozta az ottani dolgokat, s többek között a büntetés-végrehajtási intézményeket a képviselőház egy bizottsága ellenőrzi. Ehhez hasonlóan, ha ezen gondolkodnánk, sok olyan kérdést megoldhatnánk, ami a közvéleményt is megnyugtatná, ha megtudnák, hogy a képviselőház valamelyik bizottsága valamilyen területet ellenőriz. Ezt akartam az Országgyűlés munkájához javaslatként hozzáfűzni.

Másik, a Minisztertanács kérdése. Azt tudom, hogy ez az előterjesztés nem törekedett, s nem is törekedhetett teljességre. De van a Minisztertanács munkájában két dolog, amivel találkoztam. Vannak neki ilyen országos szervei, egyikkel volt dolgunk egy ideig, ez az MTSH: a Magyar Testnevelési és Sporthivatal. Nem a tanácsról beszélek, mert az egy társadalmi bizottság, hanem a hivatalról. Ennek a hivatalnak állami vonalon semmiféle felsőbb szerve a valóságban nincs. Egy ideig, úgy tudom, Kállai elvtárs alá volt rendelve, mint művelődésügyi miniszter alá, most már nincs — úgy tudom —, a művelődésügyi miniszter alá kellene rendelve lenni [sic!] (Kállai Gyula elvtárs: A Minisztertanács alá van rendelve.) Jó, elvtársak, de ott napi ügyek vannak, amihez hozzájárulást kellene kérni, s kellene is, hogy ott valamilyen állami ellenőrzés legyen, s nincs.

A másikkal nekem van dolgom, egy nagyon nagy szerv és fontos szerv: ez az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal. Elvtársak! Ebben a szervben több ezer ember van alkalmazásban. Hogy, hogy nem, ennek az állami felügyeletét én látom el.[78] Úgy volt, hogy a belügyminiszter alá rendelték, s a belügyminiszter elvtárs hozzám továbbította. Ott millió forintokról van szó. A megyei titkár elvtársak ezzel a szervvel sokszor találkoznak, hiszen a kataszteri térképeket is itt készítik. Ideológiai kérdések is vannak ott, és amikor én megpróbáltam megtudni, hogy mit jelent az, hogy én felügyelek, milyen jogaim és milyen kötelességeim vannak, akkor a Minisztertanács Titkársága azt mondta, hogy ő ezt nem tudja, de nagyon jó, ha én ezt a dolgot tisztázom, mert akkor legalább a többi elvtársak, miniszterek és más vezető elvtárs előtt is tisztázva lesz.

Elvtársak! Jelenleg van ez a hivatal. Még egyszer hangsúlyozom, milliós, tízmilliós, százmilliós dolgokkal foglalkozik. Nagyfontosságú politikai kérdésekkel.

Az elvtársak ott nagyon igyekeznek, különösen, ami a vezetőket illeti. De, elvtársak, például bekerül egy előterjesztés a Minisztertanács elé, s én nem is tudok róla, utólag hallok róla valamit. Tehát ezek az — albérletbe kiadott — nagy országos szerveknek a helye a Minisztertanácsban nincs rendezve. Nem állítom, hogy ennek a javaslatnak a keretében kell ezt megoldani, de ha egyszer már valamivel foglalkozunk, ezt is oldjuk meg.

Másik kérdés ugyancsak... (Kádár János elvtárs: Ezek ott rendezve vannak, csak nem működik.) Hát én nem tudom, ahogy én elmondtam, nem tudom, hogy milyen jogaim vannak... (Kádár János elvtárs: Felügyelet, irányítás, ellenőrzés. Ez az egész. Ennyiből áll a mandátum, csak nem működik. Igazad van, ez egyiknél sem működik.) Nem tudom, a többinél hogy van, ennél így van. Az MTSH-val így van. Ezt tudom, mert dolgoztunk vele és az ÁFTH-val, azzal is, tudom, mert azzal is dolgoztam.

A másik kérdés már a mi munkánkkal, amit jelenleg végzek, azzal szorosan összefüggő kérdés. Azt is szeretném rögtön megmondani, hogy ez sem olyan súlyos, égető, fájó kérdés. De repedések vannak, s ezért szóvá kell tenni. Ez a mi adminisztratív területünket illetően, az állami vonal. Mert a mi munkánkat a párt minden fokon, járási pártbizottságoktól a Központi Bizottságig, annak osztályáig, rendben van, ellenőriznek bennünket, de nagyon fontos, hogy sokszor bizony elég sok kárral. Dolgok bizonyítják azt, hogy ebben a tekintetben például a Honvédelmi Minisztérium és mi közöttünk a munka nincs rendben. Nem azért, mert mi vagy Révész[79] elvtársék valamilyen sötétben bujkáló dolgot akarnak csinálni. De pl. ha 10 Ft-tal megemelik a BM állományában a tiszthelyettesek fizetését, az másnap a hadseregben elégedetlenséget és feszültséget teremt. És megfordítva. Bevezettek a honvédségnél egy új rendszerű ruhaellátást. Lehet, hogy jó, lehet, hogy nem jó. Elvtársak! Ez utána sorozatosan súlyos problémákat okoz nálunk, mert nincs a dolog összehangolva. Vagy itt van, elvtársak, a sorozás. Sajnos a határőrségnél most elég súlyos események vannak.[80] Hogyha mi a nyugati határra ki akarunk vinni katonákat, azokban mégiscsak jobban kell bízni, mint például a belső területen lévő katonákban. És ez most úgy megy, hogy mi kívánságokat nyújtunk most be, és nem is találkozunk rosszakarattal ebben a tekintetben, de azért minden szentnek maga felé hajlik a keze, így a honvédség kiegészítő parancsnokságainak is maga felé hajlik a keze, és végül is, elvtársak, ez a kérdés most sincs jól megoldva: hogy a sorozott állományból melyik rész jár ennek, melyik rész jár annak. (Kádár elvtárs: Elvileg ez is meg van oldva. Csak gyakorlatilag nincs végrehajtva. Révész elvtárs: Gyakorlatilag is meg van oldva. Ott ül a képviselőjük, és kiválogatja az embereket. Minden bizottságban.) Hát, Révész elvtárs, akkor én elmondom, ha te ezt ilyen hangosan mondod, elmondom, hogy hogy van ez a valóságban... (Kádár János elvtárs: El van rendezve, csak nem hajtják végre pontosan.) Hát, elvtársak, sorolhatnám... (Kádár János elvtárs: Ott ül a bizottságban a BM embere. Megállapodnak, hogy kit kapnak ők, de a valóságban nem egészen azokat kapják, mert a hadsereg kicsit manőverezik utólag is.) Hogy itt kell ezen vitatkozni, elvtársak, mutatja... (Kádár János elvtárs: Ez nem államigazgatási kérdés. Na jó, hogy ülést tartunk...) Elvtársak, mi tárgyaltunk, összevissza dolgoztunk ebben az ügyben hónapokig. (Révész Géza elvtárs: Velem? Kádár János elvtárs: Nem veled Révész elvtárs, te Kínában voltál.)[81] Nem akarom most már tovább folytatni a példákat. De, elvtársak, itt van például az Igazságügyminisztérium. A mi szerveink átadnak a bíróságnak embereket. Ítélkezésre. A bíróság az adatok alapján arra a megállapí-

tásra jut, hogy az illető ártatlan. (Kádár János elvtárs: Előfordul) Előfordul! Sajnos, gyakran! Előfordul, mert ebből kettő is sok. Na, mivel ez nem az államigazgatási funkcióból következően derül az ki, hogy mi hibákat követtünk el, hanem egy kicsit ez ilyen koordinálási dolog.

(Kádár János elvtárs: Ez nem államigazgatási dolog.) Szerintem, ez az. (Fock Jenő elvtárs (?)[82] Presztízskérdést csinálnak belőle, és újra letartóztatják.) (Kádár János elvtárs: Nem, ez nem államigazgatási feladat.) Ilyen is előfordul. Én tehát azt akartam bizonyítani, és úgy érzem, hogy igazam van; ebben a tekintetben a pártellenőrzés mellett állami ellenőrzést is meg kell valósítani. És irányítást.

Na most, végül a tanácsokról szeretnék egy gondolatot felvetni. A tanácsokra vonatkozóan azt rendezi ez az előterjesztés, hogy az alsóbb tanácsoknak, tehát a járási tanácsoknak a hatásköre növekedjék, és ez nagyon helyes. Azt is rendezi, hogy több üzem tartozzék a tanácsok, a végrehajtó bizottságok irányítása alá. Ez is helyes. Csak nem utal ez az előterjesztés arra, hogy számos más kérdésnél, ahol minisztériumokkal van vitában a tanács, ott növekedik-e a hatásköre. A múltkor az egyik központi bizottsági ülésen merült fel például a kultúrházak beruházásának az összege. Felvetődött más alkalommal az iskolaigazgatók és tanárok kinevezésének kérdése, egyéb intézmények vezetőinek a kinevezése. Erre vonatkozóan nem tudom, hogy ez hogy lesz, de szerintem itt is növelni kell a tanácsok hatáskörét.

CSIKESZ JÓZSEFNÉ[83] elvtársnő: Elvtársak! Én nagyon röviden, néhány gondolatot szeretnék felvetni, illetve néhány javaslatot a tanácsok hatáskörére vonatkozólag. Itt nem arról van szó, hogy azt akarom felvetni, hogy itt alapvetően nincs nagyon komoly változás, és maga az előterjesztés is bizonyos előrehaladást mutat. Az a véleményem, hogy egy kicsit konkrétabban és határozottabban kellene néhány dologban megfogalmazni a határozatot. A 4. oldalon a második pontban a határozat úgy szól, hogy növelni kell azoknak az ügyeknek a körét, amelyekben döntést kizárólag a tanács plénuma hozhat. Én azt hiszem, hozzá kellene tenni, hogy azoknak az ügyeknek a körét elsősorban, amelyek a lakosságot érintik. A fővárosnál is előfordult, hogy egy sor kérdésben vagy a végrehajtó bizottság, de sokszor még a végrehajtó bizottság sem, hanem az apparátus döntött. Azt hiszem, itt ki kellene mondani, hogy milyen jellegű kérdésekben kellene, amiben kizárólag a tanács plénuma hozhat döntést. Ez az egyik.

Másik, amit véleményem szerint konkrétabban kellene megfogalmazni és meghatározni, a tanácsok hatósági és közigazgatási jogköre. Itt ez nincs érintve. Apró elvtárs bevezetőjében felvetette ezt a gondolatot, és ugyanakkor az előterjesztésben, a javaslatban nincs benne. Én csak két példával szeretném ezt is alátámasztani, hogy feltétlenül helyes és szükséges bevenni ebbe a határozatba. Itt van a lakásügyeknek a kérdése. Az a helyzet jelen pillanatban — legalábbis a fővárosban —, hogy 3 hatóság dönt, sokszor még társbérleti ügyekben is. Dönt alsó fokon a kerületi tanács, aztán felmegy a Fővárosi Tanácshoz, és végül az Építésügyi Minisztériumban van egy kis csoport, amely harmadfokon dönti el a lakáskérdéseket. Sokszor olyan nevetséges helyzet adódik, hogy egy társbérleti dologban végső soron az Építésügyi Minisztériumnak egy kis csoportja, ki eléggé messze van az élettől, a dolgoktól, ő dönti el véglegesen a vitás lakáskérdéseket. Én azt gondolom, azt vetném fel, hogy ki kellene mondani pl. olyan kérdésekben, ahol szükségtelen, hogy egy ilyen harmadfok létezzen, és egy ilyen harmadfok döntsön, ezt meg kellene szüntetni. Tapasztalatunk az, hogy rendszerint az alsó fok az, mely legközelebb van az élethez, majdnem mindig az dönt helyesen. Még felmegy a főváros-

hoz, aztán az Építésügyi Minisztérium egyik kis részlegéhez. Azt hiszem, meg kellene vizsgálni, Apró elvtárs, és elvileg úgy kellene csak dönteni, hogy a hatósági jogkör tekintetében is szélesíteni kellene a tanácsok jogkörét. Vagy pl., hogy egy másik témát is említsek, ezzel összefüggésben. Itt van a közületeket elhelyező csoport. Az a helyzet, hogy abban az időben, amikor ez létrejött — és a Minisztertanácshoz volt közvetlenül utalva —, mert ténylegesen el kellett helyezni az országos szerveket, szükség volt erre a szervre. Azonban a világot már kétszer, háromszor felosztották Budapesten is, és ezek a nagy, jelentős intézmények elhelyezést nyertek, nem tudom, nem kellene-e megszüntetni esetleg ezt is, ennek a jogkörét és hatáskörét is leadni a fővárosi tanácsnak. Elég sok vitás dolog van belőle, civakodás, veszekedés, meg kellene gondolni.

Szóvá szeretném tenni azt, amit Földes elvtárs említett, hogy be kellene venni ilyen kulturális intézmények s egyéb ilyen egészségügyi intézmények területén is, tekintve, hogy a fővárosban már végre is hajtottuk, hogy egy sor egészségügyi intézményt leadtunk a kerületi tanácsoknak. Ezt is bele kellene venni. Vagy pl. ami nagyon helyes volna, a kulturális intézményeknél is, a kultúrházaknál is vannak ilyen problémák, hogy országos szervek irányítása alá tartozik, irányt venni arra, hogy a megyei tanácsokhoz és a kerületi tanácsokhoz kerüljenek át ezek a kulturális intézmények. Nem kell ezt konkrétan megmondani, hanem az irányát megjelölni.

Végül pedig még meg szeretném említeni, hogy a tanácstörvény módosítása is bizonyos értelemben szükségessé válik. Úgy tudom, hogy dolgoznak ezen az elvtársak, de azt hiszem, hogy ezek a javaslatok, ha határozat lesz belőle, érintik a tanácstörvényt is. Azt hiszem, szükséges lesz azt is rövid időn belül módosítani, s az Országgyűlés elé terjeszteni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak! Szót kért a vitában Jakab elvtárs és Nezvál elvtárs.[84] Mielőtt átadnám a szót Jakab elvtársnak, szeretnék valamit mondani a tárgyalással kapcsolatban. Az az érzésünk, hogy a felszólalók egy része félreérti a ma eldöntendő kérdést. A következőről van szó. Az egész ilyen vezetési mechanizmus továbbfejlesztése nagy kérdés. Tehát nem lehet, hogy a kongresszuson ne említsük meg, hogy ezen a területen feladatot látunk magunk előtt. Ez az egyik kérdés. Ehhez kérjük, hogy a Központi Bizottság járuljon hozzá.

A másik az, hogy a tennivalót kidolgozni ez alatt az időszak alatt nem voltunk képesek. A másik dolog az, hogy a Központi Bizottság néhány fő elv alapján utasítást ad tennivalók részletesebb kidolgozására, és, mint ahogy itt meg van írva, az országos jelentőségű kérdéseket hozza újból a Központi Bizottság elé. Én azt mondom, hogy ne azon vitatkozzunk mi most, hogy a HM meg a BM mit hogyan csináljon egymással, vagy hogy a leválasztott albérleti lakást melyik hatóság döntse el. Járuljanak hozzá, hogy a Központi Bizottság ezt a néhány fő feladatot jelezze a kongresszuson, és adjon utasítást, hogy a PB és a többi szervek dolgozzák ki részletesen a tennivalót, és néhány hónap múlva hozzák a Központi Bizottság elé.

Átadom a szót Jakab elvtársnak.

JAKAB SÁNDOR[85] elvtárs: Tisztelt elvtársak! Egyetértek az előterjesztéssel, sőt külön örülök annak, hogy az irányelvnek ilyen belső használatra szóló fejezete is lesz. Véleményünk szerint, ahogy készülünk a megyei pártértekezletre, ennek szükségességét már éreztük. Megjegyzést tennék két kérdéshez. Először is az Országgyűlés és a Minisztertanács munkájához. Felvetnék itt egy olyan problémát, amit én nem látok, illetve nem egyezik az élettel és a törvényeinkkel. Az Alkotmány azt mondja, hogy az Országgyűlés az államhatalom legfőbb szerve. A 8-as

törvényben[86] még azt is kimondjuk, hogy az Elnöki Tanács irányítja a tanácsokat. Erre vonatkozóan én azt nem látom, vagy legalábbis nem tudom, hogy lenne tovább a munkánk; hogy az Országgyűlés eddig közvetve foglalkozott a tanácsok irányításával, részben úgy is, hogy beszámolt a kormány tevékenységéről, érintette a tanácsok munkáját, de felvetném azt, hogy közvetlen nem lehetne-e már lépéseket tenni annak irányában, hogy közvetlen is irányítsa az államhatalom alsóbb szerveit. Én olyanokra is gondolok, persze kezdeti lépésnek, hogy — itt van, ugye —, hogy miket tegyen szóvá esetleg az Országgyűlés, itt van, hogy a termelőszövetkezeti mozgalomról is számoljunk be. A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődése érinti a tanácsok szerkezeti, meg szervezeti felépítését is, hogy ha kezdetnek nem, de legalább annyit tennénk meg, hogy a miniszterelnök beszámolójában felvetnénk azt az élő kérdést, hogy hogy alakuljanak a tanácsok, milyen legyen a tanácsok és a termelőszövetkezetek viszonya. A másik, ami a Minisztertanáccsal, illetve az előzővel kapcsolatos, hogy most véleményem szerint jobb a tanácsok irányítása, mióta átkerült a BM irányításától. Most is az a jellemző,. hogy nem a Minisztertanács, hanem a Tanácsszervek Osztálya az irányító, és sokszor olyan problémák vannak, hogy vagy végrehajtó bizottsági vagy tanácsülési határozatot esetleg egy elvtárs, egy előadó is megmásíthat. Feltétlenül kellene, hogy a Minisztertanács ilyen értelemben is vegye tekintetbe a választott testületet, akár tanácsról, akár végrehajtó bizottságról van szó.

A másik, amit a Minisztertanács irányító munkájával kapcsolatban én felvetek, hogy elsősorban államhatalmi és tömegkapcsolati vonatkozásban adna, illetve ösztökélné az alsóbb szerveket, hogy ilyen irányban dolgozzanak, mert a közigazgatási, államigazgatási feladatokat most már többé-kevésbé jól ellátják.

A következő a harmadik fejezettel kapcsolatos. Felvetném azt a gondolatot, nem volna-e helyes, hogy az ipar szervezetének és szerkezetének fokozatos átalakítását megtoldanánk azzal, hogy az ipar szervezetének, vezetési színvonalának emelése. Persze, ez is elég részletes dolog, mert káderellátottságtól kezdve még a statisztika megjavítása is beletartozik, de talán így jobban kapcsolódna a márciusi határozathoz, és az irányelvekhez. Egyébként osztom a nézetem azzal, amit Kreszán elvtárs mondott, a pártszervezetek bevonását ebbe a munkába, mert nekünk is ezen a vonalon jó tapasztalataink vannak, hogy kell a pártszervezet oda. Azért is kell, mert ott van a Zománcipari Műveknek a felállítása, és már vannak — hogy úgy mondjam — olyan kérdések, amiket döntésre kell hozni ahhoz a kollégiumhoz, ahol ezt eldöntötték [sic!]. A ZIM vezérigazgatója azt mondja, ő nem viszi oda, annak ellenére, hogy nem jó a mostani forma éppenséggel a Salgótarjáni Tűzhelygyár esetében. Azért mondom, mert ha nem meri, vagy nem akarja, akkor van egy másik szerv, ami felhívja az illetékesek figyelmét, hogy ez problematikus, kérjük, vizsgálják meg, s utána foglaljanak állást. Az iparvezetés szervezeti átalakításánál felvetnék még egy gondolatot, hogy nem lenne-e helyes esetleg egyes iparágakban a területi elv alkalmazása. El tudnám képzelni tökéletesen, mondjuk a kohászat irányításánál, ami az országban 4–5 helyre korlátozható, nem volna-e jobb a területi elv ott, ahol ez ésszerű vagy megfelelőbb.

A négyes fejezettel kapcsolatban: a hatodik pontban javasolnék egy változtatást. Itt az van, hogy az ipari és zárójelben a közlekedési tevékenység. Javasolom, hogy ide is vegyük be a „kereskedelmi" szót is, bár emellett én bizonyos tendenciát látok. Olyan értelemben, hogy most az a gyakorlat: az OFOTÉRT mondjuk a Belker. irányítása alá tartozik, egyetlen egy üzlet van a megyében belőle. Azért

javasolnám, hogy vegyük be, mert akkor erre a területre is kötelező lenne. Itt viszont felvetődnék olyan gondolat, hogy nem kellene-e megfogalmazni — bár a Kádár elvtárs említette, hogy ez részletkérdés —, hogy a tanácsi vállalatok irányítása véleményem szerint megkövetelne a megyei tanácsnál egy koncentrált, illetve egy centralizált szervet. Irányít az Ipari Osztály, a Kereskedelmi Osztály, aztán az Ipari-Közlekedési Osztály és így tovább. Szóval nagyon szét van aprózva. Véleményem szerint ott szerkezeti változást kellene csinálni, vagy Vállalatgazdálkodási Osztályt, egy elnökhelyettes vezetésével, mert akkor a pénzeszközök is koncentrálódhatnának. Sok gazdasági előnye lenne neki véleményem szerint. Még egy megjegyzést: ez a szabálysértési ügyintézésre vonatkozik, hogy egy részét a község hatáskörébe kell leutalni, én ezzel egyet is értek, de javasolnám, vegyük be még oda, hogy ezt a szabálysértés ügyintézést egyszerűsítsük is. Rendkívül bonyolult, félek, hogy nem minden községi VB titkár vagy elnök tud ezekben eligazodni, és sok törvénysértés lehet, ha pedig egyszerűsítenénk a leadás előtt, akkor pedig hasznos lenne.

APRÓ ANTAL elvtárs: Elvtársak! Az előterjesztés végén — talán én követtem el a hibát, hogy külön nem hívtam fel a figyelmet —, van egy rövid kis határozat a végrehajtással kapcsolatban, az, amit Kádár elvtárs említett, csak elvet hagyjunk jóvá úgy az iparra, közlekedésre, tanácsokra és egyéb területekre. Külön ki kell dolgozni nagyon alaposan a munka megjavítására vonatkozó tervezeteket, és azt Politikai Bizottság elé, a nagyobbakat ide kell hozni a Központi Bizottság elé.

A vitában felmerült néhány kérdés, és úgy érzem, hogy egyikre-másikra már tudunk is választ adni. Egyetértek azzal, amit Kiss Árpád elvtárs mondott, hogy ki kell dolgozni az átszervezés részleteit, és megfelelő állami szervek előtt döntést kell hozni, döntésekre javaslatokat kell tenni. Azt hiszem, elvtársak, hogy itt nagyon részletes ilyen állami utasításra lesz majd szükség, mert sok mindent fogunk szabályozni olyat, ami már eddig is a felszólalásokban elhangzott, többek között az a bizonyos ÉM, nem tudom, mint harmadik fokon döntenek a kérdésben. Hát az tulajdonképpen az ÉM-ben azt jelenti, hogy a Város- és Községgazdálkodási Minisztérium romjaiból egy kicsit ment át az ÉM-be, mert van megoldatlan probléma, nem tudtuk hova tenni. Nem is passzol oda, valahol máshol kell megtalálni a helyét. Úgyhogy részletes tervet dolgozunk ki, és úgy a Kormány, úgy gondolom, hogy a nagyobb kérdéseket az Országgyűlés elé is kell vinni, hisz az állami apparátus átalakításáról van szó.

A pártszervezetekről. Én azt hiszem, elvtársak, korai lett volna bennünket arra kötelezni, hogy mondjuk meg, hogy néz ki az a pártszervezet, amiről még nem is tudjuk, hogy hogy néz ki az összevont üzem, melyek azok, de egyetértek a Kreszán elvtárssal, hogy ezt ki kell dolgozni előre, hamarabb, mint a MÁVAG-nál történt és tanulságként ezt hasznos figyelembe venni, de nem tudtunk elveket sem lefektetni egyszerűen azért, mert lesznek rokonvállalatok, melyeket a fővárosban vonnak össze, lesznek rokonvállalatok, melyeket az ország különböző pontjain egy vezetés alá vonnak össze, s nagyon izgalmas problémák lesznek ott a pártszervezet kérdése, az üzemi tanácsok kérdése, bizonyos jogoknak a központi anyavállalathoz való döntésre való átadása, többek között nyereség és egyéb kérdések, úgyhogy ez nagyon sokrétű problémát fog jelenteni, és én helyeslem, hogy a politikai előkészítésnél már a pártszervezetre is gondoljunk, de mi itt még nem tudtunk erre javaslatokat tenni.

Kiss elvtárssal egyetértek, hogy a Központi Bizottság tartsa rajta a szemét ezeken az átszervezéseken, már Kádár elvtárs is mondta, hogy a fontosabbakat idehozzuk.

Amit Földes elvtárs mondott, én azt hiszem, hogy ott minden döntés nélkül már a parlamenti bizottságok munkájának megjavítására irányt vehetünk. Tényleg vannak olyan közérdekű kérdések, amelyeket ez a bizottság nyugodtan megvizsgálhat, napirendre tűzhet, és talán nem lenne olyan légüres tér az országgyűlési ülések között, hanem az ország közvéleménye látná, hogy dolgoznak a bizottságok. Csak itt bizonyos összhangot kell teremteni a Kormány munkája és a parlamenti bizottságok között, nem veszélyes, de azért minél kevesebb esetben forduljon elő, hogy a parlamenti bizottság lényegesen eltérő döntést javasol, mint ami a kormány intézkedéseinek a vonalába esik. Úgyhogy azért ilyen konfliktusok minél kevesebb esetben történjenek – bár elkerülhetetlen, és az sem veszélyes.

Azt hiszem az Országgyűlés elnöke, Rónai[87] elvtárs, a bizottságok felé máris tud intézkedéseket tenni.

Amit Csikesz elvtársnő mondott, hogy konkrétabban megfogalmazni, nem tudtuk egyelőre, majd a részletes anyagban konkrétabbak leszünk. Szóvá tette ezt a Közületi Elhelyező Csoportot – ez egy Ludas Matyi-téma, egy izgalmas téma, de engedelmet, kedves budapesti elvtársak, lassan már ott tartunk, hogy a Fővárosi Tanácstól kell kérni valamit a kormánynak, mintha Budapest a Budapesti Tanácsé lenne és nem az ország fővárosa, a kormány székhelye, és az a kis részleg, ami megmaradt bizonyos kérdések eldöntésére, egy nagy apparátusban, melynek felét átadtuk Önöknek Budapestnek, a Fővárosi Tanácshoz, az a néhány ember azért kell, hogy vidéken vagy Pesten ha úgy adódik, mert mindig adódik, nagyon fontos elhelyezési kérdésekben kell dönteni a Kormánynak, akkor legalább két szem embere legyen. Ezelőtt meg volt 150, most van kettő, a többit átadtuk. Megmondom, a Veres elvtárs első kérése, mikor elnök lett[88] és eljött hozzám, az volt, hogy szüntessék meg maguk itt a Minisztertanácsnál ezt a kettőt is. Hát, megtartjuk egyelőre, azt hiszem, nem veszünk össze, mert nem ez a fő kérdés, hanem az, amit a tanácsok hatáskörére vonatkozólag megállapítottunk. A tanácsok hatáskörénél arra gondolunk, elvtársak, hogy több olyan közérdekű kérdés van, amit hasznos a tanácsban eldönteni, mint testületben. És nem a végrehajtó bizottságban és nem egy hivatalnok által eldönteni, és rendeletileg végrehajtásra kiadni. Tehát a demokráciát úgy akarjuk szélesíteni, hogy a tanács mint testület több kérdésben döntsön. Nem elsősorban budapesti kérdés — mindjárt megmondom Csikesz elvtársnő —, ez elsősorban községi kérdés, hogy ne az apparátus döntsön, hanem a község parasztjai jöjjenek össze, és döntsenek bizonyos kérdésekben.

A tanácsokkal és a tsz-ekkel kapcsolatban, amit Jakab elvtárs mondott. Itt az irányítást meg akarjuk javítani, nagyobb hatáskört akarunk adni, konkrét intézkedési jogot akarunk adni. Nemrég a megyei titkárok és tanácselnökök értekezletén,[89] ha jól emlékszem, a Szolnok megyei titkár elvtárs tette szóvá, hogy olyan esetek is vannak ma már, ugye, több ezer holdas tsz azt üzeni — annak vezetője —, hogy a fölös gabonát, ha meg akarod tőlem venni, akkor találkozhatunk a piacon, 300-ért adom. Hát azért az államhatalom helyi szerveinek valamilyen befolyása vagy intézkedési joga kell hogy legyen, hogy amikor az állam nagy segítséget ad, akkor a termék lehetőleg az állami készletek irányába menjen — a fölös termék —, és ne üzengessen a tsz-elnök, hogy „a piacon 300-ért megveheted tőlem". Ilyen területen is akarjuk növelni a tanácsok hatáskörét. Tervszerű befolyásolás eszkö-

zeivel, tervek jóváhagyásánál, hitelek nyújtásánál több jogot akarunk adni a tanácsnak.

Elvtársak, több ilyen válaszom nincs, belső utasításnak szánjuk ezt az anyagot, nem akarjuk nyilvánosságra hozni, ezek csak elvek a Központi Bizottság számára.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak! Javaslom, hogy határozza el a Központi Bizottság az elvek kiegészítését a következőkkel:

A parlamenti bizottságok rendszeresebb foglalkoztatása. Ez egy helyes dolog.

A másik, a Minisztertanács alá rendelt szervek jobb irányítása. Ez is beletartozik.

A harmadik dolog: a tanácsok hatáskörénél a szöveget módosítani kell, mert egy kicsit zavar. Ott először arról van szó, hogy növelni kell azoknak az ügyeknek a számát, ami a tanács hatáskörében dől el. Minden közelebbi megjelölés nélkül. És annak részét képezi, hogy meg kell azokat is jelölni, amelyeket a tanács teljes ülésének kell majd eldönteni. Ez két különböző kérdés, ezt is kell tisztázni.

Végül ajánlom, hogy vegyük bele, amit először Kreszán elvtárs javasolt, hogy az ilyen különböző egyesítéseknél, meg átszervezéseknél nemcsak a műszaki emberekkel kell tanácskozni, hanem a pártszervezetek és a társadalmi szervezetek vezetőivel is, hogy az átszervezés politikai feltételei megfelelően mérlegelve és biztosítva legyenek. Ezt is vegyük bele az irányelvekbe.

Végül, itt az V. pontot ajánlom határozatilag kimondani egy kis módosítással. Mégpedig úgy, hogy nem az lesz a neve, hogy a határozat végrehajtása, hanem a Központi Bizottság határozata, s akkor csak ez lesz határozat. Az úgy hangzana: „a Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a jelen határozatban foglalt irányelvek a kongresszusi beszámolóban nem központi kérdésekként szerepeljenek." Ez az egyik határozat. A másik: „Megbízza a Politikai Bizottságot, hogy foglalkozzék a fenti elvek és a vitában elhangzottak alapján a konkrét tennivalók kidolgozásával, továbbá azzal, hogy az országos fontosságú rendszabályok végrehajtása előtt újból a Központi Bizottság elé kerüljenek." Azt hiszem, ez világos. Aki elfogadja ilyen értelemben a határozati javaslatot, kérem tegye fel a kezét. Köszönöm szépen. Ellene? Nincsen senki. Köszönöm!

3. *Javaslat a minisztériumokban és egyes főhatóságoknál működő pártszervek hatáskörének kibővítésére*

Előadó: Marosán György elvtárs

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Mi tette indokolttá az egyes minisztériumokban és főhatóságokban működő pártszervezetek hatáskörének bővítését? A minisztériumok, országos szervek intézkedései, gazdasági, politikai intézkedései kiterjednek az egész ország területére, vagy legalábbis egy iparág, vagy iparágak területére. Ugyanezzel kapcsolatban a minisztériumokban működő pártszervezetek, amikor létrehozták, hatáskörüket megállapították, nagyon korlátozott mértékben állapították meg, nem számoltak a minisztérium jellegével. Az utóbbi idők gyakorlata ezt a kérdést elébünk állította külföldi példák alapján és a mi magunk példája alapján is. Javaslatunk[90] hosszú tanulmányozás eredménye, külföldi példákra is támaszkodik, és hosszú tanácskozások után jutottunk el oda, hogy a Központi Bizottság elé vigyük.[91]

Mi a javaslat leglényegesebb és legfontosabb pontja, amit szeretnék itt különlegesen a Központi Bizottság előtt aláhúzni. Most a minisztériumi pártszervezeteknek nincs kellő súlyuk, elsősorban a vezetés felé, de bizonyos mértékben a

párttagság felé sem. A jelenlegi helyzet azzal a hátránnyal is jár, hogy a pártszervezetek nem érzik felelősségüket kellően a minisztérium szakmai munkájáért. Különösen korábban jellemző volt a szakmai és politikai munkának bizonyos fokú különválasztása, a pártszervezeti élet bizonyos értelemben majdnem külön élt a szakmai munkától, nem folyt szervesen össze vele. Egyes állami vezetők a minisztérium politikai hangulatáért pl. a pártszervezetet egyedül tették felelőssé, holott a minisztériumban dolgozók, párttagok és nem párttagok politikai hangulata lényegében az egész vezetés kérdését jelenti egy minisztériumban a mi megállapításunk szerint. Ezért bizonyos értelemben az utóbbi időben a nemrég lezajlott minisztériumi vezetőségválasztó üléseket, amelyekről majd máshol beszélni fogunk,[92] a bíráló és önbíráló légkör hiánya is jellemezte. Volt egy idő, amikor azt mondottuk, hogy voltak minisztériumok, nagyon durván fogalmaztuk meg, de a lényeget érintette, hogy sok helyen a párttitkár nem volt párttitkár a szónak abban az értelmében, amilyen értelemben a párttitkárt jellemzik, vagy mondjuk a pártbizottság maga, mint pártbizottság nem tudta ezt a feladatot betölteni. Furcsa erről a kérdésről beszélni, mert kommunisták vannak a minisztériumokban, főképpen a nagy minisztériumban, de úgy látszik, hogy ott kettéválasztódott: szakmai és politikai vezetéssé, s a kettő pontosan nem találkozott.

Meg kell még azt is mondani, hogy a minisztériumi irányítás szorosabb ellenőrzése, illetve a pártszervezet és az állami irányítás jobb együttműködése szükségessé teszi a pártszervezetek hatáskörének a növelését. Meg kell próbálni felszámolni — legalábbis a kommunistáknál — a szakmai és a politikai munka kettéválasztását. A szakmai vezető is felelős a politikai munkáért és fordítva. Nem szabad ezt a kettéválasztást megengedni, mert ebből nagyon sok hiba és felelőtlenség is születik. Mi az utóbbi időben bátorítást is adtunk az elvtársaknak ehhez, a bátorítás azonban kevés volt, mert a minisztériumi és főhatósági pártszervezetek, amelyekről itt szó van, azok nem tudták, hogy meddig menjenek el, meddig jussanak el. S ahogy önök megfigyelték a pontokat, az pontosan a lényegre ütött rá, hogy mi az, amire itt figyelemmel kell lenni. Ennek a kiküszöbölésére szól a javaslat úgy, hogy a minisztériumi pártszervezetek hatáskörét kiszélesíti a szakmai munkáért is. Amellett a javaslat világosan megmondja azt is, hogy az egyszemélyi vezetés a miniszter jogát és hatáskörét nem csorbítja. Tehát a minisztériumi pártbizottságok, a párttitkár, a miniszteri vezetés és az egyszemélyi felelősség törvényeiben rögzített elvét tiszteletben tartja, ezt érvényesíteni és alátámasztani fogja a kibővített hatáskörrel. Aki azt hiszi, hogy ez a kibővített hatáskör és megerősített pártbizottság nem fogja erősíteni...,[93] akkor ez nem tudja, hogy tulajdonképpen ebben a kérdésben mi rejlik. Ezért a hatáskör kibővítése, amikor vigyáz a miniszteri hatáskörre és jogra, ezen túlmenően, a pártbizottság megkapja azt a jogot, amit eddig nem kapott meg, amivel eddig nem rendelkezett. Bármely kommunista vezetőt, beosztottat beszámoltathat munkájáról, megvitathatják a minisztérium munkájával kapcsolatos elvi, politikai szakmai kérdéseket, ellenőrizhetik a minisztériumra vonatkozó párt- és állami határozatok végrehajtását. Tegyünk fel egy kérdést a sok közül. Káderkérdések. Mi volt eddig ténylegesen a helyzet? Voltak, akik figyelembe vették, legtöbb esetben megkérdezték a véleményt. De hogy a káderekkel mi történt, és ki hova ment, azt már nem tudták. Itt aztán a szubjektivitásnak végtelen lehetőségei nyilvánultak meg. Mit kíván a határozati javaslat, az előterjesztett szöveg? A káderkérdésekben pl. kádermunkatervet készíteni, és a káderek minden irányú mozgatását

együtt kell a pártszervezettel végezni. Ez-után azt fogja jelenteni, hogy nem fogja csorbítani a minisztérium jogát, de erősíteni fogja azt az elvet, hogy ha valahol nincs megegyezés, akkor a pártbizottságnak, illetve a párttitkárnak joga van illetékes felsőbb szervekhez fordulni — a KB határozata után —, és opponálni ebben vagy abban a kérdésben.

Fel akarjuk számolni azt a mostani, meglévő állapotot, hogy nagyon kevesen éltek azzal a joggal, hogy politikai, gazdasági vagy káderkérdésekben támaszkodjanak azokra a kommunistákra, támaszkodjanak arra a pártbizottságra, ami a minisztériumban működik. Persze, bevallom maguknak egész őszintén, hogy mindig viszolyog a hátam, amikor erről a kérdésről beszélni kell [sic!]. Mert én egyszerűen érthetetlennek tartom azt, hogy kommunisták, bármilyen poszton legyenek, akik egy bizonyos feladattal meg vannak bízva, akár politikai, akár gazdasági kérdéssel, hogy azok ne tudjanak egy nevezőre jutni országos érdekben, vagy más érdekben. Jól nézne ki, ha a Központi Bizottság vagy az állam vezető posztján nem uralkodna az az egyöntetűség, aminek ebben a kérdésben nyilván érvényesülni kell. Ezért fontos az előterjesztésnek az a része, hogy a pártbizottságok évenként mérjék fel, vitassák meg a minisztériumok káderpolitikáját, ennek egyes alapvető kérdéseit. Vezessék, irányítsák az egyes ott dolgozó kommunistákat.

Megvizsgáltuk a kérdést, volt egy központi bizottsági határozat, és nem tudtuk, hogy hova fogják azt fejleszteni. Azt is tudjuk, hogy egyes helyeken bizalmatlanság van a párttitkárok iránt. Ezt a bizalmatlanságot le kell küzdeni. Minden okunk és jogunk megvan rá, hogy minisztériumokban és országos szintű szervezeteknél őszintén, nyíltan támogassák ezeket az elvtársakat, akik ilyen komoly politikai munkát végeznek.

Kérem a Központi Bizottságot, fogadja el a Politikai Bizottság javaslatát.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kiss Dezső elvtárs, utána Kossa István elvtárs.

KISS DEZSŐ elvtárs: Az előterjesztés első három pontjával már foglalkoztak pártszervek, éppen ezért szerintem a határozati javaslat 4. pontját kell előrevenni. Helyesnek tartom, hogy a felsorolt minisztériumok megkapják a hivatali munka ellenőrzésének jogát.

KOSSA ISTVÁN elvtárs: Azt akartam javasolni, hogy a Politikai Bizottság javaslatát ne fogadja el a Központi Bizottság, de akkor úgy nézne ki, mintha nem értenék vele egyet. Pedig, amit javasolni akarok, az még inkább erősíteni akarná a minisztériumi pártszervezeteket.

Azért akartam javasolni, hogy a Központi Bizottság ne fogadja el a határozati javaslatot, mert ez a mi minisztériumunkban nem hajtható végre. Márpedig nem helyes olyan határozatot hozni, amely egy minisztériumban nem valósítható meg. Ezért azt a javaslatot teszem most már, hogy a Központi Bizottság fogadja el a határozati javaslatot, de adjon utasítást, hogy ezt a Közlekedési és Postaügyi Minisztérium pártszervezetére vonatkozóan külön nézzék meg. Az a helyzet, hogy a mi minisztériumunk nagyon sokfelé van. Úgy is mondják viccesen nálunk, hogy a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumból mi vagyunk az „és". Ugyanis a minisztérium nagyobb zöme [sic!] nem abban az utcában van. A minisztériumi pártszervezetnek ugyanis semmi köze sincs például a Krisztina úton lévő 4-es postához. A pártszervezetnek nincs joga ellenőrizni az ő munkáját. Csak az elvi osztálynak van ehhez joga. Másik utcában van a hajózási részleg, és így tovább. Nagyon örültem, amikor láttam, hogy az előterjesztés Központi Bizottság elé kerül. En már 2 éve próbálkozom megoldani a helyzetet, de mindig elakadok valahol. Helyesnek tar-

tom, hogy erősítsük nálunk is a pártbizottságot, és valósítsuk meg, hogy ha ki akarják nevezni például a Vasúti Főosztály forgalmi részlegének vezetőjét, ebbe legyen beleszólása a pártbizottságnak. Egyben szóvá teszem a vasúti csomópont pártbizottságát is. Ez a pártbizottság igen nagy segítséget ad nekünk.

FRISS ISTVÁN[94] elvtárs: Röviden szeretném megkérdezni, hogyan egyeztethető össze ez a dolog a párt Szervezeti Szabályzatával. Ez azt mondja, hogy a hivatali és az intézményi pártszervezetek nem ellenőrizhetik a hivatal, az intézmény vezetőjét és vezetőségét. A hivatal és az intézmény vezetőjét és vezetőségét a megfelelő magasabb pártszervek ellenőrzik. Ki kellene terjeszteni véleményem szerint a javaslatot általában a minisztériumi pártszervezetekre. Most például az a különös helyzet áll fenn, hogy a Szervezeti Szabályzat kimondja, hogy termelőüzemek, a vasutak, az állami gazdaságok stb., valamint a fogyasztókat közvetlenül ellátó kereskedelmi vállalatok és árudák pártszervezetei jogosultak az üzemi, a gazdasági, illetve a vállalati igazgató, vezetőség tevékenységének ellenőrzésére. Ebből az a következmény adódik, hogy például a nagykereskedelmi-belkereskedelmi vállalatokban a pártszervezetek nem jogosultak az ellenőrzésre, mert a fogalmazás úgy szól, hogy erre csak a fogyasztókat közvetlenül ellátó belkereskedelmi vállalatoknak van joguk. Azt gondolom tehát, a javaslatnak úgy kell szólni, hogy a Honvédelmi Minisztérium és a Belügyminisztérium, illetve ezek szervei kivételével a pártszervezetek ellenőrizhetik a hivatali munkát.

FOCK JENŐ elvtárs: Az 5. pont második bekezdésében van egy zárójeles rész, amely azt mondja, hogy iparigazgatóságok, trösztök, vállalatok. Innen az iparigazgatóságot el kell hagyni.

A hatodik pont első felét javasolom elhagyni, ugyanis kifelé zavart okozhat, ha a nyilvánosságra hozandó határozatban ezeket megírjuk, feltüntetjük, hogy milyen típusú párttitkárokat akarunk a minisztériumok pártbizottságainak élére állítani.

Végül javasolom, hogy az utolsó bekezdésnél a II., V. és VII. kerületi pártbizottságok helyett írjuk azt, hogy az illetékes kerületi pártbizottságok.

VARRÓ [GYÖRGY] elvtárs: A javaslat 4/a pontjában van olyan megfogalmazás, hogy a minisztériumi pártbizottságok a miniszter kivételével bármely kommunista miniszteri vezetőt és beosztottat beszámoltathatnak munkájáról. Felteszem a kérdést, miért csak a kommunista vezetőket? Nemcsak a kommunista vezetők vannak a minisztériumokban. Szerintem ezt a beszámoltatási jogot a pártonkívüli vezetőkre is ki kellene terjeszteni.

BIRKÁS IMRE elvtárs: Egyetértek a javaslattal. A minisztériumban az ellenforradalom után arra törekedtünk, hogy a szakmai vezetésben dolgozó kommunista elvtársakkal minden vonatkozásban együtt dolgozzunk. Ez úgy is történt, hogy az elvtársak részt vettek a pártbizottság, végrehajtó bizottság olyan ülésein, ahol a vezetők munkájukról beszámoltak, és felelősséget vállaltak a határozat végrehajtásáért vagy végre nem hajtásáért. A beszámolónál egy-egy terület vezetője jelen volt, hozzászólt, és ugyanakkor elmondta véleményét a pártszervezet munkájáról is.

Örvendek annak, hogy most a Központi Bizottság a hivatali pártszervezetek hatáskörének bővítését lehetővé teszi, azonban meg kell mondanom, amellett, hogy a hatáskör bővül, sok minden más is szükséges lehet. Erre nagy gondot kell fordítani. Általában az elvtársak nem szeretik a bírálatot, az önbírálatra sem vagyunk nagyon kaphatók, márpedig ha munkáról van szó, hangzik el bírálat, és

bizony gyakran ezeknél a beszámoltatásoknál az őszinte vélemény-nyilvánítás után megsértődnek. Jó lenne, ha ebben a vonatkozásban segítséget kapnának a pártszervezetek, mert a joghoz más is szükséges. A hivatali pártszervezetekben lévő problémákat a Budapesti Pártbizottságnál ismerik, próbálkoztak is már ezek megoldásával. Tudják, hogy gyakran a hivatali vezető és a pártszervezet vezetői között komoly viták támadnak. Helyesnek tartanám, hogy ne csak a minisztériumokban legyen bővített hatásköre a hivatali pártszervezeteknek, hanem minden hivatali pártszervezetnek. Ez annál inkább fontos, mert a megyei és kerületi tanácsoknál ebben a vonatkozásban igen komoly problémák vannak.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Szeretném, ha az elvtársak így fogadnák el a javaslatot. Elvileg nem kifogásolom, hogy ezt a hatáskört más hivatali pártszervezeteknél is kiterjesztjük. Azonban hol vannak nekünk problémáink, lent vagy fen? A fontos és lényeges problémákat fent kell keresni. Végig ki lehet ezt terjeszteni, de a lényeges problémát, ismétlem, fent kell keresni.

Friss elvtárs felolvasott egy részt a Szervezeti Szabályzatból. Ha a Szervezeti Szabályzatot veszem, feltehetem a kérdést, hogy a minisztériumokban érvényesült-e ez. Azért hozzuk ezt a javaslatot éppen a minisztériumokra vonatkozóan, mert régebben is és az ellenforradalom után is ezek a problémák ott jelentkeztek. Itt van például Kossa elvtárs problémája: négy helyen van a minisztérium, mintha legalábbis négy különböző minisztérium lenne. van más állami szervünk is, ami egy minisztérium, de különböző területeken helyezkedik el. Elvileg el kell fogadni a javaslatot, hogy az ilyen kérdést külön megvizsgáljuk, de külön kiemelni ebből az anyagból a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumot nem helyes.

Fock elvtárs javaslatával egyetértek, a felsoroltakat ki lehet hagyni.

Varró elvtárssal nem értek egyet. Mi párthatározatot hozunk, és [ez] mint párthatározat a kommunistákra bír kötelező erővel. A pártonkívüliekre állami határozat érvényes, és gondoskodni kell arról, hogy a pártszervezet megtalálja a pártonkívüliekkel való foglalkozás, beszámolás, munkájuk ellenőrzése helyes módját. Ebbe a határozatba azonban ezt bevenni nem helyes.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Mi volt a célunk ezzel a javaslattal? Arra gondoltunk, hogy most ezen a néhány, megnevezett helyen meg kell adni a jogot, másutt nem. És megvan az oka annak, hogy miért. Meglehetősen lényeges, hogy a minisztériumokban, hivatalokban az egyszemélyi vezetés elvét tiszteletben tartsuk. A határozatot más vonalra csak úgy egyszerűen kiterjeszteni nem volna helyes. Ahhoz többek között olyan feltételek is kellenek, hogy alkalmas ember legyen a párttitkár, aki munkáját helyesen fogja fel, és helyesen is tudja végrehajtani. A felsorolt helyeken ez a feltétel biztosítva van, de hogy mi van az ezernyi hivatalban, illetve mi lenne az ottani vezetéssel, ezt véleményem szerint behatóbb vizsgálat nélkül nem tudjuk. Azt mondom, maradjunk meg az eredeti szerveknél, beleértve a Közlekedési és Postaügyi Minisztériumot azzal, hogy a felvetett problémát a Titkárság vizsgálja meg, és tegyen megfelelő javaslatot. El tudom képzelni, hogy ilyen helyen nem a párttitkár kapja meg ezt a jogot, hanem a párttitkárok egy kollégiuma. Tehát, hogy ilyen helyen hogyan hatják végre a határozatot, azt a Titkárság vizsgálja meg. Véleményem szerint egy év alatt látni kell, hogy mire vezet a határozat végrehajtása a minisztériumokban. Utána lehet szó arról, hogy kiterjesszük-e egész széles körben: hivataloknál és intézményeknél működő pártszervezetekre.[95]

Akármennyire is kellemetlen, de a Szervezeti Szabályzat adott szövege és e között ellentét és ellentmondás van. Ezt az ellentmondást át kell hidalni. El lehet

képzelni, hogy a Szervezeti Szabályzatnak említett paragrafusa módosítva legyen. Vegyük ezt is be olyan értelemben, hogy megnevezzük a Honvédelmi Minisztériumot, Belügyminisztériumot, esetleg más fegyveres testületet, ezeknél a pártszervezeteknél marad a régi szerep, vagyis az ott működő pártszervezeteknek nincs joguk a hivatali munkát ellenőrizni. A többinél ezt a kizáró okot el kell hagyni, és lehet olyan szövegezés, hogy a minisztériumok, hivatalok pártszervezetei a hivatali munka ellenőrzését a Központi Bizottság rendelkezései szerint gyakorolják. Javasolom, hogy ilyen értelemben határozzunk. A Központi Bizottság úgy rendelkezzék, hogy az említett minisztériumok pártszervezeteinél a hatáskör bővítés most életbe lép, egy év múlva megvizsgáljuk a tapasztalatokat, és ha indokolt, más hivatali pártszervezetekre is kibővítjük.

Javasolom, hogy az előterjesztést ilyen értelemben módosítva fogadják el az elvtársak[96] azzal, hogy a kongresszuson is ilyen értelemben indokoljuk.

4. *Javaslat a lakóterületi pártcsoportokra*

SÁNDOR JÓZSEF[97] elvtárs: A Politikai Bizottság által előterjesztett határozati javaslat,[98] amennyiben a Központi Bizottság határozatra emeli, két lényeges feladatot fog megoldani. Egyrészt, hogy Budapesten kialakult helyzetet rögzít, erősít meg, másrészt budapesti tapasztalatok alapján a lakóterületi pártcsoportokat Budapesten kívül 1960 első felében megyei székhelyeken és nagyobb városokban létrehozzuk.

A lakóterületi pártcsoportok létrehozását napirendre tűzte, véleményem szerint, a tömegek megnyeréséért, a párt és a tömegek kapcsolatának megszilárdításáért folyó harc. Az ellenforradalom utáni helyzetben nagyon élesen vetődött fel, hogy ezen a téren is változtatni kell.

Mi volt a feladat? Ezen a téren kettős: meg kellett javítani a kapcsolatot a terület lakosaival, másrészt a régi népnevelő rendszer helyett — az úgynevezett idegen ajtókon való kopogtatás helyett — új szervezeti formát kellett kialakítani és létrehozni. A hiányosságra már 1957-ben a Budapesti Pártbizottság egyik határozata is felhívta a budapesti pártszervezetek figyelmét. A Budapesti Pártbizottság 1957. februári határozata kimondta:[99] szakítani kell a kampányszerű agitációval, üzemi és hivatali párttagok futó látogatásaival, a házagitációt a kommunista és nem kommunista lakók állandó kapcsolatára kell építeni.

A határozat alapján létrejöttek a lakóházi-, utcasejtek, melyek 1959 januárjában a Politikai Bizottság határozata értelmében lakóterületi pártcsoport elnevezést kaptak.[100]

Néhány mondatot arról, hogy mi a feladatuk.

Első helyen említeném meg a kommunisták együttműködésének megteremtését, majd a szilárd, rendszeres felvilágosító munka végzését, a párt politikájának népszerűsítését és érvényesítését, a kommunisták és pártonkívüliek nevelését.

Ma, Budapesten, közel 10 ezer lakóterületi pártcsoport működik. Néhány szót munkájuk eddigi tapasztalatairól.

Véleményem szerint e lakóterületi pártcsoportok munkájának eddigi tapasztalata kedvező. Miben jelentkeznek ezek a tapasztalatok? A párttagok jól megismerték egymást, a kommunisták közelebb kerültek a pártonkívüli lakókhoz.

Megemlítem, mint igen lényeges kérdést, hogy például az 1958-as országgyűlési és tanácsválasztások idején igen komoly segítséget adtak.[101] Szeretném kihangsúlyozni, hogy e feladat megoldásában a lakóterületen talán első ízben jelentős számban kapcsolódtak be az úgynevezett regisztrált párttagok is. E pártcsoportok

részt vesznek a várospolitikai tervek népszerűsítésében, annak megvalósítására mozgósítják a lakókat. Többek között kezdeményezték és részt is vettek fásításban, parkosításban, utcák, terek rendezésében, iskolák karbantartásában stb. Sok párttag és rajtuk keresztül pártonkívüli is bekapcsolódott a „Budapest tisztaságáért" folyó mozgalomba.

Végezetül, amikor a lakóterületi pártcsoportok munkájáról számolok be, szeretném aláhúzni azt a gondolatot, hogy a lakóterületi pártcsoport munkája segítséget ad a körzeti pártmunka színvonalának és tartalmi munkájának erősítéséhez.

Mindezek alapján javasolja a Politikai Bizottság a Központi Bizottságnak az előterjesztett javaslat elfogadását, annak alapján a lakóterületi pártcsoportok megszervezését megyeszékhelyeken és városokban. A munkát a jövő év első felében hajtanák végre az illetékes területi pártszervek.

Felvetődött az a gondolat is, hogy a vidéki nagyobb városokon kívül esetleg nagyobb vidéki településeken, falvakban is hozzunk létre ilyen pártcsoportot. A Politikai Bizottság ezt most nem tartja időszerűnek, esetleg majd a jövő év tapasztalatai alapján kell és lehet ezen a téren egy lépéssel előremenni.

Kérem a Központi Bizottságot, hogy a Politikai Bizottság által előterjesztett határozati javaslatot vitassa meg, és a vita során fogadja el.

Egyetlen módosítást javasolnék. A határozati javaslat második oldalán e/ pontjában az van, hogy a lakóterületi pártcsoport összejöveteleit rendszeresen kéthavonként tartja, választások idején vagy más rendkívüli feladat esetén szükség szerint. Ezt úgy kellene módosítani, hogy 2–3 havonként.

JAKAB [SÁNDOR] elvtárs: Javasolom, hogy a határozati javaslat második pontját[102] hagyjuk el.

Salgótarjánban mi is csináltunk ilyen lakóterületi pártcsoportot. Vannak olyan helyek, ahol 70 vagy 150 kommunista is tartozik egy-egy helyre. Nem lehet-e megcsinálni, hogy egy pártcsoport-bizalmit állandó jelleggel a pártcsoporthoz kapcsoljunk?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ahol 70–80 párttag van, azt kisebb egységekre lehet tagolni. Egy házban külön pártcsoport lehet.

A második pontot töröljük, ez tényleg felesleges.

A 4. pont e/ pontja úgy módosul, hogy 2–3 havonta. Elfogadják így az elvtársak?

(A Központi Bizottság a fenti módosítással a javaslatot elfogadta.)[103]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Napirendünk kimerült, az ülést bezárom.[104]

K. m. f.

JEGYZETEK

[1] L. a *Függelék*et!

[2] A PB 1959. szeptember elsején elfogadott javaslatára utal Kádár János, amely szerint az október 22-i ülés napirendjén szerepel „Az ötéves terv végrehajtásával kapcsolatos mezőgazdasági tennivalók". *(MOL-M-288. f. 5/147. ő. e.)*

[3] A KB 1959. szeptember 2-i ülésén csak a második ötéves terv elkészítésének irányelveit fogadta el, tehát nem volt még jóváhagyott második ötéves terv, ezért a PB 1959. szeptember 29-én a mezőgazdasági termelés fellendítésének legfontosabb feladatairól tárgyalt, és úgy foglalt állást, hogy a mezőgazdaság második ötéves tervének mezőgazdasági teendőit csak később terjeszti a KB elé. *(MOL-M-288. f. 5/150. ő. e.)*

[4] A KB 1960. október 28–29-i ülésén foglalkozott az ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtásával. L. e kötet *15. sz. jegyzőkönyvét*!

[5] Fehér Lajos (1917–1981) 1954-től 1955-ig a Szabad Nép főszerkesztő-helyettese, 1955–56-ban a Balatonnagybereki Állami Gazdaság igazgatója. 1956. november 8-ától 24-éig a Népszabadság főszerkesztője, 1956. december 12-étől 1957. április végéig szénkormánybiztos, 1957 februárjától 1959 decemberéig a KB Mezőgazdasági Osztályának vezetője, ekkor KB titkár lett. 1956 novemberétől tagja az MSZMP IKB-nak, illetve KB-nak, valamint az IIB-nek, illetve PB-nek.

[6] A jegyzőkönyvhöz csatolt előterjesztés: A Központi Bizottság határozata a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről", amelyre Kádár János a következő megjegyzést írta: „Bizalmas! A szöveget átnéztem, azzal egyetértek. A szövegben hét helyen kisebb módosítást írtam, illetve ajánlok. Kádár X. 26-án" *(MOL-M-288. f. 4/25. ő. e.)* A határozat megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962* c. kiadványban. *(Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 381–392. p.)*

[7] A KB 1958. december 7-i, „A párt agrárpolitikájával kapcsolatos egyes kérdésekről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről" szóló határozatról van szó. Megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962* c. kiadványban. *(286–295. p.)*

[8] A KB 1959. március 6-i, „Az SZKP XXI. kongresszusáról és belső helyzetünk időszerű kérdéseiről" szóló határozatáról van szó, melynek 5. fejezete „A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésének eredményei 1959 első negyedében és az időszerű feladatok". Megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962* c. kiadványban. *(341–350. p.)*

[9] Az elemző jelentések lelőhelye: *MOL-M-288. f. 28/1959/3–6. ő. e.*

[10] A termelőszövetkezetek állami támogatásáról évente megjelenő rendeletek 1958-tól a 3004-es számot viselték. Az itt említett új kormányrendelet a „3004/2/1959 (XI. 15.) Korm. számú határozat a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítéséhez és fejlesztéséhez nyújtott állami támogatásról," *(Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye* (továbbiakban: TRHGY) *1959. 298–305. p.)*

[11] A termelőszövetkezeti tagok háztáji gazdaságuk után fizetendő községfejlesztési hozzájárulásáról a 48/1959 (XII. 23.) Korm. számú rendelet intézkedik. *(TRHGY 1959. 268. p.)*

[12] Horváth András (1911–) 1955-től az MDP Pest megyei Bizottságának titkára, 1956 novemberétől az MSZMP Pest megyei Bizottságának első titkára.

[13] L. erről a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésének háromnegyedévi tapasztalatairól 1959. augusztus 27-én készült jelentést. *(MOL-M-288. f. 28/1959/2. ő. e.)*

[14] A kettős feladatról a KB 1958. december 7-i határozatában ez áll: „A Központi Bizottság változatlanul helyesnek tartja agrárpolitikánknak az elmúlt két évben is irányt adó azt a célkitűzését, hogy mezőgazdaságunk szocialista átalakítását a mezőgazdasági termelés egyidejű állandó fokozása mellett kell végrehajtani."

[15] Helyesebben: a 22/1959. (VII. 24.) FM számú rendelet a mezőgazdasági termelőszövetkezetben az alapszabályszerű jövedelemelosztás biztosítására. *(TRHGY 1959. 462–463. p.)*

[16] A rendelet pontos szövege a következő: „1. § a.) A tagok (családok) részére kenyérgabonából a tervezettnél, illetőleg a család szükségletének megfelelő mennyiségnél, takarmányból pedig a tervezettnél, illetőleg a háztáji állatállomány szükséglete mértékénél többet kiosztani nem lehet. Az egyes tagok (családok) részesedését (előlegét) az általuk teljesített munkaegységek figyelembevételével kell megállapítani. (Uo.)

[17] Erről az idézett rendelet 1. § b) és c) pontja szól: „b) A takarmányalap nagyságának megállapításánál ezenfelül figyelembe kell venni a tagoknál átmenetileg háztáji elhelyezésben maradt közös állatállomány, valamint a háztáji állatok takarmányszükségletét. c) Szükség esetén a háztáji állatállomány részére — a teljesített munkaegységek arányában — takarmányelőleget lehet folyósítani." (Uo.)

[18] Biksza Miklós (1924–9156. december 10.) 1956-ban az MDP dabasi járási titkára volt.

[19] Az inárcsi tsz említett elnöke Perényi István volt.

[20] Az idézett szöveg az MSZMP agrárpolitikájának téziseiben található, a III. fejezet (A mezőgazdaság szocialista átépítésének irányelvei) 2. (A mezőgazdaság szocialista átalakításának fő útja a mezőgazdasági termelőszövetkezet) b/ pontjában, és pontosan így szól: „a nagyüzemi munkamegosztás előnyeit kihasználva, közösen végzik a munkát a termelés minden ágában." *(Párthatározatok a mezőgazdaság fejlesztésére. Kossuth Könyvkiadó 1958. 5–64. p.)* A „zöldkönyvben" kifejezés a brosúra színére utal.

[21] Szemes Lajosról van szó, aki a gödöllői Agrártudományi Egyetemen tanított, onnan ment el Zsámbékra tsz-elnöknek. Később az agrártudományi egyetem gyöngyösi főiskolai karán tanított üzemtant.

[22] Cseterki Lajos (1921–1983) 1953-tól a SZOT titkára, 1956 novemberétől kormányösszekötő Fejér megyében, 1957-től az MSZMP Fejér Megyei Bizottságának első titkára, 1959-től a KB tagja.

[23] A márciusi határozat azt hangsúlyozta, hogy a fő követelmény a tsz-ek megerősítése, különösen a tél folyamán alakult termelőszövetkezetek nagyüzemi gazdálkodásának megalapozása, tehát a szervezésről az erőket az ilyen feladatokra kell átcsoportosítani.

[24] Kovács Imre élelmezésügyi miniszterről van szó.

[25] Benkei András (1923–) 1948-tól az MDP apparátusában dolgozott különböző szinteken, 1957-től az MSZMP Szabolcs-Szatmár Megyei Bizottságának első titkára. 1959-től a KB tagja.

[26] A pártkongresszusi irányelvekre utal, amely megjelent a sajtóban.

[27] A PTO 6. sz. tájékoztatója ad képet a tsz-pártszervezetekről. *(MOL-M-288. f. 12/6. ő. e.)*

[28] Uszta Gyula Heves megyében született, és ott volt országgyűlési képviselő.

[29] Nyers Rezső (1923–) 1954-től 1956-ig a SZÖVOSZ elnökhelyettese, 1956. augusztus 1-jétől novemberig élelmiszeripari miniszter, majd közellátási kormánybiztos, 1957-től 1960-ig a SZÖVOSZ elnöke, 1960-tól pénzügyminiszter. 1957. február 26-ától az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[30] Utalás Kádár Jánosnak a KB 1958. december 7-i ülésén elhangzott hozzászólására.

[31] A határozat a *Társadalmi Szemle* és a *Pártélet* 1959. novemberi számában jelent meg.

[32] A derültség oka: Nyers Rezső volt ekkor a SZÖVOSZ elnöke.

[33] Nyilván elszólás, a *Népszabadság 1959. június 7-i* számában írnak a tartalékolásról „Az adott szó kötelez" c. cikkben.

[34] Nyers Rezső Bács-Kiskun megye országgyűlési képviselője volt.

[35] A Titkárság 1957. augusztus 13-i határozata a termelőszövetkezetek politikai, gazdasági és szervezeti megszilárdításáról, az alacsonyabb fokú szövetkezeti formák közt említi a termelőszövetkezeti csoportot, a termelőszövetkezeti szakcsoportot és a mezőgazdasági társulást. (Megjelent a *Párthatározatok a mezőgazdaság fejlesztésére* c. kiadványban. *Kossuth Könyvkiadó Budapest 1958. 65–94. p.*, valamint *Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 129–132. p.)*

[36] Az alapszabály előírja, hogy a bevitt föld alapján mekkora földjáradék illeti a tsz-tagot. Aki nem vitt be földet, az természetesen nem kapott földhozzájárulást.

[37] A jegyzőkönyvhöz csatolt előterjesztés szerint: „ez év első felében 343 ezer dolgozó paraszt lépett be a meglévő termelőszövetkezetekbe vagy alakított ki szövetkezeteket, s a termelőszövetkezetek részesedése az ország szántóterületéből 14,6%-ról 36,6%-ra nőtt."

[38] Az MSZMP KB PTO 1959. február 24-én feljegyzést készített a tsz-mozgalom fejlesztésében előforduló káros jelenségekről, amelyben erről a következő olvasható: „Előfordulnak olyan esetek, hogy a dolgozó parasztokat a községi tanácsra idézik és amennyiben nem jelennek meg, pénzbüntetést helyeznek kilátásba." *(MOL-M-288. f. 10/44. ő. e.)*

[39] A PTO 37. számú tájékoztatója foglalkozik az itt említett esetekkel. *(MOL-M-288. f. 11/524. ő. e.)*

[40] A PB 1959. szeptember 15-i ülésére „a tsz-ek ellen irányuló tevékenységről" a BM által készített jelentés szerint 1959. január 1. és augusztus közepe között 1462 személlyel szemben jártak el, ebből 12 főt internáltak. A jellemző ellenséges megnyilvánulások: röpcédulázás, falfirkálás, rémhírterjesztés, tsz elleni izgatás, a közös munka megkezdésének akadályozása, névtelen fenyegető levelek, egyes párt- és tanácsi funkcionáriusok tettleges bántalmazása. *(MOL-M-288. f. 5/149. ő. e.)*

[41] Petőfi Sándor 1848. március 15-én szavalta el így a Nemzeti Dal c. versét a Nemzeti Múzeum lépcsőjén.

[42] Peyer Károly (1881–1956) szociáldemokrata vezető, 1922-től 1944-ig az SZDP országgyűlési képviselője, a szociáldemokrata jobboldal vezetője, 1927-től a Szakszervezeti Tanács főtitkára.

[43] A KIMSZ által készített — stencillel sokszorosított — brosúrasorozat 1. sz. füzete (1934. február)a „Bolsevik harcot a szociáldemokrácia manőverei ellen. Az ifjúság forradalmi szervezéséért és vezetéséért" címet viseli, és a következő témákat érinti: Váry Albert és Szakasits Antal egységfrontja az ifjúság „balratolódása" ellen; a sztrájktörő taktika ellen; a KIMSZ vezetésével a KMP harci zászlója alatt – be a frontba; a dolgozó ifjúság fasiszta- és háborúellenes egységfrontjáért. A „sas-éra" kifejezés utalás arra az időszakra, amikor Szerényi Sándor (illegális nevén: Sas) volt a KMP első titkára. (1929–1931)

[44] Demény Pál (1901–1991) vegyész, 1919 és 1921 között a kommunista ifjúsági mozgalom újjászervezője. Az 1930-as évek elejétől a KMP vezetőségével támadt nézeteltérése miatt önálló kommunista szervező munkát végzett. Kádár János eltorzítva mutatja be Demény mozgalmát. A „Demény-frakcióról" és Demény Pál 1946. és 1953. évi peréről l. *Gyertyán Ervin: „Egy elhallgatott koncepciós per. Ami a Rajk-pert megelőzte"* c. írását. *(Mozgó Világ 1988. 11. sz. 32–49. p.)*

[45] Németh Károly (1922–) 1954-től 1959-ig az MDP, illetve az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának első titkára, 1960-tól az MSZMP KB Mezőgazdasági Osztálynak vezetője. 1957. február 26-ától az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[46] A káderátcsoportosításról a Titkárság 1959. február 24-én hozott határozatot a KB 1958. december 7-i határozatának II/C pontja alapján. *(Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 289., illetve 305–307. p.)*

[47] Putnoki László (1922–) 1955-ig az MDP Borsod megyei, 1956-ban Heves megyei apparátusában dolgozott. Az MSZMP megalakulásától a Heves Megyei Pártbizottság első titkára.

[48] Az ilyen fogalmazásoknál 1959 első hónapjaira gondolnak a felszólalók, nem 1958-ra.

[49] A táppénz és nyugdíjjárulék szabályozása területén a tsz tagok sokáig hátrányban voltak az állami alkalmazottakkal szemben. *A 20/1958. (II. 23.) Korm. számú rendelet a mezőgazdasági biztosí-*

tottak táppénzének, valamint az egységes társadalombiztosítási járulék összegének újabb megállapításáról: 43. § (1) A mezőgazdasági biztosított napi táppénzének összege 20 Ft.

[50] Doleschall Frigyes (1897–1964) 1951-től egészségügyi miniszter, 1953-tól a budapesti Szabolcs utcai kórház igazgató főorvosa. 1957. március 1-jétől 1964. március 31-éig egészségügyi miniszter.

[51] A *Tanácsok Lapja 1959. június 4-i* száma ad hírt a nagyüzemi szőlőgazdálkodásról Egerben rendezett ankétról. „Aki kedveli híres borainkat, és félti a magyar szőlőt, annak sürgetnie kell a nagyüzemi átszervezést" címmel.

[52] Feltételezésünk szerint elértették, vagy tévesen említettek „Zsigát". Valószínűleg Katona Józsefről van szó, aki 1957 májusától a szőlészeti Kutató Intézet Kísérleti Gazdaságának vezetője volt (Azt megelőzően pedig az FM Szőlő- és Gyümölcstermelési Igazgatóságának vezetője.) (Katona Zsigmond, a híres szőlész, 1828-tól 1902-ig élt.)

[53] Klaukó Mátyás (1923–) 1952 és 1956 között az MDP Békés Megyei Bizottságának titkára, azt követően az MSZMP Békés Megyei Bizottságának első titkára.

[54] A falusi fejlesztési bizottságok létrehozásával az MSZMP 1958. december 5–7-i ülésére készített előterjesztés „az MSZMP agrárpolitikájával kapcsolatos egyes vitás kérdésekről és a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről" II. 1/e) pontja foglalkozik: „ A fejlesztési bizottság fő funkciója: a módszeres agitációs- és szervezőmunka. A bizottság tagtoborzó munkájának közvetlen célja: az új tsz megalakítása vagy a meglévő bővítése" L. *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 897. p.*

[55] V. ö. a 15. és 16. sz. jegyzettel!

[56] Losonczi Pál (1919–) 1948-tól 1960-ig a barcsi Vörös Csillag tsz elnöke, 1960-tól földművelésügyi miniszter. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[57] A részesaratásról és a részescséplésről van szó, amikor a végzett munkáért járó részt természetben a munka után megkapták.

[58] Korábban a tsz-ek tulajdonában nem lehetett szántótraktor csak zetor; a gépállomások rendelkeztek a nagy traktorokkal. A 3004b/2//1959. (XI. 15.) Korm. számú határozat a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítéséhez és fejlesztéséhez nyújtott állami támogatásról — a III. Gépi munka fejezetében — így rendelkezik: „1. A termelőszövetkezetekben a gépi munkák elvégzése továbbra is a gépállomások alapvető feladata. Emellett lehetővé kell tenni, hogy a termelőszövetkezetek — gabonacséplőgép és gabona arató-cséplőgép kivételével — a korábbi megkötések nélkül vásárolhassanak mezőgazdasági gépeket a termelőszövetkezetekre jelenleg érvényes áron." (*TRHGY 1959. 298–305. p.)*

[59] Az 1959. évi 7. tvr. 26. § (1) szerint: „A bevitt vagyontárgyak [beleértve az írás és haszonállatokat is] megállapított értékének az alapszabályban meghatározott hányadát a fel nem osztható szövetkezeti alaphoz kell csatolni." *(TRHGY 1959. 98. p.)* A 19/1959. (VII. 12.) FM számú rendelet a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről és a termelőszövetkezeti csoportokról szóló 1959. évi 7. számú törvényerejű rendelet egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról 61. § (2) szerint: „Az alapszabály a fel nem osztható szövetkezeti alaphoz csatolandó értékhányadot 20–35% között határozhatja meg. A hányad megállapításánál törekedni kell a fel nem osztható szövetkezeti alap gyarapítására." (*TRHGY 1959. 433–456. p.)*

[60] Helyesen: egyedek. Itt az állatokról van szó, nem a parasztokról.

[61] Czinege Lajos (1924–1998) 1954-től az MDP KV Adminisztratív Osztályának helyettes vezetője, 1956-ban vezetője. 1956 novemberétől az MSZMP KB Adminisztratív Osztályának vezetője. 1957 júliusától az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának első titkára, 1960-tól honvédelmi miniszter. 1959-től az MSZMP KB tagja.

[62] A megyei titkárok 1959. július 31-i országos értekezletére utalhat a felszólaló. Az erről készült tájékoztató lelőhelye: *MOL-M-288. f. 11/525. ő. e.*

[63] Lombos Ferencről, a Győr-Sopron Megyei Pártbizottság első titkáráról van szó.

[64] Molnár Frigyes (1922–) 1950-től az MDP Bács Megyei Bizottságának osztályvezetője. 1957-től az MSZMP Bács-Kiskun megyei első titkára.

[65] A Gazdasági Bizottság 1958. december 22-i ülésén foglalkozott a szőlő-, gyümölcs- és bortermeléssel. *(MOL-M-288. f. 23/1958/12. ő. e.)* L. továbbá: 1959. évi 23. számú törvényerejű rendelet a szőlő-, gyümölcs- és borgazdálkodásról (*TRHGY 1959. 141–145. p.)*, valamint a 2/1959. (XI. 27.) FM-Élelm. M. számú együttes rendelet a szőlő-, gyümölcs- és borgazdálkodásról szóló 1959. évi 23. számú törvényerejű rendelet végrehajtásáról (*TRHGY 1959. 488–542. p.)*

[66] A 3004/2. számú kormányrendelet keltezése: 1959. XI. 15.

[67] A határozat véglegesítését már nem tárgyalták a Titkárság ülésén, a PB megbízása alapján Fehér Lajos és Kállai Gyula hagyta jóvá.

[68] A PB 1959. október 27-én döntött arról, hogy a határozatot kapják meg a KB tagjai és póttagjai, a KB osztályvezetői, a megyei titkárok és személyes tájékozódás céljából Dobi István, továbbá a Minisztertanács tagjai és a MEDOSZ vezetői, valamint a Társadalmi Szemle és a Pártélet novem-

beri száma közölje. A döntés értelmében a megyék tsz-fejlesztési tervüket Sándor Józseffel, Fehér Lajossal, az FM egyik vezetőjével, továbbá azzal a KB titkárral konzultálják meg, akihez megyéjük tartozik. Kádár János szóbeli bejelentése alapján döntöttek arról is, hogy a határozat teljes szövegét meg kell küldeni a „baráti országok testvérpártjai" politikai bizottságainak a követek útján, akik ezáltal maguk is megismerkedhetnek azzal. *(MOL-M-288. f. 5/154. ő. e.)*

[69] A KB üléséről a közlemény *1959. október 23-án* jelent meg a *Népszabadság*ban.

[70] Apró Antal (1913–1994) 1953 novemberétől 1956. november 3-áig a Minisztertanács elnökhelyettese, november 7-étől iparügyi miniszter, 1957. május 9-étől miniszterelnök-helyettes. Megalakulásától tagja az MSZMP IKB-nak, illetve KB-nak és az IIB-nek, illetve a PB-nek.

[71] „Az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájának további javításáról és a gazdasági vezetés átszervezésének előkészítéséről" c. határozati javaslat öt fejezetre tagolódik:

„I. Az Országgyűlés tevékenységének fejlesztése". Ennek 1. pontja az ülésszakok és a bizottságok munkájában még meglévő formalizmus kiküszöbölését és az építő jellegű vita fejlesztését jelöli meg feladatként; 2. pontjában pedig azt hangsúlyozza, hogy a törvényalkotás mellett az Országgyűlés munkájában megfelelő helyet kell biztosítani a legfontosabb gazdasági, kulturális, kül- és belpolitikai kérdésekről folytatandó sokoldalú vitáknak.

„II. A Minisztertanács munkájának további javítása". 1. pontja szerint: az MT munkája tartalmasságának fokozása érdekében fontos, hogy megvitassa tagjainak beszámolóit a területükkel kapcsolatos fontosabb kérdésekről, a törvények és kormányhatározatok végrehajtásáról, valamint a miniszterelnöknek az Országgyűlés elé terjesztendő beszámolóját; az MT feladata a tanácsok végrehajtó bizottságainak a mainál hathatósabb irányítása. A 2. és 3. pont az MT Gazdasági Bizottsága munkájával foglalkozik, meghatározza annak összetételét, miszerint elnöke az MT elnökhelyettese, elnökhelyettese az OT elnöke legyen, tagjai pedig a pénzügyminiszter, a külkereskedelmi miniszter és a Közgazdaságtudományi Intézet igazgatója.

„III. Az ipar szervezetének és vezetésének fokozatos átalakítása" c. fejezet hat pontban foglalva a következőket tartalmazza: az ipar szervezete egyszerűbbé, a vezetés hatékonyabbá váljék; a korszerű technika alkalmazása és műszaki fejlesztés lehetőségének biztosítására a vállalatok összevonásával új, nagyobb egységeket kell létrehozni; az „egylépcsős" irányítási rendszer kialakítása az iparigazgatóság, illetőleg a tröszt megszüntetésével; az üzemek összevonását sokoldalú elemző tanulmányokra épülő tervek alapján a Gazdasági Bizottság hagyja jóvá, a minisztérium belső szervezetét az új helyzetnek megfelelően a miniszter alakítja ki; az átalakítást a legnagyobb körültekintéssel és óvatossággal kell végezni, biztosítva, hogy az „zavartalanul menjen végbe és elősegítse az ötéves terv irányzatainak teljesítését és túlteljesítését"; az előkészítés 1960-ban, a teljes átszervezés három év alatt fejeződjék be.

„IV. A tanácsok gazdasági és igazgatási hatáskörének bővítése". Az 1. pont rögzíti, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésének előrehaladásával szükséges a tanácsdemokrácia és a tanácsok gazdasági szervező tevékenységének fejlesztése. A 2. pontban leírtak szerint növekedne azon ügyek köre, amelyekben kizárólag a tanács-plénum hozhat döntést. A 3. és 4. pont a járási tanácsok feladataival, hatáskörével foglalkozik. Ebben többek között szó van arról, hogy döntési jogot kell biztosítani a gépállomások gépeinek, a rövid- és hosszúlejáratú hiteleknek, a korlátolt mennyiségben rendelkezésre álló anyagoknak (pl. építési anyagok, műtrágya) a tsz-ek közötti elosztásában, a gépállomások igazgatóit a járási tanács nevezze ki. Az 5. pont szerint ha egy-egy megyében vagy járásban befejezik a mezőgazdaság szocialista átszervezését, az egymáshoz közel fekvő 1000-nél kisebb lélekszámú községek igazgatási apparátusát egy székhely-községben kell összevonni. A 6. pont tartalmazza, hogy az ipari és közlekedési tevékenység irányítása a megyei tanács hatáskörébe kerüljön. Az utolsó két pont a tanácsok hatáskörébe tartozó vállalatok számának növeléséről, illetve a szabálysértési ügyintézés egy részének a községek hatáskörébe utalásáról szól.

Az V. fejezet a határozat végrehajtásával foglalkozik, miszerint: ezen irányelvek szerepeljenek a kongresszusi beszámolóban; a PB foglalkozzék azok fokozatos konkretizálásával és gondoskodjék az állami vonalon való kidolgozásáról, a megfelelő intézkedések életbeléptetéséről. Az országos fontosságú rendszabályok elhatározása előtt a KB újból foglalkozik e kérdésekkel.

[72] Az 1957. 7. sz. tvr. intézkedik az egyes minisztériumok összevonásáról és megszüntetéséről.

[73] A Ganz és a MÁVAG egyesítéséről a PB 1958. november 12-i és december 9-i ülésén tárgyalt. *(MOL-M-288. f. 5/103. és 107. ő. e.)* Az egyesítés gondjairól szól a *Népszabadság 1959. június 23-i* számában megjelent cikk: „Jegyzetek a Ganz-Mávag-ból."

[74] Itt a megyei tanács szerveiről van szó.

[75] Csergő Jánosról van szó, aki 1954–1962 között kohó- és gépipari miniszter volt.

[76] Hidas István (1918–) 1950-től az MDP Budapesti Bizottságának első titkára, 1951-től 1953-ig a KV titkára. 1952 novemberétől 1953 júliusáig a Minisztertanács elnökhelyettese, 1954 októberéig nehézipari miniszter, ettől kezdve ismét miniszterelnök-helyettes 1956. október 27-éig. 1957. júniusától a KGM Kereskedelmi Főosztályának vezetője volt.

[77] Az igazságügyi delegáció 1959. június 25. és 28. között járt Csehszlovákiában. A tapasztalatokról szóló jelentés lelőhelye: *(MOL-M-288. f. 10/52. ő. e.)*

[78] Mint belügyminiszter-helyettes.

[79] Révész Géza honvédelmi miniszterről van szó.

[80] A BM Határőrségnél 1959. augusztus 26. és szeptember 26. között tartó vizsgálat több hiányosságot tárt fel a tisztek magatartásában. „A durvaság, a beosztottak és a polgári lakosság tettleges bántalmazása ez évben különösen élesen vetődött fel, és olyan mértékben terjedt el, hogy a Határőrség Parancsnokának e helyzet felszámolása érdekében radikális intézkedéseket kellett tennie. (Azonnali felfüggesztés.)" – állapítja meg többek között a jelentés. L. erről a Határőrségnél 1959. augusztus 26. és szeptember 26. között végzett ellenőrzésről szóló jelentést. *(MOL-M-288. f. 30/1959/5. ő. e.)*

[81] Révész Géza 1958. november 28. és december 31. között katonai küldöttség vezetőjeként tett látogatást Kínában.

[82] Itt az eredeti jegyzőkönyvben is kérdőjel van, a jegyzőkönyvvezető bizonytalan volt a közbeszóló személyét illetően.

[83] Csikesz Józsefné (1918–1983) 1951-től az MDP Budapesti Bizottságának osztályvezetője, 1952-től titkára. 1956-tól az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára.

[84] Nezvál Ferenc végül is nem szólalt fel.

[85] Jakab Sándor (1926–) 1954-től 1956-ig az MDP Nógrád Megyei Bizottságának osztályvezetője, titkára. 1956 novemberétől az MSZMP Nógrád Megyei Bizottságának első titkára.

[86] Az 1954. évi VIII. törvényről van szó, amely az Alkotmány módosítását tartalmazza. A vonatkozó rész az Elnöki Tanács hatáskörével kapcsolatban az 1. § (1) e/ pontja: „a legfelsőbb fokon irányítja az államhatalom helyi szerveinek munkáját." *(TRHGY 1954. 118. p.)*

[87] Rónai Sándor (1892–1965) 1945 és 1948 között az SZDP Pártvezetőségének és Politikai Bizottságának tagja. 1945-től 1950-ig közellátási, majd kereskedelem- és szövetkezetügyi, illetve külkereskedelmi miniszter. 1948-tól 1956-ig az MDP KV tagja. 1950-től 1952-ig az Elnöki Tanács, 1952 és 1963 között az Országgyűlés elnöke. 1956. november 7-étől 1957. február 28-áig kereskedelemügyi miniszter. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja, 1957. február 26-ától az IIB, illetve a PB tagja.

[88] Veres József (1906–1993) 1945 után a Budapesti Pártbizottság szervezési titkára. 1948-tól a BM Közrendészeti Főosztályát vezette, 1950-től belügyi államtitkár, majd miniszterhelyettes. 1951-ben koholt vádak alapján elítélték, 1956-ban rehabilitálták. 1954-től 1956-ig az Egyesült Izzóban főosztályvezető, 1956 végétől az MSZMP XX. kerületi IB elnöke, illetve a kerületi pártbizottság első titkára. 1958-tól a Fővárosi Tanács VB elnöke, majd 1963-tól 1970-ig munkaügyi miniszter. 1959. december 5-étől a KB tagja.

[89] A megyei titkárok és tanácselnökök értekezletét 1959. október 14-én tartották. A jegyzőkönyv lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1959/1. ő. e.*

[90] A jegyzőkönyvhöz csatolt napirendi előterjesztés „A Politikai Bizottság javaslata: A Központi Bizottság határozata a minisztériumokban és egyes főhatóságokban működő pártszervek hatáskörének bővítéséről". *(MOL-M-288. f. 4/25. ő. e.)*

[91] A minisztériumokban dolgozó pártbizottságok szerepéről a Budapest V. Kerületi Pártbizottság szervezett tanácskozásokat és készített vitaanyagot, amit a kerületi pártszervek és a KB osztályai is megvitattak. *(MOL-M-288. f. 21/1959/1 és 2. ő. e.)*

[92] A pártszervezetekben 1959. szeptember 1. és november 3. között zajlottak a vezetőségválasztó taggyűlések. A tapasztalatokról a PB 1959. november 10-i ülésére készült jelentés. *(MOL-M-288. f. 5/156. ő. e.)*

[93] Itt az eredeti dokumentumban is kipontozott rész van.

[94] Friss István (1903–1978) 1952-től az MDP KV Terv-, Pénzügyi és Kereskedelmi Osztályának vezetője, 1954-től az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének igazgatója. 1955-től 1956-ig a Társadalmi Szemle főszerkesztője. 1956. november 24-étől 1957. január 15-éig a Népszabadság főszerkesztője. 1956. november 16-ától az MSZMP KB Államgazdasági Osztályának vezetője. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[95] A Titkárság 1960. június 21-én foglalkozott a minisztériumi pártszervezetekről szóló határozat végrehajtásának tapasztalataival. *(MOL-M-288. f. 7/82. ő. e.)*

[96] A határozatot közölte a *Pártélet 1959. decemberi* számában – a 6. pont első bekezdése és a 7. pont kivételével. A kimaradt rész a következő: „6. A megnövekedő feladat jó elvégzése érdekében a minisztériumok pártbizottságainak élén olyan függetlenített párttitkár legyen, aki politikai felkészültség tekintetében és besorolás szerint hozzávetőleg kerületi titkári, szakmai felkészültség tekintetében minisztériumi főosztályvezetői szinten legyen. 7. a/ E határozatot, amely 1960. január 1-jével lép érvénybe, 1959. decemberében közölje a Pártélet. (A 6. pont első bekezdés és 7. pont kivételével.) b/ A Központi Bizottság megbízza a Titkárságot, hogy vizsgálja meg, hogyan lehet legcélszerűbben érvényesíteni a határozatot a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumban. c/ Meg kell vizsgálni ,hogy a határozat alapján milyen szövegezési változásra van szükség a Szervezeti Szabályzatban."

[97] Sándor József (1911–1985) 1948-tól 1956-ig az MDP KV Gazdasági Osztályának munkatársa, alosztályvezetője, osztályvezető-helyettese. 1956 novemberétől az MSZMP KB Gazdasági Osztályának vezetője. 1957 februárjától a KB PTO vezetője. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[98] A jegyzőkönyvhöz csatolt napirendi előterjesztés: „A Politikai Bizottság javaslata: A Központi Bizottság határozata a lakóterületi pártszervezetekről." *(MOL-M-288. f. 4/25. ő. e.)*

[99] a Budapesti Pártbizottság 1957. február 11-én foglalkozott a lakóterületi pártmunka helyzetével. *(MOL-BB. 1. f. 1957/3. ő. e.)*

[100] A PB 1959. január 6-án tárgyalta meg a Budapesti Pártbizottság jelentését a lakóterületi agitációs csoportok (sejtek) helyzetéről. Helyeselte, hogy a lakóterületen folyó politikai munka megjavítására ún. sejteket hoztak létre, és úgy határozott, hogy ez a szervezeti forma „lakóterületi pártcsoport néven állandósuljon." *(MOL-M-288. f. 5/111. ő. e.)*

[101] Az 1958. évi országgyűlési és tanácsválasztások tapasztalatairól a PB 1958. november 18-i ülésére készült jelentés *(MOL-M-288. f. 5/104. ő. e.)*

[102] A javaslat 2. pontja így hangzik: „A megyei pártbizottságok határozzák meg, hogy a megye mely helységeiben kell lakóterületi pártcsoportokat létrehozni."

[103] A határozat megjelent a *Pártélet 1959. 12. számában,* valamint *Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962.* c. kiadványban. *(393–394. p.)*

[104] A KB üléséről készült ún. határozati jegyzőkönyvben — amelyet Kádár János és Barkóczi Imre aláírásával hitelesített — a következőket rögzítették:

1. A termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztéséről szóló határozati javaslatot a KB „egyhangúlag elfogadja az alábbi kiegészítésekkel: A vitában elhangzott észrevételeket a végleges szöveg elkészítésénél figyelembe kell venni. A Politikai Bizottság döntsön, hogy a határozatot kik kapják meg."

2. Az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájának további javítására és a gazdasági vezetés átszervezésének előkészítésére előterjesztett határozati javaslatot a KB egyhangúlag elfogadja. „Szükségesnek tartja, hogy a jelen határozatba foglalt irányelvek a kongresszusi beszámolóban — nem központi kérdésként — szerepeljenek. (A kongresszusi határozat V. fejezet 36. pontja foglalkozik ezzel a kérdéssel. *I. m. 416. p.)* „Megbízza a Politikai Bizottságot, hogy foglalkozzék a fenti elvek és a vitában elhangzottak alapján a konkrét tennivalók kidolgozásával, továbbá azzal ,hogy az országos fontosságú rendszabályok végrehajtás előtt újból a Központi Bizottság elé kerüljenek." (A KB 1961. szeptember 12-én a vezetés színvonalának emelésével összefüggő személyi kérdéseket, 1962. február 9-én pedig a gazdasági vezetés továbbfejlesztéséről szóló javaslatot tárgyalta meg. *(MOL-M-288. f. 4/43. és 45. ő. e.)*

3. A minisztériumokban és egyes főhatóságokban működő pártszervek hatáskörének bővítésére előterjesztett határozati javaslatot a KB egyhangúlag elfogadja. „A kongresszuson javaslatot kell tenni, hogy a Szervezeti Szabályzat idevágó pontját a kongresszus a fenti határozatnak megfelelően módosítsa. Utasítja a Titkárságot, hogy vizsgálja meg: a határozatot a Közlekedés- és Postaügyi Minisztériumban konkrétan hogyan hajtsák végre." [A Titkárság 1960. november 1-jén tárgyalta meg a KPM pártbizottságának létrehozásáról szóló javaslatot. *MOL-M-288. f. 7/92. ő. e.*]

4. A lakóterületi pártcsoportokra előterjesztett határozati javaslatot a KB egyhangúlag elfogadja az alábbi módosításokkal: „Az 1. oldal 2. pontját törölni kell. A 2. oldal 4/e pontjával kapcsolatban: a lakóterületi pártcsoport összejöveteleit rendszeresen 2–3 havonta tartsa."

FÜGGELÉK

A Központi Bizottság 1959. október 22-i ülésén résztvevők névsora:*

Aczél György
Antos István [póttag]
Apró Antal
Asztalos Géza [KEB titkára]
Bakó Ágnes
Barkóczi Imre [KBI vezetője]
Bárd András [KRB titkára]*
Benke Valéria
Benkei András [Szabolcs megyei első titkár
Birkás Imre [KEB megbízott elnöke
Biszku Béla
Borka Attila
Brutyó János*
Czinege Lajos [Szolnok megyei első titkár]
Cservenka Ferencné
Cseterki Lajos [Fejér megyei első titkár]
Csikesz Józsefné [Budapesti Pártbizottság titkára]
Dabronaki Gyula
Dapsi Károly [honvédelmi miniszterhelyettes, a Néphadsereg Politikai Csoport főnöke]
Darabos Iván [póttag]
Dobi István [ET elnöke]*
Dögei Imre
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodor Gyula [KRB elnöke]
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor*
Gódor Ferenc [Hajdú megyei első titkár]
Gosztonyi János [Vas megyei első titkár]
Harmati Sándor
Horváth András [Pest megyei első titkár]
Horváth Ede [póttag]
Ilku Pál*
Jakab Sándor [Nógrád megyei első titkár]
Kádár János
Kállai Gyula
Kálmán Endre [PTI igazgatója]
Kaszapovics András [póttag]
Kaszás Ferenc [KB Adminisztrációs Osztály vezetője]
Klaukó Mátyás [Békés megyei első titkár]
Klujber László [póttag]
Keserű János [KB Mezőgazdasági Osztály helyettes vezetője]
Kreszán Lajos
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Komját Irén [Társadalmi Szemle szerkesztője]
Kossa István
Kovács Imre [élelmezésügyi miniszter]
Köteles István [KB Apparátusi Pártbizottság titkára]
Lakos Sándor [Béke és Szocializmus szerkesztőségének munkatársa]
Laki István [Baranya megyei első titkár]
Laczkó Pálné [KB PGO vezetője]
Lombos Ferenc [Győr megyei első titkár]
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Molnár Frigyes [Bács megyei első titkár]
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Nemeslaki Tivadar [Komárom megyei első titkár]
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Novobátzky Károly*
Nyers Rezső
Orbán László
Pap János [Veszprém megyei első titkár]
Prantner József [Tolna megyei első titkár]
Pothornyik József

Prieszol József
Putnoki László [Heves megyei első titkár]
Révész Géza
Ripp Géza [Pártélet szerkesztője]
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Somogyi Miklós
Szilágyi Dezső [KB Külügyi Osztály vezetője]
Szirmai István
Szirmai Jenő [Somogy megyei első titkár]
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Valkó Márton [póttag]
Varró György [póttag]

* Valójában a meghívottak névsorát csatolták a jegyzőkönyvhöz. *-gal jelöltük a hiányzókat.

5.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1959. november 20-i üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai és póttagjai, a mellékelt lista szerint.[1]

Napirend: A kongresszus előkészítésével kapcsolatos kérdések.
Előadó: Kádár János elvtárs.
A Központi Bizottság az előterjesztett javaslatot vita nélkül, egyhangúlag elfogadta.[2]

K. m. f.

Kádár János [s. k. aláírás]

A Politikai Bizottság javaslata

A Központi Bizottság határozata a Politikai Bizottság által előterjesztett különböző kérdésekben

1. A Központi Bizottság tudomásul veszi a Politikai Bizottság egyes gazdasági kérdésekről[3] és a kongresszussal kapcsolatos kérdésekről,[4] valamint más folyó ügyekről adott tájékoztatóját.
2. A Központi Bizottság hozzájárul, hogy a kongresszusi beszámolót a Politikai Bizottság hagyja jóvá a kiadott irányelvek alapján.[5]
3. Hozzájárul, hogy a kongresszus elé egy rövid határozati javaslatot terjesszünk, amelyben a két beszámoló tudomásul vételét és a KB két kiadott irányelv-dokumentumának jóváhagyását ajánljuk.[6] Hasonlóan rövid határozati javaslattal kérjük a Szervezeti Szabályzat módosítására benyújtott javaslatok jóváhagyását.
4. A Központi Bizottság jóváhagyja Gáspár Sándor elvtársnak a Budapesti Pártbizottság első titkárává[7] és Brutyó János elvtársnak a Szakszervezetek Országos Tanácsa főtitkárává[8] történt megválasztását.
5. A Központi Bizottság meghallgatva a Politikai Bizottság beszámolóját egyes személyek ügyeivel kapcsolatban a következő határozatot hozza:
   a/ Helyesli és tudomásul veszi, hogy egyes jobboldaliakat és erkölcsileg összeférhetetlen embereket kizártak a párt tagjai sorából.[9]
   b/ Helyesli és tudomásul veszi, hogy egyes volt szociáldemokratákat, akik az MDP-nek is tagjai voltak és erre érdemesek, visszahelyeztek párttagsági jogaikba.[10]
   c/ Tudomásul veszi a Rákosi Mátyásról szóló tájékoztatást, úgy dönt, maradjon jelenlegi tartózkodási helyén[11] és a PB foglalkozzon a továbbiakban is a vele kapcsolatos kérdésekkel.

d/ Tudomásul veszi a Politikai Bizottság tájékoztatását a Dögei elvtárssal fennálló nézeteltérésekről.[12] Helyteleníti, hogy Dögei elvtárs hibás nézeteit a KB-n kívül is megkísérelte védelmezni, a helytelenítés után. Levelét[13] nem tartja a KB belső meggyőződésből fakadónak és kielégítőnek. Megbízza a Politikai Bizottságot, foglalkozzon tovább az üggyel.[14]

6. A Központi Bizottság megtárgyalta Dobi István elvtársnak, az Elnöki Tanács elnökének levelét,[15] amelyben a párt tagjai sorába való felvételét kérte. Úgy határoz, hogy Dobi elvtársat, tekintettel a szocializmus ügye érdekében kifejtett jelentős és hosszú ideje végzett munkájára, a tagjelöltségi idő mellőzésével a párt tagjai sorába felveszi.
Hozzájárul a Központi Bizottság, hogy Dobi elvtárs levelét és a reá vonatkozó határozatot az ülést követően a Népszabadságban közzétegyék.

Záradék:

Az ülésről rövid közleményt kell kiadni,[16] amelyben a kongresszussal kapcsolatos és folyó ügyekről, valamint Dobi elvtárs felvételéről kell említést tenni. A külföldi küldöttekről kapott tájékoztatást, azok hivatalos nyilvánosságra hozataláig, nem lehet senkivel közölni.[17] Szigorúan bizalmas belső ügy maradjon a Rákosi Mátyásról kapott tájékoztatás, s hasonlóan a Dögei Imre elvtárssal kapcsolatos vitás kérdés.

Budapest, 1959. november 20.

A Politikai Bizottság megbízásából

(Kádár János) [s. k. aláírás]

JEGYZETEK

[1] A listát nem csatolták a jegyzőkönyvhöz.

[2] A szó szerinti jegyzőkönyv hiányában a Politikai Bizottság által készített határozati javaslatot közöljük és látjuk el jegyzetekkel.

[3] A gazdasági kérdésekről a PB 1959. november 10-i ülésén hozott döntés alapján készült jelentést az 1959. évi népgazdasági terv első háromnegyed évi teljesítéséről írásos tájékoztatóként juttatták el a KB-tagokhoz, a jegyzőkönyvhöz nem mellékelték. (Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 5/156. ő. e.)*

[4] A kongresszussal kapcsolatban a PB 1959. november 10-i és 17-i ülésén elfogadott álláspontról tájékoztatta Kádár János a Központi Bizottságot.

– a kongresszus meghívottai, a külföldi küldöttek elhelyezése és kongresszus utáni programja;
– a kongresszusi sajtómunka megszervezése;
– a kongresszus ifjúsági köszöntése;
– a december 5-i fogadás meghívottai;
– a kongresszuson megválasztandó szervekre vonatkozó javaslat (a kongresszus elnöksége, titkársága, szerkesztőbizottsága, Fellebbviteli Bizottság, Szavazatszedő Bizottság, Mandátumvizsgáló Bizottság);
– a kongresszusi dokumentumok megjelentetése;
– emlékbélyeg sorozat forgalomba hozása. (*MOL-M-288. f. 5/156. és 157. ő. e.)*

[5] A kongresszuson elhangzott beszámolót a PB nem vitatta meg testületi ülésen, a PB-tagok írásban tették meg észrevételeiket.

[6] A kiküldött „irányelv-dokumentumok" a következők voltak: „A szocializmusért folyó harc történelmi tapasztalatairól és a további feladatokról", „Gazdasági feladatainkról és a második ötéves terv előkészítéséről".

[7] Gáspár Sándort 1959. november 2-án a budapesti pártértekezleten választották meg első titkárnak.

[8] Brutyó János 1959. november 5-én választották meg a SZOT főtitkárává.

[9] „A pártba nem való elemek" ügyével a KEB foglalkozott, és 1959. szeptember 29-én adott erről tájékoztatást a Politikai Bizottságnak. (*MOL-M-288. f. 5/150. ő. e.)*

[10] L. erről a *Pártélet 1959. novemberi* számában megjelent közleményt, miszerint Kisházi Ödönt, K. Papp Erzsébetet (Kisházi Ödönnét), Csaplár Pétert, Dudás Mihályt és Visnovszky Antalt visszahelyezték párttagsági jogaikba.

[11] A PB 1959. szeptember 29-én háromtagú bizottságot (Kiss Károly, Fock Jenő, Nemes Dezső) küldött ki a Rákosi-ügy vizsgálatára, „tekintettel arra, hogy Rákosi ügye nincs kellően lezárva, s a felelősségre vonás mértéke nem kielégítő, az ellenforradalmat követő magatartásában is zavart keltő kísérletek mutatkoznak a PB szükségesnek látta, hogy még a kongresszus előtt Rákosi ügyével újra foglalkozzon. E célból úgy határozott, hogy Rákosit felszólítja, adjon választ néhány kérdésre, amelyek elkövetett hibáira a párt jelenlegi irányvonalát illető állásfoglalására vonatkoznak. Rákosi válaszlevele és a moszkvai követség hozzá utazott munkatársának Rákosi egészségi állapotáról írt jelentése egyaránt azt mutatja, hogy ő a feltett kérdésekre érdemleges választ adni akkor sem tudna, ha erre hajlandóság lenne őbenne" – írta többek között Kiss Károly a bizottság 1959. november 10-én kelt tájékoztatójában. (*MOL-M-288. f. 9/V/1. ő. e.)* Javasolta a PB-nek, hogy a Központi Bizottság részére adandó tájékoztató és javaslat a következő legyen: „Rákosi egészségi állapotára való tekintettel az ő ügyével való foglalkozást le kell venni a napirendről. A hazatérésére vonatkozó kérelmét változatlanul el kell utasítani, fenntartva a személyére vonatkozó korábbi határozatot." (*MOL-M-288. f. 9/V/1. ő. e.)* Rákosi tartózkodási helye ekkor Krasznodár volt. A Rákosi ügyről lásd bővebben: *Feitl István* tanulmányát: *A bukott Rákosi. (Politikatörténeti Alapítvány Budapest, 1993.),* valamint *Sipos Leventének Rákosi Mátyás Visszaemlékezések 1940–1956.* I. kötethez írt előszavát. *Szerkesztette Feitl István, Gelléréné Lázár Márta és Sipos Levente. (Napvilág Kiadó Budapest, 1997.)*

[12] Dögei Imrét a KB 1958. decemberi, a tsz-szervezésről szóló határozatában „szektás nézetei" miatt marasztalták el. A Dögei-ügyről l. bővebben *Feitl István* írását, *Magyar Nemzet, 1990. február 16.*

[13] L. a *Függelék*et!

[14] Dögei Imre ügye 1960. január 12-én és február 12-én került újra a KB elé. L. e kötet *7. és 9. sz. jegyzőkönyvét!*

[15] Dobi István szóban forgó levelét közölte a *Népszabadság* az *1959. november 21-i* számában.

[16] A KB üléséről kiadott közlemény a *Népszabadság 1959. november 21-i* számában jelent meg.

[17] A külföldi küldöttségek érkezéséről a *Népszabadság 1959. november 28-i száma adott hírt, miszerint „14 ország testvérpártjainak küldöttsége érkezett Budapestre az MSZMP VII. kongresszusára."*

FÜGGELÉK

Dögei Imre levele a Központi Bizottsághoz

Tisztelt Központi Bizottság!

A Politikai Bizottság határozata értelmében 1959. január 12-én kelt, a Központi Bizottsághoz intézett levelemben kifejtettem álláspontomat a Központi Bizottság 1958. decemberi határozatával kapcsolatban. Ezen levelemben közöltem a Központi Bizottsággal, hogy a Központi Bizottság határozatával — kivéve a személyemre vonatkozó bíráló részt — egyetértek. Az azóta eltelt idő alatt, a határozat végrehajtása érdekében igyekeztem a legjobb tudásom szerint dolgozni, és biztosítani, hogy az egész földművelésügyi apparátus egységesen dolgozzon a határozat megvalósítása érdekébe.

Azóta 10 hónap telt el, nagyot léptünk előre a termelőszövetkezeti mozgalom terén, gondolkodtam a dolgokon, s ma vannak dolgok, amiket másképpen látok, mint akkor.

Azok az eredmények, amelyeket a decemberi határozat alapján elértünk a termelőszövetkezeti mozgalom terén, engem is meggyőztek arról, hogy a termelőszövetkezetek szervezésénél nem lehet előremenni anélkül, hogy külön megadóztattuk volna a magas jövedelemmel rendelkező egyéni parasztokat.

A tények alapján arról is meggyőződtem, hogy részemről az egyes kérdések megítélésében is volt baloldali elhajlás a párt irányvonalától. Ezért a korábbi álláspontomtól eltérően, a Központi Bizottság határozatával, beleértve a személyemet ért bírálatot is, egyetértek és biztosítom a Központi Bizottságot, hogy a Központi Bizottság határozatainak végrehajtása, a szocializmus építésének meggyorsítása érdekében a legjobb tudomásom szerint fogok dolgozni.

Dögei Imre, 1959. XI. 14.

Kézzel írott tisztázat

6.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1959. december 5-én tartott üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai és póttagjai

Napirend: 1. Javaslat a Központi Bizottság tisztikarának megválasztására
Előadó: Kádár János elvtárs

1. Javaslat a Központi Bizottság tisztikarának megválasztására

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt elvtársak! a Központi Bizottság ülését megnyitom.

Engedjék meg, hogy kifejezésre juttassam, nagyon örülök, hogy a Központi Bizottság választása során ilyen meggyőző módon kifejezésre jutott pártunk politikájának egysége, és abban a helyzetben voltunk, hogy — elvi engedmény nélkül — a volt Központi Bizottság valamennyi tagját jelölhette a jelölő bizottság. Örvendetes továbbá, hogy a szavazati joggal rendelkező elvtársak közül 645-en változtatás nélkül hagyták jóvá a jelölő bizottság javaslatát.[1]

Elvtársaim! Gratulálok központi bizottsági taggá való megválasztásukhoz, és azt ajánlom, igyekezzünk méltóak lenni a bizalomra.

Engedjék meg, hogy javaslatot tegyek a Központi Bizottság tisztikarára:

Politikai bizottsági tagnak ajánlom a Politikai Bizottság valamennyi eddigi tagját és Nemes Dezső elvtársat, aki eddig a Politikai Bizottság póttagja volt.

A Politikai Bizottság ezek szerint a következő elvtársakból áll: Apró Antal, Biszku Béla, Fehér Lajos, Fock Jenő, Kádár János, Kállai Gyula, Kiss Károly, Marosán György, Münnich Ferenc, Nemes Dezső, Rónai Sándor és Somogyi Miklós elvtársak.

Szavazásra teszem fel a kérdést. Aki egyetért a Politikai Bizottság 12 tagjára vonatkozó javaslattal, tartsa fel a kezét. Köszönöm... Ellene?... Senki. Tartózkodott valaki a szavazástól...? Nem.

Megállapítom, hogy a Politikai Bizottság tagjaira vonatkozó javaslatot a Központi Bizottság *egyhangúlag* elfogadta.

A Politikai Bizottság póttagjának javaslom: Komócsin Zoltán, Gáspár Sándor és Szirmai István elvtársakat. Eszerint a Politikai Bizottságnak 3 póttagja lenne.

Aki egyetért a Politikai Bizottság póttagjaira vonatkozó javaslattal, tartsa fel a kezét. Köszönöm... Ellene? ... Senki. Tartózkodott valaki a szavazástól? ... Senki.

A Politikai Bizottság póttagjaira vonatkozó javaslatot a Központi Bizottság *egyhangúlag* elfogadta.

A Központi Bizottság eddigi titkárai közül újból megválasztani javasolom Fock Jenő, Kádár János, Kiss Károly és Marosán György elvtársakat, továbbá megválasztásra javasolom Fehér Lajos elvtársat — az elgondolás szerint a mezőgazdasági ügyek intézésére —, valamint Szirmai István elvtársat, akit Kállai elvtárs helyett az agit. prop. ügyek intézésével akarunk megbízni.

Ezek szerint a Központi Bizottság Titkárságában mint testületben a megnevezett 6 elvtárs dolgozna azzal a kiegészítő magyarázattal, hogy ha a munka megkívánja, bizonyos idő után lehetséges további, hetedik titkár beállítása is. A belső munkamegosztást illetően az az elgondolás, hogy az első titkár Kádár János legyen.

Ezzel a javaslattal egy időben előterjeszteném, hogy Kállai Gyula elvtársat a kormányzati munka megerősítése céljából a miniszterelnök első helyettese rangjában kormányzati munkára ajánlja a Központi Bizottság. Ezt célszerűnek és szükségesnek tartjuk az állami munka erősítése céljából. Politikai meggondolásból szükségesnek tartjuk, hogy határozatunkat most publikáljuk, ezzel elejét vegyük ellenséges machinációknak és találgatásoknak. Kérem az elvtársakat, fogadják el a javaslatot azzal, hogy Kállai elvtársat a Központi Bizottság kormányzati munkára jelöli.

Aki egyetért a Titkárság tagjaira vonatkozó javaslattal, kérem, szavazzon. Köszönöm... Ellene? ... Senki. Tartózkodott valaki a szavazástól? ... Nem.

A Titkárság tagjaira vonatkozó javaslatot a Központi Bizottság *egyhangúlag* elfogadta.

A Központi Bizottság hatáskörébe tartozik a Központi Ellenőrző Bizottság megválasztása. Megteszem a javaslatot. Javasolom a Központi Ellenőrző Bizottság eddigi tagjai közül újból megválasztani Asztalos Géza, Birkás Imre, Maróti Károly, Mózes Viktor, Nezvál Ferenc, Papp Lajos és Péteri István elvtársakat. Egy elvtársat nem ajánlunk újból megválasztani, Nőhrer Árpád elvtársat, aki a Revíziós Bizottságba megy át dolgozni,[2] mert általános megítélés szerint személyi képességei alapján ott hasznosabb munkát végez.

A Központi Ellenőrző Bizottság új tagjaként javasoljuk Nógrádi Sándor, Alpár Mihály, Mulató János és Sebes Sándor elvtársakat, ezenkívül a KEB elnöki tisztségre Nógrádi Sándor elvtársat. Vele szemben az az elgondolás, hogy követi megbízatásából visszahívjuk,[3] dolgozzék a KEB élén.

Eszerint a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke Nógrádi Sándor elvtárs, tagjai: Alpár Mihály, Asztalos Géza, Birkás Imre, Maróti Károly, Mózes Viktor, Mulató János, Nezvál Ferenc, Papp Lajos, Péteri István és Sebes Sándor elvtársak lennének. Kérem, aki egyetért a javaslattal, szavazzon... Köszönöm... Ellene? ... Senki. Tartózkodott valaki a szavazástól? ... Senki. A Központi Bizottság a javaslatot *egyhangúlag* elfogadta.

A Központi Bizottság hatáskörébe tartozik a Népszabadság szerkesztőbizottsága vezetőjének megválasztása. A javaslat az, válasszuk meg újból Nemes Dezső elvtársat, aki eddig is ezt a munkát csinálta.

Kérem, aki egyetért a javaslattal, szavazzon... Köszönöm... Ellene? ... Senki. Van más javaslat? ... Nincs. Tartózkodott valaki a szavazástól? ... Nem.

A Központi Bizottság egyhangúlag elfogadta Nemes Dezső[4] elvtársat a Népszabadság szerkesztőbizottsága vezetőjének.

Tisztelt Elvtársaim! Az ülést berekesztem. Az elgondolás szerint velünk egy időben ülést tart a Revíziós Bizottság, és megválasztja saját elnökét. Az az elgondolásunk, hogy a kongresszus nyílt ülésén közöljük, a Központi Bizottság megválasztotta tisztikarát, és a Revíziós Bizottság is megválasztotta elnökét.[5]

K. m. f.

JEGYZETEK

[1] Az MSZMP VII. kongresszusán 669 szavazati jogú küldött vett részt.

[2] Nőhrer Árpád (1902–1970) 1947 és 1951 között az ÉDOSZ főtitkára volt, 1951–1952-ben a Belkereskedelmi Minisztérium Vendéglátóipari Főosztályának vezetője, majd az Élelmezésügyi Minisztérium Sütő- és Tésztaipari Igazgatóságának vezetője 1959 végéig. Ezt követően a minisztérium függetlenített párttitkára. 1957. június 29-étől a KEB tagja volt. 1959. november 5-én a VII. kongresszuson a Központi Revíziós Bizottság tagjává választották.

[3] Az Elnöki Tanács 1960. január 15-én hívta vissza Nógrádi Sándort pekingi és hanoi követi megbízásából.

[4] Nemes Dezső (1908–1985) 1945 és 1948 között a Szakszervezeti Tanács titkára, azt követően a Tartós békéért, népi demokráciáért! c. lap magyar kiadásának szerkesztője. 1950-től a Népművelési Minisztérium főosztályvezetője, 1953-tól a Szikra Könyvkiadó igazgatója. 1956-ban a Pártfőiskola igazgatója. 1957 januárjától 1961-ig a Népszabadság főszerkesztője. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja és a PB póttagja.

[5] A Központi Revíziós Bizottság ismét Fodor Gyulát (az Országos Nyugdíjintézet igazgatóját) választotta meg elnökének. Fodor Gyula (1901–1975) 1946 végéig Budapest alpolgármestere, 1948 és 1951 között az Építésügyi Minisztériumban miniszterhelyettes, 1951-től az Országos Nyugdíjintézet, majd a SZOT Nyugdíjfolyósító Igazgatóság vezetője 1970-es nyugdíjazásáig. 1957-től az MSZMP Központi Revíziós Bizottságának tagja, 1959-től 1962-ig elnöke. 1962 és 1975 között a KB tagja.

7.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. január 12-én tartott üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai és póttagjai a mellékelt lista szerint[1] és Fodor Gyula elvtárs a Központi Revíziós Bizottság elnöke.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Központi Bizottság ülését megnyitom. Napirendünkön a kongresszus után adódó folyó ügyek vannak. Előadó: Kádár János elvtárs. Átadom a szót Kádár elvtársnak.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! A napirenden lévő ügyek egy kissé vegyesek. Ezért elnézést kérek, de az időszerű kérdésekkel kell foglalkozni.

Az első kérdés, amit fel kell vetnem, az az, hogy a Politikai Bizottság a váratlanul elhunyt Antos elvtárssal kapcsolatban egy javaslatot szeretne tenni a Központi Bizottságnak: javasoljuk, hogy a Központi Bizottság határozzon úgy: Antos elvtárs nevét a munkásmozgalom nagy halottainak emlékművén örökítsék meg.[2]

Most áttérek különböző folyó ügyekre.

A Politikai Bizottság kongresszusunk befejezése után hozzálátott azokhoz az intézkedésekhez, illetve azok végrehajtásához, amelyekről az volt a megítélésünk, hogy a kongresszus határozatainak végrehajtását megkezdjük. Ezeknek sorában első volt a párt vezető szerveinek a munkatervének [sic!] az összeállítása. Ezért a Politikai Bizottság kidolgozta, illetve jóváhagyta javaslatát a Központi Bizottság féléves munkatervére, saját munkatervére és a Titkárság munkatervére.[3] Ezt a központi bizottsági tagoknak meg is küldte, és a beérkezett észrevételeket a PB és a Titkárság munkatervével kapcsolatban, amennyiben azok célravezetőek, figyelembe fogjuk venni, de a PB és Titkárság munkatervét itt tárgyalni már nem szükséges. A Központi Bizottságtól azt kérjük, hogy erősítse meg javaslatunkat a Központi Bizottság féléves munkatervére.[4] A munkatervek kidolgozását azért is tartottuk sürgősnek és fontosnak, mert meg akartuk küldeni a párt középfokú szerveinek, a Budapesti Pártbizottságnak és a megyei pártbizottságoknak, amelyek szintén az előtt a feladat előtt állnak, hogy hogyan és miképpen kezdjék meg a kongresszus határozatainak végrehajtását. Ez bizonyos tekintetben orientálja őket. A munkatervet azzal a megjegyzéssel küldtük szét, hogy a Központi Bizottság féléves munkaterve nem végleges, azt a Központi Bizottság fogja megerősíteni.

Azonkívül olyan határozatot is hozott a Politikai Bizottság, mely a kongresszus anyagával kapcsolatos propaganda és agitációs munkát szabályozza.[5] Megfelelő terv született arra, hogy az oktatás vonalán hogyan foglalkozzanak a kongresszus anyagával, a sajtó, rádió agitációjában hogyan foglalkozzanak vele, és arra is született egy elgondolás, hogy a napi, mindennapi pártmunka és tömegmunka keretében hogyan foglalkozzunk vele.

A Politikai Bizottságnak az volt a véleménye, hogy decemberben nem indítunk ilyen széles körű kampányt, mert abból a feltevésből indultunk ki, hogy a Központi

Bizottság mégsem képes decemberben ugyanazt még egyszer jobban elmondani, ami a kongresszuson hat napon keresztül szerepelt, rádió útján stb. a közvélemény tudomására jutott. Úgy határoztunk, hogy ez a fajta kampány — tehát a küldöttek szélesebb körű beszámolója, aztán a kongresszus anyagának ilyen agitációs vitele — januárban induljon meg szélesebb körben, amikor már bizonyos új kérdéseket is be lehet kapcsolni a kongresszusi agitációba. Ennek megfelelően januárban, februárban, márciusban és azt követően maguknak a központi bizottsági tagoknak is fel kell lépni, és a sajtó időről időre egynéhány vezető ember fellépését is propagálja, hogy valamiféle beosztás legyen, ne egyszerre 30 beszéddel töltsük meg a sajtót. Ez már meg is kezdődött, a diósgyőri pártnap[pal], és ennek folytatása lesz.[6] Kérjük, hogy a Központi Bizottság minden tagja kapcsolódjék bele ebbe a kampányba. A kongresszus anyagát úgy kell vinnünk, hogy már egészítsük ki a közben jelentkező új kérdésekkel is. A fő formának mi — tekintve arra is, hogy téli időszak van — összevont, szélesebb körű nyilvános pártnapokat gondoltunk. Ezeket lehet vidéki városokban is tartani, budapesti kerületekben is és másutt.

A Politikai Bizottság tett egynéhány intézkedést annak érdekében, hogy a népgazdasági tervek megvalósítása is megkezdődjék, olyan értelemben, ahogy ott a kongresszuson szóba került. Ennek megfelelően megtárgyalta az 1960. évi tervet, illetve annak fő kérdéseit, ez a kormánynál benyújtásra került, és ott jóváhagyták.[7] Intézkedés történt olyan irányban is, hogy az Országgyűlést január végére hívják össze, és ott az 1960-as tervet és más időszerű kérdéseket tárgyaljunk. Bizonyos intézkedés történt annak érdekében is, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom októberi központi bizottsági határozatát, amit a kongresszus is jóváhagyott elvileg, megfelelően vigyük a megvalósulás útjára.[8] Ismeretes, az volt a fő gondunk, hogy a kampány — mert hát azért ennek a neve azt hiszem az, hogy kampány, termelőszövetkezet-fejlesztési kampány — politikailag helyes módon menjen, erőszakoskodás és olyasmi nélkül, ami lerontja a termelőszövetkezeti mozgalom eddigi egészséges helyzetét. A Politikai Bizottság ennek érdekében úgy határozott, hogy a kampány menetében a dolog vezetését kézben kell tartani, és minden hónapban — legalább minden hónapban egyszer — a megyei titkárokkal alapos közös megbeszélést kell tartani. Az első ilyen megbeszélés meg is történt,[9] a másik januárban lesz, és mindaddig, amíg a kampány tart, időnként a tapasztalatokat megbeszéljük, mielőtt tovább mennek az elvtársak.[10]

Ami a Központi Bizottság munkatervét magát illeti — nem tudom, az elvtársak emlékeznek-e rá, vagy talán inkább felsorolom —, itt a következő kérdések szerepelnek:

Beszámoló a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsával kapcsolatos kérdésekről; ez februárra van előirányozva. Itt meg kell jegyeznem: nem az egész kérdésről van szó, hanem egy-egy adott konkrét lépésről. A Szovjetunió Kommunista Pártjának Elnöksége részéről kezdeményezés történt annak érdekében, hogy a KGST szervezetében részt vevő országok pártjai üljenek össze egy tanácskozásra, egy olyan jellegű tanácskozásra, amilyen közel két éve volt ipari kérdésekben,[11] most üljünk össze mezőgazdasági kérdésekben. Itt tulajdonképpen arról van szó, hogy kezdődjön meg a KGST-országok között a mezőgazdasági tervek és elképzelések egyeztetése is, és hogy ez megfelelően történjen, az első tanácskozás inkább politikai jellegű. Az elképzelés az, hogy ott határozatok nem születnek, de amiben ott a KGST országok pártjainak vezetői, illetve küldöttei megegyeznek, az afféle politikai utasítás a KGST szervei számára, amit ők végrehajtanak. Egy ilyen tanácsko-

zást február elejére terveznek, és ez a pont azt jelenti, hogy erről fogunk a Központi Bizottságnak beszámolni.[12]

A második pont a Központi Bizottság októberi, tsz-fejlesztésre vonatkozó határozatának végrehajtásáról szóló jelentés. Ez szintén februárra van tervezve. Az az elképzelés, hogy egy alaposabb adatgyűjtés után elemzést kapjon a Központi Bizottság, hogy mi történik, hogyan megy a dolog, s hogy mi a további teendő.[13] Aztán napirendre van véve a közoktatási reformtézisek, ahol már az idő úgy kívánja, hogy a Központi Bizottság foglalkozzék vele;[14] egy jelentés az építőipar felkészültségéről, az előttük álló feladatokat illetően, hasonló a vegyipar fejlesztésének néhány fontos kérdése, aztán az ipartelepítés, a vidéki ipartelepítést jelenti.[15] Ez van javasolva. Egy javaslat érkezett be, hogy tűzzük napirendre a mezőgazdaság felkészülését az ötéves tervre. Ajánljuk, hogy ezt ebben a félévben ne tárgyaljuk. Az elképzelés az, hogy erre sor fog kerülni, de valószínűleg július, augusztusban – szóval egy kicsit később, amikor a terv már meglesz. Maga a mezőgazdaság ötéves terve már meglesz.[16]

Ez a szétosztott anyag, s kérem, hogy ezt fogadják el.

A munkatervhez még egy napirendi pontot ajánlunk beiktatni, amit szándékosan nem írtunk be, hogy ne kelljen sokszorosítani. Ez a téma a következő: javasoljuk, hogy vegyük be a munkatervbe a büntetőpolitikával kapcsolatos egyes kérdések megtárgyalását. Ennek a lényege a következő: mi arra gondolunk, hogy az április 4-ét megelőző időben, ahogy mi azt korábban tettük, megvitassunk néhány olyan intézkedést, ami célszerűnek látszik. Ilyen pl., hogy az internálási rendszert[17] megvizsgáljuk, kell-e, mit hoz, mit nem hoz, és esetleg néhány ilyen közkegyelemmel kapcsolatos kérdést, ami felmerülhet. Erre valószínű márciusban, vagy mikor sor kerül,[18] de ez olyan kérdés, amit nekünk itt, ebben a körben kell megtartani, mert nem engedhetjük, hogy szétszivárogjon, hogy ilyen terveink vannak. Hogy miféle intézkedés lesz, amnesztia lesz-e vagy nem lesz, az egy nagyon gondos és felelős politikai megítélés kérdése. Ha teszünk valamit, az olyan legyen, hogy az erősítse a párt és a rendszer pozícióját, és ne gyengítse. A Politikai Bizottság javasolja, hogy még ezt a pontot vegyük be a munkatervbe, anélkül, hogy a jegyzőkönyvön túl, bárhol is ezt feltüntessük. Ennyit a munkatervről.

Valamit szeretnék szólni arról, hogy mi a feltétele a munkaterv megvalósításának, mégpedig itt már nem is egyszerűen a munkatervről beszélek, hanem mi a feltétele annak, hogy a Központi Bizottság ez alatt a fél év alatt — amiről itt szó van — a munkáját jól elvégezze. Természetszerűen van olyan feltétele, amiről itt részletesen beszélni nem kell. A kongresszuson eleget beszéltünk róla, hogy az eszmei alapot tisztán tartsuk, a pártegységet őrizzük, a tömegkapcsolatokat fejlesszük és így tovább. Van azonban ennek a munkának egynéhány olyan feltétele is, amely a Központi Bizottságon belül jelentkezik. Erről szeretnék egynéhány szót szólni.

A Központi Bizottság eredményes munkájának feltétele mindenekelőtt az, hogy a Politikai Bizottság minden olyan kérdést, ami a Központi Bizottság illetékességébe tartozik, tehát az egész pártmunkát alapjában érinti, a Központi Bizottsághoz hozza, ide beterjessze, és a döntés a Központi Bizottság részéről történjen. A Politikai Bizottság el van tökélve arra, hogy ezt így fogja csinálni. Akik a Központi Bizottságban dolgoznak három esztendeje, azok tudják azt, hogy még nem volt a három év gyakorlatában olyan kérdés, amit a Központi Bizottságnak kellett volna

eldönteni és azt helyette a Politikai Bizottság döntötte volna el. Mi ezt a feltételt igyekszünk biztosítani.

Másik feltétele, hogy azok a szervek, amelyek a Központi Bizottság számára előkészítik az anyagokat, azok megfelelő munkát végezzenek: ide világos előterjesztések kerüljenek, és lehetőleg a kérdések lényege, ne a részlet. Ezt is igyekszünk, amennyire tőlünk telik, biztosítani.

A harmadik feltétele az eredményes munkának az, hogy a Központi Bizottság mint testület, és a Központi Bizottság tagjai mint egyes elvtársak elvégezzék azt a munkát, amit csak ők tudnak elvégezni. Ez pedig az, hogy a kézhez kapott anyagot megfelelően tanulmányozzák, álláspontjukat alakítsák ki és azt fejtsék ki; járuljanak hozzá, hogy a döntés kollektív legyen és helyes. Itt megint csak a hároméves tapasztalatra hivatkozva azt mondhatom, hogy a kilátásaink jók, mert a három év alatt ez történt: a Központi Bizottság tagjai nagy felelősséggel foglalkoztak a kérdésekkel, világos állásfoglalásokkal jöttek ide, széles körű viták voltak, a lényegről beszéltek az elvtársak, nagyon hasznos és jó üléseink voltak. Kérjük, hogy ez a jövőben is így legyen.

A Központi Bizottság tagjainak egyébként más vonalon is mód nyílik arra, hogy segítsenek a kongresszus vonalának realizálásában. Ez eddig is működött, különböző bizottságok szoktak egyes kérdésekkel foglalkozni, előkészítésben és más vonalon segítenek az egyes központi bizottsági tagok, és kérjük, hogy segítsenek továbbra is. Feltétel még az is, hogy megőrizzük azt a pártszerű és elvtársi légkört, ami itt a Központi Bizottságban most már azért éveken keresztül kialakult és uralkodóvá vált. Megint csak arra kell utalnom, hogy akik eddig a munkában részt vettek, azok tudják, hogy ez így volt, és hogy ez nagyon nagy szerepet játszik abban, hogy a Központi Bizottság megfelelően dolgozhasson. A Politikai Bizottság részéről az előkészítés olyan legyen, olyan módon történjen, és azzal, hogy a Központi Bizottság állásfoglalásától függ a döntés, és nem jöttünk ide már eleve elhatározott esküvéssel, hogy ha az ég is leszakad, a PB pozíciójából nem enged. Az elvtársak nagyon jól tudják, hogy sokszor itt olyan korrekció történt, ami javára volt az ügynek, és nagyon szeretném, hogy ez a jövőben is így történjen.

Itt a Központi Bizottságban egyetlen egy elvtársnak olyan érzése soha nem volt, hogy véleményét egészségtelen következmények nélkül ne fejthetné ki szabadon, és ez rendkívül fontos feltétele a további munkának. Az a javaslatunk, őrizzük meg és fejlesszük tovább ezt.

Végül még egy feltételről kell szólnom, ami rendkívül nagy jelentőségű és szintén szükséges. Ez a következő: biztosítanunk kell a diszkréciót a Központi Bizottság tárgyalásai számára. Meg kell mondani, elvtársak, hogy általában ez biztosítva van. Ami a Központi Bizottságot magát illeti, itt sokszor nagyon kényes kérdéseket tárgyaltunk, s tapasztalatunk szerint a diszkréció megvolt. Bizonyos fajta indiszkréciók történtek, de az inkább a kezdetén volt, amikor részben tapasztalatlanságból történt, másrészt inkább a Központi Bizottság apparátusának egyes pontjain történt indiszkréció. Ezt is igyekszünk leküzdeni. Ezt, azt hiszem, az elvtársak megértik. A helyzet olyan felelős döntéseket kíván és komplikált, kényes kérdések is adódnak; [ha] a Politikai Bizottság olyan helyzetben van, hogy ezt nyugodtan viheti a Központi Bizottság elé, akkor mindig a Központi Bizottság elé viszi a legkényesebb kérdést is. Ha a tapasztalat azt mutatja, hogy ez nem járható út, akkor a Politikai Bizottság kénytelen a felelősséget magára venni, és önmagában eldönteni a kérdést, intézkedni, mert semmiféle formális feltételt mi nem

rendelhetünk alá a proletárdiktatúra érdekeinek. Az mindenek felett áll. Úgyhogy ne vegyék ezt ilyen lelki prédikációnak, kérem, gondolják meg, hogy ez valóban így van, hogy ha mi a tanácskozásainkon megőrizzük azt is, hogy ami itt elhangzik, az a mi számunkra hangzott el, akkor ez rendkívül megkönnyíti és elősegíti a munkát. Ez vonatkozik nagy kérdésre is, kis kérdésre is. Mindenféléről tárgyalhatunk, de hogy ki hogy foglalt állást, kinek az álláspontját fogadták el, kiét utasították vissza stb., ez a mi dolgunk. Ehhez kell, hogy megfelelő döntések szülessenek, és az állásfoglalása a Központi Bizottságnak helyes legyen. Ez a Központi Bizottság tagjain kívül senkire az égvilágon nem tartozik. És néha vannak olyan kérdések, mint mondjuk, amit most napirendi pontként ajánlottam, amiről a Központi Bizottság tagjain kívül senkinek tudni sem szabad, hogy mi ilyesmivel foglalkozunk. Ezeket azért említettem meg – nem mintha itt valamiféle kétségek vagy bajok volnának, hanem éppen fordítva, a helyzet eddig igen jó volt, s törekedjünk arra, hogy a jövőben még jobb legyen.

Most áttérek egy másik kérdésre. Szeretnék egynéhány tényleg csak ilyen vázlatos számot ismertetni az 1959-es népgazdasági terv végrehajtásáról. Ezek a számok maguk is előzetesek, és részletekbe nem tudok belemenni, de ami a helyzetet nagyjából jellemzi, azt szeretném, ha a Politikai Bizottság megbízásából elmondhatnám.

Mindjárt a megállapítással kezdem, ami számunkra örvendetes. Az 1959-es népgazdasági terv végrehajtásának előzetes adatai azt mutatják, hogy a célt, amit a márciusi határozatban[19] magunk elé tűztünk, hogy gyorsítsuk a szocializmus építését, azt megvalósítottuk. Azt végrehajtottuk. Ezt mutatják a különböző számok. A szocialista ipar termelése mintegy (ezek kerekített számok) 12%-kal nőtt egy esztendő alatt. A Központi Bizottság határozata — a márciusi — 4%-ot javasolt, a terv fölött, ez a megvalósulás 6%-ot jelent a terv fölött. A mezőgazdasági termelés emlékeznek az elvtársak, a márciusi határozatban úgy szerepelt, hogy a tervet teljesítsék, a tényleges teljesítés a terv felett 2–3%-os emelkedést jelez. A termelékenység emelése ugyancsak megfelel a Központi Bizottság márciusi határozatában kitűzött célnak, mert 5%-kal növekedett egy esztendő alatt, és 2%-kal magasabb a tervnél. Ez volt a Központi Bizottság márciusi határozata. Ezt is sikerült elérni. Az önköltségszámításokat még nem sikerült eszközölni, az mindig egy kicsit tovább tart, de ami eddig látható, úgy néz ki, hogy az önköltségcsökkentés terén is megvalósítottuk azt, amit a márciusi határozat célul tűzött ki, sőt valószínűleg egy kicsit jobb eredmény, mint ami a márciusi határozatban szerepelt.

A nemzeti jövedelem is a Központi Bizottság határozatának megfelelően alakult, mert 8%-kal növekedett az évben, és ez a 8%-os növekedés ténylegesen 1960 végéig volt tervezve. A fizetési mérleg — az ország nemzetközi fizetési mérlege is — kedvező, bár azt meg kell mindjárt itt említeni, hogy nem olyan mértékben, mint 1958-ban volt. A beruházásoknál év közben elég jelentős emelés történt, úgy néz ki, hogy ezt a megemelt beruházási tervet nem valósítottuk meg 1959-ben. Ebben természetesen döntő szerepet játszott az, hogy a beruházásokat jelentősen át kellett csoportosítani a nagyarányú tsz-fejlesztés miatt, amit meg kellett szilárdítani, és ez a végrehajtásban nehézséget jelent. A reálbérjövedelem és a belkereskedelmi forgalom is jelentős mértékben a tervezett fölött van. Ez olyan, hogy ennek örülni is lehet, meg sírni is lehet felette, mert – megint csak kénytelenek vagyunk utalni arra, hogy az elvtársak tudják, hogy Lengyelországban ez év tavaszán a bérek és a jövedelmek a tervezettnél nagyobb mértékben növekedtek, és

annak a következménye az lett, ami a szeptemberi határozatukból[20] kitűnik, hogy arra nem volt megfelelő árufedezet, s kénytelenek voltak jelentékeny áremeléseket végrehajtani, hogy az egyensúlyt megteremtsék.

A takarékbetét-állomány, amely ez idő szerint a népgazdasági tevékenységet nagymértékben segíti, az hallatlan gyorsasággal növekedett, és jelenleg 3 milliárd 700 millió körül...

FOCK JENŐ elvtárs: ... már majdnem 900 ...

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: 3 milliárd 900 millió körül van. Azért mondom így, hogy ez idő szerint segíti, mert ez azt is jelenti, hogy jelentékeny mennyiségű olyan tény van, ami hát az emberek hangulatától függ, hogy a bankban van vagy kiveszik. De ez feltétlenül pozitív. A bankjegyforgalom normálisan alakult. A belkereskedelem készlete nagyjából azonos szinten, mintegy 16 és félmilliárd Ft-os szinten volt az egész évben, ez valamivel alacsonyabb annál, mint amit terveztünk, de zavart nem okozott, mert még mindig elég jelentős a forgalomban lévő pénz mennyiségéhez képest.

Na most, erről az 1959-es évről persze majd valamivel behatóbb és részletesebb elemzést kell adni az Országgyűlés időpontjában, mert akkor már több szám áll rendelkezésre, de már most is megállapítható, hogy igen jelentékeny fejlődés éve volt. Itt a pozitív dolgok dominálnak. Ugyanakkor a Központi Bizottságnak számon kell tartania, hogy a gyors fejlődésnek ebben az esztendejében bizonyos negatív jelenségek is megmutatkoztak, nem veszedelmes mértékben, de minden esetben nagyobb mértékben, mint 1958-ban volt. Miféle jelenségek ezek? A munkaverseny, ami egyébként nagyszerű eredményeket hozott az általános fejlesztés vonalán, aztán a nyereségrészesedés, ami általában pozitív és segít, mégis bizonyos negatív dolgokkal járt, mert év közben, második, harmadik, negyedik negyedben előtérbe nyomult a mennyiségi eredmények hajszolása. Nem olyan mértékben, mint ahogy az öt-hat esztendővel ezelőtt volt, de sokkal nagyobb mértékben, mint ahogy az 1958-ban volt. Nekünk erre a jelenségre vigyázni kell, mert 1960-ban vissza kell vinnünk megint arra a helyes vonalra, amit mi 1958-ban szilárdan tartottunk, hogy nem a mennyiségi eredmények hajszolása a döntő, és azt nem szabad megengedni.

Csökkentek az anyagkészletek is 1959-ben, ami természetszerű, mert ilyen mértékű termelésnövekedésnél, ami a tervezettet 6%-kal felülhaladta, az együtt jár jelentékeny anyagfogyasztással, és valamelyest csökkentek az ország anyagkészletei. Ezzel az anyagkészlet-csökkentéssel helyenként bizonyos zavarok keletkeztek a termelésben, ezek a zavarok nem széles körűek egyelőre és nem komolyak, de bizonyos zavarok már jelentkeztek. Azt hiszem, mindenki ismeri tapasztalatból, hogy ha egy bizonyos mennyiségű anyagkészlet nem áll rendelkezésre, akkor kezdődik a hóvégi hajrá, a termelés akadozik, és mindaz a nehézség, ami ebből adódik. Nem egészséges jelenség volt, amit meg kell itt említeni, hogy a létszámnövekedés úgy a munkásoknál, mint az alkalmazottaknál az év második negyedévében és harmadik negyedévében sokkal nagyobb volt, mint az természetes lett volna. Ez azt jelenti természetszerűen, hogy a termelést közvetlenül irányító gyárigazgatók és mások a nagyobb számra és mennyiségi eredményekre törekedve azt jelentős mértékben új munkaerő felvételével oldották meg, és nem a termelés belső fejlesztésével. A létszámnövekedés egy kissé egészségtelen volt.

Nem sikerült a beruházásokban sem biztosítani egy olyan fokú koncentrációt, amelyet 1957-ben kiharcoltunk, és 58-ban is biztosítottunk. Ennek a lényege az,

hogy a beruházási összegeket nem sematikusan osztotta szét a kormány, hogy minden termelési ágazat minden részére, ami esik, hanem bizonyos népgazdasági céltudatossággal a döntő és a népgazdaság szempontjából legfontosabb helyre koncentráltuk a beruházásokat, és ez a koncentráció egy kicsit bővült, 1959-ben kicsit jobban szétforgácsolódtak a beruházási összegek. De történt olyan hiba is a részünkről, ez már a Politikai Bizottság, a Gazdasági Bizottság és a Kormány hibája, hogy az év, a naptár elején a mezőgazdasági termelés várható eredményeit kicsit túlbecsültük, mert amit akkor számba vettünk és terveztünk, év közben leromlott a kedvezőtlen időjárás miatt és egyéb okoknál fogva, és ez a gazdálkodást kicsit zavarja, mert a mezőgazdasági termelésbecslés pontossága azért is nagyon fontos, mert jelentős mértékben ettől függ az ország nemzetközi fizetési mérlegének egyensúlya. És amit júniusban vagy júliusban láttunk, hogy tudunk exportálni a nyugati piacra is, bizony egyik-másik cikkben az történt, hogy nem exportálhatunk, hanem behozunk, úgyhogy itt egy kis baj történt.

Mint már érintettem, nem eléggé átgondolt volt a beruházások tervezése. Mikor kiderült az,— kb. a második negyedben volt —, hogy jelentékenyen lehet emelni a beruházások összegét, akkor a szokott jelenség történt, hogy minden érdekelt fél rohant kérni a beruházás emelését. Ilyen emelések történtek is, végül kiderült, hogy olyan emeléseket határoztunk el, amit nem voltunk képesek egyszerűen megvalósítani. Mert az is elég gyakori tünet, hogy a beruházásokért folyik a harc, bizonyos szintű beruházások jóvá is lesznek hagyva, és az év végén kiderült, hogy azoknak a százszázalékos megvalósítása is rendkívül nehéz, és gyakran elmarad. Ebből is látszik, hogy nagyobb az étvágy, mint a képesség a megemésztésre.

Komoly jelenség és fontos számunkra, hogy elég jelentős zökkenők voltak a mezőgazdasági termésfelesleg felvásárlásában. Ez visszahat minden irányba, többek között az exportra is. A mezőgazdasági termés ebben az évben egy sor cikkben nagyon jó volt. Pl. kukoricában. A felvásárlás komoly zökkenőkkel járt, és nem is sikerült néhány cikkben a felvásárlást megvalósítani. Ennek okáról már esett szó, ennek a nehézségnek részben politikai-társadalmi oka van, ami összefügg azzal, hogy a parasztság válaszúton áll, és ilyen helyzetben, ami biztos-biztos, tartalékol. Azt hiszem, ez a döntő. Ezenkívül egyéb járulékos hibák is rontották az eredményt. Részben a felvásárlási apparátus hibái és részben más természetű dolgok. Többek között olyanok, hogy amióta a begyűjtés is lekerült a napirendről, a pártszervezetek számára új helyzet van természetesen. Azelőtt a munkájuk kétharmada arra ment az évben, hogy a begyűjtéssel foglalkoztak a pártszervezetek és a tanácsszervek, most azonban begyűjtés nincs, a felvásárlással egyáltalán nem foglalkoztak. Teljesen lekerült a napirendről. Nem mondom, nemcsak a falusi pártszerveket kell nekünk szidni, hanem felmehetünk a párt legfelsőbb szervéig. Hát mi magunk, itt a Központi Bizottság szervei sem foglalkoztunk komolyan a felvásárlással.

Nem teljes mértékben sikerült végrehajtani azokat a változtatásokat, amelyeket az ipar szerkezetének a további javítására elhatároztunk. Ezekből adódik az 1960-[as] éves tervvel kapcsolatos politikai és szervezeti feladat számunkra. Ezekből a nehézségekből. Mégpedig az, hogy az 1960-as évet úgy nézzük, amilyen szerepe ennek az évnek a további fejlődés szempontjából van. Először is, hogy az 1960-as év átmenet az új ötéves tervbe. Ebben az évben kell nekünk megteremteni a megfelelő szintjét a kiindulási pontnak. Ebben az évben kell nekünk bizonyos tartalékokat képezni, ami nélkül természetszerűen a tapasztalatok szerint terv-

gazdálkodás nincs. Bizonyos nyersanyaggal kell rendelkezni, aztán az is szükséges, hogy a nemzetközi fizetési mérleg ne szorítson annyira, hogy lélegezni se tudjunk, ezért bizonyos tartalékok kellenek. Ez már csak a terv miatt is fontos. Azonkívül azt is tudnunk kell, 1961-gyel elkezdődik bizonyos kölcsönök jelentősebb visszafizetése, amit a testvéri országoktól kaptunk. Pl. hogy mit jelent ez az átmenet, egy dologra kell emlékezni, és rögtön értjük. Az ötéves tervvel az iparfejlesztés kétharmadában termelékenységgel akarjuk biztosítani, a termelékenység megjavításával és nem új létszámmal [sic!]. Kétharmadával. A hároméves terv bizonyos periódusában, elég jelentős szakaszában az iparfejlesztést, a növekedést csak egyharmadában biztosítottuk a termelés növekedésével. A különbség óriási. Ezért kell az 1960-as évnek e tekintetben is átmenetnek lennie. A terv egyébként, azt hiszem, úgy szól, hogy nagyjából — a tervben — a növekedést az iparban, az ipar fejlesztésében a termelékenység emelésével kell elérni.[21] Feltétlen el kell érnünk, mert ha más eszközökkel, más úton érnénk el, akkor ezek az ismertetett feszültségek tovább növekednének. És a célunk az, hogy ezeket visszaszorítsuk, és ne engedjük elhatalmasodni. Így aztán ebből adódik az a feladat, hogy a 8%-os termelésemelést 4%-ban [a] termelékenység fejlesztésével kell elérni 1960-ban. A terveink között ott van a mezőgazdasági termelés közel 5%-os növelése 1960-ban. Ennek vannak feltételei, hogy elérjük, mégis a mezőgazdaságunk fele szocialista, és egyéb feltételek is vannak, a géppark 1959-ben negyedével növekedett, ez nem csekélység egy ország életében, hogy egy év alatt egy negyedével növekedjék a mezőgazdasági géppark. Ez is itt van már mint tényező. Aztán a szocialista termelés más feltétele. Mindenesetre közel 5%-os eredményjavulást kell elérnünk a mezőgazdaságban. A felvásárlást közel 9%-kal nagyobbra tervezzük 1960-ban, mint 1959-ben. Ez megfelelő munkát kíván – politikai munkát, szervezési munkát, az árpolitika helyes kezelését és sok minden más intézkedést, hogy ezt meg tudjuk valósítani. A szerződéses termeltetést tovább tudjuk fejleszteni, aztán a tsz-eknél az árutermelés serkentését, és sok minden egyebet kíván.

Ugyanígy a külkereskedelem terén is nagy feladatok vannak, mert az 1959-hez képest az exportot közel 13%-kal kell növelni, az importot pedig közel 20%-kal. Ez az importnövekedés összefügg azzal, hogy bizonyos anyagkészleteket és tartalékokat kell az ország számára biztosítani az ötéves terv beindításához, és ezért majd egy ötödével több import lesz, mint volt 1959-ben. Persze itt szerepet játszanak egyebek is. A felvásárlás gyönge eredményei is növelik az importot. Arra kell törekednünk, hogy a fizetési mérleg a kapitalista relációban feltétlenül és a szocialista országok viszonylatában is lehetőleg teljesítve legyen.

A nemzeti jövedelem 9%-os növelésre van tervezve. A felhasználást illetően:a fogyasztási alap 6,5–7%-kal fog növekedni, a felhalmozási alap pedig 25%-kal fog növekedni 1960-ban a terv szerint. Ez szükséges a termelés fejlesztésének érdekében. Ennek megfelelően a beruházás 18,5%-kal magasabbra van tervezve, mint 1959-ben volt. Ugyanakkor — bár ez az 1960 minden tekintetben az erőgyűjtés és a felkészülés éve, ez adja meg a fő vonását — mégis arra kell törekedni, hogy a belkereskedelmi forgalmat megfelelően fejlesszük, és fejlesszük a reálbér és a reáljövedelmet is 2, ill. 2,5 és 3%-kal [az] 1960-as tervben. Ez olyasmit is jelent — bár általában fejleszteni kell —, hogy bizonyos élelmiszerekben, mint pl. hús, tojás, a várhatóan megnövekedett igényeket teljes mértékben nem tudja az ország kielégíteni. Általában ez egy harcos versenyfutás, hogy az igények növekszenek, a jövedelem növekszik, és mindig nagyobb és nagyobb árukészletek kellenek, hogy ki

legyen elégítve. Ami ezt a húst és a tojást illeti, ismeretes az a helyzet, ami van, amit másrészről a tudósok nagy örömmel üdvözölnek, hogy az élelmiszerfogyasztás egyes cikkekről más cikkekre terelődik el. A kenyérfogyasztás, a lisztfogyasztás, a burgonyafogyasztás az nem olyan mértékben növekszik, mint a hús, a tojás és egyéb más ilyen jobb minőségű élelmiszerek fogyasztása. Ezt azért érdemes megemlíteni, hogy ott, ahol ilyen hangszórók meg hasonlók vannak, ahol kiabálni szokás, ne vigyük mi ezt a kiabálást, hogy hál isten az igények csak nőnek , és csak nőjenek, és minden igényt ki kell elégíteni, mert vannak igények, amivel kapcsolatban meg kell mondani, hogy annak a kielégítése bizonyos feltételeket megkíván. Pl. ha több húst akarnának az emberek enni, akkor több húst kell termelni, és ha több tojást akarnak enni, akkor több tojást kell termelni.

A feladat a tervvel kapcsolatban az, hogy a tervet feltétlen teljesítsük, bizonyos területen túlteljesítsük, és más területen ne engedjük meg a túlteljesítést. Ez világos. Mert vannak bizonyos feltételeink, hogy hol kívánatos a terv túlteljesítése és hol nem, és a terv túlteljesítése kívánatos, ahol a kapacitás adva van, ahol nyersanyag van, ahol energia van, ahol az értékesítés lehetősége biztosítva van, ezt eddig is mondtuk. A hároméves terv alatt nagyjából biztosítottuk ezt, de ehhez most egy további feltételt hozzá kell vennünk, és a betartását biztosítani kell, hogy ott kívánatos a terv túlteljesítése, amely termelésen keresztül az ország fizetési mérlege javul és nem romlik. Ezt itt természetesen nem szükséges nekünk most részletezni, de ott, ahol viszik az ügyeket, meg a mindennapi munkát, ezeknek a kérdéseknek a betartását biztosítani kell. Vannak, úgy mondható, történelmi tapasztalatok is, meg közvetlen napi tapasztalatok is, hogyha bizonyos területen túlteljesítik a tervet, az a népgazdaság szempontjából nem hasznos, hanem káros. Viszont másutt, ahol lehetséges és szükséges, ezeknek a feltételeknek a betartása biztosítva van, az óriási előny, ha a tervet túl tudjuk teljesíteni. Végül ennél a kérdésnél meg akarom említeni, hogy nagyon nagy figyelmet kell folytatnunk[22] a közvélemény megfelelő orientálására és nevelésére. Mi már arról beszéltünk, és sokszor kellene még beszélni róla, hogy a sajtó szemléletén egy kicsit változtatni kell egészséges irányba. Ha az elvtársak a folyamatra rágondolnak, 1957-ben az uralkodó tónus volt, hogy minden a fogyasztásnak, az igények kielégítésére, de hogy miből, arról nem sokat írt a sajtó. No, ez azóta változott, fejlődött, a termelési propaganda nem lehet mondani, hogy rossz volna a sajtóban, ez már komoly teret kapott. De ez az 57-es vonás, meg hangulat még mindig megvan. És ezért az igények propagálásánál figyelemmel kell lenni arra, hogy az 1960-as évet, a népgazdasági feladatokat, és a fejlődés kérdését olyan megvilágításban vigyük a közvélemény elé, ami a valóságnak megfelel. Egyébként itt meg akarom említeni a Központi Bizottság előtt, hogy a Politikai Bizottság foglalkozik bizonyos ilyen életszínvonal-javító intézkedésekkel, pontosabban bérkérdésekkel. Egyes kategóriáknál hogy miképp lehetne, kell valamit csinálni, és vannak területek, ahol feltétlenül kell valamit csinálni. Ott vannak pl. a közalkalmazotti rétegek, a tanácsemberek, ahol nem lehet úgy hagyni, ahogy van. De a Politikai Bizottságban végleges döntés még nincs, de az a vélemény kezd kialakulni, hogy a helyzetet nagyon figyelembe véve lehet, hogy úgy határozunk, hogy az első fél évben sehol semmiféle emelést, sehol sem. Előbb egy kicsit az emelés reális bázisát kell erősítenünk, és azután lehet szó csak valahol valamiféle emelésről. Ezt nem árt, ha a Központi Bizottság tagjai tudják.

Pár szót a szocialista munkaversenyről. A szocialista munkaverseny, ami a kongresszus tiszteletére bontakozott ki, óriási jelentőséggel bírt a meghatározott célok elérésében, és hatalmas mozgatóerő volt, és ami örvendetes volt, hogy a kongresszus napjaiban — lehet mondani — és a kongresszust követő időben ismét nem központi kezdeményezésre nagyon széles körű kezdeményezések kezdődtek, a felszabadulás 15. évfordulója tiszteletére indítandó munkaversenyek. Véleményünk az, hogy a Központi Bizottságnak ezeket a kezdeményezéseket fel kell karolnia, és támogatni kell, az egész pártnak támogatni kell. Biztosítani kell, hogy ezt a mozgalmat továbbfejlesszük. A munkaversennyel kapcsolatban egyébként az az elképzelés — bár ezek a kezdeményezések többnyire úgy hangzanak, hogy április 4-re, a felszabadulás napjára mit kívánnak elérni a dolgozók —, nekünk arra kell törekedni, hogy a munkaverseny célkitűzései, a felajánlások maguk egész évre szóljanak, amelyen belül az április 4. az egy állomás lesz. Valószínűleg egy kiemelkedő állomás, de egy állomás. A tapasztalat szerint a jó az, hogyha a munkaversennyel kapcsolatban — amit már ebben az évben is csináltunk —, hogy egyes iparágakra és a mezőgazdaság egyes ágazataira is kidolgoztuk, hogy mi az, amit helyes ebben az iparágban munkaversennyel serkenteni. Ez a megfelelő szülő[23] felé orientálta a felajánlást, másrészt pedig helyes volt az, hogy egész évre bizonyos körvonalazás volt, hogy mit akarunk elérni. Ezt alapjában a márciusi határozat szabta meg. Azt, hogy ezt iparáganként is megcsináltuk, ez nagy segítség volt, hogy a munkaverseny a helyes irányba bontakozzék ki, és ezt meg kell most is tenni.

A szocialista munkaverseny továbbfejlesztésénél helyes lesz, ha az eddigi gyakorlat[nak] megfelelően a közvetlen szervezést, magának a főbb iránynak a közvetlen vázolását a szakszervezetekre, elsősorban a Szakszervezetek Országos Tanácsára bízzuk. A tapasztalat szerint ez helyes és bevált. Természetesen arra van szükség, hogy a pártszervezetek, a KISZ, az állami és más társadalmi szervezetek felső szinten is és minden vonalon a szakszervezeteket támogassák. De azért a szakszervezetek kezében van a szocialista munkaverseny közvetlen megszervezése, és ez a tapasztalat szerint helyes módszer, és ezt meg fogjuk tartani.

Egyébként a kongresszusi zászlók odaítélése és átadásuk szintén elég politikai aktus lett [sic!] ebben a munkaversenyben. Az elképzelésünk az, hogy ilyen kettős adatgyűjtés, mert úgyis a rendes évi eredmények értékelésénél történik a Minisztertanács és a SZOT zászlajának elbírálása, és ugyanannak az adatgyűjtésnek az eredményére támaszkodva majd azok közül a legkiválóbbak fogják megkapni a Központi Bizottság zászlaját, amelyet a kongresszusi eredményekben elért [sic!]. Ez valószínűleg március, április, április 4-e körül kerül majd kiosztásra. Nagyon fontos, hogy megfelelő figyelmet szenteljünk a szocialista brigádok kérdésének, ez új jelenség, tömeges jelenség és rendkívül fontos hajtása a szocialista munkaversenynek. Úgyhogy jobban meg kell vizsgálni ezt az egész kérdést, hogy hogyan lehet ezt továbbfejleszteni és vinni, de el lehet képzelni azt, hogy [sic!] a munkabrigádok tapasztalatainak összefoglalását többé-kevésbé szélesebb körű értekezleten is, ha megfelelő vizsgálat azt mondja, hogy azt meg tudjuk csinálni. Ezzel külön is kell foglalkozni.

Engedjék meg, hogy néhány szóval elmondjam a termelőszövetkezeti fejlődés országos főbb adatait. Itt rögtön megmondom, hogy a Politikai Bizottság most nem akarja elemezni vagy értékelni a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődését, csupán az országos adatokat szeretném ismertetni. Napirendünkön van, a Központi Bizottságnak, hogy ezt majd elemezni és vitatni fogjuk. A szélesebb körű és tömeges

szervezési munka kb. november közepén indult meg. A Központi Bizottságnak a kiindulási pontot helyesen kell látnia, és tudnia kell, hogy a márciusi határozattal befejeződött kampány végszámai novemberig valami kevéssel csökkentek és romlottak. Befejeztük a tömeges szervezést, de volt még öt vagy hétezer olyan parasztember, aki akkor még benn volt, aztán valahogy kiszivárgott a nyáron. A november közepi indulásnak valami olyan helyzet volt, hogy az ország földterületének 49,5%-a volt szocialista szervezés kezében [sic!]. Az akkor ismertetett 50 és valahány helyett. Ez lényegtelen, de valami kis romlás közben volt. Megindult a szervezés, a jellemzője ennek a kampánynak, ami jelenleg is folyik, az az, hogy alapjában véve az októberi határozat[24] szellemében történik és egészségesen. Ez a fő jellemzője. Még olyan természetű hibákat sem találtunk ez idő szerint, ami a múlt évi kampányban jelentkezett elég széles körben. (Tanácsházára behívogatás stb.) Úgyhogy helyesen viszik az elvtársak ezt a kampányt az elvtársak [sic!]. A fejlődés most is a dunántúli megyékben volt gyorsabb, és nehezebben indult be a tiszántúliaknál, bár december második felében már ott is, Békés, Csongrád, Hajdú, Szabolcs megyében meggyorsult egy kicsit. Azt elemezni kell majd, hogy mi az oka, mi nem az oka, de szembeötlő az, hogy ez a Tiszántúl, ez a régi kisbirtokos parasztság, aki annak idején a demokratikus forradalomban élharcos volt, és most a szocialista forradalomban egy kicsit a polgári tulajdonhoz ragaszkodik. Valami ilyesmiről lehet szó. Persze ezt majd részletesebben meg kell vizsgálni.

Mit mutat az országos kép? A november közepe óta folyó kampány során január 3-i adatok szerint — ezt meg kell, hogy mondjam — az új tagok száma mintegy 96 000, tehát 12%-os a tagok számának a növekedése, a bevitt szántó kb. 540 000 kb., itt megint ugyanaz a középparaszti réteg dominál, úgy látszik, a tagok száma és a szántó egyformán növekedett, mind a kettő 12%-kal, és ez egészségesnek nevezhető. Úgyhogy végeredményben ez a január 3-i állapot azt jelenti, hogy a szántóföld 56%-án van szocialista üzem, állami gazdaság vagy termelőszövetkezet. Ha mi ezt a kampányt rendesen és egészségesen tovább tudjuk vinni, akkor az, ami a célunk volt, hogy ebben a lépésben [sic!] kerüljön fölénybe, meg fog kb. történni. Bizonyos hibák — mondtam az előbb — persze vannak, nehézségek is. Pl. a fejlesztési kampány kezdetén általános volt, hogy jól vonták be a helyben lévő erőket, ami nagyon fontos a termelőszövetkezetnél, hogy a faluban magában lévő erőket vonják be. Ez később gyengült, mert a kampány további heteiben az alábbhagyott, és ez hiba, mert a helyi erők mozgósítása nélkül és azokra való támaszkodás nélkül nagyon nehéz jól dolgozni, mert a megyei, járási székhelyről odaküldött emberekkel éppenséggel lehet szervezni termelőszövetkezetet, de hát amikor azok elutaznak, akkor jelentkeznek azok a bizonyos nehézségek, amit nem lehet másképp leküzdeni, mint hogy ott a faluban vannak a szövetkezeti gondolatnak és a termelőszövetkezetnek edzett harcosai, akik azt képviselik, védelmezik és fejlesztik. Aztán — ez nem hiba, hanem nehézség —, hogy Heves és Nógrád megyében a parasztok közt elterjedt az őszi kezdésre való alakulás. Egyelőre mi ilyet nem engedünk, mert az ismert jelenségekkel jár az őszi kezdés. Azt még egyszer meg kell majd szervezni.

Aztán az is előfordul, de le kell csökkenteni azt a hibát, hogy a megszervezésre minden erőt mozgósítanak a megyei pártszervezetek meg a járásiak, és aztán mennek tovább; és a rögtöni szilárdítási munkát nem kezdik meg. Ez elég gyakori. Ezt ki kell küszöbölni, mert az ismert nehézségek állnak elő. Most ebben a mostani egy-két hétben, három hétben lesz a termelőszövetkezetek zárszámadása, közgyű-

lése. Úgy néz ki, hogy a termelőszövetkezetek többségénél a zárszámadás természetesen kedvező. Az jó. Az segít a propagandában. Azonban a termelőszövetkezetek egy részénél a zárszámadás nem valami nagyszerű képet mutat, és ahogy az ilyenkor szokott lenni, hogy ha tíz közül egy nem jó, akkor akik a tsz ellen vannak nem a kilenc-ről beszélnek, amelynek jó a zárszámadása, azzal az eggyel házalnak az egész járásban.

Elfelejtettem megemlíteni, hogy elég szépen növekedett a termelőszövetkezeti községek és városok száma is. 1300 valamennyi volt, most meg már 1700 valamennyi. Az ország községeinek, városainak most már 52%-a termelőszövetkezeti község, ami hát azért nem utolsó dolog. Az a javaslatunk, hogy vigyük tovább ezt a kampányt. A határozat alapján az eddigi vonalon az országos adatot az ülésről kiadandó közleményben tegyük közzé, most először tesszük közzé; ez maga is ad egy kis lökést a fejlődésnek, mert azért a szám maga az impozáns, és hatni fog. Vigyük tovább a munkát, a tapasztalatokkal foglalkozzunk, gyűjtsük össze, és aztán majd egy hónap múlva, vagy nem tudom mikor, itt a Központi Bizottságban tüzetesen és alaposan megvitatjuk, hogy mi történt, és hogyan tovább.

Most áttérek, elvtársak, személyi és szervezeti ügyekre, ez mai témánk egyik utolsó csoportja.

A kongresszussal kapcsolatban adódtak személyi és szervezeti kérdések. Vannak olyanok, amelyek magától értetődőek. A Központi Bizottság újjá van választva, a Központi Bizottságnak joga is és feladata is, hogy az apparátusát megerősítse vagy változtasson, ahol akar. Azonkívül van egynéhány egyéb, magától értetődő dolog. Azonkívül vannak olyan kérdések, amelyek az állami vonalat érintik, amelyekről már az első ülésen is beszéltünk. Itt az elképzelésünk az volt, ha emlékeznek rá az elvtársak, hogy a kongresszus után kb. három héttel összeszedjük ezeket a személyi kérdéseket, eldöntjük őket és végrehajtjuk. És publikáljuk, amit ebből publikálni kell, egyszerre, mégpedig azért, nehogy ilyen darabonként menjen, és az ellenség mindenféle kombinációkat fűzzön hozzá. A kongresszus után a helyzetet egy kicsit megnézve és a kérdéseket megvizsgálva, úgy láttuk, hogy ezt három hét alatt nem tudjuk megcsinálni, ezért ajánljuk, hogy most csináljuk. Tehát mindazokat a személyi, szervezeti intézkedéseket, amit tenni kell, most hajtsuk végre a héten, és ami ebből nyilvánosságra való, azt publikáljuk.

A következő javaslatok vannak: [a] Politikai bizottság ajánlja, hogy a Központi Bizottság válasszon négy bizottságot, olyat, amelyik a Központi Bizottság mellett működik bizonyos meghatározott kérdésekkel való foglalkozás céljából. Ezek a következők. Válasszon a Központi Bizottság egy hattagú Államgazdasági Bizottságot. Eddig működött egy háromtagú hasonló feladattal foglalkozó bizottság,[25] a tapasztalat jó, és azt ajánljuk, hogy most bővítsük ki, és legyen egy ilyen hattagú Államgazdasági Bizottságunk, amely részben a Központi Bizottság számára kidolgoz feladatokat, részben pedig ilyen mindennapi értelemben bizonyos koordinációs feladatokat lát el. Ez a rendeltetése. Vezetője: Fock Jenő elvtárs, tagjai legyenek: Apró Antal, Friss István, Kiss Árpád és Szurdi István elvtársak.

FOCK JENŐ elvtárs: Hatot mondtál, de ez csak öt.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Bocsánatot kérek, de öttagú.

Javaslatunk az, hogy hozzunk létre egy Agitációs és Propaganda Bizottságot.[26] Ez hattagú. (Ezt tévesztettem össze.) E bizottság feladata az agitációs és propaganda munka előzetes kidolgozása és mindennapi koordináció. Vezetőjének javasoljuk

Szirmai István elvtársat, tagjainak: Benke Valéria, Kállai Gyula, Nemes Dezső, Orbán László és Rapai Gyula elvtársakat.

Javasoljuk egy tíztagú Mezőgazdasági Bizottság létrehozását hasonló rendeltetéssel a mezőgazdaság kérdéseire. Ez a legnagyobb bizottságunk, de vigaszul mondhatom, hogy eddig huszonegy tagú volt,[27] óriási harc után tíz tagra sikerült redukálni. A következő a javaslat: Vezetője: Fehér Lajos, tagjai: Dimény Imre, Halász József, Kovács Imre, Kovács Rudolf, Losonczi Pál, Németh Károly, Polonyi Szűcs, Tisza József és Varga András elvtársak. Ez összesen tíz ember. Itt a változás a következő összetétellel szemben az, hogy nem huszonegy, hanem csak tíz tagú, azután meg kell említenem, hogy a Politikai Bizottság véleménye szerint ajánljuk, hogy maradjanak ki a bizottságból olyan elvtársak, akiknek munkája ellen semmi kifogás nem volt, de a tapasztalat szerint nem jó, hogyha egyazon szervtől két-három ember üldögél a bizottságban. Eddig úgy volt, hogy a vezető, egy-két-három helyettese üldögél ugyanabban a bizottságban. Először is ez nem hasznos gazdálkodás az erővel, energiával, másodszor meg olyan hátrányokkal is jár, hogyha két-három ember ül a bizottságban, bizony néha két-háromféleképpen magyarázzák egyazon szervben a bizottság tanácskozásait. Ez félig-meddig korporatív alapon van összeállítva, mert itt az összes fontos, itt szerepet játszó szervektől van egy-egy ember, ugye a Termelőszövetkezeti Tanácstól Tisza a titkár, a Pénzügytől, aki paraszti kérdésekkel foglalkozik, a Varga András a tanácsok miatt, hogy ilyen egyeztetés is legyen, és a többi ember hasonlóképpen szakszervezetben vagy máshol foglalkozik ezzel.

A negyedik bizottság, amit megválasztásra ajánlunk, az a Régi Párttagok Ügyeivel Foglalkozó Bizottság.[28] Erre szükség van azért, mert az a bizonyos minősítés vagy minek nevezzük ezt, hogy ki minősül régi párttagnak, ki nem, ez a munka nem fejeződött még be – ez előreláthatóan még 8–10 vagy 12 hónapig el fog tartani, és ha ez a munka befejeződik, akkor megnézzük, hogy milyen bizottság legyen, amely továbbra is törődik a régi párttagok ügyeivel. Az intézmény maga hasznosnak tűnik, és ezért ajánlunk egy ilyen bizottságot. Itt kilenctagú bizottságot javaslunk, mégpedig azért, mert itt megítélésről van szó, emberek munkásmozgalmi múltjáról, és az többoldalú megvilágítást kíván. Vezetőjének javasoljuk Kiss Károly elvtársat, tagjainak javasoljuk Bárd András, Harustyák József, Huber Lajos, Olt Károly, Orosz Nándor, Papp Lajos, Polyák János, Szerényi Sándor elvtársakat. Ezek többnyire a munkásmozgalomban otthonos emberek, a kádereket nagyon jól ismerik.

A személyi és szervezeti kérdések további csoportja a Politikai Bizottság hatáskörébe tartozik: a Központi Bizottság osztályvezetőinek kinevezése, de a Szervezeti Szabályzatunk szerint ezt a Központi Bizottságnak jóvá kell hagyni, ez akkor jogérvényes.[29] Ha megengedik, akkor én ismertetném a Politikai Bizottság határozatát az osztályvezetőkre vonatkozóan.

Három helyen ajánlunk változtatást. Az Agitációs és Propaganda Osztályon, ahol Szirmai[30] elvtárs titkári kinevezése miatt üresedés van. Javasoljuk az eddigi helyettest, Rapai Gyula[31] elvtársat megválasztani.

A Mezőgazdasági Osztályon, ahol Fehér elvtárs titkári megválasztása miatt hasonló a helyzet, osztályvezetőnek javasoljuk Németh Károly elvtársat. Ismerik mindannyian.

Még egy harmadik helyen ajánlunk változtatást, a Külügyi Osztályon. (Korábban hívták Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának.) Itt mindjárt meg kell monda-

nom, hogy Szilágyi[32] elvtárssal kapcsolatban semmiféle pretenzió nincs, a bizalom megvan, a politikai meglátása igen helyes, de egy valamiféle észrevétel van. Tekintettel arra, hogy ennek az osztálynak munkája részben politikai, részben azonban egy rendkívül zűrös szervező munka, folyton jönnek-mennek, utaznak, pályaudvarra ki kell vágtatni stb. – nekünk a Politikai Bizottságban az a véleményünk, hogy Szilágyi elvtárs politikai tudását, tapasztalatait mi tudjuk olyan munkakörben is hasznosítani, ahol nem kell neki ilyen pályaudvari fuvarokat, meg egyéb munkaköröket elvégezni, amit egyébként ő nem jól végez. A tehetségei nem ilyen irányúak. Ez az oka. A javaslatunk egyébként Szilágyi elvtárssal egyetértésben történik, ő is helyesli a változtatást és az ő további munkájára mi később visszatérünk, és megfelelő helyen szeretnénk hasznosítani Szilágyi elvtárs tudását. A javaslatunk Hollai Imre[33] nevű elvtárs. Őt valószínűleg nem túl sokan ismerik, bár az apparátusban ismerős ember, mert kb. egy néhány esztendeig helyettesként vezette ugyanezt az osztályt. Legutóbb pedig diplomáciai misszióban dolgozott évszámra, kényes és nehéz munkán az ENSZ-ben, és ezt a feladatát igen lelkiismeretesen, pontosan és jól oldotta meg. Politikailag fejlődőképes embernek néz ki, értelmes, párthű, fegyelmezett, nyelveket ismer, diplomáciai munkán volt, az osztályon dolgozott évszámra mint helyettes vezető, és alkalmasnak látszik a feladatra. Egy szépséghibája van a javaslatunknak, mégpedig az, hogy Hollai elvtárs nem tud róla. Ti. itt olyan helyzet van, hogy neki a megbízatása lejárt, ő most utazik hazafele. De mivel az egész családjával költözik, valami hosszadalmas hajóúton van, és mire a PB álláspontja kialakult, már vízen volt, és még azóta is utazik. Nem tudtunk vele konzultálni. Ezt a javaslatot kérem, hogy a Központi Bizottság hagyja jóvá, de vegye tudomásul, hogy vele magával még nem beszéltünk, és ez feltétele mégis a végrehajtásnak, hogy ha vele beszéltünk, és ő is egyetért. Ha nem, akkor majd visszahozzuk [sic!]. De valószínű, hogy helyeselni fogja, és akkor végrehajtjuk.

Ezen a három helyen van változás.

A többi osztályvezetőt javasoljuk megerősíteni. Tehát azok legyenek, akik eddig vezették ugyanazokat az osztályokat.[34]

Meg kell említenem, hogy egy osztályként kezelt intézménynél nincs vezető jelenleg sem, csak megbízott, nem tudjuk most sem betölteni: ez a Párttörténeti Intézet. Ez már a Politikai Bizottságnak másfél esztendős adóssága, és be kell vallani szégyenszemre, hogy eddig nem tudtunk megfelelő megoldást találni, most majd igyekezni kell rövidesen megoldani ezt a kérdést.[35] Azt hiszem, nagyon helyes lenne most már a PB-t kötelezni, hogy egy hónapon belül oldja meg ezt a kérdést. Mert nem megoldhatatlan kérdésről van szó. Valószínűleg olyan terület, mint történelem stb. nem nagyon égeti a PB-t, s ezért is húzódik ez a dolog. A többi elvtársakat javasoljuk megerősíteni.

Itt a pártkérdéseknél meg kell említenem, hogy Antos elvtárs elhunyta következtében be kell választanunk a Központi Bizottságba is egy tagot a póttagok közé. De mi azt ajánlanánk, hogy napoljuk el ennek megoldását a legközelebbi ülésig. Olyan váratlanul ért bennünket ez az egész tragikus haláleset,[36] hogy igazán mondom, nem is gondolkoztunk rajta. A legközelebbi központi bizottsági ülésen döntenénk el ezt a kérdést, ez még várhat egy hónapot.[37]

Van néhány kormányzati vonatkozású személyi kérdés, amit meg kell oldani.

Ha Hollai elvtárs bizonyos életrajzi adataira kíváncsiak az elvtársak, pótlólag felolvasom.

Kormányzati vonatkozású dolog. Először is az a javaslatunk, hogy a héten hajtsuk végre azt a két korábbi személyi döntést, amit már hozott a Központi Bizottság. Egyik: a Marosán elvtársat mentsük fel az államminiszteri megbízatása alól, és válasszák be a Népköztársaság Elnöki Tanácsának tagjai közé.[38] Az elképzelést ismerik, a munkája döntően a pártközpontba helyeződött át, kívánatos, hogy itt dolgozzon. Az elnöki tanácsi tagság pedig politikai okból is hasznos, szükséges, másrészt meg még a pártmunkánál is kell és segít, hogy valami állami rangja is legyen. Ez a javaslat.

Kállai elvtársra vonatkozóan első ülésünkön már határoztunk: az ő munkája oda helyeződik át, felmentik az államminiszteri funkciója alól, és kinevezik a miniszterelnök első helyettesének.[39] Ezt is most hajtanánk végre.

További javaslat: javasoljuk, hogy Dögei Imre elvtársat mentsük fel a földművelésügyi miniszteri funkció alól, és nevezzék ki őt a Magyar Népköztársaság pekingi nagykövetének. Ez a javaslat. Ezt szeretném megindokolni. A Központi Bizottság november 20-i ülésén foglalkozott a Dögei elvtárs kérdésével,[40] bizonyos összefüggésben, amit a Központi Bizottságnak azok a tagjai, akiket a kongresszus most választott be, nem ismernek közelebbről, ezért egypár szót kell erről ejteni. Ott arról van szó, hogy Dögei elvtárssal bizonyos politikai véleményeltérés van, már elég jelentős ideje. Ez szemléltető módon már [az] 1958. decemberi központi bizottsági ülésen jelentkezett és azt megelőzően a Politikai Bizottság különböző tanácskozásain. A dolog lényege az, hogy Dögei elvtársnak bizonyos meglátásai voltak a párt parasztpolitikájával és agrárpolitikájával kapcsolatban, amely a Politikai Bizottság véleménye szerint és a Központi Bizottság véleménye szerint, mert ezt 1958 decemberében leszögezték, szektás nézet, és nem egyezik a Központi Bizottság álláspontjával. Beszámoltunk november 20-án arról, hogy ezekkel a nézetekkel teljesen leszámolni Dögei elvtárs még nem tudott. Belső meggyőződés szerint ő ezekkel a nézetekkel még nem számolt le. Ez volt a helyzet november 20-án. Akkor kértük, bízzák meg a Politikai Bizottságot, foglalkozzon tovább ezzel a kérdéssel, hogy mit csináljunk. Mi azt javasoljuk, hogy Dögei elvtársat mentsük fel a földművelésügyi miniszteri poszt alól, mégpedig azért, mert a mi meggyőződésünk szerint a teljesen fel nem számolt helytelen nézetei, azonkívül Dögei elvtárs szerint is ami ebből adódhat — hogy nem érzi maga mögött a Politikai Bizottság fenntartás nélküli bizalmát, és ez a valóságban így is van —, ezek együtt gátolják őt abban, hogy rendesen be tudja tölteni a földművelésügyi miniszteri tárcát. Ezt maga Dögei elvtárs is így látja, és felvetette, hogy mentsük fel a miniszteri poszt alól, tegyünk ilyen javaslatot. Mi ezt ajánljuk is.

Dögei elvtársat a Politikai Bizottság ajánlja a Magyar Népköztársaság pekingi nagyköveti tisztségére mégpedig kiindulva abból, hogy Dögei elvtárs egész eddigi magatartásában párthűség volt a jellemző, tisztességes magatartása van, tehát semmi ilyesmit nem tudunk ellene felvetni, azonkívül egy számunkra adott kérdést jól megold. Annak is van jelentősége és súlya, hogy Pekingben központi bizottsági tag, volt miniszter elvtárs legyen a magyar követ. Ez bizonyos súlyt jelent ott. Bizonyos hibás nézetét még nem küzdötte le teljesen, ezért javasoljuk felmenteni, másrészről viszont az általános bizalom vele szemben megvan, és mi bízunk abban, hogy ezt a funkciót be tudja helyesen tölteni. Ugyanakkor javasoljuk — felolvasnám, mert megszövegeztem, ez fontos dolog, legyünk pontosak —: „Dögei elvtársat a földművelésügyi miniszteri tisztsége alól felmentve, a Magyar Népköztársaság pekingi nagykövetévé nevezzék ki." Ez lenne a Központi Bizottság hatá-

rozata. Dögei elvtárs korábban megvolt és még teljesen le nem küzdött egyes helytelen, szektás nézeteivel kapcsolatban a Központi Bizottság felhívja őt ezek ismételt átgondolására és leküzdésére. Egyébként úgy határoz, hogy ezekről a Központi Bizottságon kívül említés nem történhet, és az ügy felett napirendre tér. Ez a javaslatunk. Semmi értelme, hogy valamiféle vizsgálatokat folytatgassunk. Dögei elvtárs természetesen felvetette, de azt hiszem, ez minden embernél így van, szívesebben dolgozna itthon valamilyen munkán, minthogy erre a munkára menjen. Gondolkozott, utána egyetértett a javaslattal. És mit vizsgálgassunk itt? A mi meggyőződésünk szerint maradványai vannak, a hely is olyan, hogy ideje van gondolkodni, alkalma van spekulálgatni, s nekünk az a meggyőződésünk, kikapcsolódva ebből a napi vitából, valószínűleg fel tudja számolni azokat a helytelen nézeteket, amelyeket véleményünk szerint még nem küzdött le teljesen. Ez a javaslatunk, egyébként pedig a Központi Bizottság térjen napirendre.

A földművelésügyi miniszteri posztra a Politikai Bizottság ajánlja a Központi Bizottságnak Losonczi Pál elvtársat, a barcsi Vörös Csillag tsz elnökét. Milyen meggondolások vezettek bennünket? A Losonczi elvtárs politikailag megfelelő, azt hiszem, aki valamennyire is ismeri, az tudja, tizenöt esztendeje tagja a pártnak, tíz esztendeje termelőszövetkezeti elnök, ami ebben a tíz esztendőben megmutatta, hogy politikailag ki kicsoda, hozzáértése van, képessége van, szerintünk vezető képessége van, agrotechnikus, ha jól tudom, tehát megfelelően tovább is képezte magát. Véleményünk szerint alkalmas a földművelésügyi miniszteri posztra. Ezt én mondom: azt gondolom, a legjobb földművelésügyi miniszter egy tanácselnök[41] lehet, aki már tíz esztendeje szidja az FM-et a rossz rendelkezések miatt. Most azután mutassa meg, hogy ő tud jobbakat. Ezt csak tréfából mondom, de valójában ez is bizonyosfajta tapasztalat. Feltevésünk szerint ha ráadja a fejét, feladatát komolyan fogja fel, elkezd dolgozni és csinálja, és menni fog a dolog. Azt gondoljuk, hogy az ország közvéleménye számára, a paraszti közvélemény számára nem is lesz ez olyan nagyon rossz, hogy Kossuth-díjas tíz esztendeje tsz-elnök legyen a földművelésügyi miniszter. Ezért mi javasoljuk Losonczi Pál elvtársat.

A Központi Bizottságnak határozatot kell elfogadnia, hogy kit ajánl pénzügyminiszternek. A Politikai Bizottság javasolja Nyers Rezső elvtársat pénzügyminiszternek. Itt a következő elgondolások vezetnek bennünket: a politikai feltétel szerint ő megfelelő, mi Nyers elvtársat úgy ismerjük, hogy ambicionálja a munkáját, szorgalmas ember, bizonyos közgazdasági ismeretei vannak az eddigi munkája alapján, és ha ráadja a fejét, és a párt és kormány egészében segíti, akkor meg tudja oldani a feladatot. A megoldás mellett szól, jó, ha a pénzügyminiszter központi bizottsági tag, az adott helyzetben. Egy másik meggondolásunk is van, amit a Központi Bizottságnak tudnia kell, hogy nem akarunk „kebelbelit", nem akarunk a minisztériumból most minisztert. Ennek vannak bizonyos okai, valamilyen elvtelen viták voltak, amin mi egész pontosan nem igazodunk el, de amivel a Központi Bizottság titkársága foglalkozni fog és rendet csinál.[42] Mivel nem tudjuk pontosan, hogy ki, mi, hogy, miképp, nem akarunk kebelbelit ebben a helyzetben. Egyébként mi nem tudnánk Nyers elvtársnál jobb javaslatot kigondolni, mert azért ismerjük, akik ott vannak, és ha teljesen rendben is vannak, de azért ott olyan kapacitású ember nincs, mint Antos volt. Meg akarom említeni, hogy még szóba került a Tervhivatal egyik vezetőhelyettese, Ajtai[43] elvtárs, aki nagyon sok tekintetben alkalmasnak látszanak, hátránya persze, hogy nincs benne a párt legfelső vezeté-

sében, és azonkívül számunkra nagyon hátrányos volna, ha a jelen periódusban a Tervhivatalt gyengítenénk. Ezért mi ettől elálltunk, és javasoljuk Nyers elvtársat.

Ezek lennének az állami vonatkozású változtatások: Marosán elvtársnál, Kállai elvtársnál, Dögei elvtárs felmentése, Losonczi elvtárs kinevezése és Nyers elvtárs kinevezése, amit szeretnénk úgy végrehajtani, hogy ha a Központi Bizottság ma határoz, akkor csütörtökön a kormány, meg a Hazafias Népfront valamely szerve elé vinnénk, és ha lehet, pénteken már az Elnöki Tanács hozza meg a döntését, és addig mi nem publikálunk semmit. Szombat reggel egyszerre fog megjelenni az újságban, és akkor nincs semmiféle kombináció. Ennyi az elgondolás.

Még meg kell említeni, hogy ami a Marosán elvtárs Elnöki Tanács tagságát illeti, azt teljesen realizálni nem lehetséges, mert az Elnöki Tanács tagját azt az Országgyűlés választja, de lehetséges és meg tudjuk csinálni, hogy az Elnöki Tanács elé kerüljön a dolog — a Marosán elvtársra vonatkozó javaslat — úgy mint a Központi Bizottság, a Hazafias Népfront és a Kormány javaslata. Az Elnöki Tanács tud vele foglalkozni, kifejezésre juttathatja, hogy helyesli ezt a javaslatot, és ennek megfelelő átiratot intéz a Kormányhoz. Anélkül, hogy a tényleges beválasztás megtörténne, politikailag teljesen elintézett kérdésnek kell számítani a dolgot.

Meg akarom még említeni, hogy egy kisebb rendű változtatást akarunk eszközölni állami vonalon — nem a Központi Bizottság hatáskörébe tartozik —, amit jó volna realizálni. Ez a következő: meg akarjuk szüntetni a szóvivői funkciót. Itt a Tájékoztató Hivatalt értjük. Valamikor a Külügynél volt, aztán mi magunk átrángattuk a Kormány keze ügyébe, olyan helyzet volt, hogy annak ott kellett lenni, és most úgy tűnik nekünk, hogy helyesebb, ha megint a Külügyben felállítunk egy olyan szóvivői funkciót, ami sokkal kevesebbet fog nyilatkozni, mint jelenleg, olyan félhivatalos jellegű lesz az, és az ilyen természetű szóvivői funkció megszűnik, mint ami jelenleg működik. Ezt majd valami egyéb úton oldjuk mi meg, esetleg úgy, hogy időről időre a miniszterelnök, a miniszterelnök-helyettes fognak sajtókonferenciát tartani. Ezt a megoldást gondoljuk, és akkor jó volna ezt most megoldani, olyan módon, hogy Gyáros[44] elvtársat felmenteni a szóvivő funkció alól, meg a Hivatal vezetése alól is, a Hivatal maga megmarad abban a csökkentett hatáskörben, ami egyébként eddig is megvolt, és mindig kell, mert vannak olyan sajtóadminisztrációs feladatok, amit állami vonalon kell intézni. Gyáros elvtárs pedig alkalmasnak látszik a Kultúrkapcsolatok Intézete elnöki posztjára, ami hosszabb ideje betöltetlen[ül] van. Csak megemlítem, hogy ezt is egy időben kellene lebonyolítani, hogy Szirmai, mielőtt elutazik, intézkedjen, különben senki sem fogja elintézni, úgyhogy ennek csütörtökre meg kell lennie.[45] Kérem, hogy fogadják el a Politikai Bizottság javaslatait.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Folytatjuk tanácskozásunkat. Mielőtt a Kádár elvtárs beszámolója felett a vitát megnyitnám, felolvasom az elvtársaknak a Központi Bizottság apparátusa osztályvezetőjének javasolt Hollai Imre elvtársnak rövid kis ismertetését munkájáról és életéről, mert gondoljuk, hogy ő kevésbé ismert.

Hollai Imre elvtárs elsőosztályú követségi tanácsos jelenleg. 1945 óta párttag, egyéves pártiskolát végzett. 1925-ben született, munkás származású. Iskolai végzettsége gimnáziumi érettségi, két év Lenin Egyetem. Nős ember, két gyermeke van. 1939–45-ig a [Hattyár] Gépgyárban műszerész tanuló volt, 1945-től 49-ig az Egyesült Izzóban szakmájában dolgozott, majd tisztviselő lett. 1949-től 55-ig a

Központi Bizottság[46] Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának helyettes vezetője volt. 1956-tól 26-ig [sic!] a Belügyminisztériumban dolgozott, 1956. februártól a Külügyminisztériumban.

Tisztelt Központi Bizottság! A Kádár elvtárs referátumához kapcsolódó, a mai ülésünk anyagára támaszkodó határozati javaslat-tervezetét olvasom fel, és utána kérem a Központi Bizottság tagjait, hogy szóljanak hozzá, mert a határozati javaslatot a végén szavazásra is bocsátjuk.

A Központi Bizottság 1960. január 12-i ülésének határozati javaslata:

A Központi Bizottság megemlékezve az elhunyt Antos István elvtársról, úgy dönt, hogy nevét örökítsék meg a munkásmozgalom nagy halottai nevét őrző emlékművön.

A Központi Bizottság:

1. Jóváhagyja a PB előterjesztését a KB 1960. január 1-jétől június 30-ig tejredő féléves munkatervére. A jelzett időszakban tárgyalja:
   I. Beszámoló a KGST-vel kapcsolatos kérdésekről.
   II. Jelentés a KB 1959. októberi — a tsz-fejlesztés és megszilárdításról — szóló határozat végrehajtásáról.
   III. A közoktatási reform tézisei.
   IV. Jelentés az építőipar felkészültségéről a második ötéves tervfeladatokra, különös tekintettel a lakásprogramra.
   V. A vegyipar fejlesztésének fontosabb problémái a második ötéves tervben.
   VI. Ipartelepítés a második ötéves tervben.
   VII. A büntetőpolitikával kapcsolatos egyes kérdéseket.
2. Tudomásul veszi a KB [az] 1959-es évi népgazdasági tervének teljesítéséről adott előzetes tájékoztatást, és jóváhagyja a Politikai Bizottság intézkedéseit, amelyeket az 1960-as terv megfelelő beindítása érdekében tett.
3. A Központi Bizottság üdvözli a dolgozók széleskörű kezdeményezését, amely arra irányul, hogy hazánk felszabadításának 15. évfordulója tiszteletére a szocialista munkaversenyt továbbfejlesszék.
   Utasítja a Politikai Bizottságot, a párt, a KISZ valamennyi szervezetét, a tájékoztató szervekben dolgozó valamennyi elvtársat a munkaverseny felkarolására és támogatására. Helyesli azt a törekvést, hogy a munkaverseny céljait az egész 1960-as évre határozzák meg, és április 4-e annak egyik állomása legyen. Biztosítani kell, hogy a munkaverseny központi célja a népgazdaság minőségi mutatóinak fejlesztése legyen. Mennyiségi tervtúlteljesítési cél csak olyan területeken legyen, ahol ehhez a termelési kapacitás, az anyag, az energia rendelkezésre áll, az értékesítés biztosított és az ország nemzetközi fizetési mérlegét javítja.
   Helyesli a Központi Bizottság, hogy a munkaverseny közvetlen szervezését — az eddigi gyakorlatnak megfelelően — a szakszervezetek, felső fokon a SZOT végezzék. A párt- és állami szervek minden támogatást kötelesek megadni e munkához a szakszervezeteknek.
4. A Központi Bizottság tudomásul veszi a Politikai Bizottság tájékoztatóját a tsz-fejlesztés számszerű adatairól, és jóváhagyja a szervezési munka folytatását az eddigi vonalon. Egyetért azzal is, hogy az ülésről kiadandó közleményben a fejlesztés országos fő számadatait közzétegyék.

5. A Központi Bizottság az alábbiak szerint jóváhagyja a Politikai Bizottság személyi, szervezeti javaslatait.
a/ Megválasztja a Központi Bizottság mellett működő egyes bizottságok tagjait és vezetőit az alábbiakban:
Államgazdasági Bizottság:
vezetőjének: Fock Jenő elvtársat,
tagjainak: Apró Antal, Friss István, Kiss Árpád és Szurdi István elvtársakat.
Agitációs és Propaganda Bizottság:
vezetőjének: Szirmai István elvtársat,
tagjainak: Benke Valéria, Kállai Gyula, Nemes Dezső, Orbán László és Rapai Gyula elvtársakat.
Mezőgazdasági Bizottság:
vezetőjének: Fehér Lajos elvtársat,
tagjainak: Dimény Imre, Halász József, Kovács Imre, Kovács Rudolf (SZÖVOSZ), Losonczi Pál, Németh Károly, Polónyi Szűcs Lajos, Tisza József és Varga András elvtársakat.
Régi Párttagok Ügyeivel Foglalkozó Bizottság:
vezetőjének: Kiss Károly,
tagjainak: Bárd András, Harustyák József, Huber Lajos, Olt Károly, Orosz Nándor, Papp Lajos, Polyák János és Szerényi Sándor elvtársakat.
Egyetért azzal, hogy az ülésről kiadandó közleményben a bizottságok megválasztásának tényét, a belső bizalmas pártértesítőben pedig a bizottságok tagjainak nevét is leközöljék.
b/ Jóváhagyja a KB-apparátus osztályvezetőire vonatkozó PB-döntést az alábbiak szerint:
Államgazdasági Osztály: Friss István elvtárs
Külügyi Osztály: Hollai Imre elvtárs
Adminisztratív Osztály: Kaszás Ferenc elvtárs
Pártg[azdasági] és Ügykez[elési] O[sztály]: Laczkó Pálné elvtársnő
Mezőgazdasági Osztály: Németh Károly elvtárs
Tud[ományos] és Kulturális O[sztály]: Orbán László elvtárs
Párt és Tömegszerv[ezési] O[sztály]: Sándor József elvtárs
Ipari- és Közlekedési O[sztály]: Szurdi István elvtárs
Agit. Prop. Osztály: Rapai Gyula elvtárs
Továbbá az osztályként kezelt szervek vezetőit megerősíti:
KEB titkára: Asztalos Géza elvtárs
KB Iroda vezetője: Barkóczi Imre elvtárs
A Néphadsereg Pol[itikai] Csop[ort] Főn[öke]: Dapsi Károly elvtárs
Társadalmi Szemle fel[elős] szerk[esztője]: Komját Irén elvtársnő
Pártélet felelős szerkesztője: Lajtai Vera elvtársnő
Tudomásul veszi, hogy a Hollai Imre elvtársra vonatkozó döntés végrehajtása a vele való megbeszéléstől függően történik.
Egyetért azzal, hogy az ülésről kiadandó közleményben az osztályvezetők megerősítésének ténye, a bizalmas belső párthatározatban pedig a kinevezett osztályvezetők neve is közre legyen adva.
c/ A Központi Bizottság úgy határoz, hogy az állami szerveknek javasolja: Marosán elvtársat az államminiszteri tisztség alól felmentve az Elnöki Tanács tagjának válasszák meg.

Kállai Gyula elvtársat az államminiszteri tisztség alól felmentve a miniszterelnök első helyettesének válasszák meg.

Dögei elvtársat a földművelésügyi miniszteri tisztség alól felmentve a Magyar Népköztársaság pekingi nagykövetévé nevezzék ki.

Dögei elvtárs korábban megvolt és még teljesen le nem küzdött egyes helytelen, szektás nézeteivel kapcsolatban a KB felhívja őt ezek ismételt átgondolására és leküzdésére. Egyébként úgy határoz, hogy ezekről a Központi Bizottságon kívül említés nem történhet, és az ügy felett napirendre tér.

Losonczi Pál elvtársat földművelésügyi miniszternek, Nyers Rezső elvtársat pénzügyminiszternek javasolja a Központi Bizottság.

A Központi Bizottság jóváhagyja, hogy a Politikai Bizottság a fenti állami vonatkozású személyi határozatokat egyszerre és úgy hajtsa végre, hogy az összes illetékes szervek döntései pénteken estig bezárólag megtörténjenek, és a szombati sajtó (16-i) közölje a kinevezéseket, illetve Marosán elvtársra vonatkozóan az Országgyűléshez intézendő előterjesztést.

Ez a határozat-tervezetünk, elvtársak, és ezek után megnyithatjuk a vitát Kádár elvtárs referátumához.

Kérem, hogy a hozzászólók jelentkezzenek.

DÖGEI IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kádár elvtárs tájékoztatójával, valamint a személyekre vonatkozó javaslatokkal — beleértve a saját személyemre vonatkozó javaslatot is — egyetértek.

Biztosíthatom a Központi Bizottságot arról, hogy az új poszton is, ahová most a KB állít, legjobb tudásom szerint fogok dolgozni. Munkám során mindenkor pártunk marxista-leninista irányvonalát, Népköztársaságunk érdekeit fogom képviselni. Amit eddig tettem azon a poszton, ahol dolgoztam, legjobb meggyőződésem szerint tettem, még akkor is, ha egy és más kérdésben követtem el hibát.

Szeretném megmondani itt a KB előtt ma, hogy az a tény, hogy engem most felmentenek erről a posztról, nem veszi el a kedvemet attól, hogy tovább dolgozzanak, hogy más területen, akár ahova most állítanak, avagy a későbbiek során máshol. Engem mindenkor a párt ügye, a munkásosztály ügye, a proletárdiktatúra ügye iránti meggyőződés vezérel. Ezt fogom tenni a jövőben is.

Ami azt a kérdést illeti, hogy Losonczi elvtárs kerül a helyemre, őszintén kívánom neki, hogy érjen el nagyobb sikereket azon a területen, mint amit eddig elértünk, dolgozzon jobban, eredményesebben, mint én. Tanuljon abból, amit én tettem, ami jó volt, vigye tovább, ami nem volt jó, dobja el. Én megígérem a Losonczi elvtársnak, hogy mielőtt átveszi ezt a területet, tájékoztatni fogom őt, és amiben lehetséges, ezúton is segíteni fogok.

KISS KÁROLY elvtárs: Tessék elvtársak. Ki kíván a Központi Bizottság tagjai közül Kádár elvtárs referátumához szólni? Tisztelt Központi Bizottság, akkor felteszem a kérdést szavazásra. Az általam ismertetett, a Központi Bizottság 1960. január 12-i ülésének határozati javaslatát a Központi Bizottság elfogadja? Aki elfogadja, kérem nyújtsa fel a kezét.

Köszönöm.

Ki van ellene? Ki tartózkodott a szavazástól?

Senki.

A Központi Bizottság a Politikai Bizottság előterjesztett határozati javaslatát egyhangúan elfogadta.

A Központi Bizottság mai ülését bezárom.[47]

JEGYZETEK

[1] L. a *Függelék*et!

[2] Az MSZMP Ideiglenes Intéző Bizottsága által 1957. április 26-án kiküldött bizottság javaslata alapján a Titkárság 1957. augusztus 9-én határozta el a „mártír síremlékmű felállítását a munkásmozgalom mártírjai és nagy halottai emlékéra a Kerepesi temetőben". *(MOL-M-288. f. 7/11. ő. e.)* A PB 1958. június 17-én határozott arról, hogy a síremléket a munkásmozgalom nagy halottai emlékművének nevezzék el, és az emlékműre azok neve kerüljön, akik egész életüket a munkásmozgalomban töltötték, függetlenül attól, hogy milyen módon haltak meg. *(MOL-M-288. f. 5/83. ő. e.)* Az emlékmű előtt álló pilonok falain megörökítendők névsorát a PB 1958. július 29-én fogadta el. *(MOL-M-288. f. 5/88. ő. e.)* Az emlékmű november 17-én készült el.

[3] A vezető pártszervek 1960 első félévi munkatervét a PB 1959. december 15-i ülésén tárgyalták meg. *(MOL-M-288. f. 5/161. ő. e.)*

[4] A PB által beterjesztett határozati javaslat 1. pontja a KB 1960. január 1-jétől június 30-áig terjedő féléves munkaterve, amelyet a KB ülésén Kiss Károly olvasott fel, és a KB változtatás nélkül elfogadta.

[5] Az „Irányelvek a kongresszus anyagának az agitációban és a sajtóban való feldolgozáshoz" c. előterjesztést nem a PB, hanem a Titkárság tárgyalta 1959. december 10-én. *(MOL-M-288. f. 7/67. ő. e.)*

[6] A diósgyőri pártnapot 1960. január 6-án tartották, előadója Marosán György volt. Beszédét a *Népszabadság 1960. január* 7-i számában a „Minden kérdés megoldásának kulcsa pártunk jó kapcsolata a tömegekhez" c. cikk ismertette. A továbbiakban január 21-én Somogyi Miklós Veszprémben, Komócsin Zoltán a Szegedi Kenderfonóban; január 22-én Kádár János Kecskeméten, Brutyó János pedig január 26-án Tatán tartott pártnapot. *(Népszabadság, 1960. január 22., 23., 27.* szám.)

[7] A PB 1959. december 15-én tárgyalta az 1960. évi népgazdasági tervről szóló előterjesztést *(MOL-M-288. f. 5/161. ő. e.)*, a kormány december 17-én fogadta el, a *Népszabadság*ban *december 19*-én „Mi van az 1960-as tervben" címmel jelent meg cikk.

[8] L. erről Fehér Lajosnak a megyei titkárok 1959. december 21-i értekezletén tartott előadását. *(MOL-M-288. f. 28/1959/19. ő. e.)*

[9] Az „első megbeszélést" 1959. december 21-én tartották, a jegyzőkönyv lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1959/2. ő. e.*

[10] A megyei titkárok részére még január 30-án és március 19-én tartottak értekezletet. A jegyzőkönyvek lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/1. ő. e.*

[11] A KGST országok kommunista és munkáspártjainak értekezlete 1958. május 20–23. között volt Moszkvában, amelyen megvitatták a szocialista országok közötti gazdasági együttműködés továbbfejlesztésének kérdéseit a nemzetközi munkamegosztás következetes megvalósítása, a termelés ésszerű szakosítása és egybekapcsolása szempontjából.

[12] 1960. február 2–3-án tartották meg az európai szocialista országok kommunista- és munkáspártjainak tanácskozását a mezőgazdaság fejlesztéséről Moszkvában. Erről február 12-én számolt be Kádár János a KB-nak. (L. e kötet *8. sz. jegyzőkönyvét*!)

[13] A KB 1959. október 22-i, a tsz- fejlesztéséről és megszilárdításáról szóló határozatának végrehajtását a KB 1960. február 12-én tárgyalta meg. (L. e kötet *8. sz. jegyzőkönyvét*!)

[14] A közoktatási reform téziseit a KB 1960. június 10-i ülésén vitatták meg. (L. e kötet *12. sz. jegyzőkönyvét*!)

[15] A KB 1960. június 29-i ülésének napirendjén szerepelt a „Jelentés az ötéves terv folyó munkálatairól; s javaslatok az építőipar, a vegyipar és az ipartelepítés néhány fontos kérdéséről." (L. e kötet *13. sz. jegyzőkönyvét*!)

[16] A KB 1960. október 28–29-i ülésének napirendjén szerepelt a „Jelentés a KB 1960. február 12-i határozatának végrehajtásáról, javaslat a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésére" és az „Irányelvek a második ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtására." (L. e kötet *15. sz. jegyzőkönyvét*!)

[17] Az internálás közigazgatási eljárás, amellyel az államra közbiztonsági vagy politikai okokból veszélyes állampolgárokat környezetükből eltávolítják, és zárt helyre, táborba gyűjtik. Magyarországon az I. világháború után, illetve az 1919-es tanácsköztársaság megdöntése után alkalmazták, 1924-ben az internálótáborokat felszámolták. 1945 után „a népi demokratikus államrendet veszélyeztető" személyeket internálták. Ezt 1953-ban szüntették meg. Az 1956-os forradalom leverése után ismét alkalmazták a „közbiztonsági őrizetbevételt" – kb. 13 ezer ember került hosszabb-rövidebb időre az újra felállított internálótáborokba (Tököl, Kistarcsa). Az Elnöki Tanács 1960. 10. sz. törvényerejű rendelete kimondja: „A közbiztonsági őrizet megszűnik." *(TRHGY 1960. 87–88. p.)*

[18] A KB 1960. március 30-i zárt ülésének 4. napirendi pontja volt az „Előterjesztés hazánk felszabadításának 15. évfordulója alkalmából részleges közkegyelemre." (L. e kötet *10. sz. jegyzőkönyvét!*)

[19] A KB 1959. március 6-i ülésén elfogadott határozatról van szó. (Megjelent *„A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962"* c. kiadványban. *(Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 341–350. p.)*

[20] L. erről az LEMP területi bizottságai első titkárainak 1959. november 9-i értekezletén — az LEMP II. plénumáról — Gomulka, Ochab és Albrecht által tartott tájékoztatókat. *(MOL-M-288. f. 11/593. ő. e.)*

[21] Helyesen: a termelékenység.

[22] Helyesen: fordítanunk.

[23] Helyesen: célok.

[24] L. e kötet *4. sz. jegyzőkönyvét* és annak *31. sz. jegyzetét!*

[25] A PB 1957. december 28-án határozott arról, hogy a gazdasági élet pártirányításának és a népgazdaság egyes területei munkájának koordinálása céljából operatív gazdasági pártbizottságot hozzanak létre. Vezetője Fock Jenő volt, tagjai: Apró Antal és Friss István.

[26] Korábban is létezett már Agitációs és Propaganda Bizottság az Ideiglenes Intéző Bizottság 1956. november 11-i határozata alapján. Vezetője Kállai Gyula volt, tagjai: Fehér Lajos, Nógrádi Sándor és Orbán László. Működése nem volt folyamatos, üléseiről 1957 és 1959 között nincs dokumentum.

[27] A Mezőgazdasági Bizottság az Agrárpolitikai Bizottság megszűnésével egyidejűleg a PB 1959. január 20-i határozata alapján jött létre a KB tanácsadó szerveként 21 taggal, vezetője Fehér Lajos, titkára Keserű János volt, ezen belül nyolc tagból álló operatív bizottság is működött Fehér Lajos vezetésével.

[28] A Régi Párttagok Bizottsága a Titkárság döntése alapján 1957. december 20. óta működött, most újjáválasztására került sor.

[29] A PB 1959. december 22-i ülésén fogadta el a KB osztályvezetőire vonatkozó javaslatot azzal, hogy a határozatról a KB-t — a januári ülésen — tájékoztatni kell. *(MOL-M-288. f. 5/134. ő. e.)*

[30] Szirmai István (1906–1969) újságíró, politikus; 1945-ben az MKP Dél-Magyarországi Területi Bizottsága titkárhelyettese, majd titkára, a Délmagyarország felelős szerkesztője, illetve főszerkesztője. 1946-ban az MKP KV Tömegszervezetek Osztályának vezetője. 1947–1949-ben az MKP, ill. MDP Szervező Bizottságának titkára. 1949 és 1953 között a Magyar Rádió elnöke. 1953 elején hamis vádak alapján letartóztatták, 1955 végén rehabilitálták. A Begyűjtési Minisztériumban dolgozott, majd 1956 nyarán az Esti Budapest főszerkesztője lett. 1956. decembertől a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának vezetője, 1957. júliusától 1959 végéig az MSZMP KB Agit. Prop. Osztályának vezetője. 1959-től 1966-ig a KB titkára. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja, 1959. december 5-étől a PB póttagja, 1962. november 28-ától rendes tagja.

[31] Rapai Gyula (1923–1991) 1946-tól körzeti, járási, megyei funkciókat töltött be. 1957–1958-ban az MSZMP Tolna megyei bizottságának első titkára. 1959-től 1962-ig az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztályának vezetője. 1962 és 1970 között az MSZMP Baranya Megyei Bizottságának első titkára. 1959. december 5-étől a KB póttagja, 1962. november 24-étől tagja.

[32] Szilágyi Dezső (1897–1967) 1955-ben tért haza a Szovjetunióból, 1957-től 1960-ig az MSZMP KB Külügyi Osztályának vezetője. 1960-tól 1963-ig varsói nagykövet. 1959. december 5-étől a KB tagja.

[33] Hollai Imre (1925–) diplomata; 1949 és 1955 között az MDP KV Nemzetközi Kapcsolatok Osztályának helyettes vezetője. 1955 júliusától a BM-ben dolgozott. 1956 és 1960 között a magyar ENSZ misszió tanácsadója, 1960-tól az MSZMP KB Külügyi Osztályának vezetője. 1963-tól 1970-ig athéni nagykövet, ezt követően 1974-ig külügyminiszterhelyettes.

[34] L. a jegyzőkönyv további részében a Kiss Károly által ismertetett határozat tervezetet.

[35] A Párttörténeti Intézet igazgatói teendőit ellátó Kálmán Endrét a PB 1959. december 22-én felmentette, 1960. február 16-én Orosz Nándort fogadta el az intézet igazgatójának. *(MOL-M-288. f. 5/162. és 170. ő. e.)*

[36] Antos István haláláról a gyászjelentés és a nekrológ a *Népszabadság 1960. január 6*-i számában jelent meg.

[37] Antos István helyére a KB 1960. április 23-i ülésén Kakuk Józsefnét választották meg tagnak, aki 1959. december 5. óta a KB póttagja volt. *(MOL-M-288. f. 4/32. ő. e.)*

[38] A *Népszabadság 1960. január 29*-i számában adott hírt arról, hogy az Országgyűlés Marosán Györgyöt az Elnöki Tanács tagjává választotta.

[39] A KB 1959. december 5-i — a kongresszus utáni első — ülésén döntöttek arról, hogy Kállai Gyulát „a kormányzati munka megerősítése céljából a miniszterelnök első helyettese rangjában kormányzati munkára ajánlja a Központi Bizottság."

[40] L. e kötet *5. és 9. sz. jegyzőkönyvét!*

[41] Helyesen: tsz-elnök.

[42] A Titkárság 1960. február 23-án megtárgyalta a Pénzügyminisztériumban folytatott vizsgálatról szóló jelentést, és határozatot hozott a PM pártszervezetének munkájára. A vizsgálat alapja a jelentés szerint az volt, hogy a Pénzügyminisztériumban 1959. október 12-én megtartott pártértekezlet felszínre hozta: a pártszervezetben a pártegységet bomlasztó tevékenység folyik. *(MOL-M-288. f. 7/72. ő. e.)*

[43] Ajtai Miklós (1914–1982) 1947-től a Népjóléti Minisztériumban, majd az Iparügyi Minisztériumban dolgozott csoportfőnökként, 1949-től a Könnyűipari Minisztériumban államtitkár. 1951 és 1955 között miniszterhelyettes. 1956. januártól 1961-ig az Országos Tervhivatal elnökhelyettese, 1961 és 1967 között elnöke. 1967-től 1974-ig miniszterelnök-helyettes. 1962-től a KB tagja.

[44] Gyáros László (1908–1980) 1955-ig újságíró, lapszerkesztő, ezt követően diplomata. 1957–1958-ban a Külügyminisztérium szóvivője, 1958–1959-ben a Minisztertanács Tájékoztatási Hivatalának vezetője, 1960-ban a Kulturális Kapcsolatok Intézetének elnöke. 1961-től ismét diplomáciai szolgálatot teljesített.

[45] A PB 1959. december 22-i ülésén foglalkozott a Tájékoztatási Hivatal jellegének és feladatkörének módosításával. Eszerint a jövőben a Hivatal élén nem elnök, hanem miniszterhelyettesi rangban lévő vezető áll, aki mentesül a kormány szóvivőjének feladatai alól. *(MOL-M-288. f. 5/162. ő. e.)*

[46] Helyesen: Központi Vezetőség.

47 A jegyzőkönyvhöz csatolt — Kádár János és Barkóczi Imre, a KB Iroda vezetője saját kezű aláírásával hitelesített — ún. határozati jegyzőkönyv 1. pontja rögzítette a KB munkatervét (amely megegyezik a jegyzőkönyvben leírtakkal). A 2. pontban a KB tudomásul vette az 1959-es népgazdasági terv teljesítéséről adott előzetes tájékoztatást és jóváhagyta a PB intézkedéseit, amelyeket az 1960-as terv megfelelő indíttatása érdekében tett. A 3. pontban a KB üdvözölte a felszabadulás 15. évfordulója tiszteletére továbbfejlesztett munkaversenyt, a 4. pontban pedig jóváhagyta, hogy a tsz-szervezési munka tovább folytatódjék az „eddigi vonalon". Az 5. pontban a KB jóváhagyta a PB személyi, szervezeti javaslatait, amely megegyezik a Kiss Károly által felolvasott határozati tervezettel.

FÜGGELÉK

A Központi Bizottság 1960. január 12-i ülésén részt vettek névsora

Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Biszku Béla
Blaha Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Cservenka Ferencné
Dabronaki Gyula
Cseterki Lajos
Darabos Iván
Dobi István
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Harmati Sándor
Háy László
Hevesi Gyula
Ilku Pál
Kádár János
Kállai Gyula
Kilián József
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Molnár Ernő
Münnich Ferenc
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Oczel János
Orbán László
Pap János
Pothornik József
Prieszol József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Scherczer Lajosné
Somogyi Miklós
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor
Szilágyi Dezső
Szirmai István
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Veres József

***

Csergő János
Erdei Lászlóné
Galambos József
Gyurkó Lajos
Halas Lajos
Horváth András
Horváth Ede
Kakuk Józsefné
Kaszapovics András
Kiss János
Klujber László
Nagy Józsefné
Papp Sándor
Martin Ferenc
Rapai Gyula
Söjtör János
Schumeth János
dr. Szénási Géza
dr. Tatár Kiss Lajos
Valkó Márton
Varró Gyula

8.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. február 12-én tartott üléséről

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Központi Bizottság ülését[1] megnyitom. Napirendnek javasolom:

1. Tájékoztató a moszkvai értekezletekről.[2]
Előadó: Kádár János elvtárs
2. Jelentés a Központi Bizottság 1959. október 22-i, [a] tsz-fejlesztésről és megszilárdításról szóló határozat végrehajtásáról.
Előadó: Fehér Lajos elvtárs
3. Különfélék.[3]
Elfogadja a napirendet a Központi Bizottság? (Igen.)
A Központi Bizottság a napirendet elfogadta. Áttérünk az első napirendi pont megtárgyalására. Kádár János elvtársé a szó.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! Mindenekelőtt engedjék meg, hogy átadjam a Központi Bizottság tagjainak Hruscsov elvtárs és a Szovjetunió Kommunista Pártja más vezetőinek, valamint a testvérpártok vezetőinek üdvözletét, amelyre ismételten megkértek.

Az európai szocialista országok mezőgazdasági kérdéseivel foglalkozó értekezlet bizonyos előzménnyel bír. Körülbelül egy esztendeje a testvérpártok találkozásai során több ízben felmerült már, hogy hasonlóan az 1958-as pártsíkon történt tárgyaláshoz,[3/a] amely az iparban [sic!] volt, célszerűnek látszik egy hasonló értekezlet megszervezése a mezőgazdasági kérdésekről. Meg kell említeni, hogy a mi Központi Bizottságunk egyike volt azoknak, amely ezt szorgalmazta. Végül körülbelül nem egészen két hónappal ezelőtt a Szovjetunió Kommunista Pártja kezdeményezte, és a szokásos módon konzultált a többi pártokkal, mindenki egyetértett vele, és ilyen módon ült össze az értekezlet.

Az értekezlettel kapcsolatban előre megállapodtunk abban, hogy ezen a tanácskozáson semmiféle kötelező határozatot nem hozunk, hogy a tanácskozás jellege konzultatív legyen, egyébként ugyanez volt az 1958-as tanácskozásnál is; és hogy bizonyos elvekben kérdésekben, felfogásban a véleményünket közös nevezőre hozzuk, hogy majd a későbbiekben annak megfelelően járjunk el.

A munka menetét illetően: előzetes megállapodás született arra vonatkozóan, hogy minden egyes részt vevő párt tájékoztatást ad a többiek számára saját mezőgazdaságának kérdéseiről, helyzetéről és problémáiról. Ezt a tájékoztató anyagot összeállítottuk, a Politikai Bizottság több ízben megtárgyalta, és még a tanácskozás előtt kiküldtük Moszkvába, hogy bocsássák a többi testvérpárt rendelkezésére.[4] Egyébként hasonló tájékoztatót készítettek a többiek is, azonban ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy valószínűleg minden delegátus még az ülést megelőző napon kaphatta ezt kézbe, és valamilyen mélyebb tanulmányozásra alkalmas idő ott már nem volt. Így voltunk mi a többi testvérpárt többi hasonló

írásos tájékoztatásával, csak egy kicsit tudtunk belepillantani, de az anyag maga olyan volt — ezt már az értekezlet előtt is láttuk —, hogy nagyon érdekes és hasznos az ilyen tájékoztató anyag. Elhatároztuk egyébként azt, hogy ezeket az előzetes tájékoztatókat majd utólag tanulmányozzuk, és ami abból hasznosítható, azt a saját gyakorlatunkban fel fogjuk használni.[5] A tanácskozás menete maga olyan volt, hogy a megállapodás szerint minden küldöttség benevezi egyik tagját, aki ott egy szóbeli rövid referátumot tart. Mi elhatároztuk, hogy részünkről Fehér Lajos elvtárs fog beszélni.

A tanácskozás első napjának menetéből kiderült, hogy rajtunk kívül — ahol nem a küldöttség vezetője beszélt — és a lengyeleken kívül, ahol a földművelésügyi miniszter elvtárs beszélt, az összes többi küldöttségtől a vezetők beszéltek. Olyan benyomásunk támadt kora délután, mintha illene felszólalni nekem is. Akkor bejelentettünk még egy második felszólalót. És körülbelül tíz perces hozzászólás keretében Fehér elvtárson kívül én is felszólaltam.

A tanácskozás első napja azzal telt el, hogy a küldöttségek vezetői, illetve Fehér elvtárs és a lengyel földművelésügyi miniszter beszéltek. Elvi és általános állásfoglalások történtek, és a tanácskozási nap végén volt egy ülésen kívüli konzultáció, itt az a vélemény alakult ki, hogy nagyon hasznos volna, ha a tanácskozás folytatásaként inkább a szakembereknek adnák át a szót. Ezek, ha szükséges, bizonyos kérdésekben kissé szabadabban tudnak vitatkozni is.

A második tanácskozási nap egyébként ennek jegyében ment végbe. Az úgynevezett szakemberek természetesen különböző értelemben voltak szakemberek, mert volt olyan küldöttség, amely részről az illető ország tervhivatalának elnöke beszélt, más küldöttség részéről a földművelésügyi miniszter beszélt, megint más küldöttség részéről mezőgazdasági tudós beszélt. Így a szovjet küldöttség részéről felszólalt Liszenko,[6] aki tagja volt a Szovjetunió Kommunista Pártja küldöttségének, azonkívül az egyik, a mezőgazdaságban jelentős eredményeket elért területi pártszervezet titkára és más hasonló emberek.

A második napi tanácskozásról, amelynek jelentős részén én magam nem vettem részt, az elvtársaknak az a véleménye, hogy rendkívül érdekes és hasznos volt. A mi részünkről itt felszólalt Magyari[7] elvtárs. Megemlítem, hogy később ne kelljen rá visszatérni, hogy a tanácskozás alatt a magyar mezőgazdaságról több ízben szó esett, és pozitív nyilatkozatok hangzottak el. Hruscsov elvtárs beszámolójában szerepelt egyébként ez az egymással versengő szovjet, NDK-beli és magyar mezőgazdasági egység eredménye. Tőlünk ez a mi állami gazdaságunk vesz részt a versenyben, a Szovjetunióból, ha jól emlékszem, egy kolhoz, és a németektől is egy termelőszövetkezet. Elismeréssel szóltak magáról a versenyről is és az annak nyomán mutatkozó eredményekről is. Ilyesmi többször is szóba került. Liszenko elvtárs valószínű meg volt elégedve az itt tapasztaltakkal, lehet, hogy még nagyon frissek voltak az élményei is, mert rendkívül pozitívan nyilatkozott a magyar mezőgazdaságban látottakról. Ezt a vonását a dolognak még erősítette Magyari elvtárs fellépése, aki komoly szakember az állattenyésztés terén, és akivel kapcsolatban ilyen nem hivatalos szenzáció volt ott Moszkvában, mert az ő kutatási témája nagyjából egyezik azzal, amivel most Liszenkóék foglalkoznak, ilyen szarvasmarha-keresztezést meghatározó céllal; Magyari elvtárs tíz évvel ezelőtt kezdte tanulmányait, és most került sor arra, hogy megvédje disszertációját, mint kandidátus. Ez olyan körülmények között ment végbe, hogy éles és heves vita volt a disszertáció körül, aminek polemikus jellegét még erősítette az, hogy itt Liszenko

kutatásának irányáról is folyt a vita, és természetesen a szovjet tudósok között is különböző nézetek vannak, igen hevesen és élesen tudnak és szeretnek vitatkozni. Ennek ellenére ez a vita — amiben még Fehér elvtársat is felkérték, hogy szólaljon fel —, ahol egy sor neves szovjet tudós is felszólalt, azzal zárult, hogy a vita menetében egy ember, az az itt járt tudós Nyezsin,[8] felvetette a vitában, hogy ne tudósjelölti címet kapjon Magyari, hanem a tudományok doktora címet. Ettől aztán a vita még élénkebb lett, a vége az lett — ott titkos szavazás van —, 18 szavazatot kapott, utána a tudományok doktora fokozatra, és a 18 szavazatból 17-et megkapott. Ez tehát egy tiszta, világos és szép dolog. Ezt csak így mellékesen említettem meg. A magyarokról még más összefüggésben is lesz szó, de az már nem ilyen kellemes.

Az értekezlet általános célja körülbelül úgy alakult ki, hogy előbb szó volt arról, hogy a mezőgazdasági termelés fejlesztésével, magasabb színvonalra emelésével mire törekszünk. Az általános célok között első helyen áll a lakosság, a dolgozó nép szükségleteinek jobb kielégítése élelmicikkel és minden egyébbel, amit a mezőgazdaság a lakosság számára nyújtani tud. Ennél a kérdésnél megemlítenék egy momentumot. Egyébként meg akarom jegyezni, hogy a két tanácskozáson, aztán utána egy fogadáson, mert összesen három alkalommal voltunk így együtt, lényegében ugyanazok körül a kérdések körül folyt a vita vagy a megbeszélés. Én, ami egy kérdéshez tartozik, egy helyen mondom, akárhol is hangzott az el. Például arról a célról, hogy a lakosságot jobban el kell látni, Hruscsov elvtárs rendkívül kifejezően és kategorikusan beszélt a mezőgazdasági tanácskozáson is, de még sokkal inkább azon a fogadáson, amit a legvégén adtak. Ezt is itt említem, mert ez ide tartozik. Hruscsov elvtárs úgy fejezte ki, hogy mi a tömegek között hirdetjük a szocializmus és a kommunizmus eszméjét — és ez helyes —, ennek érdekében mozgósítjuk a tömegeket, semmiképpen nem szabad nekünk megfeledkezni arról, hogy a tömegek a szocializmust és a kommunizmust azon keresztül mérik, hogy jobb-e az életük vagy nem. A tömegek számára a szocializmus és a kommunizmus tulajdonképpen a forma, és nem ez a döntő, hanem a tartalom; hogy a szocializmus és a kommunizmus útján és azon keresztül jobb életet keresnek az emberek. Ha mi ezeket a törekvéseiket és igényeiket a tömegeknek nem tudjuk megfelelően kielégíteni, akkor számukra elvész a fontossága magának a szocializmusnak és a kommunizmusnak is. Tehát az értelme az, hogy ezt rendkívül élesen hangsúlyozza és aláhúzza. Ez a kérdés nem új, már többször felvetődött, a marxisták nagyon jól tudják, hogy jobb életet a dolgozó tömegeknek csak a kapitalista kizsákmányolás megsemmisítésén keresztül, a szocialista társadalom megteremtésén és a kommunizmuson keresztül lehet elérni. A tömegek számára a döntő, hogy az életük javulásának az útját keresik.

Másik ilyen alapvető törekvés a mezőgazdasági termelés fejlesztése kapcsán, hogy ezen a vonalon is megfelelő eredményeket érjünk el a kapitalista és a szocialista társadalmi rendszer versenyében a szocializmus javára és győzelme érdekében. Itt kifejezésre juttatták a szovjet elvtársak és elsősorban Hruscsov elvtárs, aki a küldöttség nevében beszélt, hogy a saját országaink lakosságának jobb és jobb, mindig jobb ellátásán kívül gondolnunk kell arra, milyen helyzet van a világban. Azt mondotta, hogy jelenleg olyan helyzet van a világban: egyes nagy kapitalista országok, például az Egyesült Államok, Kanada és mások olyan tömegű gabonát termelnek, és olyan olcsón, hogy ezek döntő befolyásra tesznek szert a világpiacon. Ezen keresztül egész országok kenyérgabonáját tartják a kezükben, s ezek az

országok függő viszonyban vannak velük szemben. Nekünk arra is törekedni kell, hogy ez a világhelyzet e tekintetben is megváltozzék, és minden lehetőség megvan arra, hogy valahány esztendő múltán ne legyen a világon olyan kisebb vagy közepes ország, amely függő viszonyban legyen az USA kormányától, vagy más hasonló kapitalista kormánytól azért, mert az rendelkezik gabonával, és ők pedig nem.

Világosan körvonalazva lett tehát a két nagy cél: a nép jobb ellátása, amelynek része, hogy az ipar számára is megtermelje a mezőgazdaság azt a nyersanyagot, amelyre szükség van stb., és a szocialista társadalmi rendszer győzelméhez a világméretű versenyben körvonalazva lett a célhoz vezető út. Itt első helyen szerepelt természetes[en] az, hogy ennek a tevékenységnek a kibontakozását, ennek a célnak a megvalósítását csak a szocialista mezőgazdaság tudja megoldani. Ennek hangsúlyozása annyiból volt jelentős és hasznos, mert a részt vevő országok egy részénél a szocialista átszervezés már megtörtént, egy részénél folyamatban van, megint másnál még kezdeti stádiumban van. Csak a szocialista mezőgazdaság, annak magasabb fokú szervezettsége, a kizsákmányolás megszüntetése a mezőgazdaságban, gépesítés, pártvezetés, a proletár államvezetés – ezek azok az eszközök, melyeken keresztül ezek a célok elérhetőek. Feltétel természetesen a mezőgazdasági kultúra általános színvonalának feljebb emelése, amely jelentkezik a gépesítésben, a termelékenység javításában, műtrágyaellátásban és sok minden egyébben, ami a mezőgazdasági kultúrát magasabb színvonalra emeli.

Végül, ennek részeként utalás történt arra, hogy nálunk a szocialista országokban milyen lényeges különbség van az ipar és a mezőgazdaság állapota között. Ugyanakkor a szovjet oldalról saját viszonyaikat világították meg, de hát ez érvényes minden más országra. Világosan megmondták, hogy a Szovjetunióban a szocialista ipar a szervezettség rendkívül magas fokát érte el. Egységes terv szerint dolgozik, egyik gyár kiszolgálja a másikat, együttműködés van, fejlett káderek vannak az iparban, és a munka úgyszólván már megy zökkenő nélkül. A munka színvonala állandóan és rendszeresen emelkedik, és ehhez viszonyítják — a Szovjetunió viszonyairól van szó — a Szovjetunió mezőgazdasági állapotát, a termelés szervezettségi fokát, a mezőgazdaságban úgyszólván anarchikus viszonyok vannak. Ott nem tízezer munkás van egy blokkban, ahol a mérnök irányítja őket, és megy a termelés, hanem ott külön-külön atomizálva élnek az emberek, és végzik a maguk munkáját, és a szervezettség viszonylag alacsony fokú. Ezt nagyon meggyőzően bizonyították és magyarázták: ez az oka annak többek között, hogy jelenleg például a Szovjetunió Kommunista Pártja, maguk a Szovjetunió Kommunista Pártjának funkcionáriusai is, személyileg valóban lényegesen többet foglalkoznak a mezőgazdaság kérdésével, a kolhozparasztokkal, a falvak látogatásával, agitálásával, mint az iparral, holott a nemzetgazdaságon belül az ipar súlya sokkal nagyobb. De itt van az a viszonylagos lemaradottság, amit be kell hozni, és óriási szerepe van a párt, a kormány és a munkásállam egyéb szervei vezetésének, szervezésének és a meggyőző munkának. Erről Hruscsov elvtárs el is mondott egy nagyon szép anekdotát, ami azokban a napokban történt meg, február 1-jén volt a moszkvai területi pártértekezlet — ne haragudjanak, hogy ilyen részletekre kitérek, de ezek mind érdekesek, és a képet kiegészítik —, ahol ő részt vett, ő valahol az elnökségben ült egy fiatalasszony mellett, aki megkérdezte Hruscsovot, hogy maga ismer engem. Hruscsov azt mondta: ne haragudjon, én magát nem ismerem. Látszott a nőn, hogy meg van nagyon sértve, és haragszik. A nő bemutatkozott, hogy ilyen, olyan Anyiszimova vagyok, egy kiváló élmunkás a textiliparban, és

akkor azt mondja Hruscsovnak, hogy maga Hruscsov elvtárs a parasztokat ismeri, de a textilipar kiváló dolgozóit nem ismeri, mert mindig a parasztokkal foglalkozik, meg a kukoricával. Azt mondja Hruscsov, hogy így van. Nem álltam le vele vitatkozni, mert nem tudtam, mit mondjak neki – mondta Hruscsov elvtárs. Aztán azt kérdezte a nő: tudja, mit mondanak nálunk a gyárban? Hruscsov: nem tudom én, honnan tudjam? Azt mondja: azt beszélik nálunk a gyárban, hogy ha maga tíz évvel előbb vette volna át a hatalmat — úgy látszik, ott is vannak ilyen fogalmak —, akkor előbb lett volna kenyér, meg hús, meg vaj, és talán már lakás is lenne mindenkinek elegendő. Erre Hruscsov azt mondta neki, lehet, hogy így lett volna, lehet, hogy nem, erről már hiába beszélgetünk. De, mint mondja, gondolkozott, előbb szemrehányást tesz neki ez a nő, hogy a parasztokkal többet foglalkozik, és aztán a nő gondolkozik, és megérti, hogy ezt kell csinálni. Mert ez volt a feladat, ami az általános fejlődést az adott időszakban előreviszi. Egyébként ezt bizonyítékul felhozta arra is, hogy még öntudatos emberek is — mert azért ez az asszony nem akárki volt — az egész tevékenységét az SZKP-nak, meg a szovjet kormánynak, meg Hruscsovnak ezen keresztül ítélik meg. Döntő dolognak tartják, hogy most több a hús, több a vaj, meg több a kenyér, és több a lakás.

Tehát a mezőgazdasággal rendkívül sokat kell foglalkozni. Nem azért mondom ezeket, hogy mi kopírozzuk, de a gondolat maga teljesen világos, és a biztatás is világos számunkra. Másik ok, ami miatt a mezőgazdasággal intenzíven és rendszeresen kell foglalkozni, az az, hogy a mezőgazdaságban az adott körülmények miatt óriási tartalékok vannak a nép számára. Hiszen onnan lehet és kell hozni a javaknak azt a hihetetlen tömegét, ennivalót, a ruházkodáshoz szükséges nyersanyagot, ipari nyersanyagot stb., ami a jelenlegi időszakban az egész népgazdaságot és az egész nép életszínvonalát magasabbra emeli. Tehát itt van a fejlődés hatalmas lehetősége, azonkívül, ha ezt nem oldjuk meg, lehetetlen az általános előrehaladást megvalósítani. Ha a mezőgazdaság lehetőségeit nem használjuk ki, akkor nem lehet az egész fejlődésben sem előremenni.

Végül a nagy célokhoz vezető utak és módok között szerepelt, nem utolsó helyen, az együttműködés adta lehetőségek jobb kihasználása a szocialista országok között. Erről nagyon sok szó esett ott, hogy mindenféle munka folyik minden országban külön-külön, lényegében azonos kérdésekkel vesződnek az emberek, eredmények is születnek, amit ha összehoznánk valamilyen úton-módon, akkor az általános fejlődés meggyorsulna minden országban külön-külön. Erre egyébként jellemző, ami itt Liszenko látogatása kapcsán történt, és ez részben magyarázza is, hogy Liszenko miért van úgy elragadtatva a magyar mezőgazdaságtól. Liszenko már több esztendeje foglalkozik szarvasmarha-keresztezéssel, meghatározott céllal – nem akarom itt elmondani, hogy miről van szó, mert én sem sokat értek belőle őszintén szólva, mit jelent az, hogy a nagytestű marha kis borjút szül, és sok tejet ad nagy zsírtartalommal. Ezt nagyjából értem, de hogy a kis borjú mire jó, azt nem nagyon értettem, de ez a tény. Ő évek óta foglalkozik vele, el is jutott meghatározott eredményekhez, mondtam én neki, hogy ezt nem értem, hiszen az apa is akkor boldog, ha hat kilós a gyereke, és nem akkor, amikor másfél kg-os. Ő azt mondja, hogy az a jó, ha kicsi a borjú. Ő évek óta foglalkozik ezzel, és elméleti tételből indul ki; kísérleteinek eredményei ezt bizonyították. De számára mint tudós számára hihetetlen fontosságú az, hogy eljön látogatóba Magyarországra, és itt felfedezi, itt évek óta ugyanaz a kísérletezés folyik, és ugyanaz az eredmény jön ki belőle. Ez annyi, mintha ellenőrizné kísérletét, és tudjuk, hogy ez egy tudós számára mit

jelent. Ezzel az emberrel madarat lehetett volna fogatni, olyan öröm érte őt ezáltal. Egyébként Magyari elvtárs becsületesen megmondta, hogy ő egyáltalán nem Liszenko elméleti tételéből indult ki, ezt nem is ismerte. Más praktikus célokat keresgéltek, és ugyanarra az eredményre jutottak. Az együttműködés lehetősége megvan, mert ha itt dolgoznak, ott dolgoznak, itt kutatnak, meg ott kutatnak, ha ezeket sikerül összehangolni, akkor külön-külön minden ország mezőgazdasága és együtt a szocialista táboré gyorsabban fejlődik.

Rendkívül sok szó esett a mezőgazdasági termelés legfontosabb kultúráiról és legfontosabb ágazatairól. Szó volt az állattenyésztés fontosságáról, a hús-, tej-, vajtermelésről stb., az ipari növények termeléséről, olajosmagvak termeléséről és másokról. Nem akarom mind sorra venni, csak a számunkra legfontosabbakat. Nagyon sokszor említették a kenyérgabona termelésének fontosságát és a takarmánygabona termesztésének fontosságát. A kenyérgabona-termesztéssel kapcsolatban a helyzet az, hogy a mi egész táborunkban a színvonal nem túlságosan magas, egyelőre olyan helyzet van, hogy nemcsak hogy nem tudunk a világpiacon mi, a szocialista tábor jelentős tényezőként jelentkezni, hanem csak nagy kínnal, üggyel-bajjal tudjuk a szocialista tábor belső szükségletét is ellátni saját terméssel. Ez a helyzet. Tovább rontja a helyzetet az a körülmény, hogy a szocialista országok mindegyike — egy kivételével — rendkívül szívesen lemond a kenyérgabona-termesztésről. Mindenki olyan terveket készített magának, hogy ő nem termeli meg az ország kenyérgabona-szükségletét, hanem valami mást termel, amiben így látszatra több a fantázia, kenyérgabonát pedig adjon neki a többi, mert a nyugati piacról aranyért venni szintén nem kellemes dolog kenyérgabonát, de, hogy ez a „többi" adjon, végső fokon oda lyukad ki, hogy a Szovjetunió adjon mindenkinek kenyérgabonát. Valahogy mindegyik külön-külön így gondolkozik és spekulál.

Ezzel kapcsolatban ott olyan vélemény hangzott el, és egyetértés is volt ebben, hogy a szocialista országok mindegyikének, amelynek ehhez a közeli lehetősége is adva van, első kötelessége az ország kenyérgabona-szükségletét megtermelni. Egyébként a szovjet delegáció nevében a Hruscsov elvtárs félre nem érthető módon kijelentette, hogy ők nem hajlandók a beláthatatlan időkig vállalni azt a szerepet, hogy gabonát csak ők termeljenek, és mindenki hozzájuk jöjjön gabonáért.

Nekünk volt egy bizonyos fajta elképzelésünk; most készül az ötéves terv. Most készül az ötéves mezőgazdasági terv, és ott volt ilyen elképzelés. Az egyik az úgy szólt — ez a hivatalos —, hogy arra kell törekednünk, hogy az ország kenyérgabona-szükségletét meg kell, hogy termeljük. Ez a mi álláspontunk. Szenvedélyes specialisták és olyan, mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozó pártmunkásaink kidolgoztak egy ún. második variánst, aminek az lett volna az értelme, hogy 80 ezer vagon kenyérgabonát kapjunk valakitől, a szocialista táboron belül, hogy kitől, azt nem nehéz kitalálni, és mi viszont valami mást termelünk, amiből nekünk több hasznunk lenne, mint a kenyérgabona-termesztésből. Ez a mi második variánsunk, ami a Politikai Bizottság álláspontja is annyiban, hogy amikor ezt a tájékoztató anyagot készítettük a testvérpártok számára, helyeseltük, hogy második variáns. Hát ott aztán a mi második variánsunkat alaposan elintézték, úgyhogy itt semmiféle variánsról nem lehet szó, és vissza kell térnünk az első variánshoz, amit már három éve — nem annyira csinálunk, mint — prédikálunk, de meg is kell csinálni. És véget kell annak vetni, hogy minden évben örvendünk annak, hogy hál'istennek, megint csökkent a kenyérgabona vetésterület. Mert ezt, mint bizonyos fejlődési irányt üdvözöltük eddig. Ami bizonyos keretek között érvényes is

lehet, de nem azon a határon túl, hogy az ország kenyérgabona-szükségletét mi magunk meg ne termeljük.

Nagyon sok szó esett a takarmánygabona-termesztésről, pontosabban a kukorica-termesztésről. A kukorica-termesztésnek a fő kérdését, azt hiszem, minden KB-tag ismeri. Erről már annyiszor esett szó. Ehhez egy valamit fűznék. Hruscsov elvtársék és az SZKP amellett rendületlenül kitartanak, hogy a silókukorica termesztése a legkifizetődőbb. És ezt minden tudományos vizsgálattal igazolják, mert való igaz az, hogy a csövet eresztett silókukorica összevágva és vegyelemezve lényegesen több takarmányértéket ad egy holdról, mint a legjobban sikerült szemes kukorica. Ez valóban így van. Ennek ellenére is mondották, hogy ők nem a szemes kukorica termesztése ellen vannak, hanem azért harcolnak, hogy ahol csak lehetséges, ott a silókukoricát termeljék, mert ez minden adott földterületen több takarmányegységet ad, mint a szemes kukorica. Azután ott felléptek meggyőző módon és bebizonyítottan, helyesen, hogy ha szemest, ha silót termelnek, akkor ezt a négyzetes vetést kell a lehető legnagyobb gyorsasággal terjeszteni, mert ez szintén egy adott földterületről a legtöbb hozamot nyújt. Ezzel kapcsolatban megemlítem a következőt — és be is fejezem ezt a kukorica dolgot —, és ezzel be is fejezem ezt a kukorica-termesztést.

A Liszenko azt mondta — amikor itt járt nálunk —, hogy ha Magyarország három év múlva a kukorica-termesztésben nem lesz a világ első országa, akkor önmagára vessen, mert Magyarországnak minden szükséges adottsága megvan ahhoz, hogy ez így legyen. A klímája jó, a szakemberek jók, a parasztok értenek a kukoricához, nagy tapasztalatok vannak, az eddigi eredmények is ilyen irányban hatnak és biztatóak, és ismeretes, hogy a hibrid vetőmagunk 40% volt már legutóbb, és a silókukorica-termesztés is elég szépen fejlődött, holott két esztendővel ezelőtt Magyarországon még sem egyik, sem másik nem volt. Ami Liszenkót illeti, ezt nem tréfából mondta, és annak az a meggyőződése, hogy Magyarországnak minden adottsága megvan ahhoz, hogy három év múlva a világszínvonalon a legelső helyen legyen a kukorica-termelésben. És ha ez nem így lesz, akkor mi saját magunkra vessünk. Azt hiszem, hogy ez az ítélet nem egyedülálló, mert Magyarország már valamikor, a régi világban is a kukorica-termesztésben a világszínvonalon, a hozamot tekintve hol a harmadik, hol a második helyen volt az Egyesült Államok mögött, nincs semmi ok arra, hogy a Magyar Népköztársaság idején ne így legyen.

Végül, az egyes kultúrák között szó esett a zöldség-, gyümölcstermesztésről, és ezeket összevetve a bor-, vodka- stb. szesztermelésről. A szovjet elvtársak kifejtették a véleményüket, hogy — ismételten — a szocialista tábor valamennyi országában nagymértékben lehet és kell fejleszteni a zöldség- és gyümölcstermesztést. Minden országban kivétel nélkül, mert ez egyrészt hozzájárul a lakosság életkörülményeinek jobb megteremtéséhez, megfelel a nép egészségi követelményének, hogy az emberek táplálkozása ilyen irányban tolódik el, hogy a tényleges helyzet jelenleg a szocialista táborban nem jó a lakosság zöldség- és gyümölcsellátását illetően. Ezt minden országban kell és lehet fejleszteni. Egyébként megmondta, hogy ők fejlesztik is gőzerővel, és megmondta, hogy ők úgy mennek itt előre, hogy egyik-másik emberük azt mondja, hogy mi lesz itt három esztendő múlva a zöldség és gyümölcs terén, mert annyit fognak termelni. És akkor Hruscsov elvtárs azt mondta, hogy közben ők felfedezték a raktározásnak egy olyan módját, ahol a raktárépítés semmiféle beruházást nem kíván, ti. le kell szállítani az árakat, és

akkor van egy nagy raktár — az emberek hasa —, amely határtalan mennyiségű zöldséget és gyümölcsöt képes befogadni. Először a mondat közben én is azt hittem, hogy valami új nejlon zacskó, de végül is ez jött ki belőle. És ez így van. A népegészséghez hozzátartozik az emberek jó ellátottsága, és ebből annyit termelni nem lehet, ami el ne fogyjon, mert ha van elegendő, akkor az árakat is le kell szállítani. Ezzel szembeállította Hruscsov elvtárs, hogy véleményük szerint — és ez nem az ő egyéni véleménye — ugyanez nem áll az alkohol- és szesztermelésre, mert természetesen termelnek, meg vodkát előállítanak, de ez nem olyan népegészségügyi szükséglet, hanem inkább fordítva. Egyébként pedig azt mondja, hogy nekik az a véleményük, hogy egy népgazdaság anyagi eszközeit, egy szocialista állam kormányának nem célszerű és nem is helyes, hogyha vodka behozatalra, meg borbehozatalra fordítja, amikor egyéb más, lényegesebb szükségletei a tömegeknek még nincs kielégítve. Ezt mint általános megállapítást tette, egyébként itt természetesen nem a tokaji aszúról van szó, hanem az egész szesz, pálinka és egyebek termeléséről, amivel az a helyzet, hogy azt mindenki szívesen készít, mindenki szívesen kínál és árul, és senki nem akar venni, szocialista táboron belül is. És én kérdeztem, hogy néznek ők ki, hát nekik is mindenki vodkát kínál. Azt mondja, ha olyan nagyon kell, vodkát ők is tudnak csinálni, nem is rosszat, és annak is van határa, hogy ilyen portékákat, mint vodka, meg hasonló tömegszeszek vásárolhatók.

Ennyit az egyes kultúrákról.

Futólag felsorolnám azokat a javaslatokat, amelyek ott elhangzottak.

A Szovjetunió előzetes írásos anyagban javasolta a következőt: valósítsuk meg a tudományos eredmények[ről] és a termelési eredményekről történő rendszeres kölcsönös tájékoztatást. Szervezzük meg a mezőgazdaságban a tudományos kutatásban az együttműködést, ami a párhuzamos feladatot jelenti itt is; témamegosztás, párhuzamos kutatás stb.

Vezessünk be új növényfajtákat, ill. új mezőgazdasági géptípusok lehetőleg egyidejű nemzetközi kipróbálását, mert ennek nyomán hamarabb kiderül, hogy milyen szélességben használható.

Felvetették azt, hogy valósítsuk meg a különlegesen nagyértékű apaállatok nagyobbfokú hasznosítását, ami most a mesterséges megtermékenyítés elterjedése után nemzetközi méretekben is lehetséges.

Javasolták, hogy szervezzünk időszaki kiállítást, az egyes fontos mezőgazdasági témáknak szentelve. A mezőgazdasági kiállítások nagymértékben elősegítik a tapasztalat-átadást stb.

Szervezzük meg jól a közös állategészségügyi és növényvédelmi rendszabályokat és intézkedéseket. Zárlatok, meg védőszerek használata stb.

Végül javasolta a szovjet fél a szakemberek rendszeres, kölcsönös látogatását egymás országaiba.

A mi küldöttségünk is beterjesztett négy javaslatot:

Törekedjünk arra, hogy a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsának szervezetében a mezőgazdasági terveket egy bizonyos fokig egyeztessük, hasonlóan, mint az ipariakat.

A KGST keretén belül konzultáljuk, tehát tanácskozzuk meg egymással a hosszabb időre szóló telepítési elképzeléseket. Gyümölcs, szőlő, amit nem egy-két évre ültettek, hanem 70 évre.

Javasoltuk, hogy a KGST-ben dolgozó emberek kapjanak utasítást a mezőgazdasági gépgyártás specializálásának sokkal határozottabb megvalósítására, mint ahogy jelenleg van. Ismeretes, hogy nálunk is közel 100 mezőgazdasági géptípust gyártunk, rendkívül alacsony szériákkal, rendkívül drágán. Különböző hozzáértő szakemberek kiszámították, hogy például a traktorgyár akkor rentábilis, [hasznot] még nem hoz, ha legalább évi 50–60 ezer db-ot gyárt. Ezzel szemben mi gyártunk évi 3–4 ezer traktort. Ezt csak kiragadtam. A mezőgazdasági gépgyártásra nagy lehetőség és nagy szükség van.

Javasoltuk nem a KGST, hanem kétoldalú, meg többoldalú megbeszélések útján, hogy hangoljuk össze fellépéseinket olyan esetekben, amikor egy adott kapitalista piacon ugyanazzal a mezőgazdasági termékkel országaink közül kettő vagy több lép be. És a mi példánkkal mutattuk be, hogy mivel ez most nem működik jól, ebből miféle károk és veszteségek származhatnak külön-külön az egyes országokra, és együttvéve az egész szocialista táborra. Mert Bécsben is, meg egyéb más nyugati piacokon is van olyan, hogy egyazon cikkben hárman is felléptünk, és hol egyik licitál alá a másiknak, hol a másik, a kapitalisták meg felmérik a helyzetet, és néhány tízezer, meg néhány százezer dollárral kevesebbet fizetnek, akármelyőnktől is veszik meg.

Mi ezt a négy gondolatot vetettük fel. Majdnem minden küldöttség részéről elhangzott egy sor, fontosnak látszó, helyes elgondolás, javaslat. Egyébként, hogy csak megemlítsem — azokat említem meg, amelyek mindenkit bizonyos szempontból közelről érintenek, melyekre jobban is hegyezi a fülét az ember —, az NDK, Lengyelország, Csehszlovákia részéről egy egész sor olyan kijelentés, ill. javaslat hangzott el, hogy ők készek vetőmagot, a másik zöldséget, a harmadik gyümölcsöt vásárolni, amennyiben kötelező megállapodás születik, hogy azt valamelyik ország — esetleg Magyarország — részükre szállítani fogja. A csehszlovákok kijelentették — akikkel egyébként most sem rossz az együttműködés e téren —, hogy hajlandók további mezőgazdasági géptípusok gyártásáról lemondani a mezőgazdasági gépgyártás további specializálása érdekében. Ilyen javaslat több is felmerült.

Az az elképzelésünk, hogy az előzetes írásos tájékoztatót, továbbá az ottan elhangzott javaslatokat, elgondolásokat, ami a küldöttségeknek meg volt, azt mi itthon összeszedjük, rendszerezzük, és kiszedjük belőle azt, mi itthon összeszedjük, rendszerezzük, és kiszedjük belőle azt, amivel a továbbiakban nekünk foglalkozni kell. Mert ott ezekben a kérdésekben külön-külön tárgyalgatni nem lehet.

Ilyen szellemben számolt be küldöttségünk a Politikai Bizottságnak az útról és a tanácskozásról, és ott a küldöttség javaslatára a Politikai Bizottság határozatokat fogadott el;[9] egyébként hasonló történt a Minisztertanács tegnapi ülésén is. A PB utasította a KGST vonalán dolgozó embereinket, hogy mindent tegyenek meg annak érdekében, hogy a tanácskozás irányvonala a gyakorlatban mielőbb érvényesüljön.

A földművelés, ill. a mezőgazdaság itthoni vezetőinek a PB utasítást adott, hogy a tervezésnél vegyék figyelembe azt a helyzetet és vélekedést, amely a tanácskozáson kialakult, és amely befolyásolja a mi terveinket is, különösen a tekintetben, hogy az ország kenyérgabona ellátását saját termelésből biztosítani kell. Ilyen terveket kell nekünk [az] 1965-ig terjedő időszakra kidolgozni.

A PB ugyancsak utasította a mezőgazdaság irányításán dolgozó elvtársakat, hogy a moszkvai tanácskozás anyagát, tehát a más országokban látható tapaszta-

latokat, javaslatokat, elgondolásokat egységes álláspontba dolgozzák fel, és használják fel itthon a mindennapi munkában.

Végül olyan értelmű határozat született, hogy utasítani kell a külkereskedelmi embereket, hogy az elhangzott javaslat, ill. számunkra mutatkozó lehetőségek értelmében késlekedés nélkül érintkezésbe kell lépni az egyes országok megfelelő embereivel, az NDK-val, a lengyelekkel, a csehekkel és természetesen a kérdések egész sorával a szovjet emberekkel, és ilyen kétoldalú megállapodásokra kell törekedni.

Ezek a határozatok születtek.

Áttérek a Varsói Szerződés politikai tanácskozásának ülésére.[10]

Itt is azzal kezdem, hogy és milyen céllal jött össze az ülés. A legelején megemlítem, hogy a tapasztalat szerint az hasznos, hogyha ennek az ülésnek az összehívását túlságosan nagy idővel előtte nem publikálják. Ez hasznos. Nem szükséges az az ellenséges hírverés, kombináció, összevissza beszélés, mint ami ilyen esetekben lenni szokott, és ezért most előzetes megállapodás jött lére, valamivel a moszkvai tanácskozás előtt, még akkor a küldöttség idehaza volt, hogy használjuk fel az alkalmat, úgyis Moszkvában együtt vannak ugyanazok, akiknek egyébként is ott kell lenni, és tartson egyúttal politikai tanácskozást ez a testület.

A politikai tanácskozó testületnek megvan a maga előírt státusza, és ez a szerv áll az egyes országok miniszterelnökéből, külügyminiszteréből és honvédelmi miniszteréből. Hát itt most az [a] bővítés történt, hogy javaslat volt, hogy a pártok első titkárai is vegyenek részt ezen a tanácskozáson. Úgyhogy ilyen négyes státusszal jött össze a tanácskozás.

A tanácskozás célja az volt, hogy a jelenlegi nemzetközi helyzetet konzultáljuk, tehát tanácskozzuk meg az időszerű kérdéseket, alakítsuk ki a közös álláspontot, és ezzel segítsük elő a közös törekvéseinket.

A tanácskozás szervezése és menete úgy hozta magával, hogy ezúttal a soros az elnökségben a Magyar Népköztársaság képviselője volt.

A másik tanácskozáson a gyakorlatban [be]vált rendszert alkalmaztuk, hogy abc sorrendben elnököltek az egyes országok képviselői, szünettől szünetig, itt viszont olyan a szervezet, hogy egy ülésre egy bizonyos ország adja az elnököt. Mi megtanácskoztuk magunk között a dolgot, és úgy határoztunk, hogy Münnich elvtársat jelöljük elnöknek. Ennek következtében én szólaltam fel a küldöttség nevében.

Ez volt a munka szervezeti része részünkről.

A megtárgyalt kérdések:

A nemzetközi helyzet, a kilátások a nemzetközi helyzetben és ennek értékelése.

Itt egységes vélemény volt az, hogy a nemzetközi helyzetben az utóbbi időben javulás állt be a szocializmus és a béke ügye javára. Ezek kétségbevonhatatlan jelenségek, ezeket mindenki ismeri, én nem sorolom fel. Ezek a kölcsönös látogatások, a megállapodások a kormányfői tanácskozásról stb.

Az ENSZ-ben a leszereléssel kapcsolatos határozata, ill. tízes leszerelési bizottság létrehozása, és mások.

Említésre érdemes, hogy ezen a tanácskozáson egyetértés volt abban, amikor meg lett világítva, hogy ha összevetjük a két-három esztendővel ezelőtti helyzetet — tehát nem messze kell visszamenni — és a jelenlegit, szembetűnő a változás. Ennek olyan frappáns példái is szóba kerültek, mint hogy nem olyan régen még Hruscsov, a Szovjetunió Minisztertanácsának elnöke küldött egy üzenetet Eisen-

howernek,[11] Eisenhower[12] meg visszaküldte, felbontatlanul. Nemsokára ugyanez az Eisenhower meghívta ugyanezt a Hruscsovot, és fogadta, és egész Amerika visszhangzott a látogatástól. Ennek számos jele van.

Nagy horderejű és nagy jelentőségű a tízes leszerelési bizottság összetétele. Hiszen a nyugati kapitalista országok direkt sohasem ismerték el azt, hogy nem ők az erősebbek. De egy olyan tényben, mint hogy a jelenlegi legfontosabb kérdésben — a leszerelés kérdésében — létrejön egy bizottság, és a tíz állam képviselője, ami ebben van, ebből öt a Varsói Szerződés tagállama, ez azt jelenti, hogy az imperialisták ezen keresztül tudomásul vették és elismerték, hogy a szocialista tábor legalább velük egyenlő fél. Ezt lehetne folytatni sokáig. Itt fontos az, hogy milyen úton értük el — mint szocialista tábor — ezeket az eredményeket. Feltétlen meg kell említeni, hogy semmiféle elvi vagy politikai engedményt az imperialistáknak a szocialista tábor nem tett. A szocialista tábor ma is ugyanúgy szocialista tábor, mint három évvel ezelőtt. Az eljáró felek, a Szovjetunió, vagy a Hruscsov, vagy mások ugyanúgy kommunisták, mint két és fél, három évvel ezelőtt. Nyugodtan állítható, hogy Eisenhower, vagy De Gaul,[13] vagy Mac-Millan ugyanúgy kapitalista ma is, mint három évvel ezelőtt volt. Tehát a személyek és a partnerek nem változtak. Engedményt nem tettünk. De hát mégis minek következtében változott meg a helyzet. Egy dolog következtében, az erőviszonyok eltolódása következtében, ez az, ami más belátásra bírta részben a nyugati kapitalista birodalom vezetőit, és részben a józanság, és részben olyan döntések, amit helyeselni lehet.

Ezt nagyon fontos tudni, hogy nem elvi engedmények árán, hanem az erőviszonyok eltolódása következtében a szocializmus javára változott meg a helyzet.

A kilátás biztató. De arra kell gondolni, hogy miért javult mostanáig a helyzet, mert ez rejti magában, hogy hogyan fog tovább javulni. Hát továbbra is így fog javulni, ha elvi engedményeket nem teszünk, ha rendszerünket tovább szilárdítjuk, ha a szocialista tábor és az egész szocialista ország gazdasági, kulturális eredményeit tovább növeljük, és a védelmi erejét is, amiről még majd itt lesz szó.

Most központi kérdés a leszerelés. A leszereléssel kapcsolatban még azt szeretném megemlíteni, hogy ezzel szemben az imperialisták nekünk szegezik az ellenőrzés kérdését. A leszerelés és az ellenőrzés kérdése. Évek óta ezen folyik a vita. És ebben egységes álláspont van, és ezt ismételten leszögeztük, hogy a Szovjetunió és a szocialista tábor a legteljesebb ellenőrzés mellett van, amennyiben és ahol leszerelésről van szó. És ellene van mindenféle ellenőrzésnek leszerelés nélkül. Mert ha leszerelés van, azt lehet ellenőrizni 100%-ig, ha viszont nincs leszerelés, ellenőrizni, annak más a neve. A katonai erőviszonyok kitapogatása, még pontosabban, kémkedés.

A törekvés teljes egészében az általános és teljes egészében a leszerelésért folytatott harc, ami a végső megoldása az emberiség sorsának és erre törekedni kell, és biztató körülmények között folyik ez a harc, mert a néptömegek az egész világon rokonszenveznek ezzel a célkitűzéssel.

Másik ilyen központi kérdés jelenleg a német békeszerződés megkötése és Berlin, Nyugat-Berlin kérdésének rendezése. Ezzel kapcsolatban aztán az ismert álláspont került szóba, teljes egyetértés van, azonkívül ott szóba jött az a javaslat, amit utána a német elvtársak, Grotewohl[14] nyilvánosan is közzétett. Ennek a lényege az, hogy megrekedt a vita egy bizonyos ponton, hogy nem lehet — mondták a nyugatiak — a két német állammal szerződést kötni, mert akkor nekik el kell ismerni a Német Demokratikus Köztársaságot, és ők azt ilyen meg olyan oknál

fogva nem tehetik. Van egy új javaslat tehát, aki gondolja, az a Német Demokratikus Köztársasággal köt békeszerződést, megint más, ha a Német Szövetségi Köztársasággal. Hiszen senki sem ismeri el azt, akit nem akar elismerni, és ugyanúgy meg lehet kötni a békét a két német állammal, mert természetesen, mint minden békeszerződésnek, ennek is egy sor alapvető közös cikkelyének kell lenni, többek közt olyan nem kis horderejű kérdésnek, mint Németország határa. Aztán azt, ha akarja, az USA-kormány írja alá az NSZK-val, és a szocialista tábor országai pedig az NDK-val fogják aláírni. Csak ha mind a kettő egyidejűleg aláírja, ugyanolyan jogértékük és hatályuk van. Ez világos. A tanácskozásoknál természetesen a két kérdés, hogy a békepolitika továbbfejlesztése, a kezdeményezés kézbentartása, ez az offenzíva a békéért a tanácskozás elején egyértelmű volt, és együtt jelentkezett a szocializmus biztonságával való gondoskodásban [sic!]. E kettőt nem lehet egymástól elválasztani. Ebben a megvilágításban kell néznünk a szovjet hadsereg elhatározott létszámcsökkentését is, ami körül a nyugatiak egy része kavarodást és szándékos zavarkeltést művel mondván, hogy csökkentik egyharmaddal a létszámot, és ugyanakkor bejelentik, hogy a hadsereg erősebb lett.[15]Itt olyan két ellenőrről van szó, [sic!] ami mind a kettő létezik egymás mellett, mert a békés szándék kifejezése, és igen határozott kifejezése az, hogy a szovjet hadsereg csökkenti a hadserege létszámát, és különösen csökkenti olyan fegyvernemeknél, amelyek idegen területek elfoglalására alkalmasak. Ezt csökkentik igen radikálisan és alaposan. Viszont ugyanakkor növelik azt az oldalát, azt a részét a hadseregnek, és azt az erejét, ami egy esetleges agresszor megsemmisítésére szolgál. Tehát a szovjet hadsereg létszáma egyharmaddal csökkenni fog, egységeinek a száma csökkenni fog, talán még a területi szervezést is alkalmazni fogják, az a potenciája, ami idegen területek elfoglalására szolgál, demonstratíve csökkentve van. Viszont a védelmi képesség, a tűzereje, az meg növekedik, és még tovább fog növekedni. A kettőnek együtt kell történni, mert arról van szó, hogy a jelenlegi helyzetben azért a békejavaslatok tömegeinek a sorában a béke fenntartó ereje közé tartozik a ballisztikus rakéta is, hiszen ez nem titok.

Egyébként szóba került, hogy az a fegyvernem, ahol ez a létszámcsökkentés tervezve van, s azok az ágazatok, a rendkívül gyorsan fejlődő modern haditechnika, a hadászat változása következtében a jelentőségük is csökken. Egyébként szóba került az is, hogy stratégiai szempontból a fegyverek fejlődését, illetőleg egy olyan epizódban vagyunk jelenleg, amelynek menetében pl. [a] lengyelországi és magyarországi megszállócsapatok stratégiai jelentősége is csökken, nem növekszik, hanem csökken. Ez ilyen ágazatban jelentkezik.

Nagyon kifejezően és szépen beszélt a Hruscsov e[lvtárs] a háború és béke kérdéséről, amire én még vissza akarok térni. A döntő itt az volt, hogy a mi tömegeink azok támogatnak bennünket, és tudják, hogy mi békét akarunk. Jelenleg egy olyan küzdelem folyik az emberiség nagy tömegeinek a megnyerésére, rokonszenvére, ebben a kérdésben döntő, hogy a semlegesek — itt most nem államról van szó — vagy a közömbösek kinek az oldalára állnak. Ez egy döntő jelentőségű dolog, mert a nyugati országokban — nálunk is vannak még ilyenek — a társadalom jelentős részét teszik ki, akik nem kommunisták, nem imperialisták, hanem politikailag közömbösek. Hogy ezek a szocialista tábor vonalát és békepolitikáját támogatják, vagy az imperialisták hidegháborús politikáját – ez dönti el a közvéleményben a kérdést.

Az egész tanácskozáson, ami ennek célja volt, az álláspont egyeztetése, az megvan, egyébként megmondhatom, hogy közelharc és birkózás nélkül, mert eleve már ismeretes kérdésekről volt szó, és az álláspontunk is közös. Annak ellenére nem ártott még bizonyos kérdéseit tisztázni ennek a politikának, szóba került az, hogy további kezdeményezésekre kell törekedni, hogy a mi oldalunkon maradjon a kezdeményezés továbbra is, szükség esetén konzultációkat kell tartani, és végül fontossággal bír az is, hogy ebben az időpontban demonstráltuk az egységet. Mert a legközelebbi tárgyalásokon pl. kormányfői vagy más tárgyalásokon a SZU képviselője nemcsak a SZU nevében, hanem az egész Varsói Szerződés nevében fog fellépni.

Szóba került egyébként ilyen kérdés is: mi történik, ha a nyugatiak felvetik a népi demokratikus országok kérdését meg hasonlót, és itt is az eddigi álláspont mellett maradtunk, hogy a népi demokratikus országok kérdését illetően nem tárgyalunk a nyugatiakkal, nem rájuk tartozó kérdés, ez olyan kérdés, ami az illető ország népeire tartozik. Minden más kérdésben a normalizálásra, a békés viszony kialakítására kell törekedni.

Megemlítem azt, hogy amikor küldöttségünket külön fogadta Hruscsov elvtárs, kifejezésre juttatta a saját véleményét és úgy általában az Elnökségének véleményét, hogy nagy örömükre szolgál a magyarországi fejlődés. A kongresszushoz viszonyítva új momentumként meg tudtunk említeni néhány számot a gazdasági év befejezéséről, a tsz-mozgalom állásáról, és ezek sorában megemlítettünk még néhány olyan dolgot, ami van, és nem túl kellemes, hogy pl. a kukorica-felvásárlás nem nagyon sikerült a múlt esztendőben, őszinte helyzetképet adtunk, a fő vonásaival megvannak elégedve a szovjet elvtársak, ők azt mondják, nagy eredménynek szolgál, hogy Magyarországon olyan helyzet van, amilyen van. Az ő megítélésük szerint a döntő természetesen a párt és a tömegek egyetértése, ez a legfontosabb, ez mindennél fontosabb, és ha ez megvan, és erősödni fog, újabb eredmények fognak születni. Nekik az a véleményük — ismerik a viszonyokat —, hogy jelenleg Magyarországon olyan kérdés nincs, ami a rendszer erejét, befolyását fenyegetné vagy veszélyeztetné. Ez a szovjet elvtársak véleménye, ez természetes, hogy a mi számunkra biztatás és bátorítás, hogy az eddigi úton próbáljunk tovább haladni. Azt mondta Hruscsov e[lvtárs], hogy a tsz-fejlesztést is örvendetesnek tartja és tartotta. Szóba kerültek különböző pozitív kérdések, problémák, amelyek a fejlődés jelen szakaszában adva vannak, ezt itt nem részletezem, mert a napirend második pontjában erről lesz szó. Az a meggyőződésük, hogy ha ilyen irányban dolgoznak a magyar kommunisták tovább, és a tömegekkel a viszonyunkat javítani tudjuk, akkor az ereje és a nemzetközi tekintélye is nagymértékben fog tovább növekedni.

Bejelentem a Központi Bizottságnak, hogy ott tartózkodásunk idején a lengyel elvtársak konkrét időpontra tettek javaslatot párt- és kormányküldöttségünk lengyelországi látogatására. Ők március közepére javasolják. A mi véleményünk, hogy ez az út hasznos és fontos út lesz, és a két nép közt és a két párt között a viszonyt feltétlenül javítani fogjuk.

Végül engedjék meg, hogy megemlítsek még egynéhány kérdést, ami nem egészen a tanácskozásokból folyt, de fontos és érdekes. Ezek olyan gondolatok, amelyek az SZKP KB-nak fogadásán merültek fel, ahol hangulat alakult ki [sic!] vagy kerekedett – ott mind a két tanácskozás résztvevői ott voltak, meg szovjet elvtársak is ott voltak, általában olyan érzése volt mindenkinek, hogy a tanácsko-

zás hasznos volt, és a hangulat meglehetősen emelkedett volt. Ne értsék félre, nem a szesz következtében, mert az mértéktartó volt a fogadáson, nagyon jó baráti hangulat volt, és igen sok tószt hangzott el.

Hruscsov elvtárs, házigazdai kötelessége szerint két-három köszöntőt mondott: a megnyitásnál, a befejezésnél és közben, amikor felköszöntötte Gomulka elvtársat, akinek egy-két nap múlva lett volna a születésnapja. Olyasmi helyzet alakult ki, hogy elkezdtek felköszöntőket mondani egyes pártok képviselői, még olyan is volt, hogy papírra gépelt beszédet rántott elő, és végül kialakult ott egy olyan helyzet, hogy minden párt képviselő[jé]nek beszélnie kellett, ez elég hosszú körmenet volt, mert a megfigyelők[16] is beszéltek. Nagyon hasznos és értékes volt különösen a Hruscsov e[lvtárs] felszólalása a fogadás bezárásakor, és ezért szükséges egy-két gondolatot megemlíteni, mely nem haszontalan.

Természetesen ahány tószt elhangzott, kivétel nélkül köszöntötte Hruscsov elvtársat, különböző fogalmazásokban, különböző tónusokban, elég nagy árnyalatok voltak, de köszöntötték Hruscsov elvtársat. Én magam is beszéltem, és ajánlottam, hogy igyunk a szovjet kommunisták és Hruscsov elvtárs egészségére. Mások más formában fejezték ki ugyanezt. Hruscsov elvtár meglehetős határozottsággal helytelenítette az ő személyének a feldicsérését. Nincs semmi különösebb baj ez idő szerint, mert náluk is kollektív vezetés van, semmi különleges tünet, vagy valami nincsen, de valahogy a külső látszat megint kezd olyan lenni, hogy őhozzá akármelyik szovjet polgár odamehet, és mondhatja: „Hát Te Hruscsov, hogy megbíráltad Sztálint a személyi kultuszért, hát mi az ördög van megint körülötted?" Igen tiltakozott, és visszautasította, megmondta kerek perec, ha ilyesminek csak az íze is jelentkezni fog, ő egyedül azért a felelősséget nem vállalja, azért azok is felelősek, akik őt így dicsérik. Ezzel összefüggésben szóba került a személyi kultusz, ami volt, ami károkat okozott.

Hruscsov elvtárs hosszasan és igen komolyan beszélt a SZU vezető szerepéről. Tudniillik ott, ugyanezek a pohárköszöntők, vagy azoknak legalábbis nagy része, nem mindegyik, igen nyomatékosan és erőteljesen hangsúlyozta a SZU vezető szerepét, és Hruscsov elvtárs ezzel szemben fellépett, és nagyon mélyen vetette fel ezt a kérdést, ezen kell és érdemes gondolkozni. Emlékeztetett arra, amikor összeült a 12 párt, majd a 67 párt,[17] és való igaz, hogy az SZKP KB-ja hetekkel előbb az összes testvérpárthoz fordult, és azt ajánlotta, hogy a nyilatkozatban ezt a kifejezést, hogy a Szovjetunió a táborunk vezető ereje, ne használjuk. Ez történelmi igazság, és még ott az ülésen annak idején mindenféle vita volt, és mindenki, legelsőként a Kínai KP képviselője igen határozottan amellett foglalt állást, hogy legyen, kivéve a lengyel elvtársakat a 12 párt közt, akkor más vélemény volt, más formulát ajánlottak, hogy a legrégibb és legerősebb szocialista ország, valami ilyesmi, amit ma is használnak. De az összes többi, mi is amellett voltunk, hogy legyen benn. Én persze most már nem tudom megítélni, hogy kinek volt igaza, nekik vagy nekünk, valahogy úgy tűnik, hogy nagyobb áttekintéssel rendelkeznek az SZKP KB-ja, mint mi rendelkeztünk, bár olyan érzése is van az embernek, hogy akkor talán nem is volt ez olyan nagy baj, demonstrált, hogy a tábor tömörült, és éppen abban a kérdésben, ami harci kérdés volt akkor, abban az időben. Hruscsov elvtárs tényleg erre hivatkozott, és ő azt mondta, hogy véleménye szerint nekik akkor igazuk volt, és hogy mi nem jártunk el helyesen mindnyájan, akik felléptünk az ő álláspontjukkal szemben, és felvettük a szövegbe, hogy a szocialista tábor vezető ereje a SZU. Ez nem volt helyes. És azt mondotta, hogy ők nem akarnak és nem is

képesek vezetni sem mint párt, sem mint ország. Ezt kifejtette részletesen. Először, azt mondja, itt vannak az ő tapasztalataik, azokban a tapasztalatokban vannak negatív tapasztalatok, különböző mindenféle hibák, ami 42 esztendő alatt történt, és azt mondja, hogy van a SZU, hogy ilyen erős, amilyen, ez persze nem a hibáknak köszönhető, hanem a marxizmus-leninizmus erejének, és ez bizonyítja a marxizmus-leninizmus erejét, hogy milyen hibákat tudtak átvészelni, és hozzáfűzte, természetesen nem azt akarja mondani, hogy kövessünk el újabb és újabb hibákat, mert habár a hibáknál a marxizmus-leninizmus ereje erősebb és legyőzi őket, de a népnek ezek a hibák sok verejtékbe és vérbe kerültek. Természetesen az ő 42 esztendős történelmük egyenes vonalú út a szocializmus győzelméért vívott harcban, és nekik az a meggyőződésük, hogy amit ők a 42 esztendőben tettek, alapvető és nagy kérdésekben az éppen az volt, amit az adott helyzetben lehetett és kellett csinálni. Ez igaz. Ezt hasznosíthatja minden párt és szocialista ország. Más néptől — azt mondja — ostoba és káros dolog volna, ha bárki úgy képzelné el bármelyik szocialista ország fejlődését, hogy annak mindazokat a fejlődési szakaszokat, utakat és módokat végig kell csinálni, amit a SZU 42 esztendő alatt végigcsinált. Azt mondja, ez egy teljes abszurdum és képtelenség, mert más történelmi helyzetben, más körülmények között volt, és most az új helyzetben természetesen így ez lehetetlenség, hogy akármelyik ország ezt végigjárja, szükségtelen és káros. A fejlődés más szakaszába léptek be egyes országok, ennélfogva a fejlődés másképp is jelentkezik náluk, habár az alapvető közös vonás[ok] a szocializmusért folytatott harcban azonosak.

Aztán rámutatott arra, hogy milyen óriási különbség volt aközött, amikor a második világháborút követően a Szovjetunió Kommunista Pártjához már nemcsak pártok csatlakoztak, hanem a SZU-hoz országok zárkóztak. Azt mondja, ez egészen más, mint amikor párt csatlakozik párthoz, ezek adott országok, népek saját speciális vonásaikkal, történelmi, nemzeti hagyományaikkal, adottságaikkal ez teljes képtelenség, hogy lehet ezeket egy kaptafára összehozni, hogy tudja a SZU ezeket vezetni. Őszintén megmondta, hogy a SZU-n belül a vezetés úgy megy, hogy a Központi Bizottság, meg a kormány az alapvető dolgokban meghatározza, hogy mit kell csinálni az egész SZU-ban, az össz-SZU-t illetően, de azt, hogy Grúziában, Kazahsztánban mit kell csinálni, vagy másik szövetségi köztársaságban mit kell csinálni, azt mondja, azt a grúziaiak, a kazahsztániak sokkal jobban tudják, mint a KB meg a kormány, hát azok élnek ott, azok ismerik a dolgokat, azok tudják, mit, hogyan kell megvalósítani. A SZU-n belül nem lehet ilyen vezetés, hogy mindegyiknek megmondja, hogy mit hogyan kell csinálni, még ott is decentralizálták a vezetést egészségesen ilyen értelemben.

Erre egyébként más vonatkozásban is utalt, amikor azt mondta: a mezőgazdasági értekezleten a rjazányiak összeültek, tanakodtak, mit tudnak csinálni, mit nem, hoztak egy határozatot, hogy ezt és ezt felajánlják, hogy megcsinálják. Olyan felajánlásokat tettek, amit ők maguk sütöttek ki a KB-ban, és nem a rjazányiak. Akkor a rjazányiak mindig arról vitatkoztak volna, hogy ezt lehet, ezt nem lehet, vagy hogyan vagy miképp, így meg ők sütötték ki, és megvalósították, és nagyszerű dolgokat csináltak. Ez is így mutatta, hogy nem olyan egyszerű a vezetés, hogy a SZU, az SZKP vezessen. Aztán azt mondta, képzeljék el, csak gondoljanak egy pillanatra, hogy hangzik ez egy kapitalista országban, egy KP mondja azt, hogy őt az SZKP vezeti, hogy hangzik ez az ott élő emberek meg népek számára. Egyébként még azt mondta, hát hogy és miképp tudjuk vezetni ott a pártot a kapitalista

országban, hát lassan mi már el is felejtjük, hogy mi az a kapitalizmus, hát azt sem tudjuk, hogy ők hogy élnek, mikkel, kikkel harcolnak, teljesen más feltételek között élnek és küzdenek, hogy tudjuk mi ezt, az SZKP egy X kapitalista országban lévő kommunista pártot vezetni. És akkor így körbement és visszatért az eredeti ponthoz, és azt mondta, hogy nem akar, nem képes vezetni, és az a véleménye, hogy nem kell vezető sem a világ kommunista és munkáspártjai között, sem a szocialista országokon belül, más se akarjon vezető lenni, hanem két dolog kell, hogy a marxizmus-leninizmus alapján álljon valamennyi kommunista és munkáspárt, és a szocialista országok vezetése szorosan összezárkózva, egységben, vállvetve harcoljon. Ez kell, és nem az SZKP és SZU vezetése.

Végül még egy dologról, a háborúról és a békéről. Hruscsov elvtárs beszélt erről a dologról. Érintette a másik tanácskozáson, de a fogadáson is, hogy ez a politika, amit általában viszünk, marxista-leninista politika, lenini politika, amit mi a békés egymás mellett élésért és a háború elkerüléséért folytatunk. Vannak egyesek, akik ezt a politikát is, meg engem is pacifistának nevez[nek]. Én nem vagyok pacifista, én kommunista vagyok, és semmiféle imperialistákkal meg nem alkuszom. Mi nem vagyunk pacifisták, nem hajlunk, nem alkuszunk meg a kapitalizmus előtt, a kapitalizmussal, mi a szocializmusért és a békéért harcolunk, és az imperialisták ellen harcolunk, és azért harcolunk, hogy az országok és a népek békében éljenek egymás mellett. Igaz, hogy ezt őszintén és teljes mértékben szeretnénk elérni, hogy a háború örökre kiküszöbölhető legyen. Mellékesen megemlítette, hogy egyébként a pacifistákkal is egyetértésre törekszünk, mert talán emlékezzenek az elvtársak, hogy valamikor mi harcoltunk a pacifistákkal, és mi azokkal is egyetértésre törekszünk, mert alapjában azok is a háború erői ellen lépnek fel, de mi nem vagyunk pacifisták.

Mi az a háború? Amikor Eisenhowernél járt, ő szóba hozta, Hruscsov, hogy MacMillan egy nyilvános gyűlésen kijelentette, hogy Hruscsov fél a háborútól. És azt mondja Hruscsov, hát mit szól ehhez Eisenhower úr, hát minek beszél ez a MacMillan ilyeneket, hogy én félek a háborútól? Hát én most mit csináljak, hát hívjak össze egy másik gyűlést, és mondjam azt, hogy én nem félek a háborútól, de MacMilan fél a háborútól, és akkor megint ő meg én, mint a falusi legyének, hogy ki fél, mi fél, hogy fél, és azt mondja, talán próbáljuk is ki, hogy ki fél jobban a háborútól, hova vezet ez? Azt mondja, én ott megmondtam Eisenhowernek, én magának bevallom, hogy én félek a háborútól, mert én tudom, mi az a háború, és az én népem mit szenvedett az alatt a háború alatt, mert ott éltem, voltam a háborúban. Eisenhower erre azt mondta: magának van teljesen igaza — mondja Eisenhower —, én is rettenetesen félek a háborútól hasonló okok miatt. Én is katona vagyok, frontokat jártam a második világháború idején, azonkívül mint Ön, én is tisztában vagyok a jelenlegi fegyvernem potenciájával, avval a szörnyű dologgal, ami most egy háborúval jár, én is rettenetesen félek – mondta Eisenhower. Erre mondta Hruscsov elvtárs, hát tegyük fel a kérdést: a mi tömegeink, általában az emberek félnek a háborútól? Félnek a háborútól! És a mi tömegeink félnek? Félnek a háborútól! Hát hogyne félnének, hát szörnyűség, amint ez az élő nemzedék már keresztülment. Hát ki nem fél ilyesmitől és még, ami lehetséges volna. Félnek az emberek a háborútól, és nekünk az a kötelességünk, hogy védelmezzük az emberek érdekeit, és mi itt nem kakaskodhatunk, és nem ugrálhatunk, és hogy a háború kérdésével játszani nem lehet, a kalandorpolitikát elítélem. Nem lehet úgy számolgatni ide meg oda, hogy ha lenne háború, akkor ennyi százmillió meg-

hal, annyi viszont megmarad és az majd a kommunizmusban él, így a háború kérdéséhez viszonyulni nem lehet. Nekünk az a kötelességünk, hogy felelősséggel járjunk el. Azt mondja, én ha valahol beszélek, mégsem Hruscsov, a Szovjetunió állampolgáraként beszélek, hanem Hruscsov, a Szovjetunió Minisztertanácsa elnökeként beszélek, és én nem indulhatok ki a saját hangulatomból, meg a saját érdekemből.

Nekem a Szovjetunió Kommunista Pártja, a Szovjetunió, a szovjet nép érdekéből kell kiindulni, mert én ehhez a néphez tartozom, annak a fia vagyok, és én nem játszhatom a nép életével és sorsával, százmilliók sorsával. Azt mondja: ez még nem is elég. Nem is elég, hogy csak a Szovjetunió érdekeiből induljak ki, mikor valamit tesz az ember vagy mond, vagy cselekszik, akkor a szocialista tábor érdekeiből kell kiindulni. És még azon túlmenően: az emberek érdekéből, az emberiség érdekéből – ezért a háború kérdésével játszani nem lehet. Azt mondja: ha azt is mondják, hogy pacifisták vagyunk, nem baj, mi meg azt mondjuk, hogy kalandorság nálunk nincs, nem szükséges, és nem szabad, hogy legyen. Mondja: mondják meg őszintén, miért kellene nekünk a háborúval játszani, vagy kalandorságokba belemenni. Nekünk semmi bajunk, élünk, egészségesek vagyunk, fejlődünk, erősödünk, nekünk idő kell és békés egymás mellett élés. Ők kapitalisták, ezért másképp vannak. Úgy pirulnak, mint az olajban a hal, a forróság úgy zavarja őket ide meg oda. Ha okosak vagyunk, annyi dolgunk van, hogy a villával néha megpöccintjük, hogy ez az oldala már megpirult, most piruljon a másik is. Ezt persze csak tréfásan mondta, de — mint mondja — alapjában ez a helyzet jelenleg a szocializmus és a kapitalizmus között. Minek nekünk a kalandorság? Kalandorság lehetséges, mert az okos kapitalista is úgy van, amelyik fel tudja mérni a helyzetet, hogy vagy ráadja a fejét, és átnevelődik szocialistává, vagy megüti a bankot, ahogy azt a kapitalisták ki szokták fejezni, hogy bevág a bankra a hazárd és kalandor módszer, és mondja: megindítom a háborút, és majd vagy nyerek, vagy vesztek. De a mi oldalunkon kalandorságot nem szabad engedni. a háborús kérdést nagyon felelősen kell kezelni. Azzal fejezte be ezt a gondolatkört, bennünket a mi tömegeink azért követnek, mert érzik és tudják, hogy mi az ő létérdekeikért harcolunk, érzik és tudják, hogy mi a béke megőrzéséért harcolunk, nem kalandorkodunk, és ha a népek erről végig meg lesznek győződve, akkor végig kitartanak mellettünk még abban az esetben is, ha az ellenség minket háborúra kényszerít. De ha a tömegek nem lesznek meggyőződve arról, hogy mi a békére törekszünk, őszintén és fenntartás nélkül, hanem kalandorkodunk, meg játszadozunk, akkor nem fognak minket követni nemhogy háborúba, hanem még a békeharcunkban sem. Ezek voltak azok a fontosabb gondolatok, amelyekről [sic!] úgy éreztem, nem haszontalan megemlíteni, és bizonyos értelemben a két tanácskozás légköréhez, szemléletéhez hozzátartozik.

Kérem, elvtársak, hogy vegyék tudomásul a beszámolót.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Javasolom, tartsunk 15 perc szünetet.

(Szünet után)

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A moszkvai értekezletről adott tájékoztatóval kapcsolatban, azt hiszem, nyugodtan kijelenthetjük, hogy a Központi Bizottság tudomásul vette a tájékoztatót. Ezzel kapcsolatban van valakinek kérdése? Nincsen.

Akkor áttérünk a második napirendi pontunkra. Előadó: Fehér Lajos elvtárs.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság örömmel jelentheti a Központi Bizottságnak, hogy a múlt év október 22-i határozatot sikerült eredményesen végrehajtani: az azóta eltelt időszakban sikerült a falu szocialista átalakításában újabb jelentős lépést tennünk előre. Ennek során — február 7-i állapot szerint — a tsz-ekbe újabb 380 ezer parasztember lépett be november dereka óta, több mint 2,1 millió kh földdel, ezen belül 1,8 millió hold szántóval. Velük együtt ma Magyarországon 4600 tsz-ben 870 ezer szövetkezeti gazda, 6,5 millió kh földön folytat, illetve kezdi meg a nagyüzemi szocialista földművelést.

A mostani téli fejlődés eredményeként a mezőgazdaság szocialista szektora, tehát az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek szántóterülete együttvéve elérte az ország szántóterületének kereken 70%-át. Ez más szavakkal azt jelenti, hogy a szocialista szektor túlsúlyba került a mezőgazdaságban, amelynek következtében új helyzet állott elő a magyar mezőgazdaság fejlődésében. Újabb száz- és százezer dolgozó parasztnak a szövetkezeti gazdálkodás útjára, a szocializmus útjára való áttérésével tovább erősödött a népi hatalom, a munkás-paraszt szövetség, Népköztársaságunk alapja. A téli örvendetes fejlődés alapján jelentős haladást értünk el a VII. pártkongresszus ama határozatának megvalósításában, hogy a legközelebbi években rakjuk le a szocializmus alapjait Magyarországon.

Ha röviden is, elemezni kívánjuk a mostani fejlődés okait, a következő főbb elemeket kell megemlíteni. Legfőbb forrása kétségkívül a tsz-mozgalom tavalyi számszerű fejlesztésében és megszilárdításában elért általános siker. Ez kedvező pozíciót és kiindulási pontot teremtett számunkra a tél elején az újabb szervezőmunka megindításában. Nagy erkölcsi segítséget adott ehhez a pártkongresszus által teremtett kedvező légkör az egész országban. Úgyszintén a népgazdasági tervek sikeres teljesítése, sőt túlteljesítése. S igen jó feltételeket teremtett a parasztok elhatározásának megérlelődésében a nemzetközi helyzet számunkra a tavalyinál is kedvezőbb alakulása. A Központi Bizottság helyesen járt el, amikor múlt évi októberi ülésén ezeket a tényezőket számba vette, és hogy úgy mondjam, „bekalkulálta" a meginduló szervezőmunkába.

Az idei újabb fejlődésnek is fő vonása, hogy a parasztság derékhadát képező, földdel rendelkező kis- és középparasztok most is tömegesen kérték felvételüket a tsz-ekbe. Ezt többek között elősegítette az, hogy szervezőinknek sikerült most is megértetniök a parasztemberekkel, hogy számtalan előnye van annak, ha egy község földművelői zömmel vagy egészében belépnek a szövetkezetbe. S valóban, a számszerű fejlesztés során megkezdett [sic!] községekben legtöbb helyt sikerült most is végigvinni a meggyőző és szervezőmunkát, egészen a szövetkezeti községig való alakulásig. Az eredményes nagyüzemi gazdálkodás kialakításában nagy erőelőnyt jelent az, hogy a tél folyamán csaknem újabb ezer tsz-község alakult. Ennek következtében a szövetkezeti községek száma felül van a 2300-on, ami az összes községek 71%-a.

Ezzel kapcsolatban hadd említsem meg még, hogy a szövetkezeti járások száma 76. Továbbá, hogy a szocialista szektor aránya a következő megyékben van már 80%-on felül: Szolnok, Győr, Fejér, Somogy, Veszprém, Heves megyékben. Megközelíti ezt még Békés és Komárom megye is.

Örvendetes új vonása az idei fejlődésnek, hogy a Dunántúl tavalyi és idei téli kezdeti előretörése után fő gabonatermő vidékünkön, a Tiszántúlon is fellendült a tsz-mozgalom, s igen szép eredmények születtek valamennyi ottani megyében.

Tiszántúlon, részben másutt is, a dolgozó parasztok elsősorban a meglévő tsz-ekbe léptek be.

A szervező, felvilágosító munkát a fejlesztésre kijelölt községekben sikerült a tavalyinál jobban az egész párt ügyévé és társadalmi üggyé tenni. Sikerült a helyi erőket is jobban bekapcsolni az agitációs munkába, bár az első hetekben sok faluban inkább külső erőkre, a szervező brigádokra támaszkodtak. Eleve számoltunk azzal, hogy a fejlesztési munka nem lesz könnyebb a tavalyinál, sőt talán nehezebb. S így is lett. Bár a parasztság érzelmileg előbbre tartott a tavalyi év eleji állapothoz képest is, és magában eldöntött kérdésnek tartotta azt, hogy falujában is előbb-utóbb tsz lesz: mégis a szervezőknek minden egyes új tagért egyenként kellett megharcolniok, emberről emberre menő, szívós, meggyőző munkára volt szükség. A türelmes, a nagyobb községekben több hétig is tartó szívós meggyőző munka — és csakis az ilyen munka — végül is meghozta a kívánt eredményeket. Különösen azokban a községekben, ahol a pártszervezet meg tudta nyerni és az aktív meggyőző munkába bekapcsolni a belépett parasztok egy részét, a tekintélyes, hangadó, ún. „sok fát mozgató" parasztembereket.

Meg lehet állapítani, hogy mindezek eredményeként a párttitkárok, tanácselnökök tekintélye a téli szervezőmunka során tovább nőtt a falvakban. Számos helyen a dolgozó parasztok követelték, hogy előttük írassák alá a belépési nyilatkozatot. S nem kevés az olyan tsz-ek száma, amelyek a község tanácselnökét hívták meg, és választották meg elnöknek.

Az előterjesztett határozati javaslat[18] megállapítja, hogy a szervező- és felvilágosító munka irányítása szervezettebb és tervszerűbb volt, mint tavaly. E téren javult a Központi Bizottság munkamódszere is. Helyesnek bizonyult, hogy a Titkárság tajgai, a Központi Bizottság illetékes osztályai s a Földművelésügyi Minisztérium bevonásával, induláskor konzultáltak a megyetitkárokkal, tanácselnökökkel, s elgondolásaikat alapul véve, a velük való együttes megvitatás és megállapodás alapján véglegesítették a fejlesztési terveket. A konzultáció során a fejlesztési munkában, a megyei tervek valóra váltásában többlépcsős menetet ajánlottunk számukra, s menet közben is konzultáltunk valamennyi megyével, némelyikkel több ízben is. Közismert a Központi Bizottságnak az a gyakorlata, hogy a pártszervezeteknek a korábbi évekhez képest nagyobb önállóságot biztosít munkájukban, támaszkodik véleményükre a határozatok meghozatalában. A Központi Bizottság ismételten felhívta a megyei titkár elvtársak figyelmét arra, hogy terveik kialakításában, úgyszintén a végrehajtásban legyenek rugalmasak, kerüljék a mechanikus, sablonos megoldásokat, s ha a helyzet úgy kívánja, módosítani kell terveiket, természetesen a Központi Bizottsággal való előzetes konzultáció alapján. A Titkárság menet közben két ízben is módosította számos megye fejlesztési kerettervét.

Úgy látjuk, hogy ez a munkamódszer helyes és egészséges. Nem volt helyes viszont az, hogy néhány megyebizottság rosszul értelmezve a nagyobb önállóságot, sutba dobta a centralizmust: meg sem várva a menet közben jelzett konzultációt a megállapodott kereten felül, engedély nélkül 20–30–40 újabb községben kezdtek hozzá a szervezőmunkához, azzal a nyilvánvaló szándékkal, hogy az anyagi, beruházási eszközök megadásában majd kész tény elé állítsák a Központi Bizottságot. Továbbá, a Titkárság által megadott keretmódosítás után is néhány megyében új meg új községben kezdtek hozzá a szervezéshez: holott a január 23-i megyei titkári ülésen világosan közöltük a Titkárság határozatát,[19] amely szerint a megállapodá-

sokon, a kereteken felül újabb községben egyetlen megyében se fogjanak hozzá a Központi Bizottság üléséig. Mindezek következtében éppen — az idén is nagyon szép eredményeket hozó — fejlesztési kampány végén megint bizonyos versengés alakult ki megyék között, amelynek elkerülésére pedig a Központi Bizottság előzetesen oly nyomatékosan felhívta a figyelmet.

Felmerül természetesen ezzel kapcsolatban mindenekelőtt az a kérdés, hogy a szóban forgó, a határozati javaslatban megnevezett megyebizottságok vezetőinek,[20] elsősorban a megyei titkár elvtársaknak úgy látszik bizonyos mértékig még mindig nincsenek helyes fogalmaik a centralizmusról, és ez egynémely tekintetben aggodalommal tölt el bennünket a jövőre nézve. Mert hogyan fogják betartatni alsóbb pártszervekkel és pártszervezetekkel a párthatározatokat, a megállapodásokat, ha maguk sem tartják be? Másodszor: e megyék azzal, hogy a velük együtt, közösen kialakított megállapodásokat megszegve, jelentősen túlhaladták a reálisnak tartott fejlődést, megnövelték a megszilárdítási nehézségeket. Az a benyomásunk, hogy e megyék túlértékelték saját erejüket, előreszaladtak, s nincsenek tekintettel az ország teherbíró képességére sem. Az a benyomás, hogy azt hiszik, hogy elég a termelőszövetkezeteket csupán összehozni, s másodrendű dolog azok anyagi megalapozása, a gazdálkodás megszilárdítása.

Mindezekkel kapcsolatban kérem, hogy az érintett megyei titkár elvtársak mondják el véleményüket s azt is, hogy képzelik el a nagyon jelentősen megnőtt területen az új vagy kibővült tsz-ek megszilárdítását.

A Központi Bizottság munkamódszerével kapcsolatban még meg kell említenem, hogy a fejlesztési munka kézben tartására a Titkárság határozata alapján minden hónapban összehívtuk a megyei titkár elvtársakat az időszerű teendők megbeszélésére. Hasonlóképpen kívánunk eljárni az elkövetkező hónapokban a megszilárdítási munkával kapcsolatban is.

Az idei téli fejlesztési munkában jóval kevesebb a negatív mozzanatok, jelenségek száma, és ez nagyon örvendetes. Ennek ellenére, főleg az utóbbi hetekben, és nem utolsósorban az egyes megyék között fellépő bizonyos fokú versengés eredményeként, megszaporodott a durva módszerek és esetek száma. Annak ellenére, hogy pl. a tanácsházára való beidézgetést, a fizetés nélküli kényszerszabadságra való küldést a Központi Bizottság októberi határozata szigorúan megtiltotta: a pártszervezetek számos helyen mégis elnézték ennek alkalmazását. A rádióhoz január 15-e és 31-e között 56 panaszos levél érkezett az alkalmazott durvaságokkal kapcsolatban, s a levelek zömére jellemző, hogy részben vagy egészben igazat írtak.[21]

Pozitív vonás, hogy az esetek többségében az elkövetett durvaságok felfedői és kivizsgálói maguk a megyei pártbizottságok voltak – bár az első hetekben nem egy helyen a megyei szervek magyarázgatták, tompították, „kenegették" ezeket az eseteket. A megyei szervek — elsősorban a kivívó erőszakoskodások elkövetőivel szemben, különösen a legutóbbi megyei titkári értekezlet óta — határozottan lépnek fel. Kétegyházi ügyben[22] pl. a megyebizottság kizárta a pártból a gépállomás igazgatóját és a gyulai járási SZÖVOSZ-vezetőt. A Békés megyei pártbizottság a borotai eset miatt két járási pártbizottsági tagot szigorú megrovásban részesített.[23] A zalagyömrői erőszakoskodás[24] miatt a járási munkásőr parancsnokot leváltották, és leváltják a járási pártbizottság titkárát is. A Rum községbeli[25] — Vas megyei — verekedés miatt őrizetbe vették az Állatforgalmi Vállalat telepvezetőjét, [a] megyebizottság pedig leváltotta a járási pártbizottság felelős funkcionáriusát. A

legkirívóbb provokációszámba menő durvaságok, verekedések elkövetőit pedig néhány esetben bíróság elé állították.[26] És ez a helyes eljárás. Az agitációban a parasztnak adott pofon ugyanis a pártot üti, a durva hang pedig a pártot szigeteli, s mindez megengedhetetlen.

Éppen ezért ragaszkodnunk kell hozzá, hogy ahol ilyen hibák történtek, meg kell találni a módját annak, hogy az ilyen dolgozó parasztokat akár otthonában való felkeresés útján, akár tsz-közgyűlésen kiengeszteljék. Ez nem csökkenti, hanem növeli a párt és állami szervek erkölcsi tekintélyét az illető paraszt szemében vagy a falu közvéleményében. Viszont az csökkenti, ha az ilyen tüskék utólagos kihúzása valami rosszul értelmezett presztízsféltésből elmarad.

Nagyobb mérvű ellenséges szervezett fellépés, néhány provokációtól eltekintve — ilyen pl. a legutóbbi monostorpályi eset[27] — az idei fejlesztési munka során sem volt tapasztalható az országban. Az ellenséges elemek a parasztság számottevő tömegeit befolyásolni, maguk mellé állítani nem tudták, és nem is tudhatták, mert hisz a tsz-ek fejlesztése alapvetően helyes módszerekkel folyt az egész országban. Ennek következtében a szövetkezetellenes, a népi demokráciával szembenálló embereknek a legtöbb helyt nem is volt mibe belekapaszkodniok, hogy ellenünk hangolhassák a falusi lakosságot. Mindazonáltal a fejlesztés végefelé, a megszilárdításra való átcsoportosítás idején, akárcsak tavaly, az ellenséges rémhírek kezdtek újra szaporodni.[28] Megfelelő politikai munkával ezeket sorra le kell leplezni és szétpukkasztani.

Szeretnék rátérni a továbbiakban a megszilárdítás néhány főbb kérdésére.

Tekintve, hogy a szövetkezeti fejlesztésben az elgondolásokat sikerült megvalósítani, sőt túl is teljesíteni, s mivel lassanként itt van nyakunkon a tavaszi munka, annak előkészítését már el is kell kezdeni: ezért a Politikai Bizottság azt javasolja a Központi Bizottságnak, hozzon olyan határozatot, hogy február 15-ével az egész országban hagyják abba a tömeges szervezőmunkát, s az erőket csoportosítsák át késedelem nélkül a megszilárdításra. A megyék jelentős részében egyébként e héten már le is állott a tömeges szervezőmunka.

A téli fejlesztés fő hiányossága kezdettől fogva az volt, hogy a szervezéssel párhuzamosan gyengén folyt a megszilárdítási munka, az nagyon elmaradt a fejlesztéstől. Ezen sürgően változtatni, s a legjobb erőket hozamos időre, több hónapra a termelőszövetkezetbe kell küldeni, lehetőleg ugyanazokat a személyeket, akik abban a faluban a fejlesztésért is felelősek voltak.[29]

A megszilárdítási munka az idén jóval nagyobb és nehezebb feladat a tavalyinál. Először is azért, mert majdnem ugyanakkora eredményt értünk el a fejlesztésben most is, mint a múlt esztendőben. Ezenkívül hozzájön még, hogy 500 tavalyi őszi kezdésű szövetkezet mintegy 700 ezer holdon ma, az idén termel első ízben közösen. S mindezen kívül továbbra is nagy gondot kell fordítani a tavaly alakult tsz-ek további erősítésére, úgyszintén a régebbi gyenge tsz-ek munkájának megjavítására.

A megszilárdítás terén előttünk álló hatalmas feladatokat csak úgy leszünk képesek eredményesem megoldani, ha a párt vezetésével a megszilárdítási munkát is a legszélesebb dolgozók ügyévé: társadalmi üggyé tudjuk tenni! A tapasztalt pártmunkások, tanácsi funkcionáriusok mellett vegyenek részt ebben a munkában a tavalyinál is nagyobb számban az állami gazdasági, tangazdasági, gépállomási, erdőgazdasági, vízügyi vezetők és szakemberek, a környékbeli régi tsz-ek tapasztalt vezetői, továbbá az üzemek, különféle intézmények arra alkalmas dolgo-

zóiból alakult patronázs-csoportok tagjai.[30] Helyesnek tartjuk és javasoljuk, hogy a munkásosztály tájékoztatása céljából az ipari üzemekben a közeljövőben nyilvános pártnapokat, munkásgyűléseket tartsanak. Ezeken ismertessék a mezőgazdaság szocialista átalakításában elért eredményeket, problémákat, s indítványozzák, hogy a munkaverseny keretén belül az üzemek dolgozói gyártsanak minél több jó minőségű gépet és alkatrészt, építőanyagot, műtrágyát, s ezzel is segítsék az új tsz-ek mielőbbi megerősítését, talpra állítását.

Egyik legfontosabb teendő az új és kibővült tsz-ekben a politikai vezetés biztosítása, más szóval a pártszervezet megalakítása. S az, hogy a pártszervezet végezzen rendszeres, mindennapos politikai munkát annak érdekében, hogy a tagság behozza a vetőmagot, a férőhely arányában a jószágot, a jószágnak a takarmányt, elkezdjék az építkezéseket, s a tavaszi munka megindulásával mindenki vegye ki részét szorgalmasan a közös munkából.

Visszatérve a vetőmag- és takarmány-behozatalra: Heves megye kivételével minden megyében nagyfokú lemaradás van e téren. Zalában pl. közösbe vittek eddig 270 q szemes abrakot, 3100 q szénát, töredékét annak, amit a jószágokkal együtt be kellene vinni. Ugyanabban a megyében a behozandó burgonyából a tagok bevittek a tsz-ekbe — írd és mondd — 70 mázsát. Miért van ez a nagy különbség Heves és a többi megye között? Valószínűleg az az oka, hogy Hevesben szorgalmazzák a vetőmag- és takarmánybehozatalt, másutt meg elhanyagolják. Kérem, mondják meg a megyetitkár elvtársak, hogy a közelgő tavaszi munkákra való tekintettel hogyan akarják ezt a feladatot megoldani.

Nagyon fontos politikai feladat az is, hogy jó erőket, vezetőségi tagokat, brigádvezetőket válasszanak meg, akikre hallgat a tagság. A Központi Bizottság üdvözli és helyesnek tartja, hogy szinte valamennyi megyében az új elnökök részére 3–4 hetes, a párttitkárok, brigádvezetők részére 1–2 hetes rövid tanfolyamokat tartanak a legszükségesebb tsz-ismeretek megszerzésére. Itt említem meg, hogy az új tsz-vezetők részére népszerűen megírt üzemszervezési zsebkönyv készült, amelyet pár hónap múlva megfelelő példányszámban eljuttatnánk a szövetkezetekbe és a szövetkezeti kérdéssel foglalkozó párt- és tanácsi funkcionáriusok részére.

A megszilárdításnak egyik legfontosabb kérdése, hogy tapasztalt szakembereket, agronómusokat, könyvelőket küldjenek a tsz-ekbe. Tavaly a káder-átcsoportosítás során összesen 2521 szakember és egyéb vezető került a tsz-ekbe. Ez nem kis eredmény. Nagy erőfeszítéseket kell tennünk az idén is a további sikeres káder-átcsoportosítás érdekében. Az idén ez már nehezebb feladat lesz. A szövetkezetek szakemberigényeit továbbra is a megyén belül kell biztosítani. De ezen túlmenően most már Budapestről is nagyobb számban kell megnyerni a különféle termeltető vállalatoknál vagy hivatalokban dolgozó, arra megfelelő szakembereket, hogy vállalják a tsz-munkát. Javaslom, hogy a Központi Bizottság Párt- és Tömegszervezeti Osztálya, Mezőgazdasági Osztálya, a Budapesti Pártbizottság, továbbá a Földművelésügyi Minisztérium és az Élelmezésügyi Minisztérium együttes erőfeszítéssel tegye meg a szükséges intézkedéseket ennek érdekében.

Az idei káderátcsoportosítás során meg kellene oldani a járási tanácsok mezőgazdasági osztályainak megerősítését is, tapasztalt, üzemszervezéshez is értő agronómusokkal, beruházási, gépesítési szakemberekkel, könyvelőkkel stb. A mezőgazdasági osztályok elég sok helyen megmutatkozó hozzá nem értése ugyanis hovatovább egyik legjelentősebb akadályát képezi az eredményes megszilárdítási munkának. Ezért javasoljuk, hogy az illetékes szervek mielőbb vigyék be a kor-

mányhoz a tanácsi apparátus dolgozóinak, elsősorban szakembereknek fizetésrendezésére vonatkozó javaslatot.

A vezetés megoldásán kívül ugyancsak nagyon fontos teendő, hogy a közös munkaszervezetet mielőbb megteremtsék mindenütt, s a tavalyi késedelmeskedés e téren ne ismétlődjék meg. A tavaszi munkák közeledésével sürgős feladat a földrendezés idejében való elvégzése. Örvendetes, hogy a múlt hét végéig 710 községben már befejezték a földrendezést, 656-ban pedig folyamatban van. A nagy táblák kialakítására irányuló helyes törekvésben az utóbbi hetekben tapasztalható egészségtelen tünet is, amely ellen fel kell venni a harcot. Elég sok helyen ugyanis bizonyos „egyesülési", pontosabban „egyesítési" láz figyelhető meg: más szóval túl nagy, 6–8–10 ezer holdas termelőszövetkezeteket kívánnak létrehozni. A legtöbb helyt ezeknek még egyáltalán nem ért meg a feltétele. Ily mamut-szövetkezetekhez ugyanis igen jó főagronómus s még ezenfelül két-három, sőt négy agronómusra is szükség van, amit mai helyzetünkben nem tudunk biztosítani. Éppen ezért le kell inteni azokat a forrófejűeket, főleg apparátusbelieket, akik kellő feltételek nélkül, meggondolatlanul mamut-szövetkezetek alakítását erőltetik.

A belső szervezeti élet kialakításában nagy gondot kell fordítani az alapszabály, a 7-es törvényerejű rendelet, a 3004/2. számú kormányhatározat alapos ismertetésére a tagság körében. Ezzel kapcsolatban többek között most kell rendezni és világos választ adni a belépett parasztoknak az aratás kérdésére. A tavalyi zavarok elkerülése végett — közgyűlési megállapodás alapján — arra kell törekedni, hogy a behozott őszi gabonaféléket közösen arassák le. A beékelődött egyéni parasztokkal pedig meg kell egyezni, hogy az őszi gabonavetésüknek megfelelő területet lehetőleg a tábla szélén kapják meg learatásra. Vagy pedig, ha ez nem sikerült, ott arassák le gabonájukat, ahol elvetették. Mindezt írásba kell foglalni és majd be is tartani. A törvénytelenséget e téren is szigorúan kerülni kell, mert ez az ősszel újból kedvezőtlenül hatna ki a vetési kedvre az egyéni parasztok körében.

Eligazítást kell adni a tagságnak az öreg parasztok kérdésében is. A termelőszövetkezetbe lépett idős parasztok egy részének helyzetén sokat segített a nyugdíj bevezetése,[31] úgyszintén a földjáradék fizetésének rendszeresítése.[32] Távolról sem hozott azonban elfogadható megoldást az olyan idős parasztoknak, akik előrehaladott koruk miatt a szükséges tízéves városi időt[33] már nem tudják ledolgozni a tsz-ben, s akiket eddig — belépésük előtt — földjük használata fejében tartottak el.

A Politikai Bizottság e heti ülésén[34] megtárgyalta az ilyen idős, csökkent munkaképességű, tsz-be lépett parasztok helyzetét, s úgy találta helyesnek, hogy valamivel tovább kell menni a múlt évi októberi központi bizottsági határozatban rögzített célkitűzésnél. A Politikai Bizottság úgy látja helyesnek, hogy a csökkent munkaképességű 70 éves idős férfiak és 65 évet betöltött idős nők számára a földjáradék fizetése, a háztáji föld mellett városi idő nélkül havonta 260 forint öregségi járadékot[35] kell fizetni a nyugdíjalapból az Országos Nyugdíjintézettől. Ugyanezt a havi járadékot kapják meg ezentúl az OMBI-sok[36] is, és a szövetkezeti nyugdíjat pedig az eddigi havi 315 forintról fel kell emelni 350 forintra. (Kádár elvtárs: Még nem határoztak, maradt 315 forint.)

Felmerül a kérdés, miből fedezzük ezt az újabb, kétségkívül sok tízmillió forintra rúgó kiadást? Ennek anyagi alapját a termelőszövetkezeteknek kell viselniök olyan formán, hogy a termelőszövetkezetbe bevitt földterület minden aranykoronája (de holdanként legfeljebb 16 aranykorona) után 2 forintot, a tsz által használt állami tartalékföld minden aranykoronája után pedig 3 forintot kell

az országos nyugdíjalapba befizetni. Ez a megterhelés nem nagy, és kibírható. Viszont nagyjában-egészében, emberséges módon megoldja az idős, csökkent munkaképességű parasztok gondját, s a földjáradék és háztáji gazdasággal együtt elfogadható körülményeket teremt számukra a termelőszövetkezetekben életük alkonyán. Emellett az ilyen idős tagok, amennyire egészségük megengedi, könnyebb munkán még bizonyos számú munkaegységet is teljesíthetnek.

Javaslom, hogy az öregek kérdéséről egy megfelelően megírt fejezet kerüljön be a Központi Bizottság határozatának szövegébe is, úgyszintén a nyilvánosságra kerülő közleménybe.[37] Az agitációban pedig e nagy jelentőségű, a parasztság soraiban várhatóan nagy visszhangot kiváltó jó intézkedést magyarázzuk meg alaposan a tsz-ben és tsz-en kívül egyaránt.

Tisztelt Központi Bizottság! Szeretnék a továbbiakban röviden szólni az ún. kettős feladat időszerű fő tennivalóiról. Közismert pártunknak az a célkitűzése, hogy a termelőszövetkezeti mozgalom előrehaladásával együtt kell járni a mezőgazdasági árutermelés fejlődésének. Ez meg is valósítható. A múlt évi tapasztalat is ezt igazolja, amikor az ismert nagyarányú szövetkezeti mozgás mellett is a mezőgazdasági össztermelés 5–7%-kal, a felvásárlás pedig 7,3%-kal haladta meg az előző évit. A felvásárlási tervet — a kenyérgabona, kukorica és bor terén mutatkozó nagy lemaradás ellenére is — 99,6%-ban, tehát globálisan teljesítettük. Hozzá kell tennem azt is, hogy tavaly az időjárás is kedvezett a mezőgazdaságnak.

Az idén a mezőgazdasági össztermelést 4,9%-kal, kereken 5%-kal, a felvásárlást pedig 8,9%-kal, tehát kereken 9%-kal kell növelni. Fejlődésünkben az új vonás az, hogy a felvásárlásra kerülő árumennyiség zömét első ízben a túlsúlyra került szocialista szektor, tehát az állami gazdaságok és a megnövekedett termelőszövetkezetek, háztáji gazdaságaik és az egyéni parasztgazdaságok együttesen már az első esztendőben több árut termelnek, és több árut adnak el az országnak, mint az átszervezés előtti időkben.

Gazdaságszervező munkánkban minden eszközzel ezért kell harcolnunk, ezen kell munkálkodnunk!

A felvásárlásban tehát a fő bázist az idén és ezentúl most már a termelőszövetkezetek jelentik számunkra (a termelőszövetkezeteknél természetesen mindig hozzá kell számítani a háztáji gazdaságot is). Most az a fontos, hogy ennek végiggondoljuk az összes konzekvenciáit, és a feladatok sikeres megoldása érdekében megtegyük a szükséges intézkedéseket.

Természetesen nem szabad megfeledkeznünk egy percig sem arról, hogy az ország szántóterületének jelentős részén, egyharmadán még mindig egyénileg dolgozó parasztok gazdálkodnak, s az országnak továbbra is nagy szüksége van az ő terményükre. Éppen ezért fontos, hogy megőrizzék termelési kedvüket, amelynek feltételeit felvásárlási rendszerünk elsősorban a megfelelő árpolitika útján ezentúl is biztosítja. Szükséges, hogy változatlanul ápoljuk velük a szövetségesi, baráti jó viszonyt, s érezzék, hogy támogatjuk termelésüket. Ennek kifejezést kell adnunk hozandó határozatunkban és a nyilvánosságra kerülő közleményben is.[38]

Hogyan oldhatják meg a meglévő és új termelőszövetkezetek az előttük álló idei termelési és árutermelési feladatokat?

Szükséges mindenekelőtt a munkafegyelem megszilárdítása. Ennek érdekében többek között a tavalyról ismert, káros „nyolcórázás" elterjedésének megakadályozása. Továbbá a családtagok bevonása a közös munkába. Ennek két nagyon fontos feltétele van: részben a rendszeres havi előleg fizetése a ledolgozott munka-

egységekre, részben pedig az, hogy megtaláljuk a szocialista alapelveknek megfelelő különféle munkaszervezési, munkamérési és jövedelem-elosztási módszereket, amelyek a tsz-ekben a tagság közvetlen anyagi érdekeltségét fokozzák. Tehát jobban ösztönözzenek a minőségi munkára, jobban érdekeltté tegyék a tagot a munka végső céljában, a végtermékben, abban, hogy minél több mázsa kukoricát, burgonyát termeljen meg egységnyi területen, minél több liter tejet fejjen ki a tehenektől stb. Ennek különféle módszereiről részleteiben most nem kívánok szólni. Az erre vonatkozó javaslat jövő héten kerül a Politikai Bizottság elé megtárgyalásra.[39]

A mai új helyzetünkben, amikor a mezőgazdasági áru zömét most már a termelőszövetkezetektől kell kapnunk, számunkra még kevésbé sem lehet közömbös, hogy a belterjes, kapás kultúrákban minőségi munkát végeznek-e a tagok, vagy — mint mondani szokták — „zöldre feketét húznak" egyes helyeken. S az idén nem szabad még egyszer megtörténnie annak, ami tavaly, hogy az országban — elsősorban a munkafegyelem hiánya miatt — mintegy 40 ezer hold kukorica kapálatlan maradt, vagy egyszer kapálták meg a tsz-ek egy részében. Éppen ezért elérkezett az ideje, hogy ezeket az új szervezési és elosztási módszereket széles körben elterjesszük a családtagok jobb bevonása, a belterjesebb kultúrák jobb megművelése érdekében!

A termeléssel kapcsolatban pár szót kell szólnom a kukoricáról és burgonyáról is.

A tervkészítés eddigi adatai szerint a tsz-ek jelentős része ugyanis kevesebb kukoricát és kevesebb burgonyát akar termelni, mint tavaly. Pedig mindkettőből a tavalyihoz képest növelni kell a vetésterületet. A burgonya-vetésterület növelése elsősorban vetőgumó kérdése. Azt kell szorgalmazni, hogy a tagok behozzák a vetőgumót: akár úgy, hogy annak árát készpénzben megfizetik neki, akár úgy, hogy a behozott vetőgumónak megfelelő mennyiséget adnak neki vissza természetben az új termésből. A burgonyatermelés feladatainál külön ki kell emelni Szabolcs és Somogy megyéket. Elsősorban rajtuk áll vagy bukik jövő évi burgonyaellátásunk!

Bonyolultabb kérdés a kukorica vetésterülete. Tavaly a tsz-ekben a kukorica vetésterülete országos átlagban a háztájival és silóval együtt 25% volt. Ugyanakkor az országos átlag ennél magasabb: 27% volt. Az idén országos átlagban el kell érniük a tsz-eknek is a 27–28%-ot. Ezzel kapcsolatban szeretnék külön szólni a „30 mázsás mozgalom" kiterjesztéséről.[40] Ennek támogatására a kormány közel 50 ezer vagon műtrágyát biztosított, kat. holdanként 3 mázsa nagyadagú műtrágyát. Amelyik tsz ezt igénybe kívánja venni, egy mázsa műtrágya fejében le kell szerződnie másfél mázsa szemeskukorica eladására az államnak az új termésből. A „30 mázsás mozgalomnak" több célja van. Először is az idén már tömegesen kellene elérni többmázsás fölényt a tsz-ekben ennél a nagyon fontos takarmánynövényünknél az eddigi nagyon sovány fél- vagy egymázsás „fölénnyel" szemben. Másodszor: a nagyobb kukoricatermés növeli a tsz takarmánybázisát. Harmadszor: a szerződés útján, műtrágya ellenében, mintegy 7 ezer vagon kukoricát kívánunk felvásárolni a tsz-ektől, ami egyáltalán nem utolsó dolog. Különösen ha tudjuk, hogy tavaly egész éven át még 5 ezer vagon kukoricát sem tudtunk az egész országban felvásárolni. Tehát érdemes e hétezer vagon kukorica után futnunk, amelyet különösebb nehézségek nélkül, gazdasági eszközök útján kapunk meg a tsz-ektől!

De mi a helyzet jelenleg a „30 mázsás mozgalomban"? Az, hogy — mint mondani szokták — a mozgalom megy előre, csak a szerződés nem. Február 6-ig a hétezer vagon kukoricának kb. 20%-át kötötték le szerződéssel. A tsz-ek ugyan

szeretnék a 3 q műtrágyát holdanként megkapni – kukoricát adni viszont ne. S ez a felfogás támogatást kap a párt- és államapparátus egy részébe erősen beivódott olyasféle felfogásból, hogy a „tsz-ektől ne vegyünk el kukoricát". Kérdezem én, hogy amikor a termelőszövetkezetek, szerencsére, túlsúlyra kerültek, honnan várjuk és vegyük a kukoricát: a tsz-ektől vagy importáljunk? Mert a még meglévő egyéni gazdaságoktól nem hinném, hogy az ősszel majd könnyebben vásárolhatunk kukoricát, mint tavaly, amikor — mint tudjuk 7 az erős tartalékolás miatt szinte semmit sem tudtunk vásárolni tőlük. Ki kell jelentenem, hogy deviza kukorica-importra egy fillér sincs! Ha lenne is fölös devizánk, azért elsősorban műtrágyát hoznánk be. A szükséges kukoricát tehát idehaza kell felvásárolnunk, és elsősorban most már a termelőszövetkezetektől!

Kérem a megyetitkár elvtársakat, mondják el ezzel kapcsolatban, mi az elképzelésük: hogyan kívánják ezt a hétezer vagon kukoricát szerződéses úton lekötni. S elárulom, hogy ezen felül kell az éves tervbe beállított 12 ezer vagon kukorica felvásárlását biztosítani, helyesebben, amellett kell a szóban forgó 12 ezer vagon kukoricát a tsz-ektől megkapni.

Elérkeztem beszámolóm legnehezebb kérdéséhez: a termelőszövetkezeti építkezési beruházások kérdéséhez. Az előterjesztett határozati javaslatból is kiderül, hogy az új tsz-eknek országos átlagban kh-ként mintegy 300 forint építkezési beruházás jut, szemben a tavalyi 640 forinttal, tehát annak még a fele sem. Ez az új termelőszövetkezetek legeslegszűkösebb „kistafírozására" is alig elegendő. A népgazdaság teherbíró képessége miatt viszont ennél többre nincs lehetőségünk. Ezt nyíltan meg kell mondanunk ezen az ülésen. Azt kérjük a megyetitkár elvtársaktól, hogy ezt gondolják nyugodtan végig, vonják le az ebből eredő összes következtetéseket, s aszerint cselekedjenek a gyakorlatban.

1. A legelső következtetés az legyen, hogy okosan gazdálkodjunk ezzel a kevés pénzzel! A kevés pénzből több állati férőhelyet teremteni csak úgy lehet, ha a tsz-ek a helyi lehetőségek maximális felhasználásával a behozott jószágok egy részét átalakított középparaszti istállókba, pajtákba, nagyobb tanyákba helyezik el. Továbbá, ha a típusterveknél olcsóbb épületeket nagy számban építenek, és ha a növendékmarha, anyakoca, süldő, birka, baromfi részére tömegesen építenek egyszerű kivitelezésű, szerfás ólakat, istállókat.[41] A termelőszövetkezetek az idén az új tehénférőhelyek mintegy felét különféle egyedi tervek vagy a típustervek egyszerűsített formájában építik fel. Azon kellene gondolkozni, hogy az építőipari vállalatok és erdőgazdaságok hogyan tudnának kellő műszaki felügyeletet és segítséget adni a tsz-eknek a kivitelezésben.

A meglévő és új tsz-ek egyébként egyszerűbb, házi kivitelezésű építkezést mintegy félmilliárd forint értékben akarnak végezni az idei esztendőben. Ez többszöröse a tavalyinak. Ez az előrehaladás nagyon biztató a jövőre nézve, mert hisz a tsz-ek megszilárdításának, a férőhelyek építésének, a közös állatállomány gyorsabb megteremtésének a kulcskérdése a saját erőből történő egyszerű építkezés lehető legnagyobb mérvű kiszélesítése. Ez természetesen ugyanakkor igen nagy felelősséget és kötelességet is ró a megyei és járási vezetésre!

2. A második következtetés: mint mondottam, országos átlagban holdanként mintegy 300 forint építkezési beruházás jut az új termelőszövetkezetekre. Ez azt jelenti, hogy országos átlagban az elméletileg behozható tehénállomány mintegy 40%-ára tudunk csak az idén férőhelyet építeni. A többit tsz-vagyonként átmenetileg egy-két évig még a háztáji gazdaságban kell tartani. Ezzel kapcsolatban szeret-

ném felhívni a figyelmet arra, hogy a jószágokat olyan ütemben hozzák be a közösbe, ahogyan a férőhelyek megépülnek. Meg kell mondani nyíltan, hogy számos helyen ismét kísért a tavalyi egyes vidékeken tapasztalható jelszó, hogy a szarvasmarha „zöldre" való behozását[42] erőltetik, férőhely hiányában is. Az ilyen meggondolatlan intézkedés amellett, hogy kárt okoz a népgazdaságnak, mert a jószág leromlását eredményezi: egyben le is járatja a szövetkezés ügyét, s emiatt politikailag káros. Mivel a gyakorlati végrehajtásban számos helyen ebben a kérdésben véleményeltérés van közöttünk, szeretném, ha a megyetitkár elvtársak kifejtenék álláspontjukat és elképzeléseiket a jószágok közösbe hozásának ütemére nézve.

3. Továbbá szeretném felhívni a figyelmet arra, hogy milyen sorrendben hozzuk a közösbe a jószágállományt. Szarvasmarha-tenyésztő vidékeken természetesen a szarvasmarha közösbe hozása áll az első helyen. A tavalyinál azonban sokkal nagyobb gondot kell fordítani az ilyen vidéken is a közös sertésállomány megteremtésére. A sertésaktív megyékben pedig a közös sertésállomány megteremtése megelőzi a szarvasmarhát is, és ez kerül az első helyre. Az idén kétmillió darab sertést kell felvásárolnunk a termelőszövetkezetektől, háztáji gazdaságoktól, egyéni gazdaságoktól, 300 ezerrel többet, mint tavaly. Ez igen nagy feladat. Elég sok tsz-ben uralkodik sajnos az a felfogás, hogy tsz-ben „nem kifizetődő a sertéshizlalás". Ez ellen szívós harcot kell folytatni, mert ez az állítás egyáltalán nem igaz. Továbbá, sokkal nagyobb figyelmet kell szentelni a kocaállomány alakulására. Tavaly ugyanis 115 ezer darabbal csökkent az országban a kocaállomány. Az idén egyedül Békés megyében az egyéni és háztáji gazdaságban 3500 darab anyakocát szerződtek le hizlalásra, az előző évekhez képest ez nagyon nagy szám. Mindez komoly veszélyt jelent, különösen veszélyes a jövő évi sertéshúsellátás szempontjából. Éppen ezért az új és tavaly alakult tsz-ekben igen nagy erőt kell kifejteni a sertésfiaztatók gyors megépítésére és a szükséges kocaállomány beállítására. A régi tsz-ekben 100 kh szántóra 3–4, sőt 5, az újabbakban pedig legalább 2 anyakocát kellene beállítani.

4. Mint előbb említettem, a szűkös anyagi erők miatt számolni kell azzal, hogy a szükséges férőhelyeknek csak egy részét tudjuk felépíteni az idén, s következésképp a hízó sertés, anyakoca, szarvasmarha egy része átmenetileg, amíg elegendő közös férőhelyet tudunk építeni — egy-két évig — sok helyen a háztájiban marad. A háztáji gazdaságból viszont a családi szükségletet meghaladó hízott sertést, növendékmarhát feltétlenül meg kell kapnia a népgazdaságnak. Ezért olyan kormányintézkedés készül, hogy a háztáji jószágállománynak erre a részére az állam a termelőszövetkezet útján kössön szerződést olyan formán, hogy a szükséges abrakot erre a célra a közgyűlés által meghatározott áron a tsz biztosítsa, a hízott sertés ára legyen a tagé, a termelőszövetkezet viszont kg-ként 1–1,5 forint lebonyolítási díjat kapjon, amit közös alapba kell helyezni, s azt kizárólag sertésférőhely építésére szabad felhasználni.[43]

Azért szóltam erről az átmeneti konstrukcióról részletesebben, mert számos helyen, a párt- és államapparátusban is, a Központi Bizottság októberi határozata ellenére, a háztáji gazdaságot még mindig elég ellenségesen nézik, holott a szövetkezeti gazdálkodás szerves része, kiegészítője. Küzdeni kell az ilyen nézetek felszámolásáért. És hasonló konstrukciót tartunk helyesnek a tsz süldőbázisának, anyakoca-állományának gyors ütemű biztosítására is a háztáji gazdaságokból.

Kérem ezekkel a kérdésekkel kapcsolatban is a jelenlévő elvtársak fejték ki álláspontjukat: egyetértenek-e a feladatnak ilyen formájú megoldásával?

Befejezésül összegezve: a megszilárdítás eredményes elvégzése az idén is legfőbb feltételét jelenti a továbbhaladásnak a termelőszövetkezeti mozgalomban. Ezért ne sajnáljuk, hogy a hozzáértő legjobb erőket állítsuk be erre a feladatra. Az idén nagy előnyt jelent számunkra az átcsoportosításban, s ez kihat a megszilárdítás további menetére is, hogy egy hónappal előbb hagyjuk abba a tömeges szervezőmunkát, mint tavaly. S emiatt van időnk, hogy kapkodás nélkül, de szívós munkával, rendezzük sorainkat, biztosítsuk a jó vezetés, a munkaszervezet kialakítását a tsz-ekben. Van időnk arra, hogy a tavalyinál sokkal alaposabban felkészüljünk a tavaszi munkákra. Idejében meg kell pl. rendelni a hibrid-vetőmagot, biztosítani a burgonya vetőgumót, egyéb vetőmagvakat, a munkagépeket rendbe hozni. Az egyszerűbb építkezéseket már most el kell kezdeni. S ami rendkívül fontos: a legutóbbi nagy fagyok által elcsigázott őszi gabonavetéseken idejében végezzük el a kora tavaszi fejtrágyázást.

A megszilárdítási munka nagyon bonyolult, folyamatos, állandó munka, most a tavalyinál is nagyobb feladat. Viszont igen nagy előnyt jelent számunkra az, hogy a termelőszövetkezetek, párt- és állami szervek a múlt évben tömegesen szereztek tapasztalatokat a megszilárdítási munka új módszereiről. Ha ezeket jól hasznosítjuk: ezt a nem kis feladatot is sikeresen megoldhatjuk, csakúgy mint a tavalyi esztendőben.

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: Kedves elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság! A jelentéssel, a közleménnyel, valamint Fehér elvtárs beszámolójával kapcsolatban én egy témakörrel szeretnék foglalkozni, a megszilárdítás problémájával, azzal a kérdéssel, hogy hogyan lehet ez évben teljesíteni a kettős feladatot, azt a kettős célt, ami ki van tűzve a népgazdasági tervben előttünk, valamint az árutermelési tervet is hogyan lehet teljesíteni.

A tavalyihoz hasonlítva kétségtelen, hogy egy sor kedvező körülmény is van, ami ebben az évben a fejlődés során felszínre került. Szerintem — és ezt tapasztalom kint is vidéken — a belépett parasztok elhatározottsága a közös munka megkezdésére sokkal jobb, mint tavaly volt. Ezt abban is tapasztaljuk, hogy a közös tevékenységre irányuló munka az szélesebb alapokon bontakozik ki, mint tavaly. Tavaly volt olyan, hogy a parasztok azért nem kezdték meg a közös munkát, mert azt hitték, hogy feloszlatják a tsz-t, és ők ezt akarták. Most ilyen nincs, most mindinkább megkezdik a közös tevékenységet, és ez mindinkább szélesebbé bontakozik. Ez az egyik ilyen kedvező feltétel.

A másik az — szerintem is nagyon helyesen hangsúlyozta Fehér elvtárs —, hogy korábban állunk le, jobban fel vagyunk készülve, és szinte minden a helyén van. Tavaly ilyenkor még a 3004-es ment kifele, azután a 7-es ment kifelé [sic!], alapszabály nem volt,[44] meg ilyesmi, sok hibával küszködtünk. Ma, elvtársak, a tsz-mozgalom működésének összes elvei tisztázva vannak, és ezek alapján mehet a munka. Ez szintén nem volt meg, és ez nagyban elősegíti a munkát. Szerintem Tiszántúlon az is kedvező feltétel, hogy pl. Hajdúban csak 9–10 új termelőszövetkezet alakult, a döntő többsége a földnek és a tagoknak a régi tsz-be ment be, ahol megvan a szilárdság a vezetés szempontjából, megvan a pártszervezet, és így gyorsabban indul meg a munka és bontakozik ki, mint olyan helyen, ahol teljesen újonnan kell mindent kezdeni. Emellett nekem is az a véleményem, hogy ugyanakkor a munka nehezebb lesz, sokkal több erőfeszítést kíván, mint tavaly, hogy ezt a célt megvalósítsuk. Annál is inkább, mert tavalyról is húzódtak át gyenge tsz-ek erre az évre a tavaly alakultakból, mintegy négy-ötszáz tsz-ünk továbbra is csak

gyenge, és ezek száma néhány megyében nagyon magas. Különösen Somogyban, Veszprémben, azokon a helyeken, ahol a legnagyobb volt tavaly a fejlődés. Az ősszel kezdtek [sic!], és ez évben is az a helyzet, elvtársak, hogy tekintve a beruházási problémákat, amelyek jelentkeztek, az nem teljesen oldja meg azt a problémát, ami jelentkezett a termelés és elsősorban az állattenyésztés szempontjából. De mégis azt mondom, hogyha mi helyesen fogjuk meg lent a beruházási és egyéb keretek birtokában a munkát, akkor nagymértékben tudunk előrejutni.

Milyen problémákat látok én ezzel kapcsolatban elvtársak? Az első az, hogy ne változzon, ne csökkenjen, hanem növekedjen az adott községben a község termelése és árutermelése. Szerintem, amit itt elmondott a Fehér elvtárs, azok a problémák még nem teljesen oldják meg ezt [sic!], és ezért szeretnék egynéhányra kitérni még. Szerintem ebből a szempontból a legdöntőbb az, elvtársak, hogy az adott községben lehetőleg ne változzon a vetésterv szerkezete, tehát ne csökkenjen az intenzív kultúrák aránya, mert ha ez csökkenni fog, és az egy holdra eső hozamérték lecsökken, világos, hogy minden ágban csökkenni fog az egész község termelési értéke, csökkenni fog az állattenyésztés, és csökkenni fog az ottani tagok jövedelme is. Sajnos, e téren az a tapasztalatunk, hogy hivatkozva a tavalyi problémákra, a nem elégséges munkaerő és egyéb más, a munkafegyelemből is adódtak ezek, hogy igenis ezek a kultúrák elég sok helyen csökkennek. Csökken a kukorica vetésterület aránya is, általában 2–3%-kal a tavalyihoz képest, az új kukoricánál is, és sok egyéb intenzív kultúrák, mint pl. a paradicsom aránya is. Szerintem, ha mi ezt megoldjuk, hogy ne csökkenjen, hanem növekedjen az intenzív kultúrák aránya, és emellett mi meg is növeljük a kukoricát és minden más növényt, akkor igenis megoldható, elvtársak, az, hogy az adott községben és országosan is növekedni fog a mezőgazdaság termelése és árutermelése is a tervben meghatározott mértékben. És ennek most van itt az ideje a tervkészítésnél, mert ha ezt most nem javítjuk ki, belemegyünk a tavaszi munkába, és utána már nem lehet kijavítani ezt a hibát egyes községekben.

A másik ilyen probléma, amit szeretnék felvetni, az az, hogy tavaly, elvtársak — ahogyan helyesen mondta Fehér elvtárs — nem kapáltunk meg 40 ezer hold kukoricát, és egyéb mást se kapáltunk meg, ennek egyik döntő oka az volt, hogy a családtagokat nem vontuk be. Elvtársak, a másik probléma, hogy ne csökkenjen egy községben, hanem nőjön a termelési érték és árutermelés, az az, hogy legalább annyi élőmunkát fektessenek be, amennyit tavaly befektettek. Tudniillik, ha a gépesítés színvonalát nem tudom növelni, nem tudok beruházni, nem tudok befektetni, holt munkát végzek, [sic!] akkor világos, hogyha én annyit akarok termelni, mint tavaly, vagy többet, akkor növelnem kell az élőmunka ráfordítást abban a községben, különben nem megy. És mi a helyzet a gyakorlatban? Az élőmunka, elvtársak, mivel a családtagok nem mennek be a tsz-be, az élőmunka csökken a községben, és csökkenni fog a termelés, azért mert hiába vetünk el x növényt, hogyha azt nem műveljük meg, a hozamok csökkennek. Végeztek fölméréseket egyes helyeken, elvtársak, ahol már átszervezték a községeket, úgy néz ki, hogy a szükséges agrotechnikának elég sok községben csak mintegy 20%-át adjuk annak, mint amennyi szükséges volna ahhoz, hogy az a növény normálisan növekedjen és adjon termést. Ez az út szintén nem járható, és ezért nagyon fontos a családtagok bevonása. Van még másfél hónapunk a tavaszi munka megkezdéséig, leállunk most a szervezéssel, a termelőszövetkezetek szervezésével, de ne álljunk le a családtagok szervezésével. Azzal ne álljunk le. Ha nem is lép be tagnak, de állapod-

junk meg vele abban, hogy ő igenis tavasszal jön nekünk munkára, és igenis kapálni fog, és kiveszi a munkából a részét. Ez egy hatalmas segítség lenne a munkában már ebben az évben a további előrehaladás szempontjából. Ebben a másfél hónapban szerintem a döntő súlyt arra kellene helyezni, egyéb más feltétel mellett, hogy a családtagok beszervezése megtörténjen a munkák elvégzése érdekében, mert ellenkező esetben nagyon nagy problémák állhatnak elő.

A következő kérdés, amit szeretnék felvetni, és ami elősegíti ezt a munkát, az az, hogy tavaly annak, hogy a még meglévő munkakapacitást sem tudtuk jól kihasználni, az is oka volt, hogy elég sok tsz-ben nem volt még munkaszervezet. A tagságot elég sok megyében dobszóval hívták össze a munka indulásakor, így nem lehet dolgozni, nagyüzemet megfelelő munkaszervezettség nélkül nem lehet elképzelni. A nagyüzemre ez a jellemző. Világos, hogy ki kell alakítani megfelelő munkaszervezetet, munkabrigádokat, munkacsoportokat és az egyéni terület felosztását is, amit elég sokat hangsúlyozunk, az másként nem valósulhat meg, csak a munkabrigád és a munkacsapat keretén belül, mert ha én szétbontom egyéni területre a munkacsapat egységemet, és nem fogom egységbe, egy brigádszervezetbe, akkor az olyan munkáknál, amikor nem arról van szó, amit kiosztottam nekik, akkor nem fognak jönni dolgozni. Ezt szintén meg kell csinálni most a munka indulása előtt, mert különben szintén komoly problémák lehetnek. Hogy ez így van, azt bizonyítja az is, hogy a mi felméréseink szerint azokon a helyeken volt sok gazos kukorica, azokon a helyeken volt alacsony a jövedelem, kevés az árutermelés, ahol nem volt munkaszervezet, ahol úgy szedték össze alkalmilag az embereket munkára. Legtöbb része nem is ment munkára, nem is ment dolgozni.

Szeretnék röviden beszélni, elvtársak, az anyagi érdekeltség elvéről is, az utóbbi időben elég sok elhangzik ezzel kapcsolatban. Elvtársak, én szintén azt mondom, vallom is, és magam is csináltam, hogy a termelőszövetkezeti munkadíjazás szempontjából azok a formák, amik a tagokat mindjobban érdekeltté teszik a munka minőségében és a hozamokban, a progresszív munkaegység[45] formájának hatékonyabb alkalmazása abból a szempontból fontos, hogy előbbre viszi a termelést, és a tagot érdekeltebbé teszi a munka végzésében és a munka eredményében. Ez így van, elvtársak, de ugyanakkor szeretném azt is megmondani, hogy ezt nem szabad eltúlozni. Az utóbbi időben, amikor az anyagi érdekeltségről van szó, azt viszik és azt reklámozzák, látni kell a következőt: a tsz-ben az anyagi érdekeltség foka vagy az elosztásnak a színvonala nem lehet magasabb, mint a termelőszövetkezet termelésének színvonala. Hiába propagálunk mi mondjuk fix díjazást ott, ahol most kezdenek, üzemileg nem kialakult, termelési biztonsága nincsen, annak a tagnak a jövedelme, akárhogy is vesszük, az év végén fog jelentkezni, attól függően, hogy mi marad akkor, amikor a kiadást teljesítjük. Csak olyan termelőszövetkezetben lehet más formát alkalmazni, ahol megvan annak a gazdasági alapja. Tehát úgy fogalmaznám meg, hogy az anyagi érdekeltség elvi érvényesítésében a különböző munkateljesítmény díjazási módszerek vagy elvek alkalmazása kétségtelen, hogy visszahat magára a termelésre is, azt előreviszi. Ugyanakkor ez az elosztási rendszer nem lehet magasabb típusú vagy színvonalú, mint az üzem gazdasági színvonala, termelése vagy termelékenysége, mert különben belevisszük a tsz-eket egy káoszba, amely csalódást okoz a tsz-tagokban, és el fognak keseredni a különböző újabb keresettől. [sic!]

Ennyit az anyagi érdekeltségről, és nagyon meg kell fontolni a következőt, hogy adott elvtársi módszert [sic!] vagy rendszert alkalmazni nem lehet csak attól

függően, hogy milyen az üzemnek az adottsága, annak az üzemnek a vezetése, a szervezettsége stb. Aki azt gondolja, hogy minden tsz-re egyformán jó, elkezdi a megye minden tsz-ére egyformán alkalmazni, az szintén hibát követ el, mert ez szintén könnyen visszaüthet. Tehát adott üzem típusától, gazdálkodási színvonalától, vezetésétől stb. kell meghatározni azt a helyszínen, hogy az adott helyen mi az, ami elősegíti a termelést, itt a sablonnak nincs helye, s nem is szabad ilyen módon dolgozni és gondolkodni sem.

Szerintem az áll, amit tavaly is elmondtunk, hogy a vezetés ott jó, ahol rendes emberek veszik kezükbe a vezetést, a megszilárdítás sokszor olyan gyors, hogy az ember gondolkozik azon, hogy az emberek hogyan jutottak el ilyen gyorsan idáig. Vannak pl. nyolc-tíz éves tsz-ek, ott tartanak még mindig, hogy alig tudnak egy kis saját vagyont felmutatni, és új tsz, amely tavasszal indult – voltam a múlt héten Nagyacsádon pl., ennek a tsz-nek másfél év alatt van másfél millió forgóeszköze, teljesen tisztán, és 1,7 milliója van neki beruházásban. Sok ilyen tsz-ünk van az országban, és ez csupán attól függ, hogy hogyan állnak hozzá a munkához, milyen volt a vezetés, és hogy tudnak segíteni az ottani helyi szervek. Sok helyen, ahol nem kaptak semmi segítséget, küszködtek, bajlódtak velük, sajnos nem ment így a munka. Ezért én azt mondom, elvtársak, hogy ebben az évben is, ha mi ki akarjuk használni azt a sok kedvező lehetőséget, ami most is megvan, sokkal több szervezőmunkával kell segítenünk a termelőszövetkezeteket. Nem elvekkel, hogy — pl. ahogy hangoztatják egyesek — gyerünk előre, ilyen magas típus a tsz, magas a termelékenysége, kisüzem és nagyüzem problémája, ezt mind csinálni kell, de mikor arról van szó, hogy kell a szervezettséget megszervezni a tsz-ben, milyen legyen a vetésterület aránya, mennyi legyen a marha, mennyi legyen a sertés, ilyen kérdésekre is választ kell adni, ill. segítséget, mert különben nem megy az üzem előre. Hiába hangoztatok én bármilyen szép és nagy szavakat. Itt van egy példa. A múltkor kezembe akadt egy jegyzőkönyv, a megyei VB csinálta a tsz-ügyekkel kapcsolatban. Mindegyik tsz-problémával kapcsolatban a következő van leszögezve: a műtrágyában is, a vetőmagban is, a beruházásban is, a munkaszervezésben is, hogy tegye meg az ügyben a szükséges intézkedéseket, és semmi több. Hát így nem lehet tsz-t szervezni és segíteni sem, így a tsz nem fog megfelelően előbbre jutni. Beszélünk róla, hogy ugyanez a helyzet a pártban a munkában, hogy mi nagyon jól tudjuk, hogy nem igaz, hogy a tsz-ben — különben olvastam egy cikket, mely jó cikk, a Horváth cikke[46] —, melyben benne van a tsz-pártszervezettel kapcsolatban, csak egy hiányzik belőle, hogy nem elég, ha beszélnek nekem, hogy a tsz-párttagokkal a 3004-esről, meg beszélnek erről vagy arról, hanem azt kell tudomásul vennünk, hogy a tsz-ben a pártéletnek sajátos vonásai vannak, és azt úgy is kell csinálni, különben a pártszervezet munkáját nem fogja elég hatékonyan végezni. Más a tervek felépítése a tsz-ben. Egészen más a munka, ehhez kell most segítséget adni, hogy hogyan kell hatékonyan dolgozni, hogy előbbre vigyék a termelőszövetkezet ügyét, a termelés ügyét, a tagságot bevonják a munkába, és az üzem hatékonyságát megnöveljük. Állítom, hogy minden ilyen üzemből, amit mi létrehoztunk, kb. 20% az, amit ki lehetne hozni még belőlük, van olyan termelőszövetkezet, ahol 40%-ot is ki lehetne hozni, hogyha az ember megszervezi a munkát és a termelést, de ezt csak úgy lehet megcsinálni, ha ezt tartósítjuk és meg is szervezzük.[sic!]

SZÉNÁSI GÉZA[47] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A termelőszövetkezeti mozgalom múlt évi rohamos fejlődésével kapcsolatban az Elnöki Tanács kiadott

egy törvényerejű rendeletet, ezzel kapcsolatban a Földművelésügyi Minisztérium kiadott végrehajtási utasításokat, amelyekkel a termelőszövetkezetek fejlődésének alapvető törvényes normáit határozta meg. Ez a törvényerejű rendelet és végrehajtási utasítások nem törekedtek maximalizmusra, azokat a legszükségesebb szabályokat írták elő, amelyek a termelőszövetkezetek megerősödését célozva, de azért a minimális törvényes feltételekhez kötve magukat, jónak tartottak. Ezeknek a rendelkezéseknek az elmúlt évben megalakult termelőszövetkezetekkel kapcsolatos betartását az ügyészi apparátus széles körben megvizsgálta, és olyan sok rendellenességet talált, hogy az majdhogynem általánosítható lehetne. Ezeknek a rendellenességeknek a léte azért nyugtalanító az igazgatási és a törvényességi ellenőrzés számára, mert olyan típusú rendellenességekről van szó, amelyeket igen könnyű lenne betartani, és a jelenlegi törvényes rendelkezéseknek az áthágása teljesen oktalannak tűnik, mert semmiféle célt nem ér el, nem könnyíti meg a munkát, olyan rendelkezéseket hágnak át, amelyeket ma még egy irodai intézkedéssel meg lehetne tartani minden nehézség nélkül, de egy vagy másfél év múlva ezeknek a be nem tartása olyan súlyos következményeket fog okozni, olyan tömegben indíthatja meg a tsz-konszolidáció után, amikor az emberek már feleszmélnek a jogaikra, a pereknek olyan tömegét indíthatja meg, hogy a Magyar Népköztársaságban a legnagyobb tömegszervezet a bíróság lesz, ha ezeket mind le akarja tárgyalni. Engedjék meg, hogy néhány példát mondjak ezekre azzal az igénnyel, hogy a végén kérjem az érdekelt és az intézkedésre jogosult elvtársakat, hogy tegyenek lépéseket ezeknek a megelőzésére a mostani fejlesztéssel kapcsolatban.

Az 1959. évi 7-es törvényerejű rendelet azért, hogy ilyen jogi rendet teremtsen, előírta például, hogy a korábban alakult termelőszövetkezetek alapszabályait most már meg kellene csinálni, és ahol olyan alapszabályokat hoztak, amelyek a kormány elképzeléseivel ellentétesek, ott az alapszabályokat módosítani kell. Ennek a törvényes rendelkezésnek a végrehajtása nagyon sok sőt még megyei szinten is elmaradt [sic!]. Az alapszabályok módosítására nem szólították fel az érdekelt termelőszövetkezeteket. Sok helyütt pedig, ahol felszólították is, nem követelték meg, hogy azt valóban megtegyék, ahol pedig beérkeztek ezek a módosítások, ott pedig elolvasás nélkül helyezték irattárba. Ott, ahol egyáltalán nem szólították fel az embereket, a termelőszövetkezeteket a felülvizsgálatra, és a felülvizsgálat jelentőségére, ilyen pl. számos helyen fordult elő Pest és Heves megyében, vagy például Szolnok megye szolnoki járásában egyáltalán ilyen felhívást ki sem adtak. A termelőszövetkezetek és alapszabályaik felülvizsgálata, amelyet a törvényerejű rendelet előírt, néhány községi kivételtől eltekintve 1959. dec[ember] 20-ig nem történt meg Vas és Sopron megyében. Győr-Sopron megyében pl. december közepéig 262 tsz közül 5 alapszabályt terjesztettek fel a Megyei Tanács Mezőgazdasági Osztályára, és az év végéig ebből az 5-ből is csak hármat bíráltak felül. Vagy az is állandó és széles körű jelenség, hogy talán nem akarják elijeszteni a termelőszövetkezeteket, én nem is tudom, mert én a mezőgazdasági kérdéseket közelebbről nem ismerem, de pl. Baranya megyében a közgyűléseket megtartották, ahol az új alapszabályt elfogadták vagy keresztülvitték, de pl. tudomásul vették, és végig a megyei tanácsig elfogadták azt, hogy a törvényben megkövetelt földjáradék fizetéséről egyetlen egy szó sincs az új alapszabályban. Ez később sok jogos követeléseket és pereskedéseket fog felvetni. [sic!] Békés megyében 23 olyan termelőszövetkezet volt az év végén, amelyik egyáltalán nem rendelkezett alapszabállyal, mert nem állapították meg az alapszabályt, és tőlük ezt senki nem követelte meg. Ezek a szövetkezetek

egyébként, a mi megállapításaink szerint, csak névlegesen szerepeltek az év végéig, az illetékes hatóságok a velük szembeni előírásokat nem is akarták tulajdonképpen betartani. Annak idején, amikor ezeket a termelőszövetkezeteket szervezték, például olyan ígéreteket tettek nekik, hogy az adófizetés alól mentesítve lesznek, ezt az ígéretet tevő szervek elfelejtették a Pénzügyminisztériummal közölni, mert onnan kimentek az adót behajtani, és amikor az adóbehajtásra megjelentek az emberek, akkor ezek a termelőszövetkezetek egy emberként ugrottak talpra, és tiltakoztak az ellen, hogy őket becsapják.

De vannak olyan termelőszövetkezetek, pl. mi egyet találtunk Mezőmegyeren, a Dózsát, amely az alapszabályoknak a megállapítását nem így mellékesen felejtették [sic!] el, hanem kifejezetten kijelentették, hogy ők alapszabályt alkotni nem hajlandók. A Vas megyei járásokban, amint mondottam, az alapszabályok elhanyagolására egy jellemző adat, hogy a sárvári mezőgazdasági osztályra 36 alapszabályt terjesztettek fel, ezt a 36 alapszabályt, anélkül, hogy valaki is elolvasta volna — nem a segédhivatal vezetője, vagy a gépírónő hibájából, hanem —, mint elvet megköszönték, és az egész csomagot irattárba helyezték.

A mezőgazdasági osztályoknál gyakran előfordul, talán időnyerés céljából, hogy a felterjesztett alapszabályoknál megállapítják, hogy lényeges feltételek hiányoznak belőle. Hogy ne veszítsenek időt és talán azért, hogy könnyebb legyen jelenteni a készt, ők maguk pótolják a hiányzó adatokat, beírják hivatalból a különböző kötelezettségeket és jogokat, és így hát jogilag nem tudok mást mondani, mint hogy meghamisítják az eredeti alapszabályt, és így terjesztik a VB elé.

Sok helyen mutatkozik olyan opportunizmus, vagy opportunizmusnak látszó jelenség, mint pl. Komárom megyében, ahol 4 olyan termelőszövetkezet is van, amelyik évek óta alapszabály-ellenes, kb. 60–70% volumen erejéig kisipari termelő tevékenységet folytat, s ezeknek a termelőszövetkezeteknek a mezőgazdasági munkára való visszatérését vagy áttérését a megyei tanács nem szorgalmazza. Így pl. Leányváron az Előre, Hégeren a Szabad Föld, Kesztölcön a Jó szerencsét, Esztergomtáborban pedig a Kossuth kőbánya és mészégető üzemet tart fenn, és a termelőszövetkezeti tagság jövedelmének 60–70/-a ezekből az üzemekből ered, és ez évek óta van így. Csongrád megyében a megyei tanács rendszeresen jóváhagyta az olyan alapszabályokat, amelyekből a szövetkezetek következetesen kihagyták a földjáradék fizetésének a lehetőségét is. Hajdú-Bihar megyében a tanács mezőgazdasági osztálya a VB elé terjeszti az olyan alapszabályokat is jóváhagyás végett, amelyek a törvényerejű rendelettel kimondottan ellentétesek. Például a vezetőséget nem 4 évre választják — úgy van benne az előírásban —, hanem egy évre, vagy két évre, és ezt a Mezőgazdasági Osztály javasolja jóváhagyni, és a VB jóvá is hagyja. Somogy megyében pl. a megyei tanács VB mezőgazdasági osztálya a jóváhagyásoknál elmulaszthatta az előkészítő munkát, mert 80 olyan alapszabályt hagytak jóvá, amelyek a törvényes rendelkezésekkel ellentétesek. A törvényerejű rendeletben 4 évre választják a vezetőséget, ezekben a Somogy megyei tsz-ekben egy évre választják a vezetőséget.

Tisztelt Központi Bizottság! Abból az általános örömből, ami ebbe a szakaszba-jutást jelent [sic!], nem jelent, azt hiszem, ünneprontást, ha én ezekre a jelenségekre felhívom a figyelmet. Amit mondtam, számunkra kicsit lehangoló, hogy ezekkel kell foglalkozni, mert ezeket a megyei tanácsok szintjén követik el, ha községeknél követnék el, akkor talán jobban belenyugodnánk, mert ott a hozzá nem értés, vagy a gyakorlatlanság miatt az ilyen típusú hibák gyakran fordulnak

elő. A megyei tanácsoknál azonban mezőgazdasági szakemberek, és ha nem is jogászok, de törvénytudó emberek vannak, és mi egyszerűen nem értjük azt, hogy az ilyen előírásokat, amelyek nem akadályoznák a fejlődést, ha betartanák, miért nem tartják be.

A jelentés beszámol arról, hogy rendszeresen megszegik a 7. tvr-nek a földjáradékra vonatkozó rendelkezését. A határozatban erről nincsen szó, lehet, hogy az elvtársak ezt nem akarják így nyilvánosságra hozni, de szabadna az elmondottak alapján javasolni, ha valamilyen utalás, ha beleférne a határozati javaslatba a tekintetben — nem a földjáradék, hanem ennél több —, hogy az 1959-es 7. tvr. változatlanul él és az államapparátusra kötelező rendelkezés, amelynek az eddigi tapasztalatok szerinti megszegése értelmetlen, senkinek nem tesz jót, nekünk fog rosszat tenni, ha majd a parasztok elkezdenek pereskedni jogaikért.

SZIRMAI JENŐ[48] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Fehér elvtárs beszámolójával egyetértek, amely részben az eredményeket, fogyatékosságokat, sőt a túlkapásokat is értékelte, amely a mi megyénkre is áll. Először talán, amiről nem volt szó, a zárszámadásokról egy-két szót, amelyet az ehhez tartozó részként fel kell vetni. Azért is, mert a mi megyénkben volt a legalacsonyabb — legalábbis a legalacsonyabbak között volt — az egy munkaegységre eső részesedés, másrészt a tartalékolás is minálunk volt a legmagasabb. Véleményünk szerint az alacsony részesedésnek több oka van. A tartalékolás is a legnagyobb volt, ami a termelési alapot jelenti. Véleményünk szerint az egyik legdöntőbb hiba a munkafegyelemből származó kiesés volt, amely a jelentésben 40 000 hold, nálunk pl. több mint 1200 hold kukorica nem volt megkapálva.

A másik ilyen kiesés a tervezésből fakad, hogy nem számoltunk azzal, hogy első évben kétszer kell vetőmagot termelnünk, hogy egyszer vissza tudjuk adni a parasztnak, és egy 3 ezer holdas szövetkezetnél ez egymillió-kétszázezer Ft-ot jelent.

Másodsorban nem számoltunk azzal, hogy az állatokat ugyan hizlalásra betervezhetjük, de felvásárolni nem lehet a tsz területén, így jelentősen nem tudunk előremenni a megyében. A másik, ami pozitív dolog volt véleményem szerint, az a nagy tartalékolás. Nálunk van olyan szövetkezet, mint a somogypiri[49] szövetkezet, akinek [sic!] a termelési alapja 3,5 millió Ft. Ez egészséges, véleményünk szerint, hogy ilyen nagy a tartalékolás, és ez erre az évre biztató. A túlzott beruházásra véleményem szerint az idén vigyázni kell a termelőszövetkezeteknél. Vannak olyan szövetkezeteink, ahol milliókat ruháztak be, és emiatt csökkent a jövedelem, a saját erő maximális felhasználása feltétlenül szükséges, emellett, hogy 16 Ft-os legyen az osztás, mint a balatonöszödinél, azt nem szabad megengedni. Ez egy bizonyos tapasztalat a számunkra. Mégis, ezek ellenére az a véleményünk, hogy a tsz-ek zárszámadásainál jobban féltünk, mint maguk a tsz-parasztok. Alapjában véve Balatonöszödön és máshol a hangulat nem rossz, mert ki lehetett mutatni azt, hogy alapjában véve az ő hibájukból fakadt, hogy keveset osztottak, a másik, amire rá lehet mutatni, hogy nem ebből fakad, ott biztos alapból indulnak a szövetkezetek [sic!]. Úgyhogy mintegy 15 szövetkezetnél a politikai munkában és bizonyos gazdasági intézkedéseknél segíteni kell, mert itt nem a legjobb a hangulat. A többinél alapjában véve megfelel a hangulat, mi pozitívnak értékeljük az eddigi munkák alapján az elmúlt év eredményeit.

A szervezéssel kapcsolatosan azt akarom elmondani, hogy — sokan vagyunk, akik már évek óta szervezésben részt veszünk — az őszi szervezés volt a legjobb eddig. A legjobb politikai hangulat volt a parasztoknál — nem a funkcionáriusokat

értem alatta elsősorban —, amely megmutatkozott abban, hogy a megalakulástól kezdve azonnal hozzáfogtak a munkához, amely a mélyszántásnál, a tervezésnél s a pénzösszeadásnál is megnyilvánul. Pl. a gépvásárlás és egyéb területen is megnyilvánul. Mi ezt nagyon pozitívnak tartjuk.

A másik észrevételünk a szervezéssel kapcsolatos túlkapásokkal, hogy feltétlenül fontos az, hogy a Központi Bizottság megkövetelje — így szeretném aláhúzni —, hogy fellépjünk a túlkapásokkal szemben, mert nagyon nagy kárt okoz politikailag. Minálunk Őrtiloson[50] volt ilyen durva eset, nemcsak Őrtilosban, hanem a csurgói járásban és azon túl is,[51] komoly károkat okozott. Mikor aztán felléptünk ellene, kizártuk, leváltottuk a funkcióból, megyei és járási vezetők kinn voltak több napig, bocsánatot kértünk, és megmondtuk, hogy nem ez a párt politikája, nemcsak Őrtilosban változott meg a hangulat, hanem a környéken is, mert mondták, hogy lám fellépnek, a párt nem ért egyet az ilyen túlkapásokkal. Véleményem szerint tehát minden túlkapás ellen fel kell lépni, mert ez erősíti a párt tekintélyét.

Mi abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy a KB titkárával, Fehér elvtárssal és más elvtársakkal vitánk volt, a megyét illetően. Azért mondom, hogy szerencsés helyzetben, mert akkor nem értettünk egyet az ő állásfoglalásukkal, azt világosan meg is mondtuk a fent lévő elvtársaknak.[52] Viszont szerencsés helyzetben azért, mert ettől kezdve a megszilárdítással tudtunk foglalkozni. Mert amíg gondolkodtunk, töprengtünk rajta, és láttuk, hogy alapjában véve helyes célt mutattak az elvtársak, és jót akarnak a megyének, és hogy a pár ezer hold nem oszt és nem szoroz, hogy pár évig kint van még a megye területéről. Így azt tartottuk a legfontosabbnak, hogy a megszilárdítással kapcsolatban a kulcsemberekkel szót értsünk. Sok új vezetőt választottak, aki azelőtt nem is volt tsz-elnök, sőt tsz-ben sem volt, brigádvezetőt, tsz-elnököket és egyebeket. Elértük azt, hogy 700 brigádvezetőt keresztülvittünk [sic!] egyhetes tanfolyamon, a párttitkárokat kéthetes tanfolyamon és a tsz-elnököket is kéthetes tanfolyamon. Alaposan előkészítve, ahol a megyebizottság vezetői vezették ezeket a tanfolyamokat és a megyei tanács vezetői. Az volt a tapasztalat, hogy nagyon jó volt, mert úgy csoportosítottuk, hogy tapasztalt brigádvezetőt és új brigádvezetőt vettünk [sic!]. Úgyhogy, ha másra nem, csak tapasztalatszerzésre használták ezt, akkor is nagyon pozitív hatása volt ennek.

Amit fontosnak tartottunk, a közvetlen segítségnyújtás. Jól bevált, hogy nem mindegyik régi tsz-ből, csak azon tsz-ekből, ahol megfelelő az elnök, az agronómus és a könyvelő, ezeket megkértük, hogy nyújtsanak segítséget az újonnan alakuló szövetkezeteknek. Megmondom, hogy nem a mi agyunkban fogamzott ez meg, hanem készíttettünk egy tervet, és tőlük kértünk véleményt, hogy hogyan tudunk segíteni az új termelőszövetkezeteknek. Azt javasolták, hogy ők elmennek, mert saját bőrükön érezték, hogy mit jelent a megindulás. Ezeket az elvtársakat egy két napos tanfolyamon bizonyos meghatározott cél érdekében kiképeztük, és elmentek. A következőkben nyújtottak segítséget: a tervek elkészítésében, hogy azok reálisak legyenek, mert tavaly a bőrükön érezték, hogy nem voltak reálisak. A leltár elkészítésében, mert a tapasztalat azt mutatja, különösen a marháknál és egyebeknél kevesebbet mondtak be, mert tudják, hogy mit jelent, ha több marad ki, de tudják, hogy mi a tsz vagyonába bemenő. [sic!] Segítséget nyújtottak a munkaszervezetek kialakításához. A munkaszervezetek meg voltak papíron, de ők összehívták ezeket az embereket, megmondták, hogy mik a brigádok feladatai, és átadták tapasztalataikat. Zömében már a területhez való rögzítést is el tudták végezni vagy 30 községben ezek az emberek.

Végezetül pedig, a vetőmagot hogy hozzák össze. Úgy néz ki, hogy jelenleg a vetőmagnak 60%-a össze van hozva, s jövő év végére 90–95%-ot összehozunk, kb. 5%-kal lehet számolni, amit nem tudunk összehozni, különböző okok miatt, különösen burgonyánál, de lucerna, lóhere, ezekre gondolok elsősorban, nem kukorica vetőmagra.

KÁDÁR elvtárs: Nem baj Szirmai, majd mi rajzolunk burgonyát.

SZIRMAI elvtárs. Nem, nem, majd mi megcsináljuk magunk. Még a burgonyához visszatérek, mert ott kaptunk észrevételt. Azt csináltuk, hogy az új községekben, amit a Szénási elvtárs javasolt — 31 ilyen újonnan alakult községben[53] — előadásokat tartottunk a brigádvezetőknek a 7-es törvénnyel és az egyebekkel kapcsolatosan, ahol alapjában a jog[ra] és a kötelességre oktattuk ki a tsz-tagokat és a tavaszi munkákra való felkészülésre.

A másik ilyen kérdés volt, hogy kiváló szakembereket kértünk meg, hogy a burgonyatermelő területen tartsanak előadást a burgonyatermelésről, a Kaposvögyben pedig az állattenyésztésről. Úgyhogy szakmai részről megfelelő előkészítéseket tettünk. Mégis úgy látjuk, hogy nincs ok semmiféle elbizakodottságra. Mi azt gondoltuk, hogy nagyon jól nézünk ki. És mikor kimentünk az elmúlt héten — megyei vezetők — kiderült, hogy rengeteg bizonytalanság van a parasztoknál, tapasztalható a tsz tagoknál. A legalapvetőbb úgy vetődik fel, hogy vajon megtalálja-e a számítását, megél-e a tsz-ben. Az asszonyok körül különösen olyan is felmerült, hogy a régi tsz-eknek, amik tavasszal alakultak, még a megélhetésük sincsen meg. Itt azt kellett csinálni, hogy az asszonyokat át kellett vinni némely helyen látogatóba, hogy nézzék meg a padlást, megvan nekik mindenük. Ez elég széles körben elterjedt, és az a véleményünk, hogy az ellenség ez irányban is tudatosan viszi a munkát, hogy a bizonytalanság érzetét keltse a tsz-ekkel kapcsolatosan. Amit Fehér elvtárs mondott, az anyagi ösztönzés, melyet egyebek mellett nem szabad a második vagy harmadik helyre tenni, hanem első helyre kell tenni a politikai munkát. [sic!]

Egy-két észrevétel a Fehér elvtárs által elmondottak és a mi tapasztalatunk alapján is, a tavalyi és az idei tapasztalatok alapján. Véleményünk szerint nemcsak a mezőgazdasági osztályokat[54] kellene megerősíteni, hanem a járási pártbizottságokat is. Az az igazság, hogy a járási pártbizottságaink nagyon komoly munkát végeztek, és tsz-járás lett. [sic!] Itt figyelembe kell venni azt, a dunántúli megyéknél, hogy kislétszámú pártszervezetek vannak. Nálunk 73 olyan tsz-párttitkár van, aki nem a tsz-ben dolgozik. Az egyszerűen nem tsz-tag, de tsz-párttitkár, mert más megoldást nem tudtunk keríteni, mert van olyan tsz, ahol nincs paraszt jóformán a tsz-pártszervezetben, vagy kettő-három, vagy olyan, akit most vettünk fel rövid idő alatt stb. Véleményünk szerint bizonyos áttételek, ha nem is hosszú időre, egy-két évre szükséges, hogy segítséget nyújtsunk ilyen formán. Nem a járási pártbizottságon belüliek ezek az elvtársak, rendelkezésre adni a megyének, hogy a megyén nem használhatják, hanem több ilyen községben, ahol probléma van, ki tudjuk tenni. [sic!] Megmondjuk, hogy húsz munkán[55] szedtünk ilyen elvtársat össze. [sic!] No de ezt negyed évre kiküldtük, tartjuk is érte a hátunkat, mert az üzemtől kapja a fizetését, mi a kiszállását tudjuk ezeknek fizetni. Azt gondolom, megéri ez, hogy legalizáljuk, és ahol probléma van, vagy nem így állunk politikailag, ott ilyen segítséget meg kell adni.

Itt figyelembe kell venni, hogy a járási tanácsok mezőgazdasági osztályai nem képesek arra, hogy irányítsák, alapjában véve az egész apparátus, a pártapparátus

a gazdasági szervező munkával foglalkozzék. Ezt a zárszámadás tapasztalata is bizonyította. Úgyhogy értékeltük a siófoki járás munkáját — az volt az egyetlen tsz-járás —, ez a járás azt tudta tenni, hogy a napi feladatokat oldja meg. Egy kicsit sem tudtak pár hónapra előbbre gondolkodni. Ennek a járásnak a titkára volt megyei titkár, a megyei tanácselnök pedig volt járási titkár és városi titkár, és kétéves pártfőiskolája volt. A napi feladatok annyira elfoglalták, hogy még egy kicsit sem tudták — még a Balaton melletti lehetőséget sem — felhasználni.

A másik, ami itt javaslat volt, ez a 260 Ft az öregeknek. Én egyetértek vele. Mégis azt javasolom a KB-nak, hogy vizsgáljuk meg elvtársak, hogy a tsz-re milyen teher háruljon. Mi vizsgálgattuk. Nem akarok itt a KB-nak egy-két konkrét dolgot elmondani, de figyelembe kell venni, hogy a biztosítási díj nagyon jelentős összeg, hogy az SZTK, a földjáradék, a községfejlesztés és egyéb dolog, nagyon komolyan érinti a szövetkezeteket. Ez kb. 3000 Ft. Nálunk voltak olyan szövetkezeti tagok, akik teljes egészében dolgoztak, 4–5000 Ft-ot kerestek a közösből. Én azt javasolnám, hogy ez a 2–3 Ft maradjon meg, a biztosítást viszont ki kellene szélesíteni és olcsóbbá tenni. Van olyan szövetkezetünk, amely a lovat egyszerűen nem biztosítja, mert azt mondja, ha 2–3 db megdöglik, jobban jön ki, mintha biztosítana. Bizonyos értelemben az általános biztosítást kiszélesíteni az állam számára nem jelentene nagyobb terhet, és ugyanakkor biztonságosabban dolgoznának.

Az SZTK-val kapcsolatban: egyetértek a 36 Ft-tal. De ha megvizsgáljuk, hogy a tagok egy vagy más helyen miért nem lépnek be, vagy miért nincsenek nyilvántartva, azért mert fizetni kell a 36 Ft-ot. Van olyan tsz-ünk, mint a pusztakovácsi tsz, hogy látszólagosan kizárta a tagokat azért, hogy ne kelljen 36 Ft-ot fizetni, mert 500 tagnál ez 18 000 Ft-ot jelent, és mindjárt a bank ezt lekapcsolja. Azzal egyetértenek, hogy a családtag fizessen 36 Ft-ot, és a tag esetleg fizessen valamivel kevesebbet. Meglátnánk, hogy mindjárt több tagja lenne a szövetkezetnek. A beruházással kapcsolatosan: azt hiszem, minden megyei titkár tudomásul veszi a népgazdaság teherbírását, hogy többet nem tudunk kapni. Ami kérés volna, azt hiszem a Somogy megyei, illetve a dunántúli megyéknél — nemcsak saját magam nevében beszélek — lehetővé tenni, hogy a saját erdőn, a tsz-erdőn vagy a volt erdőbirtokosság erdeiben, bizonyos ütemtervet, amely évekre van meghatározva, előbbre tudnák hozni. Van az erdőigazgatóságnak egy kiadott rendelkezése, amely túlzottan megköveteli. Azt javasolnánk, hogy a megyei tanács mezőgazdasági osztályának engedélyével bizonyos fát tudjunk kitermelni, egész olcsón, 100 Ft-ért tudnánk férőhelyet biztosítani. Azt gondolom, hogy ha ebben az évben egy kicsit többet termelünk ki fát, de dupláját ültetjük, a népgazdaság nem károsodik vele.

KÁDÁR elvtárs: 50 év múlva már lesz fa.

SZIRMAI elvtárs: De elvtársak, ha nem adjuk meg az engedélyt, egy sor helyen feketén vágják ki a fát, és itt az erdőgazdaság szakemberének irányításával meg tudjuk csinálni, nem kell semmiféle törvénytelenségre rábírni szövetkezeteinket.

Az anyagi ösztönzéssel kapcsolatosan én egyetértek, amit Fehér elvtárs elmondott. Itt arra szeretnék utalni, amit K. Nagy elvtárs mondott, hogy nem szabad egy merev sémát venni. Tárgyaltunk mi sok tsz-elnökkel. Más a helyzet, ahol megfelelő anyagi alap van, szakmai vezetés szilárd és egyéb dolog, mint ahol most kezdenek. Véleményem szerint nem szabad félni — némely elvtárs fél —, hogy az anyagi ösztönzésnek olyan formáját találja alkalmazni, amiben a tsz-tag megtalálja a számítását. A tavalyi kukoricánál, elvtársak, meg tudtuk volna találtatni a számítást – azt hiszem országosan 40 000 hold nem volt megkapálva, ha annak a termé-

sét kiszámítjuk, nagyon jelentős dolog, és nem szabad elfelejteni, hogy a tsz-nek úgy is kell biztosítani a háztájihoz szükséges takarmányt. Hát mindegy az, hogy így biztosítjuk, hogy premizáljon, és van ennek húzóhatása, és a családtag is részt vesz a munkában, vagy a munkaidőben, és másképp csinálom. [sic!]

A segítséggel kapcsolatosan én azt javasolnám, hogy — legalábbis a mi megyénk úgy néz ki, hogy a szakemberek beállítása elég nehéz most már, a zömét kimerítettük a tartaléknak —, ha lehetséges lenne Pestről, beszéltünk egy-két emberrel, egy évre vagy két évre kiadni. A pesti lakást nagyon nehezen hagyják itt, a kulturált körülmények, meg egyéb dolgok miatt. Faluért nehezen hagyják itt. Gondolok itt arra, hogy szakemberek, nemcsak agronómusok, hanem a könyvelők is – mert a vizsgálatok idején a zárszámadásnál kiderült, sok százezrek a tsz zsebéből kiestek, mert rossz volt a könyvelés, az áruértékesítésre és az egyébre kapott kedvezményt nem tudták felhasználni. Azt hiszem, hogy nyugdíjasokat és olyan embereket, akik hajlandók egy-két évre az FM-ből és az Élelmezési Minisztériumból kijönni, mi szívesen fogadnánk, és meg is találnák azok is a számításukat.

Itt felvetődött, hogy mondjunk véleményt az állatok osztályozásával[56] kapcsolatosan. Úgy foglalunk állást, hogy sertést az újonnan alakult szövetkezetekben nem hozunk össze, azt a tag hizlalja meg, és azt értékesítse. Helyette inkább anyakoca állományt létesítünk, mert ahhoz csak takarmányt kell összehozni, és férőhelyet kell biztosítani. Igaz, hogy a sertésnek könnyű helyet biztosítani, de a takarmány a parasztnál van. Véleményünk szerint ő hizlalja meg.

A másik tapasztalat az, hogy ne siessünk az állatok összehozásával. Némely tsz-nél nagyon komoly kárt okozott. El kell képzelni, hogy 200 ló van, az azt jelenti, hogy 120 ezer Ft-ot fizet ki csak a tsz, ha nem használja semmire sem az állatokat. Két-három hónap alatt nagyon tekintélyes összeg. Mi úgy foglaltunk állást, hogy elsőnek a szarvasmarha állományt fogjuk összevonni, ahogyan élelmet és takarmányt tudunk összehozni. Nem sietünk ennek sem az összevonásával. Anyakocából 100 kh-ra el akarunk érni az [év] végére három és felet. Úgy néz ki, hogy reális a tavalyihoz képest, amikor is elértünk 3,1%-ot.

A vetéssel kapcsolatban a tervek készítésénél az a tapasztalatunk: a burgonyavetésterületünket teljesíteni fogjuk. Az áruértékesítési tervünket is. A kukoricánál a 27–28% nem megy. Megyén belül ez nem megy. Ez kb. 25% volt tavaly. De nem volt megkapálva, meg a munkaerőmérleg felmérése alapján nagyon félnek a tsz-ek, hogy gazos marad a kukorica. Én azt hiszem, hogy bizonyos anyagi ösztönzéssel tudunk ezen segíteni, de ez az országos szám Somogy megyére nem fog állni.

Azt javasolnám, hogy ha a háztájival kötünk szerződést, és ad takarmányt a tsz, akkor az számítson be a tsz áruértékesítési tervébe. Mert ha nem számít az áruértékesítési tervbe, a tsz takarmányát fogyasztja, az nagyon érzékenyen érinti a tsz-t, mert az áruértékesítési terv után kap hitelt és egyéb kedvezményeket.

A burgonyával kapcsolatosan kiemelt Somogy megye és Szabolcs. Azt gondolom, hogy mind a ketten vállaljuk a kiemelés kockázatát és egyebet, de némely dolgot figyelembe kell venni. Az egyik dolog az, hogy ha ténylegesen a burgonya jelentős részét adjuk, és akarjuk is adni, mint ahogy bizonyos vetőmag burgonyát is adunk más megyének, kb. 60%-a a vetőmag szükségletnek már megvan, a paraszt aláírta, ha vetésre kerül a sor, be fogja adni, a másik is meglesz neki és tudunk bizonyos vetőmagot adni még más megyének is, de szükséges, hogy a különböző burgonyagépekkel is kiemelten kezeljenek bennünket, a növényvédő gépnél, úgy a

burgonyaültető és szedő gépnél, nem akarom a számlát benyújtani, de azért az elosztásnál országosan figyelembe kellene venni ezt, ha előbbre akarunk jutni.

Végezetül, elvtársak, azt gondolom, hogy itt a Fehér elvtárs által elmondott útmutatás feltétlen segítséget jelent. A PB határozatával — amit itt Fehér elvtárs elmondott — mi egyetértünk, az áruértékesítési tervünket, úgy néz ki, hogy teljesíteni tudjuk, nehézség látszik, még nem tudjuk, hogyan teljesítjük kenyérgabonából és kukoricából.

A kenyérgabonából a vetés kevesebb, mint amit bejelentettek — ami az igazság — és a mostani fagy is károkat okozott. A kukoricánál van olyan, amit a Fehér elvtárs is mond, hogy húsban teljesítettük, nem kukoricában. Harcolni fogunk, hogy teljesítsük, ez nem fog könnyen menni, erre el vagyunk készülve, és próbálunk intézkedéseket tenni. Úgy látom, hogy az idén is komoly erőfeszítéseket kell tenni. Talán a mi tanulságunkból — Veszprém, Győr, Somogy tanulsága —, hogy az első pillanatban kell nagyon megfogni a dolgot, és akkor bizonyos értelemben a későbbiekben könnyebben megy.

Még annyit, hogy a vetőmag összeszedése az egy harcos feladat. A tavaszi munkák jó beindítása is harci feladat, s ha ezt megnyerjük, könnyebben tudjuk kapálásra is megnyerni az embereket.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztéssel és Fehér elvtárs által elmondottakkal általában egyetértek, egy-két dologhoz szeretnék megjegyzést fűzni.

Kezdeném azzal, hogy Fehér elvtárs azt mondta, hogy bár szervezettebb, jobban elő van készítve az idei szervezés, mégis szinte nehezebben megy, többet kell beszélni, agitálni. Volt ilyen is. De így ezt megállapítani nem lehet, legalább a mi tapasztalatunk nem ezt mutatja, ebben a kampányban, ami most lezajlott, elég nagyszámú olyan terület volt, szinte nem kellett agitálni.

A környező községek szervezését befejeztük, a parasztok szinte maguk jöttek, hogy láttuk, miről van szó, tessék, csináljuk. Elég nagy számban. Most is január 25-én az utolsó szervezésünk után még két község parasztjai összejöttek, hogy alá akarnak írni.

Szóval, szerintem könnyebb volt a munka, a parasztságunk előbbre állt a gondolkozással, arról nem is beszélve, hogy még a múlt évben szinte életveszély volt egy közgyűlést összehívni, most a parasztok eljöttek. Nemcsak azok, akiket hívtunk, vagy akik aláírták a belépést, hanem az egész község. Azt hiszem, ez a tapasztalata a többi elvtársaknak is, és ez azt bizonyítja, hogy a helyzet most sokkal jobb volt, ahogy előrehaladtunk, érik a parasztok gondolkodása is.

Amiről még szeretnék beszélni, a gazdálkodás kérdése. Fehér elvtárs külön felhívott bennünket, hogy mondjuk meg a véleményünket egypár ilyen dologról. Én teljesen egyetértek Fehér elvtársnak azzal a megállapításával, hogy ahol mi nem tudjuk biztosítani a megfelelő férőhelyet és esetleg a takarmányt az állatállománynak, ott segíteni kell, hogy a háztáji gazdaságban termeljék azt, amire egyébként szükség van. Ez olyan feladat, amit itt nem lehet elvileg boncolgatni, hogy vajon erősíti-e a közös szektort, vagy sem. Szükséges megcsinálni, és nem is látok semmi olyan veszélyt, ami miatt ne lehetne megcsinálni. Mindent el fogunk követni, hogy a közössel összehozzuk, és ahol lehet, ott segíteni fogunk, hogy a háztájiban termeljék meg azt a szükséges húst, állatállományt, amire a népgazdaságnak szüksége van, és egyébként a tsz továbbfejlődéséhez is az állatszaporulatot.

Mit tartunk mi helyes sorrendnek az állatoknál? Szirmai elvtárs azt mondja, ők a szarvasmarhát hozzák be először, mi nem ezen az álláspontón vagyunk. Megmondom miért, nem tudom, melyőnknek van igaza, mi elsősorban a lovakat. A ló termelőeszköz. És ha mi kint hagyjuk a lovat, azt mondják ti., őnála sem dolgozik most úgy, mint a tsz-nél, azt mondja, nem dolgozik, de eszik, akkor keresek vele, és elmegy fuvarozni, akkor a szíve nem húz erre be, hanem kifele húz. Úgyhogy mi mint termelőeszközt birtokolni akarjuk, mert ez a föld megműveléséhez elsőrendűen szükséges. A szarvasmarha-állomány is nagyon fontos, de azt utána gondoljuk. Mi így okoskodunk. Majd az elvtársak megmondják, hogy helyes-e

A takarmány biztosítása és a vetőmag. Hát milyen vetőmagra van itt szükség? Mi általában kalászosokra most tavaszra nagyobb tervet nem készítettünk, hiszen úgyis többet vetettek a termelőszövetkezeteink, mint az átlagos, és a kukorica rovására nem akarjuk a kalászosokat tovább növelni, mert hiszen ott nem tudunk kapálni. Úgyhogy itt burgonyavetőmagról van szó és pillangósokról.

Most, hogy termelőszövetkezeti községek jöttek létre elég szép számban ,agrárszakemberek készítik a terveket, és ezek olyan vetésterveket akarnak készíteni, hogy az agrártudománynak megfelelő legyen. És itt nyilvánvalóan szükséges több pillangóst termelni, mármint az egyéni parasztságnál. De ezt a magot nem termelte meg senki, s ezzel nem rendelkeznek, hiába kérjük, ez nincs. Az ország készletében sincs, tudjuk. Mi úgy gondoltuk, hogy ebben az évben ezt és kukoricát fogunk vetni. Gondoljuk, nem sértődnek meg az állatok, ha ebben az évben több kalóriát és kevesebb fehérjét kell nekik elfogyasztani. Egy év alatt ez különösebb kárt nem okoz az állatállományban, úgyhogy mi kukoricával fogjuk ezt pótolni.

Megpróbáljuk a parasztokkal megértetni, hogy burgonyában majd visszaadjuk. De ők nem akarják eladni. Most volt egy ilyen árprobléma, és úgy tudom, hogy ezt rendezik, de egyébként is nem akarja pénzért eladni. Rendkívül alacsony a burgonya ára, a vetőmag burgonya ára 1,30, illetve 130 Ft. Most állítólag 150 lesz. De ezt sokkal többre lehet értékesíteni, hogyha az állatokkal megetetik. Viszont valószínűleg lehetne szót érteni, hogyha megmondjuk, hogy visszakapják burgonyában ősszel, erre inkább hallgatnak, úgy látszik, van rá mód és lehetőség. Megpróbáljuk ezt megoldani.

Jóval több burgonyaterületet terveztünk be, mint előzőleg bármikor. Egyrészt, ami burgonya-kár miatt Pestet érte ősszel,[57] másrészt azért, mert az egyéni parasztnál 2–300 négyszögölről nem tudott senki, és ez nem volt semmiféle tervbe véve. Most már a tervbe jóval többet vettünk be, gondoljunk, hogy tudjuk is teljesíteni.

Fehér elvtárs felvetette a kukorica kérdését, hogy minálunk komoly harcot kell folytatni, hogy a szükséges arányt elfogadják. Szinte minden második tervet módosítanak, vissza kellett adni azzal, hogy nem lehet csökkenteni. A mi megyénk — itt hallom, hogy Somogy megyéé 25% — Pest megye nem kukoricatermelő megye, 31% volt tervezve kukoricából, és most 23–24%-ra akartak menni. Mi nem engedtük, mindent megteszünk, mert ebben vetőmag van, munkaerő, úgyhogy azon leszünk, hogy azt biztosítsuk. A 30 q kukorica. Ezen kicsit kételkednek maguk, hogy a 30 q meglesz, mi azon az álláspontón vagyunk, hogy ha 25 lesz, még mindig jól járnak, és az állam is, mert a 25-ből lemegy négy és fél, és marad 21 és fél. Úgyhogy nem szabad attól megijedni, hogy nem bírja a 30-at, nem a legjobb kukoricaföldek ezek a Pest megyei földek, homokos földek, azon leszünk, hogy a ránk eső részt tudjuk biztosítani.

Mi nagyon komoly munkát fordítottunk a tsz-ek anyagi érdekeltségére. Komoly tapasztalatokat szereztünk ezen a téren, most a vállalásnál. Az eredményt csak ősszel tudjuk megmondani. Mi nagyon hisszük, elvtársak, hogy ebben az évben 20%-kal emelni fogjuk a termelési értéket a múlt évivel [szemben] a termelőszövetkezetekben. Az egyéni parasztnál nem tudjuk összehasonlítani, mert arról nincs statisztika, de meg vagyunk győződve, és mindent el fogunk követni — lehet, hogy vannak akik gúnyosan nevetnek ezen, de — mi azt tapasztaltuk, hogy ahol az érdekeltség megvan, ott komoly eredményeket értek el egyes termelőszövetkezetek. Nem kell mást mondani, elvtársak, mint azt, hogy Pest megye termelőszövetkezeteiben az egy holdra eső termelési érték a 3000, 3200 között mozog, de ahol az érdekeltség be volt vezetve, az első években ott négy és öt, öt és félezer forint volt az első évben. Mi minden szövetkezetünkkel tárgyalunk. Akad olyan eset, hogy a termelőszövetkezet vezetősége azt mondja, ő nem tartja ezt helyesnek, jó neki úgy, mint tavaly. Aztán megnéztük, mennyit hoztak ki egy holdról. Hát 2300-at. De milyen a vetésszerkezetetek? – kérdeztük. Nincs munkájuk. Hát hívjuk csak össze a parasztokat. Összehívtuk, megkérdeztük, mi az ő véleményük. Azt mondják: úgy szeretnék, hogy érdekelve legyenek. Vállalnának ennyi kukoricát, cukorrépát stb. Kérdeztük tőlük, hát miért nem csináltátok? Hát eddig bevált — mondják —, mit kell itt mindig okoskodni. Nem a parasztok, nem a dolgozók állanak ellen, hanem egyes vezetők. S amikor velük tárgyaltunk, meggyőztük őket. Mindenhol meg lehet találni hogyan, mint lehet érdekeltté tenni a tagokat. Elvileg érdemes megállapítani, és a határozatban meg is van állapítva, hogy törekedni kell mindenhol érdekeltté tenni a dolgozókat. Ez egy elvi kérdés, ami az iparban is megvan, és miért ne kellene a mezőgazdaságban is ezt biztosítani.

Említettem, a statisztikai dolgot ezekkel a holdakkal s a megállapításokkal kapcsolatban. Amit Fehér elvtárs mondott, az nagyon súlyos megállapítás. Azt mondja, hogy a megyei titkárok nem ismerik a centralizmust.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Öt-hat megye.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Rendben van. Azok között mi is ott vagyunk. Ez nagyon súlyos megállapítás, és ha igaz, meg kell mosni jól a fejüket, egyetértek ezzel. Csak a magunk nevében tudok beszélni, és azt hiszem, nem szolgáltunk rá erre. Ha egy nyelven beszélünk, és megértjük egymást, akkor nem következik ez be. Nem beszéltünk egy nyelven, s azt hiszem, hogy ezért sem egészen mi vagyunk a felelősek. Ezt majd a Központi Bizottság eldönti. Kénytelen vagyok elmondani ennek a történetét, s akkor látni fogják az elvtársak, ki hogyan értelmezte volna ezeket a dolgokat. Nem volt arról szó, hogy a megye kap egy területet, hogy ennyire mehet, többre nem. Arról volt szó az október 22-i KB-ülésen és azután is a kongresszuson, hogy ahol a politikai feltételek megvannak stb., stb. Ez helyes elv, jó volt. Ennek alapján kaptuk meg, hogy készítsük el elgondolásunkat. Mi speciel elkészítettük 160 000 kat. holdra, akkor lett volna a megyének kb. 60%-a. Ez sem túl előreszaladás, hiszen nagyon el voltunk maradva, de a konzultáción az elvtársak azt mondták, hogy nem! Az első lépcsőben induljunk 80 ezer holddal. Hála a szovjet szputnyik-elvnek, bevonult a tsz-szervezésben a lépcsőzetesség. Mi úgy értelmeztük, hogy ha első lépcső van, akkor második is van. Gondolom, hogy ezt is meg lehet érteni. Ennek ellenére nagyon óvatosak voltunk, nehogy baj érje a ház táját, és amikor a felét befejeztük, illetőleg a 60 ezer holdat, akkor kértük az elvtársakat, üljünk le, konzultáljunk. Az elvtársak kijöttek, konzultáltunk. Azt mondták, hogy mit ugráltok, még csak a felét fejeztétek be, hát csak nyugodtan

dolgozzatok tovább. Majd idejövünk, ha 60–65 vagy 70 ezer [hold] szántó lesz. Azt mondtuk: rendben van, elvtársak. Azonban ebben az időben megindult egy ilyen „földindulás" a ceglédi járásban, és 2–3 nap alatt 20–25 ezer holddal beléptek. Nagykőrös befejeződött, Adony befejeződött, a közte lévő terület Tetétlen, Körös-tetétlen községek is bejelentették, hogy ők belépnek. Mi azonnal jeleztük a Központi szervek felé, hogy, elvtársak, le kell ülni, mert túl megyünk azon a területen, amit meg kell csinálnunk. Álljunk le? Mondjuk az agitátoroknak, hogy mindenki menjen haza, várjunk 3–4 napot? Ez nem lett volna helyes. Ebből kiindulva gondoltuk, tárgyalunk, azért akarunk tárgyalni, hogy továbbmehessünk. Ha nekünk az elvtársak azt mondták volna 80 ezer holdnál, hogy, elvtársak, ennél tovább nem lehet menni, egy holddal nem léptük volna túl. Mikor újra leültünk, közölték velünk, hogy 95 ezer holdra, tehát 15 ezer holddal felemelték tervünket. Akkor mi kértünk még 5 ezer holdat, úgyhogy 100 ezer hold lett. A mi statisztikánk szerint – ezt mi készítettük, állítom nem jó, nem pontos, nem is lehet, hiszen napi statisztika volt, melyet telefonjelentések alapján készítettük.

Január 25-én, a leállás napján 120 ezer hold volt, ami kb. 100 ezer [hold] szántónak felel meg. Ennyit kaptunk szántóban. Nem tudtuk pontosan kiszámítani, hiszen a mi embereink ott nem tudják felmérni, hogy szántó vagy nem szántó, amit beírnak: hold, hold. Eddig rendben is van. Egy hét múlva megjelent a mezőgazdasági osztály, a tanács mezőgazdasági osztályának a statisztikája, ami kimutatta, hogy nem 120 ezer, hanem 136 ezer hold jött be összesen, no de nincs belőle levonva a tszcs.[58] Szerintem ha a termelőszövetkezeti csoport, amely átalakul termelőszövetkezetté, az nem új szervezés. Az lényegében termelőszövetkezet volt, alacsonyabb típusú. Ha ezt a 7–8 ezer holdat levonom belőle, s ha levonom a mi statisztikánkból a bebírókat,[59] akkor lesz talán 102–103 ezer hold, ami azt jelenti, hogy egy-két százalékkal esetleg túlléptük. Ez nem jelenti azt, hogy nem ismerjük a centralizmust. De ha nekünk azt mondták volna. Elvtársak, nincs lépcső, nincs több tárgyalás, hanem 80 ezernél megálltok, akkor mi 79-nél megálltunk volna.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Az első tárgyaláson mi nem beszéltünk lépcsőről. Nem tudom, a másodiknál beszéltek-e?

FEHÉR LAJOS elvtárs: Arról volt szó, hogy a Pest környéki övezethez ne nyúljatok hozzá.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Nem nyúltunk hozzá. Azt mondták — Fehér elvtárs jól emlékszik erre —, hogy a nagykátai járásban és Cegléden. Ott mentünk túl. Nagykátai járás több mint fele bejött, a ceglédi járás az egész.

Még valamit ezzel a konzultációval kapcsolatban. Menet közben kiderült, a másik tárgyalásnál, amikor Fehér elvtárs nem volt ott, már változtattak is rajta. Az első tárgyaláson megállapodtunk abban, hogy melyik községeket. Később az elvtársak azt mondták, nem helyes, mi közben rájöttünk, hogy nem ismerjük annyira a községeket. Ha a járáshoz kimentünk, és azt mondtuk, két községet jóváhagytak, azt felelték rá, engedjük, hogy azt csinálják, ami nekik jobb. Ő nem kérte a Pesthez közelebbit, hanem messzebbit kérte. Mi ennek ellenére betartottuk a megállapodást, csak a második lépcsőnél — ott volt Tömpe [István] elvtárs, Sándor [József] elvtárs is —, az volt a vélemény, hogy nem jelölik ki nekünk a községeket, hanem a holdakat, és igyekezzünk ott szervezni, ahol legjobb a feltétel. Azt hiszem, a jövőre nézve ez lesz a legjobb megoldás, amellett, hogy elvileg teljesen helyes volt, hogy ne Pest környékén szervezzünk – bár Pest erre rácáfolt, mivel Pest szövetkezeti város lett.[60] (Nevetés.)

Ezen túl elvtársak szeretnék még egy gondolatot felvetni: az erőszakoskodásról. A mi megyénkben is volt ilyen két-három helyen. Nem nagyon durva, de azért volt ilyen fellépés. Mi is felelősségre vontuk az elvtársakat.[61] Ez a módszer azonban nem volt jellemző, hiszen tavaly ez is veszedelmesebb volt, és több esetben fordult elő. Volt olyan, hogy vita tárgyát képezte: behívják-e a parasztot a tanácsházára, vagy sem. A köcsögöt odavágta a falhoz, összetört, aztán azt mondta a paraszt, hogy az agitátorok törték össze. Ilyen dolgok voltak. Megverés nem volt. Amikor ebben a köcsög-ügyben megkérdeztük a parasztot, hogy nem egészen úgy történt, ahogy ő ezt mondta – ő rúgott bele, mert nagyon mérges volt. Ez különben egy 8 holdas paraszt volt és a község zenésze. Trombitás. Egy sváb ember.

Még valamiről szeretnék szólni. A harmadik oldalon a következő van: „Helyesnek bizonyult, hogy az előző évitől eltérően a termelőszövetkezeti mozgalom számszerű fejlődése kisebb sajtó- és rádió-nyilvánossággal történt." Erre központi bizottsági határozat volt – jól emlékszem, és én ezt helyesnek is találom. De azért amennyire ebben a sajtó passzív volt, szinte semmit nem tett. Azután felhívták erre a figyelmet, utána foglalkozott ezzel a kérdéssel. Vegyük tehát bele az anyagba úgy, ahogy ez történt. Itt amellett, amit elmondtam a centralizmussal és egyébbel kapcsolatban, a következő a helyzet: itt a határozati javaslatban az van, hogy a termelőszövetkezeti községekben, ahol a parasztok 80–85%-a bement, ott továbbra is munkálkodni kell. De ebből az következik, a statisztikában meg fog jelenni, hogy megint egy vagy kétezer holddal több van bent...

FEHÉR LAJOS elvtárs: Nem erről volt szó...

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Fehér elvtárs, én megmondom őszintén...

FEHÉR LAJOS elvtárs: Maguk a megállapodáson túl 20–30–40 községben is hozzákezdtek. Erről van szó. Akkor nincs szükség konzultációra és titkársági határozatokra. Ezek szerint.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Fehér elvtárs, mi nem kezdtünk 20–30–40 községhez, mert összesen alig 30-cal többet szerveztünk be, és ha mind a 15 ezer vagy 13 ezer hold, amivel több van 100 ezernél, ha abból nem vonnánk le a tszcs-ket és más ilyen dolgokat, akkor is legfeljebb két község volna. Én magunkról beszélek, és amennyire másnál másképp történt, azok az elvtársak majd el fogják mondani a véleményüket.

Egyébként általában az értékeléssel egyetértek, azzal is teljesen egyetértek, hogy nem kellett tovább menni! Elég ez. Bőven elég ezzel megbirkózni. Nem is akarunk tovább menni. Mi meg vagyunk és meg voltunk elégedve a 100 ezer holddal, és tudjuk azt, hogy rendkívül sokat kell majd dolgoznunk, mert most jön majd a próba, hogy mit termelünk. Nem vagyunk egyáltalán megsértődve, hogy meg kellett állni, mert mi már január 25-én befejeztük, tehát lett volna időnk menni előre. Tulajdonképpen már 20-án befejeztük, és 25-ig már csak ilyen söprések voltak. (Nevetés.) Ez azért volt, mert előfordult, hogy nem volt befejezve a falu teljesen. Tsz-község volt ugyan a falu, de a parasztok 15–20%-a kint volt. S ezeket is beszerveztük. Ezután jön majd a nagyobbik feladat, egyetértésben az értékeléssel, azzal is, hogy le kellett állni, azzal is, hogy most álljon le az egész, annál is inkább, mivel ezt nekünk már könnyű tudomásul venni. Jó lett volna, Fehér elvtárs, hogy mielőtt idejöttünk, kijött volna hozzánk egy elvtárs, és azt mondta volna, hogy csináljunk egy rendes statisztikát. Ilyen napi jelentéseket, amiket küldözünk, amikből a bebírók nincsenek levonva, a tszcs-k nincsenek levonva, ennek alapján a Központi Bizottság elé hozni nem biztos, hogy helyes, és akkor

vitatkozunk itt ezen, ahelyett, hogy ott 15–20 perc alatt megoldottuk volna, hogy igazunk van-e vagy nincs.

RAPAI GYULA elvtárs: Tisztelt elvtársak! Tapasztalataink szerint az elmúlt hetekben folytatott tsz-szervezőmunka politikai hatását eredményesnek mondhatjuk. Az a tapasztalatunk, hogy a politikai érdeklődés nem csökkent, sőt fokozódott az országban. A probléma inkább ott van, hogy ezt a politikai érdeklődést nem tudjuk megfelelően kielégíteni, nem tudunk konkrétan, sokoldalúan választ adni a dolgozó parasztok különböző politikai, gazdasági, szubjektív, egyéb problémáira. Véleményem szerint a következő hónapokban nagy erőfeszítéseket kellene tenni a termelőszövetkezetek pártszervezeteinek megszervezésére, erősítésére. Az anyagban szerepel egy mondat, amely úgy szól, hogy „gyorsítsuk meg a tervelőszövetkezeti pártszervezetek szervezését". Véleményem szerint ez a dolog sokkal bonyolultabb, mint hogy egyszerűen létrehozunk pártszervezeteket. Az a helyzet, hogy sok tsz-ben ma még nincs pártszervezet. Sok termelőszövetkezetben a pártszervezet tagjai nem tsz-tagok, több helyen a termelőszövetkezeti tagok nem parasztok, nem dolgoznak a tsz-ben, vagy [a] párttitkár másutt dolgozik. Szóval nagyon bonyolult a probléma, és véleményem szerint a politikai munka, a politikai megszilárdítás erősítése érdekében a következő hónapokban a tsz-pártszervezetek szervezésére, konkrét erősítésére kellene nagyobb erőfeszítést tenni.

Általános erősítésen túl — hogy tagjelölteket veszünk fel —, úgy gondolom, helyes lenne, ha egyik-másik pártszervezetet úgy is erősítenénk, hogy üzemből átirányítanánk pl. párttagokat. Ez nem oldható meg ma még egyes helyeken, hogy tagjelölteket vegyünk fel. Helyenként, nem általánosan, gondolom, megoldható lenne ez. Másrészt helyes tapasztalat az, amit a Győr megyei elvtársak alkalmaznak, hogy kialakítanak a pártonkívüliek közül egy aktívát, és ezekkel rendszeresen foglalkoznak. Ez is egyik módja lenne annak, hogy politikailag legyenek ott képzett emberek, akikre támaszkodhat a járási pártbizottság, a pártszervezet és akik a politikai munkában segíthetnek. Ezen túl én úgy gondolom, elvtársak, helyes és szükséges lenne a következő hónapokban Budapestről is leküldeni politikailag fejlett elvtársakat, rövid időre, egy-két hétre, három hétre, vagy két hónapra, és ezek konkrét politikai segítséget adnának egyes termelőszövetkezeteknek. Az elmúlt hetek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy ez az út járható, a központi apparátusból, minisztériumokból, különböző intézményekből, szervezetekből lehet küldeni elvtársakat falura, és ezek, állítom, nagyon nagy segítséget tudnak adni a termelőszövetkezetek politikai kérdéseinek megoldásában. Különben a politikai tanfolyamok, amelyeket mi most szerveztünk országosan, kb. 300-at, azt bizonyítják, hogy ez az út helyes, járható, és az egyes konkrét termelési és egyéb feladatoknál is igénybe lehetne ezt a módszert venni.

A politikai érdeklődést több helyen azért sem tudjuk kielégíteni, mert a szervezőmunka tapasztalataink szerint nem párosul megfelelően a tömegpolitikai munkával. A Szolnok megyei elvtársak elmondták, hogy nehezen megy az a 30 mázsás kukoricatermelési mozgalom, és a járási elvtársakkal beszélgetve kiderült, hogy bizony ebből a mozgalomból kimaradt a tömegmozgósítás. Kimaradt az, hogy a termelőszövetkezet tagjaival beszélgetnének, és velük együtt vállalnák a 30 mázsás kukoricatermelést. Egyszerűen a vezetők, a titkár és az elnök összeülnek, és akkor megállapítják, hogy csatlakozunk, vagy nem csatlakozunk. Pedig ha a termelőszövetkezet tagjaihoz fordulunk, meg vagyok győződve, hogy az esetek jelentős részében a termelőszövetkezeti tagok támogatni fogják ezt a mozgalmat. Én ebből

azt a következtetést vontam le, hogy fokozni kell a termelőszövetkezeti pártszervezetekben azt a helyes módszert, hogy bátrabban forduljanak a termelőszövetkezeti tagokhoz.

A tömegpolitikai munkával kapcsolatban azt is tapasztaljuk, hogy erősödik az a tendencia, hogy a megyei és a járási pártbizottságok is a vezetőkön, a tsz-vezetőkön keresztül akarnak mindent megoldani. Azt hiszem, elvtársak, ez nagy veszélyt jelenthetne a termelőszövetkezetek politikai megszilárdítása szempontjából, mert hiszen nagyon fontos, hogy a vezetőket úgy tanítsuk meg dolgozni, hogy a termelőszövetkezetek tagjainak aktivitását, politikai, termelési és egyéb aktivitását napról napra növeljük. Találkozunk olyan nézetekkel, hogy most a meggyőző munkára már a megszilárdítás után különösebb szükség nincs, mert úgyis a barázdában dől el minden. De hogy mi lesz abban a barázdában, mi terem ebben, hogy termelünk, hogyan állanak a termeléshez a termelőszövetkezeti tagok, igenis ez nagyon komoly politikai, kulturális meggyőző munkát igényel. És persze, hogy be kell vinni az állatokat, teheneket, kocsit, mindent, de arra is kell gondolni, hogy az emberekkel többet foglalkozhassunk, mert hiszen ezer és ezer apró-cseprő politikai, kisebb jellegű probléma foglalkoztatja őket. Ha ezekre választ adunk, akkor az esetek jelentős részében elősegítjük, hogy a viszony a termelőszövetkezethez javuljon. Vagy pl. tapasztaljuk azt is, elvtársak, hogy azt mondják egyik-másik helyen: Hát igen, mi bíztunk az egyéni parasztokban, hogy belépnek a termelőszövetkezetbe, tehát most már majd vezetjük őket és irányítjuk. Azt hiszem, ez nem helyes dolog. Vezetni és irányítani kell, de úgy, hogy meghallgatjuk az embereket, bízunk az emberekben. A bizalom nemcsak akkor kellett, az előlegezett bizalom a mi részünkről, a vezetés részéről, a pártszervezet részéről, amíg egyéni paraszt volt, és ezt úgy fejeztük ki határozatainkban, hogy bízunk abban, mert hiszen a holnap termelőszövetkezeti parasztját látjuk ebben a parasztban, hanem most is bízunk a termelőszövetkezeti tagokban, még azokban is, akik ma talán nem állnak megfelelően a munkához, mert a mi nevelőmunkánk, szervezőmunkánk eredményeképpen ezek az emberek pár éven belül becsületes termelőszövetkezeti parasztok, jó munkások lesznek. Ezért tehát a bizalom a mi részünkről továbbra is nagyon lényeges kérdés ebben a nagyon fontos társadalmi, politikai harcban.

Úgy gondolom, elvtársak, hogy a termelőszövetkezetek pártszervezetei és előttünk valóban a termelési feladatokra való mozgósítás áll a központban. De azt hiszem, pont ez ad lehetőséget arra, hogy a termelőszövetkezet tagjait bevonjuk ebbe a munkába. Ne egyszerűen arra alapozzuk a termelést, hogy nagyszerűen két-három agronómus kialakította tervünket, és majd menni fog minden, hanem ha kukoricát akarunk többet termelni, akkor vitatkozzunk a tsz-parasztokkal, ha az öntözéses gazdálkodást akarjuk kiszélesíteni, akkor velük tárgyaljuk meg, ha munkaversenyről van szó, akkor ne csak a vezetők tudjanak arról, hanem a tagság is tudjon róla, vagy ha építkezésről van szó, bátrabban kell a termelőszövetkezeti tagokra apellálni, és a mozgósításba őket bekapcsolni.

Én egyetértek azzal, hogy a sajtó, rádió az elmúlt hónapokban a párt politikájának megfelelően dolgozott, abban igaza van Horváth elvtársnak, hogy a kezdeti időszakban ingadozás volt, de miután figyelmeztette őket a párt, szerintem a párt vonalának megfelelően dolgoztak. Az is igaz, hogy egyik-másik kérdésben véleményem szerint nem helyes politikai, agitációs munkát végzünk. Többek között én szeretnék egyet-kettőt felsorolni. Egyik a gépvásárlás. Tegnap a csornai járási pártbizottság egyik vezetője elmondta, hogy, elvtársak, én olvastam a Népszabad-

ságból, hogy most már a termelőszövetkezetek nagyon sok gépet vásárolhatnak, mert ez gazdaságosabb, mintha a gépállomáson dolgoznak a gépek.[62] Az a kérésem az elvtárs felé, tolmácsolja a központnak, hogy nekünk sok gépet adjanak, mert nagyon nagy az igény. Szóval, elvtársak, ezt elősegítette sajnos a Népszabadság is, elősegítette a rádió is, mert a párt politikájával ellentétesen azt propagálta, hogy helyesebb és gazdaságosabb a tsz-ben a gép. Ezzel is vitatkozni kell annyiban, hogy ma még ez nem aktuális, mert mi ebben az évben tudunk adni 2 vagy 3000 – nem tudom biztosan hány db traktort a tsz-nek. Ezt biztosítjuk, de ha mi az igényeket felfokozzuk, jönnek az igénylések, nem tudjuk ezt kielégíteni, végül is ebből azt vonják le a parasztok, hogy: kérem, megígérték, a párt mondta, a Népszabadság mondta, a rádió mondta, maguk mondták, és most nem tudunk gépet vásárolni. És végeredményben nagyon komoly politikai kérdés keletkezik ilyesmiből. Azt gondolom, ilyen irányban a központi szervek, elsősorban a sajtó, rádió tevékenységét javítanunk kell, hogy azok ilyen részkérdésben is helyesen, a párt politikájának megfelelően foglaljanak állást.

A másik dolog: a sajtóban, rádióban, televízióban népszerűsítik azt, hogy 60–80 forintot osztanak munkaegységekre. Nagyon sok helyen kifogásolják ezt, joggal, elvtársak, joggal, mert az átlag nem 60 Ft, hanem csak 30 körül van. Joggal kifogásolják. Nem arról van szó, hogy nem lehet megírni, ha valahol 60 forintot adnak, de akkor magyarázzuk meg, hogy milyen mozgósítás eredménye ez a munka, hogy milyen konkrét terveket hajtottak végre a termelőszövetkezet tagjai és így tovább. Magyarázzuk meg, mi van amögött a 60 Ft mögött, mert így helytelen irányba befolyásoljuk a tsz-tagokat, és ez politikai kérdéssé válik. Zúgolódik egy csomó ember azért, mert azt mondja: kérem, ott lehet, nálunk nem lehet, micsoda dolog ez. És ez negatív irányba befolyásolja a termelőszövetkezet tagjait.

Vagy így vagyunk ezzel a jövedelemelosztási rendszerrel. Véleményem szerint ezt túlkomplikálják egyesek Magyarországon, nálunk. Nem mintha ezzel nem kellene foglalkozni, mert ennek igenis befolyása van a termelésre, de véleményem szerint a több termelés az a kérdés, amiből ki kell indulnunk, és a többtermelés elősegítésének egyik része csak szerintem a jövedelemelosztási rendszer. És sokkal több időt és helyet kellene szentelni annak, hogy a többtermelés érdekében milyen új módszereket, formákat, tudományos módszereket alkalmazzunk, mint az, hogy mindenütt állandóan csak azt mondják, hogy meg fogjuk váltani a világot az új jövedelem-elosztási rendszerrel. Véleményen szerint ez nem így van, mert elsősorban többet kell termelni, és a többtermelést majd utána elosztjuk. Ez is igaz, hogy a többtermelés szempontjából a jövedelem-elosztási rendszernek jelentősége van. De véleményem szerint túlbecsüljük ezt a kérdést nálunk, és nagyon kevés helyet fordítunk a mi politikai propagandamunkánkban a többtermelésre.

Még egy dolgot tapasztaltam ezzel kapcsolatban: mechanikusan megszabják egy járásban, hogy mi legyen a jövedelemelosztással, milyen legyen az. Mechanikusan. Az utóbbi hetekben nagyon sok járásban voltam, járási bizottsági tagokkal beszélgettem, és mindegyik azt mondta, hogy a mi járásunkban ilyen és ilyen jövedelem-elosztási rendszert vezetünk be. Nagyon egyetértek K. Nagy elvtárssal, hogy ennek van gazdasági feltétele, politikai feltétele, milyen szinten áll az a termelőszövetkezet, milyen tartalékokkal rendelkezik, mindez befolyásolja, hogy milyen rendszert lehet kialakítani. Ezért véleményem szerint ezt a mechanikus rendszert, ami ebben a kérdésben van, meg kell akadályozni.

Még egy problémát: azt hiszem, hogy az agitációban nem élünk eléggé azzal a lehetőséggel, hogy a régi termelőszövetkezetek erőfeszítéseit és munkájának eredményeit megfelelően felhasználnánk annak érdekében, hogy ezekkel adjunk választ azokra a problémákra, amelyek ma az új, gyenge termelőszövetkezetekben jelentkeznek. A termelőszövetkezeti parasztokat is a perspektíva, a jövő érdeke, hogy mi lesz velem egyénileg, milyen jövedelem lesz, ki lehet-e lábalni ebből a nehézségből, amelyben ma vagyunk, és ha mi a régi termelőszövetkezetek, erős termelőszövetkezetek útját és munkáját ebben a kérdésben felhasználjuk, akkor szerintem ez megnyugtatólag hat egy kicsit, segít az új termelőszövetkezetek gondolkodásának kitágítását, hogy nálunk is megoldható, ha egyszer más termelőszövetkezetben megoldották. Elvtársak, én az egész mondanivalómat arra alapoztam, nagyon fontos kérdés, hogy a termelőszövetkezetekben megbízzunk, megbízzunk a termelőszövetkezeti parasztokban, és bátrabban kapcsoljuk be a termelőszövetkezet előtt álló gazdasági, termelési és egyéb feladatok megoldásába.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! Én egyetértek a beterjesztett határozati javaslattal, a közleménytervezettel, Fehér elvtárs referátumával.

A közleménytervezettel kapcsolatban volna egypár megjegyzésem. Én is azon a véleményen vagyok, nagyon fontos, hogy egy bekezdést, vagy két-három mondatot szenteljünk a még egyénileg dolgozó parasztoknak. Mégpedig valami olyasfajta módon, hogy bátorítsuk őket, de ne nagyon. Ez nem a legkönnyebb forma. Azt hiszem, a helyes az lenne, hogy arra utaljunk, ami itt már szóba is került, hogy a termeléshez szükséges segítséget megadni, ezt az állam feladatának tekintjük, és az értékesítés biztonsága, szerződéses termeltetés és a többi. De ez okvetlenül szükséges részben politikai szempontból, részben pedig népgazdasági szempontból. Ugyanis most a fejlődésnek valami olyasmi szakaszához érkeztünk, amikor nemcsak azzal kell számolni, hogy az egyéni paraszt a gazdaságba nem ruház be — mert hiszen ez már a múlt évi fejlesztési kampány után kb. beállott —, hanem most már számolni kell azzal is, hogy a termelése is csökkenni fog, ha megfelelő bátorítást nem adunk. Ezért nagyon fontos, hogy a nyilvános közleménybe is valami értelmes módon apelláljunk hozzájuk, és még fontosabb, hogy a mindennapi munka menetében el ne felejtsük, ahol ilyen egyénileg dolgozó parasztemberekkel van dolgunk, az ő problémáikkal is foglalkozni.

A közleménytervezetben véleményem szerint helyes volna egy olyan momentumot hangsúlyozni, ami adva van. Mégpedig azt, hogy ez a tömeges szervezési kampány az idén kb. öt-hat héttel korábban fejeződik be, mint tavaly. Ez egyrészt egy nagyon nagy lehetőség a tavaszi munkákra való jobb felkészülésre, és erre utalni kellene, másrészről pedig valamilyen óvatos formában, de utalni kellene arra is, hogy egy ilyen tervszerűbb, lendületesebb munkafelkészülésre annál is inkább szükség lenne, mert az őszi vetések állapota nem a legjobbnak nevezhető. Valamit, ami reális, hogy az őszi vetések e hó nélküli fagy miatt, valamit szenvedtek. De nem ilyen vészharangszerűen, de ami az igazság, és amit mindenki tud, és amin azért bizonyos mértékig lehet segíteni. Ez az 5–6 hetes nyereség nagyon nagy horderejű, mert azokon kívül, amit említettek az elvtársak, vegyék figyelembe, hogy tavaly ez alatt az idő alatt a tömeges szervezés folyt. Pártszervezetek, tanácsszervezetek, szakemberek és a parasztok maguk a tsz-szervezéssel voltak elfoglalva, hogy belépjenek-e vagy ne lépjenek be, és ezt az öt-hat hetet fel lehet felhasználni. Nagyon igazuk van az elvtársaknak, hogy a szervezett megindítást kell most gyorsítani, a megalakulást, a vezetőség-választást, munkamegtervezést,

az előkészítő munkát, mert ez az öt vagy hat hét olyan előny, hogy ha ezt jól felhasználjuk, akkor le lehet küzdeni azt a bizonyos negatív indulást, ami az őszi vetések nem nagyon jó állapotából adódnak. Mert ez a munka nemcsak a búzára vonatkozik, hanem sok mindenre, a növénytermesztés egyéb ágazatára, az állattenyésztésre stb. Végül a közleménytervezetnél azt ajánlanám, amennyire lehetséges, egy kicsit agitatívabbá tegyük. Először is itt vannak ilyen borzalmas bekezdések, némelyiket négyfelé is szét lehet bontani, egy kicsit emészthetőbb legyen az olvasó számára. Ezeket a számunkra fontos momentumokat megfelelően kiemelni és végül likvidálni belőle ezeket a törtszámokat. A tömegeknek nem kellenek ezek a 60,5, meg 8, meg 9 tized, meg nem tudom én, amikor arról beszélünk, hogy a parasztok beléptek ennyi hold földdel, ez nem egy leltári beszámoló. Nem kell nekünk azt mondani, hogy 782 414, hanem mondjunk kerek számot: pl. 850 ezer. Ugyanezt a holdnál, mi most nem a telekkönyvi beírást végezzük. Ki kell emelni — véleményem szerint — nagy horderejű kérdésként, mint a szocializmusnak egy újabb győzelmét, az egész fejlesztési kampányt. Erről szeretnék még valamit mondani. Az idei fejlesztési munka eredményét, egyetértve azokkal a kritikai megállapításokkal, amelyek egy kicsit lerontják, a fejlődés egészségesnek nevezhető, és lehet mondani, hogy a munkás-paraszt szövetség komoly megerősödésével fog együttjárni.

Egy évvel ezelőtt, amikor vitatkoztunk márciusban, beszéltünk arról, hogy milyen bonyolult dolog ez a munkás-paraszt szövetség erősödése, hogy amikor egy adott helyen fellépünk egyéni parasztok tömegénél, hogy csináljuk meg a szövetkezetet, az átmenetileg gyengíti a munkás-paraszt szövetséget, mert azon a platformon szilárdult meg 57–58-ban, hogy egyénileg gazdálkodtak. A rendszerrel, a kormánnyal, az árakkal meg vannak elégedve, csak hagyjuk őket békén a termelőszövetkezettel. És mikor kezdjük ezt az „isten békéjét megbontani", akkor átmenetileg ez a viszony romlik. Ez egy dialektika, mikor majd megnyugszik a tsz-ben, akkor erősödik. De most nem is vált ez ennyire külön, most azt hiszem, lehet mondani, hogy a szövetkezetbe belépett parasztok, a tavalyiak egy kicsit megszilárdultak, hogy az elhatározásuk helyes volt, és az idén beléptéknél ez kisebb mértékben jelentkezett. A most belépett parasztok tömegeinél lehet mondani, hogy a fele meggyőződésből és a saját akaratából —ami nagy szó — lépett be. Ezek a falvak, amelyekről itt beszélünk, az nem egy lebecsülhető dolog, hogy nem kevés falu — érdemes is volna összeszedegetni, hogy mennyi ilyen van — a szó szoros értelemben megszervezte saját tsz-ét. Ez óriási dolog. A másik fele meg egy olyan beletörődött alapon, de már nem olyan elkeseredetten, mint amelyek tavaly, beletörődtek. Azok is azt mondják, hogy hát meg kell csinálni, a foga alatt nem csikorog a homok annyira. Ez nagyon jó és fontos, és ezért azt hiszem, lehet mondani, hogy a munkás–paraszt szövetséget most már nagymértékben erősíti ez az idei tsz-fejlesztési kampány. Ugyan emiatt van nagy fontossága annak, hogy a történt visszásságokat rendbe kell szedni kivétel nélkül. Itt mindenki beszélt erről, ebben teljes egység van, hogy rendbe kell szedni. Ilyen kicsiny mennyiségben volt, hogy rendbeszedhető, és külön-külön rendbe kell szedni. Egyébként itt megjegyzem, hogy gondolkozik az ember, lehetséges termelőszövetkezetet úgy fejleszteni, hogy semmi hiba ne legyen? Én azt hiszem, hogy nem lehet. Volt ilyen statisztikai vita a Fehér meg a Horváth elvtársak között, ezt nagyrészt érinteni akarom, de azt hiszem, hogy termelőszövetkezeti mozgalmat nem lehet patikamérlegen csinálni. Ezen mi már 1958 decemberében vitatkoztunk, hogy hiába határoznánk el, hogy

hat esztendő alatt évente 8%-ot fejlesztünk, az úgy lehetetlenség. Az vagy úgy, hogy gyorsabban, vagy lassabban megy, vagy visszaesik, nem lehet ezt patikamérlegen csinálni. Bizonyos hibák bele is csúsznak. Hogy a parasztok nem 100%-a megy be hurrá hangulatban a tsz-be, de két-három esztendő múlva — de ezt úgy kell venni, hogy két-három esztendő kell —, akkor lesz ő igazai szövetkezeti tag, ha ez alatt az idő alatt az történik, amit a párt politikája mond, hogy történnie kell. Ő akkor lesz igazi termelőszövetkezeti tag, ha legalább két-három esztendeje ott van. Egyébként jellemző, hogy a vezetőség tagjait egy évre választják. Persze, ez törvényellenes, és ezt nem is kell engedni, de ebben benne van a paraszti óvatosság, hogy előbb kipróbáljuk őket, az anyjuk mindenit, mert nem tudjuk, hogy milyen vezetők, egy évig kipróbáljuk, ha jók, akkor megtartjuk. Ez nem egy törvénysértési szándék, azt kell megmagyarázni, hogy ilyen körülmények között az elnök sem tud dolgozni, ha olyan próbaidős inasnak veszik fel az elnöki tisztségre, vagy az agronómusi posztra. Ezt nem lehet patikamérlegen csinálni, és amit eddig a szocialista országok ismernek tapasztalatként, a parasztság átmenetele az egyéni tulajdonból a kollektív tulajdonba, az fájdalom nélkül nem megy. Ez az egész parasztság tömegére vonatkozik.

Most, amikor Moszkvában voltunk, beszélgetések itt-ott azért voltak, és szóba került a lengyel elvtársaknak egy bizonyos véleménye, ők ugyanis azt mondták — tőlük is úgy kérdezgettük, hogy hogyan lesznek a tsz-szel, mint ahogy tőlünk kérdezgették 1957 őszén —, van egy ilyen véleményük, hogy ők úgy akarják és akkor csinálni, amikor fájdalom nélkül fog menni. Azt mondtuk, hogy ez hasonlít ahhoz, amikor egy darab bőrt a test egyik részéből át kell ültetni a másikba, ugyanazon a testen marad, de olyant még senki nem csinált, hogy az fájdalom nélkül legyen. Ez, sajnos, egészen fájdalom nélkül nem megy. Ezt nem kifele kell nekünk hirdetni, de ezeket a hibákat, amelyek vannak, így kell nézni, és ha azok ilyen százalékon belül maradnak és mozognak, mint ahogy van, az majdnem elkerülhetetlen. Itt persze nemcsak azt vesszük, amikor a fogát kiverik, hanem egyéb dolgokat, ami erőszakszámba megy. Ez sajnos elkerülhetetlen, de mind rendbe kell hozni, kivétel nélkül mindet rendbe kell hozni. Még ahol olyasmi előadódik, akkor azt is mondhatjuk, hogy menj testvér, lásd, mi nem ezt akartuk, és gazdálkodj még egy-két évig, bolondulj meg magadba, vagy amilyen viszonyban ők egymással vannak, aszerint.

Azért ne haragudjanak, én előveszem az én egyhúrú hegedűmet és a régi nótámat, amit mindig el kell húzni, ez azért a párt agrárpolitikájának a győzelme. Ezt nem szabad szem elől téveszteni, mert találkoztunk megalkuvó nézettel 1957 végén, 1958 elején, jobboldali nézetekkel, harcolni kellett ellenük, ha nem is tömegesen, de mindenütt volt, fent is volt, középen is volt, lent is volt, és a megalkuvók között volt nagyon sok becsületes ember. Olyan ember, aki gondolt az 1953-ra,[63] meg a mindenféle rosszra, ami történt, és arra gondolt, hogy a fő veszély, hogy hibát el ne kövessünk, és tsz-t se szervezzünk, valami ilyen logikával, mert akkor biztos, hogy nem követünk el hibát, másrészt őszintén féltek a paraszti tömegek kihívásától. A megalkuvásnak ilyen okai is voltak. Azután találkoztunk, és harcoltunk álbaloldali nézetek ellen, és még ma is vannak ilyenek. A múlt és az idei esztendő a párt politikájának a győzelme. A megalkuvás felett, a jobboldali nézetek felett és a baloldali, meg az álbaloldali — mindegy, hogy hogyan mondjuk — nézetek felett. Ezt tudni kell és ezzel foglalkozni is kell mindenütt, ahol azelőtt pártszervezeteink korábban harcoltak. Mégis olyan helyzet van, hogy csak a vak, vagy

aki látni nem akar, az mondhatja azt, hogy ez nem a párt politikájának a győzelme a hibák és káros nézetek felett. És erre rá is kell mutatni, hogy az illető emberek, akiknél ilyen nézetek maradványai vannak, megszabaduljanak ezektől a nézetektől, mert ezek maguktól nem halnak ki. És vannak olyan baloldali „nézetű" emberek, akik hirdették az ismert tételeket, hogy nem lehet jómódú középparasztsággal tsz-t csinálni stb., stb., meg egy kis adminisztratív nyomás nélkül nincs. Azok még nem gyógyultak egészen ki, mert azt mondják, jó, jó, de mégis van. Még nem tudni, hogy mi jön ki belőle. És némelyik annyira belelovalja magát a hibás nézetekbe, hogy abban reménykedik, hogy hátha megbuknak ezek a tsz-ek. Azért kell ezeket a nézeteket, legalább a mérföldköveknél évenként egyszer emlegetni. Azt hiszem, hogy ezt megérti mindenki, hogy ez szükséges.

A Központi Bizottság érdemének kell mégiscsak betudni azt is, hogy az a múlt év márciusi döntése helyes volt. Ezt a vitát már itten, ebben a teremben is frissítgetem, mert elvtársaim tudják, múlt márciusban a megyei titkár elvtársak közül hány helyeselte, hány nem, nem tudjuk, mert egyetlen egy sem jelentkezett szólásra.[64] Emlékszenek az elvtársak, amikor arról volt szó, hogy abbahagyni a szervezést. Sok még közülük is erősen kételkedett abban, hogy ez helyes. Azt hiszem, ha most megnézik, akkor be kell látniok, hogy az egyetlen és helyes lépés volt az, amit a KB tavaly márciusban csinált. Mert a húrt se feszíthettük túl a parasztsággal, és a durvaságok sajnos mindig a legvégén jönnek, például az ismert esetekben – a legdurvább esetben, amikor arról volt szó, hogy megvertek parasztot, az mindig olyan esetben volt, amikor a faluban két-három paraszt nem lépett be. Akkor vesztik el a türelmüket a szervezők is és akkor bolondulnak meg, és akkor történnek ilyesmik, hogy meg is verik a parasztokat. A márciusi határozat nagyon jó határozat volt, ezt különösen alátámasztja az, ha figyelembe vesszük, hogy a határozat nyomán végrehajtott múlt évi megszilárdítás milyen óriási szerepet játszott az idei fejlesztés kedvező alapjának a megteremtésében. Enélkül ez nem ment volna. Persze itt még sok minden szerepet játszott, amelyeket mi még nem is soroltunk fel a tények között. A kongresszust említettük, valószínű, hogy annak volt jelentékeny hatása, olyan értelemben is, hogy meggyőzött parasztokat, meg olyan értelemben is, hogy azt gondolta a paraszt, hogy mégiscsak be kell lépni. Itt szerepet játszott a Hruscsov amerikai útja[65] is, sok minden, amiről itt most nem beszélünk, de az agitációban ezekkel foglalkozni kell.

A Horváth elvtárssal egy kicsit én perlekednék, de csak elvi és nem személyi alapon, a statisztikáról és az egyébről. Októberben és azt követően olyan vélemény alakult ki — már a KB-ban és a PB-ben —, hogy kézben kell a központnak tartani a fejlesztési kampányt. Erre több [ok] indított bennünket. Mondtuk, hogy nem mechanikusan – ne itt a központban találjuk ki, hogy egy megyében mennyit kell fejleszteni, de feltétlenül kézben kell tartani. Itt két dologról volt szó tulajdonképpen. Miért kellett ez a konzultáció? Az egyik az, hogy valamilyen megfelelő időpontban meggyőződjünk arról, hogy a megyei vezetők politikai megítélése reális, vagy nem reális. Erre szükség volt. A másik pedig, ami erre kényszerített minket, hogy az egész népgazdaság hátterére is mindig gondoljunk, és ezt itt a központban ismerik pontosan. Emlékszem, hogy az egyik megyetitkár elvtárssal, talán a Molnár elvtárssal,[66] volt egy ilyen diszkuzió, hogy harcolt vagy 20–30 ezer holdért, hogy még lehessen annyival többet beszervezni, és amikor mondták, hogy rendben van, amennyiben Te tudomásul veszed, hogy annak arányában fog csökkenni az egy holdra eső gép stb., stb., akkor valahogyan mindjárt másképpen nézte abban a

percben. Pedig ő is tudta, de a szervezés lázában, tüzében erről hamar megfeledkeznek. Azt hiszem, senkiben nem volt olyan érzés, hogy az a titkár, amelyik konzultál, azért konzultál, hogy ne legyen termelőszövetkezet, hanem azért, hogy legyen, de ami lesz, az egészséges legyen.

Ez a statisztikai kérdés, ez nem statisztikai kérdés. Amikor itt hallgattam, arra gondoltam, hogy Szirmaiból, meg Horváthból kiváló államjogász lenne, mert az ember hallgatja őket, mindig ki tudják hozni, hogy nekik van igazuk, és meg is győzik az embert. Pl. a Somogy megye minket egész komolyan nyugtalanított az indulás időszakában, és mi aggódtunk érettük is, meg a közös ügyért, nem a mániájuk miatt. És hogy elintézett minket itt Szirmai elvtárs. Az elmondott kritikából 5–6-ot magára vett, és azután kezdte szépen leszedegetni magáról, és a végén itt állt megdicsőülve (derű). Ami nem rossz, mert látnivaló, hogy kijózanodtak, az álláspontjuk helyes, de a Szirmai elvtárs maga mondta, hogy a tervek eltértek egymástól, amit ők maguk kigondoltak, és a Titkárság másképp ítélte meg, és kiderült, hogy az volt a jó. Hát nem lett volna hiba, Horváth elvtárs, az ilyesmit hagyni úgy magától menni? Ez hiba lett volna. Nektek se lett abból semmi bajotok, hogy veszekedtetek, meg hatszor konzultáltatok, még a Te bűvös statisztikád alapján is, Ti még mindig szebbet értetek el, mint amit novemberben reméltetek. Csak arra vigyázzatok, hogy a továbbiakban ne úgy vegyétek, hogy a tszcs-ből vett tulajdonképpen nem is számít, mert akkor nagy baj lesz belőle, mert az is számít. A folyamatot vegyétek, ez nagyon fontos. Azért, mert ebbe az átbillenési szakaszba léptünk, hogy túlsúlyba jutottunk, de hogy hogyan, az nem mindegy. Nekünk se könnyű, higgyék el. Mi mindnyájan ugyanannyi ideje szervezünk tsz-t, kb. 1948 óta, és ugyanúgy unjuk már ezt az egész tsz-szervezést. És szeretnénk minél előbb befejezni, de más okok arra kényszerítenek, hogy erőt vegyünk az óhajunkon és az érzéseinken, és józanul próbáljuk — és ha kell, akkor ilyen szakaszos szputnyik fejlődéssel — megoldani a kérdést, ha már másképp nem megy.

Végeredményben, ahogy az egész így együtt van, azért úgy vehetjük, hogy ez a rendszernek óriási győzelme. Valahogy az ember a mindennapi munkába úgy bele van gabalyodva, hogy mindig csak azt nézi, hogy 50,5%, megy 53, meg 43, meg hány százalék, meg 65%, meg 67% és fél és nem tudom én mi, végül kijött ez a 70%. És ha az ember belegondol abba, hogy a Magyar Népköztársaság három esztendő alatt a végveszély határára jutott, talán úgy is lehetne mondani, hogy a megsemmisülés közelébe került és visszaestek a termelőszövetkezeteink olyan szintre, amit nyugodtan lehet tíz évvel azelőtti szintnek nevezni, kicsit rosszabb pozícióban. De a hibák emléke nem múlt el. Ehhez vegyék ezt a 70%-ot. Ez a rendszernek egy olyan óriási győzelme, hogy alig tudjuk mi magunk megítélni, akik benne élünk. És én ezt ajánlanám is, hogy ezt az agitációnkban, azt, hogy a párt helyes politikájának eredménye, azért, ahol kell, mondjuk meg; túl sokat ne kiabáljunk arról, ezt inkább ilyen pártkörökben, hogy küzdöttünk a hibás nézetek ellen, de kifele, hogy ez a rendszer győzelme, ezt igenis hangoztassuk.

A párt helyes politikáját azért ne nagyon hangoztassuk — egyébként olyan szakaszban vagyunk, amikor minden fronton fejlődés van, még a nehézségekkel is —, és az, hogy „a párt helyes politikája", kezd már megint frázis lenni. Ez minden jelentésben ott van, ha az ügyészek külföldi tapasztalatcseréjéről van szó, akkor azzal kezdődik, hogy a párt helyes politikájának eredményeképpen az idén sikerült tíz ügyésznek külföldre utazni. Ez egy mese. Nincs jelentés, ami ne úgy kezdődne, hogy a párt helyes politikájának eredményeképpen. És ezt annyiszor elmondjuk,

hogy frázis lesz a mi számunkra, frázis lesz a tömegek számára, és valami nagyon fontosat lekoptatunk, tönkreteszünk és lejáratunk. Például gondolkozzunk azon, hogy alapfok, felsőfok. Ha csak azt mondom, hogy a tömegek követik a párt helyes politikáját, azt kell írni, hogy a tömegek elfogadták a párt politikáját, de nem kell azt írni, hogy igen helyes, nagyon helyes, meg három éve helyes, ezek nem kellenek. Kifele se kell nekünk túlságosan kiabálni, annyira azért lehetne, hogy a Népszabadság egy cikket írathatna egy ilyen témával kapcsolatban, a párt agrárpolitikájának a győzelme. Több nem kell. És ott még el is fogadják, mert ez a párt hivatalos lapja. De ez a rendszer nagy győzelme, és erre hivatkozni kell.

Ami a továbbiakat illeti, meg akarom az elvtársaknak mondani, hogy én felszólaltam a mezőgazdasági értekezleten Moszkvában, összesen tíz percet beszéltem, de abból a fele időt a termelőszövetkezeti mozgalomra szántam. Ti. milyen helyzet volt ott? Már este volt, addigra végig beszéltek a küldöttek, mindenki a termelésről beszélt. Kicsi, meg nagy, meg közepes ország, mindenki a termelésről beszélt, függetlenül attól, hogy hol áll a szocialista átszervezésben. És én felvetettem, hogy mi sajnos nem tudunk csak a termelés kérdéséről beszélni, mert mi a szocialista átalakulás menetében vagyunk, és ennek következtében úgy áll a dolog, hogy maga a KB, a kormány, a megyei pártbizottságok, a tanácsok, a szakemberek, a parasztok is energiájuk, erejének nagy része a szocialista átalakulás társadalmi kérdéseivel van lekötve, és a termelés kérdéseivel csak félig-meddig tudnak foglalkozni. Ez egy fontos jellemzője a helyzetünknek. De ennek nagy jelentősége van, hogy ezzel foglalkozunk. Ezt nem lehet elmellőzni, ezeket a társadalmi, politikai, érzelmi stb. kérdéseket, nem lehet elmellőzni. Majd boldog idő lesz, amikor egy ilyen tanácskozás kizárólag a termelésnek szentelhető a mezőgazdaságban, addig kell még egy pár esztendőnek eltelnie.

A társadalmi vonatkozásához javasolja a Politikai Bizottság, hogy a munkástömegekkel nagyon sokat kell foglalkozni. Ott én Moszkvában azt mondtam, olyan helyzet van nálunk, ha nekünk elegendő szakemberünk, tsz-elnökünk, tsz-be való párttitkárunk, agronómusunk, meg ami kell még, gépünk, műtrágyánk volna, 2–3 hónap alatt be tudnánk fejezni az ország szocialista átszervezését, a mezőgazdaságban. Én ezt mondtam és teljes felelősséggel és átgondoltan. Azt mondtam az elvtársaknak, hogy képzeljék el a mi helyzetünket, szeretnénk, sok éve törekszik erre a magyar munkásosztály és a párt, olyan helyzetben vagyunk, hogy meg tudnánk ezt tenni, lehetne úgy mondani, hogy a politikai feltétele nagyjában megvan, és kénytelenek vagyunk megállni. Ez a helyzet, mert itt jön a társadalmi és a termelési oldala. Mert ha nem egy bizonyos szinten stabilizálódnak ezek a termelőszövetkezetek, akkor a további fejlődést lerontja, és sok évre elhúzzák az egyébként átmeneti nehézségeket a szövetkezeten belül. Ilyen helyzetben vagyunk. Ennek egyik oka, hogy mit lehet ide fordítani. Már a győri ünnepségen[67] említettem, hogy mentől később jön, annál kevesebb lesz a támogatás, és ez valójában így van, nem lehet évről évre 5 milliárd 200, meg 400 millió forint — ezt csak úgy mondom — értéket adni, nem, a népgazdaság nem bírja el. És amíg el nem kezdenek hatni a szocialista mezőgazdaság pozitív jelentkező eredményei, addig nem lehet ezt fokozni. Olyan buta munkás nincs az országban, aki ne gondolkozna azon, ha azt az 5 milliárdot úgy feliben ideadták volna órabér emelésben — ez megfordul a munkásemberek fejében —, és nekünk ott meg kell védeni ezt az eredményt, és magyarázni kell ennek a horderejét, a jelentőségét a Népköztársaság szempontjából, a társadalmi fejlődés szempontjából, sőt azt is, hogy a munkás-

tömegek számára nagyon jó befektetés az, hogy most a munkásállam a mezőgazdaságra ezt a pénzt rászánja. Mert ezzel teremti meg a következő esztendőkben az életszínvonal jelentékenyebb emelésének a feltételeit és a szilárd alapját. A munkástömegek között nagyon sokat kell ezzel foglalkozni, mert ami nekünk korlát a fejlesztésben, hogy nem lehet tovább menni, ugyanaz már jelentékeny teher a munkásosztály vállán, meg a hátán. Az a pénz nem ide menne, hanem fele ipari beruházásra, fele fogyasztásra, akkor a munkások másképpen tudnának fütyülni, minthogy most ezt ide kell beruházni, és majd ez lassacskán évenként, 5–10 év alatt fog megtérülni a dolgozó tömegek számára. Ezt a gyári agitációt tényleg jól meg kell csinálni. Ha a gyárakban fellépünk akármilyen politikai kérdéssel, akkor nem árt ezzel foglalkozni ott a gyárban, ne tévesszen meg bennünket, hogy ott csak munkások vannak, azokat nem érdekli. Nagyon is érdekli, hogy itt mi történik. Csak épp említeném, hogy ez a szervezés úgy van, hogy van egy feladat, amit nyitva hagytunk, hogy bizonyos fajta — nem országos — szervezés megy tovább. Ez a befejező szerintem eléggé jól meg van mondva, hogy milyen vonalon. De azonkívül ha előrenézünk a perspektívát illetően, megmondom, elvtársak, érdemes ezen elgondolkozni. Hogy hogyan megy a magyar falvak átalakulása a továbbiakban, hogyan fog menni. Érdemes ezen gondolkodni itt a Központi Bizottságban. Mi például úgy gondoltuk, ülésen nem határoztunk, csak beszélgettünk, hogy valamint már kell gondolkozni. Meg kell kísérelni, hogy már az idén nyáron — persze tüzetesen meg kell vizsgálni, előzetesen meg kell tárgyalni stb. —, főleg azokon a területeken, ahol a szántóföldi gabona a fő termék, hogy esetleg az idén nyáron szerveznénk termelőszövetkezeteket. Tehát nem országosan, földrajzilag körülhatárolva és bizonyos meghatározottan a nyáron már azzal, hogy az őszi szántás-vetési munkákat közösen végezzék. És azután minden valószínűség szerint a jövő évben jön egy új fejlesztési kampány, mint tavaly volt és az idén, és ez már az én egyéni véleményem, én azt hiszem, hogy ez már a harmadik és egyben utolsó ilyen nagy lépése lesz a szervezésnek. Az első volt a tavalyi, a második volt az idei, és kb. ha kibontakozik rendesen és egészségesen, akkor szerintem ez lesz a harmadik. Most is a szántó 20%-a jött hozzá, és van 70, ha ehhez jön 16, 17, 18, 20, én azt hiszem, hogy ilyesfajta lépés több a jövőben már nem lesz. Ezen gondolkozni kell, polemizálni itt a KB köreiben, s gondolni a perspektívára. Ez miért fontos? Ez jelent nehézségeket is. Ez így meggyorsult az eredetihez képest, mert az összes népgazdasági terveink úgy vannak parcellázva, évről évre, ahogyan a kongresszusi határozat is szól, hogy a legközelebbi években. Ezek a legközelebbi évek, azok olyanok, hogy az bizony 63–64-es évekre voltak betervezve, nagyjából ez az átszervezés befejezése, és a teher megoszlott a 60, 61, 62-es, 63-as évekre és viszont, ha ez előbbre jön vagy másfél évvel, az azokra az évekre bizonyos plusz teher. Úgyhogy ilyen nehézségek is lesznek, ami megint olyan göröngy lesz, amit le kell küzdeni, és ha leküzdjük, akkor gyorsabban fejlődünk.

Aztán mozgalmilag, társadalmilag ha sikerül ezt így megcsinálni, és mondjuk egy év múlva hozzávetőleg megállapíthatjuk, hogy sikerült ezt a bizonyos harmadik lépést is megtenni, azután meg már egész másképpen tudunk a termelés kérdésével foglalkozni. Mert akkor ezek a szervezési gondok lekerülnek nagyjából a vállunkról, és talán az majd segíti, hogy ezt az átmeneti népgazdasági problémát egy kicsit jobban meg tudjuk oldani. Mert azért, ha a párt egész erejével és a kormány egész erejével a termelés kérdéseivel tud foglalkozni, ha abbahagyjuk a politikai elemezgetést ilyen értelemben, meg a paraszti lélek ilyen irányú kutatá-

sát, és azon vitatkozunk, hogy tényleg az ikersoros és a négyzetes vetés, vagy az isten tudja micsoda, azért abból is több jön ki produktumban. Egy dolgot szeretnék én itt megemlíteni, még egyszer utalnék arra, hogy nagyon fontos volna, hogy ezt a másfél hónapot, amit itt nyertünk, nagyon-nagyon jól kihasználjuk, mert azért mindezek mellett figyelembe kell venni, hogy az időjárás úgy is sikerülhet, hogy nem lesz valami príma eredmény a jövő évi aratási eredmény. Azért egy kicsit el vagyunk kényeztetve, mert azért mind a három esztendő úgy sikerült, hogy viszonylag elfogadnánk a következő három évre is. És azért számolnunk kell arra is, hogy esetleg nem úgy fog sikerülni, ezzel is számolni kell. És kell most tényleg valahogy az emberek gondolatába belevinni azt, hogy minden kg burgonyáért, kukoricáért, kenyérgabonáért, minden liter borért, mindent el kell követni, hogy több legyen. Inkább egy kilóval több, mint egy kilóval kevesebb. Hogy ne csak 10 ezer vagonokban gondolkozzunk, mert itt az nem elegendő, ha nem gondolkozunk kilókban, 10 kilókban, 50 kilókban, 100 kilókban, ellenben a tíz ezer vagonok sem jönnek össze. És ha ezzel elkezd nálunk foglalkozni egymillió ember, mert azért ezt lehet már így venni, az egész párt, plusz a legjobb termelőszövetkezeti paraszti tömegek. Azért az már hoz valamit a konyhára.

Legvégül én az FM feladatkörét szeretném érinteni egy kicsit. Részben új földművelésügyi miniszter elvtárs is van, de nemcsak ezért. Valahogy a dolog a következőképpen néz ki. A társadalmi átalakulás még nem ment végbe, és még ezzel egy ideig munka van. Valahogy az ember úgy képzelné el, hogy nem elválasztva a két feladatot, de valami munkamegosztást létre kellene hozni a KB és az FM között. Valami munkamegosztást, mégpedig a következőt. Hogy az átszervezés ideológiai, politikai, társadalmi kérdéseit a KB vállalja magára, és azt tartsa kézben mindvégig, és azt irányítsa hétköznap is, vasárnap is. Viszont amíg ez be nem fejeződik, az FM, és ez alatt nemcsak a Földművelésügyi Minisztériumot értem, hanem a mezőgazdasággal foglalkozó minden szervet és tényezőt, viszont vegye magára, hogy ő majdnem teljes mértékig a termelés kérdésével foglalkozik. Mert ugye ezt a tsz-megszilárdítást úgy lehet venni, mint a termelés érdekében kifejtett tevékenységet, majdnem mindegyiket. És úgy volna valahogy jó, hogy az FM és más ilyen szervek, mezőgazdasági kutatóintézetek emberei, azok azon törjék a fejüket, hogy az állami gazdaság, aztán ilyen kísérleti intézet, tsz és egyéni paraszt, tehát mindenki, aki akármilyen kicsi vagy sok földet tart a kezében és gazdálkodik, hogy ennek mindnek elősegítse a termelést. Ez volna szerintem a Földművelésügyi Minisztérium állami irányítással foglalkozó embereinek a döntő feladata, mert az átszervezés politikai és társadalmi és egyéb problémáival itt a pártközpontban kell, hogy foglalkozzunk, ezt nem lehet odaadni egy minisztériumnak. A másikat viszont, ha a minisztérium nem végzi el mi helyettünk — mondom, a KB, Politikai Bizottság, Titkárság, Mezőgazdasági Osztály — ha nem végzi el mihelyettünk, hogy elsődlegesen foglalkozzon vele, és állandóan napirenden tartsa, akkor félő, hogy ezek a kérdések nem lesznek megoldva, mert itt azért mégis megoszlik a figyelem, legalábbis egyelőre és még egy jó ideig. Úgyhogy én ott a termelőszövetkezet megszilárdítását semmiképpen nem venném kizárólagosan feladatnak a földművelésügy vonalán, ott valahogy én azt mondanám, hogy döntő a termelés, a tervgazdaság, a kutatás, a kísérletezés, szinte úgy lehetne mondani, hogy a termelőszövetkezetek megszilárdításában az FM-re váró feladatot ők már most a termelés oldaláról és annak szempontjából nézzék, majd a másik vonalat mi jobban figyeljük. De tényleg kell valamiféle munkamegosztás, anélkül, hogy a kettőt el

lehetne egymástól teljesen választani, mert megmondom őszintén, hogy jönnek ilyen rendelettervezetek az FM-ből, és sokszor az ember nem tudja, hogy az mostan kell, vagy nem kell, mi van azzal, miért találták ki, vagy gondol rá valaki, hogy vannak ilyen kérdések, hogy a gabona vetésterület csökkenése, s ha ezzel az FM-ben nem foglalkoznak, hogy mi ez, meddig megy, mit kell csinálni, hogy álljon meg, vagy csökkenjen tovább, de a hozamának megfelelően csökkenjen, vagy növekedjen, ki fog azzal foglalkozni, most senki sem fog azzal foglalkozni, vagy vannak olyan előterjesztések, hogy a szőlő, vagy miféle telepítés érdekeit meg kell védeni, ez eszmei dolog, vagy amit 70 éve nem oldottak meg, és nem pusztul bele az ország, ha még két évig nem oldják meg, ugye azt nekünk 1959 őszén hozzák az asztalra. Mikor nekünk még egyelőre más dolgunk van. Ennek a rendeletnek olyan ágasbogas kérdései vannak, hogy végül az sült ki, hogy a járási tanácselnök mondja meg az egyéni parasztnak, hogy melyik nap szüreteljen. Az isten tud ilyesmivel foglalkozni. Az FM-nél nagyon sok az olyan tudós és vezető ember, akinek van egy meghatározott feladatköre, és az nagyon helyes, hogy ő azzal foglalkozik, mert ugye minden ember azt hiszi — helyesen —, hogy az a világ legfontosabb dolga, amit ő csinál. Ott van olyan ember is, aki legszívesebben szőlővel ültetné be az Akadémia u. 17.[68] ház tetejét is, mert ő a szőlő embere. A Magyari elvtárs meg minket is keresztezne, ha rajta múlna, ez a szokásos tudós szakember elfogultsága, de hogy aztán abból valami lényeges mezőgazdasági feladat ne maradjon ki, amivel foglalkozni kell, ez énszerintem a minisztérium legfőbb vezérkarának a feladata. Lehet, hogy nyolc-tíz ember között nincs búza szakember, aki a búzáért harcol, és ilyen nincs is nagyon. Ezt az FM-nek kell biztosítani. Ahogy itt a feladatok többékevésbé ismertek lesznek, melyek szakszerű megoldásával a politikai szervek még nem tudnak foglalkozni, és még sokáig nem tudnak, ezt viszont az FM oldja meg. Mert, elvtársak, megmondom, hogy egy reszketés az élet, ha ezek nincsenek megoldva. Hogy tudunk mi nyugodtan ülni a helyünkön, és azzal foglalkozni, hogy a parasztok jóindulatát így vagy úgy igazgassuk, bizalom meg másik bizalom, ha nem tudjuk, hogy közben a mezőgazdasági termelés kérdései helyesen napirenden vannak. Ugyanez vonatkozik egyébként az árutermelésre is és a felvásárlásra is. Őszintén szólva a KB is egy kicsit elhanyagolta a felvásárlást, a megyei pártbizottságok és a járási pártbizottságok is, mindegyik hallgat, és mi jött ki belőle, nehézségek. De ezt a szakszerveknek kötelessége napirenden tartani és követelni a politikai szervektől, hogy ahol társadalmi segítség kell, ott az meglegyen. De ne várják fordítva, hogy majd a politikai szervek fogják kidolgozni ezeket a szakkérdéseket. Ezeket ne várják. Ezekre szerettem volna a figyelmet felhívni, Egyébként a régi nóta, mindenki végezze a maga dolgát. Mert nem tudom én, mondjuk a Szénási elvtárs nem fogja eldönteni, hogy a négyzetes vetés, vagy a Kolbai-féle ikersoros vetés a jobb, ő majd megmondja nekünk, hogy kell törvényesen dolgozni, a másik embernek pedig a másikat kell megmondani, és ha ennél valaki kiesik, és mondjuk például, hogy ha a Földművelésügyi Minisztérium nem végzi el azt, amit neki kell elvégezni, akkor tönkremennek az összes elképzelések, ami a mezőgazdasági munkáknál van.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Ténylegesen nehéz meghatottság nélkül beszélni azokról az eredményekről, amelyekről a beszámoló szólt. Különösen nehéz minekünk, akik ezen a területen dolgozunk. Mi erre az útra emlékszünk, nem akarok itt ismételni, de azért az a tény, hogy 1958 decembere óta, amikor ez a viharos ülés volt,[69] és tisztáztuk mindazt,

amit tisztázni kellett, azóta 700 ezer parasztcsalád lépett be a termelőszövetkezetbe az 1 millió 300 ezer közül. Ez, elvtársak, történelmi tény, és boldogok vagyunk, hogy ebben a munkában részt tudunk venni, és ne vegyék félreértésnek, [sic!] nagy az a párt, amely ilyen nehéz viszonyok között ilyen politikát tudott kialakítani, és ilyen győzelemre tudta vezetni népünket.

Kádár elvtárs említette, hogy nagy dolog az, ha önmaguktól alakulnak termelőszövetkezetek. Egy táviratot hoztunk el a sok közül; a következőt: Losonczi István a párt és [a községi tanács] végrehajtó bizottsága nevében jelenti, hogy a község a helyi erők bevonásával, minden idegen szerv beavatkozása nélkül a közös gazdálkodás útját választotta, 314 taggal, termelőszövetkezeti községgé alakult. Ez mutatja, elvtársak, a párt politikájának hatását, a bizalmat, amellyel a parasztok viseltetnek a párt és a kormány iránt. Ebben a helyzetben a mi felelősségünk, a KB felelőssége és az állami szervek felelőssége hallatlanul nagy, és én teljes mértékben megértem és egyetértek azzal, ami a moszkvai értekezleten elhangzott kukoricánál [sic!] például, s ez vonatkozik a mezőgazdasági termelés egész területére is, ha 3 év alatt mi nem leszünk a világ első kukoricatermelő államai között, akkor magunkra kell, hogy vessünk. Mert ahol a parasztok így állnak hozzá a kérdéshez, 900 ezer szövetségesünk van jelenleg kerek számban kifejezve a termelőszövetkezeti mozgalomban, aki hajlandó harcolni ezekért a célokért, akkor csak a mi hibánkból, hiányosságainkból, ügyetlenségünkből állhatnak elő bajok és nehézségek.

A másik, amit szeretnék megmondani, hogy tavaly — március 6-án — és itt megint nem akarom ismételni Kádár elvtársat, de engedjék meg, hogy azért megmondjam, hogy akkor még nagyon cseppfolyós állapotban volt a múlt évi felfutás. Hanem azért itt a KB úgy határozott, hogy a termelés emelésének objektív feltételei megvannak, és rajtunk múlik, hogy tudjuk-e emelni, vagy pedig nem. És 1959-ben azért tudtuk mi a kettős feladatot végrehajtani, mert ilyen nagy lépésekkel haladtunk előre, persze az időjárás is jó volt, és bíztunk abban, hogy ezek a paraszti tömegek, akik önkéntesen választották ezt az utat, elkezdenek dolgozni. És ha mi jobban segítettük volna őket, az ő érdekeiket rendeletekkel, gyakorlati munkánkkal, politikai szervező munkával jobban, megfelelőbben támasztottuk volna alá, akkor nagyobb eredményeket értünk volna el akár mázsában, akár literben mérhető eredményekben is, de különösképpen politikailag. Amit elértünk eredményt, az nem alábecsülendő, merthogy most itt tartunk, és ezt vitathatjuk a Központi Bizottságban, hogy 1959-ben értünk el eredményeket politikai téren és a megszilárdítás alapján, megteremtettük az előfeltételeket a további előrelépéshez. Meg kell még mondani továbbá azt is a belső határozatban és abban is, ami nyilvánosságra kerül, hogy ezek a nagy sikerek ne szédítsenek el, elvtársak, mert ilyen veszély fennáll. Ezt tapasztaltuk. Nem fráziskent mondom, konkrétan most arra gondolok, hogy a múlt esztendőben minden sikerünk ellenére is, sok olyan feladatot nem oldottunk meg, mert erőnk nem volt megoldani, amit meg kell oldani most, ha tovább akarunk menni és egypár olyan új jelenséggel találkoztunk, amelyeket nekünk elemezni kell, és a kiutat ebből a bizonyos új jelenség adta nehéz helyzetből meg kell találni. Ehhez talán még az is hozzájárul a számokon túl, hogy hátravan, elvtársak, a kollektivizálható területnek — kiszámítottuk — két és negyedmillió holdja, 500 ezer parasztcsaláddal. Múlt esztendőben minden parasztcsalád többet hozott be, mint ebben az esztendőben, és ami hátravan, most 380 ezer család birtokában van. Tehát nekünk ebben az esztendőben eredményeseb-

ben kell dolgozni a politikai és gazdasági eredmények terén, mint a múlt évben, hogy ezeket a parasztembereket a bizalom, a tények alapján győzzük meg. A tények alapján jobban meg tudjuk győzni, és a további előrehaladás érdekében meg tudjuk nyerni. Itt mindjárt megemlítem, hogy a javaslatból egy dologgal én nem értek egyet, s kérem, hogy a KB ezt a kérdést vegye le napirendről, és határozzuk meg, hogy mikor folytassuk tovább a tömeges szervezést. Én indokolom ezt azzal, hogy láttuk a múlt évben és ebben az évben is, hogy ha megindulunk, nagyon nehéz megállni. Az anyagban szó esik erről. Lehet, hogy félreértettem a dolgot, de azért szeretném megmondani az érvemet, mert ez vonatkozik általában. Azt tapasztaltuk, hogy ha a mi apparátusunk megindul, a jó politikai feltételek kihasználásra teremt újabbakat, mint ahogy most is vannak, lenne több gépünk, építőanyagunk, műtrágyánk, bátran mehetnénk tovább, időnk is van, nagyon nehéz megállni. Nagyon nehéz megállni, és most már, elvtársak, amikor a túlsúly megvan, és nem is akármilyen túlsúly, mert a paraszti szektor 70%-a kollektivizálva, 30%-a kint maradt, olyan túlsúlyunk van, hogy a termelésben minden hiba súlyosan érződik, és ezért nagyon meggondolandó, hogy hogy csináljuk tovább. Hogy pl. az őszi vetés előtt azt tudjuk-e mondani, hogy most megálljunk, most vetünk, elvetjük az őszi gabonát, utána folytatjuk tovább.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Egyébként törheti, mert a PB úgyis törni fogja a fejét rajta, hogy hogyan tovább.

TÖMPE elvtárs: Szeretném, elvtársak, megmondani talán azt is, nem valami nemzeti büszkeségből, de azért ha itt mérjük egymás között, hogy hol állunk, ezzel az eredménnyel mi az európai szocializmust építő országok között a negyedik helyen állunk. Bulgária, Albánia, Csehszlovákia, Magyarország. Úgy a szocialista szektort illetően, mint a termelőszövetkezeteket. Az NDK-t és Romániát meghaladtuk. Mondom, nem nemzeti büszkeségről van szó, hanem örülünk elvtársak, hogy az ellenforradalom után hogy álltunk, és hogy állunk most, és ezen az úton tovább haladva, előre fogunk menni.

Amit Fehér elvtárs mondott, egypár adattal szeretném kiegészíteni azért, hogy a KB minden egyes tagja, amikor dönt a javaslat felett, érezze súlyát, hogy hol tartunk most, nemcsak a szántóban van 70%, hanem, elvtársak, az állapotban is, most részletesen mondom el a számokat. A gépek teljes egészében a szocialista szektor kezében van[nak], a nagyüzemi épületek mind a szocialista szektor kezében van[nak], szóval a társadalmi viszonyok megváltoztak, a termelési erők döntően a szocialista szektorok kezében vannak, kb. 30%-ot tesz ki, ami kívül van, és most úgy kell dolgozni, hogy ennek mi megfeleljünk. A Lőrinczi Hengerműben voltam pártnapon, és ott egy asszony megkérdezte, teljesen jogosan, hogy lehetne abban előremenni, hogy nincs elég burgonya és rossz a burgonya. Hogy, elvtársak, ilyen kérdést ne lehessen feltenni, és ezért tudok erről beszélni, mert tavaly sokkal nehezebb körülmények között azt mondtuk, nem fog visszaesni a termelés, előremegyünk, ebben az évben a tavalyi eredmények alapján biztosabbak lehetünk ebben.

Még a kettős feladat kérdésére rátérnék, engedjék meg, hogy egypár általános következtetést vonjak le — lehet, hogy nem egészen helyes —, de amikor itt a túlsúlyban a napi feladatokon túl, melyek igen fontosak, és jól kell elvégezni, még ezen túlmenő feladatok is vannak ebben az esztendőben, legalábbis úgy, hogy a második ötéves tervben érjünk is el eredményeket. Ilyen, elvtársak, az, amit Kádár elvtárs mondott – hogy a moszkvai értekezleten erről szó volt, most sokkal jobban

megvan a lehetősége annak, hogy Magyarország a legfőbb nyersanyagbázist, a mezőgazdaság lehetőségeit kihasználja, és hogy ez ne maradjon csak frázis, egy mondat, ami elhangzik. Igen sokat kell dolgozni, és ki kell dolgozni ennek a részleteit, tényleg legyen több kenyér, hús, ipari növény és így tovább. Most megvan annak a lehetősége, hogy mivel a 70%-os a szocialista szektor, hogy az irányítása a szocialista szektornak tervszerűbb legyen, hogy ne csak egyszerűen árakon keresztül irányítsuk a mezőgazdaságot — aminek nem szabad eltérni a gazdasági érdekeltségektől —, de emellett a tervszerűségnek olyan elemét, mint a tervezés, egy bizonyos fokig és keretek között vezessük be, mert nem tehetjük ki magunkat csak az árak alakulásának. Hiszen láttuk az elmúlt két év alatt, hogy egy-egy cikknél hibát követtünk el, mint pl. a burgonyánál, amikor nem volt elegendő burgonya a lakosság ellátására. Szükségszerűvé váltak, elvtársak, a termelőszövetkezetek, [sic!] amelyek kereken 5,3 millió hold szántót tesznek ki, mire a KSH az adatokat véglegesíteni fogja, 5 és félmillió lesz. Szükségszerűvé vált, hogy a megfelelő gazdasági irányítást biztosítsuk. Engedjék meg, hogy mindazzal szemben, amiről eddig beszéltünk, hogy a tanácsokon keresztül kell ezt megoldani, vannak tanácsi és állami határozatok, hogy ha meg akarjuk oldani csak a határozatokat, az azt jelenti, hogy a most 1200 Ft-ot kapó járási tanácselnök beosztottja, mondjuk építészmérnök 2500 forintot fog kapni. Szóval nekem az a benyomásom, de nemcsak a benyomásom, hanem a véleményem, elvtársak, hogy nem tudjuk ezt így megcsinálni. Sem annyi emberünk nincs, se nem teremthetünk olyan feszültséget a tanácson belül, hogy a mezőgazdasággal foglalkozók jelentősen több fizetést kapjanak, mint a többi ugyanolyan becsületes dolgozó. Mi helyesen azt csináltuk az állami gazdaságok 1,3 millió hold szántóján, hogy külön termelési igazgatóságot állítottunk fel, amelynek összefüggései voltak a tanáccsal. Én azt javaslom, elvtársak, hogy vizsgáljuk meg, vizsgálja meg a Politikai Bizottság, most persze ne legyen döntés ebben, mert ezt így eldönteni, hogy mondjuk a megyei tanácselnök-helyettes irányítása alatt különítsünk ki egy, csak a termelés irányításával foglalkozó apparátust, és az irányítsa gazdaságilag a termelőszövetkezetek ügyét, nem lehet. A tanács apparátus pedig tovább végezné az igazgatási kérdéseket. [sic!]

További ilyen fontos kérdés, elvtársak, a személyes anyagi érdekeltség biztosítása. Rapai elvtárs felszólalt itt, hogy ez nem csodaszer. Meg vagyunk győződve, hogy nem csodaszer. Amikor beszélünk erről, megmondjuk, ki mennyit dolgozik, annyit keres, és kidolgozzuk azokat a rendszereket, hogy mindenki annyit keressen, amennyit dolgozik. Nyereségrészesedés van. A termelőszövetkezetekben a helyzet az, belépett most kétszázezer[70] paraszt a két év alatt, földdel bíró parasztok. Eddig úgy éltek ezek a parasztok, hogy termeltek, elvitték, eladták az államnak, vagy a szabadpiacon a termékeiket, e szerint éltek. Most belép a termelőszövetkezetbe, most a munka után, nem a termék után kapja a fizetését, ez igazságtalan [sic!], és a Horváth elvtárs kár, hogy nem mondott el példákat, vagy a Szirmai elvtárs, vagy az utánam szóló megyei elvtársak, én kérem, hogy mondjanak el ilyen példákat, hogy ott, ahol megvalósították a személyes anyagi érdekeltséget, ott akármilyen kevés volt a taglétszám, az egész család meg a rokonság ott dolgozott, ott magas volt a termésátlag és a közös alap nőtt, és kielégítő volt a tagnak a jövedelme is. Elvtársak, ha igaz az és kell, hogy igaz legyen és nemcsak frázis, hogy [a] harc azért folyik, hogy az emberek jobban és könnyebben éljenek, tehát rendeljük alá ezt a kérdést is ennek. Mi a munkaegységnek a történelmi jelentőségét nem tagadjuk. De mi a helyzet? Az — és megerősített, amit Kádár

elvtárs mondott, Hruscsov elvtársat idézve —, hogy nem kell ugyanazt az utat bejárni nekünk, hátha mi ezt alárendeljük a fő célnak, akkor az eszközöket meg tudjuk válogatni. [sic!]

Még van három olyan kérdés, amely a túlsúly következtében szükséges, hogy foglalkozzunk vele, és előrehaladjunk. Ez, elvtársak, a termelés, a feldolgozás és értékesítés arányos fejlesztése. Én ezt többször felvetettem, hogy hiába termel sokat az FM, [sic!] ha az élelmiszeripar nincs erre felkészülve, vagy a kereskedelem nem tudja ezt értékesíteni. Most ez bennünket még inkább nyom, mert az egyéni parasztnak mondhattuk, hogy oldd meg valahogy a nyári almát, majd megeszik az állatok, de mit mondhatunk egy újonnan alakult szövetkezetnek, hogy nem tudjuk tőle átvenni a gyümölcsöt, amikor az ország egy részében, pl. Szabolcsban, vagy máshol nincsen gyümölcs vagy zöldség? Nem arról van szó, hogy most egyszerre nem tudom milyen nagy beruházásokra van szükség, ezt egyik évről a másikra meg nem oldjuk, azonban a helyzet megköveteli, hogy lépéseket tegyünk ebben előbbre. Szükségessé teszi a helyzet, elvtársak, azt is, hogy az ipar és a mezőgazdaság kapcsolata szorosabb legyen. A mezőgazdaság a múlt esztendőben hatezer traktort, ebben az évben tízezer traktort kap. Huszonhatezer traktornál kezdtünk, az ötéves tervben kapunk hatvanezer traktort. Ez egy rohamos fejlődés egy olyan országban, ahol a felszabadulás előtt egy-két kuláknak volt gépe, a mi parasztságunknak a műszaki színvonala körülbelül nulla. Nincs műszaki színvonala. Ha végre tudjuk hajtani terveinket, hogy a javítás biztosítva legyen, a gépeket gazdaságon kihasználjuk stb., ahhoz kell, hogy a mezőgazdaság területén dolgozó állami szervek az ipartól több konkrét segítséget kapjanak. Itt van, elvtársak, a múlt évi és az idei termelőszövetkezeti szervezés nagy tapasztalata – erről Fehér elvtárs nem beszélt. Miért volt ilyen nagy különbség Dunántúl és Tiszántúl között? Meggyőződésünk az, hogy a kulturált különbségek okozták ezt; hogy a Dunántúl kulturáltabb, mint a Tiszántúl. De általában, ebben az új helyzetben, amikor az egyéni parcelláról áttérnek a nagyüzemre, a parasztság általános kulturális színvonalának emelése egy külön feladat, amit meg kell oldani.

Szeretnék áttérni a kettős feladat problémáira, amelyek előttünk állanak. Hogy 1959-ben végrehajtottuk a határozatot, azt különösképpen bizonyítani nem kell. De egy dologra talán érdemes volna kitérni, hogy a zárszámadás adatai mit mutatnak. Szirmai elvtárs erről mondott egypár szót. De azért érdekes lenne rámutatni erre, mert ezzel arra a kérdésre is választ adnánk, hogy a parasztok hogyan fogadták ezt, csalódás érte-e őket, hogy beléptek a szövetkezetbe vagy nem; és arra, hogy mi a perspektíva, hogyan menjünk előre? Az adatok, amelyek eddig rendelkezésünkre állanak, azt mutatják, hogy a termelőszövetkezeti parasztság jövedelme kielégítően alakul. A mérleghiányos termelőszövetkezetek száma — bár ezerrel nőtt — 1958-hoz képest azonos [sic!], a mérleghiány nagyjából szintén azonos: 93 millió. A hitel igénybevétele sokszorosa az 1958-asnak, és a törlesztés több, mint 1958-ban volt. Egy munkaegységre átlagban országosan az eddigi adatok szerint 30–31 Ft esik. Szeretném aláhúzni, hogy ha mi a munkaegység alapján akarjuk megítélni a termelőszövetkezeti parasztok jövedelmét, akkor tévedni fogunk. Mert a munkaegységnél is úgy van, hogy ha ezer munkaegysége van valakinek 30 Ft-tal, akkor több a jövedelme, de ha 300 van, akkor kevesebb. Én agitációs szempontból is mondom, hogy úgy kellene számolni — mert ez a reális —, hogy a termelőszövetkezeti család jövedelme munkaegységgel együtt, a prémium a másik, a földjáradék a harmadik, és a háztáji az a negyedik. Erről van szó, elvtársak. Ez a

négy teszi ki a termelőszövetkezeti családnak a jövedelmét. Ezt a négyet, ha nézzük, akár Győr megyében, akár Szabolcs megyében, felelősséggel állíthatjuk, és mindenütt mondhatjuk, hogy ez kielégítő. Még azt szeretném elmondani, hogy azokban a megyékben, ahol az átszervezés megvolt, Győr megyében, Szolnokban, Veszprémben, na meg Somogy megyét is vegyük hozzá, itt a legalacsonyabb a munkaegység. Márpedig, ha a munkaegységből indulunk ki, becsapjuk magunkat, mert ugyanakkor ezekben a megyékben az ez évi termelési tartalék; vetőmag, műtrágya, takarmány, állat és így tovább, itt a legnagyobb. Hát ha a Somogy megyei elvtársak, vagy Lombos elvtársék azt a 189 millió saját erőt például Győrben szétosztották volna, vagy eladták volna, akkor nem 27 Ft lenne a munkaegység, hanem 57 Ft. Ez mutatja a parasztok hozzáállását, azt, hogy politikailag rend van minden megyében, csak pár helyen morognak — mert egy kis morgás azért van —, de sehol olyan baj nincs, hogy központilag kellene intézkedni, vagy kimenni, megnyugtatni az embereket.

A győri parasztok, a szolnokiak és a többiek azt mondják, hogy persze, az első év nem olyan, mint szeretnénk, de ha a második évet jól előkészítjük, akkor sokkal jobban fog menni. Nekem az a benyomásom, hogy amit mi ígértünk, hogy lépjen be a termelőszövetkezetbe, és ha jól dolgozik, rövid idő alatt jobban fog élni, mint egyéni paraszt korában, az beválik. Az a benyomásom, hogy ebben az esztendőben, ha terveinket végrehajtjuk, ezt az eredményt számokkal is bizonyítani tudjuk.

Még a földjáradékról egy-két szót, elvtársak. 1958-ban egy aranykoronára 4,59 Ft-ot adtak és most pedig 11–12 forintot, vagy pedig nem tudom én, egy holdra adtak 54–59 Ft-ot; 1958-ban alig egypár szövetkezetben adták ezt, most pedig elvtársak, minden szövetkezetben 120–140 Ft-ot adtak egy holdra. Engedjék meg az elvtársak, hogy én is javasoljak valamit. A belső határozatban legyen szó arról, hogy azért mégsem érthető, és nem fogadható el, hogyha a mi Központi Bizottságunk határozatot hoz, az Elnöki Tanács törvényt hoz a földjáradékkal kapcsolatban, akkor a párt és állami szervek azt nem hajtják végre. Nekünk az utolsó hetekben szinte rá kellett kényszeríteni a termelőszövetkezeteket arra — a pártapparátus segítségével —, a tanácsokat, hogy betervezzék ezt. És hogy, elvtársak, 93 millió a mérleghiány, ennek 30–35%-át ez teszi ki. Nem terveztük be a földjáradékot, és emiatt a mérleghiány előállt. Ezzel nem lehet viccelni. Tessék végiggondolni: miért nem irracionalizáltuk nálunk a földet? Ennek társadalmi, történelmi, politikai okai vannak. Amíg van földmagántulajdon, s amíg használatba adja a paraszt a földjét a termelőszövetkezetnek, addig ezt a tulajdonjogot tiszteletben kell tartani. Ezért született a központi bizottsági határozat és a törvény is.

Még egy érvet: itt nem arról van szó, amikor Kádár elvtárs azt mondja, hogy az egyéni paraszt érdekeltségét továbbra is biztosítani kell, ő itt nem arra gondol, hogy emeljük az árakat, sem valami különleges intézkedésre, hanem nyilván arra, hogy a múlt évben és ez évben is a termelőszövetkezetbe belépett parasztok jogait igenis érvényesíteni kell. Amit ígértünk, a földjáradékot, meg azt, hogy a vetőmagot kifizetjük, és mindazt, amihez neki törvényes joga van. Ez hat arra a parasztra is, aki még kívül van, látja, hogy bent a termelőszövetkezetben minden rendben van, akkor ő nyugodtabban termel, mert tudja, hogy ha majd belép, akkor őt ilyen sérelem nem éri.

A mérleghiányról még annyit, hogy ennek egyik oka, amit már említettem, 30–35% a földjáradékból adódik, másik oka a magas termelési tartalék, amit nem osztottak szét, azután a termeléskiesés is elenyésző ok, a termelőszövetkezetek

rossz anyagi gazdálkodása. Most nem tudok itt jelentést tenni arról, hogy hány olyan termelőszövetkezetünk van, akik nem dolgoztak jól, akiknél nem 15 mázsa volt a kukorica, hanem 5 mázsa. De ez az egész, ez a 4500 termelőszövetkezethez képest egészen elenyésző, és éppen azért úgy döntöttünk, hogy azoknak a termelőszövetkezeteknek, amelyek saját hibájukból nem jól dolgoztak, mérleghiányosak és keveset tudnak osztani, azoknak mi nem adunk semmit. Be kell tartani itt is azt, hogy ki mennyit dolgozik, annyit egyék.

Az anyagban van egy olyan kifejezés is, hogy a szervezéstől elmaradt a megszilárdítás. Én ezt nem tartom igazságosnak azért, mert először is a Központi Bizottság azt határozta októberben, hogy a kettőt együtt kell vinni. Mi ez alatt az idő alatt a zárszámadástól, a tervezéstől kezdve egy sor dolgot csináltunk. Most nem az FM-ről beszélek, hanem a községektől egészen a FM-ig. Szóval ez egy időben folyt. A megalakult termelőszövetkezeteknek a szervezése – aki ezt ismeri, az tudja, hogy nem lehet szervezni és megszilárdítani egy időben; amikor megvan a szervezés — a mi tapasztalatunk azt mutatja, és a jelentés is írja —, közgyűlést hívtak össze, rögtön elhatározták a különböző munkákat, és elkezdtek dolgozni. Hogy a megszilárdítás színvonala elmaradt a szükségestől – ez igaz. Én azért is említem ezt meg, elvtársak, mert egyszerű falusi kommunisták ezrei dolgoztak ebben a munkában, éjt nappallá téve, és nagyon rosszul hatna, ha ezt olvasnák. Ne olvassanak ilyen igazságtalan dolgokat. Legyen az igazságosan bent.

1959-ben — említettem — a sikerek mellett volt olyan dolog is, amit nem hajtottunk végre, és volt egypár új jelenség is. Az elsők között említem, hogy a felvásárlási tervet nem tudtuk végrehajtani, csak 96%-ban. Fontos cikkeknél, kukoricánál, burgonyánál, kenyérgabonánál. Mind a háromnak más a jellege. A kenyérgabonánál, ha száz százalékra teljesítjük is a felvásárlási tervet, akkor sem elég, azért mert a szükségletek nőnek, és visszaesett múlt esztendőben a kenyérgabona vetésterülete. A burgonyánál felvásárlási hiba történt 1958-ban, és el is spekuláltak a parasztok. A kukoricánál pedig az van, hogy inkább húst ad, mint kukoricát. Én ezt azért mondom, hogy ne ítéljük el a parasztokat, mert ők tartalékolnak, szerződött állataik vannak. Úgyhogy ha helyesen látjuk a termelést, ebben az évben jobban tudunk előremenni. A kenyérgabonával kapcsolatban ebben az esztendőben öt és fél százalékkal kevesebb a vetésterület, mint a múlt évben volt, ugyanakkor a felvásárlási tervünk magasabb. Tehát nekünk mindent el kell követnünk — reméljük, jó időjárás lesz, a műtrágyát, amelyről szó volt, megkapjuk —, hogy a maximális termésátlagot ki tudjuk hozni. Az ez évi tervünkhöz még az szükséges, hogy biztosítsuk az arányokat. A felvásárlásnál a főbb mezőgazdasági cikkek 70%-át a szocialista szektor adja, és 30%-át adja az egyéni szektor. Ez bennünket arra kötelez, hogy a növénytermesztésben érjük el a paraszti vetési arányokat, ez a kukoricánál országosan öt százalékkal többet jelent, mint a múlt évben, és a burgonyánál 3,6%-kal többet. Ha a paraszti arányok megvannak, és a termelőszövetkezetek termésátlagai, a termelési fölény, amiről beszélünk, akkor a növénytermesztésben nehézségeink nem lesznek.

Az állatokkal azonban már nehezebb a helyzet. Abból az anyagiakból, ami a rendelkezésre áll, a tehenek 40–41%-át tudtuk elhelyezni. 8 megyével tárgyaltunk eddig, nagyon fontos állattenyésztő megyékkel, és örömmel jelenthetjük a központi Bizottságnak, hogy a megyék olyan vállalásokat tettek saját erőre, hogy úgy néz ki, hogy a teheneket mind el tudjuk helyezni a közösben, háztájiban nem fog maradni, ezenkívül ami a kocát illeti, annyi kocát fognak beállítani, hogy a sertés

anyaállatok többsége a termelőszövetkezetek közös birtokában lesz, és 1961-ben sem lesznek nehézségek a sertéshizlalásnál. Itt azonban mégis azt kell mondani, és kérem a Központi Bizottságtól, határozza meg még konkrétabban a közös és a háztáji viszonyát. Fehér elvtárs említette referátumában, hogy a háztáji kereten felül maradt állat szövetkezeti tulajdonban legyen. Az a véleményem, hogy ezt jól meg kellene gondolni, és nagyon részletesen ki kellene dolgozni a háztáji és a közös viszonyát, mert ez olyan kérdés — gondolom —, ezzel az állami szerveken túl a Titkárságnak is kellene foglalkoznia, mert ez nagyon komoly dolog.

Én ezzel be is fejezem. Van egypár kérdés, összesen négy, amelyben véleményem szerint, ha egységesen döntünk, egységes lesz a gyakorlat: ez a háztáji-közös viszonya, a személyes érdekeltség, a termelőszövetkezetek gazdasági irányítása és az egyénileg dolgozó parasztok árutermelésének biztosítása. Ha ezekkel egyetértünk, akkor ebben az évben a kettős feladatot végre lehet hajtani, a még hátralévő 500 ezer család szervezésére a feltételeket meg lehet teremteni, és a mezőgazdaság további fejlődésének feltételeit is.

PUTNOKI LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én Fehér elvtárs előterjesztésével egyetértek, és amiket Fehér elvtárs előadásában elmondott, azok a megállapítások vonatkoznak Heves megyére is. Nálunk egy helyen fordult elő nemkívánatos dolog, ahol durván megvertek egy parasztot a szervezés közben; a megyei pártbizottság a járási pártbizottsággal együtt olyan intézkedéseket tett, hogy kizárta az illetőt a pártból, és megfelelő felelősségre vonást alkalmazott.[71] A megyében a szervezés befejeződött, és jelenleg a megye szántóterületének 82%-a tartozik a szocialista szektorhoz.

A megyei pártbizottság, amikor konzultálta a Politikai Bizottság egy tagjával, a Földművelésügyi Minisztérium egy tagjával, 60–65 ezer kat. holdban állapodtunk meg, most a befejezésnél 65 200 kat. holdat teljesítettünk.

Szövetkezeteink a megyében, a mi tapasztalataink szerint, most nem állnak rosszul. A mostani felmérések alapján egy munkaegységre kb. 40–41 Ft-ot fogunk fizetni. A szövetkezetek az elmúlt évben saját erőből beruháztak 18–20 millió Ft-ot. Minden termelőszövetkezetben fizettünk földjáradékot, egy kh föld után 120 Ft-ot, kivéve kilenc termelőszövetkezetet, ahol állami tartalékföldeken gazdálkodnak. A termelőszövetkezetben nagy gondot fordítottunk a vetőmag, a takarmány és az abraktakarmány behozására, és szinte a szervezéssel egy időben, sőt már a nyár folyamán a pártbizottság nagy gondot fordított arra is, hogy a szálastakarmányt száz százalékig behozzuk. A vetőmagnak mintegy 87–90%-a van biztosítva. Legrosszabbul állunk az abraktakarmánnyal, ennek mintegy 42–45%-a van a termelőszövetkezeteknél. Jelenleg a megyében is azzal a problémával foglalkozunk, hogy mivel most a megye mezőgazdaságában uralkodóvá vált a szocialista nagyüzem, és a termelőszövetkezetbe tömörült parasztok valamiféle anyagi érdekeltségét próbáljuk kidolgozni. Ezzel kapcsolatban a megyei pártbizottság el is készítette a maga elgondolásait. Nálunk az a helyzet, hogy jelentős területet képez a termelőszövetkezetekben a szőlő, mintegy 10–13 ezer kat. hold zöldséges terület került a termelőszövetkezetbe, ami munkaigényes, és aminek a megmunkálása komoly problémákat okoz. Mi azonban a következőkből indultunk ki — ezt azért mondom itt el, mert nem biztos, hogy jó a mi okoskodásunk —, hogy az anyagi érdekeltség, a premizálási rendszer bevezetésével nem rúghatjuk fel a jövedelem elosztásának azt az alapelvét, amire az alapszabály utal, és amire a jövedelemelosztás elve a szövetkezetben épül. Ezért mi úgy határoztunk, hogy a termelőszövetkezetekbe

bekerült elsősorban kapások, zöldség és szőlőterületet brigádoknak adjuk ki, a területet figyelembe véve. A területtől függően megállapodunk a szövetkezeti tagokkal, ill. brigádokkal az egy kh-ról lejövő átlagtermésben. Az ezen felül termelt mennyiséget az a brigád vagy az a szövetkezeti tag kapja, 20%-tól 50%-ig — lehetőleg pénzben —, amennyivel többet termeltek ezen a területen.

Mi ezt látjuk a leghelyesebbnek. Ti. az a veszély áll fenn, különösen zöldségtermelő vidékeken, ahol divat volt, hogy felesművelésben dolgoztak eddig is a zöldségkertészek, a csányi dinnyések — ezek országot járó emberek voltak —, s a szövetkezetben is mint feleskertészek dolgoztak; ezt az elvet véleményem szerint a szövetkezetekben tovább tartani nem lehet. Ti. az a helyzet adódik elő, hogy ha ezt a felesművelést engedjük, és ezt terményben fizetjük ki, tekintve, hogy a zöldségáru primőráru, aminek az értékesítését gyorsan kell lebonyolítani, hogyha ezt a szövetkezeti tag felében megkapja, félő, hogy a szövetkezetek részére termelt zöldségfélének értékesítése olcsóbb áron kerül forgalomba, mint a szövetkezeti tag saját maga részére termelt zöldségféleség. Ebből a szövetkezetnek kára származna. Mi arra törekszünk, hogy lehetőleg pénzben fizessük ezt a prémiumot, ezt a többlettermelést a szövetkezeti tagok részére. A zöldségtermeléssel azt az elvet követjük, hogy egy kh bruttó termelési értékének 40%-át kapják meg a brigádok vagy szövetkezeti tagok. A szőlőtermelésnél is kb. ezt az elvet követjük, és van a megyének egy sajátossága, hogy rendkívül nagy mennyiségű oltványt termel, van olyan községünk, pl. Nagyréde, ahol hat, hat és fél millió oltványt termelünk, Ez olyan problémával jár, hogy ezek a hajtatóházak a parasztok egyéni tulajdonában vannak. Pillanatnyilag építeni ilyen közös hajtatóházakat nem tudunk. Ezért azt kellett kidolgozni, hogy megállapodjunk egy bizonyos értékben, munkaegységértékben, hogy ezért egy család vállal x mennyiségű oltványt, x munkaegységért, ha ezen felül termel, akkor ezt szintén premizáljuk. Úgy látjuk, hogy ennek megvan a hatása. A termelőszövetkezetekben most folyik a tanácskozás erről, úgy látjuk, hogy a szövetkezeti tagoknak ez imponál. A mi zöldség-tervünk ki van helyezve a termelőszövetkezeteknél, és most folyik a tagokkal ez a tárgyalás, a brigádokkal, kb. kéthetes munka után a terület mintegy 40%-át a termelőszövetkezeti tagok, ill. a brigádok kivették. Minden jel arra mutat, hogy ezt ki is tudjuk helyezni, és a tagok ezt meg fogják normálisan, jól dolgozni.

A másik ilyen természetű problémánk, amivel Fehér elvtárs foglalkozott, ez az állatállomány. Nekünk is az az elképzelésünk, hogy az állatokat „zöldre" ne hozzuk össze. Volt már tapasztalat, ahol egy-két helyen kísérleteztünk, és ez nem a legszerencsésebb dolog volt. Előnyösebb, hogy ha azt csináljuk, ezeket az állatokat, amíg nem tudjuk összehozni, mint szövetkezeti tulajdont, kint hagyjuk a parasztoknál, de arra törekszünk, hogy egyszerű, olcsó házi építkezésekkel teremtsünk férőhelyeket. Mi tervbe vettük az elmúlt évben, hogy ilyen szerfás építkezésből kb. 37–38 darab istállót építhetünk, megépítettünk helyette 79–80 darabot, és kitűnően áttelelnek benne az állatok, kb. a szövetkezetnek nem többe, mint 50–60 ezer forintjába került és nem egy millió kétszáz, egymillió négyszázezer forintba, addig, amíg a szövetkezet stabilabb épületeket tud építeni, addig ebben az állatok kitűnően telelnek.

A sertés, az nálunk is probléma. A termelőszövetkezeti elnökökkel szinte külön tanácskoztunk ebben a kérdésben, van bizonyos ellenállás a sertésszerződések kötésénél. Olyan szövetkezet, amelynek le kellene kötni kb. 800–1000 db sertést, az úgy 300 körül megáll. Most újra elkezdtük az egészet, és van némi

előrehaladás ebben, azonban ez közel sem kielégítő. Most próbáltuk elindítani ezt a megyében, és ott, ahol tapogatóztunk, eredménnyel próbáltuk megoldani most, miután beléptek a szövetkezeti tagok. Óvék lesz a szövetkezet, oldják meg, hogy egy család hozzon be egy anyakocát, vagy annak az árát. Úgy néz ki, hogy [ha] a szövetkezeti tagok között megfelelő felvilágosító munkát végzünk, akkor ezt meg lehet oldani. Úgy gondolkodunk, hogy a szövetkezeteinknél, amíg ezt népgazdaságilag nem tudjuk intézményesen megoldani, addig az ilyen behozott kocáknak a szaporulatait, amely továbbtenyésztésre alkalmas, azt megtartjuk továbbtenyésztésre, amelyik nem alkalmas, befogjuk hízóba. És így körülbelül mind a két problémán valamit enyhíteni tudunk.

A szilárdításnak egynéhány problémáját szeretném én is felvetni. Mi erről most már az üzemi patronázsmozgalom vezetőivel, igazgatóival, párttitkárokkal folytattunk tanácskozást, az elmúlt hetekben összehívtuk a kihelyezett káderekt, agronómusokat, tanácselnököket, tsz-elnököket, s ezekkel is tanácskoztunk, most folynak a megyében a brigádokkal való tanácskozások. Mi úgy döntöttünk, hogy miután a szervezést korábban fejeztük be, csináljunk egy olyan mérleget a megyében, hogy kb. mennyi ember fog nekünk tavasszal munkába állni. Ehhez az kell, hogy a termelőszövetkezetbe összehívjuk a brigádokat, és a brigádokkal tanácskozzuk meg, hogy kb. mi az az erő, amire támaszkodhatunk. Most ott tartunk, hogy a termelőszövetkezeteink kb. felében ezek a tanácskozások már befejeződtek és nem rossz eredménnyel. Úgyhogy kb. a hónap végére, a jövő hónap elejére szeretnénk kapni a megyéről egy munkaerőmérleget, hogy mi az az erő, amire mi támaszkodni tudunk.

Kádár elvtárs beszélt itt a Földművelésügyi Minisztérium egynéhány problémájáról. Fel szeretném ezt helyileg vetni. Egy kicsit nehezen tudunk ezzel a feladattal mi magunk megbirkózni. Előttünk egy kicsit érthetetlen, hogy nem tudjuk ezt a szekeret együtt húzni a megyei tanáccsal, tehát az állami apparátussal. Kicsit úgy tetszik, mintha ez az állami apparátus más szekeret húzna, mint amit mi csinálunk. Olyan feladatokat oldanak meg most, mint központi kérdés, ami nem alapvetően a mezőgazdaság termelési kérdéseire épül. Én nagyon fontos dolognak tartom ezt, és nem is ez ellen akarok tiltakozni, hogy a Minisztertanács Tanácsi Osztálya felülvizsgálta a megyei tanács munkáját Heves megyében. Megállapította a tömegkapcsolatot, a határozatok hozatalát, a VB-ülések színvonalát, a tanácsülések színvonalát, az egymáshoz való viszonyt, de hogy a termelés érdekében ez a tanács mit csinál, arról egy 12 oldalas jelentésben egyetlen szó sem esik. És akkor nagyon nehéz nekünk ennek az egész igazgatási apparátusnak megmagyarázni, hogy ha fentről, az illetékes szerv, akihez tartozik, ezt nemigen magyarázza. A helyzet körülbelül úgy néz ki, hogy ha ezt tényleg abszurdumig akarom élezni, hogy mi, itt megyei titkárok elsősorban, akiknek az volna a feladatunk, hogy politikai munkával segítsük elő, már a kukoricáról, a szarvasmarháról, a sertésről, azt hiszem, öt esetben tanácskozunk itt, teljesen helyesen. A megyei tanácselnököket meg kellene nézni, hány esetben tanácskoztak erről, amikor összehívják őket értekezletre. Sőt, ez aztán úgy ferdül, hogy mi pártmunkásokat leküldünk községbe, hogy menj le oda tanácselnöknek. Tartsd kézben ott azt a községet. Gyenge a pártszervezetünk. Erre a szegény ember most már három hete tanulja, hogy hogy kell összeesketni embereket. Ezen egy kicsit gondolkozni kell, mert el van deformálódva ez, egy kicsit ezen javítani kellene, és a tanácsok a közigazgatási feladatok mellett többet végezzenek ilyen konkrét termelési feladatokat, amivel mi is foglal-

kozunk. Az apparátus tényleg úgy van ezzel, hogy a megyebizottságok, járási bizottság minden csínját-bínját ismerik ennek a termelésnek, jobban vagy rosszabbul, de a tanács mezőgazdasági osztálya, állítom, nem foglalkozik annyit vele, mint a megyebizottság akármelyik munkatársa. És ezt nem lehet sokáig tűrni. A tanácsnak egy nagy apparátusa van, és ha az nem húzza megfelelően azt a szekeret, akkor nagyon nehéz lesz előremenni.

Másik dolog, amit én csak úgy perspektívában vetnék fel a jövőt illetően, hogy miután hozzáfogunk az ősszel újra szervezni, azt gondolom, hogy jó volna nekünk már előre számításba venni, hogy ezeken a szőlős területeken milyen alapvető beruházásokat kell végrehajtani. Most nem a bor mellett beszélek, hanem a csemegeszőlő mellett. Mi évente kb. 1200–1300, jobb termés esetén 1500 vagon csemegeszőlőt adunk. Ezt gondolom, meg kellene a jövőben is termelni. De ehhez, miután már átvisszük ezeket a tsz-községeket, már most jó előre kellene ezen gondolkodni, itt a Földművelésügyi Minisztériumban is, nekünk is, hogy hogyan oldjuk ezt meg.

Másik ilyen probléma — nem most mondom, hanem szintén a jövőt illetően — azon is kellene nekünk gondolkodni, hogy ezt az öntözést, a mezőgazdaság belterjessé tételét hogy oldjuk meg jobban. Bejönnek ezek a zöldséges területek, ha olcsóbban akarunk termelni, de többet akarunk termelni, akkor az öntözéses gazdálkodás valamilyen formáját meg kellene találni. Van ez az elég olcsón bevezethető öntözéses forma, úgy gondolom, hogy az illető szakembereknek a megyében is, meg az FM-ben is jobban fel kellene ezeket karolni, és akkor ezeket a feladatokat, amelyek itt előttünk állnak, mi is meg tudjuk oldani.

TATÁR KISS LAJOS[72] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Előre szeretném bocsátani, hogy a beszámolóval teljes mértékben egyetértek, nem akarok most itt arról beszélni, hogy mi mindent tettünk eddig a megszilárdítás érdekében, azonban a feladatok nálunk is jelentkeznek, amelyek a beszámolóban érintve lettek, egypár problémát szeretnék felvetni inkább, amelyet most még a hozzászólások után én sem látok világosan.

Itt van ez a beruházásban az egyedi tervek alapján készíthető istálló kérdése. Következő a helyzet. Tegnap lenn volt nálunk — nem ebben az ügyben, de tervezési kérdésben még a kongresszus folyományaként — az Építésügyi Minisztériumból Papp elvtárs és Valentiny elvtárs.[73] Felvetettük természetesen a tsz-beruházási problémákat is, és örömmel újságoltuk, ismerve azt az anyagot is, hogy úgy látszik, a 30 millióból is jobban előre tudunk menni, mint gondoltuk, többre számoltunk, kevesebbet kaptunk, újra kellett szorozni, osztani, hogy mit tudunk kihozni. És erre elmondtuk, hogy van nekünk Biharkeresztesen – ott kísérletezték ki, ott felépítettek már 13, 14 istállót, nagyon jó, 50 férőhelyes tehénistállót, egy férőhely belekerült összesen 3000 Ft-ba, az FM-nek 100-as 14 000 Ft-ba, az 50-es 17 000 Ft-ba került. Hát ilyen nagy a különbség. 50 esztendeig is — állítom — jó az istálló. És ezzel meg akarjuk oldani, és nagyrészt meg is tudjuk oldani. Azt mondja Papp elvtárs, ebből nemigen lesz valami, mert van egy bizottság — amiben a Fehér elvtárs is benne van —, ez a bizottság elhatározta, hogy márpedig állami eszközből ilyenfajta létesítményeket nem lehet csinálni. A beszámolóban benne van és az előterjesztésben is, hogy minden erővel támogatni kell a típusterveknél olcsóbb tervet, ez lényegesen olcsóbb. Ezt azért vetem fel, mert ha az Építésügyi Minisztérium — lehet, hogy attól fél, hogy ő munka nélkül marad, nem tudom —, mert ő úgy vetette fel, hogy ők mennyi idő alatt fogják megvalósítani az építés oldaláról. És ő elmondta, hogy ők ahhoz készítenek minden építőanyagot, az ÉM a típuster-

vekhez. Most nehogy itt egy nagy huzavona legyen, hogy nekik kigyártanak egy csomó előregyártott elemet, hát ebből nem lehet nekünk megcsinálni azt a biharkeresztesit, viszont neki abban igaza van, hogy a biharkeresztesi munkára nem fognak nekünk gyártani előregyártott elemet. Azt mondtuk, hogy jó, inkább lemondunk az előregyártott elemről. A cementről nem kell lemondani, mert azt por alakban kapjuk, azt nem kell előregyártani, megelégszünk a cementtel, mindenről másról lemondtunk, csak azt kérjük, hogy ehhez járuljanak hozzá. Még így sem értett vele egyet. Azért vetem fel, hogy jó lenne tisztázni az ÉM-mel, nehogy majd a kivitelezésnél ilyen huzavona álljon elő, hogy ők ragaszkodnak, hogy márpedig nekünk ilyen elemeink vannak, ebből kell megcsinálni. Ez az egyik probléma, persze itt számításba kell azt is venni, hogy ezek az istállók, hogyha esetleg érvként felvetődik, hogy ezek most nem gépesíthetők, nem magtár-padlásosak. Az állatsűrűség véleményem szerint még olyan Hajdú megyében is, hogy egész biztos, hogy ezeket az istállókat akkor is, amikor mellé a magtár padlásokat is fel tudják építeni, kitűnően fogják felhasználni növendék istállóknak és juhhodályoknak, egyéb istállónak, 50 év múlva is szükség lesz rá, és az állatállomány ha nő, ezek nem válnak feleslegessé.

Ez volt az egyik probléma, amit szerettem volna elmondani, azért, mert nem vagyok most már biztos benne, hogy ez teljesen el van rendezve.

A másik, amit felvetek, beszélgettünk a szünetben egy kicsit Benkei elvtárssal. Látom, nekik is ilyesmiben fő a fejük, a homokos területekre kerül az ősszel a sor. Eddig, míg a fekete földnél voltunk az átszervezéssel, nagyjából azonos kaptafára ment a dolog, de most, mikor a homokos területek átszervezésére kerül sor, az egy egészen új dolog lesz. Itt nagyon sok mindent meg kell figyelni, egyrészt a termelési kultúra, ahol nagyon sok rozst termelnek, ott nem lehet ezzel a termelési kultúrával, elsősorban gépeink sincsenek a homokra. Azután hogyha át akarunk térni egy belterjesebb termesztésre, mit tudom én, málna, földieper, vagy mondjuk, ami mindjárt teremne, az külön probléma. Ha telepíteni akarunk, a telepítés külön probléma, szóval mi gondolkoztunk azon, hogy nálunk úgy néz ki, hogy a fekete föld nagy része át van szervezve, a nyáron megpróbáljuk, a magunk eszével és a szomszédokkal való együttműködéssel valami javaslat-félét kidolgozni, de azt gondolom, helyes lenne megnézni a homokos területeket, javasolnám azt, hogy ezzel is foglalkozzon a KB, azért, mert ősszel erre is sok helyen sor fog kerülni.

A harmadik probléma, nem probléma ugyan, de felvetette a Putnoki elvtárs, én nem értek egyet a dolognak olyanféle fogalmazásával, ahogy a tanács munkájáról nyilatkozik. Tanácselnök vagyok – én azt hiszem, Putnoki elvtárs a hibás, hogy elsősorban ilyenfajta módszer alakult ki, az pedig, hogy a Minisztertanácson mikor foglalkoznak vele, hát legutóbb az Apró elvtárs foglalkozott vele, mégpedig igen súllyal, annak nem ez volt a címe, de valahogy olyan volt, mint ahogy Kádár elvtárs mondta a kongresszuson, hogyha végül jellemezni kellett volna, ez is egy mezőgazdasági kongresszus volt, és ennek nyomán, gondolom más megyében is, a mi megyénkben is összehívtuk a járási elnök, elnökhelyettes, vb-titkárokat, és ott is bizony ez meglehetősen mezőgazdasági kongresszus volt, és igyekeztünk nagyon jól megbeszélni, ami most sürgetően mezőgazdasági és tsz-megszilárdítási feladat. Erről viszont lehet beszélni, hogy a tanácsok is belefáradnak olykor-olykor, és létszámhiánnyal küszködnek a járásokban. Nem lehet csodálkozni, ha háromszorosára, négyszeresére emelkedett a tervterületük, ugyanazzal a létszámmal egyszerűen nem bírják átfogni. Itt nyilván sürgősen segíteni kell.

A következő dolog szintén az anyagi ösztönzéssel vetődik fel. Fehér elvtárs ismeri, hogy nálunk a nádudvari Vörös Csillag, a földesi Rákóczinál van az a 20%-os prémiumnak mondható rendszer.[74] Most olyan éles vita van afelett, hogy jó ez, vagy nem jó. Mi sem tudunk itt egészen állást foglalni, jó is, meg nem is. Ha azt nézem, hogy [a] tsz eredményessége azóta mit növekedett, akkor jó. Sokkal többet hoz, mint az a 20% előleg, 20%-ot adnak bizonyos cukorrépából, kukoricából, és ez olyan mértékben ösztönzi a családtagok bevonását, a tsz-en belüli versenyt, hogy több mint 20%-kal több évről évre a termelés. Csak azt mondják, hogy elvileg ez részesművelés, és ezzel nem lehet egyetérteni. Azért vetem fel, mert másutt is, gondolom, probléma, jó lenne állást foglalni. Azt mondani, kérem — legalábbis az átmenetiben — eddig, vagy addig ilyesféle dolgot helyes csinálni, jó csinálni, egyet lehet vele érteni, hogy legalább ne vitatkozzunk azon, hogy jó, vagy nem jó. Mert most egyelőre nálunk ez a helyzet, nem tudom, másutt mi?

Felvetődik még egy dolog, a felvásárlás dolga, ehhez is csak egy pár szót szeretnék szólni. Ha megnézi az ember, az új helyzetben egész másként néz ki a dolog, mint a régi helyzetben, mert régebben az egyéni parasztokkal a felvásárlást megszervezni nem lehetett. De most már, amikor tsz-községgé válik egy község, lényegében az a helyzet alakul ki, hogy legalábbis államigazgatás vonalán is nagyon jól átfogható a megye a járás és a községek bekapcsolásával. Szükségesnek látszik az egész felvásárlás rendszerét úgy átdolgozni, hogy a mutatók lebonthatók legyenek a községi tanácsok egészére. Ha megnézzük a fő hibát a felvásárlásnál, legalábbis minálunk azt tapasztaljuk, hogy az volt különösen a kukoricánál, de más terményeknél is előfordult, hogy kampányjellege van. Kukoricatörés idején kezdtünk róla beszélni. A parasztoknak ez nem jó, hanem az volna a jó, ha az árutermelési mutatókat lebontjuk járásokra, a járásokét községekre, a járás szakembereinek javaslatát akár tsz-ekre is lebonthatják. De hagyja jóvá a községi tanács ülése. Ott a parasztok vegyék tudomásul, hagyják jóvá, mutassák meg, hogy mit kell annak a községnek ott, abban az esztendőben felvásárolni, hogy a termelést így tudják igazítani, és még az egyénieket is így tudják befolyásolni, különösen a földművesszövetkezetek bekapcsolásával, erre van is lehetőség. Mert akkor nem éri ilyen meglepetésszerűen, van idő tudatosítani, és azt gondolom, sokkal eredményesebb lesz, és véleményem szerint egy új helyzetben jól ki lehet dolgozni.

Szeretnék az elvtársaknak még egy esetet elmondani, nem biztos, hogy az elvtársak tudnak róla, nem akarom részletezni. Vasárnap történt nálunk egy nagyon durva dolog, én csak azért említem meg tanulságképpen, mert olyan körülmények között történt, ami nagyon meglepett bennünket. Egyed községünk a tavasszal átszerveződött. Volt ott vita a még kívül maradt és a már beszerveződött parasztok között. Ez előfordult már másutt is. Különösebben nagy súlyt nem helyeztünk rá, és nagyon meg voltunk döbbenve vasárnap, amikor a következő történt: nyolc-tíz parasztot nagyon megvertek. Egy ember, akit le is tartóztattak, az verte tulajdonképpen, csak azt még nem tudjuk, hogy mennyire tudtak róla, de biztos, hogy tudtak a párt- és tanácsszervek is. A pártszervet és a tanácsszervet is felfüggesztettük, a vizsgálat folyik. Én ezt azért mondom el, egyrészt hogy az elvtársak tudjanak róla, másrészt azért, hogy mennyire igaz, amit Kádár elvtárs mondott, hogy a vége felé kezdenek az emberek nekibokrosodni, és a tanulság az, hogy amikor azt gondoljuk, hogy nagyon nagy nyugalom van abban a községben, akkor sem lehet azt politikailag magára hagyni, mert az emberek kezdenek összeveszni és összeverni egymást. Nem hivatalos ember verte meg őket, mert olyan

ember volt, akit már kizártak a Munkásőrségből durva magatartás miatt, ilyen ember volt. Ezt letartóztatták, de jellemző, hogy ott a tanácsszervek is mennyire rosszul álltak a dologhoz, mert amikor felszólították őket, hogy menjenek a parasztokhoz, és kérjenek bocsánatot, és mondják meg, hogy de kérem, ez ennek az embernek a durvasága volt, azt mondták, hogyan képzeljük, a tanács tekintélye, a párt tekintélye, egyszerűen nem értettek vele annyira egyet, hogy pl. a csúcsbizottsági ülés nem hagyta, hogy a párttitkárt felfüggesszük, persze fel lett függesztve ennek ellenére. Ezt csak azért mondom, hogy mennyire ki tud éleződni ez a viszony a régebben belépett és az újonnan belépettek között. Úgy tekintik őket, hogy azok rajtuk ne röhögjenek, megérdemelték.

Szóval ezt azért mondom el, mi is levontuk a tanulságot belőle, és nagyon bántott bennünket, hogy ilyesmi történt, mert ezenkívül még egy kisebb durvaság sem volt nálunk.

Közbeszólás: Hogy vert meg egy ember tizenötöt?

TATÁR KISS elvtárs: Az úgy volt, hogy apródonként [sic!] behívták őket, és előre beküldték őket a kultúrházba egy sötét kamrába, és ott verték össze.

Közbeszólás: (Ugyanaz) Tehát akkor nem egy ember csinálta...

TATÁR KISS elvtárs: Persze, hogy nem...

GOSZTONYI JÁNOS[75] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett határozati javaslattal és Fehér elvtárs referátumával én egyetértek. Néhány kérdésre szeretnék kitérni a megyei tapasztalatok alapján. Ami a szervezést illeti. A szervezéssel lényegében január elején leálltunk. Jelenleg a megye szántóterületének 76%-a tartozik a szocialista szektorhoz.

Nem okozott volna semmi különösebb nehézséget a megye teljes átszervezése. A politikai feltételek erre adva voltak. A megyebizottságra nehezedett egy elég komoly alsó nyomás, hogy menjünk tovább, a megyebizottságon belül is tábora volt ennek a szemléletnek, hogy legalább 4%-ot vagy 5%-ot szervezzünk még be, tehát Vas megye is szövetkezeti megye lehessen. Célszerű és helyes volt ennek ellenállni, annál is inkább, mert így is éppen elég a bajunk és a gondunk, sőt hozzáteszem, ha előre tudtuk volna, hogy ilyen kevés beruházási keretet lehet csak kapni, célszerűbb lett volna, akár 10 ezer kh-dal el is maradni.

A másik ilyen kérdés a szervezéssel kapcsolatos. Nálunk is előfordult súlyos törvénytelenség. Ennek nemcsak türelmetlenség volt az oka, ebben sajnos megnyilvánult helytelen szemlélet is, Rum községben két parasztot vertek meg, mind a kettő tényleg ellenforradalmár volt. Az esetet látta, illetve közvetlen utána tudomást szerzett róla vagy 15 elvtárs, egyetlen egy sem jelezte a megyei pártbizottság felé, az volt a nézetük, hogy a fasisztákért nem kár. E tekintetben tehát energiánkba került ennek a kérdésnek helyes megmagyarázása, és tekintettel arra, hogy a megyebizottság határozott fellépése bizonyos nem tetszést váltott ki egyes elvtársakból, akik a kérdést úgy vetik most fel, jó elvtársakat bántunk, fasiszták miatt.

A megszilárdítás kérdését illetően, általában nem rossz a hangulat a tsz-ekben, de rengeteg problémánk van. Ezeket itt elsorolni nem akarom, Fehér elvtárs ezekről részletesen szólt. Egyetlen egy kérdést ragadok ki, ez a pártszervezet problémája. Kb. azok a gondjaink, amikről itt Szirmai elvtárs Somogy megyéből beszélt, nincsenek pártszervezeteink néhány faluban, ill. rendkívül gyengék, paraszt párttagunk nagyon kevés van.

Feltétlenül sokkal több energiát kellene fordítani a falusi pártszervezetek megerősítésére. Ezzel szemben meglehetős nehézségünk az a probléma, amelyre köz-

ponti vonatkozásban Kádár elvtárs utalt, és megyei vonatkozásban Putnoki elvtárs vetette fel. Valószínű, előrebocsátom, hogy a mi módszerünkben is hiba lehet, de jelenleg az a helyzet, hogy a konkrét, gazdasági szervezőmunkának tulajdonképpen összes lényeges, sőt részletkérdése is a megyei pártbizottságnál, ill. járási pártbizottságnál koncentrálódik. Ha nem megy a felvásárlás, nekünk kell intézkedni. Ha nem teljesítik a kukorica vetésterveket, nekünk kell közvetlenül belenyúlni, a pártapparátus mozgósításával is, és ez meglehetősen sok energiába kerül. Itt a munkamegosztás azt hiszem nemcsak központi szinten, de megyei szinten is, érzésem szerint, a jelen és a soron következő szakasznak is lényeges elvi kérdése. A kettős feladattal kapcsolatban ezt a gondolatot folytatnám tovább. Nálunk is probléma van, mind mindig, a kukorica, a burgonya vetésterület biztosításában és a sertésfelvásárlás biztosításában. A termelőszövetkezetek által eddig elkészített tervek nem hozták össze a megyei átlagot. A megyei pártbizottság ezért nem fogadta el az eddigi tervezést, és visszaadtuk, hogy újra kell csinálni. Párton belül érvényt tudtunk szerezni annak a szemléletnek, hogy kommunista nem közelítheti meg a kérdést másként, csak úgy, hogy a terveket teljesíteni kell. De ennek gyakorlati végrehajtása bizony sok nehézségbe ütközött. A kukorica esetében csak egy problémát vetek fel. Tsz-elnökökkel is vitatkoztunk erről, hogy növelni kell a kukorica vetésterületet. Hogy szorítsuk őket a sertéshizlalás felé is. De jelenleg a tsz nem rendelkezik közös takarmányalappal, és ha ők hizlalni akarnak ebben az évben, akkor abból a kukoricából, amit ősszel törnek, kukoricát nem fognak aratni, vagy nem fognak hizlalni. Ez azért lényeges, mert nálunk a kukorica vetésterületet növelni csak a tavaszi árpa rovására lehet. És ezért tartanak ki több helyen a tavaszi árpa mellett, hogy már nyár során a hizlalási terveket teljesítsék. Nem mondom azt, hogy elfogadjuk ezt az álláspontot, sok ilyen típusú szemlélettel kell ténylegesen megküzdenünk.

Ami a sertés felvásárlást illeti, 62 ezer db az idei tervünk, az 5–6 ezerrel több, mint az elmúlt esztendőben volt. Mindent elkövetünk, hogy teljesíteni tudjuk ezt a tervet. Azonban őszintén meg kell mondani itt a KB előtt, hogy előreláthatóan mi ezt a tervet teljesíteni nem tudjuk. Többet fogunk adni 56 ezer darabnál. De hogy 6 ezerrel tudjuk-e emelni, most a fejlődés után a hízottsertés leadását, ezt pillanatnyilag nem tartjuk megoldottnak. Ezzel kapcsolatban felvetődik a javaslat, amennyiben reális, kérem, az elvtársak gondolják meg. Szarvasmarhából az elmúlt évben 17 000 mázsával adtunk többet, mint a terv volt. Az idén is lehetőség van a szarvasmarha jelentős túlteljesítésére. Nem lehetne-e esetleg a megyei terveknek bizonyos módosítását végrehajtani, annál is inkább, mert tudomásom szerint néhány megyében egy ellenkező előjelű probléma tapasztalható, tehát ott a sertés teljesítése könnyebb, és a szarvasmarha okoz nehézséget.

Kérem, ezt a realitást nézzék meg, vizsgálják meg illetékes elvtársak.

A beruházásokkal kapcsolatban. Fehér elvtárs referátumában szóvá tette, hogy bizonyos véleményeltérés mutatkozott egyes megyebizottságok részéről az állatösszevonás kérdésében. Mi is azokhoz a megyékhez tartozunk, amelyek vitát folytattunk a Mezőgazdasági Osztállyal. A vita lényege az volt: egyáltalán nem volt, ma sincs olyan tervünk, hogy az állatállományt úgy vonjuk össze, hogy az az állatállomány leromlásával járjon. Nem akarjuk karámba, meg egyebekbe összeterelni a szarvasmarhákat. Viszont eleve nem tudjuk elfogadni azt, hogy kint maradjon a háztájiban a közös szarvasmarha-állománynak akárcsak 40–45%-a is. Ez egy olyan sorrendiséget követel meg a maga számára, hogy kíséreljünk meg mindent,

hogy elhelyezzük az összes közösbe bejutott szarvasmarha-állományt. Ez nálunk nem könnyű. 22 000 db szarvasmarha elhelyezéséről kell gondoskodni. Éppen ezért helyezkedtünk arra az álláspontra, hogy a kapott beruházási összeg felhasználását bizonyos sorrendiséghez kötöttük. A pénzt elsősorban fordítsuk az átalakításra, hogy minél több férőhely legyen. Fordítsuk a kapott összeget másodszor szerfás építkezésekre, ami szintén nagyobb elhelyezési lehetőséget biztosít, és harmadsorban új istálló építésére. Itt is van azonban egy gondunk. Eleve arra az álláspontra helyezkedtünk — és ez az álláspontunk nem változott —, hogy magtárpadlásos istállót a mostani típustervek szerint nem építünk, mert ez 1600–1700 ezer Ft-ba kerül, és ha mi a kapott 47 milliót erre akarnánk elosztani, ami fennmarad a beruházás, a szerfás építkezés és az átalakításon túl, édeskevés szarvasmarhát tudnánk elhelyezni. Van nálunk egy terv, amit tavaly az FM jóváhagyott. Eszerint magtár-padlás nélkül 750–800 ezer Ft-ért tudunk 100 mérőhelyes istállót építeni. Bizonyos huzavona van ennek a tervnek az elfogadása körül, érzésem szerint — és ezt Losonczi elvtárs felé jeleztem már —, az FM illetékes szervei ebből presztízskérdést csinálnak a tervekből, és ennek következtében nehezítik a munkánkat. Ha mi megkapjuk jóváhagyás formájában azokat a terveket, amiket készíttettünk, abban az esetben biztosítottnak látjuk, hogy a viszonylag kevés beruházási összeg elosztásához a 22 ezer db szarvasmarhát vagy legalábbis túlnyomó többségét el tudjuk helyezni.

Végezetül egyetlenegy kérdést, tisztelt Központi Bizottság. Nem esett itt szó ilyen formában, de lényegét tekintve beszélt erről Fehér elvtárs, Kádár elvtárs is, amikor a tavaszi munka kérdését vetette fel. A tavaszi munkára való jó felkészülést nálunk komoly mértékben akadályozza a gépjavítási munkák késedelme. A gépjavítási munkák késedelmének alapvető oka alkatrészhiány. Mi ezt politikai munkával pótolni nem tudjuk. Nekünk a gépeinknek a 40%-át nem tudjuk javítani, mert nem kapjuk időben az alkatrészt. E tekintetben, ha lehet még intézkedéseket tenni, feltétlenül kívánatos.

DOBI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Fehér elvtárs beszámolójával, illetve jelentésével és a határozati javaslattal egyetértek.

Úgy a jelentést, mint a határozati javaslatot jónak tartom. Ami a termelőszövetkezeteink fejlesztését illeti, jónak tartottam előbb is, és jónak tartom most is ezt a módszert, és a későbbi időben is, hogy a meglévő termelőszövetkezeteinkben, amik már megvannak, egészséges területi nagyságban szervezzük be azokat az egyéni gazdálkodókat, akik még a tsz-en kívül vannak. Előbb nem gondoltam arra, hogy olyan nagymértékű lesz a régi termelőszövetkezeti tagoknak a károsodása az ilyen módú fejlesztés esetén, mint ahogyan most a tsz-einknél a régi tagokat illetően tapasztaljuk azt. Előbb azt gondoltam, hogy a beszervezett parasztokat rá lehet bírni arra, nem is nehezen, hogy a szükséges vetőmagot vigyék be, hiszen úgyis el kellett volna vetni, ha kívül maradnak, tehát az megvan nekik. Nem gondoltam azt sem, hogy tsz-be vitt állataikkal együtt nem viszik be a szükséges szálas és szemes takarmányt, de ahogyan látjuk, nemcsak ezt nem viszik be, hanem nem viszik be még az alomszalmát sem. A régi termelőszövetkezeteket ez maga is lenyomja. Mert őnekik már jól kialakult, jó állapotban lévő állatállományuk volt. Az így felfejlesztett állatállomány lényegesen gyengébb, ezért természetes, hogy ebben az esztendőben most már a régi tsz-tagok jövedelme az állattenyésztésből olyan nagyon csökken, hogy az akarva nem akarva kénytelen látni, illetve kénytelen érezni és elviselni, és nem ritka eset bizony, hogy fájdalmasan fel is jajdít [sic!] miatta. De

nemcsak ez a hátránya a régi termelőszövetkezeti tagoknak az újakkal szemben, illetve akkor, amikor ilyen módon tervezünk, amit én nem kifogásolok, újra mondom, sőt ezen az úton kell mennünk tovább, de ha lehet hasonlóan a Heves megyeiekhez, hogy a teljes takarmányszükségleteit az állatok részére, amit bevisznek, vigyék be, s vigyék be természetesen a vetőmagot is. Hanem nyomja a régi tsz-tagokat az új tsz-tagoknak a munkához való átkozott rossz viszonya. Amikor a legöregebb családtag megy be a tsz-be, és a szükséges munkaerő, amire a szövetkezetben szükség volna, most már, amikor az ő földje is benne van, ill. amivel dolgozott odahaza, kívül hagyja, vagy máshol helyezkedik el, vagy egyelőre nem lép munkába. Ez persze egy rövid lélegzetű jelenség, egy-két évig azonban biztosan meglesz, talán jövőre nem lesz olyan nagymértékű mint most.

Ezt azért tartom szükségesnek megemlíteni, hogy a tanulságát és a következtetést vonjuk le, hogy valóban kisebb mértékű legyen ez, mint ahogy elindul. Túl ezen az új tsz-tagok a közös vagyon becsülését illetően semmivel sem viszonyulnak jobban a közös vagyonhoz, mint ahogyan viszonyulnak a közös munkához. Lopnak takarmányt, szemeset, szálasat, egyaránt úgy, ahogy csak módjuk van, ahogyan csak tudnak. Ezen feltétlen segíteni kell, és a tsz vezetőségének elsősorban a feladata, és hogy erre legyen ereje, képes legyen rá, nekünk segítségünkre kell, hogy legyen. De túl ezen, a bevitt őszi vetéseik szerteszéjjel vannak. A parcellákon ezeknek a növényeknek a gondozása, ezeknek a növényeknek a műtrágyázása, általában a ráfordítása, amíg csak be nem takarítjuk, be nem masinázzuk, igen sokba kerül, és e termelőszövetkezeti tag, a régi, nem hiszi el, hogy ér annyit az ilyen módon letakarított őszi gabona, mint ami a ráfordítás. Itt is a károsodást érzi, és nála ez a baj, az újonnan belépett tsz-tagnál pedig az, hogy nem arathat ki [sic!], ilyen módon, és amit eddig elmondtam, bizony a régi és az új tsz-ek tagjai nagyon szembekerülnek egymással, a Politikai Bizottság jelentésében is érzékeltetik ezt. Erre jön még, tisztelt Központi Vezetőség[76] még az, hogy a régi tsz-tagok[nak] földjáradékot 10, illetve 11 esztendőn keresztül nem fizettek. Nos, mint a villámcsapás hat rájuk, és az nem is volna baj, hogy fizetni kell, el is lehetne fogadtatni velük, de azoknak az embereknek fizessék, akik úgy viszonyulnak a közös munkához, a közös gazdasághoz, mint ahogy szóltam róla itt az előbb? És ezek természetesen elégedetlenkednek, ezért jelentkezik az egész sora a tsz-eknek, hogy a földjáradékot engedjük el, illetve azért keseregnek, hogy nekik földjáradékot fizetni kell. Ami a földjáradék jelentőségét illeti, amíg a tsz-be nem lép be a paraszt, nincs annak nagy jelentősége. A földjáradék nem viszi be könnyebben a parasztembert a tsz-be, mikor már benn van, egészen más kérdés. És ez is lényeges valami a tsz-ek megszilárdításánál, a tsz-hez való viszonynál, annak a tősgyökeres parasztnak, hogy úgy mondjam, földbirtokkal rendelkező parasztnak, aki tudja, érti és érzi, hogy földjáradékot kap azért a földjéért, ami mondjuk neki ősi földje. Ekkor van értelme, ahogy az eddigi tapasztalat, legalábbis énszerintem, mutatja. A földjáradéknak nem ellene akarok beszélni, nehogy félreértés legyen. Hanem annak érdekében, hogy törekedjünk segítségükre lenni a tsz vezetőinek abban, hogy azok a tsz-tagok, akik beléptek hozzájuk, másképp viszonyuljanak a közös gazdasághoz. Másképp viszonyuljanak a tsz közös munkájához. Ebben az esetben, újra mondom, nem nehéz elfogadtatni a régi tsz-tagokkal azt a földjáradékot, amit ők nem szoktak meg 10–11 esztendő alatt. Ezt a helyzetet énszerintem ki kellene nekünk használni a tsz-ek megszilárdításánál. Talán van köztünk olyan ugye, aki azt vallja, hogy a földjáradék harci kérdés. A földjáradék énszerintem nem lehet harci

kérdés. Legfeljebb idefönn, ha egyikünk akarja, másikunk nem, valóban ki kell egymással szemben harcolni. De a józan észnek győzni kell, és énszerintem már rég győzött, itten tehát fizetni kell. A munka kérdése: munka kérdésében énszerintem a tsz-eknek a közgyűlésen kellene nekünk segítségre lenni a szövetkezet vezetőinek, és ott megmondani, hogy a földjáradék törvény, akármilyen rosszul esik nektek. És akármennyire indokolni tudjátok, hogy nem érdemlik meg, meg kell fizetni. A jövő esztendőben azonban legyünk azon, hogy ehhez más legyen az új emberek viszonya, a közös gazdasághoz, annak munkájához, amely közgyűlésen nekik is meg lehetne mondani azt, hogy ne herdálják és ne hurcolják széjjel azt a keserves kínnal összehozott vagyont, amit 10 esztendőn keresztül ezek a tsz-emberek összehoztak az adott gazdaságban.

A kettős feladatot illetően, egynéhány szót csak róla. Tudjuk azt, hogy amíg szerteszéjjel voltak, tsz-einknek földjei nem voltak tagosítva, nem voltak táblásítva, addig még közel se jutottunk a növénytermesztésben a kettős feladat megvalósításához. Képtelenség is. Persze voltak egyéb okok is, de ez maga is elég ahhoz, ha széjjel van a föld, ne tudjuk megoldani a kettős feladatot. Lehetetlen. Most tapasztalatból tudjuk, amikor együtt van táblában a tsz-ek földje, már az első esztendőben az eddig elért átlageredményeknél magasabb eredményeket tudunk kihozni, ha gondosan csináljuk a szántó-vető, illetve a termelési munkákat. De az állattenyésztésben is. Az állattenyésztésben most az lesz a helyzet, mint ami régen volt a növénytermesztésben. Nem voltak táblás földek igen sok tsz-ben, most elég sok tsz-ben nem tudjuk összevinni az állatokat, ami a kettős feladat megoldását nagyon nehézzé teszi a részünkre. Evvel én nem azt akarom mondani, mintha teljesen lehetetlen volna az, azt azonban igen, hogy olyan gondosság és erőfeszítés kell hozzá mindnyájunknak a részéről, a szövetkezeti parasztok részéről elsősorban, hogy ezt a kettős feladatot el tudjuk érni, biztosítani tudjuk, amilyent az együttes erő csak ki tud hozni.

Itt szóba került valaki részéről, hogy engedélyezzenek az erdőgazdaság részéről több fa kitermelését és így tovább. Kétségtelen, hogy ez így valamilyen megoldás lenne. De ha arra gondolunk, hogy az első világháború után jött a második, a második világháború után, amikor forradalmak, ellenforradalmak meg mit tudom én, mi volt, hogy pusztultak erdőink, az a kicsiny, ami van, akkor mindjárt másképp kell nekünk gondolkodni a tekintetben, hogy kivágassuk-e azt a fiatal fát, vagy pedig ha van más megoldás, esetleg nem kellene-e nekünk másra gondolni. Énszerintem különösen a dunántúli vidékeken, ami az állatállomány összevonását illeti, megfelelő akarattal szövetkezeti tagok részéről és gondossággal ezt lehetne nagyjában-egészében biztosítani. Van is nekünk erre példa. Itt van egy sor szövetkezet részben Győrből, más részben Veszprémből, azután Szolnokból, de találkoztam én ilyen szövetkezettel Hajdúban is és másutt is, ahol saját erőből hihetetlen átalakításokat, beruházásokat csináltak, és alkalmazták azt is akár 10–15 esztendőre, így ezt a helyzetet arra, hogy ideiglenes gazdálkodási központként szolgáljon a tsz részére. Az volna nekem a javaslatom, hogy az illetékes szervek vegyék számba ezeket a tsz-eket, ahol ezt a munkát elvégezték, és ennek megfelelően törekedjék átvinni más községekbe is az ilyen ideiglenes megoldásokat. Volt is erről már sokszor szó, ahol egymás mellett 3–4 módos paraszt van, valahol megegyezni ottan, és megteremteni az ideiglenes gazdasági központot.

A jövedelemelosztásnak dolgával, az utóbbi időben foglalkoznak vele másutt is, és nem tudom, hogy nem csinálnak-e vele zavart a tsz-einknek az életében. Nem

tudom, hogy ez nemcsak valamiféle bogár valakinek, vagy valakiknek a részéről, anélkül, hogy ezt a kérdést alaposan átgondolnák, megfontolnák. Mindegy az most már, hogy a Népszabadság ankétozására, vagy mit tudom én, mely helyekre gondol. Szerintem onnan kell kiindulni, hogy vannak nekünk tsz-eink nem is százával, ezer is, ami nagyon gazdag szövetkezet. Kétmillió, hárommillió, sőt ennél magasabb összegű alappal rendelkezik. Ezeknek a tsz-eknek nemcsak szépen kialakult állatállományuk van, hanem tagjaik is hasonlóképpen gazdagok aránylag, mint amilyen gazdag maga a tsz. Hát azért idáig eljutni, hogy ennyi lakóházat, családi házat építsenek volt agrárproletár emberek, és aránylag ehhez magas életszínvonalon éljenek, azok után az állapotok után, ami nálunk volt, egész szövetkezeti életük alatt, az munka, az nem gyerekjáték, és ha nem volna megalapozott, nem volna eléggé alapos a mi jövedelemelosztási rendszerünk, akkor se a szövetkezet nem tudott volna meggazdagodni, se ezek a tsz-tagok nem tudnának úgy élni, mint ahogyan élnek, akik közül az elvtársak közül igen sokan, vagy talán mindnyájan találkoztunk azzal az élettel, ami az életük, és ennek, bizonyos vagyok benne, hogy ennek mindnyájan egyformán csak örülünk. Énszerintem a részesedés rendszere olyan, amikor a legteljesebb mértékben érdekelve van a szövetkezeti tag a gazdaságnak a termelésében. A legteljesebb mértékben, hát amit termel, az az övé, ha 10 g-t termel, olyan adottság esetében, ahol 14-et lehet termelni, hát akkor 10 az övé. Maga lássa [sic!] kárát. De rongyemberek kellenek ehhez, akik, amikor már egyszer benn vannak a kerékvágásban, ne használják ki a legteljesebb mértékben magát az adottságot is. Ezzel én nem azt akartam mondani, mintha ellene volnék annak, hogy itten a nép fokozottabb mértékű érdekeltségét ne találja ki, ne lelje fel valaki. Ám legyen, tessék, de ezeket a dolgokat, úgy gondolom, hogy szem elől nem téveszthetjük, mert ezek valóságok, ezek tények, hát egyszerre most nem lettek jók, amikor felfejlesztettük szövetkezeteinket. Újra mondom, abban az időben, odáig el lehetett jutni, úgy tudtak boldogulni, virágzó gazdaságuk volt már. Szeretném, hogyha ezeket a szempontokat is figyelembe vennénk. S mondom, nemcsak hogy nincs kifogásom a még nagyobb érdekeltségnek a biztosítását illetően, ha módom van és tudok, és magam is szívesen segítek benne, természetesen.

Egyetlen dolgot szeretnék még megemlíteni. Arra kérem Fehér elvtársat, hogy Szénási elvtársnak a felszólalására, ha lehet, részletesen válaszoljon. Ezek nagyon fontos, nagyon komoly dolgok, amennyiben ezen csak úgy elsiklanánk, én teljességében egyetértek vala abban, egy-két év múlva nagyon komoly kárát látná a szövetkezeti mozgalom.

CZINEGE LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Fehér elvtárs beszámolója, valamint az írásos határozati javaslatból is, de azt hiszem, ez előtt is, az élet alapján is, mindnyájan érezzük és tudjuk, hogy nagyon nagy feladatokat kell megoldani ebben az esztendőben. Az ez évi feladatok sertés, különösen sertés, szarvasmarha, általában az árutermelés, és amit az 59-es tapasztalatok alaján külön alá kell húzni, a kukoricatermelés terén, nekünk is nagy feladatot kell megoldani. Nem akarnám részletezni, azt mondanám, hogy felelősségünk tudatában kijelenthetjük, hogy bár részletkérdések vannak, nem egészen tisztázottak, mi azonban alaposan felmérve, elemezve a helyzetet kijelentjük, hogy ezt a feszített tervet teljesíteni fogjuk. Néhány szót szólnék, hogy nem elsősorban anyagiakban, más téren bizonyos segítséget kérnénk, elsősorban a Földművelésügyi Minisztériumtól és néhány más szervtől.

Én konkrétan egy kérdéssel szeretnék foglalkozni, és előre szeretném bocsátani, hogy a kérdés felvetése nem most érlelődött meg bennünk, azonban tartottuk magunkat a Központi Bizottság, Politikai Bizottságnak ahhoz az álláspontjához, hogy addig, amíg a szervezés országosan jelentősen előre nem halad, addig ilyent, ha még helyileg feszítő problémák jelentkeznek is, nem helyes felvetni, mert ez esetben más területen bizonyos nyugtalanságot okozna. Néhány felszólaló elvtárs, megyetitkár elvtárs említette a problémát, a pártapparátus és a tanácsapparátus az utóbbi időben mintha nem egyformán húzna, vagy az egyik talán erre, a másik pedig arra. Azt mindenütt elismerik, hogy a mezőgazdaságban, a magyar mezőgazdaságban is rendkívül nagy tartalékok vannak. Azt is tudjuk, hogy ennek kiváltása rendkívül sok tényezőtől függ, és most ilyenféle tényezőkről szeretnék beszélni. Ez általában a gazdasági irányításra, a mezőgazdasági termelésnek és konkrétan a szakmai irányítása. Mégpedig két vonatkozásban: az üzemen belüli és az üzemen kívüli, tehát amit úgy szoktunk mondani, hogy az állami irányítás. Mindenki, akár az iparról, akár a mezőgazdaságról beszélünk, leszögezzük egyértelműleg, hogy: a megnövekedett feladatok egy magasabb színvonalú vezetést kívánnak. Hosszabb ideje beszélünk erről, és tettünk is és e pillanatban is egy sor intézkedést ebben az irányban. Többek között olyasmit, hogy a Földművelésügyi Minisztérium újabb státust adott a megyei tanácsok, járási tanácsok megerősítésére, és e pillanatban is van ilyen ígéret, talán már határozat is, hogy újabb státusokkal bővítsük a járási tanácsok mezőgazdasági osztályait. Meg kell mondani, hogy a helyzet eléggé kezd kiéleződni. Elvtársak, tiltakozunk az ellen, hogy nekünk egyetlen új státust adjanak, és megpróbálom megindokolni, s ha nem helyes, nagyon kérem az elvtársakat, magyarázzák meg nekem, mert mi úgy érezzük, hogy nekünk van igazunk. Ha az apparátust tovább növeljük, elvtársak, megfojtja a vezetést, és nem lesz magasabb színvonalú, állítom, hogy lényegesen a színvonal esni fog. Még egy: most azt mondjuk, hogy erősíteni kell a vezetést. Az erősítést általában úgy értjük az eddigi gyakorlatban, hogy újabb és újabb státusok jönnek a megyei, járási stb. tanácsokhoz. Most azt mondjuk, döntsük el, hogy mit erősítünk meg. Vagy a megyét, vagy a járást, vagy a termelőszövetkezetet. Én nem vetettem ezt fel, mi eddig úgy éreztük, belülről meg tudjuk oldani, közöttünk nagyon jó viszony van, személyes értelemben is, általában testületek között is – pártbizottság, tanács. De egy éve mi magunk is érezzük, hogy a tanácsnak a mezőgazdaság irányításával foglalkozó részlege a megyétől kezdve le a termelőszövetkezetekig nem hogy lépést tartott volna, hanem bizonyos értelemben az elmúlt évben, akármit csináltunk, színvonalban esett, mert megkötöttük magunkat néhány esetben, hogy nem engedtünk ki szakembereket a tanácsapparátusba. De volt eset, amikor kész helyzet elé állítottak bennünket, tucatszámra. Azt mondta, nézz oda, nekem öt gyerekem van, fizetek neked ennyit, a tsz hív, ezer forinttal többet fog adni, és kiment. [sic!] Letette a mappáját, és otthagyott. Losonczi elvtárs a legutóbbi megyebizottsági ülésünkön részt vett, és ő maga hallhatta személyesen, hogy nem egy felszólaló elvtárs elmondotta — a Vízügyi Igazgatóság vezetője —, hogy az ez évi terveinknek alátámasztására kidolgozhattuk, hogy legalább egy 15–17 ezer holddal egyszerű módszerekkel fokozni kell az öntözést, mert különben honnan jön az a plusz takarmány, amivel a plusz húst meg kell termelni. Ő felszólalásában azt is elmondotta, hogy olyan helyzet van: a pártbizottságokon dolgozó emberek, amelyek között szinte az a helyzet, hogy gazdasági feladatokat kénytelenek végezni, [sic!] eközben a tanácsi apparátusban dolgozó, járási apparátusban dolgozó elvtársakat nem lehet látni. Egy ré-

szét, talán bizonyos egyéb feladatokat is el kell nekik végezni [sic!] Azt hiszem azonban, nem ez a fő ok.

Az időt összevetve hadd mondjam el: Szolnok megyének van hét járási jogú városa, de közötte olyan járási jogú városok, mint Kisújszállás, Túrkeve, amelynek lakossága 13 ezer, de a régi örökölt ilyen címek miatt nem nyúltunk eddig hozzá.[77] Most járási jogú, ott ugyanolyan apparátust kellett nekünk kiépíteni, mert oda is csak kellett egy osztályvezető, meg egy agronómus, meg egy főállattenyésztő, meg a könyvelő, meg építésztechnikus. Szóval mindent ugyanúgy meg kellett csinálni. Van ezenkívül a megyében 72 község. És a tiszántúli megyékhez hasonlóan nálunk is az a helyzet, hogy úgy örököltük ezt, hogy nagy községek és kis járások vannak. Nagy községekből jut hat-hét-nyolc, 72 községünk hét járásra tagolódik. Van olyan járásunk, amelyben hét község van. S ebben a hét községes járásban van kilenc termelőszövetkezet. Mind nagy, erős gazdasági egység. Jelen pillanatban van 240 termelőszövetkezetünk, de ez úgy oszlik meg, hogy a 630 ezer hold tsz-ből az össz tsz-nek egyharmada, tehát 80 tsz birtokolja az össz tsz területnek kétharmadát. Ezek általában 5–5,5 ezer holdas, régi, meg felfutott szövetkezet[ek]. Mintegy 160 szövetkezet birtokolja a másik 200–210 ezer holdat. Ezeknek jelentős részére elvi engedélyt adtunk már az elmúlt hónapokban, hogy előkészítsék egy év alatt az egyesülést, a csatlakozást, várhatóan az év végére 200 alá fog süllyedni a termelőszövetkezet [sic!]. Azt jelenti, hogy a községnek kb. felében egy termelőszövetkezet lesz, a másik felében kettő, és talán egészen kevés, néhányban lesz három. Felvetődött bennünk, ha most státust adnak, hova tegyük, mit erősítsünk? A megyét? A megyét színvonalban, nem létszámban változatlanul erősíteni kell, szakmailag a megyei tanács mezőgazdasági osztályát. De most van hét járási jogú városunk és hét járásunk. És az összeset igazgatja, azt a 72 községet és a hét városban lévő termelőszövetkezetet. Ha meghagyjuk a járásnak a jogot, hogy irányítsa gazdaságilag, szakmailag a termelőszövetkezeteket, akkor meg kell erősíteni. Akkor a helyzet az, hogy mondjuk, nem kell státus, csak béralapot adjatok, hogy jobban megfizethessük az ott dolgozókat, tehát magasabb színvonalú embereket tudjunk oda szerezni. Megpróbáltuk ezt felmérni, hogy hogyan fog ez végbemenni. De hát nem lehet megoldani. Fehér elvtárs, azt hiszem, Kádár elvtárs is, de az elmúlt év gyakorlata bizonyítja, hogy olyan hallatlan erőfeszítésbe kerül, míg Budapestről szakembert elcsalunk, hogy a megyei titkár, meg a tanácselnök fél napig agitál különböző hivatalban, s megmondom, hogy lényegében a lehetőséget kimerítettük az elmúlt esztendőben, technikumokból elvettük a legjobb tanárokat ezekbe a tízezer holdas termelőszövetkezetekbe. Most már odáig jutottunk, hogy azt tudom mondani Losonczi elvtársnak, hiába ad magasabb béralapot, nem tudjuk a 14 mezőgazdasági osztályt feltölteni, mert egyszerűen nincs szakember. És nem tudjuk ugyanakkor a megyei tanácsot erősíteni. Vagy úgy vetődik fel a járás, hogy ha megerősítjük a megyét, meg azt a 14 járást, városokat is beleértve, akkor az összes lehetőséget, még azt is bekalkulálva, amelyet esetleg Pesttől kapok, de akkor, elvtársak, ki kell jelentsem, hogy a tsz-be egyetlen szakembert ebben az évben nem tudunk leküldeni. Nos, ha ez így menne végbe, akkor lényegében az történne, hogy továbbra is mi kívülről irányítanánk szakmailag, gazdaságilag is, és hoznánk létre újabb bizottságot. Most megint működik ez az üzemszervezési szakbizottság.[78] Ez is annak a terméke, hogy a tsz-eket gyengítsük. Most mondjuk, hogy a járásoknál hozzuk létre. Ha ott létrehozzuk, akkor lényegében kialakul egy külső, nem üzemen belüli gazdasági szakmai irányítás, hanem kívülről befelé ható gazdasági

szakmai irányítás. Azt pedig, elvtársak, mindenki tudja, hogy két dolog az, ha valaki belül dolgozik, és az anyagi érdekeltség őt nap mint nap érdekeltté teszi, valakit mondjuk az állampolgári és lelkiismereti kötelezettség ugyan doppingol, de hát a lehetőség is más egy tanácsnál dolgozó embernél, akinek javaslati joga, meg nem tudom mije van. Mert hisz jogilag is tisztázatlan még, hogy hogyan irányítsuk mi gazdaságilag a tsz-eket, de azt is meg kell mondani, hogy ez is egy tág dolog nálunk még. Egy része az embereknek becsületes, lelkiismeretes, nem sajnálja a fáradságot, egy része meg úgy van, kicsi pénz, kicsi munka. Mi megpróbáltuk megfordítani ezt a sorrendet. Azt mondtuk, erősítsük meg a tsz-eket, mert szerintünk a harc ott dől el a tsz-ekben, oda kell a legjobb szakembereket, a legjobb elnököt stb. De ha ez így van, és elfogadjuk változtatás nélkül a jelenlegi felépítését a mezőgazdasági, szakmai irányításnak, akkor viszont a helyzet az, hogy nem tudunk adni, ha a tsz-eket erősítjük ebben az évben, akkor nem tudunk adni a járásnak, hiába ad Losonczi elvtárs béralapot, meg státuszt, nem tudunk oda megfelelő embereket küldeni. És akkor lényegében tartósítani fogjuk azt, elvtársak, ami most van, hogy a 240 szövetkezetből 100 szövetkezetbe, ahol tapasztalt elnök van, ahol jó szakember van, a járási tanács mezőgazdasági osztályán dolgozó embereknek 90%-a nem mer kimenni. Losonczi elvtárs meghallgatta, milyen tsz-elnökök szólaltak fel ott nálunk. Olyanok, akikkel általános dolgokról elcseveg a mezőgazdasági osztályvezető, meg az ott dolgozó agronómus, de konkrét szakmai kérdésekben, gazdasági kérdésekben zsebre rakja a jelenlegi 100 szövetkezetünkben a járási tanácsnál dolgozó emberek 90%-át. Most mi következik? Az, hogy nem mennek ki, mert emberi önérzetük van ezeknek.

A felszólaló elvtársak azt mondják, úgy néz ki, hogy külön megyünk, meg külön húzunk. Véleményem szerint nem erről van szó, elvtársak. Arról van szó, hogy ha kimegyek egy szövetkezetbe, vagy szakmailag, vagy politikailag magasabban kell álljak, mint az, akit meg akarok győzni. A járási tanácsnál dolgozó emberek többsége szakmailag és politikailag sem áll magasabb színvonalon. Most mi következik ebből? Az következik, hogy mi összehívjuk a járási tanács vezetőit, a párt embereit, megmagyarázzuk nekik, hogy emberek, az egyik oldalon ez egy üzleti dolog, adok-veszek, másik oldalon politikai dolog, hogy lesz kukoricánk, húsunk stb. Mi úgy mondjuk, hogy megpatkoljuk őket. Most kimegy ő a tsz-be, és elkezd vitatkozni. Amíg az a puskapor tart, amit ott nálunk kapott, addig megy is, de amikor már belemennek a részletes kérdésekbe, a termelés, gazdasági, szakmai kérdésekbe, elfogyott a puskapor, ő nem képes újabb puskaporral a vitában megtölteni az ő fegyverét, és ezért ha van önérzete, nem is megy ki. A helyzet olyan, hogy mi átérezzük ennek a kukorica-részlegnek a dolgát, mi megyünk. A járási tanács apparátusa úgy néz ki, mintha nem akarná. Szerintem nem erről van szó. Lehet, hogy van egy-két lelkiismeretlen ember is, de többségükben arról van szó, elvtársak, hogy nem tud a vitában azokkal a tsz-elnökökkel, agronómusokkal megbirkózni, meggyőzni őket. És most két dolog lehetséges. Vagy elkezd ilyen állami erőszakos fellépést csinálni, amitől fél, mert ezért már megütögettük a fejét, vagy megpróbálja a vitát azzal, hogy nem. [sic!]

Még valamit, elvtársak. Őszintén szeretném felvetni, mert sok ülésen beszélgettünk róla. Véleményem szerint van néhány olyan jelenség nálunk — én Kádár elvtársnak tavaly a gyakorlatban említettem ezeket a dolgokat —, Horváth elvtárs, ne vedd úgy a dolgot, hogy itt személyeskedünk, mert hiszem azt, hogy ugyanazt

az ügyet szolgálod, csakhogy én más szemüvegen nézem a dolgot esetleg, meg Te is gyakorlatilag.

Elvtársak! Karcagon évek óta öt szövetkezet termel. Más az államnak nem ad el, csak ez az öt szövetkezet. Túrkevén ugyanaz a helyzet, három szövetkezet birtokolja a határt, és az ad el gabonát. Lényegében semmi változás nem történt hosszú évek óta, ugyanazok a szerződtető vállalatok, emberek felvásárlók jönnek-mennek. A dolog úgy néz ki, arról nekem kell meggyőzni az ottani járási titkárt, hogy mennyi gabonát kell tisztességesen beadni az államnak, a prémiumot pedig 10 ezer forint számra felszedik ezek az emberek. Félre ne értsenek az elvtársak, nekem nem kell prémium, de erkölcstelennek tartjuk, és elrontunk vele egy csomó becsületes embert. Mert mit csinálnak? Behozzák 100 vagonos tételben — a Vörös Csillag, meg a Lenin termelőszövetkezet — a gabonát, elkönyvelik, és felveszik érte a prémiumot munka nélkül. Felmerül az emberben, nem kérik-e tőlünk egyszer számon azt például, hogy az egyik oldalon a szükség megkívánja, hogy bizonyos új szerveket hozzunk létre, de a baj az, hogy ugyanakkor nem érzi az ember, hogy máshol fölöslegessé válnak szervek, emberek, ott pedig csökkentsünk. Itt van például a megyei beruházási iroda. Elindult, úgy tudom 15 fővel, néhány rövid hét alatt 45-re duzzadt fel. Ha összeszámolnánk a megyén belül működő gyapjú, meg stb. szerződtető embereket — pedig hát birkája, néhány tucat háztáji birkán kívül csak a termelőszövetkezeteknek van —, egy hadsereg lenne. Sok helyen hallja az ember, hogy úgy néz ki, mintha ezeknek a szerveknek a termelésre befolyása lenne. Én felelősségem tudatában kijelentem, hogy Szolnok megyében ezeknek az embereknek a termelésre semmiféle befolyása nincs. Bárki jöjjön, és vizsgálja meg. Nincs befolyása, mert ő semmi mást nem csinál, csak adminisztratív dolgokat intéz, elmegy, szerződéseket köt a tsz-elnökkel x vagon vagy tonna gabonára, húsra stb. Elvtársak! Hónapok óta küszködünk ezzel a kukoricával; hogy a háztájiból kukoricát kereskedelmi eszközökkel összegyűjtsünk, tessék, menjenek ők is utána. Most ott vagyunk, hogy kezünkbe kell vennünk a tsz-en keresztül a tsz-parasztok háztáján lévő felesleges kukorica összegyűjtését. Lelkileg felkészítettem az apparátust, hogy azért csak legyetek nyugodtan, a prémiumot csak ott fogják felvenni az év végén tíz és tíz ezer forint-számra.

Én három dologban foglalnám össze azt, hogy ez a soklépcsős irányítás, a mezőgazdaság szakmai és gazdasági irányítása milyen következményeket von maga után. A megye, ezek az apró kis járások. Most már olyan a helyzet, hogy ahány község, annyi termelőszövetkezet, az még valamilyen formában a községet is érinti, de lényegében ha egy tsz-be, a községbe három lépcsőn jut le, rendkívül lelassítja. Ha lemérjük, hogy azt, amit mi elindítunk, akár felső útmutatás, akár saját magunktól, három hét, amíg leér a tsz-be.

Elvtársak! A panaszkodás nem jó, a pártmunka olyan, hogy amíg fizikailag tudja az ember, csinálja, tiszta szívből, ha nem, akkor félreáll. De fáj az embernek, hogy akkor, amikor annyi energiát beleölünk a közbeeső szerveknek a felkészítésébe — állítom, hogy amíg a járási tanács embereit felkészítjük egy akcióra —, ha azzal az erővel nekifognánk közvetlenül a tsz-ekbe kimenni a megyétől, abba a tényleg nem nagyszámú tsz-be, ugyanazzal az energiával, amivel őket felkészítjük, és a siker még nincs biztosítva, azzal a tsz-eket felkészítenénk. Losonczi elvtársra hivatkozom megint, látta. A felszólaló járási emberek kevésbé hozzáértően tudták megfogni, mint azok a szövetkezeti elnökök, akik felkészültek. Ő, amikor felszólalt, mondta, hogy 30 mázsa, de én 36-ot termeltem az elmúlt évben, s annak volt

szaga, mert amit ő elmondott, azt bárki leírhatta, hazavihette, és foghatott hozzá a legújabb tsz -elnök is azzal, hogy hogy kell megszervezni a 30 mázsás kukoricamozgalmat.

A harmadik pedig, amivel foglalkozni szeretnék, az alacsony színvonal kérdése. Képletesen mondom: mi elindítunk egy négyéves telivér lovat a megyétől, mire a tsz-be ér, egy félszemű pókos, kaptás ló[79] jut le. Mert ezeknek az embereknek a kezén higgyék el, elvtársak, a sava-borsa elvész. Én nagyon kiélezem a dolgot azért, hogy jobban megértessem magam. A dolog úgy vetődik fel, hogy ezek az emberek nem alkalmasak? Dehogynem. Ezeknek az embereknek egy része egy jelentős része — egyik járásban többsége, másik járásban kisebb része — alkalmas tsz-elnöknek, tsz-agronómusnak, ahol egy üzemen belül — konkrét 3–5 ezer holdas üzemen belül — a munkát megszervezni alkalmas volna. De hogy ő ezt a sokoldalú, bonyolult, szerteágazó feladatot — az osztályra teherként nehezedő másik 50 vagy 60% alkalmatlan emberrel, aki hozzánemértő — nem tudja megoldani. Ezért én azt javasolnám, elvtársak, hogy vizsgáljuk meg, ha az országos helyzet már megengedi. Még azt is vállalnánk, hogy talán egy megyében próbáljuk meg előzőleg. Az elkövetkező években bekövetkezik minden megyében, én állítom. Ha jó, akkor tapasztalatot szerzünk, ha rosszul sül el, akkor a megyében sül el rosszul – az is jó tapasztalat, hogy nem mindenütt próbáljuk ki. Most felvetődik, hogy nyugtalanságot okoz-e ez más megyében? Közigazgatásban dolgozó emberekkel beszélgettünk; nem mi vetettük fel, ők, hogy nem lehet ezt sokáig csinálni. Ők maguk érzik, hogy egy ilyen 6–8 községű járásban nem lehet ezt a duzzasztást sokáig csinálni, mert ezt az ország gazdasági helyzete sem bírja, bonyolult, ők maguk látják, hogy nem vezet eredményre.

Javasolnám elvileg úgy csökkenteni a lépcsők számát, hogy erős megyei irányító apparátust hozunk létre, és különösen az üzemen belüli gazdasági, politikai és szakmai vezetést erősítsük meg. Azt mondanám, elvtársak, hogy ugyanez vonatkozik egy kicsit — el kell gondolkozni, hogy hogyan — a pártapparátusra is. Mert jelenleg — kiszámítottuk —, ha a megyében a függetlenített pártmunkásokat másként osztanánk el, a legfontosabb posztokra, ahol a harc dől el a termelés érdekében, tudnánk állítani függetlenített embert. Ugyanakkor a sok lépcsőt kikapcsolva, valami ésszerűbb elosztással, a pártapparátus felépítésének magasabb színvonalú irányításával — és ott a helyszínen való megerősítésével — kevesebb gyámkodással, a tsz-ekben, üzemekben sokkal nagyobb eredményt tudnánk elérni; kevesebb üresjárattal és kevesebb ideg- és egészségőrlő fölösleges munkával.

Elvtársak! Nagyon röviden még két dolgot szeretnék csak érinteni. Az egyik az építkezés. Nem akarok a részletekbe menni, de a felszólaló néhány elvtárshoz csatlakozva én is azt mondom: az állami pénzzel nem lehet játszani, annak a felhasználását nagyon feszesen meg kell szervezni. De ugyanakkor azt mondanám, hogy ne legyen feszesség: merevség. Én Tömpe elvtárssal beszélgettem néhány dologról; kértem, küldjön le valakit, akivel tudnánk beszélni. Hát nem azt mondom, hogy Földművelésügyi Minisztérium csinálta, mert annak egy osztályvezetőjéről volt szó. S lehozott, [sic!] hogy, kérem, Szolnok megyében ennyi pénzt kaptak, ennyi istállót lehet építeni, ilyen típust, a típusszámokat is hozta, 5/b stb. – azt sem tudom pontosan, mit jelent az. Azt mondja, hogy ha valamelyik típusszámot meg akarjátok változtatni, csak a Minisztertanács engedélyével lehet. Én mondtam neki, hogy ezt én nem hiszem el — akármilyen merevség is van —, de ő erősködött. Én változatlanul nem hiszem el, de az biztos, hogy ott, ahol olyan erős szövetkeze-

tek vannak, mint a Tiszántúl, a Dunántúl számos területén, nekünk olyan építőbrigádjaink vannak a Zalkában, a Vörös Csillagban, a karcagi szövetkezetekben, amelyik egy imilyen-amolyan ktsz-t úgy rak zsebre, hogy meg se kottyan neki. Azok olyan százas istállót építettek, hogy kimentek a mérnökök és a szájukat tátották. 820 000 forintból! Mert ha ők kapnak egy bizonyos állami pénzt, ugyanakkor műszaki ellenőrzést, felépítik az istállót, és törik a fejüket, hogy olcsóbb legyen. Itt lebontanak egy rossz tanyát, amonnan egy kis anyagot szereznek hozzá. Minőségileg az az istálló megfelel annak, amit a ktsz. 1 millió 600, vagy egy millió 700 ezer Ft-ért felépít. Felelőtlenül nem lehet szabadjára engedni, én is azt mondom. Feszes legyen a terv, de ne merev. Mit lehet ahhoz szólni, hogy fiaztassuk azt a pénzt, hogyha egyetlen ablakáthelyezést úgyszólván nem csinálhatunk.

A másik dolog az — én ezt már elmondtam néhány elvtársnak; meg is ígérték, bizonyos segítséget adtak is, de azért úgy érzem, szükséges elmondanom —, hogy különböző megyékben különböző kedvező gazdasági adottságok vannak. Ennek a jó kihasználása nagyrészt a helyi emberek leleményességétől, tapasztaltságától, hozzáértésétől függ. Felvetettük az elvtársaknak, hogy mi például szarvasmarhában nem tudunk gyorsan előbbre menni, de baromfiban elértünk odáig, hogy úgyszólván áttörtük azt a merev ellenállást, ami a nagyüzemi baromfitenyésztéssel szemben volt. 1958-ban Szolnok megyében gyakorlatilag baromfitenyésztés nem volt; se törzsbaromfi, se árubaromfi. Az elmúlt évben 150 ezer db törzsbaromfi lett beállítva a tsz-ekbe, és 500 ezer darabot adtak el árubaromfiként. Összeültek az ősszel, és elhatározták, teljes egyetértésben ők maguk — és megy is a végrehajtása —, hogy ez évben két és félmillió db árubaromfit értékesítenek; és minden hold közös szántóra egy törzsbaromfit, tehát 580–600 ezer törzsbaromfit állítanak be a tsz-ek. Felmértünk minden lehetőséget. A keltető kapacitás Szolnok megyében 1 200 000 volt eddig. Januári kezdés helyett szeptember utolsó napján, a megyei pártértekezlet napján már naposcsibét vittek ki, de így is csak 2 milliót tudunk kikeltetni. Pedig a két és félmillió árubaromfi plusz a fél millió törzsbaromfihoz minimálisan — ha a veszteséget nem vesszük figyelembe — 3 milliót kell kikeltetni. Elvtársak! Mi azt mondjuk, épületre egy fillér nem kell, megoldjuk mi magunk, majd olyan lesz, amilyen, de keltetőgép nélkül nem tudjuk kikeltetni. Nincs időnk ráülni, se a többieknek. Ezt kellene megvizsgálni. Tudjuk, hogy a pénz el van osztva, és szűkösen van, mondják, hogy az év második felében kapunk keltetőgépet Kisújszállásra. A XV. kerületben van az a gyár, amelyik csinálja, bennünket patronálnak. Ők azt mondják, ha kapnak hivatalos megrendelést, előre tudják hozni. Véleményem szerint ez a néhány hónapos előrehozása ennek a néhány gépnek a népgazdaságnak 1 millió baromfit fog produkálni. Állítom, hogy emiatt az FM osztályainak egyike sem fog egyensúlyilag felborulni, azért, hogy ennek a néhány gépnek a gyártását előbbre hozzuk. Akkor még ebben az évben tudunk keltetni. Ha azonban az év végén kapjuk, akkor az csak a jövő évben indul be. Ilyen értelemben kérünk mi segítséget. Nem részletezném, de amikor egy megyében a helyi emberek kidolgoznak bizonyos lehetőséget, és úgy alakul, hogy nagyon jó a helyi erőmozgósítás, és a helyi erő mozgósításához viszonyítva az állammal szembeni igény lényegesen kisebb – akkor ha csak egy mód van, keressék a minisztériumi szervek is a megoldás lehetőségét. A mi fejünkkel együtt egy kicsit jobban fájjon az ő fejük is, hogy meglesz az 1 millió plusz baromfi, vagy nem lesz meg. Azért az nem kis dolog, ha 1 millióval — egyetlen megyében — több baromfi lesz.

Befejezem felszólalásomat azzal, hogy a beszámolóval — amit Fehér elvtárs elmondott — és a határozati javaslattal, figyelembe véve a hozzászólók által tett kiegészítéseket, javaslatokat, egyetértek, és azt elfogadom.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Bár én iparban dolgozom, de mivel 18 termelőszövetkezetet patronálunk, igen sok tapasztalatot gyűjtöttünk össze. Talán elmondanék belőle valamit, lehet, hogy a szilárdításnál hasznos lesz. A mi szövetkezeteink elég jól zártak többségükben, 52 Ft-tól 23,10 Ft-ig ingadozik a zárás, és éppen ezért a két szélsőt, a legjobbat és a legrosszabbat külön alapos vizsgálat alá vettük, hogy mi az oka annak, hogy ilyen nagy különbség van közöttük. Mind a két tsz 10 éve fennáll. Tehát nem új szövetkezetekről van szó. Mind a kettő már jól bejártnak mondható, és az egy főre eső földátlag, valamint a gazdasági lehetőségek, adottságok kb. azonosak. Miből van mégis, hogy az egyikben feleannyit tudtak csak keresni, mint a másikban? Alaposan megnéztük. Abból szerintem, hogy az egyikben tudnak gazdálkodni, akik vezetik azt a szövetkezetet, a másikban meg nem tudnak gazdálkodni. Az a tsz, amelyik 23,10 Ft-ot fizetett, a termésátlagát nézve egyáltalán nem volt neki rossz termésátlaga. 13 mázsa fölött volt a búza, 15 mázsa körül volt a rozs, a kukorica ugyan gyenge volt, mert ott jégverés volt, de azért kaptak biztosítási díjat, és kisebb arányú burgonya és cukorrépa termésük volt, ott gyengébben sikerültek az eredmények. Kiderült, hogy abban a szövetkezetben, akik ott irányították a szövetkezet munkáját, úgy látszik, se nem értettek a gazdálkodáshoz, se meg nem hallgatták a tapasztalt parasztemberek véleményét, ami pedig szükséges lett volna. Azért szeretném ezt itt hangsúlyozni, mert ez felveti a szövetkezeteken belül a belső demokráciának a kérdését. A helyzet az, hogy végeredményben akárhogy is szépítjük, ma a termelőszövetkezeteinkbe az elnökök és a vezetőségi tagok túlnyomórészt nem a tagság akaratából kerülnek oda. Ha azt jóvá is kell hagyni, abba különböző beleszólások történnek, erőltetnek, még bukottnak mondható embereket is, és ez az oka ennek. Ebben az esetben például az történt, nekifogtak, hogy majd lucernáról magot fognak. Sok szakértelmem nincs hozzá, de tegnapelőtt éjjel 12 óráig tárgyaltuk a zárszámadáson, és hát ott kiderült, hogy egy éves lucernáról nem lehet magot fogni, azt hiszem két vagy háromévesről kell. De a dolgot erőltették, a lucernát nem vágták le, így nem lett takarmányuk, és a szövetkezet 50 ezer forintért vett takarmányt, hogy kiteleltessék az állataikat, és abból a magfogásból se lett semmi. Az öreg parasztok mondták, hogy ez nem lesz így jó, le van szerződve, nem lehet rajta változtatni. Ilyen dolgok álltak elő. Persze, amikor a vezetés elszakadt teljesen az ottani tagságtól, mint ahogy ezt ebben a szövetkezetben lehetett tapasztalni, akkor rögtön jön a következő dolog. Megbomlik a munkafegyelem, egyszerűen szétzüllik a tsz a szó szoros értelmében, és azt még itt erősítette egy különös dolog. 200 tagú termelőszövetkezetben 110 tag vesz részt a közös munkában. Hát, mondom, mi van a 90-nel? Azt mondják; azok úgynevezett dísz-tagok, pártoló tagok a tsz-ben, de az egy háztájit mindegyik elpártolta a szövetkezettől, a maga részét. Elpártolták, mindegyik kapott egy hold háztájit, aki ilyen pártoló tagként szerepel. Végeredményben: ezek az emberek nem a zárszámadáskor vetették fel, hogy baj lesz ebből, hanem már korábban. Amikor a hibák felvetése után nem változott a helyzet, akkor kezdtek elmaradozni a szövetkezetből. Aratáskor az történt, hogy nekünk kellett a gyárból kimenni, hogy ott ne pusztuljon teljesen a búza, behordtuk, és minden egyéb, 4–5 embernél több nem kaszált már kint, és szétzüllött az egész, alig lehetett összekalapálni. Ahhoz, hogy a tsz-ekben a dolog jól menjen, szerintem a legfon-

tosabb, amit itt Czinege elvtárs is hangsúlyozott, a tsz-eken belül a vezetést kell igen jól megerősíteni, a belső demokráciát igen komolyan kifejleszteni, és szerintem egyáltalán nem kell félni attól, hogy tapasztalt parasztemberek vegyék kezükbe a termelőszövetkezet dolgát.

Még egy olyan dolgot vetnék fel, hogy keressük az állam érdekét, keressük a közösség érdekét, a kettős feladat végrehajtását. Ezt úgy is kell értelmezni, hogy ha sokat termel a termelőszövetkezet, akkor az átmenet időszakában nincs az ellátásban kiesés, előrehaladhatunk a termelés mennyiségét illetően is. De úgy is kell ezt értelmezni, hogy a tsz-parasztnak viszont megelégedettnek kell lenni. Hihetetlen különbség van egy jó záró tsz-nek a zárszámadása és egy ilyen rosszul záró között. Nagyon nehéz lelket verni az emberekbe, úgyhogy az igazi közösségi, az igazi államérdek az, többet termelni, elégedett tsz-parasztok legyenek, és akkor a szervezés is könnyebb, az ellátási zavarok is kisebbek lesznek, a termelés mennyisége is nő. Nem tudták ott megérteni az emberek kint a falvakba, és én sem értem meg, hogy most, amikor az irányítás ilyen nagy feladat, mert tömegével vannak új termelőszövetkezetek, amelyek még elég gyengén zárnak, mert vetőmagot visszaadni stb. kell, hogy miért pont most kellett 14 hónapos esztendőt csinálni. Ez azt jelenti, hogy 1/6-dal csökken a kifizetésre kerülhető munkaegység értéke, mert a 12 hónappal szemben a 14 hónap alatt felmerült munkaegységekre kellett felosztani azt, ami termett. Én azt hiszem, erre még ráértünk volna, illetve lehetett volna még várni vele mindenképpen. Úgyhogy végül is a vezetésen múlik minden, mégpedig a tsz-nek a vezetésén, a belső demokráciáján. Általában a hangulat jó, néhány rossz szövetkezet kivételével, azt pedig rendbe lehet tenni akkor, hogy ha a pártszervezetek, a tanácsi szervek, az ott dolgozó kommunisták együttesen azon vannak, hogy jó vezetés legyen.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A vita alapján meg lehet állapítani, hogy az előterjesztett határozati javaslattal, közleménytervezettel, és az ezen alapuló beszámolóval teljes egészében egyetértenek az elvtársak. Röviden én a közlemény szövegéhez akarok először hozzászólni a vita alapján.

Azt javaslom, fogadjuk el azokat a kiegészítéseket, amelyet Kádár elvtárs javasolt, úgyszintén azt is, amit Szénási elvtárs javasolt, hogy vegyük be a szövegbe, a földjáradékkal kapcsolatban, és egy olyan általánosabb formulát is, hogy a 7-es törvényerejű rendeletet mindenütt be kell tartani, tehát az érvényben van. Azt hiszem, igaz az is, hogy a közlemény szövegén holnap még dolgozni kell, hogy egy kicsit agitatívabb legyen, és hogy szebben legyen megírva. És javasolnám, hogy a vasárnapi Népszabadságban jelenjék meg.

Horváth elvtársnak a konzultációval és a menet közben tartott tárgyalásokkal kapcsolatos észrevételeire Kádár elvtárs már válaszolt. De mégis néhány kérdést a Központi Bizottság közelebbi tájékoztatására nem Pest megyei, hanem általános viszonylatban szeretnék elmondani: szóval, hogy dekáztunk-e, vagy patikamérlegen mértük-e a kereteket? Ehhez akarok hozzászólni. Elvtársak, amelyik megye kért módosítást, mind megengedte a Titkárság. Csak a vita azon volt, hogy milyen mértékben. S néhány megyében, éppen a megye adottsága miatt, nem javasoltuk az egyéb kért módosítást. Így például Somogyban csak 20 ezer hold többletet engedtünk, Bácsban ugyancsak 20 ezer hold többletet, Pest megyében 15 ezret. És mindennek megvolt az oka. Azzal vitatkoztunk a Somogy megyei elvtársakkal, nyugodjanak bele, hogy nem most fejezzük be az egész megyét, hanem a jövő télen, mert tavaly nem tudták eléggé megemészteni az akkori megszilárdítási feladatot.

Bács megye nagyon nehéz megye, szőlős megye és spekuláns megye. Úgyhogy itt egy 150 ezer holdas felfutást pont elég megemészteni. A kétegyházi járásban meg elég sok gyenge tsz is van tavalyról, meg azelőttről. Pest megyének azt mondottuk, hogy ne fogjanak hozzá a belső övezethez, a Pest környéki övezethez, mert az szintén nagyon nehéz és spekuláns vidék. Hagyják a kollektivizálás legvégére. Ezeken vitatkozgattunk. Egyébként a Titkárság a különböző jóváhagyott módosításokkal az összkeretet 230 ezer holddal, tehát majdnem negyedmillió holddal emelte meg. A megyebizottságok zöme tartotta magát a megállapodásokhoz, néhány megye nem, és a megállapodásokon felül összesen 150 ezer hold szántóval gyarapodott a tsz-szántóterület. Érzelmileg ennek örülni kellene. De van egy másik oldala is a dolognak. A másik oldala az, hogy a 150 ezer holddal megnövekedett terület miatt egy hold szántóra kevesebb építkezési beruházás jut. Decemberben még azt mondottuk, hogy holdanként 340 forint jut. És közben néhány megye — kb. 5–6 megye — ette a többi megye kenyerét, és emiatt e pillanatban úgy néz ki a helyzet, hogy 300 forint jut csak holdanként az építkezési beruházásokra. Sőt, hogyha a héten is halad valamit előre, valószínűleg 300 forint alá fog jutni az országos átlagban az építkezési beruházás. Ez a valóságos helyzet, elvtársak. Úgyhogy a Központi Bizottság tájékoztatására ezt el kell mondani: ez a többletterület, az engedélyen felüli többletterület bizony a megszilárdítási nehézségünket de facto növelte.

Egypár más kérdéssel kapcsolatban: Tömpe elvtárs felszólalásában azt mondta, nem ért egyet azzal a megállapítással a határozat szövegében, hogy a szervezéstől elmaradt a megszilárdítás. És hogy ez nem igazságos megállapítás. Szerintem ez nem az igazság kérdése, hanem ténykérdés. A tényleges helyzet az volt, hogy a megalakulás után nagyon sok községben jó pár hétig egyedül maradt a tsz, annak ellenére, hogy a Központi Bizottság októberi határozata nagyon nyomatékosan aláhúzta, hogy a megalakulás másnapjától kezdve igen nagy figyelmet kell fordítani a megszilárdításra is. Úgyhogy most ezen javítsunk, tehát a megszilárdítási munkát erősíteni, javítani kell. És javaslom, hogy maradjon benn a határozat szövegében úgy, ahogy most olvasható.

Tatár-Kiss elvtárs az őszi további fejlesztéssel kapcsolatban felveti azt a kérdést, mi legyen a homokvidéken az átszervezés? Hát ezzel csakugyan kell foglalkozni. Részben foglalkoztunk is, Szabolcs megyében már most szerveztek homokvidéken, Bács megyében is. Bár egy kicsit a Hajdú megyei homok másképp néz ki, azt hiszem, Tatár-Kiss elvtárs erre gondolt. Ezen majd gondolkoznunk kell, mert az nagyon szegény vidék, se szőlő, se gyümölcs nincsen ottan, valamit ki kell találnunk, hogy az átszervezés után az életszínvonal ne csökkenjen, mert azt hiszem, hogy ez a problémátok.

Szénási elvtárs nagyon sok adatot mondott arra nézve, hogy a tanácsapparátusban [a] benyújtott alapszabály-módosításokat elég sok helyen lelkiismeretlenül kezelik. S a törvények betartatását nem veszik túl nagy gonddal. Azt hiszem, ezen el kell gondolkozni. Már régebben is tudtuk, a múlt évből is azt, hogy a benyújtott alapszabály-módosításokkal kapcsolatban nem valami kedvezően foglalkoznak a tanácsapparátusban, de az ilyen nagymérvű kilengés meglep, megmondom őszintén. Magyarul arról van itt szó, hogy a 7-es törvényerejű rendeletnek egyik alapgondolatát nem fogadja el a tanácsapparátus egy része. Arról van szó, hogy annak a néhány általános érvényű, minden tsz-re kötelező szocialista alapelveken túlmenően minden tsz-nek joga van a helyi adottságoknak megfelelően azt bevenni az

alapszabályba, amit akar, és módosítani. És erre a tanácsapparátus egy része — erre a nagyon fontos kérdésre — nagyon rosszul reagál. Azt hiszem, ez a lényege a Szénási elvtárs észrevételének. (Kádár elvtárs: Várj, ennek két oldala van. A tsz-ek egy része nem fogadja el az összes alapkövetelményeket, aminek ott benne kellett volna lenni.)

A tanácsapparátus feladata, hogy az összes fő szocialista alapelveket betartassa és amelyik tsz-alapszabályban ez nincs benn, és nem tartja be azt a valóságban: ott vannak a gazdasági eszközök a birtokában, a beruházási kerettervek, hízómarha alapanyagkeretek stb., ne adja meg annak a tsz-nek, amelyik nem a szocialista alapelveknek megfelelően gazdálkodik. Így kellene a járási tanácsnak irányítani a tsz-ek gazdálkodását.

Na mostan, van itt egy másik probléma is. A rendeletek, törvények betartatása. Már tavaly nyáron láttuk elég sok helyen, hogy e téren a tanácsapparátuson belül az állami fegyelem nem valami szilárdan áll. És ez a másik kérdés, amivel foglalkoznunk kell, és azt hiszem, szorgalmazni kell, hogy a Minisztertanács Tanácsi Főosztálya jobban tartsa kézben a tanácsokat. Mert az a megállapítás, amit Szénási elvtárs mondott, hogy a megyei tanácsi szinten van a fő probléma ezeknek betartatása körül, ezen el kell gondolkozni. A tanácsokat szorosabban kézben kell tartani a Minisztertanácsnak.

A mezőgazdasági igazgatásról többen is szólottak, Tömpe elvtárs előterjesztett egy javaslatot, hogy a megyei tanácsnál különítsük ki azt a részleget, amely a tsz-kérdéssel foglalkozik, a tsz-ek termelési kérdésével. Azt hiszem, ez egyéni javaslat, érdemes gondolkozni rajta, de a járható út inkább az, amelyen elindultunk, hogy a megyei tanács mezőgazdasági osztályát, főképp a járási mezőgazdasági osztályt, meg kell erősíteni hozzáértő káderekkel. Amit Czinege elvtárs elmondott, hogy a járási tanácsokban elég sok helyen mutatkozott hozzá nem értés, az nemcsak Szolnok megyére, hanem a többi megyére is áll. Most felveti azt a kérdést Czinege elvtárs, hogy mit erősítsünk meg, a mezőgazdasági járási igazgatást, vagy a tsz-eket? Mind a kettőt meg kell erősíteni párhuzamosan. Azon kell gondolkozni, hogy miből. Ezen kell dolgoznunk, és ezért javasoltam a referátumban, hogy a központi osztályok, a Budapesti Pártbizottság, az FM, az ÉM most már bátran nyúljon a fővárosi tartalékokhoz, mert sok nélkülözhető agronómus van a termelővállalatoknál, az FM-ben, az ÉM-ben, a cukorgyáraknál stb., és ennek a módszerét kell kidolgozni, hogy honnan kapjunk ezektől a szervektől több agronómust. A Mezőgazdasági Bizottság múlt heti ülésén ennek módszerét ki is dolgozta.[80] Az érintett szerveknek most az a feladata, hogy ezt végig is bonyolítsa. És nem lesz egyszerű a kérdés.

Czinege elvtárs többek között azt mondta, hogy erős megyei apparátusra van szükség. Ez egy másik kérdés. Olyan megyében, ahol kevés a község és nagyközségek vannak, ez elképzelhető, járható út lehet. De nem járható azokban a megyékben, ahol sok kis község van, mondjuk 340, 380 vagy 400 község. Ott a tsz-eknek a megyéből való irányítása teljes képtelenség. Azt hiszem, hogy differenciáltan kell ezt a kérdést nézni, és mivel az átszervezés mai szakaszán, amikor túlsúlyba került a szocialista szektor, igen nagy probléma a mezőgazdasági szakigazgatás megszilárdítása: azt javasolnám, hogy vagy a Politikai Bizottság, vagy a kormány egyszer ezt tűzze napirendre, és vizsgálja meg közelebbről. Vagy mind a kettő.

Tatár-Kiss elvtárs többek között javasolta, hogy a felvásárlási tervet bontsuk fel járásokra, tsz-községekre, magyarul, tegyük tervkötelezetté a tsz-eket. Azzal

indokolta, hogy máskülönben nem érne bennünket meglepetés a kukorica-felvásárlásban. Azt hiszem, Tatár-Kiss elvtárs logikája helytelen irányba megy. Nem ennek kérdése az, hogy lesz-e kukorica, vagy sem. Mert a legegyszerűbb lenne, hogy a járási tanácsnál kitöltenek egy papírt, kiküldik a tsz-be, mint a begyűjtési tervszámot – abból még nem lesz kukorica. Először meg kell azt termelni, azután különféle gazdasági eszközökkel, politikai eszközökkel a tanács egészének is dolgozni azon, hogy a felvásárlás haladjon előre. Szóval az árutermelés fokozásának a régi primitív formáját már kijártuk. Ennél magasabb szintű gazdasági eszközökkel való irányításra van szükség. Így lesz kukorica, lesz disznó, és lesz hús is.

Gosztonyi elvtárs felvetette azt, hogy a sertésfelvásárlási tervet nem tudják teljesíteni, ellenben javasolta, hogy a szarvasmarha-felvásárlási tervüket emeljék, a sertést csökkentsék, és más megyének emeljék a sertést. Én itten kapásból nem tudok válaszolni, Kovács Imre elvtárs jelen van, ő vizsgálja meg a kérdést.

Gosztonyi elvtárs az állatok elhelyezésével kapcsolatban, a kapott pénz felhasználásának sorrendjével kapcsolatban nyilatkozott. Azt, amit mondott, hogy elsősorban az átalakításra, aztán a szerfásépítkezésre, aztán az új istállók építésére fordítják, helyesnek kell tartani. Nem is itt volt a vita. Hanem ott, ha jól emlékszem, hogy az összes tehenet egyszerre az idén akarták behozni, és erre nincsen anyagi erő. Azt hiszem, az a javaslat, hogy differenciáltan kezeljük a kérdést, amelyik tsz-ben ezt meg tudják csinálni, csinálják meg, ahol pedig nincs meg a feltétele, ott hagyják jövőre. Nem hiszem, hogy ezt bírják, még helyi erővel sem. És a helyi erőnek maximális felhasználásával sem. Amint lehet viszont, próbálják meg és építkezzenek.

Most áttérek az „egyedi" építkezési tervre, amit Tatár-Kiss elvtárs is említett, és Gosztonyi elvtárs is, Czinege elvtárs is. Való igaz az, hogy a tsz-ek az idei tehénférőhelyek felét egyedi tervek alapján akarják felépíteni, és olyan istállókat akarnak építeni. Most itt felmerül ennek a pénzügyi része, hogy mihez van joga a tsz-nek, mihez van joga az Építésügyi Minisztériumnak. Tudomásom szerint itt a megállapodás a Földművelésügyi Minisztérium és az Építésügyi Minisztérium között az, hogy az építőipari vállalatok 500 ezer forint értéken felüli istállót építenek, és ahhoz adnak anyagot. Azon alul építkezhetnek a tsz építőbrigádok, ktsz-ek. Bizonyos anyagot ehhez is adunk, szerfát, cementet. Ennél a kérdésnél Gosztonyi elvtárs mást is érintett: az volt az értelme a felszólalásának, hogy ha egy egyszerűbb, 100-as istállót 700 ezer forintból fel tudnak építeni: mi lesz a tervvel, ki hagyja azt jóvá, és a bank folyósít-e rá pénzt? Mert ez már az 500 ezer forinton felül van. És ki ad hozzá anyagot, esetleg előregyártott elemet? Én erre itt nem tudok nyilatkozni, azt hiszem, ezt a GB-nek meg kellene vizsgálni az FM-mel és az Építésügyi Minisztériummal karöltve.

A másik, amit tudnék javasolni, tekintve, hogy rengeteg intézkedés ment már ki a tsz-építkezésekben, és azon nagyon nehéz eligazodni: az FM, ÉM és a Nemzeti Bank együttesen csináljanak egy világos írásos összegzést, tájékoztató, és azt küldjék el a megyének – mit lehet csinálni és mit nem. Mihez van joguk és mihez nem stb.?

Néhány egyéb gazdasági kérdés. Horváth András elvtárs azt mondja a „30 mázsás mozgalom"-mal kapcsolatban: attól félnek egyes tsz-ek, hogy nem lesz meg ez a 30 mázsa a kukoricából. Elvtársak, az FM rendeletében nincs benne az, hogy kötelező a 30 mázsát elérni a termelésben. Ha 22 vagy 25 mázsát érnek el, az is igen nagy nyereség a népgazdaságnak, de a tsz-nek is. Az a lényeg, hogy a mostani

elég alacsony tsz-termésátlagokat tornázzuk fel, és ehhez holdanként három mázsa szuperadagot biztosítunk annak a tsz-nek, amelyik csatlakozik ehhez a mozgalomhoz.

Kérdezi Szirmai elvtárs, hogy a háztáji gazdaság tsz útján leszerződött sertés beleszámít-e majd a tsz árutermelési tervébe. Azt hiszem, beleszámít. Ennek utána kell néznünk. Azt hiszem, jogos az a kívánság, hogy a tsz ne csak a lebonyolítási díjat kapja, hanem az értékesítési mutatójába is beleszámít. Azt hiszem, ez a kérdés lényege.

(Kádár elvtárs: Az FM-ben igen.)

Akkor nézzük majd meg külön. Mindenesetre minden olyan intézkedésben benne vagyok, amelyik a háztájiból a hízott sertést csalogatja az állam felé. Ez a dolog lényege. Magyarul. a konstrukciónak az az értelme, addig, amíg nincs elég közös sertésférőhelyünk, ebben az átmeneti időben a tsz a háztájiban lényegében bérhizlalást végeztet a taggal. Ez a dolog lényege. Éppen ezért az így leszerződött sertést helyes lenne beszámítani a tsz értékesítési mutatójába. A kiadandó GB-határozat szövegébe ezt majd bele kellene venni.

Szirmai elvtárs szóvá tette, hogy a burgonyaművelő gépek elosztásánál vegyék tekintetbe Szabolcs, Somogy igényét, és első helyen elégítsék ki a rendelkezésre álló lehetőségeknek megfelelően. Azt hiszem, helyes ez a kívánság. Losonczi Pál elvtárs talán jegyezze fel, s majd intézkedni kellene.

Itt van egy nehezebb kérdés: a tsz saját erdejében történő, a fakitermelési, kivágási tervek előrehozása egy évvel. Ezzel kapcsolatban Szirmai elvtárs azt a javaslatot tette, hogy ehhez elégséges legyen a megyei tanács engedélye. Amelyik megye — kivágási terv előrehozását — kívánja, erre mód van: ezzel meggyorsul a szerfás építkezés. De nem lehet belemenni abba, hogy ehhez a megyei tanács engedélye elég legyen. Ehhez szükséges az Országos Erdőigazgatósági Főigazgatóság engedélye. Máskülönben a tsz-erdők faállománya Csáki-szalmája lenne. Többek között miről van szó? Arról, hogy az így kitermelt famennyiségből is szükség van a népgazdaságnak a rönkfára, bányafára, a villanyoszlopfára. Mert ha ezt nem kapnánk meg a tsz-erdőkből és importálnunk kellene, ennek az importfának a dollárellenértéke háromszor annyi, mint a vasbetoné. Ezért nem tud lemondani az állam az ilyen fának a felvásárlási jogáról. Egyébként a szerfás építkezéssel kapcsolatban meg kell mondani, hogy az állami erdőgazdaságok terven felül további tízezer köbméter szerfát termelnek ki az idén, és adnak oda a tsz-ek rendelkezésére.

Az alkatrészellátást vetette fel az egyik megyei elvtárs (Gosztonyi elvtárs). Valóban nagyon nehéz kérdés. Arra kérem Csergő elvtársat — jelen van közöttünk —, hogy a hazai gyártású gépeknél az alkatrészellátást gyorsítsák meg, mert évről évre ez örökösen panasz a tavaszi munkák elindulása előtt. A Szovjetből [sic!] behozott gépek alkatrészellátásának, utánpótlásának a meggyorsítására megkértük az illetékes szovjet elvtársakat, amikor kinn jártunk, hogy amennyiben egy mód van rá, gyorsítsák a szállítást. Ígéretet is kaptunk rá. Ugyanezt kellene a külker. vonalán elintézni az NDK-val, a leszállított Maulwurfok[81] alkatrészeinél, mert ott is ugyanez a probléma.

Rapai elvtárs felvetette a traktorkérdést. A fő vonalunk az, hogy a gépállomások gépparkját erősítjük, fejlesszük minden erővel, de emellett adunk el a tsz-eknek saját gépeket is. Az idén 3–3,5 ezer traktort akarnánk eladni. Rapai elvtárs vitatkozik azzal a kérdéssel, hogy gazdaságosabb-e a tsz-saját traktorral? Szerin-

tünk ez nem vita kérdése, hanem tény kérdése, mert valóban gazdaságosabb a kihasználása.

(Fock elvtárs: Rapai elvtárs azon vitatkozik, hogy a sajtó hangja helytelen az agitációban, és ebben bizony szerintem igaza van.)

Abban igaza van, hogy sem ebben, sem másban a sajtónak nem szabad a kérdéseket eltúlozni. De, hogy a saját traktor gazdaságosabb-e vagy sem, az tény-kérdés. Egyébként nem kell nagyon félni a tsz-traktorvásárlástól, mert e pillanatban mindössze csak 466 gépet vásároltak eddig a tsz-ek, az említett keretből. Tehát nem lőttünk túl a célon. A sajtó hangjára meg vigyázni kell — a cikkek leadásakor —, hogy ne lovagolja túl ezt a kérdést, de más kérdést sem. A jövedelemelosztás különböző kérdéseiről. Azt hiszem, hogy ha ezzel a kérdéssel foglalkozunk, nem csinálunk vele zavart. Nem egypár ember találta ezt ki. Az élet vetette fel ezt a kérdést, hogy a belterjesebb kultúrákat jobban megműveljük, és a tagok minőségi munkát végezzenek. Mint mondottam, részleteibe nem megyek bele, a jövő héten tárgyalja a Politikai Bizottság. Én azt hiszem, helyes Rapai elvtársnak az az állítása, hogy ne mechanikusan alkalmazzák, helyes. Ezeket a módszereket a tsz adottságainak megfelelően kell alkalmazni. Viszont most már ne féljünk az elterjesztésétől, egyszer ezt el kell kezdeni.

Egy-két szociális kérdés. Szirmai elvtárs vetette fel, hogy a tsz-ek szociális megterhelését magasnak tartja, a földjáraték miatt, a biztosítási díjak miatt, a községfejlesztési járulék miatt és az SZTK-hozzájárulás miatt. Én itt nem tudok nyilatkozni, hogy a tűz- és jégbiztosítás magas-e, ezt majd meg kell nézni közelebbről. Községfejlesztési hozzájárulást a tsz-nek, mint közös gazdaságnak nem kell fizetni, csak a tsz-tagnak, a háztáji gazdaság után. Szerintem ettől a megterheléstől nem kell félni, mert a háztáji gazdaság jövedelme az átmeneti időkben megnő, és elbírják ezt a 100-tól 300 forintig terjedő községfejlesztési hozzájárulást, amit az idéntől fogva fizetnie kell.

Hogyan állunk ezzel az SZTK-hozzájárulással? Ebből a 36 forintból 22 forint esik nyugdíjjárulék fizetésére, 3 forint balesetbiztosítási hozzájárulásra, 6 forint betegségbiztosítási hozzájárulásra. Meg kell mondani azt, hogy az SZTK-nak ezzel a 6 forinttal szemben a valóságban egy tsz-tag átlagosan 46 forintjába kerül.

Befejezésül: Horváth András elvtárs helyesen húzta alá, hogy bőven van elég feladat, és éppen elég a mostani elért eredmény jó megszilárdítása, megoldása. Abban is igaza van — azt hiszem, ő mondta, vagy más elvtárs —, hogy most kell a kezdeti időben megfogni a munkát alaposan, a vetőmag-behozatalnál, a takarmány-behozatalnál, a tavaszi felkészülésnél, s ha kezdetben jól oldjuk meg ezt a dolgot, könnyebben megy majd a tavasszal és a nyáron a megszilárdítási munka.

Befejezésül még annyit, hogy az elvtársak itt rengeteg problémát, nehézséget soroltak fel. Bár sok a probléma, és lesz is, nem kell tőle megijednünk. Azért a mi pártunk, tanácsszerveink nagy erővel rendelkeznek, és sok tapasztalatot is szereztek a múlt esztendőben. Ezek birtokában le tudjuk és le is fogjuk küzdeni a nehézségeket, csak csinálni kell a munkát.

Javaslom azt, hogy a határozati javaslatot és a közleménytervezetet fogadja el a központi bizottság, az elhangzott vita alapján történő kiegészítésekkel és módosításokkal.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Talán bontsuk ketté a dolgot, a jelentést, a vitára adott választ vegye tudomásul a Központi Bizottság, és ha tudomásul vette, akkor elővesszük a határozati javaslatot, annak a megszavazása már a feladatunk.

Tudomásul veszik a jelentést, a vitát és a választ?

A határozati javaslatot úgy fogadja el a Központi Bizottság, hogy itt felmerült egy-két probléma, és azt itt beledolgozzák, és dolgozni fognak magán a közleményen is.

Aki a határozati javaslatot elfogadja a Központi Bizottság tagjai közül, szíveskedjék a kezét feltartani.

Köszönöm. Ellene?

Megállapítom, hogy a Központi Bizottság a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadja.

Két napirendünket tárgyaltuk le, a különfélék vannak [hátra]. Szeretném megkérni a KB tagjait és póttagjait, hogy a különfélékre maradjanak vissza.

K. m. f.

JEGYZETEK

[1] Az ülésen a KB tagjai, póttagjai, a KB osztályvezetői, a megyei pártbizottságok első titkárai, valamint Fodor Gyula (a KRB elnöke) és Kovács Imre (élelmezésügyi miniszter) vettek részt. (L. a *Függelék*et!)

[2] Az említett moszkvai értekezletek egyike az európai szocialista országok kommunista és munkáspártjainak 1960. február 2–3-án tartott mezőgazdasági fejlesztési tanácskozása; a másik a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének értekezlete február 4-én, amely felmérte a nemzetközi helyzetben bekövetkezett változásokat. „Véleménycserét folytattak az általános leszerelés és a német békeszerződés megkötésének kérdéseiről, s egyeztették lépéseiket a nemzetközi feszültség további enyhítéséért folyó harcban."

[3] A „Különfélék" címszó alatt Dögei Imre ügyét tárgyalta meg a KB zárt ülésen. Erről önálló jegyzőkönyv készült. (L. a *következő, 9. sz. dokumentum*ot!)

[3/a] 1958. május 20–23. között tartották Moszkvában a KGST-ben résztvevő országok kommunista és munkáspártjai képviselőinek értekezletét. Az erről szóló tájékoztatást l. *MOL-M-288. f. 11/284. ő. e.*

[4] A PB három alkalommal (1959. december 22., 1960. január 5. és 13.) tárgyalta a mezőgazdasági termelés, valamint az anyagi-műszaki ellátás fejlesztéséről szóló javaslatot. (*MOL-M-288. f. 5/162, 164. és 1965. ő. e.)*

[5] A szovjet, a bolgár és a lengyel mezőgazdaság helyzetéről készült tájékoztató anyagok lelőhelye: (*MOL-M-288. f. 9/1960/8–9. ő. e.)*

[6] Liszenko, Trofim Gyenyiszovics (1898–1976) szovjet agrobiológus; 1938-tól 1964-ig a Szovjetunió Mezőgazdasági Tudományos Akadémiájának elnöke. A növények szakaszos fejlődésére, a fajok kialakulására vonatkozó elméleteket dolgozott ki, s ezek alapján gyakorlati mezőgazdasági termelési eljárásokat javasolt. Eredményeit a későbbi kutatások megcáfolták, a jelenlegi álláspont negatívan ítéli meg tevékenységét. 1960 januárjában látogatott Magyarországra, részt vett és felszólalt a második országos kukoricatermesztési tanácskozáson. Felszólalását a *Népszabadság 1960. január 22-i* számában ismerteti.

[7] Magyari András (1918–) mezőgazdász; 1960-tól a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tanára, 1960 és 1966 között rektora. Moszkvában védte meg kandidátusi disszertációját.

[8] Elhallás. Helyesen: Nusgyin, N. I., a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának levelező tagja.

[9] Kádár János 1960. február 9-én számolt be a PB-nek az európai szocialista országok képviselőinek mezőgazdasági kérdésekkel foglalkozó moszkvai tanácskozásáról, a Varsói Szerződés Politikai Tanácskozó Testületének üléséről, a magyar küldöttség és Hruscsov külön megbeszéléséről. (*MOL-M-288. f. 5/169. ő. e.)*

[10] A *Népszabadság 1960. február 5*-i számában jelent meg a közlemény a tanácskozásról, valamint a résztvevő államok nyilatkozata.

[11] Hruscsov 1958. szeptember 19-én üzenetet intézett Eisenhower részére a Tajvan térségében kialakult helyzettel kapcsolatban. Az Egyesült Államok moszkvai nagykövetsége szeptember 21-én az amerikai kormány megbízásából — mint elfogadhatatlant — visszaküldte azt Hruscsovnak. *(„A TASZSZ közleménye Hruscsov üzenetének az amerikai kormány által történt visszautasításáról." Népszabadság, 1958. szeptember 23.)*

[12] Eisenhower, Dwight David (1890–1969) amerikai tábornok és politikus. 1952-től 1960-ig az Egyesült Államok elnöke.

[13] De Gaulle, Charles (1890–1970) francia tábornok és politikus. 1958 és 1969 között államfő.

[14] Grotewohl, Otto (1894–1964) német nyomdász, 1912-től a német SZDP tagja, a második világháború után W. Pieckkel együtt az NSZEP elnöke, 1949-től haláláig a Népi Kamara tagja, a Minisztertanács elnöke. A *Népszabadság 1960. február 11*-i számában „Az NDK új kezdeményezése a német békeszerződés megkötéséért" címmel közli a NDK kormányának nyilatkozatát.

[15] A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának üléséről „További 1 200 000 fővel csökkentik a szovjet hadsereg létszámát" címmel jelent meg tájékoztató a *Népszabadság 1960. január 15-i* számában.

[16] Ti. azok a résztvevők, akik nem voltak a Varsói Szerződés tagállamainak képviselői: Kína, Koreai Népi Demokratikus Köztársaság, Mongólia.

[17] 1957. november 14–16. között 12 szocialista ország kommunista és munkáspártjának képviselői tanácskoztak Moszkvában. Nyilatkozatukban a szocialista országok számára nemzetközi érvényűvé nyilvánították az SZKP XX. kongresszusán megfogalmazott politika alapvető elveit és állásfoglalásait. Ezt követően november 16–19-én 64 kommunista és munkáspárt képviselői tanácskoztak, békekiáltványt fogadtak el, amely síkraszállt a háború elhárítása és a békés egymás mellett élés politikája mellett. (L. *Az emberiség békéjéért, jövőjéért. A kommunista és munkáspártok nyilatkozata és békefelhívása. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1957.)*

[18] A 2. napirendi ponthoz készült előterjesztés: „Jelentés a Központi Bizottság számára a KB 1959. október 22-i határozatának végrehajtásáról" bevezetője számszerű adatokat tartalmaz a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődéséről. (Többek között rögzíti: a tsz-ek taglétszáma 835 262-re, földterületük 6 319 458 kh-ra nőtt, az ország szántóterületének 54,5%-a tartozik a tsz-ekhez.) Az I. fejezet 1. és 2. pontja a termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésére kedvezően ható tényezőket és az „új vonásokat" mutatja be. (A Fehér Lajos által idézett megállapítás a 2/a pontban olvasható, nem a határozati javaslatban.) A 3. pontban a szervezés során elkövetett hibákat, a 4. pontban pedig az „ellenséges elemek" tevékenységét sorolják fel. A II. fejezet a tsz-ek politikai és szervezeti megszilárdítására irányuló tevékenységet elemzi. A jelentő rész után következő határozati javaslat első része összefoglalóan jellemzi a helyzetet, a második rész tartalmazza a további feladatokat. (*MOL-M-288. f. 4/29. ő. e.)* Az előterjesztés lényegét tartalmazza az ülésről kiadott közlemény, mely a *Népszabadság 1960. február 14*-i számában jelent meg.

[19] A megyei első titkárok 1960. január 23-án tartott értekezletén Fehér Lajos a következőket mondta: „A Titkárság e heti határozata alapján a megyebizottságokkal, velük együtt egyenként megállapodtunk külön-külön a megyékre vonatkozó keretekben. Ezen a kereten belül dolgozunk tovább. A kereten belül új községhez ne kezdjenek." (*MOL-M-288. f. 9/1960/1. ő. e.)* Az „e heti" titkársági ülésnek nincs nyoma, a Titkárság január 13-án és 26-án tartott üléséről van csak dokumentumunk, ezeken az üléseken a jelzett téma nem szerepelt.

[20] A jelentésben Szabolcs-Szatmár, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Bács-Kiskun és Békés megyét nevezték meg.

[21] A panaszos levelek és az „erőszakos tsz-szervezésről" szóló jelentések lelőhelye: *MOL-M-288. f. 28/1960/21. ő. e.*

[22] „Békés megyében Kétegyházán történtek súlyos és durva hibák. (Éjjeli felkeltések, tettlegesség stb.) Az ügyet a megye vizsgálta, és a gyulai JÁSZÖV vezetőjét és a kétegyházi gépállomás párttitkárát a pártból kizárta. Ezenkívül három személyt szigorú megrovásban, egyet dorgálásban, egyet figyelmeztetésben részesített." („Tájékoztató jelentés a Politikai Bizottság számára a tsz-mozgalom számszerű fejlesztése során elkövetett különféle durva módszerekről." *MOL-M-288. f. 11/603. ő. e.)*

[23] „Bács-Kiskun megyéből több községből, pl. Borotáról, Szabadszállásról, Kecskemétről érkeztek jelentések tettlegességről. Pl. Fülöpszálláson este keresték fel a parasztokat közölni velük a másnapi megjelenési kötelezettséget. Eddig Bács-Kiskun megyéből érkezett a legtöbb panasz. A megyei szervek a borotai eset miatt hét (és nem kettő, ahogy a jkv-ben említik) JB-tagot visszahívtak, szigorú megrovást, utolsó figyelmeztetéssel pártbüntetésben részesítették, és a parasztokat kiengesztelték." (*Uo.*)

[24] „Veszprém megyében Zalagyömrőn erőszakoskodtak. A megyebizottság a tettlegességet elkövető Vor. Jenő járási munkásőr parancsnokot tisztsége alól felmentette, s szigorú megrovás, végső figyelmeztetésben részesítette. S. Géza JB titkárt leváltani javasolják, végül a sümegi járási pártbizottság végrehajtó bizottságát írásbeli figyelmeztetésben részesítették. (*Uo.*)

[25] „Vas megyében több helyen idézték be a tanácsházára az embereket. Nagyobb durvaság Rum községben történt, ahol több embert megvertek. Ezért őrizetbe vették az Állatforgalmi Vállalat telepvezetőjét. Ezen kívül K. elvtársat a megyei pártbizottság politikai munkatársát leváltották és szigorú megrovásban részesítették. Ugyancsak leváltották D. elvtársat, a járási pártbizottság funkcionáriusát is." (*Uo.*)

[26] A Legfőbb Ügyészség Büntetőjogi Főosztályának 1960. március 25-i jelentése szerint az addigi tudomásukra jutott ügyek száma 26. 16 ügyben rendeltek el nyomozást, 7 ügyben mellőzték vagy megszüntették a nyomozást, 23 személy ellen történt vádemelés, 16 személyre vonatkozóan hoztak ítéletet. (*MOL-M-288. f. 28/1960/21. ő. e.)*

[27] A tsz-ek ellen irányuló tevékenységről szóló jelentés nem tesz említést a monostorpályi (Hajdú-Bihar megye) provokációról.

[28] A tsz-ek ellen irányuló ellenséges tevékenységről szóló jelentés szerint „Különösen a tsz-fejlesztés utáni időszakban fokozódott a rémhírterjesztés. Ez főként kitalált »túlkapások« hirdetésében mutatkozott, mellyel bizonytalanságot igyekeztek kelteni a dolgozó parasztok körében meglehetősen elterjedtek a röpcédulázások, a névtelen levelek és a falfirkálások. Ezek tartalma főképpen a falusi párt- vagy tanácsvezetők megfélemlítésére irányult." (*MOL-M-288. f. 28/1959/2. ő. e.)* Egy másik összefoglaló jelentésben arról írnak, hogy az „ellenséges elemek névtelen levelekben megfenyegetik a helyi közéleti vezetőket és az első belépőket, az agitációban résztvevő helyi embereket naplopóknak, csavargóknak nevezik, olyan híreket terjesztenek, hogy minden új belépő után pénzt kapnak." (*MOL-M-288. f. 11/586. ő. e.)*

[29] A mezőgazdaságba irányuló káderátcsoportosítás tapasztalatait összegező (1960. április 12-én kelt) jelentés szerint március 10-éig 2006 főt állítottak be országosan: 99 párttitkárt, 693 tsz-elnököt, 849 agronómust, 359 könyvelőt és 6 tanácselnököt. (Az összesen engedélyezett 2950 státuszból fennmaradó 944-ből 724 betöltése folyamatban van, 220 státuszt pedig központi tartalékként kezeltek.) A fentieken túl minisztertanácsi és miniszteri rendelet alapján további 1230 gazdasági felügyelőt, földművesszövetkezeti agronómust és számviteli szakembert helyeztek át a termelőszövetkezetekbe, akik egy évig fizetésük 70%-át kapják kiegészítésként az államtól a munkaegység mellett. (*MOL-M-288. f. 5/179. ő. e.)*

[30] A patronázsmunka megszervezéséről a Titkárság 1959. április 10-én hozott határozatot. (L. *Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. Kossuth Könyvkiadó, Budapest, 1973. 356–357. p.)*

[31] Az Elnöki Tanács az 1957. évi 65. tvr.-ben a mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagok számára szerény mértékű nyugellátást biztosított. A nyugdíjkorhatár férfiaknál 65, nőknél 60 év volt. (*TRHGY 1957. 235–238. p.)*

[32] A földjáradék fizetését a KB 1958 decemberi határozata alapján az 1959. évi 7. sz. tvr. tette kötelezővé. (*TRHGY 1959. 95–100. p.)*

[33] A nyugdíjjogosultság tízévi tsz-munkaviszonyhoz volt kötve. Kivételes esetben azonban öt év is elegendő volt hozzá.

[34] A PB 1960. február 9-én tárgyalta meg „A tsz-nyugdíjra nem jogosult munkaképtelen tsztagok ellátására" vonatkozó javaslatot. (*MOL-M-288. f. 5/169. ő. e.)*

[35] Az öregségi járadék addig 200 Ft volt.

[36] Az 1945-ben létrejött Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet által biztosított volt mezőgazdasági cselédekről van szó.

[37] A közlemény II/8. pontja foglalkozik az idős, munkaképtelen tsz-tagok anyagi támogatásával. A kormány 6/1960/II. 14. sz. rendelete intézkedik a termelőszövetkezeti tagok öregségi és munkaképtelenségi járadékáról. (*TRHGY 1960. 189–190. p.)*

[38] A közleményben a I/7. pont szól erről: „Nagy gondot kell fordítani arra, hogy az egyénileg dolgozó parasztság termelése és árutermelése is megfelelően alakuljon. Államunk mindenekelőtt az árpolitika útján és a szerződéses rendszer révén továbbra is segíti a még egyénileg dolgozó parasztokat abban, hogy biztonságosan termeljenek, és saját szükségleteiket meghaladó mezőgazdasági termékeiket felvásárló szerveink útján értékesítsék és megtalálják számításukat."

[39] A PB 1960. február 16-i ülésére terjesztették be „A tsz-tagok anyagi érdekeltségének fokozására irányuló különböző munkadíjazási és jövedelemelosztási módszerekről" szóló határozati javaslatot. (*MOL-M-288. f. 5/170. ő. e.)*

[40] A PB 1960. január 26-i ülésére készített „A felvásárlás 1959. évi tapasztalatairól és az 1960. évi feladatokról" c. előterjesztésben erről a következők olvashatóak: „A központi takarmánykészletek biztosítása érdekében már történtek intézkedések Megindítottuk a 30 q-s kukoricatermesztési mozgalmat. A mozgalomban résztvevők számára műtrágyát adunk azzal, hogy minden q műtrágya ellenében 1,5 q kukoricát adjanak át az állami felvásárló szerveknek. Ezzel a céllal 5000 vg műtrágyát bocsájtunk rendelkezésre. Az akció teljes sikere esetén 7,5 ezer vagon kukoricával növelni tudjuk a központi takarmánykészletet." (*MOL-M-288. f. 5/167. ő. e.)*

[41] Szerfa – ipari fa: a fa törzsének az a része, amely méreténél és minőségénél fogva ipari (műszaki) felhasználásra kitermelt vagy feldolgozott állapotban alkalmas. Ebből ún. „fészerszerű épületeket" készítettek. Ezek az állattartás olyan istállói, amelyek egy vagy több oldalról nyitottak, az állatok csoportosan vannak bennük elhelyezve. Jellemző az egyszerű szerkezeti rendszer, pl. lombosfa váz, vagy az ún. szerfavázas épületek. Egy 1960. április 21-én kelt jelentés szerint „Ez évben a tsz-ekben 4000 szerfás és 3685 vállalati kivitelezésű létesítményt kell felépíteni. A 4000 szerfás épületből az erdőgazdaságok március 31-ig 1630-at gyártottak le, a tsz-ek április 16-áig kb. 1300-at rendeltek meg, de csak 320-at szállítottak ki a tsz-ekbe. A szerfás építkezések terén mutatkozó lemaradást főleg a vasanyagok hiánya (csavarhiány) okozza. Ugyanakkor a tsz-ek saját erőből, saját anyaggal végzett szerfás építkezéseinél sokkal jobb a helyzet." (*MOL-M-288. f. 11/640. ő. e.)*

[42] A „zöldmezős állatelhelyezés" azt jelentette, hogy tavasszal vitték volna a közösbe a szarvasmarhát stb., amikor még nem volt abraktakarmány a közösben, s a friss fűvel kellett volna etetni őket.

Ez hátrányos lett volna az állatok szempontjából (pl. hasmenés, sóványabb táplálkozás). Előnyösebb volt az őszi állatbevitel a közösbe, amikor a tsz-eknek már lehetett abraktakarmánya (gabona, beleértve a kukoricát stb.)

[43] L.: a 31/1960. (VI. 14.) Korm. számú rendelet a termelőszövetkezeti tagok háztáji gazdaságában átmenetileg tartható állatállományról. (*TRHGY 1960. 230–231. p.)*

[44] A 3004/1. sz. kormányrendelet a tsz-ek megszilárdításáról 1959. február 1-jén jelent meg, az 1959. évi 7. sz. tvr. kihirdetésének napja: 1959. március 19. A termelőszövetkezeti alapszabályminta a 19/1959 (VII. 12.) FM sz. rendelet melléklete volt. (*TRHGY 1959. 448–455. p.)*

[45] A progresszív munkaegység a munkaegységrendszert különböző premizálási módszerekkel kiegészítő munkadíjazás és jövedelemelosztási forma. Bővebben l.: (*MOL-M-288. f. 5/170. ő. e.)*

[46] Horváth Andrásnak, a Pest megyei pártbizottság első titkárának „Kommunisták a termelőszövetkezetben" címmel *1960. február 7*-én jelent meg cikke a *Népszabadság*ban.

[47] Szénási Géza (1919–1979) jogász; 1945-től rendőrtiszt, 1951-től vállalati jogtanácsos, 1956. november 16-ától 1975-ig legfőbb ügyész. 1975-től 1979-ig szófiai nagykövet. 1959-től 1962-ig az MSZMP KB póttagja, majd 1975-ig tagja.

[48] Szirmai Jenő (1921–) 1945-től függetlenített pártfunkcionárius, 1956 novemberétől az MSZMP Somogy megyei bizottságának első titkára.

[49] Valószínűleg elhallás, ilyen nevű község nincs. Esetleg Somogyszilről lehet szó. (Somogy megye, kaposvári járás.)

[50] Őrtilos községben az agitátorok az — előlük több napon át bujkáló — parasztot „behívatták a tanácsházára, ahol eleinte szintén meggyőző munkával próbálták a tsz előnyeiről meggyőzni majd amikor a többszöri felvilágosító szónak nem volt eredménye, az elvtársak elvesztették türelmüket, és ütlegelni kezdték." (Jelentés a Somogy megyei túlkapásokról *MOL-M-288. f. 28/1960/21. ő. e.)*

[51] A PB elé került előterjesztésből kitűnik, hogy a tabi járásban, Lullán is történtek durva törvénysértések (lovak farkának levágása, motorkerékpár gumijának kilyukasztása, tettlegesség stb.). Az elkövetőket funkcióikból leváltották, és szigorú megrovásban részesítették. (*MOL-M-288. f. 11/603. ő. e.)*

[52] Értsd: az MSZMP KB és a Földművelésügyi Minisztérium apparátusában dolgozó személyek, akik ellenezték az átszervezési kampány folytatását ebben a kollektivizálási hullámban.

[53] Értsd: újonnan alakult termelőszövetkezeti községben. A jegyzőkönyvhöz csatolt előterjesztés szerint „A mozgalom fejlődésére az elmúlt évhez hasonlóan jellemző volt, hogy most is termelőszövetkezeti községek alakultak. A múlt évitől eltérően azonban, a dolgozó parasztok 70–80%-ának belépése után nem fejeződött be a szervező-felvilágosító munka, hanem tovább folytatták azt, a község teljes átszervezéséig."

[54] Értsd: a járási tanácsok mezőgazdasági osztályait.

[55] Értsd: 20 ipari munkahelyről.

[56] Valószínűleg elhallás, az állatok „összehozásáról", azaz a közös tenyésztés megvalósításáról van szó. A felszólaló Fehér Lajosnak ahhoz a mondatához kapcsolódik, amely így hangzik: „Továbbá fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy milyen sorrendben hozzuk a közösbe a jószágállományt."

[57] A jegyzőkönyvhöz csatolt előterjesztés szerint 1959-ben a burgonya felvásárlási tervet csak 63,2%-ra teljesítették, ez ellátási gondot okozott a fővárosban.

[58] A termelőszövetkezeti csoport, az alacsonyabb típusú szövetkezeti forma működésének alapelveit az MSZMP KB Titkársága 1957. augusztus 13-i határozatában fogalmazta meg. (*Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 129–130. p.)*

[59] Szóbeli közlések szerint ezzel a kifejezéssel jelölték a nem mezőgazdasági foglalkozásúak tulajdonában lévő földterületeket — főként szőlőket —, amelyek a tsz használatába kerültek. Ugyanis a belépő tag az általa bármilyen jogcímen (pl. távollévő tulajdonos által a föld ingyenes használatára neki adott megbízás) használt földet köteles volt a tsz közös használatába adni. A nem mezőgazdasági foglalkozásúak szőlőit pedig — a törvényes eljárást mellőzve — elvették. A helyi hatóságok alapelvként igyekeztek érvényesíteni, hogy a nem mezőgazdasági foglalkozásúak is csak a háztájinak megfelelő egy kat. hold területet tarthattak meg. Sok esetben a tulajdonos akkor értesült földjének elvételéről, amikor írásban értesítették, hogy a „szőlőjéről történő lemondását" a tsz vezetősége elfogadta.

[60] A budapesti termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésének eredményeiről szóló jelentés megállapítja, hogy 1960 februárjáig Budapest szövetkezetesíthető területének 70%-a szocialista szektor lett. (*MOL-M-288. f. 28/1960/4. ő. e.)*

[61] „Pest megyében Kakucson vontatottan ment a szervezés és több tettlegesség történt. Pl. K. I.-t rendőri segédlettel vitték a tanácsházára, előzőleg otthon dulakodtak vele, pisztollyal fenyegették és a tettlegesség odáig fajult, hogy K.-né megharapta az egyik népnevelő kezét. A megye még a vizsgálatot nem fejezte be. Jelzések érkeztek Dánszentmiklóson történt tettlegességről is, ezek azonban még nincsenek kivizsgálva." (*MOL-M-288. f. 11/603. ő. e.)*

[62] A *Népszabadság 1960. január 4-i* számában jelent meg az említett cikk „Jobb és olcsóbb a munka saját gépeinkkel" címmel.

[63] Az MDP KV 1953. június 27–28-i ülésére utal a felszólaló, amelyben feltárták a pártvezetés legfőbb hibáit, melyek a politikai vonalvezetésben, a gazdaságpolitikában, az agrárpolitikában és a gyakorlati tevékenységben nyilvánultak meg. A KV határozata megjelent: *A Magyar Dolgozók Pártja határozatai 1948–1956. Napvilág Kiadó, Budapest, 1998. 188–206. p.*

[64] Pontosabban egy megyei első titkár, Prantner József (Tolna megye) felszólalt a KB 1959. március 6-i ülésén. (L. e kötet *1. sz. jegyzőkönyvét*!)

[65] Hruscsov 1959. szeptember 15-étől 28-áig tartózkodott Amerikában. A *Népszabadság* részletes beszámolókat közölt útjának egyes állomásairól.

[66] Molnár Frigyes Bács-Kiskun megyei első titkárról van szó.

[67] Kádár János 1959. augusztus 20-án mondott beszédet Győrött a nagygyűlésen, amelyet a *Népszabadság augusztus 22*-i száma ismertetett.

[68] Itt volt az MSZMP KB székháza.

[69] A KB 1958. december 5–7-i ülésének jegyzőkönyvét l. *A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1957–1958. évi üléseinek jegyzőkönyvei* c. kiadványban. (684–868. p.)

[70] Elhallás, helyesen: hétszázezer.

[71] „Heves megyében Pétervására egy dolgozó parasztot tettlegesen kényszerítettek arra, hogy a belépési nyilatkozatot aláírja. (Orrcsavarás, padlóra tett pénzen az ujj rajtatartásával körbejáratás.) A járási pártbizottság enyhe fegyelmi javaslatával szemben a megyei pártbizottság két kizárási, két szigorú megrovási határozatot hozott." (*MOL-M-288. f. 11/603. ő. e.)*

[72] Tatár Kiss Lajos (1911–) 1951-től a Hajdú-Bihar Megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának elnöke, 1960-tól a SZÖVOSZ elnöke, 1959. december 5-étől az MSZMP KB póttagja.

[73] Papp Lajos (1906–1973) 1945-ben tért haza Franciaországból, az MKP Tömegszervezeti Osztályának vezetője, majd a Veszprém Megyei Pártbizottság titkára. 1949-től az Építésügyi Minisztériumban dolgozott, 1957-től a Szakigazgatási Főosztály vezetője 1968-as nyugdíjazásáig. Valentiny Károly az Építésügyi Minisztérium Tervezési Főosztályának vezetője volt.

[74] A tsz-tagok az ún. prémiumrendszer bevezetése esetén a végzett munkájuk után munkaegység szerint és terven felüli termékből is részesednek. Kapás kultúráknál a tervezettnél magasabb termésmennyiség 25–70%-át természetben vagy pénzben biztosítják, állattenyésztésnél a terven felüli állati termékhozamért megfelelő mennyiségű munkaegységet, ill. pénzt fizetnek prémiumként. A terven felüli termékhozamok után a prémium progresszíven emelkedik. (*MOL-M-288. f. 28/1959/3., 6. és 17. ő. e.)*

[75] Gosztonyi János (1925–1985) 1945-től az ifjúsági mozgalomban dolgozott, 1950 és 1956 között a DISZ KV titkára, 1957-től 1959-ig a KISZ KB titkára. 1959-től az MSZMP Vas Megyei Bizottságának első titkára.

[76] Helyesen: Központi Bizottság.

[77] Túrkevét — elsőként az országban — 1951. február 18-án a városi tanács díszülésén termelőszövetkezeti várossá nyilvánították.

[78] A mezőgazdaság állami irányításának időszerű kérdéseiről szóló — Fehér Lajos által készített — anyagban erről a következőket olvashatjuk: „Az elmúlt évben létrehívott Megyei Üzemszervezési Szakbizottságokat, mint üzemszervezési, konzultatív, javaslattévő szervet, továbbra is fenn kell tartani. A gazdasági év végén azonban tapasztalatszerzés céljából országosan meg kell vizsgálni tevékenységüket, s a tapasztalatoktól függően létre kell hozni a bizottságot, ahol ennek szervezeti feltételei megvannak járási szinten is. Azonban arra kell törekedni, mind megyei, mind járási szinten csökkentsék az abban hivatalból résztvevő személyek számát, tevékenységét szélesebb társadalmi alapokra kell helyezni. Ezenkívül egységesebbé kell tenni tevékenységük irányvonalát, s fokozni kell szerepüket a járások távlati fejlesztési terveinek kidolgozásában. (*MOL-M-288. f. 28/1960/1. ő. e.)*

[79] A Magyar Értelmező Szótár szerint: a pókos = daganatos lábú, a kaptás = vastag bokájú, pókos lábú, jellegzetes járású ló.

[80] A Mezőgazdasági Bizottság 1960. január 29-i ülésén született megállapodás rögzíti, hogy „A káderekét önkéntes jelentkezés alapján pártmegbízatással kell leküldeni Az Élelmezésügyi Minisztérium, a Pénzügyminisztérium, a SZÖVOSZ két héten belül jelentse a KB Mezőgazdasági Osztályának, hogy a központi és vidéki szervektől hány szakembert adnak át A MEDOSZ és az FM dolgozza ki a nyugdíjas szakemberek tsz-be való átcsoportosításának módját. A nyugdíjas szakembereknek meg kell kapniuk a nyugdíjat, és emellett a tsz-től a munkaegység járandóságot" (*MOL-M-288. f. 28/1960/2. ő. e.)*

[81] Maulwurf: 14–16 LE eszközhordozó traktor, permezető-porozó, kaszáló és kultivátor csatlakozott hozzá. Az NDK-ból importált különféle gépek üzemeltetéséről szóló tájékoztatót l. *MOL-M-288. f. 28/1957/9. ő. e.)*

FÜGGELÉK

1960. február 12-i KB-ülés résztvevői:*

Aczél György
Apró Antal
Asztalos Géza
Bakó Ágnes
Barkóczi Imre
Bárd András
Benke Valéria*
Benkei András
Biszku Béla
Blaha Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Cservenka Ferencné
Csergő János
Cseterki Lajos
Dabrónaki Gyula
Dapsi Károly
Darabos Iván
Dobi István*
Dögei Imre
Egri Gyula*
Erdei Lászlóné
Fehér Lajos (Csongrád m.)
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodróczi Lajos*
Fodor Gyula
Földes László
Friss István
Galambos József
Gáspár Sándor
Gosztonyi János
Gódor Ferenc
Gyurkó Lajos
Halas Lajos*
Harmati Sándor
Háy László
Hevesi Gyula
Hollai Imre
Horváth András
Horváth Ede
Ilku Pál
Jakab Sándor
Kádár János
Kállai Gyula*
Kálmán Endre*
Kakuk Józsefné
Kaszapovics András
Kilián József
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss János
Kiss Károly
Komját Irén
Kossa István
Köteles István
Kovács Imre
Klaukó Mátyás
Klujber László
Kreszán Lajos
Laczkó Pálné
Lajtai Vera
Lakos Sándor
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Martics Pál
Martin Ferenc
Molnár Ernő
Molnár Frigyes
Münnich Ferenc
Nagy Józsefné
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Nemeslaki Tivadar
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor*
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Oczel János
Orbán László
Pap János
Papp Sándor
Péteri István
Prantner József
Prieszol József
Pothornyik József

Putnoki László
Rapai Gyula
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Sik Endre
Somogyi Miklós
Söjtör János
Schumeth János
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor
Szénási Géza
Szilágyi Dezső
Szirmai István
Szirmai Jenő
Szurdi István
Tatár Kiss Lajos
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Valkó Márton
Varró György
Veres József*

* Valójában ez a meghívottak névsora, a hiányzókat *-gal jelöltük.

9.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. február 12-i zárt üléséről[1]

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai és póttagjai, a mellékelt lista szerint.[2]

KISS KÁROLY elvtárs: Folytatjuk a Központi Bizottság ülését. A „Különfélék" napirendnek Kádár János elvtárs az előadója.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság megbízásából jelentést kell tennem a Központi Bizottságnak Dögei Imre elvtárs ügyéről.

A Központi Bizottság négy hónapon belül harmadízben foglalkozik Dögei elvtárs ügyével: az 1959. november 20-i ülésen, az 1960. február 12-i[3] ülésen és a main. Megmondom, ez nem a Politikai Bizottság óhaja és szándéka szerint történik így, hanem néhány dolog a Politikai Bizottság tudomására jutott, aminek következtében az a megállapítás, ami az előző ülésen volt Dögei elvtárs ügyében, nem fedi pontosan a helyzetet.

Mielőtt a részletekre rátérnék, engedjék meg, hogy néhány dologról beszéljek, ami Dögei elvtárs ügyével elvi kapcsolatban van.

A mi Központi Bizottságunkat, amely jelenleg dolgozik, a kongresszus választotta. A pártkongresszuson pártunk összes nagy kérdéseit megtárgyaltuk. Többek között rendkívül sokat beszéltünk a párt egységéről, mégpedig arról az egységről, amely meggyőződésünk szerint a marxizmus-leninizmus alapján jött létre. És beszéltünk arról a kétfrontos politikai harcról, amelyen küzdeni kellett, hogy három éven keresztül az egység elvi alapon nyugodjék, és valóban egység legyen. A párt egysége — engedjék meg nekem ezt a megállapítást — nem lehet független a Központi Bizottság egységétől. Azt hiszem, pártunk egész történelmi múltja bizonyítja: ha a Központi Bizottságban nincs egység, akkor lehetetlenség, hogy a párton belül egység legyen. Ezért mindaz, amit három éven keresztül a pártegységgel kapcsolatban elmondtunk, nem frázis volt, az kötelez bennünket, és nekünk kötelességünk a Központi Bizottság marxista-leninista egységét őrizni. Ezt inkább a Dögei elvtárshoz intézem, de a Központi Bizottság minden tagjának figyelmébe ajánlom, hogy amikor Dögei elvtársról beszélünk, nem az ő személye a legfontosabb számunkra, hanem a Központi Bizottság egysége, amely mindenkivel szemben kötelező.

Egy másik kérdés. Nekünk elvtársak, a Központi Bizottság munkájában résztvevő valamennyi elvtársnak — kivéve talán azokat, akik legújabban kerültek be a Központi Bizottságba — nem kell bemutatkoznunk egymásnak. Egyikünk sincs, aki hiba nélküli ember lenne, a mi pártunkban kisebb, nagyobb hibákat elkövettünk. Mi tehát ebben az ügyben nem úgy lépünk fel, mint valami szentek, hanem mint olyan kommunisták, akik maguk is követtek el hibákat, azokat kijavították, és megfogadták, hogy kerülik a hibákat. Állítom, hogy a Központi Bizottságban —

nem állítom, a kongresszus is így foglalt állást — kommunista párthoz méltó, jó légkör van. Ez nem frázis. Három éven keresztül, és bizonyos éveket nem számítva, mondhatjuk, évtizedeken keresztül a mi Központi Bizottságunkban hagyomány és szokás volt, hogy az emberek véleményüket nyíltan elmondják. Ez azt jelenti, hogy a Központi Bizottság egyes tagjai és a Központi Bizottság, mint kollektíva egy bizonyos viszonyban van. Ezzel azt akarom mondani, hogy a Központi Bizottság tagjainak elsőrendű kötelessége, hogy ha itt egy kérdést tárgyalunk, arról véleménye van, azt elmondja fenntartás, aggodalom és félelem nélkül. Ha ezt továbbra is meg tudjuk őrizni, nagy hiba nem lesz. Állítom, most így van! És lehet talán azt mondani, így van 1956. november eleje óta. Ezzel azt akarom mondani, hogy aki a Központi Bizottságon belül nézetét kifejti, még ha az a nézet téves, vagy helytelen nézet is, vagy eltér a párt irányvonalától, bűnül nem róható fel senkinek, ha belső meggyőződésből teszi. Azt hiszem, ez eddig is így volt, és szeretnénk, ha a jövőben is így lenne. Ha ez a vitatkozási mód megvan, akkor az egyes ember tévedését a kollektíva mindig korrigálni tudja.

Egészen más kérdés, ha valaki helytelen álláspontlal lép fel ezen a termen kívül, különösen akkor, ha ezt a téves álláspontját a Központi Bizottság megkritizálta, megbírálta, és helytelennek találta. És Dögei elvtárs azért van ma előttünk vádolva, mert ő ezt csinálta.

Azt kívánjuk, hogy a vélemény kialakításánál érvényesüljön az elvtársi vita. Az elvtársak között nem kevesen vannak olyanok, akik részt vettek a Központi Bizottság ülésén, amikor megtárgyaltuk a mezőgazdaság kérdéseit, a párt agrárpolitikájának alapvető kérdéseit, és itt jelentkezett — részben a Politikai Bizottság tájékoztatása alapján, részben Dögei elvtárs saját felszólalása tükrében — először és teljes nyíltsággal az ő állásfoglalása, amely szemben áll a párt vonalával.[4] Azért emlékeztetek erre, mert talán az elvtársak vissza tudnak gondolni a vitára, a módra, ahogyan mi kritizáltuk Dögei elvtársat. Úgy beszéltünk vele, mint elvtárssal, a józanságára, becsületességére apelláltunk, és elvtársi módon vitatkoztunk egymással. Csak ilyen elvtársi vitában alakulhat ki az az együttes döntés, amely egységes helytállásra vezet.

Azt hiszem, az elvtársak előtt személyes célzás nélkül is utalhatok arra, hogy három év alatt Dögei elvtárs a harmadik olyan központi bizottsági tag, akivel szemben azt a kérdést kell felvetni: van-e hely számára sorainkban? Emlékeznek az elvtársak Köbölre[5] és Gyenesre.[6] Nagyon jól tudják, hogy ők nem akármilyet tévedtek a maguk idejében, egyezkedni akartak Nagy Imréékkel nem akármilyen időben. Velük szemben is elvtársi módon tudtunk tárgyalni, vitatkozni, megbírálni őket. Azt hiszem, az eljárás, hogy kihagytuk őket a Központi Bizottságból, helyes volt, mert a tapasztalat bebizonyította, hogy megőriztük a Központi Bizottság egységét, azonkívül az az érzésem, megmentettük ezt a két embert magát is a teljes politikai zülléstől. Ezt azért említem, mert számunkra nagyon fontos, hogy két dolog együtt jelentkezzék: amikor a párt politikáját nézzük, nézzük az embereket is, és az elvtársi bánásmód, elvtársi vita mellett a szigorú és teljes bírálat érvényesüljön. Egymásnak jobb szolgálatot nem tehetünk, mintha valaki rosszul lép fel, megmondjuk, hogy véleménye káros, helytelen. Ez az egyetlen és legfontosabb elvtársi segítség, amit egymásnak adhatunk ilyen súlyos esetben.

Bennünket továbbra is kötelez, hogy semmi szín alatt nem alkudhatunk meg senkivel elviekben, és ezzel párhuzamosan kell elvtársi segítség is. Ezt a kettőt sem lehet külön-külön elképzelni. Kérem tehát, hogy Dögei ügyét úgy nézzék,

mint helytelen útra tévedt ember ügyét, de a számunkra sokkal fontosabb dologról, a Központi Bizottság és a párt politikai egységének megőrzéséről van szó. Nem akarjuk, hogy Dögei végképp tönkremenjen, vagy teljesen lehetetlenné váljon mint kommunista, de véleményem szerint kötelességünknek csak akkor teszünk eleget, ha olyan szigorúan lépünk fel vele szemben, amit megérdemel. Ezzel neki is teszünk szolgálatot.

Szeretnék részleteiben rátérni Dögei elvtárs ügyére. Szeretnék azokról a nézeteltérésekről beszélni és arról, hogy ezek a mi oldalunkról, a Központi Bizottság oldaláról hogyan jelentkeznek, mert sajnos ezeknek a nézeteltéréseknek van egy másik oldala is, ami Dögei oldaláról jelentkezik, és ami egészen más képet mutat.

Milyen nézeteltéréseink voltak nekünk vele? Dögei elvtárssal voltak olyan kérdésben is nézeteltéréseink, amelyben, meggyőződésem szerint, ő opportunista módra viselkedett, és engedményt akart tenni az osztályellenségnek. Tehát ha ezt klasszikus kategória szerint nézzük, azt mondhatnánk, hogy baloldali dolog.[7] 1956 végén, 1957 elején tapasztaltunk ilyent a Minisztertanács ülésén, tehát nem akárhol, és Dögei, a Központi Bizottság tagja, az ország földművelési minisztere ott olyan előterjesztést tett, hogy 260 000 hold erdőt adjunk vissza magántulajdonba. Ezt mi visszautasítottuk.[8]

Szerintem szintén megalkuvó álláspont, a nehézséggel szembeni megalkuvás volt, amikor itt, ebben a teremben, múlt év júniusában Dögei szintén hivatalos minőségében — mert itt, ha néha tréfálunk is, általában nem játszunk — felállt, és azt javasolta, hogy a mezőgazdaság 3 éves fejlesztési tervét, amely 12%-ban volt előirányozva, szállítsuk le 8%-ra.[9] Ez is véleményem szerint a nehézség előli meghátrálás. Nem tréfa, nem találós kérdés az, ami itt elhangzik. Képzeljék el, hogyan nézne ki az ország, a népgazdaság, ha elfogadjuk azt, amit bizonyos tekintetben a legfelsőbb ember javasol. Hiszen számunkra a földművelésügyi miniszter személyében ilyen ügyekben a legfelsőbb ember, a Központi Bizottság illetékes titkárán kívül.

Volt egész sor nézeteltérésünk Dögeivel olyan természetű is, aminek a megszokott megnevezése az, hogy baloldali, szektás. Ezeket is szükséges megismételnem az összefüggés miatt.

Dögei fellépett egy tézissel, legelőször a Politikai Bizottságnál, olyannal, amit mi központi bizottsági tagtól még nem hallottunk. Kerek perec kijelentette, hogy a paraszti jövedelem magas az országban, és amíg azt le nem szállítjuk, komoly termelőszövetkezeti mozgalomról az országban szó sem lehet. Ezzel 1958 nyarán lépett fel a Politikai Bizottság elé.[10] Megmagyaráztuk türelmesen, vitatkoztunk részletesen, konkrét kérdéseket vitattunk meg ezzel kapcsolatban, mert Dögei ezzel összefüggésben — szintén nem akárhol, hanem a Politikai Bizottság ülésén — javaslatot tett, hogy az általunk reálisnak tartottnál háromszor nagyobb legyen az adóemelés. Nem akarom részletezni, hiszen ez nem szeminárium, milyen kihatása lett volna ennek a párt és tömegek viszonylatában, amikor az országban 90%-ban egyéni paraszt volt; milyen kihatása lett volna a munkás-paraszt szövetségre és következésképpen a hatalomra. Visszautasítottuk ezt is.

Megkíséreltük Dögei elvtársat egy másik politikai bizottsági ülésen — még ugyancsak azon az őszön — hosszas és türelmes vitában meggyőzni.[11] Nem sikerült. Utána 1958 decemberében a központi bizottsági ülésen, ahol döntő kérdésekről tárgyaltunk, sokoldalúan megvitattuk a dolgot, majdnem mindenki hozzászólt a kérdéshez teljes felelősséggel, Dögei is felállt, és lényegében, bár kicsit különböző

formában megismételte korábbi álláspontját. Akkor egyhangú visszautasításra talált ez a politikai pozíció, határozatunkban elítéltük, és ugyancsak a baráti, elvtársi segítő szándék alapján a vitának ezt a részét csak a jegyzőkönyv számára rögzítettük, nem vittük ki a párttagok elé.[12] Kértük Dögeit, gondolkozzék, és változtasson helytelen álláspontján.

Ezt követően Dögei írt egy levelet a Politikai Bizottsághoz, melyben közölte 1959 januárjában,[13] hogy a központi Bizottság határozatával egyetért, kivéve a saját személyére vonatkozó részt. Megmondtuk neki, ezt a Politikai Bizottság nem tudja elfogadni, mert ha saját személyére vonatkozó résszel nem ért egyet, akkor logikusan kizárt, hogy a Központi Bizottság határozatával egyetértsen. Ez a dolog ugyanis nem minden nélkül került oda, hanem a szektás, baloldali álláspont képviselőjét ítéltük el, és ez az egész határozat szerves része. Akkor mi kötelességszerűen és a pártdemokráciának megfelelően jártunk el, mert nekünk a Központi Bizottságot tájékoztatni kell arról, hogy két héttel az ülés után Dögei hogyan vélekedik, levelét megküldtük a Központi Bizottság tagjainak minden kommentár nélkül. Állást nem foglaltunk, újabb vitát nem akartunk, hiszen két hete volt az ülés. Arra gondoltunk, rájön a hibájára. Hosszú idő elmúlt, és nem tisztázta, hogyan látja most a kérdéseket.

A kongresszus előtt kötelességünknek tartottuk, hogy munkáját a Központi Bizottság előtt még elmondja, hogy a Központi Bizottság úgy mehessen a kongresszus elé, hogy nyitott kérdéseket nem tartott meg. Dögeivel többen beszéltünk, pártszerűtlen fellépései voltak. Emlékeznek még, 1958-ban Czinege elvtárs említett egy esetet,[14] amikor Szolnokon a parasztok előtt úgy lépett fel, ami tűrhetetlen egy központi bizottsági tag részéről. Hogy velünk vitázik, hogy a Politikai Bizottsággal vitázik, az rendben van, de nem tudom, hány kívülálló pártonkívüli parasztnak saját pozícióját nekiszögezni, és azt mondani: mennyivel kellene a maga jövedelmét leszállítani, hogy belépjen a szövetkezetbe – tűrhetetlen. Borsodban is furcsa kijelentéseket tett Papp[15] és Prieszol elvtársak előtt.[16] Mikor beszéltünk vele, azt mondta, hogy nem így volt egészen, és nyekergett jobbra, balra.

Dögei elvtárs, most már mégis mögötted van a múlt évi fejlesztés, Győr megye szövetkezeti megye lett, pedig itt van a legjobb módú parasztság, mégsem látod, hogy a téziseid nem jók? – kérdeztük. Erre azt mondta, részben ő is másképp látja már a helyzetet. Ennyi volt az egész. Hogy mit, hogyan lát, azt nem mondta el. Kénytelenek voltunk a Központi Bizottságnak jelenteni, hogy szektás volt az álláspontja. A Politikai Bizottságban megbeszéltük ezt a levelet, és nem tudtuk a Központi Bizottságnak ajánlani elfogadásra, mert tudtuk, hogy az abban foglaltak nem belső meggyőződésből fakadtak. Előtte X alkalommal vitatkoztunk, és nem láttunk tisztán. Végül az önkritikára úgy adta rá a fejét, hogy azt mondtuk: menj haza, ülj le, és írd le a hibáidat. Erre azt válaszolta: írjátok le ti, és én majd aláírom. Ismeretes, hogy mi ezt nem csináljuk, nem is csinálhatjuk, nehogy azzal vádoljon majd, kényszerítettük az aláírásra. Dögei azt mondta: mit csináljak, nem vallhatom be, hogy hibás vagyok, ha nem érzem magam annak. Így jutottunk el odáig, hogy november 20-án jelenteni voltunk kénytelenek, nem tudtunk zöld ágra vergődni.[17] Ugyanakkor azt is mondtuk, hogy mivel meggyőződésünk szerint egy jóindulatú, de tévedő emberről van szó, azt ajánljuk, napolja el az ügyet a Központi Bizottság a kongresszus utánra.

Hogy mi volt a legutóbbi ülésen,[18] arra emlékeznek az elvtársak. A javaslatban megindokoltuk, hogy nem küzdötte le hibás nézetét, de bízunk abban, hogy e

munkából kikapcsolódva majd gondolkozni fog. Ez lesz egyik feladata a jövőben. Ezen az ülésen igen fontos állami megbízatást adtunk neki, a pekingi nagykövetségen.

Itt egy dolgot el kell mondani, mert így már nem fog szerepelni. Lehet, hogy magam liberális vagy érzékeny ember vagyok, de úgy fogtam fel — és a Politikai Bizottság is úgy tekintette —, elfogadható, hogy egy ember 1958 nyarán, a tsz-mozgalom akkori állapotában, teljes jóindulatúan elkeseredik, mert a tsz-mozgalom állt, és amikor már a testvérpártok embereitől is — megjegyzem, nem tudom, nem ő agitálta-e meg őket — hallottuk, hogy a Népköztársaság konszolidálódott, mi lesz a szocialista társadalom fejlődésével, aminek elkerülhetetlen része a falu szocialista átszervezése – nyugtalankodik ezen. Ilyet bárki jóindulatúan felvethet, elkeseredhet, és olyan elképzelése is származhat, hogy tényleg magas a paraszti jövedelem. Persze, ott is másról van szó, mert ahol így mérik a logikát, úgy láthatják, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány hibás politikát csinál, hiszen a jobb paraszti jövedelmet nem a Jézus Krisztus csinálta az égben, hanem a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány. Ez a nézete, és mi ebben az érdekes? Dögeinek ma is az a nézete, sőt ettől sokkal rosszabb. Érdekes, hogy ilyen két fejlesztési szakasz után, ami volt, és amivel ma is egész nap foglalkoztunk, és az összes nyögés, baj dacára, amikről egész nap hallottunk — és jó, hogy a bajokról beszéltünk, nem pedig örömünnepet rendeztünk, annak ellenére, hogy forradalmi győzelem volt —, ha vak valaki, csak akkor nem látja az eredményt. Feltehető-e, hogy jóindulatúan valaki egy kérdésben ezek után is ugyanazt az álláspontot vallja, mint 1958 nyarán. Mire várnak az ilyen emberek? Marx nem fog a sírjából idejönni, se Lenin, hogy azt mondja: Dögei komám, nyugodj meg, ez a szocializmus útja. Az élet az, amely meggyőzi az embereket. Ma 800 ezren felüli egyszerű parasztember van ezen az álláspontón. Hogyan lehet, hogy nem jön rá valaki, ha akar gondolkozni, hogy megváltoztassa véleményét. Ez azt mutatja, hogy nem akar komolyan szembenézni a kérdéssel, vagy valami más vezeti ebben. Ha ő ebben a kérdésben 1958 nyarán szektás álláspontón volt, akkor azok után, ami történt, és nézetét fenntartja, azt tudom mondani, hogy elvtelen ember. Erre más nevet nem adhatok, ez nem szektás álláspont, hanem elvtelenség.

Elég sok apró, zűrzavaros dolog volt, amit már január 12-én is tudtunk, de nem hoztuk mind ide. Ezeket a nézeteket, amiket nem tudom én, hány parasztember előtt képviselt, Papp elvtárs előtt képviselt, de az Olasz Kommunista Párt Politikai Bizottsága előtt is képviselt,[19] Bukarestben is képviselt, amikor ott járt,[20] ezeket képviselte akkor is, amikor Gromovval[21] és Helmerrel beszélt[22] – kérem bocsássák meg könnyelműségünket, úgy vettük, hogy alapjában jóindulatú, bár szektás és némileg zavaros álláspont és pártszerűtlen eljárás. Mikor azután mi beszélgettünk ezekkel az elvtársakkal, elmondták, kicsit nyugtalanok azóta, mióta Dögei ezt és ezt mondta. Ezt már január 12-én is tudtuk, de arra gondoltunk, hogy jóindulatú, téves szektás nézet, azonkívül Dögei meglehetősen makacs és csökönyös, és meg kell mondani: korlátolt is, innen van ez a véleménye. Ebben a meggyőződésben éltünk, ha nem ebben éltünk volna, akkor nem azt a javaslatot tettük volna, amit tettünk. Ő nem tegnapi párttag, és úgy gondoltuk, hogy amikor majd Kínában felveszi a fekete kabátot, elmegy az ünnepségre, fogadásra, koncertre, utána hazamegy, gondolkozhat, tanulhat, és helyes álláspontot alakíthat ki. Ha viszont itt marad ezek között a zűrös viszonyok között és mindenféle emberek környezetében, továbbcsúszik, és nem tudjuk megmenteni. Erről van szó.

Vannak azonban olyan dolgok, amelyeket azóta tudtunk meg, és ezek nagyon rossz dolgok, súlyos dolgok.

Bizonyos esetekről kell beszéljünk, melyek nem mindennaposak, és amilyenekkel még nem találkoztunk központi bizottsági tagnál. Ezek részben korábbi keletűek, de csak most tudtuk meg, részben pedig január 12. után történtek. Ezért most megfordítom a dolgot, és megpróbálom illusztrálni, hogyan néztek ki ezek a nézeteltérések Dögei elvtárs oldaláról. Hogy a mi oldalunkról hogyan nézett ki, azt tudjuk.

Az ő oldaláról a következőképpen néztek ki, csak a legjellemzőbb dolgokat említve:

1958 októberében, tehát mikor mi vele a Politikai Bizottságban már két ízben vitatkoztunk, és készültünk a decemberi központi bizottsági ülésre, kétszer türelmesen elmagyaráztuk, hogy helytelen az álláspontja, akkor beosztottjától, Hont nevű embertől[23] adatokat és statisztikai kimutatást követelt. Ennek alapján készült a Központi Bizottság ülésére, elhatározva, hogy bebizonyítja, milyen magasak a paraszti jövedelmek. Ez az ember nem tudott olyan adatokat adni, mely az ő álláspontját igazolta volna. Többször vitatkoztak is erről, és Dögei ott rólunk is nyilatkozott. Ilyesmi megállapítást tett: ezek — ezek mi lennénk, a Központi Bizottság — jobboldali szédelgő politikát folytatnak, és ennek cáfolása céljából van szükség az anyagra. 1959 januárjában, amikor már neki tudnia kellett, hogy nemcsak a Politikai Bizottsággal áll szemben nézeteivel, hanem az egész Központi Bizottsággal, ami mégis egy kicsivel több, egy alkalommal Rácz Gyula[24] elvtárssal — mindenki ismeri, veterán harcosa a kommunista mozgalomnak — beszélgetést folytatott a következőkről: a XXI. kongresszuson a Szovjetunió Kommunista Pártjának vezetőségéből el fogják távolítani Hruscsovot, mert Molotovék sokkal erősebbek, mint ahogy gondolják. Ezt követően ezek a revizionista vezetők is el lesznek távolítva itt nálunk. Az „ezek— szintén mi lennénk, a Központi Bizottság.

Ma egy hónapja, amikor a Központi Bizottság ülését befejeztük, ahol emlékeznek a fellépésére és nyilatkozatára, ezekben a vitás kérdésekben nem vett részt, Losonczinak látszatra szívből mondott pár szót, hogy a hibáit ne vegye át, de ami jó volt folytassa stb.[25] – meg voltunk győződve teljesen jogosan, hogy döntésünk helyes volt. Nem így Dögei elvtárs. Ő a Központi Bizottság ülése után nyomban alkalmat keresett és talált arra, hogy — nem akárkivel — Dobi elvtárssal beszélhessen, és neki elmondta, amit talán akármilyen nehéz lett volna, mégis jobb lett volna az ülésen elmondani. Miről beszélt?[26] Nem akarom az egészet idézni, nem szükséges. A lényeg a következő: nálunk revizionisták és cionisták vezetik az MSZMP-t. Ez a Központi Bizottság: revizionista és cionista társaság. Azonkívül egyes központi bizottsági tagokat személyesen is megnevezett, nem akarom mocskolódásait megismételni. Egyiket revizionistának, másikat cionistának nevezte. A személyek között engem nem nevezett meg, mert tudja, hogy mi elég jó baráti viszonyban vagyunk,[27] de egy évvel ezelőtt Rácznak azt mondta, én sem vagyok különb a Deákné vásznánál. Tehát revizionisták és cionisták vezetik a pártot, és ezek különösen a kongresszus alatt nyomultak előre a pártban. Polgárok vezetik a pártot, a régi kommunisták el vannak nyomva, és nem jutnak szóhoz, különösképpen a mezőgazdaság területén. Ennek bizonyítására felhozta, még örvendeznek is annak, hogy a termelőszövetkezeteket középparasztok vezetik.

Azután beszélt a gazdálkodásról is. Dobi elvtársnak mondta, hogy kétéves harc után sikerült megszervezni az adatokat, melyek a nemzeti jövedelem alakulására

és a beruházás adataira vonatkoznak, visszamenően nyolc évre. Egyébként nem tudom, miért volt szüksége „kétéves harcra", amikor a nemzeti jövedelem és a beruházás adataira vonatkozó anyagok a KSH kimutatásaiban megtalálhatók. Ezek egyébként elég tarka képet mutatnak, görbe vonalat, hiszen egy és más történt az utóbbi évek alatt. Itt volt 1952, 1953, azután itt volt 1956 is. Újságokban is írtunk róla, nyilvános gyűléseken is beszéltünk róla, mi van ezen a téren. Ezeket az adatokat azzal adta át Dobi elvtársnak, ott hagyja nála, mert arra a gazdálkodásra — mondta —, amit ezek folytatnak — az „ezek" megint mi vagyunk, a Központi Bizottság —, az jellemző, mint amikor egy fiú az apai örökséget fecséreli és tékozolja. Nem tudom, miféle örökségre utal, Horthy-tól vagy Rákositól örököltünk-e valamit, de szerinte gazdaságpolitikánkban tékozoljuk és fecséreljük az apai örökséget. Kicsit fenyegetőzött is. Azt mondta: lesz még változás, ő most elmegy, a leszámolás megrázkódtatás nélkül nem fog menni, de ő — Dögei — ott lesz. Megkérdezte Dobi elvtárstól, neki mi a szándéka.

Egyébként Dobi elvtársnak — akit nem mi, hanem a kongresszus választott a Központi Bizottságba — azt mondta, nagyon tévedsz, ha azt hiszed, hogy ezek téged becsülnek. Csak felhasználnak, és azért választottak be a Központi Bizottságba, hogy befogd a szádat. Ez a beszélgetés lényege. Mindezt nyomban a legutóbbi ülés után folytatta.

Amikor mi ezekről a beszélgetésekről Dögeivel tárgyaltunk — hiszen két ízben is foglalkoztunk ezzel a kérdéssel —, minden esetben azonos módon viselkedett: azt mondta, egy szó nem igaz az egészből. Aztán elmondta, hogy valami volt, de ezt nem is én mondtam, nem is így mondtam stb. Itt olyasmiről van szó, amit nem egy ember állít, azonkívül, ha akarják, ide hozhatjuk Gromov elvtársat, az olasz elvtársakat, a két román elvtársat is, ide hozhatjuk Pappot, Czinegét, Rácz Gyulát, Dobit, Hontot, mindenki elmondja, amit mondott.

Ezek a tények, amikről beszélni akartam.

Megint vissza kell térnem általánosabb vonatkozására a dolognak. Első kérdés, hogy mi Dögei politikai nézete. Véleményem szerint az ő politikai nézetét kategorizálni nem lehet. Véleményem szerint szektás volt, és minden elvi alapot elvesztett. Azt, hogy revizionisták vagyunk, leginkább kifejező módon Rákosi írta az SZKP Elnökségének megérkezésünk tiszteletére áprilisban.[28] Ő titoistáknak, revizionistáknak nevezett. Ezt a dolgot tehát Rákositól vette Dögei. Hogy cionisták vagyunk, azt máshonnan nem vehette, mint vagy itteni nyilasoktól, vagy a Szabad Európától, vagy máshonnan. Tehát egy szektás, káros nézetet képviselő ember, aki elvesztett minden elvi alapot maga alól. Meg kell azt is említenem, hogy Dögei elvtárs nem egyedül van nézeteivel. Ismert helyzetben élünk, és tudjuk, hogy az effajta még nem halt ki, van itt több is. Ha azt mondjuk, hogy egyedül van nézeteivel, ez alatt azt értjük, hogy a Központi Bizottságban van egyedül nézeteivel. Ez igaz. Egyébként azonban nem egyedül van. Ő maga is utalt arra, a karácsonyi szünetet arra használta fel, hogy ismerőseivel, barátaival összeült, akik ugyanazon a nézeten vannak. Persze, itt nem is egy-két ember érdekes számunkra politikailag, hanem a kategória. Azok az emberek, akik szektásak voltak, korlátoltságukkal, ostobaságukkal hibás politikai nézeteikkel mérhetetlen károkat okoztak a pártnak, a népnek és az országnak. Úgy látszik, vannak csökönyösek közöttük, akik meg vannak sértve valamilyen oknál fogva, akik semmit nem tanultak. Nem tanultak 1956-ból, amire pedig a párt nagyon ráfizetett, akik a mai életből semmit meg nem értenek, és akikből, mikor beszélünk, olyan szag jön ki, mintha dohos

lyukkal beszélnénk. Ilyenek vannak nemcsak az egyszerű emberek között, hanem középfunkciókban is – és íme itt a példa, a legfelsőbb szinten is. Ezek dohognak, susmognak, és nem segítik a párt harcát. A mi dolgunk az, hogy megvédjük a párt egységét és ezzel összefüggésben, amennyiben lehetséges és rajtunk múlik, az ilyen embereket is megmentsük. Ha mi elnézőek lennénk ilyen dologgal szemben, mérhetetlen károkat okoznánk a pártnak, a szocializmus és a nép ügyének.

Az előrehaladással együtt ezek az emberek védik magukat. Az ilyen típusú emberek — most nem Dögeiről beszélek — mindig változást várnak. Egyszer azt várják, hogy talán Rákosi mégis csak akcióba lép valamikor, azután, ha nem is a XX., talán a XXI. kongresszus hoz valamit, Molotovék talán akcióba lépnek, és ha ez sem sikerül, más csodában bíznak. Bár az élet megy előre, fejlődés van még a termelőszövetkezeti mozgalom vonalán is, abban bíznak, rosszabb is lesz, és utána, ha a párt helyzetében nehézségek adódnak, jönnek az ilyen emberek hátulról és ismételgetik: ők mindent láttak, előre meg is mondtak stb.

Kérem a Központi Bizottságot, ebből az esetből is tanulva erősítsük meg magunkat újra abban a meggyőződésben, ami eléggé meggyökeredzett bennünk, és amit a kongresszuson is, de 1956-ban is megfogadtunk: megvédjük a párt egységét és irányvonalát. Az ilyen emberekkel szemben mi tanultunk az ellenforradalomkor, és tanultunk az elmúlt súlyos években. És bár most nem lövöldöznek a Széna téren, az az ünnepélyes eskü, amit akkor mindnyájan tettünk — és nem mi egyedül, hanem a Magyar Népköztársaságnak néhány százezer híve — kötelez bennünket akkor is, ha rendesen megy a munka.

Előterjeszteném a Politikai Bizottság javaslatát Dögei ügyében.

Az a Politikai Bizottság véleménye, hogy Dögeit el kell távolítani haladéktalanul a Központi Bizottságból, és nem képviselhet bennünket a Kínai Népköztársaságban. Ezenkívül pártbüntetést kell kapnia, mégpedig a legszigorúbbat, azzal, hogy még valami reménységet adjunk számára. Javaslatunk megtételénél sok minden vezetett bennünket, többek között az, hogy minden kérdés alá van rendelve a párt egységének. Nem engedhetünk a haragunknak, felháborodásunknak, hanem az összes körülményeket mérlegelni kell. Van ezzel az üggyel kapcsolatban is néhány olyan jelenség, mozzanat és körülmény, amely még az ügy felszámolását is nehézzé teszi. Bizonyos mértékig megköti ez a körülmény a kezünket, és a kínai elvtársaknak is meg kell magyarázni, hogy mi van, sőt a nyilvánosságnak is meg kell mondani, hogy miről van szó. Azt kérem a Központi Bizottságtól, hatalmazza fel a Politikai Bizottságot, hogy az összes körülmények ismeretében a végrehajtást gondos eljárással biztosítsa. A Politikai Bizottságnak az a javaslata, hogy Dögei Imre szigorú megrovást kapjon végső figyelmeztetéssel.

Megkérem Kiss Károly elvtársat, olvassa fel a Politikai Bizottság javaslatát.

A Politikai Bizottságnak az a véleménye, hogy az elvtársak szóljanak hozzá, és célszerű volna, ha Dögei elvtárs is nyilatkozna, és elmondaná, mi a véleménye.

KISS KÁROLY elvtárs: Ismertetem a Politikai Bizottság javaslatát:

A Központi Bizottság határozata Dögei Imre ügyében.

A Központi Bizottság 1960. február 12-i ülésén megtárgyalta a Politikai Bizottság jelentését Dögei Imre pártellenes magatartásáról és megállapította:

Dögei Imre álbaloldali, szektás, ugyanakkor a jobboldallal szemben engedményekre kész, ingadozó magatartása az elmúlt években sorozatosan megmutatkozott. Még 1956 végén javaslatot tett arra, hogy 270 ezer hold erdőt magánbirtokosoknak

adjanak vissza. 1958 nyarán és őszén a párt agrárpolitikájával szemben álló szektás állásponttal lépett fel. Kijelentette, hogy az egyéni parasztság jövedelme túl magas, és annak leszállítása nélkül a termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztése lehetetlen. Azt javasolta, hogy az egyéni parasztok jövedelemadóját a reálisnál háromszor nagyobb mértékben, évi 700–800 millióval emeljék fel.

A Központi Bizottság Dögei Imre ezen szektás nézeteit megbírálta, káros javaslatait visszautasította. 1958. decemberi központi bizottsági ülésen, ahol helytelen nézeteit egyhangúan visszautasították és bírálták, ezt nem fogadta el, bár szembenállását leplezni igyekezett.

A Központi Bizottság tudomással bírt arról, hogy szektás és zavaros nézeteivel Szolnok és Borsod megyeében az elvtársak egy-egy csoportja előtt és testvérpártok egyes funkcionáriusai előtt is fellépett, és elítélte őt ezen pártszerűtlen magatartásáért.

A legutóbbi hetekben azonban ismeretessé vált néhány olyan eset, amely arra vall, Dögei Imre magatartásában az eszmei és politikai zavarosság kétszínűséggel és frakciós, egységbontó lépésekkel párosult. 1958 októberében beosztottja, Hont elvtárs előtt azt mondta a Központi Bizottságról, hogy „ezek jobboldali, szédelgő politikát folytatnak". Nem sokkal később Rácz Gyula veterán elvtárssal ama reményét közölte, hogy az SZKP XXI. kongresszusán „Hruscsovékat" a vezetésből el fogják távolítani, és azután menni fognak az MSZMP jelenlegi vezetői is.

1959. november 20-án a Központi Bizottság elutasította Dögei Imre önbíráló levelét, mert az nyilvánvalóan nem belső meggyőződésből fakadt, és felhívta őt, hogy ismételten gondolja át nézeteit, és javítsa ki hibáit. A Központi Bizottság ez év januári ülésén Dögei Imre lojalitását hangoztatta, és bár az önkritika elől ezúttal is kitért, elismerte a miniszteri posztról történő leváltásának helyességét.

Azonban még a Központi Bizottság ülésének napján felkereste Dobi István elvtársat, és előtte, az ülésen volt fellépésével homlokegyenest ellenkező értelmű, Központi Bizottság-ellenes, pártellenes nyilatkozatot tett. A Központi Bizottság több tagját revizionistának és cionistának rágalmazta, és szemérmetlenül azt állította, hogy pártunk vezetése „a revizionisták és cionisták kezében van". Ugyanakkor álnok módon megkísérelte Dobi elvtársat a Központi Bizottság ellen hangolni, kijelentve: ne hogy azt hidd, hogy ezek becsülnek: csak felhasználnak téged. A Központi Bizottságba is csak azért választottak be, hogy befogjad a szádat.

A Központi Bizottság és a Politikai Bizottság az újabb kiderült tények megismerése előtt, közel két esztendőn át feltételezve Dögei Imre jóhiszeműségét, igyekezett meggyőzni álláspontja helytelenségéről és visszavezetni őt a helyes útra. Ezt célozta az a határozat is, amely a miniszteri tisztség alól történő felmentésével egyidejűleg nagyköveti posztra jelölte őt. Az újonnan kiderült tények és összefüggések bizonyítják, hogy Dögei Imre a Központi Bizottságot tudatosan megtévesztette, s ezzel méltatlanná tette önmagát arra, hogy a párt legfőbb vezető testületének tagja legyen, s a Magyar Népköztársaság kormányát bárhol is képviselje.

Ha valaki ilyen szégyenletes hibák mocsarába süllyed, de kommunista akar maradni, ezt csak a teljes és őszinte önbírálat útján érheti el. Dögei Imre azonban eddig erre nem volt képes. A most lefolytatott vizsgálat során is megkísérelt mindent letagadni, majd kijelentéseinek értelmét kiforgatni, végül a felelősséget másra hárítani. Ügyét súlyosbítja, hogy pártszerűtlen fellépései frakciós csoportosulásra vallanak. Dögei Imre maga mondta, hogy a karácsonyi szünnapok alatt hasonló

nézetek képviselőivel találkozott. Ugyanakkor titkolja, hogy hibás nézeteiben és pártellenes fellépéseiben kik támogatták.

A Központi Bizottság súlyosan elítéli Dögei Imre antimarxista nézeteit, szembenállását a párt irányvonalával, pártszerűtlenségét, kétszínűségét. Figyelembe véve egyrészről ezeket, másrészről szegényparaszti származását, a szocializmusért folyó harc egyes szakaszaiban volt érdemeit, ügyében a következő határozatot hozza:

1. Dögei Imrét kizárja a Központi Bizottság tagjai sorából, s még egy lehetőséget nyújtva a javulásra, szigorú megrovás végső figyelmeztetés pártbüntetésben részesíti.
2. Intézkedni kell, hogy nagyköveti beosztását vonják vissza; lehetővé kell tenni, hogy egy kisebb állami gazdaság vezetőjeként dolgozzon.

A Központi Bizottság megbízza a Politikai Bizottságot e határozat kapcsán a következőkkel:

a/ A személyére vonatkozó határozatról tájékoztatni kell a budapesti és megyei pártvégrehajtó bizottságot és a Földművelésügyi Minisztérium Pártbizottságát.

Amennyiben ennek szükségessége felmerül — az indokolt mértékben és alkalmas időpontban — adjon sajtóközlést az ügyben, és ez esetben gondoskodjon a párttagság megfelelő tájékoztatásáról.

b/ Dögei Imre nagyköveti megbízatása alóli felmentése és új pekingi nagykövet kinevezése oly módon és időpontban kerüljön nyilvánosságra, hogy az a magyar-kínai kapcsolatok hitelét ne rontsa.

c/ A Központi Bizottság megbízza a Politikai Bizottságot, hogy a Kínai Kommunista Párt és szükség szerint más testvérpárt Központi Bizottságát tájékoztassa az ügyről.[29]

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Még egy ponttal javasolom kiegészíteni a Politikai Bizottság javaslatát. A Politikai Bizottság, vagy a KEB tárgyalja meg azoknak az ügyét is, akik Dögeivel ezt a pártellenes frakciózást képviselik.

HEVESI GYULA[30] elvtárs: A határozatot a magam részéről nem tartom jónak. Szerintem ilyen embernek, aki azt meri állítani, hogy Hruscsovot és társait a XXI. kongresszus kizárja, aki cionistának rágalmaz bennünket, ennek nem a párt Központi Bizottságában, de a párt soraiban sincs helye. Azt javasolom, hogy pártból való kizárását fogadja el a Központi Bizottság.

A foglalkoztatását illetően határozottan helytelenítem, hogy akármilyen kis gazdaságnak is vezetője legyen. Ha már megélhetését akarjuk biztosítani, sokkal okosabb neki nyugdíjat adni, de ne tegyük olyan helyre, ahol nézeteivel parasztembereket, proletárokat fertőzhet meg.

CSERVENKA FERENCNÉ elvtársnő: Én is Hevesi elvtárssal értek egyet. Rendkívül megdöbbentőek és megrázóak azok a tények, melyeket itt tudomásunkra hoztak.

Három dologgal szeretném indokolni, miért nem lehet Dögei a párt tagja.

Először: mert a párt egységét bontani ma egyetlen úton lehet, és vannak a pártban olyan tagok, akik megpróbálják kevésbé tudatosan, mint Dögei, Rákosi Mátyás személyének, szerepének és érdemének hangsúlyozásán keresztül ezt csinálni. Nem tudom — gondolom tudnak az elvtársak róla, Marosán elvtárssal együtt dolgoztunk a Budapesti Pártbizottságon, ő tudja —, hogy mi a XVII. kerületi titkárt többek között azért váltottuk le, mert képtelen volt szektás nézeteivel szembenézni. De a budapesti mozgalomból máshonnan is tudnék példát hozni

annak bizonyítására, hogy vannak a pártban olyan elemek, akik ma sem állnak tisztán és pártszerűen ehhez a vezetéshez. Előfordult — nem tudom pontosan, hogy 1958 telén vagy 1959 tavaszán-e —, hogy egy pártnapon a XII. kerületben az egyik végrehajtó bizottsági tag arról beszélt a mezőgazdasággal kapcsolatban, hogy nem követjük el azokat a hibákat, amiket Rákosiék elkövettek. Erre többen közbekiabáltak: bár volna ezer Rákosink! – és felbomlott a pártnap. Nemegyszer tapasztaltuk, hogy a munkásőrség soraiban is vannak régi, idős elvtársak, akik képtelenek a dolgokat megérteni, bár párthűségükhöz kétség nem férhet. Ezek olyanok, akiknek ha azt mondjuk, ott az ellenség, lőj, lőni fognak, de politikailag képtelenek megérteni a dolgokat. Mikor ilyen elemek vannak a pártban, akkor mi sem könnyebb, mint ezeket összegyűjteni, és terjeszteni ezeket a nézeteket.

Igen jelentős az, amit a XXI. kongresszussal kapcsolatban mondott Dögei. Ezek a nézetek terjedtek Pesten, susmogtak erről, beszéltek róla, milyen „változásokat" fog előidézni. De tudni kell, hogy Dögeihez hasonlóan párttagok is beszéltek erről, és érezni lehetett, hogy egyesek bizony szívesen játszanak erre a kártyára.

Másik dolog: Legjobban semmit nem tudok elítélni olyan mély meggyőződésből, mint az antiszemitizmust. A háború előtt, a Horthy-Magyarországon életünket reszkírozva felléptünk és harcoltunk az antiszemitizmus ellen. A legkeményebben ki kell irtanunk sorainkból és a magyar népből is az ilyen nézeteket, de elsősorban sorainkban kell irgalmatlanoknak lennünk az ilyen nézetekkel szemben. Amikor kint a tömegek között kell fellépni, az más, de a pártban arra már nem lehet módot adni, hogy embereket, főleg pedig vezető funkcióban hosszú ideig lévő embereket ilyesmire tanítgassunk és nevelgessünk. Most mindenütt megpróbálják az antiszemitizmust szítani. Fráziskent hat minden rádió, televízió és sajtónyilatkozat, ha megengedjük, hogy ilyen nézetek képviselői sorainkban maradjanak. Meggyőződésem, hogy ilyen nézetek nem véletlenül kerülnek Dögeihez, hanem biztos a felszabadulás előtt voltak ilyen nézetei, és ezeket sem számolta fel.

Harmadik dolog: Voltak olyan elvtársak, akiknek voltak érdemeik, nagy érdemeik, mégis 1956 után, amikor úgy láttuk, hibát követtek el, eltávolítottuk őket sorainkból. Hogyan mondhatnánk meg a véleményünket más embereknek, akik holnap vagy holnapután elénk kerülnek kisebb dologgal, és mégsem maradhatnak meg a pártban?

Én őszinte szívvel nem tudom megszavazni, hogy Dögei a pártban maradjon.

SZERÉNYI SÁNDOR[31] elvtárs: Mikor hallgattam Kádár elvtársat, felmerült bennem, hogy ilyen régi harcossal szemben, aki ilyen súlyos hibát követett el, mi lehet a javaslat. Gondoltam arra, hogy az lesz, amit Kádár elvtárs mondott, mert szavaiból kivettem, még egy lehetőséget akarunk adni, hogy megjavuljon, mégis tökéletesen egyetértek most azokkal, akik ennek ellenkezőjét javasolják. Nem kellemes nekem a Politikai Bizottság javaslatával szemben foglalni állást, de azért vagyok erre kénytelen, mert ebben a teremben azok közé tartozom, akik régen részt vesznek a mozgalomban. Tudom, milyen sokat ártott, sőt legjobb elvtársainknak életébe is került a frakcióharc, nem is beszélve azokról, akiknek szabadságába került.

Cservenka elvtársnő megpendítette, de nem eléggé határozottan, hogy nagyon is elterjedt bizonyos pártfunkcionáriusok és régi párttagok között is az a könnyelműség, hogy hajlamosak a mai vezetőséget liberálisnak, kicsit jobboldalinak, mások erősen jobboldalinak tartani. Ebben a körben ez a vélemény Hruscsovékról is. Ezek tesznek olyan kijelentéseket, amiktől az ember haja égnek áll, ugyanakkor

igyekeznek más kommunista pártban is bizonyos támpontot keresni a hozzájuk hasonló nézeteket képviselőkkel. Itt tehát bizonyos áramlatról van szó. Lehet, hogy kis áramlatról, de éppen eleget tanultunk a párt több mint 40 éves történetéből, az ellenforradalomból és a nemzetközi munkásmozgalom történetéből, és eléggé tapasztaljuk, hogy mindenütt fel-felütik fejüket a szektás nézetek, frakciós törekvések – ennek ellenére hosszú idő óta senkit ezért nem zártunk ki a pártból. Ellenkezőleg: még ilyen súlyos esetben is, amikor nyilvánvaló jelenségről van szó, enyhébb büntetést javasolunk. Kádár elvtárs elég sok mindent elmondott, amiből kiderül, hogy egész sor valótlanságot állított Dögei, át akarja hárítani a felelősséget, ugyanakkor nem hajlandó a Központi Bizottság előtt megnevezni a vele egy nézetet képviselőket.

Mi lett volna a kötelessége Dögeinek? Az, hogy felálljon, és azt mondja: ne adjatok senkinek szót addig, amíg én önkritikát nem gyakorolok. Rá kellett volna ébrednie arra, milyen mélyre zuhant, és meg kellett volna mondania, hogy nemcsak én, hanem ez és ez is a lejtőn van, mentsük meg őket is. De mert ezt nem teszi, ez azt mutatja, most is másképpen gondolkozik. Nem hiszek neki, és ezután soha nem tudok hinni az őszinteségében. Ha nem zárjuk őt ki a pártból, egész sor szektás, dogmatikus ember, aki elvtelen álláspontot képvisel és bizonyos alkalomra vár, a határozatban saját maga erősítését látja, és azt mondja: nem mernek bennünket kizárni, mert vannak nekünk még külföldön, ilyen és olyan pártokban támogatóink, félnek tőlünk. Erőt merítenek tehát a határozatból, és folytatják frakciós tevékenységüket.

Én a párt védelmében kötelességemnek érzem javasolni pártból való kizárását és annak nyilvánosságra hozását. Természetesen mérlegelni kell, milyen adott körülmények között kell ezt megtenni. Feltétlen kizárása mellett foglalok állást, és a párttagságnak is okulni kell ebből, mert ezek a szektás emberek ma is befolyásolják a párttagságot. Egyébként is egységünk kívánja ezt meg, ugyanakkor gyengeségnek vélik egyesek, hogy ilyen határozatot hozunk ilyen súlyos esetekben.

DARABOS IVÁN[32] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Szükségesnek tartom elmondani, hogy én egy feljegyzést írtam a Központi Bizottságnak arról a megbeszélésről, ami a Központi Bizottság megbízása alapján történt Dögei elvtárssal.[33] Fock elvtárs[34] és Gáspár elvtárs is felszólított, hogy ezt írjam meg. Akkor megmondtam, hogy legmegdöbbentőbb dolog volt, hogy amikor az első ülésen felvetődött Fehér és Dögei elvtársak problémája, Dögei ezt a vitát szó nélkül hagyta. Utána is vártam, hogy majd történik valami. Úgy éreztem, hogy az egész dolog — ismerve Dögei elvtársat, akit becsületes, tisztességes, régi elvtársnak ismertem — tudatlanságának, korlátoltságának következménye, de majd csak meg fog szólalni, és elmondja véleményét.

A dolog mindannyionkat kétségbeeséssel töltött el, mert ennek hatása nemcsak Dögei itteni kijelentéseiben nyilvánult meg, hanem — elég zűrös helyzetben — lent a megyékben is és az egész mezőgazdasági vonalon érezhető volt, hogy két különböző felfogás érvényesül. Ezt láttuk a központi szervektől lejövő elvtársak véleményében is. Nagyon súlyos dolognak éreztük ezt. Utána jött a megbeszélés Dögeivel, ahol az volt az érzésem, vagy nem érti, miről van szó, bár Fock elvtárs nagyon alaposan és egyértelműen feltette neki a kérdést, vagy nem tart bennünket megfelelőnek arra, hogy elmondja véleményét. Meg is mondtam: úgy érzem, Dögei nem tudja, miről van szó.

Most egészen másképp látom a dolgot, és egyetértek a javaslattal. Ilyen esetben egészen egyszerű párttagot kizárunk a pártból, mert úgy érezzük, nincs jogunk megtartani. Mégis a Politikai Bizottság javaslata mellett szólalok fel, bár azt enyhének tartom, de biztos vagyok benne, hogy a Politikai Bizottság nagyon alaposan meggondolta, miért terjeszt elő ilyen javaslatot: régi munkásmozgalmi ember, és más szempontok is közrejátszhattak.

NEZVÁL FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Rettenetesen meg vagyok lepődve azok miatt a dolgok miatt, amit Kádár elvtárs ezen a központi bizottsági ülésen Dögeivel kapcsolatban nekünk elmondott. Két dolog miatt van ez. Én Dögeit becsületes embernek ismertem, és meg voltam győződve, hogy bizonyos kérdésekben, elsősorban elvi kérdésekben megnyilvánuló opportunizmusa korlátoltságából adódik. Ezt a következőkben látom:

Körülbelül október 15-e körül felhívtam Kádár elvtársat, és mondtam, hogy Somogyból hazajövet Dögei elvtárs arról beszélt, beszélgetni szeretne Kádár elvtárssal, mert úgy érzi, el van nyomva, nem becsülik meg. Arra gondoltam, majd elmondja Kádár elvtársnak mindazt a problémát, ami őt nyomja. Úgy látszik azonban, nem arról beszélt, ami őt nyomja.

Az elmondottak után — megmondom őszintén — nem tudom elfogadni a Politikai Bizottság javaslatát. Ha mégis ilyen határozat születik a Központi Bizottságban, és azzal szemben állok.

A következő sorrendet nézem: Antiszemita? Kizárjuk a pártból, ha ennek olyan súlya van, ami a párthoz való tartozását lehetetlenné teszi. Revizionista? Ezért is ki kell zárni! Frakciózás? Ezért is ki kell zárni! Három ilyen alapvető dolgot kell elbírálni párthoz tartozását illetően. Azt tanultuk az elmúlt években, hogy egy ember magatartását összefüggésében kell vizsgálni, egész életkörülményeit meg kell nézni. Ez a feladatunk a KEB-nél is: összképben kell az embereket megítélni. Kádár elvtárs elmondta, hogy két év óta tart ez az egyoldalúság. Ez alatt részére a Politikai Bizottság, a Központi Bizottság állandó baráti, elvtársi támogatást adott. Ha nem Dögeiről lenne szó, valószínűleg a Politikai Bizottság más javaslatot terjesztett volna elő. De Dögeinél nézte, hogy paraszt származású, nehéz időben is dolgozott velünk, és megállta a helyét.

Kádár elvtárs említette, hogy egész életünket, munkásságunkat a párton belül és állami funkcióban nem abból a szempontból kell vizsgálni, hogy egyszer követtünk-e el hibát. Véleményem szerint is mindannyian követhetünk el hibát, de megbocsátasz, Kádár elvtárs, mikor te, a párt első vezetője vagy, a következőképpen is nézni kell a dolgot: egy ember elkövetett hibáját, párton belüli magatartását úgy is kell nézni, hogy mi a súlyosabb. Meg vagyok győződve, hogy Dögei nem akar és nem is fog kétéves állásfoglalása után más magatartást tanúsítani, és nekem az az álláspontom, ha nem megfelelő büntetést kap, akkor nem segítünk neki. A KEB néhány esetben visszakapja határozatát, azt gyengének minősítik. Legtöbb esetben ezzel egyet is kellett érteni, nem helyesen vizsgáltunk meg néhány kérdést, de én felvetném a Központi Bizottság előtt a következő kérdést:

Kizártunk néhány olyan funkcionáriust, kerületi titkárt, aki kevésbé frakciózott. Hogyan tudjunk mi megfelelő álláspontot kialakítani, ha ilyen súlyos bűnért nem olyan határozatot hozunk, ami a pártból való kizárással egyenlő? Dögei sem fog megjavulni, mert azt hiszi, neki volt igaza. Mindannyian követtünk el hibákat, különösen az ellenforradalom előtt, amikor Nagy Imre politikai nézeteivel szemben nem léptünk fel elvileg.

Azt mondani a Központi Bizottság tagjaira, hogy cionisták, revizionisták! Hát hova fogunk jutni? Ezt nem lehet megengedni sem régi, sem új párttagnak, mert ez el fogja homályosítani azt a szent célt, amit mi a marxizmus irányában az ellenforradalom óta helyesen képviselünk. Az elvtársak biztosak lehetnek abban, hogy ha ezt leírjuk, és a párttagság elé visszük, nem fogják elfogadni. Hiába beszélnénk régi munkásságáról, aki ilyen makacsul védi helytelen nézetét, nem tudom elfogadni, hogy a párton belül legyen.

Javasolom, hogy a Központi Bizottság változtassa meg a Politikai Bizottság javaslatát, és Dögeit zárja ki a pártból. Nem kell ennek örökre szóló határozatnak lenni, de most nem maradhat tagja a pártnak azért sem, mert ő KEB-tag volt,[35] határozatokat hozott emberek helytelen magatartása miatt, ő viszont annál sokkal súlyosabbat követett el.

Másik ilyen emberi és elvtárs bűn [sic!], hogy Dobi elvtársnak elmondja véleményét, utána letagadja. Ezzel olyan mélyre süllyedt, hogy emberi méltóságát is sárba taposta. Fenyeget bennünket, hogy lesz leszámolás. Tűrhetjük-e, hogy a párton belül valaki ilyesmit mondjon? Nem a hév ragad el engem, nem azért mondom ezeket, de aki azt mondja, hogy lesz leszámolás, és vigyázzatok, mert én is ott állok majd, ahol le kell számolni – nem maradhat a pártban. Ugyanezt mondták az ellenforradalmárok is, bár nem akarok egyenlőségi jelet tenni. Később talán, ha elgondolkozik és belátja hibáját, lehet párttag, de most nem.

DÖGEI IMRE elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kádár elvtárs felsorolta azokat a hibákat, amelyeket én elkövettem. Ezek nem így, egyszerre születtek, és így együtt látva, nagyon súlyosak. Nem akarom menteni magam, belátom, hogy hibáztam. Ha módot adnak rá az elvtársak, szeretném ezt a párton belül jóvátenni.

Talán annyit hoznék fel mentségemül, hogy azoknak, amiket itt felsoroltak, egy része visszanyúlik egy vagy másfél évre, és én már nem tudok pontosan visszaemlékezni ezekre. Van néhány dolog, amikre egyáltalán nem emlékszem. Így pl. nem emlékszem arra, amit Rácz mondott, de arra, amit itt úgy exponálnak, hogy „leszámolás", biztosan emlékszem, ilyen kifejezést nem használtam.

Legfrissebb dolog, ami Dobi elvtársnál történt. Én elköszönni mentem hozzá, és úgy jött, hogy ilyen beszélgetés alakult ki. Nem is akarom védeni magam, rossz volt, helytelen. Megtörtént. Tagadhatatlan, hogy rosszul esett — hiába is mondanám, hogy nem —, mikor közölték velem a határozatot. Egyetértettem vele, de azért rosszul esett. És talán az is hozzájárult ilyen dolgokhoz.

Egyetértek a párt politikájával, belátom, hogy hibát követtem el, és a döntéstől függően igyekszem azokat kijavítani.

MOLNÁR ERNŐ elvtárs: Két kérdésem lenne Dögei elvtárshoz:

1. Ki inspirálta ezekre a gondolatokra?

2. Hajlandó-e megnevezni azokat, akikkel hasonló szellemben viszik maguk között ezt a vonalat?

CSERVENKA FERENCNÉ elvtársnő: Lényegében ugyanezeket akartam megkérdezni.

DÖGEI IMRE elvtárs: Nem inspirált senki. Nem tárgyaltam senkivel.

BORKA ATTILA[36] elvtárs: Azt hiszem, most a Központi Bizottság valamennyi tagjának nagyon keményen kell uralkodnia magán, hogy ne történjék haragos felszólalás Dögeinek ez után a beszéde után.

Amíg Dögei szóba nem bocsátkozott, nekem az volt az álláspontom: a Politikai Bizottság valószínűleg jól átgondolta javaslatát, és hagyjuk meg Dögeinek az utolsó

lehetőséget, hogy hibáját kijavítsa. Ez után a felszólalás után azokhoz csatlakozom, akik a Politikai Bizottság javaslatának súlyosbítását akarják.

Amikor az az emlékezetes nagy vita volt, 1958 decemberében, kiderült, hogy a Politikai Bizottságon, sőt a Központi Bizottságon belül sincs egység Dögei ilyen fellépése nyomán. Nagyon csodálkoztam ezen, hiszen én Dögeit 1951–52-ben ismertem, amikor a Földművelésügyi Minisztériumban dolgoztam, és munkakapcsolat is volt közöttünk. Véleménye akkor olyan volt, hogy változtatni kell az akkori módszereken, begyűjtésen stb. 1958 végén láttam, egészen homlokegyenest más álláspontot képvisel, mint akkor. Nem tudtam, hova tegyem ezt a pálfordulást, hiszen közben voltak az ellenforradalmi tanulságok. Vettem magamnak azt a merészséget, hogy felkerestem a Földművelésügyi Minisztériumban, és megkérdeztem: mi az oka, hogy ilyen álláspontot képviselsz? Nekem is elővette a statisztikát, és kezdte bizonyítani a paraszti jövedelemmel kapcsolatos véleményét. Nekem is az volt a véleményem, nem jó ez a statisztika, hiszen ennél sokkal többféle tényezőből tevődik össze egy-egy család jövedelme. Vitatkoztunk, beszélgettünk, és végül azzal jöttem el tőle, hogy álláspontja megmaradt. Véleménye szerint neki lesz majd igaza. Ezt a véleményét fenntartotta az utána a központi bizottsági ülés után is, amikor néhány dologban már egészen világos volt helytelen álláspontja.

Most olyan érzésem van, hogy beszédét meghallgattam, megint azt hiszi, hogy neki lesz igaza. Ha viszont ezt gondolja, nem hiszem, hogy azt, amit most mondott, önbírálatnak lehet tekinteni. Ezt nem lehet és nem szabad elfogadni! A Politikai Bizottság javaslatát súlyosbítani kell, és Dögeit ki kell zárni a pártból. Talán úgy kellene kizárni, hogy idővel még párttag lehessen.

Még egy momentum van, ami miatt nem tudom elfogadni azt az indokot, hogy egyszerűen korlátolt stb. Ez túlságosan enyhítő körülmény lenne ebben az ügyben. Véleményem szerint, amikor a Politikai Bizottság ismertette a Központi Bizottságban Rákosi Mátyás levelét,[37] annak stílusa, hangja, kifejező módja miatt nagy vita volt. Nem vagyok biztos abban, hogy Rákosi leesett a vonatról, megütötte magát, meg van zavarodva, és csak azért írta azt a levelet. Szerintem az a levél jól meg volt fogalmazva, és talán vannak dolgok, amik tudomására juthatnak. Az egész Dögei dolog kapcsán felmerül bennem, hogy nem egyszerűen a Szabad Európa Rádió adásáról van szó és annak Dögei általi értelmezéséről, hanem ennél valószínűleg többről. Ha abból indulok ki, hogy Dögei milyen régi mozgalmi ember, mennyi mindent csinált jó vagy rosszul végig, milyen tapasztalatai vannak, rá kell jönni, hogy ő nem dől be a Szabad Európa Rádió adásának, amely szerint a XXI. kongresszus Hruscsovot leváltja. Ha a Politikai Bizottság még egyszer elővenné az ügyet, és kérdés formájában feltenné neki: nincs-e valamilyen kapcsolati szál, ami a Szovjetunióból segíti ezt a nézetet, talán hasznos lenne. Érdemes volna megkérdezni talán itt is erről Dögeit. Talán fel akar szólalni még egyszer?

BENKEI ANDRÁS elvtárs: Én egyetértek a Politikai Bizottság javaslatával, adjunk neki még 1–2 hónapot ahhoz, hogy őszintén tárja fel a párt előtt hibáját, nevezze meg azokat az embereket, akik körülötte vannak. Ha mindezeket a Központi Bizottság elé terjeszti, módot kell adni neki, hogy tovább javítsa munkáját, és ha ezt nem csinálja, akkor kell kizárni.

Mindezt azért javasolom, mert meggyőződésem szerint Dögeinél az őszinteséggel van baj. Át kell még gondolnia talán nézetét. Vagy nem egyedül az ő nézete. Van talán körülötte egy csoport, amely visszatartja attól, hogy nézeteit a Központi Bizottság előtt fel merje tárni. Ha ő tényleg őszinte akar lenni a párthoz, neki

kötelessége feltárni a Központi Bizottság felé ezeknek az embereknek [a] nevét, hogy ezáltal a Központi Bizottság világosan lássa azt a frakciót, amely körülötte kialakult, és ennek alapján tudjon véglegesen állást foglalni.

Talán még annyit: én elég távol esem Budapesttől, de nálunk is érvényesül ez a nézet. Ez az adatgyűjtés nemcsak a Statisztikai Hivatalnál, hanem nálunk, a megyénél is megkezdődött, legalábbis Szabolcsban. Amikor az első bírálat érte Fehér elvtársat és Dögeit, mi már reagáltunk erre, és felvetettük, hogy nem helyes. A nagyaktíván szétvertük ezt a nézetet. Utána beszélgettünk Dögeivel. Én sokat bíráltam, erre ő azt válaszolta: jó, hogy bírálsz, mert így látjuk, hol a probléma. Úgy jött ki a helyzet, hogy Szabolcsban november 4-e után a párt hamarabb helyreállt, megkezdtük a szövetkezet fejlesztését, és harcoltunk érte. Felvetettem, jó lenne, ha a miniszter is állást foglalna a szövetkezet kérdésében. 1958-ban meg is jelent egy cikk, hogy óvatosan, megfontoltan, lassan. Mi azt mondtuk: menjünk, csináljuk elvtársak – erre jött a cikk, hogy lassan, óvatosan, és ez fékezőleg hatott a munkára, sőt megrendítette a bizalmat is.

1958-ban az egyik termelőszövetkezetünk elnyerte a vándorzászlót, eljött Dögei is az ünnepségre, mint mondta, azért, hogy a sok bírálat után jön segíteni. Mondtuk, ez szép dolog, de segítsen a munkában. Megkérdezte tőlem, fel akarok-e szólalni. Azt válaszoltam: felkészültem, és ha nem lesz jó a beszéded, fel fogok szólalni. Erre azonban nem volt szükség.

Dögei nem őszinte ember. Egy példát erre: január 1-jén, minden megegyezés nélkül Tokaj-Hegyalját visszacsatolták Borsodhoz. Ezt velünk senki nem közölte, a borsodi igazgató jelentette nekem. Felhívtam Dögeit, erre azt válaszolta: nem tudok a dologról, majd utánanézek, és szólok. Utána beszéltem Petőházival,[38] aki elmondta, hogy ez Dögeivel lett megbeszélve, és az ő intézkedése alapján történt. Ekkor sem volt tehát őszinte. Ezek a dolgok az őszinteséggel kapcsolatban arra vallanak, hogy nem mer állást foglalni, nem mer véleményt mondani. Pedig ha tényleg hasznos polgára akar lenni az államunknak, nagyon őszintének kell lennie, át kell gondolnia a dolgokat, és bátran elmondani a Központi Bizottság előtt mindazokat a tényezőket és megnevezni a személyeket, melyek őt erre az útra vitték. Csak így könnyíthet helyzetén.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nem akarom a vitát lezárni, csak meg szeretnék említeni egy-két dolgot. Az, hogy Dögei párttag ezt és ezt tette, teljesen nyilvánvaló az adott esetben, hogy milyen eljárást kíván. Mégis, mi a helyzet?

A következőket vetném fel, amin mi gondolkoztunk és kérem, ebben is foglaljanak állást. Van ugyanis valami, ami nem szentimentalizmus, hanem politikai dolog. Született valamikor ez a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, melynek akkor, bizonyos helyzetben nyolc minisztere volt összesen. És ez részben nem teljes alkotmányos formák között született, hanem részben személyes találkozás, részben telefon útján.[39] És Dögei ennek a kormánynak tagja volt. Jó, hogy paraszti ember is volt a kormányban. Ő abban az időben odaállt a kormány mellé. Arra gondoltunk — nem a szentimentalizmus miatt —, hogy Dögei szégyene megvan, de azonkívül megvan a mi szégyenünk is. Gondolkozni kell: mégis a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagja volt, és most kizárjuk a pártból!

Egy másik valami: a párt érdekei vonalán merülnek fel mindezek és nem elsősorban Dögei oldaláról, mert én őt nagyon elítélem. Ez a másik dolog a következő: ami szintén a párt szégyenével függ kicsit össze. Vannak nézetek, ezeket politikailag meg kell indokolni, és a nézetekben mégis az uralkodó elem ez az

álbaloldaliság, ez a szektarianizmus, a termelőszövetkezeti szervezésnél az adminisztratív módszerek, az önkéntesség megsértése stb. Ha mi ilyen határozatot indokolni akarunk, azt politikailag kell megindokolni. Ha mi úgy határozunk, hogy kizárjuk a pártból, akkor ezt le kell írni, meg kell mondani, és az újságban le kell közölni, beszélni kell akkor ezekről a nézetekről. Elgondolkoztam, hogyan fest a következő egymás mellett: Ott volt a szövetkezeti fejlesztéssel kapcsolatban a tavalyi kampány, azután ott volt az idei, és történetesen éppen ma zárjuk le az idei nagy fejlesztési kampányt. Erről ír a sajtó. Utána az emberek olvassák, hogy az önkéntesség ellen fellépő, szektás embert kizártuk a pártból. Erre gondolni kell, és nekem úgy tűnt — ezt én vetettem fel, mert ne higgyék, hogy sok híve van a Politikai Bizottságban Dögeinek —, hogy mi ez a világ számára? Nem nehéz ezt úgy magyarázni: két recsegő kampányt végigcsináltak, aminek az a következménye, hogy ki kellett zárni a pártból a földművelésügyi minisztert, mert szektás nézete van, mert az önkéntesség ellen van.

A harmadik dolog — megmondom őszintén, a védő én voltam, de nem Dögei, hanem a párt érdekében — a pekingi ügy. Mi meg tudnánk magyarázni nagy kínnal, bajjal, hogy mást tudtunk január 12-én és megint mást február 12-én, de újságban ezt megírni nem lehet. A kínai ember mit tud? Valahol olvasta, hogy ki van nevezve új magyar nagykövet, de többet nem hall róla, és utána olyan következtetést von le, amit nem tudunk eloszlatni, mert nem vagyunk olyan helyzetben.

Van még egy valami, amire én gondoltam, és ez a következő: Régen nagyon súlyos hibák voltak a mi pártunkban az emberekkel való bánásmódban. Ezekkel úgy vagyunk, hogy nemcsak az árát kell megfizetni, hanem a kamatokat is. Ha Dögei azzal az akkori vezetéssel így került volna szembe 1952-ben, tudjuk, mi történt volna. De azoknak a módszereknek árát és kamatait nekünk kell megfizetni. Egyébként nem mi vagyunk egyedül ilyen helyzetben – ezt is biztos tudják. Van ilyen másutt is. Az újságból az elvtársak olvashatták, hogy nemrégiben a Szovjetunióban járt Vukmanovics Hruscsov elvtársnál.[40] Közöttük hosszas vita fejlődött ki, ahol mindkét fél a saját pozíciója mellett volt. Vukmanovics nem ismerte el a hibákat, de azt mondta, javítani kell a hibákon. Hruscsov elvtárs azt mondta, ha kapitalista országokkal jó viszonyt akarunk, miért ne akarnánk Jugoszláviával is. Mindenről beszéltek, és többek között Hruscsov egyik érve arra, hogy másképpen intéznek dolgokat, az volt: maguk is hallották, mit csinált Molotov, a második, a harmadik és a negyedik,[41] és nem arról volt szó, hogy ezeket az Elnökség nem akarta kizárni, vagy nem érdemelték volna meg a kizárást. Most kell fizetni a kamatokat a régi hibákért. Tényleg, nem liberalizmus ez!

Azért mondtam el ezeket, hogy ismerjék a Központi Bizottság tagjai is. Nekem egy porcikám sem kívánja, hogy egy pártban legyek mindenképpen Dögeivel, de mégis, kell ilyenre is gondolni. Ha most kizárjuk, olyan látszat kerekedik, hogy erőszakoskodás történt a tsz-szervezésben. Persze a valóságban a dolognak ehhez semmi köze nincs, mert ő öt tsz-tagot se segített szervezni a két kampány alatt, mégis ez lenne a látszat.

Nem hiszem, hogy a határozatot félreértik, puhaságnak tartják. Aki félreérti, az rossz úton jár. Ez nem puhaság, ugyanakkor ezt a türelmi időt nem kell sajnálni még Dögeitől sem.

Még a múltkor azt mondtam: őszig várjunk, mert nem rossz szándékú ember. Csak nem akartuk megszégyeníteni, hogy korlátolt. Szerintem a butasága még mindig nagyobb rosszindulatúságánál. Nem így csinálja egy ravasz ellenség, mint

ahogy ő. Bár minden ellenség ilyen buta volna, akkor könnyebb lenne a helyzetünk.

Mondják meg az elvtársak a véleményüket. A Központi Bizottság fog határozni, mi is csak a véleményünket mondjuk el. Ha nem zárjuk ki a pártból, akkor nem kötelez bennünket semmi, hogy az ügyét az újságban kipellengérezzük, de ha kizárjuk, azt meg kell írni a sajtóban.

BAKÓ ÁGNES[42] elvtársnő: megmondom őszintén, én nagyon sokat tanultam abból, ahogy a Központi Bizottság Dögei elvtárs ügyével foglalkozott. Nagyon komoly és ezért elvi alapon álló bizalmat és türelmességet tanúsított vele szemben. Én emlékszem arra az ülésre, amikor vita volt Dögei elvtárs téves nézetei felett, és akkor ugyanúgy odaállt mint most, és ugyanúgy nem mondott semmit, mint most. Akkor gondolkoztam azon — tudom, nem okos dolog későn okosnak lenni —, miért tartjuk meg földművelésügyi miniszternek. Akkor nem párttagságáról volt szó, de miért kell miniszternek lenni ilyen embernek ilyen minisztériumban? Ez az elvi alapon álló türelem folytatódott, és eljutottunk oda, hogy a múlt hónapban végül leváltására került sor és arra, hogy elküldjük máshova. Az a Központi Bizottság előtt nem volt titok, hogy nem alkalmas erre a posztra és el kell küldeni.

Mióta ez a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány létrejött és az MSZMP azóta küszködünk olyan emberekkel — nem sok az ilyen párttag —, akik azt mondják a vezetésről, hogy gyenge, közepes emberek, a harmadik, negyedik garnitúrából valók, Rákosi idején ott kullogtak a harmadik, negyedik sorban. Elhangzik az is, hogy liberálisok meg revizionisták. Az ilyen emberekkel nap, mint nap küzdünk. Ezek elsősorban idős emberek. Ezeknek magyarázunk, kitesszük a tüdőnket. Magyarázzuk nekik a párt politikáját, de az biztos, hogy egy kérdésben hibásak vagyunk. Persze nem volt helyes, amikor, egy időben, talán túlságosan sokat beszéltünk a múlt vezetési hibáiról. Összeállítottuk a decemberi határozatot, ahol az első pont mégis a múlt vezetés hibáival foglalkozott. Ezt is és a júniusi pártkonferenciát is helyesnek tartom, de hogy az utóbbi időben ezekről nem beszélünk, elhomályosodik a hiba, amit ez a szektás vezetés elkövetett. Az is elhomályosodik, milyen nagy szerepe volt annak a vezetésnek abban, hogy szembekerültek a kommunisták a néppel. Nem foglalkozunk ezekkel a kérdésekkel eleget, ennek következménye azután, hogy elkopnak a dolgok, a távol megszépíti a dolgokat, egy csomó jóra is emlékeznek, ebből jön ki azután olyan következtetés, hogy nem voltak rosszak a régi vezetők, sőt bizonyos dolgokban milyen jól oda tudtak csapni. Beszéltem a múltkor 140 olyan emberrel, akik a kerületből lementek vidékre, és hazajövetelük után elmondták: az anyjuk istenit, megszedték magukat a parasztok, tele vannak pénzzel, és mégis noszogatni kell őket, hogy belépjenek a termelőszövetkezetbe. Ilyen dolgok napirenden vannak. Ezekkel mégis csak foglalkozni kell. Nem elég állandóan csak azt hangoztatni, hogy helyes a párt politikája, mert ezzel lassan lejáratjuk ezt a fogalmat. Persze valóban helyes a párt politikája, és ezt élvezi is mindenki, de elkoptatjuk ezt a jelzőt. Arról is helyes néha beszélni, milyen nagy út volt, míg eljutottunk ide. Érzem, hogy erre szükség van.

Mindezt azért hoztam fel ezzel az üggyel kapcsolatban — hiszen Kádár elvtárs is túlment Dögei kérdésén —, mert véleményem szerint kell még alkalmat találni, akár a Rákosi-kérdés kapcsán, akár másutt, hogy ezekről beszéljünk.

Vannak persze még olyan kérdések, melyek nincsenek lezárva. Időnként felmerül, hogy a Rajk-ügy,[43] Rákosi ügy sincs lezárva.[44] A kongresszuson is lehetett látni, hogy a Rákosi-kérdéshez, a múlt vezetés hibáihoz nem sokan szóltak hozzá.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Senki sem. Rajtam kívül senki sem beszélt erről.

BAKÓ ÁGNES elvtársnő: Hangsúlyozom, nem látom soknak azoknak a számát, akik így gondolkoznak, de akadnak olyanok, akik úgy gondolkoznak, hogy ha kiállnak ilyesmiről beszélni, megharagszik rájuk X vagy Y.

Ezek a gondolatok jutottak eszembe Dögei ügyével kapcsolatban.

Visszatérve az ő ügyére: Töprengtem, ajánljak-e mást a Politikai Bizottság javaslatával szemben. Végérvényesen Dögei hozzászólása az, ami arra indított, hogy megmaradjak eredeti elhatározásom mellett. Hozzászólása a semmivel volt egyenlő. Itt ülünk, figyeljük, mit fog mondani, elmondja-e véleményét, belátja-e hibáját. Ő ehelyett azt mondja, hogy hibás volt, mert elmondta pl. Dobi elvtársnak véleményét, de azt nem látja, azért volt hibás, mert ilyen véleménye van.

Még egy dolog: ha olyan határozatot hozunk, hogy szigorú megrovás végső figyelmeztetéssel, akkor is le kell vinni a dolgot. Ha ismertetjük a határozatot a pártvégrehajtó bizottságokban, a kerületekben, hát tudomásul kell venni, hogy az a nyilvánosságot jelenti, a párttagság és az emberek megtudják, és nem fogják megérteni. Én sem értem meg már csak azért sem, mert Dögei ezt a központi bizottsági ülést sem használja fel arra, hogy most elmondja őszintén véleményét, és abból láthatná a Központi Bizottság, hogy revízió alá akarja venni álláspontját. Úgy látszik, véleménye szerint mi nem vagyunk az a társaság, akik előtt elmondaná véleményét.

FÖLDES LÁSZLÓ elvtárs: Kádár János mostani felszólalása során elmondott néhány dolgot, amit én is feljegyeztem magamnak.

Először is, egyetértek azzal, hogy nem volt felesleges és hiábavaló az a hosszú procedúra, amit a Politikai Bizottság és a Központi Bizottság csinált, és ebben a tekintetben tényleg tiszta lehet a lelkiismeretünk.

Másik dolog: az indokolásban Kádár elvtárs valami olyasmit mondott, mintha Dögei elvtársnak a régi párttagok nevében, vagy azokra hivatkozva volna joga nyilatkozni. Én erre vonatkozóan csak azt tudom mondani: nem hiszem, hogy a régi párttagok erdőket akartak volna visszaadni a tulajdonosoknak. Azt is tudjuk, hogy vannak a régi párttagok között sokan, akik tisztán képviselik a párt vonalát. Nem akarok arra hivatkozni, hogy a Központi Bizottságnak is van néhány tagja a régi párttagok közül. Azt is tudjuk, hogy a régi párttagok között is vannak revizionisták és az újak között is vannak szektások. Én csak olyan vonatkozásban vetem fel ezt, hogy nagyon kell vigyázni az általánosításnál, nehogy valaki is azokat az álláspontokat, amiket Dögei képvisel, a régi párttagokra vonatkoztassa általában.

Dögei magatartására, amit ő követett a legutóbbi időben és ma is, nincs semmi mentség. Súlyosan elítélendő és megvetendő. Majdnem úgy jött ki a dolog: nem az a baj, hogy ő elmondta Dobi elvtársnak az elmondottakat, hanem az, hogy Dobi elvtárs elmondta nekünk. Véleményem szerint Dobi elvtárs a kötelességét teljesítette és a párt érdekét szolgálta akkor, amikor jelezte ezt a beszélgetést.

Ugyanakkor azonban, amikor azt mondom, nincs mentség viselkedésére, mégis a Politikai Bizottság javaslatát támogatom. Ne zárjuk ki, elsősorban azért, amit Kádár elvtárs mondott, nézzük, mi a párt érdeke. Három éves sikereinknek egyik fő tényezője, hogy egységesek voltunk, és a közvélemény is úgy nézett ránk, hogy itt most nem lehet semmi baj, mert a Központi Bizottság egységes. Erre az egységre a párttagság, a közvélemény és a Népköztársaság hívei nagyon kényesek. Sajnos ez az egység bizonyos hajszálrepedést szenvedett. Ez tény dolog, de ennek ellenére ezt kivinni a párt közvéleménye elé több kárral járna, mint haszonnal.

Ez a büntetés elég súlyos, ennél csak egy súlyosabb van, a kizárás. Hiszen megfosztjuk központi bizottsági tagságától, nem küldjük oda, ahova akartuk, és szigorú megrovást adunk utolsó figyelmeztetéssel. Ez nem enyhe, hanem nagyon is súlyos büntetés. Nem lehet ezt gyengeségünkön felróni. Mindezt a párt érdekeit figyelembe véve javasolom.

Még azt is felhoznám érvül: nem vagyok benne biztos, bár súlyos hatást gyakorolt rám Dögei egész felszólalása, nem vagyok benne biztos, hogy menthetetlen Dögei. Kijelentései persze rendkívül súlyosak, de én ismerem Dögeit. Nem tartom őt fasisztának, megátalkodott antiszemitának. Azt is hozzá kell számolni, hogy ez a beszélgetés másnap zajlott le, amikor a párt leváltotta őt funkciójából, amihez nagyon ragaszkodott. Mindezt azért mondom el, mert nem vagyok benne teljesen biztos, hogy menthetetlen emberrel állunk szemben. Még látok valami reményt, hogy meg tud fordulni ezen az úton. Nem akarok hivatkozni másra, nem is lehet azonosítani, hasonlítani, de ott volt a Molotov-csoport, amely a frakciózásban messzebb ment, és nem zárták ki a pártból, hanem súlyosan megbüntették.

Mindezek alapján én tehát a Politikai Bizottság javaslatát támogatom, és az lenne jó a pártnak, ha a helyzet megengedné, hogy a határozat ne kerüljön nyilvánosságra.

Felmerült, hogy a határozat, még ha nem is hozzuk nyilvánosságra, úgyis elterjed valamilyen mélységig. Ez azonban mégsem ugyanaz, mintha a sajtóban közölnénk, vagy a párttagság egészével. Ezt a kört meg tudjuk győzni, meg fogják érteni, és nem fognak olyan következtetést levonni, hogy liberalizmus érvényesül a pártban. A párt érdekében javasolom, hogy a Politikai Bizottság javaslatát fogadjuk el.

APRÓ ANTAL elvtárs: Kádár elvtárs javaslatát tartom jónak a felsorolt politikai szempont és annak alapján, hogy ha a kérdés nyilvánosságra kerül, abból politikai kár származhat. Kádár elvtárs második felszólalása alapján, amikor analógiát is tett más ügyekkel kapcsolatban — ha nem is egészen hasonló a helyzet —, úgy látom, hogy a mi viszonyaink között ez a határozat hasonló előrelátást és politikai bölcsességet jelent. Gondolom, ebből tanulni lehet, mert Kádár elvtárs több esetet említett meg.

Ami Dögeinek azzal a tevékenységével kapcsolatos, hogy tagja volt a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormánynak és a hatalomért folyó harc idején — nem menteni akarom Dögeit — a legnagyobb parasztszervezet vezetője volt, engem felszólalásomban, amikor támogatom Kádár elvtárs javaslatát, mely a Politikai Bizottság egységes javaslata volt, az vezet, hogy még meg kellene adni a lehetőséget hibája jóvátevésére.

1958-ban, amikor a Központi Bizottság ülése volt — az elvtársak közül többen akkor még nem voltak központi bizottsági tagok —, napirenden volt a párt parasztpolitikájának vonalát kiegyenesíteni. Nem pontosan fejezem ki magam, de jobboldali és baloldali elhajlások voltak. Akkor én itt a Központi Bizottságban felszólaltam, és a Földművelésügyi Minisztérium munkáját néhány területen védtem. Természetesen 1958-ban védeni a Földművelésügyi Minisztérium munkáját azt jelentette, hogy Dögeit is védtem. Kádár elvtárs felszólalt, és beszédében azt mondta, nem tettem helyesen, hogy védtem a minisztérium munkáját, mert nem dolgoztak jól, és Dögeinek sem tettem ezzel jót.[45]

Akkor is, meg most is egy szempont vezetett: a párt szempontja. Az elvtársak ismerik politikai állásfoglalásomat, munkámat, erről beszélni nem kell, de Kádár

elvtársnak akkor is igaza volt, és az utóbbi években többször szólt, hogy lépjek fel határozottabban a Dögeinél mutatkozó hibával szemben. Én elnéző, liberális voltam vele szemben. Állami vonalon közünk van egymáshoz, és végiggondolva az egészet, valóban nem tettem jót, amikor 1958-ban kiálltam Dögei, illetve a minisztérium munkája mellett, mert ezzel olyan látszatot keltettem, mintha én helyeselném munkájukat minden vonatkozásban. Pedig közismert dolog, hogy a hibák elleni harcban nekem is van valami részem, ha kicsi is – de ebben az ügyben nem jártam el olyan kommunista előrelátással, mint amilyent kellett volna tanúsítani. Az utóbbi években nemegyszer kellett volna fellépni az ilyen nézetekkel szemben. Kicsit liberális voltam vele szemben. Persze soha nem gondoltam arra, hogy ez az ügy idáig fejlődik.

Amikor a Politikai Bizottság javaslatát ajánlom elfogadni, kötelességemnek tartottam felidézni az 1958-as ülést, és ebből kifolyólag azokat a hibákat, amelyek nálam fordultak elő.

Kádár elvtárs szokott bírálni, mondván: nagyon jó szíved van és elnéző vagy. Megmondom, Kádár elvtársnak sok vonatkozásban igaza van. Sokszor előfordul ez. Többször engem a kérdés megítélésénél a párt érdeke mellett nyom bizonyos dolog. Az utóbbi 20 évben a kommunista pártban, az MKP-ban, az MDP-ben annyi személyi eset és tragédia játszódott le az ember szeme előtt, ami az ilyen túlzott óvatosságra int. Olyan óvatosan nyúlok kérdésekhez, hogy az talán már egy kicsit sok is. A Központi Bizottság is ilyen óvatosan nyúlt a Dögei-kérdéshez, és ebből kiindulva is elnéző voltam a hibákkal szemben, amik e közben előfordultak. Mindannyionknak tanulni kell ebből az ügyből, és a legfrissebb ellenséges jellegű fellépéssel, hibával, rágalommal, rémhírrel szemben határozottabban kell fellépni azon az alapon, ahogyan Kádár elvtárs erről a pártegység kapcsán beszélt.

Én a Politikai Bizottság javaslatát azzal a kiegészítéssel, amit Kádár elvtárs tett, alkalmasnak tartom elfogadásra, mert a hazai érdek, a párt érdeke, meg kicsit a nemzetközi dolog is közbenjátszik ebben. Véleményem szerint a Politikai Bizottság javaslata szigorú, bár mértéktartó, és most már Dögein van a sor, hogy hibáit jóvátegye, bebizonyítsa, hogy méltó a párttagságra és akar harcolni a párt tagjai sorában.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Mikor az ember Dögei bűnét hallja felsorolni, az az érzés alakul ki benne, mi keresnivalója van közöttünk az ilyeneknek. Az ember azon is gondolkozik, hogy vajon a Politikai Bizottság, akiknek tudomásuk volt a dologról, volt idejük gondolkodni rajta, keresni az indító okokat, miért terjeszt elő ilyen javaslatot. Kádár elvtárs második felszólalásából most már látjuk ennek az okát. Ezzel én egyetértek.

Azt hiszem, alá lehet húzni, hogy a Központi Bizottság semmiféle súlyos hibát nem követ el, ha Dögeit kizárjuk a pártból. Meg szeretném mondani, akkor sem követ el semmiféle hibát, ha nem zárjuk ki, hanem szigorú megrovásban részesítjük végső figyelmeztetéssel.

Jelent-e Dögei személye és hasonló személyek veszélyt a mi pártunkra? Többen felvetették, hogy felmerülnek ilyen hangok. Én elég ritkán hallok ilyet, ez elszigetelt jelenség lehet, és nem is látom ezt akkut veszélynek. Pártunk egysége szilárd, és az itt felszólaló elvtársak álláspontja is azt bizonyítja, hogy ebben a pártban és ebben a Központi Bizottságban nem lehet ilyen dolgokkal játszani.

Bakó elvtársnő felszólalásában említette, hogy nem beszélünk a régi hibákról, Rákosi hibáiról, elfelejtik az emberek – többet kellene erről beszélni. Néha nekem

is vannak ilyen nézeteim, de azután úgy látom, politikánk helyességét és igazságát nem azzal támasztjuk alá, hogy újra és újra visszatérünk a régi dolgokra, hanem azzal, ha nem követjük el azokat a hibákat, valóban helyes irányba visszük a pártot, a népgazdaságot, az ország vezetését. És teljesen igaza van Kádár elvtársnak, bárki ebben az országban bárhol kísérletet tenne, hogy ilyen nézeteket képviseljen vagy védjen, az csúnya végződéssel járna.

Egyetértek a Politikai Bizottság javaslatával mindazokat figyelembe véve, amiket Kádár elvtárs mondott. Nem jelent ez gyengeséget, liberalizmust, hanem politikai bölcsességet. Emellett persze az érzésünk olyan, hogy kicsit nagyobbat kellene ütni Dögei fejére. Egyébként helyesen állapítják meg az elvtársak, hogy egyéniségét korlátoltság, végtelen primitívség és ostobaság jellemzi.

CZINEGE LAJOS elvtárs: Ha az én felszólalásomban bizonyos ellentmondás lesz, az nem tőlem, hanem a kialakult helyzettől függ. [sic!]

Őszintén megmondom, néhány részletkérdést jobban ismertem, mint a Központi Bizottság többsége. E pillanatban nem látok garanciát arra, hogy Dögei be fogja ismerni: ártott a pártnak. Két és fél év alatt, míg a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság annyit, de annyit fáradozott, hogy jó útra térítse, és ezek után felmerül az emberben, hogy a mostani fellépésében sincs semmiféle garancia. Valahogy úgy áll ehhez a kérdéshez, mint az a gyerek, aki eltöri a lekváros üveget, és a mamájának azt mondja, hogy szánom-bánom.

Dögei éveken keresztül vallotta és terjesztette, hogy meg kell nyomorítani a parasztot, mert csak akkor megy be a tsz-be. Rendkívül nagy hatást gyakorolt az emberekre, amikor kivittük Kádár elvtárs beszédét, amelyben megmondta, hogyan kell a szövetkezetet szervezni. Ugyanakkor Dögei szívtelenül kidolgozta módszereit, hogyan próbáljon tábort szerezni magának. Azonkívül nem úgy néz ki a dolog, hogy a bűnei csak így sűrítve látszanak durvának. Ő két és fél éve alapjában azonos módon dolgozik. 1958-ban engem azzal ugrasztott be a dologba, hogy azt mondta, körül akar nézni a faluban. Kiszóltam, hogy hívjanak össze néhány egyéni parasztot és másokat. Ő már úgy ment ki, hogy provokálni fog, és én még az életben nem kerültem olyan helyzetbe, mint akkor, 16 különböző egyéni paraszt előtt, mikor a megyei titkár jelenlétében a Központi Bizottság egyik tajga, az ország földművelésügyi minisztere úgy lép fel: mennyivel kellene leszállítani magának a bevételét, hogy magát a tsz-be be lehessen vinni. Később azt akarta bizonyítani, azért nem értünk el sikert 1958-ban mert neki a parasztok megmondták, amíg ilyen jó dolguk lesz, nem lépnek be a tsz-be. Mi 1958-ban nem is akartunk nagy számszerű fejlesztést, csak a munkát akartuk előkészíteni.

E beszélgetés lezajlása után két nappal kijött hozzánk Márczis[46] elvtárs, és két óra hosszáig tárgyalt velünk. Adatokat akart szerezni arról, hogy rossz a párt agrártézise, parasztpolitikája, hogy ezzel bizonyítsák, hogy ezért nem értünk el Szolnokban nagy eredményt. Megmondtam: nincs nekem időm arra Márczis, hogy most veled vitatkozzam a minisztered után.

Ha Dögeinek kételyei voltak, mondja meg. Én is felvetettem dolgokat, ami nem volt helyes, de nem mondtam el másutt, csak itt. Ő 1958-ban elmondott olyan dolgokat, amivel az egész párt szemben állt. Bennem a szikráját is kiölte a reménynek, hogy meg fog változni. Egyébként Dögei képességéről, szellemi felkészültségéről mindenki tudott. Az egyszerű parasztember is tudta, hogy csak azért miniszter, mert súlyos időben tagja volt a kormánynak.

Felszólalásomban az ellentmondás ott van, hogy ennek ellenére a Politikai Bizottság javaslatát támogatom. Mikor egy ember ügyéről döntünk, mindig a párt ügye az elsődleges. Kádár elvtárs felszólalása előtt néhány dologban magam is kialakítottam ezeket az állásfoglalásokat. Adva van kialakult helyzet. Ezt figyelmen kívül hagyni, és azt mondani, a párt jobban jár, ha Dögei kívül kerül, nem lehet, és bár kizárása mellett szól minden körülmény, mégis azt hiszem, nem zárhatjuk ki. Földes elvtárs helyzete azért könnyebb, mert ő kijelentette, bízik Dögei megváltozásában. Én kijelenthetem, nem tudok ebben bízni. Megértem, hogy nehéz ezt a kínai elvtársaknak megmagyarázni: két hete bejelentjük a változást, és utána kizárjuk. De azt is nehéz lesz megmagyarázni, hogy nem kerül sehová. Azt is nehéz lesz megmagyarázni a párttagságnak, amit a Politikai Bizottság javasol. Mégse élezzük ki ennyire a helyzetet, és ha majd eltelik bizonyos idő, amikor ezek a körülmények nem lesznek ilyen élesek, talán újra elővehetjük ügyét. A magam részéről támogatom a Politikai Bizottság javaslatát.

KISS DEZSŐ elvtárs: Én tagja voltam a bizottságnak, a véleményem megmondtam, és három olyan dolgot említettem, ami Dögei kizárását indokolná. Ezekre nem térek ki, de őszintém megmondom, én a bizottságban alávetettem magam a többi elvtárs véleményének, akik pártban való meghagyását javasolták. Megmondom őszintén, fel is vagyok zaklatva, és ritkán voltam ilyen nehéz helyzetben, mint most.

Egyik kérdés — mindegy, milyen pártbüntetést alkalmazunk —, megmondjuk-e a párttagságnak ezt a dolgot, vagy nem. A gyakorlat eddig az volt, hogy minden lényeges kérdésről tájékoztattuk a párttagságot. Márpedig ha ezt a dolgot kivisszük, azt meg is kell védeni. Nem tudom elképzelni, hogy erről a dologról ne tájékoztassuk a párttagságot. Ha kiderül, hogyan fog kinézni, hogy 1957–58-ban a legkényesebb dolgokat megbeszéltük a párttagsággal, azóta párttagságunk nagy harcokon, politikai fejlődésen ment keresztül, és hogyan néz ki, hogy erről a dologról ne tájékoztassuk őket.

Másik: vajon a kínai elvtársakkal való viszonyon — nehogy félreértések az elvtársak — változtat-e a helyzet, hogy azért nem megy Kínába, mert kizárták a pártból, vagy azért, mert kizárták a Központi Bizottságból, és szigorú megrovás végső figyelmeztetéssel pártbüntetést kapott. Úgy gondolom, a párttagsággal meg kell ezt az ügyet tárgyalni, és ha ezt megtesszük, akkor kimegy. Vagy elbírja a mi pártunk ezt a dolgot, vagy nem bírja el. Én tudom, hogy elbírja. Az is előfordulhat, hogy fél év múlva a dolog visszakerül ide, mert ha három év nem volt elég valakinek a megváltozására, nem segített az a sok bizottsági ülés, ahol egyébként Dögei cinikus volt, hazudott, másokat vádolt, most sincs biztosíték megváltozására. Először úgy beszéltünk Dögeivel, mint idős, felnőtt, komoly emberrel, biztattuk, gondolkozzon a dolgon. Azután azt mondtuk, most már nem úgy beszélünk vele, mint idős emberrel, hanem mint aki a pártot veszélybe akarja sodorni, támadja és bántja a pártot. Vajon mennyiben lesz jobb a dolgunk, ha most pártbüntetést szavazunk meg, és fél év múlva ki kell zárni. Mert vajon mi a garancia, hogy aki három évig nem hajlandó változtatni, és ilyen plénum előtt nem hajlandó megmondani, hogy táborának kik a tagjai, ezután változik meg.

Van még egy kérdésem: kétféleképpen bíráljuk-e az embereket a pártban vagy ne. Ennél sokkal egyszerűbb dologért nyugodtan kizárunk másokat. Előfordult, Csepelen, hogy öt ember hibát követett el, anyagi ügyből kifolyólag, és ezt az öt embert azonnal kitették a pártból. Ezek az emberek 15 éven keresztül jól dolgoz-

tak, az ellenforradalom alatt rendesen viselkedtek, és a párt politikáját vitték. Ennek ellenére egyetértek vele, hogy kizárták őket. A kizárás 30 ezer embert nagyon megrázott Csepelen. Az alsóbb pártbizottságok is kizárnak embereket ennél sokkal kisebb hibákért. Mit fog mondani a párttagság? Vannak emberek, akikkel végtelenül türelmesek vagyunk, másokkal miért nem vagyunk ilyenek?

A Belügyminisztériumban voltam a múlt héten, és egyik vezető elvtárs feltette a kérdést, magyarázza meg, hogyan kell értelmezni: a türelem és következetesség hogyan érvényesül a pártban. Először morogtam, miért tesznek fel nekem ilyen kérdést, de azután úgy magyaráztam: Türelem alatt azt értjük, próbáljuk kibogozni az illető elvtárs hibáinak gyökereit, talaját. Azután mindent el kell követni, hogy kijavítsa, de ha nem megy, akkor a párt érdeke az elsőrendű.

Ennél az ügynél olyan elmérgesedett dologról van szó, hogy nem nehéz eldönteni, hogyan foglaljunk állást. Ezzel a dologgal szembe kell nézni.

A dolognak van olyan oldala is, hogy a párttagságban vannak olyan illúziók, most már könnyebben megy a dolog, és nem lesznek nagy megrázkódtatások. Talán ez nem oda kívánkozik, hogy kedves elvtársak, legyetek éberek, nézzetek szét a saját területeteken, és harcoljatok a hibák ellen?

Nagyon nehéz ez az egész dolog. Az egész gyakorlatról van kicsit szó. Arról a munkastílusról, ahogyan dolgozunk. Vihar volt, mikor Rákosi pártba való visszavételéről volt szó.[47] Vihar volt. Nem értettek egyet. Akkor megvédtük a határozatot. Amit Kádár elvtárs említett, azt talán a Szovjetunióban a Kommunista Párt megengedheti magának, de mi nem engedhetjük meg. Nem tudom, hogy okvetlenül kell-e összehasonlítás ebben a dologban.

FRISS ISTVÁN elvtárs: A Központi Bizottságban most már órák óta folyó vita eléggé bizonyítja, hogy a kérdésnek az elvi és gyakorlati fontosságát valamennyien átérezzük. Töprengek én is a kérdés felvetése óta a helyes megoldáson, és bár nem tudtam minden következtetésében végiggondolni, amit javasolni akarok, de fel akarom vetni a Központi Bizottságnak, hogyan gondolom megoldhatónak ezt a kérdést.

A kérdésnek két oldala világos. Legalábbis azt hiszen, mindenki ebben a teremben egyetért azzal, hogy Dögei által elkövetett hibáknál kisebb hibákért jogosan zártunk ki a pártból embereket, és Dögei eljárása mindenképpen megérdemli, hogy őt a pártból eltávolítsuk. Ugyanúgy nyilvánvaló a kérdés másik oldala, amit Kádár elvtárs már a bevezetőjében felvetett, mondván, minden döntésünknél abból kell kiindulni, hogy legfontosabb érdek a párt érdeke. És nyilvánvaló, az a tény magában, hogy Dögei éveken keresztül a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány tagja volt — nyilvánvaló egyéb érdemei is vannak múltjában — kizárását kifelé mégiscsak azzal tudnánk indokolni, hogy szektás magatartású, nem őszinte és frakciózás érvényesült nála. Ez pedig nemcsak az ő szégyene, hanem valamennyiönk szégyene lenne. Mindez pár héttel azután jelenne meg, miután őt a miniszterségből leváltották.

Az is nyilvánvaló, hogy a kínai elvtársakkal szemben igen kényes helyzetben vagyunk.

Mindezeket mérlegelve mégis úgy tűnik, hogy ezeket a bajokat, nehézségeket, bonyodalmakat, amelyek valójában nem Dögeire, hanem a Központi Bizottságra vetnek rossz fényt, nagyrészt vagy egészen magunkra vesszük akkor is, ha a Politikai Bizottság javaslatát elfogadjuk, mert abban az is benne volt, hogy a Budapesti Pártbizottságot és a megyéket tájékoztatni akarjuk. Azt hiszem, hogy a Budapesti

Pártbizottsággal és a megyebizottságok tájékoztatásával is olyan széles aktíva elé visszük ki a dolgot, amely azt jelenti, hogy ez többé nem titkos ügy. Ezeken a helyeken pedig csak ugyanazokkal a dolgokkal tudjuk igazolni a történteket, amelyekkel a kizárást.

Felvetem tehát magamban a következőt: nem akkor járunk-e el a leghelyesebben, ha határozatot hozunk, hogy Dögeit kizárjuk, de ugyanakkor arra is hozunk határozatot, hogy a továbbiakig erről semmiféle közlést nyilvánosságra nem hozunk, tehát az egész dolgot egyelőre a Központi Bizottságon belül tartjuk. Persze ebből is adódnak mindenféle komplikációk. Már az elvtársak felvetették, hogy mi sokkal kényesebb kérdésekben is a párttagsághoz fordultunk 1957–58-ban. Ez az érv nem jön számításba, hiszen azok más kérdések, politikailag más jellegű kérdések voltak. Alapjában véve a nagy nyilvánosság előtt nem tartozunk számadással Dögei párttagságáért. Marad tehát a központi bizottsági tagság, és itt van a kényes kérdés. Ez azonban nem egyenlő értékű azzal, hogy valaki központi bizottsági tag és a kormány tagja.

A kizárás szempontjából teljesen mellékesnek tartom azt a szempontot is, várhatjuk-e Dögei megjavulását, vagy nem. Én nem várom a történtek után a javulását, de mellékes is ez, mert amit tett, bőven elég a kizárásra. Utána is van lehetősége, hogy megváltoztassa nézetét, bebizonyítsa, hogy méltó a párttagságra, és akkor majd kérheti visszavételét.

Minden következményében nem tudtam végiggondolni a dolgot. Nyilvánvaló, hogy a kínai elvtársakat tájékoztatni kell, de szigorúan bizalmas tájékoztatónak semmi nem áll útjába, és ezt a tájékoztatást akkor is meg kell csinálni, ha Dögei párttag marad. Az, hogy ő nem megy ki Kínába, és erről megjelenik a lapokban is közlemény, illetve arról, hogy a Minisztertanács megváltoztatva korábbi határozatát X Y-t küldi ki Kínába követnek, nem hiszem, hogy széles körben vitatott kérdés lesz. Nem fognak tömegesen jelentkezni és felvetni: mondjátok meg, mi történt Dögeivel, miért nem megy ő Kínába. Véleményem szerint olyan határozat járható, hogy Dögeit kizárjuk a pártból, de erről egyelőre közlést nem adunk. Különösebb bonyodalmakhoz ez nem vezet.

Javasolom meggondolásra a Központi Bizottságnak javaslatomat.

DOBI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Úgy érzem, itt nekem valamit tisztáznom kell annál is inkább, mert több oldalról elhangzott olyan meghatározás, hogy Dögei elvtárs frakciózott. Ha jól emlékszem, Kádár elvtárs is használta jelentésében ezt a megjegyzést.

Dögei elvtárs hozzám jött a múlt hónap 12-én megtartott központi bizottsági ülés után. Ha még eddig nem is vetődött fel úgy a kérdés, hogy miért éppen hozzám, arra gondolok, jobb, ha erről most beszélek.

A Minisztertanács tagjai tudják, hogy Dögei elvtárssal sem emberi, sem baráti, sem politikai természetű dologban nekem kapcsolatom nem volt. Előzetesen ezt szerettem volna elmondani. Ugyanakkor szeretném megmondani — amit már elmondtam Fock elvtársnak —, hogy nagyon nehéz helyzetbe hozott engem, amikor hozzám jött. Eljött hozzám, és elmondta azokat a szörnyűséges dolgokat, amiről itt szó volt. Mikor Fock elvtársnál voltunk, Dögei ezeket letagadta. Végtelenül meg voltam döbbenve, hogyan lehet így beszélni. Elképzelhetetlennek tartom, hogy nem emlékszik, de azt is, hogy szemébe tudja egy embernek mondani, hogy nem, és nem és nem. Ha nem igaz, akkor miért mondanám. Ő azt mondja, hogy

nem mondta. De mondta. Ha nem igaz, miért mondta, és mibe akart engem belezavarni? Legalább ezen gondolkozzon el Dögei.

Most kijött ide és elmondja, hogy legutóbb, mikor nálam volt, beszélgettem vele, de ilyent, hogy leszámolás, nem mondott. De mondott, elvtársak. És mindazt, Dögei elvtárs, amiről nekem beszéltél, nem sorolom fel azért, mert Kádár elvtárs, nagyon okosan és politikusan a Központi Bizottság elé terjesztette. Nem úgy, ahogy te mondtad, és én sem akarom teljesen úgy elmondani, mert kíméletes akarok lenni. Azt mondtad: nem gondolod talán, hogy az ellenség egyszerre bedobta kádereit, van második sőt harmadik lépcső is. Igaz, hogy nagy megrázkódtatásba kerül, de mindennek vége lesz, és minden lejárja magát. Eljön a leszámolás ideje, én biztosan megérem. Ezt mondta. És azt is: hogy te ott leszel-e (mármint én), az tőled függ, a későbbi munkádtól.

Dögei elvtárs, te most láthatod, mennyi jóindulat és jóakarat van a legfelső vezetésben, a felszólalásokból is kiderül ez. Miért nem vagy őszinte? Szeretnélek még egyszer figyelmeztetni olyasmire, amiről most nem is szóltam. Elbeszélgetésed közben — éppen azért, mert irtóztam attól, amit mondasz — közbeszóltam: te jól tudod, Kádár Jánost én mennyire becsülöm. Ez figyelmeztetés volt, hogy ne beszélj velem ilyenekről.

Szerettem volna, ha most a Központi Bizottság előtt azt mondod el, ami igaz. Most pedig azt mondod, hogy te nem mondtad. Ezek szerint én hazudok? Nem hazudok, elvtársak. Én csak azt mondtam el, amit te mondtál nekem.

Mindezek dacára én mégis a Politikai Bizottság javaslatát fogadom el a magam részéről.

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Tiszta lelkiismerettel szavaznám meg Dögei kizárását. Régi párttag vagyok, sok mindenben részt vettem, láttam a frakciós harcokat 1921-ben idehaza, 1922-ben a Szovjetunióban. Sok mindent láttam, de ilyen elvtelenséget, minősíthetetlen, kritikán aluli magatartást, politikai gyávaságot még nem láttam. Akármennyire buta és korlátolt is Dögei, annyira nem buta és nem korlátolt, hogy ne tudja, itt nem hülyék ülnek. Ne nézzen bennünket hülyéknek.

Ennek ellenére, éppen azért, mert a párt érdekeiről van szó, helyesnek tartom a Politikai Bizottság javaslatát. Nem szabad érzelmeink által vezetni hagyni magunkat, amikor a párt érdekéről van szó. Szerintem a párt elbírja, hogy Dögei, minden aljassága ellenére, minden politikai gyávasága ellenére megússza szigorú megrovás, utolsó figyelmeztetéssel.

HEVESI GYULA elvtárs: Azokat az érveket, melyeket Kádár elvtárs felhozott, rendkívül figyelemreméltónak tartom, és teljesen egyetértek vele. Néha a párt magasabb politikai érdekei megkövetelik, hogy ilyen határozatot hozzunk. Ez politikai áldozatot jelent kétségkívül. Olyan valakit nem zárunk ki a pártból, aki ezt megérdemelné. Előre is kijelentem, akármit határoz a Központi Bizottság, én azt elfogadom, mert sokkal illetékesebbnek tartom a Központi Bizottságot, amely ilyen nehéz időkben vezette ilyen módon a pártot és az országot, az ítélethozatalra, mint a magam véleményét. Előre is egyetértek tehát azzal, ha a Politikai Bizottság a maga álláspontját fenntartja vagy megváltoztatja. Azonban fel szeretném hívni a Központi Bizottságot és a Politikai Bizottságot is, gondolkozzunk, mivel szolgáljuk inkább a párt magasabb érdekeit, ha kizárásáról döntünk, vagy kompromisszumos határozatot hozunk. Ezen kellene gondolkozni. Az ugyanis kétségtelen, hogy a határozatnak okai ismeretek lesznek azért, mert Dögei politikai felfogását azokon az elvtársakon kívül, akik itt vannak, mások is ismerik és tudják, hogy tulajdon-

képpen milyen felfogású emberrel szemben hoztunk ilyen határozatot. Ez pedig semmi esetre sem használ a pártnak.

Még egy dolgot kellene figyelembe venni. Szerintem itt sokkal nagyobb dologról van [szó], mint Dögei párttagságának ügyéről és ezzel kapcsolatos politikai koncepciójáról.

Földes elvtárs röviden utalt arra, mivel szolgálta meg pártunk a népnek azt a bizalmát, amely most a pártot, a Politikai Bizottságot, a Központi Bizottságot körülveszi. Én úgy fogalmaznám ezt meg: ez a bizalom annak köszönhető és annak következménye, hogy a párt szigorú elvi politikát folytatott, sohasem mondott mást a népnek, a párttagságnak, mint amit gondolt. A szavak és tettek egysége szerezte meg a becsületet. Véleményem szerint erre a jövőben is úgy kell vigyázni, mint a szemünk fényére.

Amit Friss elvtárs ajánl, az talán megoldás lenne, de mégsem olyan, ami elvileg kielégítőnek tekinthető. Az is meggondolandó: olyan jelentős dologról van-e szó, amiért érdemes eltérni a párt által követett politikai módszerektől? Mi mindig őszinték szoktunk lenni, és most, amikor mindenki kijelenti, hogy Dögei nem méltó a párttagságra, mégsem hozunk kizáró határozatot. Nem hiszem, hogy ez a dolog megérné, hogy eltérjünk a párt eddigi helyes elvi politikai módszerétől. Itt elhangzott a Szovjetunióban történt példa. Igaz, hogy a Szovjetunióban ezt megcsinálták, de hol van Dögei Sztálintól vagy Molotovtól. Nem tudom, lehet-e őket egy vonalba állítani?

Egy megoldást javasolok. Több elvtárs bizonyos enyhítő körülményeket hozott fel Dögei mellett. Egyesek azt gondolják, meg is javulhat. Véleményem szerint, ha még van benne valami becsület, ő maga kimenthetné a pártot ebből a helyzetből, ha képes lenne rá, hogy csináljon valamit. Ha a pártot akarja szolgálni, azt kellene tennie, hogy adjon nyilatkozatot, amelyben kijelenti, hogy nem ért egyet a párt elgondolásaival, ezért, élve jogával és kötelességével, kilép a pártból. Véleményem szerint csak nagyon indokolt esetben kellene olyan határozatot hozni, amelyet egymás között mi sem tartunk helyesnek.

GYURKÓ LAJOS[48] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Engem, aki egyik legfiatalabb tagja vagyok a Központi Bizottságnak, rendkívül nagymértékben fejbe vert mindaz, ami Dögeiről itt elénk tárult. Azt hiszem, ez a Központi Bizottság minden egyes tagját igen súlyosan érintette. Akkor, amikor mi három éven keresztül az ellenforradalom után óriási harcot vívunk a revizionizmus, antiszemitizmus ellen, minden olyan ellenséges nézet ellen, amely [a] párt marxista-leninista politikáját sérti. Most azután kiderül, hogy a párt politikájával ellentétes olyan megnyilvánulás és nyilatkozat van, hogy a Párt Központi Bizottsága revizionista, cionista stb. A múlt alkalommal, miután Kádár elvtárs és a Politikai Bizottság a Központi Bizottság elé terjesztette a határozati javaslatot, Dögei kijött az asztal elé, és egy ilyen valamit — nem nevezem önkritikának, mert ez minden volt, csak nem az — gyakorolt, mint most, ami nem kommunistától elvárható önbírálat. Mégis teljesen egyetértek a Politikai Bizottság javaslatával, hogy ne zárjuk ki, hanem súlyos pártbüntetést kapjon. Mégis, mi az, ami elgondolkoztat? Kádár elvtárs igen világosan és helyesen felhívta a Központi Bizottság figyelmét arra a nemzetközi és belpolitikai kárra, amit ez a dolog kizárása esetén okozhatna. Ezenkívül hozzátenném azt is, hogy azok az egyszerű parasztemberek, akik Dögeit ismerik mégiscsak hosszú idő óta, kizárásában arra következtetnének, hogy Dögei mártír. De azért sem lehet elfogadni azt a javaslatot, hogy kizárjuk, de a sajtóban nem közöljük,

mert ez ellentmond eddigi módszerünknek. Mindig nyíltan, őszintén beszéltünk eddig, most meg hoznánk olyan határozatot, amit nem hoznánk a párttagság tudomására.

Én azok után, ami itt Dögeiről elhangzott, megszavaznám kizárását, de éppen a Kádár elvtárs által felvetettek alapján azt javasolom, hogy a Politikai Bizottság javaslatát fogadjuk el.

NEMES DEZSŐ elvtárs: Azt hiszem, akár kizárja a Központi Bizottság Dögeit a pártból, akár végső figyelmeztetéssel pártbüntetésben részesíti, és kizárja a Központi Bizottságból, a párttagságot akkor is, és ekkor is tájékoztatni kell. Ugyanakkor nagyon fontos kérdés, hogy mikor történjék ez a tájékoztatás. A Politikai Bizottság javaslatában viszont van egy pont, hogy akkor történjék, amikor azt a Politikai Bizottság alapos mérlegelés után helyesnek találja. A Központi Bizottságnak az is kötelessége, hogy bizonyos kérdéseket akkor közöljön a párt nyilvánosságával, olyan időpontban, amely a párt érdekeinek leginkább megfelel. Most olyan helyzetben vagyunk, amikor a tsz-szervezéssel kapcsolatban nagyjelentőségű határozatot fogadunk el, és ha ennek elfogadása idején közöljük a nyilvánossággal vagy a párttagsággal a döntést, akkor nem élünk jól azzal a bizalommal, amit a párttagság a Központi Bizottság irányában táplál. Véleményem szerint a megyei bizottságok tájékoztatásánál is kis haladékra van szükség, és nem azonnal kell őket informálni, döntésünk után. Véleményem szerint tehát a döntésnek nem volna szabad egyelőre addig az időpontig kikerülni, amíg a Politikai Bizottság ezt jóvá nem hagyja.

Az előterjesztett javaslattal kapcsolatban — a fő kérdést illetően — egyetértek Kádár elvtárssal. Amikor ezzel a dologgal a Politikai Bizottságban foglalkoztunk, bennem is felmerült a gondolat először, hogy ki kell zárni, mert rászolgált erre. Ugyanakkor azok a politikai szempontok, melyeket Kádár elvtárs említett, mérlegelendők és fontos szempontok.

Van egy részletkérdés, amihez még hozzá szeretnék szólni. Felmerült, hogy Dögei kerüljön-e állami gazdaság vezetőjének, vagy ne: Véleményem szerint ezt a dolgot függőben lehet hagyni, rá lehet bízni a Politikai Bizottságra. Mérlegelje ezt a Politikai Bizottság, és ott döntsék el, legyen-e állami gazdaság vezetője, vagy ne.

HARMATI SÁNDOR[49] elvtárs: Dögei elvtársnak az elmúlt években tanúsított magatartásáról csak elkeseredéssel lehet szólni. Gondolkoztam, hogyan lehet megítélni ezt a magatartást, és arra a következtetésre jutottam — ha lehet ezt így mondani —, hogy egy ideig hiba volt ez a magatartás, de bizonyos idő után már bűnné változott.

Miért jutottam erre a következtetésre? A Központi Bizottság ismeri, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatban milyen csökönyös, a Központi Bizottság egészének állásfoglalásával szembeni magatartást tanúsított. Ezt lehet hibának nevezni. Nem értette meg, milyen helyzethez vezetne, ha az általa javasoltak alapján végeztük volna a mezőgazdaság szocialista átszervezésének munkáját. Az azonban, amit Kádár elvtárs most elmondott, és amit Dobi elvtárs megemlített felszólalásában, mutatja: mivel nem volt képes arra, hogy a Központi Bizottságra ráerőszakolja elgondolását, odáig ment, hogy ostobán kijelenti, a Központi Bizottság revizionistákból és cionistákból áll, elkövetkezik majd olyan időszak, amikor ezekkel a revizionistákkal, cionistákkal leszámolnak, és a leszámolásnál ő is ott lesz. Ezt már nem hibának, hanem bűnnek kell tekinteni. Ha Dögeinek van még kommunista lelkiismerete, akkor meg kell látnia, hogy nemcsak mint kom-

munistának, de mint embernek sem lett volna szabad megtennie ezeket. Mert mit csinált? Miközben a Központi Bizottság előtt igyekezett magát tisztázni, végül még olyan nyilatkozatot is tett, hogy egyetért a Központi Bizottság bírálatával, ugyanakkor a háttérben mást csinált. Ezt nemcsak kommunista és központi bizottsági tag nem teheti meg, hanem még becsületes ember sem.

Véleményem szerint úgy is lehet értékelni a helyzetet, hogy miután nem tudta nézetét a Központi Bizottságra ráerőszakolni, eljutott arra a platformra, amit a párt leggonoszabb ellenségei szeretnének, hogy széthúzást szítson a párt központi vezetésében.

Dögeinek azt a szerepét, hogy részt vett a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányban, én súlyosabb körülménynek tekintem, mert éppen olyan súlyos helyzetben, amikor a párt központi vezetésének egységét kell védeni, annak a reményének ad kifejezést, hogy jön a leszámolás. Ennek ellenére mégis az a véleményem, teljes lelkiismerettel szavazzuk meg a Politikai Bizottság javaslatát, mert a Politikai Bizottság nem Dögeit akarja menteni javaslatával, és nem mint személyt akarja védeni hanem kizárólag, egyedül a párt, a nép ügyét akarja szolgálni, és azok az érvek, melynek alapján Kádár elvtárs az előterjesztést megtette, politikailag helytállóak.

Emellett szeretném leszögezni álláspontomat: fogadjuk el a Politikai Bizottság javaslatát, és mivel nem tudjuk elkerülni, hogy e kérdésről a párttagságot ne tájékoztassuk helyes időpontban, azt kellene tenni, hogy tájékoztassuk megfelelő időben a párttagságot, és mindenhova menjen el egy központi bizottsági tag.

Másik javaslatom: szerintem nem volna helyes Dögeit valamely állami gazdaság vezetőjének beállítani. Az a javaslatom, menjen vissza munkájába, legyen termelőszövetkezeti tag, és ott mutassa meg, mit akar tenni hibája kijavítására.

SZÉNÁSI GÉZA elvtárs: Gondolkoztam, hogy lehetne formát találni, hogy kifejezzük az elvtársak egészének szubjektív érzelmét, de nem találtam, mert szerintem nincs ilyen forma. Ha kizárás mellett döntenek, azt nyilvánosságra kell hozni, pártbüntetését nem. Az is kétségtelen, hogy az ellenséges külföld óriási szenzációt csinálna belőle, és gázt engedne a léggömbjükbe, amelyből az ellenforradalmi ügyek kapcsán már kezdenek kifogyni. Megint saját munkámra kell hivatkozni, mikor arra apellálok, hogy sokszor a mi igazságérzetünkkel szemben a párt- és a nemzetközi érdekek miatt enyhébben kell elbírálni ügyeket, mint egyébként tennénk. Éppen ezért — ha ugyan ilyen fiatal központi bizottsági póttagnak lehet valamit javasolni — én is azt javasolom, fogadja el a Központi Bizottság a Politikai Bizottság javaslatát.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs. Engedjék meg, hogy akármilyen röviden, de beszéljek néhány dologról, arról, hogyan jutottunk ebbe az elég kellemetlen helyzetbe, amiben most vagyunk.

Először meg akarom említeni tapasztalatként, hogy a jobboldali hibák hogyan nyújtanak fedezetet a baloldali hibák számára. Csak képzeljék el Dögei útját és a mi helyzetünket is, mikor láttuk sorozatos szektás fellépéseit olyan körülmények között, amikor a Mezőgazdasági Osztály részéről megalkuvó, jobboldali állásfoglalással találkoztunk.[50] Az ember arra gondol ilyenkor: nem lehet ezt hagyni, mert mi lesz a szocializmussal és a termelőszövetkezettel.

Másik ilyen tapasztalat Apró elvtárs esete. Nem szeretném, ha Apró elvtárs félreértene. Mi nem azt kívánjuk, hogy ezentúl legyen szigorú akkor is, amikor nem indokolt. Itt arról van szó, hogy előfordulnak esetek, amikor egy ember hibát

követ el, és ezért őt meg kell bírálni. Ilyen esetben kell annyi lelkierővel rendelkezni, hogy ne álljon fel egy másik ember, és ne mondja, hogy azért jól dolgozik. Ilyenkor nem arról van szó. Hogyan vette ez ki magát? Mi szigorúan megbíráltuk Dögeit, és én többek között azt mondtam, hogy mint miniszter sem jó. Akkor Apró elvtárs felállt, és kijelentette, hogy ez nem egészen így van, mert hiszen dolgozik azért az a minisztérium.[51] És ha dolgozott volna? Ennél a kérdésnél azon a napon nem ez volt a fontos.

És még egy dolgot arról, hogy egy ilyen tévelygő ember milyen reményeket merít az ilyesmiből. Arra gondol, van nekem védőm abban a Politikai Bizottságban. Erre tehát vigyázni kell! Amikor valakinek a hibájáról van szó, nem lehet más vonatkozásban ugyanazt az embert védeni, mert egyrészt ezzel tönkretesszük, másrészt reménységet táplálhat magában, hogy neki védőügyvédje van abban a testületben.

Még egy fajta hibát megemlítenék. Ezt a Rácz-féle beszélgetést a mi Politikai Bizottságunk egy hete tudta meg. De a Politikai Bizottság megtudhatta volna 11 hónappal ezelőtt is, mert Rácz elvtárs ezt a beszélgetést elmondta Fehér és Nyers elvtársaknak. Most hallgassák meg, miért nem mondta el ezt nekünk Fehér! Ez nagyon érdekes és tanulságos. Fehér elvtárs sem volt valami kellemes helyzetben az 1958-as ülésen, de megszívlelte azt, amit a Központi Bizottság mondott, és elhatározta magában, hogy megjavítja viszonyát Dögeivel. Ezzel is dokumentálni akarta, hogy megszívlelte a Központi Bizottság határozatát. Na most, arra gondolt, ha ezzel előáll, arra gondolhatnak, hogy ezzel is Dögeit akarja furkálni. Egyébként Dobi elvtárs is elkövetett egy hibát. Mi beszélgettünk arról, hogyan hajtjuk végre ezeket a politikai változásokat 3 hónap alatt, a kínaiak is sürgették a dolgot. Dobi elvtárs 12-én este okosabb volt, mint mi voltunk abban az időben. Én el tudom képzelni, mi történt, Dobi elvtárs is mondja, hogy elhűlt a vér az ereiben. Arra gondolt, miért jön hozzám, csak nem gondolja ez azt, hogy nézeteit osztom. És sikerült annyira megzavarnia, hogy szédelgett ezen pár napig, és közben mi a procedúrát végigvittük. Pedig ha nem közöljük a dolgot az újságban, akkor valami kicsit jobb és más lett volna a helyzet. Dobi elvtárs is megtehette volna, hogy ez után az esti beszélgetés után szól, és azt mondja: hívjátok csak össze azt a Politikai Bizottságot, mert hátha jobb lesz nem végrehajtani ezt az egész határozatot.

Mindezeket azért említem meg, mert mindennapi munkánk során ilyesmi előfordulhat, és látni kell, mit nem szabad csinálni. Egy picit egyszerűbb lenne a dolog — nem sokkal —, de talán nem jelent volna meg a hír az újságban, nem értesítettük volna a kínai elvtársakat, és ez könnyítene valamit helyzetünkön.

Még valamit. Dögei jellemzésére megemlíteném, hogy amennyiben nála politikai nézetről lehet beszélni, az szektás nézet. Említésre érdemes, hogy Dögei elvtárs reményeit a leszámolással kapcsolatban nem ahhoz fűzte, hogy majd az USA kormányához fordul. Dobi elvtárssal való beszélgetésnél hozzátette, hogy téged azért a táborban ismernek, és bíznak benned. Gondolom, ez alatt a szocialista tábort értette. Egyébként nem tudom, milyen fogalmai vannak a szocialista táborról, de itt kétségtelenül a szocialista táborra gondolt, valahogy az osztrák határon erről lévő területre.

Azután itt van ez az antiszemitizmus. Nem valódi antiszemiták ezek az emberek – ezt nagyon pontosan tudom. Olyan dolog ez, hogy valaki hadilábon áll egy pártvezetőséggel, és akkor mindent a világon összehord ellene. Ahogyan én isme-

rem Dögeit és az ő barátait, ezek fő reményeiket az utóbbi időben Révai Józsefbe vetették.[52]

Magához az ügyhöz: Véleményem szerint ebből az egész vitából Dögei megértette, hogy akik ebben a teremben vannak és szavazati joggal rendelkeznek, egy szempillantás alatt kizárták volna őt a pártból. Ennyit Dögei valószínűleg megértett, és nem is árt, ha megértette ezt. Ha most mégis azt kérem, hogy a Politikai Bizottság javaslatát fogadják el, akkor abban engem — mindent összevetve — a párt érdeke vezet. Nem akarok mindent megismételni, amit mondtam, sőt ezen kívül is vannak motívumok. Persze nagyon rossz dolog, hogy a párt legfelső vezető szervében lévő emberről van szó. Fontos azonban tudni, hogy ez a dolog az egész nép előtt nagyobb kérdés volt, míg miniszter volt. Ez a központi bizottsági tagság a kommunisták ügye. Persze fontos ügy, de önmagában véve Dögei ügye kicsi, piszkos és szégyenteljes ügy, és inkább ezért kellemetlen. Érdeke a pártnak, hogy nagyobb ügyet csináljunk belőle?

Szóba került, hogy a megyékhez menjenek le központi bizottsági tagok. Azt hinnék akkor a párthű, rendes emberek, hogy végveszélyben van a haza. Nem célszerű ez, és nem érdeke a pártnak nagy ügyet csinálni ebből.

Ami a reményeket illeti: Véleményem szerint itt a hangulat teljesen világos. E pillanatban senki nem tud abban bízni, hogy jöhet még változás, de van bizonyosfajta cérnaszálnyi remény, hogy változhat mégis. Mi nem zárhatjuk ki száz százalékig a remény lehetőségét, hogy megváltozik.

Felmerül a kérdés, mi veszély fenyeget, ha párttag marad Dögei ezzel a büntetéssel? Felvetődik, hogyan értendő ez a figyelmeztetés, nehogy Dögei a saját logikájával úgy értse, mivel a párt érdekeire való tekintettel párttagsága megmarad, isten tudja, mit engedhet meg magának. Természetesen neki tudnia kell, hogy egy félreérthető nyikkanás, és vége mindennek. Ezt jó tudnia.

A záradékot politikai értelemben fogjuk fel, és kérem, adjanak valami meghatározás-félét[53] a Politikai Bizottságnak, hogy a határozatról alkalmas időben a pártfunkcionáriusok körét, vagy a párttagság egy körét tájékoztassuk. Ennek szüksége adva van és felvetődik. Kérem ezt úgy értsék, hogy mi ezt a határozatot szó szerint nem adjuk oda senkinek. Nem fogjuk a rágalmakat és a sarat nem tudom én hány példányban körözni. Kérem, fogadják el a záradék ilyen értelmezésével az eredeti javaslatot.

Új javaslatként felmerült Friss elvtárs javaslata. Önmagában az elképzelhető, mert vannak olyan helyzetek és kérdések, amikor a Központi Bizottság magára vállalja a felelősséget, dönt a tömegek bevonása nélkül. Ez azonban nem olyan horderejű kérdés, hogy ez esetben szükséges lenne azt az óriási felelősséget magunkra vállalni, hogy a párttagság és az érintettek bevonása nélkül hozza a Központi Bizottság határozatát.

Még pár szót. Felmerült többször — nem én mondtam, a szövegben van benne —, hogy bizonyos fellépései frakciós jellegű fellépésre vallanak. Meg akarom mondani az elvtársaknak, hogy eddigi ismereteink szerint — mert mindig csak így tud az ember beszélni —, nehogy azt higgyék, hogy itt egy titkos vérszerződés által összekovácsolt társaságról van szó. Van egy társaság — akiket egyébként ismerünk —, ezek általában együtt súgnak-búgnak. Nagyjából tudjuk, kikről van szó, ha mondja Dögei, ha nem mondja. Ez így van! Elhangzott olyan javaslat, hogy a Politikai Bizottság a továbbiakban foglalkozzon a többi, hasonló emberekkel. Ezt esetleg be lehet venni a határozatba, de ha benne van, ha nincs benne, mindennapi

kötelességeink között ezeket számon tartjuk. Kérem még egyszer, hogy Friss elvtárs javaslatát vegyük le napirendről.

Az állásával kapcsolatban: Az ember azt gondolja, hogy jó erőben lévő, egészséges emberről van szó. Én inkább el tudom mégis képzelni, hogy kis állami gazdaságban dolgozzon és keresse a kenyerét, minthogy a nép pénzén nyugdíjba küldjük.[54] Az indok sem jó, hogy ott alkalma lesz terjeszteni nézetét. Hát ha nyugdíjba megy, reggeltől estig ráér azt terjeszteni. Más rendszabályt nem akarunk vele szemben foganatosítani. Lesz valami munkája egy állami gazdaságban, jó homokos helyen, ahol majd dolgoznia kell, hogy jó eredményt tudjon elérni. Másik dolog ezzel kapcsolatban: nekünk nemcsak kommunistákkal van dolgunk, amikor tömegekről beszélünk, hanem kispolgári és mindenféle emberekkel is, és ezek nem szeretik — már volt ilyen praxis a mi pártunk történetében —, ha valaki egyik nap miniszterelnök, és másnap a kávéházi pincértől kér kölcsön pénzt. Nem szeretik az emberek, hogy tegnap még miniszter volt valaki, ma meg már az utcát sepri. Azonkívül ez a beosztása is hozzájárul, hogy halvány cérnaszálnyi reménynyel legyünk: meg fog változni. Nem lehet mégsem azt mondani róla, hogy az osztályellenség embere.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett határozati javaslat[55] felett kell dönteni.

Felteszem a kérdést a Központi Bizottságnak: aki az előterjesztett határozati javaslatot, annak függelékét[56] — azzal a módosítással, amit Kádár elvtárs elmondott — elfogadja, tartsa fel a kezét. Köszönöm... Ellene... Senki.

Megállapítom, hogy a Központi Bizottság a Politikai Bizottság előterjesztését egyhangúlag elfogadja.

A Központi Bizottság ülése napirendjének végére értünk.

Azt hiszem, a figyelmeztetés nem árt — bár természetesnek veszik a Központi Bizottság tagjai —, hogy ez a harmadik napirendi pont szigorúan bizalmas, zárt ülés volt, és erről a Központi Bizottságon kívül senkinek a Központi Bizottság tagjai említést nem tehetnek.

K. m. f.

Jegyzőkönyvezte: Fehér Margit [s. k. aláírás]
Barkóczi Imre [s. k. aláírás]

JEGYZETEK

[1] A jegyzőkönyv három példányban készült. Az első oldal jobb felső sarkában kézírásos megjegyzések: „1 példány megsemmisítve. 1960. II. 20. Barkóczi Imre." „1 példány megsemmisítve 1962. I. 4. Jóri E[szter]."

[2] Ehhez a jegyzőkönyvhöz nem mellékeltek külön listát, azt l. a *8. sz. jegyzőkönyv*nél!

[3] Helyesen: január 12-i.

[4] Kádár az 1958. december 5–7-i KB ülésre utalt.

[5] Köböl József (1909–) 1945 és 1949 között az MKP, ill. MDP Budapesti Bizottságának titkára, 1949-ben Budapest alpolgármestere. 1950 és 1954 között az Építők Szakszervezetének főtitkára, 1954 decemberétől az MDP KV Párt- és Tömegszervezetek Osztálya vezetője. 1956. október 29-étől az MDP Szervező Bizottságának tagja. 1957. májusától építésügyi miniszterhelyettes, 1960 és 1972 között az Országos Tervhivatal főosztályvezetője. 1956 novemberétől az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának tagja, 1957. június 22-én visszahívták a testületből. (L. *A Magyar Szocialista Munkáspárt ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei IV. k. INTERA Rt., 1994. 191–297. p.)*

[6] Gyenes Antal (1920–1995) 1945-ben a földosztásnál miniszteri biztos, 1945-től 1947 őszéig a Szabad Föld felelős szerkesztője, közben a NÉKOSZ elnöke, majd főtitkára, később az Országos Diákjóléti és Kollégiumi Hivatal vezetője. 1951-től az Agrártudományi Egyetem adjunktusa, 1954-től a Társadalmi Szemle rovatvezetője. 1956. október 27-étől november 3-ig begyűjtési miniszter. 1957 márciusától az MTA Közgazdaságtudományi Intézetének munkatársa, majd főmunkatársa. 1968-tól a Szövetkezeti Kutató Intézet igazgatója. 1956 novemberétől az MSZMP Ideiglenes Központi Bizottságának tagja, 1957. június 22-én visszahívták a testülettől. (L. uo.)

[7] Értelemszerűen: jobboldali.

[8] Kádár János erről már a KB 1958 decemberi ülésén is beszélt. L. *„Az MSZMP Központi Bizottságának 1957–1958. évi jegyzőkönyvei"* c. kiadvány 12. sz. jegyzőkönyv 64. számú jegyzetét. *(Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1997. 726. és 873. p.)* (A továbbiakban: *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei.)*

[9] Pontosabban az 1958. június 6-i KB ülésen szólalt fel Dögei Imre. *(Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 358. p.)*

[10] Dögei több alkalommal tett ilyen kijelentést. A PB 1958. szeptember 23-i ülésén a következőket mondta: „A Politikai Bizottság mondja ki, hogy a mezőgazdaság átszervezése során a szegényparasztokkal együtt kell a középparasztokat is beszervezni. Ennek érdekében olyan gazdaságpolitikai intézkedéseket kell tenni, hogy a 10 kat. holdas, illetve az ezen felüli egyéni parasztok egy főre eső reáljövedelme ne haladja meg a tsz-parasztok reáljövedelmét. Ez az egyéni parasztok túlzott jövedelmét fokozatosan a legmegfelelőbb módszerekkel meg kell szüntetni. Erre megfelelő tervet kell készíteni. *(MOL-M-288. f. 5/95. ő. e.)*

[11] A PB 1958. október 29-i üléséről van szó. *(MOL-M-288. f. 5/101. ő. e.)*

[12] A PB a KB 1958. decemberi határozatával kapcsolatban levelet írt a KB tagjaihoz és póttagjaihoz, amelyben erről a következők olvashatók: „A határozat felhasználásával, ismertetésével kapcsolatban a Politikai Bizottság úgy döntött, hogy a határozatot teljes terjedelmében csak a KB tagjai és póttagjai kapják meg, a IV. fejezetet belső, bizalmas határozatként kezeljük, és ezért a többi elvtársak e fejezet nélkül kapják meg e határozatot." (L.: *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 910. p.)*

[13] Pontosabban a KB-nak címezte Dögei Imre az 1959. január 12-én kelt levelét (L.: *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 920. p.)*

[14] Czinege Lajos a KB 1958. decemberi ülésén mondta el ezt az esetet. (I. m. 817. p.)

[15] Papp Károly (1921–) 1951-től az MDP KV PTO instruktora, 1956. december és 1957. május között szénügyekkel foglalkozó kormánymegbízott, majd az MSZMP Borsod Megyei Bizottságának titkára.

[16] Az esetről, amely 1959 júliusában történt, Prieszol József 1960. január 27-én feljegyzést készített Fock Jenő részére. Ezt csatolták a KB-ülés jegyzőkönyvéhez. *(MOL-M-288. f. 4/30. ő. e.)*

[17] A KB 1959. november 20-i zárt ülésére utal Kádár János. (L. e kötet *5. számú jegyzőkönyvét*!)

[18] A KB 1960. január 12-i üléséről van szó. (L. e kötet *7. számú jegyzőkönyvét*!)

[19] Az Olasz KP Politikai Bizottsága tagjaival folytatott beszélgetésről Fock Jenő a PB 1959. augusztus 18-i ülésén tett szóbeli bejelentést, de ezt csak tényként rögzíti az ülés „határozati jegyzőkönyve", a beszámolóról nincs dokumentum. Feltehetően Dögei Imre is részt vett a beszélgetésen, erre utalhat Kádár János *(MOL-M-288. f. 5/145. ő. e.)*

[20] Dögei Imre öttagú küldöttség élén 1959. május elején járt Romániában.

[21] Gromov 1957 márciusától a Szovjetunió budapesti nagykövete volt.

[22] Helmer, Rudolf az NDK magyarországi nagykövete volt.

[23] Hont János (1914–1982) 1948–1949-ben az MKP, illetve az MDP KV alosztályvezetője. 1949–1950-ben az OT főosztályvezetője, 1950–1951-ben a Gödöllői Mezőgazdasági Akadémia igazgatója. 1951-től 1953-ig földművelésügyi miniszterhelyettes, azt követően az FM Terv- és Közgazdasági Főosztályának vezetője, 1960-tól ismét miniszterhelyettes, 1962-től a földművelésügyi miniszter első helyettese. 1960. február 10-én levélben tájékoztatta Fehér Lajost az említett dolgokról. Ezt a levelet is csatolták az 1960. február 12-i KB-ülés jegyzőkönyvéhez.

[24] Rácz Gyula (1900–1974) 1945-től a FÉKOSZ, 1948-tól a DÉFOSZ főtitkára. 1950–1951-ben a Hortobágyi Állami Gazdaság igazgatója. 1957-től a SZÖVOSZ elnökségi tagja. 1960. február 10-én kelt levelét — amelyben részletesen beszámol Dögei Imre „próbálkozásairól" — ugyancsak a jegyzőkönyv mellett találjuk.

[25] A KB 1960. január 12-i üléséről van szó. (L. e kötet *7. sz. jegyzőkönyvét*, Dögei Imre említett hozzászólása: 410. p.)

[26] Dobi István 1960. január 21-én feljegyzést készített erről, és elküldte Kádár Jánosnak. Ez a kézírásos levél is a jegyzőkönyv egyik mellékletét képezi.

[27] Ti. Dobi és Kádár.

[28] A magyar párt- és kormányküldöttség 1957. március 20–28. között járt Moszkvában. Az említett levelet Rákosi nem áprilisban, hanem március 25-én írta Hruscsovnak.

[29] A PB 1960. február 16-án Fock Jenő szóbeli javaslata alapján úgy döntött, hogy Kiss Károly szóban informálja a szovjet és a kínai nagykövetet Dögei Imre ügyéről, pártjaik KB-a tájékoztatása céljából adja át az MSZMP KB határozatát, és a szóbeli információt írásban is csatolja. Fock Jenő közölje Dögei Imrével, hogy egy hónapra menjen betegszabadságra, és nyilatkozzon, hogy elfogadja-e állami gazdasági igazgatói beosztását, vagy kisebb beosztást akar, esetleg más területen. El kell kérni tőle központi bizottsági igazolványát és a nála lévő pártiratokat. Dögei Imre ügyéről csak akkor lehet a KB által meghatározott pártszerveket informálni, amikor a pekingi nagykövet kinevezésében bekövetkezett változást a sajtó nyilvánosságra hozza. (*MOL-M-288. f. 5/170. ő. e.)*

[30] Hevesi Gyula (1890–1970) 1948-ban tért haza az emigrációból. 1949 és 1956 között az MTA Műszaki Osztályának osztálytitkára, 1956-tól 1960-ig az MTA titkára. 1959. december 5-étől az MSZMP KB tagja.

[31] Szerényi Sándor (1905–) 1947-ben tért haza a Szovjetunióból, a Közgazdasági Egyetem könyvtárában helyezkedett el. 1958–1960-ban az MSZMP KB Tudományos és Kulturális Osztályának helyettes vezetője. 1959. december 5-étől az MSZMP KB tagja.

[32] Darabos Iván (1911–1983) 1950 és 1953 között az MDP Zala megyei első titkára, majd az Elnöki Tanács titkára. 1956 februárjától 1957 januárjáig népművelési miniszterhelyettes, ezt követően az MSZMP Zala Megyei Bizottságának első titkára. 1957. június 29-étől az MSZMP KB póttagja, 1959. december 5-étől tagja.

[33] Darabos Ivánnak a KB által Dögei Imre ügyének vizsgálatával megbízott bizottsági üléséről 1960. február 1-jén készült feljegyzése a jegyzőkönyv mellett található.

[34] Fock Jenő volt a Dögei ügyét vizsgáló bizottság vezetője.

[35] Dögei Imre 1954. június és 1956. október között volt az MDP KEB tagja.

[36] Borka Attila (1911–1976) 1955–1956-ban az Óbudai Hajógyár igazgatója. 1957-től 1959-ig az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára, ezután az Állami Fejlesztési Bankban dolgozott. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[37] Rákosi Mátyás levelét és az SZKP KB ezzel kapcsolatos határozatát a KB 1958. január 24-i ülésén ismertették. (L. *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 6. sz. jegyzőkönyvét 184–232. p.* A függelékben olvasható az említett levél is!)

[38] Petőházi Gábor (1922–) 1955-től a Baranya Megyei Állami Gazdaságok Igazgatóságának vezetője, 1957. augusztus 1-jétől földművelésügyi miniszterhelyettes.

[39] L. erről *Sipos Levente* bevezetőjét *Az MSZMP Ideiglenes vezető testületeinek jegyzőkönyvei I. kötet*éhez. (*INTERA Rt., 1993. 7–24. p.)*

[40] Szvetozar Vukmanovics Tempo, a JKSZ KB tagja, a Jugoszláv Szakszervezetek Központi Tanácsának elnöke, a Szovjet Szakszervezetek Központi Tanácsa meghívására 1960 januárjában a szabadságát töltötte a Szovjetunióban. Hruscsov január 16-án fogadta, és megbeszélést folytatott vele. (*Népszabadság, 1960. január 17.)*

[41] Utalás az SZKP KB 1957. július 22–29-i ülésére, „Malenkov-Kaganovics-Molotov pártellenes csoportja" ügyében hozott határozatára. A „negyedik" személy Sepilov. (Az MSZMP KB 1957. július 3-én foglalkozott e témával. L. *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 2. számú dokumentum, 29–37. p.)*

[42] Bakó Ágnes (1919–) 1945-től 1956 októberéig a VIII. kerületi pártbizottság másodtitkára, 1956 novemberétől ugyanott az MSZMP IIB elnöke, majd kerületi első titkár. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[43] Rajk László (1909–1949) politikus; 1945-től 1949-ig az MKP, ill. az MDP KV és PB tagja, 1945-ben titkára. 1945–1946-ban az MKP Budapesti Területi Bizottságának titkára, majd a párt főtitkárhelyettese. 1946-tól 1948-ig belügyminiszter, ezt követően külügyminiszter. 1948–1949-ben az MKP KV titkára. 1949-ben a Magyar Függetlenségi Népfront titkára. 1949-ben koholt vádak alapján halálra ítélték, kivégezték. 1955-ben rehabilitálták. 1956. október 6-i temetése rendszerellenes politikai tömegtüntetés jellegét öltötte. A „Rajk-ügyről" l. *Rajk László és társai a népbíróság előtt 40 év távlatából... A bevezetőt írta: Zinner Tibor (Budapest, MESZ 1989.)*

[44] A Rákosi-ügyről l. *Feitl István „A bukott Rákosi"* c. tanulmányát. (*Politikatörténeti Füzetek IV. Politikatörténeti Alapítvány 1993.)*, továbbá *Sipos Levente* előszavát a *Rákosi Mátyás: Visszaemlékezések 1948–1956* c. kiadványhoz. (*Napvilág Kiadó, Budapest, 1997.)*

[45] A KB 1958. decemberi ülésén foglalkozott az agrárpolitikai kérdésekkel. L. *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 12. dokumentum.* Apró Antal felszólalásának említett része 703., Kádár János felszólalásának vonatkozó részlete 705–726. p.

[46] Márczis Antal (1919–1974) 1945-től az MKP járási titkára, 1949. szeptembertől 1950. februárig az MDP Győr Megyei Bizottsága mezőgazdasági osztályának vezetője. 1950. március 1-jétől az FM

Tsz-Főosztály vezetőhelyettese, majd miniszterhelyettes 1953-ig, azután a Tsz-Főosztály vezetője 1958-ig, majd ismét főosztályvezető-helyettes.

[47] L. a KB 1958. január 24-i ülésének jegyzőkönyvét. (*Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 182–255. p.* Pontatlan a kérdésfeltevés, mert nem visszavételéről volt szó, Rákosi folyamatosan volt párttag; a vita arról szólt, hogy ne zárják-e ki.

[48] Gyurkó Lajos (1912–1979) 1948-tól a hadseregben szolgált, 1955-től 1956. novemberéig a 3. (kecskeméti) hadtest parancsnoka. 1956 novemberében a HM-be került, 1957-től kiképzési csoportfőnök, majd a határőrség parancsnoka. 1959. december 5-étől az MSZMP KB póttagja.

[49] Harmati Sándor (1905–) 1957 októberéig a Budapest X. Kerületi Tanács elnöke, ezt követően a Hazafias Népfront Országos Tanácsának titkára. 1957. június 29-étől az MSZMP KB tagja.

[50] L. erről Kádár János felszólalását a KB 1958. decemberi ülésén! (*Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei 724–728. p.)*

[51] L. a *45. sz. jegyzet*et!

[52] Révai Józsefnek a pártértekezleten elmondott felszólalása jelezte, hogy ő és a hozzá hasonlóan gondolkodók nem egészen azt a politikai platformot képviselik, mint amit a kádári vezetés. Kádár János ezt válaszában visszautasította, válaszbeszédének mintegy felében Révai József felszólalására válaszolt. (*A Magyar Szocialista Munkáspárt országos értekezletének jegyzőkönyve 1957. június 27–29. Kossuth Könyvkiadó, 1957. 213–223. p.)*

[53] Elhallás. Helyesen: meghatalmazás.

[54] Dögei Imre ezt követően a Középdunavölgyi Vízügyi Igazgatóságnál csoportvezetőként dolgozott.

[55] A határozati javaslat a következő:

„1. Dögei Imrét kizárja a KB tagjai sorából, s még egy lehetőséget nyújtva a javulásra, szigorú megrovás, végső figyelmeztetés pártbüntetésben részesíti.

2. Intézkedni kell, hogy nagyköveti megbízatását vonják vissza; lehetővé kell tenni, hogy egy kisebb állami gazdaság vezetőjeként dolgozhasson.

A KB megbízza a PB-t, e határozat kapcsán a következőkkel:

a/ Személyére vonatkozó határozatról tájékoztatni kell a budapesti és megyei párt-végrehajtó bizottságokat és a Földművelésügyi Minisztérium pártbizottságát. Amennyiben ennek szükségessége felmerült — az indokolt mértékben és alkalmas időpontban — adjon sajtóközlést az ügyben, és ez esetben gondoskodjon a párttagság megfelelő tájékoztatásáról.

b/ Dögei Imre nagyköveti megbízatása alóli felmentése és új pekingi nagykövet kinevezése oly módon és időpontban kerüljön nyilvánosságra, hogy az a magyar-kínai kapcsolatos hitelét ne rontsa.

c/ A KB megbízza a Politikai Bizottságot, hogy a Kínai Kommunista Párt és szükség szerint más testvérpártok Központi Bizottságát tájékoztassa az ügyről." (*MOL-M-288. f. 4/30. ő. e.)*

[56] Úgy tűnik, hogy a „függelék" és a „záradék" kifejezés egyaránt a fentiekben a-b-c pontban idézettekre vonatkozik. Egyébként a jegyzőkönyv mellett található egy 1960. május 18-i keltezésű dokumentum: „Levél a Magyar Szocialista Munkáspárt alapszervezeti vezetőségeihez". „Szigorúan Bizalmas" minősítésű, rajta Kádár János kézírása: „Vissza Kiss elvtársnak. Láttam, sokszorosítható. Kádár V. 23." Dögei Imre ügyére még az április 23-i ülésén is visszatért a KB. L. e kötet *11. sz. jegyzőkönyvét*. Ott a 2. sz. függelékben közreadjuk az említett levél szövegét is.

10.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. március 30-án tartott zárt üléséről

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai és póttagjai a mellékelt lista szerint.[1]

MAROSÁN elvtárs: Javaslatot tesz a napirendre, valamint a jegyzőkönyv vezetésére kijelölik Bakó Ágnes és Szurdi István elvtársakat.

1. Beszámoló a magyar párt- és kormánydelegáció útjáról 1960 márciusában Lengyelországban.[2]
   Előadó: Kádár János elvtárs.

[KÁDÁR JÁNOS:] A delegáció nagy érdeklődéssel készülődött az utazásra, mivel a lengyel párttal viszonyunkban a múltban néhány sajátos probléma volt, egyes kérdésekben nem voltunk teljesen azonos nézeten.[3]

Az út egész ideje alatt minden állomáson és minden fokon bensőséges baráti fogadtatásban részesültünk, a tárgyalásokat a teljes őszinteség jellemezte. Mindezek miatt politikai vonatkozásaiban a delegáció útja várakozáson felül sikerült. Határtalan volt a lelkesedés, három-négy perecért több ezren összegyűltek.

A küldöttség munkája több oldalú volt. Külön voltak a párt- és külön a kormánytárgyalások. A pártmegbeszéléseken a lengyel elvtársak teljes politikai bizottsága részt vett.[4] A kormánytárgyaláson a többi lengyel pártok képviselői is megjelentek.[5] A tárgyalások kedvezően folytak úgy a politikai, mint a gazdasági kérdésekben, és elmélyítették a két nép kapcsolatát.

A magyar és a lengyel fogadások (amelyeknek nagyobb jelentőséget tulajdonítanak, mint nálunk) jól sikerültek. A diplomáciai testületek majd valamennyien képviseltették magukat.

Fock elvtárs gyári gyűlése is jól sikerült.[6] A varsói nagyaktíván[7] — amelyen kb. 3500-an vettek részt — a hangulat némileg természetesen más volt, mint a tömeggyűléseken, de ezt a hangulatot is a szívélyesség jellemezte, az összes kérdésekre a hallgatók jól reagáltak.

Rengeteg alkalmi találkozón vett részt a delegáció. Szirmai elvtárs tárgyalt Ochab[8] elvtárssal és a lengyel párt központi lapjának szerkesztőségével. Trautmann elvtárs a lengyel építésügyi miniszterrel tárgyalt.

A párttárgyalásokon mi is teljes nyíltsággal adtunk tájékoztatót, a Dögei-féle nézeteket is illusztrációképpen elmondottuk.

Nyilvános fellépéseinken a saját harcunk tapasztalatait mélyebben ismertettük, mivel ez nem volt a múltban kellően megvilágítva.

Gomulka elvtárs a varsói nagyaktíván egyértelműen foglalt állást az MSZMP politikája mellett.[9] A beszélgetés során kifejtették, hogy a közvélemény előtt ők a magyar üggyel sokat nem foglalkoznak – ezt saját viszonyukkal is és mással elfogadhatóan meg is indokolták. Úgy tekintik, hogy a magyar helyzet rendbejött, ez jó

a lengyel párt számára, jó a szocialista tábornak. Nem is tudtak a 150 fiatal „kivégzéséről".[10]

Tájékoztatást adtak a belső pártkérdésekről. Ezt is teljes őszinteséggel.

A párton belül küzdenek még a szektás és revizionista nézetek ellen. Azt képviselő egyes párttagok ellen. De az egység ennek ellenére megvan. Vannak egyes szektás csoportok, számuk nem nagy, akik még illegális röpiratokat is kiadtak. Eljuttatták ezeket a kongresszusuk küldötteihez, miben Gomulka elvtársat, Hruscsov elvtársat támadták. A revizionista nézeteket főleg értelmiségi párttagok, pl. olyan írók képviselik, akik nem fogadják el a szocialista realizmust mint irányzatot.

Az országon belül még harcot kell vívniok a párt vezető szerepéért, helyzetük nem azonos a mienkkel e tekintetben.

Két más párt is működik, az Egyesült Parasztpárt, amelynek ereje és befolyása van a falun (ez falun bizonyos bonyodalmakat is okoz), a Demokratikus Párt, ezzel a párttal különös probléma nincsen. Tagjai különböző kispolgári rétegekből adódik. [sic!] A párt harcára vezető szerepéért a sajtó frontján lévő helyzet a legjellemzőbb. Sok napilap és folyóirat jelenik meg, amelyiknek kiadása, szerkesztése különböző kezekben van.[11] A párt napisajtója 1,6 millió példányt, a nem kommunista befolyás alatt álló sajtó 3 millió példányt reprezentál. Ez magával hozza, hogy a sajtó területén jelentős harc folyik.

A lengyel munkásosztállyal nincs problémájuk. Nehezebb a helyzet a parasztsággal és az értelmiséggel, az ideológia és a kultúra frontján, főleg a képzőművészet terén (ezen belül a festészet terén) folyik a harc. A tájékoztatás szerint az egyetemeken fellépnek az ellenséges nézeteket képviselőkkel szemben. Az Írószövetség vezetőségét a lengyel párt Központi Bizottsága hagyta jóvá.[12]

A legnagyobb politikai probléma az állam és az egyház viszonyában mutatkozik. A katolikus egyház a reakció hatalmas politikai pártja – annak tekintik. Ráadásul a katolikus egyház Lengyelországban monopolhelyzetben van.[13] A püspöki kar részéről nincs meg a lojalitás (természetesen egyes püspökök fellépése között van árnyalati különbség). Az egyház ellen a harc másfél év óta élesedett, mivel a püspöki kar nem tartotta be az állammal létesített megállapodásokat.[14] Harc folyik a hitoktatásért (25 ezer iskolából ötezerben nincs vallásoktatás). Az állam harcot folytat a nagymértékű templomépítés[15] ellen is. A lengyel elvtársak tudják, hogy hosszú harcra kell számítaniok, de nem tesznek elvi engedményeket. Most árnyalatilag enyhült a viszony feszültsége, ez részben az állami represszió miatt van, az egyszerű papok békességben szeretnének élni.

A lengyel emigrációs csoportoknak[16] az otthoni eseményekre, emberekre különösebb befolyásuk nincs.

Ami a gazdasági helyzetet illeti,[17] az nehezebb, mint nálunk, nagyobb nehézségek vannak, holott alapjában természeti kincsekben, berendezésekben az ország gazdagabb, mint mi vagyunk. Az ipar az utóbbi években 9,9%-kal nőtt. A beruházást 1960-ban némileg csökkentik. Az ipari termelés emelkedését 92%-ban a termelékenység növekedésével akarják elérni, ez a törekvés a jelenlegi munkaerő-helyzetből is fakad. Most volt normarendezés, a béralapot 8–9%-kal csökkentették. Ez természetesen valami nagy lelkesedést nem váltott ki.

Jelentős problémát okoz, hogy nem tudják a növekvő anyag- és energiaellátást zavartalanul biztosítani.

A mezőgazdasági termelésük a múlt évben valamit csökkent a rossz időjárás következtében. Az idei áttelelés sem volt jó. Mezőgazdasági termelési eredményeikkel nincsenek megelégedve, ennek megoldását tekintik központi kérdésnek, mindent alá kívánnak rendelni a mezőgazdasági termelés növelésének. Ennek fő nehézsége az egyéni gazdaságok nagy mértéke, nagy száma. Az állami gazdaságokban erélyesen hozzáláttak a rend csinálásához [sic!], csökkentették a felesleges dolgozók számát.

A mezőgazdasági beruházásokra nem tudnak sokat fordítani, 1960-ban négyezer traktort adnak a mezőgazdaságnak. Fizetési, illetve külkereskedelmi mérlegük is rendkívül feszített. Tavaly 2 millió tonna kenyérgabonát hoztak be, az idén is hasonló igények vannak – a behozatalt nyugatról képzelik el.

Ez a helyzet visszatükröződik az életszínvonalban, a nominálbér valamit nőtt, a vásárlóerő csökkent.

Bizakodnak a lengyel elvtársak a nehézségek megoldásában, azt átmenetinek tekintik, és a bizakodásnak minden alapja megvan, hatalmas termelési potenciával rendelkeznek (ipar).

A mezőgazdaság szocialista átszervezésében a következő a kép. Az összföldterület 12%-a állami, 1,5%-a szövetkezeti, 70% az egyéni gazdálkodók birtokában van. A múlt évben 250 termelőszövetkezet alakult és 120 feloszlott, az idén 200 alakult, alig oszlott fel termelőszövetkezet. Huszonhétezer parasztember van a szövetkezetben.

A mezőgazdaság szocialista átalakításának jövőjére vonatkozóan vannak elképzelések. A jövő útját hangoztatják, de konkrét rendszabályokat nem tesznek. Most döntőnek a termelés növelését tartják. Működnek úgynevezett mezőgazdasági körök[18] (nálunk annak idején a géphasználati szövetkezetek) fejlődnek. Minden második faluban van ilyen kör és minden ötödik-hatodik paraszt tagja. Erősen érdeklődtek a mi mezőgazdaságunk átalakításának kérdései iránt, és mi felajánlottuk, küldjenek küldöttséget — vezetőkből —, akik tanulmányozzák a mi mezőgazdaságunk helyzetét.[19]

Összefoglalva. benyomásunk szerint Lengyelországnak nagy, erős, forradalmi hagyományokkal rendelkező pártja van. Marxista-leninista vonalat visznek. Harcban állnak a párt politikai vonalának érvényesítéséért. A Központi Bizottságuk törekvése világos, lendülettel harcolnak, helyes politikai irányvonaluk van, sok fronton helyzetük nehéz, de megvan az az erő, hogy ezeket leküzdjék. (Az osztályellenség szervezettebb, mint nálunk.)

Az a tapasztalatunk, megbecsülik a mi eredményeinket, kapcsolatait a két pártnak, országnak erősíteni akarják. Ezt tanúsítják az egyezmények, politikai, gazdasági, kulturális egyezmények.[20] A gazdasági egyezmény 1965-ig 110% növekedést irányoz elő.

Kádár elvtárs a beszélgetések során megmondotta a lengyel elvtársaknak, hogy a látogatás eredményei jobbak, gazdagabbak, mint azt gondoltuk.

Kéri a tájékoztatás elfogadását.

A KB egyhangúlag tudomásul veszi a tájékoztatót.

2. Javaslat a kongresszusi zászlók odaítéléséről.

Előadó: Fock Jenő elvtárs.

[FOCK JENŐ:] Az MSZMP Központi Bizottsága kongresszusi zászlajával[21] javasolják kitüntetni:

Chinoin Gyógyszer- és Vegyészeti Termékek Gyára,

Vörös Csillag Traktorgyár,
ÉM 44. sz. Állami Építőipari Vállalat,
Szerencsi Cukorgyár,
Tiszaszentimrei Állami Gazdaság,
Csemege Élelmiszerkereskedelmi Vállalat,
Chemolimpex Külkereskedelmi Vállalat,
Győri Lenszövő Vállalat,
Budapest Keleti Vasúti Csomópont.

A vártnál jobb eredmények miatt a SZOT javasolta, hogy emellett minisztériumonként 2–2 kongresszusi oklevelet is adjunk. Ami javaslatot a PB elfogadott.

Fock elvtárs kéri a Központi Bizottság utólagos jóváhagyását. A Politikai Bizottság, amikor elfogadta a kongresszusi zászlók odaítélésére vonatkozó javaslatot, bizonyos szervezési intézkedéseket is tett azok átadásának elkészítésére.[22] Utólag kéri ehhez is a KB jóváhagyását.

A kongresszusi zászlók nyertesei a SZOT és a Minisztertanács vörös vándorzászlót elnyert üzemek legjobbjaiból kerültek ki. A kongresszusi versenyzászlót a PB tagjai fogják átadni. Kéri a PB javaslatának a jóváhagyását.

GÁSPÁR elvtárs: Megjegyzi, hogy az üzemek — tapasztalatuk szerint — szerénytelenül készülnek az ünnepségekre, pazarlás folyik, amit a Minisztertanácsnál szóvá kell tenni, és a jövőben meg kell gátolni.

MAROSÁN elvtárs: Szavazásra teszi fel [a] Fock elvtárs által előterjesztett javaslatot, amit a Központi Bizottság egyhangúlag elfogadott.

3. A Központi Bizottság egy régebbi határozatának módosítása.

Előadó: Kiss Károly elvtárs.

[KISS KÁROLY:] Pártunk Központi Bizottsága 1958. február hóban „A Magyar Szocialista Munkáspárt tagjaihoz" című levelében ismertette egyes volt vezetők szovjetunióbeli tartózkodására vonatkozó központi bizottsági határozatot.[23]

E volt vezetők közül jelenleg még Rákosi Mátyás és Gerő Ernő tartózkodik a Szovjetunióban.[24]

A Politikai Bizottság azzal a javaslattal fordul a Központi Bizottsághoz, hogy Gerő Ernő részére — akire vonatkozóan úgy döntöttünk, hogy négy évig nem kívánatos hazatérése — tegyük lehetővé 1960 folyamán a hazatérést.

Kérdezzük meg tőle, kíván-e feleségével együtt hazatérni azzal a feltétellel, hogy nyugdíjba helyezzük, és közéleti tevékenységet nem végezhet. Gerő Ernő szovjetunióbeli magatartása korrekt.[25]

Rákosi Mátyásra vonatkozó központi bizottsági határozatunkat — amely szerint hazatérése nem kívánatos — továbbra is tartsuk fenn.

Kérem a Központi Bizottságot, hogy a Politikai Bizottság javaslatát fogadja el, és adjon felhatalmazást a PB-nek az ehhez szükséges tennivalók intézésére.[26]

A Központi Bizottság egyhangúlag elfogadta a javaslatot.

4. Előterjesztés hazánk felszabadításának 15. évfordulója alkalmából részleges közkegyelemre.

Előadó: Biszku Béla elvtárs.

[BISZKU BÉLA:] Ismerteti a határozati javaslatot.[27] A Központi Bizottság egyetért azzal, hogy az Elnöki Tanács a Kormány előterjesztésére hazánk felszabadításának 15. évfordulója alkalmából részleges kegyelmet gyakoroljon, ami a következő intézkedésekből álljon:

1. Részesüljenek kegyelemben azok a magyar állampolgárok, akiket a bíróság 1960. április 1. előtt javító-nevelő munkára ítélt.

2. Töröljék azokat a szabálysértési büntetéseket, melyeket a rendőrség, tűzrendészet és a tanácsszervek 1960. április 1. előtt szabtak ki.

3. 1960. április 1-jétől a közbiztonsági őrizetbevételt (internálást) megszünteti, és 1960. június 30-ig feloszlatja a közbiztonsági (internáló) tábort.

Továbbá:

4. Engedjék el büntetését azon elítélt anyáknak, akiket 1960. április 1. előtt ítéltek el, egy évnél kevesebb büntetést kaptak és 10 évnél fiatalabb gyermekük van.

5. Részesítsék közkegyelemben azokat, akiket háborús és népellenes bűntett miatt 1952. december 31. előtt ítéltek el, és büntetésük több mint felét már letöltötték.

6. Függesszék fel azon elítéltek büntetésének végrehajtását, akiket a bíróság 1957. május 1. napja előtt elkövetett politikai bűncselekmény miatt 6 évet meg nem haladó börtönbüntetésre ítélt.

7. Az igazságügy-miniszter előterjesztésére egyéni elbírálás alapján kegyelemből függesszék fel a büntetés végrehajtását Déry Tibor, Donáth Ferenc, Farkas Mihály, Farkas Vladimír, Jánosi Ferenc és Váradi Gyula elítélteknek.[28]

A Politikai Bizottság kötelezze az igazságügy-minisztert, hogy a korábbi eljárásnak megfelelően dolgozza ki a kegyelem kizáró rendelkezéseit.

Az igazságügy-miniszter terjesszen fel az Elnöki Tanácshoz kegyelemre a statáriális eljárás során fegyver- és lőszerrejtegetésért elítélt munkás vagy paraszt származású állampolgárokat.

Javasolja a Politikai Bizottság nevében, hogy a Központi Bizottság járuljon hozzá az előterjesztett javaslat végrehajtásához.

Előadja, hogy a javaslat jellege összhangban áll az utóbbi években alkalmazott büntetőpolitikánkkal. Az azelőtti amnesztiák[29] is erősítettek bennünket, megmutatták erőnket.

A részleges kegyelmet lehetővé tette:

– hogy a hatalom erősödött,

– a rendszer belső állapota,

– az a körülmény, hogy 15 éves népi demokratikus rendszerünk, ami bizonyítja életerejét.

Ismerteti, hogy milyen formában és milyen mértékben állnak jelenleg büntető rendszabály alatt elítéltek.

Ismerteti, hogy a hat évnél nem nagyobb büntetések között ismertebb személyek is szabadulni fognak.[30]

Ami az írókat illeti, az ország elégtételt kapott már – nem a nyomásnak engedtünk. Ez a lépésünk a mi és barátaink nemzetközi pozícióit javítja. Az ő esetükben nem engedjük el a büntetést, hanem felfüggesztjük.

Javasolja, hogy a Politikai Bizottságot bízza meg a Központi Bizottság az ezzel kapcsolatos egyéb kérdések megoldására. (Pl. hol dolgozzanak a kiszabadultak stb.) Kéri, hogy a javaslatot szigorúan bizalmasan kezeljék.

(Szünet.)

KÁDÁR elvtárs megnyitja az ülést és a vitát.

BAKÓ ÁGNES elvtársnő: Megkérdezi, nem lenne-e lehetséges a párttagokkal a kegyelmi határozatot előbb közölni, esetleg a holnapi taggyűlésen?

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Egyetért a javaslattal. Aggályát fejezi ki Farkas Mihály és Farkas Vladimír szabadlábra helyezésével szemben, rossz visszhangtól tart. A tisztek között felháborodást fog kiváltani, mert kisebb bűnt elkövetők bent maradnak.

HEVESI GYULA elvtárs. Őbenne is felmerült az a kérdés, amiről Révész elvtárs beszélt. Nem ismeri a PB meggondolásait Farkassal szemben.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Egyetért a javaslattal, nem tart attól, hogy Farkas kiszabadulása rossz visszhangot kelt, meg tudjuk magyarázni annak indokoltságát. Ő is felveti, amit Révész elvtárs, hogy a „kistisztek", egyes esetekben munkások aránytalanul nagy büntetést kaptak.

KOSSA ISTVÁN[31] elvtárs: Farkas Vladimír szabadlábra helyezésével kapcsolatban fejti ki véleményét. Helyteleníti kiengedését, mert nagyon sok gonoszságot csinált.[32]

DARABOS IVÁN elvtárs: Helytelen ítéletekre mond példát. Csekély elkövetett hibákért nagy büntetést kaptak, amin nem lehet változtatni.

SZILÁGYI DEZSŐ elvtárs. Nagyon nagymértékben kelt ki Farkas Mihály és fia bűnei ellen, és messzemenően elítélte őket.

POTHORNYIK[33] elvtárs: Egyetért a javaslattal, de válasszuk ketté az ellenforradalmi bűnösök és Farkas kérdésének ügyét.

KÁDÁR elvtárs: Az elvtársak ismerik Dögei Imre ügyét. Kedden a PB még úgy határozott, hogy ki kell zárni a pártból, de péntekig mérlegelve ezt a határozatát, számos indokot figyelembe véve megváltoztatta azt.[34]

Ebben a kegyelmi javaslatban sok minden találkozik. A PB öt hónapig tárgyalta ezt a kérdést. Vita volt a PB-n belül is.[35] Célszerű-e ezeknek kegyelmet adni? A kongresszuson is így fogalmaztuk meg, hogy bizonyos kérdéseket átadunk a történészeknek.[36] Az ilyen kongresszusi kijelentéseknek természetesen tükröződni kell a büntetőpolitikánkban is. Száz százalékos megoldás? Nem. Mert akkor általános amnesztiát kellene adni mindazok számára, akik bűnösök voltak a személyi kultusz és az ellenforradalmi periódusban. Az a valószínű, hogy amit az emberek első hallás után mondani fognak, az vegyes lesz. Farkasék kérdése úgy jelentkezik, hogy ott a korábbi periódus bűncselekményéről van szó, amit követtek az ellenforradalmi bűncselekmények. A kegyelmi javaslat abból a feltevésből indul ki, hogy erősíti rendszerünket.

A vitában felmerült, hogy a bíróságok nem mindenkor ítélkeztek megfelelően. Mi a bíróságaink ítéleteit nem áshatjuk alá, még ha abban van is bizonyos egyenetlenség. Farkasék ügye nem ellentételként szerepel a javaslatban, hanem egyszerűen vannak még ilyen fajta törvénysértési ügyek is.

Felmerült az előzetes információ gondolata a párttagság felé, de ez nem olyan kérdés, amit tíz perc tájékoztatással el lehet intézni. Nekünk a tagság felé ezzel a kérdéssel sokat kell foglalkozni. Mi a kisemberek ügyében főleg nem tudunk egyénileg határozni, csak kategorikusan. Személy szerint ő is, a PB is 4–5 hónapig gondolkodott a kérdésen, és úgy gondolja, hogy a döntés helyes, úgy ahogy azt most előterjesztették. Ennek a kérdésnek a végrehajtásához kell bátorság, de úgy véli, helyes a javaslat. Azt kell eldönteni, hogy az előadott elgondolások alapján adjunk-e amnesztiát, vagy sem. Az egészet azért tesszük, mert minket erősít. Farkas-ügy nem vonatkozik a tömegekre. Farkasék a mi szégyenünk.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: A megyei pártbizottságok sem kísérték figyelemmel a politikai ítéleteket kezdetben. Meg kellene vizsgálni, helyenként nem lehet-

ne-e néhány esetben, amikor munkásokról, parasztokról van szó, felülvizsgálni az ítéleteket, és a kegyelmet másokra is kiterjeszteni.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Egyetért az előterjesztéssel, mint időszerű javaslattal. Az előterjesztéseket a PB általában két szempont alapján mérlegeli, a hazai és a nemzetközi munkásosztály érdeke szempontjából. Ahhoz, hogy Farkasékat kibocsássuk, elég erősek vagyunk, de ennek szükségességét vitatja. Azt is, hogy itt van-e már az ideje. Akkor lenne ez időszerű, amikor a párttagságnak nem kell megmagyarázni.

MAJOR TAMÁS elvtárs: Javasolja, „vegyünk egy mély" lélegzetet, és fogadjuk el a javaslatot. A tömegeknek meg lehet és meg kell magyarázni a KB határozatát.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Elfogadja a PB javaslatát az érvek alapján A kommünikébe ne kerüljenek bele a nevek. (KÁDÁR elvtárs: ez így nem jó, mert a nyugati rádió és sajtó fogja adni a neveket, és nekünk majd az ellenség nyomására kell magyarázkodni.) A személyi kultusz hívei fel fognak bátorodni, vegyük be a belső határozatba, hogy erre számítani lehet, és erélyesen fel kell ellene lépni.

CZINEGE LAJOS elvtárs: Az amnesztia után marad még tüske az anyákban és apákban, de mégis meg kell hozni a határozatot. Teljesen a kaput kinyitni nem indokolt. Elfogadja a javaslatot, kategóriánként adjunk kegyelmet. Farkas Mihály 1953 óta politikai hulla a honvédség tisztikara előtt. A tömegek érzelmét a rájuk vonatkozó javaslat nem kavarja úgy fel, mint bennünket, mert nem ismerik úgy a galádságait.

KÁDÁR elvtárs: Javasolja, hogy felelős emberek (megyei pártbizottságok titkárai stb.) felvethessenek ügyeket három hónapon belül, és azokat helyreigazítsák egyéni kegyelem útján és természetesen normális határon belül. Ezeket a javaslatokat Nezvál elvtársnak személyesen küldjék meg, ne a végrehajtó bizottság, hanem az első titkárok személyesen vizsgálják meg, és tegyék meg a javaslatot, a Honvédelmi Minisztériumban is néhány emberre.

USZTA GYULA elvtárs: A javaslattal általában egyetért, időszerűnek tartja, de a Farkas kérdésében még most sem tudja megmagyarázni indokoltságát, így nem fogja tudni kifelé sem magyarázni. Úgy véli, hogy ez az egyszerű párttagokat mélyen érinti, amit Farkasék tettek, és érdekli, miért kapnak kegyelmet?

KAKUK JÓZSEFNÉ[37] elvtársnő: Egyetért a javaslattal, az internálótábor megszüntetésével a rendkívüli állapotokat szüntetjük meg véglegesen. Véleménye szerint egyforma vihart fog kiváltani a Déry és a Farkas szabadulása is, mindkettőt meg kell majd magyarázni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Javasolja, hogy a határozati javaslat dátumát március 31-re helyesbítsék. Megismétli azt a javaslatát, hogy nagyon belső és bizalmas szűk körben még felül kell vizsgálni, ki részesülhet kegyelemben.

A párttagoknak, a tömegeknek a vitához sokkal több érvet nem tudnak adni, mint a kegyelmi indoklás. Periódusok vannak, amikor felfüggesztünk bizonyos büntetéseket, és most ilyen felfüggesztés vált időszerűvé. Meg kell mondani, hogyha 3 éven belül a kegyelemben részesülők elkövetnek valamit, az ítélet újra jogerőssé válik. A kommüniké ne tartalmazza, hogy a párt a közkegyelem kérdésével foglalkozott.[38] Megemlíti azt, hogy az írók kegyelmi ügyét összekapcsoljuk a Farkas-üggyel, ez még a látszatát is elkerüli annak, hogy az ellenség nyomására cselekedtünk.

KISS KÁROLY elvtárs: Újra felolvassa a határozati javaslat szövegét.

KÁDÁR elvtárs: A javaslatot szavazásra teszi fel. A KB a javaslatot egyhangúlag határozattá emeli.[39]

K. m. f.

Szurdi István jkv. vezető

[s. k. aláírás]

Bakó Ágnes jkv. vezető

[s. k. aláírás]

JEGYZETEK

[1] L. a *függelék*et!

[2] A Kádár János vezette párt- és kormányküldöttség 1960. március 15–22. között tartózkodott Lengyelországban.

[3] L. erről az 1958-as magyar-lengyel párt- és kormánytárgyalásokhoz készült „tárgyalási anyagot", amelyben többek között ez áll: „A magyarországi ellenforradalmi események, az 1956. októberi lengyelországi változások és mindezek kihatásai bizonyos véleménykülönbségekre vezettek a két ország pártja és kormánya között. Ilyen véleményeltérések elsősorban a magyarországi ellenforradalom értékelésében, az imperialisták részéről a szocialista tábor bomlasztására irányuló aknamunka jellegének és méreteinek, valamint a lengyelországi változások egyes jelenségeinek a megítélésében voltak észlelhetők." (*MOL-M-288. f. 32/1958/14. ő. e.)*

[4] Értsd: a LEMP Politikai Bizottsága.

[5] A *Népszabadság*ban *1960. március 22*-én hozták nyilvánosságra a nyilatkozatot az MSZMP Központi Bizottsága és a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány, valamint a LEMP Központi Bizottsága és a Lengyel Népköztársaság kormánya küldöttségének tárgyalásairól, amelyben részletesen felsorolják a tárgyaláson résztvevőket. Ebből kitűnik, hogy a Lengyel Egyesült Parasztpárt képviseletében Stefan Ignar, a párt főbiztosságának elnöke, a Minisztertanács elnökhelyettese, a Demokrata Párt képviseletében pedig Stanislaw Kulczynski, az Államtanács elnökhelyettese vett részt. A Lengyelországban működő pártokról l. még a „Néhány sajátságos lengyel belpolitikai kérdés. a./ Az Egyesült Parasztpárt és a Demokrata Párt" című, az 1958-as magyar-lengyel tárgyalásokhoz készült összeállítást. (*MOL-M-288. f. 32/1958/14. ő. e.)*

[6] Fock Jenő a chorzowi Konstal Művekben tartott nagygyűlést. Erről a *Népszabadság 1960. március 19*-ei számában jelent meg tudósítás.

[7] A magyar párt- és kormányküldöttség tiszteletére a varsói Kultúra és Tudomány Palotájában rendeztek nagygyűlést 1960. március 19-én, amelyen Gomulka és Kádár János beszélt. A *Népszabadság március 20*-án részletesen tudósított az eseményről.

[8] Ochab, Edward (0906–1989) 1950–1956 és 1960–1964 között a Lengyel Egyesült Munkáspárt titkára, 1956 márciusától októberéig első titkára; 1964-től 1968-ig az Államtanács elnöke.

[9] Gomulka többek között hangsúlyozta: „A magyar nép és a nemzetközi munkásmozgalom szempontjából a Magyar Szocialista Munkáspárt nagy érdeme, hogy mozgósítani tudta a munkásosztály erejét, kivezette Magyarországot ebből a nehéz időszakból, kézbe vette és biztos kézzel irányítja a szocialista építés új, magasabb szakaszába való áttérést, növeli a párt és a népi hatalom tekintélyét, szakadatlanul erősíti Magyarország szolidaritását és egységét a szocialista államokkal. Magyarország a szocialista tábor erős láncszeme."

[10] A Giustizia olasz lap 1960. február 2-ai számában jelent meg cikk „150 fiatalt felakasztottak Magyarországon" címmel, mely közli, hogy a The Observer c. tekintélyes londoni napilap jelenti, hogy indokoltnak tekinthető az az elmúlt napokban keringő hír, mely szerint az utóbbi hat hónapban 150 fiatalt és 50 felnőttet végeztek ki Magyarországon. „A kivégzett 200 személyt azzal vádolták, hogy részt vettek az 1956-os ellenforradalomban." A számok erre az időszakra vonatkozóan eltúlzottak. A tudományos kutatások alapján készült kiadvány — *1956 kézikönyve 3. kötet Megtorlás és emlékezés* — bevezetőjében a következő megállapítás olvasható: „A halálos ítéletek száma legalább 500 volt, pontos számuk máig is tisztázatlan, de az már megállapítást nyert, hogy az 1956-ot követő öt évben mintegy 350 embert végeztek ki, s ebből 229-et egyértelműen a forradalomban és a fegyveres harcokban játszott szerepéért." (*1956-os Intézet, Budapest, 1996. 7. p.)* Az üggyel kapcsolatos iratok — a magyar

„ellenlépések a hírveréssel" kapcsolatban, a Külügyminisztérium szóvivőjének nyilatkozata — megtalálhatók a *MOL-M-288. f. 32/1960/11. ő. e.* jelzet alatt.

[11] 1958-ban Lengyelországban 986 újság jelent meg, ebből napilap 47, a folyóiratok száma 450. „1954 végétől kezdve kialakult a lapok különböző profilja. Ez a profilírozás nemcsak a különböző pártok lapjai között van meg, hanem maguknál a LEMP lapjainál is fennáll. Mindegyik lapnak határozott olvasóközönsége van... Nyílt revizionista tendenciák a sajtóban — főleg a cenzúra miatt — ma már csak elvétve jelentkeznek. Azonban még mutatkoznak zavaró jelenségek egyes kérdések hamis, rossz megvilágításában, pl. az Express Wieczorny-ban, a Zície Warszaví-ban és egyes irodalmi lapokban főleg ideológiai és kulturális kérdésekben. A Przeglad Kulturny c. lapnál nem lehet következetes fordulatról beszélni. A Sztandar Mlodích mint tömeglap népszerűségnek örvend, de semmi esetre sem tölti be az ifjúság lapjának szerepét, még nem mentes a rosszhatású szenzációktól" – olvasható a már idézett „tárgyalási anyagban". (*MOL-M-288. f. 32/1958/14. ő. e.)*

[12] L. erről az 1958-as magyar-lengyel tárgyalásokhoz készített tájékoztatót: „A lengyel kulturális élet problémái és Lengyelország kulturális kapcsolatai." (*MOL-M-288. f. 32/1958/14. ő. e.)*

[13] Az 1958-as magyar-lengyel tárgyalásokhoz készült összeállítás b/ pontja foglalkozik az állam és az egyház viszonyával Lengyelországban. Eszerint: „Lengyelország szocialista építésének a felszabadulás óta egyik legnagyobb fékezője a katolikus egyház. A lengyel klérus nagy ereje egyrészt azzal magyarázható, hogy Lengyelországban a nacionalizmus évszázadok óta összefonódott a katolicizmussal, másrészt a lakosság több mint 90%-a katolikus, s közöttük még ma is igen sok az erősen vallásos érzelmű." (*MOL-M-288. f. 32/1958/14. ő. e.)*

[14] Lengyelországban 1950-ben kötötték meg az állam és az egyház közötti egyezményt. „Ezen egyezmény szerint az állam messzemenő kötelezettséget vállalt a vallás szabad gyakorlása terén, a püspöki kar hasonlóan kötelezte magát minden, az egyház köntösébe rejtőzködni akaró államellenes cselekedet elítélésére, a Nyugati Visszaszerzett területek ideiglenes egyházi közigazgatásának megszüntetésére stb." (*Uo.*)

[15] Az előzőekben idézett dokumentum szerint „... nagy mennyiségű (csak Varsóban 25!) új parókia felállítását, valamint a karitász szerveknek az egyház hatáskörébe való visszaadását kérték. Kifogásolták, hogy az ifjúsági szervezeteket az állam az egyház ellen fordítja, s hogy az állami szervek diszkriminálják az egyházat (új templomok építése ügyében pl. a nemzeti tanács városrendezési osztályához kell fordulniok)". (*Uo.*)

[16] L. erről: *Andrzej Paczkowski: Fél évszázad Lengyelország történetéből 1939–1989* „Emigránsok" című fejezete. (*Budapest, 1956-os Intézet, 1997. 179–182. és 289–291. p.*)

[17] L. erről „A Lengyel Népköztársaság gazdasági helyzete és a lengyel-magyar gazdasági kapcsolatok" című, a magyar-lengyel tárgyalásokhoz készített 1958-as anyagot (*MOL-M-288. f. 32/1958/14. ő. e.)*

[18] A fent idézett dokumentumban erről a következők olvashatók: „Egyre szélesedik falun a paraszti önkormányzat tevékenysége, mely a mezőgazdasági körökhöz kapcsolódik. Jelenleg a lengyel falvakban több, mint 11 ezer ilyen kör létezik – 300 000 taggal. A körök feladata abban áll, hogy elősegítik a mezőgazdasági termelést szolgáló paraszti kezdeményezéseket különféle társulási formák és egyesülések létesítése útján; pl. szarvasmarha-, sertéstenyésztő szakcsoportok, dohány, olajosnövény, komló ültetvények csoportjai, gépi- és öntözési társulások stb. Az említett körök szervezik továbbá a mezőgazdasági oktatást és az agrotechnikai tanácsadást. A mezőgazdasági körök politikai szerepet is betöltenek azáltal, hogy elvileg a szegényparasztság érdekvédelmi szervei. A körök működtetésével kapcsolatban említett hasznos tapasztalatok mellett több veszélyes jelenség is megfigyelhető. Nem egy helyen a körök független „pártonkívüli" jellegűek, esetenként a parasztpárt helyi funkcionáriusainak eszközei — éppen a LEMP ellen —, továbbá arra is van példa, hogy a kulákok befolyása alá kerülnek. Végül van számos olyan kör, ahol a termelési kérdések helyett kereskedelmi és spekulációs tevékenységet folytatnak." (*Uo.*)

[19] E meghívás alapján 1960. május 3-ától 16-áig tartózkodott lengyel pártküldöttség Magyarországon. A delegációt Ryszard Strzelecki, a LEMP KB titkára vezette.

[20] „A tárgyalások eredményeként tovább bővültek a két ország szerződéses kapcsolatai. Sor került az egészségügyi megállapodás, a polgári jogsegély-egyezmény és a konzuli egyezmény megkötésére, megállapodás jött létre az atomenergia békés felhasználásáról, és határozatot hoztak az alumíniumipari együttműködésre vonatkozóan. Aláírták az 1961–1965. évekre szóló magyar-lengyel hosszúlejáratú áruforgalmi egyezményt." (*Népszabadság, 1960. március 22.)*

[21] A PB 1960. február 2-án elfogadta a Titkárság javaslatát, miszerint a kongresszusi versenyzászló vörös selyemből 220–130 cm nagyságban készüljön. Egyik oldalán legyen a következő szöveg: „A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága a kongresszusi munkaversenyben elért kiváló eredményért 1959. évi." (*MOL-M-288. f. 5/168. ő. e.)*

[22] A PB 1960. március 22-én tárgyalt a kongresszusi versenyzászlók odaítéléséről. Úgy határozott, hogy az átadással kapcsolatos rendezvényekre április 1-jén és 2-án kerüljön sor, azokon csak a KB

képviselője beszéljen. A zászlókat a PB, az okleveleket a KB tajgai adják át. Az illetékes minisztériumok és szakszervezetek készítsenek rövid anyagot az érintett üzemekről. (*MOL-M-288. f. 5/134. ő. e.)*

[23] A KB 1958. január 24-én hozott határozatot a Szovjetunióban tartózkodó volt vezetők ügyéről, miszerint Rákosi és Gerő kivételével 1958-ban hazatérhetnek. Erről a határozatról 1958 februárjában levélben tájékoztatták a párt tagjait. Mindkét dokumentum megjelent: *Az MSZMP KB 1957–1958. évi jegyzőkönyvei (Magyar Országos Levéltár, Budapest, 1997.* 6. számú dokumentumához kapcsolódó 5. és 6. számú függelék 233–236. p.)

[24] Az MDP volt vezetőinek 1956 végén a Szovjetunióba menekült első csoportja — a Bíró testvérek, az Andics-Berei házaspár, Alapy Gyula, Dékán István — 1958 májusában, a második csoport — Hegedüs András, Kovács István, Bata István, Piros László — augusztusban térhetett haza. L. erről bővebben: *Feitl István: A moszkvai emigráció és az MSZMP – Rákosi Mátyás 1956–1958 között. Múltunk 1991. 4. sz. 3–30. p.*

[25] A PB 1960. március 29-ei ülésén Kádár János szóbeli bejelentése alapján úgy határozott: „... javasolni kell a KB-nak, hogy április 4-e után értesítsük Gerő Ernő elvtársat, nincs akadálya annak, hogy családjával együtt hazatérjen, és itthon közéleti tevékenységet nem folytatva, nyugdíjasként éljen. Hazatérését az év folyamán kell lebonyolítani minden publikáció nélkül." (*MOL-M-288. f. 5/176. ő. e.)*

[26] A KB ülése után Kiss Károly közölte Gerő Ernővel a határozatot, aki júliusban válaszolt, miszerint élni kíván a lehetőséggel és decemberben családjával hazatér. Erről Kiss Károly 1960. július 12-én tájékoztatta a PB-t. (*MOL-M-288. f. 5/191. ő. e.)*

[27] A jegyzőkönyvhöz csatolt határozati javaslat minősítése „Szigorúan titkos!", ezt nem kapták kézhez a KB tagjai, az ülésen Biszku Béla felolvasta.

[28] Déry Tibor (1894–1977) író. 1955-től a Nagy Imre köré tömörülő író-, értelmiségi ellenzék egyik vezető alakja. A Petőfi Kör 1956. júniusi sajtóvitáján elmondott felszólalása után kizárták a pártból. 1957-ben kilencévi börtönbüntetésre ítélték.

Donáth Ferenc (1913–1986) jogász, politikus. 1945-től földművelésügyi államtitkár és vezető pártfunkcionárius. 1951-ben koholt vádak alapján tizenötévi börtönbüntetésre ítélték, majd rehabilitálták. A Nagy Imre körül kialakult pártellenzék aktív tagja. Az 1956. októberi forradalom napjaiban Nagy Imre egyik közvetlen munkatársa. A Nagy Imre-csoporttal Romániába internálták, 1958-ban a Nagy Imre perben tizenkét évi börtönbüntetésre ítélték.

Farkas Mihály (1904–1965) 1945 után az MKP, illetve az MDP KV titkára, 1948–1953 között honvédelmi miniszter. A törvénysértésekben játszott vezető szerepe miatt 1956-ban kizárták a pártból, októberben letartóztatták, és 1957-ben tizenhat évi börtönbüntetésre ítélték.

Farkas Vladimír (1925–) államvédelmi alezredes, tisztviselő. 1946-tól 1955 februárjáig a politikai rendőrségnél szolgált. 1956. október 5-én letartóztatták. 1957. április 13-án tizenkét évi börtönre ítélték.

Jánosi Ferenc (1916–1968) református lelkész, politikus, Nagy Imre veje. 1945 után vezérőrnagy, 1954–1955-ben a Hazafias Népfront főtitkára. A Nagy Imre körül kialakult pártellenzék aktív tagja. A Nagy Imre-csoporttal Romániába internálták, 1958-ban nyolcévi börtönbüntetésre ítélték.

Váradi Gyula (1921–) vezérőrnagy, a páncélos csapatok parancsnoka. 1956-ban a Forradalmi Honvédelmi Bizottmány tagja. 1958-ban hétévi börtönbüntetésre ítélték.

[29] Az „azelőtti amnesztiák": 1956. december 1. az Elnöki Tanács 1956:27. számú rendelete közkegyelemben részesítette az 1956. október 23. után külföldre távozott és 1957. március 31-éig hazatérő személyeket; az Elnöki Tanács 1959:12. számú törvényerejű rendelete részleges kegyelmet adott a felszabadulás 14. évfordulója alkalmából. Ennek értelmében Tildy Zoltán volt köztársasági elnök hátralévő büntetését is felfüggesztették.

[30] Az Országos Rendőrkapitányság vezetője 1960. április 11-én a belügyminiszter első helyettesének felterjesztette az 1960. évi 10. tv. alapján börtönbüntetésből szabadult és a rendőrkapitányságokon jelentkezett személyekről készült kimutatást. Összesen 513 személy, ebből Budapesten 139 fő, köztük ismertebb személyek: Háy Gyula, Déry Tibor, B. Szabó István, Szentiványi Domokos, Farkas Vladimír, Jánosi Ferenc, Sándor András, Haraszti Sándor, Zimányi Tibor, Kosári Domokos, Farkas Mihály, Donáth Ferenc, Váradi Gyula. (*BM Történeti Intézet 3138 857/266/60)*

[31] Kossa István (1904–1965) 1954 végétől az OT elnökhelyettese, 1956. október 27-étől november 3-áig, illetve november 7-étől 1957. május 9-éig pénzügyminiszter, utána közlekedés- és postaügyi miniszter. 1957. február 26-ától 1965-ig az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[32] *Farkas Vladimír* „Vallomása" életéről, tevékenységéről *Nincs mentség. Az ÁVH alezredese voltam* címen jelent meg. (*Budapest, Interart Stúdió, 1990.)*

[33] Pothornyik József (1903–1981) 1956-tól a Nógrádi Szénbányászati Tröszt igazgatója. 1957. február 26-ától az MSZMP IKB, illetve KB tagja.

[34] L. e kötet *9. számú jegyzőkönyvét!* 1962-ben kizárták a pártból.

[35] Erről a PB vitáról nem maradt fenn jegyzőkönyv. A március 1-jei PB ülés 9. pontja is a büntetőpolitikával foglalkozott, továbbá feltehetően 1960. március 22-én is vitatkozott erről a PB,

ugyanis az ülés 6. napirendi pontjaként „Zárt ülés"-t tüntettek fel, de a témát nem jelölték meg. (*MOL-M-288. f. 5/172, ill. 175. ő. e.)*

[36] Kádár János az MSZMP VII. kongresszusán ezzel kapcsolatban a következőket mondta: „Kongresszusunk nyilvánvalóan pontot tesz a múlt számtalan tévedésére. A tapasztalatokról nem feledkezünk meg, de azokat a kérdéseket, amelyek már a múlté, átadjuk a történelemnek. Tekintetünket előre vetjük a holnap feladataira és erőnket azok megoldására összpontosítjuk." (*A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. kongresszusának jegyzőkönyve 1959. november 30. – december 5. Kossuth Könyvkiadó 1960. 85. p.)*

[37] Kakuk Józsefné (1920–) 1951 és 1956 között az MSZBT országos titkára, majd 1957 májusától októberéig a Budapesti Pártbizottság munkatársa. Ezt követően a Kispesti Textilgyár Pártbizottságának titkára. 1959. április 23-án kooptálták rendes tagnak.

[38] A közlemény csak arról szólt, hogy az MSZMP Központi Bizottság ülése a magyar párt- és kormányküldöttség lengyelországi útjáról és a kongresszusi munkaverseny eredményeiről tárgyalt.

[39] Az Elnöki Tanács 1960:10. számú törvényerejű rendeletét a részleges amnesztiáról a felszabadulás 15. évfordulója alkalmából, április elsején hirdették ki. (*Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye 1960. 87–88. p.)*

FÜGGELÉK

Az 1960. március 30-i KB ülésen résztvevők névsora:*

Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Benkei András*
Biszku Béla
Blaha Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Cservenka Ferencné
Csergő János
Cseterki Lajos
Dabronaki Gyula
Darabos Iván
Dobi István
Erdei Lászlóné
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István*
Galambos József
Gáspár Sándor
Gyurkó Lajos
Halas Lajos
Harmati Sándor
Háy László
Hevesi Gyula
Horváth András
Horváth Ede
Ilku Pál
Kádár János
Kállai Gyula
Kakuk Józsefné
Kaszapovics András
Kilián József*
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss János
Kiss Károly
Kossa István
Klujber László*
Kreszán Lajos
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Martics Pál*
Martin Ferenc
Molnár Ernő
Münnich Ferenc
Nagy Józsefné
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly*
Nyers Rezső
Oczel János
Orbán László
Pap János*
Papp Sándor
Prieszol József
Pothornyik József
Rapai Gyula
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Scherczer Lajosné
Sík Endre
Somogyi Miklós
Söjtör János
Schumeth János
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor
Szénási Géza
Szilágyi Dezső
Szurdi István
Tatár Kiss Lajos
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Valkó Márton
Varró György
Veres József

* Ez a meghívottak névsora. A hiányzókat *-gal jelöltük.

11.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. április 23-án megtartott üléséről.[1]

Jelen vannak: a Központi Bizottság tagjai a mellékelt lista szerint.[2]

Napirend:
1. Személyi kérdések.
Előadó: Kádár János elvtárs

1. Személyi kérdések.
Előadó: Kádár János elvtárs
Hozzászóltak: Sík Endre, Révész Géza, Aczél György és Nemes Dezső elvtársak

A Központi Bizottság az előterjesztett határozati javaslatot és a pártalapszervezetek vezetőségeihez intézendő elvtársi levelet[3] az ülésen elhangzott kisebb szövegbeli módosításokkal egyhangúan elfogadja.

K. m. f.

Jegyzőkönyvezte:

Barkóczi Imre
[s. k. aláírás]

Kádár János
[s. k. aláírás]

A Politikai Bizottság javaslata

A Központi Bizottság április 23-i ülésének határozata

1. A Központi Bizottság Antos elvtárs elhunyta és Dögei Imre kizárása következtében megüresedett helyekre Kakuk Józsefné és Martin Ferenc elvtársakat, eddigi póttagokat[4] a KB rendes tagjai sorába beválasztja.

2. A KB Révész Géza elvtársat egészségi okokból csökkent munkabírása miatt — saját kérésére — javasolja felmenteni a honvédelmi miniszteri tisztség alól, mint vezérezredest tartalék állományba helyezni. Ugyanakkor javasolja, meghatalmazott miniszteri és nagykövet rangban, a moszkvai magyar nagykövetség vezetésével megbízni.[5]

3. A KB Czinege Lajos elvtársat felmenti a Szolnok megyei Pártbizottság első titkárának tisztsége alól, és javasolja honvédelmi miniszterré, egyben altábornagynak kinevezni.

4. A KB tudomásul veszi a Politikai Bizottság tájékoztatását arról, hogy Dögei Imre korábban elhatározott felmentése a pekingi magyar nagykövetség tisztsége alól néhány héten belül megtörténik, és e tisztségre Martin Ferenc[6] elvtársat, a KB tagját nevezik ki.

A fenti személyi döntésekkel kapcsolatban a Központi Bizottság jóváhagyja az alábbi végrehajtási eljárást:

a/ A KB-ülésről kiadott közleményben nem lesz feltüntetve név szerint, hogy kik helyett választották be Kakukné és Martin elvtársakat.[7]

b/ Előbb történik meg Révész elvtárs felmentése és kinevezése új helyére. Dögei Imre felmentése, illetve Martin elvtárs kinevezése csak két-három héttel azt követően kerül nyilvánosságra.[8]

c/ Dögei pekingi nagyköveti tisztsége alól történő felmentésének közzététele a napisajtóban minden indoklás nélkül történik. Ugyanakkor a KB jóváhagyja, hogy az idevonatkozó újsághír megjelenése előtt a párt valamennyi alapszervi vezetősége kapja kézhez a csatolt tájékoztató elvtársi levelet azzal, hogy azt a soron következő rendes időben összehívott taggyűléseken ismertessék.[9]

JEGYZETEK

[1] Az ülésről szó szerinti jegyzőkönyv nem készült, ezért a szerkesztett, ún. határozati jegyzőkönyvet és az előterjesztéseket közöljük.

[2] L. az *1. sz. függelék*et!

[3] L. az *2. sz. függelék*et!

[4] Az előterjesztések között a KB tagok megkapták a KB póttagjainak névjegyzékét is, lásd a *3. sz. függelék*et!

[5] Révész Gézát 1960. május 13-án nevezte ki az Elnöki Tanács moszkvai nagykövetnek és 1963. január 12-én hívta vissza.

[6] Martin Ferenc (1912–) 1951-től a SZOT titkára, majd a Kohászati Dolgozók Szakszervezetének elnöke. 1955-től az OTSB elnökhelyettese, 1957-ben az MSZSZOSZ titkára, illetve a Kohászati Dolgozók Szakszervezetének elnöke. 1960-tól 1974-ig diplomáciai szolgálatot teljesített: pekingi, varsói, bukaresti nagykövet.

[7] *1960. április 24-én a Népszabadság*ban a következő közlemény jelent meg: „Az MSZMP Központi Bizottsága ülést tartott. Folyó ügyeket tárgyalt, majd a Központi Bizottság póttagjai közül Kakuk Józsefné és Martin Ferenc elvtársakat a Központi Bizottság rendes tagjaivá választotta."

[8] A *Népszabadság 1960. május 18*-án ismertette az Elnöki Tanács határozatát, miszerint: „Révész Géza honvédelmi minisztert — jó munkájának elismerése mellett — tisztsége alól felmentette, Czinege Lajos tartalékos alezredest kinevezte honvéd altábornaggyá, és megválasztotta honvédelmi miniszternek. Boldoczki János rk. és meghatalmazott nagykövetet e tisztsége, valamint a Magyar Népköztársaság moszkvai nagykövetségének vezetésére kapott megbízatása alól felmentette, és Révész Gézát rk. és meghatalmazott nagykövetté kinevezte és megbízta a Magyar Népköztársaság moszkvai nagykövetségének vezetésével."

[9] 1960. május 24-én Kiss Károly szóbeli bejelentése alapján a PB úgy döntött, hogy Dögei Imre kinevezésének visszavonására, valamint a pekingi nagykövet megbízására vonatkozó javaslatot a Minisztertanács elé kell terjeszteni. A javaslat indoklásáról Kádár János tájékoztassa a Minisztertanácsot. Ezt követően az új pekingi nagykövet számára agrément-t kell kérni, amelynek megérkezése után a kinevezésre vonatkozó javaslatot az Elnöki Tanács elé kell terjeszteni. Az Elnöki Tanács határozatát minden külön indoklás nélkül kell nyilvánosságra hozni. A KB levelét, amely Dögei Imre ügyével foglalkozik, május 27-én kell a pártalapszervezetek részére elküldeni. *(MOL-M-288. f. 5/184. ő. e.)*

A *Népszabadság 1960. június 12*-ei számában jelent meg a hír — minden külön indoklás nélkül — arról, hogy Dögei Imrét az Elnöki Tanács felmentette, és Martin Ferencet kinevezte rendkívüli és meghatalmazott nagykövetté, és megbízta a Magyar Népköztársaság pekingi nagykövetségének vezetésével.

FÜGGELÉKEK

1. sz. függelék

A Központi Bizottság 1960. április 23-i ülésén részt vettek:

Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Benke Valéria
Benkei András
Biszku Béla
Blaha Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Cservenka Ferencné
Cseterki Lajos
Dabronaki Gyula
Darabos Iván
Dobi István
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István
Harmati Sándor
Háy László
Hevesi Gyula
Ilku Pál
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Dezső
Kiss Károly
Komócsin Zoltán
Kossa István
Kreszán Lajos
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Molnár Ernő
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Oczel János
Pap János
Pothornyik József
Prieszol József
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Sík Endre
Somogyi Miklós
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor
Szilágyi Dezső
Szirmai István
Szurdi István
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Veres József

2. sz. függelék

Levél a Magyar Szocialista Munkáspárt alapszervi vezetőségeihez

Kedves elvtársak!

A Központi Bizottság tájékoztatja az elvtársakat a következőkről:

Dögei Imre elvtárs *volt KB tag** és földművelésügyi miniszter tevékenységében az utóbbi időben mind határozottabban a párt irányvonalával szembenálló, szektás, álbaloldali nézetek kerültek előtérbe. Ezek főleg a lenini szövetkezeti politika önkéntességi elvének elvetésében, a középparasztokkal szembeni adminisztratív intézkedések és gazdasági nyomás sürgetésében jutottak kifejezésre.

A Központi Bizottság ezeket az antileninista nézeteket mindenkor határozottan visszautasítva törekedett Dögei Imrét jobb belátásra bírni. Mivel helytelen nézetei miatt képtelen volt a földművelésügyi miniszteri munkát kielégítően elvégezni, fel kellett őt e munka alól menteni. A felmentéssel egyidejűleg, abban bízva, hogy Dögei elvtárs javít magatartásán és ráeszmél politikai hibáira, a KB pekingi nagykövetségünk vezetésével bízta meg. Dögei Imre magatartásában azonban a földművelésügyi miniszteri tisztség alól történt felmentése után sem következett be javulás – ellenkezőleg, pártellenes, egységbontó módon lépett fel. Ezért a Központi Bizottság kizárta őt tagjai sorából és szigorú megrovás végső figyelmeztetés pártbüntetéssel sújtotta. Egyidejűleg úgy intézkedett, hogy a pekingi magyar nagykövetség vezetésére kapott megbízást vonják vissza *tőle, és kapjon lehetőséget arra, hogy idehaza, kisebb beosztásban mutassa meg,** hibáit ki akarja és tudja javítani.*

Mindezekről szükségesnek tartottuk a pártalapszervezetek vezetőségeit tájékoztatni. Felhívjuk az elvtársakat, hogy a kérdést belső pártkérdésként kezeljék; ezt a levelet a párttagság tájékoztatása céljából a legközelebbi rendes taggyűlésen olvassák fel.

Budapest, 1960. április 23.***

Elvtársi üdvözlettel:

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága.

* A kurzívval szedett szavak a végleges szövegből kimaradtak.
** A végleges formában a vessző helyett kettőspont van.
*** A kiküldött levél dátuma: május 18. Ezt az 1960. február 12-i KB-ülés anyagához rakták le.

3. sz. függelék

A Központi Bizottság póttagjainak névjegyzéke

Borbély Sándor*
Csergő János
Erdei Lászlóné
Galambos József
Gyurkó Lajos
Halas Lajos
Horváth András
Horváth Ede*
Kakuk Józsefné
Kaszapovics András*
Kiss János
Klujber László*
Martics Pál*
Martin Ferenc
Nagy Józsefné
Papp Sándor
Rapai Gyula
Söjtör János
Schumeth János
dr. Szénási Géza
dr. Tatár Kiss Lajos
Valkó Márton*
Varró György*

* A csillaggal megjelölt elvtársak a VII. Pártkongresszus előtt is póttagok voltak.

12.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. június 10-i üléséről

Jelen vannak: Központi Bizottság tagjai és póttagjai, Központi Bizottság osztályvezetői, Budapesti Pártbizottság titkárai, megyei pártbizottság titkárai, Trautmann Rezső, Molnár János, Kisházi Ödön elvtársak a mellékelt lista szerint.[1]

Napirend: Javaslat oktatási rendszerünk továbbfejlesztésének irányelveire. Előadó: Kállai Gyula elvtárs.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! A Központi Bizottság ülését megnyitom. A Központi Bizottság elfogadja a napirendet, átadom a szót Kállai elvtársnak.

KÁLLAI GYULA elvtárs: Kedves elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság!

A Központi Bizottság mai ülésén a szocialista kulturális forradalom továbbfejlesztésének központi kérdéséről, az iskolarendszer megjavításának alapelveiről kell döntenünk. Az iskolarendszer reformjának igénye már 1958 nyarán, a párt művelődési politikája irányelveinek kidolgozásakor felmerült.[2] A Politikai Bizottság 1959 elején szűkebb pártbizottságot küldött ki az iskolai oktatás helyzetének felülvizsgálatára.[3] A reform alapelveit ez a bizottság kidolgozta. Ezeket az alapelveket a Minisztertanács megtárgyalta, és egy szélesebb, a társadalom különböző területein dolgozó szakembereket magában foglaló kormánybizottságot nevezett ki az irányelvek konkrét kidolgozására. Ez a kormánybizottság az iskolai és iskolán kívüli oktatás ágainak megfelelő számú albizottságot hozott létre.[4] A kormánybizottság az albizottságok által előkészített részanyagokat több ülésen megvitatta, s a viták alapján készítette el, s ismét a Politikai Bizottság elé terjesztette javaslatait.[5] A Politikai Bizottság javaslata tehát, amelyet most a Központi Bizottság elé terjesztettünk, a szűkebb pártbizottság, majd a szélesebb társadalmi jellegű kormánybizottság másféléves tevékenységének eredményéből született.

Az iskolai oktatás rendszerének továbbfejlesztése megérett társadalmi szükségesség. A szocialista tábor többi országaiban is foglalkoznak ezzel a kérdéssel. Ismeretes, hogy a Szovjetunióban nagy társadalmi előkészítés és vita után törvényt hoztak az iskolai reformról,[6] amely már a megvalósulás útján van. Csehszlovákiában, Bulgáriában és a Német Demokratikus Köztársaságban is törvények születtek az oktatás továbbfejlesztésére, és e törvények már ezekben az államokban is a megvalósítás szakaszában vannak.[7] A mi iskolareformunkat saját helyzetünk indokolja; de kidolgozásánál természetesen figyelembe vettük a baráti országok tapasztalatait.

Ahhoz, hogy e nagy feladatot — amely az egész társadalom életére kihat, és kivétel nélkül érinti az ország minden egyes polgárát — helyesen oldjuk meg, mindenekelőtt világosan, tisztán és egységesen kell értelmezni azt. Ez fontos dolog, mert a reform indoklása körül eddig különböző téves és helytelen nézetek merültek fel a kormánybizottságban is. Eleinte sokan eltúlozták iskolai oktatá-

sunk fogyatékosságait, s a reformra úgy tekintettek, mint valami csodaszerre, amelyik majd megment bennünket iskoláink szörnyű hibáitól. Egyes, ma meglevő iskolatípusok, pl. a technikumok munkáját a szakminisztériumok eltúlozták, a Művelődésügyi Minisztérium képviselői viszont a tényleges helyzetnél negatívabban ábrázolták. A reform e helytelen felfogása bizonyos tárcasovinizmusból származott, ami sok esetben zavarta, akadályozta a munkát. Ezért szükséges hangsúlyozni, hogy a felszabadulás után kialakult iskolarendszerünk, a hatéves korban kezdődő nyolcosztályos általános iskola, az erre épülő négyosztályos középiskola általában véve eredményesen töltötte be hivatását, és a jövő iskolarendszerének továbbra is alapja marad. Az élet azonban előrehaladt, a szocializmus igényei a népgazdaság és kultúra minden területén megnövekedtek az ifjúság iránt, s a jövőben még tovább növekednek. Ezeket az új igényeket a mai iskolai rendszerrel már nem tudjuk kielégíteni. Az iskola és az élet között lassan kibontakozó ellentmondás van. Ennek a megjelenési formája az a mindnyájunk által ismert tény, hogy évről évre nagy gondjaink vannak az általános iskolát végzett, de tovább nem tanuló, valamint a középiskolát végzett, de tovább nem tanuló ifjúság munkába állításával, s az, hogy a felnövekvő nemzedék világnézeti nevelése hiányos. Az iskolában még nem tudjuk lerakni a szakmai képzést, és a fiatalság magatartásának normáivá tenni a marxizmus-leninizmus világnézetének és a kommunista erkölcsnek a szilárd alapjait.

Ezt az ellentmondást a reform segítségével fel kell oldani, és az iskolát úgy kell továbbfejleszteni, hogy megfeleljen a szocialista társadalom követelményeinek. Ezt a célt szolgálja az iskolarendszerünk reformja. Én itt nem akarom magát a javaslatot ismertetni, az az elvtársak előtt van.[8] Szükséges azonban kitérni néhány olyan kérdésre, amelyek helyes megoldásától az egész munka függ.

A reform lényegét három alapelv következetes megvalósítása és végigvitele jelenti valamennyi iskolatípusban: az élet és az iskola kapcsolatainak megszilárdítása; a korszerű műveltség elsajátítása alapján a tömegek általános és szakmai műveltségének fokozása; és a kommunista nevelés megvalósítása. Ez az a három alapelv. Ezt a három alapelvet egyidejűleg, egyszerre kell a gyakorlatba átültetni; súlyuk, jelentőségük azonban mégsem teljesen egyenlő. Ezen alapelvek közül sorrendben jelentőségében a legfontosabb az élet és iskola kapcsolatainak megerősítése, a termelés és a tanulás szerves egybekapcsolása. A szocialista társadalom iskolájának alapvető jellemvonása *a fizikai munka és a tanulás egysége.* Ezért a maga idejében még Marx, és később Lenin szállt síkra. A fizikai munka bevonása az iskolai oktatásba, a termelés és a tanulás kapcsolatának megteremtése lendíti előre az egész oktatási rendszerünk fejlődését és segíti a korszerű műveltség kialakítását, a kommunista nevelés megvalósítását is. A társadalom számára végzett termelőmunka, illetve az abban való részvétel teremti meg a lehetőségeit annak, hogy az iskolai oktató- és nevelőmunka helyes irányban haladjon, csak a termelőmunkával tartott szoros kapcsolat biztosítja az oktató-nevelő munka helyes elvi alapjait. Lenin a Komszomol I. alakuló kongresszusán fejtette ki: ahhoz, hogy a fiatalság kommunistává legyen, nem elegendő a könyvekből megtanulni, hogy mi a kommunizmus, hanem tevékeny részt kell vállalni a tömegek mindennapi harcában a kommunizmusért. A termelés és a tanulás egybekapcsolása megjavítja az ifjúság kommunista nevelését. A munkásosztály, mint aktív, közvetlen nevelési tényező jelentkezik az iskolában. A munkás a pedagógus segítőtársa lesz.

A termelés és az iskola kapcsolata biztosítja az oktatás korszerűségét és elősegíti a korszerű művelődési anyag kialakítását, megadja a biztos iránytűt ahhoz, hogy a tanított anyagból az elavult, a mai élet számára semmitmondó részeket elhagyjuk, s helyettük a tudományok és a technika újabb fejlődését tanítsuk. Az ipar, a mezőgazdaság állandóan fejlődik, és alkalmazza a tudományuk újabb eredményeit. Ha az iskolának megvan ezzel a fejlődéssel a kapcsolata, ez sarkallja az oktató- és nevelőmunkát, megrostálja magát a tananyagot. Ásatag, ósdi képzési anyagot csak abban az iskolában lehet tanítani, amelyik elszakadt az élettől. A fizikai munka és a tanulás összekapcsolása növeli a tanulók aktivitását az elméleti tárgyak tanulmányozásában is, mert közvetlen tapasztalatai intik őt arra, hogy elméleti ismeretek nélkül nincs gyakorlati termelőmunka. Ez megjavítja magát a pedagógiai folyamatot, könnyebbé, eredményesebbé teszi a tanítás munkáját. A reform három alapelve közül a legfontosabb az élet és iskola kapcsolatainak megszilárdítása; ez teszi lehetővé a másik kettő megvalósítását is.

Kedves elvtársak! A korszerű műveltségi anyag kialakításában feladataink abban rejlenek, hogy a tanterveket, tananyagokat, tankönyveket felülvizsgáljuk s az elavult anyagrészeket elhagyjuk, s a természet- és társadalomtudományok és technika legújabb fejlődésének eredményeivel egészítsük ki azokat. A kommunista nevelés megvalósítása is követeli — többek között — a tantervek és tankönyvek átdolgozását, tekintettel a világnézeti nevelés igényeire. Ezt a feladatot — bár a javaslat erre nem ad határidőt — határidős feladatnak kell tekinteni, és 4–5 év alatt végre kell hajtani minden iskolatípusban.

Az élet és az iskola kapcsolatainak megerősítését iskoláinkban a következőképpen óhajtjuk megvalósítani, a reformelőirányzatok erre vonatkoznak. Az általános iskolában az élet és az iskola kapcsolatainak megszilárdítását a gyakorlati, műszaki, a politechnikai oktatás bevezetése jelenti. A politechnikai oktatás fogalmát helyesen kell értelmezni. A fogalom tisztázása azért fontos, mert enélkül elsikkad a politechnikai képzés lényege.

A politechnikai képzés nem egyszerűen „gyakorlati oktatás", s nem is csak „gyakorlati műszaki oktatás", hanem ezeknél szélesebb fogalom. A politechnikai képzés olyan oktatási és nevelési folyamat, amelynek során a fiatalokban gyakorlati készségeket alakítanak ki a fizikai munka végzésére, és megismertetik őket a termelés tudományos alapjaival s a mai ipar és mezőgazdaság alapvető termelési folyamataival. A politechnikai oktatás további értelme és célja, hogy már az általános iskolában kezdjük el leküzdeni a kapitalista társadalomból reánk maradt szűk munkamegosztási korlátokat, amely éles falat húzott a fizikai és szellemi munka közé. A szocialista, a kommunista társadalom, mint tudjuk, olyan sokoldalúan képzett embert igényel, aki egyformán tájékozott az ipar, a mezőgazdaság, a kultúra fő ágaiban, és képességei lehetővé teszik számára, hogy szabadon meghatározhassa, a népgazdaság melyik ágában kíván dolgozni. Gyakorlatilag tehát a politechnikai oktatás előkészíti a fiatalokat arra is, hogy képességeiknek megfelelő életpályát válasszanak, megkönnyíti a beilleszkedést az életbe. A politechnikai oktatás bevezetése általános iskoláinkban megkezdődött. Javaslatunk szerint 1965-ig minden iskolában bevezetjük a politechnikai oktatást.[9] Ennek során ügyelni fogunk arra, hogy a modern iparról és a mezőgazdaságról is kapjanak tájékozottságot [sic!] a tanulók.

Hogyan lesz a kérdés a középiskolákban? A termelés és tanulás egybekapcsolása a középiskolákban már nem egyszerűen a politechnikai képzést, hanem az

általános iskolában szerzett politechnikai képzettségre épített, egyirányú szakképzést, illetve szakmai előképzést jelent. Az a célunk, hogy a középiskolában a továbbtanulásra jogosító általános műveltség megszerzése mellett a tanulók sajátítsanak el egy ipari, mezőgazdasági vagy kereskedelmi szakmát, vagy pedig szerezzenek egy szakmából olyan előképzettséget, ami lehetővé teszi, hogy az érettségi után rövid idő alatt szakmunkások lehessenek. Ennek megfelelően javaslatunk szerint a középiskola két alapvető típusát kell létrehozni.

Az első: szakgimnázium típusa. Ebben az iskolában a tanulók *teljes szakképzettséget és szakmunkás oklevelet nyernek.* Ezért az általános műveltséget adó tárgyak tanulására és a szakma elsajátítására fordított időt ennek megfelelően kell megállapítani. A szakma gyakorlati elsajátítására fordított időnek a jelenlegi technikumi képzéshez viszonyítva nem csökkennie, hanem növekednie is kell.

A második: általános gimnázium. Ennek az iskolatípusnak alapvető feladata továbbra is az egyetemi tanulmányokra való előkészítés marad. Ezért a tanulmányi idő túlnyomó többségét itt az általános művelő tárgyakra fordítják, s heti egy napot fordítanak arra, hogy a tanulók valamely szakmából olyan előképzettséget szerezzenek, amelynek birtokában az érettségi után rövid idő alatt szakmunkások lehetnek. Célunk az, hogy mind a szakgimnáziumokat, mind az általános gimnáziumokat üzemekhez kössük, s a szakmatanulás idejében a fiatalok az üzemekben rendszeres fizikai munkát végezzenek. A szakgimnázium megteremtése az első lépés a középiskolára épített szakmunkásképzés megteremtéséhez, s ezzel a munkásosztály szakmai és műveltségi színvonala ugrásszerű felemeléséhez. Az általános gimnáziumi szakmai előképzés pedig megkönnyíti és lehetővé teszi az egyetemeken tovább nem tanuló fiatalok számára az elhelyezkedést az iparban és a mezőgazdaságban. Az egyetemen való továbbtanulás lehetőségét egyébként biztosítjuk a mindkét középiskola-típusban érettségizettek számára.

Kedves elvtársak! A kormánybizottságban, s előtte a pártbizottságban, majd a Politikai Bizottság ülésein is, a reformnak ez a középiskolára vonatkozó része váltotta ki a legnagyobb vitát. Milyen kérdések merültek fel?

Lehetséges-e a középiskolában, ahol az idő jelentős részét az általános művelő tárgyak tanulására kell fordítani, elsajátítani valamely szakmát? Biztosítható-e a tanulók számára a szabad választás lehetősége a szakmák között?

Vizsgálódásaink alapján jelenleg e vitás kérdésekre a következő választ tudjuk adni: a szakgimnáziumokban egy szakma teljes elsajátítása; az általános gimnáziumokban egy szakmából szakmai előképzettség biztosítása sikeresen megvalósítható.

Jelenlegi helyzetünkben a szabad szakmaválasztás nem biztosítható mindenhol és minden esetben. Nagy ipari centrumokban a szakmák szélesebb skálája áll rendelkezésre; kisebb helyen kisebb a választék, mezővárosokban csekély. A választás lehetősége az ország ipari fejlődésének, az ipar jobb területi eloszlásának arányában nő.

Mindebből látható, hogy az iskolai reform a középiskolára vonatkozó javaslatainak megvalósítása a legnehezebb; ezen a téren még tovább kell dolgoznunk. Milyen nehézségekkel állunk itt még szemben? Mindenekelőtt *anyagi nehézségekkel.* A szakmai képzés iskolai bevezetése — a tanterem és iskolaépítési kereteken kívül — újabb beruházásokat igényel az iskolákban. Műhelyeket, laboratóriumokat, gépeket kell adnunk az iskolának. Ilyen természetű kiadások jelentkezni fognak

azokban az üzemekben is, amelyekhez iskolákat kapcsolunk. Ezeket az összegeket a népgazdaság csak fokozatosan tudja előteremteni.

Vannak *szervezési nehézségek* is. Az iskolák üzemekhez kapcsolásánál az ipar mai területi elhelyezése okoz gondot. Budapesten és a nagyobb ipari városokban az iskolák és üzemek összekapcsolása könnyebben megoldható, de még itt is komoly tanulmányozást érdemel annak az eldöntése, hogy egy-egy iskolában milyen szakmát, vagy a szakmák milyen csoportját vezetjük be, figyelembe véve az adott ipari lehetőségeket, a népgazdaság igényeit, valamint a szülők és a fiatalok igényeit.

A maradi gondolkodásmód leküzdésének nehézsége is jelentkezik még. Számolni kell azzal, hogy a fizikai munka bevezetése az iskolában bizonyos ellenállást vált ki a maradi gondolkodású szülők között. Az a régi szemlélet, hogy a középiskolai érettségi menlevél a fizikai munka elől, és „úriemberré" tesz, még a szülők egyes rétegeiben, különösen a kispolgári szülők között megvan. Ezért a felvilágosító szónak, a meggyőzésnek e téren nagy szerepe van.

A régi, megszokott leküzdésének nehézsége is jelentkezik. Bizonyos ellenállás fog mutatkozni — és már mutatkozott eddig is — az ipari vezetők részéről. Természetes, hogy az iskola és az üzem összekapcsolása új feladatokat ró az ipari vezetőkre. De e feladatok elől nem szabad kitérniök, azokat vállalni kell, mert ezt kívánja az egész társadalom érdeke.

Mivel a középiskolai szakmunkásképzés azonnali teljes bevezetésére azonban még nincs mód, az ipari tanulóképzés mai rendszere fennmarad. A reform azonban megszünteti a mostani MTH-iskolák[10] zsákutca jellegét, s lehetőséget ad az MTH-iskolákat elvégzett fiatal szakmunkásoknak arra, hogy tanulmányaikat a megfelelő különbözeti vizsga letétele után a középiskola felsőbb osztályaiban folytathassák.

A reform középiskolákra vonatkozó része érinti a mai technikumokat is. A technikumok létrehozása tíz évvel ezelőtt helyes lépés volt. Ez az iskolatípus eredményes munkát végzett, bár a maga elé tűzött célt: az irányító poszton dolgozó szakmai középkáderek — tehát a szakmunkás és mérnök közötti helyet betöltő — káderek nevelését maradéktalanul nem tudta megvalósítani. Most azt javasoljuk, hogy a technikumokat fejlesszük tovább, s emeljük azokat főiskolai szintre, egy-két-három éves főiskolákká a szakmák jellegének megfelelően. A javaslat szerint a jelenlegi technikumok egy részéből szakgimnáziumokat létesítünk, s más részéből pedig kifejlesztjük az érettségire épített főiskolai jellegű technikumokat. Ezek már megfelelő szakmai középkádereket adnak az iparnak.

A reform-irányelveknél az egyetemekkel kapcsolatban a következőket szeretném kiemelni.

Az egyetemeken az élet és iskola kapcsolatainak megjavítását elsősorban a hallgató választott szakjának megfelelő irányú termelési gyakorlatok jelentik. E területen is voltak viták, s olyan elképzelések, hogy a fizikai munkát itt is elsősorban mint nevelési tényezőt kell felfogni, s ezért nem feltétlen fontos, hogy az a hallgató szakmájának megfeleljen. Nekünk az a javaslatunk, hogy mivel az egyetemeken a jövőben már olyan hallgatók lesznek, akik politechnikai és szakmai képzést is kaptak az általános és középiskolákban, s mivel az egyetemre nem közvetlenül a középiskolából, hanem egy-két évi fizikai munka után mennek a hallgatók, a hangsúlyt a választott szaknak megfelelő üzemi, kórházi, mezőgazdasági, bírósági és iskolai termelési gyakorlatokra kell helyezni.

Az iskolai reformjavaslatunk nagy gonddal foglalkozik a felnőttoktatással, az iskolák levelező és esti tagozatai munkájának megjavításával. Az esti és levelező tagozatok az iskolai oktatás szerves részei. Eddig sajnos nem volt az; másodrendű dolognak tekintették, ami abban is kifejezésre jutott, hogy az egyetemek esti tagozatait megszüntették, a levelező tagozatok munkáját elsorvasztották. A reformmunkálatokkal párhuzamosan a Politikai Bizottság és a Minisztertanács foglalkozott a levelezőtagozatok problémáival, és egy sor intézkedést hozott az ott tanulók munkájának megkönnyítésére.[11] A jelenlegi reformterv az esti és levelező oktatás továbbfejlesztését, kiszélesítését, minden iskolatípus melletti megszervezését javasolja.

A felnőttoktatás az iskolareformnak ugyanolyan fontos kérdése, mint az ifjúság nevelése. A felnőttoktatás jelentősége a jövőben tovább növekedik. A tudományok állandóan bővülnek, új és új anyagrészekkel gazdagodnak. Az iskolai oktatás és az egyetemi képzés idejét azonban nem lehet vég nélkül növelni. A jelenlegi rendszer — amelyben nyolc év az alap- és négy év a középiskola időtartama, átlagban öt év az egyetemi oktatás ideje — *véglegesnek tekinthető.* Az egyetemeken e meghatározott idő alatt kell lefektetni a tudományok alapjait, a szakembereknek a továbbiakat *a termelés megszakítása nélkül kell elsajátítani.* A távolabbi jövőben kibontakozó kommunizmusban minden termelő egyben tanuló is lesz. Ehhez kell megnyitni a kapukat már most. A felnőttoktatás fontosságát nálunk két tényező különösen kiemeli. Az egyik: a munkásosztály és parasztság soraiból sok olyan elvtárs került a népgazdaság különböző területein funkcióba, akiknek régebben nem volt módjukban szakképzést szerezni. Ezek az elvtársak most tömegével tanulnak a felnőttoktatás különböző iskoláiban. Azoknak, akik még ezt nem tették meg, a jövőben szintén szakképesítést kell szerezniök. A második: egyetemeink felvételi létszámkerete — bár állandóan növekedik — mégis zárt szám, s nem ad lehetőséget arra, hogy minden jelentkezőt befogadjon. Sok arra rátermett fiatal is kimarad. Ezek számára is meg kell nyitni az esti és levelezőtagozatokon való tanulás lehetőségeit.

Az általános és középiskolai felnőttoktatás számára speciális, a felnőttek életkorához igazodó tanterveket, tankönyveket és pedagógiai módszereket kell kidolgozni. Ha nem is ilyen mértékben, de hasonló jellegű intézkedéseket kell a reform során az egyetemek és főiskolák levelező tagozatainak munkájában is tenni.

A szocialista kulturális forradalom egyik követelménye mindenütt az általános középfokú oktatás kötelezővé tétele. Ennek megvalósítására ma még nem értek meg a feltételek, ez egy későbbi szakasz konkrét feladata lesz. Javaslatunk szerint már most el kell kezdeni a feltételek megteremtését, s meg kell kezdeni azoknak az utaknak az építését, amelyek az általános középfokú oktatáshoz vezetnek. Első lépés ehhez: biztosítani azt, hogy minden iskolaköteles gyermek elvégezze az általános iskola 8. osztályát, s a felső tagozatban szakrendszerű oktatásban részesüljön. Jelenleg az iskolaköteles gyermekeknek 71,6%-a végzi el mind a nyolc osztályt, s 80%-a részesül szakrendszerű oktatásban. *A nyolc osztály elvégzése érdekében a tankötelezettség korhatárát felemeltük 16 évre.*[12] Az általános iskolát elvégzett, de tovább nem tanuló fiatalok számára továbbképző iskolákat hoztunk létre.[13] *Ezek lépést jelentenek az általános tankötelezettség felemeléséhez* és általánossá tételéhez. Az 1959/60-as iskolaévben 205 mezőgazdasági és 42 ipari jellegű továbbképző iskola működött 13 000 tanulóval. Ezek többsége olyan volt, aki nem végezte el a VIII. osztályt. Ez a 13 000 fő a továbbképző iskoláztatás számára számbavehető

fiataloknak mindössze 10%-a volt. Az iskolák működésének általános tapasztalatai pozitívak, bár a tanítandó anyag meghatározása még nem végleges. A következő tanévben további 118 ipari és 282 mezőgazdasági jellegű továbbképző iskolát állítunk fel. Ezzel a továbbképzésben részt vevő fiatalok száma eléri a 35–40 000 főt. Célkitűzésünk az, hogy egypár éven belül minden olyan fiatal, aki semmilyen formában nem tanul tovább az általános iskola nyolc osztályának elvégzése után, a továbbképző iskolákban részesüljön még 2 évig oktatásban és nevelésben.

Kedves elvtársak! Szólni kell néhány szót az internátusok kérdéséről. Meggyőződésünk, hogy a felnövekvő nemzedék kommunista nevelésének legmegfelelőbb formája a bentlakásos, internátussal egybekötött iskola. Ezt bizonyítják a mi középiskolai diákotthonaink, s a most újra a fejlődés útjára tért egyetemi kollégiumok nevelési tapasztalatai is. Az internátusok kérdését a reformjavaslat nem veti fel, mert a népgazdaság még hosszú ideig képtelen előteremteni azt az építési kapacitást és anyagi erőt, amit annak megvalósítása jelent. De elvben le kell szögezni, hogy mi az internátussal egybekötött iskola mellett vagyunk, s egy későbbi időpontban hozzá is látunk annak gyakorlati megvalósításához.

Az ifjúság sikeres oktatásának, eredményes nevelésének fontos feltétele, hogy egységes elvek alapján történjen az egész országban. Nálunk most az ifjúság nevelésével több minisztérium foglalkozik, csaknem minden minisztériumhoz tartoznak középfokú iskolák. Ezt mi a jelenlegi állapotában nem tartjuk helyesnek, ez megosztja az erőket, nem biztosítja az egységes bánásmódot a pedagógusokkal, s nem biztosítja az egységes nevelési elvek betartását az iskolai fronton. Ezek egészségtelen jelenségek, amelyeket végleg le kell küzdeni, mert akadályozzák az érdemi munkát.

Az oktatásügy egységes irányítása azt jelenti, hogy az eszmei-politikai, pedagógiai és módszertani irányítás egy minisztériumban, a Művelődésügyi Minisztériumban összpontosuljon. A Művelődésügyi Minisztérium feladatává kell tenni a pedagógusok kiképzését és továbbképzését, a tantervek és tankönyvek kidolgozását, a pedagógiai elvek, módszertani utasítások kidolgozását valamennyi iskolatípus számára. A szaktárcák feladatává pedig az iskolákban folyó ipari és mezőgazdasági oktatással kapcsolatos szakmai, gép- és anyagellátási, valamint az üzemek és iskolák kapcsolatai által felvetett kérdések megoldását kell tenni. Tehát a szaktárcáknak továbbra is meglesznek a nagyon fontos feladatai a szakmaközi iskolákkal kapcsolatban.

Az iskolai rendszer továbbfejlesztésének középponti alakja a pedagógus. Amennyiben a pedagógus-társadalommal meg tudjuk értetni a reform jelentőségét és mibenlétét, és őket alkalmassá tudjuk tenni arra, hogy tevékenyen vegyenek részt annak megvalósításában, nyert ügyünk van. A pedagógusok ebben a munkában segítenek. Mindjárt megállapíthatom, hogy az eddigi tapasztalataink nagyon jók.

Ma hazánkban — szemben az 1938-as 30 000 fővel — 84 000 pedagógus dolgozik. Ez a magyar értelmiség legnagyobb létszámú csoportja. Pedagógusaink túlnyomó többsége becsülettel, őszinte jóindulattal igyekszik ellátni a szocialista nevelés feladatait és részt vállalni a társadalom politikai életéből is. A pedagógusok politikai aktivitása az utolsó három évben nőtt és tovább növekedik. A kommunisták aránya a pedagógusok között nagyobb, mint a más értelmiségi rétegekben. Most a pedagógusok között egészséges politikai fejlődés van. Mindez azonban nem feledteti velünk el, hogy a pedagógusaink szakmai, politikai és világnézeti nevelé-

sében még nagy feladataink vannak, s azt sem, hogy még nem alakítottuk ki a nevelésük megfelelő, megnyugtató módszereit és formáit. A pedagógusok jó részének — különösen a régebben végzetteknek — általános műveltsége alacsony és szakmai tudása sem megfelelő. A fiataloknál viszont gyenge a hivatástudat, náluk jelentős húzódozás tapasztalható a vidéki munkahelyek betöltésénél. A legnagyobb gyengeség az, hogy világnézeti téren ez a tábor még nem egységes; a pedagógusok többsége még az idealizmus világnézeti alapján áll, s ez természetesen akadályozza őket a materialista nevelés megvalósításában.

Állami és pártszerveink most komoly gonddal foglalkoznak a pedagógusokkal. Ennek mutatkoznak már a politikai eredményei. A világnézeti fejlődés azonban lassabban halad – bár halad. Megítélésünk szerint ebben szerepet játszik az is, hogy gyakran túlzsúfoljuk a pedagógust előadásokkal, szemináriumokkal és egyéb munkákkal is, s nem hagyunk neki időt arra, hogy megemésszе a tanultakat, s politikai tapasztalatai alapján eljusson a világnézeti következtetések levonásáig.

A pedagógusok szakmai és politikai továbbképzésének megfelelő rendszerét a közeljövőben meg kell találni, s ebbe már be kell illeszteni azoknak az ismereteknek az elsajátítását is, amelyek minden pedagógus számára szükségesek ahhoz, hogy a politechnikai és a szakirányú képzést nyújtó iskolában eredményesen tevékenykedjék.

Az iskolai reform megvalósításának ütemét meg kell előznie azoknak az intézkedéseknek, amelyeket a pedagógusképző intézetekben — a felsőfokú tanítóképző intézetekben, a pedagógiai főiskolákon és az egyetemek tanárképző karain — kell bevezetnünk annak érdekében, hogy a pedagógusokat felkészítsük a munkaiskolákban végzendő feladatokra. Jól át kell gondolni, hogy a politechnikai oktatás, valamint a szakmai képzés milyen új feladatokat ró a pedagógusokra, és képessé kell tenni őket azok elvégzésére. Enélkül elképzeléseinket nem tudjuk megvalósítani.

Az iskolareform végrehajtása és általában az iskolarendszerünk továbbfejlesztése *jelentős beruházásokat igényel.*

A Művelődésügyi Minisztérium előzetes számításai szerint a III. és a IV. ötéves terv időszakában, tehát 1965–75 között a reformtól függetlenül iskolaépítésre 5 milliárd 615 millió forint szükséges. Az iskolareform bevezetésének költségei ugyanabban az időszakban további 1 milliárd 974 millió forintot (csaknem 2 milliárd) igényelnek. Ezek a beruházás-jellegű kiadások előzetes adatai. Látható, hogy komoly erőfeszítésekre van szükség ahhoz, hogy a népgazdaság előteremtse ezeket a hatalmas összegeket.

Az iskolareform jelentősége olyan nagy, hogy annak végrehajtása az egész társadalom ügye. Az a széles körű vita, amelyet a tervezet javasol,[14] nemcsak azt a célt szolgálja, hogy magát a reformot javítsuk vele, hanem azt is, hogy a társadalom figyelmét felhívjuk a kérdés nagy fontosságára, és erőit mozgósítsuk az iskola támogatására. Azt szeretnénk elérni, ha ez a társadalmi támogatás az iskola fő feladatainak megoldására irányulna; nevezetesen az élettel való kapcsolat megszilárdítására és a világnézeti nevelés megjavítására. Az iskola és a társadalom kapcsolatainak alapvető szervévé a szülői munkaközösségeket kell tenni, de munkájukat meg kell javítani, és egységes elvek alapján kell végezni. A Kommunista Ifjúsági Szövetségnek, a szakszervezeteknek, a Nőtanácsnak, a Hazafias Népfrontnak szintén munkája fontos kérdésének kell tekinteni az iskolareform végrehajtásának támogatását.

Persze ezekről a kérdésekről az iskolareform nyilvánosságra hozatala és a viták során külön is kell majd beszélni.

Kedves elvtársak! Tisztelt Központi Bizottság! Ezeket a kérdéseket láttuk szükségesnek, fontosnak felvetni a kiosztott irányelvekkel kapcsolatban, s mint a Politikai Bizottság kijelölt előadója kérem a Központi Bizottságot, hogy az oktatási rendszer továbbfejlesztésének irányelveiről szóló előterjesztést vitassa meg és fogadja el – nemcsak ezt, hanem a hozzácsatolt határozati javaslatot is.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Azt javasolnám, hogy kezdjük meg mindjárt a határozat tárgyalását, ameddig tárgyaljuk, még van idő gondolkozni. Kérdést kívánnak feltenni vagy hozzászólást? Tessék.

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: A szakközépiskolák és a szakgimnáziumok hol valósultak már meg a baráti országok közül? A mezőgazdasági szakgimnáziumok, technikumok átalakítása milyen ütemben történne? Az 1956-os rendelettel[15] szemben az új rendszer mennyivel növelné a Művelődésügyi Minisztérium hatáskörét az iskolák irányításában?

RÉVÉSZ GÉZA elvtárs: Pontosan mérlegelte-e a bizottság a középiskolai képzés időtartamát, azaz a 12 évet? Miért szükséges 12 év ahhoz, hogy valaki középiskolai végzettséggel rendelkezzen? Ez az első kérdésem. A második kérdésem az, hogy a technikai főiskolákon nem lesz-e valami fogalomzavar, mert ott van a műszaki főiskola, a műegyetem, itt pedig technikai főiskoláról van szó, amelyik középkádereket képez ki, amelynek befejezése és valamilyen gyakorlat után egyetemre lehet menni. Mit jelent ez? Mi a különbség a technikai és műszaki főiskola között?

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Van-e valamilyen számítás arra vonatkozóan, hogy az ipari termelésre, az üzemekre ez a rendszer óriási terheket ró, milyen befolyást gyakorol e reform? Az elvtársak véleménye szerint a szakgimnáziumokból milyen színvonalú szakmunkások kerülnek ki?

KÁLLAI GYULA elvtárs: K. Nagy elvtárs első kérdése, hogy a szakközépiskolák és a szakgimnáziumok hol valósultak már meg a baráti országok közül. Amint mondottam, mi megnéztük a baráti országok iskolareform terveit, és vagy ilyen formában, vagy pedig bizonyos, az ottani követelményeknek megfelelő eltérésekkel, de ilyen iskolák kialakítására törekszenek ott is. Például a bolgár tervezetben ők a politechnikai képzésben is ilyen két fokozatot különböztetnek meg, és a felső tagozat az már tulajdonképpen szakképzettséget nyújt, vagy pedig az üzemi gyakorlat elvégzése után az üzemben biztosítja véglegesen a szakképzést. Itt persze vannak eltérések, de tulajdonképpen ez már megvan minden egyes baráti országnál, amely ezzel a kérdéssel foglalkozik a reformjavaslataiban, hogy középiskolákban képezzenek szakmunkásokat. Tehát érettségit is adjon és szakmunkás képesítést vagy szakmunkás előképzést.

Mennyivel jelent többet ez az irányítás egységes rendszere? Ez persze többet jelent, mint amit az eddigi törvényeink biztosítanak. Mert eddig az volt, pl. a technikumoknál, hogy kb. hat tárca és három országos főhatóság között oszlik meg irányítás szempontjából, és természetes dolog, hogy ezekben az iskolákban az egységes nevelési elvek érvényesítése így nincs biztosítva. A tankönyvek is sokszor párhuzamosak és egymásnak ellentmondó anyagokat is tartalmaznak. Az egységes irányítás kérdése feltétlenül azt kell, hogy jelentse, hogy egy minisztériumban kell ezeket az elveket kidolgozni. És megmondom, benne van itt a mi javaslatunkban is, hogy az iskolákat le kell adni majd a megyei tanácsoknak. A területükön lévő iskoláknak az irányítását és felügyeletét ezeknek a tanácsoknak kell ellátni. És

még a Művelődésügyi Minisztérium is — bár az egységes pedagógia stb., az irányítás szempontjai, vagy a módszertani összeállítás a Művelődésügyi Minisztérium feladata — ezt elsősorban majd a tanácsok művelődési osztályain keresztül érvényesíti. És ugyanígy a szaktárcák is a maguk szakmai irányításukat a tanácsi szakigazgatási ágazaton keresztül érvényesítik. És megmondom, itt persze van bizonyos húzódás attól, hogy ezt így értelmezzük, és az iskolákat a tanácsoknak leadjuk, de feltétlenül meg kell véleményem szerint ezt csinálni. Nem helyes dolog az például, hogy Szombathelyen van egy mezőgazdasági technikum, és az ott jelentkező gyerekek felvételének és eligazításának minden problémáját innen — mondjuk a Földművelésügyi Minisztériumból — intézik, holott a helyi tanácsok szerve talán bizonyosan jobb módszereket is tudna kialakítani. Ezt nekünk tovább kell fejlesztenünk, még a tanácsokat is beleszámítva.

A mezőgazdasági szakgimnáziumok ütemezésének a kérdése. Itt a vita során felmerült az a kérdés is, hogy mezőgazdasági szakképzett káderekkel rosszul állunk, és annak is örülhetnénk, hogyha a mezőgazdaság olyan szakkáderekkel rendelkezne, amilyeneket most a mezőgazdasági technikumok tudnak adni a mezőgazdaságnak. Ennek is örülhetünk. De hát látják az elvtársak, hogy a mi előterjesztésünk szerint is a szakközépiskolák létrehozatala — a technikumokat tekintve — azt jelenti, hogy egy részük szakközépiskolává alakul, más részük pedig felsőfokú technikummá alakul át. Ez egy nagyon hosszú folyamat, és a javaslataink szerint ezt a feladatot 1970-ig kell végrehajtani. 1965-ig csak kisebb részben, 65 és 70 között pedig nagy tömegekben kell majd végrehajtani.

Tehát ez egy hosszú folyamat, és én azt gondolom, hogy a végrehajtás során nekünk gondolni kellene a mezőgazdaság mai közvetlen szükségleteire is. A mezőgazdaságnak ezt az egész átalakítást és a felsőfokú technikumokká való átalakítás munkáját nem a mezőgazdasági technikumokkal kell kezdenie, mert a mezőgazdaságban örülnek, ha a mai technikumokat végzett szakemberekkel is rendelkeznek. Azt hiszem, a végrehajtás során erre egy későbbi időpontban kerüljön sor.

Révész elvtárs kérdésére: egyrészt nálunk ez egy kialakult rendszer volt, másrészt úgy is arról panaszkodnak, milyen nagy a túlterhelés, hogy lehetne széthúzni, a tananyagot csökkenteni. Megmondom, Révész elvtárs, mi inkább azzal a kérdéssel foglalkoztunk a reformjavaslat kidolgozásának a kezdetén, hogy az általános iskolai ok' ítás idejét nyolcról ne emeljük-e kilencre [sic!], de aztán mégis azt mondtuk, hogy nincs erre szükség. Azt gondoljuk, helyes megtartani a jelenlegi nyolc, illetve a középiskolánál a négy esztendőt.

Ami a másik kérdést illeti, a műszaki főiskola és a technikai főiskola közötti különbség. A kettő között van különbség. Mégpedig nagyon lényeges különbség. A Műszaki Egyetem az mérnököket, magasan kvalifikált szakembereket képez. A technikum pedig szakkádereket képez, szakmérnök és szakmunkás közötti képesítést ad. Azért, mert középfokú szakkádereket képez, nem jelenti azt, hogy ne legyen főiskolai jellege. Most már az iskolarendszerünkben bevezettük, hogy pl. az óvónőképzés főiskolán folyik.[16] (Kádár elvtárs: elég baj ez.) Én nem tudom, baj-e vagy nem, de bevezettük. Aztán itt vannak ilyen dolgok is. Például ma már nagyon sok szakmában ipari tanulónak se vesznek fel érettségi nélkül. Például most már kozmetikusnál is megkívánják. Éppen Csergő[17] elvtárs is mondja, hogy ők is most már olyan igényekkel lépnek fel — azt hiszem, nagyon helyesen —, hogy bonyolult szakmában érettségi nélkül nem vesznek fel embereket ipari tanulónak. Hát ha már érettségi nélkül bizonyos szakmákban ipari tanulónak se vesznek fel, azt

hisszük, indokolt, hogy az ilyen középkáderek képzése főiskolán történjék. Annál is inkább, mert a jelenlegi technikumok ezt a feladatot nem tudják megoldani. Azoknak nagy része, akik technikumot végeztek, elmennek és dolgoznak mint szakmunkás.

Horváth elvtárs feltette a kérdést, hogy milyen terhet ró ez a népgazdaságra? Ami ennek az egész reformtervnek az iskolaépítéssel kapcsolatos részét illeti, kb. a helyzet az, amit én nagy vonalakban érintettem. Ezt ki lehet számítani. De megmondom, e pillanatban, azt hiszem, semmiféle matematikus nem tudná kiszámítani azt, hogy a reformnak az a követelménye, hogy az életre, munkára neveljük a gyerekeket, az üzemekben tanműhelyek felszerelése, a népgazdaságra milyen terheket róna. Ezt nem lehet kiszámítani. Egyet tudnék ehhez csak hozzátenni, azt, hogy örvendetes módon a társadalmi összefogás és segítés olyan mértékben nyilvánult itt meg, hogy tényleg egész minimális mértékben, vagy az össz anyagi eszközökhöz viszonyítva kis részben van csak szükség ilyen költségvetésre. Az üzemek maguk is segítenek a tanműhelyek felszerelésében, patronálnak iskolákat, aztán maguk terveznek tanműhelyeket az üzemekben stb. Sok helyen nagyon szép műhelyeket rendeznek be.

Ami pedig ezt a szakmunkáskérdést illeti, megismétlem, hogy nálunk azok a szakmunkások, akik mint ipari tanulók üzemekben dolgoznak tanoncidejük alatt, aztán iparitanuló-iskolát végeznek, és ezek a szakmunkások, akik majd ezekben a szakközépiskolákban, szakgimnáziumokban végeznek, azok mint szakmunkások meg tudják állni a helyüket. Például most is az a helyzet, hogy akik a technikumokat elvégezték, többségükben mint szakmunkások helyezkednek el, és csak két évi gyakorlat után jutnak el oda, hogy technikusokká válhassanak. Mint szakmunkások jobban meg tudják állni a helyüket. A szakközépiskolákban, mint mondottuk — éppen a napokban is beszélgettünk erről —, növelni akarjuk a gyakorlati képzést. Úgyhogy ezeknek a követelményeknek feltétlenül meg kell lenni.

CSERGŐ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, kedves elvtársak! Az előterjesztett oktatási reform fő irányelveivel egyetértek, és egyetértek Kállai elvtárs előadásával is, kivéve a szakgimnáziumokra vonatkozó részt, amihez hozzá kívánok szólni.

Helyesnek tartom azt a nagyon fontos célkitűzést, amit az előterjesztés is hangsúlyoz, és Kállai elvtárs is többször aláhúzott, hogy az általános műveltség megszerzése, illetve növelése szempontjából további intézkedéseket kell tenni, és egyetértek azzal is, hogy az ifjúságot fokozottabb mértékben neveljük a gyakorlati élet megszeretésére, a munka szeretetére. Egyet lehet érteni azzal is, hogy olyan átszervezést kell végrehajtani az oktatás irányításában, amely biztosítja az egységes pedagógiai elvek érvényesítését. Helyes az az elv is, az a célkitűzés, hogy az általános iskolákban 1965-ig be kell vezetni a politechnikai oktatást. Az is helyes, hogy az iparitanuló-képzésben most — legalábbis ebben az előterjesztésben és a Kállai elvtárs előadásában — az iparitanuló-képzésben különösebb formában, különösebb változtatásokat nem kívánunk végrehajtani. Az az elv is helyes, ami a felsőoktatás reformjával foglalkozik.

Tegnap Kállai elvtárssal elég hosszan beszélgettünk a szakgimnáziumok problémáiról. S el szeretném mondani a Központi Bizottságnak, hogy bennünk bizonyos aggodalom van olyan szempontból, hogy a szakgimnáziumokban négy esztendő alatt meg lehet szerezni egy szakmát — ezt különösen a gépiparra értem —, és el lehet érni egy érettségizett színvonalat. Ezt a kettőt mi megnéztük óraszá-

mokkal is, pontos számokkal. Rájöttünk arra, hogy ennek a kettős feladatnak 4 esztendő alatt nem tudunk eleget tenni. Ha megnézzük, hogy most egy ipari tanuló 3 esztendő alatt nálunk — a mi területünkön — 4474 gyakorlati órát tölt el a tanulás ideje alatt, ezenkívül 1192 órát elméleti oktatással, ebből kiderül, ha veszszük ezt a szakmai gimnáziumot, akkor az onnan kikerülő fiatalembereknek nem lesz elég idejük arra, hogy a szakmát meg tudják tanulni. Már van a hátunk mögött egy gyakorlat, amely azt bizonyítja, hogy két esztendő alatt a gépipar bármely ágában nem tudtunk olyan szakmunkást kiképezni, akik megfelelnének a technika rohamos fejlődésének. És ebből következik, hogy mi ezeket a szakmai gimnáziumoknak létesítését, létrehozását még egyszer meggondolásra ajánlom. [sic!]

Ami mibennünk nagy aggodalmat kelt, az a következő. A szakmai gimnáziumokban négy esztendő alatt, teszem föl, szakmunkások képződnek, és figyelembe veszem, hogy utána még egy-két évet elmennek a gyárakba és dolgoznak, és csak utána lesz az a szakmunkás, amit az iparitanuló-képzés formájában már most tudunk produkálni. Ebből következik az az ellentmondás, hogy 1965-ig — amennyiben az ipari technikumok átszervezésre kerülnek — ezen időszakig és utána is jelentős kiesés fog bekövetkezni a technikus-képzésben. A mostani technikumok, amiről Kállai elvtárs is szólt — véleményem szerint elég elismerőleg —, hozzá szeretném tenni, hogy a mostani technikumok nem felelnek meg a technikusi fogalomnak, ha értem alatta a felsőipariskolát végzetteket, amely szervezet a háború előtt, a felszabadulás előtt működött, a mai technikumokból, akik kikerülnek, azok csak két esztendő után, két évi gyakorlat után érik el azt a színvonalat, amelyet a régi felső-ipariskola adott a hallgatóknak. Véleményem szerint mi, ha két évre beküldjük ezeket a technikusokat az üzemekbe, két év múlva jó technikusokat kapunk. Ha viszont a szakgimnáziumokban végzett fiatal embereket beküldjük az üzemekbe, két és múlva csak szakmunkásokat kapunk, és itt van az óriási minőségi különbség. Tehát a szakgimnázium szakmunkást ad négy év és két esztendő alatt, a mostani technikumok viszont a négy évfolyamot figyelembe véve és hozzávéve még egy-két gyakorlati időszakot, már technikust ad.

Legyen szabad a tisztelt Központi Bizottságnak bemutassam, hogy a technikumokból kikerültek ma milyen foglalkozási körökben dolgoznak. Műhelyben, irányító munkakörben, műszaki beosztásban a kikerültek 51%-a dolgozik, szerkesztő, konstrukciós munkakörben 34%, adminisztratív munkakörben 15%. Mivel közoktatásunk reformjával az elmúlt időszakban elég sokat foglalkoztunk, szükségesnek tartottuk, hogy vizsgálatot folytassunk legalább 53 üzemnél, hogy a kikerült technikusainkkal az üzemek hogy vannak megelégedve, mi a vélemény ezekről a technikusokról. A főmérnökök véleményét közlöm: matematikából jónak minősítenek 54%-ot, fizikából 40%-ot, mechanikából 74%-ot — a jó a 4-es osztályzatnak felel meg —, gépelemtanból 60%-ot, gépszerkesztés 48%, gyártástechnológia 42%, szakrajz 80%, műhelygyakorlat 55%. Tehát a technikumaink mai oktatási színvonalával mi sem vagyunk megelégedve, de mi úgy látjuk, hogy nem az egyetlen útja a technikusképzésnek, amely itt az előterjesztésben és Kállai elvtárs előadásában is szerepel.

Rátértünk arra az útra — az ipar követelményeit figyelembe véve —, hogy különböző speciális szakokra az elvégzett technikusokból iskolára küldünk este, és egy-két év alatt annak a szakmának a specialistája lesz, legalább abban a szakmában el tud kezdeni dolgozni.

A mi javaslatunk az, hogy a mai technikumoknak az oktatási reformját úgy kell elvégezni, hogy nehogy ez a műszaki tantárgyak rovására menjen, mert műszaki tantárgyakból most mintegy 4000 órát tanítanak négy évfolyam alatt. Megnéztük azt is, hogy ezekben a szakgimnáziumokban műszaki tantárgyból mennyit lehetne tanítani. Úgy néz ki, hogy 600–1000 óra között volna. (Fock elvtárs közbeszólása: Ebből szakmunkás nem lesz!) Igen, abból nehezen lesz szakmunkás, és ismételten az a véleményünk, hogy ezt az oktatási formát, ami a szakgimnáziumokat illeti, még egyszer felül kellene vizsgálni.

Szeretnék a technikumok történelmével is röviden foglalkozni. 1947–49-ben műszaki középiskolák voltak, 1950-ben át lettek szervezve ipari gimnáziumokká, 1951-ben a Szovjetunió tapasztalatai alapján — amelyet én magam is tanulmányoztam — annak megfelelően alakítottuk ki a mai technikumok formáit. Ha van is hiányosság, akkor úgy gondolom, nem az a járható út, hogy ami megvan, azt próbáljuk annyira átszervezni, amely átszervezés nem támasztja alá az ipar operatív napi igényeit, ami a szakemberképzést illeti. A technikának a rohamos fejlődése évről évre változó és újabb követelményeket állít elénk, amelynek az oktatási reformban, illetve a tantervek összeállításában is érvényesülnie kell.

Tehát nekünk az a véleményünk összefoglalva, hogy a szakgimnáziumok létesítését még egyszer alaposan meg kell vizsgálni, mert attól tartunk az eddigi gyakorlatot figyelembe véve, hogy négy év alatt érettségizett szakma, legalábbis a gépipar területén nem biztosítható.

A másik probléma, amihez hozzá szeretnék szólni, a következő. Helyes az a javaslat, hogy mi a technikusi szintet magasabb követelményeknek megfelelő tanrenddel állítsuk össze, és ennek az útja nemcsak az, hogyha valaki elvégzi a bizonyos szakmát, megtanulja a szakmát, vagy elvégzi a szakgimnáziumot, és csak utána kerülhet ezekre a technikai főiskolákra, hanem az útja és a járható útja az, hogyha a technikumokból kerülnek ezekre a szakmai, technikai főiskolákra.

Az egyetemi oktatással kapcsolatban meg szeretném jegyezni, hogy ismerve az ötéves terv számait, mintegy 3000 mérnök képzését várjuk öt esztendő alatt. Tudjuk, hogy ebből a 3000 mérnökből a gépipar és a kohászat bizonyára még 40%-ot sem kap. Éppen ezért szükséges, hogy azt a folyamatot, amit megindítottunk, hogy bizonyos szakokra a technikum elvégzése után külön tanfolyamokat létesítsünk, ezzel is tudjuk a nagy mérnökhiányt enyhíteni.

Azt is meg kell mondjam, ha nekünk volnának olyan szintű technikusaink, akiket lehetne foglalkoztatni olyan munkakörökben, amelyhez nem feltétlenül szükséges a műszaki egyetem diplomája, akkor úgy néznénk ki, hogy a mostani mérnökhelyeket — ahol most tíz mérnök dolgozik — oda legalább hét technikust tudnánk beállítani, és a hét mérnököt át tudnánk vinni olyan konstrukciós technológiai és szervezési feladatokra, ahol feltétlenül szükséges a műszaki egyetemnek a diplomája.

Befejezésül — természetesen, amennyiben a Központi Bizottság amellett foglal állást, hogy ezeket a szakgimnáziumokat létre kell hozni — feltétlenül javasolnám, hogy megfelelő kísérlet után egypár szakgimnáziumot kellene létesíteni, és a tapasztalatok után kellene ezeknek a technikumoknak az átszervezésében, újabb szakgimnáziumok létesítésében továbbmenni.

KISS DEZSŐ elvtárs: Elvtársak! Egyetértek az előterjesztéssel mind tartalmában, mind pedig módszerében. Tartalmában azért, mert — ahogy Kállai elvtárs mondta — ez a kérdés megérett társadalmi szükségesség, mert Magyarországon

napirenden van a szocializmus alapjai lerakásának befejezése, a szocializmus felépítése, és ehhez nyilván szükséges az új, szocialista embertípusnak a kinevelése, ehhez viszont a legbiztosabb alapot tényleg az iskolákból kell kapni, az új generáció számára megadni.

A három célkitűzés felsorolásában változtatnék, és első helyre tenném a marxista-leninista világnézet elsajátítását, azért, mert ilyen időszakban, ami Magyarországon van, amikor tényleg napirenden van a szocializmus felépítése, akkor erőteljesebben kellene kihangsúlyozni a szocialista típusú ember kinevelését, a szocialista erkölcs, a szocialista jellemvonás az egy kicsit szélesebb fogalom, mint a munkára való nevelés, vagy a munka terén a szocialista erkölcsök [sic!] érvényesítése. Másrészt lehet, hogy talán így a szélesebb tömegek részére szimpatikusabb ez a három felsorolás, de azt hiszem, ilyen kérdéseknél ebből nem szabad kiindulni.

Egyetértek nagyon az előterjesztés módszerével, illetve az egész anyag módszerével, azért, mert nem akar többet, mint amihez az élet lehetőséget nyújt, viszont ami lehetőség van, azt ki is használja, és nagy a törekvés az elméletnek és a gyakorlatnak az összekapcsolására. Most már van kb. két éves tapasztalatunk. Még kb. egy év eltelik, amíg törvény lesz ebből, és kb. egy 15 éves távlat, amíg ezeket a kérdéseket meg fogjuk valósítani. Azt hiszem, ez a törekvés, ez a módszer nagyon jól tükrözi a pártnak is eddig bevált munkastílusát. Úgy néz ki, hogy az eddigi tapasztalatok szerint van arra is lehetőség, hogy az egész kérdést — persze nagyon alapos felkészült munkával — egy össztársadalmi üggyé változtassuk. Egyrészt azért, mert ahol ezekkel a kérdésekkel az életben találkoztunk, ott volt aktivitás, sok szép példát lehetett találni a munkások jó és felelősségteljes hozzáállásának. A napokban tárgyalta a Budapesti Pártbizottság ennek az egész kérdéskomplexumnak egy részét, a gyakorlati oktatás tapasztalatait,[18] és nemcsak hogy nagy aktivitás volt a pártbizottság tagjai között, hanem elég nagy hozzáértésről, de különösen nagy szeretetről tettek tanúságot a felszólalások során.

A helyes alapelvek és célkitűzések mellett azonban egynéhány dologban szeretném elmondani az aggályaimat. Eddig főleg olyan emberek vitatták ezt a kérdést, akik értenek hozzá, vagy legalábbis ez a szakmájuk, ha még nem is ismerik az új tapasztalatokat ezen a téren. De máris van olyan tapasztalat is, ha szélesebb vitára kerül ez a téma, vagy a gyakorlati megvalósításra, még szélesebben fog jelentkezni az a nézet, hogy ezt az egységes hármas célkitűzést leszűkítsék a munkára való nevelésre, illetve pontosabban a szakmára való nevelésre, ami jelentkezett a különböző bizottsági üléseken, és jelentkezik a gyakorlati élet során. Ez ellen, azt hiszem, nekünk nagyon komolyan fel kell lépni. Az a törekvés, hogy a gyakorlati oktatást, a szakmai képzést azt külön szakszervek akarják irányítani, ezáltal az irányítás egységét megbontani – ez maga is bizonyítja az ilyen nézetnek a tényleges létezését és jelentkezését.

A másik, hogy nagyon sokszor összekeverik a saját embereiknek az óhajait a tényleges valósággal, amikor egy rövid képzés, oktatás, vagy mit tudom én mi után már arról beszélnek, hogy kiváló szakmunkásokká válnak az emberek. A mi anyagunkban, a Budapesti Pártbizottság előterjesztésében volt már olyan meghatározás, hogy nagyszerű, selejtmentes munkát végeznek ezek a tanulók. Aztán az egyik gyár írt már levelet az iskolának, hogy milyen kiváló segítséget nyújtottak a tervteljesítésben. Azután az Esti Budapestnek is szokása ilyen szépen, túlzottan írni a dolgokról – azt hiszem, ez ellen nekünk nagyon komolyan fel kell lépni. Hasonló a helyzet ahhoz, hogy nekünk a felszabadulás előtt volt kb. 10 000 mérnökünk és

2000 technikusunk, aztán most már van kb. 30 000 mérnökünk, de 44 000 technikusunk. Ez annak idején nagyon úgy lett kikiáltva, hogy ez a világnak a közepe, holott nem a technikusi képzettség az, amelyikre nekünk elsősorban szükségünk van, ezt csak átmeneti állapotnak lehet tekinteni ahhoz, hogy nagyon komoly, magas műveltségű kulturált embereket képezzünk ki. Nagyon kell vigyáznunk arra, hogy a már meglévőt, a már megalapozottat nehogy felrúgjuk, minthogy van ilyen törekvés, van ilyen lebecsülés, és itt volt már erről szó, de arra is, hogy nehogy a meglévőt túlértékeljük, és azt hisszük, hogy nekünk milyen csodálatosan jól megy minden, és milyen jó szakembereink vannak.

Van az iparitanulóknak egy kiállítása a Váci utcában. Gyönyörű szép a kiállítás, ott hallottam egy ilyen megjegyzést, hogy „na ugye, a mi gyerekeink mennyivel jobban tudnak, mint azelőtt." És ez nem biztos, hogy így van, elvtársak, mert a helyzet az, ami ott ki van állítva, az egy kétéves, ötéves segédek színvonalán történő dolog, előfordulhat, hogy harmadéves tanulók tudnak ilyet készíteni, de azért a mi ipari tanulóinkra nem az a jellemző, hogy ilyen munkákat tudnak általánosságban elvégezni, de azért ilyen képből nyugodtan le lehet ilyen következtetést vonni, hogy íme ez a világnak a teteje.

Azt gondolom, ezek a helytelen nézetek, vagy helytelen gyakorlatok állandóan fognak jelentkezni a munka végrehajtása során. Ez természetes. De időben kell fellépni, hogy nehogy valami komolyabb károkat okozzunk ezzel.

Van még egy-két ilyen aggályom. Én nem vagyok szakember ebben a kérdésben, inkább amit hall az ember jobbról-balról, de mindig visszatérő dolog, ha szakemberekkel találkozunk. Ez a tanulóknak a túlterhelése. Jelenleg is fennáll, jelenleg is küzdünk ellene, de eredményesen előrehaladni nem tudtunk. A jövőben még bevezetjük a gyakorlati oktatást. Nem tudom, igaz-e az a kimutatás, találkoztam egy kimutatással, hogy az általános iskolások 50%-a kicsit magas vérnyomásban szenved, aminek az oka — orvosi megállapítás szerint — idegfeszültség. Ez nem kontrollált dolog, így vagyok tájékozódva; volt egy ilyen vizsgálat. Ha figyelembe vesszük, hogy a jövőben a gyakorlati oktatás mellett még tovább nő a fiatalok társadalmi aktivitása is, mert erre számítunk, és a KISZ is megpróbál mindent ennek az irányában, akkor ez elég veszélyes dolog. Van önképzőkör, nyelvtanulás, sportkör stb., és ezen valahogy úgy lehetne változtatni, hogy a Központi Bizottság hívja fel nyomatékosan az adott szakterületen dolgozó elvtársak figyelmét, hogy ilyen iskolai rendeket, meg tanrendeket, meg könyveket ne adhassanak úgy ki, amíg nincs arra garancia, hogy tényleg csökkenés ne következzen be.

Itt van ez a mostani anyag, ez is enged ilyen kibúvót. Igaza van a Csergő elvtársnak is az aggályával, hogy itt valami még nem egészen tiszta, és nekem is van ilyen problémám. Kimondja ez az anyag, valahol a 4. oldal elején, hogy a gimnáziumok általános középfokú műveltséget kell, hogy biztosítsanak. Ez az egyik. De ugyanez érvényes arra is, amelyik szakgimnázium lesz, ahol szakmát fognak adni. Jó, én értem, hogy pontosan ki van centizve, hogy mennyi a gyakorlati, mennyi az elméleti óra, de aztán az életben mikorra ebből kikerekedik valami, akkor mindig csak a túlterhelés jön ki. Azt hiszem, ez ellen nagyon határozottan fel kell lépni, s amit Kállai elvtárs mond, hogy a tananyagból a sok limlomot — úgy értem, ami nem okvetlen szükséges ahhoz, hogy megtanulja — azt bátrabban el kell hagyni. De itt azért a szemléletet is meg kell változtatni, mert a pedagógusok már hosszú időszak óta szívták ezt magukba, s nagyon nehéz ettől megválni és

attól, hogy egyszerűen mondjuk csak, hogy csökkentsük, csökkentsük, attól még a tananyag és a fiatalok túlterhelése nem fog lecsökkenni.

Van olyan gondom is, elvtársak, hogy a pedagógusoknál ez a nagy követelmény nincsen mindenben megalapozva. Önáluk is túlzottan magas még a kötelező óraszám. Nincsen még rendszeressé téve a szakképzésük, nincsen nagyon sok helyen ezekhez megfelelő feltétel biztosítva, és ha mi azt akarjuk, hogy a pedagógusok tényleg központi figurákká váljanak, mint ahogy Kállai elvtárs itt lerögzítette — és gondolom, hogy ez a Központi Bizottság álláspontja lesz —, akkor ezen a téren nagyon nagy figyelmet kell fordítani.

Gondot okoz nekem, elvtársak, továbbá ez az egész oktatási reform anyagi fedezetének nemcsak az előteremtése, hanem a pontos meghatározása majd, hogy hova fordítsák és hova használják fel. Tudniillik itt majd rendet kell egy kicsit teremteni, hogy hogy is lesznek azok a tanműhelyek, gyárban, vagy az iskolákban. Mert minden iskolát ellátni tanműhellyel, az egy nagyon nehéz dolog. Igen, én értem, hogy nem, de azért ahány igazgató, ahány ember, az mind más vérmérsékletű, Ilku elvtárs.[19] És ez a gyakorlatban úgy jelentkezik, hogy az én apám, aki Kispesten szakmaközi bizottság elnöke, az eljött Csepelre, és azt mondta: hát ide figyelj, fiam, adjál nekem egy kis esztergapad-félét, meg egy ilyent, meg egy olyant, mert én patronálok nem tudom mennyi úttörőt. Aztán egy másik öreg szaki is eljött, hogy ez kell, meg az kell, meg ilyen kell, és ha az ember ad, akkor kijelenti, hogy nekem nem ilyen vacak kell, nekem rendes kell. Mert tényleg annak, hogy rossz dolgokat adjunk, annak nincs értelme, ha jó dolgokat adunk és karbantartjuk, az nagyon sok pénz, elvtársak. Itt volna egy lehetőség, a selejtesítési törvénynek[20] a megfelelő alkalmazása — nem is akarok részletekbe belemenni —, arra gondolok, hogy pontosan tisztázzák, mi az, amit a gyár adhat, meddig mehet el, hogy legyen az a patronálás és így tovább, így tovább, mert lehet, hogy kétmilliárd forintot fogunk ráfordítani a dologra, s a valóságban a dupláját, vagy ennél sokkal többet. Azt gondolom, elvtársak, hogy nagyon nagy gond hárul azokra az elvtársakra, szakemberekre, akik ezeknek az irányelveknek a gyakorlati alkalmazását kell, hogy végrehajtsák, s egy kicsit itt nekünk előbbre kellene gondolni. Lehet, hogy butaságot mondok, de nekünk most nagy ambícióink vannak a szakképzéssel, egyes fiatalembereknek később több szakmával való megtanítására. De ez úgy jelentkezik, hogy az életben megy egy folyamat végbe az automatizálás felé, a szalagrendszerek felé, a zártciklusok és egyéb felé, mi pedig minden fiatallal akarjuk a szakmát tanítani. Ez az életben hogy jelentkezik? Mondom, lehet, hogy rosszul, mert nyilván más arányok lesznek a produktív és improduktív munkások között, a munkások és alkalmazottak között, a kiszolgáló személyzet és a tényleges produktív személyzet között, úgyhogy ezeken a dolgokon kicsit perspektívában is kellene előre gondolkozni. Megmondom, elvtársak, azóta töröm a fejem ezen, amikor tavaly jártam a Simca-gyárban Franciaországban – ez autógyár. Mi csak azt látjuk, hogy az autókon új karosszéria van, meg mit tudom én, ilyen változat, meg olyan változat, de ez a gyár, elvtársak, a keréknélküli autót csinálja már, ilyen légpárnás autót, ők maguk sem tudják, hogy ez be fog válni, vagy sem, de ők már 20 évre előre gondolkoznak, és légpárnás autónak van már kész majdnem a modellje, vezérműve, meg radarkészüléke, meg mit tudom én micsoda. Ezzel csak azt akarom mondani, hogy a tőkés nagyon előre gondolkozik, nem 5 évre előre, hanem 20 vagy 30 évre előre gondolkozik. Ezek azonban részkérdések, bár fontosak. Én úgy gondolom, elvtársak: az a munka, ami idáig történt ezen a téren, nagyon

alapos, átgondolt és elmélyült. És azt is meg kell mondani, hogy már nagyon sok gyakorlati tapasztalat van, és ha tényleg jól fogunk hozzá, tényleg nagyon nagy erőt fogunk kifejteni, akkor sikerülni fog össztársadalmi üggyé tenni. A magam részéről az előterjesztéssel egyetértek.

(Szünet)

FEHÉR elvtárs: Folytatjuk az ülést, következő hozzászóló Darabos elvtárs, utána Szurdi elvtárs.

DARABOS IVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, kedves elvtársak! A megyében mi is megtárgyaltuk ezt az anyagot, nem a Központi Bizottság anyagát, hanem az iskolareformnak a kérdését, és utána megkaptuk a javaslatot. Ezt a javaslatot nagy örömmel fogadtuk, teljes mértékben egyetértünk vele.

Egy-két kisebb részletkérdés lenne, amit fel szeretnék vetni, részben talán szükséges és bele lehetne venni a javaslatba, részben választ is szeretnék kapni rá, amennyiben nem helyes, vagy nem megvalósítható. A javaslatnak az első részében az általános gimnáziumok politechnikai képzése mellett Kállai elvtárs már említette a humán gimnáziumok helyzetét. Felvetném részben kérdésnek is, hogy a négy plusz kettes tanítási nap nem lenne-e jó? nálunk felvetődött mint javaslat, hogy itt politechnikai képzést is kapnának. Az, amit Kállai elvtárs mondott, válasz is volt részben, felvetem, mert kérése is volt a megye végrehajtó bizottságának.

A következőkben szeretném felvetni a második részét annak, amit Kiss Dezső elvtárs felvetett, hogy sok igény lehet a politechnikai oktatás szempontjából az iskolákban, azonban van olyan jelenség is éppen a megyékben, hogy a tárcáknál nagyon nagy a megnemértés a politechnikai oktatás segítése szempontjából. Nálunk elég kis üzemek vannak, és itt is valami egységesebb állásfoglalás kellene majd, olyan, ami a tárcáknak több bátorítást ad arra, hogy az iskolákat jobban segítsék, mert nagyon nagy szükségletek vetődnek fel ezen a téren.

A tanácsosítással [sic!] kapcsolatban fel szeretném vetni, hogy mi nagyon egyetértünk a tanácsosítás kérdésével. Azzal, hogy a megyék hatáskörébe tartozzanak az iskoláink, mert nagyon sok olyan probléma van, ami szinte megoldhatatlan most, hogy egyes tárcáknál vannak az iskolák, részben a fölvételek kérdésében és egyéb kérdésekben is. Azonban felvetném, hogy nem kellene-e meghatározni a tanácsok kérdésénél, hogy milyen szintig tartozzanak a tanácsokhoz, járásokhoz? Ezt nem veti fel a javaslat, csupán azt, hogy a tanácsokhoz tartozzanak az iskolák.

A második oldalon a 2. pontnál külön ki kellene hangsúlyozni a harcot a tananyagok maximalizmusa ellen. Ha egy tudományág helyet kap a tantárgyak között, akkor már teljességre törekszik, és a saját tudománya teljes rendszerét és ismeretanyagát, annak zömét igyekszik a tantárgyba belezsúfolni, és ez nagyon megnehezíti a tanulók helyzetét. Javasolnám, hogy meg kellene jelölni a humánműveltség-anyag jelentőségét is, és a humán- és a reáltantárgyak helyes arányát, a 4. oldalon. A következőkben felvetném a 3. oldal első bekezdésében: igaz hazafiakat kell nevelni, akik forrón szeretik hazánkat, népünket, odaadással szolgálják a szocializmus ügyét, építik a nép államát. A világnézeti nevelés céljai meghatározásához talán bele kellene venni a proletárinternacionalizmus eszméjének nevelését is; ehhez a ponthoz javasolnám.

Az alsófokú oktatással kapcsolatban fel szeretném vetni, hogy a körzeti iskolák kiépítésének ütemét meg kellene jelölni. Felvetem, hogy a biztosítandó tanulóotthoni hálózatot is tervezni kell. Fontos ez azért is, mert a szülők részéről jelenleg sok helyen egy bizonyos ellenállás van a körzetesítéssel kapcsolatban. Mi nagyon

helyesnek tartjuk, és nagyon bevált nálunk általában a körzetesítés. A tervezetbe való részletesebb bevonás jelentőséget ad, és talán a vitákban a körzeti rendszer megértéséhez is jobban hozzájárul.

A felsőoktatással kapcsolatosan fel szeretném vetni: a 6. oldal legutolsó bekezdésénél, az egyetemi felvételeknél elvként kellene kimondani — részben ez ki van mondva, lehetőleg megjegyzéssel — az érettségi után egy évi munkaidő kötelezőségét. Annak helyes irányítása és hasznosságának növelése érdekében közvetlenül az egyetem irányítaná. Azt javasolnánk, hogy valamely, az egyetem munkájával összefüggő üzemnél vagy intézménynél.

A bevezetőben, mivel az iskolareform az egész társadalom ügye, a pártszervezetek, tanácsok, a pedagógusok és tömegszervezetek előtt külön kiemelve javasolnám megemlíteni [sic!], azért, mert az anyag bizonyos agitációs célokat is szolgál.

A 2. oldal 2/a pontját olvasva, javasolnánk, hogy a túlterhelés megszüntetésével nyert időt és energiát az általános iskolákban mindenekelőtt a gyakorlás, készségfejlesztés szolgálatába kellene állítani - helyesírás, számolás, topográfia kifejezés, képolvasás. Ennek rögzítése esetleg helyes lenne, ha ennyire részletekbe lehetne olvasni. [sic!]

Felvetődik még egy kérdés, ez nem tudom, mennyire megoldható, de pedagógusaink véleménye általában az, hogy a két óra politechnikai oktatást kevésnek tartják az általános iskolákban. Ezek lennének a részletkérdések, mi egyébként teljes mértékben egyetértünk a javaslattal.

FEHÉR elvtárs: Következik Szurdi István elvtárs, utána Veres József elvtárs.

SZURDI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére beterjesztett javaslatot időszerűnek vélem és fő elveivel, legfontosabb célkitűzéseivel általában egyetértek.

Az előterjesztésnek egyetlen területéhez kívánok hozzászólni — az előttem szólók érintették ezt a kérdést —, nevezetesen a középfokon dolgozó műszaki szakemberek képzésének kérdéséhez. Meg kell mondani, elvtársak, bár ezt Csergő elvtárs kifejtette, általában az iparirányító szervekben azok részéről, akik a szakmai oktatás irányításával, szervezésével foglalkoznak, még élesebben, mint ahogy Csergő elvtárs kifejezte, ellenvélemény van ennek az oktatási formának helyességét, realitását, célszerűségét illetően, és ennek — bár erre Kállai elvtárs is utalt — már az előtárgyalások során is kifejezést adtak. Mit kifogásolnak elsősorban erről a területről? Három dolgot: az egyik az, hogy a szakgimnáziumokban nem képesek arra, nem reális az a célkitűzés, hogy szakmunkásokat képezzenek ki, illetve, hogy négy év alatt komoly értelemben vett érettségit legyen képes letenni a tanuló, és ugyanakkor szakmunkás vizsgát is. Veszélyesnek látják, hogy az fog bekövetkezni: sem szakmailag nem képezik ki a fiatalt megfelelően, azaz a szakmai ismereteket nem sajátítja el, és az általános műveltség elemi alapjait sem kapja meg. Ez az egyik súlyos aggodalom. A másik — a jelenlegi helyzetünkből származó aggodalom — az, hogy a középfokon dolgozó műszaki szakember-ellátottságunkban elakadás következik be a képzési idő elhúzódása folyamán. A gyakorlatban most az a helyzet, hogy négyéves technikumi tanulmányok után, egy-két éves üzemi gyakorlat után erre a középfokú műszaki munkakör ellátására a technikumok megfelelő mértékben, ha nem is a kívánalmaknak megfelelően, adnak szakembereket az ipar számára. Ez a kiképzési idő most négy plusz egy vagy két év gyakorlat, tehát öt vagy hat év helyett, ha figyelembe vesszük, hogy a szakgimnáziumot végzett tanulók ugyancsak egy vagy két év gyakorlatot folytatnak az üzemben, és utána beke-

rülnek a hároméves technikai főiskolára, akkor nyolc, illetve kilenc évre emelkedik. A harmadik aggodalom — és ennek is élesen kifejezést adtak, Csergő elvtárs is utalt erre —, hogy a középfokú műszaki szakoktatás irányítása, ha elkerül az ipari tárcák kezéből, nincs megfelelően biztosítva, és itt utalnak múltbeli tapasztalatokra.

Elvtársak! A művelődésügyi emberek, szerintem, ahogy én ismerem, az ellenvélemények okának elsősorban azt vélik, hogy a tárcák védik a hatáskörüket. Azt hiszem, hogy lehet ilyen is, elvtársak. De azt hiszem, az a véleményem, hogy ennek oka inkább néhány fogalom tisztázatlansága és egy-két részletet illetően valóban téves célkitűzése, felfogása az előterjesztésnek. Szeretném a véleményemet elmondani mindhárom kérdésben.

De előzően, azt hiszem, hogy világosan tisztázni kellene azt és nem ártana, ha a nyilvánosságra, a vitára bocsájtott anyagban is erre valamilyen formában utalás lenne, hogy tulajdonképpen mit értünk most, idézőjelbe téve a „technikusképzés"-en, a „technikusi" munkakörön. Előrebocsájtom azt, elvtársak, hogy ilyen beosztás tulajdonképpen az üzemben nem létezik, ez nem jelent egy bérkategóriát sem, és nem is vesznek fel az üzembe valakit, mondjuk, mint technikust. Hanem arról van szó, hogy van az üzemekben, a termelőüzemekben bizonyos műszaki munkakör, amelynek betöltésére középfokú műszaki képzettségi ismeretek szükségesek, illetve elegendők. Ilyen munkakörök adódnak nagy csoportokban a technikával kapcsolatban, a technológiával kapcsolatban és az adminisztrációval kapcsolatban. Nagyon röviden egy példát: a szerkesztésben kell, hogy dolgozzanak és dolgoznak is magas műszaki képzettségű mérnökök. De a szerkesztési munka jelentős részét elvégezhetik középfokú műszaki képzettséggel rendelkező dolgozók is. Vagy a gyártás előkészítésében. Feltétlen szükséges a folyamat felbontásához, a technológiai folyamat szakaszos felosztásához, hogy néhány ember magasabb fokú műszaki képzettséggel rendelkezzék, és tapasztalattal. De ugyanakkor ennek a munkának számos fázisát kisebb műszaki képzettséggel kell ellátni. Vagy a műszaki adminisztrációt illetően: az elő- és utókalkulációban feltétlenül szükséges bizonyos műszaki ismerettel rendelkezni a műszaki tisztviselőnek, hiszen rajzokról végzik az előkalkulációt, végzik el az utókalkulációt, és bizonyos technológiai anyagismeretekre is szükség van. Az ilyen munkakörök betöltésére képeznek most ki megfelelő szakembereket a technikumokban. Köznyelven szólva, technikusokat. És meg kell mondani, elvtársak, hogy itt, ezeknek a munkaköröknek a betöltéséhez szükséges technikai, technológiai egyéb ismereteket a fiatalok elsajátíthatják, sőt továbbmegyek, a képzés folyamán a munkának bizonyos mértékű manuális elvégzését is, mert jelenleg az a helyzet, hogy a technikumok rendelkeznek viszonylagosan a legjobb felszereléssel — a viszonylagos szót használtam — és rendelkeznek megfelelő oktatói karral, művezetőkkel, szakemberekkel, akik a fiatalokat tanítják. Ugyanakkor, elvtársak, mit mutat az élet a technikumok elvégzése után, ha nézzük a fiatalok elhelyezkedését a termelésben? Nagyon vegyes képet és ágazatonként is differenciált képet. Vannak olyanok, akik elvégezték ezt a technikumot, és egy-két év gyakorlat után az előbb említett műszaki munkaterületek valamelyikére helyezkednek el, és lesz belőle szerkesztő, technológus, műszaki tisztviselő és így tovább. Egy részük, elvtársak, ma is szakmunkássá válik, és az ágazatok egész sorában a technikumokból kikerülő fiatalok nagy része szakmunkási munkakörbe kerül, nem válik még a technikum elvégzése után szakmunkássá. Erre ösztönzi őket, Apró elvtárs mutatja, az a bérdifferencia is, amit lényegében, mint szakmunkás gyorsabban megkaphat, mint kis gyakorlattal rendelkező — mint ahogy mon-

dani szokták — műszaki középkáder. Mindazokból, amit itt az előterjesztés tartalmaz és amit Kállai elvtárs is megjegyzésként elmondott, úgy értem, hogy ebben a szakgimnáziumokban [sic!], még a technikumoknál is magasabb szintű szakmai, műszaki jellegű képzésben akarják a fiatalokat részesíteni. Kérdezem, hogy miért kell nekünk most feltétlen azt a célt kitűzni, azt a jelleget adni ennek a középfokú műszaki képzésnek, amit itt szakgimnáziumoknak neveznek, miért kell leszűkíteni ezt a célt, hogy itt szakmunkásokat képezzünk csak, holott nyilvánvaló, hogy ezeknek a középfokú szakgimnáziumoknak az elvégzése után valamennyi olyan munkakör betöltésére lesznek alkalmasak ezek a fiatalok, sőt remélhetőleg egy magasabb fokú műszaki szinten, mint most jelenleg a technikumban kiképzett ún. technikusok. Azt hiszem, elvtársak, nem kell ragaszkodni ahhoz, hogy a szakgimnáziumokból csak szakmunkások kerülhetnek ki, hanem olyan műszaki ismereteket és szakmai gyakorlatot kell biztosítani a fiataloknak, amely lehetővé teszi számukra ezeknek a munkaköröknek a betöltését és lehetővé teszi szakmunka elvégzését is, szakmunkásként dolgozzanak bizonyos üzemi gyakorlat után. Nekem, elvtársak, az a véleményem, hogy ugyanakkor egyáltalán nem teszi feleslegessé ezeket a technikai főiskolákat. A műszaki munka az üzemekben — az elvtársak felé semmi újat nem mondok — nagyon differenciált képesítést és képességeket kíván meg. Ugyanis jelentős számban vannak munkakörök, műszaki munkakörök, amelyeket most a technikumi képzés után az ún. technikusok nem képesek ellátni. Csergő elvtárs hozzászólásában utalt is erre, és mérnökökkel vagyunk kénytelenek betölteni, ellátni ezeket a feladatokat. Olyan irányú szükséglet, hogy legyen szakemberképzés, ami többet ad, mint egy technikus ma tud, feltétlenül szükséges, helyes, és számos baráti országban, Csehszlovákiában, de a kapitalista államok egész sorában is — az élet szükséglete által diktáltan — van.

A következő kérdés, elvtársak, az, hogy lehet-e a kettőt együtt elvégezni, tehát hogy ilyen műszaki képzést is adjunk ilyen szinten, mint ahogy arról az előbbiekben volt szó, és általános kultúrát. Azt hiszem, igen, ha az ismereti anyagok oktatását felülvizsgálják, mint ahogy erre Kállai elvtárs utalt. De azt hiszem, úgy gondolom, hogy akár ebben az anyagban is, hogy mit lehet itt csinálni, és mit akarunk itt csinálni, feltétlen meg kellene mondani. A nyilvánosságra kerülő anyagban ennek helyt kellene adni, hogy ez ilyen értelemben is vitára alkalmas legyen, megvitatható legyen és világosan lássák, hogy ez a kettős célkitűzés nem egy elérhetetlen irreális célkitűzés, hanem bizonyos meggondolások, intézkedések alapján ez így megoldható.

Még egy-két kisebb részletre vonatkozó megjegyzést szíveskedjenek megengedni, hogy megtehessek.

Azt hiszem, hogy az anyagban a 4. oldalon van arról szó, hogy ezeket a középfokú oktatási intézményeket, iskolákat üzemekhez fogjuk kapcsolni a jövőben, amely üzemek biztosítják — és itt a fogalmazás ellen van némi kifogásom — a tanulók szakirányú elméleti és gyakorlati oktatásának személyi és tárgyi feltételét, továbbá a nyári szakmai gyakorlatokat. Azt hiszem, ezt némileg meg kellene magyarázni. Meg kellene mondani, hogy ez perspektivikus elképzelés. Meg kellene mondani azt, hogy intézkedéseket fogunk és kell is tenni, hogy az üzemek ehhez megfelelő személyekkel és anyagi feltételekkel rendelkezzenek. Különben, elvtársak, zavar lesz, ijedelem lesz, és az üzemekben ellenállás lesz ebben a kérdésben. Elvtársak, azért itt nem kis dolgokról van szó. A statisztikai számok azt mutatják, hogy nagyjában 250 gimnázium és 160 technikumunk van. A gimnáziumokban és

a technikumokban — most a gimnáziumokból levehetünk egy részt — 103 ezer fiatal tanul az 1959–60-as tanévben és 41 ezer a technikumokban. Ez csak a nappali oktatás. Mondjuk, hogy a gimnáziumok nem mindegyikéből lesz szakgimnázium. Az esti és a levelező oktatásról nem kívánok beszélni, mert ebben olyanok vesznek részt, akik evvel a megfelelő üzemi gyakorlattal, szakmai ismerettel már munkájuk során feltételezhetően rendelkeznek. Ha mégis azt veszem, hogy itt 100–120 ezer fiatalnak az üzemhez való kapcsolásáról van szó, és hozzáveszem, kb. 320–330 tanintézetről van szó, ha ehhez hozzáveszem, hogy jelenleg az 500 létszámon felüli üzemeink száma kb. 380 az országban, meg a területi elhelyezkedését is, akkor mindezek arra figyelmeztetnek, hogy egy kicsit csínján kell ezzel a kijelentéssel és fogalmazással bánni, mert roppant bonyolult személyi és anyagi feltételeket megkívánó feladatról van szó, és én azt hiszem, érdemes erről valamivel többet beszélni, hogy a vita ne legyen meddő e kérdésben sem.

Egy másik kérdés, elvtársak. Az anyagi része a dolgoknak. Itt nincs melléklet, és talán itt az elvek során nem is kell erről bővebben beszélni, mert tényleg az elveket kell megvitatni, de azt hiszem, hogy egy utalás a határozatban arra nem árt, hogy a Tervhivatal ezt a kérdést vizsgálja meg, mert itt lényegében a bevezetés üteméről van szó. És a bevezetés üteméről viszont már az anyagban beszélünk. Az előzetes anyagok során a második ötéves terven túl egy ilyen 500 millió forintos plusz igény van, lehet, hogy ez kevesebb lesz 100–150 millióval, de az igény alapjában építési jellegű. Úgy gondolom, a határozat egyik pontjában erre is utalni lenne szükséges, ezt meg kell vizsgálni az ütemmel kapcsolatban.

Még egy kis kérdést szeretnék megemlíteni. Méltánytalannak tartják sokan azt, hogy míg az általános gimnáziumokból a gyerekek rögtön egyetemre kerülnek, főiskolára kerülnek, addig a szakgimnáziumokból csak bizonyos üzemi gyakorlat végeztével, egy vagy két év után kerülhetnek az egyetemre. Legalábbis az anyagból ez tűnik ki.

Összefoglalva, elvtársak: az a javaslatom, hogy a szakgimnáziumoknál a KB ne szűkítse a dolgokat, hogy a szakgimnáziumok csak szakmunkásképzést szolgálnak, és ne is legyen ilyen külön vizsga a négy évfolyam elvégzése után, hanem az érettségi tárgyak komoly mértékben ipari szakismeretekre vonatkozzanak, ebből az ismeretkörből származzanak. Enyhítsük itt a fogalmazásban az üzemekkel való kapcsolat kérdését, kicsit tegyük talán általánosabbá, és legyen egy olyan határozat, hogy az Országos Tervhivatal vizsgálja meg az ütemterveket, a beruházási lehetőségeket, a második ötéves tervre vonatkozóan.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Felszólalásra következik Veres József elvtárs, utána Kádár János elvtárs kér szót.

VERES JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A magam részéről az előterjesztéssel, valamint Kállai elvtárs által előadottakkal teljes egészében egyetértek, azaz helyesbítek, néhány részletkérdéshez kívánok csak hozzászólni. Örömmel üdvözlöm ezt az előterjesztést, amivel egyik jelentős lépést látom és látjuk itt Budapesten, és azt hiszem mindenütt, afelé, hogy a szocialista embertípus nevelését szorosabban, gyorsabb ütemben vegyük kézbe. Amihez én hozzá akarok szólni, az egyik ilyen anyagi vonatkozású részletkérdés.

Az előterjesztés egyik helyen, a 3. oldalon, azt írja elő, hogy 1975-ig teljesen szüntessük meg iskoláinkban a kettős váltást. Tudvalevő dolog, hogy jelentős mértékben, főképp az általános iskolákban kettős váltás van és helyenként hármas váltás is. Budapesten nem annyira, mint inkább vidéki viszonylatokban. Azt is

hozzá kell tennem, hogy mi igen jelentős mennyiségű iskola építést tervezünk, amellett, hogy rengeteg az olyan iskolánk, amelyet öt-tíz éven belül feltétlenül újjá kell építenünk, mert elkorhadt, a kapitalizmus által emelt építmények olyanok nagyjából, mint a lakások. Most beütemezni ilyen egyértelműleg, [sic!] hogy 1975-re tíz év alatt szüntessük meg az egészet, tizenöt év alatt, nem tartom reális lehetőségnek. Őszintén megmondom, kedves elvtársak, hogy sokkal kisebb veszélyt látok abban, és kevéssé izgat engem, de a lakosságot is, hogy az iskolákban kettős váltás van, mintha a lakásépítés marad el. Azt hiszem, hogyha komolyan megnézzük ezt a dolgot, meg fogjuk látni azt, hogy ez az ütemezés a 15 éves lakásépítkezési terv rovására történne. Mi Budapesten megnéztük ezt a problémát és az derült ki belőle, hogy ha meg akarjuk szüntetni teljes egészében 15 év alatt, akkor igen hamar 50%-kal kell emelni az eddigi iskolai építkezés kapacitását. Ez nem megy. Kettőzve kell építenünk, gyárakat, üzemeket, egy sor közintézményt és mindenekelőtt a lakást. Nem a kettős váltás a szociális fő kérdés, nálunk a lakás a fő kérdés. Javaslom a Központi Bizottságnak, hogy ezt a kérdést vegye ki, ne hagyja így benn az irányelvekben, és tegye külön vizsgálat tárgyává.

Továbbmenőleg, egész kis észrevétel: az előterjesztés 7. oldalán az van, ilyen vagylagos alapon, hogy kötelezővé kell tenni egy-két évi szakmai gyakorlatot az egyetemi végzettek számára.[21] Nagyon egyértelműleg mondanám ki, nem ilyen vagylagosan, hanem egyértelműleg, hogy két évi szakmai gyakorlat kötelező mindenki számára, aki egyetemet végzett, mégpedig az illetékes minisztérium által irányított területen. Ha pedagógusról van szó, akkor a Művelődésügyi Minisztérium fogja irányítani, ha mérnökről, akkor a KGM, vagy a Nehézipari Minisztérium, és így tovább. Nem ilyen vagylagosan felvetni azt a kérdést.

Van egy harmadik észrevételem. Kállai elvtárs azt mondja előadásában, hogy az internátusok kérdése így perspektívában fel van vetve, de az építési kapacitás, gazdasági adottságunk ezt most nem teszik lehetővé. Ez így is van. Felvetném ennek a problémának egy másik oldalát. Az élet mindinkább szorít bennünket arra, hogy az iskolákban minél több napközit rendezzünk be. Ezek a napközik egy ilyen vegyes állapotban lévő valamik, nem tartoznak az internátus fogalmához és nem tartoznak ahhoz a valamihez, amelyben tényleg komoly nevelés folyik. Van tanári felügyelet, de a gyerekek, akik ide tartoznak — ez most így, azt hiszem, Budapesten a tanulók egyharmadát teszi ki az általános iskolákban —, az idejük nagy részét benn töltik. Javasolnám megvizsgálni azt a problémát, a napköziket hogyan lehetne ilyen félinternátussá felfejleszteni, ha már benn vannak du. 4 óráig, akkor legyenek benn estig, és csak este aludni menjenek haza, és megjavítani az egész vonalat, felügyeletet stb-t, azt hiszem, hogy ezen a területen addig, amíg internátusokat tudnánk létrehozni, jelentős eredményeket tudnánk elérni. A lakosság részéről mind nagyobb a törekvés — hozzáteszem, társadalmi úton is —, hogy létrehozzanak valamit, mert a szülők mindkét része [sic!] leginkább dolgozik, és valahová a gyerekeket adni akarják. Tehát ezt az adottságot, ami úgy is megvan, használjuk ki jobban.

Még egy dolgot szeretnék itt megemlíteni. Én is félek a tanuló túlterhelésétől. Nekem is vannak ezen a téren komoly tapasztalataim a családon belül, őszintén megmondom, hogy itt a rokonságomban is vannak gyerekek, akik annyira túl vannak terhelve, könnyen tanuló gyerekek, hogy lassan idejük nem lesz semmire. Játék az lassan kiesik a fogalomból, ha komolyan akar tanulni. Tehát ezt a problémát, a túlterhelés kérdését, én azt hiszem, hogy nagyon erőteljesen kellene a

Központi Bizottságnak kézbevenni, komoly határozatokat hozni, hogy e téren ezt gyorsan megszüntessük, azt a részét, ami tényleg túlterhelést jelent. Végeredményben 13–14–15 éves korban nem akarunk képzett marxista filozófusokat nevelni, én legalábbis úgy képzelem el, hogy akkor még mindig gyerekeknek kell lenni és nem egy komoly megállapodott valakinek. Ennek előrebocsájtásával mindenekelőtt ismétlem, hogy én az előterjesztést jónak tartom, elfogadom, de ezekkel az aggodalmakkal, melyeket itt elmondottam, kérem a Központi Bizottságot, hogy foglalkozzon.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Kádár elvtársé a szó, utána Horváth elvtárs következik.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! Az előterjesztett javaslat és a Kállai elvtárs előadói beszédének minden lényeges pontjával egyetértek.

Véleményem szerint ez a javaslat, abban az állapotban, amelyben van, minden további nélkül nyilvánosságra bocsájtható. Azt sem tartom rossznak, sőt bizonyos tekintetben jónak, hogy ez csak jövőre van tervezve.[22] Lehet, hogy a követelményeket illetően egy kicsit késésben vagyunk, de a helyzetünket és a lehetőségeinket illetően semmiképpen nem vagyunk késésben. Mert azért az utolsó három év minden egyéb nehézségei visszahatottak a közoktatás kérdésére is. Azokat az előnyöket, amik adódnak abból, hogy ez csak jövőre lesz törvény, ki kellene jól használni. Ki kellene jól használnunk részben a nemzetközi tapasztalatokat, de még inkább a saját ipari tapasztalatainkat a lehető legnagyobb mértékben hasznosítsuk.

Néhány kérdést szeretnék mégis felvetni. Eldöntendő, hogy ebben a javaslatban már most vegyük figyelembe, amit tudunk, vagy a későbbiekben kiegyenesítsük. Nem szentírás, hogy most két-három héten belül mindent a végső elrendezés állapotába hozzunk, mert ha még egynéhányezer ember ezt megvitathatná, valószínűleg az is adna hozzá valamit.

Van itt egynéhány kérdés, amire érvényes az, ami a továbbfejlődésünk minden lényeges kérdésére mondható, hogy helyes irányban keressük a megoldást. De némelyiknél még nem gondoltuk végig, és nem vittük végig azt, amit itt elemezni kell. Most rátérek egy-két konkrét kérdésre.

Rendkívül lényeges része a reformnak vagy fejlesztésnek a tanköteles kornak 14 évről 16 évre való felemelése. Ez egy nagyon lényeges dolog. Az egész lakosságot érintő kérdés. Ami itt írva van, az helyes is ezzel kapcsolatban. Én azonban a hangsúlyt áthelyezném. Ugyanazzal a szöveggel, de más hangsúllyal dolgoznék. Tudniillik a tapasztalat szerint jelenleg olyan helyzet van nálunk, hogy az általános iskolát végzett gyerekek óriási nagy többsége valami úton-módon továbbtanul. Részben középiskolában, részben leszerződik különböző ipari tanulónak és így tovább; és az a bizonyos fennmaradó rész, amivel legtöbb gondja van a társadalomnak és a szülőknek is, akik 2–3 évvel ezelőtt, talán még most is az utcán csavarognak, ezek a 14–16 év közötti gyerekek, ezek éppen azok közül kerülnek [ki], akik vagy nem végezték el a nyolc általánost, vagy ha el is végezték, nagyon rossz eredménnyel, nagyon gyenge eredménnyel. Úgyhogy én ezt a kétéves tanfolyamot talán úgy tenném fel: mire kell ez a további kétéves tankötelezettség? Először arra, hogy aki nem végezte el a nyolc osztályt, az végezze el, és amelyik elvégezte, az járjon ismétlő iskolába. Itt ez a név van adva, hogy továbbképző iskola. De tekintettel a gyerekeknek arra a részére, amelyikről szó van, sokkal célszerűbb, hogyha ez az iskola ismétlő jelleggel bír. Én az elnevezéshez nem nagyon ragaszkodnék, de

attól sem félnék, legalábbis kívánatos, hogy a közoktatást irányítók így fogják fel. Tudniillik a kísérleti tanfolyamokat, amelyek már vannak, olyan eredménnyel végezték, hogy a Művelődésügyi Minisztérium vezetői, maga Benke elvtársnő,[23] megállapították, hogy a követelmény magas. Sokkal célszerűbb, vagy végezze el, ha még nem végezte el, vagy ha elvégezte, ismételje meg a lényegét annak, amit tanult. Ez azért is volna fontos, mert már egy kicsit kisebb lehetne a követelmény abban a bizonyos VII. és VIII. osztályban, ha mi magunk tudjuk azt, hogy azt még két éven át nyomják a gyerek fejébe. Ezt csak én így felvetem. Én a hangsúlyt nem a továbbképzésre helyezném, hanem arra a feladatra, ami a valóságban úgyis adva van.

Itt az egyik legbonyolultabb kérdés ez az úgynevezett gimnázium és szakgimnázium, amelyeket én azok közé sorolnék, amelyet még mindig nem gondoltunk teljesen végig. Amivel még a továbbiakban kell foglalkoznunk, hogy jó megoldást találjunk. Például az előzetes politikai bizottsági vitában és a bizottsági vitában többször elmondták a javaslat készítői, hogy nem szándékoznak a szakmunkásképzést megváltoztatni most a legközelebbi időszakban. De miközben ezt mondjuk, a reform ténylegesen megváltoztatja. Miért? Azt mondjuk, hogy szakgimnázium és szakvizsgát tesz, akkor valójában kétféleképpen fogjuk képezni a szakmunkásokat, az egyiket az iskolában vizsgáztatják, kap egy segédlevelet — nem tudom így hívják-e még —, a másik pedig a műhelyben él, tanul, dolgozik és végül vizsgáztatják. Kétféle szakmunkás lesz. Ha most összehasonlítjuk a különbséget e kettő között, akkor valószínű az a helyzet, hogy az iskolában végzett általános műveltségben magasabb fokon áll, a termelést illetőleg az elméleti ismeretei magasabb, mint a gyárban tanuló gyereké, de tényleges effektív termelőmunka tekintetében kevésbé képzett, mint a gyárban végzettek. Ezzel nekünk még egy kicsit foglalkozni kell, helyes vagy nem helyes?

Például az ember felteszi a kérdést magának, hogy ebben a szakgimnáziumban hogy vizsgázik? Kik készítik elő? Milyen vizsgát tesz? Én arra gondolok, hogy ez nem lesz egyenértékű a gyárban tanuló ipari tanulók szaktudásával, a termelőmunka szempontjából. Azért mégis ezeknek a tanároknak sem az a szakmájuk, mint a gyárban a tanulókat tanító mestereknek, vagy nem tudom, hogy hívják, instruktoroknak, vagy kiváló szakmunkásoknak. Nincs egyenlő tudás a két oldalon, a görög klasszikust emez jobban tudja idézni ott a középiskolában, de azért a különböző ismereteket, az esztergályos csínját-bínját nem ő tudja jobban, hanem azt a gyári oktató. Úgyhogy ezzel még foglalkozni kell. Mi vitatkoztunk, persze helyes irányba megyünk, de még nincs ez teljesen tisztázva. Például az ember hogy képzelné el ugyanakkor egyszerűbben, mert valami olyan reformmal kellene előállnunk, amit az egyszerű szülő is megért, hogy mi az ördögöt is akarunk mi itt most ezek után. És valahogy úgy lehetne elképzelni, hogy volna gimnázium, ami nagyon jó, mint kifejezés, meg is maradhatna, ha amellett volna egy másik fajta középiskola – talán a legjobb kifejezés a szakközépiskola. Nem is nevezném gimnáziumnak, azzal csak komplikáljuk, ha azt mondjuk, hogy gimnázium. Véleményem szerint ez a klasszikus ismeretekkel van összenőve. Ki ez a két típus? Én azt hiszem, hogy a gimnáziumba járnának azok a gyerekek, és odaíratnák azok a szülők, akik a gyerekükből tanárt, tanítómestert, tanárembert, köztisztviselőt — az is egy élethivatás — akarnak nevelni, orvost, újságírót, nem tudom én bizonyos fajta foglalkozási csoport feltétlenül idetartozik, amelyik igenis feltételezi, hogy valamit még az Iliászból[24] is ismerjen, mert azt, mint lapot csak úgy kihajítani a hivatások egész nagy csoportja számára, bűn és kár volna. Hát ezt nem lehet! Ide

járnának ezek, a szakközépiskolákba pedig azoknak a gyerekeknek kell járniok, akik közvetlenül orientálódnak valamilyen termelő foglalkozás felé, mégpedig vagy úgy, hogy mint munkások fognak ott dolgozni, ez is egy orientáció, mert még az iparitanuló-iskolát sem nevezném a világért sem zsákutcának minden további nélkül, mert hiszen nem zsákutca, hanem az az emberek nagy tömegének élethivatására nyitja ki a kaput, hogy szakmunkás legyen. Hát miért zsákutca, ha valaki szakmunkás lesz? Óvakodjunk az ilyen kifejezésektől, ez nem zsákutca, ez az élet kapuja, a termelés legfontosabb területén dolgozó emberek számára, akik szakemberek, szakmunkások lesznek. Ez két típus. Miből lesz ez a két típusú iskola? Részben a jelenlegi gimnáziumokból, jelenleg 200 valahány van. Én megmondom őszintén, ez részben tervezési kérdés, mert azért nem lehet újságíróban sem túltermelést biztosítani már a középiskolákban, mert akkor annyi lázadó lesz a későbbiekben, hogy nem férnek be a szerkesztőségekbe, és akkor fellázadnak. Ez más pályánál is így van, ez tervezési kérdés, hogy bizonyos hivatáságazatokban mi a társadalom szükséglete, és annyi gimnáziumot kell erre a célra fenntartani, hogy ez többé-kevésbé biztosítva, bizonyos téren ilyen lemorzsolódási számban, mert ez mindenütt így van, és aztán nem tudom, tán a 200 gimnáziumból – én csak úgy hasból mondok egy számot, ezek közül 40–50–60, én nem tudnám megmondani, a többi pedig szakközépiskola és miből lesz még, amit ma technikumnak nevezünk. Ebből a kettőből lesz. Tehát mindegyiknek bizonyos változásokon kell keresztülmenni, hogy szakközépiskola legyen. Aztán a szakközépiskoláknak egy nagyon széles skálája kell, hogy legyen, olyan, amelyik az iparra készíti fel a fiatalt, a mezőgazdasági szakközépiskola, amely a mezőgazdasági, sőt én nagyon jól el tudok képzelni kereskedői pályára felkészítő szakközépiskolát, mert azért az sem egy bűnöző, aki kereskedőnek szánja a gyermekét, ha az a gyerek kereskedő akar lenni. Vagy könyvelői pályára, pénztárosi pályára, ezek komoly élethivatások, amelyre a társadalomnak igénye és szükséglete van. Vagy talán külkereskedelmi pályára orientál valamelyik ilyen szakközépiskola. Valahogy így gondolom én, nem ragaszkodom egyik kifejezéshez sem, nem azért vetem fel a gondolatot. Ha van egy bizonyos számú gimnáziumunk, a szó régi értelmében, hát némileg módosított tananyaggal természetesen, és azonkívül lenne — én úgy gondolom — három vagy négyszer annyi vagy még többször annyi férőhellyel rendelkező szakközépiskolai tanműhely. Ez a követelmény. Mégis, mire képesítsen ez az iskola. Mert ez egy külön nagy kérdés, hogy mire orientálódjon, és itten valamivel kell foglalkoznunk. A technológia [sic!] én nem tudom már hány nevet visel, de a jelenlegi technikum kifejezéstől meg kell szabadulnunk, mert fogalmi zavart visz be az egész kérdésbe. Nem technikus az, aki végzett, az nem technikus. Csergő elvtárs maga kimondja, hogy majd két év múlva válik technikussá. Úgyhogy sokkal inkább helyes szakközépiskolának nevezni, és azt mondani, ha elvégzi, elvégezte a szakközépiskolát. És én el tudnám képzelni, hogy félesztendei, nem több, félesztendei műhelygyakorlat után szakvizsgát tenne, és akkor szakmunkássá lenne, és másfél esztendei műhelygyakorlat a termelőmunka után, szakvizsgát tesz, elvégzi, és akkor technikus a neve. Szóval én nem tudom, hogy világosan fejezem-e ki magam, mert még ahhoz is, hogy szakmunkáslevelet kapjon, ahhoz is kell végeznie egy hathónapos műhelygyakorlatot, és utána az volna a neve, hogy középiskolát végzett szakmunkás, vagy valami, mondjuk tíz hónapos műhelygyakorlatot előírnék neki, szóval egy esztendőt, ami gyakorlatilag tíz vagy tizenegy hónap. Egy esztendő, és utána egy rendes középiskolát végzett szakmunkás. A másiknál meg előírnék egy kétesztendei mű-

helymunkát, és aztán valami vizsga után elnyerné a technikusi címet, és akkor előállna az az egészséges helyzet, ami itt egyébként már régebben is volt. Azt mindenki tudja, hogy szakmunkás az egy — világos osztálykategória szakonként —, technikus az kettő, mérnök három. Ugyhogy itt a három lépcső van. Az alapfokú az a szakmunkás, a középfokú a technikus és a felsőfokú a mérnök. Ez ipari vonalon kifejezve, de persze ugyanez elképzelhető a mezőgazdaságban is, vagy akármelyik más szakmában. Én ezeket csak azért vetem fel, mert az az érzésem, hogy nem gondoltuk egészen végig, milyen irányban tapogatódzunk itt mi, ez helyes, de nincs a konzekvencia végigvíve, az elemzés sem, és az, hogy mit akarunk.

Most még egypár szót erről a bizonyos valamiről, amit mi technikumi főiskolának nevezünk. A nevet jól megválasztani, hogy ne legyen félreérthető, mert ha Révész elvtárs félreérti, akkor az újságolvasók között igen sokan félre fogják érteni. Itt ne legyen félreértés. Mi azt szeretnénk, hogy a régi értelemben a köztudatban már meggyökerezett technikumok legyenek. Elvtársak, ha ennek az a neve, hogy szakközépiskola, és van egy másik, aminek az a neve, hogy felső ipari iskola, vagy felső mezőgazdasági iskola, vagy felső kereskedelmi iskola, hát én nem hiszem, hogy bárki is összetévessze ezt akár a középiskolával, akár az egyetemmel. Azt, hogy mit akarunk a technikumnál, ezt kategorikusabban kell belevenni, mert ebben az előterjesztésben csak egy valami van benne, ami énszerintem nem is döntő. Mindjárt rá is térek arra, hogy középiskolai érettségihez legyen kötve. Itt ebben van a hangsúly. Holott nem ezt követeljük mi most már hosszú ideje, hanem legyen felső ipari, felső mezőgazdasági, felső kereskedelmi stb. iskola, amiről mindenki tudja, hogy ez egy középiskola, ez egy felső, és azután van még egy felsőbb, ez az egyetem. És ezen legyen a hangsúly és ne azon, hogy középiskolai érettségihez van kötve.

És itt mindjárt erről is szeretnék egy kicsit vitatkozni. Ez a következő: van egy ilyen rendszer, hagyomány, fogalom stb., valamilyen rendje a dolgoknak, ahhoz, hogy valaki valamilyen iskolára juthasson, megkövetelnek ilyen előzetes iskolai végzettséget. Ez helyes, ez az oktatásnak egy alapja. Ha valaki középiskolába akar menni, akkor követelmény, hogy elvégezze az elemi iskolát. És aki főiskolára vagy egyetemre akar menni, az végezze el a középiskolát. Ez egy ilyen elemi követelmény. De a mi jelenlegi helyzetünkben és nyugodtan javasolnám jelenleg — de lehetséges, hogy nagyon hosszú időre, talán tartósan is helyes —, hogy lehetőséget kell adni olyan embernek is valamely közép- vagy felső iskolai beiratkozásra, aki ezt a bizonyos iskolát nem végezte el. Ennek kategorikusan benne kell lenni ebben a javaslatunkban. Miért? Nem kell ezt magyarázni. Vannak jó eszű középkorú emberek és néha idősebb emberek is, olyan emberek tanulnak, hogy az ember csak csodálkozik, ötven valahány éves, néha már a hatvanadik évét meghaladja. A Népfront kongresszuson felszólalt egy ember, elismert tekintéllyel rendelkező társadalmi vezető, tsz-elnök, népfront vezető, és lényegében most végezte el az elemi iskolának a felső két osztályát. 62 éves. A mi társadalmunk ilyen. Aztán a fiatalok, úgy értem, hogy a fiatalabbak – azért van itt éppen elég húsz-valahány éves, aki talán még be sem fejezte a nyolc általánost. Az a tizenöt év nem volt mindenkinél olyan sima, és még sok olyan van, aki semmiféle középiskolát nem végzett. Én ezeket nem ütném el az előrehaladás lehetőségétől, és bevezetném azt az elvet a gyakorlatban, ami szerintem még legalább tíz esztendeig használható, de lehet, hogy állandó gyakorlatnak is jó. Hogy beléphet valamilyen felső iskolára abban az

esetben, ha különbözeti vizsgát tesz, vagy felvételi vizsgát tesz. És ez legyen komoly vizsga, olyan, amilyennek lennie kell, szigorú, de nem kötném ahhoz, hogy feltétlenül mindig kell az, hogy végig üljön négy évet a padokban. Hát hogyha ő nem akar beülni a padba, arra akarjuk ösztönözni az embereket, hogy munkájuk végzése mellett is képezzék magukat. És ez szerencsére nem is pusztába kiáltott szó, mert ezer és tízezernyi, egy-kétszázezer ember van ma, aki tanul, és tovább akarja képezni magát. És miért zárjunk mi ki embereket ilyen lehetőségből, aki ráadja a fejét, hogy ő dolgozó, termelő munkásember, vagy falun él, vagy valahol termel, és magánúton elsajátítja az ismereteket. És egy szép napon odajut, hogy nyugodtan beadhat egy kérvényt, és azt mondja, kérem, hogy írjanak engem be a vizsgát tévők közé. És odaáll, levizsgázik. Ezt mint elvet valahogy kell tartani. Nekem ez onnan jutott eszembe, hogy ott van az az Amerika, amelyik a polgári haladásnak sok tekintetben példaképe. Ott százezrével vannak mérnökök, meg mindenféle emberek, talán soha életükben iskolapadot nem koptattak, talán három elemit jártak, hát hogyha ők a polgári társadalmat tudják így szakemberekkel ellátni magánúton, meg összevissza, meg munkásegyetemen, mert ilyen nevek is vannak, meg esti egyetemi tanfolyamokon a mérnökök tízezreit nyerik, hát ki tiltja meg nekünk, hogy saját szocialista céljainkat mozdítsuk elő azzal, hogy dolgozó munkásembereknek lehetőséget adunk, ha ő közben magánúton tanul, és kész arra, hogy egy komoly, mert itt komoly vizsgáról van szó, nem tréfáról, különbözeti vizsgát tesz, vagy felvételi vizsgát, hát azt akkor letehesse, és akkor az ugyanolyan jogú legyen, mintha ott ült volna a padban, és ott tanult volna.

A különbözeti vizsgát még abban az értelemben is elképzelhetőnek tartom, amilyen értelemben az elvtársak azt mondják, hogy az [ipari] tanuló-iskola zsákutca. Hát én mondok valamit, ezelőtt harminc évvel is lehetett tanulni valamit az iparitanuló-iskolában, pedig azok nem voltak olyan híres iskolák, de mégiscsak oktattak, anyagismeretet, technológiai ismeretet, amit hát a polgárság szeretett volna, hogy az ő szakmunkásaik többet tudjanak, hogy többet kiszedhessenek belőlük. És a mai iparitanuló-iskolák lényegesen többet tudnak annál. Miért nem lehet azt elképzelni, hogy elvégzi az iparitanuló iskolát, utána dolgozik a termelésben egy-két évig, és ha tovább szándékozik menni, egy megfelelő vizsga letétele után, ugyanúgy tovább mehessen, mint aki középiskolát végzett, miért nem lehet ezt megtenni, amennyiben egy komolyan megszabott vizsga feltételeinek megfelel. Úgyhogy egy-két éves gyakorlatot — nekem az a véleményem —, hogy fenn kell tartani. Tovább kell nekünk ezen a jövőben vitatkozni, és ezért célszerű egy elvet kimondani magában ebben az előterjesztésben. Ez az ajtó nyitva áll minden tanulni törekvő fiatal és felnőtt ember előtt, és ez rengeteg embert ösztönöz. Hogyan van például a munkásembereknél? Nagyon jól elképzelünk és ismerünk is személyesen nem kevés 40–45 éves és valahány éves szakmunkást, aki ezelőtt nem tudom én mikor végezte el a hat elemit a Horthy-korszak alatt, több iskolája nincs, vagy talán valami polgárit végzett, vagy magánúton, vagy valahogyan, több iskolája nincs, de nagytudású, művelt, társadalmi kérdésekben otthonos, technikai ismereteket követi, a munkában kiváló ember, hát miért zárnánk mi őt ki, hogy ő abba az általa elképzelt felső ipari iskolába jelentkezzen vizsgatételre, bizonyítványért. Miért zárjuk ki őt ebből? Mikor a társadalom igényei azt követelik, hogy erre ösztönözzük őket, és ilyen úton nyerjünk embereket. Valószínű, hogy a technikusoknak csak egy töredéke kerül ki ezekből, de az is tiszta haszon, és az is egy társadalmi igazságtevés bizonyos emberekkel szemben, hogyha ezt lehetővé tesz-

szük számukra. Úgyhogy ez egy fontos elv volna, hogy a vizsgafeltételeknek megfelelő ember bebocsájtást nyerjen az iskolába.

Van még egy fontos és veszedelmes kérdés, elképzelhetőnek tartom, hogy még a nyilvánosságra hozandó reformtervezetben benne legyen. Aztán majd vitatkozunk. A vidék szakemberekkel való ellátása érdekében szükséges intézkedések. És ez kettős. Az egyik a kötelező gyakorlati idő a kijelölt helyen, nem tudom én, két esztendő, már erről mi beszéltünk, hogy ez lehet bizonyos esetekben két esztendő, olyan esetben, amikor az a gyerek közbeesőleg nem dolgozott termelésben, és aki dolgozott a középiskola és az egyetem között, mondjuk egy esztendőt, annak talán egy év volna az egyetem után. Hát ezt lehetne variálni. Lehetne variálni, de elvileg lehet. Minden végzett szakembernek kötelező gyakorlati idő, amit kijelölt helyen tölt el. És utána kapja meg csak a második pecsétet, a diplomájára, ami azután már végérvényes. Ez volna az egyik, a másik pedig a következő dolog, ezt tartom kicsit veszedelmesnek, kellene rajta gondolkodni. Kötelezni a Művelődésügyi Minisztériumot, meg a kormányt arra, hogy a szakembereket képző intézmények egy jelentős részét telepítse át vidékre. Erre kötelezni, miért ne lehetne erre kötelezni? Majd vitatkozunk rajta a rektorokkal, meg a tanárokkal, meg akivel kell, mert mi van a gyakorlatban, elvtársak? Itt van a szakemberkiképzésnek a túlnyomó része Budapesten. Feljön az a fiatal vidéki fiú, meg leány, azzal a jó szándékkal indul el, meg a szülei azt kérik tőle, meg a társadalmi környezete, hogy menj fiú, tanulj, és gyere vezess minket. Ezzel a jószándékkal jön el, és itt Pesten tölt két-három-öt esztendőt, és hatos ökörfogattal nem lehet többé őt levinni vidékre. Meg is értem, őszintén szólva. Hiába, aki egyszer megszokta, hogy itt van a politikai, társadalmi, kulturális élet centrumában, azt nagyon nehéz visszaszorítani kisebb igényekre. De hogyha ő nem itt végezné el azt a bizonyos középfokú iskoláját, vagy felsőfokút, vagy akár az egyetemet is – nem valami isten-háta mögötti helyre gondolok, vannak nagy kultúrcentrumok, kifejlődött nagy vidéki városaink itt az országban, hát ott tanulna. Miért az koldus, aki nem tudom én Miskolcon, környékén, vagy Eger táján tanul, ott annyi klastrom vagy atyaúristen van, ott sok jó ilyen képzőintézményt el lehetne helyezni, vagy más hasonló helyen. Hát miért pusztaság, vagy lelki szegénység Pécsen, Egerben, Miskolc környékén, vagy nem tudom én Szegeden vagy más alkalmas helyen elvégezni akár az egyetemet is. Hát ezek már maguk is kultúrcentrumok. Úgyhogy ezt, mondjuk, olyan félkomolysággal vetem fel, az elsőt egész komolyan, itt legyen kimondva a kötelező gyakorlati idő. Esetleg azzal a variánssal, hogy ha a középiskola és a főiskola között dolgozott, akkor kevesebb, ha nem vett részt abban az időben gyakorlatban, akkor eszerint vagy két év kötelező gyakorlat. Ezt meg kellene nézni jobban.

Még egy kérdés, a pedagógusok képzése és továbbképzése. Ez a reform olyan lépcsőzetes, időbe telik míg egy széles fronton megvalósul, és talán nem is ezek a pedagógusok fogják megvalósítani, akik ma tanítanak. Azoknak csak egy része lesz ott, ahol a megvalósítás folyik, és közben új pedagógusok lesznek.

KÁLLAI elvtárs: Azoknak is egy része azért más lesz!

KÁDÁR elvtárs: Közben változik. Azért mondom, hogy legfontosabbnak a képzést tartom és részben a továbbképzést. Van egy nagyon fontos feladat, ami itt nincs megjelölve, a kifejezés ott van, hogy módszerbeli stb. De ez nem módszerbeli, ez lényegbeli. A mi oktatási rendszerünkön egy olyan reformot kellene végbevinni, vagy talán forradalmat, ami lényegbeli, nem módszerbeli. Ezt még mi a polgárságtól örököltük, hogy először is tanítunk sok olyan mindent, amit aztán az életben

soha nem használunk. Még az általánosban is néha. A középiskolákban még inkább. A polgárságnál az volt a szokás, hogy meg kellett tanulni Iliásznak nem tudom én hány versét görögül, a másiknak Cicero beszédéből latinul, meg az isten tudja mit, és ezt soha az életben se szavalni nem kellett, se bírálni ezeket a klaszszikus műveket, de meg kellett tanulni, hogy az érettségi papír a kezükben legyen, és ezáltal egy bizonyos monopólium birtokába juthasson. Egy műveltségi monopólium birtokába. Ez kenyeret is jelentett, mert pályázhatott állásokra, megyékhez, meg különböző helyekre. Ez vezetett oda, ez a bebiflázás, bemagolás, meg az érettségihez szerzett puska, és ha ezt bravúrosan végrehajtotta, megvolt a papír a zsebében, a nagy stiklit megcsinálta, aztán sajnálta az összes klasszikusokat, mert őneki azokkal már dolga nem volt. Ennek az öröksége megvan nálunk, mert olyan dolgokkal gyötörjük a gyerekeket — ami benne van a tananyagban —, amivel később nem fog találkozni. Ugyanarra kényszerítjük őt, hogy kitalálja, mi lesz a vizsga, bemagolja, bebiflázza, elszavalja és alászolgája. Nem sajátítja el. És sajnos azokat az ismereteket sem sajátítja el, amire majd egész életében támaszkodnia kell. Egész forradalom volna az országban, ha ezt végrehajtanánk, hogy semmi ne legyen, amit biflázni kell, viszont amit meg kell tanulni, azt sajátítsa el, ne csak bemagolja. Mert ez a bemagolás a gyerek megterhelése is, de még a szülők megterhelése is. Megmondom úgy, ahogy van, a munkásszülőket még tízszeresebben megterheljük, mint a középosztálybeli szülőket, mert a kazántól nem fél úgy az öntő, mint mikor otthon segítenie kell valamit a gyereknek a tananyagban. Ezzel azt akarom mondani, hogy nem tudom ezt módszernek nevezni, vagy minek, hogy kevesebb legyen a tananyag, de amit úgy gondolunk, hogy meg kell tanulnia az iskolában, azt sajátítsa el az a gyerek, és ez bizonyos oktatási módszer kérdése is, a szakemberek ezt nyilván jól tudják, hogy a tanuló aktívan tanuljon és ne passzívan. És ezt, ha nem is a reformban, de a Művelődésügyi Minisztérium vonaláról — ahol az egész reform megvalósítását bonyolítják — mint egy fő követelményt kell számon tartani a pedagógusképzésben, és a pedagógus továbbképzésben és a tananyagok megszerkesztésénél. Valami olyasmit is határozhatunk, amit esetleg nem veszünk bele, de hát bele lehet venni, ha jól meg tudjuk ezt fogalmazni.

Végül egy-két politikai, társadalmi kérdést szeretnék még megemlíteni. Kállai elvtárs itt használta azt a kifejezést, hogy fizikai munka. Az egész oktatás fő eleme, hogy ez uralkodóvá váljon. Hogy szeresse meg, ismerje meg és talán gyakorolja is a fizikai munkát. Ezzel itt teljes mértékben nem tudok egyetérteni. Azért vetem fel ezt, mert a pedagógusok hajlamosak műszavak gyártására, aztán nagyon használják. Darabos elvtárs is egy közveszélyes szót használt, valami tanácsosítást, nagyon vigyázzunk ezzel, mert a pedagógusok ezt leírják, és tíz évig divatban lesz. Hogy vagyunk mi a fizikai munkával? Azt hiszem, hogy a kommunizmus követeli azt az embertől, hogy egyformán legyen képzett szellemiekben és fizikailag is, és ígéri az embereknek, hogy ki fog egyenlítődni a szellemi munka és a fizikai munka közötti ellentét, és mindenki egyidőben lesz szellemi munkás és fizikai munkás. Ezt ígéri a kommunizmus. Meg is fogja adni, valószínű. De mivel ez a kommunizmus követelménye, a mi jelenünkre értve én kételkedem benne, hogy ez volna a legjobb vezérjelszó a mi számunkra. Miért? Én ezt így fogalmaznám meg, ilyen kifejezéseket használunk, hogy fizikai munkás, aztán azt a kifejezést is használjuk, hogy termelőmunka, aztán azt a kifejezést is, hogy munka. Mi a jelen időben a mi követelményünk az összes fiatalokkal? Tanulja meg, hogy munka nélkül nem élhet, hogy dolgoznia kell. Ez szerintem a fő követelmény, és nem az a fő követel-

mény, a jelen időben, hogy fizikai munkát végezzen. És ez óriási különbség a gyakorlatban is. Mi azt mondjuk, végezzen fizikai munkát, a diákok erre hallgatnak, de nem fizikai munkát végeznek ők nyáron, hanem nagyon különböző munkát. Egy részük fizikai munkát, másoknak meg bűnül felrótták, hogy a nyári szünetben tervezőirodában rajzmunkán dolgozott és nem fizikai munkán. Én kérdezem, miért bűn ez? Szerintem nem bűn, bizonyos számú ember kell kapálni, de annak van határa, hogy mennyi kell. Vagy valamelyik gyárban fizikai munkás kell, hát annak is van határa. Hiába raknak be négy emberhez két egyetemistát nyáron, hogy szokjon a fizikai munkához, ha azt a bizonyos súlyt négy helyett hat fogja meg, annak az lesz a vége, hogy az eredeti négy azt mondja a kettőnek, hogy menjen innen testvér, ne segítsen, mert lassabban leszek kész. És ő se tanulja meg a fizikai munkát.

Én ezt felvetem, hogy hogy vigyük mi ezt; a következőt gondolom. Az ideális az, hogy a fizikai munkát szokja meg és becsülje. De a valóságban én azt hiszem, hogy ott tartunk, hogy arra kellene megtanítani minden fiatalt, hogy a munkát becsülje, hogy dolgozzon. A munka fogalmába nemcsak a fizikai munka tartozik. A munka fogalmába énszerintem — még ha azt mondják, hogy liberális is vagyok — még az adminisztratív munka is beletartozik. Azt a gyereket is tisztelni tudom, aki nyáridőben valahova — talán a családi körülményei is olyanok — elszegődik adminisztratív munkára, és két hónapig dolgozik valahol mint adminisztrátor, és megtanulja, mi az a munka, mi az a felettes, mi az a kiadott munka végrehajtása, pénzt keres a saját munkájával. Azt kell megkövetelni ezektől a diákoktól, hogy tanulja meg, hogy a saját kenyerét hogy kell megkeresni. Ez sokkal fontosabb, mint az, hogy fizikai munkával vagy szellemi munkával, vagy adminisztratív munkával csinálja, és amikor ilyen általános követelményt állítunk az ifjúság elé, akkor erre vigyázni kell. Ez nincs benne a reformban, csak a szóhasználatban van, és váltakozva használjuk, és most még egyszer mondom, hogy az iskolájuk olyan, hogy kikeresik a legszebb és legjobban használható szót, aztán tőlük már senki sem hall mást, és ez a gyakorlatban nem fog menni, hogy mi mindenféle fokon tanuló gyermektől a fizikai munkát követeljük meg.

Másik ilyen politikai természetű kérdés, s Kállai elvtárssal ebben az egyben nem értek egyet, ez a bizonyos három elv sorrendje. Valójában, azt hiszem, arról van szó, hogy az első elv az feltétlen a másik kettőnek az összefoglalója. A másik kettőre mi azt mondjuk, hogy szaktudást, több szakismeretet, több általános ismeretet követel az élet. A harmadikra azt mondjuk, hogy kommunista nevelést követel az élet. És mikor azt mondjuk, hogy közelebb az élethez, akkor ennek a kettőnek a foglalatáról van szó. Általában ez is olyan dolog, hogy közelebb az élethez, vagy mi, ezt a rejtélyes kifejezést sokfelé használják a Szovjetunióban is. De nem a túlvilágon vannak jelenleg az iskoláink, az is az életnek a része, nagyon is az. Ilyen sorrendet ne állítsunk, hogy az első közelebb az élethez, és a harmadik az, hogy a kommunista neveléshez. Nem lehet. Talán mindjárt azt mondjuk, hogy összetartozik ez a három. Mert erről lehet beszélni külön-külön, de azt [ne] ragaszszuk hozzá, hogy a háromból a legfontosabb legközelebb az élethez, hiszen a másodikban vagy a harmadikban van, hogy mi a leglényegesebb követelmény. Igaz, hogy ez három, de a három valójában egy időben megoldandó feladat, vagy egy időben érvényesítendő három elvről van szó.

Végül, ez az utolsó. Itt van szó arról a legvégén, milyen feladata van a KISZnek meg másoknak, az ilyen társadalmi segítő erőknek. Azt hiszem, javára válnék

ennek az egész vitának, meg az anyagnak, mindennek, tán még a törvénynek is, hogyha olyan lenne ez a reform, hogy valami úton-módon a párt maga kijelenti, vagy a párt Központi Bizottsága, hogy az egész párt és a párt egyes szervezetei lényeges, nagyon fontos feladatának tekinti — ezt a párt önmagában kijelentheti —, hogy ezt a közoktatási reformot minden vonal és minden terület segítse és megvalósítsa. A párt kötelezettségét is vegyük bele. Persze úgy, hogy a társadalmi bíróság, a kormány, meg a parlament nem kötelezheti a pártot, de a pártszerv magát kötelezheti, ezt deklarálhatja. Valami értelmes szövegezésben a párt Központi Bizottsága, az egész párt, a párt valamennyi szervezete feladatának tekinti, hogy itt az úgy szerepelhetne, hogy kijelentette, vagy rögzítette, vagy határozatba vette, hogy az egész párt, a párt valamennyi szervezete feladatának tekintette a közoktatási reform megvalósítását. Utána jönne a többi, mert a Parlament, meg a KISZ az egyszerűen felhívhatja, hogy legyen szíves és segítsen. És akkor itt is teljes volna az, aminek itt lenni kell. Mert furcsa egy kicsit, hogy a Parlament elhatározza, a KISZ ott van, a Hazafias Népfront ott van, esetleg mindenki tudja, hogy az egész szekér nem fog menni, ha a párt nem cipeli és nem a legelső. Szóval azt, hogy a párt Központi Bizottsága deklarálta már, vagy elhatározta, a párt és a párt valamennyi szervezete elsőrendű feladatának tekinti a legközelebbi években a közoktatási reform végrehajtását.

Az, hogy ennek mi az anyagi feltétele, az nem látható, itt hajmeresztő számokról volt szó egyébként — sokszor emlegettük —, mindjárt meg sem szavazzuk azt a 6–7–8–9 milliárdot, mert senki sem látja, hogy hol van a vége. Ezért kell 15 évig tartani. Mondjuk, hogy arányos ez a teherviselés. Nem kell belevenni azt, hogy a Tervhivatalnak kötelessége az, ez törvény lesz. A mi országgyűlésünk törvénye lesz, minden magyar állampolgár kötelessége lesz, és ha ezt az Országgyűlés törvényként kimondta, a kormány, meg annak minden szerve köteles ezt végrehajtani. Legalábbis ez a mi törvényünk szilárd alapelve, hogy a törvény mindenkire kötelező.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kádár elvtárs lényegében elmondta, amit én akartam. Engedjék meg, hogy egy-két olyan szempontból vessem fel a dolgot, mit tennék én, ha most fiatal lennék. Gondolkoztam azon, hogy sok iskola közül melyiket választanám. Nekünk eddig is probléma volt, hogy mit csinálunk 16 éves korig a gyerekekkel, 13 és 16 között. Van nekünk egy olyan propagandánk, hogy minden gyerek tanuljon tovább, de erre a feltételeket — egyelőre és még valószínűleg sokáig — nem tudjuk biztosítani. Hogy ez a propaganda hova vezetett, arra jellemző: tegnap a rádió foglalkozott azzal, hogy egy fiatal lány ír egy levelet, amelyben azt kér[dez]te: egyenrangú-e az az ember, aki nyolc általánost végzett, és most mint munkás dolgozik. Elég hosszan fejtegeti, alátámasztja — nem akarok továbbmenni —, de valószínű, ha felmerült ebben a fiatal lányban, felmerül másban is. Nem vagyunk képesek arra, hogy minden gyereket tovább tanítsunk. Felmerül itt a reformnál is, hogy nincsenek-e olyan maximális törekvések, amiket a gyakorlatban nem tudunk megvalósítani, és nem is időszerű. Itt van ez a kétféle szakoktatás, kétféle ipari munkás tanítási oktatásnak a kérdése.

Azon törtem a fejem, hogy ez a kettő, miért kettő? Hát ha az egyik jó, maradjunk annál, ha a másik jó, akkor annál. De miért kettő? Valószínűleg azt akarjuk itt elérni, hogy ezekben a szakgimnáziumokban olyan gyerekeket tanítsunk, akik nem szakmunkások akarnak lenni, hanem tényleg tovább akarják magukat képez-

ni technikusokká, mérnökökké, sokkal több elméletet kapnak, és ez alkalmassá teszi őket erre. Ez persze csak akkor volna érthető, ha azt mondanánk, hogy egy ilyen réteget akar oktatni. De számol azzal is, hogy az iparban nagyon hosszú időn keresztül még munkás lesz. Sok mérnökre van szükség, sok technikusra van szükség, de munkás lesz, mert közvetlenül munkásra is szükség van.

Jó-e, hogy a munkásokat továbbképezzük, szerintem helyes. De nem ez a módja. Most mit fogunk csinálni, elvtársak, ha ezt általánosítanánk, mert a törekvés azért az, és ha engedtünk, csak azért engedtünk — a kétfélének —, mert az ipar még ragaszkodik ahhoz. Az történik, hogy valaki 18–19 éves korában — egy nő, vagy egy felnőtt férfi — letesz egy olyan érettségit, vagy egy olyan szakvizsgát, amely se hal, se hús. Nem képzett technikai szinten, nem képzett humán szinten, és nem képzett a gyakorlati munka szintjén. Én ipari munkás voltam, és tudom, hogy az embernek hányszor kellett az ujjára ütni a kalapáccsal, mire megtanulta, hogy odaüssön, ahova akar. Aki szakmunkás, mindenki tudja, hogy milyen sokáig tart, amíg megtanul egyenesen reszelni. Ha mi ettől elveszünk valamit — ha ipari munkás akar lenni, akkor valamit elveszünk tőle —, hiányozni fog neki, és tényleg még egy-két évig gyakorolni kell neki, hogy egyenértékű ipari munkás legyen az ipari tanulóval, aki a másik ipari intézetben tanul.

Apró elvtárs közbeszólt, mikor én is közbeszóltam — és elnézést kérek a közbeszólásért —, hogy a mérnök és a technikus is, igaz, elvtársak, ez más kategória. Egyébként is, nekünk olyan iskolákat kell létrehozni, hogy abban a szakmában, ha élethivatásának választotta az illető, a legtöbbet kapjon. És ne ilyen, se humán tantárgyban ne legyen képzett, se technikai, se ne legyen gyakorlati tanítás.

A szülő szempontjából is nézni kell, akinek 19 éves fia kap egy érettségit, és aztán két évig olyan gyakornok-féle lesz egy gyárban, aztán 23–24 éves korában lesz olyan szakmunkás, mint az egyébként ipari tanulóként felszabadultak. Másik hátránya ezeknek a gyerekeknek, hogy az iskola elvégzése után mehet főiskolára, amely középfokú iskola lesz. Nem egyetem, hanem középfokú iskola lesz. A gimnáziumban humánus vonalon tanuló gyerek pedig 18 éves korában mehet az egyetemre. (Közbeszólás: érthetetlen!) Ez is mehet. Hát, elvtársak, akkor nem tudom, hogy ki fog a középfokúra menni, ha mehet az egyetemre is, meg a középfokúra is. Hát miért menne a közéfokúra? Ha már végzettséget akar szerezni, az egyik négy év vagy öt év, a másik esetleg három vagy négy év, egy év differenciáért miért menne?

Ezek a problémák itt felmerültek, és én is azt szeretném javasolni, hogy ezt az iskolafajtát kísérletezzük ki, elvtársak, mert bennünket nem zavar se török, se tatár, egy-két helyen be lehet ezt vezetni, meg lehet állapítani, hogy mit ad ez, és meg lehet nézni, hogy mibe kerül. Mi most egyszerre akarjuk a politechnikai oktatást az általános iskolában. Ez is egy vagyonba kerül, mert az iskolához szerszám kell. Igazuk van az elvtársaknak, hogy most egy társadalmi megmozdulás volt, no de kivételesen egy megyére, 15–20–30 társadalmi tömegmegmozdulásra össze lehet szedni a dolgokat, de általánosságban nem lehet, mert új eszközöket kell igényelnünk, amelyek tetemes költséget jelentenek.

Gondolkoztam azon — lehet, hogy megtárgyalták, és én nem ismerem, azért el lehetne azt képzelni, a Szovjetunióban hosszú ideig jó volt, és ezek szerint mi is léphetünk előre —, hogy a mi gyerekeink tíz évig járnának iskolába, és ott egy bizonyos általános műveltséget szereznének, és onnan mennek ipari tanulónak, illetőleg középfokú iskolára. Milyen követelményeket állít? Az általános iskolában

olyan ismereteket nyerjen, hogy a középiskola egy bizonyos szintjét érje el, és ennek alapján képes, hogy az általunk is javasolt középiskolán kezdje. Mert mi most tulajdonképpen csináljuk ezt a középiskolát, amelyből, ismétlem, se hal, se hús nem jön ki, semmit nem érünk el; se nem szakmunkás, se nem elég kulturált, művelt ember ahhoz, hogy a humán-szakon, akár műszaki egyetemen tudjon tanulni.

Kádár elvtárs felvetette, hogy nem akarnak vidékre menni. Elvtársak, ez egy nagyon komoly probléma, ehhez nagyon komoly anyagi és egyéb előfeltételek szükségesek, és mielőtt ezt megcsinálnánk, szerintem határozottan át kellene térni arra, hogy az ösztöndíjjal tanuló gyerekek az ösztöndíjat attól a szervtől kapják, amelyek beküldik őket, még akkor is, ha ezt az állam fedezi. És kötelezni, hogy köteles visszamenni az üzembe. Lélektanilag annak óriási jelentősége van, hogy a termelőszövetkezet odahívja a szülőt és a gyereket is, és azt mondja nekik, a termelőszövetkezet öt évig fogja fizetni a te tanulmányaidat, de ezért neked öt évig ebben a termelőszövetkezetben kell dolgoznod. Úgy fog elmenni, vállalni egy kötelezettséget. Hasonló a helyzet az orvosnál és a pedagógusnál, ott a község adná az ösztöndíjat. Ez lélektanilag nagyon fontos. Azt mindenki tudja, hogy eljön a községből, azt mondják néki, nézd, mi fizetünk pajtás, de te visszajössz ide. Akkor is vonzani fogja a fővárosi kultúra, de nem rajta áll, mert nem a minisztérium adja neki az ösztöndíjat, és nem odamegy, ahova akar. A község adja, adja a tsz, vagy az állami gazdaság, vagy az ipari üzem, és kötelezi, mielőtt iskolába megy, írja alá. Ezt hamar be lehet vezetni, különösebb költséggel nem járna, csak bizonyos átutalással, és máris megoldanánk az ilyen problémákat.

NAGY JÓZSEFNÉ elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Néhány észrevételt szeretnék tenni a kisebb kérdésekhez, történetesen az üzem és az iskolák kapcsolatára. Elmondanám, hogy most így az oktatás szempontjából mik vannak máris az üzemben, ha az úgynevezett általános gimnáziumok, szakképző gimnáziumok, vagy hát a szakközépiskolák kialakulnak, nehogy olyan értelmű szakképesítése legyen, amit az üzemek nem bírnak el, alkalmazotti vonalon, amelyet a mi saját felügyeleti szervünk, a minisztérium mindig lefelé akar szorítani. [sic!] Most nagy örömünkre, a fonás-szövés szakmunkává válik. Ez azt jelenti, hogy 10–50–60-ával szakmunkás képesítést, elméleti képzést is kell adni a dolgozóknak. Jelenleg ilyen a Kelenföldi-telepen kb. 120 van együtt. A saját üzemi szakembereink ilyen képzéssel rendelkező műszaki szakembereink, és egyéb szinten alkalmazott szakemberek tartják ezeket. Ennek a tendenciája, igénye nő a munkások részéről elsősorban azért, mert 5%-ig — ha szakmunkássá válik — béremelést adhatnunk. Ez nagyon jó dolog, az egyébként is nagyon nehéz bérhelyzetünket is segít megoldani. Ennek a tendenciája csak a jövőre nézve — miután az első év ez, amit ősztől csinálunk — gondolom, hogy kétszáz lesz. A tanerők, a belső tanerők, akik az üzemből kell, hogy kikerüljenek, ilyen irányú elfoglaltsága nő. Van a KISZ keretében ez a szakma mestere,[25] az igénye lényegében ugyanezekre az oktatókra hárul. Van nálunk üzemi technikum, amelynek az első osztálya van. Bizonyos szaktárgyakat, pl. műszaki rajzot, statisztikát meg egy-két olyan dolgot, amely nem a Bolyai egyetemhez tartozik — egyébként a Bolyai egyetemhez tartozik — pl. a mi főmechanikusaink oktat [sic!]. Van továbbá ez a bizonyos öt plusz egy. Ezzel még a későbbiekben foglalkozom.

Lényegében azt szerettem volna elmondani, hogy milyen tapasztalatokat szereztünk. Ezekkel a gyerekekkel foglalkozni kell, amit itt fejtegetett Szurdi elvtárs,

hogy mit értünk ez alatt. Én azt értem ez alatt, hogy bizonyos elméleti képesítést — ami nálunk gyakorlatban folyik —, a munkával kapcsolatos elemi ismereteket stb. minden egyes alkalommal elméletileg és szakmailag az üzemnek kell adni. Ez nem külön megterhelés, de az egész együtt elég sok. Joggal igényli, tudja, hogy az a gyapot mi fán terem stb. Szóval ezt az üzemek máris csinálják, ahol ilyesmi van. Még van a nyári gyakorlat, a technikusok kötelező nyári gyakorlata, az egyetemisták nyári gyakorlata, akik ugyanezekhez a szakemberekhez mennek. Úgyhogy akkor van még egy-két olyan dolog, hogy a beosztottja vagy a gyereke jár általános iskolába, nehéz példákat hazavisznek, és mindez eléggé munkaidő alatt tolódik és bonyolódik le. Az első kísérletnél — a Bolyainak ez az első osztályos fonó-szövő iskolája — minden második héten a nyolc órai munkaidőből tanulnak. Olyan elvtársak ezek, akik ezt meg is érdemlik, nem is arról van szó, hanem eléggé kiesik. No most, ha még az általános gimnázium és még az a bizonyos szakközépiskola is az üzemekre orientálódik, akkor mi oktatási intézményekké válunk. Én egyébként nagyon helyeslem az üzem és az iskola kapcsolatát, és a továbbiakban nagyon sok jó és pozitív dolgot mondanék el, ha ez közérdeklődésre tarthat számot esetleg, de módjával és nagyon szervezetten lehet kívánni.

A vitához: vajon mit ad ez a bizonyos szakközépiskola? Én azt hiszem, hogy itt csak differenciálni lehet, hogy igaza van, és sokkal bonyolultabb szakma a könnyűipari szakma, mint egyes más szakmák, többek között a textilszakma. De ezek az 5+1-es gyerekek azzal, hogy egy héten egyszer elméletet és gyakorlatot tanulnak, dolgoznak, nem mondom azt, hogy a tervteljesítésben — de ezzel az igénnyel nem is lehet fellépni —, őnekik valami nagy szerepük van. Nekik az a szerepük, hogy a szövő-fonó egy kicsit többet is áldozhat az ÜB-re. Ezt nem vesszük észre. Szóval ilyen értelmű szerepük van. A tervteljesítés még nem. De egyes szakmáknál azzal, hogy legfeljebb hetenként egyszer bizonyos időt a gyárban tölt — egy napot a gyárban — és a nyári gyakorlatára odajön — ami általában egy hónap nyugodtan —, egyes szakmákban szakmunkássá válhat. Úgyhogy ennél a középiskolánál is egy elméletileg és szakmailag jól képzett szakmunkás lehet, nem betanított munkás. Mert X elvtárs eddig volt betanított munkás, mint én voltam, aki a seprű mellett tanultam meg, hogy van gyapot a világon, és meg kellett tanulni, mert valamit kellett csinálni, kellett, hogy dolgozzanak. De én aztán nem tudtam, hogy milyen összefüggésben van a gép és az a betanított munkás, mert nem tudatosan, kényszerből kellett csinálni. Van differencia. Most is van differencia például a most kikerült ipari tanuló, fiatal szövők és fonók között. Van differencia, van amelyik tudatosabb, ha hiba van, ő maga megmondja a mesternek.

Amiket mi tapasztalunk ennél a leánygimnáziumnál: ez a IX. kerületi iskola, vagy 30 gyerek jár mihozzánk. A kiértékelésen igen jó tapasztalatunk van. Amit Kádár elvtárs mondott, az nekem külön nagy öröm, mert maguknál a pártszervezeteknél is van egy helytelen nézet, mivel az üzem annyi gyereket nem tud odavenni, mint az ajánlat. Ha van egy olyan igény, hogy pl. anyagkönyvelésbe gyereket tenni, akkor rám támad az ÜB-elnök és a párttitkár, meg vagy bolondulva, anyagkönyvelésbe – kocsitolónak, fizikai munkára hadd edződjön. Tényleg a munka fogalma leszűkül a fizikai munkára. Ezek a gyerekek elkezdték a heti egyszeri kijárást hozzánk. Megfelelő szerződést kötöttünk velük. Jó hatással van ez a munkára, magára a gyerekre például a magatartásban, mert mindig ugyanahhoz a munkáshoz járnak. Egy fiatal leány előtt egyik fonónő kolléganőm sem mond olyan dolgot, ami illetlen, és nem köt szabálytalanul csomót, mert tudja, hogy a gyerek az

előző órában szabályos csomókötést látott. Ez a minőségre is javítólag hat. Ugyanakkor a gyerek látja azt, hogy milyen a munkatársi viszony. Ahol ezek a gyerekek vannak, ott a környezet, a dolgozók összefogása, segítése a fiataloknak az idősebb munkások részéről rendkívül megható. A szülők elmondták, hogy a legnagyobb szeretettel beszélnek azokról az asszonyokról, akik őket hetenként egyszer tanítják. Megajándékozták például egyenként őket a szülő és az iskola is. Rendkívül gondosak a fiatalokkal, futkároztak, játszottak, hancúroztak az üzemben. Elővette a környezet, hogy, fiam, veszélyes ez, ne csináld így, így meg így kell viselkedni az üzemben. Nekem az a véleményem, hogy a munka megismerése szempontjából nem elsősorban a tanműhelyeket kellene szorgalmazni, hanem magát a gyárat. A tanműhely az megint melegágy. Vannak jó tanműhelyek is, de jobb, ha magában a gyárban azokon a gépeken dolgozik, ahol tényleg elsajátíthatja a tudást. Vagy például a textiliparnak bér és egyéb okok miatt rendkívül nehéz megtartani a munkaerőt. Ezek a gyerekek már szinte most kiszámítják, hogyha ez a bácsi vagy néni nyugdíjba megy, mire végez, a gép az övé lehet. Ekkor megjelenik a szervezés. Kaptunk egy levelet a IX. kerület egyik üzeméből, hogy a IX. kerületi Pártbizottság most már kezébe veszi ezt az ügyet, és mitőlünk ezt az első osztályt elviszi, és mi fogadjunk valaki mást. Mi válaszoltunk, hogy rendben van, de mi nem értünk vele egyet, mert ezeket a gyerekeket itt kellene hagyni már. Ez is egy szakma. Ezek a gyerekek hozzánőttek ezekhez a dolgozókhoz, most átszervezik, még ki sem forrta magát, milyen jó tapasztalatokkal rendelkeznek, de átszervezik. Ezt nem lehet szerintem a kerületek ügyévé tenni. Meg akarjuk hívni pl. nyáron a szülőket, hogy lássák, a gyerekek hogyan dolgoznak. Ezeknek a szülőknek egy része munkás, egy része kispolgári szülő. Nagyon örültek ennek a kezdeményezésnek. Én nem okvetlen csak jót látok benne, mert vannak bizonyos gondok velük az ellátás terén, voltak olyanok, akik egyszerre mindjárt munkaruhát követeltek, nem is elsősorban a gyerekek, hanem a szülők. Van probléma ezzel, de hagyni kell kiforrni. Ezek a gyerekek annyira fegyelmezettek, komolyabbak, és betegen is némelyik képes volt bejönni.

Az üzemi technikum kérdése. Én azt hiszem, hogy ez az iskola-átszervezés nem érinti azt, ami most a könnyűipar területén nagyon széles körben megy, és szorgalmazza a minisztérium is, hogy munka mellett, részben munkaidő alatt, részben munkaidőn túl, végezze el a Bolyainak a megfelelő fonó-szövő osztályát. Itt is rendkívül jó a tapasztalat. Pl. ezek az elvtársak tényleg a munka mellett, általában 0,5% és 1%-kal jobb tanulmányi átlagot érnek el, mint a Bolyai nappali tagozaton. Ezek már felnőtt emberek, és a szakmát már évek óta folytatják iskola nélkül, és rendkívül komolyan veszik a tanulásukat. Úgyhogy én azt hiszem, hogy ettől függetlenül folyhat, mert itten különféle oktatási formák voltak, és ennek az is a vonzó ereje, a Bolyai textiltechnikum az oklevelet ad. Ennek van bizonyos mozgósító hatása.

A gyerekek túlterhelésének kérdése. Nekem van egy harmadik osztályos kisfiam, és soknak tartom azt, hogy 3/4 8-tól általában 1 óráig vannak. Folyton azért kapom a kritikát a tanítónőtől, hogy nincs más baja Lacinak, csak, hogy az iskolában folyton mozog. Hát valahol mozogni, ugrálni kell. Alig van annak a szegény gyereknek tényleg ideje a játszásra. Én szülői munkaközösség tagja vagyok, az összes szülő erről panaszkodik, hogy szegény gyerek egész nap bent van, magatartása rossz, és a tanítóknak az ereje és energiája jelentős részben folyton a fegyelmezésre megy el, ami nagyon fárasztó és tényleg kimerítő.

A másik dolog, hogy munkásszülők számtalanszor jönnek panaszra, hogy nem képes a gyereknek segíteni, csak legfeljebb ül vele 2–3 óra hosszat, de fogalma sincs, hogyan tudna tartalmilag segíteni. Úgyhogy a felnőttek képzése ebből a szempontból is fontos, amikor mi általános iskolára szervezünk, akkor ezt az oldalát használjuk ki a dolgozó asszonyok felé, hogy a gyerekek és az ő szempontjából igen fontos, hogy végezze el az iskolát. És az üzem segítségével igen sokan be is iratkoznak. Rendkívül fontosnak és szükségesnek tartom a központosítást, mert nagyon sok minisztériumban, nagyon sok ember foglalkozik vele, és ebből bizonyos kuszáltság és túlterheltség is következik.

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A reformtervezettel, Kállai elvtárs beszámolójával, valamint a kiegészítésekkel, annak alapvető elvi kérdéseivel egyetértek.

Kétségtelen az, hogy a szocializmus építésének meggyorsítása döntően függ attól, hogy a következő években mennyi eszmei tőkét ruházunk be a termelésbe, hogy meggyorsítsuk vele a meglevő állószint kihasználását, mely köztudomású, hogy sokszor egy-egy üzemben is — ezt lehet bizonyítani —, ha a termelés színvonala termelőeszközökben elmaradt is, ha az ember bevisz egy plusz eszmei tőkét, szervezőmunkát, a hatékonyság mindjárt meg fog növekedni. Ezért maga az egész reformterv végrehajtása meggyorsítja a szocializmus építését a gazdasági munka területén is.

A tervezethez ugyanakkor van néhány megjegyzésem, amivel nem értek egyet. Lenne olyan javaslatom, elvtársak, hogy a tervezetben felvetett egyes oktatási formákkal kapcsolatban, túl azon, ami itt le van írva, adni kell még néhány számot is, ha nem többet, legalább azt, hogy milyen az órák aránya egymáshoz. Ha ilyen általános elveket veszünk be a közoktatásunkba, ahhoz nem tud nyilatkozni, ebbe aztán belefolyik minden és semmi. Mint a szakgimnáziumok ismérvei, amelyek itt le vannak írva. Ennél legalább annyi megvan, hogy hogyan állapítják meg az órák számát, a különböző oktatási formákon, hogy tudja az ember, miről van szó, és mit fog adni ez az oktatási forma a gyakorlatnak.

A másik, amire szeretnék kitérni, az az, hogy én nem ilyen bátran vetném fel azt, amit Kállai elvtárs felvetett éppen a felvételekkel kapcsolatban. Úgyhogy nekem az a véleményem: növelni kell az egységes irányítás szempontjából is a népművelési tárca szerepét az általános elvi és egyéb más pedagógiai és tankönyvkiadás területén is, és ezt értem a tanácsi szervekre is, és itt szeretném megmondani azt, hogy ugyanakkor, elvtársak, ha akarjuk mi megoldani fent és lent is a gyakorlati életbe való felhasználást az oktatási munkának, akkor nagyon alaposan ki kell centizni és formálni a cél érdekében a szakmai, az ipari tárcák és a népművelés felelősségét az oktatási munkáért, úgy fent, mint lent is. Mert különben szerintem fennáll a veszélye annak — különösen azért is, mert a gimnáziumok nem rendelkeznek elég szakképzett káderekkel, és ha nem vigyázunk, úgy járunk —, hogy el fogják tolni az egész gimnáziumi és a szakgimnáziumi munkát, el fogják tolni az elvi dolgok felé, a Homérosz és az Iliász felé, és mondom, hogy ennek a veszélyét így talán lehetne csökkenteni.

A következő megjegyzésem az lenne, elvtársak, hogy a legelső teendő szerintem az, hogy amikor megyünk, szinte lépésenként, hogyan lehetne megoldani annak az aránytalanságnak a felszámolását, ami kialakult népgazdasági szinten is, az általános képzés, valamint a szakképzés területén is. Elmondok néhány számot, elvtársak. Magyarországon 1954-ben az általános gimnáziumi tanulók létszáma az

összközépiskolák létszámán belül 44% volt. 1955-ben 49%, 1956-ban 57%, 1957-ben 62%, 1958–59-ben 63%. Teljesen másként néz ki az egész oktatási munka, miközben az élet egészen mást követel. Elvtársak, ezen belül van, hogy az elsőévesek létszáma úgy alakult, hogy 1958–59-ben 73,5% volt az általános gimnáziumokban felvett hallgatók létszáma, az első évben. Hát mi lehet a különböző szakmáknál, a szakterületen, a szaktárcánál?! Nézetem szerint ez nem ide tartozik, hogy általában hogy következzen. Véleményem szerint menjünk át az általános gimnáziumokról a technikumok felé, illetve a szakközépiskola felé. Az világos: ahhoz, hogy ezt megszüntessük, és gyorsan át tudjuk vinni egész szakképzésünket a helyes irányba, az egész oktatási munkánkat, akkor ezt meg kell tenni az első lépésként.

A másik, amire szeretnék kitérni, az az, hogy az előterjesztés nem eléggé vette figyelembe a gyakorlati élet követelményeit. Tudniillik, elvtársak, az a helyzet — én csak a magam területéről beszélek, a mezőgazdaságról, mert azt ismerem jobban, és ott látok képzést —, ha elfogadjuk azt, ami pedig már eléggé kialakult, hogy vontatott a gimnázium, én magam is kétségbe vonom ennek a létjogosultságát, de tartjuk ezt az elképzelést. A következő történik: nekünk, elvtársak, az 5 év alatt kell 51 ezer középfokon végzett káder, kell, hogy szakképzettsége legyen neki, az szintén idetartozik, hogy... (érthetetlen)... két év múlva technikus lesz. Így van, kérem, nálunk is így van. És, ha én ki fogom tolni négy vagy hat évvel az oktatási évek számát, megváltoztatom az egy hallgató ellátási költségét, a másik pedig, egyharmadával lecsökkentem a szükséges kádereknek számát, kevesebb lesz a káder...[26] Ezt nem lehet megengedni, mert az öt év alatt így is mintegy 20–25 ezer végzett szakkádert kapunk a mezőgazdaságba. Ezt lecsökkenteni szerintem nem helyes, én azt javaslom, hogy a mi területünkön, tekintettel arra, hogy nekünk nagyon sok szakember kell, és ezeket különböző területekről kell összeszedni, ne bolygassuk meg a mai formát, ne nyúljunk hozzá, csak később, amikor már máshol elég sok tapasztalatunk lesz, és a mezőgazdaságot is bizonyos megállapodottság jellemzi a termelési viszonyok szempontjából. Ez megegyezik az évek számával is, amit Kádár elvtárs mondott.

A következő probléma, amiről szeretnék beszélni — ez a három előterjesztés közül, a három forma közül — a középfokú oktatás problémája. Itt van, elvtársak, az általános gimnázium, amiben az van, hogy öt plusz egy nap, amikor bizonyos politechnikai képzést is adunk a hallgatóknak, és azt tűzzük ki, ami itt le van írva, hogy valamennyi előképesítést adunk ezen a fokon. Nagy elvtársnővel szemben én azt mondom, hogy elég kevés szakma lehet, ahol a heti egy nap plusz, a nyári gyakorlat megadja a szakmai előképzést a hallgatóknak, nem is egy egész nap, én tudom, mert én is csináltam, nem egész nap, kb. három órát tart. Tehát szerintem, elvtársak — lehet, hogy másnak más a véleménye —, ez a heti egy nap, még ha hat óráig is tart, és nincs összekapcsolva az oktatási rendszeren belül is az elvi végzéssel, [sic!] ez nem ad olyan előképzést, amely alkalmassá tenné a hallgatót arra, hogy megfelelő legyen a szakmában. Ez megállapítható, kérem, az óraszámából is ennek a formának. Itt van, kérem, az óraterv. Ez az oktatási forma az öt plusz egy, ez a „D" forma a Népművelési Minisztérium[27] kiadásában. Ennek az óraterve a következő: magyar nyelv, irodalom történelem, orosz nyelv, idegen nyelv, matematika, ábrázoló geometria, fizika, kémia, geológia, földrajz, művészet-történelem, [sic!] élettan, műszaki rajz, testnevelés, ének, osztályfőnöki óra. Ezzel azt akarom mondani, hogy önmagában, ha a hallgatókat az elvtársak elviszik üzembe, bárme-

lyikbe, és az óratervbe nem veszik be, hogy valami szakmát is adjunk annak a hallgatónak, ami összefügg a gyakorlati munkával, elméleti munkát vagy tantárgyat, ami összefügg a szakmával, az az egy nap, elvtársak, nem fog adni a hallgatóknak annyi képzést, amelyik mint alapképzés igenis számításba jöhet a szakmunkás, szakember képzésünknél. Arra jó, hogy munkakészséget megtanul, jártasságot szerez a gyakorlatban, magatartás tekintetében, aztán néhány munkakészséget a különböző szerszámok használatában, de alapvető munkát nem. A szakgimnáziumokkal kapcsolatban, elvtársak, én szintén nem tartom szerencsésnek a szakgimnáziumot, azért, mert nem adja meg az érettséget, ami szükséges a hallgatóknak. A Szovjetunióban — ami a legújabb oktatási törvényben megjelent — ott van az, hogy a szakközépiskola, a technikum az szakképzettséget ad a hallgatóknak, teljeset, és nem kell neki megszerezni még azt a két évet. Úgyhogy szerintem helyesebb még mindig a szakgimnáziumok helyett megmaradni a technikumoknál, mert az szerintem jobb, és a technikumot kellene továbbfejleszteni, és ha új forma lesz a középiskola, akkor szerintem a technikumból kellene hogy kiinduljunk, nem pedig az általános gimnáziumból. Ez így van. És akkor közelebb kerül az élethez az egész oktatási forma. Világos, hogy nagyon helyes az, amit Kádár elvtárs javasol, a szakközépiskola. Szerintem a legjobban fel kell használni a technikumok tapasztalatát, oktatási gyakorlatát, ezzel a formával kell átrendezni egy nagy csomó, és minél több általános gimnáziumot, mert világos, hogy nem olyan nagy szükség van ezekre, mint a szakközépiskolákra. A másik formával kapcsolatban, elvtársak, nekem az a véleményem — nem tudom, máshol hogy van —, technikumi főiskolának a bevezetését az adott szakmai terület szerint kell kialakítani, legkésőbben nálunk, legkorábban a magas műszaki igénnyel fellépő szakmákban — rádió, elektroműszerész —, nekünk nem kell, nekünk még nem kell érettségizett szakmunkás a mezőgazdaságban, később kell, a másik szakmában viszont magas képzettségű szakember kell, aki félmérnök és félmunkás. És így tovább. Én nem beszélek minden területről, mert ezt jobban tudják az ipari területen dolgozó elvtársak, de van néhány ipar, ahol most nem kell gyorsan megcsinálni, mert ott elég a mai rendes képzés.

Szeretnék még, elvtársak, egy-két szót az oktatás tartalmáról is szólni, először az oktatásnak a belső problémáiról, éspedig a marxizmus-leninizmussal összefüggő oktatási munkáról, éspedig annak tartalmáról. Én is azt tartom, elvtársak, amit a Kiss Dezső elvtárs, hogy ennek nagy súlyt kell adni az oktatási munkában, és én nem azt tartom, elvtársak, a marxizmus-leninizmus elvei összekapcsolásának a szakmai kérdésekkel, hogy a tankönyvekben ki vannak idézve, és össze vannak hozva a marxizmus-leninizmus kérdései magával a szakmával. Ez nem jó, ilyen be-, illetve összeollózása magának az egész dolognak. Szerintem, elvtársak, az oktatási munkának és a tankönyvírásnak az a fő kérdése, hogy az ember a szakmájának, ami a kezében van, vagy kifejt, azt szerintem fejtse ki a marxizmus-leninizmus szellemében, anélkül, hogy én nem tudom hány idézetet hozna az ő igaza állítására. Élhetek én itt példával. Az ember tanulja, vagy tanítja Darwint, az egész szerves élet fejlődését, hogyha adok én a hallgatóknak egy ilyen gondolatrendszert Darwinról is, korábban pedig talán a franciákról, aztán később pedig a Micsurinról, én tőlem kap egy gondolatrendszert, de abból nem lát kiutat. [sic!] Én azt mondom, hogy nemcsak a természet, a szerves élet fejlődött,... (érthetetlen).

A másik, elvtársak, én azt látom, hogy a szak- és az általános gimnáziumoknál, amennyiben a tanrendben bármelyik formában csak az lesz, hogy egy órai, és egy

napi gyakorlati munka, és aztán elmennek abba az üzembe, és ott beszélnek a János vagy a Pista bácsival, az nem adja meg az ismeretet gyakorlati szempontból, amely ismeret szükséges ahhoz, hogy ő áttekintést kapjon az egész termelési folyamatból. Ezért szükséges kérem, hogy akár főtantárgyként, ha éppen szakirányú iskola, akár egyes tantárgyként, mint például: biológia, matematika, fizika, és mindenhol lehetőség van arra, hogy ne csak az egyes elveket, hanem összefüggésében a gyakorlati munkával fejtsék ki. Akkor aztán ha kimegy az üzembe, tudni fogja azt, hogy mi mivel van összefüggésben, mert tanulta azt évek során az iskolában.

Végül azt szeretném még, hogy megmondjam a véleményem — mivel nagy horderejű kérdésről van szó —, vitatkozzunk mi rajta, és szerintem a következő lépésként jobban ki kell használni a Szovjetunió kialakult gyakorlatát, úgy alkossunk törvényt, amelynek a végrehajtását a munkánk során meg kell nekünk oldanunk.

HÁY LÁSZLÓ[28] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság előterjesztésének alapelveivel és célkitűzéseivel egyetértek.

A Közgazdaságtudományi Egyetemen széles körben megvitattuk a Művelődésügyi Minisztériumnak a felsőoktatás reformjára vonatkozó irányelveit, és a vita megmutatta, hogy oktatóink egyöntetűen támogatják a reformjavaslatokat.

A napirenden lévő előterjesztésnek csak néhány részletéhez kívánok hozzászólni, olyan kérdésekhez, amelyek véleményem szerint tisztázásra szorulnak, és amelyekről még nem volt szó. A felsőoktatásra vonatkozó rész 4. pontjához szólok először, az a 8. oldalon van. A pontnak az első bekezdése a következőket mondja: a felsőoktatási intézményekbe felveendő hallgatók létszámát népgazdaságunk szakember szükséglete alapján kell megterveznünk. Mi a helyzet jelenleg ebben a vonatkozásban? A különböző szervek, intézmények, üzemek összesen 607 fő ez évben végző közgazdászt igényelnek az egyetemtől. Egyetemi tanulmányait viszont csak 202 ember fejezi be, közel 400 fő a hiány. 109 levelező hallgató is végez ebben az évben, de ezek nem fedezik az előbb említett hiányt, mert ezek mindannyian gazdasági munkakörben állásban vannak. A kép a múlt évben ugyanaz volt, mint az idén. Most összesen 330 délelőtti hallgatót fogunk felvenni az első évre. Ez annyit jelent, mivel előreláthatólag 5 éves lesz az oktatás, hogy 1965-ben a sok éves tapasztalat alapján megállapítható lemorzsolódást számbavéve 250 fiatal közgazdászt fogunk kibocsátani. Az új 5 éves tervperiódus évében 250-et, az idei 222-vel szemben. A hiány tehát, ami most mutatkozik, 1965-ben még jelentősebb lesz. A Művelődésügyi Minisztérium jelenleg és a következő években nem tud változtatni ezen a helyzeten, mert nagyobb számú hallgató felvételének útjában áll a diákotthonok férőhelyeinek hiánya.

Legfeljebb nagyobb számban lehetne felvenni olyanokat, akik nem igényelnek diákotthoni elhelyezést, vagyis elsősorban budapestieket. Volna még egy másik segítség is, ha pl. a Belkereskedelmi Minisztérium — azért említem éppen ezt a minisztériumot, mert területén legnagyobb a főiskolát végzettekben a hiány — hozzányúlva saját költségvetéséhez, azt mondaná: vegyetek fel nagyobb számban belkereskedelmi szakos hallgatókat, biztosítunk részükre diákotthoni elhelyezést és ösztöndíjat. Lehetne a társadalmi ösztöndíjnak ilyen formája is.

Most rátérek a 4. pont 2. és 3. bekezdésére. Itt alig van olyan szakterület, amely említve ne lenne, de a közgazdász szakképzésről nincs szó. Ezt nem szakmai sovinizmusból említem meg, hanem azért, mert ha a 4. pontot változatlan fogalma-

zásban fogadjuk el, akkor a Központi Bizottság határozata érvül szolgálhat ahhoz, hogy elhanyagolják a közgazdász hallgatók létszámkérdését, a közgazdász szakemberek képzését.

Lenn a munkahelyeken érzik, hogy közgazdászokra szükség van. Ez jut kifejezésre abban, hogy már a múlt évben rendkívül sokan jelentkeztek levelező hallgatónak és az idén még többen. 1272 ember jelentkezett levelező tagozatra. Közülük az eddigi intézkedések szerint maximálisan 400-at veszünk fel. Ezen a területen még lehetne emelni a felvételt, mert sem diákotthoni elhelyezést nem kell biztosítani, sem ösztöndíja nem terheli a költségvetést, csak oktatói létszámemelés szükséges a kérdés megoldásához és a levelező hallgatókra vonatkozó párt- és kormányhatározat[29] gondos végrehajtása. Az idevágó rendelet azt mondja, hogy a levelező közgazdász hallgatók számára a hét három napján napi két-két óra fizetett munkaidő-kedvezmény biztosítandó, ami indokolt esetben egy napra összevonva is igénybe vehető. Felvetem azt a kérdés, hogy nem volna-e helyes a levelező hallgatók kötelező foglalkoztatását egységesen szombaton tartani, reggel 8 órai kezdettel. A hallgatók szombaton munkahelyük helyett az egyetemre mennének be, a munkahelyen valószínűleg könnyebb ahhoz alkalmazkodni, hogy az alkalmazott szombaton nem megy be, mint ahhoz, hogy hetenként háromszor hamarabb megy el. A hallgató a délelőtti órákban jobban hasznosítja az időt, mint fáradtan a munkaidő után. Szombaton a délelőtti hallgatók számára szabadnapot vagy üzemi gyakorlatot rendszeresíteni. Ez a kérdés a tanrend szempontjából nehézség nélkül megoldható.

Még csak egy kérdést kívánok érinteni: A 7. oldalon a második sor 2. bekezdésében ez áll: a tananyag korszerűsítése, elavult részeinek elhagyása által csökkenjen az elméleti órák aránya. Egyetértek azzal a szándékkal, amely az irányelveknek ebben a mondatában kifejezésre jut. A szövegben azonban, félreértések elkerülése végett ki kell emelni az elméleti képzés és az alapozó tárgyak jelentőségét. Az sem világos, hogy mit értünk elméleti tárgyak alatt. A Műszaki Egyetemen a fizikát, a matematikát, a közgazdasági egyetemen a politikai gazdaságtant, a matematikát? Az utóbbi esetben most akarjuk az óraszámot emelni, a matematikáét. Az egyetemeken elméleti órák alatt elsősorban a marxizmus-leninizmus tárgyait értjük. A politikai gazdaságtant, a filozófiát és a tudományos szocializmust. Az ellenforradalom előtt és után az volt a törekvés, hogy ezeket a tárgyakat kiszorítják az egyetemi oktatásból. Ma is vannak ehhez hasonló lappangó törekvések. A Közgazdasági Egyetemen kevésbé mutatkozik ilyen felfogás, de másutt a hallgatók egy része ki is mondja, hogy minek ez nekünk. Attól tartok, hogy ha nem világosan fogalmazzuk meg ezt a részt, akkor feléled a marxizmus-leninizmus tárgyának oktatásával szemben az ellenállás. Nem erről van szó, hanem arról, hogy az említett tárgyakat jobban, hatékonyabban, korszerűbben oktassuk, és ez bizonyos óraszámcsökkentést is lehetővé tesz. Már említettem, hogy az irányelveket elfogadom, ehhez hozzáfűzöm, hogy a határozati javaslatot is helyeslem.

JAKAB SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Azt az előterjesztést, amit írásban is megkaptunk és Kállai elvtársnak szóbeli referátumával teljes mértékben egyetértek. Ahogy Kádár elvtárs is megjegyezte, alapelvnek és célkitűzésnek véleményem szerint is nagyon jónak tartom. Azonban fel szeretnék vetni néhány olyan aggályt, amit már most is látunk, vagy esetleg a bevezetendő formákkal kapcsolatban felmerülhetnek. Még egyszer szeretném hangsúlyozni, hogy jónak tartom az előterjesztést, és részben Kállai elvtárs indokolta is az ott leírta-

kat. Azért tartom jónak elsősorban, mert véleményünk szerint a középiskolájú fokra [sic!], az érettségire épülő technikai főiskolákat, lényegében véve a középkáder-kérdést ezzel megoldottnak látjuk. Több példát tudnék olyant mondani, hogy a régi felsőipari iskolában végzett káderek nekünk nemegyszer főmérnöki posztot látnak el, és hozzátehetem, hogy jól látták el. Anélkül, hogy dicsérném a régi oktatási rendszert, hasonló eredményt várnánk azoktól a bevezetendő intézkedésektől, amit most a reform tartalmaz.

Ugyancsak kivehető az előterjesztésből az, hogy — én ezt egyébként itt nagyon helyeslem — lényegében fokozatosság van a reformban, hogy nem máról holnapra próbálunk megvalósítani mindent. Többször volt az, hogy volt tanterv, és nem volt ehhez megfelelő tankönyv. És sok olyan visszásság volt, ami a mi elképzelésünkben megérlelődött, esetleg ki is hirdettük, mint a kötelező középiskolai képzést, és se anyagi, se szubjektív feltételei ennek nem voltak.

A reformmal kapcsolatosan az a véleményem, hogy nem ártana sajtóban vagy máshol esetleg felvetni azt a gondolatot, hogy ez az iskolai reform másabb tartalmában és célkitűzéseiben, mint az 1945 óta szinte évenként megismétlődő reform.[30] 1945-ben szükségessé tette a változást maga a társadalomban bekövetkezett nagy esemény. 1949-ben az iskolák államosítása,[31] 1954-ben megint voltak nekünk bizonyos reformok, és mondhatnám, hogy minden évben újabb és újabb tankönyvek voltak. De ez az iskolai reform véleményem szerint sokkal másabb, mint az eddigiek voltak. És ezt azért tartom szükségesnek hangsúlyozni, mert Kállai elvtárs is utalt arra, hogy ettől a reformtól sokan csodát várnak. Lehet is olyan értelemben csodát várni, hogy ez egy szocialista iskolát, szocialista embert akar, és el is fogja érni. De mondom még egyszer, nehogy összekeverjék ezt a korábbi évekkel, vagy esetleg rosszindulattal azt mondják, hogy a kommunisták most megint mit akarnak, hogy új reformokat akarnak bevezetni. Én nem látom, mert ez egy részletkérdés, de ehhez hozzátartozik, hogy bizonyos tantervi reformok is szükségesek, és nagyon bátran hozzá kellene nekünk nyúlni olyan dolgokhoz, hogy a maximalizmus megszűnjön.

A javaslatban szerepel olyan megfogalmazás, hogy gyakorlati, műszaki, zárójelben (politechnikai). Nem tudom, hogy nem kellene-e ehhez hozzátenni azt is, hogy gyakorlati, műszaki — esetleg kötőjellel azt, hogy — mezőgazdasági. Tudniillik a változás nemcsak a műszaki vonalon szükséges, hanem agro- és zootechnikában is kívánatos. A megfogalmazásban többször alkalmaznám azt, hogy gyakorlati, műszaki, esetleg agrár vagy mezőgazdasági, és úgy zárójelben a politechnikai megfogalmazást.

A következő dolog, amit már az elvtársak érintettek, ez az anyagi része a reformnak. Itt az előterjesztésben lényegében csak határidőhöz kötjük, hogy ekkorra szűnne meg a kétváltás,[32] hogy ekkorra kellene bevezetni ilyen vagy olyan iskolatípust. Ennek viszont kihatásai már most is jelentkeznek, és ebben erre nekünk kellene utalni. Nem tudom, hogy van más megye is, de mi három év alatt például több tantermet építettünk, mint amennyit az öt évben fogunk kapni. Ez sok mindentől függ. De ez a változás felveti a műhelyek építésének a szükségességét. Magából a reformból sem tűnik ki egybehangzóan, hogy üzemekhez csatoljuk-e, vagy műhelyépítéssel akarjuk a politechnikai képzést. Én magam amellett vagyok, hogy legyen az üzemekhez csatolva. Minden szempontból előnyösebb. Az üzem levegőjét, úgymond rendetlenségét nem tudjuk mi a műhelybe bevinni, azt a szellemet, amit az üzem kap. De kihatással van ez a változás az ún. továbbképző

iskoláknál, a 14–16 éveseknél is, ami plusz tantermet követel, vagy olyanokra is gondolok, amit egyébként helyeslek, hogy körzetesítések vannak.

A körzetesítés felveti vagy az internátusi dolgot, amire Kállai elvtárs utalt, hogy ez egyelőre még nem valósítható meg, vagy felveti az iskolai buszok beállítását, annak szükségességét. Nálunk, ahol kisközségek vannak, ott egy községbe nem tudjuk megvalósítani a körzetesítést, szóval kellene megoldani vagy buszszállítást, vagy internátust, de erre egyelőre nincs lehetőség, és ez anyagi kihatással jár. Azért említem az iskolai buszokat, mert ha ezt nem oldjuk meg, akkor a tanulóknak vagy a délelőttje, vagy a délutánja fuccsba megy. Ilyen szempontból ezzel kell foglalkoznunk.

Az előterjesztésben szólt Kállai elvtárs a pedagógusok hozzáállásáról. Nem tudom, anélkül, hogy tagtoborzást hirdetnék vagy követelnék, nem ártana esetleg megfogalmazni valami olyasmit, hogy növeljük a párt befolyását a pedagógusok között. Mi ilyen szempontból nem panaszkodhatunk, hiszen az összpedagógusok 20%-a párttag. Ellenben a problémát ott látjuk, ami nálunk is jelentkezik, hogy már a tanítók között csak 9% párttagság van, és világnézeti, meg minden nevelési kérdések elsősorban a nőknél jelentkeznek. Részben a második műszak, részben a vallásos hagyományok őnáluk jobban élnek, mint a férfiaknál, és ilyen szempontból mondom még egyszer, nem tudom, nem kellene-e valami utalást tenni, hogy a párt befolyását a pedagógusok között növeljük. Teljesen osztom a véleményem [sic!] az előterjesztéssel, hogy a pedagógusok világnézeti nevelését szorgalmazzuk. És itt tenném szóvá azt, hogy pillanatnyilag a pedagógusok marxista-leninista továbbképzése nem megoldott. Az a forma, ami most van, jobb, mint két évvel ezelőtt volt. De pillanatnyilag az, ami van, az nem jó. Én két szempontból tartom elavultnak, vagy legalábbis változást két szempontból igényel. Az egyik, amin változtatni kell központilag, hogy ne legyen meg az a szakadás a pedagógusok marxista-leninista továbbképzésénél, ami most van az alsó- és úgymond, a felsőfok között. A többsége a pedagógusoknak most jár erre a marxista-leninista ismeretekre. [sic!] Utána a másik, kisebbik része a szakrészekre, a polgazd., filozófia és egyéb ilyen szakrészekre. [sic!] De a kettő között olyan nagy a szakadék, hogy aki elvégzi az alapot, nem kap arra megfelelő előképzettséget, hogy a szaktanfolyamokon vegyen részt. A másik részén mi tudunk segíteni, azon, hogy sokan jelentkeznek ilyen szaktanfolyamokra, mondom még egyszer, politikai gazdaságtanra, filozófiára, akiknek nincs előképzettsége. Ezeket mi vissza tudjuk tanácsolni, vagy a vizsgán, ami van az év végén, el tudjuk őket vágni, vagy visszatanácsolni. [sic!] De felül kellene vizsgálni azt a rendszert, ami van.

Az általános iskolákkal kapcsolatosan én egyetértek, olyan szempontból helyeslem külön az előterjesztést, hogy lényegében azt mondja: az alapot adja meg, és erre épüljön a közép-, illetve a felsőoktatás. A továbbképző iskolákkal kapcsolatosan azonban nekem megmondom, aggályaim vannak. Mi meg fogjuk szavazni a parlamentben, ha odakerül ez a törvény. De, elvtársak, ez a könnyebbik oldala a dolognak, mert most is az a tapasztalat, hogy azok a 14–16 évesek, akik erre az ún. kötelező ismétlőre volnának ítélve, ezek nem járnak. És nem mindig azért nem járnak, mert ők mindig az utcán csatangolnak, van nagyon sok lehetőség arra, hogy 14–16 éves korukban ők elhelyezkedjenek 36 órás foglalkozásra vagy kisebbre, s ha már ő jár akár üzembe, akár kereskedelembe, akkor ő nem fog menni továbbképzésre. Akik meg nem jártak, azok pedig különböző okok miatt nem mennek, úgyhogy meg kellene nézni azt is, hogy nem tudnánk-e itt valamiféle más

megoldást vagy ilyen közbevető megoldásokat javasolni. Az általános iskolai megjegyzéseket csak azzal szeretném zárni, valahogy meg kellene már teremteni a koordinált, egységes tanterveket annak érdekében, hogy egyforma, mondhatnám azt is, hogy az általános közismeretet adjon. Most az a helyzet, hogy az általános iskolák felső tagozatában megtanul olyan témát, amit a gimnázium ötödik osztályában ismétel. És nem is csak akárhogy ismétel, hanem szinte ugyanúgy veszi át, ami nem a legjobb, mert időtöltés, és a gyereknek nem a legnagyobb lelkesedését váltja ki.

A legnagyobb aggály, ami nekem az előterjesztéssel van, ez pedig a középiskolákkal kapcsolatos. Elsősorban úgy mondanám, hogy nekünk valahogy ki kellene alakítani az egytípusú gimnáziumokat. Kádár elvtárs azt mondja, hogy kétfajta szakmunkásképzés van. Én tovább megyek, mert azt mondom, hogy majdnem háromfajta szakmunkásképzés van. Van az iparitanuló-képzés, lenne ez a szakközépiskola, és akkor még az általános gimnáziumnak ez az 5+1, és még ha egy évet eltölt üzemben, lényegében az is szakmunkás lesz. Szóval háromfajta helyen történik a továbbképzés. A szakgimnáziumokat illetően: először azt mondanám, hogy a szakgimnáziumok egyszer már megbuktak. Lehet, Biszku[33] elvtárs nekem mondta, hogy az más volt. Tényleg, ha ez tanterv-módosítást vagy más beállítást kap, esetleg sikerül. De nagyon sok aggály felmerül. Felmerülnek olyan tételek, hogy lesz-e elég oktatónk ezekben a szakközépiskolákban. Akik most az 5+1-be, vagy a 3+3-ba, vagy más ilyen politechnikai képzés formájában tanítanak nevelők, azoknak sincs soknak gyakorlata, szóval szakmája. Sőt azt is megjegyzem csak zárójelben, hogy sajnos, nincs megoldva, hogy azok, akik elkezdték a tanulást, be is fejezzék, vagy vizsgázzanak. Most a tanítók lényegében azt csinálják, hogy a rendre ügyelnek, hogy ne legyen veszekedés a foglalkozásokon, de ők nem tudják effektíve megmutatni, hogy hogyan is kellene azt csinálni. Ha meg üzemből viszünk be embereket, az nem megy el azért a pénzért, amit pillanatnyilag most kapnak a nevelők. Ha meg bérkiegészítést adunk, az bérfeszültséget fog jelenteni nekünk. De felveti azt is ez a szakközépiskola, hogy e pár szakgimnáziumban mikor kezdje el a szakot tanulni az a tanuló. Négy éves. Azalatt nekünk közismeretet kell adni és szakmát kell adni. És itt óraszám, meg módszerbeli kérdés is, hogy már az első évben kezdje-e, vagy csak a második évnél, vagy a harmadik évnél fogjon hozzá.

Egyetértek azokkal az elvtársakkal, akik azt hangsúlyozzák, hogy a szakgimnáziumot végzett tanulók nem lesznek szakmunkások. Nem akarok nagy példákat a technikumokról, vagy más ilyen gimnáziumokról mondani, kicsit jó is, hogy még egy-két évi gyakorlat után lesznek ők szakmunkások. De a súlyosabb dolgot én ott látom, hogy ezek a szakgimnáziumok, éppen most, a magyar népgazdaságnak szerkezeti adottságaiból kifolyólag, ne haragudjon a Központi Bizottság, ha azt mondom, kicsit predesztinációra kényszeríti [sic!] a 14–16 éves gyerekeket. Ha nekünk történetesen nem lesz egy vegyipari szakiskolánk, vagy nem lesz egy másfajta szakiskolánk, kénytelen-kelletlen az a gyerek abba az iskolába menni, [sic!] ahova tud. Ha oda nem akar menni, nincs hivatása, nincs kedve, akkor el kell menni az ország más vidékére. Ez anyagi kérdés, és sok minden mást felvet még.

Azért gondolom, hogy ezzel inkább kísérleteznénk vagy problémáznánk rajta tovább, de valahogy másképpen kellene megoldani. És még egy gondolatot adott Kállai elvtárs előterjesztése a szakgimnáziumokkal, hogy mi lesz ezeknek a sorsa akkor, ha mi bevezetjük a kötelező középiskolát. Mert akkor van egy általános gimnáziumunk, van egy szakgimnáziumunk, hát ha kötelező középiskolai oktatás

lesz, akkor mi lesz ezekkel? Vagy megszűnik, vagy össze kell őket valahogy olvasztani, vagy nem tudom elképzelni, mi az egyéb dolog.

Ami az iparitanuló-képzést jelenti.[34] Pillanatnyilag is, elvtársak, három helyen történik, vagy három kézben van. Van a Művelődésügyi Minisztériumnak, illetve a Munkaügyi Minisztériumnál kb. 100 ezer fő, 112 ezer fő. Van a szaktárcáknál, ahová elsősorban a technikum tartozik, és van a vállalati képzés, ez elsősorban az építőiparban van. Az előterjesztésben az van, hogy három évre kell felemelni, és utána lehetőséget adni a továbbtanulásra. Ez maga jó. De, elvtársak, itt is nagyon sok probléma van. Azt szeretném hangsúlyozni, hogy a szakmunkásképzést nem ártana e köré csoportosítani egy kicsit. A szakmunkás továbbképzésnél kérdések merülnek fel, és ezért is indokolt volna az egységes irányítás, mert olyan fura helyzet van, hogy pl. a balassagyarmati húsipari tanulóknak hetente kétszer Budapestre kell, hogy feljárjanak. Vagy az élelmiszeripari tanulók Hatvanból, Balassagyarmatról Salgótarjánba járnak be. Vagy olyasmik vannak, hogy a belker. tanulóinál húsz főnek külön igazgatót, külön vezetést tartanak, és kiszámoltuk ezt 1956-ban, a belker. vonalán ez évi 800 ezer forint pluszt jelent. És nem beszélek a vállalati képzésről, ahol elő van írva, az építőiparban elő van írva, hogy a tanulókkal először a mérnöknek kell foglalkozni. A főmérnök egyszerűen lehetetlen, hogy erre időt szakítson. És, elvtársak, nem túlzok, nem akarok itt nagyon nagy dolgot mondani, de sokszor deklasszált elemek foglalkoznak ezekkel az ipari tanulókkal. És ez is indokolná, ha kicsit központosítanánk, vagy felülvizsgálnánk ezt az iparitanuló-képzést. Itt az iparitanuló-képzésnél szeretném hangsúlyozni azt, hogy általában megoldott, és nagyon jó volna ezt üzemekhez csatolni, de meg kell keresni ennek a módját is, hogy hogyan legyen, mert pillanatnyilag nem a legjobb ilyen szempontból az egész.

Még egy dolgot a középiskoláknál az egységes gimnáziumok mellett való szót emelés érdekében [sic!] — ha jól emlékszem, Kádár elvtárs említette —, akárhogy fogunk mi erőlködni, elvtársak, az általános gimnáziumokba elsősorban az értelmiségi gyerekek fognak menni. A jobb előmenetel érdekében is, a maradi gondolkodás érdekében is [sic!], és a munkásgyerekek elsősorban a szakgimnáziumok felé fognak menni. Itt a középiskoláknál egy dolgot szeretnék csupán szóvá tenni, ez pedig a világnézeti nevelés. Most sajnos középiskolásaink úgy vannak, hogy mindenből kapnak valamit. De mikor befejezik a négy középiskolát, akkor nem tudják, tulajdonképpen ők hova tartoznak. Most már van ez az ún. erkölcstanóra. De ennek nincs egy egységes vázlata. Talán előreszaladok, de mégis azt mondanám, hogy nem kellene-e nekünk gondolkozni azon, van ez a marxizmus-leninizmus tankönyv, ami majd meg fog jelenni, vagy a marxizmus-leninizmus alapjai, hogy ezt vezetnénk be inkább az erkölcstan óra helyett. Mondom, most itt van az alkotmányról szó, van nagyokról, kicsikről, nemzetközi eseményről, ilyen íróról, olyan évfordulóról, de mindenkinek a saját szakálla, saját szája íze szerint történik a dolog, és nem volna-e lehetőség a marxizmus-leninizmus alapjai tanfolyamot vagy e köré csoportosuló kérdéseket bevezetni, hogy ez megoldódjék. Még egyszer mondom, egyetértek az előterjesztéssel, nagyon jó irányban tapogatunk, csak vannak olyan aggályok, amelyeket véleményem szerint meg kellene vizsgálni vagy kísérletezni, és utána bevezetni csak, mert még eléggé kocsonyás állapotban van, különösen ez a szakközépiskolai rész, ami eddig új, és nincs is elég tapasztalatunk.

NÓGRÁDI SÁNDOR elvtárs: Kedves elvtársak! Én is azzal kezdem, hogy teljesen egyetértek az előterjesztés irányvonalával és a célkitűzésekkel, de a határozati javaslattal is.

Azonban néhány kérdéshez, ha ugyan nem is fogok új kérdéseket feszegetni, volna megjegyezni valóm. Itt egy nagyon nagy problémáról van szó. Igaza volt Jakab elvtársnak, amikor azt mondta, hogy különbséget kell tenni az eddigi iskolai reformok között, meg a mostani újítási reformok között. Nagyon nagy elvi különbségek vannak. Most egy olyan iskolareformról van szó, amit azután már reformálni majd talán csak egy új korszakban kell, amikor a kommunizmust építjük, vagy bizonyos részleteiben kerülnek megreformálásra. A felelősség rendkívül nagy a párton, a kormányon és különösen azokon, akik majd aktívan részt vesznek ebben a reformmunkában.

Az előterjesztést átgondoltnak tartom bizonyos fokig és jól előkészítettnek, de azért azzal is egyetértek, hogy nem gondoltak át az elvtársak minden kérdést egészen az utolsó konzekvenciákig, vagy a lehető utolsó konzekvenciáig. Itt már a vitából is kiderült. Itt van például a szakmai középfokú képzés. Ennek a kérdése itt nagy vita tárgyát képezte, és ez érthető is. Bizony itt a dolgokat tovább kell még vizsgáltatni, és lehetséges, hogy nem ezt az előterjesztést kell a mostani formájában még közzétenni, hanem valami további konkretizálást, meg jogformulázást kell keresni, és azután eldönteni, mielőtt ez mint pártdokumentum nyilvánosságra kerül, vagy akár, ha kormány dokumentum is. Egy ilyen nagy kérdésben, mint a középfokú szakmai képzés, tehát technikusoknak, műszaki középkádereknek a kérdése már olyan módon jusson nyilvánosság elé, hogy a nyilvánosságnak nagy problémái körülötte ne legyenek. Bár az sem baj, hogy vitatják, és a vita eredményeképpen más jön ki, de azért mégis jobb, hogy ha valami különösen nagy problémák ebből nem lesznek, illetve nem lennének.

Az a véleményem, elvtársak, hogy jobban átgondolva ezeket a dolgokat, különösen ezt a részét az előterjesztésnek, konkrétabb elképzelésnek kell lenni azután arról, hogy hogyan ütemezzük ennek az egész reformnak a végrehajtását. Most az én számomra, megmondom őszintén, semmi sem világos. Tehát végrehajtani mindazt, amit tervezünk, nem az ötéves terv idején kell, de azért bizonyos részeit az ötéves terven belül. Majd azután további lépések, további lépcsőfokok következnek, amik azután nagyon elmosódnak. Tehát ha nem is tudjuk kimondani az utolsó „i" betűt, [sic!] hogy hogy is legyen ütemezve ennek a reformnak a végrehajtása, mondjuk a nyilvánosság előtt, de azért közelebb kellene jutni ehhez a kérdéshez a párton belül, a pártban magában. Mikorra, mit tervezünk. Hogyan fogjuk biztosítani azt, hogy mondjuk a középső vagy a felső szakkádereknek a képzése nem csúszik-e félre, hogy nem lesz kapkodás, amikor ha kimondjuk, hogy most áttérünk a szakgimnáziumokra, vagy nem lesz elvizenyősítése [sic!] a dolgoknak, mondjuk a műszaki középkáderek képzésének, ami nagyon könnyen megtörténhet. Mind a kettő megtörténhet, hogyha nagy dúrral nekiindulunk, a dolgokat konzekvensen nem gondoltuk végig, és már a javaslataink sem adnak elegendő alapot ahhoz, hogy a dolgok többé-kevésbé simán, és hiba nélkül, vagy nagy hibák nélkül menjen[ek]. Valami ütemezésre volna szükség, hogy ilyen bajok ne érhessenek bennünket.

Egy másik kérdés, amit fel akarok vetni az: szó esett róla az előbb, az előterjesztésben is benne van, de azért talán jó volna, hogyha az előterjesztésben erről konkrétabban beszélnénk. Ez a világnézeti nevelés és oktatás. Úgy gondolom, hogy

ennek az oktatási reformnak az egyik alapvető célja az, hogy egy bizonyos időn belül megoldjuk a marxista-leninista világnézeti oktatás és nevelés kérdését. Mert úgy gondolom, és senki sem állítja, hogy ez ma már meg volna oldva, vagy, hogy ma már közel állnánk ennek a megoldásához. Persze ma azt sem lehet megmondani, hogy ez mikorra sikerül. Öt év múlva lesz-e, vagy nyolc év múlva, vagy tíz év múlva lesz az, amikor azt mondhatjuk, hogy megoldottuk. Valószínű, már leraktuk a szocializmus, a szocialista társadalom alapjait, és már teljes gőzzel benne vagyunk a szocializmus felépítésében, ez a kérdés még nem lesz teljesen megoldva.

Itt van az a három elv, amelyet felállított Kállai elvtárs. Az egyik azt mondja, hogy a cél az élet, az oktatás és a nevelés összekapcsolása. Ez nagyon helyes. Hogyha mi ezt helyesen megoldjuk — ezt Kádár elvtárs igen jól megformulázta —, akkor majd nagyot lépünk előre a marxista-leninista világnézeti oktatás és nevelés terén. Tehát az elmélet és a gyakorlat összekapcsolása, vagy az oktatás és az élet összekapcsolása. Ez az, amiről szó volt mostan. Ha minden adottság megfelel a szükséges eszmei, a szükséges világnézeti oktatás és nevelés irányának, azt lehet mondanom, ezzel a dolog elindult. Igen ám, csakhogy van ennek a dolognak egy feltétele, ami nincsen biztosítva. És ez az oktató káderek megléte. Az oktató kádereknek a minősége. Persze, erről nagyon realisztikusan beszélt Kállai elvtárs. Habár volt olyan is benne, közbeszólás formájában, hogy nagy lépést tettünk előre az oktató káderek területén, a pedagógusok területén már most jó a helyzet. Volt olyan észrevétel is, hogy ma már lényegében nem a régi káderek, oktató káderek fogják végrehajtani ezt a reformot, hanem az újak. Valóban a többségük már az új káderek lesznek ezek. Azonban én azt hiszem, hogy itt valami nagyon rózsásan nem kell tekinteni a helyzetet, mert az úgy van, ahogy Kállai elvtárs is mondta, hogy a pedagógusok többsége ma még idealista irányzatú. Elvtársak, ezzel ki lett mondva az igaz helyzet. Ezeknek a pedagógusoknak kell nevelni az ifjúságot általános iskolai, középiskolai és felsőoktatási síkon. A dolog persze úgy néz ki, hogy nem jutunk előre, de az élet visz bennünket előre, és az oktatásnak és a gyakorlati munkának, a gyakorlatra való nevelés kérdésének az összekapcsolásával előbbre megyünk ezen a téren. Szerintem az előterjesztésben is már, és különösen a dolgoknak a megvitatásában több szó kell hogy essék arról, hogy a pedagógusok nevelésével, oktatásával és nemcsak továbbképzésével, hanem képzésével, átnevelésével — de ezt a kifejezést nem kellene használnunk, mert ezzel megbántanánk valószínűleg elég széles rétegét az oktató kádereknek — kell foglalkoznunk. Erről valamit kellene mondani már az előterjesztésben, hogy hogyan csináljuk ezt. Hiszen a tanítóképzőkben, a Pedagógiai Főiskolán, akik tanítanak, valószínűleg nem materialisták, vagy nem marxisták. Tehát, akik ma tanítják a fiatalokat, azok a fiatalokba nem oltanak be valóban marxista-leninista nézeteket, amelyek olyan szilárdan élnének bennünk, hogy ők aztán ezen az alapon nevelnék, oktatnák a fiatalokat az iskolák különböző fokozatain. Ez a helyzet. Tehát ezt a kérdést, a pedagógusok oktatását, nevelését, képzését, sőt átképzését szerintem fel kellene vetni, és feladata lenne a pártszervezetnek, meg az illetékes állami szerveknek, tanácsszerveknek, hogy rendszeres foglalkozásokat biztosítsanak a pedagógusoknak. Persze aztán itt szóba jön a tankönyveknek a kérdése, a különböző jegyzeteknek a kérdése, amelyeket különböző tananyagokból a pedagógusok kezébe adnak és aztán a megfelelő ellenőrzés kérdése. Vagy ha valóban az egyik cél a marxista-leninista világnézeti nevelés terén való előrejutás ebben a reformban, akkor ennek a feltételét elsősorban a pedagógusoknál megteremteni. Mert ott van nacionalizmus,

az internacionalista érzésük nagyon gyenge lábon áll, [sic!] ezek olyan dolgok, amiket az elvtársak jobban tudnak nálam, mert gyakorlatilag találkoznak vele sokan.

Még egy megjegyzésem volna, azt hiszem, hogy általában véve a politechnikai oktatási kérdésben nagy különbséget kell tenni az általános iskolák és a középiskolák között. Én most nem feszegetem ezt a kérdést, mert én nem értek hozzá, nem tudom, hogy most a szakközépiskola legyen-e, vagy olyan, azt szeretném megmondani, ha van valami jó, ami eredményeket ad, és azoknak a bizonyosfokú reformálásával tovább tudunk jutni, akkor tartsuk meg azt. Igazuk van azoknak az elvtársaknak, akik azt mondják, hogy a József Nádor technikumot elvégzett technikusok mérnökökké, sőt főmérnökökké váltak. A múltban ez így volt. Hogyan végezték el a József Nádor technikumot? Azt úgy végezték el, hogy elvégzett négy középiskolát, tehát négy elemit, négy középiskolát, polgárit, vagy reálgimnáziumot, két évet kellett egy üzemben ingyen gyakornokoskodni, emiatt nem tudtam pl. én bejutni a József Nádor technikumba, mert hát ez nevetség volt, hogy két évig gyakornokoskodni ingyen egy üzemben, majd azután négy évig tanultak a műszaki középiskolán, ezen a technikumon. Előbb felvételi vizsgát kellett tenni, négy évig tanult, tehát minimálisan húsz éves volt, mikor befejezte. Két évi üzemi gyakorlata már volt neki, persze az akkori követelmények nem voltak a technikai kultúra terén olyan magasak, mint a mostaniak, de lettek belőlük jó technikusok, akik nemcsak a mérnök vagy főmérnök elgondolásait tudták végrehajtani, hanem akik maguk tudtak szerkeszteni készülékeket. Én, ha szabad ezt megemlítenem, ne vegyék szerénytelenségnek, hét évig dolgoztam egy gépgyárban, amelynek a főmérnöke egy technikumot végzett ember volt, és különb volt a technikai tudományok terén, mint az igazgató, aki elvégezte a Műegyetemet. Főmérnök volt. Igaz, hogy Mitvajdán,[35] Németországban végezte azt a technikumot, mindegy, ott a technikai színvonal magasabb volt, talán a pedagógia, oktatás színvonala is magasabb volt, de hasonló technikusok voltak itt is. Tehát anélkül, hogy én ezt a kérdést feszegetném, azt mondom, hogy igenis meg kell gondolni, mielőtt valami újra térünk át, ami még nem biztosít bennünket abban, hogy nem lesz-e kiesés egy olyan helyzetben, amikor a nemzetgazdaság megkövetelne háromszor annyi szakembert, technikust, meg mérnököt évente, mint amennyit adni tudunk, próbáljuk megreformálni, vagy valami módon megjavítani ezeket a mostan létező középiskolákat. De különbséget kell tenni — én arról akartam egy párt szót szólni — az általános iskola politechnikai oktatása és az ilyen szakközépiskola, szakgimnázium és az általános gimnázium politechnikai oktatása között.

Az általános iskolában valószínűleg úgy fog kinézni a dolog a gyakorlatban, hogy összehoznak egy műhelyt, és ezt a műhelyt nagyon nagyrészt társadalmi munkával és társadalmi adakozásból lehetne összehozni. Fontos lenne, sőt nemcsak egytípusú műhelyt, hanem egy műhelyt, amelyben van fúrógép, reszelő, satupad, esztergapad, gyalupad, és vannak másfajta eszközök, tehát nemcsak vasmunkás képzést, hanem mondjuk alapismereteket, alapfogásokat tanítanának meg az általános iskolásokkal, a fizikai munka terén. Hogy megbecsüljék a fizikai munkát, hogy érezzenek valami testvéri közösséget a fizikai munkásokkal, egyáltalán a dolgozókkal, hogy erre az ügyességre szert tegyenek, értsenek egy géphez, egy motorhoz, egy szerszámhoz és politechnikai oktatást — amennyire lehetséges — az általános iskolákban nyerve, nyitottabb szemmel menjen neki az életnek, ne okozzon neki problémát, az akármilyen családi környezetből származik, ha azt

mondják, hogy a textiliparba kellenek szakemberek, nem mennél-e oda? – vagy a vasiparba, vagy a faiparba, vagy más iparágakba. Egyszerűen megszerettetni velük ezt a munkát. Hogy aztán ez 5+1 lesz-e, vagy hány órát, ezt ki kell tapasztalni.

Más az, amikor szakképzettséget akarunk adni. Akkor már én nem azt mondom, hogy komoly beruházások lesznek majd szükségesek, mert én nem hiszem, hogy az első években valami különösen nagy beruházásokat lehessen eszközölni. De azt hiszem, hogy vannak nekünk, mégiscsak van egypár száz — meg is említették az előbb az elvtársak — 500 munkáson felüli üzemünk, amelyekben mindenhol találni gépet, satupadot, gyalupadot, meg egyebeket, amit már kiselejteztek, de azért még meg lehet javítani, még azon lehet dolgozni. Az az esztergályos, vagy az a fiatal, aki megtanul esztergálni egy egyszerű esztergapadon, amelyen 20 évvel ezelőtt dolgoztak, az könnyen meg fogja tanulni a modern esztergapadon való esztergálást is. Amikor már jóformán csak egy-egy fogásra van szükség, amikor már automatizálódnak a gépek. Ehhez a következőt szeretném elmondani.

Vigyázzunk arra, hogy különösen középiskolai fokon, ne botcsinálta doktorok tanítsák a mesterségre a fiatalokat. Most én több szülővel beszélgettem, mert a kérdés mindannyiunkat érdekel, és elmondják egyesek, hogy tanárok, akiknek ez nem szakmájuk, kezdik el tanítani a fiatalokat reszelni, de a reszelő nem áll a kezében, mert reszelni nem könnyű, reszelni nagyon nehéz, azt nagyon nehéz megtanulni. Vagy gyalulni, a gyalut a kezébe veszi, és megmutatja, hogy kell gyalulni, és már az első nyomásnál megakad, és esetleg eltörik a kezében a gyalu. Szóval vannak szakmunkásaink, itt vannak az öregek, akik már nyugdíjban vannak, akik kész örömest mennének és tanítanának. Lehet, hogy én nyitott ajtót döngetek, bizonyára azt fogják egyes elvtársak mondani, de néhányan a szülők közül nekem elmondták, hogy az a pedagógus, amelyik elkezdett dolgozni a fiúkkal, mert fiúkról volt szó, ilyen műhelyekben, lejáratta magát, mert nem tudta tisztességesen megfogni a szerszámot, és nem tudta nekik megmutatni, nem tud politechnikai oktatást adni. Vannak szakmunkásaink, vannak nyugdíjasok, valószínűleg annyi van, amennyire szükségünk van, ez követelne meg bizonyos beruházást, azaz költségvetési keretet, mert azt azért nem lehet elképzelni, hogy nap mint nap tanítsanak, oktassanak gyerekeket ilyen elvtársak, és azért semmiféle dotációt ne kapjanak.

Általában ezek az én észrevételim, elvtársak. Még egyet tennék, az előterjesztés utolsó oldalán, ha jól tudom, a 10. oldalon fel vannak sorolva a társadalmi szervezetek, meg mozgalmak, amelyeknek adatokat kell gyűjteni ehhez a vitához és a vitáról magáról, amelyeknek a vezetőségei kell, hogy foglalkozzanak ezzel az előterjesztéssel, de ott a KISZ-t nem soroltuk fel. Én azt hiszem, hogy fel kellene sorolni. A 10. oldalon ott van, hogy kérjük a KISZ-t, járuljon hozzá a kommunista neveléshez, a szocialista neveléshez, meg talán a brigádok szervezéséhez, de hogy ő maga tárgyalja meg, aztán a káderei körében vitassa meg, s ő maga is gyűjtse a KISZ tagjainak a javaslatait ebben a kérdésben, az nincsen. Én azt hiszem, hogy nem ártana, mert a fiatalok előtt, akiknek a támogatására nagy szükség van ennél a reformnál, a fiatalok szemében sokkal nagyobb tekintélye lenne a dolognak — értem ez alatt az úttörőket is, meg a KISZ körül levőket —, hogyha a KISZ-nek nagyobb jelentőséget tulajdonítanánk ebben a dokumentumban.

BENKE VALÉRIA elvtársnő: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Az iskolareform, oktatásügyünk továbbfejlesztése olyan sok problémát vet fel,

hogy nehéz mértéktartónak lennem abban a tekintetben, milyen kérdéseket milyen részletességgel tegyek itt szóvá.

A bevezető előadás, majd a vita, amely ha jól értelmeztem, a lényeges elvi kérdéseket illetően egyetértő a bevezetővel és az előterjesztéssel, felment attól, hogy valamilyen elvi kérdést fejtegessek itt hosszasan. Gondolom, a vita elég hosszú ideje elhúzódó jellege is indokolja ezt.

Engedjék meg nekem, hogy néhány olyan kérdéssel foglalkozzam itt, amelyekben előreláthatóan elég nagy problémáink lesznek a végrehajtásnál, és szükséges lesz az elvtársak, a pártszervezetek nagy segítsége, vagy olyanokkal, amelyekkel kapcsolatban itt ellenvélemények hangzottak el. Én természetesen megkísérlem a mi általunk ismert tények és adatok alapján a magunk véleményét elmondani ezekben a vitás kérdésekben, nem gondolom, hogy mindent megoldottnak tekinthetünk még ezekben a problémákban sem.

Az a véleményünk, hogy különösen a gyakorlati végrehajtásnál nagyon sok elvi, anyagi és szervezeti problémával találkozunk majd, és jó előre látjuk, ez már ma is gondokat okoz nekünk, hogy a tananyag megfelelő összeállítása és a pedagógusok jó felkészítése az a két legsúlyosabb gond, amely a vállunkat nyomja, amelyektől néha-néha ilyen szervezeti hatásköri és egyéb problémák elterelik a figyelmünket, de amelyekre az itt felszólaló elvtársak közül többen helyesen irányították rá a figyelmet.

Az itt levő javaslat célkitűzése az, hogy a továbbfejlesztett iskolákban a különböző iskolatípusoknak megfelelő fokon szocialista nevelést adjunk a gyerekeknek és a fiataloknak, több hasznos tudást, kevesebb terheléssel. Ez utóbbit külön meg szeretném nyomni, mi is nagyon érezzük a túlterhelés okozta összes bajokat, gondokat. Sokan vetették fel ezt olyan módon, hogy vajon reális célkitűzés-e elsősorban a szakközépiskolák vonatkozásában. A kérdést kiterjeszthetjük a többi iskolatípusra is. Mi úgy látjuk, hogy reális, de nagyon nehéz. Nemcsak szaktárcai sovinizmus van, hanem szaktárgyi sovinizmus is, és a mi tanáraink mindannyian egyetértenek azzal, hogy csökkenteni kell a gyerekek terhelését és a tananyagot, a másik tantárgy rovására. A saját tantárgyukat illetően minden továbbfejlesztést úgy kezdenek, hogy mit kellene még tanítani. Reméljük, hogy ezt a csatát azért azzal az eredménnyel vívjuk majd meg, hogy a szaktanárok segítségével mértéktartóan és helyesen tudjuk megállapítani a tényleg szükséges tananyagot olyan módon, hogy az valamivel kevesebb legyen, mint a jelenlegi.

Másfél éve foglalkozunk azzal — sok szakember és szülő bevonásával is —, mit lehet feleslegesnek, elhagyhatónak minősíteni a jelenlegi tananyagban. Azt tapasztaltuk, hogy sok olyan adatszerű és elavult ismeret van, amit feleslegesnek minősíthetünk. Azonban eddig is látható, hogy ezekből, amelyeket egyértelműen és határozottan feleslegesnek minősíthetünk, nem kerül ki az az időmennyiség, amely a gyakorlati munkára és a gyerekek terhelésének csökkentésére szükséges volna, a nagy vita ott kezdődik, amikor azt kell megállapítani, hogy mi a nélkülözhető az anyagból. Amit tehát nem feleslegesként, károsként kell elvenni, hanem ha nagyon ráérnénk, talán elfogadható lenne, de valamilyen fontossági sorrend alapján nélkülözhetőnek kell tartani. Minket az vezet, hogy kevesebb adatszerűséggel terhelve a gyerekeket, nagyobb gondot fordítva a tananyag összeállításánál az összefüggések megvilágítására, olyan módszer kialakítására a különböző korosztályoknál és iskolatípusokban, amely a gyerekek számára az adott tananyag szilárd és jó felhasználást biztosító elsajátítását jelenti, utat nyithatunk arra, hogy a ké-

sőbbiek során — hiszen ezek a gyerekek mégis akkor élnek majd, amikor a mainál kisebb munkaidejük lesz —, önképzéssel is megszerezhetnek olyan tudásanyagokat művészetekből, egyéb tárgyakból, amelyeket, ha érdeklődésük arra viszi, meg akarnak szerezni, illetve a tanulás folyamatában is nagy lehetőséget ad a számukra hasznos ismeretek megszerzésére, ha a lexikális tudás helyett az összefüggéseket, a szükséges ismereteknek az alapos elsajátítását kívánjuk meg. Azt hiszem, nem kell mondanom, hogy nincs olyan pedagógus, aki ennek az ellenkezőjét jelentené ki tételesen, ezzel egyetértenek a pedagógusok is. De ott következik a nagy harc, amikor majd az egyes szaktárgyak anyagát állítjuk össze.

Az a véleményünk, hogy a mai technikumoknak is ez az egyik legnagyobb baja, ott is sok a lexikális anyag, és talán a többi iskolatípustól egyben különbözik, abban mégpedig, nem az adott korosztálynak megfelelő tudásanyag, hanem nagyon sok az egyetemi anyagból itt-ott kiollózott — a jegyzetek néha így készülnek —, amelyet a 14–18 éves korosztályú gyerek megfelelő előképzettség nélkül nem tud elsajátítani, tehát csak keserves magolás számára, hasznosítani sem tudja. Ez ad lehetőséget arra ennél az iskolatípusnál is, hogy csökkentsük a felesleges anyagot, és helyette a hasznosat, a szükségeset beiktassuk.

Azt a kérdést, hogy lehet-e több hasznos tudást kevesebb terheléssel adni ebben az iskolatípusban is, mi a következő módon közelítettük meg. A mi terveink szerint több gyakorlati foglalkozás kerülne be a szakközépiskolák munkarendjébe, mint amennyi a mai technikumokéban van. Itt a számok általában a következőt mutatják: technikumi típusonként különbözően heti 3 órától heti 8 óráig terjedő a gyakorlati munka. Az élelmezésipari technikumokban napi 3–4–5 óra, évfolyamonként különbözően, bányászati technikumban az első évben semmi, a második évben 3 óra, a harmadik és a negyedik évben 7–7 óra hetenként a gyakorlati foglalkozásra fordított idő, a KGM technikumaiban gyakorlati munkával, tehát a manuális képzéssel heti 8 óra. A mi javaslatunk szerint heti 10–12 óra gyakorlati munkára fordított idő van. Az a véleményünk tehát, hogy a szakmunkás feladatra való felkészülés szempontjából, a manuális képzés szempontjából ez a változás a szakközépiskolák rendszerében valamivel több hasznos tudást ad, 50%-kal, itt-ott 100%-kal többet.

Mit lehet adni a műszaki vagy szakmai elméleti anyagot illetően? Itt a mi előzetes számításaink azt mutatják, hogy a közismereti, iparági tárgyak megfelelő kooperációjával — nem olyan merev szétválasztásával, mint ahogy az ma van — feltétlenül lehet időt felszabadítani. Közismereti tárgyak alatt értendő nemcsak a magyar és a történelem, hanem a matematika, fizika, kémia, ezt a legtöbb technikumban be lehet állítani a szaktárgyi képzésbe is. Nyilvánvaló, elvtársak, hogy ezzel a középiskolával szemben nem lehet olyan igényt támasztani, hogy adjon olyan manuális képzést, amelyet 3 év alatt adnak az iparitanuló-iskolák. Vagy olyan elméleti képzést, amelyet 4 év alatt adnak a gimnáziumok, hanem valahol a kettőnek a legszerencsésebb ponton való találkozásából állhat elő a mai technikumi képzésnél jobb fizikai munkára, szakmunkás munkára való felkészítés és valamivel jobb elméleti felkészítés is. Itt szeretném megemlíteni, hogy Csergő elvtárs az óraszámok ismertetésénél tévedett, 4000 óráról beszélt, mint amit az ő technikumaikban műszaki ismeretekre fordítanak. Ez az összes óraszám, a 4000 óra és a 600 óra, amit a mi tervünk szerint műszaki ismeretek óráinak jelölt meg, az a mi terveink szerint gyakorlati munka, tehát nem a szakmai elméleti és egyebek. Ez nem az összes óraszám. Nem 300, 200 munkanap van az iskolákban, 193 pontosan.

Minden középiskolában 193 munkanap van. Innen, az ilyenfajta iskolából természetesen más típusú szakmunkások kerülnek ki, mint az iparitanuló-iskolából. Kisebb lesz a manuális készségük, nagyobb az elméleti tudásuk. Úgy gondolom, megfelelően el lehet határolni — legalábbis a következő hosszú időszakban —, milyen más szakmákra képzünk továbbra is az iparitanuló-képzés kereteiben. Ezt a szakma jellege és igényei is meghatározzák, nyilvánvaló, hogy a nagyobb elméleti készséget igénylő szakmáknál inkább tolódik majd el a képzés a középiskolai fokra.

Ki szeretnék igazítani még néhány tévedést. K. Nagy Sándor elvtárs említett néhány adatot itt, olyant például, hogy a mi tervünk szerint a szakközépiskola után még két év kell, hogy tényleges szakmunkássá váljék, majd utána kettő vagy három év a technikumi szinthez. Itt az elvtársak beszéltek arról, hogy az élet a mi vitáinkat eldönti, mert a gyakorlat szerint az iskolából kikerülő fiatalember, akár ipari tanuló, akár mérnök, bizony a gyakorlat első éveiben szerzi meg azon a munkaterületen, ahol dolgozik a szükséges tényleges tudást. Az iskola aszerint jó vagy rossz, hogy milyen hamar és milyen magas fokon tudja megszervezni ezt a tudást. A komoly specializációhoz a jelenlegi technikumot végzettek számára is szükségesek külön tanfolyamok. Hogy ezek a külön tanfolyamok hány évesek legyenek, nappali, esti, vagy a kettő kombinációjával felépítettek legyenek-e, ezt természetesen iparáganként, az illető szaktárca a saját szükségleteinek megfelelően határozhatja meg, hiszen amennyi tananyagot megkövetel a maga technikusaitól, annak megfelelően kell ezt a felső ipariskolát az ő szakágazatában megteremtenie. Ha itt, a mezőgazdaság viszonylatában van valami eltérés, és van, mert a mezőgazdasági szakmunkásképzéshez úgy tudom, hogy hosszú ideig nem gondolja senki, hogy feltétlenül szükség van középiskolai végzettségre. A mezőgazdasági szakmunkásképzés sokkal egyszerűbb formák között mehet, és tömegméretekben nyilván megy is. A mezőgazdasági középkáderek képzésére ez a forma, vagy más forma ugyancsak olyan kérdés, amelyet, mint minden más iparágban, illetve népgazdasági ágban is az illető tárca képviselőivel, népgazdasági ág képviselőivel alakíthatunk ki közösen.

Az oktatás a szakiskolákban nem tanárokkal történik, már most sem. Van néhány kísérleti szakgimnáziumunk vagy szakközépiskolánk, ezek közül kettő éppen a mezőgazdaságban, Tamásiban és Nagykátán működő gimnázium, ebben az iskolai évben kísérleti alapon kezdtük meg átalakítani mezőgazdasági szakközépiskolává. Ezekben az iskolákban is és az ilyen jellegű ipari iskolákban is az ipar, illetve a mezőgazdaság megfelelő szakemberei tanítanak. Mi a szakmai tanulást ezekre a szakemberekre kívánjuk építeni, és az az üzemben folyik döntően, tehát a mezőgazdasági vagy az ipari üzemben a vizsgákat is az illető üzem szakemberei előtt fogják letenni a hallgatók.

Igaza van Jakab elvtársnak, bizony máris vannak bérezési problémáink. Át tudjuk hidalni olyan módon, hogy egyelőre nem szükséges teljes foglalkoztatottsággal ezekbe az iskolákba átvinni a szakembereket, hanem meghatározott óraszámmal dolgoznak. Az igaz, hogy az óradíjuk olyan csekély, hogy nem csábítja őket arra, hogy ezzel a külön feladattal, ami a lelkiismeretes embereknek nagyon nagy munkát jelent, törjék magukat, hogy pedagógiailag is jól oldják meg a feladatukat, és eddigi tapasztalataink szerint nagyon jól is csinálják ezek az elvtársak, akik eddig az ipar és a mezőggazdaság területéről a szakoktatásba bekapcsolódtak, sokkal inkább lelkesedésből, mint pénzért csinálják, és egy későbbi időpontban, amikor nagyon nagy mértékben lesz erre szükség, akkor valószínűleg nem

számíthatunk mindenütt a lelkesedésre és az odaadásra, remélem, hogy addigra meg tudjuk teremteni az óradíjak emelésének valamilyen anyagi feltételeit.

Volt olyan megjegyzés is, hogy az egyik iskolatípusból, tehát az általános gimnáziumból lehet egyetemre menni, a másikból pedig csak a felsőipari iskola után. Mi nem így gondoltuk, mindkét középiskolából lehet menni azonnal az egyetemre, de kívánatosnak tartjuk, hogy a középiskola után mindkét típusnál, az általános gimnáziumnál is, legalább egy évet munkában töltsenek, és azután jelentkezzenek az egyetemre.

A szakanyag kimunkálása: természetesen a tárcák hatáskörébe tartozó dolog, amelyben mi kooperálva működhetünk, mi azt szeretnénk kérni, hogy az elvtársak a legjobb gyakorlati szakembereikkel, tehát olyan műszaki vagy mezőgazdasági képzettséggel rendelkező szakemberekkel, akik a megfelelő iskolákat is végigjárták, de a termelésben, gyakorlatban működnek, határozhassák meg a szakanyagot. Úgy gondolom, így lehet a legjobban megközelíteni a célszerű, hasznos és a normális mértékű anyagmennyiséget.

A mi javaslatunk felveti, és itt a vitában is szerepelt az iskolák irányítása. A mi számunkra az a fontos, hogy az iskolák, minden iskolatípus a tanácsok kezébe kerüljön, a helyi szervek ellenőrzése és irányítása alá. Ezt a magunk iskoláira nézve is szükségesnek tartjuk, és meg is valósítjuk. Az iskolák tantestületeinek irányítása, politikai, ideológiai nevelése és kézbentartása csakúgy, mint a gyerekek irányítása egyik iskolatípusból a másikba, akár a helyi népgazdasági szükségleteknek megfelelően, akár a gyerekek saját érdekeinek megfelelően a helyi szerveknél van jó kézben, mert ma az a helyzet, hogy az országban egy helyen meglévő valamilyen technikum-típus esetében minden szülő, minden megyei vagy járási szerv nem az illetékes miniszterhez fordulnak, illetve sajnos mindenki máshoz is fordul. Úgy tudom, hogy velem együtt már többen kaptak sok száz olyan fajta levelet, hogy kit milyen technikumba óhajtanának felvétetni a szülők vagy elvtársak. Nehézkes, rossz, szerintem népgazdasági oldalról is, de a gyerekek és a szülők oldaláról megnézve is bántó dolog ez. A megyék tudnák nemcsak a politikai és pedagógiai szakfelügyeletet megfelelően ellátni, az iskolák fejlesztésével megfelelően törődni, hanem a szakfelügyeletek is olyan módon, ahogyan a Művelődésügyi Minisztérium iskoláiban ma is csinálják, mert a szakfelügyeletet gyakorlott szakemberekkel láthatják el, tehát a mi iskoláink tekintetében gyakorlott pedagógusokkal, akik néhány hónap felmentést kapnak a maguk munkájából, és ennek a felmentésnek segítségével végzik a saját tantárgyuk szakfelügyeletét a többi iskolákban is. Úgy gondolom, ilyen módon a szaktárca helyi szakembereinek bevonásával jól megoldható [a] szakmai középiskolák felügyelete is. A népgazdasági arányok figyelemmel kísérése az iskolatípusok kialakításánál, a létszámok kialakításánál sok vonatkozásban ugyancsak jobban történhetnék a megyéknél, gondolok itt elsősorban a mezőgazdaságra. Van néhány olyan iparág, amelyre nézve a megfelelő megtervezése az utánpótlásnak központilag történhet csak. Én azt hiszem, hogy a szaktárcák ezt azoknál a megyéknél, ahol az iskoláik vannak, minden további nélkül tudják biztosítani. Egyetértek azzal, hogy a felsőipari iskolákba érettségi nélkül is lehessen menni, tehát az előterjesztés ilyen értelmű szövegjavítását helyeslem. Különbözeti és felvételi vizsgák kimunkálásával foglalkozunk más iskolatípusokat illetően. Iparitanuló-iskolákra vonatkozóan azt a megoldást, hogy az iparitanulóiskolát végzett fiatal valamelyik magasabb osztályba léphessen, ugyanezzel a módszerrel gondoljuk, azt hiszem, hogy erre az iskolára, a felsőipari vagy felső

mezőgazdasági iskolára nézve különösen áll az, hogy nem érettségit, hanem valamilyen felvételi vizsgát kívánjunk meg, azért, mert az ide jelentkező gyakorlati szakember jól képzett ipari szakmunkás vagy mezőgazdasági szakember rendelkezhet annyi tudással, amennyi szakterületén a magasabbfokú specialitás elsajátításához szükséges.

A javaslatnak arra a pontjára, amely szerint a kettős váltás mértékét 1975-ig meg kellene szüntetni, Veress elvtárs tette szóvá. [sic!] Mi nem gondolunk arra, hogy ezt mindenféleképpen erőltessük, akár a lakásépítés terhére is, még az iskolai anyagi gondok vonatkozásában sem mondhatjuk azt, hogy ez az első, amit mindenféleképpen ki kell erőltetnünk. Ez néhány helyen, különösen az ipari területeken: Miskolcon, Budapesten hallatlanul égető dolog, mert már nem kettős váltás, hanem hármas váltás van, és rosszabbodni fog a helyzet a következő években. De országos méretekben mi úgy gondoltuk, hogy kívánatos volna, ha 1975-ig meg tudnánk oldani. Az előterjesztés megfogalmazásáig, közrebocsájtásáig talán megállapítható, hogy ezt a dátumot közölhetjük benne, vagy sem.

Ami az internátusi rendszer felvételét[36] illeti a javaslatban, ennek nagyon örülök, azzal is egyetértünk, hogy ezt határidővel közöljük. Erre nem tudhatunk megközelítően pontos számot sem adni, viszont nagyon fontosnak találnánk — nem az előterjesztés, hanem a valóság problémája, a gyakorlati munka problémája — a napközi fejlesztését, létszámát illetően olyan vonatkozásokban is, amit itt Veres elvtárs említett, hogy a gyerekek számára hosszabb ideig és jobb feltételeket nyújtó, foglalkoztató legyen. Ez fontos lenne.

Elvtársak, megemlítenék egy olyan problémát, hogy a középiskolák iránti érdeklődés azonnali gondokat és költségeket jelent nekünk, ebben az évben már. Ez sem az előterjesztés kérdése, de engedjék meg, hogyha már szónál vagyok, ezt is elmondjam.

Az általános iskola nyolc osztályát 106 ezer gyermek végezte el, egyébként mindnyájunk előtt ismert, hogy a következő években ez a szám rohamosan nőni fog. A 106 ezer gyerekből jelentkezett továbbtanulásra 57 ezer. Felvenni tudtak technikumok és gimnáziumok összesen: 41 ezer néhányszáz gyereket. Az következett ebből, hogy helyenként jó előmenetelű paraszt- és munkásgyermekek is szorultak ki még általános gimnáziumokból is. Az pedig tömegesen van, elsősorban Miskolcon, Szegeden és még néhány helyen, hogy kiszorulnak a középiskolákból kitűnően végzett kispolgári, alkalmazotti és értelmiségi gyerekek. Az elvtársak úgy hívták fel erre a figyelmünket, mint amely politikai problémává válik, a párt politikáját veszélyezteti azon a területen, abban az értelemben, hogy mi a lojálisan viselkedő és dolgozó értelmiségiek, alkalmazottak gyerekei számára az előmenetelt meg akarjuk adni, és most vannak ilyenek, és ismétlem, hogy ezek nem országos méretűen, hanem kivételesen egyes helyeken, de a következő években nagymértékűvé válhat, ahol nem tudják felvenni még az ilyeneket sem. Itt mondhatjuk — és már a jövő évre, a következő iskolaévre gondolok, fogom is tanácsolni —, hogy egyes helyeken, ahol ilyen szűkösek a felvételi lehetőségek, ajánlják fel alkalmazotti és értelmiségi gyerekeknek a más városokban levő, de még nem teljesen betelt középiskolákat. De azért azt látni kell, elvtársak, hogy itt nem a nagypénztárcájú emberekről van szó. Nem, hanem sok-sok pedagógus gyerekéről és más olyan értelmiségi gyerekekről, akiket, ha a diákotthonokban elhelyezni nem tudjuk, még nagyobb a baj, a gyerekeiket nem tudják kiadni a házból, akkor gyerekeiket nem tudják középiskolába járatni. Mi olyan megoldásokon gondolko-

zunk, és ilyen megoldásokat részben már az idén is alkalmazunk, hogy beruházási tervek nélkül növelhessük a középiskolákba a felvételt. Ez, elvtársak, azt jelenti, hogy kettős váltással, vagy más olyan rendszerrel, amely nem jelenti azt, hogy minden osztálynak külön osztályterme legyen, átmeneti megoldásként néhány évre tudnánk emelni a középiskolák kapacitását. Anyagiakban ez a működési költségekben jelentkezik. Nagyon szeretnénk erre a lehetőségeket megkapni. A nagy érdeklődés a gimnáziumok azon típusa iránt, amelyekben egy nap termeléssel is foglalkoznak a gyerekek, azt hiszem, részben hozzájárul a középiskolai felvételi létszám időelőtti megnövekedéséhez. Ez jó, és nemcsak abból a szempontból jó, hogy ezt az iskolatípust a szülők sokkal könnyebben fogadják el, és szerették meg, mint ahogy mi gondoltuk. Azért is jó, mert ez azt jelenti, hogy a szülő perspektívában fordul a gyakorlati pályák felé. A szülő — a gyerektől eltérően — nem arra gondol, amikor az iskolába beíratja, hogy melyik üzembe fog járni, és jól tud-e majd ott szórakozni, a gyerekeket ez csábítja, de nem ez a jövő perspektívája. A gyakorlati pályák felé való ilyen érdeklődés eltolódás nagyon hasznos, társadalmilag nagyon gyümölcsöző dolog lesz, de számunkra újabb terheket jelent. Mindenekelőtt jelenti azt, hogy az ilyen gimnáziumi osztályok számát nem tudjuk megtartani azon a szinten, ahogy szerettük volna. A tavalyi, előre elhatározott kísérleti szám helyett lényegében több ilyen iskola lesz, és arra gondolunk, hogy ez az idén is előfordulhat. Ezért ezeknek az iskoláknak jó kézbentartása számunkra és a megyék számára különös gondot, kötelezettséget jelent.

Ezért megragadom itt az alkalmat — a megyei titkár elvtársak jelenlétét — arra, hogy szóvá tegyek egy számunkra nagyon égető problémát. Tapasztaltuk és több ízben szóvá tettük az elmúlt másfél évben, hogy a pedagógusok társadalmi munkában való részvétele, mint nagyon örvendetes dolog, egyfajta torzulássá változott. Elsősorban az iskolák igazgatói, azon túl a kommunista pedagógusok jelentős része nem fő foglalkozású pedagógus, hanem mellékfoglalkozású pedagógussá válik. Olyan sokféle társadalmi munkákba vonják be őket a tömegszervezetek, társadalmi szervek, hozzáteszem, hogy olyan sok felesleges értekezletre vonják és vonjuk el a pedagógusokat, hogy ezt a jövő évben így nem hagyhatjuk. A pedagógusok hiányzási átlaga az elmúlt évben sokkal magasabb volt, mint a gyerekek hiányzási átlaga. Több napot mulasztottak az iskolából, mint a gyerekek. Itt különösen — újra mondom — az igazgató és a politikailag aktív kommunista tanárok jelentkeznek ezzel a problémával. Mi azt fogjuk kérni a pedagógusainktól, hogy forduljanak arccal az iskola felé, éppen ennek a típusnak címezzük ezt a kérdést. Azt kérjük az elvtársaktól, hogy szerezzenek érvényt annak az elgondolásnak, hogy az igazgatók és a legjobb pedagógusok — mert róluk van szó — a társadalmi munkával ésszerű módon terhelődjenek meg, és szabaduljon fel alkotó energiájuk, idejük arra, hogy az iskolákban oly fontos és csak általuk elvégezhető feladatokat ők végezzék el. Szabadjon itt egy olyan közlést is tennem, hogy mi készültünk valamiféle szabályzással véget vetni ennek a mértéktelen mulasztásnak, iskolákból való távollétnek, és amikor az osztályoktól javaslatot kértem arra vonatkozóan, hogy milyen ésszerű határokat állapítsunk meg, akkor, mint vágyálmot azt említették meg, hogy az igazgató havonta csak öt-hat napot töltene távol az iskolától, az valami eszményi jó dolog lenne. Szorozzák be az elvtársak tízzel, évenként 50–60 napot nem tölt a munkahelyén, javasolja ezt nekünk a saját szakosztályunk. Én azt gondolom, az elvtársak egyetértenek, és ahol a megyetitkár elvtársakkal beszéltünk, egyet is értettek mindannyian, hogy ezt a helyzetet tűrni nem lehet. Mi

megpróbálunk erőteljes szabályokat kiadni, melynek értelmében az, hogy mennyit köteles egy pedagógus iskolában tölteni saját munkájával, ez valami módon meghatározódik. De kérem, hogy ehhez adják meg a támogatást, annak tudatában, hogy a reformot jól megértetni a pedagógusokkal, pedagógus segítséggel a szülőkkel olyan dolog, amely feltétlenül megéri, hogy a társadalmi szerveknek egy évre vagy másfélre gondjaik legyenek, hogy a nagyon jól megszokott kultúrfelelős, tűzoltóparancsnok és egyéb aktíva helyére valakit még eddig a munkába be nem szervezett embert kell hogy bevezessenek. Azután pedig megszaporodik az aktívahálózatuk, ez bizonyos.

Elvtársak! A Politikai Bizottság az iskolaügyekkel foglalkozva eddig is arra intett bennünket, hogy átgondolva, alaposan készítsük elő ezt a munkát, inkább haladjunk lassabban, és viseljük el, hogy a többi népi demokrácia mögött maradunk, vagy esetleg saját hazai köreinkből kapunk nagy nyomást arra, hogy valamit gyorsabban oldjunk meg. Az anyagiak is indokolják azt, hogy elég mértéktartóan haladjunk, de ebből a nehézségből, amelyre az elvtársak a figyelmünket felhívták, hasznot is kovácsolhatunk. Mi erre igyekszünk, elvtársak, annál is inkább, mert tudjuk, hogy még nagyon sok buktató van. A számunkra világos és úgy látszik, hogy helyes utat megjelölő alapelvek ellenére is sok ilyen buktató van a tantervek készítésénél, a tankönyvek megíratásánál, a pedagógusok képzésénél és továbbképzésénél egyaránt. Éppen ezért szívesen vállaljuk azt az intelmet, a továbbiakra is, hogy megfontoltan, alaposan és körültekintően végezzük ezt a munkát. Ezért vettük szívesen az elvtársaknak, a szakembereknek, a pedagógusoknak, a szülőknek kritikai észrevételeit, tanácsait, azért foglalkozunk azzal, hogy a gyakorlati tapasztalatok konzekvenciáit is hasznosíthassuk még egy iskolareform kialakításánál is. Ahogy az elvtársak látják, 8–10–12 éves távolságban vannak előttünk még olyan feladatok, amelyeknek a jó megoldására nézve még ennyi idő áll rendelkezésre. Így fogadjuk ezeket, figyelembe véve a központi bizottsági tagok felszólalását, a Központi Bizottság vitáját is, és az itt kapottak szellemében igyekszünk végrehajtani ezt a nagy és minket nagyon lelkesítő feladatot.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mint az oktatási reform kidolgozására kiküldött kormánybizottság egyik tagja és közelebbről a középfokú oktatás albizottságának tagja szólalok fel, és természetesen teljes egyetértésemet nyilvánítom mindenekelőtt a javaslattal kapcsolatban.

Hogy mégis hozzászólok, az azért van, hogy visszaadjam annak a hosszú hónapokon át tartó vitának a légkörét, egyes kiindulási alapjait, amely végső fokon ennek a javaslatnak a kidolgozására vezetett. Az albizottságban és magában a bizottságban a javaslat ilyen formában való megszövegezése vagy létrehozása nem ment vita nélkül. Ennek a vitának egyik és másik oldalán álló résztvevői egyikétől sem lehet megtagadni a jószándékot, hiszen mindegyik azt kereste, hogy a fejlődő szocialista társadalmi rendünknek megfelelően új, magasabb szintű oktatást hozzunk létre, amely biztosítani tudja az új szocialista embert és ugyanakkor a fejlődő szakmai követelményeknek eleget tenni tudó embert is. Mindenekelőtt talán azt, hogy milyen kiindulási alapot vettünk mi, abban itt is mindenki és ott is egyetértett, hogy az új társadalmunk tagjainak marxista-leninista világnézetű embereknek kell lenniök, akik az idealizmustól már mentesek és a tudományos materialista gondolkodás alapján állnak. Ezen felül pedig az egyre növekvő, szélesedő technikai tudományok területén is magasabb szinthez jutnak, mint eddig. Egy másik ilyen követelmény volt, hogy ma már sokoldalúbb emberekre van szük-

ség a szakmai vonatkozásokban is, amit majd később két példával szeretnék illusztrálni. A harmadik, hogy bizonyos átrétegeződésre van szükség, az eddig megszokott, ha szabad ezt a szót használnom, szakmai hierarchia tekintetében. Itt elhangzott a vitában, hogy bizonyos fokig félő, hogy példának okáért a szakmunkások három különböző módon és annak megfelelően háromféle formációban kerülnek majd ki. Az egyik a továbbra is megmaradó, hiszen mindenki egyetértett azzal, hogy igen jó munkát végeztek az MTH intézetek a mai ipari tanulók nevelésében, és ennek még meg kell maradni nagyon sokáig; tehát egy része, igen nagy része, szám szerint talán 110–120 ezer fő évente a fiatalok közül ebben a szakoktatási rendszerben nyeri el a szakmunkás képesítését. A másik lenne ez a javaslat szerinti szakközépiskola vagy szakgimnázium. Szerintem teljesen igaza van Kádár elvtársnak abban, hogy [az] elnevezés másodrendű, de lényegében itt a szakközépiskola kifejezés jobb, és a harmadik pedig az a fajta szakmunkás lenne, aki az általános gimnáziumokban 5+1-es, előzőleg pedig minden középiskolába kerülő gyermek oktatásában vettek részt. [sic!] Az általános iskolák politechnikai oktatásán keresztül jutna el, és így egy további egy- vagy kétéves utóképzéssel nyerné el a szakmunkás oklevelet. Énnekem az a véleményem, aki az iparban dolgozom, és főképpen az ottani követelmények szemszögéből tudom megítélni a dolgokat, hogy az nem hogy káros volna, hanem egyenesen szükséges és helyes.

Nézzük meg egy kicsit, hogy az ipari fejlődésben hol tartunk, és hová akarunk haladni. Vegyünk egy szakmát: a hengerészt. A hengerésznek idáig az volt a fő eleme, hogy rendkívüli ügyességgel tudta az izzó vasat fogóval nyomni, kezelni. Ez az ügyesség nála sokszor életvédelem volt. Egy...[37] hengerész Ózdon, aki úgy hengerelt, hogy dobálta maga körül a vasat, ha nem elég ügyes volt, esetleg ott égett meg. Nézzük meg ezzel szemben, hogy 15–20 év óta olyan hengersor, ahol erre szükség van, olyat már nem építenek, ellenben építenek olyasmit, ami most Sztálinvárosban épül a közeli hetekben, ahol üvegfülkéből irányítják a munkát, televíziós adókkal figyelik a munkamenetet, és semmiféle kézügyességre nincsen szükség. Ellenben szükség van kontrolatív készségre, szükség van erre a borzasztó bonyolult szerkezet hibáinak gyors felismerésére, nem állhat ott mindig egy mérnök, még csak technikus sem, a szakmunkásnak tehát olyannak kell lenni, aki a magasabb műszaki területek felé legalábbis már olyan mértékben képzett, hogy ezekkel a bonyolult berendezésekkel szemben meg tudja állni a helyét. Az a bizonyos kézügyesség, amire az ipar nagyon sok ágában szükség van, az összefügg tulajdonképpen a kézműiparral. Én nem mondom, hogy erre nincsen szükség, vagy a jövőben nem lesz szükség, de a szakmunkások bizonyos rétegeinél ez már másodrendű kérdéssé válik. Vegyünk egy másik bonyolult területet, a szerszámkészítés módját. A szerszámkészítő szobrásszerű ügyességgel kell hogy dolgozzon, ha akár egy süllyesztéket, akár egy kivágószerszámot, akár egy más ilyen bonyolult szerszámot kellett, hogy megalkosson. Ma ezt az ügyességet kezdik átvenni az autográf marógépek, a csiszológépek és száz más olyan gép, amelyik már kézügyességet bizonyos fokig már nem igényli annyira, ellenben igényli a bonyolult számításokat – sokszor ott a helyszínen kell számolni a beállításokat ilyen gépeknek a kezelésénél. Mi most állunk be a diesel forgattyús tengelyek gyártására, olyan két csap-marógépet fogunk kapni, ahol előre meg van mondva, hogy legalábbis egy mérnököt állítsunk be a gépre, mert annak hiányában azt a gépet rendesen üzemeltetni nem lehet. Szovjetunióban, akik kint jártak, azok tapasztalták, hogy ilyen gépeken tényleg technikus vagy mérnöki képzettségű emberek dolgoznak. Bonyo-

lult a gép, rendkívül sok számítással lehet üzemben tartani, ott sem lehet azonban mégsem éjjel-nappal a felügyeletet kielégíteni. Erre aztán lehetne még több ilyen példát hozni. Így tehát a szakmunkásoknak a differenciálódása, hogy lesznek olyanok, akik rendkívül nagy kézügyességgel rendelkeznek, talán kisebb szakmai elmélettel, talán azonos, vagy kisebb általános műveltséggel lesznek olyanok, akiknél az elméleti képzettség már a szakközépiskolán keresztül a szakképzés nagyobb, a kézügyesség és a gyakorlat kisebb, és lesz még egy harmadik, amelynek az általános műveltsége nagyobb, a kézügyessége talán még kisebb, a szakmai képzése valahol középen van. Ez egyáltalán nem baj, mert az iparnak a különböző ágazatai, azon felül az egyes konkrét munkahelyek szerint lehet majd őket elosztani. Utalok itt még egy másik példára, vegyük, hogy vegyipari szakmunkás is van ma már, vajon milyen kézügyesség kell a vegyipari szakmunkásnak, semmi. Ellenben kell neki az, hogy az egész hatalmas gyár, vagy gépezet, vagy üzemterület, vagy teszem fel egy szintézis körre hatni kell, hogy annak elejétől végéig ismerje a folyamatait, hogyha valahol az elakad, tudjon hova nyúlni, ismerje a folyamatait, ne csináljon kárt, ne csináljon balesetet, ne csináljon bajokat, amit mi a mi munkánkban is rengetegszer tapasztalunk. Így tehát a szakmunkásképzésnek ezt a hármas tagozódását és a javaslat szerint való fejlesztését természetesen azzal a józan és nyugodt ütemezéssel, hogy semmit fel nem borítani, hogy a meglévőre építeni és fejleszteni, én csak helyeselni tudom.

A másik ilyen kérdés, ami nagyon vitatott volt, és még ezt szeretném egy kicsit elemezni, ez a szakközépiskola, illetve a technikumi kérdés. Itt megint azt mondom, az elnevezés másodrendű, a lényeg a fontos. Igenis nem tudunk kiképezni annyi mérnököt az egyetemeken, mint amennyit a gyorsan felfutó iparunk megkövetel, különösen ha figyelembe vesszük, hogy éppen a vita során kiderült, hogy maga a mezőgazdaság, amely gépesítve lesz, olyan tömegben kéri a gépészmérnököket és más mérnököket, hogy szinte talán, amit a Csergő elvtárs mondott, hogy 40% jut a gépiparra, nem is látszik lehetségesnek. De azért az sem járja, és az sem helyes, hogy mi értékes és milliárdokat kitevő gépeknek a tömegét visszük ki a falvakba, gépállomásokra és egyéb helyekre, és ottan bizony a szakvezetésnek a színvonala még számtalan helyen nagyon alacsony. Oda mérnökök, technikusok kellenek. Így tehát, ha mi azt csináljuk meg, hogy egyébként normális, Magyarországon múltbeli gyakorlat volt, felsőipariskola lesz, azon keresztül képezünk középkádereket, akkor mi nagymértékben segítünk egyrészt a mérnökhiányon, másrészt pedig biztosítjuk tényleg távlatban azt a középkádert, amelyre ma már szükség van. Utóvégre vegyük a technikumoknak a mai helyzetét. 18–19 éves fiatalemberek jönnek ki a technikumból, és legalább 3 technikummal évek óta nagyon szoros nexusban vagyok, különösen a kohóiparival, Diósgyőrrel, a gépiparival, a villamosiparival, és mondhatom, hogy ezek a technikumok rendkívül jó munkát végeztek, és a lehetőségekhez képest olyan hatalmas ismeretanyagot adtak át a fiataloknak, ahogy mi ezek közül ma és még hosszú időn keresztül nagyon sok és komoly beosztású embert kaphatunk, úgyhogy a technikumoknak az eddigi eredményei minden elismerést megérdemelnek. Mégis mi itt a probléma? 18–19 éves fiatalember belép a termelésbe, nem lehet odaállítani valami irányító posztra, hát nagy bajuszú hengerészek, lakatosok és más egyéb szakembereknek egy 19 éves gyerek nem dirigálhat sem mint lakatos, sem mint művezető, sem mint segédművezető. Még a műhelyszagot sem vette be, mint ahogy szokás mondani, ehhez idő kell. Eltelik két év, akkor már tud valamit, jön a katonaság, be kell

vonulnia, két évig bent van a katonaságnál általában, négy év mire visszakerül, s addig nagyjából el is felejti azt az elméleti anyagot, amit a technikumban tanult. Itt van ennek a legnagyobb hátránya ennek a megoldásnak. Most az a megoldás, hogy van a szakközépiskola vagy szakgimnázium, és onnan utána, érettségi után, egy-két év gyakorlat után megy esetleg esti iskolára. Nagyon hangsúlyoztuk, hogy itt esti oktatásról van szó, amikor 2–3 évet, egyes szakmákban elég ha egy évet végez, és úgy lesz belőle valóságos technikus. Vagyis 24–25 éves korban, amikor már emberesedett, tekintélye van, ahogy szokták mondani, katonaviselt, akkor a termelésbe lép be mint technikus, akkor azt az embert el fogják ismerni, az az ember hasznosítható, és az ő munkába való beilleszkedése is igen könnyű lesz. A középkáderekkel szemben a mi tapasztalataink szerint az ma a követelmény, hogy megközelítse a mérnöknek a színvonalát, minden mérnöki segítség nélkül tudja alkalmazni a mérnöki munka eredményeit. Ez feltétlenül fontos, itt milyen középkáderekre gondolok én, a saját szakmámra, üzemvezető, üzemvezető helyettes, művezető, siktavezető, tehát egy műszaknak teljes vezetését aki ellátja, és ehhez hasonló munkaköröket, valamint természetesen olyan műszaki munkaköröket, mint amiről szó volt, amely nem közvetlen irányító, vezető munkakör, de nem kevésbé fontos konstrukció, s tervezés, műszaki adminisztrációs nyilvántartás. Például a selejt...[38] igen fontos munkakör, nem kell hozzá mérnöki oklevél, de jó képzettség és az egész műhelynek az áttekintése fontos. Ez a követelmény pedig csak úgy elégíthető ki, hogyha egyrészt későbbi korban fejeződik be a képzés, másrészt pedig, ha kellően alá van támasztva a középiskolai képzés. Ami még ennek az egész reformjavaslatnak egy lényeges vonása, én nem beszélek itt zsákutcáról, de az, hogy idáig ez nem volt eléggé világosan megmondva, hogy az iparitanuló-intézetet elvégzett tanuló, később különbözeti vizsgával átmehet-e szakközépiskolába, átmehet, ami most itten a vita során bővítve lett, Benke elvtársnő is kitért rá, hogy érettségi nélkül megfelelő felkészültséggel átmehet ipari felsőiskolába, és a szakközépiskola után elkerülhet az egyetemre is. Úgyhogy végül itten bármelyik iskolatípust nézzük, az út az egyetemek felé nyitva áll. Egy fontos kérdés, mert azt mégsem lehet egészen helyesnek tartani, hogy 14 éves korában valaki eljegyzi magát az egyetemmel, az nem biztos, hogy sikerül, hogy bírja majd az egyetem tempóját, nem biztos, hogy képes rá, és sok egyéb körülmény is jöhet. De arra is van számtalan tapasztalat, hogy az általános iskolában gyenge előmenetelű tanuló később 17–18 éves korában, ahogy szokták mondani, megjön az esze, elkezd rákapcsolni és tanul, és az egyetemen kitűnően tanul, és jobban megállja a helyét, mint az, aki 14 éves kora óta hitbizományszerűen [sic!] halad az egyetem felé. Úgyhogy ez a nyitottság nagyon jó vonás. És a túlterhelésre vonatkozóan is az a helyes, hogy amit itten nagyon alá lehet húzni, és a javaslat is tartalmazza, hogy egyik iskola sem zárt, mindegyikre épül a másik, ennek folytán nem kell ilyen bántó ismétlésekbe bocsátkozni, és a tananyagot megfelelő módon meg lehet szűrni. Ennyit kívántam hozzátenni.

GOSZTONYI JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság irányelveivel, javaslataival, célkitűzéseivel egyetértek, azokat helyeslem. Szerintem rendkívül hasznos lenne, ha az anyagba bedolgozást nyernének azok a szempontok és azok a kiegészítések, amelyeket Kádár elvtárs felszólalásában tett. Amennyire én a helyzetet megítélem, szerintem e nélkül az anyag nem teljes. Közülük is külön kiemelném a vidék szakemberellátásának szükségességét, szakemberképző intézetek vidékre telepítésének fontosságát. Lehet, hogy hazabeszé-

lek, de hát mindenki azt érzi elsősorban, ami neki fáj. Igazolásként két Vas megyei példát hadd hozzak fel. Nekünk van állami építőipari vállalatunk. Több mint kétezer munkást foglalkoztat ez a vállalat. Hatásköre túlterjed a megye területén. Épít istállókat, üzemeket, lényegileg mindent, amit lehet. A több mint kétezer munkást foglalkoztató vállalatnak van összesen 9 mérnöke. Van 245 termelőszövetkezetünk. Nagyon nehezen s nagyon keservesen tudtunk összesen 90 agronómust a termelőszövetkezeteknek adni. Ezen belül is felsőfokú képzettsége mintegy 15-nek van, rendkívül lényegesnek tartom az előterjesztésnek azt a követelményét, amely egész oktatásunk tárgyi irányítását hangsúlyozza, és ezen belül külön egyetértek azzal a célkitűzéssel, mely a tanácsok hatáskörébe utalja területük valamennyi iskolájának irányítását, ellenőrzését. Ez az érvelés, indoklás, amelyek ezzel kapcsolatban feljöhetnek, [sic!] s amit Kállai elvtárs és Benke elvtársnő elmondott, az számomra teljesen meggyőző, mégis igazolásként ugyancsak néhány megyei példát hoznék fel. Az egyik a beiskolázással kapcsolatos. Két mezőgazdasági technikumunk van. Ebben az évben végre elértük azt, hogy a mezőgazdasági technikumokban háromszoros volt a túljelentkező. Aki ismeri a mezőgazdasági technikumok korábbi beiskolázási problémáját, az értékelni tudja, hogy tényleg milyen vívmány az, hogy a fiatalság megindult a mezőgazdasági pályák felé. Jelenleg egyharmadát tudjuk csak felvenni a mezőgazdasági technikumra jelentkező fiataloknak, akkor, amikor a mezőgazdaságban az a szakemberigény jelentkezik, amelyet K. Nagy Sándor elvtárs említett. A megyei tanácsoknak lehetőségük nyílott arra, hogy saját iskolájuk beiskolázási programját is olyan irányba módosítsák, hogy célszerű legyen már az ősztől kezdve egy vagy két gimnáziumunkban, vagy legalábbis párhuzamosan a mezőgazdasági jellegű kérdést megvalósítani. [sic!]

Itt az érvelésnél nem hangsúlyozódott szerintem egy nagyon súlyos és rendkívül fontos szempont, nevezetesen a rendelkezésünkre álló anyagi, technikai eszközök egészséges és jó felhasználása. Szintén megyei példát veszek. Két közgazdasági technikumunk van, az egyik a Belkereskedelmi Minisztérium hatáskörébe tartozik, a másik a Művelődésügyi Minisztériuméba. A két iskola között — de egyébként is szombathely iskolái között — feszültség támadt amiatt, mert a Belkereskedelmi Minisztérium valószínűleg jobb anyagi lehetőségekkel rendelkezik, és az ő felügyelete alá tartozó iskolák jobban el vannak látva. Közvéleményben tehát egy bizonyos rangot jelent a Belkereskedelmi Minisztérium felügyelete alá tartozó iskolába járni. De nem is ez a leglényegesebb. Szombathelyen van — mint említettem — egy mezőgazdasági technikum, és van a Kohó- és Gépipari Minisztérium felügyelete alá tartozó gépipari technikum. Mezőgazdasági technikumunk rendelkezik kitűnő gépparkkal. A május 1-jei felvonuláson Szombathelyen a legszebb pontja volt ezeknek a technikumistáknak [sic!] a felvonulása a legjobb mezőgazdasági gépekkel. De a gépészeknek nincs tanműhelye. Majd csak beruházásként szerepel, hogy tanműhelyt kapjanak. A gépipari technikum, amely a KGM-hez tartozik, rendelkezik prímán felszerelt tanműhellyel, de nem rendelkezik mezőgazdasági gépekkel, noha, úgy tudom, hogy mezőgazdasági gépészekre is profilíroz. Ez a két intézet egymástól légvonalban nem több, mint 11 km-re van, de egymástól teljesen függetlenül élnek és dolgoznak, az anyagi lehetőségeik teljesen kihasználva nincsenek. Utaltam a mezőgazdasági technikum gépparkjára, amelynek kapacitása pillanatnyilag egyhatatod részben van kihasználva, tehát hatszor több fiatalt tudnánk kiképezni modern mezőgazdasági gépek kezelésére, ha bizonyos koordinálás lenne, megyei szinten is lehetőség adódna az egyes középiskolák

között. Néhány felszólaló elvtárs az anyag konkrét célkitűzésének végrehajtását illetően felvetett bizonyos aggályokat. Két konkrét célkitűzés végrehajtását illetően nekem is bizonyos aggályom van, eltérő azoktól, mint amit az elvtársak eddig hangoztattak. Megyei példákból indulok ki, megyei adatokat említek, ezért elképzelhető, hogy az értékelésem nem jó. Az egyik ilyen dolog: a célkitűzéssel kapcsolatban 1965-ig minden általános iskolában be kell vezetni a politechnikai oktatást. A célkitűzéssel teljes mértékig egyetértek. De jelenleg nálunk a helyzet a következő: 270 általános iskolánk van, jelenleg 27-nél folyik politechnikai oktatás, a következő tanévben 14 iskolában van tervbe véve. Ez azt jelenti, hogy lényegileg nekünk 4 év alatt több mint 200 helyen kell majd ezt bevezetni. Még ha ez a megfogalmazás úgy értelmezendő is, ahogy az anyagban pillanatnyilag nincs meg, hogy a körzetesített — pontosabban a szakosított — iskolákra vonatkozik a politechnikai képzés bevezetése, ebben az esetben több mint 120 iskoláról van szó. Itt nemcsak az anyagi feltételek vetődnek fel, ezek is komolyak, de a társadalmi hozzájárulással nyilván ezt könnyíteni lehet. Ami nekem mindenekelőtt gondot okoz, az az, hogy hogyan lehet majd megvalósítani ezt a politechnikai oktatást. Tudniillik, ha mi csak formálisan akarjuk ezt csinálni, valakire éppenséggel rábízzuk, hogy a statisztikában ki legyen pipálva, félő, elvtársak, hogy lejáratjuk ezt az egész politechnika fogalmát, mert érzésem szerint egy kicsit úgy is lejárattuk már, esztendők óta már erről úgyis nagyon sokat beszélünk, de nagyon keveset jutottunk előre. Nem tudom, mi a konkrét elképzelés, lehet, hogy nyitott kapukat döngetek, de szerintem nem megoldás, hogy ezt a szaktanárképzést mi csak a pedagógiai főiskolákra, illetve a felsőfokú tanítóképző intézetekre tervezzük, mert négy év alatt ennyi szakkádert kiállítani nem tudunk. Nagy szükség lenne arra, hogy hozzáértő szakmunkások, agronómusok, nyugdíjasok — ahogy az elvtársak említették már — kerüljenek be oktatónak minél nagyobb számban iskoláinkba, viszont ezek összegyűjtése, valamilyen formájú kiképzése ugyancsak nagy feladatként jelentkezik.

A másik ilyen probléma a továbbképző iskolákra vonatkozik. A gondolatot ugyancsak helyeslem, a KISZ régi vágya teljesül ebben. Nálunk a megyében három ilyen továbbképző iskola működik. A probléma az, hogy ezek az iskolák jelenleg átjáróházak. 210 hallgató jelentkezett, illetve iratkozott a három iskolára, jelenleg 150-en tanulnak, mert aki közben elhelyezkedett, az az iskolából automatikusan lemorzsolódik. De nem is ez jelenti a fő problémát. Nálunk évente mintegy 3500–3600 fiatal végzi a nyolc osztályt. Ebből középiskolában tovább tud tanulni 1262, iparitanuló-iskolában 420. Ebből egyrészt következik, hogy teljesen igaz, amit a Benke elvtársnő mondott, nagyon messze tartunk még attól a célkitűzéstől, hogy a nyolcadikat végzők túlnyomó többsége továbbtanuljon. Másrészt pedig következik a nehézség, hogy hogy szervezzük meg ezeket a továbbképzéseket.

Nálunk kis faluk vannak. Egy-egy faluban marad három-négy-öt, maximum tíz olyan fiatal, aki nyolc osztályt végzett. Viszont a jelenlegi feltételek között 25 fiatal szükséges ahhoz, hogy egy ilyen továbbképző iskolát indíthassunk. Nagyon nehéz ennek gyakorlati megvalósítása. Azért vetem fel, mert érzésem szerint ennek teljes kimunkálása, főleg az olyan területen, mint Vas megye, kisközségi településnél, rendkívül lényeges és fontos.

KÁDÁR elvtárs: Viszont közel vannak a községek.

GOSZTONYI elvtárs: A községek közel vannak, ennek ellenére ezt a problémát ez nem enyhíti.

Még egy gondolatot a továbbképző iskoláknál, ez a tananyaggal kapcsolatos. Nem teljesen kialakult, hogy pontosan hogy is akarjuk ezeknek a továbbképző intézeteknek a tananyagát, én egy dologra utalnék, amellett, hogy a továbbképzés jellegét hangsúlyozzuk tananyag szempontjából, talán érdemes lenne azt is szem előtt tartani, hogy ez a korosztály, amely a továbbképzőre jár, a legproblematikusabb korosztály, 15–16 éves fiatalokról van szó, ezt is — túl a továbbképzés szempontjából — talán tananyagban és tantervben is érdemes lenne szem előtt tartani.

Végezetül, elvtársak, egyetlen egy kérdést, ez a korszerű tananyaggal, illetve a túlterheléssel kapcsolatos. Több felszólaló elvtárs utalt rá, néhány gondolatot én is elmondanék ezzel kapcsolatban. Évek óta bárhol, bármikor, bármilyen fórumon, ahol a pedagógiai és közoktatási kérdések szóba kerülnek, a túlterhelés központi kérdésként szerepel. Mennél többet beszélünk erről, lehet, hogy most túlzok, de a helyzet annál inkább nem változik. Esetenként talán romlik. Itt van pl. ez az 5+1 oktatási probléma, ami szerintem nagyon jó forma, egészséges. Nálunk is bevált, annak ellenére, hogy mikor bevezettük, néhány üzemigazgató nagyon tiltakozott ellene, azonban a gyakorlatban ennek az a hátulütője, hogy sajnos nem egy esetben ez az 5+1 ott lényegében 6+1-et jelent, vagy legalábbis megközelíti a 6+1-et, lényegében nem csökken a fiatalok túlterhelése, ellenkezőleg, emelkedik. Én egyetértek azzal, amit Benke elvtársnő elmondott, hogy az ok itt a szaktanárok ellenállásában van, Viszont szerintem a helyzet ténylegesen megérett arra, hogy a minisztérium az agitáción túl most már olyan konkrét intézkedéseket is hozzon, amellyel letöri ezt az ellenállást, és valóban megszünteti a túlterhelést. Helyes lenne az előterjesztésben külön hangsúlyozni azt a törekvést, amely a túlterhelés leküzdésére irányul, esetleg ennek néhány konkrét módszerét is érdemes lenne megmutatni, annál is inkább, mert szerintem ezt a közvélemény várja, és ezzel sokkal jobban tudnánk mozgósítani magukat az érdekelt szülőket is ennek a tervnek a végrehajtására.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztéssel is, a határozati javaslattal is általában egyetértek. Most csak azokról a pontokról akarok beszélni, ahol véleményem szerint a javaslat, illetve az előterjesztés szövege vagy nem egészen pontos, vagy nem egészen helyes, vagy nem elég világos és egyértelmű.

Az első ilyen pont, az a ma már olyan sokat emlegetett pont, hogy ma már olyan szakgimnáziumokat létesítsünk, amely a középfokú általános műveltséget és szakmunkát, illetve szakképesítést nyújt. Benke elvtársnő és Valkó elvtárs felszólalása után hajlamos vagyok azt hinni, hogy részben csak a megfogalmazás pontatlanságáról és nem egészen egyértelműségéről van szó. Különösen ezt a pontot vitatták eddig, azt hiszem, legtöbben, én magam részt vettem már több mint egy éve az erről folytatott vitában, mégis azt hiszem, hogy teljesen igaza van Kádár elvtársnak abban, hogy nincsen egészen végig átgondolva. Nem is azzal az igénnyel szólok hozzá, hogy én most végigvigyem a gondolatot, csak azzal, hogy valamivel hozzájáruljak a tisztázáshoz, ahhoz, hogy pontosabban fogalmazzunk. A nehézségek azok részben magából a tárgyból fakadnak, tehát abból, hogy elég bonyolult feladatokat jelent ez a képzés. Bonyolult feladatokat több szempontból is. Figyelembe kell venni, hogy részben már a jövő számára készítünk elő, tehát úgy kell nevelni, hogy az a nevelés részben a fejlettebb technikát szélesebb körben alkalmazó korban is megfeleljen. Figyelembe kell vennünk, hogy a technikánk egy jó része még elég hosszú ideig alapvetően azonos marad a maival. Figyelembe kell vennünk

azt is, hogy azok, akikből nevelnünk kell, azok jelenleg nagyon különböző előképzettségekkel rendelkeznek, különböző színvonalon állnak, és az öntudatnak is nagyon különböző fokán vannak. Mindez azt jelenti, hogy nekünk semmiképpen sem szabad sematizálni, és semmiképpen sem szabad a szakmunkásképzést valami egészen egységes dolognak tekinteni, annál kevésbé, mert a szakmunkás fogalma sem egy egészen teljesen tisztázott és teljesen egyértelmű dolog. Továbbá, ha azt nézzük, hogy milyen irányba megy a fejlődés, és a fejlettebb technika alkalmazása miket követel tőlünk, akkor megint azt látjuk, hogy a követelmények is legalább két irányba futnak. Az egyik az, hogy mennél alaposabb alapképzettséget adjunk, tehát mennél jobban megalapozott elméleti tudást, alapismereteknek a mennél alaposabb elsajátítását, hogy azt azután különböző helyeken sokoldalúan tudják alkalmazni. Emellett azonban érvényesül [a] fokozódó specializálódás, tehát különböző szakmákban az egyre nagyobb követelmény. Következik belőle, hogy különböző szakmunkásokat kell nevelnünk. Nyilvánvaló, hogy a szakmunkások nagy részét teljesen kielégítő mértékben tudja továbbképezni, és az kell, hogy messzemenően szolgálja ezen túl is a szakmunkásképzést, az iparitanuló-képzést. Itt sajnos nem derül ki az anyagból, hogy az iparitanuló-képzés a szakmunkásképzést szolgálja. A szakgimnázium kifejezésnél szerintem helyesebb kifejezés a szakközépiskola – az sem adhat általában mindenféle szakmunkást, vannak olyan szakmunkák, melyeknek képzésére ez sem elegendő. Tegnap jártam egy kis Békés megyei kohó- és gépipari üzemben, ahol nem a legmagasabb szakképzettséget követelő szakma van. Ez a békéscsabai forgácsoló szerszámgyár. Ennek ellenére elmondották, hogy elsősorban érettségizett fiatalokat alkalmaznak, hogy ezektől az érettségizett fiataloktól korábban egyéves tanulási időt követeltek, ezt most felemelték másfél évre. Tehát egyes helyeken a követelmények nagyon nagyok, és hangsúlyozom, hogy vannak, ahol jóval magasabbak, mint ebben a forgácsoló szerszámgyárban. Tehát ebből a szempontból is, azt hiszem, úgy kellene foglalkozni, hogy olyan szakközépiskolákat létesítsünk, ahol középfokú általános műveltséget és szakmunkás képesítést és szakmunkás előképzettséget nyújtanak. Nyilvánvaló, hogy vannak olyan szakmunkások, akiknek a képzésére ez sem elegendő. Ez nem mond ellent az anyagnak, de körül van fogalmazva [sic!], és ezért félreérthető.

Van néhány más ponthoz is kisebb-nagyobb megjegyzésem. Azt mondja az anyag, hogy felsőoktatási intézményeink neveljenek a tudomány és a kultúra különböző területei számára kiválóan képzett szakembereket. Ha nem akarjuk egy kicsit megint rossz útra vinni a szóhasználatot, akkor azt hiszem, hogy kiválóan képzett szakemberek helyet kiválóan képzett embereket kell mondanunk, mert aki ezekből az iskolákból, felsőiskolából kikerül, általában a mai szóhasználat szerint még nem szakember. Ahhoz, hogy az illető szakemberré váljon, ahhoz általában a szakmájában még néhány gyakorlati évre van szüksége, hogy mennyire, az nagyon különböző. Kivételesen az is előfordulhat, hogy már amikor kikerül, kész szakember, de ez kivétel, s van, amikor csak két-három-öt év múlva lesz igen jó előképzettség mellett is valóban szakemberré. Azt hiszem, hogy valahogy tisztázni kellene ezeknél a továbbképző iskoláknál, illetve az ismétlő iskoláknál is a kérdéseket. Mi ezeket alapvetően azért létesítettük, mert az általános iskolát végző gyerekeket nem tudtuk megfelelően elhelyezni és foglalkoztatni. Ez az itteni fogalmazás nem teszi világossá, hogy most lehetővé tesszük-e, vagy kizárjuk, hogy az illető termelőmunkán helyezkedjen-e el. Azt hiszem, hogy magában véve a javaslat elfogadható, és rendben van, ha egyelőre nem zárja ki, hogy a termelőmunkán

helyezkedjenek el, mert azért ez az ismétlő iskolatípus nem az az iskolatípus, amelyet nekünk örökössé kellene tennünk az iskolai rendszerünkben. Nyilvánvaló, hogy el fog jönni az az idő, amikor minden gyereket így viszünk a tanulásba, de amíg nem tudunk megfelelő képzésről gondoskodni, addig nem kellene azt a lehetőséget kizárni, hogy ameddig a népgazdaságban szükség van rá, ezt tegyük. Ezek a gyerekek, akik valamilyen okból nem akarnak továbbtanulni, vagy akiknek valamilyen okból nem tudunk továbbtanulást biztosítani ma, ezek a termelőmunkában helyezkedjenek el. Mondom, lehet, hogy a fogalmazás nem zárja ki, de nem teszi világossá, azért gondolom, hogy meg kellene mondani.

A 2. oldalon kezdődő 3-as számú pontban, ahol ezt a bizonyos alapelvet fejtegeti, tehát azt, hogy szocialistákká neveljenek az iskoláink, azt hiszem, szintén ki kellene egészíteni egy-két szóval, mert ha csak a pedagógusokra bízzuk, hogy azok törekedjenek olyan tanulóközösségek kialakítására, ahol a szocialista erkölcs követelményei érvényre jutnak stb., akkor nem elég szilárd alapra építünk a jelenlegi követelmények között. Legalább arra kellene egy utalás, hogy maguknak a tanulóknak a segítségét értve ez alatt, de azt hiszem, hogy itt ezt nem kellene külön kimondani, igen nagy feladatok várnak a KISZ és úttörő szervezeteinkre, mert egyedül a pedagógusok, akiknek a többsége ma idealista világnézetű, de akiknek elég jelentékeny része még csak nem is különösképpen rokonszenvezik rendszerünkkel, vagy legalábbis annak egyes vonásaival határozottan ellenszenvezik, kielégítően a feladatot nem tudják ellátni.

Még egy-két kisebb megjegyzést tennék szóvá.

Az egyik: az anyagban nincs szó arról, talán nem is feltétlenül tartozik ide, de sok szempontból jó lenne, ha valahol a nyelvtanítást megemlítenénk, mert a jelenlegi oktatási rendszerünknek igen nagy hiányossága az is, hogy idegen nyelvekre nem tanít. Lehet, hogy ezt bizonyos szakmai iskoláknál lehet szóvá tenni. Bár abban a mértékben, amit mi előbbre akarunk menni, és nagy léptekkel akarunk előbbremenni az értelmiségiek oktatásában, abban a mértékben válik egyre sürgősebb követelménnyé, hogy legalább egy idegen nyelvet tudjon, legalább olyan fokig, hogy azon a nyelven olvasni tudjon.

A túlterhelés kérdéséhez szeretném megjegyezni, hogy van a túlterhelés könnyítésére még egy tartalékunk. Ez a tartalék az, hogy a jelenlegi iskolai rendszerünkben igen sok az ismétlődés. Sok az ismétlése az általános iskola és a középiskola anyagaiban, de nemcsak itt. Abban a különleges helyzetben vagyunk, hogy az utolsó tíz évben alig volt olyan év, amikor ne változtak volna a tankönyvek, és ennek eredményeképp még az általános iskolán belül és a középiskolán belül is sok ismétlés van az anyagban, és biztos, hogy a túlterhelés könnyítéséhez valamit nyerünk. Az ismétlések egy része természetesen indokolt, hogyha magasabb fokon még egyszer átveszik. De van mechanikus ismétlés, amikor ugyanazt a dolgot ugyanazon a fokon ismétlik meg, és itt biztos tudunk időt megtakarítani. Ezzel kapcsolatban azonban, azt hiszem, nagyon helyes lenne, ha magában ebben a dokumentumban is, mint fontos célt jelölnénk meg stabil tankönyveknek a kialakítását. Erre véleményem szerint a több mint 10 éves kísérletezés után megvan a lehetőség.

Még egy dologról akarok röviden szólni, az anyagi lehetőség kérdéséről. Ez itt különböző szempontokból már szóba kerül. Világos dolog, hogyha nem vagyunk meggyőződve arról, hogy a két váltásban folyó tanítást 1975-ig megszüntethetjük, akkor nem is vehetjük bele a dokumentumba. De nemcsak erről van itt szó. Világos

az is, hogy ez az egész reform hallatlan anyagi követelményekkel lép fel. Maga az anyag még nem is mondja meg, hogy milyen nagyok ezek a követelmények, mert hiszen nagyon helyesen, és a dolog természetéből kifolyólag, elvi kérdésekről van szó. És nincs megemlítve az a sajnálatos tény, hogy különösen az egyetemi oktatásunkban, a felsőfokú oktatásunkban éveken keresztül nagymértékben lemaradtunk, aminek következtében most még évekig le is maradunk, mert akiket most képezünk, azok öt-hat év múlva lesznek a gyakorlatban felhasználhatók. De ezenkívül annak sincs meg a lehetősége, hogy ma erősen tágítsuk a kereteket, tehát erősen tágítsuk azokat a számokat, amelyek majd öt-hat év múlva lesznek használhatók. Itt igen nagy és fokozódó terheket kell vállalnunk. Azt hiszem, hogy valamennyien megegyezünk abban, hogy ezeket a terheket vállalnunk kell. Ezek a maguk nemében ugyanolyan fontosak — azt mondhatnám, beruházások —, mint a termelő beruházásaink. Bizonyos szempontból ugyanabba a fejezetbe is tartoznak, mert ezek nélkül ugyanúgy nem tudjuk a mi termelési, technikai céljainkat megvalósítani, mint megfelelő anyagi beruházások nélkül. Ebből azonban az is következik, hogy nekünk egy bizonyos sorolást kell csinálnunk a nem termelő célú beruházásainkon belül, és az is kétségtelen már most, hogy ezek között a kiadásaink között a legelőkelőbb helyek egyikét éppen az oktatásunk fejlesztését szolgáló kiadások fogják jelenteni.

TRAUTMANN elvtárs eláll a felszólalástól.

KÁLLAI GYULA elvtárs zárszava: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A vita összes felszólalója kifejezte egyetértését az előterjesztett irányelvekkel kapcsolatban. Egyesek, és én megmondom, nem tudom pontosan számszerűen, hogy mennyien, elég sokan voltak, egyes kérdésekkel kapcsolatban aggályukat fejezték ki. Én mindenesetre még ezeknek az elvtársaknak a felszólalását is úgy értelmeztem, hogy a javaslatokkal, az irányelvekkel bizonyos kérdésekben tanúsított aggályaik ellenére is, egyetértenek. Azt különben még olyan elvtárs is kifejezte még, mint Csergő elvtárs, már ha jól emlékszem, azzal kezdte a felszólalását, hogy általában az irányelvekkel egyetért. S megmondom, ennek mi örülünk, mert részint sokoldalú vita alakult ki, és hogyha a kormánybizottságban lefolytatott viták után most a Központi Bizottságnak is az a véleménye, hogy általában a reform irányát a javaslatunk helyesen jelöli meg, ez mégiscsak azt jelenti, hogy körülbelül a helyes úton járunk. Én magam is nagyon valószínűnek tartom, hogy a reformjavaslatoknak minden kérdése teljes egészében következetesen még nincs végiggondolva, nincs kidolgozva. És ezekkel a kérdésekkel nekünk még tovább, nagyon sokáig kell foglalkoznunk. Különben is az irányelvekhez csatolt határozati javaslatból is láthatják az elvtársak, hogy a mi tervünk az, hogy mi ezekkel a reform irányelvekkel még hosszú időn keresztül foglalkozunk, amíg ez törvényjavaslattervezet formájában az Országgyűlés elé kerül. Országos vitán fogjuk ezt megvitatni, még itt a pártban is megvitatjuk az országos vita lezajlása után, úgyhogy itt még van bőven lehetőség arra, hogy ezeket a kissé még homályos kérdéseket alapos vizsgálódással tisztázzuk, és megnyugtató módon rendezzük. A vita, azt hiszem, nagyon sok segítséget nyújtott ahhoz, hogy feltárjuk ezeknek az irányelveknek még nem teljesen tisztázott pontjait. És megmondom, ez önmagában is nagyon nagy segítség. Úgyhogy lehet ezen ilyen formán tovább dolgozni. Megítélésem szerint a vita során elhangzott észrevételek itt három csoportba sorolhatók.

Van egy-két olyan megjegyzés, amelyik az irányelvek lényegével függ össze. Ilyen lényegbevágó kérdéssel, mint a szakközépiskola kérdése és annak a három

alapvető szempontnak a kérdése, amelyeket mi az egész irányelvek alapvető célkitűzéseként jelöltünk meg. Aztán voltak itt olyan megjegyzések, amelyek lényegbevágó és az irányelvekben is szereplő részletkérdésekre vonatkoztak, és ismét voltak olyan megjegyzések, amelyek már a mi irányelveinkben nem is szerepelnek, de előttünk, mint akik a reformbizottságban dolgoztunk, feladatként állnak, mint kimunkálandó kérdések. Én azt hiszem, hogy elsősorban itt a két első jellegű hozzászólásokkal kellene foglalkozni, az a harmadik csoportja a kérdéseknek, amelyek még itt az irányelvekben említés formájában sem szerepelnek, de amelyeket az irányelvekkel kapcsolatban nekünk majd ki kell dolgozni, azok olyan kérdések, hogy ezzel nekünk nagyon hosszú ideig kell még foglalkozni.

Én ilyen kérdésnek látom, ami az irányelvekkel függ szorosabban össze, mindenekelőtt azt a megjegyzést és javaslatot, amelyet Kiss Dezső elvtárs vetett fel, mondván, hogy a három alapvető célkitűzés közül a világnézeti nevelés kérdését az első helyre kellene tenni. Én magam is a bevezetőben hangsúlyoztam, hogy ez a három kérdés egymástól nem választható el és egyszerre, egy időben kell megvalósítani. Én javasolnám, hogy hagyjuk meg az irányelvekben szereplő felsorolását az alapvető célkitűzéseknek, és itt ahogy szerepel, az első helyen továbbra is az iskolának az élethez való kapcsolatát. Megmondom, ezt azért javaslom, és véleményem szerint ez nem véletlenül került, ami a felsorolást illeti, az első helyre, mert ez ennek a reformjavaslatnak, hogy úgy mondjam, az újszerűsége, a világnézeti kérdés, nagyjában-egészében erre törekszünk mi már több mint tíz esztendeje az általános iskolákban több-kevesebb sikerrel, a tankönyveink is marxista szellemben készültek, az is több-kevesebb sikerrel, de az erre való törekvés megvolt. Most itt az alapvetően új, a mi reformtervünkben éppen az, hogy az iskolának az élettel való kapcsolatát létrehozzuk, és a tanuló ifjúságot munkára, a munka szeretetére neveljük. És én azt gondolom, hogy helyes ezt kihangsúlyozni, mert ez tényleg egy új alapvető feladat, és azonkívül természetesen a másik két kérdésnek is ott van a helye, és helyes hangsúlyozni, hogy ezt a három feladatot nekünk egyszerre, egy időben kell megoldanunk.

A másik ilyen kérdés a szakközépiskolának a kérdése. Erre a kérdésre én is szeretnék még visszatérni. Megmondom, nagyon sokféle változatban és kérdésfelvetésben szerepelt itt most a mai vitában ez. Szerepelt úgy is, hogy a szakmunkásképzésnek most már nálunk a reformirányelveink alapján hányféle útja-módja lesz: itt beszéltünk kettőről, és aztán beszéltünk háromról is, s hogyha még az általános gimnáziumok 5+1-es rendszerét is ideszámítjuk – valamilyen formában persze ezt is ide lehet, és ide is kell számítani, ha meg tudjuk valósítani a szakmai előképzést, ezekben a gimnáziumokban. De szeretném hangsúlyozni, hogy ezt a kérdést mi, mint ténylegesen meglévő reális problémát tekintsük. Azt, hogy nálunk a szakmunkásképzésnek ilyen útja, meg lehetőségei vannak, azt nem a reformbizottság találta ki. Először is itt volt a szakmunkás képzésnek az MTH iskolák formájában történő útja. Ezt mi nem akarjuk érinteni. Ez továbbra is így marad. S talán elfogadhatónak tartanánk Friss elvtársnak a javaslatát, aki itt legutóbb arról beszélt, hogy az irányelvekben még érdemes lenne ezt egy kicsit nagyobb hangsúllyal is kiemelni. A másik probléma az általános gimnáziumnak a kérdése. Véleményünk szerint az egy nagy lépés az eddigi rendszerhez viszonyítva, hogy az általános gimnáziumokba kezdjük bevezetni az 5+1-es rendszert. Ahol idáig semmiféle munkára való nevelés nem folyt. Ez egy nagy eredmény. És megmondhatom azt is, hogy a tapasztalatok nagyon jók. Úgy látszik, hogy ez a kísérlet

bevált, és talán már az 5+1-es rendszer, jóllehet ezt még eddig semmiféle törvénybe nem iktattuk be, az eddigi tapasztalatok és eredmények alapján erről most már úgy beszélhetünk, mint ami kiállta a próbát. Egy esztendővel ezelőtt erről is úgy beszéltünk, hogy majd meglátjuk. Hát azért döntött a Minisztertanács is, előtte pedig a Politikai Bizottság úgy, hogy próbáljuk ki. És elkezdtük szervezni ezeket az 5+1-es rendszerű iskolatípusokat, és a tapasztalatok jók. Ezt évközben is vizsgálta a Művelődésügyi Minisztérium nem régen, 5–6 nappal ezelőtt, hétfőn a Budapesti Pártbizottság, és ők is a budapesti tapasztalatokat összegezve, a Művelődésügyi Minisztérium az országos tapasztalatokat összegezve arra a megállapításra jutott, hogy ez járható út. És ezt nekünk tovább kell fejlesztenünk, ez egy nagy eredmény az eddigiekhez képest.

Most itt van a középiskoláknak egy másik típusa, a szakközépiskola. Itt is véleményem szerint abból kell kiindulni, ami már van. Nem tudunk mást tenni, mint ami ma van. És itt a vitában még olyan elvtársak is, akik a szakközépiskolával szemben bizonyos aggályokat hangoztatnak, elismerték a következőket: a jelenlegi technikumok igazán nem felelnek meg annak a vélt rendeltetésüknek, hogy ilyen középfokú műszaki káderekét képezzenek az iparnak. Ezt elismeri Csergő elvtárs is, elismeri Kiss Dezső elvtárs is, elismeri Valkó elvtárs is, ilyen elvtársak, akik nagyon közelről ismerik ezt a kérdést. Ez az egyik része a dolognak. És hogyha ezek a technikumok nem tudnak ennek megfelelni, én azt hiszem, teljesen helyes, hogy akkor nincs értelme annak, hogy továbbra is ezeket a típusú iskolákat technikumoknak nevezzük, és nyugodtan azért is, meg még más szempontból is ezeket az iskolákat át lehet szakközépiskolákká alakítani. Ugyancsak kiderült ebben a vitában az is, hogy a technikumokból kikerült növendékek csak bizonyos ideig tartó, mégpedig nem is olyan rövid ideig tartó gyakorlat alapján válhatnak technikusokká. Itt általában két esztendőt emlegettek. Ez is mutatja tényleg, hogy fontos a technikus képzést magasabb színvonalra emelni. De megmondhatom, Csergő elvtárs, én magam tudom azt, hogy régebben az ipari tárcáknak a képviselői már tettek is olyan javaslatot, hogy a technikusképzést magasabb szintre kellene emelni. Olyan javaslatot is tettek megoldásként, hogy minthogy négy esztendő alatt a jelenlegi technikumokban nem tudnak igazán technikusokat képezni, a technikumok tanítási időtartamát négy esztendőről öt esztendőre emeljük fel. Ilyen javaslat is volt. Ez is mutatja, hogy időközben az ipari tárcák vezetői között is felmerült ez a gondolat, és próbálták megoldani valahogy ezt a kérdést. Úgyhogy én azt gondolom, hogy a javaslatok is helyes irányban haladnak ezen a téren, és érdemes ezeket a kérdéseket megvizsgálni, és véleményem az, hogy nekünk ki kell tartanunk az eredeti javaslat mellett. Én azzal, amit itt Kádár elvtárs ebben a kérdésben mondott, hogy szakközépiskolának nevezzük, szerintem ez elfogadható, és tényleg vizsgáljuk meg alaposabban ezeket a kérdéseket, ami azt illeti, hogy ezek a szakközépiskolák tudnak-e szakmunkásképzést biztosítani.

Nem mondhatom, hogy mi az egész reformterv tárgyalásai során mindig arról beszéltünk, hogy amikor ezeket a technikumokat szakközépiskolákká alakítjuk át, egyáltalán nem akarjuk csökkenteni a jelenlegi technikumokhoz képest a szakközépiskolákban a szakmai képzés mértékét, mélységét stb. Egyáltalán nem akarjuk csökkenteni, sőt amint ezekből az adatokból kiderült, még növelni szeretnénk. Sem az ottani műhelyfelszerelést, sem a rendelkezésre álló tanári gárdát nem akarjuk szétrobbantani vagy szélnek ereszteni, mindezeket továbbra is a szakmai képzés szolgálatában továbbra is együtt akarjuk tartani. Sőt még az történik, hogy

a mostani szakmai képzést nyújtó középiskolák számát a jelenlegiekhez viszonyítva növelni akarjuk azzal, hogy az általános gimnáziumok egy részét is szakközépiskolákká akarjuk átalakítani. Én nem akarok itt ismét külföldi példákra hivatkozni, de tudom, hogy azok az elvtársak, akik közvetlen a helyszínen vizsgálták meg pl. a Szovjetunióban ezt a kérdést, a 11 osztályos iskola három felső tagozatában folyik ez a szakmai képzés, a 9., 10., 11. osztályban, és ott három esztendő alatt el tudják érni, hogy befejezett szakmai képzést nyújt. El tudják érni. Nekünk, azt hiszem, hogy ezt a kérdést nagyon komolyan meg kell vizsgálnunk. S különben azt hiszem, hogy ennek az iskolatípusnak a növelése rendkívül fontos. Mutatja az, hogy az érdeklődés iránta nagy. Most például éppen az ilyen szakmai képzést nyújtó középiskolák iránt mutatkozik meg nagy érdeklődés a szülők körében. Ezzel nekünk nagyon komolyan kell foglalkoznunk.

Abban pedig, hogy a szakmunkáskérdésnek két vagy három csatornája van Magyarországon, én megmondom, semmiféle veszélyt nem látok. Ez a tényleges helyzet alapján alakult így ki nálunk, és azt, hogy nem tudom én a szakközépiskolákon keresztül szerzett szakmunkás-képesítés bizonyos tekintetben különbözik az iparitanuló-képzésen át szerzett szakmunkás képesítéstől, az teljesen magától értetődő. De természetes az is, hogy ez majd vagy a munkában egyenlítődik ki bizonyos mértékig stb. Ezenkívül ezeknek a szakközépiskoláknak a növendékei jelentős részben vagy technikumra, vagy felsőfokú technikumra, vagy ha a felsőipari iskola elnevezést tartjuk, ott tanulnak tovább, és technikusokká képezik magukat.

Felvetődött itt többféle változatban az ütemterv kérdése és ebben több más probléma. Az is, hogy csínján bánjunk a kérdésekkel, tartsuk be a fokozatosságot, kísérletezzünk. Én azt gondolom, hogy nekünk ezt az iskolareform-tervezetet realizálni másképpen nem is lehet. Ha jobban megnézzük a kérdést, máris azt mondhatjuk, hogy idáig is azt csináltuk, és ha még jobban megnézzük a kérdést, azt is mondhatjuk, hogy máris benne vagyunk a reformterv realizálásában, amikor semmiféle törvény még nincs. Mert az, hogy már 1050 iskolában folyik a politechnikai képzés, azonkívül valami 170 középiskolában 5+1-es rendszerünk van, ezek a reformtervek megvalósításának a részei. Máris benne vagyunk, én megmondom, még ezeket a kísérleteket is a reform részeinek tekintem. Benne vagyunk ebben, és minden előrehaladásunkban ezt a módszert akarjuk követni. A szakközépiskolákkal kapcsolatban is azért tesszük ezt a javaslatot, hogy 1965-ig csak kis részben alakítsuk át a technikumokat középiskolákra, mert ez alatt az idő alatt mi nagyon sok tapasztalatot szerzünk, és 65-ig elsősorban az általános gimnáziumokat akarjuk átalakítani. Ez lesz a mi fő munkánk, az általános gimnáziumok átalakítása 5+1-es rendszerű iskolákká, és csak kis részben a technikumokat szakközépiskolákká. A technikumoknak szakközépiskolákká való kiépítése az döntő részben 1965-től 1970-ig fejeződik be. Lesz nekünk egy csomó tapasztalatunk, s fogunk is kísérletezni. Megnézzük, hogy milyen tapasztalataink lesznek, de én azt hiszem, hogy helyes irányban keressük a megoldást. És mi a nyilvánosság elé léphetünk azzal a javaslatunkkal, hogy vezessük be a szakközépiskolai képzést.

Felvetődött itt sok olyan kérdés, amely az irányelveknek bizonyos részletkérdéseivel foglalkozik. Mindenekelőtt a túlterhelésnek a kérdése. Megmondom, elvtársak, mi ezt a kérdést, a túlterhelésnek a megszüntetését se egyik napról a másikra, de azt is mondhatnám, hogy egyik évről a másikra nem tudjuk megoldani. Összefügg ez az iskolarendszerünkben végbemenő változásokkal is, az 5+1-es

rendszer bevezetésével, aztán a szakközépiskolák kiépítésével, és ezért van nekünk olyan javaslatunk, hogy 1965-ig készüljenek el a tantermek, tananyagok, tankönyvek és így tovább, mert azokban a tankönyvekben már az iskolareform végrehajtása során szerzett tapasztalatoknak is érvényesülnie kell. Ezzel a kérdéssel nekünk nagyon komolyan kell foglalkozni, ezt tényleg másképp nem tudjuk megoldani. Se holnap reggelre, se egy hónap múlva, ehhez időre van szükség, amilyen mértékben az iskolarendszer ilyen tartalmi, szervezeti változásaival megyünk előre, ugyanolyan mértékben a pedagógiai, módszertani elveket is ki kell alakítani, és el kell készülniük az új tantermeknek, programoknak, tanrendeknek, tankönyveknek stb. És erre is van egy elgondolása a reformbizottságnak, hogy 1965-ig el kellene ezekkel — és el is fogunk talán — készülni.

Friss elvtárs azt mondotta, hogy stabil tankönyveket adjunk kézbe. Persze arra kell törekedni, hogy stabil tankönyvek legyenek, de megmondom, a tankönyveknek a stabilitását is elsősorban az biztosítja, hogyha azok már bizonyos tapasztalati tényekre támaszkodnak. Nekünk ezt a kérdést így kell tekinteni.

Ha a túlterhelésnél, meg a tananyagoknál tartunk – Friss elvtárs felvetette itt a nyelvtanítás kérdését is, hogy ennek a kérdésnek, a fontosságára való tekintettel, véleménye szerint szerepelnie kellene az irányelvekben. Azt gondolom, hogy amennyiben ilyen tantervi kérdések ebben az irányelvben nem szerepelnek, ilyen konkrét célkitűzésként, ezt a nyelvtanulás kérdését ide ne vegyük bele. Tájékoztatásul közölhetném az elvtársakkal, hogy a nyelvtanítás kérdését a reformbizottságban mi elég sokszor tárgyaltuk. És ennek a jelentőségét az egész bizottság hangsúlyozta. Egyetértett vele. Sőt, volt nekünk az irányelv-javaslatainkban korábban egy olyan pont, hogy nyelvtanításra specializált szakmai iskolákat is létesítsünk. A Politikai Bizottság ezzel a javaslatunkkal egyet is értett, csak éppen nem tartotta szükségesnek, hogy ez bekerüljön az irányelvekbe.[39] Ezt, azt hiszem, az irányelvektől függetlenül is lehet szervezni, és ezzel a Művelődésügyi Minisztérium foglalkozik is. Felvetődött itt a kettős váltás megszüntetésével kapcsolatban kitűzött határidőpont kérdése, ill. az ebből adódó feladatok. Én ezzel egyetértek, hogy ez így ne szerepeljen az irányelvekben. Ez olyan kérdés, hogy nem tartozik ahhoz, bármennyire is a reformterveink megvalósításának fontos feltétele a kellő számú tanterem biztosítása, de ez mégis olyan feladat, hogy ez elsősorban a költségvetéstől függ. Talán itt nem szükséges azt kimondani, hogy 75-ig. Meg kell nézni, hogy ha a lehetőségeink megengedik, akkor lehet, hogy előbb megcsináljuk. De nem tudom, hogy fog ez alakulni.

A továbbképző iskolával kapcsolatban elhangzott megjegyzésekkel, elsősorban azzal a kérdéssel, amit Kádár elvtárs mondott, hogy milyen legyen ennek az iskolának a jellege és ennek megfelelően a neve. [sic!] Én helyeslem, hogy ezt is szerepeltessük az irányelvekben is.

A kötelező szakmai gyakorlattal kapcsolatban tett megjegyzéseket szintén helyeslem. Azt szeretném csak itt megemlíteni, hogy ezzel kapcsolatban is felvetődött korábban bizonyos aggály, hogy ez korlátozását jelenti-e a munkásoknak, a dolgozóknak, munkavállalás szempontjából.

Mi ezt a kérdést úgy tekintjük, hogy az egyetemi képzés szerves része. Amikor elvégezte az egyetemet, menjen el szakmai gyakorlatra. Majd aztán lehet arról szó, hogy hol folytatja a munkáját. Azzal a javaslattal, amely arra vonatkozott, hogy lehetőleg vidékre telepítsünk iskolákat, azzal nagyon egyet lehet érteni. Ezen a téren azt gondolom, hogy a Művelődésügyi Minisztérium nemcsak az újonnan

létesítendő iskolákkal kapcsolatban gondolhatja át ezt a javaslatot, hanem sok meglévő iskolában is pl. Budapesten vannak ilyen ápolónőképző iskolák. Faluról toborozzák a fiatal lányokat, felhozzák ide Budapestre, valameddig itt élnek, annyira megtetszik nekik a városi élet, hogy a végén nem mennek el még ápolónőnek sem, mert ott valamivel alacsonyabb a kereset, és elmennek az iparba, és ápolónő nem lesz belőlük, pedig vidéken visszavárják őket, szépen itt Budapesten valahol elhelyezkednek. Azt gondolom, nagyon meg kell gondolni ezt a kérdést, és végre kell hajtani.

Felvetődött még, hogy az egyetemi felvételekkel kapcsolatban mondjuk ki, hogy az üzemekben teljesített fizikai munkát kategorikusan megkívánjuk mindenkitől, hogy ne az szerepeljen az irányelvekben, hogy lehetőleg, hanem hogy kizárólag. Ezt azért nem tudnám most itt keresztülvinni. Nem tudjuk megcsinálni. Ez, mint irányelv helyes, tényleg erre kell törekedni, de nem tudjuk keresztülvinni.

Bevezetőmben beszéltem az internátusok, kollégiumok, napközi otthonok kérdéséről, ill. a napköziről nem beszéltem, de itt az elvtársak a vita során beszéltek, én azt gondolom, hogy mint irányelvet helyeslem megemlíteni.

Többen szóvá tették az egységes irányításnak a kérdését, egyetértek azzal, hogy tegyük konkrétabbá az irányelveknek az idevonatkozó részét. Ez az irányítás kérdése tényleg szaktárcákat érint, tanácsokat érint, sok embert foglalkoztat, és szükségképpen, ha ebben valamilyen homályos fogalmazás van, az mindenféle felesleges vitákra, eltorzulásokra, félreértésekre ad lehetőséget. Azt gondolom, hogy fogalmazzuk ezt meg sokkal világosabban, és zárjunk ki ebből mindenféle félreértést.

Végül én szeretném még megemlíteni azt, hogy mi az irányelvek nyilvánosságra hozatalától és a kialakuló vitától nagyon sokat várunk. Az eddigi tapasztalat az, hogy idáig is nagyon nagy érdeklődés nyilvánult meg a reformjavaslatok iránt. Pedagógusok körében is, a társadalom különböző rétegeiben, szülők körében, tényleg úgy van, hogy ez olyan megérett szükségesség. Ezzel ma már nagyon sokan foglalkoznak. Lépten-nyomon előfordult, hogy még egy kis társadalmi nyomás is érvényesült, aminek aztán a Művelődésügyi Minisztériumban engedtek is, hogy minél többet közöljenek az előkészítő vita során kialakult álláspontról, véleményről stb. Máris szerettek volna a szülők is, pedagógusok is, a társadalom különböző rétegei bekapcsolódni ebbe a vitába. Tényleg igen nagy érdeklődés előzte meg, és kíséri ezeknek a reformterveknek a kidolgozását, és nyilvánvalóan ennek megfelelően alakult a társadalom aktivitása meg segítsége is. Nekem különben az a véleményem, hogy ami az iskolákban, tanműhelyek kialakításában és üzemekben is a tanműhelyek kialakítását illeti, hogy fogunk itt előremenni. És meg tudjuk valósítani a feltételeit, az itt körvonalazott ütemtervét a reformnak. Meg tudjuk teremteni az anyagi feltételeit az üzemekben is. Maga az a dolog, hogy pl. az 5+1-es osztály bevezetésénél is jóval több ilyen típusú iskolát sikerült létrehozni, mint amennyit eredetileg terveztünk, mutatja azt, hogy a társadalom segítőkészsége megvan. Szakmunkások jönnek segítségünkre, gyárak felajánlják a segítségüket, szerszámokat is adnak, gépeket is adnak, szóval a társadalomnak a segítsége ilyen irányban is megvan.

Kedves elvtársak! Én végezetül azt javasolnám, hogy ezekkel a kisebb-nagyobb módosításokkal a Központi Bizottság fogadja el az iskolarendszer továbbfejlesztésének irányelveiről szóló előterjesztést. Egyben hatalmazza fel a Politikai Bizottságot, hogy ezt a reformtervezetet, megjelentetése előtt az itt elhangzott vita alapján

még javítsa, hagyja jóvá és véglegesítse. Javaslom azt is, hogy a csatolt határozati javaslatot az irányelvek megjelentetésére, az országos vitát stb. szintén fogadja el a Központi Bizottság. Azt hiszem, hogy ez a javaslatom könnyen teljesíthető, mert ezzel kapcsolatban senkinek semmiféle megjegyzése nem is volt, ami úgy látszik, azt jelenti, hogy a határozati javaslattal a KB teljes mértékben egyetért. Én ezzel be is fejeztem.

KÁDÁR elvtárs: Elvtársak! Amit legutoljára javasolt a Kállai elvtárs, ez az eredeti határozatban nincsen. Ez elszólás, vagy Kállai elvtárs komolyan gondolja, hogy a PB még egyszer tárgyalja_ (Kállai e[lvtárs]: Nem, ezt komolyan gondolom, majd mi ezt átdolgozzuk a vita alapján, és a PB[-nek] megjelentetése előtt, az hiszem, helyes bemutatni.)

Javaslom azt, hogy a KB a [be]terjesztett irányelveket alapul fogadja el, és bízza meg a bizottságban dolgozó és a kormányban lévő párttagokat, hogy a reformhoz nem tartozó dolgot, ezt a kettős váltást hagyja ki, és a ma itt elhangzott javaslatokat, amelyek összhangban vannak az irányelvek lényeges pontjaival, azt dolgozzák fel. Én azt hiszem, hogy a bizottságban dolgozó és a kormányban dolgozó párttagok azok elegendő garanciát adnak, ha a nyilvánosságra hozatal előtt még egyszer megnézik, és terv szerint augusztus végén hozzák nyilvánosságra.[40]

A végén van egy precentúra, [sic!] ahol ajánlanék egy kis módosítást. Itt arról van szó, hogy a nyilvánosságra hozatal után a PB XII. 30-ig tárgyalja meg, és utána a Műv. Min. készítse el a törvénytervezetet, és azt terjessze a Kormány elé. Itt olyan módosítás kellene, hogy a PB tárgyalja meg, és szükség esetén hozza újra a KB elé, mielőtt törvénytárgyalás lesz a Parlamentben, mert ez a mai vita is bizonyítja, hogy alig van olyan ember, akinek a munkaterületét ez a kérdés ne érintené, és ez egy alapvető és lényeges dolog, amely megkívánja és meg is érdemli, hogy a KB még egyszer foglalkozzon vele.

A határozat az lenne, hogy alapul elfogadja a KB, és megbízza a társadalmi bizottságban és a kormányban dolgozó elvtársakat, hogy gondoskodjanak arról, hogy nyilvánosságra hozatal előtt megfelelő irányba javítsák ezt az anyagot, majd a vita utána a PB tárgyalja meg, és ha szükséges, terjessze újra a KB elé.

Szavazás: aki elfogadja, emelje fel a kezét.

Ellenszavazás: nincs.

Tartózkodó nincs.

A KB a határozati javaslatot elfogadta, köszönöm a figyelmet, az ülést bezárom.[41]

K. m. f.

JEGYZETEK

[1] L. a *Függelék*et!

[2] Az MSZMP művelődéspolitikájának irányelveit a KB 1958. július 25-i ülésén fogadták el. Ebben megfogalmazódott az iskolarendszer reformjának igénye: „halaszthatatlan teendőink között is az egyik legfontosabb egész oktatási rendszerünknek a korszerű tudományosság színvonalára emelése... az általános és középfokú oktatásban mielőbb felül kell vizsgálni és a követelményeknek megfelelően átalakítani, kiegészíteni az általános műveltség tartalmát különös tekintettel az ifjúság életre való felkészítése szempontjából oly nagy jelentőségű gyakorlati műszaki oktatás bevezetésére és kiszélesítésére. Már most gondolnunk kell arra, hogy később bevezetjük a kötelező középiskolai oktatást. Ezért szükségessé válik középiskolai rendszerünk szerkezetének felülvizsgálása." (Az MSZMP művelődéspolitikai irányelvei megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. 243–271. p.)*

[3] A PB 1958. december 2-án határozatot hozott: „oktatásügyünk szervezeti és tartalmi kérdéseinek megvizsgálására pártbizottságot kell létrehozni, melynek vezetője Kállai Gyula, titkára Ilku Pál, tagjai: Benke Valéria, Orbán László, Szerényi Sándor, Szigeti József, Benczédy József, Meisel János, Lugossy Jenő, Péter Ernő, Gyalmos János és Kónya Albert." (*MOL-M-288. f. 5/106. ő. e.)*

[4] Az iskolai reformbizottság összetétele a következő volt:

elnöke: Kállai Gyula államminiszter, az MSZMP KB PB tagja,
titkára: ILKU Pál művelődésügyi miniszterhelyettes,
tagjai: Arató Ferenc művelődésügyi minisztériumi főosztályvezető
Bánfalvi József, a szegedi Radnóti Miklós gimnázium igazgatója,
Benczédy József művelődésügyi minisztériumi főosztályvezető
Benke Valéria művelődésügyi miniszter
Bugár Jánosné, a SZOT titkára,
Csanádi György közlekedési- és postaügyi miniszter,
Cseterki Lajos, a Fejér Megyei Pártbizottság első titkára,
Erdei Ferenc, a Magyar Tudományos Akadémia főtitkára,
Földi László, a könnyűipari miniszter első helyettese,
Gonda György, a Vas Megyei Tanács VB elnöke,
Gyalmos János, a Fővárosi Tanács VB elnökhelyettese,
Kiss Dezső, a Csepeli Vas- és Fémművek PB első titkára,
Kelemen László, a pécsi Pedagógiai Főiskola tanszékvezetője,
Kónya Albert, a Felsőoktatási Tanács titkára,
Kovásznay Rezső, a Fővárosi Tanács Oktatási Osztályának vezetője,
Kozman György, a Budapesti Műszaki Egyetem rektorhelyettese,
Lugossy Jenő, az MSZMP KB Tudományos és Kulturális Osztálya Köznevelési Alosztályának vezetője,
Mekis József munkaügyi miniszterhelyettes,
Molnár János művelődésügyi miniszterhelyettes,
Oláh János, a Kohó- és Gépipari Minisztérium osztályvezetője,
Orbán László, az MSZMP KB Tudományos és Kulturális Osztályának vezetője,
Orosz Ferenc, a Szabolcs Megyei Pártbizottság másodtitkára,
Ortutay Gyula, a Hazafias Népfront főtitkára, egyetemi rektor,
Péter Ernő, a Pedagógus Szakszervezet főtitkára,
Simonovits István, az egészségügyi miniszter első helyettese,
Szabó József, az orosházi 1. sz. általános iskola igazgatója,
Szántó Gyula, az Élelmezésügyi Minisztérium osztályvezető-helyettese,
Takács Gyula, a Baranya Megyei Tanács Művelődésügyi Osztályának vezetője,
Tamási István, a Földművelésügyi Minisztérium főigazgatója,
Tardos Béláné, a Belkereskedelmi Minisztérium osztályvezetője,
Trautmann Rezső építésügyi miniszter,
Valkó Márton, a diósgyőri Lenin Kohászati Művek igazgatója,
Varga János egyetemi docens,
Várnai Ferenc, a KISZ KB titkára,
Vlucskó Lajos, a Földművelésügyi Minisztérium osztályvezetője.
Az Iskolai Reformbizottság albizottságának tajgai:
A korszerű művelődési törzsanyag megállapításával foglalkozó albizottság tajgai (felnőttoktatás):
vezetője: Benczédy József
tagjai: Arató Ferenc, Lugossy Jenő, Kovásznay Rezső, Orosz Ferenc, Péter Ernő, Takács Gyula.
Szakoktatási albizottság:
vezetője: Trautmann Rezsó
tagjai: Mekis József, Földi László, Bánfalvy József, Benczédy József, Cseterki Lajos, Gyalmos János, Kiss Dezső, Oláh János, Szántó Gyula, Tamási István, Tardos Béláné, Valkó Márton, Várnai Ferenc, Vlucskó Lajos. (Meghívott: Szili Géza, MSZMP KB IKO)
Felsőoktatási albizottság:
vezetője: Molnár János
tagjai: Csanádi György, Kelemen László, Kónya Albert, Kozman György, Simonovits István, Varga János. (*MOL-M-288. f. 33/1959/2. ő. e.)*

[5] A PB 1960. május 17-én vitatta meg a közoktatási rendszer fejlesztésének irányelveit. (*MOL-M-288. f. 5/183. ő. e.)*

[6] A Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa 1959-ben hozott új oktatási törvényt. A *Népszabadság 1960. január 22-én és 23-án* terjedelmes cikket közöl „A szovjet oktatási reform a megvalósítás útján" címmel.

[7] Magyar pártküldöttségek tanulmányozták ezekben az országokban az oktatás továbbfejlesztésének terveit és a megvalósítás gyakorlatát. A tapasztalatokról készült feljegyzések lelőhelye: *MOL-M-288. f. 33/1959/1. ő. e.*

[8] A jegyzőkönyvhöz csatolt előterjesztés: „Javaslat oktatási rendszerünk továbbfejlesztésének irányelveire". (*MOL-M-288. f. 4/30. ő. e.)*

[9] L. erről „Jelentés az oktatási reform végrehajtásának tapasztalatairól" c. előterjesztést az MSZMP KB 1965. március 11–13-i ülésére. (*MOL-M-288. f. 4/73. és 74. ő. e.)*

[10] A Munkaerőtartalékok Hivatalát a Minisztertanács 1950-ben hívta életre az ipari szakképzés biztosítására. Hatáskörébe tartoztak az ipari tanulók szakiskolái, az oktatási anyagok és az oktatási módszerek kidolgozása, a tanműhelyek munkájának elvi-módszertani irányítása. A szerv 1957-ben megszűnt, feladatkörét a Munkaügyi Minisztérium vette át. Eddig a szakmunkásképzés nem volt a magyar közoktatásügy hivatalosan is elismert része, ezen a ponton megtört az ötvenes években kialakított magyar iskolarendszerre jellemző „zsákutcamentesség", az alsóbb iskolatípusból a felsőbbe való továbblépés elve és gyakorlata. Az 1961. III. sz. törvény lehetővé tette a szakmunkástanuló intézetekben végzetteknek tanulmányaik középiskola-szintű befejezését. (*TRHGY 1961. 25–34. p.)*

[11] Az egyetemi és főiskolai levelező oktatást az 1951–1952-es tanévben vezették be a Minisztertanács 1951. július 17-i rendelete alapján. Az MSZMP KB Titkársága 1960. február 23-án foglalkozott az esti és levelező egyetemi oktatással. (*MOL-M-288. f. 7/72. ő. e.).* Ezt követő állami rendelkezés: 19/9160. (IV. 13.) Korm. számú rendelet a felsőoktatási intézmények levelező és esti tagozatain továbbtanuló dolgozók kedvezményeire. (*TRHGY 1960. 198. p.)*

[12] A tankötelezettség korhatárának 16 évre történő felemeléséről még korai volt múlt időben beszélni 1960-ban. Az Elnöki Tanács 1951. május 29-én a 6–14 éves korú gyermekek tankötelezettségéről hozott törvényerejű rendeletet, majd az 1959. július 25-i tvr.-rel 15 éves korig terjesztette ki a tankötelezettséget. A KB elé terjesztett javaslat I. fejezet 2/b pontja pedig így szól: „A tankötelezettség korhatárát a jelenlegi 15 évről 16-ra kell felemelni." Az 1961. évi III. tv. A Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről (kihirdetés napja: 1961. október 17.) előírja a 6–16 éves korig tartó tankötelezettséget. Az MSZMP VIII. kongresszusán már megállapították: „Széles körű társadalmi vita után törvényerőre emelkedett az új oktatási reform A tankötelezettség korhatárát 16 évre emeltük."

[13] A továbbképző iskolákról l. a 36/1959 (VII. 19.) Korm. sz. és az ehhez kapcsolódó 9/1959 (X. 9.) MM. sz. rendeletet. (*TRHGY 1959. 248–249. és 619–622. p.)*

[14] A határozati javaslat 3. pontja szól erről (így szerepel a végleges határozatban is): „Gondoskodni kell róla, hogy a társadalom az irányelveket megismerhesse és észrevételeivel, javaslataival segíthesse a közoktatás reformját. A Népszabadság, a Népszava, a Magyar Nemzet és a pedagógiai sajtó közölje az irányelveket teljes terjedelemben, a rádió pedig adjon róla megfelelő tájékoztatást. Szeptember-október hónapokban meg kell szervezni a tézisek országos vitáját. Az irányelveket a megyékben, megyei jogú városokban és a budapesti kerületekben az illetékes tanácsok szervezésében, továbbá 15–20 nagyüzemben értekezleten kell megvitatni. Ezeken vegyenek részt a pártszervezetek, tömegszervezetek, pedagógusok, szülői munkaközösségek képviselői. Az értekezleteken az illetékes pártbizottság első titkára, a megyei értekezleteken ezen kívül még a KB egy-egy tagja is jelenjen meg és szóljon fel. Az irányelveket vitassák meg: a SZOT elnöksége, a Hazafias Népfront Országos Tanácsa, a Tudományos Akadémia, valamint az egyetemek és a főiskolák. A Pedagógus Szakszervezet a pedagógus pártszervezetek segítségével az iskolák tantestületeiben, a Nőtanács pedig a szülői munkaközösségekben szervezze meg a tézisek vitáját." (*MOL-M-288. f. 4/30. ő. e.)*

[15] L. az 1956. évi 33. tvr. 2. § alapján az oktatási és népnevelési minisztérium összevonásából létrejött Művelődésügyi Minisztérium ügykörének meghatározását az 1045/1959. (IV. 25.) Korm. sz. határozatban (*TRHGY 1957. 347. p.),* továbbá a jegyzőkönyvben Kállai Gyula válaszát. Az oktatás irányításáról egyébként az 1961. évi III. törvény a Magyar Népköztársaság oktatási rendszeréről 29. § (1.) bekezdése a következőképpen rendelkezik: „Az oktatás-nevelés elvi, politikai, gazdasági, módszertani és szakmai egységességét a művelődésügyi miniszter és az egyes oktatási intézmények szerint illetékes miniszterek együttesen biztosítják." (*TRHGY 1961. 25–34. p.)*

[16] L. az 1958. évi 26. sz. tvr. a tanító- és óvónőképzésről. (*TRHGY 1958. 120. p.)*

[17] Csergő János kohó- és gépipari miniszterről van szó.

[18] A Budapesti Pártbizottság 1960. június 6-án tanácskozott az iskolai gyakorlati foglalkozások tapasztalatairól és a termelés pártellenőrzéséről. A *Népszabadság a június* 7-i számában tudósított erről.

[19] Ez a mondat nyilván reagálás Ilku Pál művelődésügyi miniszterhelyettes közbeszólására.

[20] Az 1047/1958. (XII. 31.) Korm. sz. határozat a vállalati igazgatók jogkörének módosításáról szól, amely az 1077/1954. (IX. 21.) sz. Minisztertanácsi határozat IV/2. pontját módosította. Az említett

1954. évi határozat szerint „Az igazgató a vállalat leltárába felvett állóeszközöket csak az irányító szerv engedélyével idegenítheti el, vagy selejtezheti ki, darabonként 25 000 Ft leltári érték alatt azokat saját hatáskörben is kiselejtezheti." Ennek 2. pontja: a pénzügyminiszter és az Országos Tervhivatal elnöke felhatalmazást kapnak arra, hogy a vállalati anyag- és termékkészletek, valamint állóeszközök kiselejtezésénél irányadó értékhatárokat szabályozzák.

[21] Az előterjesztés hivatkozott szövege a következő: „Az egyetemi és főiskolai hallgatók tanulmányaik befejezése után 1–2 évi kötelező szakmai gyakorlaton vegyenek részt fizetéses állásban. Ennek idejét csökkenteni lehet azoknál a hallgatóknál, akik felvételüket megelőzően már bizonyos időt munkában töltöttek."

[22] A határozati javaslat szerint az irányelveknek a társadalmi vitája utána a tapasztalatok felhasználásával kidolgozott végleges javaslatot 1960. december 30-áig kell a PB elé terjeszteni, ezt követően a Művelődésügyi Minisztérium az új oktatási törvénytervezetet 1961. március 31-éig terjessze az Országgyűlés elé. A reform bevezetésére pedig folyamatosan 1965, 1970, ill. 1975-ig kerülne sor.

[23] Benke Valéria (1920–) tanítónő, politikus; 1947 júliusától az MKP KV Nőtitkárságának munkatársa. 1948-tól 1950 végéig az MNDSZ Budapesti Bizottságának titkára. 1951-től 1954-ig az Országos Béketanács titkára. 1954-től 1956 októberéig a Magyar Rádió elnöke, 1957 januárjától alelnöke, majd 1958-ig ismét elnöke. 1958-tól 1961-ig művelődésügyi miniszter, 1961 és 1988 között a Társadalmi Szemle szerkesztő bizottságának elnöke. 1951-től 1954-ig az MDP KV póttagja, 1956 októberéig tagja, 1957. február 26-ától 1988-ig az MSZMP IKB, ill. KB, 1970-től 1975-ig a PB tagja.

[24] Homérosz „Iliász" c. eposzára utalt Kádár János

[25] A „Szakmai Ifjú Mestere" mozgalom 1957-ben a Csepel Művekből indult el, a KISZ KB irányításával országos mozgalommá fejlődött, mint a szakmunkás fiatalok szakmai továbbképzésének és egyéni munkaverseny „mozgalmának népszerű formája".

[26] A kipontozás az eredeti szövegben is szerepel.

[27] Pontosabban: Művelődésügyi Minisztérium.

[28] Háy László (1891–1975) 1954-től külkereskedelmi miniszter, 1956 áprilisától a Magyar Nemzeti Bank elnöke, 1957-től a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem tanára és rektora. 1959. december 5-étől az MSZMP KB tagja.

[29] A KB Titkársága 1960. február 23-án tárgyalta az egyetemi levelező oktatásról szóló javaslatot. *(MOL-M-288. f. 7/72. ő. e.)* A kormány pedig április 7-én hozott rendeletet, amely az addigiaknál több kedvezményt nyújt a felsőfokú levelező, illetve esti oktatásban résztvevőknek. *(TRHGY 1960.)*

[30] Az említett „reformok" közé tartozott pl.: 1945. augusztus 16-án az Ideiglenes Nemzeti Kormány rendeletet hozott az általános iskola megszervezéséről, és intézkedett a nőknek a tudományegyetem jog- és államtudományi karára való felvételéről. 1949. július 2-án megnyitották a Tanügyi Akadémiát, ahol üzemi munkások készültek fel közoktatási munkakörök ellátására, szeptember 5-én az Elnöki Tanács törvényerejű rendeletben mondta ki, hogy a vallásoktatás az ország iskoláiban nem kötelező. 1954-ben sor került az ösztöndíj rendszer módosítására, megnyílt az Idegen Nyelvek Főiskolája, a Lenin Intézet kivált az ELTE szervezetéből és önálló felsőoktatási intézménnyé szerveződött; rendelet született a Mezőgazdasági Gépészmérnöki Főiskola, valamint két mezőgazdasági akadémia létesítésére.

[31] 1948-ban államosították az iskolákat!

[32] Az osztálytermekben délelőtt is, délután is folytatott „két műszakos" tanításról van szó.

[33] Biszku Béla (1921–) 1951-től az MDP X., illetve XIII. kerületi bizottságának titkára. 1956. december 8-ától az MSZMP Budapesti Intéző Bizottságának elnöke, 1957. február 28-ától belügyminiszter. 1956 novemberétől az MSZMP IKB, ill. KB és az IIB, ill. PB tagja.

[34] Helyesen: illeti.

[35] Helyesen: Mittweida. Város az egykori NDK területén.

[36] Értelemszerűen: felvetését.

[37] A kipontozás az eredeti szövegben is szerepel.

[38] A kipontozás az eredeti szövegben is szerepel.

[39] A PB 1960. május 17-i ülésére beterjesztett javaslatban erről a következőket olvashatjuk: „Arra kell törekedni, hogy minél többen és minél tökéletesebben tanulják meg valamelyik világnyelvet. A szükségletnek megfelelő számban létre kell hozni olyan 12 osztályos iskolákat, amelyben az anyanyelv mellett minél több tantárgyat oktatnak az adott idegen nyelven." A vitában Orbán László hangsúlyozta, hogy „már az első osztályban kezdenének tanulni azon a nyelven, amit a 12 év alatt elsajátítanának." Kádár János pedig a következőket mondta: „Az idegen nyelvű iskolákat is kihagynám, nem lényeges. Ez egyébként belső döntés kérdése, és lehet ilyent csinálni, ha szükséges. Hasznosnak mutatkozik, hogy ilyen helyen diplomatákat, külkereskedőket képezzenek." *(MOL-M-288. f. 5/183. ő. e.)*

[40] A sajtóban (Népszabadság, Népszava, Magyar Nemzet) 1960. szeptember 4-én hozták nyilvánosságra az Iskolai Reformbizottság: Irányelvek oktatási rendszerünk továbbfejlesztésére c. határozatát megvitatás céljából.

[41] A határozati jegyzőkönyvben a következőket rögzítették: „A Központi Bizottság az előterjesztett javaslatot alapul egyhangúlag elfogadja. Utasítja a közoktatási reformbizottságban és a kormányban dolgozó párttagokat, hogy a KB vitában elhangzottakat érvényesítsék az anyagban, annak nyilvános közlése előtt. Az országos vita tapasztalatai alapján kidolgozott végleges javaslatokat 1960. december 30-áig a PB, illetve szükség esetén még egyszer a KB elé kell terjeszteni. Ezt követően lehet a törvényjavaslatot a Minisztertanács, illetve az Országgyűlés elé terjeszteni (*MOL-M-288. f. 4/30. ő. e.)*

FÜGGELÉK

(Az) 1960. június 10-i KB-ülésen az alábbi elvtársak vesznek részt:*

Aczél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Barkóczi Imre
Bárd András
Blaha Béla
Benke Valéria
Benkei András
Biszku Béla (betegszabadság)
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Csáki István
Cseterki Lajos (szabadság)
Cservenka Ferencné
Csergő János
Csikesz Józsefné
Dabrónaki Gyula
Darabos Iván
Dapsi Károly
Dobi István
Erdei Lászlóné
Egri Gyula (Török Károly)
Fehér Lajos
Fehér Lajos (munkatárs)
Fock Jenő
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István
Gáspár Sándor
Galambos József
Gosztonyi János
Gódor Ferenc
Gyurkó Lajos
Harmati Sándor
Halas Lajos
Háy László
Hevesi Gyula (külföldön)
Horváth András
Horváth Ede
Hollai Imre
Ilku Pál
Jakab Sándor
Kádár János
Kakuk Józsefné
Kállai Gyula
Kaszapovics András
Kaszás Ferenc
Kelen Béla
Kilián József (beteg)
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss Károly
Kiss János
Kisházi Ödön
Komócsin Zoltán
Komját Aladárné
Kossa István
Köteles István
Kreszán Lajos (külföldön)
Klujber László
Klaukó Mátyás
Laczkó Pálné
Lajtai Vera
Lakos Sándor (külföldön)
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Martics Pál
Major Tamás
Marosán György
Martin Ferenc
Molnár Ernő

Molnár Frigyes (Putics József)
Molnár János
Münnich Ferenc
Nagy Józsefné
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső (szabadság)
Nemeslaki Tivadar
Németh Károly (pártdelegáció)
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Oczel János
Orbán László
Orosz Nándor
Pap János
Papp Sándor
Prantner József (Soczó József)
Pothornyik József
Prieszol József (szabadság)
Putnoki László
Rapai Gyula
Révész Géza
Rónai Sándor
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Sík Endre
Somogyi Miklós
Söjtör János
Schumeth János
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor (külföldön)
Szénási Géza
Szirmai István
Szirmai Jenő
Szurdi István
Tatár Kiss Lajos
Trautmann Rezső
Tömpe István
Török István
Uszta Gyula
Valkó Márton
Varró György
Veres József

* A lista a meghívottakat mutatja, a nevek mellett kézírásos bejegyzések a távolmaradás indokát, ill. a helyettesítő nevét tüntetik fel.

13.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. június 29-i üléséről[1]

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Üdvözlöm az elvtársakat! A kibővített központi bizottsági ülést megnyitom. Javaslatot szeretnék tenni a kiküldött napirendtől[2] eltérően egy másikra. Javasolom a Központi Bizottságnak az alábbi napirendek elfogadását.

1. A Bukarestben járt pártküldöttség beszámolója.

Előadó: Kádár János elvtárs.

2. Jelentés az ötéves terv előkészítéséről. Javaslatok az építőipar, vegyipar és ipartelepítés néhány fontos kérdéséről.

Előadó: Fock Jenő elvtárs.

3. Határozati javaslatok a KISZ kongresszus[3] összehívására, a kongresszus előkészítésének irányelveire.

Előadó: Marosán György elvtárs.

4. A Központi Bizottság munkatervének jóváhagyása.

A munkatervet az ülés egyéb anyagaival együtt küldtük ki az elvtársaknak.

Javasoljuk a Központi Bizottságnak, hogy az első napirendi pontot, a Bukarestben járt pártdelegáció beszámolóját az ülés végén, utolsó napirendi pontként — meghívottak nélkül — tárgyalja.

Akik elfogadják a Központi Bizottság elé terjesztett napirendi pontokat, szíveskedjenek kézfelemeléssel szavazni. Köszönöm. Ellen? Megállapítom, hogy a napirendet a Központi Bizottság elfogadta. Rátérünk az első napirendi pontra, átadom a szót Fock Jenő elvtársnak.

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A Politikai Bizottság a Központi Bizottság munkatervének megfelelően elkészítette határozati javaslatait készülő ötéves tervünk három fontos kérdésével, a vegyiparral, építőiparral és az ipartelepítéssel kapcsolatban. A Politikai Bizottság javasolja, hogy mindhárom határozati javaslatot egy napirend keretében, tehát együttes vitában tárgyaljuk meg. A vitára való jobb felkészülés érdekében tájékoztatásul megküldtük az elvtársaknak az ipartelepítésről és a vegyiparról szóló politikai bizottsági előterjesztéseket.[4] Az a véleményünk, hogy ezeket nem kell megvitatni, mivel nem kívánjuk határozattá emelni, illetve másoknak megküldeni. Javasoljuk a Központi Bizottságnak, hogy a vita alapján a határozati javaslatokat dolgozzuk át, és közöljük a Népszabadságban.[5]

Mielőtt a három témával kapcsolatban vitaindító mondanivalóimra rátérnék, engedjék meg, hogy röviden beszámoljak az ötéves terv készítésének jelenlegi állásáról. Ezzel kapcsolatban vitát nem javasolok, határozatra nincs szükség. Mégis miért kell róla beszélni? Úgy gondolom, fél évvel a kongresszus után és hozzávetőlegesen fél évvel az ötéves terv jóváhagyása előtt, a Központi Bizottság joggal igényt tart erre az információra, másrészt sokkal megalapozottabban lehet dönteni

az ötéves terv három fontos kérdésében, ha fő vonásaiban az egész ötéves terv készítésének jelenlegi állását és néhány fő problémáját is áttekintjük.

Az ötéves terv kidolgozásának alapelveit és fő számait a VII. kongresszus „Gazdasági feladatainkról és a második ötéves terv elkészítéséről" szóló határozata jelenti a dolgozó nép és mindenekelőtt a tervkészítéssel közvetlenül foglalkozók számára.

Jelenthetem a tisztelt Központi Bizottságnak, hogy a kongresszus után az Országos Tervhivatal időben elkészítette a részletes „kiinduló adatokat" és „tervutasításokat", a minisztériumok, a főhatóságok és más tervkészítésre kötelezett szervek számára. Ezt a Minisztertanács március 17-én megtárgyalta és végrehajtásra kiadta. A tervkészítés további üteme a következő: a minisztériumok augusztus 15-ig adják meg az Országos Tervhivatalnak a vállalati tervek alapján összesített minisztériumi tervjavaslatokat, az Országos Tervhivatal ezeket a minisztériumokkal megvitatja és egyezteti október közepéig. November elején a tervet megtárgyalja a Politikai Bizottság, majd javaslatunk szerint november folyamán a Központi Bizottság. Ezután kerül a terv a kormány és végül a Parlament elé még ebben az évben.

Az Országos Tervhivatal által készített „kiinduló adatok" általában megfelelnek a kongresszus határozatában számszerűleg megjelölt fejlődési ütemnek a népgazdaság minden ágában. Példaképpen megemlítem a népgazdaság két legfontosabb területét: az ipart és a mezőgazdaságot. A kongresszusi határozat az ipar fejlődési ütemét hét év alatt 65–70%-ban szabta meg. Az Országos Tervhivatal 67%[-ot] adott ki. A mezőgazdaság össztermelésének fejlődését a kongresszus 30–32%-ban irányozta elő. Az országos Tervhivatal 30%-ot adott meg „kiinduló adataiban".

A minisztériumi-vállalati tervezés azt mutatja, hogy ezt a fejlődési ütemet, vagy ennél valamivel nagyobbat terveznek vissza. A termelés előirányzata a minisztériumi tervekben azonban nem haladja meg a kongresszusi előirányzat felső határát.

Ez tehát látszólag rendben van, hiszen megfelel a kongresszus határozatának. Véleményem szerint azonban a kongresszus szellemének már nem egészen felel meg. A kongresszuson nem voltunk abban a helyzetben, hogy magasabb előirányzatokat határozzunk meg. Nem szakadhattunk el a valóságtól, helyesebben az addig kialakított lehetőségektől. A referátumok és a zárszó azonban kifejezetten hangsúlyozták az ütem gyorsításának szükségességét. Kádár elvtárs előadói beszéde például így jelöli meg a feladatokat: „A tervnek biztosítania kell, hogy az 1958-as színvonalhoz képest 1965 végére az ipari termelés *legalább* 65–70%-kal... emelkedjék. El kell érni, hogy a nemzeti jövedelem *legalább* másfélszeresére növekedjék." A gazdasági kérdésekről szóló előadói beszédben azt mondottuk, hogy „... a Központi Bizottság nem javasolja a kongresszusnak, hogy további vizsgálat nélkül számszerűleg meghatározott gyorsabb fejlődést írjon elő. Azt azonban teljes meggyőződéssel javasoljuk, hogy a kongresszus a fejlődés ütemének felülvizsgálására, a tartalékok feltárására, a gyorsabb fejlődés útjában álló akadályok elhárítására nyomatékosan hívja fel az újonnan megválasztandó Központi Bizottság és a tervező szervek figyelmét." „Központi Bizottságunk nemcsak lehetségesnek, hanem feltétlenül kívánatosnak is tartja e célok túlszárnyalását." Mindenki várta, hogy a további és részletes tervezés során újabb tartalékok tárulnak fel, melyek segítségével fejlődésünk meggyorsítható. Az eddigi tervmunka nem bizonyította

ezt a feltevésünket. Ebbe azonban nem kell belenyugodnunk. Kissé mélyebben meg kell vizsgálnunk: miért van az, hogy az iparban már negyedik éve 6–8%-os évi növekedést irányzunk elő, és ezzel szemben 11–12% valósul meg. Hozzá kell tennem, hogy bár, csekély kivételtől eltekintve, a termelési tervek túlteljesítése a népgazdaság számára szükséges és hasznos termékekben történik meg, a termelési többlet mégsem lehet olyan tervszerű, mintha előre megtervezett termékeket gyártunk. A mezőgazdaság fejlődési ütemében is alacsonynak tűnik az előirányzat, ha az utóbbi 3–4 év eredményeit látjuk. Különösen így van ez, ha figyelembe vesszük azt is, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésének első lépcsőjét — magát az átszervezést — sokkal előbb befejezzük, mint azt gondoltuk, mikor a 30–32%-os előirányzat kialakult.

Törődnünk kell az ütem kérdésével azért is, mert mind az iparban, mind a mezőgazdaságban az összes szocialista országok között a mi népgazdaság-fejlesztési előirányzatunk a legalacsonyabb. Az ipari termelésben a Szovjetunió, Csehszlovákia, az NDK ugyanarra a hét évre, melyre nálunk az említett 67% vonatkozik, 80% körüli növekedést tervez. A mezőgazdasági termelés növekedése a Szovjetunióban 70%-ban, Csehszlovákiában, az NDK-ban 35–36%-ban van előirányozva.

A román testvérpártunk kongresszusa[6] most hagyta jóvá a távlati tervet, mely szerint az ipari termelés 1959-hez viszonyítva — tehát 6 év alatt — 1965-re mintegy 2,1-szeresére, a mezőgazdasági termelés 70–80%-kal növekszik. Elképzelhető, hogy a mi előirányzataink így maradjanak, de nem törvényszerű, hogy így legyen. Annál is inkább nem, mert minket az ellenforradalom amúgy is visszavetett a fejlődésben. Ezt is pótolnunk kellene.

Nem javasoljuk a Központi Bizottságnak, hogy az ötéves tervben elérendő fejlődés ütemében, a fejlődés ütemének gyorsításában most határozzon. Azt szerettem volna csupán kihangsúlyozni, hogy nem fogadható el a formális visszatervezés, jobban fel kell tárni a lehetőségeket, mielőtt a minisztériumok javaslataikat összesítésre átadják az Országos Tervhivatalnak.

Távlati terveink egyik igen lényeges kérdése a termelékenység. Kongresszusunkon nyomatékosan hangsúlyoztuk ennek fontosságát, és határozatba foglaltuk, hogy az ötéves terv időszakában a termelés növekedésének 2/3-át a termelékenységnek kell fedezni és csak 1/3-át a létszámemelkedésnek.

Az elkészült üzemi tervek nem felelnek meg ennek az alapvető fontosságú célnak. A minisztériumok a vállalati tervek összesítésénél nem térhetnek el a kongresszus ilyen fontos határozatától. Nem adhatnak át az Országos Tervhivatalnak olyan tervjavaslatot, mely a kongresszusnak ezt az utasítását figyelmen kívül hagyja. Úgy gondolom, helyes, ha erre már most felhívjuk figyelmüket.

A tervkészítésnél már megszokott jelenség a beruházási igények eltúlzása a megadott irányszámokhoz és lehetőségekhez képest. Ez alól a mostani tervkészítés sem kivétel. Korai ugyan még erről beszélni, hiszen a minisztériumok még nem fogadták el a vállalatok igényeit. Annyi azonban már látható, hogy hozzávetőleg 10–15 milliárd forinttal nagyobb beruházást igényelnek. Ennek nagy része az amúgy is igen feszített 1961–63-as éveket terhelné. Úgy vélem, az ilyen beruházási igények nem teljesíthetők, és erre idejében fel kell hívni a figyelmet. Itt jegyzem meg, hogy késedelem van a beruházási programok és tanulmányok elkészítésében. Kívánatos a késések mielőbbi behozása, mert ez gátolja a tervezés megalapozását.

Késedelem van egy másik fontos részhatáridő betartásában is. A Minisztertanács határozata szerint az ötéves terv export árualapjait az illetékes tárcáknak és

főhatóságoknak május végéig kellett volna a Külkereskedelmi Minisztériummal megtárgyalni. Ezzel szemben az érdekelt 25 szerv közül 14-gyel a tárgyalások még tartanak, illetve néhánnyal még el sem kezdődtek. Az eddig lefolytatott tárgyalások arra mutatnak, hogy erélyes közbelépésre van szükség. Sok esetben azokat a gyártmányokat, vagy azok egy részét nem tervezik meg, melyeket hosszúlejáratú kereskedelmi egyezményekben baráti országok felé elvállaltunk.

Meg szeretném még említeni, hogy a vállalatok többségénél a tervezés csak a vezetők ügye. Tapasztalataink szerint az üzemi dolgozók bevonása a tervkészítésbe sok kívánnivalót hagy maga után. A legtöbb esetben még az üzemi tanács véleményét sem kérik ki. Ez helytelen. Így korlátozzuk a dolgozók tapasztalatainak hasznosítását, gátoljuk a tartalékok feltárását, nem érvényesül az üzemi demokrácia. Sajnos pártszervezeteink nem figyelnek fel erre a hibára.

Épp ezért felhasználom a Központi Bizottság ülését arra, hogy nyomatékosan utaljak azokra a feladatokra, amelyek e téren pártszerveink és pártszervezeteink előtt állanak. A dolgozók minél szélesebb rétegeinek és végül lehetőleg az összes dolgozóknak bevonása a tervezés munkájába – ez a tömegek nevelésének és népgazdaságunk erősítésének egyaránt döntően fontos eszköze. A tömegek így válnak üzemeik igazi gazdáivá, s így szoknak hozzá ahhoz, hogy ne csak saját háztartásuk, hanem százakat, ezreket foglalkoztató üzemek gondjaival foglalkozzanak. Ez pedig gyakorlati felkészülés arra, hogy országos ügyekben is jól tájékozódjanak, és az ország termelőeszközeinek, kincseinek ne csak tulajdonosai legyenek, hanem igazi gazdáivá váljanak. De a dolgozók részvétele a tervezésben ugyanakkor a népgazdaság erősítésének, fejlesztésének is rendkívül hathatós eszköze. Ahogy a minisztériumi vezetők előtt rejtve marad sok olyan lehetőség, amit a helyi vezetők észrevesznek, úgy marad még a helyi vezetők előtt is rejtve sok olyan lehetőség, amit csak a termelésben közvetlenül részt vevők tudnak feltárni. A tartalékok felfedésének, mozgósításának hallatlanul fontos munkája egész más lendülettel és következésképpen egész más eredménnyel folyik, ha abban nemcsak az üzem néhány vezetője, hanem az üzem egész kollektívája is minél szélesebb mértékben részt vesz.

Tisztelt Központi Bizottság! Az ötéves terv készítésével kapcsolatban néhány negatív jelenségre szerettem volna a figyelmet felhívni, kihangsúlyozva, hogy a terv nagyjából megfelelő ütemben készül, a kongresszus által meghatározott irányelvek és fő számok alapulvételével. A terv megfelelő időben a Központi Bizottság elé kerül, de addig még igen sokat kell dolgozni rajta. A helyzetet nem ítéljük olyannak, hogy a Központi Bizottság közbelépését, határozatát igényelné. Szükség van ellenben arra, hogy a Központi Bizottság illetékes osztályai, az Államgazdasági Bizottság[7] többet, rendszeresebben és mélyebben foglalkozzanak az ötéves terv készítésének problémáival. Rendszeresen informálják a Politikai Bizottságot és annak útján szükség esetén a Központi Bizottságot, nehogy a hiányosságok a véglegesnek tartott terv tárgyalásán bukkanjanak elő, és lehetetlenné váljon a terv időben történő jóváhagyása.

Ez az esztendő elvtársak — mind kongresszusunk is hangsúlyozta — nemcsak hároméves tervünk befejező éve, hanem az ötéves tervre való felkészülés éve is. Ebben az évben kellene olyan tartalékokat gyűjtenünk, melyek ötéves tervünk szilárdabb alapját biztosítanák.

Ha ebből a szempontból nézzük gazdasági helyzetünket, ez évi tervünk eddigi teljesítését, egyáltalán nem lehetünk elégedettek.

Aki csak a termelési tervek teljesítésén keresztül ítéli meg gazdasági helyzetünk alakulását, az megnyugtató, de a valóságos helyzetnek nem megfelelő képet kap. Igaz, hogy termelési tervünket ez évben is — az első félév tapasztalata alapján — jelentősen túlteljesítjük. A túlteljesítés, általában a termelés növekedésének jelentős része azonban továbbra is a létszámnövekedésből adódik. Az év első 5 hónapjában az állami ipar nettó termelése 14%-kal magasabb, mint egy évvel korábban volt. A termelékenység 6,5%-kal, a munkások száma viszont 7,5%-kal haladta meg az elmúlt év azonos időszakáét.

Ez egyebek mellett és talán elsősorban annak következménye, hogy üzemeinkben nem foglalkoznak megfelelően a normák megállapításával. Vannak üzemek, amelyekben három év óta a normák változatlanok, miközben a technológia, a begyakorlottság és más tényezők jelentősen megjavultak. Nem akarunk általános, országos normarendezést bevezetni. Fel kell azonban hívnunk a figyelmet arra, hogy ezt csak akkor lehet elkerülni, ha állandóan és rendszeresen szigorítják a normákat úgy, ahogy a feltételek ezt lehetővé teszik és megkövetelik. Törődjenek vele, hogy a becsült és sok esetben rendkívül laza normák helyett műszaki normákat vezessenek be.

Itt ismét pártszerveink és pártszervezeteink vezetőihez fordulok. Annak, hogy a párt valóban felelősségteljes vezetője az országnak, így az ország gazdaságának is, abban is meg kell nyilvánulnia, hogy számon tartja és ellenőrzi az ilyesfajta, a gazdasági vezetők számára kényelmetlen, népszerűtlen feladatok teljesítését. A kevésbé öntudatos munkások kétségkívül szívesen látják a laza normákat, általában azt a lehetőséget, hogy viszonylag kevés munkával viszonylag sok pénzt kereshetnek. Vannak vezetőink között is — ha nem is nagy számmal — olyanok, akik éppen ezekhez a kevéssé öntudatos munkásokhoz alkalmazkodva igyekeznek magukat népszerűvé tenni. A kommunistáknak azonban az a feladatuk, hogy ezekkel szemben az egész munkásosztály, az egész dolgozó nép érdekeit képviseljék. Mindazok a megyei, kerületi és járási pártszerveink, amelyek területén üzemek vannak és még inkább üzemi pártszervezeteink, foglalkozzanak a normák és munkateljesítmények kérdésével, és gondoskodjanak róla, hogy az üzemek vezetői és szakszervezeti szervei is megfelelően foglalkozzanak ezekkel.

Azt terveztük, hogy ebben az évben növelni fogjuk belkereskedelmi készleteinket. Ezzel szemben az év első felében a belkereskedelmi készletek jelentősen csökkentek. A belkereskedelem áruértékesítési tervét az év első felében több mint két milliárd forinttal túlteljesíti. Az év második felében további, legalább egy milliárd forintos túlteljesítéssel kell számolni. A megnövekedett vásárlóerő kielégítését nem minden esetben tudjuk a termelési tervek túlteljesítése által rendelkezésre álló árualapokból biztosítani. Hozzá kell nyúlnunk néhány esetben az export árualapokhoz is, miközben az export teljesítése enélkül is sok kívánnivalót hagy maga után.

Az éves terv jóváhagyásakor azzal számoltunk, hogy fizetési mérlegünk a kapitalista országok felé az év végén egyensúlyban lesz, és a tőkés viszonylatban igénybe vett hitelek állománya év közben sem emelkedik több mint 150–200 millió devizaforinttal. Ezt a szintet már az első negyedév végén meghaladtuk. Ugyanakkor világossá vált, hogy a felvásárlási lemaradások szükségessé tesznek kenyérgabona és húsimportot, a mezőgazdaság tervezettnél gyorsabb ütemű átszervezése egyebek mellett többlet műtrágya importot követel meg. Ezt látva a kormány tudomásul vette, hogy az év közbeni hitelnövekedés a kapitalista országokkal

szemben el fogja érni a 350 millió devizaforintot. Jelenleg a kapitalista fizetési mérleg ez évi hiánya már meghaladja a 300 millió devizaforintot. Hozzá kell tennem, hogy a baráti országok felé is nagyobb a hiányunk a tervezettnél.

Még ilyen fizetési mérleg mellett sem tudtuk elérni, hogy iparunk nyersanyagkészlete növekedjen, sőt igen sok anyagból, kisebb a készletünk, mint egy évvel ezelőtt. A múlt év azonos időszakához viszonyítva (azt 100-nak véve) néhány fontos anyagból készleteink a következőképpen alakultak május végére: szén 87, kohókoksz 82, külföldi vasérc 65, nyersfoszfát 89, nyersgumi 85, műgumi 74, gyapot 93, gyapjú 75, nyers marhabőr 89.

Nem akarom sötétebbnek festeni a helyzetet, mint amilyen. Az említett és más hiányosságok ellenére népgazdaságunk helyzete szilárd és minden feltételünk adva van ahhoz, hogy a hiányosságokra felfigyelve, azokat megszüntessük.

Ehhez azonban az szükséges, hogy ismételten figyelmeztessük elvtársainkat, a dolgozók minden rétegét és mindenekelőtt a gazdasági vezető posztokon dolgozókat: jobban szívleljék meg a kongresszuson a vezetéssel, fejlődésünk meggyorsításával kapcsolatban mondottakat.

Meg kell világosan mondanunk, hogy a munkafegyelemnek és a tervfegyelemnek, valamint a takarékos gazdálkodásnak az utóbbi időben tapasztalt lazulását nem lehet tovább tűrni. Ezt a figyelmeztetést azonban csak akkor veszik komolyan, ha a fegyelem megsértőivel szemben minden esetben felelősségre vonást alkalmazunk.

Nem szabad megengednünk, hogy miközben üzemeink döntő többségében a kapacitást csak egy műszakban használják ki, beruházást kapjanak egyszerű termelést bővítő célokra. Rá kell szorítani üzemi vezetőinket, hogy mindenütt, ahol a gazdaságos termelés feltételei adottak, ahol az igények jelentkeznek, szervezzék meg a kettő, illetve három műszakos munkát, mielőtt újabb beruházást kérnének.

Nem kívánom folytatni a felsorolást, mivel lehet munkánkat javítani, mit kell tennünk népgazdasági helyzetünk további megszilárdítása, ötéves tervünk jobb indulása érdekében. A tennivalók általában mindenki által ismertek és kongresszusunk megfelelően hangsúlyozta ezeket. Szakítani kell azzal a szemlélettel, hogy minden rendben van, nekünk minden sikerül. Sok szép elgondolásunkat siker koronázhatja. Ezt azonban nem elég hangoztatni, nem elég várni, vagy ebben reménykedni, hanem ezért sokkal jobban kell dolgozni.

Sokkal jobban kell dolgozni abban az értelemben is, hogy gondjainkat az eddiginél is jobban meg kell osztanunk az egész párttagsággal, és feladatunkat az egész párttagság, s ezen túlmenően lehetőleg az egész dolgozó nép feladatává kell tennünk. Kongresszusunk utalt rá, hogy pártmunkánkban egyre jobban előtérbe kerülnek a gazdasági feladatok. Pártszerveink és pártszervezeteink egy része azonban ezt a gondolatot még nem tette eléggé magáévá, és a gazdasági feladatokkal való törődést néha hajlandó átengedni a gazdasági szakembereknek vagy esetleg rajtuk kívül még a pártfunkcionáriusok szűk körének. Sajtónk sem mindig úgy foglalkozik a gazdasági kérdésekkel, mint kellene. Ez vonatkozik a központi és a helyi sajtóra egyaránt. Általában hiányzik ezen a téren is az erők koncentrálása. Látnunk kell, hogy munkánk sokkal jobb hatásfokú, sokkal eredményesebb lehet, ha bizonyos fontos kérdésekkel a sajtóban és a mindennapi pártéletben egyidejűleg intenzíven és ugyanazoknak a szempontoknak kiemelésével foglalkozunk.

Úgy érzem, ez is — amit jelenlegi gazdasági helyzetünkről és problémáinkról mondtam — hozzátartozik az ötéves terv készítéséről adott képhez. A népgazdaság

fejlesztésében a „még nagyobb lendület", amiről kongresszusunk határozata is szól, csak úgy valósulhat meg az ötéves terv végrehajtásánál, ha a tervidőszak előtt, tehát a következő félévben munkánkat minden területen jelentősen megjavítjuk.

Mindezek előrebocsátása után az előttünk levő három határozati javaslathoz fűznék néhány megjegyzést annak igénye nélkül, hogy e területek ötéves tervét, vagy annak akárcsak fontosabb részeit ismertetni kívánnám. Azt javaslom a tisztelt Központi Bizottságnak is, hogy a vita során lehetőleg ragaszkodjunk a határozati javaslatokban foglaltak[8] megvitatásához. Ne akarjuk megvitatni az építőipar, a vegyipar, vagy az ipartelepítés ötéves tervét, vagy annak részleteit, hisz ilyen tervekkel még nem rendelkezünk. Ezeket a kérdéseket meg tudjuk vitatni majd az ötéves terv tárgyalásakor, illetve jóváhagyásakor. Ha szüksége mutatkozik, az ötéves terv végrehajtásának részeként — esetleg már a jövő év folyamán — ismét napirendre tűzhetjük akár mind a három kérdést.

A Politikai Bizottság az elmúlt félévben az ötéves terv e három fontos kérdésén kívül más igen jelentős, készülő ötéves tervünk fontos elvi és gyakorlati problémáját magában foglaló anyagokat is megtárgyalt. Megtárgyaltuk a várható munkaerőhelyzetet, az életszínvonal alakulását és emelésének módszereit, a fogyasztói árak, a beruházások és a műszaki színvonal néhány problémáját. Ezek közül a napirendre javasolt három kérdést látta a Politikai Bizottság olyanoknak, melyeket már most, az ötéves terv jóváhagyása előtt, a javasolt formában meg lehet tárgyalni, és amelyekben nyilvánosságra kerülhető határozatot lehet hozni. Az ötéves terv további, már említett és más fontos kérdéseit részben a terv tárgyalásakor, részben a terv végrehajtásának időszakában javasoljuk a Központi Bizottságnak megvitatásra.

A vegyiparról szóló határozati javaslatban javasoljuk annak megállapítását, hogy a második ötéves terv vegyiparra vonatkozó részének készítése a VII. kongresszus határozatainak megfelelően folyik. A határozatban szükségesnek tartjuk ismételten kihangsúlyozni annak jelentőségét, hogy a második ötéves terv folyamán a vegyipart az ipar átlagos fejlődését jelentősen meghaladó mértékben kell fejleszteni. Ezekre a megállapításokra azért van szükség, hogy tervező szerveink és a közvélemény figyelmét még inkább ráirányítsuk a kérdés fontosságára. A tervezés során egyébként nemcsak azt kívánjuk megvalósítani, hogy a vegyipar az ipar átlagos fejlődési üteménél gyorsabban fejlődjön, hanem azt is, hogy fejlődése minden más iparágénál — beleértve az eddig mindig élenjáró gépipart is — gyorsabb legyen.

Hozzá kell tennem ehhez, hogy minden bizonnyal a további ötéves tervek során is megmarad népgazdaság-fejlesztésünknek ez az új vonása. A szükségletek ezt követelik meg. Lehetőségeink is jobban megvannak a vegyipar fejlesztéséhez, mint az ipar más ágazataihoz, ahol a nyersanyagellátás egyre nagyobb mértékű kapitalista importot tesz szükségessé.

A határozati javaslatban megemlítjük, hogy az alapvető feltételek biztosítva vannak a vegyipar gyors ütemű fejlesztéséhez, de néhány területen, így a műszaki tervezés, az építési beruházások, a belföldi vegyipari gépgyártás előkészítésében, az importgépek határidőre történő biztosításában meg kell javítani a munkát.

Ezek közül a belföldi gépgyártás kérdését emelném ki. Nemcsak azért, mert ez talán a legsúlyosabb és már ma konkrétan jelentkező hiányosság, hanem azért is, mert szeretnék a Központi Bizottság előtt nyomatékosan rámutatni népgazdaságunk egyik igen fontos megoldandó kérdésére, a nemzetközi munkamegosztás, a

szocialista országok gépgyártása szakosításának fontosságára, illetve a mi mulasztásainkra ezen a területen.

Sokat beszéltünk arról, hogy iparunkban szükség van a struktúra, a gyártmányszerkezet javítására. Értünk is el eredményt az elmúlt három esztendőben. További jelentős javulást irányoz elő ötéves tervünk. A vegyipar gyorsabb fejlesztése is jelentősen előmozdítja iparunk szerkezetének megváltoztatását, alkalmazkodását hazai viszonyainkhoz.

Jelentős eredményeket látunk akkor is, ha egy szűkebb területen, a gépiparban vizsgáljuk meg a gyártmányösszetétel javulását. Számottevő, de egyáltalán nem kielégítő ez a fejlődés.

Mind a vegyiparral, mind az építőiparral foglalkozó előterjesztésekből kitűnik, hogy a KGM nem teljesen kielégítő tevékenysége gátolja a népgazdaság más területeinek munkáját, fejlődését. A megszokottság rettenetesen nagy erő. Ez a nagy erő érvényesül akkor, mikor ragaszkodnak bizonyos gyártmányokhoz, és nem tesznek meg mindent a szükségleteknek jobban megfelelő, a gazdaságosságot, a társadalmi munka termelékenységét jobban emelő gyártmányszerkezet kialakítására. A számítások már jó ideje bizonyítják, hogy a vegyipari gépgyártás kedvező számunkra. Mégis huzavona tapasztalható ezek fejlesztését illetően. Nem dobnak ki a termelésből régóta gyártott, megszokott és ismert, de a gazdaságosságnak, a szükségleteknek kevésbé megfelelő termékeket. Meggyőződésünk, hogy ha keményebben és következetesebben harcolnánk a népgazdaság érdekeiért, a struktúra javításában előbbre lehetnénk. Hasonló a probléma az építőipar vonatkozásában is. A szerelvény és más, az építéshez szükséges vasipari termékekből való ellátás hiányosságai évek óta közismertek. A KGM mégsem tesz kellő erőfeszítést a helyzet megjavítására. Vannak problémák, melyeknek megoldása évek óta húzódik. Vajon miért nem zárnak le egy-egy kérdést? Úgy véljük, harcosabban, lelkesebben kell dolgozni, a bürokratikus módszereket félre kell lökni, és merni kell állást foglalni. Itt az ideje, hogy az ilyen huzavonák megszűnjenek. Hozzá kell tennem, hogy nemcsak a KGM vezetőinek, hanem például az Országos Tervhivatalnak és a Külkereskedelmi Minisztériumnak is határozottabbaknak kell lenniük az ilyen kérdések eldöntésénél.

A vegyiparról szóló határozati javaslatban igyekeztünk kihangsúlyozni, mennyi megoldandó feladat vár még a népgazdaság különböző ágazataira ahhoz, hogy ötéves tervünk vegyipari előirányzata megvalósuljon, és úgy valósuljon meg, hogy nyújtsa mindazokat a gazdasági előnyöket, melyeket tőle várunk.

Néha azt tapasztaljuk, hogy az iparfejlesztésnél az érintett szervek és vezetők fontos összefüggéseket egymással nem tárgyalnak meg, nem egyeztetnek, vagy nem kellően gondolnak végig. Megtalálható emellett a szakmai, vagy minisztériumi, vagy a minisztériumokon és a Tervhivatalon belüli főosztályi szűklátókörűség. Ezt tapasztaltuk a vegyipar fejlesztésével kapcsolatban is. Ezért is láttuk szükségesnek a különböző szervek figyelmét felhívni a vegyipar fejlesztésével kapcsolatos feladatokra és tennivalókra. Ezért volt szükséges, hogy külön kiemeljük a vegyipari termékeket feldolgozó ipar fejlesztésének fontosságát. Azt gondolhatnánk, magától értetődő, hogy ha új nyersanyagot készülünk termelni, akkor tudjuk, hogy abból milyen módon, hol és milyen készárut kívánunk előállítani, vagy tudjuk, hogy az új nyersanyagot hol és milyen módszerrel használjuk fel. Sajnos nem egészen ez a helyzet. A nyersanyagot termelők nagyon kevéssé törődnek a kérdés-

sel, a feldolgozók pedig nem kielégítően tervezik meg az új nyersanyag felhasználását.

Ezért noha növekszik a műanyag felhasználása, egyáltalán nem biztos, hogy ez ott történik, ahol az a népgazdaság számára a legcélszerűbb. Kívánatos, hogy vegyiparunk felfejlődésével egyidőben ezen a helyzeten gyökeresen változtassunk. A műanyagokat olyan mértékben és ott használjuk fel, ahol az a népgazdaság számára a legkedvezőbb. Ezért is javasoljuk, hogy az illetékes állami szervek hangolják össze tevékenységüket, valamint azt, hogy a népgazdaság különböző ágaiban elő kell írni a műanyagok és műszálak alkalmazását. Arra számítunk, hogy ez az intézkedés hatásosan hozzájárul a gazdaságosság fokozásához, a népgazdaság különböző ágai műszaki színvonalának emeléséhez.

A vegyiparról szóló politikai bizottsági előterjesztésben[9] — melyet tájékoztatásul megküldtünk — néhány helyen hivatkozás van mellékletekre. Ezeket a mellékleteket tudatosan nem küldtük ki az anyaggal. Elnézést kérünk, hogy a szövegben benne maradt a mellékletekre vonatkozó utalás.

Az építőipari határozati javaslattal kapcsolatban mindenekelőtt meg kell említenem, hogy ahhoz — mint az elvtársak észrevehették — nem küldtünk ki tájékoztató jellegű anyagot. Ennek két oka van. Egyrészt a lakásépítésre vonatkozóan már régebben elfogadott párt- és kormányhatározat[10] van, másrészt az építőipari határozati javaslat más jellegű, részletesebb, mint a vegyipari és az ipartelepítési javaslatok. Úgy érzem, hogy mivel a vegyiparnál elmondottak nagy része ide is vonatkozik, nem kell sok szóbeli kiegészítés ehhez a határozati javaslathoz. Egy fontos kérdést azonban — mely egyben a vegyipar fejlesztésével kapcsolatban is elmondható — meg szeretnék említeni.

Mind a vegyipar, mind az építőipar fejlesztésénél rendkívül nagy feladat hárul a műszaki tervezést végző szervekre. E szervek munkájával korántsem lehetünk elégedettek. A tervezési hibák, az időbeni elcsúszások gyakran akadályozzák, hogy a létesítmények kellő gyorsasággal készüljenek el. A tervezés gyakran nem kellően veszi figyelembe a gazdaságosság szempontjait, a technológiát illetően pedig a korszerűsítés követelményeit. Általános az a vélemény, hogy tervezőintézeteink túl vannak terhelve. De viszonylag kevés szó esik arról, hogy a túlterhelés egyik lényeges oka az egyedi tervezés. Tervezőintézeteink még sok olyan létesítményt terveznek egyedileg, melyekre típustervet lehetne alkalmazni. Ebben a vonatkozásban is mélyíteni kellene együttműködésünket a baráti országokkal. Ezen az úton biztosan lehetséges volna típusterveket beszerezni,, és így enyhíteni tervezőintézeteink túlterhelését. Ez a módszer számottevően hozzájárulhatna a beruházási költségek csökkentéséhez is.

Szükséges, hogy a tervezők kellően ismerjék, és bátran írják elő a korszerű építési anyagok és eljárások, valamint a modern technológia alkalmazását. Ebben a vonatkozásban is áll az a követelmény, hogy ne akarjunk mi mindent felfedezni. Hasznosítsuk más országok, elsősorban a baráti országok tapasztalatait. Vegyünk át olyan módszereket és anyagokat, melyeket már ott kikísérleteztek és alkalmaznak, és amelyek nálunk is megfelelnek. A tervezéssel kapcsolatos munkában is használjuk ki jobban a szocialista tábor országai közötti együttműködés adta lehetőségeket. A magunk elé tűzött feladatok sikeres megvalósítása feltételezi, hogy rövid időn belül gyökeresen megjavítsuk a tervezéssel foglalkozó szerveink munkáját.

Igen nagy érdeklődésre tart számot — és nemcsak a vidéki elvtársak szempontjából — harmadik határozati javaslatunk, mely az ipartelepítésről szól.

Nagy erőfeszítéseket tettünk már eddig is és még sokat fogunk tenni annak érdekében, hogy Budapest túlzsúfoltsága enyhüljön, illetve a vidék iparosítását előmozdítsuk.

Az adott körülmények között nem lebecsülendő előrehaladást érünk el a második ötéves terv időszakában a vidék iparosításában. Ez azonban számszerűségében csak néhány százalékban mutatkozik meg. A terv értékelésénél figyelembe kell venni azt a helyzetet, melyből hazánk felszabadulásakor kiindultunk és azt, amely az elmúlt években kialakult. Ha így tekintjük a tervet, akkor nem kevés, amit 1965-ig teszünk. Ennek ellenére korántsem mondhatjuk, hogy ötéves tervünk jelentős változást eredményez az ipar területi elhelyezését illetően. Ez tervünk jellegét tekintve nem is lehetséges. Tervünk rekonstrukciós jellegű, tehát elsősorban a meglevő üzemeink felújítását, továbbfejlesztését irányoztuk elő. Viszonylag kevés új üzemet építünk. Az új üzemek egy része telepítésénél kötve vagyunk adott területhez. Ez vonatkozik mindenekelőtt a bányászati és az energiatermeléssel kapcsolatos beruházásokra. Más beruházásoknál célszerű az adott termelési bázis kiszélesítése, az adott földrajzi terület iparának továbbfejlesztése. Helytelen telepítési és iparosítási politika lenne, ha függetlenül a nyersanyag- és a közlekedési viszonyoktól létesítenénk új üzemeinket. Továbbá: ha a telepítésüknél nem vennénk figyelembe a már meglevő, vagy kiépülőben levő termelési bázisokat, melyek tapasztalatok átadásában, káderek kiképzésében, a termelés megszervezésében és egyebekben is segíthetnek.

A jelenlegi időszakban arra kell törekednünk, hogy az ország egyes területein továbbfejlesszük ipari bázisainkat, figyelembe véve a koncentráció adta előnyöket.

Ily módon viszonylag szűk az a lehetőség, mellyel az iparilag elmaradott területek iparosításában a következő időszakban élhetünk. Ez a probléma egyik fele. A másik felét az mutatja, hogy Budapest iparát a következő időszakban új létesítményekkel nem fejlesztjük, sőt arra törekszünk, hogy Budapestről üzemeket telepítsünk ki. Ez a megoldás sem könnyű, sok tényező hat ellene. Ezekre a határozati javaslatban utalunk.

Azokat, akik az ipartelepítés ügyét kizárólag a munkaerő oldaláról vizsgálják, az előterjesztett javaslat nem elégíti ki. Ám figyelembe kell venni, hogy az ipartelepítést nem lehet csak a munkaerő oldaláról vizsgálni, bár ez rendkívül fontos szempont. Az ipartelepítésnél is a népgazdaság egészét kell tekinteni, a népgazdaság összérdekeiből kell kiindulni. Ez pedig azt jelenti, hogy ebben a vonatkozásban is a leghasznosabb megoldást kell választani, azt a megoldást, mellyel a leggyorsabban tudunk előrehaladni, mellyel a legnagyobb népgazdasági eredményt tudjuk elérni. Terveink ezt tükrözik.

A javaslat, melyet előterjesztettünk, a tervkészítés jelenlegi fázisát mutatja. Ez megmutatkozik abban is, hogy a beruházások területi bontása még nem teljes. A tervezés során eddig az állami ipar beruházásainak mintegy 70%-a volt területre bontható. A jelenlegi arányokhoz képest még eltolódás várható a terv véglegesítéséig. Még mintegy 20–25 milliárd forint értékű ipari beruházás területi elosztásáról kell dönteni. A további tervezés során is arra törekszünk — a népgazdaság érdekeinek szem előtt tartásával —, hogy a vidék aránya tovább javuljon. Erre az említett korlátok ellenére is látunk lehetőségeket.

Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Vitaindítónak szánt bevezetőm végére értem. Még egyszer kérni szeretném az elvtársakat, hogy mindhárom kérdéssel kapcsolatban igyekezzünk mondanivalóinkat a határozati javaslatra kon-

centrálni, hiszen elsőrendű feladatunk éppen a megfelelő határozatok meghozatala, melyek elősegítik a tervek jobb előkészítését, és egyben alkalmasak arra, hogy a dolgozók figyelmét már most, az ötéves terv készítésének időszakában ezeknek a fontos kérdéseknek a megoldására irányítsák.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Az előterjesztett három határozati javaslat, illetőleg anyag közül kettőhöz szeretnék hozzászólni. Az ipartelepítésre vonatkozó határozati javaslathoz nincs észrevételem, azzal teljes mértékben egyetértek.

Az első, amivel szeretnék foglalkozni, a vegyipar kérdései. Semmiképpen nem lehet vitatni azt, hogy a vegyipar gyors ütemű fejlesztése szükséges és az e vonatkozásban hozott kongresszusi határozat helyes. Szeretnék itt — nem a szakmában levő — annak az aggodalomnak hangot adni, hogy a vegyipar fejlesztésének most ez a túlzott hangsúlyozása nem vezet-e olyan hibák megismétlődéséhez, mint ami az 1949–50. évben a vaskohászat fejlesztésével kapcsolatban elindult. Talán az első következtetés az lenne — amit megfontolásra ajánlanák —, hogy igyekezzünk a vegyiparban is nagyobb szakosítást bevezetni annak ellenére, hogy az anyagban eléggé ki van fejtve, milyen nehézségek vannak előttünk. Nem tudom, helyesen fogom-e meg a kérdést, de úgy érzem, annak ellenére, hogy a vegyipari anyagok komplex feldolgozása magától értetődő és el nem kerülhető, mégis talán súlypontot kellene képezni elsősorban a műtrágyagyártásra, és olyan anyagoknak nagytömegű termelésére gondolni, amelyekhez meg is van már nálunk a megfelelő szakmai tapasztalat, és amelyeknek a gépeit többségében itthon elő lehet állítani. Pl. a kazincbarcikai gépek tekintélyes része — tudomásom szerint — itthon készült el.

A másik dolog, ami ezzel kapcsolatban, mint aggodalom felmerült bennem, hogy nincs megoldva az anyag szerint sem a tervezés és a munkálatok kivitelezését biztosító kapacitás. Ez egy kissé a jövőre van bízva, arra, hogy majd lendületesen felfejlődünk. És nincs megoldva a vegyipari termékek — mármint féltermékek — késztermékké való feldolgozásának az ügye sem. Ez egy felhívással van elintézve, hogy ki kell dolgozni az ilyen vegyipari féltermékeknek, műanyagoknak a további feldolgozását.

Ezeknek előrebocsátása mellett, nagyon helyesnek tartom, hogy a földgázra alapozzuk a vegyipar fejlesztését. A földgáz a mi tapasztalatunk szerint — most már két éve azzal dolgozunk mi is, hiszen mi is félig-meddig vegyipari munkát végzünk — igen hasznos. Ezzel kapcsolatban csak azt szeretném megjegyezni; nem szabad arról elfeledkezni, hogy a földgáznak a kohászatban való felhasználása éppen olyan, vagy talán még nagyobb gazdasági előnyöket ad, mint vegyipari felhasználása. Erre egy-két konkrét számot szeretnék elmondani. Mi a földgázt elsősorban az acélgyártásban használjuk, tekintve, hogy a földgáz, abszolút kénmentes lévén, magas hűtőértékkel rendelkezik, és így lehetőséget ad jobb minőségű acél gyártására; másrészt pedig a meglévő, tehát méreteiben nem nagyobbított martinkemencék jobb kihasználására, hiszen annyi hőtervezést vihetünk be a kemencébe gyakorlatilag, amennyit akarunk. Korábban 1600–1700 kalóriás gázzal dolgoztak ott, ma pedig 8400 kalóriás gáz áll rendelkezésünkre. Ez mutatja a különbséget. Tehát a meglevő kemencék termelését lényegesen, 20–30%-kal lehet fokozni a földgáz felhasználása révén. Azonkívül sokkal jobb minőségű acélt lehet gyártani, mert az acélnak a legnagyobb ellensége a kén, ami a földgázban nincs.

Talán még ennél is jobb felhasználásra ad lehetőséget — és a mi esetünkben ennek különös jelentősége van — a földgáznak a nagyolvasztóba való bevitele. Ez teljesen új dolog. A Szovjetunióban is kb. 2–3 évvel ezelőtt kezdtek átállni erre, és a világon, — a kapitalista világon is — elég kevés helyen használnak még földgázt. Ezen a téren tehát kevés még a tapasztalat. Miután lassan két éve, hogy földgázt kaptunk a romániai földgázból, abba a szerencsés helyzetbe jutottunk, hogy elsőnek programba vettük a nagyolvasztóban való felhasználását is. Eddig az úgynevezett nagykohó, a 700 köbméteres kohó dolgozik földgáz-koksz vegyes tüzeléssel. Az eredmény azt mutatja, hogy ezen az úton rendkívül nagy mennyiségű kokszot tudunk megtakarítani. Most már hónapok óta olyan eredményeket értünk ott el, hogy 750 kg koksz felhasználással tudunk nyersvasat előállítani. Meg kell mondani, hogy még két évvel ezelőtt 1200–1240 kg volt a kokszfelhasználás átlagában. Most fokozatosan nyomjuk lefelé: a nagykohónál már 750 kg-nál vagyunk. Ez évben el fogjuk érni — miután a többi kohóinkba is vezetik be a földgázt, a másodikba most június 15-én, a harmadikba pedig kb. az átépítés után szeptember 1-jén —, hogy 1000 kg alá tudjuk majd levinni a kokszfogyasztást. Ez kb. 50–60 millió forint megtakarítást jelent kalória egységben a földgáz árát és a koksz árát összehasonlítva.

De a földgáznak nemcsak kokszmegtakarító szerepe van a vaskohászatban és a nagyolvasztóknál, hanem ezenkívül kapacitásnövelő hatása is. A 700 köbméteres kohónk olyan helyzetben van, hogy naponta 1000 tonnát is tudnánk termelni, ha volna hova tenni, illetve ha a falazat megfelelő módon volna kiképezve. Mi egy kicsit ezekre a kísérletekre ráfizettünk. Ez a kohó ki is lyukadt, és elég nagy bajokat okozott. Viszont azt látjuk, hogy a kilyukadásból fakadó termeléskiesés is nagyon könnyen behozható most a nagyobb termelékenységgel, hiszen 4500 tonnát behoztunk egyetlen hónap alatt abból a veszteségből, amit a kilyukadás adott. Persze nem szabad kilyukadnia a kohónak és meg kell tanulni dolgozni olyan járatintenzitással, meg kell tanulni olyan anyagokat adni a kohófalazatnak — különösen a csapónyílás környezetének —, amelyik ezt a nagy terhet is bírja. Jelenleg mi nem tudjuk kihasználni ezt a lehetőséget, mert annak a veszélynek vagyunk kitéve, hogy anyagaink ezt nem bírják.

A vegyiparhoz visszatérve — és azt leszögezve, hogy magam is a legcélszerűbbnek tartom ebben a vonatkozásban a földgázfelhasználást — még arra szeretnék rámutatni, hogy a koncentrált és a nemzetközi munkamegosztást e téren is jobban kihasználó fejlesztés mellett az új telephelyeknél talán szakítsunk azzal, amit Tiszapalkonyán, Kazincbarcikán vagy Sztálinváros esetében tettünk, hogy új városokat építsünk. Helyesebb, ha az egyéb földrajzi adottságok és gazdasági előfeltételek megvannak — értem alatta a nyersanyagot, közlekedést és egyebet — talán úgy intézni a fejlesztést, hogy olyan vidéki városokba kerüljenek ezek az üzemek, amelyek már városi jellegüknél fogva új lakótelepet — és ehhez szükséges óriási hitelösszeg-lekötést — nem igényelnek.

Az is bizonyos aggodalmat keltett bennem, amikor az anyagot átnéztem, hogy habár nem nagyszámú gyár műszaki előkészítése késik. A legmesszebbmenőkig el kellene kerülni, hogy ismét ilyen sebtiben összehozott módon nem teljes tervdokumentációk alapján indítsunk el valamit. Ha ezt tesszük, akkor múlhatatlanul visszaesünk abba a hibába, amibe a nagykohászat[11] fejlesztése során jutottunk, és részben még vagyunk is: úgy indulnak el a munkálatok, hogy nem tudjuk a teljes befejezésig, valójában mennyi pénzre, anyagra, különböző kapacitásra, importra

stb-re van szükségünk. Ezek hiányában pedig helyesen és pontosan tervezni gyakorlatilag nem lehet.

Fock elvtárs kiegészítőjében rámutatott arra, milyen lehetőségek vannak a tervezői kapacitás elégtelenségének kiküszöbölésére. Ezt a kérdést nagyon gondosan meg kell nézni. Azt ajánlanám — mint ahogy Fock elvtárs is leszögezte —, hogy ne csak a lakóépületeknél a típustervek alapján, hanem az ilyen komplett gyárberendezéseknél is — ahogy szokták mondani: egy az egybe —, ha hozunk egy gyárat akár baráti országból, akár máshonnan, használjuk fel annak nemcsak a technológiai dokumentációját, hanem a teljes építkezésre vonatkoztatott műszaki dokumentációját is. Ez biztos segítene a tervezői hiányosságok megoldásában, nagyon nehezen megoldható kérdés. A rendelkezésre álló mérnök- és technikusgárda ugyanis tetszés szerint nem növelhető. Ezeknek a számát esetleg 10–15 év múlva lehet számottevő módon növelni, legalábbis olyan szintre, mikor a mérnök mint önálló tervező tud működni.

A vegyipari gépgyártáshoz szeretnék még ebben a témában néhány gondolatot fűzni. A vegyipari gépgyártás fejlesztése nemcsak a gépgyárakra vonatkoztatható, hanem azoknak az anyagoknak az előteremtése is nagyban gátat szab a vegyipari gépgyártás fejlesztésének, amelyekre itt szükség van. Miféle különleges anyagokat, pl. acélanyagokat igényel a vegyipar? Saválló, lúgálló, tűzálló anyagokat, amelyeket ma nagyon kis mértékben gyártunk itthon. Számítások szerint kb. 20 ezer tonna rozsdamentes acélra van szükség pl. évente, amelyeknek nikkel ötvözője és egyéb ötvözője ma szinte előteremthetetlen. Ezt a kérdést erről az oldaláról is kell nézni, mert a vegyipari gépgyártás ilyen különleges anyagok biztosítása nélkül nem oldható meg, vagy csak úgy, ha ezeket az anyagokat félkész állapotban valahonnan importálni tudjuk. Amennyire én a kérdést ismerem, ilyen kohászati termékeket importálni a legnehezebb, tekintve, hogy nikkelt tartalmazó anyagokról van szó. A vegyipari gépgyártás hinterlandját[12] is figyelembe kell tehát venni. Én úgy hiszem, hogy maga a gépgyártás nem volna nagyon nehezen megoldható kérdés, hiszen a meglévő gépgyáraink igen sok mindenre képesek, és ezt bizonyítják az eddigi eredmények, melyeket egyéb gépek gyártása terén már elértek.

Második kérdésként az építőiparhoz szeretnék néhány gondolatot felvetni. Szó esik arról, mennyire fontos, hogy az építőipar gépesítése, a műszaki színvonal előrehaladjon, és a hagyományos építkezési módszerekről térjünk át a mai kornak megfelelő másik, a gyakorlatban jól bevált módszerek alkalmazására. Építőiparunkban jelenleg is nem kevés gép van, ezeknek kihasználása a jelenlegi szervezeti formák mellett — kívülről való megítélésem szerint — nem kielégítő. Maga az a tény, hogy az építőipar szét van forgácsolva — van egy Építésügyi Minisztérium, egy KPM, amely a mélyépítési munkákat végzi, azonkívül a tanácsoknál és az egyes tárcáknál is van építőipari tevékenység — arra vezet, hogy a gépeknek a módszeres és nagymérvű kihasználása nem oldható meg. Aki az építőipari munkát, annak sajátosságait ismeri, ezt a futószalagszerű gördülékeny menetét — jön a földmunka, zsaluszerelő, vasbetonszerelő, utána jön a betonozó, majd a kőműves és így tovább —, az tudja, hogy ezeknek a gépeknek a jó kihasználása csak koncentrált szervezeti állapotban volna lehetséges. Igen helyeslem azt az előirányzatot a javaslatban, hogy előtérbe helyezik a fix áras várások [sic!] tervezési rendszerét. Ma még mindig az a helyzet, hogy az építőipar kénytelen Ft-ot és nem épületet termelni. Ezt a Ft-ot ki tudja hozni különböző módon úgy, hogy ugyanakkor kész

épületet nem kell neki átadni, mert hát itt vagy ott valamit megcsinált, azt lekereseteli [sic!], és a pénze megvan. Ebből rendkívül sok kellemetlenség adódik.

Tegnap a Borsod Megyei Pártbizottság ülést tartott, és ott felmerültek az építkezések a mezőgazdasággal kapcsolatban. A statisztika szerint átlagban hét és fél ember dolgozik a Borsod megyei szerződéses építkezéseken. Ez természetesen sok helyen rendkívül vontatott építkezési menetet jelent. Ennek oka elsősorban abban van, hogy megkezdik az építkezést anélkül, hogy látnák annak az anyagfedezetét konzekvensen, minden vonatkozásban. Látnák mennyi cement, kavics, vas, tégla, fa, mennyi egyéb más kell – és így a szó szoros értelmében ma az történik, hogy itt ezt a lyukat tömjük be anyaggal, ott a másik lyukat tömjük be. A munkák így vontatottan mennek, napok kiesnek, lődörgések vannak, a főépítésvezetőségek a helyüket igyekeznek tartani. Nálunk a gyárban eléggé koncentrált az építkezés, de ott is az a jelenség tapasztalható, hogy a dolgokat januártól decemberig gondolják elhúzni, és nem arra törekednek, hogy ezt megcsináltuk és menjünk tovább. Szerintem ez mind a fix áras tervezés hiányából és az építőanyagok nem megfelelő elosztásából adódik.

Egy kicsit merészség, hogy ilyen technológiai kérdésekbe belemegyek, ami az építőipart illeti, de bizonyos évtized már van mögöttem, amikor az építkezésekkel mindig szoros kapcsolatban voltam. Ezért felemlíteném a következőt: a vasbetonszerkezetek nagyon jók és olcsók is lehetnek, különösen akkor, ha annak korszerű változatát alkalmazzák és az előre feszített vasbetonelemeket, vagy éppen a huzalokkal egybekötött vasbetonelemeket. Ezeknek már a keresztmetszete, a súlya, a szilárdsága is sokkal jobb, mint a jelenlegié. Mi — eléggé laikusan nézve ezt a kérdést — egy-egy építkezésünkön azt látjuk, hogy a vasbeton szerkezetbe majdnem annyi vas megy bele, mintha azt egy könnyű vasszerkezetből és egy sor téglából építenénk meg. Ezt úgy nevezik közös nyelven, hogy francia-falazat. És úgy tűnik, hogy nem is sokkal több acélanyagból meg lehetne oldani és minimális cement mellett lehetne benne salaktéglát, falevelet[13] is alkalmazni. Mi a gyáron belül, saját építkezéseinknél, nem egy ilyen üzemet építettünk fel, s az volt a tapasztalatunk, hogy az ilyenfajta építkezés olcsóbb, és legalább is, amíg cementünk nincs, megengedhető volna.

Végezetül a lakásépítési feladatokhoz szeretnék észrevételt tenni. A lakásépítésnek ez a mai kialakult formája, amikor is állami, nagyüzemi lakástermelés folyik koncentráltan magasépítkezéssel, többszintes megoldásban, azonkívül vannak szövetkezeti építkezések, kislakásépítések magánalapon, már elég sok tapasztalatot adott, és — különösen pénzügyi vonatkozásban — jól ki vannak ezek alakítva. Hogy a lakástermelés gyorsabban menjen, azt hiszem, sokkal nagyobb mértékben lehetne apellálni a lakosságnak magának, de különösen a lakáshiányban szenvedőknek öntevékenységére. Mi három év óta folytatunk egy olyan lakásépítési akciót, amelyik jelenleg kb. 160–170 lakásnál tart, ahol maguk a lakásigénylők dolgoznak. 2000 munkaórát kell, hogy dolgozzanak ahhoz, hogy lakáshoz jussanak. Ezért sokszor azzal vádoltak bennünket, hogy kizsákmányoljuk az embereket stb. Végül ma már mindenki egyetért azzal, hogy nem zsákmányolunk mi ki senkit, viszont a 2000 munkaóráért 15 évi lakbérmentességet adunk. És az az ember, aki a 2000 órát maga vagy a családtagjaival, barátaival ledolgozza, és ezzel soron kívül lakáshoz jut, 15 évig lakbért nem fizet. Nyilvánvaló, hogy az életszínvonalát jelentősen megemeli. Javasolnám, külön meg kellene vizsgálni, hogy érdemes-e így csinálni, vagy sem. Majdnem minden üzem abban a

helyzetben van, de különösen az olyan fajták, mint a miénk is, amelyik építőiparban nem kevés használható alapanyagot termel, gondolok itt a kohósalakra – hogy tud segíteni. Egyébként ismételten megjegyzem, hogy az Építésügyi Minisztérium illetékes szerveinek, magának Trautmann elvtársnak a személyes közreműködésével ma már rendkívül nagy előrehaladás van ennek a felhasználásában. Ma már oda jutottunk, hogy nincs elég salakunk, már a régi hegyet szedjük fel, ez évben kb. 200 ezer tonnát. Hol van ez attól, amikor néhány évvel ezelőtt lakásokat kellett lerombolnunk, mert ránőtt már a tüzessalak. A legtöbb gyárban akad ilyesmi, bontásból kikerült anyag, vagy a mi termelvényeink bizonyos jellege, vagy a szakiparosság közreműködése — az anyagban meg is van említve —, lakatosok, ácsok, asztalosok, kőművesek. Ha ezt az erőt mozgósítanánk, bizonyos mértékig tehermentesíteni lehetne a lakásépítések terén az állami építőipart, és ezzel is elő lehetne segíteni a második ötéves terv fontos beruházásainak gyors, eredményes végrehajtását.

INCZE JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Engedjék meg, hogy a tárgyalás alatt lévő három pont közül kettőhöz szóljak hozzá és méghozzá abban az értelemben, ahogy Fock elvtárs tulajdonképpen kérte: a határozati javaslatokhoz. Szeretnék igen konkrét lenni és meg is mondani, hogy mi a konkrét javaslatom abból kiindulva, hogy általában én az egész anyagot jónak és az összcélkitűzésünket reálisnak tekintem.

Különösen Fock elvtárs előadásának arra a pontjára szeretném felhívni a figyelmet, amivel nagyon egyetértek, hogy mi a táboron belül viszonylag hátul vagyunk, és a legdöntőbb feladatunk megtalálni azokat a döntő forrásokat, azokat a döntő tennivalókat, amelyek ezt a fölzárkózást meggyorsítják. Ebben a szellemben akarok egy-két konkrét gondolatot felvetni.

Első: a vegyipari határozati javaslatnál a 2. oldalon az 5. pont alatt a következő áll: „a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága megállapítja, hogy a vegyipar fejlesztéséhez szükséges alapvető feltételek biztosítva vannak, de számos fontos területen, így a műszaki tervezés, az építési beruházások, a belföldi vegyipari gépgyártás és az importgépek határidőre történő behozatala előkészítésében, a munka megjavításával kell biztosítani a jelentkező késések felszámolását, a feladatok időben történő megvalósítását." Ez itt teljesen helyes is, csak ahhoz, hogy a munkánkat még rendszeresebbé, még céltudatosabbá tegyük, látnunk kell azt, hogy az itt felsorolt hiányosságok azok nem egyforma súllyal állnak fenn. Ezek között van olyan, amelyik sokkal szűkebb keresztmetszet, mint a másik. Példának szeretném felvetni az én területemet, az importgépek behozatalát. Itt nem az a probléma, hogy nem tudjuk határidőre megkapni, pont a fordított. Általában az a helyzet, hogy akár a baráti országoktól, akár a tőkés országoktól ma is hamarább tudjuk megkapni, és azért panaszkodnak, hogy miért nem hamarabb kötjük le, hogy ők ne maradjanak olyan sokáig kötelezettségben akár a garanciát, akár a terveket illetően. A probléma az, hogy újszerű dolgok vannak, és a terv kiindulási adatai vannak összekötve a gépek behozatalával. A tervek megszerzése maga. Tehát szerintem ahhoz, hogy itt a kellő összhang biztosítva legyen, és meggyorsuljon valóban ez a koordinált tevékenység, ehhez három dolog kell: egy, ami nincs benne, de Valkó elvtárs megmondta, az úgynevezett vegyipari félkészáruknak a bevezetése; a másik az építkezési beruházások; a harmadik a belföldi gépgyártás. Ha mi ezt a három szűk keresztmetszetet nem oldjuk meg, akkor többi, amelyik amúgy is megoldódik, akkor hiába megyünk előre, a végső célt, a komplex beruhá-

zási tervet nem valósítjuk meg. Ezért nekem az a javaslatom — mert ez egy nagyon fontos elvi kérdés —, emeljük azt ki, hogy ebben mi a döntő feladat, és mire kell az erőnket összpontosítani.

A másik kérdés ugyancsak a vegyiparhoz tartozik: a gyógyszeripar. Itt a határozati javaslatnak mindjárt az elején általában meg van mondva a legfőbb feladat a vegyipar területén. Ez külön ki is van emelve, a harmadik pontban a c/ pont alatt a gyógyszer. Látnunk kell azonban, elvtársak, azt, hogy mi a gyógyszeriparral általában, miután Magyarország viszonylag kis területű, tízmillió lakosa van, 70–80%-ban exportra készülünk fel, amikor ilyen nagy léptekkel előremegyünk. De ahhoz, hogy mi itt megálljuk a helyünket, elengedhetetlen az új alapokra való helyezése a kutatási munkának. Véleményem szerint — én javaslom is, hogy a Központi Bizottság határozatában ez kifejezésre jusson, mert ha mi csak magáról a gyógyszeripar fejlődéséről beszélünk és ugyanakkor a gyógyszerkutatást magát nem helyezzük új alapokra, melynek végső eredményeként az újfajta gyógyszereket várjuk, mint a múltban is ez volt a vezető szerepünk — akkor tulajdonképpen az egyik legdöntőbb elemét hanyagoltuk el.

Végül az építőiparral kapcsolatban szeretnék néhány szót mondani. Itt is abból a szemszögből kiindulva, véleményem szerint melyik az a láncszem, melyik az a gyengébb vagy szűk keresztmetszetet jelentő láncszem, ahol meg kell hogy döntően fogjuk a kérdést, mert különben nem fogjuk a kitűzött feladatokat elérni. Világszerte tapasztaljuk, hogy — és ezt láttam most a Szovjetunióban, s láttam a tőkésországokban is — az előre készített elemeknek a gyártása a döntő kérdés. Ez tudniillik önmagából logikusan is következik, mert az építésnek a szezonszerűségét önmagában már felszámolja, és a hatásfokát az egész építkezésnek meggyorsítja. Úgyhogy azért nekem az a javaslatom, hogy az építkezésre vonatkozó határozati javaslatnak a 2/b pontjába ezt sokkal határozottabban domborítsuk ki, és ugyanakkor célozzunk arra, hogy itt szervezeti intézkedések is kellenek arra, hogy ez megvalósuljon. Ezt szerettem volna csak kiegészítésképpen elmondani.

PAP JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett javaslatokkal egyetértek, és néhány észrevételt szeretnék tenni a vegyipari határozati javaslattal kapcsolatban, tekintve, hogy Veszprém megyében a vegyipar kérdéseivel igen részletesen foglalkoztunk. Nagy felelősséget érzek azért, hogy a vegyiparban ránk háruló feladatokat megvalósítsuk, és van egynéhány észrevételünk, ahol véleményünk szerint lehetne gyorsítani, jobb eredményeket elérni a vegyipar fejlesztésében.

Az igény a vegyipari termékek iránt rendkívül nagy, mást nem említek, csak a mezőgazdaság szocialista átszervezése után a műtrágyaigény ugrásszerűen megnövekedett, és ez indokolja, hogy az országos ipari fejlődésnél gyorsabb ütemben fejlesszük vegyiparunkat.

Vizsgálva megyénk vegyipari fejlesztésének helyzetét, ötéves tervjavaslatait, mintegy 80%-kal fogjuk az ötéves terv alatt vegyipari üzemeink termelését növelni, és ehhez az összlétszámnak 18%-os emelése szükséges. Mivel meglévő, régi üzemekről van szó, viszonylag nem nagy a beruházási összeg sem, mindössze 200 millió Ft. Javasolni szeretnénk azt, hogy vizsgálja meg az illetékes minisztérium — a Nehézipari Minisztérium —, hogy a beruházásokon belül a már meglévő és működő műtrágyagyáraknak a fejlesztése nem volna-e célszerű, mert véleményem szerint hamarabb és kevesebb beruházással biztosabban tudunk műtrágyát bocsátani a népgazdaság rendelkezésére. Az üzemeink által közölt beruházási adatok

szerint Péten egy tonnára eső beruházás 11 900 Ft, ugyanez Tiszapalkonyán 22 200 Ft. Ugyanakkor biztosítva van az is, amit javasoltunk is már Czottner[14] elvtárséknak, hogy itt hamarabb, biztosan és gyorsan tudunk ammóniát termelni, hidrogénműtrágyát előállítani. Úgy látjuk, hogy kevés figyelmet fordítanak erre. Az igaz, hogy a Péti Nitrogénművekben előállított műtrágya önköltsége drágább, mivel szénbázissal termel. Későbbi időpontban megoldható véleményünk szerint az, hogy ezt is a szénbázisról a gázbázisra állítsuk át. Ezzel akkor már olcsóbb műtrágyát tudunk termelni, és nemcsak mennyiségileg tudunk többet adni. Véleményem szerint nagyobb figyelmet kellene fordítani a régi vegyipari üzemeknek a műszaki fejlesztésére. Nagyon elhanyagolt állapotban vannak és ugyanakkor, amikor modern üzemeket építünk, kevés figyelmet fordítunk a meglévő üzemek műszerezésére, automatizálására, pedig nagyon nagy lehetőségek, tartalékok vannak ezekben az üzemekben.

A műszerezésnél az anyag felveti — szeretném aláhúzni a kohó- és gépipar terén — például a műszergyártás, automatizált szerelvények gyártásánál a hadiipart sokkal jobban ki lehetne használni. Van hadiipari üzemünk, amelyik nem elsőrendű fontosságú anyagokat gyárt, ruzstokot, borotvafenőt, amit éppen össze tudott az iparból szedni, azért, hogy valamit termeljen. Ezek az üzemek, amint már bizonyították is, nagyon jól tudnak villamos, elektromos berendezéseket gyártani, szerelési anyagokat, szerelvényeket előállítani. Sokkal nagyobb figyelmet kellene rájuk fordítani, rendkívül jó szakmunkásgárdával rendelkeznek, precíz gépekkel, és ezeket a népgazdaság számára fontosabb, szükségesebb beruházási anyagok termelésére is fel lehetne használni.

Nagyon nagy feszültséget fog okozni az ötéves terv ideje alatt a műszaki emberek hiánya, vegyészmérnököknek és egyéb mérnököknek a hiánya. Már jelenleg is nagyon nagy az igény, és felmérve csak megyénk 4–5 vegyipari üzemének mérnökigényét, legalább 80–100 vegyészmérnökre lenne szükség csak ezekben az üzemekben. Nyilván ennek csak egy töredékét fogjuk tudni biztosítani az öt év alatt. Márpedig a műszaki fejlesztéshez elengedhetetlen, hogy megfelelő számú mérnököt bocsássunk az ipar rendelkezésére. Amit most beiskolázunk mérnököket [sic!], azok a harmadik ötéves tervben fognak kikerülni. Jelenleg olyan helyzet van a végzett mérnökökkel, hogy oda mennek, ahol többet ígérnek nekik. És ez nem mindig a népgazdaságilag szükséges terület. KTSZ-ekbe, egyéb ipari vállalatokba, magas fizetéssel, lakásígéréssel és egyébbel el tudják csábítani végzett mérnökeinket és nem mennek el a nehézvegyipari üzemekbe, nem mennek el arra a területre, ahol a legjobban szükség volna mérnökökre. Sőt hozzáteszem, még az oktatóinkat is elcsábítják. Nemrég mutattak egy levelet, a veszprémi egyetemről[15] az egyik tanársegédet egy sztálinvárosi igazgató azzal az ígérettel csábította el, hogy magasabb fizetést, lakást ad neki, és a feleségét is elhelyezi. Ezt mi nem tudjuk neki adni, mert kötött bérlehetőségeink vannak, és például nem tudjuk azt elérni — Benke elvtársnőhöz is fordultunk már, Czottner elvtárshoz is —, hogy 10 darab professzori lakást kapjunk. Professzoraink jelenleg Budapestről járnak le. Kétszobás lakásba nem tudunk betenni egyetemi professzort, a könyveik sem férnek be jóformán. Kellene vállalni azt valakinek — a tanácsnak nem lehet, mert tervszámaik nem teszik lehetővé —, hogy öt év alatt évi 2–2 professzori lakást építsenek, amelyben el tudjuk helyezni ezeket az embereket, ez is szükséges, és ez is hozzátartozik a vegyipar területéhez.

Javaslatunk lenne, hogy újra be kellene vezetni az egyetemeken a végzett mérnökök irányítását elsősorban azokra a területekre, ahol az iparnak arra szüksége van. Meg lehetne vizsgálni a már folyó évfolyamokon a választott szakok közötti arányt, és azokra a szakokra irányítani az embereket, ahol ezekre elsősorban szükség van. Noha nehéz itt is kimondani, hogy hol van rá nagyobb szükség, mert pl. szilikátkémiai üzemeink, az építőanyagiparunk — éppen Trautmann elvtárs tudja legjobban — a legrosszabbul állnak mérnökök szempontjából országos viszonylatban. Mégis felül kellene vizsgálni az illetékes minisztériumoknak, és megfelelő elosztást csinálni.

Javasoljuk továbbá, hogy az esti mérnökképzést szélesíteni kell új szakok beindításával, mi most fogunk indítani vegyipari gépészképző szakot, esetleg vegyipari műszerezési és automatizálási szakokat is, és javasoljuk, hogy már az iparban több éve dolgozó technikusokat vigyünk be ezekre a levelező szakokra, mert ezek még mielőtt végeznének három év, két év múlva, már hasznosítani tudják azt, amit az egyetemen tanulnak, és mivel már iparban dolgozó emberekről van szó, akik már nagyon jól ismerik az üzemüket, ahol eltöltöttek esetleg öt vagy 10 évet, ezek az emberek már vezető beosztásokba tehetők, felelősebb munkaposztokra és bizonyos értelemben mérnöki munkaköröket tudnak ellátni közben is. Enyhíteni lehetne a nagy mérnökhiányon közben is.

Ugyanakkor javasoljuk azt, hogy már a következő évtől kezdve maximumra vigyük fel a beiskolázást, amennyi szükséges lesz a harmadik ötéves tervben, nehogy olyan helyzetbe kerüljünk, mint éppen most, amikor a vegyiparnak a kétszeres fejlesztése áll előttünk, hogy most jönnek ki a legkisebb létszámú évfolyamok a vegyipari egyetemekről.

A beruházások kivitelezésénél és a tervezésnél véleményem szerint nagyon rossz a kapcsolat. A Vegyiműveket Tervező Vállalat és a kivitelezők között, a működő üzemek között, sokszor nagy bizalmatlanság van a tervezők részéről. Lekezelik az üzemeltetőket a tervezők. Véleményünk szerint nagyobb gonddal kellene foglalkozni a tervezőknek a nevelésével, a tervezőemberekkel, a tervezőmérnökökkel. Javasolnám: meg kellene erősíteni ezeket a pártszervezeteket, az illetékes kerületi pártbizottságok gondoskodjanak erről, ahova ezek a pártszervezetek tartoznak. Nem a mi területünkön vannak ezek a tervező- és szerelő vállalatok. Ezeknek a pártszervezeteknek többet és alaposabban kellene foglalkozniuk azzal, hogy az ott dolgozó tervezők is nagyobb felelősséggel végezzék munkájukat, mert jelenleg az a helyzet, hogy egy-egy elcsúszás egy nagy beruházásnál a népgazdaságnak rendkívül nagy károkat okoz, nagy kieséseket, és azt nagyon nehéz bepótolni. Az újabb műtrágyaimport-kereteket fog igényelni és hasonlókat.

A távlati fejlesztésnél van egy olyan mondat az anyagban, hogy a távlati fejlesztésnek a fő helye az Alföldön éppen most feltárt földgázkincsek. Véleményem szerint meg kellene gondolni és újra megvizsgálni a szakminisztériumoknak, hogy a nehézvegyiparban érdemes-e újabb vegyipari gócokat létrehozni. Szakemberrel sem bírjuk, nagyon nagy járulékos beruházásokat igényel. Nem kifizetőbb-e, ha a meglévő helyeket fejlesztjük tovább? Most már jó néhány vidéki vegyipari gócunk van, Tiszapalkonya, Kazincbarcika, Veszprém megyei vegyipari gócok, Komárom megyei vegyipari gócok, amelyekre építve kellene elsősorban fejleszteni. Azt hiszem, olcsóbb a földgáznak a szállítása, esetleg 100–150 km-re, mint újabb gócok létrehozása az országban, amely nagyon sokba kerül, nagyon nehéz létrehozni.

Az anyagban van egy olyan mondat, és ezzel én tökéletesen egyetértek, hogy a szén a vegyipar fejlesztésében elenyésző szerepet fog játszani iparunk távlati fejlesztésében. Igaz — Valkó elvtárssal szemben —, hogy minden iparág szívesen ragaszkodna a földgázfűtéshez. Véleményem szerint nem vagyunk túlságosan bővében a földgáznak, elsősorban vegyipari célokra kell a földgázt felhasználni és csak másodsorban vagy hulladékként jöhet szóba tüzelésre. De kezd divatba jönni a földgázról és az olajról beszélni, és bizonyos veszélyeket látok energiabázisunk területén, ami már most, ebben az évben bekövetkezett. Először a szénbányászatban megkövetelték azt, hogy a felesleges létszámokat építsük le, utána egy hónap múlva, amikor elbocsátottuk a létszámot, jöttek, hogy most adjunk terven felül 150 ezer tonna szenet, mert elfogytak a szénkészletek. Véleményem szerint alapvető tervezési hibák vannak, amikor ilyenek előfordulnak. Mi most — a dolgozóink rendbehozták a bányákat — nagyon jó lehetőségekkel rendelkezünk. Nincsenek bajok, problémák, de nem lenne jó dolog az, ha éppen a tervezés bizonytalansága miatt esetleg bányáinkban egy-két év múlva megint rabokkal, esetleg katonákkal kellene dolgozni, megint a vasárnapi termelést kellene bevezetni, és olyan hasonló nehézségekre kerülne sor, amelyeken egyszer már keresztülmentünk az első ötéves terv időszakában. Véleményem szerint nagyon nagy gondot kell fordítani, igaz, hogy nagyon nagy segítség a mi számunkra a beérkező olaj és földgáz, energiánk ellátása szempontjából is, elsősorban vegyiparunk fejlesztése szempontjából, de alapvető energiahordozónk: a szénnek fejlesztéséről sem szabad elfeledkeznie a Nehézipari Minisztériumnak, mert ebből igen nagy bajunk lehet [sic!].

TRAUTMANN REZSŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mindenekelőtt engedjék meg kijelentenem, hogy az építők igen nagy örömmel tekintik és igen nagy megtiszteltetésnek tartják, hogy ügyükkel a Központi Bizottság foglalkozik.

Az előterjesztett határozati javaslatot — a magam részéről ismerve az építőipar előtt álló nagy feladatokat — olyannak tekintem, mint amely alkalmas arra, hogy a széles építők táborát mozgósítsa az előttünk álló feladatoknak a megoldására. Talán csak annyit szabadjon magához az előterjesztett határozati javaslathoz hozzáfűzni, hogy a kritikai oldalról nagyon is méltányosan és nagyon is szerényen foglalkozik az építőiparban ma még fellelhető rendkívül sok hibával, hiányossággal. Fock elvtárs az előterjesztett határozati javaslathoz fűzött referátumában egy kérdés-területre — a tervezés területére — vonatkozóan kritikai észrevételt tett, és a magam nevében teljes egészében helytállónak találom.

Szeretném jelenteni a Központi Bizottságnak, hogy mind a típustervek szélesebb körű alkalmazása, mind a fix áras szerződéses rendszer mind szélesebb körű elterjesztése érdekében az Építésügyi Minisztérium kollégiuma olyan intézkedéseket tett, és olyan rendszabályokat készít elő, amelyeknek kapcsán a jövő évtől kezdve, 1961. januártól kezdve általában a lakás- és kommunális jellegű építkezéseken már a meglévő típustervek kötelező használata biztosítva lesz, mindenekelőtt a típustervekkel történő építkezéseken kötelezően bevezetjük a fix áras szerződéses rendszert. Azért kell itt különbséget tenni a fix áras szerződéses rendszer alkalmazása tekintetében a típustervek és az egyedi tervek alapján készülő építkezések között, mert a típustervekre vonatkozóan a fix áras rendszer alapját képező költségvetés egyszer és mindenkorra elkészül, s annak alapján a végösszegben szerződni lehet. Az egyedi építkezések kapcsán ma még sajnos olyan fázisbeli eltolódás van általában a tervezés különböző szakaszai és a költségvetés között, hogy nagyon gyakori az az eset, amikor részleges dokumentáció, tehát az éppen

munkába vett épületre, építményre van kint költségvetés, de a beruházás egészére még nem, és ennélfogva fix árra szerződni ilyen alapon nem lehet. Mi természetesen azon leszünk — és maga a határozat is ilyen irányelveket szögez le —, hogy az építkezési beruházások alaposabb, gondosabb és időben való elkészítése alapján olyan helyzetet teremtsünk, hogy a munkába vevés időpontjában a teljes dokumentáció, és annak alapján a teljes és pontos költségvetés elkészüljön, aminek alapján később az egyedi tervek útján megvalósuló építményekre is fix árú szerződést lehessen kötni.

Teljesen igaza van Fock elvtársnak a típustervek egy bizonyos körében a nemzetközi együttműködés jobb kihasználása kérdésében. A lakás- és kommunális jellegű építmények típusterveit természetesen a hazai követelményeknek és hazai viszonyoknak megfelelően mi magunknak kell elkészíteni. Itt a baráti együttműködés alapján legfeljebb arra számíthatunk, hogy lakás- vagy iskolatípusokban nálunk kedvezőbb megoldásokat mások kidolgoztak, s azokat mi, ha az illetékes szervek elfogadják, adaptáljuk, és a megfelelő típusterveket mi is kidolgozzuk.

A nemzetközi együttműködésnek mindenekelőtt az ipari beruházások típustervei megszerzésében van igen nagy jelentősége. Nálunk egy-egy ipari létesítmény, vagy ipari üzemből egy vagy legfeljebb két példányban készülnek el üzemek, ehhez természetesen a hazai tipizálás nem tud hozzáalakulni, de olyan országokban, ahol pl. egy vegyiüzem, műtrágyagyár vagy műszergyár több példányban is elkészül, és ennek megfelelően ott éppen a nagyobb darabszám folytán ezekre az üzemekre vonatkozóan is típusterveknek az átvétele nálunk nagyon is indokolt és nagyon időszerű. A tiszapalkonyai vegyiüzem létesítése kapcsán éppen ilyen nemzetközi együttműködés alapján teljesen kész építményekre vonatkozó tervdokumentációkat is alkalmaztunk. Ahhoz, hogy a baráti államok típusterveit különösebben nehéz honosítási munka nélkül közvetlenül is alkalmazni tudjuk, abban természetesen a nemzetközi együttműködésnek is további feladatai vannak. Egészen az alapanyagok, az épületen felhasználandó alapanyagok és szerkezeteknek az egységes szabványosításáig is el kell jutni, mert ha tegyük fel, az NDK-ban más vasbetonszabályzat van érvényben, mint nálunk, más cement, és acélszabványokra támaszkodnak, akkor az ott elkészült épületterveket nem tudjuk — magától értetődően — itt a saját anyagunk, szerkezeteink, szabványaink miatt felhasználni. Ezért ilyen esetben ma még elég nagy honosítási munkára van szükség. A KGST építésügyi állandó bizottsága célul tűzte ki, hogy az építés terén valamennyi elemi anyagot és szerkezetet közös szabványok útján racionalizál, és ilyen úton bárhol elkészült terveket a baráti országok bármelyike közvetlenül is fel tudja használni. Ez természetesen több éves munka, úgyhogy ilyen egyszerű feltételek közepette valószínűleg csak néhány év múlva tudjuk átvenni a kész típusterveket. Addig is magát a műszaki megoldást, a műszaki tervet bizonyos honosításokkal természetesen alkalmazni kell.

Nem kapott külön hangsúlyt az előterjesztésben néhány olyan problémája az építési terveknek, amelyeket hosszú idő óta próbálunk megoldani, de még eddig a végső megoldást nem találtuk meg. Ez nem jelenti azt — és ezt szeretném bejelenteni, mert ebben a KB-határozatban ezek nem szerepelnek —, hogy mi ezt nem tekintjük fontos és még megoldandó dolgoknak. Ilyenek többek között a tervezés – több alkalommal is szóba került tervezési rendszerünk erkölcsi, politikai és anyagi ösztönzési rendszerének kidolgozása és bevezetése. De jelezni szeretném, hogy az

erre vonatkozó előterjesztést még a nyár folyamán a Minisztertanács elé fogjuk terjeszteni jóváhagyásra.[16]

Néhány kisebb pontban javasolnám a KB építőiparra vonatkozó határozatát kiegészíteni, hogy azok mondanivalóinkat a lehető legteljesebben közöljék. Ilyen módon a határozati javaslat 2. oldalán alul a c/ és b/ pontban felvetett kérdésekhez — tehát a hazai építőipari gépesítés és gépellátás kérdése — szeretném, ha a határozati javaslat a hazai gépgyártásra vonatkozó kötelezettséget is felsorolná, és az importgépekkel kapcsolatban pedig a Külkereskedelmi Minisztériumot mint felelős szervet megjelölné. Ha szabad ajánlanom, a végleges szöveg elkészítéséhez pótlólag adnánk formulát. Ilyen az a javaslatom is, hogy a 6. oldal c/ pontjában, ahol egy kicsit lágy fogalmazásnak tekintem a típustervek szélesebb körű alkalmazása kérdését, javasolnám egy határozottabb formulával kimondani, hogy a tervezőirodák legyenek kötelezve szélesebb körben alkalmazni a típusterveket, ahelyett a szöveg helyett, hogy vegyék figyelembe a típusterveket. Minthogy egy nagyon fontos elvi megállapítást tartalmaz a 6. oldalon alul az ötödik, címszó feletti bekezdés, javasolnám a következőképpen pontosabban megfogalmazni: „A tervezők helyezzenek nagyobb súlyt a tervezett létesítmények költségének reális és takarékos előirányzására, harcoljanak a megrendelők részéről, vagy maguk között jelentkező túlzott pazarlásra vezető igények ellen." Az építkezés időszakában a tervezői művezetés során szigorúbban ellenőrizzék a kivitelezés terv szerinti végrehajtását és az elvégzett munkák minőségét." Itt a „tervszerűség" szó nem egészen pontosan fejezi ki...[17]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: De ha pontos, akkor olyat ne mondjon, hogy túlzó pazarlás, mert a nem túlzó pazarlás sem jó! (Derültség.)

TRAUTMANN REZSŐ elvtárs. Bocsánat, rosszul olvastam. Most még a 7. oldal c/ pontjában, ahol a kutatóintézeteknek a nemzetközi kapcsolatok útján való együttműködése van hangsúlyozva, javasolom kiegészíteni, mert erre nálunk nagy szükség van, hogy a kutatóintézeteink ne csak külső szervekkel, hanem a hazai ipari és termelőüzemekkel is szorosabb kapcsolatot tartsanak, ami nagyon sok helyen hasznos együttműködést biztosított a kutatók és gyártók között.

Ezeket szerettem volna a szöveghez kiegészítésképpen hozzáfűzni.

Megfontolandónak tartanám, hogy esetleg — bár nem pontosan ebbe a tárgykörbe vág — kapna talán valami hangsúlyt a beruházások koncentrálásának ügye is. Arról van szó, mi most már bizonyos áttekintéssel bírunk az ötéves terv feladatait illetően. Ebben a következő példa alapján a következő jelenséget láthatjuk: adva van egy kis ipari város — a napokban Fock elvtársnál egy tárgyaláson már megemlítettem ezt a példát, bocsánatot kérek azoktól, akik már ezt hallották —, ebben a kis ipari városban a Nehézipari Minisztérium a fő gazda. Van elektromos ipara, tehát erőműve, vegyipara és szénbányászata. Mind a három minisztériumi ágazat saját lakásberuházásokat tesz javaslatba. Méghozzá térben és időben nem is egy helyen. Várpalotáról van szó, amelynek jellegzetessége ma még szétszórt formájú, de van egy városközpont. Tehát nyilvánvaló, hogy mind a három, ugyanabba a minisztériumba tartozó iparágnak elsősorban a város centrumában kellene egységesen megvalósítani a lakásépítkezést. Ha hozzáfűzöm még azt, hogy Várpalotán más szervek is kívánnak lakást építeni, többek között a BM is és más szervek is, és ezek mind külön-külön épületbe akarják a maguk 2–4–6–10 vagy 12 lakását felépíteni, ebből semmiféle jó dolog nem jön ki. El kell érni — és gondolom erre vonatkozóan helyes volna egy határozati javaslatot megszövegezni —, hogy

adott területen, közigazgatásilag megfogalmazható területen lakást, kommunális építkezést kizárólag a megyei tanács végezhet el. Itt fel kell oldanunk magunkat az alól az aggály alól, amely miatt ezeket a beruházásokat még nem sikerült átadni egységesen a tanácsok kezébe. Kiss Károly elvtárs egy korábbi KB-ülésen ugyanilyen problémát vetett fel Tatabányával kapcsolatban, ahol kulturális és sportlétesítményeket is építenek. Ha ebből a szempontból nézzük az ötéves terv feladatait, akkor a korábbi gyakorlathoz képest mégis annyi előnnyel rendelkezünk, hogy mi most már öt év távlatára nemcsak számszerűleg, hanem területileg is ismerjük a legkülönbözőbb kommunális beruházásokat, ennélfogva módunk van ezeket a legkevesebb számú beruházásokra koncentrálni, ilyen típusú beruházásokra én mindenképpen a megyei tanácsokat tartanám a legkompetensebbnek. De ezen túlmenően azt is el tudjuk érni, hogy egy-egy nagyobb építési körzetben ezeket a beruházásokat időben és koncentráltan tudjuk megoldani.

Csehszlovákiában olyan rendszert vezettek be, hogy egy építési körzetben, ahol egy építőipari szervezet autentikus, községenként egyszerre építi meg az ott jelentkező lakás-, iskola- művelődési és egyéb létesítményeket is, lehet, hogy két-három éven keresztül, utána semmit nem épít, mert ugyanez a szervezet a következő községben folytatja hasonló módon a koncentrált építőipari feladatait. Megmondom, hogy az építőipar műszaki, gazdasági fejlesztéséhez szorosan hozzátartozik azoknak az alapoknak a biztosítása, amelyek mellett ezt egyáltalán gyakorolni tudja, tehát nagy, összefüggő építések útján. Ezért ha csak egy mód van rá, és a Központi Bizottság elfogadja ezt a gondolatot, ebben a javaslatban a beruházásoknak ilyen típusú beruházó szervezetenkénti tér- és időbeli koncentrálására legalábbis felhívást tenni. Ennyit az építőipari anyaggal kapcsolatban.

Pár szót a két másik előterjesztéssel kapcsolatban. A vegyipar fejlesztése kapcsán az 1. oldal 3. pontjában fel vannak azok a fontos feladatok sorolva, melyeket a vegyiparnak a következő időkben, mint fő feladatokat számításba kell vennie. Úgy érzem ma már — és ebben a periódusban indokolt a három felsorolt pontot egy negyedikkel kiegészíteni —, hogy a vegyipar készüljön fel az építőipar burkoló- és szerelvényanyagainak műanyagokból való gyártására. Nem kis kérdésről van szó, bármennyire is ma még a műanyag-felhasználás a mi területünkön nagyon alacsony. Ugyancsak utalnom kell a KGST állandó építési bizottsága egy anyagára, ahol összegezésképpen megállapítást nyert, hogy ma már egy többé-kevésbé fejlett ipari országban a műanyag-felhasználás terén az építőipar 20–30% nagyságrendben részesül a műanyagtermékekből. Nálunk meg kell mondani, hogy nincs még kibontakozóban egy ilyen arány, de feltehető, hogy a következő években ez a kérdés is megoldásra kerül, gyártás és felhasználás oldaláról, ennélfogva nálunk ezt a célt kitűzni indokolt, és különösen indokolt egy távolabbi időre szóló párthatározatban.

Az ipartelepítés kapcsán szabadjon egy szerény kritikai észrevételt tennem az Országos Tervhivatal felé: ebben a kérdésben 1958 óta olyan számítási anyagok gyűjtése és rendezése van már folyamatban — vizsgálatra gondolok —, amelyeket egy ilyen fontos kérdés kapcsán ma már — legalább bizonyos mértékben — figyelembe lehet venni. Nem a határozati javaslatban, hanem az ezt megelőző politikai bizottsági előterjesztésben van egy olyan mondat, ami az eddigi munkákra vonatkozólag kézlegyintéssel intézi el a dolgot, és azt mondja: ja, még ezek a vizsgálati anyagok nem elegendőek ahhoz, hogy ezeknek alapján egy ilyen fontos kérdés – legalábbis kritikai vizsgálat alá helyezhető lenne. A mi véleményünk szerint ma

már, és még most is mód van az eddigi rendelkezésre álló vizsgálatok alapján kritikailag az előterjesztett szempontokat felülvizsgálni, és annak alapján megállapítani, hogy a végső végrehajtás során a revízionális vizsgálatoknak megfelelően hol lesz a legcélszerűbb ezeket a kérdéseket — már az ipartelepítés kérdését — megoldani. Én korábban javaslatot tettem Apró elvtársnak a Gazdasági Bizottság ülésén, hogy ezt a kérdést az ÉM vizsgálja meg. Ebben a pillanatban még az ÉM részéről nem történtek meg a lépések, hogy ezt a vizsgálatot — a kritikai vizsgálatot — megindíthassuk. Én nagyon fontosnak tartanám, hogy ha csak kis eredménnyel is zárul, egy ilyen megvilágításban ezt a nagyon-nagyon fontos kérdést még egyszer felülvizsgáljuk, akkor, amikor a konkrét felülvizsgálatra kerül a sor, a lehető legkevesebb hibát kövessük el a telepítés ügyében.

BLAHA BÉLA[18] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mint bányászember a vegyipar fejlesztésének kérdéséhez szeretnék hozzászólni. Azt is fel lehetne vetni, hogy honnan szereztem ismereteimet. Elsősorban a Nehézipari Minisztériumhoz tartozik a bányászat, s oda tartozik a vegyipar is, másrészt a Népi Ellenőrzési Bizottság foglalkozott legutóbb a műanyag fejlesztésével, ami a vegyipar fejlesztésében igen nagy szerepet játszik. Az előterjesztés 5., 6. és 7. pontjával kapcsolatban szeretném a véleményemet elmondani.

A hazai műanyagipar kialakulásával és széttagoltságával lenne néhány gondolatom, amely az előterjesztésben is fel van vetve. A hőre lágyuló műanyagok hazai felhasználása kb. négy-öt évre vezethető vissza – akkor fejlődött ki. Azt is hozzá kell tenni, hogy a meglévő körülmények között elég szép eredményeket értünk el. Meg kell mondanom, hogy a Hungária Műanyag- és Gumigyárnak lett volna a feladata az elmúlt években, hogy a hazai PVC feldolgozásának egyik bázisa legyen; ide vonatkozó minisztertanácsi határozat ezt biztosította. Meg kellene néznünk, hogy ez miért nem ért el nagyobb eredményt? Igaz, hogy a műanyagok időközben nagyon gyorsan fejlődtek, nemzetközi és hazai viszonylatban is gyors fejlődés állt be, de ha megnézzük, akkor azt látjuk, hogy itt komoly hiányosságok voltak, nem volt profil vonalon ez a dolog rendezve.

Másik ilyen téma, ami az ide vonatkozó gépek beszerzésével foglalkozik. Az elmúlt évek tapasztalata szerint voltak nehézségek. Ilyen pl. a hőre lágyuló műanyaghoz a gépek beszerzése – ez a Nehézipari Minisztériumhoz tartozik; másik dolog a hőre keményedő műanyaghoz szükséges gépeket a KGM és a Könnyűipari Minisztérium szerezte be. Az történt, hogy összekeveredtek a megrendelések — összekeverték a műanyaggyártó gépeket, a hőre lágyuló és keményedő gépeket — és utólag kellett rendezni, helyesebben mondva le kellett rendelni ezeket a gépeket. Az előterjesztés hivatkozik egynéhány dologra. Véleményem szerint fontos, hogy a műanyag alapgyártásának fejlesztésénél a kísérleti üzemek telepítése és a nagyüzemi gyártás helyének megválasztása között meglegyen az összhang. Nagyon fontos kérdés, ez jelenleg nincs még eldöntve, és ezt az illetékes szerveknek figyelembe kell venni. A műanyagipar feldolgozása megköveteli az alapanyaggyártó és feldolgozó üzemek szakembereinek kérdését. [sic!]

Pap elvtárs itt már érintett néhány kérdést a vegyipar területéről. Ez azt jelentené, hogy az alapanyaggyártás az vegyészeti feladat, a feldolgozás viszont gépészeti szakembereket igényel. Az volna a feladatunk és célszerű lenne a mérnökképzésnél, egyetemeinken az oktatási anyagot a vegyész képzésén kívül a műanyag-ismeretekkel is kiegészíteni. Az elkövetkezendő időben ez igen fontos feladat volna.

Elismert dolog, hogy a műanyagipar egyik legfontosabb része az iparágnak. Nekem mint bányászembernek ezt igen nehéz elmondani, de valóban ez így van, és a fejlődés ezt igazolja. A jelenlegi helyzetben a még fennálló hiányosságok kiküszöbölésére és az átgondolt irányított intézkedések megtételére van szükség. Véleményem szerint a határozati javaslat ezt biztosítja, és figyelembe veszi a műanyag területén levő gazdasági lehetőségeket. Én ezért a magam részéről a javaslattal, pontosabban a 6. ponttal, amely a műanyag és feldolgozóipar közti összhang megteremtésére utal, egyetértek. A másik a 7-es pont. Ezt a munkát összhangba kell hozni. A létszámkérdésnél beszélünk tízezer emberről a vegyiparban, és egy sor területen háromezer emberről. Kazincbarcikai és tiszapalkonyai tapasztalat az, hogy komoly nehézségeink lesznek a munkaerő-ellátás területén, hiszen a legutóbbi mezőcsáti képviselőcsoport ülésén már felmerült a paraszt elvtársak részéről, hogy Tiszapalkonya elvonja a munkaerőt, és most újabb igényekkel lépünk fel. Ez komoly problémákat okoz náluk.

Az előterjesztésben beszélünk arról — igaz, hogy a nemzetközi tapasztalatok is igazolják ezt —, hogy a barnaszénnek vegyi úton való feldolgozása drága dolog. Az NDK tapasztalata előttünk áll. Ők csinálták ezt, és most úgy néz ki, hogy az olajra és földgázra való áttérés nemzetközileg is helyes lenne, mert olcsóbbak. Nekem az a véleményem, hogy a barnaszén vegyi úton való feldolgozását megfontolás tárgyává kell tenni. Nem volna helyes, ha lemondanánk teljesen erről. Ezt az illetékes szakembereknek kell eldönteniök.

Még egy gondolatot szeretnék felvetni. Fock elvtárs a tervezéssel kapcsolatban felvetette — mondta is, hogy ez nem képezi vita tárgyát, és nem is hozunk rá határozatot —, hogy a tervek készítésénél egy sor nehézségünk van. Ezért a bányászat tapasztalatát el szeretném mondani a Tervhivatal felé, hogy ebben a dologban azért nem lehet olyan úton járnunk, hogy kezdtük a szénbányászatnál 1960-ra a tervezésnél 25,8 millió tonnával, akkor megállapodtunk 26,2 millió tonnában, utána terven felül kértünk még 300 ezer tonnát, úgy néz ki, hogy 26,5 millió tonna szén, és most az utóbbi napokban, hetekben helyesen vetette fel a népgazdaság azt az igényt, hogy újabb 250 ezer tonna szenet adjon terven felül a szénbányászat. A jövőre vonatkoztatva és az 1961-es évre is ezek az előkészítő munkák már folynak. Mindenesetre helyesebb volna, ha kialakítanánk azt, hogy megmondanánk: 27,5 millió tonna szén kell a magyar népgazdaság részére 1961-re, s akkor ahhoz a dolgozókat is fel tudjuk készíteni. Ez nagyon fontos, mert nem mindegy, hogy hogyan indulunk ennek az 1961-es esztendőnek. Éppen azért, mert nagyobb erőfeszítéseket kell tenni, véleményem szerint a tervezés kérdésében határozottabban és időben való döntést rögzíteni kell. A magam véleménye alapján én a vegyipar fejlesztésével kapcsolatos határozati javaslattal egyetértek.

HEVESI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Engedjék meg, hogy röviden Fock elvtárs referátumához hozzászóljak.

A beruházások kérdésével foglalkoznék először is. Egyetértek Fock elvtársnak azzal a megállapításával, hogy a termelés bővítésére szolgáló beruházásokat semmiképpen sem szabadna új építkezésekkel és gépek beszerzésével exponálni mindaddig, amíg a műszakok számát legalább kettőre vagy háromra fel nem emeljük. Óriási tartalékaink vannak, de meg kell jegyeznem, hogy ezeknek a tartalékoknak a tényleges felhasználása nem történhet egyszerű adminisztratív, gazdasági intézkedésekkel. Még csak politikai intézkedésekkel sem. Nézeteim szerint olyan helyzetet kell teremteni, amely lehetetlenné teszi, vagy legalábbis megnehezíti azt,

hogy a több műszakban dolgozó üzemekből azok az üzemek, amelyek csak egy műszakban dolgoznak, elszívhassák a munkaerőt, mint ahogy azt sok üzemben tapasztaljuk. Erre vonatkozóan két gondolatot szeretnék felvetni, illetve két javaslatom volna.

Nézeteim szerint olyan munkabér-politikát kellene folytatni, amely érdekeltté teszi a dolgozókat, vagy legalábbis kompenzálja a dolgozókat a két műszakban való munka fokozottabb végzésére. Úgy gondolom, hogy a későbbi fejlesztés folyamán a második műszakban magasabb, az első műszakban alacsonyabb alapbér lenne, és ilyen módon azok, akik a második műszak nehézségeit is vállalják, kompenzálva lennének bizonyos fokig. De hát nincsenek érdekelve gazdaságilag a több műszakra való áttérésben, és az ezzel kapcsolatos beruházási megtakarításokban a vállalatok vezetői sem. Az a beruházási megtakarítás, amely népgazdaságilag igen jelentős, a vállalat jövedelmezőségét azonban nem emeli. Ezen feltétlen változtatni kell. Igen nagy megtakarítási lehetőséget mozgósíthatnánk. Alkalmam volt egyes igazgatókkal is beszélni, akik hivatkoznak arra, hogy nincsenek érdekelve, mivel a vállalat jövedelmezőségében ez a megtakarítás nem jelentkezik, nem érzik magukat eléggé érdekelteknek, ösztönzöttnek arra, hogy ezeket a nehézségeket vállalják. A vegyipart illetően ez a kérdés aránylag kevésbé jelentős, mert itt a technológiai folyamat maga megköveteli a folyamatosságot, de szükségesnek tartottam ezt felhozni, mert az ötéves terv általános kidolgozásának mai stádiumában szerintem ennek igen nagy jelentősége van. Sőt, rá kell mutatnom arra, hogy e tekintetben még további nagy tartalékaink vannak azokban az üzemekben, vagy azokban az üzemrészekben, amelyek bizonyos mértékben szűk keresztmetszetet jelentenek, és máris majdnem három műszakban dolgoznak, hogy kielégítsék a többi üzemrész szükségleteit.

Ilyen területeken — nézetem szerint — beruházási bővítések előtt feltétlenül át kell térni a folyamatos termelésre, vagyis a vasárnapi munkaszüneti napok kihasználására anélkül, hogy ez a dolgozók munkaidejét megnövelné. Egyes iparágakban ez önmagában véve is igen jelentős eredményeket hozhat, amire azonban nem kívánok kitérni.

Még egy körülményre szeretném felhívni a beruházásokkal kapcsolatban a figyelmet. Amitől igen sokban függ az, hogy vajon az ötéves terv előirányzatait tényleg meg tudjuk-e valósítani. Gyakran az elhatározott beruházás, de nemcsak egy beruházás, hanem másfajta intézkedés is, miután már van rá PB-határozat, van rá minisztertanácsi határozat, a határozat és a végrehajtás elkezdése között rendkívül sok idő telik el. A különböző főhatóságoknak egymás közötti megegyezése, minisztériumok, Tervhivatal stb. ez sokszor végeláthatatlan huzavonával jár. Felemlíthetnénk az Akadémia gyakorlatából egy esetet; a műszaki-fizikai kutatóintézet fontos intézmény a műszaki fejlesztés szempontjából. Erre van PB-, minisztertanácsi határozat két év óta.[19] Mai napig, illetve tegnapelőtt történt végleges elhatározás, hogy megkezdjük ennek a PB- és minisztertanácsi határozatnak a végrehajtását. Az érdekelteken kívül — az Akadémia, a Tervhivatal és a KGM, ezek jogosan érdekeltek voltak — egy egészen más minisztérium, a Fővárosi Tanács, a XV. kerületi tanács, a tűzoltók, a városrendészet stb. közti vita miatt a kérdés lekerült napirendről. Közben a kérdés szinte illuzórikussá vált, úgyhogy egy egészen más megoldást kellett keresnünk. Úgy gondolom, hogy igen komoly súlyt kell helyeznünk arra, hogy amennyiben egy beruházás megvalósítása megfelelő szinten már el lett határozva, a határozat végrehajtása egy bizonyos időn belül

megtörténjék. Ha pedig ez nem történik meg, akkor a PB vagy a Minisztertanács szervének dönteni kellene oly módon, hogy ezeket az esetleges nézeteltéréseket egyoldalúan rendezzék. Nem lehet így dolgozni, mert ez nagyon megnehezíti a munkát. Természetesen törekedni kell arra, hogy minden érdekelt fél teljesen ki legyen elégítve, és teljesen megegyezzenek.

A vegyiparra vonatkozólag igen fontosnak tartom a határozati javaslatnak azt a részét, mely a különböző — minisztériumokhoz tartozó — vegyiüzemeknek valamilyen egységes műszaki, tudományos összehangolásáról kíván gondoskodni. Szeretném azonban felhívni a figyelmet arra, hogy — talán ez a kifejezés is szerepelhetne a határozatban —, hogy a szilikátipar az is vegyipar. Az építőanyagoknak az előállítása tisztán kémiai technológiai folyamat, és ezt szintén vegyészeti iparnak kell tekinteni. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy nincs helye az Építésügyi Minisztérium keretében, nem tudom, hogy milyen egységesítési megoldás jöhetne itt számításba, de mindenesetre ebbe a periódusba be kell vonni az építőanyagiparnak az összehangolását a többi vegyészeti iparágakkal. A határozati javaslat nem tért ki, de az előzetes anyag, az alapul szolgáló jelentés rámutat arra, hogy a vegyészmérnökök tekintetében komoly nehézségek vannak és lesznek is még elég huzamos ideig a program végrehajtásában.

Szeretném hangsúlyozni, hogy nemcsak mennyiségi hiányok vannak, hanem minőségi hiányok is, nem tekinthetjük kielégítőnek a jelenlegi vegyipari mérnökképzést, a kémiai ipar előtt álló feladatok követelményeihez képest. Nem képezünk ki a szó szoros értelmében vett mérnököket, technológusokat. Konkrétan jellemzi ezt a helyzetet az, hogy a vegyészmérnökök második szigorlati előírásából hiányzik a kémiai és a technológia műveleti tan. Véleményem szerint a legfontosabb, amit egy vegyészmérnöknek tudnia kell a gyakorlatban. Úgy gondolom, hogy a Művelődésügyi Minisztériumnak ezt az érdekeltekkel együtt felül kellene vizsgálni. Ugyancsak nagyon fontosnak tartanám, hogyha bizonyos ideiglenes megoldásokra rámutatnánk ebben a határozatban. A technikusokból vagy a jó művezetőkből meg kellene szervezni, segédmérnökök, mérnök-technikusok, vagy valami ilyeneknek, egy ilyen szintű specializált szakembereit, akik mérnöki szinten tudnák az egyes iparágak technológiai feladatait a korszerű követelményeknek megfeledően irányítani. Ezek a kérdések a főiskolai rendszerünk tökéletesítésének kérdéséhez tartoznak, amivel a KB már foglalkozott, ami országos vita tárgyává is lesz. Én azonban elvi jelentőséget tulajdonítok annak, hogy ha valamilyen iparág távlati fejlesztésére hozunk határozatot, és ebbe a tervbe feltétlenül az iparág fejlesztéséhez tartozó káderkövetelmény minimuma is foglaltassék. Eddig igen nagy hiányosság volt az, hogy gazdasági terveinkkel a műszaki és a gazdasági feltételek mellett hiányzott a megfelelő káderfejlesztési terv. Nézetem szerint ez nem lehet csupán a Művelődésügyi Minisztérium feladata, ezt a legszorosabban be kell építeni a megfelelő ipari minisztériumok feladatkörébe is. Ezért helyesnek tartanám, ha a határozati javaslat a leglényegesebb követelményekre erre vonatkozóan kitérne.

Az építészetre kitérve, csak egy-két dolgot szeretnék még megjegyezni, illetve egy-két dologra hívnám fel a figyelmet. A típus tervezések, tervek általánosításának a fontossága mellett ennek egyik fontos feltétele, hogy az építőanyagok és az építőelemek méret-koordinációjára, vagyis a különböző típusok között megfelelő összeszerelhetőségére, az eddiginél lényegesebben nagyobb figyelmet fordítsunk.

Azt hiszem, ezt az Építésügyi Minisztériumnak a típustervekre való áttérésnél nagyon komolyan figyelembe kell vennie.

Egy másik, ami szintén erre vonatkozik: nagyon fontos lenne az épületek külső kiképzésének a technikai esztétikai javítása érdekében külső burkolóanyagoknak a választékát növelni. Ezzel elkerülhetnénk azt az egyhangúságot és azt a körülményt, hogy egészen új házsoraink egy-két év múlva olyan színben tűnnek fel, mintha legalábbis egy-két évtizede állnának fenn.

ORBÁN LÁSZLÓ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett javaslatokkal egyetértek, Fock elvtársnak a bevezető referátumával is. A vegyiparral kapcsolatos határozati javaslathoz szeretnék hozzászólni abban a vonatkozásban, amit Pap elvtárs és Hevesi elvtárs is felszólalásában már érintett.

Igen helyesnek és örvendetesnek tartom azt, hogy a javaslat, a jelentés harmadik része foglalkozik a vegyipar fejlesztésével. Összefüggésben a káderproblémákkal és a kutatásnak a problémáival. Ez jelzi azt, hogy utat tör lassacskán az a felismerés, az a szemléleti mód és elv, amelyet reklamált itt Hevesi elvtárs, mely elengedhetetlenül hozzátartozik az iparfejlesztéshez, a káderek fejlesztésének, a tudományos kutatások fejlesztésének megtervezése.

Ha mégis felszólalok, ez azért van, mert az az érzésem, hogy ez a szemlélet, ez az elv, ami a jelentésben már helyet kapott, nem érvényesül következetesen. Ha az ember a jelentést alaposan és figyelmesen átolvassa, akkor azt látja — nagyon helyesen —, a vegyiparnak az egyes problémakörében fel vannak vetve a problémák számszerűen is, elemezve is és utána elképzelések, javaslatok számszerűleg. A jelentésnek ebben a harmadik részében, ami a káderfejlesztést és a tudományos kutatást érinti, itt azonban csak problémafelvetés van. Se elképzelés, se javaslat a problémának a megoldására nincs. És a PB által előterjesztett határozati javaslat sem érinti ezt a kérdést.

Szeretnék az elvtársakkal itt egy konkrétebb számadatot ismertetni a felvetett problémával kapcsolatban. A jelentés felveti, hogy a mérnökellátás a második ötéves tervben nem látszik biztosítottnak. Ez világos és természetes azért, mert az egyetemi oktatás jellegéből kifolyólag mindig egy ötéves tervvel előbbre kell a tervezést megcsinálni. Az elmúlt öt év során kellett volna a jelenlegi követelményeknek és szükségleteknek megfelelő káderfejlesztést tervbe venni. Most azonban az a probléma, hogy a távolabbi időszaknak a mérnökszükséglete sem lesz kielégítve akkor, ha most nem teszünk igen elhatározott lépéseket a létszámoknak az emelése érdekében.

Mi jelenleg a helyzet, elvtársak? Körülbelül háromszorosa, négyszerese az igény a végzett hallgatókhoz képest. Veszprémben egy végzős hallgatóra három igény van. [sic!] A budapesti vegyészkaron az idén végez 65 fiatal mérnök, 202 állást hirdettek meg. Veszprémben 46 végző hallgatóra 130 állást hirdettek meg. Ez azt jelenti, hogy átlagban három-négyszeres az igény, mint amennyit az egyetemek jelenleg ki tudnak elégíteni. Ugyanakkor az új tanévben mi a tervezett létszámemelés? A budapesti vegyészkaron a tavalyi 80 nappali hallgató helyett 90, a veszprémi egyetemen a tavalyi 80 hallgató helyett az idén 120, és a három természettudományi karon együttvéve 90 hallgató helyett az idén 120, ez a tavalyi 250 műszaki egyetemi vegyészkar és természettudományi karon felveendő vegyészek helyébe 330-at, tehát 80-nal emelnék meg a számot. Ennél jóval jelentősebb megemelése a létszámnak lehetséges az esti hallgatók vonalán, a tavalyi 50 hallgató helyébe az idén terv szerint 175 hallgatót fogunk felvenni. Ez az idei helyzet, és a

jelenlegi kapacitásnak az alapján tovább előremenni a következő években sem tudunk.

Az, hogy mi jelentősen előre tudjunk haladni a létszámoknak a fejlesztésében, és megközelítőleg ki tudjuk elégíteni legalább részben az iparnak az igényeit, ahhoz a Budapesti Műszaki Egyetem Vegyészmérnöki Karának, a veszprémi egyetemnek és az Eötvös Loránd Egyetem és a többi vidéki tudományos egyetemek természettudományi karának igen jelentős kibővítésére volna szükség. A tervek szerint ez a kibővítés, ezek a beruházások biztosítva nincsenek. De ha nem sikerül a második ötéves terv során biztosítani ezeket a keretbővítéseket, akkor ez azt jelenti, hogy a létszámot nem tudtuk emelni, tehát a harmadik és negyedik ötéves terv számára sem lesz biztosítva még részben sem a szükséglet. Lehet, hogy nem áll rendelkezésünkre a második ötéves terv keretében, akár csak részben is az összes ehhez szükséges beruházási keret. A lényeg azonban az, hogy ezt együtt vizsgáljuk meg a vegyészeti ipar fejlesztésére szánt beruházási összegekkel.

Nem úgy történik a tervezés, hogy külön megtervezik a vegyiparra szánt összegeket, és ettől függetlenül és később megszervezik a minisztériummal, a Művelődésügyi Minisztériummal folytatott megbeszélések során a létszámterveket és a beruházásokat. A lényeg az, amit itt Hevesi elvtárs érintett, hogy az iparfejlesztés tervével együtt kerüljön kidolgozásra a káderfejlesztés terve, a kutatási fejlesztési terv is, s együtt vizsgálják meg azt, hogy az iparfejlesztésre itt rendelkezésre álló beruházási keretekből mi az ésszerű, amit a káderfejlesztés és a kutatásfejlesztés céljára adni tudunk, ami elengedhetetlen magának az iparfejlesztésnek. Nem tudom, hogy az egyetem fejlesztésére például, amit ez a káderigény indokolna, futja-e a második ötéves tervben az összegből. Azt tudom, hogy a Művelődésügyi Minisztérium számára előirányzott összegből korántsem futja. Nem tudom, hogy a 11 milliárdból futja-e. Ezt külön meg kellene vizsgálni. Erre hivatott én nem vagyok. A javaslatom tehát az, hogy ennek a keretében történjék e problémának a megvizsgálása, és elő is terjesztenék egy konkrét javaslatot.

Javaslom azt, hogy a PB által előterjesztett határozati javaslatnak 5. pontja végébe kerüljön be valami olyasfajta kitétel, egy olyan mondat, hogy a vegyipar fejlesztésével együtt dolgozzák ki ebben a pontban a jelzett szervek a vegyipar fejlesztéséhez szükséges káderfejlesztés és kutatásfejlesztés tervét is. Konkréten ezzel javaslom kiegészíteni a PB-nek a határozati javaslatát.

KISS ÁRPÁD elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mielőtt az előterjesztett anyagok határozati javaslatára rátérnék, engedjék meg, hogy egy-két percet két általános témának szenteljek. Az a kérésem és javaslatom, hogy a KB a második ötéves terv minisztériumi tervmunkáival kapcsolatos irányítást egészítse ki egy szóbeli javaslatommal, amely úgy szólna, hogy „a kongresszus szellemének megfelelő, a számok feletti ipari termelési előirányzatokat a minisztériumok olyan összetételben tervezzék, hogy ez az ipari többlettermelés a második ötéves terv fejlődését, a nemzetközi fizetési mérleg megjavítása útján is előmozdítsa". Azért is kell ezt javasolnom, mert a második ötéves terv fizetési mérlegével még probléma van. Magyarországon az ipari termelés növelése, tekintettel a külkereskedelem rendkívül nagy hányadára az elosztásban, olyan összefüggéseket mutat: ha a többlettermelésből nem áll módunkban elég nagy volument kereskedelmi árualapokként, külkereskedelmi árualapokként kihasítani, akkor az ipari többlettermelés alapanyag-szükségletét nem tudjuk fedezni. Csak a fizetési mérleg hiányának növelése útján. Az pedig nem lenne egy kívánatos dolog, mert nem ad perspektivikus

fejlesztési lehetőséget, ha kereskedelmi, külkereskedelmi árualapok volumenének növelésével, ami együtt jár az ipari termelési szerkezet és az árualapok összetételének változtatásával, ha nem tudjuk kitermelni a többlettermelés, a fejlődéshez szükséges alapanyag volumeneket. [sic!] Az lenne itt kívánatos, hogy a kongresszus számai gyorsítása érdekében szükséges többlettermelési előirányzatoknál arra kell ügyelni, hogy a Tervhivatal felé visszahozott minisztériumi tervjavaslatok az export árualapok rendkívüli nagymértékű növelését tegyék lehetővé. Ez természetesen összefügg a minőségi munkával is, mert nem egyszerűen elhatározásunk dolga, hogy [a] termelt javakból mennyit hasítunk ki exportárualapként, hanem a kapitalista és a baráti vevők igényeinek megfelelően lehet csak kihasítani ezeket az exportárualapokat. Ez viszont egybeesik a kongresszus irányelveivel is, amennyiben előírta, hogy a minőségi termelést meg kell javítani.

A másik általános téma, amelyre pár percet kérek, az, hogy a vegyipar előterjesztett fejlesztési előirányzatai rendkívül nagy erőfeszítéseket igényelnek. Szeretném bemutatni a Központi Bizottságnak, hogy ezzel a fejlesztési előirányzattal a szocialista országain belül [sic!] kb. hol helyezkedünk el. A Szovjetunió az ipari bruttó termelés 85–88%-os növelésén belül a vegyipar fejlesztését háromszorosra tervezi. Az NDK az ipari termelés 88%-os fejlesztésén belül 2,1-szeresre növeli a vegyipari termelését. A Lengyel Népköztársaság 77%-os ipari fejlesztésén belül 2,6-szorosára. A Magyar Népköztársaság 67–70%-os ipari termelési előirányzaton belül 2,16-szorosra növeli a vegyipar fejlesztését – ezen program alapján. Azt lehet tehát ebből megállapítani, hogy relatíve az ipari termelésen belül a Lengyel Népköztársaság és a Magyar Népköztársaság teszi a legnagyobb erőfeszítéseket, hogy az összipari termelésen belül a vegyipart aránytalanul jobban fejlessze. Tekintettel arra, hogy rendkívül alacsony bázisból indulunk, hiszen Magyarországon modern kémiai ipar tulajdonképpen nincs, csak kezdő lépéseket tettünk eddig, ezen nagy erőfeszítések dacára a második ötéves terv végére nem zárkózunk fel az egy főre eső vegyipari termékek termelési tervének szocialista táborhoz tartozó országaihoz sem, nem is beszélve egyes hasonló nagyságrendű kapitalista országokról.

Ezért szükséges arra felhívni a figyelmet, hogy ezen program feltétlenül végrehajtandó, sőt, amikor a végrehajtás fázisába kerül, de különösen a káderképzés területén, már elő kell készülni a harmadik ötéves tervben legalább ilyen renddel, de lehetőleg nagyobb renddel előirányzandó vegyipari továbbfejlesztésre. Ilyen nagy belső erőfeszítések dacára az következik be, hogy pl. az egy főre eső műanyagtermelés 1965-ben Bulgáriában 93 kg[20] lesz, NDK-ban 17–18, Lengyelországban 5–7, Romániában 12 és Magyarországon 3,5 kg. Azt kell tehát mondanom, hogy ez az előirányzati program nagy lépés az elmaradás behozása terén, de nem lehet zártnak és befejezettnek tekinteni, mert még nem érjük el a szocialista országok egy főre eső műanyag-felhasználását. Ugyanezt bemutatnám a műanyagtermelés területén, a műtrágyatermelés területén. Ezzel a programmal azt fogjuk elérni, hogy Magyarországon kb. 25,5 kg lesz az egy főre eső műtrágyatermelés. Azért mutatom be egy főre — ez egy új szám —, mert végeredményben összefüggésben van az egy főre eső táperő megtermelés és a műanyag[21] között. Bulgáriában 54 kg lesz, NDK-ban 156, Lengyelországban 26, Szovjetunióban 32, Csehszlovákiában 35. Ezért a műtrágyatermelés területén azt kell megállapítanom: az elmaradás behozása terén a legnagyobb lépést tesszük, mert rendkívül alacsonyról, 6,4 kg-ról indulunk, de abszolút számban még nem sokat érünk el.

Tehát úgy kell tekintenünk ezt a vegyipari programot, mint a lemaradás behozásának első szakaszát. De nem mint befejezett művet. Azért kell ezt kiemelni, mert vannak olyan tényezői a további, a harmadik ötéves tervben előirányzandó vegyipari fejlesztésnek, amelyről már a második ötéves terv időszakában kell gondoskodnunk. Ilyen pl. a káderképzés, amely legalább 8–10 évet igényel, különösen technológusi vonalon. Ilyen a megfelelő koncepciók és dokumentációk előkészítése, amely szintén a második ötéves terv időszakára kell hogy essen, ha ezt a változatlan ütemű fejlődést a harmadik ötéves tervre elő akarjuk irányozni. Azért kell tehát erről beszélnünk, bár ez a határozati javaslattal nem függ össze, mert ha a második és a harmadik ötéves terv átmeneti időszakában nem akarunk megtorpanást a vegyipari fejlesztés területén, hanem egy zavartalan átmenetet, akkor ezen programon túlmenően, amely az építéssel, a beruházásokkal foglalkozik, általában foglalkozni kell az átmenet zavartalan biztosítása érdekében a káderképzés, a koncepció kialakítása, az alapkutatások és a technológiai kutatások területével.

A határozati javaslattal kapcsolatban: a vegyipari határozati javaslathoz nincs észrevételem. Engedjék meg, hogy az építőipari témával kapcsolatban egypár észrevételt tegyek. Az a kérésem, hogy a határozati javaslat első oldala negyedik bekezdésében lévő építőipari 75%-os emelkedés elé legalább tegyük oda, hogy több mint 75%-kal kell emelkedni az építőipari tevékenységnek. Tudniillik a kongresszus irányelveiben foglalt számokkal ez teljesen megegyezik, de az azóta végzett számítások azt mutatják, hogy nagyobb programot kell végrehajtani annak érdekében, hogy az ipari beruházásokat elvégezhessük. Ez kb. 85 percent körül fog kialakulni a 75 helyett. Tehát itt két elhatározást lehet tenni: ha a kongresszusi irányelvek számaihoz akarunk ragaszkodni, akkor oda kell tenni, hogy több mint 75% legyen, mert már nagyon valószínű, hogy jóval több lesz. Vagy pedig beírjuk az új számot, amit nem javasolok, mert nem eléggé pontos még.

A határozati javaslat 2/e pontjával kapcsolatban felmerül egy kérdés, nem lehetne-e a nyilvánosságra kerülő anyagban már felvetni, hogy ahol lehetséges és amikor lehetséges, időben térjünk rá az építőipar területén is a kétműszakos üzemeltetésre a nyári időszakban. Vagy a szerelési iparban, ahol egyébként is szűk a keresztmetszet, ez szükséges dolog. Nem lehet olyan mértékben, mint a telepített iparnál. De az általános koncepcióval összefüggne, hogy ahol lehet, ott térjünk rá az építőiparban a második műszak bevezetésére. Ez részben összefügg a határozat egy másik pontjával, a 2/c-vel, ahol a Tervhivatal kötelezve van arra, hogy az építőipar jobb kihasználását az építésügyi miniszterrel együtt biztosítsa. Ezzel is összefügg, tudniillik a második műszakban egyes építőipari gépi berendezések jobb kihasználását lehetne biztosítani, bizonyára nagyteljesítményű világító-berendezések stb. szükségesek. De ezek tört részeit igénylik beruházásban annak, mintha egyműszakos kihasználás mellett még egy egységnyi gépet kellene vásárolni. Ebben a fázisban lehet erről szó, tudniillik, ezek minőségileg összefüggő paraméterek, mert a mezőgazdaságból elegendő munkaerő szabadul fel, és egyben ez az út azt is jelenti, hogy megfelelő lépcsőzetességgel kerül be a mezőgazdasági munkásság az iparba. Nyilván egyszerűbben kezel majd egy nagy durva építőipari gépet, mintha betennék rögtön a Beloiannisz gyárba műszert készíteni. Szóval ilyen összefüggésekben lehetséges munkaerővel ellátni az építőipart.

A másik javaslatom a 4. ponttal kapcsolatos. Kérem a Központi Bizottságot, hogy a 4/a pontjának első két sorát más szövegezésben adja. Tudniillik itt az áll: a műszaki tervezőirodák létszámának növelése az egyre több műszaki embert igény-

lő ipartól vonna el szakembereket. Mivel ez így áll, azért nagyobb teljesítménnyel kell dolgozni. Más indokoltsága van, és nem ilyen egyszerű indokoltsága annak, hogy az egy főre eső teljesítményeket a tervezőirodákban növelni kell. Tehát a megállapítás, hogy növelni kell a teljesítményt, helyes. Csak ne azt az indokolást adjuk, hogy nem tudunk több tervezőt adni, mert más üzemből vonna el mérnököket.

Ugyancsak a 4/a ponttal kapcsolatban merül fel egy kérdés, bár lehetséges, hogy nem ebbe a határozati javaslatba tartozik: elég sok zavart okoz az, hogy az építkezések műszaki tervekkel való ellátottsága vagy nem kielégítő, vagy a kivitelezők részéről nem kielégítő. Egyszóval a kivitelezőt nagyon zavarja az, hogy hivatkozási alap van arra, hogy a műszaki tervek nem megfelelőek, és ezért leáll vagy késlekedik az építkezés. Nem lenne célszerű azt kimondani, hogy irányt kell venni arra: a műszaki kiviteli terveket maguk a kivitelező vállalatok készítsék el, a tervezőirodák által gondosan elkészített előtervek alapján. Ezzel ti. az az előny járna, hogy az előttünk álló nagy tervezői szűk kapacitás feloldásához azzal járulna hozzá, hogy a kivitelező feltétlenül csak azokat a műszaki terveket készítené, amely még szükséges a kivitelezéshez. Gyakori eset, hogy a tervezőirodák öntik a műszaki terveket, és csak annak egy részét használják fel a kivitelezők. Másrészt a huzavonának [sic!], az egymásra való hivatkozást teljesen megszüntetnék, mert ma gyakori, hogy a kivitelezők a tervezőkre hivatkoznak műszaki tervhiányok miatt, vagy fordítva úgy elöntik fölösleges műszaki tervekkel a kivitelezőt és ütemtelenül, hogy azt nem tudja célszerűen felhasználni.

Még egy javaslatom volna: a 4/e pontjával kapcsolatban szükséges lenne itt kimondani, hogy intézkedéseket dolgozzunk ki annak érdekében, hogy a beruházó és kivitelező vállalatok mellett a jövőben a tervezők is érdekeltek legyen a gazdaságos megvalósítás érdekében, hogy a tervkészítés során ez az anyagi érdekeltség arra ösztönözze őket, hogy a célnak feltétlen megfelelő, de fölösleges kivitelezési megoldásokat ne tervezzenek. Elég gyakori, nem lehet általánosítani, de elég gyakori ma még az az eset, hogy a tervező[k], miután anyagilag egy luxuskivitelben, vagy más megoldásban tervezett létesítményért nem felelősek, szinte sportszerűen terveznek, semmi érdekeltség nincs abban, hogy a célt milyen anyagi eszközökkel oldották meg, és ezért a kivitelezők már sokat a visszakorrigálás érdekében nem tudnak tenni. Szükséges lenne tehát valami olyan rendszer kidolgozása, amely aszerint premizálja a tervezőt, hogy a célt a legegyszerűbb eszközökkel oldja meg, és azon felül ne kapjon prémiumot.

Még egy kérdésre kötelességem felhívni a tisztelt Központi Bizottság figyelmét, de ez már nem a határozati javaslattal függ össze, hogy az építőanyag-ipari termelési előirányzatok a második és a harmadik ötéves terv átmeneti időszakában olyan cement-szűkületet fognak előidézni, amely azzal a veszéllyel jár, hogy a harmadik ötéves tervben az építőanyag-hiány késleltetni és fékezni fogja. Ezért, gondolom, a tervező szervek részére belső határozatként azt kellene kiadni, hogy a második ötéves terv várható tartalékainak, a többtermelésből adódó tartalékainak a felhasználása, szétosztása területén erre nagy figyelmet fordítsanak. Az egy főre eső cementtermelés területén 1965-re majdnem az utolsó helyre kerülünk. Albánia 138 kg-ot fog egy főre termelni, Bulgária 500-at, Lengyelország 318-at, Románia 328-at, Szovjetunió 315-öt, Csehszlovákia 573-at és a Magyar Népköztársaság csak 233-at. Ebből arra a következtetésre lehet jutni, hogy a harmadik ötéves terv időszakában ez az építőanyagipari szűkület lehetetlenné teszi majd számunkra,

hogy a harmadik ötéves tervünk időszakában lépést tudjunk tartani a többi szocialista országgal.

CSERGŐ JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett három napirendi ponttal kapcsolatban a magam részéről teljes mértékben egyetértek, és azoknak irányával, célkitűzéseivel is egyetértek, és a magam részéről, ami a kohó- és gépiparra ki van róva, mint feladat, igyekszünk maximálisan eleget tenni. Az előterjesztett három napirendi ponttal kapcsolatban nagyon nagy felelősséget érzünk, figyelemmel arra, hogy egy sor probléma ezen a területen, különösen a vegyipar fejlesztés, az útépítés ipart illetően nincsen még teljes egészében tisztázva.

Úgy a vegyipar fejlesztése, mint az építőipar fejlesztése az egy komplex népgazdasági feladatot jelent, és a KGM részéről is egy komplex feladatot jelent, figyelemmel arra, hogy a kohászat fejlesztése összhangban kell hogy legyen ennek a két iparágnak a fejlesztésével, illetve ennek a két iparágnak a gépellátásával. A második ötéves terv során jelentős előrehaladást tervezünk a kohászat minőségi átalakítását illetően. Tudni kell, hogy a vegyipari gépgyártáshoz eddig a magas folyású anyagokat, a rozsda- és saválló anyagokat, valamint egyéb fontosabb ötvözet anyagokat elég nagy részben importáltuk. És természetesen, hogy ilyen nagyarányú vegyipari gyártást, mint ami tervezve van a második ötéves terv során, teljesen importra nem állíthatjuk rá. Ezen oknál fogva is mi már az ötéves tervet, a kohászatot illetően úgy irányoztuk elő, hogy a kohászaton belül egy strukturális változtatást terveztünk meg a minőségi anyagok gyártását illetően.

A vegyipar fejlesztésével kapcsolatban hozzá szeretném tenni, hogy ebben a gépgyártás is igen komoly mértékben érdekelve van, figyelemmel arra, hogy a technológia változtatása nagyon szorosan összefügg különböző műanyagok felhasználásával. És ebből a szempontból is nagyon helyesnek tartom, hogy a Központi Bizottság a mai napon ezzel a kérdéssel foglalkozik. A KGST illetékes bizottsága, a gépipari állandó bizottság első lépésben már végrehajtotta azt a szakosítást, amely a vegyipari gépek gyártását illeti. Ezzel kapcsolatban közölhetem, hogy a magunk részéről egy sor olyan gyártmányok előállításáról mondottunk le, amely gyártmányok eddig kis szériában készültek, és egyáltalán gyártásuk idehaza nem volt gazdaságos. De itt a szakosítás elég egyszerű formában ment végbe, figyelemmel arra, hogy az egész szocialista tábor országaiban a vegyipar fejlesztése jelentős súlyt kapott, és minden országban a vegyipari gépekből igen komoly hiány mutatkozik.

Rá szeretnék mutatni arra, hogy az ötéves terv során milyen problémáink vannak a vegyipari gépgyártással kapcsolatban, és éppen ezért szeretném kérni a Központi Bizottságot, hogy úgy a vegyipari gépgyártást, mint az élelmiszeripari gépgyártást, valamint az építőipar számára szükséges gépek, szerelvények gyártását, külön illetékes állami fórom előtt meg kell vitatni, figyelemmel arra, hogy különböző érdekek ütköznek. Vegyipari gépekre 1960-ban a tervünk 209 millió. Ebből exportra termelünk 120 milliót. Mindössze belföldi felhasználásra 89 millió forint marad. 1965-ben 328 millió van előirányozva, ebből exportra 288, belföldre mindössze 40 millió. 1965-ig a termelés részéről 2 milliárd 630 millió van előirányozva, ebből export 1 milliárd 510 millió, belföldi felhasználásra mindössze 1 milliárd 121 millió jut. Úgy vagyok tájékoztatva, és ezt adatokkal a Nehézipari Minisztérium bizonyítja, hogy mintegy 1 milliárd forint nagyságrendű géphiány jelentkezik e tervet figyelembe véve. Tehát összhangba kell hozni a belföldi felhasználást az exporttal.

Természetesen nem arra gondolok, hogy azt a cikket, amiből most már egy sor területen komoly fejlődést értünk el, az export rovására visszaszorítanánk. Hanem arra gondolok, hogy további lehetőséget kell és lehet — véleményem szerint — találni, hogy a termelést ebben a fontos iparágban bővítsük. Ennek egyik útja, hogy a KGST határozataitól ne térjünk el, hogy kétoldalú tárgyalásokat kellene folytatni különböző szocialista országokkal, és meghatározni, melyek azok a tételek, amelyeket importból kívánunk biztosítani, és melyek azok a gyártmányok, gépek, berendezések, amelyeket feltétlenül idehaza kell legyártani. Amikor ezek a kétoldalú tárgyalások lefolytak, véleményem szerint utána kell azzal foglalkozni, hogy milyen mértékben, milyen lehetőségekkel tudjuk ezt a nagy vegyipari géphiányt biztosítani, amely ma a Nehézipari Minisztérium részéről fennáll, figyelemmel erre a nagy vegyipari felfutásra, amelyet ma a Központi Bizottság tárgyal.

Teljesen új iparágként jelentkezett az élelmiszeripari gépgyártás. Nem mondom, hogy a felszabadulás előtt ebben az iparágban bizonyos berendezések és gépek nem készültek. De figyelemmel arra, hogy a szocialista tábor különböző országai ezen a területen is jelentős fejlesztést irányoztak elő, így ez a fejlesztés ránk is kihat. Ez összefügg megint a vegyipari gépgyártással, mert majdnem azonos kapacitásról van szó. 1960-ban 285 millió forint értékű élelmiszeripari gépeket gyártunk. Ebből exportra 210 millió megy, belföldi használatra 75 millió. Az ötéves terv végén 2 milliárd 800 millió élelmiszeripari gépgyártás van előirányozva, amelyből 2 milliárd 100 millió export. Belföldi felhasználásra mindössze 220 millió forint jut. Ennél meg szeretném jegyezni, hogy az Élelmiszeripari Minisztérium számai és kívánsága szerint mintegy 7–800 millió értékű géphiány mutatkozik ezen a területen is. Tehát én azt mondottam, hogy a vegyipari gépgyártás és az élelmiszeripari gépgyártás kapacitása majdnem azonos, tehát akkor itt mintegy 1 milliárd 400 millió nagyteljesítményű élelmiszeripari és vegyipari gépgyártás-hiánnyal rendelkezünk, [sic!] amely hiány kiküszöbölésének lehetőségét — amint már említettem — részben importból, részben pedig további hazai lehetőségek felkutatásával kell valami formában fedeznünk.

Az építőipar fejlesztésével kapcsolatban meg kívánom jegyezni, hogy az előterjesztéssel, azokkal a kiegészítésekkel, amelyeket most Kiss Árpád elvtárs tett, teljes mértékben egyetértek. Egyetlen egy megjegyzésem van. Mi egyetértünk azzal, hogy a szerelvények gyártása területén komoly mértékben fejlődjünk fel, és itt is az a helyzet, hogy ha csak a hazai szükségleteket néznénk, akkor a hazai termelésből az igények kielégíthetők volnának. De sajnos ennél többről van szó, figyelemmel arra, hogy más célra is kell ilyen irányú berendezéseket, szerelvényeket gyártani, amely azt jelenti, hogy együtt a kettőt, tehát a hazai igényeket és az export igényeket, együtt a kettőt, a tervezés mai stádiumában nézve nem tudjuk kielégíteni, és éppen ezért szükségességét érzem annak, hogy itt is további lehetőségeket kutassunk fel, majd az ipartelepítésnél erre vissza fogunk térni, hogy azt a nagy hiányt, ami az export és a belföldi felhasználást illeti, ki tudjuk küszöbölni.

Az építőipari gépekkel kapcsolatban meg kívánom jegyezni, hogy nem látjuk annak lehetőségét, hogy idehaza az építőipar számára mindenféle gépet gyártsunk. Figyelembe véve, hogy itt is van a KGST-nek egy előzetes szakosítási határozata, amelyet mi tovább kívánunk fejleszteni azzal, hogy nagy mennyiségben bizonyos típusokból gyártsunk építőipari gépeket. És itt a Trautmann elvtárssal bizonyos vitában vagyunk, úgy gondolom, hogy ezt a vitát is le kell zárni tekintettel arra, hogy az idő nagyon elhúzódott. Mert a lehetőségeink ezen a területen elég korláto-

zottak, és Fock elvtárs jogos kritikaként vetette fel felénk, hogy a gyártmány-szakosítás területén a kohó és gépipar nem tett meg mindent annak érdekében, hogy egy sor olyan gyártmányról mondjon le, amelynek a gyártása idehaza nem kívánatos, vagy egyáltalán nem tartjuk népgazdasági szempontból fontosnak. Éppen ezért az építőipar részére szükséges gépek gyártását én megvizsgálandónak tartom, ezzel külön illetékes állami szervnek foglalkoznia kell.

Ami a szerelvények ellátását illeti, ott bejelenthetem, hogy az első két évtől eltérően már 1963-ban úgy a hazai, mint az export igényeket is együtt ki tudjuk elégíteni. 1961-ben és 1962-ben a beruházások elhúzódása folytán itt még bizonyos nehézségekkel kell számolni.

Az ipartelepítési előterjesztéssel kapcsolatban szintén egyetértek, egy pár általunk vélt és érzett problémára szeretném a Központi Bizottság figyelmét felhívni. Ezen a területen a kohó- és gépipar — ha nem is tett meg mindent —, de úgy érezzük, hogy egy sor helyen kezdeményeztük az ipar vidéki kitelepítésével kapcsolatban. Sajnos, nem minden szerv által találtunk a legnagyobb megértésre, nagyon sok szubjektivizmust, helyi érdekeket kell leküzdeni, ami egyáltalán nincs összefüggésben ezzel a nagy feladattal, amelyet a párt és a kormány feltétlenül [az] ezen a területen illetékesektől elvár. Itt egy felsorolást szeretnék megemlíteni: Kecskemétre az ötéves terv során — amire úgy néz ki, hogy a beruházásunk is meglesz, ha a beruházási tervek nem lesznek módosítva, remélem, hogy ilyen szempontból nem lesznek — egy malomgépgyárat tervezünk, Esztergomban már egy relégyárunk működik, Szekszárdon megépítjük a beígért mérőműszergyárat, amely a választási agitációban hangzott el, Fajton — Veszprém mellett — a rádiókábelgyár már működik, még nincs teljesen befejezve, Diósgyőrbe a salakgyártást koncentráljuk, Kaposváron már mozgunk, bizonyos kezdeményezés van, Pápára is egy ilyen nagy ruharaktárba üzemet telepítünk ki, Kecskemétről elvisszük Sashalomra a reszelőgyárat,[22] hajtóműgyár kerül Egerbe, a munkák megindultak, és sorolhatnám tovább ezeket a kezdeményezéseket, amelyeket a kohó- és gépipar a vidéki ipartelepítésével kapcsolatban az elmúlt évek során eszközölt.

Nagyobb probléma, ami akadályozza ezeknek a vidéki üzemeknek a beindítását és időbeni befejezését, a meglévő súlyos lakásprobléma. Nagyon nehéz szakembereket Budapestről letelepíteni és leküldeni, hogyha nem tudunk neki és családjának megfelelő lakást biztosítani. Nehezen képzelhető el egy gépipari vállalat vagy üzem, hogy ha innen az illetékes szakembereknek sem tudunk lakást biztosítani, nagyon nehéz ezeknek az üzemeknek a beindítása és az illetékes szakmunkák betanítása.

A másik problémánk, hogy a beruházások eléggé elhúzódnak. Valahogy ezekkel a beruházásokkal úgy állunk, hogy először, amit már megkezdtünk, nagyon helyesen arra fordítsuk az összegeket, a rendelkezésünkre álló beruházási kereteket, és ami megmarad, esetleg utána adunk ezekre a célokra. Úgy gondolom, hogy ezzel a kérdéssel minden szerv részéről — gondolok elsősorban a kohó- és gépiparra — sokkal komolyabban kell foglalkozni, és azt a nagy problémát, ami e körül van és nap mint nap jelentkező igényt minél előbb rendbe tudjuk hozni.

Egy komoly problémát szeretnék ezzel kapcsolatban felhozni, ahol nincs egyetértés, és azért mondom el itt a Központi Bizottság előtt, hogy szeretnék ezzel kapcsolatban tanácsot kapni. Látunk lehetőséget arra, hogy azok a tanácsi vállalatok, ahol nem helyi igényeket elégítenek ki, hanem országos szükségletre gyártanak, hogy ezeket a tanácsi vállalatokat megkapnánk. Nem gondolok olyan

vállalatra, amelyik helyi igényt elégít ki, a lakosság közvetlen ellátásával függ össze, hanem olyan üzemekre, olyan tanácsi vállalatokra, amelyek országos igényekre dolgoznak. Ezeket a vállalatokat helyes volna, ha megkapnánk, és pár éven belül – figyelemmel arra, és kiindulva a Központi Bizottság mai ülésének anyagából, a vegyipari gépgyártásból, az Építésügyi Minisztérium részére szükséges gépek és szerelvények biztosításából, a mezőgazdasági gépalkatrészek biztosításából, és még egy sor olyan gondunk van, amit egyelőre nagyon nehéznek látok megoldani. Úgy gondolom, a helyi munkaerő-szükséglet is biztosítva volna ezekből a vidéki vállalatokból vagy falvakból, és egyben az illető falu vagy város jelentős üzemmel rendelkezne belátható időn belül korszerű, modernül felszerelt üzemmel.

Végül szeretnék utalni Fock elvtárs kritikájára, amikor Fock elvtárs azt mondotta, a szakosítás területén nem megyünk elég határozottan előre. Nem teszünk meg mindent annak érdekében, hogy olyan gyártmányok termelését, amelyek a népgazdaság szempontjából nem fontosak, ezeket a gyártmányokat minél előbb leállítsuk. Én ezzel a bírálattal egyetértek, annak dacára, hogy tényleg ezen a területen vannak bizonyos eredmények, amely összefügg a KGST munkájával, és összefügg azzal a kezdeményezéssel is, amelyet különböző kétoldalú tárgyalások útján eddig tudtunk biztosítani. Az eredményt magam részéről sem tartom kielégítőnek, és éppen ezért bejelenthetem, hogy a mezőgépiparnak a felülvizsgálása most folyik, mert egyáltalán nem kívánatos a mi számunkra, hogy kis mennyiségben, kis szériákban ilyen sokféle gépet és berendezést gyártson a mi népköztársaságunk, ahány félét ma gyártunk. És természetes, ez megint összefügg azzal, hogy ennek az import részét, amiről leállunk, azt biztosítani kell, és ez egyben az ötéves tervnek is egyik fontos feladata, hogy másból többet kell termelnünk, és ebből kell, a többlettermelésből fedezni a felmerült importszükségleteket. De sorolhatnám tovább azokat az iparágakat, ahol nagyon határozottan nyúlunk a specializáció, illetve a szakosítás megállapításához, és meggyőződésem, hogy ezen a területen is az elkövetkezendő években, a KGST, a baráti országok segítségével, jelentős eredményeket fogunk elérni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! A beterjesztett javaslatokkal és az előadói beszéddel egyetértek.

Én azt ajánlanám a Központi Bizottságnak, hogy a határozatában és az ülésről kiadott közleményben[23] is talán azzal kellene ezt a napirendi pontot bevezetni, hogy a Központi Bizottság meghallgatta a tervmunkálatokról szóló tájékoztatást, vagy annak fontosabb kérdéseit, és jóváhagyta a munka irányát. Ezzel összefüggésben tárgyalt három kiemelkedően fontos kérdést. Valami ilyesmi bevezetőt kellene adni a dolognak. Egy további javaslatom volna, hogy a Fock elvtárs előadói beszédét, mivel szerencsére le van írva, célszerűnek tartanám odaadni azoknak a gazdasági, minisztériumi vezetőknek, vagy főigazgatóságok vezetőinek, akik nem vesznek részt a tárgyaláson, mert az előadásnak az általános tervezésre vonatkozó része hasznos mindegyik elvtársnak. Egyszerűen olvassák át, és gondolkozzanak, hogy abból mi adódik a saját területükre.

Egyébként én is olyan dolgokkal szeretnék foglalkozni, ami ebbe a témakörbe tartozik, nem ezzel a három külön kérdéssel. Jelenleg a tervezés és a konkrét gazdasági munka középpontjában ez a két, egymástól időben nem független feladat áll. A megfelelő ötéves terv elkészítése és amit a kongresszuson is úgy fogalmaztunk meg, hogy megfelelő kiindulási alap megteremtése, ez most a központi kérdés. Ezzel összefüggésben kell vizsgálnunk a népgazdaság jelenleg mutatkozó

néhány feszültségét is, mert ez összefügg azzal a bizonyos kiindulási alappal, amit az év végére meg kell teremteni.

Legelőször is szeretném megmondani, véleményem szerint egyáltalán nem baj, hogy ezek a feszültségek vannak. Bizonyos tekintetben, azt hiszem, úgy is lehetne ezt nézni, hogy végre ideje, hogy a lehetőségek határáig megyünk a kihasználási törekvésben. Megpróbáljuk a lehetőségeket maximálisan kihasználni, és ez persze azzal jár, hogy bizonyos feszültségek jelentkeznek. A másik, amit itt nem árt figyelembe venni — erről már volt szó —, hogy azért ezek a feszültségek nem olyan elemi csapásként, vagy nem tudom én valamilyen „idegen birodalom küldeményeként" jelentkeznek nálunk, hanem nagyon szorosan összefüggenek az általános társadalmi, politikai és népgazdasági törekvéseivel. [sic!] Ez nem kis részben a mezőgazdaság szocialista átszervezéséből adódik, s másrészt az ipari területen meglevő törekvéseinkből. Ez elég jó gondolat. Végeredményben úgy kell ezt nekünk venni, hogy ha valaki 1957 nyarán nekünk azt mondotta volna, hogy 60 nyarán majd gondjaink lesznek, mert a mezőgazdaság szocialista átalakítása kb. 70%-nál tart, akkor ezt mindenki szívesen megszavazta volna, csak legyenek ilyen gondjaink. Azért említem ezt, hogy hogyan nézzük mi ezeket a dolgokat. Ugyanakkor hozzátartozik a feladatunkhoz, hogy ezeket le kell küzdeni. Nem lehet ebből az évből kimenni úgy, hogy a tervvel összhangban álló kiindulási alap ne legyen meg az év végén. Ennél meg kellene közelebbről nézni, nem is annyira ma, mint a folyó munka területén, hogy mégis hol van ez a feszültség, mire vezethet ez, mert hiszen ott kereshetjük a leküzdésnek a módjait.

Az egyik, és azt hiszem, hogy ez a döntő, és ezért is kell ennek talán még egyszer hangsúlyt adni, mert az utóbbi időben rendkívül keveset beszéltünk erről. A termelékenységről sok szó volt, de a termelékenységen belül a szocialista bérezés ösztönző elvéről és erejéről nem sokat beszéltünk az utóbbi években, és most ez kezd nagy központi kérdéssé válni. Én, és mindnyájan azon a véleményen vagyunk — amit a Fock elvtárs itt kifejezett —, hogy mi nem akarunk visszatérni arra a rendszerre, hogy az egész országban, az egész iparban egyidőben tömeges normarendezés legyen. Erre nem akarunk visszatérni, mert az egy keserves procedúra. Tavasszal jártunk Lengyelországban. Az egész Lengyelország sóhajtozott és nyögött, mert éppen belepottyantunk az általunk már jól ismert országos normarendezésbe az iparon belül, ami ott kb. azt jelentette, hogy a béralap 8%-kal csökkent. Ha ez az egész országban van, akkor átmeneti konfliktus keletkezik a munkásosztály forradalmi pártja és maga a munkásosztály között. Ennek egyetlen egy orvossága van, hogy az ipar egész területén, majd a mezőgazdaságban is, és más formában napirendre kell tűzni a normák kérdését.

Meg kell vizsgálni, és ahol lehet, műszaki normákat, ahol nincs műszaki norma, ott valami egyszerűbb normát is meg kell változtatni, mert az magától megváltozni nem fog. Akárhány országgal találkozunk mostanában testvérpártjainknál, akik [sic!] a szocializmust építik, mindenütt olyasmit látunk, hogy a termelékenység hozza meg a termelés abszolút növekedésének 2/3-át, 3/4-ét, 4/5-ét. Egyedül Magyarország kivétel, ahol most hallatlan erőfeszítések után odáig jutottunk, hogy majdnem fele, vagy talán 1–2%-kal több mint fele jön a termelékenységből.

Ez meglepett, elsősorban azért, mert a vezetők abban a komótos helyzetben vannak, hogy megvan az a bizonyos meghatározott béralap. Abból nagy vész nem származik, ha azt betartja. Másrészt maguk a dolgozók úgy vannak ugyanazzal a béralappal, az adva van, az már bizonyos esetben plafont is jelent számukra is,

tehát nincs hova miként törekedni több keresetre az egyes munkásnak sem. Jár ide még egy valami, elvtársak: az, hogy nem rossz az életszínvonal, az, hogy az embereket a korgó hasuk nem nagyon hajtja arra felé, hogy tán egy kicsit többet dolgozzon és többet keressen. Nem valami kampányszerűen és nem egyszerre az összes ipari üzemben, de minden ipari üzemben el kell kezdeni foglalkozni ezzel a kérdéssel. Másképp most már nem lehet. Én nem tudom, de egy-két esztendő leforgása alatt az ember így képzeli el, a normák többségének meg kell változni, különben megreked az egész magyar népgazdaság. A termelékenységen belül most már szerepet fog játszani a szocialista bérezés elvének a két fő fegyvere. Az egyik a műszaki színvonal fejlesztése — és ez a döntő —, a másik pedig a szocialista bérezés elvének az érvényesítése és ösztönző ereje. És ez pártunk napirendjén kell hogy legyen.

A másik ilyen nagy kérdés, hogy a termelés növekedésének és a fogyasztás arányának mértéke egészségtelen. Most már nevezzük meg, elvtársaim, hogy ez már két-három esztendeje így van. De ha akarjuk, azt is mondhatjuk, hogy az ellenforradalom óta. Mert az a bizonyos 16%-os reálbér-növekedés az ipar dolgozóinál éppen olyan időszakban következett be, hogy nem hogy növelte a termelést, hanem az mínuszban volt még a korábbihoz képest, és nemzetközi segélyből jött tulajdonképpen az első fedezete ennek a 16%-os béremelésnek, hát ilyen helyzetben történt. És azóta is igaz, hogy a termelés is gyors lendülettel fejlődik, de még gyorsabb lendülettel fejlődik a fogyasztás. És itt nem lehet eltekinteni attól a vastörvénytől, hogy magának a termelésnek, és azon belül a termelékenységnek mindig 2–3%-kal nagyobb mértékben kell növekedni, mint a fogyasztásnak és a reálbérnek, ez egy vastörvény. Mert így nem lehet szocializmust építeni, de általában gazdálkodni sem lehet. Se kapitalizmusban, se szocializmusban, semmiféle államban nem lehet gazdálkodni, ha ez nincs meg. Ennek az arányát, és itt megint a múltkor használt kifejezést kell használnom, emlegetnem, hogy a dolgok spontán nem fogják biztosítani. Mert ha erre a spontán folyamatra hagyjuk, akkor éppen az ellenkezője fog történni, mert a fogyasztás mindig gyorsabban fog növekedni, mint a termelés abszolút növekedése, vagy a termelékenység növekedése. Ennek a helyes aránynak a biztosítása a vezetés feladata, s ezt nem lehet másnak megoldani, odaadni. A vezetés alatt éppen a párt Központi Bizottságát, a kormányt és a Gazdasági Bizottságot kell érteni, ez a három szerv a gazdája annak, hogy a helyes arányt itt biztosítsuk.

Itt van például egypár kérdés. Mi végett vannak bajaink? Húst kell behozni, mert jelenleg olyan helyzet van, hogy a nemzetközi fizetési mérleg e terv szerint bizonyos vonatkozásban romlik. De még ezen túl is romlik, az év közben. Aztán olyasmi is jelentkezik, ami pedig nagyon sok éve nem volt Magyarországon, ez a költségvetés pénzügyi egyensúlya. A terv pénzügyi oldala is valahogy olyan nívón van, hogy éppen hogy fedezik a bevételek a kiadásokat, pedig egyetlen szocialista állam sem szokott így gazdálkodni, valahány százalék pénzügyi fedezet mindig kellett, hogy legyen, és kell is hogy legyen. Most ez már jelentkezik. Átmenetileg, de magától nem fog megszűnni, csak akkor, ha megszüntetjük. És ezeket csak központilag lehet biztosítani, ez a vezetés feladata. Például itt van egy kérdés, és honnan jönnek ezek. Van húshiány, bizonyos értelemben zsír és egyéb ilyen termék, főleg sertéshús vonalán jelentkezik, ez van. Azt is tudni kell, hogy milyen természetű ez a hiány.

Jelenleg az a helyzet, hogy a felvásárlás a sertéshúsban eddig fejlődött a tavalyihoz képest, úgy nagyjából nézve az év első hónapjait, sőt a piacra vitt húsmennyiség is valamivel a tavalyi fölött van. Tehát nem itt jelentkezik a hiány, hanem a vásárlóerő és a fogyasztási igény ennél nagyobb mértékű növekedésével keletkezett ez a hiány.

Ennek a hiánynak hatása már most érezhető itt-ott a piacokon, meg az üzletekben. De ez a hiányosság még tartós lesz. Úgy értem, hogy míg mi ezt leküzdjük, az nem két hónap kérdése. Miért? Mert a szocialista átmenet ennek egyik előidézője. Megcsináltuk a tsz-t, de abban a pillanatban nincs istálló, a sertéseket felhizlalják, és gyorsan levágják, viszik a piacra, vagy megeszik. Ez egy esztendőben minden tsz történetében feltétlenül így van. Hogy ez az ország viszonylatában is így legyen, az már nem lenne jó. Vannak korábban született tsz-ek és közben született szövetkezetek, és vannak, amelyek jövőre fognak születni, és amikor megszületnek, abban az évben ugyanaz a hiányosság fog jelentkezni. Íme itt van ez, hogy az árutermelés nem növekedett, talán a húsban valamit növekedett, a sertéshúsban nem növekedett, abban csökkent, és sajnos ez az év második felében még jobban fog jelentkezni, mint az első hónapokban jelentkezett. A sertéshús- és zsírtermelés csökkent a tavalyihoz képest, és nem növekedett. Viszont növekedett a vásárlóerő, a fogyasztási igény, és ez összefüggésben van az adott mezőgazdaság szocialista átszervezésével, tehát itt kell a gyógyírt is, a lehetőségeket is keresni.

Ki kell mondani ezt a szót, már a múltkor is kerülgettünk ilyen szavakat, miből áll az orvosság ilyen esetben? Vagy több húst termelünk, vagy ha nem vagyunk képesek rá, fel kell emelni a hús árát. Ha az ember megkérdezi, mit akarunk, mire vállalkozunk? Én azt hiszem, nem vállalkozunk, nem akarunk mi olyasmit, hogy az alapvető élelmiszer árát tömegesen emeljük. Szeretnénk elkerülni azt, amire tavaly a lengyel Központi Bizottság szeptemberben rákényszerült, hogy nem úgy, mint mi a bor árát, ők a hús árát emelték 25%-kal. Tehát akkor marad a másik orvosság – a hústermelés növelése minden elképzelhető eszközzel. Mert ha mi azzal akarunk operálni, hogy majd behozzuk, egy kicsit romlik a fizetési mérlegünk vagy kapitalista, vagy szocialista viszonylatban, akkor a fizetési egyensúly nem lesz meg. Akkor miféle kiindulási alappal megyünk mi az ötéves tervnek, vagy azoknak az éveknek? Meg kell keresni a kiutat, és ezzel szembe kell nézni, vagy több húst termelünk, vagy fel kell emelni a hús árát, tessék, szavazzunk. Ahogy szavazunk, aszerint kell dolgozni, és azt hiszem, arra szavazunk, hogy emeljük fel a hústermelést és nem a hús fogyasztási árát.

Itt van a másik, a kenyér- és takarmánygabona-hiány, és plusz import a tervezés felett. Mitől van ez? 1959-ről nem lehet azt mondani, hogy a rossz termés éve volt, az egy jó termés éve volt. Miért vagyunk mi most ilyen helyzetben? Nem tudtuk az aratást, nem tudtuk a cséplést megszervezni. Ez szervezési kérdés és munka kérdése volt, és az új tsz-eknél az összes megszilárdítási feladatot nagyjából elvégeztük, kivéve a munka jó megszervezését, ami azzal járt, hogy a jó termés egy bizonyos hányada egyszerűen tönkrement. Magyarországon soha nem volt még, hogy novemberben csépeltünk, és ez történt tavaly. Ha nem akarjuk tovább rontani a helyzetet, ennek nem szabad megtörténni. Mert ez részben szervezés, részben gépek, emberek, munkaerők mozgósítása erre az adott feladatra. Most, ha az idő ilyen lesz, a fene tudja, hogy milyen lesz a termés, mert az aratásnál a nagy víz nem nagyon jó. Mindenesetre gyorsan kell dolgozni és jól, szervezetten az aratásnál, a behordásnál és a cséplésnél is.

A másik oka a hiányosságnak, hogy a felvásárlásunk nem sikerült. Igaz? Nem sikerült. Még a termés egy része, a megtermelt érték egy része is megsemmisült, tönkrement. A kenyérgabona kicsírázott, megetették a jószággal, még az talán nem is ment teljesen tönkre, de van olyan, ami teljesen tönkrement. Ami meg aztán mégis megmaradt, azt nem sikerült felvásárolni. Miért? Szorosan összefügg a falu szocialista átalakításával, ahol a bizonyos paraszti tartalékolás áll, amiről beszéltünk, és ami az idén megint fog jelentkezni annál a bizonyos 30% földet kézben tartó parasztoknál, akik most is ugyanúgy tudják, mint magunk sejtjük, lehet, hogy ők már biztosabban tudják, hogy októberben megint elővesszük a kérdést, majd megint megtárgyaljuk, és majd megint azt mondjuk, hogy gyerünk tovább a szövetkezéssel. Ők ezt tudják, és eszerint is fognak eladni az államnak.

Tehát ezekkel szembe kell nézni, miből van, honnan van, és mi a kivezető út. Ebben az esetben harcolni minden gramm megtermett terményért, annak épségben való beviteléért, aztán mennél többet adjanak el az államnak belőle. Ezt egyéb intézkedések is valamelyest elősegítik, meg mondjuk olyan butaság talán most nem lesz, hogy a most egyéni paraszt nem mer majd mélyszántást csinálni, meg gabonát vetni szeptemberben vagy októberben, mert attól fél, hogy a jövő nyáron megint kaszával kell neki verekedni. Mert ez is hatott!

Hát ilyesmi kérdésekről van valójában itt szó, aminek én a sommázatát úgy mondanám, hogy tulajdonképpen az egészből az jön ki, hogy az összes eddigi elveket fenntartva valójában egy picit gyorsítani kell a mezőgazdaság szocialista átszervezését, beleértve a megszilárdítást is. Most olyan ponton van, hogy a szántóföldek 30%-át kézben tartó parasztnál, ez amit úgy neveztünk, hogy termelési kedv, meg ambíció, az most már ott nem lesz hajtóerő. Hisz minden paraszt tud tízig számolni, s azt mondják, nem őrültek meg ezek a kommunisták, hogy már hetet bevittek, és a másik hármat ne vigyék be! És ez hat az összes megfelelő vonalon, ahol az ilyesmi hatni szokott, és végső fokon nagy kár jön ki belőle.

Pl. a bolgár elvtársakkal beszélgettünk. Mi magyarázgattuk, hogy miért így csináltuk, miért álltunk meg, és ma is állítom, hogy helyes volt, hogy megálltunk a megfelelő pontokon. Gép kellene, szakember kellene, jó vezetés kellene, kommunista kellene a tsz-be, és ez mind nincs meg. Erre ők azt mondják, mikor ők így álltak ennél az 50%-nál, önáluk minden ugyanígy hiányzott. Valameddig tétováztak, és aztán rájöttek, hogy nincs mit csinálni, tovább kell menni, mert nem ruházott be az egyéni paraszt a gazdaság fejlesztésébe, hanem csökkentette a termelését is. Elkezdett csak a saját szükségletére termelni. Nálunk szerencsére nem ez történt. Beruházni ők sem ruháztak be, termelni többet termeltek, mint ami a saját tulajdon szükségletének kell, annyit termelt, hogy magának jövőre is, meg azután is legyen valamije a padláson. Ez a különbség! Innen jönnek ki ezek a keserves feladatok, importálni gabonát, importálni takarmányt és tönkretenni a fizetési mérleget. Részben baráti viszonylatban is, nemcsak nyugati viszonylatról van szó.

A másik az export-import egyensúly. Ez is egy olyan kérdés, hogy az export növekedik, ami nem is csekélység, de mennyivel több az, hogy növekedett az import. Annak is kellene valamiféle egyensúlyának lenni. Sajnos a számmemóriával nem vagyok megáldva, de aki ért hozzá, az meg tudja mondani, hogy jelentős mértékben növekedett az exportja az országnak, és kb. háromszor annyira növekedett az importja az országnak, részben betervezés, részben még azon felül. Itt is gondolni kell arra, hogy az arányt biztosítsuk valahogy az export meg az import

között. Másrészről ne legyünk annyira elkeseredve ettől a pillanatnyi helyzettől, mert ez a fizetési mérleg romlás részben onnan ered, hogy sokkal nagyobb mértékben hozunk be gépet, termelési eszközt és részben műtrágyát, meg más ilyesmit. Ez tehát ma nehézség, még tán jövőre is nyom bennünket ez az idei mérleg, de utána majd meghozza a maga hasznát. Ez nem olyan, hogy önmagában kétségbe kell esni, vagy letörni, keseregni, vagy azt gondolni, hogy népgazdaságunk szilárdságát rontaná, fordítva, azt ez erősíteni fogja, de a pillanatnyi napi gondokat növelné.

Ezek nem valami új dolgok, de nagyon nyomatékosan szeretném felhívni a figyelmet, mert szerintem ez mindenkinek kötelessége, aki egy kicsit a kongresszus határozatát komolyan veszi, még akkor is, ha pártszervezetben, vagy tömegszervezetben dolgozik, hogy foglalkozzon ezekkel a kérdésekkel, és még kettőzött mértékben a gazdasági vonalon dolgozó elvtársaknak. Nagy kötelességük van itt, mert ebből adódnak a feladatok, a vezetés teendői, én most így mondom, mert a tömegekre mi számíthatunk. Hiszen évről évre az utóbbi időszakban mindig az történt, hogy mindig több volt a teljesítés, mint a terv, és néha olyan mértékben volt több a teljesítés, hogy szinte nem is egészséges. Ez milyen forrásból jött? Részben egy picit óvatosan terveztünk — ez egyik oldala —, de sokkal nagyobb mértékben jött abból, hogy a munkalendület nagyobb lett a tömegeknél, mint ahogy mi azt terveztük. A vezetés feladata az, hogy vezessen, és a tömegeknek legyen mi után menni, legyen olyan cél, amiért meg kell dolgozni. Bizonyos, hogy menni fognak a tömegek, ha a vezetés megfelelő célt ad, és megfelelően vezet.

Ennélfogva valójában az a helyzet, hogy nem tarthatjuk fenn örökké azt a rendszert, hogy betervezünk 6–8%-os termelést [sic!] az iparban, viszont a tényleges növekedés nem több 3–4%-nál. Ez már a tervezés szolidságának nem felel meg. Ugyanúgy nem, mintha 16%-t terveznénk, és csak 12% volna a növekedés, ez sem szolid tervezés. De az sem szolid tervezés, amelyik betervez 7–8%-ot és 12 jön ki belőle. Az a nem tervszerű 3–4% az sajnos soha nem úgy alakul, mint ahogy annak alakulnia kell, hogy abban már benne vannak az esetlegességek, meg a gazdaságtalan dolgok, meg [a] nyersanyag hírtelenjében ki van fogyva, vagy értékesíteni nem lehet gyorsan és így tovább. Tehát ezt a kettőt is egy kicsit közelebb kell hozni, a jövő év tervszámát és a jövő év tényleges eredményét is valahogy egy kicsit közelebb kell hozni egymáshoz, mint ahogy legutóbb történt.

Megjegyzem, hogy úgy mondjam, felelősség nélkül egyelőre, nekem úgy tűnik, nem egészséges az, hogy a mezőgazdasági termelés-növekedésnél a kongresszusi ajánlott aránytól lefelé tértünk el. Szerintem itt arról van szó, hogy a visszatervezés 3% körül van, legalább is ezt mondták az elvtársak. Nem egészséges.

FEHÉR elvtárs: Munkáljuk ki!

KÁDÁR elvtárs: Jó, munkáljuk ki, de úgy, hogy felfelé munkáljuk ki és ne lefelé, mert az egész nem fog menni. Én megmondom, ha a mezőgazdasági termelést 1965 végéig nem sikerül a kongresszusi számnál jelentékenyebb mértékben növelni, akkor nem fog menni az egész. Azonkívül olyan hihetetlen tartalékok vannak — ami az iparnál van —, hogy 8%-ot terveztünk, aztán az év végén csodálkozunk, hogy 11 és fél % lesz belőle. A mezőgazdaságban olyan hihetetlen tartalékok vannak, mi hiszünk a szocializmusban, mi nem hazudunk, amikor azt mondjuk, magasabb, fejlettebb gazdálkodási mód a szocialista nagyüzem, annak annyi mindenféle előnye van helyileg, ott azon a gazdálkodási egységen, aztán népgazdaságilag is, hogy be lehet vinni a tervezés erejét, a tervszerű termelést a

mezőgazdaságba. Ez forradalom a mezőgazdasági termelésben, nem is olyan nehéz belevinni, egyszerű szerződések, meg egyéb eszközök útján. Van valahányszáz állami gazdaság, aztán lesz valahányezer tsz, így csak könnyebb 4–5000 gazdasági féllel egy államban dolgozni, tárgyalni, leszerződni, mint nem tudom én 1900 ezer parasztemberrel, amelyik közül az egyik 3–4 holdon gazdálkodik, a másik 33 holdon. Szóval itt több a tartalék a mezőgazdaságban annál, mintha megengedjük magunknak azt, hogy visszatervezés legyen a kongresszusi szám alatt. Ezt nem engedhetjük meg. Egyéni véleményem szerint azt kellene mondani, hogy vegyék figyelembe, és a mezőgazdasági tervezésnél ne a kongresszusi szám alá menjenek, hanem ott sokkal bátrabban mehetnek felfelé a tervezésnél, ez majd a megvalósításnál is könnyebben fog menni, mint az ipari termelés.

Aztán jön a termelékenység növelése a két fő eszközzel, a műszaki színvonal emelése és a szocialista bérezés. A termelés stagnál és visszaesik, a fogyasztás meg szépen növekszik tovább. Itt egyébként megmondom, hogy ezt a szocialista bérezést széles skálán kell értelmezni. A dolgozó ember viszonylatában is és úgy is, hogy csoportviszonylatban, vagy kollektív viszonylatban. A dolgozóknál is mennék az ipari munkástól a parasztig, ahol természetesen mások a formák, mint az iparban, de azért itt is egy kis szocialista elvnek kell érvényesülni. Aki többet termel, az majd többel is részesül az év végi osztásnál. Ez a szabály ott is érvényes. Mert ha ez nem lesz érvényes, akkor a termelés nem fog menni a szövetkezetben sem. Ott mások a formák meg az eszközök, de az elv marad ugyanaz. És az értelmiségi dolgozóknál is. Bár a tanítót nem lehet ilyen normákkal sarkallni, mert ott tervezőmérnökök vagy más hasonló értelmiségiek érdekeltek abban, hogy ha ő többet ad a társadalomnak, akkor ő többet kap. Bizony a régi szabály szerint többet kell adnia a társadalomnak 8–10%-kal — így sablonosan kifejezve magamat — ahhoz, hogy én a társadalomtól 6–7%-kal többet kaphassak, mert az is cél, hogy az egyén is többet kapjon. De előbb neki ettől valamivel többet kell adnia a társadalomnak. És ezt meg lehet említeni más foglalkozású embereknél is, nemcsak az esztergályosoknál és a termelőszövetkezeti parasztoknál. A csoportérdekeltség, meg a kollektív érdekeltség vonalán, egyénileg is, meg így is jelentkezik, mert mind a két vonalon megvan az üzemnek a dolgozója. Beszéltem egyszer Hruscsov elvtárssal a mi nyereségrészesedési dolgainkról, ami tudvalevőleg a szocialista táboron belül csak nálunk van.

Közbeszólás: Albániában.

KÁDÁR elvtárs. Ami jelképes. Így komolyabb formában nálunk van. Nyugodtan mondhatom azt, hogy bizonyos mértékig serkentő. Pozitív, döntő, hogy pozitív a nyereség-részesedés, meg bizonyos formában a prémiumrendszer. Azt mondják, nagy különbség nincs, őnáluk nincs nyereség-részesedés, a prémiumrendszernek is az a baja, ami a prémiumrendszernek meg a nyereségrészesedésnek együttvéve, hogy mindig abban érdekelt, hogy a terv alacsony legyen, mert az a baj, hogy nem találtuk azt fel, hogy ez hogyan legyen másképpen. Ezért folyik mindig az öldöklő harc. Az általános vezetést gyakorló szervek és a rögtön utánuk következő vezető szervek között már egész le a munkapadig, vagy az eke szarváig, persze nem számítva ide azt a legöntudatosabb embert, aki nem a prémium százalékát, hanem az életét adná a szocializmusért. De mi tudjuk, hogy a többség nem ez. A többség azért híve a szocializmusnak, mert az több kenyeret ad neki, biztonságosabb életet, állandó foglalkoztatottságot stb., stb. Ők is azt mondták, ők se tudták még megol-

dani emiatt, mert ezeknek az embereknek az a baja, hogy a megszervezésnél az ő érdekük az, hogy a terv alacsony és ne magas legyen.

Én nem azt mondom, hogy mi ezt most találjuk fel, ez az osztályöntudatra való apellálás, és ezért helyeslem azt, amit Fock elvtárs mondott, vonjuk csak be a dolgozókat a tervezésbe, a másik meg a kormányzati elv.[24] Fogjuk meg kicsit szigorúbban ezt a tervezőeszközt, ami a mi kezünkben van, és ne nagyon engedjünk. Már úgy gondolom a minisztériumnál kezdve, mert az is akkor örül jobban, ha kicsit alacsonyabb a terve, még a miniszter maga is. Itt is van egypár miniszter, ő nem kap többet öt forinttal sem az év végén, ha jobb a minisztérium eredménye, mint a terv. Azért van különbség, egy olyan miniszter között, akinek 2% plusza van a termelésben, vagy másfél százalék mínusza. És ha ilyen lelki emóciós okokból, de ő is harcol ezekért az alacsonyabb tervekért. Ezt csak olyan jelképesen mondom. Ezt a tervezésnél figyelembe kell venni.

Amit úgy mondtam, hogy kollektív vagy csoportérdekeltség, kapcsolódik ahhoz, amit mi úgy hívunk, hogy fix ár az építésnél. Ez az ár és az idő fixelése [sic!]. Kettőt kell ebben a szerződésben kikötni, hogy mikorra építi azt fel az a vállalat és mennyiért. Ezt a kettőt kell kikötni. És valami módon gondoskodni kell a végrehajtásáról is, mert azt mondják, hogy elvileg most is így van. Azt kell elérni, hogy ez érvényesüljön is, ha ezt betartja a vállalat. És hogyha kedvezőtlenül hajtja végre, ha drágábban és később hajtja végre, akkor lássa valami kárát. De lássa az előnyét is, mennyivel gyorsabban építi fel. Ezt tudatosítani kell egy szélesebb körben. Amikor Trautmann elvtársnak hallottam a felszólalását, én értem amit őt elmondott és helyeslem, de az nem elégíti ki az embert. Mert azt mondja, típustervek esetén alkalmazzuk. Hát ez világos. A probléma a nem típusterveknél kezdődik. És énszerintem nem mondhatunk le róla, hogy a nem típusterveknél is valami ajánlatot kapjon a rendelő. Aztán mondja meg, hogy, kérem, ekkorra és ekkori határidővel ezt és ezt kell felépíteni, legyen szíves, maga mondja meg, hogy elvállalja-e és mennyiért. És akkor azt írják alá, és akkor legyen meg egy bizonyos hatása a szerződésnek.

Kell ezen gondolkodni. Mert úgy van ezzel is az ember, hogy pl. Bukarest utcáin sétáltunk — igen keveset —, majd erről beszámolok, és jött egy tehertaxi. Az egyik román miniszter elvtárs azt mondja, okos dolog, hogy mi kitaláltuk ezt a tehertaxit. Mondom én, jó ez, de elfelejti, hogy a burzsoák már 40 évvel ezelőtt kitalálták, és Bukarest utcáin is, meg Budapest utcáin is szaladgáltak tehertaxik, csak mi felejtettük el. Mikor arról van szó, hogy a mérnök vagy hasonló, aki magára veszi az építkezésért a felelősséget, annak magára kell azt is venni, hogy meg tudja mondani, hogy mennyiért tudja felépíteni. Nem azt mondjuk, hogy rögtön és generálisan, de azt már most lehet mondani, és a típusterveknél kötelezően elrendelni valamilyen határidőt, mert anélkül kárt csinálnak. Ezen kell gondolkodni. Én sose szeretek egy pillanat alatt valamit elhatározni. De el lehet képzelni, hogy egy éven belül elrendeljük valamilyen formában megvizsgálva. Ami a típusterv, arra meg kell kötni a szerződést. Időre, költségre. Ha betartja a szerződést, ha kedvező értelemben teljesíti túl, anyagi előnye van a vállalatnak, amiből részesülnek a dolgozók is a nyereség-részesedésen keresztül, ha nem tartja be, kára van. Olyan öntudatos szocialista hívek lesznek az építkezéseken, annyi építkezési dolgozó lesz öntudatos, hogy vasas létemre már sokallom is néha.

Mindenki tudja azt, hogy az indulási sebesség milyen – ezt egyébként ti is látjátok az utcán. Most mire felhúzzák azt a nyomorult állványt — különösen a

bontásnál —, az maga nyolc hónap, és ott lézeng egy-két ember stb. Mi az ördög mozgassa őket előre, de ha tudná, hogyha gyorsabban csinálja, abból egy kis anyagi haszna van, ha meg lassabban, abból egy kis anyagi kára van, mindjárt másképp mozogna minden egyén. Fogadjuk el a típustervet, mint elvet, mint amin még gondolkozunk. A típustervet igyekszünk mihamarább és általános érvényként bevezetni, és mennél szélesebb körben érvényesítjük, mennél általánosabbá tesszük az összes építkezéseknél, ez többet fog mondani, mint az összes prédikáció.

Végül van még egy feladat, az is a vezetés feladata, a fogyasztás és a termelés növekedésének megfelelő biztosítása. Ezen a felső szinten, ahol a KB és a kormány tagjai is részt vesznek, azt mondom, hogy ez a termelési és fogyasztási összhang általános értelemben jelentkezik, mint szabályozandó dolog. Tehát, amíg a termelés nem megy a kívánt mértékben, addig nem mehet kívánt mértékben a szociális és kulturális kérdések anyagi megoldása sem. Általános szabályként elmondhatjuk ezt. A tervezés terén és az agitációban is. Ezek olyan dolgok, amivel oda lehet állni értelmesen gondolkodó emberek elé, és el fogják fogadni.

Végül, ezzel a dologgal találkozunk még többször, mert lesz ötéves terv tárgyalás is és hasonló. Ami a pillanatnyi helyzetet illeti, nekem is az a véleményem, hogy a tervezés általában jó irányban folyik, itt-ott, amiről már volt is szó, a tervezésen is igazítani kell, a másik pedig a gyakorlati gazdasági munka terén nagyon komoly erőfeszítéseket kell tenni, hogy az év végére, ahogy azt terveztük is, ezeket a mostani nehézségeket küzdjük le, vagy legalábbis nagyrészben küzdjük le. Hogy tudjuk meg, hogy mi az, amit még ebből 61-ben is bizonyos mértékben tervezzünk, mert bizonyos mértékben ezt nem lehet nem tervezni, mert ennek hatása ugyanúgy fog jelentkezni, mint 59-ben és 60-ban is jelentkezett.

Ezekre szerettem volna felhívni a figyelmet.

VERES JÓZSEF elvtárs Tisztelt Központi Bizottság! Én a határozati javaslatok közül kettőhöz kívánok hozzászólni, egyik a vegyészetre, a másik az építőiparra vonatkozó határozati javaslat.

Fock elvtárs bevezetőjében azt mondotta, hogy országos összefüggéseiben nézzük a kérdéseket. Országos összefüggésben nézve, de mégis egy kérdésben helyileg felvetve kénytelen vagyok itt szóvátenni, mert, gondolom, jelentőségében van olyan nagy, mintha országos lenne. A vegyészetről szóló határozati javaslat azt mondja, hogy a fejlesztést ott kell alkalmazni, ahol a vegyipari üzemek már működnek. Tudvalévő, hogy Budapesten működik vegyipari üzemeinknek egy jelentős része, és a határozati javaslat azt mondja, hogy a fejlesztést ott kell alkalmazni, ahol a vegyipari üzemek már működnek. Tudvalevő, hogy Budapesten működik vegyipari üzemeinknek egy jelentős része, és a határozati javaslat így Budapestre is vonatkozik. Egy-két vonatkozásában azonban mégis azt kell mondani, hogy helyes lenne felülvizsgálni budapesti viszonylatban is. Ha Budapesten vegyipari üzemeink közül a gyógyszeripart, a ruggyantát, a rákospalotai növényolajt, vagy ehhez hasonló üzemeket fejlesztünk, azon túl, hogy jelentős munkaerő többlettel jár, ami lakás és egyéb viszonylatban nehézséget okoz a fővárosban, egyet lehet érteni az általános érdekek miatt. Azonban, ha megnéztünk egy-két üzemet, amelyet Budapesten fejlesztünk, akkor azt kell mondani, nagyon komoly aggodalmak vannak, így a Kénsavgyár, a Hungária Vegyiművek, azaz a IX. kerület területén elhelyezkedő üzemekkel kapcsolatban, amelyek rendkívül súlyos gondot okoznak a főváros lakosságának jelentős részénél. Több kerületet érintve a Nehézipari Minisztérium vezetői nagy erőfeszítéseket tesznek — én ezt elismerem —, hogy

megszüntessék azokat az okokat, amiért a főváros lakossága ezeken a területeken panaszkodik. De minden erőfeszítés dacára sem tudják megszüntetni, sőt továbbra is rendkívüli veszélyek állanak fenn. Ugyanis időközönként kénytelenek az üzem vezetői a gázt kiengedni, és akkor óriási területeket elönt ott a gáz. A küldöttségek sorozatai jönnek, hivatkoznak a párt határozatára, a munkásosztály helyzetéről szóló párthatározatra,[25] mert ezeken a területeken döntő mértékben munkások laknak.

Azt javasolnám a Központi Bizottságnak, az irányelvek elfogadása mellett ezt az egy-két rendkívüli igényes területet, [sic!] amely beépült területen van, a Központi Bizottság vizsgáltassa felül, és azután mondja meg, helyes-e itt fejleszteni, vagy lehet máshol is. Hozzáteszem, Budapesten van a szövetkezeti vegyiparnak pl. 96%-a, nem túl jelentős, de mégis számottevő, és ez továbbra is így fejlődik. A tanácsiparnak is van vegyipara, úgyhogy összességében komoly gondok vannak ezzel a kérdéssel, mert [a] legtöbb beépített területen van. A kisebbekkel megpróbálunk mi magunk küzdeni, de ezekkel a nagy jelentőségű dolgokkal mi nem tudunk megküzdeni. És kérem a Központi Bizottságot, hogy küldjön ki bizottságot, akik megvizsgálják ezt a kérdést.

A másik dolog, amit meg szeretnék említeni, az építőiparra vonatkozik. Az irányelvek szerintem rendkívül helyesen vetik fel a problémákat és foglalnak állást építőiparunk fejlesztéséről. Azonban egy dolgot szerintem nem vetnek fel az irányelvek elég határozottan, az a kérdés, amit Valkó elvtárs már említett, az építőipar helyzetéről. Az irányelvek 3. oldala azt mondja, hogy kivitelező szerveket úgy kell kialakítani, hogy általános jellegű építési feladatok végzésére egy nagy területegységen lehetőleg csak egy építőipari szervezet működjék. Az ilyen vállalatok legyenek szakipari és szerelő munkák végzésére is alkalmasak. Ez elég homályos. Nem mondja meg, hogy milyen egységek legyenek, szóval ez nem ad egy fix pontot a továbbiakhoz. Úgy gondoljuk ezzel a kérdéssel foglalkozva, hogy megérett az idő felvetni, a KB vizsgáltassa felül az építőipar helyzetét, jelenlegi szervezeti formáit, hogy megfelelők-e a jelenlegi formákban azoknak a követelményeknek, amelyek a 15 éves lakásépítési terv és az ötéves terv folyamán előttünk állnak. Úgy véljük, hogy a jelenlegi szervezeti formák nem megfelelőek. Nézegettük, 230 ezer építőipari munkás van az országban összesen, majdnem 100 ezer ebből Budapesten. Itt még nem is nagyon számítom a tanácsi építőipart. A szövetkezeteket hozzászámítom, de az, azt hiszem, 5 ezret tesz ki. E jelentékeny számú építőipari munkást foglalkoztató vállalat Budapesten székel, innen irányítja a vidéki építkezéseket az ország legkülönbözőbb területein. Operatív irányítást innen adni, akármilyen kis ország is vagyunk, az ország különböző területeire lehetetlen. Azonkívül az ennyire centralizált irányítással — szerintünk — az a helyi adottság kihasználásában, a munkaerőben, az anyag felhasználásában, az anyagok megtalálásában nem teszi lehetővé, vagy nehezebbé teszik. [sic!] Ezeket indoklásul mondom el, hogy helyes volna ezt felülvizsgáltatni és a határozati javaslat mondaná ki: felülvizsgálni, hogy a jelenlegi szervezeti formák mennyiben felelnek meg az előttünk álló követelményeknek.

Még egy kisebb kérdést szeretnék szóvá tenni, amely a 6. oldalon van, és a típustervezéssel foglalkozik, rosszul mondom, nem is olyan kis kérdés ez. A 6. oldalon a határozati javaslat azt mondja, hogy 1965-re el kell érni: a lakás, kommunális és mezőgazdasági építkezések legalább 60–70%-át, az ipari építkezések 15–20%-át típustervek felhasználásával valósítsák meg. Azt hiszem, hogy a határozati

javaslatnak ez a pontja nagyon szerény. Az ipari építkezésekhez nem tudok hozzászólni, én a lakás, kommunális és döntően az iskola- stb. építkezésekre gondolok. Úgy gondolom, ennél messzebbre mehetnénk, és ezeknél ki lehetne mondani 1965-re, hogy típusterv alapján lehet csak 65 után építeni. Tehát bátrabban, nem ilyen szerényen. Bátrabban kell megfogalmazni ezt a kérdést, előbbre is el lehetne érni, igaz, azt is lehet mondani, hogy előbb is fel lehetne építeni. Ami Budapestet illeti, most 62 nem tudom hány tized százaléknál tartunk, de szerintem Budapesten egy-két év alatt nyugodtan el lehet érni, akkor országosan is el lehet érni. Kimondani, hogy ezen a területeken 100%-ban csak típustervek alapján lehessen építeni. Azt hiszem, ha a terveket, amennyi lakást terveztek már az országban ,ezeket mind felülvizsgálnák, már a meglevő tervekből ki lehetne válogatni a szükséges terveket, azokat, amik használhatók. Nem is kellenének új tervezések, vagy csak némi átalakítások.

LOSONCZI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett határozati javaslattal egyetértek. Az irányelvekkel, azonban az ütemmel és a műtrágyagyártás nagyságrendjével azonban nem nagyon. [sic!]

A mezőgazdaság előtt — most, hogy az átszervezés nagyobb részben már megvan — hatalmas lehetőségek nyíltak, hogy a termelést fejlessze, kielégítse nemcsak a népgazdaság, a nép szükségletét, hanem az exportigényeket is. Azonban meg kell mondani mindjárt azt is, hogy a lehetőség, ha nagy, annak biztosítani kell bizonyos anyagi feltételét is. És maga az előterjesztés ezt nem támasztja eléggé alá.

A vegyipar fejlesztésénél mi nemcsak a műtrágya gyártását tartjuk nagyon fontosnak, hanem a mezőgazdaság egész kemizálását is különböző vegyszerek, növényvédő szerek gyártását, amiről az anyag nem beszél. Így én kérném, hogy erről is legalább tegyünk említést. Ami a műtrágyagyártás fejlesztését illeti, nem külföldi tapasztalatokra hivatkozom, talán hazai viszonylatban is. A múlt hetekben bíráltuk el a 30 legjobb termelőszövetkezetünknek a Minisztertanács vándorzászlajáért folytatott versenyét, és most kiemelkedő eredmények vannak. Egyrészt az előző termelésükhöz viszonyítva, ami a falu határában volt, másrészt a másik szövetkezetekhez viszonyítva. Egyet említenék csak, a székesfehérvári „Szabad Élet''-et, az egyik csoportban az első lett. A tavalyi esztendőben 5,6 q műtrágyát használt fel. Most 14,4 aranykoronás földje van ennek a szövetkezetnek, a tavalyi évben elért 21,60 q kenyérgabonát holdanként, takarmánygabonából csaknem 22 q-át, kukoricából 23,5-t szemesben, burgonyából 143 q-t. Ha most megnézzük egy jobb területen gazdálkodó termelőszövetkezetet, a mezőhegyei Törekvő-t: Mezőhegyes az ország egyik legjobb termőterülete, 29,2 aranykoronás földje van, ez 1,1 q műtrágyát használ fel. Ennek terméseredménye jóval alatta van. Mit csináljunk most, amikor tudvalevő, hogy nincs elég műtrágyánk, és gyártási kapacitásunk sem képes arra, hogy ellássa az ország igényeit. Ugyanis azelőtt, míg kisebb volt a szövetkezetek területe, addig az egy holdra több jutott a szövetkezeteknek. Most, mivel nagyobb a szövetkezetek területe, az egy bizonyos fokig eloszlik, még az egyénieknek is kellene adni. Kádár elvtárs, az idén 30 dekával kapunk hatóanyagból több műtrágyát egy holdra, mint tavaly. Tehát nem lényegesen növekszik ez a rész, szerintünk alacsony. Mi az oka annak, hogy Kazincbarcikát 7–8 évig építették, Tiszapalkonyát is 4–5 évig akarják építeni. Ez az építkezés borzasztó lassú. Ha így megyünk, akkor tényleg csak az ötéves terv utolsó két évében kapunk lényegesen több műtrágyát, mint most amennyit kapunk. Félünk attól, hogy akkor, amikor a mi Tervhivatalunk, külkereskedelmünk betervezi 62-re, sőt most már jelzik,

hogy 63-ra is be kell hozni mintegy 3–3,5 millió mázsa kenyérgabonát, akkor mit csináljunk, hogyan menjünk előre. Sok vita van a műtrágya ára körül, a műtrágya gazdaságosságán. A világpiacon egy mázsa műtrágyának az ára 2–3,5 dollár között változik mázsánként. A gabona ára ennek a duplája. Érdemes vitatkozni azon, hogy most gabonát hozzunk-e, ha csak nyugati piacon tudjuk beszerezni, avagy műtrágyát.

A másik, amit kérnénk, hogy a különböző vegyszereket nagyobb mértékben gyártsák. Az idén mi gyomirtó szerből, dikonirtből felhasználtunk mintegy 200 ezer kh-ra. Ez, ha az össz bevetett területre nézzük, és azt nézzük, hogy ez a gyomirtás is másfél mázsával legalább növeli a terméseredményt, és viszonylag nem is drága ennek a használata, akkor érdemes volna ezzel is nagyobb mértékben foglalkozni. Nekünk az a kérésünk, hogy jövőre legalább egymillió kh-on tudjuk használni a dikonirtot.

A másik a gyomirtó szereknek a használata a kukoricatermelésben. Nyugati államokban nagymértékben használják már, nálunk a kísérletek biztatóak, hogy lehet kapálás nélkül is kukoricát termelni, és nemcsak hogy lehet, hanem bizonyos fokig termésnövelő hatása is van. Gyorsabban nő ott a kukorica, ahol nem kapálják. Azért tartjuk fontosnak ezt, mert jelenleg még nagyon drága – érdemes megvizsgálni, miért szükséges nekünk, hogy a külkereskedelem ráhúzza az 50%-os vámot az ilyen szerek behozatalánál, mint mondjuk a személyautók behozatalnál. Miért kell ezen külön keresni? Jelenleg jó a szer, csak az a baj, hogy a használata a kb. hatszori kapálás értékének felel meg, amit kapálásra fordítunk. Az volna a kérésünk, hogy a különböző növényvédőszereket nagyobb mértékben gyártsák. A mi felméréseink alapján a növénytermelésben levő ilyen különböző károk az egyes rovarok és más növényegészségügyi intézkedések folytán kiesett kár, mintegy 5–6 milliárd forint a mezőgazdaságban. Ezt nagymértékben lehetne csökkenteni, ha a mezőgazdaság rendelkezésére állnának mindazok a szerek, amelyekkel ezt a kárt csökkenteni tudjuk.

A vegyiparnak a feladata lenne a különböző antibiotikumoknak, vitaminoknak, hormonoknak a gyártása is, ami a mi takarmányozásunkat nagymértékben tudná elősegíteni. Elősegítené, hogy takarmányfelhasználásunk előnyösebb lenne. Jelenleg az a helyzet, erre számaink vannak, hogy két és fél, három kg abrakból is tudnak egy kilogramm húst termelni akkor, amikor nálunk ennek a duplája szükséges. Akkor, amikor mi csak arra megyünk, hogy több takarmányt termeljünk és [nem] fordítunk gondot arra, hogy nagy lehetőség van a takarmány jobb kihasználására, hogy több húst tudjunk termelni egy mázsa takarmányból, akkor ez a kérdés nem lehet közömbös számunkra.

Kádár elvtárs említette, hogy a mezőgazdaságnak az ötéves tervében alacsony az a bizonyos 30%. Tényleg, a Tervhivatal a 30%-os tervet adta nekünk az ötéves tervre. Itt be kell jelenteni a KB előtt, hogy többet terveztek a megyék, és mi is többet fogunk tervezni. És nagy lehetőség van az öntözés kiterjesztésénél is, hogy terméseredményeinket növeljük. A mi alföldi megyéink a növénytermelésben, ha jó esztendő van, nagyon ki tudnak ugrani, de ha mi csak arra várunk, hogy mikor lesz eső, és mikor nem lesz, elég bizonytalanná teszi a takarmánytermelést és következésképpen az állattenyésztést is és annak a hozamait is. Ezért kell nagyobb mértékben öntözni. Az öntözésnél nekünk szükség van csövekre, amit a mi vasiparunk nem tud legyártani nyersanyaghiány miatt. Azonban sokkal jobb a műanyagcső. Jelenleg már gyártják nálunk is ezt, ugyanis érdeklődtünk, hogy Nyugat-Németország

nem tudna-e adni. Ők tudnának adni, azonban ha a mi műanyagiparunk le tudja gyártani, akkor szívesen vesszük. A műanyagcsöveknek az áthelyezése egyik helyről a másikra megkönnyíti az öntözést, és az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, különösen Bács megyében, Heves megyében, hogy a csőkutas öntözőrendszer folytán olcsón tudjuk az öntözést egy-egy kat. holdon megvalósítani. Ismétlem, nekünk az lenne a kérésünk, hogy a vegyipar fejlesztését — amit örülünk, hogy idekerült a KB elé —, a műtrágyagyártást meg tudják gyorsítani, mellette a mezőgazdaság kemizálásával nyújtsanak nagyobb segítséget. Ekkor mi nemcsak az előirányozott terveket, hanem azt jóval felül tudjuk teljesíteni.

CZOTTNER SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Szeretném előrebocsátani, hogy az előterjesztett határozati javaslattal egyetértek, elsősorban azért, mert az egyik tulajdonképpen a mi törekvéseinket — a vegyipar fejlesztéssel kapcsolatban — szolgálja.

Előre szeretném bocsátani, hogy Fock elvtárs vitaindító beszédéből a tervezéssel kapcsolatos kérdés olyan időszakban vetődött fel, amikor még lehet a kérdésen javítani. Úgy érzem, hogy kell is javítani, ismerve népgazdaságunk helyzetét, feltétlenül szükségesnek tartjuk, hogy a lehetőségek határain, annak felső szintjét érintve, teremtsük meg már a tervezésnél, hogy a kapacitásokat olyan mértékben tudjuk kihasználni, amilyen mértékben csak a lehetőségek megvannak. Kádár elvtárs utalt arra, hogy a miniszterek is bizonyos mértékig törekszenek arra, hogy alacsony terveket kapjanak. Persze, jó érzés az, amikor az év lezárul, és egy-egy minisztériumról olyan jelentést küld a Statisztikai Hivatal, hogy egy vagy fél százalékkal túlteljesítették a meglevő tervet. Jelen pillanatban én is úgy érzem, hogy az a premizálási rendszer, ami megvan, nem egészen mozdítja előre a tervkészítésnél a magasabb tervek irányába való törekvést, hanem inkább az alacsonyabbat. Folytattunk már mi is olyan kísérleteket, hogyan lehetne a fejlődés nagyságrendjét premizálni, tehát az egyik évben elért eredményre alig ráterveztünk, hogy az lenne premizálva, és ez a nagyságrend után törekednének a vállalatok, hogy a prémium feltételeiket a magasabb tervek készítésére kapnák. Pillanatnyilag nem merném mondani, hogy ez már kézzel fogható eredményt is hoz, hanem törekvés csak. És ezt általában a pénzügyi szakemberek törekvéseiben lehet kézzel foghatóan megnézni. Én igyekezni fogok most a minisztériumon belül a vállalati visszatervezésnél mélyebben belenézni, hogy milyen mértékig lehet még azokon a területeken nagyobb termelést elérni, amelyiknek megvan a piaca is. Tehát az árunak az elhelyezési lehetősége is.

A vegyipar fejlesztésével kapcsolatban a Kölcsönös Gazdasági Segítségnyújtási Tanács X. ülésszaka[26] hozott olyan döntést, hogy a szocialista tábor országaiban is nagyobb erőfeszítést kell tenni a vegyipar fejlesztésének a kérdésében. Mi akkor elkészítettük ezt a tervezetet, és tudjuk, hogy ez nem mindenben elégíti ki a népgazdaság igényeit a vegyipar fejlesztésében, de az volt a fő célunk, hogy olyan fejlesztést irányozzunk elő, amivel nagyon komoly erőfeszítések árán, de meg tudunk birkózni. Most úgy látjuk, hogy ez az a tervezet, amelyet a második ötéves terv során erőfeszítések árán és nagyon komoly munkával tudjuk csak megvalósítani. Ennél tovább menni, pillanatnyilag nem merném mondani, hogy lehetséges volna. Még ha rendelkezésre állnának anyagi eszközök is. Itt is döntően ügyelni kell arra, hogy ne mi magunk tervezzünk, ne mi magunk képzeljük el a kivitelezéseket, mint ahogy Kazincbarcikánál megtörtént, hanem a baráti országoktól komplett tervet, komplett gyári berendezéseket tudjunk beszerezni. Itt a legna-

gyobb segítséget a Szovjetunió nyújtotta, kb. mintegy tíz komplett egység szállításával. A fő célunk az volt, hogy elsősorban a mezőgazdaságot műtrágyával lássuk el, mert az FM-mel történt beszélgetés során kiderült, hogy kb. az össztermésnek mintegy egyharmadát különböző rovarok és egyéb kártevők elviszik, és ezen a területen még igen komolyan foglalkozni kell azzal, hogy legalább a termésnek a nagyobbik részét be is tudjuk takarítani, és ne különböző kártevők és rovarok martalékává legyen. Folyik most egy olyan törekvés, hogy különböző gyomirtó vegyszereket, kártevőirtó vegyszereket is tudjunk előállítani. De most a legnagyobb hangsúly elsősorban a műtrágyán van, látjuk, hogy minden tonna műtrágya legalább másfél tonna, de jó termés esetén ennél több búzatermést biztosít.

Felmerül az anyagban is, de én is újból szeretném felvetni, hogy mi magunk is elég komoly erőfeszítéseket teszünk a hiányzó mérnök-, technikus- és a szakmunkásképzésre. Orbán elvtárs, amit elmondott, az érthető. Egy mérnök, mire diplomát kap, az is öt és fél év. Mire abból mérnök lesz, legalább három, de általában öt év. Tehát ez azt jelenti, hogy mi a vegyipar fejlesztésénél vegyészmérnökökkel, vegyésztechnológusokkal, gépészekkel, műszerészekkel bizony nem vagyunk úgy ellátva, mint ahogyan kellene, és ezért folynak most a csábítások.

Most különböző ráígérgetésekkel próbálják a mérnököket, technikusokat a már meglevő helyről is elcsalni, és ahogyan figyeljük, hogy a műanyag feldolgozására a szövetkezetek szintén ráálltak, ilyen irányban tevékenykednek. Hogy mégis nagy hiány ne keletkezzék, megpróbáljuk azt, amit Orbán elvtárs is javasolt, vagy Pap elvtárs. hogy az idősebb technikusokat levelező oktatásra, vagy pedig esti tagozatra beíratni az egyetemen, hogy minél gyorsabban kész mérnököket tudjunk kapni a munkáknak vitelére.

A fő szempont, és ezt visszatükrözi a határozati javaslat is, hogy a behozott berendezéseket vidéken el tudjuk helyezni, és vidéken üzembe tudjuk állítani. Ezért igen komoly erőfeszítéseket kell tenni, hogy az építkezéseket, amelyeknél most alkalmazzuk először, illetve a második ötéves tervben, hogy az eddig fennálló, mintegy 45%-os magasépítkezésről 30–35% körüli magasépítésre menjünk vissza, tehát lehetőség szerint a berendezések zömét szabadban helyezzük el, és csak a szivattyúk és egyéb műszerkamrák és berendezések kerülnek be az épületekbe. Trautmann elvtárs felvetette nekünk az építkezések koncentráltságát. Szépen visszatükrözi az előterjesztés is, hogy 5 területre koncentráljuk az egész vegyipari fejlesztés zömét, nagyságát. Olyan helyekre, ahol már megvan az alapja annak. Egyetlen új kezdési hely Tiszapalkonya. S nem akarjuk mi tovább decentralizálni a vegyipar fejlesztésénél az építkezéseket, magát az egész vegyipar fejlesztését nagy kombinátokban szeretnénk megoldani.

Incze elvtárs felvetett egy kérdés, mellyel kénytelen vagyok én még foglalkozni. Kicsit úgy néz ki, mintha a Külkereskedelmi Minisztérium rendben valónak talál mindent, hogy ő időben be tudja hozni, sőt idő előtt be tudja hozni a berendezéseket. De arról azután egyáltalában nem beszél, hogy annak tervezése, maga az építkezés időben lemarad, és akkor hiába hozza be ő időben a berendezéseket, mert amire a Külkereskedelmi Minisztérium leköti, és mi alapozási tervet, elemezési tervet kapunk a vállalattól, arra az az idő a kivitelezésig nem elegendő, mint amilyen gyorsan a berendezéseket be tudja hozni. A fő figyelmet arra kell fordítani, hogy időben megkapni az elhelyezési, alapozási tervet, és akkor időben végre lehet hajtani. Ebben a kérdésben különben mi egymás között elég sokat vitatkozunk és foglalkozunk.

Jelentkezik még egy hiány, ami az anyagban ugyan nincs benne, de az anyag tartalmazza [sic!] – a vegyipari gépek gyártása. De ugyanakkor van egy vegyipari szerelőkapacitás-hiány is. Ez jelentkezik az erősáramnál és a vegyipari gépek szerelésénél. Három héttel ezelőtt foglalkoztunk a minisztériumban a kollégiumon ezzel a kérdéssel, és most megkíséreljük olyan intézkedések bevezetését, amelyek ezt a hiányt rövidebb idő alatt tudják megszüntetni, mint amennyi előreláthatólag volt, ahogy a második ötéves terv során ezek a szerelői kapacitási hiányok jelentkezni fognak.

Még két megjegyzést kívánok csak tenni. Az egyik az, amit Kádár elvtárs mondott, hogy a fix áras szerződésnél egyszer hogy mennyiért, másszor mennyi idő alatt csinálja meg. Hogyha megteszik a felajánlást, és ha elvállalják, akkor időben tudják befejezni. Egy kicsit most úgy néz ki ez a kérdés: sok az eszkimó és kevés a fóka. Ugyanis miről van szó? Arról van szó, hogy a vállalkozó, illetve az építkezési vállalatok kevésbé szeretnek vállalni, egyszerűen azt mondják, hogy ők el vannak látva munkával, le vannak terhelve és bizony-bizony ráolvasás kell ahhoz, hogy vállalják. És ezért történik az meg, hogy a legtöbb esetben elhúzódnak az építkezések, mert a kapacitások felett vállalnak a vállalatok.

Másik kérdés, amit Veres elvtárs felvetett, a budapesti vegyipar fejlesztésével kapcsolatban. Lényegében mi Budapesten vegyipart nem fejlesztünk, a Hungáriába kényszerűségből, szükségből visszük be az elektronózist,[27] azért, mert olyan klórgáz hiány jelentkezett, amivel nem tudtuk volna a Hungáriában az évi termelést biztosítani. Ez is egy örökölt üzem, ez már megvolt ezelőtt 30 évvel is. Ugyanígy vagyunk a Kénsavgyárral. Minden erőfeszítést megteszünk, hogy a lehetőség szerint minél kevesebb gázömlés történjen, hogy ne bosszantsuk a lakosságot, de ilyesmi elő fog fordulni, és mielőtt egy üzemzavar előfordul, rögtön gázömlés jelentkezik. Ugyanígy van a kénnél, illetve a piritpornál, a por, a levegő salak [sic!] száll a levegőben, és fertőzi, szennyezi a lakosság levegőjét.

A határozati javaslatnak egy pontjánál szeretnék egy kis kiegészítést javasolni. Itt a 3/d pontnál szerepel iparunk nyersanyagbázisának kiszélesítése. Szeretném ezt azzal kiegészíteni, hogy műanyagról és műszálról van csak szó. Más nyersanyagbázisunk fenn van még. Tehát műanyag és műszál.

Az előterjesztett javaslatokkal egyetértek. Köszönöm a Központi Bizottságnak, hogy napirendre tűzte. És kérem az elvtársakat, mivel ennek végrehajtásánál igen komoly segítségre van szüksége az iparnak, hogy időben, megfelelő módon be tudjuk fejezni azt a vállalkozást, amit most a párt Központi Bizottsága a Nehézipari Minisztériumra bízott.

FOCK JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Amit a népgazdaság tervére, második ötéves tervünkre vonatkozóan Kádár elvtárs elmondott, azokat a kiegészítéseket gondolom, mindenki szívesen fogadta, mert én arra nem adtam választ, hogy ezek a népgazdasági nehézségek miből fakadnak. Illetve csak indirekt módon, néhány helyen megemlítettem, hogy [a] fizetési mérleget mennyiben befolyásolta a hús-, gabonahelyzet, vagy a tsz-fejlesztés. Valójában a népgazdaságban ma tapasztalható helyzet túlnyomórészt, jelentős mértékben a mezőgazdaság tervezettnél gyorsabb fejlődéséből adódik, és azt hiszem, a Központi Bizottság tagjai egyetértenek azzal, amit Kádár elvtárs mondott, ezt a nehézséget ha látjuk, miből fakad, szívesen vállaljuk, és le is tudjuk küzdeni.

Én ezen a központi bizottsági ülésen inkább az ipar felé szerettem volna hangsúlyozni a tennivalókat, mert majd októberben a Központi Bizottság tárgyalni fog

a mezőgazdaság helyzetéről, a mezőgazdaság ötéves tervéről, az arra való felkészülésről, és akkor bőven lesz alkalom arról beszélni, hogy soká tartható-e a mezőgazdaságban, tavalyról tudunk beszélni, hogy hét órakor, nyolc órakor kezdik a munkát, és nyolc órakor abbahagyják. Ebből eredően nagy veszteségek vannak, ahogy Kádár elvtárs is mondta. November-decemberben cséplések és januárban térdig érő hóban kukoricatörés. Erről majd akkor kell beszélnünk, mert ha munkafegyelemről beszélünk, munkaszervezettségről, nyilvánvaló, hogy a mezőgazdasági nagyüzemben — amit még nagyüzemnek nevezni sem tudunk egészen —, ott még sokkal gyengébben állunk szervezettségben, munkafegyelemben, mint az üzemekben.

Úgy érzem, hogy Kiss Árpád elvtárs megijedt attól, amit én a fejlesztés ütemével kapcsolatban mondtam. Ez általában három és fél éve tart, Kiss elvtárs, a Tervhivatalnál, hogy mindig félnek attól, ha a pártban ütemről beszélnek. Attól félnek, nem akarnak-e visszatérni, mármint mi, a pártvezetőség, nem akarunk-e visszatérni arra, hogy vulgárisan tervezzünk stb. És nem akarják látni, hogy a pártvezetőség is nagykorúsodott, nemcsak a Tervhivatal vezetői. Nem akarunk mi kívülről ráerőszakolni pl. terveket emberekre, hanem sokkal inkább, mint eddig és a jövőben még inkább, az emberek egész széles rétegével, és nem is csak a Tervhivatal vezetőivel, meg akarjuk tárgyalni, hogyan tudunk gyorsabban előremenni. Az, hogy kifejezetten nem beszéltem külön-külön minden minőségi mutatóról — hát nem beszéltem minden minőségi mutatóról —, de utaltam a kongresszusra, amely kifejezetten úgy beszélt az ütem gyorsulásáról, hogy azért megfelelőek legyenek a termelési tervek. Sőt, nem egyszerűen csak a termelési bruttó tervek túlteljesítését jelentse, hanem az önköltségcsökkentésen, termelékenységen, műszaki fejlesztésen keresztül valósuljon meg a népgazdaság valóságosan gyorsabb fejlesztési üteme, amely a nemzeti jövedelem emelkedésében mutatkozik meg.

Úgyhogy ez a kiegészítés, amit a Kiss Árpád elvtárs javasolt, nem kell. Annál inkább nem, mert ilyen részletes határozat a népgazdaság helyzetéről, az ötéves terv állásáról nem lesz. Amint Kádár elvtárs mondta, csak néhány mondattal ilyen fejcím bevezetőnek szánjuk, meghallgatta a Központi Bizottság, tudomásul vette, hogy a tervezés hogyan folyik, és egy-két megállapítást tett.

A vegyiparral kapcsolatban hangzott el a legtöbb észrevétel. Elöljáróban meg is mondom, hogy én minden észrevételre nem válaszolok. Azok között, amikre nem válaszolok, van olyan is, hogy természetesnek tartok néhány szavas módosítást végrehajtani az átdolgozás során a határozati javaslatban. És van olyan is — úgy érzem, ez a többség —, hogy nem való a határozati javaslatba. Jó, hogy az elvtársak elmondták, de egy részét majd más határozati javaslatokban, más részét a munka során kell felhasználni.

Valkó elvtárs felvetett egy igen fontos kérdést, amelyik sok kérdésnek a csoportját jelenti tulajdonképpen, hogy úgy fejlesztjük-e a vegyipart, hogy nem követünk-e el ugyanolyan hibákat, mint annak idején, 8–10 évvel ezelőtt a kohászat fejlesztésében. Én igyekeztem a bevezetőben rámutatni arra — nem ezekkel a szavakkal, de —, hogy ilyen veszély fennállhat, ha az összefüggéseket nem tárgyalják ki egymással a miniszterek, ha nem nézik meg, hogy mikor is jön be az a külföldi gép, hanem megcsinálják az épületet, vagy fordítva, akkor persze fennállhat ilyen baj. Vagy ha, nem nézzük meg végig a technológiai sorrendet és valamit elkészítünk, aztán jön a nyersanyag, az is megvan, aztán jön a késztermék, az is megvan, a kapacitás, de a közbülsőre, a félkészre nincs kapacitásunk, akkor persze

elkövethetünk ilyen hibákat. Hogyha műanyagot, keserves áldozatok árán, sok mindentől elvonva a milliárdokat, előteremtünk, de azt ott használjuk fel, ahol ugyan fel lehet használni, mondjuk úgy, hogy az éjjeliedényt ugyancsak műanyagba csomagoljuk, mert mostanában megteszünk ilyesmit, hát ekkor felhasználjuk a műanyagot, de nem úgy használjuk fel, nem olyan gazdasági hatásfokkal, ahogy mi arra ma számítunk, amikor a fejlesztést, általában a vegyipar fejlesztését döntő feladatnak tekintjük. Tehát ilyen veszély fennállhat akkor, ha mi nem jól dolgozunk. Azért van a Központi Bizottság előtt napirenden, hogy azt tárgyaljuk meg — és úgy érzem, hogy meg is tárgyaltuk —, hogy milyen lehetséges hibák vannak, amelyekre fel kell figyelni, hogy kell összehangolni a népgazdaság egész tevékenységét, hogy tényleg jó irányban és jó gazdasági hatásfokkal tudjuk a vegyipart fejleszteni.

A földgáz-felhasználás. Erre közben Valkó elvtársnak válaszoltak is, azt tudjuk, hogy általában jó dolog is az, hogy a kohászatban minél nagyobb mértékben tudunk földgázt felhasználni. De ezt a Politikai Bizottság is már határozatában rendezte, hogy elsősorban a fölgázból, ami rendelkezésünkre áll, akár belsőleg, akár import útján, a vegyipart kell fejleszteni, ott a leggazdaságosabb, ha jut, akkor az ipar más területein, és ha még mindig jut, akkor a háztartási fűtésre is. A sorrend ez.

Amit Incze elvtársnak válaszolt Czottner elvtárs, azzal teljes mértékben egyetértek. Az utolsó sorba is van téve [sic!] az importgép, úgyhogy ebből a szempontból eleget tettünk már a leírás során Incze elvtársnak, de azért a külkereskedelem felelősségét ne vegyük ki ebből a határozatból. Az importgépekkel lemaradás van, mert van már egynéhány üzem, ahol az üzem importjának a kitárgyalása egy esztendőt húzódott, és főleg a külkereskedelem hibájából húzódott. Persze amit itt Incze elvtárs mondott, hogy aztán ha megvan, akkor itthon legyen meg minden feltétel, világos, mert különben károkat okozunk, ha sokszázmillió devizaforint értékű gép itthon fekszik.

Úgy érzem, hogy Pap elvtárs, ami a szénbázisról itt a határozatban van, azt valahogyan félreértette, és Blaha elvtársnak is szeretnék egyben válaszolni. Azt mondja Blaha elvtárs, hogy ne döntsünk itt abban, hogy az olaj és a földgáz legyen a vegyipari nyersanyagalap, a további fejlesztésnél majd azt döntsék el a szakemberek. Hát, elvtársak, ezt nem mi döntöttük el ketten-hárman, fogalmazó emberek, hanem a szakemberek döntötték el ezt a kérdést, és nemcsak nálunk, hanem 10 egynéhány esztendővel ezelőtt, vagy 20 egynéhány esztendővel ezelőtt döntötték el a szakemberek az USA-ban és azóta a világ minden csücskében, most már a baráti országokban is sorra minden szakember eldöntötte ezt a kérdést, és a magyar szakemberek sem dönthetnek másképp. Ahol szénbázison fejlesztették még az elmúlt esztendőben a vegyipart, nevezetesen a műszál-, műanyagipart, ott azért, mert olaj és földgáz nem állt rendelkezésükre. Ha rendelkezésükre áll, és amilyen rendelkezésükre áll, olyan mértékben a szénről letesznek, és az olajra mennek rá és a földgázra. Nálunk is tehát a barnaszén még mindig számításba jöhet, mondjuk a következő ötéves tervek időszakában, ha nem tudunk elegendő földgázhoz és olajhoz jutni, s a vegyipart mégis kell fejlesztenünk tovább. De addig, amíg ez a lehetőségünk van, addig nem a barnaszén alapon kell fejleszteni. Viszont, és úgy érzem, hogy itt van Pap elvtársnak tévedése, ő talán attól fél, hogy másokban lesz ilyen tévedés, a közvéleményben a határozat megjelenése után, és erre talán jó gondolni. A szénbányászatot ettől függetlenül nekünk jelentősen

növelni, fejleszteni kell, mert a szénre nagyon sokáig szükség lesz még, egészen addig, amíg az atomenergia nem fogja kiszorítani, az pedig 10–20 esztendővel még arrább van, úgyhogy a következő öt évben a szénre még nagy szükség van.

Veres elvtárs felhívja a figyelmet a vegyipari üzemek budapesti fejlesztésével kapcsolatban. Erre külön központi bizottsági felhívás és vizsgálat nem szükséges. Ez állandó feladat a vegyiparnál és más iparágaknál, egyrészt megnézni mit tudunk Budapestről kivinni, másrészt Veres elvtárséknak is nézni kell, hogy Budapesten csak akkor, ha máshol nem tudunk fejleszteni, és a szennyezett levegővel kapcsolatban pedig a Tervhivatal vezérletével minden ipari embernek törődnie kell, hogy ne szennyeződjék tovább Budapest levegője.

Veres elvtárs azt javasolja, hogy csak típusterv alapján lehessen lakást és iskolát építeni, az üzemeken kívül. Én nem javasolnám, hogy ebben döntsön a Központi Bizottság, természetesnek tartom, hogy Budapestnek előbbre kell lenni, és talán a határozatban ennek szót is kell adni, hogy Budapest ezen túl van, vagy hogy Budapest elől kell, hogy járjon, de ebben építőipari szakembereknek kell szólni, hogy tudunk-e ennél merészebb célkitűzést. Szerintem, ha mi megnézzük a mi országos adatainkat, és megnézzük a baráti országok jelenlegi adatait, azt hiszem, hogy a mi 60%-os célkitűzésünk elfogadható a következő öt év távlatában. És persze hogyha 70% lehetséges, beszélgetünk öt-hat esztendőn keresztül erről a kérdésről, és igyekszünk a tervező szerveket, kivitelező szerveket építőipari vállalatokat is ebben az irányban ösztönözni.

Losonczi elvtárs egy sereg észrevételt tett a mezőgazdaság oldalán a vegyiparral kapcsolatban. Én ezeket — azt hiszem, majdnem mind — úgy értékelem, hogy nem tudjuk vele a határozati javaslatot bővíteni, legfeljebb egy-két szó erejéig, hogy ahol műtrágyát említünk, eléje odaírjuk, hogy növényvédő szerek — ennyiben —, de különben októberben, ha tárgyaljuk a mezőgazdaság helyzetét, majd akkor visszatérünk arra, hogy a vegyipar felé is milyen kívánalmak vannak. Egyébként a műtrágyanövelést — hát nem tudom, hogy érti — az importot olyan mértékben fenntartanánk az ötéves tervben, mint most van, és ahhoz jönne a belföldi termelés, azzal most Losonczi elvtárs és a mezőgazdaság nagyon meg lehetne elégedve. Csakhogy mi, ahogy a magyar kapacitások beérnek, azzal együtt az importot csökkenteni kívánjuk az ötéves terv során.

Czottner elvtárs javaslatát, azt az apró módosítást, javaslom, hogy fogadja el.

Az építőiparral kapcsolatban: igen lényegesnek tartom azt, amit Valkó elvtárs mondott, és javaslom is, hogy a határozati javaslatot egészítsük ki vele, hogy a lakásépítésben az érdekeltek, majd akik lakást effektíve kapnak, azoknak a részvétele az építésben, és hozzátenném azt is, hogy a lakásépítés különféle formáin — tehát még szélesebben, sokfélébb módon építsünk lakást —, szövetkezeti lakásépítés, vállalati lakásépítés, vállalati hozzájárulásból lakásépítés, szóval a meglévőkön kívül vizsgáljuk meg még a baráti országokban, pl. a román tapasztalatok azt mutatják, hogy ott is érdemes körülnézni, s átvenni valamit. Erre egy ilyen összefoglaló pontot javaslok a határozati javaslat végére, hogy meg kell vizsgálni a következőkben a lakásépítkezés különféle formáit, ezeket mivel lehetne kiegészíteni, és az, amit Valkó elvtárs mondott, ehhez kapcsolódva az érdekeltek részvételét a munkában is a lakásépítkezés terén.

Trautmann elvtárs igen sok szövegmódosítást tett, ezeket javaslom a Központi Bizottságnak elfogadni, s egyben kérem, hogy Trautmann elvtárs hosszabb észrevételeit adja meg írásban.

Javasolom azt is a határozati javaslatban, amit Trautmann elvtárs mondott, jobban kihangsúlyozni, hogy a beruházások koncentrálásával nagy feladat vár ránk.

A 3. oldal b/[28] pontjával [kapcsolatban] Veres elvtárs és, úgy értettem, Trautmann elvtárs is tett észrevételt, mert Veres elvtárs azt mondja, hogy nem világos az, hogy egy területen egy időben egy építőipari vállalat. Tényleg kétféleképpen lehetne értelmezni, de mi egyféleképpen értelmeztük, hogy kiépítjük azt, hogy egy építőipari vállalat tervezzen és kivitelezzen is. Van egy másik értelmezése Veres elvtárs szerint, és Trautmann elvtárs is javasolta másik pontként ezt, hogy egy területen csak egy építőipari vállalat dolgozzon és ne kettő-három, erre mondott példákat Trautmann elvtárs. Én javaslom, hogy ezt a két pontot mind a két szempontból tegyük érthetővé, fogalmazzuk meg, hogy mind a két szempontból az egy építőipari vállalat benne maradjon, illetve hangsúlyt kapjon.

Javaslom elfogadni, amit Kiss Árpád elvtárs mondott, hogy a „legalább" szót tegyük a 75% elé az építőiparral kapcsolatban, de akkor a legalább szót kell használni a 85%-nál az építőanyagiparnál. Vagy a körülbelült, vagy a legalábbot vegyük bele, de mind a kettőnél kell, mert nem lehet az építőipart jobban fejleszteni, mint az építőanyagipart.

A Csergő elvtárs felszólalása az építőiparral, vegyiparral kapcsolatban, azt hiszem, mindenkit meggyőzhet arról, hogy ez a KB-határozat kevés lesz arra, hogy a vegyipar és az építőipar megkapja az igényeit a kohó- és gépipartól, erről még sokat kell beszélni Csergő elvtárssal, sokat kell beszélni a Tervhivatal és a Külkereskedelmi Minisztérium bevonásával. A Külkereskedelmi Minisztérium ne rendeljen meg pl. olyat, ami nem gazdaságos, és akkor majd Csergő elvtárs tud gyártani olyat, ami nekünk gazdaságos, de nekik esetleg átmenetileg nehezebb lesz gyártani.

Az ipartelepítéssel kapcsolatban meglepően kevés észrevétel hangzott el, úgy látszik, sikerült a többszöri kihangsúlyozással a megyei titkár elvtársakat eleve lebeszélni róla, hogy most vitassák meg, hogy a megyébe mi kell még. Ennek egyébként nagyon örülök, mert valóban a határozat elvi határozat, és ilyen szempontból kell, hogy azt mi kibocsássuk. Arra, hogy a megyék még mit fognak kapni, hát említettem, hogy van még 20–25 milliárd forint, amelynek a sorsáról még, és talán erre is a telepítésnél kell egy pont, hogy a további tervezésnél, úgy mint eddig, talán még jobban — zárójelben hozzáteszem — a helyi szervek, tehát a megyei bizottságokkal, a megyei tanácsok véleményét is meghallgatjuk, és azokkal együtt tárgyaljuk meg, hogy hogyan fogjuk a további összegeket is felhasználni.

Trautmann elvtárs kritikájával az OT felé én egyetértek, jó lenne, ha az OT vezetői is egyetértenének velem, és a munkájukat e szerint javítanák.

Csergő elvtárs elmondta, hogy a KGM sokat kezdeményez. Tényleg hozzá kell tennem, hogy a KGM a legtöbbet kezdeményez a Budapestről való kitelepítésnél, de azt is hozzá kell tenni, hogy még többet tehet a KGM, még több lehetősége van, és főleg azt kell még megmondani, hogy amit már elhatározott, azt sokkal határozottabban vigye is keresztül, mint eddig, mert a megyékben örültek az ilyen határozatoknak, mikor egy évvel, másfél évvel ezelőtt ezt megtudták, és most már egyike-másika kezdenek keseregni, amikor azt látják, hogy folytonos átszervezések, folytonos bizonytalanságok vannak ezeknek az üzemeknek őhozzájuk való telepítésénél.

Csergő elvtárs tett egy javaslatot, amivel én nem tudok egyetérteni, és nem is javasolnám az ipartelepítéshez bevenni a határozatba. Hogy a tanácsi, helyi ipari vállalatokat kapja meg a KGM, és majd így korszerűsítik stb. Hát ezzel szemben legalább három észrevételem van. Az egyik az, hogy a helyi iparnál nemcsak ez a szempont van, hogy csak akkor helyi ipar, ha helyi igényeket elégít ki, tehát ha országos, akkor már vigye el a KGM, vagy valamelyik másik minisztérium. A másik az, hogy Csergő elvtárs és más miniszter elvtársak akkor is segíthetnek korszerűsíteni a helyi ipari üzemeket, ha nem hozzájuk tartozik. A harmadik észrevételem pedig az, hogy, Csergő elvtárs, ezt én is és mások is kihangsúlyozták, nem kapacitás hiányzik elsősorban, hanem az, hogy a második és harmadik műszakokat feltöltse, olyan kapacitás, amit a helyi ipartól kaphat, olyan kapacitás bőven megvan a KGM saját üzemeiben, mert onnan olyan műszakilag nagyon fejlett dolgokat nem tud elhozni a Csergő elvtárs. Kapacitás, olyan gépek, amelyek ott vannak, azok megvannak Csergő elvtárs üzemeiben, ez tehát nem helyes út, sokkal inkább kell törődni inkább ezzel a második, harmadik műszakkal, amire mások is kitértek, Hevesi elvtárs javaslatot is tett, amit ide beépíteni nem javasolok, de gondolkodni kell rajta, hogy a második és harmadik műszakra valamilyen formában ösztönözzön, akár alapbérrel is, bár ellentmond ennek, hogy vannak folyamatos üzemek, ahol három műszakban is dolgoznak, de érdemes ezen gondolkodni, hogy ösztönzést adjunk az üzemeknek arra, hogy a második és a harmadik műszakot kiépítsék.

Úgy érzem, hogy a legfontosabb dolgokra válaszoltam, és kérem azt, hogy a válasz alapján, az elhangzott hozzászólások alapján adja meg a Központi Bizottság a felhatalmazást, hogy a határozati javaslatokat átdolgozzuk, és vasárnap egy ilyen bevezetéssel egyszerre a három határozati javaslatot megjelentethessük a Népszabadságban.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Szavazásra teszem fel akkor a kérdést, hogy a három határozati javaslatot a kiegészítéssel együtt a Központi Bizottság tajgai elfogadják?

Aki elfogadja, tegye fel a kezét.

Köszönöm.

Egyhangúlag fogadták el.

Azt javaslom a Központi Bizottságnak, hogy fél 4-kor folytassuk az ülést, a harmadik napirendi ponttal, az ifjúság kérdésével.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Kedves elvtársak! A Politikai Bizottság ez év elején határozatot hozott és irányelveket szabott meg a magyar fiatalság általános helyzetének és a KISZ tevékenységének felülvizsgálására.[29] Az irányelvek alapján március és április hónapokban vezető funkcionáriusokból, állami és társadalmi szervek kommunista vezető munkatársaiból 73 szervezett brigád, mintegy 300 fő részvételével behatóan tanulmányozta a magyar fiatalság helyzetét, élet- és munkakörülményeit és emellett a KISZ általános tevékenységét.

A kiküldött brigádok tagjai megfelelő felkészültséggel láttak munkához, lelkes és szorgalmas tevékenységükkel a politikai érdeklődés homlokterébe állították a fiatalság kérdését. Részt vettek ifjúsági rendezvényeken; egyéni és csoportos beszélgetéseket folytattak gyárakban, üzemekben, állami gazdaságokban, hivatalokban, közép- és főiskolákon, egyetemeken. Munkájuk során 25 000 felnőttel és

fiatallal foglalkoztak. Vizsgálatuk alkalmával sok-sok probléma megoldásához nyújtottak segítséget, számtalan kisebb jelentőségű konkrét hiányosságot szüntettek meg.

E brigádvizsgálatok alapján elkészült előterjesztést a Politikai Bizottság megvitatta,[30] és a vita után sor került a most napirenden lévő határozati javaslat kidolgozására. E határozati javaslat címe: „A Magyar Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságának az MSZMP Központi Bizottsága által jóváhagyott irányelvei a KISZ feladataira, a jelenlegi helyzetben."[31]

Miért szántuk az előterjesztett határozati javaslatnak ezt a jelleget, a dokumentumnak ezt a címet?

A határozati javaslat célját a bevezető rögzíti: a legfontosabb kérdésekben irányelveket kell adni a KISZ-bizottságoknak és alapszervezeteknek a decemberre összehívandó KISZ-kongresszus előkészítéséhez, politikai és tartalmi feladataihoz. Ezek az irányelvek egyúttal útmutatásul szolgálnak a pártbizottságok s a pártszervezetek számára, és mindazok számára, akik az ifjúság nevelésével s a KISZ tevékenységével közvetlenül vagy közvetve foglalkoznak.

Mi tette szükségessé – mi indokolta azt, hogy ilyen szélesen és mélyen megalapozott brigádvizsgálatot folytassunk?

A mi pártunk új munkastílusához, széles és mély demokratizmusához ez hozzátartozik; e mellett: az eddigi tapasztalatokhoz újakat akarunk szerezni, mellyel lehetővé válhat, hogy még eredményesebben dolgozzunk, lehetővé válhat minden kérdésnek mély vizsgálata és elemzése, s abból eredő jó tervek kidolgozása.

Emlékezhetnek az elvtársak, hogy az ifjúság problémáinak vizsgálatához hasonlóan jártunk el a munkásosztály helyzetének felülvizsgálásánál is, amely ugyancsak hasznos és jó volt, eredménye él és hat a dolgozók és a vezetők között.

De utalhatnék itt a művelődésügyi politikánk irányelveire[32] is, vagy a Központi Bizottság előtt nemrég tárgyalt iskolareformra.[33] Továbbá az egészségügy[34] helyzetére, s más, kisebb jelentőségű kérdésekre is. Hasznos eredményekhez jutottunk, és olyan tapasztalatokat szereztünk, amelynek birtokában az adott konkrét területen hatékonyabbá bált a párt és a társadalmi élet és munkája. A minél több ember bevonásával végzett vizsgálat eredményei lehetővé teszik, hogy tisztábban lássuk a helyzetet és a tennivalókat. Az ifjúság kérdéseinek vizsgálatánál is ennek érdekében folyamodtunk ehhez a módszerhez.

Milyen eredménnyel járt a vizsgálat? A magyar fiatalság soraiban — általában — pártunk ellenforradalom utáni helyes politikája eredményeként a KISZ eredményes tevékenysége s a dolgozók aktív részvétele nyomán megállapítható, hogy olyan mélyenszántó változások történtek, melyek a legnagyobb reményekre jogosítanak bennünket, és a legjobb eredményeket hozhatják szocialista hazánk építése során.

Az országban megteremtődött és uralkodó általános jó légkörben már lehetővé válik számunkra, hogy a magyar fiatalság helyzetét és általános fejlődését jobban elemezhessük, az ellenforradalom utáni állapotot jobban felmérhessük. Ezáltal lehetővé válik, hogy meghatározhassuk azokat a konkrét tennivalókat, amelyekkel biztosíthatjuk a fejlődést. De ez lehetővé teszi azt is, hogy a KISZ-kongresszus jellegét és feladatát jobban meg tudjuk határozni a párt VII. kongresszusának határozatai végrehajtásában.

A vizsgálat öt kérdéscsoportra terjedt ki:

1. Az ifjúság általános helyzete;
2. Az ifjúság közötti nevelőmunka;
3. A KISZ belső élete és szervezeti helyzete;

4. Az ifjúság nevelésének társadalmi üggyé válása;
5. A KISZ pártvezetése.

Hogyan látjuk a magyar fiatalság gazdasági és szociális körülményeit? Hogyan értékeljük a magyar fiatalság alapvető tömegeinek jelenlegi gazdasági, szociális, világnézeti helyzetét, művelődési és kulturális ellátottságát, valamint morális és tanulási szintjét?

A brigádvizsgálat rendkívül gazdag anyagot tárt fel. A brigádok tagjainak egybehangzó tapasztalta, hogy az ifjúság különböző rétegei elégedettek az anyagi helyzetükkel. A fiatalok alapvető, döntő többségének gazdasági körülményei rendezettek, anyagi gondjuk nincsen. Az üzemek, gépállomások, állami gazdaságok, termelőszövetkezetek ifjú tagjai általában meg vannak elégedve a keresetükkel. Közülük az átlagosnál nehezebb körülmények között azok élnek, akiknek nincsen lakásuk, nem kaptak helyet a munkásszállásokon, albérletben laknak, vagy ágyrajárók; és azok a fiatalok, akik nagyobb lélekszámú családokban nőnek fel, és a család jövedelme több részre oszlik, mint a kisebb lélekszámú családoknál.

Az egyetemeken és a főiskolákon a menza-ellátás elégtelenségére, gyenge minőségére panaszkodtak, továbbá az ösztöndíjrendszert tették szóvá, amely alapjában véve jó, csak egyes merevségeit kell majd feloldani – lényegében az egyetemi és főiskolai hallgatók anyagi és szociális helyzete is kielégítő. Ehhez hasonlók a középiskolás diákok anyagi körülményei azzal a kirívó eltéréssel, hogy ezek közül néhányan hazulról nagyobb összegű zsebpénzt kapnak, költekeznek, és ruházkodásukkal is visszás helyzetet teremtenek maguk és diáktársaik között.

A brigád tagjai megállapításaikat nemcsak a statisztikai adatok alapján, hanem az egyéni vagy csoportos foglalkozások alapján tették. Ezért mondhatjuk — a lakásproblémát kivéve —, hogy a magyar ifjúság döntő többségének anyagi, szociális gondjai nincsenek, ami azt is jelenti, hogy a helyzetükkel — általában — meg vannak elégedve.

A vizsgálat folyamán felmerült problémák között külön kell szólni a falusi parasztfiatalokról, akik közt lényeges problémák kerültek felszínre. A brigádvizsgálat egyöntetűen tárta fel, hogy a jelenlegi helyzetben a kívánatosnál nagyobb mérvű vándorlások történnek a nagyvárosok, az ipari és kulturális centrumok felé. Ennek legfőbb okát abban látják, hogy az új, vagy a régi, de gyenge tsz-ek anyagi helyzete még nem tette lehetővé munkaegységek fizetését, vagy előlegek folyósítását, anyagilag nincs, ami kötné a falusi fiatalságot, fiúkat és lányokat a munkaterületükhöz; továbbá, hogy a tsz-vezetők, általában a felnőttek, bizalmatlansággal, megnemértéssel viseltetnek a fiatalokkal szemben, és az is, hogy elhanyagolják a kulturális, sport, és olyan lehetőségek biztosítását, amely ezt az elvándorlást csökkentené. Végül, de nem utolsósorban, az az eléggé általánosnak mondható szemlélet, amely a paraszti munkát alacsonyrendűnek és perspektíva nélkülinek tekinti. Erre vonatkozóan a határozati javaslat főbb pontjai igyekeznek megfelelő választ adni.

Hazánkban az ifjúság nevelésének általános társadalmi üggyé kell lennie, amelyért minden szerv — a párttól a tömegszervezeteken, az iskolán keresztül a családokig — felelősséggel tartozik. A brigádvizsgálat szerint ezekben a vonatkozásokban és minden területen komoly fejlődés mutatkozik. Ugyanakkor kimutatható, hogy az ifjúság nevelése nem haladt kielégítően ott, ahol a KISZ tevékenysége alacsony színvonalú maradt, ahol a családi élet nem harmonikus, továbbá: amely munkaterületen az ifjúság nevelésének kérdését nem állították

kellő helyre, vagy ahol az iskolákban hiányzik a világnézeti és morális nevelés. Ezekért elsősorban a felnőttek, a fiatalokkal foglalkozó pedagógusok, gazdasági, társadalmi, termelési, kulturális vagy sportvezetők és szülők a felelősek!

A magyar fiatalság formálásának, marxista-leninista világnézetük kialakításának három fontos területen kell végbemenni:

1. A szülői házban;
2. Az iskolában;
3. Az üzemben, illetve a munkahelyen.

Tehát: a család, a művelődés s a munka területén. Ezeknek szervesen össze kell tartozniok. Ha ezeket összekapcsolva nézzük, az egész magyar társadalom életét láthatjuk. Ebből is következik, hogy a magyar fiatalság nevelésének ügye általános társadalmi kérdés kell, hogy legyen. Nem lehet és nem szabad másként nevelni a szülői házban, mint az iskolában és a munkahelyen. A nevelés ilyen különbözőségei ellentétben állnak a magyar társadalom alapvető céljaival, ellentétben állnak a szocializmus építésével. Ezért az egész magyar felnőtt társadalmat át kell hatnia nemcsak a szocializmus igénylésének, de az erőteljes építeni akarás vágyának is. Büszkén elmondhatjuk, hogy az ellenforradalom utáni időben a párt helyes politikájának, jó tömegkapcsolatainak és eredményeinek hatásaként olyan politikai és morális légkörben, olyan anyagi és kulturális helyzetben él az ország, hogy a felnőtt lakosság alapvető többsége már ebből fakadóan is tiszteli és szereti a pártot, és követi a szocializmus építésének útján.

Ez általános megállapítás. Természetesen ezen belül a szülői házban, az iskolában, de a munkahelyeken is adódnak problémák. És ezért önként adódik a feladat: ha a sorsdöntő, fő kérdésekben a párt maga mellé tudja és tudta állítani az ország lakosságának nagy többségét, akkor szükséges, hogy az ifjúsággal kapcsolatos kérdésekkel is ne csak felszínesen és kampányszerűen, hanem rendszeresen és elmélyülten foglalkozzunk. Az ifjúság égető kérdéseit tartsuk napirenden, méghozzá különös súllyal.

A munkásosztály helyzetét tekintve, a figyelem koncentrálódott például a munkásfiatalok helyzetére a gyárban. Vajon megtette-e mindenki a magáét a kérdés tisztázásáért – a párttagok, a szervezett munkások, a KISZ-isták éppen úgy, mint a párt vezető szerveiben dolgozó vezető elvtársak? Köztudomású, hogy a Politikai Bizottság tagjai az ellenforradalom óta rendszeresen látogatják az üzemeket, a gyárakat és az egyetemeket. Ez a példaadás is nagyon hasznosnak bizonyult. Sokan részt veszünk a szülői munkaközösség munkájában is, mert e téren sem elég csupán prédikálni, tettekkel kell hatni.

Engedjék meg, hogy a taglalni szánt kérdések közül kiemeljem az iskolák, s vele a pedagógusok és a szülői munkaközösség munkáját. Idevágóan mit mutat a tapasztalat? Azt, hogy nagyon komoly fejlődés van a munkájukban, bár bizonyos torzulást is felismerhetünk benne. Ki kell mondani: közismert a nők általános politikai, kulturális és művelődési színvonala. Nos: miért csak az asszonyok, az anyák érdeklődnek a szülői munkaközösség munkája iránt? Miért passzívak a férfiak, az apák e fontos területtel szemben? Tegyük hozzá: a kommunista apákról, a kommunista férfiakról is beszélünk! Ha ezen a területen komoly eredményeket akarunk elérni, akkor a vele való munkát nem lehet csak az egyik nem feladatává tenni! Az apáknak, a férfiaknak is komoly szerepet kell vállalniok ebben, mert a kettős nevelés mindennapi kérdése másképp nem oldható meg.

Számtalan pedagógus panaszkodik, hogy az apákat egy évben ha egyszer, sokakat egyszer sem lehet látni az iskolában. Értékelheti-e valamely apa azt a területet, ahol a gyermekét nevelik, ha nem ismeri? A válasz nem lehet kétséges.

Miért tartom ezt annyira fontosnak? Mert az iskola területén zajlik le nemcsak a szokásos iskolai nevelés, de ott nyer teret például az úttörő mozgalom is, amely az ellenforradalom után ugyancsak komoly elvi, politikai harcban erősödött meg – méghozzá a pedagógusokkal és a szülőkkel szemben folytatott harcban. Ez a mozgalom ma már egészségesen fejlődik, és a szülőkkel szemben nem kell érte harcolni, a szülők örülnek, ha gyermekeik részt vehetnek az úttörő mozgalomban. De az úttörő mozgalom jelentőségét fokozni azért is fontos, mert az iskola és a család nevelését kiegészíti, megadja a fiatalnak azokat a fontos nevelési alapokat, amelyeket azután később felsőbb iskolában, vagy a munkahelyen, általában az életben való közvetlenebb bekapcsolódásban megerősít.

Meg kell mondani, hogy a pedagógusok e téren nagyon komoly eredményeket értek el, és ott, ahol még hiányosság mutatkozik, csak azért fordulhat elő, mert a kellő segítséget nem kapták meg. És ez az eredmény sem csoda! A pedagógusokban is lényeges, mélyreható változás következett be. S az iskola az a terület, ahol a pedagógus és a szülő találkozik egymással. A szülői munkaközösségek megbeszélései sokszor nagyon komoly világnézeti problémákat vetnek fel, s a helyes világnézet kialakításánál lényeges, hogy a jó pedagógiai munka hasson a szülőkre, s a szülőkben élő helyes világnézeti alaposság hasson a pedagógusokra. Egyébként is: pártunk ifjúsági szervezete az úttörő mozgalomból kapja a szükséges utánpótlást, s ha ott jók az alapok, a KISZ-nek is könnyebb lesz a munkája. Ezért hárul a KISZ-re is komoly feladat ezen a területen. Konkrétabban és aktívabban kell segítséget adni az iskoláknak! De a KISZ-nek is és a kommunistáknak is könnyebb fellépniük, mint a pedagógusoknak például, ha valamely ügy során a szülők felelősségérzését kell felkelteni. A kommunisták jobban meg tudják mondani, és megmondhatják azoknak a szülőknek, akik hibásan nevelik a gyermekeiket: vigyázz, ártasz magadnak is, a közösségnek is! Ne kényeztesd túlzottan; legyen annyi önkritikád, hogy az iskolában ne fitogtasd gyermeked által a régi burzsoá világra jellemző anyagi különbséget a gyermek öltözködésében, az iskolaszerekkel való pazar ellátásban, mert ez mindig megbosszulja magát: felszínre hozza az anyagi differenciáltságot és irigykedést szül az iskolában, amiről egyedül a felnőttek tehetnek! De ugyanez állhat nemcsak az általános iskolákban, hanem a főiskolákon, sőt az ifjúmunkások viszonylataiban is. Ez káros, és nem segít a helyes nevelésben, hanem rombol.

Láthatjuk: a családból kiindulva az iskolán, munkahelyen, sportegyesületen át a KISZ szervezetekig is, nagyon sok még a tennivaló annak érdekében, hogy a kommunisták példamutatása nyomán az egész felnőtt magyar társadalom felelősséggel lássa el az ifjúság nevelésének fontos feladatát.

Engedjék meg, hogy ezek után kitérjek a határozati javaslatból kitűnő optimista képre.

Felmerül a kérdés, vajon a jelentésben és az irányelvekben nem túlságosan pozitívan értékeljük-e az ifjúság fejlődését s a KISZ tevékenységét? A brigádvizsgálat anyagának megvitatásánál a Politikai Bizottságban az a vélemény alakult ki, hogy a jelentés, amelynek alapján az irányelvek elkészültek, reális értékelését adja a jelenlegi helyzetnek. Erről egyébként személyes tapasztalat alapján mindenki meggyőződhet. A magyar fiatalságban végbement változás és fejlődés szervesen

összefügg az egész magyar gazdasági, társadalmi, politikai és morális életben végbement átalakulással és fejlődéssel. Kétségtelen, hogy az országban kialakult jó politikai, emberi és morális légkör döntő kihatással van a magyar fiatalság hangulatára és helyzetének alakulására.

Az ifjúság politikai, társadalmi és erkölcsi magatartásával kapcsolatban a brigádvizsgálat megállapította, hogy kedvező irányban, s nagyon jelentősen megváltoztak. A fiatalok politikai magatartása — egy törpe kisebbségtől eltekintve — pozitív. Ez kifejezésre jut abban is, hogy az ifjúság minden rétege helyesli a párt politikáját, és nagyra értékeli elért eredményeinket. Fejlődésünk, valamint a szocialista világ eredményei, oda hatottak, hogy a fiatal értelmiségiek között például nagymértékben csökkent a kritikátlan Nyugat-imádat, és felfokozódott érdeklődéssel fordulnak a Szovjetunió világraszóló tudományos és technikai eredményei felé. A magyar fiatalság nagy többsége önként és szívesen vesz részt például a párt s a KISZ politikai rendezvényein. E helyen legfeljebb azt említhetjük meg, hogy a magyar fiatalság különböző rétegeinek politikai magatartását elemezve szembetűnő a parasztfiatalok, a faluról bejáró üzemi munkások — a leányok, fiatalasszonyok és fiúk — elmaradottsága az átlag mögött. Ez természetesen összefügg az alacsonyabb általános műveltséggel és kulturális szinttel. A falusi fiatalok — leányok, fiatalasszonyok és fiúk körében még nagyfokú a politikai tájékozatlanság, kirívó az érdektelenség és a passzivitás. A faluról bejáró fiatal üzemi munkások fejében is még sok a zavaros nézet. Ez is mutatja, hogy a család és az üzem között még nem szoros a kapcsolat, és még nagyrészt megoldatlan a faluról bejáró fiatalok politikai befolyásának kérdése. Ehhez hasonlókat észlelhetünk egyébként a felnőtt mozgalom területén is, noha közel sem olyan mértékben, mint a fiataloknál.

A brigádvizsgálat eredményei felhívják a figyelmet a már korábban feltárt, ismert ideológiai fogyatékosságokra. Ezek közül a legártalmasabbak: a nacionalizmus, a burzsoá individualizmus és a vallásos világnézet.

A vizsgálati tapasztalatok szerint jelenleg nyílt formában nem lehet találkozni szovjetellenességgel a fiatalok körében. Ez lényeges és örvendetes, mert az ellenforradalom idején közismert volt a fiatalság ebbeli szerepe.

A vallásos érzület főként a falun és különösen a leányok és a fiatalasszonyok körében erős; de emellett az egyetemeken és a főiskolákon végzett vizsgálat is megállapította, hogy a nőhallgatók — különösen a pedagógiai főiskolák nőhallgatói, sőt még az orvosegyetemek nőhallgatói — között is erősek a vallásos nézetek. Erre a helyzetre különösen a Pedagógiai Főiskolán tanuló nőkre szeretném felhívni a figyelmet. Mert mi fog történni: elvégzik az iskolát, megszerzik a diplomát, és elmennek az iskolába, és a kommunista szülők — vagy felvilágosult szülők — gyermekeit fogják nevelni azok a pedagógusok, akik maguk is nevelésre szorulnak. S nyilvánvaló az is, hogy nevelésével nem késlekedhetünk soká. Tudjuk: ma még a fiatalság minden rétegében megtalálhatók azok, akiknek gondolkodását és magatartását döntően a burzsoá individualizmus határozza meg. Különösen erőteljes ez az értelmiségi fiatalok körében: ez a magatartás pedig együtt jár az anyagiassággal, az önzéssel s a közösségi szellem lebecsülésével. Nem korszerű magatartás, egy halódó, ósdi világ maradványa, de itt vannak és velük meg kell küzdeni!

A magyar ifjúság társadalmi és erkölcsi magatartásának alakulása elsősorban azon mérhető le, hogyan végzik munkájukat, és hogyan tanulnak, mennyire fokozódik bennük a munka s a tanulás iránti felelősség?

A vizsgálat megállapította, hogy a fiatalok — egyes fegyelmezetlenektől eltekintve — becsületesen dolgoznak. Az öntudatosabbak, akik jó kollektívában élnek — ez jelentheti a pártkollektívát, a szakszervezeti kollektívát, a párt befolyását —, maguk kezdeményezték a szocialista munkaversenyt. Őszinte lelkesedéssel vesznek részt a gazdasági, termelési feladatok megoldásában, s a társadalmi munkaakciókban. Természetesen ez a ténymegállapítás elsősorban a városi és üzemi fiatalokra vonatkozik: de kisebb mértékben ez kezd érvényes lenni már a vidéki dolgozó fiatalokra is.

A fiatal értelmiségiek közül különösen az üzemi, műszaki beosztásúak munkáját kell kiemelni. Meg lehet állapítani, hogy a KISZ termelési és munkaakcióinak egyik legfontosabb eredménye az ifjúmunkások és a fiatal értelmiségiek összefogása. Sok szép példamutató tényt ismerünk már.

Nagyon figyelemreméltó képet mutat a brigádvizsgálat eredménye a tekintetben is, hogy a fegyelmi vétségért büntetettek között — számarányukhoz mérten — kevesebb a fiatal, mint a felnőtt; a társadalmi tulajdon megsértői között pedig csak elvétve találni fiatalokat.

Közel sem ilyen vigasztaló a kép, ha a dolgozó munkásfiatalok tanulását és szakmai képzését nézzük. E téren még sok a tennivaló. A kommunistákra, a szervezett munkásokra — tehát a pártra és a szakszervezetre, a KISZ-re — itt hallatlanul nagy feladat hárul. A dolgozó munkásfiatalok szakmai képzése és szakadatlan továbbtanulása életkérdés számunkra. Ez az új munkásosztály nevelését jelenti – a szakmai képzés és továbbtanulás, általában az ifjúság tanulása évek múlva mutatja meg igazi hatását, és hozza a felbecsülhető eredményeket.

A brigádvizsgálat szemléltetően mutatja, hogy az elmúlt években a legnagyobb eredményt az ifjúság széles tömegeinek munkára való nevelésében értük el. Nagyrészt leküzdöttük a fiatalok, különösen a tanuló- és értelmiségi ifjúság idegenkedését, nemegyszer irtózását a fizikai munkától; leküzdöttük azt a durva szemléletet is, amely cinikus, fölényes hetykeségben jelentkezett a munkásokkal szemben. Elmondhatjuk, hogy komoly fordulatot értünk el az ifjúság körében a társadalmi munkába való önkéntes bekapcsolódást illetően is. A KISZ-nek ma már nem okoz gondot, hogyan vonják be a fiatalokat a munkába, inkább az okoz fejfájást, hogyan biztosítsák a meghirdetett akcióra jelentkező fiatalok foglalkoztatását. S ez egyformán érvényes a munkás, paraszt, értelmiségi tanuló fiatalokra – fiúkra, lányokra. Rengeteg példával bizonyíthatnánk, hogy a különböző munkaakciókban való részvétel a fiatalok tekintélyes részénél milyen mély hatást gyakorolt a gondolkodásukra, egész magatartásukra, még a fellépésükre is! Szülők, pedagógusok, nevelők, gazdasági és társadalmi vezetők, de maguk a fiatalok is a legteljesebb elismeréssel nyilatkoznak arról a kedvező változásról, amely a munkában részt vevő fiatalokban végbement. Azonban: azt is meg lehetett állapítani, hogy a KISZ és a gazdasági és társadalmi szervek vezetőinek zöme elmaradt a fiatalok fejlődése mögött, és nem képesek kielégíteni azokat az igényeket, amelyeket az ifjúság nap mint nap támaszt velük szemben – szinte követelik tőlük például az újabb ifjúsági munkaakciókat.

A szép eredmények mellett elég komoly fogyatékosságokkal is találkozhattunk. Meg kell állapítani, hogy a fiatalok bevonása az egyes munkaakciókba nem mindig párosult kellő eszmei, politikai ráhatással. S ezáltal a munka nyújtotta fontos nevelési lehetőségeket csak részben használták ki. Ez azért hiba, mert így nem szélesedik a fiatalok látóköre, és öntudatuk sem erősödik eléggé. Holott az

egyik legfontosabb cél, hogy a munka nevelő, formáló erejével és kellő eszmei útravalóval a fiatalság látóköre kiszélesedjék, és öntudatukban megerősödjenek. Az elért nagyszerű eredmények után a hangsúlyt arra kell tenni, hogy a fiatalság munkára nevelése összekapcsolódjon a kellő eszmei, morális és politikai neveléssel.

A tanulóifjúság — különösen az egyetemi és főiskolai hallgatók — tanulási kedve és hivatástudata is nőtt. Az ellenforradalom előtti időhöz mérten a jelentékenyen felemelt követelményeknek évről évre javuló eredménnyel tesznek eleget. A középiskolában és a felsőoktatási intézményekben egybehangzó megállapítás szerint a tanulmányi fegyelem, a tanulók szorgalma nagy fejlődést mutat. De emellett azt is meg kell állapítani, hogy a középiskolákban — még inkább az egyetemeken és a főiskolákon — általánosnak mondható hiányosság az, hogy az eddig elért eredményeket nem becsülik megfelelően, és a hivatástudatra való nevelés is elégtelen. A tanuló és végzős fiatalok — valószínűleg a gyenge nevelőmunka miatt — még mindig nem méltányolják jelentőségének megfelelően mindazt, amit számukra a népi demokratikus államunk nyújt. A meggyőzés erejével ebben is hatnia kell a hármas tényezőnek: a szülői ház, az iskola és a munkahely egyöntetű nevelésének.

A hivatástudat elégtelenségére, a nevelés elégtelenségére vezethető vissza például az is, hogy a fiatal orvosok, tanárok, de más diplomások is, húzódoznak attól, hogy vidékre kerüljenek dolgozni.

Ezek után nézzük meg a magyar fiatalság morális helyzetét. A brigádvizsgálat eredményéből meg lehet állapítani, hogy ezen a téren is komoly fejlődés következett be — a fiatalok döntő többségének erkölcsi magatartása örvendetesen javult.

Általában egészségesebb a viszony az idősebbek és a fiatalok, a fiúk és a leányok között.

Nagyrészt sikerült leküzdenünk a fiatalság körében uralkodóvá lett cinizmust és az idősebbekkel szembeni tiszteletlenséget. Ebbéli sikereinket, azt hiszem, döntő mértékben az általánosan feljavult gazdasági helyzetnek és annak köszönhetjük, hogy az országot építő és pártunk politikáját helyeslő dolgozó tömegek magukévá tették az ifjúságért való célkitűzéseinket, és segítettek a nevelésben.

Mindez természetesen nem jelenti azt, hogy az ifjúság körében nincsenek negatív jelenségek. Az ifjúság körében ilyesmi van. Erről szó esik az irányelvekben is, azonban ezek szórványosak, és az ifjúság egy kisebb körére vonatkoznak, és örvendetesen — a vizsgálat ezt bizonyítja — kis számúak, százalékban alig kifejezhetők. Mégis: ezekre a meglévő negatív jelenségekre és azok megszüntetésére komoly figyelmet kell szentelnünk; munkánkat összpontosítva minél hamarabb el kell tüntetnünk ezeket a negatívumokat, mert fertőző gócokat képezhetnek, és ártalmasak lehetnek. Ez azért is sürgetően fontos, mert jelenlétük esetén nehezebben tudjuk biztosítani a fiatalság olyan irányú nevelését, hogy ne féljenek a nehézségektől, ne húzódozzanak a nehéz problémák megoldásától, és az élet értelmét, az emberi boldogságot és megelégedettséget ne kizárólag a kényelmes életben és munkában keressék, és ne terjedhessen körükben a felelőtlenség. Ezekre pedig azért is figyelmet kell fordítani, mert a fiatalok alapvető tömegének nincsen anyagi gondja, ellenkezőleg: zömében magas keresettel rendelkeznek, ami hajlamossá teszi őket a léha életformára, a csak szórakozásra, az alkoholfogyasztásra, amellyel a züllés útjára kerülnek. A fiatalság természetesen önmaga ezt a feladatot nem tudja megoldani. A felnőttek, a szülői ház, a munkahely és iskola tanítása szüksé-

ges ahhoz, hogy a magyar fiatalság fegyelmezett, takarékos és kiegyensúlyozott, boldog életet élhessen.

E helyen kell szóvá tenni az ún. huligánkérdést is. Őszintén szeretném megmondani, hogy ebben a dologban sok igaztalan támadás éri a fiatalokat – főképpen olyan felnőttek részéről, akik az ifjúságot nem ismerik eléggé, vagy bizalmatlanok velük szemben, és az egyedi, vagy kisebb, szembetűnő csoportos jelenségek alapján alakítanak ki nézeteket, amelyekből aztán általánosítanak.

A fiatalság alapvető tömege általában egészséges. A huligánkérdést is ebből a szempontból kell vizsgálni.

Nálunk — sajnálatosan — a közfelfogás a rendesen dolgozó és alapjában becsületes, de ugyanakkor feltűnést kereső, néha kissé hangoskodó, vagy feltűnően öltözködő, olykor kihívóan fölényes fiatalokat tartja huligánnak. Ez nem helyes! Ez az általánosítás igaztalan.

A huligánok munkakerülők és züllött életet élők; törvénytelen cselekedetet elkövetők és botrányt okozók, a magyar fiatalságnak egy jelentéktelen, százalékban ki sem fejezhető — bár igen ártalmas — kisebbségét jelentik. Ezekre is elsősorban a neveléssel kell hatni; ha azonban szükséges, a törvény teljes szigorával kell fellépni ellenük. Azonban olyan légkört kell teremteni az iskolában, a munkahelyen, a társadalmi életben és főképpen a családban, hogy ez ne csak az alapvető tömegekre hasson, hanem mindenki másra is hatással legyenek.

Vajon több huligán van-e Magyarországon, mint másutt, valamely népi demokratikus országban? Mindenkinek van személyes tapasztalata, aki külföldön járt. Ezt természetesen még nem mérte meg senki; egyet azonban meg kell állapítani, hogy a népi demokratikus országokban csökkent a huligánok száma. Míg a kapitalista világban az ismert osztálymorál és politikai viszonyok következtében a huligánok száma növekszik, és velük növekszik a bűnözők száma is a fiatalság körében, ezzel szemben a mi társadalmi rendszerünk hatékony erejét bizonyítja az is, hogy a fiatalságot a züllés útjáról a hazát építő emberek sorába képes nemesíteni. Nem sok személyes olaszországi tapasztalatom van, egy pár napig látni lehetett az olasz utcákat is, hogy néz ki az olaszországi fiatal perspektíva nélkül![35]

Engedjék meg, kedves elvtársak, hogy a KISZ-ről szóló részt utoljára hagytam:

A brigádvizsgálat csak megerősítette — a jelentésből elég élesen kitűnik —, amit már valamennyien tudunk: hogy helyes volt pártunk elhatározása, mellyel a KISZ-t létrehozta. A KISZ alapjában véve beváltotta a hozzá fűzött reményeket. De nemcsak azt tartjuk nagyon fontosnak, ami az irányelvekben le van rögzítve: azon túlmenően az elkövetkezendő időkben egyik legfontosabb feladatuknak képezi a KISZ-nek világnézeti és politikai nevelőmunkájának megjavítása – különösen a politikai felvilágosító munka és a nevelés hatáskörének kiszélesítése a minél nagyobb számú ifjúsági tömegekre. A KISZ-nek a ma még apolitikus és közömbös beállítottságú fiatalok érdeklődésének felkeltése érdekében bátran kell alkalmaznia új formákat, új agitációs módszereket. Még nagyon sok szervezési és módszerbeli akadályt kell leküzdenie tevékenysége során, de az áldozatokat vállalni kell. S ha mi a KISZ-szervezetekben az aktivistákat és a KISZ tagjait világnézeti és politikai szilárdsággal vértezzük fel, valamint morális példamutatással élen járunk, és széles perspektívát nyújtunk számukra, s ha megmutatjuk a fiatalság romantikára vágyó nagy rétegének, hogy a tanulás és a munka, a társadalmi élet, de különösen az ötéves terv célkitűzései milyen nagy lehetőségeket, milyen belső élettartalmat és perspektívát adnak a magyar fiatalságnak, akkor a fiatalság sokkal merészeb-

ben és bátrabban fog dolgozni és a munkában kezdeményezni. Ha a nevelés és a felvilágosítás útján meg tudjuk mutatni, milyen szép jövő vár a fiatalságra, hogy mind a munkában, mind a tanulásban elért eredménnyel a maga életét, a maga jövőjét teszi biztosabbá és szebbé, akkor követnek bennünket; s akkor elmondhatjuk az igazságot: minden fiatal formálható, és a tanulásban és a munkában élen tud járni!

De a tanulásnak és a munkának együtt kell járnia, a kettőt ne engedjük elválasztani egymástól!

És a jó tanuló a maga munkaterületén ne csak a szakmáját tanulja meg, hanem az új, haladó világnézetet is sajátítsa el; a munkásfiatal ne elégedjék meg azzal, hogy kiváló szakmunkás, váljék belőle osztályának hű, világnézetéért harcoló tagja is.

A KISZ-nek ma már komoly tekintélye van, a fiatalság tekintélyes részét befolyásolja; és ezt a megszerzett tekintélyét fel is kell használnia: irigylésre méltóvá kell tenni a KISZ-tagságot: legyen büszke mindenki arra, hogy a KISZ-nek, egy olyan közösségnek a tagja, amely még a nevében is a holnapot képviseli. Ehhez persze az szükséges, hogy a KISZ a maga munkájában, morális és emberi vonatkozásaiban lássa és érezze mindenki, hogy a KISZ-ben magas erkölcsi, világnézeti és emberi követelményeket támasztanak a tagokkal szemben, akkor a szülők is örömmel küldik gyermekeiket a KISZ soraiba. A szülők egyébként hamar fel fogják ismerni, hogy a fiatalok mennyire megváltoztathatják életüket, és magatartásukat mennyire tudja a KISZ formálni.

E témánál felvetődik a KISZ pártvezetésének kérdése.

Általában meg lehet állapítani, hogy a pártszervezetek — főképpen az ellenforradalom óta — sokkal komolyabban foglalkoznak a mi fiataljaink kérdésével és főképpen a KISZ-fiatalokkal, akiknek sok segítséget és támogatást adnak. Ma már lemérhető, hogy melyik alapszervezet, melyik megye vagy kerület mennyiben viseli szívén ezt a kérdést. Az is nyilvánvaló, kezd általánossá válni, hogy a pártbizottságoknak és a pártszervezeteknek, általában a felnőtteknek a fiatalokkal való foglalkozás kérdése már nemcsak, mint a párttagok ügyeként jelentkezik, mint a szülők ügyei is foglalkoztatja őket. Fontos közügynek tekintik az ifjúság nevelését, amely valóban az is! Azt kell látnunk benne, hogy az, amit ma helyesen és jól cselekszünk, öt-tíz év múlva fogja meghozni a nélkülözhetetlen eredményt: a szocialista típusú embert. Ezért az ifjúsággal való foglalkozásnak nagyon megfontoltnak és alaposnak kell lenni. Minden pártszervezetnek és minden kommunistának — dolgozzék a szakszervezetben, nőtanácsban, szülői munkaközösségben, népfrontban, földművesszövetkezetben — segítséget köteles adni a felmerülő ilyen problémák megoldásához.

Főként az eszmei, tartalmi segítséget kell megadni a KISZ-nek a pártszervezet, minden párttag és kommunista részéről.

Segíteni kell a KISZ legfontosabb káderkérdésének megoldását. A pártbizottságok, alapszervezetek, de minden kommunista ifjúsági nevelő tevékenységét ki kell szélesíteni oly módon is, hogy többet és alaposabban foglalkozzanak azokkal a nevelőkkel, szülőkkel, felnőtt dolgozókkal, kulturális és sportvezetőkkel, pedagógusokkal, akik közvetlenül végeznek ifjúsági nevelőmunkát. Hadd tegyük hozzá: e téren az egyik legfontosabb elv, hogy az ifjúsággal való foglalkozást a pártszervezetek bízzák olyan idősebb, gazdag tapasztalattal rendelkező elvtársakra, akik a szilárd világnézetük, megfelelő műveltségük és nevelői felelősségérzetük mellett

szeretik és meg is értik az ifjúságot! Az ifjúság iránti szeretet legyen náluk olyan mély és olyan őszinte, mint a kommunista ember szeretete, amely vonzó tulajdonsággal az emberek ezreit teszi hűséges harcostárssá. Mint általában az emberekkel, az ifjúsággal sem lehet bizalmatlansággal, rideg fölényeskedéssel foglalkozni. A párt számára, világnézetünk számára: az ifjúság a jövő kérdése. A szocializmus felépítése után a kommunizmus építésére kerül sor, és ahogy ma foglalkozunk a fiatalsággal, amilyen mértékben nyerjük meg őket céljaink követelésére, úgy válik gyorsabbá fejlődésünk. Épp ezért az ifjúsággal való foglalkozás a kommunistákra nagy felelősséget ró és példamutatásra kötelezi őket. Nem tűrhető, hogy a kommunisták családjuk körében, az iskolában, a munkahelyen, vagy a társadalmi életben, akár a saját gyermekeik számára is rossz példával szolgáljanak. A jó példamutatást: a szerénységet, a becsületességet, a munkához s a tanuláshoz való jó viszonyt a kommunista szülők elsősorban a saját gyermekeik előtt tanúsítsák. Akkor a kommunista szülőknek könnyebb lesz fellépni az olyan nem kommunista szülőkkel szemben is, akik azt hiszik, hogy a gyerek — az ifjúság — szeretete agyonkényeztetést jelent.

A KISZ támogatása, erősítése, vezetése és ellenőrzése a pártszervezetek életében olyan feladat, amelyet mindig megfelelő kezekbe kell adni, amelyet sohasem szabad „albérletbe" adni.

A KISZ a pártnak saját gyermeke, utánpótlása, melyre növekvő feladatainál, célkitűzéseinél magától értetődő szüksége van. Iskolában és gyárban — de főképpen a mezőgazdaság területén, ahol pártszervezet hiányában a KISZ tölti be a pártszervezet feladatát — a pártszervezeteknek segíteni kell, a KISZ-nek viszont igényelnie kell ezt a segítséget.

A KISZ-re vár annak a feladatnak megoldása is, hogy a deklasszált elemek gyermekeit visszatartsuk a zülléstől, hogy ne szakadjanak el az alapvető magyar társadalmi élettől és érdekektől.

Át kell nevelni őket is a mi világrendszerünk számára, hasznos, dolgozó emberekké, hogy be tudjanak kapcsolódni a szocializmus építésébe és a szocialista világ általános légkörébe.

Az ezen a területen elvégzett jó munka csökkenti majd a huliganizmus veszélyét.

A magyar fiatalság a mi jövőnk, a mi harcunknak egy magasabb síkon továbbfolytatója lesz. Ma a szocializmus alapjainak lerakásában kell hogy részt vegyen velünk, holnap a szocializmus építésében, s ezután a még bonyolultabb és sokkalta nehezebb, de még szebb feladat megvalósításában: a kommunista világrend kialakításában és biztos építésében.

Halaszthatatlanul már most el kell kezdeni felkészíteni a jövő érdekében a fiataljainkat, a mi gyermekeinket, a munkások, parasztok és értelmiségiek gyermekeit; a családban, az iskolában, a munkahelyen és az egész társadalmi életben egyaránt biztosítani kell a minél eredményesebb fejlődésüket. Másképp nem tudhatjuk leküzdeni a bennük is bujkáló kapitalista csökevényeket, a visszahúzó maradiságot.

Az elérendő cél tehát, amire törekszünk a magyar fiatalság ügyében, adva van – nem kis feladat.

Komoly nevelőmunkával, tanítással el kell érnünk, hogy világnézetében haladó, s a marxista világnézetet nemcsak elfogadó, de érte harcolni is akaró fiatalságunk legyen. S emellett azt is el kell érnünk, hogy ez a fiatalság egészséges testű

kiegyensúlyozott lelkületű és a családalapításra és a munkára is érett legyen. Becsülje és szeresse szocialista hazáját, s érezzen együtt a szabadságért s az emberi boldogulásért küzdő, haladó nemzetközi világgal. Legyen tisztelettudó, és becsülje embertársait, legyen művelt és erkölcsös. Higgyen a jövőjében, mint minden ember, akit a szocialista erkölccsel és a szocializmus építésének perspektívájával indítottak el életútján, aki mindezért, bármikor, bármilyen helyzetben szüntelenül kész harcolni és dolgozni.

Mi úgy gondoljuk, hogy az elmúlt 15 év s az ellenforradalom utáni harcunk, de az elért eredményeink is feljogosítanak bennünket arra, hogy ezt a kitűzött felelősségteljes feladatot vállaljuk, és el is végezzük — az ifjúsággal együtt — az ifjúságért! Ezt a nagyszerű feladatot célozza az előterjesztett határozati javaslat, melynek megvitatását és elfogadását kérem a Központi Bizottságtól.

KISHÁZI ÖDÖN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Kommunista Ifjúsági Szövetség itt előterjesztett anyaga általában foglalkozik a KISZ feladataival, és helyesen határozza meg azokat a politikai célkitűzéseket, amelyek a KISZ-szervezetek előtt a második ötéves terv időszakában állnak. Mivel az anyag általános, így az ifjúság rétegeivel keveset foglalkozik. Nagyobb súlyt helyez azonban az ifjúmunkásokra, mint az iskolásokra, ipari tanulókra, mint a középiskolásokra, egyetemi hallgatókra.

Engedjék meg az elvtársak, hogy bár általános az anyag, mégis néhány szót szóljak az ipari tanulókkal kapcsolatos KISZ-mozgalomról. Nekünk — Munkaügyi Minisztériumnak —, ahová az ipari tanulóknak mintegy 90%-a tartozik, a legjobb tapasztalataink vannak a KISZ-mozgalommal kapcsolatban. Mióta a KISZ létrejött és részt vesz az ipari tanulók nevelésének munkájában, azóta lényegesen megjavult a tanulók közötti erkölcsi gondolkodás és politikai állásfoglalás. Az ipari tanulóknál mintegy 24–26%-ra tehető az, amely a KISZ-szervezethez tartozik, a létszám igen alacsony, nem vagyunk vele megelégedve, és a KISZ-szel egyetemben minden törekvésünk az, hogy ezt az arányt tovább javítsuk. Minden reményünk megvan, hogy ez sikerül is. Azt azonban máris látjuk, ha az 1957-es állapotot összehasonlítjuk a jelenlegivel, lényegesen fegyelmezettebb, öntudatosabb állásfoglalást tapasztalunk az ifjúmunkások körében, mint amilyen korábban volt. Ez nemcsak a KISZ-tagoknál mutatkozik meg, hanem általában megmutatkozik, és ha nem is KISZ-tagok, de a KISZ-tagok magatartása és a KISZ-mozgalom hatása ezeken a gyerekeken is megmutatkozik, akik maguk még nem tartoznak a KISZ-szervezetekhez. Igen érdekes lett volna megtekinteni pl. azt, amit az ipari tanulók felszabadulásunk 15. évfordulójának kulturális seregszemléje címén rendeztek. A Néphadsereg Színházban volt a legkiválóbb szereplőknek a fellépése és meg kell mondani, elvtársak, hogy igen szép és lélekemelő volt azoknak a gyerekeknek a fellépése. Ipari tanulókról van szó, 14–17 éves gyerekekről, ahol már nemcsak fúvós, vonós, hanem szimfonikus zenekar is van, ahol tánccsoport van, s különböző sportágaknak a legjobb résztvevői, tehát meg lehet állapítani, hogy a KISZ-szervezetnek a munkája igen jól érezteti hatását nemcsak a politikai nevelésben, erkölcsi nevelésben, hanem a kulturális nevelés területén is. Szeretném a továbbiak végett közölni az elvtársakkal, hogy az ipari tanulók oktatása ez idő szerint három féle foglalkozási ágban jön számításba, 79%-a a tanulóknak állami vonalon nyer elhelyezést, gyakorlati munka tekintetében, 5%-a szövetkezeti és 16%-a magánkisiparosoknál van gyakorlati munkán, elméleti oktatásra valamennyi ipari tanuló állami iskolába jár.

Az anyaggal kapcsolatosan engedjék meg az elvtársak, hogy nem alapvetően — mert célkitűzésében teljesen egyetértünk — jónak tartjuk és alkalmasnak arra, hogy a további nagy feladatokban segítséget kapjunk az erkölcsi és politikai nevelés tekintetében. [sic!] Néhány kérdés, ami talán az ipari tanuló oktatás területén segítséget nyújtana a következő időben.

A 4. oldalon az utolsó előtti bekezdésben megállapítja az előterjesztés, hogy helyes kezdeményezésnek bizonyult a Killián György és az „Ifjú Kommunista" próba bevezetése a középiskolákban. Kérjük ezt kiegészíteni azzal, hogy az ipari tanuló iskolákban is ez bevezetésre került, mindkét próba tekintetében már igen komoly sikereket értünk el ebben az esztendőben.

A 9. oldal második bekezdése a következőket mondja: „A második ötéves terv időszakában sok új munkaerőre is szükség van, a KISZ segítse elő, hogy népgazdaságunk ebben az időben 100 000 új munkaerőt kapjon." Itt azt hiszem, valószínűleg tévedés lesz, mert egyedül mi 200 000 ipari tanulót képzünk ki az ötéves terv folyamán. Ha ehhez hozzátesszük, hogy átképzősök is lesznek a fiatalok közül és olyanok is, akik segédmunkásként kerülne[k] be a munkába, akkor nyugodtan 4–500 000-re tehetjük ezeknek a számát.

A 9. és 10. oldalon, de inkább a 9. oldal kezdeténél foglalkozik az előterjesztés azzal a javaslattal, hogy tovább kell fejleszteni az ifjúmunkások között a „Szakma ifjú mestere" mozgalmat, amely a felszabadult fiatal szakmunkásokra vonatkozik. Helyes, ezzel egyetértünk, de javasoljuk kiegészíteni azzal, hogy tovább kell fejleszteni, szélesíteni az ipari tanuló intézetekben a „Szakma kiváló tanulója" címért folyó munkaverseny-mozgalmat, amely már ebben az évben is igen szép eredményeket ért el.

Engedjék meg az elvtársak, hogy végül azt közöljem, tegnap a 28. sz. ipari tanuló intézetben — ez a MOM ipari tanuló intézetének képzését végzi, és a Gamma gyári záróvizsga volt — ez szép és felemelő volt. [sic!] Az iskola éppen 75. éves fennállásának évfordulóját ünnepelte, nagyon sok gyárigazgató, kutatóintézet vezető és egyéb olyan felnőtt elvtárs jelent ott meg, akik abból az iskolából kerültek ki. Ebből az alkalomból kiállítást is rendeztek az Alkotás utcai iskolában. Érdemes megnézni, elvtársak, optikai műszerek tekintetében, vágó, hajlító és prés szerszámok dolgában, hogy azok az ipari tanulók milyen kiváló és nagyszerű teljesítményt nyújtanak. Ez mutatja és ez jelképezi, hogy pártunk és kormányunk által irányított, és annak elvei alapján működő ipari tanuló iskolák szép és jó feladatot teljesítenek népgazdaságunk szakmunkás utánpótlása tekintetében.

Kérem a Központi Bizottságot, szíveskedjen a kiegészítéseket figyelembe venni, amely nem alapvetőek és nem elviek, de szeretnénk, ha kiterjesztést nyernének az ipari tanulók rétegeire is.

RAPAI GYULA elvtárs: Az irányelveket színvonalasnak tartom, pár részletkérdéshez szeretnék megjegyzést fűzni.

Az első fejezetben arról van szó, hogy a magyar ifjúság eszmei-politikai magatartása az elmúlt években kedvezően megváltozott, és ennek okául elsősorban azt hozza fel az anyag, hogy a pártnak a marxizmus-leninizmus tisztaságáért folytatott harca gyakorolt mély hatást. Ez valóban igaz, és így is van, de véleményem szerint ide kívánkozik az is, hogy elsősorban a párt politikájának helyessége, amely a marxizmus-leninizmust következetesen alkalmazza, valamint a társadalmi haladásban elért sikerek vonzották a fiatalságot a szocializmushoz, a párthoz.

A 2. oldalon olyan kifejezés van, hogy a „kapitalista múltat csak olvasmányokból, elbeszélésekből ismerhetik a fiatalok, könnyebben kerülhetnek a hangzatos jelszavakba öltöztetett téveszmék hatása alá". Hát én azt hiszem, hogy ez általában nem helyes, egyes esetekben helyes. Úgyhogy én azt javaslom, hogy ezt ilyen értelemben kellene megváltoztatni, hiszen ma mindenféle propagandával, agitációs eszközzel mi hatunk a fiatalságra, s a mi hatásunk alatt áll az ifjúság. Pont ezért érhettük el ezeket a nagyszerű eredményeket, egyes esetekben természetesen ez helyes és fennáll.

Ugyanezen az oldalon van az a mondat, hogy a KISZ feladata, a fiatalokat igaz hazafiakká nevelje. Hát ha nem is ide, de máshova feltétlenül be kellene írni véleményem szerint, hogy a KISZ feladata, de a KISZ-szel együttműködő más társadalmi és tömegszervezetek feladata is, és az állami intézmények feladata is, mert hiszen erről más fejezetekben szó is van, hogy ezt a KISZ egyedül nem képes megoldani. Annál is inkább, mert hiszen a fiatalok jelentős része nincs még a KISZ-ben.

Az 5. oldalon arról van szó, hogy az ifjúság erkölcsi magatartása jelentős mértékben pozitív irányban változott. Fontosnak tartanám, hogy egy-két mondatban beszéljünk arról, hogy az ifjúság körében tapasztalható örvendetes jelenség az, hogy az új szocialista jellemvonások egyre jobban erősödnek, erre az anyag ki is tér, viszont helyes és szükséges is lenne, hogy ezeket az új, pozitív jellemvonásokat elterjesszük, népszerűsítésük nagyobb helyet kapjon a mi propaganda, agitációs munkánkban.

A 7. oldalon van arról szó, hogy türelmes nevelőmunkával, társadalmi összefogással kell a fiatalokat megszabadítani a rossz tulajdonságoktól. Azt hiszem, ez is túl általános, mert hiszen az előbbiekben pont arról beszélünk, hogy a fiatalság jelentékeny része ma már a párt politikája alapján dolgozik, becsületesen dolgozik, ez is túl általános, és ezt is ki kellene javítani.

A 11. oldalon van szó arról, hogy nagy gondot okoz jelenleg a parasztfiatalok elvándorlása a faluról. Elvtársak, azt hiszem, mi az esetek többségében egyoldalúan nézzük ezt a kérdést. Objektív helyzet az, hogy munkaerőre van szüksége az iparnak, munkaerőre van szüksége a gépállomásoknak, más üzemeknek. És ne tegyük mi ezért felelőssé állandóan a falusi fiatalokat, ne kritizáljuk, hogy ők el akarnak a faluról vándorolni. Ez egy objektív helyzet, és szerintem olyan oldalról kellene a kérdést megközelíteni, hogy — valóban az utána következő fejezetben erről szó is van —, hogy falun szociális, kulturális és sport lehetőségeket biztosítani a fiataloknak, ugyanakkor felültetni a traktorra, a technikára őket, ez a megoldás, és ez irányban kell falun a fiatalok problémáját megoldani. Szerintem csak általában beszélni arról, hogy a fiatalok eljönnek a faluról, nem is helyes, mert nagyon sok községből nem jöttek el, és nem jönnek el, onnan jönnek el, ahol nagyon közel van a város, közel van az ipar, szükség van munkaerőre, a faluban munkaerő-felesleg van, szerintem ezt egy kicsit másképp kellene megfogalmazni.

A 4. fejezet véleményem szerint a leggyengébb fejezete az anyagnak, ezt vagy át kellene dolgozni, vagy más fejezetekhez csatolni, mert ez az egész fejezet úgyszólván ilyen jelszavas ...[36] (nem lehet tovább hallani) ... ezeket a helyes jelszavakat, amelyek ebben a fejezetben fel vannak vetve, véleményem szerint kicsit konkretizálni kellene.

Végül még egy dolgot; az anyagban nem vetették fel azt, hogy az úttörők, az Úttörő Szövetségben[37] érvényesül egy olyan helytelen politikai koncepció, amelyet

szerintem bírálni kell, és a közeljövőben ki kell küszöbölni az Úttörő Szövetség munkájában. Ez pedig az, hogy az Úttörő Szövetség nem tömegmozgalom. Ez azt jelenti a gyakorlatban, hogy nagyon sok iskolában szektás módon értelmezik azt, hogy kit vehetnek fel az Úttörő Szövetségbe. Sajnos esetenként pont a kommunista fiatalok maradnak ki, és a KISZ nem tesz elég erőfeszítést, vagy az Úttörő Szövetség, hogy legyen megfelelő számú őrsvezető, mert sok esetben ez akadályozza, hogy a gyerekeket nem veszik fel. Jól tanulnak, négyes tanulók a gyerekek az iskolákban, becsületesen dolgoznak, szorgalmasan, és nincs biztosítva az, hogy az Úttörő Szövetségbe beléphessenek. Véleményem szerint ezt a szemléletet ki kellene küszöbölni, bírálni kell ezt a szemléletet, másrészt pedig konkrét intézkedéseket tenni, hogy több őrsvezető legyen az iskolákban, hogy azok, akik valóban érdemesek arra, és a gyerekek túlnyomó többsége érdemes arra, hogy az úttörő szövetségbe léphessen, hogy ezeket fel is vehessék.

MÜNNICH FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetértek az irányelvekkel, jónak tartom, csak szeretném azt, hogyha a megállapítások konkrétabbak volnának, nagyon általánosak itt egyes megállapítások. A fiatalok egy szűk kisebbségtől eltekintve őszinte bizalmat és egyetértést tanúsítanak a párt elvi politikája iránt. Én azt hiszem, helyes lenne ezt úgy mondani, hogy a fiatalok túlnyomó többsége, mert a szűk kisebbség az egy nagyon határozatlan valami, és akármilyen jól is mennek a dolgok, fejlődik a népi demokrácia, nő a párt befolyása, tekintélye, még van azért különféle polgári befolyás, és van különféle rádió, amit a fiatalok hallgatnak.

Itt van egy ilyen mondat, az egyetemek és főiskolák a párt befolyása alatt állanak. Mondjuk azt, hogy az egyetemek és főiskolák élete áll a párt befolyása alatt, mert a főiskolák, egyetemek épületei, vagy vezetői. Az, hogy egyöntetű legyen az egész okmány, kapcsolódik az előbbi mondathoz, itt egy ilyen megállapítás van: „az ifjúság nézetei most vannak kialakulóban". ... Előbb azt mondja, hogy a fiatalok többsége bizalmat tanúsít a párt iránt..." Hát akkor mi van azokkal, kiknek van most kialakulóban a nézetük? Akiknél már ki van alakulva, azok bizalmat tanúsítanak a párt iránt, akiknek pedig még nincs kialakulva, azok nem tudnak állást foglalni. Szóval valami kis logikát kellene belevinni.

Aztán van még itt a 8. oldalon egy megállapítás: „a következő 5 esztendőben befejezzük a szocializmus alapjainak lerakását hazánkban". Hát ezt még mi sehol sem mondottuk, nem adtunk határidőt a szocializmus alapjainak lerakására, elsőízben ebben az okmányban. Ma már napirendi kérdés a szocializmus alapjainak a lerakása, nem tudom, nem volna-e helyes. Egyébként az okmányt jónak és hasznosnak tartom.

KUTIKA KÁROLY[38] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Engedjék meg, hogy az anyaggal kapcsolatban egyetlen egy észrevételt tegyek, és egyúttal kérjem a Központi Bizottságot arra, hogy ennek a kérelemnek helyt adni szíveskedjen. A 19. oldalon a fegyveres testületekben dolgozó KISZ-szervezetek problémáival foglalkozik az anyag. Én tudom azt, hogy maga az egész anyagban foglaltak természetszerűleg, értelemszerűleg vonatkoznak a fegyveres testületekben dolgozó KISZ-szervezetekre is. Nem tudnám megmondani most jelenleg pontosan, hogy a fegyveres testületekben lévő KISZ-tagok aránya hogyan viszonylik az össz KISZ tagok létszámához, de kb. úgy 20–25%-át teheti ki, ha jól gondolom. Nem is azt szeretném mondani, hogy számarányának megfelelően foglalkozzon az anyag a fegyveres testületeknél lévő KISZ-szervezetek munkájával. De úgy gondolom,

hogy a fegyveres testületekben lévő KISZ-szervezetek, KISZ-tagok megérdemelnék azt, hogy fontosságának megfelelően bővebben tárgyalja az anyag, hogy hogyan, miképpen dolgoznak a fegyveres testületekben a KISZ-szervezetek. Az lenne a kérelem, hogy a Központi Bizottság ennek a javaslatnak adjon helyt.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ugyanahhoz volna megjegyzésem, amit már Rapai elvtárs szóvá tett, a parasztfiatalok vándorlásával kapcsolatban, mert így ez nem is igaz, ahogy oda van írva. Ez nagy gond, mert ez egész másképp nézett ki márciusban, mint júniusban a parasztfiatalok elvándorlása. Ezzel van probléma, van és jövőre nyilván megint lesz majd, azon a vidéken, ahol szervezik a tsz-t. Kívánatos volna megfordítva, hogy a falusi ifjúságot arra nevelni, hogy a mezőgazdaságban, a szocialista mezőgazdaságban válasszon élethivatást. Vagy inkább ezt a gondolatot kellene belevenni. Az új szocialista mezőgazdaság nagyobb képzettséget kíván, nagyobb hozzáértést, életpályát biztosít. Ilyen értelemben inkább kellene belevenni.

A szöveget sajnos nekem nem volt túlságosan módom tanulmányozni, felületesen olvastam. A faluval kapcsolatban van nekünk egy nagy problémánk az értelmiségi fiatalokkal, hogy kijön a faluból, elmegy valami főiskolára vagy egyetemre, kitanul valami szakmát, és hat ökörrel sem lehet visszavinni a falura. Ezzel szemben egyik vonalon már vannak elképzelések, mint már az délelőtt is szóba került, hogy az a képzett szakmunkás fiatal, illetve szakember fiatal, gyakorlatra kötelezik őket kijelölt helyre. Mérnök, orvos, egyéb, ez csak az egyik része a dolognak, meg hogy talán a képzést is lehetne vidéken tartani. Mert az majdnem lehetetlenség, ha három évre felhozzák a fővárosba, utána majd visszamenjen a falura, akármit csinálunk vele, nem kényszeríthetjük. De a KISZ-nek volna bizonyos nevelési feladata. Részben a mezőgazdaság új alakulatában dolgozzon, részben érezze becsületbeli kötelességének, hogy azt a falu népét, ahova ő való, hogyha kitanul valami szép hivatást, szakmát, szolgálja egy kicsit közelebbről. Valahol ezt meg kellene mondani.

A 15. oldalon egy kicsit általános a szöveg, pl. a sportnál. Most Bukarestben olvastam a Toldi Miklós mozgalomról. Az újságok mindenhol viszik, hogy 6 évestől 86 évesig mindenki versenyezni fog a „Toldi Miklós mozgalomban".[39] Ha ez le van tárgyalva, rendezve van, rendben van, akkor támogassuk. Miért viszünk mi egy általános frázist a sportban, [sic!] mikor mindjárt meg is lehetne nevezni, ha az párthatározaton alapul természetesen, akkor akkora népmozgalom lesz, amekkora nincs is ezenkívül, ha mi ezt megcsináljuk. Tehát egy kicsit konkrét legyen, és meg kell mondani, kapcsolódjanak bele.

Még egy kérdést szeretnék szóvá tenni, inkább a munkával, nem ide a szöveghez. Egyik falusi KISZ-szervezet. Ezekről szó van a 17. oldalon egy tőmondatban, amely elég szűk és sovány. Itt csak annyi van, hogy az utóbbi időben kezdeti eredményeket ért el az ifjúsági szövetség a parasztfiatalság szervezése terén is. Ennyi van. De valóságban az van, a párt elgondolásai az ifjúsági szövetséggel kapcsolatban általában beváltak, realizálódtak. És valóban az élet legkülönbözőbb területén komoly segítő serege a pártnak az ifjúsági szövetség. Az egyetemeken meg egyéb helyeken is, bár azt nem lehet tudni, hogy az egyetem élete már pártbefolyás alatt van. Ez vitatható. Inkább az épület van a párt befolyása alatt, mint az egyetem élete, sajnos.

De hogyha szabad területet megnevezni, ahol a KISZ nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket és a feladatot, amit kapott, nem oldotta meg, akkor az a falu. Hát van az az 58-as párthatározatunk, az a nagy mezőgazdasági alaphatározatunk

— a decemberi —, azt követi egy másik igen fontos határozat a falusi pártszervezetek életéről. És ebben elemezve van az akkori ismert helyzet, hogy nincs nagy remény arra, hogy a parasztságban a párttag létszám nagymértékben fog növekedni, mert a parasztok ellentmondással találkoznak, hogy általában helyesli a párt politikáját, kivéve, hogy a tsz-szel mindig kopog az ablakon. Ugye? Eddig helyeselt a paraszt mindent, csak ez az egy, ezzel ne siessen. Ennélfogva nem is lépett be a pártba, mert ő azt mondja ha én belépek, akkor holnap már azt mondják, hogy én is kommunista vagyok, mutassak példát. Úgyhogy ez egy nagy akadálya volt annak, hogy a párt politikája a parasztságban mondjuk szervezeti erővé váljon. Lehet mondani, hogy valóban a párttagsága egy tizede annyit nem tesz, mint a párt tényleges politikai befolyása és általában a rendszer politikai befolyása a falun. [sic!] Ez, azt hiszem, ismert, ezt nem kell vitatni. Ilyen helyzetben, részben a tsz-mozgalom erősítése céljából, részben a megalakult tsz politikai fejlesztése céljából, azt mondja az a párthatározat, hogy ahol nem lehet pártszervezetet létrehozni, ott feltétlenül építeni kell a KISZ-szervezetet, és az lesz a párt közvetlen fegyvere a tsz-en belül. Ez volt az igény, ez volt a követelmény, azt hiszem, hogy reális is volt, mert a fiatalok nem nagyon ijedeztek a tsz-től, egyik időben sem voltak olyan nagyon összenőve a földtulajdonnal. Éppen ez volt az, amit tulajdonképpen nem hajtottunk végre. Én nem azt mondom, hogy ezt így írjuk be ide, ennek megfelelő feladatot kell megjelölni a falun a Kommunista Ifjúsági Szövetség számára, és még a szervezési feladatot is.

Olyan érdekes módon nő ez a KISZ. Az egyetemi hallgatók fele KISZ-tag, a falusi ifjúság negyvenedrésze KISZ-tag. Az ember csodálkozik, hogy miért van ez így? Én nem hiszem, hogy az az egyetemi hallgató olyan nagyon szilárd lenne, ott más is szerepet játszik, az utolsó éves középiskolás nagyon igyekszik KISZ-tag lenni, mert az egy nagyon jó pont, hogy felvegyék az egyetemre. És az egyetemen is ő KISZ-tag akar lenni, mert bizonyos effektív előnyei is vannak sajnos annak, hogy KISZ-tag, mert nagyon mechanikusan megy az, hogy rendes fiatal-e, nem ellenség-e? Ez egy kicsit mechanikusan megy. Ez nem a tényleges erőviszony sajnos, hogy az egyetemnek a fele KISZ-tag, és más területeken, a gyárakban és nem tudom én hol, kevesebb a KISZ-tag. A falun még annál kevesebb. Az egészséges arányokat helyre kellene állítani. Nem lehet ezt gyorsan csinálni, ez egy pár éves szervezési, politikai feladat. Mondom, nem ragaszkodom én itt a szövegben ehhez, de hát ismeretes nagy probléma, és lehetetlenség, hogy ez a kongresszusnak ne az egyik nagy kérdése legyen. És még inkább a kongresszust előkészítő politikai kampánynak ez egy nagy kérdése kell, hogy legyen.

A fegyveres testület. Én egyetértek az előttem szólóval, hogy itt többet kellene mondani. Nem is a terjengősség miatt, hanem hogy megfoghatóbb legyen a KISZ munkája a fegyveres erőknél. Ti. általában nem tudom, a laktanya hogy csinálja, vagy hogy van. Az az ember, aki nem dolgozik a KISZ-ben, vagy a KISZ-szel az ... (nem lehet érteni) ...[40] tudom, hallom a gyárban, mit csinálnak a brigádban, meg az egyetemen is van valami. Itt is, ott is, mindenhol mozog a KISZ, de hogy a hadseregben mit csinál, arról fogalmam nincs. Hát se nem hallani, se nem látni, se nem érezni. És félek tőle, hogy ez a valóságban is a KISZ KB számára is így van, talán nem olyan mértékben, mint a mi számunkra. De megmondom őszintén, nem érezni, hogy van. És ha már iskoláról beszélünk, megmondom, az is felér egy iskolával, az a hadsereg. Ha mi a középiskolában erősek tudunk lenni, akkor még

erősebbeknek kell lennünk a hadsereggel szemben. [sic!] Aztán van még a rendőrség, vagy a karhatalom, annyiféle fegyveres testület van.

Van egy fájdalmas, egy speciális kérdésünk, én megemlítem még akkor is, ha ide mi nem is hozzuk vissza, hogy az egész harc összes területeit számítva egyetlen egy hely van, ahol a fejlődés ellentétes az általánossal, ez a határőrség. Mindenütt, a termelésben, jobbra-balra, akármit megnézek, még a kultúrában és a színinövendékeknél is megnézek, hogy van egy egyenletes fejlődés, még a legrosszabb helyeken is van egy egyenletes fejlődés, ami összhangban van az egész társadalom fejlődésével és az egész országéval, ez a határőrségnél fordítva van. Ott is megvoltak emberek, [sic!] megvolt a megszilárdulás, mégis 59-ben rosszabb volt a helyzet, mint 58-ban, és 60-ban még rosszabb, mint 59-ben volt. Úgyhogy ami a legsúlyosabb formában jelentkezik az átszökésekben, öngyilkosságokban, rendkívüli eseményekben az 59[-es], duplája az 58-asnak, és a 60 első fele akkora, mint az 59. Első dolog, hogy minden héten egy-két határőr átlép, és minden héten, vagy két hétben, három hétben egy-két határőr öngyilkos.

Valami itt nincs rendben. Ez nem a KISZ feladata énszerintem, hogy ezt megoldja. Ez mindenféle más tényezőknek a feladata, de hogy itt a KISZ-nek is van valami tennivalója, az biztos. Ezt aztán igazán nem ajánlom, hogy írjuk be a szövegbe, de valahogy a feladatok közé vegyük fel. Nemsokára majd ezzel foglalkoznak a párt illetékes szervei, valami elképzelés lesz, amiben kell egy kicsit segíteni az ottani megyei szerveknek is valami alkalmas módon a határőrségben. De szinte állandó és szívós politikai munkát kell ott végezni a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek. Ott aztán ténylegesen olyan helyzet van, hogy a tisztikarban a párt ott van valahogy, és működik, de a határőrök között a KISZ-nek kell ott lenni. Ezek sorozott fiatalok, ezek még tegnap részben faluban éltek, vagy itt, vagy amott, 18–19 évét betöltötte, és már ott van a határőrségnél. Az nem lehet, hogy a KISZ ne nevelje, ne foglalkozzon velük, ne törődjön, ne gondoskodjon róla. Megmondom, elvtársak, én nem bánom, ha az egyetemen alsónadrágban járnak is, csak a határőröknek legyen ruhájuk, meg pokrócuk, meg mindenük, ami kell. Az azután mindenkinek kötelessége, hogy ezt szemmel tartsa és törődjön vele, mert ott van harc. [sic!]

A munkás a termelés frontján harcol, meg a paraszt a földön, de a szó igazi értelmében egyetlen egy fegyveres erőnk van (hál' Isten), ami a mindennapi értelemben ott van a fronton és harcol, hát akkor mivel törődjünk, ha ezzel nem! Ezt mint feladatot ajánlom a KISZ figyelmébe, nem is annyira a deklarációban, de ott is lehet értelmes formában valami utalást tenni rá, fegyveres erők, meg azokon belül különleges nehéz és megtisztelő feladatot betölthessen, pl. a hadsereg, vagy a Határőrségnél. Valami ilyesmi formában. Ezt meg akartam említeni. Egyébként ez egy keserves dolog, hogy ez így van. Olyan oknál fogva van így, aminek nem kellene hogy legyen. Mert annyira ellentmond ez mindenféle téren lévő tüneteknek, hogy valami lokális bajnak kell lennie. Egyesült erővel nem törődünk vele. Valószínűleg ez így van. Sem a főhatóságok, sem a pártközpont, se a KISZ, senki a világon, és azok csak úgy éldegélnek ott, aztán nincsenek rendben. Nem lehet, hogy az ott rosszabb legyen, mint más ember, ugyanaz az ember, akit a Határőrséghez beviszünk, mint akárki, aki másutt van. És ha olyan sok az öngyilkosság, az nem jó jel. Az azt jelenti, hogy nem jó a velük való foglalkozás, hogy nem találja a derekszíját, felakasztja magát, vagy öt percet késik — valamilyen útról —, és átugrik egy imperialista országba. Ez valami mást jelent, nemcsak azt, hogy azzal az emberrel

baj van, ha az sorozatosan történik. Úgyhogy ezt csak úgy megemlítem, hogy maguk is csak úgy „örüljenek" velük együtt. Ezek a dolgok kellemetlen és keserves dolgok.

Végül még egy kis dolgot, Rapai elvtárs mondta, hogy valamiféle szektás valami van az úttörők felvételénél. Ahhoz én hozzászólni nem tudok. De egy olyan élményem volt, amit már megemlítek. Jártak itt úttörők, itt a pártközpontban, valami nyomozók (derültség) vagy nyomolvasók, 11–12 éves gyerekek. Mi elintéztük a dolgunkat egymással, és társadalmi munkában ott volt ez a Vass Tibor,[41] akit itt többen ismernek. Én nem azt mondom, hogy ő az átlag ítélőképességű ember, de hogy ilyenek vannak mások is, azt tudom. És ott volt egy olyan értelmes gyerek, az volt a vezető, középen ült, ő csinálta a felvételeket, és miután a gyerekek elmentek, azt mondja, elromlott a képem. Mondom, miért? Azt mondja, hát tudod, az, aki ott középen ült, az a gyerek, annak az apja az egy csirkefogó. És akkor meg is nevezett egy mozgalmilag többé-kevésbé ismert embert, a VI. és VII. kerületi viszonylatban. Biztos rosszul viselkedett 56-ban, de ez itt van, él, lehet, hogy a pártban is benn van (derültség), ez egyáltalán nincs kizárva, de hogy legyen egy felnőtt ember, aki egy 11 éves gyerek miatt azt mondja, hogy a kép elromlott, mert az van középen, akinek az apja 56-ban ingadozott, csirkefogó módra viselkedett, ez azt mutatja, hogy itt valami nincs rendben.

Még ehhez járul az, hogy pl. a nyomolvasó mozgalommal kapcsolatban — aminél okosabbat nemigen sütöttek ki az utóbbi időben a gyerekekkel való foglalkozás terén — ide a pártközpontba nem kevés levél jött, hogy mi miért tanítjuk ki az ellenségnek a fiatalokat. Minek őnekik kitanulni ilyen nyomolvasásokat. Sajnos öreg veteránok írogatnak ilyen leveleket. Szóval van, akinek ez sem tetszik, hogy miért tanul, hogy valamilyen módszert eltanulnak, és azt az ellenség felhasználja. Én tudok ide behozni ilyen leveleket. Tényleg volt 56-ban ilyen, hogy 11 éves gyerekeket el is kaptak, hogy egy nagy puskával szaladgált az utcán, elvették tőle a puskát, megütötték, elzavarták, és egy óra múlva megint elfogták egy puskával. Tényleg az ellenség fel tud gyerekeket használni, de ha helyes irányban van mozgósítva 10 ezer gyerek, és idősebb elvtársak ilyen gyanúperrel éltek, hogy miért tanítjuk őket ilyen nyomolvasásra.

Közbeszólás: (Érthetetlen.)

KÁDÁR elvtárs: Nem a Vass, nem róla beszélek, én tudom, ki az a Vass, most már másokról beszélek, de az olyan dolog, tudod, hogy amikor valakinek nagyon üres a feje, az visszahangzik (derültség), és az hallja, vagy mi a fene, mert nem termel ki önálló gondolatot. Egyébként az egy tisztességes ember, és tényleg visszhangzik. Ostoba nézeteket visszhangzik, a legprimitívebb szektás nézeteket. Csak azért említem meg, mert Rapai elvtárs mondja, hogy éppen a kommunista gyerekeket nem veszik be. Bár nem tudom, mi az a kommunista gyerek, már azt kell kérdeznem. Itt a kommunista szülők gyerekéről van szó, vagy mi a csudáról. Mert kommunista gyerek, azt hiszem, nincs. Hegedűsben van ilyen, hogy csodagyerek, de a kommunista elég ritka, fordítva van, ott nekünk a burzsuj gyerekét kézbe kell venni. A burzsuj gyerekét? Hát ebben a rendszerben fog élni. Elég, ha a szülője ellensége a rendszernek, hadilábon áll vele, ott ilyen osztálypolitikát, a 11 éves gyerekek között nem szabad megtűrni. Mert ez az egész úttörő-mozgalmat elferdíti. Egészen biztos, hogy nem egy úttörőszervezet van, ahol ilyesmi van. Osztályharc 11–12 éves gyerekekkel!

DOBI ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Csak egészen röviden kívánok hozzászólni. Mindnyájan tudjuk, hogy az a jelenség, hogy a falusi fiatalság elkívánkozik más foglalkozásba, illetve városba, ami nem új jelenség. Már az én gyerekkoromban is volt ilyen, akkor persze nem volt az a lehetőség, mint ami ma. Természetesen lényegesen kevesebben tudták otthagyni a mezőgazdaságot. De nem is a mi országunk az egyedüli, ahol ez a jelenség van. Hanem én azt gondoltam, hogy leginkább a mezőgazdaság szocialista átszervezésével van kapcsolatban, de mikor Szukarno[42] itt volt, beszélgettünk a kérdésről. Hát ők nem szervezik át a mezőgazdaságot szocialista mezőgazdasággá, de talán még nagyobb mértékben az a helyzet náluk, ahogy ő elmondta, mint ahogyan nálunk kinéz ez a dolog. Egy-két olyan jelenséget, amit talán az anyaggal kapcsolatban érdemes és érdekes megemlíteni.

Nem olyan régen tanúja voltam két parasztember beszélgetésének, az egyik szidta a népi demokráciát, szidta a termelőszövetkezetet, különösen, mert ahol neki van egy kis szőlőtelepülése, [sic!] a termelőszövetkezet oda volt kénytelen az egyik gazdálkodási központját építeni, ami miatt kivágták a szőlőjét. Hogy a méltatlankodás jogos volt-e, nem tudom. De a másik azt mondja neki, te csak ezt látod meg, ezt veszed észre? Azt nem, hogy a fiad állatorvos, hát mikor lehetett volna azelőtt állatorvos, vagy az, hogy a leányod a népboltban könyvelő? Ugyanakkor Makón voltam a közelmúltban a termelőszövetkezetben, ahol a tsz helyettes elnöke elmondja, hogy a leányát semmiképpen nem tudja rábírni arra, hogy tanuljon, pedig jó tanuló volt az elemi iskolában, mert a tsz-ben megvan a nagyszerű fiatal gárda, akiktől ő nem tud elszakadni, és a szülei sem képesek rá, hogy elszakítsák a tsz-fiatalságtól a lányukat.

Miskolctapolcán mentem keresztül, ott termelőszövetkezeti tagok voltak látogatóban, nemcsak ott, hanem Miskolcon is, ahol üzemeket néztek meg. Ott elbeszélgettem — leginkább lánygyerekek voltak ezek —, és bizony ők azt mondták, hogy ők semmiért sem mennének el üzemekbe dolgozni azokból a termelőszövetkezetekből, amelyben dolgoznak. Hasonló a helyzet Mihályiban, Győr megyében, ahol Fodróczi elmondja azt, hogy agronómusnak tanuló néhány fiatal jelentkezik ugyan, de ezt szervezik is, és kérik is, más fiatalok nemhogy el akarnának vándorolni onnan, inkább akik előbb elmentek, jönnek vissza a tsz-be. Ezt már régebben tapasztalhattuk a földesi Rákóczi tsz-ben, és egész sor tsz van, amelyben ez a helyzet. Azt gondolnám, hogy gondoljunk arra, hogy előbb a falusi fiatalságot kik fogták össze, kik tartották össze őket a különböző egyházakban, a kálvinistákat a kálvinista egyház, a katolikusokat a katolikus egyház. Tehát ezek a vallásos ifjúsági körök. Eléggé nyomja ez a probléma még ma is a falusi fiatalokat. S éppen azért gondolnám azt, hogy a KISZ-nek igen nagy súlyt kell helyezni a falusi fiatalság megszervezésére, hogy ezekről a helyekről elvonja az érdeklődőket, merthogy érdeklődők még mindig vannak, mert valahogy felcsigázzák az érdeklődésüket az egyházak. Tehát ott folyik munka. Ezen a területen is munkának kell folyni, hogy onnan elvonhassa őket, és annak megfelelő szervezetben, annak megfelelő nevelést kapjanak, amilyen embereket kívánunk mi és akarunk nevelni.

Azt hiszem, hogy a falusi élet érdekessége a falu szocialista átalakításában igen nagymértékben megnövekedik, megnövekedett oly módon, olyan mértékben, mint amilyen ma elkívánkozás van a faluról, néhány esztendő múlva ez meg fog szűnni. Kulturális lehetőségek, sportolási lehetőségek vannak már most is. Én azt gondolom, hogy inkább a kulturális lehetőségekkel feltétlenül foglalkozni kellene, na-

gyobb súlyt helyezni, és én a magam részéről leginkább, amit az élet tapasztalatából el tudok mondani, azt gondolnám, hogy az anyagban is nagyobb súlyt kellene helyezni arra, hogy a tanítókkal működjön együtt a falusi KISZ-szervezet, már amennyire ezeket a tanító embereket nekünk meg lehet győzni, illetve meg lehet szerezni ennek a célnak. Az ő munkájuk jelentősége, ahogy a falusi életet én ismerem, ilyen tekintetben nem lehet vitás, és nem lenne eredménytelen.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Kisházi, Rapai elvtársnak, Kádár elvtársnak és másoknak is a pontosításra vonatkozó, és mondjuk így, az elvi vonalát tisztábbá megszövegező vonalát fogadja el a Központi Bizottság.

Két-három szót az itt felmerült kérdésekről. Konkrétan. A felszólalók általában kifogásolták, hogy sok az általánosítás és a nem konkrét meghatározás. Tudni kell azt, hogy a KISZ-nek minden területre ki van dolgozva munkaterve, a falu felé, a fegyveres testületek felé, az iskola felé, máshová is. Mivel azonban ez egy irányvonalnak indult, amely megszabta az általa mondott és a határozatban lerögzített szervek feladatát, a KISZ-szervezet fogja adni ehhez a konkrétumokat. A kongresszuson is, a kongresszus előtti munkában. Ezeket a pontosításokat fogadja el a Központi Bizottság.

Ugyanez vonatkozik Kutika elvtársra. A fegyveres testületekre vonatkozó megállapítás a KISZ-határozatban van. De a konkrét munkát és tevékenységet a fegyveres testületnek készíteni kell, és meg is van. Ezt nem lehet beletenni ide, legfeljebb azt lehet mondani, hogy különös figyelemmel a fegyveres testületeknél a KISZ-szervezetekre, utalva arra a kérdésre is, és azt is fogadja el a KB, amit Kádár elvtárs javasolt, csak meg kell szövegezni, hogy amikor a fegyveres testületekről beszélünk, akkor emeljünk csak ki egy-két igen fontos területet – Határőrség stb. Ez is hozzátartozik ehhez a dologhoz. Így akkor a kérdés általánossága mögött meglesznek a konkrétumok is.

A többi versennyel kapcsolatosan én nem tudom, hogy van változás, én is az újságban olvastam, meg fogjuk vizsgálni. Én nem tudok róla, hogy van-e erről párthatározat. Javaslom, hogy nézzük meg, ebben a kérdésben nekem is ez a véleményem.

Rapai elvtárs az úttörőmozgalommal kapcsolatosan, az úttörőmozgalom vezetőségével kapcsolatosan vetett fel egy nagyon lényeges kérdést. Szeretném a Központi Bizottságot tájékoztatni arról, hogy lényegében a vizsgálat alapján, de nemcsak a vizsgálat alapján, hanem régebben is tudtuk, hogy a KISZ-szervezetben és más szervezetekben is vannak szektás nézetek, szektariánus módszerek, törekvések, és olyan követelményeket állítottak, amelyeket nem lehetett teljesíteni. Ezek voltak, valamikor nagyon erősen, úgyhogy fel kellett lépni Budapesten és máshol is üzemekben, főiskolákon is, ahol már a párttagságnál is szigorú követelmények voltak, nagyrészben le vannak győzve, de a nyomai megvannak. És ez ellen küzdeni kell. Bevallom őszintén, Rapai elvtárs, az hogy az úttörő mozgalom vezetésében olyan irány érvényesülne, amely szerint ezt nem tartják tömegmozgalomnak, ez nem felel meg a valóságnak, mert az úttörő mozgalom tömegmozgalom, ahogy én ismerem — ne haragudjanak az elvtársak, apa is vagyok, mert nekem is a kislányom és a fiam is iskolában van —, az ismeretem szerint ez egy nagyon széles tömegmozgalom, ez az ellenforradalom után sokkal szélesebb, egészségesebb lett. De ha van ilyen, az nem egy általános jelenség, nem szeretném, ha Rapai elvtárs itt egy olyan dolgot pendítene meg, amiből rossz következtetést vonnának le. Lehet, hogy vannak olyan esetek, amikről Kádár elvtárs beszélt, hogy vannak

vezetők, akiknek ilyen nézetük és felfogásuk van. Az úttörőmozgalomra általánosan érvényes az a szabály, hogy helyesen viszik a maguk területén a párt politikáját a KISZ segítségével, másrészt ez az úttörőmozgalom nem tartana ott, ahol most tart, nagyon egészséges és nagyon jó. De megnézzük Rapai elvtárs észrevételeit, nem szabad mellette elmenni, mert ez elszigetelt, elzárt, és ez nem lenne helyes.

A másik kérdés a faluról való elvándorlás. A vizsgálat anyaga és mi is tudjuk, hogy van egy természetes elvándorlás a faluról. És ez egészséges és jó. Hát a fiatalság egy része megy az üzem felé, megy a gépállomás felé, megy az iskola felé, bár az iskolánál nagyon helyes, hogy Kádár elvtárs megjegyezte, hat ökörrel sem lehet visszahúzni, ha már megszerezte a diplomát, vagy Budapesten tanult, történetesen visszamenjen a falujába. De kedves Rapai elvtárs, van egy egészségtelen elmászkálás a faluról, nem egy, számtalan eset, amikor a falu idősebb korosztálya marad a falunak, és ez ellen szembe kell szállni eszmei fegyverekkel, és az is, amit a Kádár elvtárs mondott – nem tudom, nem csendült-e ki a vitabevezető beszédből az, hogy a paraszti munkát a megbecsülésre kell emelni, és meg kell teremteni az anyagi és más feltételeket. De nem szeretném, ha nem fordítanánk gondot és figyelmet arra, hogy van egy egészségtelen elgondolás a faluról, és ezt igyekezni kell csökkenteni a minimumra, elősegíteni a fejlődést, az egészséges elvonulást. Ez természetes is. A másikban nagy veszély rejlik, és az nem lenne egészséges, és nem lenne jó. Így értettük egyébként a dolog lényegét.

Münnich elvtárs szóvá tette a szövegezésben levő pontatlanságot, a legtöbbel egyetértek, de azzal, amely a szocializmus lerakásával kapcsolatos, azzal nem. Ez kongresszusi határozat, amely így került bele.

MÜNNICH elvtárs: (Nem érthető.)

MAROSÁN elvtárs: Meg fogjuk nézni. Én mindenesetre úgy értettem, de egyébként egyeztetjük ezeket az irányelveket a kongresszus határozatának szellemével.

Az utolsó megjegyzésem lenne ugyancsak a kongresszussal kapcsolatosan, kifogásolták az elvtársak, hogy az egyetemről beszéltünk és nem az egyetem életéről. Ez helyes is, tényleg nem az egyetem épülete, hanem az egyetem élete és a párt és a KISZ befolyása az alapja.

KÁDÁR elvtárs: Milyen, száz százalékos értelemben?

MAROSÁN elvtárs: Kádár elvtárs! Ha százalékban lehetne kifejezni, akkor nyugodtan mondhatnám, hogy a pártnak és a KISZ-szervezetnek a felszabadulás óta és az ellenforradalom óta sokkal nagyobb a befolyása, mint eddig volt. Sőt tovább megyek...[43]

KÁDÁR elvtárs: Mert, ha azt mondjuk, hogy befolyása alatt áll, az teljes, de ezt az ördög tudja, hogy az teljes-e.

MAROSÁN elvtárs: Befejezésül még annyit, hogy számomra — a személyes tapasztalat után — az egyetemen végbement fejlődés a legbiztatóbb, amit az ellenforradalom után tettünk meg. Igaz, hogy hozzájárult nagyon helyesen a Politikai Bizottságnak az a határozata,[44] hogy szinte kötelezett bennünket évről évre kimenni, és ott nem az egyetemi tanárok helyett beszélni, hanem kötelezett bennünket politizálni és harcolni. És nagyon komolyak ezek az eredmények. És ezt nem az elbizakodottság mondja — nincs ok az elbizakodottságra—, de szent meggyőződésem, hogy a levegő és általában a szellem, az együttműködés más még a tanároknál is, pedig tudjuk, hogy a tanároknál elég komoly bajok voltak.

Az összvonalát az elvtársak nem kifogásolták, a pontosításokat és azt, amit itt még javasoltak az elvtársak, felülvizsgáljuk, megnézzük, és átdolgozva alapul elfogadják az elvtársak.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Javaslom, hogy a határozati javaslatot fogadjuk el, zárszavában Marosán elvtárs jelezte, hogy az elhangzott észrevételek alapján átdolgozzuk.[45]

Aki elfogadja, kérem, kézfelemeléssel szavazzon. Ellene? Megállapítom, hogy a Központi Bizottság egyhangúlag elfogadja a KISZ-kongresszus összehívásának, előkészítésének irányelveire vonatkozó határozati javaslatot.

Tisztelt Központi Bizottság! Javaslom, hogy napirendünk 4. pontját, a KB munkatervének jóváhagyását is tárgyaljuk meg, illetve én felolvasom a Központi Bizottság ez évre javasolt munkatervét, ami ki lett küldve az elvtársaknak, és felteszem a kérdést, hogy kinek van ezzel kapcsolatos megjegyzése.

A június 30-i le van tárgyalva. (Innen a munkatervet olvassa fel.)[46]

Van a Központi Bizottság tagjainak ezzel kapcsolatban megjegyzése, javaslata, vagy valaki hozzá kíván szólni?

Nem.

Akkor javaslom, hogy szavazzunk. Aki egyetért a Központi Bizottság még hátralévő javasolt munkatervével, nyújtsa fel a kezét.

Köszönöm. Ki van ellene? Senki. A Központi Bizottság egyhangúlag elfogadja.

Javaslom, hogy tartsunk 30 perc szünetet, utána a Központi Bizottság tagjai és póttagjai maradjanak itt, és hallgassák meg Kádár elvtárs bukaresti információját a bukaresti útról.[47]

JEGYZETEK

[1] Az ülés résztvevőinek névsorát l. a *függelék*ben!

[2] A meghívóban közölt napirend a következő volt:

1. a/ Határozati javaslat a vegyipar fejlesztésének néhány fontos kérdéséről.
b/ Határozati javaslat az építőipar felkészüléséről a második ötéves terv feladataira, különös tekintettel a lakásépítésre.
c/ Határozati javaslat az ipartelepítés helyzetéről és várható fejlődéséről a második ötéves tervben.
Előadó: Fock Jenő
2. Határozati javaslat a KISZ Kongresszus összehívására és a kongresszus előkészítésének irányelveire.
Előadó: Marosán György.

[3] A KISZ I. kongresszusát 1960. december 16–18. között tartották.

[4] Ezeket az előterjesztéseket csatolták a jegyzőkönyvhöz. (*MOL-M-288. f. 4/34. ő. e.)*

[5] A KB határozatainak szövegét l. *Népszabadság 1960. július 2.*, illetve *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. (Budapest, Kossuth Kiadó, 1973. 452–463. p.)*

[6] A Román Munkáspárt ezen a néven utoljára 1960. június 20. és 25. között tartotta III. kongresszusát. A következő kongresszus fogadta el a névváltoztatást Román Kommunista Pártra 1965 júliusában.

[7] Az Államgazdasági Bizottságot 1960. január 12-én hozta létre a Központi Bizottság azzal, hogy egységes álláspontot alakítson ki és biztosítsa az összhangot a gazdaság irányításában, dolgozza ki a gazdasági feladatokat és tájékoztassa a párt központi vezető szerveit a gazdasági helyzet alakulásáról. Összetételét l. e kötet *II/A/2. sz. mellékletén*él.

[8] A határozati javaslatok szövege megtalálható: *MOL-M-288. f. 4/34. ő. e.*

[9] Az előterjesztés többek között megállapítja: „A második ötéves terv vegyiparra vonatkozó részének készítése a VII. kongresszus határozatainak megfelelően folyik és jóváhagyja a Politikai Bizottság és a kormány által a vegyipar fejlesztésére kidolgozott irányelveket és eddig tett intézkedé-

seket. ... A KB szükségesnek tartja a második ötéves terv sikeres teljesítéséhez a vegyiparnak az ipar átlagos fejlődését jelentősen meghaladó fejlesztését. Vegyiparunk fejlesztésének irányát elsősorban a következők határozzák meg: A műtrágyagyártás fokozása a mezőgazdasági terméshozamok növelésére, Ipari nyersanyagbázisunk szélesítése, Gyógyszer- és gumiabroncsgyártásunk, valamint szintetikus mosószer-, lakk- és festékanyag termelésünk korszerűsítése és fejlesztése.

... A fejlesztést azokon a területeken szorgalmazzuk, ahol vegyipari üzemek már működnek, és a fejlesztést elsősorban meglévő üzemek bővítésével és rekonstrukciójával oldjuk meg. Az üzemek termelésének bővítéséhez, a technológia megjavítása útján, ahol csak lehet, felhasználjuk a régi épületeket. A leghaladottabb nemzetközi gyakorlatnak megfelelően a vegyipari berendezéseknek azt a részét, amelynél ezt a technológia megengedi, épületen kívül állítjuk fel. Néhány fontos, a legkorszerűbb új technikát megvalósító üzemet teljes egészében külföldről hozunk be. (A teljes szöveget l. *MOL-M-288. f. 4/34. ő. e.)*

[10] A PB június 2-án hozott határozatot a 15 éves lakásépítési terv irányelveire. (*MOL-M-288. f. 20/78. ő. e.)* Az 1002/1960. számú kormányhatározatot a 15 éves lakásépítési tervről 1960. január 10-én tették közzé. (*TRHGY 1960. 60. p.)*

[11] Helyesen: vaskohászat.

[12] Hátterét.

[13] Valószínűleg: falelemet.

[14] Czottner Sándor nehézipari miniszterre utal.

[15] Pontos neve: Veszprémi Vegyipari Egyetem.

[16] 1960-ban nem szerepelt ilyen napirend a Minisztertanács ülésén. A 45/1961 (XII. 9.) sz. korm. rendelet a beruházások és felújítások rendjéről, illetve az ehhez készült 1/1961. (XII. 9.) O. T. – P. M. – É. M. együttes végrehajtási utasítás foglalkozik a tervezés ösztönzési rendjével is. (*TRHGY 1961. 343. p.)*

[17] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[18] Blaha Béla (1915–1970) 1951-től a Bányászati Dolgozók Szakszervezetének főtitkára. 1959. december 5-étől az MSZMP KB tagja.

[19] Az 1958-ban felmerült pótigényekről készült kimutatásban szerepel az MTA Központi Fizikai Kutató Intézete részére legyártott műszerek átvétele és amplitúdó analizátor létesítése, feltehetően erről lehet szó. (*MOL-M-288. f. 23/1958/7. ő. e.)*

[20] A 93 kg a többi országéhoz képest nagy szám, valószínűleg 9,3 kg-ról van szó.

[21] Helyesen: műtrágya.

[22] Ez nem illeszkedik a vidéki ipartelepítésbe, mert Sashalom Budapest része.

[23] L. a *Népszabadság 1960. július* 2-i számában!

[24] Feltehetően elhallás. A „terv" szó jobban illene ide.

[25] A KB 1958. október 13-i ülésén hozott határozatot a munkásosztály helyzetéről, amelynek III. fejezete foglalkozik az életszínvonal és az életkörülmények javításával. (L. *Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. 272–275. p.)*

[26] A KGST X. ülésszakának helyszíne és időpontja: Prága, 1958. december 11–13. Apró Antal beszámolóját l. (*MOL-M-288. f. 11/418. ő. e.)*

[27] Elhallás: Feltehetőleg „elektroozmózis" a helyes szó, amelynek jelentése: folyadék áramlása hajszálcsőrendszerben, villamos potenciálkülönbség hatására.

[28] Az építőiparral foglalkozó előterjesztés 3. oldalának b) pontja a következőket tartalmazza: „Az építőanyagipar dolgozói tárják fel az építőanyagipar további termelési lehetőségeit, kutassák fel a meglévő építőanyagipari üzemek termelésének növelésére a modernizálással, a technológia tökéletesítésével kínálkozó leggazdaságosabb eszközöket." (*MOL-M-288. f. 4/34. ő. e.)*

[29] 1960. január 26-án tárgyalta a PB „Javaslat az ifjúság helyzetének és a KISZ tevékenységének felülvizsgálatára" címmel. (*MOL-M-288. f. 5/167. ő. e.)*

[30] A PB 1960. május 24-i ülésén szerepelt napirenden az ifjúság helyzetéről és a KISZ tevékenységéről készült jelentés. (*MOL-M-288. f.5/184. ő. e.)*

[31] Ezt csatolták a KB ülés jegyzőkönyvéhez. (*MOL-M-288. f. 4/34. ő. e.)*

[32] L. „Az MSZMP művelődéspolitikájának irányelvei" (*A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. 243–271. p.)*

[33] L. e kötet *12. sz. jegyzőkönyvét!*

[34] L. „Az MSZMP KB Politikai Bizottságának határozata a dolgozók társadalombiztosítási, egészségügyi ellátásáról" 1959. január 13. (*A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. 296. p.)*

[35] Marosán György és Sándor József a PB 1959. december 8-i megbízása alapján részt vett az Olasz KP 1960. január 30-án megnyílt IX. kongresszusán. Az erről szóló beszámoló lelőhelye: (*MOL-M-288. f. 11/604. ő. e.)*

[36] A kipontozás az eredeti jegyzőkönyvben szerepel.

[37] Pontos elnevezése: Magyar Úttörők Szövetsége.

[38] Kutika Károly (1920–) 1951-től 1953 júliusáig az ÁVH főosztályvezetője, ezt követően az ORK operatív helyettese, 1955 márciusától 1956 októberéig a MÖHOSZ elnöke. 1956 végétől az Egyesített Tiszti Iskola tiszti tanfolyamának parancsnoka, 1957-től a HM politikai csoportfőnök szervezési helyettese.

[39] A PB 1960. október 11-i ülésén a „Javaslat a Toldi Miklós testnevelési mozgalom bevezetésére" c. napirend szerepelt. Erről a PB 1960. november elsejei ülésén úgy határozott, hogy elnevezése „Kilián testnevelési mozgalom" legyen. (*MOL-M-288. f. 5/204. és 207. ő. e.)*

[40] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[41] Vass Tibor (1911–) veterán, 1939-től vesz részt a munkásmozgalomban. 1954-től az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán tanszékvezető egyetemi tanár. A jogszociológia, majd az állam- és jogelmélet területén folytat tudományos tevékenységet. A Vakok és Csökkentlátók Szövetségének elnökeként kiterjedt nemzetközi tevékenységet folytat.

[42] Szukarno, Ahmed (1901–1970) indonéz politikus, 1945–1967 között köztársasági elnök.

[43] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[44] A Titkárság 1957. november 8-án tárgyalta az egyetemi és főiskolai világnézeti oktatásra és politikai előadásokra vonatkozó jelentést és elfogadta azt a javaslatot, hogy „meghatározott témából, előre összegyűjtött kérdések alapján egyetemenként, illetőleg vidéken városonként, félévenként 1–2 alkalommal vezető politikusok (PB, KB tagok, a kormány tagjai stb.) előadást tartsanak, melyet szabad vita követ." (*MOL-M-288. f. 7/16. ő. e.)*

[45] L. *Pártélet 1960. 8. sz. 49–63. p.*

[46] L. *MOL-M-288. f. 4/34. ő. e.*

[47] A zárt ülésről önálló jegyzőkönyv készült (levéltári jelzete: *MOL-M-288. f. 4/35. ő. e.)*, l. a következő — *14. sz. — jegyzőkönyv*et.

FÜGGELÉK

Aczél György
Ajtai Miklós
Apró Antal.
Bakó Ágnes
Barkóczi Imre
Bárd András
Balogh István
Benke Valéria
Benkei András
Biszku Béla
Blaha Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Czottner Sándor
Csáki István
Csergő János
Cservenka Ferencné
Csikesz Józsefné
Dabrónaki Gyula
Darabos Iván
Dobi István
Egri Gyula
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodor Gyula
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István
Galambos József
Gáspár Sándor
Gergely László
Gódor Ferenc
Gosztonyi János
Gyenge Károly
Gyurkó Lajos
Harmati Sándor
Halas Lajos
Háy László
Hegyi Gyula
Hevesi Gyula
Hollai Imre
Horváth András
Horváth Ede
Ilku Pál
Incze Jenő
Jakab Sándor
Kádár János
Kakuk Józsefné
Kállai Gyula
Káldi Katalin
Kálmán Endre
Kaszás Ferenc
Kaszapovics András
Kelen Béla
Kreszán Lajos

Kilián József
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss János
Kiss Károly
Kisházi Ödön
Komócsin Zoltán
Kossa István
Köböl József
Kutika Károly
Klujber László
Lakos Sándor
Lázár György
Laczkó Pálné
Lajtai Vera
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Lux László
Major Tamás
Marosán György
Martics Pál
Martin Ferenc
Molnár Ernő
Münnich Ferenc
Nagy Józsefné
K. Nagy Sándor
Nemeslaki Tivadar
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Oczel János
Orbán László
Orosz Nándor
Pap János
Papp Sándor
Pataki László
Prantner József
Perjés László
Prieszol József
Pothornyik József
Pullai Árpád
Putnoki László
Rapai Gyula
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Scherczer Lajosné
Sik Endre
Söjtör János
Suszter József
Schumeth János
Szabó Sándor
Szakasits Árpád
Szekér Gyula
Szennay István
Szénási Géza
Szépvölgyi Zoltán
Szerényi Sándor
Szili Géza
Szirmai István
Szirmai Jenő
Szokup Lajos
Tömpe István
Török István
Trautmann Rezső
Uszta Gyula
Valkó Márton
Varró György
Várnai Ferenc
Veres József

14.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. június 29-i ülésének utolsó napirendjéről.
(Zárt ülés)

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A napirendi határozat értelmében visszatérünk az első napirendi ponthoz. Kádár elvtársé a szó.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Ha megengedik, előbb a Román Munkáspárt kongresszusáról[1] szeretnék pár szóban beszámolni, utána pedig a testvérpártok külön tanácskozásáról.

A Román Munkáspárt kongresszusán küldöttségünket testvéri módon fogadták, annak megfelelően kezelték. A fogadáson és a búcsúztatáson ott volt Dej[2] elvtárs, Chivu Stoica,[3] a miniszterelnök és más politikai bizottsági tagok. Felkeresett bennünket a Központi Bizottság titkára egy alkalommal, Fazekas elvtárs[4] és állandó kísérőként velünk volt Kozma elvtárs,[5] központi bizottsági tag, földművelésügyi miniszter.

Mi részt vettünk a kongresszus valamennyi ülésén, némi kis erőbeosztással és átcsoportosítással, mert az első négy napon mindannyian ott voltunk, az ötödik napon csak Gódor elvtárs[6] volt ott, mert akkor már megkezdődött a másik tanácskozás, ahol a mi részünkről Apró elvtárs és én vettem részt. A záróülésen, szombaton megint részt vettünk. Részt vettünk a kongresszus befejezése után szervezett nagygyűlésen, a kongresszus résztvevői tiszteletére adott fogadáson. Azonkívül a Román Munkáspárt útján érkezett meghívás alapján részt vettünk már a szovjet küldöttség Bukarestbe érkezésének fogadásánál is és a szovjet ipari kiállítás megnyitásán, ami vasárnap volt egy hete, még a kongresszus megnyitása előtt.

Nem nagyon jutottunk hozzá külön látogatáshoz. Apró és Gódor elvtársak elmentek lakásépítkezésre, azt néztek meg két vagy három helyen, azonkívül Gódor elvtárs elment egy bukaresti területhez tartozó állami gazdaságot meglátogatni. Többre sajnos idő nem jutott, és a munka befejezésekor igyekeztünk haza, bár meghívás volt.

A kongresszusra — ugyanúgy, mint ahogy nálunk is volt — minden 700 tag után választottak egy küldöttet, 700 tagjelölt után egy tanácskozási jogút. A szavazati joggal rendelkező küldöttek száma 1153 volt. Megjelent a kongresszus megnyitásának időpontjáig 46 testvérpárt képviselete, és még a kongresszus tartama alatt további három testvérpárt küldöttei érkeztek meg, úgyhogy összesen 49 párt képviseltette magát.

A Központi Bizottság beszámolójában az uralkodó kérdés a gazdasági építés kérdése volt, illetve az új hatéves terv jóváhagyása. A hatéves tervük 1959–65. évekre szól,[7] tehát a befejezés egybeesik a többi országéval.

A Központi Bizottság beszámolója ezen kívül nagyon kevés kérdéssel foglalkozott. Valamicskét pártépítési kérdésekkel, de nem sokat és külpolitikával. Semmi más kérdés a Központi Bizottság beszámolójában nem szerepelt. Ellenben a gazda-

sági kérdések igen részletesen és alaposan tárgyalva voltak, úgy az eddig elért eredmények, mint a hatéves terv célkitűzései.

Ami az eddigi eredményeiket illeti, ott beszámoltak az első kongresszus[8] óta eltelt időszakról, de a termelésnél tíz évről adtak számot, ami azt jelenti, hogy az iparban tíz esztendő alatt 65% termelésnövekedést értek el. Ez megfelel évi 10–11%-nak, mert az új tervig számították csak, és azon belül fontos, hogy ez az évi hozzávetőleg 10%os növekedés 8%-ban a termelékenység növekedésének útján, tehát kb. 3/4 részben a termelékenység növekedése útján jött létre.

A mezőgazdaságuk jelenleg 81%-ig van kollektivizálva, átszervezve, amiből az érdekes számunkra, hogy ennek fele úgynevezett kollektív gazdaság, ami magasabb fokú valamivel, mint a mi termelőszövetkezetünk, mert földjáradékot sem fizetnek, a másik fele viszont — azt mondják a hozzáértők — a mi régebben ismeretes II. típusunkhoz tartozik. Tehát az nem éri el a mi termelőszövetkezetünknek színvonalát és szocialista jellegét. Egyébként ezzel kapcsolatban ismerjük a román elvtársak álláspontját. Ők nem különösebben hajkurásszák a további fejlesztést és szervezést, mert náluk rendkívül nagy hegyvidéki területek vannak, amelyeknek a tsz-be szervezése nagyon körülményes.

Most a tervükről egy pár szót. Itt már Fock elvtárs utalt erre. Elhatározták, hogy a nemzeti jövedelmet 70–80%-kal növelik. Az ipari termelést 110%-kal növelik a hat év alatt, a mezőgazdasági termelést 70–80%-kal növelik, a termelékenység 60–65%-os növelésével. Tehát ezek az összes mutatók magasabbak, érezhetően és lényegesebben, mint a mi mutatóink, amelyeket mi most ebben az ötéves tervben számolunk. Egy nagyobb kérdés volt, ott, ahol a mi mutatónk, tervünk többre törekszik, a lakásépítés, ahol a hat év alatt 300 000 lakás építése van betervezve, ami Románia lakosaihoz számítva alacsonyabb, mint ami nálunk van: a 250 000. Ugyancsak céljaik között szerepel a szocialista átszervezés befejezése, természetesen, ez alatt az időszak alatt.

Meg szeretném még jegyezni, hogy a Román Munkáspárt munkastílusa eltér a Magyar Szocialista Munkáspárt stílusától. Ez sok mindenben jut kifejezésre. Kifejezésre jut külsőségekben; még bizonyos értelemben a kérdések felvetése és tárgyalása is másképpen történik, mint nálunk. Így maga a Központi Bizottság beszámolója is és a hozzászólások is valahogy olyan problémamentesek voltak. Amikor mi annak idején tárgyaltuk a mi téziseinket, felmerült, hogy problémamentes, de ezeknek tényleg ez volt az alapvonása. Inkább beszámoltak, hogy mennyi van, mit csinálnak, mit akarnak – ilyen nagyságrendű számokban és arányokban mutatták meg inkább a fejlődést, mint problémákban. Csak írásos felszólalások voltak és olyanok — mi tudjuk a küldöttektől is —, hogy minden felszólalást előzőleg egy felsőbb pártszerv megtárgyalt. És ez persze érezhető és látható volt a felszólalásokon, szerkezetük, felépítésük teljesen egyforma volt.

Emellett meg kell azt mondani, hogy a küldöttségünknek olyan benyomása van, hogy a Román Munkáspárt többet és jobban, intenzívebben foglalkozik gazdasági kérdésekkel, mint a mi pártunk és pártszervezeteink. Ez szemmel látható volt. Ugyanígy meg kell azt is mondani, hogy a román vezető elvtársak maguk, de a legegyszerűbb felszólalók is, a gazdasági kérdéseknél nagy tárgyismerettel és hozzáértéssel beszéltek.

Amit az adatokból és impressziókból össze tudtunk szedni, azt látjuk, hogy lendületes építés van, az életszínvonal fejlődőben van, a hangulat jó és bizakodó. Ezt lehet látni. A párt egységes, a vezetésnek tekintélye van a pártban is és általá-

ban a román dolgozók körében. Meg kell mondani, ha az ember figyelembe veszi azt, hogy a felszabadulás időszakában a Román Népköztársaság viszonyai sok tekintetben jóval elmaradottabbak voltak, mint Magyarország viszonyai, meg kell mondani, hogy a fejlődés hatalmas. Ezt tudni kell, és figyelembe kell venni.

Mindezek következtében a küldöttségnek az a benyomása keletkezett, hogy ami terveket ott hallottunk, és ahogy ők azokat a kérdéseket tárgyalták, reményt ad arra, hogy ezeket a terveket meg is fogják valósítani. Céltudatosan és szívósan dolgoznak és eredménnyel is.

A kongresszussal kapcsolatban még egy dolgot szeretnék megemlíteni. Néhány szót majdnem minden jelenlévő külföldi küldöttséggel tudtunk váltani jobbra, balra, A szovjet küldöttséggel három ízben is együtt voltunk hosszabb ideig, nagy szívélyességgel a szállásukra is meghívtak kétszer is bennünket. És nem is tudom elmondani, hány üdvözletet bíztak ránk. Neveket is mondtak, a legkülönbözőbb emberek saját maguk nevében és pártjuk és Központi Bizottság nevében kérték, hogy adjuk át szívélyes üdvözletüket Központi Bizottságunknak és a magyar kommunistáknak.

Ennyit gondoltam beszámolni. Amikor a Politikai Bizottságot tájékoztattuk, elhatározta a Politikai Bizottság, hogy a szokásoknak megfelelően egy cikket fogunk írni. Az Apró elvtárs lesz a szerzője, és a hét végén meg fog jelenni a Népszabadságban.[9] Ez illő is és hasznos is.

Az elvtársak közül, akit érdekel és gazdasági területen dolgozó funkcionáriusoknak nyugodtan ajánlhatjuk, ismerkedjenek meg közelebbről a román kongresszus anyagával, mert a gazdasági munka terén nagyon sok hasznos dolgot lehet látni. Az anyag rendelkezésre áll. A beszámolók, a tézisek és a többiek megvannak.[10]

Ezek után szeretnék áttérni a többi testvérpártokkal folytatott — így a román párttal is folytatott — külön tanácskozásokra. Először a szocialista országok kommunista és munkáspártjainak tanácskozásáról szeretnék beszámolni.

A tanácskozás összehívására több ok is volt. Elsődleges ok az volt, hogy az 1957-es tanácskozás[11] óta most már rövidesen három esztendő telt el, és időszerűvé vált, hogy megtárgyaljuk, milyen eredmények mutatkoznak az 1956–57-es közös határozatok végrehajtásában. Ez volt az egyik ok. A másik ok az volt, hogy a májusi párizsi eseményeket[12] követően bizonyos értelemben új vonás is jelentkezett a nemzetközi életben, és ezután úgy látszott, célszerű összehívni az értekezletet. A harmadik ok — és ezt is meg kell nevezni —, ami bennünket és más testvérpártokat is arra indított, hogy tanácskozásra jöjjünk össze a közeljövőben, a Kínai Kommunista Párt egyes és számunkra nem érthető fellépései.

Már május végén megindult egy bizonyos üzenetváltás a szocialista tábor kommunista és munkáspártjai központi bizottságai között, hogy célszerű lenne a közeljövőben összehívni valamennyi testvérpárt tanácskozását úgy, ahogy az 1957-ben történt. Azzal a céllal, hogy eszmecserét folytatni és megfelelően értékelni és elemezni a nemzetközi helyzetet: mennyiben áll helyt az 1957-es nyilatkozat és a többi.

A testvérpártok egyetértettek mindannyian abban, mind a 12 párt,[13] hogy ez időszerű és szükséges. Volt egy javaslat, amit több párt javasolt, hogy használjuk fel a Román Munkáspárt kongresszusát, mint alkalmat, ott úgy is találkozunk, sok párt lesz együtt, és ott, akkor tartsuk meg ezt a tanácskozást. Erre a javaslatra válaszként a Kínai Kommunista Párt azt üzente, hogy rövidnek tartja az időt. Ez

május végén, június első napjaiban volt, és szerintük nincs elég idő okmányok kidolgozására stb. Tehát egyetértenek a tanácskozás összehívásával, de a Román Munkáspárt kongresszusáig az időt rövidnek tartják. Ezt követően — erről értesítést mi június 2-án kaptunk — újra volt ilyen körüzenet-féle, és június 7-én érkezett hozzánk az SZKP Központi Bizottságának levele, akihez az üzenetek befutottak az idő rövidségéről, és akkor volt egy olyan javaslat, amit több testvérpárt ajánlott, hogy mégis jöjjünk össze Bukarestbe, és folytassunk eszmecserét a nemzetközi helyzetről anélkül, hogy határozatokat hoznánk. Ebben mindenki egyetértett. Ilyenféle találkozó volt tehát előre elhatározva.

Valamit még szeretnék — mielőtt az ott történtekre rátérnénk — foglalkozni a számunkra nem érthető kínai fellépésekkel. Melyek voltak ezek, és milyen alkalommal jelentkeztek?

Az első ilyen dolog a Vörös Zászló áprilisi cikke[14] volt, azt hiszem, mindannyian ismerik, olvasták, Lenin születésének évfordulójára írt cikk. Ennek az egész cikknek van bizonyos irányzata, tendenciája. Számunkra legfontosabb az volt, hogy ez a cikk kimondotta, amíg az imperialista rendszer meg nem szűnik, egy vagy másféle háborúk mindig elő fognak fordulni. Ez abban a cikkben benne volt. Ez a cikk teljesen ellentétben van az 1957-es közös nyilatkozat megállapításával, amely kimondja, többször ismétlődően és különböző formában, hogy a háború nem végzetszerűen elkerülhetetlen, és bizonyos feltételek megteremtése esetén a háború kiküszöbölhető az emberiség életéből még a kapitalizmus teljes megszűnése előtt. Ez tehát azzal teljesen nyilvánvalóan szembenáll. Ezzel kapcsolatban itt Budapesten is történt egy és más. Ez már a mi pártunk közvetlen tapasztalata, amit mi nem értünk. Ugyanis a következő történt. A különböző budapesti missziókban dolgozó kínai elvtársak szemmel láthatólag nagy munkát fejtettek ki annak érdekében, hogy megismerjék a magyar kommunisták véleményét arról az álláspontról, ami a Vörös Zászló említett cikkében kifejezésre jut. Azonban a rendes szokásos gyakorlattól eltérően a mi Központi Bizottságunkhoz hivatalos kérdést, hogy mi a véleményünk, nem intéztek. Ellenben külön-külön különböző központi bizottsági tagokat, még politikai bizottsági tagokat is, a Népszabadság szerkesztő bizottságát, a Rádió elnökét és vezető funkcionáriusát, kerületi párttitkárokat és különböző helyen dolgozó MSZMP-tagokat megkérdeztek: mi a véleményük erről a cikkről. Ez egy szokatlan, számunkra el nem fogadható gyakorlat. Ha fordított esetről van szó, nyilvánvalóan a mi Központi Bizottságunk ilyennel a Kínai Kommunista Párthoz fordulna, és megkérdezné, mi a véleménye. Faggatták az elvtársakat és állásfoglalásra akarták rábírni. Szerencsére nálunk a pártegység általában most rendben van, és a mi elvtársaink sorra, rendre kitértek az állásfoglalás alól, vagy megmondták a véleményüket, így pl. a Nemes Dezső elvtárs. Ő ugyan a saját nevében tudott csak nyilatkozni, de megmondta, hogy ez nincs összhangban az 1957-es nyilatkozattal, és véleménye szerint nem hasznos. És ahelyett, hogy most kérdezik a véleményünket, jobban tették volna, ha előtte kérdezik, mielőtt leadják a cikket.

Ami az érdekes volt, az az, hogy az a kínai elvtárs, aki felkereste Nemes elvtársat, egyenes kérdést intézett hozzá. Ő tudta, hogy a Politikai Bizottság tagjával beszél. Megkérdezte, mi a véleménye, leadják-e a cikket itt Magyarországon, ebben az „Új Kína" c. folyóiratban, vagy ne adják le? Nemes elvtárs kategorikusan és világosan azt mondta, véleménye szerint nem helyes, ha leadják, mert zavart kelt, és ha zavart kelt, akkor mi is kénytelenek leszünk állást foglalni. Ezt vele

Nemes elvtárs nyíltan közölte. Ugyanakkor ők haladéktalanul hozzáláttak a cikk kinyomtatásához, mert két nappal később 10 000 pld-ban ki volt nyomtatva, és elterjesztették. Ez is eléggé olyan, számunkra érthetetlen és furcsa eljárás.

Ezt követően a Szakszervezeti Világszövetség[15] Főtanácsának pekingi ülése június elején új tapasztalatot adott a mi pártunk számára is és a testvérpártok egész sora számára is. Kénytelen vagyok itt röviden elmondani, mi történt ott, mert az rendkívül fontos, ami Pekingben történt a Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsa ülésén. Itt a következő történt. Kissé szerencsétlen körülmények között ment oda a Főtanács ülését megtartani. Ez alatt azt értem, hogy ott a munkát hosszabb ideje óta vezető és legjobban ismerő főtitkár, a Saillant elvtárs,[16] megbetegedett, pedig úgy volt, hogy inkább előre küldték kórházba, hogy addigra jöjjön rendbe. De közvetlen az ülésszak előtt megbetegedett, és nem is tudott már Pekingbe elutazni. Ennélfogva ebben a Főtanácsban vezetési nehézségek keletkeztek. Nem azért, mintha ott nem lenne rendes elvtárs — van ott sok a titkárok között —, hanem azért, mert ott is vannak ilyen bizonyos — nem tudok mást nevet mondani — ilyen aritmetikai problémák. Az elnök olasz, a Saillant francia, utána a leginkább járatos titkár megint csak olasz. Nem akarták, hogy olasz elnök, olasz titkár intézze az ügyeket, és ennélfogva kicsit összevissza intézték a dolgokat. Ott helyben sem volt határozott vezetés a Világszövetség részéről. Ez egy kicsit rossz indulás is volt.

Most mi történt? Elkészítettek a Titkárságban egy határozati javaslat tervezetet. A Szakszervezeti Világszövetségnek megvan a maga titkársága — azt hiszem, Prágában tartózkodik, vagy hol — és ahogyan ilyenkor szokás, másfél, két hónappal előtte elkezdtek dolgozgatni a határozati javaslaton, amit megerősített az Elnökség már előzetesen. Ez a határozati javaslat megfelelt — ami abban politika volt, tehát nem kifejezetten ilyen munkásvédelmi kérdés, hanem nemzetközi politikai kérdés — az 1957-es nyilatkozatnak: harc a békéért, a békés egymás mellett élésért, és ilyen feltételek voltak abban a tervben. A tervezet elkészítésében egyébként részt vett a Szakszervezeti Világszövetségben működő kínai titkár elvtárs is a többi titkár sorában. Közben semmiféle ellenvetése nem volt. Így érkeztek ők meg oda — hogy így mondjam — bizonyos értelemben vezető nélkül, de egy kész szöveggel Pekingbe. Pekingben újra összeült a Titkárság, meg az Elnökség, meg különböző szövegező bizottságok, és megkezdte szokásos munkáját. Ezeken az üléseken, ahol a mi képviselőnk nem vett részt — ezen a titkársági, meg bizottsági üléseken, mert ilyen tagsággal nem rendelkezik Brutyó[17] elvtárs, ő csak a Főtanács ülésén vett részt, de a többi elvtársaktól meglehetős pontossággal tudjuk, hogy mi történt —, mind a Titkárságban, mind az Elnökségben, mind az összes albizottságban a kínai elvtársak teljesen egyöntetűen rendkívül élesen és határozottan felléptek a határozati javaslat tervezet fő vonala ellen. Tehát a békés egymás mellett élés és nem tudom én, mi ellen, ezek ellen a fő tézisek ellen, kerekperec kijelentve, hogy ezek revizionista utak. Mindenütt vita volt, a vitában megegyezni nem tudtak, a többi elvtárs teljes egységesen védte a tervezet vonalát, hogy az nem revizionista, hanem marxista-leninista tétel, ezek megfelelnek a kommunista és munkáspártok 1957-es nyilatkozatának. Egymást meggyőzni nem tudták, és minden vita azzal zárult, hogy a legvégén a kínai elvtársak kijelentették: jó, akkor menjen így tovább, óriási és el nem döntött viták után. Ez ebben a ciklusban többször is ismétlődött.

Miután megvolt a bizottságokban ez a viharos vita, még a Főtanács megnyitása előtt a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága összehívott 40 kommunistát a különböző szakszervezetek képviselőiből megjelent elvtársak közül. Ott volt a Szovjetunió Kommunista Pártjától a Grisin,[18] a Frachon[19] a franciáktól, neves olasz elvtársak és más elvtársak. Tőlünk a Brutyó elvtárs. Tehát jelentékeny részben központi bizottsági tagok, és mint ilyeneket hívta meg a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága őket egy vacsorára. A vacsora úgy zajlott le, hogy valami vacsora volt, rendkívül gyorsan hajkurászták, hogy egyenek, egyenek, mert valami dolguk van. A Brutyó azt mondja, hogy mint valami óvodistákat, úgy etették meg őket nagyon gyorsan, utána átvitték egy másik terembe, hogy majd beszélgetni fognak. Ezen a beszélgetésen a Liu Sao-csi[20] elvtárs elnökölt — tehát nem akárki a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága képviseletében —, az előadó pedig a Teng Hsziao-ping,[21] a Központi Bizottság főtitkára, tehát szintén nem akárki. Ott szépen elmondták, hogy ez a rezolúció revizionista, ezt ők nem szavazhatják meg. Kifejtették, hogy ellentét van közöttük és a Szovjetunió Kommunista Pártja között, más testvérpártok között, a 17 Rómában összeült nyugati párt között, mert véleményük szerint mindezek a pártok revizionista vonalra csúsztak. Ezt ott, ezen az ülésen kifejtették.

A jelen lévő elvtársak ezt a bevezető előadást meghallgatva, sorra, rendre szót kértek és kijelentették, hogy nem óhajtanak vitába bocsátkozni, nekik a pártjuktól nincs felhatalmazásuk arra, hogy itt pártok közötti véleményeltérést vitassanak, és ha a Kínai Kommunista Pártnak ilyen nézetei vannak, akkor legyen szíves és forduljon az illető kommunista pártok központi bizottságaihoz, ott, valami megfelelő és arra illetékes helyen vitatkozzon. Ők, a Szakszervezeti Főtanács ülésére jöttek, és ők szakszervezeti funkcionáriusok. És ott akarták hagyni az egészet. Erre ott még állva további három órát vitatkoztak, mindenki, a Franchon és más, nagytekintélyű, ismert nemzetközi forradalmárok, kommunisták kérlelték őket: ne csináljanak ilyen hallatlan dolgot, már harmadik napja nem tudták összehívni a Főtanács ülését, a megadott és publikált határidő után. Az imperialisták és már mindenki kezdett felfigyelni, hogy itt mi van. Azonkívül a Főtanács ülésére egy egész sor megfigyelő volt meghíva a sárga szakszervezetekből,[22] és olyan szakszervezetekből, amelyek függetlenek a Világszövetségtől is és a sárga szakszervezetektől is. Ezek mind ott ültek, és nem nyílik meg az ülés. Végül a mi elvtársaink — hát most úgy kell mondani, hogy a „mi", tehát az összes többi, a nem kínai — kijelentették, hogy ha nem tudunk a kínai elvtársakkal megegyezni, akkor ők holnap összehívják a Főtanács ülését, és szavazni fognak. Ők kitartanak az eredeti tervezet mellett, mert az egy helyes tervezet. Miután ezt kijelentették, a kínai elvtársak közölték: jó, akkor most elállnak tőle, nyissák meg a Főtanácsot, és majd elvégzik a munkájukat. Most már harmadszor ott Pekingben kijelentették, hogy jó, akkor most elállnak a további vitától.

Ezután megnyílt a Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsának a nyilvános ülése, ahol különböző emberek, megfigyelők, meg nem kommunisták, meg újságírók és mindenféle emberek jelen voltak, ahogy az ilyenkor szokott lenni. Ott a kínai elvtársakat képviselő Si családnevű ember — nem tudom a nevét elmondani — a kínai szakszervezeti főtanács — vagy nem tudom, mi a neve — alelnöke, vezető, reprezentatív képviselő felszólalt a nyílt ülésen és a nyílt ülésen ismét, most már harmadszori ígéret után, újra az ő platformjukat védte. Ezeket az ismert

tételeket: amíg imperializmus lesz stb., stb. Amiket már az előbb is idéztem, és még fogok idézni, mert ez volt azután a bukaresti téma is.

Hát eléggé kellemetlen helyzet alakult ki ennek következtében ott kint. Mindenki látta, hogy itt egység nincs. A kínai elvtársak aztán újra kezdték feszegetni, már olyasmivel is fenyegetőztek, hogy kilépnek a Világszövetségből, és akkor végre a mieink elhatározták — amit ilyen esetben a legokosabb elhatározni —, csináljanak, amit akarnak, ők kitartanak a vonal mellett, a szöveg mehet, és meg fogják szavazni. Így került sor aztán a szavazásra. A vitában egyetértés megint nem volt, nagyon éles vita volt, és a szavazásnál a legvégén a kínai elvtársak is megszavazták az eredetileg előterjesztett szöveget, amit ők közben ismételten revizionistának és megalkuvónak neveztek. Ezzel aztán befejeződött a Főtanács ülése, és megjelent a sajtóban a közös közlemény, ami Magyarországon is megjelent.[23]

Ezek voltak az előzmények. Ezek után utaztunk mi Bukarestbe.

Még meg kell jegyeznem, az előzményekhez tartozik, hogy a Főtanács ülése után — miután megszavazták a legvégén ezt a határozatot — még június 15-én ez a megnevezett szakszervezeti alelnök, a Vörös Zászló című folyóiratba még egy cikket írt, és ott kifejtette ugyanazt, amit ott a vitában támadásként a közös vonallal szemben kifejtett. Ez volt tehát az előzmény.

Miután én minderről tudomást szereztem — ez egy hétfő délelőtt 11 óra körül volt — fél órával később kellett nekem búcsúztatni a magyar pártmunkás küldöttséget,[24] amelyik Pekingbe indult. Kiss Károly elvtárssal együtt áthívattuk Sándort, és beszéltünk vele. Nehéz helyzet volt, és én megmondtam a Sándor elvtársnak, ha ez az út két hét múlva lenne esedékes, maguk „nem érnének rá elutazni Kínába" — ilyen viszonyok között — de mi most már nem akarunk feltűnést. Legyen szíves és vegye utasításképpen, utazzanak el, kezdjék meg a munkájukat, ha vitát akarnak kezdeni, térjenek ki előle, és mondják meg, hogy forduljanak a párt Központi Bizottságához, ha valamit akarnak. Hogyha túlságosan erőszakoskodnak, akkor menjen be a Központi Bizottsághoz, és mondja meg: holnap reggel utazunk haza, és szakítsák meg a programot. Más nyelven ilyen módszerekkel szemben nem lehet eljárni, se vitatkozni, se apellálni. Ezzel utazott el a mi küldöttségünk, és azóta sem hallottam róluk semmit, mert én sem voltam itthon. Remélem, még élnek, és egy képeslapot időnként küldenek...[25]

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: 7-én jönnek.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: De valami túl kellemes nem lehet, az bizonyos, mert Brutyó elvtárs beszámolójából tudjuk, hogy ez a vonal aztán vonal! A mi kínai testvérpártunk az egy katonás párt. Az említetteken kívül a Csou En-laj is adott egy fogadást a Főtanács ülésén részt vevők tiszteletére, aztán még több minden történt. Többek között tíz éves pionír kislányok csokrokat hoztak a rendezvényen, de a Liu Sao-csi, a Teng, ez a Si, a Csou En-laj, meg ez a tíz éves kis pionírlány ugyanazt a lózungot fújta. Amerre mentek, és ahol emberrel volt dolguk, mind ugyanazt a lózungot fújták, a kis pionírtól a kormány elnökéig és a Népköztársaság kormányáig. Nem tudom tehát, hogy megy most ott ez a tapasztalatszerzés a mi pártmunkásaink részéről — vita nélkül aligha —, ezért ajánlottuk, hogy ha nagyon erőszakoskodnak, szakítsák félbe a programot.

Még az előzményekhez tartozik bizonyos értelemben — ezekről aztán már Bukarestben értesültünk —, hogy megérkezett 17-én Moszkvába az a kínai küldöttség, amely a Román Munkáspárt kongresszusára utazott. Magával hozta Mao elvtársnak a levelét, egy elvtársi levelet, amelyben írja és kéri, hogy Hruscsov

elvtárs fogadja az ő küldöttségüket és az SZKP emberei is fogadják, mert ők bizonyos kérdéseket meg akarnak tárgyalni. Ez úgy alakult, hogy Hruscsov elvtársnak nem volt módjában őket fogadni, ellenben egy igen tekintélyes szovjet küldöttség ott Moszkvában, 17-én pénteken fogadta őket. Ezt a szovjet küldöttséget Kozlov[26] elvtárs vezette, és jelen volt Kuusinen,[27] Poszpjelov,[28] meg Andropov, szóval tekintélyes szovjet küldöttség tárgyalt velük. Ezt a tárgyalást elkezdték egy délelőtt, és éjjel kettőig tárgyaltak körülbelül, anélkül hogy megegyezésre jutottak volna.

Ennek a tárgyalásnak alapján az SZKP Központi Bizottsága egy összefoglaló feljegyzést készített a vitás kérdésekről. Ez egy elég terjedelmes anyag, az igaz, kb. 70 valahány oldalas magyar nyelvre lefordítva, ez elkészült június 21-én. A kínai és szovjet küldöttség még találkozott a közös találkozó előtt Bukarestben, és folytatta tovább ugyanazt a vitát ugyanúgy eredmény nélkül, mint ahogy Moszkvában elkezdte.

A mi közös tanácskozásunk június 22-én ült össze. Előző este 4–5 óra körül kapta meg ez a 17[29] párt az SZKP-nak ezt az emlékeztető feljegyzését. Ezek után ültünk össze 22-én reggel. A Román Munkáspárt kongresszusa még folyt. Ez pénteki napon volt, és ez volt a kongresszus vitájának szánt utolsó nap, amelynek a végén kellett Dej elvtársnak a zárszavát megtartani. Közben már ők is ott ültek ezen a tanácskozáson, Dej meg még más román elvtársak. Eszembe jutott a mi kongresszusunk, én sem szeretnék zárszó előtt egy ilyen vitába keveredni egy másik helyiségben, de szerencsére már másfél nappal ezelőtt le volt írva a zárszava. Be volt biztosítva. Én ugyanis megkérdeztem: hogy lehet, maga itt ül, ott folyik a kongresszus, este zárszót kell tartani, mit fog csinálni? Azt mondja, megvan azért már.

Szóval így kezdtünk dolgozni. Azt hiszem, a legokosabb és leghelyesebb, ha elmondok mindent úgy, ahogy volt. Itt nem gyerekjátékról van szó, és ezt tudni kell, hogy mi történt. Összeültünk mi, a 12 küldöttség. A mi részünkről Apró elvtárs és én voltunk ott.

Ez valahogy úgy kezdődött, mint ahogy elképzelem, ahogy Párizsban[30] kezdődött: még nem a csúcsértekezlet, csak az előzetes megbeszélés. Ott a kínai küldöttség rendkívül élesen és ingerülten, egy ilyen sértődött pozícióban lépett fel. A kezükben volt nekik is ez az összefoglaló jegyzet, amiben jó részletesen az összes fontos tézis regisztrálva volt, és érvekkel meg volt döntve. Azzal kezdte a Pinzsen[31] elvtárs – ő vezette a küldöttséget, ő egyébként politikai bizottsági tag, a pekingi pártbizottság titkára, polgármestere, és még sok minden egyebe, mert az ő vezetési szisztémájukban a katonai csapatok is neki vannak alárendelve és így tovább. De nem tagja a Politikai Bizottság elnökségének vagy az állandó bizottságának, mert ott van egy 16–18 tagú Politikai Bizottság, és annak van egy 5 vagy 6 tagból álló állandó bizottsága is. Annak ő nem tagja. Ő fellépett, de rendkívül barátságtalan stílusban és módon, először is megkérdezte, hogy mi ez az értekezlet. Mi ennek a jellege, mi ennek a célja? Mert attól teszi függővé, hogy részt vehet, vagy nem vehet részt rajta. Rögtön ki is jelentette, hogy amennyiben ez bíróság, ahol ők vádlottakként kell, hogy szerepeljenek, akkor az egy egészen más eset. Így indult. Körülbelül egy órát elvitatkoztunk azon, hogy mi is ez az értekezlet, hogy csináljuk, vagy ne csináljuk, részt vegyünk, vagy ne vegyünk részt rajta, végül megegyeztünk abban, hogy ez egy előzetes eszmecsere. Én is szót kértem, és kaptam is. A mi küldöttségünk nevében ajánlottam azt a formulát, amit végül el is fogadtak, hogy nevezzük úgy, hogy véleménycserét folytatunk az 1957-es közös

nyilatkozat értelmezéséről, az itt mutatkozó véleményeltérésekről és a további teendőkről. Ezen a címen aztán megkezdtük a tanácskozást, és aznap be is fejeztük. Elkezdtük ezt kb. kilenc órakor vagy mikor, utána ebédszünet nélkül este negyed 11-ig tartott. Rendkívül elkeseredett és szenvedélyes vita volt. Ezt elősegítette az, hogy ebben az előzetes nyilatkozatban a kínai küldöttség vezetője kijelentette, hogy véleményük szerint ők az 1957-es nyilatkozat alapján állnak, és a Szovjetunió Kommunista Pártja eltért arról az alapról, és revizionista vonalat visz. Ezzel kezdődött a beszélgetés, a 12 párt tanácskozása.

Ezután nagy vita alakult ki. Az ügyrendi vitákat itt most mellőzöm, mert rengeteg idő ment el ezzel is, megegyeztünk abban, hogy abc-sorrendben szólal fel a 12 párt küldöttsége és kifejti álláspontját. Az abc-nél a román abc-t vettük. Ezt el is fogadtuk mindnyájan. Megegyeztünk abban, hogy 20 perces felszólalási idő van. Az első felszólaló, az albán küldött, kérte, hogy ő később jelentkezhessen szólásra, akkor a bolgár elvtársak következtek, és beszéltek is. Nem akarom részletezni, de olyan bolgár módra. Helyes, feltétlen helyes elvi alapon, rendkívül határozottan, de nagyon keményen. Szóval a hangszerelésben keményen. Ezután még paprikásabb lett a hangulat. Sok mindent mondott ott Zsivkov[32] elvtárs, többek között egy olyasmit is mondott, hogy azzal a maguk nagy ugrásával[33] — mindjárt elkezdte a kommunákat[34] és a nagy ugrást firtatni — mi is jól bevásároltunk, mentünk a maguk nagy ugrása után, s mikor megtudtuk, mi is az a nagy ugrás, akkor volt bajunk elég. Ilyesmiket mondott.

Közben az történt, hogy valahány párt már beszélt, mire a kínaiakra sor került. Egy ember volt, aki 20–21 percig beszélt, ez a Novotny elvtárs volt. Ő valahogy már leírta az álláspontját, el is tudta mondani, az összes többi — nem tudták uralni a témát 20 perc alatt — 40–50 perceket beszéltek. Körülbelül 30–40–50 percig beszéltek az egyes pártok küldöttségei, mire a kínaira rákerült a sor. Azzal kezdte, hogy mennyi idő van, mert megegyeztünk a 20 percben. Őket egy óráig szidta a bolgár, nekik, hogy arra válaszolhassanak, legalább ugyanannyi idő jár, ha egyenrangúak, viszont ha nem egyenrangúak, akkor mondják meg, akkor alávetik annak is magukat, és így tovább és így tovább. Erre megszavaztuk, hogy korlátozás nélkül beszéljenek. Nagy nehezen beletörődött, hogy korlátozás nélkül kifejtheti az álláspontját. Azt is valahogy sérelmesnek fogták fel, hogy miért nem tartotta be a többi, nekik sem kell több, mint másnak, de az is tartsa be stb. Végül beleegyeztek, hogy korlátozás nélkül kifejthetik álláspontjukat. Ki is fejtették. Utána aztán minden párt kifejtette az álláspontját egészen addig, míg mind a 12 párt elmondta a véleményét.

Miután mind a 12 elmondta, szót kért a kínai küldöttség vezetője, hogy ő szeretné kifejteni az álláspontját az elhangzottakkal kapcsolatban. Mert mindenki őket vádolta stb. Erre magyaráztuk nekik, hogy itt egyenjogúság van, megegyeztünk, hogy mindenki kifejti álláspontját. Maguk is kifejtették, egy óra 40 percet beszélt, kifejtette álláspontját, aztán más is kifejtette, és ha maga most kifejti — ez már este negyed 11 felé volt —, akkor mi is újra szót kérünk, és kifejtjük a véleményünket azzal kapcsolatban, amit maga most akar mondani. Akkor megint maga kér szót, és akkor legyen szíves mondja meg, mikor fogjuk ezt az értekezletet befejezni. Akkor javasolta, hogy hosszabbítsuk meg az értekezletet három nappal. Ezt az első tanácskozást hosszabbítsuk meg három nappal. Leszavaztuk. Nem adtunk még egyszer szót, az egyenjogúság elve alapján. Minden párt kifejtette a véleményét, legtovább és leghosszabban a kínai párt.

Mik voltak azok a kérdések, amelyek középpontban voltak? Előbb csak megnevezem: az egésznek a neve az 1957-es nyilatkozat helyes értelmezése, azaz marxista-leninista értelmezése. Itt az történt: mind a 12 párt deklarálta, beleértve a Kínai Kommunista Pártot is, amely nagyon nyomatékosan deklarálta, hogy ő az 1957-es nyilatkozat alapján áll. Mind a 12 párt kijelentette a legkategorikusabban, hogy ők az 1957-es nyilatkozat alapján állnak. Az eltérés az volt, hogy mi mindnyájan mondtuk, hogy ők eltértek tőle, rendszerint érvekkel bizonygattuk ezt és néha jelzőkkel. Valahogy meg kellett nevezni. A neve ennek pedig az volt, hogy baloldali és szektás irányban tértek el tőle. Ez mind a 11 párt egységes álláspontja, az övéké pedig az, hogy az SZKP az eltért tőle jobbra, revizionista vonalra.

Az egyes tételek körül folyt a vita, bizonyítás, az érvelés, az argumentálás. Az általános vita az volt, hogy mind a 11 párt bizonyította a nemzetközi helyzet jelenlegi állapotával, az 1957 óta végbement fejlődéssel, a szocialista tábor jelenlegi erőviszonyával, az összes testvérpártjaink fejlődésével, ami 1957 óta volt, az imperialista kudarcok sorozatával, hogy az 1957-es határozat az marxista-leninista, helyes határozat, a gyakorlat által igazolt, elméletileg helyes döntés, amelynek nagyszerű eredményei vannak. A kínai elvtársak egyetlen egy tényt nem tudtak felhozni arra, hogy ez nem így lenne. Olyasmit magyaráztak, hogy ez elaltatja az éberséget, hogy a békéről, meg nem tudom én mi...[35] Mert ilyesmin vitatkoztunk, hogy a háború nem végzetszerűen elkerülhetetlen. Ez egy feltétel volt. A másik a békés egymás mellett élés, tulajdonképpen ekörül volt az igazi vita: a békés egymás mellett élés körül. Nem is az, hogy a háború nem végzetszerűen elkerülhetetlen, hanem a békés egymás mellett élésről. Aztán a szocialista forradalom győzelmének lehetősége békés úton, ez volt a harmadik ilyen nagy kérdés. Belekeveredett a vitába úgy oldalról valahonnan egy nagyon fontos kérdés: a nemzeti burzsoázia forradalmi szerepe a jelen helyzetben — majd megmondom, mi körül folyt a vita —, végül a párton kívüli szervezetek szerepének értelmezése és megítélése: szakszervezet, békeszövetség, világbékeszövetség, ifjúság stb. Azután két belső kínai kérdésről is, a kommunák kérdése sokat szerepelt ott a vitában és a nagy ugrás. Ezek voltak az elvi kérdések.

Ezenkívül egy szintén elvi dolog, mégpedig a pártszerű módszerek kérdése, illetve a pártszerűtlen módszerek kérdése. Ez is végső fokon elvi kérdés. Mi elítéltük a kínaiak módszerét, mint pártszerűtlent és a kommunista mozgalomban elfogadhatatlan módszert.

Azután volt egy konkrét, óriási vita, hogy arról a tanácskozásról, ami folyt reggeltől estig, adjunk ki egy rövid közleményt. Nem nyilatkozatot, nem a nemzetközi helyzet új értékelését, hanem egy rövid közleményt, és ott két dolgot szögezzünk le: azt, hogy az 1957-es nyilatkozat helyes, hogy állítólag mindnyájan egyetértünk, a kínaiak százszor elmondták, hogy helyes, annak alapján állnak. Ezt mondjuk, és hogy tanácskoztunk, és ezt megállapítottuk. Ezeket vitattuk.

Egypár dolgot megemlítenék, mert ezekkel a kérdésekkel kell nekünk foglalkozni többféle vonatkozásban. Végigvittük ezt a kínai kérdést. Mi ennek a logikája? Érvekkel, külön-külön, senki össze nem beszélt — tényleg, ha akarják megesküdhetek, senki senkivel nem beszélt —, ismertük azt, amit ismertünk. Ennek a bizonyos péntek estének a végén a kínaiakkal megint valahogy kibékültünk mindig. [sic!] Amikor tántorogtunk kifelé, a kínai elvtársak odamentek a szovjet elvtársakhoz, és azt mondták, hogy a módszer — a szovjet delegáció módszerei — nagyon rossz volt, de az eredmény jó. És akkor megjegyzésként hozzáfűz-

ték, hogy jól megszervezték maguk a többieket. Ezt mondták Hruscsov elvtársnak. Hruscsovék senkit sem szerveztek meg természetesen, és Hruscsov elvtárs azt válaszolta nekik: maga nagyon téved, nem mi szerveztük meg a többieket, maguk szervezték meg őket Pekingben. Mindenki ismerte a tényeket, minden pártnak ott volt a képviselője. Ők szervezték meg valójában Pekingben ezt a hangulatot, meg aztán mindegyik országban magában, amiről majd lesz szó, ahogy nálunk is Budapesten szervezték a mi hangulatunkat. Mi végigvittük az ő logikájukat, hogy bebizonyítsuk a tarthatatlanságát. Azt mondtuk nekik, először is harmadik lehetőség nincs. Vagy van békés egymás mellett élés, vagy van háború. Mert hogy se békés egymás mellett élés, se háború, ilyen nincs. Végigvittük a logikát, mert nekik vannak ilyen tételeik. Mi megtámadtunk a szóban forgó Vörös Zászlóból — ez egy folyóirat — egy mondatot. Itt az van leírva, hogy nem kell félni a háborútól, mert ha kitör a háború, akkor lehet, hogy elpusztulnak ezek, azok, amazok, de ez a veszteség megtérül, mert utána győzni fog a szocializmus az egész világon, s egy új szép élet nyílik az emberiségre. Ezt megtámadtuk mi magyarok. Micsoda tétel ez? Először is nem tőkeberuházás 400 millió, vagy 600 millió, vagy egy milliárd halott, ami akármikor és akárhol is megtérülhetne. Az ha meghalt, hát meghalt, az soha senkinek nem fog megtérülni. Próbáltuk meggyőzni őket arról is, hogy ez a miszticizmus korában, tíz ezer évvel ezelőtt használható módszer volt: azt mondták a népeknek, hogy ezt az öt embert itt a máglyán elégetjük és a többinek még holnap jobb lesz. Ezt a miszticizmust ma már a felvilágosult civilizáció korában az emberek nem fogják elfogadni. Mondtam, ha mi felvetnénk akármelyik népnek, hogy biztosan győz a szocializmus, akár békés, akár háborús úton, de ha ma három 90 éves embert feláldozunk, és holnap reggel itt lesz a szocializmus, és megszavaztatnánk a népeket, azt mondanák, hadd éljen ez a három öreg, mi még várunk két hetet. Nem lehet ma már az emberekkel így beszélni, hogy rettenetes lesz a pusztulás, de az majd megtérül.

Azonkívül ennek a vonalnak van egy logikája. Ha nem békés egymás mellett élés, és általában mi ne féljünk a háborútól, mert hiszen a háborún keresztül megsemmisül az imperializmus, akkor ennek megvan a logikája. Ha ne féljünk, akkor talán óhajtanunk is kell, mert hiszen mi haragszunk az imperialistákra, azt szeretnénk, hogy minél előbb elpusztuljanak. Ha meg óhajtjuk, akkor talán csináljunk is valamit, hogy legyen. Vagy talán egyszerűen elkezdjük a háborút! Ennek ez a logikája. És ezt mi nem tehetjük meg! Amióta van kommunista mozgalom, az azóta harcol a dolgozó emberekért, a jobb életükért, a létükért, és nem a haláláért, meg a megsemmisüléséért. Amióta háború van, annak a szenvedő alanya mindig a dolgozó ember. Hát rendben van! Megsemmisül — mondjuk — az Egyesült Államok. Hát hány imperialista van? Mennyi van? És hány dolgozó ember van? Munkás, meg farmer? És ha egyáltalán valaki el tud bújni, akkor az imperialista tud elbújni, az a valahány száz imperialista, és el fog pusztulni a dolgozó amerikai. Ez nem egyeztethető össze a kommunista világnézettel, se a kommunista humanizmussal. Azonkívül, ha mi ezt a nézetet hirdetnénk, a következő sülne ki belőle: akkor meg egyáltalán nem is biztos, hogy győzünk. Mert a népek olyan mozgalmakat nem szoktak támogatni, amelyik úgy hozza meg a jót, hogy először elpusztítja az emberiség felét. Azonkívül is: a mindennapi politikai harcban micsoda furcsa dolog lenne ez. Mi tudjuk, hogy az imperializmus természetétől elválaszthatatlan a háború. Mi tudjuk! De ha elkezdenénk, hogy igenis háború lesz, és arra kell a népeknek készülni, az imperialisták ezt ajándéknak vennék, és akkor az a furcsa

dolog lenne, hogy mi, akik a béke hívei vagyunk, mi hirdetjük a háborút, és ők, akiknek a rendszere lényegéből folyik a háború, ők lépnének fel az ember-milliók előtt, mint a béke pártjai és a béke rendszere. Micsoda fegyvert adnánk mi ezzel az ellenségnek!

Százféle oldalról, de szépen, úgy elvtársiasan mondtuk. Aláhúztuk többször a mi felszólalásainkban — belekapaszkodva az ő megnyitójukba, hogy azért jöttünk össze, hogy a Kínai Kommunista Pártot elítéljük — minden egyes tételnél, meg a módszernél azt mondtuk, hogy nem a Kínai Kommunista Pártot ítéljük el, hanem elítélünk egy antimarxista tételt, de mert történetesen ezt a kínaiak hangoztatják, ezért vannak most ebben a tételben elítélve. A mód — ha ezt a pekingi módszert alkalmazta volna bármelyik testvérpárt velünk szemben, de bármelyik, akkor is kénytelenek lettünk volna tiltakozni, mert akárki csinálja, ez akkor is — elfogadhatatlan a kommunista mozgalomban, és tiltakozunk az ő ezen eljárásuk ellen, mert ezt ők csinálták. Nem tiltakozhatunk a bolgárok ellen, ha egyszer ők csinálták, Pekingben. A legmesszebbmenőkig minden párt igyekezett kerülni az általános elítélést és apellálni az elvtársiasságra.

A nemzeti burzsoázia szerepe: a kínaiaknak van egy tételük, majd erre még vissza kell térni. Ők valamikor mostanában ezt kielemezték, és megállapították, hogy a nemzeti burzsoázia kimerítette a lehetőségeit az imperializmus elleni harcban a haladás vonatkozásában. Nincs többé lehetősége, hogy pozitív szerepet töltsön be. Mi ezt a tételt támadtuk. Egy egész sor gyarmati ország van, amelynek a nyakán az imperialisták ülnek, és igenis annak az országnak a burzsoáziája rendelkezik forradalmi lehetőséggel a gyarmatosítók ellen, a nemzeti felszabadulási harcban. És ennek veszedelmes gyakorlati következményei vannak, de rögtön, ahogy ezt a tételt kimondják.

Vitattuk a kommunákat is, csak kicsit érintve. Mi nem akartunk belemászni. A bolgár elvtársak nagyon mérgesek voltak, biztos saját magukra is, mert belemásztak ebbe a kommunákba, meg a nagy ugrásba. Általában a többiek közül jónéhány nem is érintette. Pl. mi nem is érintettük. De aki érintette, mind úgy beszélt róla — a szovjet küldöttség is —, hogy az végső fokon kínai belügy. Nincs semmiféle fórum, vagy hatalom, vagy bárki, akár az összes többi kommunista párt együtt, amely egy pártot kötelezhet arra, hogy a saját országában a szocializmus építésében ezt vagy azt a módszert, vagy ezt vagy azt a formát használja. Ennélfogva ez az ő joguk, ők felelnek a népüknek. Ha akarnak, kommunát építenek, ha nem akarnak, akkor nem azt építenek. Ebbe senki bele nem szólhat. De nincs joguk ráerőszakolni a saját tapasztalatukat semmiféle más pártra vagy országra. És ők ezt propagálják. És ott az NDK-ban történt is valami, amellyel szemben a Neues Deutschlandnak nyíltan kellett írni. Ez úgy volt értelmezhető, egy kiállítási lózungnál, hogy az NDK-ban is a termelőszövetkezet után jön a kommuna. Jól kinéznénk mi, ha felében, harmadában meggyőzött tsz-parasztjaink elé valaki odaállna, és azt mondaná, hogy ezután mindjárt jön a kommuna. Ehhez meg nekik nincs joguk. Egyébként ha már arról van szó, mint általános tapasztalatot, az összes pártok a kommuna ellen vannak, mégpedig azért, mert itt a szocializmus építésének egy lényeges feltételét mellőzték, mégpedig azt, hogy ki-ki képességei szerint és ki-ki teljesítménye szerint. Enélkül az elv nélkül nem lehet szocializmust építeni. Ez a mi meggyőződésünk. Az összes pártnak ez volt a véleménye. Azonkívül nem lehet a forradalmi fejlődésben szakaszokat átugrani. Nem lehet

kommunizmust építeni, ha még nem épült fel a szocializmus. És ez tulajdonképpen azt jelentette volna, ahogy elkezdték.

Egyébként jellemző rá, hogy a gyakorlatban már korrigálták. Ti. a gyakorlatban már ők szépen rendre-sorra itt-ott visszavonultak, és már megcsinálták a termelési brigádokat, ami kb. egy-egy falu, magyarán mondva egy-egy termelőszövetkezet. Ez van a gyakorlatban. Aztán nagyon sok helyen visszavezették már többségben a teljesítmény munka szerinti díjazását és az ingyen evést, meg hasonlót már csak helyenként, nagyon kevés helyen alkalmazzák. A gyakorlatban tehát már tulajdonképpen korrigálták, és a zászlót még mindig viszik, hogy nem ismerik el a testvérpártok az ő eredményeiket.

A nagy ugrás: ennél meg az volt, hogy itt is leginkább a szovjet küldöttség, de a bolgár és még egyik-másik foglalkozott vele, de a legvilágosabban a szovjet küldöttség fejtette ki, hogy a nagy ugrás és általában minden ugrás, amilyen nagy az ugrás, olyan kicsi a tervszerűség benne. A szocializmus építésének és magának a szocializmusnak egyik lényeges vonása a tervszerűség. Az olyan tervek, amelyiket fele idő alatt háromszorosára lehet túlteljesíteni, azok valójában nélkülözik a tervszerűség elvét. Ezért az ilyenfajta nagy ugrások, sorozatos nagy ugrások ellen vannak, mint nem helyes gyakorlatnak, szembenállnak ezzel. A Szovjetunió mondta, náluk is voltak ilyenfajta neki-nekilendülések, ezek időnként jelentkeznek is, de mindig olyankor, amikor a tervszerűség elemei nem érvényesülnek teljesen.

A pártszerűtlen módszerekkel kapcsolatban mi is igen erősen polemizáltunk és mind a pekingi, mind a Budapesten alkalmazott módszer ellen. Azt mondtuk, ha nekik helyes az álláspontjuk, illetve előfordulhat — majd három éve annak a nyilatkozatnak —, hogy egyik párt olyan meggyőződésre jutott, hogy változott a helyzet, másképp kell most mondani valamely tételt, vagy olyan meggyőződésre is juthat, hogy akkor nem volt helyes az elemzés és egy más elemzés kell. Ez minden párttal előfordulhat. Előfordulhat, hogy mi mindannyian arra a meggyőződésre jutunk, hogy új helyzet van, új tézis kell, vagy új elemzés volt, és kiderül, hogy valamelyik tézis hibás, akkor mit csinál egy párt, egy kommunista párt? Haladéktalanul üzen a többi pártnak, hogy testvérek, üljünk össze gyorsan, mert együtt elemeztük, szerkesztettük, aláírtuk mindannyian, hát külön-külön ne lépjünk ki a világ elé. Elemezzünk újra. És fordítva. Most is az ő pártjuk volt az a párt, és milyen udvarias és gondos ez az SZKP! Nekünk június 7-én azt írták, hogy egyik-másik testvérpárt azt mondja, hogy rövid az idő, és a belső pártélet eseményei miatt sem lehetséges létrehozni. Azután Hruscsov ott elmondta, hogy az a „néhány" testvérpárt az egy testvérpárt, a kínai, mert a többi az azonnali találkozó mellett volt. Ahelyett, hogy sürgették volna, meg kezdeményezték volna, meg szorgalmazták volna, most már hónapok óta nyíltan fellépnek a sajtóban, meg tömegszervezetekben és másutt. Általában látnivaló, hogy véleményeltérés van közöttünk. Ezt az ellenség már kihasználja, politikailag máris kihasználja, mégpedig nem a kínaiak ellen, hanem éppen arra kell neki, hogy kétséget támasszon a legszélesebb tömegekben a szocialista országok őszinte békeakaratát illetően. Ez a szocialista és kommunista, vagyis kommunista és munkáspártok leghatalmasabb fegyvere a kapitalista országokban. Az emberek egy bizonyos része a szocializmushoz hajlik, egy más része azonban a kommunisták felé fordul, mert látja, hogy azok harcolnak a békéért és a háború ellen. Ezzel ki akarják csavarni ezt a fegyvert,

hogy kétséget ébresszenek a Szovjetunió, meg az összes többinek az őszinte békére törekvésével szemben.

Általában megmondtuk, ne agitálgassák maguk a mi tagjainkat külön-külön és egyenként, hanem itt vagyunk mi, és agitáljanak meg minket, a Központi Bizottságunkat. Most képzeljük el fordítva. Ha nálunk volna egy ilyen tömegszervezeti rendezvény, vagy Pekingben mi elkezdenénk menni a kínai párt egyes tagjaihoz, maguk mit szólnának hozzá? Kérdezném, magának erről mi a véleménye, magának arról mi a véleménye? Azt mondanák: nem magának kell káderezni a mi párttagjainkat. Különösen azt nem lehet, hogy úgy mondjuk idegenek előtt, pártonkívüliek előtt. Olyasmit megengedtek maguknak, hogy sorozatosan revizionistáknak neveztek egész sor ismert kommunista funkcionáriust, aki a határozati szöveget védte. Úgy mellékesen a Kuusinent is revizionistának nevezték az áprilisi cikke miatt. De csak úgy ott, a Szakszervezeti Főtanács titkárságán, vagy elnökségében, meg hasonló helyeken. Azután az olasz központi bizottság egy tagját, meg a Frachont is a nagy zűrzavarban revizionistának nevezték, opportunistának, megalkuvónak.

Mi a pártszerűtlen módszer ellen is felléptünk, és azt az álláspontot képviseltük, hogy összeültünk, vitatkoztunk, mindenki deklarálta, hogy az 1957-es nyilatkozat helyes — ezt mindenki deklarálta, a kínaiak is nyomatékosan és sokszor, hogy annak a talaján állnak —, adjunk egy közleményt ki arról, hogy összeültünk, és hogy az helyes. A vitát majd folyamatosan, a továbbiakban folytatjuk. És határozzuk el azt, hogy összehívunk egy szélesebb, alaposabb tanácskozást, és újra értékeljük az egész nemzetközi helyzetet, és létrehozunk majd valamely bizottságot, amely azt előkészíti. És most adjunk ki nyilatkozatot. Ez volt a javaslat.

Óriási vita volt. Van felhatalmazás, nincs felhatalmazás? Erre jó az, hogy egyszer PB-tag — ha akarom —, ha meg nem akarom, akkor meg nem tagja az állandó bizottságnak. És olyan szinte sértő, meg bántó módon vitatkoztak, mert azt mondják, nekik erre nincs felhatalmazásuk, nem volt szó nyilatkozatról...[36] Azt mondják: hogy adjanak ők ki egy nyilatkozatot, hogy egyetértenek az 1957-essel, mikor mi azt állítjuk, hogy ők azzal nem értenek egyet. Kérdezzük, de hát maga mit mond? Azt mondja: ő egyetért. Hát akkor meg adjunk ki. Szóval rettenetes vita volt. Végül úgy adódott, hogy az albán küldöttség — nem tudom, milyen oknál fogva — mondta, hogy helyesli az SZKP pozícióját, és azt mondja, ők ezt a két párt vitájának tekintik, és sajnálják, hogy a két párt ezt nem rendezte már előtte. Nyilatkozat kiadása mellett vannak az 1957-es alapján, elítélik a kínai álláspontot, de kérik, hogy a szöveget hazaküldhessék, hogy ott is megnézhessék. Erre a kínaiak azt mondták, hogy 48 órai haladékot kérnek, hogy utasítást kapjanak otthonról, hogy kiadhatják-e ezt a nyilatkozatot. Az ő pártjuk olyan, hogy 1957-ben, mikor ez a dolog született, akkor a Mao elvtárs nem írta alá, hanem előbb hazaküldték a szöveget, hogy a Központi Bizottság hozzájáruljon. A vége az lett, mi azt határoztuk ott — ők is jelen voltak —, hogy megvan ez a szöveg — ami később publikálva is lett —, ezt a szöveget elfogadjuk. Mi ezt a szöveget kedd reggel kiadjuk. Ha a kínaiak csatlakoznak hozzá, csatlakoznak hozzá; akkor felsoroljuk, milyen pártok vettek részt a tanácskozáson, ha nem csatlakoznak hozzá, akkor nem soroljuk fel, hogy milyen pártok vettek részt, a szöveg marad. Tehát, hogy a szocialista országok kommunista és munkáspártjai stb. És a csatlakozás, nem csatlakozás kizárólag abban fog kifejezésre jutni, hogy aki leadja a központi lapjában. [sic!] És mi ezt elhatároztuk. Ha ők kérik, hogy 48 óra — még az órát is megnézték este, nem

tudom én hánykor —, hát annyit éppen várhatunk, mert úgyis csak kedden akarjuk kiadni. Ez pénteken 10–11 órakor volt. Majd megmondják, hogy csatlakoznak, vagy nem csatlakoznak hozzá.

Teljesen egységesen és határozottan léptünk fel. Az albánok is, hogy ez ne legyen félreérthető. Az elvileg hibás nézet volt az ő részükről, amire megfelelő választ kaptak. Ők is úgy voltak, hogy a vitába nem tudom hogy kapcsolódtak be, de amit felolvastak, az szöveg volt. Lehet, hogy már előre megcsinálták. Ott volt valami olyasmi, hogy sajnáljuk, hogy a két párt ezt nem tudta rendezni...[37] stb. Erre olyan választ kaptak, hogy ez nem a két párt dolga, és már elmúlt az az idő, hogy a vitézek a harcmezőn összecsapnak, és akinek igaza van, azzal megy az egész, meg hasonló. Még azt is mondta Hruscsov: és mit csinálnak maguk, ha mi a kínaiakkal egyetértenénk, s maguk mindannyian azzal nem értenének egyet, vagy valami rosszban értünk egyet? Akkor a dolog el van intézve?

Ezt tehát elhatároztuk, és kriminális állapotban befejeztük a 12 párt eszmecseréjét. Azonkívül elhatároztuk, hogy összehívjuk a többieket is másnapra, 10-re és közöljük, milyen nyilatkozatot fogadtunk el, hogy egy ilyen új eszmecserét az egész helyzet értékelésére összehívunk, bizottságot hozunk létre. Ezt határoztuk el.

Még ehhez a vitához valamit meg szeretnék említeni. Ki kivel volt itt ellentétben? A mi küldöttségünk felszólalásában erre nagy figyelmet szenteltünk, hogy ki kivel volt ellentétben. Rendkívül érdekes a harcmodor. Nagyon érdekes. A harcmodorhoz tartozik a következő: mindenki súlyos szemrehányást tett a pekingi dolgok miatt. Legalább hússzor válaszolták rá, és azt mondták: kérem, ott abban a pekingi szövegben idézőjelbe tették a kommunák és a nagy ugrás szavakat. Hát tessék megmondani: ha valaki pártjának a fő vonalát támadják, hogy vajon az nem köteles-e a fő vonala védelmére kelni. Ezt hússzor elmondták. Nem tudni, hogy mit tettek ott idézőjelbe, senki ezt a szöveget nem is látta, lehet, hogy ott valamelyik albizottságban volt egy ilyen szöveg, de mi arról beszéltünk, hogy milyen alapon hívják ott össze felhatalmazás nélkül a kommunistákat, milyen alapon jelentik ki, hogy mindenki revizionista, mindenki opportunista. Ő mindig azt mondja, hogy idézőjelben volt a „kommuna" szó.

Közben nekem lassan kialakult, hogy hogyan is megy a vita. Tudniillik Pekingben még kijelentették, hogy nem értenek egyet az SZKP-val, szóval hogy véleményeltérés van közöttük, az SZKP és a többi testvérpárt között. Véleményeltérés van a 17 testvérpárt római deklarációjában[38] kifejtett nézetek és az ő nézeteik között. Még ott nagy súllyal szerepel a békés átmenet lehetősége a szocialista forradalomba. Az revizionizmus. Ezt mondták Pekingben. Tehát ott megnevezve meg volt mindenki, akivel nézeteltérés volt. A tizenkettőnk vitájában egész nap mindenki szemben állt velük. Mindig csak azt mondták: az SZKP-val van nézeteltérésük. Szóval így lokalizálták, és egy furcsa képet is használtak, amit Hruscsov másképp magyarázott, de azt hiszem, én értettem azt jól: nagyon sokszor elmondták, hogy van tíz ujj. Ha egy ujjal van baj, akkor ne vegyük mindig a kilencet, mert jó, hogy a kilenccel nincs baj, ezt mondták vagy nyolcszor. Senki nem értette, hogy mire. Hruscsov úgy magyarázta, hogy arra értették, hogy sok kérdésben egyetértünk, egyben nem. Én arra értettem, hogy ő azt mondja: mindenkivel egyetértenénk, csak eggyel nem. Annál is inkább, mert mikor felsorolta, mindig azt mondta, öt kérdés van. Előtte mondja, hogy tízből egy ujj van, ami görbe. Utána azt mondja, hogy öt kérdés van. Ezt háromszor, négyszer így megismételte. Tehát Pekingben

még mindenkivel ellentétben voltak, ezen az ülésen az SZKP-val, és végül a másik tanácskozás végén — ezt most kénytelen vagyok ide rántani az érthetőség miatt — a 11 pártnak, csak a 11 pártnak – átadtak egy nyilatkozatot, amit én utólag átolvastam — ott nem tudtam megnézni csak az első oldalt, meg oroszul is volt írva, nem nagyon igazodtam el rajta —, tüzetesen átolvastam, többször le van írva, hogy az SZKP és a Kínai Kommunista Párt közt testvéri viszony van. De jó sokszor, végig az egész szövegen, végig, vagy tízszer, hogy Hruscsov letért a leninizmus útjáról. Pekingben még június 6-án az összes testvérpárttal volt nézeteltérésük, június 22-én Bukarestben csak egy párttal: az SZKP-vel és egy nappal később már csak a Hruscsovval volt nézeteltérésük. Ez világosan követhető volt. Ezt egyébként a harcmodor miatt említem meg.

Mi egyébként deklaráltuk, amit kérjük, hogy a Központi Bizottság hagyjon jóvá, nem kell ezt külön szövegeznünk, véleményünk szerint a háború elkerülhető, véleményünk szerint a kommunista pártok kötelessége — ha csak egy százaléknyi lehetőség is volna — 100%-ig harcolni a háború elkerüléséért — ez minden kommunista pártnak kötelessége —, a békés egymás mellett élés fenntartásáért. Megmondtuk, hogy ez a politika a szocializmus építésének megfelel, az imperialisták krízisére vezet, olyasmire, ami most látható, aztán ha a hidegháborút sikerül szétvernünk, akkor nagyon mély politikai és gazdasági krízis következik be az imperializmus fő országaiban. Az 1957-es nyilatkozat alapján állunk, az SZKP vonalát helyeseljük — mert azért ők egész pénteken így vitatkoztak, s ezt meg kellett mondanunk — a Kínai Kommunista Párt vonala helytelen ezekben a kérdésekben, a módszereik elítélendők. Semmi szín alatt nem tűrhetők el. Ezt ott kijelentettük, hivatalosan. Megmondtuk, hogy a nyilatkozat mellett vagyunk, továbbá, hogy hívjuk össze a testvérpártokat, valamennyi testvérpártot egy új értekezletre, ahol majd az egész nemzetközi helyzetet fogjuk elemezni.

Na most a 49 párt küldötteinek tanácskozásáról: ez lényegében ugyanúgy ment végbe, mint az előző. Végső fokon kivétel nélkül minden párt a kínaiak eme tézisei ellen és az általuk alkalmazott módszerek ellen lépett fel, s hitet tett az 1957-es nyilatkozat mellett, a politika mellett, ahogy az realizálódott, és a legváltozatosabb módon bizonyították tényekkel, adatokkal, a saját harcukból, a saját országukból vett példákkal, hogy ez egy helyes vonal. S hogy ezt félreérteni nem lehet, hogy ott mi van mondva. Nagyon érdekes volt annyiból, hogy mindenki kifejtette a véleményét. A táboron belül ott tíz párt nem szólalt fel. Mi elhatároztuk, hogy nem szólalunk fel. Ne befolyásoljuk a többit, és az SZKP is legutolsónak szólalt fel. Tehát ez úgy ment, elvtársak, miután egy vagy két párt nem kért már szót, de már annyira hasonlított az állásfoglalás a végén, hogy ezek az északiak — vagy négy párt — megbízták Pessit,[39] hogy az ő nevükben jelentse ki, hogy a vonallal egyetértenek, a békéért harcolni kell, a kínaiak álláspontját elítélik, módszereiket szintén. Senki a szocialista országok pártjai közül nem szólalt fel. A vita közepe táján a kínai küldöttség felszólalt. Kifejtette az álláspontját. Mi közülünk még akkor sem senki. Csak a legvégén az SZKP.

Tehát semmiféle befolyásolás, nyomás, ösztönzés vagy mi, hogy mihez csatlakozzanak, az előző napi vita részt vevői részéről nem volt. Ők felálltak és elmondták, amit akartak, egyébként a legnagyobb részét annak szánták, hogy egyes elvtársak kifogásolják, ami Pekingben történt. De mindenki kifogásolta. Aki csak ott szólt, az a negyven valahány, mind. Azt mondják, hogy „egyes elvtársak" és „azok nem ismerik, hogy ott mi történt". Mert ott az történt, hogy volt egy szöveg,

melyben a „kommuna" idézőjelben volt, meg a nagy ugrás is. Ez az ő pártjuk fő vonala. Stb., stb., stb. Aztán ide érkeztek, este kaptak szöveget, az 70 oldal volt, nem tudták, miről van szó. Felhatalmazásuk nincs, és így tovább és így tovább. Akik utánuk szólaltak fel, azok mind megmondták, hogy nem elégíti ki őket a kínaiak felszólalása.

Nagyon fontos az, hogy valamennyi küldöttség tényleg egységesen, elvileg szilárdan, rendkívül nyugodtan és nagyon elvtársiasan beszélt. Kivétel nélkül. Emlegették a Kínai Kommunista Párt nagy forradalmi érdemeit, múltját, szerepét, fontosságát, s hogy bíznak abban, hogy amit itt ők hallanak, meg az ő véleményüket, jelentik a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságának, és az kellően, annak megfelelően, amilyen fontos kérdésről van szó, fogja mérlegelni és a helytelen álláspontját kijavítja. És hogy ebben bíznak. Ebben a sorozatban ők ilyen sértődött — ugyanaz, ami előző nap volt —, érvek nélküli tényleges érvek nélküli álláspontot foglalnak el.

Miféle érdekes tények merültek ott fel? Egypárat megemlítek jellemzésként: az algériaiak közölték — nekik van kontaktusuk a Kínai Kommunista Párttal, tárgyaltak a kormánnyal —, hogy velük a kínaiak ilyen eszmecserét folytattak, hogy tárgyaljanak-e ők a franciákkal, vagy sem. Az algériaiaknak az volt a véleményük, hogy megfelelő feltételek fennállása esetén tárgyalni fognak. A kínaiak mondták, hogy nem helyes. Tényleges érintkezés felvétel volt a francia kormány és az algériai kormány között, és ilyen belső hírek kiszivárogtak, hogy tárgyalni fognak. Mikor ez köztudottá lett, a Kínai Kommunista Párt egyik központi lapjában — nem tudom, melyiket nevezték meg — kijelentette, hogy helytelen, nem marxista és nem tudom még micsoda „nem" az, hogy ha az algériai kormány tárgyalást kezdene a franciákkal addig, amíg egyetlen francia katona is van Algírban. Ebben még logika sincs. Mert ha egyetlen francia katona sincs Algériában, akkor mi az atyaistennek kell tárgyalni a franciákkal, tárgyalni csak addig kell, amíg ott vannak.

Közbeszólás: Fegyverszünetről van szó. Először...[40]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Jó, de ezt újságban; előbb szóban mondták nekik, hogy ez opportunizmus tárgyalni, amikor hírét vették, hogy valami kezdődik, az újságban nyilvánosan felléptek a tárgyalás ellen azzal, hogy szerintük akkor védi becsületesen az algériai kormány Algéria népének érdekeit, meg harcol az imperializmus ellen, ha addig nem kezd tárgyalást, amíg egyetlen francia katona van Algéria földjén. Hát azért mégis Marokkó már kivívta a függetlenségét, Tunisz elért valamit, azért még mindig vannak ott francia bázisok, s ezek harcolnak, hogy azok is valahogy szűnjenek meg. Ezek meg itt mondják, hogy addig ne tárgyaljanak, amíg egy francia katona van ott. Ezt csak így jellemzésképpen mondtam.

Kiderült, hogy járt náluk sok parlamenti küldöttség. Azt hiszem, Kolumbia, dél-amerikai, afrikai, ázsiai országokból, ők ezt szorgalmazzák is. Közülük egyik-másik parlamenti küldöttség, amelyben nagyon ritka a kommunista, rendszerint ilyen nem kommunista elemek, függetlenségi hívekből álló emberek ezek. Ezek közül egyik-másik olyan eszmecserét folytatott Kínában, azzal ment haza, hogy a Kínai Kommunista Párthoz közeledni kell, a Kínai Népköztársasághoz, a Szovjetunióhoz azonban nem, mert az nem barátja a gyarmati népeknek. A pekingi látogatásokról ezzel mentek haza. Többek között a kolumbiai küldöttség is. Ezt a kolumbiai elvtársak mondták el. Aztán tanfolyamokat szerveztek Pekingben három hónapra afrikai és latin-amerikai kommunisták számára. Ilyen kurzusokat. Ezeknek egy tantárgya volt, hogy a nemzeti burzsoázia forradalmi lehetőségei

kimerültek. Egyelőre folyik mindenütt a harc, és most már ott más került napirendre, az osztályháború került napirendre. Ez részekre szaggatna egy egész sor népet, meg országot, ahol most folyik a felszabadulásért a harc. Ilyen tények derültek ki.

Aztán a Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsát, ilyen jámbor módon adták elő, hogy ott mi volt. Csak az ellen, hogy az idézőjelben volt. Nehogy azt higgyék, hogy én kifigurázom őket, ezt szó szerint én ott három nap alatt ötvenszer hallottam. Mindig csak ezt mondták: idézőjelben a kommuna és idézőjelben a nagy ugrás. Hogy ezt támadták.

Végül kihozták a sodrukból a spanyolokat, a Listert.[41] Mikor már nem tudom én hányadszor ezt hallotta, a vége felé felugrott, szót kért, és azt mondta: válaszoljon arra a Pen-sen elvtárs, hogy miért nem engedték be Kínába azt a két spanyol újságírót a Szakszervezeti Főtanács ülésére, akik egyébként a Spanyol Kommunista Párt Központi Bizottságának tagjai. Akiket a kínaiak nagyon jól ismernek, és ismerik az álláspontjukat is, mert előzetesen vitatkoztak velük. Az egyik a Lister volt. Egyszerűen, mint valami burzsoá újságírót, nem engedték be őket Kínába, ide a Főtanács ülésére, mert már előzetesen polémia folyt közöttük ezekben a békés egymás mellett élés meg hasonló kérdésekben. A békés egymás mellett élés volt a vita. Ez egy érdekes dolog, hogy miért fontos, hogy ez a szó, ha kell, ott legyen, hogy észre lehessen venni.

Több pártnak tudomására jutott, hogy mikor a Csou En-laj elvtárs vezette küldöttség Mongóliában járt, akkor lefolytatták a szokásos tárgyalást — ez hivatalos párt- és kormányküldöttség volt —, utána szövegezték a nyilatkozatot, közös nyilatkozatot. Szokás szerint a házigazda adott szöveget, a mongolok. Abban benne volt, hogy békés egymás mellett élés. Ez a szó. Ezt a Csou En-laj elvtársék kihúzták, és nem is engedték többé visszatenni. Most, amikor itt vitatkoztak, ezt szóba hozták, hogy ezt például miért tették. Azt válaszolták, hogy teljesen értelmetlen lenne a Kínai népköztársaság és Mongólia nyilatkozatába bevenni azt, hogy békés egymás mellett élés, hiszen ez a két népköztársaság békésen él egymás mellett. Mindezt csak azért mondom, mert érteni kell ezt a vitastílust meg ezt az optikát. Nem tudom én, hányan emlegették ott ezt, és mindig ugyanez volt a válasz, hogy semmi értelme nem lett volna.

Egy még érdekesebb — ez is békés egymás mellett élés — Bukarestben történt meg most. A kínai és a szovjet küldöttség beszélgetett a szünetben egymással. A román kongresszus folyt még, ezek a tanácskozások még nem kezdődtek meg. Megvolt a kínai üdvözlet, azt hiszem, az szerdán volt. Ülnek együtt, a két küldöttség és a Podgornij[42] elvtárs mondja, nem hallotta a kínai üdvözletben azt a szót, hogy békés egymás mellett élés. Erre a Hruscsov és a többiek: hallottad, nem hallottad, tudod, hogy megy a fordítás ebben a nagy zűrzavarban. Lehet, hogy mondta a békés egymás mellett élést, te rosszul emlékezel. Megkérdezték a kínai küldöttet: a maga szövegében volt-e ez, mert a Podgornij mondja, hogy nem hallotta, hogy békés egymás mellett élés. Erre a küldöttség másik tagja, az a Kanseng — régi kominternista egyébként, azt mondják, egy régi szektás — veszi a kínai szöveget a beszéd elhangzása után. Leül Hruscsovval szemben, és egy bekezdést olvas fel neki a kínai szövegből, amelyik a békés egymás mellett élésről szól. Erre megnyugodtak, és a végén mondja Podgornijnak, hogy látod, ott van a bekezdés, minden. Azt mondja: jól van. Ez a Podgornij egy szemfüles ember, másnap megnézi az újságot. Ott semmiféle békés egymás mellett élésről szó nincs. És szövegeket,

mindent ellenőriztek, és kiderült, hogy nincs, nemhogy szöveg, bekezdés, de egy mondat sincs a békés egymás mellett élésről. És a beszéd elhangzása után képes egy felelős ember, központi bizottsági tag, kínai szövegből felolvasni egy abban nem létező szöveget. Vagy ha létezett, akkor nem mondta el, vagy kihúzta. Az teljesen mindegy az adott esetben. A kérdés az volt, hogy mondotta-e. Azt mondta, hogy mondotta. És nem mondotta. Bizony ez nem volt fenékig tejföl, ez a vita ottan. Na mást nem emlegetek, mert akkor nagyon méregbe jönnék megint. Sok ilyesmi derült ott ki.

Még egyet azért megemlítenék. A Vörös Zászlónak ez a szóban forgó cikke. Ez, amiről itt mi vitatkozunk folyton, különösen ez az áprilisi. Ezt elterjesztették az egész világon. Ezt a szó szoros értelmében mindenhol. Ahol diplomáciai missziójuk volt, annak az útján, ahol kínai és nem tudom én milyen társaság volt, annak az útján és egyéb úton. Mégpedig úgy, hogy ott többször volt véleménycsere pl. szovjet emberek és kínaiak között, és a szovjet emberek mondták, nem értenek egyet ezzel. Hát nem legfelsőbb szinten, de azért felelős szovjet emberek. Erre szépen oroszul kinyomtatták 20 ezer példányban Moszkvában és annak megfelelően nálunk 10 000 példányban. A mi saját folyóiratunk, a Pártélet alig több. Ez egy nagy példányszám. Az egész világon elterjesztették. És ugyanígy a többi dokumentumot is.

Amikor ez az egész vita ott szóba került, akkor azt válaszolták, hogy ez egy régi kommunista jog, hogy minden kommunistának joga van arra törekedni, hogy álláspontjáról, amelynek igazáról meg van győződve, meggyőzze a többieket, a többséget. És ők semmi mást nem csinálnak, csak ezt. És ez miért olyan súlyos? Ezt mi értjük olyan súlyosnak. Ott persze aztán röpködött mindenféle közbe, mert ami itt a Népszabadságnál nálunk volt... [sic!] valaki közbeszólt, hogy ezek titóista módszerek. Erre a kínai fél felugrott, tiltakozott, hogy itt elhangzott, hogy ők titóisták, meg hogy ők jugoszlávok. Erre őket fél óráig kellett nyugtatni, hogy senki sem mondta, hogy ők jugoszlávok, ők kínaiak. Azt se mondta senki, hogy ők titóisták, de a módszer, amit alkalmaznak, az titóista. Na azután megnyugodtunk egy fél óra múlva, mikor sikerült konstatálni, hogy arról volt csak szó: a módszer titóista. Ezt felírták a kínai elvtársak maguknak. Ott volt bizony sok minden, ami nem nagyon épületes.

Ez a második értekezlet folyt szombaton, nem ért véget, vasárnap is. Szombaton egész békés nap volt, mert az előző nap leginkább csatázó felek szombaton nem beszéltek. Beszélt harmincegy testvérpárt a kapitalista ország[ok]ból. Ezek nyugodtan, határozottan, világosan, elvileg szilárdan és egységesen állást foglaltak, de nagyon kiélezett polémia nem volt.

A vasárnap megint kicsit mozgalmas volt. Vasárnap este 6-kor végeztünk nagyjából. Először is pénteken este, vagy mikor, szombaton, talán szombaton volt, a kínaiak felkeresték a Román Munkáspárt vezetőit, és beszélgettek velük reggel 5-ig, a vita befejezése után. Ugyanezekről a kérdésekről stb. Azután bejelentették, hogy van otthonról, a Központi Bizottságtól utasításuk, hogy a nyilatkozatot írják alá, de van hozzá néhány észrevételük. No a „néhány észrevétel" nyolc és fél gépelt oldal volt. Amikor ezt mi megtudtuk, a 11 párt, mert mikor ezt bejelentették, újra össze kellett hívni a 11 pártot, mert új helyzet van, és a többiek addig ott ácsorogtak, mert annak közepe megvolt, a másiknak, a széles értekezletnek. [sic!] Ez vasárnap reggel volt. Ekkor elkezdődött az új vita. A kiegészítő javaslatot elutasítottuk. Azt mondtuk, nem vagyunk hajlandók semmiféle kiegészítő javaslatról tárgyalni. Nekünk a mi határozatunk megvan. Belekukkantottunk ebbe a kiegé-

szítő javaslatba, és ez a helyzet új értékelésének elemeit tartalmazza. Tehát nem közlemény az ülésről, hanem a helyzet új értékelésének elemei vannak ott. Erre kijelentettük, hogy a Központi Bizottságunktól nincs felhatalmazásunk, hogy mi most az egész nemzetközi helyzetet újból értékeljük. Tehát nem tárgyaljuk, és az összes kérdést, ami abban szerepel, adjuk át annak a bizonyos értekezletnek, amelynek a feladata lesz a nemzetközi helyzet általános értékelése. Maradunk az eredetinél, hogy a közlemény meglesz, kedden kiadjuk.

Miután ezt tisztáztuk — jó egy és negyed óráig tartott ez a néhány mondat tisztázása —, akkor közölték velünk, hogy utasításuk van, hogy akár figyelembe vesszük az észrevételeiket, akár nem, és bármilyen közlemény adunk ki, a Központi Bizottságuk utasította őket, hogy írják alá, mert nem akarnak ártani az egység ügyének. Ezt bejelentették. Azonkívül közölték, hogy egy nyilatkozatot kívánnak felolvasni. Mondtuk, ne olvassanak megint fel nekünk nyilatkozatot — már megint olyan sűrű szövegeket láttunk —, hanem adják át. Itt vannak a testvérpártok, már másfél órája várnak bennünket, hogy már mikor folytatjuk az ülést. Átadták, már orosz és kínai szöveggel. Belenéztünk. Azt mondták, a hiteles a kínai. Belenéztem, én is értek oroszul, és a Hruscsov volt megtitulálva [sic!] már vagy ötször az első oldalon. Megegyeztünk abban, hogy nem tárgyaljuk ezt sem, és kijelentette az SZKP, hogy ő mindazokra a címekre fogja majd a válaszát elküldeni erre a kínai nyilatkozatra, akiknek ők odaadták. A kínaiak mondták, hogy csak a tizenegy pártnak adták oda. Erre azt válaszolták, hogy akkor azoknak fogják majd elküldeni a saját állásfoglalásukat.

Ez új fordulat volt, és őszintén szólva örültünk, hogy mégis a kínai Központi Bizottság úgy határozott, hogy aláírja a nyilatkozatot, a közleményt.

Azután folytatódott a vita. Szegény Dej elvtárs elnökölt — annak is volt egy elnöklése három napon keresztül ilyen helyzetben —, elfelejtette a folytatásnál közölni a többiekkel ezt a három dolgot: kiegészítő javaslat van, kérik, hogy ezt vegyék bele, de ha nem veszik be, akkor is elfogadják, és hogy nyilatkozatuk van, valamint hogy mi, tizenegyen mit határoztunk. Elfelejtette ezt bejelenteni. Folytatódott a vita, és közben egyik-másik felszólaló szóvá is tette; azt is helytelenítené, ha nem írnák alá ezt a közleményt, és hassanak oda, hogy írják alá. Akkor közben bejelentette Dej elvtárs, hogy aláírják. De többit elfelejtette bejelenteni. Erre az a szegény, meggyötört nép elkezdett tapsolni. Nagyon örültek neki, hogy a Kínai Kommunista Párt így határozott, hogy aláírja a nyilatkozatot. A többiről meg nem tudtak. Sem a kiegészítőről, sem a másik anyagról, amellyel egyébként mi majd meg fogunk ismerkedni, de megvárjuk az SZKP válaszát is, mert külön nincs értelme tárgyalni. Ilyen helyzet volt ott. Kijelentették, hogy a közleményhez csatlakoznak, de kijelentették, hogy sértegetik őket, hogy nem egyenjogúan kezelik, sértik a fő vonalukat és támadják, és sértegetik Mao Ce-tung elvtársat. Ezt már bejelentették a nagy értekezleten. Tehát, hogy csatlakoznak ehhez a nyilatkozathoz, ehhez a közleményhez, amelyik most megjelent,[43] de fenntartják a jogot, hogy az összes kérdésre visszatérjenek és válaszoljanak. Egyetértenek a bizottsággal és az értekezlet összehívásával.

Végül az SZKP képviseletében Hruscsov elvtárs újra szót kért, és egy egészen rövid, két-három mondatos nyilatkozatot tett. A kínaiak kijelentették, hogy komolyan tanulmányozni fogják az észrevételeket, marxista-leninista alapon foglalkoznak vele, és mindig szem előtt fogják tartani a nemzetközi forradalom egységét, őket soha a szocialista tábortól eltávolítani senki nem tudja. Az SZKP-vel és a

többiekkel testvéri úton haladnak. Tehát ilyen lojális része is volt a nyilatkozatnak, hogy komolyan veszik és köszönik az észrevételeket, és tanulmányozni fogják.

Hruscsov elvtárs is felállt és két-három mondatban kijelentette, hogy az SZKP rendkívül lelkiismeretesen, komolyan fogja ezeket a kérdéseket tanulmányozni, törekszik, hogy hozzájáruljon a tisztázásukhoz. Mindenféle személyi sértődést, presztízst félre fognak tenni, mert a nemzetközi forradalom érdekeiről van itt szó.

Ez volt, elvtársaim. Ez a lényeg.

Még valamit arról, hogy lehetne ezt értékelni. Én azt hiszem, elvtársak, nyugodtan értékelhetjük úgy, hogy általában egy nem kellemes, egy keserves dolog ez, hogy egy ilyen nagy forradalmi tapasztalattal rendelkező, igazán lehet mondani, hogy az ellenséggel szemben helytálló párt, amelyik a nemzetközi kommunista mozgalomban jelentős szerepet játszik, sokak számára példa volt nagyon sokáig, ilyen helytelen álláspontra jutott. Mindenesetre először is ez a dolog lényege, ami egy keserves dolog.

Maguk ezek a tanácskozások szintén keserves procedúrát jelentettek, különösen, amikor szűkebb körben voltunk, nagyon nekivadult időnként a vita. Ugyanakkor feltétlenül hasznos volt. Ez az egyöntetű vélemény a mi küldöttségünkben, és akivel még mi ott szót tudtunk váltani a befejezés után, azok is így gondolkoznak. Minden nevén lett nevezve, minden bizonyítva lett, amit állítottunk, tényekkel, adatokkal, esetekkel, idézetekkel. És az álláspontunkat megvédtük. Tehát az elvi alap, a határozottság és az egység nagyon jó és hasznos dolog volt. Mi nem tudjuk persze a folytatást ezután. Nem tudjuk, mert náluk most összeül majd a VIII. kongresszus folytatólagosan megint egy ülésszakra.[44] Mi nem tudjuk megmondani, hogy s mint, de hogy enélkül tovább mérgesedett volna a dolog, az feltétlenül biztos. Hiába, mi azt ott nagyon sokszor elmondottuk, hogy a marxizmus-leninizmusból nem engedhetünk, az egyenjogúságból nem engedhetünk, egy helyesnek bizonyult vonalból, ami elméletileg marxista, a gyakorlat igazolta, nem engedhetünk se kis párt, se nagy párt kedvéért. Mi tehát hasznosnak tartjuk ezt a megbeszélést.

Ami a vitát illeti, azt talán úgy fogalmaznám — ez sem egy örvendetes dolog, de én nem tudok rá más kifejezést találni —, hogy mi a kínai elvtársakat a vitában legyőztük, feltétlenül legyőztük a vitában, de nem győztük meg őket. A Zsen[45] becsületesen ezt megmondta. Egyszerűen nem voltak képesek érvelni velünk szemben. És hiába mondták, hogy egyesek, mikor egy teljesen egységes fronttal álltak szemben. A vitában tehát legyőztük őket, de meg nem győztük őket. Ők természetesen mindent írtak, jegyeztek, meg írásos okmányokat kaptak. Ezeket hazaviszik, és feltétlenül pontosan fognak jelenteni, mert náluk ilyen vonatkozásban nagy és erős fegyelem van. Hogy milyen következtetésre jutnak a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottságában, és mire határozzák el magukat, azt mi megmondani nem tudjuk.

Mindenesetre az ember tűnődik azon, hogy mire vezethető ez vissza. Hát azért ez felvetődik önkéntelen. Egész idő alatt gondolkoztunk külön-külön, együtt, kicseréltük a véleményünket, vitatkoztunk velük rendes elvtársi módon. És egyetlen egy momentumot nem találunk a nemzetközi helyzetben, ami indokolná a kínai álláspontot. Végül nem marad más, dialektikusan gondolkodó emberek számára, minthogy a magyarázatnak a belső helyzetben kell lenni. Ez a kettő jöhet számításba: a nemzetközi helyzet és a belső helyzet. És rendszerint úgy van, hogy a külpolitika megfelel a belpolitikának. Általában ez a politika szabálya, és az eltérés

csak rendkívüli lehet. Ennek alapján arra a következtetésre kell jutnunk — ezt nem tanakodtuk sehol sem meg, még a mi küldöttségünkben sem —, hogy Kínában nagy belső nehézségek vannak, amelyekhez sajnos az ellenséges célzások jó irányba tapogatnak. Bizonyos feszültség fenntartása kell szerintük, mert amíg az van, addig lehet éhező embereknek akármit mondani. Hazafiak azok a kínaiak, akik tényleg élnek, halnak, küzdenek a hazájukért, lerázták az imperialistákat. És ha azoknak azt mondják, hogy „tűz" az amerikai imperialistákra — mint most a partmenti ütegeknek[46] —, azok tűzbe mennek.

Ismert, vagy nem ismert dolog — ezt nem lehet felelősen állítani —, nagyon hátrányos következményekkel járt a kommuna Kínában, és komoly bajok vannak ennek következtében. Gazdasági és egyéb bajok. Nyilvánvaló tehát, hogy a belső helyzetben kell az okot keresni.

Meg kell jegyezni, hogy ezekben a kérdésekben, amikről mi vitatkoztunk Bukarestben, a kínaiak is vitatkoztak egymással. Mi korábban kaptunk egy tájékoztatást a Központi Bizottság egy csoportjával, Peng Tu-huaj marsall leváltásával kapcsolatban.[47] Emlékeznek az elvtársak erre a vitára. Azt hiszem, ismerik, vagy nagyjából ismerik az anyagot. Ott kb. ilyenfajta nézeteltérésekről volt szó, hogy nem szabad a kommunákat erőltetni, meg nincs hús a piacon. Tehát kb. arról, amiről mi itt vitatkoztunk, a kínaiak egymás között is vitatkoztak. Ez volt a hadsereg főparancsnoka, onnan leváltották, központi bizottsági tag volt, annak megmaradt. És ahogy az ott a vitában szóba került — a vitában is szóba került —, hogy ők egymás között is vitatkoztak, az történt a jelen esetben, hogy úgy a középkorban a fejedelmek az ellenfeleiket kolostorba szokták küldeni, ha nem ütik le a nyakát, és jelen esetben modern kolostorról van szó, mert elküldték három évre pártiskolára ezt a szóban forgó marsallt. Ezt csak azért említem, mert nyilvánvalóan a belső helyzetben rejlik a magyarázat.

Ezt én csak a saját felelősségemre merem állítani, de a tünetek olyanok, mint egy ilyen nagy sikereket elért, nagy győzelmet aratott pártnál a győzelem időszakában, amikor már sok és nagy nehézséget leküzdött, szokott jelentkezni. És ezek feltűnően hasonlítanak a személyi kultusz, a dogmatizmus, a szektarianizmus és a nacionalizmus bizonyos elemeihez.

Azt is meg kell említenem, hogy nagy vitakérdés volt az indiai-kínai határvita.[48] Mindannyian elítéltük a kínaiak álláspontját ott magunk között. Először is tisztáztuk a kérdést, és megállapítottuk, hogy ez a kínai-indiai határvita nemzeti kérdés. Ebből a kínai elvtársak erőnek erejével osztálykérdést akarnak csinálni, és a kettőt nem lehet összetéveszteni: a nemzeti kérdést és az osztálykérdést. És mi nem fogadhatjuk el, hogy ha a kínaiaknak van ilyen követelése, azt mi kötelesek vagyunk osztály alapon támogatni. Ez nem osztály kérdés, hanem nemzeti kérdés még akkor is, ha Indiában a burzsoázia van hatalmon. Ha mi nem tartanánk fenn azt a megkülönböztetést, hogy mi az osztálykérdés és mi a nemzeti kérdés — ez aztán ott már szóba került —, és elkezdenénk egymás között vitatkozni, hogy a szomszédnál nincs-e egy olyan darab föld, amelyik inkább ide kívánkozna, akkor legelőször mi egymással kezdenénk háborúskodni. És nyilvánvaló, hogy ha osztályszempontból nézzük ezt, nekünk ezeket a határkérdéseket félre kell tenni, és arra kell törekedni, hogy a szocializmus- és a kommunizmusban gyökeret verjen és megerősödjön azokon a területeken; [sic!] és az mindenféle nemzetiségi és minden egyéb határkérdést megold. És mint nemzeti kérdés sem szerencsés ez a határvita, mert már a történelemkönyveket is végigbogarászták — már valami tízezer éve

közel, hogy az első mondák szerint ott kínaiak és indiaiak éltek egymás mellett — mandarinok, császárok voltak, azok meg maharadzsák – és amióta ez a két ország egymás mellett létezik, még soha határvita a két ország között nem volt. Ami nem volt a kínai császárok meg a maharadzsák között, nyilvánvaló, hogy az még várhatott volna egy kicsit most is. Miért kell ennek tízezer év után a népköztársaság, a proletár kínai állam és India között most kitörni. És persze, hogy nem volt, annak egyéb okai is vannak, mert ott olyan istenháta mögötti helyekről, meg helyekről van szó, amin ember, meg madár, meg semmi sem élt sohasem meg. Elítéltük a kínaiakat ebben, és azt mondtuk – és itt a Szovjetuniónak volt igaza, hogy nem foglalt állást egyik fél mellett sem. Neki volt igaza, és ezt mindannyian ott egységesen helyeseltük. Még így is nagy szívességet tett az ellenségnek ezzel a vitával, és ha a Szovjetunió ebbe belement volna, hogy a népi Kína mellett állást foglaljon, mert az egy burzsoá India, akkor fél óra múlva az Egyesült Államok foglal állást. Itt az összes szocialista ország, ott az összes kapitalista ország, és akkor egy határvitában, amiről azt sem tudjuk, hogy miből keletkezett, miért és hogyan, és kinek kell, szemben áll az egész világ. És akkor mi lenne? Háborúzni kellene?

Nagyon jó példákat hoztak a szovjet elvtársak arra, hogy az ilyen határkérdést hogyan kell kezelni. Elmondtak nagyon tanulságos példákat. Pl. elmondták a breszt-litovszki példát,[49] amelyik ismeretes, hogy mit jelentett. Elmondja Hruscsov elvtárs, hogy ma nem él olyan kommunista, aki azt meg merte volna csinálni, amit Lenin csinált, hogy odaadjuk a rabló imperialistáknak Ukrajnát, de akkor is megkötjük a békét. És ha Belorussziát is oda kell adni, akkor is megkötjük. Mert a döntő a Szovjetunió fennmaradása volt, és ha odaadjuk, ha nem, ők akkor is elfoglalják, így pedig elfoglalják az egészet, és megszűnik a szovjet hatalom. Manapság nincs olyan Kommunista, akiben meglenne ez a bátorság, elvi és erkölcsi bátorság, hogy oda merné adni, olyan lépéseket tegyen.

Aztán elmondja, hogy annak idején, mikor még Lenin élt, a Kemál Atatürkkel[50] nagyon jó viszonyban voltak. Támogatták. Imperialisták ellen harcolt. Aztán elmondták, hogy a II. világháború után Sztálinnak eszébe jutott, hogy a Dardanella a Szovjetuniónak jár. Sztálin ezt mondta. Berijának,[51] meg másoknak eszébe jutott, hogy Grúziának járnak még valamilyen járások Törökországból. Ők ezt szépen közölték a törökökkel. A törökök rimánkodtak nekik, hogy ők kicsik, maguk meg nagyok, most a II. világháború után ne csinálják ezt velünk. Vegyenek részt, a Szovjetunió vegyen részt a Dardanellák védelmében és biztosításában. Felajánlották a törökök. Sztálin azt mondta: nem, az a Dardanella a mienk. Erre a törökök annyira megijedtek, hogy elmentek az amerikaiakhoz. Most se Dardanellák, se semmi, de Törökországban ott vannak az amerikai bázisok. Ezt példaképp hozta fel Hruscsov, hogy ezeket a határkérdéseket nem lehet olyan egyszerűen nézni, mert ha akkor a törökökkel normális viszonyt teremtenek, nem bújnak meg az amerikaiak védelme alá. Hát meg voltak ijedve, erejük nem volt, hát mit csináljanak? Azt mondja Hruscsov: olyan kormányt maga soha nem fog találni, de pártot se — az indiai pártra célozva —, amelyik elhatározza, hogy az országból egy darab nem ide tartozik, hanem oda. Hát hogy tud egy kormány, vagy egy párt a nép elé állni ilyesmivel, most függetlenül a történelmi igazságtól, vagy akármitől. Ha ő egyedül van, rohan segítségért. Ha innen fenyegetik, oda rohan.

Itt sajnos ilyesfajta tünetekről van szó.

A dolog az úgy áll — véleményem szerint —, hogy itt alapjában véve egy olyan pártról van szó, amelyik az imperializmus ellen van természetesen, és proletár

osztálypozíción van. [sic!] Erről azért nem szabad elfeledkezni, akármilyen mérgesen is vitatkozunk. Azonkívül nagy forradalmi tapasztalatokkal rendelkező párt ez. De ezek a tünetek bizony ilyenek: személyi kultuszszerű, meg dogmatizmus, meg szektarianizmus, aminek a leküzdése szintén nem könnyű, és nem rövid lejáratú dolog. Így néz ki a helyzet.

A mi véleményünk, vagy megítélésünk, vagy impressziónk az, hogy Kína nem fog szakítást csinálni se a testvérpártok között, se a szocialista táborban. De hogy ezekkel a nézetekkel még lesz dolgunk, meg nehézségünk, az bizony úgy néz ki. Ezt tudni kell. Ennek dacára semmit nem lehet csinálni, mint a marxista-leninista pozíción állni. Mást nem lehet csinálni. Mert nem felvetni, nem megvédeni ezt a pozíciót, akkor tönkretesszük az egész ügyet. Akkor a nemzetközi szocialista tábor pozíciója hallatlan veszteséget szenved. Tehát az elvi alapról eltérni nem lehet.

Nekünk a továbbiakban ezzel a reménységgel és azzal a készséggel kell dolgoznunk, hogy ami rajtunk múlik, tegyünk meg mindent ezeknek a nézeteltéréseknek a kiküszöbölése érdekében a marxizmus-leninizmus alapján. Azt hiszem, ezt tudjuk csak mi csinálni.

Végül azt is szeretném elmondani, hogy küldöttségünk kéri, hogy állásfoglalásunkat hagyják jóvá. Ez nekünk kell. Itt nagyobb dologról van szó, és nem helyes, hogy ketten viseljük a továbbra is...[52] Az állásfoglalásunk lényegét itt elmondottam.

Másik javaslat, hogy a Központi Bizottság határozza el, hogy az egész fronton teljes erővel és határozottsággal viszi tovább az eddigi vonalat. Ehhez tudni kell — talán érdemes szót ejteni rá —, hogy ez nem azt jelenti, hogy a kínaiakra kődarabokat hajigáljunk, mert nekünk mindent kerülni kell, ami felesleges megbántás, vagy sértés, vagy akármi, és egyelőre én nem látok okot, hogy nekünk őket meg kelljen nevezni, viszont álláspontunkat képviselni és védelmezni kell. Cikkekben, beszédekben és minden alkalmas módon, ahol mi a párt politikáját képviseljük; akár más pártokkal való találkozásnál, akár pártonkívüliekkel való kapcsolatban, akárhol. Vonalunkat vinni kell. Erőteljesen alá kell húzni azokat a kérdéseket, amit vitattunk, és amiben nekünk igazunk van: a háború nem végzetszerűen elkerülhetetlen; a békés egymás mellett élésért harcolni kell; stb., stb. Nem ismétlem meg az 1957-es nyilatkozatot.

Feladat, hogy elvi alapon erősítsük egységünket testvérpártjainkkal. Sajnos nem tudjuk azt jelenteni, hogy ezek alatt a napok alatt Bukarestben a kínai párttal a mi egységünk erősödött. Ezt talán csak úgy lehet mondani, hogy jobb, ha ki van nyitva valami, ami beteg, mintha zárva van. De az összes többi testvérpárttal egységünk növekedett és erősödött. Ezt állíthatom. És feladatunk is, hogy ezt erősítsük is tovább, természetesen az SZKP-vel mindenekelőtt, akiről nagyon sok szép és jót elmondtak, különösen a kapitalista országbeli testvérpártok, meg a politikájáról. A magunk részéről tegyünk meg mindent, hogy a kínai elvtársakat — testvérpártként vitatkozva persze és lehetőleg belső vonalakon, ha csak más elkerülhetetlenné nem válik, mindig belső vonalakon — igyekezzünk meggyőzni a magunk álláspontjáról, mégpedig a nemzetközi kommunista mozgalomban elfogadott normák szerint. Nem a tanácsost, meg a portást kell nekünk meggyőzni, hanem a mi Központi Bizottságunknak, meg az illetékes pártszervezeteinknek kell a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága és illetékes szervei felé képviselni a mi álláspontunkat elvtársi módon és alapon.

A Központi Bizottságnak megbízást kell adnia a PB számára a további intézkedések megtételére, ami a nézeteltérések tisztázásához és leküzdéséhez szükséges. Ez évben — itt időpontról felesleges egyelőre beszélni, nincs is még egyeztetett időpont – létre kell hoznunk ezt a tanácskozást. Azt megelőzően valami szerkesztő bizottságot hozunk létre, oda jelöltet kell beküldeni, a saját álláspontunkat ki kell dolgozni, hogy küldöttségünk azt már képviselhesse, mert itt már látnivaló, nem egy véletlen esetről van szó, mert amit mi nem értettünk még mielőtt Bukarestbe mentünk, ez ma már teljesen világos. 49 párt találkozott, és ugyanarra a következtetésre jutott, mint mi. Pontosabban 48. Mindenesetre most már világosabban látunk és többet. Itt tehát nem egy megbolondult újságíróról van szó, vagy hasonlóról, sajnos.

Kérek még egy felhatalmazást, hogy a pártfunkcionáriusok egy további körét tájékoztathassuk, mert a mai tanácskozással kapcsolatban a kérés az, hogy ez belső, bizalmas tájékoztatásként legyen továbbra is kezelve. Viszont feltétlenül kell egy hasonló, közel ilyen pontos tájékoztatást kapni a budapesti pártbizottság egyes titkárainak — akik nincsenek a Központi Bizottságban —, a megyei titkároknak, kerületi titkároknak, bizonyos sajtóorgánumok kommunista vezetőinek, minisztériumok legmagasabb rangú kommunista vezetőinek, szóval egy bizonyos körnek feltétlen kell tájékoztatást adni. Ott van náluk az a Matkovics-cikk,[53] ami valami kis orientáció e tekintetben, és ott van nekik a Vörös Zászló cikk, de azt még mi nem mondtuk meg, hogy nekünk mi a véleményünk. Részben informálni kell őket, részben meg kell mondani, hogy a Központi Bizottságnak mi az álláspontja ebben a kérdésben, és ez holnap meg is történik. A nem központi bizottsági tag megyei titkárokat kértük is, hogy maradjanak itt, ne kelljen nekik kétszer összevissza utazni. Ezt a tájékoztatót holnap valamikor meg lehet tartani. Bizonyos részleteket mellőzve tájékoztatnánk őket, azzal, hogy nem visszük tovább. Tehát ez a két kör van: a mi Központi Bizottságunk és az a megnevezett, meghatározott, tán száz elvtárs a továbbiakban. Ezt nem visszük tovább, a vonalunkat igen, cikkben, vezércikkben stb., és ha külpolitikáról beszélünk, mindenütt.

Még megemlítek egy olyan határozatot, ami egyszerűbb eljárási dolog, nem kell a Központi Bizottságnak döntenie, de tudni nem árt.

Elhatároztuk, hogy a baráti követek tömegkapcsolatait rendezzük, általában rendezzük. Horváth elvtárs mesélte nekem egy kettőnk által ismert kis falu ünnepségéről, Kemence községről, hogy mennyire emelte a falu évfordulója ünnepségét, hogy ott volt a kínai követség, a szovjet követség, a vietnami, és nem tudom, még milyen nagykövetségek voltak ott. Ez valójában így is van. Biztos, ez annak a falusi népnek nagyon jól esett. De más tekintetben az eddigi rezsimet nem tarthatjuk fenn. Meg kell mondanom, hogy komoly politikai kifogásunk van a kínai nagykövetség itteni tagjai eljárása ellen. Ezt neki külön meg is kell majd mondani! És tiltakozni kell ellene. De más követségekkel is van nekünk bajunk. Jönnek-mennek, ha kell, ha nem, ülnek a pártfunkcionáriusok nyakán reggeltől estig, beszélgetnek, meséltetnek, meg mesélnek. És ezt el lehet mondani mindegyikről. Most ez nekünk jó alkalom arra, hogy rendezzük, és rendezni kell, mert mi külön rendszabályt a kínai nagykövetségre nem hozhatunk. Ezt csak elvileg lehet rendezni. A PB elhatározta,[54] pár napon belül végrehajtjuk: az a baráti misszió, amelyik magyar pártfunkcionáriussal akar tárgyalni, köteles a Központi Bizottság Külügyi Osztálya vezetőjénél bejelenteni, hogy milyen tárgyban, kivel, mikor akar tárgyalni. És majd arra ő kap választ. Ez egy, amit elhatároztunk.

A másik: ha állami funkcionáriusokkal akar tárgyalni, akkor a magyar Külügyminisztérium illetékes osztályán köteles bejelenteni, kivel, mikor és milyen tárgyban óhajt találkozni.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: És ha tömegszervezetekkel, akkor a PTO-n.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nem, az is a Külügyi Osztályhoz tartozik. Párt vagy tömegszervezet, az egy, az a párt külügyi kapcsolata.

Továbbá, pártszervezetünk vagy tömegszervezetünk, ha diplomáciai misszió tagját kívánja meghívni bármilyen rendezvényére, azt a párt Külügyi Osztálya útján teheti csak meg. Ezen a ponton radikális rendet csinálunk. Nem lehet ezt másképp rendezni.

Végül — és nem akarom önöket lelkesíteni, bár néha az is ráfér az emberre, pl. Bukarestben volt egy-egy félóra, amikor nagyon elkeseredtünk, különösen a vita stílusa miatt, mert az összes többi mind elviselhető volt — ezért ezen a két tanácskozáson is uralkodtak a mi eredményeink, az 1957-es politikai vonal végrehajtásának nagyszerű eredményei. Azok uralkodtak azért ott. És ott mi százféle módon hallottuk testvérpártjaink harcának nagyszerű eredményeit, illegalitásban, féllegalitásban, meg legális viszonyok között, mert ők akkor is nehéz körülmények között harcolnak. Ez a vonal jó, elvtársak, és ami ennek alapján történik, az is jó, mert ebben benne van a békés egymás mellett élés, a százmilliók meghódítása a kommunista zászló alá, benne van [az] imperialistákkal szembeni éberség, a kellő védelmi készültség — az is benne van —, az egység is benne van és minden benne van, ami kell a szocializmus és a béke ügyének győzelméhez, képviseletéhez, megvédéséhez, és ami az imperialisták tönkretételéhez szükséges. Ez uralkodott ott. És annak ellenére, hogy ez a belső dolog – testvérek közötti persze, akármilyen komoly nézeteltérésként is és akármennyire nem örvendetes formában jelentkezett – ezzel majd küszködünk tovább. A kommunizmus még minden ilyen kérdést megoldott. Ezt is meg fogja oldani. Én azt hiszem, nemcsak kötelességszerűen járunk el mi, ha azt mondjuk, hogy tovább az eddigi vonalon, hanem azzal a bizakodással és reménységgel is, amit eddig elértünk, ennek a vonalnak a segítségével. Emlékeznek, mikor Párizsról volt szó a tavasszal,[55] nem a várt dolog történt, bár az emberek beleélték már magukat, kicsit mi is. Persze másra sem kellett gondolni, csak arra, hogy miféle csúcsértekezlet volt itt nekünk azelőtt valamennyi idővel. Nem csúcsértekezlet volt, hanem a háború itt kopogtatott Budapest kapuján.[56] Ha kicsit meg is ijedtünk, nagyon mégsem ijedtünk meg, mert bíztunk, hogy a kommunizmus csak legyőzi a nehézségeket. S lám, legyőzte! S most úgy vagyunk ezzel, bár ez egy egészen más természetű nehézség, de ördög bújjon bele, volt a mi pártunk már ennél nagyobb bajban is. Valójában elvi szilárdság kell, mert anélkül nem megy. Nekünk az a véleményünk, ha mi most itt engedékenyek lettünk volna, abból csúnya dolog jött volna ki. Ugyanakkor elvtársi figyelmességre, meg tapintatra törekszünk, hogy amit lehet, segítsünk a hibás nézetek kiküszöbölésében. Ez volt Bukarestben.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Van kérdése a Központi Bizottságnak ezzel a tárggyal kapcsolatosan? Egy kérdés. Sík elvtárs.

SÍK ENDRE[57] elvtárs: Kádár elvtárs felsorolta azokat a kérdéseket, amelyek szerepeltek a vitában, de egy kérdésre nem tért vissza: a párton kívüli szervezetekre.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Igazad van! Itt szintén érdekes dolgokról van szó. Ott sok kérdésről volt szó, de ez egy fő kérdés. Itt a következőkről volt szó. A Szakszervezeti Világszövetségben már 1954-ben felléptek a kínaiak egy olyan javaslattal,[58]

hogy a Szakszervezeti Világszövetség feladatai között legyen az, hogy erős fegyveres, népi felkelő osztagokat kell szervezni a gyarmati országokban a kommunista pártok vezetése alatt. Ezt nem tudta elfogadni ez a Szakszervezeti Világszövetség, és nyilvánvalóan nem is fogadhatta el. Egy szakszervezeti szervezetnek nem az a rendeltetése, hogy fegyveres népi felkelő erőket segítsen szervezni kommunista pártok vezetése alatt. Ez a tömegszervezet nyilvánvaló félreértéséből ered.

Ugyanez történt nemrégiben, az idén tavasszal ismét, a Béke Világszövetségben, Világtanácsban.[59] Ott beterjesztettek egy javaslatot. A javaslatban az volt, hogy a Békevilágtanács az amerikaiakat tekinti felelősnek, mert a csúcstalálkozó meghiúsult és még ami ebből következik. Azt hiszem, ennél jobb határozatot egy Békevilágtanácstól az adott helyzetben — ez a párizsi hét után volt — az ember nem is tud elgondolni. A kínaiak megopponálták. Ti. ők az egész csúcskonferencia meghiúsításának úgy látszik, inkább örültek, mint haragudtak, és mindenféle szövegeket javasoltak, amiben olyasmi volt, hogy a kizsákmányolók ellen, gyarmatosítók ellen, meg ilyesmiket javasoltak ott a szövegben, és nem szavazták meg. Ez a Békevilágtanács olyan, hogy Hruscsov elvtárs azt a kifejezést használja, hogy ez olyan, mint a Noé bárkája, ebben minden atyaúristen van, aki élni akar. Ezek között bizony van még kizsákmányoló is, de még tán gyarmatosító is van. Ez olyan dolog: a Noé bárka lakóit annak idején az isten felokosította, hogy legalább addig ne egyék meg egymást, amíg arról van szó, hogy megmaradjon mindegyik. Ennyi eszünknek nekünk is kéne lenni! Ez egy jó dolog, hogy ott vannak papok, meg esetenként kizsákmányolók, meg néha még talán valamiféle gyarmatosítók is, vagy mi az ördög, az imperializmus fő erői ellen egy frontban vannak. Aki ezt nem érti meg, aki ott el akar fogadtatni kizsákmányolók elleni határozatot, az szétveri ezt az egész tömegszervezetet, tömegmozgalmat.

Ez a Szakszervezeti Világszövetség sem gyerekjáték, mert itt van pártonkívüli — már úgy értem, hogy még a szocialista országokból is van esetenként párton kívüli funkcionárius —, kapitalista országokból még inkább jóindulatú pártonkívüli, néha egy szociáldemokrata, olyan jobboldali-féle, máskor meg a sárga szakszervezetekből. (Közbeszólás: A Saillant.) Azt én nem is tudom, miféle párttag, de...[60] Nem, azt hiszem, ő nem tagja a Francia Kommunista Pártnak. Persze ő kommunista gondolkozású ember, de tudomásom szerint nem tagja a Francia Kommunista Pártnak, párton kívüli. Ott dolgozik, nem tudom már hány éve. Ülnek ott más emberek is, akik egészen más nézeteket vallanak. Hát hogy lehet egy ilyen szervezetben felvetni kommunista pártok közötti éles nézeteltérést, olyasmit, amit a kommunista pártok között nem vetettek fel. Ezt a szervezetet darabokra lehet szaggatni, és széteshet ez egy nap alatt, ha mi ezt a gyakorlatot elfogadjuk. Itt arról van szó, hogy egyáltalán nem értik a tömegszervezetek sajátos szerepét, és ezeket is kommunista fedőszervekként akarják felhasználni. Ez szektás szemlélet, ami azt leszűkíti, vagy teljesen tönkreteszi.

Egyébként felmerült ott sok minden más érdekes dolog között pl. a Sztálin-kérdés is. Nem volt egy nagyon nagy kérdés. Az előzményhez az tartozik, hogy a XX. kongresszuson az összes küldöttség, aki ott képviselve volt, helyeselte az SZKP Központi Bizottságának beszámolóját, amely elítélte Sztálint. Ezt egyébként az ott lévő kínai küldöttség nem helyeselte. Nem lépett fel ellene sem, de nem helyeselte. Egy bizonyos idővel később, 1957-ben a Mao elvtárs nem hivatalos, kötetlen látogatás keretében kijelentette — nekünk is volt ilyen találkozásunk vele, ahol ez szóba került —, hogy először is nagy tehertől szabadultak meg ők is.

A kérdésnek a XX. kongresszuson történt rendezésével, a személyi kultusz felszámolása stb. Egy nagy tehertől szabadultak meg ők is és a nemzetközi kommunista mozgalom is. Ugyanakkor a mi küldöttségünkkel is folyt egy eszmecsere. Megmondták, hogy nem teljesen pontosan értenek egyet az SZKP értékelésével. Aztán ez ide lett forgatva, oda, és lehet, hogy a kínaiak álláspontjában valami volt, hogy nem tiszta negatív, meg ilyesmi. [sic!] De most az az érdekes tünemény van, hogy mennél inkább megy előre ez a vita, ami áprilisban kezdődött a nyílt színen, az érvek között annál többször szerepel, hogy „Lenin és Sztálin azt mondotta". És persze ott se nem a Leninről van szó, sem nem Sztálinról, hanem hogy a kínaiak mit mondanak, csak ezzel vezetik be. Ott nem idézetekről van szó. „Lenin és Sztálin azt tanította" – most már mind sűrűbben ez is felmerül. A szovjet elvtársak ezzel foglalkoztak is. Nem volt persze ez olyan nagy kérdés, de azért megmondták a véleményüket, és azt mondták: ez annyira egyszerű és világos kérdés, ez nem egy rejtély, hogy itt miről van szó. Itt ti. arról van szó, hogy Sztálint emlegetni és mint valami megfellebbezhetetlen fórumra hivatkozni jelenleg, az azt jelenti, hogy ők úgy képzelik el: egyik kezükben van Lenin kardja, másik kezükben Sztálin kardja. Nem lehet mind a két karddal harcolni. Sztálin kardja sokáig fényes kard volt, a végén bevéreződött kommunisták vérével, és azt többé nem lehet magasan tartani. Hogy most ők ezt kézbevették, ez azt jelenti, hogy a jelenlegi vezetés lábát akarják ezzel a Sztálinnal leverni. [sic!] Megmondta Hruscsov elvtárs nekik, hogy felhívja a figyelmüket, mert nem akar az ellenfél hibájából hasznot látni: ha ezt túl soká emlegetik, éppen az ellenkező hatást fogják elérni. Nem a jelenlegi SZKP-vezetést, vagy éppen az ő lábát fogják ezzel a sztálini karddal kiverni alóluk, hanem inkább megerősítik őket. Azt mondja, hogy ezzel az egész Sztálinnal úgy vannak, hogy ha akarják, odaadják úgy, ahogy van ott náluk a Vörös téren,[61] állítsák fel maguknak Pekingben, csináljanak vele, amit akarnak. A szovjet nép legszélesebb körében most már az a vélemény, hogy az lett volna jó a szovjet népnek, ha ez a szerencsétlen Sztálin tíz évvel hamarabb hal meg, mint amikor meghalt. Akkor már egészen másutt tartana a Szovjetunió. Mindenki, aki orosz nyelven 20 ezer példányban Moszkvában ezzel lép fel, az csak őket erősíti, holott azt hiszi, hogy a jelenlegi vezetésnek árt.

Közbeszólás: Enver Hodzsa[62] hol van?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ő beteg. Komoly beteg. Erről már volt előzetes hír.

A többit is okkal, móddal lehetett összerángatni – Gomulkáéknak ilyen ülésük volt,[63] és nem tudott menni...[64]

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A csehek választás után voltak...[65]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Novothy otthagyott minket a vasárnapi gőzben, szombat este hazautazott, mert náluk van ez az ifjúsági parádé.[66] Ez az ifjúsági parádé, ahol már a Masaryk[67] mindig ott állt, meg a Benes[68] – náluk ez egy hagyomány, nem lehet megtartani a köztársasági elnök nélkül.

Általában nem olyan egyszerű összehozni a társaságot, de hát ilyen ok nem volt. Ez világos, ez a tömegszervezetek kérdése?

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Több kérdés nincs...?[69] Van kérdés elvtársak? Láttam a kezeket emelkedni! Tessék Orbán elvtárs.

ORBÁN LÁSZLÓ elvtárs: Az apparátusból kik jönnek a holnapi tájékoztatóra?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Osztályvezetők és osztályvezető-helyettesek...[70]

ORBÁN LÁSZLÓ elvtárs: És az apparátus többi tagja? Lehet nekik valamit mondani?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Semmit! Olvassák a Népszabadságot, jó újság. Ha jobb nincs.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Van még kérdés? Tessék Kakuk elvtársnő!

KAKUK JÓZSEFNÉ elvtársnő: A kerületi pártbizottságoknál osztályvezetőkig bezárólag a Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsa üléséről volt tájékoztató.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs:Hol volt? Ki tartotta nekik? Nekem Brutyó elvtárs beszámolt, aztán megegyeztünk abban, hogy a SZOT néhány titkárának még elmondja, aztán befejeztük a nagy részletes tájékoztatást. (Kakuk Józsefné elvtársnő további hozzászólása nem érthető.) Az Új Kína hírügynökség kiadásában van bent az alelnöknek, ennek a Si nevű alelnöknek a beszéde,[71] az MTI szintén kiadta, tehát ilyen anyag van.

Még egyszer mondom, ezeket a részleteket mi — még egyszer mondom — ne vigyük tovább. Ehhez jegyzet se kell. Ezekről a kérdésekről még annyiszor lesz szó, hogy már betéve fogjuk tudni, nincs itt mit feljegyezgetni. Ezeket a részleteket ha kivisszük, akkor a kínaiak legközelebb azt fogják mondani, hogy maguk elvtársak? Hát a mi ilyen belső nézeteltéréseinket maguk itt jobbra-balra szétküldik? És mit mérgesítsük a helyzetet? Még holnap lesz itt száz elvtárs, annak megmondjuk, a többi meg gondolkozzék. A marxizmus-leninizmus nem rossz fegyver. Ezt Bukarestben mi láttuk, amikor minden összebeszélés nélkül — feketék, sárgák, barnák, a világ minden részéből — ugyanarra a következtetésre jutottunk. Nem lehet ezt továbbvinni. Még akkor sem, ha valamilyen vonalon már vittek valamit.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Határoznánk akkor, elvtársak!

Az első kérdés, amit javasoltak, hogy a Központi Bizottság helyesli és tudomásul veszi a delegáció vonalát és magatartását, de lesz a végén egy határozati javaslat, amit felolvasunk. Most csak a három lényeges pontot említem, amelyben dönteni kell. Továbbra is viszi ezt a vonalat...[72]

APRÓ ANTAL elvtárs: Bocsánat! A delegációnak nem volt vonala, ebben az értelemben a párt vonalát vittük.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Ne magyarázzuk! A delegáció utalása előtt lényegében a Politikai Bizottság megtárgyalta...[73]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársaim! Én felolvasom, ha megengedik, ez egy kicsit pontosabb: A Központi Bizottság hagyja jóvá küldöttségünk bukaresti állásfoglalását a testvérpártok értekezletéről. Vigye tovább az 1957-es nyilatkozatban és békekiáltványban lefektetett vonalat. Aztán elvi alapon erősítsük egységünket testvérpártjainkkal. Ezt is határozzuk el. Köztük a Kínai Kommunista Párttal is.

Bízza meg a Politikai Bizottságot azzal, hogy a leendő közös tanácskozás érdekében — hogy az minél eredményesebb legyen — tegyen meg minden intézkedést, amit a maga részéről meg kell tenni. A bizottságba nevezze be a meghatalmazottat, dolgozza ki az álláspontunkat a küldöttség számára, küldjön majd küldöttséget, ha ez esedékes lesz.

Végül engedélyezze, hogy további mintegy száz pártfunkcionáriust közel hasonló tájékoztatásban részesítsünk, és ugyanakkor határozza el a Központi Bizottság, hogy az itt elhangzottak a Központi Bizottság belső kérdését képezik. Ebből mi semmit ki nem vihetünk, kivéve azt, amivel rögtön meg fognak ismerkedni. Van egy külön határozati javaslat-tervezetünk, nyilvános határozat céljából, ezzel a kérdéssel kapcsolatban.[74]

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának határozata a szocialista országok kommunista és munkáspártjai képviselőinek bukaresti állásfoglalásával kapcsolatban.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága 1960. június 29-i ülésén meghallgatta Kádár János elvtárs tájékoztatóját a szocialista országok kommunista és munkáspártjai képviselőinek bukaresti eszmecseréjéről és az MSZMP küldöttségének ott kifejtett álláspontjáról. A Központi Bizottság a jelentést egyhangúlag tudomásul vette, és mély egyetértését fejezi ki a tanácskozás állásfoglalásaival. Az MSZMP Központi Bizottsága szükségesnek tartja hangsúlyozni, hogy továbbra is töretlenül azoknak az elveknek alapján folytatja politikáját, amelyet a kommunista és munkáspártok 1957. novemberi moszkvai nyilatkozatukban és békekiáltványukban a marxizmus-leninizmus tanításaihoz híven és azt alkotóan továbbfejlesztve megfogalmaztak. A kommunista és munkáspártok 1957. novemberi moszkvai nyilatkozata és békekiáltványa olyan programot adott a kommunisták és a világ békeszerető emberei számára, amely a dolgozók száz és százmillióinak kezében hatásos fegyver a háborúra uszító imperialistákkal szemben. Az elmúlt évek eseményei, a szocialista világrendszer, s benne a Magyar Népköztársaság fejlődése, a békéért, a nemzeti függetlenségért, demokráciáért és a szocializmusért küzdő százmilliók harcának sikerei az egész világon a gyakorlatban igazolják ezeknek az elveknek a helyességét.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága a szocializmus hazai és nemzetközi ügye és az egész emberiség érdeke szem előtt tartásával teljes mértékben támogatja azt az állhatatos harcot, amelyet a Szovjetunió Kommunista Pártja, a Szovjetunió népeinek kormánya, s annak vezetője, Hruscsov elvtárs folytat a vitás nemzetközi kérdések tárgyalások útján való rendezéséért, az általános leszerelésért, az agresszív erők leleplezéséért és elszigeteléséért, a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élésének biztosításáért.

Az imperializmus természete nem változott, különösen az amerikai monopolista agresszív erők törekvései miatt még mindig fenyegetve van a béke, ezért nagy szükség van a népek éberségére, a haladó erők még szorosabb tömörítésére, a béke fő erejének, a szocialista tábor országainak szilárd egységére. Ugyanakkor teljes bizakodással nézünk a jövőbe; a szocializmus és a béke ügye győzedelmeskedik, mert a szocialista világrendszer növekvő társadalmi, gazdasági, kulturális és haditechnikai fölénye, az imperializmus és a világháború kirobbantása ellen harcoló néptömegek százmilliói ma már olyan hatalmas erőt képviselnek, hogy éberséggel, összefogással és következetes békeharccal megfékezhetjük a háború erőit.

Az MSZMP Központi Bizottsága, a világ kommunista és munkáspártjai, szoros testvéri egységben, rendíthetetlen hűséggel a marxizmus-leninizmus tanításaihoz, arra alapítja politikáját, hogy következetesen támogatja a népek harcát a békéért, a békés egymás mellett élés megvalósításáért. Ez szolgálja leghelyesebben a szocialista országok békés építőmunkájának előrehaladását, népeink boldogulását, a kapitalizmus legyőzését a gazdasági, kulturális versenyben és a demokrácia, a nemzeti függetlenség, a szocializmus híveinek növekedését ott, ahol még kizsákmányolás és elnyomás alatt élnek.

A Magyar Szocialista Munkáspárt tudatában van, hogy a harc sikerének az a legfőbb feltétele, hogy a kommunista és a munkáspártok szüntelenül erősítsék eszmei-politikai, cselekvésbeli egységüket, ezért továbbra is folytatja kétfrontos harcát, óvja politikája tisztaságát a marxizmus-leninizmust meghamisító revizio-

nizmustól, de visszaver minden dogmatikus torzítást is, hogy a tömegekkel összeforrva, azok érdekét helyesen szolgálva vigye győzelemre hazánkban is a szocializmus és a béke ügyét.

Azt hiszem, ez a határozati javaslat világos. Tekintettel arra...[75]

Közbeszólás: (RAPAI elvtárs)[76] Javasolnám, hogy egy mondatot vegyünk be, hogy támogatjuk a gyarmati népek felszabadító harcát...[77]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Benne van, a függetlenségért, a gyarmati elnyomás ellen.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Az nincs, hogy „gyarmati", csak a függetlenség.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Bele lehet venni, hogy a gyarmati elnyomás ellen, a nemzeti függetlenségért. Ez helyes is. Itt valami vonalról van szó, s utána önálló mondat van, hogy ez szolgálja leghelyesebben...[78]

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs:...[79] szocialista országok békés építőmunkájának előrehaladását, népeink boldogulását, a kapitalizmus legyőzését a gazdasági, kulturális versenyben és a demokrácia...[80]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Van nekem egy forradalmi javaslatom: nem lehet ezt egy ilyen hallásra elintézni. Holnap reggel megjelenik egy közlemény arról, hogy ülés volt. Ez a határozat és a többi valószínűleg szombaton jelenik meg.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Nem vasárnap?

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nem! Valószínűleg szombaton, nagyon nagy ott a távolság. Ajánlanék szerkeszteni jól tudó három elvtársat: Szirmai, Kállai, Rapai. Nézzék át még egyszer a szöveget.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: A szerkesztő bizottság a dolgot még átnézi. Alapul a Központi Bizottság a pontokba foglalt javaslatokkal együtt — tekintettel arra, hogy ennek az egész tanácskozásnak a jellege olyan — azt javasolom, szavazzunk. Felteszem szavazásra a kérdést, aki elfogadja, szíveskedjék kézfelemeléssel szavazni. Köszönöm... Ellene?... Nincs senki. Egyhangúan elfogadták.

A mai ülés bezárom.

JEGYZETEK

[1] A Román Munkáspárt III. kongresszusát 1960. június 20–25. között tartották.

[2] Gheorghiu-Dej, Cheorghe (1901–1965) román politikus, 1945 és 1954 között a párt főtitkára, 1952 és 1955 között kormányfő is. 1955–1965 között a Román Munkáspárt első titkára, 1961–1965 között az Államtanács elnöke (államfő).

[3] Stoica, Chivu (1908–1975) 1955 októberétől 1961-ig miniszterelnök. 1961 és 1965 között a KB titkára, majd 1967-ig államfő.

[4] Fazekas János (1926–) a Román Munkáspárt Központi Bizottságának tagja 1954-től 1984-ig, 1955–1961-ben KB-titkár, 1961 és 1978 között a kormány tagja.

[5] Cosma, Ion román politikus, 1957 és 1962 között mezőgazdasági és erdészeti miniszter.

[6] Gádor Ferencről, az MSZMP Hajdú-Bihar megyei első titkáráról van szó.

[7] Pontosabban 1960-tól 1965-ig tartó hatéves terv.

[8] A Román Munkáspárt előző (II.) kongresszusát 1955. december 22–30 között tartották.

[9] A *Népszabadság 1960. július 3-i* számában jelent meg: „Román testvérpártunk kongresszusáról".

[10] Ezek a dokumentumok nem kerültek a Levéltárba. Az MSZMP KB Külügyi Osztálya iratai között követségi jelentés van a Román Munkáspárt III. kongresszusának előkészületeiről és a Román Népköztársaság 1960–1965 közötti 6 éves tervéről.

[11] A szocialista országok kommunista és munkáspártjainak 1957. november 14–16-án tartott moszkvai tanácskozására utal, amelyen közös nyilatkozatot fogadtak el a nemzetközi helyzetről, a békéről, a demokráciáért és a szocializmusért folytatott harc időszerű kérdéseiről.

[12] 1960. május elsején a Szovjetunió légterében lelőttek egy amerikai kémrepülőgépet. Az incidens ellenére elutaztak Párizsba a nagyhatalmak kormányfői a május 16-ára kitűzött csúcsértekezletre. A szovjet delegáció azonban nyilvános elégtételt követelt az amerikai hatóságoktól, amelyet azok nem teljesítettek, ezért a csúcstalálkozó elmaradt.

[13] A tanácskozáson részt vett 12 párt: Albán Munkáspárt, Bolgár Kommunista Párt, Koreai Munkapárt, Csehszlovákia Kommunista Pártja, Kínai Kommunista Párt, Lengyel Egyesült Munkáspárt, Magyar Szocialista Munkáspárt, Mongol Népi Forradalmi Párt, Német Szocialista Egységpárt, Román Munkáspárt, Szovjetunió Kommunista Pártja, Vietnami Dolgozók Pártja.

[14] „Éljen a leninizmus!" Megemlékezés Lenin születésének 90. évfordulójáról (Magyarul megjelent a *Mai Kína 1960. május 25-i* számában.) L. *MOL-M-288. f. 9/1960/88. ő. e.*

[15] A Szakszervezeti Világszövetség (SZVSZ) Párizsban 1945. október 3-án tartotta alakuló ülését. Az amerikai AFL-en kívül valamennyi jelentős szakszervezeti szövetség tagja lett. 1949-ben a londoni kongresszuson kiváltak a nyugati demokratikus szakszervezetek. Az SZVSZ székhelyei: 1951-ig Párizs, 1956-ig Bécs, majd Prága. Két kongresszus közötti időszakban a Főtanács irányította tevékenységét.

[16] Saillant, Louis (1910–1974) francia szakszervezeti vezető, a CGT titkára. 1945 és 1968 között az SZVSZ főtitkára majd tiszteletbeli főtitkára.

[17] Brutyó János volt ekkor a SZOT főtitkára.

[18] Grisin, Viktor Vasziljevics (1914–) szovjet kommunista, szakszervezeti vezető. 1956 és 1967 között az SZVSZ alelnöke, a Szovjetunió Szakszervezeti Központi Tanácsának elnöke. 1967-től 1985-ig a moszkvai városi pártbizottság első titkára. 1961-től 1971-ig az SZKP Politikai Irodájának póttagja, 1971-től 1986-ig tagja.

[19] Frachon, Benoit (1893–1975) francia szakszervezeti vezető, 1945-től 1967-ig a CGT főtitkára, majd 1975-ig elnöke.

[20] Liu Sao-csi (1898–1973) kínai kommunista, 1959 és 1968 között a Kínai Népköztársaság elnöke. 1949-től 1953-ig az SZVSZ alelnöke.

[21] Teng Hsziao-ping (1904–1997) kínai kommunista politikus, Kína egyik legbefolyásosabb személyisége. Többször elmozdítják vezető beosztásaiból. A párt KB főtitkára, illetve titkára 1953–1967 között, többször KB-, PB-tag.

[22] Sárga szakszervezet: 1913-ban alakult szakszervezeti szövetség az ún. Amszterdami Internacionálé. Elnevezése megkülönböztette az osztályharcos vörös szakszervezetektől.

[23] A *Népszabadság 1960. június 10-én* adott hírt az ott elfogadott határozatokról és nyilatkozatokról: „Véget ért a Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsának ülésszaka." (*MOL-M-288. f. 9/1960/39. ő. e.)*

[24] Sándor József vezetésével 1960. június 17-e és július 4-e között tartózkodott Pekingben a magyar pártmunkás küldöttség. Az útról készített jelentést l. *MOL-M-288. f. 11/691. ő. e.*

[25] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[26] Kozlov, F. Romanovics (1908–1965) szovjet politikus, 1952-től SZKP KB-tag, 1960 májusától 1964-ig a KB titkára.

[27] Kuusinen, Otto Vilhelmovics (1881–1964), a Finn Kommunista Párt alapító tagja. 1940 és 1958 között a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsának, illetve a Karél-Finn Szövetséges Köztársaság Legfelsőbb Tanácsának elnöke. 1957-től az SZKP KB titkára.

[28] Poszpjelov, Pjotr Nyikolajevics (1898–1979) szovjet történész, 1953–1961 között KB-titkár.

[29] Pontosabban: 12.

[30] Utalás az 1960. május 15–18. között Párizsban megtartott francia-brit-szovjet megbeszélésekre De Gaulle, Macmillan és Hruscsov részvételével. Az erről készült feljegyzést l. *MOL-M-288. f. 9/1960/27. ő. e.*

[31] Helyesen Peng Csen (1901–1979) kínai politikus, 1945-től a KKP KB és PB tagja. 1949 és 1966 között a pekingi PB első titkára. 1951-től 1966-ig Peking polgármestere.

[32] Zsivkov, Todor Hrisztov (1911–1998) bolgár kommunista. 1954–1981 között a BKP első titkára, majd 1989-ig főtitkára. 1971–1989 között az Államtanács elnöke (államfő).

[33] A „nagy ugrás politikája": A KKP VIII. kongresszusán elfogadott új gazdaságpolitikai irányvonal elnevezése. Célja ugrásszerű gyorsasággal felszámolni Kína gazdasági elmaradottságát. Az elképzelések szerint három éven át az ipar és a mezőgazdaság termelését évenként megduplázzák. A „nagy ugrás" kudarcáról l.: *Jordán Gyula: Kína 1962–1965: „kiigazítás" vagy reform? Múltunk, 1995. 2. sz. 3–29. p.*

[34] 1958-ban Kína egymillió termelőszövetkezetét 60 ezer nagyobb egységgé, kommunává szervezték át. Egy kommuna 10–20 ezer lakost foglalt magába, és a mezőgazdasági termelés mellett a közigazgatás, a kereskedelem, az oktatás feladatát is ellátta.

[35] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[36] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[37] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[38] 1959. november 21–24. között a Gramsci Intézet kezdeményezésére 17 nyugat-európai kommunista és munkáspárt vett részt az európai kapitalizmus fejlődésének problémáiról rendezett nemzetközi tudományos vitán Rómában, és közös felhívást adott ki. L. *Népszabadság 1959. december 2-i* számában megjelent „Az Európai kapitalista országok kommunista pártjainak római nyilatkozata – a baloldali erők működjenek együtt a Kelet-Nyugat közötti csúcsértekezlet megvalósulásáért, a berlini és a német kérdés megoldásáért.." c. cikket.

[39] Pessi, Ville (1902–1983) finn kommunista. 1944-től 1969-ig a FKP főtitkára, majd tiszteletbeli elnöke.

[40] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[41] Lister, Enrique (1907–1994) spanyol kommunista. 1946–1968 között SKP PB-tag. A Békevilágtanács tagja volt.

[42] Podgornij, Nyikolaj Viktorovics (1903–1983) szovjet politikus. 1958 és 1965 között a Legfelsőbb Tanács Elnökségének tagja. 1965-től 1977-ig elnöke (államfő). 1960 és 1977 között az SZKP Politikai Irodájának tagja.

[43] L. *Népszabadság 1960. június 28-i* számában: „Közlemény a szocialista országok kommunista és munkáspártjai képviselőinek találkozójáról. Bukarest, 1960. június 24."

[44] A Kínai KP VIII. kongresszusa 1956 szeptemberében ült össze. Ezen az első ülésszakon elfogadták a népgazdaság fejlesztésének második ötéves tervét, és állást foglaltak a békés egymás mellett élés politikája mellett. A VIII. kongresszus második ülésszaka 1958. májusában viszont meghirdette a nagy ugrás politikáját és az ún. népi kommunák mozgalmát. (E politika súlyos gazdasági következményei ellen lépett fel 1959-ben Peng Te-huaj és csoportja. A KKP KB 8. plénuma (1959. augusztus 16.) határozatot hozott e „pártellenes" csoport hibáiról és elmozdította a csoport tagjait a honvédelmi-, illetve a külügyminisztériumban, valamint a megyei pártbizottságokban viselt tisztségeikből.)

[45] L. a *31. sz. jegyzetet.*

[46] Az 1960. május 24-én és 25-én történt incidensre utal, amikor két amerikai hadihajó, illetve repülőgép megsértette a KNK felségvizeit, illetve légterét. (L. *Népszabadság, 1960. május 26-i* száma.)

[47] Peng Te-huaj (1901–1977) kínai politikus és marsall. 1954–1959 között honvédelmi miniszter és miniszterelnök-helyettes. Az említett tájékoztató lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1959/17. ő. e.*

[48] 1958 augusztusától az indiai és a kínai kormány között több levél- és jegyzékváltás történt a határok kérdésében támadt nézeteltérések kapcsán, amelyekben kölcsönösen egymást vádolták a határsértések miatt. Az 1959 augusztusában Langcsan közelében történt határincidens után Csou En-laj hosszú levelet küldött Nehru indiai miniszterelnöknek — válaszként annak március 22-i levelére, melyben kijelentette, hogy a kínai kormány sohasem ismerte el India és Kína keleti határaként a Mac-Mahon vonalat. Az attól délre fekvő terület, „amely ténylegesen Kínához tartozik, 90 000 négyzetkilométerre rúg." Ez a terület 1954 óta indiai közigazgatás alatt állt, India részének tekintették. 1959. október 21-én a Konka-szorosban (a vitás területen) komoly összetűzés támadt India és Kína fegyveres erői között, mindkét oldalon veszteségek voltak. Kínai kijelentés szerint ez a körzet Kínához tartozott, és az indiai fegyveres erők hatoltak be oda. Indiában elkeseredett kampány indult Kína ellen. Csou En-laj novemberben küldött levelet Nehrunak, találkozást javasolt a vitás kérdés megoldására, majd Indiába utazott, és ezután a két kormány képviselőiből egyesített bizottságot alakítottak, amely többször összeült, de nem sikerült rövid idő alatt megegyezésre jutni, a helyzet még 1960-ban is feszült volt.

[49] 1918. március 3-án írták alá Szovjet-Oroszország és Németország képviselői azt a békeszerződést, amelynek értelmében Oroszország jelentős területeket veszített.

[50] Kemál Atatürk (1881–1938) török államférfi, a modern török köztársaság megteremtője.

[51] Berija, Lavrentyij Pavlovics (1899–1953) szovjet belügyi vezető. 1932-től a Grúziai KP első titkára, 1938-tól a Belügyi Népbiztosság vezetője. 1941 és 1953 között a kormány elnökhelyettese. Sztálin halála után kivégezték.

[52] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[53] Helyesen Matkovszkij. Az említett cikke a *Népszabadság 1960. június 16-i* számában jelent meg. („A kommunizmus fegyvere")

[54] A PB 1960. június 28-i ülésén fogadta el a baráti országok budapesti nagykövetségei, valamint a párt, tömegszervezeti, társadalmi és állami szervek közötti érintkezés megjavítására vonatkozó — Kiss Károly által beterjesztett — javaslatot. *(MOL-M-288. f. 5/189. ő. e.)*

[55] L. a *30. sz. jegyzetet.*

[56] Arra utal, hogy „az 1956. október-novemberi események" (az 1956-os forradalom és szabadságharc) felidézték a háború veszélyét.

[57] Sík Endre (1891–1978) a Szovjetunióból történt hazatérése után a Külügyminisztériumba került, 1946–1949-ben a washingtoni követségen tanácsos, majd követ. 1949 és 1954 között a Külügyminisztérium politikai főosztályának vezetője, a Külügyi Akadémia igazgatója. 1957–1958-ban külügyminiszter-helyettes, majd 1958-tól 1961-ig miniszter. 1958-tól a KB tagja.

[58] Kádár János beszámolójában ezeknél a kérdéseknél az SZKP KB 1960. június 23-án átadott tájékoztatója (lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/38. ő. e.)* támaszkodott, ezt a részt nem pontosan idézi. Pontosabban: 1949-ben — az ázsiai szakszervezetek Pekingben tartott értekezletén — hangzott el az a kínai javaslat, hogy a gyarmati és félgyarmati országokban a fegyveres harc kibontakozása érdekében erős, és az ellenség elleni harcokban jártas népi felszabadító hadsereget kell szervezni a kommunista pártok vezetésével. Ezt a nézetet a kínaiak maguk felülvizsgálták, és 1954 májusában a KKP — az SZKP-nak küldött tájékoztatójában — már arról ír, hogy az SZVSZ fő feladatának a dolgozók egységének megerősítését tartja, és helyesli a tartós világbéke megteremtésére irányuló tevékenységét. Az SZVSZ Főtanácsának 1960 júniusában megtartott ülésszakán viszont a kínaiak az SZVSZ „opportunizmusáról" beszéltek, akik a dolgozók erőinek széles összefogása mellett lépnek fel a nemzetközi feszültség enyhítéséért és az atomháború veszélye megakadályozásáért. A Szakszervezeti Világszövetség Főtanácsának 11. ülésszakát 1960. június 5–9. között tartotta Pekingben. Az ott történtekről készített kínai feljegyzést és az erre az SZVSZ vezetői által készített választ l. *MOL-M-288. f. 9/1960/29. ő. e.*

[59] A Békevilágtanács Elnökségének 1960 májusában Stockholmban megtartott ülésére utal, amelyen egyöntetűen elfogadtak egy nyilatkozatot az USA kormánya felelősségéről a csúcsértekezlet meghiúsításáért. A kínai képviselő nem volt hajlandó szavazni a nyilatkozat mellett.

[60] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[61] Utalás Sztálin mumifikált holttestére, melyet a Vörös téren helyeztek el mauzóleumban.

[62] Hodzsa, Enver (1908–1985) albán kommunista vezető. A KP alapító tagja, 1943-tól haláláig főtitkára.

[63] A LEMP KB 1960. június 21–22-én tartotta V. plénumát, amelyen „az 1961/65-ös évek beruházási irányai és arányainak megváltoztatása a párt III. kongresszusán elfogadott irányelvekhez viszonyítva, valamint konkrét program kidolgozása a következő ötéves terv beruházási tervének megjavítása és olcsóbbá tétele érdekében" szerepelt napirenden.

[64] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[65] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[66] Csehszlovákiában a munkás testedző körök föderációja kezdeményezésére rendezték meg több ezer résztvevővel az első spartakiádékat 1922-ben a tagok által épített stadionokban. Az 1960. június 23-ától július 3-áig tartó „Spartakiád"-nak több mint nyolcszázezer résztvevője volt, és kétmilliónál többen nézték meg a sporteseményeket.

[67] Masaryk, Tomaš Garrigue (1850–1937) cseh filozófus, politikus, az első Csehszlovák Köztársaság elnöke 1918 és 1935 között.

[68] Beneš, Eduard (1884–1948(cseh politikus, az első világháború alatt a cseh emigráció egyik vezetője. 1918-tól külügyminiszter, 1935-től 1938-ig majd 1946 és 1948 között államfő.

[69] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[70] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[71] Liu Chang-shengről van szó, akinek beszédét részletesen ismerteti az SZKP KB 1960. június 21-én kelt — az SZVSZ Főtanácsának Pekingben 1960 júniusában megtartott ülése időszakában történt eseményekről készült — tájékoztató jegyzete. Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/38. ő. e.*

[72] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[73] A PB 1960. június 14-én zárt ülésen foglalkozott a „Javaslat állásfoglalásra néhány elméleti kérdésben" címmel készült — Szirmai István és Kiss Károly által aláírt — előterjesztéssel, amelyben sorra vették a kínai álláspont vitatható pontjait. Továbbá megvitatta a PB az SZKP-nak a kommunista és munkáspártok, valamint a VSZ PIT összehívásáról szóló levelét, és megbízta a Román Munkáspárt Kongresszusára utazó delegációt, hogy a levélben foglalt kérdésekről ott megbeszélést folytasson. *(MOL-M-288. f. 5/187. ő. e.)* A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[74] Megjelent a *Népszabadság 1960. július 2-i* számában.

[75] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[76] A zárójelbe tett rész Barkóczi Imrének, a KB Iroda vezetőjének kézírásos kiegészítése.

[77] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[78] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[79] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[80] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel. Marosán a határozati javaslatból idézett.

15.

JEGYZŐKÖNYV

az 1960. október 28-i központi bizottsági ülésről

KÁDÁR elvtárs: Üdvözlöm az elvtársakat,[1] és a politikai bizottsági ülés határozata alapján javaslatot teszek a napirendre. Következő a javaslat:

1. Jelentés a Központi Bizottság február 12-i határozatának végrehajtásáról, és javaslat a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésére.[2]

Előadó: Fehér [Lajos] elvtárs.

2. Irányelvek a második ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtására.[3]

Előadó: Fehér [Lajos] elvtárs

3. Beszámoló a kommunista- és munkáspártok tanácskozásainak előkészítő munkálatairól.[4]

Előadó: Nemes [Dezső] elvtárs

Ez a napirendi javaslat. Elfogadják az elvtársak! Átadom a szót Fehér elvtársnak.

FEHÉR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Mint a kiküldött anyagban olvashatták, a Politikai Bizottság azt a javaslatot terjeszti[5] a Központi Bizottság elé megvitatás és döntés végett, hogy a most ránk következő téli hónapokban lényegében fejezzük be a mezőgazdaság szocialista átalakítását, végrehajtva a VII. pártkongresszus erre vonatkozó határozatát.[6] A befejezést olyan értelemben gondoljuk, hogy utána már az eddigiekhez hasonló országos tömeges szervezőmunkát nem kellene többé kezdeményeznünk.

Javaslatunk előterjesztésében elsősorban politikai meggondolásokból indulunk ki. Fejlődésünknek ebben a szakaszában nem lehet nem erre a lépésre szánni magunkat. Ha nem így járnánk el, fejlődésünk mai szakaszában — magyarán: egy átmeneti megállás vagy lassítás is — politikai kárral járna. Egyfelől bizalmatlanná tenné irányunkban a termelőszövetkezeti parasztot, megingatná hitét, gyengítené úgy-ahogy már kialakult szilárdságát, szövetkezeti öntudatát, különösen az ingadozók között. Másfelől egy ilyen megoldás nem segítene semmit az ország szántóterületének csaknem egynegyedén gazdálkodó egyéni paraszton sem. Az ugyanis két év óta gazdálkodásába semmit sem fektet be, főleg tavaly óta, lényegében csak annyit termel, amennyi családi szükségletéhez kell. Vagy ha egy részének van is árufeleslege, azt padlásra hordja, tartalékolja.

De gazdasági okokból is az átszervezés befejezésére kell rászánni magunkat. Annak eltolódása ugyanis, éppen az előbb említett okból, csak megnyújtaná átmeneti nehézségeinket. Akadályozná kenyérgabona- és kukoricafelvásárlási pozíciónk jövő nyárra és őszre tervezett megszilárdulását (szerződéses úton), amely a közös nagyüzemi gazdálkodás teljes térhódítására épül fel.

Politikai és gazdasági okból kiindulva tehát olyan döntésre kell elhatározni magunkat, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezésében a télen újabb jelentős lépést tegyünk előre, s azt befejezzük!

Ezt úgy képzeljük el, és azt tartjuk célszerűnek, hogy megfelelő felvilágosító és szervezőmunkával most csak a jobb minőségű szántóföldeket hozzuk be a mezőgazdasági tsz-ekbe. Más szavakkal: mezőgazdasági tsz-eket csak a jobb minőségű földeken szabad és kell szerveznünk. A gyengén termő földeken, így a homokon vagy azok egy részén egyszerűbb, I. típusú termelőcsoportokat szervezzünk, a történelmi borvidéken pedig még ennél is egyszerűbb formákat, a szakcsoportokat vagy hegyközségeket.[7] A legsilányabb sívóhomokot, karsztos területeket, a hegyvidékek nagyüzemi művelésre alkalmatlan szétszórt területeit pedig egyelőre hagyjuk ki.

A homok és sziken csak az átlagnál jóval nagyobb állami támogatással, költséges talajjavítással, szőlő-, gyümölcstelepítéssel tudnánk a mai nagyon alacsony terméshozamoknál valamivel nagyobbat elérni. Ennek következtében — ha ezeket a földeket mezőgazdasági tsz-ekbe hoznánk be most — a belépett dolgozó parasztok életszínvonalát ezekben számottevően nem tudnánk megjavítani, amely csak visszahatást váltana ki bennük, magyarán: az alacsony hozamokért és életszínvonalért nem a homokot, a sziket, a karsztot okolnák, hanem a szövetkezeti gazdálkodást, bennünket szidnának.

Éppen azért javasoljuk, hogy a gyenge termőképességű földeken most nem szabad mezőgazdasági tsz-eket szervezni, hanem csak egyszerűbb szövetkezeteket. Ennek politikai előnye az, hogy a mostani téli szervezés után nagyobb üres foltok [sic!] ezeken a területeken sem maradnának ki. Másik előnye, ami legalább ugyanilyen fontos, hogy a termelőcsoportok, szakcsoportok részére különösebb állami beruházási támogatás — mindaddig, míg termelőcsoportok és szakcsoportok maradnak — nem szükséges. Meg is kell mondani nyíltan a termelőcsoportoknak, hogy a törvényes 20%-os jövedelemadó elengedése mellett, tehát az eddigi kedvezmény mellett, az állam jelenleg más segítséget, így szakembert és gépállomási kapacitást nem tud nyújtani számukra.

Hasonlóképpen az átlagosnál jóval nagyobb, ötszörös, hatszoros beruházásokra lenne szükség a szőlő- és gyümölcstermesztésben, amelyet most nem tudunk megadni. Ezért javasoljuk — mint említettem —, hogy a történelmi borvidékeken mai helyzetünkben nem szabad mezőgazdasági tsz-eket szervezni, hanem csak szakcsoportokat vagy hegyközségeket. Ahhoz viszont természetesen ezeknél is ragaszkodnunk kell, hogy alapszabályszerűen gazdálkodjanak, tehát annak alapján a szocialista elemek folyamatosan erősödjenek gazdálkodásukban. Természetesen az egyszerűbb szövetkezeteket, termelőcsoportokat, szakcsoportokat is a szocialista szektorhoz tartozóknak kell tekinteni.

Hogy a Központi Bizottság helyesen tudjon dönteni, elemeznem kell — ha röviden is — azokat a körülményeket, amelyek között a tervbe vett fejlődést végezni kívánjuk. Az ország általános belpolitikai helyzete kedvező erre. Nem romlott tovább a külpolitikai helyzet sem, sőt a béke erői, élükön a szocialista országok ENSZ-ben történő fellépése következtében, javult is az valamit. Mindezek nyomán ma falun sincs háborús félelem.

A tervezett fejlesztést alátámasztó gazdasági körülmények viszont kedvezőtlenebbek a múlt télihez képest. A népgazdaság ismert helyzete következtében az 1961. évi tervben korántsem tudunk annyi anyagi eszközt biztosítani sem a meglevő, sem az ezután alakuló tsz-ek számára, mint ebben az évben. A szélsőséges időjárás következtében rosszabb a termés is az idén. Az aszálykár miatt néhány megye nehéz helyzetbe került a takarmányellátásban. A fagykár nagy károkat

okozott az almatermésben, az őszi esőzés a szőlőben. Mindezek miatt a tsz-ek idei zárszámadása gyengébb lesz a tavalyinál. Különösen a mintegy 700 nagyobb nehézségekkel küszködő, közöttük 400 krónikusan gyenge termelőszövetkezetben, ahol az elemi károk mellett a szervezetlenség, fegyelmezetlenség, gazdálkodási hibák csak növelték a terméskiesést, nagyobbak a nehézségek. Az előbb megnevezett okok miatt az átszervezéssel járó átmeneti nehézségek nagyobbak lettek, mint ahogyan az idei első félév eredményei összegezésénél láttuk.

A meglevő népgazdasági feszültségek következtében a Politikai Bizottság szeptember 20-i határozata[8] értelmében a mezőgazdasággal kapcsolatos, államunkat terhelő kiadásokat 1961-re csak az ez évi szinten szabad előirányozni. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy az 1961-es népgazdasági tervkészítés mai állása szerint a jövő évben tsz-építkezésekre — a tsz saját erőt is figyelembe véve — 1 milliárd 210 millió forint beruházás áll rendelkezésre. Ebből mintegy egymilliárd jut a jelenleg már meglevő tsz-ek jövő évi gazdasági megszilárdítási feladataira. Elsősorban a tavaly és az idén elmaradt járulékos beruházások létesítésére, a már meglevő állóeszközök rentábilisabb üzemeltetése érdekében, továbbá a termelésben gyorsabban terülő sertés, növendékmarha új férőhelyek építésére. Az új termelőszövetkezetek részére az említett építkezési beruházási keretből csak mintegy 180 millió forint használható fel.

A népgazdaság ismert helyzetéből kiindulva javasoljuk többek között azt, hogy ahol a dolgozó parasztok úgy határoznak, hogy a szövetkezeti gazdálkodásra teljes egészében csak a jövő év őszén térnek át: azt engedélyezni kell. Az ún. „őszi kezdésű"[9] termelőszövetkezetek ugyanis a közös állatállomány kialakításához és az ezzel járó beruházásokhoz ténylegesen jövő ősszel, a közös vetés elkezdésével fognak hozzá. Addig legfeljebb előkészítik azt, a közös takarmányalap megteremtésével, vályogvetéssel, fakitermeléssel stb. Magyarán az ilyen tsz-ekben a beruházások megvalósítása, pontosabban az állami támogatások tekintetében a népgazdaság jó néhány hónapos lélegzetvételhez jut. Ezért is célszerű most elővenni és támogatni az őszi kezdésű tsz-ek szervezését, annak ellenére, hogy megalakulásuk után csak mintegy 6 hónap múlva kezdik meg ténylegesen a közös gazdálkodást, és ez a szervező, felvilágosító munkában a tavalyi tapasztalatok szerint többszörös politikai energiát követel tőlünk.

A népgazdaság tehermentesítését, a felesleges vásárlóerő kiáramlásának ellensúlyozását célozza az a javaslatunk, hogy a Baranya megyei, makói járásbeli, Tolna megyei jó tapasztalatok alapján próbáljuk szélesíteni azt a gyakorlatot, hogy a belépett parasztok ne jószágot, hanem pénzt hozzanak be a tsz-be, holdanként 2–300–400 forintot. Az így behozott pénzekből — elég csinos indulási tőkéből — a tsz a legjobb jószágokat vásárolhatja meg a tsz-tagok háztáji gazdaságaiból. Ahol ezt csinálták, eredménnyel járt. Emellett a tsz-parasztság egyetértésével találkozik, s e módszert igazságosabbnak tartja.

Tisztelt Központi Bizottság! Az előbb vázolt fő eldöntendő kérdés mellett szeretnék néhány gyakorlati tennivalót felvetni, mind a fejlesztéssel, mind a megszilárdítással kapcsolatban.

De talán előbb röviden tájékoztatnám a Központi Bizottságot a nyári fejlesztés eredményeiről és tapasztalatairól. A Politikai Bizottság, mint ismeretes, négy megyében, mintegy 40 községben korlátozott mértékű nyári fejlesztést engedélyezett.[10] Ennek összeredménye kielégítő: 28 új tsz alakult, több mint 9000 dolgozó paraszt lépett be, s kereken 60 ezer hold földet hozott be a tsz-ekbe, Vas megye a

nyári fejlesztés során tsz-megyévé vált. A nyári szervezés is ott volt eredményes, ahol döntően községi helyi erőkre támaszkodtak a felvilágosító munkában.

A szervezés megindulása előtt, annak sikere érdekében a Központi Bizottság az idén is alkalmazni akarja a tavaly télen bevált módszert, azt, hogy az érintett megyéknek elkészített fejlesztési tervük alapján előzetesen konzultálniok kell a Titkársággal.[11] Az engedélyezett fejlesztési mozgalmi tervben kitűzött feladatokat rugalmasan, hajlékonyan hajtsák végre. A szervezés közben nagyon vigyázni kell arra, hogy felelőtlen ígéretekkel, megvalósíthatatlan segítségben bízva senkit ne szervezzenek be.

A fejlesztési munkában a korábbi központi bizottsági határozatokban megjelölt, bevált elvek és módszerek irányadók és alkalmazandók a továbbiakban is. Ezeket nem fejtem ki bővebben, csupán felsorolom: így a körültekintő, gondos, jó előkészítés, a kijelölt községben a szervező- és felvilágosító munkát az őszi vetés teljes befejezése után szabad csak elkezdeni; továbbá az agitációs munkában most is főleg a helyi erőkre kell támaszkodni; a felvilágosító munka a családoknál, a házaknál folyjék;[12] emellett igen hasznosak a csoportos beszélgetések, kisgyűlések stb. A tanácsházára való beidézgetés, cédulázás továbbra is tilos. A családtagokat, főleg a fiatalokat igyekezzünk nagyobb számban felvenni a termelőszövetkezetbe; az idős, földdel bíró parasztembereket ne pártoló tagnak, hanem — a törvényes előírásoknak megfelelően — rendes tagnak vegyék fel stb.

Ezeken túlmenően csupán három dologra hívnám fel a figyelmet a fejlesztéssel kapcsolatban még.

Az egyik: az átszervezés befejező részében különösen megvan a veszélye annak, hogy egyes helyeken abszolút eredmények hajszolása kedvéért egyes szervezők elvesztik a fejüket, és durvaságokat követhetnek el. Éppen ezért szigorúan őrködni kell az önkéntesség betartása felett, amely újabb dolgozó paraszti tömegek megnyerésében a párt parasztpolitikájának továbbra is sarkalatos tétele!

A másik, amit újból és nyomatékosan ki kell emelnünk, a következő: agitációnk ereje és hatásának forrása eddig is a nyílt, őszinte beszédben volt. Nyíltan kell beszélni a dolgozó parasztokkal arról, hogy bár a tsz-ek állami támogatásának rendszere alapjaiban a jövő esztendőre is megmarad:[13] mégis — a népgazdasági gondok enyhítése érdekében — egyes területeken a csökkenő támogatás elvét kell érvényesíteni. Így az új termelőszövetkezeteknek ezentúl nem tudjuk megadni a műtrágyánál eddig élvezett kedvezményes árat, sem a 60 forintos gépállomási munkadíjat, azt 80 forintra emeljük fel. A tenyészállatok vásárlásánál eddig élvezett kedvezmények egy része is megszűnik. Ezeket az intézkedéseket tartalmazó új 3004. kormányhatározat[14] elkészült, a kormány jóváhagyta, a Központi Bizottság ülése után pár napon belül nyomtatásban is megjelenik. Az agitációban részt vevők felkészítésénél azt fel kell használni, sőt az egyik alapja kell hogy legyen a jó felkészülésnek.

A harmadik dolog, amire a figyelmet szeretném felhívni: a múlt téli időszakhoz képest komolyabban kell venni a megfelelő üzemnagyságú termelőszövetkezetek alakítását.[15] A túl nagy, mamut üzemnagyságok létrehívása — megfelelő feltételek nélkül, márpedig ezeket most nem tudjuk biztosítani — gazdaságtalan és káros. A mai, jelenlegi viszonyaink között az 1–3 ezer kh-s üzemek a gazdaságosabbak. Természetesen ezt az elvet sem kívánjuk abszolutizálni, mereven alkalmazni. Életképtelen kis tsz-eket — megfelelő előkészítés, a tagság egyetértése alapján — célszerű jól vezetett, erős helybeli termelőszövetkezettel egyesíteni. A fejlesztés

alkalmas lehet arra is, hogy a krónikusan gyenge tsz-ek egy részét felszámolják: olyanformán, hogy — szintén megfelelő körültekintő előkészítés után — egyesítsék, beolvasszák az újonnan alakult tsz-ekbe. Természetesen mindkét esetben a háromezer holdat meghaladó üzemnagyság esetén a Titkárság határozata értelmében továbbra is kérni kell a Földművelésügyi Minisztérium előzetes engedélyét.

Szükség van erre a szigorú rendtartásra amiatt, mert több megyében, számos tsz-ben van olyan tapasztalatunk, hogy a megoldatlan, a gazdasági feltételeket figyelmen kívül hagyó, megalapozatlan egyesítés után az egyesült tsz-ben nem jobb, hanem rosszabb lett a helyzet.

Tisztelt elvtársak! Szeretnék áttérni a termelőszövetkezeti megszilárdítás néhány időszerű, nagyon fontos kérdésére.[16]

A megszilárdítás változatlanul a fő feladat termelőszövetkezeti mozgalmunk továbbfejlesztésében. Nemcsak a már kész tsz-községekben, hanem a fejlesztésre kijelölt községekben is a meglevő, úgyszintén az újonnan alakuló tsz-ekben, mindjárt a megalakulás másnapjától kezdve. Az elkövetkező hónapokban próbáljuk elkerülni a tavalyi és idei év elejei fejlesztésben megmutatkozott egyik fő gyengeségünket, azt, hogy nagyon sok új tsz-t megalakulásuk után hetekig magára hagytak.

A megszilárdítás egyik kulcskérdése változatlanul a termelőszövetkezeti vezetés megerősítése, elsősorban tapasztalt, a nagyüzemi gazdálkodáshoz értő szakemberekkel, agronómusokkal, könyvelőkkel.[17] A tél folyamán további mintegy újabb ezer szakembert kellene megnyerni termelőszövetkezeti munkára. A Földművelésügyi Minisztérium, Élelmezésügyi Minisztérium, Könnyűipari Minisztérium, SZÖVOSZ pártbizottságai és vezetői — a Központi Bizottság illetékes osztályai és a Budapesti Pártbizottság segítségével — határozottabban fogjanak hozzá e nem könnyű feladat megoldásához. Az állami szervek igazgatásában és vállalatainál nagyon sok jó szakember található fölös számban, s felszabadítható szövetkezeti munkára. E szakemberek zömét elsősorban a gyenge, szervezeti nehézségekkel küszködő termelőszövetkezetekbe kell irányítani. Kisebb részben pedig a járást irányító apparátusba — annak megerősítésére — az irányító munka színvonalának megjavítására.

A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésének mai szakaszán a megszilárdítási munka bonyolultsága hatékonyabb irányítást, több hozzáértést, a nagyüzemi gazdálkodásban való jártasságot követel meg, s ez nagyon sok esetben hiányzik. Emiatt az irányító munka színvonala alacsony, s ez hovatovább egyik nagyon komoly fékje fejlődésünknek.

A felülről jövő káderátcsoportosítás útján történő erősítés mellett ennek másik, talán még célravezetőbb módja lenne, ha az állami gazdaságokból, tangazdaságokból, legjobb tsz-ekből járásonként néhány tehetséges, szervezőképes, tapasztalt állami gazdasági igazgatót, tsz-elnököt, agronómust, bátran bevinnénk az irányító szervekbe, elsősorban a tanácsokhoz, de egész nyugodtan a járási pártbizottságokhoz is. Tehát olyanokat, akiket kipróbált az élet, s kijárták a nagyüzemi szocialista földművelés „főiskoláját". Meg vagyok győződve róla, hogy ilyen „felfrissítés" sokat, nagyon sokat javítana a munka színvonalán. A tanácsapparátusban a szakvezetőknél végrehajtott idei fizetésrendezés bizonyos mértékben megkönnyítette az utat az ilyen alulról történő káderátcsoportosítás, vérfrissítés elkezdéséhez is.

A gazdasági kérdések közül kettőt szeretnék kiemelni:

Örülünk annak, hogy a tsz-parasztság megfogadta a Központi Bizottságnak, a kormánynak tavaly óta hangoztatott tanácsait: azt, hogy a növendékállatok, sertések, baromfiak elhelyezésére egyszerű épületeket szabad és kell építeni, s a tehenek egy részét is átalakított istállókban kell elhelyezni. Ennek nyomán tavaly is, de még inkább az idén a tsz-ekben túlsúlyra került az egyszerűbb, olcsóbb, házilagos építkezés, amely a népgazdaság korlátozott teherbíró képessége mellett lehetővé teszi a közös nagyüzemi állattartás gyorsabb ütemű kialakítását. Ennek következtében az idén előreláthatólag 73 000 férőhellyel bíró tehénistálló, több mint 93 000 növendékmarha férőhely, csaknem 60 000 férőhely sertésfiaztató, mintegy 370 000 egyéb sertésférőhely, 215 000 férőhely juhhodály, 2 millió baromfiférőhely épült. Általában a tervezett férőhelyeknél több valósul meg minden egyes jószágfajtánál, pl. tehénférőhelynél több mint 5000-rel, sertésfiaztatóból 14 500-zal, egyéb sertésférőhelyből pedig mintegy 160 000 darabbal terven felül.

Hallották, hogy az 1961-es népgazdasági tervben mennyi beruházás jut termelőszövetkezeti építkezésekre. A mezőgazdasági termelőszövetkezetek szervezésében mintegy 800 000 holdnyi szántóterületi fejlődést véve alapul: a régi és új tsz-eket együttesen számítva csupán mintegy 200 forint építkezési beruházás jut egy kh szántóra, kevesebb, mint az idén, s még kevesebb, mint tavaly. Ez azt a kötelezettséget rója mindnyájunkra, hogy még okosabban és gazdaságosabban használjuk fel a beruházási segítséget. Ez az eddigieknél is jobban kiemeli az egyszerű, olcsó, házilagos építkezések, átalakítások, a szerfásmegoldások, a saját erő fontosságát. Éppen ezért a rendelkezésre álló beruházási eszközök felhasználásánál különös figyelmet kell fordítani a gyorsan hasznot hozó sertés- és baromfiférőhelyek, illetve növendékmarha istállók létesítésére. Nemcsak azért, mert ezek a legolcsóbbak, a legtöbb közös férőhelyet tudjuk építeni, hanem különös gondot és erőt kell kifejteni felépítésük érdekében az ország húshelyzete miatt is.

Az idei mintegy 600 ezer darabbal szemben a jövő esztendőben legalább egymillió darab hízott sertést kell a közös gazdaságokból szerződéses úton megkapnunk. Ezen felül a több mint 400, de inkább 500 ezer darabot a tsz-parasztok háztáji gazdaságaiból. És 2–300 ezer darabot meg a még megmaradó egyéni gazdaságokból, kisállattartóktól, szintén szerződéses úton.

És itt szólnom kell a háztáji gazdaságok szerepéről, nevezetesen árutermelő funkciójukról. A Központi Bizottság, a Politikai Bizottság, valamint a kormány és a Gazdasági Bizottság az elmúlt másfél év alatt számos határozatot hozott annak érdekében, hogy a közös gazdaságok termelésének és árutermelésének minden eszközzel való fejlesztése mellett a termelőszövetkezeti parasztok háztáji gazdaságaiból is maximális mértékben megkapjuk mindazt az árut, hízott sertést, baromfit, tejet, tojást, amire a népgazdaságnak szüksége van, továbbá mindazt a jószágszaporulatot, amelyre a közös gazdaság gyors ütemű fejlesztéséhez, utánpótlásához szükségünk van. A valóságban a párt- és kormányhatározatokat csak részben tudtuk megvalósítani. Párt- és állami apparátusunk vezetőinek és beosztottjainak egy része, a termelőszövetkezeti vezetők jelentős része valójában nem ért egyet ezekkel a határozatokkal. S jelenleg is igen keveset tesz a háztájiban levő sertéshizlalási szerződéskötések előmozdítására. Ezt mutatja az is, hogy a jövő félévre előirányzott 600 ezer darabos sertéshizlalási keretből október 15-ig lekötöttünk 239 000 darabot, s ebből mindössze — írd és mondd — 10 700 darab esik a háztáji gazdaságokra, 15 000 darab az egyéni gazdaságokra. Annak ellenére, hogy

a tsz-parasztok háztáji gazdaságaiban több mint kétmillió darab disznó áll az ólban.

Teljes élességgel kell felvetnünk, hogy ha a jövő évi sertésfelvásárlási tervben a háztáji gazdaságokra eső 4–500 000 darab hízott disznót nem tudjuk megkapni, felborul az egész húsellátási helyzet, a húsexport, sőt az eddigieken felül hatalmas húsmennyiségeket kellene behozni. A disznó pedig megvan, ott van a háztájiban, csak megfelelő szervezőmunkával, az eddigi szerződéses konstrukció megfelelő módosításával — melyet a Gazdasági Bizottság e heti határozatával[18] végre is hajtott — feltétlenül meg kell kapnunk onnét ezt a mennyiséget.

Ehhez az kell, hogy az apparátus és a tsz-vezetők egy részében még meglevő nagyon erős ellenállást, értetlenséget most már erélyes fellépéssel, haladéktalanul felszámoljuk. Megértessük, hogy ha ezt a 4–500 000 darab disznót a háztájiból meg akarjuk kapni: az nem a „szocializmus ellen való vétek", hanem éppen a szocializmus, a népgazdaság érdekeinek feltétlen kielégítéséhez szükséges, múlhatatlan, elemi intézkedés! Megértessük, hogy ennél és más egyéb átmeneti intézkedéseknél nem a vágyainkból, ideális elképzelésekből, hanem a realitásból kell kiindulnunk. Azért szorulunk rá ezekre az átmeneti intézkedésekre, mert ma még nincs meg, és jó darabig nem is lesz meg az a sok-sok milliárd forintunk, illetve anyagi eszközünk, amellyel a közös fiaztatókat, süldőszállásokat, tehén- és növendékférőhelyeket, valamint baromfiférőhelyeket olyan ütemben felépíthetnénk, ahogyan szeretnénk.

Éppen ezért ne szakadjunk el a valóságtól: a közös állatállomány erőinkhez mérten történő kialakításának fő feladata mellett törődjünk a tsz-parasztok háztáji állatállományának alakulásával, használjuk ki a tsz-tagok birtokában levő ólakat, tanyákat, a közösség, a népgazdaság érdekében: szerződjünk velük — elsősorban a tsz-en keresztül — sertéshizlalásra, borjú felnevelésére, liba, kacsa hizlalására stb. Vegyük igénybe erre a célra — szerződéses hizlalás és nevelés útján — a tsz-parasztok takarmánykészletét. Sőt, szükség esetén — amennyiben a tsz rendelkezik takarmányfelesleggel — a leszerződött jószág egy részének sikeresebb felhizlalása érdekében hivatalos áron a közösből adjon el bizonyos mennyiségű takarmányt is az erre rászoruló, a közös munkában egyébként rendesen részt vevő tagjainak.

Emellett vagy ezt megelőzően mindaddig, míg a közösben elegendő süldőszállás, baromfiférőhely nem lesz: a tsz-vezetőség bátran végeztessen hogy úgy mondjam „bérhizlalást" azokkal a tagokkal, akiknek erre alkalmas óljuk van, munkaegységre (vagy más elszámolással) tsz-takarmányra, s a meghizlalt jószágok a termelőszövetkezeté. Jó néhány szövetkezetben már az idén csinálják ezt, jó eredménnyel.

Végezetül, még két dologra szeretnék rámutatni. Az egyik: a politikai öntudat állandó fejlesztésére a termelőszövetkezetek tagsága körében. A szövetkezeti öntudat szüntelen erősítése az ingadozások leküzdése, a munkafegyelem állandó javítása, mindez a rendszeres politikai munka feladata, a tsz-ekben folyó pártmunka,[19] a termelőszövetkezeti pártszervezetek legfontosabb feladata. Ezt egészíti ki és támasztja alá az anyagi érdekeltséget fokozó, a munkaegységrendszert továbbfejlesztő különféle munkaszervezési és elosztási módszerek kiterjedt alkalmazása. Ennek elemzésével nem kívánok most bővebben foglalkozni, csupán arra hívom fel a figyelmet: óvakodni kell mind az anyagi érdekeltség elvének, mind a dolgozó tömegek politikai öntudata fokozása mindennapos feladata lebecsülésétől. E két

nagyon fontos tényező közül egyiket sem szabad másodrendűnek tekinteni. E kettő egymást kiegészíti és erősíti. Mindkét feladat együttes elvégzése a tsz-ekben folyó párt- és gazdasági szervező munkának egyik központi kérdése.

A másik s egyben utolsó, amit fel akarok vetni: az őszi betakarítás, vetés, szántás meggyorsítása. A tsz-ekben folyó megszilárdítási munkában jelenleg legfontosabb feladatunk ez, s a jövő évi mezőgazdasági tervteljesítésnek is egyik alapvető feltétele. Legsürgősebb tennivaló a betakarítás gyorsítása. Komárom, Baranya, Fejér megyében múlt hét végén a kukorica betakarítása még csak 16–18%-ra állott. A cukorrépaszedés nagyon elmaradott Fejér, Bács, Csongrád, Békés megyékben, ami hátráltatja a vetést, és visszafogja a cukorgyárak teljes kapacitásának kihasználását is.

A tsz-tagok és családtagok teljes mozgósításával, az eddiginél nagyobb társadalmi segítséggel, a félnapok kidolgozásával, vasárnapi munkával még időben tudunk elvetni. Ha eddig nem is sikerült, de a hátralevő részben idővel el lehet érni, hogy a traktorok zöme kettős műszakban éjjel-nappal dolgozzék, s [a] fagyokig felszántsunk a tavasziak alá minden felszántható földet. A jövő évi jobb termésnek, az esetleges aszálykár ellensúlyozásának ez elemi feltétele.

Az lenne kívánatos, sőt szükséges, hogy az esetleges téli fagykárok, valamint a múlt évi őszi meglepetések[20] ellensúlyozása végett a tsz-ek a szokásosnál 2–3%-kal több kenyérgabonát vessenek el. A mintegy 800 egyéni községben pedig a tanácsok a pártszervezetek és összes egyéb társadalmi szervek segítségével érjük el, hogy az egyénileg dolgozó parasztok feltétlenül vessenek el annyi kenyérgabonát, mint sok éven át szoktak.

Ha ezeket elvégezzük, az előirányzott 2,5 millió hold kenyérgabona vetésterületet be tudjuk vetni. Jobb szervezőmunkával, teljes mozgósítással, a kedvezőtlen esős időjárásból előállott hátrányokat még javunkra is lehet fordítani, mert az eddig elvetett és jól megázott gabonák, valamint a nedves talajba jó vetőágyba ezután kerülő gabonák is jobb termést adhatnak a jövő esztendőben.

Az őszi munkák mellett mindennapos, általános feladatunk a felvásárlás megjavítása.[21] A belső ellátási és export tervfeladatok megoldása ezt megköveteli. A felvásárlási kiesés, az ebből származó anyagi lemaradás nehézségeket okoz számunkra a kongresszusi célkitűzések megvalósításában. Ezért múlhatatlanul javítanunk kell a felvásárlás eredményességén.

Az egyéni községekben a parasztok egy részénél még van jelentősebb kenyérgabona felesleg, amit fel lehet és fel is kell vásárolni. A tsz-parasztok egy részénél, főleg akik nagyobb, több munkaegységgel dolgoztak, szintén van még bizonyos búzafelesleg. Az idén a termelőszövetkezetek egy kh kenyérgabona vetésterületről 371,5 kg-ot adtak az országnak adógabona, szerződéses és szabad felvásárlás formájában. Ugyanakkor az egyéni termelők 135,4 kg-ot, tehát még a felét sem. Ez az arány kedvezőtlenebb a tavalyinál is. Ezt csak annak illusztrálására mondom el, hogy az egyéni községekben még komoly készletek vannak a padláson búzában. Továbbá az ország egy részében, ahol nagy kukoricatermés van, sőt rekordtermés, a termelőszövetkezetekben komoly kukoricafeleslegek is vannak. A terményfelvásárlás megjavítás mellett jobban és többet kell foglalkoznunk a sertésfelvásárlással és szerződéskötéssel. A sertésfelvásárlásnál október 20-ig az időarányos tervhez képest 25%-os a lemaradás. Meg kell javítani a baromfi felvásárlást is, még időben vagyunk, mert most vagyunk a szezonban.

Célszerű és szükséges, hogy a mintegy 800 egyéni paraszti községben a helyi pártszervezeteknek és tanácsoknak segítséget adnának olyan formán is, hogy erre alkalmas központi és megyei előadók menjenek ki pár napra ezekbe a községekbe, s az őszi vetés, felvásárlás megjavítása érdekében pártunk parasztpolitikája szellemében beszélgetnének a termelőkkel, akár csoportos beszélgetések, akár kisgyűlések vagy falugyűlés formájában. Ennek szervezése részben meg is indult.

De befejezem felszólalásom, nem volt és nem is lehet célom minden kérdés felvetése. Csupán a nehezebb, hogy úgy mondjam, a „legrázósabb" problémákat és megoldási módokat vetettem fel mind a fejlesztés, mind a megszilárdítás soron levő feladataival kapcsolatban.

Kérem a tisztelt Központi Bizottságot, az előterjesztett határozati javaslatot vitassa meg, és megfelelő döntéseket hozzon.

KÁDÁR elvtárs: Én azt javasolnám, hogy kezdjük meg a vitát, és kb. egy óra múlva tartanánk szünetet.

Még az ügyrenddel kapcsolatban elfelejtettem bejelenteni, hogy a harmadik napirendi pont tárgyalásán a Központi Bizottság tagjai, póttagjai, a Központi Bizottság osztályvezetői és a megyei titkár elvtársak vesznek részt. És ahhoz majd külön határozati javaslatot osztunk szét az ülés időtartama alatt. Kérem az elvtársakat, hogy aki az első napirendi ponthoz hozzá akar szólni, jelentkezzen, kézfeltartással, cédulával, kinek, ahogyan tetszik. Horváth elvtársnak kérdései vannak.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: A február 12-i határozat végrehajtásáról szóló anyag 4. oldal 3. bekezdésével kapcsolatban a következő kérdésem van:

Annál a 300 tsz-nél, ahol túlélőlegezés van, mi idézte elő a mérleghiányt?; továbbá, mit értünk az alatt, hogy túlélőlegezés?

A 7. oldal 6. pontjában a 12%-os növekedés termelésre vagy árutermelésre vonatkozik és értékben vagy mázsában értendő-e?

A 8. oldal e/ pontjában az előrelátható 28 forint munkaegységértékkel szemben hogyan alakul az a 300 mérleghiányos szövetkezetnél (a továbbiakban érthetetlen).

KÁDÁR elvtárs: Vannak még kérdések, elvtársak? Tessék, Háy elvtárs.

HÁY László elvtárs: Hogyan alakul a közösből és a háztájiból származó jövedelme a termelőszövetkezeti tagoknak?

KÁDÁR elvtárs: Felkérem Fehér elvtársat, adja meg a választ a feltett kérdésekre.

FEHÉR elvtárs: Az első kérdésre menet közben megadta valaki a választ, hogy az előlege fél évre vagy egy hónapra szól-e. Ez az előleg fél évre számít.

A túlélőlegezés hogyan értendő, hogy a munkaegység 60%-át, vagy a várható termelési érték 60%-át haladta-e meg? Mind a kettőre értendő. A banki rendelkezések szerint a leszerződött áru 60%-a erejéig lehet felvenni rövidlejáratú hitelt. Ez van érvényben. Ezeknél a tsz-eknél ezt lépték túl, de olyan formán és olyan mértékben, hogy ez valószínűleg mérleghiányt eredményez, azaz többet osztottak, mint az egész termelési érték, mint amit megtermeltek. A mérleghiány zöme ilyenkor jelentkezik. (Kádár elvtárs: miért adtak ki többet?) Mert a tagság nyomta a vezetőséget. Egyébként a vitában ez biztos bőven elő fog kerülni.

A 12%-os termelésnövekedéssel kapcsolatban az volt a kérdés, hogy az termelés vagy árutermelés? Termelés, és ez a 12%-os termelésnövekedés is csak akkor fog sikerülni, ha az őszi betakarítás eredményes lesz.

A következő kérdés, hogy a 28 forintos várható országos munkaegység mellett hogyan fest majd a gyenge tsz-ekben a munkaegység értéke? Többek között úgy fest, hogy a tsz-ek 25%-ában az egy munkaegység értéke 20 forinton alul lesz.

Tavaly tsz-tagonként az egy tagra eső közösből származó jövedelem 9843 forint volt, az idén előreláthatólag 8970 forint lesz.

Az egy tagra várható jövedelem 9%-kal csökken a tavalyihoz képest. Itt kapcsolódom Háy elvtárs kérdéséhez, mert ez ezzel függ össze. E mellett mennyi lesz a háztájiból eredő jövedelem? Erre nehéz válaszolni. Kb. 4–5000 Ft, a jobb földeken több. Ezek voltak a kérdésekre a megadott válaszaim.

KÁDÁR elvtárs: Hozzászólásra jelentkezett Lombos elvtárs. Megadjuk neki a szót, és kérem az elvtársakat, aki hozzá akar szólni, az jelentkezzen.

LOMBOS FERENC[22] elvtárs: A kiküldött anyaghoz és részben Fehér elvtárs bevezető tájékoztatásához szeretnék hozzászólni, azzal, hogy alapvetően a fő kérdésekkel egyetértek, de néhány kérdésben mégis szeretnék vitatkozni az előterjesztett anyaggal, illetve Fehér elvtárs tájékoztatójához volna néhány észrevételem.

Az előterjesztett anyag felveti azt a gondolatot, hogy a szövetkezeti demokrácia betartása területén még vannak bajok egyes szövetkezetekben. Gondolom, ez ránk is áll. De itt el kell mondani a Központi Bizottságnak azt, hogy rendkívül nehéz a helyzet községeink egy jelentős részében, mindenekelőtt a nagy községekben. Nem tudjuk megoldani azt, hogy a szövetkezeti közgyűlésen részt vegyenek az emberek, miután beállt a rossz idő, mert nincs olyan helyiség, amely rendelkezésre állna. És így adva van, hogy küldötteket küldenek el a közgyűlésre. A küldötteknél azonban olyan problémánk van, mivel a faluban gyengén áll még a pártszervezet ereje, hogy nem megfelelően megy le a közgyűlés légköre, hangulata, a helyes iránya azok a szövetkezeti tagok közé, akik nem voltak ott. Emiatt ténylegesen van egy bizonyos feszültség, mire leérkezik a közgyűlés határozata vagy álláspontja, éppen felvásárlási vagy egyéb kérdésekben, addigra már elég sok a vita kinn a község területén. Ezért ezeket a dogokat nehezen tudjuk megoldani. Itt mi, amire törekszünk, és nagyon igaza van a KB határozatának, a PB álláspontjának, amikor kimondta, hogy az év végére minden szövetkezetben pártszervezet legyen,[23] mert véleményünk szerint ez a kulcskérdés. Előbbre jutni igen gyorsan a pártszervezetek kiépítésében, mert csak a pártszervezet lehet az, a szövetkezetben mindenekelőtt az, aki meg tudja oldani azt, [sic!] hogy a küldöttgyűlésekről a közgyűlés határozatait közöljék lenn az illetékes tsz-tagokkal.

Áttérnék a premizálás problémájára. Bevezetőként szeretném elmondani, hogy egyetértek a premizálással. De azzal, amit az anyag előterjeszt, felveti a premizálás további szélesítését, és nem elég világosan mondja, hogy mit gondol ez alatt, bizonyos értelemben szeretnék vitatkozni.

Onnan indulnék ki, hogy az elmúlt hónapokban az aratás után, de az aratás előtt is újság, rádió, egyfolytában nem beszélt másról, csak [a] premizálás bevezetéséről, itt ennyi, amott amannyi. Azután elkezdtünk licitálni, a szövetkezetek rálicitáltak, és úgy alakult a helyzet, bár jó termés ígérkezik nálunk kenyérgabonából, osztani akartak mindent prémiumként. Utána megnéztük a helyzetet. Egyszer: a szövetkezetek jelentős része ilyen módon azzal a premizálási módszerrel — amit sajnos a sajtónk vastagon hirdetett —, hogy nem a többtermelésért, hanem a munka meggyorsításáért prémium, én a magam részéről nem tudok egyetérteni. Ha áttérünk erre az álláspontra, hogy minden munkát gyorsítani, és azért prémi-

umot fizetünk ki, akkor ebből nem több termelés lesz, elvtársak, hanem hamarabb elvégezzük a munkát, és a munkaegységnek nem lesz becsülete a tsz-ekben. Nekünk pedig, véleményem szerint — a mi tapasztalatainkról beszélek, mivel nem ismerem a többi megye tapasztalatait — még hosszú-hosszú évekig az a legközpontibb feladatunk, hogy a munkaegység becsületét növeljük a tsz-ekben, mennyi prémiumot kap, ha pl. kihajtja a kanász az állatokat, hanem azért mozdítsa meg: ténylegesen hogyan lehet többet termelni. A több termés egy részét akkor természetesen kiadjuk prémiumként.

Az aratásnál levő helyzet: bár rég elmúlt, de mégis érdemes megemlíteni. A sajtóból kiindulva, az aratásért prémiumot adni. Aztán utána, ha már aratásért prémiumot adunk, akkor már a behordásért is követelik a prémiumot. De ha a behordásnál prémium van, akkor a cséplés legalább olyan nehéz munka, miért ne adjunk prémiumot. Egyszóval olyan licitálás alakul ki, aminek az alapján a megyei pártvégrehajtó-bizottság előterjesztette a megyei pártbizottság elé a javaslatát, aminek az volt a lényege: a plusz gabonát, amit termeltek az idei évben terven felül, ennek 25%-át adjuk ki prémiumként, a többi pedig az államé, és ez a szövetkezet vagyonát képezi, mint bevételi forrás. [sic!]

Ezt megkezdtük végrehajtani, minden szövetkezetben egyenként tárgyaltunk az illetékesekkel, melynek alapján úgy látszott, hogy értünk is el eredményeket. Közel 900 vagon búzával többet vásároltunk fel, mint a tervünk. Ennek látható jelei voltak. Igen ám, de akkor a Minisztertanácsnál valamelyik elvtársnak eszébe jutott, hogy Győr megyében nem visszahozták-e a begyűjtési módszereket? Erre leküldtek egy bizottságot[24] megnézni, hogyan áll ez a Győr megyei begyűjtési módszer, mert valami nem klappol náluk. Először el kell mondani, amíg 40%-át vásároljuk fel a kenyérgabonának, ami megtermett, addig ne beszéljenek begyűjtési módszerről, és nem jó dolog az, amikor szimatolnak, mert az embereket idegesíti a szimatolás, hogy most mit keresnek. Tényleg begyűjtés. Lesz holnap, aki szimpatizál ezzel a gondolattal, hogy tényleg visszahoztuk a begyűjtési rendszert, főleg az a szövetkezeti vezető, aki nem szívesen adta oda a plusz gabonát, szívesebben kiosztotta volna mondjuk a tagság között. Abból viszont az országnak effektív semmi haszna nincs, a népgazdaság adja a traktort, egyebeket, műtrágyát, ha több termés van, azt meg elosszák egymás között. Erre akkor még kialakult egy olyan álláspont, hogy adjuk azért ki — és ezt a sajtó is írta — a szövetkezeti tagoknak ezt a plusz gabonát prémiumként. Azután agitáljuk meg a szövetkezeti tagot, hogy adja el az államnak.

Elvtársak, aki kinn él a faluban, az, gondolom, mindenki tudja, hogy ebből nem lesz semmi. Ha a mi funkcionárius elvtársaink éjjel-nappal kinn maradnak a faluban, akkor is, amit hazavittek már, az a feketepiacra fog kerülni, mivel magasabb áron el tudja adni. Sajnos, még öntudatban nem tartanak ott a mi szövetkezeteink, hogy azt mondanák: ez is a népgazdaságé, mert az én szükségletemet bőven fedezi az, ami ott van, és így a pluszt átadjuk.

Az idei, illetve a jövő évre, miután elég széles tapasztalatunk volt, foglalkoztunk, milyen módon oldjuk meg a premizálást a jövő évben. Hogyan biztosítsa, hogy minden a helyén legyen? Szeretném elmondani — miközben az anyag felveti, hogy szélesíteni kell — azt a gondolatot, hozzátenném: meg kellene szabni vagy az FM-nek, vagy a KB-nak a premizálás mértékének a felső határát. Én mindenekelőtt a felső határra gondolok. Mi erre vonatkozólag elfogadtattuk megyei pártbi-

zottságunkkal, az elmúlt ülésen, a következő javaslatokat. Elmondom, lehet, hogy nem jók, legalább az elvtársak meg fogják mondani, hogy változtassunk rajta.

Az a véleményünk alakult ki, hogy a jövő évben kenyérgabonánál a plusz termés maximum 15%-át ki lehet adni premizálás címén pénzben és nem természetben a szövetkezeti tagoknak. Takarmánygabonánál ugyancsak a plusz terméstnek 15%-át ki lehet adni természetben. Itt mindenekelőtt a háztájira gondolunk, amit erősíteni kell. Feltétlen húzó hatása lesz a szövetkezeti tagok felé. Ugyanez áll az állattenyésztés vonalán is, ahol az a véleményünk volt: ugyancsak 15% pénzben és természetben. Érthető, hogy itt a kettős variánst kellett felállítani, mert hisz a hízó állatok után természetben nem tudunk adni, de malacok után lehet, a felnevelt malacok után természetbeni adást is. Miután jó két hete vitatkoztunk egy sor szövetkezeti elnök elvtárssal, az a vélemény alakul ki, de nem engedtünk ennek a nyomásnak: kenyérgabonánál még a 15%-kal sem nagyon szimpatizálnak. Ott még azon a véleményen vannak, gondoljuk meg jól, hogy a 15% is helyes-e. Az volt a véleményünk, helyes. Helyes, ennek feltétlen húzóereje lesz. Ennél többet azonban nem javasoltunk meghatározni a megyében premizálás címén.

Még egy gondolatot szeretnék itt elmondani. Az idei évben kísérleteztünk a kenyérgabonánál a fejadag módszerével is. Ennek is most már megvan a maga tapasztalata. Változtattunk ezen a területen, ahogy az idei évben volt, hogy fejadagot adunk, ami három mázsa körül ingadozik, felnőtt lakosra, illetve családtagra gondolva. Kiderült az, hogy ez a fejadag adás azoknak kedvez, ahol sok a gyerek, szóval magas a szaporaság. Így nem a szorgalom irányába hat. Arról van szó, van egy 400 munkaegységes tsz-tag, akinek lehet, hogy csak két családja van. Az kevesebb kenyérgabonát kapott, mint akinek 200 munkaegysége van, de év közben lógni tudott. Igaz, sok a gyerek is, mert ráért esetleg. [sic!] Ezért olyan helyzet alakult ki, hogy ez még egyszer annyi gabonát visz haza most az év végén, mint a másik. És ez az ember igazságérzetével nem nagyon találkozik. Ezért az volt a véleményünk, hogy áttérünk egy módosított fejadag kiadási megoldásra. A következőképp nézne ki: munkaegységek szerint osszuk a kenyérgabonát, a betervezett munkaegység szerint. Akinek 400 munkaegysége van, az nyilván több gabonát kapna, megkapja a 3 mázsa fejadagot, a többit természetben, illetve pénzben. Most, akinek 200 munkaegysége van, az a 200 munkaegységre megkapja a kenyérgabonát, bennünket az már kevésbé izgat jelen pillanatban, hogy miért 200 munkaegysége van. Illetve izgat, hogy legyen szorgalmasabb az illető, de ha nincsen meg a család fejadag szükséglete megfelelően, akkor vásárolja meg állami áron. De ne részesüljön azért, mert sok gyerek van náluk, munka nélküli fejadagban. Amiért lényegében nem dolgozott meg úgy, ahogy a többi emberek megdolgoztak.

Ezek után röviden szeretném megemlíteni a részesmunka[25] kérdését. Szerencsénkre mondva, nem engedtük meg a részesmunkát. Én magam nem szimpatizálok a részesmunkával, még a szorult helyzetben való bevezetésével sem. Nem szimpatizálok vele. Meggyőződésem szerint annyi bonyodalmat hoz a tsz-ek életébe, és a részes munkánál is, hogy hányadért dolgoznak. Szóval olyan káosz lesz a szövetkezetek életében, amely nem előbbre viszi a közös gazdaság gyarapítását, ellenkezőleg, a szövetkezet életében bizonyos spekulatív elemeket bőven megvalósít.

Felvetődött az őszi indulású szövetkezet, Fehér elvtárs most felvetette a népgazdaság oldaláról. Mikor az anyagot olvastam, arra gondoltam, milyen jó volt a Politikai Bizottságnak határozata, hogy őszi indulást nem enged többet.[26] Most újra javasoljuk az őszi indulást. Igaza van Fehér elvtársnak arról az oldalról, hogy

a mezőgazdaság helyzete az adott, és azt figyelembe kell venni nekem is és még mindenkinek. [sic!] De mégis felvetném azért azt, hogy ennek a hatása a bent levő szövetkezeti tagokra vajon hogy fog kinézni. Nem jobban-e — meggyőződésem szerint jobban — fognak kifelé kacsingatni, mint ahogy ezt a megyei pártbizottságok szeretnék. Ha ennek a politikai oldalát latba tesszük [sic!] talán azzal a néhány millió forinttal, amilyen problémát ez felvet, és azzal a kínlódással, amit majd újra egy év múlva, vagy egy éven keresztül a megyei bizottságoknak végig kell küszködni, talán mégis afelé hajlanék, hogy meg kellene gondolnia a Központi Bizottságnak, hogy egy ilyen határozatot hozzon, hogy újra őszi indulású szövetkezeteket engedjünk szervezni.

A járási tanácsok megerősítése. Úgy egyetértek, ha olyan határozat — olyan elvi határozat — születik, hogy a megyei pártbizottságok most már ténylegesen határozott intézkedéseket tegyenek — tegyünk, pontosabban — arra, hogy oda megfelelő szakembereket csoportosítsunk át a lehetőségeknek megfelelően. Most már a fizetés rendezve van. De azzal nem értenék egyet, elvtársak, hogy további státuszemelésről beszéljünk a járási tanácsok mezőgazdasági osztályán. 18 ember van a járási tanács mezőgazdasági osztályán, illetve 16–17. Szóval nem tudom, szükség van-e, hogy további lépéseket tegyünk előre, hogy ezt a számot gyarapítsuk. Legalábbis a mi megyénket figyelembe véve, a legnagyobb járásnak 40 községe van, s 18–20-an vannak a járási tanács mezőgazdasági osztályán. Semmi kár nem származna abból — meggyőződésem szerint —, ha mondjuk a pénzügyi osztály is egy kicsit többet foglalkozna a mezőgazdasági kérdésekkel. Hiszen a pénzügyi osztály legfőbb feladata most a járási tanácsnál is a mezőgazdasággal összefüggő ténykedésen alakul ki. [sic!] Úgyhogy nem tudom, jó dolog-e, hogy belemegyünk további státuszemelésbe.

Vetés és felvásárlás kérdése. Először talán a vetésről. Egyetértek teljes egészében azzal, amit Fehér elvtárs elmondott a beszámolójában, még a hangjával is egyetértek, ahogy most felvetődött ez. De sajnos, a mindennapi életben nem így vetődik fel. Rendkívül nagy idegeskedés van, elvtársak, a vetés vonalán. Idegeskedés és kapkodás van, nyúzzuk egymást, hogy gyerünk, gyerünk előre, és én nem szeretem, mikor ütünk-vágunk jobbra, balra, hogy gyerünk előre. Szeretném elmondani: amikor az október 31-i vetési határidőt megszabta a Földművelésügyi Minisztérium, mikor én megkaptam, rögtön arra gondoltam, hogy aki ezt meghatározta, az se hiszi el, hogy október 31-re — az idei évet figyelembe véve — a vetést be tudjuk fejezni. Ismert dolog a kukorica, a burgonya késői érése és egyebeket tovább lehetne sorolni. Jó, nyomjuk le október 31-re és azóta is örökös nyomorgatás, hogy gyerünk, gyerünk. Higgyék el, elvtársak, hogy mindent megtesz minden megyebizottság — meggyőződésem szerint —, amikor az idő egyáltalán engedi, nem zuhog az eső, és vetni lehet. Ezt mutatja egyébként, hogy mikor egy kicsit kitisztul az ég a fejünk fölött, abban a pillanatban a határ el van lepve, és megy e vetés. Megy a vetés. Véleményem szerint a hozzáállás tekintetében nincsen baj. Hogy az idő nem kedvez, ez egy másik kérdés, de még nem katasztrofális, és nagyon egyetértek azzal, amit Fehér elvtárs mondott, hogy ezt az időt még a magunk javára lehet bőven fordítani. Csak ne idegeskedjünk, az nem jó tanácsadó, amikor ilyen helyzet alakul ki.

A felvásárlásról. Az a szépséghibája az előterjesztésnek, hogy azt nem mondjuk ki — remélhetőleg majd később kimondjuk —, hogy az öt év alatt hogyan akarjuk a felvásárlási apparátust rendbe hozni. Egy kicsit rugalmasabban menjen

az, amiben jelenleg elég sok probléma van. Csak jelezni szeretném: tiszta kínlódás volt heteken keresztül a meglevő nagymennyiségű burgonyát eladni a megyéből. Már mindenkivel tanácskoztunk, hogy ott van a burgonya a nyakunkon, végre a KB Mezőgazdasági Osztálya segítségével egy burgonyaeladó értekezletet hívtam össze a megyében az illetékes minisztériumok bevonásával, és sikerült a burgonyát egy kicsit gyorsabban elszállítani a megyéből. Ma reggel, amikor jövök, hallgatom a hét órás híreket a rádióban, megdicsértek bennünket a tegnapi értekezleten, hogy jól teljesítettük a burgonyaeladási tervünket. Ekkor arra gondoltam — és mondtam is a pilótámnak mellettem —, hogy hátha még tudnák, hogy mennyivel többet lehetett volna elhozni, ha egy kicsit rugalmasabbak vagyunk, akkor nem 400 vagonnal, hanem kb. 700 vagonnal lehetett volna elhozni többet. Ez is ehhez az oldalához tartozik véleményem szerint.

Na de most végre sikerült a burgonyát eladni, most ott van a káposzta problémánk. Egyikből ki se megyünk, utána bukfenc, heteken keresztül megint kínlódás, hogy el tudjuk adni a nagymennyiségű káposztát. Itt a következőt mondják el nekünk az illetékesek. Nézd, Lombos elvtárs, ti olyan megye vagytok, ami tipikus káposztatermelő megye. Ezért a ti káposztátok exportra lett beállítva. Most megbukott az export, sajnos nincs diszpozíció. Viszont ott van nekünk a rengeteg káposzta, erre mondják, hogy silózzuk be. Ezt is meg lehet csinálni, elvtársak, a termelőszövetkezetekkel, de ki az, aki a jövő évben zöldséget fog termeltetni? Illetve, hogy ma nem megy a szövetkezetekben a zöldség szerződéskötés, nagyrészt annak köszönhető, hogy olyan nehéz körülmények között tudnak a szövetkezetek megszabadulni a zöldségtől. Ez nem arra ösztönzi őket, hogy fokozottabban zöldségtermesztéssel foglalkozzanak, hanem szép csöndben visszafelé akarnak fordulni, közben mi meg azt szeretnénk, hogy a munkásosztály ellátása javuljon, tehát emeljük a terveket a zöldségtermelés területét illetően. Itt valami nincs rendben — meggyőződésem szerint —, valami nem passzol a felvásárlás vonalán, és ebben a dologban valahogy előbbre kellene jutni.

Végezetül említeném meg a földjáradék kérdését. Itt a központi bizottsági ülésen — gondolom — kell megemlíteni. Az anyag arról nem beszél egy szót sem, hogy itt van az ősz, most már lassan, lassan a zárszámadások ideje. A Központi Bizottságnak van egy érvényben levő határozata,[27] amely kimondta az elmúlt évben, hogy földjáradékot minden szövetkezetben fizetni kell. Nem ismétlem el, hogy rendkívül nehéz volt a múlt évben keresztülnyomni ezt. Szeretném elmondani, hogy javaslattal élnék a KB felé, hogy ezt a határozatot ilyen szigorú mértékben az idei évben ne alkalmazza a Központi Bizottság. Nem tartanám helyesnek, hogyha így maradna, azért sem, mert a múlt évben — ezt el kell mondani —, amikor keresztülnyomtuk a földjáradék fizetését, olyan szövetkezetekkel is fizettettünk földjáradékot, amelyek 8 éve már működtek, és soha nem fizettek egy fillért sem. De azt mondtuk, hogy fizetni kell, mert párthatározat van. Két esztendő eltelt azóta, hogy a megyében megtörtént a mezőgazdaság átszervezése, véleményem szerint egyes régi termelőszövetkezeteknek meg kell engedni — ahol egyébként soha nem fizettek földjáradékot — az idei évben, talán felső engedéllyel, talán földművelésügyi miniszteri engedéllyel, hogy ne fizessenek. (Kádár elvtárs: benn van a rendelkezésben!) Kádár elvtárs, a tavalyi évben egyetlen egynek nem adtak engedélyt arra, hogy a földjáradékot ne fizesse ki. Ezért kérem, hogy kicsit rugalmasabban kezeljük ezt az idei évben, akkor meggyőződésem szerint nem lesz

különösebb probléma e területen, és rendben tudjuk tartani az egész szövetkezeti zárszámadó közgyűlések hangulatát is és egyéb feladatokat is.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett anyag az én meglátásom szerint lényegében visszatükrözi a helyzetet, és a javaslatokat is el lehet fogadni. Az anyagnak a hiányossága, hogy bizonyos kérdésekben nem elég elemző, és azt hiszem, a termelőszövetkezetek mostani helyzetét, nehézségeit nem tükrözi megfelelően vissza. A nehézségek okait nem elemzi megfelelően, így a kiküszöbölésre tett javaslatok — meglátásom szerint — nem oldják meg a feladatot.

A mi termelőszövetkezeteinknek két nagy, összefüggő problémája van — erről az anyag beszél —, elsősorban a munka elvégzése, megfelelő időben, megfelelő minőségben. Én elsősorban Pest megyéről tudok beszélni, de azért járok az életben, amikor szabadságra megyek, meg egyéb helyekre, és látom, hogy máshol is hasonló a probléma. Azonkívül az elvtársak őszintén el szokták mondani, amikor beszélgetünk, hogy milyen problémák vannak. Az anyag itt beszél arról, hogy kevés a piac, és magyarázza, milyen okai vannak annak, hogy a munka nincs időben és megfelelő módon elvégezve. Néha, nem is egészen világosan és félreérthetetlenül mondja meg. A 7. oldal 3. bekezdésének a végén azt mondja pl. az anyag: „a kapásnövények ápoltsága jobb a múlt évinél" – ez igaz, de hát a múlt évi nagyon rossz volt, elvtársak, mert 40 ezer hold kukorica nem lett megkapálva, és az csak 10 q-val is 400 ezer q kukorica, amiből nagyon sok hízót lehetett volna meghizlalni. Aztán azt mondja: „az idejében végzett kapálás csökkentette az aszálykárokat". Azt hiszem, nem így áll a helyzet, elvtársak. Hát persze az időben végzett kapálás csökkentette az aszálykárokat, de hát mennyi volt az, amit idejében végeztek és annyiszor kapáltattuk, ahányszor kellett volna? Ami Pest megyét illeti, a kukorica, a burgonya kapálása olyan 40%-os volt. Ezen belül, hogy pontosan két-három volt-e, ezt nem tudnám megmondani. Az egészet figyelembe véve a 90%-a, 95%-a meg lett kapálva. Ismétlem, olyan 40, 45%-a egyszer, és 8–10%-a, elvtársak, egyszer se. Ahol jól előkészített talaj volt, ott a termelés közepes lesz, még ott is csak egyrésznél, másrésznél pedig ki kellett szántani, vagy le kellett kaszálni. Az egyszer kapált kukorica, és nem időben kapált kukorica vagy burgonya sem hozhat megfelelő termést.

Mi nagyon sokat gondolkoztunk, hogy mi a baj, miért nem tudjuk megoldani. Ugyanis próbáltunk különböző premizálási rendszereket bevezetni, érdekeltté tenni az embereket, és kisebb-nagyobb sikereket értünk is el.

Megnéztük, hogy állnak termelőszövetkezeteink a területtel. Pest megyében egy gazdaságra jóval kisebb terület jut, mint más megyében. Amíg az egyéni gazdaság volt, addig legfeljebb átlag öt-hat hold jutott egy parasztcsaládra. Ez azt jelenti, ahol több jutott, ott más munkaerőt igénybe tudott venni. Most kilenc hold jut, hét, hét és fél hold szántó. Ha figyelembe vesszük, elvtársak, hogy a tsz-ekben lényegében a tagoknak, a dolgozó tagoknak legfeljebb 55–60%-a végez növényápolást állandóan — mert egy része az állattartásnál, állattenyésztésnél és építőbrigád vagy mit tudom én, hol dolgozik —, akkor egy tagra 15–16 hold föld jut. Márpedig a mai gépesítéssel ezt a munkát ennyi földön időben, optimálisan elvégezni jól nem lehet.

Mi az oka annak, hogy évek óta, mindig kapkodni kell a betakarítással? Elvtársak, Lombos elvtárs azt mondja, ne legyenek idegesek bizonyos helyen a vetés miatt. Hát nem tudom, Lombos elvtárs hogy áll ezzel a dologgal. Én nagyon ideges

vagyok, elvtársak. Október vége van, igaz, hogy későn ért be a kukorica, a burgonya, igaz, hogy egy kicsit sok eső esik, de hogy október végén a kenyérgabona 30–35%-a legyen a földben, az semmiképp sem jó. És ha az eddigi tapasztalatokat, vagy akármilyen tudományt veszünk a kezünkbe, ez azt jelenti, ha nem tudjuk tíz napon belül a vetést befejezni, akkor holdanként számíthatunk arra, hogy 1 q-val kevesebb lesz a termésünk, 2400 ezer holdnál, 2500 ezer holdnál az 2500 ezer q, elvtársak, amiért nagyon komoly valutát kell kifizetnünk.

Főleg azért nem tudunk vetni, mert nem tudunk betakarítani. Az egyéni parasztnál, ha jutott 6 hold föld egy parasztcsaládra, a családok családtagok száma általában minimum három, egy tagra két hold jutott, és a kukoricát akkor a három tag három nap alatt játszi könnyedséggel betakarította, a két hold búzát is elvetette egy-két nap alatt, vagyis, amikor beért, vagy az idő alkalmas volt, akkor az egyéni paraszt rászállt, és 1–2 hét alatt betakarított és bevetett. Most, elvtársak, ez nem megy. Nem megy, mert a termelőszövetkezetbe sokkal több betakarítás jut egy tagra, a gépesítés nem megfelelő, és ezért húzódik. Ez nem magyar probléma, ez nemcsak a mi problémánk. Megmondom én valamikor nagyon csodálkoztam, amikor olvastam, hogy a Szovjetuniónak milyen nagy gondot okoz a betakarítás. Gondoltam, hogy nálunk milyen gyorsan megy ez, a mi parasztjaink megcsinálják, s most látom, hogy ez olyan probléma, ami kísért bennünket, s amelynek meg kell találni a megoldás módját. [A] Szovjetunióban nagyjából megoldották már,[28] s a nálunk gazdagabb országok is megoldják a gépesítéssel. Nagyfokú gépesítéssel meg lehet oldani, elvtársak. Úgy látom, mi még nem tudjuk ezt gépesítéssel megoldani, tehát maradna a családtagok bevonása a munkába.

Az anyag felveti, hogy a szervezésnél jobban törekedjünk a családtagok bevonására, a fiatalság bevonására. Mi eddig is törekedtünk, s ha még jobban dolgozunk — bocsánat, nem ha még jobban dolgozunk, mert ez azt jelenti, hogy eddig is jól dolgoztunk —, ha jobban dolgozunk, talán valamivel jobb eredményt érünk el. De alapjaiban nem valószínű, hogy meg tudjuk változtatni a helyzetet, elvtársak. S ha nem tudjuk megváltoztatni a helyzetet, hogy több embert léptessünk be, nem is beszélve arról, hogy ha belépett is a tsz-be, nem biztos, hogy dolgozik. Hisz van erre tapasztalat, hogy nem dolgozik. Még azt is meg kell mondani, elvtársak, mindenki tudja, a tag nem dolgozik közel sem olyan szorgalmasan, mint egyéni paraszt korában dolgozott. Elvtársak, egyéni korában elég sűrű állatállománya volt, sűrűbb mint a termelőszövetkezetnek, de arra ő külön munkaerőt soha nem számított. Ha vetni kellett, akkor felkelt 4 órakor, megetette a jószágot, kiment, hazajött 6-kor, 7-kor, a sötétben újra megetette, tehát nem kötött le munkaerőt.

Van egy sor probléma, amire nekünk választ kell adni, mert különben csak beszélünk, agitálunk, és az évek során a dolog megy a maga útján, és újra nehézségek vannak. Ebben az évben — én megmondom a mi tapasztalatainkat, ha máshol jobban tudták megoldani, mi szívesen cserélünk tapasztalatot — a kukorica sem lett időben elvetve, egy része elkésett. A különböző zöldségkultúrák nem lettek időben kipalántálva, éppen azoknál az okoknál fogva, amiről beszélek. A tsz-tagságunk a mostani gépesítés foka mellett nem tudja optimálisan megművelni a földet. Ez terméskieséssel jár. Ennek következményei vannak, vagyis nem hozza be azt a lehetőséget, amit a műtrágya és egyéb lehetőség biztosít a részére, tehát marad a családtagoknak a bevonása. Mi a családtagok bevonásával kapcsolatban kidolgoztunk egy rendszert. Mi eredményességi munkaegységnek hívjuk, ennek a következő volt az alapja: egy csapat, mondjuk hat-tíz ember, vagy éppen egy család vállalja

— ezt példának mondom — öt hold kukorica teljes gyalogmunka megművelését. A fogatot és a gépet a tsz a közösből adja, az első kapálástól a fattyazásig, a leszedéstől a kukoricaszár levágásig, kúpbarakásig. Ezért bizonyos munkaegység hányadot írunk neki jóvá q-ként a termett mennyiségtől függően. Ez látszólag nagyon jó, elvtársak, nagyon örültek az emberek, hozzáfogtak és dolgoztak. Az ilyen tsz-család vállalt egy hold cukorrépát, két hold burgonyát és vállalt egy félhold mákot, s kiszámította előre a jövedelmét 30–35 Ft-os munkaegységet figyelembe véve. Azt mondta, én kérem tisztességesen dolgozom egész évben három tagú családommal együtt? 25–30 ezer Ft jövedelmem lesz. Igen, így nézett ki az indulásnál. Példának mondom, ez a tsz-tag termelt mondjuk 35 q csöveskukoricát egy holdon. Tisztességesen megkapálta háromszor. Az egy munkaegység 31 Ft-ra lett tervezve. Ő kapott volna 25–26 munkaegységet, a normák szerint 1 holdra a kukorica megművelésre 20 munkaegység jár, de mivel ő 35 q-t termelt, ennek alapján 25–26 munkaegységet kapott volna, vagyis 1000–1100 Ft-ért művelt volna meg egy hold földet. A 35 q-nak kb. egyharmadáért. De a munkaegység érték más gazdasági ág rossz munkája következtében 11 Ft lett, és ő most már egy hold kukorica megműveléséért 300 Ft-ot kap, annak ellenére, hogy háromszor kapálta. Kevesebbet, mint amikor valamikor napszámosként részéből csak leszedte a kukoricát. Ez, elvtársak, sajnos nem megy így! Ez az oka többek között annak, hogy harcolnak a tagok a részesművelésért. Tudniillik, nem arról van itt szó, hogy a tagok el akarják vinni természetben, s csak azért harcolnak a részesművelésért. Ezt látni kell, elvtársak, mert harcolnak ők a paprikánál, az uborkánál és egyéb helyen, amit nem akar elvinni, amit leszerződésben átad a vállalatnak, csak nem akarja függővé tenni jövedelmét az egész gazdálkodás jövedelmétől. Azt mondja: bármilyen tisztességesen dolgoztam, egyáltalán nem biztos a jövedelmem.

Elvtársak, egy konkrét példa fordult elő, és én azért időzöm el ennyit — engedjék meg az elvtársak —, mert engem megdöbbentett, és gondolkozni kell, hogy milyen megoldást tudunk találni. Kint vagyok az egyik termelőszövetkezetünkben, amelynek 200 holdas kertészete nem sikerült, kiszáradt — domboldalba ültették, nem jó helyre —, ennek következtében fél millió Ft kiesése lesz. A 35 Ft-ra tervezett munkaegység érték 11 Ft lesz. Ez az ember 400 munkaegységet teljesített tavaly, az idén is. Tavaly kapott vagy 10 ezer Ft-ot a 400 munkaegység után, kétezret vissza kéne neki fizetnie, mert úgynevezett túlelőlegezésben volt. Az idén pedig úgy áll a tsz, hogy 11 Ft lesz. Ő megint már 300 munkaegységnél tart, mondta, mondja meg nekem Horváth elvtárs őszintén, hogy maga az én helyemben mit csinálna? Az én gyermekeimnek kenyér kell, iskolába mennek, könyvek kellenek, meg minden, én elismerem, hogy én felelős vagyok a tsz-ért, de én tisztességesen minden nap elvégeztem a munkám, és az év végén semmivel megyek haza. Én a jövőben nem fogok a tsz-ben dolgozni, hanem elmegyek napszámba, ahol felvesznek. És ez ilyen hangulatot váltott ki a termelőszövetkezetben, és a többi is azt mondta, hogy ő is elmegy.

Fehér elvtárs mondja, hogy termelőszövetkezeteink 20%-ának, 25%-ának a munkaegység értéke 20 Ft alatt lesz. Ha olyan tsz-ekről van szó, ahol prémium van természetben, meg harmadosban, meg részben, meg mit tudom én, egy csomó jövedelemhez jutottak, akkor különösebb baj nincs. De ha ténylegesen az alapszabályok szerint gazdálkodó termelőszövetkezetről van szó, azért látni kell, elvtársak, hogy ez rendkívül alacsony jövedelmet jelent. Ez azt jelenti, hogy az egy tagra eső hat-hét ezer Ft. Az állattenyésztésben állandóan foglalkoztatott, elnök és a

brigádvezető, és mit tudom én milyen függetlenített embereknek az állandó munkaegységét levonva, akkor ez azt jelenti, hogy ott a növénytermesztésben dolgozó tagok évi 200 vagy 250 napos munkájuk után két-három ezer Ft-tal mennek haza. Én nem beszélek arról, aki nem dolgozott, az egy más kérdés, elvtársak. És ez nem fog jót hozni nekünk!

Azért mondom én ezt, mert van egy nagyon merev álláspont. Ismerem az ország gazdasági helyzetét, mégis az a nézetem, hogy ebben az esetben most nem lehet merevnek lenni. Mi az, amiről én beszélni akarok, elvtársak. A mi megyénkben kb. 20 millió Ft bevételi kiesés van, ez a tsz-területeket figyelembe véve 60 Ft holdanként. Ez nem nézne ki katasztrófának, ha minden tsz-nél így nézne ki a dolog, akkor el lehetne ezt viselni. Igen ám, de 25–30 tsz-re vonatkozik, és ezekben a tsz-ekben, ha végrehajtjuk azokat az utasításokat, amelyek az FM és a párt részéről jóvá vannak hagyva, akkor ezeknél a termelőszövetkezeteknél 6–10–12 Ft-ot fizetünk munkaegységenként. Vagy pedig más lehetőség van, a tsz kénytelen eladni a jövő évre tartalékolt takarmányt, az idén beszerzett állatállományát, és valamit adni a tagnak, mert hiszen semmiből nem tud a tag élni. Gondolom, ahogy én a statisztikát ismerem, az országban a rossz tsz-eknek és a hiánynak kb. a 15%-a van Pest megyében. Kb. így néz ki, mindig kb. így nézett ki. Ez kb. 200 millió, 300 millió Ft-ot jelent. Ez a 300 millió Ft, elvtársak, sok pénz. Most nagyon nehéz ezt a pénzt előteremteni. Ennek kb. a fele, ami a vásárlóerő növelésére menne, a másik fele pedig más problémákat oldana meg. Meglátásom szerint meg kell oldani, és nem lehet engedni, eddig sem engedtük egy évben sem, nem lehet engedni, hogy itt a termelőszövetkezeteink felbomoljanak, vagy olyan katasztrofális helyzetbe jussanak, hogy hosszú éveken keresztül rossz, ráfizetéses szövetkezetek legyenek.

Nem tudom, más megyéknek mi a tapasztalata. Szinte alig van ezek között a szövetkezetek között olyan, amelyik ténylegesen nem dolgozott volna, elhanyagolta volna a munkát, annak a következtében jutott ilyen nehéz helyzetbe. Persze nem kitűnően dolgoztak, nem erről van szó, elvtársak. Ezek a most felfejlődött vagy új termelőszövetkezetek, küzdöttek különböző nehézségekkel, de hát az év közben ezeknek a termelőszövetkezeteknek mindegyike nagy erőket vetett be az állatállományuk fejlesztésére, saját erőből építkezésekre, különböző eszközök megteremtésére, előteremtésére. Úgyhogy bizony a bevételnek nem a munkaegység viszi el a túlnyomó részét, hanem annak jelentéktelen része jut munkaegységre, a többi más dologra lett fordítva, vagyis úgy mondom, hogy lényegében lerakták az alapot. S ha most megtagadjuk tőlük a segítséget, vagy ha nem tudjuk biztosítani, nagy károkat okozunk a népgazdaságnak. Gondolom, hogy nagyon meg kell fontolni, hogy lehetne egyenként megnézve, de segíteni éspedig gyorsan, elvtársak.

Minden megyei titkár ismeri, mi történik az olyan szövetkezettel — még nem engedtük, elvtársak, eddig, még tartjuk a frontot, nem sokáig lehet tartani —, ahol előre kimegy — mert kimegy — valaki, és megmondja a termelőszövetkezet vezetőinek, a termelőszövetkezeti tagoknak, hogy itt hat Ft lesz a munkaegység értéke. Hat Ft-ért senki sem tör kukoricát, hat Ft-ért senki nem megy a vezetőgép után egy nap, s nem szedi a krumplit stb. A termelőszövetkezeti tag, illetve a vezetőség — mert mi szorítjuk, hogy legyen szíves, és oldja meg ezt a kérdést — lényegében részéből adja ki nekik, most már ellenőrzés nélkül. Mert a tsz-elnök is és a brigádvezető is, mindenki erre szorul, mert a hat Ft-ból ő sem tud megélni, lényegében elviszik a kukoricatermés kétharmadát, s azt mondják, hogy hat vagy hét mázsa

termett csak. Tessék ellenőrizni! De mit tudunk vele csinálni? Ha időben megmondtuk volna, hogy igaz, ti hat Ft-ra álltok, de ilyen és ilyen segítséggel 20 lesz — nem több —, de be kell takarítani a takarmányt, a takarmányt helyre kell tenni, át kell jövőre menteni, meglátásom szerint jobban, helyesebben jártunk volna el, és nem hiszem, hogy nem tudtuk volna ezt gazdaságilag megcsinálni. Azt hiszem, hogy kicsit elhamarkodtuk ezt a dolgot.

Másik dolog, elvtársak, az állattenyésztés, az állattartás, amiről szeretnék beszélni. Mi a megyében intézkedtünk elsősorban a kocaállomány felemelésére és egyéb vonalon úgy, hogy ez év végén a szövetkezetekben az állatsűrűség eléri az 1938. évi állatsűrűséget. És 1961 végére eléri a 22 számosállatot 100 kat. holdra, ami a háztájival együtt 28–29 lesz, ami a megyében állandó volt az egyéni időkben is. Nem is törekszünk egyelőre feljebb. Jobb minőséget akarunk. Ez egyébként egybeesik a javaslattal, a határozattal is.

Az anyagban — nem ebben, hanem a következő anyagban — [29] arról van szó, hogy 1965-ben, de 1963 körül is szükséges, és előreláthatóan úgy is lesz, hogy az állatállománynak kb. 50%-a háztájiban, illetve egyéni gazdaságban lesz. Egyéni gazdaság valószínűleg nem sok lesz, marad tehát a háztáji. 40%-a a szarvasmarhának, ezen belül a tehénnek 50%-a, 40%-a a sertésnek és 75%-a a törzsbaromfinak. Ez a takarmányt fogyasztó állatállománynak 44–45 vagy 50%-a — pontosan nem lehet utána számolni — körül van.

Nézzük meg, milyen takarmánybázis áll ennek az állatállománynak a rendelkezésére. A földnek kb. 10%-a. A kilenc és fél holdból egy hold háztáji jár, amennyiben kiadják az egy holdat. Valami oknál fogva nem egy holdat adnak ki, hanem kevesebbet. Tehát maximum 10%-a. De hogy áll a takarmány, a többi takarmány biztosítása? Gondolom, Fehér elvtársék, s akik az anyagot előkészítették, nagyon alaposan meggondolták, amikor az anyagba, az irányelvekbe ezt a számot vették fel. Én teljesen egyetértek az elvtársakkal, annál inkább, mert a mostani tapasztalatok szerint a közösben tartott állatok takarmányértékesítése és termelt hús költsége nagyon magas. Nagyon magas, mert szervezetlenség van, primitív lehetőségek vannak, mert a gazdálkodáshoz nem megfelelően értő emberek vannak, s egyéb oknál fogva ez így van. Persze nemcsak a termelőszövetkezetben, mert ha csak a termelőszövetkezetben lenne így gondolom, gyorsan valahogy változtatni tudnánk rajta, de amikor azt látjuk, hogy a megye állami gazdaságaiban, a megye 25 állami gazdaságában, egy kg marhahús ráhizlalása 23,56 Ft-ba kerül, egy liter tej termelése — bár a megye megnyert valami négy nagy díjat tejtermelésben, s ezért gondolom, nem a legrosszabbak között van — 3,36 Ft, s egy kg sertés ráhizlalása 15,99 Ft-ba kerül átlagosan, akkor nehezen hihető, hogy a termelőszövetkezetekben ez alá lehetne menni. Ha pedig nem lehet alámenni, akkor teljesen érthető és indokolt Fehér elvtárséknak az a javaslata, hogy amíg nem tudjuk biztosítani azt a hizlalást, ahol a költségeket leszorítjuk, hogy a hús ára körül legyen az értéke, addig segíteni kell, biztosítani kell, hogy a háztájiban, ahol munkaerőt tulajdonképpen nem számolnak fel, csak a ráfordított takarmányt, és ennek alapján a költségeket alacsonyabbnak tekintik — az ő részére az is —, segíteni kell, hogy ilyen mennyiségű állat legyen. Igen, elvtársak, de hogy juttassuk el a takarmányt? Nézzék, elvtársak, Fehér elvtárs mérgesen mondta, hogy nem értik ezt még egyes helyeken. Egyetértek Fehér elvtárssal, én is mérges vagyok. De ezen változtatni kell, bizonyos intézkedéseket kell tenni. Pl. a tervezésnél. A tervező-szervek, a hatóságok, az FM-től kezdve a megyei tanácsig mindent elkövetnek,

hogy a termelőszövetkezeti tag a kapott részesedés túlnyomó részét pénzben kapja. Ez bizonyos előnyöket jelent a termelőszövetkezet részére. Ezért nem törekszik takarmányt adni. Az áruértékesítési tervnél ugyancsak előnyök vannak biztosítva, ha a takarmányt az állam felé értékesíti a termelőszövetkezet. Ez egyrészt jó, elvtársak, az államot is el kell látni, de itt ütközik két dolog. Amikor a tsz elnöke, a tsz vezetői azt látják, hogy a tsz előnyös helyzetbe jut abban az esetben, ha a meglévő gabonafeleslegét, takarmányfeleslegét közvetlenül az államnak adja el, nem fogja a tsz-tagnak adni állami áron, mert ha már nem az árualapjába számít be, akkor a szabadpiacon adja el kétszeres áron. Nyilvánvaló, hogy ez a két akarat ütközik, és itt rendet kell teremteni meglátásom szerint. Hogy pontosan hogy, azt nem tudom kitalálni, de hogy rendet kell itt teremteni, hogy ösztökéljünk, hogy ténylegesen, intézményesen oldjuk meg, hogy az állatot tartani akaró tsz-tag hozzájusson a takarmányhoz. én nagyon fontosnak találnám, hogy ehhez a takarmányhoz való hozzájutást valamilyen módon összekötnénk a takarmány megtermelésének a mennyiségével és a minőségével. Ne valami, független dolog legyen ez. Lehet erre találni legalább százféle példát.

Lombos elvtárs azt mondja, ő ellene van a részesművelésnek. Én sem szimpatizálok vele annál is inkább, mert nagyon emlékeztet a régi világra, de annak bizonyos hajtóerőit figyelembe kell venni. Nézzük meg, hogy áll az ilyen részes dolog.

A széna lekaszálás, meg a begyűjtés és egyéb, rendkívül nagy gondot okoz a termelőszövetkezeteknek. Lekaszálják, otthagyják, az eső kilúgozza, azután összeszedik úgy harmadából, felét otthagyják, illetőleg a harmadát. Szóval rendkívül nagy gondot okoz. De ott, ahol azt mondta a termelőszövetkezet elnöke, hogy emberek, van 60 hold kaszáló, harmadából le kell kaszálni, be kell gyűjteni, és mikor kazalba van, akkor a harmadát megkapják, nem válogatnak. A szénát csak vasárnap lehetett kaszálni, nehogy a munkaerőt a harmados elvigye a kukoricakapálástól. Egyetlen vasárnap az összes széna le volt kaszálva, és már nem kellett kimenni a tsz-tagnak, mert a felesége és a fia összegyűjtötte, forgatta, csak a behordásra kellett a tsz-tagnak dolgoznia. Ilyen óriási ösztönző erőt jelentett az, hogy közvetlen takarmányt kap a takarmányból, amit ő begyűjtött. Rosszul járt a tsz? Nem! Jól járt, mert időben lekaszálták a szénát, jó minőségűen összegyűjtötték, és a tsz-taghoz eljutott egyharmad épp az itt kívánt háztáji részére jutott. Én nem ragaszkodom ahhoz, hogy részbe adjuk ki a szénát kaszálni. De ha akarunk juttatni takarmányt a termelőszövetkezeti tagoknak, akkor valahogy gondoskodnunk kell, hogy juttassunk, és szerintem úgy kell összekötni, hogy az a termelés, illetve a munka jó időben jó minőségű elvégzésével legyen összekötve.

A megyében felvásárlott takarmánygabonának 77%-át a termelőszövetkezetek adták. Ugyanakkor kb. 5–600 vagon takarmányhiányunk van. Az egyéni paraszt nem ad el takarmányt. A kenyérgabona felvásárlásának 74–75%-át a termelőszövetkezetek adták, bár a szántóterület 50%-a van a termelőszövetkezetek kezelésében. Egyrészt jó, hogy a termelőszövetkezetek takarmányt adnak, de másrészt jobb lenne, ha húst adnának, illetve húsban adnák. A takarmányt is és a húst is most még a mostani egységre eső termelésből nem tudják biztosítani, tehát gondolom, hogy még ezt is meg kell nézni.

Szeretnék egy-két javaslatot tenni. Problémákat vetettem fel, gondolkodunk a megoldáson. Mi — ellentétben Lombos elvtárssal — azon az álláspontón vagyunk, amíg nálunknál jobb javaslatot nem kapunk vagy nem találunk, hogy egyrészt

valamennyire növeljük a munkaegység biztonságérzetét, illetőleg azt, hogy ha egy ember dolgozik, az valami jövedelemhez is jusson, azért mi az úgynevezett — általunk úgynevezett — eredményességi munkaegységnél takarmányból és kukoricaszárból is — ami részben aljazáshoz szükséges és trágyához — természetben kívánunk adni bizonyos részt. Nem azért, hogy valaki most, ma jöjjön dolgozni, nem erről van szó, hanem arról, hogy ha többet termelt, jobban dolgozott, akkor természetben kapjon valamennyit, bizonyos részt, független attól, hogy a munkaegység értéke mennyi lesz. Különben nem tudjuk biztosítani a családtagok bevonását. Amíg nem tudjuk a családtagokat biztosítani, addig a munka optimális időben és módon nincs megoldva. Nincs biztosítva, hogy az egy-egy területi egységre eső termelési érték növekedjen, ez pedig előfeltétele és követelménye egyrészt a nagyüzemnek, másrészt a szocializmus további építésének.

Azt javasolnám, hogy a Központi Bizottság mondja ki, hogy a Földművelésügyi Minisztérium dolgozzon ki valamilyen konkrét javaslatot, amely javaslat a tervezést olyan módon oldja meg, hogy valami tartalék legyen az üzemben. Hogy megy most az üzemben a tervezés, a tsz-üzem hogyan tervez? Hogyan áll az egész gazdálkodás?

A termelőszövetkezet megtervez pl. — mondjuk— három millió termelt értéket és bevételt és 299 ezer Ft kiadást. Ebben benne van munkaegység és minden kiadás. Ha bármilyen oknál fogva a tsz-ek nem termelik meg — előfordulhat ez, elvtársak? előfordulhat, előfordul ez az állami gazdaságokban is, az iparban is előfordul — akkor rögtön a munkaegység értékhez nyúlunk hozzá és csökkentjük. Ez, elvtársak, bizonytalanná teszi a jövedelmet, ezért harcol a részesért, ezért mondja, hogy 800 Ft-ért havonta dolgozok, de nem munkaegységért. Rögtön ahhoz nyúlunk hozzá. Valami tartalékot kellene képezni, valamilyen biztonsági tartalékot a bér részére. Bocsánat, nem jó kifejezés az, hogy bér, mert azt gondolják, hogy állami gazdaságot akarok csinálni, de hát a kifizetett részesedés, ami neki bére, hogy valami biztonsága legyen.

Ha szárazság lesz, vagy mondjuk a vonat belefutott, és 200 birkát elpusztított, s az nincs biztosítva, ne rögtön a munkaegységből vonjanak le két-két Ft-ot vagy négy Ft-ot.

A másik dolog ugyanezzel függ össze. A különböző termelési szerződések kötésénél a következő dolog történt: a termelőszövetkezet most nehéz gazdasági helyzetben van, köt X hold kenyérgabonára szerződést, és arra rögtön fel tud előleget venni. Ugyanezt megcsinálja különböző zöldségfajtákra, amelyeknek a megtermelése nincs biztosítva, és már ebben az évben betervezi a jövő veszteséget. Mikor néztem, hogy miért veszteséges egyik-másik termelőszövetkezet, amely tisztességesen dolgozott, akkor kiderült a következő. Betervezett 200 hold újburgonyát ă 3,50 Ft-ért. De hát annak az átlagára két Ft volt, elvtársak. Mindenki tudta, hogy nem lesz 3,50, de neki a mérleghez, az egyensúlyhoz kellett, és betervezte. Betervezett X mázsa búzával többet szerződésre, tudva, hogy nem fogja megtermelni, de betervezte, mert neki előlegre volt szüksége. Most már ténylegesen vannak a tanácsnál megfelelően fizetett szakemberek, ezeket a terveket megfelelően ellenőrizni kell, és gondolom, hogy a szerződést kötő partner, aki szintén állami ember, állami szerv, annak is vigyázni kellene, és nem kötni ilyen szerződést. Előre veszteségre — be nem vallott veszteségre — tervezni nem szabad. Ez be nem vallott, bujtatott veszteségre való tervezés.

Másik javaslat, amit már a hozzászólásomban kifejtettem, a háztáji takarmány problémája. Felül kell vizsgálni azokat az ösztönzőket, amelyek az ellenkezőjére ösztönöznek, s olyan átfogó intézkedést tenni, hogy amit akarunk megvalósítani, azt segítsük is elő. Vannak elősegítő ösztönzők is, én nem mondom, hogy nincs, vannak ilyenek is. Ez a kettő vetekszik, és úgy néz ki, erősebb az, amelyik szemben áll, mert az tételes intézkedés, hogy amennyiben a részesedés X%-a pénzben történik, akkor abból ilyen előnyök származnak.

Előfordul, hogy a termelőszövetkezet eladja a saját takarmányszükségletét is azért, hogy az árutermelési tervét ebben az évben túlteljesítse. S akkor szaladgál összevissza a piacon, és próbál a jövő évre keresni. Nehéz dolog ezt megoldani, ismétlem, mert kell nekünk a takarmány központi alapra is, de valahogy ezt mégis össze kellett egyeztetni.

Azt hiszem, hogy a hústermelés központi kérdése a takarmány. Az én meglátásom szerint a földnek nem megfelelő módon való megművelése következtében ebben az évben nem termeltünk több takarmányt, vagy ha valamivel többet, nem sokkal többet, mint az elmúlt évben. És ahogy én itt fejtegettem, abból kitűnik, nekem az a nézetem, hogy gyorsan nem is fog növekedni egy egységre eső takarmánytermelés. Ezen valamit enyhít a családtagok bevonása, ha be tudjuk vonni stb., stb., de egy másik javaslatom lenne, egy konkrét javaslatom lenne az enyhítésre. Az összes szakemberek azt mondják — és én is meg vagyok győződve —, hogy a silókukorica egy területi egységre eső takarmányértéke 40–50%-kal több, mint a szemeskukoricáé. Ha ez igaz, akkor nekünk növelni kell nagyon gyorsan a silókukorica területét. Mi ennek most az akadálya? Főleg a silókombájn. A kukoricát besilózni nem tudják kézzel, és más segédeszköz nem vált be. Az idén termelt silókukoricát sem tudták mindenhol betakarítani, ráöregedett, [sic!] mert vagy kevés volt a kombájn, rossz volt az időjárás, egyike-másika elromlott, régi volt, nem tudták betakarítani. Több silókombájn kell. Persze, könnyű ezt mondani, pénz kell hozzá. Azt javasolnám, hogy a gabonakombájnok rovására...[30]

Miért mondom ezt, elvtársak? Mi a mi tapasztalatunk? Mi ebben az évben a kenyérgabona és a takarmánygabonának 60%-át kézzel aratjuk le, optimális időben. Magyarországon minden ember tud kaszálni. Többé-kevésbé tud kaszálni, és ha ezt a betakarítást ésszerűen szervezzük meg, ténylegesen bizonyos lehetőségeket adunk, hogy emberek a kenyerüket ott megkeressék, akkor az egész falu segítségül siet a learatáshoz, és népgazdasági szinten semmi kár nem keletkezik. Ha a faluban lakó munkás megkeresett három-négy mázsa búzát a családjának, az nem jelentkezik kenyérért, nem viszi a feketepiacra, falusi ember nem jelentkezik kenyérért. Ez különösebb bajt nem okoz. Ugyanakkor azzal, hogy kétszeresére vagy háromszorosára növelnénk meg a silókukorica termelését, nagyon nagy mennyiségű takarmányhoz jutnánk. Persze, jobb volna, ha mind a két kombájnt meg tudnánk szerezni, de meglátásom szerint silózni kézzel nem lehet, kapával nem lehet, arra mi segítséget kézi erőből nem tudunk kapni, se a falutól, se a várostól, azt géppel lehet megoldani. Meglátásom szerint előtérbe kellene helyezni ezen a területen a gépesítést annál inkább, mert amíg a kenyérgabona felvásárlásnak 70%-át a termelőszövetkezetek adják, addig a húsnak 20–22%-át. Tehát nyilvánvaló, hogy itt a hústermelés segítségére kell sietni, ennek pedig előfeltétele a takarmány mennyiségének növelése, és meglátásom szerint kézenfekvő, hogy a silókombájn növelését kellene előtérbe helyezni.

Ugyancsak rendkívül fontosnak tartanám, hogy megnéznénk, milyen más gépek elé helyezzük. Valószínűleg túl sokkal nem tudunk több négyzetes vetőgépet venni. Ami ezzel van, ez olyan dolog, hogy a gépállomás meg a minisztérium mindig jelenti, hogy van négyzetes vetőgép, azután a gyakorlatban nincs, vagy csak nagyon kevés négyzetes vetés van. A négyzetesen vetett kukorica, ha lényegében kétszer nem nyúlnak hozzá, csak kifattyazzák, hogy ne legyen oly sűrű, ne legyen öt-hat szál egy bokorban, és keresztbe, hosszába háromszor, négyszer ekekapálják, nem terem kevesebbet, mint a gépi kapált[31] művelés. Ezt mi kipróbáltuk, elvtársak. De ehhez négyzetes gépek kellenének. Megoldható ez, vagy nem oldható meg? Énszerintem megoldható, esetleg valami más gépnek a rovására. Ezt is összegezni kell, és meg kellene oldani.

A másik ilyen kérdés, amire javaslatom lenne, a hitelnyújtás. Teljesen igaza van Fehér elvtársnak, hogy az olcsóbb helyeket, állatférőhelyeket kell előtérbe helyezni. Megnéztük mi az előző építkezéseknél — amikor egy-egy tehén férőhelye 10–12 ezer Ft-ba kerül —, hogy az mikor amortizálódik. De mi itt a probléma? Az, hogy az ilyen saját építkezéshez állami hitelt mi nem adunk. A szerfát adjuk a szerfás építkezésekhez, de saját építkezéshez, ha vályogból épít és a saját fájából, akkor nem adunk állami hitelt, pedig a tsz-nek ez egy tetemes kiadást jelent. Sok esetben az történik, hogy ezért nem fog hozzá saját erőből, hanem inkább vállalja állami hitelből a hagyományos építkezéseket, és milliókat fektet be, és nyögi ezt a kifizetést. Ez senkinek sem jó, se nekik, se nekünk.

Konkrét példa, elvtársak. Mi kaptunk a megyében másfél, vagy kétmillió Ft-ot öntözéses gazdálkodás bővítésére, fenntartására. Nagykőrösön a hét termelőszövetkezet összeállt, és azt mondták: nekik van szakemberük, azok a parasztok, akik ezt ott évtizedek óta csinálták, jól értik, ők csinálnak egy tsz-közi brigádot, s ennek a tsz-közi brigádnak 60 ezer Ft-ért egy 1000–1200 liter vizet adó percenkénti kutat fel fog [sic!] építeni. Igen ám, de erre az állami hitelt nem lehet felhasználni. Oda kell cső és egyéb, erre az állami hitelt nem lehet felhasználni. Megkérdeztük, hogy a vállalat mennyiért csinálja, 200 ezer Ft-ért. Azt hiszem, kézenfekvő dolog, nekünk lehetővé kell tenni, hogy a termelőszövetkezet a saját erőhöz is használhasson fel állami hitelt. Nem azt mondom, hogy ne ellenőrizzük, hogy tényleg az a kút meglegyen, jó legyen, vannak nekünk szakembereink, ellenőrizzük! De hát az eddig fúrt és épített kutak százai bizonyítják, hogy ők erre képesek, meg tudják csinálni, s mi ráerőszakoljuk, hogy 200 ezer Ft-ért csinálja meg azt, amit ő 60 ezer Ft-ért meg tudna csinálni. Egy sor építkezésnél van ilyen probléma.

Még azt is szóvá tették a tsz-tagok — nem akarok ezzel külön foglalkozni —, hogy a kivitelező vállalat az építőanyagot összehasonlíthatatlanul olcsóbban kapja, mint a termelőszövetkezet. Faanyagot, cement, tégla stb. anyagot, gondolom, hogy ezzel most azért ne foglalkozzunk, mert ez bizonyos akkumulációt veszélyeztet. Egyébként szóvá tették a dolgot. Végül befejezve: egyetértek azzal, hogy ebben az évben fejezzük be a szervezést.

Amit Fehér elvtárs elmondott, az teljesen így van, ennek a fenntartása most már hátrányos minden szempontból. Mi külön kidolgozunk terveket és módozatokat, hogy Pest megyében hogyan oldjuk meg, hiszen itt mindazok a problémák, amelyek az anyagban szerepelnek, megtalálhatók, rossz, homokos vidék, Dabas környéke, aztán Pest környékén munkaerőhiány, apró szőlők, málnás, epres és minden megtalálható. A mostani tapasztalatok bizonyítják, hogy ha tavaly megtettük volna, okosabbak lettünk volna. Átmeneti formákat kellett volna szervezni

nagyobb számban. Hogy ősszel kezdjünk-e, vagy ne kezdjünk: azt hiszem, hogy úgy ősszel kezdeni, mint ahogy két évvel ezelőtt csináltuk, azt tényleg nem érdemes. De úgy, hogy lényegében részben tavasszal, részben ősszel, hogy már tavasszal megkezdjék a munka egyes részeinek közös elvégzését, úgy lehet róla szó és szerintem helyes is. Ha ehhez hozzájárul a Központi Bizottság, így fogunk eljárni, mert az, hogy belépett a termelőszövetkezetbe és összeülnek csak a vezetőség – az kevés, a munkák egy részét már tavasztól kezdve kell együtt végezni. Elsősorban gondolunk a takarmánytermesztésre, mert ha egyedül termelik, akkor azt a takarmányt nehezen fogjuk látni.

Még egy javaslatom lenne: amit gyakorlati tapasztalatból tudok, azt hiszem, mások is tapasztalták, nagyon sok parasztember a következőképpen nyilatkozott és nyilatkozik még ma is. Azt mondja, hogy be kell a termelőszövetkezetbe lépni, én azt tudom. De hangzottak el különböző nyilatkozatok, hogy 1965-ig meg eddig, meg addig, és én még egy-két évig egyéni paraszt akarok lenni. És a mi népnevelőinkkel vitatkoznak. Óriási erő pazarlódik el. Általában azt mondják: ha a kormány azt mondja, hogy be kell fejezni a tsz-szervezést, akkor megyek. Úgy gondolom, helyes lenne majd, amikor a munka megindul, valamelyik vezető elvtárs tenne egy olyan nyilatkozatot, amely ha nem is szó szerint és szövegében ugyanaz, amit a Fehér elvtárs mondott, de megmondja, hogy megérett a helyzet, úgy látja a kormány és a párt, hogy be kell fejezni, mert ez már sem az egyéni parasztnak, sem a népgazdaságnak nem jó. Nem kell semmiféle presszió, csak úgy látja a párt- és a kormány, hogy helyes ebben az évben nagyjában és egészében befejezni az átszervezést. Ez megszüntetné azt a vitát, ami lent folyik, hogy a helyi emberek akarják-e, vagy várok még két évig, majd én leszek az utolsó stb. Rendkívül hozzásegítene a munka könnyebb befejezéséhez, ha az agitáció komoly érveket szolgáltatna, hogy nemcsak a népnevelő, hanem a párt és a kormány központi szervei is úgy látják, hogy elérkezett az idő.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Elvtársak! Javaslom, hogy tartsunk szünetet, és utána folytassuk a vitát.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Kezdhetjük elvtársak. Kádár elvtárs kíván szólni.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én egy kissé hátrányos helyzetben vagyok önökkel szemben, mert július 23-a óta két részletben 10 munkanapot dolgoztam,[32] és nem vagyok úgy benne a kérdésekben, mint az elvtársak. Így a politikai bizottsági előkészítésben sem tudtam részt venni, ez akkor történt, amikor nem voltam itt. De mindjárt meg akarom mondani, hogy a Fehér elvtárs előadói beszédével és a beterjesztett javaslattal egyetértek. Mégis, ha talán folyamatában benne lettem volna, egyik-másik kérdést nagyobb hangsúllyal szerepeltettem volna az előterjesztésben.

Én itt most nem a siló vágásról, [sic!] hanem a termelőszövetkezeti mozgalomról, annak a főbb kérdéseiről szeretnék beszélni. Az ember gondolkozik, hogy mondjuk a közvélemény különböző rétegei hogyan látják ezt a kérdést most, miközben mi tanácskozunk. Azt hiszem, hogy a pártközvélemény és a munkásosztály nagy többségének az a véleménye, az emberek azt várják, hogy menjünk tovább. Azt gondolom legalábbis, és a tapasztalat ezt bizonyítja. Ami a paraszt tömegeket illeti: a termelőszövetkezeti parasztok feltétlen amellett vannak, hogy fejlesszük tovább a szövetkezeteket, mert a fennmaradt egyéni gazdaság bizonyos mértékig nehezíti a termelőszövetkezetek munkáját, a vezetőségek munkáját. Az egyéni

parasztokat illetően talán úgy mondanám, hogy ők is arra számítanak, hogy továbbmegyünk. Azt most nem vitatom, hogy mennyiben kívánják vagy nem kívánják, de feltétlen arra számítanak, hogy továbbmegyünk. Az osztályellenség — ami nekünk itthon van és a nemzetközi is — azzal számol, hogy mi tovább fogunk menni. Ha az ember így a körképet megnézi, mindenki azt várja, hogy menjünk tovább. Ilyen és olyan oldalról is nézzük, én azt hiszem, hogy ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni. A mi elvtársaink között vannak egynéhányan, különösen gazdasági kérdésekkel behatóan foglalkozók, akik nem egészen így nézik a dolgot, nem egészen így látják. Itt van egy olyan vélemény, hogy annyit menjünk előre, amennyi anyagi eszköz az új tsz-nek, vagy kibővült tsz-nek a megszilárdításához 1961-ben rendelkezésünkre áll. Ez egy olyan vélemény, ami volt eddig is, és mi ezt a véleményt tiszteletben tartottuk és figyelembe vettük.

Most nem lehet teljesen számításon kívül hagyni. A gazdasági kérdésekkel foglalkozó elvtársak egy része — én magam találkoztam ilyen véleménnyel már júniusban-júliusban — egyszerűen fél attól, hogy a Központi Bizottság úgy fog határozni, hogy ebben az évben is jelentős lépést megyünk előre. Meg is mondták — egyikük-másikuk —, hogy ők félnek ettől, tervhivatali emberek, pénzügyiek, akiknek a munkája kizárólag a népgazdaság alapvető kérdései körül forog, és akiket ezek az ismert nehézségek a legjobban nyomnak. Félnek tőle, mert az a véleményük, hogy ha ugyanolyan lépést határozna el a Központi Bizottság, mint az elmúlt két évben, akkor az erre fordítandó anyagi eszközök a jövő évben egész komolyan kibillentenék a népgazdasági egyensúlyt. Ez is egy vélemény, amit mi nem hagyhatunk figyelmen kívül. Így gondol az ember arra, hogy ki mit vár a Központi Bizottságtól, erre nem árt azért gondolni.

Figyelembe kell venni a termelőszövetkezetek jelenlegi helyzetének a fő jellemzőit is, a meglevő termelőszövetkezetekét. Itt azt hiszem, olyasmit lehetne megállapítani, hogy a termelőszövetkezetek tovább szilárdultak. Aki ezzel a kérdéssel foglalkozik, az egy sem mondott mást — és azt hiszem, nem is mondhat mást —, mint hogy 1960-ban a megszilárdítás munkája lényegesen jobban ment, mint 1959-ben. Ezt így kell mondani, annak ellenére, hogy mi tudjuk, hogy vannak ezen belül hiányosságok, meg lazaságok, és hogy ez nem ideálisan ment végbe, de hogy a múlt évinél határozottabban, tervszerűbben ment, azt mindenki állítja, aki ezzel a kérdéssel foglalkozott. Ugyancsak a tsz-eknek jellemző vonása az, hogy a termés ebben az évben nem ideálisan sikerült, illetve ami még hátra van, néhány lényeges terményben, elég fontos termékekben az időjárás sem kedvezett, és nem olyan termés lett, vagy van, mint amit reméltek az emberek, és ez nehézségeket jelent. Pl. a munkaegységre eső járandóságnál, a tsz belső hangulatában, az év végi mérlegben stb., ezt is figyelembe kell venni.

Kicsit bővebben szeretnék szólni olyan jellemző dolgokról, amelyek most az egyénileg gazdálkodó parasztok között és a gazdálkodásukban mutatkoznak. Az első fő jellemző: az egyéni paraszt nem ruház be többé egyéni gazdaságába. Ezt már tavaly is láttuk. A másik jellemző, ami az idén nagyon határozottan kiütközik, árut nem visz a piacra. Megtermelt a saját szükségletén felül árut, de piacra többé nem visz. Ennyit kell mondani általában.

Ha itt az ember a jövőbe néz, akkor meg kell mondani, a következő fokozat az egyénileg gazdálkodó parasztnál az, hogy nemcsak a piacra nem visz árut, nem is fog már árut termelni. Ez a perspektívája, és ezt szintén nem lehet figyelmen kívül hagyni, mert jelenleg a szántóföld, a legfőbb mezőgazdasági művelt terület egyne-

gyedén egyéni parasztok gazdálkodnak, és általában mondva így — ahogy én ezt jellemeztem —, hogy még megtermelték az árut, de a piacra már nem viszik, az államnak nem ajánlották fel. Figyelembe véve, hogy most igen komolyan rá kell beszélni a vetésre az egyénileg gazdálkodó parasztokat, ez azt jelenti, hogy most már hovatovább oda jutnak, hogy a saját szükségletre akarnak már csak termelni.

Erre vonatkozólag szeretnék egy példát részletezni, mert szerintem nagyon fontos jelenséggel állunk szemben. Nekem, hogy itt pár napja dolgozom, a kezembe került a Párt- és Tömegszervezetek Osztályának egy jelentése Polgár községből. Rendkívül jellemző tények szerepelnek ebben a jelentésben. Elmondják, hogy itt kb. 10 ezer holdon folyik gazdálkodás, valami kétezer holdnyi, vagy attól kevesebb termelőszövetkezeti föld és nyolc ezer holdnál valamivel több egyéni gazdák birtokában van, és itt egyéni gazdálkodás folyik. Mégpedig valamivel több mint kétezer körüli parasztról van szó, átlagban négy hold földjük van. Ezeknél az embereknél az történt — a kenyérgabonánál — (itt nem történt változás a legutóbbi kampány során), a múlt esztendőben kb. 800 q gabonát adtak el az államnak, erről a nyolcezer holdról. Ha kiszámítják, akkor ki fog derülni, hogy igen kevés gabonát adtak el a múlt esztendőben. Ebben az évben azonban csak 147 q gabonát adtak el az államnak nyolcezer kataszteri holdról. Az természetesen nem mind gabonával van bevetve stb., de holdanként számítva csak 6,1 kg gabonát adtak el az idén az államnak, azt hiszem, ez eléggé mutatja, hogy mi a helyzet. Ehhez vegyük hozzá azt, hogy ez nem egyedülálló község az országban, ilyen község van több.

Én nem tudom persze pontosan, hogy mi a helyzet más községekben, de Fehér elvtárs is említette, hogy hozzávetőleg 800 község van az országban, ami körülbelül így néz ki a társadalmi struktúrát illetően. Feltehető, hogy a jelenség hasonló a többi községnél is. Én általában úgy nézem az embereket, a parasztokat is, hogy ebből én nem azt következtetem, hogy ezek a népi demokratikus rendszer, vagy a szocializmus ellenségei. Ezek énszerintem rendes dolgozó emberek, parasztok. Azonban a társadalmi fejlődés jelenlegi szakaszában, gondolkozásmódjuk, politikai öntudatuk, állampolgári kötelezettségeiknek tudata ilyen fokon áll, hogy ebből ez jön ki. Ennek vannak olyan kis apróbb vonásai, amelyek még a nagy képnél is kellemetlenebbek. Például: hogyan jött össze ez a 147 q gabona, amit az államnak eladtak? Ez kivétel nélkül úgy jött össze, hogy az egyénileg gazdálkodó parasztok jelentős része gabonában fizette az adót, azt a bizonyos gabonában fizethető adót. Úgy történt, hogy miután ezt lemérték, hol egy fél zsák, hol a zsák alján valamicske maradt, erre azt mondta az a parasztember, hogy ezt már nem viszem haza, ezt felajánlom az államnak. Így adtak el két meg három kg búzákat az államnak. Ez rendkívül kellemetlen, veszedelmes és káros dolog. Súlyos hibának tartom azt, hogy egyáltalán átvették az államot képviselő emberek az ilyen gabonát, akár felvásárlók azok, akár bárkik. Gondolkozásuk, vagy öntudatuk, vagy valamijük kellett volna, hogy legyen ezeknek az embereknek, hogy azt mondják, kérem, itt félreértésről van szó. A Magyar Népköztársaság, a magyar nép állama, az nem templomi koldus. Tisztelt paraszt testvérem, vidd haza, és add a galamboknak, vagy a tyúkoknak, vagy csinálj vele, amit akarsz. Ez az állam tekintélyének olyan hallatlan rombolása, hogy két meg három kg gabonákat ajánlanak, és hogy elfogadják. Ezt nem lehet megtenni. A tsz-mozgalomtól függetlenül mi a keserves még ebben a dologban? A Minisztertanácson került ez szóba, és én ott is kénytelen voltam beszélni, de itt illetékesebb helyen vagyok. A szomorú az, hogy ez a PTO jelentés, ez egy három héttel korábbi adathelyzetet tükrözött vissza. Mi ismerjük a

jelentések születésének a módját: bejön az instruktor, elmondja mit lát, akkor tűnődnek, hogy ezt komolyan vegyék, vagy ne vegyék komolyan, azt mondják, írja le, akkor az alosztályvezető nézi, stilizálják ide-oda, úgyhogy az 3 hét, amíg eljut a Politikai Bizottsághoz. Akkor ezt megkapják felelős elvtársak, és nem történik semmi, semmi! A Minisztertanácsra elhozta az egyik elvtárs, valószínűleg azzal a céllal, hogy ott szellemes replikákra legyen a zsebében egy papír, de a valóságban nem történt semmi. Szerintem ez rosszabb, mert egy párt, annak Központi Bizottsága és a kormány, amelyik igényt tart arra, hogy a nép kormánynak tekintse, az ezt beavatkozás nélkül nem hagyhatja. Én azt mondtam: ilyenkor el kell oda menni, el kell menni! Ismétlem, nem egy ilyen község van, nemcsak erről a községről beszélek, de hát erről kaptuk ezt a nagyon jellemző képet. Ilyen község sok megyénkben van még, el kell mondani, elvtársak, mindenkinek. Persze nem anarchikusan, vagy nem tudom én hogy, de az országban a legismertebb, legfelelősebb, vagy valami címen ott illetékes embernek oda el kell menni! Nem adminisztráció kell, nem rendőrosztag, nem gépfegyver, hanem kiállás kell, beszélni kell.

Nagy öröm mindenki számára, hogy nálunk rendszer, hogy a vezetők ott vannak a tömegek között. Az újságban is mindig olvasom, központi bizottsági tagok, miniszterek, egyéb vezetők és mások, akiket vezetőnek kell tekinteni, ott vannak politikai gyűléseken, sorozat-lakodalmakon, szüreti mulatságokon, tanulmányúton, a jóisten tudja, hogy miféle címen, de a legelső ahol ott kell lennünk, ahol harc van, ki kell állni, és képviselni kell a párt álláspontját, a kormány álláspontját. Miért? Azért, mert a mi pártunk van kormányon, mi felelősek vagyunk az emberek sorsáért, és ez olyan jelenség, ami azt aláássa és rontja. A dolgozó emberek életét ássa alá és rontja, el kell menni, és beszélni kell ezekkel a parasztokkal. Itt nem a központi rádió kell nekünk, nem a központi újság és még csak nem is a megyei, szemtől szembe, beszélni kell! Hát nem lehet ezekkel a parasztokkal beszélni? Én például ezekkel a beszédet úgy kezdeném, hogy felraknék 147 q gabonát a vagonra, levinném, behívnám azokat, akik adták, és azt mondanám, legyen szíves adja vissza a pénzt, és vegye vissza a gabonáját, hogy obligon kívül tárgyalhassunk, mert vegyük úgy, hogy maga nem adott semmit az államnak, csak nem gondolja, hogy templomi koldus az állam? És akkor beszélnék velük, rendesen, mint ahogy tisztességes dolgozó emberekkel kell beszélni, akik azonban nincsenek tisztában azzal, hogy mit csinálnak. Mert ezt nem lehet úgy venni, hogy összeesküvés, ez nem bűnszövetkezet, ez nem államellenes maffia, ámbár bizonyára minden községben van jónéhány olyan ember, aki szítja és tudatosan, politikai célzattal csinálja az ilyesmit, de zöme — ez a kétezer paraszt — nem ilyen. Ezt azért mondom, mert nagyon fontos, hogy hogyan lépünk fel, milyen pozícióból, hogy tekintjük az embereket. Nekünk úgy kell őket venni, mint becsületes, dolgozó embereket, akik azonban híján vannak a politikai öntudatnak, az állampolgári felelősségnek. Kötelességünk, hogy ezt pótoljuk. Meg kell mondani: jó, maguk felvitték a padlásra, hát mégis maguk mit gondolnak? Ha mi itt 15 km-re egy nagyobb raktárba holnaptól kezdve mindazt felraknánk, amit mi minden nap maguknak szállítunk — mert a kenyér- és lisztfogyasztás rendesen megnőtt ebben a községben, és mindezek a parasztok mennek a pékhez, és veszik a kenyeret, meg a lisztet, és a padlásukon van az idei termés és a tavalyi termés —, mit szólnának, ha ezt egy nagy raktárba felhordanánk a padlásra? És ha a textilt felhordanánk és minden egyebet, amit mi minden nap, a mi népi államunk maguknak idehord, hogy maguk élhessenek? Mert ahogy azt mi idehordjuk, úgy kötelező maguknak a felesleget odahordani a

begyűjtőhöz és eladni. Ha maguk nem csinálják, hát mi se csináljuk! Mit szólnának ehhez? Mégis maguk rendes emberek, hát maguk a mi helyünkben mit csinálnának? És mi is azt fogjuk csinálni.

Vagy az ár: az állam csak 230 nem tudom én mennyit ad mindenféle címeken együttvéve, mert így egy kicsivel több, mondjuk 210 Ft-ot, és ők kapnak a feketepiacon 300-at. Én írnék nekik egy írott szöveget, szerződéstervezetet. És azt mondom, hogy Polgár községben kivételt csinálunk. Maguknak minden mázsa gabonáért 310 Ft-ot adunk, annyit, amennyit most szabadpiacon kapnak. Ezt magukkal külön szerződésben megcsináljuk. De mindent, amit tőlünk kapnak, azt olyan áron fogjuk elszámolni, amibe az a valóságban kerül, és még hozzá azt a bizonyos tisztes öt százalék kereseti hasznot. Most beírnám nekik: búza 310 Ft, villanyáram ennyi, vasúti jegy ennyi, textil ennyi, és ha mi mindent felszámolnánk nekik, csak egy kis összevetéssel megértenék, hogy nekik mi a kötelességük.

Végül van a tsz. Mert ugye mindennek az oka az, hogy félnek a tsz-től. Sajnos még mindig vannak olyan szerencsétlen parasztemberek — nem ez a többség, de még mindig akad —, akik azt hiszik, ha bekerülnek a tsz-be, éhenhalnak. Ilyen is van. Megint más azt gondolja, nem árt az, ha engem bevisznek a tsz-be, hadd legyen nekem a padláson vagy 20–30 q gabona, meg valahány mázsa kukorica. Én azt mondanám nekik: nézzék meg ezt a munkásállamot, milyen türelmes ez ezzel a tsz-szel. Elkezdte valamikor 48-ban vagy 49-ben, most már 60-at írunk, és maga még mindig egyéni gazda. Még most sem akarjuk magát a kocsirúddal abba a tsz-be bevinni, és azt gondoltuk, hogy majd csak meggondolja magát, ha az idén nem, jövőre. Mi nem sürgetjük, de maga se sürgessen minket így a tsz-szel, mert ha maga sürget minket, akkor meg kell csinálnunk, mert ez, amit maguk egyéni gazdaságnak neveznek, ez az egész nép számára, az ország számára, a munkásosztály számára rosszabb, mint a legrosszabb tsz, amit kocsirúddal hoztunk össze, az is jobb az országnak.

Ezt megmondanám nekik egyenesen. Mert ha mi egy községtől ennyit várhatunk, hát akkor ez a község tőlünk lehetne Izland szigetén is ugyanúgy, mint ahogy itt fekszik nem tudom én Hajdúban. Még egyszer megmondom, nem egy ilyen van. Utána azt mondanám, elvtársak, beszélgessünk, szóljanak hozzá, és tanakodjunk. Mi a jóistent csináljunk együtt, mert mi azért a néppel megvitatjuk, hogy mit kell csinálni. Szerződjünk így, vagy ne adjunk semmit, vagy várjunk, vagy csináljuk meg holnap a tsz-t? Mert meg tudjuk mi azt csinálni. Ne sürgessenek bennünket azzal a tsz-szel. Maguk tegyenek eleget az állampolgári kötelességüknek, azután majd fogunk beszélgetni. Lehet, hogy ezen a télen, lehet, hogy csak még egy tél múlva, azt mi nem tudjuk, de ha maguk nagyon sürgetnek, akkor jövő héten megcsináljuk. Nem bottal, meg rendőrrel, majd küldünk maguknak minden családhoz két munkást, tudunk mi 4000 munkást idehozni, és az addig fogja magát agitálni, míg maga be fog lépni. Ezeket csak úgy mondom, hogy mik jutnak az embernek az eszébe először. De mit nem lehet csinálni? Nem lehet szó nélkül hagyni, így mint jelenséget. Én a fejem ráteszem, hogy ennek is alapjában véve társadalmi okai vannak, nem olyan kis apró vacakolásból születik az ilyesmi. Ha mi ezekkel beszélünk, értelmesen, magyarul, kizárt dolog, hogy ne változtassanak a magatartásukon, bizonyos mértékig. Nekünk már van példánk erre. Mi félmilliónyi, egymilliónyi parasztot tudtunk helyesebb magatartásra bírni agitációval, anélkül, hogy bármiféle egyébhez nyúltunk volna. Ez független a tsz-től, ezt egy állam nem engedheti meg és egy párt sem, amelyik azt tartja magáról, hogy vezet.

Most visszafordítom és azt mondom, menjünk el ide, elvtársaim, inkább ne menjünk el egy lakodalomba, vagy egy szüreti mulatságra, kisebb baj származik belőle. Mondjuk a Központi Bizottságtól, mert a megyei elvtársak előtt is valamiből adódik a Központi Bizottság tekintélye, meg a járási bizottság előtt is, meg a községi vezetőség előtt, azonkívül, hogy a vonala helyes, vagy nem helyes, mert a tekintély ezen múlik. Azért azonban abból is adódik, hogy a nehéz helyzetben ott állnak mellette a vezetők, és ha nincsenek ott, csak a mulatságokon, akkor csökkenni fog a Központi Bizottság és a kormány tekintélye. Ezt csak így elmondtam, de ugyanezt nem lehet elfelejteni, mikor mi itt arról beszélünk, hogy mit csináljunk a tsz-mozgalommal tovább. Ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy jelenleg ez a helyzet az egyénileg gazdálkodó parasztoknál. Ha mi most semmit se csinálnánk, tegyük fel, nem megyünk előre az idén semmivel, az megnyugtatja ezt az egyéni parasztot? Kérdezem: ettől nyugodtabb lesz utána? Vagy ha most a télen nincs előrehaladás, akkor ő elkezd vásárolni kisgépet, lovat, meg kezd beruházni, azt mondja magának: na, felvirradt mégis az egyéni gazdaságnak? Egy makulányit meg nem nyugtatjuk őt, mert ha most nem megyünk hozzá, akkor ül ott a frászban és várja a jövőben, hogy megyünk, már hozzászokott ezekhez a ritmusokhoz. Nem nyugtatjuk meg! Ez az én első érvem amellett, hogy én helyeslem az előterjesztést: menni kell tovább. Mi New-Yorkban viccelődtünk a mi nagy kínunkban, bajunkban, meg csatáink között,[32/a] mert azt sem lehet elpusztítani azért, és ott volt olyan helyzet, amikor azt mondtuk, hogy a legjobb csatakiáltás az: nincs más hátra, előre! Ezt én viccből mondom, de bizonyos vonatkozásban komolyan is lehet venni.

Elvtársaim! Nálunk jelenleg a mezőgazdaságban a társadalmi struktúra, a megoszlás olyan, hogy nyugodtan kijelentem: nincs más hátra, mint előre! Nekünk van azért valami befolyásunk, mert mi, akik itt vagyunk, csak hatan aláírnánk, hogy csak gazdálkodj nyugodtan, nem jövünk most neked a télen a tsz-szel, és kifüggesztenénk, megnyugodnának ettől? Azt mondanák: eddig ugyan igazat mondtak, de ezt nem hiszem el, hogy nem jönnek, ezek kommunisták, ezek szocializmust akarnak. Nem hinnék el, és nekik volna igazuk. Ezzel kétféle vonatkozásban is kell foglalkozni. Ezt figyelembe kell venni, amikor határozunk.

Itt vannak más országos vonatkozású kérdések. Mi a helyzet nálunk jelenleg a növénytermesztésben? Van fejlődés, ha igaz, lehet mondani, hogy a három év alatt legalább is a növénytermesztésben lehet mondani, hogy 10–12%-kal haladtunk előre. De mégis ezen belül mit látunk? Az átmeneti állapot sok káros vonását látjuk. Vagy nem termelünk valamit, amit termelni kéne, ha kezdik termelni, képtelenek vagyunk átvenni, pl. a káposzta, ugyanaz, mint 57–58-ban volt a tej. Ordítoztunk, hogy tejet, tejet, tejet, egyszer csak volt több tej és nem volt kannánk, amibe elvitték volna. Sajnos ez az összes cikkekkel ugyanígy fog ismétlődni, mert a mi államvezetésünk nem elég rugalmas. A végrehajtó emberek maguk is csak félig hisznek a jelszóban, amit kiadnak. Azt mondja: termelj több káposztát, de ő sem egészen hiszi, hogy több lesz. Azt mondja, termelj többet, de azt nem tudjuk, mennyit. Mi van a földeken, elvtársak? Ott rohad a paradicsom, a termény egy része pocsékba megy, boldogok vagyunk, ha időben levágják, boldogok vagyunk, ha időben behordják. Az egész hogyan megy végbe? Kéricskéljük őt, megagitáljuk őt, legyen szíves, megkérem szépen alapon. Kijelentem, hogy rosszabb a termés bizonyos cikkekben, mint tavaly, de legalább 8–10% érték a növénytermesztésben pocsékba ment. Ez adódik abból is, hogy a kohéziója, a mezőgazdaság szerkezete jelenleg nem szilárd, cseppfolyós, átmeneti állapotban van, ez adódik magából

ebből. A tsz-paraszt nekilendül, dolgozik, akkor gondolkodni kezd, hogy kötelessége, vagy nem, csak a prémiumra várjon, vagy hogy is lesz, mindenesetre vár. Ezek emberi gyengeségek, de itt tömegjelenségről van szó. Azt is nézik, az még kívül van, én már belül vagyok, s azt mondják a tsz-parasztok, nyugodtabban volnék én bent, ha amaz nem nevetne kint. Ismerik, hogy még ilyesmi is van. A növénytermesztésben hallatlan érték megy pocsékba, mindenféle vonatkozásban, itt nem akarom tovább részletezni.

Az állattenyésztésben komoly zökkenők vannak, ezt tudják. A legnagyobb kérdés ez idő szerint a sertés. Komoly zökkenő van. Ha ezt összehasonlítjuk a szocialista átalakulás ismert eseteivel, ismerjük a Szovjetuniót, néhány más országot, Kínát stb., azt lehet mondani, hogy nem rosszabb, nem nagyobb a zökkenő nálunk, ilyen tekintetben lehet mondani, hogy nem is olyan borzasztó ez a zökkenő. Mi az isten az a disznó? Ha annak a disznónak jól nekilátnak a felelősök kicsit avval foglalkozni, a disznót másfél év alatt utol lehet érni. [sic!] Az nem tehén, hogy tíz esztendő kell, míg abból tehén lesz. Én nem tartom tragikusnak, és azt lehet mondani, hogy a szocialista átalakulás vele járó nehézsége nem haladja meg azt a mértéket, ami szinte elkerülhetetlen. De mégis ez van, az állattenyésztés megtorpant, baromfinál, ez az ismert, de ha nagyon nézzük, még másutt is érezhető. A közellátásunk milyen? Milyen az 1960-as közellátás? Én azt hiszem, kielégítő. A lakosság élelmiszerfogyasztása több, mint egy évvel korábban volt. Ez egy alapvető igazság. De emellett nézzünk egy ilyen kísérő jelenséget, hogy a zöldség drágább, kevesebb van, rosszabb, mint volt. A baromfi: ha egy háziasszony hozzájut egy kedvére való baromfihoz, egész évben olyan, mint egy vadászati nagy trófea, és drága. Tojás jóformán nincs. Sertéshússal az ellátás döcög. Ezt mindenki tudja. Hát ilyen a közellátás. Most gyümölcs nem lesz, ezt mondjuk így durván szólva. Így kell mondani, mert a háziasszony nem közgazdász, nem filozofál, hogy csak fele annyi van, vagy nincs, hanem azt mondja, hogy nincs a piacon gyümölcs. Szőlő, tudják, hogy néz ki jövőre. Majd jönnek az iszákosok szidni minket, mert bor is csak kevesebb lesz.

Hát ez van a közellátásban. És az ember azt mondja, hogy támogatja a nép a pártot. Feltétlen támogatja. Jó a hangulat? Jó, de már benne vannak a hordó mézben az ürömcseppek, az ecetcseppek. Ezt mindenki hajtogatja. De amikor hazamegy, a felesége mondja, minden jó, a kormány jó, a párt jó, de zöldség nincs, tojás nincs, baromfit alig kapok, sertéshús az háromszor van, negyedszer nincs, akkor nehéz még jobban lelkesedni. Pedig mi azt akarjuk, hogy még jobban lelkesedjenek az emberek, és még nagyobb bizalommal kövessenek. Bab nincs, ez is az átmeneti nehézségekhez tartozik. Nem lesz bab. És azért adják ezt össze mindenestől egész évben. Az év minden egyes hónapjában valami nincs, ami általában a közfogyasztásba tartozik. Vagy egyik héten van, a másik héten nincs. Ezt mind nekünk kell számon tartani, akik tudjuk. A lakosság is tudja, hogy valamivel többet fogyasztanak, mint tavaly. De ezek vannak, [sic!] tehát ne vegyük úgy, mintha nem lennének. Közhangulat, hogy jön ez a tsz-hez? Úgy, hogy 10 és 10 ezer munkás járt agitálni a tsz-be, dolgozott éjjel-nappal, utánajárt. Miért? A szocialista öntudat vitte és a remény, hogy jobb lesz. Na most már 75% szocialistává lett. És a zöldség, a baromfi, meg a gyümölcs, az ugyanúgy van, mint amikor 17% vagy 20% volt szocialista. Nem jó. Nem jó, mert a munkásosztály reményeit, vágyait, a jogos vágyait megtöri. És ezt nem lehet tartósan hagyni.

A nemzetközi fizetési mérlegünk. Ez már a közgazdászok és a gazdasági munkával foglalkozók és nemcsak gazdasági munkával foglalkozók, hanem felelős pártemberek keserűsége. Felelős állami emberek keserűsége és nyomasztó gondja. Erre sem lehet azt mondani, hogy nincs. A nemzetközi fizetési mérlegünkben feszültség van, ugyanúgy ahogy a népgazdaságban, de a legcsiklandósabb, ez a nemzetközi fizetési mérleg. Nem utolsósorban azért, mert a mezőgazdasági export kiesett. Megint durván, ilyen háziasszonyi nyelven mondom, mert azért volt export, zöldség is, részben azért nem volt Pesten, mert ami volt, annak is egy részét még exportálni kellett, kénytelenek voltunk exportálni. De így durván mondva, reményeink alatt van mélyen a mezőgazdasági export. Ellenben van mezőgazdasági importunk, amire mi három évvel ezelőtt nem gondoltunk, hogy így lesz. Sertéshúst és zsírt kellett vásárolnunk ahhoz, hogy ezt az akadozó ellátást valahogy biztosítsuk. Aztán most már ott tartunk, hogy lassan már almát kell vásárolnunk, attól a szomszédtól, akinek mi szoktunk szállítani. Mert azt sem lehet eltűrni, hogy Magyarországon az üzletekben, a vásárokban alma egyáltalán ne legyen. Ez még a kisebb dolog. A nagyobb dolog, elvtársak, hogy 40 ezer vagon kenyérgabonát vettünk jövőre, hogy kenyere legyen az országnak. Hát ez se normális helyzet, és képzeljék el, hogy ez mit jelent a nemzetközi fizetési mérlegünknél.

Feszültségek vannak a népgazdaságban, a mérlegeink feszültek. [sic!] Mik az okai? Ezen is érdemes gondolkodni. Két évvel ezelőtt mi hasznát láttuk a kapitalista világon átvonult krízisnek? Ennek mi hasznát láttuk? Tudniillik az általunk vásárolt cikkek árai leestek. És ebből nekünk, a mi népgazdaságunknak haszna volt. Ezen a krízisen ők túlmentek, megszilárdultak, és ez az előny elesett. Ezzel a két évvel ezelőtti helyzettel szemben, ami akkor kedvezett, most nincs kedvező helyzet. A másik: itt az országban a termelékenység növekedése nem tartott lépést a termelés növekedésével, annak alatta maradt. A fogyasztás növekedése nem tartott lépést a termelés növekedésével, a fölé hajlott. Ez a népgazdaság feszültségének egy másik oka. Mert jelenleg olyan helyzet van, hogy ha Ausztriából jönnek ide kirándulni munkások, akkor mi nagy győzelmet könyvelünk el. Mert hazamegy az a szociáldemokrata bécsi munkás, és otthon azt mondja, hogy emberek, a szocializmus az egy jó dolog. Most voltam Magyarországon, ott sokkal kevesebbet kell dolgozni, mint nálunk. Hát ilyen győzelmet aratunk mi ott Bécsben a mi szocializmusunkkal. Ezt csak így mondom példaként. Harmadik nehézség: meg kell kezdenünk a kölcsönök visszafizetését, január 1-jével. És ebből nem engedhetünk. Mert, ha súlyt helyeztünk arra, hogy a Magyar Népköztársaság megfelelő partner legyen a szocialista országokban a jövőben, és hitele, becsülete legyen egyéb tekintetben is, akkor nem lehet, hogy ne kezdjük meg azoknak a kölcsönöknek a visszafizetését, amit az ellenforradalom után, abban a helyzetben fel kellett venni. A negyedik: a mezőgazdaság átszervezése. Ez a fizetési nehézségeink, népgazdasági feszültségeink úgy mondjam, a negyedik, nagyobb oka, és megmondom, a legnagyobb a négy közül. Ez így van. Mi ez tulajdonképpen, ez az egész? Hát erre azt mondhatom, hogy a nyugatiak krízise, a mi akaratunk ellenére múlt el, mert ha ez tőlünk függne, azt mondanánk, hogy legyen újból. Egyébként, bizonyos jelek szerint újból valószínűleg lesz, a mi akaratunktól függetlenül. A termelékenység és a fogyasztás nem kedvező alakulása akaratunk ellenére következett be így, mert a tervünk az jobb volt, tervünk az helyes volt. De nem tudtuk megvalósítani. Hogy miért, azt majd egy más alkalommal beszéljük meg, most az ide nem tartozik, ezzel majd a legközelebb foglalkozunk. Ugyanígy a fogyasztás növekedése terveinken

felül történt. A visszafizetések: az a mi akaratunk szerint következett be, mint nehézség.

A termelőszövetkezeti fejlődést mi határoztuk el. Tehát nehézség, komolyan nyomja a népgazdaságunkat, ezt mi határoztuk el. Ezt azért részletezem, mert mindezekre gondolni kell, hogy a megoldásokat keressük. A termelőszövetkezeti fejlesztéssel szemben vannak reális ellenvetések. Most itt ismétlem az előbb mondottakat, nem lehet úgy venni, hogy ne hallgassunk meg mi ilyen beszédeket, ezeket meg kell hallgatni és meg kell fontolni. Az 1961. évi beruházás nem bír meg egy komoly termelőszövetkezeti fejlesztés megszilárdításával járó feladatokkal. Nem bír meg. Ez az igazság. Erre én nem mondhatom, hogy hazugság. Mert ha azt mondom, hogy ugyanolyan megszilárdítást tessék beállítani az 1961. évi tervbe, mint volt az 1959. évben, akkor tönkretenném az 1961-es évet, akkor fizetésképtelen lesz az állam. És ez reális megállapítás.

Vannak más észrevételek is. Bizonyos nézeteltérések voltak az úgynevezett I-es típussal. Majd még ezzel foglalkozunk. Most vegyük fel terveink közé, hogy I-es típusút is csinálunk? Két ellenvetés hangzott el. Ott elő van írva, hogy gépet kell adni, a másik, hogy nem fog emelkedni a parasztnak az életszínvonala a belépése által az első esztendőben. Ez mind a kettő igaz. De a gépre én azt mondom, hát azért nem a Sion hegyén Mózes véste a kőtáblába, hogy ha valaki I-es típusú szövetkezetet alakít 1960-ban Magyarországon, annak ennyi és ennyi gép kell. Ezt nem akkor határozták el. Ezt mi határoztuk el két, három, vagy négy éve, vagy nem tudom én, hány évvel ezelőtt. És, ha mi célszerűnek tartjuk, mi hozhatunk egy másik határozatot. Azt mondjuk, hogyha megalakult az I-es típusú szövetkezet, nem jár neki ennyi gép, hanem jár nem tudom én mennyi, vagy azt mondjuk, hogy semmi sem jár. Az is előfordulhat. Ezt mi határoztuk el, ez nem az emberek tudatától függetlenül ható társadalmi törvény. Bocsánatot kérek, muszáj most mindent komolyan venni.

A másik, hogy nem emelkedik ennek a parasztnak az életszínvonala. Azt hiszem, ez is igaz megállapítás. Most belép, aztán ott még nyögdicsél, nem fog emelkedni az életszínvonala egy-két évig. De én mondok valamit. Hát ha nekünk aközött kell, hogy válasszunk, hogy belép az I-esbe, és annak a parasztnak nem emelkedik az életszínvonala a legközelebbi esztendőben, vagy talán kettőben, és aközött kell választanunk, hogy az ország összes dolgozóinak az életszínvonala megtorpan, vagy visszaesett, megmondom, nekem nem lenne nehéz választani. Mert inkább szidjon engem 15 000 vagy 18 000 ilyesfajta paraszt, aki belépett az I-esbe, és csodálkozik, hogy nem is emelkedik olyan gyorsan neki az életszínvonala, mint ahogy egész ország dolgozó népe. [sic!] Hozzá kell tennem, hogy joggal. Hát ezek komoly kérdések. Ugyanez a szemlélet, ez a bizonyos beruházás, ez olyan, hogy a főtézis megvan, hogy menjünk előre, és lényegében fejezzük be a tömeges szervezést. De utána jönnek a holdak, utána jön a 7–800 000 hold. De én már ezalatt a pár nap alatt is hallottam olyan véleményt, hogy helyesebb volna csak 500 000 holdat venni, mert az a bizonyos megszilárdítási tőke stb., stb., csak arra futná. Hát, elvtársak, ez is igaz, és mégis nézni kell ezt, gondolkodni kell ezen, de amikor elhatározás kell, akkor az összes tényezőt együtt kell mérlegelni, és akkor kell választani, hogy mit csináljunk, hogyan. Én azt mondom, hogy ha arról van szó, hogy a mi szocialista álmaink szerint hogyan kellene egy tsz-t megszilárdítani, akkor talán csak 100 000 holdat szabadna elhatározni. Talán még arra se futná. De

lehet, hogy lejjebb kell engednünk az igényből most, egy kicsit átmenetileg. Úgyhogy én most rátérek a fő kérdésre.

Nekem az a véleményem, hogy tovább kell menni, és ugyanúgy nagy lépést kell előretennünk, mint két évvel ezelőtt tettünk és tavaly. És úgy, ahogy itt a betű mondja, hogy lényegében a tömeges szervezést be kell fejezni, most, ezen a télen. Nekem ez a szent meggyőződésem. Holdak megkötése nélkül. Megmondom én, ugyanezt szeretném más módon kifejezni. Mi kell? Én nem ajánlom, hogy vegyük be a szövegbe, de úgy gondolom, hogy minden embernek van valami elképzelése, én például úgy képzelem el: most azt mondjuk, hogy van valami 74 vagy 75% állami gazdaság, termelőszövetkezet. Ezt nevezzük mi következetesen szocialista résznek. Mennyi kellene, hogy legyen, hogy mi azt mondhassuk, hogy több ilyen lépésre nincs szükség? Az én véleményem szerint kell 85–87%. Úgy értem, állami gazdaság és tsz együtt, következetesen szocialista. De ez nem elegendő. Megmondom, erre az idei lépésre ez nem elegendő.

Nekem az a véleményem, hogy csináljunk fordított sorrendet. Eleve határozzuk meg, hogy ott, ahol a szőlőkultúra dominál, egyéni parasztok kezében van, ott nem tudunk mi semmit se csinálni a termeléssel. Ott van ugye az a 40 éves tőke, szűk sorral, alig lehet ott valamit csinálni. De azért lehet szövetkezet. Mondjuk azt, hogy alakítson szakcsoportot. Aztán tényleg, ahol vannak olyan istenverte szikek, meg mocsarak, meg sivóhomok, meg nem tudom én mi, én azt mondom, hogy csináljon itt magának I-es típust. Csináljon, de valamit csináljon a Jézus áldja meg őt, mert én azt mondom, hogy a keresztvizet azt mindegyikre hintsük rá. Még akkor is, ha nem következetesen szocialista. Ezt kell csinálni, mert, ha ezt nem csináljuk, hanem például megelégszünk, hogy elérünk 80, 85, vagy talán 88%-ot, ilyen következetes szervezéssel, a többivel még semmi nincs. Mégis az a neve, [sic!] hogy az ország egy jelentős területén egyéni gazdálkodás folyik továbbra is. És ez még országosan elviselhető volna, de helyileg ez egészen másképp néz ki. Hát lesznek harmada megyék, meg fél járás, meg egész járás ilyen módon, ahol tovább folyik az egyéni gazdálkodás. Hát annak a megyének is van közvéleménye és közhangulata. Hogy tudom én ott azt mondani, hogy lényegében befejeztük. Mert ezt akarjuk mondani. És vannak elvtársak, akik azt mondják, hogy a cseheknél is tulajdonképpen csak 85% az igazi, meg a románoknál is, talán még kevesebb, és mégis azt mondják, hogy szocialista. En ezt nem tudom ellenőrizni. De én azt mondom, hogy ha a mi Központi Bizottságunk egyszer azt mondja, hogy a magyar mezőgazdaság szocialista, az 85%-nál több legyen, az összes típusokat együttvéve. És ezért én minden számkorlátok nélkül azt mondanám, teljesen egybehangzóan Fehér elvtárssal, hogy az arra alkalmas földekből csináljunk tsz-t, de a korlátot ne itt rakjuk le, a 7–800 000 holdnál, hanem fordítva, a szőlőknél rakjuk le, úgyhogy az ne legyen tsz — mondjuk, hogy az most nem cél —, hanem csak legyen szakcsoport. A sivóhomoknál tegyünk le egy korlátot, hogy ne legyen termelőszövetkezet, de ha lehet, legyen I-es típus. És akkor azt mondják nekünk, hogy nem igazi tsz, ez csak ilyen, gépet se kap. Hát így hová megyünk? Hát csak eddig? Hát hiszen az is a neve, nem következetesen szocialista. De a formájában mégiscsak valami köze van a szocializmushoz. Nem következetesen szocialista, lehet, hogy még csak nem is a szocialista dominál abban az I-esben, ami csak még most születik, vagy abba a szakcsoportban, de lehet azt jól is csinálni. De akkor is — én azt hiszem — így kell ezt nekünk körülbelül elhatározni.

No, most, hogy hol, ki, micsoda? Van nekünk egy bevált eljárási rendszerünk. Itt mi ne mondjuk megint csak, hogy 86% tsz, mert nem ez az egészséges. De kipróbáltam, egészséges az, hogy helyes szemlélet alapján azt mondjuk a megyei pártbizottságnak, hogy dolgozzátok ki az elképzeléseiteket, ti magatok, hogy mennyit akartok tsz-t, meg I-est, meg szakcsoportot, aztán ezt hozzátok ide be nekünk a mezőgazdasági osztályra, vagy a PTO-ra és ott konzultáljunk, esetleg egy titkár is benevez, és utána nyugodtan dolgozhattok. Nem mi oktrojáljuk még ezt a tervet sem a megyékre, mert a tapasztalat mutatja, hogy az az egészséges, ha ők dolgoznak rajta. De ha nálunk lesz 85%, vagy ennyi körül, úgy ahogy mondtam, még hozzálesz 7, 8, 9 vagy 10%, én bátrabban beszélek.

Ilyen mindenféle csoport, szakcsoport, és utána valaki tőlem megkérdezi, hogy hogy áll maguknál a tsz, vagy mit tudom én itthon vagy külföldön, akkor azt fogom mondani, hogy lényegében a tömeges szervezést befejeztük. De ha 15% egyéni gazdaság marad, akkor azt az a paraszt is tudja, meg én is tudom, hogy lényegében nem fejeztük be, és én nem is fogom senkinek sem mondani. Hogyha 15% marad tisztára egyéni, hogy úgy mondjam tisztára szűz, amelyet még meg sem suhintott a szocializmus gondolata, akkor nem mondhatjuk, hogy lényegében befejeztük. A holdak megkötése ellen vagyok. Én a határozati javaslat mellett vagyok. Egy módosítást kérnék, vegyük ki azt a 7–800 000 holdat. Ha ez nincs benne, akkor az összes többi megfelelő és jó, és a helyes forma tükröződik benne. De ez szerintem egy nem jó helyen odabökött korlát, ami tulajdonképpen ellentmondásban van az összes többivel.

Most nézzék csak a számokat. Itt vannak mellékletek,[33] ezeket mindenki ismeri. Én sajnos csak olyan kutyafuttában tudtam olvasgatni, de itt ilyen számok vannak. Jelenleg van 2 millió 100 ezer hold egyéni gazdaság, plusz 335 000 hold szőlő. Hát én ezt akárhogy számolom, ez 2 millió 435 ezer hold. Nekem a fejemben úgy rögződött, hogy nálunk 10 milliót tesz ki az ilyen terület, mert azt könnyebb is számolni, százalékolni, a statisztikák szerint csak 9 millió 200 ezer. Hát ha most ehhez viszonyítom, akkor az azt jelenti, hogy 28%-on van egyéni gazdaság formájában még ma, mert a 2 millió 435 ezer hold a 9 millió 200 ezernek legalább a 28–29%-a (Vita a százalék körül. KÁDÁR elvtárs: Hát vegyük a 10 milliót, és akkor kijön a 25%.) Na most itt van 7–800 000. Hát én az én matematikai tudásommal ezt úgy veszem, hogy 7–8%. Hát, ha ezt levonom a 25-ből, marad 17. Tehát akkor lesz 83% következetesen szocialista és 17% egyéni gazdaság. Ezek szerint a számok szerint. Hát akkor ezt mi elnevezhetjük annak, hogy a tömeges szervezést lényegében befejeztük? Azt hiszem, nem. És ezért ajánlom, hogy ezt a két számot dobjuk ki, mert a többi minden rendben van. De ez a két szám ennek ellentmond.

A megszilárdítás. Én magam is csak úgy tudok megérteni gondolatokat, ha önmagamnak közérthetően fejezem ki. Nekem valahogy az így jön elő, hogy ha én azt a 7–800 000-et meghagynám, akkor tulajdonképpen két részletre bontanánk a feladatot. A felét most, a felét isten tudja mikor, apránként. Vegyük úgy, ahogy a szöveg szól. Viszont a megszilárdítást, ami alatt mit értsünk: az bizonyos anyag, eszköz, tőke, a jó isten tudja, mi, amit a jelenlegi rendelkezéseink úgy írnak elő, hogy azt egy év alatt kell biztosítani, azt osszuk el két évre. Két évre. És ezt én a parasztoknak nem tudom így mondani. Annak is tudok én talán valamit mondani. De gondolom, egy megyei funkcionárius talán így nézi: a most télen születő tsz csak két év alatt fog annyi állami támogatást kapni, mint a két évvel ezelőtt született, vagy azelőtt. Így durván, ezt így lehet. Ezt én szívesebben elhatároznám,

mint hogy a mozgalmi lépést szakítsam ketté, és tegyem kettővé. Na most mi itt a vita. És talán ez azon a határon lesz, amit el is bír az 1961-es népgazdasági mérleg. Ismerik, hát lehet itt még búvárkodni, de mondjuk csak így durván, ahogy az ember önmaga számára természetes legyen. A megszilárdítás most két részletben fog történni, ezt meg lehet csinálni. És meg kell mondani, a szervezőknek feltétlen meg kell mondani. Hát jól néznénk ki, ha ők azzal lépnének fel — nem szabad a parasztot becsapni —, hogy megint ígérik: lépj be, ezt kapsz, amazt kapsz, és három hét múlva azt mondjuk, nem, csak a felét kapod. Mi nem szélhámoskodhatunk. És azzal sem lehet agitálni, hogy csak fele annyit kapsz. Mert ilyen agitátort meg ki látott. Mert ugye, ha azt mondom, hogy mit kap, akkor az igazat kell mondani, amivel nem csapjuk ebbe, és én azt hiszem, lehet így agitálni. De ha valami nagyon politikussal találkozunk, [sic!] akkor visszatérünk arra a tézisre, amit én a győri gyűlésen emlegettem.[34] Mi sohasem mondtuk azt, hogy az utoljára kullogót is úgy kell támogatni, mint az élen haladót. Hát a termelőszövetkezeteknek nyújtott támogatás csírája az, hogy az úttörőket kell az államnak nagy erővel támogatni. Hát hol vannak itt már az úttörők? Hát ez az úton hátul slattyogó része a hadseregnek. Milyen törvény, milyen morál, vagy milyen politika kötelez minket, hogy ezt a leghátul slattyogót ugyanúgy vagyunk kötelesek támogatni, mint akik az úttörők nehéz, áldozatos, keserves útját választották, járták, nem tudom én hány éven keresztül. Nem vagyunk kötelesek. És, ha vitatkozni kell, akármilyen falusi gyűlésen, kész vagyok ezt kifejteni. És, ha értelmes, normális ember, meg is fogja érteni.

A harmadik: azután hogyan tovább? Én megmondom, most már elhatározhatjuk, ha kb. így alakul, és majd a tél végén összeülünk, és megnézzük, hogy mi jött ki belőle, akkor mi már határozhatunk úgy, hogy a Központi Bizottság ezt többé nem tárgyalja, a szövetkezet, a mozgalom fejlődését. Hogy abból az I-esből mikor lesz III-as, ezt nekünk nem kell itt vitatni, mint nagy országos kérdést. Ezt többé nem kell, ezt majd a megyék vitatják, csinálják, vagy valami tervük lesz, arra vannak nekünk osztályaink, majd megnézik, mert azt sem szabad hűbelebalázs módjára. De azt hiszem, ez már nem lesz többé országos, nagy politikai kérdés. Ha mi elérjük a következetes, a 85 fölött 1–2–3%-kal és még hozzájön 7, 8, 9% nem következetesen szocialista, akkor azt hiszem, hogy a nép számára, a párt számára központi nagy politikai kérdés lenni ez megszűnt. És akkor én azt sem bánom, ha 67-ben fog végül valamelyik becsatlakozni, hát kit fog az érdekelni, akár népgazdasági, akár egyéb szempontból?

És most visszatérek még egyszer, szerintem ezt kell csinálni. Ezt kell csinálni. Nem akarom megismételni, mi a jelenlegi helyzet. És vannak ilyen helyzetek, elvtársak, mikor egy dolog olyan állapotába jut, amikor már menni kell tovább. Ugye előfordul, hogy egy orvos kinyitja egy beteg hasát, valami betegségre gondol, és még egy betegséget talál, akkor mi az isten, hát 10 perccel tovább tart a műtét, de azt is el kell intézni. De nem ez a lényeg. Hát valamennyire lejutott ez a mozgalom, ez meg nem állhat. Ez egy helyben nem állhat, vagy megy előre, vagy megy hátra. És most számítsák ki maguk a politikai hátrányát és a népgazdasági hátrányát annak, hogyha nem megyünk előre, ennek a 75%-nak egy bizonyos része elkezd tovább fellazulni, tessék, számítsák ki. Én azt hiszem, ebből nagyobb népgazdasági kár származik, mintha esetleg az idén szervezünk valahány olyan tsz-t, amelynek csak két év alatt tudjuk biztosítani azt a megszilárdítási eszközt, amelyet a többi megkapott egy év alatt.

Én még egyszer azt mondom, elvtársak, hogy ilyen Polgár községbeli egyéni gazdaságoknál — énszerintem — a legrosszabb tsz is jobb. Megmondom őszintén a szívem mélyéből és a teljes meggyőződésemből. És mi van annak a szerencsétlen — bocsánat, hogy mondom — elmaradt parasztnak, mi öröme van abból, amit ő most csinál? Hát még egy évig, kettőig tovább fog ott citerázni, hogy tsz, nem tsz. Csak fel kell neki menni — ha máskor nem, éjszaka — a padlásra, megtapogatni, hogy nem dohosodik-e — néha meg is dohosodik —, és mi ez, az élet öröme? Hát ez az ő jövője? Ez az ő perspektívája? Vagy mi az isten, angyalok fognak idejönni, hogy kihúzzák őt a csávából? Ezt ő is tudja, hogy nem fognak jönni. Akartak, de aztán nem tudtak jönni. Hát őneki se ez a jó. Én ennek a híve vagyok, ennek a parasztembernek. Én szó szerint testvéreinknek tudom őket. És nekik sem akarunk rosszat. Szerintem nekik akkor teszünk jót, ha őket is mozdítjuk egy kicsit is előre. Én azt hiszem, hogy azt várhatjuk, hogy bővül és megerősödik a szocialista bázis. Azt várhatjuk. A megerősödésre még olyan értelemben is szükség van, hogy az a termelőszövetkezet termelőszövetkezet legyen. Én nem akarok senkivel sem vitatkozni, de ezekkel az összes prémiumokkal, meg brigádokkal, meg célprémiumokkal olyan széles skálát nyitottunk meg, hogy aki már itt nem találja meg a magának való formát, az már nem találja meg a formát a célprémiumokra, meg a többire. [sic!] De hogy a gyakorlatban mi az isten csudája jön ki, azt mi nem is tudjuk pontosan követni.

Sajnos még mindig a jellemző az, hogy nem tudják kihasználni ezeket a formákat megfelelően arra, hogy a tsz-parasztot a saját személyes anyagi érdekeltségén keresztül, meg a családtagon keresztül bevonják a munkába. Sajnos még mindig ez a többség. De van már egy olyan kisebbség, amely nemcsak hogy ezt nem éri el, hanem ellenkezőleg, azt csinálja meg, hogy az már nem is igazi termelőszövetkezet. Ezeken a címeken. Ez a részes, meg ilyen célprémium, és némelyik helyen elvisz a termelőszövetkezetbe, és ez segít. És ez is csak akkor fog megerősödni, ez a tsz és ennek következetes szocialista jellege, ha megyünk tovább. Ha nem megyünk tovább, nem fog megerősödni. Szerintem erősödni fog a népgazdaság is. Feltétlenül erősödni fog. Mert mi a nagy erejét a szocialista mezőgazdaságnak még nem érezzük. Egyelőre csak a nagy nehézségeket érezzük, miközben az születik, de már mutatkozik. Hát a mezőgazdasággal legtöbbet foglalkozó elvtársak mondják, máris kezdik érezni, hogy azért mégis a föld 75%-án tsz és állami gazdaság van. Mert ugye az idén kenyérgabonából kisebb termésből többet kaptunk már erről a bizonyos 75%-ról. És ez csak azért van így, mert ezek termelőszövetkezetek és állami gazdaságok. És ez még 10%-kal több lesz, akkor én mondok valamit, az akkori Polgár községnek azt mondom, maradj az öreganyádba még vagy 20 évig egyéni paraszt. Akkor már ez minket nem is izgat, azt hiszem, a különbség érthető. És már az idén kezdjük érezni az előnyét annak, hogy már 75% van, és a kevesebből már több jut az államnak.

Hát mi az, hogy az államnak, hát megint csak a népnek, meg a népgazdaságnak. Aztán közelebb kerülünk egy kicsit a szocialista Magyarországhoz. Hát azért nehogy azt higgyék, hogy mi tartjuk csak számon, hogy Magyarországon milyen a társadalmi rendszer, hát azért van nekünk egy munkásosztályunk is, aki szeretné megérni, hogy azt mondjuk, szocialista magyar köztársaság. És ezért dolgozik és harcol. Én is találkoztam tavaly nem kevés, a falun dolgozó munkásemberrel és munkásasszonnyal, akik jártak tsz-t szervezni. Bizony, ha azokat az ember kérdezte, ők prémiumot nem kaptak. Miért nem kaptak: Hogy meglegyen a szocializmus,

hát azért ahhoz is egy kicsit közelebb kell már jutni elvégre is, és közelebb is fogunk jutni, s politikailag erősödik a rendszer. Hát a párt tekintélye növekszik, a kormány autoritása, a rendszer tekintélye az összes állampolgár és az egész világ szemében, a testvéri államok közvéleménye előtt is és az ellenség előtt is.

Felmerült itt, hogy számoljak be az ENSZ-ről, itt az ülésen. Nem voltak ottan én nem tudom milyen különleges titkos kérdések. Körülbelül az volt, amit a Sportcsarnokban,[35] meg a Minisztertanácsnál elmondtam, s nem maradt annyi, hogy érdemes lett volna napirendre tűzni külön. De azt megmondom maguknak, hogy a Magyar Népköztársaság tekintélye az ellenség szemében megnövekedett és erős lett. No, és ha mi itt topogunk tovább, mit gondol az ellenség, jobban fél tőlünk? Nem! De ha majd ezzel továbbmegyünk, akkor még erősebb lesz a pozíciónk még az ellenség szemében is.

Itt van ez a békeharc. Ez egy elég bonyolult harc. S én állítom, elvtársaim, hogy nem kicsiny tényezője a békeharcnak az, hogy Magyarország szocialista országgá válik-e, vagy nem! Ez nem kicsiny tényező. Nem mi vagyunk egyedül ilyenek persze, mert vannak lengyelek, meg vannak magyarok, meg mi a jó isten, [sic!] s az imperializmus mégis úgy tart bennünket számon és a lengyeleket, hogy ez a kemény frontnak ilyen lágyabb frontjai. És ők a világháborút nem kezdik el, mert meglehetős nagy a rizikó, de azért csábító dolgok még vannak nekik. Hát ezek nem tudnak reálisan gondolkodni, ezek tényleg azt hiszik, hogy egyet kéne lőni Magyarországra, és itt a kommunizmus eszméje örökre meghalt.

Higgyék el, hogy a Pentagon urai, meg az USA kormányférfiai így képzelik el a kommunizmus és a nép viszonyát. Sajnos, láttak számunkra keserves jelenségeket is, de az nem volt a kommunizmus eszméjének a vége Magyarországon, még az az október se. De azért valami csábítja őket, valami kis sanszot látnak, na de ha ebből kikopnak, akkor a kockázat annál nagyobb erővel jelentkezik a számukra. S ha még nincs is miért, meg minek a reményében, akkor még kevésbé adják rá a fejüket, hogy valaha háborús provokációk legyenek. Ez a békeharc szó szoros értelmében vett rendkívül fontos kérdése. Hogy Magyarországon végre már a mezőgazdaság szocialista alapon legyen, a Magyar Népköztársaság tényleg egy szocialista köztársaság legyen, ahol a nép már egyenesben van. Mert hát mi az isten lesz két év múlva, elvtársaim, mi, azt hiszem, mindnyájan meg fogunk fiatalodni, másképp járunk, hát milyen életünk lesz, ha ez az istenverte tsz-dolog nem lesz, de nekünk, nemcsak nekünk, annak a parasztnak magának is. Hát látják, mintha újjászületne, mikor ott van a tsz-ben 3–4–5–8 hónapig, hát letagadja, hogy ő volt az, aki tavaly így beszélt nekünk. Ez a fogalom egész más erő lesz, hogy Magyar Népköztársaság. Most kell szabni, aztán az ülés, vagy a napirend végén megint kell vágni. Hát csak szabogassuk hosszan, jól, tízszer-hússzor összevissza, előbb rajzolgassunk, a végén valamit majd vágni kell. Szóljanak hozzá, támadják meg, amit én kifejtettem, mert meg kell alaposan vitatni. Azt hiszem, a végén egy világos álláspontra kell jutni, olyan világosra, amit aztán egyformán, egyöntetűen tudunk vinni. Munka az lesz elég. A betakarítás, a felvásárlás, a vetés és közben ezzel foglalkozunk, hogy ne unatkozzunk, közben még gondolkozunk a tsz-en és akkor 2–3 hét múlva megyei szinten, már terv lesz annál a megyénél, megbeszélik az elvtársak, hogyan, miképp, szépen nekilátunk, télen dolgozunk, és tavasszal előrevisszük. Ez egy szép cél, érdemes és lehet is érte dolgozni.

BENKEI ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nagyon megnehezítette Kádár elvtárs felszólalása helyzetemet, mert volt egy pár elképzelésem, és

most vívódom önmagamban. Amit itt Kádár elvtárs elmondott, az így áll tényleg országos szempontból, egyetértek vele teljes egészében. Azonban felvetődnek problémák, amit én el akartam beszélni az előterjesztéssel kapcsolatban. (Kádár elvtárs: Csak nyugodtan vesse fel!) El is mondom, mert sokat foglalkoztatott. Az egyik ilyen probléma a továbbhaladás. Egyetértek azzal, amit a Politikai Bizottság javasol a Központi Bizottság felé, hogy tovább kell lépnünk. Tovább kell lépnünk, mert ha nem megyünk előre, feszítő erőként hat egyrészt a meglévő termelőszövetkezetek belső életében, másrészt népgazdasági szempontból is gazdasági vonatkozásban. Azzal is egyetértek, hogy most az előrehaladásnál a jobb minőségi területeken lépünk nagyokat, és mellette a szőlő terület és a gyengébb minőségű területeken más formában haladjunk. No, a gyengébb területeket vetném én fel. Itt az előterjesztés is javasolja az I. típusnak a kérdését.

Szabolcs megye tudvalevőleg homokos terület, tehát bennünket nagyon érint ez a kérdés. Mi történhet? Van nekünk jó területünk is, ahol előre kell haladni, de jelentős terület van, ami homok. Ez igen nagy problémát okoz nekünk. Itt vetődik fel, hogy mi történik a homokkal? Ezzel szeretnék egy kicsit foglalkozni. A homok kérdése egyrészt jó, egyrészt nagyon nehéz. [sic!] Lényegében a homokon élnek a legszegényebb emberek. Ezeknek az embereknek a kiemelése a szegénységből másképpen nem képzelhető el, csak ha itt is áttérünk a nagyüzemi gazdálkodásra, és megfelelő agrotechnikával, műtrágyával biztosítjuk a gyorsabb ütemű fejlődést.

Felvetődik az ütem, vajon mikor fogunk teljes egészében a homokterületeken is átlépni? [sic!] Egy év múlva! Ha igen, akkor azt mondanám, hogy felesleges nekünk arra az egy évre társulásokat és szakcsoportokat hoznunk létre a homokon. Azért is, mert paralel vele a jó területet is szervezni kell, és ez feszítő erőként fog hatni. Két község egymás mellett van, az egyikben termelőszövetkezet lesz, a másikban I. típusú csoport lesz. Ez olyan feszítő erőt fog okozni, hogy igen megnehezíti a megyei elvtársak munkáját. Viszont azt is látnunk kell, hogy Magyarországon ma minden talpalatnyi föld meg van művelve, szűz terület egyedül a homok, ezt szeretném megmondani. A homok, amelyikhez ha mi hozzányúlunk, és tényleg megfelelő módon segítjük a homoki gazdálkodást, a termésátlagot hatványozni tudjuk. Ezt példával szeretném bizonyítani.

A legsivóbb futóhomok dombtetőn egyszerű agrotechnikával — ami 18 év óta se szerves-, se műtrágyát nem kapott — kisebb parcellát csináltunk burgonyából, kukoricából és rozsból. A rozsnak adtunk 2 q műtrágyát holdanként, semmi mást nem kapott. Azelőtt 2 1/2 q volt az átlagtermés, árugabonát nem tudtak rajta termelni. Annak a parasztnak, akinek 20 hold földje van, az szegény, s azt termeli meg, ami épp a családjának a szükséglete. A 2 q műtrágya hozzáadásával 12 q rozsot szedtünk le. Semmi mást nem kapott, csak műtrágyát. A burgonyatáblán, amihez adtunk 4 q műtrágyát, tisztán 80 q burgonyát szedtünk le, azelőtt 15 q-át szedtünk fel a földből. A vetőmagot alig adta vissza. Kukoricából szintén 4 q műtrágya hozzáadásával 32 q csöveskukoricát szedtünk le. A dolgozó parasztok odajárnak csodájára, tényleg azt mondták, a kommunistákat még az isten is segíti, mert lám nekik sikerült, nekünk nem sikerült.

Ez veti fel bennem a gondolatot, meddig hagyhatjuk mi ezt a homokterületet, és meddig engedjük ott a dolgozókat tényleg ilyen szegénységben? Véleményem szerint, ha ebben az évben nem nyúlunk hozzá a homokhoz, de a következő évben nekünk helyes gazdálkodással — értve alatta a műtrágya-ellátottságot és nálunk is a megyén belül a zöldtrágya kérdését — meg kell oldanunk, és ki kell emelnünk

ezeket az embereket, mert joggal eddig a szervezésnél mindig felvetődött, hogy a homokot nem bántani, a rossz területet hagyjuk hátrább. És most felvetődik a kérdés, nyilván, aki hátramarad, az nem fog olyan segítséget kapni, mint aki előrehalad. Úgy gondolom, itten így is van, ha általában nézzük a dolgot. Véleményem szerint differenciálni kellene és ezekre a területekre, mivel tényleg szegénység honol, és közismert, hogy Szabolcs megye sosem volt egy gazdag megye. S ilyen szempontból, ezekkel külön foglalkozzunk és teremtsük meg azoknak az embereknek azt a jólétet, hogy gyorsan utol tudják érni azokat, akik előbb indultak ugyan, de jó területen és jó földön gazdálkodnak. Nagyon meghálálja nekünk ezt az ott dolgozó nép, véleményem szerint azok az emberek becsületesen dolgoznak éjt nappallá téve, de sajnos az adottságokhoz mérten többet nem bírnak termelni, és miránk várnak, hogy tényleg majd egyszer kisegítjük őket. Azért vetném fel, ha mód és lehetőség van rá, hogy egy év múlva visszatérjünk arra, hogy homoki területen is átbillenjünk teljes egészében, akkor ebben az évben, helyesebben a következő évben ne foglalkozzunk a szakcsoporttal és társulással, mert belső feszültséget okoz a fejlődésnél, másrészt pedig felesleges az erőt rápazarolni és ráfordítani. Ez volna az egyik probléma, amit felvetettem.

A másik, amivel foglalkozik az előterjesztés, az őszi kezdés kérdése. Megjártuk ezt az utat is, megjegyzem, nagyon keserves tapasztalataink vannak. Vért kell izzadni mellette valósággal. Kétszer kell szervezni, egyszer most tavasszal, másodszor pedig ősszel újra kell szervezni. Én ellene vagyok ennek. Nem javaslom, hogy vegyük be a határozati javaslatba, hogy engedjük meg az őszi kezdést. Véleményem szerint az a helyes, jól járható út, amit tavaly is csináltunk, amit átvittünk, az tavasszal kezdje meg a munkáját. Kezdje meg a munkáját, könnyebb a megyei vezetésnek is, és könnyebb a dolgozó parasztnak is. Azért is vetném fel, hogy így hajtsuk végre a továbbfejlesztést, mert ha az őszi kezdést megengedjük, akkor azokban a községekben, ahol őszi kezdést engedélyezünk, akkor eleve le kell mondanunk arról, hogy onnét egy dkg termést is kihozzunk a községből.

Azt már a dolgozó paraszt tudja, hogy nekem ősszel — amikor megkezdődik a közös munkám — ebben az évben, amit termelek, azt én betartalékolom magamnak, mert arra nekem szükségem lesz, lehet, hogy egy év múlva nem lesz kenyerem a tsz-ben. Feszítőerőként hat szintén ez, és ugyancsak egy területen történik a szervezés, az egyik községben csak ősszel fognak kezdeni, akkor nem lehet megállapítani a hullámot, minden község fog jelentkezni, kérem, ha ott lehet, akkor mi is csak ősszel fogunk kezdeni. Véleményem szerint, amit megszervezünk, kezdjük meg azonnal a munkát. Ez a jó, eddig ez vált be nálunk, én javaslom, talán az őszi kezdéstől tekintsen el a Központi Bizottság.

Felveti az előterjesztés az új tsz-ek számára adódó kedvezmények megvonását. Azt javasolnám, ezt meg kellene gondolni. (Kádár elvtárs: Semmit sem vonunk meg, csak kevesebbet adunk!) Inkább csökkenteni a már meglévő erősebb termelőszövetkezeteinknél bizonyos kedvezményeket, és az új tsz-eket ilyen irányban segíteni, főképp a gép és a műtrágya kérdésében. Mind a kettő alapvető kérdés az első indulási évnél, a gazdasági év megindulásánál jelentősen esik latba, és inkább meg lehetne nézni a régieknél valamilyen kedvezménynek a megvonását, vagy helyesebben a csökkentését.

Ami a gyenge tsz-eket illeti. Egy példán keresztül szeretném megmutatni. Nagyon kell vigyázni nekünk a gyenge termelőszövetkezeteknél azért is, mert ebben az évben — ahogy Kádár elvtárs is mondotta — az anyagi érdekeltség

minden skálája található az ország területén: célprémium, különböző dolog, és sok esetben a premizálásnak a nyilvántartása nincs megoldva. Épp azért ebben az évben nagyon kell vigyáznunk nekünk az agitációs munkában is, hogy nem az egy munkaegységre eső jövedelmet kell nekünk hangoztatni, hanem az egy tagra eső jövedelmet. Az egy tagra eső jövedelem magában foglalja a prémiumként kiadott terményeket is, és így növekszik az egy tagra jutó érték.

Ilyen szempontból kell figyelembe vennünk, és ugyanakkor meg kell alaposan vizsgálni tényleg a meglévő gyenge termelőszövetkezeteinket, hogy gyengék-e azok, vagy pedig spekulatív módon a tagoknak a jövedelme nőtt, könyvelésen nem futott keresztül, és ezért került gyenge helyzetbe, ezért keletkezett mérleghiány. Ezt a csoportot szét sem lehet zavarni, mert az ő számítása megvan. Egy példát szeretnék elmondani, hogy hogyan jelentkezik ez. Az egyik községünkben, Tivadar községben, ahol jelentős diótermés van. A diót a fán osztották szét, nem verték le, a fán osztották szét. A jószágtenyésztőnek, az állattenyésztőnek jutott 29 kg dió. Meg is kapta a fát, kijelölték a fát, ő nem foglalkozott vele, eladta az elnöknek 1000 Ft-ért, az elnök se szedte le, a másik községben egy spekulánsnak, aki foglalkozik kereskedelemmel, eladta 3000 Ft-ért. Az a spekuláns megvette a diót a fán 3000 Ft-ért, ez annyit jelentett, hogy nem 29 kg dió volt a fán, hanem sokkal több. Ez egy tagnál jelentkezik, mert legelőször az állattenyésztőt 324 Ft-tal terhelték meg a nyilvántartásban, aztán 3000 Ft a diónak az értéke, a spekuláns is keresett rajta, azért vette meg, s ha minden tagra átszámítjuk, akkor megtaláljuk, hogy hol van a mérleghiány. Lényegében a szövetkezetben mindenki jól járt, mindenki nyert rajta valamit, mégis a csoport mérleghiányos lett. Az a javaslatom, hogy nagyon alaposan meg kellene nézni minden gyenge termelőszövetkezetet, hogy tényleg a gazdálkodásból adódik-e a jelentős mérleghiány, vagy pedig más, ilyen módon jelentkezik. [sic!]

Szeretném egy dologra felhívni a Központi Bizottság figyelmét. Nagyon örvendetes és nagyon sokat javult a helyzetünk, hogy tényleg ilyen jó szakembereket elnöknek, agronómusnak, könyvelőnek kaptunk termelőszövetkezetekbe. De most a kihelyezett szakembereknél kezd jelentkezni egy veszély, mégpedig az, hogy a termelőszövetkezeteink kezdenek spekulálni. Nem is spekulációs tevékenységnek lehet ezt nevezni, hanem inkább ilyen kereskedelmi dolognak. És most megkezdődött egy olyan jelenség, hogy a termelőszövetkezetek egymás után kezdenek Budapesten és különböző városokban standokat felállítani, és az árut nem az állam felé adják el, hanem a standok akarják értékesíteni. Ez nem volna olyan nagy probléma, ha az állammal szembeni kötelezettségét teljesítené. És azon felüli mennyiséget adná el. De nem így néz ki. Egy példát szeretnék megemlíteni. Az egyik termelőszövetkezetünkben jég verte el, [sic!] és nem volt biztosítva a szövetkezet. Végigsírták a megye vezető szerveit, hogy segítsük meg ezt a szövetkezetet. Kaptunk is 850 000 Ft-ot a biztosítótól, amit nem kell visszafizetni.

Sikerült kicsikarnunk 150 ezer forintot, és odaadtuk a tsz-nek, hogy a hangulatot javítsuk. Tegnapelőtt bejött hozzám az elnök és a párttitkár, és mondják, hogy őket a jég elverte, és Miskolcon felállítanak egy standot, és az almát nem adják az államnak, hanem elviszik Miskolcra, és ott drágábban el tudják adni. Mondtam neki, elvtárs, nagyon örülök, hogy bejött, egyetértek vele, hogy standot nyissanak, és vigyék el az almát, de egyről ne feledkezzenek el. Mi adtunk maguknak egyszer 750 ezer, egyszer 150 ezer Ft-ot, az összesen 900 ezer forint. Maga vigye a standra az almát, mi meg visszavesszük a pénzt. Hát ez így nem lesz jó! Ezt maga hogy

képzeli? A munkásosztály mindig csak adjon, adjon, maguk meg a standon próbálnak spekulálni? Ez nem megy így. Próbáljuk megfordítani a kérdést. Végül nem sikerült meggyőzni, mert láttam, hogy húzza a száját, elment, és lemondott arról, hogy standot nyisson. Én úgy gondolom, ...[36]

(Közbeszólás: hova adta el, az állam felé adta el, akkor meg van győzve!)

Azt szeretném felvetni, hogy a munkás-paraszt szövetség kérdésén belül az agitációs munkában nagyon sokat kell foglalkozni a munkásosztály áldozatvállalásával, a dolgozó parasztság felé. Nagyon gyorsan elfeledkeznek róla, és így bizony sokszor tényleg nem gondolja meg még az a kihelyezett káder sem, akit azért tettünk oda, hogy segítsen bennünket és elsősorban a munkásosztályt.

Felvetődött olyan probléma is, hogy a rendeletek megalkotásánál gondosabban kellene eljárni, mielőtt a rendelet megjelenik. Fehér elvtárs felvetette, hogy nem megy a háztáji sertésszerződés. Ezelőtt kb. 3 hónapja foglalkoztunk ezzel a kérdéssel és ugyanakkor jeleztük felfelé, a Földművelésügyi Minisztérium felé, hogy szerintünk módosítani kellene a rendeletet.[37] Ugyanis a rendelet kimondja, hogy a háztáji gazdaságban leszerződött hízott sertés után a termelőszövetkezet felárat kap, amit sertésfiaztatók építésére használhat fel. De a rendelet azt is kimondja, hogy meghatározott fajtát meghatározott súlyban kell leadni, és a napot is meghatározza, hogy mikor. Hát amióta gazdálkodás folyik ezen a világon, azóta sohase kellett megcsinálni azt, hogy egy községben a dolgozó paraszt úgy hangolja össze a munkáját, hogy a fajta is az legyen, a súly is meglegyen, és a nap is pontosan egyezzen. Ez nem megy. Mi jeleztük, hogy változtassák meg, ne azt mondják, hogy február 20-án le kell adni 20 db-ot, mert ezután jár felár. Mondjuk meg, hogy ha az a tsz a negyedév folyamán a háztájiból lead 100 db-ot, függetlenül, melyik napon és hogyan adja le, akkor megkapja a tsz-felárat, és azt arra fordítsa, amire neki legjobban kell, mindegy, hogy sertéshizlalásra, vagy építésre használja fel. Úgy tudom, hogy ez a rendelet már megszűnik, és új rendelet jön ki, de véleményem szerint minden rendeletet nagyon alaposan át kell gondolni, hogy megvan-e a húzó hatása a termelőszövetkezetekre, vagy nincs. Ennek nem volt meg a húzó hatása, és éppen ezért talán a tsz-vezetőségek nem is foglalkoztak megfelelően a háztáji sertéshizlalással.

Ugyanez történik, elvtársak, a csillagfürt kérdésénél. Kb. két héttel ezelőtt összehívtak Szabolcs megyében egy ankétot, és a csillagfürt kérdését terítékre vitték. Tudvalevő, hogy a megyében van édes csillagfürt és van keserű csillagfürt. Az FM halálos ellensége a keserű csillagfürtnek. De addig, amíg nincs elegendő édes csillagfürt, és nem tudunk elegendő magot fogni, hogy tovább tudjuk szaporítani, addig szerintem meg kell hagyni a keserű csillagfürtöt is, mert szerintem a talajerő utánpótlás szempontjából a csillagfürt életet jelent. Nem lehet radikálisan kimondani, itt van előttem az előterjesztés,[38] amely radikálisan kimondja, hogy az állami szervek, illetve a tanácsi szervek felé, hogy csak az édes csillagfürt van, keserű nincs. Szabolcs megye 1953-ban már egy ilyen bukfencen keresztülesett, akkor kiadták radikálisan, hogy el kell törölni a keserű csillagfürt termesztését. Szerencsére és a parasztok szeretete következtében a keserű csillagfürtöt eldugták, hogy az 10 év múlva is kell. Eldugták, és az ellenforradalom után, amikor megszűnt a korlátozás, újra kezdték vetni. És vetik ma is. Nagyon jó zöldtrágya. Később, amikor megoldjuk a csillagfürt problémáját, mi is mellette vagyunk. Jelen pillanatban egyoldalúan eldönteni, hogy csak édeset és keserűt nem, az nem jó,

mert úgy se olyan nagy a termésátlagunk a homokban, ha ezt bevezetjük, akkor még jobban vissza fogunk esni.

Még egy problémát vetnék fel, ez a vesszőparipám, mindenütt el szoktam mondani, megint elmondom. Ez pedig a burgonyának a kérdése. Az elmúlt évben 93 ezer hold volt a vetésterület. Ezt nem tudtuk megoldani, mivel a fejlesztéssel az egyéni parasztok kevesebbet vetettek el a kenyérgabona vetésterület növekedése miatt...[39]

Mi azt mondjuk, hogy a burgonyával visszamegyünk az eredeti területre, 83–84 ezer holdra. Ez csökkentett terület, és a csökkentett területen nekünk az egy holdra eső termésátlagot kell növelnünk. Ez pedig másképp nem megy, elvtársak, szeretném megmondani, nekünk műtrágya kell, műtrágya és gép. Tényleg a burgonya a kenyérgabona után a másodrendű eledel, [sic!] akkor szenteljünk neki annyit, amennyi szükséges. Véleményem szerint megéri ez, hogy kisebb területen is elérjük azt, ami 93 ezer holdon termett. Ha szükséges, én nagyon szívesen elküldöm a központ részére a műtrágya igényünket (derültség), és szeretnénk, ha tényleg ezen a területen előrehaladnánk, a burgonyatermesztésben.

EGRI GYULA[40] elvtárs: (Érthetetlen) ...[41] perspektívában vetném fel a jövőt illetően. Mivel hozzáfogunk az ősszel újra szervezni, azt gondolom, jó volna nekünk már előre számításba venni, hogy ezeken a szőlőterületeken milyen alapvető beruházásokat kell végrehajtani. Mi, ha oltványt akarunk termelni – és most nem a bor mellett beszélek, hanem a csemegeszőlő mellett, mert mi évente kb. 1200–1300, jó termés esetén 1500 vagon csemegeszőlőt adunk el. Gondolom, ezt meg kellene a jövőben is termelni. De ehhez már viszont, miután átvittük ezeket a szőlős községeket is, már jó előre kellene ezen gondolkozni. Itt a Földművelésügyi Minisztériumban is, nekünk is, hogy ezt a dolgot hogyan oldjuk meg.

A második ilyen probléma — nem most mondom, hanem szintén a jövőt illetően —, azon is kellene nekünk gondolkodni, hogy az öntözést, a mezőgazdaság belterjességét a jövőben hogyan oldjuk meg. (Továbbiakban érthetetlen.)

Nem lehet lényegtelen kérdés, hiszen mi kiadtuk a jelszót, hogy minden háztájiban termeljenek egy árusertést az államnak. Hozzátettük azt is, hogy az államnak, az állam útján értékesítse. Én nagyon helyeslem azt az eljárást is, hogy a szövetkezet adja ki bérbe háztájiba az állatot, mert a háztáji rendelkezik megfelelő objektumokkal, és fel tudja nevelni az állatokat. Ezekre az átmeneti gazdasági intézkedésekre szükség van, csak itt helyes elvi alapon kell haladni, mert itt azután tényleg a legváltozatosabb variációk vetődhetnek fel a termelőszövetkezeteknél. Ezt mindig konkrétan tanulmányozni kell, és úgy kell dönteni, hogy mit engedünk meg és mit nem.

Még annyit szeretnék mondani, szó esett a termelőszövetkezetek megszilárdításáról, azok eredményeiről, a jelentésben is alá van húzva. A mi egy éves tapasztalatunk — illetve közel két éves tapasztalatunk — arra mutat, hogy a mezőgazdaságban abból az összegből, amit mi abba beruháztunk, sokkal többet hozhatunk ki, ha jobb volna a vezetés. Magyarul mondva, nem is tudom, hogy hányszorta több tartalékunk van a mezőgazdaságban, mint amennyire építünk. A szövetkezetek persze nem mind egyformák, de azért az jellemző, hogy ugyanazon a területen van kiváló szövetkezetünk, nem is egy, és ugyanazon a helyen van rossz is. Az adottságok lényegében ugyanazok, de a szubjektív körülmények mások, és ebben a politikai kérdésben, a közöshöz való viszonyban stb. van a különbség az

emberek és vezetők között. Én azt gondolom, hogy a legnagyobb tartalékunk ebben rejlik.

Az anyagi érdekeltség körüli vitánál is lehetett ezt látni. Látni lehetett, hogy azoknál a szövetkezeteknél, ahol a vezetés szilárd, egészséges, ott az anyagi érdekeltség a közöst összehozza. Ahol nem szilárd a vezetés, ott az anyagi érdekeltség a közöst viszi szét. Jellemző, hogy azokban a szövetkezetekben, ahol az „én" külön van a szövetkezettől, ott a szövetkezetek rosszak. Azokban, ahol az „én" úgy merül fel, hogy a szövetkezetek is erősödjenek, a közös is erősödjék, azok a szövetkezetek jók. Erre jellemző: van nekünk egy szövetkezetünk Golyván,[42] ott — én állítom — ha bármilyen módszerekkel kérdezgetném a parasztasszonyokat, hogy jó-e nekik a szövetkezet, jó-e az a módszer, amivel munkájukat megfizetik, biztosan azt mondanák, hogy jó, mert ott a vezetés is jó. Ebben a szövetkezetben előre meg tudják mondani, hogy 40 forint lesz a munkaegység, és ha esik, ha fúj, ha szárazság vagy sok eső van, azért az a 40 forint nagyjából megvan, mert okosan, értelmesen gazdálkodnak. Van ugyanakkor mellette egy szövetkezet, amelyik ugyancsak most alakult, ott nem gondolnak a közösre, csak széthúzzák. Van, amikor 70 forint munkaegységet osztanak, van, amikor csak 30-at. Ennél a szövetkezetnél is arra kellene venni az irányt, hogy feltárják a belső tartalékokat.

Jellemző, hogy a beruházások még ma is szétszórtak, a mezőgazdaságban talán a legszétszórtabbak. Azt lehetne mondani, hogy a mezőgazdasági szakembereknél van szerintem a legnagyobb konzervativizmus az új iránt, pl. az építkezések vonalán. Nem tudunk épületeket adni a mezőgazdaságnak akkor, ha a mezőgazdasági szakemberek ezt nem igénylik. Össze kellett hívnom az építő és tervező embereket, és ott együtt spekuláltunk, hogy melyik istálló felelne meg a legjobban, legolcsóbban stb. Szerintem helytelen, hogy még merevek vagyunk a helyi építő kezdeményezéssel szemben. A megyei pártbizottság ellenőrzésével, a tanácsok ellenőrzésével itt is bátrabban lehetne engedni az embereket dolgozni. Szerintem sok-sok helyi erő van a tartalékban, amit fel lehet tárni viszonylag kevesebb költséggel, és a mezőgazdaság rendelkezésére lehetne bocsátani.

A mezőgazdasági állattartásban számtalan új módszer honosodott meg. Jártunk a Szovjetunióban, láttunk kiállításokon, különböző más alkalmakkor, nem is sok pénzzel létrehozható dolgokat. Ilyenek akadnak nálunk is, és mégis olyan nehezen terjednek el, hogy az embernek szinte vért kell izzadnia, hogy előre tudjunk menni.

Baranya megyében, amely az ország déli részén van, küzdeni kellett azért, hogy pl. vessünk olasz búzát. Délen, az ország legdélibb részén hónapokba tellett, míg megérttettük egyik-másik elvtárssal, hogy az olasz búza jó, és nem lesz vele probléma. Azt gondolom, hogy ez nekünk a legfőbb tartalékunk, és ezt a konzervativizmust, ami egyes szakembereknél még megvan, le kell küzdeni. Szerintem kellenének szemléltető filmek, kisfilmek arról, hogyan néz ki egy korszerű gazdaság.

Nekem az a véleményem, hogy az ilyen tartalékokat nagyon gyorsan fel kellene tárnunk. Tényleg keressük a lehetőséget, és ha megtaláljuk, akkor a beruházásokból sokkal nagyobb hányadot térítünk meg és gyorsabban.

A felvásárlással kapcsolatban: ezen a téren is nagyon sok nehézségekkel kell megbirkóznunk. Véleményem szerint alapvető ok a politikai munka hiánya. De emellett ebben az egész felvásárlásban van módszerbeli hiba is. Nem elég tervszerű a munka. Erre csak egy példát szeretnék megemlíteni. Minden termelőszövet-

kezetnek el kell készítenie a tervét tavaszra, őszre, télre. A termelőszövetkezetek ezekbe a tervekbe beállítják az árutermelést is. A járási tanácsok ezt a tervet elfogadják, és előtte, vagy utána kimennek a felvásárló szervek, és szerződést kötnek a termelőszövetkezetekkel. Sajnos az a helyzet, hogy inkább a tervek jóváhagyása előtt mennek ki szerződést kötni, és az árutermelési terv, valamint annak valamely hányada nincs összehangolva a szerződéskötéssel, és csak a végén derül ez ki valahol. A Szovjetunióban tapasztaltuk, hogy a járási tanácsoknál jóváhagyott árutermelési tervek gyakorlatilag állami árut képeznek. [sic!] A szerződést ugyanúgy kell megkötni, ahogy azt megtervezték. Nekünk is azt kellene csinálni, hogy amit az árutermelésre beterveztünk, azt a termelőszövetkezetek meg is termeljék. Ezt a dolgot nálunk is meg lehetne csinálni. Ha egyszer a tervbe vették, kötelezni kell a termelőszövetkezeteket, hogy azt meg is termeljék. A fő áruknál feltétlenül helyes lenne ezt a módszert bevezetni.

Végül a vetésről egy-két szót. Itt az a helyzet, hogy tényleg az időjárás nehezíti meg a helyzetünket, és főleg az egyénileg dolgozó parasztoknál van probléma. Én helyeslem azt, amit Kádár elvtárs felvetett és javasolt: valóban menjünk ki a parasztok közé, beszélgessünk velük, mondjuk meg, hogy tarthatatlan ez a helyzet. Nagyon elítéltük azt az állapotot, amikor a községi tanácsok kivetették a parasztra a vetési tervet. De ha jobban meggondoljuk, nem olyan rettenetes dolog az, ha egy tíz holdas parasztnak pl. megmondom, hogy valamiből két és fél holdat vessen. Nem írom le papíron, nem küldöm ki neki pecséttel ellátott levélben, csak szóban mondom meg. Hiába csinálják meg a községi tanácsok a vetési tervet,[43] ha azt a parasztok nem teljesítik. Viszont a terv csak akkor lesz terv, ha mindenki tudja, hogy mi belőle a feladat. Minden parasztnak megmondhatjuk ezt, véleményem szerint ez nem erőszak. Megmondhatjuk, ha van tíz holdja, akkor abból ennyit és ennyit vessen el ezzel és ezzel a terménnyel. Végeredményben semmiféle szankciót nem alkalmazunk vele szemben, csak felhívjuk erre a figyelmét. Én ebben nem látok semmi rosszat. Egyetértek a javaslatokkal.

(A további két-három mondatban a szőlőterületek szervezésével foglalkozik, de érthetetlen.)

MOLNÁR FRIGYES elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Véleményem szerint az előterjesztés helyesen összegezi az elért tapasztalatokat, és megfelelő irányelvként szolgál a jövő évi fejlesztés vonatkozásában is.

Nagyon fontosnak tartom Kádár elvtárs felszólalását, mert én is úgy voltam vele, hogy már a jelentésben benne van minden, amit az ember várt, csak az a kérdés, hogy ki hogy magyarázza, ahogy fogalmazni szoktuk, Kádár elvtárs helyretette a dolgokat a fejlesztéssel kapcsolatosan.

Nekünk az a véleményünk, hogy már az idei megyei fejlesztést, végrehajtást vizsgálva, egészségesen fejlődnek a Bács megyei szövetkezetek. Annak ellenére, hogy eléggé nagy mennyiséggel kellett megbirkózni, hiszen duplájára emelkedett a szövetkezeti terület. Persze csodát csinálni nem lehet. A két évvel ezelőtt létrejött szövetkezeteink határozottan megszilárdultak. Az ez év telén, tavaszán alakult szövetkezeteknél az előterjesztésben szereplő problémák mutatkoznak, különösen a nagy szövetkezeteknél. Van 30 nagy szövetkezetünk, amelyek felölelik az összszövetkezet 10%-át, de nem lehetett mást csinálni, meg kellett szervezni, bizonyos problémák vannak, de hogy ezek a jövő évben megszűnnek, az biztos. Viszont kínlódunk mi 17 olyan szövetkezettel, amelyek csaknem tíz év óta gyöngék, mert homokos területen vannak, kis területük van, 10–15 tagjuk van. Sajnos ezek ne-

künk a négymillió Ft deficitet hozzák. Ezt is megoldjuk olyan formában, hogy átszervezzük a községet, és az egészséges erők felszívják a jelenleg gyenge kis szövetkezeteket.

Hangsúlyozom, hogy egészségesen fejlődnek a szövetkezetek, jó dolognak látjuk, hogy a megye produkálja a népgazdaság részére kb. a tavalyi felvásárlási mennyiségeket, és azt hiszem, ez a döntő, bizonyos dolgokból többet, sajnos a gyümölcsnél, szőlőnél már közrejátszik az időjárás is. Hiába reménykedtünk, megviccelt bennünket az ősz, az eső stb. Hát a mezőgazdaság ilyen, ezzel számolni kell, ennek megfelelően kell dolgoznunk. Az egyik legfőbb problémánk ebből adódik az idén, hogy a szokottnál is 150 mm-rel kevesebb volt az eső. Egyébként sem szokott sok lenni Bács megyében, 450–500 mm, most még kevesebb volt. De az a véleményünk, hogy sokkal jobban dolgozhattunk volna, hogyha következetesebben tudjuk végrehajtani a megyei pártbizottságnak a politikáját, a KB határozatait pártvonalon is, állami vonalon és gazdasági vonalon is. (A szalag rossz.) ... 44 itt vannak pl. a nagy szövetkezetekkel kapcsolatos kérdések. Nem tudtunk elég energiát fordítani ezek segítésére, vagy itt van pl. a hagyományos munkaszervezés, jövedelemelosztást továbbfejlesztő állásfoglalásaink. Nekünk az a tapasztalatunk, hogy a 300 szövetkezetből 40-ben, ahol bevezették a területi osztást a kapásoknál, zöldségnél, szőlőnél, s a premizálás, ott nagyon jól alakult a munkafegyelem, és nemcsak a tagok dolgoznak, hanem a családtagok is. Itt általában a termelési tervüket is teljesítették és ebből kifolyólag a jövedelmezőségi tervüket is. Körülbelül 200 szövetkezet alkalmazta a premizálást úgy, hogy megszorulva az aratáskor és máskor, bizonyos céljutalmat tűzött ki.

Nekünk az a véleményünk, hogy szükség van erre a munkaszervezésre, jövedelem-elosztási formára. A problémánk abban van, hogy sokan összekevernek dolgokat, eléggé dogmatikusan szemlélik a világot. Egyesek azt mondják, hogy csak az a nagyüzem, amikor emberek sokasága egy időben, egy munkán tevékenykedik, és nem tartják szocialista formának, hogy adjunk olyan ösztönzést, aminek nyomán több a termelés és érvényesül az egyéni munka díjazása, pedig ez szocialista elv. Azt viszont elfogadják, hogy laza legyen a munkafegyelem, mindenki azt csinál, amit akar, a termelés elmarad, és végül rendkívül nagy károk adódnak az év végén. Nekünk az a véleményünk, hogy ezt a formát be kell vezetni a tapasztalatok terén. Ez jó a kapásoknál, jó a szőlőnél és jó a zöldségeknél is. Más kérdés a gabonatermelés. Véleményem szerint ott premizálni nem kell. Most kb. a munkaráfordítás egy kh-ra 4–6 nap. Legfeljebb időlegesen lehet premizálni, ha megszorít bennünket az eső, akkor meg nem kell sajnálni azt a 20 kg gabonát, amivel meggyorsítjuk a munkát. Hangsúlyozom, hogy sajnos ilyen problémák adódnak. Lényegében hasonló jelenségek vannak a háztájinál is, sajnos elvtársainkban eléggé kísért az évek során beidegződött megfogalmazás, gyakorlat.

Egyetértek az előterjesztésnek azzal a megfogalmazásával, javítani kell a vezetés színvonalát. De szeretném hangsúlyozni, hogy itt nemcsak a politikai vezetés színvonalának javításáról van szó, hanem a gazdasági vezetés, az üzemszervezés javításáról is, és nem is csak a pártvezetés javításáról, hanem a tanácsi vezetésről, a felvásárló szervekről. Ne haragudjanak az elvtársak, nem is csak a tanácsról, megyéről, községről van szó, hanem a minisztériumokról és az egyes központi szervekről.

Nagyon egyetértek a kongresszus megfogalmazásával, amikor a kongresszus abban döntött, hogy a pártmunka középpontjába kell állítani a gazdasági kérdések megoldását. Nagyon örültem a legutóbbi PB határozatnak is, amikor az ipar vonatkozásában ezt erőteljesen hangsúlyozta. Ez kulcskérdés. Nekem az a véleményem, napjainkban nem is a politikai tevékenységgel van itt probléma. Nem is általában azzal, hogy a szövetkezeti tagság nem értené és nem értene egyet a párt politikájával. Ezzel egyetért. De komoly problémák adódnak abból, hogy hiába fejtem én ki mint párttitkár a párt elveit, hiába érti meg az a tsz-tag is, hogy helyes a párt elve, de ha elmarad az üzemszervezési rész, a gazdaságszervező munka, hogy ha mulasztunk a termelési idényszakban, akkor a termelési év végén a termelési ciklus végén nincs kenyérgabona, nincs ez, nincs amaz, jöhet a nagy önkritika.

Ez így nem jó, ezért én azt javasolnám, hogy javaslatunkba is vegyük be a 10. oldalon, hogy a termelőszövetkezetek megszilárdításának fontos feladata a politikai munka színvonalának állandó emelése, de a gazdaságvezetés, az üzemszervezési kérdésekkel való foglalkozás is. Ezt meg kell csinálni. Mi lenne az üzemekkel akkor, ha ilyen szervezettség lenne, mint a mezőgazdaságban? Állítom, hogy visszakerülnénk a manufaktúrába, és ilyen gondjaink lennének. Ez így képtelenség. Sajnos az a problémánk, hogy általánosságban sokat politizálunk. Kell is, nehogy félreértés essék. De én elsődlegesnek tartom — ha szabad így fogalmazni —, oldjuk meg mindazokat a dolgokat ... [45] (rossz a szalag), ami a gazdálkodáshoz kell. Hiába, nagyüzemben rábeszéléssel nem lehet megoldani a dolgokat. Talán az állami gazdaságokban jobb a politikai munka? Bizonyos értelemben igen. De mi ott a lényeg? Jó a vezetés, és megkapja mindazt az állami támogatást, ami kell beruházásban, gépben, egyébben. A nagyüzemnek megvannak a maga kritériumai. Ha bizonyos termelési időszakban nem végezzük el azt a munkát, amit kell, azt a munkát behozni nem lehet. Az üzemben még csak igen, úgy, hogy a következő hónapban ráhajtanak. A mezőgazdaságban ezt nem lehet kívánni. Nagyon kérném, hogy ilyen jelleggel módosítsuk a szöveget.

A vezetéssel összefüggő szubjektív problémák közül egynéhányat. Természetesen tudnánk sokról beszélni. Ahhoz, hogy tervszerű legyen a vezetés, ahhoz az állami vezetés szerkezetét is, egyes szervek munkamódszerét is változtatni kell, mert különben eléggé meddő lesz a pártpolitikai munka, és el fog szakadni a politikai munka tevékenységétől. Megfelelő szervezettséggel kell irányítani a mezőgazdasági termelést. Meg kell tervezni azt, hogy egységnyi területről az év végén mit adunk a népgazdaság felé. Figyelembe vesszük a kongresszus határozatait, megvan a párthatározatoknak ezzel kapcsolatos célkitűzései is. [sic!] Ilyen irányban neveljük az elvtársakat is. Terveinket lebontottuk községeinkre is. Meggyőződésünk, hogy tervszerűen vezetni nem lehet csak úgy, hogy községeinknek megmondjuk: nekik az adott területen, egységnyi területen, ha fejlődni akarnak, akkor miből, mennyit kell termelniök. Azt is meg kell mondani, hogy tőlük mit várunk. Ha ezt nem tudja a községi párttitkár vagy a községi tanácselnök, akkor nem beszélhetünk tervszerű, szocialista vezetésről. Ez az én meggyőződésem. Sajnos számos szervünk ezzel nem ért egyet. Azt mondják, hogy a Bács megyeiek vissza akarnak térni a begyűjtésre. Nekem az a véleményem, hogy nem fogunk visszakerülni a begyűjtésre, egyszerűen azért nem, mert abban az időben rossz volt a gazdaságpolitikánk, most pedig jó a gazdaságpolitikánk. És ez lényeges különbség. Nem akarunk adminisztratív intézkedést, de igényt tartunk arra, hogy közgazdasági szemlélettel gondolkozzanak az emberek, nézzék a maguk területét. Azt

akarjuk, hogy kezdeményezzenek, akkor nekünk a saját területünkön meg kell ismerni a lehetőségeket is, és az embereket mozgatni kell. Ha ezt nem csináljuk, akkor nincs érdemleges előrehaladás. Nagyon kérném, hogy a KB a mi tapasztalataink szerint hagyja jóvá Bács megyében ezt az elgondolást. Legalább próbaképpen. Az a véleményünk, hogy ez így jó lesz. Nem akarunk mi adminisztratív módszereket bevezetni. Nem akarjuk a régi módszereket, hiszen valamennyien jócskán éreztük, hogy mennyire rossz volt az akkori gazdaságpolitika, az akkori vezetés.

Miben látjuk mi a fő gondot?

Helyes, ha azt mondjuk, a mezőgazdasági termelésben az a lényeg, hogy az áru eljusson a népgazdaság részére. Sajnos azt tapasztaljuk, hogy az árutermelés során a termelés és a felvásárlás szétválik.[46] Külön utakon jár, bár az Élelmiszeripari Minisztérium, becsületére legyen, igyekszik korrigálni a különböző visszásságokat. Mi a helyzet jelenleg? Megítélésünk szerint nem jó, amit az FM csinál. Neki a szerepe a termeltetés, ténylegesen szétosztja az FM az anyagi erőforrásokat, az árutermeléssel kapcsolatosan megadja forintban az árutermelési mutatókat, ezeket mi szétdobjuk a szövetkezetekre, de nem fordít kellő figyelmet az egyes területek fejlesztésére, az árutermelés mutatóinak megtermeltetésére. Ez így rossz dolog. Egyébként is a második napirendi pontnál szeretnék elmondani a második ötéves tervvel kapcsolatban egy-két dolgot.

Az Országos Tervhivatal helyesen 1961. évre megadta a megye részére a felvásárlási terveket. Az Élelmiszeripari Minisztérium hét cikkből megadta a megye terveit, a többi mezőgazdasági cikkféleségekre vállalati tervek vannak, ebben nemigen kérik ki a megye véleményét, pontosabban a megye érdemben nem tud beleszólni. Itt volt a legutóbbi PB-határozat.[47] Arra törekszünk, hogy a népgazdasági feszültségekben segítsünk abban is, hogy mi sok mezőgazdasági terméket exportáljunk. Arra gondoltunk, hogy a korábbi évektől eltérően most a zöldségtermelést idejében szervezzük meg. Mégis úgy terveztük, hogy ezekre a tervekre a mi embereinket fel kell készíteni. Tanfolyamokat kell tartani, bizonyos felszereléseket be kell szerezni. Most azzal biztatnak bennünket, hogy márciusban megkapjuk exportterveinket a mezőgazdasági zöldségtermeléssel kapcsolatosan. Mit tudunk mi márciusban csinálni? Már rég elvetettük a borsót stb. Nem jó dolog ez, elvtársak. Csak egyszer jutnánk el odáig, hogy a tervév elején mondanák meg, hogy tőlünk ezt, meg ezt várják. Nagyon jó dolog lenne, és akkor már lehetne beszélni bizonyos tervszerűségről. Itt van most a tervezés időszaka. Ki tudja megmondani felelősséggel, hogy bizonyos dolgokból mit, mennyit termelhetünk? Jelenleg a megyében az a helyzet, háromféle terv van: a megyei PB terve, ami évekre bontottan is meghatározza az egységnyi terület fejlesztési tervét. Enélkül vezetni nem lehet. Nekünk meg kell mondani, hogy azon a bizonyos fekete földön hogy alakul a termelés, meg azon a sokat emlegetett rossz homokon is. Tervszerűen fel kell hozni a megyei és országos színvonalra az elmaradt területeket. A második terv az OT által jóváhagyott terv, a harmadik terv a vállalatok terve. Körülbelül három napba kerül, mire kidolgozom, hogy hányadán vagyunk. Sajnos az a helyzet, hogy ez a három terv, háromféle. Sertésnél a következő a helyzet: az OT által jóváhagyott felvásárlási tervünk 198 ezer darab sertés, ez 25 ezerrel több, mint a tavalyi évben.

Egyébként tájékoztatásul elmondom, messze túl vagyunk a begyűjtési időszakhoz, helyes gazdaságpolitikával többet vásárolunk fel, legalább 60%-kal. Az

Állatforgalminak[48] a terve 140 ezer sertés, tehát 50 ezerrel kevesebb. Mi a helyzet? Eddig 148 ezer sertés van lekötve. Körülbelül ebből 10 ezer át fog húzódni a jövő esztendőre, tehát fel kellene vásárolni 1500 darab sertést, és akkor teljesítenénk ezt a 140 ezer darabot. Elvtársak! Nagyon nagy megtiszteltetésnek veszem, hogy a PB kinyilatkoztatta: én vagyok az első számú felvásárló a megyében. Értem, miről van szó, csinálom. De nagyon kérném a Központi Bizottságot, mondja meg az Állatforgalmi vezetőjének, meg azoknak, akik ezért kapják a fizetést, hogy most már ők is, az Állatforgalmi vezetője legyen az első számú felvásárló. Amellett én még felelősséggel fogom csinálni ezeket a dolgokat. Nehéz helyzetünk van. Megtartjuk az aktívát a pártvonalon, a tanácsvonalon harcolunk a 198 ezer darabért. Mi is tudjuk, hogy sajnos közrejátszott az időjárás, és kevesebb lesz. Körülbelül a tavalyi tervet tudjuk teljesíteni. Ugyanakkor megnyugtat bennünket, hogy nem lehet többet, és így csak 140 ezer darabot vásárolok föl.

Nekünk megvannak a mérlegeink, és tudjuk, hogy 20–25 ezer darab hízott sertés kinn van a parasztoknál. És akkor „etetnek" bennünket — bocsánat a kifejezésért —, hogy ő nem tud szervezni, mert jön a bányász, meg emez, meg amaz, és a paraszttal leszerződik 20 forintos áron. Hát ilyen is van. De ilyen volt és lesz is a jövőben is, hogy a rokonok megegyeznek. De nagyon örülnénk annak, egyébként megmondtuk világosan, hogy én ezért a munkáért, még ha megkapják az élüzem címet is, én ezért a munkáért nem fogom kitüntetni őket. Félreértés ne essék, elvtársak, azt hiszem, hogy értik, miről van szó. Azon vagyunk, hogy a népgazdaság célkitűzését megvalósítsuk. Nem szeretnénk, ha ebből rossz érzés támadna, és esetleg a megye ennek bizonyos hátrányát érezné. Mert ilyen dolgok is vannak. Egyébként mi el fogjuk mondani a KB-nak is, Kádár elvtársnak is, a Titkárságnak is, hogy itt rendet kell csinálni.

A gabonával kapcsolatosan: vannak olyan visszás dolgok, más a tervszám a tmv-nél,[49] ami náluk harmadik, negyedik negyedév, az nálunk első és második negyedév, és a jövő esztendő első, második negyedéve az nálunk harmadik, negyedik negyedév. Egyébként itt sem egyeznek az OT, meg a vállalati tervek. Nem akarom részletezni, mert ez időt vesz igénybe. A dolog lényege, hogy a harmadik, negyedik negyedévben, karácsony után gabonát felvásárolni minimálisan lehet. Világos, hogy a dolgozó paraszt megadja az államnak azt, ami jár, valamit tartalékol, de hogy meg ne dohosodjon, hát elfolyik valahogy. Ebben az évben, az első félévben 25 vagon gabonát tudtunk felvásárolni. De mivel a vállalati tervek fel vannak bontva, ezt a harmadik negyedévit, az ő számításuk szerint az első félévit, 107%-ra teljesítettük. De sajnos csak 3–3,5 ezer vagon, és nem az 5900 vagon, amit a Kovács elvtárs itt tőlem számon fog kérni. Nem jó dolog ez, mert úgy tapasztaljuk, ahogy megcsináltuk a mérlegünket, kb. 1200 vagon kenyérgabona még kinn van a parasztoknál. Sajnos az 5900 vagont nem tudjuk teljesíteni, azt mi is látjuk, mert az időjárás nagyon közrejátszott. De hogy nem állhatunk meg ennél a dolognál, az biztos. 107%-ra teljesítettük a tervet, meg fogják kapni a prémiumot, céljutalmat, egyebet. Ez így nem jó dolog. Nem beszélve arról, hogy manapság a felvásárlás mind könnyebb lesz, mert 1/3-ad területről a tsz 2/3-ad mennyiséget adott.

Sajnos az egyéni parasztok nagyon-nagyon keveset adtak. Valakinek utána kellene járni, mert hogyha nagyon szorít a helyzet, világos, hogy a pártapparátus rákapcsol. De hogyha nekünk egy népes, fizetett gazdasági felvásárló szervünk van, akkor kérjük, hogy teljesítsék a dolgukat, mert helyesen a párt azt mondja:

kommunisták egy nyelven beszéljenek, egy irányba húzzanak. De bocsánat, amikor kétféle szerv van, és már másképpen beszél a megyei gazdasági vezető, akkor a párttitkár idegeskedhet, meg nem tudom, kinek van szüksége arra, hogy egészsége leromoljon stb. Azt kérném, teremtsünk ilyen vonatkozásban is rendet, a felső szervek útján, és a különböző vállalatok érdemben is segítsék a termelést is.

Az is egy lehetetlen állapot, hogy a felvásárló szervek abban vannak érdekelve, hogy szerződjenek le. Ők ezért megkapják a fizetést is, a prémiumot is, de senki nem nézi azután meg, hogy megtermelődik-e ez a leszerződött mennyiség. Talán jobb lenne azt csinálni, a felvásárlót a szerződésileg felvásárolt mennyiség után premizáljuk, mert egyénileg, tekintve, hogy kommunisták vannak a legtöbb helyen, el tudom érni, pl. a paprikaipari vállalat igen helyesen a palántázásban, gépesítésben és egyébben segíti a tsz-eket. De nem mondhatjuk el ezt az összes termeltető és felvásárló szervekről. Ezen változtatni kell. Mert tényleg úgy van, ahogy Egri elvtárs kifejtette. Én is szóvá kívánom tenni, és kérdezem, hogyan erősítsük meg a tanácsokat? Mi szidjuk a tanácsokat, hogy nem megfelelő szintű a munkájuk. De miért? Nem értek egyet Lombos elvtárssal. Nálunk most divat, hogy csökkentsük az apparátusokat. Azt mondja, úgyis sok a 18 fő a járási tanácsnál. Nem sok, nem elégséges ahhoz, hogy megfelelő irányítást adjon a tanács részéről. Lehetetlen állapot, hogy nem a tanácsokon keresztül történik a szerződések megkötése, hanem a különböző vállalat készíti el.

Világos az, hogy a tsz abban van érdekelve, minél több terményre szerződjön, mert ezek után kap előleget. És akkor ész nélkül leszerződik, és akkor mit csinál a járási tanács? Semmit. Tudomásul veszi azt a termelési szerződést, ami kialakul. Hol van itt a tudományos, szakszerű irányítás? Sehol. Az a véleményem, hogy meg kell erősíteni a járási tanácsokat, és nem úgy, ahogy a jelentés mondja, hogy az egyénileg kihelyezettek közül két személlyel, hanem nézzük meg ezeket a vállalatokat. És innen vigyük át. Keressük a megfelelő megoldásokat. El tudom képzelni, hogy a kirendeltséget erősítsük meg a járási tanácsnál. Nagyon fontosnak tartom, hogy a tervezés időszakában a tsz tudja, hogy tőle mit várunk, és ennek egyeztetése a tervezés időszakában történjék meg, mert különben itt tervszerű irányítás, eredményes gazdálkodás semmiképpen sem lesz. Helyesen felveti, különösen a második napirend, hogy itt lenne az ideje a specializációnak, a termelési fő irányok kialakításának. Spontán soha nem lesz ebből semmi. Mi jó van abból, hogy ha 27 növényféleséget termel egy szövetkezet? 200 négyszögölet ebből, 200 négyszögölet abból, öt holdat a másikból. Hát ez nagyüzem? Semmi esetre sem nagyüzem. Ezek, elvtársak, olyan szervezési dolgok, amelyhez nem beruházás kell, hanem ésszerű vezetés.

Azt javasolnám, ezt egyébként megcsináljuk attól függetlenül, hogy lesz-e intézkedés, vagy sem, igenis rákényszerítsük a különböző felvásárló szerveket, hogy menjenek be a járási tanácsra, és a járási tanács koordinációján keresztül szerződjenek. Távlatokban meg kell oldani a járási tanács kiegészítését. Jelenleg mi a helyzet? A járási tanács rá van kényszerítve arra, hogy a termelési tervekről egy nap keretében mondjon véleményt. Hogy lehet egy szövetkezeti tervet egy nap alatt megvitatni? Semmiképpen. Különben csak szidni fogjuk vég nélkül a tanácsainkat, de nem adjuk meg nekik azt az érdemleges támogatást, amin keresztül javulhat, szakszerűbbé válhat munkájuk.

A fejlesztéssel kapcsolatosan. Egyetértek Kádár elvtárs véleményével. Nekünk eléggé nagy gondot, okoz az átszervezés. Abból adódóan, hogy Bács megye nagy

megye, másfélmillió hold. Nekünk 800 ezer holdnyi terület benn van, de ez csak 60%-a, annak ellenére, hogy kétszer akkora, mint Győr megye. A 60% ellenére nekünk még kinn van 400 ezer holdunk, ami ugyancsak akkora, mint egy kisebb megye. Van akkora járásunk — elnézést, azt hiszem, nem haragszanak meg a megyetitkár elvtársak —, mint például Komárom megye. Úgy látjuk a dolgot, hogy a kinn levő 380 ezer kh földterület közül 120 ezer, ami szántóterület. Ezt szeretnénk ez évben bevinni mezőgazdasági tsz-be. Kb. 200 ezer holdnyi a homokos terület. Tehát ebből is van bőven. Kb. kinn marad nekünk 60 ezer hold szőlő. Szeretném, ha ezt a problémát azért jobban megvizsgálnák az illetékesek. Igaz, hogy a homok nagy gondot jelent. De a homok részben áldás máris, és azzá tehető. Nálunk a szántó több mint fele homok. Rendkívül jó dolog az, hogy amíg a föld aranykorona értéke az országosnál ugyan rosszabb 24%-kal, [ha] a termelési értéket nézzük, az országosnál rosszabb területek ellenére 24%-kal több termelési értéket állítunk elő, mint az országos átlag. Miből? Mert van párezer hold gyümölcsösünk, 30 ezer hold zöldségünk, és másodikak vagyunk gyümölcstermelésben. 10 millió darab gyümölcsfa ott van.

Ami az átszervezést illeti. Nem a szántóföldi terület jelent különös gondot. Ez a szokásos problémákat adja. Törekedtünk előreláthatóan a homoki problémákat megoldani, mert tudtuk, hogy egyszer elkövetkezik ez az időszak. Próbáltunk felkészülni gépekben, másban.

Ami a szőlőt illeti, nekünk az a véleményünk, hogy a tsz-ekben meg lehet munkálni a szőlőt, de mindenekelőtt azt szeretném hozzátenni: nagyon rossz néven vesszük, hogy egy helytelen szemlélet alakult ki a magyar szőlő- és gyümölcstermelést illetően. Akkor, amikor van nekünk 320 ezer hold szőlőnk. De nem vesszük észre, és bocsánat, egyes elvtársak nem esnek hasra attól, hogy ennek a szőlőnek több mint fele sík területen van és 30%-a pedig egy megyében van. Mert akkor rájönnének arra, hogy lényeges differencia van a síkvidéki szőlők, a dombvidéki és a hegyvidéki szőlők között. Mert nálunk egyszerűbb. Feleannyi a termelési költség, feleannyi a megmunkálási költség, nem igaz az, hogy nem lehet gépesíteni. Igazán bebizonyítottuk, hogy a gépesítésnek, mechanizálásnak igazán sokféle lehetősége van. De sajnos ezt nem veszik figyelembe, hanem a darab-darab elvet vallják, és az ember majd leesik a székről, vigyáznak, hogy a két megye ne haragudjon meg. Nem hozzánk adják, ahol gyorsan megtérülne a beruházás, és a homokot, a szűzföldjeinket hasznosítanánk, hanem elhalmozzák a dombvidékeket szőlővel. Én ezt nem tudom megérteni. Nehogy félreértés legyen, nem megyei sovinizmus beszél belőlem. Fel lehet úgy is vetni a dolgokat, jó, ennyi homok — jónapot —, foglalkozzunk a többivel. Gondolom, ezeket a dolgokat meg kellene vizsgálni.

Mégis izgalmas dolog, hogy a borfelvásárlásnak 51%-a Bács megyéből való, az exportnak is 42–50%-át a megye adja. Mégis izgalmas dolog, hogy sárfehér szőlő egyszer exportszőlő, máskor pedig a sárfehér borért ugyanannyit kapok, ami duplán terem, mint a balatonmelléki borokért.[50] Ezt nem a megyének kell kibogarászni. És a homokot lehet áldássá tenni, és meg is lehet csinálni. Egyetértek versenytársammal, Benkei elvtárssal, már tudniillik abban vagyunk versenytársak, hogy a beruházásokban mi vagyunk az utolsók, 18., 19. helyen. Nekik is megvan a homokuk, de az más jellegű. Egyszer ki kellene dolgozni. A GB-nak van is erre döntése.[51] Bocsánat, hát miért nem csinálja meg az illetékes szerv? Mi termelési értékben egyébként Békés megyével versenyzünk. Nekünk van a legnagyobb termelési értékünk, azzal, hogyha nálunk beválik a szőlő, gyümölcs, akkor

mi vagyunk előtérben, ha nem, akkor Klaukó[52] elvtársék. A homoknak van egy nagy előnye a kötött földekkel szemben. Mégpedig az, hogy időben rá lehet menni. S mielőtt bejönne az aszály, addigra a zöldséget letermelhetem, és megvan holdanként a nyolc-tízezer forint termelési érték. Tessék, akkor versenyezzen a fekete földdel.

Ezek népgazdasági szempontok, amelyeket valakinek vizsgálnia kellene. Ebben segítenie kellene. Amit a bolgárok megcsinálnak, azt a viccet mi is meg tudnánk csinálni. Nem kell hozzá más, csak ablak, és időben előnevelni a palántákat. És nekünk még csak nem is kell 100–200 km-re vinni az árut, mint nekik. Sok ember úgy jár, mint a papagáj. Nem tudja, hogy mi a helyzet. Nem tudják, hogy mennyit kell termelni. Idővel, valaki a termelési év elején megmondaná, hogy mit termeljenek, miből mennyit. Ez azonban nem történik meg. Szóval nem szabad a homokot ezért sem elhanyagolni. És lehet itt olcsón szőlőt is telepíteni, meg lehet gépesíteni. De sajnos itt is illúzióban élnek. Az állami gazdaságoknak nagyon szép területeik vannak szőlőben is, de nagyon drága. Miért nem csináljuk meg az egyszerűbb formát? Ők dózerolnak,[53] 10 ezer forint, betontámoszlopokra további 10 ezer forint. Ebből a 20 ezer forintból mi pontosan tudnánk telepíteni egy holdnyi szőlőt. És ne csináljunk speciális gépeket bizonyos fajtáknál, hanem vigyük be a szántóföldi traktorokat. Azért lehetetlen állapot, hogy Magyarországon most 7,50, nyolc forint a szőlő. És nem tudjuk az embereket szőlővel jóllakatni. És négy év múlva lehetne olyan szőlőnk, amelyik bőségesen terem.

Az a véleményünk, hogy csinálunk azokban a községekben, ahol át fogjuk az egész községeket, szóval bevisszük a szőlőt is, [sic!] területileg is felosztjuk az egyéni művelést, premizálást alkalmazunk. És kell csinálnunk fejlesztési terveket is, mert a magyar szőlő-, gyümölcstermesztés tragikus helyzetbe kerül a közeljövőben. Aki járt Bulgáriában, az tudja, hogy a bolgárok nagyüzemileg szervezték be a területeiket. A Román Népköztársaságban ugyanazt csinálják. Elvtársak, hiába, a mi területeinknek egyharmada homokterület, országosan is. Erről valahogyan gondoskodni kell. Ha egyszer Bács megyében ez a tradíció, de nemcsak Bácsról beszélek, hanem Pestről, Csongrádról, Szolnok egy részéről is. Ha ilyen lehetőségünk van, akkor ezzel éljünk, mert ez a mi adottságunk. Emellett egyetértünk a többi javaslattal, hogy csináljunk szakcsoportokat.

Egyetértünk azzal is és magunk is törekszünk arra, hogy minél több paraszti erőforrás csapódjék le. [sic!] Persze csodát várni ezektől a szakcsoportoktól nem lehet, de kidolgozható a szakcsoportnak egy olyan formája, amikor inkább kialakul a nagyüzemi jelleg, és bizonyos beruházásokat is csinálnak. Mi megtennénk a magunk javaslatát, hogy [a] jelenlegi 5-ös tvr-t módosítsuk.[54] Olyasmiben, hogy legyen jogi személy a szakcsoport. Lehetetlen dolog, hogy most, amikor telepíteni kell öt-tíz hold szőlőt, akkor azt szét kell nyírni 53 felé, mert ez így kerül tulajdonviszonyba. Azután bizonyos támogatást adjunk meg nekik. Próbaképpen legalább adjunk traktort is, hogy nagyüzemesíthessünk. Azután ki kell alakítani a fejlesztési tervet is.

Ragaszkodnunk kell ahhoz is, hogy erőnkhöz mérten új telepítéseket is hozzanak létre. És amit lényegesnek tartok, hogy határrészek alakuljanak át szakcsoportokká. Ne úgy, mint most, hogy van ugyan 100 hold is egy szakcsoportban, de a határrész 25 területén. Ebből nagyüzem soha nem lesz. Vannak ilyen problémák, amelyeket rendezni kell. Ez esetben lényegében az történhet, szakcsoportnak hívjuk ugyan, de megvalósul az a nagyüzemesítés, amely megvalósul a mezőgazdasági

termelőszövetkezetben is, bizonyos állami támogatással, ami nem beruházás jellegű, hanem helyes intézkedéseket kell, hogy minden körülmények között tartalmazzon. Homokterületeinkkel tehát kell valamit kezdeni. Részemről megnyugtató volt Kádár elvtárs felszólalása. Megcsináljuk ezeket az alacsonyabb típusú szövetkezeteket, szakcsoportokat. Ha ennyi pénzünk van, csináljuk úgy, ahogyan telik. Feltétlenül előbbrejutást jelent politikailag és gazdaságilag is, nagyon helyes, ahogy Kádár elvtárs kifejtette, megvan a maga jelentősége.

Elvtársak! Azt kérném, szakítson nagyobb figyelmet a KB az egyes szervek munkájára, szóval hozzuk előtérbe a gazdaságszervező tevékenységet, az üzemszervező tevékenységet, mert nincs szocialista mezőgazdasági nagyüzem ezeknek az elveknek gyakorlati érvényesítése nélkül. A pártapparátust is most már meg kell tanítani, hogy ezekben a kérdésekben tudjon segíteni. Mert elkövetkezik a konkrét gazdasági szervezés időszaka.

KISS KÁROLY elvtárs: Kovács Imre elvtárs, utána Tömpe István elvtárs.

KOVÁCS Imre elvtárs: Kedves elvtársak! A KB elé terjesztett mindkét anyagban fő kérdésként vannak felvetve a mezőgazdaság szerkezeti változásával kapcsolatban jelentkező termelési, árutermelési problémák.

Az előterjesztések megállapítják, hogy el fogjuk érni, esetleg kisebb mértékben meghaladni a hároméves terv időszakára előirányzott 12%-os termelésnövekedést a mezőgazdaságban.

Véleményem szerint ez nem ad helyes képet a termelés fejlődéséről, és nem alkalmas az árutermelés alakulásának megfelelő értékelésére, mert a termelés alakulása és fejlődése közel sem volt egyenletes az elmúlt három esztendőben. Azt hiszem, az első napirend értékelése szempontjából is fontos ennek a dinamikáját megvizsgálni. Ezzel kapcsolatban megemlítem, hogy a feltételezett 12%-os termelésnövelésből a KSH adatai szerint 1958–59-ben 15% esik. [sic!] Ugyanezen idő alatt a mezőgazdasági termékek felvásárlása kereken 16%-kal növekedett. 1960-ban a mezőgazdasági termelés 4,5%-os, a felvásárlás 9%-os növelését irányoztuk elő. A rendelkezésre álló eddigi terméseredmények és várható teljesítések figyelembevételével az értékelés alapját képező 55 cikket figyelembe véve, a mezőgazdasági termelés tavalyhoz viszonyítva mintegy 95–96%-os színvonalon áll, a felvásárlás eléri a tavalyi színvonalat, és az előirányzott tervet előreláthatólag 94%-ra teljesítjük.

A fentiek figyelembevételével, erősen vitatható a két anyag[ban a] 12%-os termelési emelkedésre vonatkozó megállapítás. Ez azért rendkívül fontos, mert a mezőgazdasági felvásárlás alapja a mezőgazdasági termelés, s a termelés csökkenése a felvásárlási lehetőségekre hatványozottan hat, miután a termelők gazdasági és háztartási szükségletei többé-kevésbé változatlanok, és figyelembe kell venni, hogy a szántóterület 25%-át művelő egyéni gazdaságok régi értelemben vett árutermelést már nemigen folytatnak. Mindazokon a területeken, ahol a mezőgazdasági termelés többé-kevésbé pozitív képet mutat, a felvásárlás is megfelelően alakul. Ebből a szempontból kell véleményem szerint vizsgálni felvásárlási rendszerünket, hogy mennyiben válik be, mennyiben hatékony a mezőgazdaság átalakulásának időszakában.

Szerintem ennek egyik jellemző mutatója, hogy a számottevő termeléskiesés ellenére a felvásárlás hatékonysága nő. Egy-két példával illusztrálom. 230 ezer tonna kenyérgabonával kevesebb termett, mint tavaly, 50 ezer tonnával mégis többet vásárolunk fel. Míg 1959-ben az össztermelés 42%-át vásároltuk fel, 1960-

ban előreláthatólag 48 és fél százalékát fogjuk a termelésnek felvásárolni. 1955-ben a begyűjtés időszaka alatt a tanácsi szektor márciusi állományából 20,6%-ot vásároltunk fel, 1959-ben 30 és felet, 1960-ban 34%-ot. Az egy tehénre eső tejfelvásárlásunk 1955-ben 500 liter volt, 1959-ben 636 liter, 1960-ban 675 liter. Ugyanakkor a konzerv- és cukoriparunk fejlődése óta a legnagyobb, vagy történelmének a legnagyobb kampányát bonyolítja le. Véleményem szerint ezek a számok mutatják egyrészt, hogy felvásárlási módszerünk a megváltozott körülmények között is megfelelő eszköz az állami szükségletek biztosítására, természetesen a megváltozott körülményekhez alkalmazkodó módszerbeli változtatásokkal. Egyben azonban azt is bizonyítja, hogy az árutermelésben a termelőszövetkezetek termelése jelentősen növekedett, az állam felé történő értékesítésük lényegesen jobb az egyéni gazdaságoknál, s ez a tény is megfelelően alátámasztja Kádár elvtárs álláspontját.

A mezőgazdasági termelésben és felvásárlásban bekövetkezett tervvel szembeni kiesés igen komoly mértékben kihatott nemcsak a fogyasztás mennyiségi kielégítésére, szabadpiaci árak alakulására, de külkereskedelmi mérlegünkre, számottevő kenyérgabona-, hús- és zsírimportot kellett lebonyolítani, s előreláthatóan kell 1961-ben is. Ugyanakkor mezőgazdasági kiviteli előirányzatunkat sem tudtuk teljesíteni. Az eddigi számítások azt mutatják, hogy 1961-ben a mezőgazdasági export- és importszaldó tovább fog romlani. Ez elsősorban az állattenyésztésben állat és állati termékek felvásárlásában jelentkező lemaradásnak a következménye.

Nem tudtuk megakadályozni az állatállomány csökkenését, s meghozott intézkedéseink az állatállomány és a felvásárlás növelésére nem kielégítően lettek végrehajtva, sőt az intézkedések végrehajtása most sem megy. Az 1960. évi várható sertésfelvásárlás valamivel a tavalyi szint alatt alakult, mintegy 94%-a a tervnek. Hat megye kivételével a sertésfelvásárlás a tavalyi szint alatt van. A sertéstenyésztés fejlesztése, az állomány növelése érdekében tett intézkedésekkel bizonyos eredményeket értünk el a kocaállomány terén, azonban a jövő évi szükségletek biztosítása rendkívül rossz képet mutat, rosszabbat, mint tavaly. Tavaly október 22-ig ez évi lejáratra lekötöttünk 406 ezer darab sertést. Ebből 265 ezer darabot a termelőszövetkezeteknél, 150 ezer darabot háztáji és egyéni gazdaságoknál. Az idén jövő évi lejáratra a szerződéseket egy hónappal előbb kezdtük kötni, 290 ezer darab sertést, ebből 262 ezret a tsz-eknél, 28 ezer darabot a háztáji és egyéni gazdaságoknál. Tehát az összes kötésből mintegy tíz százalékot. Ugyanakkor a statisztikai adatok azt mutatják, hogy a sertésállomány 87%-a a háztáji és egyéni gazdaságokban van.

A jövő év első negyedére történő kötés csak 43%-a annak, amit tavaly az idei első negyedévre kötöttünk. Csak Vas és Veszprém megye haladta túl az idei első negyedéves szintet. A számokból az állapítható meg, hogy nemcsak a háztáji és egyéni gazdaságok kötése alacsony, de a termelőszövetkezeteké is, s lényegesen nagyobb területen, nagyobb állománnyal rendelkeznek, mint tavaly. Például tíz megyében, Szolnok, Somogy, Békés, Komárom, Heves, Hajdú, Győr, Fejér, Csongrád, Baranya megyékben a termelőszövetkezetek első negyedévi kötése lényegesen a tavalyi alatt van. Ezek a számok azt mutatják, hogy a fejlesztésben eddig elért eredmények nem realizálódnak a hízott sertés termelés területén, s nem valósulnak meg a háztáji gazdaságok sertés árutermelésének növelésére vonatkozó intézkedések.

A negatív jelenségeknek alapvető oka az, hogy az átszervezés következtében a takarmánytermelés és az állatállomány polarizálódott, a háztáji gazdaságoknál

takarmány-bizonytalanság van, a takarmány-tartalékolás az egyéni gazdaságoknál tovább erősödik, olyan magas takarmányár alakult ki a piacon, amely most már súlyosan veszélyezteti nemcsak a sertéstermelés, hanem az egész állattenyésztés rentabilitását. Ezt mind bizonyítja az is, hogy az utóbbi hetekben kezd általánossá válni a bérből és fizetésből élők és parasztok közötti 20–24 forintos magán sertésszerződés. Ezek az árak termelőszövetkezeteink egy részét is arra ösztönzik, hogy disznóhizlalás helyett a kukoricát szabadpiacon értékesítsék. A háztáji gazdaságoknál termelt takarmány egy része sem kerül sertéshizlalásra.

Hozzátartozik a mostani helyzethez, hogy a termelőszövetkezetek nagy többsége, de a helyi párt- és tanácsi apparátus is az ez évi zárszámadás, a munkaegység minél magasabb forintértékének biztosításán fáradozik, és így igyekeznek minden, jövő évet terhelő kiadást elkerülni. Ezért még nem állítanak be disznót jövő évi hizlalásra, sőt olyan szélsőséges példák tucatjai vannak, hogy inkább eladják saját tenyésztésű süldőiket és malacaikat azzal a szándékkal, hogy két-három hónap múlva a szabadpiacon fognak süldőt vásárolni.

A sertéstenyésztés- és termelés helyzetét nehezíti, hogy egyes megyékben az aszály következtében jelentkezik területi takarmányhiány. Ismeretes, hogy a Dunántúlon általában jó, az alföldi területeken az aszály miatt gyengébb a takarmánytermelés. Négy alföldi megyében össz-szemestakarmányban az idei termés a tavalyinak mintegy 76%-ára becsülhető. A legnagyobb kiesés Csongrád megyében van, ahol a tavalyi termésnek csak 60%-a termett. Négy dunántúli megyében: Fejér, Győr, Somogy, Veszprém megyében a tavalyi szemestakarmány-termés mintegy 115%-a várható. Okszerűen következne, hogy jobb takarmányhelyzet következtében ezekben a megyékben jobban menjen a szerződéskötés. Veszprém kivételével azonban ez nem mondható el. Igen súlyos a helyzet a háztáji gazdaságoknál, ami nagyrészt annak tulajdonítható, hogy a háztáji gazdaságok árutermelő szerepével kapcsolatban helytelen szemlélet — dacára a Központi Bizottság és a Politikai Bizottság ismételt határozatainak — igen sok helyen lényegesen nem változott. Itt a lényeges fordulatra annál is inkább szükség volna, mint a Központi Bizottság elé terjesztett perspektivikus anyag világosan rámutat, a háztáji gazdaság árutermelő szerepének jelentőségére az egész ötéves terv időszaka alatt, az állat- és állati termékek termelése. [sic!] Itt is eltekintek a példák tucatjainak ismertetésétől, melyek a helytelen szemléletből fakadnak, gátolva az átmeneti intézkedések megvalósítását, meg nem értés, ellenállás miatt. Sok helyen a háztáji gazdaság megerősítésétől féltik a közöst, s a kapitalista tendenciák erősödésétől tartanak. Itt a felvásárló apparátus tunyasága, tehetetlensége is közrejátszik az eredménytelenségben.

Hasonló problémák vannak a baromfi- és tojástermelésben és a szarvasmarha területén. Az állattenyésztés és árutermelés kívánt mértékű növekedésének alapvető feltétele a takarmánykérdés megoldása. Annak ellenére, hogy a múlt esztendőben jó takarmánytermést takarítottunk be, egy sor jel azt mutatja, hogy különböző negatív tényezők hatása számottevő nehézséget okoz. A termésben jelentős szektorális és területi eltolódás mutatkozik. A takarmánytermés jelentős része nem kerül az állattenyésztésben felhasználásra, mert az egyéni gazdaságok takarmány-tartalékolása változatlanul erőteljes, a tsz-ekben képződnek biztonsági tartalékok, ugyanakkor az idei aszály egy pár megyében számottevő kiesést eredményezett. Nagymértékben elkülönült a takarmány és az állatállomány. Mindezen tényezők hatására, dacára annak, hogy a takarmánytermés egészében fedezné a

meglevő állatállomány szükségletét, különböző helyeken megreked a takarmány, s olyan piaci viszonyok alakulnak ki, melyek csak akkor voltak, amikor rossz volt az országban a termés. Ez a piaci helyzet súlyos veszélyt jelent az állattenyésztés rentabilitására.

Ilyen jelenségek és tényezők mellett nem elég az országos egyensúly, hanem fontos az állatállomány és a takarmány helyi egyensúlyának megteremtése, azok az intézkedések, melyek ezt elősegítik. El kell érni, hogy szektorális és területi kiegyenlítést biztosítsunk. Hiába van Dunántúlon jó termés kukoricában, ha pl. Csongrád megyében takarmányhiány következtében csökkentik az állatállományt, nagy süldő- és malacfelkínálás indult meg. Arra kell törekedni tehát, hogy a felesleges takarmány a közösből azokba a háztáji gazdaságokba jusson, melyek az állammal szerződést kötnek, ahol viszont megvannak a feltételek a fölös háztáji állomány átvételére, azt a közös vegye át. Végül, ahol területileg az állományhoz viszonyítva több a takarmány, s itt elsősorban a dunántúli megyékre gondolok, a termelőszövetkezeteknek fel kell ajánlani a többlettakarmányokat, hogy az állam segítséget nyújthasson az aszályos vidékek termelőszövetkezeteinek.

A piaci árak letörése és a szerződések elősegítése érdekében a kormány a napokban határozatot hozott, hogy egyes szerződésekhez takarmányt fog adni.[55] Itt tekintélyes mennyiségről van szó. Ezeknek az akcióknak a sikerén sok múlik. Azt várjuk tőlük, hogy sikerül a tartalékolt takarmányt bevinni az árutermelésbe, s a piacon alapvető fordulatot elérni.

Fel kell vetnem a szarvasmarha-tenyésztés területén jelentkező riasztó helyzetet. Az októberi állatszámlálás előzetes számai azt mutatják, hogy a szarvasmarha-állomány csökkenését nem tudtuk megállítani, olyan alacsony szaporulat volt ez évben, amely kétségessé teszi az állatállomány nagymértékű veszélyeztetése miatt a tervezett kivágást. Ez pedig húsmérlegünk, illetve devizamérlegünk további súlyosbodását jelenti. Nem beszélve arról, hogy amennyiben a tenyésztésben nem tudunk fordulatot elérni, a későbbi években a sertéshelyzetnél még súlyosabb következményekre számolhatunk. A szarvasmarha-tenyésztéssel kapcsolatos intézkedéseink sem realizálódtak. A termelőszövetkezetek egy része jövedelmezőségi okokból nem hajlandó rossz tehenet üszőre kicserélni. A 10 000 darab szerződéses üszőből ez idáig csak 250 darabot tudtunk visszavinni. Községek tucatjaiban egész évben egy borjú születést nem tudnak kimutatni, és a feketevágások[56] és kényszervágások száma rendkívüli mértékben megnövekedett. Az alkalmazott szankciók egyenesen csábítanak a feketevágásra. Ez a helyzet azt eredményezte — aminek már bizonyos jelei mutatkoznak —, hogy az utóbbi hetek tejfelvásárlása a tavalyi szint alá csökkent, és veszélyeztette volna a jövő évi tejtermelést, illetve a felvásárlást.

A felvásárlás szempontjából nézve a betakarítás jelenlegi helyzete is elég súlyos, egyrészt a meglevő termés biztosítása, másrészt a jövő évi gabonavetési előirányzat teljesítése miatt. Az idei nagy kenyérgabona-importhoz komoly mértékben hozzájárul, hogy nem tudtuk megakadályozni tavaly a vetésterület csökkentését. A gabonavetés jelenlegi üteme lényegesen nem gyorsul fel, úgy nem valósulhat meg a Politikai Bizottság azon határozata, hogy 1962-ben a gabonaszükségletet saját termésünkből fedezzük.[57] Ez azonban most dől el. Ennek előfeltétele viszont az ősziek betakarítása: kukorica, cukorrépa, napraforgó, burgonya jelentős része még kint van a földben. Szerintem az itteni lemaradást csak bizonyos mértékig indokolja a kétségtelenül rossz időjárás. Azonban arra még példa

nem volt, hogy a cukorgyárak termelését kampány közben csökkenteni kellett. Napraforgó lényegesen kisebb területen termett, mint tavaly. Ennek is azonban több mint fele kint van a földeken, és már nagyrészt feldolgozásra alkalmatlan, el van rohadva. Emiatt az egész növényolajipart kénytelenek leszünk a jövő év elején leállítani. Szerintem a legfontosabb feladat a meglevő termés minden eszközzel történő betakarítása és a kenyérgabonavetés teljesítése.

Elöljáróban azt mondtam, hogy véleményem szerint a felvásárlási rendszer megfelel az új körülmények között is a szükséglet biztosítására, azonban bizonyos módosítások szükségesek az alkalmazásnál. Bizonyos kérdésekben a szemléletünkön is változtatni kell. Kétségtelen a felvásárlási apparátus felelőssége is a lemaradásért. A háztáji gazdaságok árutermelésének a fontosságát sem ismerték fel kellően, nem alkalmazkodtak a megváltozott körülményekhez. Nem kellő időben figyeltünk fel jelenségekre, nem kellő időben tettük meg a szükséges intézkedéseket. Nem akarom azt mondani, hogy a zöldség, gyümölcs, burgonya területén jelentkező átvételi problémák nem az én asztalom, ezért is felelősnek érzem magam, s rajta leszünk, hogy ezek a hiányosságok is megszűnjenek. Nagyobb követelményt kell felállítani elsősorban a szerződések teljesítésért. Fel kell számolni azt a liberalizmust, mely a területi szerveknél és felvásárlóknál egyaránt érvényesül, hogy a kötelezettségek megkövetelése valami adminisztratív intézkedés. Például a borszerződések teljesítésénél most az a helyzet, hogy majdnem minden termelőszövetkezet legtöbbször tanácsi igazolással, le akarja mondani a szerződések teljesítését, hogy a természetbeni kiosztásra és italboltba tervezett mennyiséget biztosítani tudja. Fel kell lépni az ellen a most már komoly túlzásokat eredményező szemlélet ellen, hogy a termelésnél jelentkező kiesést az értékesítésnél, a szabadpiaci árnál hozza be a termelőszövetkezet. Mikor ilyen súlyos pl. a borhelyzet, egy év alatt közel 400-ra növekedett a szövetkezeti italboltok száma, ahol az állami árnál lényegesen magasabb áron értékesítik terményeiket, amikor egyes termelőszövetkezetek szinte felvásárló tevékenységet folytatva, árfelhajtást eredményezve a községben, hozza fel a fővárosba a falu termékeit, de az ilyen törekvést erősíti pl. a Szabad Föld napokban megjelent cikke, amely a tsz-eket a későbbi jobb ár reményében lényegében tartalékolásra biztatja.

Azt hiszem, a naturális szemléletet is szükséges visszaszorítani. A termelőszövetkezeteket a takarmányon kívül a természetbeni osztásról a pénzbeli osztás felé ösztönzi. Jobb a termelőszövetkezetnek, nem utolsósorban a felvásárlásnak, mert nem folyik szét az árutermelés. Helyesnek tartanám azt is, mindazon cikkeknél, ahol kötjük a piaci árakat, ne engedjük meg a termelőszövetkezeteknek, hogy lényegesen az állami ár fölött árusítsák termékeiket. Időszerű — és a kormány már határozatot hozott —, hogy fokozott mértékben kell a községekben a felvásárlás szempontjait érvényesíteni, és ezért szükséges, hogy bizonyos előirányzatokat, amiről a Központi Bizottság mostani ülésén is több szó esett, a községekig lebontsuk. A jelenlegi helyzetben ezt mutatja a piac, a feketevágások alakulása, sok a zavarosban halászó. Szükséges, hogy a spekuláció ellen az eddiginél lényegesen hatékonyabban lépjünk fel, s elsősorban az állomány védelmében a feketevágások ellen kell kíméletlenül fellépni. Szerintem nagyon körmére kell nézni a kényszervágást engedélyezőknek is.

Hozzászólásomban nem kívántam kitérni a felvásárlás minden kérdésére, inkább a legfontosabbakat szerettem volna vázlatosan körvonalazni.

Egy kétségtelen: ha jövő évi előirányzatainkat teljesíteni akarjuk, akkor lényegesen jobban kell dolgoznunk, nagyobb erőfeszítéseket kell tennünk, a mezőgazdasági felvásárlási apparátusnak sokkal jobb együttműködését kell megteremteni az eddiginél, s a területi szerveknek lényegesen többet kell foglalkozniok a mezőgazdasági árutermeléssel és annak realizálásával, a felvásárlással, mert olyan tényezők, törvényszerűségek hatnak, nehézségek jelentkeznek ezen a területen, amiket csak teljes összefogással, minden erő egyesítésével lehet megoldani.

KISS KÁROLY elvtárs: Tömpe István elvtárs, utána Szirmai Jenő elvtárs Somogy megyéből.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Azok mellett az érvek mellett, amelyek elhangzottak, most Kovács Imre elvtárs hozzászólása után is bizonyítani lehet, hogy a továbbhaladás alapvetően szükséges ahhoz, hogy jelenlegi nehézségeinket legyőzzük. Politikailag, azt hiszem, mindenki világosan érti, és egyetért vele, egyetért azokkal az érvelésekkel, amelyek az előterjesztett anyagot továbbfejlesztik. Egyetértek azzal, amit Kádár elvtárs elmondott. Hogy gazdaságilag hogy oldjuk meg, ez egy nagyon komoly probléma, mert a Központi Bizottság 1958 decemberében, amikor elhatározta, hogy egy nagy lépéssel megyünk előre, mert a lehetőség megvan, kimondott bizonyos elveket,[58] hogy a politikai lehetőségeket ki kell használni, és törekedni kell gazdaságilag is alátámasztani a megszervezett szövetkezeteket. 1959-ben olyan mértékben mentünk előre, mint soha az egész termelőszövetkezeti mozgalom fejlesztésében. 1960-ban kisebb volt valamivel ez a támogatás, és 1961-ben a rendelkezésünkre álló összegeket úgy kell szétosztani, hogy azt az elvet is betartsuk, hogy ne csak a számokat emeljük a mostani 75% helyett 85 vagy 90%-ra, hanem, hogy a mostani helyzettel szemben, ugyanakkor, mikor lényegében átszerveztük a mezőgazdaságot különböző típusok formájában, emelkedjék összvolumenében a termelés és az árutermelés is. Ettől eltérni, elvtársak, nem lehet. Éppen ezért amellett, hogy a politikai megértése és megértetése a helyzetnek alapvető, ugyanolyan súllyal esik latba ennek a gazdasági oldala is.

A helyzet az, elvtársak, hogy az országban 75%-on áll a szocialista szektor, kívül van még 2 millió hold, 2,1 millió hold egy holdon felüli. Ebből is le kell venni azonban valamelyest olyanokat, mint Budapest...[59]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: ... 2,4 ... [60]

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: 2,4 a szőlővel együtt. És hogyha még az egy holdon aluliakat is hozzászámítom, akkor 2,6 [millió hold]. A mi számításunk szerint a városok közül egy holdon felüli gazdák, vagy földdel bírókat levéve, kétlakiakat levéve, kb. 1,2 millió, plusz a szőlő az, amely jelenleg kollektivizálható, a III. típust értve ez alatt.

Nekünk pénzünk jelenleg annyi van, az eddigi mértéket alapul véve 600 000 holdat tudunk III. típusba szervezni. A jelenlegi támogatást, az ez évi beruházásokat figyelembe véve, 600 000 holdat tudunk beszervezni. Ez azt jelenti ...[61] Ennyi pénzünk van, alapul véve az idei beruházási összeget, amelyet a termelőszövetkezeteknek adtunk. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy 600 000 holdon lehet III. típust szervezni, a többi területeken pedig az alacsonyabb I. típust kell szervezni.

A szőlőről külön nem kell beszélni, mert ott a szakcsoport és a hegyközség a megfelelő forma. Azért vetem én ezt fel, mert az előbb mondottakat — gondolom — be kell tartani. Ezen belül is nekünk úgy kell koncentrálnunk a beruházást, amely beruházási összegek rendelkezésünkre állnak, hogy a legértékesebb területeken, mondjuk Vas megyében és Baranyában, ahol a legértékesebb a szarvasmar-

ha, amely kívül van, odaadjuk a tehénre azt, ami van, vagy a sertésre ne a tizenkilenc megyében, vagy a nyolc megyében, ahol a szervezés folyni fog, osszuk szét, hanem ott, ahol a leggyorsabban visszatérül. Azért kell ezeket felvetni, mert amikor majd a konkrét tárgyalásokról lesz szó, kell, hogy a Központi Bizottság irányelvei mindenki számára kötelezőek legyenek. Számításba kell venni azt is, hogy ha a növénytermesztést vesszük alapul a még kintlevőknél, ott ténylegesen a Polgár község nagyon jellemző. Ami az állattenyésztést illeti, ott már kicsit más a helyzet, mert ott ezeknek a kintlevőknek a súlya az állattenyésztés árutermelésében magasabb, mint a növénytermesztésben. Sertésben is nagyobbak a lehetőségek, szarvasmarhában, baromfiban és így tovább. Szóval mindezeket figyelembe véve, azt hiszem, úgy kell nekünk tovább dolgozni, hogy a megfelelő, a legjobb területeken, ahol a termelés emelése, az árutermelés emelése legjobban van biztosítva, ott szervezzünk III. típust, és a többi helyeken szervezzünk alacsonyabb típust.

A másik, ami ezzel nagyon szorosan összefügg — most már kb. 12 túlnyomórészt átszervezett megyénk van —, ezt a 12 átszervezett megyét ezek a kérdések közvetlenül úgy ahogy most itt szó van róluk, nem érintik. Ott is van még szervezni való, de nem tömeges szervezésről van szó, mert egy-két vagy három év óta, négy év óta az átszervezés megtörtént. Itt a nagyüzem kialakításáról van szó. Most kitűnt, hogy a négy és félezer szövetkezetből ebben az ez évi nehéz viszonyok között is két ezer úgy állta meg a helyét, hogy meg tudott birkózni a különböző nehézségekkel. Ezek elsősorban természetesen az átszervezett megyékben vannak. Én azt hiszem, hogy az átszervezett megyék termelőszövetkezetei számára, figyelembe véve az egész képet, azzal az igényességgel léphetünk fel, hogy ott a legjobbak — mondjuk ez az 1500, 2000, amiről szó van — úgy dolgozzanak, hogy belátható időn belül az állami gazdaságok szintjét érjék el. Ez azért is reális, elvtársak, hogy ott a termelést emelik, és ilyen igényességgel lépjünk fel, s így segítsük a nagyüzem gyorsabb kialakulását.

Jelenleg az a helyzet, hogy a négy és félezer szövetkezetből 500 vagy 800 olyan van, amely már ebben az évben is eléri, sőt meghaladja az állami gazdaságok termelését. Ez is arra mutat, hogy nekünk differenciáltan kell dolgoznunk, máshogy kell dolgozni, hogyha konkrétan akarjuk irányítani az átszervezett megyékben, és máshogy kell dolgozni, ha konkrétan akarunk irányítani az átszervezés alatt levő megyében. Szeretném felhívni a figyelmet — Kádár elvtárs már említette —, hogy nagyon nehéz lesz most a munkánk azért, mert III. típust szervezünk, I. típust szervezünk, szakcsoportot szervezünk, és ez új vonás. Azonkívül még ezt komplikálja az is, hogy miután a szakcsoportoknak is nagyobb súlyt kell adni, miután a helyzet olyan, hogy ez szükséges és helyes, itt a SZÖVOSZ munkája, amely a szakcsoportokkal foglalkozik, kicsit kívül állt, III. típus volt a főirány, amelyben haladtunk. A SZÖVOSZ munkáját is nekünk nagyon komolyan figyelembe kell venni, s egy szervvel több az, amelynek a szövetkezetek szervezésébe, megszilárdításába bele kell kapcsolódnia.

Végül azt szeretném megmondani elvtársak — Kádár elvtárs már utalt rá —, hogy pl. Németországban vagy Romániában, amikor átszervezték a mezőgazdaságot, nem mindenütt III. típusra szervezték át. A különböző típusok mindenféle fajtájával találkozunk, és ebből semmiféle baj nem származott. Ha végig tudjuk gondolni, értjük, hogy a helyzet ezt teszi lehetővé és szükségessé. És ha nem általában, nem sablonszerűen, hanem differenciáltan dolgozunk. Ez egy új vonás,

amelyre nekünk most a határozathozatalnál nagyon komolyan fel kell figyelnünk, és fel kell erre készülnünk.

A másik kérdés, amiről szeretnék pár szót mondani, az állami támogatás alakulása, amelyről szó esett, a 3004-es.[62] Itt, elvtársak, semmilyen változás nincs az ez évihez képest, differenciál az új és a régi termelőszövetkezetek között. Amiben változás van, azt indokolja a termelőszövetkezetek megszilárdulása, hogy ebben az évben, illetve 1961-ben a meglevő nehézségek ellenére is, az itt elhangzott elgondolásokat is számításba véve, nagyobb teherbírásra hívjuk fel a termelőszövetkezeteket, mint ebben az évben. Hát ez megmutatkozik elsősorban, hogy emeljük a gépállomási díjakat az első éves szövetkezeteknél, 60 forint helyett 80 forintra, szóval két kategória marad az eddigi 3 helyett, 60, 80 és 100, most 80 és 100 lesz, és másodsorban megszüntetjük a műtrágyával adott kedvezményt. Ez egy nagyon indokolt dolog. Itt nem arról van szó, hogy rá kell beszélni a szövetkezeteket, hogy műtrágyát vásároljanak — ezért kellett a kedvezményt bevezetni —, mert nem tudjuk kielégíteni műtrágyából a termelőszövetkezeteket, nem beszélve arról, hogy ez az ár is egy kedvezményes ár. Ez az elgondolás beleillik a Politikai Bizottság határozatába[63] — a szeptember 20-i —, hogy az állami támogatás összege 1961-re ne haladja meg az ez évit. Nem haladja meg, pár százmillióval kevesebb, és az egész jellege az, hogy jobban ösztönöz a saját erőre. Ezzel kapcsolatban egypár számot érdemes elmondani, ami mutatja, hogy amit mi csinálunk, az helyes és igazságos és elérhető. 1959-ben a termelőszövetkezetek összberuházása 2,8 milliárd volt, a saját erő pedig 380 millió volt ebből. 1959-ben, illetve 60-ban ugyancsak annyi a beruházás, és fölment 500 millióra a saját erő. Jövőre a beruházás 2 milliárd körül lesz, ilyennel számolunk, és 600 milliót várunk saját erőként a termelőszövetkezetektől. Ennek minden reális alapja megvan, nem túlzottak. Az egy kat. holdra eső támogatás — mert azért ezt is tisztázni kell — 1959-ben 2300 forint, 1960-ban 1860, és 1961-ben 1535 forint lett. Itt mi beszámítjuk a 61-es támogatásba azt a 600 000 holdat, amelyről az előbb beszéltem, hogy ott III. típust szervezünk. Az össztámogatáson belül adókedvezménnyel és mindennel együtt, amely támogatás kétféle, közvetlenül szolgáló és közvetve szolgáló szociális és egyéb ilyen dolgok, az össztámogatáson belül csökken a termelést közvetlenül szolgáló, és ahogy nő számszerűen a termelőszövetkezet, úgy nő az ilyen szociális közvetett támogatás.

A következő, amit szeretnék felvetni, elvtársak, azok a lazaságok, amelyek a mi termelőszövetkezeti mozgalmunkban megvannak, és amellyel szemben egypárszor már felléptünk, de most nagyon határozottan fel kell lépnünk. Itt lényegében amit én mondok, az nem gyengíti azt, hogy a mi termelőszövetkezeti mozgalmunk — figyelembe véve az 1960-as gyors felfutást —, mert tapasztaltabbak voltunk, jobban fejlődött, határozottabban szilárdult meg, mint 1959-ben. Ugyanakkor — hisz itt van a mezőgazdaság is Magyarországon — mutatkoznak a népgazdasági feszültségek, és azok a hibák, amelyeket a PB szeptember 20-i határozata leírt, pontosak a mezőgazdaságra is. Én nem akarom azokat elmondani, csak kell, hogy tudjuk, hogy ezek nemcsak az iparra vonatkoznak, hanem a mezőgazdaságra is. És én a Kádár elvtárssal teljes mértékben egyetértek azzal, hogy az okok között ugyan negyedik helyen van, hogy a mezőgazdaság elért gyors fejlődése is hozzájárult a feszültségekhez, ezt nekünk nagyon komolyan kell vennünk. Ennek nagyon konkrét megjelenési formái vannak, a szövetkezetek 30–35%-ában. Egy pár ilyen dolgot, elvtársak. De mindjárt az elején talán megmondhatom azt is, hogy az is

megmutatkozott ebben az évben, hogy jó munka mellett azért az irányító szervek, a Földművelésügyi Minisztérium, az Élelmezésügyi Minisztérium, a SZÖVOSZ, a Pénzügyminisztérium, és különösen a tanácsok osztálya,[64] amely a Minisztertanács mellett dolgozik, nem összehangoltan, nem koordináltan, nem határozottan, és sok esetben liberálisan járt el. Én nem akarok itt példákat elmondani, az elvtársak ismerik, de különösen aláhúzom, hogy a tanácsok apparátusa hallatlanul sokat dolgozik, mert az irányítás nem olyan igényes, mint kellene legyen, éppen ezért egy kicsit mellékesen vesz részt abban a munkában, felvásárlási, termelési munkában, szövetkezetek megszilárdításában.

A termelőszövetkezetek pénzügyi helyzete mutatja, hogy hol vannak a nehézségek. Most ugye október van, a zárszámadás decemberben lesz, betakarítás közben vagyunk, vetés közben vagyunk, tudunk még nagyon sok dolgon segíteni. A kiesés a bevételnél 1,4 milliárd, 12 milliárdot terveztünk bevételt, ebből 1,4 milliárd a kiesés, és ez adódik, elvtársak, alapjában véve háromféle okból. Ezeket az adatokat olyan felmérés alapján mondom el, amelyet a Nemzeti Bankkal együtt csináltunk az összes termelőszövetkezetekben.

Elsősorban sok helyen irreális terveket hagytak jóvá. Az egyik megyében például megyei átlagban 20 mázsás morzsolt kukoricát terveztek, erre tervezték azt a sertésállományt, amelyet majd meghizlalva el fognak adni, erre szerződtek a 30 mázsás kukorica mozgalomban, és a kukorica 13 mázsa lett. És annak ellenére, hogy felhívtuk időben a megyének a figyelmét, hogy feszített a terv, szeretnénk mi önkritikát gyakorolni az év végén, hogy rosszul értékeltük. A Minisztertanács májusban felhívta a tervek láttán a megyék figyelmét, hogy bizonyos feszültségek vannak, ezeknek megszüntetéséről és új bevételi forrásokról gondoskodjanak. Ennek megvolt az a hatása, hogy kb. egy milliárd forinttal, ilyen terven kívüli bevétellel emelték a bevételeket, és így az eredetileg 2,4 milliárdos kiesést 1,4 milliárdra csökkentették. Ezért nem lehet, elvtársak, egyszerűen csak a járási tanácsokat kárhoztatni, akik konkrétan jóváhagyták a tervet, az egész tervezési módszerünkön változtatni kell. És még azt szeretném mondani, hogy ha ebben az esztendőben úgy csinálják a termelőszövetkezetek terveit, hogy a Földművelésügyi Minisztérium, az Élelmezésügyi Minisztérium és a SZÖVOSZ, a Tanácsok Osztályával együtt kialakítja az álláspontját, és megyéről megyére, minden megye felelős embereivel megtárgyalja, segít a megyéknek. Amikor a megye a járással megtárgyalja, segít a járásnak, amikor a szövetkezetekkel, és biztosítja azt, hogy a községi tanács legalábbis a legfontosabb mutatókról tudja, hogy — könnyen hangzik, amit én most mondok, de meg kell csinálni — abból a községből mit kell a népgazdaság számára adni. Mert, elvtársak, az szétszakadás — amiről én már itt egyszer beszéltem —, az igazgatási szervek és a tanácson belül, azután külön van a felvásárlás, a mi szervezetünk nem követi az életet. Én nem azt kérem, hogy most szervezeti változtatásokat csináljunk, de azt igenis meg kell csinálnunk az ügy érdekében, a jövő évi terv érdekében, hogy ez a négy szerv, az ÉM-et is beleértve, nagyon összehangoltan, egy hangon, egy nyelven, koordináltan dolgozzon, a tanácsokat ilyen értelemben segítse a tervkészítésben, és a terv végrehajtása során is ilyen segítséget adjon.

A másik ok a bevételi kieséseknek, elvtársak, a munkafegyelem és a munkaszervezés hiányosságai. Nem akarom a példákat én is elmondani, hány szövetkezetben, a tagságnak hány százaléka nem dolgozott. Országosan a helyzet az, hogy 870 ezer tagja van a szövetkezeti mozgalomnak, ebből 140 ezer nyugdíjas,[65] dolgo-

zik 100–120 munkaegységet, ilyen illegálisan, és 60 000 tag nem dolgozik, tehát 870 ezer tagból 200 ezer nem dolgozik. Hát ezt ugye azoknál a szövetkezeteknél — mert ez nem egyenlően oszlik szét — igen komoly nehézségeket okoz. A munkaszervezésnek a hiányosságai miatt következtek be a bevételi kiesések. Nagyon meglazult a szerződéses fegyelem, ez kétoldalú dolog, ez a felvásárlási munka hiányosságain is múlik, nemcsak a termelőszövetkezetek ilyen irányú törekvésén.

Végül a harmadik: az időjárási nehézségek, amely 450 milliót tett ki, ebből 350 millió esik az aszályra.

Akárhogy számolja az ember, azt nekünk, elvtársak, akik irányító helyeken vagyunk, tudni kell, hogy a mi nem kielégítő munkánk következtében legalább 500 millió esett ki a termelőszövetkezeteknél az 1,4 milliárdból. Azért mondom, mert nem egy helyen tapasztaltuk, hogy meglesz a termés, meglesz, nem lesz meg, nem lesz, elvégzik a munkát, nem végzik el, szinte kívül állnak a dolgokon. Kicsit meg kell érteni, hogy a megyékben ezek az adatok is megvannak, hogy lemérjék, hogy mi múlott a megyén a bevételi kiesésben, akkor rá fognak jönni, hogy ha kicsit jobban dolgoztak volna, akkor feltétlenül az eredmények is jobbak lettek volna.

Az adatok arra mutatnak, hogy a jövedelem a közös munkából kb. csak 80%-a lesz a tervezettnek, az előbbi okok miatt. Ez egy olyan dolog, hogy a mezőgazdaságban előfordulnak jó esztendők és rossz esztendők. De itt azért vigyáznunk kell, elvtársak, arra, hogy a terheket azért valahogy megosszuk. Hogy ne az álljon elő, ami nem egy helyen van, hogy a szövetkezet gyenge, de a tagok jól élnek. Hogy ami most van a szövetkezetben, azt kiosztják, a szövetkezet nem tudja a kötelezettségét teljesíteni, kimutat olyan 6 forintos jövedelmeket, amit a Horváth elvtárs mond, ilyet mutat ki, a tényleges helyzet azonban más. A jövedelmek körül, elvtársak, nagyon nagy a szóródás. Ezek nem pontos, nem biztos adatok, mert szeptemberi adatok, ilyen várható adatok ezek, nagy a szóródás, de azért azt mutatja, hogy a tavalyival szemben, ha vigyázunk rá, hogy ami még hátra van, jól végezzük el, betakarítást stb., akkor kb. 50–100 forinttal lesz csak kevesebb az egy holdra eső jövedelem, mint tavaly volt. És, elvtársak, ha számításba vesszük — én nem mondom, hogy ez jó —, de ha számításba vesszük, hogy tavaly óta 2 millió holddal mentünk előre, és ténylegesen nem volt jó az időjárás, akkor ez a kiesés nem olyan veszélyes. Ehhez az kell, hogy ténylegesen minden időt kihasználva, megfogjuk a dolog végét, gépállomásoktól kezdve, és ami van, azt a közösbe behozzuk, és megfelelő módon tudjuk mi szétosztani. Az egy tagra eső jövedelem — nem érdekes a munkaegység, mert azzal lehet, elvtársak, játszani, sok munkaegységre kevés forint esik, kevés munkaegységre pedig sok forint esik – úgy néz ki a szeptemberi felmérés alapján, hogy 1000 forinttal lesz kevesebb, mint tavaly volt. De ehhez valamit hozzá kell számítani. Ami sajnos a termelőszövetkezeteink könyvelésében — egy részében a szövetkezetek könyvelésében — nem szerepel, a prémium, és az egyéb ilyen munkaegységen túl adott különböző juttatások. Ha mi ezeket számításba vesszük, akkor azt lehet mondani, hogy az egy tagra eső jövedelem az valamivel lesz csak kevesebb, mint a tavalyi esztendőben volt. Nagyon megnyugtató a fejlődés szempontjából, hogy a legjobb eredményt, a tavalyi eredményt meghaladó eredményt elsősorban azok a megyék érték el, elsősorban, akik — Győr, Sopron, Veszprém — az átszervezésen már átestek.

Ezeket a prémiumokat, ösztönzőket a mi megállapításaink szerint alapvetően helyes volt bevezetni, és nagyon nagy segítséget nyújtott ott, ahol helyesen alkalmazták a munkában. De nagyon sok helyen torzulás volt. Helyenként azt, ami jó

volt, a jövő esztendőben kell tovább fejleszteni. Elsősorban, hogy prémiumot a többtermelés után kapjanak, azt kell célul kitűzni. A torzulásokat pedig akár jobbra történik, akár balra történik, le kell nyírni.

A szövetkezetek 30–35%-ánál úgynevezett túlélőlegezés van. Ez a szakkifejezés a következő. Van egy terve a termelőszövetkezeteknek, amelyet január-márciusban hagytak jóvá. A bevétel: a jövedelemnek 60%-át év közben ki lehet osztani. Ezt mondják ki a mi rendeleteink. Közben azonban az történt, hogy a bevétel egy része az előbb mondott ok miatt nem valósul meg. Ugyanakkor kiosztották azt a 60%-ot és most már magasabb túlélőlegezésben vannak. Mi a veszélye? 1300–1400 szövetkezetről van szó. Az a veszélye, elvtársak, ha ezt tovább engedjük — pl. amit Horváth András elvtárs mondott —, hogy ezek a szövetkezetek nem fogják tudni teljesíteni kötelezettségeiket az állam felé, és a zárszámadás után nem fog tudni osztani. De ezen túlmenően még az a veszély áll fenn, hogy ha különösen ez a természetbeni túlélőlegezés folytatódik, hogy a jövő évi termelési alapjukat, a kenyerüket, vetőmagot és így tovább, megeszik. Mi időben egy rendeletet adtunk, és ez ellen a rendelet ellen nagyon sok megye tiltakozik. De, elvtársak, ez a mi pénzügyi politikánk. Igaz, hogy a rendszerben is van hiba, mi lehetővé tesszük, az év elején elfogyasszuk az előleget, és nem a nagy munkák után. Ezen fogunk változtatni. De azt, elvtársak, nem csinálhatjuk meg, hogy betervezte a szövetkezet jól-rosszul azt a tervet, és az állam kötelezettséget vállaljon, hogy a munkaegységre betervezett forintot kifizesse.

Végeredményben a termelőszövetkezet a tagoké és nem az államé. A termelőszövetkezeti tagok nem állami gazdasági munkások, hanem teljes jogú tagjai a termelőszövetkezetnek. Ez egy konzekvencia, és ilyenek vannak, amikor ilyen nehézségeink vannak. Ismétlem, négy és félezer szövetkezetből mondjuk kereken 1500 szövetkezetben vannak ilyen problémák, amelyeket mi le tudunk vezetni akkor, ha a vezetők őszinték. Nem egy helyen azt tapasztaltuk, elvtársak, hogy nem mondják meg a tagoknak, hogy kedves elvtárs, mi terveztünk ennyi kukoricát, ennyi sertést, ezt ilyen és ilyen oknál fogva nem tudjuk megcsinálni, ezért a jövedelem csökkent. És ténylegesen, elvtársak, úgy van a dolog, ahogy egyszer egy elvtárs mondta, hogy nem az a jó termelőszövetkezeti elnök, s nem annak van tekintélye, aki mindig szaval. Hanem annak van tekintélye, aki őszintén beszél az emberekkel, mindent megtárgyal velük. Mozgósítani tudja őket, mikor jó az idő, együttesen érik el a jó eredményt. És ha rossz idő van, akkor megmondja, hogy mindent megtettünk, de hát mit csináljunk, az időjárás, egyéb okok megakadályozzák, hogy a betervezett tervet elérjük. Itt a fő hiba abban van, hogy a tagoknak nem mondják meg ezekben a szövetkezetekben, hogy ilyen és ilyen okoknál fogva a bevétel bizony ennyi lesz, jönnek az FM-hez, jönnek a Pénzügyminisztériumhoz, hogy mi adjunk segítséget, forintot. Múlt évben, amikor a zárszámadást a megfelelő párt- és állami szervek elé vittük, már ezt javasoltuk is, emellett kitartunk. Ezt a helytelen pénzügyi politikát nem folytatjuk. Persze így lezárni a kérdést nem lehet. Mi lesz azokkal a szövetkezetekkel, ezzel a 3–4, vagy 500-zal? Persze, Horváth elvtárs és más elvtársak, ezek a régi rossz szövetkezetek. Azt nem csinálhatjuk meg, hogy minden évben valamit kitalálunk, hogy mégis valami pénzt adjunk nekik, és a következő évben újra jelentkeznek. A jellemző, hogy nem mindig újabb és újabb 3–400 rossz szövetkezet, hanem zömében ugyanazok. Az eddigi tapasztalatok azt mutatták, az a módszer, hogy oda jó vezetőket küldjünk, ez nem megy, mert a jó szakember annyi helyre mehet, amennyire akar. S mindenesetre jó szö-

vetkezetbe fog menni, s nem rossz szövetkezetbe. Tehát azt tudjuk ajánlani, hogy az FM ezeket a szövetkezeteket olvassza be jó szövetkezetekbe, s mi a Pénzügyminisztériummal segíteni tudunk abban, hogy a rossz szövetkezet adósságát felfüggesszék.

A tagok közül vegyék fel, aki szorgalmas ember — végeredményben számtalan helyen ezt már megcsinálták —, és akkor végeredményben ezeket az évek óta meglevő nehézségeket úgy gondoljuk, meg tudjuk oldani. Említettem, elvtársak, hogy ebben az esztendőben az ösztönzők előrevitték a termelést. Ez gyakorlatilag azt is jelenti, hogy a prémiumok alapján ebben az esztendőben több búza és több takarmány jut a termelőszövetkezeti tagoknak, mint az előző évben. Amit Kovács Imre elvtárs mondott, az alaphang egy kicsit pesszimista. Gondolom, nem könnyű most a felvásárlás munkája, de azért a polarizáció — külön van a sertés, külön van a takarmány — egy kicsit kezd megváltozni. Pl. Tolna megyében az elnökhelyettes elvtárssal beszéltem, és azt mondta, hogy az ottani burgonyatermés 10%-át, kukoricatermés 20%-át különböző címeken a tagoknak kiosztják. Ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy nem egy szövetkezetben a tagok több takarmánnyal fognak bírni, mint amennyi a háztáji szükséglet, és így lehetőség van arra, hogy szerződést kössünk velük is. Kell, hogy kössünk, mert ha nem, akkor tartalékolják, és kezdenek spekulálni. Azt tapasztaljuk, hogy nagyon nagy a nyomás a tagok részéről, mert magas a piaci ár, hogy minél többet adjanak ki. Ennek a nyomásnak engednek a termelőszövetkezeti vezetők, és nem egy esetben — tavasszal — egyes járási, megyei vezetők is. Úgyhogy itt az objektív lehetőség megvan. De ezzel kapcsolatban fel kell ismerni a helyzetet, másrészt pedig, elvtársak, fel kell lépni az ilyen hiányosságok ellen.

Én csak Borsod megyéről tudok, amely októberben hozott ilyen zárt levelet a megyei pártszervezeteknek. [sic!] Az előbb mondottakkal kapcsolatban a szövetkezetek jövedelemosztását illetően fellép az indokolatlan osztások ellen, nagyon reálisan értékeli, mondja meg, a hibák honnan eredtek, hogy kell ezeket a hibákat megváltoztatni, fellép a liberalizmus ellen. Október közepén tette, és meg vagyok győződve, hogy Borsodban minden pártszervezet ezt megtárgyalja, ennek a hatása meglesz. Ahol még nem tették meg, ezt ajánlani lehet. Ilyen dolgok olyan régi szövetkezetekben is vannak, mint a túrkevei szövetkezet. Százhúsz vagon abrak hiányuk van az állatállomány eltartását illetően, és mégis a tagoknak 96 vagont szétosztottak. És még mondhatnék egy csomó ilyen példát. Van itt erős nyomás, minden gyengébb szövetkezetnél, hogy most mindent a tagoknak és keveset a közösnek. Ezzel szemben fel kell lépni, ezt nem lehet megengedni.

Még, elvtársak, két dolgot szeretnék mondani. A háztájival kapcsolatos álláspontunk. Ezt mi kialakítottuk elég régen, és el kell ismerni, hogy nem minden konstrukció vált be, de akarjuk, nem akarjuk, minekünk a közös erőteljes fejlesztése mellett a háztáji árutermelést biztosítani kell. Itt nemcsak sertésről van szó, hanem szarvasmarháról, borjúról, elsősorban baromfiról van szó, és nem akarom folytatni. Úgyhogy nem engedheti meg magának senki, elvtársak, hogy nem értem ezt, vagy nem hajtom végre. Hiába, elvtársak, nem megy másképp a dolog. És minekünk, miután most a kormány is segített, hogy valamivel több takarmány jusson ilyen célra, s ezt a lehetőséget fel kell használni. Alapvetően tisztázni kell ott, ahol tisztázandó a háztájival kapcsolatos állomány.

A várható mérleghiánnyal kapcsolatban azt mondhatom: jelenleg, szeptemberben, az a helyzet, hogy nem magasabb a mérleghiány, mint a múlt esztendőben

volt. Ami ugyancsak azt mutatja, hogy ez évben a megszilárdulás ténylegesen ilyen érdemi volt. De ha nem vigyázunk, elvtársak, az előbb elmondott jelenségekre, akkor a bevételkiesések 1,4 milliárdról 2 milliárdra emelkedhetnek, a mostani mérleghiány duplájára emelkedhet.

Végül, elvtársak, még egy dolgot szeretnék a földjáradékkal kapcsolatban. Mi tudjuk, hogy a múlt esztendőben nagyon szigorúan vettük, a KB-ban is szó esett róla, hogy minden szövetkezet fizessen földjáradékot, s intézkedéseket is tettünk. Voltak szövetkezetek, amelyek ennek ellenére nem fizettek. Ma is nagyon nagy a nyomás, legalább a régi szövetkezetekben. A törvényben van egy új passzus, ami azt mondja, hogy az FM miniszter és a Szövetkezeti Tanács elnöke engedélyezheti egy évre a földjáradék felfüggesztését. Nekem személyesen mégis az a véleményem, hogy ehhez ne járuljunk hozzá, mert ez gyakorlatilag azt jelenti, hogy kétezer szövetkezet fog jelentkezni. Ezekben a szövetkezetekben az öregekről senki gondoskodni nem fog, akik nem kapnak nyugdíjat, hanem a földjáradék útján kapják a megélhetésüket, és ez kihatással lesz a többi szövetkezetre, az egész szervezési munkára. De a törvényt, elvtársak, két évvel ezelőtt hoztuk, illetve 1959-ben, 1960-ban nem lehet ilyen mértékben fellazítani. Nekünk az az elgondolásunk, hogy bizonyos pillanatban ezt a földjáradékot, nem most, ne ezek a tagok kapják, hanem majd az egészet szociális célra, az öregek ellátására kell felhasználni. Úgy látom, hogy most ezeken a szabályokon változtatni nem tudunk.

SZIRMAI JENŐ elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A jelentéssel, a Kádár elvtárs kiegészítésével egyetértek. Egy-két kérdéshez szeretnék hozzászólni. Az első ilyen, hogy menjünk-e tovább? Figyelembe véve a népgazdaság helyzetét, én azt mondom, hogy igen. Mégpedig nem a Tömpe elvtárs megfogalmazásával, hanem Kádár elvtárs megfogalmazásával.

Véleményem szerint nemcsak növénytermelésben, hanem — a megyei tapasztalat bizonyítja — az állat- és az állati termékek felvásárlása területén is az egyéni községekben — a szarvasmarha kivételével — rosszabbul állunk az áruértékesítéssel, mint a termelőszövetkezetnél. Van egy csomó példám, nem akarom a Központi Bizottság türelmét igénybe venni. Elvtársak! Az egyéni parasztokkal az egész megyében 100 sertést kötöttünk le. Ezt is figyelembe kell venni. Tudom, hogy véges a népgazdaság teherbírása. Megyeileg mondjuk olyan értelemben nem érdekel az a kérdés, hogy 600 ezerrel vagy 1 millióval megyünk előre.

Végeredményben úgy tekintjük, hogy befejeztük a mezőgazdaság szocialista átszervezését. Párezer hold van, nem jelentős ez a dolog. De feltétlen, elvtársak, szükséges erről beszélni, mert véleményem szerint, ha figyelembe vesszük, hogy a népgazdaság teherbírása véges, ha a jelenlegi beruházási összeget nem emelik, akkor is lehet állítani, tudunk előrejutni. Javasolnám a Központi Bizottságnak, hogy a rendelkezésre álló keretet adják le a megyének. Bízzák a megyére: hogyan használják fel a keretet, természetesen megbeszélve a párt illetékes osztályával, és az FM-mel. Állítom, hogy célszerűen fel tudjuk használni. Mire gondolunk? Arra, hogy nem szükséges a megalakulás után összehordani az állatokat. Nem szükséges, most azonnal. Ha kint lesz a parasztnál egy ideig, semmi különösebb probléma nem lesz belőle, azért sem, mert férőhelyet sem tudunk még — akármennyi beruházási összeg volna — biztosítani. Mi kiszámoltuk, mikor gyorsan összehoztuk az állatokat, az bizony a termelőszövetkezet gazdasági mérlegét nem javította, hanem rontotta. Vannak nekünk ilyen tapasztalataink, 1959-ben, amikor lényegében egy

hónap alatt összehoztuk az állatokat, akkor nagyon komoly kiadásként terhelte a szövetkezeteket.

Javasolom, hogy bizonyos részét az előterjesztésnek módosítsuk. A rendelkezésre álló kereten belül még egyszer hangsúlyozom — a gép- és a műtrágyakedvezményt —, hogy gondolja meg a Központi Bizottság: hagyjuk meg. Helyette az építést, az építő jellegű beruházást csökkentsük. Azért javasolom ezt, mert mind a kettő közvetlen hat ki a termelésre. Tudom, hogy bizonyos értelemben műtrágya probléma van, akkor is ezt tudom javasolni. A tapasztalat alapján, véleményem szerint sokkal hasznosabb, mint ha az építő jellegű beruházásra fordítanánk az összeget, mert ez azonnal jelentkezik lényegében a termelést területén és lehet csökkenteni az építő jellegű beruházásokat. Itt van pl. a géppel kapcsolatban. Állítom, hogy összegszerűségében nem jelentős dolog, mert ma már el kell érni, hogy a gépállomásoknak egy normálholdra eső [költség] összege csökkenjen. Nagyüzemi táblák vannak és már nálunk kb. 15–20 Ft-tal csökkent az idén is az előirányzathoz képest. Úgyhogy ez jelentős anyagi elvonást a népgazdaság más területéről nem jelentene.

A másik ilyen probléma az őszi kezdés. Azt javasolnám, elvtársak, hogy ezt a megyékre kellene bízni. Helyes lenne, ha a Központi Bizottság esetleg kimondaná, hogy kezdjünk. A tapasztalat azonban azt bizonyítja — az őszi kezdéssel kapcsolatos tapasztalat —, hogy mi pár községben kezdtünk, de még mindig isszuk ennek a levét. Például Berzence az egész járásra, sőt a másik járásra is negatív hatással van. El lehet képzelni — véleményem szerint — úgy a kezdést, mikor megalakítjuk a termelőszövetkezetet, ahogyan csináltuk már ebben az évben a megyében: egyszerűen néhány helyen azt mondjuk, ahol nincs megfelelő erő, beruházást sem adunk oda. Még egyszer alá szeretném húzni: gép- és műtrágya segítséget kivéve, nem adunk beruházást sem. Azt mondjuk: kérem 30%-a, egyharmada, vagy 50%-a a termésnek legyen a termelőszövetkezetbe tömörült paraszté. Így elérjük, hogy lesz az őszre vetőmagunk, takarmányunk. Megfelelő gazdasági alappal tudunk a következő évben indulni. Ezt minden paraszt szívesen elfogadja, aki belépett a termelőszövetkezetbe. Nagyon negatív volt nálunk a gyakorlati tapasztalat az őszi kezdéssel kapcsolatban. Így nem kell mindjárt adni az államnak sem vetőmagot, sem takarmányt, és a következő évben már tud termelni. Mi néztük, hogy a mérleghiány egy sor területen miért jelentkezik. Azért, mert az első évben két vetőmagot kell, elvtársak, visszaadni. Az egyiket a parasztnak, aki odaadta a vetőmagot — legtöbb esetben ezt természetben adják —, a másik pedig úgy jelentkezik, hogy a földbe kerül. Ez nagyon érzékenyen érinti az induló szövetkezeteket.

Vita volt itt az anyagi ösztönzőkben, ezt a jelentés is felveti. Somogy megyében ebben az évben az anyagi ösztönzők különböző formáit alkalmaztuk, széles skáláját, hogy úgy mondjam. Mi a tapasztalatunk? Az, hogy ahol az elején mindjárt úgy indult, hogy a termelési folyamatot premizáltuk — tehát a kukorica vetésétől egészen a betakarításig —, ott az anyagi ösztönző nagyon jól hatott. Úgy is, ha mindjárt úgy egyeztünk meg, hogy harmadába kapod meg. Hol nem volt helyes ez, elvtársak? Mikor úgy adtuk, mikor az élet úgy mondván kényszerített rá. Most pl. a burgonya felszedésénél, nem kapált, de felszedte a burgonyát, és sok esetben odaadtuk hatodát neki, hogy gyorsan szedje ki, és ezzel nem segítjük elő, hogy több teremjen.

Véleményem szerint, elvtársak — mi sokat vitatkoztunk ezen —, úgy szabad premizálni, különböző anyagi ösztönzőket alkalmazni, hogy az a termelést segítse

elő. Ez legyen az alapvető ebben a kérdésben. Egy-két példát: a kaposvári kertészetben alkalmaztunk ilyen anyagi ösztönzőt. 300 ezer Ft volt a tervük, és egy millió 100 ezer Ft-ot vettek ki a kertészetből. Csomán...[66] – bolgárkertészek voltak ott és jól szervezték meg a munkát. Az időjárás is természetesen jó volt, meg az ár is, lényegében több termett, több terméket értékesítettek is. Az egész évi termésben bizonyos értelemben nemcsak negatív jellegű volt az időjárás. Volt olyan megye, ahol pozitív irányban hatott a termelésre. Csomán, elvtársak tavaly 10 mázsa termett, az idén 20 mázsa májusi morzsolt, itt is alkalmaztunk ilyen anyagi ösztönzőt. Az egész megyében a réti szénát egyharmadában kaszálták. Le lett időben kaszálva, mikor mindenki tudja, hogy Somogy megyének van 60–70 ezer hold rétje, soha nem tudtuk időben lekaszálni. Most nemcsak lekaszáltuk, be is takarítottuk, és bőven van a parasztnak és van a termelőszövetkezetnek. A termelőszövetkezetek többségének soha nem volt ennyi szénája, mint most.

Sokat gondolkodtunk rajta – feltétlenül alkalmazni akarjuk jövő évben is az anyagi ösztönzést, de munkafolyamatokat premizálunk és nem ilyen széles skálán, hanem kidolgozzuk ennek két-három formáját, és azt vitatjuk meg a termelőszövetkezeti parasztokkal. Bizonyos értelemben központosítani kell, hogy mire irányítsuk a fő figyelmet. Mi azt mondtuk, hogy a takarmánytermelés területén akarunk előrelépni, akkor a kukoricánál kell elsősorban előrejutni, hogy ott megfelelő termésátlagot érjünk el, mert 125 ezer holdon az össz szántóterületünknek, a tsz szántót értve, mintegy 28%-án vetünk kukoricát. Világos, hogy itt kell nekünk olyan eszközöket, módszereket alkalmazni, ahol magasabb terméseredményeket tudunk elérni. Én ezt feltétlenül javasolom.

A megye termelőszövetkezeteivel kapcsolatban egy-két dolgot. Nagyon sok nehézséggel kellett és kell jelenleg is megküzdeni. Van nekünk kb. 30 termelőszövetkezetünk, ahol elég rosszul megy a munka. Ezek közül mintegy tíz, ahol nagyon rosszul megy. A harmincból kb. 15-ben tudtunk eredményt úgy elérni, hogy most már más vezető van, de ebben az évben elkövetett hibákat ez már nem tudja kijavítani. A munkán ez csak a jövő évben fog meglátszani. Azonban ha az egészét vizsgáljuk, akkor a megszilárdítást pozitívként kell értékelni.

Egy-két dolgot felvetnék a termésátlagokkal és a felvásárlási előirányzatokkal kapcsolatban, hiszen ez mutatja legjobban, hogy hogyan mentünk előre.

A termés területén: a kenyérgabonából tavaly nyolc és fél mázsa volt a termésátlagunk, az idén 9,6 mázsa, s ha leszámítjuk belőle ténylegesen azt, amit lejelentettek[67] belőle, mert az úgy van, hogy lejelentettek, és a lejelentett területnek stimmelni kell, ezért az átlag kevesebb lett, egyébként tíz mázsás termésünk volt. De mindig úgy volt, hogy kenyérgabonából, általában kalászosból több szokott lenni a termelőszövetkezetben. Véleményünk szerint ebben az évben annyit elértünk, hogy kukoricából és burgonyából, tehát a kapásokból több volt. Tavaly 12,8 mázsa volt a termés, az idén óvatos becslés szerint is 15–16 mázsa májusi morzsolt termésünk lesz Somogy megyében. Burgonyából tavaly 60–65 mázsát termeltünk, az idén meglesz a 100 mázsa körülbelül. Tehát a növénytermelés területén az előirányzatokat tudtuk teljesíteni. Ahol bizonyos probléma mutatkozott, az az állatállomány területe, bár itt is bizonyos eredmények vannak sok területen. 108 ezer szarvasmarha van összesen Somogy megyében, ebből 42 ezer van a termelőszövetkezetek közös tulajdonában. Tehát az előirányzatot, az ötéves terv előirányzott 40%-át lényegében mi Somogy megyében már most teljesítettük. Hanem olyan értelemben van probléma, hogy a fiálási átlag, illetve választási [malac] átlag

a sertéseknél nagyon alacsony, nem éri el az évi tízet. Egy sor negatív jelenség van, a tenyésztésben pl. hiába állítottunk be jóval több anyakocát, még annak a szaporulata nem úgy jelentkezik a termelőszövetkezetben, mint ahogy az egészséges lenne.

A felvásárlás területén: egész évben azt éreztük, hogy — az élelmezésügyi miniszter elvtárs, azt hiszem, nem haragszik meg — kicsit ijesztgetnek bennünket az Élelmezésügyi Minisztérium részéről. Azt mondják, hogy ezt sem lehet, azt sem lehet, s ilyen dolog van, amely véleményem szerint nem egészen megalapozott volt. Ilyen pl., hogy ezer vagonnal kevesebb kenyérgabona termett, 600–620 vagonnal többet vásároltunk fel. Ilyen, hogy burgonyatervünket a múlt héten már teljesítettük, és még kb. 1000–1500 vagonnal tudunk adni burgonyát. Kukoricatervünket is teljesíteni fogjuk.

Ami a felvásárlási lemaradást illeti: elsősorban sertés, baromfi területén van. Mi vizsgáltuk a háztájival kapcsolatos lehetőségeket is, és nem könnyű ez. Sok helytelen szemlélettel kellett megküzdeni, többek között olyannal is, amit véleményem szerint Kovács elvtársék nem elég alaposan néztek meg, ez egyébként jó apparátus — mert állítom, a legjobb felvásárlási apparátus az állatforgalmi apparátus —, de náluk is megvan az a szemlélet, hogy nincs ott a takarmány, ahol az állat. Ez egyszerűen nem így van. A kukorica vetésterületének 38%-a a háztájiban van, a prémium, a részesművelés címén, a másik 20%-a kijön. [sic!] Alapjában véve úgy néz ki a helyzet a kukoricát illetően, hogy kb. 40% az, ami a közösben van és 60% az egyén birtokában.

Megvizsgáltuk az állatforgalmiakkal együtt pár községet, konkrétan pár parasztcsaládot, beültettük őket az autóba, pl. a mezőgazdasági osztályvezetőnk oda vette őket maga mellé, kiment, találomra benyitott a házakhoz. Mindenütt volt hízott sertés is, és takarmány is hozzá. Gyakorlatban tehát széjjelvertük ezt az elméletet, és pont tegnapelőtt hívtuk össze a tanácsot és az állatforgalmi apparátust, ahol bebizonyítottuk nekik, hogy igenis van takarmány, csak más problémák játszanak itt közre, nem pedig ez a dolog, ami egyébként azt eredményezte, hogy az állatforgalmi apparátus és a tanácsapparátus között bizonyos feszültség van.

Nagyon helyesen a Tanács titkársága —" a Minisztertanács Titkársága — szorítja most a tanácsokat, hogy kicsit többet foglalkozzon a felvásárlással. Mivel nehézség van, nem azt nézik, hogy hogyan lehetne összefogni az erőket, hanem azt, hogy a másikat okolják. A tanács okolja az állatforgalmit, az állatforgalmi a tanácsot. Olyan dolog kétségkívül közrejátszik, hogy magas a szabadpiaci ár, azért, mert Csongrádból, meg egyéb helyekről megjelentek kukoricáért. Szabadpiaci áron a csöveskukorica 170–190 Ft. Az is igaz, hogy a süldő ára változatlanul 18 Ft. A hízónál nálunk is vannak olyan jelenségek, hogy kötnek le 20–22 Ft-tal, de nem olyan sokan, kb. 300-ra tehető, akik lekötöttek. A megyében még le nem szerződött hízósertés kb. 10 000. Ezek bizonyos értelemben hozzájárultak. [sic!] Tettünk különböző kísérleteket. Ilyen pl., hogy Jután azt mondtuk, egy mázsa árpát, három mázsa burgonyát, egy mázsa kukoricát kap a háztájira, ha leszerződik az állammal. Olyant is tettünk, hogy Nagyszakácsiból három sertésből kettőt kell leadni, és hat mázsa takarmányt adunk hozzá. Kiszámítottuk, hogy a termelőszövetkezet azért ne csapódjon be, minden sertésen, hízott sertésen 200 Ft-ot keres a szövetkezet, természetesen állami áron számítva a kukoricát. Aztán háztájiba kiadtunk borjút pl. Göllén. Kiadtunk kb. mintegy 200 borjút a háztájiba. Van ilyen törekvés. Véleményünk szerint az szükséges hozzá, hogy az erőket jobban összefogjuk, s

akkor menni fog, elvtársak. De az az igazság, hogy mi is beszéltünk róla, a tanács is beszélt róla, az állatforgalmi is beszélt róla, de gyakorlatban nem mentünk oda a paraszthoz a háztájival kapcsolatban, hogy kérem, tessék leszerződni. Csak elvieskedtünk, hogy van, vagy nincs, de nem fogtunk alapjában véve hozzá.

A felvásárlás területén a jövő évi sertésre mi már kiadtuk kb. a tervet. Arra számoltunk — ahogyan tájékozódva voltunk —, hogy körülbelül hasonló lesz az ez évihez. Most már a jövő évre szerződünk le. Azt csináltuk, hogy jövő évre kiadjuk, és minden termelőszövetkezet és a tanács, a felvásárló szerv, az állatforgalmi együttesen keres fel, mert tény, hogy az állatforgalmi sokszor tehetetlen a termelőszövetkezet vezetőivel szemben, a tanácsnak azért nagyobb tekintélye van, és tud jobban ráhatni. Megnézzük, hogy hol van takarmány, férőhely és sertés, ahol sertés nincs, süldőt tudnak adni, és így be akarjuk állítani jelentős részében a jövő évi felvásárlási keretet is. Ezt akarjuk baromfiból is csinálni. Egy millió húsbaromfit akarunk adni, és fogunk is adni. Ezt már előkészítették, beállítottunk 30 ezer törzsbaromfit. A tojás stb.-vel kapcsolatban kijelöltük már a szövetkezeteket, hogy melyik fogja ezeket megtermelni. Egy sor ilyen dolgot lehet csinálni, csak az szükséges, hogy egy kicsit gondoljunk előre, és némely esetben a felsőbb szervek hallgassák meg kicsit jobban a megyének olyan értelmű igényeit, amely véleményünk szerint reális és a népgazdaság érdekét szolgálja.

Van egy-két negatív jelenség is, amit szóvá kell tennem, alátámasztásul, amit felvetett Kovács elvtárs. Rohamos mértékben csökken a borjúszaporulat. Megvizsgáltunk 20 községet, konkrétan a 20-ból 15-ben, elvtársak, 20-tól 40%-kal csökkent a borjúszaporulat. Hasonló év hasonló időszakához viszonyítva. Megvizsgáltuk, hogy milyen okból. Egyik rész, hogy nem fedeztetik be a tehenet, másik ok, ha lakodalom van, akkor borjút vágnak, ha tsz-gyűlés van, borjút vágnak, ha a községben valamilyen munka van, akkor megint azt vágnak. Tehát mi azt az intézkedést tettük, hogy a tanácsnak van ideje és módja, kísérje végig, hogy mi történik a tehénnel. Befedeztetik-e, utána mi lesz a borjúval. Ezt minden további nélkül meg kell csinálni, mert egyszer, amikor mesterséges megtermékenyítés van, akkor a papírt le kell adni a mesterséges megtermékenyítőnek...[68]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Most is végigkísérik?

SZIRMAI JENŐ elvtárs: Igen, végigkísérik, de az a baj, hogy a mi tanácsaink nem kísérik ezt figyelemmel. Nem értékelik a községben levő gazdasági helyzetet, nemcsak ezt, hanem egy csomó más gazdasági jelenséget sem.

Másik ilyen dolog, hogy szerintünk Tömpe elvtárs figyelmeztetése feltétlenül helyes, mert nálunk is tapasztalható, hogy mindent ki akarnak osztani, túlságosan sokat akarnak kiosztani. Úgy akarják a mérleghiányt kiegyenlíteni, hogy szabadpiacon és egyéb formában takarmánytól, sőt némely esetben a süldőtől is igyekeztek megszabadulni. Olyan dolog is van, hogy kb. a termelőszövetkezetek 40%-ában magasabb lesz a jövedelem, mint a betervezett. Ezt mind ki akarják osztani. Mi egy olyan elvi álláspontot foglaltunk el, hogy egytől öt Ft-ig lehet az eredetileg betervezett munkaegységen túl osztani, a többit tartalékoljuk. Itt bizonyos fokig ellentétben vagyunk bizonyos felvásárló szervekkel. Mi azt mondjuk, hogy úgy gazdaságosan hizlalni, hogy azt adunk neki, ami van, nem lehet. Ezért azt mondjuk, hogy egy-két hónapra kell lenni kukoricájának a termelőszövetkezetnek, a jövő évi beérésig. Ha nincs, akkor várja, hogy törjem le az új kukoricát. Tehát bizonyos részig kell ilyennel rendelkezni. Szorítanak bennünket, hogy kérem, ne rendelkezzen, mert a népgazdasági szinten ez mit jelent. [sic!] Igaz, biztos jelent ez

népgazdasági szinten valamit, de nagyon sokat jelent a tsz-nek is, mert kiesik az osztalékból, egyébként oszthatná. Feltétlenül szükséges, hogy megalapozzuk a szövetkezetet, mert egy csomó problémánk van és lehet, és főleg azoknál a szövetkezeteknél van, amelyek semmi tartalékkal nem rendelkeznek, és ezek minden évben teljesen az időjárásnak és egyebeknek a függvényei. Véleményünk szerint helyes az, hogy bizonyos részig korlátozzuk, hogy mit oszthatnak, természetesen politikai meggyőzést eszközölve. Úgy vesszük észre — eddig két ilyen tsz-szel tárgyaltunk —, hogy mindegyik megértette, hogy az idén osztok 45 Ft-ot, akkor azt várja, hogy jövőre majd 50-et osztanak, ne pedig az eredetileg betervezett 30-at, s azt tetőzze meg két vagy öt Ft-tal, és akkor mindenki dicsérni fogja a szövetkezetet és vezetőit. Azt gondolom, hogy ez feltétlenül helyes.

Végezetül, elvtársak, azt vetném fel — bár a másik napirendi pontnál gondoltam, de egy gondolattal —, hogy véleményem szerint amíg a termelés és a felvásárlás mechanizmusán a tervezésnél bizonyos változtatásokat nem hajtunk végre, addig nagyon komoly problémáink lesznek. Egy sor dolgot egyszerűen nem tudtunk eladni, mert nem vásárolták fel. Például ott volt a gyümölcs, meg volt határozva, hogy tíz mázsát vásárolnak fel, mert ennyit tudnak ma elszállítani. Nem veszik meg olcsóbban, mikor nagy a kínálat, pedig megvehetnék olcsóbban is, és az a munkás megehetné nyugodtan olcsóbban is. Sok ilyen dolog van, ami zavar bennünket, zavarja a termelőszövetkezetet és véleményünk szerint a népgazdaságot is. Sokszor szidnak bennünket olyan dologért — joggal egyébként —, hogy a városban nincs ez vagy az, pedig ott rohad a termelőszövetkezet nyakán. Kellene gondolkodni rajta, hogy milyen, [sic!] majd talán a másik napirendi pontnál megmondjuk még a pontos javaslatunkat, nem akarok most erről beszélni, tekintve, hogy nem ehhez a napirendhez tartozik.

KISS KÁROLY elvtárs: Elvtársak, javasolom, tartsunk 15 perc szünetet.

Szünet

KISS KÁROLY elvtárs: Tatár Kiss Lajos elvtárs következik.

TATÁR KISS LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Én is azzal kezdeném, hogy az előterjesztett anyaggal és Fehér elvtárs referátumával teljes mértékben egyetértek. Hozzá tenném mindjárt, egyetértek azokkal a bíráló megjegyzésekkel is, amelyek elhangzottak a zöldség, gyümölcs, tojás, baromfi felvásárlásával kapcsolatban, nem is azért kívánok szólni, hogy tisztára mossam a felvásárló szerveket, mert úgy gondolom, erre nincs és nem is kapnék elegendő időt.

Mégis szeretném elmondani azt, ahogy én tapasztalom, az alapvető hiba nálunk az — és ezen kell és fogunk változtatni —, hogy a gyors fejlődést nem tudták követni a felvásárló szervek sem technikai felkészültségben, sem pedig szemléletben. Ez az utóbbi talán még pontosabb.

Szó volt itt arról — valamelyik elvtárs felvetette —, hogy előfordul az: nem veszik át olcsóbban az almát. Sajnos előfordul, ennek az az egyszerű magyarázata, hogy a felvásárló szervek jelentős cikkekben még Ft érték után kapják a prémiumot. Ez az igazság, elvtársak. Nem súlyban, hanem Ft értékben, meghatározott terv alapján. Ha a legolcsóbb áron veszi át, akkor ugyanazért többet kell dolgozni. Logikus, hogy tartják az árat. Ennél furcsább helyzet is van. Érdekelve vannak például a káló megtakarításánál. Kb. 100 ezer Ft-ot lebonyolító üzletnél van mondjuk 2000 Ft káló, ha megtakarítja, 50% a boltosé. Ebből aztán következik az, hogy délután már nincs áru, mert jobban jár, ha üres a bolt. Ez nem olyan istencsapás,

amin nem lehetne segíteni. Most van kidolgozás alatt az anyagi ösztönzésnek az a rendszere, amikor a felvásárlásban is, az értékesítésben is az átadott mennyiség után kaphatnak prémiumot, s nem a Ft-tervek teljesítéséért, mert ez sok. Természetesen differenciálni kell, a cikkekhez mérten, de ezen mi dolgozunk.

Elhangzott itt bírálat a burgonyával kapcsolatban. Sokat akadályozott bennünket az esős időjárás, mégis úgy néz ki, és jelenthetem a Központi Bizottságnak, hogy a 28 ezer vagonos tervhez mérve 25 ezer vagont már felvásároltunk, ha 39 vagont céloztunk meg, az meg is lesz. Elég sok problémát okoz az, hogy igen nagymértékben a kukoricaárak miatt, azt takarmányozásra használják fel. Természetesen igaz az, hogy a felvásárló szervek részéről is van hiba. Jelenleg a felvásárlás üteme naponta 300-tól 350 vagon. Ezzel fel kellene menni 400 vagonra.

Káposztáról is szó esett. Már Lombos elvtárssal megbeszéltük, igen jó a viszonyunk, de mindig piszkál bennünket, és ez nagyon hasznos dolog, mert mindig fel tudunk figyelni, ha valamilyen baj van. Nagyon kérem az elvtársakat, nem kell a káposztát besilózni, kérjünk egy kis türelmet. Itt is az a helyzet, hogy a káposzta nagyon lédús. Téli tárolásra alkalmatlan. Nekünk fel kell vásárolni kb. háromezer vagon káposztát, úgy néz ki, hogy kb. 1300 vagont savanyítunk, most el kell a káposztát helyezni belföldi fogyasztásra. Mulató[69] elvtárssal beszéltünk, a Külkereskedelmi Minisztérium is keres piacot. A káposztát át fogjuk venni. Nálunk az az elv, ami most kiment [sic!] és gyakorlattá kell, hogy váljon, hogy minden eladásra alkalmas árut át kell venni. Azért mondom, hogy eladásra alkalmas árut, mert néha olyant is át akarnak vetetni — bár nem ez a jellemző —, ami eladásra nem alkalmas.

Most itt szó esett és szeretnék mondani csak annyit, hogy minden eszközzel — tegnap is volt nálunk egy országos értekezlet[70] — elő fogjuk segíteni a tervek teljesítését. Megállapodtunk abban, hogy a terveket vagy eredeti számokban kell teljesíteni, vagy tervmódosítást lehet kérni. A módosítás történhet úgy, hogy objektív okok miatt módosítjuk, az esetleg nem jár prémiumelvonással. A szakmának is ezzel egyet kell érteni, lehet módosítani úgy, hogy esetleg csökkenti a prémiumot, és lehet úgy, hogy teljesen kizárja a prémiumot. A tervet mindenképpen teljesíteni kell, vagy eredeti formában, vagy módosítva. Ezt azért csináljuk, mert sajnos a tervet nem törvényként kezelik még nálunk is a hálózatban általában. Nem lehet máról holnapra egyértelmű helyzetet teremteni, úgy gondolom, hogy azért ez fog sikerülni.

Szeretnék még hozzászólni pár dologhoz. Elhangzott itt az ösztönzőkkel kapcsolatban néhány dolog. Én is szeretnék egy tapasztalatot elmondani. Én a zöldség, gyümölcs területén nagyon hasznosnak tartom az anyagi ösztönzők rendszerébe fejlődést vinni be. Pécel környékén néztünk meg paradicsomterületeket. Igaza van annak — azt hiszem, Szirmai elvtárs mondotta —, hogy a termelés folyamatában kell ezt az egészet értelmezni. Így van. Ott például egy olyan anyagi ösztönzőt alkalmaztak, hogy megmondták előre a tagnak, hogy kérem, minden értékesített áru 100 Ft-ja után 40 Ft-ot kap. Időben kivitték a palántát, locsolják, gyönyörűen kiválogatták, a primőr időszak alatt igyekeztek, az export ideje alatt is minél többet kiválogatni, mert minél értékesebb volt az áruja, annál több volt a 100 Ft, amiből ő 40 Ft-ot kapott. A tsz is jól járt, a tag is jól járt. én ezt ajánlom zöldség, gyümölcsnél, de másutt is bevezetni, mert ez végigkíséri az egész termelési folyamatot, egészen a válogatásig. Mindig igyekszik jó árut adni, és igyekszik nem zömmel

akkor szedni, mikor már olcsó, hanem igyekszik böngészni és leszedni az árut akkor, amikor mi több felvásárlási árat adunk érte.

Egy dolog van, amihez én azért szeretnék hozzászólni, mert az meg nekem vesszőparipám. Ehhez hozzászóltam 1958-ban a Parlamentben a gazdasági aktíván, amelyet Apró elvtárs tartott, ez pedig a mezőgazdasági termelés és a felvásárlás összhangja. Általában a termelésnek a jobb megszervezése. Lehetne itt azt is mondani, hogy miért nem söprök a saját portám előtt,[71] de annyira hozzánk tartozik a mezőgazdasági termelés, mert az alapját képezi a felvásárlásnak. A felvásárlás oldaláról örökösen problémák vannak. Ebben az anyagban a 13. oldalon van egy pont,[72] amely az 1961-es évi termelési terveket — mondja — a népgazdasági tervekkel összhangba kell hozni. Én ezt szeretném konkrétabbá tenni és valami olyasmi fogalmazást adni neki, hogy a népgazdaság részére szükséges mezőgazdasági áruk teljes mennyiségének megtermeltetésére, annak kötelező átadására a mezőgazdasági termelést irányító hatóság, FM, tanácsok tervben legyenek erre kötelezve.

Jelenleg az a helyzet, hogy sok olyan mezőgazdasági termés, amely fogyasztásra alkalmas, nem válik áruvá. Egyrészt azért, mert a felvásárló szervek hibájából is, másrészt viszont azért, amire szintén rá kell mutatni, hogy nincsenek átadásra kötelezve. Ez volt a cukorborsónál, ez volt most pl. a dughagymánál. Kimentünk Csongrádba, mert jelezték, hogy baj van a dughagymával. A termelőszövetkezet annyi dughagymát volt hajlandó felszedni, amennyire neki szüksége van. Azt mondta, kérem, amennyiben a népnek szüksége van rá, gondoskodjon munkaerőről, és szedje fel. A termelőszövetkezet nem volt kötelezve az átadásra, ők ezt így értelmezték. Azért mondom ezt, mert a mezőgazdasági árunak nem túlnyomó többsége van még szerződéssel biztosítva, hanem kevesebb.

Azt gondolom, hogy az egész árut vagy meg tudjuk termeltetni, [stb.] mert ha meg tudjuk termeltetni, akkor arra a mennyiségre számít minden felvásárló, amit optimális körülmények között meg tudunk termeltetni, és át tudunk adni. Sokszor a szerződött árut sem akarják átadni, elég ismeretes — az elvtársak előtt szó esett róla —, sok akadály van a burgonyánál is, de ezt nem akarom újra elmondani. Sokszor az a helyzet, hogy a termeltetését felelős állami szervek, mivel nincsenek arra kötelezve, hogy a népgazdaságnak szükséges árut feltétlenül átadják, ez sok hibának és vitatkozásnak a forrása. A mezőgazdasági termeltetés nem vitapartner, [sic!] véleményem szerint, hanem olyan hatóság, amelynek jelenleginél nagyobb befolyást kell a termeltetésre gyakorolni.

Biztosabbá kell a termeltetést tenni, annál is inkább merem ezt mondani, mert több elvtárs elmondotta, hogy bevezetnek olyan gyakorlatot, hogy a községi tanács ülésén jóváhagyják a tervet, amely szerint a községnek bizonyos mennyiségű árut a központi árualapba termelni kell. Tehát a község dolga, hogy irányszámokként megadja részben a termelőszövetkezeteknek, részben megbeszélje egyéni parasztokkal, és biztosítsa, hogy abban a községben az a mennyiségű áru átadásra kerüljön.

Ebből a hibából táplálkozik az is, mint forrásból, hogy sokszor a termeltetők a termelési ciklus elején és végén nem akarják az árut átadni, amikor azok értékesebbek. Zömmel a termeltetési ciklus közepén jelentkezik az áru. Akkor természetesen mindenki joggal reklamálja, hogy nem vesszük át az árut. A paradicsomnál, ahogy szokás mondani felvásárlási szaknyelven, megfürödtünk, úgyhogy kb. 700 vagon paradicsomot adtunk át a fogyasztásnak ráfizetéssel. Azért, mert Kovács

elvtársék mindent megtesznek, az ipar, amit csak fel tudtak dolgozni, átvett. Az export abban az időben leállt, nem volt mást tenni, mint teherautóval vinni — akkor volt az az akciós paradicsom — 77 filléres paradicsomból egy csomót 68 filléres áron, meg 80 fillérrel, a szállítási költséggel terhelten, akkor is ráfizetéses volt. Nem volt ez egy könnyű dolog, mert ez sok helyen érintette az eladó szervek prémiumát, és elég sokat jelentett, nem volt ez egy népszerű dolog, de meg kellett csinálni. Politikai hiba lett volna nem megcsinálni. Ilyenből táplálkozik az is pl., hogy a paprikát, amikor az a legértékesebb a szabadpiacon, igyekeznek több helyen értékesíteni. Mikor az az úgynevezett hegypaprika, amit mi egy Ft-ért, meg olcsóbban adunk, 92 fillérért akarják minden áron átvetetni. Azért mondom, itt sok hibának a forrása az, hogy nem határozott a tervezés.

Ez az oka részben annak is, hogy elég sok a felesleges vita, kölcsönös vádaskodás, ami adódik az eladó és a vevő közötti természetesen meglevő ellentétből. Hiszen az eladó, legyen az egyéni, legyen az tsz, sokért szeretne eladni, az szeretné közé suszterolni az olcsóbb minőségűt. A vevőnek pedig az az érdeke, hogy olcsóbban vegyen meg jobb minőségűt. Persze van visszaélés is, le is minősítik az árut, ilyen is előfordul. De előfordul ennek a fordítottja is.

Éppen emiatt én a következőket javasolnám kidolgozni a Földművelésügyi Minisztériumnak, az illetékeseknek, talán az Országos Tervhivatalnak. Azt, hogy az FM kapjon mennyiségben meghatározott — azért nem holdban, mert nekünk mennyiségben kell az árut átvenni — kötelezendően átadandó árutermelési tervet. Ebből kiindulva, véleményem szerint ennek alapján kapjanak a felvásárlási és az értékesítési szervek, mind a Belkereskedelmi Minisztérium, mind a Külkereskedelmi Minisztérium, az Élelmiszeripari Minisztérium, a SZÖVOSZ megfelelő tervet. Tehát azt rögzíteni, hogy most már a mezőgazdasági termeltetés alapján kinek, mikor, mennyi árut kell átvenni. Természetesen ezt az árut így ütemesebben, rendszeresebben lehet átvenni. Véleményem szerint egy ilyesféle intézkedéssel a termelés és a felvásárlás, illetve az értékesítés összhangját országos szinten biztosítani lehetne. Véleményem szerint az országosan így összehangolt terveket le lehetne bontani a megyékre. Természetesen figyelemmel a talajviszonyokra, a mezőgazdasági tájkultúrákra, tehát oda azt adni főleg, amit ott meg lehet termelni. Ennek alapján véleményem szerint a megyei tanácsok mezőgazdasági osztálya mint terv-címzett, köteles lenne azt az árumennyiséget megtermeltetni, ami rá esik és természetesen az így megtermelt mennyiségű árut a megyei kereskedelmi felvásárlási szervek, TV, állatforgalmi, földművesszövetkezetek stb. megfelelő ütem szerint átvennék. Ilyenformán véleményünk szerint ott is lehetne jobban biztosítani az összhangot, a jelenleginél sokkal jobban.

Még egy dolgot vetnék fel. Sokszor — amit az előbb kellett volna talán mondani — egyes hibák miatt úgy vetődik fel, hogy szinte erkölcstelenség számba megy a szabadpiaci árusítás. Ez nem helyes. A szabadpiaci árusítás intézményes, helyes. Fenntartandó feltétlenül. Azt sem lehet, hogy olyan korlátozásokat vezessünk be, amely megszünteti a szabadpiaci jelleget. Szerintem, hogyha a népgazdaságnak szükséges árumennyiség kötelező tervekben szerepel, akkor az ezen felül jelentkező áru, egész természetes módon szabadpiaci értékesítésre kerülhető áru, senki sem vitathatja, hogy ez erkölcstelen. [sic!] Mert tessék minél többet termelni, a népgazdaságnak szükséges árun felül, s akkor nyilvánvalóan magasabb árakon lehet értékesíteni a szabadpiacon, [sic!] senki nem vonhatja kétségbe. Ilyenformán egy kicsit ennek az erkölcsi alapját is tisztába tennénk.

Véleményem szerint tovább lehet ezt vinni azzal, hogy a megyékre lebontott kötelező árutermelési terveket nyilván tovább kell bontani járásokra, községekre, szintén a talajadottságoknak megfelelően. Ennek alapján véleményem szerint tudják a felvásárló szervek a terveiket lebontani, szintén akár községi földművesszövetkezetekig, vagy felvásárlóig. Tehát tudják, amiről szó volt, hogy honnan, mikor, milyen árut kapnak, illetve kötelesek átvenni. Véleményem szerint ilyenformán, valami ilyesféle szervezeti változtatásokkal lehetne biztosítani egészen az országos szervektől végig a községi szervekig a mezőgazdaság árutermelési tervét. Igazuk van a megyei elvtársaknak, nagyon sok baj van ebből.

Én emlékszem, hogy egyszer annyira elkeseredtem megyei elnök koromban, azt mondtam az illetékeseknek, hogy kérem, mondják meg nekem — Hajdú megyében voltam VB-elnök —, hogy mennyi árut adjak, s aztán hagyjanak békében. Biztosítom, vagy csukjanak le, de azt az árut át fogom adni, de ne akarjanak mindenkit külön-külön ezerféle jótanáccsal ellátni Budapestről. Mondják meg nekünk, hogy miből mennyit kell termelni, s hagyjanak békét. Lehet, hogy ez nem volt mindenben jó. Ami azonban ezt kiváltotta, az az volt, hogy nagyon sokszor igazuk van az elvtársaknak, mert szaladgálnak a különböző termeltető vállalatokhoz, hogy a termelőszövetkezetekben is van néha olyan helyzet, hogy az agronómus azt mondja, kérem, ezt kell csinálni, akkor odamegy a MÉK-nek a megbízottja, az meg a harmadikat mondja munkacsúcsok idején. Így ténylegesen nem mehet, de ez mutatkozik hivatali, tanácsi vonalon is. Ilyenformán véleményem szerint egy csomó hibát ki tudnánk küszöbölni. Természetesen tovább kellene vinni nyilvánvalóan azt, hogy a termelőszövetkezeteket én nem mondom, hogy tegyük tervkötelezett címzettekké, [sic!] mert talán ez még nem menne. De azt nyugodtan merem mondani, hogy olyan irányszámokat helyes kidolgozni. Én azt mondom, hogy az az állami, még a szövetkezeti szervekre is, általában minden ebben közreműködő szervre a terv kötelező. [sic!] Viszont nem lazítja ezt olyan mértékben, hogy az veszélyes lenne, hogy a termelőszövetkezeteknek olyan irányszámokat adunk, ami alapján majd beszélünk a tsz-elnökökkel. [sic!] A községben pedig tényleg, hogy az egyénileg gazdálkodó parasztoktól mennyit kell ott felvásárolni. [sic!]

Én nagyon okos dolognak tartom, tessék a tanácsüléseken megtárgyalni, nincs abban semmi szégyenkezni való, hogy kérem, nekünk magunknak ennyire van szükségünk, a központi árualapokhoz ennyivel kell hozzájárulni. Ezt a tanácsülés nyugodtan határozatba foglalhatja. Egy részét a termelőszövetkezetektől fogják felvásárolni, egy részét pedig az egyéniektől, és akkor év elejétől kezdve az egyéniekkel is lehet foglalkozni, nemcsak akkor, amikor már a kukoricatörés után felvitte a kukoricát a padlásra, odajárni hozzá, hogy kérem, adjon kukoricát, hanem még akkor, amikor elvetette. Tudatában van, hogy neki milyen kötelezettsége van az állammal szemben. Én ezt a módszert ismerem a gyakorlatból, jónak tartom. És meg kell mondani őszintén, tavaly a kukoricafelvásárlásnál eléggé ilyesféleképpen dolgoztunk, amit abba kellett akkor hagyni.

Egyetértek azokkal az elvtársakkal, akik javasolják megerősíteni a járási tanácsokat. Tudom nagyon jól, hogy a járási tanácsokat — ha mi azt akarjuk, hogy a mezőgazdaság irányítása ne két lépcsőfokon menjen, hanem az ott legközelebb levő, minden termelőszövetkezetet külön ismerő járási tanács legyen az operatív irányító szerv, mert ott a területek megoszlanak, mert a községi tanács nem képes erre, megoszlanak a területek, és ott nincs is annyi szakember — akkor viszont

meg kell erősíteni. Különösen akkor, ha az árutermelési terveket is precízebbé akarjuk tenni. Nem jó dolog az, ha abba a hibába esünk, hogy úgyis nagy a létszám. Biztosan van egy csomó létszám, amelyeket időközben meg kell szüntetni majd, de ez nem hiszem, hogy a járási tanácsoknál van, még hosszú ideig.

Szó esett az egyszerű típusokról. Én azt tudom mondani, eddig a SZÖVOSZ végzett itt szervező munkát. Mi, ami tőlünk telik, megtesszük, felkészültünk rá. Nagyon helyesnek tartom, amit Kádár elvtárs elmondott, azért, mert bizonyos fokú, egy helyesen értelmezett nyugalmi állapotot is fog ez teremteni, mert ezért igaz az, amit Kádár elvtárs mondott, hogy szeretne ezen mindenki túlesni. Mi is úgy voltunk Hajdúban, hogy nem lefele alkudtunk, hanem felfele, mert igaz az, hogy szeretne ezen mindenki túlesni. Most nem egy olyan belenyugvásra gondolok, hogy hál istennek, elértünk most már egy olyan akármilyen típust, tehát lényegében túl vagyunk, hanem azt, hogy ezek már valamiféle szocialista szektorhoz közeledő állapotban vannak, és ezt, mint ilyet, tovább lehet fejleszteni.

Szó esett itt — valamelyik elvtárs mondta —, hogy legyenek önálló jogi személyek, hát eddig az a helyzet, hogy ezeknek a jogi személye a földművesszövetkezet. Én azt mondom, hogy amikor csak lehet, legyenek jogi személyek. Amikor már odáig fejlődött, mert ezzel is erősítjük az önállóságukat és a felelősségüket, és a közös gazdálkodás irányába visszük őket. Köszönöm szépen, ezeket akartam elmondani.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Azért kértem szót elvtársak, mert egy-két dolognál szeretném még egyszer pontosabban megmondani, hogy én mire gondoltam, továbbá azért, mert Tömpe elvtárs két megállapításával nem tudok egyetérteni, ami a lényegre vonatkozik.

Tömpe elvtárs azt mondotta, hogy a tsz-megszilárdítás ez évi normáit figyelembe véve, annyi pénz és egyéb eszköz áll rendelkezésre, hogy 600 000 holdat tudunk jövőre megszilárdítani, tehát 600 000 holdat szervezünk termelőszövetkezetté. Én ennek pontosan az ellenkezőjét ajánlottam. Én azt ajánlottam, hogy ne kössük meg, hanem legyen politikai vonalunk ebben a kérdésben, amellyel párhuzamosan kell folyni egy olyan központi vizsgálatnak, hogy a rendelkezésre álló összeg és anyag milyen támogatási mértékkel, milyen területre elegendő. Mert én felvetettem azt, hogy a támogatás mértékét is meg kell állapítani. Ezt a mozgalom érdeke megkívánja. Úgyhogy kérem, hogy eszerint gondolják meg az elvtársak. Ez nem zárja ki azt, hogy számvetést végezzünk közben, hogy a mozgalmat mi politikai vonalon vigyük tovább, és ne olyan mechanikus megkötöttséggel indulnánk, mert ez hiba volna.

Nem értek egyet azzal a megállapításával sem, hogy az általam felhozott Polgár-községbeli példa az egyéni parasztok magatartására csak a növénytermesztés területén vonatkozik, hogy az állati termékek területén a helyzet fordítva van. Ezt azért tartom szükségesnek újból szóba hozni, mert hiszen itt elhangzott példák is bizonyítják, hogy ez nem így van, ahogy a Tömpe elvtárs jellemezte, hanem sajnos a tendencia, az irányzat az állati termékeknél is hasonló vonásokat jelent. Hát hányan mondták el, hogy mi van a borjakkal? Úgyhogy ez az állati termékeknél is jelentkezik. Azután itt Kovács elvtárs mondott nekünk számokat, hogy a leszerződött sertés valami 290 valamennyi ezer db most. Most arról is szó volt, hogy az állománynak túlnyomó nagy többsége a magánudvarokban van, és a 290 valahány ezer leszerződött sertésből 14 000 db-ot szerződtek maximum az egyéni parasztok. Hát azt bizonyítja ez Tömpe elvtárs, hogy amit én elmondtam a növénytermesztés-

ről, meg az áruértékesítésről Polgár községben, sajnos tendenciájában az egyéni paraszt, az állati termékre és az állattenyésztésre is vonatkozik. De lehetetlen, hogy ne így legyen, mert ez így van. Nem lehet teoretikusan a kérdést feltenni.

Na most, saját magamat szeretném kiigazítani, kicsit helyesbíteni. A különböző típusú tsz-ek szervezésénél azt a bizonyos ütközést, amit itt többen említettek, hogy lehetetlen egymás mellett, egy időben a III-as típust szervezni és az I-es típust. Úgy gondoltuk, hogy ez úgy képzelhető el reálisan, hogy egy megye megcsinálja a maga elgondolását, nekilát, és megszervezi a termelőszövetkezeteket és közben nem szervez sem I-es típust, sem csoportot. És a termelőszövetkezet alatt úgy értjük, hogy nem mechanikusan, hogy a szőlőnél is szabad még termelőszövetkezetet is szervezni, nemcsak csoportot. Ezt megszervezi, és miután ezt megszervezte, akkor nekilát a nyomorúságosabb földterületeken, meg egyéb területeken kezdi az I-es típust szervezni, meg szakcsoportokat. Mi így képzeljük el, nem egy időben, egymás mellett, mert akkor tényleg egy kicsit nehéz, és nem értik, hát miért mondja ennek, hogy csak I-es legyen, és nekem, hogy termelőszövetkezet? Szóval így képzeljük el.

Itt szóba került, hogy a hároméves tervről nem helyes számot emlegetni. Kovács Imre elvtárs mondotta. Én is úgy jártam, hogy ott az ENSZ-ben azt mondtam, hogy 12%-kal növekedett a mezőgazdasági termelés. Ezek a bizonyos becsült számok voltak, a nyáriak. Könnyen lehetséges, hogy csak 10% és én helyeslem, hogy mi korrigáljunk, hogy a mi okmányunkba nem írjunk 12-t, ha most tízet látunk, hanem írjunk tízet. Majd, ha befejeztük a hároméves tervet, akkor mondjuk szépen azt, hogy a mezőgazdasági termelést 10%-kal sikerült növelni. Meg kell mondani országnak, világnak. Azért ez sem kis eredmény! Tisztességesen meg kell mondani, hogy nem sikerült többet termelni, nem dől össze a világ, ha nem mondanánk meg, az helytelen lenne. A hároméves tervben vannak másfajta számok is, hát a mezőgazdasági termelést 10%-kal tudtuk növelni, 2%-kal kevesebb, mint ahogy eredetileg képzeltük. Ennek ösztönző hatásának kell lennie. Én annak a híve vagyok, hogy a valóságot mondjuk meg, még ha kisebb is, mint, amit terveztünk. Most még nem publikációról van szó, hanem belső okmányról, de hát írjuk akkor azt, hogy most közelebb állunk a 10-hez, mint 12-höz.

Egy másik kérdés. Én azt ajánlanám, elvtársak, hogy vitákban, tárgyalásokon, kimutatásokban, újságcikkekben sohase használjunk ilyen megosztást, mint pl. az áruértékesítésnél: tsz egy kategória, aztán háztáji és egyéni második, ez külön és az egyben. Ez szerintem káros. Politikailag mindenféleképpen. Nem tudom, egyáltalán nem tartom kizártnak, hogy valami, a hivatalnoki létra egy magas fokán, talán még azután is prémiumot kap valaki, amit az állami gazdaság ad be. Nem tartom kizártnak ezt sem. De nem is ez a döntő. De nagyon fontos, hogy politikai szempontból akár teljesítményről van szó, vagy prémiumról, mindig úgy mondjuk: állami gazdaság, az egy különálló valami, termelőszövetkezeti közös, termelőszövetkezeti háztáji és egyéni gazdaság. De ez külön kategória. Nem célszerű, mert az a háztáji az már nem egyéni, az a termelőszövetkezet földje, amit a tagjának törvény szerint rendelkezésére, használatára bocsát, mint háztáji gazdaságot. Tehát ezt kell a fejükbe kalapálni a tagoknak, nem az ellenkezőjét, hogy ez egyéni. Hát ez nem egyéni, annak már semmi köze nincs az egyénihez, az a háztáji. Az a termelőszövetkezeten belül a tagnak odaadott háztáji föld. És ha rajtam múlna, és prémiumrendszerrel foglalkoznék, feltétlenül olyan skálát csinálnék, hogy az állami gazdaságért egy huncut vasat nem adnék, akármilyen magas tisztviselőről van

szó, vagy talán, ha ez úgy van, hogy eszmeileg kell valamit, a tsz közös értékesítéséért a legkevesebbet, a tsz háztájiból hozott szerződéséért, vagy áruért valamivel többet, és legtöbbet adnék azért, amit az egyénitől vásárol meg. Ez az objektív munka! Ha a tsz-szel szerződik, hát vegyünk, hát 100 mázsát szerezzen ő valamiből tsz-től, és szerezze meg azt 30 vagy 50 egyénileg termelő paraszttól. [sic!] Micsoda különbség van a munkában, meg a teljesítményben! És nem is helyes, ha nem ilyen az ösztönzés. Én biztos vagyok benne, hogy ilyen rendszer mellett sokkal többet elhoznának ezek az emberek az egyéni parasztoktól, több árut, mert itt valahogy arányosítani kell a tényleges munkához. De én most elsősorban politikai szempontból vetem fel, hogy ne rakjuk mi, egy fazékba a tsz háztájit és az egyéni parasztgazdaságot, mert ez semmiképpen nem célszerű politikai szempontból sem.

Egy másik kérdés. Itt sokan beszéltek róla, és épp a múlt heti minisztertanácsi ülésen szó volt erről a bizonyos áruértékesítési tervről. Szeretném megmondani, hogy én amellett vagyok, hogy valamilyen formában ezt valósítsuk meg. A KB bízza meg a PB-t, hogy gondoskodjon, mégpedig rövid határidő alatt, két-három hét alatt, hogy a kormánynak egy alapdöntése ebben a dologban szülessen. Igenis, minden községnek, minden járásnak kell áruértékesítési tervének lenni, legalább egy esztendőre. Hogy milyen formában születik ez, azt meg kell vizsgálni, azt bízzák rá a PB-re, meg a kormányra, mert el lehet képzelni úgy, hogy nem a központi nagy számokat osztogatjuk mi, és azt visszük le, és azt mondjuk, hogy ez a ti tervetek, hanem megfordítva. Felszólítjuk azt a tanácsot, azt a községi tanácsot, légy szíves csinálj te a községre egy éves áruértékesítési tervet, és ezt kötelező bemutatni. Mi a befolyásolást fordítva is meg tudjuk csinálni, hogy ők készítik a tervüket, és azt bemutatják a tanácsnak, vagy valakinek, vagy egy felsőbb tanácsnak, és az majd úgy szól hozzá, hogy ez kevés, ezt ne feszítsd túl. Tehát a módozatot mi most ne határozzuk meg, de ezt az elvet nekünk támogatnunk kell, hogy egy egységes és nem háromféle, mint itt a példák mutatják. Áruértékesítési terve minden községnek legyen. Kötelezni kell a PB-t, hogy két-három héten belül már kormányvonalon egy alapdöntés szülessen. Ezt úgysem olyan könnyű végigvinni a valóságban, de kezdjük el ezt a munkát.

Még két dolgot, ez már nem konkrét kérdés.

Itt, a mai nap a bajoknak a halmaza gyűlt össze, úgy látszik — és voltak olyan felszólalások is —, hogy mondtam a szomszédomnak, hogy azt akarják, hogy mondjunk le, de mi ne mondjunk le azért se (derültség). Hát azért ne rémisszenek annyira halálra, elvtársak, mert azért ezek mégiscsak olyanféle bajok, hogy három évvel ezelőtt mi még ezeket szívesen elvállaltuk volna. És van ebben valami jó, elvtársak! Nézzenek ide, nem abban, hogy vannak bajok, mert az nem jó. De a jó az, hogy most, ha van baj, akkor nem hunyjuk be a szemünket, nem hallgatunk, mint a beteg állat a bajról, hanem idehordják. Némelyek még azt is idehordják bajként, ami nem is baj. De amíg a KB ezt a szisztémát érvényesíteni tudja, addig nekünk semmiféle bajtól nem kell félnünk. Nehogy estére azzal menjünk haza, hogy itt a világ vége. Nincs itt semmiféle világ vége. Kijelentem, hogyha mi azt megcsináljuk, amit mi itt tervezünk, akkor már ezek a bajok egy év múlva már nem így fognak kinézni. De hogyha hallgatnánk róla, és úgy csinálnánk, mintha minden rendben volna, és közben ezek a jelenségek volnának, abból vész származna a pártra nézve is, meg az országra is.

Ezzel kapcsolatban: itt elhangzott, hogy nyugtalanít, a másik mondta, hogy nem nyugtalanít, hogy ezt is hogyan értsük mi helyesen. Én azt mondom, hogy

most, amikor egy ilyen nagy politikai szervről van szó, nyugodtan fontoljunk, s ne hagyjuk magunkat nyugtalanítani, hanem akkor legyünk nyugtalanok, amikor megvan az álláspontunk és annak a végrehajtása nem megy. De akkor legyünk nyugtalanok. Izgasson egy kicsit, és ne hagyjon minket békén. Sajnos gyakran előfordul, hogy — hazudnék, ha azt mondanám, hogy a KB-ban — én sok olyan tanácskozást hallottam, hogy évenként 3–4-szer odaállnak emberek, és nyugtalanok, és halálra rémítik az összes jelenlevőket, utána egész évben teljesen nyugodtak, mert azt hiszik, hogy elvégezték a dolgukat a bajokkal szemben. Ez egy veszedelmes magatartás. Én azt mondom, hogy mi most csak szép nyugodtan fontolgassunk, vitatkozzunk, tervezgessünk, aztán, ha már megvan az álláspontunk, aztán legyünk nyugtalanok azt illetően, hogy ez meg is valósuljon, hogy ez végrehajtásra kerüljön. Mert úgy van ez, elvtársaim, hogy milyenek ezek a mi bajaink. Nem lehet erről statisztikai számot mondani, hogy mi az apparátus része ebben, mi nem az apparátus része stb. Egészen bizonyos, azt mindenki tudja, hogy egy bizonyos hányada az nem abból a nagy történelmi átalakulásból adódik, mint a mezőgazdaság szocialista átalakítása — egy bizonyos hányada —, nem lehet megmondani, 5–10%-a, egy bizonyos hányada egyszerűen a mi saját rossz munkánkból adódik.

Most ezek olyan dolgok, hogy ez már a padnál dolgozó munkásnál jelentkezik, aztán a miniszternél is megvan, s hogy még tovább sértegessem önmagamat, mindenkinél van valami ilyesmi, hogy mi a fene van itt: hát volt személyi kultusz, volt ellenforradalom, aztán utána elemezgettük, hogy hogy is volt az, meg ki mit csinált az ellenforradalom idején. Az egyik kicsit restelkedett, a másik büszke volt. Kifáradtak az emberek, idegileg megviselte őket, lelkileg, politikailag, utána szuszogni kellett. Én magam, amikor ezt a kis magyar anarchiát látom így egyes területeken, akkor úgy magamban azt gondolom, hogy kellett egy kis szuszogás. De most már azért három éve szuszogunk, kifújjuk az izgalmakat, meg pihenjünk is egy kicsit, meg kártyázzunk, meg az isten tudja. Az előbb a Benkeit a Lenkeivel összetévesztettem, azt hittem, hogy a Vasas balszélsőjéről van szó (derültség), szóval meccsre is jártunk, hát most már igazítsunk egy kicsit a szíjon. Most már megvolt ez a szuszogás a munkásnak is, megvolt, és most már azt mondjuk, hogy nézzük meg a normát is. Hát elég három évi szuszogás? Elég! Még a legmegviseltebb embernek is elég. De ugyanezt mondjuk meg a kormányban ülő elvtársainknak, önmagunknak, a pártközpontban ülőknek, hogy hagyjuk most már abba ezeket a mély és bölcs elemzéseket, amit hússzor elvégzünk ugyanabban a kérdésben, és hússzor nem csinálunk semmit, hogy megváltozzon.

Hát itt van a prémium, mióta filozófáljuk? Hát legalább négy esztendeje filozófálunk, semmit az ég világon nem csináltunk. Én már ha ott beállnék állásba, már ismerném az összes alkalmazandó metódusokat. Az első két hétben egy kilót be nem vinnék, és tudom, hogy aztán a tervet lejjebb vinnék egy kicsit, a prémcsit feljebb egy kicsit, és akkor az utánavaló három évben behoznám azt, amit egyébként is behoztam volna. Sajnos ilyen a prémiumrendszer. Hát ezt mindnyájan tudjuk, már hússzor mélyen kielemeztük, csak nem javítunk rajta.[73] Ez ugyanolyan, mint a norma: az összes gyárigazgató kéri tőlünk, hogy a kormány rendelje el a normát. Miért kéri ő azt? Mert neki az sokkal jobb, mint hogy ő odaálljon és azt mondja, hogy hát elvtársaim, most már mégis csak el kell szégyelnünk magunkat, ami itt a mi gyárunkban van a normával, és itt egy kicsit igazítani kell, hát nem sokkal könnyebb neki, hogy a kormány a múlt héten elrendelte?! Úgyhogy nem

lehet ezt tovább csinálni. A szuszogás most már rendben van, akinek dicsekednivalója volt, az már dicsekedett, akinek restelkednivalója volt, az már kirestelkedte magát, most már kezdjen mindenki rendesebben dolgozni.

Úgyhogy olyanok már ezek a bölcs megállapítások, hogy az ember ideges lesz tőlük. Gondolatban végigfut, hogy hányadszor hallja? Hát azért ennek is van határa! Most már el kell kezdeni ténylegesen korrigálni. És ami engem illet, mondom, én itt magamban belül titkon egész idő alatt azt mondtam, hogy kell ez egy kicsit, egy kis lazaság, de hát azért most már kellene más is. Úgy értem, befejezni ezt a lazaságot. Most már három éve ezt csináljuk, mindenki magához tért, jó húsban van, mindenki visszaszedte azt a tíz kilót, amit ott leadott 1953–56 novembere között, hát most már aztán eszerint is dolgozzunk.

De egyébként én megijedve nem vagyok. Én úgy örülök a szívem mélyén, minden fő kérdés jelenlegi helyzetének nálunk az országban. Most magunknak egy kicsit összegyűjtöttük a bajokat a tsz-esítéssel kapcsolatban 59-re, 60-ra, 61-re és részben 62-re, amit eredetileg szétteregettünk úgy hét esztendőre. Mi gyűjtöttük össze, most ne gyulladjunk be attól, amit mi akartunk. Ezek a tünetek gyökeresen megváltoznak, hogy ha mi végre is tudjuk hajtani azt a termelőszövetkezeti mozgalom terén a legközelebbi három-négy vagy öt hónapban, amiről mi itt beszélünk. Ezek egész másképp fognak kinézni egy esztendő múlva. Ezt szerettem volna még kiegészítésként elmondani.

Azért az eddigi vívmányokat tartsuk meg, mert amikor az ENSZ-ben voltunk mi, persze a reakció mindenfélét csinált. Többek között kiadták az ilyen kiadványokat, meg könyveket, és osztogatták az ENSZ-tagok között. És volt ott valamilyen ügyvéd, nevét sohasem hallottam, és ír egy 250 oldalas könyvet.[74] Ez egy olyan fasiszta emigráns, aki angol nyelven kiadta és ott szétosztották. Ennek a célja és tartalma az volt, hogy az ENSZ-en belüli jogokat Magyarországon lábbal tiporják. A könyv háromnegyed része a falu szocialista átalakulásával foglalkozott, és az egésznek a neve az volt, hogy „erőszakkal". Vagyis, hogy a kommunisták erőszakkal kényszerítik a parasztokat a termelőszövetkezetekbe. Azután megkerestem a fő tézist, ami úgy hangzott: az erőszak fő formája a pszichológiai erőszak. Hát ezt tudta az ellenség a 250 oldalas könyvből kihozni ellenünk, a szövetkezeti mozgalom ellen. Náluk az akarat megvolt, hogy a legrosszabbat hozzák. Mi az, hogy a pszichológiai erőszak? Mi nem tagadtuk, hogy agitálunk, szerveztünk, és a párt elvezeti a parasztságot ezen az úton, mert magától nem megy. Ezt tehát mi tartsuk meg, mert ez egy óriási vívmányunk. Az ellenség ettől rosszabbat ránk nem tud mondani. Erőszak, és az erőszak fő formája a pszichológiai erőszak. Mi azonban nem csinálunk semmi mást, minthogy agitálunk, szervezünk és dolgozunk.

KISS KÁROLY elvtárs: Prantner József elvtárs, utána Gosztonyi János elvtárs következik.

PRANTNER JÓZSEF elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság, Kedves elvtársak! Én is sok érvet fel tudnék hozni annak igazolására, mennyire szükséges, hogy a mezőgazdaság szocialista átszervezését befejezzük. Minálunk Tolna megyében 60 ezer kh hold-szántó az a terület, amely kollektivizálható, és más megyéktől eltérően nálunk nem a leggyengébb földek vannak kinn, hanem a legjobbak. Viszont probléma a szőlőknek a kollektivizálása. A szőlő kollektivizálásánál azonban, mint mindenütt, nálunk is figyelembe kell venni, hogy mi az adott helyzet, milyen körülmények vannak.

Nálunk az a helyzet, hogy a szőlő nagyon felaprózott, kisbirtoki összetételben vannak, [sic!] mert hisz nagyon kevés az olyan szőlőterület, amely az 1 kh-t meghaladja. Emellett bonyolítja a dolgot még az is, hogy nálunk majdnem minden szőlőbirtokon van egy kis présház, amely a parasztnak ilyen víkendházul is szolgál, és érzelmileg is jobban hozzá van nőve. Éppen ezért mi ebben az évben az átszervezett községeknél, a szőlők kollektivizálásánál azt a módszert próbáltuk ki, hogy a háztáji területen lévő szőlőterületet a tag megműveli oly módon: ezért százalékban, vagy meghatározott mennyiségben bizonyos bérformát — borban vagy természetben — ad azért a szövetkezetnek, és ezért minden gond az övé. Ezért a területért nem kap földjáradékot. Viszont ezzel párhuzamosan a kiöregedett szőlőknek a rekonstruálása [sic!] hosszú távon már nagyüzemi módon történik. E téren igen jó tapasztalataink vannak. Ugyanis azt láttuk, hogy az ilyen helyeken mindenütt mintaszerűen megművelték a szőlőt.

A másik tapasztalat pedig az, hogy nagyon sok trágyát kihordtak ezekre a szőlőterületekre. A fenti dolog még azzal is párosul, hogy az ilyen szőlőtulajdonosoknak kikötötték: a tsz szántójából a ráeső földterületet is meg kell művelnie. Nálunk a szőlőterületek 20%-át teszik ki az összes földeknek, tehát a többség szántó. Fenti módszer alapján tapasztaltuk, hogy az ilyen szőlőtulajdonosok a ráeső szántóterületre sokszor még napszámosokat is fogadtak, csakhogy az ő területe meg legyen művelve. Kérésünk az volna, hogy ilyen formában elfogadnák az elvtársak ezt az elvet. Különben fel van vetve a PB jelentésében is.[75] Ez természetesen bizonyos átmeneti formát jelentene. Azt jelentené, hogy öt év vagy nyolc év múlva, úgy ahogy a szőlő rekonstrukciója megtörténik, szépen, fokozatosan áttérnénk a szőlőnél a nagyüzemi formára. A termelés nem esne vissza, és az államnak se kerülne pénzbe.

A másik probléma, amivel kapcsolatban én is szólni szeretnék: az ösztönző módszerek alkalmazása és ennek összefüggése a háztájival, különösképpen az ottani állattartással. Nekünk is az volt a tapasztalatunk, hogy a háztáji állattenyésztésnek, ha kihangsúlyozzuk az átmenet időszakában fontosságát, akkor nem elég az, hogy ha ezt a pénzt a mintaalapszabályzatba beírjuk, ha gyűléseken kijelentjük. Végig kell gondolni az egészet, és látni kell, hogy ennek kulcskérdése az: a háztájiban akkor lesz állattenyésztés, ha van hozzá takarmány. Ennek biztosítása, mint ahogyan minden ösztönző mód a szocializmusban, igen bonyolult és ellentmondásos. Itt is azzal az ellentmondással állunk szemben, hogy a háztájiban szükséges takarmánybázist hogyan szerezze meg a tag. Az lenne jó, ha úgy szerezné be, hogy a közösben több legyen a termés. Ilyen értelemben mi a természetbeli premizálást, egyrészt a terven felül megtermeltekre, másrészt bizonyos mértékben részesművelés formájában odairányítottuk, hogy a többtermelés révén a tsz-tag tudjon takarmánybázist biztosítani a háztájiban az alapszabály szerinti lehetséges mértékben, állattenyésztést tudjon folytatni. Ugyanis, ha nem adunk ilyen lehetőségeket, általában amit kap takarmányt a tag, hagyományos munkaegység módszerrel, az a takarmány annyira sem bizonyos túlzások. [sic!] Ez lényegében harc kérdése.

Itt is úgy van, mint pl. az iparban. Minden tervtúlteljesítéshez kötött prémium vagy ösztönző módszer a kevésbé öntudatos embereket arra ösztönzi, hogy minél alacsonyabban tervezzenek. Éppen ezért az ilyen körülmények között nagyobb teret kell biztosítani a szocialista öntudatnak. Különböző érdekekről van szó: a népgazdasági érdek, amelynek meghatározónak kell lennie. Van a csoportérdek, és

van az egyénnek az érdeke. Ebben a népgazdaság érdekeltségét elsősorban a kommunistáknak, öntudatos embereknek kell feltétlen biztosítani.

De itt sem megy simán a dolog. Erre vannak igen érdekes példáink. Van néhány olyan tsz-elnökünk, aki egy éve még vagy a megyei pártbizottság osztályvezetője volt, vagy igen fontos vezető állást töltött be. És mégis elsősorban azt nézi, hogy mi jövedelmezőbb a tsz számára. Kialakult egy olyan szemlélet, amely szerint: nem érdemes sertést hizlalni, mert drága a süldő és drága a kukorica. Így vélekednek a tengeriről, a zöldségről. Tehát figyelmen kívül hagyják, hogy nem a csoport érdeke az elsődleges, hanem igenis az országos érdek. És ha ezt már ilyen fejlett embereknél is magyarázni kell, akkor még inkább magyarázni kell azoknál, akik nem ilyen öntudatosak. Itt igen fontos szerepe van a kommunista példamutatásnak. Ezt meg is kell követelni. Tehát azt, hogy a tsz-ben dolgozó kommunisták a tervezésnél is a népgazdaság érdekét tartsák szem előtt, mert ez a forrása annak, hogy a csoport érdeke és az egyéni érdek is kielégítést nyerjen.

Az öntudat fontosságának kérdésében nem értek egyet Horváth elvtárssal, aki úgy állította be, hogy a tsz-tagság nem akar dolgozni, nincs is öntudata. Vannak ilyenek. De azért saját magunkat csapnánk be, és a szocializmus igazságának erejét tagadnánk meg, ha nem látnánk azt, hogy hány ember van, aki tavaly rosszul dolgozott, az idén pedig példamutatóan viselkedik. Ismerek olyan dolgozó parasztot Páka községben, aki egy évvel ezelőtt azt mondta: lőjenek agyon, de én nem dolgozom a tsz-ben. És ez év augusztusában, amikor egyszer nagy vihar készült, és féltek, hogy az összerakott szénájukat széthordja a szél, ugyanez a paraszt 25 társát kivitte, és mindenféle vasakat, gerendákat rátámasztottak a szénaboglyára, és amikor nem tudták így sem a széltől megvédeni, azt mondta: „emberek, feküdjünk rá, két kezünkkel fogjuk meg, mert ez a mienk". Vagy pedig egy másik dolog, amit a múlt héten hallottam: az egyik községben beszélgetnek a tsz elnökével, hogy megy a munka, mert bizony igen sok az eső. Erre azt mondja: rosszul megy a munka, most is úgy esik, hogy ki az a bolond, aki kimegy? Erre a mi emberünk azt mondja, menjünk ki, és nézzük meg, ki dolgozik. Kimentek a zuhogó esőben, és 60 paraszt szedte ott a kukoricát. Erre a tsz-elnök azt mondta szégyenkezve: érdemes volt kijönni. Ezt is kell látni. Ez a mi munkánkban az, ami szép. Ez lelkesítő.

Végül még egy kérdést szeretnék felvetni: szükséges a mezőgazdaság szocialista átszervezésének problémáit a dolgozókkal, a munkásosztállyal is megbeszélni. Vannak bizonyos helytelen nézetek ezen a téren: nehézségek vannak az ellátásban, és vannak olyanok, akik nem helyesen magyarázzák a dolgokat. Üzemekben pl. úgy magyarázzák a dolgokat, hogy nem volt érdemes az átszervezés, mert lám ilyen következményei vannak. Nincs hús, nincs ez, nincs az. Sőt vannak olyan tapasztalataink is, hogy a szükséges normakiigazításnál olyan magyarázatokat adtak némely helyeken, és olyan nézetet terjesztenek, hogy a normákat azért kellett megszorítani, mert nem sikerült a mezőgazdaság átszervezése. Ez, elvtársak, semmi szín alatt sem jó. Javaslatom, úgy mint a múlt évben, ebben az évben is a párt vezetői menjenek ki az üzemekbe, és magyarázzák meg annak szükségességét, miért került sor a normarendezésre.

GOSZTONYI JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Két dologról kívánok röviden szólni. A szervezéssel kapcsolatban. Azok a szempontok és módszerek, amelyeket Kádár elvtárs elmondott, a mi megyénkben beigazolást nyertek. Lényegében október elején ezeknek a szempontoknak és módszereknek alapján a megyé-

ben a tömeges tsz-szervezést befejeztük. A téli szervezés után 40 falunk marad hátra. Olyan álláspontra helyezkedtünk: az őszi vetés megkezdéséig ezeket valamilyen formában szervezzük át, hogy több egyéni községünk ne legyen, figyelembe véve azokat a szempontokat, amelyeket itt a KB hangsúlyozott. Figyelembe vettük azt, hogy kb. 22 ezer kh olyan területünk van, illetve volt akkor még hátra, ahol tsz-t lehet szervezni. Volt viszont, és jelenleg is van 22 olyan Vas megyei község, ahol nem érdemes tsz-t szervezni. Olyanok a talajviszonyok, éghajlati körülmények, melyek óriási invesztálást követelnek a tsz-szervezéssel kapcsolatban. A korábbi időben, amikor tsz-ek működtek ezekben a községekben, lényegileg mindig deficitesek voltak. Ezért egyidejűleg fogtunk hozzá, a Titkárság engedélyével, a megye egész területén a tsz-ek szervezéséhez, az említett 22 községben pedig a szakcsoportok szervezéséhez.

Mindegyik feladatot végrehajtottuk. Ebben a 22 községben a szakcsoportot úgy szerveztük meg, mint a tsz-eket. Értve alatta, egy község, egy szakcsoport. A munka kivétel nélkül mindenütt megindult, közösen összeadták a földet, közösen a trágyát, lényegében ezt a területet is rendezni tudtuk. A dolog lényege: a gyakorlatban bizonyosodott be, hogy ez a módszer célravezető, és így az átszervezésen lényegében túl vagyunk.

Két tapasztalatot akarok elmondani ezzel kapcsolatban. Az egyik: ahol tsz-eket szerveztünk, az új tsz-ekben az alakuló közgyűlésen közfelkiáltással szavazták meg a dolgozó parasztok azt, hogy kh után váltják meg a közös alapot. Egyszerűen vitának nem adtak lehetőséget, egyértelműen 250 Ft-ot szavaztak meg. Ha ezt a módszert előbb kitaláltuk és alkalmaztuk volna, előbbre jutottunk volna egy sor más kérdésben. A másik dolog, persze a vidékek eltérő sajátossággal bírnak, azt is figyelembe kell venni, hogy a nyári szervezés mindig nehezebb, mégis szükségesnek tartom itt szóvá tenni. Nálunk, Vas megyében három szervezési kampány volt. A három közül a legnehezebb volt az utolsó. Mi ebben az esetben nem tudtuk betartani a KB-nak azt az intencióját, hogy döntően a helyi erőkre támaszkodjunk. Ebben az esetben lényegesen nagyobb számban voltunk kénytelenek külső erőket, köztük tsz-parasztokat is igénybe venni. Ez legfeljebb tapasztalat szempontjából annyiban érdekes, hogy tényleg jól fel kell készülni a soron következő szervezési szakaszra.

A másik téma a megszilárdítással kapcsolatos. A helyzet lényegében nálunk is az, hogy az idén a megszilárdítás intenzitása nagyobb volt, mint tavaly. Azokat a szempontokat, amelyeket a KB megadott, a legtöbb területen alkalmazni és érvényesíteni tudtuk. Van egy terület, ahol azonban nem tudjuk alkalmazni. Ez a háztáji gazdaságok témája, pontosabban: a háztáji gazdaságok árutermelése. Ha jól jegyeztem meg, Fehér elvtárs a feladatot országosan úgy szabta meg: a közösből mintegy egymillió sertést, a háztájiból pedig kb. félmillió sertést kell kapnunk. Ezt az arányt Vas megyében teljesíteni nem tudjuk, és amíg egyéb intézkedések nem lesznek, nem is fogjuk tudni. Gondolom, becsületesebb dolog ezt itt nyíltan megmondani a KB előtt. Erre, ha lehet így mondani, erkölcsi bátorságot az is ad nekem úgy érzem, a sertésprobléma megoldása érdekében, ami képességünkből tellett, megtettük a megyében. Amikor kritikát kaptunk, sikerült a pártbizottságon olyan hangulatot kialakítani, hogy nem hagyjuk magunkat, és ennek következménye volt, ha az év tíz hónapját veszem, a pártmunkások konkrét munkaidejét és foglalkoztatási témáját tekintve nem tévedek, ha azt mondom: legalább másfél hónapot, vagy két hónapot, minden pártmunkásunk a sertéssel töltsön. [sic!] Meg tudtuk

oldani a közösben, igen nagyarányú szerfás építkezést bonyolítunk le, biztosítani tudtuk az alapanyagot is olyan áron, hogy pártmunkások jártak a felvásárlókkal, tsz-elnökökkel, nemcsak a megyén belül az alapanyagért, hanem még az Alföldön is. Békés megyéből hoztunk be nagymennyiségű disznót. Egyébként bár ne hoztuk volna, mert sajnos pestissel nagyon megfertőzte a megye állatállományát s jelenleg nagyon nagy gondunk, hogy naponta tucatjával döglenek a disznók. De a közösben valahogy ezt megoldottuk.

A háztájinál nem tudunk előbbre menni. Jelenleg a helyzet a következő: a jövő év első félévére van 30 ezres tervünk. Ebből 15 ezret lekötöttünk. De a háztáji kötés ebből talán 250. Megnéztük, kik azok a parasztok, akik a háztájiból kötöttek. A végrehajtóbizottság ülésén azt mondtuk, hogy külön szobrot kell nekik emelni, mert bennük ilyen öntudat buzog. De nem öntudatból, hanem árukapcsolással csinálják az esetek többségében. A felvásárló szervek kötik valami más cikkhez. Marhához, egyebekhez, és így van meg nekünk ez a 250 paraszti kötés. Mit csináljunk most? Ezekben a napokban is pártmunkások, tanácsfunkcionáriusok járunk házról házra sorba agitálni a háztájiakban szerződéskötésre. Azt a módszert is alkalmazzuk: külön vesszük a párttitkárokat, tanácselnököket, Hazafias Népfront elnökeit, akik tavaly szerződtek háztájiból, hogy példamutatást ezeken keresztül valamilyen formában érjünk el. De hallatlan nehéz. Azért hallatlan nehéz, mert nálunk a húsellátásunk nagyon rossz. Szombathelyen mindennapi dolog esztendőkön keresztül, hogy az emberek sorba állnak húsért. És ezért a szabadpiacon, pontosabban már előre 22–24 Ft-ot is adnak a hízott disznóért. Ezt mi agitációval csupán nem tudjuk ellensúlyozni. Kellenének olyan intézkedések, amelyek ilyen irányban az egész helyzetet befolyásolnák.

Nem tudom, hogy be fog-e számítani a jövőben a tsz-ek áruértékesítési tervébe a háztáji kötés. És más ehhez hasonló intézkedések kellenének még. Mi már odáig is elmentünk, hogy eleve megmondtuk: jövőben minden olyan állami támogatás, amely tőlünk, megyei szervektől függ, legyen az villamosítás, kultúrház, iskolaépítkezéshez való segítségnyújtás, ott mi figyelembe vesszük azt, hogy mit ad a háztáji gazdaság is. De ez egymagában semmi. Itt központi intézkedésekre is, vagy módszerbeli segítségre is szükség van, mert egyébként ezeket az arányokat teljesíteni nem tudjuk.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Amit mondani akarok, az véletlenül elég közvetlenül kapcsolódik ahhoz, amivel Gosztonyi elvtárs beszédét befejezte. Ennek az egyéni gazdaság, közös gazdaság-kérdésnek népgazdasági vonatkozását szeretném felvetni. Egy olyan helyre állított a párt, ahol hivatalból elsősorban a népgazdasági összefüggésekkel kell törődnöm. Ezekből a népgazdasági összefüggésekből kiindulva, az utóbbi időben különösen nagy súllyal kell foglalkoznunk a mezőgazdasággal. Mondhatom, elég fránya dolognak mutatkozik ez a mezőgazdaság, sok gondot okoz. Ez az időjárás például, az utolsó hetekben ez a rengeteg eső, ami részben abban mutatkozik, hogy mint Kovács elvtárs említette, a napraforgónak a fele valószínűleg már elrothadt, a betakarításnál a legkülönbözőbb nehézségek vannak, a vetést nem lehetett idejekorán elvégezni, illetve most sem lehet elvégezni, a kukoricabehordásnál vannak nehézségek, a cukorrépa behordásnál és így tovább. (Kádár elvtárs: Lassanként mindent rákentek az időjárásra.) Persze, az egyéb következmények sem könnyűek. Esetleg a jövő év elején le kell állítani az olaj kisajtolást és így tovább. Ezektől eltekintve különösen súlyosan érintik a népgazdaságot azért, mert elég komoly kiesést jelentenek a fizetési mér-

legünkben, mégpedig, amint erről a KB-ülésen is szó esett, elsősorban a tőkés országok fizetési mérlegében. Ehhez járul továbbá, hogy bizonytalanná vált annak a 12%-nak — amit a mezőgazdaság hároméves tervében előirányoztunk — teljesítése. S valamelyest kisebb lesz előreláthatólag a reálbérek emelkedése is, mint különben lett volna, mert hisz a gyümölcs-, zöldségárak az utolsó hónapokban magasabbak, és előreláthatóan magasabbak is maradnak a múltévekéhez képest.

Ehhez járul, hogy a népgazdaságunkon végighullámzik egy ilyen sor zavaró körülmény. A mezőgazdaságnak az összefüggései a népgazdaság különböző más ágaival részben rendkívül bonyolultak. Hogy az egyéni gazda problémánál maradjunk, hadd nyúljak vissza [a] Kádár elvtárs által idézett Hajdú megyei Polgár község példájára, egy más szempontra utalva. Éppen arra, amelyet más összefüggésben Gosztonyi elvtárs is érintett. Amíg egyéni gazdaságok vannak, tudomásul kell venni, hogy vannak bizonyos „játékszabályok", és nem vehetjük rossz néven az egyéni gazdáktól, hogy ezekkel a „játékszabályokkal" élnek, amelyek nem a népgazdaság érdekében hatnak. (Kádár elvtárs: Ezek hamisan kártyáznak.) Nem kártyáznak hamisan, becsületesen játszanak, de a „játékszabályzatban" benne van, hogy ők szabadon értékesíthetik a termékeiket. És ebbe beletartozik az is, ha a búzát a szabadpiacon 310 Ft-ért értékesítheti, akkor általában nem hajlandó 207 Ft-ért az államnak eladni. Ez ugyanaz az eset, amit Gosztonyi elvtárs elmondott a sertéssel kapcsolatban, ha 22–25 Ft-ért értékesítheti, akkor általában nem nagy a hajlandóság benne, hogy az állammal szerződjön.

Nagyon helyesnek, nagyon fontosnak és szükségesnek tartom, amit Kádár elvtárs említett: ti. menjünk oda a különböző helyekre, és beszéljünk az emberekkel. De azért világosan kell látni, ez egy olyan kérdés, amely általánosságban csak agitációval és rábeszéléssel nem oldható meg. Felvetődik a kérdés, miért van ilyen magas ára a búzának? Tehát a búzaár igazodik a kukoricaárhoz. A kukoricaár azért lényegesen magasabb a mi árainknál, itt az eltérés lényegesen nagyobb, mert hisz egy 174 Ft-os felvásárlási árral szemben elmegy 250 Ft körüli piaci árban. Van egy sor olyan termelő, akinél a 350 Ft-os kukorica nem akadály, hogy megvásárolja, kifizetődik neki, mert nem úgy termeli a sertést, ahogy az állami hizlaldák, hanem úgy, hogy moslékot, sok minden egyebet használ, mivel elegendő kukoricája nincs.

Gondoljunk csak arra, hogy Magyarországon néhány százezer azoknak a sertéshizlalóknak a száma, akiknek nincs földjük, akik tehát kénytelenek valami mennyiségű kukoricát vásárolni, és ha így kiegészítésként vásárolják a kukoricát, akkor 350 Ft-ot is fizethetnek. Na most, mivelhogy búzával és rozzsal is lehet takarmányozni, búzával és rozzsal is lehet állatot hizlalni, s baromfit különösen kedvezően, tehát világos, hogy nagyrészt azért vásárolnak magas áron is búzát, mert más célokra is használhatják. Kenyeret viszont három Ft-os áron az államtól vásárolják. Na most, világos az is, hogy addig, amíg ez a mi egész, mondjuk, vegyes rendszerünk fennáll, addig mi itt valami nagyon sokat döntően változtatni nem tudunk. Tudniillik a mi érdekünk természetesen az lenne, hogy ezeket a magas takarmány- és kenyérgabona- árakat letörjük, és erre egész más erőfeszítéseket tettünk és tervezünk is, és valamilyen sikert talán el is fogunk érni. De döntően addig, amíg ez a két rendszer egymás mellett van, nem érhetünk el az egyéni termelőnél valami döntő fordulatot. Azt, hogy kedvezőtlenebb feltételek mellett az állam felé értékesítse.

Más a helyzet — legalábbis más kell, hogy legyen — a termelőszövetkezeteknél. Na most, azért tettem ilyen különbséget, hogy más kell, hogy legyen a helyzet,

mert azért ez sem egy teljesen elismert álláspont. Tehát Benkei elvtárs fölvetette annak a termelőszövetkezeteknek [sic!] a példáját, amelyek kaptak egy millió forint állami segítséget, és aztán azt mondotta, hogy a jégkárra való tekintettel elmennek Miskolcra árusítani. Véleményem szerint ő nagyon helyesen válaszolt neki. De azért ez nem olyan magától értetődő dolog, mert elég sokan vannak nálunk is, akik azt mondják — tovább megyek, nagyon sokan vannak —, hogy a termelőszövetkezetek az állami gazdaságokat rosszabb helyzetbe akarják juttatni, mint az egyéni termelőket? Tehát az egyéni gazdálkodónak annak joga legyen tetszőleges áron, illetve olyan áron, amit el tud érni, eladni? És ugyanettől meg akarjuk fosztani a hozzánk közelebb álló állami gazdaságokat és a termelőszövetkezeteket.

Most a kérdés nem is lehet egészen egyszerű, mert végeredményben, azt hiszem, a kérdésnek a megoldása döntően arra megy, amit Kádár elvtárs is a második felszólalásában felvetett, hogy értékesítési terve legyen minden községnek. Előre tervezzék meg, hogy mit értékesítenek a termelőszövetkezetek stb., de addig ugyanis előfordulhat, hogy amikor az állam abban a helyzetben van, hogy ez valamilyen okból fontos neki, igenis azt mondja a termelőszövetkezeteknek, hogy, vagy az állami gazdaságnak még inkább, téged minden úton-módon segítünk, ilyen és ilyen összegeket áldoztunk rád, de konkrétan ilyen és ilyen segítséget kaptál tőlünk, hát most itt az ideje, hogy a jelenlegi helyzetünkben viszonozd ezt a segítséget. Na, ezt a termelőszövetkezeteknek mondhatjuk, adott esetben kell is, hogy mondjuk, de ezt az egyéni gazdálkodónak általában — ugyan mondhatni mondhatjuk — csak arra nem számíthatunk, hogy ez általános siker lesz, ha az egyéni gazdához fordulunk ezzel. Ez egy további érv amellett, azokon az érveken kívül, amit itt már sokan említettek, hogy az egyéni gazdálkodó már évek óta nem ruház be, egyre kevésbé jelentkezik, mint árutermelő, ez érv amellett, hogy a szövetkezeti fejlesztést tovább vigyük.

Na mostan, milyen érvek azok, amelyeket ezzel szemben mondjuk Kádár elvtárs által említett közgazdászok, de nemcsak a közgazdászok, ez megint olyan, hogy mások is felvetik a dolgot, elsősorban, akik gazdasági területen dolgoznak, tulajdonképpen két ilyen komoly, tényleg komoly érvet szoktunk felhozni. Egyik az, hogy a munkateljesítmény a termelőszövetkezetekben általában sokkal kisebb, mint az egyénileg gazdálkodónál. Ez részben egy általunk óhajtott dolog, mert az egyéni gazdálkodók részben tényleg embertelen körülmények között élnek, embertelen munkateljesítményt vállalnak, hogy vagyonukat gyarapítsák, mondjuk, mert ahhoz hozzászoktak. Tehát a tsz-ekben, de amint mondják, különösen az első időben, akkor, amikor még nem szilárdult meg, akkor, amikor még nem érzik teljesen magukénak a termelőszövetkezetet, általában sokkal alacsonyabb a teljesítmény, mint az egyéni gazdálkodók korában. Pl. most, amikor az idei növénytermesztési tervek szóba kerültek, akkor szóba került, hogy az egyénileg gazdálkodók nem vetnek. No, rossz az időjárás. Gépek nem mehetnek ki, de hát az egyéni gazdálkodó nem is géppel vet, igen, ha köteleznénk magunkat arra, ha valami írást adnánk nekik arról, hogy a legközelebbi öt évben nem lesz fejlesztés, akkor kimennének a földekre, és tizenhat órát dolgozva, akkor talán behoznának minden lemaradást. Ez az egyik, amit fel szoktak vetni.

Másik a beruházás kérdése. Hogy a termelőszövetkezetekben a munkateljesítményekben elkerülhetetlenül bekövetkezik bizonyos csökkenés, és azt kell elsősorban beruházásokkal, illetve a beruházások egy részével, a gépi teljesítménnyel

pótolni. A jövő évre tehát bizonyos fokig gátat szab a fejlesztésnek — véleményünk szerint, és nem mehetünk tovább — az, hogy kisebb mértékben tudjuk a gépesítést előbbre vinni, mint ahogy azt az elmúlt két évben tettük. Ismétlem, hogy mind a két érvben van egy jó adag igazság, mind a két érvvel komolyan szembe kell nézni. De tulajdonképpen mind a két érvnek az erejét elveszi az, hogy hát arra az esetre, arra a nem létező feltételezésre alapít, hogy a parasztot tényleg biztosíthatnák, hogy bárki megnyugtatóan biztosíthatná arról, hogy itt öt évig nem lesz semmiféle fejlesztés, arra, hogy a paraszt tényleg minden erejét belevetve a termelésbe, termelne, és kisgépet is vásárolna, beruházna és így tovább. Ezzel szemben áll a valóság, hogy ténylegesen nincs már az a lehetőség, hogy mi a parasztot megnyugtassuk, hogy itt nem lesz tsz-fejlesztés, nincs lehetőség arra, hogy a jelenleg létező, lényegében egyre inkább csak a saját szükségletére termelő parasztból valami olyan parasztot csinálni, amilyen a paraszt még néhány évvel ezelőtt volt, amikor tényleg olyan távoli valaminek látszott a tsz-fejlesztés, és beleadta, ami belefér.

Ha egyszer ma ez a helyzet, ha a tényleges választás nem a között van, hogy egy olyan paraszti gazdaság maradjon meg itten a tsz-ek mellett, amelyik a virágzó, emelkedő, és bővített újratermelést folytató parasztság. Hanem a termelőszövetkezeti fejlesztéssel szemben az, hogy egy ilyen egyre csökkenő, megtorpanás, sőt csökkenő újratermelés, nem bővített újratermelést folytató, egyre inkább csak a saját szükségletére termelő paraszti termelés. Vagy ez a szövetkezeti termelés, akkor, azt hiszem, nem lehet kétséges, hogy ez a szövetkezeti termelés az egész társadalom szempontjából, a paraszt szempontjából is, és nem utolsósorban ez az előnyösebb struktúra.

Ehhez még tegyük hozzá, hogy akármilyen kis segítséget adunk a jövő évben, és azért az a segítség, amit a tsz-mozgalomra szánunk, az teljes egészében nem olyan kicsi. Az még akkor is, hogyha túlnyomó része le is van foglalva, a mi saját korábbi rendelkezéseink következtében a már meglévő, a korábban szervezett tsz-ek számára, még akkor is lehetőséget, sokféle lehetőséget ad nekünk arra, hogy a termelőszövetkezeti fejlesztést az új tsz-ekben is előrevigyük, nem is beszélve arról a tényről, hogy magában véve az összefogás ereje, az összefogás ténye, az természetesen szintén egy eszköz a termelés elősegítéséhez, és hogy ha ehhez a megfelelő pszichológiai tényezők is hozzájárulnak, tehát az, hogy a parasztság világosan látja, hogy ez itt egyértelműen a jövő és a fejlődés útja, és neki érdemes belefeküdnie a termelőszövetkezeti termelésbe is. És nincsen valami harmadik lehetőség is, és minden ilyen megállás a termelőszövetkezet fejlesztésében azt a benyomást és véleményt erősíti a parasztokban, hogy van még valami más lehetőség. Ha eltüntetjük belőle ezt a kétséget, akkor, azt hiszem, ez a mi jelenlegi tervezet[ünk], és az anyagban előirányzott termelőszövetkezeti fejlesztési terv, ez gyümölcsöző lesz.

TÖRÖK LÁSZLÓ[76] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Az előterjesztett jelentés azon részéhez szeretnék hozzászólni, amely az átszervezéssel van kapcsolatban. De ennek előtte szeretnék egynéhány szót szólni a megyékben kialakult helyzetről, ami összefüggésben van az átszervezés kérdésével. Elvtársak! Nálunk a megye szociális szektora, termelőszövetkezeti és állami gazdaságok együttesen mintegy 69%. 195 tsz van, ebből új 89, és van 78 olyan szövetkezetünk, amely a téli átszervezés folyamán felfejlődött. A megye területének többsége, illetve terület szerint a nagyobb rész átment szocialista szektorrá, egy járásunk van, ahol 138

ezer hold föld van, többsége homokos terület, rossz minőségű, közötte 12 ezer hold szőlő, szétszórt, öreg gyümölcsös.

Ez az általános helyzet, de néhány szót szólnék, elvtársak, hogyan alakult nálunk a termelőszövetkezetek megszilárdulása, hogyan javult a gazdasági vezetés. Általában elmondhatjuk, hogy a tsz-ek gazdasági vezetése szilárdult, erősödött, ugyanakkor erősödött a pártszervezetek munkája. Miben nyilvánult meg a gazdasági vezetés erősödése? Abban, hogy szervezettebben, gyorsabban végzik el a munkát, valamint megnyilvánult abban, hogy egy sor alapvető kérdésben kezdeményeznek, ami használ a tsz-eknek, ugyanakkor a népgazdaság számára is hasznos. Azonban, elvtársak, ezt a javulást nem lehet elmondani nagy általánosságban. Azért, mert a kérdés differenciáltan jelentkezik, azért, mert vannak nekünk tsz-eink, amelyek 10–12 évesek, vannak öt, hat évesek, ugyanakkor vannak olyan szövetkezeteink, amely nemrég egyesültek gyengébb, vagy rosszabb szövetkezettel, s van egy sor új termelőszövetkezetünk. Ebből következik, hogy a jó szövetkezetekben egységes gazdasági vezetés van, gazdasági vezetés egységes, egységes a tsz-i tagság, valamint megvan az egység a tsz-tagság és tsz-vezetés között. Ezekkel van a legkevesebb bajunk. Viszont ahol már egyesültek, vagy éppen az új tsz-nél több bajunk van azért, mert az első nehézségek láttán megroppannak, pánikba esnek, a tsz-tagság zúgolódik, a tsz-vezetőség nem tudja, mit csináljon, ebből következik az, hogy nekünk a párt- és tanácsszerveknek ezek felé a területek felé differenciáltan kell véleményem szerint vezetni, differenciáltan kell segíteni egyrészt állami vonalon, szervezeti, szervezési vonalon, politikai vonalon pedig differenciáltan kell meghatározni a politikai munkának az irányát is. Mivel támasztom még ezt alá? Azzal, hogy pl. mint mondtam, van 88 tsz-ünk, ahol a tsz-elnöknek semmiféle szakmai képesítése nincs. Igaz, hogy van mellettük szakember. De, elvtársak, ezekkel a tsz-elnökökkel van, hogy úgy mondjam, legtöbb bajunk, ezeknél a tsz-elnököknél van a legkevesebb kezdeményezés a munka megjavítását illetően.

Differenciáltan kell nekünk a pártmunkát irányítani azért, mert különösen az új termelőszövetkezetekben a pártvezetőségnek tapasztalatlanok, és ezen keresztül kevés befolyásuk van a tagságra, mert nem tudják a többségükben, hogy hogyan kell ott a pártmunkát irányítani, ellenőrizni, vezetni. Tulajdonképpen milyen kérdésekkel is kellene nekik foglalkozni? Ezekben a kérdésekben az utóbbi években léptünk előre, és gondoljuk, hogy néhány hónap múlva jelentkezik bizonyos előrehaladás.

Elvtársak! Nálunk Csongrád megyében bizonyos fokig speciális helyzet alakult ki ebben az esztendőben. Én nem akarnám a megye fájdalmát elsírni, hanem azért vetem fel, hogy lássák az elvtársak, hogy mi is látjuk ezeket, és próbálunk is rajta változtatni. Azzal kezdeném, hogy nálunk április, május, június hónapban — sokéves átlag tapasztalata szerint — 200–220 mm csapadék szokott lenni. Ebben az esztendőben volt 70 mm ez alatt a három hónap alatt, és ez is differenciáltan jelentkezett. Ami azt jelenti, hogy Szegvár, Mindszent kapott 5–6 vagy 10 mm csapadékot, mások 20 mm csapadékot, és sok mázsában jelentkezik is, ahol ez volt a helyzet, nehéz a probléma. Elvtársak! 516 millió forint bevételt terveztek a tsz-ek, ebből 152 millió Ft esik ki, úgyhogy mi nagyon örülnénk most, ha azt mondhatnám, mint a Pest megyei elvtársak, hogy nekik 20 millió esik ki. Nekünk 152 millió, ami úgy jelentkezik, hogy beterveztünk 34 forintot egy munkaegységre, lesz belőle 20 Ft, de még szomorúbb az, hogy 51 tsz-ünk van, ahol az egy munkaegységnek az értéke négy és 15 Ft között fog mozogni. Természetesen, elvtársak,

meg kell azt mondani, hogy nem lehet mindent az aszályra kenni. Van egy csomó olyan szervezési probléma, amit nem jól oldottunk meg és oldattak meg, ami kihatással van. Csak egypár példát: 3000 hold kukoricánk tavaszi szántásba került, amit nekünk már június, júliusban ki kellett szántani, le kellett silózni, mert láttuk, hogy egy szem termés nem lesz. Vagy olyan dolog, hogy nem megfelelő talajmunka volt már az ősszel, nem megfelelő mélységbe került a mag, és ezek miatt bizony öt-hat q-val most kevesebbet fognak adni. Nem beszélve arról, hogy egy sor tsz-ben nem végezték el megfelelően a soron következő talajmunkát, bár nem ez a jellemző, mégis néhány szövetkezetnél van ilyen helyzet. Természetesen, elvtársak, abból kifolyólag, hogy az aszály is és bizonyos fokig a gyengébb munka miatt is nagyon komoly takarmánykiesésre számolunk, illetve az eddigi fölmérések is azt mutatják, hogy kb. 2880 vagon takarmánygabona esik ki, 2500 vagon széna és lédús takarmány, de ezeket próbáljuk megoldani. Az abraktakarmányt azonban nem tudjuk megoldani. Tettünk bizonyos intézkedéseket. Elsősorban bevezettük, próbáltuk bevezetni, többségben sikerült is a nagyon szigorú takarmány takarékosságot. Minden takarmánynak a feletetése, amit most még a földekről lehet, megbecsülése bizonyos fokig. [sic!] Ilyen, hogy is mondjam, csökkentett takarmányozást a hiánycikkekből, ugyanakkor kb. 18 ezer hold kukoricaszárra adták be az igényt a tsz-ek, hogy be kívánják silózni. Ennek többsége már meg is történt.

Az a nagyon komoly problémánk, elvtársak, hogy az elmúlt évben a párt azt a feladatot tűzte Csongrád megye kommunistái elé, hogy oldják meg a koca, sertés problémát. Ha jól emlékszem a számra, 2900 koca volt a tsz-ekben és 8 ezer valahány száz volt a terv, hogy elérjük a jó munka eredményeképpen. Az eredményét mutatja az, hogy az elvtársak jól oldották meg ezt a problémát, tízezer anyakoca van a tsz-ekben, ezentúl a háztájiba kikerült háromezer anyakoca szintén, állami vonalról, tehát a tervet túlteljesítettük, a takarmány azonban kevesebb lett. Ugyanakkor most jelentkezik nekünk egy csomó malac, amire a terv túlteljesítésével következik, [sic!] 40–50 ezer malac. Na, most egy kicsit tragikomikus, egyrészt megoldottuk, [sic!] másrészt nem tudunk nekik mit adni, ugyanakkor szeretnénk a jószágállományunkat nem elherdálni, megtartani, mert utána megint néhány év, amire helyrebillenünk. Most bizonyos fokú segítséget is kapunk, mivel mi az alapvető takarmányproblémánkat meg tudjuk oldani, nem tudom még mennyit, szerdán lesz róla szó. Ezzel azt szeretnénk elérni, hogy megmentsük az állatállományt, ugyanakkor biztosítsuk a jövő évi beadáshoz, illetve szerződéshez szükséges jószágállományt.

Természetesen, elvtársak, a kialakult gazdasági helyzet alapján a tsz-ekben bizony a politikai hangulat nem a legjobb. Nem a legjobb, van elégedetlenség, van elkeseredettség, és bizonyos fokig néhány helyen csökkent a munkakedv is. Ez megmutatkozik abban, hogy nehezebben megy a betakarítás, mert ugye látja, hogy már nem sokat fog belőle kapni, ugyanakkor elkezdődött itt-ott a marakodás, ami a szegénységnek bizonyos fokig a következménye, és ugyanakkor látjuk, hogy néhány helyen a vezetés bizonytalan lett, mert látja a nehézségeket, s úgy érzi, hogy összecsapott feje fölött a hullám. De természetesen hozzáteszem, elvtársak, hogy nem olyan tragikus azért a mi helyzetünk, hogy mi ebből ki ne tudnánk lábolni kevés segítséggel.

Ki tudunk lábolni, és ennek ellenére mi azt mondjuk, hogy egyetértünk azzal a javaslattal, ami arra irányul, hogy szervezzük a hátralevő egyénileg dolgozó

parasztok földjét a tsz-ekbe. Miért mondjuk mi ezt bátran, miért merjük? Azért, mert — bár nehézségek vannak — de kilépési törekvés azért nem mutatkozik annyiban. Kisebb mértékben voltak ilyen jelek, de nem törekszik már annyira kifele a tsz-tag, mert azért megértik, hogy nem a nagyüzemben keresik a problémát, az idei gazdasági év nehézségét, ugyanakkor az egyénileg dolgozó parasztok hangulatára sem lehet azt mondani, hogy rossz. Hát mit mondanak? Az erős parasztok, főleg azok, akik újságolvasó emberek, azok azt mondják, hogy most nem lesz tsz-szervezés, mert az országban van egy kis gazdasági nehézség, valószínű, nem lesz nekik rá pénzük. De ugyanakkor nem mondja azt, hogy ő nem lépne be, nem mondja még az se, aki komoly pénzekkel játszik ott Szatymaz környékén, erős emberek. Viszont a kis földdel rendelkező parasztok azok azt mondják, hogy akár lesz termelőszövetkezet — most én erről a homokos vidékről beszélek Szeged járásban —, akár nem lesz termelőszövetkezet, nekünk előbb-utóbb be kell lépni, mert nem bírjuk a konkurenciát a nagyüzemmel, azért, mert az állattenyésztés alacsony színvonalon van, ezek a kis rossz gyümölcsösök, szőlők gazdái a trágyát eddig megvásárolták. Vannak ott szövetkezetek, akik nem tudják honnét megvenni a trágyát, s látják, hogy ő két év múlva be fog fulladni, amit csak nagyüzemi állattenyésztéssel lehetne biztosítani. [sic!]

Ezért, elvtársak, mi azzal értenénk egyet, hogy azt támogatnánk a magunk részéről jobban, hogy az egészet vigyük át. Megmondom, elvtársak, mi néhány héttel ezelőtt előkészítettünk ebből a járásból hét községet, amit gondoltunk, hogy átvigyünk, de beleütközünk abba, hogy hogyan is lesz ez. Tudniillik úgy van ez már ilyenkor, hogy egy községen belül, ha az egyik belép, akkor megy a másik is, és most egy kicsit szorítanak bennünket a tsz-községek, kérem, azok a területek még miért nincsenek beszervezve, miért nem szervezitek? Ha egyet elindítunk, akkor a másikat is el kell, szóval ellentét származik a járáson belül. A másik oldala pedig, ami nálunk van, az az, hogy nehéz a helyzet, és ha valami megbomlana a nehéz helyzet miatt, akkor ha átszerveznénk, akkor nem bomlana meg, mert az a lehetősége, hogy lássa, hogy még van lehetősége kívül maradni nagyobb területnek, szóval ez el fog előtte, mint példa veszni.

Mikor átnéztük ezt a jelentést, amit a PB beterjesztett ide elénk, megakadtunk mi is ezen, hogy 6–800 ezer holdat kellene átvinni. Az jutott eszünkbe, elvtársak, hogy egy kicsit vicces, hogy úgy vagyunk vele, mint az egyszerű ember, akinek a vadászkutyája lekölykezett, és ő szeretett volna rövid farkú vadászkutyát, és hosszú farokkal voltak, úgy gondolta, hogy levágja a hosszú farkát, de olyan szép volt az a kiskutya, hogy csak egy rövid darabot vágott le, gondolta, hogyha benő, begyógyul, akkor még levág belőle egy darabot, mert egyből sajnálta levágni. Egy kicsit mi is úgy éreztük, hogy egyből egy kicsit, mintha sajnálnánk.

Amit még érintenék, elvtársak, az az, hogy nagyon komoly dolognak tartom a javaslatok között a tanácsoknak a szakemberekkel való megerősítését. Miért? Azért, mert többségében olyan elvtársak vannak a tanácsnál, akik nagyon jól dolgoztak, míg át kellett szervezni, nagyon jól dolgozott a mezőgazdasági osztály, még többet kellett a begyűjtéssel foglalkozni, de most, amikor már nagyüzemi szempontból kell gondolkozni, és nyakába zuhant egy város, vagy egy járás, ahol új problémák merülnek fel, üzemszervezés, különböző agrotechnikai eljárásoknak a magyarázása vagy segítése, bizony sok mezőgazdasági osztályon dolgozó elvtárs ezekkel a feladatokkal nem tud megbirkózni. Ha ezen nem változtatunk bizonyos fokig, akkor az elkövetkezendő egy-két vagy három évben bizony nem tudnánk

megbirkózni a megnövekedett feladatokkal, a magasabb szintű vezetésnek a feladataival.

A másik dolog pedig, hogy az asszonyok nem nagyon akarnak a tsz-ekbe belépni, sőt, ahol nálunk kilépési törekvés volt, elsősorban az asszonyok adták be kilépési kérelmüket azért, mert az asszonyoknak is fizetni kell az SZTK-járulékot. Ami abban jelentkezik, ha a férj tsz-tag, fizeti az SZTK-t, akkor a feleségét és gyermekét is kezelheti utána, [sic!] viszont most, hogy néhány tsz-nél nagyon kis pénzt osztottunk, 3–400 Ft-ot, első dolog volt, hogy az SZTK-t levonták, és nem maradt neki csak 20–30 Ft-ja. Erre fel az asszonyok kiléptek gyorsan néhány helyen, hogy a jövőben ne kelljen nekik fizetni, mert hiszen attól éppúgy dolgozhatnak a szövetkezetben, éppúgy keresnek és akkor nem kell SZTK-t fizetni, ugyanakkor az orvosi kezelés is megvan oldva.

Egészében véve, elvtársak, a jelentéssel egyetértünk, a magunk részéről helyesnek tartjuk az átszervezésre vonatkozó részt is. Azt tenném még hozzá, mi úgy véljük, hogy ezt speciálisan ott az adott járásra lehet konkrétan kidolgozni, hogy mit lehet ott csinálni: termelőszövetkezet kell-e, vagy én nem tudom melyik típusa az alsó szövetkezetnek. Úgy kell azonban megoldani szerintem, hogy vonzzon is, és a másik oldalról pedig, hogy ne taszítson. Tudniillik, ahol már szőlő- és gyümölcsterületeket átszerveztünk, ott lehet kihatása, ha most itt megengedünk, én nem tudom, valami egész lazát. Akkor felvetik, hogy mikor velünk tárgyaltatok, akkor más pennával írtak. Szóval nagyon okosan, politikusan kell ezt megoldani, mert nagyon érzékenyen reagálnak a járások és községek egymás közt ilyen kérdésekben.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt elvtársak! Javasoljuk, hogy a Központi Bizottság tanácskozását most rekesszük be és holnap reggel kilenc órakor folytassuk. Egyetértenek az elvtársak? No még annyit szeretnék megmondani, hogy ehhez a napirendi ponthoz még hét elvtárs feliratkozott. Holnap reggel 9-kor, viszontlátásra, elvtársak!

FOCK JENŐ elvtárs: Üdvözöljük az elvtársakat, folytatjuk a KB ülését. Mielőtt a következő felszólalónak a szót megadnánk, a PB nevében két javaslatot tennék.[77] Az egyik javaslat, hogy úgy látja a PB az eddigi vitából, az eddigi vita során olyan kérdések merültek fel, amelyek a második napirendi pontot jelentősen befolyásolják. Javasoljuk ezért, hogy a második napirendi pontot vegyük le a KB mostani ülésének napirendjéről, és egy későbbi időpontban — az első negyedév során — tárgyaljuk meg. Ez az első javaslat. Kérdezzük a Központi Bizottságot, hogy elfogadják-e a javaslatot? Elfogadjuk. Ellentétes vélemény van-e? Megállapítom, hogy egyhangúlag elfogadta a KB, hogy a második napirendi pontot vegyük le napirendről, és az első negyedévben tárgyaljuk meg.[78]

A második javaslat ebből származik. Jónéhányan jelentették már, beszédeikben céloztak rá, hogy a második napirendi ponthoz kívánnak hozzászólni. Az a kérésünk és javaslatunk, hogy az elvtársak, akik készültek a felszólalásra, felszólalásukat írásban vagy jegyzet formájában a PB-nek adják át, hogy könnyebb legyen a második napirendi pont átdolgozása. Ez a másik javaslat és egyben kérés, kérem, hogy fogadják el az elvtársak. Egyetértünk elvtársak? Igen. Akkor folytatjuk az első napirendi pont vitáját, első felszólaló Csáki István elvtárs, Szolnok megyéből, utána K. Nagy Sándor elvtárs.

CSÁKI ISTVÁN[79] elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A napirenden levő kérdés egyes részleteit otthon is megbeszéltük a megye vezetésében dolgozó elvtársakkal, és így az ő nevükben is mondhatom, hogy jónak tartjuk, és elérhetőnek tartjuk azt a célkitűzést, amelyet a KB a mezőgazdaság szocialista átszervezésében most tárgyalt. Tömpe elvtárs a tegnapi felszólalásában beszélt arról, hogy azt a 12 megyét, amelyben előrehaladottabb állapotban van az átszervezés, azt lényegesen nem érinti. Igaz, hogy olyan formában, hogy nagy szervezőmunkát kellene Szolnok megyében kifejteni, nem érint bennünket. Ugyanis mintegy 35 ezer kh van még a 968 ezer holdból kinn, és ennek döntő többsége egy kh-on aluli terület, ami beszervezés szempontjából nem jelentős, nem is cél. Négy-öt-hatszáz négyszögöl földet nem hozunk be azért, hogy egy kh háztájit adhassunk. Mintegy 10–15 ezer holdnyi az, amelyik egy kh-on felüli birtokosok kezében van, ezt viszont a normális munka ütemében, annak keretében folyamatosan meg tudjuk oldani.

Más okból, optikai oldalról azonban ez a célkitűzés, ennek a feladatnak a végrehajtása nagyon lényegesen érint bennünket is. Utalok arra tisztelt KB, hogy egy községben is, amíg ez a kettősség állt fenn, szerveztünk, és aztán utána megszilárdítottunk, de ez a megszilárdítás lényegében kimerült abban, hogy megtartottuk azt, amivel előbbre mentünk. [sic!] Így erőnknek csak egy kis részét tudtuk fordítani a gazdálkodás megszervezésére. Amikor egy községben átbillent a mérleg, más pozícióba kerültünk, és az erőnket is másként tudtuk rendezni, és az egész járás, az egész megye átszerveződött. Hiszem, hogy ilyen értelemben majd hogy ha megoldjuk ezt a feladatot, akkor a már átszervezett területeken a gazdálkodás jobb megszervezésére, jó politikai hatással lesz.

Az átszervezés ilyenformán való befejezése minőségi változást hozhat a pártszervezetek munkájába is. Vagyis tényleg előtérbe helyezhetjük minden területen a gazdasági szervezőmunkát. Ezért mi, ismétlem, támogatjuk, jónak tartjuk és elérhetőnek azt, amit a KB tárgyal. Ami a beruházási összegeket illeti, tisztelt KB, mi úgy látjuk, hogy nem egészen úgy merül fel a költsége annak a még kinn levő területnek, mintha most kezdenénk a szervezést. Az igazság az, hogy abból a 800 községből, ami még nem tsz-község, bizonyosan van 2–300 olyan község, ahol 40–50–60%-ra áll az átszervezés. Ezekben a községekben eszközöltünk beruházásokat, és ezeknek a beruházásoknak egy része olyan, ha azt egy kicsivel megtoldjuk, akkor a falu kinn levő területét bevihetjük, az állatokat el tudjuk helyezni. Megítélésem szerint a kinn levő terület mintegy 1/3-ára különösen nagyobb beruházási költség ilyenformán nem szükséges. Már megvan, vagy egy kis toldással, kiegészítéssel megoldható a meglevő szövetkezetekben.

Azontúl volna egy-két olyan javaslat, ahonnan, úgy gondolom, még meríthetnénk is bizonyos összegeket. Egyrészt megtárgyaltuk minden megyében, a megyei kibővített ülésen ezt a gazdasági helyzetünket, és bizony, mikor az anyagot gyűjtöttük össze, állítottuk össze a beszámolót, kicsit rosszul éreztük magunkat, mert elég sok nyitott és elég széles csatornát találtunk, amin anyagi erőnk szétfolydogál. Ott volt, és valahogy nem vettük észre. Most, ha itt azok az intézkedések, amelyeket a KB határozatba hozott, a PB határozatba hozott, és most megindultak, következetesen végre lesznek hajtva, néhány hónapon belül gazdasági életünkbe jelentősen érezhető lesz. Csak példának említem meg, elvtársak, hogy egyik — nem is olyan nagy üzem — még 3000 főt sem foglalkoztat, kilenc hónap alatt 39 000 olyan órát számolt el, ami mögött semmiféle termelés nincs. Különböző rendezvények, volt abban sport is, meg minden. 39 000 ilyen elszámolt óra. Ezt mi

teljesen megszüntetni nem tudjuk, de egyharmadára vagy még ennél kevesebbre is redukálni tudjuk, mögötte termelés lesz, ez a gazdasági életünkre jó hatással lesz. A takarékosság hatáskörébe tartozik olyan dolog is, hogy vannak most már az átszervezett megyékben olyan állami és gazdasági szervek, amelyek működését felül kellene vizsgálni. Mi úgy látjuk, tisztelt elvtársak, hogy a tsz-beruházási irodát, amelynél nálunk mintegy 40 fő dolgozik, nem is akármilyen fizetéssel — nem néztem ugyan most meg, de úgy gondolom — két és fél, háromezer forint körül van a jövedelmük, van akinek 4000 forint, vagy afölött van a jövedelme. Úgy látjuk, azt a feladatot, amelyet most a beruházási iroda végez, a megyei tanács tervosztálya és a megyei tanács építési osztálya tökéletesen meg tudja oldani. És meg tudunk mi így takarítani Szolnok megyében pl. 1,4 milliót évenként. Csak bérköltséget, azonkívül autóköltséget, kiszállási költséget és sok minden mást.

Vagy például tavaly az átszervezés előrehaladása idején az FM rendelettel létrehozta az üzemszervezési szakbizottságot. Megyénként változó a létszáma, 9–10–11 fő van benn. De kik vannak benne, azok, akiknek hivatalból, a fizetésért kell az üzemszervezési feladatokat ellátni, megyei tanácselnök-helyettesek, megyei tanács mezőgazdasági osztályvezetője, tsz-csoportvezető és így tovább. Ezeknek fizetnek. Havonként 500 forintot fejenként, az elnöknek, azt hiszem, 1000 forintot. A megyei tanács elnökhelyettese az elnök, és azért, mert ő az üzemszervezési bizottság elnöke, ezért kap havonta 1000 forint plusz pénzt. Úgy látszik, tisztelt KB, hogy ezt a szervet megint megszüntethetjük anélkül, hogy valami baj lenne, mert ha üzemszervezési fontos problémát kell megtárgyalni, akkor az úgyis a megyei párt végrehajtóbizottsága, megyei tanács végrehajtóbizottsága előtt széles vizsgálat után szerepel, és meg tudjuk oldani a feladatokat, és egy kis pénzt meg tudunk ezzel is spórolni.

Még egy ilyen terület van, felvetem, tisztelt KB, úgy hisszük, érdemes megnézni, a népi ellenőrzési vizsgálatok. Úgy látjuk, hogy sok olyan vizsgálatot folytatnak az elvtársak, és ez sok erőt von el, amivel mi minden nap dolgozunk, és ez a vizsgálat nem is hoz újat. Pl. a legutóbb megvizsgálta a megyei népi ellenőrzési bizottság, a termelőszövetkezetek állattenyésztésének a helyzetét. Semmi újat nem hozott, mert talán túlzással azt lehetne mondani, hogy már névről ismerjük egyik-másik tehenet a tsz-ben, ott vagyunk mindig, de az anyag azzal kezdődik, ha jól emlékszem, 300 óra a vizsgálatra lett fordítva. Ezt a vizsgálatot vagy üzemben, hivatalban, állami gazdaságban, szövetkezetben dolgozó emberek végezték, akiknek a fizetését ott folyósították munkahelyükön, rendelet szerint, kiszállásuk volt, gépkocsit vettek igénybe, és amellett lekötöttek egy csomó embert a vizsgálat során, akiknek megint munkakiesésük volt. Mi ezt részleteiben megvizsgáljuk, és a vezető elvtársaknak rendelkezésére bocsátjuk, ezer órák vannak ilyenek, vagy 10 000 órára is felmennek, amit meg lehetett volna itt is spórolni. Tévedés ne essék, tisztelt KB, a népi ellenőrzéssel kapcsolatban nincsen semmi problémánk nekünk, hanem a vizsgálatok, hogy mit vizsgál, mennyi ideig, milyen irányú a vizsgálat, ezt lehetne megvizsgálni, és itt takarékoskodnánk egy kicsit.

A megszilárdítás tapasztalatai lényegében azonosak a mi tapasztalatainkkal, amit Fehér elvtárs beszámolójában elmondott, és az anyagban le is van fektetve. 237 termelőszövetkezetünk van, ebből hat szövetkezetben nincs pártszervezet, a többiben van. 7484 párttag és tagjelölt van jelenleg a tsz-ekben, ez 3313-mal több, mint 1959 januárjában, amikor a nagy átszervezést megkezdtük. És itt mindjárt arra utalnék ismét, hogy az átszervezés befejezése bizonyos minőségi változást hoz

sok területen. Ezek az emberek nem most lettek olyanokká, hogy hirtelen alkalmasak lettek párttagoknak. Eddig is egyetértettek ők a rendszerünkkel, csak ez a szövetkezeti kérdés, ez birizgált még náluk, és amikor átestek, nem egy olyan volt, aki azt mondta, ő magát párttagnak tekinti, azonnal belép. A KISZ-szervezet 175 tsz-ünkben működik, 5704 taggal. Ez is 1300-ról szaporodott fel az átszervezés befejezése után, megint azt jelenti, hogy az ifjúság — miután a szülő belépett — ő is tagja a szövetkezetnek, jobban keresi és találja meg az utat a KISZ-szervezet, a mozgalom felé.

Ez az esztendő a megszilárdítás területén nekünk sokat hozott, még annak ellenére is, tisztelt elvtársak, hogy gazdasági nehézségeink vannak, amelyet elmondunk itt, nem panaszként, hanem mert vannak. Az aszály a megye déli részét nagyon jelentősen érintette, az északi felét kevésbé, de azért ott is okozott kárt. Kenyérgabona termésünkből a tervezetthez viszonyítva ...[80] vagon, takarmánygabonából pedig megközelítően pontos számítás szerint 10 000 vagon kiesésünk van. (Százalékban ez mennyi?) Ezt nem tudom, ezt ki kellene számítani, ha szükséges, akkor elmondom, mennyit terveztünk, mennyink van stb. De a többi számokból talán tudunk következtetni, hogy mit jelent ez. Összességében a megye termelési értéke azonban nem sokkal marad el — talán nem is marad el — a múlt évitől. Az említett kiesés a tervezetthez, az általunk tervezetthez van viszonyítva. Az állatállomány lényegesen növekedett a közös gazdaságokban, 18 ezer szarvasmarhával, ezen belül 7000 darab tehénnel, 50 000 sertéssel, ezen belül 15 000 kocával van több a közös gazdaságban, mint január 1-jén volt. Most a kocalétszámunk 18 400 darab, 20 000 a megyei pártbizottság terve a közösben, s ha ez meglesz, akkor 100 kh-ra négy anyakoca esik, a közös gazdaságokban, és ez meglesz, megvan az alapanyagunk hozzá. Takarmánygondjaink lesznek. Szemestakarmányból a tsz-eknek 16 és félezer vagon a szükségletük, a felmért, norma szerinti szükségletük, s ebből csak 11 ezer vagon áll rendelkezésre, tehát 5000 vagon a kiesés, illetve a hiány. Nagyobb gondok 20 tsz-nél lesznek, itt 60% felett van a szemes abraktakarmányhiány. A többinél ennél kevesebb, 20% alatti hiányt nem is veszünk figyelembe, mert az megoldható. Ez csökkenni fog, tisztelt elvtársak, annyiban, hogy tejbeadás után korpát és egyebet kapnak, ez is benne van az 5000 vagonban. Szálastakarmányból is van hiány, azonban ez nem jelent különösebb problémát, mert most megegyezésünk van az élelmiszerfeldolgozó iparral is, és a répaszeletet, a kukoricaszárat is besilózzuk, hogy pótolni tudjuk az anyagi kiesést. Ezt meg tudjuk oldani.

A gazdálkodásról: 22 millió 452 ezer munkaegység volt tervezve, ez alatt leszünk év végén, mintegy 300 ezer munkaegység lesz megtakarítva. [sic!] Egy tagra tavaly 380 munkaegység esett, az idén 407. Ez azt jelenti, hogy szorgalmasabban dolgoztak a tagok. Egy kh összterületre 1959-ben 40,3, az idén 37,5 munkaegység esik. Egy kh szántóra pedig a tavalyi 50,9 helyett az idén 45,5 munkaegység fog esni. Pedig több olyan munkát elvégeztek a tsz-ek, amit eredetileg nem vettünk tervbe, így pl. az öntözésbe nagyon sok munkaegységet felhasználtak. Az a helyzet, tisztelt elvtársak, hogy a tsz-eknek 1959-ben 18 344 kh öntözött területük volt, az idén pedig 41 590 holdat öntöztünk meg, és ebből 9600 kh az, amit a vízügyi vonalon fejlesztettünk, a többit saját magunk, egyszerű módszerekkel, helyi anyagokból, helyi társadalmi erőkkel, a szövetkezetek maguk végezték el. Úgyhogy az idén az öntözésbe előbbre is jutottunk, most már nem nekünk kell szorgalmazni, a szövetkezeti gazdák szorgalmazzák. Mutatja ezt, hogy pl. a kertészeti öntözés hat

és félszeresére növekedett a tsz-ekben, 436 holdról 2403 holdra, a kapások 566 kh-ról 10 141 kh-ra, és legnagyobbra mi ezt tartjuk, mert ezt a kapásnövényeket akarták nehezen öntözni, attól féltek legjobban a szövetkezeti gazdák, és most megízlelték, s most ők követelődznek, gyerünk tovább fejleszteni az öntözést. A rét és legelő öntözés három-három és félszeresére, a szálastakarmány pedig ötszörösére emelkedett. Erre igen sok munkaegységet használtak fel, de a jobb gazdálkodás folytán mégis bizonyos megtakarítást tudtunk elérni.

Az aszály és bizonyos munkaszervezési hibák következtében a bevételekből is van kiesés, bevételi tervünk egy milliárd 349 millió volt. A várható bevétel egy milliárd 233 millió. Úgy látszik, tisztelt elvtársak, hogy mérleghiány hat és tíz millió között jelentkezik a 237 tsz-ből, de miközben a bevételből is van kiesés, aközben megnövekedtek a kiadások. Pl. nekünk nagyon drága volt a szárazság, mert volt olyan kh, melyen 8-szoros gépi munkát kellett elvégezni, hogy elvethessük bele a magot. És ez terheli a szövetkezeteket. Azonkívül a saját erőből a beruházás 57 millió volt tervezve és 130 millió forintot tesz ki. Évközben a szövetkezeti tagok rosszallása ellenére is kénytelenek voltunk fékezni, visszatartani a saját erőből való beruházást azért, hogy év végén ne legyen olyan gondunk, hogy nem tudunk a munkaegységre megfelelő mennyiségű pénzt adni.

A munkaegységre eső jövedelem munkaegységenként — a jelenlegi fölmérés szerint — 54 tsz-ben lesz 20 forint alatt. És ebből 13 olyan szövetkezet van, amelyben 15 forint körül lesz. A többi 15 és 20 forint között. 179-ben 20–40 forint között van a munkaegység. Az egy munkaegység összértéke 1959-hez képest előreláthatóan 1,50 forinttal csökken megyei átlagban, viszont a tervezetthez képest 6,50 forint, mert 32 forinttal terveztünk, és kb. 26,50 forinttal tudunk zárni. [sic!] Az egy tagra eső jövedelem azonban még így is növekedett. Tavaly 10 200 forint volt az egy tagra eső jövedelem, most 11 000 forint lesz, és a szövetkezetek 1 részében — kis híján részében, 24,1%-ában — felette lesz a 12 000 forintnak. Úgy hogy lesznek nehézségek, bajok, sok küzdelem kell a problémák megoldására, de nem vészes. Úgy látjuk, át tudjuk hidalni kellő intézkedésekkel. Most olyan nehézségünk van, hogy 100 tsz-ben a további előre való kifizetéseket leállítottuk azért, hogy legyen az év végére is.

A felvásárlásról. Annak ellenére, hogy kenyérgabonából a termelési tervet nem sikerült teljesíteni, a felvásárlás eddig sikerült, a negyedévi kenyérgabona felvásárlási tervünk 108% felett van, 780 vagonnal adtunk többet a megyéből a negyedévben, és most az év végéig terjedő terv 98,8%-ánál van, 105 vagon hiányzik még ebből. Ez meglesz, elvtársak. Nekünk az volt a belső tervünk, hogy 1000 vagonnal adunk többet a negyedévben, ez nem sikerült, csak 780-nal. 175 ezer darab a szerződéses kötelezettségünk hízott sertésre, itt van probléma, mert a szerződés 92%-ánál tartunk. Jelenthetem, hogy a tsz-ek a közös gazdaságból többet adnak, mint amennyi elő volt irányozva. Az FM javaslata az volt, hogy 92 000 hízottsertést adjanak a közös gazdaságok, a szerződéskötés 116 000-nél tart a közösből. A mi tervünk — a megyei pártbizottság terve — 120 000 volt, ez meg is lesz. A háztájiból viszont pontosan nem tudjuk kimutatni az eredményt, mert nemcsak szövetkezeti gazdák, hanem falusi kisemberek is kötöttek szerződést. A háztáji szerződéskötések száma 30–25 ezer körül van. Ennél a kérdésnél javaslom, folytassunk bizonyos vizsgálatot, mert — bár erkölcstelen lenne visszautasítani azt, ami igaz — ugyanúgy nem volna jó elfogadni, amit nem látok igaznak. Gondolok arra, hogy Kovács Imre elvtárs is azt mondotta, nem értik, nem tudják megér-

teni, és nem úgy intézkednek, ahogy a KB határozata szól, az alsóbb szervek. Nem mondom, elvtársak, bizonyosan van még most is, ahol — község, szövetkezeti elnök — nem érti úgy a kérdést, ahogy kellene. De nem ez a fő probléma. Tavasszal néhány helyen tapasztaltuk, hogy korlátozni akarták a háztáji gazdaságok állatállományát, felléptünk, megszüntettük, és nem korlátozzák. És mégsem jön annyi hízóanyag a háztájiból, amennyi szükséges lenne. Mi az oka? Nemrégen kaptunk egy levelet az Élelmiszeripari Minisztériumból, az Állatforgalmi Igazgatóság főigazgatójától, amiben azt javasolja, adjunk takarmányt a háztájiba. Ennek a levélnek az alapján mi elvégeztünk egy felmérést, és a tények a következők. Egyrészt: 15 községben reprezentatív felmérés útján megnéztük, hogy a szövetkezeten kívüliek, illetve a szövetkezeti háztáji gazdaság állatállománya hogy néz ki az év elejéhez viszonyítva. 34,5%-kal növekedett a sertésállomány. Utána megnéztük, hogy állunk takarmány dolgával. És ebben a következő a helyzet. Van Szolnok megyében 67 ezer szövetkezeti család, megközelítően ennyi kh háztáji terület. Ennek 90%-a kb. kukorica. Szerényen számítva 50 ezer kh kukorica volt Szolnok megyében, ez még több termést adott egyik-másik, mint a közös, és úgy 15 mázsás átlaggal lehet számolni. Ez azt jelenti, tisztelt elvtársak, mintegy 700–750 ezer mázsa kukorica termett a háztáji területen. Ezenkívül, a munkaegység után is kaptak szemestakarmányt. Árpát, kukoricát, zabot stb. felszámolva ott is kitesz munkaegységenként úgy egy kg-ot. Ez megint 200–220 000 métermázsa szemes. Úgyhogy számításunk szerint az idei termésből mintegy 900 000 – 1 millió 200 ezer mázsa szemestakarmány van a háztáji gazdaságokban. Nem is számítva, hogy egy csomó, elég nagy mennyiségű kenyérgabonát vittek ki, azt megőrletik, annak a korpája szintén takarmány, még hizlalásnál is alkalmazható.

Úgy látjuk, hogy nem takarmányhiány a fő oka annak, hogy aránylag kevesen szerződtek le a háztájiból. Más oka van. Ezt kettőből látjuk. Egyik a felvásárlási apparátus hozzáállása. Elvtársak, nem tudjuk őket kihajtani, hogy járják a szövetkezeti gazdákat, hogy szerződjenek. Ehelyett különböző ilyen felméréseket és jelentéseket küldenek, s ebből az sül ki: a miniszter elvtárs úgy látja, hogy lenn az alsóbb szervek valami ferde politikát folytatnak, és nem értik meg a háztáji gazdaságok jelenlegi időszakbani jelentőségét. Hogy ott hogyan áll a premizálás, nem tudom, de meg fogom még nézni, talán nincs olyan ösztönző, mert olyan nagy jelentősége van az ösztönzőknek, hogy talán ez is közrejátszik. A másik oka szerintünk az, hogy a magas terményárak és az aránylag magas sovány hízóalapanyag árak úgy afelé vitték a szövetkezeti gazdákat, hogy inkább eladta a hízóalapanyagot, eladja, tartalékolja vagy tavasszal adja el 450 forintért a kukoricát. Volt olyan értesülésünk, hogy az ÉM dolgozik azon, takarmánnyal kicsalni azt, ami ott van.

Mi más javaslatot terjesztenénk elő. Meg kellene vizsgálni, elvtársak, hogyan lehetne összekötni a háztájiban hizlalt sertés eladását valami olyan vásárlással, ami iránt a falusi lakosoknak nagy az igénye. Itt elsősorban építőanyagra gondolok. Pl. ha ő elad két hízót, akkor jogot kapna bizonyos építőanyag megvásárlásra, ha lehet a nemzetközi piacon ilyent venni, még más rovására is vennék, két-három esztendőn keresztül. Mi garantálni tudnánk, elvtársak, hogy 100–120 ezer darab hízót a háztájiban meghizlalnak Szolnok megyében. És ez alatt a közös gazdaságok megerősödnek, később már ez a kérdés vetődik fel. Lehet-e, ezt a központban dolgozó elvtársak jobban látják, érdemes-e vele foglalkozni. Most dolgozunk egy részletes programon, megoldjuk azt, hogy az idén adják a háztáji gazdaságok, ami szükséges, van ott két és félezer kommunista, az ő segítségükkel lebonyolítunk egy

nagy akciót, és az idei tervet teljesíteni fogjuk. Teljesíteni kell, hogy a népgazdaság ilyen szempontból ne szenvedjen hátrányt.

Az őszi munkát illetően. Tisztelt elvtársak, nehéz a helyzet, mert közben egy-két hibát vétettünk, az idő is ténylegesen rendkívül rossz volt. Ez nagyon befolyásolta, hogy szerda estig Szolnok megyében a 180 000 hold tanácsi területen vetésre kötelezett kenyérgabonából 88 ezer hold volt elvetve. Este hazamentem, tegnap lehetett-e vetni, tegnap még mintegy 8 ezer holdat elvetettünk, ha ma az idő jó lesz, akkor a 100 ezredik holdat a mai napon el fogjuk vetni, és akkor kell még nekünk, felmérve a kapacitásunkat, 9–10 munkanap, hogy a szövetkezetek elvethessék a még hátralevő, mintegy 80 ezer hold kenyérgabonát. Az akarat ez iránt megvan, elvtársak, mert vasárnap is 6140 holdat vetettek el. Pedig pénteken nagy eső volt, szombaton nem lehetett dolgozni, és ugyanezen a napon még 8200 holdat elő is készítettek, mintegy 1500 traktor dolgozott. Akarnak vetni, és ha egy kicsivel jobbra fordul az idő, akkor még időben meg tudjuk oldani. Úgy látszik, tisztelt elvtársak, hogy a szövetkezetek november 10-ig kb. végeznek a munkával. Ha ez sikerül, akkor a többivel nincsen nagy baj, mert a kukoricatörésünk is 80% körül van, a cukorrépa pedig a hét közepén 52% volt. Ezt esős időben is szedték, gumicsizmában és sok helyen esőköpenyben az emberek, úgyhogy ezt fel tudjuk szedni, és ha ez megoldódik, a mélyszántással különösebb bajunk nem lesz, mert azzal sikerült a nyáron jól előrehaladnunk, úgyhogy szántandó területünknek kb. 73%-án készen van, előkészítve a kukorica és a tavaszi kalászosok vetéséhez.

Vita tárgyát képezte, Fehér elvtárs is szólt erről a premizálásról. Úgy látjuk, elvtársak, szükség volt arra, hogy ezt csináljuk. Másképp időben, munkában eltolódás lett volna, nagyobb, mint amennyi van. Az idei premizálás azonban olyan hibát hordott magán, hogy egyszerűen munkát premizáltunk, azért adtunk, mert egyszerűen elvégzett egyébként is ráháruló feladatot. De most ilyen volt a helyzet, erre kényszerültünk. Mintegy három millió forintot tett ki ez, amit így kaptak meg a tsz-ek, prémium címén az év során. Itt tökéletesítésre van szükség. Éspedig arra, hogy a minőséget premizáljuk. Van már jövőre tervünk, majd a 30 mázsás mozgalomnál elmondom, mire gondolunk, hogy ne egyszerűen azért kapja a prémiumot, mert learat, mert egyszerűen felszedi a cukorrépát, hanem azért, mert többet hoz le arról a területről jó munkával. Szükség van rá, és én azt mondom, tartsuk is ezt meg mindamellett, hogy a fő dolog: munkaegység szerint vállalják a munkát.

Az őszi kezdésű tsz-ekről, ami a központi bizottsági javaslatban szerepel, egynéhány gondolatot kívánok elmondani. Elvtársak, nálunk szereztünk egy kis tapasztalatot, s azért mondom el, mert 110 ilyen szövetkezetünk volt 1959-ben. Mikor arról döntünk, hogy legyen-e ilyen vagy ne, aközben nem szükségtelen elmondani azt, milyen helyzetben voltunk mi, amikor elszántuk magunkat arra, hogy ilyen szövetkezet legyen. 1959-ben korán bejött a tavasz, február vége volt, a hangulat eléggé fel volt csigázva, mi mondtuk, hogy most, a parasztok mondták, hogy őszre. De már hajtott kifelé a határba, vitte a trágyát, szántott február végén, sütött a nap. S akkor azt mondottuk, hosszú tanácskozások és vita után, hogy csináljuk meg. Lépjenek be, alakítsuk meg a szövetkezetet, ők arra gondoltak: őszig majd lesz még valami, mi is arra gondoltunk, hogy lesz valami, de azt mi csinálgatjuk. Sokkal nehezebb az ilyen szervezés, sok munka kell bele, elvtársak, de jóval olcsóbb, mint az azonnal megszervezett szövetkezet. Pl. nem kellett azonnal rövid- vagy hosszúlejáratú hitelt adni a takarmányra, mert ha bevitte az állatát, a takarmányt nem viszi be, azt eltagadja, nincs ilyen. Sokkal olcsóbb, mert a

nyár folyamán — 1959 nyarán — nagy társadalmi mozgósítás volt, talán olyan millió társadalmi munkaóra összejött a szövetkezetnek, különböző szervek tényleg vasárnap munkaidő után építkezésben részt vettek, s maguk az így kezdő szövetkezeti gazdák is mintegy 100 millió forint értékű értéket teremtettek építkezéssel, takarmánytermeléssel és így tovább. Úgyhogy kisebb nehézségekkel indultak meg ezek a szövetkezetek, mikor már összejöttek, mint az azonnal induló szövetkezetek. De ismétlem, rendkívül sok küzdelem, sok munka kell hozzá. Azt viszont adunk, ha megkívánja. Arra kell itt nagyon ügyelnünk, tisztelt elvtársak, ahol ilyent alakítanak, kezdettől úgy kezeljék, mint szövetkezetet. Közgyűléseket rendszeresen tartsanak, vezetőségi ülést, tűzzenek napirendre kérdéseket, mert az érdeklődés az ilyen tárgyalások iránt megvan, mert minden ilyen összejöveteltől vár valaki valamit, aki szilárd és hozzáfog, hogy kell dolgozni. Aki ingatag, hátha kimondják, hogy feloszlunk. És elmegy, meghallgatja. Mi mintegy hat előadássorozatot tartottunk meg év közben, mire összejöttek, akkor a szövetkezeti élet alapszabályaival maguk is tisztában voltak. Ez is könnyítette a munkájukat. Másrészt nagyon fontos, hogy szinte mindennap köztük kell lenni az ilyenformán alakuló szövetkezeti gazdáknál, parasztoknál. A harmadik pedig az, hogy a közös elemből valamit mindennap csinálni, valósítani, építeni, takarmányt termelni és így tovább. Nálunk jól sikerült, elvtársak, úgy látszik utólag, olcsó volt, sok munka volt benne, úgy látjuk, jól cselekedtünk, amikor így döntöttünk. Másutt is beválik, ahol a helyzet ilyen, hogy így kell megszervezni.

Néhány gondolatot, tisztelt KB, a tsz-ek egyesítésével kapcsolatos dolgokról. Mi tartjuk, eddig is tartottuk magunkat a Titkárság határozatához,[81] nem szabad, s nem is engedünk meg ilyen egyesüléseket és nagy tsz-ek létrehozását. A tavaly létrehozottak túlnyomó többsége nem sikerült rosszul. Ahol baj van, egy ilyen szövetkezetben van különösen baj, a Mezőtúri Vörös Októberben, ott olyan aszály volt, hogy áprilistól október elejéig összesen 30 mm csapadék esett le, ez is vagy 20 alkalommal. Ott nem éri el a kukoricatermelés még az öt mázsát sem. Ha itt a szövetkezetben bajok vannak, nemcsak azért vannak, mert nagy szövetkezet. Többsége, ismétlem, jól sikerült Karcagon, Héken is és a kunhegyesi járásban mindenütt. Most anélkül, hogy ezt a folyó munka elé helyeztük volna, végeztünk felmérést, és a megyei PB-nek van terve arra, hogy tervszerűen, meggondoltan, gazdasági számítások alapján hajtsunk végre szükséges és ésszerű egyesítéseket. Olyan egyesítés, ami a mi hatáskörünkben elintézhető, tehát egyesülés után nem haladja meg területük a háromezer kh-t, 32 szövetkezet van, és ebből 16 lenne egyesülés után. Ezek összterülete 38 718 kh föld és 5,9%-a [az[összes szövetkezeti területe a megyének. [sic!] Egyesülés után ezeknek a szövetkezeteknek az átlagos területe 2419 kh lenne, a legnagyobb 2900 holdas. Itt, ha egyenként vennénk, elvtársak, van olyan, 2000 holdashoz odamegy a 800 holdas. Vagy egy erősebbhez lehet olyan is, hogy egyforma nagyságú területek, odamegy a gyengébb. De azt nem csináljuk, hogy két gyengét hozzunk össze, mert akkor ott a gyengeség hatványozódik.

Ugyancsak 32 olyan tsz-egyesítést vettünk tervbe, s majd a központi szervek jóváhagyása alapján osztjuk ezt el időben, ami központi hatáskörbe tartozik, s ebből is szintén 16 tsz lenne, ezek összterülete 68 667 kh, az összes szövetkezeti területnek 10,6%-a. Itt az átlagos nagyság 4291 kh. Ebben aztán van négyezer, háromezer holdas is, meg van ötezer holdas is. Így a két kategóriába tartozó egyesítés az összterületnek 16,5%-át érintené, és 107 385 kh-at tesz ki. Úgy látjuk, ha

hozzájárulnak a központi vezető szervek is, engedélyezik ezt az egyesítést, célszerű lesz, és meg is tudjuk oldani zökkenő nélkül, mert nem nagy területet érint aránylag.

Ezzel összetartozik a szövetkezet káderhelyzete. Mi részletes felmérést végeztünk, itt bizonyos engedélyezett státuszok felhasználását tartalékoltuk is. Nekünk az a véleményünk, elvtársak, hogy káder-átcsoportosításra a következő éveken nekünk nincsen szükségünk. Sőt, 1961 végétől bizonyos eddig engedélyezett és még érvényben levő státuszról le is fogunk mondani. Azt azonban kérjük, hogy az idénre engedélyezett ne vesszen el az év végével, azért, mert ezek az egyesítések áthúzódnak, és ott akarjuk felhasználni.

A 30 mázsás kukorica mozgalomról, miután több elvtárs felvetette, én is felvetem. Nem az volt a baj, elvtársak, hogy mi 53 ezer holdra szerződtünk, hanem a párt intézkedését nem követte gazdasági vonatkozásban megfelelő intézkedés. Hadd említsem meg, hogy nekünk ezután 1530 vagon műtrágya járt volna, ebből, tisztelt elvtársak, 162 vagont még ma sem kaptunk meg. Most egy kicsikét nehéz helyzetben vagyunk egyik-másik helyen, történetesen olyan szövetkezetben, amelyik leszerződte, meg is van a kukorica, de a műtrágyát nem kapta meg. Ugye a szerződés kétoldalú. Tisztességesen el akarunk az állammal számolni, de meg akarjuk őrizni a becsületünket a szövetkezeti tagok előtt is, meg a vezetőség előtt is. Mit mondjunk? Ha most nem kapta meg a műtrágyát, kötelezve van-e erre. Majd megnézzük még ezt, elvtársak. Az is baj volt, hogy a műtrágyának jelentős része április 17-e után érkezett le, a vetés után. Amit vetés előtt kaptunk, az sem értékesült, mert a foszforműtrágyának legalább 6 hónap kell, mire felszívható állapotba kerül. Így hát ez a 30 mázsás mozgalom csak nevében volt az idén, de mégis jó, mert még nem végeztünk eddig szervezési munkát, mégis 34 685 holdon [a] szövetkezetek megkötötték a szerződést jövőre. Műtrágyához akarnak jutni! Jövőre már más is lesz a helyzet, mert az idén olyan mélyszántások voltak, amivel tavaly a mezsgyét húztuk el gyorsan. Most meg elő tudtuk készíteni tervszerűen, s az is a tervünk a termésátlagra vonatkozóan, hogy tavaly 16 q volt az átlagtermés, az idén 13 lesz a megyében kukoricából a kiesés miatt, 17-et tűztünk mi ki, nem értük el, és jövőre mégis 18-at tűztünk ki megyei átlagban. A pártszervezetek a szövetkezetekben pedig kijelölik a táblákat, és kijelölik, hogy ennek milyen előkészítése van, ebben 20 q, ebben 22 q, 25 mázsa is elérhető, azonfelül premizálni. Ha valahol 25 g [a terv] és 27 q-át termelt, felét odaadjuk neki prémiumként, s akkor az húzó hatású lesz.

A másik napirend most lekerült, de azért mégis egy mondat erejéig, hogy ezek a célkitűzéses tervek dolga egy kicsikét tisztázatlanok az FM-ben is. Annyit szekáltak ezzel, hogy Szolnok megye milyen célokat tűz ki, még odáig is elment, nem vezető ember, kisebb beosztású ember — de a hatalom a kezében van, és vissza tud vele élni —, hogy itt valami esztelen intézkedések vannak. Hát kérdem, elvtársak, visszafelé tervezünk? Ezt megcsinálták az idén is az állami gazdaságok, tavaly 15,5 mázsa volt a búzatermésük, s 13 mázsa valahányt terveztek, miközben dotáljuk az állami gazdaságot, aközben az ilyen állami gazdasági igazgató év végén csak felveszi a hétezer forint nyereségrészesedést. Hát miért szerveztük át a tsz-eket, mert többet akarunk kihozni, és mi előbbre akarunk menni, és többet akarunk minden esztendőben tervezni, és többet is fogunk tervezni.

A baromfival is elég nagy felhajtás volt ezen a téren, elvtársak. Mégis úgy van, hogy 3,5 millió baromfit tűztünk ki, [sic!] és három millió körül meglesz. Ha kettőt tűztünk volna ki, akkor másfél lett volna.

Azt vetem még fel befejezésül, bizonyos konstrukciós változások szükségesek lennének az állami szervekben is, miután az átszervezés megtörtént. Pl. szövetkezeti város Karcag, ugyanúgy megvan a hetvenegynéhány tanácsi funkcionárius, pedig most már csak öt szövetkezet van, és ott zajlik a parasztok élete a szövetkezetben. Születés, meg elhalálozás, meg házasságkötés a tanácsházán történik, de még egészségügyi, továbbá bizonyos igazgatási kérdések elintéződnek ott a tsz-ben. A járási tanácsoknál különösen kiütközik ez. Régen a faluban mindenfélével mentek az emberek a tanácsházára, most a szövetkezetbe mennek, de ugyanúgy megvan a pénzügyi apparátus, egészségügyi osztály, igazgatási osztály, ipari előadók és így tovább. S az a helyzet nálunk például, hogy a háztáji területek adóztatását is a szövetkezetek fele már átvette, a szövetkezet maga intézi, egyben befizeti, levonásba helyezi év végén az elszámolásnál. De a pénzügyi apparátus ugyanakkora. Egyik-másik — nem tisztességtelen emberek — nem tudja, hogy mit csináljanak, most lógnak. Csökkenteni lehetne, bizonyos létszámot át lehetne tenni a mezőgazdasági osztály megerősítésére, a többit rendezni, és ott is takaríthatnánk meg valamit.

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Egyetértek a Politikai Bizottság javaslatával, abban az értelemben, amit Kádár elvtárs kiegészített. Azzal, hogy a legközelebbi időszakban alapjában fejezzük be országunkban az átszervezést. A fejlesztési munkával egy időben elég sok olyan probléma is jelentkezik, ami összefügg a termelőszövetkezetek gazdasági megszilárdításával is.

Én ehhez akarok néhány szót szólni, elvtársak. Kezdem az őszi munkával. Elvtársak, az a helyzet, hogy az őszi munkák nem megfelelő ütemben mennek, elsősorban azért, mert rossz az időjárás, de emellett minden megyében van 15–20–30 olyan termelőszövetkezet, ahol a tagság nem végzi rendesen a munkáját. A munkaidőt nem használják ki, sem azt a technikát, ami a kezünkben van. Ezért, elvtársak, én azt mondom, hogy nem kell ezért idegeskedni, de viszont látni kell a mai helyzetet. Tessék belegondolni, hogy nekünk van még kb. november közepéig időnk, ami alkalmas az őszi munkák normális végzésére. Úgy nézünk ki, igaz, hogy kb. felét letörtük a tengerinek, felét a cukorrépának kiszedtük, elvetettünk kb. 600 ezer kh búzát, a burgonya 20%-a kb. benne van a földben, ezt mind el kell végezni, elvtársak. S ahogy megyünk előre, a munka egyre nehezebb lesz, s az idő egyre csökken. Csak a cukorrépát mondom, tudják az elvtársak, hogy a cukorrépát szedik ősszel, mikor az idő száraz, napi norma 120–130 négyszögöl. Tessék megnézni most. A cukorrépa le van gyökeresedve, és 60–80 négyszögöl a teljesítmény. Nem dolgoznak. Egyre nagyobb energiával kell dolgoznunk, egyre nehezebb a munka, egyre csökken az idő, ezért, elvtársak, a legnagyobb összefogásra van szükség azért is — hát nem mondom, Győrben talán jobban állnak, de az országban nem így állunk — az őszi munkák elvégzésére, és addig szerintem nem lehet a fejlesztéssel egy lépéssel sem előbbre menni, és foglalkozni sem kell vele ott, ahol az őszi munkát nem végezték el.

Mit csináljunk azokkal a tsz-ekkel, ahol nem akarnak dolgozni, vagy a tagokkal? Alakult ki néhány helyen elég rossz gyakorlat szerintem. Kezdik küldeni a tanácstól a cédulákat, hogy büntessük meg az embereket tömegével. Hát ez nem megoldás, elvtársak! Ez a legkényelmesebb, elvtársak, amit lehet csinálni egy vezetőnek. Igaz? Én kiküldöm, s megbüntetem 10 munkaegység fizetésre, nem is dolgozik, és mi a haszon benne? Azt szeretném csinálni, hogy tessék összehívni

ilyenkor közgyűlést mindenhol, és tessék kérem megmondani a tagságnak azt, hogy ha nem hajlandó dolgozni, akkor jövőre nem hogy nem lesz munkaegysége, de még kenyere sem lesz. Így kell megmondani, elvtársak, s akkor meglátják, más lesz a helyzet. És menni fognak dolgozni az emberek, de ha nem beszélünk az emberekkel, ha nem foglalkozunk velük, nem mondjuk meg keményen, amikor keményen kell megmondani azt, amit kell csinálnunk a tsz-ben, akkor nem fog a munka előremenni.

Elvtársak, csak így lehet a munkát megoldani és emellett azzal, ha az erőnket koncentráltan használjuk fel. Elsősorban ott, ahol a búzát kell elvetnünk, tengeri földre és minden más földre odavinni a gépet, a fogatot, a kézierőt, hogy menjen gyorsan vele, s aztán fog menni a vetés. Mert ha kapkodunk és minden munkához nekifogunk, az erőnket nem összpontosítjuk egy bizonyos helyre, s nem sorba megyünk, akkor szintén komoly kiesések lehetnek, s a munka nem halad annyira. Gondolom, elvtársak, ha az őszi munkát így el tudnánk végezni, akkor sokkal biztosabb alapunk lesz a fejlesztési munkához is. Emellett az a nehézség is megvan a népgazdaságban mostan, aztán a tsz-ben a munkaegység értéke ugye, ami csökkent valamit, és a tartalékolás ne csökkenjen tovább, és a rezsi ne növekedjen tovább. Hogyha nem vigyázunk, akkor csökkenni fog a munkaegység értéke, csökkenni fog a tartalékolás, és akkor hogy megyünk bele a következő évbe? Tessék belegondolni, elvtársak, ebbe az egész helyzetbe. Ennyit az őszi munkákkal kapcsolatban, ami a termelési, technikai részt illeti és a termelésszervezést.

Itt szeretném megemlíteni, elvtársak, a felvásárlást is, persze nem mint fő kérdést. Szerintem a Tatár Kiss Lajos beszámolója nem volt megnyugtató. Azért sem, elvtársak, mert nem az a helyzet most a valóságban, amit ő mondott. A tsz-ek csak hoznának, nem spekulálnak, csak hoznának árut Budapestre, de nem hoznak, mert nem akarnak spekulálni. Azok rendes áron és rendes pénzért akarják eladni az árut a népnek. De emberségesen bánjanak a tsz-ekkel. Nem ilyen kupec és kalmár módra mint most.

Elmondok egy esetet: a Kabai Vörös Csillagnak van egy kertje. Kiüzennek a nyáron, a tsz szedjen fel tíz vagon vöröshagymát exportra. Kiküldik a piros zsákot. Leáll a cséplés, leáll az aratás és minden egyéb. A hagymát felszedik, és senki nem megy a hagymáért. Másnap megy egy külön cég oda, akik átnézik, és közlik, hogy egy vagon kell, ezt elvisszük, a többit tessék kitölteni ládákba, és ládában szállítjuk el majd nem exportra, belföldi forgalomra, és az ára majd csökkenni fog. Megcsinálták ezek a szerencsétlen emberek ezt a munkát, utána pedig mi következik Akik átvették, vagy nem vették át, kimentek és mondták, hogy 4–7 cm a nagyság, tessék átárazni, és aztán vitték el. Tessék kiszámolni, hogy mennyi idegek kellenek hozzá. Ezt megcsinálták. Ugyanennek a tsz-nek volt a tavaszon gyönyörű szép sóskája. Kimentek tizen a tsz-be sóskát vásárolni, és a nap felé fordulva nézték, hogy nem lukas-e a sóska. (Nevetés.) Ez nem nevetség, így van. Elvtársak, mikor megnézték a sóskát, és átment a tortúrán a tsz kertésze és elnöke, azt mondta este, János bácsi, hajtsa neki a disznókat az egészre, és legeltessék le, mert én nem fogok többé tárgyalni a céggel. Ez megtörtént abban a tsz-ben.

A másik — azt mondta Tatár elvtárs —, hogy ha a tsz-ek a hegyes paprikát eladják, s akarnak érte jobb árat. Ez nem igaz, elvtársak! Nem igaz! Az én feleségem hozott hegyes paprikát Pesten — tessék, ezt hozta a feleségem — ez komposztnak való és nem embernek, nem munkásnak. A másikat Hajdúban szedtem, egy hajdúszoboszlói tsz-nek 10 holdas táblájáról, ahol holdanként 20 q ilyen gyönyö-

rű paprika van. És nem hozzák el. Ezért a munkás szidja a tsz-t, a tsz-paraszt szidja, hogy miért nem viszik el az árut. Disznóság, ami itt van, elvtársak, és én azt mondom, ha ez tovább így megy, gátolni fogja, elvtársak, a termelés fejlesztését. Különben egy aszódi tsz-ünk azt mondta, hogy nem fog most már szerződni csak a konzervgyárral, mert ott legalább normális emberek vannak. Mással nem fog szerződni.

Ez az egyik, ami a termelési kedvet befolyásolja és csökkenti, nehezebbé válhat Budapest ellátása, miközben a termelés ott lenn javulni fog. Ez az egyik. A másik, elvtársak, az, hogy vannak olyan tendenciák – kérem, lehet, hogy egy kicsit bővebb leszek most, de a következő a helyzet. 1956 után a rendes árpolitika, gazdaságpolitika stb. hatására az a lehetetlen helyzet, ami kialakult a begyűjtés során, amikor a termés-tájak felborultak és szét lett zilálva, amikor minden termett mindenhol, csak ott nem, ahol a legolcsóbban termelték. Ez kezdett helyreállni. Vannak tendenciák, hogy ez most fel fog borulni, mert a hevesi tájakon például már mondják — ahol legnagyobb szaktudással termelik a dinnyét és a paradicsomot —, hogy ők nem fognak termelni, tessék tudomásul venni. Akkor mit csinál? Elmegy egy más tájra, ahol nem értenek hozzá, és sokba kerül a termelés, és a föld sem jó neki. Hát mit akarnak csinálni most már ezek a felvásárló szerveink? Nagyüzemi viszonyok között nem lehet játszani a termeléssel. Bármelyik termelési ág sok évi munkát vesz igénybe. Ez így nem mehet. Ez más, mint a kisparaszti üzem, ez nagyüzem most már, kérem, ahol szervezettségnek kell lenni és nem anarchiának, mert különben nem lesz nagyüzemünk, és ugyanolyan drágán fogunk termelni, mint korábban termeltünk, ugyanolyan alacsony termelékenységgel és sok vesződséggel.

Tehát, elvtársak, befejezésül a felvásárláshoz még annyit, hogy a legnagyobb disznóságnak tartom azt is, hogy mesterségesen — miközben van áru — a budapesti és más piacokon a feszültség állandó fenntartását csinálják. Tudniillik miért nem hoz, azért, hogy a piacon feszültség legyen, felverjék magasabbra az árat, mert így van érdekeltség, így hat a pénz hiányára. Azért kell feszültségnek lenni a piacokon állandóan az ellátásban, hogy legyen egy párnak prémiuma? Nézzük meg a pesti piacot! Mióta eljöttem, nem ettem én egy becsületes paprikát és paradicsomot, szégyellem, de így van. Állandó feszültség van a piacokon, mert én tudom, hogy van paprika, tudom, hogy van karfiol, hogy beszélni tudna, nem vicc, tessék bejárni a tsz-eket, ott van, csak nem hozzák fel. S nem elég mennyiségben hozzák ide, hogy az árak csökkenjenek. Az a véleményem, hogy itt generális változást kell eszközölni, és nemcsak arról van szó, hogy differenciák vannak, hanem teljesen át kell állni a MÉK-nek, mert ahogy én ismertem a MEZŐKER-t, ők attól nem sokat szereztek, nem sokat tanultak abból a munkából, amit akkor az csinált. Én vizsgáltam ezt a szervet annak idején, sajnos ismertem a céget.

A Tatár Kiss elvtárs azt mondta, hogy átadják nekünk a termelési terveket, hogy majd mi felmérjük, és garantáljuk azt, hogy X mennyiségű áru fog lemenni. Ez megvan, csak azt nem mondta, hogy mit ad ő ehhez az apparátusából, abból a nagy apparátusából, ami neki van. Ő felajánlja nekem Hegedüs Tibort,[82] nekem akkor sem kell, ha ő fizetné. (Derültség.)

Következő problémám a közösség és a háztáji problémája. Elvtársak, azzal teljes mértékben egyetértek, hogy a különböző minőségű tulajdonviszonyok szempontjából a nyilvántartás, a teljesítmény így van nyilvántartva, s így is megy a premizálás. Nyilván, hogy más kapcsolata van egy szervnek a tsz-szel, más egy háztáji és egy egyéni gazdasággal. A közös szövetkezeti gazdálkodás, a közösség

állandó fejlesztése és erősítése mellett kell, elvtársak, nekünk súlyt helyezni a háztáji gazdaságra is. Szükség van a háztáji gazdaságra úgy is, mint jövedelem-kiegészítő, mert a szövetkezetek nem tudnak nagy jövedelmet adni, kiegészítő a háztájiból. Aztán úgy is igaz, mint árutermelő jellegű, és tenyészállata szintén van a háztájiban, mert a legjobb állat ott maradt náluk, a tehén különösen. Ezt mind ugye be kell hoznunk, és fel kell használnunk. Ugyanakkor, elvtársak, a háztáji probléma az nem ilyen egészen egyértelmű a gyakorlatban. El lehet képzelni, hogy ezek az átmeneti megoldások, a különböző formái, csak a megvalósulása nem olyan egyszerű dolog, itten nemcsak érdekek ütköznek, hanem ütköznek össze közös és egyéni problémák, a tagnak a visszahúzása az egyéni felé. A közös szedi össze magát, a közöst erősíteni kell, és ez ellentmondásokat rejt magában. Szerintem meg kell találni azt a helyes arányt, amivel egy szemet sem veszélyeztethetjük a közösnek az érdekét, azzal rohanunk előre, és ugyanakkor felhasználjuk a háztájit is. Szerintem a háztáji szerepe különösen az átszervezés szempontjából túl van értékelve, és elvileg sem helyes szerintem. Nem ez menti meg a magyar munkást, nem ez ad ennivalót a munkásnak, és lebecsüljük a közös képességét, mire az beindul. Ezt nem szabad csinálni, ha ezt csinálom meg, akkor világos, hogy a közös takarmány kiárusításával egy bizonyos szinten túl aláásom a közösnek a szintjét. Ezt számokkal be tudom bizonyítani, hogy ez így van.

Azt mondják, azért nem megy a háztáji, mert nincs takarmány a háztájiban. Ez nem így van, elvtársak. Különösen nem úgy van, ahogy a Horváth elvtárs elmondja, hogy csak a szántóterület 10%-án terem takarmány. Először ez azért sem így van, mert a 10% akkor érvényes, amikor egy tagra esik 10 kh szántó. Tehát ha kevesebb egy tagnak a szántója, akkor emelkedik a háztáji nagysága, nem csökken ennek arányában. Világos, hogy három-öt holdas egy tagra eső átlagszántónál a háztáji aránya 1,5. Illetve 15%-a az össz-szántóterületnek. Ez az egyik. A másik pedig az, elvtársak, hogy [a] háztájinak a vetésszerkezete 87%-ban kukorica, ilyen a vetéstervük. És elég jelentős mennyiségű kukoricát termelnek, általában meghaladja a 16–18 q májusi morzsoltat. A közösből jelentős takarmánymennyiség megy a háztájiba. 59-ben bement mintegy hét q szemesabrak, árpa és kukorica. 1960-ban eddig szintén elment a háztájiba az összes takarmánygabona termés 28%-a. El fog menni kb. 32–34%-ig év végéig, mert még mindig adják, miközben egy háztájira 1,3 számosállat jut. Nem itt van a kutya eltemetve, és van takarmány, hanem ott, hogy a háztáji takarmány az nem válik áruvá az állam számára, mint ahogy azt sokan hiszik. Szerintem inkább a tsz-en keresztül kell áruvá változtatni a háztájiban lévő sertést is különböző megoldásokkal, mert erre van egy sor példa Magyarországon, és csinálják is a parasztok, ahol okosan kifundálták ezt. Ez nem vág bele abba, hogy a tsz adjon állami áron a tagjának takarmányt, hogy az hizlaljon vele, és majd eladja az államnak.

Elvtársak, szerintem itt az a legjobb megoldás, hogy ezeket az átmeneti megoldásokat támogatni kell, persze nem általában, hanem majd kifundáljuk, hogy hogyan.

Szeretném először azt megmondani, hogy a háztájival kapcsolatos átmeneti intézkedéseket mint általános érvényűeket nem lehet alkalmazni, és nem is lenne helyes alkalmazni, azért sem, mert: egy normális állatsűrűség mellett a közös gazdaságnak szüksége van — normális vetésszerkezet mellett — az ott megtermett szemes takarmánynak legkevesebb 50%-ára. Gondolkozzunk, kell 50% a közösbe takarmánynak. Kell a ...[83] kb. 36–38%-ot, kell vetőmagnak 10%, kell 2% az

alapba, hol a többi? Akkor kinek a rovására adom ki a többit? A közös rovására! Tehát az általános intézkedéseknek világosan határt kell szabni, hogy mennyi a szántó, mennyi az állatsűrűsége és milyen annak az üzemnek a vetésszerkezete, takarmánytermelő képessége.

Azt tudnám javasolni, elvtársak, hogy először: kapcsolódva Kádár elvtárshoz a tervek vonatkozásában, én nem általában beszélnék arról, hogy közös gazdaság a háztáji, mert a háztáji gazdasággal vigyázni kell, elvtársak. Vigyázni kell és támogatni kell, mert ha a háztájiba valaki belevisz valami zűrt, a tsz-paraszt ha nem termeli a szükséglet egy részét ott, a központi készlet felől fel fog...[84] és nem okoz feszültséget. Ez világos és normális állapot. Az átmeneti intézkedéseket, elvtársak, én úgy adnám, hogy tessék község, itt van, neked ennyi az árutermelés, mondjuk sertésből. Ebből a tsz bír ennyit. Egy közepes tsz már, vagy gyenge tsz az kevesebbet bír, akkor többet adunk a háztájinak, és a takarmánnyal így számolunk a munkaegységnél. És akkor megállapodunk vele, hogy ti ezért együtt adjátok, ami az államnak kell. Állítom, hogy ez menni fog, elvtársak. Erre is van példa, hogy menni fog, sőt többet is adnak.

Világos, elvtársak, hogy azokban a tsz-ekben és tsz városokban tehát, ahol különben olyan gyors a fejlődés, hogy tudja adni, sőt már többet is ad, mint sokan várnak tőle, és állítom, hogy többet fog adni, mint amennyit a felsőbb szervek várnak tőle. De a háztáji nem adja azt, amit beterveztek, Győrben sem adja, azokat a számokat, amiket adtak nekik. Aki kiadta ezeket a számokat, annak nincs fogalma az arányokról. Ezeken a helyeken világos, hogy nem helyeznek olyan nagy súlyt — nem a háztájira megint —, hanem az átmeneti intézkedésekre, mert azt az üzem adja már a takarmányalap teljes felhasználásával. Ez összefügg egy másik elgondolással is, ezt majd később kifejtem, mert szerintem, elvtársak, normális viszonyok között is és nem normális viszonyok között is a takarmánymennyiség, ami felesleges, vagy nem felesleges, bármennyi mennyiség, jobb kezekben van szerintem a közösben, vagy az állam kezében, és ne pumpáljunk ész nélkül olyan mennyiségeket a háztájiba, amit onnan nem kapunk vissza, hanem elspekulálgatják. Ennyit a háztájival kapcsolatban.

A másik, ami összefügg ezzel, a tsz árutermelő képessége, a jövedelemelosztás kérdései.

A jövedelemelosztással kapcsolatban. Az anyagi érdekeltség problémája világos, hogy jelentős a tsz életében is, és serkent a jobb munkára, a jobb termelésekre. De sok veszélyt is rejt magában, és én azt szeretném mondani, hogy mindenki, aki hozzáfog az anyagi érdekeltség új konstrukcióinak kidolgozásához, az nézzen egy kicsit messzebbre is, hogy hogyan fog hatni az üzemre, az üzem életére egy ilyen konstrukciónak a kidolgozása.

Az első probléma az, amit szeretnék megmondani, hogy a jövedelemelosztás a tsz-ben nemcsak munkaegység-elosztás, hanem a megtermelt új érték elosztása. Világos, hogy az anyagi érdekeltség nagysága és mértékbe — értem alatta azt, amit a tag megeszik és elfogyaszt — nem lehet nagyobb, mint amennyi marad a közösben tartalékolásra és beruházásra, felhalmozásra és egyéb más kötelezettségek rendezése után. És az anyagi érdekeltséget úgy értem, hogy ha kiosztottam azt is, ami az államé, aztán a gépállomási munkadíj, kamat stb., hitel, akkor az, elvtársak, elvtelenség. Ilyen áron nem lehet a tsz-ben a munkát gyorsítani, mert vissza fog hatni a tsz egész gazdálkodására.

Meg kell mondani, hogy nálunk egész komoly probléma az, amit itt sokan elmondtak, ami a részesművelést illeti. Ez nem lesz sem propaganda, sem agitációs jelszó, ez világos. Ezért nem is értek egyet sem a Prantner elvtárssal, sem a Horváth elvtárssal, mert a részes akár tetszik, akár nem, az a felhalmozást, a közös gazdaság erősödését gátolja, és átszivattyúzza az értékek egy nagy részét az egyénibe. Különben Prantner elvtárs, a kajdacsi Arany Kalász tsz-ben, Tolnában sok részes van. Itt az Arany Kalászban, amelyik 637 holdas, a többletkiadás a munkaegységgel szemben a részesen 465 ezer Ft. De sokmillió Ft-ra fog majd ebben az évben rúgni az a többletkiadás, ami nem a megfelelő meggondoltsággal alkalmazott nagytömegű részesnek az eltérésben van. [sic!]

Egyetértek azzal, amit Fehér elvtárs mondott, hogy az anyagi érdekeltségnek az öntudattal és a politikai munkával is együtt kell járni. Nemcsak ezzel kell együtt járni annak, hanem együtt kell járni a tsz-ben lévő renddel, szervezettséggel, agrotechnikai intézkedésekkel. Sajnos olyan tapasztalatunk is van, hogy mikor már kátyúban vannak, a munkát nem szervezték meg, akkor aztán kapkodnak fűhözfához, és jönnek valamilyen elvtelen dologgal, hogy megmentsék, ami menthető. A múltkor Berettyószentmártonban az egyik tsz-ben találkoztam ilyen elgondolással. A tsz kidolgozott egy nagyon jó premizálási rendszert, a tanács azonban nem engedélyezte, mert abban van egy kis részes elem stb. De nem vette a tanács figyelembe, hogy ezen a premizáláson egész télen 20 tag dolgozott. Legalább azt becsüljék meg, a 20 tag munkáját, ha már mást nem becsül az a tanács. A tsz-ben elégedetlenség lett emiatt az intézkedés miatt. A munkák rosszul mentek. Ez a tsz korábban kérte azt, hogy a széna 10%-a legyen az övé a munkaegységen felül. Tényleg normális arány ez, nem nagy arány. Aztán legyen valamennyi a tengeriből is. Nem adták meg ezt nekik. Aztán mikor jött a kapálás, az aratás stb., akkor megadták az össztermés 25%-át a munkaegységen felül, aztán később nem bírták kiadni, mert a munkaegységre már nem volt, mert a munkaegység értéke annyira lecsökkent. Ugyanaz az ember csinálta, aki korábban ellenállt, később mikor nekiment egy ilyen elvtelen indokolatlan intézkedésnek. [sic!]

Ezért nekem az a véleményem, hogy nagyon meggondoltan kell ezeket alkalmazni.

Szeretnék itt vitázni a Horváth elvtárs egy megjegyzésével, amiben azt mondja, hogy nem üthet egy termelési ág dolgozójának a jövedelme egy másik termelési ág dolgozójával azonos átlagot. [sic!] Kérdezem, hogy akkor hogyan függ össze az üzemmel annak a tagnak egész termelése? A mezőgazdaság nem olyan üzem, hogy ott atomizált emberek dolgoznak, az, kérem, üzem. Ott hogy jól dolgozzon, menjen a munka a növénytermelésben, az állattenyésztőnek, aki lehet, hogy nem olyan jól keres, meg nem is tud olyan magas teljesítő-képességet elérni, de szükségét látja, hogy ő tudjon termelni, nem? Hát az üzemet úgy kell [fel]fogni, hogy egy egész az üzem, ahol mindenben aránynak kell lenni. [sic!] Embereket nem lehet egymással szembeállítani. Mert nem elég a kukoricatermés, hanem kell az egész üzem termése.

Különben még a tavaszon vitték a Horváth elvtársék azt az elképzelésüket, hogy a termés szerint kell díjazni mindenkit, és ezt mereven keresztülvitték ott is, ahol erre nem volt lehetőség. Akkor az az elképzelés volt, hogy minden üzemágban a beletett élő munka azonos hozamot ad. Hát ez sem igaz, mert világos, hogy először is a növénytermesztésben sem igaz az, hogy az azonos élő munka befektetés azonos hozamértékkel jár. Azért nem, mert más a gép hatása, időjárás hatása,

a trágya hatása stb. Minden. Úgyhogy világos, tehát, hogy nem lehet ilyenformán felfogni az üzemet, hanem azt úgy kell felfogni, hogy az egységes, és az üzemen belül legtöbb hiba ott szokott előfordulni az elosztásnál, a különböző meggondolatlan, távlataiban ki nem számított intézkedésekkel, amely az anyagi érdekeltség vonalán halad ugyan, de egymással szembeállítják az embereket, és így fordul aztán az elő, mint ebben az általam is említett berettyószentmártoni tsz-ben. Ott, mivel megpremizálták a cséplőket, azt mondták a növénytermelők, hogy ők is mennek csépelni, mert ott többet lehet keresni, és hagyják ott az összes paradicsomot és paprikát.

Elvtársak, még annyit, hogy szerintem be kell tervezni mindenféle prémiumot. Azért kell betervezni, mert nem lehet az, hogy a különböző premizálási módok bevezetésével a munkaegység tekintélyét aláássuk. Hát mire megy ez? Hát tessék kérem úgy premizálni, hogy a munkaegység tekintélyét állandóan növeljük. Így kell megoldani az anyagi érdekeltséget, mert ott még nem tartunk — bármenynyire is vannak néhány tudósok —, [sic!] hogy tessék, helyezzük hatályon kívül a munkaegységet, és egészen más elosztást vezessünk be. Ehhez más gazdasági alap, más nyilvántartás, más gazdálkodás kell, hogy az ember a létrán lépjen fel, az elosztás vonalán is. [sic!] A termelés vonalán kell előrelépni, hogy az elosztás vonalán is lépjünk valamit előre.

Itt függ össze, elvtársak, a rendszeres előlegezéssel az az elgondolásom, hogy szerintem az állam kezében jobb helyen van a takarmánytermés és minden más közös kezelés, mint a háztájiban. A háztájiba csak akkor adjuk ki, amennyiben az állammal, vagy a tsz-szel köt valami megállapodást, és elkötelezi magát bizonyos termékek szállítására. Különben nem adunk.

A rendszeres előleg összefügg magával az elosztással, s ez szerintem a legfontosabb eszköze annak, hogy előrevigyük a tsz-ben az anyagi érdekeltség elvének megvalósulását. A fiatalság kérdésének megoldása a rendszeres előlegtől függ. Rengeteg tsz-ünk van, ahol van rendszeres előleg, rendesen dolgoznak, jól megvannak, ott van a fiatalság is, nem mennek el. No, mit kell itt csinálni? Szerintem jó megoldás lenne az, ha mi itt kimondanánk fakultatíve, hogy amely termelőszövetkezet az állammal szemben leköti a tagság és a közös szükségleten felüli összes egyéb takarmányt és terméket, akkor itt az államival reális terv mellett nem is garantálja azt, hogy ő tudjon fizetni, nem tudom, attól függ, milyen erős a tsz, havonta 10–15 Ft-ot egy munkaegységre. [sic!] De itt van, hogy ő csak azt hagyja meg, ami a család szükséglete. Ilyen tsz-eink már vannak, és nemcsak úgy hat ez az érdekeltségre, hogy a munkavégzés rendszeres, hanem úgy is hat, hogy nagymértékben csökkennek a kiadásaik. Nem kell a sok szállítás, sok bürokrácia, ami a kiosztással megy, és minden tag azt viszi el, ami az ő szükséglete, többet nem. A többit adják el az államnak.

Mi ezt kidolgozzuk, úgy néz ki, hogy nem sokat kellene emelni a meglevő szerződéses növények után, kb. aki ebbe belemegy, fel kellene menni 70–80%-ra a mostani 60%-ról. A lekötött szerződés után előleget kap a tsz. Ha felmegyünk 70–80%-ra, ott meg kellene emelni az előleg mennyiségét.

Egy problémát még szeretnék elmondani, a tsz-ek állami irányítása eléggé felmerült itt a vitában. Ennek sok oldala van. A tsz-irányítás egyik oldala a jelenlegi viszonyok között az anyagi érdekeltség elve érvényesítése üzemi és népgazdasági szinten is. Erről beszélt a Friss elvtárs is, ez sem problémamentes, nem erről akarok beszélni. Az a nagy probléma, hogy az új helyzetben megtanulni azt a

helyes mértéket, minden szempontból, hogy milyen legyen az anyagi érdekeltség elvének mértéke a népgazdaság és a tsz között, mint üzem között. Hanem a másik oldala, ami az igazgatási és a felvásárlási vonalon halad. Néhány kedves szót már szóltam a MÉK-kel kapcsolatban. Sajnos itt az a helyzet, őszintén meg kell mondani, hogy ahhoz, hogy mi nagyüzemet építsünk ki, ahhoz most a most megtervezett tsz üzemek, a több ezer holdas üzemek ne egyszerűen megszorzása legyen a kisüzemnek, irányításában, termelési technikájában és egyéb más szempontból, hanem nagyüzemi jelleggel bírjon, ahhoz már sokkal nagyobb messzelátásra, tudományosabb irányításra van szükség. Az irányítás egységére, tervszerűségre, fegyelmezettségre és felelősségre is szükség van, hogy ne bújjon el senki, amikor arról van szó, hogy egy intézkedést végre kell hajtani. Máskülönben, elvtársak, nagyüzemet nem lehet kiépíteni.

Tudniillik most az a helyzet, tessék elképzelni magukat abba a helyzetbe, amikor a 3004-est csináljuk, akkor mindig kiborulok, amire vége van, mert 10–15 tárca hozzászól, mindenki elmondja a véleményét, és nekem azt tudomásul kell venni, és át kell venni, vagy vitatkozni kell az illetékes elvtársakkal. És mindenki a maga pecsenyéjét akarja megsütni a 3004-esben, amit különben nem tudna másképp érvényesíteni. Tessék elképzelni azt, amikor egy tsz-elnök, akinek nincs a bürokráciában egy kis jártassága, 19–20 meg 25 állami szervvel van kapcsolatban, s ez mind a maga pecsenyéjét igyekszik megsütni ott a tsz-ben. Az állami érdekek leple alatt akadályozzák a tsz nagyüzemi termelését.

Aki üzemhez ért és dolgozott benne, annak tudomásul kell vennie, hogy az üzem komoly dolog, ott nem lehet felelőtlenül beavatkozni senkinek sem. Ott látni kell azt, hogy először mi a népgazdaság érdeke, szerintem a legelső szempont ez. Tudni kell, hogy milyen az illető tsz talaja, munkaerő-ellátottsága, hogy ne forduljon elő olyan, hogy oda építünk több millió Ft értékű öntözőberendezést, ahol nincs munkaereje a tsz-nek, és az ottani tíz vagy 100 holdon nem hozza ki a termelési érték egyharmadát. Ebben annyi tartalék van, milliók, milliárdok vannak benne, ezt ki kellene hozni. Hogy ezt kihozzuk, ahhoz az kell, hogy tessék — egyetértek Kádár elvtárssal, ez a terv kérdése —, hogy egybevonni és az irányítás egységét megteremteni. Érdekes, amit itt a Szirmai elvtárs elmondott, hogy amíg ők harcolnak a sertésért, addig pedig csökkentik az operatív tervekben a sertés és hízók létszámát. De ugyanezt tapasztaltam Hajdúban is, ahol korábban volt a tervezett 204 000 hízósertés...[85]

KÁDÁR elvtárs: közbeszól: A Molnár elvtárs mondta egyébként...[86]

K. NAGY SÁNDOR elvtárs: Igen, a Molnár mondta. Szóval Hajdúban tapasztaltam, ott is a tervek folyamán azt nézik, hogy a prémium legyen, s levitték már a számot 184 000-re. És úgy néz ki, hogy a tervet teljesítik a felvásárlásban 100,4%-ra. Hát micsoda ez? Különben Szolnok nem mondta el, hogy nála az egész mezőgazdaság termelését irányítja 220 ember, és amit termel Szolnok megye, azt felvásárolja 2400 ember apparátusával. Aki termel, ami a lényege az egésznek, és azon van, hogy legyen az országban áru és minden, az a szerencsétlen járási agronómus az kerékpárral megy a nagy sárban. Hát hol van itt az igazság?

Nekem az a véleményem, hogy ehhez a munkához, amit én itt csak röviden vázoltam, mely sokkal bővebben igaz. Itt van pl. a KGST-nél szerepeltünk, maga a specializáció, a termelés koncentrációja és egy sor más probléma, amit szintén meg kell oldanunk. Nem akarok ebbe most bemenni, nagyon nagy probléma, úgyhogy csak ehhez az apparátust hozzá kell idomítani.

Nekem az a véleményem, hogyha első lépcsőként nem is megy itt fel, üsse kő, mi nem ragaszkodunk ahhoz, hogy nálunk legyen egy egységes irányítás. [sic!]

KÁDÁR elvtárs: Pedig az döntő, anélkül nem is lehet...[87]

K. NAGY elvtárs: No mondom, hát fönt először...[88] De azt mondanám, hogy most már a tervezésnél például a község, a tsz a járástól kapjon olyan tervet, amelyet a járásnál döntenek el a szakigazgatási apparátusban, amibe tegyünk be inkább három-négy felvásárlót — futja, mert úgyis rengetegen vannak —, és ott döntsék el, és amikor a pecsét rá van téve a tsz tervére, abban legyen benne a tsz termésterve. Az, hogy mennyi beruházást adunk, mennyi hitelt, aztán mennyi gépet, és mennyit kell neki az államnak eladni. Pecsételés után ne menjen senki a tsz-be, aki a maga portékáját kínálja, hanem tessék a tsz-t segíteni abban, hogy ezt ő megtermelje, és legyen egy kicsit vállalat, amely elszállítja a portékát a tsz-ből. Egy vállalat. Akkor ez az egységes irányítás meglesz a megyei és a járási tanácsok irányítása alatt, és akkor állítom, hogy rövidesen meg tudjuk teremteni és meggyorsítjuk a nagyüzemi kiépítést a magyar mezőgazdaságban, és kamatozni fognak az átszervezés hatalmas tartalékai.

Itt szeretném megjegyezni röviden: én azzal egyetértek, ami itt az apparátusban levő embereket illeti, hogy tényleg azoktól a plusz pénzt meg kell vonni. Csáki elvtárs, ide figyelj, azért valld be magadnak, hogy az egész Szolnok megyei apparátusban olyan kimondott üzemszervezők vannak-e most?

Tudsz-e vinni? Nézd, én azt javaslom, hogy mi megvizsgáljuk. Szerintem kell. Ha nincs a megyében, be kell vinni, ha csak néhány tíz vagy 100 ember van az országban, azt össze kell szedni, és koncentrálni kell az erőt az ilyen szervezésre. Különben szeretném azt megmondani, hogy ott van Sándor elvtárs például, elég minimális szervezéssel az üzem hatékonyságát szinte megduplázzák. Mi végeztünk számítást is, szintén van egy községünk, amit feldolgoztunk, ott a termelési érték[ben] az átszervezés után minden külön beruházás nélkül 15–20%-os emelkedés van. Fütyülök a hibáira ennek az egész bizottságnak, de hogy lenni kell valakinek, aki beviszi ezt a vonalat az üzembe, az nem vitás.

A földjáradékról szeretnék még néhány szót szólni. Annyit, hogy 1959-ben tényleg volt ilyen lehetőségünk, de ez évben, tehát 1960 őszén ez lejárt. Amennyiben tehát kivételesen lehetne mentesíteni a földjáradék alól a tsz-eket, akkor külön törvény kell rá, mert különben nem megy. Én ezt a kivételezést nagyon megszigorítanám, de nem zárkóznék el mereven ez elől, mert kivételesen van olyan helyzet, amikor meg kell engedni, hogy ne fizessék. Sőt, én egy lépéssel még tovább is mennék, és azt mondanám ki szintén ebben a törvényben, hogy az a dolgozó paraszt, aki nem veszi ki a munkából a részét a tsz-ben megfelelően, és nem járul hozzá az új érték megtermeléséhez, amiből az ő földjáradéka is lesz, akkor csökkentsük számára a földjáradék mennyiségét. Az képtelenség, hogy nem dolgozik semmit, otthon kupeckodik, és mi adjuk a földjáradékot. A földjáradék ugye, szintén a tsz-tagok munkája által megtermelt érték, annak a jövedelméből van a földjáradék, és mindenki, amennyiben a munkából kivette a részét, annyiban járul hozzá a földjáradékhoz. Az más, hogy más földje szerint kap, de azt mondom, aki kevesebbet dolgozik, az kevesebbet kapjon.

Befejezésül annyit, hogy mi most látjuk, milyen óriási munka van előttünk a tsz-ek gazdasági megerősítésében. Ugyancsak becsülettel akarjuk befejezni ezt az utolsó szervezési munkát is. Azt számítjuk, hogy a télen a meglévő tsz-eink összes elnökeit behozzuk egy 4–6 hetes tanfolyamra. A 3000 kh-on felüli tsz-ek elnökeit

pedig behozzuk Gödöllőre az Agrártudományi Egyetemre, a kisebbekét pedig a két traktorosképző intézetbe. Ezek az elnök elvtársak megkapják azokat a legfontosabb gazdaságpolitikai ismérveket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy ők tsz-elnökök lehessenek. A népgazdasági érdekre is felhívjuk a figyelmüket, mit kell tenniük ahhoz, hogy az ő üzemük teljesítse a néppel szembeni kötelességeit. Emellett kap a tsz-elnök elvtárs munkaszervezést, tsz-működést, üzemszervezést, gazdálkodást, és állítom, hogy ha ezeket bevisszük az emberek gondolkozásába, és nekik is az a véleményük, mint nekünk, óriási erőt tudunk a tsz-mozgalomba beinvesztálni ezen keresztül is.

DABRONAKI GYULA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! Nagyon rövid leszek, mert elvette tőlem a felszólalást az előbbi elvtárs.

Elvtársak! Azt hiszem, a téma, amely a Központi Bizottság és az elvtársak előtt megvitatásra került, két nap alatt, talán a legfontosabb napirendje a Politikai Bizottságnak, amit az utóbbi években idehozott. Megérdemel türelmet és véleményadást követel azoktól, akik végrehajtói, tervezői, szervezői ennek a nagy társadalmi átalakulásnak. Anélkül, hogy ismételjek, és nagyon rövid szeretnék lenni, néhány percet kérek. Én is abból indulok ki, hogy a tsz szervezés ilyen rövid idő alatt való végrehajtása olyan politikai győzelem, amelyhez mérten a nehézségek, a feszültségek eltörpülnek. Ha innen indulunk ki, akkor sok hang vagy vélemény más rezonát kell megütni, [sic!] vagy más szintű lehet, és talán a megoldás is nyugodtabb, eredményesebb légkörben valósul meg.

Azt is meg kell mondani, hogy nincs egyetlen probléma a tsz-ekkel kapcsolatban, amit ne láttunk volna kicsit előre. Nem váratlanok azok a nehézségek, feszültségek, politikai, gazdálkodási problémák, amelyekkel most szembetalálkozunk. Ezekre mi gondoltunk, felmértük egyiket jobban, másikat kevésbé, de egyik sem esett be véletlenül az ablakon. Talán egyetlen dolog lenne, amit ha most kezdenénk, felvetnék, hogy tartalékkal kellene indulni ebben a nagyon szép, politikai, társadalmi harcban. Jobb lett volna egy kis tartalékot szerezni, de ezt a kormányzat, a párt megoldotta azzal, hogy bizonyos importokat behozott. Hát ez is úgy elesik.

Ilyen szempontból kiindulva vetnék fel egy-két gondolatot. Tegnap az egyik elvtárs itt felvetette, hogy itt-ott az üzemekben hangja van a dolognak, hogy elmentem szervezni, dolgozom, építem a szocializmust, viszem a paraszti testvért be a hátamon a szocializmusba, eredményt is akarok látni. Feszültség van. Elvtársak, nekem az a véleményem, hogy ha mi nem szervezzük át a magyar mezőgazdaságot és nem ezekben az években, ma már legalább ilyen, vagy sokkal nagyobb gazdasági, társadalmi feszültségek előtt állnánk és néznénk vele szembe.

KÁDÁR elvtárs: Egy pillanatra megszakítanám. A lengyelek 200 ezer vagon gabonát hoztak be. Ezt csak úgy mondom, ez lényeges és fontos dolog. Enélkül ...[89] (hangzavar).

DABRONAKI elvtárs: Elvtársak, miért kell ezt így mondani, azt mindenki tudja, biztos hogy tudja. De vannak ilyen hangok. Az nekünk konstruktív hang, ha üzemből jön ki, mert figyelmeztet, jobban kell dolgozni, hogy kevés legyen a feszültség. De hát azt látni kell, hogy a feszültség, amit a szocialista ipar 15 éves fejlődése és a magyar mezőgazdaság termelési szintjének egyhelyben topogása, az már magában is olyan feszültség, hogy ha nem oldjuk meg, legalább ilyen gondot okozna, és ha nem szüntetjük meg ezt a feszültséget, ez antagonisztikussá válik és nincs megoldása. Mi most a megoldás útjára lépünk, itt van ez a mennyiség, ez a

munka, amiről itt beszéltünk. Szükséges volt ez az átszervezés. A történelmi idő sem engedett nekünk több várakozást, a szomszéd testvérnépek fejlődése. Azért nem lehet az, hogy Bulgáriában, Csehszlovákiában és itt köztünk, a Magyar Népköztársaságban olyan nagy eltérés legyen. Tehát megvolt a történelmi szükségszerűség, a belső feltétel, a politikai bizalom, amit még más tekintetben is szeretnék aláhúzni, az is megvolt.

Egy másik ilyen dolog, hogy a pártot, az államunkat, a munkásosztályt odáig kellett vinni, hogy ezt meg kell valósítani. A másik anyagban, amit előzőleg levettünk [a] napirendről, azt mondja az első bekezdés, hogy 21 év alatt a magyar mezőgazdaság termelése 15%-kal nőtt.[90] Tudják, hogy mit jelent ez. Hogy semmivel se nőtt, mert többen vagyunk, akik fogyasztunk, és kevesebbet termelünk egy főre. A parasztvidékek, a munkásosztály sokkal többet fogyaszt, mint 1938-ban, ha a bázist vesszük. Tehát ez is egy olyan feszültség, amelyet átszervezés nélkül is kicipelünk a vállunkon [sic!] és abból nem lett volna kiút. Amit most teszünk, az a kiútnak a nehézsége, a felfelé ívelés nehézsége. Hadd mondjak még olyat is, elvtársak, hogy a Politikai Bizottság most úgy vezet, hogy idehozza, hogy elvtársak, emberek, ez a probléma, hogyan oldjuk meg, és kéri az ország vezető testületétől a javaslatot. 1954-ben én 40 ezer vagon gabonát vettem az ország részére, a tsz-átszervezéskor, azon a fokon, ahogy akkor volt, csakhogy nem beszéltük meg, és nem kértük ki a tanácsot, és nem volt ilyen politikai közvéleményünk. Emlékszem, 1955-ben 23 ezer vagon gabonát vettünk az országnak, elvtársak. Nem beszéltük meg, hát megvolt a nehézség? Olyan helyzet volt, hogy nem látszott kiút. Hát most olyan a probléma, amelynek a kiútját egyengetjük, éppen ezért én nagyon optimálisan[91] nézem a nehézségeket is, eltekintve a hibáktól, amelyek a mi területünkön felmerültek. Erre majd rá fogok térni, mert ott valamit tenni kell. Azért mondom el, hogy a tennivalóknál a helyes helyzetet felmérve másképp tudunk tömegbázist mozgósítani, másképp látjuk a tennivalókat, okosabban tudunk hozzányúlni ezekhez a kérdésekhez.

K. Nagy Sándor elvtárs volt talán az egyetlen, aki felvetette, és ebből a szempontból az anyagot szeretném kicsit aláhúzni, vagy kiegészíteni, mert a téma megkerüli a dolgozó parasztságunk munkamorálját. K. Nagy elvtárs felvetette, azért erről is beszélni kell éppen a helyes tennivalók miatt. Az anyag azt mondja, hogy a paraszti jövedelmet is nézni kell, mert egy kicsit a helyére kell tenni. Én ezt a megfogalmazást fogadom el és nem a Horváth elvtársét, aki majdnem gyűjtögetni kezdett Pest megyében. Nem tartunk ott hála istennek, hogy itt siránkozni kellene. Van, ahol probléma van, és lesz is, de hát általában az a helyzet, hogy a jövedelemelosztás kérdésében probléma van, ezt is a helyére kell tenni. Talán ez is oka, legalábbis ez az oka, hogy a munkamorállal még egy kicsit baj van, legalábbis még ebben az évben, aminél én egy pár szóval még időznék.

Azt mondjuk, hogy esett az eső. Kérem, az összes háztáji és egyéni répát az első héten behordták a dolgozó parasztjaink a gyárba. Aztán jött a tsz-munka — az eső már kevésbé esett — és én mentem a megyebizottsághoz, Apró elvtárshoz, Kossa elvtárshoz, Varga Andráshoz,[92] a párthoz, segítettek az elvtársak. Mindent megmozgattunk, munkásosztályt, honvédséget,[93] de amikor már nem a háztájiról van szó, hanem a tsz-ről, a közösről, amibe annyi műtrágya, annyi minden bele van ölve, akkor már nem egyszerű a dolog. Én elismerem, hogy fejlődést mutatnak, de a tennivalót látnunk kell. A megyei titkár elvtársak, mikor kinn vagyunk a megyében, elmondják az ő tapasztalataikat, de itt most nemigen mondták el.

Nem ez a jellemző, de itt meg kell mondani, elvtársak, kinn van 160 ezer vagon répánk a földben még, ez három milliárd forint. Most van olyan répa, aminek 22%-os cukortartalma van, talán sohasem volt ilyen és sohasem lesz, mert 17%-nál örülünk, és ez a répa ott van kinn. No most, úgy néz ki, hogy összehozzuk majd. Sok minden erővel, mozgósítással. Lenn jártunk a megyékben. Azt hiszem, pár éve csináljuk ezt már közösen, de ennyi munkát nem fektettünk bele, mint most, mégis nehezen megy. Én ezt azonban csak ilyen szempontból vetem fel, és nem abból, amit az előbb mondtam, ezért nem ez a mondanivalóm központja e kérdésben, hogy csak a kapás után jön a kenyérgabona. Én a holnap kenyerét féltem. Nem lesz idő, ha a fagy beáll november 5–10-én, és beállhat, nem lehet elvetni most a közös gabonánkat, és nekimenni egy szervezésnek. Ilyen mínusszal nem lehet elkezdeni, ha nincs elvetve a jövő évi kenyérgabona. Ilyen szempontból mondom, hogy betakarítani mindent, minden eszközzel, amit csak lehet, hogy az őszi gabona bent legyen, hogy ez a munka adjon egy bázist, egy alaphangot az átszervezéshez. Még annyit magyarázni kell, és problémák, más vélemények vannak.

Kádár elvtárs azt mondta e kérdések egyikének kapcsán, hogy általában a parasztok jól állnak a dologhoz, és inkább öntudat hiánya. Azt hiszem, így el lehet fogadni. Kádár elvtárs, de azért még valamit hozzátennék. Amikor mi a tsz-t szerveztük, ki-ki a maga területén, mi találkoztunk nagyon sok ellenséges magatartással. Bár javult a közös, már alakít véleményt, vagy betapasztja a száját, [sic!] de azért ez egymagában még nem tűnt el egy év alatt. Van egy ilyen politikai erő is, amely még nem a mienk, hosszú ideig nem lesz a mienk. Hatásfoka még van, gyengülő, de van, és a munkánknál, jó hogy ha ez a tarsolyunkban van, mint szemlélet, nehogy most üssünk mindenkit, aki ellenséges hangot mond, vagy ellenséges magatartású, de még ez egészen nem a múlté.

A munka hatásfoka. Ha a Horváth elvtárs számait el tudnám fogadni, akkor abból olyan is kijön, hogy az egy hold háztáji[ból] alig kevesebbet visz haza, mint a 8–10 hold közösből. Hát akkor vagy a háztájiban van minden munka befektetve, és az külön baj, vagy valami úgy néz ki, hogy a közösnek a nagy kohója, a termelésnek a nagysága, a viszonyoknak a szocialista volta még nincs kihasználva, hogy a háztájiból hazavisz hatezer Ft-ot, de a közösből meg hazavisz hétezret, így nem lesz munkaegység.

Közbeszólás: érthetetlen.

DABRONAKI elvtárs: De elmondhatja, hogy a háztájiból többet visz. És itt térnék rá az állami hozzájárulásra, a munkásosztály hozzájárulására és általában, hogy a párt és a kormány mennyit fektetett bele. Mennyi tartalék van még a tsz-ben, és ezt úgy is vetem fel, hogy ez holnapra megoldódik, visszajön áruban. 1931-től 1940-ig egy holdra jutott 5,3 kg műtrágya, 1959-ben, 1960-ban pedig 79,5 kg műtrágya. Keresem, elvtársak, a majdnem tizenötszörös műtrágyának a hozamát. Csak az utolsó két év hozott valamit. 1935-ben volt itt hétezer traktor, 1960-ban 45 ezer traktor, rettenetes fejlődés ez, de ha keresem a hozamát, a ráfordított összeget, a munkát, népgazdasági áldozatot – még nem jött meg, de megvan, benne van. Ennek egyszer realizálódni kell, és úgy látszik, hogy a növényápolást, kézimunkát a hozzáállás még nem tudja pótolni, ez a hatalmas gép és egyéb erő, de ez csak idő kérdése, ez meg fog jönni.

Még egy kérdéssel foglalkoznék, ez pedig a párt politikájának értelmezése a háztáji gazdálkodásban. Én szeretném a figyelmet felhívni, hogy nem egyöntetű ez a kérdés a legmagasabb vezetésnél sem. Két héttel ezelőtt a kormányban volt egy

vita, hogy háztájiban a disznó, a sertésállomány 83%-ban van, mit adjon, hogy adjon a népgazdaságnak. Most számolták ki előttem — a K. Nagy Sándor elvtárs számolta —, hogy ugyanakkor takarmányban 28% — legyen 40 —, de ha az állatállománynak 80%-a ott van, hát onnan kell merítenünk. Ha van ennél jobb, vagy olcsóbb, vagy közelebbi megoldás, akkor azt használjuk ki. Ennek van persze visszahúzó ereje is, a közös munkákkal szemben, de ha tsz-en keresztül nyúlunk ehhez, és a tsz-en keresztül hozzuk be, akkor megspórolunk importot, sok minden egyebet. Azért újból leszögezi az anyag — a második anyag, amit levettünk —, fontosnak tartom újból leszögezni azt, hogy ez még hosszú távlatra egyik forrása legyen az állattenyésztésnél, különösen, hogy ameddig szükséges...[94]

KÁDÁR elvtárs: A nyavalya kitöri a hosszú távot.

DABRONAKI elvtárs: Azt mondjuk, az ötéves tervben végig. Vitatom azt a részt a szövegben, hogy például nagymértékben — ez óvatos megfogalmazás — az ötéves terv végéig. Ameddig az állatállomány és a takarmány így van, addig hozzuk el a legtöbbet, de ha itten nincs közös szemlélet, mire ez leért a felvásárlóhoz, a tanácselnökhöz, a tsz-elnökhöz, a háztáji paraszthoz, nagyon sokféleképpen magyarázzák, és akár jobbra, akár balra elferdítik a párt politikáját, és nem az jön ki, aminek kéne.

A felvásárlásról. Én Tatár elvtárssal szemben nem magyarázni akarom a felvásárlást. Pedig tudomásul kell venni, ahogy én látom, a magam véleményét mondom. 1957–58-ban a begyűjtésről áttértünk a felvásárlásra. Féltünk tőle, mi jön ki belőle, lesz-e ebből kenyér, lesz-e ebből hús? Mit szól a partner, aki a piacra viszi a szövetségnek ezt a részét. Hogyan realizálódik a párt, a kormány politikája most már a piacon, a szövetségnek ebben az ágában? Milyen mértékben? Az apparátus mennyire alkalmas a padlásseprés után a hoci-veszi alapon. És mert 1957–58-ban viszonylag könnyen ment, azt mondtuk, hogy jól dolgozunk, és értünk hozzá. És azt a bizalmat, amit az új pártvezetőség, a kormány munkája a népben kialakított, azt a fellendülést, azt a fellélegzést, amit az ellenforradalom után a párt és a kormány megteremtett, mi a magunk részére bezsebeltük, és azt mondtuk, hogy jól dolgozunk. Örültünk az eredményeknek, és ez volt az alapmotívuma, szóval volt is minek örülni. Az apparátust kicsit megneveltük, hogy ez politikai munka, hogy ez a munkás-paraszt szövetség egyik formája, mert ez attól is függ, ha jól megy, ha rosszul megy stb. S most, amikor van az átszervezés, és tényleg a politikai része kerül előtérbe a felvásárlásnak, a mi apparátusunk ebből a kis önteltségből kiindulva ma nem alkalmas teljes egészében, hogy jobban dolgozzon. Én nem is úgy vetem fel, mint egyik-másik elvtárs felveti, hogy valahol van egy vagy két disznó, egy mázsa gabona, hanem általában egy apparátust meg kell tanítani, hogy mi most a munkás-paraszt szövetség, a párt politikájának a végrehajtója vagyunk, s ezt nem lehet most forint alapon, meg prémium alapon csinálni. Kicsit el vagyunk késve ezzel, de mindent meg kell tanulni. Elfogadom az elvtársaktól, hogy a különféle hibákat vagy problémákat ott nekünk gyorsan és ügyesen javítani kell. Jelentem a Központi Bizottságnak, hogy az apparátust ez évben már 2000 fővel csökkentettük, biztos többel is lehetett volna, de nem mertünk jobban, de ahogy a tsz-ek erősödnek, olyan mértékben az apparátust mi csökkentjük.

Tisztelt elvtársak! Meg kell mondani, hogy maga a felvásárlás is, a termeltetés is, meg aztán igaz, hogy van még nehézség vajban, tojásban, ebben-abban, de ha lehet azt mondani, egy percre azért az ember nyugodtabban alszik, mert más az fölvenni egyszerre 600 vagon gabonát, és más elmenni hatezer paraszthoz egy

mázsa gabonáért. Azért látni kell, hogy a mi tsz-ünk ebben a nagy politikai győzelemben is sok nehézséget leküzdött már az első évben, a gabonának a 95%-át már ő adja, időben adja, szerződés felett teljesít, szóval ez már a kimenésnek a problémája, az előremenés problémája, a feszültség megoldásának nem kis mutatója.

Az állat az nehezebb kérdés, és ha Kovács elvtárs kicsit úgy veti fel, hogy kérem 1962-ben, 1963-ban — ha most nem vigyázunk, mert a marha az háromnégy év alatt érik be —, akkor megint arról kell beszélni, hogy ezer vagont kell behozni. Én megértem, hogy ő pesszimista, és megértem Tömpe elvtársat is. Meg ne haragudj Tömpe elvtárs, de te azt mondtad, hogy te megérted, hogy a Kovács elvtárs egy kicsit pesszimista, én azt hiszem, hogy a megértést köszönettel vesszük mindenkitől, de nekünk kettőnknek nem megértés kell. A megértés azt jelenti, hogy ha akarom egy kicsit dicséret is, de mindenesetre már nem szidás. Nekünk az kell — kettő felelős tárca —, hogy az az üsző, amit nem vittetek tízezer darabot, mert fél évvel később ment ki a rendelet a kormány utasítása dacára, hogy 10 250 lesz, hogy az menjen ki, hogy az állatorvosok ne adjanak minden kényszervágásra, ne gyilkolják ki a törzsállatot, és te ne adj nekünk megértést, te segíts nekünk. Nem arról van szó, hogy nem segíttetek, vagy arról, hogy ezt ti meg tudjátok oldani, de ehhez az egész társadalom segítése kell. Mi ketten egymással ne legyünk türelmetlenek, mert tőlünk sokat vár a párt, annak vezetése, és az ellátás szempontjából a dolgozó nép is.

FOCK JENŐ elvtárs: 15 perc szünetet tartunk, utána Szénási elvtárs következik.

Mielőtt Szénási elvtárs elkezdené, javaslatot teszek az Elnökség nevében, hogy a jelentkezéseket zárjuk le. Szénási elvtárs, Losonczi elvtárs, Nyers elvtárs, Kiss Árpád elvtárs és Horváth elvtárs jelentette be eddig felszólalását.

SZÉNÁSI GÉZA elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A termelőszövetkezetek gazdasági és szervezeti megerősítéséért az egyik központi kérdés a tsz-tagok munkafegyelmének megerősítése. Most már két év óta sorozatosan folytatunk vizsgálatokat abban az irányban, hogy az 56-nak az okait megpróbáljuk feltárni, és ezeknek ismertetésével segítsük az Önök munkáját, és a mezőgazdasági irányítást végző szerveknek a munkáját. A megállapításaink bizonyos vonalakat, állandóan visszatérő jelenségeket mutatnak, és ezekről szeretnék Önöknek beszámolni.

Az a megállapításunk, hogy a tsz-tagok és a tsz-en belüli munkafegyelemnek a befolyásoló tényezőit három csoportba foglalhatnók össze. Az első csoport a tsz-eknek nyújtott elvtelen és törvényellenes segítségeknek a csoportja, amelyek abba az irányba hatnak, hogy a tsz-ek, és természetesen ezen belül a tsz-tagok olyan előnyhöz jutnak, amelyeket az állam számukra nem kíván törvényesen biztosítani, de ők különböző intézkedések révén ezeket az előnyöket élvezik.

A második csoport a különböző, tsz-mozgalommal kapcsolatban irányító szerepet végző szervek közötti összhangnak a hiánya. A harmadik csoport pedig bizonyos fontos kérdésekben a támogatás hiánya a tsz-ek irányában.

Már a múlt év során az ún. kiaratási kérdésben olyan áldatlan helyzet keletkezett, hogy az FM által kiadott jogszabály ellenére megtiltották, hogy egyes egyéni gazdálkodók learathassák az általuk elvetett gabonát. Ez kampányszerűen zajlott le az országban, és az volt a jelszava, hogy támogassuk a tsz-eket. Ezzel lényegében azt értük el, hogy a tsz-ek bizonyos, meg nem dolgozott anyagi előnyhöz jutottak indulásuknál. Természetesen az FM által kiadott jogszabálynak ez a semmibevétele azzal az eredménnyel járt, és ez a legfontosabb, hogy a huzavona, a halogatás

— kiaratni, vagy nem kiaratni — közben a gabona érett, túlérett, a szem kipergett, és komoly károk is keletkeztek. Természetesen ezt nem kell önöknek mondani, hogy az egyéni gazdálkodóknak a termelési kedvét egy kissé csökkentette.

A negyedik bajt mi abban látjuk, hogy ugyanakkor sok tsz-t hozzászoktattak ahhoz, hogy a hatóságok törvénytelen intézkedései folytán munka nélkül, jogtalan előnyökhöz jutottak. Ez pedig közvetlen kihatott a tagok munkafegyelmére. Hasonló helyzet kezdett kialakulni a földrendezések során. Az ország számos helyén, mint például Hajdúböszörményben a tsz-be még be nem lépett egyéni gazdálkodókkal kapcsolatos földrendezések során olyan cserét hajtanak végre, hogy az egyéni gazdálkodók tulajdonában lévő kat. holdanként 15–20 aranykoronás földet cserélnek el 0,45 aranykoronás értékű földre, ami olyan nagy aránytalanság, ami az embereknek az igazságérzetét sérti, olyan bosszú íze van helyben, hogy azért mert eddig nem lépett be, most ilyen cserére próbálják rávenni. Ezzel az egyéni parasztoknak a termelőforrási tendenciáját [sic!] növelik, de viszont nem erősítik a tsz munkafegyelmét, mert a tsz-tagok ismét csak azt látják, hogy ezzel a fajta földrendezési politikával teljesen ingyenes, meg nem dolgozott előnyhöz jutottak.

Főleg azért említem ezt meg, mert nemcsak az egyéni gazdák viszonylatában, hanem régi jól megalapozott tsz-ek terhére is jelentkezni kezd ez a fajta földrendezés. Több esetben előfordul, hogy fölrendezés ürügyével jól jövedelmező tsz-ektől már régen tagosított táblákat elvesznek, és gyengén működő, vagy újonnan alakult tsz-nek adnak át, így próbálván őket erősíteni a régi tsz-ek keményen megdolgozott munkájából. Ilyen eset fordult elő a közelmúltban Békés megyében, a körösszakálli Kossuth tsz terhére, a biharugrai Új Tavasz javára. Hasonló tendenciát mutat a Bács-Kiskun Megyei Tanácsnak az a határozata is, amely államosította a bölcskei Rákóczi tsz 46 holdas erdejét. Államosítás után ennek a tsz-nek a birtokából azt az erdőt elvette, ezután átadta egy újonnan megalakult tsz-nek. Korábban, amíg a kérdéses erdő az egyéni parasztok tulajdonában volt, addig a tanácsnak nem jutott eszébe az államosítás. Ez csupán akkor lett aktuális, amikor az egyéni parasztok megalakították a termelőszövetkezetet, és az erdővel együtt bementek ebbe a termelőszövetkezetbe. Általában erdővel kedvezni és erdővel erősíteni egy tsz-t úgy is képzelhető el, hogy a szerfás építkezéseknél az illetékes erdészeti szerv ad engedélyt bizonyos űrméter fának a kivágására. Általános tapasztalatunk az, hogy már tíz űrméter engedéllyel száz űrmétert szoktak kivágni, de amikor egy egész erdőt adnak át tsz-segítés címén, akkor az gyakorlatilag úgy fest, hogy az egész erdőt letarolják. Én azt hiszem, hogy ezt a vizsgálati megállapításunkat az erdészettel foglalkozó szervek alá tudják húzni.

Az FM már több ízben, utoljára a minőségi országos vizsgálatkor ígéretet tett arra, hogy megfelelő intézkedéseket ad ki a tsz-ek hatósági felügyeletének megerősítésére. Ezeknek az ígéreteknek azonban egyelőre még hatása nincs. Lehet, hogy intézkedtek, de ez nem látszik. A mezőgazdasági osztályok többsége nem ellenőrzi még ma sem, hogy a tsz-ek alapszabály szerint törvényes működést folytatnak-e, holott országszerte jelentős hiányok állanak fenn a tagok vagyonbeviteli kötelezettségének teljesítésében, a háztáji területek maximális mértékének túllépésében, a tsz-területek tiltott haszonbérbe adásában. Olyan jelzések is érkeznek hozzánk — és további vizsgálatot is igényelnek —, hogy egyes tanácsfunkcionáriusok a tsz-ektől ingyenes használatra kapnak állami és tartalékföldeket. Ugyanakkor, amikor a tsz-ek állami felügyelete, a szakfelügyelet lényegében hiányzik, olyan jelentéktelen ügyekben megnyilvánulások tapasztalhatók, amelyek sértik a tsz-de-

mokráciát, és zavarják még a munkafegyelmet is. Így például egyes mezőgazdasági osztályok azon vitatkoznak a tsz-ekkel hosszú időn keresztül, és ez késlelteti a megalakulást, hogy — pl. Baracskán — mi legyen a tsz-nek a neve.

Máshol előfordul az, hogy a mezőgazdasági osztály berendel a tsz-ektől halászati tanfolyamra két-két embert, olyan tsz-ektől, akinek nincs is halastava. Többször felülről rendelnek el egy-egy tsz-egyesítést. Ezek az egyesítések gyakran azt célozzák, hogy eltüntessék a tsz-ek mérleghiányát. Azt akarják elérni, hogy a beolvadó tsz-ek letagadják valamelyik rosszul működő tsz mérleg- és vagyonhiányát. Az ilyen látszólagos hiány eltüntetésének természetesen azzal a gazdasági eredménnyel kell járnia, hogy valamely régebben és jól működő tsz tagjai kénytelenek elviselni vagyonhiányának a következményeit, amely gyakorlatilag a munkaegység alapos lecsökkentésében jelentkezik.

Horváth elvtárs Pest megyéből beszélt arról ,hogy a részesművelés a jobb egyéni jövedelem érdekében és természetesen a népgazdaság érdekében is indokolt lehet. Tehát látjuk azt, hogy jó irányban gondolkoznak ezekről a kérdésekről az elvtársak. De ugyanakkor Pest megyében egy csomó ilyen típusú egyesítés folyik, amiről én beszélek, a mérleghiány, a vagyonhiány elkendőzése érdekében. Pl. Pest megyében 1958-ban a vagyonhiányos tsz-ek száma 12 volt, 1959 végén öt. A közel másfélmillió forintnyi vagyonhiány azonban annak ellenére 50 ezer forinttal nőtt. A mérleghiány Pest megyében 1959 végére közel hatmillió forintra emelkedett, az 1958 évi öt millióval szemben, a jelenlegi mérleghiányt pedig közel 20 millió Ft-ra becsülik, bár a tsz-ek száma éppen úgy 205, mint 1958 végén. A Politikai Bizottság jelentésében szerepel az a javaslat, hogy ahol előnyösnek látszik, vagy helyesnek mutatkozik, gyengébb és erősebb tsz-eket össze kellene vonni. Lehetőleg. Én nem értek a mezőgazdaság szervezéséhez és a mezőgazdaság termelési kérdéseihez, de amikor ezt felvetem, akkor azt is kérem, hogy gondolják meg az elvtársak, nem kellene-e valami olyanféle mondatot, vagy szót oda beiktatni, hogy lehetőleg az azonos vagyoni helyzetű tsz-ek összeolvasztását eszközöljék, ne a vagyonerőseket és a gyengéket.

Az FM most kiadott 43/b/1960. sz. utasítása[95] a 3000 holdon felül ugyan az FM engedélyéhez köti a tsz-ek összevonását, de ez az utasítás mindenütt egyesítésről és sohasem egyesülésről rendelkezik. A magyar nyelvi finomságokat ismerik mindannyian és tudják, hogy az egyesülésben van bizonyos önkéntesség, az egyesítés azonban adminisztratív intézkedés. Ez nem véletlen, mert az FM ebben az utasításában egyáltalán nem hívja fel a mezőgazdasági osztályok figyelmét arra, hogy a tsz-ek csak a tagság beleegyezésével egyesülhetnek. Az egyesítés hangsúlyozásával szinte utat mutat arra, hogy a jövőben is felülről kell elrendelni az egyesülést. Lehet, hogy nem titkoltan is ez a szándékuk, ez a tendencia, de fel szeretném hívni a figyelmet arra, hogy ez a törvényes rendelkezésekkel ellenkezik. A hatóságilag elrendelt egyesítések, amelyek nincsenek tekintettel a tagság véleményére, ugyancsak kedvezőtlenül hatnak ki a munkafegyelemre, mert hiszen a jól dolgozó tsz-tag tudja, hogy a jövőben az egyesülés előtt gyengén működő termelőszövetkezet terhei az ő vállára is fognak nehezedni. A korábban fegyelmezetlenül dolgozó, vagy nem dolgozó és beolvasztásra kerülő tsz-tagság pedig újabb leckét kap arról, hogy a hiányokat más, jól dolgozó tsz tagsága fogja megfizetni.

A későn és félreérthetően kiadott hatósági utasításnak tekinthető az FM 37/b/1960. sz.[96] utasítása is. Ennek a rendelkezésnek helyes a célja. Meg akarják

akadályozni, hogy azokban a tsz-ekben, amelyekben bevételkiesés, terméskiesés jelentkezik, túlelőlegezés és mérleghiány mutatkozik, valamint hogy felesleges tartalékolási tendencia ne történhessen meg. A Nemzeti Bank jelentése szerint azonban ez az utasítás már olyan időpontban jelent meg, amikor a túlelőlegezések bekövetkeztek, és a nagyarányú tartalékolás is megtörtént. Ez az eset ismét azt bizonyítja, hogy sem az FM, sem a Mezőgazdasági Osztály nem fordítanak kellő gondot a tsz-eknek nagyon is szükséges állami felügyeletére. És ha gondot is fordítanak, ez nem összhangban történik. Ez az utasítás előírja azt is, hogy a termelőszövetkezetekkel együtt kell intézkedési tervet készíteni, hogy ezt [a] Mezőgazdasági Osztály előterjesztése alapján a végrehajtó bizottságnak meg kell tárgyalnia, és megfelelő határozatot kell hoznia. Ezt a határozatot a tsz közgyűlésén ismertetni kell. Így szól az utasítás. Azonban ezt a határozatot a tsz közgyűlésén nemcsak ismertetni kell, hanem törvény írja elő, a tsz-közgyűlésen újabb határozatban kell a tagsággal elfogadtatni. Lehet, hogy ez stilisztikai hiba, de sajnos ez az utasításból kimaradt, pedig ez egy fontos, demokratikus kérdés. Annál is inkább, mert tulajdonképpen a tsz tervének a módosításáról van szó, amely a tsz-közgyűlés elé tartozik. A közgyűlési határozat nélkül fennáll az a veszély, hogy a tagság ismét csak azt fogja tapasztalni, hogy megkerülésével határoztak, ez pedig nem hozza közelebb a tagságot a tsz-hez.

Az állami felügyelet elmaradására vezethető vissza, hogy a hatóságok nem avatkoznak be egyes ügyekben a tsz érdekében. Heves megyében pl. ez év őszén óriási mennyiségű paradicsom pusztult el azért, mert a szövetkezetek Heves megyei értékesítési központja nem volt hajlandó azt a tsz-ektől átvenni. Ismeretes, hogy ezt a külkereskedelem elhelyezési problémáival magyarázták. De ugyanakkor a felvásárló szervek gyakran elkövetik még azt a próbálkozást is, hogy az általuk át nem vett terményekért később — egy, vagy másfél hónap múlva — késedelmi, vagy meghiúsulási kötbérrel terhelik ugyanazt a tsz-t, amelyik pedig amúgy is súlyos kárt szenvedett. Ezt Tolna megyében egy tsz-szel, ahol leszedették velük az uborkát tonnaszámra, aztán nem vették át, és később, egy hónap múlva a tsz legnagyobb megdöbbenésére befutott a kereset, az idézés, amivel perlik őket, nem tudom hány ezer forint kötbérre. Általában az ilyen át nem vételi kötbérekkel kapcsolatban gyakori, hogy egyes tsz-eket 3–5–900 ezer forintokra perelnek állami vállalatok. Az ilyen áthárítást — mert hiszen itt a felelősség áthárításáról és ugyanakkor a jövedelmezőség biztosításáról is szó van a prémcsi érdekében —, áthárítási törekvéseket nagyon megkönnyíti, hogy a tsz-ek jogi képviselete még máig is teljesen rendezetlen.

Egyre késik az a jogszabályrendezés, amely hivatva van ezt a kérdést megnyugtató módon elintézni. A tanácsi szervek gyakran, mivel látják, hogy itt valami nem stimmel, és segíteni szeretnének, társadalmi munkaként a tsz-ek jogi képviseletét az ügyészséggel, meg a bírósággal próbálják elvégeztetni. Azonban a bíróság előtt sem az ügyész, sem maga a bíró, aki az ítélethozatalra illetékes, nem játszhat kétféle szerepet, és nem ülhet oda az alperes tsz mellé egyben védőnek. A tsz-ek terhére ezért nagyon komoly hátrányok keletkeznek, nem jutnak munkájuk eredményéhez, mert perbeli ellenfeleik állami vállalatok, de gyakran magánosok is elperlik tőlük a jövedelmet és a nyereséget. Mindezt a tsz-ek még előbb kezdik talán belátni, mint a tanácsok, mert hiszen ők elsősorban az érdekeltek. Emiatt a soproni járásban több tsz közös, állandóan alkalmazott jogtanácsost kíván működ-

tetni. A járási tanács ehhez hozzájárult, a megyei tanács azonban nem engedélyezte.

Ki kell hangsúlyoznom, hogy a tanácsnak nincs joga beleavatkozni a tsz-ek ilyen elhatározásába. A jogszabályok semmiféle hatósági hozzájárulást nem írnak elő ahhoz, hogy a tsz különleges képzettségű szakembert, tehát akár jogászt is alkalmazzon. Különösen helyes az a tendencia, hogy 4–5 tsz alkalmaz egy jogászt, aki a bérének ezerszeresét hozza vissza a tsz-nek.

Nem használ a munkafegyelemnek az olyan hatósági magatartás sem, amely a korábban, a szervezés során elkövetett hibákat most már indokolatlanul kívánja leplezni, mert hiszen nem volt annyi hiba, hogy azt nekünk szégyellnünk kellene. Így pl. Nagykálló község határában Vadastanyán és Rácztanyán ez év elején durván erőszakos szervezés történt. A Legfelsőbb Bíróság jogerősen elítélt emiatt több szervezőt. A jogerős ítélet ellenére a helyi szervek továbbra is tsz-tagoknak tekintik azokat a parasztokat, akik a büntető ügyben sértettként szerepeltek és akiknek a terhére a fizikai erőszak alkalmazását a Legfelsőbb Bíróság is megállapította ítéletében. A helyi szervek még ma is azzal indokolják ezt az álláspontjukat, hogy ha az ilyen parasztokat nem tsz-tagoknak, hanem egyénieknek tekintenék, akkor a tsz-ek felbomlanának. Az ilyen tagok viszont semmiféle munkát nem végeznek a tsz-ben, és fel sem lehet ellenük lépni a munka nem végzése miatt, mert előhúzzák a Legfelsőbb Bíróság ítéletét, és azzal védekeznek. Nyilvánvaló, hogy az ilyen tagoknak a tsz-ben való megmaradása munkafegyelem szempontjából sokkal többet árt a tsz kollektívájának, mintha nem erőltetnék az ő tagságukat.

Nem érvényesül az állami felügyelet a termelőszövetkezeti beruházások szervezésének és kivitelezésének ellenőrzésében sem eléggé. Ezért a termelőszövetkezeti beruházások megvalósításánál egyes hatóságok feladataikat nem veszik elég komolyan. Inkább nevetséges, mint nagy ügy, ami pl. Fejér megyében, a székesfehérvári járási tanács vb műszaki csoportjánál történt, ahol a tsz beruházási iroda számára bianco építkezési engedélyeket adtak ki, hogy ők töltsék ki, minek kell ezzel a műszaki csoportnak állandóan foglalkozni! A jogszabályok helyesen állítanak korlátokat a magántervezők alkalmazása elé. A tsz-beruházásoknál tömegesen találtunk olyan eseteket, amikor magántervező által készített hibás tervek a tsz-ek és a népgazdaságnak súlyos károkat okoztak. Kártérítési esetről nem tudunk, ilyennel nem találkoztunk.

A böcsi „Aranykalász" tsz istállójának terveit a győri járási tanács vb ipari és műszaki csoportjának vezetője készítette, tehát az az ember, akinek hivatalból kötelessége lett volna arra felügyelni, hogy magántervező ne végezhessen ilyen tervezői munkát. A tervezés azonban ráadásul még nem is sikerült. Az épület egyes részeit utólag le kellett bontani. Ez a magántervező műszaki csoportvezető azzal bűnhődött, hogy nem kapta meg a tervezői díjat. Felelősségrevonás, vagy a lebontással kapcsolat kár megtérítése iránt semmiféle intézkedés nem történt.

A jászberényi Dózsa tsz olyan sertésfiaztatót építtetett, amelyekben sem bejárati, sem kijárati ajtó nincs, utólag kellett szétbontani a betonkoszorúkat. Felelősségrevonás a tervezővel, vagy kivitelezővel szemben, kártérítési fellépés nincs. Vizsgálataink során általános panaszként hozták fel a tsz-ek, hogy az építkezés nagyon sok esetben a tervezett határidőre nem készül el. A tsz-eknek ilyenkor kötbér- és kártérítési igényük lenne, ugyanúgy, mint velük szemben az állami vállalatoknak. Ezt azonban nem érvényesítik szinte sohasem, mert a beruházási

irodák vezetői az FM-től olyan értelmű eligazítást kaptak, hogy a kötbér- és kártérítési érvényesítést a lehetőségen belül mellőzzék.

Tisztelt elvtársak! Ezekkel a példákkal rá szerettem volna mutatni néhány olyan problémára, amely könnyűszerrel oldható meg, és olyan hibára, ami könnyűszerrel számolható fel. Természetesen nagy jelentősége van a nevelésnek, a személyes meggyőzésnek, de pusztán az nem elég. Tettünk mi adminisztratív intézkedéseket is. Sajnos ezek közül éppen a tsz-re vonatkozó fegyelmi szabályzatra is elmondhatom, hogy késve került kiadásra, majdnem egyéves huzavona után, ez év július 27-én adták ki.[97] Ebben a fegyelmi szabályzatban meg lett volna a lehetősége annak, hogy a nem dolgozó, vagy fegyelmezetlenkedő tsz-tag terhére több más fegyelmi büntetés mellett pl. a háztáji gazdaság csökkentését is elő lehessen írni. De akkor, amikor ez a fegyelmi szabályzat már kiadásra került, a munkák nagy részében benne volt az egész parasztság, és ennek alkalmazására nem kerülhetett sor.

Látják, hogy valamennyi kérdés, amit felvetettem, nemcsak munkafegyelmi kérdés, hanem egyben törvényességi kérdés is. Lehet, hogy ez szigorú, vagy nem indokolt, ügyészkedő álláspont, amit mondok, de tegnap Kádár elvtárs említette egy megjegyzésével, hogy az a lágy állásfoglalás, ami bizonyos fokig történelmileg indokolt volt 1957-től napjainkig, az most már nem lesz a továbbiakban járható út. Nem akarok ijesztgetni, de úgy gondolom, ha nem térünk vissza most már nagyon gyorsan azokra a lehetőségekkel kikövezett utakra, amelyek biztosítják számunkra, hogy a mulasztókkal, törvénysértőkkel szemben normális mértékben fellépjünk, akkor maga az élet és az események fognak bennünket egy év múlva megijeszteni és olyan szigorú lépésekre kényszeríteni, amit ma még el lehetne kerülni.

Hogy csak egy példát mondjak: a károkozásoknál, melyek a beruházásoknál, a hanyag munkavégzésnél, a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok területén is mutatkoznak, minden ember természetesnek és igazságosnak tartja, hogy ha valahol kár keletkezik, és azt nem természeti erő okozta, akkor annak a kárnak van valamilyen személyhez fűződő okozója és oka. Minden ember természetesnek és igazságosnak tartja, hogy aki valamilyen kárt okozott, azzal szemben a kár miatt fellépnek. És nem arról van szó, hogy valaki beborul az árokba, összetörik az autó, az egész autó értékét téríttessék meg vele, de valami kárral, kárigénnyel fel kell lépni ellene, mert lezüllesztjük a becsületes, hibát el nem követő és természetes igazságérzettel rendelkező tömegeknek a gondolkodásmódját. És ma már ott tartunk, hogy eszébe sem jut sem a tsz-elnöknek, sem állami gazdasági vezetőnek, de még vállalati igazgatónak sem, hogy a károk okozóival szemben fellépjenek. A tipikus az, hogy 1000, 5000 vagy akár 100 ezer forintos kárnál megelégszenek egy fegyelmi eljáráson kívüli dorgálással. Ha megkérdezik, mit csináltak, úgy fejezik ki magukat, hogy jól megmostuk a fejét, de azt a mindenki által elfogadott és igazságosnak tartott processzust, amit a törvények írnak elő, hogy fizesse meg a kárnak egy részét, nem alkalmazzák.

Úgy gondolom, ha csak a normális és a régen megszokott és megismert törvényekben előírt felelősséget érvényesítenénk és érvényesíttetnénk, akkor az országnak lényeges anyagi erőket tudnánk visszaadni az elpusztulásból. Ugyanakkor meg tudnánk óvni jóhiszemű embereket attól, hogy maguk is a károkozás bűnébe essenek, mert évek óta azt látják, hogy ha a másiknak nem történt baja, talán nekem sem történik bajom.

Nyolc évvel ezelőtt — talán még emlékeznek rá — ha valahol leborult ezer tojást tartalmazó láda, akkor rögtön felmerült a szabotázs gyanúja. Ma pedig, holott hetenként egy sor tervbűncselekményt követnek el, tervbűncselekmény miatt az elmúlt négy év alatt — holott az illetékes miniszter elvtársak illetékesek a feljelentés megtételére — az ügyészségekhez nem hiszem, hogy háromnál több feljelentés futott be. Mi nem akarunk most radikálisabbak lenni, mint a párt, nem is lehetünk, de hát ez a törvény éget. Abból a törvényből, mint ahogy a tervből is, profitálunk, azzal dolgozunk. Vagy nem jó az a törvény, és akkor gyorsan meg kell szüntetni a hatályát, vagy pedig ha jó a törvény, akkor alkalmazni kell. Mert olyan törvény, amely szankciókat ígér, a bűncselekményeket és a gondatlanságot tömegméretekben követik el, de ugyanakkor a szankciókat soha nem alkalmazzák, az demoralizál, rontja az állampolgári és munkafegyelmet.

Tisztelt elvtársak! kérem, hogy ezt a beszámolót fontolják meg, és amit ebből jónak tartanak, szíveskedjenek alkalmazni.

NYERS REZSŐ elvtárs: Tisztelt elvtársak! Három kérdéshez szeretnék hozzászólni. Az első a mozgalom továbbfejlesztése, második a termelőszövetkezetek egyes pénzügyi problémái, harmadik pedig a háztáji gazdálkodás.

A továbbfejlesztést illetően figyeltem a vita eddigi menetét, és úgy tűnik számomra, hogy háromféle álláspont alakult itt ki. Az egyik álláspontnak talán magát a referátumot, Fehér elvtárs beszédét lehet nevezni, és ide sorolom Kádár elvtárs továbbfejlesztő javaslatait is. Kádár elvtárs is így nevezte, én is úgy tekintem, hogy lényegében ezt fejleszti bizonyos fokig tovább, tehát egynek tekinthető.

Volt egy másik álláspont, amit Tömpe elvtárs hozzászólásából véltem kiolvasni, aki azt mondotta, hogy szigorúan meg kell kötni, a javaslatnál is kisebb mértékben, a továbbfejlesztés méreteit. És volt egy harmadik álláspont, amit leginkább Török elvtársnál vettem észre, aki azt mondotta, hogy véleménye szerint legjobb lenne, ha irányt vennénk az egész hátralévő, kint lévő területnek átszervezésére mezőgazdasági termelőszövetkezetté.

Azt hiszem, hogy pusztán — és talán egy kicsit szűken vett — politikai szempontból mindhárom álláspont lehetséges lenne. Ami belejátszik — bele kell, hogy játsszon — az álláspontunk végső kialakításába, az gazdaság-igazgatási, politikai megfontolás, és végső fokon természetesen ez is politika. Hiszen a gazdasági kérdései nem a politikai élettől távol eső dolgok. Korlátozottak az anyagi eszközeink. Én a magam részéről mindjárt szeretném leszögezni: a Kádár elvtárs által továbbfejlesztett javaslat mellett vagyok, bár eredetileg én az írásban kiküldött előterjesztés mellett voltam, elfogadtam, részt vettem annak a kidolgozásában. Kádár elvtárs érvei meggyőzőek voltak számomra, és azt hiszem, érdemes ilyen határozatot hoznunk. Igyekszem tisztázni, helyesen értelmezem-e Kádár elvtárs továbbfejlesztő javaslatát.

Mindenekelőtt azt hiszem, Tömpe elvtársnak nincs igaza, amikor azt mondja, hogy korlátozzuk le 400 vagy 600 ezer holdra a fejlesztést. Maga a javaslat is 600–800 ezer holdról beszél. Ezenkívül a gazdasági lehetőségeinket illetően nem lehet olyan abszolút merevséggel azt mondani, hogy nekünk ennyi pénzünk van, és azon túl semmi nincs. Tulajdonképpen annyi pénzünk van, hogy egy bizonyos határon belül mozogni tudunk a pénzeszközökben. Csak, ha többet fektetünk be a mezőgazdaságba, a továbbfejlesztésbe, akkor valahonnan le kell csípni. Miután lecsípési lehetőségeink rendkívül korlátozottak — de azért valami van —, korlátozottak a mezőgazdaság továbbfejlesztésére előirányzott összegeink is.

Arra semmiképpen nincs pénzünk — és az komoly zavarokra vezethetne gazdasági életünkben —, hogy vigyük át az egész kint lévő 2,1 millió kat. holdat. Azt hiszem, nem lenne helyes, felelőtlen döntés lenne, ha ilyen álláspontra helyezkednénk. Ha a javasolt 6–800 ezer holdon felül még bevinnénk az 1,3 millió kat. holdat, ez számunkra másfél milliárddal nagyobb kiadást jelentene. De a másfél milliárd sem egyszerűen másfél milliárd, mert ha másfél milliárd beruházással többet jelentene, akkor azt kellene mondanunk: jó, másfél milliárdot befektetünk, áldozunk, áldoz a népgazdaság, de meglesz annak a holnapi eredménye. Hiszen a befektetések általában gyümölcsözőek. De sajnos itt nem arról van szó, hogy másfél milliárddal nőnének a mezőgazdasági beruházások, hanem ez az anyagi támogatás jelentős részben — sőt, amit mondtam, ez a másfél milliárd differencia majdnem teljes egészében — vásárlóerőként jelentkezne. A beruházások színvonalát adottnak véve. Tehát nem beruházást adnánk, hanem jövedelmet adnánk. Ettől pedig több termelés, több termés nem lenne. Ezért ezt ki kell rekeszteni.

Kádár elvtárs azt mondja, hogy ne határozzuk meg a 600–800 ezer holdat, hanem határozzuk meg a politikai elveket, illetve ezeket a gazdaságpolitikai elveket, hogy a sivóhomokon mit csináljunk, a feketeföldeken mit csináljunk, és a megyék saját vizsgálataik alapján készítsenek tervet, amit a Központi Bizottság hagyjon jóvá.

Én azt hiszem, nem kellene félni ettől, el kellene fogadni ezt a javaslatot. Hiszen a megyék is, a megyei pártbizottságok tisztában vannak ma már gazdasági helyzetünkkel. Ha megkapják itt az elveket, valószínű, hogy ebből nagyjából ugyanannak kell kijönni, ha helyesen lett felmérve előzetesen ez a dolog. De mindenesetre annak nem szabadna kijönni a megyei tervekből, hogy 2,1 milliárd hold átszervezésére vegyék az irányt.

Ami azt illeti, hogy valamit csináljunk azokkal a területekkel is, amelyek kimaradnak a mezőgazdasági termelőszövetkezeti fejlesztésből — Kádár elvtárs javaslata szerint —, termelőszövetkezeti csoport vetődik fel. Számomra is meggyőző volt, és azt hiszem, igaz, hogy ilyen módon mi politikailag is megfelelő lépést, közérthető lépést hajtunk végre, és saját magunk számára is kicsit inkább kedvezőbbé tesszük a következő évekre a mezőgazdaság továbbfejlesztésének lehetőségeit. Nem értek egyet azzal: valaki azt mondja, hogy ha szervezünk egy termelőszövetkezeti csoportot, akkor tulajdonképpen nehezítjük a helyzetünket, mert azt azután nehéz lesz kimozdítani, és nehéz lesz megmagyarázni a szomszéd községnek, hogy őket miért nem termelőszövetkezeti csoportba fejlesztettük be. Van ilyen veszély, de én azt hiszem, helyes erre venni az irányt. Ez is bizonyos anyagi kihatást jelent számunkra, a mezőgazdasági termelőszövetkezetekben, az újonnan alakult termelőszövetkezetre holdanként kb. 1600, 1800 forint kedvezményt adunk, addig egy termelőszövetkezeti csoportnál 200–300 forint körül van ez a kedvezmény. Adókedvezményt ott is adunk, ez állami támogatás, és nagyüzemi felárat ott is adunk, ez is állami támogatás. Ebből jön ki ez a 2–300 forint. Ezt népgazdaságunk elbírja.

Végeredményben tehát azt hiszem, hogy a megyei tervek utána a Központi Bizottságnak jóvá kellene hagyni valamiféle tervet, de spontaneitásra ne bízzuk a dolgot. Nem lenne jó, ha ismét az jönne ki, mint tavaly, vagy tavalyelőtt? Tavaly jött ki, hogy a megyék annyival túlteljesítették a tervet, hogy több mint egy milliárd kihatása jelentkezett a népgazdaságra, az államra. Erre pénzügyi tartalékaink nincsenek.

A második kérdés: a termelőszövetkezetek pénzügyi helyzete. Valójában nem olyan rossz, amilyennek a mi számításainkból kitűnik. A tendencia javuló, azonban a termelőszövetkezetek bevételkiadási költségvetése, a mérlegei rosszabb képet mutatnak, és bizony ez nem valami ragyogó eredmény. 35 Ft-os országosan a tervezett munkaegység, 28 Ft lesz a tényleges munkaegység. Ez nem mozgósítja a termelőszövetkezeti tagokat. Ezen belül van, ahol sokkal rosszabb az arány.

Egyik nagy hiba, talán a legnagyobb hiba a tervezésbeli fogyatékosságokban van. Azt sem lehet megkövetelni, hogy mindjárt jól tudjanak tervezni a járási tanácsnál, pláne magában a termelőszövetkezetben. De jövőre sokkal nagyobb erőfeszítést kell fordítani erre a tervezésre. 1,4 milliárd ma a bevételkiesés a termelőszövetkezetekben, ami már bizonyos. Ez a bevételkiesés valóban a bevételekből való kiesést jelenti, vagyis a termelési lehetőségek rosszul lettek megtervezve. Legalább az esetek felében erről van szó. S azután egyharmadában az aszály, meg a jégkár is sújtotta, ez is belejátszott a dologba. De közismert, hogy 30 mázsa kukoricát terveztek be, aminek nem volt meg az alapja, beterveztek disznókat, amire nem volt meg a tenyészbázis stb. Ez pedig olyan tervezési hiba, amit a tanácsi szervek követtek el, részben tudatlanságból, részben — néhol — felelőtlenségből. Néhol azért, mert a központból kiadtuk a megyékre a tervet, hogy ennyi disznónak kell lenni. Ők lelkiismeretesen lebontották, és egészen a termelőszövetkezet tervéig eljutott a dolog, és ott rájuk lőcsölték a disznót. Később kiderült, hogy ennek a disznónak nincs is termelési bázisa.

Azt hiszem, reálisabb tervezésre van szükség. Olyan irányban kell vinni jövőre a dolgot, hogy a tervezett munkaegységnél inkább merjük vállalni, hogy kicsit kisebb legyen. Lejjebb vigyük, de lehetőség szerint azt teljesítsék. Sőt, ha túlteljesítik azt jó gazdasági munkával, az sem lesz baj.

A mérleghiányról: pillanatnyilag úgy néz ki a helyzet, hogy 400-on felül van, 450 azoknak a termelőszövetkezeteknek a száma, ahol mérleghiánnyal számolhatunk. Jelenleg 90 millió a mérleghiány összege. Folyamatban vannak most még bizonyos elosztások, amelyek negatív irányban tovább növelik ezt a mérleghiányt. Ugyanis sok szövetkezetnél — különösen ahol a pártszervezetek, tanácsszervek nem fogják kicsit erősebben a dolgot — a szerződésben lekötött terményeket kiosztogatják. Újabb mérleghiányt fog ez eredményezni. Mindezekkel számolva úgy látjuk, hogy 150–180 milliót el fogja érni a mérleghiány összege. Mit csináljunk vele? Azt mondta a Politikai Bizottság, meg a kormány, hogy mérleghiányt nem térítünk. Ha semmit nem térítünk, akkor ezek a szövetkezetek lehetetlen helyzetbe fognak kerülni, ha térítünk, akkor nem tartottuk be a szavunkat és ez precedens. Mindenesetre most, menet közben vannak olyan törekvések, hogy kerüljük meg a dolgot, és ne térítsünk a végén, ne igényeljenek az év végén mérleghiányt, hanem már most, menet közben olyan középlejáratú hiteleket kapjanak, hogy végül is most finanszírozzák, és az év végén ne jelentkezzék mérleghiány. Ennek mi ellenállunk, hisz ez nem elvi megoldás, nem szabad ezt csinálni. Ki kell buknia a problémának a mérlegben. Ezen a nézeten vagyunk, és azt hiszem, ezt mindenkinek el kell fogadnia.

Amikor kibukik a probléma, akkor gondolkozni kell, hogy mit csináljunk. Valamit segítenünk kell. Azt se mondhatjuk, hogy árusítsák ki az istállójukat, nem tudják azt eladni. Árusítsák ki a tenyészállatukat? Ez az ország jövendője is. Azt hiszem, hogy valami pénzügyi segítséget kell adni, de közvetlenül munkaegységre lehetőleg egy fillért sem. Termelési beruházásra lehetne adni a későbbiekben, ahol

amiatt állott elő mérleghiány, vagy áll majd elő, hogy túlzottan sokat, a lehetőségeinknél több beruházást végeztek saját erőből, itt mérlegelendőnek tartom a dolgot. Mérlegelhetőnek, mert ott a szövetkezet áldozatot hozott, saját maga beruházott, kicsit túlfutott a saját erején. Ezt jogosnak ismerhetjük el. Ahol egyik sem áll fenn, ott pedig szigorúan kell az állam szempontjait is képviselni, mert ahogy most elindulunk pénzügyi kérdésekben, ennek tíz évig előre kihatása lesz a továbbiakra. Ha most azt látják, hogy csak egy kicsit tartani kell a tenyerüket, csak egy kicsit kiabálni kell, és kapnak, akkor az ország jövedelmének már eleve eladtuk egy részét.

A harmadik kérdés, amihez hozzá akarok szólni, a háztáji gazdaságok problémája. Nagy vita van akörül, vajon vannak-e termelési, árutermelési lehetőségek a háztáji gazdaságban, vagy sem. Helyesen fogalmazzuk-e a háztáji gazdaság fontosságát? Azt hiszem, a Központi Bizottságnak elvileg kellene párttagjaink és funkcionáriusaink felé meghatározni, hogy milyen jelentőséget tulajdonítunk is mi a háztáji gazdaságnak. Nem is kell feltalálnunk semmiféle elvet, mert ezek az elvek ki vannak dolgozva. A SZU, az első szocialista ország gyakorlata is, elméleti tézisei is bizonyítják, hogy tulajdonképpen mi is ez a háztáji gazdaság.[98] Az első a közös kell hogy legyen, nyilvánvaló.

A háztáji gazdaság azonban, amellett, hogy első a közös, nem egy nélkülözhető második jelenleg, hanem szükséges második szektora a szövetkezeti gazdálkodásnak. Semmiképpen sem tekinthetjük annak, hogy mi engedményt adunk a parasztok elmaradottságának, ezzel a háztáji gazdasággal. Én legalábbis úgy tekintem. A háztáji gazdaság ma termelési szükségesség is. A népgazdaság számára legalább ugyanolyan szükséges és nélkülözhetetlen, mint a paraszt számára. És nem a kapitalista csökevényeknek tesz engedményt, hanem a mezőgazdaság mai termelési fejlettségével számolja a szükséges lépést. És ezért egy nélkülözhetetlen kiegészítője a közös gazdálkodásnak. Nagyon megfontolandó, amit Kádár elvtárs mondott, hogy a felvásárló szervek prémiumrendszerét esetleg nem lehetne-e úgy átalakítani, hogy a fokozatosság érvényesüljön benne. De semmiképpen a háztáji gazdaságot ne csapjuk oda az egyéni gazdaságokhoz, az nem egyéni gazdálkodás. Míg az egyéni gazdálkodás az tendenciájában a kapitalizmus felé vezet, addig a háztáji gazdálkodásra szerintem ezt nem lehet elmondani.

A háztáji gazdálkodás nem vezeti a parasztot a kapitalizmus felé.

KISS ÁRPÁD elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Egyetértek Kádár elvtárs koncepciójával, amelyet a továbbfejlesztéssel kapcsolatban kialakított. Azért kell külön kiemelnem, mert a Tervhivatalban az én vezetésemmel a korábbi tapasztalatok alapján problémát okozott, hogy vajon a további fejlesztés, az anyagi-műszaki megalapozás bizonyos mértékű változtatásával ugyan, de az anyagi-műszaki megalapozását abban az időszakban, amikor a kollektivizálás terét, az átütő sikert a területnövekedés legnagyobb nagyságrendjét érjük el, és másként kell ezt megítélni, az anyagi-műszaki megalapozást akkor, amikor a mezőgazdaság szocialista szektora döntő túlsúlyba került. A továbbiak során a termelés úgy alakulhat ki, hogy a termelés gerincét a már anyagilag is megalapozott és döntő túlsúlyban levő tsz-ek adják, és a további fejlesztés során a szempontok közül sokkal nagyobb jelentőségűnek kell tartani a gazdasági, mint a politikai szempontokat.

Hogy milyen jelentőségű volt ezekben az elgondolásokban ez a hiba, arra egy pár számmal szeretnék rámutatni. Amikor elértük a 74–80%-ot a szántóterületre vonatkoztatva, eddig az időszakig rendkívül nagy anyagi áldozatokat hoztunk a

tsz-ek állóalapjainak növelése érdekében. Nem azt lehet mondani, hogy tettünk egyet-mást, hanem igen nagy áldozatokat hoztunk, és nagy eredményeket értünk el az állóalap növekedése területén. A 74–80 [%-os] szektoron belül lévő területen az állami gazdaságok 1,2 millió kh-t tesznek ki, ahol az állóalap fajlagos értéke az egy kh-ra számítva 12 000 Ft körül mozog. A tsz-fejlesztés során 1959-ben a tsz-ek egy kh-jára 2523 Ft állóalap érték jutott. 1960-ban, miután a területfejlesztés és az anyagi eszköz nem teljesen párhuzamosan alakult, 2293 Ft jutott kh-ként. Az este átszámítgattuk, hogy a Kádár elvtárs koncepciója szerinti továbbfejlesztés esetén 1961-ben, tehát gyakorlatilag a teljes befejezés időszakában, 2–2100 Ft körüli állóalap érték alakul ki kh-ként. Azért említettem ezt a számot, nehogy valaki azt gondolja, ha [a] további fejlesztés során nem azokat az anyagi eszközöket biztosítjuk, amely a döntő túlsúly elérése időszakában tettünk, hogy itt valami rendkívüli nagy állóalap-csökkenés következik be. Ez az állóalap-volumen átlagosan arra feltétlenül elegendő, hogy ezeken a területeken, különösen a növénytermelés területén, sokkal jobb eredményeket érjünk el, mint a magángazdaságok földterületein.

Ezeket az állóalapértékeket úgy értük el, hogy a hároméves tervben előirányzott mintegy 8645 millió forint beruházás helyett 16 000 millió Ft beruházást adtunk a mezőgazdaság fejlesztésére. Azért kell ezt megemlítenem, mert arra a hibára szeretnék rámutatni, hogy a további fejlődést, tekintettel arra, hogy mögöttünk már rendkívül nagy eredmények vannak, másképp kell megítélni, mint ahogy a Tervhivatal rendkívül csökönyösen ragaszkodott a derékhad megszervezése időszakában ahhoz, hogy anyagi-műszaki megalapozása meglegyen az előrelépésnek. Tehát mögöttünk rendkívül nagy eredmények állnak, amelyek lehetővé teszik már, hogy a további fejlesztés során = Kádár elvtárs elgondolása szerint eljárva — a mezőgazdasági többlettermelés területén, különösen a növénytermelés területén biztosítva legyen. Ez az egyik felismerés, ami miatt bejelentettem, hogy korábbi, azon szakemberek körébe tartoztam, akik a régi módon akartak előrejutni. De a tegnap óta bejelentett változás és a vitában kialakult tanácsok, továbbá a magam felismerése, indoka annak egyrészt, hogy az egyetértést bejelentem. A másik, nem kis tényező az, hogy Kádár elvtárs koncepciója szerint lehetséges: azokon a területeken, ahol rendkívül nagy anyagi eszközöket kellett volna adni ahhoz, hogy teljes vertikalitásában kiépüljenek a tsz-ek, tehát a homokos, rendkívül alacsony értékű területeken. Ha ezeket tsz-ekké akarjuk alakítani, kellett volna adni vagy 6–8000 Ft-ot kh-ként, hogy felhozzuk a régiek színvonalára. De Kádár elvtárs koncepciója szerint ezeket a területeken lehet alacsonyabb rendű tsz-eket szervezni, és egy időszakig növénytermelő jellegű tsz-eknek tekintenénk. Ez a másik ok, amiért teljes nyugodt lélekkel el tudok a korábban kialakult koncepciómtól térni.

Egyetlen változás lesz itt az anyagi megalapozás területén: az, hogy a területi növekedéssel kapcsolatos adó és közös értékesítési felárak az eddig [a] 61-es tervben kialakítottakhoz képest növekedni fognak, de ezeknek mértéke nem olyan, hogy megoldhatatlan lenne. Kijelentem, hogy megoldható. Ez olyan 300–400 millió többlet vásárlóerőt igényel, és ez a mostani kereteken belül is megoldható.

Rátérek felszólalásom második részére, amelynek lényegét már a Minisztertanács ülésén is kifejtettem. Tekintettel arra, hogy állami vonalon nem sok mozgolódás történik a meggyőződésem szerinti hiba kiigazítására, azért ezzel az egy témával szeretnék tovább foglalkozni.

Az előbb közölt állóalap fajlagos értékeken belül szeretném felsorolni, hogy ezeken belül az épületárak hogyan alakulnak a tsz-ekben. Az 1959. évi 2523 Ft/kh-on belül 1046 Ft az épületvolumen. A 2293 Ft/kh-on az 1960-as állóalap volumenében 986 Ft az épületekre eső rész. Az általam közölt kb. 2–2100 Ft-os jövőbeni átlagos állóalap értéken belül 950–980 Ft lesz az épületvolumen. Ebből látható, hogy a takarmánytermelés bázisa most már, a teljes befejezés időszakában teljesen közös lesz. Az állatállomány közösben tartásához szükséges állóalapok, épületek megépülése nem lesz teljes mértékben lehetséges. Ugyanis közeli számítások szerint 8–10 000 Ft/kh kellene ahhoz, hogy a takarmánybázis mellé az állattenyésztés épület-állóalapjait megépítsük. Ez egy olyan költség, amely objektíve nem teszi lehetővé, hogy Magyarországon az állattenyésztés fejlődjék. A szubjektív tényezők akadályozzák azt, hogy ilyen változás mellett — az állattenyésztés állóalapjai — háztájiban maradnak, a takarmány pedig közösben van. Szubjektív tényezők miatt, ha ezen nem változtatunk, az állattenyésztési ágazat fejlődését meg fogja akadályozni.

Különösen a szarvasmarha- és a sertéstenyésztés területén jelent a ma fennálló külön nyelven való beszélés rendkívül nagy veszedelmet. Erre vonatkozóan a KB-nak van egy több mint egy éves határozata, azt hiszem, 59 tavaszán született,[99] hogy rendezzék ezt a kérdést állami vonalon. Annak a biztosítását célozza, hogy a takarmány és az állattenyésztési állóalap megtalálja egymást, és közös állati termeléssé konvertálódjon. A három héttel ezelőtti minisztertanácsi ülésen kialakult vitából és a mai vitából is láttam, hogy e kérdésben nem egyeztették az álláspontokat. Ki lett adva egy rendelkezés, egy közös miniszteri határozat, amelyet 8/1960-as számú közös utasításnak neveztek el.[100] Ezen utasítás alapján teljesen egyetértek azokkal a felszólalókkal, akik azt mondják — Élelmiszeripari és Földművelésügyi Minisztérium utasítása —, hogy a közösben termelt takarmányból, ha a tsz úgy gondolja, bizonyos mennyiséget kiad a háztájiban levő sertés felneveléséhez. És a tsz, miután szervezi is, bizonyos felárat, egy forintot, másfél forintot kapjon. Ennek azonban az a hibája, hogy kereskedelmi ügylet jön létre, a tsz háztáji állóalap igénybevétele érdekében. Ti. eladja a tsz állami áron a takarmányt. Természetesen, miután kereskedelmi ügylet van, azzal komplikálva, hogy az állami ár, meg a szabadpiaci ár jelentősen eltér egymástól, lehetetlen ezt a sok komplikációt elrendezni. Ezért az a javaslatom, az MT ülésén is elmondtam, tekintsük egy egyszerű technikai műveletnek az egészet. Kérem, hogy fontolják meg ezt az elvtársak.

A háztájiban levő sertés, vagy szarvasmarha istálló után még használati díjat sem fizetnénk. De az a szarvasmarha, vagy az a pár sertés ott kinn maradna, a tsz külön takarmányából különböző mértékű takarmányjuttatást adunk a háztájiban nevelkedett sertés nevelésére, tehát nem teljes értékét, nem azt javaslom, hogy a 6 kg takarmány egy kiló hús alapon adjunk takarmányt, hanem mindjárt rátérek, hogy milyen összefüggésben. Ne számoljuk el kereskedelmi úton a háztájival a takarmányt, csak adjuk oda, mondjuk két mázsát, egy mázsa hús esetében. A háztájiban nevelt sertés az a közös tulajdona és közös értékesítésre kerül, és a közös értékesítési felárat is megadjuk érte. Azért lehetséges ez, mert a tenyészállatot is a közös úton adhatjuk ki, tehát biztosítva van a közös érdek. A tsz-tag odahaza neveli azt a sertést, tehát kb. lehet azt biztosítani, hogy azonos körülmények között nevelkedjen. Utána nem a háztájiból egyénileg szerződik az állami felvásárlási szervek felé, hanem ugyanúgy, mintha a tsz-nek meglenne egy helyen

a sertés közös istállója. Így kikerüljük a kereskedelmi üzleteket, nem zavar többé az állami felvásárlási és a szabadár közötti különbség, nem indul meg a spekuláció sem, mivel a paraszt megkapta természetes egységben a takarmányt, és úgy neveli azt a disznót, mintha közös sertésólja lenne a tsz-nek.

A sertés felnevelésével kapcsolatos ráfordítási munkát el lehet számolni megállapodás szerint vagy munkaegységben, vagy valamilyen speciális módon, ami már bizonyos prémium jellegű művelet lehetne. Ezután az történik, hogy megmozdul a család, megmozdulnak a családtagok, mert a munkaegység növelésének a családtagok részére elég kedvező módja, ha van tíz sertésre ólja.

A másik előnye az, hogy a tsz közös értékesítési felárat kap, és ezért megvan fizetve az a szervezési munka, amelyet az agronómus vagy az állattenyésztő ebben a munkában kifejtett. És nem a felér miatt növeli az egész tagság érdekeltségét. A lényege tehát ennek a javaslatnak az, hogy a kereskedelmi ügyleteket kapcsoljuk ki, és hogy a háztájiban nevelt sertést, bár az ól, amelyben felnevelték, jogilag magántulajdon, a háztájiban nevelt sertés a közös tulajdona, és közös értékesítés esetén ugyanazt a felárat megkapja, mintha azok a sertések a közös ólban nevelődtek volna. Azért kell javasolnom, hogy valahogy ilyen módon, nem biztos, hogy hibátlanul, rendezzük a dolgokat, mert ma véleményem szerint a háztáji takarmánynak megmozdulását a közös értékesítés felé egyrészt az akadályozza, hogy ilyen kereskedelmi ügyletek vannak a rendeletbe beépítve. És így spekulálnak. A paraszt arra gondolhat, ha 200–190 Ft-ért kapja a gabonát, akkor hogy játssza ki a dolgot, hogy — bár a háztájiba került — ne kelljen a közösben értékesítenie. A tsz pedig arra gondol, miért adja oda 190 Ft-ért a takarmányt, hiszen ez nem garantáltan megy a közös értékesítés felé. És így tovább, és így tovább. Ezzel szemben, ha leegyszerűsítjük úgy, hogy csak a sertésól marad magántulajdonban, de az egész művelet során közös tevékenységet folytat, akkor nem lehet spekulálni.

Még egy dologra ki akarok térni: a rendelettel összefüggően alakulnak azok a vélemények, hogy a közös takarmány, ennek végrehajtása során kimegy és elherdálódik, spekulációs eszközzé válik. Nem szeretném azt a kifejezést használni, de azt, amit most elmondtam, bérmunka jellegű dolog, amelyet a nemzetközi munkamegosztásban szoktunk alkalmazni. És nagymértékben ez beválik. Nemzetközi szinten olyan esetben, amikor valahol van az anyag és a másik országban van kihasználatlan kapacitás. Akkor azt a gyárat nem lehet idehozni Csehszlovákiából Magyarországra, hanem bérmunka konstrukcióban, ugyanilyen konstrukcióban feldolgozzák. Ennek a rendkívül nagy jelentőségére szeretném felhívni a figyelmet.

Az előbb már említettem, hogy becslés szerint 8–10 milliárd forint kellene ahhoz, hogy az állattenyésztési állóalapokat létrehozzuk. Nem arra gondolok, hogy 6 kg takarmány pro egy kiló hús alapján takarmányt adjunk ki a háztájiban nevelt sertések után. Nem kell egyszerűen konvertálni a közösben termelt takarmányt a hús felé, és ezzel mozdítsuk meg a háztájiban megtermelt takarmányt. Ti. a háztáji takarmányt húsértékesítés felé azzal is meg lehet indítani, ha azt mondjuk: a tsz-ből két mázsa takarmányt adunk pro mázsa hús élősúly után, a másik két mázsát tedd a saját takarmányodból, a többi meg úgyis moslék. Ilyent csinálunk a mostani 1 millió 700 ezer darabos felvásárlási darabszámunkon belül kb. 200 ezer db sertésre. Tudniillik sajnálatosan importból biztosított takarmánybázison, 1,-1,5 mázsa takarmány alátámasztást adunk magánparasztoknak, és így szerződnek, ez esetben, ha nem kell az egész öt mázsát nekik adniok.

Ugyanezt az áttételeken keresztül létrejövő intervenciót csinálhatná a tsz a saját takarmányából, megsózva a háztáji takarmányt. Nagy különbség van aközött, hogy a háztájiban termelt takarmány hat mázsája után termel egy mázsa elősúlyt, akkor meggondolja, vajon mennyiért adjon a piacon, 300 vagy 350 Ft-ért, vagy inkább ne vigye haza. De ha a tsz-ből nem kereskedelmi úton, hanem természetes egységben kap két mázsát, akkor ő már csak a négy mázsájával, vagy a három mázsájával kalkulál. Ez esetben már gondolkodik, hogy értékesíti-e 350 Ft-ért a takarmányt, vagy beviszi az állattenyésztésbe, és így értékesül a takarmány.

Azért kell ezzel foglalkozni, mert hosszú ideig, három, esetleg négy évig — bár csökkenő mértékben, mert közben is beruházunk a tsz-eknél — csökkenő mértékben, de azért fennmarad. A sürgősséget az adja, hogy a legnagyobb mértékű ma, meg jövőre ez a probléma, aztán 62-re már kisebb lesz, mert akkorra már építünk istállókat, meg sertésólakat is, és a végén már teljesen megszűnik ez a probléma. Sürgősségét az adja, hogy éppen ebben az évben az 1 millió 600 ezer db sertés felvásárlásnak egyik akadálya éppen az általam említett probléma. Ha ezt elvileg tisztázzuk, akkor ennek elvei alkalmazhatók lennének a baromfinevelés területén is, a tojásfelvásárlást stb-t ez mind befolyásolhatja.

Magyarul: a javaslat lényege az, hogy a háztáji az nem magánszektor, és ne járjunk vele úgy el, mintha magánszektor lenne, és kereskedelmi úton cseréljük a gabonát, meg a sertést, hanem tekintsük úgy, hogy az a közösön belül van, és úgy adjuk ki a takarmányt, mintha egy 100 méterre levő közös istállóba vagy közös sertésólba vinnénk a takarmányt. A mostani rendelet viszont úgy tekinti, mintha a háztáji — nem is kicsi, hanem nagymértékben — maszek lenne, mert előírja, hogy állami felvásárlási áron el kell adni a takarmányt. Hát nem adja el állami áron a tsz. Hogy el lehet számolni készpénzben, el lehet számolni a munkaegység terhére és így tovább. Úgy tekinti a rendelet, mintha a háztáji magánszektor lenne, pedig csak kismértékben, jogilag áll úgy a helyzet, hogy a sertésól az magántulajdon. De el lehet érni, hogy a benne nevelt sertés takarmánya, meg a sertés maga is közös legyen, és hogy a közös értékesítési felárat is megkapja.

[FOCK JENŐ:] Losonczi elvtárs, utána Horváth elvtárs.

LOSONCZI PÁL elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én az előterjesztett javaslattal, azzal, hogy fejlesszük tovább a szövetkezeti mozgalmat, egyetértek. Ismerve a népgazdaságban lévő nehézségeket, csak az a kérésem, hogy a gazdasági életünket irányító elvtársak is reálisan nézzék a dolgokat. Nem is a forint oldaláról nézném, hogy hogyan fejlesszük tovább, hanem inkább erkölcsi megbecsülést adjanak a mezőgazdaságban dolgozóknak, a mezőgazdaságot irányító szerveknek. Mire gondolok itt? Úgy néz ki az utóbbi időben, amikor ezeket a feszültségeket tárgyaltuk, mintha ez az egész átszervezés nem az egész népgazdaság ügye, érdeke lett volna. Mintha nem ez a Központi Bizottság döntötte volna el, hogy fejlesszünk tovább, és menjünk előbbre. Úgy néz ki, mintha ez nem volna, akkor egész másképp nézne ki a népgazdaság helyzete. Én ezt azért mondom, mert az utóbbi időben úgy érzem, hogy szinte kényelmetlenül mentem valahova, mert mindjárt odadobták, hogy a mezőgazdaság, a tojás, a krumpli, a bab, és így tovább. (Közbeszólás.) De Somogyi elvtárs, fejlődésében kell nézni a dolgokat, nem úgy, ahogyan mi szeretnénk, hanem úgy, ahogyan, amit mi el tudunk érni a mi körülményeink között.

Én el szeretném mondani, mégis hogyan is állunk. Kétségtelen, hogy van még egy csomó probléma, amit meg kell oldanunk, ami az átszervezéssel együtt jár, de azért látni kell, hogy akkor, amikor a faluból a munkaerőt már előbb elvisszük, mint ahogy a tsz-t megszerveznénk, amikor a tsz-re kerül a sor, ott maradnak a 60 [éves] és ezen felüli személyek, holnap már többet akarnánk várni a falutól, mint amit az képes adni. Hoztunk egy intézkedést, hogy a faluból ne mehessen el munkaerő,[101] illetve ne olyan arányban, mint ahogy kívánatos volna. Azonban ezt nem minden esetben tartják be. És ott, ahol rosszul mennek a dolgok, elsősorban ott mennek rosszul, amelyik faluból ilyen népvándorlás indult el. Ott, ahol a faluban a helyzet olyan volt, hogy sikerült ott tartani a falu népét, a rokonságot, azok a szövetkezetek a jók. Azok a rosszabbak, ahol elment a falunak a munkaereje.

Szeretném a Tisztelt Központi Bizottságot emlékeztetni arra is, hogy hosszú évek vitája volt, hogy lehet-e az átszervezéssel egyidejűleg a mezőgazdasági termelést tartani, illetve növelni. Ha az időjárás egy kicsit kedvezőbb lett volna, akkor nyugodtan mondhatjuk, hogy lehet növelni is, nemcsak megtartani. Az idei terméseredmények a mezőgazdaság növénytermelését illetően globálisan nem nagyon maradnak le a tervezettől. Az állattenyésztés az sokkal nehezebb kérdés, annak az árutermelése különösen. Mi egy csomó erőfeszítést tettünk annak érdekében, hogy a télen bekövetkezett sertéslétszám-visszaesést helyrehozzuk, úgy néz ki, hogy van is valamilyen eredmény ezen a téren. A számításaink szerint a jövő évben, a jövő év második felében a sertéshúsellátás is normális lehet. Ugyanis most már malactöbblet van egyes helyeken, amit a takarmány nem bír el. Az állattenyésztés másik ágában, a szarvasmarha-tenyésztésnél, különböző problémák lesznek, aminek főleg társadalmi okai vannak, de gazdasági okai is. Gazdasági oka az, hogy a marhának a nagyrésze mindenütt a háztájiban és az egyénieknél van. Jobban jár a paraszt, ha nem fedezteti be a marháját, feji addig, ameddig tudja, és utána felhizlalva adja át az állami felvásárló szerveknek. Még gondolkozom azon, hogy hogy tudnánk ezen változtatni, de a nehézség azonban nehézség marad még egyelőre.

A beruházások terén is bizonyos változást eszközöltünk. Szeretném elmondani, hogy — különösen Kiss elvtárs hozzászólása és a Nyers elvtárs, akik csak úgy látják a beruházást, hogy csak építéssel mehet a szövetkezet szervezése — én ezzel nem értek egyet. Nem értek egyet azért sem, mert ha az árutermelés oldaláról nézzük az állattenyésztést, akkor az árut sokszor olyan helyen termelték ezelőtt is Magyarországon — a hízómarhát például —, ahol nem betonistállóban tartották, hanem egyszerű helyeken, olyanon, amit most mi új módszerként akarunk elterjeszteni. Nemcsak beton és tégla között lehet az a marha. Ha megnézzük a világ mezőgazdaságát, vagy az úgynevezett fejlettebb nyugati államokat is, kiszámítják, hogy marhát tartani olyan istállóban nem kifizetődő, amilyenekben mi tartjuk. A szabad ég alatt tartják a húsmarhát. Mi ilyen számításokon még nem mentünk végig, de ha azokat a módszereket akarjuk elterjeszteni, amit én láttam a héki állami gazdaságban, ahol ilyen szabadtartásos hely is belekerül 30 000 Ft-ba, hát az soha nem amortizálódik, illetve nem tudjuk az épületnek az értékét megkeresni az állaton.

Ez az egyik, a másik pedig, jelenleg nálunk az állattenyésztés az, ahol a legtöbb élőmunka ráfordítás van. Egy ilyen beépített istállóban a munkát nem is igen tudják csökkenteni. Tehát más módon kell az állatokat tartani. Olcsóbbá kell tenni ott, ahol többszáz hízómarhát tud egy ember gondozni. Ha ezt tartjuk, ami most van, akkor továbbra is az lesz a hús terén, hogy egy kg hús 22–24 Ft, az állami

gazdaságokban is, és az állam csak 15 Ft-ot ad, tehát ráfizetéses. Ha felemeljük a felvásárlási árát, hisz már így is drágább a felvásárlási ára, mint amennyiért adjuk.

A hús árát kellene emelni, ez viszont egy körforgás. Akkor a munkásnak a fizetését kellene emelni, és ez megint mást vonna maga után. Nekünk ott kellene kezdeni, hogyan tudnánk a mezőgazdasági termékeket olcsóbbért termelni. Én azt hiszem, nekünk ott kellene keresni a mezőgazdasági termelés hozamainak növelése mellett, hogyan tudnánk olcsóbban előállítani. Annál is inkább, mert egy csomó olyan nehézségekkel kell megküzdenünk, hogy az emberek nem értik, és sokszor a minisztériumon belül sem értik azt az erőfeszítést, amit a gyakorlati emberek lent kezdenek, hanem igyekeznek minden erővel gátolni azt, hogy ne nekik legyen igazuk. Megmondom, nekünk tavasszal — és megmondom, nekem személy szerint is — nagy erőfeszítést kellett kifejteni, nagy harcot kell küzdeni azért, hogy azok a nagypadlásos istállók nem kifizetődőek. [sic!]

Egyedüli, amit lehet rá mondani, hogy drágák. Egyébként én sohasem csináltattam volna ilyet. Nálunk, akik tervezték, akik felvették azt a bizonyost, amiért ragaszkodnak hozzá, azok a világ végéig bizonyítanák, hogy ez az, ami megváltja a világot, és ilyennek kell kinézni a nagyüzemi mezőgazdaság épületeinek.

A szövetkezetekről néhány szót. A termelőszövetkezeteink, különösen a tavaly alakultak, az idei évben, mondhatjuk, zömében megszilárdultak. Én egy évvel ezelőtt itt elmondtam[102] néhány szövetkezetet, ott a mi környékünkön lévőket, ahol nagy problémák voltak. [sic!] Akkor említettem, hogy a vezetésben van elsősorban a probléma, és a télen leváltották a vezetőket, akik addig voltak. Az idén ezekben a szövetkezetekben olyan rend van, olyan termelési eredmény, hogy azok a tagok, akik ott vannak, maguk sem akarják elhinni, hogy tavaly olyan rosszul ment náluk a munka.

Tehát nem is kellett pénzt adni nekik, hogy nagyobb értéket termeljenek. Egyedül a vezetésnek a kicserélése hozta az eredményeket. És én ezt azért mondom el, mert mi is, amikor azt mondjuk, hogy kádereket helyezünk ki a termelőszövetkezetekbe, hogy segítsenek, az egyes szervek adnak ugyan kádereket, de azokat adják, akiktől meg akarnak szabadulni, ha ideiglenesen is. Mi magunk is, a minisztérium, egy nagy hibát követtünk el, amikor nem azokat küldtük ki, akiket perspektívában a minisztérium vezetésében akarunk tartani. Miért mondom én ezt most? Azért mondom, mert a mi fő vezérkarunkban is vannak még — akik régen a minisztériumban vannak —, akik nem ismerik az életet, és meg kell mondani, az itteni felszólalók közül is, akik a gazdasági életünket irányítják. Kiss Árpád hozzászólása is azt bizonyítja, hogy nem ismeri az életet, és itt elmélkednek, számokkal bizonygatnak olyan dolgokat, amiket az élet már százszor megcáfolt, hogy nem igazak. Hát a Kiss elvtárs azt hiszi, hogy csak ők tudnak számolni, a paraszt nem. Adunk neki bizonyos takarmányt, és ahhoz majd hozzáteszi még a magáét, ő maga is kiszámítja, hogy ő rosszabbul jár így, mintha odaadná a disznót másnak drágábban. Ne akarjunk mi azoknál okosabbak lenni, mindenáron azt bizonyítani, hogy ő azt még nem csinálta, ő azt nem tudja. Nekünk azt kell csinálni az állattenyésztésnél, hogy a szövetkezetek állattenyésztését fejleszteni mindenekelőtt. Nem szabad elfelejteni, hogy van még a háztájiban is, de a háztájiból túlzott várakozást, különösen a sertésnél és egyéb vonalon, ami van, nem szabad folytatni, mert az élet cáfol meg bennünket, csalódni fogunk.

Nem szerződik a háztájiból. Itt van az eddigi szerződéskötés, az eddig szerződött mennyiség. Hiába szidjuk egymást, mi az alsó szerveket, az alsóbb szervek

minket, hogy ki követ el hibát, hogy nem akarnak szerződést kötni. Nem megy ez. Az állattenyésztés úgy néz ki a tsz-ekben, mintegy ötnegyed millió disznó van, a tavalyi félmillióval szemben. Tavaly január elsején volt 550 000. Több mint ötnegyed millió a sertésállományunk. A mi számításaink szerint — itt nem bizonyítjuk azt, hogy kétszerkettő négy —, a termelőszövetkezetek a most meglévő disznóállományuknak megfelelő mennyiséget, darabszámot képesek jövőre adni már a népgazdaságnak. És azért bármennyire is szidjuk a szövetkezeteket, az idei felvásárlás is azt bizonyítja, hogy nem a Kovács Imréék végeztek nagyon jó munkát, hanem a szövetkezetek álltak oda becsülettel, hogy az állam iránti kötelezettségüket teljesítsék. Mert én azt hiszem, nem sokat kellett agitálni azért, hogy a felvásárolt, a tényleg felvásárolt gabonának a 90%-át a szövetkezetek adták. Ott nem kellett sok munkát kifejteni. Ott kellett munkát kifejteni, ugye Kovács elvtárs, azoknál a bizonyos egyéni parasztoknál, akik nem adnak semmit se. Nem lehet azt mondani, hogy az FM nem rendelte el, vagy a megyei tanácsok nem jól dolgoznak, azért nem szerződnek, hanem tessék az apparátust ráállítani, és ők is dolgozzanak most már valamit, azért, amiért a fizetést és a prémiumot felveszik.

A zárszámadások előtt vannak problémák egyes szövetkezetekben, országosan a számítások azt bizonyítják, hogy nem lesz meg a tervezett 35 Ft, hanem csak 28. Ez most attól függ, hogy nézzük,. Hogy ez a 28, ez kevés, vagy a 35, az sok, vagy kielégítő. Én azt hiszem, hogy mint minden esztendőben, bizonyos részt kell a társadalmat terhelő összegekből vállalni a szövetkezeti parasztoknak is. Természetes, hogy az első évben nem lesz annyi jövedelmük. Talán azon lehetne csodálkozni, ha minden nagyon jól sikerülne. Mindjárt keresni kellene, hogy is állunk, hogy nem tud még annyi árut termelni, és már ilyen jól megy nekik. Talán ez lenne a csodálni való és nem emez, ami most itt ilyen törvényszerűen bekövetkezik. De tény, hogy tavaly nagyon sok rosszul záró tsz volt. Az idén vannak olyanok, amelyek egész kiváló jövedelmet tudnak biztosítani a tagjaiknak. Azt nem kötöttük ki sohasem, hogy ha belép a szövetkezetbe, akkor már az első évben ennyi meg ennyinek kell lenni. Illetve volt egy idő, amikor azt mondtuk, hogy ha 30 Ft nincs meg, akkor az állam hozzáadja. És volt rá idő, amikor ezt vissza nem térő állami támogatásnak adták. Én mint tsz-elnök nem értettem ezzel egyet, dühös is voltam, és azt mondtam, nem érdemes Magyarországon a szövetkezetnek jól dolgozni, mert jobban járnak azok, akik a terményt úgy viszik haza, mint akiknek jár, és amennyi hiányzik a 30 Ft-ból, azt az állam hozzáadja.

Én emlékszem a Szolnok megyei szövetkezeteknek az akkori idejére, amikor is ott volt 1000–1200 munkaegysége is egy-egy tagnak. Mert a munkaegységhez kötötték, ha egy munkaegységre ennyi nem esik, de nem nézte senki, hogy hány munkaegységet írtak az emberek saját maguk javára. Ha hozzávetjük a 24 Ft-hoz is azt, ami most ténylegesen van, hogy van prémium, volt részes, földjáradék is megilleti, az új tagok a bevitt leltárukért, tehát a gabonáért, egyéb vetésükért megkapták a megfelelő ellenértéket, ha ezt mind hozzávesszük, és itt még a 150 ezer öreg, aki kapja már az öregségit, azt is látni kell, hogy nem olyan veszélyes azért a helyzet. De még úgy vagyunk a felsőbb szinten is, hogy kiragadunk egy problémát, és akkor azon a problémán vitatkozunk hetekig. És nem érünk rá konkrét munkával foglalkozni, sokszor mert az egyik ezt bizonyítja, a másik annak az ellenkezőjét, kb. az időnk nagy része erre elmegy.

Sokat vitatott kérdés volt ez a felvásárlás és a szervezetek kapcsolata. Én egyetértek azokkal a megyei titkár elvtársakkal, akik úgy látják a kérdést, ahogy

van. Hát hogyan néz ki most ez? Úgy néz ki, hogy a termelési szerződéseket már réges-régen kötik, a termelési terveket ezután csinálják, akik a termelési terveket jóváhagyják — jelenleg a járási tanács mezőgazdasági osztálya — az nem tudja, hogy már eddig ki mire agitálta meg a termelőszövetkezeteket. A szövetkezet egyes esetekben — rossz spekuláció ez — azért, hogy pénzhez jusson, leszerződik, bemutatja a szerződést a banknál, és kap rá pénzt. Mert ő szerződött az állammal. Tehát a tervezés és a felvásárlásnak a munkája el van szakadva egymástól, és ezt nem is lehet összehozni, ha két szerv csinálja. Én nem beszélek arról, amiket felhoztak, hogy a Szénási elvtárs mondta legjobban, hogy arra is képesek ezek a felvásárlók, hogy nem viszik el a portékát, és utána kötbért nyújtanak be a tsz-eknek, hogy nem adták le.

Én ismerem ezt a szoros kapcsolatot ezekkel a szervekkel, nekem ezt nem kell mondani, én ezt tudom. De hogy az árut, tényleg, ami megtermett, visszahozzuk és a népgazdaságban felhasználásra kerüljön,én azt hiszem, hogy ez nemcsak a SZÖVOSZ, az ÉM és az FM közös feladata, hanem feladata mindenkinek. Az idén sok paradicsom tönkrement, és kiderül most már, hogy nem is volt felesleges paradicsomunk, amit nem tudtunk volna eladni. Hát micsoda dolog, azt mondja a külkereskedelem, hogy nem tudtuk akkor, mert a csehek visszamondták a paradicsomot, a SZÖVOSZ pedig akkor ment, hogy kellett újra paradicsom, már nem volt paradicsom.

Most is még elmondják akármelyik faluban, hogy mi rohadt ott a mezőn, mint ahogy a K. Nagy elvtárs elmondta a paprikát. Szántják alá a szebb paprikákat, a csúnyábbat meg árulják. Megengedhetjük mi magunknak, hogy a megtermelt érték elpusztuljon, azért mert a mi felvásárló szerveink ilyen munkát végeznek? Én azt hiszem, hogy nem. És itt hiába magyarázzuk, hogy már 2000 fővel csökkentjük a felvásárló apparátust. A tavalyi év végén is csaknem 47 000 volt a felvásárló apparátus létszáma, és ha mi megnézzük, hogy az egész mezőgazdaságot irányító szervekben, az FM-mel együtt nincsen 10 000 fő, akkor az egy kicsit sok. Vagy ha azt nézzük, hogy a 4265 szövetkezetünkre több mint 10–11 ember esik, aki az árut felvásárolja, de vásárolná fel legalább. Én nem tudok egyetérteni azzal, hogy azért ne engedjük a szövetkezeteket a piacra, mert zavart okoznak. Hát próbáljanak versenyképesek lenni azokkal, akiknek apparátusuk, autójuk, árusítóhelyeik vannak, s legalább olyan friss az árujuk, mint a maszekoké. Félnek a mi felvásárlóink és a mi elárusítóink, hogy konkurencia lesz talán, ha a szövetkezet is ott lesz, és az ő áruját fogják a vevők megvenni.

Nem furcsa az, hogy amikor a SZÖVOSZ hivatalos áron megveszi a krumplit, és az ő krumpliját nem veszik, hanem drágább árért odaállnak a maszek standja elé? Hát mi az oka ennek? Hát ha valakinek olyan árut visz oda — ténylegesen a zöldség is olyan állapotban kerül oda —, hogy ténylegesen mérgelődik a vevő. Mérgelődik, de mást nem tud csinálni, megveszi, mert máshol nem talál zöldséget. Én azt hiszem, hogy mi a központi árualapot biztosítjuk, és biztosítanunk kell. Én nem hiszem el, hogy valamelyik szövetkezet azért piacol csak, mert spekulál. Azért, mert nem viszik el az áruját, és ott rohad, azért nem tud vele mit csinálni, és az okosabb elviszi a piacra, mert nem tud vele mit csinálni. Kényszerítik arra, hogy ezt csinálja. Nekem az volna, Tisztelt Központi Bizottság, a javaslatom, hogy — nem mondom, hogy holnap, de törni kell a fejünket azon járási szinten hozzunk létre a jelenleg meglévő mezőgazdasági irányító, tehát mezőgazdasági osztályoknak abból a részéből, amelyik gazdasági munkával foglalkozik és a felvásárló appa-

rátus egy részéből olyan szervet, amely a mezőgazdaság irányítását, tehát a szakosítását, termeltetését, a termeltetéséhez szükséges anyagi eszközöket, amit az állam jelenleg ad, lebontsa, tehát olyan helyre adja, ahol a legjobban tudják hasznosítani. Ez a cég hozná vissza azt az árut, amit mi a falutól várunk. Így fő elveiben, részleteiben pedig ki kellene dolgozni, hogy milyen úton és módon. Én erre azért gondoltam, mert jelenleg az a helyzet, hogy a szövetkezetek úgy lépnek fel, hogy adjatok műtrágyát, aztán ezt a műtrágyát is részben termelési folyamatokra tartják, részben nem arra — aki közelebb áll a tűzhöz, az könnyebben melegszik —, de azt, hogy ő mit ad, az egyik ad becsülettel, a másik pedig hát eladja máshol, hogy több pénzt kapjon. [sic!] Valahogyan hiába mondják egyesek, hogy ez árukapcsolás, vagy mi, nevezzék aminek akarják, de nekünk biztosítani kell, hogy a falunak, a szövetkezetnek adott anyagi eszközök ellenében azt az árut, amit várunk, vissza is hozzák. És akkor, amikor ez a szerv a termelési terveket jóváhagyná, a lehetőségek ismeretében hagyná jóvá. Ne szerződjenek olyanra, ami nincs, mint a meghiúsult disznónak egy része olyan volt, ami még nem volt meg, még mai nap sem, és már leszerződték. Ismerniök kell a szövetkezeteket, hogy tényleg realitásokra támaszkodva, vissza is tudják hozni azt az árut.

Még egy szót a felvásárlásról. A Dabronaki elvtárs — és engem most már nagyon bánt az, hogy Kovács elvtárs is többször — [a] Minisztertanácson felhozta, hogy le kell állni a cukorgyáraknak. Nem szállítják a cukorrépát. Tessék, itt vannak a megyei titkár elvtársak, mondják meg, hogy akarják a tsz-ek szállítani a cukorrépát, kiszedték. A cukorgyárakat leállították, mert úgy állították be az egész cukorrépa-szállítást, hogy csak a napi mennyiséget lehet leszállítani, hogy ne kelljen nekik még egyszer hozzányúlni. De még az állomásokon sem vették át, ahogy azelőtt szokták. Így akartak ők takarékoskodni. Rossz takarékossági intézkedés volt ez, mert nem így szokták ezt csinálni, és nem is vált be a gyakorlatban. Ha elakad az első ponton valahol, egy kocsi elsüllyed, és nem érkezik be arra az időre, akkor már le kell állni a gyárnak a termeléssel. Én nem tudok örülni annak, amikor valakinek a munkájában — ahelyett, hogy önbírálatot alkalmazna — mindig más az oka, ha valami nem megy.

Tisztelt Központi Bizottság, én ezzel be is fejeztem, egyet még. Én az ötéves tervhez akartam hozzászólni, de ott van egy dolog, ami itt nincs ebben az előterjesztésben, a tsz-eknek nagyobb gépvásárlása. Hozzátenném mindjárt azt is, hogy most, amikor beruházással és egyébbel hát nem tudunk olyan mértékben, ahogy szeretnénk, előbbre menni, nekünk nagy tartalékunk van abban is, hogy [a] meglévő gépeket jobban használjuk ki. Mire gondolok? A tsz-ek egy részének már csaknem teljesen van saját gépe. A számítások azt bizonyítják, hogy míg országosan a meglévő tsz-i területre, minthogy 200–220 holdra esik egy traktor, és mégis bizonyos hiányosságok vannak a munka végzésében, nem tudjuk bevezetni a kettős műszakot, úgy ahogy akarnánk, mert nincs kit ráültetni arra a gépre. Ugyanakkor a tsz-ekben, ott ahol 300 holdra esik egy-egy traktor, el tudják a munkát végezni. Tehát traktort is tudnánk spórolni, mert a szövetkezetnek nincs másra támaszkodnia, és nem is vágya. [sic!] Képes arra, hogy a tagjait akár sorjában ültesse a traktorra.

A másik, amit az ötéves tervjavaslatban javasolunk, hogy cséplőgépet és kombájnt is vehessenek a termelőszövetkezetek. Ez összefügg azzal, hogy ezek a szövetkezetek, amelyeknek már saját gépeik vannak, melyek teljesen elvégzik a munkát — vagy bizonyos részben megvannak — egészítsük ki a gépállomás gépál-

lományából is, hogy legyenek saját gépeik. Én javasolnám, hogy fogadjuk el ezt, mert a 3004-esnek a kiadása részben azért is késik. Ha ezt a pontot, melyet az ötéves tervben javasolunk, elfogadja a Központi Bizottság, ezzel kiegészülne a határozat.

FOCK JENŐ elvtárs: Utolsó felszólaló Horváth András elvtárs.

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Elnézést kérek, hogy még egyszer szót kértem, nagyon rövid leszek. Az én hozzászólásommal kapcsolatban több észrevétel van, és erre szeretnék nagyon röviden reflektálni. Én teljesen egyetértettem és egyetértek az előterjesztéssel, és az előterjesztés megvalósításával. A módjára tettem bizonyos észrevételeket és javaslatokat. Én elfogadtam és reálisnak tekintettem, hogy az ötéves terv második felében is a másik anyagban feltüntetett állatlétszám lesz a háztájiban. Szükségesnek is tartom. Aki nem ért vele egyet az mondja meg. Ne énvelem vitatkozzon.

Ami a háztájiban a takarmányt illeti, fenntartom az álláspontom. Legyenek szívesek az elvtársak, ha a statisztikáról beszélünk, ne mondják ezt, hogy a háztájiban 20 q kukorica termett, a közösben pedig 14, meg 15, mert ez nem reális. Mert miért lenne a háztáji sokkal jobb országos szinten? 15 q-t el lehet fogadni, elvtársak. 15 q kukorica terem egy holdon. A Szolnok megyei elvtárs a következőket mondta: 65 000 család, 50 000 hold kukorica háztájiban, gyorsan kiszámoltam, 14,5 q terem, családonként, ha 15 q terem holdanként. Ez pedig 2 q hús megtermelésére elég, 2 q húst szokott a parasztcsalád saját maga részére levágni, illetve megtartani. De van ott még a tehén is, elvtársak. És ha az egy hold kukorica, akkor mit fog a tehén enni? Mert kell annak szálastakarmány, kell annak abrak. Hát mondjuk tíz q megőrült gabona után lesz két q korpa. Az a kacsáknak elég csalánnal. Úgyhogy én azt hiszem, hogy ténylegesen itt számolni kell és nem azt mondani, hogy 20 q terem a háztájiban, mert nem terem annyi. Azonkívül a tehenet és a baromfit is kell takarmányozni.

Én azt mondom, ha egyetértek a Politikai Bizottság javaslatával, akkor azt alá kell támasztanom úgy, hogy a takarmányt is biztosítsam. És azt mondtam, hogy úgy kellene biztosítani a takarmányt, hogy szorosan össze legyen kötve a takarmány megtermelésének a mennyiségével és ne ilyen kereskedelmi módon. Nem teszek javaslatot, mert nem akarok a hasamra ütni. Fenntartom az álláspontom, hogy a takarmány mennyiségének a megtermelésével lehet összekötni. Ebben az esetben elérjük azt a célt, hogy sokkal több takarmányt hozunk ki egy egységnyi területről, és megoldjuk azt, hogy a háztájiban levő állatnak is meglesz a takarmánya.

A másik dolog, amit szintén a K. Nagy elvtárs vetett fel: a prémium és egyéb. Elvtársak, ha hibát követett el a Pest Megyei Pártbizottság, akkor azt a hibát követte el, hogy premizálni munkaegységben akart. Ti. mi voltunk talán — nem akarok dicsekedni — az első között, akik harcoltunk a természetbeni premizálásért. De mivel az FM-ben akkor is ilyen, még sokkal ilyenebb álláspont volt, nem mertünk természetben premizálni, hanem munkaegységben akartunk. Az pedig nem sokat ér, mert a munkaegység értéke leesik, és a prémiumnak nincs hajtóereje. Az egész premizálást lényegében az támasztja alá, amit én mondtam. Az támasztja alá, hogy amit mi prémiumban megígérünk — bizonyos százalékot —, azt biztos, hogy megkapja. Ez azt bizonyítja, hogy a biztonság, a bér megkapásának a biztonsága, az döntő. Javaslom, dolgozzunk ki valamilyen módot, hogy a lehetőségen belül ezt biztosítsuk. Én nem szálltam síkra a részesművelés mellett. Pest

megyében nincs részesművelés. A sarjúszénának egy részét takarították be, és példaként megmondtam: ez nagyon jó volt, gondolkodjunk, hogy ezt a hajtóerőt milyen módon tudjuk — hogy úgy mondjam — igába fogni.

A részesművelés valami kevés ipari munkásoknak lett kiadva, amit más nem csinált meg. Nem mondtam azt, hogy a háztáji 6000 Ft-ot jövedelmez. Nem mondtam, mert teljesen ellentétes a nézetemmel. Elfogadom, hogy egy holdon a háztájiból 6000 Ft-ot jövedelmez, és akkor a tsz-ben a 9,5-ből szintén hatezret, ez nem támasztaná alá azt a nézetem, hogy a közösben többet lehet termelni. [sic!] Nem fogadom el, elvtársak. Én ezt nem mondtam, nem tudom, hogy került oda.

Még egy megjegyzést: Nyers elvtárs azt mondta — és ez ellentétes az én nézetemmel —, hogy munkaegységre egy fillért se. Nem értek így ezzel egyet. Ha a Központi Bizottság hoz erre határozatot, végre fogom hajtani maradéktalanul, és soha nem fogom mondani, hogy nem értek egyet vele. De megmondom: nem lehet elvileg egyetérteni olyan dologgal, hogy 150 vagy 200 ember, aki tisztességesen dolgozott egész évben, épített istállót a saját munkája értékeként, vett háziállatot, kockákat állított be, szociális alapra tett be, a banknak visszafizet, és a végén őneki semmi nem marad. Elvtársak, egyetlen egy gazdálkodásban soha nem volt...

KÁDÁR elvtárs: Amit mondasz, az mind az övé? Mi az, hogy neki semmi nem marad?

HORVÁTH elvtárs: Kádár elvtárs, valamit a családjának is haza kell vinni.

KÁDÁR elvtárs: De akkor ne mondd, hogy neki semmi sem marad.

HORVÁTH elvtárs: Kádár elvtárs, rosszul mondtam, az övé, de valamit adni kell neki, hogy a családjának is tudjon hazavinni. Azt rosszul mondtam, hogy nem az övé, mert tényleg az övé. Adni kell neki, hogy a családjának is vigyen haza. Nem vagyok híve annak, hogy mit tudom én, osztozzunk. Nem arról van szó. De ez csak az elvi része, amit én most leszögeztem. De mi a gyakorlati része? Az a gyakorlati része, ha mi nem biztosítunk, akkor széthordják ellenőrzés nélkül. És mit tudunk tenni? Az ügyész meg fogja állapítani, hogy szétosztották. Végeredményben nem lehet, hogy egy tsz-ben, ahol három Ft lesz a munkaegység értékes, vagy négy, hogy azt gondoljuk: ebből el tudja a családját tartani. Nem megy, segítettünk eddig minden évben, és meglátásom szerint az idén is kell segíteni, annál is inkább, mert az idén nagyon sok új tsz alakult.

Szénási elvtárs azt mondja, hogy öt millió helyett 20 millió lesz a hiány. Ez igaz, elvtársak, de ebben az évben hatszorosára nőtt a tsz-ek területe, és magától értetődik, hogy ez nehezebb. Ezért vannak ilyen bizonyos gyenge tsz-ek, ahol segítségre kell sietni, ugyanúgy, ahogy eddig siettünk.

Ismétlem, elvtársak, egyetértek az előterjesztéssel, teljesen egyetértek Kádár elvtárs kiegészítésével, meglátásom szerint az annyiban módosította, hogy nem szögezi le a 800 ezer holdat, hanem lehetővé teszi egyszerűbb átszervezését az egész területnek. Szerintem nagyon jó, nagyon fontos ezt leszögezni. Azzal értek egyet, hogy az egyszerűbb szövetkezet is már valamennyire szocialista szektor. Ez egyrészt tényleg nem ingerli a már bejött embereket az, hogy a másik még kinn van. Másik része a dolognak, ezeket az embereket is szoktatjuk a közösségre.

FEHÉR LAJOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Nem könnyű a kétnapos, beható, egyébként nagyon termékeny és hasznos vitát összefoglalni. Kezdem a fő kérdéssel. Az elhangzott felszólalások alapján meg lehet állapítani, hogy a felszólalók — egy kivételével[103] — egyetértenek a Politikai Bizottságnak azzal az előterjesztésével, amit a fejlesztés ütemére előterjesztett, területi irányszám nélkül.

Tehát azt, hogy újabb jelentős lépés megtételével a télen fejezzük be a mezőgazdaság szocialista átalakítását. Olyanformán, hogy a jobb földeken mezőgazdasági tsz-eket fejlesszünk, a gyengébb földeken egyszerűbb szövetkezeteket, termelőcsoportokat, szakcsoportokat. Ennyit a fő kérdésről.

Egyéb ugyancsak fontos kérdésekről. Először is az anyagi alapokkal kapcsolatban. A KB most nincs abban a helyzetben, hogy el tudja dönteni a télen alakuló tsz-eknek adandó állami támogatás módját és mértékét. Hiszen a jövő évi népgazdasági terv még nincs is kész. Éppen azért kérem a KB-t: bízza meg a Politikai Bizottságot, hogy az illetékes kormányszervekkel, megyebizottságokkal konzultálva a későbbi időben hozzon erre döntést.[104] De hozzá kell tenni azt az alapgondolatot, hogy a népgazdaság jövő évi egyensúlyát nem veszélyeztetheti a támogatásra fordított összeg. Ennyit erről a kérdésről.

További probléma. Az új tsz-ekben természetesen a fő cél a közös állattenyésztés, állattartás mielőbbi megteremtése. Törekedjünk arra, hogy a megalakulás után a jószágot közösbe hozzák. Azonban a közös férőhelyek létesítése anyagi kérdés. Nemcsak szervezési, hanem anyagi kérdés is. A saját erő maximális felhasználása mellett is szükség van állami támogatásra. Építkezési beruházási támogatásra, amelyre most keveset, az eddigieknél is kevesebbet tudunk adni. Ismétlem, amit a referátumomban mondottam: az új tsz-ek építkezési beruházására nincs több egy fillérrel sem, mint 210 millió forint. Senki ne számítson bűvös, titkos tartalékokra, mert nincs. Nem tudunk egy fillérrel sem többet adni. Éppen ezért, ebből kiindulva, egy megyében se erőltessék a közös állatok összehozását olyan helyen, ahol erre a feltételeket nem tudják megteremteni.

Több hozzászóló elvtárs mondotta, Szirmai elvtárs is elmondotta, hogy a tsz-ek egy részében a megalakulás után fél évig, vagy egy évig nem hozták közösbe a jószágot, és ebből nem származott semmi baj, és nem járt kárral ez a dolog. Ellenben, ha bizonytalanságra, az előfeltételek megteremtése nélkül erőltetik a jószág összehozását, tehát nem lesz sem elegendő közös férőhely, sem a háztájiban nem tartják, akkor az az állatállomány csökkenését, a hozamok esését vonja maga után. Ezzel kapcsolatban semmi új határozatra nincs szükség. Tavaly decemberben, amikor a Politikai Bizottság tárgyalta az idei népgazdasági tervet, s utána a kormány tárgyalta, a politikai bizottsági és kormányhatározatban történt ennek az elvnek rögzítése, amint az előbb elmondottam. Az elvtársak ismerik ezt a határozatot, a múlt évi decemberi megyetitkári értekezleten elmondtuk részletesen. Ahhoz kell tartani magunkat. Sőt, fokozottabban, mert az idén még kevesebb tsz-építkezési beruházást tudunk a megyéknek adni.

Itt van az őszi kezdésű tsz-ek kérdése. Többen vitatták, mellette és ellene is szóltak. Kétségtelenül jobb az azonnali, tavaszi kezdés. És általában ez a fő törekvésünk. A Politikai Bizottság javaslata azt hangsúlyozza, hogy viszont ne zárják ki a lehetőségét annak, hogy ahol ezt a tsz-parasztok akarják: engedélyezzék. A megyebizottságokra bízzuk annak megvizsgálását és eldöntését, hogy hol van erre szükség. Csak tartsák szem előtt itten is a népgazdasági érdekeket. Úgyszintén azokat az előnyöket, amelyeket itt Csáki elvtárs elmondott a tavalyi tapasztalatok alapján.

A homok. Benkei elvtárs felszólalásában azt mondta, inkább egy évet várnának még, minthogy a homokon I. típusú tszcs-t alapítsanak. És hozzátette, hogy ez „feszítő erőt" jelentene a szomszédos községekben levő tsz-ekre, vagy abban a községben levő tsz-re nézve. Valami igazság van ebben, de nem sok. Ezért reagálok

erre a kérdésre. Békés megyében az idén 60 I. típusú tszcs alakult, és ez cseppet sem zavarta a helybeli vagy a szomszédos községekben levő mezőgazdasági tsz-eket. Egy részük már átalakult tsz-szé. Éppen ezért két év alatt több mint 700 tszcs alakult át mezőgazdasági tsz-szé. Úgyhogy a „feszítő erőben" levő érvet, azt hiszem, egy kicsit eltúlozzák a Szabolcs megyei elvtársak.

Szőlős községekben, a nagyobb községekben Molnár Frigyes elvtárs javasolja, hogy egész határrészt szervezzenek be a szakcsoportba. A tiszántúli nagyobb községekben már a télen csináltuk ezt, a mezőgazdasági tsz-ek szervezésénél. Ez helyes, bevált módszer.

A gyenge tsz-ek problémájával többen foglalkoztak. Így Tömpe elvtárs is, kissé egyoldalúan, így nem lehet vele egyetérteni. Úgy fogalmazta meg, hogy a gyenge tsz-ek problémájának egyedüli megoldási módja: beolvasztani a helybeli tsz-be. Szerintem ez csak az egyik megoldás lehet, ezt is csak a tsz-parasztság egyetértésével, támogatásával. Ismétlem, ahogy előadói beszédemben is mondottam, a fejlesztés alkalom lehet arra, hogy az ilyen tsz-ek egy részét a két érintett tsz tagságának egyetértésével összehozzuk. De ez csak egyik megoldási mód és nem az egyedüli. A másik megoldási mód, hogy a gyenge tsz-ekbe elnököt, párttitkárt, szakembert vigyünk, a télen káderátcsoportosításra kerülő mintegy 1000 szakember jelentős részét ilyen gyenge tsz-ekbe vigyük, megerősítésük érdekében.

Benkei elvtárs vitatkozott azzal, hogy ne az új tsz-ek kedvezményeit csökkentsük a 3004-es kormányhatározatban, hanem a meglevőkét. Szerintem ez az álláspont nem fogadható el. A meglevő tsz-ek zöme is kezdő tsz. A régi tsz-ek taglétszáma ugyanis megötszöröződött, hatszorozódott igen sok helyen. Most melyik ujjunkat harapjuk meg? Erről van szó. A tsz megszilárdításának általános érdekét szem előtt tartva meggyőződésem szerint nem a meglevő tsz-ét kell csökkenteni, hanem az újonnan alakulókét. Úgy, ahogy a 3004-es kormányhatározatban benne van, a PB előzetes határozata alapján.

A vitában sokszor felmerült az érdekeltség, anyagi ösztönzés különböző módszerének alkalmazása. Vélemények, ellenvélemények hangzottak el. Egymást korrigálták, kiegészítették a felszólalók. Azt hiszem, meg lehet állapítani, a különféle ösztönző módszerek alkalmazása alapvetően helyes volt. A túlzásokat viszont le kell nyesegetni, jobbra is, balra is. Ezt a tél folyamán el kell végezni.

A vitából meg lehet állapítani: úgy lehet és szabad premizálni, hogy az a termelés előrehaladását szolgálja, tehát a többtermelés után kapjanak prémiumot. Egyébként ez a határozati javaslati előterjesztésnek is az alapelve. Egri elvtárs ezzel kapcsolatban azt jegyezte meg: az anyagi érdekeltséget úgy szabad felhasználni, hogy „a közös is erősödjék". Én ezzel az „is"-sel vitatkoznék. Elsősorban a közös erősödését kell hogy szolgálja, s emellett a tagok is találják meg a számításukat, olyanformán, hogy vonják be jobban a családtagjaikat, és minőségi munkát végezzenek, amelyből a több mázsa, a több liter tej származik. Itt kell megemlítenem, hogy a PB-nek van egy tavaszi határozata,[105] amely szerint a különböző érdekeltségi munkaszervezési formák tapasztalatairól az év végén országos értékelést kell készíteni és bevinni a PB elé, s majd akkor megnézzük, hogy mi volt jó, mi nem jó. Utána kívánatos lenne, hogy az FM jól megírt brosúrában a legjobban bevált módszereket megírja és ajánlásként kiküldje a tsz-eknek. Így rendet teremthetünk a sokféle megoldás között.

Felmerült a vitában több esetben is a földjáradék kérdése. Lombos elvtárs azt javasolta, hogy jobban nyissuk ki a kiskaput a régebbi tsz-eknél. Szerintem a

kiskaput az idén is és jövőre is fenn kell tartani, amit a 7. sz. tvr.[106] tavaly nyitott. De ellene vagyok annak, hogy tágabbra nyissuk ki a kiskaput. Nem az öregek miatt, hanem két ennél fontosabb ok miatt.

Az egyik: az átszervezés befejező szakaszában vagyunk, amikor még tömegesen akarunk megnyerni kis- és középparasztokat a tsz javára. Ezeknek nem közömbös, hogy az ország egy részében van földjáradék vagy sem. Továbbá, a régi tsz-eknél is nagyon sok kis- és középparaszt van az egész országban, hiszen a régi tsz-ek taglétszáma is megtöbbszöröződött. Ezért úgy gondolom, a földjáradék megszüntetése visszahatást váltana ki körükben, kisemmizve éreznék magukat, s ez visszahatna a munkafegyelemre is. Úgy látom: a kérdés felvetése ma még korai. Egy év múlva majd megnézzük.

A törvényességről, az alapszabály, rendeletek betartásáról, az e téren levő rendellenességekről Szénási elvtárs bőven szólt. Arról is, hogy a tanácsi szakigazgatás nem gyakorolja ma még eléggé a felügyeletet ezek betartása felett. Itt javítani kell a munkán, a szakigazgatás jobban gyakorolja ezt a szakfelügyeletet, s a Legfőbb Ügyészség ezt folyamatosan ellenőrizze.

A problémakörrel kapcsolatban egy dologról nem tett említést Szénási elvtárs, amelyet kénytelen vagyok én szóvá tenni. S ez a feketevágások kérdése. Emlékeznek az elvtársak az idei májusi országos megyei, járási titkári értekezleten közöltekre,[107] arra: micsoda óriási káraink vannak a feketevágásból. Ennek megfékezésében puhányság, liberalizmus van az egész vonalon. Annak ellenére, hogy utána megjelent a Legfelsőbb Bíróságnak, a Legfelsőbb Ügyészségnek, az FM-nek együttes utasítása, amely szerint borjú feketevágás esetén 3000 forintig terjedő pénzbüntetést lehet kiszabni, visszaeső bűnös esetén pedig börtönbüntetést. Ezt a rendelkezést nem hajtják végre. A borjakat pedig egyre-másra vágják. Kérem a jelenlevő elvtársakat, hogy a meghozott rendeletnek, az együttes utasításnak végre szerezzenek érvényt.

A felvásárlásról sokan szóltak. Kovács Imre elvtárs is felszólalt. Magam részéről nem ezt vártam teljesen ettől a felszólalástól. Kovács elvtárs beszélt többek között a felvásárlási apparátus tunyaságáról, kényelmességéről. De hogy mit akar tenni ennek kiküszöbölésére, erről nem beszélt Kovács elvtárs. Az a helyzet, hogy a Terményforgalmi emberei nem mennek úgy az egyéni parasztok gabonafeleslegei után, mint ahogy kellene, az Állatforgalmi emberei szintén nem mennek a tsz-parasztok háztáji gazdaságaiban, és az egyéni parasztoknál leköthető sertések után, s nem mennek a tsz-ek egy részében levő komolyabb kukoricafeleslegek megvásárlása után sem. És ezt a tunyaságot sürgősen fel kell számolni. Az Élelmiszeripari Minisztérium vezetésének ez legyen az egyik fő gondja.

Tatár Kiss elvtárstól is inkább azt vártam volna, és azt hiszem, azt vártuk volna többen is, vagy mindnyájan: elmondta volna, hogyan lehet és hogyan kell felszámolni a földművesszövetkezeti apparátusban levő bürokratizmust és visszaéléseket. Hogyan tudnánk ezt megtörni és a zöldség- és gyümölcs-, baromfi felvásárlást megjavítani. Az idei felvásárlási hibák nagyon nagy károkat okoztak. Óriási gondunkba kerül, hogy a tavasszal meglevő nagy termelési kedvet, amit a tsz-ek körében láttunk a nagyüzemi zöldségtermesztés kialakításában, amely most viszszaesik, hogyan tudjuk majd visszahozni, javítani? Emlékszünk, hogy örültünk annak tavasszal, hogy 100 ezer holdra felment a szerződéses terület, az összes leszerződött területnek 80–82%-át a 60%-nyi termelőszövetkezeti szektor kötötte le. S most nagy visszaesés következett be a termelési kedvben. Javaslom, hogy a

felvásárlási mechanizmusunkban, de a belkereskedelmi elosztó apparátus belső mechanizmusában levő nehézségek okát most már próbáljuk mélyebben, alaposabban megvizsgálni, felderíteni annak érdekében, hogyan lehetne azt gyökeresen megjavítani. Mert lehetetlen, hogy a termés megterem, Budapestre meg nem tudjuk elhozni, mert a felvásárlási apparátus, terítő apparátus bürokratizmusa öncélú „forintterv" hajhászása miatt egyszerűen megbukunk. Ez politikai kérdés tsz-vonalon, városi ellátás terén egyaránt. Azt javasolom, ha egyetértenének vele az elvtársak, bízza meg a KB a PB-t, hogy megfelelő szakértőkből álló munkaközösség vagy munkacsoport által való alapos, előzetes vizsgálat után nézze meg ezt közelebbről, és bátor rezolúcióra szánja el magát.

A következő kérdés: nagy vita volt a háztáji gazdaságok árutermelési problémáiról. A vita is tükrözi, hogy legfelsőbb vezetési szinten nincs meg az egynyelvűség e téren. Ezt mutatta egyfelől Losonczi, K. Nagy elvtárs, másik oldalon a Kovács Imre elvtárs és Kiss Árpád elvtárs felszólalása közti különbség.

Annak ellenére, hogy a KB tavaly, a tsz-kérdésről szóló októberi és az idei februári határozatában nagyon hangsúlyozott tézis szerepel arra vonatkozóan, hogy a háztáji gazdaságokból meg kell kapnunk maximálisan azt az árut, amire a népgazdaságnak szüksége van, úgyszintén a jószágszaporulatot, amire a közös állattenyésztés utánpótlása érdekében szüksége van. Szerintem a kérdés kezelésénél nem érzelmi alapból kell kiindulni, hanem népgazdasági összefüggésekben kell nézni a problémát. Máskülönben sohasem tudjuk megtalálni az igazi megoldási módot.

A közös állattenyésztés fő feladata mellett, mint a határozati javaslat is hangsúlyozza, törődni kell a háztáji gazdasággal, és megoldanunk azt a konkrét népgazdasági feladatot, hogy a jövő évi sertésfelvásárlási tervben szereplő egymillió közösből történő felvásárlás mellett a háztájiból azt a 4–500 ezer disznót megkapjuk. Ez a konkrét feladat. Ez elől nem homokba kell dugni a fejünket, hanem megtalálni a célszerű megoldási módokat és azokat végrehajtani. Ezzel kapcsolatban helyes és célszerű a GB-nek e héten hozott határozata,[108] amely módszerbeli változásokat tartalmaz és újabb gazdasági intézkedéseket.

Többek között ezek meghirdetésére is, de az egész állattenyésztésünk fellendítésének, valamint a felvásárlás megjavítása érdekében november 9-én a kormány országos megbeszélésre hívja a megyei és járási tanácselnököket, a megyei mezőgazdasági titkárok bevonásával.

Elhangzott Kádár elvtárs részéről az a javaslat a vitában, hogy a községeknek felvásárlási tervet adjunk, és ennek részleteit a PB vizsgálja meg. Javaslom, hogy határidőt is adjunk: egy hónapon belül vizsgálja meg, és ennek alapján az illetékes kormányszervek megfelelő intézkedéseket hozzanak.

Részben ezzel függnek össze a mezőgazdaság hatékonyabb tervszerű befolyásolására és irányítására tett egyes javaslatok. Többek között az egységes irányításra tett egyes javaslatok. Többek között az egységes irányítás megteremtése, a felvásárlás és termeltetés kapcsolata, járási szinten való egyesítése. Illetékes szervek vizsgálták már ezt a kérdést. Az az észrevételünk, hogy az átszervezés befejező szakaszában ilyen egységes irányító apparátus megteremtése még korai. Ezzel várni kell a befejezés végéig és talán a megszilárdulásnak bizonyos pontjáig is. A jelenlegi helyzetben ugyanis egy ilyen nagyobb arányú változtatás az apparátusban inkább kárt, zűrzavart hozna, mint hasznot. Éppen ezért az állam népgazda-

sági vezetésének megjavításával kapcsolatos szélesebb problémakomplexum részeként a PB a közeljövőben ezt a kérdést is meg fogja tárgyalni.[109]

Felmerült az aszálykáros megyék megsegítése. A GB-nek eheti határozatában[110] döntés van arról, hogy az aszálysújtotta megyék rászoruló tsz-einek abraktakarmányt adunk, mégpedig középlejáratú hitel formájában. Itt szeretnék kapcsolódni Horváth András elvtársnak pótfelszólalásában elhangzott egyik, alapvetően hibás megállapításához: azt szorgalmazza, hogy azoknak a tsz-eknek, amelyek 10 Ft munkaegység részesedésnél kevesebbet tudnak osztani részben aszálykárok és gazdálkodási hibák miatt, munkaegység-kiegészítést adjunk állami pénzből. Elvtársak, ezt a legélesebben ellenzem, egész hároméves tsz-megszilárdítási politikánk alapelvét támadná ez meg. Ez azt eredményezné, hogy újra visszaesnénk az élősdiség korszakába. A tsz-ek egy része, ahol a szervezetlenséggel, fegyelmezetlenséggel, a munkafegyelemmel baj van, ennek alapján ténylegesen arra szorítana bennünket, hogy az állam pénzéből éljen. A legélesebben kell ezt elleneznem. Kérem Horváth elvtársat, ezt a felszólalását módosítsa, korrigálja önmagában, és adja fel. A bajbajutott tsz-ek segítségére van más mód, hitel prolongáció formájában, vagy az aszálysújtotta megyék tsz-einek az említett módon középlejáratú hitel formájában való takarmány juttatása. Ezek az intézkedések elégségesek, feltéve, ha ezt alátámasztja és megelőzi az érintett tsz-ekben megfelelő politikai felvilágosító munka. Meg kell értetni a tagsággal, hogy ahol az ő hibájukból van gyenge eredmény, a jövő esztendőben jobban kell dolgozni. A hanyagság, a rossz gazdálkodás számláját ne az állam tárcájára hárítsák át.

Elhangzott sok egyéb javaslat Jelen vannak az illetékes szervek vezetői, és azokban is majd intézkedni kell.

Befejezésül azt javaslom, a KB bízza meg a Politikai Bizottságot, hogy a vita alapján a megfelelő módosításokat hajtsa végre az előterjesztett határozati javaslatban. Azokkal együtt, kérem a tisztelt Központi Bizottságot, hogy az előterjesztett határozati javaslatot fogadja el.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság előterjesztését a Központi Bizottság sokoldalúan megvitatta, és a felszólalásokból az tűnik ki, hogy a Központi Bizottság az előterjesztést támogatja. Ez az előterjesztés arra hivatkozik, hogy a legközelebbi hónapokban egy olyan lépést tegyünk előre, ami nálunk a mezőgazdaság szocialista átszervezésében egyértelmű lesz a tömeges átszervezés befejezésével. Ez ennek az előterjesztésnek a lényege. A határozat jelentőségét, amit a Központi Bizottságnak ebben a kérdésben hozni kell, felesleges részletesen ismételgetni. Ez a határozat valójában azt jelenti, hogy ha a Központi Bizottság meghozza, és utána az előterjesztés és a vitának megfelelő szellemben végrehajtja, megtettünk egy nagyon nagy lépést a szocialista Magyarország megteremtése felé. Ez kongresszusunk határozatából folyik, ahol arról volt szó, hogy a szocialista társadalom megalapozását a legközelebbi években be kell fejezni. Ott értelemszerűen ez körülbelül az ötéves terv időszakára vonatkozott, viszont ha ezt a határozatot megvalósítjuk — és meg is valósítjuk —, akkor ez azt jelenti, hogy egy történelmi feladatot rövidebb idő alatt meg fogunk oldani. Ez azt jelenti, hogy politikailag erősödni fog népi demokratikus rendszerünk.

A vitában elhangzott legkülönbözőbb észrevételek ellenére nyugodtan állíthatjuk, hogy népgazdaságunk megerősödéséhez vezet, ha ezt a határozatot mi végrehajtjuk. Lehetetlenség nem gondolni azokra a tárgyalásokra és határozatokra, amelyek ennek a nagy munkának az előző állomásait adták. Az 1958-as decem-

beri határozatra, az 1959-es megfelelő határozatra és a jelenlegire. Elvtársaim, ha arra a másik kettőre gondolunk, akkor, mivel azok helyes határozatok voltak, és az életben megvalósultak – hát mindnyájan tudjuk, hogy a rendszerünk belső megerősödéséhez hallatlan erőt adtak nekünk, de egész nyugodtan megmondhatjuk, hogy az ország határain messze túlterjedően hatalmas nemzetközi visszhangot jelent. Ez nemcsak azt jelentette, hogy a párt meg a Magyar Népköztársaság, meg a magyar munkásosztály leküzdötte az ellenforradalmat, hanem azt jelentette, hogy visszatért a szocializmus építésének főbb országútjára, és ott egy óriási lépést tett előre. Egy olyan lépést, amit tényleg semmiféle rokonszenvező, vagy baráti tényező nem tételezett volna fel. Az igazat bevallva, mi magunk sem gondoltunk volna még erre 1957 nyarán, hogy ez így fog menni. És ez a harc feltétlen egyenértékű lesz, annál is inkább, [sic!] mert az egész nagy munkát tulajdonképpen betetőzi és befejezi. Azt hiszem, nem árt, ha erre egy kicsit most gondolunk.

Itt a vitában nagyon különböző természetű kérdések merültek fel. Nagyon sok olyan kérdés, amelyek az előterjesztésben magában nem szerepeltek, és nem is szükséges, hogy belekerüljenek, de a mindennapi tevékenységünkben ennek ellenére központi jelentőséggel bírnak, és nagyon-nagyon fontos, hogy a továbbiakban foglalkozzunk velük. A végrehajtás bizonyos kérdései is nagy jelentőséggel bírnak, és nem tekinthetjük elintézettnek mondjuk a háztáji gazdálkodás szerepének helyes megítélését és értelmezését. Itt nyilvánvalóan még a közeljövőben elvégzendő munka vár ránk. Felmerült még egynéhány ilyen természetű kérdés, amit ezzel mi elintézettnek nem tekinthetünk és biztosítsuk az egyöntetű értelmezést és az egyöntetű végrehajtást.

Felmerültek itt még talán ennél nagyobb jelentőségű kérdések is, olyanokra gondolok, mint pl. a mezőgazdasági termelés irányításának lényeges kérdése. Többek között felmerült, hogy legyenek áruértékesítési és termelési tervek községek számára, amit szintén nem tudtunk itt teljes mértékben tisztázni és pontot tenni rájuk, de a közeljövőben feltétlenül meg kell oldanunk. Felmerült nagyon sok kérdés a felvásárlás és a felvásárlási apparátussal kapcsolatban. Ez nyilvánvalóan központi kérdés a legközelebbi jövőben, amivel nekünk foglalkozni kell.[111] Én most itt nem akarok visszatérni arra a néhány nem egészen sikerült bizonygatásra, kölcsönös vádaskodásra, mert szerintem nem ez a dolog lényege. Nagyon sokat beszélnek, mikor erről az apparátusról van szó, hogy miféle emberek vannak ebben az apparátusban. Igaz az, hogy abban az apparátusban mindenféle emberek vannak. De én megmondom őszintén, hogy valójában itt valami olyasmiről van szó, ami messze túlmegy a Nyers elvtárs, vagy a Kovács Imre elvtárs, vagy a Tatár Kiss elvtárs, vagy más elvtársak személyes felelősségén, bár nekik elsőrendű felelősségük van, vagy akár az apparátusban dolgozó valamiféle emberek gondolkodásmódján, vagy ilyesmin. Azt hiszem, itt arról van szó, hogy a társadalmi alap megmozdult, ment előre, fejlődött, és egy korábbi alapra épített állami apparátus, kereskedelmi, meg igazgatási rendszer megöregedett. Ez igen komoly felülvizsgálatra, átszervezésre szorul. Itt egy olyan kérdéssel állunk megint szemben, ami a Központi Bizottság és a kormány egyik nagy feladata, amit a legközelebbi években meg kell oldani, mégpedig mennél kevesebb időveszteséggel, annál jobb. Annál jobban meg tudjuk majd találni a helyes megoldást, mennél inkább az elvi és a döntő részét nézzük a kérdésnek, és kikapcsoljuk belőle a mindenféle kölcsönös vádaskodásokat és bizonygatásokat, és lerázzuk magunkról kicsit azt a szakmai korlátot, a testület becsületbeli védelmét a végső leheletig, mert akkor nem tudjuk

megoldani, ha ettől nem szabadulunk meg. Ismerik az elvtársak, hogy már a kongresszus előtt felmerült számunkra a kérdés. A kongresszusnál csak egy egyszerű elvi deklarációt tudtunk belevinni, hogy az egész vezetési rendszerünket, vezetési munkánkat, állami apparátusunkat tovább kell fejleszteni, mert nyilvánvaló, hogy sok vonatkozásában már a követelményeknek nem felel meg.

Mi csak a mezőgazdasággal foglalkoztunk itt, de valószínűleg az állami adminisztráció más területein is hasonló kérdések érnek már a megoldásra. Azt hiszem, anélkül, hogy a határozatba vennénk, vagy külön leszögeznénk, magától értetődőnek veszik az elvtársak, hogy a Politikai Bizottság kötelessége a továbbiakban ezeket napirenden tartani, a kormánynak kötelessége és azoknak, akiknek ehhez köze van, megoldáshoz juttatni. Azt hiszem, hogy a további teendőinket talán most már így csoportosítsuk, hogy majd mindjárt határoznunk kell, azután ha határoztunk, akkor hozzá kell fognunk a határozat végrehajtásához, ami a különböző szervek számára mást és mást jelent. A Politikai Bizottság és az összkormány feladata lesz, hogy ennek az egész elhatározott kampánynak a végigvitelét jól kézben tartsa, irányítsa, menetében is a határozat szellemének megfelelően valósítsa meg az életben.

Ezzel párhuzamosan foglalkozni kell azokkal az intézkedésekkel, amelyek nélkül ez szintén nem valósulhat meg. Mint pl. a szervezendő termelőszövetkezetek jövő évi anyagi megszilárdításának a kérdése, külön kérdés, amivel külön kell foglalkoznia a Politikai Bizottságnak és a kormánynak is. Itt olyanról van szó, hogy ezt nem lehet elhatározni. Fehér elvtárs hivatkozott rá, hogy még nincs meg a 61-es terv. Persze, ez egy olyan dolog, hogy itt minden függ a másiktól. Azt hiszem, egy kicsit azért sincs meg a 61-es terv, mert a készítők nem tudták, hogy ebben a kérdésben a mi Központi Bizottságunk mit határoz, ettől is függ egy kicsit a 61-es terv. Másrészről, még nincsenek meg azok a termelőszövetkezetek, amelyeknek a megszilárdításáról mi beszélünk. Még nem tudjuk, hogy hány termelőszövetkezet születik, vagy hány holdra fog tovább kiterjedni a termelőszövetkezeti rendszer, mennyi lesz az I-es típusú, mennyi lesz szakcsoport stb.

Természetesen nem lehet most meghatározni a gazdasági támogatás mértékét. Mi azért is hoztuk ide ezt a kérdést tulajdonképpen, hogy mindazok, akik fellépnek nyilvánosan a határozat végrehajtása érdekében, funkcionáriusok tömege a parasztok előtt, messzemenően tartózkodjanak minden olyan fajta ígérgetéstől, amikről ezután az ülés után tudniok kell, hogy nem reális, nem biztosítható. Aki ezt megengedi magának, az olyasmit tesz, amit mi a nép becsapásának nevezünk, amit mi nem engedünk meg. Mi csalással, becsapással egy parasztot sem akarunk a szövetkezet útjára vinni. És a funkcionáriusaink meg a pártunk tekintélyét nem adhatjuk oda, hogy ilyesmik lerontsák a pártnak a hitelét, befolyását és saját szavunknak a hitelét. Egyelőre mi ebben maradjunk. A legközelebbi egy-két hónapon belül ez pontosan ki lesz dolgozva. Ott majd aztán el kell dönteni, függően egy kicsit az új kibővült szocialista alaptól is, természetesen a rendelkezésre álló eszközöktől is függően, vajon kevesebbre koncentrálva, vagy szélesebb területre megosztva, vagy hogyan és miképp célszerű felhasználni.

A Budapesti Pártbizottság, a megyei pártbizottságok feladata a továbbiakban a politikai munka, mert ennek az egésznek a végrehajtása megint azt jelenti, amit a másik kettőé jelentett, hogy az egész társadalom haladó erőit mozgósítani kell a végrehajtásra. Itt majd működni kell a vidéki pártszervezeteknek, a falusi kommunistáknak, a tanácsembereknek, és az ipari munkások leghaladóbb részének. Ter-

mészetesen itt minden párttagnak lesz feladata. Hasonlóképpen a tömegszervezeteknek. Itt vannak pl. a tömegszervezeti funkcionáriusok is, és úgy gondoljuk, hogy itt a legközelebbi hetekben az a tennivaló, hogy ezt a határozatot helyesen konkretizálják, és részleteiben dolgozzák ki a saját területükre vonatkozóan, hogy mit akarnak tenni. Terveiket dolgozzák ki, hogy azt majd megfelelő központi szervekkel konzultálják, megbeszéljék, és utána hozzá lehessen fogni a végrehajtáshoz. Ezt értjük a megyei bizottságokra, a Budapesti Pártbizottságra. Úgy értem, az ipari területek pártszervezeteinek is lesz itt mit megbeszélni, hogy mi az ő tennivalójuk. Gondolunk az Ifjúsági Szövetségre és más tömegszervezetekre, amelyek itt szintén szerepelnek. Másrészről pedig az állami szerveknek hasonló feladatuk van. Az FM-nek, a másiknak, a harmadiknak ki kell dolgozni a saját elképzelését, vagy legalábbis alaposan át kell gondolni. Nem 60-as memorandumokat kell írni, hanem át kell gondolni, hogy kinek mi a feladata, hogy az egész aztán harmonikusan és egybekapcsolóan menjen és működjön.

Ezeknél a feladatoknál a sorrendet talán úgy ajánlanám — megjegyeznék maguknak —, hogy egyidőben és párhuzamosan kell ennek a politikai tervezgetésnek folyni, mert még erre van idő elegendő, és közben kell a behordás, a felvásárlás és a vetés kérdésével legnagyobb intenzitással foglalkozni. Most, hogy az elvtársak ezt odahaza hogy csinálják a megyei bizottságokban, azt mi nem mondjuk meg. Eddig sem mondtuk meg. De nagyon kérjük, hogy ez párhuzamosan haladjon egymás mellett, és nehogy most hétszámra belebonyolódjanak ezekbe a mozgalmi tervezgetésekbe, és közben csökkent erő jusson a behordásra, a felvásárlásra és a vetésre. Az effektív, tényleges munka döntő részét most ezekre kell fordítani. Közben el kell ezt a tervezgetési munkát végezni.

Most én együttes, egy határozatot, egy szavazatot kérnék az elhangzott határozatra, hogy a Fehér elvtárs zárszavára, ami szintén oda tartozik, és néhány intézkedésre, ami ehhez kapcsolódik. Amit Fehér elvtárs mondott, hogy a Központi Bizottság megbízza a Politikai Bizottságot: az elhangzott vita alapján a határozatot megfelelően dolgozzák át.[112] Ugyanakkor tűzze napirendre mindazokat az intézkedéseket, amelyek e határozat végrehajtásához szükségesek és az alaphatározatban nincsenek. Aztán a PB gondoskodjon róla, hogy a határozatot november 15-ig megkapják azok a párt- és tömegszervezeti, valamint állami funkcionáriusok, akik a korábbi esetekben az ilyen jellegű határozatokat megkapták. Ezt is november 15-ig. Nem tudjuk előbb megcsinálni. Na most a PB gondoskodjon arról, hogy ennek a határozatnak megszerkesztett szövege, tehát nem teljes szövege, megszerkesztett szövege a Társadalmi Szemlében és a Pártéletben november második felében jelenlen meg.[113] Tehát, hogy még szélesebb párt- és egyéb funkcionáriusok megismerkedhessenek vele.

A további elhatározni való, hogy a Központi Bizottság kötelezze azokat, akik a szervezőmunkánál dolgoznak, tehát a Központi Bizottság illetékes szerveit és a megyei bizottságokat, hogy a szervezőmunkát megyénként meg kell tervezni, az elképzelést ki kell alakítani, majd a Központi Bizottság Titkárságával megbeszélni, és jóváhagyni. Ezt a munkát november végéig kell elvégeznünk, tulajdonképpen november második felében.

A határozat tényleges végrehajtását és a szervezőmunka megindítását a Központi Bizottság úgy határozza meg a parasztтömegek között, hogy az őszi munkák, tehát behordás, vetés és a többi elvégzésétől függően december elsejétől lehet megkezdeni, és a tavaszi munkák indulása előtt legkésőbb március elsejéig be kell

fejezni. Nem kell külön határozatilag kimondani, de mi ezt úgy képzeljük el, hogy a Politikai Bizottság a végrehajtás menetében, ahogy ez eddig is történt, a munka egy bizonyos szakaszában, valamikor január első felében megtárgyalja, megvizsgálja, hogy ment le az első fele és a továbbiakat hogyan csinálják.[114] Ezekkel a kiegészítésekkel kérem a Központi Bizottságot, határozzon, ki van, elvtársak, az előterjesztés mellett? Köszönöm. Ellene? Nincs. Tartózkodás? Nincs. Megállapítom, hogy a Központi Bizottság a határozatot egyhangúan elfogadta.

Most elvtársaim, azt ajánlom, hogy ennyi kellemes, együtt eltöltött óra után ebédeljünk meg együtt, mert főztek számunkra. Utána a KB-tagok, póttagok, központi osztályvezetők, budapesti és megyei titkárok jöjjenek ide vissza, és folytatjuk az ülést a második napirendi pont megtárgyalásával. Tekintettel arra, hogy hétvége van, ne másfél óra, hanem csak háromnegyed óra ebédszünet legyen.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Folytatjuk tanácskozásunkat. Az elvtársaknak szétosztottuk ezt a határozati javaslatot.[115] Szeretném tudni, hogy mindenki kapott-e. (Kaptak.) Igen. Olvasták-e az elvtársak? (Igen.) Akkor a 26 kommunista és munkáspárt képviselőiből alakult Szerkesztő Bizottság előkészítő munkájáról a mi küldöttségünk vezetője, Nemes Dezső elvtárs ad információt. Nemes elvtárs a szó.

NEMES DEZSŐ elvtárs: Kedves elvtársak! A bukaresti értekezleten[116] született az a határozat, hogy a 26 párt küldötteinek képviselőiből jöjjön létre egy szerkesztő bizottság abból a célból, hogy készítsen elő egy okmányt, amelyet a novemberi Értekezlet[117] van hivatva megtárgyalni, elfogadni és publikálni.

A szocialista országok pártjainak képviselőin kívül 14 kapitalista ország kommunista pártja vett részt ebben a munkában; ezek a következők: francia, olasz, német (nyugatnémet), angol, amerikai, ausztráliai, indonéz, indiai, japán, kubai, argentínai, brazíliai, továbbá Finnország és Szíria kommunista pártjainak képviselői.

A Szerkesztő Bizottság a munkáját befejezte. Kidolgozott egy nyilatkozattervezetet, amely nyilatkozattervezetnek alapját, előzetes tervét a szovjet delegáció készítette el. A szovjet delegáció volt az egyetlen, amely tervezetet tárgyalási alapul a Szerkesztő Bizottságnak vitaanyagként ajánlott, és ezt a Szerkesztő Bizottság plenáris ülésén egyhangúlag elfogadta.

A Szerkesztő Bizottság hosszú plenáris ülések után alakított egy szövegező albizottságot, ahol a szövegezés részleteinek munkája folyt bekezdésről bekezdésre.

Az okmány elkészült, és a következőképpen néz ki nagy vonalaiban: rövid bevezetőjén kívül van öt fejezet. Az első fejezet foglalkozik a jelen korszak értékelésével. Ebben például megállapítja azt, hogy a fejlődés fő tartalmát, fő irányvonalát és fő sajátosságait korunkban a szocialista világrendszer és azok az erők határozzák meg, amelyek az imperializmus ellen, a társadalom szocialista átalakításáért harcolnak. Megállapítja: a kapitalista világrendszer a szétesés és bomlás mély folyamatában van, általános válságának fejlődésében új szakasz következett be. Kiindulva abból a megállapításból, hogy a fejlődés fő tartalmát, fő irányvonalát, és fő sajátosságait korunkban a szocialista világrendszer léte és fejlődése határozza meg, az okmányba került önálló fejezetként — második fejezetként — egy rész a szocialista világrendszer fejlődéséről. Ebben a részben találunk egyéb fontos megállapítások mellett ilyeneket: a szocialista világrendszer fejlődése új szakaszába lépett, amit az jellemez, hogy a Szovjetunióban a kommunizmus építésének korszakában vannak, a szocialista országok — a népi demokratikus országok — sike-

resen fejezik be a szocializmus alapjainak lerakását, és egyesek közülük már a fejlett szocialista társadalom építésének korszakába léptek.

Megállapítja ez a szakasz, hogy már nemcsak a Szovjetunióban, hanem a többi szocialista országban is felszámolták a kapitalista restauráció szociális és gazdasági lehetőségeit. A szocialista tábor egyesült ereje biztos garanciát nyújt minden szocialista országnak az imperialista reakció merényleteivel szemben. Azért is szeretnék utalni erre a megállapításra, mert a mi pártokmányainkban — a XXI. kongresszus[118] óta elfogadott pártokmányokban — Kádár elvtárs kezdeményezésére és fogalmazásában egy ilyen gondolat benne van, és nagyon jóleső érzés az embernek, amikor egy ilyen nagyfontosságú megállapítás egy előkészülő nemzetközi tanácskozás okmányában is egyöntetű elfogadásra talál.

Ez a szakasz, ez a második fejezet megállapítja azt is, hogy bekövetkezett az az idő, amikor reális lehetőség nyílt arra, hogy korunk legfontosabb kérdéseit újszerűen oldjuk meg.

Következik a harmadik fejezet, amely a háború és a béke kérdéseit taglalja részletekbe menően. Ennek kapcsán e fejezetben megállapítja a tervezet: a tapasztalat azt mutatja, hogy hatékonyan lehet küzdeni az imperialisták által kezdett lokális háborúk ellen. Megállapítja, hogy bekövetkezett az az idő, amikor meggátolható a világháború kirobbantása. A kommunisták történelmi küldetésüket nemcsak abban látják, hogy világméretekben felszámolják a kizsákmányolást és a nyomort, és örökre kizárják az emberi társadalom életéből bármilyen háború lehetőségét, hanem abban is, hogy már ma megszabadítsák az emberiséget az új háború rémétől.

A negyedik fejezet a nemzeti felszabadító mozgalmak fejlődésével, a gyarmatrendszer összeomlásával foglalkozik, érinti a nemzeti burzsoáziával való szövetség és az ellene való harc kérdését is és sok más kérdést.

Az ötödik fejezet pedig a kommunista pártok harcával, fő harci feladataival és a kommunista mozgalom alapvető kérdéseinek elemzésével foglalkozik. Ebben a fejezetben egy olyan megállapítás is van, hogy a kommunisták mindig ellenezték és ellenzik a forradalom exportját — idézőjelben értve: exportját —, ugyanakkor szembeszállnak az ellenforradalom imperialista exportjával. E fejezet megállapítja: a kommunista világmozgalom korunk legbefolyásosabb politikai ereje, társadalmi előrehaladásunk legfontosabb tényezője lett. 87 országban tevékenykednek kommunista pártok. A harc a marxizmus-leninizmus eszmei tisztaságáért — mely szintén fontos része e fejezetnek — megállapítja, hogy a jelenlegi viszonyok között az ideológiai kérdések különleges jelentőséget nyertek.

Ennyit elvtársak az okmánytervezet néhány fontosabb megállapításáról, részletesen ismertetni azt túl sok időt venne igénybe.

Magáról a vitáról, jellegéről, eredményéről: az okmány bevezetését, első, második és negyedik fejezetét sikerült úgy megalkotni, hogy az egyhangúlag jóváhagyott szöveg, illetve olyan egyeztetett szövegezésű, amellyel szemben benyújtott módosító javaslatokhoz a különböző küldöttségek nem ragaszkodtak. Ez tehát egyeztetett szöveg.

Szeretném megjegyezni már most, hogy a vitában — ami igen hosszadalmas volt, majd négy hétig tartott — nagyon aktívan vettek részt, és sokat segítettek a tőkés országok kommunista pártjainak küldöttei. Nem kisebb volt az aktivitása a szocialista országok pártjai küldöttségeinek sem. De abban a vitában, amit elsősor-

ban a kínai delegáció különböző nézeteivel szemben kellett folytatni, ez a segítség a tőkés országok kommunista pártjai részéről nagyon nagy jelentőségű volt.

A harmadik fejezetben nyitva maradt egy kérdés, a kínai kiegészítés a háború megakadályozásának feltételeit illetően. Mégpedig a kínai küldöttség azt kívánta — és ebből nem engedett —, hogy vegyük fel a szövegbe azt a megállapítást, hogy abszolút biztosíték a háborúval szemben — a világháborúval szemben — csak akkor lesz, ha néhány vezető imperialista országban győz a szocialista forradalom. Ez a gondolat a vitában felmerült, mintegy reális gondolat, lényegében benne van abban a tételben, hogy ameddig imperializmus létezik, addig megvan a háború reális veszélyének a talaja. Ez abban benne van. Ebben a fogalmazásban is, ez a vitában és a tárgyaláson felmerült. De ezt így belevenni a nyilvános okmányba azt jelentette volna, hogy összekapcsoljuk a háború megakadályozásáért folyó harcot a szocialista forradalom győzelmével néhány fejlett kapitalista országban. Ez pedig azzal a veszéllyel jár, hogy a háborúellenes küzdelemben a szövetségesek körét leszűkítik. Éppen ezért a tanácskozás nem fogadta el — hosszú vita folyt erről a kérdésről, másról is — a kínai delegációnak azt az álláspontját, hogy márpedig ezt feltétlenül be kell venni a szövegbe. Ez a kérdés nyitva maradt. A novemberi tanácskozás fog ebben véglegesen dönteni.

Az ötödik fejezetben is maradt néhány vitás kérdés. Az egyik: a kínai küldöttség ellenzi, hogy a tervezet felvette a következő megállapítást: az SZKP XX. és XXI. kongresszusa különleges jelentőséggel bír az egész nemzetközi munkásmozgalom és az összes szocialista ország számára, a forradalmi elmélet alkotó továbbfejlesztésének kiemelkedő példái. Szeretném itt mindjárt megemlíteni, hogy a szovjet tervezet ilyen megállapítást nem tartalmazott. Ebben a tekintetben két kiegészítő javaslat történt, az egyiket a csehszlovák küldöttség terjesztette elő, amely elvileg hangsúlyozza az SZKP nagy történelmi tapasztalatainak jelentőségét az egész nemzetközi kommunista mozgalom számára, amivel a kínai elvtársak egyetértettek, azt elfogadták. Továbbá a második, amely azt konkrétabbá teszi, konkrétan utalva a XX. és XXI. kongresszus jelentőségére. Ez a lengyel kiegészítő javaslat. Ez az, amit a kínai küldöttség nem volt hajlandó elfogadni azzal érvelve, hogy egy párt kongresszusa nem lehet irányadó a nemzetközi kommunista mozgalom számára, és annak ellenére sem engedtek ebből, hogy a moszkvai 1957-es Nyilatkozat is tartalmaz egy ilyen passzust a XX. kongresszust illetően, mely megállapítja annak a nemzetközi jelentőségét, és mi ragaszkodtunk ahhoz, hogy egy ilyen passzus kerüljön be az 1960-as Nyilatkozatba is kiegészítve a XXI. kongresszus nemzetközi jelentőségével.

A kínai elvtársak a vita során említették, hogy ők ezt ellenzik, mert a XX. kongresszusnak vannak pozitív oldalai — ők ezt elismerték —, de vannak negatívumai is, amelyeket ők nem ismernek el, ezért elleneznek egy ilyen kiegészítést annak ellenére, hogy egyébként a Kínai Kommunista Párt VIII. kongresszusán[119] Liu Sao-csi beszédében is, de Jüng Szian-pi[120] beszédében is nagyszerű megállapítások vannak a XX. kongresszus jelentőségéről az egész nemzetközi kommunista mozgalom számára.

Ugyancsak az ötödik fejezetben a kínai küldöttség ellenezte azt, hogy a jugoszláv revizionizmus jellemzéséül egy olyan megállapítás kerüljön be, hogy az úgynevezett nemzeti kommunizmus alapján mentek ők arra az útra, amelyre mentek. Ellenzik a nemzeti kommunizmus megfogalmazásának használatát, és ehelyett ők ragaszkodtak ahhoz, hogy a „burzsoá nacionalizmus alapján". Meg kell jegyeznem,

hogy ennek kapcsán éles vita volt, hosszú vita volt: az eredeti tervezetben két helyen szerepelt a revizionizmus. A második fejezetben, ahol a szocialista országokhoz való viszony kérdéseit tárgyalja a tervezet, és amelyben szerepelt egy olyan megállapítás, hogy a szocialista tábortól elszakadva szocializmust építeni nem lehet, mert ez oda vezet, ahova a jugoszláv revizionisták Jugoszláviát vezették, amely Jugoszlávia az amerikai imperialisták és mások kölcsöneitől és ajándékaitól került függőségi viszonyba, és veszélybe hozta a jugoszláv nép forradalmi vívmányait. Ők a legkategorikusabban ellenezték, mégpedig ez alkalommal szinte ultimátumszerűen egy ilyen megállapításnak a tervezetbe való felvételét mondván, hogy ez ő ellenük irányul. Hosszú vita folyt erről. Végül aztán voltak olyan javaslatok, hogy ezt ne itt mondjuk meg, hanem az ötödik fejezetben. Egyik érve a kínai delegációnak ugyanis az volt, hogy egyáltalán hogy kerülhet szóba Jugoszlávia abban a fejezetben, ahol a szocialista országok közti viszonyt tárgyaljuk, mondván: ez nem szocialista ország. Ennek az argumentumnak bizonyos mértékig engedve, de a lényegből nem engedve ez a megállapítás átkerült az ötödik fejezetbe, ahol egy megfelelő rész van a revizionizmusról, és ki van mondva. Egyébként egyeztetett szöveg alapján a szövegező bizottság többször alkalmazott olyan munkamódszert, hogy néhány küldöttségnek azonos kérdéshez beterjesztett szövegezése egyeztetése céljából kisebb 5–6–7–8-tagú al-albizottságot küldött ki, amelyek a szöveget egyeztették, és együttes javaslatot terjesztettek azután a szövegező albizottság elé. Ebben a kérdésben is egy ilyen hosszú vita után sikerült végre egy egyeztetett szöveget egy ilyen szűkebb bizottságnak létrehozni, és azt azután elfogadtatni. Ebben az ötödik fejezetben az új szövegezésben szerepelt még a nemzeti kommunizmus, és ők ebből az egyetlen szövegből is ki akarták a nemzeti kommunizmus fogalmát törölni, hogy egyáltalán erről ne legyen szó.

Meg kell mondanom, hogy az érvelés kapcsán a kínai delegáció olyasmit is mondott, hogy tulajdonképpen nem azért kell a jugoszláv revizionistákat elítélni, mert otthagyták a szocialista tábort — mert nem ez az alapvető, ez csak következmény —, hanem mert elárulták a marxizmus-leninizmust. Mi bevettük az egyeztetett szövegbe azt is, hogy elárulták a marxizmus-leninizmust és ezt is, hogy mit jelent a szocialista tábor otthagyása, hogy a szocialista tábortól elszakadva a szocializmust építeni nem lehet.

Ugyancsak az ötödik fejezetnél a kínai küldöttség ellenzi a tervezetnek azt a megállapítását, amely úgy szól... Itt mintha valamit átugrottam volna. Igen. Van egy megállapítás, amely arról szól, hogy a kommunista pártok leküzdötték a személyi kultuszt, annak káros következményeit. A kínai küldöttség javasolta ennek kivételét a szövegből, mondván: nem minden pártban volt, és ha ez így benne van, még azt hihetik, vannak olyan dolgok, hogy olyan pártban is volt, ahol nem volt, mondjuk a kínai és más pártoknál. Ebbe nem mentünk bele. Erre azt kívánták: tegyünk be egy megszorítást, hogy egy sor pártban fellépett személyi kultusz káros következményeit leküzdötték. Felléptek ez ellen a kapitalista országok kommunista pártjainak képviselői, mondván azt, hogy nagyon [nehéz] helyzetbe hozzuk őket, amikor feladják nekik a kérdést: melyek azok a kommunista pártok, ahol volt személyi kultusz , melyek, ahol nincs. El kell kezdeni kategorizálni nekik a pártokat. Azonkívül pedig helyes az a tény, hogy a Sztálin-kultusz az egész nemzetközi kommunista mozgalomra kihatott, amit egyébként Den Szian-ping[121] a kínai párt VIII. kongresszusán beszédében megállapított így, helyesen. Azt is idéztük. Mindezek ellenére fenntartotta a kínai küldöttség a maga különvéleményét ebben a

kérdésben, hogy be kell tenni azt a megszorítást, hogy a „pártok egy sorában fellépett személyi kultusz", nehogy azt higgyék, hogy ez a kínai pártra vonatkozik. Nem fogadtuk el ezt az álláspontot, de ez majd a novemberi tanácskozás elé kerül, mint egyik ilyen nem teljesen lezárt kérdés.

Ugyancsak az ötödik fejezettel kapcsolatban a kínai küldöttség ellenzi a tervezetnek következő megállapítását. Idézem: „A nemzetközi kommunista mozgalom marxista-leninista egységének határozott megvédése a marxizmus-leninizmus és a proletárinternacionalizmus elvei alapján az egységet megbontó csoportosulás és frakciós tevékenység...[122] — határozott megvédése, pardon, ez fontos — és a frakciós tevékenység megengedhetetlensége, ez a győzelem elengedhetetlen feltétele." Majdnem kétnapos vita folyt ebben a kérdésben. A kínai küldöttségnek az volt az álláspontja, hogy ez a Kínai Kommunista Párt ellen irányul, mert őket vádolják meg frakciózással, csoportosulás szervezésével, és ha mi a szövegben egy ilyen megállapítást bent hagyunk, ez azt jelenti, hogy az ellentétek magvát hintjük el ebben a kérdésben, mint a megelőző alkalommal.

Nem fogadtuk el, és nem lehetett ezt elfogadni. Hadd mondjam meg, hogy a szovjet küldöttség tett egy olyan áthidaló javaslatot — mert a kínai elvtársak azt mondták, hogy ezt az ellenség úgy tudja majd kihasználni, úgy tudja majd magyarázni, hogy itt a Kínai Kommunista Pártot ítélték el —, hogy ne vegyük ezt bele a nyilvános határozatba. Állapodjunk meg ebben belső határozat formájában. Kötelezzük magunkat valamennyien erre, ne publikáljuk, de ezt a kötelezettséget vállalnunk kell. A nemzetközi kommunista mozgalom nagyfontosságú érdekéről van szó, egész jövőbeni fejlődéséről van szó. A kínai elvtársak ezt az áthidaló javaslatot sem fogadták el. Fenntartották a maguk külön véleményét, úgyhogy ez is a novemberi tanácskozás előtt, azt hiszem, egyik legjelentősebb vitakérdés lesz.

Szeretnék még megemlíteni néhány más fontosabb vitakérdést, amelyek kapcsán ilyen különvélemények fenntartását sikerült elkerülni, illetve áthidaló megoldásokat, fogalmazási megoldásokat találni. De nem minden esetben érződik ez az áthidaló megoldás elég megnyugtatónak, és lehetséges, hogy egyik-másikkal a novemberi tanácskozáson ismét találkozni fogunk.

Ilyen a békés együttélés perspektívájával kapcsolatosan. Itt a szövegező albizottságban Kan Sen[123] elvtárs feltett három kérdést, ami rendkívül jellemző arra, aki ezt felteszi. Lett volna-e vajon októberi forradalom, ha nincs első világháború? Létrejöttek volna-e a népi demokratikus országok, ha nincs második világháború? Mi köze a békés együttéléshez a japán nép forradalmi tömegharcának? A kérdések felvetése már maga olyan, hogy nyilvánvaló volt: ennek a lényege a békés együttélés perspektívájával szembeni bizalmatlanság, annak az elutasítása. Bár ez itt kimondva nem volt konkréten, azonban ezt minden küldöttség megértette, széles körű vita bontakozott ki, és azt visszautasították. Ezt nem lehetett elfogadni. És meghátráltak ebben a kérdésben.

A leszerelés kérdésében: a kínai küldöttség vezetője, ugyanez a Kan Sen elvtárs ellenzi az olyan formulát, amely szerint az imperializmus léte idején megszüntethető a háború lehetősége, a félelem és bizalmatlanság légköre felváltható a bizalom és az együttműködés légkörével. Ez az eredeti tervnek a fogalmazása. Nem ismerik el a teljes leszerelés reális lehetőségét. Ebben is széles körű vita keletkezett. A tőkés országok pártjainak képviselői léptek fel amellett, hogy nem lehet a leszerelésért harcolni úgy, hogy nem bízunk annak a reális lehetőségében, vagy nem vagyunk egészen őszinték ebben a kérdésben, egyet mondunk és mást

gondolunk. Itt a szövegezésen bizonyos enyhítés történt, de a lényeg megmaradt. A lényeg pl. ennek a fogalmazásnak a második része, hogy a bizalom és együttműködés légköre ezúttal elmaradt, az első része megmaradt, az alapelv megmaradt, az alapkérdésben itt a kínai delegáció engedett, és az egyeztetett szöveg ebben is létrejött. Már említettem, hogy a jugoszláv külön út elítélésében hosszú — ezt nem akarom még egyszer ismételni — vita volt.

A világháborúk és a lokális háborúk kérdésében, elkerülhetőségének kérdésében az a megállapítás, hogy harmadik lehetőség nincs, a kínai delegációnak nem tetszett. Ezt nem akarta elfogadni. De mégis sikerült ezt elfogadtatni. Úgy léptek fel a tőkés országok pártjainak képviselői is, hogy nem tarthatták fenn. Megmaradtak ugyan a maguk külön álláspontja mellett, de azzal, hogy nem ragaszkodnak hozzá. Gondolom, hogy majd novemberben még erről szó esik.

Nagy vita folyt a békés átmenet lehetősége körül. A kínai elvtársak védték azt az álláspontjukat, hogy az ritka kivétel, hogy az irányt nem erre kell venni, hanem a fegyveres harcra, és ha lehetőség adódik, persze azt ki kell használni. Két lehetőségre kell felkészülni. Ebben a kérdésben is erős vita folyt, és különösen a tőkés országok kommunista pártjainak képviselői hangoztatták: nem lehet a tömegeknek egyszerre kettőt mondani. Nekünk kell készülni két lehetőségre, de az agitációnkat nekünk a békés átmenet lehetőségének kiharcolására kell irányítani, összpontosítani. Mindenesetre ebben a kérdésben úgy alakult a helyzet, hogy nem tudtunk mást csinálni, mint egyszerűen a moszkvai Nyilatkozatnak erre vonatkozó két hosszabb bekezdését szóról szóra idézni, átvenni. Bár az olasz delegáció és más országok képviselői is szerettek volna tovább menni, nemcsak annál megmaradni, hanem bizonyos mértékben továbbfejleszteni annak az elveit ebben a kérdésben. De mihelyt ilyen irányú kísérletet tettek, akkor olyan vitaforrás keletkezett, hogy egyszerűen a belefulladás veszélye állt fenn. A végén megegyeztünk abban, hogy megnyughatunk a moszkvai Nyilatkozat ez irányú megállapításai mellett, amelyek alapjában véve a helyes álláspontot tartalmazzák. További kiegészítést majd az egyes pártok persze tesznek, de ez az okmány nem tudott csinálni. Lehet, hogy a novemberi tanácskozáson sikerülni fog, itt nem sikerült.

Vitás kérdés volt a vezérek szerepének a kérdése. A személyi kultusszal kapcsolatban vetették fel a kínai elvtársak, a kínai delegáció, hogy ezt ne egyoldalúan taglaljuk, hogy el kell ítélni a személyi kultuszt, de alá kell húzni a vezérek szerepének jelentőségét. Ez ellen is fel kellett lépnünk, hivatkozva arra, és érvelve azzal, hogy ha valamit aláhúzunk, akkor a központi bizottságok szerepét kell aláhúzni, mert a vezérek szerepének aláhúzásával voltak bizonyos negatív tapasztalataink, amelyet éppen arra használtak fel nálunk a Rákosi-féle időkben, hogy a Központi Bizottság szerepét elhomályosítsák. Mi ne adjunk lehetőséget, hogy ők ilyen tendenciákat hangoztassanak, ne adjunk mi ehhez tápot. A kínai elvtársak hivatkoztak arra, hogy itt ismert lenini tételekről van szó. Ismerjük — a Baloldaliságnak[124] van egy külön fejezete a tömegek, az osztály, a párt, a vezér kérdéséről. Hát hogy lehet ez iránt kételkedni, hogy lehet ez ellen kifogást emelni? Hivatkoztunk arra, hogy mi is ismerjük ezeket a tételeket, de nem ismerünk egyetlen egy olyan okmányt sem, Lenin által készített okmányt sem, amelyben a vezérek kérdését Lenin valamilyen párthatározat, vagy manifesztum, vagy nemzetközi deklaráció kérdésévé tette volna. Mert nagyon nagy fontossága van a vezérek szerepének, tekintélyének, az nagy erő a pártok számára. De azt a tekintélyt nem az határozza meg, hogy egy okmányba bevesszük a vezérek fontosságát, hanem az ő saját tevékeny-

ségük. És hogy néz az ki, hogy összejönnek a pártok vezérei a novemberi tanácskozásra, elfogadnak egy okmányt, és odaírják be a vezérek szerepének fontosságát. Ebben a kérdésben is olyan volt a vita légköre, hogy visszavonultak a kínai elvtársak. Ebben a kérdésben a Bagdas[125] elvtárs, a szíriai párt képviselője odáig ment, hogy még a Központi Bizottságot sem kell betenni, mert azoknak a tekintélyét is az határozza meg, hogy milyen munkát végeznek. De azért mégis a Központi Bizottságot a tervezetbe felvettük.

Hosszú vita volt a revizionizmus elítélésének terjengőssége kérdésében, mert a kínai küldöttség, és nem is csak a kínai küldöttség, az albán is igen terjengőssé akarták ezt tenni, majdnem minden bekezdésbe lehetőleg ezt be akarták venni. És a dogmatizmus kérdésének leszűkítésében. Javaslataik olyan irányúak voltak, amelyek a dogmatizmus jelentőségét leszűkítik. Nemcsak terjedelmileg. Pl. a kínai módosító javaslatnak egy olyan formulája is volt, hogy a dogmatizmus azért is veszélyes, az is veszélyes jelensége a dogmatizmusnak, amikor ismételgetik, a lenini tételek nem jelentőseiből [sic!] elkezdenek idézgetni. A nem jelentős, marxizmus-leninizmus nem jelentős tételeinek ismételgetése is dogmatikus károkat okoz. A vitában rámutattak arra, hogy lehet jelentős lenini tételeket is dogmatikusan ismételgetni, és az is kárt okoz. Ebben a kérdésben is megint egy ilyen albizottság ment ki, amely határás különtanácskozás után végül egy egyeztetett szöveget hozott, amely tartalmazza egy külön bekezdésben a revizionizmus megfelelő elítélését és a dogmatizmus megfelelő elítélését is.

A vita egésze nagyon termékeny volt. Az eredeti tervezetet javította, bővítette, pontosította. Azt is meg kell mondani, hogy helyenként azonban kicsit terjengőssé is tette, és helyenként a kompromisszumos fogalmazások is helyet kaptak, ami nem a pontosítás vonalába vág, hanem bizonyos tompítás irányába. De nem ez az alapvető eredménye a vitának. Ezt szeretném hangsúlyozni. Az alapvető eredménye a vitának a szöveg javítása, kiegészítése, bővítése. Hadd jegyezzem meg, hogy az eredeti 37 oldalnyi orosz szöveghez a delegációk 175 oldalnyi módosító javaslatot terjesztettek be. Ebből a 175 oldalból a miénk kettő és fél oldal volt, azt hiszem, vagy három.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Szóval hozzájárultunk?

NEMES DEZSŐ elvtárs: Hozzájárultunk, de az nem volt rossz hozzájárulás. De hozzá kell tennem, hogy nagyon sok esetben négy-öt pártnak módosító javaslata találkozott ugyanabban a kérdésben, egy irányban. Ez nagyon hasznos volt, és rendkívül tanulságos volt az egész.

Tisztelt Központi Bizottság! Ez a határozati javaslat, ami kiosztásra került, tartalmazza — nem egy átfogó javaslat természetesen, csak belső határozat céljából készült — azokat a kérdéseket csupán, amely kérdések körül különösen erős viták voltak és még viták lehetnek. Nem terjed ki minden fontos kérdésre és legkevésbé a kérdések minden körére. A Politikai Bizottság nevében kérem ennek a határozatnak a jóváhagyását abban az értelemben, hogy ez instrukcióként szolgáljon a novemberi tanácskozásra utazó küldöttség számára az ottani munka szempontjából. De egyébként csak ilyen belső határozatként szerepelne.

Ezzel én tulajdonképpen a beszámolóm hivatalos részét be is fejeztem. Szeretnék azonban még egy dologról beszámolót, tájékoztatót adni, ami személyi élményem nekem is és Ilku [Pál] elvtársnak is. Ketten voltunk ott a tanácskozáson. A tanácskozás befejezése után az SZKP elnöksége adott egy ebédet a munkában

részt vett küldöttségek tiszteletére. Ezen jelen volt Hruscsov elvtárs is, és fel is szólalt.

Szeretném ismertetni röviden az ő felszólalását, amit ezen az ebéden tartott.

A küldöttségeket Hruscsov elvtárs üdvözölte, mondotta: na meglátjuk novemberben, hogy a sok okos, aki itt összeült, mire ment, mit tudott produkálni. Majd ott el fogják ezt bírálni. Bizonyos, hogy ez az egész tanácskozás rendkívül felelősségteljes légkörben ment, mert ennek sikerétől nem kismértékben függött az, hogy a novemberi Értekezlet egyáltalában létrejön-e. Hruscsov elvtárs beszédéből a következő dolgokat jegyeztem fel. Nem híve a kompromisszumos dokumentumoknak, mert azok nem sokáig élnek. Ez bizony célzás arra, hogy itt-ott egy kis eleme a kompromisszumnak van, de főleg ez azokra a nyitva maradt kérdésekre vonatkozik, amelyekben még a teljes egység nem volt meg, s amely kérdésekben még novemberben vita lesz.

Azután kitért arra a kérdésre, legyen-e a kommunista mozgalomnak vezérpártja, legyen-e a szocialista országoknak vezérországa. Az ellen a fogalmazás ellen lépett fel, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom az SZKP-val az élen, a szocialista tábor a Szovjetunióval az élen. Ő ezt ellenzi. A szövegbe ez bekerült. Nem az SZKP tervezetében van benne, de a küldöttségek javasolták, külön-külön a küldöttségek felléptek ennek a szövegbe való felvétele mellett. Mi nem léptünk fel ebben a dologban. Bocsánat, még hadd jegyezzem meg, hogy a mi küldöttségünk minden fontos elvi kérdésben felszólalt, aktívan vett részt, egy kivételével: a békés átmenet kérdésébe mi nem voltunk aktívak és általában a szocialista országok pártjainak képviselői nem voltak aktívak, itt az aktivitást mi átengedtük a tőkés országok pártjainak képviselői számára, s ez így jól sikerült. Ebben a kérdésben mi nem szólaltunk fel, nem támogattuk ezt a javaslatot, mert mi elfogadtuk az SZKP-nek azt a javaslatát, hogy ne használjuk ezt a fogalmazást.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Még 1957-ben.

NEMES DEZSŐ elvtárs: 1958-ban. 1957-ben még benne volt, a moszkvai Nyilatkozatban még benne volt. Mi nem támogathattuk ezt, viszont fellépni ott nem akartunk ez ellen. Itt a szocialista országok pártjainak képviselői is és a kapitalista országok pártjainak képviselői is egyhangúan ezt kívánták, ez bekerült a szövegbe. Hruscsov elvtárs erre kitért, és kifejtette az egyet nem értését ezzel a gyakorlattal szemben, ezzel a nézettel szemben. Azt mondja, hogy amikor beszélnek az „SZKP-val az élen", meg a „Szovjetunióval az élen", akkor tulajdonképpen egy kihűlt, távoli csillag látszólagos fényével találkozunk. Mert amikor még a Szovjetunió egyedüli szocialista ország volt és annak a pártja, az SZKP, akkor indokolt és szükséges volt, hogy ez a párt legyen a nemzetközi kommunista mozgalom vezető pártja. De ma, amikor van egy szocialista világrendszer, akkor ez már nem indokolt és nem is szükséges. Ez helytelen szerinte. „Ne válasszanak maguknak vezetőt, hogy azután kritizálják, ha a dolguk nem jól megy!" – mondja.

Nagyon erősen beszélt a bálványcsinálásról. „Ne csináljanak bálványokat se belőlünk, se másokból. A bálványcsinálás egyesek felmagasztalása, mások lealázása. A bálványcsinálás egységünket fenyegeti." Azután beszélt egyes országok tapasztalatainak mechanikus átvételéről. „Ne akarjuk egyik ország gyakorlatát a másikra erőszakolni. A szocializmus fejlődésének útjai különbözőek, és türelmeseknek kell lennünk az eltérő gyakorlat esetén. A feltételek különbözőek, de különbözőségüket figyelembe kell venni."

Azután kitért a pártok egymás közötti bírálgatására. Itt hivatkozott Mao Ce-tungnak[126] 1957-es megállapítására. Azt mondta, Mao Ce-tung 1957-ben nagyon helyesen mondotta azt, hogy óvatosnak kell lenni ebben a dologban akkor is, ha még egy hatalomért harcoló pártról van szó. Mégis egy dolog az, amikor bírálnak egy pártot, amely a hatalomért harcol, és más dolog az, amikor bírálják a hatalmon lévő kommunista pártot, mert a hatalmon lévő kommunista párt bírálása előidézheti azt, hogy ezt a pártot szembeállítja a néppel. Ezért nagyon óvatosan kell a pártok nyilvános bírálásával foglalkozni.

Kitért az imperializmus elleni harc kérdésére is. Hangsúlyozta, hogy mi nem félünk az imperialistáktól, de elvetjük a forradalmi frázisokkal való dobálózást, a reális lehetőségek figyelmen kívül hagyását, ehelyett a reális lehetőségek kihasználására kell törekedni. És beszélt arról, hogy ő, mint kommunista államférfi, neki ma nemcsak a Thorezzal[127] van viszonya, baráti, elvtársi viszonya, másfajta viszonya, hanem kapcsolata van De Gaulle-lal is. És ha tárgyalni akarok vele — mondja —, De Gaulle-lal, s leülök vele tárgyalni, valamiben meg akarunk egyezni, és ő kezet nyújt nekem, akkor én nem köphetek a kezébe, hogy: pfuj, te büdös imperialista. Azt mondja: szidni kell-e az amerikai kommunistákat azért, mert ma csak kis csoportot képeznek? Azért, mert nem tudják kibontakoztatni ott a szocialista forradalmat? Amerikában — azt mondja — az a helyzet, hogy magas életszínvonal van, néha azt vágják a fejünkhöz, hogy náluk egy munkanélküli többet kap, mint nálunk egy dolgozó. És — mondja — néha ebben bizonyos igazság is van. És ezt látni kell. Objektív oka van tehát, hogy ott a kommunista párt ma még egy kis csoport, és mégis az övék a jövő. A szocialista országok a maguk fölényének a bebizonyításával, beigazolásával, az életszínvonal magasabbra emelésével nyújtják a legnagyobb reális segítséget az amerikai munkásmozgalom számára is, hogy győzelmet tudjon aratni. Nagyon hangsúlyozta ezt az oldalát a mi harcunknak. Utalt arra, hogy lehetőségeink nagyon jók. Hivatkozott arra, hogy a Szovjetunió 1970-ben, vagy már hamarabb, az egy főre eső termelés átlagában már utol fogja érni az Egyesült Államokat. És 1980-ban már kétszer annyit fog termelni, mint az Egyesült Államok, ami azt jelenti, hogy 240 millió tonna acélt fognak gyártani. Megmutatta azt a perspektívát, amit számunkra a békés együttélés nyújt a kapitalizmus elleni harcban.

Kitért a háború kérdésére. Ennek kapcsán a háború megakadályozásáért való harcra. A következőt mondotta ezzel kapcsolatban: „Ha a kommunizmus háborút hirdet, akkor én nem vagyok kommunista. Ha a kommunista párt azt mondja, hogy világháborút kell kirobbantani a kapitalizmus megsemmisítésére, akkor én kilépek a kommunista pártból. Én, mint munkás, ezt mondom." Ezzel ő érzékeltette és visszatükrözte a munkások gondolkozását. A forradalmi munkásmozgalom tradíciója a háború elleni harc. Küzdött az első világháború ellen, küzdött a második világháború ellen. Ezt a pozíciót kell folytatni, mert ez ad erőt, ez felel meg a kommunista mozgalomnak, és ez felel meg a kommunizmus elveinek.

Hruscsov elvtárs beszéde után felszólalt a Teng Hsziao-ping elvtárs, a kínai küldöttség vezetője — egyébként ő a Kínai Kommunista Párt főtitkára ", és azt mondotta: sok mindenben egyetért azzal, amit Hruscsov elvtárs mondott. A legtöbbjével, de pl. kijelentette, hogy nem ért vele egyet az SZKP vezető szerepe kérdésében, mert az SZKP vezető szerepe szükséges valami, ami történelmileg kialakult vezető szerep, és ezt el kell ismerni. Mást is mondott még.

Hruscsov elvtárs másodszor is szólásra emelkedett, és válaszolt Teng Hsziaoping elvtársnak. A következőt mondotta: „Ha maguk sértegetni akarnak bennünket, akkor mondják azt, hogy bennünket megillet a vezető szerep, mert erre történelmi jogunk van. De vegyék tudomásul, hogy ez sértés a mi számunkra. A parasztcsaládokban szokás az, hogy a család legidősebb tagja a családfő. Bár esetleg már semmire sem való, de ő a legidősebb tag. Hát maguk ne akarják elismerni a mi vezető szerepünket a mi elsőszülöttségi jogunk alapján." Azt mondja: mi nem akarunk vezérpárt lenni. Ugyanakkor igényt tartunk az SZKP-t megillető szerepre, nem az elsőszülöttség jogán, hanem annak alapján, hogy milyen tényleges szerepet tölt ma be a nemzetközi kommunista mozgalomban, az imperializmus elleni harcban, a szocialista világrendszer fejlődésében, a kommunizmus építésében. Igénylik az SZKP-t megillető szerepet, de csak mint egyenlő az egyenlők között, és nem akarják, hogy az SZKP legyen valamilyen vezető, de más pártok sem akarnak vezető pártok lenni. Ne legyen vezető párt, és ne legyenek vezetett pártok. Azt mondja: mi az, hogy az SZKP-val az élen? Ez olyan köpőcsésze. Ebbe mindenki beleköp, akinek a dolgai otthon rosszul mennek. Mi nem kívánunk — köszönjük szépen — ilyen köpőcsésze szerepet. És nem ajánlják másoknak sem.

Erre a második fellépésére a Teng Hsziao-ping elvtárs már nem válaszolt, úgyhogy harmadik Hruscsov-fellépés már nem következett be. De kicsit visszatükrözi az SZKP Elnökségének állásfoglalását, az elvi viták kérdését. Gondolom, ebből a célból sem volt érdektelen, ha ezt is röviden ismertettem az elvtársakkal, amennyire jegyzeteim engedték.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt elvtársak! Úgy gondolom, hogy vitát nem nyitunk, hisz a tárgyalások még csak november 10-én kezdődnek, de amennyiben kérdés merül fel, akkor tessék, tegyék meg az elvtársak. Nemes elvtárs fog rá válaszolni. És amennyiben van valami észrevétel az előterjesztett javaslathoz, amely nem kerül nyilvánosságra, és küldöttségünknek szolgál irányelvül, azt is tegyék meg. Nezvál elvtárs.

NEZVÁL FERENC elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Most, hogy Kiss elvtárs mondja, hogy ez nem kerül nyilvánosságra, mégis megkérdezem: a határozati javaslatnak első pontja, amely összesen hat sor, négyszer foglalja magában, hogy „korszaka". Kell-e ez?

KISS KÁROLY elvtárs: Nincs több kérdés. Szóval, amint bevezetőben is mondtuk, és Nemes elvtárs is említette, hogy ez nem kerül nyilvánosságra. Természetesen, ha ez olyan szöveg lenne, amit mi széles nyilvánosság számára szánnánk, akkor még lehetne csiszolni rajta, azonban így nem látszik ez indokoltnak. Akkor, elvtársak, felteszem a kérdést a Központi Bizottságnak, hogy az előterjesztett határozati javaslatot, mint iránymutatást a határozati javaslatban szereplő küldöttségünk részére, elfogadja-e?

Aki elfogadja, nyújtsa fel a kezét.

Ki van ellene? Senki.

Tartózkodott a szavazástól valaki? Senki.

Megállapítom, hogy a Központi Bizottság az előterjesztett határozati javaslatot, a benne felsorolt delegációkkal együtt elfogadja.

Tisztelt Központi Bizottság! Tárgyalásunk végére értünk. Azt hiszem, hasznos munkát végzett a Központi Bizottság ezen a két napon. Ezzel az ülést bezárom. Eredményes, jó munkát kívánok a Központi Bizottság tagjainak.

K. m. f.

JEGYZETEK

[1] L. az *1. sz. függeléket.*

[2] Az előterjesztés lelőhelye: *MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.* Kisebb változtatásokkal a KB határozataként megjelent *A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. (Budapest, Kossuth Kiadó, 1973, 485–494. p.)*

[3] Az előterjesztés lelőhelye: *MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.* A második napirendi pontot ezen az ülésen nem vitatták meg.

[4] A harmadik napirendi ponthoz két előterjesztést küldtek ki: „A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának állásfoglalása a testvérpártok között keletkezett elvi nézeteltérések néhány kérdésében." (*MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.),* továbbá „Határozat a 26 kommunista és munkáspárt képviselőiből alakult Szerkesztő Bizottság előkészítő munkájáról, a novemberi Értekezleten való képviseletről és a fontosabb vitatott kérdésekről." (L. a *2. sz. függelék*et.)

[5] A KB elé terjesztett jelentés tervezetét a PB 1960. szeptember 20-án vitatta meg. (*MOL-M-288. f. 5/201. ő. e.)* A vita alapján a jelentést átdolgozták, és a Titkárság 1960. október 4-i ülésén véglegesítették. (*MOL-M-288. f. 7/90. ő. e.)*

[6] Az MSZMP VII. kongresszusán hozott határozat 22. pontja szerint: „A következő években megteremtjük a politikai és gazdasági feltételeit annak, hogy a dolgozó parasztsággal egyetértésben befejeződjön a falu szocialista átalakítása és egyidejűleg növekedjen a mezőgazdasági termelés. A termelés 1961–1965. évi átlaga 30–32%-kal legyen magasabb az 1954–1958. évi átlagnál. Ennek érdekében a műtrágya-felhasználást az ötéves terv végére a jelenleginek mintegy háromszorosára, traktorállományunkat két és félszeresére növeljük, kiterjesztjük a belvízrendezést, az öntözést, a talajjavítást, jelentősen fokozzuk a nemesített vetőmagellátást." (*A Magyar Szocialista Munkáspárt VII. Kongresszusának jegyzőkönyve. 1959. november 30 – december 2. Kossuth Könyvkiadó, 1960. 582. p.)*

[7] A hegyközség egy vagy több község határához tartozó összefüggő területen élő szőlő- és gyümölcstermelők által létrehozott szervezet. Korábban a gazdák érdekvédelmét szolgáló, önkormányzati jogokkal felruházott testület volt. Tevékenysége kiterjedt pl. a növényvédelem megszervezésére, utak és kutak karbantartására, a terület őrzésére, gépek beszerzésére stb. 1961-ben az országban 50 hegyközség tevékenykedett. (A PB 1959. május 5-i határozata a szőlőterületeken folytatandó termelőszövetkezeti szervezés egyes kérdéseiről szólt. *MOL-M-28. f. 20/72. ő. e.)*

[8] „A Politikai Bizottság 1960. szeptember 20-i határozata a népgazdaságban tapasztalt feszültségekkel kapcsolatban" c. dokumentum 7. pontjáról van szó, amely szerint: „Felül kell vizsgálni a mezőgazdasággal kapcsolatos, államunkat terhelő kiadások rendszerét, és itt is szigorú takarékossági rendszabályokat kell életbe léptetni. 1961-re ezeket a kiadásokat csak az ez évi szinten, vagy az ez évit nem lényegesen meghaladó összegben szabad előirányozni. A Földművelésügyi Minisztérium, az Országos Tervhivatal, a Pénzügyminisztérium és az Országos Árhivatal 1960. október 1-jéig dolgozzanak ki javaslatot a mezőgazdasággal kapcsolatos állami kiadások 1961. évi rendszerére, és azt terjesszék 1960. október 15-éig a Gazdasági Bizottság véleményével a Minisztertanács elé." (*MOL-M-288. f. 5/201. ő. e.)*

[9] PB határozat a közös tevékenységet ősszel kezdő termelőszövetkezetekről. 1959. május 27. (*MOL-M-288. f. 5/132. ő. e.)* A PB javaslata a termelőszövetkezeti mozgalom aratás utáni számszerű fejlesztésével kapcsolatban. 1960. július 5. (*MOL-M-288. f. 5/190. ő. e.)*

[10] Borsod-Abaúj-Zemplén, Heves, Nógrád és Vas megyéről van szó. A KB Mezőgazdasági Osztálya 1960. szeptember 1-jén készített jelentést a PB számára: „A termelőszövetkezetek időszerű munkálatairól és a nyári számszerű fejlesztés tapasztalatairól." (*MOL-M-288. f. 28/1960/4. ő. e. 16–21. p.)*

[11] Erre 1960. november 17. és 19. között került sor, amikor a KB titkárai a megyei pártbizottságok első titkáraival és a megyei tanácsok elnökeivel a megyék szövetkezet-fejlesztési terveit tárgyalták meg. Az itt szerzett tapasztalataikról készített jelentésüket 1960. november 22-én adták le a PB-nek. (*MOL-M-288. f. 5/210. ő. e.)*

[12] Ez azt jelentette: a gazdák kénytelenek voltak eltűrni, hogy az ún. agitátorok bármely időpontban a lakásukba betelepedve folytassák a fenyegetésektől sem mentes „rábeszélő" tevékenységüket. 1960. január és február hónapban 27 olyan, levélben is megfogalmazott panasz érkezett a KB-hoz, amelyben erőszakos tsz-szervezésről tettek bejelentést. (Tájékoztató a Központi Bizottsághoz 1960. január 1-jétől június 30-áig érkezett levelekről. *MOL-M-288. f. 9/1960/4. ő. e.)*

[13] PB előterjesztés 1961-ben a mezőgazdaság állami támogatására fordítandó anyagi eszközök elosztására vonatkozó elvekre. 1960. november 15. (*MOL-M-288. f. 5/209. ő. e.)*

[14] A Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány 3004/3/1960. (XI. 17.) számú határozata a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítéséhez és fejlesztéséhez nyújtott állami támogatásról. *TRHGY 1960. 279–286. p.*

[15] A PB 1960. március 8-i határozata a termelőszövetkezeti üzemnagyság kérdéséről. A fenti dokumentum szerint: „Általában az 1–3000 kat. holdas nagyságú termelőszövetkezetek tekinthetők egészségesnek. Ennél nagyobb termelőszövetkezetek létrehozását termelőszövetkezeti vezetőink felkészültsége, a tagság nagyüzemi tapasztalatainak, valamint a kellő anyagi alapoknak a hiánya ugyanis általában nem teszik indokolttá." (*MOL-M-288. f. 5/173. ő. e.)*

[16] A KB 1960. február 12-i ülésén — a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetére és továbbfejlesztésére — hozott határozatának 4. pontja hangsúlyozza: „A jelenlegi helyzetben — amikor a mezőgazdaságban túlsúlyra jutott a szocialista nagyüzem — a mezőgazdasági termelés 1960-ra előirányzott 4,9%-os és a felvásárlás előirányzott 8,9%-os növelése, a «kettős feladat» megvalósítása döntően a régi, a megnövekedett és az újonnan alakult termelőszövetkezeti nagyüzemek termelésétől, politikai, szervezeti megszilárdulásától függ." (*MOL-M-288. f. 4/29. ő. e.)*

[17] L. Jelentés a mezőgazdaságba irányuló káderátcsoportosítás tapasztalatairól. 1960. április 20. (*MOL-M-288. f. 5/179. ő. e.)* Javaslat a káderátcsoportosítás során kihelyezett mezőgazdasági szakemberek állami támogatásának meghosszabbítására. 1960. szeptember 27. (*MOL-M-288. f. 5/202. ő. e.)* Előzmény: A Minisztertanács még 1957. április 18-án 800, ún. szakember vidékre küldése mellett döntött a termelőszövetkezetek megsegítése érdekében öthónapos állami garanciával. (3186/1957. Mt. határozat) A pártapparátusból kikerült , a termelőszövetkezetekbe elhelyezkedett, ill. munkanélküli pártmunkások helyzetével az 1957. június 14-i ideiglenes intéző bizottsági ülés foglalkozott, és részükre 600 000 forint segély szétosztásáról rendelkezett. (*MOL-M-288. f. 20/7. ő. e.)*

[18] A Gazdasági Bizottság 1960. október 26-i ülésén hozott — 10262/1960. sz. — határozata a tanácsi szektor sertés- és szarvasmarha-állományának, illetve állat és állati termék árutermelésének helyzetéről és a szükséges intézkedésekről. A dokumentum 4/a. pontjának kiegészítéséről van szó: „Javasolni kell a termelőszövetkezeteknek, hogy kössenek a háztáji gazdaságokkal ún. bérhizlalási szerződést..., ennek a hizlalási formának az a lényege, hogy a háztáji gazdaságok részére a szükséges takarmányt a közösből biztosítjuk, a hizlalást pedig a tsz-tag saját süldőállományából és saját férőhelyén végzi..." (*MOL-M-288. f. 23/1960/12. ő. e. 97–102. p.)*

[19] A PB 1960. április 12-én — a termelőszövetkezeti pártszervezés politikai, gazdasági és szervező munkája további javítása érdekében — hozott határozata I/2. pontja szerint: „A termelőszövetkezeti pártszervezetek erősítsék a tagságban azt a tudatot, hogy helyesen döntöttek, amikor beléptek a tsz-be, mert felemelkedésük egyetlen helyes és járható útja a szocialista nagyüzemi gazdálkodás." (*MOL-M-288. f. 5/178. ő. e.)*

[20] A felvásárlás 1959. évi tapasztalatairól és az 1960. évi feladatairól a PB 1960. január 26-i ülésére készült előterjesztésből kitűnik, hogy az 1959. évi jó termés ellenére „részben a paraszti tartalékolás miatt jelentősen lemaradt a tervtől a kenyérgabona, a kukorica és a burgonya felvásárlása." (*MOL-M-288. f. 5/167. ő. e.)*

[21] A KB Agitációs és Propaganda Osztálya 1960. november 16-án feljegyzést készített az őszi mezőgazdasági munkák meggyorsítására, valamint a felvásárlás segítésére kiküldött 280 budapesti pártmunkás munkájának tapasztalatairól. (*MOL-M-288. f. 11/742. ő. e.)*

[22] Lombos Ferenc (1923–) 1950-től az MDP Győr városi, majd dunaújvárosi bizottságának titkára. 1957-től 1966-ig az MSZMP Győr-Sopron Megyei Bizottságának első titkára. 1959-től 1966-ig az MSZMP KB tagja.

[23] A PB 1960. április 12-i határozata a termelőszövetkezeti pártszervezetek politikai, gazdasági és szervező munkája további javítására megállapítja, hogy a termelőszövetkezetek 20,8%-ában nincs pártszervezet, a meglévő pártszervezetek 42,7%-ában pedig tíznél kevesebb a párttagok száma. utasítás a helyi pártszerveknek: minden tsz-ben alakuljon meg a pártszervezet. (*MOL-M-288. f. 5/178. ő. e.)*

[24] A Győr-Sopron megyei tapasztalatokról készült jelentés lelőhelye: *MOL-M-288. f. 28/1960/8. ő. e. 69–81. p.)*

[25] A részesművelés olyan munkavégzési és munkadíjazási mód, melynek során a dolgozó meghatározott munkák elvégzéséért a betakarított termés előre meghatározott részét kapja meg. A KB ülésére készült előterjesztés II. fejezet 3. pontjának utolsó bekezdése erről a következőket tartalmazza: „Azokban a termelőszövetkezetekben, ahol kevés a rendelkezésre álló munkaerő, alacsony a gépesítés színvonala és az időszerű munkák elvégzése másként nem biztosítható, egyes munkáknál — a munkaegységrendszer kiegészítéseként átmenetileg és szükségmegoldásként — alkalmazni lehet a részesművelést is." (*MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.)* A részesművelési forma gyakorlatáról a PB 1960. február 16-i ülésén is folyt vita. (*MOL-M-288. f. 5/170. ő. e.)*

[26] A PB 1959. május 27-én hozott határozatot a „közös tevékenységet" ősszel kezdő termelőszövetkezetekről. (*MOL-M-288. f. 5/132. ő. e.)*

[27] A KB 1958. december 6-án megtartott ülésén hozott határozatról van szó. (*MOL-M-288. f. 4/21. ő. e.)*

[28] A Szovjetunióban 1960. június 6. és 21. között járt mezőgazdasági pártmunkás küldöttség jelentésére utal. (*MOL-M-288. f. 28/1960/30. ő. e.)*

[29] Az irányelvek a második ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtására c. előterjesztés 12. oldalán az említett szöveg a következő: „Még az ötéves terv végén is a háztáji és kisegítő gazdaságokban lesz a szarvasmarha-állománynak mintegy 40, a tehénállománynak 50, a sertésállománynak 40, a törzs-baromfiállománynak pedig több mint a 75%-a."

[30] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[31] Helyesen: kézi kapált.

[32] Kádár János 1960. július 23-ától szeptember 1-jéig szabadságon volt, szeptember 19-étől október 15-éig pedig az ENSZ közgyűlésen vett részt.

[32/a] Az ENSZ közgyűlésre utal.

[33] L. a PB jelentése a KB számára a KB 1960. február 12-i határozatának végrehajtásáról, és javaslat a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésére c. 1960. október 5-én kelt előterjesztés mellékletéről van szó. (*MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.)* Kádár János annyiban pontatlanul idézi az adatokat, hogy a 335 000 kat. hold szőlőterületet az egyéni gazdaságokhoz sorolja, valójában csak 201 000 kat. hold tartozott ehhez a szektorhoz.

[34] L. a *8. sz. jegyzőkönyv 67. jegyzetét.*

[35] Kádár János 1960. október 15-én érkezett vissza New York-ból Budapestre, s a Sportcsarnokban rendezett gyűlésen számolt be a magyar ENSZ-küldöttség munkájáról. (Kádár János az ENSZ közgyűlésén mondott beszédében a békéről, a gyarmati rendszer kérdéseiről szólt, állást foglalt Kína ENSZ tagsága mellett és az ún. „magyar kérdésben") L. a *Népszabadság 1960. október 16-i* száma: „A béke és a haladás erői előnyomulóban vannak" c. cikket.

[36] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[37] 6/1960. (IV. 26.) Élm. M. – Á. H. számú rendelet az 1960. évi átadásra kötött sertéshizlalási szerződésekről és ezek alapján fizetendő sertésárakról. *TRHGY 1960. 433–434. p.*

[38] A 19/1960. (VIII. 20.) F. M. – Á. H. számú rendelet az 1960/61. gazdasági évben szerződés alapján termelt vetőmagvak és egyéb termények termelői árának megállapításáról a következő megkülönböztetést tartalmazza: az édes, fehérvirágú csillagfürt egységára 300 Ft/q; az édes, sárgavirágú csillagfürt 360 Ft/q; a keserű csillagfürté 240 Ft/q. Továbbá: ha az édes csillagfürt 5%-on felüli keserű szemet tartalmaz, 7% keserűszem tartalomig százalékonként egy százalék értéklevonást kell alkalmazni; 7%-ot meghaladó keserűszem tartalom estén pedig csak a keserű csillagfürtmag árát szabad fizetni. (*TRHGY 1960. 376–394. p.)* A 3004/3/1960. (XI. 17.) Korm. számú határozat a termelőszövetkezetek gazdasági megerősítéséhez és fejlesztéséhez nyújtott állami támogatásról I/1. pontja viszont a zöldtrágyázott területek növelésével összefüggésben csak a keserű csillagfürtöt sorolja az állami vetőmagakcióba, az édes csillagfürtöt itt nem említi (*uo. 280. p.).*

[39] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[40] Egri Gyula (1923–1972) 1950-től az MDP Heves Megyei, 1952 és 1954 között Baranya Megyei Bizottságának első titkára. 1954-től 1958-ig belügyminiszter-helyettes. 1954-től 1956-ig az MDP KV tagja, 1955 őszétől 1956. október 24-ig az MDP KV titkára. 1956. november 1. és 15. között Szolnokon, majd 1957. március közepéig a Szovjetunióban tartózkodott. 1957 áprilisától az MSZMP egri bizottságának, 1958-tól 1962-ig Baranya Megyei Bizottságának első titkára. 1962-től az MSZMP KB tagja.

[41] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[42] Helyesen: Boldva.

[43] A vetési terv tartalmazta a község területén termelendő növények felsorolását és a vetésterület nagyságának meghatározását.

[44] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[45] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[46] A termelési terv a megtermelendő termékek mennyiségét, választékát, minőségét határozta meg. Ennek készítését a Földművelésügyi Minisztérium irányította. A felvásárlási terv a mezőgazdasági terményeknek, állatoknak és állati termékeknek az állam részére történő beszerzését írta elő. Ez az Élelmezésügyi Minisztériumhoz tartozott. Az így — az államilag meghatározott áron — felhalmozott terményeket a közellátás, az ipari termelés, az export, a tartalékképzés stb. céljaira használták fel. A felvásárlást az állami és szövetkezeti szervek végezték.

[47] A PB 1960. szeptember 20-i, a népgazdaságban tapasztalt feszültség okairól szóló határozatára utal. (*MOL-M-288. f. 5/201. ő. e.)*

[48] Állatforgalmi Vállalat: a haszonállatok rögzített áron történő felvásárlására létrehozott állami szervezet.

[49] Értsd: terményforgalmi vállalatnál.

[50] Az igénytelen szovjet piac a borok minőségét nem értékelte, ezért gazdaságosabb volt a gyengébb alföldi borok exportálása. (1961-ben az országban összesen 355 000 k. holdon termeltek szőlőt, ebből 170 000 k. holdat az Alföldön műveltek.)

[51] A Gazdasági Bizottság 1960. szeptember 7-i ülésén foglalkozott a borszőlő, a must és bor, valamint az étkezési szőlő felvásárlási és fogyasztói árával. *(MOL-M-288. f. 23/1960/10. ő. e.)*

[52] Klaukó Mátyás 1957-től az MSZMP Békés Megyei Bizottságának első titkára volt.

[53] Értsd: talajegyengetést végeznek.

[54] Pontosabban az 5/1958. (I. 15.) számú kormányrendeletről van szó, amely intézkedett a mezőgazdasági termelőszövetkezetek, valamint az egyszerűbb formájú szövetkezetek működésének alapelveiről. *(TRHGY 1958. 168. p.)*

[55] A Minisztertanács 1960. október 13-án hozott 3277/1960. sz. határozata: A sertéstenyésztés és -hizlalás, valamint a baromfitenyésztés egyes kérdéseiről. *(MOL-XIX-A-83-a-175. jkv.)*

[56] A kormány 1957. június 25-én kelt 37. számú rendeletével a szarvasmarha és borjú levágását és húsának felhasználását engedélyhez kötötte. Az 1957. július 2-i 40. sz. törvény szerint vágóállatot továbbeladás vagy feldolgozás céljára csak állami vállalatok és földművesszövetkezetek vásárolhatnak. 1957-ben a marha- és sertéshús-felvásárlás állami monopólium lett. Az állatok engedély nélküli — legtöbb esetben saját szükségletre történő — levágását nevezték feketevágásnak.

[57] Ezt a célkitűzést a második ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtására kidolgozott irányelvekben az alábbiak szerint fogalmazták meg: „... a kenyérgabonatermelés fedezze az ország szükségletét és megfelelő tartalékok képzését is lehetővé tegye." *(MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.)*

[58] A KB 1958. decemberi határozatának II/1/f. pontja kimondja: „fokozzuk a gépek és a műtrágya felhasználását a termelőszövetkezetekben, erőteljesen növeljük terméshozamaikat, gazdaságosabbá tesszük működésüket, meggyorsítjuk a szövetkezeti nagyüzemi termelés fölényének kibontakozását."

[59] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[60] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[61] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[62] L. a 14. sz. jegyzetet.

[63] A mezőgazdaság állami támogatásainak egyes kérdéseiről szóló — 1960. szeptember 20-i — PB határozatról van szó. *(MOL-M-288. f. 5/201. ő. e.)*

[64] A Minisztertanács melletti Tanácsi Szervek Osztálya készítette elő azt a határozatot, amelyet a Minisztertanács mint az államigazgatás legfelsőbb szerve a „termelőszövetkezeti mozgalom" fejlesztéséről hozott.

[65] A Minisztertanács 1957. december 5-i döntése alapján az Elnöki Tanács az 1957. évi 65. számú törvényerejű rendeletében a tsz tagok számára nyugdíjat biztosított. A nyugdíjkorhatár férfiaknál 65 év, nőknél 60 év volt. A nyugdíjjogosultság tíz év tsz munkaviszonyhoz volt kötve, de kivételes esetben öt év után is folyósíthatták.

[66] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[67] Ez azt jelentette, hogy a termelőszövetkezetek a ténylegesen megtermeltnél kisebb mennyiséget közöltek.

[68] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[69] Mulató János (1913–) 1945 után a rendőrségnél dolgozott alezredesi rangban, 1949-től külkereskedelmi vállalatnál vezető, 1952-ben leváltották, de ügyét felülvizsgálva 1953-ban visszahelyezték a külkereskedelembe. 1956 januárjától a Külkereskedelmi Minisztérium Mezőgazdasági Főosztályának vezetője, 1957. október 22-étől külkereskedelmi miniszterhelyettes.

[70] A hozzászóló a SZÖVOSZ-nál tartott országos értekezletre utal. A SZÖVOSZ jelentését l. *MOL-M-288. f. 28/1960/28. ő. e.*

[71] Tatár Kiss Lajos a SZÖVOSZ elnöke volt, amely szervnek jelentős szerepe volt a felvásárlási tervek teljesítésében.

[72] Az idézett szövegrész pontosan így hangzik: „Az 1961-es termelési terveket a népgazdasági tervekkel összhangban — az egyes szövetkezetek és községek termelési tapasztalatait és lehetőségeit figyelembe véve — úgy készítsék el, hogy a közös és háztáji árutermelés együttesen biztosítsa a felvásárlási tervek teljesítését."

[73] A prémiumrendszer módosítására 1960. november 29-én terjesztettek be javaslatot a PB elé, majd 1961. szeptember 7-én újból a testület elé került a prémiumrendszer felülvizsgálatáról és továbbfejlesztéséről szóló előterjesztés. *(MOL-M-288. f. 5/211. és 243. ő. e.)*

[74] Az említett könyvet — a szerző nevének és a könyv címének hiányában — nem sikerült beazonosítani. Az ülésszakról és az ahhoz kapcsolódó — emigrációs csoportok által szervezett — akciókról szóló tájékoztatók nem tesznek említést róla. Vargha László — aki az USA-ban élő (magyar) szabad jogászok szövetségének ügyintéző elnöke volt — „Küldöttség mandátum nélkül" címmel írott cikkében azt fejtegeti, hogy a magyar küldöttség mandátumát az ENSZ-ben nem szabad elismerni, mert ezzel a Kádár kormányt törvényesnek ismernék el. *(Rheinischer Merkur, Köln, 1960. szeptember 23.)*

[75] A jelentés valóban tartalmazza a szőlő jó megművelése érdekében ennek a megoldásnak az ajánlását is, a végleges határozatba azonban ez nem került bele.

[76] Török László (1921–) 1950 és 1954 között az MDP KV Agit. Prop. Osztályán dolgozott, ezt követően a Szentes Járási Pártbizottság első titkára. 1956. december 1-jétől az MSZMP Csongrád Megyei Bizottságának osztályvezetője, 1960-tól első titkára.

[77] Amikor hosszú vagy különlegesen fontos kérdéseket tárgyalt a KB, akkor az ülés szünetében a PB összeült, és ún. informális ülésen tárgyalt a vitában elhangzottakról.

[78] Erre csak később került sor: a II. ötéves tervre vonatkozó javaslat 1961. április 11-én és augusztus 31-én szerepelt a PB napirendjén, a KB pedig szeptember 12-én tárgyalta. (*MOL-M-288. f. 5/228. és 242. ő. e, illetve 4/43. ő. e.)* A mezőgazdaság II. ötéves tervének végrehajtásával kapcsolatos feladatokkal a PB 1961. szeptember 26-i ülésén foglalkozott. (*MOL-M-288. f. 5/245. ő. e.)*

[79] Csáki István (1920–) 1952-től 1954-ig az MDP Szolnok Városi Bizottságának, 1954-től 1956 októberéig a Szolnok Megyei Bizottságának titkára, 1956 november végétől általános iskolában tanított, 1957 januárjától az MSZMP Szolnok Megyei Bizottságának osztályvezetője, illetve másodtitkára, 1960 áprilisától első titkára.

[80] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[81] Pontosabban a PB foglalkozott ezzel. 1960. március 8-án hozott határozatot „A termelőszövetkezeti üzemnagyság kérdéséről". (*MOL-M-288. f. 5/173. ő. e.)*

[82] Hegedűs Tibor (1908–) 1945 előtt kertészként dolgozott. 1945 után párt- és állami vezető funkciókat töltött be. 1955-től 1957. július 1-jéig a Mezőszilasi Állami Gazdaság igazgatója, 1957. augusztus 23-ától a SZÖVOSZ Zöldség-Gyümölcs Főosztály vezetője, ezen állásából 1960. november 15-én menesztették.

[83] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[84] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[85] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[86] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[87] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[88] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[89] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[90] A pontos szöveg a következő: „A mezőgazdasági termelés színvonala a múlt év végére 1938-hoz képest 15%-kal nőtt." (A PB javaslata a KB számára. Irányelvek a második ötéves terv mezőgazdasági feladatainak végrehajtására. *MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.)*

[91] Értelemszerűen: optimistán.

[92] Varga András (1919–) 1953-tól a Minisztertanács Tanácsi Szervek Osztályát vezette miniszterhelyettesi minőségben. 1959. január 20-án a PB jóváhagyta, hogy a „miniszter első helyettesévé" nevezzék ki.

[93] Ipari munkásokat, tanulókat, katonákat vezényeltek a földekre a termés betakarítása érdekében. „A betakarítási munkák végzéséhez jelentős segítséget nyújtottak a honvédségi és a belső karhatalmi szervek részéről (több, mint 8000 fő), valamint a társadalmi munkában részt vevő, ipari üzemekből, iskolákból és más területekről mozgósított dolgozók." (Tájékoztató az őszi mezőgazdasági munkák végrehajtásáról. 1960. december 19. *(MOL-M-288. f. 28/1960/1. ő. e.)* L. még a hadsereg által 1960. július hóban a mezőgazdaságnak nyújtott segítségről szóló jelentést. *MOL-M-288. f. 28/1960/17. ő. e.*

[94] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[95] L. az FM 43/B/1960. sz. utasítása a nagy termelőszövetkezetek alakításáról és gazdálkodásuk megszilárdításáról. 1960. október 20. *(MOL-M-288. f. 28/1960/17. ő. e.)*

[96] Az FM 37/B/1960. sz. utasítása nyomtatásban nem jelent meg.

[97] 17/1960. (VII. 27.) FM számú rendelet a mezőgazdasági termelőszövetkezetek fegyelmi szabályzatának kiadásáról. *(TRHGY 1960. 371–375. p.)*

[98] Az 1960. júniusában a Szovjetunióban járt „magyar mezőgazdasági pártmunkás küldöttség" tapasztalatairól szóló jelentésben erről a következőket írják: „A háztáji gazdaságok, bár számuk erősen csökken, még mindig jelentősek. ... a háztáji gazdaságoknak a hústermelésben még jelentős árutermelő szerepe is van." *(MOL-M-288. f. 28/1960/30. ő. e.)*

[99] A KB 1959. március 6-i ülésére utal a felszólaló. *L. e kötet első jegyzőkönyvét!* Konkrétabban a PB foglalkozott ezzel az 1960. április 5-i ülésén. *(MOL-M-288. f. 5/177. ő. e.)*

[100] Pontosabban a földművelésügyi és az élelmezésügyi miniszter 1008/1960. sz. együttes utasításáról van szó. 1960. február 29. (A termelőszövetkezeti közös sertésállomány kialakításának és a sertéshizlalási tervek teljesítésének elősegítéséről, valamint a háztáji gazdaságok sertés árutermelésének fokozása érdekében szükséges átmeneti intézkedésekről. *MOL-M-288. f. 28/1960/25. ő. e.)* Hasonló együttes utasítást adtak ki 1960. március 24-én a közös szarvasmarhaállomány kialakításának elősegítésére is. (1012/1960. FM-Élm. M. sz. együttes utasítás. Uo.)

[101] „... a helyi tanács a termelőszövetkezet vagy termelőszövetkezetek meghallgatásával megtagadhatja az új munkakönyv kiállítását attól a termelőszövetkezeti tag családtagjától, vagy egyéb mezőgazdasági dolgozótól, akinek munkájára helyben, a földterület megművelésének biztosítása céljából szükség van." (Munkaügyi Minisztérium előterjesztése a Magyar Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányhoz a mezőgazdasági munkaerőszükséglet biztosítása tárgyában. Budapest, 1960. április 11. *(MOL-M-288. f. 28/1960/1. ő. e.)*

[102] A KB 1959. október 22-i ülésén elhangzott felszólalására utal Losonczi Pál. L. a kötet *4. sz. jegyzőkönyvét.*

[103] Tömpe Istvánról van szó.

[104] L. a *13. sz. jegyzetet.*

[105] A PB 1960. február 16-i — a tagok anyagi érdekeltségének fokozására irányuló, különböző munkadíjazási és jövedelemelosztási módszerekkel foglalkozó — ülésére utal a felszólaló. *(MOL-M-288. f. 5/170. ő. e.)*

[106] Az 1959. évi 7. számú törvényerejű rendelet a mezőgazdasági termelőszövetkezeti csoportról 23. § 2. pontjára utal a „kiskapu" kifejezéssel, amely az 1959. január 1. előtt alakult termelőszövetkezetek részére indokolt esetben lehetővé teszi, hogy a közgyűlés határozata alapján egy évre felmentést kérjenek a földművelésügyi minisztertől a földjáradékfizetési kötelezettség alól.

[107] A *Népszabadság 1960. május 22-i* számában hírt ad arról, hogy a Néphadsereg Központi Tiszti Házában országos mezőgazdasági értekezletet tartottak a megyei, járási, budapesti kerületi párttitkárok és tanácselnökök részvételével.

[108] A Gazdasági Bizottság 1960. október 12-i ülésének napirendjén szerepelt a tanácsi szektor sertés- és szarvasmarha-állományának és állati termék értékesítésének helyzete. *(MOL-M-288. f. 23/1960/11. ő. e.)*

[109] Többek között ezzel a problémával is foglalkozott: A PB 1960. november 8-i határozata a mezőgazdaság tervszerű irányításának egyes kérdéseiről. *(MOL-M-288. f. 5/208. ő. e.)*

[110] L. a Gazdasági Bizottság 1960. október 28-i ülésének a tsz-ek hitelellátásának vizsgálatáról szóló napirendjét. *(MOL-M-288. f. 23/1960/12. ő. e.)*

[111] A PB 1960. november 22-én megtartott ülésén ismét visszatért erre a kérdésre, amikor Losonczi Pál országgyűlési beszámolójának téziseit, valamint a megyei pártbizottságok termelőszövetkezet-fejlesztési tervének koncepciójáról készült jelentést vitatta meg. *(MOL-M-288. f. 5/210. ő. e.)* L. még a november 29-i ülés anyagát: *MOL-M-288. f. 5/211. ő. e.*

[112] Az átdolgozott határozatot a PB 1960. november 8-i ülésére terjesztették be. *(MOL-M-288. f. 5/208. ő. e.)*

[113] *Társadalmi Szemle 15. évf. 11. sz. 1960. november 1–9. p.; Pártélet V. évf. 12. sz. 1960. december 18–27. p.*

[114] Az 1961. január 4-i PB ülés vitatta meg a jelentést a termelőszövetkezetek fejlesztéséről szóló határozat végrehajtásáról *(MOL-M-288. f. 5/216. ő. e.)*; az 1961. január 31-i ülésén szerepelt napirenden a mezőgazdasági termelés és felvásárlás feladatairól szóló határozat végrehajtása *(MOL-M-288. f. 5/220. ő. e.)*, majd 1961. február 7-én tárgyalta a PB a tsz-fejlesztésről és megszilárdításról szóló határozat végrehajtását. *(MOL-M-288. f. 5/221. ő. e.)* A KB ülésén 1961. február 17-én foglalkozott újból a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetével és a további feladatokkal. *(MOL-M-288. f. 4/40. ő. e.)* Végül 1961. február 28-án a PB elé került a mezőgazdaság szocialista átszervezésével kapcsolatos néhány gazdaságpolitikai kérdésről szóló tájékoztató. *(MOL-M-288. f. 5/223. ő. e.)*

[115] L. A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának állásfoglalása a testvérpártok között keletkezett elvi nézeteltérések néhány kérdésében. (Ezt az anyagot a 26 kommunista és munkáspárt képviselőiből alakult Szerkesztő Bizottság 1960. október 1. és október 22. között megvitatta.) A dokumentumot csatolták a jegyzőkönyvhöz. *(MOL-M-288. f. 4/37. ő. e.)*

[116] Kádár János a KB 1960. június 29-i ülésén részletesen beszámolt a szocialista országok kommunista és munkáspártjai 1960. június 26–27. között Bukarestben tartott értekezletéről. L. a kötet *14. sz. jegyzőkönyvét.*

[117] A novemberi értekezletet 1960. november 10. és december 1. között tartották meg Moszkvában. Ezen a tanácskozáson 81 kommunista és munkáspárt képviselői vitatták meg a kommunista mozgalom problémáit, és egyhangúlag elfogadták a pártok nyilatkozatát, valamint a világ népeihez intézett felhívást. Megjelent: *A békéért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért, a szocializmusért* címmel. *Kossuth Könyvkiadó, 1960.*

[118] Az SZKP XXI. rendkívüli kongresszusa 1959. január 27-étől február 6-áig ülésezett.

[119] A Kínai Kommunista Párt VIII. kongresszusát 1956. szeptember 15-étől 27-éig tartotta. Megerősítették az 1952-ben elfogadott politikai irányvonalat, elfogadták az 1958–1962. évi második ötéves tervre vonatkozó javaslatokat és az új szervezeti szabályzatot. A KKP Központi Bizottságának beszámolóját Liu Sao-csi tartotta. A VIII. kongresszus második ülésszakát 1958. május 5-étől 23-áig tartották. A tanácskozás revideálta a szocializmus építésének korábbi politikáját, és új, gyorsabb ütemű

fejlődést előíró irányvonalat dolgozott ki. A párt szervezeti szabályzatának módosítására Teng Hsziao-ping, a gazdasági fejlődés elveiről pedig Csou En-laj terjesztett elő beszámolót.

[120] Helyesen: Teng Hsziao-ping.

[121] Teng Hsziao-pingről van szó.

[122] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[123] Kang Seng (Csao Zsung) (1899–1975) kínai politikus, 1932 és 1937 között Moszkvában tanult, majd a KKP-ban és a hadseregben fontos tisztségeket viselt, ő felügyelte a kínai titkosszolgálatot. 1956-tól 1966-ig PB-póttag, 1962-től KB-titkár.

[124] V. I. Lenin: Baloldaliság a kommunizmus gyermekbetegsége c. munkájáról van szó. (Az 1930-ban írott művében a szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy a jobboldali opportunizmussal vívott harc mellett a kommunista párt erősödésének feltétele egyúttal a „baloldali" opportunisták elleni harc.)

[125] Bagdas, Haled (1912–) 1927-ben a Szíria és Libanon Kommunista Pártjának egyik alapítója, 1933-tól 1958-ig főtitkára. A párt kettéválása (1958) után a Szíriai Kommunista Párt főtitkára lett.

[126] Mao Ce-tung (1893–1976) kínai politikus, 1949-től 1959-ig a Kínai Népköztársaság elnöke, 1943-tól 1976-ig a Kínai Kommunista Párt első titkára, illetve elnöke.

[127] Thorez, Maurice (1900–1964) francia kommunista politikus, 1925-től 1930-ig a Francia Kommunista Párt Központi Bizottságának titkára, 1930-tól haláláig a KP főtitkára.

1. sz. függelék
A Központi Bizottság 1960. október 28-i ülésén az alábbi elvtársak vesznek részt:*

Aczél György
Apró Antal (beteg)*
Bakó Ágnes (beteg)*
Balassa Gyula
Bárányos József
Bárd András
Barkóczi Imre
Blaha Béla
Bencze Károly
Benke Valéria
Benkei András
Biszku Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos
Csáki István
Cservenka Ferencné
Csergő János
Cseterki Lajos
Csikesz Józsefné
Dabronaki Gyula
Dapsi Károly
Darabos Iván
Dégen Imre
Dimény Imre
Dobi István*
Egri Gyula
Erdei Lászlóné
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodor Gyula
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István
Gábri Mihály
Galambos József
Gáspár Sándor
Gódor Ferenc
Gosztonyi János
Gyurkó Lajos*
Halas Lajos
Harmati Sándor
Háy László
Hevesi Gyula
Hollai Imre
Hont János
Horváth András
Horváth Ede
Ilku Pál
Jakab Sándor
Kádár János
Kállai Gyula
Káldi Katalin
Kakuk Józsefné
Kaszás Ferenc
Kaszapovics András
Klaukó Mátyás
Kelen Béla

Keserű János*
Kreszán Lajos
Kilián György
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss János
Kiss Károly
Királyi Ernő
Komócisn Zoltán
Komját Irén
Kossa István
Kovács Imre
Kovács István
Köteles István
Klujber László
Laczkó Pálné
Lakos Sándor
Lajtai Vera
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Martics Pál
Molnár Ernő
Molnár Frigyes
Mulató János
Münnich Ferenc
Nagy Józsefné
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Nemeslaki Tivadar
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső
Oczel János*
Orbán László
Orosz Nándor
Ortutay Gyula
Pap János
Papp Sándor
Prantner József
Petőházi Gábor
Prieszol József
Pothornyik József
Putnoki László
Rapai Gyula
Révész Géza
Rónai Sándor
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Sík Endre*
Somogyi Miklós
Söjtör János
Schumeth János
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor
Szénási Géza
Szilágyi Dezső
Szirmai István
Szirmai Jenő
Szurdi István
Tatár Kiss Lajos
Tisza József
Tömpe István
Török István
Török László
Uszta Gyula
Valkó Márton
Varga András
Varró György
Veres József

* A listán a meghívottak névsora szerepel, a megjelenteket „kipipálták". *-gal jelöltük azok nevét, akik nem vettek részt az ülésen.

2. sz. függelék

Határozat

a 26 kommunista és munkáspárt képviselőiből alakult Szerkesztő Bizottság előkészítő munkájáról, a novemberi Értekezleten való képviseletről és a fontosabb vitatott kérdésekről

Az MSZMP Központi Bizottsága jóváhagyólag tudomásul veszi a magyar küldöttség beszámolóját a 26 kommunista és munkáspárt képviselőiből alakult Szer-

kesztő Bizottság munkájáról és a magyar küldöttség ott kifejtett tevékenységéről. Megállapítja, hogy a Szerkesztő Bizottság a novemberi Értekezleten előterjesztendő nyilatkozattervezet elkészítésével eredményes munkát végzett. Magáévá teszi a Szerkesztő Bizottság javaslatát arra vonatkozóan, hogy a novemberi Értekezlet a részletes Nyilatkozat mellett fogadjon el egy újabb felhívást is, amely a nagy tömegekhez szól, harcba hív a béke védelméért, az általános és teljes leszerelésért, a gyarmatrendszer teljes felszámolásáért.

A Központi Bizottság jóváhagyja, hogy az 1960. november 7-i moszkvai ünnepségen a következő összetételű párt- és kormánydelegáció képviselje az MSZMP-t és a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt:

Kádár János elvtárs, a küldöttség vezetője,
Kállai Gyula,
Nemes Dezső és
Révész Géza elvtársak, a küldöttség tagjai.

A Központi Bizottság ugyanezen elvtársakat bízza meg, ugyancsak Kádár János elvtárs vezetésével, hogy az MSZMP képviseletében részt vegyenek a kommunista és munkáspártok 1960. novemberi Értekezletén.

A fontosabb vitatott kérdésekkel kapcsolatban a Központi Bizottság álláspontja a következő:

1. A Központi Bizottság megállapítja, hogy korunk a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet és a két ellentétes társadalmi rendszer harcának a korszaka, a szocialista forradalmak és a nemzeti felszabadító forradalmak korszaka, az imperializmus összeomlásának és a gyarmatrendszer felszámolásának a korszaka, mind több nép szocialista útra térésének, a szocializmus és a kommunizmus világméretű győzelmének a korszaka.

2. A jelen helyzetben a szocialista világrendszer, a nemzetközi munkásmozgalom és az egész emberiség legnagyobb feladata, mely közvetlenül előtte áll: *a két világrendszer békés egymás mellett élésének biztosítása,* az új világháború szörnyű veszélyének elhárítása. A szocializmus és a béke erőinek nagy és egyre növekvő erőfölénye megteremtette az imperialista háborúk megakadályozásának reális lehetőségét.

3. *A szocialista világrendszer a békés verseny révén történelmileg rövid idő alatt olyan hatalmas fölényt tud kiharcolni a kapitalizmus felett,* hogy ennek következtében — beleértve e fölény nagy morális és politikai hatását a vezető kapitalista országok népeire is — *már nemcsak megakadályozhatók lesznek* az imperialista háborúk, hanem *lehetetlenné fog válni* azok kirobbantása. A szocialista országok a békés versenyben elért eredményeivel nyújthatják a legnagyobb segítséget a tőkés országok munkásosztályának a hatalomért való harchoz, a kapitalista rendszer megdöntéséhez.

4. *A két rendszer békés együttélésáért folyó küzdelemnek elengedhetetlen része az imperialista háború lehetetlenné tételéért, az általános és teljes leszerelésért folyó harc.* Kárt okoz a leszerelésért, s egyben a békés együttélésért folyó küzdelemnek minden olyan nézet vagy lépés, amely *kétségeket támaszt* a leszerelés követelésének *reális volta* és a leszerelésért folyó harcunk *teljes őszintesége* iránt. Nem a leszerelésért folyó küzdelem *szűkítésével,* hanem ennek *szélesítésével* gyorsíthatjuk meg a szocializmus világméretű győzelmét.

5. *A legfontosabb tényező a békés együttélésért, a kapitalizmus legyőzéséért folyó küzdelemben:* a szocialista tábor országainak *összeforrottsága,* az imperializmus

elleni küzdelmének *egysége és egyöntetűsége,* az építőmunkában nyújtott *kölcsönös testvéri segítség.*

6. A szocialista országok kötelessége, hogy továbbra is kövessék Lenin útmutatásait *a kapitalista országok közötti ellentétek kihasználására* a szocializmus és a béke javára. Bátran fel kell használni minden lehetőséget az imperialisták pozíciójának gyengítésére, követni kell a Szovjetunió kormányának és személyesen Hruscsov elvtárs ez irányú lépéseit, mint nagyszerű példáját a népek millióit mozgósító, az imperialistákat sarokba szorító kommunista békepolitikának.

7. A kommunista pártok erősödésének feltétele a *következetes kétfrontos harc.* A revizionizmus a fő veszély, de ez nem szolgálhat indokul a dogmatizmus elleni harc alábecsüléséhez.

8. A szocialista országok kommunista pártjainak mindent meg kell tenni, ami segíti az imperialistaellenes harcos proletáregységfront létrehozását és fejlesztését és tartózkodni kell minden olyan lépéstől, amely oktalan akadályokat gördít a harcos munkásegységfront fejlődésének útjába.

9. A nemzetközi kommunista mozgalom összeforrottsága és egysége megköveteli, hogy minden kommunista párt elfogadja azt a lenini alapelvet, amely szerint *sem az egyes kommunista pártokon belül, sem a nemzetközi kommunista mozgalomban nem engedhető meg a frakciózás és csoportharc.* A nemzetközi kommunista mozgalomnak nincs központi vezető szerve, amely szervezetileg is őrködne e lenini alapelv betartása felett, ezt *csak valamennyi kommunista párt önként vállalt kötelezettsége biztosíthatja.*

10, Szükséges, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom új harci okmánya leszögezze az SZKP XX. és XXI. kongresszusának különleges jelentőségét az egész nemzetközi munkásmozgalom és az összes szocialista ország számára.

Budapest, 1960. október 28.

16.

JEGYZŐKÖNYV

a Központi Bizottság 1960. december 21–22-én tartott üléséről[1]

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kedves elvtársak! A Központi Bizottság ülését megnyitom.

A Politikai Bizottság a következő kérdések napirendre tűzését javasolja a Központi Bizottságnak, módosítva az előre kiküldött napirendet:[2]

1. A testvérpártok moszkvai Értekezletén részt vett magyar pártküldöttség beszámolója.[3]

Előadó: Kádár János elvtárs

2. Javaslat az 1961. évi népgazdasági tervre.

Előadó: Friss István elvtárs

3. Javaslat a Központi Bizottság 1961. első félévi munkatervére.

Előadó: Marosán György elvtárs

Egyetért a Központi Bizottság a javasolt napirenddel? Igen. Akkor megkezdjük tanácskozásunkat. Első napirend következik, Kádár elvtársé a szó.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Kedves elvtársak! A Szovjetunióban járt küldöttségünk[4] munkája több irányú volt. Egyrészt részt vettünk párt- és állami küldöttségként a 43. évforduló[5] ünnepségein; másrészt pártküldöttségként részt vettünk a közös tanácskozáson; azonkívül tárgyalásokat folytattunk egyes testvérpártokkal külön-külön; végül a magyar kolónia majdnem minden lényeges csoportjával találkoztunk.

Mostani tanácskozásunkon csak a közös tanácskozás kérdéseiről akarok beszámolni, mert azok a leglényegesebbek. Mielőtt rátérnék a tárgyra, szeretném a Központi Bizottságnak átadni nagyon sok elvtárs és testvérpárt üdvözletét. Úgyszólván valamennyi testvérpárttal szót váltottunk különböző alkalmakkor — szovjet elvtársakkal, kínaiakkal, majdnem mindenkivel — és mindegyik kérte, hogy adjuk át Központi Bizottságunknak üdvözletüket és legjobb kívánságaikat.

A közös tanácskozás, mint ismeretes, egy kissé hosszúra nyúlt. Ennek fő oka az volt, hogy eleve egyetértés volt valamennyi testvérpárt között abban, hogy álláspontját mindenki korlátozás nélkül fejtse ki úgy, ahogy azt helyesnek tartja, ennek megfelelő ügyrendet is fogadtunk el, tehát nem volt a felszólalási idő szabályozva. Az első fő vitában a jelen lévő 81 párt közül felszólalt 78 párt, illetve 76, de aztán két párt kétszer beszélt, így jött ki a 78. Ezek között volt 20 perces beszéd is, négy és félórás beszéd is, ahogy az elvtársak azt helyesnek tartották. Mindenesetre fontos és hasznos volt, hogy valamennyi testvérpárt ki tudta fejteni álláspontját úgy, ahogy azt szükségesnek látta. Ez egyik fontos vonása volt a tanácskozásnak.

A másik az, hogy vita volt, mégpedig helyenként, időszakonként igen éles vita. Nagyjából — talán egy esetet kivéve — betartva természetesen az elvtársi hangot és a kommunisták között szokásos vitamódot. Végül, a hosszas vita eredményeképpen kialakult egy közös és egységes álláspont, amire vonatkozóan valamennyi testvérpárt küldöttsége kijelentette, hogy az álláspontot közösen alakítottuk ki, és

egységesek vagyunk abban az okmányban, abban a szövegben, amiket aztán aláírtunk.

Hogy itthon és ezen a mai ülésén is a mi Központi Bizottságunk hogyan foglalkozzék ezekkel a kérdésekkel? Erre vonatkozóan is valamit: hogy ne kelljen hosszasan és részletesen ismertetni bizonyos kérdéseket, ezért elküldtük a Központi Bizottság tagjainak azt a négy anyagot, amit megkaptak az elvtársak.[6] Saját küldöttségünk álláspontját, amiről úgy gondoltuk, azt ismerniök kell, azonkívül a Szovjetunió Kommunista Pártjának két legfontosabb felszólalását, mégpedig azért, mert azok a felszólalások foglalták össze a legjobban az összes lényeges kérdéseket, melyek a tanácskozáson felmerültek.

Az információ érdekében a Politikai Bizottság úgy határozott, közöljük a Központi Bizottság tagjaival, hogy még további öt anyagot, ami a tanácskozás lényeges kérdéseit érinti, a KB tagjai rendelkezésére kell bocsájtani, hogy ki-ki a megítélése szerint olvasgassa vagy tanulmányozza, vagy foglalkozzon vele, hogy részletesebben informálódjon. Ez azért is kell, mert a mi négy anyagunkban — hogy úgy mondjam — az egyetértő álláspont van kifejtve. Valószínűleg érdekli az elvtársakat, hogy a szemben álló álláspont milyen módon került kifejtésre. Részben a mostani tárgyalás miatt is ajánljuk ezt, hogy itt ne kelljen annyira részletesen kifejteni vagy elmondani a kínai meg az albán és más hasonló álláspontokat.

Véleményünk szerint a Központi Bizottság állásfoglalásához már elegendő az az anyag, ami kézben van, a többi a kérdés további megítélése szempontjából bír inkább jelentőséggel.

Ha megengedik, a beszámolóban én inkább arra törekednék, hogy valami áttekintést próbáljak adni azokról a leglényegesebb kérdésekről, amelyek ennek az egész tanácskozásnak a középpontjában voltak. Legcélszerűbbnek látszik, ha azt a módot választjuk, hogy az 1957-es Nyilatkozatot és azt a platformot, amit az a Nyilatkozat jelent, vizsgáljuk és azt, hogy azzal a platformmal szemben kínai testvérpártunk ez év áprilisában egy másik platformmal lépett fel. Én most inkább ezt a kínai platformot kívánom követni, mert hiszen itt voltak a viták. És annak ellenére, hogy a tanácskozáson más pártok részéről is — mint kiderült — volt az 1957-es Nyilatkozattól eltérő állásfoglalás, de a lényege, az alapja az eltérő állásfoglalásnak a kínai testvérpárt ez év tavaszi platformja volt.

Melyek voltak ezek a leglényegesebb kérdések? Az első és döntő kérdés a korszak jellegének megítélése. Ez a tanácskozásban is döntő és alapvető kérdésként szerepelt, mert hiszen ha a korszak alapvető jellegében a megítélés eltérő, akkor nyilvánvaló, hogy az összes következtetések, melyek a kommunista mozgalom tennivalóira vonatkoznak, eltérőek kell, hogy legyenek. Annak ellenére, hogy az elvtársak sok ismerős dolgot hallanak, szükséges talán mégis végigvenni ezeket a kérdéseket.

A korszak megítélésében a lényeges eltérés abban jelentkezett, hogy az 1957-es Nyilatkozat mellett híven kitartó valamennyi kommunista és munkáspárt úgy ítéli meg a jelenlegi korszakot, mint amely már eltér az 1917–1918-as helyzettől néhány lényeges fő vonásában, különösképpen abban, hogy a szocialista rendszer világrendszerré vált, és a nemzetközi ügyekre mind fokozódóan döntő befolyást nyert. Ez az alapvető eltérés az 1917-es megítéléstől.

Mi volt a kínai pozíció lényege? Az, hogy egyszerűen elővették Lenin elvtársnak még az Októberi Forradalom győzelme előtti időben keletkezett tételeit a korszakról, egyes konkrét kérdéseknél 1916-os tételeit,[7] és — ezeket nem lehet

másképp, mint dogmáknak nevezni — a jelenlegi időszakra is érvényesnek tekintették ezeket. Az elvtársak emlékeznek rá, hogy ennek a lenini jellemzésnek a foglalata úgy szól, hogy korunk az imperializmus, az imperialista háborúk és a proletárforradalmak korszaka. Ez feltétlenül érvényes is volt arra az időszakra, ami közvetlenül a Nagy Októberi Forradalom győzelme előtt, meg kitörése időszakában volt. A jelenkor ettől pedig már eltér. Ez tulajdonképpen a nézeteltérések gyökere: a korszak más megítélése. Az összes következtetést természetesen ebből le kell vonni. A vita jó időszakában központi kérdésként szerepelt a háború elkerülhetetlensége vagy elkerülhetősége. Ha ezt az 1916-os lenini meghatározást veszszük alapul, annak egyik lényeges vonása volt, hogy amíg imperializmus van, addig a háborúk is elkerülhetetlenek, hisz ezek az imperializmus jellegéből és természetéből folynak. Viszont az 1957-es értékelésből következik az a megállapítás, hogy a háború többé nem végzetszerűen elkerülhetetlen, mert a nemzetközi élet egyik új lényeges vonása a szocialista tábor, a szocialista világrendszer léte, amely mind fokozódó, döntő befolyást gyakorol a nemzetközi helyzet fejlődésére. Így az imperialisták nincsenek többé abban a helyzetben, hogy tetszés szerinti időpontban robbanthassanak ki világháborút, vagy akár más jellegű háborút.

Ugyanígy hosszú időn át vitatott kérdés volt a békés egymás mellett élés kérdése,[8] amely annyiban merült fel más vonatkozásban is, nemcsak a háború összefüggésében, hogy a kínai elvtársak megítélése szerint ez a békés egymás mellett élésre való törekvés egyrészt megvalósíthatatlan — mert hiszen a háborúk ma is elkerülhetetlenek —, másrészt pedig fékezőleg hat a népek nemzeti függetlenségi harcára. Még ilyen hasonlatokat is hallottam beszélgetésekben és vitákban — itt ebben a teremben jártak Badenből idejött újságírók —, hogy egy afrikai újságíró megkérdezte tőlem, hogy képzelem én el a gyarmaton élő nép és a gyarmatosító nép békés egymás mellett élését, mert hiszen ez a ló és a lovas békés egymás mellett élése. Szerinte ilyen vonatkozása is van ennek a békés egymás mellett élésnek.

Egyik ilyen tétel volt az a kínai tézis, hogy az általános lefegyverzés meghirdetése, propagálása, ilyen irányban tett javaslatok, tárgyalások kezdeményezése tulajdonképpen káros, mert az általános és teljes lefegyverzés megvalósítása nem reális cél, illúzió. Ez a kínai álláspont lényege ebben a kérdésben.

Végül egy központi kérdés volt, hogy az 1957-es Nyilatkozatban leszögezett fontos tétel szerint korunkban egy vagy több országban lehetséges békés úton, polgárháború nélkül is a szocialista forradalom győzelme. Ez természetesen szintén a korszak jellegének megítéléséből levont következtetés, illetve tétel.

Ezek voltak a központi, leglényegesebb vitatott elvi kérdések. Ezeket a tételeket — mondhatjuk — az év tavasza óta egészen a moszkvai tanácskozás befejezéséig, december 2-ig a különböző helyeken nem egyforma súllyal vetették fel. Mert ha az egész vitának az összefüggését nézzük, akkor nyilvánvaló, hogy ezek voltak a központi kérdések. Emlékeztetnem kell az elvtársakat arra, hogy pl. a békés egymás mellett élés Bukarestben hevesen vitatott kérdés volt, de Bukarestet követően a kínai elvtársak a maguk oldaláról nyilvános fellépéseikben lényegesen korrigáltak ebben a tételben. De ha most áttekintjük az egész vitát, nem feledkezhetünk meg arról sem, hogy ebben is heves vita volt.

Az egyes kérdések megítélésénél mindig azt a kifejezést használom, hogy az 1957-es Nyilatkozatban szereplő megítélés, holott mindezek a tételek valójában ott voltak a Szovjetunió Kommunista Párja XX. kongresszusán. Én azért veszem az

1957-est, mert abban megegyeztünk már réges-rég, három évvel ezelőtt, a XX. kongresszus megítélésében viszont — mint erre majd rá fogok térni — nagyon éles és rendkívül fontos vita folyt most, a moszkvai tanácskozáson.

Sorra kell vennem egy sor egyéb, nem ilyen alapvető elvi kérdést, hanem — nem tudok más nevet adni ennek — ilyen szubjektív megállapításokat, amelyek azonban a mostani tanácskozás vitájában nagyon fontos szerepet játszottak. Ilyenek a következők:

A kínai elvtársak a vita egy szakaszában kijelentik, sőt — hogy úgy mondjam — megpróbálták alátámasztani, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja eltért az 1957-es Nyilatkozat alapjától. Mégpedig jobbra. Ha ezt a kifejezést nem is használták, ez volt a lényege, tehát hogy revizionista irányban eltért. Aztán tettek olyan megállapítást is, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának politikájában és gyakorlatában, különösképpen nemzetközi politikájában az imperializmussal szembeni békülékenység vonásai, opportunista vonások jelentkeznek. Még azt a kifejezést is használták, hogy revizionista elhajlások mutatkoznak a Szovjetunió Kommunista Pártjának politikájában.

A XX. kongresszusról a következőképpen beszéltek a kínai elvtársak. Amint látják, az összes lényeges tételeit támadták a vita szakaszában a XX. kongresszusnak. Azt mondták, hogy ott voltak helyes dolgok is. Ezt a kifejezést használták a XX. kongresszusról. De szerintük ott sok hibás megállapítás is történt, ennek következtében azt nem lehet elismerni, mint egy olyan kongresszust, amely a nemzetközi kommunista mozgalomban nagy és pozitív szerepet játszott volna.

Ennek indokolásaként nem ezeket a fő elvi kérdéseket vették elő, hogy a mi korunk helyes megítélése, lehetséges-e a békés egymás mellett élés stb., hanem mikor azt próbálták indokolni, hogy a XX. kongresszusról miért így beszélnek, hogy voltak ott helyes dolgok *is*, de sok hiba is, egyetlen egy dolgot vettek elő, hogy nem értettek egyet sohasem a XX. kongresszuson Sztálin elítélésével, és károsnak tartották azt a bizonyos beszédet is, ami ott a zárt ülésen elhangzott, és ami tulajdonképpen a személyi kultusz konkrét elítélése volt, egy bizonyos területen: a törvénysértések területén.

Megtámadták a Szovjetuniót azzal a kínai elvtársak, hogy a testvéri segítséggel, amit nyújtott Kínának és a többi országnak is — és nyújt is —, azzal a segítséggel kérkedik, holott az nem valami különleges érdem, hanem kötelesség. Azonkívül ez a segítség kétoldalú. Az érvelésükben olyasmiket is használtak, hogy pl. segíti Kínát, de Kína is segítette a Szovjetuniót, vagy Albániát is segítette, de Albánia is segítette a Szovjetuniót, tehát teljesen általánosították a kérdést, a „harcával" segítette a Szovjetuniót. Kijelentették, hogy kérkedik ezzel a Szovjetunió.

Ezután érvelésként elmondották, hogy — egy ilyen számvetést illusztráltak ott, megneveztek valami öt és fél milliárd rubelt, vagy milyen összeget, már nem is emlékszem, amit effektív segítségként kaptak egy bizonyos időszakban a Szovjetuniótól — pontosan ugyanakkora összegű segítséget nyújtott Kína Koreának, Vietnamnak és még más közel élő és harcoló szocialista államnak, Mongóliának és másnak.

Azután megvádolták a Szovjetunió Kommunista Pártját azzal, hogy a pártok közötti viszonyban egyenlőtlenséget teremtett, és az SZKP önnönmaga számára előjogokat követelt, és hogy a többi párttal — ahogy ők mondták — ilyen atya-párt

és fiú-párt viszonyt létesített, vagy próbál létesíteni, és ez egy helytelen dolog, mert a pártok egyenjogúak, tekintet nélkül arra, hogy kicsik vagy nagyok stb.

Ezek közé a szubjektív megállapítások közé tartozik, hogy a Szovjetunió a pártok közötti viszonyban a nyomás eszközét gyakorolja, és pl. rájuk, a kínaiakra most szeptemberben vagy októberben gyakorolt ilyet, hogy álláspontjukat az elvi kérdésekben megváltoztassák. Nyomást gyakorolt a kínaiakra, mégpedig abban a formában, hogy szakértőit Kínából visszahívta.

Komoly vádjuk volt a szovjet elvtársak ellen, hogy az indiai-kínai határvitákban[9] az SZKP és a Szovjetunió — még pontosabban megnevezve Hruscsov és rajta keresztül a szovjet elvtársak — a burzsoá és reakciós indiai kormányt támogatták velük szemben. Ezt a megállapítást csak most használták a moszkvai tanácskozáson, és most messzebb mentek, mint korábban. Bukarestben csak azt mondták, hogy nem támogatta őket a burzsoá indiai kormánnyal szemben. Talán még a Szerkesztő Bizottságban is csak ezt mondották, de magán a tanácskozáson már egyenest azt mondották, hogy az indiai burzsoá kormányt támogatták velük szemben. Mindezeknek bizonyítékaként az a TASZSZ-nyilatkozat, a szeptember 19-i TASZSZ-nyilatkozat[10] szolgált volna, amiben a Szovjetunió az ismert módon kifejezi sajnálkozását, hogy két ilyen baráti és jó szomszédi ország között vita keletkezett, s kifejezi a reményét, hogy azt baráti úton fogják rendezni. Emlékszik mindenki erre a nyilatkozatra. Ez a lényegesebb szubjektív megállapításoknak a csoportja.

Elővenném a vitakérdések harmadik — hogy úgy mondjam legkonkrétabb — részét is. Ez a szövegezéssel kapcsolatos vita. Ez a véleményeltérés már szövegben és szavakban jelentkezett. Ilyen kérdések körül folyt a vita:

1. A kínai elvtársak követelték, hogy a jugoszlávokkal kapcsolatban élesebb megfogalmazás szerepeljen, amelynek a lényege az lett volna, hogy Jugoszlávia, a Jugoszláv Kommunisták Szövetsége megszakította kapcsolatát, és kiesett a nemzetközi munkásmozgalomból. Valami ilyesmi megállapítást javasoltak. Vagy „önmagát kirekesztette" a nemzetközi munkásmozgalomból, Jugoszlávia nem szocialista ország, hanem kapitalista ország. És hasonló megállapítások érdekében léptek fel, azonkívül tiltakoztak az ellen, hogy Jugoszláviával kapcsolatban a nemzeti kommunizmus kifejezést, mint megbélyegző kifejezést használjuk. Azt mondják, ez nem jó, mert ez tulajdonképpen egy imperialista terminológia, meghatározás, ilyen a valóságban nincs. Minek ezt használni, ez az imperialisták kifejezése.

Ezzel szemben persze volt a másik álláspont, amit az elvtársak ismernek, hogy nem célszerű Jugoszláviával kapcsolatban túlmenni az eddigi megállapításokon, meghatározásokon, s nem lehet Jugoszláviát egyszerűen kapitalista országnak deklarálni. A nemzeti kommunizmus pedig egy helytálló megállapítás, mert mi lenne ez más? Önmagukat kommunistáknak nevezik, viszont a politikájuk nem kommunista; egyrészt revizionista, másrészt nacionalista. Az egész fellépés, meg propaganda stb., amikor ez felemelkedő hullám volt 1956-ban, [sic!] az egész világon az összes reakciósok ezt nemzeti kommunizmusként propagálták.

Másik vita: a szövegben volt egy olyan megállapítás, amely kifejezte, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom leküzdötte a revizionista áramlatokat, győzelmet aratott felettük. A kínaiak ez ellen felléptek, és nagyon amellett voltak, erősítsük a szövegben a revizionizmus elleni részeket, mert az még nincs leküzdve, mert az még létezik. Azt hiszem, különösen bizonygatni itt nem kell, hogy mi van a

valóságban. Hasonlítsuk össze az 1956-os vagy 1957 eleji helyzetet a nemzetközi kommunista mozgalomban, hogy akkor hogyan tört be, hogyan emelkedett ott ez a revizionista áramlat, és most hol tart. Azt hiszem, nem kell ezt nagyon bizonygatni. Nemzetközileg és általánosságban jogos a megállapítás, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom leküzdötte ezt a revizionista áramlatot. De rögtön érthetővé vált ez a követelés, amikor mindjárt utána azt követelték, hogy a dogmatizmus ellen szóló részeket enyhítsük, mert a nemzetközi kommunista mozgalomban a revizionizmus, vagy mi a fő veszély. Ezzel érveltek a kínai elvtársak. Persze elvileg és alapjában a nemzetközi kommunista mozgalomban még mindig a revizionizmus a fő veszély, mint ideológiai áramlat. De mi nagyon jól tudtuk — és azért vitatkoztunk —, hogy az utóbbi időszakban jelentkezett a dogmatizmus is, és az nem kevésbé veszélyes áramlat és nem kevésbé tér el a marxizmus-leninizmustól. Tehát kérték, hogy a revizionizmusra vonatkozó részt élesítsük, erősítsük, a dogmatizmusra vonatkozókat pedig gyengítsük és csökkentsük a szövegben, vagy hagyjuk el teljesen.

Azt is követelték a kínai elvtársak, hogy ne legyen a szövegben olyan megállapítás, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom leküzdötte a személyi kultusz káros következményeit. Volt egy ilyen megállapítás a szövegben. Ezzel kapcsolatban két dologgal léptek fel: vagy egyáltalán ne szerepeljen az az anyagban, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom leküzdötte a személyi kultuszt és annak káros következményeit, vagy ha bent marad a szövegben, akkor írják hozzá azt, „amely egyes országokban volt". Ezáltal a szövegezés olyan értelmet kapott volna, hogy például a Szovjetunióban volt személyi kultusz, Kínában nem volt stb. Azt hiszem, ezt nem kell magyarázni. Vagy ne legyen benne, hogy leküzdötte a nemzetközi kommunista mozgalom, vagy ha bennmarad, akkor legyen az, hogy amely egyes országokban volt.

Végül egy nagyon fontos, és itt a tanácskozáson igen hosszasan vitatott kérdés volt, hogy a szövegben el legyen-e ítélve a nemzetközi kommunista mozgalomban a frakciós módszer, mint megengedhetetlen módszer. Itt hosszú és heves vita volt. A kínai elvtársak azt követelték, hogy a frakciós módszer elítélése ne szerepeljen ebben a nyilatkozatban. Azzal érveltek, hogy ha belevesszük, akkor egyrészt ezt Kína elleni megállapításnak tekinti mindenki — ezt ők maguk mondták —, másrészről viszont a jövőre nézve nézeteltérés magvait hinti el, hogyha az a megállapítás szerepel, hogy a frakciós módszerek megengedhetetlenek a nemzetközi kommunista mozgalomban.

Volt még egy kérdés, amely önmagában nem volt olyan óriási jelentőségű, de az összefüggés miatt érdekes, amiben vita volt. A Szovjetunió Kommunista Pártja megismételte azt a javaslatát, amelyet a XXI. kongresszus[11] előtt már megtett a testvérpártoknak, hogy töröljék a szövegből az olyan kifejezéseket, hogy az SZKP vezetője a nemzetközi kommunista mozgalomnak, és a szocialista tábor a Szovjetunióval az élén halad. A szovjet elvtársak immár másodízben javasolták, hogy a nemzetközi okmányokból ezt hagyjuk ki. 1957-ben is javasolták. Ez inkább az összefüggései miatt érdekes. A Szovjetunió megindokolta ezt elvileg is, most már több ízben, hogy miért ajánlja ezt. Azért ajánlja, mert elvileg nem tartja helyesnek ezeket a megállapításokat, mert valamennyi párt önállóan tevékenykedik a valóságban, ténylegesen a Szovjetunió vezető szerepe csak elvileg merülhet fel, a gyakorlatban minden párt önállóan tevékenykedik, azonkívül ez felesleges tehertétel kapitalista országokban dolgozó testvérpártok számára, mert az ellenségnek

módot [ad] arra, hogy azt állítsák: Moszkva parancsait és utasításait végrehajtva harcolnak a testvérpártok. Egyéb okokkal is magyarázták, hogy miért óhajtják ezt kihagyni, többek között olyan köznapi érvekkel, de érthető érvekkel, hogy akkor a gyakorlatban ez azt jelenti, hogy tulajdonképpen mindenért ők a felelősek, akárhol akármi is történik. Aztán, hogyha ők a vezetők, akkor nyugodtan mindenki mindenért támadhatja őket ezen a címen, hogy ők az élenjárók, felelősök és a vezetők. Erre nekik nincsen szükségük.

Az összefüggés miatt volt ez tulajdonképpen érdekes, mert a kínai elvtársak végig harcoltak az ellen, hogy benne legyen a szövegben az, hogy az SZKP XX. és XXI. kongresszusa döntő volt az egész nemzetközi kommunista mozgalom számára és arra pozitív hatást gyakorolt. Ez ellen harcoltak végig. De azt meg végig követelték, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjával az élen a vezető, és a Szovjetunióval az élen halad a szocialista tábor. Ez egy kicsit ferde logika, ami nagyon könnyen átlátható, hogy formálisan legyen vezető, de a valóságban nem ismerjük el a vezető szerepét. A szöveggel kapcsolatos vitatott kérdések közül — mikor a mi küldöttségünk tanácskozott, azt mondottuk — legfontosabb két dolog: az egyik az SZKP XX. kongresszusának a szövegbeni elismertetése, a másik a frakciózás elítélése. Az egyik az eszmei egységet jelenti tulajdonképpen, a másik meg a szervezeti egységet. A XX. kongresszus elismertetése jelenti, hogy a háború nem végzetszerűen elkerülhetetlen, jelenti a békés egymás mellett élést, a szocialista forradalom békés győzelmének lehetőségét, azt hogy elítéli a személyi kultuszt, a dogmatizmust. A jelenlegi politikánk úgyszólván összes lényeges alapelveit érinti. És nemcsak a mienket, hanem valamennyi testvérpártét. A vitában lehetőleg erre is koncentráltuk a figyelmünket.

Ezeknek a vitás kérdéseknek, az alapvető elvi kérdéseknek, a szubjektív megállapításoknak és a szövegezéssel kapcsolatos vitás kérdéseknek mi a lényege? Itt a mi küldöttségünk álláspontját tudjuk ismertetni ezzel a tanácskozással összefüggésben, de Bukarest után erről már esett szó a Központi Bizottság előtt is. Ezen a tanácskozáson még világosabb lett az, ami már Bukarest után is elég világos volt, hogy ez a kínai platform, amely ez év tavaszán kialakult és nyíltan jelentkezett, valójában olyan jelenségekre vezethető vissza, vagy olyan okokra, amelyek erősen hasonlítanak egy kezdődő személyi kultuszra, az abból következő jelenségekkel. Az elméleti kérdések dogmatikus kezelésével, szektás és álbaloldali politikai fellépésekkel. Ezeknek a fellépéseknek ez a leglényegesebb vonása. Azután kiderült, hogy a vita és az elvi harc tulajdonképpen már nem afölött folyik, hogy Hruscsov jól vagy rosszul tette, hogy Eisenhowerral folytatott találkozása után azt mondta, hogy az békét akar és jó ember, ez az érv rengetegszer szerepelt, mint a Szovjetunió revizionizmusának bizonyítéka, hanem a következő körül folyt ez a vita: azt az egész időszakra meghatározott politikai vonalat támadták a kínai elvtársak, ami 1953-ban lépett fel a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságán belül, vagy annak lenini magva körül, én már nem tudom, hogy határozzam meg, amely fellépett a személyi kultusz és annak összes káros következményei ellen. Tulajdonképpen arról a fő vonalról van szó, és ezzel szemben valami olyasfajta törekvés volt, hogy nem egészen, de sok vonatkozásában térjünk vissza ahhoz a politikához a nemzetközi kommunista mozgalomban, amely Sztálin életének utolsó időszakában volt.

Azt hiszem, ez elkerülhetetlen következtetés, ha ezeket az álláspontokat egymás mellé rakjuk. Megjegyzem, ez nem annyira a kínaiak fellépéséből derült ki —

bár abból sem nagyon nehéz ezt kiszámítani, ha sorra veszem, hogy lényeges kérdésekben mi a pozíciójuk —, hanem ennél sokkal konkrétabban és kézzelfoghatóbban kiderült az albán [fel]lépésből, ahol egy kicsit a sulykot elvetve, túlteljesítve a normát, olyan dolgokba másztak bele az albánok, hogy azt gondoltuk, hogy ők támogatni akarták a kínai pozíciót, de rengeteget ártottak neki, rontottak rajta a vitában. Teljesen kézenfekvő dolog — még az albán felszólalásról beszélek — a lényeg: az utóbbi hónapokban a nemzetközi kommunista mozgalomban véleményeltérések vannak fontos kérdésekben, és a kínai pozícióban egy dogmatikus, szektás pozíció jelentkezett, és ez az eszmei harc annak a fővonalnak a védelme volt a mi részünkről, és más testvérpártok részéről — majd megmondom, hogy alakultak ott a viszonyok, az erőviszonyok, mert az is érdekes —, azért a taktikáért harcoltunk, amelyet az SZKP elkezdett 1953 nyarán, rögtön Sztálin halála[12] után, ez folytatódott a XX. kongresszussal, és ami az 57-es tanácskozáson keresztül, annak révén teljes mértékben a nemzetközi kommunista mozgalom hivatalos, mondhatom, politikája, fő irányvonala lett. Mi ezért harcoltunk, a vita különböző szakaszain. És ha erre választ kell adni, akkor azt mondhatjuk, hogy ez a vonal győzött. Mégpedig úgy győzött, hogy a vitában végül is egységes álláspontra jutottak az összes vitatkozó felek, és úgy győzött, hogy ebben a vitában — tehát ami tulajdonképpen ez év tavasza óta folyik — ez az irányvonal megerősödött. Mert a kérdést most annyi oldalról kellett vizsgálat alá venni, és el kellett ezekben a kérdésekben mélyedni minden pártnak, hogy megerősödött ez a fővonal és győzött. Ez természetes.

Most valamit az egyes pártok fellépéseiről: meg kell említenem, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának első felszólalása — amit az elvtársak ismernek — véleményünk szerint nemcsak olyan volt, amelynek az utolsó betűjéig egyet lehet érteni, hanem óriási szolgálatot tett a tanácskozásnak magának, rendkívül elvtársias, baráti és egységre való törekvés fejeződött ki benne — például a kínai elvtársakkal szemben —, mert az összes lényeges kérdésben persze kifejtették az álláspontjukat, de úgy, hogy mindig a saját tapasztalataikból indultak ki, ha belső építési kérdésről volt szó, ha nemzetközi politikai kérdésről volt szó, akkor a saját politikai lépéseiket indokolták meg, egyetlen egy pártot ott meg nem neveztek, meg nem támadtak, és ez rendkívül fontos, jó és örvendetes dolog volt. És a későbbiekben is nagyon sokat segített az, hogy ők így léptek fel első alkalommal, a vita beindításakor. Egyébként a felszólalásoknál úgy volt, hogy jelentkezési sorrendben. Ez volt a megállapított ügyrend, hogy minden párt úgy kap szót, amilyen sorrendben jelentkezik. Meg kell mondani, az SZKP elsőnek kért szót, ténylegesen még mielőtt leültünk volna tárgyalni, már jelentették, hogy ők kérnek szót, azután pedig valami nagy tülekedés nem volt. Olyan érdekes helyzet alakult ki, hogy másod-harmadnap alig tudtuk a tárgyalási időszakot végigtárgyalni, mert mindig abban a hiányban szenvedtünk, hogy nem kért szót senki. Tudniillik a különböző részek egymásra vártak. Mi kérdeztük a szomszédokat — már a földrajzi szomszédokat — cseheket, románokat, mikor akartok beszélni. Azt mondták, megvárjuk a kínaiakat. Aztán kérdeztük a többi pártot — franciákat, olaszokat —, mikor fognak felszólalni, azt mondták, hát megvárjuk a kínaiakat. Így volt.

A szovjet felszólalás megadta azt az alaphangot, ami a vita első szakaszára jellemző volt. A végén aztán úgy alakult, hogy mi is szót kértünk — bár mi is úgy gondoltuk, jobb lenne a kínaiak után beszélni —, de egyszerűen úgy alakult, hogy nem jelentkezett a szocialista táborból senki, végül aztán a bolgárokat meg minket

megagitáltak, meg mi egymást, és kifejtettük az álláspontunkat. Meg kell mondani, hogy senki abba az álláspontba bele nem szólt, és mi is pontosan úgy, ahogy a Szovjetunió, azt gondoltuk, hogy a vitatott kérdésben persze kifejtjük a véleményünket, meg megvédjük az álláspontunkat, de mindenféle sértő és bántó megállapítások nélkül, hogy mi ne szítsunk ott vitát és ez volt a jellemző ezekre az első napokra. Megváltozott a helyzet november 14-én, amikor a kínai elvtársak szót kértek, és ezt a szovjet állásfoglalást, amiről most beszéltem, teljesen figyelmen kívül hagyva és egy öt nappal azelőtti szovjet levéllel polemizálva az egész platformjukat kifejtették, az összes vitakérdést újra kiadták, azokat is, amelyeket a Szerkesztő Bizottságban egy hónapi vita után megegyezéssel lezártak, amit Bukarestben abbahagytunk, meg még azelőtti, meg a történelmi korszak előtti vitakérdéseket előszedték, és még egy halmazt hozzáragasztottak, merőben új kérdéseket vetettek fel, ilyen kisebb dolgokat, az államközi viszony olyan kérdéseit, amit nem is lett volna szabad szóba hozni, honvédelmi jellegű dolgokról kezdtek ott fecsegni, ami nem egy ilyen tanácskozás keretébe való. Ez azt jelentette, hogy nyílt vitát akarnak, és harcolnak a vonalukért. Attól kezdve megváltozott a helyzet, mert rögtön utánuk, akik felszólaltak — egyébként már fel voltak iratkozva —, azok mind szembeszálltak ezzel a kínai polémiával. Két nap múlva beszéltek az albánok, akik hallatlan beszédet mondtak, az aztán mint az olaj [a] tűzre, attól kezdve aztán ott olyan fajta vita volt, hogy aki csak ott beszélt, az mind ez ellen a kínai, illetve az albán pozíció ellen lépett fel. Úgyhogy a vita rendkívül éles volt.

Az albán álláspont. Aki ezt élvezni akarja, olvassa majd el. Én ezt itt elmondani nem akarom. A mi megítélésünk szerint ez nagyon elkeserítő és szomorú volt, ez az albán fellépés, úgy mindent végiggondolva. Ennek a lényege a következő volt: két és fél órát beszélt Enver Hodzsa. (Elfelejtettem megmondani, hogy a kínaiak részéről nem a küldöttség vezetője beszélt, hanem Teng Hsziao-ping, aminek külön van jelentősége. Úgy volt, hogy reggel 8-kor még bejelentették, hogy Liu Sao-csi beszél, mikor átadták a szót, akkor kiderült, hogy Teng Hsziao-ping beszél, nem a küldöttség vezetője. És később kiderült, hogy ebben bizonyos taktika volt a kínaiak részéről.)

Az Enver Hodzsa elvtárs beszédének a lényegét mondom el: régen nem értenek egyet a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságával. Nem helyeslik azt a politikát, amit ők egy sor fontos kérdésben visznek. Aztán: Hruscsov revizionista és megalkuvó vonalat visz. Az egész úgy alakult, hogy a kínaiak mindig az SZKP Központi Bizottságáról beszéltek, Hruscsov nevét ki sem ejtették az egész felszólalásukban, az albánok meg mindig Hruscsovot támadták. Ez valahogy így volt ott. Vagy meg volt osztva, vagy így sikerült. Tudniillik korábban nagyon élesen vissza lett utasítva a kínaiaknak az a próbálkozása, hogy Hruscsovra koncentrálják támadásaikat, amit az albánok vállaltak magukra. Tehát Hruscsov revizionista, azután felsoroltak lényeges dolgokat, kijelentették, hogy ők ellene voltak annak az 1955-ös belgrádi útnak,[13] azután ellene voltak a XX. kongresszuson Sztálin elítélésének, de erről már teljesen általában beszéltek. Azt mondták, hogy ők károsnak tartják, ahogyan az SZKP Központi Bizottsága a XX. kongresszuson Sztálint elítélte. Teljesen sommásan. Azután kifejezték azt a véleményüket, hogy a magyarországi ellenforradalomért tulajdonképpen Hruscsov a felelős, mert egy olyan időszakban, amikor valamiféle csapást kellett volna mérni a titóizmusra, Hruscsov ténylegesen támogatta és bátorította ezt a titóizmust, és ezért ő az oka a

magyarországi ellenforradalomnak. És felsorolták a többi dolgokat; imperializmussal való békülékenység, megalkuvás stb. Ez volt az álláspontjuk lényege.

Azt is kifejtették, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja nyomással akarja az Albán Munkáspártot[14] kényszeríteni arra, hogy saját helyes álláspontját feladja a Szovjetunió Kommunista Pártja állásfoglalásáért, azt fogadja el. Erre szörnyű dolgokat hoztak fel, hogy kenyeret nem adnak nekik. Egészen érthetetlen logikával, hogy Bukarestben ők nem fejtették ki a véleményüket, ott csak kijelentették, hogy majd most kifejtik a véleményüket. Tényleg, emlékeznek talán, én is mondtam, hogy nem foglaltak állást, kissé zavaros módon léptek fel, de nem foglaltak állást. Bár a végén ott Kapo[15] kinyögött valami olyasmit négyszeri felszólításra, hogy ők tulajdonképpen az SZKP-val értenek egyet, de hivatalosan nem foglaltak állást. És ezek a rettenetes dolgok, hogy kenyeret nem adtak nekik, atombombával fenyegeti őket, Macmillennek nevezik őket, szóval szörnyű dolgokat összehoztak ott, mindenki felháborodott, aki ezt hallgatta. Mindenki tudja, hogy Albánia 15 éve szovjet kenyéren él, most is. Ez közismert dolog. És erre felhoztak valami példát, hogy levelet írtak a Szovjetuniónak, hogy 10 000 vagon gabona kell, és azt követelte a Szovjetunió, hogy az aranyukat adják oda, különben nem ad gabonát. Szóval fantasztikus dolgokat mondtak. Aztán a Kozlov megfenyegette őket atombombával. Ez persze úgy volt, hogy beszélgettek egy fogadáson, ilyen baráti körben, és Kozlov magyarázta, hogy bizony ez a háború most olyan, hogy talán ha Albániára két hidrogénbomba leesne, talán el is pusztulna az egész ország. Ahogy általában mi is beszélgetünk. Mi is mondtunk már olyat, hogy ha Magyarországra két-három atombomba leesne, nem sok maradna belőle. Erre ezt ők úgy vették, hogy Kozlov őket atombombával fenyegeti, hogy az álláspontjukat megváltoztassák. És más, ehhez hasonló dolgok, amelyekről nem is érdemes beszélni.

Mi a mi benyomásunk, mi ennek az albán álláspontnak a lényege? Az, hogy az 1953 előtti vonalért harcolnak. Az valamilyen oknál fogva nekik tetszett, kényelmes volt, vagy jobb volt, nem tudni. Kiderül, hogy mindaz, ami az akkori hibák korrigálása érdekében történt, szerintük káros és hibás volt. Tehát az a kísérlet, hogy a jugoszlávokkal a viszonyt normalizálják, amelynek óriási jelentősége van abban, hogy a jugoszlávok ma nem tetszeleghetnek a mártír szerepében, a sértett szerepében, hanem le vannak leplezve, ez szerintük káros. Vagy Sztálin elítélését stb., nem is részletezem tovább. Ez volt az albán álláspont. Ott nagy vihart keltett ez az állásfoglalás. Egyébként a vita tényleg olyan volt, hogy időnként kötélidegek kellettek hozzá, mert órákon át kellett hallgatni ezeket a dolgokat, mindenkinek, mert azt akartuk, hogy még az árnyéka sem legyen annak, hogy megzavartunk valakit abban, hogy kifejtse az álláspontját. Órákon át kellett hallgatni, ezt és más hasonló dolgokat. Volt napokig és hetekig hallgatnivalója opponenseknek is, mert akkor ezt ők kapták, és akkor nekik kellett ülni és hallgatni. [sic!] Az albánokat rendkívül élesen megtámadták, kivétel nélkül mindenki. De úgy, hogy nem is vitatkoztak velük, egyszerűen mondták, hogy huligán-fellépés, mások azt mondták, hogy provokátor-fellépés, és nem is velük polemizáltak, hanem a kínai tézisekkel, és ez nagyon helyes volt.

Ezenkívül volt néhány testvérpárt, amely felemás álláspontot és ingadozó álláspontot foglalt el. Így lehet valahogy ezt a helyzetet jellemezni, hogy teljesen azonos platformon, bár különböző módon, lépett fel a kínai és az albán delegáció. A különbség az volt, hogy a kínaiak mégis a nyelvezetükben, kifejezéseikben, beszédstílusukban, hangjukban többé-kevésbé normális hangot használtak, vagy

legalábbis erre törekedtek. Az albánok pedig egyszerűen elviselhetetlen elvtársiatlan, durva, goromba, az érvelésében hajmeresztő felszólalást mondtak.

Közbeszólás: Amerika Hangjához[16] hasonlóan...

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Nincs az a Szabad Európa,[17] amelyik olyanokat mondott volna a Szovjetunióra, amit itt az albánok mondtak, őrjöngésükben vagy dühükben.

Néhány testvérpárt felemás, vagy ingadozó álláspontot foglalt el. Ezek között volt Burma, Indonézia, Ausztrália. Ezt a három pártot külön vesszük, mert ez a kínai álláspont felé hajlott. Nagyobbrészt a kínai pozíciót támogatta a vitában. Persze kicsit egyszerűsítve, mert ezt nem lehet árnyalataiban visszaadni. De azt lehet mondani, hogy a burmai, indonéziai, meg az ausztráliai párt inkább a kínai pozíciót képviselte. Fő jellemző ezekre a zavaros, ingadozó helyzet és álláspont. Kisebb mértékben, de még inkább valami kis árnyalattal a kínaiak pozíciója felé ingadoztak a vietnamiak és a japánok. A vita folyamán — bár egy órán keresztül beszéltek — teljesen elkerülte az állásfoglalást a koreai küldöttség. Se ide, se oda. Kb. egy órás előadást tartottak nekünk, hogy legyen egység, meg nem egység, szóval ilyen általános frázisokat mondtak, amit 1920-ban meg 40-ben lehetett mondani, de nem lehet mondani 60-ban, meg 80-ban, de, mint a tüzet úgy kerülték, hogy egyetlenegy vitás kérdésben is állást foglaljanak. Hogy úgy mondjam semleges pozícióra helyezkedtek.

Ez volt az egyik oldal. A másik oldal volt az összes kommunista és munkáspárt, amelyik ezen a tanácskozáson részt vett. Meg akarom még itt említeni, hogy ezeknek a pártoknak — Burma, Indonézia, Ausztrália, Vietnam, Japán és még Korea is, habár ez nem támogatta ezeket a hibás álláspontokat — a megítélése nagyon fontos. Az albánok fellépéséről egy jó szót mondani nem lehet. Azt csak elítélni lehet. Mind a politikai tendenciájában, mind a módjában, mind a módszerében elítélendő. Egy szektás fellépés, rendkívül durva és elvtársiatlan mód. Mi nem tudunk arra mást mondani. Az a régi politika, úgy látszik, tetszett volna nekik. Az az ingerültség, düh, meg argumentáció, arra vezethető vissza, hogy igaz az, hogy azóta sem értenek vele [sic!] egyet. Aztán sok éven át hallgatniuk kellett, sőt ők még egy másik oldalra teljesítettek túl, az égig magasztalták mindig a Szovjetuniót, és a Hruscsovot is persze minden lehetséges és lehetetlen alkalommal, és általában egy suta és nyomorúságos helyzetben voltak. Úgy látszik, ezt akarták kiabálással és vadsággal ellensúlyozni, nem lehet más magyarázatot erre adni.

A többiek, ezek a távolkeleti testvérpártok: azt hiszem — mi a küldöttségekkel beszélgettünk — ott az a vélemény alakult ki, ezt nem tárgyaltuk meg mi nagyon a Politikai Bizottságban, hogy nem lehetünk olyan túlságosan szigorú bírók ezek felé a pártok felé. Nem akarom azt mondani, hogy az opportunizmust, vagy a hibás álláspontot bárkinél is el lehet tűrni, mert mi ott a vitában és a szerkesztő bizottságban és másutt, azoknak a pártoknak is válaszoltunk, ahol arra alkalmunk volt és elítéltük helytelen pozíciójukat, opportunista pozíciójukat. De jobban meg kell érteni, mégis, miért léptek így fel! Az egyik, amit tudni kell, és ez nagyon fontos, hogy a feltételek, melyek között dolgoznak ezek a pártok, a körülmények lényegesen eltérnek a mienktől, és sokkal közelebb állnak azokhoz a feltételekhez és körülményekhez, amelyek között a kínaiak dolgoznak már hosszú ideje. Ott sok kérdés másként jelentkezik. Persze az imperialista elvileg ugyanazt jelenti a japán kommunista számára is, mint egy magyar kommunista számára, de azért mi mégsem hordjuk ma hintaszékben, kézi erővel az imperialistákat úgy, ahogy Tokió

utcáin ma is az a japán dolgozó, vagy éhező kénytelen ezt az imperialistát hordani. Ezzel azt akarom mondani, hogy ezek a miértek másként jelentkeznek bizonyos kérdésekben.

Vagy itt van a szociáldemokrácia kérdése. Mi hirdetjük, fellépünk, és ahol ez felmerül, úgy foglalunk állást, hogy együttműködésre kell törekedni a szociáldemokrata pártokkal minden országban, ahol az létezik és ténykedik az imperializmus és a monopoltőke ellen. Ezt meggyőződésből mondjuk, munkáspártként tekintjük alapjában véve az összes ilyen működő szociáldemokrata pártot. Ez helyes. De a távol-keleti országokban a szociáldemokrata párt egészen mást jelent, mint Európában. Történelmileg másképp jött létre, a népek másképp ismerik. Azt kivétel nélkül, majdnem valamennyi szociáldemokrata pártot, ami a mi európai fogalmaink szerint így van, kivétel nélkül a gyarmatosítók hozták létre. És ezek a népek ezt így ismerik. Ha Jáva szigetén mondja az ember azt, hogy együtt kell működni a szociáldemokratákkal, az teljesen mást jelent, mintha Rómában vagy Nápolyban mondják ezt. Mert a holland imperialisták által létrehozott szociáldemokrata pártot jelenti Jáva szigetén a szociáldemokrata párt. Csak azt akarom ezzel mondani, sok feltétel van, és a feltételek, a helyzet eltérő, amelyek között dolgoznak.

Azt is meg kell mondani, hogy a kínai elvtársak erőteljes frakciós tevékenységet folytattak ezek között a pártok között és ezek felé az elmúlt hónapokban. Ezt nem lehet nem megmondani, mikor ezt tények bizonyítják. Ha lehet egyáltalán ilyen kifejezést használni, bizony nyomást is gyakoroltak rájuk. Ez teljesen kézenfekvő, és ez nem is volt nagyon nehéz. Először is a kínai párt és ezek között a pártok között — Burma, Indonézia, Ausztrália, Vietnam, Japán stb. — régi és szoros kapcsolat van. Sok évtizedes közös harc fűzi össze őket. Nem egy testvérpárt szervezéséhez a kínaiak annak idején segítséget nyújtottak, amikor létrehozták ezeket a pártokat. A marxizmust talán mindezen országok felé valamikor a kínaiak vitték el, ők továbbították. És a legkülönbözőbb módon támogatást nyújtanak ezeknek a testvérpártoknak, amit mi egyébként helyesnek látunk. Segítséget nyújtanak anyagi eszközökben, utazásukat szervezik, meg biztosítják, ha betegek, talán kezelik őket — nem tudom —, de a legkülönbözőbb támogatást kapják a kínaiaktól ezek a pártok. És ez függőség.

Van egy dolog, amit nem akartam az elején belekeverni, de az is egy létező dolog, hogy ezekben az országokban és ezekben a pártokban nagy tömegű kínai van. Nem is tudom, mondjam-e, hogy Japánban mennyi van? Megmondom. A Japán Kommunista Párt tagjainak 45%-a kínai származású ember. Hát tessék gondolkozni ezen a helyzeten! Még van a világon nacionalizmus, meg ilyesfajta összefüggések, és bizony a japánoknál volt olyan vélemény, hogy tulajdonképpen más az álláspontja, mint amit majd ki fog fejteni, de nem fejtheti ki a saját álláspontját, mert nem akarja, hogy otthon a pártjában szakadás legyen. Hát ilyen helyzet is van a világon.

Egyébként megemlítem, hogy a vitának egy élesebb szakaszában az indiai vezető megmondta, ha a kínaiak nem írják alá az okmányt, ők sem írhatják alá, bár ők a világon mindenben a közös álláspontón vannak, ezt kifejtették, bátran, okosan megvédték a tanácskozáson — a kínaiakat nagyon komolyan kritizálták, nem annyira éles szavakkal, mint kitűnő érvekkel —, ennek ellenére, mint mondták, nem írhatják alá, mert ha a kínaiak nem írnak alá és ők aláírnak, otthon náluk szakadás lesz. Hát ilyen helyzet is van a világon. Ezt csak azért mondom, nehogy

hevenyében — mert úgy gondoljuk, kötelességünk beszámolni az ottani dolgokról, amely nem akármilyen jelenség a kommunista mozgalomban — felszínes módon messzemenő következtetéseket vonjunk le ezekről a pártokról, amelyek a kínai pozíciók felé hajlanak. Egyébként meg kell mondani: mindegyik azt szerette volna, hogy egyezzünk meg. Nemes elvtárs, mikor beszámolt a szerkesztőbizottsági ülésről, hányszor mondta: vannak ilyen pozíciók és szemben a kínaiak véleménye. És akkor feláll ezek közül valamelyik és azt mondja, nem bánom akármibe, csak egyezzünk már meg. Féltek. És érthető ez! Nagyon komisz helyzetben vannak. Meg kell mondani, hogy pl. a vietnami küldöttség, élén a Ho Si Minh elvtárssal, aki tényező a nemzetközi kommunista mozgalomban, a párt is, a személy is nagy tiszteletnek örvend, egyszerűen szánalmas szerepet játszott. Amit ő ott elmondott, az nem volt álláspont, az hebegés, dadogás volt, nem tudtak állást foglalni úgy, ahogy kellett volna. És a koreai küldött felszólalása is siralmas volt. Csak sírni lehet, ha egy párt feláll, amely úgy és annyit harcol, mint az övék, beszél egy órán keresztül, és nem fejti ki álláspontját, nem meri megmondani véleményét. Kérjük, ezeket mérlegeljék, amikor magukban ítéletet alkotnak ezekről a pártokról.

Ha elolvasták az elvtársak, akkor talán nem kell megindokolni, miért kellett nekünk kétszer fellépni. Mi a vitának egy korábbi szakaszában léptünk fel, másrészt lehetetlen volt, hogy valamilyen formában ki ne fejtsük álláspontunkat bizonyos kérdésekben, amelyek ott felmerültek. Többek között pl. a magyar ellenforradalom kérdése és számos más kérdés. Ezt az írásos formát azért választottuk,[18] mert mikor oda lyukadtunk ki, hogy ismét hozzá kell szólnunk, akkor 42 vagy 44 párt beszélt még csak, és egyszerűen arcátlanság lett volna megint elkérni a szónoki emelvényt, amikor volt még vagy 30–40 párt, amely nem szólt hozzá.

Az elvtársak látják, hogy egy javaslatot is beterjesztettünk,[19] amit végül nem fogadtak el. A mi célunk ezzel mi volt? Meg kell ezt őszintén mondani. Valóban úgy gondoltuk, nem ártana ha egy ilyen okmány létrejönne, de a fő célunk az volt, hogy nyomást gyakoroljunk a kínaiakra. Ezt becsületesen meg kell mondani. Az ő egész érvük a frakciózás elítélésével szemben az volt, hogy ország, világ előtt tulajdonképpen őket megbélyegzik. Erre mondtuk, jó, akkor ne ország, világ előtt, hanem magunk között, de valamilyen módon a rendes, normális pártközi kapcsolatok kérdését valahol kicsit szabályozni kell. Annak ellenére, hogy a javaslatunkat nem fogadták el, ténylegesen azért ez a kínaiakra nyomást gyakorolt. Gondolkoztak, oda jutottak, ahova el kellett jutniok; kijelentették, hogy ezt nem írhatják alá. Ha egy belső okmányt sem írhatnak alá a frakciózás ellen, annak elítélésére és a rendes kapcsolattartás szabályozására, ez azt jelenti, ok van, hogy ország, világ előtt nem akarják, hogy árnyékot vessenek rájuk.

A szöveget magát én nem magyarázom és nem védem. Azt az elvtársak ismerik, a formulákat látják. Azt is látják, hogy egy-két, nem a legdöntőbb kérdésben a szövegezésnél mi engedtünk valamit. Az a szó, hogy frakciózás, kimaradt, a nemzeti kommunizmus kimaradt. De nem ez a döntő. A döntő, a fő dolog, azt megmondtuk. A fő elvi tételeket, a XX. kongresszust és ezeket a legfontosabb kérdéseket. És mégis csak megegyezésre törekedtünk, hiszen nem ellenségeinkkel, hanem testvérpártokkal vitatkoztunk. Arról meg vagyunk győződve, hogy sem a kínaiak, sem az albánok nem az imperialistáknak akartak segíteni a fellépésükkel. Ezek azért mindannyian az imperialisták ellen vannak, a proletár pozíció mellett vannak. Hogy ténylegesen egyik-másik fellépésükkel azután kinek segítenek, az egy más kérdés. Erről lehet vitatkozni. Ez tehát egy szakaszos fejlődés volt. Persze

nem úgy, hogy 10-től 12-ig rendesen. De utólag ha nézzük, nem ártott, hogy ilyen élesen megvitattunk mindent. Végső fokon ez hasznosnak bizonyult. De ott, mint procedúra nem volt nagyon kellemes, nehéz procedúra volt, de végső fokon feltétlenül hasznos volt. A pozíciók így világossá váltak, és így lehetett vitatkozni.

A vita eltartott 10-étől 28-áig. Akkor beállt egy pauza, és — magunk között mondva — nem lehetett látni, hogy mi lesz ebből. Én ugyan a magyar küldöttséget váltig biztatgattam, hogy ugyanaz lesz, mint Bukarestben. Mindent alá fognak írni a végén, mert — mondom — innen nekünk aláírás nélkül, okmány nélkül elmenni igen nehéz volna. De a kínaiaknak is nehéz lenne innen elmenni aláírás nélkül, meg okmány nélkül, akárhogy vitatkozunk is mi egymással. Ez nem volt könnyű. Volt két-három olyan nap, amikor nem lehetett tudni, most hogyan tovább. Mert ahogy a kínaiak felléptek 14-étől kezdve 28-áig, ott éles vita volt. Egyik is mondta a magáét, és a másik is mondta a magáét. Akkor szünet jött, mert már több szónok nem volt, egyszer már a 76 vagy 78 párt elmondta a magáét, azután egy nap alatt 24 párt elmondta rövidítve újra a véleményét egy pár kérdésben, azután még valaki beszélt, végül szünet. Elfogytak a szónokok, megegyezés még nincs. Akkor volt két-három nehéz nap. Pártok beszélgettek egymás közt, a szerkesztő bizottság is összeült, ott is voltak viták. Azután kialakult lassan a körvonala a megegyezésnek.

De erre a szituációra jellemzésképpen meg akarom említeni, hogy mi közben tárgyaltunk az olasz elvtársakkal. Ők védik a politikai vonalukat. Nekik lehetetlenség más vonalat vinni, mint amit eddig vittek. Mondtuk: ugyanaz a helyzet nálunk is. Másrészt beszéltünk arról, megegyezést kellene csinálni, hogyan, kikkel, miképpen, hogyan. És bizony olyan helyzet volt akkor, hogy én Longo[20] elvtársnak azt mondtam: nézze, itt megegyezés lesz, de csak olyan módon, ha teljesen világos a mi eltökéltségünk, hogy mi a helyes álláspontot védjük meg, annak megfelelő szöveget csinálunk, és azt aláírjuk. Aláírjuk akkor is, ha csak 60 párt írja alá, akkor is, ha 75 párt írja alá, és akkor is, ha 80 párt írja alá. Ha ez az eltökéltségünk nem világos és nem érthető, akkor nem tudunk megegyezni, de vitatkozni sem. Akkor elüldögélhetünk itt tavaszig. Ezt csak a helyzet jellemzésére mondom.

Egyébként odáig mentünk egymás meggyőzésében — bár mi hajszálra egyetértettünk mindenben az olasz elvtársakkal, ott csak arról volt szó, mi célszerű, hogyan, mit kellene csinálni és kivel tárgyalni —, hogy mondtuk: most egyenjogúság van, és a pártok önállóak. Azt mondtam: megmondom magának, ha mi most hazamegyünk, a Központi Bizottságunknak azt mondjuk, folytassa az eddigi politikáját. Nekünk az a meggyőződésünk, hogy más politikát nem lehet folytatni, akármit határoz egyik, vagy másik párt, vagy akárki. Nem lehet más politikát folytatni.

Ezt csak azért mondom, hogy bizony volt ilyen szituáció is, és már a vége felé jártunk a tanácskozásnak.

Azután megszületett a megegyezés. Ez olyan módon történt, hogy különböző pártok találkoztak egymással, többek között a Kínai Kommunista Párt és a Szovjetunió Kommunista Pártjának küldöttsége — mégpedig kínai kezdeményezésre —, és lassan felülkerekedett mindenkiben, hogy most már vitatkoztunk eleget, kiderült, hogy a legtöbb dologban egyetértünk, egyezzünk meg, és megfelelő szöveget hozzunk létre. Végül a publikált szövegben teljes egyetértés született a Szerkesztő Bizottságban, majd a nagy tanácskozáson, és az nyomban aláírásra is került. Ez volt december elsején.

Ott két fontosabb megnyilatkozás hangzott el. Az egyik akkor, amikor Hruscsov elvtárs elnökölt, mert az elnöklések sorba mentek a különböző pártokon. Hruscsov elvtárs akkor összegezte, hogy a tanácskozás eredményes, hasznos volt. Akkor szót kért Liu Sao-csi elvtárs, aki akkor először beszélt az egész tanácskozáson, az aláírás napján, és néhány dologban állást foglalt. Némelyikben úgy, hogy mi nem örültünk neki, másokban úgy, hogy örültünk neki. Meg akarom mondani, hogy melyik dologban mit mondott december elsején.

Először azt mondta: sok testvérpárt támadta őket a vitában, vagy bírálta. Ők a bírálatot nem fogadhatják el. Ezt mondta december elsején. Viszont az, hogy ezek a testvérpártok őket bírálták, nem zárja ki, hanem ellenkezőleg kijelenti, hogy mindezekkel a testvérpártokkal a jövőben is a legjobb viszonyt akarják. Ezt mondta a bírálatokról. Hát ezt nem nagy örömmel fogadtuk.

A másik azt mondja, megvan a megegyezés, megvan a közös határozat, és ezt a közös határozatot ők mindenkor be fogják tartani — eddig rendben van — úgy, ahogy eddig is mindenkor betartották. Hát ennek megint nem nagyon örültünk. Ez a két dolog volt az, ami nem volt túlságosan örvendetes.

Nagyon nagy nyomatékkal, elvileg helyesen és tényleg fenntartás nélkül beszélt viszont arról, hogy a Szovjetunió és Kína Kommunista Pártja, a Szovjetunió és Kína, mint államok viszonya döntő fontosságú a nemzetközi kommunista mozgalom szempontjából. Ennek jónak kell lenni most is és mindenkor. Kifejezte azt az eltökéltségét és elhatározását, hogy javítani fognak ezen a viszonyon. Ez fontos dolog.

A másik: ugyanakkor kijelentette, hogy megítélése szerint jelenleg a nemzetközi helyzet rendkívül kedvező a béke megőrzésére, és ezért ebben az irányban kell tevékenykedni.

Itt megemlítek még egy másik dolgot, amit a kínai küldöttség nem előttünk, hanem a Szovjetunió küldöttsége előtt fejtett ki, és ami véleményünk szerint rendkívül fontos. Ez kb. ugyanaznap volt, vagy egy nappal előbb. Kijelentették a következőt: beszéltek arról, amiről a nyílt ülésen is szó volt, és nagyon komolyan beszéltek arról, hogy meg akarják javítani a Szovjetunió Kommunista Pártja és a Kínai Kommunista Párt közötti viszonyt; a másik, amiről beszéltek az, hogy meg kell egyezni most, ezen a nagy tanácskozáson elvtársi módon, azután mondtak egy érdekes dolgot. Azt mondták, ők tulajdonképpen nem tartják helyesnek, hogy a szovjet álláspontot mindig Hruscsov elvtárs fejti ki. Ezt ők teljesen barátságos módon vetették fel. Szerintük sokkal jobb lett volna, ha Kozlov elvtárs fejtette volna ki a szovjet álláspontot, mert — szerintük — az olyan dolog, hogy Kozlov mondjon akármit a Teng Hsziao-pingre, az nem olyan nagy dolog — vagy Teng Hsziao-ping mondjon akármit Kozlovra —, de ha a pártok vezetői így vitatkoznak és egymást szidalmazzák, támadják, az rosszabb. Mert mindig akadhatnak vitás kérdések és mennyivel előnyösebb és jobb, ha a második vonal vitatkozik. Ezen a tanácskozáson részt vevő Teng Hsziao-ping ezt egészen komolyan gondolta, azt mondta: nem bánom én, velem akármit is csinálnak, ha én hibáztam, hát hibáztam, majd elverik rajtam a port — vagy a Kozlovon —, de ez még mindig kisebb dolog. Mintha azt akarták volna mondani, hogy barátkozni mindig a legfelső szinten kell, vitatkozni meg egy alsóbb szinten kell.

Liu Sao-csi elvtárs nagyon komolyan beszélt erről a pekingi dologról, ami a nyáron ott volt.[21] Először is felvetették, hogy meddig is akarják ezt a pekingi dolgot a szovjet elvtársak emlegetni? Azt felelték: addig, ameddig erre szükség lesz. El-

mondták a szovjet elvtársak, hogy mi a jelentősége az ő pekingi pártszerűtlen fellépésüknek, s efelett nem térhet egyszerűen napirendre a nemzetközi kommunista mozgalom. Ezzel kapcsolatban Liu Sao-csi elismerte, hogy ez hibás lépés volt a részükről, s rögtön azt is megmondta, hogy ezért ő a felelős, bár nem akart ezzel rosszat, de azt gondolta, hogy talán majd sikerül valami egységes álláspontot, vagy mit kialakítani. Erről Mao Ce-tung elvtárs nem tudott, és nem is volt Pekingben. Mi azt nem vitattuk, hogy tudott-e vagy nem tudott róla, mindenesetre jelentőséggel bír az, hogy kijelentették, hogy hibának tekintik, s Liu Sao-csi elvtárs magára vette a személyi felelősséget is. Ezt mi egy nagyon komoly dolognak tartjuk.

Ezenkívül ugyancsak közölték azt is, hogy a nemzetközi tömegszervezetekben feltétlenül biztosítani kell, ne forduljon elő, hogy egy párt — a mieink közül — más álláspontón, vagy a többiekkel szemben lépjen fel. Ez szintén rendkívül sokat vitatott és nagyon fontos kérdés volt. Beszéltek arról is, hogy demonstrálni akarják a szovjet-kínai viszony javítását, ezért határozták el ezt az utazást, ami politikailag hasznosnak bizonyult. Azt hiszem, ezenkívül még egyéb terveik is vannak.

Még egyszer visszatérve az egészre. Milyen következtetést tudunk ebből az egészből levonni? Azt lehet mondani, hogy az a bizonyos fellépés azon a platformon ez év áprilisában és a későbbiekben veszélyes jelenség volt a nemzetközi kommunista mozgalomra. Veszélyes azért, mert egy helytelen politikai irányzat lépett fel, dogmatikus, szektás irányzat; veszélyes azért, mert a fellépés módja nem volt pártszerű; ez a szervezeti egységet, akcióegységet, meg az eszmei egységet rombolta. A dolog lényege az, hogy a sok vita után az álláspontok teljes mértékben ki lettek fejtve, a vitának alapjaiban feltétlen kommunista jellege volt, mert teljes nyíltsággal folyt, elvi kérdésekről folyt a vita, s a fő irányvonal megerősödve került ki ebből a vitából. Feltétlenül erősödött a nemzetközi kommunista mozgalom egysége. Egy ilyen történelmi szakaszban, melynek segítségével a kommunista világmozgalom újabb lendülettel tud előretörni.

Ami a kínai elvtársakat illeti, mi állíthatjuk, akik részt vettünk a tanácskozás munkájában, hogy a kínai elvtársakra komoly hatással volt az, amit ők ebben a vitában tapasztaltak. Négy ilyen nagyobb fázisa volt a vitának: egyik a pekingi szakszervezeti világszövetségi ülés, ott felléptek 17 vagy 20 testvérpárt küldötteivel szemben váratlanul, meglepték azokat az elvtársakat, és ennek ellenére egységes visszautasításra talált az ő helytelen politikájuk. Ez volt Pekingben. Bukarestben volt egy találkozó, amely nem volt váratlan találkozó, egységes visszautasításra talált az ő pozíciójuk. Aztán volt a szerkesztő bizottsági ülés, ahol lényegében ugyanaz történt — bár az albánok támogatták őket —, egyébként egységes visszautasításra találtak. 26 küldöttségből állt ez a szerkesztő bizottság, s majdnem egy hónapig vitatkozott. Végül volt ez a moszkvai tanácskozás, ahol az ismert körülmények között — amit itt már mondtam, hogy az albánok mellettük voltak, s négy-öt párt feléjük ingadozott — a nemzetközi kommunista világmozgalom egységesen és határozottan visszautasította az ő dogmatikus és szektás pozíciójukat.

Mi nyugodt lélekkel állíthatjuk, hogy ez nem volt hatás nélkül rájuk, komoly hatással volt rájuk. Ami a küldöttséget illeti, nyomasztó helyzetben volt, s végül, mikor a megegyezés megszületett, óriási módon megkönnyebbültek, ez szemmel látható volt, örültek annak, hogy mégis ez lett a tanácskozás eredménye, ők maguk is, velünk együtt. Ez különböző módon kifejezésre jutott.

Mindenféle jel alapján lehet állítani — ez nem jóslat, ennek tettekben megmutatkozó jelei vannak —, megkezdődött az a helyes irányú tevékenység a kínai testvérpárt részéről is, ami az egység megerősítésére szükséges. Ismeretes a Zsenminzsipao[22] cikke, ahol híven adta vissza a tanácskozás eredményét, nem olyan ellenvetésekkel, mint tavasszal. Ezenkívül sok, egyéb megnyilatkozás is volt, magának Liu Sao-csinek a felszólalása is bizonyítja, hogy tettekkel bizonyítják, hogy tényleg egyetértésben született ez az okmány, s megkezdődött az akcióegység helyreállítása.

Meg kell említenem, hogy az összes pártok, akik felléptek ezekkel a kínai pozíciókkal szemben, tisztelettudóan beszéltek, nagyon határozottan elítélték a kínai politikát, de ugyanakkor tisztelettudóan, testvéri módon kérték őket, hogy gondolkozzanak, vegyék fontolóra, hogy hogy lehet, hogy az összes testvérpártok álláspontjával szembekerültek, segíteni akartak így a kínaiaknak ott, ahol lehetett, hogy kikeveredjenek ebből. S meg kell mondani, senki nem gondolt arra, hogy a kínaiak önkritikát gyakoroljanak most, mert mégiscsak úgy kell felfogni ezt a dolgot, hogy valami nagy haszon a nemzetközi munkásban[23] nem származik, ha a kínai vezetés tekintélye csorbát szenved Kínában, vagy a nemzetközi munkásmozgalomban. Bár ténylegesen az történt, hogy a nemzetközi kommunista mozgalomban a kínaiak tekintélye óriásit zuhant tavasz óta, mert az egész világ összes pártjai úgy voltak velük — mi magunk is —, hogy rendkívül nagyra értékeltük, tisztelet volt, meg elismertük, amit ők nem ingyen szereztek, hanem a tényleges érdemek alapján. És ez az egész féléves fellépésük, úgyszólván teljesen tönkrement. Ennek önkéntelen jelei voltak; például amikor az uruguayi beszélt, elszomorodott tőle az ember, megütött engem, nagyon rendesen, elvtársiasan, szépen beszélt az uruguayi küldött. S mikor azt kezdte mondani, javítsák ki hibáikat, hát hiszen nagy érdemei vannak a Kínai Kommunista Pártnak, tehetséges elvtársak vannak, szinte furcsa volt hallani, amikor az uruguayi azt mondta, hogy jobb sorsra érdemes stb., de ez nem akart gúnyolódni, ezt teljesen spontán mondta, amikor a nagy történelmi érdemekről, a tehetséges elvtársakról beszélt, s hogy javítsák ki a hibát – retteneteset zuhant tekintélyük a nemzetközi kommunista mozgalomban, és semmi érdek nem fűzte, hogy talán tovább romoljon. Mi magunk beszélgettünk egymás közt, s nagyon jól elképzelhetőnek tartjuk, hogy a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága szukcesszive kijavítja a hibát még pedig anélkül, hogy önkritikát gyakoroljon. Egyszerűen abba kell hagyni a helytelen tételek hirdetését, és meg kell kezdeni a helyes tételek hirdetését. A tanácskozás óta eltelt idő azt mutatja, hogy mintha ez el is kezdődne, s ennek mi csak örülünk.

Az utóbbi napok atmoszférájára jellemzően megemlítem, hogy december másodikán volt egy ünnepi ebéd — előző nap már alá volt írva minden —, rendkívül szívélyes légkörben zajlott le, ahol már megszűnt az a bizonyos helyzet, ami az utóbbi hónapokban volt, amikor megnézte, hogy ki a szomszédja, hogy is beszéljen azzal – ez teljesen eltűnt. Teljesen eltűnt ebben az utolsó nagy baráti találkozóban. Ott mindkét részről megfelelő pohárköszöntők hangzottak el. Hruscsov elvtárs nagyon szépen beszélt a kínai pártról egészben, és pohárköszöntőjét a kínai pártra, a Központi Bizottságra és Mao Ce-tung elvtársra ajánlotta. Ugyanúgy fordítva, Liu Sao-csi elvtárs az SZKP-ról szépen beszélt, a Központi Bizottságról és Hruscsov elvtárs egészségére ajánlotta a pohárköszöntőt. Nagyon baráti és örömteli hangulat volt ott a heteken át folyó rettenetes viták után. Azt hiszem, ezt mindenki megérti. Mindnyájan örültünk, a kínaiak is örültek, meg mindenki, meg mi ma-

gunk is. Ez volt ott a helyzet. Ennek megfelelően szívélyesen búcsúztak el egymástól a küldöttségek.

Van egy olyan következtetés, ami miránk vonatkozik, hogy a Politikai Bizottság itt beterjeszt egy határozati javaslatot, aminek egyik fontos tétele az, hogy ebben a moszkvai okmányban vagy a tanácskozás eredményében ismét igazolódott vagy igazolást nyert pártunk eddig követett fő irányvonala, és azt folytatjuk tovább is. Ez rendkívül fontos, nagy jelentőséggel bír a párt számára, a párt tevékenységére, de még azt hiszem, az egész nép számára is. Mert ha úgy mondhatjuk, hogy van szolidáris tömeg a párt körül — és ezt mi mondhatjuk is —, ez azért van, mert ez volt a politikája a Központi Bizottságnak, a pártnak az elmúlt négy évben. És hogy mi nyugodtan mondhatjuk, hogy ez igazolást nyert vagy újból megerősítést nyert, ez nagy jelentőségű.

Nekem óhatatlanul eszembe jut egy rossz történelmi előzmény, de nem szégyellem felvetni; amikor a XX. kongresszusról hazatért a magyar pártküldöttség, akkor itt a Központi Bizottság[24] kijelentette, hogy a XX. kongresszus igazolta a Központi Bizottság politikáját. Ez történelmi tény. Mi gondoljuk, hogy a négy és fél év nem változtatott a helyes ítéleten, hogy ez korlátolt vakság vagy hazugság, vagy mind a kettő, az nem volt igazság. Azt hiszem, ha mi azt mondjuk, hogy ez a Moszkvai Tanácskozás, meg ennek értékelése, megállapítása a pártunk politikáját megerősíti, alátámasztja, ez megfelel az igazságnak. Rendkívül fontos számunkra a további munka szempontjából.

Mit kell tenni? Mi ajánlunk egy határozati szöveget, hogy szülessen nyilvános határozat, amit publikálunk. Hogy ez miért kell, ezt nem kell talán megvitatni. Szükséges, a Központi Bizottság hivatalosan foglaljon állást. Egy rövid szöveget ajánlunk, mert olyan kérdésről van szó és olyan helyzetről, hogy túl hosszan nem kell nekünk bizonygatni, ami itt le van írva, hogy helyeseljük, meg egyetértünk, meg a mi politikánk is alátámasztást nyert, mert megfelel az eddig követett politikánknak és ezen az alapon folytatjuk tovább. Mi azt hisszük, hogy ez túl sok bizonygatásra nem szorul és azért ajánlunk egy viszonylag rövidebb szöveget. Ez az első, amit meg kell csinálni.

A másik. Kell egy belső határozatot[25] hoznunk, ez a következőre vonatkozik. Már ott, a tanácskozás vége felé, amikor már a megegyezés megvolt, felmerült a következő kérdés. Az egyes küldöttségek hazamenve mi módon és milyen kört tájékoztassanak a Moszkvai Tanácskozás egyes kérdéseiről. Ott ebben megegyezés nem született, és hogy úgy mondjam, két óhaj mutatkozott ezzel kapcsolatban. Az egyik az, felmerült nagyon sok testvérpárt részéről az a kérés a kínai küldöttség felé, hogy odahaza a saját Központi Bizottságukat pontosan és részletesen tájékoztassák az összes testvérpártok állásfoglalásáról. Ez sok párt részéről felmerült óhaj. A másik, amit a kínaiak pendítettek meg, nem fejtették ki nagyon, hogy a vitatott kérdéseket — most már, hogy megegyeztünk — nagyon szélesen ne vigyük ki. Mind a kettő helyes álláspont. Mind a két igény helyes, és ezért a mi Politikai Bizottságunk azt javasolja, hogy a Központi Bizottság hozzon egy olyan határozatot, hogy szükségesnek tartotta, hogy a Központi Bizottságot a legteljesebb mértékben tájékoztassa a küldöttség minden lényeges kérdésről, ami ott a vita menetében felmerült. Mert ez olyan nagy kérdés, amiről a Központi Bizottságnak tudnia kell, hogy ott mi történt, még akkor is, ha ennek a menete aztán változott.

Ennek a másik része viszont az legyen, hogy azon a körön túlmenően, akik most jelen vannak, a Központi Bizottság tagjai, póttagjai és bizonyos titkár elvtár-

sak, akik be vannak vonva ebbe a tájékoztatásba: megyei titkárok és budapesti titkárok. Ezen a körön túl mi semmiféle kérdést ne vigyünk, ami ott a vita menetében, mint vitás kérdés szerepelt. Mert azt gondoljuk, hogy a mi pártunk munkája, a nemzetközi kommunista mozgalom érdeke most azt kívánja, hogy mindent tegyünk meg az egység erősítése érdekében, és annak ellene hatna, ha mi most nem tudom én milyen széles körben tárgyalnánk a kérdést úgy, mint ahogy én most itt megpróbáltam végbevinni és érzékeltetni. És mind a kettőre szükség van. Arra is, hogy a Központi Bizottság mindenről tudjon, amit fontosnak tart, de arra is, hogy tartsa meg a saját körében, és ezt ne vigye széjjel, mert abból egység megerősödése nem lesz. Akkor elkezdődik a filozofálkodás, a polemizálás, meg a vitatkozás, összevissza magyarázkodás, miért így beszéltek az albánok, miért úgy a kínaiak, abból a világon semmi nem jön ki. Nekünk az a kötelességünk, ismerve a helyzetet, hogy a Központi Bizottság állást foglaljon. Kifelé pedig az egész pártban, az egész közvéleményben, a sajtóban, rádióban, propaganda meg agitációban minden lehetséges eszközzel hirdessük és propagáljuk a tanácskozás egységes állásfoglalását, és azt erősítsük a tömegekben, s annak végrehajtására mozgósítsuk a tömegeket. Ez a Politikai Bizottság másik javaslata, amiben kérünk határozatot.

Majd ha megszövegezzük ezt a mondatnyi határozatot, bele kell venni azt is, hogy erről a döntésünkről a testvérpártokat értesítsük. Tehát, hogy mi milyen körben tárgyaljuk a vitás kérdéseket, és milyen körön nem megyünk túl. Mert azt gondoljuk, hogy itt a kölcsönös tapasztalat segít a kérdés helyes eligazításánál. Véleményem szerint minden pártnál ez volna a helyes gyakorlat, hogy a Központi Bizottságot teljes mértékben és minden részletében és a különböző fázisokról is tájékoztassák, azon túl viszont csak a tanácskozás eredményeit hirdessék és propagálják, és semmiféle vitás kérdést ne. Ezt majd azok is vegyék figyelembe, akik jegyzeteket csináltak, hogy az személyes használatra talán jó, vagy ha dolgozni akarnak valamin, vagy visszatérni, vagy elolvasni, vagy valaha itt a jövőben valami összefüggésben ilyen kérdés felmerül – de erről beszélni nem lehet, mert ártunk az ügynek, saját pártunknak és a nemzetközi kommunista mozgalomnak is.

Itt meg szeretném említeni, az ilyen értelmű agitációnak lett volna egy kísérlete részemről az, ahogy én a Parlamentben megpróbáltam erről beszélni.[26] Pozitív és alapvető dolgokat kell nekünk propagálni és még azt is, hogy viszonyaink között nem a kommunisták ügye, ez a néptömegek ügye, és kicsit összekapcsolni a saját munkánkkal és tevékenységünkkel, amihez ez a nemzetközi háttér óriási segítség és támogatás természetesen. A nemzetközi kommunista mozgalom világos, pozitív vonala, egysége ez óriási háttere a mi belső építőmunkánknak és külpolitikánknak is.

Ugyancsak bejelentem, hogy egy cikket készítettem néhány elvtárs segítségével, aminek az lenne a sorsa, hogy egy-két nap múlva a Pravda leadná. Ez a moszkvai tanácskozásról szól, és azt követően a Népszabadság is leadná.[27] Ezt most mérlegelik. Ez egy ilyen értelmű propagálása lenne a dolognak, ahol kissé körülményesen és kerülve minden olyasmit, hogy új vitát szítson, de a lényeget illetően mi azt propagáljuk, amit mi fontosnak tartunk, és abban benne van, hogy az 1953-as vonal győzött. Mert ez a lényege szerintem. Ha majd elolvassák az elvtársak, és egyet is értenek vele, az is valamiféle segítség lesz a további propagáláshoz. Azért mondtam el, hogy ne lepődjenek meg nagyon, és addig manőverezünk, hogy az ülésünk előbb meglegyen, mint ahogy ez a cikk megjelenik. Terv szerint ez két nap múlva jelenik meg, amennyiben itt ma egyetértenek, és azonos vélemény lesz. Propaganda, agitáció mellett lehetőleg hasznosítani a saját mun-

kánkban. Emlékeznek az elvtársak, hogy a XXI. kongresszuson sikerült összekötni a mi belső kérdéseinkkel és felhasználni a jó hangulatot a szocialista építés meggyorsítására. Most is ezt kell csinálni, hogy ezt a rendkívül nagy horderejű, nagyon nagy horderejű a nemzetközi munkásmozgalom sorsa, az emberiség sorsa is. [sic!] Ez a jó eredménnyel zárult Moszkvai Tanácskozás segítsen az itthoni harcainkban is.

Ezekből a kérdésekből az derül ki, ha az ember 6–8 hónapra visszagondol, hogy az ideológiai kérdésekkel is egy kicsit többet kellene foglalkozni; cikkekben, folyóiratokban, napi sajtóban. Már régen van erről szó, kísérletet kell erre tenni, hogy kicsit komolyabban nekilássunk egy vagy más kérdés boncolásának vagy fejtegetésének akár a belső építés kérdéseiről, akár a nemzetközi élet kérdéseiről van szó. Egy-egy vasárnap néha nem ártana a Népszabadságban egy jó elméleti cikk, vagy valamelyik folyóiratban. Egy kicsit többet kellene ezekkel az ideológiai kérdésekkel foglalkozni. Ebben a vitában kiderül, hogy az egész politika lényegét képező elvi kérdésekkel valahogy alig-alig foglalkozunk a munka mindennapi menetében, és ilyenkor a helyzet szerencsére rákényszerít minket, hogy ezzel is foglalkozzunk.

Elmondanám, hogy a Politikai Bizottság milyen anyagot ajánl az elvtársaknak, nem kötelező anyagként, hanem esetleg tekintsenek bele.

A Kínai Kommunista Párt első alap-állásfoglalását, ebből azt a pozíciót megismerhetik közelebbről.[28]

A másik az albán küldöttségnek az alap felszólalását,[29] az egyik november 14-én, a másik november 16-án volt.

Mivel témájában ehhez kapcsolódik, az SZKP egyik levelét, amelyben az albán felszólalásra válaszol.[30] Bizonyos tényeket meg kellett magyarázni.

Azután Gomulka elvtárs, a lengyel küldöttség alapvető felszólalását.[31] Ezt azért ajánljuk, mert egy nagyon szépen kidolgozott és rendkívül jó felszólalás, mindenesetre érdekes és jellemző a mi állásfoglalásunkra a szocialista országok küldöttségei közül.

Végül ajánljuk Ghos[32] elvtárs, az Indiai KP küldöttsége vezetőjének felszólalását.[33] Rendkívül érdekes és fontos, nagyon jól érvelő felszólalás, aminek kb. 40%-a, ha nem több, az indiai-kínai határvita kérdésének van szentelve. Nagyon pontosan, marxista módon, ott teljes mértékben tisztába van téve, és bizony ki van mutatva, hogy a kínai pozíció rossz volt. Módszereiben és a konzultáció semmibevétele is teljesen világosan kiderül belőle. Előfordult, hogy a vita bizonyos szakaszában az indiai testvérpárt kérte a kínaiakat, hogy üljenek le és tárgyalják meg, hogy mi is a közös pozíció, és hogy lehet közösen folytatni egy nehéz helyzetben, mert Indiában komplikációk kezdtek előállni, és erre a kínai elvtársak azt válaszolták nekik, hogy egy ilyen meg olyan kínai folyóiratban megjelent egy ilyen meg olyan cikk, és azt tanulmányozzák. Ugyanakkor felléptek, hogy az SZKP nem konzultál és így tovább. Ez szintén érdekes volt.

Tulajdonképpen mind érdekes volt kivétel nélkül. Egyébként még egy nagyszerű dolog volt. Olyan pártok voltak ott, amiről az SZKP emberei azt mondták, hogy nevét sohasem hallották, olyan pártok is felbukkantak. Úgy szaporodnak az országok közt, mikor az ország világra jön, önálló lesz, még azt sem lehet tudni, hogy vannak-e ott kommunisták, ilyenek is voltak ott. Öröm volt hallgatni, kicsi pártok és nagy pártok. A Bagdas kiásott egy vidéki kínai lapból egy cikket, amiben az volt feltéve, hogy ezelőtt Moszkvában lobogott a leninizmus fáklyája, most meg

Pekingben lobog. De nem ez az érdekes, hanem az, hogy mindegyik marxista módon gondolkozik. Hogy az SZKP helyesen lép fel, az örvendetes dolog, de az emberi szív azt mondja, ez el is várható, de pl. ott volt a Dél-afrikai Uniónak a pártja. Komolyan mondom, csodálkozott az ember és örvendezett. Később megtudtuk, hogy ez olyan párt — kérte, hogy a szöveg egy kicsit rövidebb legyen —, ahol a párttagok jelentős része analfabéta, nem tudnak se írni, se olvasni. Illegalitásban vannak, bozótok mélyén bujkálnak, szörnyű viszonyok vannak, és akkor ez a párt azt mondta: ő nem tudott ott lenni Bukarestben, nem tudott részt venni a Szerkesztő Bizottság ülésén, hát ide most sikerült eljutniok.

De hogy mi az ő álláspontjuk, milyen következtetésre jutottak mindenkitől függetlenül, mert senkivel sem voltak kapcsolatban, arra a következőt szeretném mondani: eljutott hozzájuk az „Éljen a Leninizmus— cikkgyűjtemény,[34] azt elolvasták, tanulmányozták, és valami három vagy négy héttel a bukaresti tanácskozás előtt összeült az ő Központi Bizottságuk ezt megvitatni. Hogy mi is van ebben a cikkben, mi az álláspontjuk ezzel kapcsolatban, és akkor négy vagy öt vagy hat idézetet olvasott fel abból a központi bizottsági határozatból, ami Bukarest előtt három vagy négy héttel ezelőtt született. Az az öt vagy hat idézet hajszálra azonos volt azokkal a megállapításokkal, amire az SZKP jutott, a mi pártunk jutott, a kubai testvérpárt jutott, vagy a franciák. Ez a marxizmus ereje. Nagyszerű volt, mind érdekes volt, mind izgalmas volt, itt mindenki figyelt, nem unatkozott senki sem. Még azt a koreait is mindenki olyan feszült figyelemmel hallgatta végig, mindenki azt figyelte, hogy mikor fog a vitás kérdéshez hozzászólni. De azt nem lehetett elkerülni, mindenkinek állást kellett foglalni így vagy úgy, vagy amúgy. Hiába, ezt megérti mindenki.

Ajánlom a kínai, az SZKP-levelet, a lengyelek, az albánok és az indiai állásfoglalást. [sic!] Az eljárás az, hogy az anyagot innen elvinni nem szabad. Az anyagok itt vannak, itt őrzik, aki az anyagot látni akarja, annak ide be kell járogatni olvasgatni, és majd egyezzenek meg a Központi Bizottság Irodájával.

Erre már azért is szükség van, mert ott a tanácskozás végén felmerült, minden anyagot össze kellene szedni, amit ott szétosztottak, és meg kellene semmisíteni. Ott olyan dolgok voltak, hogy taktikai, stratégiai titkai a Szovjetuniónak, a szocialista tábornak, meg harci titkai a nemzetközi kommunista mozgalomnak. De ez gyakorlatilag végrehajthatatlan volt, úgyhogy mi is szépen ellopkodtuk, és hoztuk haza az anyagokat, amit érdekesnek tartottunk, s legalább így őrizzük valahogy, hogy csak itt bent lehessen olvasgatni.

Az SZKP november 10-i állásfoglalását azért is küldtük szét bátran, mert ezt mi olyan jó foglalatnak tartjuk, hogy ajánlottam a szovjet elvtársaknak, érdemes volna gondolkozni, hogy valamilyen címen — nem lehet úgy, hogy a tanácskozás anyaga — folyóiratban megjelentetni. Ez egy időszerű téma, olyan nagyszerű foglalata az SZKP álláspontnak, olyan kiváló, hogy ezt minden további nélkül le lehet adni. Ezt csak azért mondom, hogy mi kissé bátran szétküldtük, de az egyéb dolgokban olyasmik vannak, amiket nem lehet az utcán fuvarozgatni. Sok örömük nem lesz benne, azt előre megmondom, hát azért, ha muszáj, olvassák el, és rágják át.

Végeztem. Ezt akartam elmondani. Inkább azt akartam mondani, hogy milyen irányban tevékenykedett a küldöttség, hogy hogyan, milyen eredménnyel, ott van a nyilatkozat és a kiáltvány, s a mi erőfeszítésünk is benne van, a mi küldöttségünknek is munkája volt.

Kérem az elvtársakat, hogy ha kérdésük van — mert nem hiszem, képtelen vagyok mindenre kitérni —, tegyék fel, mondják el véleményüket, és támogassák ezt a két határozati javaslatot, ezt az írásost és amit szóban előadtam.

NÓGRÁDI SÁNDOR elvtárs: Kedves elvtársaim! Véleményem szerint pártunk küldöttsége a testvérpártok nemzetközi értekezletén teljesen helyes álláspontot foglalt el, és ezt a Központi Vezetőségnek[35] szerintem jóvá is kell hagyni. Csak örömmel tudjuk megállapítani, hogy a küldöttség tevékenyen hozzájárult a helyes határozatok meghozatalához, a helytelen nézetek visszautasításához és a testvérpártok hűségének a megszilárdításához.

Azt hiszem, azt is fontos megemlíteni, amiről szó van a határozati javaslatban, hogy pártunknak nemcsak semmi oka sincsen arra, hogy valamit változtasson az eddigi, az ellenforradalmi események után kialakult és az 1959-es VII. kongresszuson jóváhagyott politikai irányvonalán, hanem azt megerősíteni és azt nagyon nagy határozottsággal folytatni kell.

Elvtársak! Ami a vitás kérdéseket illeti. A kínai elvtársak állásfoglalásával érdemes leginkább foglalkozni, mint ellentétes állásponttal a többi testvérpártok álláspontjával szemben. Arról bizonyos megállapításokat kell tenni, még akkor is, hogyha elfogadjuk, amit Kádár elvtárs mond, természetesen elfogadjuk, a konferenciának az igen pozitív befejeződéséről, arról, hogy az egység létrejött, a vita ellenére, sőt az egység a testvérpártok között meg is erősödött. Persze mi tudjuk, különösen azután, hogy Liu Sao-csi elvtárs úgy fejezte ki magát, hogy be fogják tartani az egységes megállapodásokat ugyanúgy, mint ahogy eddig betartották, hogy előfordulhat, annak ellenére, hogy a kínai elvtársak most erősen előtérbe állítják az egység megszilárdításának a kérdését, hát újabb vita fog keletkezni velük. Sőt, nézetem szerint ez még a legközelebbi időben elkerülhetetlen, hogy újabb viták legyenek velük valamilyen fórumon, valamilyen formában és egyes kérdésekben.

Meg kell mondani, az az álláspont, amit ők elfoglaltak, az megtagadása az SZKP XX. kongresszusa határozatainak, mégpedig fő kérdéseinek, amivel ők annak idején egyetértettek, és megtagadása az 1957-es novemberi nyilatkozatnak is, amit ők maguk aláírtak.

Egyszerűen meg kell mondani azt, amiről szólott Kádár elvtárs, hogy ők nem marxista módon, hanem dogmatikusan vizsgálják a világhelyzetet, vizsgálják és értékelik a jelen korszakot, ami persze, ha nem marxista, akkor valami más, akkor marxistaellenes módszer.

Azt is meg kell mondani, meg kell említeni, mint nagyon fontos momentumot, hogy annak ellenére, hogy egyetértettek annak idején a külpolitikai irányvonallal — mármost a politikáról beszélek, se nem valami elvi vagy elméleti kérdések megállapításairól — azt most már nem tekintik a maguk számára kötelezőnek.

Ami nagyon megüti az embernek a fülét, az az, amikor szó van a testvérpártok egységéről, olyan egységéről, ami létrejön az elfogadott határozatok alapján, az összes határozatok alapján. Ennél a kérdésnél csak egy percig akarok időzni. Elvtársak, ez olyan kérdés oly értelemben, hogy leszögezve ez még formálisan nem volt, hogy egységnek szervezett, [sic!] nemcsak ideológiai, hanem szervezeti egységnek is kell uralkodni a kommunista- és munkáspártok között. Ez azt jelenti, hogy az elfogadott határozatokat magára nézve minden párt kötelezőnek nyilvánítja ki, kötelezőnek tartja, és azokat végrehajtja. És amennyiben valamilyen változást kívánna eszközölni egy bizonyos idő múlva az egyik vagy másik határozaton, a

határozat egyik vagy másik tételén, akkor hát azt be kellene jelentenie, és úgy, ahogy erről szó is volt az értekezleten, valamilyen módon konzultálni kellene a testvérpártokkal. Ettől nagyon vonakodnak a kínai elvtársak. Ami azt jelenti, hogy ők könnyen megint csak más álláspontra helyezkednek, most aláírtak valamilyen dokumentumot, és a közeljövőben bizonyos kérdéseket fel fognak vetni anélkül, hogy konzultálnának a testvérpártokkal. Ez, elvtársak, a pártok megállapodás szerinti egységének a semmibevevése, nem más, mint a visszájára fordított revizionizmus.

Az egység nem valami apró taktikai lépések alapján jön létre, hanem, ha elolvassuk a Nyilatkozatot, a mostanit is, meg az 1957-est is, arról a kérdésről van szó, amelyekben egyetértettek a testvérpártok. Ha elvi kérdésről van szó, akkor annak az egységnek fenn kell maradni, és azért állapodtunk meg egy határozatban ezekben a fő kérdésekben, elvi kérdésekben, hogy azokat ne bontsuk meg, hanem szilárdítsuk a munkánk során. Ez persze nem jelenti azt, hogy részletkérdésekben, mondjuk a nemzeti sajátosságokat figyelembe véve, vagy különböző momentumokat figyelembe véve nem lehet mást csinálni, mint amit elképzeltünk korábban, vagy mint ami az elmúlt esztendőben jó volt, és most már nem jó, tehát mást kell csinálni, hanem elvi kérdésekben. Például a békés egymás mellett élés kérdése, ez, elvtársak, elvi kérdés.

Ugyancsak a háború elkerülhetőségének a kérdése, hogyha marxista módon elemezzük a jelenlegi világhelyzetet, elvi kérdéssé válik. Elvi kérdés az, hogy elkerülhető, bizonyos körülmények között elkerülhető a háború. Az elvtársak ezt nem fogadják el. Nem akarok én itt ünneprontó lenni, mert valóban az, amit a zárszó végén mondott Kádár elvtárs, az megnyugtató, mint amit elmondott egyáltalán a vitáról, amikor a vita tüzéről volt szó, hevéről volt szó. Ezekkel a kérdésekkel számolni kell. És hogyha elvi kérdésekben nem akarjuk az egységet, vagy elfogadjuk azt, hogy nem kell egységnek lenni, akkor szabad teret nyitunk a revizionizmusnak. Aztán már mindegy, hogy baloldalról jön ez a revizionizmus, álbaloldali revizionizmus, avagy jobboldalról jön, mint jött a jugoszlávok részéről. A jobboldali revizionizmus ellen sem lehet harcolni egy baloldali álláspontról kiinduló revizionizmussal. Szóval ez a kérdés rendkívül komoly. Nem arról van szó, hogy amiben nem állapodtunk meg, abban kell feltétlenül egységnek lenni, hanem arról, amiben megállapodtak a testvérpártok. És akkor itt semmiféle kerülgetése a dolognak nem lehetséges, nem úgy, mint ahogyan eddig végrehajtották — mert hiszen ismerjük az 1960. tavaszi platformját a Kínai Kommunista Pártnak —, hanem valóban, teljes mértékben, fenntartások nélkül kell végrehajtani a határozatokat.

Elvtársak, mik lehetnek az okai annak, hogy a kínai elvtársak így más álláspontra helyezkedtek, és nem tudom, hogy a jövőben is más álláspontra fognak helyezkedni fontos kérdésekben, de ez nagyon lehetséges. Az egyik oka az, nemcsak kínai, hanem nemzetközi kérdés is Távol-Keleten, ez az amerikai imperializmusnak az agresszív cselekedete. Ennek bizonyos hatása van, ők nem vonhatják ki magukat ennek a hatása alól. Ott van Tajvan kérdése. Ott van Laosz kérdése, Dél-Vietnam kérdése, Dél-Korea kérdése, a japán kérdés. Mindez Távol-Keleten, főleg a Szovjetunió és Kína ellen irányul. Az amerikai imperializmusnak az aktivitása nagyon sok kellemetlenséget tud csinálni ott. Csinál is. Persze ez aztán visszájára sül el, az egy másik dolog. Ez mindenesetre az egyik oka annak, hogy nem tudnak úgy nézni a dolgokra a kínai elvtársak, mint mondjuk olyan térségben működő kommunista pártok, ahol az nincsen, Tajvan nincsen, például nincsen

megszállott területe annak az országnak. Ha elvi álláspontra helyezkednek, akármennyire keserves is nekik, ezt a speciális érdeket, ami kínai érdek, mindenkor alá kell tudni rendelni az összérdeknek. A nemzetközi kommunizmus, a forradalmi fejlődés az a nemzetközi szocializmus győzelme kérdése. Ez alól ők most még nem tudják kivonni magukat. A másik kérdés, szerintem, az az ő belpolitikai fejlődésük.

Nem esett szó, érthetően, a nemzetközi konferencián, a testvérpártok konferenciáján sem erről. Belső kérdéseikkel úgy van, akárcsak a külpolitikában — de ott kevésbé —, a belpolitikában olyan cikcakkszerű fejlődés és állásfoglalások állapíthatók meg a kínai elvtársaknál. Emlékeznek az elvtársak arra, hogy 1956-ban milyen nagyvonalúan meghirdette a Kínai Kommunista Párt, hogy „száz virág virágozzék", hogy „minden virág virágozzék" politikáját, amit közben azután ők precizíroztak, pontosítottak, hogy a száz virág az úgy értendő, hogy akármennyi az a virág, hogy az mind olyan legyen, hogy a szocializmus irányába mutasson, és csak az virágozhat, ami a szocializmus fejlődését előmozdítja. Ezt ők már azóta korrigálták. Fontos aláhúzni, hogy korrigálták ezt az álláspontjukat. Amit más pártok tőlük átvenni természetesen nem tudtak, de a testvérpártok ezt hallották, tudomásul vették, ezek az ő sajátos viszonyaikból adódnak. És bizony ez egy furcsa dolog, amit nálunk nem lehet megérteni, de azért mégis, hát senki nem bírálta ezt az álláspontot. Majd azután 1957-ben, a magyar események tanulságát levonva egy bizonyos politikai fejlődés ment végbe Kínában, a párt vezetése alatt, ami nagyon jó képet mutatott. Az, hogy valóban a revizionizmus kimutatta a foga fehérjét Kínában is, és sikerült a revizionizmust leleplezni, a tömegeket elszakítani, amennyiben ilyen revizionista irányzatoknak a dolgozó tömegekben voltak befolyásai, és akkor egy jó fejlődés indult meg, a tömegek aktivitása valóban hatalmas volt. S eme aktivitás alapján 1958-ban a kínai elvtársak igen jelentős eredményeket értek el gazdasági téren, ami általában ismeretes. Ezt ők nagy ugrásként jelölték meg, majd pedig belevágták a fejszéjüket a népi kommunáknak a szervezésébe és így tovább. A nagy eredmények alapján, elvtársak, a fejükbe szállt a dicsőség. És valahogy úgy nézett ki a dolog, hogy most már mi mindent tudunk, mindenre képesek vagyunk. Hiszen egy év alatt felfejlesztették 40%-kal az ipari termelést, habár az ő statisztikájukban nagyon kellemetlen hibák mutatkoztak meg, és kb. egy 25%-kal a mezőgazdasági termelést.

Emlékeztetni akarom az elvtársakat arra, hogy 1958-ban az ilyen eredmények láttán, 1958 végén a kínai elvtársak azt hirdették, hogy 15–20 év alatt utolérik az angol ipar termelését. Majd alig múlt el néhány hónap, már arról beszéltek — de nem írtak, sajtó vonaláról mindmáig nem írtak —, de a széles tömegekben, különösen az iparban arról beszéltek az emberek, hogy mi 15–20 év alatt nemcsak Angliát tudjuk utolérni és túlhaladni, hanem Amerikát is. Ilyen beszélgetésekre volt nekem is alkalmam, meghallgattam az ilyen véleményeket, és az üzemekben így tudták az emberek. Milyen vérmes reményeket szít az ilyesmi egy olyan elmaradott országban, mint Kína, de egy olyan hatalmas néppel rendelkező országban, mint Kína. Ez egy rendkívül bonyolult pszichológiai állapotot teremtett. Most még nagyon el vagyunk maradva technikailag, iparfejlesztés szempontjából, káderek szempontjából és így tovább, de gazdagok vagyunk ásványi kincsekben, és hát óriásig lehetőségeink vannak, mert hiszen 15–20 év alatt el fogjuk érni, és túl fogjuk szárnyalni Amerikát.

Azóta ezt is korrigálták már, és az írásaikban, cikkeikben, és így tovább, Angliáról beszélnek, amit valószínűnek lehet mondani, egy reális elképzelés. De, elv-

társak, az, hogy aztán nekifeszítették minden erejüket, hogy egyre magasabb eredményeket érjenek el, és állandó ugrásszerű fejlődést biztosítsanak — mert erről volt szó, erről a sajtójukban is szó volt —, ami persze képtelenség, ezt meg kell mondani, állandóan ugrani nem lehet, mert lehet egyszer ugrani, aztán valahogy megszilárdítani azt az elért eredményt, és aztán előkészíteni és megint előrehaladni, megint ugrani egyet, de állandóan ugrani nem lehet. Csak óriási erőfeszítések árán tudják ezt elérni, és a mostani helyzetben is a fejlődést a legnagyobb erőfeszítésekkel tudják biztosítani. Ez az iparban is így van, a mezőgazdaságban is. Ha ez így van, hogy nagyon sok terhet kell annak a népnek viselni nemcsak a munka frontján, hanem még az életszínvonal frontján is, mert az életszínvonal ott igen alacsony, akkor ez úgy van, elvtársak, hogy ennek kihatása van azután a külpolitikai állásfoglalására is a Kínai Kommunista Pártnak. Persze mindenért felelőssé lehet tenni az amerikai imperialistákat, mert az amerikai imperialisták a mi első számú ellenségünk, és ezt különösen érezni Kínában és érezni nálunk, Magyarországon is. No, de ebből azt a helytelen következtetést levonni, hogy nem lehet a békés együttélést az imperializmussal biztosítani, hogy erről szó sem lehet, vagy nem lehet arról beszélni, hogy nem végzetszerűen elkerülhetetlen a háború, ez képtelenség. Ez azt jelenti, elszakadni a valóságtól, csak a saját nemzeti alapról, és elfogultan és szubjektíven vizsgálni a világhelyzetet, és abból levonni a következtetéseket az egész nemzetközi kommunista mozgalom számára. Ez az, amire törekedtek a kínai elvtársak akkor, amikor valóban frakciós tevékenységet fejtettek ki — másnak nem lehet mondani —, mondjuk azon a nemzetközi szakszervezeti konferencián vagy kongresszuson, ami volt Kínában, és azonkívül abban a tevékenységben nyilvánult meg, amit kifejtenek a kínai elvtársak megbízottai, képviselői nálunk is és máshol is. Egyszóval arra akarok rámutatni, hogyha ez sokáig húzódna a kínai elvtársaknál, akkor ez egy bizonyos fokú nacionalizmusba torkollana. És van is ilyen beütődés a Kínai Kommunista Párt állásfoglalásában, maga az, hogy nem kötelezi magát arra kimondottan és határozottan, hogy a nemzetközi vagy a testvérpártok által létrejött határozatokat magára nézve kötelezőnek ismerje el. Ez így van, hogy a külpolitikára a belpolitikának, az ő belső fejlődésüknek van ilyenfajta befolyása.

Előfordul az, hogy a külpolitikában bizonyos lépés, vagy elgondolás olyan kalandorszerű, kalandor elgondolás. Van ilyen. Itt van például az indiai kérdés. Nekünk bebizonyították a kínai elvtársak, amikor ott voltunk, hogy a tényeket véve, a határokat és így tovább, nekik van igazuk, és azt el is lehet fogadni. De lakatlan területekről volt szó lényegében, és van szó. Szóval nem olyan területekről van szó, ami létkérdései lennének Kínának. Olyan területekről van szó, amiben feltétlenül meg kellene egyezni. Nem mondom azt, hogy lemondani arról, ami nekik fontos, vagy nyilvánvalóan nem tekinthető indiai területnek, hanem arról van szó, hogy mielőtt valamilyen konfliktus támadna, hogy olyan soviniszta hullám támadna Indiában, mint amilyen támadt, és mielőtt Kína volna Indiának — legalábbis a sajtónak a burzsoá köröknek, és azoknak azután nagy befolyásuk van az egész közvéleményre — az első számú ellensége, össze kellett volna ülni az indiaiakkal, és meg kellett volna egyezni. Úgyhogy ezek az állásfoglalások és a vonalvezetés a külpolitikában, amilyenekre nem lehet azt mondani, hogy általában véve kalandor politika volna, mégis egy veszedelmes állásfoglalást és veszélyeket rejt magában, ez nem kommunista állásfoglalás. Például elveti a békés együttélés elvi lehetőségét, ez nem marxista-leninista álláspont. Lenin maga írt ennek a lehetőségéről, és

kívánta, mint egyik fő kívánságát a kommunista világmozgalomnak. Úgyhogy a kínai elvtársak, úgy látszik, minthogy a saját nemzeti alapjukat veszik csak alapul, és nem elemzik a világhelyzetet úgy, ahogy a Szovjetunió Kommunista Pártja, a mi pártunk és a többi testvérpárt, nem értik meg a békeharc jelentőségét, nem értik meg, hogy milyen jelentősége van ennek a nemzetközi osztályharc szempontjából, nem értik meg, hogy ez a legdöntőbb kérdése a nemzetközi munkásmozgalomnak. Lemondanak arról, hogy teszem az amerikai vagy angol proletariátus egyszer szembeszállna a saját imperialistáival a béke kérdésében, ami hogyha bekövetkezne, feltétlenül óriási forradalmi fejlődést jelentene Amerikában, Angliában, azért beszélek erről a két országról, mert a kommunista pártok ottan nem erősek, de a proletariátus maga erős. Nem értik meg ennek a jelentőségét, és nem értik meg azt, hogy e tekintetben előrejutni és e tekintetben mozgósítani további milliókat — és különösen a kapitalista államokban —, jelenti a zálogát a kommunizmus győzelmének világszerte.

A háború és a béke kérdésében mi nem vagyunk egy álláspontón. A kínai elvtársak nem fogadták el a testvérpártok álláspontját. Úgyhogy mi nem közeledhetünk az ő álláspontjukhoz. És ebben igaza van a testvérpártok értekezletének, annak, amit Kádár elvtárs mondott, amikor itt kifejtette, hogy élesen, habár barátian is, mint testvérpárttal szemben, fel kell lépni az ellentmondások ellen. Ezen a dolgon csak úgy lehet segíteni, és úgy lesz segítve majd, hogyha a kínai elvtársak fogják revideálni a saját álláspontjukat. Most a kérdés az, valószínű valamennyiünk számára, hogy az mégis belátható időn belül meglesz-e. Elvtársak, addig, amíg ezek a tényezők szerepet játszanak, az amerikai imperializmus intrikái és agresszív cselekedetei Távol-Keleten, addig persze őnekik nagyon nehéz likvidálni a mostani álláspontjukat, és addig, amíg a belső helyzetben valamilyen változások, reformok, szóval átalakulások nem mennek végbe náluk — mert megmondom, hogy mire gondolok —, az is nehezíti azt, hogy ők helyes álláspontra helyezkedjenek. Mindazonáltal, minthogy a szocialista világtábornak, a szocialista világrendszernek az ereje állandóan nő, az imperializmus ereje csökken, az imperializmus agresszív lehetőségei is csökkennek, ennek be kell következnie a Távol-Keleten is.

Ami pedig a belső kérdéseket illeti, itt a kínai elvtársak, miután megteremtették a népi kommunákat, és úgy tudom, hogy most már tovább is mentek, a városokban is népi kommunákat hoztak létre, amit én nem értek, és minthogy nem értem, nem is tudnék a magam részéről helyeselni, de minthogy ők bizonyos átalakításokkal, reformokkal most már nem egyenlősdit csinálnak, hanem a munka szerint béreznek, a teljesítmény szerint béreznek, legalábbis elkezdték ezt alkalmazni, már szélesebb méretekben alkalmazzák, már eltértek attól a gyakorlattól, ami 1958 végén, meg 1959 elején volt. Ez az egyenlősdiség tulajdonképpen az iparban is igen nagy mértékben, a mezőgazdaságban rendkívül nagy mértékben, ez segíteni fog nekik, mert így belezökkennek egy helyes kerékvágásba. [sic!] Az ő nemzeti adottságaik, különleges adottságaikból jöttek létre ezek a formációk, ezek a népi kommunák és más egyebek, de azért a gazdasági törvények hatnak náluk, és ezeknek a hatása alól ők kivonni nem tudják magukat. Úgyhogy ez segíteni fog nekik abban, hogy helyes álláspontra helyezkedjenek. Az az érzésem, hogy ez nem fog gyorsan menni, de azért menni fog, és különösképpen azzal párhuzamosan fog menni, hogy a szocializmus építésében világos irányvonalat fognak követni, a szocializmus elvét fogják követni, mindenkinek a képessége szerint és mindenkinek a teljesítménye szerint. Ebben lehet nekik segíteni. Ilyen

kérdésekben nagyon sok vitát kellett velük folytatni, nagyon gyakran kellett velük vitatkozni, úgyhogy szerintem a perspektíva azért csak kedvez, és nem fog, semmi esetre sem fog kenyértörésre kerülni a sor a kínai elvtársakkal.

Én ezzel be is fejeztem. Ami a javaslatot illeti, elvtársak, én ezzel teljesen egyetértek, csak a 2. oldalon a második bekezdésben van egy olyan pont, hogy a Nyilatkozatnak 81 párt képviselői által sokoldalú és mélyreható alkotó vita eredményeként történt egyhangú elfogadása, arról van szó, hogy a kommunista világmozgalom eszméi egységének szilárdítása a ma eltökéltségét fejezi ki, hogy teljes egységben folytatja a küzdelmet az imperializmus ellen a népek szabadságáért, a demokráciáért, a szocializmusért. Szerintem bele kellene venni ide azt is „az imperializmus ellen", utána talán, hogy a béke megőrzéséért, a békés egymás mellett élés győzelméért, vagy valahogy így, mert ilyen formában ebben a határozati javaslatban ez nincs megfogalmazva. Úgyhogy ez a javaslatom, elvtársak.

KISS KÁROLY elvtárs: Kíván valaki az elvtársak közül hozzászólni? Tessék, Rapai elvtárs.

RAPAI GYULA elvtárs: Én teljesen egyetértek pártunk küldöttségének szereplésével, a beszámolóval. Egy-két gondolatot szeretnék felvetni, hogy hogyan vigyük tovább ezt az anyagot, hogyan foglalkozzunk ezekkel a kérdésekkel Magyarországon.

Azt hiszem, nagyon lényeges és fontos az, hogy valóban az egység irányába ható kérdéseket vessünk fel, és ennek megfelelően végezzük az ideológiai és a politikai munkát. Tapasztalataim szerint a Nyilatkozat megjelenése óta különböző körökben elég nagy a nyomás, úgymond, hogy a csemegéket megtudják. Bárhova megy az ember, az első kérdés az, melyek azok a kérdések, melyekben nem egyeztek meg, milyen kérdésekben volt nagy vita, milyen kérdéseket vágtak egymás fejéhez, milyen tónusban tárgyaltak, szóval erre élezik ki elvtársaink is, hangsúlyozom, és erre kíváncsiak. Azt hiszem, hogy ezzel a nyomással szemben feltétlenül azon az álláspontón kell állni, amit Kádár elvtárs hangsúlyozott, hogy mi a Nyilatkozat alapján állunk, annak szellemében dolgozunk, és a Nyilatkozat visszatükrözi azt, hogy egyhangúlag elfogadott határozatról van szó, és ennek megfelelően bízunk abban, hogy minden párt, minden kommunista és munkáspárt a Nyilatkozatnak megfelelően fog dolgozni. Azt hiszem, hogyha a bizalmatlanságnak engedünk, hogyha nem fogja valamelyik párt végrehajtani ezt a Nyilatkozatot, súlyos károkat okozhatnánk a nemzetközi munkásmozgalomnak.

Természetes dolog, mi tudjuk, hogy a kínai elvtársak álláspontjukat nem tudják mindjárt megváltoztatni, de bízunk abban, hogy győz Kínában is a helyes szemlélet, és az utóbbi hetek tapasztalata tényleg azt bizonyítja, hogy a kínai elvtársak igyekeznek a Nyilatkozat szellemében dolgozni. Azt hiszem, nekünk ezt a kérdést alá kell húznunk, mert az ellenség is táplálja Nyugatról, hogy hiába írták alá, csak formális a megegyezés, nem értenek egyet azzal ezek, azok, amazok, szeretnék, ha továbbra is vita lenne köztünk. Sajnos egyesek ma Magyarországon is vagy értetlenségből, vagy apolitikusságból vagy más szempontból kiindulva azt szeretnék, ha mi a tömegek között most is arról beszélnénk, hogy milyen kérdésekben volt polémia, és milyen kérdéseket kellene még megvitatni, hogy tisztábban lássák ezek, vagy azok. Úgy gondolom, hogy a politikai napi agitációs munkában tényleg úgy kell a kérdéseket felvetni, gondoljunk arra, hogy a mi fejlődésünktől is függ, hogy ezt a határozatot a nemzetközi munkásmozgalomban hogyan hajtjuk végre, és mi is felelősek vagyunk azért, hogy a mi pártunk fellépése egyik-másik

pártra milyen hatással lesz. Azt hiszem, hogy a mi határozott fellépésünk és az egység melletti kiállásunk feltétlen azt fogja eredményezni, hogy minden pártban erősödik ez. Persze ez nemcsak tőlünk függ, fordítva is ez a helyzet. Most számolnunk kell azzal, hogy a tanácskozás előtt mi titkárokig bezárólag elmondtuk, hogy milyen kérdésekben van vita. Világos dolog, hogy felvetik az elvtársak, hogy na most nem lesz tájékoztatás? Akkor tájékoztattuk az elvtársakat, a párttagságot, illetve a pártaktívát, most nem tájékoztatjuk. Azt hiszem, elvtársak, hogy erre a kérdésre is megadhatjuk úgy a választ, hogy az akkor ismertetett vitás kérdésekben megegyezés született. A Nyilatkozatból ez kiolvasható, és éppen ezért az a lényeg, hogy a Nyilatkozat szellemét vigyük tovább, nem pedig az, hogy visszaforgassuk megint a dolgokat, hogy erről volt szó, arról volt szó, amarról volt szó, mert akkor tényleg mi magunk terjesztjük azt a szemléletet, hogy úgymond a vitás kérdéseket boncolgassuk, és nem foglalkozunk kellően azzal, hogy megértsük ezt a nagyon komoly és nagyjelentőségű Nyilatkozatot.

Egyetértek azzal a megállapítással, amit Kádár elvtárs mondott, hogy az ideológiai munkát fokoznunk kellene, különösen a sajtóban, folyóiratokban több elméleti cikk megírására lenne szükség. Erre annál inkább is szükség van, mert igaz az, hogy a párt politikai vonalában nincs törés az utóbbi években, és mi következetesen tartjuk magunkat az 1957-ben és a VII. kongresszuson elfogadott elvekhez, amelyek valóban igazolást nyertek most a Moszkvai Tanácskozáson. De ugyanakkor nagyon sok ember fejében azért nem világosak ezek a kérdések, amelyeket a Nyilatkozat felvet. Az egyik így értelmezi, a másik úgy értelmezi, és világos dolog, hogy ezért is szükség van arra, hogy a következő hónapokban ezeket az elméleti kérdéseket, amelyek a Kiáltványban vannak és a Nyilatkozatban, megfelelő módon magyarázzuk. Ugyanakkor, azt hiszem, az a helyes, ha mi nem csinálunk ebből egy kéthetes kampányt. Sajnos olyan nyomás van a párttagság, a pártfunkcionáriusok és állami funkcionáriusok részéről, amit nehéz visszaverni. Ha megjelenik egy nyilatkozat, akkor azt szeretnék, hogy egy hét alatt vitassuk meg, letesszük a kezünket róla, és rendben van a dolog. [sic!] Azt hiszem, ez a módszer nem jó. Mi régebben azt szoktuk csinálni, hogy ha volt egy kongresszus, vagy volt egy nemzetközi tanácskozás, akkor a pártoktatást félredobtuk, mindent félretettünk, és akkor egy hétig az egész ország azzal a kérdéssel foglalkozott. Utána megnyugtattuk magunkat, hogy mindenki nagyszerűen megértette. Pedig nem lehet így megértetni dolgokat. Szerintem a napi munkához, az élet által felvetett kérdésekhez kell kapcsolni ezeket az elméleti kérdéseket. Nyilván, hogy a vezetőknek külön át kell tanulmányozni ezeket az elméleti kérdéseket egyénileg és kollektívában is, hogy utána megfelelő választ adjanak. Tehát alapvető mégis az, hogy az élet által felvetett kérdésekhez kapcsolva világítsuk meg ezeket az elméleti problémákat.

Ezeket a gondolatokat szerettem volna felvetni. Ismétlem, hogy a tájékoztatóval egyetértek.

SZERÉNYI SÁNDOR elvtárs: Kedves elvtársak! Én azt hiszem, hogy mindannyian egyetértünk abban, hogy rendkívül nagy aggodalmat keltett nemcsak bennünk, hanem a párttagság nagy részében is, akik tudomást szereztek arról, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártja és más kommunista pártok között egyrészt, a Kínai Kommunista Párt részéről — úgy tudtuk, hogy mások nem csatlakoztak, csak egyedül volt a Kínai Kommunista Párt —, másrészt, elvi és egyéb ellentétek alakultak ki. Éppen ezért most ennek a megbeszélésnek az eredménye-

képpen, amikor létrejött az egység — még ha igaza is van Nógrádi elvtársnak teljes mértékben, hogy ez az egység ma még nem olyan szilárd, és hogy sok bajunk lehet a jövőben is, de mégis csak nagyjából létrejött az egység —, és ha figyelembe vesszük, hogy az imperialisták mennyire spekuláltak arra, hogy ez az egység nem jön létre, és mindent elkövettek rádió, sajtó és egyéb agitációs úton, hogy a tömegekben elterjesszék, hogy nem lesz egység, akkor ezt kétségtelenül óriási győzelemnek kell tekinteni. Éppen ezért teljes mértékben egyet kell érteni a magyar delegációnak az álláspontjával, az ott hozott határozatokkal és azzal a javaslattal is, amit itt Kádár elvtárs a Politikai Bizottság nevében előterjesztett. Mert csakis így vihetjük ki a tömegek közé, és ez kétségtelenül győzelem, hogy igenis az egység megszilárdult, és erre is alkalmaznám azt, amit Kádár elvtárs mondott, hogy bár az az elemzés, amit Nógrádi elvtárs elmondott, a KB felé feltétlenül szükséges, hogy lássuk, hogy ez az egység még nem olyan szilárd, hogy felkészüljünk arra is, hogy esetleg további viták és konfliktusok lesznek, de kifelé a párttagság között és különösen a párton kívüli tömegek között ma hiba volna ezt hangsúlyozni. Én teljesen egyetértek a Rapai elvtárssal, a legmesszebbmenőkig arra kell a súlyt helyezni, hogy az egység megszületett.

Engedjék meg, hogy néhány példával rámutassak arra, hogy milyen komoly kérdésekről van itt szó. Azt hiszem, tapasztalták az elvtársak is a mindennapi munkájukban, így a mi osztályunk a mindennapi munkájában tapasztalta, hogy ezt a vitát a jobboldali és baloldali elemek hogyan konkretizálják a magyarországi viszonyokra. Mondanom sem kell, hogy itt a szektás, dogmatikus vonalnak a képviselői hosszú időn keresztül nem véletlenül magyarázgatták és terjesztgették, hogy Mao Ce-tung elvtárs a legnagyobb élő teoretikus, a kommunisták között a legnagyobb élő vezető — Sztálin halála után —, és az sem véletlenség, hogy arról beszélgettek, hogy átcsúszik a kommunista világmozgalom vezetésének súlypontja Moszkvából Pekingbe, még ma is, ha kisebb mértékben is, de lehet hallani.

A másik oldalról pedig, a revizionisták például most ezt a Nyilatkozatot is máris arra igyekeznek felhasználni, mintha ez őket igazolta volna. Például egy új esetről engedjék meg, hogy csak egy-két szót szóljak: a Filozófiai Intézetben egyes ilyen revizionista irányba hajló elvtársak máris olyan következtetést vonnak le a Nyilatkozatból, hogy a Nyilatkozat azt jelenti, hogy Lukács Györgyöt[36] rehabilitálni kell, és tulajdonképpen hamarosan ezek a lépések a Nyilatkozat szellemében meg is fognak történni. Itt nemcsak a nagy nemzetközi összefüggésekről van szó, hanem véleményem szerint bennünket még sokkal közvetlenebbül érdekelnek azok a magyarországi jelenségek, amelyek arra utalnak, hogy a szektás, dogmatikus elemek a maguk oldalára, a revizionisták pedig az arra hajló jobboldali elemeket pedig a maguk oldalára igyekeznek kiaknázni a Nyilatkozat ilyen vagy olyan megfogalmazását, és máris magyarázgatják a saját szellemükben ezt a Nyilatkozatot. Tehát itt nagyon fontos, hogy a Központi Bizottság tagjai lefelé, akik majd az előadásokat megtartják, és a vitákat levezetik abban a szellemben, ahogy itt Kádár elvtárs is kifejtette, egységesen foglaljanak állást. Az elvtársak pártnapokon foglalkoznak majd ezekkel a kérdésekkel, és mi azt nem tilthatjuk meg, hogy a hallgatók ne tegyenek fel kérdéseket, és itt lesz a bökkenő. Mert kérdéseket igenis nagyon sokan fognak feltenni, és éppen azért, mert előzetesen már lefolytattuk ezeket az aktíva értekezleteket, ahol beszéltünk ezekről az elég komoly nézeteltérésekről. Tehát most mi nem mondhatjuk az elvtársaknak, hogy most ne tegyetek fel kérdést, és furcsa lesz, hogyha a kérdésre egyszerűen nem adunk választ. Hanem

abban a szellemben kell megadni a választ, ahogy itt megállapodtunk, és nem abban a szellemben, hogy ha már felteszik a kérdést, akkor mi is rácsúszunk arra a helytelen útra, hogy elkezdjük a régi kérdéseket taglalni, elemezni és vitatkozni azon.

Én a legörvendetesebbnek azt tartom — mert én is azt tartom, hogy az egység még nem elég szilárd —, hogy ilyen vita alakult ki a kommunista pártok között. Mert megmondom, hogy a Kommunista Internacionáléban Lenin halála után néhány évvel a viták már nagyon lecsökkentek és különösen — mondjuk a 30-as évektől kezdődően —, hogy amit az SZKP Politikai Bizottságon belüli frakciója képviselt, azt a legtöbb párt többé-kevésbé szolgai módon elismételte, és nagyon ritkán került sor a nemzetközi fórumon alapos elvi vitákra. Az, hogy itt — ahogy Kádár elvtárs beszámolt, és ahogy tudjuk magából a Nyilatkozatból is — igen komoly viták zajlottak le, a pártok túlnyomó többsége ezt a helyes elvi álláspontot minden elvi engedmény nélkül képviselte, ez véleményem szerint a garanciája annak, hogy helyes úton járunk, és ha megtörténik, hogy a kínai párt visszaesik hasonló hibákba, vagy még nem lesz olyan szilárd egyelőre az egység, akkor ez, hogy vitatkozunk, hogy kitartunk a helyes elvi álláspontunk mellett, és nem engedjük magunkat kompromisszumokba belemanőverezni csak azért, hogy a látszólagos egységet mindenáron fenntartsuk, tehát nem vagyunk a mindenáron való egység mellett, minthogy a szociáldemokrata pártok, vagy néha a kommunista pártok is belementek ilyen opportunista megoldásokba. [sic!] Én azt hiszem, ez a legfőbb garanciája annak, hogy helyes úton járunk, és hogy nem csúszunk le erről a helyes politikáról a helytelen útra, még akkor sem, ha egy ilyen nagy párt, mint a kínai párt képvisel helytelen álláspontot, jelen esetben szektás, dogmatikus álláspontot, és esetleg a maga oldalára tud átvinni, mint ahogy tudott is, esetleg a jövőben néhány más pártot.

Ez rendkívül fontos, mert a személyi kultuszos időben éppen ez hiányzott. Nem volt szabad vitatkozni, nem lehetett vitatkozni, és ez akadályozta meg, hogy a helyes elvi alapon kovácsoljuk az egységet. Én megmondom, hogy a legnagyobb veszélyt éppen ebben látom, hogy például az a személyi kultusz, ami Mao Ce-tung elvtárs körül ott kialakult Kínában, és amit mi is hallgatólagosan nem tettünk szóvá bizonyos illendőség kedvéért a pártok között, amíg ezt nem számolják fel, és nem számolnak fel még egy sor szektás, dogmatikus hibát, ami ma még — hiába írták alá a nyilatkozatot — egyik napról a másikra nem tűnhet el, mert gyökerei vannak. Nógrádi elvtárs elég helyesen fejtette azt ki, belpolitikai, külpolitikai stb. gyökerei vannak ennek. Addig nagyon nehéz lesz ott várni, hogy gyökeres fordulat következzen be, még akkor is, ha a kínai elvtársaknál a legjobb szándék van arra, hogy gyökeresen megváltoztassák a magatartásukat. De az, hogy mi állandó elvi vitában küzdhetünk és felléphetünk ez ellen, ez mutatja, hogy megvan a lehetőségünk arra, hogy ne térjünk el a helyes útról.

Hogy Kínában nemcsak a Központi Bizottságon múlik minden, arra is engedjék meg, egy egész friss példát mondjak: most jött vissza Wirth[37] elvtárs Kínából és mesélte, hogy ott találkozott egy vegyésszel innen a Műszaki Egyetemről, akinek a kezébe nyomtak most a napokban egy németre lefordított „Éljen a leninizmus" c. kiadványt. És az illető — egy polgári ember — lelkendezett azon, hogy ez az igazi elemzés a nemzetközi helyzetről stb. Tehát ott is, meg másutt is ugyanez mondható. A „Mai Kína", amit a követség itt kiad,[38] az előszobákban, nem a párttitkárnál — egy kis egyetemi párttitkárnál —, hanem annak az előszobájában, a titkárnőnél

van egy asztalon, az olvassa, aki akarja. És mégis nem olyan régen, néhány számmal, talán két számmal ezelőtt még ott az ENSZ közgyűléséről olyan bírálat hangzott el — ha nem is mondták —, hogy Hruscsov elvtárs magatartását bírálják, de az egész vonallal szemben álló bírálat hangzott el.

Tehát én azt hiszem, hogy a pártok közötti jó viszonyon belül azért oda kellene hatni, hogy ezek a dolgok egy kicsit csökkenjenek. Mert ez nap mint nap újra szüli azokat a kételyeket a mi saját elvtársainkban, amelyek ellen nekünk küzdenünk kell, és amelyekre magyarázatot kell adni. S mi hiába mondjuk azt, hogy, kérem, ebben a szellemben fogjuk fő vonalában a propagandánkat és agitációnkat folytatni, hogyha lépten-nyomon az elvtársak feltesznek nekünk olyan kérdéseket, hogy de akkor miért van ez, és miért van az. Ezekre a kérdésekre mégiscsak válaszolni kell. Azt hiszem, hogy ez a kezdődő jobb viszony, amire a kínai elvtársak ígéretet tettek, az nem utolsósorban abban is meg kell hogy mutatkozzon, hogy a „Mai Kína"-ban ne ilyen cikkek jelenjenek meg, és azt igen nagy példányszámban — én nem tudom, hogy a Központi Bizottság tudja-e, hogy milyen nagy példányszámban jelenik meg, én nem tudom —, de ha eljutnak a legkisebb párttitkár titkárnőjének asztalára is, akkor ezt nagyon nagy példányszámban terjesztik...[39]

KÁDÁR elvtárs: 5000 példányban.

SZERÉNYI elvtárs: 5000 példány az elég nagy szám. Itt azért talán kellene valamit elérni, hogy ennek a helyzetnek megfelelően az ő propagandájukban, az ő közleményeikben is ez a helyes törekvés érvényesüljön, amiről Kádár elvtárs beszámolt, hogy Liu Sao-csi elvtárs tulajdonképpen ilyen szellemben nyilatkozott, és erre tett ígéretet.

Befejezésül, elvtársak. Én komoly győzelemnek tartom ezt a még nem elég szilárd és még bizonyos mértékig ingatag egységet. Ez komoly csapás az imperializmusra és komoly csapás a revizionista és dogmatikus spekulációra is. S ez a mi belső helyzetünket is erősíti, segíti a mi helyes politikánknak a megvalósítását. De nem szabad, hogy ne lássuk azokat a veszélyeket, ha ezek a veszélyek ma még nem is olyan nagyok, holnapután nagyobbak lehetnek, amelyek abból adódnak, hogy nem olyan konzekvensen valósítják meg akár a kínai, akár más elvtársak ennek az egységnek az elvi és szervezeti konzekvenciáját.

TÖMPE ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Kádár elvtárs beszámolójával egyetértek, és világossá váltak a fő kérdések az olvasott anyag alapján, és gondolom, helyes elolvasni, amelyeket a Politikai Bizottság ajánlott — az opponensek véleményét —, hogy tisztán lássunk. Én azt hiszem, hogy a pártdelegáció a Központi Bizottság határozata alapján a helyzetnek megfelelően megvédte azt az álláspontot, amelyet mi 1956. november 4-e óta igyekszünk vinni egyre következetesebben. Ez megerősít bennünket abban, hogy még következetesebben vigyük.

Amiért én szükségesnek éreztem, hogy felszólaljak, az, hogy mi szervezett formában azt, amiben megegyeztek a fő kérdésekben, ugyanannak a körnek, vagy esetleg szűkebb körnek, ha lehet ugyanazok az elvtársak, akik kint voltak a Központi Bizottság megbízásából, elmondanák.

Ténylegesen nagyon sok a találgatás, és szerintem ezt nem lehet figyelmen kívül hagyni. Azonkívül személyesen nekem olyan tapasztalataim voltak a két helyen, ahol voltam, hogy az aktíván meghallgatták az elvtársak — talán én magam nem eléggé használtam ki, hogy ezekben a fő kérdésekben több érvelés kellett volna, hogy világosabban fejtsem ki, hogy mi miért szükséges, a helyzetnek,

a korszaknak a jellemzéséből fakadó dolgok —, de kicsit az is volt a benyomásom, hogy az elvtársak egy része nem egészen érti, hogy mi miért van.

Konkrétan azt javaslom tehát, hogy azokban a körökben, aktívákon amelyekben mi elmondottuk, hogy van ez a vita, mely a nemzetközi munkásmozgalom és az egész emberiség számára nagy jelentőséggel bír, és az erőfeszítések megvannak mindenki részéről a megegyezésre, hogy ezekben a körökben mi három kérdésről beszéljünk. Az egyik az a fő kérdés, amit Kádár elvtárs felvetett, mint fő kérdést, nem úgy, hogy hogyan folyt a vita, hanem, hogy ezekben a kérdésekben történt a megegyezés. És ezt mi magyarázzuk szélesebben, bővebben. Azt hiszem, hogy ez szükséges. Ez az egyik. A másik, amelyet nem tudom, hogy mások hogy használtak, én azon a két aktívaülésen, amit tartottam, igyekeztem megmagyarázni, hogy mennyire összefügg a mi politikánkkal, de az volt a benyomásom, hogy nem eléggé magyaráztam meg, mert úgy tudjuk megérteni a nagy nemzetközi kérdéseket, ha mi saját magunkra vonatkoztatjuk, és mindenkinek a húsába vágva magyarázzuk, hogyha nem így csináljuk, akkor nekünk sem lesz jó. Ez nem tőlünk független. [sic!]

Az egyik ez a kérdés, amit Kádár elvtárs mondott. A másik az, hogy miért erősítette pártunk vonalát ez a nagy jelentőségű konferencia, és talán felhasználnák azt, amit Kádár elvtárs mondott, ami előbb a Pravdában jelenik meg, és utána a Népszabadság lehozza. És még érvül talán felhozom azt is — talán amióta kommunista mozgalom van, nem volt ilyen értekezlet —, ez egy nagy demonstráció. Nekünk nagy szükségünk van a nemzetközi munkásosztály támogatására, és mi a magunk részéről is tudjuk támogatni munkánk nyomán, munkánk alapján a nemzetközi munkásmozgalmat, annak előrehaladását. Úgy érzem, hogy amit eddig csináltunk, logikus, hogy ezt mi ezzel befejezzük, és akkor már a párttagságnak a legaktívabb része pontosan tudja a Központi Bizottság határozatát, pontosan tudja az álláspontot, és mindenféle ilyen mellékhajtások, amelyek különböző oldalról jönnek, könnyebb visszautasításban részesülnek.

PRIESZOL JÓZSEF elvtárs: Kádár elvtárs arról beszélt, hogy Hruscsov elvtárs beszédét jó lenne valamelyik folyóiratban leközölni. Nem lenne-e lehetőség arra, hogy — az elméleti munka segítésére is — legalább a megyei pártbizottságok titkárai elolvashassák Hruscsov elvtárs beszédét?

MARTIN FERENC[40] elvtárs: Tisztelt elvtársak! Szeretném elmondani, hogy nagy izgalommal és várakozással jöttem ide a Központi Bizottság ülésére, és örülök, hogy időben megérkeztem, és főleg annak, hogy a nagy anyag rám vonatkozó részét sikerült elolvasnom, amit én a munkában nagyon fontosnak tartottam. Megelégedéssel olvastam küldöttségünk mindkét hozzászólását, teljes mértékben egyetértek velük. Megmondom őszintén, hogy menet közben volt időm spekulálni — csücsültünk is néhány helyen —, hogy itt mivel fogok foglalkozni felszólalásomban, és gondoltam, hogy elmondok majd pár olyan dolgot, amit itt Rapai elvtárs, vagy valaki más olyan kérdéseknek nevezett, amely nagyon érdekli egyrészt a funkcionáriusokat, másrészt meg érdekel mindenkit, még az ellenséget is, hogy milyen vitás kérdések voltak a Moszkvai Értekezleten, illetve milyen megnyilvánulásai vannak ennek a kínai belpolitikai helyzetben. Meghallgatva Kádár elvtárs beszámolóját, én ettől az utóbbitól el is állok, teljes mértékben osztom Kádár elvtárs nézetét, hogy most nem arra van szükség, hogy elmondjuk, hogy ott Kínában a kínai elvtársak az ő gyakorlati politikájukkal sajnos milyen sebeket ejtettek a Szovjetunió tekintélyén és a szocialista tábor egységén is az ő tömegeik között,

elsősorban gondolok itt a funkcionáriusaikra, akik vitték ezt a vonalat. És mindjárt megmondom — ezt a végén akartam mondani, de félek, hogy elfelejtem —, hogy a kínai vezetést képesnek tartom, ha őszintén ki akarja javítani a hibáit, és őszintén akar változtatni a gyakorlati politikáján, ezt megtegye. Én azért használom mindig ezt a szót aláhúzva, hogy gyakorlati politikáján, mert ott az 57-es Nyilatkozatra sem mondták sohasem, hogy nem értenek egyet vele, azt mondják, hogy egyetértettünk vele, és mi állunk az 57-es politika vonalán, és a többi pártok, elsősorban a Szovjetunió Kommunista Pártja tért el attól. Úgyhogy a Kínai Kommunista Pártot képesnek tartom arra, hogy a tömegeit mozgósítsa ennek az új vonalnak a mostani Nyilatkozat szellemének megfelelően, ha akarja. Ha akarja, akkor tudja mozgósítani, mert rendkívül értenek a kínai elvtársak a tömegek mozgósításához, és az a tapasztalatom, hogy képesek a tömegeik között nem is néhány hónap leforgása alatt megértetni ezt a kérdést, és alapvetően éppen az ellenkezőjét megmagyarázni a tömegeknek, mint amit előzőleg. Ez összefüggésben van azzal a hallatlan személyi kultusszal és az abból fakadó politikai elnyomással — nem találok rá jobb kifejezést — mind a funkcionáriusok között. [sic!] Véleménynyilvánítás nincs. De már bele is bonyolódtam a dolgokba, ez is olyan kérdés, amiről nem akartam beszélni. (Derültség.) Azt akartam mondani, hogy képesnek tartom a Kínai Kommunista Pártot, hogy a tömegeit mozgósítsa az új vonalnak megfelelően.

Amit még el szeretnék mondani, abban sok tapasztalatom még nincsen — szombaton utaztam el, és a Nyilatkozat azt megelőzően kb. nyolc nappal jelent meg —, hogy mi a helyzet most a Nyilatkozat megjelenése után. És röviden itt három kérdéssel szeretnék foglalkozni — tényleg röviden, mert nincs sok tapasztalat —, hogy hogyan reagált a sajtó, milyen a sajtóhangulat, milyen az egyes vezetőknek a magatartása a személyi érintkezéssel kapcsolatban, a személyi tapasztalat alapján és a többi nagykövet elvtárs véleménycseréje alapján. Harmadszor, pedig, hogy egyes kínai vezetők ezt a Nyilatkozatot hogyan magyarázzák.

Első a sajtó: az a legpozitívabb, elvtársak. A sajtó egyelőre — addig az időig, míg eljöttem — nagyon helyesen a Nyilatkozat szellemének megfelelően foglalkozik a Nyilatkozattal is és a Felhívással is, nagyon kihangsúlyozzák a különböző cikkek ezentúl a Szovjetunióval való barátság fontosságát, vidéki lapok is, nemcsak a pekingi lapok. De a legutóbbi nap — szombaton utaztam el —, pénteken azért már volt az egyik cikknek olyan cím adva a Nyilatkozattal kapcsolatban, ami persze találó cím, de lehet más címet is találni rá: az, hogy „Nagyszerű, imperialistaellenes dokumentum". Hát persze, igaz. De ismerve a kínai elvtársakat, én szívesebben olvasnám, ha más címet adnának neki, például az egységről, és még több találó címet lehetne találni a Nyilatkozat méltatására. Szóval a rövid tapasztalat az, a többi nagykövet elvtársnak is és nekünk is, hogy a sajtó jól foglalkozik a Nyilatkozattal és a Felhívással. Az egyes vezető elvtársak magatartására vonatkozóan annyit, hogy nem tapasztaltam persze azelőtt sem a kínai elvtársaknál személyes találkozás során valamiféle olyan megkülönböztető bánásmódot, ami ebből a politikából fakad. Mit tudom én, hogy mellőzik a magyar nagykövetet, a cseh nagykövetet, a német nagykövetet, ilyet nem lehetett tapasztalni, de most a Nyilatkozat után viszont azt már lehetett tapasztalni, hogy az elmúlt hónapokhoz képest kedvesebbek, barátságosabbak. Én akkor nem tudtam ezt lemérni, hogy hidegek ezek, vagy nem hidegek, mert azért a kínai embereknek az alapvető természete az, hogy udvariasak, úgy kedvesek is, de alapjában véve nekem az a tapasztalatom, hogy tartózkodóak és bizalmatlanok.

A harmadik dolog, amivel foglalkozni akarok, az egyes vezetők és funkcionáriusok hogyan magyarázzák a Nyilatkozatot. Kicsit másképpen magyarázzák, mint ahogyan a sajtó foglalkozik vele. Szerintem nem különösen veszélyes a dolog, de azért én ezt aggasztónak tartom. Azt mondják a kínai elvtársak — egyik vezetőfélével beszélgettem személyesen —, hogy az a fontos, hogy fő kérdésekben megegyezés született, persze vannak részletkérdések, amelyekkel mi nem értünk egyet, azok nem is olyan fontos kérdések, de viszont nem is lehet a dokumentumot egységesen összeállítani, hogy abban mind a 81 pártnak benne lenne az egyetértése. Ezután rátért az elvtárs, hogy mégis mi a véleménye a Nyilatkozatról. Három vagy négy kérdést sorolt ott fel, amiből kiderült, hogy azért a Nyilatkozatot az ő győzelmüknek tekintik. És más szocialista nagykövet elvtárssal konzultálva másoknak is van már ilyen tapasztalatuk, hogy az ő fogalmazásukat, amelyek kétségtelenül bekerültek a dokumentumba, úgy magyarázzák, az egészre vonatkoztatva vonják le azt a következtetést, hogy a dokumentum az ő győzelmük. De ha úgy magyaráznák, hogy egységes győzelem...[41] Persze mondják azt is, hogy nagyon jó, egységből született. Hát milyen kérdésekben? Azt mondják, hogy ő álláspontjuk győzött a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet megfogalmazásánál, mert most az a széles skála, amely az 57-es Nyilatkozatban volt, most ebben nem szerepel olyan szélesen, és a békés átmenet kérdése sem kapott olyan nagy súlyt ebben a Nyilatkozatban, mint az 57-esben. Ez az egyik dolog, amit szóvá tesznek. Persze egészségesebb az arányok felsorolása az átmenet kérdésében. [sic!]A másik a béke és a háború kérdése, amelyet úgy magyarázott az elvtárs, hogy itt is az ő álláspontjuk győzött, mert ez a Nyilatkozat a világháború elkerülhetőségéről beszél, és hallgatólagosan tudomásul vette a kínai elvtársak álláspontját, hogy amíg imperializmus létezik, általában a polgárháborúk elkerülhetetlenek. Kis háborúk, polgárháborúk elkerülhetetlenek. A harmadik dolog, amit az elvtárs az ő győzelmüknek tekintett, ez a jugoszláv revizionistákkal kapcsolatos megfogalmazás, hogy sokkal élesebben, egyértelműbben, határozottabban van a revizionizmus kérdése megfogalmazva.

A felszólaló elvtársakhoz kapcsolódva: én Nógrádi elvtárssal, amit a belső összefüggésről mondott, teljes mértékben egyetértek, és én úgy látom, hogy Nógrádi elvtárs helyesen értelmezi azokat az összefüggéseket, amelyek Kína belső fejlődése és külpolitikája között van[nak]. Rapai elvtárs és Szerényi elvtárs olyan jelenségről beszélt, amellyel én is találkoztam. Együtt utaztam vissza a Magyar Tudományos akadémia egyik kiküldöttjével, vegyészeti vonalon volt ott, négy hetet volt ott és ez az elvtárs, vagy nem elvtárs, innen úgy utazott el, hogy ezekről a kérdésekről az égvilágon semmit nem tudott. Rettenetesen panaszkodott nekem visszafelé a repülőgépen, hogy ezek a kínaiak, én nem értem. És kezdte magyarázni, hogy állandóan gyötörték ezzel a háború kérdésével, hogy miért nem kell félni a háborútól, hogy mit félnek a háborútól annyira. És ezt az elvtársat azért érintette különösen kellemetlenül a kérdés, mert lévén tudományos munkatársa az Akadémiának vegyészeti vonalon, az atomproblémákhoz nagyon jól ért, s nekem elkeseredve mesélte, hogy a kínai elvtársak nem értik meg, hogy mit jelent egy atomháború, annak a vegyi következményei. Úgy beszéltek róla, mintha Kínában nem is ismernék egyáltalán az atomháború következményeit.

Tehát, amikor azt határozzuk el, hogy innen bizonyos dolgokat ne vigyünk ki, én teljes mértékben egyetértek vele, de amit Rapai elvtárs mond, elkerülhetetlen, mert hiszen most az utóbbi évben, az év utóbbi hónapjaiban igen sok küldöttség

volt Kínában, és ezekkel a kérdésekkel ezek a küldöttségek találkoztak. Ezek között a küldöttségek között van egy csomó polgári beállítottságú ember is. A kínai elvtársak véleményük hangoztatásával nem fukarkodtak, legyen az kommunista vagy pártonkívüli, az ő véleményüket elmondták, s ezért azzal lehet számolni, hogy ez szélesebb körben ismert dolog.

KISS KÁROLY elvtárs: Úgy látom, nincs több jelentkező. Kádár elvtárs zárszava következik.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Prieszol elvtárs kérdést intézett a Hruscsov-beszéddel kapcsolatban. Ennek két oldala van. Most hallottam arról, hogy nem minden jelen levő elvtárs kapta meg a négy okmányt. Van a meghívottak között olyan is, aki azt nem kapta volna meg? Mindenki megkapta? Akkor rendben van. Tehát ez tisztázva van.

A kérdésre vonatkozóan, azt hiszem, helyesebb fenntartani azt az álláspontot, hogy nem használhatjuk fel a beszédet. Ezen a körön túl nem használhatjuk fel. Ezt megkívánja az ilyen tanácskozások jellegének a megőrzése. Ha nincs meg a pártoknak az a biztonságérzete, hogy ott szabadon és nyíltan, mindenről beszélhetnek, vitatkozhatnak és tanácskozhatnak, mert azok túlmennek a kívánatos körön, az rosszul fog hatni a jövendő tanácskozásokra. Amíg nem találnak valamilyen formát rá, hogy azt valahogy megjelentessük, addig ezen a körön túl ezt a beszédet nem adhatjuk ki. Ezt be kell tartani. Nem is tudom egyáltalán, hogy erre sor kerül-e. De miután ezt hallottuk, a szovjet elvtársakat olyan irányban biztattuk, próbáljanak valamilyen formát találni, mert úgy nem adhatják ki, ahogy az ott elhangzott és azon a címen. Jól kinéznénk, ha mindenki kiadná a saját felszólalását, ami ott a belső vitában elhangzott. Ezt nem lehet megszegni, ezt ők sem szeghetik meg. Lehetséges, hogy találnak valamilyen formát, a gondolat tetszett nekik, de lehet, hogy nem találnak, és akkor nem lesz beszéd. Ezen a körön nem léphetünk túl. Ha egyszer úgy határozunk, hogy itt tartjuk a vitás kérdéseket, akkor nem vihetjük túl. Maradjunk ebben.

Nógrádi elvtárs egyes kérdésekre adott értékelésével egyetértek, a prognózisával nem értek egyet. Nagyon káros volna, ha innen bárki is azzal menne el, hogy a legközelebbi jövőben a kínaiakkal való vita kiéleződésével kell számolni. Küldöttségünknek az a véleménye, s a Politikai Bizottság is osztotta ezt a véleményt, hogy a legközelebbi idő az egység erősödésének időszaka lesz feltétlenül. Ezt különböző tények is alátámasztják. Ezzel a perspektívával kell számolnunk, s ennek érdekében kell dolgozni. Amit a Nógrádi elvtárs mond, az egészen más kérdés, hogy a későbbiekben mennyire sikerül gyökerében kioperálni a kínaiaknak ezt a betegségét, azt mi nem tudjuk. De mi nem is vagyunk jósok és nem is kellene vele foglalkozni. Nekünk most abból kell kiindulni, hogy már ott, Moszkvában erősödött az egységünk a kínaiakkal, az azt követő három hétben szintén, s hogy a legközelebbi perspektíva ez, s nekünk mindent meg kell tenni, amivel ezt a magunk részéről elő tudjuk mozdítani. Egyrészt ebben bízunk is, másrészt meg ezt óhajtjuk. Ezért kár volna ezt fordítva csinálni.

Amit Rapai elvtárs mondott, azzal én teljes mértékben egyetértek. Semmiféle nyomásnak ne engedjünk, se ellenség oldaláról, se elvtársak jóindulatú kíváncsiságának. Semmiféle nyomásnak ne engedjünk, és a legkisebb célzást sem tehetjük arra, hogy ott közbevetőleg miről vitatkoztunk, melyik párt mit mondott, meg hogy foglalt állást. Ezt feltétlenül be kell tartanunk. Ezzel én nagyon egyetértek.

Ami itt Szerényi elvtárs említett a különböző elhajlókról, akik már a vita időszakában is éledeztek, meg felhasználták a kiszivárgott ellentétet, s most utólag keresik a reményeiket a szövegben – ez igaz, s ezzel nekünk számolni kell. Itt persze nem arról van szó, hogy Mao elvtársnak Magyarországon hogyan növekedett közben a tekintélye a szektások előtt — bizonyára növekedett —, s a mi ismert praxisunkból meg is lehetne nevezni köröket vagy embereket, akik reménykedéssel néztek a Moszkvai Tanácskozás elé. Azt hiszem, hogy az ő reményeik füstbe mentek, ami az ilyen szektás reményeket illeti. A revizionistáknak meg itt túl sok keresnivalójuk nem volt. Ha csak az a reményük nem, hogy a nemzetközi kommunista mozgalom, vagy annak egyes osztagainak egysége lazul, és ők megint egy ellentámadást kezdhetnek. Ez is füstbe ment. Akkor nekividámodtak, azóta már lekonyultak. S nekünk azon kell lenni, hogy még jobban lekonyuljanak. De ez egy olyan politikai jelenség, amiről nekünk persze tudni kell, számolni kell vele, hogy ilyen volt, és még ilyesfajta kapaszkodás most is van, a szövegben bogarászva próbálnak abból reményt meríteni.

Egyébként nagyon jellemző az imperialista ellenség állásfoglalása az egész nyilatkozattal kapcsolatban. Tudniillik az első napon lehet mondani, hogy az egész nyugati sajtó, amely általában az imperialisták nótáját fújja, úgy lehet mondani, hogy megkönnyebbüléssel és örömmel üdvözölte a nyilatkozatot. Most már annyira benne van ez a békés egymás mellett élés vagy atomháború még az ő fejükben is, hogy kissé megkönnyebbültek. Különösen élen jártak ebben az angolok, ahol egészen odáig jutottak, hogy valami 28 vagy 37 munkáspárti képviselő azon fontoskodott, hogy az Alsóházban egy köszönő deklarációt fogadtassanak el Hruscsovhoz, hogy megvédte a békés egymás mellett élés elvét. Ha ebben valami angol praktika van is, meg kissé viccesen is hangzik, azért ez mégsem teljesen vicc. Ez is egy szimptómája a nemzetközi politikai életnek.

Ez volt az első két napban, s utána, mint egy karmester vezényletére, az egész nyugati sajtó megváltozott, az angol, az amerikai, a francia, s kezdte azt a nótát fújni, amiben a maradék reményeik vannak. Hogy: habár Hruscsov győzött, de hát a kínaiak is, és ott nem volt egység, csak úgy össze van foldozva az egész. Ezt fújják azóta is, hát mit tudnának mást csinálni. Ilyen jelenségek vannak. Persze nálunk is vannak, hiszen nálunk is vannak még híveik az imperialistáknak, olyan körök, akik fújják az ő nótájukat. Ez is egy politikai áramlat, s amelyet szintén le kell győzni ugyanúgy, ahogy ezeket az éledező szektás, meg revizionista reményeket, ugyanígy ezeket az ellenséges hangulatkeltéseket is le kell, le is lehet, és nem is nagyon nehéz leküzdeni.

A formulát nem ajánlom, mert itt Szerényi elvtárs azt mondta, nyugodtan képviseljük azt, hogy az egység megszületett. Mi ne képviseljük ezt nyugodtan. Magunk között mondhatjuk, hogy háromnegyed éves vita után az egység újra megvan, vagy megszületett. De kifelé ne mondjuk azt, hogy az egység megszületett, hanem mondjuk inkább azt, hogy az egység megerősödött. Ez kifelé mást jelent, mint a mi számunkra. Azonkívül az igazságnak az a formula is megfelel. Tényleg erősödött az egység, úgyhogy ilyesmire kell majd tényleg vigyáznunk, hogy mit mondunk.

A példái, amivel illusztrálta, hogy Kínában nemcsak a Központi Bizottságon múlik a dolog, ez komoly és nagy kérdés. Valahogy az ember úgy képzeli el a helyzetet, itt volt ez a tanácskozás, ahhoz persze valami köze a Kínai Központi Bizottságnak is volt, mert ott még olyasmi is merült fel, hogy van az Értekezletnek

egy távollevő résztvevője is, mert a kínaiak katonás szervezett párt, azok minden betűt telegrafálnak, telefonálnak, egyeztetnek, utasításokat kérnek. Ők így dolgoznak. S hogy ez az egység így létrejött, ebben a pekingi résztvevő is benne van, és egyetért, mert máskülönben nem jött volna létre az egyezség, ez a nyilatkozat. De viszont ez a pozícióváltozás, ami ott náluk a vita keretében bekövetkezett, nem egyszerű dolog. Az ember a folytatást úgy képzeli, hogy majd a kínai Központi Bizottság valamit határozni fog, és ellenőrizni fogja, hogy most mi is van, s azután kiadja a megfelelő irányelveket, vagy instrukciókat. Annak a keresztülvitele, abból kiindulva, hogy változtatni fognak jó irányban, mert a logika és a normális ész szerint mást nem tehetnek, most ezt kell tenniük. Akkor is számolni kell egy nagy átállással, ami nem egyszerű. Az olyan elvtársak, akik a Szerkesztő Bizottság ülése után ott maradtak Moszkvában, mert távolról jöttek, idejük volt, közben a vidéki kínai sajtót böngészték, abból rettenetes dolgokat szedtek ki. Amikor már a Zsenminzsipao változtatott bizonyos dolgokon, a kínai vidéki sajtó még mindig vitte tovább. Ilyen még a mi praxisunkban is előfordult. És ez egy óriási ország, millió újsággal, meg hatalmas szervezetekkel, és bizony ott az átállás nem egy egyszerű dolog. Azok élnek valameddig természetesen, attól függ, milyen erővel, hogyan lép fel a Központi Bizottság. Ahhoz idő kell. És még azt mondanám, ne is nagyon ijedjünk meg, ha itt-ott valami cikk, vagy egy cikknek a témája nem az, amit mi akarunk, mert ez nem megy öt perc alatt. Olvasták a mi felszólalásunkat. Mi megmondtuk, hogy ez súlyos lépés volt a kínai párt részéről, hogy mielőtt konzultáltak volna egy ellentétes pozícióból tömegvonalat csinált a pártjában. Ez egy súlyos kár, mert neki nehezebb helyesbíteni, azonkívül mi lesz azokkal az emberekkel, akiknek háromnegyed évig ezt magyarázták, és most valami mást kell magyarázniok. Tehát ez az átállás nem egy egyszerű dolog.

Tömpe elvtárs javaslatát meg kell fontolni. Ő azt ajánlotta, hogy ugyanabban a körben, megyei és kerületi aktívákon volt ismertetve ez a kérdés, ide hívták meg az alapszervi titkárokat is. Ez megfontolandó. Esetleg pozitív formában kell ezt megcsinálni, a lényeges kérdéseket ráncbaszedve, meg sorbaszedve, de mindazt már pozitív formában kifejtve. Szerintem megfontolandó tehát, hogy megtanácskozzuk-e újra. Sok mindent figyelembe kell venni, pl. olyasmit is, hogy mivel foglalkoznak e pillanatban a mi pártszervezeteink. Mert azért azoknak van egyéb dolguk is, mint a rejtelmekkel foglalkozni, a vidékiek a tsz-ben vannak nyakig, a budapestiek a normával foglalkoznak most sokat, és helyesen. Ebből őket mi nem nagyon rángathatjuk ki most. Meg kellene talán bízni a Titkárságot vagy a Politikai Bizottságot, vizsgálja meg, mikor, milyen formában, de célszerűnek látszik, hogy több vonalon foglalkozzunk a kérdéssel, mert a propagandában feltétlenül ott lesz, ha nem is a rendes tanmenet megszakításával, de nem is lehet az iskolai évet elképzelni másképp a pártoktatásban, vagy az iskolán kívüli pártoktatásban.

Tegnap beszéltem Horváth[42] elvtárssal a IX. kerületből, ő valami olyasmit mondott, hogy már mostanában tanulmányozzák a kerületi VB-ben és apparátusban dolgozó elvtársak a nyilatkozatot. Ezt még akkor is csinálják, ha mi nem mondjuk. Ki kell dolgozni valamilyen tervet, vagy menetet azzal, amit egyébként Tömpe elvtárs is hangoztat, hogy minden lényeges kérdést a pozitív formájában tárgyaljunk. Talán helyes is, hogy összeválogatjuk miből, hogyan, milyen kérdéseket, ez legyen a pártpropagandának is, meg a csoportos tanulmányozásnak is az eligazítása. A Politikai Bizottságot kellene ezzel megbízni.

Martin elvtárs használt itt egy kifejezést, ami elgondolkoztató. Azt mondta: közelről látva lehet jól megítélni, hogy a Kínai Kommunista Párt mit ártott az elmúlt hónapokban a kínai pártfunkcionáriusok előtt az SZKP tekintélyének. Ezt mondta Martin elvtárs. Hát azt hiszem, ezt dialektikusan kell felfogni. Lehet, hogy most az SZKP tekintélyének ártott, de végső fokon a saját tekintélyének ártott. S abból nehezebb lesz nekik kimászniok. Mert ez egy olyan vonal, ami nem tartható. El fog jönni az ideje, mikor ilyen vagy olyan formában ezt korrigálni kell. És a közeljövőben most már itt az ideje, hogy vagy egyszerűen és bírálatokat abbahagyva pozitívan kell beszélni ugyanarról az SZKP-ról, meg Szovjetunióról, meg az ahhoz való viszonyról, vagy még azt is megmondva, hogy négy hónappal ezelőtt nem jól fejeztük ki magunkat. Ez a nehezebb. Végső fokon, sajnos, ez az ő saját tekintélyüknek fog ártani. Azért akármennyire is katonásan szervezett párt — meg ahogy Martin elvtárs mondja —, meg lehet győzni hamarabb is az ellenkezőjéről ugyanazokat, az azért nem egészen úgy van, mert Kínában is emberek élnek, akik gondolkozók, meg kommunisták, meg marxisták, és akárhogy trombitaszóra is megy a dolog, végső fokon a gondolatmenet ugyanaz, mint akármelyik fekete vagy fehér embernél, meg kommunistánál. [sic!]

Az a rettenetes az ilyen csírázó vagy bimbózó személyi kultusznál, hogy végül szörnyű árat kell érte fizetni. Ezt mi saját praxisunkból tudjuk, s a Szovjetunióban is ára volt neki. Az, hogy a tömegek bizalma megrendül, s ezt nagyon nehéz visszaszerezni, és soká tart. S őket is ilyen vész fenyegeti, és itt mindjárt meg is mondom, hogy Liu Sao-csi elvtárs azt mondta egy beszélgetésben Hruscsov elvtársnak, hogy ők nyertek a legtöbbet Moszkvában. Mondtam Hruscsov elvtársnak: úgy lehet, nagyon igazuk van nekik. A dolog lényegét és végkövetkeztetését nézve ők nyertek a legtöbbet Moszkvában, mert ha ők ezen az úton pár évig elmendegéltek volna, nem tudom, hol végezték volna, mert Kína aztán nem Magyarország. Ha ott a személyi kultusz végső következményéig jut el, ez törvényszerűen ugyanoda visz. [sic!] Lehet, hogy tényleg ők nyerték a legtöbbet.

Mit mondanak a vezetők? Megpróbáltam érinteni: azt mondták pl. egyetértünk, nem mindenben értünk egyet, meg hogy ők győztek. Én érintettem a dolgot, hogy milyen követelményt támaszthatunk a kínai elvtársakkal. Csak egyetlen egyet, hogy korrigálják a vonalukat. Azt mi nem követelhetjük tőlük, hogy azt hirdessék otthon, hogy megvertek minket. És ha a helyes dolgot hirdetik, habár nem nagyon elvi álláspontról, de a mi szempontunkból, az sem baj, ha azt mondják, ők győztek. Mi nem írhatjuk elő, hogy gyakoroljanak önkritikát. Megmondják azt, hogy megvertek minket, meg hogy vereséget szenvedtünk. Gondoljanak a mi saját tapasztalatainkra, hogy milyen következtetésre jutottak emberek az ellenforradalom után, visszagondolva az előző évekre. Mindenki győzött. A revizionisták is győztek, a dogmatikusok is, csak az ország, meg a párt pusztult el majdnem. Ezek nem komoly beszédek. És valóban úgy van, ha a Kínai Kommunista Párt Központi Bizottsága kézbe veszi a dolgokat, akkor majd ezek az ilyenfajta fecsegések elhallgatnak, s megszűnnek.

Még valamit kiegészítésképp elmondok, amit nem mondtam, de egy-két dolgot lényegesnek tartok, és megemlítek.

A vitából egyetlen egy dolgot szeretnék megemlíteni, hogy milyen volt pl. a pártok felépítése, jellemzésképpen. A kínai elvtársak elmondták ezt az öt és félmilliárdot, amit kaptak, hogyan reagáltak erre a pártok? Igen jellemző volt erre a Szíriai Kommunista Pártnak és Bagdas elvtársnak a felszólalása. Minden kérdést

gondosan, marxista módjára megvizsgáltak az elvtársak. Ő azt mondta: ez a kínai állítás elfogadhatatlan. A kínaiak azt mondják, ők ugyan kaptak, de ugyanannyit adtak másoknak is, s hogy a Szovjetunió ezzel ne kérkedjék, neki kötelessége stb., stb. Ez elfogadhatatlan. És azt mondta: ha az igaz, amit a kínai elvtársak mondtak — általában kétkedéssel fogadták a számvetést, hogy ők ugyanannyit adtak volna más pártoknak és országoknak, mint amennyit ők kaptak —, akkor ennek mi a logikája? Vagy az, hogy Kínának nem volt szüksége a szovjet segítségre, s akkor minek kérte, és minek fogadta el, vagy azt csinálta, hogy ő kért segítséget, és ugyanannyit adott ő másoknak, hogy azok neki legyenek hálásak. S akkor megint minek kérte ezt a segítséget, hiszen a Szovjetunió ugyanezt a segítséget kínai közvetítő nélkül is oda tudta volna adni ugyanazoknak a pártoknak vagy népi demokratikus országoknak. Ez csak arra mutat, hogy milyen mélyen átgondoltak minden kérdést, és minden tisztázva lett a vitában. Nemigen maradt ott ki lényeges kérdés, amit ne tisztázott volna egyik párt vagy másik párt. Mindjárt azt is megmondom, hogy minden összebeszélés nélkül. Négyen voltunk ott, de azt hiszem, annyi hitele van itt a mi szavunknak. Elvtársak! Háromnegyed éve veszünk részt ebben a vitában. Soha senkivel össze nem beszéltünk. És ahogy mi láttuk, senki, senkivel össze nem beszélt. Minden párt elemezgette a kérdéseket, kialakította a maga álláspontját, mert annyira vigyázott mindenki, az SZKP elsősorban, s a többi párt is, hogy a mi oldalunkon ne legyen ilyen jellege, ilyen összebeszélés, vagy frakciós jellege. Ilyen nem volt, s mégis ilyen válaszokat kaptak a kínaiak, mint amilyent a szíriai küldött, Bagdas elvtárs mondott. Ez nem is akármilyen kérdés volt.

Egy másik fontos dolog. A kínai elvtársak nem ott a tanácskozás nyílt fórumán, hanem egyéni jellegű beszélgetésnél közlést tettek a kommunáról is, ami nagyon komoly számunkra. Kijelentették, hogy a kommunákat ők kísérletnek tekintik. Nekik az a véleményük, hogy legalább még két esztendő kell ahhoz, hogy végleges választ adjanak arra, hogy ez a kommuna mozgalom, mint olyan bevált, vagy esetleg más következtetésre jutnak. De ehhez nekik még kb. két esztendő kell. Ez azt jelenti, hogy ők komolyan vesznek egy és más dolgot. Bár mi nem vitattuk a kommunákat, de azért ez indirekt a vitákban persze benne volt. Tudjuk, hogy ők ott korrigáltak már rengeteg dolgot, s ha most kijelentik, hogy nem tekintik végleges és örökérvényű tapasztalatnak még a saját számukra sem, ez rendkívül fontos dolog, mert azt jelenti, hogy mérlegelik az ilyen észrevételeket.

Megemlítem Hruscsov elvtársnak néhány olyan állásfoglalását, ami nem a vitában szerepelt, hanem azon a díszebéden köszöntő formában hangzott el, de a tapasztalat miatt talán hasznos és fontos.

A következőkről beszélt: hasonlattal élt, hogy a kínai párt és a szovjet párt között viták voltak. Hát ezt senki, aki ott volt, nem tagadhatta, s éles viták. Kifejezte azt a reményét, hogy ez elmúlt, és jó viszonyban lesznek. És tett — nem tudom már, ott vagy másutt — egy olyan valamire célzást, hogy bizony ők a magyar párttal is — ezt egy másik alkalommal mondta, de mondta — milyen helyzetben voltak ők egy időszakban. Itt arra az időre célzott, ami [1956-] október 23. és november 4. között volt. Volt ilyen helyzet is. Itt viszont a lengyel párttal való viszonnyal példálózott. Azt mondta, bizony három-négy évvel ezelőtt nagyon nagy vitákban voltak a lengyelekkel, és komoly kérdésekben nézeteltéréseik voltak, a kapcsolatok nem voltak jónak nevezhetők. És hogyan kerültek ki belőle? Úgy, hogy elvtársi módon kicserélték a véleményüket, megvitatták a kérdéseket, tisztázták,

abból indultak ki, hogy mindkét párt kommunista párt, testvérpárt, s egy célra törnek, s ezért sikerült a vitákat kiküszöbölni, a kérdésekben a helyes álláspontot kialakítani, és ma már kitűnő az SZKP és a lengyel párt közötti viszony. Ezt mint példát említették, s bíznak abban, hogy így lesz a Kínai Kommunista Párttal is.

Részletesen foglalkozott azzal, hogy figyelembe kell mindig venni az objektív körülményeket, egy párt megítélésénél, amikor annak a pártnak a tevékenységéről véleményt vagy kritikát akarunk mondani. Nagyon részletesen és pontosan kifejtette, hogy az imperializmus fellegvárában, Amerikában, meg másutt, de főleg amerikai példával élt, a kommunisták élnek és dolgoznak, harcolnak, és kommunista párt van. És az gyönge most. Gyönge, kicsi és nincs nagy befolyása. Nyomatékosan aláhúzta, hogy ebben a döntő és objektív feltételek különbözősége, amely között az amerikai testvérpártunk dolgozik, és más testvérpártok dolgoznak. Kijelentette, hogy az a párt semmivel sem rosszabb, mint bármelyik más testvérpárt. S azok az elvtársak semmivel sem alábbvaló, hátrábbvaló elvtársak, mint bármilyen más országban dolgozó kommunisták. Csak különbözőek a körülmények.

S akkor beszélt az amerikai imperializmus erejéről. S annak a lényegéről. Elmondotta, hogy az Egyesült Államokban milyen vitákban volt része. Egy gyárban, ahol nagyon jól kereső emberek dolgoztak, ezek az emberek távol tartották magukat mindenféle szakszervezettől. Ő vitatkozott velük, hogy mi, hát még nem is szakszervezeti tagok? Először is egy a keresetünk, s megkérdezte, hogy mennyit keresnek. Sokat keresnek. A munkánk biztosítva van, így és így élünk, az egész szakszervezet csak azért van, hogy oda fizetni kell a pénzt. Hát minek ez nekünk. Ilyen nézetek vannak, annak következtében, hogy ez a fejlett tőkés ország, nyugati tőkés ország magas életszínvonalat tud biztosítani a munkásoknak. Aztán elmondja, hogy megint másutt egy vitába bonyolódott, s azt mondták neki, hogy náluk az Egyesült Államokban az a munkanélküli, akit erre a segélyre jogosítanak, többet kap mint munkanélküli, mint maguknál — mármint a Szovjetunióban — a dolgozó. Ilyen vitába keveredett ő bele. És ő hozzátette: „az igazat megvallva ez így is van". Azt mondja, hát hogy tudunk akkor mi győzni, vagy hogy tudunk mi bírálatot vagy ítéletet mondani az amerikai kommunista párt fölött, amikor ilyen helyzet van. Utalt arra, hogy mikor kel fel a proletariátus? Mikor kel fel, és mikor csinál forradalmat? Nem amikor mi akarjuk. Nem elég az, hogy mi meghirdetjük a mi igazságainkat, ők megértik, erre felkelnek, megdöntik a burzsoáziájukat, és győzött a szocialista forradalom. Ahhoz, hogy a munkásosztály felkeljen, az kell, hogy az élet elviselhetetlenné váljon a régi rendszerben. Amikor már úgyszólván lét és nemlét között kell választani, akkor kel fel a proletariátus. Akármit csinálunk, a történelmi tapasztalat ezt bizonyítja. Hát akkor mit szidalmazzuk mi az amerikai kommunista pártot, hogy nem kel fel, és nem dönti meg a burzsoáziát, amikor ott olyan életszínvonal van, amilyen van. Amikor prosperitás van. Mit tudunk itt csinálni, hogy tudunk mi itt harcolni? És segíteni? A mi rendszerünknek még többet kell adni a munkásnak. És akkor még ilyen körülmények között is győzni fogunk, és felülkerekedünk. Ez nem évszázados perspektíva, hogy a rendszerünk a leghaladottabb kapitalista országot is túllépje, és többet adjon a dolgozó embernek. Akkor majd Amerikában is könnyebb lesz kommunistának lenni, meg kommunista pártnak lenni. Ez volt szavainak a lényege. De ezt azért mondom, hogy ott a nagy egység — most én is azt mondom — megszületése után nem restellte újra ezeket a kérdéseket elővenni, és ilyen módon vitatni.

Beszélt ott Jugoszláviáról, és azt mondta, azt is helyesen kell megfogni. Azt mondja: van jugoszláv revizionizmus. Ezzel mi nem alkudhatunk meg. Az ellen mindenképpen küzdjünk. De hát ez eszmék és nézetek harca, és ezt olyan eszközökkel kell folytatni. Más dolog, hogy van egy jugoszláv állam, és van egy jugoszláv rendszer, mi nem lökhetjük ezt az imperialisták közé. Nem mondhatjuk azt, hogy kapitalista ország. Ő kijelenti itt is, hogy az ő véleménye szerint ott revizionisták vezetnek, ilyesfajta a politikája is a kormánynak, de ami a gazdasági rendszert illeti, Jugoszláviában ma szocialista jellegű rendszer van. Azt mondja: ha egyetértenek velem, ha nem, ha szidnak érte, ha nem, nekem ez a véleményem, és ezt én itt megmondom becsületesen. És tényleg erről van szó. Hát hova jutnánk, ha deklarálnánk, hogy Jugoszlávia kapitalista ország, hát mi lökjük a kapitalizmus táborába Jugoszláviát? Arra törekszünk, hogy a nemzetközi politikában együttműködjünk velük, néha közös álláspontunk van, és nem az a cél, hogy lökjük a kapitalistákhoz, hanem hogy vonzzuk, és húzzuk erre az oldalra inkább.

Azután még egy kérdésről beszélt: a két pártról, Szovjetunió Kommunista Pártjáról és Kína Kommunista Pártjáról. Megismételte az általánosan elismert és elfogadott elveket az összes pártok egyenjogúságáról, meg hogy nincs előbbrevaló és hátrábbvaló, de tény az, hogy ez a két legnagyobb kommunista párt a világon, és ez ugyan nem ad nekik több jogot, de sokkal nagyon felelősséget ruház rájuk, erre a két pártra a nemzetközi kommunista mozgalomban, mint más pártokra. És ezt figyelembe véve kell a két párt testvéri viszonyát teljesen zavartalanná tenni, meg a két állam, a Szovjetunió és Kína viszonyát teljesen zavartalanná tenni, mert a legnagyobb felelősség erre a két legnagyobb pártra hárul az összes egyenjogú pártok sorában. És kijelentette, hogy ami őket illeti, a Szovjetunió Kommunista Pártját és a Szovjetunió kormányát, ők ennek tudatában vannak, és mindig ennek tudatában fognak eljárni, hogy ez az egység növekedjék és erősödjék a két testvérpárt között.

Itt valami kommentárt akarok ehhez fűzni; a jugoszláv megállapításhoz. Egyébként én ezt már picit kamatoztattam is, mert a parlamentben azt mondtam, hogy egyetlen kapitalista szomszédunk van, hogy legalább hátulról mellbe kicsit világosítsuk a helyzetet. [sic!] Hiába, így van. És normális államközi viszonyra kell törekedni, a kapcsolatok bővítésére. Nem pártvonalon. Ott nekünk most nincs mit közösködni a jugoszlávokkal, majd vitatkozunk és harcolunk velük, állami és egyéb vonalon van, ahol ez lehetséges. Én nagyon elgondolkoztam a vita menetén, és mindannyian, akik ott voltunk és hallgattuk a kínaiakat, meg az albánokat, meg a Szovjetunió nagyon türelmes fellépését. Beszéltünk egymás közt. Szovjet elvtársaknak és másoknak is mondtam: olyan helyzet van, elvtársak, hogy állíthatja az ember — ezt csak a gondolat miatt vetem fel, ezt nem kell határozatba venni —, hogyha összevetem az 1948. nyári vitánkat a jugoszlávokkal, a nyárit, nem azt, ami ezen túlmegy, és ezt a vitát, amit most háromnegyed éven keresztül végigcsináltunk, amiről én kijelentem felelősséggel, sokat gondolkoztam rajta – ha akkor nem a személyi kultusz lett volna az SZKP politikájában uralkodó, hanem az a lenini szellem, ami ma van, akkor ma a jugoszlávok a táborban lennének. Vitatkoztunk volna velük inaszakadtunkig. Hát most másokkal is tudunk vitatkozni. És gyötörtük volna őket, és ők minket jobbra-balra és isten tudja mi, de nem szakadtak volna ki a táborból. S hogyha most nem ez a lenini szellem vezette volna az SZKP Központi Bizottságát, hanem a sztálini személyi kultusz, akkor ma már, amikor tárgyalunk, Kína és Albánia nem volna a szocialista táborban.

A dolog lényegéhez tartozik, hogy értsük, mi volt ez a tanácskozás, milyen jellege volt ennek a háromnegyed éves vitának. Tényleg lenini, kommunista elvszerű, elvi dologban a legkisebb engedményt nem tett, ugyanakkor a közös és egyetemes érdek vezette a testvérpártjainkat az eszmei egységért, az akcióegységért. És ez a szellem győzött. Ez világtörténelmi, mert Kína már ugye nem Jugoszlávia, ha az ember nézi a jelentőségét az emberiség sorain belül. Ezt csak, mint kommentárt jegyeztem meg, amiről beszélgettünk, hogy az ember megértse, mi is történt itt. És mindegyik azt mondta, hogy igen. Mindegyik, még a felelős szovjet funkcionáriusok is, akikkel beszéltem, meg más ember is. És mindenkinek ez volt a véleménye, és rögtön eszébe is jutott mindenkinek, hogy így kell vitatkozni, amikor proletárpártok találkoznak, mint a tanácskozáson. Élesen, barátságosan, de a kommunista szellemtől és törekvéstől áthatva.

Még egy dolgot megemlítek. Találkoztunk a kubai testvérpárttal külön. Részletes felvilágosítást adtak helyzetükről, arról hol tart most Kubában a forradalom.[42/a] Csak így summázva szeretném megmondani, hogy a kubai testvérpártunk úgy értékeli, hogy náluk a forradalom már túljutott azon a ponton, amikor azt egyszerűen demokratikus szakasznak tekinthetjük. És ők ezt nagyszerűen alá tudják támasztani. Elmondták, hogy az egész nehézipar államosítva van, ez az össziparnak mintegy 70%-a, az összes bankok államosítva vannak, a földtulajdon 45%-a társadalmi, az összes nagybirtokot kisajátították és kiosztották. A felosztott nagybirtoknak egy részén állami gazdaságok és magasabb típusú paraszti termelőszövetkezetek vannak. Ez van ma Kubában. Ők meg akartak minket nyugtatni, mert vannak olyan kíváncsi emberek, hogy a kubai kormányban vannak-e kommunisták, vagy nincsenek, a miniszterek között. Nekünk ilyen gondjaink nincsenek, mert ha látjuk, hogy a nehézipart államosították, a bankokat államosították, a föld 45%-a állami gazdaság, meg nagyobb típusú paraszti termelőszövetkezet, meg munkásőrség van, meg népi milícia van, meg verik az imperialistákat, meg kisajátítják a nagytőkét, nekünk az a gyanúnk, hogy ahhoz a munkásosztály forradalmi pártjának valami köze van. Ez nem egy polgári politika. Ez van most Kubában. Az egyéb ismert bonyolult helyzet közben erről tudnunk kell. Ott egy fejlődőben lévő forradalom van, ami bizony már elhagyta az egyszerű polgári demokratikus forradalom fejlődési szakaszát, és sok tekintetben messze hagyta. És teljesen helyesen és jól, mert ők döntően az amerikai imperialistákkal szemben ellencsapásként, a saját reakciós államukkal szemben ellencsapásként mentek mindig előre. És a nép követte őket. És most az a dolguk, hogy megszilárdítsák az elért vívmányokat, és megakadályozzák a külső imperialista beavatkozást. Egyébként a tanácskozáson volt egy javaslat is külön, az egész anyagtól függetlenül, és azt követte egy határozat, amiben az összes testvéri pártok kijelentették, hogy szolidárisak a kubai népi forradalommal és kötelességüknek tartják, hogy az ottani fejlődést támogassák, és segítsék megvédeni ezt a forradalmat mindenféle ellenforradalmi és imperialista beavatkozással szemben. Szintén örvendetes és óriási dolog, hogy Amerika szívében, Közép-Amerikában, az Egyesült Államok hóna alatt ilyen társadalmi forradalom ment végbe az imperialisták minden dühöngése és erőfeszítése ellenére.

Ennyiben számolok be.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! A Politikai Bizottság által beterjesztett határozati javaslat[43] az elvtársak kezében van, és azt olvasták. Engedjék meg, hogy akkor egy rövid határozati javaslatot terjesszek be, amely magá-

ban foglalja ennek a határozati javaslatnak is a megemlítését, ami ott van az elvtársaknál.

Határozati javaslat.

Az 1960. novemberi Moszkvai Értekezleten részt vett küldöttség beszámolójával kapcsolatban a Központi Bizottság a következő határozatot hozza:

1. A beszámolót tudomásul veszi, a küldöttség munkáját, fellépését az értekezleten teljes mértékben helyesli és jóváhagyja.

2. Jóváhagyja a Politikai Bizottság által írásban beterjesztett határozati javaslatot, és hozzájárul a határozati javaslat nyilvánosságra hozatalához.

3. A Központi Bizottság úgy dönt, hogy a tanácskozás vitájának menetéről szóló tájékoztatást a testvérpártok összeforrottságának további előmozdítása érdekében a KB tagjainak, póttagjainak, a Budapesti Pártbizottság és a megyei pártbizottságok titkárainak, a KB osztályvezetőinek jelen levő körén túl nem lehet vinni. A határozatról értesíteni kell a szocialista országok testvérpártjainak központi bizottságait.

A tanácskozás eredményeiről a Nyilatkozat és Kiáltvány alapján, a tanácskozás pozitív eredményeinek alapján kell a párttagságot és a közvéleményt tájékoztatni.

Egyetért a Központi Bizottság ezzel a javaslattal? Aki egyetért...

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Javasolták, hogy a „békéért" szót vegyük bele.

KISS KÁROLY elvtárs: Ezt elfogadtuk. Aki elfogadja az előterjesztett határozati javaslatot és az általam felolvasott szöveget, kérem, szavazzon. Köszönöm. Ki van ellene? Senki. Megállapítom, hogy a Központi Bizottság a határozati javaslatot és a belső határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Elvtársak, javaslom, hogy tartsunk ebédszünetet, délután három óráig. Utána folytassuk tanácskozásunkat a második napirendi ponttal.

(Szünet)

KISS KÁROLY elvtárs: Megkezdjük elvtársak, következő napirend, javaslat az 1961. évi népgazdasági tervre. Előadó: Friss István elvtárs.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Tisztelt elvtársak! Az 1961. évre vonatkozó népgazdasági tervet igyekeztünk úgy összeállítani, hogy az ne szoruljon bővebb magyarázatra, és rámutasson a terv legfontosabb gazdasági és politikai vonatkozásaira. Mégis azt hiszem, hogy a szétküldött anyag[44] bizonyos kiegészítésekre szorul. Magyarázatra szorul már magában véve az a tény, hogy ezt az anyagot már idehoztuk a KB elé. A Központi Bizottság tagjai tudják, hogy a KB munkatervében az 1961-es népgazdasági terv nem szerepel, ellenben szerepel a második ötéves terv. Eredetileg valóban ezt a második ötéves tervet akartuk a KB elé terjeszteni. Közben éppen az 1961-es terv kidolgozásával kapcsolatban kiderült, hogy a második ötéves terv is nagyobb átdolgozásra szorul, mint ahogy azt kezdetben gondoltuk. A Politikai Bizottság akkor úgy határozott,[45] hogy az 1961-es tervet és a második ötéves tervet együtt kell ez elé a KB-ülés elé hozni, hogy az elvtársak a kérdések kapcsolatait világosan lássák. Később azután kitűnt, hogy a második ötéves terv kidolgozása a korábban gondoltnál több időt vesz igénybe, és mint ezt az elvtársak Kádár elvtárs parlamenti beszédéből tudhatják, csak néhány hónap múlva került a megfelelő fórumok elé. Akkor a PB úgy módosította[46] ezt a korábbi elhatározását, hogy az 1961-es tervet ismertessük a KB-val és az ismertetés során mutassunk rá néhány, a második ötéves tervvel kapcsolatos, a második ötéves terv elkészítésével kapcsolatos problémára.

Meg kell jegyeznem, hogy bár ez a terv, mint a határozati javaslatból is kitűnik, még csak azután fog a Minisztertanács elé kerülni, ez nem akadályozta, és nem akadályozza a tervek kiadását az üzemek számára. Az már folyamatban van, több helyen megkapták, mások a legközelebbi napokban fogják megkapni, úgyhogy általában a terv nem ismerése sehol nem fogja a munkát, a jövő évre való áttérést akadályozni vagy megnehezíteni.

Melyek azok a kérdések, amelyeket a második ötéves tervvel kapcsolatban szükségesnek látszik a KB-val ismertetni?

Az első az, hogy mint ezt az elvtársak ugyancsak már tudják, a termelési számok az egész tervben érezhetően magasabbak lesznek a kongresszusi irányelvekben foglalt számoknál. Ott, mint ismeretes, az ipari termelésnek mintegy 65–70%-os emelkedése volt előirányozva, most az ipari termelésnek egy mintegy 80–85%-os emelkedéséről van szó. A számok, mint ismeretes, nem az ötéves emelkedésre vonatkoznak, hanem az 1958-as eredményekhez képest, tehát egy hét éves felfutásra. Hasonlóképpen hét évről volt szó a mezőgazdasági termelésnél is, pontosabban arról, hogy az 1961–65-ös ötéves[t az] 1954–58. évvel hasonlítottuk össze. A kongresszusi irányelvek azt írták elő, hogy a mezőgazdasági termelésnek 30–32%-kal kell növekednie. A jelenlegi elképzeléseink szerint ez az emelkedés 33% lesz.

Megfelelően emelkedik természetesen a nemzeti jövedelem. Hozzá kell azonban tennem, hogy az erre vonatkozó számítások még nem eléggé kidolgozottak, és a legkevésbé tisztázott dolgok közé tartozik egyelőre a nemzeti jövedelemnek a felhasználása. Azonban egyelőre a jelenleg használt számítási anyagból azt látjuk kiderülni, hogy a nemzetközi kötelezettségeink, részben a Varsói Szerződésből kifolyólag is, az eredetileg gondoltnál, tervezettnél nagyobbak lesznek, és most lehetséges, hogy ha a fogyasztás előző számait tartani akarjuk, akkor felhalmozásra és különösen beruházásra, az eredetileg tervezettnél — valószínűleg emlékeznek az elvtársak, hogy az irányelvek 200–205 milliárd forintot jelöltek ki beruházásokra — kevesebbet tudunk a második ötéves tervben beruházásra fordítani. Hozzá kell azonban tennem, hogy az irányelvekben előirányzott, pontosabban az irányelvek készítésénél figyelembe vett beruházásokra jelenleg tudomásunk szerint nem is kell annyit fordítani, amennyit akkor gondoltunk. Pillanatnyilag arról van szó, hogy ezt a 200–205 milliárdot esetleg egy 10–12%-kal, tehát kb. 180 milliárdra csökkentsük.

Három, a második ötéves tervben előirányzott nagyberuházásnak még nem végleges, de kisebb-nagyobb mértékben mégis alapos átvizsgálása azt mutatta, hogy ezeknél a nagyberuházásoknál — természetes, itt a legnagyobb beruházásokról van szó — 100–500 millió forintos megtakarítások érhetők el. A három beruházás, amire gondolok, a Dunai Cement és Mészmű, a Dunai, tehát a Százhalombattai Erőmű és a Százhalombattai Kőolajfinomító. A megtakarításokat részben épületben mutatkozó megtakarításokkal érjük el. Nyilván az elvtársak többsége olvasott már arról a lehetőségről, hogy pl. a vegyipari berendezések egy részét külön épület nélkül a szabadban helyezzük el, hasonlóképpen az erőműveknek bizonyos berendezéseit, részben egyéb takarékosabb megoldásokból. Azt is figyelembe kell vennünk, hogy különböző, a modern haditechnikában bekövetkezett változásokból kifolyólag az eredetileg gondoltnál és tervezettnél kisebb összegeket fogunk különböző légoltalmi berendezésekre, tűzrendészeti berendezésekre,

bunker építésekre fordítani, melyek együttvéve szintén többmilliárdos megtakarítást jelentenek az ötéves terv beruházásainál.

Nem kevésbé fontos megtakarítási lehetőséget jelent az, hogy ha a meglevő üzemeink és főleg meglevő gépi berendezéseinknek a termelési lehetőségeit az eddiginél jobban használjuk ki, és a vizsgálatok azt mutatják, hogy erre elsősorban talán a gépiparban, de igen széles területeken a gépiparon kívül is, a könnyűipar igen széles területein is van lehetőség. Pl. még a mezőgazdasági gépeknél is bő lehetőség van arra, hogy meglevő gépeinket ne egy vagy másfél műszakban üzemeltessük, ahogy az jelenleg történik, hanem ennél nagyobb átlagos műszak számban. Ezeknek a megtakarítási lehetőségeknek a jó része természetesen a termelő célú beruházásoknál érvényesülhet a maga teljességében, és kisebbek a megtakarítási lehetőségek a kulturális és egészségügyi beruházásoknál. A korábbi számítások csökkentést vettek figyelembe ezeknél is, azoknál is. Ahhoz, hogy itt megnyugtató megoldásokra jussunk, tovább kell folytatnunk a munkát.

Egy másik probléma, amelyik a második ötéves terv készítésénél mutatkozott, az a reálbérek és a reáljövedelmek arányával függ össze. Az ötéves terv irányelvei a reálbéremelkedést is, a reáljövedelem emelkedését is egy főre számítva azonos mértékben, 26–29%-ban szabta meg. Ez többé-kevésbé feltételezi, hogy a keresők és eltartottak aránya nagyjából változatlan marad. Ténylegesen a három éves tapasztalatunk erősen eltér ettől, és részben ezért és részben azért, mert számbajövő mértékben emeltük a hároméves tervben a családi pótlékot is, a nyugdíjakat is, tehát olyan juttatásokat, amelyek a reáljövedelembe beleszámítanak, de a reálbérbe nem számítanak bele, az adódott, hogy a reálbérek egy főre számítva a tervezett 6% helyett mintegy 10%-kal emelkednek, a reáljövedelmek egy főre számítva a tervezett 8% helyett mintegy 16%-kal emelkednek.

Volt olyan elgondolás, hogy a második ötéves tervben ragaszkodjunk a reáljövedelmek tervbe vett emelkedéséhez, tehát ehhez az említett 26–29%-hoz, és a reálbéreket annak megfelelően szabjuk meg, a reálbérek emelkedését úgy tervezzük, hogy az ennek a reáljövedelem emelkedésnek megfelelő reálbér emelkedést számítsuk ki. Ezt a Politikai Bizottság nem fogadta el, és ez is egyike azoknak a kérdéseknek, amelyeken tovább kell dolgozni. Egyéb kérdésekkel együtt természetesen ez is a második ötéves terv keretében — mielőtt még az állami fórumok elé kerül — idekerül a KB elé.

Végül egy problémát akarok a második ötéves terv problémái közül kiemelni. Azt a problémát, amelyik egyelőre talán a legkevésbé kielégítően megoldott, ez a nemzetközi fizetési mérleg problémája. Magában véve ez a fogalom is, hogy fizetési mérleg is bizonyos tisztázásra szorul a közgazdaságban nem teljesen jártasak előtt, meg kell ti. különböztetni ezt a fizetési mérleget, a nemzetközi fizetési mérleget a külkereskedelmi fizetési mérlegünktől.

A nemzetközi külkereskedelmi mérlegünk ténylegesen a külfölddel bonyolított áruszállításaink mérlege, illetve áruforgalmunk mérlege, tehát a kiszállított és a behozott áru. A nemzetközi fizetési mérleg ezenkívül tartalmazza a fizetési kötelezettségeinket, amelyek részben az áruszállítással kapcsolatosak, részben pedig egyéb kötelezettségeinkből, adósságaink megfizetéséből vagy külföldi követségeink fenntartásából, külföldi ösztöndíjasaink fizetéséből stb., stb. adódik. Külkereskedelmi mérlegünk az öt év folyamán általában minden évben aktív. Az öt év egészében több mint négy milliárd forinttal aktív, vagy hozzávetőleg ennyivel. Fizetési kötelezettségeink azonban több mint öt milliárdot tennének ki. Itt figyelembe kell venni azt is, hogy ez

alatt az öt év alatt kell visszafizetnünk, mondjuk nagyjából, gorombán véve az 1957-ben felvett kölcsönök felét, amelyek, mint tudják, tetemes összegre rúgtak. Azonkívül ehhez különböző egyéb újabb kötelezettségek is járulnak. Nos, ezzel az eredménnyel sem vagyunk egyelőre megelégedve, azon dolgozunk, hogy javítsuk a helyzetet. Lényegében ezek azok a legfontosabb problémák, amelyek a második ötéves terv készítésével kapcsolatban további munkát követelnek, további tisztázást, mielőtt az egész tervet a KB, illetőleg az illetékes állami szervek elé lehet terjeszteni.

Ahhoz, hogy ezt az ötéves tervet és ennek összefüggéseit az 1961-es tervvel, amely ennek az ötéves tervnek az első éve, tisztán láthassuk, helyesen látnunk kell a népgazdaság jelenlegi helyzetét. Erre azért is szükségesnek látszik egy pár szóval kitérni, mert bár a PB kezdeményezésére az utolsó hetekben igen sok helyen a különböző vezető területi pártszervezetekben és a minisztériumokban, kollégiumokon és pártszervezetekben behatóan foglalkoztak a kérdéssel, egyelőre még nem sikerült azt a magunk elé tűzött célt elérni, hogy valóban ebben a kérdésben mindenki kb. egyformán lásson, és egyformán ítélje meg a helyzetet, és egyformán is cselekedjék. Márpedig a PB éppen azért tartotta szükségesnek azt, hogy ezt a kérdést a nyilvánosság elé tárjuk, hogy az előttünk álló feladatok megoldásához a dolgozók széles tömegeinek a támogatását is biztosíthassuk. Néhány, a PB által hozott kérdéssel összefüggő fontos határozatot az elvtársak már ismernek, ismerik a szeptember 13-i és a szeptember 20-i határozatokat,[47] amelyekre rövid utalás az előterjesztésünkben is van.

Ha most röviden akarjuk jellemezni a népgazdaság jelenlegi helyzetét, akkor két vonását kell kiemelni. Az egyik, hogy az egész népgazdaság alapjában véve egészséges, erőteljesen fejlődő népgazdaság. A másik pedig, hogy ugyanakkor vannak komoly gondjaink, nehézségeink. Akármelyik szempontnak a szem elől tévesztése feltétlenül valamilyen helytelen megítélésre vezet. Mert akárcsak azt látjuk, hogy a népgazdaságunk milyen egészséges, milyen erőteljes, akárcsak azt látjuk, hogy milyen gondjaink és nehézségeink vannak, helytelen következtetésekre fogunk jutni. Megpróbálom tehát röviden vázolni a kérdés egyik oldalát, másik oldalát is, bár a leglényegesebb mutatókat belevettük az előterjesztésbe is, úgyhogy az viszonylag nem sok kiegészítésre szorul. A nemzeti jövedelemnek a három évre 13%-os emelkedését terveztük. Ez az emelkedés előreláthatólag 20%-ot tesz ki. A szocialista ipar termelésének az emelkedését 22%-ra terveztük, ez valószínűleg 40% lesz. A mezőgazdaság előreláthatólag el fogja érni a három év alatt az előző három évhez viszonyítva az előirányzott 12%-os fejlődést. A reálbér emelkedés a tervezett 6% helyett előreláthatólag 10% lesz, a reáljövedelemé a tervezett 8% helyett 16%, a munka termelékenysége az állami iparban a tervbe vett 15% helyett 19%, a beruházások pedig az előirányzott 37 és félmilliárd helyett előreláthatólag több mint 54 milliárdra fognak rúgni. A legjelentékenyebb eltérés azonban a tervhez képest, a legnagyobb horderejű a népgazdaság jelene és jövője szempontjából, hogy a számítási anyagokban elképzelt mintegy félmillió kh helyett kb. négy és félmillió kh-dal nő a tsz-eknek a területe, és ezzel döntően megváltozik a termelési viszonyok jellege a mezőgazdaságban. Nem kell, azt hiszem, a felsorolt számoknak a méltatására kitérnem ahhoz, hogy világos legyen, itt valóban nagyon egészséges és erőteljes fejlődéssel állunk szemben. De azt is világosan látni és tudni kell, hogy milyen kísérőjelenségek között ment végbe ez az egész fejlődés, részben bizonyos egészségi fejlődési tendenciák következményeként. Röviden, a mezőgazdaság szocialista átalakításának a tervezettnél sokkal gyorsabb lefolyása többek között a

mezőgazdasági beruházások rendkívül erőteljes emelkedésével jár együtt, de azzal is — utalunk rá itt az anyagban —, hogy a mezőgazdasági lakosság vásárlóereje a tervezettnél sokkal nagyobb mértékben nőtt. A kettő együtt azt jelenti, hogy sokkal jobban igénybe vettük a mezőgazdaság fejlődésével kapcsolatban a népgazdaság rendelkezésére álló anyagi erőket, a fogyasztás terén is, a felhalmozás terén is, mint terveztük, következésképpen, illetve ezzel összefüggésben a külkereskedelemben is mások voltak a következmények, az összfejlődés abban az irányban hatott, hogy többet hozzunk be, és kevesebbet vihettünk ki.

Az iparban ez a gyorsabb fejlődés úgy ment végbe, hogy a termelékenység tervezett 15%-os emelkedéséhez a létszámnak mintegy 6%-os emelkedését terveztük. A termelékenység 19%-kal emelkedik, de a létszám 18%-kal. Ami azt jelenti, hogy a termelés emelkedésének viszonylag sokkal kisebb része származik a munka termelékenységének emelkedéséből, mint azt terveztük és nagyobb része a létszámemelkedésből, mint előirányoztuk. Jelentős műszaki fejlődés ment végbe az iparban. De ott is — utalunk rá az anyagban — komoly lemaradások vannak, amelyek többek között a külkereskedelemben is kedvezőtlenül éreztetik hatásukat. Együttvéve ezek a számok az iparnál is azt jelentik, hogy a tervezettnél jóval nagyobb mértékben vettük igénybe a népgazdaság erőforrásait, a nemzeti jövedelmet, a fogyasztás vonalán is, a felhalmozás vonalán is. Beruházásokban is lényegesen túlmentünk az iparban is a tervezett mértéken.

A külkereskedelemben ezeknek az együttes következménye az volt, terveztük a behozatalnak 8%-os csökkenését, a kivitelnek 37%-os emelkedését. Ténylegesen a kivitel a tervezett 37% helyett 73%-kal nő, amely rendkívül örvendetes, a behozatal azonban a 8%-os csökkenés helyett 37%-os emelkedést mutat, tehát a viszonylagos emelkedése sokkal nagyobb, mint a kivitelnek az emelkedése. Bizonyos fokig az együttes hatását mutatja mindezeknek a tényezőknek, hogy a nemzeti jövedelmünk emelkedése ebben az évben — mint az elvtársak a mellékletekben[48] láthatták —, persze egyelőre csak becsült számokról beszélhetünk, hiszen ez még nincsen lezárva, a nemzeti jövedelem számaival fogunk utoljára rendelkezni, de az anyag mutatja, hogy a nemzeti jövedelem emelkedése valószínűleg kilenc milliárd forint lesz. A fogyasztás és a felhalmozás együttes emelkedése ebben az évben kerek 14 milliárd forint.

Nyilvánvaló, hogy a nemzeti jövedelem 9 milliárdos emelkedéséből a fogyasztás és a felhalmozás együttes 14 milliárd forintos emelkedését fedezni nem tudtuk, itt bizonyos hiány mutatkozik, ami helyett gorombán, természetesen nem egy ilyen szórul szóra és szorosan összefüggő kiegyenlítődés megy végbe, de gorombán mégis a külföldi adósságaink növekedéséből fizetünk meg. [sic!] Látják tehát az elvtársak, hogy ugyanakkor, amikor a nemzeti jövedelemnek, nem a nemzeti jövedelemnek, hanem a népgazdaság helyzetének a megítélése alapvetően nem lehet más, mint hogy az egy egészséges, gyorsan fejlődő népgazdaság, ugyanakkor a legnagyobb hiba volna, ha a keletkezett gondokat, nehézségeket lebecsülnénk. Azok is komoly természetű gondok. Ezen a megfontoláson, a népgazdaság helyzetének ilyen megítélésén alapul a PB két említett határozata, ezeken alapult az 1961-es terv elkészítése is.

Most néhány szót az 1961-es terv problémáiról. Az előterjesztés elég részletesen foglalkozik a beruházások kérdésével. Van a szövegben egy utalás, amelyik talán nem egészen világos, és amelyik kb. úgy szól, hogy amennyiben a beruházási tartalékokat az Országos Tervhivatal anyagokkal megfelelően megalapozza, úgy

abból elsősorban a bányászati és lakásberuházások meggyorsítását kell biztosítani. Ezt úgy kell érteni, hogy a beruházásoknál egy elég nagy tartalék, az anyag említi is, egy kétmilliárdos tartalék van előirányozva. Eredetileg ez egy félmilliárd volt, és a kétmilliárdra való emelése éppen abból a meggondolásból történt, hogy lehetőleg biztosítani kell a beruházások koncentrálásáról korábban hozott párt- és kormányhatározatoknak a következetesebb végrehajtását, amelyet a jelenlegi beruházási előirányzat, mint ezt ugyancsak megemlítjük, nem biztosítja teljesen. Igen ám, de ezek a tartalékok egyelőre a természetüket illetően nem teljesen feltárt tartalékok, nem olyanok, amelyekről most pontosan meg tudjuk állapítani, hogy milyen célokra használhatók fel. Miért? Mert — mint ez valószínűleg legtöbbjük előtt ismeretes — a tervezésnek van egy olyan része, amely kiemelt cikkekre, kiemelt anyagokra vonatkozik, de a tervezés, legalábbis a központi tervezés, az nem terjed ki a termelt cikkek, áruféleségek nagy többségére. Ebből az következik, hogy a minisztériumok tervei azok ugyan biztosítják a minisztériumokra előírt tervek végrehajtásához szükséges anyagot is és munkabért is, de nem írják elő egész pontosan, hanem csak bizonyos kiemelt termékekre vonatkozólag, hogy a minisztérium mit fog tervezni. Ez viszont bizonytalanságot okoz e kérdésben. A tartalékok felhasználásánál szükségesnek látszott mindenesetre ennek a két területnek kiemelése, és így külön ki akarom emelni: nagy súllyal szerepel itt a lakásépítkezés. Mert ezek a tervben szereplő és általunk is közölt számok nem mondhatók, hogy magukban véve veszélyeztetik az ötéves terv lakásépítési tervének végrehajtását, de azért aggasztó, különösen abból a szempontból, hogy nem biztosítják a megkezdett lakásépítkezésnek megfelelő készültségi fokot. Tehát az a veszély fenyeget, hogy ezeknek elkészítése és átadása el fog húzódni. Márpedig a második ötéves tervben előirányzott lakásépítési számot minden körülmények között biztosítani akarjuk.

A következő kérdés, amiről tervünkkel kapcsolatban beszélnem kell, az a külkereskedelem és az idei fizetési mérleg kérdése. Külkereskedelmi mérlegünk ebben az évben mindazokat a hatásokat tükrözi, amelyeket a hároméves tervvel kapcsolatban felvetettem. Ennek következtében külkereskedelmünk a jelenlegi számítások szerint egy elég jelentős, mindössze[sen] kb. 700 millió devizaforintnyi tőkés viszonylatban mutatkozó fizetési mérlegdeficittel számolunk. Ehhez azonban meg kell jegyeznem, hogy ezzel szemben áll először is egy, a külkereskedelmi mérlegbe bevett 150 millió devizaforintos tartalék, ami egyszerűen úgy van beállítva — nem mint kiadás, hanem — mint tartalék. Továbbá a külkereskedelem árai véleményünk szerint jóval kedvezőbben fognak alakulni a megtervezettnél, és becslésünk szerint — józan eszű, mérsékelt becslés szerint — úgy látszik, hogy további 50 millió forintnyi deviza tartalékot tartalmaz.

Külkereskedelmi Minisztériumunk vállalta, hogy külkereskedelmi műveletekkel az év folyamán kb. 200 millió devizaforinttal javítja a tőkés viszonylatban mutatkozó külkereskedelmi mérleget. Ezeket figyelembe véve a terv összeállításakor mutatkozott tőkés deficit kb. 300 millió devizaforint. Ezt mindenesetre rendkívül aggasztónak találtuk, mert tőkés viszonylatban, és itt a helyzet egészen más, mint a szocialista országokkal folytatott kereskedelemben, roppant nehéz a mi körülményeink között az ilyen összegű különbözetet egyenlítenünk, különösen azért, mert a legfejlettebb tőkés országokban, és elsősorban az ezekkel lebonyolított forgalomban, tehát a Német Szövetségi Köztársasággal (Nyugat-Németországgal), Franciaországgal és Olaszországgal lebonyolított forgalomban jelentkezik. Ezekben az országokban döntően mezőgazdasági cikkeket és bizonyos

— mezőgazdasági alatt értem mindig az élelmiszeripar termékeit is — különösen fejlett iparcikkeket exportálhatunk. Márpedig ezen a két területen az adott körülmények között kiviteli lehetőségeink bizonyos fokig korlátozottak.

Az elvtársak a lapokban olvashatták, hogy egy gazdasági delegáció utazott Apró elvtárs vezetésével Moszkvába. Azt is, hogy a tárgyalás eredményes lezárása után a delegáció visszaérkezett.[49] Így tehát helyénvaló, hogy a moszkvai tárgyalások néhány legfontosabb eredményét ismertessem a Központi Bizottsággal.

Hogy előre jelezzem az elvtársaknak, a végeredmény az, hogy a SZU az eddigi szerződésekben lekötött szállítási kötelezettségen felül vállalta mintegy 110 millió rubel értékű olyan anyagnak a szállítását, amelyet eddig döntő mértékben kapitalista piacokon szereztünk be. Első pillanatra úgy tűnik, mintha teljesen nullára vagy nulla alá csökkentené a tőkés fizetési mérleg hiányát. Én 300 milliós hiányról beszéltem, a 110 millió rubel pedig kb. 330 millió devizaforintnak felel meg. Ez azonban nem egészen így van, mert bár a szocialista országokból eddig erre semmiféle szállítási kötelezettség nem létezett, mégis a Tervhivatal az áruk egy részének a behozatalát szocialista országokból tervezte, anélkül, hogy közelebbről megjelölte volna, hogy honnan. Ennek következtében az az árumennyiség, amelyet ilyenformán az eddig tervezetten felül kapunk a Szovjetuniótól, az csak mintegy 180–200 millió devizaforintra rúg, ami azt jelenti, hogy egy 100 vagy valamivel több mint 100 millió devizaforinton felüli tőkés hiánnyal kell még továbbra is számolni.

Nem akarok részletekbe menni, hogy mit kapunk a Szovjetuniótól, csak néhány nagyobb tételt említek meg, azt is mennyiségi megjelölés nélkül, mivel nem különösen érdekes. Faféleségekből, ún. fenyőfűrészáruból és különböző egyéb faféleségekből annyit kapunk, hogy majdnem teljesen függetlenné válunk a tőkés országoktól, bár eddig behozatalunk nagy részét onnan fedeztük. A színesfémeket, amelyeket teljesen egészében külföldről, illetve az egy alumínium kivételével, külföldről szerzünk be, részben továbbra is kapitalista országokból fedezzük, de több mint 70%-kal emelte a Szovjetunió szállításait. Lényeges mennyiséggel emelte a Szovjetunió a hengerelt acél szállításait Magyarországra, aminek — mint ismeretes — az egész népgazdaságunk szempontjából igen nagy a jelentősége. Emelkedtek a Szovjetunió olajszállításai is és a különböző olajtermékek szállítási kötelezettségei is. Jelentős mennyiségben kapunk a Szovjetuniótól kenyérgabonát és takarmánygabonát. Amit ehhez még ki akarok emelni, különösen három dolog. Az egyik: a Szovjetunió ezeket a szállítási kötelezettségeket azzal vállalta, hogy az 1961. éves alapot tekinti az ötéves terv alapjának is, tehát a nagyobb mérvű szállítások nemcsak 1961-re, hanem az egész ötéves tervre vonatkoznak, amivel lényegesen megkönnyítette a második ötéves tervvel kapcsolatos tőkés fizetési mérlegproblémánkat is. Második: szovjet részről utaltak arra, hogy a tárgyalást részükre némileg megnehezíti, hogy mi az 1961-es tervkészítés lezárása után jelentkeztünk náluk, ezért most nem tudnak továbbmenni, de ezt természetesen egyáltalán nem tekintik olyasvalaminek, ami az évközi bővítő tárgyalásokat kizárná, sőt természetesnek tekintik, hogy ezen felül még bővítő tárgyalásokat is fogunk folytatni, tehát a valóságban ennél többet fogunk a Szovjetuniótól kapni.

S végül a harmadik: amíg a tőkés országokkal kapcsolatban a legnagyobb gondot az okozta nekünk, hogy rendkívül nehéz, jóformán lehetetlen volt ezekre a tőkés behozatali tételekre kiviteli ellentételt találni, és ezért kellett úgy számolnunk, hogy ez az összeg, mint deficit fog jelentkezni, addig a Szovjetunió a legna-

gyobb készséget mutatta abban a tekintetben, hogy megkönnyítse számunkra ellentételek találását. Következésképpen ezek a tárgyalások a hitel kérdését fel sem vetették. Reméljük, sikerülni fog az egész szállítást hitel igénybevétele nélkül lebonyolítanunk. Ha mégis szükségünk lenne a Szovjetunió részéről ezzel kapcsolatban hitelt igénybe venni, azt is közölték, természetesen az év folyamán jelentkezhetünk a kéréssel. Mondanunk sem kell, hogy ez rendkívül pozitív, nagy jelentőségű dolog 1961-es tervünk megalapozása szempontjából, és egyúttal ragyogó példája annak, hogy a szocialista országok gazdasági együttműködése mit jelent, és egyúttal politikai szempontból is hallatlanul nagy dolog. Éppen az adott körülmények között, amikor Nyugatról, elsősorban Nyugat-Németország részéről igen élesen jelentkezik az a törekvés, hogy gazdasági nyomással próbáljon bizonyos politikai engedményeket kicsikarni. Az elvtársak ismerik a nyugatnémet – NDK szerződés felmondását,[50] az ezzel kapcsolatos dolgokat. Azt is, hogy a nyugatnémet–szovjet kereskedelmi tárgyalások közvetlenül aláírás előtt megszakadtak,[51] mert a németek Nyugat-Berlinre vonatkozó bizonyos formulákat akartak bevétetni a szerződésbe és így tovább. Fokozott jelentősége van annak, hogy a szocialista országok egymás között bővítsék kereskedelmi forgalmukat, és demonstrálják azt: messzemenően tudják a kapitalista forgalmat nagy részben egymás közti forgalommal átszervezni, és hogy nem hagyják magukat gazdasági téren, politátikailag megzsarolni.

Néhány szót akarok szólni az 1961-es terv beruházásaival kapcsolatban. Ezeknek a beruházásoknak területi megoszlásáról. Az elvtársak ismerik a VII. kongresszus és a kongresszusi irányelveknek azt a vonalát, hogy a beruházások területi megoszlásában is igyekezzünk a termelőerőket az országban egyenletesebben elosztani, Budapest részét az egész ország iparában csökkenteni és a vidék részét növelni. Ezt az irányelvet igyekszik megvalósítani az 1961-es terv is. A tervében induló 50 termelő beruházás közül 41 vidéki telephelyre esik és kilenc a fővárosra. Ami a beruházások teljes összegét illeti, az a vidékre tervezett beruházásoknál 2218 millió, ebből persze 1961-ben mindössze 285 millió kerül végrehajtásra, a budapestié összesen 334 millió, ebből 1961-re 105 millió esik. Nem akarok itt részletekbe menni, de néhány nagyobb tételt megemlítek az 1961-ben induló beruházásokból. Ezek között szerepel a Pécsi Durvamosó Mű rekonstrukciója. A Pécsi Erőmű 100 megawattos bővítése. A Sahy-százhalombattai-kápolnásnyéki közötti [sic!] olajvezeték. Egy hibridüzem Hódmezővásárhelyen. A rudabányai vasérc dúsító. Az annavölgyi 17–18. akna, ez a dorogi szénterületen. Az Ajkai Erőmű, a Pécsi Hőerőmű. Az Almásfüzitői Kőolajipari Vállalat finomítója. Az Ózdi Acélmű rekonstrukciója. A Salgótarjáni Acélárugyár hideghengerművének a fejlesztése. A Remix Rádióalkatrész Gyár Szombathelyen. A kábel- és sodronykötélgyár szegedi építkezése. A Szombathelyi Pamutfonoda. A kabhegyi televíziós adó. És természetesen sok más, ennél kisebb beruházás.

Néhány szót kell szólnom az 1961-es tervben előirányzott fejlődési ütemről. Az elvtársak látták, hogy az ipari termelés fejlődését 8%-ban irányozzuk elő. Véletlenül a mezőgazdasági termelést is, ami azonban a megelőző évhez képest jóval kevesebb. Azért ilyen viszonylag nagy szám, mert az idén a mezőgazdasági termelés valamivel a tavalyi alatt van. A mezőgazdaságnál, azt hiszem, nem is vetődik fel senkiben az a kétely, hogy talán ez nem elegendő, annál inkább az ipari termelésnél. Hát a hároméves tervben volt a három év alatt 40%-ra. Ebben az évben úgy fest, valószínűleg 13% körül fog kialakulni. Akkor mi azt mondjuk, feszítettebben

tervezünk, mint eddig, és 8%-os felfutást tervezünk. Ez nyilván többekben felveti azt a kérdést: hol itt a feszítés? Ezt többek között ma az ebédszünetben is felvetette az egyik elvtárs. Két dologra szeretnék rámutatni. Az egyik az, hogy az idén a tervezett fejlesztés üteme 6,4% volt. Annál mindenesetre jelentékenyen több a nyolc százalék. A másik, ami még jobban el kell hogy gondolkoztassa az elvtársakat, az, hogy az előterjesztésben megemlítjük: márciusban a minisztériumok számára kiadott ötéves tervszámok 1961-re eső részéhez képest ez az emelkedés kereken 10 milliárd forintos emelkedést jelent.

De elsősorban a következőket szeretném azért kihangsúlyozni: mi távolról sem akarjuk az összes rendelkezésünkre álló termelői kapacitást maximális mértékben kihasználni. Ha erre törekednénk, akkor valóban ennél lényegesen magasabb számokat állíthattunk volna be. Ha tehát magasabb termelést és feszítettebb tervezést állítunk be, akkor ez elsősorban azt jelenti, hogy azokban a termékekben, vagy azokban az iparágakban alkalmaztunk feszítettebb tervezést, ahol ez kívánatosnak látszott. Vannak olyan termelői kapacitások, amelyeknek további kihasználása vagy olyasféle termékek termelését tenné lehetővé, amire sem belföldön, sem külföldön nincs vevő, legalábbis nincs olyan áron, amely a tényleges termelési költségeket fedezné; vagy olyasmit, ami viszonylag sokkal nehezebben beszerezhető — mondjuk tőkés országokból nehezen megszerezhető anyag felhasználását követelné —, de amit vagy csak belföldön tudunk értékesíteni vagy a szocialista országokban való forgalomban, nem megfelelő áron. Ez is mutatja, milyen fontossága van annak, hogy a termelésnek a tervtől eltérő alakulását — ami persze nemcsak lehetséges, de minden bizonnyal be is fog következni, és utalunk erre az előterjesztésben is — túltermelés lehetséges, sőt sok esetben kívánatos, hogy a termelésnek ezt a részét is kézben tartsuk, irányítsuk és tervszerűbbé tegyük.

A tervben, elvtársak — mondjuk ez a fő biztosítéka a terv realitásának — viszonylag elég sok tartalék van. Említettem már a külkereskedelemmel kapcsolatos tartalékokat, az ártervezésben levő tartalékokat. Említettem a beruházási tartalékokat is. Ez nem meríti ki ezeknek a tartalékoknak körét. Az elvtársak előtt ismeretes, hogy a belkereskedelem 1959. december 31-én 16,8 milliárd értékű készlettel rendelkezett. 1960. november végén 18,2 milliárdnyi készlettel, a jövő évre további néhányszáz millió forintos emelkedés van tervezve. Ez azt is jelenti, hogy szükség esetén ezeknek bizonyos csökkenése ugyancsak a terv tartalékát jelenti. A mezőgazdasági tervezés átlag időjárással számol és azzal, hogy bizonyos fokig javítani tudunk a munkaszervezésen. Ha az időjárás kedvezőbb lesz az átlagosnál, és az idei év befejezése azt engedi remélni, hogy jövőre kedvezőbb időjárás lesz, s ha a tsz-ekben is komoly javulást tudunk elérni a munkaszervezésben és a munkafegyelemben, akkor a mezőgazdasági termelést is, az előirányzatot lényegesen túlszárnyalhatjuk. Az elvtársak azonkívül láthatták a mellékletben megadott számokból, a nemzeti jövedelem vonalán, hogy az árualap növekedése 8,4 milliárddal, a tartalék növekedése 3,5 milliárddal van figyelembe véve, ami együtt 11,9 milliárdot ad. Lényegében erre is vonatkozik az, amit a beruházási tartalékokkal kapcsolatban mondtam. Ti. a munkabérben, anyagban ennek fedezete biztosítva van, tehát megvan a lehetőség, hogy ezt tervezzük. Nem pontosan eldönthető ma, hogy ez miben termelhető meg, de majdnem bizonyos, lehetőséget fog adni arra, hogy ezzel tovább növeljük részben a külkereskedelmi árualapokat, tehát a kivihető, exportálható cikkeket, részben a belföldön felhasználható termékeket.

A hangsúlyt elsősorban az első részre, az exportra kell fektetnünk, figyelembe véve a fizetési mérlegnek, mint jeleztem, még nem teljesen kielégítő helyzetét. De a legfontosabb, hogy ezeket a tartalékokat megfelelően realizáljuk, és megfelelően használjuk fel. Ez tehát azt jelenti, jól felhasználva ezekből a népgazdaság nagy hasznot húzhat, s ezek nemcsak a népgazdaság további megszilárdulását, de az életszínvonal emelkedését is szolgálhatják. Másrészt ha nem tudjuk őket jól felhasználni, ha tehát tervszerűtlenül vagy éppen a terv irányával ellentétesen használjuk fel, akkor ezek gondjainkat is tetézhetik. Talán nem felesleges ezt elmondani, az idei tapasztalatok is figyelmeztetnek arra, hogy az ilyen veszélyek fennállnak. Hogyan jelentkezhetnek ezek? Pl. a tsz-fejlesztésben, ha mi nem tartjuk magunkat az elvtársak által is megvitatott, kitárgyalt számokhoz; ha megengedjük, hogy itt túlmenjünk a terveken, nagyobb terheket vállaljunk magunkra annál, ami meg van tervezve; hogy lényegesen nagyobb vásárlóerő jelentkezzék, de az állami bevételek kisebbek legyenek, és a beruházások vonalán is olyan nyomás érvényesüljön, ami nagyobb beruházást erőszakol ki, akkor természetesen rosszabbra fordul a helyzet a tervezettnél. Vagy ha az iparban mi nem helyezünk megfelelő súlyt arra, hogy a termelés emelkedését valóban az előírt mértékben, tehát kb. 2/3 mértékben a termelékenység emeléséből hozzuk, ha megengedjük a létszámok felfutását és ezzel kapcsolatban a vásárlóerőnek a tervezettnél jóval erősebb növekedését anélkül, hogy ez megfelelően a termelésben realizálódna, akkor ugyancsak megismétlődhetnének bizonyos fokig az idei hibák, és növekedhetnek az idei gondok. Ezért rendkívül nagy jelentősége van annak, valóban gondosan ügyeljünk rá, hogy a terveket miből, milyen területen, hogyan teljesítik túl.

Bizonyos fokig mindezeknél a felsorolt, ismertetett tartalékoknál nagyobb tartalékokat jelentenek — bár nem összegezhető ezekkel a tartalékokkal, mert másfajta dolog —, ha mi a helyes gazdaságpolitikai vonalat továbbvisszük, tovább tudatosítjuk. Elsősorban magában a pártban, pártfunkcionáriusaink, KISZ-funkcionáriusaink között. De ezen túlmenően az ő közvetítésükkel és a szakszervezet közvetítésével a legszélesebb tömegekben, és valóban a legszélesebb tömegek támogatását nyerjük meg ennek a gazdaságpolitikának a következetes és jó végrehajtásához.

A befejezéshez értem, elvtársak. Azt szeretném megemlíteni, az elmúlt hetekben voltak fejlődésünkben bizonyos örvendetes jelenségek, amelyek arra mutatnak, hogy már ez a kevés is, amit eddig tettünk, mert eddig inkább beszéltünk, mint tettünk, ez a kevés is hozzájárult ahhoz, hogy bizonyos jelenségek egészségesebb irányba menjenek. Részben nemcsak ennek a következménye, ami mutatkozik. Persze nem minden területen. Ha az első 11 hónapnak a számait nézzük, kiderül, ebben az évben is az ipari termelés emelkedésének 6,7%-át a létszámemelkedés adta, 5,9%-át a termelékenység emelkedése, tehát 52%-ot a létszám, 48%-ot a termelékenység. De van egy sor pozitív jelenség is. Első helyen említeném, hogy vállalataink anyagkészlete az egy évvel ez előttihez képest kb. 13%-kal nőtt. Tehát egy évvel ezelőtt elég sokat hallottunk különböző anyagellátási nehézségekről, még az év elején is elég elterjedtek voltak ezek a panaszok, az utóbbi időben ilyen panaszok alig vannak. Persze előfordul a 13%-kal magasabb anyagkészlet mellett is, hogy hiányoznak az anyagok, mindenesetre sokkal kisebb mértékben és sokkal kevesebb helyen, mint egy évvel ezelőtt. De többé-kevésbé a jövő évre a zavartalan átmenet biztosítva van. Ezen belül különös súlya van annak, hogy hengerelt árukészleteink 13%-kal magasabbak, mint egy évvel ezelőtt.

Nem kevésbé kedvező számunkra az, hogy a termésfelvásárlások számai az utolsó hetekben, majdnem azt mondhatnám, meglepően kedvezően alakultak. Kenyérgabonából 3,8%-kal többet vásároltunk fel, a kisebb termés és a kedvezőtlen időjárás ellenére, kukoricafelvásárlásunk, ha nem is nagy mennyiség az egész, de mindenesetre az ún. kedvezőtlen tényezők ellenére is másfélszerese annak, amit tavaly elértünk. És ezzel összefügg az, hogy az árakban is, a piaci árakban is, bizonyos lemorzsolódás tapasztalható. Hosszú idő után először a takarmányárakban is, de a lakosság által fogyasztott piaci cikkekben is. Ha az egy évvel korábbi árakhoz hasonlítjuk össze őket, akkor szeptember végén az árak 12%-kal voltak magasabbak. Természetesen ezt főleg a gyümölcs-zöldség árak alakulása szabja meg. Október végén 8%-kal, november végén már csak 5%-kal. Ennek különösen kedvező jelentősége van azért is, mert ha ez a tendencia így tart tovább, akkor ez azt jelenti: a tervhez képest javul a bérből és fizetésből élők, tehát a munkások és alkalmazottak életszínvonala. Az idén ebből valamit elvett a piaci árak emelkedése. Kedvezően alakultak általában a műszaki mutatók is, bár a műszaki fejlődésben jelentkező elmaradottságot még nem tudtuk teljesen felszámolni és novemberben végre — hosszú hónapok ellenkező tendenciája után — 63 millió devizaforinttal aktív volt a külkereskedelmi mérleg is.

Mindezeknek a számoknak azért is van most jelentőségük, mert az év végén vagyunk, mert az 1961., tehát az ötéves terv első évének küszöbén vagyunk, mert mindezek az eredmények kedvező átmenetet tesznek lehetővé a jövő évre. A mi feladatunk — persze a gazdasági területen dolgozó elvtársakat értem elsősorban — az, hogy ezt a kedvező átmenetet valóban maximális mértékben biztosítsuk, hogy biztosítsuk a vezetésnek megfelelő színvonalát, azt, hogy ezzel az egész termelésünket és gazdálkodásunkat is tervszerűbbé tegyük. Így semmi kétség, hogy az 1961-es évet nemcsak az előterjesztésben előirányzottnak megfelelően, de annál kedvezőbben tudjuk bonyolítani.

KISS KÁROLY elvtárs: Nem javaslok még szünetet tartani. Sándor elvtársnak van kérdése.

SÁNDOR JÓZSEF elvtárs: Az előterjesztés 3. oldalán arról van szó, hogy a minisztériumi iparban foglalkoztatottak száma 220 ezer[52] új munkással és 5 ezer alkalmazottal fog nőni. A 7. oldalon pedig arról van szó, hogy a bérből és fizetésből élők létszáma mintegy 73 ezerrel fog emelkedni. A két szám közt mintegy 46 ezer főnyi különbség van. Ez a 46 ezer fő a népgazdaság melyik területén fog elhelyezkedni?

A másik kérdésem, hogy a bauxittermelés miért csökken másfél százalékkal? Tudomásom szerint a minisztérium tervei mások voltak. Azt tervezték, hogy növelik a bauxittermelést, másrészt ez igen fontos nyersanyag, exportálunk is belőle.

HÁY LÁSZLÓ elvtárs: Egy kérdésem van, ez a 8%-os termelésemelkedésre vonatkozik. Nem vonom kétségbe ennek a helyességét, de a következőket vetem fel. Friss elvtárs beszámolója szerint hét év alatt a termelés 80–85%-kal emelkedik. Ebből eddig megvalósult 26%, jövőre 8%-ot emelkedik, ez azt jelenti, hogy a következő négy év átlagára 12–12% jut. Lehet, hogy ez így helyes, de felhívom rá a figyelmet.

A javaslat szerint a termelékenység emelkedését 5,6%-ra tervezzük. Ez kevesebb, mint 1960-ban várható lesz. Mi ennek az oka?

KILIÁN JÓZSEF[53] elvtárs: Azt szeretném megkérdezni, hogy a beruházásokból hány százalék jut az építési beruházásra és mennyi az egyébre? Ez nem szerepel az előterjesztésben.

Miért nincs szó az előterjesztésben az anyagi ellátásról a tervet illetően?

CZOTTNER SÁNDOR elvtárs: A melléklettel kapcsolatban van kérdésem: az 1960-as várható eredményeket már rögzítették? Mert ha igen, akkor nem stimmel a százalékos emelkedés 1960-hoz viszonyítva.

Hogy került ide, hogy a nitrogénműtrágya termelés 336 ezer tonna lesz, amikor a minisztérium és a Tervhivatal között megegyezés van, hogy 320 ezer tonnát termelünk?

KOSSA ISTVÁN elvtárs: Úgy tudom, hogy a Politikai Bizottságnak határozata van a közületi fogyasztás csökkentésére.[54] Miért vannak akkor itt ezek a számok a tervben, amely szerint a közületi fogyasztás nagyobb mértékben nő 1961-ben, mint a lakosság fogyasztása?

KISS KÁROLY elvtárs: Megkérem Friss elvtársat, válaszoljon a kérdésekre.

FRISS ISTVÁN elvtárs: Amennyire válaszolni tudok a kérdésekre. Sándor elvtárs első kérdése arra vonatkozott, hogy van-e különbség – az egyik helyen az áll, hogy a munkások 22%-kal és az alkalmazottaké öt ezerrel nő, később aztán arról van szó, hogy a bérből és fizetésből élők száma 73 ezerrel. Sajnos azzal kell kezdenem, hogy mind a két szám nagyobb mértékben fog nőni, a termelés jelenlegi állapota szerint ezek a számok egy kicsit túlhaladottak. Ami szintén arra mutat, hogy nagyon kell vigyáznunk ezekkel a létszámkérdésekkel. A különbség elsősorban abból adódik, hogy az úgynevezett költségvetési létszám, amelyekben benne van pl. a pedagógusok létszámnövekedése, az egészségügyi alkalmazottak létszámnövekedése is stb. Ez maga 13 500-zal nő. A belkereskedelmi dolgozók száma közel 6000-rel, a közlekedés dolgozóinak a száma több mint 8000-rel stb. Nő az építőipari dolgozók száma, a mezőgazdaságiaké — tehát a bérből és fizetésből élők száma a mezőgazdaságban —, a SZÖVOSZ-nál, a külkereskedelemnél, lakás és kommunális vonalon, pénzintézeteknél és társadalmi szervezeteknél. A szocialista iparnál is — mint említettem — valamivel több lesz, a szövegben említett 27 ezer helyett mintegy 30 ezer a növekedés, mert a 27 ezres számban nincsenek benne az ipari tanulók és a fiatal munkások, és valamivel a helyi ipar és az OKISZ alkalmazottainak a száma is.

Ami a bauxit tervezett csökkentését illeti, most már úgy áll a dolog, hogy nem fog csökkenni a bauxittermelés, a csökkenés azért volt tervezve, mert Csehszlovákia valamivel csökkentette a behozatali igényeit. És ha már az eddig szóba került két számnál megemlítettem, hogy a számok tulajdonképpen már nem is egészen azonosak a mellékletben lévő számokkal, akkor mindjárt hozzáteszem — és ez a Czottner elvtárs kérdésére válaszol —, hogy ezek a számok egyáltalában nem kötelező számok, és nem azt a célt szolgálják, hogy most — azzal, hogy a Központi Bizottság a javaslatot elfogadja — ezzel törvényerőre emelkedjenek. Az is nyilvánvaló, hogy sokkal kevesebb számot terjesztettünk be, mint amennyi a minisztertanácsi előterjesztésben szerepelni fog, és hogy ezeket nem tesszük vita tárgyává, ezek a számok tájékoztatásul szolgálnak, és természetesen a Tervhivatal és a minisztériumok között vagy a Minisztertanács előtt vitathatók.

Háy elvtárs első kérdésére nem tudunk másképpen, mint a második ötéves tervvel felelni, a termelés emelkedésének az ütemére vonatkozólag. A termelékenység emelkedésénél pillanatnyilag az a helyzet, hogy sajnos valami nagyon

komoly tudományos megalapozottsággal a termelékenység tervezésénél nem rendelkezünk. Részben statisztikai számok felhasználása, elmúlt eredményeknek a jövőre való kivetítése, amivel dolgozunk, részben pedig a minisztériumokkal való alkudozások eredménye.

Remélem, hogy ezeknél jobb eredményt tudunk elérni, ez is jobb a tervezett számnál. Kilián elvtárs a gépi beruházás százalékairól érdeklődött. Erre az én számaimban nincsen válasz, talán Kiss elvtárs meg tudja mondani. Az anyagi ellátás megfelelően be van tervezve, ahogy említve van az anyagban. Az anyagi ellátás, az itt nem volt különösen érdekes, mert a Tervhivatal az egyes minisztériumokkal együtt építette fel, mind ki van tárgyalva. [sic!] Ami a nitrogénműtrágya számot illeti, lehet, hogy ez a szám téves, ez egyike azoknak a dolgoknak, amelyeket tisztázni kell a Tervhivatallal, illetve esetleg a minisztériummal.

A közületi vásárlásoknak a száma — nem tudom, Kossa elvtárs ott volt-e, amikor a közületi vásárlásoknak a bizonyos csökkentésével kapcsolatban a Gazdasági Bizottságban vita volt — én csak azt mondhatnám egyelőre, hogy a közületi vásárlások azok nem valami önmagukban vett rossz dolgok, amit feltétlenül meg kell szüntetnünk, vagy ki kell irtanunk. A közületi vásárlásoknál is megpróbáltunk, és általában ez jellemezte az idei tervezésünket, hogy lehetőleg kevesebbet adjunk belőle szervezetlenül és ösztönös teljesülésre, mint ahogy az az idén és a múlt évben is történt. Ennek megfelelően igyekeztünk mindazokat az igényeket, amelyek reálisan indokoltnak látszottak, kielégíteni. Ennyit tudok válaszolni erre a kérdésre.

FOCK JENŐ elvtárs: Elvtársak! Két válasz engem nem elégített ki. Friss elvtárs a Háy elvtársat félreértette. A Háy elvtárs — ha jól emlékszem — azt kérdezte, hogy lehet, hogy a múlt évben 12, ez évben 13%, jövőre 8%, utána levő négy évben újra 12%. Ez volt a kérdés? Erre a válasz az, hogy ez nem így van. Az 1958-hoz képest 80–85%-os hét év alatti emelkedés úgy néz ki, hogy az első két évben 12–13%, együttesen tehát 26%, ehhez az alaphoz képest a jövő évben 8%, az már nem nyolcat jelent, hanem 136% az alaphoz viszonyítva és az utolsó évben 8% emelkedés az 14%-ot jelent már. Így jön ki tehát a 185%-os index 1958-hoz viszonyítva. A másik, a közületi vásárlások kérdése. A közületi vásárlásokat jelentős mértékben csökkentette a kormányzat jövő esztendőre, de a közületi vásárlásokban részt vevők köre jelentős mértékben növekszik jövőre. Hát az egy millió holdon új tsz-ek mint közületi vásárlók jelentkeznek, tehát a körük növekedett — relatíve csökken — és mégis abszolút mértékben növekedés áll be. Úgyhogy jelentős mértékű a csökkenés.

KISS DEZSŐ elvtárs: Elvtársak! Azt hiszem, hogy azokat az elvtársakat, akik tervezéssel foglalkoznak, egyáltalán nem lehet irigyelni, mert talán jelenleg sehol az egész magyar társadalomban nincs annyi objektív és szubjektív ellentmondás, mint ezen a területen. És talán semmi sem annyira képlékeny, mint éppen a mi tervezésünk. Nagyon nehéz konkrétan hozzászólni a tervhez, mert ezt megfelelő elvtársak csinálták, megfelelő előkészítések alapján, hazai és nemzetközi kérdéseket figyelembe véve, és azt gondolom, hogy azt kell elfogadni, amit az elvtársak ide terjesztenek, mert ők értik a legjobban. Azonban van egynéhány kérdés, amire részben inkább szeretném a Központi Bizottság, a Politikai Bizottság figyelmét felhívni. Amit most a Fock elvtárs mondott, és a Háy elvtárs kérdezett az ütemmel kapcsolatban, engem is zavar. Mert az igaz, amit Fock elvtárs mond, de a valóság az, hogy az évi 12–13% fejlődés mindig az előző évi bázishoz következett be ez

idáig. És éppen ott van a baj, hogy a tényleges termelés az a tervezettnél nagyobb, és a megtermelt többlet pedig olyan helyen jön létre, ami szükséges a népgazdaság számára. [sic!] Én ott vagyok zavarban, elvtársak, hogy ez évben hogyan lesz biztosítva, hogy azokon a területeken, ahol nem szabad, megint ne jöjjön létre többtermelés. Mert az elmúlt esztendőben volt egyszer a kongresszusnak figyelmeztetése, és volt a KB-nak külön figyelmeztetése, ennél magasabb pártfórumokat nem tudok elképzelni, amelyik világosan, határozottan kimondja, hogy kérem vigyázni kell, mert baj történik, ebben az évben mégis bekövetkezett a baj. Itt konkrét intézkedésekre van szükség, már elsősorban tárcákra gondolok, üzemi pártbizottságokra és beleértve az anyagi ösztönzést is és nagyon szigorú ellenőrzést, hogy menet közben észre tudjuk venni a kiugró hibákat és megakadályozni minden olyan túlteljesítést, ami a népgazdaság számára zavart okoz. Ugyanakkor a figyelmet, a munkaverseny-mozgalmat, az üzemi demokrácia adta lehetőségeket pedig arra kell irányítani, ahol tényleg a terv túlteljesítése nagyon szükséges lenne, mert néhány területen feszültség mutatkozik.

A másik megjegyzésem az lenne, hogy itt a gépgyártásnál a beruházások 55%-kal csökkennek az ez évihez viszonyítva. Ugyanakkor 10%-kal növekszik a gépgyártás, de maga a gépgyártás importja 27%-kal. Igaz, hogy itt van a legtöbb tartalék-kapacitás kihasználás, norma, veszteségidő, gép- és műszak kihasználtság, de mégis azt gondolom, elvtársak, hogy erre a területre nagyon nagy figyelmet kell fordítani, mert egy kicsit nehéz dolognak tűnik az, hogy 55% a beruházás, [sic!] 10%-kal növekszik a termelés, ha figyelembe veszem, hogy a műszak-kihasználás, átállás 1,2-ről 1,7–1,8-ra, még lényegében nem történt semmi. Politikailag ez a dolog nincs előkészítve, mert egyelőre az esztergályos, meg a marós nem hajlandó még két műszakban dolgozni, akkor esetleg könnyen meglepetés érhet bennünket, ha mi azt gondoljuk, hogy majd februárban már két műszakban dolgozunk, és a beruházásokat ezekkel a lehetőségekkel pótolni tudjuk. Ugyanakkor olyan veszély is van, hogy egy sor területen a két műszak bevezetése még növelné az anyagigényeket, és olyan területen jönne többlettermelés létre, amely a népgazdaság számára nem kívánatos.

A harmadik megjegyzésem, elvtársak, az, hogy nem értem ezt a búza, meg a kukorica se a vetésterület, se a növekedés tervét. Itt a Központi Bizottság előtt volt szó arról, mikor ez év elején hazajöttek az elvtársak Moszkvából a KGST-tanácskozásokról, azt mondták, hogy mindenki maga lássa el magát búzával, növelje meg a vetésterületét. És itt meg lett mondva, hogy már az ez évi tervezésnél figyelembe fogjuk venni.

Közbeszólás: Nem arról volt szó, hogy a vetésterületet növeljük, hanem arról, hogy a termést növeljük.

KISS DEZSŐ elvtárs: Szóval arról van szó, hogy nekünk magunknak kell a búzaellátást megoldani. Ebben a tervben lényegében 0,5%-kal növekszik a búzának a hozama, illetve 9 és fél helyett 10 q lesz, és jövőre ugyanannyit fogunk importálni a Szovjetunióból, mint ebben az esztendőben. Én nem értem ezt, elvtársak, mert én úgy értettem, hogy másról volt itt szó, hogy több búzát fogunk termelni, hogy valamit előre tudunk menni, hát ez nem olyan sok...[55]

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Ez nem esik egybe Kiss elvtárs, ez egy évvel később jelentkezik.

KISS DEZSŐ elvtárs: De már 1961 van jövőre, Kádár elvtárs.

KÁDÁR elvtárs: 1962-ben kell ennek behozni...[56]

KISS DEZSŐ elvtárs: Szóval lényegében ebben az évben februárban volt szó róla, se a tavaszi vetésnél, se az őszi vetésnél ezek a dolgok komolyan nem kerültek előtérbe. Ez az egyik dolog, lehet, hogy nincs igazam. A másik dolog a kukoricának a hozama. A felvásárlásra be van tervezve 35% vagy 37% növelés, a kukorica hozama lényegében, valami kevés eltéréssel, marad a régi. Hát akkor minek csináljuk azt a sok hibridüzemet, meg nagyüzemi gazdálkodást, ha ugyanott maradunk a kukoricával, ahol voltunk? A szovjet elvtársak mondták meg itt, hogy sehol a világon nincs olyan lehetőség a kukoricatermesztésre, mint Magyarországon, ugyanakkor — bár nem értek hozzá — azt látom, hogy előrejutás nincs.

Van három észrevételem még. Az egyik az életszínvonallal kapcsolatos, erre még kitérek. A másik kérdés, amit a Friss elvtárs nagyon optimistán elmondott a biztató eredményekről, én nagyon örülök a biztató eredményeknek, de azért úgy van, hogy minket már annyiszor megbiztattak, [sic!] és két év óta a gazdasági helyzet nem a javulás felé, hanem egy kicsit a romlás felé halad, az összes eredményeivel együtt. Én kérek engedélyt, hogy erre részletesebben kitérhessek. És ezekben az őszi eredményekben az őszi hajrá, az év végi hajrá van nagyon nagy részben. 1960-ban a termelés ütemessége romlott, a negyedévekben a hajrá az állandóan növekszik, a negyedévi visszaesés állandóan növekszik, és világos, hogy a határozatok nyomán az év végi hajrá megemelése és az egész dolog az nagyon nagy ösztönzést ad, hogy az év végit jól zárjuk le. [sic!] Itt akkor lehetne tiszta képet kapni — és nyilvánvalóan javulást —, hiszen dolgoztunk érte, hogyha azt a tavalyi meg az előző év végi felfutásokat hasonlítjuk pontosan össze.

Még egy megjegyzésem van ehhez, azokat a szovjet szállítások, megemelt szállítások, ami számunkra, elvtársak, egyáltalán nem jelent könnyebbséget, az én véleményem szerint. Könnyebbséget jelent gazdaságilag pillanatnyilag, hogy a mi ügyetlenségünket, meg a rossz munkánkból valahogy kihúzzuk magunkat. Én azt a következtetést vonom le, elvtársak, hogy a mi felelősségünk növekszik meg. Egész politikai felelősségünk ezzel az üggyel. Mert ez azt jelenti, ahogy itt mondta Magyarországon Hruscsov elvtárs, hogy egyszerre lépünk a kommunizmusba, és ebből a józan munkás is azt a következtetést vonta le, hogy fogjuk meg a dolog nehezebbik részét, és gyerünk előre. Minden erőnket arra adjuk, hogy jobban dolgozzunk....[57] hogy többet tudnak adni a szovjet elvtársak, és már kész a tervük, és mért tudnak adni, és esetleg még mehetünk, [sic!] ez azt jelenti, hogy ez a távolság gyorsabban nő. A szovjet elvtársak sokkal jobban dolgoznak, mint mi, elvtársak. Mások az arányok, az világos, de én ezt a következtetést vonom le, és nekünk úgy kellene dolgoznunk, hogy mind kevesebb[et] és kevesebbet vegyük őket igénybe.

Az 1961-es tervvel kapcsolatban szóvá tenném még a következőt. Nem bánom, akármilyen terv van, csak legyen terv. Ezeket a terveket le lehessen bontani az üzemekre, és a Központi Bizottság kötelezze a gazdasági szerveket és a pártszerveket arra, hogy az üzemi lebontott tervek tükrözzék azokat a főbb elgondolásokat, amelyeket a párt határozatai előírnak. Ezeket hamarosan tárgyaljuk meg termelési tanácskozásokon. Emellett az 1961. évi tervről lehetne politikai ismertetést is adni, és egyszeriben, egyvonalban szakmailag is, meg politikailag is azt mondanánk, nézzétek emberek, itt van a feladat, és akkor az év hátralevő tíz hónapjában a figyelmet teljes egészében arra lehetne fordítani, hogy hogyan hajtsuk végre ezeket a terveket. Mert ez nagyon hiányzik nekünk egyelőre.

Szeretnék még kitérni ezekre a kérdésekre általában és politikai vonatkozásban. A mi helyzetünk négy év óta szerintem olyan, mint valahogy az esztergályosnak a helyzete, amikor forgácsol, esztergál, szép simán vág a kés, és egyszer csak elkezd rázkódni az esztergapad, rezonál. Hát mi is így vagyunk egy kicsit. A rezonáció az csak kimutatja, hogy valahol valami baj van. Nem az a baj, hogy rezonál, hanem valahol valami elrejtett hibára hívja rögtön fel a figyelmet. Lehet az, hogy a csapágyak nem bírják a forgást...[58]

MAROSÁN elvtárs: Akkor nekünk nagyon vigyázni kell arra.

KISS DEZSŐ elvtárs: Lehet, hogy a kés kicsorbul, kimegy az éle, vagy rosszul van befogva a kés, nagyon sokféle hibája lehet a dolognak. És nálunk is valamilyen ilyen dolognak kell lenni, elvtársak. Ezt ilyenkor egyértelműen fel kell tárni, meg kell magyarázni, és a hibaforrást ki kell javítani. Én azt hiszem, itt két dologról van szó. És ez elég nyilvánvaló már. A mezőgazdaságnak az átszervezése nyilván egy kicsit gyorsabb volt, tehát itt a forgás is okozott bizonyos rezonációt. És ugyanakkor a kés is, az esztergakés is nem kitört, hanem megcsorbult. És én azzal magyaráznám, hogy három és fél éven keresztül, vagy négy éven keresztül egyfolytában magyaráztuk, és el is hitték, és mi is elhittük, úgy is van, hogy a párt politikája az helyes és jó. A terveket évenként 5–6–7%-kal túlteljesítettük, és ebből a kettőből egy sor területen azt a következtetést vontuk le, hogy itt minden rendben van, simán megyünk előre. A határozatok konkretizálására, felbontására, meg valamiféle alapos ellenőrzésére, mozgósításra nincs szükség. És ez most a fő gondja, fő baja a mi népgazdaságunknak. És hát az egész politikai életnek.

Volt, elvtársak, vita arról is, hogy helyes volt-e, hogy megmondtuk kifelé, hogy van ez a bizonyos berázkódás, ez a rezonáció, vagy nem helyes a népgazdaságunk életében, hogy megmondtuk. Nézetem szerint világos, hogy helyes volt, mert mi egyszer megfogadtuk, hogy a nehézségekről a tömegekkel őszintén fogunk beszélni. Ebből a szempontból helyes volt, és ha ki akarjuk javítani a hibákat, akkor ő nélkülük, akikkel együtt rontottunk, azt nem lehet megcsinálni. Hát világos, hogy őszintén ezt meg kell mondani. Azt is meg kell mondani, elvtársak, hogy egyébként nem az a baj, hogy kivittük, mert enélkül is megvan az a bizonyos rezgés, annak az okait kell megszüntetni. Azonban, elvtársak, szerintem nem volt helyes, hogy itt a pártban, eltérően az eddigi gyakorlattól, akkor kezdtünk beszélni ezekről a bajokról, amikor az okai és kijavítási módja nem volt egyértelműen tisztázva. És növelte gondjainkat az, bizonyos politikai rezgést okozott nekünk, hogy valahogy a Politikai Bizottság tagjai is egy kicsit a saját szájuk íze szerint magyarázták ezeket a kérdéseket. Mert a Marxista-Leninista Esti Egyetemen feltették a kérdést, hogy ennek vagy annak a politikai bizottsági tagnak van igaza? Mert az egyik elvtárs azt mondta, hogy kötelező ez a feszültség, meg velejárója a fejlődésünknek, a másik elvtárs azt mondta, nem kötelező, és itt nem volt egy nyelven beszélés, elvtársak, ez is idegen a pártnak a gyakorlatában. És világos, ha egyértelműen nincsenek tisztázva a kérdések, akkor az lesz, hogy mindenki a saját szája íze szerint mondja a dolgokat. Tehát én sem annak a véleményét fogom mondani, aki másként gondolkozik, hanem a magam véleményét fogom mondani, ha valahol a párt nem szabályozza ezeket a véleményeket.

Aztán Budapesten komoly bonyodalom származott a sajtókombinátból,[59] szóltak, hogy katasztrófáról beszélnek a népgazdaságban. Kerületi üzemi aktívákra hívtak meg, tényleg az egész budapesti pártbizottság permanenciában volt, hogy mentünk, és magyaráztuk a pártiskoláktól kezdve mindenhol, hogy mi is itt tulaj-

donképpen a helyzet. Na most mit csinált a Budapesti Pártbizottság? Hát elég nehéz helyzetben voltunk, hogy most milyen álláspontot foglaljunk el. És azt mondtuk, elvtársak, hogy először nem a számok itt a legérdekesebbek, a fejlődés számai, hanem az, hogy a fejlődés számai mögött van egy ipar és egy közlekedés rekonstrukciója, van egy lakás és tanterem építési program, van egy mezőgazdaság átszervezése, plusz 12%-os növelés és életszínvonal-emelkedés. És ez olyan alapállás, amiről letérni, elvtársak, nem szabad. Akkor aztán kezdtük a feleletek között azt, hogy kell-e ez a feszültség, vagy nem kell. Mert hát ez bement a köztudatba. Legalábbis a széles pártberkekbe, mert ez a határozat végigment üzemi aktívákon. És akkor ott próbáltuk elvtársak magyarázni, hogy részben igen, akartuk csinálni, részben nem akartuk. Elemeztük, hogy milyen hibák vannak, és hogy kell azokat kijavítani, helyesen a párt határozatai nyomán. Meg kellett nekünk birkózni egy olyan hangulattal, hogy ki a felelős ezekért a dolgokért. A Budapesti Pártbizottságon is volt ilyen, az apparátusunkban is volt ilyen hang, alig volt kerületi, üzemi aktíva, ahol ilyen hang ne lett volna, és bizony meg kellett mondani a sajtókombinátban,[60] a pártiskolákon, a szakszervezeti főiskolán és mind, ahol voltunk, hogy egyaránt felelősek vagyunk ezekért a hibákért, a párt világosan megmutatta, hogy mit kell csinálni, megmondta, határozatok vannak rá, és mégse hajtottuk végre. És azzal magyaráztuk, hogy itt ez az elalvás, ez a megnyugvás volt a főbb oka annak, hogy itt ilyen bajok történtek. Ennek ellenére, elvtársak, megmondom őszintén, hogy Budapesten a hangulat nem egyértelműen nyugodt. Még akkor sem, ha a karácsonyi hangulat ebből sokat mos el. Kádár elvtárs beszéde nagyon sokat nyugtatott, a Nyilatkozat is sokat nyugtatott, mégsem egyértelmű az emberek állásfoglalása ezzel kapcsolatban. Úgyhogy azt gondolom, azt a következtetést kell nekünk levonnunk, hogy egyértelműen kell választ adni a közvéleménynek a meglevő helyzetről, és a fő feladat a hibák okai kiküszöbölésének egységes meghatározása, és a figyelmet teljes egészében a kijavításra kell fordítani. És én azért epekedem ezért a tervért, hogy már legyen, és akkor ne erről kelljen beszélni, hanem tudunk arról beszélni, hogy kérem, neked ez a dolgod, ezt kell csinálni, na akkor fogjunk hozzá. És vannak elképzeléseink, munkaverseny, meg egyéb, hogy ténylegesen 1961-ben Budapesten az eddiginél nagyobb eredményt érjünk el.

Én szeretném elmondani, hogy hogyan reagáltak bizonyos tömegek az említett kérdésekre. A józan munkásoknak van három kérdése. Az egyik az, hogy képes-e a párt megszervezni a gazdasági téren a saját politikájának a végrehajtását? Azt is megmondom, elvtársak, hogy itt, ebben a testületben jó két évvel ezelőtt szóvá tettem ezt a kérdést, nem én fogalmaztam akkor sem és most sem. De ez a kérdés állandóan erősödik, és most a napokban tartottam egy taggyűlést Molnár Ernőéknél a gépgyárban,[61] abban az alapszervezetben, elvtársak, ahol kezdeményezték a szocialista brigádmozgalmat még 1958-ban, 1958 novemberében, ahol tényleg a legőszintébben, legnyugodtabban lehetett az emberekkel beszélni, és nagyon határozottan feltették a kérdést, hogy képes-e erre a párt, vagy nem képes erre. A másik, és ezt Angyalföldről Kelen[62] elvtárs hozta be, konkrétan megfogalmazva, a másik kérdés, hogy a határozatok nyomán abban reménykedik a párttagság és a vezető pártaktíva már az üzemekig lemenően, hogy végre 15 év után lesz felelős gazdálkodás, elvtársak, fent is, nemcsak lent. Mert az emberek ezt nem találják 15 év óta. Itt a mérce, elvtársak, nem egyforma.

Szabad legyen megmondani, hogy a politikai sikereinknek egyik legfontosabb forrása az volt, hogy 1956 után, igaz, hogy későn, de mindegy, de levontuk azt a

konzekvenciát, hogy csak olyan emberekkel lehet valamit végrehajtani jól, akik féltik is a párt politikáját, meg magukévá is teszik, és a saját területükön képesek végrehajtani. Ma pedig a mi gazdasági életünkben nagyon sok olyan ember van, elvtársak, aki nem képes megszervezni a párt politikáját, részben a maga képességei miatt, mert az élet talán túlhaladta őt, részben pedig a vezetésnek a stílusa is egy kicsit olyan, hogy nem mindig maga miatt, de nem tud dolgozni, mert annyira bonyolult, annyira összekuszálódott a dolog, hogy ott előremenni nem lehet. Most találkoztunk ezzel a számmal, elvtársak, a KGM pártbizottsága hozott be egy jelentést, a KGM dolgozóinak 63%-ának kevesebb iskolája van, mint négy polgári. Hát el lehet képzelni, elvtársak, akkor azt, hogy ha az kimegy, és egy bonyolult dolgot hogy fog ellenőrizni, hogy fog felhozni valamit, és tényleg, hogy fog az olyan javaslatokat tenni, mit fog mondani annak a helyi vezetésnek, hogy azt tényleg el is fogadják, és ki is javítsák.

Van egy ellentmondás is a mi kádermunkánkban elvtársak. Nem úgy ítéljük meg a káderekét, hogyan hajtja végre a gazdasági munkáját, hanem egy csomó szubjektív szempontból, barát, ismerős, mit csináljunk vele, rendes ember, de nem tud dolgozni, ha elkövet valami szoknya-ügyet, iszik, akkor leváltjuk, de azért, hogy a munkáját nem tudja megszervezni, azért nagyon ritkán történik ilyen felelősségre vonás, vagy hozzányúlás.

A harmadik kérdése ezeknek a józan tömegeknek, hogy az életszínvonalhoz hozzányúlnak-e, vagy nem fognak hozzányúlni? Ez egy nagyon élesen, határozottan megfogalmazott kérdés. Én megmondom, azt is elmondják, ha magunk között vagyunk — tényleg munkásemberek mondják el —, hogy vajon amit sokszor elrontanak a sok lazaság miatt, aztán a sajtó ír róla, és cukkolja az embereket, hogy ennyi millió, ennyi kár, és aztán kapott érte öt hónap felfüggesztett büntetést, hogy azokat a hibákat vajon most a munkással fogják-e megfizettetni, vagy sem. Szóvá teszik, elvtársak, az üzemekben az emberek. Ugyancsak ezek az emberek fogalmazták konkrétan, akik a szocialista brigádmozgalmat indították — és tényleg a Molnár elvtárs ismeri ezt a társaságot, nagyon kiváló szakemberek, öntudatos, harcos emberek, olyat nem tud nekik mondani az ember, amit meg ne csinálnának —, szóvá teszik, hogy kérem, a határozatok azt mondják, hogy üzemszervezés, jobb anyagellátás, mi marad nekünk belőle, normarendezés. Minden üzemszervezés és egyéb nélkül. Hát akkor rögtön kész vannak a válasszal, hát kérem, itt volt a Hruscsov elvtárs a gyárban, megmondta, hogy a termelékenységet nem azzal kell emelni, hogy nagyobb lapátot adnak a munkás kezébe, aztán úgy tudják a Kádár elvtárs összes beszédét, meg a vezetők beszédét, jobban — komolyan mondom —, mint mi tudjuk, elvtársak. Ott ekkor és ekkor azt mondta, hogy így és úgy megvédjük az életszínvonalat, meg így, meg úgy, és hivatkoznak és mondják az elvtársak. Most mondjuk meg tényleg őszintén, igaza van neki akkor, amikor normát akarunk rendezni mindenféle egyéb feltétel nélkül, 300–400 forinttal csökken a fizetésük, igaza van. Hát nem ő volt köteles három-négy éven keresztül figyelmeztetni bennünket, hogy emberek, hát rendezzétek ám a normát. Ez a mi gyengeségünk és mulasztásunk volt.

A munkásoknál jelentkezik elvtársak több dolog. Jelentkezik a norma, a nagyon magas szabadpiaci ár, és jelentkeznek nála a rémhírek, sokszor tudjuk, hogy nem alaptalan, őnála rémhírként jelentkezik. Tehát tényleges elképzelések vannak a villamosközlekedés, meg dohány, sör, óvoda, meg munkásszállás, meg nem tudom én mi, felemelésére. [sic!] És egy kicsit nem egészen értik, hogy ennek a

rétegnek kell-e elsősorban most mindent megfizetni. Vannak aztán a nem józan tömegek, elvtársak. És megmondom, hogy elég nagy számmal vannak. Nagyon sok káröröm, közömbösség, a munkánál is már jelentkező közömbösség, nemtörődömség, protekció-hajhászás, ilyen túlzott anyagiasság, cinizmus, követelődzés jelentkezik náluk. És az ellenség nagyon jól tudja ezt kihasználni.

Hát először erre a gazdasági problémákra, ha szabad így mondani, bizonyos régi balos, sértett elvtársak reagáltak, és kezdték elég nagy hangon mondogatni, kérem, csőd van, tönkretették az országot, és így tovább, és így tovább. Az ellenség az hamar rákapcsolt, de nem erről az oldalról. Budapesten kezdődött a Fradi-tüntetésekkel,[63] amikor Kádár elvtársék kint voltak az ENSZ-ben. És a nemzetközi helyzetből adódó feszültségeket ilyen belső dolgokkal nagyon jól tudták kombinálni. Megmondom, elvtársak, hogy van hatása, a dolgozók elég széles rétegében. A piacon találkozni vele, az üzletekben. Anyám, feleségem és tizenketten lakunk a házban, [sic!] és a házból állandóan mondják, hogy még meddig engeditek meg, hogy ilyen nagy pofája legyen ezeknek az embereknek. Állandóan találkozni ezekkel a dolgokkal. A rendőri jelentésekben most már mind több és több izgatás, uszításról kapunk hírt, és azt is hozzá kell tenni, hogy ezek valami nagy visszautasításra még most egyelőre nem találnak a párttagság részéről, vagy a józanabb tömegek részéről, egy kicsit oda is fülelnek a munkások. Ilyen gondjaink is vannak, nem tudtunk még Budapesten olyan közvéleményt kialakítani, ami tényleg hát teljes egészében azt a nyugodtságot tükrözné, amit egy időben elértünk.

A harmadik, elvtársak, hogy a pártfunkcionáriusoknál is van bizonyos fokú idegesség. Ezt is látni kell. Idegesíti őket egy kicsit az, hogy itt főleg a gazdasági kérdésekben jelentkeznek ezek a hibák. És én megmondom, senki ne csodálkozzon azon, hogy ilyen idegesség van, mert itt másfél év óta, elvtársak, állandóan erősebb és erősebb hangon jelezzük, hogy kérem szépen a gazdasági vezetés terén nem minden megy úgy, ahogy kell. Beletartozunk mi is, pártmunkások. De ez felülről nem lett megfogva, és nem lett úgy koordinálva, nem lett úgy víve ez a dolog, és olyan konzekvenciák levonva, amire itt szükség lett volna. És hát, elvtársak, ezek a funkcionáriusok azok, akik 56 előtt már egyszer tényleg végigcsinálták ezt a dolgot, 56 alatt, 56 után mindig az első vonalban voltak, világos, hogy egy kicsit érzékenyek. Szabad legyen elmondani egy példát. 1956. október 17-én volt a XXI. kerületi pártbizottsági ülés. Ott a Kalamár[64] elvtárs felállt, hogy puskával is meg fogjuk védeni a népi demokráciát, meg lőni fogunk a proletárdiktatúra védelmében, és mondtam neki, hogy nem jó, hogy te így beszélsz. Azt mondja, de én emlékszem arra, hogy mi volt 1919-ben, hogy bukott meg a proletárdiktatúra, egy ugyanolyan összvezetőségi ülés volt, mint amilyen a pártbizottsági ülés. 40 éve még élt benne, én nem értettem még meg, csak hadakozott az ember összevissza, nem értettem még meg a dolog jelentőségét, mert nem éltem át, de ő már átélte. És most a pártfunkcionáriusok voltak azok, akik tényleg az élvonalban voltak, akik küszködtek a hibák ellen, nem hallgatták meg, és mi ezen a téren, elvtársak, úgy érzem, elég sok jelzést adtunk, meg a pártmunkások is elég sok jelzést adtak, és bizony az a szükséges következtetés, ami kellett volna, az nem lett levonva.

Csak egy példát. A múltkor itt a K. Nagy, meg a Losonczi elvtársak nagyon megkritizálták ezt a SZÖVOSZ-t.[65] A Tatár Kiss elvtárs itt végignevetgélte a dolgot, mintha legalábbis valami viccet meséltek volna el. Hogy ennyi lelkiismeret-furdalás érte volna, vagy gondolkozott volna, akkor még feláll a parlamentben, és elmondja, hogy jól dolgozunk, hát egy kicsit még csiszolgatnunk kell, ezt tudta

elmondani a parlamentben.[66] Hát ez, elvtársak, mégsem jó. De most ennyit ezekről a kérdésekről. Azt gondolom, hogy ezek nemcsak gazdasági kérdések, most már fontos pártpolitikai kérdések, a pártegység, párt és a tömegek kapcsolata és a párt tekintélyét érintő kérdések. Ezt most már nekünk, elvtársak, azt hiszem, így kell kezelni.

Szeretnék állást foglalni a következő kérdésekben. Az egyik ez az életszínvonal. Azt gondolom, elvtársak, hogy ehhez nem kell és nem helyes hozzányúlni, ehhez az életszínvonalhoz. És nem tartom helyesnek, hogy itt különböző ilyen részkérdésekkel hozakodunk elő, cigaretta, meg egyéb, mert nem ez a megoldásnak útja. A megoldás útja tényleg azoknak a határozatoknak, amiket hoztunk, azoknak a végrehajtása. És most egy ilyen intézkedések sorozata,[67] elvtársak, nem azt bizonyítja, hogy mi az elmúlt négy év alatt nagyon jól dolgoztunk, hanem egy kicsit azt mutatná, hogy igen, ti azt mondjátok, hogy jól dolgoztatok, de hát akkor miért kell hozzányúlni a mi életszínvonalunkhoz. Mert ezek az intézkedések elsősorban fájnak, elvtársak, az 1500–1600 forint átlagkeresettel rendelkező munkásosztálynak. És nem értik meg a munkások, miért kell csak nekik fizetni. Sokan fel vannak háborodva azon, hogy ingyen laknak az emberek a munkásszállóban. Hát tényleg ezen is javítani kell, elvtársak, át kell gondolni mindent, először politikailag alátámasztani, megmagyarázni, és ha tényleg szükséges, akkor intézkedünk. No de mi az, hogy ingyen lakik valaki a munkásszállóban? Tessék, próbálja meg valaki, lakjon a munkásszállóban. A családja ott, ő itt, két helyen kosztolni, utazni, hát ez nem ingyen lakás, kedves elvtársak. Hát vannak ilyen érvek is. Nem egyértelmű, hogy ingyen laknak. Tényleg van egy csomó ember a munkásszálláson, aki nem érdemli meg, hogy ott lakjon, nem érdemli meg, hogy ingyen lakjon, meg ennyit fizessen. Hát azért a zöme nem ezt jelenti, A zöme azt jelenti, hogy távol van a családjától, és egy héten vagy négyszer, vagy egyszer, vagy egy hónapban egyszer hazautazik, és bizony ez, elvtársak, sokba kerül két helyen családot fenntartani. Ez sokba kerül.

Na most, van ennek az egész életszínvonalnak olyan oldala is, elvtársak — azért ne áltassuk magunkat —, a paraszt azért még mindig nem lelkesedik, még nem tapsol azért a termelőszövetkezetnek, és tényleg majd most kezdi megismerni, hogy mi az a közös, amikor majd a megszilárdítás sokkal nehezebb munkáját kell végrehajtani, mint az átszervezésnél. Na de ha most a munkástól különböző címeken elveszünk, és duruzsoljuk a fülébe, hogy ennyivel és ennyivel emelkedett az életszínvonal, akkor azt a következtetést vonja le, hogy a fene egye meg azt a mezőgazdaságot. Meg egy darabig megérti, amit a Kádár elvtárs mondott, azt megértette, hogy neked kevesebb a fizetésed, több lehetne. De amikor már effektíve hozzányúlunk, és ezek az intézkedések a munkásrétegeknél 6–8–10%-ot jelentenek életszínvonalban — mert a norma, mert az egyebek, ha az egy embert érintenek —, az nagyon sokat jelent, akkor már nem úgy fog nyilatkozni a dolgokról, vagy hozzá viszonyulni.

Vidéken sem elég szilárd még a tsz-ek mellett a hangulat, még a munkásé se legyen szilárd? Nem jó, hogy félszívvel áll neki a dolgoknak, kicsit bizalmatlan lesz, mert, elvtársak, ha egy milliárdot elveszünk tőlük, az ötmilliárd kárt okoz. Ezt már megtanultuk. De ez csak gazdaságilag. Aztán a politikai bizalmatlanságról, meg egyébről ne is beszéljünk. Úgyhogy ennek az egész dolognak sok oldala van. Én el tudnám képzelni, hogy külön ezt a kérdéskomplexumot nézzük meg. És ha tényleg hiányzik, elvtársak, illetve tényleg sok a vásárlóerő, hát akkor, ha el kell vonni,

akkor vonjunk el mindenkitől. Akkor kezdjék a vezetőknél — lehet, hogy demagógnak fognak mondani —, aztán kezdjék a szabadfoglalkozású embereknél, meg az ügyvédeknél, meg a doktoroknál meg egyebeknél, ne a minisztériumi tisztviselőknél, mert ott úgyis kevés a pénz, és a pedagógusoktól sem. De van itt számtalan réteg, ahol lehet, akkor oda tud az ember egész szívvel állni, hogy nézd komám, ilyen a helyzet, nézd, engem is érint, téged is érint, ezt megérti. De hogy egyedül a munkásra hárítani minden terhet és sokszor a mi nem jó munkánknak a terhét, ezért egész szívvel kiállni nem tudok.

A másik, amiben szeretnék állást foglalni: már említettem a kádermunkát, elvtársak. Van egy ilyen ellentmondásunk nekünk a kádermunkában. Mi túlzottan türelmesek vagyunk az egyes káderek iránt. Tényleg, ha meg kell büntetni valakit, mert sokszor úgy értik ám a felelősséget, hogy legyen felelősség, hogy azt mindjárt fel akarjuk akasztani. Pedig nem erről van szó. Arról van szó, elvtársak, hogy az elkövetett hiba mértékében vonjuk felelősségre az embereket. Ha dorgálás jár, akkor dorgáljunk, ha akasztani kell, akkor akasszák fel. Ilyen is van ebben az országban, elvtársak. Csak nálunk — a Szénási[68] elvtárs el tudná mondani, és én is el tudom mondani, elvtársak, most volt a kommunista ügyészek egész napos értekezlete — nem mernek hozzányúlni az általános ügyészi felügyelethez, mert olyan eset nincs, hogy meg ne fognák a kezüket az ügyészeknek, és bátran hozzá mernének az ügyhöz nyúlni. Politikailag bátorítani kellett ott őket, hogy csak kezdjék, de azt mondják, hogy ezt nem lehet, mert nem megy ez a dolog. Hát így azért mégse lehet csinálni. Egyik oldalon túlzott türelem, nagyon nagy megértésről van szó, a másik oldalon pedig azzal nem törődünk, elvtársak, hogy a párt tömegkapcsolatának, a népgazdaságnak effektív mennyi millió forint, vagy tízezer, vagy ötezer forint kárt jelent.

Hadd mondjak, elvtársak, egy példát. Erzsébeten[69] egy téglagyárnak egy nagyon buta, primitív ember az igazgatója. Hát az volt, azt hiszem, a bűnös, aki odatette őt, mert tényleg nem alkalmas, és már rég le kellett volna váltani, hát leváltják, de valóban nem váltják le, mert már a hatodik helyen igazgató, mindig egy kicsit levesznek a fizetéséből, és minden évben háromszor megbüntetik. Megbüntették például 300 forintra, mert 6000 forintos kár keletkezett az üzemben. Egyszer azért, mert taxikkal halásztatott a téglagyári tóban [sic!] stb. Erről az ügyről tudott az iparigazgató, az illetékes miniszterhelyettes és az Építésügyi Minisztérium párttitkára. Mondtuk, hogy jó, kedves elvtársak, mondják meg, legyenek szívesek, hogy az Erkel Színházba, amit kilenc millióval kezdtek és már 21 milliónál tartanak, a Vígszínházba, amit elkezdtek 24 millióval és 40 millióba került, aztán a Könyves Kálmán úti csatornázásba, amit 54 millióval kezdtek és 80 millióba került, mondják meg, hány embert büntettek meg itt, nem tudtak egyet sem mondani. Nem egy dolog van ilyen, elvtársak, hanem száz. Az ügyészség egyetlen egy embert nem tud megfogni, ahol nagy tervcsalások és egyebek vannak, meg gazemberkedések a tervezésben, mert a mi gazdasági vezetőink úgy védik őket, elvtársak, hogy én nem is tudom, mintha azon múlna a proletárdiktatúra. Pedig nem igaz, hogy az értelmiség visszahúzódnak ezekért az emberekért, [sic!] mert őket is felháborítja. Az értelmiség egy része nagyon őszintén, nagyon rendesen dolgozik, mások pedig elgazemberkedik az ő munkájuknak az eredményeit is.

A Szovjetunióban van egy olyan mondás, elvtársak, és gyakorlat is, ott tanultam meg, amikor kint jártam, hogy minden a káderekén múlik, de nem akármilyen káderen. Olyan káderen, aki érti a párt politikáját, szívébe veszi azt a politikát, és

meg tudja szervezni. És aki erre nem alkalmas, arra azt mondják, hogy bitorolja a proletárdiktatúra funkcióját. Hát mi nagyon messze vagyunk ettől a helyzettől. Ehhez még szeretném szóvá tenni a következőt. Nekünk, elvtársak, megszülettek a szocialista brigádvezetők, és bizony elég szépen is fejlődnek. [sic!] Új típusú vezetők, szerintem a jövőnek művezetői és üzemvezetői, mert az emberek már tudják szervezni a munkát kulturáltabban, magasabb termelékenységű munkát, és nevelve, nem parancsolóan szervezik a munkát, az embereket. A brigádvezetőnek nagyobb tekintélye van, mint a művezetőnek vagy az üzemvezetőnek. Szóval ami új, ebben jelentkezik. Ez nem jelenti azt, hogy minden brigád ilyen. De világos, hogy a jövő művezetője ez az ember, és nem az az ember, aki például, mit tudom én, például a Fémműben örök életében vörösrezet öntött, és holnap neki már nukleáris műszerekhez alapanyagot kell gyártani, amiből öt-hat kb. 100 000 forintot ér. És nem mindegyik tud átállni, és ezeket az embereket már előre kell léptetni.

Mi nem vesszük figyelembe azt, hogy nekünk nem csak egyetemet végzett munkás és paraszt értelmiségünk van, hanem ennek az új értelmiségnek öt-tíz éves gyakorlati tapasztalata van. És legyen, holnap igazgató legyen, főkonstruktőr, főmérnök stb. Nekünk nagyon sok olyan gyakorlati tapasztalatokkal rendelkező régi szakmunkás vezetőnk van, akinek ugyan nincs iskolája, de kiváló szervező és kiváló vezető. És kiválóan tudnak három-ötezres vállalatokat, gyárakat igazgatni, és azt hiszem, megérett a helyzet, hogy egy kicsit feljebb vigyük ezeket az embereket. Az élet ezt követeli, és már dörömböl a kapun, hogy itt egy kis friss vért, friss levegőt kell ide ebbe a vezetésbe bevinni.

A következő és utolsó kérdés, elvtársak, hogy a mi gazdasági vezetésünkből és a termelés pártellenőrzéséből néhány ilyen nem jó vonást ki kellene küszöbölni. Sok olyan tényezőt, ami rossz tendenciára vezet. Mi azt mondjuk és követeljük — legalábbis szóban, a gyakorlatban még nem —, hogy a gazdasági vezetők, illetve minden téren dolgozó vezető az előbb kommunista legyen és azután az adott terület szakembere, igazgatója, jelen esetben igazgatóról, főmérnökről van szó. És én úgy értelmezem ezt a kérdést, elvtársak, hogy ha ő először párttag, akkor az abban kell, hogy kifejezésre jusson, hogy a gazdasági vezető a munkáját, ahova állította a párt, azt nagyon prímán, a párt határozatai szellemében hajtsa végre. Ez az elsődleges követelmény. Na, nálunk mi történt? Nálunk egy igazgató, egy főmérnök, egy gazdasági ember, az a pártbizottság aktívája, aki különböző brigádmunkákban vesz részt, az munkásőr, az propagandista, minden az égvilágon. Hát a KNEB, elvtársak, sokezer embert vesz ki állandóan a munkából, azok nem délután három óra után vizsgálnak, napközben vizsgálnak, elvtársak. Az embernek, annak az illető igazgatónak, főmérnöknek annak ott ég a munkája, mert nem tudja elvégezni, mert valahol máshol vizsgál, és mi történik utána, minden marad a régiben.

És a pártellenőrzést is, sokan hajlandók a mi pártszervezeteinket úgy venni: ennyi vizsgálatot csináltunk, ennyi munkát végeztünk, csak éppen ha megnézzük, hogy milyen hibák alakultak ki a népgazdaságban, akkor itt van a nyakunkon a feszültség. Ne vegyék jegyzőkönyvbe, de elmondom, ezt is a Szovjetunióban láttam: egy kerületben voltunk kinn, ahol nagyon ronda házak voltak, leverve a vakolat, egy darab kertet és egy darab fát sem láttunk. És azok az elvtársak mondták: van nekünk 10 ezer ilyen kiskert, meg házvédelmi bizottság. Azóta láttam azt a kerületet. Nagyon szép. Talán nincsenek meg ezek a bizottságok, de vannak kertek, meg van vakolat, meg van hozzá pénz. Ez is olyan dolog, hogy Magyarországon nincsenek ilyen kiskert bizottságok, de vannak kertes házak.

Nálunk az a munka mércéje, hogy ki mennyi munkában vesz részt. Kiválóan értik a gazdaságpolitikát, mert ha valahol beszél, akkor nem ám az ő adott munkájáról beszél, hanem csak fő vonatkoztatásban. Meg eljönnek a Budapesti Pártbizottságra régi elvtársak, akik olyan nagy forradalmárok, és ha megkérdezzük tőle, hogy építetted le a létszámot, hogy szervezted meg a több műszakot, akkor arra már nem tud válaszolni. Ezeken nekünk javítani kell és azért az ilyen szubjektív, kontárkodó szellemet, ami megvan, és mindjobban és jobban elönt bennünket, egy kicsit ki kell küszöbölni, és tényleg egy igazgató legyen igazgató.

Ugyancsak ezen az ügyészi értekezleten döbbentünk rá a következőkre: többek között két dologtól félnek az ügyészek a gazdasági munkában. Egyrészt politikailag félnek egy kicsit, egyrészt az általános felügyelet munkájától. Másrészt azért, mert a gazdasági munkában még nem elég járatosak, és úgy gondolták sokan, hogy az állami szakfelügyelet helyett nekik kell ezt a szakfelügyeletet gyakorolniok. Pedig nem erről van szó. Minden minisztériumnak és minden vállalatnak meg kellene a maga megfelelő, jól működő ellenőrző szervének lenni. De sajnos ez az ellenőrző szervezet nem működik. És mivel nem működik mindig, akkor valahol máshol akarjuk kitalálni a dolgokat, és nem azt az ellenőrző szervet akarjuk megjavítani, mert az valóban sokkal könnyebb. Nekem ezek lettek volna az észrevételeim. Nyilván még nagyon sok elmondani való van, meg tapasztalat, amivel a munkát meg lehet javítani. Továbbá számtalan javaslat. Úgy gondolom, a Központi Bizottság, valamint a Politikai Bizottság gyűjtse össze azokat, és egy kicsit egy irányba kellene azoknak a munkáját terelni. Mi, a Budapesti Pártbizottság ezt úgy fogalmaztuk meg, ha a szervezetet nézzük, egy zenekarhoz hasonlítanánk, amely úgy muzsikál, mint egy vidéki együttes. Nincs kotta, illetve van kotta, de félre van dobva, azután, ha a karmester megnézi, akkor mindenki úgy muzsikál, ahogy akar. Nálunk is egy kicsit ez a baj. Ha mindenhol elővennék a kottát, és mindenkit rákényszerítenének, hogy a kottából muzsikáljon, és aki fásul fújja a trombitát, azt elő kell venni és megtanítani, hogy jól muzsikáljon. Ha nem, akkor álljon félre. Azt hiszem, így a gazdasági életünkben is nagyon hamar előre tudnánk menni.

KISS KÁROLY elvtárs: Javasolom, elvtársak, tartsunk 15–20 perc szünetet és utána folytassuk a vitát. Lehet jelentkezni felszólalásra.

Szünet

HORVÁTH ANDRÁS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Csak egy-két dologra szeretnék kitérni. Ez a 8% Fock elvtárs több évre elosztva megnyugtatott bennünket, és ez nem rossz.

FOCK elvtárs közbeszól: Én csak a matematikai számsort mondtam el, semmi megnyugtatást.

[HORVÁTH ANDRÁS:] Az elmúlt esztendőben 13%-kal növeltük termelésünk volumenét és a jövő évben 8%-kal fogjuk. Ez a nemzeti jövedelem növekedésének feltétlen lelassulását eredményezné. És ez egy szocializmust építő országban sehogy sem jó. Lehet elvtársak, muszáj, és valahogy, ahogy én értem, tényleg ilyen helyzetbe kerültünk. Ennél az oknál fogva többet fogyasztottunk, mint amennyit termeltünk. Meg kell mondani világosan, hogy ez nem jó, tehát ha valamit egy kicsit elrontottunk, most rendbe kell hoznunk. Mindenki érti, hogy a nemzeti jövedelem növelése biztosítja az életszínvonal növekedését. A termelékenység azon belül hogy növekszik, külön jó. De a kettőnek együtt kell mennie. Különben a Politikai Bizottság szeptember 20-i határozatában benne van, hogy a volumennel

együtt a termelékenységnek is növekedni kell. Ez a 8% a 13%-kal szemben nem jó, és főleg ez az, ami nyugtalanít.

A másik dolog, amit nem tudok teljesen megérteni, és amit nem tartok jónak: mi 22 ezer emberrel növeljük a munkások létszámát. Ezek a nemzeti jövedelmet növelő emberek. Ötezerrel, akik közvetlen részt vesznek a nemzeti jövedelem növelésében, és azután jó 45 ezret munkába állítunk, akik részesülnek a nemzeti jövedelemből, de nem növelik. Nem tudom, hogy a pedagógusok, a kereskedelmi alkalmazottak, egészségügyi alkalmazottak mennyiben növelik. Miről van szó? Bár jól lehet, hogy a termelékenység növekedése következtében a termelés 70% körül fog a termelékenységből adódni, de hogy ha a nemzeti jövedelemből részesülőket osztom a termelékenység növekedésével, akkor nincs javulás. Ha mi 22 ezer embert állítunk be a termelésbe és 45-öt a kiszolgáló személyzetnél, alkalmazottaknál, nem tudom, olyan rosszul állunk mi, hogy nyolcezer embert kell a kereskedelembe beállítanunk? Lehetne ezt más vonatkozásban is elmondani. Ez a terveinkben jó dolog, emeli a kulturáltságot, feltétlenül növeli a kereskedelemben, az egészségügyben, pedagógusi vonatkozásban.

Ha tehát mi úgy állunk, hogy meg kell kicsit szorítani a nadrágszíjat, akkor nem hiszem, hogy pont ott kell emelni a létszámot, ahol a nemzeti jövedelem ehhez nem járulna hozzá. [sic!] Erről a két dologról akartam beszélni. Szeretnék Kiss elvtárs hozzászólásához is hozzászólni. Amit Kiss elvtárs mondott a jelenségekkel kapcsolatban, azok mind így vannak, Pest megyében is észleljük ezeket, mert együtt élünk Pesttel. Mégis azt hiszem, Kiss elvtárs egy kicsit túl pesszimisztikusan nézte a dolgokat. A káderproblémákkal kapcsolatban elgondolkoztam hozzászólásán. Ezek szerint nehézségeinket döntő mértékben a káderek által elkövetett hibák okozzák. És szinte ennek bizonyos konzekvenciáját kívánja levonni, amit mi nem tudnánk megmagyarázni, és nem is a mi feladatunk. Azt hiszem, azok az emberek, akik most vezetnek akár gazdasági, párt és egyéb területen, a helyükön voltak 1957-ben, 1958-ban. Ezek megállták a helyüket, és ténylegesen a mi népgazdaságunkat a mélypontról odahozták, ahol most van. Hát tényleg olyan rosszul gazdálkodtak, hogy így kell nekünk a káderekről beszélni? Azonkívül Kiss elvtárs gazdája Pestnek, és az olyan káderek, akik nem tudnak vezetni, meg kell mondani, de nem eldobni: pajtás, te nem tudsz hegedülni, ezért kezedbe nyomunk egy brácsát, azzal könnyebben tudsz boldogulni. Egy kicsit akkor meg is haragszik az illető, mert az a brácsa egy alacsonyabb rendű hangszer, de azt meg fogja érteni.

Még valamit. Kiss elvtárs beszélt erről az ügyészségi értekezletről. Engem is informáltak erről, mert nem voltam ott. Megmondom őszintén, ha igaz, ahogy informáltak, én nem mindenben értettem egyet, ami ott elhangzott, és gyorsan utánanéztem a számoknak. Megállapítottam, Pest megyében két év alatt 18 ezer [személy] ellen kezdeményeztek és folytattak le büntetőjogi eljárást. Más kérdés, hogy a 18 ezerből 8 ezer nem lett elítélve. Ez sem jó semmiképpen, sőt még rosszabb. Tehát nem egészen úgy áll ez a dolog. Kétségtelen, vannak elrettentő példák, osztályidegeneknél elnéző a bíróság. De áll ennek az ellenkezője is. Azt hiszem, Kiss elvtárs, nem tudom, hogy úgy gondolta, vagy nem úgy gondolta, ahogy én értelmezem, akkor elnézését kérem, de ha úgy gondolta, hogy a gazdasági téren elkövetett hibák ellenőrzése az ügyészeknek, meg a hasonló hatóságoknak a dolga, akkor az hiba lenne. Tudniillik vannak nekünk minisztereink, és azok vagy jók, vagy nem jók, vannak nekik apparátusaik, és az ellenőrzést tegyék a helyére, ahova való az a dolog. Tudniillik vannak emberek, a Kiss elvtárs ilyesmit emlege-

tett, hogy beterveznek 80 000-et és 120 000-be kerül annak az elkészítése, most nem akarom felsorolni, hogy ez miért történik, de nem valószínű, hogy ebből feltétlenül büntető eljárást kell csinálni, és nem valószínű, hogy ez bírósági és ügyészségi dolog. Én nem azt akarom mondani, hogy óvom a pártot ettől. Ami tőlem telik, feltétlenül óvom, hogy mi ne legyünk türelmetlenek, hogy most vannak bajok, hát ezek a bajok a jónak is a következményei. Egy kicsit jobban éltünk, ennek is a következménye, és most ne kezdjük el marni egymást ilyen alapon, hanem tényleg keressük meg a hibák forrását, próbáljuk azokat megszüntetni, és ha személyeket kell ezért félretenni, természetesen a népgazdaság kárára senkivel sem szabad kímélettel lenni, idézőjelbe téve a „kíméletet". Ahogyan Kiss elvtárs ezeket a káderkérdéseket felvetette, az egy kicsit türelmetlenséget jelez, és én azt hiszem, hogy nem lenne helyes, ha a párt ilyen irányban nyúlna ezekhez a kérdésekhez.

Ismétlem, érezzük mi a problémákat. Mindazok, amelyeket Kiss elvtárs felvetett, nálunk is felmerülnek, mi általában azzal szoktuk ezeket elintézni, persze nem kimondottan, de a lényege az, hogy, elvtársak, emberek vagyunk, dolgozunk, hibákat követünk el, nem tagadjuk le azokat. Most egy-két évig kicsit jobban éltünk, lehet, hogy most egy kicsit meg kell húzni a nadrágszíjat, elő fog ez még fordulni az életben, és már elő is fordult, nem tagadjuk ezt le, és ha jól dolgozunk, a párt politikáját, a párt célkitűzéseit megvalósítjuk, akkor ezek a hibák megint egy-két éven belül kiküszöbölődnek, megint mondhatjuk, hogy na kérem, ezt is leküzdöttük, mint az ellenforradalmat. Az én tapasztalatom az, hogy a munkások értik is ezt. Most a tsz-szervezésnél munkások vannak kint, és tényleg nem lehet eléggé dicsérni, hogy milyen áldozatkészek ezek az emberek. Zúgolódás, elégedetlenség nélkül dolgoznak, nem akarnak vasárnap hazamenni, járják a tanyákat térdig érő sárban, saját ruhájukban, saját cipőjükben, agyonázva, agyonfázva, olyan öntudatról tesznek tanúságot, hogy az ember, amikor ezt látja, érzi, hogy tényleg mennyire mögöttünk a munkásosztály. És igaz az, ebben egyetértek a Kiss elvtárssal, hogy erre a bizalomra vigyázzunk, ne játsszuk el. De azzal mi nem játsszuk el, hogy ha őszintén megmondjuk a nehézségeket, és hozzáfogunk a hibák kiküszöböléséhez, de nem türelmetlenül.

KÁDÁR JÁNOS elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én Friss elvtárs beszámolójával egyetértek, és a beterjesztett javaslatot is helyesnek tartom. Azzal a formulával, amit itt Friss elvtárs mondott, hogy a számoknál valami árnyalati eltérés ide-oda lehetséges, de nagyságrendi változásban a számokat betartjuk. Én ezt a tervet olyan tervnek tartom, amellyel el lehet kezdeni dolgozni.

Két általános dolgot írtam fel magamnak, hogy ha netán felszólalnék ennél a napirendi pontnál, mit tegyek szóvá.

Az első, ami, azt hiszem, most a fő követelmény: nagyobb tervszerűséget kell biztosítanunk a gazdasági munkában, mint ami jelenleg is érvényesül.

A másik ezzel némileg összefüggésben van, hogy ezt a nagyobb tervszerűséget nem a tömegek, hanem a gazdasági vezetés kell, hogy biztosítsa. Mondjuk közbeesőleg, ha ez így megfogalmazható, én az összes vezető szervek erőfeszítését erre összpontosítanám, hogy tervszerűbben dolgozzunk gazdasági vonalon. És a nagyobb tervszerűséggel kapcsolatban kitérnék arra a bizonyos 8%-ra, ami tervezve van 1961-re az ipari termelés növekedésére. Ez a szám eléggé megvitatott és átgondolt szám, ezért ajánlja a Politikai Bizottság elfogadásra. Ez azért 8%, mert a mi jelenlegi tervezési szisztémánk az, ahol ragaszkodunk bizonyos ismert tényezők-

höz, ennél többet nem tervezhetünk. Feltételezési alapon lehetne 14%-ot is tervezni, de arra a tervezési útra mi nem akarunk rálépni. Tehát ezért van ez a 8%. Ez a múlt évi tervhez képest egy bizonyos emelkedés, mert 1960-ra 6,4% volt tervezve, és most ez pedig 8%-os növekedés. Mi itt a baj, ennél a 8%-nál? Az a baj, hogy én szubjektíve attól tartok, hogy 12% lesz és nem 8. És itt belebukkanunk megint abba, ami jelenleg nekünk a fő problémánk, hogy hogyan tudnánk biztosítani a produktív termelő munka lehető legnagyobb százalékában a terv teljesítését. Mert a tervgazdálkodásban is van már magyar tapasztalat egy pár esztendős, és van nemzetközi is. Az utolsó tized százalékig még senkinek sem sikerült megtervezni, hogy a jövő évben mit, mennyit fog termelni, még a Szovjetuniónak sem. És nem is lehet.

A tervgazdálkodás feltételei bizonyos fajta hajlékonyságot és rugalmasságot követelnek, ami a terv végrehajtásának menetében egy kis manőverezési lehetőséget ad. Az élet nem egy papírlap, amire vonalzóval rá lehet írni, hogy mi történik január 1-jétől december 31-ig Magyarországon, mert sajnos az élet nem engedelmeskedik így a tervteljesítésben sem. Ez a következőt mutatja: 6,4%-ot terveztünk be 1960-ra, ténylegesen alighanem 13%-ot tett ki. És mi ez a 13%? Vagyis ami a 6,4 és a 13% között van, az micsoda? Az öröm, haszon, vagy kár, vagy micsoda? Erre borzasztó nehéz válaszolni, mert nem is tudjuk pontosan, mi az. És ha az ember ilyen hasra ütési alapon akarná megmondani, akkor azt mondhatná, hogy ebből a plusz 6,5%-ból bizonyára 3–4% tiszta haszon. De ami azután született, az már anarchia, szóval ez egy anarchikus termelés mennyisége a mi évi termelésünknek, amire mi képtelenek vagyunk befolyást gyakorolni, amit képtelenek vagyunk irányítani. És valószínűleg azok már olyanok, melyek nem növelik a gazdasági élet belső szilárdságát, hanem nagyon sok vonatkozásban lazítják, és lerontják az eredményét és a szilárdságát. Ez az arány nem egy borzasztó nagy, de bizonyos ilyen elemei vannak.

Itt jelentkezik az, hogy ilyen különbségnél, 6,4 és 13%, lehetetlenség betartani azt az egyébként helyes előírást, hogy hol teljesítsük túl a tervet. Erre nekünk olyan jó és pontos meghatározásunk van, hogy ha mi azt be tudnánk tartani, akkor a jelen nehézségek egy része nem lenne. Nem az egész, hanem egy része. Az meg van írva, hogy ott kell túlteljesíteni, ahol kapacitás, anyag, munkaerő, rendelés van. És itt növeli — és ez később kerül hozzá — a nemzetközi fizetési mérleg. Hát ha mi ezt biztosítani tudjuk tervszerűen, az utolsó pontig, akkor valószínűleg nem 13% lett volna az egy évi növekedés, hanem talán 11,5%. De a nehézségek ennél nagyobb mértékben lennének kisebbek, mint a kettő közötti különbség. Én a 8%-ot teljesen megnyugtató számnak tartom, ezekből a meggondolásokból kiindulva. Egyébként feltételezhető, hogy az összes eddigi tapasztalat szerint nem 8% lesz, hanem több. És jó lenne, ha nem túl sokkal lenne több. És még jobb lenne, hogy amivel több, az olyan irányban lenne több, ami erősíti a népgazdaságot. Én azt hiszem, hogy 18%-nál is ez a döntő. Tudniillik a terv túlteljesítése az olyan dolog, hogy az nemcsak a termelés vonalán tartalmaz bizonyos részben anarchikus elemeket, hanem az összes többi vonalon is a vásárlóerő növekedésénél, a fogyasztásnál, a munkáslétszámnál stb. A munkáslétszám sem úgy fejlődik évről évre, ahogy azt mi tervezzük, legalábbis a legutóbbi három esztendő egyik éve sem volt olyan, hogy az úgy fejlődött volna, ahogyan terveztük. A kiskereskedelmi forgalom sem.

Az is körülbelül ilyen arányban növekedett stb., stb. Én ide koncentrálnám most a figyelmet és az erőt, azokra a feltételekre, amelyek előmozdítják azt, hogy nagyobb hányadában termeljünk tervszerűbben, és nagyobb hányadában fogyasszuk tervszerűbben, és nagyobb arányban tervezzük tervszerűbben az életszínvonalat. Ez lett volna az én lényeges mondanivalóm.

Még egy-két dolgot felvetettem volna, és fel is vetem, most a Kiss elvtárs felszólalásával kapcsolatban.

Kiss elvtárs felszólalása bennem vegyes benyomást keltett. Én Kiss elvtársat ismerem nem tegnap óta, és tudom, hogy őt mi hajtja. És ez, ami őt vezeti, ez tiszteletreméltó és olyan törekvés, amelyet csak segíteni lehet, amellyel egyet lehet érteni. A hang, amit ő mond, az ismerős, tudniillik munkástömegeinknek a hangja, és ezt sohasem szabad nekünk ledorongolni, még akkor sem, ha nem mindenben igaz is, ezt mindig meg kell hallgatni, és figyelembe kell venni. Nem azért, hogy elfogadjuk az utolsó betűig, hanem azért, mert ez nyilvánvalóan a közvélemény hangja. És itt szerintem nem a párttal vagy a kormánnyal szemben álló közvélemény hangjáról van szó. És mégsem tudok vele egyetérteni. Amit szeretne elérni, azt én is szeretném elérni, de felszólalásával nem tudok egyetérteni, mert ezek is régi nóták. Ezek régi óhajok, és ezt akárhányszor elismételjük, ebből több jó nem jön ki, mint ami az óhajokból ki szokott jönni.

A Kiss elvtárs beszélt, és érdemes volt felszólalnia, helyes, hogy ezt elmondotta, de a következtetéseit én megfigyeltem magamnak. Egy dolog volt: nyögés, panasz, hogy adjanak ki már tervet, de gyorsan. Erre én azt mondom, Kiss elvtárs, hogy ha abban az esztergályos műhelyben esztergálna ma, és ezt mondaná, akkor igaza van. De azon a pártfórumon, ahol ő van, és amilyen kötelességei neki ma vannak velünk együtt, ez elfogadhatatlan javaslat. Egy felelős kommunista nem mondhatja azt, hogy legyen akármilyen az a terv, de adjuk ki gyorsan. Éppen arról van szó, hogy a terv ne akármilyen legyen, hanem legyen olyan, amely maximálisan biztosítja a tervszerű munkát az 1961-es évben. Ez a népgazdasági követelmény, amelyet ettől az évtől várunk, hogy ennek az évnek a keretében többé-kevésbé megoldódjon.

Itt van ez a kiindulópont, ő azt mondja, hogy évről évre romlik a helyzet. Hát ezen érdemes elgondolkodni, mert ez egy nagyon lényeges dolog. Ez majdnem olyan, mint amit az előbb mondtam a nemzetközi helyzetben, a korunk alapvető jellegének a megállapítása, itt meg gazdasági helyzetünk alapvető jellegének meghatározásáról van szó, és ha ebben tévedünk, akkor az összes következtetésekben tévedni fogunk. És csak nagy bajokat tudunk csinálni. Szerintem a gazdasági helyzetre, még a gazdaságvezetés tevékenységére se lehet azt mondani, hogy évről évre romlik a helyzet. Ez nem helyes jellemzése a dolognak. Érdemes azzal itt foglalkozni, hogy mi az, ami itt romlik, mi az, ami nem romlik, miről van itt szó. Ehhez gondoltam, hogy én hozzászólok.

Felteszek egy ilyen kérdést, a Kiss elvtársat megismételve: Meg tudja-e a párt valósítani gazdasági elgondolásait? Ez a kérdés. Én erre nem tudok mást válaszolni, mint azt, hogy meg tudja! Amennyiben úgy érzem, hogy mondjuk arra a tevékenységre gondolok, amit 1956. november 4-e óta a párt Központi Bizottsága irányít. Ha erre értem, hogy meg tudja-e a párt a gazdasági terveit valósítani, akkor azt kell, hogy mondjam, hogy meg tudja. És én ezt bizonyítani is tudom. Nem akarom itt részletesen bizonyítani, de itt gondolni kell arra, hogy anarchia volt, a teljesítménybérezés megszűnt, termelés nem volt, közlekedés nem volt stb.

Ezt maguk jobban tudják annál, hogy itt kelljen mesélni, hogy mi volt. A cél az volt, hogy a szervezett szocialista népgazdaságot helyreállítsuk. Meg tudta a párt csinálni, külföldi segítséggel, testvéri segítséggel, mert anélkül ez a dolog nem ment volna. De miután ezt a segítséget megkaptuk és igénybe vettük, egy másik dolgot is meg tudott valósítani, ennél nem sokkal kisebb feladatot, a népgazdaság egyensúlyát a saját erőből biztosítani. Ez volt az 1958-as programunk, és ezt a párt meg tudta valósítani. Én nem tudok erre másképp válaszolni. És ez nem egy akármilyen célkitűzés volt.

Továbbmenve, először is a hároméves tervet kidolgoztuk. Nem mondom, hogy valami ideális az a terv, mert nem lehet tulajdonképpen jónak nevezni azt a tervet, amit ilyen mértékben túl lehet teljesíteni, mint ahogy ezt a hároméves tervet végső fokon túl fogjuk teljesíteni. De alapvető célkitűzéseiben feltétlenül megvalósítottuk azt, amit ezzel a tervvel meg akartunk valósítani. Ez is egy válasz.

Vagy itt van ez a mezőgazdasági dolog, ami közbejött, mint előre nem tervezett dolog. Én megmondom, elvtársak, 1958-ban segített a nyugati recesszió, ahogy ők nevezik, segített. Ezt nem tagadhatjuk le, mert ténylegesen segített. Az általunk szállított áruk árnívója szilárd volt, cikkenként még emelkedett, az általunk onnan vásárolt áruk árnívója lejjebb esett, vagy érezhetően esett. Ez minket segített. Ha rajtam múlna, minden évre megszavaznék egy ilyen recessziót egyéb okoknál fogva is a nyugati államokkal. Ez régente nem volt meg, 1960-ban nem volt, reméljük, hogy 1961-ben lesz. De betervezni ezt sem tudjuk. 1959-ben nem segített, és 1960-ban sem segít, de mégis mindaz, amit a mezőgazdaság kapcsán a kormány, meg a Központi Bizottság a gazdasági életben ténylegesen végrehajtott és megvalósított, a beruházási programot, a kétéves beruházást, és ha a népgazdaság olyan egyensúlyban van, mint amilyenben van most, most a hároméves terv végén ezután a két év után, én azt mondom elvtársak, meg tudjuk valósítani a gazdaságpolitikát. Erre fontos helyes választ adni. Én elhiszem Kiss elvtársnak, hogy ő egy fegyelmezett kommunista, itt így mondja, s ott ellenkezőleg, ha ott beszél abban a műhelyben. De van olyan tapasztalat is, hogy nincs meggyőző erő az ilyen fellépésben. Akármit csinál az illető, lehet akármilyen fegyelmezett, ha ő belül kétellyel áll oda, meggyőzően nem tudja megvédeni ezt a gazdaságpolitikát. Azért mondom, hogy helyes választ kell önmagunknak adni.

Felvetődik a következő kérdés, hogy meg tudta-e valósítani, hogyan? Több-kevesebb következetlenséggel. Az alapvető célkitűzéseket meg tudtuk valósítani, de több-kevesebb következetlenséggel. Ez az igazság. De ez a több-kevesebb következetlenség is végigvonul az egész négy esztendőn. Ez sem egy új dolog, amiről én azt mondhatnám, hogy évről évre rosszabb a helyzet, mert én nem kívánom vissza azt a gazdasági tevékenységet, amit a mi Központi Bizottságunk és a mi kormányunk még 1956 decemberében művelt, mert minden hajunk szála égnek áll, még most is, ha rágondolok a gazdasági tevékenység terén. Ez megint egy régi dolog, amit kell csiklandoznunk, mert muszáj erre hivatkozni, mert ez nem megy másképp. Képzeljenek el gazdasági tevékenységet folytató szervező központot olyan helyzetbe, ahol van határozat arra, hogy 8%-kal emeljük az ipari munkások bérét, és végrehajtjuk 16%-ban. Hát ez szervezett munka? És ki csinálta ezt? Mi, ilyen rosszul mi magunk csináltuk. Ugyanannak a pártközpontnak és ugyanannak a kormánynak a tagjai. Rosszul dolgoztunk, anarchikusan, meg kapkodva, meg a tényezőkkel nem számolva, mert a tényezők is úgy csúszkáltak a lábunk alatt, mint az olvadó jég a folyó tetején. [sic!] Mindenki tudja, hogy hogy dolgoztunk.

Aztán a másik oldal, a testvéri segítség, azt is csak anarchikusan tudtuk kérni. Muszáj megmondani, mert nem érti a Kiss elvtárs az akkori munka és a mostani munka között a különbséget. Kint volt az én Apró kollégám Moszkvában egy gazdasági tárgyaláson.[70] Az én fejem tele van a munkástanáccsal, meg mindennel, ami akkor volt, meg még lövöldöztek hol Salgótarjánban, hol Tatán, hol itt, hol ott, hol amott. Mondom, menj isten hírével, rossz helyre nem megy, hát rendes emberek vannak ott, abból rossz nem jöhet ki. Később tudom meg, hogy ők mi az ördöggel mentek oda, hogy kimentek egy ilyen tervvel, képzeljék ezt a tervet, hogy ha másfél milliárd rubelt kapunk, akkor ezt csináljuk, ha egy milliárdot, akkor azt csináljuk. Hát hol itt a koncepció? Hol itt az átgondolt terv? Tiszta szerencse, hogy megadták a másfél milliárdot, amit ők kértek akkor, hanem annál jóval kevesebbet, [sic!] de még mindig jóval többet adtak, mint ami nekünk akkor életszükséglet volt. Így dolgoztunk négy évvel ezelőtt. Most lehet sok hibát elmondani, de ha az ember felteszi a kérdést, hogy évről évre rosszabb vagy jobb, nem mondhatom azt, hogy évről évre rosszabb, akárhogy szidom azt a praxist. Mert azért egyenletes volt, nem hirtelen jött ez rendbe, ahogy ez kinézett 1956 végén, még jobban hasonlított hozzá 1957 első felében és így tovább, és így tovább. Minden tervet hatszor kellett átírni, minden számot, és szinte impresszionista számokkal dolgoztunk. Valamire azt mondtuk, 16%, akkor jön egy ember, és azt mondja, hogy négy és fél, akkor két hétig négy és fél volt. Akkor mondják kilenc és kettő, jó, kilenc és kettő, mire mi ezeken eligazodtunk, és nem így dolgoztuk ki, ez javult azóta – erről nem szabad megfeledkezni. De azt kijelenthetem, habár csökkenő mértékben is, de mindig jelen volt egy következetlenség a végrehajtásban, amellett, hogy én állítom, hogy az alapvető célkitűzéseket végrehajtottuk a gazdaságpolitikában, mert ugyanezt az életszínvonalra is ki lehetne terjeszteni, másoknak a kellemetlen emlékeit felemlegetni, de ez ugyanaz, persze vissza, nem úgy, ahogy mi akartuk, és még csak nem is úgy, ahogy a munkásközvélemény akarta.

Ezt én 1958-ban sokszor felvetettem gyűléseken, mert az eredeti tervek szerint csak 8%-kal emeltük volna, aztán lett 16%. Ott el tudtam volna fogadtatni, hogy jobb lett volna elsőre 8%, és a munkások is megértették, persze könnyű volt megérteni, mert a 16 már a zsebükben volt. De ők megértették volna a 8-at is akkor. Miért? Azt mondják az ellenséges rádióadó állomások, hogy a valamivel jobb élet — most már nem mondják, de két évig mondták — szerintük az ellenforradalom eredménye. Ez nem igaz. De azért mi is egy kicsit az ellenforradalom, a bajok nyomása és hatása alatt jártunk el akkor, különösen abban a részében, ami különbség a 16 és 8% között volt. Azt már nem tudom megmondani, hogy ki hánnyal toldotta meg azt a 8%-ot. A bajok, meg az örökség, amit hátulról, meg a régi vonalról kaptunk, meg az ellenforradalmi nyomás, meg a zűrzavar az emberek fejében, az nyomást gyakorolt, és bizony így dolgoztunk. Úgyhogy persze nem az ellenforradalom eredménye volt az a 16%, de valahogy az az anarchikus helyzet is szerepet játszott, hogy a 8% 16% lett.

No, megvolt a 16%, mondtuk, szilárdítsuk meg, de jött is hozzá mindjárt 2,3%. Még abban a helyzetben is, mikor azt mondtuk, hogy nem lesz bérnívó emelkedés, és abban az évben is 2,3%-kal emelkedett, mikor januárban ezzel kezdtük a Parlamentben. El is fogadták, és mégis lett közben. Most megint lett a 6 helyett 9. számítsák csak össze, a béremelés valamikor december első hetében született 1956-ban, de a termelőmunka nem akkor kezdődött, a termelőmunka kicsit később kezdődött, és nekünk itt mégis párhuzamba kell a két folyamatot hozni. Hiába,

hogy 1956 decemberében kezdődött az életszínvonal emelése, és az igazi termelőmunka csak 1957 tavaszán, mi ezt kénytelenek vagyunk egy méter rúdra feszíteni és egy szintbe hozni, mert másképp nem megy. Mi azt mondjuk, hogy az életszínvonal emelésének a munka az alapja, tehát a kettő összetartozik. És ha így végigveszem a 16%-ot, vagy mondjuk 14–16, mondjuk 14, meg 2,3, aztán hozzá nem 6, hanem 9. Ha a 14-et veszem, az 16,3, meg 9, az 25,3. Negyedével emelkedett az életszínvonal olyan periódusban, amíg a tulajdonképpeni termelőmunka három és fél esztendeig tart. Hány országot tudnak megjegyezni, ahol az életszínvonal három és fél év alatt 25%-kal emelkedett? Nekem nincs lelkiismeret-furdalásom a munkásosztállyal szemben az életszínvonallal kapcsolatban. És én nem hiszem, hogy a Központi Bizottságnak kell ilyen, hogy legyen. És ha ezzel párhuzamosan odaviszem, hogy közben hogy fejlődött a termelékenység, és ezt komolyan, komoly munkásközvéleménnyel megvitatom, akkor az fog kisülni, hogy ezzel nem volt arányban a termelékenység növelése, az életszínvonal megelőzte azt. Hányszor mondtuk és hogyan mondtuk, hogy nem előzheti meg, mert abból jó nem lesz, ténylegesen mégis megtörtént.

Egyébként erre is vonatkozik ez a tervszám az életszínvonalra, amit mondtam a termelésre, mikor kezdtük ezt a hároméves tervet, évi 2%, ez volt az első terv, és ebből lett a 6%. De még azelőtt az volt a javaslat, hogy évi 1%-ot növekedjen a reálbér. Ez volt az első terv, a hároméves terv. Azt mondtuk, hogy ne fogadjuk el, annál inkább ne fogadjuk el, mert az nem létezik, hogy ne többel, mint 1%-kal emelkedjen egy évben a reálbér. És így is van. Mi ide beállíthatunk, ha akarunk, de ilyen nincs, hogy a munkásosztály életszínvonalát 1961-ben le kell szállítani. Ebben a tervben nem ez a koncepció van. Hogy hogy értsük azt, hogy az életszínvonalból le kell faragni, azt meg kell nézni. Most a tervről beszélünk, ebben olyan terv nincs. De én kijelentem, hogyha benne volna, hogy 3%-kal szállítsuk le a munkások életszínvonalát 1961-re, hát mi ilyen tervre nem vállalkozunk, mert mi kommunisták vagyunk. Nekünk nem az a célunk, képtelenek volnánk végrehajtani. Nem a lázadás miatt, hanem az egész mechanizmusunk, meg rendszerünk miatt, ahogyan most nálunk az életszínvonal növekszik, különösen a reálbér ahogy növekszik. Nem is volnánk képesek végrehajtani. Ha feljebb lát az ember, az életszínvonal is többet fog növekedni, mint amiről itten szó van ebben a számban. A termelés is és az életszínvonal is. Azt hiszem, ezt helyesebb így nézni.

Mi az, amiben Kiss elvtársnak igaza van? Mert véleményem szerint abban nincs igaza, hogy évről évre rosszabb. Se az általános gazdasági helyzetre értve ezt, de még a gazdasági vezetésre sem lehet ezt így mondani. Neki a következők miatt van igaza: ugyanazok a hibák mennyiségileg növekszenek, mert hiszen maga az egész termelőtevékenység szélesedik évről évre, és a hibák is azzal együtt szélesednek. Még egy valami növekszik, hogy mindinkább tűrhetetlenné válik. Ez a szubjektív érzés mindnyájunkban megvan, és nemcsak bennünk, hanem a tömegekben megvan, mert ahogy 1956 decemberében a kutyát nem érdekelte az, hogy mi hány százalék béremelést rendelünk el, kit érdekelt ez akkor? Az egész kormányt úgy vették, hogy még itt lesz tíz napig, aztán alászolgája, kit érdekel, hogy milyen béreket szab meg. Akkor az volt napirenden, hogy ki a szovjet csapatokat, vagy ne – ez volt bedobva a közvéleménybe, meg ehhez hasonló, hogy a Ráczot[71] bevesszük, vagy nem. Akkor ez volt az érdekes, nem a 8%. De mostan másképp nézik az emberek a gazdasági kérdéseket, és nem is csak a bér oldalát, hanem a termelés oldalát is. Most már milliók foglalkoznak a termelés kérdésével, és most már

milliónyival több szem látja azokat a hibákat, amit akkor még csak mi láttunk húszan vagy harmincan. És növekszik a türelmetlenség ezekkel a hibákkal szemben. Ez helyes dolog, emiatt nekünk nem kell elkeseredni, hanem inkább ez az erő, ez a türelmetlenség nemcsak a tömegben, hanem mibennünk is növekszik, nemcsak a Kiss elvtársban, hanem mindenkiben, akik itt ülünk ennél az asztalnál, vagy annál az asztalnál. És használjuk fel arra, hogy redukáljuk ezeket a hibákat. Azt hiszem, ezt helyesebb így nézni.

Itt van az a kérdés, hogy csak a munkásosztály. Én nem vagyok az ügyvédek híve, meg lehet oldani bizonyos kérdéseket, ha van, úgyis, hogy fejadót vetünk ki, hogy minden élő lélek két éves kortól 90 éves korig 1000 forintot tartozik fizetni. Ha ez kellemesebb, csináljuk ezt. Énnekem mindegy, én nem sajnálom, hogy az ügyvéd is járuljon valamivel hozzá, hogy még szilárdabb legyen a gazdasági élet, de azért olyan kérdésekről van szó, hogy ha nekünk 300 millió devizaforintnyi többlet volna ebben a tervben, ahogy ez a többlet nincs ott, az a kérdés akkor is volna, és akkor is felvetődik. Ha most valaki megajándékozna minket ezer millió forintnyi arannyal, hát a normának nem kell akkor is együtt haladni a termelés fejlődésével? Hát ez egy társadalom, annak van jövője, ahol a norma három évig egy helyben áll? Ez attól függetlenül létező kérdés. Most felvetjük, hogy csak a munkás, hát mit csináljunk, ha az ügyvéd nem normában dolgozik, és a társadalmi terheket, az értéket a munkás hozza létre, meg a paraszt, a gyár, hát akkor nem mehetek az ügyvédhez, hogy te is dolgozz normában, szigorúbb normában. Ezzel lehet valamit csinálni, de messzire nem jutunk.

Megtizedeltük az ügyvédeket,[72] bár hozzájuk se nyúltunk volna. Most azt mondom utólag, ugyanolyan csirkefogók maradtak benn, mint akiket kiraktak. A jobban szervezkedő csirkefogók kirakták a rosszabbul szervezkedőket, és alászolgálja, megmentettük a világot. Ilyen durván mondva, mert azért az ügyvédek között is vannak tisztességes emberek. Már ilyen tónusban kezdek tárgyalni, mert tűzbe jövök. Tettünk, vettünk, mindenfélét csináltunk, és semmi se jött ki belőle. Miért nem? Mert még mindig szükség van ügyvédre. Mit csináljunk, ha szervezett állam ügyvéd nélkül nem létezik. Még egy valamire való vállalat sem létezhet jogász nélkül. És ha még majd lesznek azok az új tüzes forradalmárok, kommunista ősparaszt jogászok, a fene eszi őket, az se jobb, mint az a régi reakciós csirkefogó, ezt 1956-ban láttam, addig ezekkel kell létezni. Nem az ügyvédek oldják meg nekünk a társadalmi fejlődés alapvető kérdéseit, meg a termelés fejlesztésének alapvető kérdéseit, hanem a munkások fogják nekünk megoldani, meg az állami gazdaság, meg a termelőszövetkezet parasztjai, azok fogják megoldani.

Most itt van a norma. Most igazság, vagy nem igazság, azt mondja, hogy nincs semmi, és a normát szigorítják. Mi azt nem mondtuk, hogy ahol nincs semmi és nem történt semmi, szigorítsák a normát. Mondta valaki, vagy követel ilyen valaki? Ilyet nem. De azt követelhetjük, hogyha tavaly ott a termelés feltételeit lényegesen megjavították, és a norma három és fél éves, akkor most utólag javítsák ki. És én oda fogok menni, és meg fogom mondani, annak dacára, hogy most oda gépet ebben a percben nem viszünk. De ha ott a norma három és fél éves, és a termelés feltételei ugyanúgy, ugyanolyan állapotban, mint három és fél éve, akkor nem engedünk a normához sem nyúlni. Nem így értjük? Hát ha így értjük, akkor minek az a kérdés, hogy csak a munkáshoz nyúlunk, csak a normához nyúlunk. Nem okos kérdés felvetése ez. Mit kell csinálni? Jobban kell dolgozni mindnyájunknak. Mégis nemcsak abban van igaza a Kiss elvtársnak — mert én azt hiszem, abban igaza van

—, hogy kivittük a kérdéseket, és ugyanakkor a megoldási metódusokat nem tudtuk meghirdetni. Azt hiszem, ebben valami igaza neki van. És felvetődik az a kérdés, hogy nem volt-e hasznos mégis így is kivinni? Én azt hiszem, hogy így is hasznos. Habár nem mindig és nem mindenki értelmezte ezt helyesen. Még mindig jobb egy kicsit a kolompot megrázni, hogy ne aludjatok emberek, mert itt van ilyen probléma is, hogy a normának is lépést kell tartani az élettel, meg meg kell nézni, mintha semmit sem csinálnánk, amikor látjuk, hogy ez jönni fog. Jobb lett volna egy nagyon mély elemzés alapján és az összes orvosságokat már megnevezve fellépni, de ha azt nem lehet olyan hirtelen megcsinálni, még mindig jobb szólni egy kicsit, figyelmeztetni, hogy ne aludjatok, mert vannak ilyen problémák. Ebből a szempontból azt hiszem, hogy a Politikai Bizottság szeptemberi határozata, meg annak a kivitele alapvetően helyes és szükséges. Nekem ez a véleményem. Meg vagyok róla győződve, még akkor is, ha ott nem tudták mindjárt az orvosságot is hozzátenni. De még nincs itt a világ vége, tudniillik itt olyan problémáról van szó, amit úgysem old meg az ördög sem, ha mi meg nem oldjuk.

Amit még eddig nem oldottunk meg, azt meg fogjuk ezután oldani. Már nekünk van erre határozatunk, meg tervünk is, hogy a Politikai Bizottság mit fog itt csinálni. És mi újra még egyszer végig fogjuk venni az összes fontos kérdéseket, ami most itt a gazdasági életbe vág, valami olyasmiféle sorrendben, hogy először is mi a helyzet. Még egyszer pontosan meg kell állapítani a helyzetet ezekben a bizonyos lényeges kérdésekben, amelyek napirenden vannak, mert még azt sem végeztük el teljesen. Még mindig olyan helyzetben vagyunk, hogyha a Statisztikai Hivataltól kapunk számot — a mezőgazdaságét —, az PM-től és a SZÖVOSZ-tól ugyanarra, az három szám. Az holt biztos, hogy az három szám. Az adott esetben a Statisztikai Hivatalnak hiszünk jobban, meg kell mondani, a tapasztalat alapján. De hát még mindig három szám. Lassan nekünk ezt is összegezni kell, hogy mi az igazság, mert az alapvető kérdésekben is két-háromféle összesítésekkel és következtetésekkel találkozunk. De még ezt is újra át kell venni. Aztán meg kell néznünk, hogy a mi gazdaságpolitikai célkitűzésünkhöz hogyan viszonyul az a bizonyos dolog, a tényleges állapotoknak megfelel, vagy attól eltér. Így áll a dolog. Aztán jön a megfelelő következtetések levonása és a tennivaló. Ez már ilyen finomítási munka, mert az alapvető rendezések már megkezdődtek. De finomabban, pontosabban, alapvetőbben el kell végezni és annak a végén, a kérdések sorának talán a legvégén, nem a legutolsó fontosságú kérdés lesz a gazdasági vezetési munka megjavítása.

Erről is szeretnék én magunknak valamit mondani, erről a gazdasági vezetési munkáról. Mondjuk itt van a Központi Bizottság és annak egynéhány szerve. Ezek politikai szervek tulajdonképpen, az alapvető tevékenységüket illetően, ugyanakkor pártirányítást adnak a kormányban dolgozó kommunistáknak a gazdasági munkára is. Ha én összevetem a mi Központi Bizottságunk tevékenységét, vagy le lehet szűkíteni a Politikai Bizottságra, mert az mindig működik, minden nap, mondjuk az SZKP hasonló szervének a gazdasági munkájával — ég és föld, nem a nagyságrendi különbség miatt, hanem a munka színvonalát illetően — az ég és föld. Egyszer hiba volt valami motorral, utána Kozlov elvtárs közölte velem, hogy a motorkérdés meg van oldva, mert az ő elnökségük megtárgyalta, az SZKP Központi Bizottságának az Elnöksége. Egy hajtómű szálfelületén milyen lemezt kell tenni ezután ahelyett, ami ott van, és nem tudom, miféle tengely-anyagot kell tenni ahelyett, ami ott van, és azt mondja, a dolog rendben van. Egy repülő jármű-

ről volt szó. Ha a mi Politikai Bizottságunknak kellene ilyen ügyben dönteni, mondom, akkor az összes ilyen gép lezuhanna. De azok nem fognak lezuhanni, amit az SZKP elnöksége vitatott meg. Miért? Persze nem ők dolgozzák ki, oda, biztos, mérnökök jönnek, akiknek ez a foglalkozásuk. De akárkit veszek, mondjuk a legkorosabbat közülük, a Kuusinent, vagy a Hruscsov elvtársat, azért ezek is fiatal gyerekkoruk óta, lehet mondani, Hruscsov is a szocializmus építésének kérdésével foglalkozik. És mi nem. Mondjuk meg becsületesen, vannak közöttünk emberek, akik évszámra ezzel foglalkoznak, de a mi politikai testületünk összetétele nem ilyen. Ez inkább arra való volt, hogy az ellenforradalom ellen, meg a dogmatizmus ellen, a revizionizmus ellen tudjon hatásosan fellépni. Ez egy ilyen szelekció útján alakult ki. Mifelénk jönnek a gazdasági feladatok. Most válasszunk 13 közgazdászt? Azt nem tudjuk megtenni más meggondolás miatt. Lehet, hogy a gazdasági életet hamarább rendbehozná, de lehet, hogy egyebet elfojtanának. Ezzel fognak tovább dolgozni, kicsit többet foglalkoznak a gazdasági dolgokkal, és meg fogják tanulni azt, amit meg kell tanulni, és részben már kezdik is. Én magamat is ugyanebbe a sorba teszem. Ezt el kell végezni. Azért példálódzom a mi példánkkal, mert azt hiszem, ez másokra még inkább vonatkozik egy kicsit. A gazdasági területen dolgozó elvtársak annyiféle szisztémával dolgoztak már, meg annyiféle koncepcióval, az ember néha azt sem tudja, hogy az előny, vagy hátrány.

Vannak, akik 15 éve foglalkoznak gazdasági kérdésekkel, úgy kitanulták már az ügyes beszédeket, hogyha bejön, azt hisszük, széttépjük ennek a szívét, máját, és ha kimegy, még meg is köszönjük, hogy jól dolgozott. Úgy tudnak már beszélni, hogy nem olyan egyszerű most már, mint ezelőtt volt valamikor, és ez kicsiben, nagyban mindenütt így van. Higgyék el, elvtársak. Én egy kicsit túlzok, de a problémát akarom érzékeltetni. És a fejemet ráteszem, ha 1956 decemberében vagy 1957 márciusában is, akkor még nehezebb lett volna elfogadtatni azt, hogy általában normában kell dolgozni. Ez egy kicsit nehezebb feladat, folyamatos feladatokat jól meghatározni, és azt a tömegek támogatásával jól végrehajtani. Énnekem nincsenek kételyeim. Szóval én ezt a gyászhangulatot nem fogadom el. Én nagyon optimista vagyok ezeknek az összes nyögéseknek a dacára. Mi is szitkozódunk magunk közt, higgyék azt el, de nem ez a lényeg. Hiába káromkodunk, szidjuk a gazdasági vezetőket, ettől magától a dolog nem megy előre.

Mindig eszembe van, hogy mikor én voltam XIII. kerületi titkár 1954-ben, én rengeteg emberrel beszélgettem, mert a helyzetet meg akartam ismerni, meg az emberek hangulatát, és eljutottam a nagy kérdéshez, a nagy politikai kérdésekhez, hogy kivel tart az illető. És kiderült, hogy senkivel se tart az illető. Sok munkás mondta nekem, hogy az neki mindegy, hogy Rákosi, vagy Nagy Imre, csak ez ne legyen, meg az ne legyen, és az legyen és amaz legyen. Mi is ilyen helyzetben vagyunk. Itt nem arról van szó, hogy ki, s mint, hogy lép fel, hogy miniszter, meg PB-tag, meg mi. Mindenütt azt mondják, hogy oldjuk meg a kérdéseket, amiket az élet hoz magával. De az összes alapvető dolgokkal, ami eddig feltűnt gazdaságpolitikai téren is, bármilyen tömeg elé nyugodtan oda lehet állni, és nyugodtan lehet képviselni az eddigi munkát. Persze becsületesen bevallva, hogy ettől egy kicsit jobban is lehetett volna csinálni.

De az alapvető célokat — tessék, vegyük elő az okmányokat — megvalósítottuk, vagy nem valósítottuk? Erre nem olyan borzasztó válaszolni, a gazdaságpolitika területén. Ha elővesszük a terveket, az okmányokat, a célkitűzéseket, sorra-rendre azt fogjuk mondani, hogy bizonyos kis anarchikus elemmel, némi kis

következetlenséggel, de mindegyiket megvalósítottuk eddig, sőt úgy lehetne mondani, hogy mennyiségileg túlteljesítettük. Bár egy picit kisebb lett volna az a túlteljesítés, most kevesebb lenne a nyögés.

Amit Friss elvtárs mondott, az nem apróság, mert ha ő ezt felelősséggel ki tudja jelenteni, hogy az anyagtartalék most 13%-kal több, mint egy évvel ezelőtt volt, ez nekem még nagyobb optimizmust ad a 61-es esztendőre. Mert, ha azt mondta volna, hogy csak ugyanannyi, és egy nagyobb tervről beszél, kétségtelenül több, vagy legalábbis nagyon nehéz probléma lett volna. És így van a többi dolgokkal is. Ez egy ilyen furcsa dolog, hogy a PB-nek, a KB-nek, a Budapesti PB-nek, a kormánynak, meg a Gazdasági Bizottságnak is jobban meg kell tanulnia a gazdasági munkát, mint ahogy eddig csinálták. Itt vannak ezek a tapasztalatok. Nekünk végül is össze kell tudni szedni a dolgokat, hogy pontos választ kapjunk minden kérdésre, hogy a lényeges gazdaságpolitikai célkitűzések megvalósításában mit végeztünk. Ennek része a termelékenység növelése, a termelés növelése, a mezőgazdaság terén levő dolog, aztán a vásárlóerő növelése, a fogyasztás növelése, a reálbér, a reáljövedelem. Ezt mind sorra tudjuk venni, és oda tudjuk tartani a kiinduló ponthoz, és akkor nem lesz nehéz arra válaszolni, hogy megvalósítottuk, vagy nem, vagy hol az eltérés, és hol kell igazítani.

A munkásszállással és hasonló kérdésekkel én most nem foglalkozom, mert ez most nem alapvetően döntő, és ez is olyan, hogy ha idáig ülnénk az aranyban, ez a kérdés akkor is felvetődne. Mert a kommunizmushoz közeledni jó. De hogyan közeledjünk a kommunizmushoz? Milyen úton jutunk mi a kommunizmushoz? Azzal, hogy leelőlegezzük tíz évre az ingyen szolgáltatásokat, vagy azzal, hogy egy évvel leelőlegezzük a többtermelést? Én azt hiszem, hogy a többtermelés útján jutunk közelebb a kommunizmushoz, és nem az ingyen szolgáltatásokkal és a jelképes fizetésemelés széles körű bevezetésével. Benne vagyunk mi már az utcában, mi már ezen nem tudunk változtatni. Én azt hiszem, nálunk a nyugdíjasok arányszáma a dolgozókhoz viszonyítva az egész társadalomban világrekord. Ilyen se Amerikában nincs, se a Szovjetunióban. Hát most nem kell, nem is szabad, nem is akarjuk visszacsinálni, de azért pótlólag nyomogatni kell, hogy az egész rendszer maga működjön, és ne három évig működjön, ne hat évig, hanem egy távoli perspektívája is legyen. Én azt hiszem, hogy ezeket helyes így nézni.

Akkor sem kell szívbajt kapni, ha adódik egyéb kérdés, amit meg kell nézni. Például a munkásszállások dolgát. Mert jó, hát kétféle a család stb., ezt ismerjük. De vannak ott legények is, akiknek egyfele sincs családja, vagy ha van, akkor az többfele van, több menyasszonyt jelent, vagy mi az isten. Ez egy bonyolult kérdés. Mi se a Szent István katedrálisból cseppentünk ide, a főpapi állásból, hanem valahonnan onnan jöttünk, ahonnan a Kiss elvtárs, és nem is sokkal régebben. Ezt úgy értem, hogy mi is idevalósiak vagyunk. És nem kell megijedni.

Elvtársak, higgyék el, hogy a Politikai Bizottságot, a Kormányt a legnagyobb lelkiismeretesség vezeti. Mikor mi azt mondjuk, hogy nem felejtjük el a múlt tanulságait, nem akarjuk megismételni, akkor azt mindenre értjük. A dolgozók életszínvonalára is. De nálunk most olyan rendszer van, hogy minden kérdést megvizsgálunk. Amit hozzánk odahoznak, arra mi nem mondjuk egyenesen azt, hogy szó sem lehet róla. És ha van rá mód, akkor megcsináljuk. Ha nem, hát nem csináljuk meg. Ezt tudomásul kell venni. Én nem mondhatom a gazdasági embernek azt, hogy hagyjon békét a munkásszállásokkal, vagy a munkás életszínvonalát érintő kérdéssel. Hát ha ők azt mondják, hogy abszolút helyzet[73] van, hogy az évi

270 millió forintba kerül — de nem is ez a lényeg, hanem az, hogy ha hat vagy nyolc százalékkal járulnak hozzá a fenntartásához —, akkor azt kell mondanom, hogy ez a kommunizmus. És ha akkor azt kérdezik, hogy hol van Magyarország, akkor azt válaszolom, hogy most építi a szocializmust. És a kettő nem vág össze. És ezt a dolgot rendbe kell hozni, akármilyen az ötéves fizetési mérlege az országnak.

Meg kell mindent nézni lelkiismeretesen, és hogy betartsuk azt a szabályunkat, hogy a dolgozók életszínvonalának a szocializmus építésével együtt rendszeresen növekedni kell. Hát ez a mi politikánk, nem az ellenkezőjét akarjuk mi csinálni. A Politikai Bizottságnak ugye rendkívül könnyű, az csak megmondja, mit kell csinálni, aztán az egy hét múlva már végre is van hajtva. Azt hiszi Kiss elvtárs, hogy mi nem annyi éve járkálunk a különböző fórumokhoz, hogy ezt kéne javítani, meg azt, mint a Budapesti Pártbizottság? Körülbelül ugyanannyi éve járunk. Ott sem megy olyan egyszerűen.

Persze a középfokú pártszervezeteknek van olyan nehézsége, amely a Politikai Bizottságnak nincs, meg az Államgazdasági Bizottságnak[74] sincs. Ez a következő: ki tudjuk mi sütni, hogy mit kell csinálni, a helyeset, és meg is fogjuk csinálni. És annak megfelelő kormánydöntések lesznek, ott is van valami olyan, hogy kormányhatározat lesz, ami biztosítja, hogy az olyan értelemben legyen végrehajtva, amilyen értelemben annak végrehajtva kell hogy legyen. És a GB-nak is van egy munkaterve és a többinek is, és a minisztériumoknak is lesznek feladataik. De ez, mondjuk így, egyszerűbb. Azt mondjuk, hogy segítsenek jobban a pártbizottságok a gazdasági munkában. És akkor nekilódulnak, és őnekik már borzasztó nehéz segíteni. Nagyon nehéz nekik hatásosan segíteni. Miért? Hát ez a területük. Először is azért, mert a PB-nek van hatásköre. Bizonyos dolgokban nem dönthet, mert azok a KB-hoz tartoznak. De általában minden folyó ügyben, hogy úgy mondjam, országos hatásköre van, és ennek kötelesek engedelmeskedni a különböző helyen dolgozó kommunisták. A kerületi pártbizottságnak nincs ilyen hatásköre. Az valami fölött gazdálkodhat, a kerületi vízvezeték-szerelő ktsz., meg ezek, azt hiszem, hozzátartoznak, ha nem a budapesti tanácshoz, még azt sem tudom. Úgy oda tartozik, mert az is csak addig híve a demokráciának, amíg a kormánytól, meg a minisztériumoktól kell hatáskört kapni, de mikor arról van szó, hogy a kerületi tanácsnak is kell hatáskört adni, híve lesz a Fővárosi Tanács is a centralizációnak.

Ez régi szabály egyébként. Mi az ő hatásköre? Mondják meg. Mi fölött van áttekintése például egy kerületi bizottságnak? Ki fölött rendelkezik? Hát kommunistáknak tud szólni. Egyszer is, tízszer is, százszor is, ezerszer is. Olyan áttekintése az odatartozó termelőmunka fölött nincsen, mint egy állami szervnek. Az igazgató fölött hatalma nincs, a trösztvezetőnek szólhat egyszer, tízszer, százszor. Nemrégen voltam kerületi bizottságnál, meg tudok én nevezni valakit, aki ma is trösztvezető, akinek 27-szer szóltunk egy ügyben. És 27-szerre intézte el. Hát ennyiből áll egy kerületi titkár hatásköre. Hogyan tud ő segíteni mégis majd jobban, mint most? Most általános profetizálással tud egy kicsit hatni az emberek lelkére, valamit az is segít, de mondjuk hatásosabban akkor, ha egy kicsit több hatásköre lesz a helyi állami végrehajtó szerveknek, mert ott már ő diszponálni is tud. Legalábbis abban az értelemben, ahogy mi tudunk a GB felett szimponálni. Bizonyos korlátok között. Ők azt mondják, hogy jó, de hogy mi lesz belőle, az atyaisten tudja. Még külön meg kell vagy nyolcszor nézni. De hát ha diszponálni tud, az a kerületi, vagy az a megyei bizottság, hát én mit kezdjek azzal a megyebizottsággal a gépállomás termelékenysége ügyében, ha nincs diszpozíciója? Mégis,

mennyiben hallgatnak rá? Tisztán a lelkiismereti kérdésben hallgatnak rá, vagy nem hallgatnak. Akkor tud intézkedni, ha mi innen, a központból majd szépen tételekbe szedve, pontosan odaadjuk a szeptember 20-i anyaghoz[75] a tennivalókat is, amely persze inkább ilyen szisztéma meg módszer, valami lényeges mutató, vagy mi, amivel nekik is kell foglalkozni.

A másik, ha állami vonalon megy le megfelelő rendelkezés, és azt tudom mondani, hogy ezt és ezt a rendeletet, annak a végrehajtását támogassátok. Ha az a rendelet nincs ott, semmit se tud csinálni, még a PB is hiába ad neki helyes eligazítást, ha nincs ott az állami szervnél, a gyárigazgatónál a megfelelő állami rendelkezés, hogy mit kell neki csinálni, akkor nincs a pártszervezetnek mit segíteni végrehajtani. Ez ebből az elemző munkából adódik. Az is el fog még tartani 1–2–3 hónapig, megmondom, ezek nem öt perc alatt mennek, amíg még mélyebben megnézzük ezeket a kérdéseket. Amikor meglesznek már a mi politikai direktíváink is, és amikor az állami rendelkezéseket is ki tudjuk dolgozni, ami nekünk feltétlen szükséges, mert anélkül dolgozni nem lehet, melyek nélkül senki sem tud dolgozni, se igazgató, se trösztvezető, se miniszter, senki. Akkor majd a pártszervezetek is többet tudnak segíteni. Az elkeseredés az érthető, mert ez olyan, hogy idővel tényleg elkeseredik az ember. Én magam ezt gyakoroltam elég soká. Már egyszer azt gondoltam, hogy viszek egy nagy kést, és leszúrom a Buckót.[76] Komolyan már így volt az ember. De aztán mégis meggondoltam, nem szúrtam le. Ez egy bizonyos trösztvezető, ti azt nem ismeritek. Egy másikkal is akartam valamit csinálni, aztán elálltam tőle, mert ha az ember hónapszám könyörög, kér, ígérgetik, hitegetik, mert még ha azt mondta volna, hogy nem értek magával egyet, és nem csinálom, akkor jobb hangulatban lettem volna, mert akkor vagy elfogadom, vagy megyek a feletteséhez, de mindig azt mondta, hogy jó, és soha meg nem csinálta. Meg lehet bolondulni az ilyenbe, az ember már mindenkit agyon szeretne ütni, de az sem a járható út. Mit csináljunk? Ha járható út volna, azt mondanám, hogy mindenki naponta egy trösztigazgatót üssön agyon, és egy fél év múlva rendben vannak az ügyek. Ez nem járható út, ettől nem jönnek rendbe az ügyek, sajnos.

Ilyen módon látom én a tennivalókat, hogy elmélyültebben, intenzívebben kell foglalkozni minden szinten – a rendeletek kellenek. Itt most én követelek papírt, meg utasításokat, meg rendeleteket. És mikor az van, világos, érthető határideje, felelőse van, akkor lehet felelősségre vonni valakit, de ha ez nincs, nem is tudom felelősségre vonni. Milyen alapon? Azt nem mondhatom neki, hogy hallgatta maga az én parlamenti beszédemet, és mit csinált annak érdekében? Kinevet engem. Hát ez nem úgy megy, neki rendelkezés kell, hogy a kezében legyen, amiért ő tudja, hogy felelős, meg megvan adva a határidő, és azt megkérdezhetem tőle, hogy maga ezt most már megcsinálta? Én nem vagyok általában elkeseredve, és azt hiszem, hogy ezek a dolgok menni is fognak. Ha ezt a 61-es tervet az óhajtott követelményeknek megfelelően hajtjuk végre és teljesítjük túl, akkor ez megadja azt, ami nekünk az ötéves terv első évétől kell, hogy jöjjön. A többinél pedig én azt mondom, hogy még egy kis türelmet kérünk.

Én is jártam a Szovjetunióban. De lassan megy az ilyen dolog, elvtársak. Rettenetes lassan. Ott is vannak tézisek, meg így szervezik az országot, meg úgy szervezik, meg amúgy, és persze évről évre javul a dolog és viharos a fejlődés, de még ott is vannak emberek, akik ülnek, ülnek és néznek, hogy mi is történik ebben a világban, és semmivel sem mozdítják elő. És még mindig léteznek, pedig már 40 éves a Szovjetunió. Én persze irigylem az ő helyzetüket. De tudják, hogy ott a

gazdasági tevékenységnek mi adott lendületet? A vezetés decentralizálása. Az adott óriási lendületet. Megvannak a nagy országos tervek, alapvető irányszámok, és akkor jön a területért felelős emberek saját, önálló felelős tevékenysége. Ők a tervezésbe beleszólnak, a felkészülésbe, a végrehajtásba, ott nem bújhat el senki a mellé, hogy kérem a trösztigazgató nem mondta meg, hogy mit és hogyan kell csinálni. Mi így ezt nem tudjuk megcsinálni, nem is célszerű, nem is azonos a probléma. De joggal olyasmit lehet számon kérni egy embertől, ahol őneki felelőssége, de hatásköre, jogköre is van.

Az állami embereket arra figyelmeztetném, hogy vagy leadnak egy kis hatáskört még, mert ilyen rosszul a munkáslétszámot fejleszteni mi miniszteri hatáskör nélkül is tudnánk. Megmondom őszintén. Ha a miniszter bele sem szól, akkor is évenként kétszeresen túlteljesítjük a létszámfejlesztést. És több akkor sem lesz. És félek, hogy még sok más kérdéssel is így van, például, hogy a normához ne nyúljanak három évig, azt mi miniszterek nélkül is meg tudjuk oldani. Vagy leadnak még egy kis hatáskört, vagy pedig megtanulják azt, hogy hallgassanak a kommunista szóra, még akkor is, ha annak a kerületi titkárnak, vagy megyei titkárnak nincs fölöttük hatalma. Az egyiket vagy a másikat meg kell csinálni. Különben bajok lesznek. Úgy értem a bajokat, hogy felakasztani senkit sem fognak, gondolom, de tényleg felelősségre kell vonni embereket. Gondolom, hogy ez is beletartozott abba a türelmi időbe is, meg mi a fene. A miniszterek is emberek, a trösztigazgatók is emberek, ők is átestek ijedtségen, bajon, verekedésen, hőstetten, gyalázaton, szégyenen 56-ban meg utána. Most pihentek egy kicsit. Dolgozgattak is, pihengettek is kicsit. Az élet többet követel, mit csináljunk.

Meg kell még nézni a hatáskör dolgot, mert jön ám majd a gazdasági szisztémának egy komolyabb vizsgálata, mint amiről én most itt beszélek, az is jön, egy-két éven belül itt lesz. És nem érdemes ilyesmikbe kapaszkodni. Minek olyasmi, amiben úgysem tartja kezében az ügyet. Én is tudom, én is voltam operatív miniszter. Méghozzá olyan minisztériumban, amelyben akkoriban 28 főosztály volt. A főispántól kezdve a nyilvántartott artistanőkig minden odatartozott, a civilközigazgatás is, meg a jóisten is. Én olyan boldogan adogattam át egy akkor születő új, mohó minisztériumnak, a Művelődési Minisztériumnak, amelyik kereste a maga hatáskörét, az artistanőktől kezdve mindenkiig, mert mi az istennek az embernek az olyan hatalom, meg jogkör, amelyet képtelen még csak áttekinteni is, nemhogy még igazgatni és felelősséget vállalni azért, ami ott történik.

Ne haragudjanak, én itt nem akartam teljesen, felelősen megválaszolni, vagy módszert adni, csak azt akarom mondani, hogy értjük mi is, és gondolkozunk rajta, és foglalkozunk vele. És javítunk majd ott, ahol az ránk tartozik.

VALKÓ MÁRTON elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Én a 61-es tervjavaslatot jónak tartom, azzal egyetértek, egy-két szerintem vitatható vonatkozására szeretnék mégis azért kitérni. Az helyes és megtámadhatatlan, hogy a fogyasztásnak és a felhalmozásnak együttesen, valamint külföldi adósságaink esedékes törlesztésének nem szabad meghaladni a nemzeti jövedelmet. Ez vastörvény. Akkor egyik feladat tehát az, hogy minél jobban növeljük a nemzeti jövedelmet, a másik feladat az, hogy a helyes arányokat találjuk meg a fogyasztás, a felhalmozás között, hiszen az esedékes külföldi adósságainknak a mértékén — legalábbis a magunk erejéből — nem tudunk változtatni.

Itt én a következőre gondolok: az életszínvonalnak a megtervezett mértékét szerintem mindenképpen tartani kell. Nem arról van szó, hogy a túlzásokat, ami-

vel túlszaladtunk a terven, azokat is szentesítsük, de arról igen, hogy az e téren a párt által adott szó valósuljon meg a gyakorlatban is, föltételezve hozzá azt, amiről Kádár elvtárs beszélt, hogy a termelékenységnek előtte kell menni az életszínvonal ilyen értelmű emelkedésének. Ebben a vonatkozásban egy-két gyakorlati tapasztalat.

Nálunk tavaly a termelés növekedésének, ami elég tetemes volt — 12%-os —, 95%-át lehetett hozni termelékenységgel. És csak 5%-ára kellett létszámot növelni. Az idén nem tudtuk csak 66%-át hozni a 9%-os termelésnövekedésnek. Miért? Mert közben ebben az évben lelassult a műszaki fejlesztés. A dolog úgy van, hogy az, amit a Kiss elvtárs itt elmondott, hogy nem nagyobb lapátot a melós kezébe, azt csak egy módon lehet elkerülni, éspedig úgy, hogy ha a műszaki fejlesztés a maga lehetőségein belül, de a lehető legélénkebb tempóban menjen előre. Ez nem beruházási probléma legtöbb esetben. És itt szeretnék arra kitérni, hogy szerintem, mivel a külföldi esedékességeinken nem tudunk változtatni, mivel a szabályosan megtervezett életszínvonalat szerintem tartani kell, csak egy lehetőség van, hogy a beruházásainkat olyan összegben szabjuk meg, bármilyen fájdalmas is az, ami ezeken felül még marad. Ez egyetlen lehetséges út szerintem. Ez nem jelenti azt szükségképpen, nekünk a beruházások keresztül nem vitele, vagy lassú keresztülvitele miatt lényegesen vissza kell maradni a műszaki fejlesztéssel. Maga az anyag is beszél arról például, hogy egyes, későbbi években realizálódó beruházásainkat lassítani kell — itt pontosan nem tudom, miről van szó, de ez meg van említve ellenkező előjellel —, az ózdi rekonstrukció, amit viszont gyorsítani kell. Én azt ajánlom, vizsgáljuk ezt meg még egyszer. Szerintem az ózdi rekonstrukciót nem kell gyorsítani.

Miről van itt szó tulajdonképpen? Régi kemencéket lebontanak, helyére újat építenek, a régi kemencék most is dolgoznak. Akárhogy megy ez a folyamat előre, évekig mindig az lesz a helyzet, hogy két-három kemence nem fog dolgozni, és utána jönnek az új kemencék, elől a régi kemencék pedig maradnak. Lehet, hogy volt riadalom egy időben, hogy összedől. Nem fog összedőlni, biztos. Én nem látnék abban semmi veszélyt, hogyha az erre fordított igen nagy summákat egyszer gondosan megvizsgálva úgy osztanánk el, hogy abból a KGM-en belül valóban gyorsan kamatozó, hónapok alatt keresztülvihető és jelentős termelékenység javító, vagy éppen anyagmegtakarító létesítmények szülessenek meg. Én nem ismerem más gyáraknak a helyzetét, legalábbis nem részleteiben, de teljes felelősséggel állíthatom, hogy nálunk Diósgyőrben ilyen lehetőségek vannak. Nem pénzbe kerül, nem beruházási hitelbe kerül, éppen csak annak a problémája, hogy a saját felújítási hányadunk ott maradjon, és engedjék azt nekünk felhasználni. Van egy olyan irányzat is, amely most a felújítási hitelek keretének felhasználását úgy kívánja korlátozni — legalábbis mi rendelkezést kaptunk ebben a vonatkozásban az iparágunktól —, hogy abból korszerűsíteni nem szabad. Csak felsőbb engedéllyel. Ezt én nem tudom helyeselni, mert aki egy martinkemencét átépít, vagy jelentősebb objektumot átépít, úgy amint az volt régen, annak tulajdonképpen nincs helye az ipar vezetői között. Annak úgy kell a mai kor megfelelő színvonalán átépülni, ha már egyszer átépítjük, mert nincs értelme, hogy mi konzerváljuk a technikát. Az egy konzervatív álláspont lehet, egy szükség szülte dolog lehet csak, de a felújítási kereteket igenis korszerűsítő alapon úgy kell felhasználni, ahogy az egy tervhivatali, vagy más kormányzati szervtől kijött rendelkezésbe foglalva van.

Most, hogy ez a szorítás van a beruházások vonatkozásában, ez, ismétlem, teljesen érthető, nem szabad túllépni azt a plafont, ami megengedhető. De azoknak a pénzeknek, ami rendelkezésre áll, s az amögött álló különböző kapacitásoknak és anyagoknak az elosztását azt igenis tárcánként, üzemenként feltétlenül felül kell vizsgálni, mert mi azt tapasztaljuk, hogy bármilyen módon erőlködünk, vagy a Tervhivatalban, vagy a minisztérium valamelyik szervében, Iparpolitikai Főosztályon, vagy egyebütt, elakadnak és hat-nyolc hónapig nem került döntés olyan témákra, amiről ki lehet jelenteni teljes felelősséggel, hogy a belefektetett pénzt hónapok alatt visszaadja. Nem is kell belefektetni, csak éppen engedni kell, hogy csináljuk.

Ezzel el lehetne érni mindenesetre a következőt: azt, hogy a nemzeti jövedelmünk emelkedne, hiszen olyan alapanyagtermelő üzemről van szó — és biztos nem mi vagyunk az egyetlenek, hanem sok ilyen üzem van —, amelyiknek az előterjesztett tervjavaslat szerint is a kapacitását maximálisan ki kell használni. Ez világos, hiszen hengereltárut gyártunk, meg kovácsolt és egyéb dolgokat. Ilyen lehetőségek vannak. Vannak olyan beruházások is nálunk is, ami 80%-os készültségi fokban van, építkezést nem igényel, bizonyos gépi befektetések kellenének még, és 20–30%-kal nagyobb teljesítményt adna azonnal, éppen azon a fronton, ahol legjobban szorul a kapca, nevezetesen a gépipar anyagellátásánál. Ilyen, ismétlem, sok van. Szóval ezzel emelkedne a nemzeti jövedelem.

A másik része: a termelékenység egész biztosan növekednék, hiszen legalábbis mi minden ilyen témánkat, amit végre akarunk hajtani, az mind olyan, hogy igen nagy létszámot szabadítana fel. És mi azt nem értjük, ott lent, akik közvetlenül benne vagyunk az ipar végrehajtó apparátusában, hogy miért nem lehet azt megérteni, hogy például egyet mondjak csak. A pörölykovácsolás nálunk még kézzel megy. A pörölykovácsolást máshol már manipulátorokkal végzik. Hogy ha mi kapnánk három darab manipulátort — szerencsére van már kettő —, a gyakorlatban tudjuk bizonyítani, hogy mit ér az. Egy darab manipulátor éppen annyiba került, mint egy személyautó, nem kerülhet többe, mert kb. annyi értékű lehet. Ezzel a három darab manipulátorral meg lehetne kétszerezni olyan acéloknak a termelését, amelyeknek átlagtonna-értéke 52 ezer forint. Tehát acélokról, ötvözött acélokról van szó. Meg lehetne háromszorozni a jelenlegit, exportálni is lehetne, itthon is jobban ki lehetne elégíteni a szükségletet, mert hiszen ebből behozatalunk van. Ugyanakkor ezzel egyiőben az ott foglalkoztatottaknak a számát le lehetne csökkenteni kb. nyolc és három arányban. Nem értjük mi azt, hogy személyautót veszünk, én már tréfásan azt mondtam, hogy van nekünk vagy kilenc darab személyautónk, egyet szívesen odaadunk egy manipulátorért. Egy kocsi, egy manipulátor. Cseréljünk. Hát ez sem megy, és az ilyen dolgokat nem érti az ember, hogy miért nem a kulcspontokon, miért nem azokon a pontokon, ahol anyag, termelékenység és utána a láncolatban, a gépiparban egész sor ágban oldaná meg az anyaghiányt, megoldaná a második műszak kitöltésének a lehetőségét, és más iparágakban is. Hogy miért megy olyan nehezen, mi nem tudjuk, de egyelőre nekünk mindenféle hadakozásunk kevés eredménnyel járt.

Még egy utolsó dolog, a külkereskedelmi mérleg egyensúlyának a vonatkozásában. Általános jelszó volt, sőt a korábbi években a mi pártpropagandánk is ezt átvette, hogy Magyarország nyersanyagban szegény ország. Lassan kiderül, hogy nem is olyan szegény ország, mert ha azokat a lehetőségeket, amelyekkel rendelkezünk, okosan használjuk ki, akkor kiderül, hogy van néhány olyan anyag, ami

azóta fölbukkant, vagy mindig is volt, és azt fel lehet sikeresen használni olyan anyagok pótlására, amelyek viszont külföldről jönnek.

Levegő például Magyarországon sok van, mint ahogy mindenhol. Levegőből oxigént gyártva, azzal kokszot, mindenféle más fűtőanyagot, rendkívül nagy mértékben meg lehet takarítani. Én tudom, hogy oxigéngyárakat építeni nem könnyű, de azért erre gondolnunk kell egy kissé előretekintve, hogy ilyen lehetőség van. Itt van a földgáz. A földgáz most már, amint halljuk, vagy amint tudjuk, Magyarországon elég nagy mennyiségben van. Talán sürgetni kellene azt, hogy eljusson ez a kohászati üzemekbe minél hamarabb. Mert minden köbméter földgáz egyenlő egy kiló koksszal, egy kiló kokszot pedig behozni, vagy földgázzal pótolni, pláne hazaival rendkívüli módon javítaná nemzetközi fizetési mérlegünket. Ezt mi most már nemcsak irodalmi adatokból mondjuk, egy éve bizonyítjuk, hogy ma kb. 900 kiló koksszal tudunk megtermelni egy tonna nyersvasat, holott még két évvel ezelőtt 1270-nel. Ebben döntő része van a földgáznak, és döntő része van egyéb más intézkedéseknek, amelyeket még csak kezdetlegesen tudunk megtenni, de annak is a lehetősége megvan, hogy továbbfejlesszük. Úgyhogy ilyen lehetőségek vannak.

Van például olyan anyagunk, mint a dolomit. A dolomit, ami nálunk a Bükkben található igen nagy mennyiségben, az egy rendkívül értékes anyag. Annyira értékes, hogy a finnek érdeklődnek utána, hogy vásárolhassanak, mert ez a mi dolomitunk rendkívül tiszta, és most már a dolomitnak a felhasználásában előre tudunk lépni, előre tudunk menni. Nem szeretném itt untatni viszont azzal a kálváriával a Központi Bizottságot, amit ennek a kérdésnek idestova hét vagy nyolc éve instanciáról instanciára meg kell járni, holott végeredményben ennek az egyetlen egy lépésnek, amit most a Trautmann[77] elvtársék segítségével meg tudtunk tenni, hogy egy öt év óta álló mészégető üzemnek a kemencéjében elkezdtük égetni a múlt héten már végre, ennek az egyetlen lépésnek 15 millió forint hozama van, és ez a 15 millió forint olyan magnezitnek a pótlását jelenti, ha azt átszámítanám dollárba vagy devizába, nem is tudom, mennyit jelentene, de olyan, amit külföldről kell behozni, Magyarországon magnezit nincs.

Ilyen és ehhez hasonló dolgok még adódnának sok, és még talán egyet megemlítenék. Már talán „salak-mániásnak" tartanak, mert mindig a kohósalakról beszélek, de az a helyzet, hogy Csehszlovákiába exportálunk kohósalakot. Idáig már eljutottunk, miután már feldolgozzuk a kohósalakot teljes mértékben, ami hihetetlen mennyiség, mert a két műben, a Dunai Vasműben és nálunk kitesz egymillió tonnát évente. És én nagyon megkérném a Karádi[78] elvtársat, látom itt ül, nincs mindig módom vele találkozni, hogy itt egy kicsit vigyázzunk az árkérdéssel, mert mi eladtuk a csehszlovákoknak 25 és fél rubelért — nem újért, régiért[79] — ezt az úgynevezett értéktelen kohósalakot, egy kicsit valóban sokallják az árát. Lehet, hogy fogják kérni, adjuk olcsóbban. Szerintem nyugodtan lehet adni valamivel olcsóbban, mert az itthoni ára kb. 80 Ft, a rubelt átszámítva forintra, az kb. 120 Ft. Ha éppen kérik egy kicsit olcsóbban talán adjuk oda, mert ilyen anyag még van. De ugyanezek az anyagok még rendelkezésre állnak, és sok tekintetben lehetne még az eddiginél is gyorsabban előbbre törni, hogy ezeket a hazai anyagokat az építőipar, kohászat és más iparágak nagyobb mennyiségben használják fel.

Végül is az az én javaslatom, hogy a beruházási részét a tervnek vizsgáljuk gondosan meg, és ahhoz nyúljunk hozzá, mert abból van a legkevesebb veszély. Ne azt csináljuk, hogy sok helyen nagy beruházások menjenek kis erővel, hanem legyünk bátrak azt mondani, hogy ez most egy évig megáll, és az anyagi, pénzügyi

erőnket koncentráljuk oda, amelyik hónapok alatt, vagy egyéb rövid határidőn belül komoly pénzt hozhat, mert ilyen beruházások az országban vannak. Akkor az már egy magasabb, nagyobb szintű emelkedését jelenti a termelésnek, segít a további problémák megoldásában.

FRISS ISTÁN elvtárs: Tisztelt elvtársak! Nagyon kevés mondanivalóm akad vagy maradt, úgyhogy alapjában véve zárszó nélkül is befejezhetnénk. Egy-két dolgot szeretnék még az elmondottakból megismételni, hogy nagyobb nyomatékokat adjak neki, megjegyezvén azt is, hogy — amit most utoljára itt Valkó elvtárs mondott, az általában helyes — a terv készítésénél részben ezt az elvet követjük, hiszen a beruházásokhoz nyúltunk hozzá, és az előterjesztésben az is szerepel, hogy további lépéseket akarunk tenni, hogy a beruházásokban a PB-nek a beruházások koncentrálására vonatkozó határozatát következetesebben érvényesítsük.

A leglényegesebb valóban az, hogy végig az egész vonalon, a felső vezetéstől kezdve az üzemek vezetéséig, a Központi Bizottságtól kezdve az üzemi pártszervezetekig ugyanazt a vonalat, ugyanazt a tervet, ugyanazokat a szempontokat érvényesítsük, és ilyen módon valóban megvalósítsuk a nagyobb tervszerűséget a gyakorlatban is. Tehát elérjük azt, hogy ott és abból termeljenek többet, amelyből az tényleg kívánatos, hogy mennél kevesebb legyen az olyan termelvény, vagy egyéb gazdasági tevékenység, ami valami ösztönös, kiszámíthatatlan és ellenőrizhetetlen vonalon fut, hogy ezzel az egész gazdasági tevékenységünk hatékonyságát növeljük.

Megismételném még az, hogy ahhoz, hogy ezt sikerrel tudjuk vinni, az szükséges, vagy az is szükséges, hogy az egész gazdasági vezetés tényleg értse a kérdéseket, egyformán értse a kérdéseket, mert többek között csak akkor remélhetjük, hogy valóban a dolgozók széles tömegeit is azokért a célokért tudjuk mozgósítani, amelyek itt valamennyiünk előtt mint elérendő célok lebegnek.

Az elhangzottak alapján kérem a Központi Bizottságot, hogy az előterjesztésben foglalt határozati javaslatot hagyja jóvá.

KISS KÁROLY elvtárs: Tisztelt Központi Bizottság! Talán felolvasom ezt a rövid határozati javaslatot, amely az előterjesztésben van, és felteszem szavazásra:

„A Központi Bizottság elfogadja az 1961-es népgazdasági terv fő célkitűzéseit, és egyetért azzal, hogy az előterjesztésben összefoglalt alapelveknek megfelelően kidolgozott tervjavaslatot a Minisztertanács elé terjesszék jóváhagyásra. A Központi Bizottság szükségesnek tartja, hogy a terv jóváhagyásával egyidőben a kormány határozza meg azokat a rendszabályokat is, melyek a terv végrehajtását biztosítják."

Felteszem a kérdést, elfogadja-e a Központi Bizottság. Ha igen, szavazzunk. Köszönöm. Ki van ellene? Megállapítom, hogy a Központi Bizottság a határozati javaslatot egyhangúlag elfogadta.

Ezzel napirendünk második pontjával végeztünk. Azt hiszem, nyugodtan megtárgyalhatjuk a harmadikat, mert nem látszik olyannak, ami nagy vitát váltana ki: „Javaslat a Központi Bizottság 1961. I. félévi munkatervére". Marosán elvtársé a szó.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Indokolni szeretném egy pár szóval a Központi Bizottságnak a beterjesztett félévi munkatervénél azt, hogy négy napirendi pont fel volt véve az 1960. II. félévi munkatervbe, és ezeket át kellett vinni az 1961-es évre. Ezek közé tartozik a II. ötéves tervre vonatkozó napirend, ezt különösen indokolni nem kell, mert egyébként a múltkori KB-ülésen szó volt róla, és most a

mostani vitában a Friss elvtárs és a Kádár elvtárs is indokolták. Aztán javaslat az állami és gazdasági vezetés megjavítására vonatkozóan, valamint a műszaki fejlesztés terve az is a 60-as év második felében volt napirenden.

Ezt a négy napirendet azért kellett átvinni, mert egymásból következnek. A második ötéves tervvel végezni nem tudtunk ismert dolgoknál fogva, átvittük az 1961-es év első felére.

Új napirendi pontként javasoljuk a KB 1960. októberi, a termelőszövetkezeti fejlesztésre és megszilárdításra vonatkozó határozata végrehajtásának megtárgyalását.

Szeretném javasolni, hogy a Központi Bizottság ezt az öt témát hagyja jóvá 1961. I. félévi munkatervébe. Ez nem zárja ki azt, hogy ha közben felmerülnek olyan kérdések, amelyeket a Központi Bizottságnak meg kell oldania, hogy azt ezeken kívül megtárgyaljuk.

Befejezésül még annyit, hogy tájékoztatásul szoktuk megküldeni a Központi Bizottság tagjainak a KB munkaterve mellett a PB és a Titkárság munkatervét, hogy következtetni lehessen, milyen kérdésekkel és témákkal foglalkozik a PB és a Titkárság. Mikor ezt az előterjesztést a PB jóváhagyta, akkor szóvá tettük azt is — és ezt is tájékoztatásként szeretném a Központi Bizottság tudomására hozni —, hogy elég feszített terveink voltak, és sok témát kellett megtárgyalni. Mi most lassanként, másfél éve keressük a megoldást, hogy minél kevesebb téma kössön le bennünket, azonban lényeges változtatást még nem tudtunk eszközölni. A jövő évben megvizsgáljuk ezt a kérdést.

A PB 1960. II. félévi munkatervében 35 témát tűztünk napirendre — ahogy emlékeznek az elvtársak —, és 75 témát kellett megtárgyalni. Ez azt jelenti, hogy elég sok határozat születik meg. Szeretném a Központi Bizottságnak megmondani, hogy keressük ennek a sok témának olyan értelmű koncentrációját és leadását, amilyent a gazdasági kérdésekkel kapcsolatban Kádár elvtárs itt a második napirendnél való felszólalásában elmondott. Annak idején adunk majd tájékoztatót a KB-nek. Javaslom, hogy a Központi Bizottság hagyja jóvá munkatervét, és a tájékoztatást vegyék az elvtársak tudomásul.

KISS KÁROLY elvtárs: Felteszem a kérdést elvtársak, van-e valami megjegyzés vagy javaslat. Tessék, Halas elvtárs.

HALAS LAJOS[80] elvtárs: A Titkárság előtt a munkaterv szerint júniusban szerepel a Munkásőrség kiképzése. Kérem, hogy ezt hozzuk előbbre, március 7-re, mert júniusban már késő lesz, nem tudjuk megszervezni a kiképzést.

MAROSÁN GYÖRGY elvtárs: Megnézzük ezt a dolgot, hogyan lehet átcsoportosítani.

KISS KÁROLY elvtárs: Javasolom elvtársak, hogy a Központi Bizottság 1961. I. félévi munkatervét fogadjuk el. Egyetért a Központi Bizottság? Egyetért. Megállapítom, hogy egyhangúlag elfogadtuk.

Tisztelt Központi Bizottság! Napirendünknek végére értünk, eredményes, jó munkát kívánok. A Központi Bizottság ülését bezárom, Boldog új évet kívánunk!

JEGYZETEK

[1] Az ülésre meghívottak névsorát l. a *függelékben!*.

[2] A meghívóban a harmadik napirendi pont nem szerepelt.

[3] 1960. november 10. és december 1. között 81 kommunista és munkáspárt értekezletét tartották meg Moszkvában. Az elfogadott közleményt, nyilatkozatot és a világ népeihez szóló kiáltványt tartalmazó kiadvány címe: *A békéért, a nemzeti függetlenségért, a demokráciáért, a szocializmusért. (Kossuth Könyvkiadó 1960.)*

[4] A magyar küldöttséget Kádár János, Kállai Gyula, Nemes Dezső és Révész Géza alkotta, november 3-án utaztak el Moszkvába, és december 4-én érkeztek haza.

[5] „43. évforduló": „Nagy Októberi Szocialista Forradalom" évfordulója.

[6] A KB tagjainak — „Kizárólag személyes tájékoztatásra", „Elolvasás után azonnal visszaküldendő" felirattal — a következő dokumentumokat küldték ki: Hruscsov november 10-i felszólalása (88 oldal); Kádár János november 12-i felszólalása és a magyar küldöttség november 19-én kelt, az Értekezlet Titkárságához intézett levele két melléklettel (reagálás a kínai és az albán küldöttség felszólalására, valamint javaslat a pártok kapcsolatainak szabályairól hozandó belső határozatra); Hruscsov november 23-i felszólalása (45 oldal) és a december 1-jei záróülésen mondott beszéde. Ezeket a dokumentumokat csatolták a jegyzőkönyvhöz. *(MOL-M-288. f. 4/39. ő. e.)*

[7] Valószínű, hogy Lenin „Az imperializmus, mint a kapitalizmus legfelsőbb foka" c. munkájáról van szó.

[8] A hidegháború időszakát követő évtizedekben a nemzetközi politikában egyre inkább elfogadott irányvonal, amely realitásként fogadta el a két világrendszer egyidejű létezését és együttműködését. Leglátványosabb mozzanatai az 1970-es évek fegyverzetkorlátozási megállapodásai, ill. az NSZK ún. keleti politikájának eredményei: államközi szerződések egyes szocialista országokkal.

[9] L. a *14. sz. jegyzőkönyv 48. sz. jegyzetét*!

[10] Pontosabban a TASZSZ 1959. szeptember 9-i nyilatkozatáról van szó, amely a *Népszabadság 1959. szeptember 10-i szám*ában „Nyugati körök éket akarnak verni Kína és India közé" címmel jelent meg.

[11] Az SZKP XXI. kongresszusa 1959. január 27. és február 5. között ülésezett.

[12] Sztálin 1953. március 5-én halt meg.

[13] Hruscsov és Bulganyin hivatalos látogatása 1955. május 26-a és június 2-a között Titónál.

[14] Az 1941 novemberében alakult Albán Kommunista Párt neve 1948-tól Albán Munkapárt.

[15] Kapo, Hysni (1915–?) albán politikus. 1951-től miniszterelnök-helyettes, majd 1956-tól az Albán Munkapárt KB titkára.

[16] 1942-ben létrehozott, az USA külügyminisztériuma irányítása alatt álló rádióadó.

[17] Az 1949-ben az USA-ban létrehozott Szabad Európa Bizottság irányította a Szabad Európa Rádiót, amelynek magyar nyelvű adása 1950-ben indult. 1951 októberében kezdődött meg Münchenben az egész napos műsoradás.

[18] A második magyar felszólalás nem szóban hangzott el, hanem írásban fejtette ki a küldöttség álláspontját a kínai és az albán küldöttség által felvetett kérdésekről, és kérte az Értekezlet Titkárságát, hogy azt juttassa el minden küldöttségnek.

[19] A javaslat arra vonatkozott, hogy az Értekezlet hozzon belső határozatot a pártközi kapcsolatok szabályairól.

[20] Longo, Luigi (1900–1980) olasz kommunista, az OKP alapító tajga, 1964-től 1972-ig főtitkára, majd elnöke.

[21] A Szakszervezetek Világszövetsége Főtanácsa 1960 júniusában Pekingben tartotta ülését. Az SZKP KB 1960. június 21-én tájékoztató jegyzékben elemezte az ülés időszakában történteket, a KKP fellépését egy sor fontos elvi jelentőségű kérdésben, amelynek során olyan tételeket vetettek fel, amelyek „homlokegyenest szemben állnak az SZKP és a többi kommunista és a munkáspártok marxista-leninista állásfoglalásaival". (A jegyzék lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/38. ő. e.)*

[22] Pontosabb írásmódja: Renmin Ribao (=Néplap), a Kínai Kommunista Párt KB központi napilapja.

[23] Helyesen: munkásmozgalomban.

[24] Helyesen: Központi Vezetőség.

[25] Ennek szövegét a napirendi pont tárgyalása után Kiss Károly olvasta fel.

[26] Kádár Jánosnak a Parlamentben december 9-én elhangzott beszédét a *Népszabadság 1960. december 10-i száma* ismerteti.

[27] Kádár János cikke a Pravdában 1960. december 23-án „A marxizmus-leninizmus világítja meg előrehaladásunk útját" címmel, a *Népszabadság 1960. december 25-i szám*ában pedig „Tovább előre, a kipróbált úton" címmel jelent meg.

[28] Kádár János 1960. november 14-én kelt, Marosán Györgynek küldött levelében írja erről: „Az utolsó percig mindenki úgy tudta, hogy Liu Sao-csi elvtárs fog beszélni. Annyira, hogy amikor előzetes bejelentésként az elnök a kínai felszólalást jelezte, még Liu Sao-csi elvtársat nevezte meg, mint szónokot. Közvetlenül a beszéd kezdete előtt helyesbítettek a kínai elvtársak, Teng Hsziao-ping elvtárs beszélt. A beszéd négy és negyedóráig tartott... egy rendkívül éles, támadó szellemű vádbeszédet

tartottak az SZKP ellen." *MOL-M-288. f. 9/1960/63. ő. e.* Teng Hsziao-ping beszédének lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/66. ő. e.*

[29] Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/75. ő. e.*

[30] Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/83. ő. e.*

[31] Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/67. ő. e.*

[32] Ghos, Adzsoj Kummar (1909–1962), az Indiai Kommunista Párt főtitkára 1951 és 1962 között.

[33] Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/68. ő. e.*

[34] A Mai Kína c. folyóirat III. évf. 10. száma — 1960. május 25. — „Megemlékezés Lenin születésének 90. évfordulójáról" c. cikkgyűjteményben három cikket közöl: „Éljen a leninizmus!", „Előre a nagy Lenin útján!", „Egyesüljünk Lenin forradalmi zászlaja alatt!" Lelőhelye: *MOL-M-288. f. 9/1960/88. ő. e.*

[35] Pontosabban: Központi Bizottságnak.

[36] Lukács György (1885–1971) filozófus. Az emigrációból való hazatérése után 1945 és 1949 között az MKP, ill. az MDP vezető ideológusa. 1946-tól 1958-ig a budapesti tudományegyetem tanára. 1949 és 1956 között az őt ért támadások miatt a szellemi és politikai közélet hátterébe szorult. Nagy Imre kormányában 1956. október 27-étől november 3-áig népművelési miniszter. Október 23–24-én az MDP KV tagja lett, november 1-jén az MSZMP Intéző Bizottságának tagja. November 4-én a jugoszláv követségre menekült, november 23-án Romániába internálták. 1957. április 10-én visszatérhetett Budapestre. Az MSZMP-be nem igazolták át, az újabb Lukács-vitában az elméleti revizionizmus fő képviselőjének minősítették. Élete hátralévő részében kizárólag tudományos,elméleti munkával foglalkozott. 1967-ben ismét párttag lehetett.

[37] Wirth Ádám (1929–) filozófus. 1953-tól az MDP KV Agit. Prop. Osztályának munkatársa, 1957 júniusától a Társadalmi Szemle filozófiai rovatánál dolgozik.

[38] A Kínai Népköztársaság Budapesti Nagykövetségének Kulturális és Sajtóosztálya 1958-tól megjelenő folyóiratáról van szó.

[39] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[40] Martin Ferencet az Elnöki Tanács 1960. június 11-én nevezte ki Magyarország pekingi nagykövetének, megbízólevelét augusztus 10-én adta át. Előtte — 1957-től 1960. január 15-éig — Nógrádi Sándor volt a magyar nagykövet Kínában. Őt Dögei Imre követte volna, de megbízását visszavonták. L. *e kötet 11. sz. jegyzőkönyvét!*

[41] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[42] Horváth János IX. kerületi PB-titkárról van szó.

[42/a] Kubában a Fidel Castro vezette felkelők 1959. január 1–2-án megdöntötték Batista diktatúráját, 6-án feloszlatták a parlamentet, február 17-én Fidel Castro lett Kuba miniszterelnöke.

[43] A Határozattervezet elfogadása után változtatás nélkül jelent meg a *Népszabadság 1960. december 22-i számá*ban. Egyebek mellett megállapítja: „... a tanácskozás... a kommunista világmozgalom eddigi legszélesebb körű nemzetközi értekezlete volt, és hűen kifejezte azt a nagyjelentőségű tényt, hogy a kommunista világmozgalom korunk legbefolyásosabb politikai erejévé, a társadalmi haladás legfontosabb tényezőjévé vált. A KP megállapítja, hogy az értekezlet által elfogadott mostani nyilatkozat az 1957-es Moszkvai Értekezleten elfogadott Nyilatkozat alapelveit erősíti meg és fejleszti tovább... A nyilatkozatnak 81 párt képviselői által, sokoldalú és mélyreható alkotó vita eredményeként történt egyhangú elfogadása a kommunista világmozgalom eszmei egységének szilárdságát és ama eltökéltségét fejezi ki, hogy teljes egységben folytatja a küzdelmet az imperializmus ellen, a békéért, a népek szabadságáért, a demokráciáért, a szocializmusért." Közli: *Az MSZMP határozatai és dokumentumai 1956–1962. c. kötet is (495–496. p.).*

[44] Az 1961. évi népgazdasági tervre vonatkozó javaslatot csatolták a jegyzőkönyvhöz. (*MOL-M-288. f. 4/39. ő. e.)*

[45] A PB 1960. október 25-én — az Államgazdasági Osztály javaslatát elfogadva — hozzájárult, hogy a második ötéves tervre vonatkozó javaslatot november 1. helyett később — kb. 6 hét múlva — terjesszék a PB elé az 1961. évi tervvel együtt. Ezt követően mindkét anyagot a KP elé kell terjeszteni. (*MOL-M-288. f. 5/206. ő. e.)*

[46] A PB 1960. december 13-án döntött arról, hogy a „második ötéves terv kidolgozásának állásáról szóló tájékoztatót — a korábbi határozattól eltérően — nem kell a KB december 21–22-i ülése elé terjeszteni", de az 1961. évi tervjavaslatnak a KB elé terjesztését határozta el. (*MOL-M-288. f. 5/213. ő. e.)*

[47] Lelőhelyük: *MOL-M-288. f. 5/200. és 201. ő. e.)*

[48] Az előterjesztés adatsorokat tartalmazó mellékletéről van szó.

[49] „Jövőre huszonöt százalékkal bővül a magyar-szovjet árucsere-forgalom" címmel a *Népszabadság 1960. december 21-i számá*ban jelent meg az ismertető arról, hogy az Apró Antal által vezetett magyar kereskedelmi delegáció a két ország 1961. évi árucsere-forgalmi jegyzőkönyvének aláírása után hazautazott.

[50] 1960. szeptember 30-án jelentették be Bonnban, hogy a nyugatnémet kormány december 31-ével megszakítja kereskedelmi kapcsolatait az NDK-val.

[51] 1960. október 17-én kezdődtek tárgyalások Bonnban kereskedelmi egyezmény megkötéséről a két állam között. Az eredetileg tervezett aláírást (december 12.) a Nyugat-Berlin körül támadt nézeteltérések miatt elhalasztották.

[52] Elírás. Helyesen: 22 000.

[53] Kilián József (1915–1974) 1948-tól 1950-ig a Budapesti Pártbizottság instruktora. 1950 és 1952 között a Gyárépítési Központ helyettes vezetője, majd az Építésügyi Minisztérium főosztályvezetője. 1952-től építésügyi miniszterhelyettes. 1956. november 12. és 1957. február 26-a között az Építésügyi Minisztérium megbízott vezetője. 1957. május 9-étől újra miniszterhelyettes.

[54] „A Politikai Bizottság 1960. szeptember 20-i határozata a népgazdaságban tapasztalt feszültségekkel kapcsolatban" 9. pontja szól erről. *(MOL-M-288. f. 5/201. ő. e.)*

[55] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[56] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[57] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[58] A kipontozás az eredeti szövegben szerepel.

[59] Helyesen: sajtókommüniké, amely a *Népszabadság 1960. október 11-i számá*ban jelent meg „A népgazdaság időszerű kérdéseiről tanácskozott az MSZMP országos pártaktíva" címmel.

[60] Helyesen: sajtókommüniké.

[61] A Csepel Vas- és Fémművekről van szó, ahol Molnár Ernő a pártbizottság első titkára volt.

[62] Kelen Béla (1920–1994) újságíró, 1957 és 1962 között az MSZMP Budapesti Bizottságának titkára.

[63] Ezekről a sajtó nem adott hírt. A Titkárság 1961. október 17-i ülésén tárgyalta meg az FTC-ben folytatott belügyi vizsgálatról szóló jelentést, amely megállapítja: „az FTC körül reakciós elemek tömörülnek és felhasználva a klub népszerűségét a szocialista rendszer ellen izgatnak. Az FTC-ben jelenleg 45 olyan személy van, aki reakciós, fasiszta szemléletű, büntetett előéletű vagy erkölcstelen életet él." *(MOL-M-288. f. 7/118. ő. e.)*

[64] Kalamár József (1895–1956) 1954-től a XXI. Kerületi Tanács elnöke, kerületi PB-tag.

[65] L. e *kötet 15. sz. jegyzőkönyvét*, első napirendi pont vitája.

[66] Tatár Kiss Lajos parlamenti felszólalása a *Népszabadság 1960. december 9-i számá*ban olvasható.

[67] Az előterjesztésben rögzített intézkedéssorozat: „Rendezni, illetve emelni akarjuk — a terhek igazságosabb elosztását szem előtt tartva — a vállalati, bölcsődei, óvodai és napköziotthoni díjakat, továbbá a a munkásszállások díját. A rendezés után az állam a gyermekintézmények fenntartási költségeiből az eddigi 17% helyett 28%-ot fog áthárítani a szülőre, a munkásszállási díjak pedig a tényleges költségeknek mintegy 92%-át fogják fedezni."

[68] Szénási Géza legfőbb ügyészről van szó.

[69] Pesterzsébet, Budapest XX. kerülete.

[70] Apró Antal 1956 végén Moszkvában folytatott tárgyalásáról az MSZMP iratai között nem található dokumentum.

[71] Rácz Sándor (1933–) szerszámkészítő, az 1956-os forradalom idején a Nagybudapesti Központi Munkástanács elnöke. 1956. december 11-én letartóztatták és életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. Amnesztiával szabadult 1963-ban.

[72] A PB 1958. február 18-án hozott határozatot „az ügyvédkérdés politikai és jogi rendezéséről", amely szerint „az ügyvédi kart meg kell tisztítani a hivatás gyakorlására politikailag és erkölcsileg alkalmatlan elemektől". *(MOL-M-288. f. 20/17. ő. e.)*

[73] Értelemszerűen: abszurd helyzet.

[74] L. *e kötet „Mellékletek" II/2. pont*ját!

[75] A népgazdaságban tapasztalt feszültségek okairól szóló dokumentumra utal.

[76] Személyét nem sikerült azonosítani.

[77] Trautmann Rezső építésügyi miniszterről van szó.

[78] Karádi Gyula (1910–) 1957 és 1967 között a külkereskedelmi miniszter első helyettese.

[79] A Szovjetunióban 1961. január 1-jétől kezdődően vezették be az új rubelt, amelynek belföldi értéke a régi rubel tízszerese lett. A rubel Ft-ban kifejezett nem kereskedelmi árfolyama 1,40 helyett 1477. Az új rubel aranytartalékának növekedése következtében a kliringrubel devizaforintban kifejezett egyenértéke 293,50 Ft-ról 304,40 Ft-ra változott. L. erről „Jelentés a Gazdasági Bizottságnak a Szovjetunióban 1961. január 1-jén életbelépő valutáris intézkedésekről." *(MOL-M-288. f. 23/1960/15. ő. e.)*

80 Halas Lajos (1910–) 1945 és 1948 között az MKP KV Szervezési Osztályának alosztályvezetője és az MKP Rendező Gárdájának parancsnoka. 1948-tól katonatiszt. 1957 februárjától 1968-ig a Munkásőrség országos parancsnoka. 1959 és 1962 között az MSZMP KB póttagja, 1966-ig a KB tagja.

Függelék

A Központi Bizottság 1960. december 21-i ülésén az alábbi elvtársak vesznek részt: *

Acél György
Apró Antal
Bakó Ágnes
Bárd András
Barkóczi Imre
Blaha Béla
Benke Valéria
Benkei András
Biszku Béla
Borka Attila
Brutyó János
Czinege Lajos*
Csáki István
Cservenka Ferencné
Csergő János
Cseterki Lajos
Csikesz Józsefné
Dabrónaki Gyula
Dapsi Károly
Darabos Iván
Dobi István*
Egri Gyula
Erdei Lászlóné
Fehér Lajos
Fock Jenő
Fodor Gyula
Fodróczi Lajos
Földes László
Friss István
Galambos József
Gáspár Sándor
Gódor Ferenc
Gosztonyi János
Gyurkó Lajos*
Halas Lajos
Harmati Sándor
Háy László
Hevesi Gyula
Hollai Imre
Horváth András
Horváth Ede
Ilku Pál
Jakab Sándor
Kádár János
Kállai Gyula
Kakuk Józsefné
Kaszás Ferenc
Kaszapovics András
Klaukó Mátyás
Kelen Béla
Kreszán Lajos
Kilián József
Kiss Árpád
Kiss Dezső
Kiss János
Kiss Károly
Komócsin Zoltán*
Komját Irén
Kossa István
Köteles István
Klujber László
Lakos Sándor
Lajtai Vera
Lombos Ferenc
Losonczi Pál
Major Tamás
Marosán György
Martics Pál
Martin Ferenc
Molnár Ernő
Molnár Frigyes
Münnich Ferenc*
Nagy Józsefné
K. Nagy Sándor
Nemes Dezső
Nemeslaki Tivadar
Németh Károly
Nezvál Ferenc
Nógrádi Sándor
Novobátzky Károly
Nyers Rezső*
Oczel János*
Orbán László
Orosz Nándor
Pap János
Papp Sándor
Prantner József
Prieszol József
Pothornyik József
Putnoki László

Rapai Gyula
Révész Géza
Rónai Sándor*
Sági György
Sándor József
Sándor Kálmán
Schercer Lajosné
Sik Endre
Somogyi Miklós
Söjtör János
Schumeth János
Szakasits Árpád
Szerényi Sándor
Szénási Géza
Szilágyi Dezső
Szirmai István
Szirmai Jenő
Szurdi István
Tatár Kiss Lajos*
Tömpe István
Török István
Török László
Uszta Gyula
Valkó Márton
Varró György*
Veres József*
II. napirendi ponthoz.
Nagy Józsefné
Karádi Gyula
Tausz János
Trautmann Rezső
Kovács Imre
Doleschall Frigyes
Kisházi Ödön
Czottner Sándor
Péter György
Tóth László

* Ez a meghívottak névsora, amelyen jelölték a megjelenést. *-gal jelöltük a hiányzók nevét.

MELLÉKLETEK

I. Az MSZMP központi szervei tagjainak névsora

1. Az MSZMP Központi Bizottsága tagjai, póttagjai (1959–1960-ban)[1]

A VII. kongresszuson – 1959. december 5-én megválasztott Központi Bizottság tagjai:[2]

Aczél György* a művelődésügyi miniszter első helyettese;
Antos István** pénzügyminiszter;
Apró Antal* a Minisztertanács első elnökhelyettese;
Bakó Ágnes* a VIII. kerületi pártbizottság első titkára;
Benke Valéria* művelődésügyi miniszter;
Benkei András a Szabolcs-Szatmár Megyei Pártbizottság első titkára;
Biszku Béla* belügyminiszter;
Blaha Béla a Bányász Szakszervezet főtitkára;
Borka Attila* a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnökhelyettese;
Brutyó János* a SZOT főtitkára;
Czinege Lajos a Szolnok Megyei Pártbizottság első titkára;
Cservenka Ferencné* a Budapesti Pártbizottság titkára;
Cseterki Lajos a Fejér Megyei Pártbizottság első titkára;
Dabronaki Gyula* az élelmezésügyi miniszter első helyettese;
Darabos Iván** a Zala Megyei Pártbizottság első titkára;
Dobi István az Elnöki Tanács elnöke;
Dögei Imre* földművelésügyi miniszter;
Fehér Lajos* az MSZMP KB titkára;
Fock Jenő* az MSZMP KB titkára;
Fodróczi Lajos a mihályi Táncsics Tsz elnöke;
Földes László* a belügyminiszter első helyettese;
Friss István* az MSZMP KB osztályvezetője;
Gáspár Sándor* a Budapesti Pártbizottság első titkára;
Harmati Sándor* a HNF titkára;
Háy László a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem rektora;
Hevesi Gyula akadémikus;
Ilku Pál* művelődésügyi miniszterhelyettes;
Kádár János* az MSZMP KB első titkára;
Kállai Gyula* államminiszter;
Kilián József az építésügyi miniszter első helyettese;
Kiss Árpád* az Országos Tervhivatal elnöke;
Kiss Dezső* a Budapesti Pártbizottság titkára;
Kiss Károly* az MSZMP KB titkára;
Komócsin Zoltán* a KISZ KB első titkára;
Kossa István* közlekedés- és postaügyi miniszter;
Kreszán Lajos* a Ganz-Mávag üzemi bizottságának elnöke;
Lombos Ferenc a Győr-Sopron Megyei Pártbizottság első titkára;

Losonczi Pál* a barcsi Vörös Csillag Tsz elnöke;
Major Tamás* színművész, a Nemzeti Színház igazgatója;
Marosán György* az MSZMP KB titkára;
Molnár Ernő a Csepel Vas- és Fémművek pártbizottságának első titkára
Münnich Ferenc* a Minisztertanács elnöke;
K. Nagy Sándor* minisztériumi főosztályvezető;
Nemes Dezső* a Népszabadság Szerkesztőbizottságának vezetője;
Németh Károly* a Csongrád Megyei Pártbizottság első titkára;
Nezvál Ferenc* igazságügyminiszter;
Nógrádi Sándor* a Központi Ellenőrző Bizottság elnöke;
Novobátzky Károly* egyetemi tanár, akadémikus;
Nyers Rezső* a SZÖVOSZ elnöke;
Oczel János a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság elnöke;
Orbán László* az MSZMP KB osztályvezetője;
Pap János a Veszprém Megyei Pártbizottság első titkára;
Pothornyik József* a Nógrádi Szénbányászati Tröszt igazgatója;
Prieszol József* a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pártbizottság első titkára;
Révész Géza* honvédelmi miniszter;
Rónai Sándor* az Országgyűlés elnöke;
Sági György* üzemi főmérnök;
Sándor József* az MSZMP KB osztályvezetője;
Sándor Kálmán* a Csorbai Állami Gazdaság igazgatója;
Schercer Lajosné* üzemi munkás;
Sík Endre külügyminiszter;
Somogyi Miklós* a SZOT elnöke;
Szakasits Árpád a Magyar Újságírók Országos Szövetségének elnöke;
Szerényi Sándor az MSZMP KB osztályvezető-helyettese;
Szilágyi Dezső az MSZMP KB osztályvezetője;
Szirmai István* az MSZMP KB titkára;
Szurdi István* az MSZMP KB osztályvezetője;
Tömpe István* a földművelésügyi miniszter első helyettese;
Török István* a Vasas Szakszervezet főtitkára;
Uszta Gyula* a honvédelmi miniszter első helyettese;
Veres József a Fővárosi Tanács VB elnöke;

Póttagok:

Borbély Sándor** a KISZ KB titkára;
Csergő János kohó- és gépipari miniszter;
Erdei Lászlóné a Magyar Nők Országos Tanácsának elnöke;
Galambos József minisztériumi főosztályvezető;
Gyurkó Lajos vezérőrnagy;
Halas Lajos a Munkásőrség országos parancsnoka;
Horváth András a Pest Megyei Pártbizottság első titkára;
Horváth Ede** a Győri Szerszámgépgyár igazgatója;
Kakuk Józsefné a KISTEXT pártbizottságának titkára;
Kaszapovics András** a kátolyi Új Élet Tsz elnöke;
Kiss János a XIII. kerületi pártbizottság első titkára;

Klujber László** a Móri járási pártbizottság első titkára;
Martics Pál** ezredes;
Martin Ferenc a SZOT titkára;
Nagy Józsefné a Goldberger Textilművek igazgatója;
Papp Sándor a Csongrád Megyei Tanács VB elnöke;
Rapai Gyula az MSZMP KB osztályvezető helyettese;
Schumeth János a XIV. kerületi pártbizottság első titkára;
Söjtör János a Nagykanizsai járási pártbizottság első titkára;
Szénási Géza Legfőbb Államügyész;
Tatár Kiss Lajos a Hajdú-Bihar Megyei Tanács VB elnöke;
Valkó Márton** a Lenin Kohászati Művek igazgatója;
Varró György** üzemi tisztviselő;

(Változások a KB-ban: 1960-ban meghalt Antos István, Dögei Imrét kizárták; kooptálták Kakuk Józsefnét és Martin Ferencet.)

JEGYZETEK

[1] Az országos pártértekezleten — 1957. június 29-én megválasztott KB tagok közül 1959-ben meghalt Fogarasi Béla és Révai József — helyükbe nem kooptáltak új tagokat.

[2] Azokat a személyeket, akik addig is KB-tagok voltak *-gal, akik póttagok **-gal jelöltük.

2. A Politikai Bizottság tagjai, póttagjai (1959–1960-ban)1

Az 1959. december 5-én megválasztott Politikai Bizottság tagjai:

Apró Antal
Biszku Béla
Fehér Lajos
Fock Jenő
Kádár János
Kállai Gyula
Kiss Károly
Marosán György
Münnich Ferenc
Nemes Dezső
Rónai Sándor
Somogyi Miklós

Póttagok:

Gáspár Sándor*
Komócsin Zoltán
Szirmai István*

JEGYZET

[1] A Politikai Bizottság összetételében ebben az időszakban nem történt változás, az 1957. június 29-én megválasztott tagok maradtak a PB-ben, és az eddig póttag Nemes Dezsőt rendes tagnak választották. A póttagok száma bővült, az új póttagokat *-gal jelöltük.

3. A Központi Bizottság Titkárságának tagjai (1959–1960-ban)

Az 1959. december 5-én megválasztott Titkárság tagjai[1]

Kádár János (első titkár)
Fehér Lajos (KB titkár)
Fock Jenő (KB titkár)
Kiss Károly (KB titkár)
Marosán György (KB titkár)
Szirmai István (KB titkár)

JEGYZET

[1] A Titkárság létszámát egy fővel felemelték, és egy személycserére került sor: Kállai Gyula helyett Szirmai Istvánt választották KB titkárnak; az új KB titkár: Fehér Lajos.

4. A Központi Revíziós Bizottság tagjai (1959–1960-ban)

Az 1959. december 5-én megválasztott KRB tagjai:[1]

Fodor Gyula* az Országos Nyugdíjintézet igazgatója;
Bojti János minisztériumi főosztályvezető;
Czett József a kispesti Vörös Október Férfiruhagyár igazgatója;
Csikesz Józsefné a Budapesti Pártbizottság titkára;
Györe József* nyugdíjas;
Horváth János a IX. kerületi pártbizottság első titkára;
Karakas László* az ÉDOSZ főtitkára;
Kádas István* a SZOT Sportosztályának vezetője;
Kruzslák Béla* minisztériumi osztályvezető;
Maros Józsefné az V. kerületi pártbizottság első titkára;
Nöhrer Árpád az Élelmezésügyi Minisztérium Pártbizottságának titkára;
Polonyi Szűcs Lajos* a pénzügyminiszter első helyettese;
Ragó Antal a Pest- és Nógrád Megyei Állami Gazdaság Igazgatósága vezetője;
Róka Mihály vezérőrnagy;
Terényi László a Nyomda-, a Papíripar és a Sajtó Dolgozói Szakszervezetének főtitkára;
(A KRB újból Fodor Gyulát választotta elnökének.)

JEGYZET

[1] A KRB létszáma ekkor 15 főre bővült, a korábbi tagokat — Szilágyi Béla kivételével — újjáválasztották, ezeket a személyeket *-gal jelöltük.

5. A Központi Ellenőrző Bizottság tagjai (1959–1960-ban)

Az 1959. december 5-én megválasztott Központi Ellenőrző Bizottság tagjai:[1]

Nógrádi Sándor (A KEB elnöke)
Alpár Mihály
Asztalos Géza*
Birkás Imre*
Maróti Károly*
Mózes Viktor*
Mulató János
Nezvál Ferenc*
Papp Lajos*
Péteri István*
Sebes Sándor

JEGYZET

[1] 1959. február 24-től — az egészségügyi okból felmentett Somogyi Miklós helyett — a PB határozata alapján ideiglenes jelleggel Birkás Imre töltötte be a KEB elnöki funkciót. December 5-én a KEB létszámát 9-ről 11-re emelték, ebből 7 fő — *-gal jelölt — korábban is tagja volt.

II. Az MSZMP Központi Bizottsága mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek (1959–1960-ban)

A) Munkabizottságok[1]

1. Mezőgazdasági Bizottság[2]

Vezetője: Fehér Lajos* KB titkár;
Titkára: Keserű János* a KB Mezőgazdasági Osztálya helyettes vezetője
Tagok: Cseterki Lajos Fejér megyei első titkár;
Czinege Lajos Szolnok megyei első titkár;
Dögei Imre* földművelésügyi miniszter;
Fock Jenő KB titkár;
Halász József MEDOSZ főtitkár;
Hont János* FM Tervfőosztály vezetője;
Kovács Imre* élelmezésügyi miniszter;
Magyari András* földművelésügyi miniszterhelyettes;
Molnár Frigyes* Bács megyei első titkár;
K. Nagy Sándor FM Tsz-főosztály vezetője;
Németh Károly Csongrád megyei első titkár;
Nyers Rezső* SZÖVOSZ elnöke:
Rapai Gyula KB Agitációs és Propaganda Osztály helyettes vezetője;
Sándor József KB PTO vezető;
Tisza József Termelőszövetkezeti Tanács titkára;
Szabó Károly Pest megyei tanácselnök;
Tömpe István földművelésügyi miniszterhelyettes;
Varga András Minisztertanács Tanácsszervek Főosztály vezetője;
Dimény Imre* OT Mezőgazdasági Főosztály vezetője;

JEGYZETEK

[1] Az Agitációs és Propaganda Bizottság összetételéről és működéséről 1959–1960-ban nincs dokumentum.

[2] A PB 1959. január 20-án megszüntette az Agrárpolitikai Bizottságot, helyette Mezőgazdasági Bizottság alakítását határozta el. *-gal jelöltük azokat a személyeket, akik az Agrárpolitikai Bizottságnak is tagjai voltak.

(A folyamatos működés érdekében nyolc tagú *Operatív Bizottság*ot is létrehoztak. Vezetője: Fehér Lajos
Tagjai: Dögei Imre, Kovács Imre, Keserű János, Nyers Rezső, Rapai Gyula, Sándor József, Tömpe István)

1960. január 12-én a KB változtatásokat eszközölt:

A bizottság vezetője: Fehér Lajos
Tagjai: Dimény Imre
Halász József
Kovács Imre
Kovács Rudolf (SZÖVOSZ)
Losonczi Pál (földművelésügyi miniszter)
Németh Károly
Polonyi Szűcs Lajos
Tisza József
Varga András

2. Államgazdasági Bizottság1

Vezetője: Fock Jenő KB titkár;
Tagjai: Apró Antal az MT első elnökhelyettese;
Friss István a KB osztályvezetője;
Kiss Árpád az OT elnöke;
Szurdi István a KB osztályvezetője;

JEGYZET

[1] A korábban működő Hármas Bizottság 1959. évi tevékenységéről nincsenek dokumentumok. A KB 1960. január 12-én úgy határozott, hogy az eddigi háromtagú gazdaságpolitikai kérdésekkel foglalkozó bizottságot kibővíti és létrehozza az öttagú Államgazdasági Bizottságot.

3. Régi Párttagok Bizottsága[1]

Vezetője: Kiss Károly*
Tagjai: Bárd András*
Harustyák József*
Huber Lajos
Olt Károly
Orosz Nándor*
Papp Lajos*
Polyák János
Szerényi Sándor*

JEGYZET

[1] Az 1957-től működő Régi Párttagok Bizottsága összetételét 1960. január 12-én változtatta meg a KB. Azokat a személyeket, akik korábban is tagjai voltak, *-gal jelöltük.

B) Munkaközösségek[2]

Közgazdasági Elméleti Munkaközösség

Elnök: Fock Jenő KB Titkárság
Titkár: Molnár Endre KB Agitációs és Propaganda Osztály
Tagok: Ajtai Miklós Országos Tervhivatal
Arató Oszkár Pártfőiskola
Bakonyi S. Endre KGM
Beckl Sándor SZOT
Csikós Nagy Béla Árhivatal
Friss István KB Államgazdasági Osztály
Gönczöl György Közgazdaságtudományi Intézet
Haász Árpád Közgazdaságtudományi Egyetem
Háy László Közgazdaságtudományi Egyetem
Hetényi István Országos Tervhivatal
Hoch Róbert Közgazdaságtudományi Intézet
Huszár István KB Államgazdasági Osztály

Kacsenyák Ferenc Közgazdaságtudományi Intézet
Kahulits László Társadalmi Szemle Szerkesztősége
Karádi Gyula Külkereskedelmi Minisztérium
Kiss Árpád Országos Tervhivatal
Nyers Rezső Pénzügyminisztérium
Péter György Központi Statisztikai Hivatal
Ripp Géza Közgazdasági Szemle Szerkesztősége
Szurdi István KB Ipari- és Közlekedési Osztály
Vörös Gyula Közgazdaságtudományi Egyetem

JEGYZET

1 A korábban működő elméleti munkaközösségek megszüntetéséről, illetve összetételének változásáról és új munkaközösségek létrehozásáról a PB 1960. február 9-én hozott határozatot.

Filozófiai Elméleti Munkaközösség

Elnök: Szerényi Sándor KB Tudományos és Kulturális Osztály
Titkár: Wirth Ádám Társadalmi Szemle Szerkesztősége
Tagok: Balló István KB Agitációs és Propaganda Osztály
Elek Tibor Műszaki Egyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszék
Erdődi József Pártfőiskola
Fukász György Művelődésügyi Minisztérium
Gedő András KB Agitációs és Propaganda Osztály
Jenei Jenő Pártfőiskola
Kerékgyártó Elemér Közgazdaságtudományi Egyetem Filozófia Tanszék
Kiss Arthur Pártfőiskola
Kiss István Pécsi Tudományegyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszék
Lukács József Valóság Szerkesztősége
Mátrai László Egyetemi Könyvtár
Mész László Orvostudományi Egyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszék
Molnár László Debreceni Tudományegyetem Marxizmus-Leninizmus Tanszék
Sándor Pál ELTE Dialektikus Materializmus Tanszék
Simon Endre ELTE Dialektikus Materializmus Tanszék
Simonovits Istvánné ELTE Dialektikus Materializmus Tanszék
Szabó András Filozófiai Intézet
Szabó Gábor Pártfőiskola
Szecsődi László KB Tudományos és Kulturális Osztály
Szigeti József Filozófiai Intézet
Vészi Béla Marxizmus-Leninizmus Esti Egyetem

Kulturális Elméleti Munkaközösség

Elnök: Orbán László KB Tudományos és Kulturális Osztály
Titkár: Széchy András KB Titkárság
Tagok: Aczél György Művelődésügyi Minisztérium
Aradi Nóra Művelődésügyi Minisztérium

Benke Valéria Művelődésügyi Minisztérium
Bíró Vera Művelődésügyi Minisztérium
Bugár Jánosné SZOT
Darabos Iván Zala Megyei Pártbizottság
Gosztonyi János Vas Megyei Pártbizottság
Darvas József Írószövetség
Gyalmos János Fővárosi Tanács
Hantos János Budapesti Pártbizottság
Ilku Pál Művelődésügyi Minisztérium
Király István Irodalomtudományi Intézet
Kiss Kálmán Rádió
Köpeczi Béla Művelődésügyi Minisztérium
Lugossy Jenő KB Tudományos és Kulturális Osztály
Major Tamás Nemzeti Színház
Maróthy János Magyar Tudományos Akadémia (zenekutató)
Meruk Vilmos Művelődésügyi Minisztérium
Pogány Ö. Gábor Képzőművészeti Szövetség
Rényi Péter Népszabadság
Révész Miklós Művelődésügyi Minisztérium
Sőtér István Irodalomtudományi Intézet
Szabolcsi Miklós Irodalomtudományi Intézet, Élet és Irodalom
Tolnai Gábor Magyar Tudományos Akadémia, Kortárs

Történeti Munkaközösség

Elnök: Nemes Dezső Népszabadság
Titkár: Molnár János Művelődésügyi Minisztérium
Tagok: Andics Erzsébet ELTE Történettudományi Intézet
Arató Endre ELTE
Balogh Sándor KB Tudományos és Kulturális Osztály
Blaskovics János Pártfőiskola
Elekes Lajos ELTE
Erényi Tibor Párttörténeti Intézet
Kálmán Endre Párttörténeti Intézet
Korom Mihály Párttörténeti Intézet
Lackó Miklós Történettudományi Intézet
Liptai Ervin Hadtörténelmi Intézet
Mérei Gyula Szegedi Tudományegyetem
Molnár Erik Történettudományi Intézet
Óvári Miklós KB Agitációs és Propaganda Osztály
Pach Zsigmond Pál Közgazdaságtudományi Egyetem
Ságvári Ágnes Párttörténeti Intézet
Sánta Ilona Társadalmi Szemle
Simon Péter ELTE
Szabó Bálint Párttörténeti Intézet
Székely György ELTE
Zsigmond László Történettudományi Intézet

Nemzetközi Kérdések Elméleti Munkaközösség

Elnök: Hollai Imre KB Külügyi Osztály
Titkár: Szántó György Pártfőiskola
Tagok: Árkus István Népszabadság
Bebrits Anna Népszabadság
Gedeon Pál Népszava
Gyovai Gyula KB Agitációs és Propaganda Osztály
Kende István Külügyminisztérium
Komját Irén Társadalmi Szemle
Lázár Ferenc KB Külügyi Osztály
Pécsi Jánosné KB Külügyi Osztály
Péter János Külügyminisztérium
Péter József Kossuth Könyvkiadó
Puja Frigyes Külügyminisztérium
Salgó László Rádió
Sík Endre Külügyminisztérium
Sütő Ottó Társadalmi Szemle
Szarka Károly Külügyminisztérium
Tardos András Rádió
Várkonyi Péter Külügyminisztérium

Pártépítési Munkaközösség

Elnök: Sándor József KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
Titkár: Bárányos József KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
Tagok: Gábri Mihály KB Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
Győri Imre KB Agitációs és Propaganda Osztály
Kelemen Lajos Budapest X. kerületi pártbizottság
Kiss Dezső Budapesti Pártbizottság
Méhes Lajos Budapesti Pártbizottság
Kelen Béla Budapesti Pártbizottság
Venéczi János Budapesti Pártbizottság
Cservenka Ferencné Budapesti Pártbizottság
Lajtai Vera Pártélet Szerkesztősége
Putnoki László Heves Megyei Pártbizottság
Pullai Árpád KISZ KB
Gábor Zoltán Pártfőiskola

III. RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

ÁFTH –	Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal
ÁVH –	Államvédelmi Hatóság
BM –	Belügyminisztérium
DISZ –	Dolgozó Ifjúság Szövetsége
ELTE –	Eötvös Loránd Tudományegyetem
ENSZ –	Egyesült Nemzetek Szervezete
ÉM –	Élelmezésügyi Minisztérium
FM –	Földművelésügyi Minisztérium
FKGP –	Független Kisgazda- és Polgári Párt
GB –	Gazdasági Bizottság
GPU –	Goszudarszvennoje Policsicseszkoje Upravlényije – Állami Politikai Igazgatás (a szovjet politikai rendőrség egykori neve)
HM –	Honvédelmi Minisztérium
IIB –	Ideiglenes Intéző Bizottság
IKB –	Ideiglenes Központi Bizottság
JÁSZÖV –	járási tagszövetség a SZÖVOSZ-on belül
KB –	Központi Bizottság
KBI –	Központi Bizottság Irodája
KEB –	Központi Ellenőrző Bizottság
KGB –	Komityét Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi (Szovjet Állambiztonsági Bizottság)
KGM –	Kohó- és Gépipari Minisztérium
KGST –	Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa
KIMSZ –	Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetsége
KISZ –	Kommunista Ifjúsági Szövetség
KNEB –	Központi Népi Ellenőrzési Bizottság
KP –	Kommunista Párt
KPM –	Közlekedés- és Postaügyi Minisztérium
KRB –	Központi Revíziós Bizottság
KTSZ –	kisipari termelőszövetkezet
KV –	Központi Vezetőség
MDP –	Magyar Dolgozók Pártja
MEDOSZ –	Mezőgazdasági, Erdészeti és Vízügyi Dolgozók Szakszervezete
MESZÖV –	megyei tagszövetség a SZÖVOSZ-on belül
MÉK –	Szövetkezetek Megyei Értékesítő Központja
MEZŐKER –	Mezőgazdasági [Kisgépeket Forgalmazó Szövetkezeti] Kereskedelmi Vállalat
MOL –	Magyar Országos Levéltár
MÖHOSZ –	Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség
MSZMP –	Magyar Szocialista Munkáspárt
MSZSZOSZ –	Magyar Szabad Szakszervezetek Országos Szövetsége
MSZT –	Magyar-Szovjet Társaság
MTA –	Magyar Tudományos Akadémia
MTSH –	Magyar Testnevelési és Sporthivatal

NDK –	Német Demokratikus Köztársaság
NSZK –	Német Szövetségi Köztársaság
ORK –	Országos Rendőrkapitányság
OT –	Országos Tervhivatal
OTSB –	Országos Testnevelési és Sportbizottság
PB –	Politikai Bizottság
PGO –	Pártgazdasági Osztály
PTI –	Párttörténeti Intézet
PTO –	Párt- és Tömegszervezetek Osztálya
RPB –	Régi Párttagok Bizottsága
SZKP –	Szovjetunió Kommunista Pártja
SZOT –	Szakszervezetek Országos Tanácsa
SZÖVOSZ –	Szövetkezetek Országos Szövetsége
SZTK –	Szakszervezeti Társadalombiztosítási Központ
SZU –	Szovjetunió
TRHGY –	Törvények és Rendeletek Hivatalos Gyűjteménye
tsz –	termelőszövetkezet
TV,tmv –	Terményforgalmi Vállalat
tvr. –	törvényerejű rendelet
UFOSZ –	Újgazdák és Földhözjuttatottak Országos Szövetsége
VB –	Végrehajtó Bizottság
ZIM –	Zománc Ipari Művek

IV. SZEMÉLYNÉVMUTATÓ

(A kurrensen szedett személynevek a jegyzetekben hivatkozott szerzőket, a félkövér számok a hozzászólások — illetve elnöki megnyilatkozások — helyét jelölik.)

A, Á

ACZÉL GYÖRGY 89, 170, 278, 382, 414, 506, 554, 555, 557, 632, 711, 902, 993, 995, 1001
ACZÉL TAMÁS 123, 166
AJTAI MIKLÓS 406, 414, 711, 1000
ALAPY GYULA 552
ALPÁR MIHÁLY 389, 998
ALTOMÁRÉ IVÁN 267, 276
ANDA JÁNOS 90
ANDICS ERZSÉBET 552, 1002
ANDROPOV, JURIJ VLAGYIMIROVICS 4, 83, 720
ANTOS ISTVÁN 38, 44, 49, 87, 89, 145, 170, 273, 278, 382, 391, 404, 406, 408, 412, 555, 995
APRÓ ANTAL 4, 39, 88, 89, 97, 103, 148, 156, 158, 163, 168, 170, 273, 278, **332, 355,** 359-361, 364, 365, **367,** 379, 382, 402, 409, 412, 414, 480, 506, **527,** 536, 537, 541, 554, 557, 590, 632, 656, 710, 711, 713, 715, **741,** 817, 854, 902, 976, 991-993, 995, 997, 1000
ARADI NÓRA 1001
ARATÓ ENDRE 1002
ARATÓ FERENC 629
ARATÓ OSZKÁR 1000
Argentieri, Federigo 167
ASZTALOS GÉZA 90, 278, 382, 389, 409, 506, 998
Auotori, Juhani 167
ÁRKUS ISTVÁN 1003

B

BAGDAS, HALED 892, 902, 925, 943, 944
BAKONYI SEBESTYÉN ENDRE 213, **248,** 268, 271, 175, 279, 1000
BAKÓ ÁGNES 89, 170, 278, 382, 414, 506, **525, 526,** 528, 541, 543, **547,** 550, 554, 557, 632, 711, 902, 993, 995
BALASSA GYULA 902
BALLÓ ISTVÁN 1001
BALOGH ISTVÁN **711**
BALOGH SÁNDOR 1002
BARCS SÁNDOR 161, 1169
BARINKAI OSZKÁR 90
BARKÓCZI IMRE 90, 170, 277, 278, 381, 382, 409, 414, 506, 531, 555, 632, 711, 746, 902, 993
BATA ISTVÁN 552
BATÓ ISTVÁN 277
BÁNFALVI JÓZSEF 629
BÁRÁNYOS JÓZSEF 902, 1003
BÁRD ANDRÁS 90, 278, 382, 403, 409, 506, 632, 711, 902, 993, 1000
BEAUCOURT, DANIEL 167
BEBRITS ANNA 1003
BECKL SÁNDOR 1000
BEN BELLA 169
BENCZEKOVITS LAJOS 3, 91
BENCZÉDY JÓZSEF 629
BENES, EDUARD 740, 746
BENKE VALÉRIA 21, 89, 170, 278, 382, 403, 409, 414, 506, 554, 557, 582, **606,** 616, 617, 619, 629, 631, 632, 650, 711, 902, 993, 995, 1002
BENKEI ANDRÁS 89, 279, **298,** 353, 377, 382, 480, 506, **522,** 554, 557, 632, 711, **783,** 796, 823, 830, 878, 902, 993, 995
BEREI ANDOR 552
BERIJA, LAVRENTYEV PAVLOVICS 735, 745
BIALON VILMOS 90
BIKSZA MIKLÓS 291, 376
BIRKÁS IMRE 170, 171, 273, 279, **344,** 353, **372,** 382, 389, 998
BIRÓ FERENC 552

BÍRÓ VERA 1002
BIRÓ ZOLTÁN 552
BISZKU BÉLA 42, 86, 89, 170, 273, 278, 382, 388, 414, 506, **546,** 552, 554, 557, 601, 631, 632, 711, 902, 993, 995, 997
BLAHA BÉLA 277, 414, 506, 554, 557, 632, **656,** 684, 710, 711, 902, 993, 995
BLASKOVICS JÁNOS 1002
BORBÁNDI JÁNOS 90
BORBÉLY SÁNDOR 89, 558, 996
BORKA ATTILA 89, 170, 278, 382, 414, 506, **521,** 541, 554, 557, 632, 711, 902, 993, 995
BREZSNYEV, LEONYID ILJICS 84
BRUTYÓ JÁNOS 89, 170, 382, 384, 386, 411, 414, 506, 554, 557, 632, 711, 717-719, 741, 744, 902, 993, 995
BUGÁR JÁNOSNÉ 91, 279, 629, 1002
BULGANYIN, NYIKOLAJ ALEKSZANDROVICS 990

C

CICERO, MARCUS TULLIUS 587
COSMA, ION/KOZMA 713, 743
CZETT JÓZSEF 998
CZINEGE LAJOS 89, 279, **340,** 351, 353, 378, 382, 414, **487,** 495, 497, 506, 511, **529,** 540, **549,** 554-557, 632, 711, 902, 993, 995, 999
CZOTTNER SÁNDOR 76, 88, 90, 218, 236, 238, **244,** 249, 254, 255, 270, 271, 275, 279, 650, **680,** 684, 685, 710, 711, **959,** 994

CS

CSANÁDI GYÖRGY 629
CSAPLÁR PÉTER 386
CSÁKI ISTVÁN 632, 711, 835, **836,** 852, 878, 900, 902, 993
CSERGŐ JÁNOS 61, 76, 88, 90, 195, 274, 379, 414, 499, 506, 554, 558, 568, **569,** 573, 576-578, 583, 608, 622, 630, 632, **665,** 686, 687, 711, 902, 993, 996
CSERVENKA FERENCNÉ 89, **109,** 112, 114, 117, 134, 148, 164, 165, 170, 278, 382, 414, 506, **517,** 518, **521,** 554, 557, 632, 711, 902, 993, 995, 1003
CSETERKI LAJOS 89, 279, **294,** 306, 352, 376, 382, 414, 506, 554, 557, 629, 632, 902, 993, 995, 999
CSIKESZ JÓZSEFNÉ 89, 278, **364,** 368, 380, 382, 632, 711, 902, 993, 998
CSIKÓS NAGY BÉLA 1000
CSOU EN-LAJ 7, 8, 84, 85, 719, 730, 745, 902

D

DABRONAKI GYULA 89, **116, 117,** 150, 151, 165, 170, 278, 382, 414, 506, **549,** 554, 557, 632, 711, **853, 855, 856,** 875, 902, 993, 995
DACZÓ JÓZSEF 3, 90,
DAPSI KÁROLY 90, 170, 278, 382, 409, 506, 632, 902, 993
DARABOS IVÁN 89, 170, 278, 382, 414, 506, **519,** 541, **548,** 554, 557, **575,** 587, 632, 711, 902, 993, 995, 1002
DARVAS JÓZSEF 101, 164, 167, 1002
DARWIN, CHARLES ROBERT 596
DE GAULLE, CHARLES 425, 501, 744, 894
DEMÉNY PÁL 320, 377
DÉGEN IMRE 902
DÉKÁN ISTVÁN 552
DÉRY TIBOR 547, 552
DIMÉNY IMRE 403, 409, 902, 999
DOBI ISTVÁN 3, 21, 35, 37, 69, 90, 171, 196, 273, 279, 378, 382, 385, 386, 414, **484,** 506, 513, 514, 516, 521, 526, **532,** 535, 537, 540, 554, 557, 632, **706,** 711, 902, 993, 995
DOBOZY IMRE 101, 164, 167
DOLESCHALL FRIGYES 90, 327, 378, 994
DONÁTH FERENC 547, 552
DÖGEI IMRE 89, 170, 208, 212, 239, 275, 278, 289, **332,** 349, 382, 385-387, 405-407, **410,** 501, 506, 508-520, **521,** 522-538, 540-543, 555-558, 995, 999
DUCLOS, JACQUES 7, 84
DUDÁS MIHÁLY 386
DULLES, JOHN FOSTER 13, 85

E, É

EGRI GYULA 506 632, 711, **788,** 795, 898, 902, 993
EISENHOWER, DWIGHT DAVID 425, 430, 501, 912
ENGELS, FRIEDRICH 288, 294, 311
ERDEI FERENC 629
ERDEI LÁSZLÓNÉ 3, 90, 414, 506, 554, 558, 632, 902, 993, 996
ERDŐDI JÓZSEF 1001
ERÉNYI TIBOR 1002

F

FAJKOS ALADÁR 90
FARKAS MIHÁLY 547-549, 552
FARKAS VLADIMIR 547-549, 552
FAZEKAS JÁNOS 713, 743
FEHÉR LAJOS 86, 89, 278, **280,** 287-289, **290,** 293, 310, 328, 334, 338, 341, 348, **350,** 376, 378, 379, 382, 388, 403, 409, 411, 412, 414, 416, 417, 431, **432,** 442, 443, 448-451, 4453-455, **456, 457,** 461, 462, 471, 473, 476, 477, 481-484, 487, 494, **495,** 502, 504-506, 519, 537, 554, 557, **575, 576, 579,** 632, **673,** 711, **743, 747, 755**-759, 763, 765, 769, 772, 779, 787, 815, 827, 847, 841, **877,** 884, 885, 902, 993, 995, 997-999
FEHÉR LAJOS (Csongrád m.) 632
FEHÉR MARGIT 539
Feitl István 386, 541, 552
FERRAND, ALBERT 167
FOCK JENŐ 4, 7, 39, 49, 68, 88, 89, **131, 134, 148, 150,** 156, 161, **162,** 167, 169, 170, **171,** 182, 184, 188-190, 192, 194, 195, 199, 200, 211, 222, 227, 248, 250, 257, 259, 260, **263,** 269, 271, 277, 278, 342, **364, 372,** 373, 382, 386, 388, **396, 402,** 409, 412, 414, **500,** 506, 519, 532, 540, 541, 543, **545,** 546, 550, 554, 557, **571,** 632, **634,** 646, 648, 652, 653, 657, 667-669, 675, 676, 680, **682,** 709, 711, 714, **835, 857, 870, 876,** 902, **960, 970,** 993, 995, 997, 999, 1000
FODOR GYULA 90, 169, 170, 277, 279, 382, 390, 501, 506, 711, 902, 993, 998
FODRÓCZI LAJOS 413, 506, 554, 557, 632, 706, 711, 902, 993, 995
FOGARASI BÉLA 89, 162, 997
FÖLDES ISTVÁN 711
FÖLDES LÁSZLÓ 89, **272,** 277, 278, **361,** 365, 368, 382, 414, 506, **526,** 530, 534, 554, 557, 632, 902, 993, 995
FÖLDI LÁSZLÓ 629
FRACHON, BENOIT 718, 726, 744
FRISS ISTVÁN 89, 161, 194, 196, 274, 275, 278, **372,** 373, 380, 382, 402, 409, 412, 414, 506, **531,** 534, 539, 554, 557, **619,** 623, 626, 632, 711, **828,** 850, 902, 906, **948,** 958, **959,** 960, 962, 972, 981, **988,** 989, 993, 995, 1000
FUKÁSZ GYÖRGY 1001

G, GY

GALAMBOS JÓZSEF 414, 506, 554, 558, 632, 711, 902, 993, 996
GÁBOR ZOLTÁN 1003
GÁBRI MIHÁLY 902, 1003
GÁSPÁR SÁNDOR 89, 184, **188,** 265, 266, 271, 274, 278, 382, 384, 386, 388, 414, 506, 519, **546,** 554, 632, 711, 902, 993, 995, 997
GEDEON PÁL 1003
GEDŐ ANDRÁS 1001
Gelléríné Lázár Márta 386
GERGELY LÁSZLÓ 711
GERŐ ERNŐ 546, 552
GHEORGHIU DEJ, GHEORGHE 713, 720, 732, 743
GOMULKA, WLADYSLAW 6, 84, 412, 428, 543, 544, 550, 740, 925
GONDA GYÖRGY 629
GHOS, ADZSOJ KUMMAR 925, 991
GOSZTONYI JÁNOS 89, 279, **382,** 498, 499, 505, 506, **616, 618,** 632, 711, 824, **826,** 828, 829, 902, 993, 1002
GÓDOR FERENC 89, **184,** 255, 263-265, 270, 272, 274, 279, 382, 506, 632, 711, 713, 743, 902, 993
GÖNCZÖL GYÖRGY 1000
GRISIN, VIKTOR VASZILJEVICS 718, 744

GROMOV, JEVGENYIJ IVANOVICS 512, 514, 540
GROTEWOHL, OTTO 425, 502
GYALMOS JÁNOS 629, 1002
GYÁROS LÁSZLÓ 407, 414
GYENES ANTAL 509, 540
GYENGE KÁROLY 711
Gyertyán Ervin 377
GYÓNI LAJOS 277
GYOVAI GYULA1003
GYŐRI IMRE 1003
GYURKÓ LAJOS 414, 506, **534,** 542, 554, 558, 632, 711, 902, 993, 996

H

HAÁSZ ÁRPÁD 1000
HALAS LAJOS 3, 908, 414, 506, 554, 558, 632, 711, 902, **989**, 992. 993, 995
HALÁSZ JÓZSEF 403, 409, 999
HAMMARSKJÖLD, DAG 88
HANTOS JÁNOS 1002
HARASZTI SÁNDOR 552,
HARMATI SÁNDOR 89, 170, 277, 278, 382, 414, 506, 542, 554, 557, 632, 711, 902, 993, 995
HARUSTYÁK JÓZSEF 403, 409, 1000
HÁZI ÁRPÁD 88
HÁY GYULA 552
HÁY LÁSZLÓ 414, 506, 554, 557, 631, 632, 711, **755**, 756, 902, **958**-960, 993, 995, 1000
HEGEDÜS ANDRÁS 552
HEGEDÜS TIBOR 846, 900
Hellema, Duco 167
HELMER, RUDOLF 512, 540
HEVESI GYULA 414, 506, **517, 533,** 541, **548,** 554, 557, 632, **657,** 660, 661, 711, 902, 993, 995
HIDAS ISTVÁN 379
Hidas Péter 167
HOCH RÓBERT 1000
HODZSA, ENVER 740, 746, 914
HOLLAI IMRE 404, 407, 412, 506, 632, 711, 902, 993, 1003
HOMEROSZ 594, 631
HONT JÁNOS 513, 514, 516, 540, 902, 999
HORVÁTH ANDRÁS 89, 279, **287,** 295-298, 304, 306, 307, 309-311, 315, 324, 333, 334, 351, 376, 382, 414, **453,** 455, **456, 457,** 459, 462, 464, 465, 472, 490, 495, 498, 500, 504, 506, 528, **548,** 554, 558, **567,** 569, 581, **589, 597,** 632, **711, 737,** 755, 761, **755, 761,** 763, 807, 808, 826, 847, 849, 854, 855, 857, 870, **876, 877,** 882, 902, **970,** 993, 996
HORVÁTH EDE 89, 278, 382, 414, 506, 554, 558, 632, 712, 902, 993, 996
HORVÁTH JÁNOS 90, 942, 991, 998
HO SI MINH 918
HRUSCSOV, NYIKITA SZERGEJEVICS 3, 4, 8, 10, 12, 48, 59, 83-85, 142, 160, 168, 266, 415-421, 424-428, 430, 431, 464, 473, 501, 505, 513, 516-518, 522, 524, 541, 544, 719, 720, 723, 725, 727, 728, 730, , 732, 735, 739, 740, 742, 744, 893-895, 905, 910, 912, 914, 916, 920, 922, 936, 937, 940, 941, 943, 944, 962, 965, 980, 990
HUBER LAJOS 403, 409, 1000
HUSZÁR ISTVÁN 1000

I, J

IGNAR, STEFAN 550
ILKU PÁL 89, 170, 278, 382, 414, 506, 554, 557, 574, 629, 630, 632, 711, 892, 902, 993, 995, 1002
INCZE JENŐ **259,** 276, 279, **648,** 681, 684, 711,
JAKAB SÁNDOR 89, 238, 275, 279, **365,** 368, **375,** 380, 382, 506, **598,** 603, 609, 632, 711, 902, 993
JÁNKI KÁLMÁN 90
JÁNOSI FERENC 547, 552
Jordán Gyula 744
JÓRI ESZTER 539

K

KACSENYÁK FERENC 1001
KAGANOVICS, LAZAR MOJSZEJEVICS 10, 85, 541
KAHULITS LÁSZLÓ 1001

KAKUK JÓZSEFNÉ 412, 414, 506, **549**, 553-556, 558, 632, 711, **741,** 902, 993, 996
KALAMÁR JÓZSEF 966, 992
KANG SENG(CSAO ZSUG) 890, 902
KAPO, HYSNI 915, 990
KARAKAS LÁSZLÓ 998
KARÁDI GYULA 90, 987, 992, 994, 1001
KARSAI FERENC 90
KASS OSZKÁR 275
KASZAPOVICS ANDRÁS 89, 278, 382, 414, 506, 554, 558, 632, 711, 902, 993, 996
KASZÁS FERENC 90, 170, 278, 382, 409, 632, 711, 902, 993
KATONA JÓZSEF 378
KATONA ZSIGMOND 327, 378
KÁDAS ISTVÁN 998
KÁDÁR JÁNOS **3, 16,** 31-40, 45, 48, 49, 51-53, 56, **57,** 59, 62, 64, **68, 69,** 83-86, 88, 89, **92** 113, **117,** 119, 120, **123, 124, 126-128,** 139, 144-146, **148, 162,** 169-**171, 178, 184, 188,** 191, **192,** 203, 206, **207, 208,** 212, 213, **222,** 224, 225, 227, **229, 232,** 235, **238,** 243, 247, 249, **254,** 257, 259, 260, **264, 265,** 266, **267, 268, 271, 272,** 274, 276-278, **280, 288,** 291, 305, **307, 309,** 321, 322, 324, 326, **329, 332,** 337, 338, 340, 343, 348, 349, 352-**354,** 359, **363-365,** 367-**369, 371, 373, 375,** 376, 377, 379, 381, 382, 384, 385, **388,** 389, **391, 396, 402,** 407, 408, 410, 411, 413, 414, **415,** 437, **450, 451, 461,** 470, **471,** 472, 474, 478, 480, 481, 483, 484, 489, 490, 495, 497, **499,** 501, 505, 506, **508,** 519-**523,** 525, **526**-535, **536,** 539-**543,** 545, **547-550,** 552-555, 557, **559, 567, 568,** 579, **581, 586,** 589, 591, 592, 595, 596, 598, 601, 604, 616, **618,** 624, 626, **628,** 631, 632, 634, 635, **654, 668, 673, 674,** 678, 679, 683, **702, 705,** 707, **708,** 709, 711, **713, 719, 729, 738, 740-743,** 746, **747, 755, 760, 770,** 783, **784, 785,** 790, 794, 795, 798, 799, **803**-805, 810, **814, 820,** 826, **828**-830, 848, **851-853,** 855, **856,** 862-867, **877,** 881, **882,** 887, **892, 893,** 898, 899, 901, 902, 904, **906, 916,** 927, 928, 933, 934, 936, 937, **940,** 948, **961,** 965-967, **972,** 985, 989, 990, 993, 995, 997
KÁLLAI GYULA 89, 158, **192, 209, 215,** 274, 278, 362, 378, 382, 388, 389, 403, 405, 407, 409, 410, 412, 414, 506, 557, **559, 567,** 569, 570, 571, 573-576, 578, 580, 581, **586,** 587, 588, 594, 598, 600, 604, **622,** 628, 629, 630, 632, 711, 743, 902, 904, 990, 993, 995, 997, 998
KÁLDI KATALIN 711, 902
KÁLMÁN ENDRE 90, 170, 278, 382, 412, 506, 711, 1002
KELEMEN LAJOS 90, 1003
KELEMEN LÁSZLÓ 629
KELEN BÉLA 89, 278, 632, 711, 902, 964, 992, 993, 1003
KEMAL, ATATÜRK 735, 745
KENDE ISTVÁN 1003
KERTI HENRIK 90
KERÉKGYÁRTÓ ELEMÉR 1001
KESERŰ JÁNOS 382, 412, 903, 999
KÉTHLY ANNA 120, 165
KILIÁN JÓZSEF 90, 414, 506, 554, 632, 712, 903, **959,** 960, 992, 993, 995
KIM IR SZEN 5, 84
KIRÁLY ISTVÁN 1002
KIRÁLYI ERNŐ 903
KISHÁZI ÖDÖN **251,** 271, 276, 279, 386, 559, 632, **698,** 707, 712, 994
KISHÁZI ÖDÖNNÉ /K.PAPP ERZSÉBET 386
KISS ARTHUR 1001
KISS ÁRPÁD 89, 161, 170, 173, 225, **230, 232,** 238, 248, 251, 260, 263, 266, 268, 269, 273, 274, 278, **358,** 367, 368, 382, 402, 414, 506, 554, 632, 661, 666, 683, 686, 712, 857, **866,** 871, 872, 881, 903, 960, 993, 995, 1000, 1001
KISS DEZSŐ 31, **40, 41,** 46, 47, 53, 62, 63, 75, 76, 78, 87, 89, **112,** 139, 146, 149, 150, 170, 278, **360, 371,** 382, 414, 506, **530,** 554, 557, **571,** 596, 623, 629, 632, 712, 903, **960-963,** 971,

972, 974-978, 981, 982, 985, 993, 995, 1003
KISS ISTVÁN 1001
KISS JÁNOS 57, **61,** 68, 76, 79, 80, 87, 90, 414, 506, 554, 558, 632, 712, 902, 993, 996
Kiss József 169
KISS KÁLMÁN 1002
KISS KÁROLY **31, 56, 57, 69,** 78, **82,** 86, 88, 87, **205, 208, 225,** 230, **235,** 244, **253, 258, 259, 263,** 267, 270, **271-273,** 276, 278, **321, 324,** 382, 386, 388, **391,** 403, 407, 409, **410,** 411-**415, 431,** 506, **508, 515, 539,** 541, 542, **546, 549,** 552, 554, 556, 557, 632, 655, **709,** 712, 719, 745, 746, **798, 803, 815, 824, 835, 886, 895,** 903, **906, 932, 940, 947, 948, 958, 959, 970, 988, 989,** 990, 993, 995, 997
KLAUKÓ MÁTYÁS 89, 170, 324, 328, 378, 382, 506, 632, 797, 899, 902, 993
KLUJBER LÁSZLÓ 89, 170, 278, 382, 414, 506, 554, 558, 632, 712, 903, 993, 997
KOMJÁT IRÉN/KOMJÁT ALADÁRNÉ 90, 170, 278, 382, 409, 506, 632, 903, 993, 1003
KOMÓCSIN ZOLTÁN 86, 87, 170, 278, 382, 388, 411, 414, 557, 632, 712, 903, 993, 995, 997
KÓNYA ALBERT 629
KOROM MIHÁLY 1002
KOSÁRI DOMOKOS 552
KOSSA ISTVÁN 89, **206,** 208, **211,** 223, 238, 252, 267, 268, 275, 278, 371, 373, 382, 414, 506, **548,** 552, 554, 557, 632, 712, 854, 903, **959,** 960, 993, 995
KOVÁCS BÉLA 16, 85
KOVÁCS IMRE 90, **209,** 221, 267, 275, 279, 296, 376, 382, 403, 409, 498, 501, 506, 794, **798,** 803, 809, 813, 814, 817, 821, 839, 857, 873, 875, 880, 881, 883, 903, 994, 999
KOVÁCS ISTVÁN 552, 903
KOVÁCS JÁNOS 3, 90,
KOVÁCS RUDOLF 403, 409, 999
KOVÁSZNAY REZSŐ 629
KOZLOV, FROL ROMANOVICS 720, 744, 915, 920
KOZMA JÁNOS/COSMA, ION 713, 743
KOZMAN GYÖRGY 629
KÖBÖL JÓZSEF 88, 509, 539, 712
KÖPECZI BÉLA 1002
KÖTELES ISTVÁN 90, 170, 382, 506, 632, 903, 993
KRESZÁN LAJOS 89, 131, **134,** 152, 168, 170, 278, **359,** 366, 367, 369, 382, 414, 506, 554, 557, 632, 711, 903, 993, 995
KRISTÓF ISTVÁN 88
KRUZSLÁK BÉLA 998
KUKUCSKA JÁNOS 88
KULCZYNSKI, STANISLAW 550
KUTIKA KÁROLY **701,** 707, 711, 712
KUUSINEN, OTTO WILHELMOVICS 720, 726, 744, 980

L

LACKÓ MIKLÓS 1002
LACZKÓ PÁLNÉ 170, 278, 382, 409, 506, 632, 712, 903
LAJTAI VERA 409, 506, 632, 712, 903, 993, 1003
LAKI ISTVÁN 37, 87, 89, 278, 382
LAKOS SÁNDOR 278, 382, 506, 632, 712, 903, 993
LARSEN, AKSEL 11, 85
LÁZÁR FERENC 1003
LÁZÁR GYÖRGY 712
LE GUENNAC, FRANCOIS 167
LENIN, VLAGYIMIR ILJICS 288, 294, 312, 512, 560, 735, 740, 744, 891, 902, 935, 990, 991
LÉKAI ELEK 3, 90
LIPTAI ERVIN 1002
LISTER, ENRIQUE 730, 745
LISZENKO, TROFIM GYENYISZOVICS 416, 419, 420, 501,
LIU SAO-CSI 718, 719, 744, 888, 901, 920, 927, 936, 943, 990,
LIU CHANG-SHENG 741, 746
LOMBOS FERENC 89, 279, 343, 378, 382, 414, 474, 506, 554, 557, 632, 712, **756,** 761, 766, 795, 816, 879, 897, 903, 993, 995

LONGO, LUIGI 919, 990
LOSONCZI ISTVÁN 470
LOSONCZI PÁL 89, 170, 278, **335,** 346, 353, 378, 382, 403, 406, 407, 409, 410, 414, 488, 489-491, 499, 506, 513, 554, 557, 632, **678,** 685, 712, 857, **870,** 881, 901, 903, 966, 993, 996, 999
LUGOSSY JENŐ 629, 1002
LUKÁCS GYÖRGY 934, 991
LUKÁCS JÓZSEF 1001
LUX LÁSZLÓ 240, 275, 712

M

MACMILLAN, HAROLD 73, 88, 425, 430, 744, 915
MAGYARI ANDRÁS 416, 417, 420, 469, 501, 999
MAJOR TAMÁS 89, 117, **130,** 153, 167, 278, 382, 414, 506, **549,** 554, 557, 632, 712, 903, 993, 996, 1002
MALENKOV, GEORGIJ MAKSZIMILJANOVICS 10, 84, 85, 541
MAO CE-TUNG 83, 726, 732, 739, 894, 902, 921, 922, 934, 935, 941
MAROS JÓZSEFNÉ 90, 998
MAROSÁN GYÖRGY **3,** 16, 82, 84, 89, **92, 109, 123, 128, 131, 149,** 169, 170, **215, 220, 223,** 225, 277, 278, 280, **300, 332, 369, 373,** 382, 388, 405, 407, 409, 411, 412, **456, 500,** 506, 517, **543, 546,** 554, 557, 632, **634, 687, 707, 708,** 709, 710, 712, **713, 719, 738, 740, 741-743,** 746, **770,** 903, **906, 948, 963, 988, 989** 990, 993, 996, 997
MARÓTHI JÁNOS 1002
MARÓTI KÁROLY 389, 998
MARTICS PÁL 506, 554, 558, 632, 712, 903, 993, 997
MARTIN FERENC 91, 279, 414, 506, 554, 555, 556, 558, 632, 712, **937,** 943, 991, 993, 997
MARX, CARL 321, 512, 560,
MASARYK, TOMAS CARRIQUE 740, 746
MATKOVSZKIJ 737, 745
MÁRCZIS ANTAL 529, 541
MÁTRAI LÁSZLÓ 1001
MEISEL JÁNOS 629
MEKIS JÓZSEF 90, 629
MERUK VILMOS 1002
Mesterházi Lajos 167
MÉHES LAJOS 1003
MÉREI GYULA 1002
MÉSZ LÁSZLÓ 1001
MICSURIN, IVAN VLAGYIMIROVICS 596
MOLNÁR ENDRE 1000
MOLNÁR ERIK 1002
MOLNÁR ERNŐ, **66, 68,** 77, 80, 81, 88, 90, 414, 506, **521,** 554, 557, 632, 712, 903, 964, 992, 993, 996
MOLNÁR FRIGYES 89, 278, 378, 382, 505, 506, 633, **790,** 851, 879, 903, 993, 999
MOLNÁR JÁNOS 559, 629, 633, 1002
MOLNÁR LÁSZLÓ 90, 1001
MOLOTOV, VJACSESZLAV MIHAJLOVICS 10, 84, 85, 515, 524, 527, 534, 541
MONOS JÁNOS 247, 276
MÓZES VIKTOR 389, 998
MULATÓ JÁNOS 389, 816, 899, 903, 998
MÜNNICH FERENC 49, 71, 89, 112, 148, 158, 165, 169, 170, 273, 278, 382, 388, 414, 506, 554, 633, **701,** 708, 712, 903, 993, 996, 997

N, NY

NAGY IMRE 83, 146, 166, 509, 520, 552, 980
NAGY JÓZSEFNÉ(miniszter) 57, 87, 90, 173, 249, **253,** 265, 271, 274, 276, 279, 414, 506, 554, 558, **592,** 595, 633, 712, 903, 993, 994
NAGY JÓZSEFNÉ (gyárigazgató) 997
NAGY MÁRIA 90
K. NAGY SÁNDOR 55, **56,** 72, 77, 85, 87, **136,** 147, 152, 170, 278, 382, 414, **442,** 451, 460, 506, 554, 557, **567, 594,** 609, 617, 633, 712, 835, **844, 851, 852,** 854, 856, 876, 881, 903, 966, 993, 996, 999
NEHRU, DZSAVAHARLA 745

NEMES DEZSŐ 89, 170, 278, 382, 386, 388, 389, 390, 403, 409, 414, 506, **535,** 554, 555, 557, 633, 716, 747, **886, 892, 893, 895** 903, 904, 990, 993, 996, 997, 1002
NEMESKÉRI JÁNOS 241, 276,
NEMESLAKI TIVADAR 279, 382, 506, 633, 712, 903, 993
NEZVÁL FERENC 89, **131,** 147, 153, 154, 161, 167, 170, 278, 365, 380, 382, 389, 506, **520,** 549, 554, 557, 633, 712, **895,** 903, 993, 998
NÉMETH KÁROLY 170, 278, **321,** 328, 382, 403, 409, 414, 506, 554, 557, 633, 712, 903, 993, 996, 999
NOVOBÁTZKY KÁROLY 89, 170, 278, 382, 414, 506, 554, 557, 633, 712, 903, 993, 996
NOVOTNY, ANTONIN 5, 84, 721
NÓGRÁDI SÁNDOR **118,** 123, 129, 139, 147, 151, 152, 166, 170, 273, 389, 390, 412, 506, 554, 557, **603,** 633, 712, 903, **927,** 934, 935, 939, 940, 993, 996, 998
NŐHRER ÁRPÁD 389, 390, 998
NUSGYIN, N.I. 417, 501
NYERS REZSŐ 89, 170, 278, **305,** 330, 331, 350, 351, 377, 382, 406, 407, 410, 414, 506, 537, 554, 557, 633, 712, 857, **863,** 871, 877, 883, 903, 993, 996, 999, 1001

O, Ö

OCHAB, EDWARD 412, 543, 550
OCZEL JÁNOS 90, 414, 506, 554, 557, 633, 712, 903, 993, 996
OLÁH JÁNOS 629
OLT KÁROLY 88, 403, 409, 1000
ORBÁN LÁSZLÓ 89, 131, **134,** 154, 168, 170, 236, **241,** 270, 276, 278, 382, 403, 409, 412, 414, 506, 554, 629, 631, 633, **660,** 681, 712, **740,** 903, 994, 996, 1001
ORMOS TIBOR 90
OROSZ FERENC 629
OROSZ NÁNDOR 403, 409, 412, 633, 712, 903, 993, 1000
ORTUTAY GYULA 3, 90, 171, 273, 279, 629, 903
ÓVÁRI MIKLÓS 1002

P

PACH ZSIGMOND PÁL 1002
Paczkowski, Andrzej 551
PALKÓ SÁNDOR 277
PAP JÁNOS 37, 86, 89, 279, 382, 414, 506, 554, 557, 633, **649,** 656, 660, 681, 684, 712, 903, 993, 996
PAPP KÁROLY 511, 512, 514, 540
PAPP LAJOS 389, 403, 409, 505, 998, 1000
PAPP SÁNDOR 414, 506, 554, 558, 633, 712, 903, 993, 997
PATAKI LÁSZLÓ 712
PENG CSEN 720, 730, 733, 744
PENG TÖ-HUAJ 734, 745
PERÉNYI ISTVÁN 376
PERJÉS LÁSZLÓ 712
PESSI, VILLE 728, 745
PETŐFI SÁNDOR 318, 377
PETŐHÁZI GÁBOR 523, 541, 903
PEYER KÁROLY 320, 377
PÉCSI JÁNOSNÉ 1003
PÉTER ERNŐ 629
PÉTER GYÖRGY 90, 994, 1001
PÉTER JÁNOS 1003
PÉTER JÓZSEF 1003
PÉTERI ISTVÁN 389, 506, 998
PIECK, WILHELM 502
PIROS LÁSZLÓ 552
PODGORNIJ, NYIKOLAJ VIKTOROVICS 730, 745
POGÁNY Ö. GÁBR 1002
POLÓNYI SZŰCS LAJOS 403, 409, 998, 999
POLYÁK JÁNOS 403, 409, 1000
PONOMARENKO, P.K. 84
POSZPJELOV, PJOTR NYIKOLAJEVICS 720, 744
POTHORNYIK JÓZSEF 89, 170, 278, 382, 414, 506, **548,** 552, 554, 557, 633, 712, 903, 993, 996
PRANTNER JÓZSEF **53,** 78, 87, 89, 279, **303,** 382, 505, 506, 633, 712, **824,** 849, 903, 993

PRIESZOL JÓZSEF 89, 170, **236, 238,** 247, 258, 259, 270, 275, 278, 383, 414, 506, **548,** 554, 557, 633, 712, 903, **937,** 940, 993, 996
PUJA FRIGYES 1003
PULLAI ÁRPÁD 712, 1003
PUTICS JÓZSEF 632
PUTNOKI LÁSZLÓ 89, 321, **324,** 334, 350, 354, 377, 383, **476,** 480, 483, 507, 633, 712, 903, 993, 1003

R

RAGÓ ANTAL 998
RAJK LÁSZLÓ 377, 525, 541
RAPAI GYULA 403, 409, 412, 414, **458,** 472, 499, 500, 507, 554, 558, 633, **699,** 702, 705, 707, 708, 712, **743,** 903, **932,** 934, 937, 939, 940, 994, 997, 999
RÁCZ GYULA 513, 514, 516, 521, 537, 540
RÁCZ SÁNDOR 977, 992
RÁKOSI MÁTYÁS 124, 133, 147, 153, 159, 167, 384-386, 514, 515, 517, 518, 525, 528, 531, 541, 542, 546, 552, 891, 980
RÉNYI PÉTER 1002
RÉVAI JÓZSEF **41,** 87, 89, 162, 538, 542, 997
RÉVÉSZ GÉZA **39,** 87, 89, 264, 278, **363,** 380, 383, 414, 507, **517, 533, 548,** 554-557, **567,** 568, 584, 633, 904, 990, 994, 996
RÉVÉSZ MIKLÓS 1002
RIPP GÉZA 90, 170, 383, 1001
Ripp Zoltán 169
ROSTÁS ISTVÁN 273, 277
RÓKA MIHÁLY 998
RÓNAI SÁNDOR 89, 170, 278, 368, 380, 383, 388, 414, 507, 554, 557, 633, 712, 903, 994, 996, 997
RUSZNYÁK ISTVÁN 90

S

SAILLANT, LOUIS 717, 739, 744
SALGÓ LÁSZLÓ 1003
SÁGI GYÖRGY 89, 112, **129,** 153, 167, 170, **178,** 196, 234, 240, 241, 263, 266, 278, 383, 414, 507, 554, 557, 712, 903, 994, 996
SÁGVÁRI ÁGNES 83, 1002
SÁNDOR ANDRÁS 552
SÁNDOR JÓZSEF 78, 170, 278, 280, **374,** 379, 381, 383, 409, 414, 456, 507, 554, 557, 633, 710, 712, 719, 744, 903, **958,** 959, 994, 996, 999, 1003
SÁNDOR KÁLMÁN 87, 170, 278, 383, 414, 507, 554, 557, 633, 712, 852, 903, 994, 996
SÁNDOR PÁL 1001
SÁNTA ILONA 1002
SCHERCER LAJOSNÉ 89, 170, 278, 383, 414, 507, 554, 557, 633, 712, 903, 994, 996
SCHUBERT ERNŐ 4, 84
SCHUMETH JÁNOS 90, 414, 507, 554, 558, 633, 712, 903, 994, 997
SEBES SÁNDOR 389, 998
SEPILOV, DMITRIJ 541
SIMON ENDRE 1001
SIMON PÉTER 1002
SIMONOVITS ISTVÁN 279, 629
SIMONOVITS ISTVÁNNÉ 1001
Sipos Levente 169, 386, 541
SÍK ENDRE 90, 507, 554, 557, 633, 712, **738,** 746, 903, 994, 996, 1003
SOCZÓ JÓZSEF 633
SOMOGYI MIKLÓS 89, 145, 170, **272,** 278, **328,** 383, 388, 411, 414, 507, 557, 633, 870, 994, 996-998
SÖJTÖR JÁNOS 414, 507, 554, 558, 633, 712, 903, 994, 997
SŐTÉR ISTVÁN 1002
Standeisky Éva 164
STOICA, CHIVU 713, 743
STRZELECKI, RYSZARD 551
SUSZTER JÓZSEF 712
SÜTŐ OTTÓ 1003
SVÉD LÁSZLÓ 84

SZ

SZABÓ ANDRÁS 1001
SZABÓ BÁLINT 1002
SZABÓ GÁBOR 1001
SZABÓ ISTVÁN 277
B.SZABÓ ISTVÁN 552

SZABÓ JÓZSEF 629
SZABÓ KÁROLY 999
SZABÓ LÁSZLÓ 277
SZABÓ PIROSKA 88
SZABÓ SÁNDOR 712
SZABOLCSI MIKLÓS 1002
SZAKASITS ÁRPÁD 277, 377, 414, 507, 554, 557, 633, 712, 903, 994, 996
SZARKA KÁROLY 167, 279, 1003
SZÁNTÓ GYÖRGY 1003
SZÁNTÓ GYULA 629
SZÁNTÓ ZOLTÁN 169
SZEBENI FERENC 277
SZECSŐDI LÁSZLÓ 1001
SZEKÉR GYULA 712
SZEMES LAJOS 376
SZENNAY ISTVÁN 712
SZENTIVÁNYI DOMOKOS 552
SZERÉNYI SÁNDOR 377, 403, 409, 414, 407, **518,** 554, 557, 629, 633, 712, 903, **933, 936,** 939, 941, 994, 996, 1000, 1001
SZÉCHY ANDRÁS 1001
SZÉKELY GYÖRGY 1002
SZÉNÁSI GÉZA 414, **445,** 450, 469, 495- 497, 504, 507, **536,** 554, 558, 633, 712, **857,** 874, 880, 903, 992, 994, 997
SZÉPVÖLGYI ZOLTÁN 712
SZIGETI JÓZSEF 629, 1001
SZILÁGYI BÉLA 998
SZILÁGYI DEZSŐ 90, 167, 170, 278, 383, 412, 414, 507, **548,** 554, 557, 903, 994 , 996
SZILI GÉZA 629, 712
SZIRMAI ISTVÁN 89, 155, 170, 278, 383, 388, 403, 407, 409, 412, 414, 507, 543, 557, 633, 712, 743, 746, 903, 994, 996-998
SZIRMAI JENŐ 25, 85, 279, 383, **448, 450, 451,** 465, 472, 482, 499, 500, 504, 507, 633, 712, 803, **810, 814,** 851, 878, 903, 994
SZOKUP LAJOS 712
SZŐKE LAJOS 90
SZTALIN, J.V. 59, 85, 428, 534, 735, 739, 746, 889, 909, 912-915, 934, 990
SZTERGÁR JÁNOS 277
SZTÉLÓ BÉLÁNÉ 277
SZUKARNO, A. A. R. 169, 706, 711
SZURDI ISTVÁN **45,** 61, 69, 76, 87, 89, **114,** 117, 150, 170, **206,** 211, 232, 249, 255, 266, 267, 278, 383, 402, 409, 414, 507, 543, 550, 554, 557, 575, **576,** 591, 633, 903, 994 , 996, 1000, 1001
SZUSZLOV, MIHAIL ANDREJEVICS 4, 83

T, TY

TAKÁCS GYULA 629
TAKÁCS SÁNDOR 277
TAMÁSI ISTVÁN 629
TARDOS ANDRÁS 1003
TARDOS BÉLÁNÉ 629
TATÁR KISS LAJOS 414, **479,** 482, 496-498, 505, 507, 554, 558, 633, **815,** 845, 846, 856, 880, 883, 899, 903, 966, 992, 994, 997
TAUSZ JÁNOS 90, 251, 276, 279, 994
TENG HSZIAO-PING 718. 719, 744, 888, 889, 894, 895, 902, 914, 920, 990, 991
TERÉNYI LÁSZLÓ 998
THOREZ, MAURICE 894, 902
TILDY ZOLTÁN 552
TISZA JÓZSEF 403, 409, 903, 999
TITO, JOSZIP BROZ 990
TOGLIATTI, PALMIRO 8, 84
TOLNAI GÁBOR 1002
TÓTH ISTVÁN 90
TÓTH LÁSZLÓ 994
TÖMPE ISTVÁN 31, **32, 35, 38, 39,** 49, 74, 86, 89, **125, 126,** 131, 170, **220,** 268, 275, 278, 383, 414, 456, **469, 471,** 492, 496, 497, 507, **549,** 554, 557, 633, 712, 798, **803,** 810, 814, 820, 836, 857, 863, 879, 901, 903, **936,** 942, 994, 996, 999
TÖRÖK ISTVÁN **48,** 63, 66, 68, 76-80, 89, **144,** 149, 156, 170, 278, 383, 414, 507, 554, 557, 633, 712, 903, 994, 996
TÖRÖK LÁSZLÓ **831,** 900, 903, 994
TRAUTMANN REZSŐ **215,** 232, 236, 247, 249, 253, **258,** 268, 270, 275, 279, 543, 559, 622, 629, 633, 648, 651, **652, 654,** 675, 681, 685, 686, 712, 987, 992, 994

U

UJFALUSI SÁNDOR 90
USZTA GYULA 89, **123, 124,** 133, 151-153, 167, 170, 278, **300,** 313, 377, 383, 414, 507, **549,** 554, 557, 633, 712, 903, 994, 996

V, W

VALENTYIN KÁROLY 409, 505
VALKÓ MÁRTON 89, **141,** 151, 155, 156, 160, 168, 170, 192, **202,** 204, 208, 209, 216, 234, 246, 266, 278, 383, 414, 494, 507, 554, 558, **613,** 629, 633, **644,** 652, 677, 683-685, 712, 903, **984,** 988, 994, 997
VARGA ANDRÁS 90, 403, 409, 854, 900, 903, 999
VARGA GYÖRGY 90, 279
VARGA JÁNOS 629
VARGHA LÁSZLÓ 899
VARRÓ GYÖRGY **64, 80**, 88, 170, 220, **225,** 234, 250, 251, 268, 275, 278, **372,** 373, 383, 414, 507, 554, 558, 633, 712, 903, 997
Vass Henrik 83
VASS ISTVÁNNÉ 88
VASS TIBOR 705, 711
VÁRADI GYULA 547, 552
VÁRADÍ MIHÁLY 277
VÁRKONYI PÉTER 1003
VÁRNAI FERENC 629, 712
VÁRY ALBERT 377
VERES JÓZSEF 3, 91, 368, 380, 414, 507, 554, 557, 576, **579,** 611, 633, **676,** 682, 685, 686, 712, 903, 996
VÉGH LÁSZLÓ 249, 276,
VÉSZI BÉLA 1001
VISNOVSZKY ANTAL 386
VLUCSKÓ LAJOS 629
VÖRÖS GYULA 1001
VUKMANOVICS, TEMPO SZVETOZÁR 524
WIRTH ÁDÁM 935, 1001

Z, ZS

ZINNER TIBOR 541
ZSIGMOND LÁSZLÓ 1002
ZSIVKOV, TODOR HRISZTOV 721, 744

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ
JEGYZŐKÖNYVEK

1. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1959. március 6-án megtartott üléséről . 3
Marosán György elnöki megnyitója 3
Napirend: Beszámoló az SZKP XXI. Kongresszusáról, a magyar népgazdaság helyzete és fejlődése a Szovjetunió hétéves tervének tükrében (előadó: Kádár János) 3
Jegyzetek 82
Függelék 89
A KB 1959. március 6-i ülésére meghívottak névsora 89

2. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1959. augusztus 14-én megtartott üléséről 92
Marosán György elnöki megnyitója 92
Napirend: A kongresszusi irányelvek és a szervezeti szabályzat módosítására vonatkozó javaslatok megtárgyalása (előadó: Kádár János) . . 92
Jegyzetek 163
Függelék 170
A KB 1959. augusztus 14-i ülésére meghívottak névsora 170

3. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1959. szeptember 22-én megtartott üléséről 171
Kádár János elnöki megnyitója 171
1. napirendi pont: Irányelvek az 1961–1965-ös ötéves népgazdasági terv elkészítéséhez (előadó: Fock Jenő) 171
2. napirendi pont: Különfélék (A párt VII. Kongresszusával összefüggő javaslatok) 272
Jegyzetek 273
Függelék 278
A KB 1959. szeptember 22-i ülésére meghívottak névsora 278

4. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1959. október 22-én megtartott üléséről 280
Kádár János elnöki megnyitója 280
1. napirendi pont: Jelentés a termelőszövetkezeti mozgalom helyzetéről és javaslat továbbfejlesztésére (előadó: Fehér Lajos) 280
2. napirendi pont: Javaslat az államhatalmi és államigazgatási szervek munkájának további javítására, az iparvezetés fokozatos átszervezésére (előadó: Apró Antal) 355
3. napirendi pont: Javaslat a minisztériumokban és egyes főhatóságoknál működő pártszervek hatáskörének kibővítésére (előadó: Marosán György) 369
4. napirendi pont: Javaslat a lakóterületi pártcsoportokra (előadó: Sándor József) 374
Jegyzetek 375

Függelék 382
A KB 1959. október 22-i ülésére meghívottak névsora 382

5. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1959. november 20-án megtartott üléséről 384
Napirendi pont: A kongresszus előkészítésével kapcsolatos kérdések (előadó: Kádár János) 384
A Központi Bizottság határozata a Politikai Bizottság által előterjesztett különböző kérdésekben 384
Jegyzetek 385
Függelék 387
Dögei Imre levele a Központi Bizottsághoz 387

6. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1959. december 5-én megtartott üléséről 388
Napirendi pont: Javaslat a Központi Bizottság tisztikarának megválasztására (előadó: Kádár János) 388
Jegyzetek 390

7. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. január 12-én megtartott üléséről 391
Kiss Károly elnöki megnyitója 391
Napirend: A kongresszust követő feladatok (előadó: Kádár János) . . . 391
Jegyzetek 411
Függelék 414
A KB 1960. január 12-i ülésére meghívottak névsora 414

8. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. február 12-én megtartott üléséről 415
Kiss Károly elnöki megnyitója 415
1. napirendi pont: Tájékoztató a moszkvai értekezletről (előadó: Kádár János) 415
2. napirendi pont: Jelentés a Központi Bizottság 1959. október 22-i, a tsz-fejlesztésről és megszilárdításról szóló határozatának végrehajtásáról (előadó: Fehér Lajos) 432
3. napirendi pont: Különfélék 501
Jegyzetek 501
Függelék 506
A KB 1960. február 12-i ülésére meghívottak névsora 506

9. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. február 12-én megtartott zárt üléséről 508
Napirend: Dögei Imre ügyének megvitatása (előadó: Kádár János) . . . 508
Jegyzetek 539

10. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. március 30-án megtartott üléséről 543
Marosán György elnöki megnyitója 543

1. napirendi pont: Beszámoló a magyar párt- és kormánydelegáció útjáról 1960 márciusában Lengyelországban (előadó: Kádár János) . . 543
2. napirendi pont: Javaslat a kongresszusi zászlók odaítéléséről (előadó: Fock Jenő) 545
3. napirendi pont: Egyes volt vezetők szovjetunióbeli tartózkodására vonatkozó központi bizottsági határozat módosítása (előadó: Kiss Károly) 546
4. napirendi pont: Előterjesztés hazánk felszabadításának 15. évfordulója alkalmából részleges közkegyelemre (előadó: Biszku Béla) . . . 546
Jegyzetek 550
Függelék 554
A KB 1960. március 30-i ülésére meghívottak névsora 554

11. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. április 23-án megtartott üléséről . 555
Napirend: Személyi kérdések (előadó: Kádár János) 555
Jegyzetek 556
Függelék 557
1. A KB 1960. április 23-i ülésére meghívottak névsora 557
2. Levél a Magyar Szocialista Munkáspárt alapszervei vezetőségeihez . 557
3. A Központi Bizottság póttagjainak névjegyzéke 558

12. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. június 10-én megtartott üléséről 559
Kádár János elnöki megnyitója 559
Napirend: Javaslat oktatási rendszerünk továbbfejlesztésének irányelveire (előadó: Kállai Gyula) 559
Jegyzetek 628
Függelék 632
A KB 1960. június 10-i ülésére meghívottak névsora 632

13. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. június 29-én megtartott üléséről 634
Marosán György elnöki megnyitója 634
1. napirendi pont: Jelentés az ötéves terv előkészítéséről. Javaslatok az építőipar, a vegyipar és az ipartelepítés néhány fontos kérdéséről (előadó: Fock Jenő) 634
2. napirendi pont: Határozati javaslat a KISZ kongresszus összehívására, a kongresszus előkészítésének irányelveire (előadó: Marosán György) 687
3. napirendi pont: a Központi Bizottság munkatervének jóváhagyása . . 709
Jegyzetek 709
Függelék 711
A KB 1960. június 29-i ülésére meghívottak névsora 711

14. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. június 29-én megtartott zárt üléséről 713
Napirend: Beszámoló a Román Munkáspárt kongresszusáról és a testvérpártok bukaresti külön tanácskozásáról (előadó: Kádár János) . 713

Jegyzetek 743

15. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. október 28-29-én megtartott üléséről 747
Kádár János elnöki megnyitója 747
1. napirendi pont: Jelentés a Központi Bizottság február 12-i határozatának végrehajtásáról, és javaslat a termelőszövetkezeti mozgalom továbbfejlesztésére (előadó: Fehér Lajos) 747
2. napirendi pont: Beszámoló a kommunista- és munkáspártok tanácskozásainak előkészítő munkálatairól (előadó: Nemes Dezső) . . . 886
Jegyzetek 896
Függelék 902
1. A KB 1960. október 28-i ülésére meghívottak névsora 902
2. Határozat a 26 kommunista- és munkáspárt képviselőiből alakult Szerkesztő Bizottság előkészítő munkájáról, a novemberi értekezleten való képviseletről és a fontosabb vitatott kérdésekről 903

16. Jegyzőkönyv a Központi Bizottság 1960. december 21–22-én megtartott üléséről 906
Kiss Károly elnöki megnyitója 906
1. napirendi pont: A testvérpártok moszkvai értekezletén részt vett magyar pártküldöttség beszámolója (előadó: Kádár János) 906
2. napirendi pont: Javaslat az 1961. évi népgazdasági tervre (előadó: Friss István) 948
3. napirendi pont: Javaslat a Központi Bizottság 1961. első félévi munkatervére (előadó: Marosán György) 988
Jegyzetek 989
Függelék 993
A KB 1960. december 21–22-i ülésére meghívottak névsora 993

Mellékletek 995
I. Az MSZMP Központi szervei tagjainak névsora 995
II. Az MSZMP KB mellett működő munkabizottságok és munkaközösségek 999
III. Rövidítések jegyzéke 1004
IV. Személynévmutató 1006

CONTENTS

PREFACE
MINUTE BOOKS
1. *Minutes of the Central Committee's session on the 6th* March 1959 3
Inaugural address of Chairman György Marosán 3
Agenda: Report on the 21st Congress of the Soviet Union's Communist Party, the position and development of the Hungarian national economy according to the Seven-year plan of the Soviet Union (Presented by János Kádár) 3
Notes 82
Appendices 89
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 6th March 1959 89

2. *Minutes of the Central Committee's session on the 14th* August 1959 . . . 92
Inaugural address of Chairman György Marosán 92
Agenda: Discussion of the proposals for the modification of the guiding principles of the Congress and the constitution (Presented by János Kádár) 92
Notes 163
Appendices 170
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 14th August 1959 170

3. *Minutes of the Central Committee's session on the 22nd* September 1959 171
Inaugural address of Chairman János Kádár 171
1st item on the agenda: Guiding principles to the completion of the Five-year national economic plan for 1961–1965 (Presented by Jenő Fock) 171
2nd item on the agenda: Miscellaneous (Proposals related to the 7th Congress of the party) 272
Notes 273
Appendices 278
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 22nd September 1959 278

4. *Minutes of the Central Committee's session on the 22nd* October 1959 . . 280
Inaugural address of Chairman János Kádár 280
1st item on the agenda: Report on the position of the agricultural co-operative movement and proposal for its improvement (Presented by Lajos Fehér) 280
2nd item on the agenda: Proposal for the improvement of the work of the state authority and public administration organs, and for the gradual reorganisation of the direction of industry (Presented by Antal Apró) 355
3rd item on the agenda: Proposal for the expansion of the scope of authority of the party organisations functioning at government offices and certain supreme authorities (Presented by György Marosán) . 369

4th item on the agenda: Proposal for local branches of the party (Presented by József Sándor) . . . 374
Notes . . . 375
Appendices . . . 382
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 22nd October 1959 . . . 382

5. *Minutes of the Central Committee's session on the 20th* November 1959 . 384
Agenda: Issues connected with the preparation of the Congress (Presented by János Kádár) . . . 384
Resolution of the Central Committee for various issues submitted by the Political Committee . . . 384
Notes . . . 385
Appendices . . . 387
Imre Dögei's letter to the Central Committee . . . 387

6. *Minutes of the Central Committee's session on the 5th* December 1959 . 388
Agenda: Proposal for the election of the staff of officers (Presented by János Kádár) . . . 388
Notes . . . 390

7. *Minutes of the Central Committee's session on the 12th* January 1960 . . 391
Inaugural address of Chairman Károly Kiss . . . 391
Agenda: Duties following the Congress (Presented by János Kádár) . . . 391
Notes . . . 411
Appendices . . . 414
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 12th January 1960 . . . 414

8. *Minutes of the Central Committee's session on the 12th* February 1960 . 415
Inaugural address of Chairman Károly Kiss . . . 415
1st item on the agenda: Report on the conference in Moscow (Presented by János Kádár) . . . 415
2nd item on the agenda: Report on the execution of the Central Committee's resolution of 22nd October 1959 for the consolidation and development of the agricultural co-operations (Presented by Lajos Fehér) . . . 432
3rd item on the agenda: Miscellaneous . . . 501
Notes . . . 501
Appendices . . . 506
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 12th February 1960 . . . 506

9. *Minutes of the Central Committee's secret session on the 12th* February 1960 . . . 508
Agenda: Discussion of Imre Dögei's case (Presented by János Kádár) . . 508
Notes . . . 539

10. *Minutes of the Central Committee's session on the 30th* March 1960 . . . 543
Inaugural address of Chairman György Marosán . . . 543
1st item on the agenda: Report on the journey of the party and government delegation to Poland in March 1960 (Presented by János Kádár) . . . 543
2nd item on the agenda: Proposal for the awarding of the Congress banners (Presented by Jenő Fock) . . . 545
3rd item on the agenda: Modification of the Central Committee's resolution related to certain former leaders staying in the Soviet Union (Presented by Károly Kiss) . . . 546
4th item on the agenda: Proposition for partial amnesty on the occasion of the 15th anniversary of the liberation of our motherland (Presented by Béla Biszku) . . . 546
Notes . . . 550
Appendices . . . 554
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 30th March 1960 . . . 554
11. *Minutes of the Central Committee's session on the 23rd* April 1960 . . . 555
Agenda: Personal issues (Presented by János Kádár) . . . 555
Notes . . . 556
Appendices . . . 557
1. List of comrades invited to the Central Committee's session on the 23rd April 1960 . . . 557
2. Letter to the management of the basic organisation of the Hungarian Socialist Labour Party . . . 557
3. List of alternate members of the Central Committee . . . 558

12. *Minutes of the Central Committee's session on the 10th* June 1960 . . . 559
Inaugural address of Chairman János Kádár . . . 559
Agenda: Proposal for the improvement of the guiding principles of our educational system (Presented by Gyula Kállai) . . . 559
Notes . . . 628
Appendices . . . 632
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 10th June 1960. . . . 632

13. *Minutes of the Central Committee's session on the 29th* June 1960 . . . 634
Inaugural address of Chairman György Marosán . . . 634
1st item on the agenda: Report on the preparation of the Five-year plan. Proposals for several important issues of the building and the chemical industry and planting industry (Presented by Jenő Fock) . . 634
2nd item on the agenda: Draft resolution for the summoning of the Congress of the Young Communist League (YCL), for the guiding principles of the preparation of the Congress (Presented by György Marosán) . . . 687
3rd item on the agenda: Approval of the labour plan of the Central Committee . . . 709
Notes . . . 709
Appendices . . . 711

List of comrades invited to the Central Committee's session on the 29th June 1960 711

14. *Minutes on the Central Committee's secret session on the 29th* June 1960 713
Agenda: Report on the Congress of the Romanian Workers' Party and the twin parties' special meeting in Bucharest (Presented by János Kádár) 713
Notes 743

15. *Minutes on the Central Committee's session on the 28th*–29th October 1960 747
Inaugural address of Chairman János Kádár 747
1st item of the agenda: Report on the execution of 12th February 1960 Resolution of the Central Committee, and proposal for the improvement of the agricultural co-operational movement (Presented by Lajos Fehér) 747
2nd item on the agenda: Report on the preparing work for the conference of the communist- and workers' parties (Presented by Dezső Nemes . 886
Notes 896
Appendices 902
1. List of comrades invited to the Central Committee's session on the 28th October 1960 902
2. Resolution for the preparing work of the Editorial Board founded with the representatives of 26 communist- and workers' parties, for the representation on the conference held in November and for other important controversial questions 903

16. *Minutes on the Central Committee's session on the 21st*–22nd December 1960 908
Inaugural address of Chairman Károly Kiss 908
1st item on the agenda: Report of the Hungarian party delegation participated in the conference of twin parties in Moscow (Presented by János Kádár) 908
2nd item on the agenda: Proposal for the national economic plan of the year 1961 (Presented by István Friss) 948
3rd item on the agenda: Proposal for the Central Committee's labour plan for the first half of 1961 (Presented by György Marosán) . . . 988
Notes 989
Appendices 993
List of comrades invited to the Central Committee's session on the 21st–22nd December 1960 993

APPENDICES 995
I. List of members of the HSLP's central organs 995
II. Work-committees and work-teams operating in addition to the HSLP's Central Committee 999
III. List of abbreviations 1004
IV. Index of names 1006